7 276

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 18951

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ВАНРЕДНИ САЗИВ ЗА 1893 ГОДИНУ

УРЕДИО СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАР,

РАНКО ПЕТРОВИЋ

У БЕОГРАДУ
ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1893

ПРЕДСЕДНИШТВО СКУПШТИНЕ

ПРЕДСЕДНИК,
Ник. П. Пашић.

ПОТПРЕДСЕДНИЦИ:
Дим. Катић,
Павле Вуковић.

СЕКРЕТАРИ:

Лука Лазаревић, Никола Николић,
Алекса Ратарац, Д-р Станојло Вукчевић,
Љуба Јоксимовић, Милош Марковић,
Ранко Петровић.

ПОСЛАНИЦИ:

Алекса Ратарац, Алекса Трајковић, Андра Ђорђевић, Андра Николић, Андра Степановић, Андрија Парађанин, Анта Радосављевић, Анта Рајчић, Антоније Поповић, Арса Дреновац, Арсеније Прокопијевић, Благоје Божић, Богосав Поповић, Василије Живановић, Велимир Карић, Велимир Тодоровић, Владимир Поповић, Владислав Павловић, Војин Ђирковић, Вукашин Петровић, Вуча Николић, Гаврило Милорадовић, Глиша Гершић, Данило Јовановић, Димитрије Димовић, Димитрије Илићановић, Димитрије Карић, Димитрије Катић, Димитрије Маринковић, Димитрије Ђирковић, Доброслав Ружић, Драгутин Дединац, Драгомир Рајовић, Ђока Аћимовић, Ђока Бојић, Ђока Брачинац, Ђока Владић, Ђока Стојковић, Ђура Милијашевић, Ђура Хрватовић, Живан Сретеновић, Живко Малопарац, Здравко Науновић, Јован Николић, Јован Сопровић, Јован Станковић, Јован Шелмић, Јованча Стојановић, Јоца Ж. Јовановић, Јоца С. Јовановић, Јоца Селић, Коста Борисављевић, Коста Таушановић, Д-р Лаза Докић, Д-р Лаза Илић, Лазар Прокић, Лука Лазаревић, Љуба Јоксимовић, Љуба Ковачевић, Љуба Николић, Љубисав Благојевић, Марко Ђуричић, Марко Петровић, Марко Швабић, Мата Максимовић, Мика Дашић, Мика Х. Тонић, Максим Сретеновић, Милан Ђурић, Милан Милићевић, Д-р Миленко Весник, Милија Миловановић, Милоје Барјактаровић, Милосав Витић, Милош Богдановић, Милош Ђорђевић, Милош Марковић, Милун Миљковић, Милутин Гарашанин, Митар Миновић, Миња Бранковић, Михаило Веселиновић, Д-р Мих. В. Вујић, Михаило Косовљанин, Михаило Марковић, Михаило Мартинац, Михаило Поповић, Махаило Радовић, Михаило Ристић, Михаило Стојаковић, Никодије Милетић, Никола Николић, Никола Пашић, Никола Поповић, Новак Милошевић, Павле Вуковић, Павле Крстић, Павле Поповић, Павле Ранковић, Павле Смиљанић, Павле Станковић, Пера Велимировић, Пера Вукићевић, Пера Ђаковић, Петар Максимовић, Петар Павловић, Радисав Митровић, Радован Милетић, Радован Поповић, Ранко Петровић, Ранко Тајсић, Раша Милошевић, Раша Нинић, Ристa Поповић, Сава Грујић, Сава Милићевић, Светозар Милосављевић, Светозар Славковић, Сима Костић, Сотир Аранђеловић, Сретен Гогић, Станојло Вукчевић, Станко Петровић, Станча Виденовић, Стеван Поповић, Стеван Ристић, Стојан Новаковић, Стојан Станковић, Тодор Дидић, Тодор Радовановић, Тодор Костић, Тома Бојичић, Урош Плазина, Филип Милојевић.

МИНИСТАРСТВО

ДО 4 ЈУНА:

Председник министарског савета, мин. просв. и црк. послова, д-р Лазар Докић;
Министар војни, пуковник Драгутин Франасовић;
Министар финансија, д-р Мих. В. Вујић;
Министар унутрашњих послова, Свет. Милосављевић;
Министар иностраних послова, Андра Николић;
Министар грађевина, потпуковник Светозар Станковић;
Министар народне привреде, Раша Милошевић;
Министар правде, Петар Максимовић.

МИНИСТАРСТВО

ОД 4 ЈУНА:

Председник министарског савета, мин. просв. и црк. послова, д-р Лазар Докић;
Министар војни, ђенерал, Сава Грујић;
Министар финансија, д-р Мих. В. Вујић;
Министар унутрашњих дела, Светозар Милосављевић;
Министар иностраних дела, Андра Николић;
Министар грађевина, потпуковник, Светозар Станковић;
Министар народне привреде, Раша Милошевић;
Министар правде, Петар Максимовић.

ПРЕДЛОЗИ ВЛАДИНИ

ПРЕДЛОГ	СТРАНА	МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА	ИЗВЕШТАЈ ОДБОРСКИ	ПРВИ ПРЕТРЕС	ДРУГИ ПРЕТРЕС	ГЛАСАЊЕ	
Председника министарства:							
За неизвршење резиније у основним школама 1893 год.	65	66	91	94	—	—	
Алексе Спасића и Св. Николајевића за чланове Држ. Савета	94	—	—	—	—	—	
Раше Милетића и Вуле Тодоровића за чланове Држ. Савета	94	—	—	—	—	—	
О измен. и допунама у зак. о треће. Главне Контроле	292	293	351	358	458	462	
О изузетном примању ученика у богословију	340	340	396	421	—	—	
Министра војног:							
О допуни законодавног решења од 31 марта 1891 год. о издавању шињела и капа шајкача старешинама и нижницима I позива	314	—	—	—	—	—	
Министра финансија:							
О буџету за 1893 год.	8	—	62	67	93	93	✓
Закона о трошарини	66	67	90	119	321	347	
„ „ општој царинској тарифи	—	—	91	102	155	170	
Буџет прихода и расхода монопола дувана и соли	—	—	154	171	348	349	
О кредиту за катастарски премер	131	—	363	376	—	—	
О допуни у привременом прирезу	165	166	364	377	470	470	✓
О продаји држ. добара у Смилајцу, Клефину и Шеусу	352	—	376	421	—	—	✓
О установљењу нових монопола	353	355	375	403	505	517	
О продаји држ. плаца смедеревској општини	429	—	474	499	—	—	
О изменама у царинском устројству	444	445	515	517	557	558	
О изменама у закону о буџету	—	—	471	474	539	541	✓
Министра унутрашњих послова:							
Да се у рачун расхода за 1892 год. призна 321,37 дин., по санитетској струци	15	—	77	80	—	93	
О кредиту за сузбијање колере	15	—	77	80	154	156	
О раздвајању извесних села од општина	355, 356 357	—	374	421	—	170	
О измени и допуни § 18 зак. о окр. и срезовима	373	373	494	499	542	543	
Министра грађевина:							
Буџет расхода дирекције држ. железница	—	—	153	167	346	347	
О изменама и допунама у закону о грађењу сеоске железнице	321	321	364	419	499	470	
Министра народне привреде:							
О привременом уређењу трговачких односа између Србије и Немачке	8	8	13	32	60	60	
О трговинском уговору између Србије и Аустро-Угарске	—	—	17	25	75	75	
О „ „ „ „ „ Немачке	—	—	76	78	118	118	
О продужењу повластице за фабрикацију хартије	88	—	479	500	—	—	
О трговинској погодби између Србије и Француске	162	163	207	234	350	350	
О привременом споразуму између Србије и Велике Британије	163	164	207	234	350	350	
О кредиту за досељење Црногораца	164	—	363	376	—	—	
О ослобођењу плаћања царине на вуну браће Миих	171	—	376	429	—	—	
О привременој погодби између Србије и Белгије	339	339	364	402	470	470	
О уговору између Србије и Велике Британије	361	362	414	457	529	529	
О уступању „Делиграда" бродарском друштву	532	—	542	550	—	557	

ПРЕДЛОГ	СТРАНА	МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА	ИЗВЕШТАЈ ОДБОРСКИ	ПРВИ ПРЕТРЕС	ДРУГИ ПРЕТРЕС	ГЛАСАЊЕ
Министра правде:						
О изменама у закону о судијама	313	313	372	420	498	498
О „ „ закона о истражним судијама	314	314	372	421	498	498
О одобрењу кредита од 126.000 на издржавање судских притвореника и осуђеника у казненим заводима	315	—	375	421	—	—
О одобрењу кредита 6000, за штампање и повез закона итд.	315	—	375	453	—	—
О „ „ „ 3000, на плату чувара београ. казн. завода	315	—	375	421	—	—
О „ „ „ 15.000, на храну притвор. код истр. судија.	316	—	363	377	—	—

ПРЕДЛОЗИ ПОСЛАНИЧКИ

Алекса Ратарац и другови — О измени § 4 закона о царинској тарифи	360	—	—	—	—	—
Вукашин Петровић — О укидању мостарине на мраморском мосту	360	—	—	—	—	—
Јоца Селић — О измени § 2 одељка X, тачке 6, закона о административној подели земље	428	—	—	—	—	—
Мика Х. Тонић и *Пера Вукићевић* — О отварању полугимназије и занатлиске школе у Прокупљу	313	—	—	—	—	—
Михаило Веселиновић — О избору одбора за преглед акта, односно новоизграђене пожарневачке касарне	88	—	—	—	—	—
Светозар Спасковић и другови — О отварању полугимназије у Ћуприји	413	—	—	—	—	—
Димитрије Илијановић и другови — О измени § 8 закона о царинској тарифи	46	—	359	364	463	469
— — О отварању полугимназије у Прокупљу	312	—	—	—	—	—

ИНТЕРПЕЛАЦИЈЕ И ПИТАЊА

	СТРАНА	
	ПИТАЊА	ОДГОВОРА МИНИСТРОВА
На председника министарства:		
Милоша Богдановића — О незаконом избору пароха ваљевског	414	
Милоша Богдановића — О незаконитом избору проте пожаревачког	428	543
Ђорђа Стојковића и *М. Шпабића* — О незаконитом избору протојереја крајинског	497	
Јована С. Јовановића и *Алексе Ратарца* — О Павлу Поповићу	542	558
На министра војног:		
Симе Костића — О фонду радника војнотехничког завода	64	535
Михаила Весељиновића — О новозаграђеној касарни пожаревачкој	64	—
Стеве Поповића — О фонду радника фабричке радионице у Крагујевцу	535	535
На министра финансија:		
Арсе Дреновца — Због неплаћене трошарине на јечму	46	449
Милана Ђурића и другова — О неисплаћивању реквизиционих преданина	358	445
На министра унутрашњих послова:		
Николија Милетића — Због неизвршења решења, којим се забрањује Мишку, да спроводи нечисте фабрикате у реку Црницу	414	543
На министра грађевина:		
Андре Парабанина о друмовима Загодина — Трстеник и Крагујевац — Крушевац	62	316
Андре Парабанина — О заузимању а неисплаћивању приватних земљ. поред сеоске пруге	219	316
На министра правде:		
Андре Парабанина — Због неузимања у поступак кривица учињених о изборима 25 фебр. 1893 год.	61	317
На министра привреде:		
Ђоке Владића — Због неизвршивања еснафских уредаба	319	454
Милана Миличевића — За што се и на Мал. Зворнику не установи станица за извоз стоке из Србије	374	454

ГОВОРИ

I Господе министара:

Лазар Докић, председник министарског савета, министар просвете и црквених послова: 24, 96, 102, 318.

Сава Грујић, министар војни: 535, 540, 541, 543, 544.

Д-р Мих. В. Вујић, министар финансија: 35, 67, 69, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 113, 119, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 133, 134, 135, 138, 141, 144, 149, 150, 151, 156, 157, 158, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 322, 323, 324, 325, 329, 330, 331, 338, 383, 391, 394, 400, 401, 402, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 411, 412, 415, 436, 445, 447, 449, 450, 451, 452, 477, 484, 490, 506, 507, 508, 509, 511, 512, 515, 518, 520, 521, 524, 528, 528.

Светозар Милосављевић, министар унутрашњих послова: 1, 81, 86, 500, 543, 544, 545, 546, 547, 563.

Андра Николић, министар иностраних дела: 543, 544, 558, 562, 564.

Светозар Станковић, министар грађевина: 167, 168, 170, 316, 347, 350, 419, 420.

Раша Милошевић, министар народне привреде: 38, 56, 59, 78, 104, 105, 116, 125, 128, 129, 130, 404, 406, 434, 437, 454, 456, 524, 525, 526, 556.

Пера Максимовић, министар правде: 10, 75, 453, 458, 461, 539.

II. Владиних повереника:

Д-р Лазар Пачу, управник монопола дувана: 25, 26, 27, 28, 31, 38, 54.

Д-р Милован Миловановић, начелник министр. иностр. дела: 31, 32, 48.

III Господе посланика:

Алекса Ратарац: 50, 98, 115, 139, 285, 424, 462, 463, 464, 514, 538, 560, 561, 565.

Андра Ђорђевић: 34, 122, 123, 134, 150, 158, 159, 202, 341, 343, 531, 538, 539, 540.

Андра Параћанин: 84, 132, 317, 327, 336, 556.

Анта Радосављевић: 74, 82, 133, 139, 148.

Анта Рајичић: 1.

Арса Дреновац: 83, 450, 451, 501, 527.

Арсеније Прокопијевић: 115, 287, 382, 387, 422, 423, 447, 533, 563, 564.

Благоје Божић: 536.

Богосав Поповић: 86, 114, 305, 371, 399, 404, 468.

Велимир Тодоровић: 85, 132, 136.

Владимир Поповић: 397.

Војин Ћирковић: 114, 117.

Вукашин Петровић: 39, 80, 103, 104, 105 106, 107, 119, 124, 127, 130, 133, 140, 157, 160, 168, 171, 172, 321, 327, 330, 346, 366, 387, 399, 419, 440, 466, 474, 483, 517, 523, 524, 528.

Гига Гершић: 20.

Данило Јовановић: 132, 134, 180, 279, 379.

Димитрије Димовић: 2, 29, 107, 108, 132, 136, 157, 323, 324, 325, 327, 409, 429, 438, 547, 551, 552.

Димитрије Илицановић: 125, 129, 368, 464.

Димитрије Маринковић: 114, 126, 151, 159, 321, 322, 325, 327, 328, 329, 330.

Димитрије Ћирковић: 59, 104, 105, 106, 107, 109, 119, 128, 136, 145, 146, 157, 160, 502, 519, 521, 524, 526.

Доброслав Ружић: 293.

Драгомир Рајовић: 37, 38, 39, 44, 78, 114, 126, 128, 148, 150, 155, 156, 157, 162, 167, 178, 179, 284, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 358, 376, 404, 405, 406, 407, 408, 452, 453, 455, 457, 463, 493, 499, 505, 506, 507, 508, 509, 512, 521, 522, 525, 526, 527, 528, 529.

Драгутин Дединац: 96, 231, 336, 397, 473, 563.

Ђока Анђелковић: 20, 21. 23, 51, 68, 141, 259, 340, 453.

Ђока Брачинац: 330, 348, 349, 409, 415, 419, 501, 503.

Ђока Владић: 454.

Ђока Стојковић: 94, 99, 116, 156.

Ђура Хрватовић: 10.

Здравко Пауновић: 99, 255, 412.

Јован Николић: 258.

Јован Станковић: 167.

Јован Шелмић: 148, 160, 370, 396, 405, 466.

Јованча Стојановић: 147, 369, 371, 465.

Јоца Ж. Јовановић: 10, 25, 75, 146, 156.

Јоца С. Јовановић: 73, 522, 535, 536, 537, 539, 543, 562.

Коста С. Таушановић: 318, 349, 555.

Д-р Лаза Илић: 11, 23, 43, 44, 109, 132, 155, 159, 160, 167.

Лука Лазаревић: 97, 160, 161, 162, 562.

Љуба Јоксимовић: 96, 116, 123, 135, 144, 180, 181, 334, 380, 405, 406, 410, 421, 422, 510, 523, 527, 528, 529, 539, 540, 544, 557, 563, 564.

Љуба Николић: 468.

Марко С. Ђуричић: 203, 270, 408.

Марко Петровић: 21, 22, 81, 238, 333, 411, 425, 443, 451, 536, 537, 538, 554.
Мика Х. Тонић: 370, 406, 467, 508.
Максим Сретеновић: 150, 134, 138, 504, 514, 540.
Милан Ђурић: 41, 74, 85, 96, 123, 137, 155, 160, 176, 177, 267, 326, 327, 344, 349, 377, 380, 387, 406, 418, 422, 430, 435, 439, 447, 455, 502, 510, 538, 539.
Милан Милићевић: 74, 107, 109, 112, 120, 123, 143, 155, 156, 157, 160, 161, 324, 396, 408, 418, 437, 454, 496, 526, 528, 541.
Миленко Весник: 25, 33, 59, 82, 135, 139, 166, 202, 224, 408, 410, 415, 440, 500, 529, 530, 533, 563, 564.
Милија Миловановић: 296, 381.
Милоје Барјактаровић: 1, 2.
Милош Богдановић: 23, 133, 135, 136, 295, 403, 404, 405, 406, 410, 417, 425, 452, 453, 507, 514, 543, 544.
Милун Миљковић: 343
Милутин Гарашанин: 10, 42, 83, 90, 114, 115, 117, 128, 155, 167, 177, 178, 179, 180, 203, 235, 258, 284, 296, 322, 329, 337, 393, 399, 403, 405, 408, 413, 441, 453, 488, 492, 493, 510, 511, 512, 531.
Митар Мићовић: 145, 334.
Мића Бранковић: 368.
Михаило Веселиновић: 22, 38, 104, 138, 147, 159, 298, 324, 325, 326.
Михаило Косовчанин: 110, 418, 500, 501.
Михаило Марковић: 370, 381.
Михаило Мартинац: 279, 523.
Михаило Поповић: 52, 68, 70, 109, 117, 121, 122, 130, 143, 307, 343, 344, 500, 561, 562, 563.
Михаило Радовић: 96, 143, 334, 381, 564.
Михаило Стојаковић: 84, 151, 415, 418, 425, 552, 555.
Никодије Милетић: 131, 132, 145, 273, 345, 351, 420, 432, 439, 501, 540, 545, 546, 547, 548, 550, 552.
Никола Николић: 277.
Новак Милошевић: 148, 168, 332, 397, 423, 461, 514, 540.
Павле Ранковић: 453, 496, 507, 513.
Павле Смиљанић: 98, 427.
Петар Вукићевић: 125, 146, 151, 334, 364, 368, 453, 464.
Петар Ђаковић: 506.
Пера Павловић: 54, 104, 106, 143, 161, 162, 437, 455, 456, 550.
Радисав Митровић: 115, 435.
Радован Милетић: 83.
Радован Поповић: 548.
Ранко Петровић: 10, 101, 328, 344, 464, 467, 505, 554.
Ранко Тајсић: 46, 50, 81, 84, 100, 247, 335, 503, 512, 513, 551.
Раша Нинић: 110, 114, 146, 284, 367, 398, 400, 436, 512.
Риста Поповић: 3, 154, 155, 294, 437, 537, 538, 550, 551, 554, 561.
Сима Костић: 503, 522, 523, 527, 533, 548, 549.
Станојло Вучићевић: 74, 132, 506, 507, 514, 515.
Станко Петровић: 99, 132, 147, 172, 282, 325, 348, 349, 383, 473, 513, 514, 533.
Станча Виденовић: 99.
Стеван Ристић: 148, 344, 468.
Стојан Новаковић: 10, 29, 98, 102, 115, 117, 126, 128, 167, 169, 330, 377, 381, 458, 486, 506, 525, 529.
Стојан Станковић: 34, 81, 98, 107, 115, 132, 135, 148, 234, 404, 408, 409, 417, 432, 467, 502, 562.
Стеван Д. Поповић: 100, 117, 118, 155, 181, 324, 405, 423, 424, 458, 461, 500, 517, 520, 524, 527, 549, 552.
Тодор Дидић: 132, 133, 435.
Тодор Радовановић: 495.
Тома Бојичић: 70, 112, 114, 115, 125, 127, 139, 146, 152, 180, 279, 376, 419, 427, 504, 533, 537, 538, 554, 562.
Павле Поповић: 559.
Павле Вуковић: 1, 2, 5.
Димитрије Катић: 5, 307, 442, 443.
Никола П. Пашић: 5.

IV Оптужених министара:

Јован Авакумовић, бив. пред. мин. савета: 183.
Антоније Богићевић, бив. мин. војни: 192. *Колективан одговор:* 195.
Стојан Рибарац, бив. мин. унутр. послова: 203.
Велизар Кундовић, бив. мин. нар. привреде: 223.

САДРЖАЈ

(ПО АЗБУЧНОМ РЕДУ)

Адреса .... 18.

Беседа, са којом је Његово Величанство Краљ отворио скупштинске седнице 6.

Беседа, са којом је Његово Величанство Краљ затворио скупштинске седнице 565.

Буџет, в. предлози владини.

Гласање, в. предлози владини и посланика.

Жалбе, в. молбе.

Заклетва посланика 5, 10, 13, 20, 34, 543.

Захтеви суда, да се извесна г. г. посланици могу узети на одговор 62, 543.

— — истражног одбора за продужење рока 338.

Избор верификационог одбора 3.

— — двојице саветника 108.

— — једног члана Главне Контроле 543.

— — привременог председника и секретара 1 и 2.

— — сталног председништва 5.

— — судија Државног Суда 534.

— — одбора за оптужбу либералних министара 62.

— — „ молбе и жалбе 11, 318.

— — „ „ предлоге посланичке 62, 318.

— — „ „ преглед скупштинских рачуна 558.

— — „ „ трговинске уговоре 11.

— — „ финансијског 11.

— — разних одбора 11, 71, 152, 318, 348.

Извештаји верификационог одбора 3, 4, 12, 429.

— — — одбора о стављању извесних посланика под суд 371.

— — — о предлозима посланичким 359.

— — — о трговинским уговорима, в. предлози владини.

Изјава Скупштини 496, 532.

Интерпелације види раније.

Кандидати за чланове Главне Контроле 535.

„ „ чланове Државног Савета 94.

Молбе и жалбе читане у Скупштини 12, 14, 19, 33, 45, 61, 63, 71, 76, 78, 87, 94, 108, 118, 131, 145, 152, 165, 182, 218, 234, 258, 311, 319, 351, 360, 372, 395, 413, 428, 444, 463, 473, 494, 516, 534.

Награде скупштинском особљу и послуги да одреди председништво 564.

Одбори, в избори.

Одсеци скупштински, подела Скупштине у одсеке 2, 11, 166, 498.

Одсуства: Андра Ђорђевић, 358; Андра Степановић, 90; Анта Радосављевић, 340; Благоје Божић, 108; Гаја Милородовић, 76; Дим. Катић, 312; Дим. Марковић, 325; Јоца Селић, 312; Јоца Ж. Јовановић, 312; Лаза Ивић, 312; Љуб. Ковачевић, 312; Здравко Пауновић, 312; Коста Борисављевић, 153; Марко Ђурић, 497; Миша Х. Тошић, 312; Михаило Стојаковић, 61, 234, 463; Милија Милошановић, 64; Миља Бранковић, 61; Никола Пашић, 76; Паја Ранковић, 284; Пера Велимировић, 395; Ранко Тајсић, 153; Сима Костић, 153; Сретен Гогић, 182; Стеван Ристић, 64; Стојан Станковић, 312; Тодор Костић, 396; Филип Милојевић, 94.

Оставка посланика, 16.

Отварање Скупштине, в. Скупштина, 6.

Питање и интерпелације на г.г. министре, в. раније.

Подела Скупштине на одсеке, в. одсеци скупштински.

Поздрави Скупштини, 13, 14.

Посланици неки да се дају под суд, траже судови; в. захтеви.

Предлози, в. напред.

Претреси извештаја одбора верифк. о напад. избору у врањском округу, 457.

Прилози „Н. Скупштини“ од 1—10, в. на крају.

Примедбе Држ. Савета. (Оне су уз предлоге).

Програм владин, 24.

Поништена гласања, в. раније.

Протокола скупштинских читање и исправке: 12, 14, 19, 33, 45, 61, 71, 76, 78, 87, 94, 108, 118, 131, 145, 152, 165, 170, 182, 194, 195, 207, 218, 234, 258, 273, 311, 319, 340, 351, 360, 372, 395, 413, 428, 444, 463, 473, 493, 495, 496, 516, 530, 532, 534, 542.

Састанци скупштински закључени 566.

Саветници државни бирани; в. избор.

Скупштина отворена, 6.

— — — закључена, 566.

Уговори, в. владини предлози.

Укази, 8, 9, 14, 15, 65, 66, 67, 90, 94, 131, 162, 163, 164, 165, 170, 185, 292, 313, 314, 315, 316, 330, 339, 340, 351, 352, 353, 355, 356, 357, 361, 373, 428, 444, 532.

Честитке Скупштини. Види поздрав.

ПРИЛОЗИ:

Трговачки уговор између Србије и Аустро-Угарске I
„ „ „ „ „ Немачке II
Завршни рачун за 1891 год. III
Предлог закона о општој царинској тарифи IV
Предлог буџета српских држ. железница и монопола дув. и соли . V
Оптужба бивших либералних министара VI
Закон о трошарини VII
Изгласани буџет дирекције држав. железница и монополâ . VIII
Предлог о изменама у буџету за 1893 годину IX
Извештај истражног одбора о оптужби X
Закон о устапошљењу нових монопола XI
Изгласане измене у буџету за 1893 годину XII

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 1 | СРЕДА 9 ЈУНА 1893 | ГОДИНА III

ВАНРЕДНИ САЗИВ ЗА 1893 ГОДИНУ

1 ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

1 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРИВРЕМЕНИ ПРЕДСЕДНИК,
Милоје Барјактаровић

ПРИВРЕМЕНИ СЕКРЕТАРИ:

Лука Лазаревић — **Милош Марковић**
Ранко Петровић — **Ђока Васикић**

Присуствовала сва г. г. министри сем министра војног.

После службе божије искупили су се народни посланици у скупштинској дворани. И пошто је свештеник г. Марко Петровић са једним кратким осветио водицу, узе реч посланик

Паја Вуковић — Господо Посланици! По чл. 2 зак. о послов. раду у Нар. Скупштини на овом првом нашем састанку председничко место треба да заузме најстарији по годинама посланик. Ја ћу бити слободан да именујем два лица, која су ми позната, као најстарија међу свима посланицима, и од њих нека Скупштина означи за председника онога, кога сматра за старијег.

Та су два посланика: Анта Рајичић, посланик окр. крајинског и прота Милоје Барјактаровић, посланик окр. крагујевачког. Ако но зна, да има у Скупштини који још старији од њих двојице, нека га именује. (Чује се: нема: они су најстарији.) Онда нека од њих двојице један каже ко је старији.

Анта Рајичић — Ја познајем г. проту Милоја Барјактаровића одавно. Он је од мене старији, и с тога мислим, да он треба да заузме председничко место. (Чује се прима се; нека г. прота заузме председничко место)

Милоје Барјактаровић — (Заузимајући председничко место) — Молим вас, браћо, моје године старости, као вашег друга, довеле су ме на ово место. Пре него што приступимо раду, хоћу да вас поздравим и да пожелим, да наш рад буде на корист и срећу отаџбине и нашег милог Краља Александра! (Чује се узвици: Дај Боже; Живео Краљ!)

Да би могли приступити раду, молим г. министра унутр. дела да прозове по списку све народ. посланике, те да видимо, јесу ли сви уписани.

Мин. унутр. дела Светозар Милосављевић — По изјављења, који су изашли у „Српск. Новинама", састављено сам списак посланика Народ. Скупштине. Ја ћу вам га сад прочитати, па ви цените да ли је сваки посланик у њему записат. Ево имена посланика:

Алекса Ратарац трг. из Ратаја, за округ подунавски; Алекса Трајковић земљед. из Ратаја, за окр. врањски; Андра Николић министар, из Београда за окр. тимочки; Андра Стевановић свешт., из Везичева, за округ пожаревачки; Андрија Параћанин тргов., из Пољне, за окр. моравски; Анта Радосављевић трг. из Жагубице, за окр. пожаревачки; Анта Рајичић земљед., из Салаша, за окр. крајишки; Антоније Поповић свештеник. из Бруса, за окр. крагујевачки; Арса М. Дреновац трг., из Крушевца, за варош Крушевац; Арсеније Прокопијевић свешт., из Ивањице, за округ ужички; Благоје Божић селак, из Бадњевца, за окр. крагујевачки; Богосав Поповић свешт., из Курсумлије, за окр. топлички; Васиљије Живановић земљ., из Стапине Реке, за окр. ваљевски; Велимир Карић апот., из Врања, за окр. врањски; Велимир Тодоровић адвокат, из Београда, за окр. крагујевачки; Владислав Поповић свештеник из Гуњаца, за окр. подрински; Владимир Павловић трг. из Брзана, за окр. крагујевачки; Војин Ђирковић трг., из Пирота, за вар. Пирот; Вукашин Петровић бив. министар, из Београда, за вар. Ниш; Вуча Николић зем., из Гушенца, за окр. тимочки; Гаврило Милорадовић трговац, из Деспотовца, за округ моравски; Глиша Гершић држ. саветник, за окр. крајишки; Данило М. Јовановић свешт., из Свилеуве, за окр. подрински; Димитрије, К. Димовић трг., из Параћина, за варош Параћин; Димитрије Илићановић судија, из Ниша, за округ топлички; Димитрије Карић судија, из Ужица, за округ ужички; Димитрије Катић зем., из Црквенца, за окр. моравски; Димитрије Маринковић савет. у пензији, из Београда, за окр. подунавски; Димитрије Ђирковић трг. из Београда, за вар. Београд; Добросав М. Ружић, професор, из Ужица, за окр. ужички; Драгутин М. Дединац судија, из Шапца, за окр. подрински; Ђока Анђелковић проф., из Загодине, за окр. подунавски; Ђока Бојић земљод., из Марковца, за окр. крушевачки; Ђока Владић столар, из Неготина, за варош Неготин; Ђока Стојковић проф., из Неготина, за округ крајински; Ђорђе Р. Васикић трг., из Крагујевца, за варош Крагујевац; Ђура Милојевић професор, из Београда, за округ врањски; Ђура Хрватовић ђенерал у пенз., из Београда, за окр. крагујевачки и крајишки; Живко Малованац земљод., из Г. Добрина, за општ. добрињску; Здравко Паунковић свешт., из Богатића, за округ подрински; Јован И. Николић трговац, из Шапца, за округ пароткски; Јован Сопровић судија, из

Кваженца, за окр. топлички; Јован Станковић нижњер, из Београда, за окр. пиротски; Јован Шеклић зем., из Блаца, за окр. топлички; Јованка Стојановић зем., из Миљковца, за окр. топлички; Јоца Ж. Јовановић трг., из Шапца, за вар. Шабац и окр. подрински; Јова С. Јовановић трг., из Пожаревца, за вар. Пожаревац; Јоца Селић трг., из В. Градишта, за окр. пожаревачки; Коста Борисављевић пред. пр. суда, из Г. Милановца, за окр. руднички; Коста Таушановић бивши министар, из Београда, за окр. крушевачки; Др. Лаза Докић председ. мин. министр., из Београда, за окр. руднички; Др. Лаза Илић окр. физикус, из Зајечара, за варош Зајечар; Лазар Прокић трговац, из Ужица, за округ руднички; Лука Лазаревић проф., из Врања, за окр. валевски; Љуба Јоксимовић књижар, из Београда, за окр. валевски; Љуба Николић мех., из Сопота, за окр. подунавски; Љубисав Благојевић земљод., из В. Мокрањице, за окр. подунавски; Марко С. Ђурчић адвокат, из Ваљева, за вар. Ваљево; Марко Петровић свешт., из Београда, за окр. валевски; Марко Шикобић свешт., из Горњана, за окр. крајински; Мата Максимовић трг., из Кушљева, за окр. пожаревачки; Мика Даниловић земљод. из Заграђа, за окр. руднички Мика Хаџи-Тошић трговац, из Прокупља, за варош Прокупље; Максим Сретеновић трг. из Г. Милановца, за вар. Г. Милановац; Милан Ђ. Ђурић прота, из Ужица, за округ ужички; Милан Миљићевић трг., из Лознице, за вар. Лозницу; Др. Миленко Р. Весић проф. Вел. Школе, из Београда, за округ ваљевски; Милија Миловановић трг., из Бачине, за окр. моравски; Милоје Барјактаровић, прота, из Крагујевца, за окр. крагујевачки; Милосав Витић зем., из Д. Потока, за окр. моравски; Милош Богдановић зем., из Смољница, за окр. пожаревачки; Милош Ђорђевић председ. оп. суда, из Дрењена, за окр. врањски; Милош Марковић проф., из Крагујевца, за окр. крагујевачки; Милун Н. Миљковић трговац, из Алексинца, за вар. Алексинац; Милутин Гарашанин пређ. пред. мин., из Београда, за окр. подунавски и пожаревачки; Митар Мићовић пред. општ., из Ужица, за вар. Ужице; Мића Бранковић трг., из Дрења, за окр. подунавски; Михаило Весељиновић трг., из Кваженца, за вар. Кваженац; Др. М. В. Вујић мин. финанс., из Београда, за окр. подрински; Михаило Косовљанин индустр., из Загодине, за варош Загодину; Михаило Марковић проф., из Ниша, за вар. Ниш; Михаило Мартинац адвок., из Ћуприје, за окр. моравски; Михаило Радовић свешт., из Врањска, за окр. руднички; Михаило Ристић општ. писар, из Јабланице, за окр. пиротски; Михаило Стојановић свешт., из Сене, за окр. пожаревачки; Михаило Поповић професор. из Крушевца, за окр. крушевачки; Никодије Милетић трг., из Параћина, за окр. моравски; Никола Николић адвокат, из Београда, за окр. подунавски; Никола Пашић послан. Петрогр., из Београда, за вар. Београд; Никола Поповић трг., из Вел. Бошњана, за окр. пиротски; Новак Милошевић свешт., из Сече Реке, за окр. ужички; Павле Г. Вуковић трг., из Крагујевца, за варош Крагујевац; Павле Крстић свешт., из Смиљанића, за варош Смиљан; Павле Поповић судија, из Пожаревца, за окр. пожаревачки; Павле Ранковић зем., из Малог Орашја, за округ подунавски; Павле П. Смиљанић зем., из Тавова, за општину таковску, Павле Станковић зем., из Каменова, за окр. пожаревачки; Пера Великимировић пред. држ. савета, из Београда, за окр. крајински; Петар М. С. Вукићевић адвокат, из Ниша, за окр. топлички; Петар Ђаковић зем., из Лојанице, за окр. подрински; Пера Максимовић министар, из Београда, за вар. Смедерево и окр. подунавски, Пера Павловић књиговезац, из Београда, за варош Београд; Радисав Митровић економ, из Б. Баште, за окр. ужички; Радован Милетић кућок, у нена., из Београда, за окр. врањски. Радован Поповић инспекулант. из Лебана, за окр. врањски; Ранко Петровић проф., из Ниша, за окр. пиротски; Ранко Б. Тајсић зем. из Шухова, за округ руднички; Рата Милошевић министар, из Београда, за округ пиротски; Рата Ниџић зем. из Мариновца, за окр. тимочки; Риста Поповић трг., из Голубца, за окр. пожаревачки; Сава Грујић инжан. послани и пунов. мин. у нена. из Београда, за округ подунавски; Сава Миљићевић земљодесав, из Рипња, за окр. подунавски; Светозар Милосављевић министар, из Београда, за окр. топлички; Светозар Славковић трговц. из Ћуприје, за вар. Ћуприју; Сима Костић адвокат, из Крагујевца, за окр. крагујевачки; Сотир П. Арањеловић пред. општине, из Лесковца, за вар. Лесковац; Сретен М. Гогић председник општине, из Чачка, за вар. Чачак; Др. Станојло Вунићевић окр. физикус, из Пожаревца, за окр. пожаревачки; Станко Петровић трг. из Жичковца, за окр. крушевачки; Стаича Виденовић зем. из Чинигланца, за окр. пиротски; Стеван Ристић земљод. из Вел. Шиљеговца, за окр. крушевачки; Стојан Новаковић пун. мин. у пенз., из Београда, за окр. подрински и вар. Београд; Стојан Станковић трговац, из Беле-Реке, за окр. пиротски; Тодор Дидић трг., из Соко-Бање, за окр. тимочки. Тодор Радовановић трг., из Влад. Хана, за окр. врањски; Тома Бојчић зем., из Гувања, за окр. подрински; Урош Шљивић земљод. из Качулице, за окр. руднички; Филип Милојевић трг. из Вел. Дренове, за окр. крушевачки.

По списку има свега 129 посланика, а међутим треба да буде 134. То је довело отуда, што су историца посланика изабрана на по два места.

Привремени председник — Имали ко шта да примети на овај прочитани списак? (Нема нико.)

По чл. 2. закона о послов. реду у Скупштини, част ми је предложити Скупштини четири секретара, који су потребни, ради даљег рада, који има да се у Скупштини изврши.

Ти су: г. г. Лука Лазаревић (прима се); Ранко Петровић (прима се); Милош Марковић (прима се); Бока Васнић (прима се); (Секретари заузимају своја места).

Сад по чл. 3 зак. о послов. раду Скупштина треба да се подели у 9 одсека. Пре него што приступимо томе раду, ја ћу бити слободан да унитам г. мин. унутр. дела да нам каже, да ли су већ спремљене листе са именима посланика, те да се по њима Скупштина подели у одсеке, или да се сад по списку сви посланици прозову и њихова имена да секретари напишу на листама, те да се по таквим листама извуче подела у одсеке?

Паја Вуковић — Мислим да ће најправилније бити, да секретари сад напишу сва имена посланика на листама, и да их метну у кутију. (Чује се: врло добро, тако је најбоље).

Димитрије Димовић. — Молим вас да учиним само једну напомену. Ја држим да би било правилније, да се напишу у дупликату листе оне историце посланика, који су изабрани на по два места, јер иначе била би једна празнина. Даље ја сам, да и та историца, која су на по два места изабрана треба да буду заступљена у секцијама у дупликату. (Чује се: није потребно, нема их овде.)

Привремени председник — Ја држим, да то није потребно, јер ово је све један претходни привремени рад. По списку има 129 посланика, и у прве три секције доћи ће по 15 а у осталих 6 секција по 14 посланика. Кад се сврши и са тих 5 места, онда ће се и они поделити у ове одсеке у којима је по 14 посланика.

Прима ли то Скупштина? (Прима).

(Секретар Лука Лазаревић чита имена посланика, а остала три секретара пишу имена посланика на листама).

Сад је још потребно, да Скупштина изабере два посланика за контролисање. (Чује се: кандидујте их ви.)

Ја предлажем г. Стојана Новаковића (прима се), и г. Јову Ж. Јовановића (прима се).

Контролори заузимају места.

Секретар Лука Лазаревић већ је листе из кутије, и читао имена посланика, остали су секретари писали).

Привр. председник. — Изволите саслушати како је Скупштина подељена.

Секретар Милош Марковић чита:

I Одсек

Јован Станковић, Марко Петровић, Коста Таушановић, Ђорђе Стојковић, Лазар Прокић, Јован С. Јовановић, Дим.

Клић, Сретен Гогић, Арса Дреновац, Велимир Тодоровић, Војин Ђурковић, Сима Костић, Ђура Хрватовић, Мих. Косовљанин, Светозар Станковић.

II Одсек

Сава Милићевић, Милун Миљковић, Никола Пашић, Раша Милошевић, Сава Грујић, Ранко Петровић, Станко Петровић, Радован Поповић, Андра Стевановић, Андрија Параћанин, Јоца Ж. Јовановић, Љуба Николић, Михаило Обрадовић, Милутин Гарашанин, Михаило Вујић.

III Одсек

Мика Даналовић, Ђока Бојић, Милија Миловановић, Владимир Поповић, Стеван Ристић, Тодор Радовановић, Димитрије Димовић, Богосав Поповић, Добослав Ружић, Јован Шемлић, Михаило Мартинац, Михаило Десотоселић, Милош Ђорђевић, Коста Борисављевић, Никодије Милетић.

IV Одсек

Петар Смиљанић, Филип Милојевић, Тома Бојичић, Урош Плазина, Живко Миловарац, Ђока Анђелковић, Драгутин Деданац, Дим. Карић, Алекса Ратарац, Вукашин Петровић, Михаило Марковић, Алекса Трајковић, Здравко Шаиновић, Ђока Ваздић.

V Одсек

Дим. Марињковић, Ђура Милојшевић, Димитрије Ђурковић, Ђорђе Брачинац, Милоје Барјактаровић, Милосав Витић, Милан Милићевић, Рајна Нишић, Петар Павловић, Петар Ђаковић, Павле Рашковић, Мих. Стојаковић, Павле Станковић, Владислав Павловић.

VI Одсек

Никола Поповић, Гаврило Милорадовић, Тодор Дидић, Васиљије Живановић, Павле Поповић, Ранко Тајсић, Арса Прокопијевић, Јованча Стојановић, Павле Крстић, Андра Николић, Новак Милошевић, Милош Богдановић, Станча Виденовић, Мика Хаџи Томић.

VII Одсек

Милан Ђурић, Стојан Новаковић, Сотир Арнаутовић, Ристa Поповић, Стапојло Вукчевић, Мата Максимовић, Љуба Јовсимовић, Радован Милетић, Пера Велимировић, Павле Вуковић, Марко Ђурчић, Никола Николић, Љубисав Благојевић, Лаза Докић.

VIII Одсек

Максим Сретеновић, Ђорђе Р. Васић, Миленко Весић, Радисав Митровић, Јован Сопровић, Јоца Селић, Светозар Милосављевић, Марко Шпадић, Митар Миљовић, Петар Вукићевић, Дим. Илијановић, Лаза Илић, Миња Бранковић.

IX Одсек

Лука Лазаревић, Михаило Поповић, Михаило Ристић, Јован Николић, Данило Јовановић, Глиша Горшић, Петар Максимовић, Милош Марковић, Антоније Поповић, Велимир Карић, Ацо Рајичић, Вучa Николић, Благоје Божић, Стојан Станковић.

Привр. председник. — Пошто је извршена подела Скупштине у одсеке, дајем 10 минута одмора, за то време молим да се одсеци састану и да сваки од њих, по чл. 4. зак. о посл. реду, избере по једног члана у одбор за преглед посланичких пуномоћстава.

После одмора

Привремени председник. — Изволите чути имена посланика, који су изабрани у одбор за преглед посланичких пуномоћстава.

Секрет. Лука Лазаровић. — Изабрани су по одсецима:

Марко Петровић, Ранко Петровић, Добослав Ружић, Димитрије Карић, Димитрије Марињковић, Станча Виденовић, Ристa Поповић, Димитрије Илијановић и Лука Лазаревић.

Привремени председник. Позивам изабрану господу у овај одбор, да се састану и изаберу себи председника. (Бива).

Господа чланови верификац. одбора изабрали су за председника одбора г. Ристу Поповића. Молим г. Ристу да заузме председничко место. (Чује се: хвала проти).

Председник верификац. одбора Ристa Поповић. — Пошто се за данас нема шта друго радити, то данашњу седницу закључујем с напоменом, да ће се друга заказати кад Одбор за преглед послања. пуномоћстава буде спремио свој посао. Господу посланике молим, да поднесу своја пуномоћства Одбору. (Послаиици прилазе председничком столу и предају своја пуномоћства).

(Састанак је трајао до 11. час. пре подне).

2 ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

3 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛО НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК ВЕРИФИК. ОДБОРА

Ристa Поповић

А ЗАТИМ

Никола П. Пашић

Присуствовали су сва господа министри.

Почетак у 10 часова пре подне.

Председник верификац. одбора Р. Поповић. — Отварам други претходни састанак. Одбор, који је изабран да прегледа изборне акте и посланичка пуномоћства, спремио је свој посао, и моли да саслушате извештај Одборски.

Известилац Ранко Петровић — чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора за преглед посланичких пуномоћстава

Народној Скупштини.

Одбор, који је одликован поверењем народних изабраника на састанку 1 ов. месеца, да прегледа и оцени пуномоћства народних посланика, изабраних 18 маја ове год., на своја два састанка 1 и 2 ов. месеца, спремио је поверени посао и има част о томе поднети Скупштини свој извештај.

Према распореду Државног Одбора, а по чл. 80 81 и 82 Устава и чл. 8 закона о изборима народних посланика, треба да буде у Скупштини 134 посланика.

Одбор је примио 133 посланичка пуномоћства. Сва ова пуномоћства одбор је прегледао и нашао да су уредна.

Одбор је за овим приступио разматрању и оцењивању свију изборних аката, и то:

I

Најпре су разматрани акти по округима. Разматрајући ове акте Одбор је нашао:

1, да су избори у свима округима извршени по закону и у потпуном реду;

2, да против ових избора нема никаквих ни приватних ни службених жалба;

3, да су главни бирачки одбори нашли омање неправилности и повреде изборног закона, као:

а, повређена је тајност гласања у неколико случајева, и то у више случајева нехотице, а врло мало хотимице, које су главни одбори отпузили судовима;

б, гласало је са пореским књижицама место бирачких карата двадесет лица у ваљевском (у општини мајданпечкој) и 9 у моравском округу (општини ловачкој);

в, нису заведени у бирачке спискове, и ако су имали право гласа на за то и не гласали: 1 у врањском и 62 у пожаревачком округу (у општ. бубушиначкој);

г, један је гласао са туђом картом у врањском округу;

д, издате су бирачке карте незаведенима у изборни списак и то: у крушевачком округу у општини јастребачкој нес-

најесторији, и у пожарев. окр. у општини пољевачкој дванаестородни. Ови цису ни пуштени на тласање;

е, општинске власти агитовале су против слоб. гласања: у општини ртковачкој и рудно-главског окр. крајског; у општини ржавској окр. пиротског; и општ. пољевачкој окр. пожаревачког;

ж, изостали су а неопрасдали се председници, које је одредио Државни Одбор да изврше изборе: у три општине крупевачког, неколико општина подрињског, две рудничког и у једној прокупачког округа. Изборе су извршили председници дотичних општина; На послетку

з, у ужичком округу једно лице гласало је на два места; даље у окр. рудничком тројици су издате карте на дан избора; и у мораз. округу додата су у три општине 23 гласача после судске потврде спискова. —

Све побројане неправилности и повреде изборног законика предате су надлеж. судовима на суђење, а местимице су као сметње неспособности од стране дотич. бирач. одбора вређене ћутак. Али оне нису могле ни на далека утицати на показано резултате избора по округима.

Но одбор овај сматра као крупну повреду избор. закона случај у општ. леповачкој прирсч. округа, јер није наметнена кутија за примање гласова утврђене кандидат. листе Ђуре Хрватовића и Милана Симића с тога, што није било у одбору њезина представника — и ако и она повреда није могла поремстити изборни резултат, јер и кад би се броју гласача те листе, који у целом округу износи 724 гласача, додао сам број правних гласача општ. леповачке, која износи 312 гласача, пак тај број не би изменио изборни резултат тог округа, а камо ли кад би се додао само број од 176 гласача, који су 18 маја ове год. у истини гласали у општ. леповачкој.

Исто тако на правилност, избора не може утицати ни неправност, учињена у општ. јасиковачкој окр. крупевачког, где је наметнена и трећа „либерална“ кутија, која није имала своје, судом потврђене кандидатске листе; јер приликом отварања кутије, после извршеног гласања није у тој кутији нађена ни једна гласачка куглица, те ни ова повреда изборног закона не може утицати на промену избора у целом округу.

Према наведеноме овај је одбор сагласно изборе у свима округима за свршене, законите и уредне.

II

Избори у варошима и двема сеоским општинама, по гласу записника свију бирачких одбора извршени су такође у правилном реду. У варошима: Крагујевцу, Алексинцу, Ваљеву, Врању, Гор. Милановцу, Јагодини, Зајечару, Књажевцу, Крушевцу, Лесковцу, Неготину, Параћину, Прокупљу, Свилајнцу, Ћуприји, Ужицу, Чачку, Шапцу и Добрињу — у записницима бирачких одбора нема ни једне примедбе нити неспособности.

У варошима Београду, Нишу, Лозници и Пироту избори су такође свршени у реду уз ситне неспособности, које ни из далека не утичу на резултат избора, нпр.: један је гласао с туђом картом (у Београду); двојици исправљено издате бирачке карте (у Нишу); и двојца повређена тајност гласања (у Пироту).

Против избора у вароши Смедереву пред одбор је дошла жалба Лазара Константиновића из Смедерева, који се жали: да је повређена тајност гласања од тројице гласача, да се један није удаљио из гласачке собе после гласања и да је један — општ. кандур — гласио под оружјем.

Овај одбор налаз је у записнику бирачког одбора примедбу, да је заиста општински кандур оружан гласао; и да је један гласач повређено тајност гласања, а за остала два случаја повреде тајности гласања, који се у жалби спомињу, жалитељ не подноси доказа, као ни о наводу да се један гласач после гласања није удаљио из гласачке собе.

Пошто наводи у жалби, и кад би сви били доказани, не би могли утицати на правилност и законитост избора, то је одбор нашао, да је избор и за варош Смедерево законит.

У селу Такову, по гласу бирачког записника, гласао је Стеван Соврић, који није био заведен у избрузи списак и није имао бирачку карту, а једном је бирачу дозвољено да гласа, који је изгубио бирачку карту.

У Пироту и Лозници бирачки одбор није у записник увео, који је од кандидата изабран за посланика и ако је тачно обележио бројни однос гласова за предложене кандидате; и ако се из тога односа јасно види, који је од кандидата посланичких избора за посланика; и ако је изабраним кандидатима издао уредна пуномоћства.

У Пожаревцу није одбор утврдио свој рад судским печатом, што се има сматрати као права неуредност одређеног председника бирачког одбора. —

Одбор овај на основу свега наведеногa, сагласно је и изборе у варошима и двема сеоским општинама за свршене, законите и уредне.

III.

Ну, и ако је овај Одбор утврдио, да све омање неправилности и опште изборног закона ни на далеко не утичу на изборне резултате, опет неколике повреде закона о изборима народних посланика, преко којих су главни бирачки одбори вршили ћутак, као: већ поменути случај у општини леповачкој окр. прирсчког; случај у селу Такову окр. рудничког: даље у општ. мионичкој окр. ваљевског; случај у општ. јасиковачкој окр. крупевачког — по нахођењу овог Одбора не смеју се ћутком прелазити. Главни бирачки одбора, нити имају права, нити смеју изгредиште сличних случајева разрешавати од крајничке одговорности, него их морају по закону упутити надлежним судовима.

С тога овај одбор има част предложити Скупштини, да она наложи сдрежути пажњу министра унутрашних дела на поменуте случајеве.

Према свему, довде поменутоме, Одбор је овоме част предложити Народној Скупштини:

1, да све изборе, извршене на дан 18 маја ове године у целој отаџбини, изволи признати за свршене, законите и уредне;

2, да изволи признати за исправна пуномоћства, и примити за посланике господ:

Алексу Ратарца, Алексу Трајковића, Андру Николића, Андру Стевановића, Андрију Парађанина, Анту Радосављевића, Анту Радичића, Антонија Поповића, Арсу М. Дреновца, Арсенија Прокопијевића, Благоја Божића, Богосава Поповића, Василија Живановића, Велимира Карића, Велимира М. Тодоровића, Владимира Поповића, Владислава Николића, Војина Ђурковића, Вукашина Петровића, Вучу Николића, Гаврила Милорадовића, Глишу Гершића, Данила М. Јовановића, Димитрија К. Димовића, Дим. Илићановића, Димитрија Карића, Димитрија Катића, Димитрија Марићановића, Димитрија Ђурковића, Добросава М. Ружића, Драгутина М. Дединца, Ђоку Анђелковића, Ђоку Војића, Ђоку Брачинца, Ђоку Владића, Ђоку Стојковића, Ђорђа Р. Васића, Ђуру Милојановића, Ђуру Хрватовића, Живка Малочарца, Здравка Паунковића, Јована И. Николића, Јована Сопровића, Јована Станковића, Јована Шемића, Јованчу Стојановића, Јову К. Јовановића, Јову С. Јовановића, Јову Селића, Косту Борисављевића, Косту С. Таушановића, Лазу Докића, Лазу Илића, Лазара Прокића, Луку Лазаревића, Љубу Јовановића, Љубу Николића, Љубисава Благојевића, Марка С. Ђурића, Марка Петровића, Марка Шћабића, Мату Максимовића, Мику Дмићановића, Мику Хаџи-Тошића, Максима А. Сретеновића, Милана Ђ. Ђурића, Милана Милићевића, Миленка Весића, Милоја Барјактаровића, Милосава Витића, Милоја Богдановића, Милоша Ђорђевића, Милоша Марковића, Милуна Миљковића, Милутина Гарашанина, Митра Мићовића, Миљу Вранковића, Михаила Веселиновића, Михаила Вујића, Михаила Ј. Косовљанина, Михаила Марковића, Михаила Мартинца, Михаила Поповића, Михаила Радића, Михаила Ристића, Михаила Стојковића, Никодија Милетића, Николу Николића, Николу П. Пашића, Николу Поповића, Новака Милошевића, Павла Ј. Вуковића, Павла Крстића, Павла Поповића, Павла М. Ранковића, Павла П. Симићевића, Павла Станковића, Перу Велимировића, Петра М. С. Вукићевића, Петра Ђаковића, Петра Максимовића, Петра Павловића, Радисава Митровића, Радована Милетића, Радована Поповића, Рајка Петровића, Рајка

Б. Тајсића, Раћу Милошевића, Раћу Ивића, Ристу С. Поповића, Сашу Грујића, Сашу Милићевића, Светозара Милосављевића, Светозара Славковића, Сашу Костића, Сотира Д. Арамбеловића, Срећена М. Гогића, Станоја Вукићевића, Станка Петровића, Станчу Виденовића, Стевана Ристића, Стојана Новаковића, Стојана Станковића, Тодора Дидића, Тодора Радовановића, Тому Бојчића, Урош Павића, и Филипа Милојевића:

3, да изволи примити к знању, да није дошао ни пуномоћство предао Милија Миловановић, а послао је пуномоћство, а није дошао Михаило Веселиновић.

4, да изволи позвати господу: Бург Хрватовића, који је изабран у округу крагујевачком и крајинском: Јоку Ж. Јовановића, који је изабран у округу подринском и вароши Шапцу; Милутина Гарашанина, који је изабран у округу подунавском и пожаревачком: Перу Максимовића, који је изабран у округу подунавском и вароши Смедереву, и Стојана Новаковића, који је изабран у округу подринском и вароши Београду — да се изјасне према члану 92 закона о изборима народних посланика, за која се места избора примају.

На послетку Одбору је част саопштити, да је на окупу 127 посланика, којима су пуномоћства исправна, и да је тај број по члану 110 Устава довољан за пуноважно решавање.

3. јуна 1893 год.
у Београду.

Председник Одбора
за преглед пуномоћстава,
Риста С. Поповић.

Известилац Одбора,
Ранко Петровић.

ЧЛАНОВИ:

Илијапковић, Лазаревић, Станча Виденовић, Дим. Карић, Дим. Маринковић, Доброслав М. Ружић, Марко Петровић.

Председник верике. одбора — Према чл. 11 закона о послов. реду у Скупштини, посланици, чија су пуномоћства призната као уредна и чија су имена прочитана, треба да положе заклетву. С тога молим свештеника да дође да закуне посланике.

Димитрије Катић — Ја држим да треба прво да се изврши прозивка да се види колико има на окупу посланика, на онда да посланици положе заклетву. (Чује се: са сами умесно).

Председник верике. одбора — И ја се слажем с тим. Секретари ће редом прозивати господу посланике, и који не буде овде, нека се запише.

После прозивке

Од прозваних посланика нису дошли: Анта Радосављевић, Г. Гершић, Максим Сретеновић, Никола Николић, Павле Поповић, Срећен Гогић, Милија Миловановић и Михајло Веселиновић.

Председник верике. одбора — На окупу има 121 посланик, дакле можемо приступити заклетви.

(По овоме су посланици положили уставом прописану заклетву, а при заклињању чиновдејствовали су свештеници посланици: Марко Петровић, Милоје Барјактаровић и Арса Прокопијевић).

После заклетве

Председник верике. одбора — На реду је избор председника Скупштинског. Прво ће се гласати за председника.

Господа посланици узеће по једну листу и написаће на њој име кандидата и метнути је у куверту; кад их секретар прозове, они ће приказити гробини и испустити куверту у кутију.

Пре него што приступимо гласању молим да одредите два контролора. (Чује се: кандидујте их ви). Ја бу вам предложити опет да буду: г. Стојан Новаковић (прима се), и Јока Ж. Јовановић (примасе). (Господа контролори заузимају место. Настаје тајно гласање листама и читање листа).

После гласања

Председник верике. одбора — Изволите чути резултат гласања. Гласао је 121 посланик, од оних је гласало 110 за Николу Пашића, за Димитрија Катића два, за Ристу Поповића један, за Косту Владића један и 7 празних листа.

Према овоме изабран је за председника Народне Скупштине г. Никола Пашић. Молим г. председника да заузме своје место.

Председник Скупштине Никола Пашић (заузимајући председничко место) — Благодарим Народном Представништву на поверењу. Трудићу се да за то поверење оправдам; стараћу се да послове скупштинске руководим на основу Устава и Закона о послов. реду. Молим господу посланике да се чувају свега, што би вређало достојанство овога дома и част посланика, те тако да сложно поредимо на напретку отаџбине и у славу Нашег Милог Краља. (Чује се са свих страна: живео). Нека је срећан наш рад! —

Сад је на реду да се изабере први потпредседник. Господа посланици написаће на листи име кандидата и листу ће метнути у кутију кад се прозову.

(Настаје прозивање, а за тим отварање куверата и бележење гласова).

После гласања

Председник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је 119 посланика. За г. Димитрије Катића гласало је 105, за Ристу Поповића два, за Ранка Тајсића три, за Николу Пашића један, за проту Милана Ђурића један и 7 празних листа. Према томе изабран је за првог потпредседника г. Димитрије Катић. Молим г. Катића да изволи заузети своје место.

Потпредседник Димитрије Катић — (заузимајући потпредседничко место) — Благодарим друговима на поверењу, којим су ме данас почаствовали, стараћу се да радом својим оправдам то поверење.

Председник — Сад ћемо приступити избору другог потпредседника. Тако исто господа посланици написаће име по једног кандидата на листи и при прозивци метнуће је у спремљену кутију (Настаје прозивка,, а за тим читање листа и бележење гласова).

После гласања

Председник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је 117 посланика, и од оних је гласало за г. Пају Вуковића 102, за Ранка Тајсића 5, за Ристу Поповића 1, и 9 празних листа. И тако је изабран г. Паја Вуковић за другог потпредседника. Молим г. Пају да заузме своје место.

Потпредседник Паја Вуковић — (заузимајући потпредседничко место). — И ја вам благодарим на поверењу. Стараћу се да га радом својим оправдам. У раду потпомагаћу г. председника.

Председник — Сад приступимо избору 7 секретара. Сваки од господе посланика написаће имена 7 кандидата на једној листи и листу ће спустити у кутију, кад се прозове.

(Настаје прозивка, читање листа и бележење гласова).

После гласања

Председник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 119 посланика, а од тога је броја апсолутна већина 60. Према томе изабрани су за секретаре ова г. г. посланици: Лука Лазаревић са 112 гласова, Ранко Петровић, са 111, Алекса Ратарац са 110, Никола Н. Николић са 106, Станоје Вукићевић са 105, Љуба Јовсимовић са 105, и Ђока Васкић са 77 гласова.

Молим изабрану господу секретаре да заузму своја места (биво).

Хоћете ли да вам прочитам колико су остали кандидати добили гласова? (Одговарају: није нужно).

Према члану 15 закона о послов. реду у Скупштини кад се скупштина образује саопштава се влади. Влади је то саопштено и влада је одговорила да ће се сутра отворити свечана скупштинска седница тачно у 11 часова пре подне у дворани

Народнога Позоришта. С тога моли господу посланике да сутра дођу тамо у свечаном руху са декорацијама. Осим тога молићу господу посланике да дођу после подне у три сахата у скупштинску зграду, да приме знаке — кокарде, којима ће се одликовати као народни посланици.

Данашњу седницу закључујем. Свечана седница биће сутра тачно у 11 часова пре подне, а после подне биће друга седница у дворани скупштинској у 4 часа.

(Састанак је трајао до 12½ часова по подне).

I САСТАНАК

држан у дворишту Народног Позоришта 4 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Лука Лазаревић

У 11 часова пре подне Његово Величанство Краља Александра I у пратњи свију г. г. министара, дочекало је на улазу пуно председништво скупштинско и у дворану довратило. У дворани су сви народни посланици били присутни представници страних дворова, као чиновници свију струка и многобројно грађанство. При ступању у дворану Његово Величанство Краљ поздрављен је одушевљеним усклицима: „живео!“ од стране народних посланика.

После мале почивке, Његово Величанство Краљ прочитао је ову беседу:

Поштовани посланици,

Ступајући први пут као Краљ Србије пред Народно Представништво драгога Ми народа, Ја хитам да вам Мојим првим речима исказем особито задовољство, које осећам, налазећи се у средини народних изабраника.

Моје је задовољство у толико веће, што Ми је данас, поред прилике да вас искреном добродошлицом поздравим, и да седнице Народне Скупштине отворим, дата још и прилика да извршим особито драгу за Мене уставну дужност: да положим свечану заклетву на Устав.

Поштовани посланици,

Поздрављајући вас на почетку ваших важних послова, Ја сам испуњен успоменама на онај значајни дан, кад је Мој узвишени Отац пред Мном, Наследником Престола, потписом Својим потврдио нови Устав Србије, намењен да у нашој Отаџбини отвори бољу и срећнију еру. Пружајући Народу Српском нови основни закон, у ком је лежала залога за унутрашњи мир Србије, за ред и спокојство, за љубав и за слогу, Мој је узвишени Отац тога епохалнога дана изјавио, да је срећан што је могао, не Себе ради, већ ради Србије, ради народа Свога, ради части Свога Дома и ради Мене, сина Његова, извршити велику уставну реформу.

Још тога дана Ја сам примио аманет да чувам српску уставност као драгоцену заједничку тековину Обреновића и Народа. Још од тога дана Ја сам разумео да је света дужност Обреновића на Престолу српском да, одржавајући неокрњено наслеђе добивено од Предака, чувају од сваке повреде уставност и уставна права српских грађана. И тој Својој дужности Ја сам одговорио првог априла *(громко и дуготрајно „живео!“, „живео!“)*.

Поштовани посланици,

Чин првог априла био је за мене неодољиви налог дужности. Ја нисам ни могао ни смео допустити да се за Мојега малолетства, под владавином, која се врши у Моје име, поруше у Србији основи уставности. Кроз све време од како је 9 августа прошле године, без икакве државне потребе и противно парламентарно-уставним начелима, извршена у Србији промена владе, Ја сам будним оком пратио и поступке противне Уставу и законима, и занемаривање државних послова, и запуштање виших интереса земаљских, све само за рачун и на корист једне партиске владавине, која није уживала народно поверење. За то време, за владавине Краљевскога Намесништва, које није било у потпуном саставу, и које је по Уставу могло само отправљати државне послове, најпре је одложена, а после и распуштена Народна Скупштина, без икаква обзира на то, што је баш та Скупштина по Уставу била позвана да попуни Краљевско Намесништво; без икаква обзира и на то, што пред Србијом стајаху послови, који нити су се без одобрења Народне Скупштине могли свршити, нити без штете за Земљу могли одложити. И кад је назад народ добио реч, после свих неправилности и насиља посвршаваних у времену изборне припреме, које је продужено од крајњих уставних граница, онда су без икаквих скрупула употребљена сва средства и на биралишту и у самом Дому Народног Представништва, да би се глас народни или преокренуо или угушио, те да би се на тај начин створило народно поверење, које се није могло ни задобити ни изнудити.

У нашој драгој Отаџбини већ није било уставности на дан 31 марта, када је Краљевско Намесништво, које је пропустило попунити се у уставном року, створило седнице Народне Скупштине, која се није могла уставно конституисати. Ја сам се покорио одмах сутра дан да спречим даљи развој неуставне владавине. Моја прокламација објавила је тога дана Моме драгоме народу, да Сам Краљевску власт Ја узео у Своје руке, и да су Устав и закони од тога дана ступили у потпуну силу и важност. (одушевљено „живео“!.)

Поштовани посланици,

Народ Српски из свих крајева Отаџбине, поздравио је чин првог априла са одушевљеним одобравањем, понављајући том приликом изјаве своје љубави и своје неограничене оданости према Мени. Одушевљен Краљевску власт од Краљевског Намесништва, Ја сам био уверен да ће изићи на сусрет најприснијим жељама народним. И Ја сам срећан што с поуздањем могу изјавити, да се у Мојим очекивањима нисам преварио. Народ је српски исто тако добро разумео Моје побуде и намере, као што сам и Ја разумео његове жеље и наде. И Краљ и народ сусрели су се у подје-

нако чврстом уверењу да спас Отаџбине лежи у искреном поштовању Устава и закона, који свима одређују и права и дужности. (Са свих страна „живео.!*)

Општем одобравању у Земљи придружило се и одобравање, које је чин првог априла нашао у Иностранству. Мени је особито мило што вам могу саопштити, да је промена, извршена тог дана у Србији, свуда правилно оцењена као ново јемство унутрашњег мира и напретка наше Отаџбине, те су је симпатично поздравили сви многобројни пријатељи Србије, који с учешћем прате њене напоре да одговори свом државном позиву и својим културним задацима.

А нарочито Сам срећан, што вам већ могу саопштити, да су Моје нотификације уваженим Владарима и Поглаварима иностраних држава, нашле свуда пријатељску и ласкаву предусретљивост, и што су Ми том приликом стигле са свих страна драгоцене изјаве и за Мене и за Србију.

Моја ће свагдашња брига бити, да се Србија покаже заслужна ових високих симпатија, и да, као солидан елеменат реда и напретка на европском Истоку, одржи и усавршн сва већ стечена а да задобије и нова пријатељства.

Поштовани посланици,

Пошто Сам узео Краљевску власт у Своје руке, Ја сам, водећи најстрожа рачуна о уставним правима народним, сматрао за Своју прву дужност, да у најкраћем уставном року позовем народ, да слободним гласањем изабере Народно Представништво, које ће узети свој уставни удео у пословима државним.

Влада Моја, која се првог априла одазвала Моме позиву, да ми послужи вратити државни живот Србије у уставни колосек, испунила је Моју наредбу: све уставне и законске одредбе, које заједчавају слободу и правилност избора биле су потпуно извршене. Народно Представништво, изишло из избора 18 маја, може с правом тврдити да је чисти израз народне воље.

Позивајући вас у овај ванредни сазив, Ја сам имао пре свега пред очима оне послове, као што су Моја уставна заклетва и одобрење државног буџета, који се по Уставу морају одмах свршити, и који су и до сад изостали преко Моје воље, по неодољивој сили минулих ванредних прилика. Али поред тога Ја нисам губио из вида ни оне послове, чије би одлагање, до редовног сазива Народне Скупштине у новембру, донело осетне штете државним интересима: то су нарочито трговински уговори с Аустро-Угарском и Немачком, које Ја, због њихове пресудне важности за нашу привреду и за наше финанције, препоручујем вашој особитој пажњи.

Поштовани посланици,

С помоћу Божјом наша је Отаџбина изишла без икаквих потреса из критичнога и мучнога стања, у које је била доведена владавином, којој је већина народна била противна. С уверењем да наступају бољи дани, јер се ваш уставни Краљ, с поуздањем у помоћ Божју и љубав Народну, залаже посветити све Своје старање напретку народном, одајте се и ви сад усрдно и заузимљиво пословима, који вам у дужност спадају. Проглашујем да су седнице овога ванредног сазива Народне Скупштине отворене, и хитам да одмах, у овој седници положим, пред Народном Скупштином, према наређењу чл. 60 Устава, уставну заклетву Краљевску.

Тому светому чину приступајући, Ја кличем из дубине душе:

Да живи Народ Српски!

Да живи Слободна Уставна Србија!

Београд 4 Јуна 1893 год.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник министарског савета, министар иностраних и црквених послова,
д-р Докић с. р.

Министар војни, привремени,
Драг. Франасовић с. р.

Министар финанасија,
д-р М. В. Вујић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Министар иностраних дела,
Анд. Николић с. р.

Министар грађевина, потпуковник,
Свет. Станковић с. р.

Министар, народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

При читању беседе, прекидано је Његово Величанство честим усхићења бурног одобравања и „живео.!*

За тим је Његово Величанство Краљ Александар I положио овакву заклетву на Устав:

„Ја, Александар први, Обреновић пети, ступајући на Престо Краљевине Србије и примајући Краљевску власт, заклињем се свемогућим Богом и свим што Ми је најсветије и најмилије на овоме свету, да ћу чувати независност Србије и целину државне области, да ћу земаљски Устав неповредан одржати, да ћу по њему и законима владати, и да ћу у свима Мојим тежњама и делима добро народа пред очима имати. Изричући свечано ову Моју заклетву пред Богом и народом, призивам за сведока Господа Бога, коме ћу одговор давати на страшноме његовом суду.

Тако ми Господ Бог помогао! Амин!*

При заклињању чиноделствовали су: Његово Високопреосвештенство Архијепископ београдски и митрополит Србије Господин Михаило и његово преосвештенство јеврејски зајечарски Господин Мелетије са свештеницима.

После положене и потписане заклетве узе реч

Председник — Поштовани Доме! Објављујем, да је Његово Величанство Краљ Србије Александар I положио заклетву на Устав.

Ову скупштинску седницу закључујем и заказујем другу у 4 часа по подне у скупштинској згради.

За тим се Његово Величанство Краљ Александар I опростио с Народним Представништвом, и испраћен је председништвом скупштинским уз најбурније усклике: „*живео!* — „*живео!*"

(Седница је трајала до 11¾ часа, пре подне).

2 САСТАНАК
4 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јовановић

Присутна су сва г. г. министра осим министра грађевина и војног.

Почетак у 4 ¼ часа по подне.

Председник — Скупштинска је седница отворена. Изволите чути неколико указа.

Секретар — Чита:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Народне Привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној на дан 1 јуна 1893 год. у Београду, на решење, закон о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке.

Наш Министар Народне Привреде, нек изврши овај указ

3. Јуна 1893. год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде
Раша Милошевић с. р.

Предлог гласи:

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА
о
Привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке

Чл. 1.

Овлашћује се Краљевска Влада, да по истеку рока трговинском уговору између Србије и Немачке од 25 Децембра 1882 / 6 јануара 1883 може дозволити унос производа из Немачке Царевине, и поступање са немачким поданицима, на основи најповлашћења, и то, до дана ратификације новог трговинског уговора између Србије и Немачке, а најдаље до 31 Децембра 1893 г.

Чл. 2.

Овај Закон ступа на снагу од дана, кад га Краљ потврди.

Мишљење Државног Савета

Господину Министру Народне Привреде,

Државни Савет прочуо је пројект закона, о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке, који сте изволели послати му писмом Вашим од 31. пр. м. Бр. 2124 — па је мишљења да га треба прихватити.

Саопштавајући Вам ово, Господине Министре, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

ПРЕДСЕДНИК
државног савета,
П. Велимировић с. р.

За тим:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1. овог месеца, поднесе на решење предлог: да буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892. годину важи и за целу буџетску 1893. годину."

Наш Министар Финансија, нека изврши ово решење.

4. Јуна 1893. год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија
Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра финансија
Народној Скупштини

Највишим решењем, од 1 јануара ове године, а на основу другог става члана 175 Устава, наређено је да буџет, који је законодавна власт одобрила за 1892 годину важи и за месеце: Јануар, Фебруар, Март и Април ове 1893 године.

Изродна скупштина сазвана у ванредни сазив 25 Марта ове године, имала је између осталога, да утврди и буџет за 1893. годину.

Али како у њој није било ни половине целокупног уставом одређеног броја посланика, те се, према члану 110 Устава није могла уставно ни конституисати, Његово Величанство Краљ указом од 1 априла ове године, кога је дана Краљ и краљевску власт у своје руке предузео, распустио је ову Народну Скупштину и наредио нове изборе и нов сазив Народне Скупштине за 1 јуни ове године.

Тако је по самој неодложној сили прилика Његово Величанство Краљ, највишом наредбом од 29 априла ове године наредио, да се важност буџета за 1892 годину прошире и за даље и то за месеце: Мај и Јуни ове 1893 године до решења Народне Скупштине.

Пошто буџет за 1882 годину неће важи за половину 1893. године, то ним част, на основу овлашћења Његовог Величанства Краља, предложити Народној Скупштини, да изволи решити:

„Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 годину важи за целу 1893 годину.

Овим се одобрава Краљева наредба, од 29 априла ове године, којом је важност буџета за 1892 год. продужена и за месеце: Мај и Јуни ове 1893 године."

Кбр. 8811
4 јуна 1893 год.
у Београду.

МИНИСТАР ФИНАНСИЈА
Д-р. М. В. Вујић с. р.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. Државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДВОРСКА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 2 НЕДЕЉА 13 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

2 САСТАНАК

4 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јовановић

(НАСТАВАК)

За тим секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Министар Народне Привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној у ванредни састав на дан 1 Јуна 1893. год. у Београду, на решење, трговински уговор и ветеринарну конвенцију између Србије и Аустро-Угарске.

Наш Министар Народне Привреде, нек изврши овај указ.

3 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић

(Предлог и мишљење Држ. Савета штампа се као I прилог „Нар. Скупштини" на крају).

Секретар чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Министар Народне Привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној у ванредни састав на дан 1 Јуна 1893 год. у Београду, на решење, уговор између Србије и Немачке о трговини и царини и могодбу између Србије и царевине Немачке о узајамној заштити угледа и жига.

Наш Министар Народне Привреде, нек изврши овај указ.

3 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић

(Штампа се као II прилог „Нар. Скупштини").

Председник — Ови законски пројекти упућују се одборима, који ће се сутра изабрати. —

За сада немамо ништа друго на дневном реду, него да сазовемо дневни ред за седницу, која ће бити заказана за сутра у 4 часа по подне. На дневном реду биће: претрес извештаја верификационог одбора; подела Скупштине у секције; избор одбора за састав адресе; избор одбора за преглед закона о трговинским уговорима и избор одбора за преглед закона о буџету.

С тим је исцрпљен дневни ред и сутра у 4 часа по подне биће трећа скупштинска седница.

(Састанак је ово трајао до 4 ½ часа по подне.)

3 САСТАНАК

5 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

Почетак у 4½ часа по подне.

Присутна су била сва г. г. министри.

Председник — Скупштинска је седница отворена. Изволте чути протоколе претходних састанака.

Секретар Љуба Јовановић прочита.

Председник — Има ли ко од господе посланика да што примети на састав протокола? (Нема).

Усваја ли се прочитани протокол? (Усваја). —

Изволите чути протокол другог претходног састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита поменути протокол.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволите чути протокол првог редовног састанка.

Секретар Лука Лазаревић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? — (Усваја).

Изволте чути протокол другог редовног састанка.

Секретар Љуба Јовкимовић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? — (Усваја).

Изволте чути честитке Народној Скупштини.

Секретар чита:

Председништво сталног окр. одбора подринског:

Његовом Величанству Краљу и Народној Скупштини честита у име округа подринског отварање Скупштине са искреном жељом да рад скупштински буде срећан и спасоносан и по престо славних Обреновића и по све српство.

У то име кличе:

Живело Његово Величанство Краљ српски Александар I Живео Народ Српски! —

Седамнаест грађана Беле-Паланке честитају:

Жела је целог народа, да се једном српски народ отресе економске беде и да Устав, намен темељан државној згради, од сада добије своју потпуну важност. У томе лежи спас наше драге земље. Радите на томе, а уздајте се на нашу помоћ.

У то име кличемо:

Живео Краљ Александар I, живео Народ, живели Народни Посланици! —

Председник — Изволте чути две молбе за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми дозволи осам дана одсуства.

5 јуна 1893 год.
Београд.

Дим. Катић.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? — (Одобрава). —

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због слабости мојих удова потребно ми је 10 дана одуства, па за то молим да ми се одобри.

4 јуна 1893 год.
у Београду.

Народни посланик
Мита Максимовић.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (Одобрава). —

Председник — Сад је на реду претрес извештаја верификационог одбора. Молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Ранко Петровић — Чита извештај верификационог одбора (стр. 3).

Председник — Жели ли по од господе посланика да узме реч? (Не жели).

Известилац Ранко Петровић — Кад већ нико ништа не мисли говорити о овом извештају верификационог одбора, онда нека ми је дозволено, да сам учиним једну, две напомене. Овоме одбору стигла је жалба Лазара Константиновића из Смедерева против смедеревског избора, пошто је одбор свршио свој посао, дакле тада, када Одбор није био ни дужан исту разматрати. Али ипак Одбор није хтео ни прећо то ставити преће, него да би слика о изборима од 18 маја била што потпунија, Одбор је и ту несобљену жалбу оценио и своју оцену у извештају изнео пред Скупштину. Друго, Одбор је у извештају своме изнео мишљење своје и молио Народно Представништво, да сврене пажњу министру унутрашњих дела на неколике случајеве, где су главни бирачки одбори прекорачили да предузму законске мере према кривцима, учињени на дан избора, те су преко тих ствари прешли ћутке.

Једна од таквих кривица сматрала се и она у прекоречком округу у општини лесковачкој, где је бирачка кутија за листу Ђуре Хранковића и Милана Симића избачена само, што није било њеног представника у бирачком одбору, а која није била предата Суду, јер у записнику Гл. бирачког Одбора за тај округ није ништа поменуто о томе. Међу тим сам председник Главног бирачког одбора за окр. прекорачке, г. Пера Ђорђевић државни саветник, послао ми је писмо, по коме је јасно, да је та ствар уз једногласни пристанак целог Гл. бирачког Одбора предата Суду на суђење, само што то није унело у записник одборски зато, што се није сматрало, да то у опште мора улазити у записник. С тога и одлука овог Одбора у ствари лесковачкој, овим се уклањана.

То су две напомене, које сам слободан био овом приликом учинити.

Председник — Пошто се више нико не јавља за реч, стављам на гласање извештај верификационог одбора: усваја ли Скупштина прочитани извештај? (Усваја).

Даље, извештај верификационог одбора усвојен је једногласно. —

Сад је на реду да се господа посланици, који су изабрани на по два места, изјасне, кога се избора примају. То могу учинити у року од три дана, а могу и сад.

Јоца Ж. Јовановић — Ја сам изабран у подринском округу и у нар. Шапцу, и изјављујем, да се примам избора за нар. Шабац, а за подрински округ нека се изволе лице, које за мном долази.

Милутин Гарашанин — Ја сам изабран у округу подунавском и у округу пожаревачком и изјављујем, да се примам мандата у округу пожаревачком.

Ђура Хранковић — Ја се примам мандата за округ крајински.

Стојан Новаковић — Мени је част изјавити пред Народном Скупштином, да од два мандата задржавам мандат округа подринског.

Пера Максимовић — Ја сам изабран у варошки Смедереву и подунавском округу и изјављујем, да се примам избора у нар. Смедереву молећи Скупштину, да даље поступи по закону. —

Председник — Сад је на реду да верификациони одбор предложи, да се позову они посланици, који су на реду, а незабрани посланици да се закуну, како би могли ући у одсеке. Ја држим да их треба пре тога заклети. Та су лица: Павле Поповић, Максим Сретеновић, Сретен Гогић, Никола Николић и Гига Гершић.

(Полажу заклетву у Скупштини, а у присуству г. Мин. Унутр. Дела, г. г. Никола Николић, Павле Поповић, Максим Сретеновић и Сретен Гогић).

После заклетве

Председник — Сад треба Скупштина на основу чл. 19 зак. о послов. реду у Нар. Скупштини да се подели у одсеке.

(Скупштина се дели у седам одсека. Према броју посланика долази у прва четири одсека по 19 посланика а у три по 18, пошто нису дошла четири посланика).

Председник — Изволте чути г. секретара.

Секретар Алекса Ратарац чита:

I Одсек

Стојан Новаковић, Вукашин Петровић, Тома Бојићић, Радован Поповић, Павле Крстић, Стеван Ристић, Максим Сретеновић, Риста Поповић, Петар Павловић, Јован Николић, Станојло Вукићевић, Рака Милошевић, Ђока Стојковић, Никола

Николић, Јованча Стојановић, Петар Максимовић, Павле Поповић, Андра Стевановић, Васпитач Живановић.

II Одсек

Лаза Илијић, Павле Смиљанић, Велизар Тодоровић, Дмитрије Марковић, Јоца Селић, Рашко Петровић, Новак Милошевић, Драгутин Дедијер, Лаза Докић, Милун Миловић, Сава Гргић, Живко Малопарац, Мијајло Ристић, Бока Анђелковић, Станко Петровић, Јоца Ж. Јовановић, Владимир Поповић, Марко Ђурчић, Марко Петровић.

III Одсек

Павле Вуковић, Богосав Поповић, Јован Сопровић, Андра Параћанин, Јоца С. Јовановић, Раша Нинић, Павле Станковић, Мих. Вујић, Ђура Хрватовић, Милоје Бајракторовић, Ђура Хрватовић, Митар Мићовић, Милосав Витић, Мих. Поповић, Светозар Спанковић, Алекса Трајковић, Лука Лазаревић, Милан Миљићевић, Радован Милетић.

IV Одсек

Јован Станковић, Мика Даниловић, Вука Николић, Дим. Ђирковић, Љубисав Благојевић, Стојан Новаковић, Рашко Тајсић, Милош Богдановић, Дим. Катић, Коста Борисављевић, Милан Ђурић, Анта Рајчић, Петар Вукићевић, Арса Прокопијевић, Здравко Паунковић, Мих. Мартинац, Пера Велимировић, Мих. Марковић, Добросав Ружић.

V Одсек

Станча Виденовић, Павле Рашковић, Филип Милојевић, Војин Ђирковић, Дим. Диковић, Милош Ђорђевић, Милош Марковић, Коста Таушановић, Светозар Милосављевић, Велимир Карић, Благоје Божић, Лазар Прокић, Мих. Стојановић, Мата Максимовић, Миленко Весник, Гаврило Милорадовић, Андра Николић, Милутин Гарашанин.

VI Одсек

Љуба Јовичмовић, Јоца Ж. Јовановић, Димитрије Ивановић, Мика Х. Тошић, Ђура Милијашевић, Урош Плазинић, Тодор Радовановић, Сотир Арањеловић, Тодор Дидић, Петар Ђаковић, Миња Брашковић, Ђорђе Васкић, Љуба Николић, Јован Шемлић, Никодије Милетић, Бока Владић, Мих. Радовић, Марко Шпабић.

VII Одсек

Антоније Поповић, Никола Пашић, Стојан Станковић, Симо Костић, Бока Брачинац, Данило Јовановић, Владислав Павловић, Сретен Гогић, Мих. Косовљанин, Дим. Карић, Алекса Ратарац, Радисав Митровић, Никола Поповић, Бока Бојић, Петар Максимовић, Арса Дреновац, Милутин Гарашанин, Сима Миљићевић. —

Председник — Сад је Скупштина подељена у одсеке. На реду је да се изврше одбор за израт адресе. По члану 36 зак. о послов. реду у Нар. Скупштини бира се за тај поверити одбор од 14 лица, тајним гласањем. С тога изволте сваки написати 14 кандидата и ко прозивци спустити у гласачку кутију.

Молићу два контролора, г. Стојана Новаковића и г. Јоцу Ж. Јовановића, да заузму своја места.

Сад приступимо гласању.

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Од сало је свега 115 посланика. Од тог броја добили су: Рашко Тајсић 114 гласова, Лука Лазаревић 114 гласова, Миленко Весник 114 гласова, Павле Рашковић 114 гласова, Лаза Илић 114 гласова, Раша Милетић 113 гласова, Пера Велимировић 111 гласова, Коста Борисављевић 111 гласова, Добра Ружић 111 гласова, Бока Анђелковић 110 гласова, Рашко Петровић 109 гласова, Мика Поповић 109 гласова, Риста Поповић 101 глас. Стојан Новаковић 99 гласова. И тако су ова господа изабрана у одбор за адресу. Има још неколико господе, који су добили по неколико гласова, али ја мислим да није потребно то да читам. (Чује се: није потребно).

Молићу одбор да се одмах по закључењу седнице састане и конституише. —

Сад је на реду да се изборе одбор финансијски. По закону о послов. реду у Скупштини, а члану 126 сваки одсек треба да изабере по два члана за одбор финансијски, и они ће после састајући и приступати у послу.

По члану 125 сваки одсек бира по једног члана у одбор за молбе и жалбе. За тим имамо да изберемо одбор за проучавање пројеката законских о трговинским уговорима.

Лаза Илић — Ја сам тражио реч приликом образовања одбора за проучавање предлога о трговинском уговору.

Тражио сам реч због тога да предложим, да у тај одбор, као врло важан уђу по два посланика из сваког одсека. А то може бити, ако Скупштина донесе предходно одлуку. Према томе ја предлажем и молим десет посланика да ме помогну, да у овај одбор, место једног уђу по два члана из сваког одсека. (Помажу га више од 10 посланика).

Председник — Члан 22 зак. о посл. реду у Скупшт. дозвољава да се могу бирати и по два члана у извесне одборе.

Дакле, пад је овде већ поднесен и потпомогнут предлог: да уђу по два члана у тај одбор, онда ћу га ја и ставити на гласање:

Ко је за то да уђу по два члана из сваког одсека у одбор за проучавање трговинског уговора, тај нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе).

Дакле Скупштина је решила да из сваког одсека уђу по два члана.

Сад молим одсеке, да се састану и да изберу сваки по два члана у одборе: финансијски и одбор за проучавање трговинских уговора: и во једног члана у одбор за молбе и жалбе.

За то дајем 10 минута одмора.

После одмора

Председник — Изволте чути резултат избора.

Секретар Лука Лазаревић чита:

У Одбор финансијски изабрати су:

Риста Поповић, Павле Поповић, Лаза Илић, Јоца Ж. Јовановић, Раша Милетић, Андра Параћанин, Рашко Тајсић, Михајло Марковић, К. Таушановић, Димитрије Димовић, Ђура Милијашевић, Мика Х. Поповић, Арса Дреновац, Ђорђе Брачинац.

У Одбор за трговинске уговоре изабрати су:

Стапојло Вуктешић, Пера Павловић, Марко Петровић, Бока Анђелковић, Јоца С. Јовановић, Мика Поповић, Јован Станковић, Димитрије Ђирковић, Миленко Весник, Милош Марковић, Бока Васкић, Никодије Милетић, Мијајло Косовљанин, Сима Костић.

У Одбор за молбе и жалбе изабрати су:

Тома Бојичић, Марко Ђурчић, Јован Сопровић, Арса Прокопијевић, Павле Рашковић, Сотир Арањеловић, Димитрије Карић.

Председник — Молићу све одборе да остану овде у Скупштини после закључка седнице и да одмах одпочну свој рад.

За дневни ред за идућу седницу немамо ништа, али молим Скупштину, да ме овласти те да ставим ово на дневни ред, шта који одбор први израдн? (Одобрава се).

Скупштинску седницу закључујем.

(Састанак је трајао до 6½ час. по подне).

4 САСТАНАК

6 јуна 1893 у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић
СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 11½ час. пре подне.

Присутни су били г. г. министри: Председник министарства мин. просвете и црк. послова Др. Лаза Докић; мин. војни ђенерал Сава Грујић; мин. финансија Др. Мих. Вујић; мин. унутр. дела Светозар Милосављевић; мин. иностр. дела Андра Николић; мин. грађевина Светозар Станковић; мин. нар. привреде Раша Милошевић и мин. правде Пера Максимовић.

Председник — Отварам четврти састанак.

Изволите чути протокол трећег састанка.

Секретар Станојло Вукчевић чита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволите чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар чита:

И. Перишић и О. Васиљевић из Мановишта (ср. крневорског окр. ужичког), моле да се деци пок. Сретена Васиљевића нада инвалидска помоћ за време од 1879—1889 год.;

Алекса Грубишковић, концесар железничке полиције у Пироту, Андрија М. Стојићевић, начелник среза јадранског, Сима Трајковић, професор лозничке више гимназије, Љубомир Јовановић, артилериски потпуковник, Никола Миљковић, благајник управе фондова, моле, да им се уваже навесне године службе;

Милић Лукић са Уба моли, да по његовом спору са браћом Николајевићима-Хаџи, трг. из Београда, који је расправљен код београдског трговачког суда, поново суди ваљевски првостепени суд;

Марко Николић из Голупца, моли за инвалидску потпору.

Ђока Великировић, кондуктер шабачке поште, моли да му се призна за указно време службе од 21 октобра 1890 год. до 7 априла 1893 год.;

Драгољуб Миленковић, практикант среза моравског, жали се на окружну скупштину пожаревачку, што је из буџета за 1893 год. избацила суму на име стамарине чиновницима, који не могу да се снесте у среској кући;

Јован Тодоровић и др. из Липова, (ср. лужнички окр. пиротски), моле да утрина њиховог села буде ослобођена од плаћања порезе;

Ђа Христина Јокић удова из Београда, жали се што јој је држава заузела плац у шабачкој тврђави;

Ранко Тимотијевић и др. из Церја, (ср. рачанског, окр. ужичког) моле, да се њихов заселак „Церје" одвоји од засеока „Драсинца" и засебно село да буде;

Јован Вукосављевић, званичник Министарства Војног моли да се дозволи поновно суђење по његовој кривици код војних судова.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Част ми је саопштити Скупштини, да сам свој добио доцкан саопштење од г. министра председника, да је образована нова влада. те с тога нисам могао још да јавим за састав њезин.

Стара влада сматрала је, да је своју мисију извршила, кад је Његово Величанство Краљ отворио Скупштину пре стоном беседом и положио Заклетву на Устав пред Народним Представништвом. По што је дакле извршила своју мисију поднела је да омогући састав нове парламентарне владе своју оставку. И Његово Величанство Краљ Александар, одмах пошто је Влада дала оставку, поверао је Председништво Скупштине да чује мишљење његово о томе, која би личност најпогодија била, да јој се повери састав новог кабинета.

Председништво Скупштине је дало своје мишљење, да је Г. Докић најпогодија личност за састав новог кабинета, и част ми је саопштити Скупштини, да је г. Докићу поверен састав новог кабинета, што ћете из указа чути.

Изволите чути г. Секретара.

Секретар Лука Лазаревић чита указ:

МИ

АЛЕАСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

Уважавајући оставке, које су нам поднели:

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Просвете и Црквених Послова Др. Лазар Докић,

Наш Министар Војни, пуковник Драгутин Франасовић,

Наш Министар Финансија Др. Михаило В. Вујић,

Наш Министар Унутрашњих Дела Светозар Милосављевић,

Наш Министар Иностраних Дела Андра Николић,

Наш Министар Грађевина, потпуковник Светозар Станковић,

Наш Министар Народне Привреде Раша Милошевић,

Наш Министар Правде Петар Максимовић:

— Разрешавамо их од дужности, стављајући пуковника Драгутина Франасовића на расположење, а постављамо:

За Председника Нашег Министарског Савета и Нашег Министра Просвете и Црквених Послова Др. Лазара Докића,

За Нашег Министра Војног, ђенерала Саву Грујића народног посланика и ванредног посланика и пуномоћног Министра у пенсији,

За Нашег Министра Финансија Др. Михаила В. Вујића,

За Нашег Министра Унутрашњих Дела Светозара Милосављевића,

За Нашег Министра Иностраних Дела Андру Николића,

За Нашег Министра Грађевина, потпуковника Светозара Станковића, задржавајући му чин и ранг у војсци,

За Нашег Министра Народне Привреде Раку Милошевића.

За Нашег Министра Правде Петра Максимовића.

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Просвете и Црквених Послова нека изврши овај указ.

4 јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета, Министар Просвете и црквених послова,
Др. Л. Докић с. р.

(Скупштина се одазвала са „Живео Краљ, Живела Влада!").

Председник — Изволите саслушати најнадни извештај верификационог одбора. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Рамко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Одбора за преглед посланичких пуномоћстава

Пошто су се на састанку Нар. Скупштине, држаном на дан 4 ов. месеца, појавила она господа посланици, који су изабрани на по два места, да се примају изборног места и

то г. Ђура Хрватовић за округ крајински, г. Јоца Ж. Јовановић за варош Шабац, г. Милутин Гарашанин за округ пожаревачки, г. Пера Максимовић за варош Смедерево и г. Стојан Новаковић за округ подрински, то је овоме одбору према чл. 92 и 93 зак. о изборима нар. посланика част саопштити: да се имају позвати у скупштину г. г. Андра Ђорђевић проф. Велике Школе као посланик за варош Београд, Драгомир Џ. Рајовић министар и посланик у пенсији као посланик за округ крагујевачки, Живан Сретеновић тежак из Милановца као посланик за округ подунавски, Љуба Ковачевић проф. Војне Академије као посланик за округ подунавски и Тодор Костић, сарач из Крупња као посланик за округ подрински.

Тако исто овоме је одбору част известити Народно Представништво, да је приспео и одбору пуномоћство предао и посланик Милија Миловановић, и да је одбор ово пуномоћство прочепио и прогласио да је уредно те с тога моли Народно Представништво да и ово изволи ово усвојити и Милију Миловановића прогласити за Народног Посланика.

6 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник
Одбора за преглед посланичких пуномоћстава,
Р. С. Поповић

Известилац,
Ранко Петровић

чланови:

Л. Лазаревић, Д. М. Ружић, Марко Петровић, Дим. Карић, Ст. Виденовић, Илићановић.

Председник. — Овлашћује ли Скупштина Председништво, да оно учини што треба, те да се одмах позову именована господа? (Овлашћује)

Прима ли Скупшт. извештај за посланика Милију Миловановића? (Прима).

Онда ће молити г. г. Милију Миловановића и Гашу Гершића да положе заклетву.

(Посланици Гаша Гершић и Милија Миловановић полажу заклетву).

После заклетве

Председник—Одбор, који је одређен да прегледа предлог закона о привременом уређењу трговинских односа са Немачком, спремио је свој посао, и молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Милош Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини
о
привременом уређењу трговинских односа са Немачком

Одбор за испитивање трговинских уговора разматрио је *пројекат закона о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке* па је нашао, да га треба усвојити из разлога, што се њиме дају производима и подданицима немачке царевине само она права, која имају производи и држављани најповлашћеније државе. Ово привремено уређење трговинских односа, основано на најзећем повлашћењу, у самој ствари ни у колико се не разликује од уређења сталних трговинских односа, што ће се заснести на основу трговинског уговора закљученог између Србије и Немачке, по који још није добио законодавно одобрење.

Пошто се овом привременом трговинском погодбом Немачкој признаје само право најповлашћеније државе, дакле право, које се признаје свима уговорним државама и иначе, то је одбору част предложити Нар. Скупштини, да изволи примити поменути законски предлог с напоменом, да се у чл. 1 а у трећем реду реч „дозволити" замени са речју „допустити".

Председник Одбора,
Марко Петровић.

Известилац,
Мил. Марковић

чланови
Мих. Ј. Косовалинин, Никодије С. Милетић, М. А. Поповић, Ђ. Анђелковић, Симо Костић, Јов. С. Јовановић, П. Павловић, Д-р Ст. Вукићевић, Д-р Мил. Р. Весник, Ј. Станковић, В. Ђирковић.

Председник — Овај је извештај одштампан и пека га г. г. посланици узму и прочуе, а сутра га стављам на дневни ред у 9 часова пре подне.

Молићу одборе да раде што брже, а нарочито одбор за трговински уговор са Аустро Угарском, јер мора да се сврши до извесног рока, а тако исто молим и финансијски одбор да ради.

Скупштинску седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 9 часова пре подне.

На дневном реду биће први претрес закона о привременом уређењу трговинских уговора са немачком царевином.

(Састанак је трајао до 11 ¾ часа пре подне).

5 САСТАНАК
7 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола Пашић
СЕКРЕТАР,
Никола Николић

Почетак у 9½ часа пре подне.

Присутни су били г. г. министри: унутрашњих дела, иностраних дела, правде и привреде.

Председник — Отварам пети састанак скупштински.

Изволите саслушати прозивку те да видимо, има ли довољан број посланика за рад.

Секретар Ратарац прозива, и одсуствује 31 посланик.

Председник — Према прозивци има довољан број посланика за рад. Г. Димитрије Марковић јавио је, да је болестан, па за то не може доћи. —

Изволите сад чути протокол 4 састанка.

Секретар Ратарац чита:

Председник — Жели ли ко да примети што на састав протокола? Пошто се нико не јавља за реч, ја бих имао да приметим, да кад је председништво питано за мишљење коме би се могао поверити састав кабинета, ово је тада изјавило: да је г. Докић најподеснији за то. То је било мишљење свију.

Секретар — Прима исправку.

Председник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима). —

Изволите чути честитке, послате Народној Скупштини.

Секретар Љуба Јовкимовић — чита:

Грађани варошн Прокупља на броју 51 хитају, да народним изабраницима честитају отпочети рад са жељом, да у свему буде плодан и користан за Отаџбину, да још јаче учврсти зближење Круне и Народа, те да слагурнјим корацима доведе Српство остварењу српске мисли. Узвикујемо да живи омиљени народни Краљ Александар I. Да живи Српски Народ!

За тим,

Неколико грабана општине јагњилске кличу:

Срећан рад, који нека буде са слогом, јер ће само тако донети благостање српству и Србији, чији сте сад Краљеви Александром ви представници. —

Председник — Молићу оне посланике, који су дошли а нису положили још заклетву, нека приступе да положе заклетву.

(За овим су дошли посланици г. г. Андра Ђорђевић, Љуба Ковачевић, Драгомир Рајовић, Мих. Веселиновић, Анта Радосављевић, и положили заклетву).

Председник — Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду: претрес извештаја одборског о пројекту конвенције о привременом уређењу трговинских односа између Србије и Немачке. Изволите чути предлог.

Известилац Милош Марковић прочита предлог и саветско мишљење о истом (види ст. 13) и извештај одбороки (види страну 8).

Председник — Жели ли ко од г.г. посланика да узме реч у генералној дебати?

Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: усваја ли Скупштина поднесени предлог у начелу? (Усваја). — Објављујем да је предлог у начелу усвојен.

Сад изволите читати члан по члан.

Известилац Милош Марковић чита члан 1 (ст. 8).

Председник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се чл. 1 прими, нека изволи седети, ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је чл. 1 примљен једногласно.

Известилац чита чл. 2.

Председник — Ко је за то, да се чл. 2 прими нека седи, које против нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је и чл. 2 примљен.

Према томе примљен је и цео предлог.

Друго читање овог предлога стављам за седницу, која ће бити 12 ов. м. у 5 сати. Даље има 5 дана рока. Слажели се Скупштина с тим? (Слаже). —

С овим је исцрпљен дневни данашњи ред. Молим одборе, да продуже рад одмах после скупштинске седнице. Шеста ће састанак бити, када одбори буду сарешили рада Скупштини.

(Састанак је закључен у 9 часова).

6 САСТАНАК

9 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЈУЋИ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

Почетак у 5 часова по подне.

Присутна су била сва г. г. министри, сем министра војног и грађевина.

Председник — Отварам шести састанак. Изволите чути протокол вечог састанка.

Секретар Никола Николић чита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволите чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Младен А. Тодоровић, бив. срески начелник; Срећко Ђурић, учитељ из Мајсина; Иван Плесничар, санитетски поручник, из Чачка; Д-р К. Андрејевић, физикус округа ужичког; Сретен Јелтић, економ управе државне ергеле; Петар М. Стрелић, учитељ из Тронола у срезу ресавском; Роберт Лерман, војно-марвени лекар из Београда; Фридрих Брунети, учитељ пожаревачке гимназије: Мијаило Марићковић, водобаџијник из Ваљева; Г-ђа Вијослава Ризнићка, учитељица из Смедерице; Димитрије Цветковић, учитељ из Ниша; Ђорђе А. Исаковић, настојник у фабрици дувана; Павле В. Вујић, писар министарства финансија, — моле да им се узме изнесене године службе;

Милија Ц. Вучковића из Пожаревца и Илија Вучковић, из Грбавца — моле за државну помоћ.

Милосава Жена Петра Илића, из Сврачковца, моли за инвалидску пензију;

Суд општинске бунтрањске, у срезу пчињском, моли за државну помоћ ради подизања основне школе;

Јован Ђокић, официр у пензији из Ужица, моли да му се исплати изнесан додатак на коња

Стана удова Димитрија Богдановића, бив. среског писара, из Пожаревца, моли да јој се врати уложени удовички фонд;

Срећко Ј. Ђурић, учитељ из Мојсиња, моли да се у плати исправа са својим другоштвима;

Општини општина: петничке, начелничке и слатинске, у у срезу трнавском, моле да се оне општине одвоје од III-ег и придају X-ом вуковском округу;

Рударски радници из Сева, моле за бесплатну вожњу железницом до Ђуприве и патраг;

Јосиф С. Марићић, из Срезеваца, у срезу тоководском, моли да му се одобри поновно суђење са општином бершићском;

Сељани из Дреновца у срезу добричком, моле да им се врати утрпљ, који су им одузели сељани села Бресничића;

Јања Ињић, надничар из Врања, моли да му се исплати изнесан сума за хлеб, дат војсци у рату;

Драгомав Ј. Савковић, практикант среза љубићског, жали се на мајора Косту Стојковића, што није казано изнесног официра.

Председник — Све оне молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Изволите чути три указа Његовог Величанства Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег Министарског Савета постановљамо:

Др-а Лазара Пачу, управника монопола дувана и соли, и Др-а Милована Ђ. Миловановића, начелника министарства иностраних дела, за владине повереике у седницама Народне Скупштине, приликом претреса, трговинских уговора између Србије и Аустро-Угарске, Србије и Немачке и негеразарске конвенције између Србије и А.стро Угарске.

Наш Министар народне привреде нека изврши овај указ.

8 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Народне привреде,

Раша Милошевић, с. р.

Даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, оплашћујемо Нашег Министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив 1 Јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„Да се Министру унутрашњих дела призна у рачуну расхода за 1892 годину по струци санитетској 321·37 динара, колико је издато плате главном марвеном лекару, која му по закону припада, а није предвиђена у буџету расхода по струци санитетској за 1892 год".

Ми Министар унутрашњих дела пек изврши ово решење.

8 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Унутрашњих дела,
Св. Милосављевић, с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Министра унутрашњих дела

Народној Скупштини,

На основу чл. 5 тач. 6 о уређењу санитетске струке и чувању народног здравља, указом од 13 Марта 1892 год. постављен је Dr. Захарија Поповић, општински лекар за главног марвеног лекара при санитетском одељењу министарства унутрашњих дела, који има квалификације за то звање, које се законом траже.

По чл. 10 тог закона, годишња је плата главног марвеног лекара 2500 дин., а буџетом за 1892 год. стр. 120 бр. 6 предвиђена је плата за хонорарног марвеног лекара од 1200 дин.; мање дакле па 1300 дин., но што треба за плату главног марвеног лекара, а то с тога, што до тада нико од лекара није комисиран за ово звање, који би имао потпуну законом прописану квалификацију за главног марвеног лекара. тач. 8 чл. 6 закона о уређењу санитетске струке: па за то и није у буџету унесена законом одређена плата за главног марвеног лекара, већ хонорарна.

Министар унутрашњих дела ослањајући се на § 8 тач. 1 под а) закона измена и допуна у закону о буџету (Збор. 17 стр. 63.), држао је да износ плате преко буџетске суме може подмирити на кредита „редовних непредвиђених потреба". но Главна Контрола, од које је тражен пристанак за овај издатак у општој седници 25. Априла 1892 год Бр. 6805 и 28 Маја Бр. 10360 одлучила је: да није могао бити постављен главни марвени лекар, већ хонорарни како је плата буџетом за ту годину одређена, па не одобрава издатак из кредита „редовних непредвиђених потреба".

Услед овога г. Dr. Захарија Поповић марвени лекар дао је оставку 12 Јуна 1892 год.

Но како он на основу указа од 13 Марта, којим је постављен за главног марвеног лекара према § 1 и 2 закона о чиновницима грађанског реда и § 10 закона о уређењу санитетске струке има право на плату од 2500 дин. на годину, за ово време док је у служби био, а то је за 2 месеца и 29 дана од 13 Марта до 12 Јуна 1892 год., то, да би му се плата издати могла, Министарски Савет на предлог министра унутрашњих дела 28 Јуна 1892 год. решио је да се нада 321,37 дин. на рачун плате главном марвеном лекару, у колико је мање буџетом предвиђено, но што он по закону има право с тим, да се за овај издатак тражи законодавно одобрење.

С тога част има предложити Народној Скупштини да изволи одобрити:

Да се Министру унутрашњих дела призна у рачуну расхода за 1892 год. по струци санитетској 321,37 дин., колико је издато плате главном марвеном лекару, која му по закону припада а није предвиђена буџетом расхода по санитетској струци за 1892 год.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић, с. р.

За тим:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив 1 јуна ове год., поднесе на решење предлог:

„Одобрава се решење Краљевске владе од 6 јуна 1892 године, којим је одобрила, да се утроши 150.000 динара на држање готовине за сузбијање колере;

да се призна у рачуну расхода за 1892 годину на тај циљ утрошених 30.187·31 динара, и

да се остатак суме од 119.812·69 динара може утрошити на подизање болнице за заразне болести и централног завода за дезинфекцију, као и за друге потребе, које би за сузбијање и лечење колере биле нужне."

Ми министар унутрашњих дела пека изврши ово решење.

8 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра унутрашњих дела

Народној Скупштини,

Нежно гост колера, која је прошле године владала у Јужној Русији и на обалама Црног мора, није се ограничила само на поједина места и пределе, већ се ширила и на далеки одстојања, тако да је при свима херама опрезности довла и у суседне нам државе Аустро Угарску и Румунију а одатле према данашњим саобраћајним средствима и комуникацији није могуће било спречити је, да не посети и у напоо земља погранична места.

За такав несрећан случај, ако би она опака болест импортирала и у нашу земљу, ми смо морали бити спремни, да се од једног болесника не разнесе даље. те се у епидемији разнеје и за то је нужно било, да се поред осталих мера, које се односе на јавну и личну нгијену предузму најстрожије мере од стране власти, за лечење колеричних болесника и дезинфекцију свега онот, што је с болесником у додир долазило.

У том погледу је и главни санитетски савет на позив министра унутрашњих дела, дао своје стручно мишљење, шта се све има против колере предузети и извршити и као најглавније препоручио је:

„да се у већим седиштима поред болница сагради тако звана одојишта за изоловање нужних болесника: за већа окружна и среска места да се подигну бараке нарочитог кроја, али за Београд са 60 хиљада становника не би оне биле довољне. Београд мора имати систематски уређену, нарочито сановите болницу за нафекциозне болести. а с намером те потребу болницу за нафекциозне болести, а с намером те потребу болницу за нафекциозне болести. Већ последња опако слаба дифтерија показала нам је жалосне последице тога недостатка, а на већу епидемију колере ни сваким приликама не би се смело ни помислити. Све друге мере биле би узалудан труд и трошак ако и даље не би имали болницу за изоловање. Да се у већим местима за болнице набаве парни апарати за дезинфекцију и средства за прење ствари, болесника и мртваца, а Београд мора имати централан завод за дезинфекцију по обрасцу таквих завода у другим државама."

На свима овим пословима нужно је, да се одноне одмах и без одлагања раде. Нарочито је нужно да се одмах почне

са грађењем болнице за изоловање и подизање барака и набавом парних апарата за дезинфекцију

Ово се догодило у времену када не беше на окупу Народно Представништво. Како Санитетски фонд не располаже повећаним средствима, јер приходи његови служе за измирење редовних хуманих потреба, то да би се у интересу општем, откловила односно утушила једна евентуална, опасна епидемија, која је била на прагу претећи да покоси хиљадама живота нашега народа, ако се не би постарали да јој сви могући средствима, која наука препоручује на пут стане, то је Краљевска влада, на предлог министра унутрашњих дела решењем својим од 6 јуна 1892 год. одобрила:

да се утроши до 150 хиљада динара, на подизање болнице за инфекционе болести, централног завода за дезинфекцију, набавку барака и осталих потреба у цељи одклањања и сузбијања колере, из државне готовине, на кој Скупштине излеђствује законодавно решење.

На основу овог одобрења набављени су стални и покретни парни апарати за дезинфекцију и друге потребе за предохрану и сузбијање колере.

За све ове набавке, као и за исплату дезинфекционих средстава при карантинима у Радујевцу, Брзој Паланци, Кладову, Дубравици, Шапцу и Ристовцу утрошено је у 1892 години 30.107·31 дин. Припремни радови за подизање инфекционе болнице одночети су, и болничка зграда ће по предрачуну коштати 80 хиљада динара. Све ово, као и подизање централног завода за дезинфекцију, има се извршити још у овој години, пошто нисмо сигурни, да колера, која се и ове године почела појављивати у Француској не узме веће димензије и поново се нашим границама не приближи, а за такову евентуалност морамо бити спремни, како би за случај да се и у нашу земљу увуче, што енергичније и сигурније њено ширење зауставити.

Известивајући Народну Скупштину о ремећу Краљевске владе, и средствима набављених и предузетим за сузбијање зараве, част имам предложити Народној Скупштини да изволи

решити:

„Одобрава се решење Краљевске владе од 6 јуна 1892 год., којим је одобрила да се утроши 150.000 динара из државне готовине за сузбијање колере;

„да се призна у рачуну расхода за 1892 год. на ту цељ утрошени 30.187·31 динара; и

„да се остатак суме од 119.812·69 динара може утрошити на подизање болнице за заразне болести и централног завода за дезинфекцију као и за друге потребе, које би за сузбијање и лечење колере биле нужне".

СБр. 4398
8 јуна 1893 год.
у Београду

министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

Председник — Ова два последња предлога упућују се одбору финансиском. —

Изволите чути једну оставку посланика на мандат.

Секретар чита:

Народној Скупштини

у Београду

Част ми је известити, да ми моји трговачки послови не дозвољавају да могу и даље као посланик остати и долазити у седнице скупштинске, и овим подносим оставку на мој посланички мандат, и молећи Народну Скупштину да ми уважи ову моју оставку.

7 јуна 1893 год.
у Београду

С поштовањем
Ђорђе Р. Васикић
из Крагујевца.

Председник — Верификациони ће одбор, према чл. 93 закона о изборима г.г. посланика, предложити који кандидат има доћи на место г. Васикића за посланика, и он ће се позвати.

Сад прелазимо на дневни ред

На дневном реду је извештај одбора за трговински уговор између Србије и Аустро-Угарске. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Мил. Р. Весић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Народној Скупштини

о

трговинском уговору и ветеринарној конвенцији између Србије и Аустро-Угарске

Одбор за трговинске уговоре прочуо је трговински уговор и ветеринарну конвенцију између Србије и Аустро-Угарске, и част му је поднети о њима Народној Скупштини овај извештај.

Сам географски положај упућује нашу отаџбину да гаји пријатељске и трговинске односе са аустро-угарском државом. Интереси наше земље налажу нам, да сви наши односи према суседној аустро-угарској монархији буду такви, како ће што суседној аустро-угарској монархији буду такви, како ће што успешније потпомоћи наш целокупни напредан развитак. Овим обавезама морамо се руководити у толико више, што сво с културним западом и његовим напредним животом везани посебно преко суседне нам монархије, што се налазимо у таквом географском положају, да и наше земаљске производе, можемо извозити на тргове западе у већини преко ње. Све те околности налажу нам, да са Аустро-Угарском имамо одређене односе, што нам је у толико лакше постићи, у колико је и Аустро-Угарска такође увиђена на наше пријатељство, како би производе своје напредне снаге могла успешно на Исток протурати. И Србија као и Аустро-Угарска увиђа, да би од неодређености пријатељских и трговинских односа била поремећена напредна снага и једне и друге државе. Да овога не би било, него да би међу нама и Аустро-Угарском свакад постојали пријатељски и на обе стране корисни трговински односи, којима би се јачала природна снага једне и друге државе, и закључен је овај трговински уговор, о коме је овоме одбору част поднети свој извештај.

И досадашњи трговински уговором регулисани су били трговински односи између Србије и Аустро-Угарске, али новим уговором трговинским ти су односи тако бржљиво одређени, да се ни у ком случају не могу више производи неуговорних држава увозити у Србију као производи аустро-угарски, нити пак у Аустро Угарску производи који нису српски (чл. 8 угов. и закључни протокол ветеринар. конвенц. тач. 1). По староме уговору. Аустро-Угарска је била мост, преко кога су се у Србију увозили као аустро-угарски и они производи, који нису њени, него оних држава, које нису хтеле с нама трговински уговор да закључе. Досадашњи уговор давао је могућности неуговорним државама да преко Аустро Угарски увозе производе на основи најповлашћеније државе, на штету и наших финансија и наше привреде. Новим уговором отклоњени су они по нас штетни односи, и овај добитак је од не мало значаја по нас.

Општим одредбама новог трговинског уговора тачније су одређене дужности оних аустро угарских поданика, који се настане у Србији да управљавају какву радњу: наши закони о радњама, којима су потчињени наши суграђани, у свему важе и за аустро-угарске грађане, који су се тога ради настанили у Србији, чега по досадашњем уговору није било на штету нашег привредног стаљежа (тач. 4 закључног протокола).

Поред ових болих страна садањега уговора, он је за препоруку још и с тога, што су и све неодређености старог уговора новим избегнуте.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТА ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДВОРСКА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 3 УТОРАК 15 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

6 САСТАНАК

9 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

(ПОЧЕТАК)

(Пословодилац и чрт. уговору).

Србија је још више добила новом увозном тарифом. Нова царинска тарифа израђена је на савременој основици. Царињење по вредности набављено је са свим и замењено је специфичком тарифом. Овај је добитак толико већи, да би царина по тежини била за препоруку чак и у случају, кад би царинске стопе остале онолике, колике су биле по старом уговору. Међутим новом специфичком тарифом, не само да су осигурани досадања царински приходи, него се смело може рећи, да ће нам она ове приходе знатно увећати. Специфичком тарифом спречене су све оне злоупотребе, које су неразлучно везане за царињење ad valorem, а тиме ће још у државну касу и ови приходи, којима је она до сад ускраћена неистинитим декларисањем.

Али није добитак од новога уговора само у томе, што је царинска тарифа по вредности замењена тарифом по тежини, него је он још и у томе, што се при преговорима водила особита брига, да се царинском стопом појединих увозних артикли интересе толико, како ће се с једне стране осигурати већи царински приходи а с друге омогућити напредовање наше привредне снаге. Тарифом се пало на то, да се да могућности да се развије наша крупна и ситна радиност. Ове се заштићују почеци наше могуће индустрије, заштићују се и наши занати, поито ни се пружа јединица спровина а финансијама нашим даје се јачи изнор, поито се новом тарифом оптерећују потребном царинском стопом они производи, којих код нас никако нема, а који се међутим троше у доста великој количини. Код свему овоме додамо, да је новим уговором уништа диференцијална тарифа, по којој су се могли увозити извесни производи, с искључивом повластицом за Аустро-Угарску, исход тарифе с ове уговорене: кад додамо и то, да смо ныме задобили право на заводење неколико нових монопола, онда можемо смело тврдити, да су новом царинском тарифом у новоме трговинском уговору задовољени како наши финансијски, тако и наши привредни интереси.

Одбор са задовољством констатује, да је и нашим извозних производима осигурана од стране Аустро-Угарске повољна царинска стопа. Старим уговором осигурана је била уговорна тарифа само неколиким нашим производима, а други су по тарифи били плаћању царине по општој тарифи аустро угарске монархије. Истина је, да је Аустро-Угарска била дошиле спустила царинску стопу за 2-3 наша производа, али је за то Србија поднела велике жртве, допустивши да се из слободних приставишта Ријеке и Трста увозе као аустро-угарски производи артикли, који су пореклом из поуговорних држава. Царина за многе наше производе узимала се у Аустро Угарској по нижој општој тарифи, која се могла мењати; уговорно стање за њих није било успојено, те су они изложени били могућности, да се прекоком опште тарифе могу оптеретити већом стопом. Садања пак уговорна тарифа искључује могућност, да се утврђена царина може мењати на штету нашу. Тиме, што је за наше најважније извозне артикле уговорена царинска стопа, осигурали нам је стално извоз њихов за 10 година, а имали сигурно, одређено стање за толики ним година, само је корисно по нашу трговину, пољопривреду и сточарство.

Одбор је част обратити пажњу Народноја Представништва на ветеринарну конвенцију, закључену између Србије и Аустро-Угарске у толико више, што се она својим строгим одредбама може показати као штетна по нашу сточну трговину. Али је одбор уверена, да и ове овако строге мере, ако буду само у стварној потреби примењиване, нпак неће имати оне ране последице, које би из њих у противном могле настати. Кад год будемо судили о овој конвенцији, сиагда нала да имамо на уму, да је друга половина аустро-угарске монархије — Мађарска — пољопривредно-сточарска земља. Велико богатство њено лежи у стоци, и ни ценино бригу њену, да своју стоку заштити од могуће заразе. Поред овога не треба заборавити ни то, да су у ветеринарној конвенцији између Немачке и Аустро-Угарске успојене прена последњој још строжије мере. Строге мере, предвиђене конвенцијом и нама свест о нашим властитим интересима налажу нам, да предузмемо све што је потребно да наш стока не болује од заразних болести, а кад се оне појаве, да их угушимо најенергичнијим средствима. То је нама дужност и у интересу наше стоке, а уговор ништа друго од нас и не тражи.

Поред свију строгих мера предвиђених ветеринарном конвенцијом, сама одређеност њихова добра је страна њена, јер сад бар знамо каква су нам призната права, а какве смо дужности на себе приняли новом конвенцијом.

Прочувши пажљиво и обилно поверени му посао, потписани се одбор не носи мишљу, да су овај уговор и конвенција такви, какве би Народно Представништво желело за нашу Отаџбину. Они су за нас поред свих добрих страна у извесним одредбама доиекле и тешки и неповољни. Али одбор је уверена, да ће јаче старање наших државника у будуће изнаћи пута и начина, да Србија буде у том положају, да, наслањајући се на згодније прилике, које ће нам створити то

јаче стараће њихово на овом пољу, те да будуће уговоре оне врсте можеко повољније закључивати. С тога му је част предложити Народној Скупштини да изволи примити:

I. *трговински уговор између Србије и Аустро-Угарске*, закључен у Бечу $\frac{28 \text{ Јула}}{9 \text{ Августа}}$ 1892 год. са прилозима под А. (царине на увоз у Србију), под Б. (увозне таксе у аустро-угарске царинске области), под В. (царинске олакшице за пограничин промет), под Г. (одредбе о ишлаћивању обрнте порезе на вредност еспала при увозу у Србију), закључни протоколо од истога дана, као и њима придодате 3 декларације од истога дана.

II. *Ветеринарну конвенцију закључену између Србије и Аустро-Угарске* у Бечу $\frac{28 \text{ Јула}}{9 \text{ Августа}}$ 1892 год. са закључним протоколом и нотама под 1, 2, 3 и 4

Одбор предлаже ово решење у уверењу, да ће се штета од невољнијих одредаба ових уговора моћи у велико отклонити обострано пријатељском готовошћу уговорних страна, да се они примењују савесно и у пријатељском духу, како би се при истеку њихном могли створити бољи и повољнији за обе суседне монархије.

8 Јуна 1893 год.
у Београду.

известилац. председник одбора.

Др. Мил. Р. Весић **Марко Петровић**

чланови:

Мих. Ј. Косовљанин, П. Павловић, Мил. Марковић, Ј. Станковић, Др. Ст. Вукићевић, Симо Костић, М. А. Поповић, Ђ. Анђелковић, С. Милетић, Јов. С. Јовановић.

Председник — По закону о пословном реду у Скупштини овај уговор треба да се чита у целини. Ја држим да ће боље бити ако га сад прочитамо у целини место сутра. (Одобрава се).

Секретар Љуба Јокимовић чита трговачки уговор између Србије и Аустро-Угарске (прилог 1). —

Председник — Изволите чути извештај одбора за нацрт адреса.

Известилац Ђока Анђелковић чита:

Народној Скупштини.

Одбор, који је Народна Скупштина изабрала да састави нацрт Адресе, свршио је свој посао, и част му је умолити Народно Представништво, да га изволи примити.

У исто доба, Одбору је част јавити Народној Скупштини, да је члан Одбора г. Стојан Новаковић, одмах, на првоме састанку одборском, изјавио да неће моћи учествовати у раду овога Одбора.

9 јуна 1893 год.
у Београду.

председник одбора.

П. Велимировић.

известилац.

Ђ. Анђелковић.

чланови:

Др. Лаза Илић, Л. Лазаревић, К. Борисављевић, Мика Поповић, Ранко Петровић, Павле М. Ранковић, Др. Мил. Р. Весић, Р. С. Поповић, Раша Милетић, Р. В. Тајсић, Д. М. Ружић.

Исти гласи:

НАЦРТ АДРЕСЕ

како га је израдио одбор за адресу

Ваше Величанство, Мили Господару!

Народно је Представништво срећно, примајући у своме драгоценом историјском тренутку, кад Ваше Величанство ступа први пут као Краљ Србије, у његову средину, да тоше поздрави Краљеве добродошлице, и изјаву, да Ваше Величанство кита положити пред Народном Скупштином, одмах у првој седници скупштинској Своју уставну заклетву.

Народно Представништво се радује, што је Ваше Величанство већдо овај велики историјски чин за успомену на један доиста свечан дан, кад је Твој узвишени Отац, потпрљујући нови Устав Краљевине Србије, најавио да пружа нови Основни Закон Народу Српском, не себе ради, већ Сина Његова ради. Тебе ради Господару, и ради Србије. А најважније нас радошћу испуњава да Ти, још од овога дана носиш у души Својој, као свети аманет уверење, да је позив Обреновића, на Престолу Српскоме, да чуваш Устав и Уставна права народна од свике повреде.

Ваше Величанство, Мили Господару!

Народно Представништво сматра за своју прву и највећу дужност, да Ти, у име Народа Српског, поднесе најдубљу захвалност на великоме и срећноме делу напрвљеноме 1 априла. Отаџбина, доведена до на ивицу пропасти разузданом насилничком владавином, која је без зазора газила Устав и законе, која је својим самовољним дивљењем жртвовала мир и будућност народну, враћена је самој себи, спасена је Твојим јуначким патриотским делом, и ноћ од 1 априла остаће вазда светле успомене у народном, вечно Ти захвалном Народу Српском.

Да, Господару, 31 марта, кад је Краљев Намесништво, које се није повинуло у уставноме року, и које, према Уставу, није имао нрава да прими власт Краљевску, у Твоје име, отворило седнице неуставно конституисане Нар. Скупштине, завршен је био у свој потпуности уставни злочин, припреман све од 9 августа пр. год. И права, која Устав најамчава Народноме Представништву, за и прерогативе Српске-Краљевске Круне, присвојени су били самовласно и злоупотребљени у дивљењима противним интересима и Престола и Отаџбине.

Без мало осам пуних месеци Народ је Српски имао да своју владавину, која није презала ни од средстава, што их само туђинске најездо примењују у завојевним земљама. Не само права и слободе, које је нови слободољиви Устав оси гурао Народу Српском, већ и оне традиционалне самоуправне установе, које су се одржале и кроз дуге вековне туђинске господарства. били су двмљачки нападнути. И, после насилничких пашења, после самовољних гоњења и злостављања, после злочинавчких отварања кривица, просута је најпа пештедимице кра српских грађана, који су, с Уставом у руци, истављи своја гола прса на бранак својих права.

Ваше Величанство, Мили Господару!

У тим тешким данима Народ Српски није изгубио стрпљење, јер га је вазда крепила вера у Бога и у свога Краља. У нади да ће глас његов најзад стићи до Твога Престола, а уверен, да ће тај глас у души и срцу Твоме наћи одмах пуна одзива, народ је српски жудно очекивао час, кад ћеш Ти ући у своје руке власт Краљевску, кад ћеш, вршећи права која су Ти дале милост Божија и воља народна, одузети управу државну од тврдих недостојних представника.

Твоје дело од 1 априла испуњило је неочекивано најприсније жеље и најлепша надања народна. Ти си, Господару, пратећи, с пуно учешћа, будним оком, несреће, које су се гомилале у Отаџбини, разумео, шта од Тебе питкнуће срећа Твога народа и будућност миле нам Србије. И тој Својој дужности према Отаџбини и народу Ти си се одазвао одсудно и потпуно, као што доликује врлине пријемнику славних традиција Обреновића. И народ Ти српски, преко нас, својих изабраника, кличе за то на свет срца: Хвала ти!

Ваше Величанство!

Жигошући по заслузи владавину, којој си Ти, Господару, учинио крај 1 априла, Народно Представништво налаза још, да виновници тога несрећнога стања не смеју остати некажњени. У том уверењу Народно је Представништво решено по-

служити се још у овоме сазиву правом, које му Устав даје, да подигне оптужбу противу министара из минуле владавине и преда их на суђење неуништној правди. На тај начин ће се једном већ утврдити и у напој Отаџбини, да злочини против Устава и државних интереса не могу остати некажњени

Миљи Господару!

Народно Представништво осећа се срећним српским поносом, што је чин Твој од 1 априла пашао на опште одобравање не само у Србији и код Народа Српског, већ и у иностранству, свуда, где има пријатеља Србије. Оно дели у пуној мери Твоју радост, што су Твоје нотификације уваженим Владарима и Пословарима иностраних држава нашле свуда на пријатељску и ласкану предусретљивост.

И у најзнатнијим овим високим сизнатијама, које су Ти том приликом стигле са свих страна и на Тебе и на Србију, Народ Српски гледа најбољи доказ, да се у Европи праведно цени савесно вршење међународних дужности, које је Србија на се примила, и искрено искрено старање, да остане иза на висини својега културнога позива на европском истоку. Народно ће Представништво бити иза да готово да сваки своји силака потпомогне Твоје старање, да се пријатељства, која су већ стечена Србији, одрже и развијају, као и да се нова задобију.

Ваше Величанство!

Народно Представништво изјављује Ти своју особиту захвалност за то, што си, васпостављајући Устав и законе у Србији, одмах по пријему Краљевске власти позвао народ да слободним гласањем, у најкраћем уставном року, изабере Народно Представништво. Оно исто тако са задовољством констатује, да се влада, коју си 1 априла позвао да Ти послужи вратити живот државни у свој уставни колосек, показала потпуно достојна часне мисије, коју си јој поверио. И уверени, да су одредбе уставне и законске за изборе народних посланика биле потпуно извршене, и да је Народ у пуној слободи употребио своје најбитније и најсветије уставно право, ни сио са захвалношћу чуја правичну оцену и потврду Вашега Величанства, да је Народно Представништво, изашло из избора 18 маја ове године, чисти израз слободне воље народне.

Ваше Величанство, Миљи Господару!

Народно Представништво констатује са особитим најдубље захвалности Твоје старање, да се што пре испуњавају уставни послови, који су услед напредних прилика, створених минулом владавином, морали трпети одлагања. И потврђујући да је Твоја уставна заклетва, положена у најкраћем року, у којем је то према сили околности било могућно, Народно ће Представништво, сведно неодложних потреба овстанка државног, такође сматрати за своју дужност, да нападно потврди продужење буџета истекле рачунске године од 1 маја на на даље.

Народна ће Скупштина исто тако поклонити сву своју пажњу трговинским уговорима између Србије и Аустро-Угарске и Србије и Немачке, имајући у виду да њихов преступни утицај на важне привредне и финансијске интересе наше Отаџбине захтева њихово брзо решење.

Пред тога уверено, да је Твојим великим делом од 1 априла постављена основа правилноме развијању наших државних послова, Народно Представништво се нада да ће се од сада моћи предати мирно и поуздано раду на побољшању наших привредних прилика, у чијем правилноме тумачењу гледа сигурну основу за материјално благостање наше Отаџбине и јемство да се, као што пољ, уроди и снабди Твоја и наша Задужница, — Српска војска.

Миљи Господару,

Данас, када је криза, изазвана 9-ог августа, срећно решена и када је Србија повраћена у свој уставни колосек; данас, када је оборен режим, који је покушао да у новој уставној ери очини најнесрећније успомене из доба пеискрене уставности заснован 1869 године: Народно Представништво ће похитати, да се, одазивајући се најзвоном готовношћу Твоме позиву, усрдно и заузимљиво ода својим уставним пословима.

Пуно најдубље уверења, да је од 1-ог априла настало у Србији ново доба, доба законитости и слободе, доба реда и напретка; пуно поуздања, да ће под Твојом владавином, миљи Господару, тако срећно одпочетом 1 ог априла, Србија и Српство пренути одлучно напред путем, који води остварењу народних идеала: Народно Представништво као веран тумач ових осећаја, који одушевљавају сав Народ Српски, подноси пред Твој Престо осећање неограничене, народне љубави и одности, клинући Ти из дубине душе:

Да живи уставница Српска!

Да живи Краљ Србије Александар Први, Обреновић Пети!

Председник — Сложе ли се Скупштина с тим, да сутрашњи састанак одржимо у 4 часа по подне онако протрес о нацрту адресе? (Сложе се).

Тако исто сложе ли се Скупштина да дође на дневни ред данашњи ред општи претрес закона о трговинском уговору и ветеринарној конвенцији? (Сложе се).

За сад је исцрпен дневни ред.

Седницу закључујем сутра у 4 часа по подне.

(Састанак је трајао до $6^{1}/_{2}$ часа по подне.)

7 САСТАНАК

10 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукотић

Почетак у $4^{1}/_{2}$ часа по подне.

Присутна су била сва г. г. министри.

Председник — Отварам седми скупштински састанак Изволите чути протокол шестог састанка.

Секретар Лука Лазаревић прочита.

Председник — Жели ли ко од господе посланика да учини примедбу на састав протокола? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч стављам на гласање: Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја).

Изволите чути молбе и жалбе упућене Народној Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Јелта Гавриловић, чиновник министарства финансија, Блажеје Мирковић, писар у дринској дивизијској команди, Аврам Петковић, резервни потпоручик из Београда, Димитрије Петровић, секретар министарства финансија и Александра Наумовићева, учитељица из Обреновца, — моле да им се узме извесне године службе.

Јелена удова Пантрмаџ из Београда, Анка уд. Милана Јапошевића из Београда и Димитрије Антоновић из Пирота — моле за државну помоћ.

Сељани из Лугова (у ср. мачванском) и Вићентије Миљевић из Тулара (у ср. добричком) — моле да им се узме извесне године.

Анта Тодоровић из Кнежевца моли да се његовом сину смањи рок службе у војсци.

Радован Апостоловић из Богдања (у ср. тргошичком) моли за поновни преглед.

Сељани из Осечине (у ср. подгорском) моле, да то место буде проглашено за варошицу.

Мата Блашковић из Београда моли да му се исплати и остатак припадајуће му награде.

Трајко Костић из Врања моли, да место механе III класе подигне кафану III класе;

Алекса Миловановић из Београда моли, да буде ослобођен извесних плаћања Ф. Макензију;

Јеремија Свасић из Паруновца (у ср. расинском), Сима Н. из Гувеџа (у ср. посавском), Симка Радовановића из Бргуља (у ср. посавском), Алија Јолић из Бурдина (у ср. сарајевском), Марко Гобедић, вукомонички општине полокосеоске и винчанске (у ср. пречанском) и Миладин Јанковић из Пилатовца (у ср. драгачевском) — жале се на поједине земаљске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Дошла су два посланика, који нису положили заклетву а то су г. Тозор Костић и г. Живан Сретеновић. Молим их да то сад учине.

(Посланици Тозор Костић и Живан Сретеновић приступају и полажу заклетву.)

После заклетве

Председник — Сад ћемо приступити претресу нацрта адресе. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Ђ. Анђелковић — Пре но што прочитам у целини адресу, ја ћу вас молити да учините у њој исправке извесних погрешака, које су се случајно поткрале при препису. Такву исправку треба учинити нарочито у првом ставу. Почетак првог става треба овако да гласи: „Народно је представништво срећно, што у овом драгоценом историском тренутку, кад Ваше Величанство ступа први пут као Краљ Србије у његову средину уз топле поздраве Краљеве добродошлице прима и пријаву да Ваше Величанство хита положити пред Народном Скупштином одмах у првој седници скупштинској своју уставну заклетву. Тако исто у другом ставу у другој реченици између „а и најзивље“ треба уметнути реч: „Твоја племенита“. После у току читања ових пасуса ја ћу Вас споменути где ита треба додати, што је случајно пропуштено у преписивању да се каже. Сад ћу вам прочитати цео нацрт адресе (ст. 18.)

Председник — Жели ли но од господе посланика да узме реч у генералној дебати? Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: ко је за то, да се усвоји у начелу нацрт адресе нека седи, а ко је противу тога нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је нацрт адресе у начелу једногласно примљен.

Сад прелазимо на претрес адресе у појединостима. Изволте чути став по став.

Известилац прочита први став адресе.

Председник — Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: Ко је за то, да се први став адресе усвоји тај нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је први став адресе једногласно примљен.

Известилац прочита други став адресе.

Председник — Ко је за то, да се прочитани став адресе прими нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је други став адресе усвојен.

Известилац прочита трећи став нацрта адресе.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? (Усваја). — Објављујем да је трећи став адреси примљен.

Известилац прочита четврти став адресе.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став адресе? (Усваја).

Известилац прочита пети став адресе.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? (Усваја).

Известилац прочита шести став адресе.

Гига Гершић — Господо, ви ћете ме извинити, што због слабости не могу тако гласно да говорим, нити много да разлажем, али кад сво дошли до ове тачке у адреси, ја сам рад да учиним једну примедбу, а молим да ми одбор адресни и његов известилац не замере, што ја због слабости писам могао да се примим да ујем у одбор, те да тамо учиним ту примедбу и да у опште учествујем у састављању адресе. Али, мислим, да неће бити згорета, да и сад учиним примедбу код овога става, и ако Скупштина неће да је уважи, она ће је успоштити.

Ја бих имао и на друге тачке овога нацрта да учиним неке примедбе са свога гледишта и према своме схватању, али ја нећу да дам повода продужавању ове дебате, а осим тога ја због свога става здравља дугу дебату не бих могао ни издржати.

Ја дакле хоћу само на овај став адресе да учиним примедбу и да предложим исправку или допуну како хоћете, јер налазим да према целокупном склопу овога нацрта тај став треба другчије да гласи, пошто нема довољно логичке везе између њега и овога што је пре њега казано.

Ова садашња адреса господо, осим тога што је као и свака друга скупштинска адреса, један политички и државни акт, има још и неко своје особено, може се казати историјско значење, које је разликује од обичних пословних адреса скупштинских, које се подносе у редовним седницама, кад се обични законодавни послови скупштински отправљају и решавају. То историјско значење и претежни карактер ове адресе у томе је, што је она одговор на један ретки историјски чин са престола, какав се изузетно јавља можда тек у сто и више година једанпут.

Овај шести став нацрта је по моме мишљењу према таквом главном карактеру адресе једна од најглавних тачака адресе и ту управо Скупштина казује свој суд, своје мишљење о историјском чину од 1 априла и разуме се ту треба у крупним цртама, да се опрта положај, који је непосредно томе чину претходио, и за тим да се даде израза ономе расположењу, којим се народ тоже чину одазвао.

Зна се, господо, како се адресе обично на брзу руку морају састављати, а нарочито код Скупштине чекају још и други хитни и неодложни послови, као што је сада случај.

Према томе није чудо, да неке но нешто да се пажљиве налазе при стилизацији и да нема довољно логичке везе и логичког извођења, као што се овде према томе схватању догодило.

То нама овде при претресу исправити, ако Скупштина неће да је тако.

Ја, господо, чињем ову примедбу и предлажући исправку не износим своје лично субјективно гледиште, него ја се стављам на гледиште, на коме стоји овај нацрт, узимам у његов ток мисли, у дух који у њему пеше, и баш са тога гледишта налазим да овај шести став не одговара логици, која из тога тока и реда мисли и из тога духа истиче.

Као што већ рекох, у овоме ставу адресе треба Скупштини као израз већ тако јасно изреченога расположења и одлива народног да изрече свој суд о историском чину од 1 априла и та оцена скупштинска треба да је мотивисана и логички везана са оним што је напред речено, а тако исто и логички изведена из целога положаја, којим је тај историски чин изазван.

Да ли ја се то налази у овоме шестом ставу нацрта? Он гласи:

Ваше Величанство, Мили Господару!

„У тим тешким данима народ Српски није изгубио стрпљење, јер га је вазда крепила вера у Бога и свога Краља. У вади да ће глас његов напазд стићи до твога Престола, а уверен, да ће тај глас у души и срцу Твоме наћи одмах пуна одазива, народ је српски жудно очекивао час, кад ћеш Ти узети у своје руке власт Краљевску, кад ћеш вратити права која су Ти дале милост Божја и воља народна, одузети управу државну од твојих недостојних представника“ и т. д.

Дакле као што видите, овде се каже, да је народ још једнако одржао стрпљење, да стрпљење није изгубио.

Кад се тако каже, то се може тумачити онако, како по овој приллици њих ни мислили они, који су напрт адресе састављали, али ја кад бих тако стилизовану тачку адресе читао тако негде на страни, сваками бих морао извести онакав закључак: на кад је народ могао остати још једнако стрпљив и мирап и кад га је крешила „вера у Бога и у свога Краља", те се лобожако надао да ће његов глас „најзад" стићи до престола и кад је у том стрпљењу окрепљен реченом вером и надом могао мирно дочекати час, кад ће Краљ као пунољетан узети власт Краљевску у своје руке, онда изгледа, да положај није био тако описан и критичан и да према томе историјски догађај од 1 априла није био такна прека и неодложна државна нужност, а то се потврђује и тиме, што се даље каже како је то народу дошло „неочекивано" то његову стрпљивост претворало разуме се у велику радост и одушевљење. Да ли у онда има логике према снему што је напред казано и према овоме одложају, како је представљен од људи из самога народа?

Да ли је то довољна логичка мотивација оне оцене и одушевљеног одобравања чина од 1 априла? Баш са гледишта самога напрта очевидно није.

Ја даље налазим, да баш у духу свега, што је у адреси изложено према целој логици њене остале садржине мора овде доћи, да је народ изгубио стрпљење и да је стаће било у земљи тако, да је лако могло доћи до потреса, до кризе, до таквих догађаја у земљи, који би земљу и њену будућност у недогледне опасности довели и онда је тек акт од 1 априла разумљан и оправдан, као акт државне нужде, као пријека врана државне нужде, које није написано у Уставу, али које се признаје у државној науци, па у појединим уставним земљама и у самоме Уставу или уставној практици, у напредним изузетним случајевима, кад је целокупно државно стање у опасности и кад су редовни законски и уставни путеви затворени или испрљени, те нема излаза.

На свега што сам овако летимично изнео, мислим, да ћете и ви, господо, увидети, да овај став адресе треба другчије стилизовати, да би био у бољој логичкој вези са целим осталим редом мисли и да би мотивација скупштинског одзива чину од 1 априла била израз положаја, какав је у истини био према увераваљу оних, који су о њему могли бити добро обавештени.

Мислим да није потребно, да даље разлажем ово гледиште што сам га обележио.

Луче због слабости писам био у седници, кад је напрт адресе раздат, и тек данас сам га добио и мало час сам нешто на брзу руку скицирао и бацио на артију. Ова моја стилизација онога става ни је нипшко квариа тек мисли у адреси, јер сасвим добро и, како што казах, логичније улази у њен склоп. Да ћу вам прочитати ово што сам написао да дође у овај састав адресе.

„У тим тешким данима народ је српски покушао и испрво сва уставна и законита средства, да, остајући строго на легалном земљишту, одоли власничком притиску и да најбе мирпога излаза из критичног и неустаиног стања. Она избрана народна, који су у пркос не законитим ерестимма и власничком насилу ушли у Скупштину као преставници правог расположења огромне већине његове, исцрпли су све путеве, да мирним споразумом и преставкама отклоне од земље мучну кризу и темко искушење, кад потписата до на највиу пропасти дође до жалосног уверења да мирним и законитим путем не може доћи и влада да се нађе и онда стоји пред тешко алтернативом: или да се насилно и скривеним руку даде шибати власничким бичем и водити у пропаст или да — сиће са законитог земљишта ради свога отаџбине и Устава. И кад је та група народних преставника видела, да су и последњи покушаји за отклањање кризе остали без успеха и да би њен даљи останак у таквој Скупштини већ значио и нехотичпо учешће у државном удару, онда је настао овај трагичан у историјском животу народном, где једна велика група правих народних преставника, својим изласком из Скупштине мора да уложи последњи законити протест против насила и гажења Устава. И где се објављује народу, да је земља дошла на ону пучу раскрсницу, где су сва уставна и законита средства на пзкану и где нуда нова народног стрпљења, јер се колебају сами темељи и основи уставне зграде. Беше то један од оних тешких и напредних случајева у државном животу, над настаје оно загушљиво и мутно стање привидне тишине, које предсказује буру и нотрес са свима недотледним последицама и опасностима.

И у таквоме тренутку злокопити владаоци, који је будним окопи пратно све и слепо мутне облаке што су се гомилали на унутрашњем политичком обзорју Србије, и разумео сву критичност и опасност створеног положаја, морао је да прши *право државне нужде*, да врши неодложну и свету дужност према земљи, према Уставу и према Себи, те да тренутно прекорачи један краткн разлак времена, једну формалну уставну одредбу, да би спасао све есенцијалне и битне одредбе Устава, да би једним махом пречистио замрсен положај, које не беше законитог излаза, и на најбезопаснији начин избавио земљу из тешке кризе, која јој је неминовно претила".

(Чује се, врло добро: прима се).

Од прилике ја сам овако овај став скицирао. Ако би га Скупштина прихвата, онда би он у одбору могао још нешто да се дотера.

Молим ако има 10 посланика да не потпомогну да се она исправка прими како сам је протитао (Устаје више од 10 посланика).

Известилац Ђ. Аћелковић — Господо Посланици, допустите, да се у овој прилици потпуно сложим са написаном г. Гершића, који је изнео ову допуну, коју сам ја лично као члан адресног одбора изнео.

И ја сматрам довста да има једне празнине, која треба да уђе у овој прилици у адресу као логички след мисли; налазим да је адресни одбор знатно могао и требао представити Народној Скупштини у нужој форми све оне моменте, који су неопходно потребни да се унесу у адресу, као у један важан државни акт, те да се ту не само нагласи, него и јасно протумачи нужност догађаја од 1 Априла не само са гледишта нскпних појава, које су се јављале пре 1 Априла, него и са гледишта државно правног, које ја и Гершић на врло деликатан начин престављо.

Сматрајући, да је мишљење г. Гершића умесно и радујући се што сам у њему и у нашем одобравању његова предлога, нашао одобравања и своје мишљењ, које сам изнео у одбору, ја као известилац примам целу мисао с тим: да се ова у одбору допуна онако као што допуњује тако важноме акту, те да би и целина испала онако као што треба да буде.

Председник — Овде је предложена једна исправка или допуна у адреси. Та је допуна потпомогнута од довољног броја посланика и примљена од известиоца, и ја држим да ће се скупштина сложити с тим, да се упути одбору те да још ваће згодно место и да је доведе у склад са осталим становима адресе. (Слаже се).

Известилац — Прочита седми став адресе.

Марко Петровић — Ја мислим, према овоме што је г. Гершић поднео, да ће овај став можда бити излишан.

Известилац — Ја бих молио, да овде изнесем једно своје мишљење, које би ишло у прилог тога, да збила као се каже ово што је г. Гершић допунио, онда има надубљег разлога, да се изнесе и ово што је у овом састуу изречено. Према томе ја држим, да није излишно речено, да је Он, Наш Господар, према свима приликама, које су владале у земљи, предузео један такав корак, који је оправдан и са гледишта разлога природних и са гледишта науке и знања, да та је покушао и изво, и да треба у том случају одати праву династији Обреновића, и да народ досета у тим приликама има дубоког разлога да буде захвалан на том његовом акту, и да тај акт досета излази на потпуно одобравање једног знаменитог тела у државној организацији Народног Представништва; да досета има разлога, да оно као избрани Народни мајани захвалност у пис Народа, и ако је то већ

тумачено многим депутацијама и телеграфским захвалницама. Ми као законодавно тело имамо потпуну разлога, тим пре што су избори били слободни, да констатујемо, да је Он тај чин изразио онако као доликује једном Краљу у Уставној Држави и да му кажемо: хвала!

С тога мислим да овај пасус треба да остане и молим Скупштину да овај пасус задржи.

Председник — Ја ћу ставити на гласање овај став при свем том што он стоји у тесној вези са изнесеном неправком. Ко је за то да се прочитани став прими нека седи, а ко је противан нека устане. ? (Сви седе). —

Примљен је прочитани став, али ће се оба донеси у вези са поднетом допуном.

Известилац — Прочита осми став адресе.

Мијанло Веселиновић. — Но моји мишљењу, све довде што је речено у адреси, то су више мање парафразе, које ће да остану за историју ради слога на артији.

Ова тачка најважнија је. И по овој тачци што се учиње, то ће бити најважније. И ја бих молио народно представништво да усвоји један додатак, који ја ћу предложити да се дода у овој тачци. А то после речи „владали још да" још и „Поред Министара и Краљ. Намесника као главни" а после речи „Устав" дода „већ" и после речи „Минуле владавине" дода „А створи могућност и за онтужбу Краљ. Намесника". И према томе овај став гласио би овако: „Житомиљи но заслуги владавину, којој си Ти, Господару, учинио врај 1. Априла, Народно Представништво налаза још, да *поред Министара и Краљевски Намесници као главни* виновници тога непређног стања несмеју остати неказњени. У тох уверењу Народно је Представништво решено послужити се још у овом сазиву правом, које му Устав већ даје, да подигне онтужбу противу Министара из минуле владавине, *а створи могућност и за онтужбу Краљевских Намесника* и преда их на суђење непристрасној правди".

Дакле молим вас, господо, ме моје мисли, да ја неиам, да по уставу Народно Представништво нема права да онтужи Краљевске Намеснике. Ја знам да немамо права, али мене у овоме руководи то, да кажем ово што ми је на срцу. Ја сам Народни заступник а Народна је жеља та да буду кажњени и Намесници. Ристић, тај назови први дипломата на балканском полуострву, који је могао да гледа да се у Београду пред очима целе Европе чине онаква безакоња, он се са својим бакенбартима пугао и смејао Српском Народу, и ја сам за то, да Краљевски Намесници никако не остану не кажњени. Ја, као што рекох, знам да ми по Уставу немамо права, али и они нису такођер имали права по Уставу, за многа ала што су починили. И зато кад хоћемо ми с једне стране и Његово Величанство Краљ с друге стране, ми можемо да учинимо кад је у интересу престола и народа српског. А нека би био грех на нашој души, што би прекорачили ту тачку Устава да их метнемо у казамат. Народ Српски, који је толико жртава поднео у борби против тих великана, који су она зла починили у Србији, тај би исти Народ са одушевљењем то примио и не би казао да смо се огрешили о Устав, него би казао ви сте прави праве наших жеља.

Није нимало даље да објашњавам, јер међу вама има много способнијих да ту ствар објасне, али може бити да они ипак стоје, и зато ниселе да вама не би досадно кад би ово гледиште заступали зато и Бруте, мени пак као трговцу, не факултетлији, не може се ни замерити ако изнесем своју жељу пред Народно Представништво а бан и ако ми се замера: ја се овим само одужујем својој савести. И на завршетку опет велим: Ако хоћемо ми можемо ово да учинимо, а ако нећемо, онда не можемо. Ја молим десет посланика, да ме потпомогну да се унесе овај додатак као општа жеља Народа. (Не потпомажу га)

Известилац — Поштовани послани варошн Књажевца обузет је доиста племенитом тежњом да сви виновници стања, које је створено 9 авг. не буду изузети од ове казне, која им припада по делима, која су им била последња за читавих 8 месеца у нашој драгој отаџбини. Имам разлога да напоменем да је његова тежња оправдана у толико више што је то човек из округа, у ком се доиста не може рећи да су идеје владајуће од 9 Авг. могле продрети и могле имати на какна на и најмања успеха. Ја, као представник народни, као човек кога је народ послао онако да заштити његове интересе, као човек, ком је дужност да уставност у овој земли што више и јаче утврђује, са свима својим друговима, који тој тежњи следују, знак у овој приликн не могу да имам што више жељење мој поштовани пријатељ Михаило Веселиновић. Моји су разлози у овом: Два су праша, који треба да постоје у уставној парламентарној владавини. Ви знате, господо, да у једној земли ни знате за виновнике било добра или зла владу, која је произишла из поверења народне скупштине, као представника народног, или из повереиа круне, која на основу чл. 38 Устава, по нашем Уставу може једну владавину да подигне. За веру јем, господо, потпуно да је владавина од 9 Авг. таква владавина која се у свом поступку користила једино овом снагом коју члан 38 Устава даје, а то је правом круне да она може уклонити или поставити Министре. Та владавина, која је тек имала да задобије народно поверење, пошла је једним путем, путем, који је порушио најситније најсложеније елементе на основу којих једна држава почива и може да буде мирна и срећна; та владавина била је такве природе, да је сне те елементе порушила. И збила могао би човек да наже да она господа, која су уграђивала краљевску власт, да су та господа злоупотребила ту власт (одобравање). Ја вас молим да се у овом тренутку држимо оних права, која нам даје закон о Министарској одговорности. Према томе ја мислим да у овом случају не можемо инеповати и оне чиниоце, за које ни с приватне стране можемо знати, да су били заиста одушевљене присталице владавине од 9 Августа. Ако будемо срећни да у интересу народном, у интересу опстанка наше драге отаџбине, учинимо оно што је потребно, онда доиста утврђујемо ово, што у адреси кажемо да злочини противу Устава не могу остати не кажњени. И онда вас молим да се задржимо само на томе, да употребимо оно право које нам даје Устав, а то је право да онтужимо бившу владу: а ако би се јавили као саучесници и они људи, који стоје више те владе, то би била већ друга ствар. Ја држим да у овом случају ова реченица, коју је поштовани мој пријатељ Михаило Веселиновић волан да унесе овде, да она нема разлога.

Ми као народни представници немамо разлога да употребимо она права и да испунимо оне дужности, које имамо да вршимо, да би се Устав у нашој земли у пуној мери, одомаћио.

С те тачке Народ. Представништво треба да изостави овај додатак, који предлаже г. Михаило Веселиновић.

Марко Петровић — Ја не бих могао да се сложим, да додатак г. Веселиновића уђе у адресу. Не бих се сложио за то, што ми, који смо познани да у основи чувамо најскрупулозније Устав, не налазимо у уставу нигде наслона да се намесници као намесници могу онтужити. Али нпак, кажем и то, да ако се у делу кривичне истраге над онтужени Министрима наће, да је и сарадња намесничка била такве природе, да је нарушила уз Уставност колосека, њихових права и њихових дужности, а допринесла је тежењу Устава или којег државног закона, и да налази на колосека њихових Уставних права, да ће сам ток истраге и њих у том случају да отклони, или за главне ирнице. или за саучесиике рекримииисаиог дела, и да их подвргне заслуженој казни. У колико је њихова јавна радња као представника круне фингирала у овом послу од 8 мес. не можемо у Уставу наћи наслона да их можемо онтужити; а дали је чега било плакуличног у њиховој радњи, иије наше онде да испитујемо и истражујемо, а још мање да на основу каквих претпоставака, упосмо нашу реч у овај свечан акт и о њиховој онтужби. Опет понављам, можда приликом исљедивања кривичних дела, којима се терете бивши Министри, ући ће ев у траг и њиховој кавој противу-уставној радњи, и тада у том случају доћи ће на ред и то питање, да ли су они у том случају, а нарочито од рока одкад су дужни били сазвати Народну Скупштину, да се поступи намес-

ништво, и били краљевски намесници, или само узурпатори представништва краљевске власти. И поводо то питање не улази у колосек питања, које расправља Народна Скупштина, онда не би било уопште да то питање уносимо овде у адресу. Јер, ако би се дале констатовати да у целој тој иследној радњи против министара има ће основа да се нађе, да су они били ни главни кривци ни формални саучесници против устављених радњи у овим крвим делима од 9 Авг. до 1 Априла. Оставимо то тоју истраге судија, који буду дела иследивали, онда ћемо да видимо да ли у одбрани Министара, и особито у сплету њихових привичних дела не ће бити основа да се и Намесници могу ослонити за саучешће кривичних дела, која се буду иследивала И ако тога буде, или не буде, ништа не смета, да они буду или не буду оптужени.

Нестављајући ово у адресу, ни тиме не стављамо своје вето, да оптужења и привичне одговорности њихове апсолутно и не може бити, но ми опако о томе питању судимо једино са разлога, што у њиховој *јавној радњи* не видимо још нечега јако утврђеног, да су они непосредно повредили Устав и законе, — јер су они све пред собом имали само, по Уставу, одговорну владу, и ако се у току истраге докаже да су и намесници, било посредно, или непосредно, а предбом на министре или власти, повредили устав, или који закон, и да врена томе има за то места и њиховој оптужби неће сметати ништа ни Скупштина ни оптуженичком одбору њеном, да и против намесника подигне тужбу. Ја вам озбиљно понављам своје уверење: да од оног дана, кад су они дужни били позвати Народну Скупштину, којој је рок био 1 новембра да од тога дана нису могли бити потпуни намесници и да од тог дана њихова дела немају оне важности, коју Устав прописује: Јер у Уставу се јасно каже, да ће намесници *„отправљати* послове намесничке до самог *прве* скупштине", а они су тај рок нарочито одуговлачили, скупштину ту одложили на после и распустили, само да дале неустално владају, на можда ће и то, у вези са другим делима, која се истратом могу открити, бити довољан основ за суд, да и над намесницима, као такним отворе и поведе кривичну истрагу. Чак и Скупштина, у оптужном акту, који мисли донети против министара, може подићи тужбу и против намесника за повреду Устава, и ако то у адреси данас не нагласи, јер јој томе неће ништа сметати што то у адреси данас неће ући. Много што шта неће ући данас у адресу чине се Скупштина има бавити, па јој то ништа неће не смета, да се тиме бави, па тако може бити и са овим питањем.

Ако се дакле неће да с, и намесници намерно нису на то и својом сарадњом помагали да се врше државни злочини да су у томе потпомагали владу, могу и они добити за то заслужну казну, па било као главни кривци или саучесници и ако се о њима у адреси о томе ништа не говора, ради тога и писам за то, да се онде ући у испитивање и оцену тога питања, јер ли намесници крви или не за злочине вршене од 9 августа 1 априла, неће да то буде посао истраге судске, која ће разнити то питање и видети: да ли заиста има саучешћа намесничког у томе на према томе, и привичне одговорности, од које се неће моћи ослободити за то, што их ни још данас не осуђујемо, и у овој прилици. То је следиште мени најбоље, да не треба само с тога ни уласити овде у ово питање, но га треба оставити да се оно другом приликом, приликом оптужне министара неки, а не данас. За то сам против дотичног предложења.

Милош Богдановић — Кад би се захтеви г. Михаила Веселиновића на колико ослањали на закон о министарској одговорности, ја бих врло пристао с њим на то, који сам најпре остао под несрећним бив. режимом, пошто већ нама седам са просвираном плећком. Али, господо, кад то нема основа ни у каквом закону, онда ја мислим, да наше захтеве не треба да основамо на нашим лепим жељама, већ на законима, ја то потпуно знам, господо, да су у свима незаконитостима прави виновници намесници, али на то је лепо казао г. пор Марко, да ако су намесници у неколико саучесници: за не само они, него, ја знам, да је у неколико прилика и сам митрополит Михаило био у седницама министарским. Ток саме истраге ће изнаћи све кривце или саучеснике, па нека се нико из нађа, да ће избећи заслужену казну. С тога предлажем, нека се овај став прими.

Лаза Илић — Кад говор г. Михаила Веселиновића није потпомогнут од 10 посланика на је при свем том дозвољено да о његовом предлогу говоре нека господа посланици, то ја налазим да је тиме учињена грешка врема чл. 71 другој алинеји закона о пословном реду у Скупштини који гласи: „Скупштина ће за тим узимати предложену измену или допуну у претрес, ако се буде нашло најмање 10 посланика, да кажане, да је подржавају: у противном случају прелази се преко ње на дневни ред". Према томе, јасно је за свакога, да о предлогу г. Мих. Веселиновића није требало ни дозволити дебату.

Председник Пашић — Заиста, господо, госп. Лаза има право, што је примећено, да се уопштимо у претрес овога, и преко закона о послов. реду, али да није г. известилац Вока тражио реч и добио ради објашњења, ми бих је дао ни другоме. Но сад је прекинуто.

Известилац — Чита дали став на адресе.

Председник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се овај став прими нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе) — Објављујем да је и овај став примљен једногласно.

Дајем четврт часа одмора, да би се за то време стилизовала предложена допуна у адреси на писала на прочитање и одлуку Скупштина. Молим одбор за састављање адресе, да изволи то учинити.

После одмора

Председник — Изволите, господо, чути стилизацију, коју је одбор учинио.

Известилац Молим вас, господо, ево, какву је исправку одбор учинио у оном делу, адресе за који је г. Гавриловић предложио Народној Скупштини замену одборске редакције и Скупштина је примила.

Ваше Величанство, Мили Господару!

„У тешким данима Народ је Српски покушао и исцрпео сва уставна и законита средства, да, остајући строго на дегалном земљишту, одоли класичном притиску и да наће мирног налаза на критичкога и неуставног стања. Они изабраници народници, који су у ирком незаконитим средешима и класичном насиљу ушли у Скупштину као представници правог расположења огромне већине народа, исцрпли су све путеве, да мирним споразумом и представкама отклоне од земље мучну кризу и тешко искушење, кад, потиснута до на ивицу пропасти, дође до жалосног уверења да мирним и законитим путем не може лека и назава да се нађе и онда стоји пред тешком алтернативом: или да се пасивно и скрштених руку даде шибати класичним бичем и водити у пропаст или да — сиље са законитог земљишта рани спаса Отаџбине и Устава. И кад је та група народних представника видела, да су и последњи покушаји за отклањање кризе остали без успеха и да би неи дали останак у таквој Скупштини већ значио и нехотично учешће у државном удару, онда је настао онај трентук у политичком животу народном, где једна велика група правих народних представника својим изласком из Скупштине мора да уложи последњи законити протест противу насиља и гажења Устава, и где се објављује Народу, да је земља дошла на ону мучну раскрешицу, где су сва уставна и законита средства на изнаку и где пуца ионац народног стрпљења, јер се колебају сами темељи и основе уставне зграде. Беше то један од оних тешких и напредних случајева у државном животу, над настоје оно загрљајно и пуно стање привидне тишине, које предсказује бурју и потресе са свима недогледним последицама и опасностима.

„И у таквоме трентуку законити Владалац, који је будним оком пратио све и гледао мутне облаке, што су се гомилали на унутрашњим политичком обзорју Србије, и разумео сву критичност и опасност створеног положаја, морао је да врши државне нужности, да врши неодложну и свету дужност према

земљи, према Уставу и према Себи, те да трезвено прекорачи један кратак размак времена, једну формалну уставну одредбу, да би спасао све есенцијалне и битне одредбе Устава, да би једним махом пречистио замршен положај, коме не беше законитога излаза, и на најбезопаснији начин избавио земљу из тешке кризе, која јој је немилосно претала.

„И тој Својој дужности према Отаџбини и Народу Ти си се одазвао одсудно и потпуно, као што доликује врлом пређемнику славних традиција Обреновића и Народ Ти Српски, преко нас, својих изабраника, хвали за то из свег срца: Хвала Ти!"

Председник — Нико се не јавља за реч и ја стављам на гласање: Ко је за то да се прочитана намена у адреси прими, нека седи, а које против нека устане? (Сви седе) — Објављујем да је примљена једногласно.

Сад приступамо поименичном гласању. Ко је за то да се примљени шварт у појединостима, прими и у целини, тај ће гласати за, а ко је против, гласаће против.

Известилац провиса:

Алекса Ратарац, *за*; Алекса Тројковић, *за*; Андра Стевановић, *за*; Андра Парђанин, *за*; Анта Рајчић, *за*; Антоније Поповић, *за*; Арса М. Дреновац, *за*; Арсеније Пројковић, *за*; Андра Ђорђевић, *не гласа*; Благоје Божић, *за*; Богосав Поповић, *за*; Васиљије Живановић, *за*; Велимир Карић, *за*; Велимир Тодоровић, *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић, *за*; Војин Ђурковић, *за*; Вукашин Петровић, *не гласа*; Вуча Николић, *за*; Гаврило Милорадовић, *за*; Глиша Герић, *за*; Данило М. Јовановић, *за*; Димитрије К. Димовић, *за*; Димитрије Ицинановић *за*; Димитрије Карић, *за*; Дим Ђурковић, *за*; Добросав Ружић, *за* Драгутин Дединац, *за*; Драгомир С. Рајовић, *не гласа*; Ђока Анђелковић, *за*; Ђока Бојић, *за*; Ђока Стојковић, *за* ; Ђура Милојашевић, *за* ; Ђура Хрватовић, *не гласа*; Живан Срећеновић, *за*; Живко Малопарац, *за*; Јован И. Николић, *за*; Јован Сопровић, *за*; Јован Станковић, *за*; Јован Шћепић, *за*; Јованча Стојановић, *за*; Јоца Ж. Јовановић, *за*; Јоца С. Јовановић, *за*; Јоја Селић *за*; Коста Борисављевић, *за*; Коста Таушановић, *за*; Др. Лазо Илић, *за*; Лазар Прокић, *за*; Лука Лазаревић, *за*; Љуба Јоксимовић, *за*; Љуба Николић, *за*; Љубомир Благојевић, *за*; Љуба Ковачевић, *не гласа*; Марко С. Ђурчић, *за*; Марко Петровић, *за*; Марко Шпадић, *за*; Мика Давидовић, *за*; Мика Х. Томић, *не гласа*; Максим Срећеновић, *за*; Милан Ђ. Ђурић, *за*; Милан Миљићевић, *за*; Миленко Весић, *за*; Милија Миловановић, *за*; Милоје Барјактаровић, *за*; Милосав Витић, *за*; Милош Богдановић, *за*; Милош Ђорђевић, *за*; Милош Марковић, *за*; Милун Миљковић, *за*; Милутин Гарашанин, *не гласа*; Митар Мићовић, *за*; Миња Бранковић, *за*; Мих. М. Веселиновић, гласам против, за то што није унет и мој додатак у адресу; Михаило Косовљанин, *за*; Михаило Марковић, *за*; Михаило Поповић, *за*; Михаило Радовић, *за*; Михаило Ристић, *за*; Михаило Стојковић, *за* ; Никодије Милетић, *за*; Никола Николић, *за*; Никола Павловић, *за*; Новак Милошевић, *за*; Павле Крстић, *за*; Павле Поповић, *за*; Павле Стаиковић, *за*; Павле Скиљанић, *за*; Пера Вукићевић, *за*; Павле Раниловић, *за*; Петар Ђаковић, *за*; Петар Павловић, *за*; Радосав Милетић, *за*, Радосав Поповић, *за*; Ранко Б. Тајсић, *за*; Раша Нешић, *за*; Сава Миљићевић *за*; Светозар Славковић, *за*; Симо Костић *за*: Сотир Аранђеловић, *за*; Срећен Гогић, *за*; Стеваоло Вукићевић, *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић, *за*; Стеван Ристић, *за*; Стојан Новаковић, *не гласа*; Стојан Станковић, *за* Тодор Дидић; *за*; Тодор Радоваиовић, *за*; Тома Бојчић, *за*; Тодор Костић, *за*; Урош Плавина, *за*; Филип Милојевић, *за*; Павле Вуковић, *за*; Никола Пашић, *за*.

Председник — Изволите, господо, саслушати резултат гласања. Гласало је свега 114 посланика: „за" 105, „против" 1, а уздржало се од гласања 8. И тако је адресу Скупштина примила.

По чл. 38 послов. реда у Народној Скупштини, адресу потписује у име Народне Скупштине представништво са секретарима и иде у депутација, која је састављена од председништва, које је потписало, и председника скупштинских одсека.

Молим депутацију да сутра дође у 12 часова, да однесемо адресу Његовом Величанству Краљу. —

Председник. — Изволите чути једну изјаву, коју влада има да учини Скупштини

Председник Министарског Савета, Министар Просвете и Црквених Послова Др. Лаза Докић. — Господо, кад ми је Његово Величанство Краљ поверио да састављи нову владу, ја сам се примио те дужности с уверењем, да ћу наћи одзива и у Народноме Представништву.

Адреса, коју сте изволели мало час примити, та адреса потврдила је то моје уверење и ја мислим да је сада наступило трентутак, када влада вама може изнети свој програм.

За дакле молим Народно Представништво да изволи чути програм, изјаву, нове владе (чита:)

Краљевска влада, сматрајући за дужност да, оцени Народног Представништва изложи, како општи правац свога рада тако и своју пословни програм, има част изјавити пред Народном Скупштином ово што иде.

Искрено поштовање уставности и законитости руководиће владу у сваком послу. Наслеђем да је наш Устав довољно слободоуман, влада ће се старати да његове одредбе тачно примењује. те да се у нашој земљи потпуно одомаћи практика слободоумних установа и парламентарне уставности, уз поштено заједничење личне и имовне безбедности свих грађана српских.

Служећи верно намерама и пророчтој заповести Његовога Величанства Краља, влада ће све своје старање употребити но то, да одношаји Србије према иностраним државама, а пародито према њеним суседима буду дојаља и пријатељски и да Србија тачним испуњавањем својих обиза и међународних дужности сачува на достојној висини свој међународни положај.

Влада сматра за једну од најпређих својих дужности учинити све што јој је у могућности да се подигне народна производња, те да се подигне њен степен народног богатства.

У поседнању богатству народном влада види најбољу залогу за напредак наше отаџбине. Тако исто влада ће најодлучније прегнути на посао да наше финанцијско стање уреди и државни буџет доведе на сталну основу. Од поправке финанцијског и економног стања влада очекује обилатија средства, која жели употребити на даља развитак народне привреде, на ојачање одбрамбене снаге и на напредак народне просвете.

У посебним законским предлозима, које ће поднесити Народној Скупштини, влада ће се старати да памирује Државне потребе по реду њихове важности. Парочите ће се проучити и спремити законски предлози о уређењу тежачког кредита, о осигурању усева и стоке, о уредби извозне трговине, о преграђивачкој производњи и њеном кредиту, о акционарским друштвима, о подизању рударске експлоатације без општећења приватне иницијативе, о развитку кроже путова, о редукцији тарифе железничке, о подизању путова колико је год могуће без досадашњег кулука, о модерним заводима за осуђенике, о поправци стања државних судија, о поправци свештеничког стања, о уједињу веће сталности за учитеље, о једнообразној средње-школској настави, о подизању Велике Школе на степен Универзитета и о кодификацији закона — све своје законске предлоге влада ће се старати да за пр. вона изнесе на оцену јавности.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 4 ЧЕТВРТАК 17 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

7 САСТАНАК

10 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукотић

(НАСТАВАК)

(Нацрт прочитан).

У тежњи, да се дође до буџетске равнотеже, влада ће се постарати да регулише приређење дугове, а од увођења нових монопола очекује увећање прихода, који ће упоредо са тачним и брижним прикупљањем порезе помоћи да се буџет доведе у ред.

Влада ће поклонити своје обилно старање правилном решењу чиновничког питања, руководећи се при томе начелом, да на државну службу требају савесно и стручно спремни радници, који ће за свој добар рад у државној служби с правом моћи очекивати и бољу награду од државе.

Ступајући у послове с којима ову част учинити пред Народном Скупштином, влада жели да буде одсељена по раду и по резултатима. —

Председник. — Сада приступамо претресу општег трговинског уговора са Аустро-Угарском. Молим г. известиоца да заузме своје место. Изволите чути известај одбора.

Известилац Мил. Весник чита: (ст. 16).

Допустите ми, да додам овоме известају само толико да та је потписао и члан одбора г. Димитрије Кирковић на оригиналу, а на овоме известају није потписан с тога, што известај није био готов, а тако исто потписао га је био и његов члан г. Ђорђе Васкић, који осуствује у последњим седницама овога одбора, те та с тога није ни потписао на известају.

Председник. — Уговор са свима додацима прочитан је Скупштини и сада приступамо генералној дебати о трговинском уговору. Има реч г. Јоца Ж. Јовановић.

Јоца Ж. Јовановић. — Господо, питање, које је данас на дневном реду, питање је од врло велике важности, јер се њиме наша држава обавезује за 10 година. Може бити не само за десет но можда ће прећи и наше периода скупштинских, те да неће имати скупштина прилике, да овако једно питање решава. С тога ја као народни посланик узимам реч, да прегворим о томе питању онако, како та ја схватам.

Мени се чини, да је главна страна овога уговора била та, да се наше финансиско стање осигура овим уговором. Заиста, када се с тога гледишта посматра уговор, изгледа, да ће но ми имати већих прихода но што смо имали од старог уговора, али друга привредна страна није потпуно задовољена. Истина уговор је предвидео, да се на све што се у нашу земљу увози наплаћује царина по тежини, а по старом уговору наплаћивала се царина по вредности, а то се према старом уговору извршавало на разне начине неистинитим рачунима. Сви они, који су замерали старом трговини, уговору имали су потпуно права, што није царина наплаћивана по тежини но по вредности, међу тим овим новим уговором то је у неколико обухваћено. Али ни сим знато, да сем царине има још и обртне таксе, која је предвиђена и уговором и законом а то је такса 7%. Кад се узме да је уговором у опште одређена царина на вредност и но тежини 8%, то онда излази да је ћумурчина или царина толико исто оптерећена колико и обртна пореза. Налазите ли ви, да ће у државну касу ући они приходи, који се предвиђају? Ја не налазим. А ево за што, Царином је утврђено колико ће се наплаћивати по тежини и то излази 8%, док и обртна пореза износи 7%.

Царина ће се наплаћивати по уношењу, а обртна пореза остаје сумњива. Са обртном порезом биће исто што и сад са неисправним рачунима, који су се подношали царинарницама. Излази дакле много више из царину а много више на обртну порезу.

Ја са овога гледишта сматрам, да је овај уговор неотпун и да је овим уговором требало одредити царину по тежини и обртну порезу, а не да има две таксе, сад ће бити наплата по тежини и обртна такса, Значи да се неће моћи да принуди 7% према царини и да ућесе у државну касу, јер рачуни неисправни играће опет велику улогу.

Сем тога ја сматрам да је овај уговор и са гледишта наше пољопривреде тежак. Ви знате да се 90% нашег становништва бави земљорадњом и да се врло велика количина хране извози из земље. Овим уговором поште је стога извозна. Вар да је остала стара такса на извозе: зоб, пшеницу и раж, то би добро било, али кад је та стога поште ја сматрам да је овај уговор тежи но пређи уговор и са овога гледишта ја ћу да гласам против уговора.

Владин повереник Д-р Лаза Пачу — Господо Скупштинари, ја не бих узимао реч, и може бити не би било потребно, да сад одмах у почетку узима реч један од нас двојице, који смо одређени за владине повереике, да није сад одмах у почетку ове важне дебате пала тако тешка реч од г. Јоце Јовановића, који је гонор своје сврхе тим, да ће да гласа против овог трговинског уговора. То ме је нагнало, да сад одмах изнесем неке разлоге на које не је изазвао г. Јоца Јовановић.

Г. Јовановић рекао је, да ће да гласа против уговора и према томе са свим природно намеће се одмах питање, да ли нам је, или не, потребна уговорна трговинска политика. Тек пошто то главно и битно начелно питање решимо, можемо у дебати прећи на други део питања а то је, да ли овај предложени вам трговински уговор задовољава све наше потребе, и по томе, да ли је потребно за њега гласати и да ли би погрешили ако би гласали за њега.

У трговинској политици може једна земља да се управља двојако: она може да се држи своје опште царинске тарифе и да води аутономну царинску политику. У том случају она ће у својој општој царинској тарифи одредити своје битне потребе у сваком погледу и тек на тој основи тражиће трговинске везе са другим земљама, стојећи свагда на тој основи и неодступајући од ње. Да би земља једна у стању била водити таку трговинску политику, мора она у привредном и економном погледу бити једра и снажна. Нарочито у погледу економских мора бити у довољној мери независна, — самостална. Јасно је сасвим да и наш задатак увек и свагда мора бити тај да у економском погледу дођемо до самосталности. Тек кад то постигнемо, можемо се с успехом латити аутономне царинске и трговинске политике.

Данас се, да покажем на примерима, аутономне царинске политике — држи Француска, која је, ако што ће нам познато бити, и израдила аутономну општу тарифу, одредиће у њој на најнижије стопе за држане са којима уговоре трговинске градити неће и минималне стопе за државе уговорнице. Те исте политике, али још далеко апсолутније држи се и Русија, и да споменем и једну балканску државу Румунију. Како ми стојимо у том погледу?

Господо скупштинари, сваки народ привредом својом има да подмири све своје потребе, било да произведи за себе самога потребне намирнице, било да вишак својих намирница даде у замену за оне намирнице, које непроизводи сам, но које му је потребно заменом набавити за своје производе од оних народа, који се том врстом производње баве. Сваком народу потреба је вишак производње своје замењивати производима других народа, и у тој цели изаћи својим производима на светску пијацу, на општи трг, где се та размена врши. Потреба у толико је већа у колико народ један у некој нарочитој грани своје производње располаже већим вишком, који сам потрошити не може.

Ту смо дошли одмах на језгро питања. Вишак производње, који народ један потребује за подизање својих властитих потреба, неминовно мора да се изнесе на земље на општу пијацу у цељи размене. То је битна важност и нарочита значај извоза. Јасно је са свим, да богаство једнога народа растити може само кад расте вишак његове производње. Од тога вишка пак може један народ имати само у томе случају корист и неокрњену корист, кад је у свако доба уземљен томе вишку излаз на туђе тргове оних народа, који се јављају као потрошачи и купци тога вишка. Подјемчен извоз за производе једнога народа најбоље је јемство и најбољи подстрекач за све ширу производњу народа, на отуда и за растење народнога богатства. Све неће богатство народно најпоузданији је јемац за свестрано напредовање народа у правцу и материјалном, и просветном, и моралном.

Вала сад да се најозбиљније запитамо, какав је вишак производње нашега народа који се код нас потрошити не може, но који је упућен, да путем извоза на земље траži потрошаче на туђим трговима? Кад расмотримо нам извоз индивидуално, да се он скоро искључиво састоји из производа пољске привреде и сточарства. Цео наш извоз креће се по вредности између 45—50 милијуна динара. По вредности заузима извоз у стоци велику рубрику у тој цифри. Вредност извоза стоке износи годишње 20 милијуна динара. Та околност, господо скупштинари, јесте ово што чини сувишну наше много напомињане економске несамосталности и зависности. Скоро цела половина нашега укупнога извоза јесте у живој стоци, и то нам изванредно тешки терети нашу економну самосталност — са тим вала да

ово једном за свагда на чисто. Да ли је то заиста тако? Узмимо на око географски положај наше отаџбине и одмах ћемо бити уверени, да је то један непобитан факт. За наш извоз у опште ни не расположиво ефтиним друмовима светскога трга, јер наша отаџбина нигде не граничи са морем. Но баш и кад би наш излаз на море био и пристојнији и ефтинији, опет по природи нашег извоза ми од тога не би имали онолико користи, колико то на први поглед изгледа. Жива стока весма се тешко извози морем, јер много гине и губи од своје тежине, и у опште извоз морем жиле стоке скопчан је са великим ризиком, а сви знамо, да трговина не воли ни велике губитке ни велики ризик.

Кад год пред једну земљу буде постављено питање: хоће ли она, или не склонити трговинске уговоре, она пре но што то питање реши, мора најозбиљније поставити себи питање: шта ће и куда ће са вишком своје производње, хоће ли моћи и без трговинског уговора подјемчити неокрњен излаз своме извозу? Ако би у једној земљи без уговора трговинског било неизбежно свој извоз поставити на сталну и непромењиву основу, и на тај начин и привреди осигурати ту исту сталну основу, — онда је земља та неминовно упућена на трговинску уговорну политику.

Потребно је, може бити, господо, да нас овде подсетим на један факат економско-трговинске политике из историје суседне Румуније. Познато нам је, да је Румунија једном дошла до царинског и економног рата са својом суседком — Аустро-Угарском. Судар се народио услед спетка, које је Аустро-Угарска стављала извозу румунске стоке. Румунија је од тог судара, а названа ниме, одновила самосталну економну и трговинску политику, која је данас крунисана постављањем опште аутономне царинске тарифе. Да видимо сад како је стајао извоз Румуније у то време, кад се конфликт народио. Румунија је у то време извозила као и ми пољске производе и живу стоку. Важно је знати каква је сразмера била у том извозу. Била је ова: део извоз око 120,000.000 динара, а извоз у живој стоји око 3,000.000 динара. Као што се види, тек једном малом и незнатном делу извоза Румуније била је затворена туђа пијаца и одстрањене потрошачи живе стоке. Да ли је Румунија могла лако преболети тај губитак у народном извозу на са свим природно и у народном приходу? — Јасно је, да је тим лакше накадити један део народног прихода што је он имао. Румунија стоји на расположењу море, и она тим путем није могла да нађе онако поуздан и сталан извоз стоке какав је имала пре тога, но је била упућена, да тај губитак у народном приходу накађује које прерађивањем стоке у фабрикате меса, и конзерве у опште, које опет прерађивањем пшенице и кукурузовим земљиштем, налажени на тај начин накиаду у усевима.

Из онога што сам овде навео, и из напред споменуте сразмере у нашем извозу једне велике вредности живе стоке, која се извози, био би губитак стране пијаце за нашу стоку — довољите ми, да кажем сасвим искрено — један веома тежак потрес за нашу привреду, и један изванредно велики губитак у нашем народном приходу, који би се тек мучним радом и грдним напрезањем у другом виду година зар и могао још накнадити.

Попављам по ново и нарочито наглашавам, кад има да се гради један трговински уговор и кад он има да се оцени, онда се у оцени његовој мора поћи са гледишта, колико јемства трговински уговор даје за земаљски извоз, јер свака земља жиле од онога што производи и што извози, и тек на другу место, и као последица прва, долази на ред, шта ће моћи земља да прими у размену за своје производе — да увезе.

Кад, дакле, има да се оцени један трговински уговор, главно је питање, колико је ниме подјемчен и заштићен извоз. По природи нашега извоза које је дубоко уверење, да нашем укупном извозу можемо јемство и стабилност дати за дужи низ година само уговорном трговинском политиком.

Господин Јовановић напомињу је, да је новим трговинским уговором наш извоз отежан погланито за жито према

условима, који су за њиго постојали у старом трговинском уговору.

Да се заустанам на том прекору и да видимо како стојимо са пшеницом. Наведено је, да се за пшеницу по старом уговору плаћало при увозу у Аустро-Угарску 50 крајцара царине, а по новом уговору имаће да се плаћа 75 крајцара. Када би, господо, ова ствар имала да се цени са гледишта апсолутног, онда би г. Јовановић имао право. Одиста 75 крајц. није је но 50 крајцара. Но при оцени овога питања нама треба узети у обзир и многе друге споредне околности, које су за правилну оцену овог питања од пресудна значаја. У време, кад је грађен стари трговински уговор са Аустро-Угарском била је у општој Аустријској царинској тарифи стопа царинска за пшеницу 50 крајцара, и по томе није Србија у ово време добила баш никакву уступку на пшеници, нити ниже чак је пропуштено било, да се та стопа царинске тарифе уговором веже. Познато је нам без сумње бити, да је у новије време на западу европском усео велики мах тако звани аграрни покрет, који по кретон аграрци е једне стране воде борбу са капиталом, а с друге стране чувају своје животне интересе од погибљене утакмице, којом земљоделству европском прете Америка, Индија, и у новије време Аустралија. Отуда се у новије време аграрци боре од увоза страних земљоделских производа повишавањем царинских стопа у општој тарифи на те производе. Отуда је и у Аустро-Угарској царинска стопа на пшеницу попета у садашњој царинској тарифи на 1·50 крајц. Јасно је, дакле, да сме као смо градили прва трговински уговор добили само оно, што је општа царинска тарифа аустријска давала сваком увознику пшенице, док смо данас добили у стопи од 75 крајц. повлашћену царинску стопу, т. ј. нама ће се уважити само положени овога. Исто се неће уважити и другима увозницима пшенице. Исто оно важи и за царинске стопе за стоку. Кад је први наш уговор са Аустријом грађен, стопа царинска на вола била је 4 fl., тако да и ту Србија није нарочито карила. Данас је та стопа у општој царинској тарифи 15 fl., у новијим трговинским уговорима, на пр. између Аустро-Угарске и Немачке или Италије, та је стопа утврђена на 12·75 fl., откуда јасно налази, да смо са стопом 4 fl. у овом новом трговинском уговору добили непосредну повлашћену царинску стопу за волове. Узимајући просјечност тог извоза нашег износи до 10 милиона динара. Из ових примера овде наведених мисли, да је јасно за сваког да је бан противни случај од онога што је навео г. Јовановић, т. ј. не само да смо очували повољне царинске стопе за наш извоз, који нам је давао први уговор, већ смо још и приновили једну тековину, а то је стекли смо чак повлашћене стопе за наш извоз.

Приљубен сам овде детаљи се још једнога питања, које је г. Јовановић покренуо у цилу, да чини замерку новом трговинском уговору. У свом говору г. Јовановић је обележио обртну порезу као царину. То је скроз погрешно. Обртна порез није царина, то ни сви знано. По нашем закону о непосредној порези обртна пореза јесте допуњујући порез на капитал, и она се по томе закону наплаћује потпуно подједнако на производе унутрашње и спољашње. Г. Јовановић се упустио у разлагање, зашто тај порез није претворен у специфичну царину. На, господо, то није сувишно из простог разлога, што обртни порез није царина, јер да је царина тај порез не би био ово што је, т. ј. непосредни порез. Кад се већ г. Јовановић дотакао обртне порезе, сматрам за потребно да кажем реч-две о томе, како је та пореза постала. Нећу да се упустам у критику њиног уговора, јер је он на вештину и каква би нам ваљда била, да га сад критикујемо, али нама и против воље морам да се дотакнем једне стране тог старог трговинског уговора.

Тај уговор оставио је био одвише мало одушке Србији за њено чисто фискалне потребе. Њиме су биле утврђене одвише ниске царинске стопе. тровање скоро са свим ускраћене, и за Србију услед тога наступили су мучни и тешки дани. Србија је ипе тога водила ратове за своју независност и поводом тих постојале су њене финансијске потребе све веће и веће. Њој су старији уговором биле у многом погледу на дуго време везане руке бан за то, што су у том уговору одвише мало вођени обзири на фискалне потребе државе. Ту има свуда порекло обртни порез. Да би Србија могла одговарати својим финансијским обавезама, морала је приступити новој непосредној порези на капитал — обртној порези. Да су нам биле остављене одрешене руке, да своје финансијске потребе подмирујемо трошаринама, може бити да би било непотребно приступати непосредном порезивању. У том случају у нама би било лакше, јер не би морали заводити један тежак, за нас саме мучан и заплетен начин непосредног порезивања. Но мислим, да је јасно као сунце да при преговорима за трговински уговор никако нисмо могли стати на гледиште да тражимо, да се једна наша унутрашња непосредна пореза претвара у царину. Наше старање било је управљено на то, да код царина не само уљемчимо специфичну царину, да би тако избегли све неправилности и незгоде, које долазе од лажног декларисања код царине ад валорем, но и да се старамо, да царине саме повећамо, колико је то могуће више према финансијским потребама наше државе. Кад сам већ ту да кажем реч две и о успеху у том погледу. Ту скоро читао сам у неком листу, да успех у том погледу није баш бог зна колико велики. Господо, ко има очи, и хоће да види, неће погледа шта се ради у чаршији, и одмах ће се уверити има ли успеха или не. Ови кућина је примера, дозволите ми да кажем просто српски, да Каре. журе се са довожењем еснапа, и на тај начин баш доказују, да је у том погледу свакако бити знатне разлике, јер грабе колико се може док се казнја не затвори.

Господо скупштинари, овде сам баш тек летимичан поглед на уговор. Истакао сам нашу преку потребу услед нашег данашњег стања извоза. да подимо уговорају трговинску политику, а сад ћу да кажем коју реч о томе, зашто нам је потребан трговински уговор бан са Аустро-Угарском, о коме се ено сад води реч? Кад господо, погледамо, куд иде наш извоз, увериће се да стоји факат да од 50,000.000 динара нашег извоза ово 40,000.000 дин. извози се са Аустро Угарску. За ту земљу извозимо ми, као што се види далеко преко 2/3 целокупног нашег извоза. То је, господо, једна изванредно важна околност. Тај факат упућује нас, ако смо нољни, да водимо чачан рачун о нашим правим интересима, да се погледамо на прво место са онима куда највише извозимо. то јест са онима, који од нас највише купују. Наш је извоз у Аустро Угарску знатно већи но увоз Аустро Угарске у Србију, а то ће рећи да је нама трговина према Аустро Угарској, — извините, а трговина Аустро-Угарске према Србији засипна, то јест диференцију има да нам Аустро-Угарска плати у злату. Но од целог нашег увоза у Аустро-Угарску ово највише извоза је у живој стоци. Јасно је дакле, да нас баш овај део нашег извоза, који нам изванредно отежава нашу економску самосталност, упућује на поуздану и сталну пијацу за наше производе у Аустро-Угарској. Отуда је, господо, сасим природно и потребно, да, кад већ градимо трговински уговор, градимо га на прион жесту са Аустро-Угарском.

Господо скупштинари, дошли смо до позиције о извозу стоке, а реч је о уговору, и на то сматрам за потребно да кажем коју реч о ветеринарној конвенцији. Но себи се разуме, да и без ветеринарне конвенције није апсолутно искључен извоз стоке, само што би он у тох случају био скроз проивољан, и земља, у којој би стоку напоили, имала би у томе погледу одрешене руке: могла би стоку да пушта или не пушта, како јој буде најлакше интерес трговачки или други какав рачун. Такав је случај био између Немачке и Аустро-Угарске. Између те две државе није било ветеринарне конвенције до у најновије време, те је граница Немачке већином била затворена за увоз стоке из Аустро-Угарске и са свим је природно да је грана те производње у Аустро-Угарској била изложена изванредним колебањима. Та несталност и колебања отклоњени су ветеринарном конвенцијом.

Шта је уопште ветеринарна конвенција? И ветеринарна конвенција у сушгини својој — трговинска је уговор. т. ј. уговор о сталном и непрекидном извозу живе стоке али, по природи предмета, о коме је реч и по важности ове природне гране за сваку земљу, разуме се само скроз здравс стоке.

која је не само подесна за храну људима, већ и која по носи собом болест и на тај начин могућност, да се зарази стока земље у коју се увози, и на тај начин причини оној земаљ грдна и често непрорачунљива штета. Према томе ветеринарна конвенција у стварн значи, за тај и тај низ година уџичена, стално отворена пијаца за живу здраву стоку. Весма је важно за народну привреду имати за производе своје бар за дуги низ година уџичену сталну пијацу. Јасно је, да свако, пре но што се реши да нешто производи, жели имати уџичену проходну за свој производ.

Може се рећи и тврдити, да је ова ветеринарна конвенција у својим појединим одредбама тешка и терета. Ту сам и опет са свим преко воље принуђен, да употребљени ову нову ветеринарну конвенцију са старох. Нарочито нећу, да много завлачим, старој ветеринарној конвенцији, и то из разлога тог, што је она у опште једна од прих, а можда бих и пре ветеринарна конвенција у опште. Према томе она је била пре покушај, да се путем уговора, конвенције, регулише на сталној основи непрекидан извоз стоке, али, немојмо никада сметнути с ума, само здраве стоке. По тој старој ветеринарној конвенцији остављено је у тач. 5-ој другој уговорној страни једно чудноватo и напредно право, *да услед тога што сумње може забранити искључан извоз стоке кад то за добро нађе.* То је тако тешка одредба, да је немогуће тежу одредбу замислите. Она је у толикој мери тешка, да је чисто непојмљиво, на који се начин она могла, дозволите ми, да кажем, потиркати у ветеринарној конвенцији. Ко хоће разумно да чита, разумеће ита значи то, кад се у све чланове ветеринарне конвенције ставе одредбе релативно лаке, а само у један, овај пети, одредба по којој се све може што се хоће: нелик, ко хоће разумно да чита, појмиће, да та стара ветеринарна конвенција има неома чудноват изглед.

При неки дан имао сам прилике чути, да Аустро Угарској, или управо рећи Угарској није стало до тога, да се наша стока увози у Угарску. То, господо, мислим да је погрешно схватање. Ту ствар ремети чист трговачки рачун и под велика народа као и код појединог човека. И народ прави рачун што је за њега корисно а шта не. Кад узмем на око, да је Угарска у старој ветеринарној конвенцији имала у рукама једно страшно оружје, и да је користећи се одредбом тога члана могла по воли удешавати и ремстити сталност у извозу наше стоке, онда с обзиром на искуство, које смо имали у том погледу, морамо признати да и њен прави трговачки рачун није у томе. Да је пак она тај члан могла одати и употребити и злоупотребити, и о томе смо и у најновије време имали једно искуство. Пала је негде, немам потребе да кажем где, знамо сви, нека пре корна реч о нама, и одмах упоредо дошао је на основу члана петог и забрана стоке. Данас је још јасније чисто трговачки рачун Угарске, да нашу стоку не одбија са својих пијаца, јер је и за своју извоз стоке добила сталну и трајну подлогу у ветеринарној конвенцији са Немачком. Према томе главна и битна разлика између нове и старе ветер. конвенције у томе је, што је у новој ветеринарној конвенцији избрисана тачка петa из старе ветеринарне конвенције. Са тог гледишта, господо, мислим, да по-сматрамо, корист нове трговинског уговора у погледу на уџичени, сталан целокупан извоз. За рад осталих артикала сем живе стоке, који чине наш извоз, ми не би морали имати толико бриге и старања. За те остале артикле уз мало више муке и трошка, ми би нашли проходњу и на другоме коме месту, но баш извоз наше живе стоке и упутио нас је ове погодби за нов трговински уговор са Аустро-Угарском на то, да трговински уговор дамо, да би добили ветеринарну конвенцију. На тај само начин могли су у сарпењу погодбе наћи своје подмирење обострани интереси.

По себи се разумо, да се тачка пета старе ветеринарне конвенције, која је била, тако моћна и тако широко одмерена оруђе у рукама Угарске за одбрану да се уносом стоке не би и болести унеле, није могла просто избрисати, а да не нађе своју замену у новим одредбама нове ветеринарне конвенције које имају да спрече унношење болести и да на тај начин са чувају Угарску од неправедне штете. Према том основном на челу у новој ветеринарној конвенцији тачно је и јасно предвиђен случај, кад може наступити забрана на целокупан извоз стоке, и кад могу бити појединим транспортн враћени због заразе. Јасно је, да Угарска нема трговачка рачуна забранити увоз наше стоке јер би од тог увоза имала само трговачку добит; али она је принуђена, и то опет са гледишта чисто трговачког, чувати себе од увоза болесне стоке, јер би пренесеном заразом трговачки бар био куд и камо мањи од извесне привредне штете кад би се зараза каква са стоком пренела. Господо, код ових ствари нала бити праведан, т. ј. нико од нас неби желео тражити њра на тућу штету, и разуме се, не би право ни обратно било. Према томе јасно је, да ветеринарна конвенција има да уџичи сталан извоз здравој стоци, а она то у пуној мери и чини. *Остите забране извозом може бити само у случају говеђе куге.*

Што се тиче специјалних одредаба нове ветеринарне конвенције, оне су све од реда тачно средене према најновијој ветеринарној конвенцији између Немачке и Аустро Угарске, која је конвенција у опште постала основа и полазна тачка за све модерне ветеринарне конвенције, које се имају још закључити. Све старе ветеринарне конвенције отказане су и имаће да се граде новоза по принципима горе споменуте конвенције. У немачко-аустро-угарској конвенцији садржане су све оне одредбе, за које је потпуно искуство доказало, да их у интересу чувања здравља стоке обе стране уговорнице вала унети у такав уговор. Разуме се, ма колико тешке изгледале поједине одредбе, ипак оне нису такве природе, да би немогуће било извести их. Што је нас могуће другим народима прићити на себе, није не могуће ни за Србију.

Са свим је природна и одредба да се прати транспорт стоке ако има заражених грла. Да ли је то нека тешка одредба? Није. И по најпем санитетском закону и у сопственом добро схваћеном привредном интересу не сме се дозволити кретање и гоњење болесне стоке ни на нашем сопственом земљишту, у интересу чувања здравља остале стоке, а још би се мање морао наћи на какав наметан раилог за гоњење такве стоке у стране земље на стране пијаце.

Разуме се, господо, када би наступио случај да се зараза пренесе и зарази и стока на земљишту друге стране уговорнице, и то баш онда, кад наши наметаји стално тврде, да је здравље наше домаће стоке у добром стању, кад би, дакле, јавиле се такве противности у једним и другим документима, могла би и у том случају но новој ветеринарној конвенцији наступити од части или са свим забрана извоза стоке. Је ли та мера предвиђена само у нашој ветеринарној конвенцији? Не. Она је од речи до речи узета из конвенције између Аустро-Угарске и Немачке. Та одредба има чисто репресивни карактер. Без те мере једва да би предене што остале одредбе садржане у конвенцији. Знамо сви, да се м у законима прописују права и дужности грађана, али што тако знамо и то, да је и у сваком закону у напред тачно прописана казна за онога ко би хтео изаћи из круга законских прописа. Без те у напред одређене казне не би се ни законн могли одржати у снази. У опште без таке једне репресивне мере једва се да замислити како би једна или друга страна уговорница примала на се тачно прићене конвенцијских одредаба и примиорала се на брижу, да друга страна не претрпи штету.

Морам да се дотакнем још једне ствари. У новој ветеринарној конвенцији између Немачке и Аустро-Угарске садржана је и једна одиста тешка одредба. У једном, на име, члану уговорено је, да обе стране уговорнице имају право назначити у области друге стране тајне комесаре за проучавање стања здравља стоке и свега, што је у опште у вези са извозом стоке. Чин се такво тајно пописаје документима пред власти, што он чини кад и ако за потребно нађе, дужна је власт сачинити му све на расположење што он за потребно нађе, да би свој посао лакше свршити могао. Ову одредбу нисмо могли примити у интересу одржавања добрих суседних односа, јер смо уверени били, да би оваким мере могле лако довести до неспоразума, огорчења и конфликта, и тиме би баш дејство

ване у противном правцу, но што је ипак сваког трговинског уговора у опште.

Но разуме се по себи, да ова веома тешка мера и пре доказана за сваку страну уговорницу није могла бити просто одбијена, већ је морала имати замену, којој је исти циљ. Замена је за посматрање ваше стоке или на увозној или на централној њиној од 5—8 дана. Разуме се, да то посматрање жора бити у локалима за то скоро подесним. Ова мера постојала је у конвенцији између Швајцарске и Аустро-Угарске на доста дуго, но међу тим и та конвенција истиче сад да се обнови. Уговорено је да то посматрање не може апсолутно никаки никакав улаз на трговину са стоком, т. ј. стока може бити продана онога часа, како је стигла на њиву и како је истоварена.

У опште ветеринарна конвенција не наноше нам апсолутно ни једну обавезу, коју нам није потребно и у сопственом свом интересу заред здравља домаће стоке потпуно и савесно извршити. Нама сваким од највеће је потребе, највећма што је да нам стока, тај грдан део нашег народног богатства, буде увек здрава; јер водити бригу о здрављу домаће стоке не значи у стварн ништа друго, но водити бригу о једној важној грани наше домаће привреде. Наша сопствена корист и наш трговачки рачун захтева, ако се где болест код наше домаће стоке појави, да је што пре угушимо, да се не би раширила и на тај начин грдно нас оштетила. Наш сопствени добро схваћени трговачки рачун захтева, да се болесна стока никако не креће, и најпаче да се гони на стране пијаце, јер би на тај начин с једне стране убијали глас нашој административној способности, а с друге стране побијали би глас једноме од најважнијих наших извозних артикала. Лепо је, да ми пр. трговци, који се баш извозом стоке баве, ни у очима другога добар глас о својој солидности, када би покушао да међу добре протура и бубаче шљиве.

Толико сам, господо скупштинари, сматрао за потребно, да изнесем поводом тим, што је г. Јовановић пред у Скупштини учео реч о предмету, који је на дневном реду, и то за то, да би нашао разлоге зашто ће да гласа против.

Дим. Димовић — Поштовани посланици! Стојећи на овом месту, ја сматрам за своју дужност да у овом важном питању узмем реч, и да кажем своје мишљење о овом уговору између Србије и Аустро-Угарске. Не сперући мишљење одбора, који каже, да је уговор сам по себи користан, ја ипак не могу да пропустим а да се не дотакнем неколико одредаба истих, и да не обележим штетност њихову, а то нарочито у погледу на ветеринарску конвенцију. Ја желим, а и свако Народно Представништво без сумње делиће то мишљење, што је сила прилика и околности довела сваку дотле, да немамо довољно времена да овај уговор пажљиво онако као би најкорисније било за нас. Ну, кад су већ прилике такве, онда ми да учинимо своју дужност и да напоменем оне штете на које назиремо, да могу некада да настуне. Ја ћу пре свега да се дотакнем и на прво место да напоменем тарифу под којa ће по извештају самога одбора побољшати наше финансиске прилике. Самом овом заштитом, коју пружа тај део тарифе, ја не ћу рекао да су узете довољне мере или са по гледом на начин царињења, који је сад по техници, ја могу да се надам, да ће се тај резултат постићи, и с тога држим да би могли бити задовољни са тарифом под *а*); но главно што хоћу да кажем то је односно тарифе под *б*, која се тиче нашег извоза, а нарочито извоза жита као главне тровне наше производње. Шта видимо да је у новом уговору? Налазимо да је повећана извозна царина, — односно Аустро-Угарска увоза — већа је но што је до сада била. Ја могу да жалим што се није могла постићи бар она стопа, која је до сада постојала па би се могли и задовољити том тарифом. На прилику код извозне повећана је царина од 50 кр на 75, код раži од 25 на 75 а код овса од 25 на 60, то је приличо повећање које ће према извозу нашем доста одшети.

И једна празнина је у самој тарифи што је у њој изостао један важан артикал наше производње а то је у коју ће се примењивати општа тарифа. Ја бих молио г.г. владине повереннике да дају обавештења о томе како је то могло да изостане.

Допустите ми сада да пређем на штетност ветеринарске конвенције од које највећма зебем. И ако је г. Пачу најбољи користи њену и поменуо конвенцију Аустро-Угарску са Немачком, која је служила као база за њену, и која је строжија од наше, ја ипак налазим да је могуће било отклонити оне опасности, које могу да се појаве при увозу наше стоке у Аустро-Угарску. Ту мислим нарочито на одредбу чл. 3. и 4. где се каже, да и над се стока пошље, има се најпажљивије прегледати на земаљству оне стране како је напоменто. Ја не бих спорно потребу да се стока прегледа, ако је одшета болесна, на и да се врати; али овде се ствар помиње врло еластично, тако, да се стока може вратити и у обичној сумњи. То је врло олако речено, а нарочито кад има права да транспорт врати натраг и после 8 дана. То је велика штета по нашу извоз. У самој ветеринарској конвенцији чл. 3 стоји 3 истина каже се, да ако би се болест појавила на стоци, онда сопственик има права да тражи да се стока закоље, и да се, разуме се, прода, с тим, да сопственик ужива ота права, која и држављани дотичне државе уживају. Ја разумем ту ствар за претлед бобичавих свиња. Но да вам покажем то примером како се то сада врши према нама. Кад се у једном транспорту нађу два три брава бобичавих свиња, ата бива са њима? Ове се закољу и онда продају. Али по коју цену? По цену тако називану, да не може да се узме ни оволико колико је сопственика транспорт стао. На пр. један бран од 100 к. гр, плати се но 2 кр. то је 2 форинте. Ако се даље овај чл. буде збиља тумачио тако, да наши ауди имају иста права као и држављани Аустро-Угарске, онда се можемо и здоволити. Поступак је такав да се месо баца а слашина прода, и ту нема велике штете. Месо од тако бобичавог брављета и може да буде шкодљиво, али слашина не. У осталом она се не продаје као слашина него као маст. Овде међу нама има стручних лекара, који могу о свој ствари да дају своје мишљење.

На завршетку хоћу да кажем да поред свих ових зебњи, што сам напоменуо односно ветеринарске конвенције, ја ипак мислим да и ми и друга уговарајућа страна Аустро-Угарска, имамо у међ заједничких интереса и да, и ако се оном приликом није у довољној мери постигло све што сто желели, да ћемо у примењивању ових одредаба, које су овде унесене ради један према другоме лојални и да једни према другоме неће проз волно поступати. Према томе могу да кажем да и поред свих ових зебњи, које сам напео, да сам за то да се уговор прими и предлажем Народном Представништву, да гласа за уговор.

Стојан Новаковић — Господо прво одлуче, које треба да има нов уговор, то је, да буде бољи од старог; да се њиме оно што је у старом штетно по интересе земаљске, но трговину, која тече благостање народно, замени бољим. Али, да би се видело, да ли нов уговор има тога, да ли је бољи, вала да се упореди стари уговор са новим, и вала да се то учини не гледајући само на то, је ли од 45 начињено 50 или 150—200—300 и т. д. Право се упоређење може учинити истом кад се врана и тачна мера начиње, кад се упореди целокупно стање, свеколике прилике, у којима је овај уговор постао са стањем и приликама, у којима је нов уговор закључен; потребно је дакле, да је Народно Представништво у овом моменту, кад један од најважнијих, уговора за народну производњу закључује, тачно видело и упоредило какве су биле прилике, у којима је први наш уговор 1881 закључен, какве ли оне, у којима данашњи уговор вала закључивати, те да ли је данас у новом замењено оно, што у старом није било добро.

Вама је, господо, познато, да у данашње време, није толико као у средњем веку, у знаци ток грубог освајања, освајања физичком силом. Данас се већ слабо тражи и жели проста освајачка власт над оним или оним крајем, на оном или оном покрајинском. Данашње стање са својим финим цепкавим дипломатија политика и дипломатска вештина увеле су у међународну радњу толике начине, којима се без свега онога, без сваке муке и

неволе могу држати под шкрипцем и под својим утицајем читави крајеви и покрајине, њихова трговина и развитак њихов

Године 1881, кад је била прилика, да се у нашој земљи наставе раније, у неколико завучени послови око трговачких уговора, интересантне су биле околности, у којима се наша земља налазила. Стање њене независности, кнежевина независна, постала је управо на дан 16. Јула 1878 год. у Берлину. Тога дана на конгресу берлинском изнета је на дневни ред судбина и Србије и целог Балканског Полуострва, после великог рата на Балканском полуострву. Тада, када је извет предлог из Сан-Стефанског уговора, да се Србији призна независност њена, заступник Енглеске, који је на том конгресу био, приказујући то питање, напоменуо је, да се Србији независност има уважити само тако, ако се у њој такође призна потпуна слобода вероисповести свима нерама, које живе у њој и тражио је још, да се трговини у Србији обезбеди слобода, и да се то учини тиме, што ће се у Србији забранити свако тражење царинско право, т. ј. свако право на провозну царину. На тај предлог енглеског заступника, посланици аустријски, италијански и француски предложили су готов текст о тим питањима, који је одмах усвојен, постао чланом берлинског уговора, и који као члан 35 Берлинског уговора гласи овако: „До закључења пових погодаба, у Србији се неће ни у чем мењати садање стање трговачких веза које Кнежевина има са страним земљама. — Изузетно стање и повластице страних поданика, исто тако као и права конзулскога судства и заштите што су сад у снази, остаће у пуној сили докле се год не *предругојаче* погодби међу кнежевином и дотичним силама.

Свима вам је вальда познат тај члан Берлинског уговора. Али шта значи овај члан у самој ствари?

Значи оно што је одмах по том мотивацији прикаже, изговорио председник конгреса кнез Бизмарк, рекавши: да кад се год одвоји једна провинција од какве државе, овда, да се провинција што се одвоји не може ослободити обавеза, које је суверена држава раније за своју државу и за те провинције закључила са другим државама. То, дакле, значи: да је на Србији већ на независној кнежевини и тада још једнако лежала дужност, да у својим политичким пословима и у својим финансијама управља по уговору, који је Турска Царевина закључила била са страним државама. У томе су онда меродавни биле турски уговори са страним силама од 63. год.

И заиста на основу тих уговора склапана је тарифа наша од 1864 г., која је многима од вас позната. Осим тога но сили тих уговора све повластице, све олакшице, које су стране државе имале у Турској, за своје поданике у јурисдикцији, у таковзваним капитулацијама, да на пример поданици нису имали порез, да ни нису могли судити земаљски судови и т. д., све је то управ и Србија морала примити и ако је добила независност. Поврај титуле независности, Србија је у стварн још једнако била Турска провинција, а берлински конгрес ју је поставио у то стање турске провинције и наредио да у њему остане, докле год не би са свима великим силама европским могодила, да друго неко стање уведе. Ето какво је стање било пред нашим преговарачима и пред владом од 1881 године.

Онда су, господо, наши преговарачи имали тако рећи саблу за братом, дужност да помогу но тој уговор закључе, да створе у колико је могуће, да интереси земаљске независности, буду заштићени, да део народа, који је ослобођен и за који је толико крви проливања, дође до стварног ужинања оне независности, која је земаљ признала на Берлинском миру тек од тим погодбама.

Ето какве су биле прилике, у којима је трговачки уговор с Аустро-Угарском закључен. Вама узети данас на ум теške околности, и кад данас нов уговор закључујемо, или, боље, кад га ценимо и испитујемо, и кад тражимо чим да га похвалимо, не треба да се губе из вида теške околности, које су онда биле. Није савесно олако рећи да је то и то рђаво било у уговору старом и да је то и то у уговору ипетно учињено но народне интересе. Није згодно на тај начин неповерн истицати у опште и у кратко бољитке и поправке новога уговора.

У то време кад се уме но 3 на сто царине од 64 год. царина подизала и на 8 и на 10, па и 15 на сто, кад је и провоз стоке чак но био спречаван, морало се радити на томе да се стање напет извози и продаје наше стоке каквим год сталним одредбама поправи. У тај мах на поклетку, држало се, да се могу и неке теške околности примати, јер се очекивало, да ће земља повраћена својој слободи и лишена свакојаких дотадашњих повластица доћи у боље економски положај. Осем тога многе су наде великане за грађење балканских железница и мислило се с разлогом, да ће после десет година настати прилике повољније и боље за закључење новог трговинског уговора, него што је то онда било. У томе су онданиши људи тражили оправдања и утеше што нису могли постићи још више него што је било могућно у онај мах.

Досета у то време велике су наде полагане на излаз на море — Солун, на веће железничке, на сјајне изгледе за трговину и благостање земаљско, који су очекивани од железница и од општег самобрајаја, који је имао да се кроз нашу земљу увуче. Међу тим ни стојеће данас прилично разочарани пред нашим онданшим надама. Много се очекивало, али се мало радило. Уговори су са странам државама нешто опишни каква је политика, која се води, какна је стварна радња у самој земљи. Може бити да је било боље стање, боља политика да би може бити данас уговори могли бити бољи, но што су, и да, кад се узме цело стање од 1881. године према стању садашњем, нови уговори нису ни за далеко толико бољи, колика је разлика између онданшег и садашњег стања.

Ви ћете сами то признати, а то се не нађи по досадањој одбрани, по самом извештају одборском но свему што се у уговору подноси. То следови како је тешко, да уговор подмири све потребе и интересе земаљске. А то је тешко с тога, што сво ми ради и што тражимо да што се може бољих повластица стечено за нашу земљу. Али то исто хоће и друга уговорна држава. Наши министри ради су били да зауме што боље интересе наше земље. Међу тим министри суседне нам царевине исто су то хтели. Овде нашељу овога друга страна оно, што је добро за нас, то је врло тешка задаћа.

Али, кад сте прегледамо што је пред нама, и то узимено на ум, морамо казати да овај уговор, који се закључио и који ћемо ми морати примити, зато што је уговорно стање боље од неуговорног, није много боље од онога прошлог. У њему има појединих тачака, које су боље али има и таких које су много горе. Има на прилику једна тачка, која каже, како Србија извозну царину мора опредељивати у једној истој мери у свима извозним правцима. То значи, ако ја добро разумем текст уговора, да Србија не може наспрам своје јужне границе, према Турској или према источној граници, према Бугарској жељу извозну царину применити и употребити но што је она, која је на страх северног суседа уведена. То је ограничење, то је везивање руку у политици, коју бисмо ми на тим странама тражили.

Ветеринарска конвенција но свему, што се говорило, не само што није боља, но је апсолутно гора од оне прошле. Ја сам добро чуо владине повереннике, да ови истичу члан V старе конвенције, хвалећи нову, што у њој тога V, члана нема.

Нема та, господо, и под бројем V али га има под сивима осталим члановима од прног до последњег. Наћи ћемо га где год у конвенцији погледамо.

Реће ћете, на на што критиковати и разлагати, оно што се мора примити?

Критикујемо с тога, да видимо шта смо радили за оних 10 година, јер оно што ми данас немамо бољитка, није погрешка данашњег времена, него погрешка целе прошле уговорне периоде. (Чује се: тако је)

Да се тај уговор врзно у другим околностима; да се у нашој земљи у опште другче радило; да смо ми наше неговали своје домаће стање: да смо се више старали како ћемо да развијемо своју трговину; да писмо само помалали пројекте на пројекте, може бити да би и ветеринарска конвенција и тр-

говински уговор имали данас друкчији облик. Ми знамо какво смо радили и то ми не треба један другом да јавно овде казујемо. Што знамо, знамо. (смех).

Ја ћу да свршим и да вам кажем, да ћемо ми примити овај уговор, али да се немамо чиме похвалити, пред народом и пред историјом Али треба да имамо на уму, да од сад радимо на томе, како ћемо над нетачке рон овоме уговору, моћи да закључујемо боље уговоре, јер једна пословица каже: „какве финансије таква политика", а ја ћу да кажем: „каква политика, такви уговори". Ако ми будемо водили бољу политику, биће уговора за цело бољи, а и плаћа ће бити боље.

Владин повереник Др. Лаза Пачу. — Поштовани посланик г. Новаковић казао је, да сам са сигурном тврдњом нешто о члану 5 старе ветеринарне конвенције и рекао је, да је 5 члан садржан у сваком члану нове конвенције.

Молим колико ладиње могу г. Новаковића, да прочита који год хоће члан нове ветеринарне конвенције да се види да ли је у њега унесен члан 5 старе ветеринарне конвенције. Емфаза није ни била ни најмања потребна, јер је и код најхладнијег посма чл. 5 старе ветеринарне конвенције стварно сам по себи довољно страшна.

Владин повереник Др. М. Миловановић. — Господо посланици, почињући говор хоћу одмах да се ограђам од једне примедбе, која је пала од неколике господе посланика, а која је пала места и у извештају одбора за преглед трговинских уговора. То је превод за је уговор штетан, и да ће он норући за собом много штетне последице. Ја мислим господо, да, пре свега треба да будемо на чисто, са кога се гледишта има неки, кад се проучавају трго. уговори.

Разуме се, ако се ставимо на то гледиште, шта би по нас било добро, а шта рђаво, ми би нашли у уговору много тачака, које су по нас штетне. Штета је запета што ми не можемо царинити аустро угарске производе како ми хоћемо, а за наше производе — извоз — да не плаћамо ништа. То би било за нас најболе, а не да се морамо управљати по овоме како је у уговору утврђено.

Али, кад се испитује трговински уговор, онда ниа да се неће са те тачке гледиште, шта би било и како би стање наступило онда, кад тога уговора не би имали. Ако би у том случају стање наше било боље, онда је штетан уговор, а ако би стање било горе, онда се не може рећи да је уговор штетан. На тако правилно постављено питање одговор се сам собом даје. И ја мислим, да се на томе питању не треба даље ни задржавати, јер је сваки од нас убеђен, да би стање у нас у сваком погледу било горе кад не би уговора имали.

Г. Пачу у ранијем свом говору истакао је дело зашто Србија не може ни помишљати да поди самосталну трговинску политику. На то се ја нећу више враћати, већ ћу одмах да пређем на једно друго питање, које је покренуо поштовани г. Стојан Новаковић.

То је питање, да ли је пои уговор, који се сад подноси Скупштини на одобрење, кад се бар имају у виду све примене у којима је он закључен, боле или горе од уговора закљученог пре десет година, разуме се, кад се такође имају у виду, и све оне примене, у којима је тај уговор начињен. Узимајући све те примене у оцену, и проучавајући, као што је и право то питање са гледишта релативног, нехотеће да оцењујемо у коме су од њих два царинске стопе више или мање, већ само то, шта је Србија увела и колико је то могла да добије за се, према опданашним и садашњим приликама; ја држим да је нов уговор вредно бољи од старог уговора. Г. Новаковић отпочео је свој говор кратким историским прегледом, у ком је изнео какво је стање било за Србију онда, кад је ова приступала закљученој трговинског уговора са Аустро-Угарском у год. 1881. Он је набројао тешкоће и обавезе, које су тада везивале руке Србији при закључивању тога уговора.

Г. Новаковић у том погледу није био потпуно исправан. Он је том приликом нешто заборавио, што је у погледу трговинског везивало руке Србији више него све оно што је он изложио, а то је уговор трговински, који је био раније, пре аустро угарског уговора закључен између Србије и Енглеске. Али зато у напоредо г. Новаковић опет даје овим приликама, које је он поменуо сувисао и тамну, које они немају, побрканијим да нама на рачун баци све неповољне резултате у трговинским преговорима од пре десет година.

Г. Новаковић помиње пре свега овај члан берлинског уговора, који за Србију одржава до закључка нових уговора status quo у трговинским односима са туђинским државама. На овога члана г. Новаковић изводи, да су из Србију имали предети уговори закључени између Турске и других држава, а нарочито уговор аустро-турски од год. 1863, и да је Србија имала да примењује, до закључења новог уговора трговинског тарифу од 3% од вредности коју утврђује тај уговор у свези са неким ранијим уговорима.

Али то у ствари не стоји. Србија берлинским уговором није обавезана да одржи status quo, које је већ било утврђено. Србија није примењивала турске трговинске уговоре ни пре прогласа своје независности.

Г. Новаковић је поменуо аутономну тарифу од 1864 год. Србија је дакле имала своју аутономну тарифу, и она је искључиво по тој својој тарифи управљала се у трговинским односима са иностранством. Кад је та тарифа утврђена било је протестата опрадајних или не, у то се питање нећемо упуштати — али ти су протести убрзали неколико година пре берлинскога уговора Утврђујући status quo царински за Србију, берлински је уговор могао утврдити само стање, које је фактички стојало, а то је српска аутономна тарифа. О одржавању у вредности турских уговора, који већ раније нису имали никакве предности, није могло бити ни помена.

Поред те обавезе г. Новаковић наводнице и другу обавезу, коју је берлинским уговор наметнуо Србији : то је остајање у вредности до новог споразума капитулација и свију оних терета, које је Србија, као васал турске царевине имала да сноси према странии државама.

Али ни та обавеза није имала ити је могла имати онакав смисао, какав јој сад даје г. Новаковић.

Кад се узме речени смисао дотичне одредбе берлинског уговора, могло би се помислити, да г. Новаковић има права и да је Србија збила остављена била на милост и немилост ка које велике силе, која је могла, како би јој се хтело, одустати или неодустати од капитулација, и диктирати по свом нарочењу погодбе Србији за свој одустанак. То, господо, никако не стоји. Никако није било утврђена на берлинском конгресу, да Србија мора трпети све претензије на чак и све квариске, који би могли доћи на памет једној или другој страној држави.

Стално утврђена практика за тумачење међународних обавеза, противи се таквом тумачењу одредаба берлинског уговора, које се односе на Србију. И ако би се показала зла воља какве стране државе, да Србији не призна оно, што њена независност сама собом носи, разуме се да би обавеза Србије према таквој држави сама собом престала да важи.

И ако се не може спорити да су на уговор од 1881 год. утицале раније прилике, које су потицале из ранијих међународних уговора, наметнутих Србији. Али у тим приликама није лежала главна тешкоћа Ја сам већ поменуо, да је и потрешка учињена закључивањем трго. уговора са Енглеском штетно утицала на регулисање наших трговинских односа са Аустро-Угарском. Србија, која је у ранијем једном уговору са државом једном, са којом није имала интереса да закључи уговор, учинила много уступака, морала је због закључења уговора са Аустро-Угарском, од које је имала много да тражи рећи се да чини поне још неке уступке. Они, који су закључили тај уговор могу дакле тврдити да их је раније стање притискивало, али исто тако можемо и ми тврдити да је и нас притискивало стање, које је затечено уговорон од 1881 год.

Каква је тешкоћа стајала у години 1881 таква је стајала и за нас при закључењу овог трговинског уговора. Лепо је напоменуо г. Новаковић да свака влада кад закључује какав трговински уговор, рачуна много на своје јавно мњење и да

се мора старати да пред ним покаже извесан успех. Јавно мњење Аустро-Угарске било је навикнуто на извесно стање између Србије и Аустро-Угарске, па је и владама Аустријској и Угарској у толико теже било, да у свему одговоре нашим оправданим захтевима и очекивањима, јер су се њима у таквој мери отежавале погодбе за аустро-угарски извоз у Србију. У колико је дакле, напредњачку владу притискало ово раније стање пре 1881 године, у колико је у њему била нестала за склоп користног уговора за земљу, у толико је и стање створено 1881 год. притискало радикалну владу.

Али то је све још од споредњег значаја. Стање, које стоји, неминовно утиче на стање, које се ствара. Али што је још меродавније за стварање новога стања, то су погодбе економске, у којима стоје државе уговорнице једна према другој. И главна тешкоћа, која нас је притискала и при склапању трговинског уговора од год. 1881 и при склапању овог уговора што се сад поднеси Народном Представништву на одобрење, то је наш економски положај према Аустро-Угарској. Може се казати, да Ср ија због у року од 10 год. које су протекле од 1881—1892 г. није се трудила да направи тај свој положај, и да економски положај Србије од 1892 год. није много одмакао од положаја пеланог у 1881 год. Али за то се не може крити ни радикална влада ни радикална странка. На против радикална влада и странка могу бити прекоре зато онима, који су у томе периоду времена највише управљали овом земљом, на шгсу ништа урадили да 1892 год. затечено боље приликом за склоп трговинских уговора.

Остављајући се тих општих хоћу да пређем на поједине примедбе, које су нам учињене. Нако није спорно, а мислим да нико и не може спорити, да су финансијске, фискалне стране овога уговора за нас повољне. Али, да се Србија достарала да у овом уговору обезбеди знатне финансијске користи сведочи то, што је задржала себи одрешене руке, да ће моћи евентуално имати разних извора од разних пореза унутрашњих. Али то није нескалопно стране преговарача. Поред финансијских користи из разних уговорних одредаба истичу се и друге користи. Узимте пор специфичну царину. Поред тога што специфична царина осигурава далеко веће приходе финансијске, она има и других својих добрих страна. Она пре свега осигурава увоз у Србију бољим производима. Према царини по предмети, бан. кад се та царина примени потпуно и поштено, гори производи имају извесну премију: а разуме се да је од великог интереса за наше потрошаче, кад већ набављају своје намирнице, са стране, да добијају исти боље квалитете.

Да пређем сад на чисто економску страну уговора, ту се управо чине главно замерке уговору, који је сад поднесен Народној Скупштини. Пре свега у погледу извоза каже се: да Србија овим уговором није осигурала себи оне користи, које је раније имала. Ја мислим, да је то најмањи прекор, који нам се може учинити. Србија је извозом својим — овде кад њојзе да посматрамо са релативнога гледишта, нкајући у виду економно стање у читавој Европи, и Аустро-Угарској вонисоб — задобила за се далеко веће користи но што их је раније имала. Цолокупан готово наш извоз — што је важна стнар — налази се у пограничном саобраћају. За све наше главне производе, које ми извозимо, ми немамо не само оне користи, које је дала Аустро-Угарска другим државама, и које нама даје на основу права највећега повлашћења, већ и нарочите специјалне користи у диференцијалном царињењу. Царина је по општој тарифи аустро-угарској за волове 15 форината. По уговорној тарифи са Немачком 12·75 форината. За волове, који се извозе из Србије 4 фор. То је огромна разлика. Исто је тако огромна разлика и у царини за жито. По уговорима са свима државама, са којима је Аустро Угарска градила трговачке уговоре царина је на жито као и по аутономној аустро-угарској тарифи $1^1/_2$ форинта. Наше жито учило је нарочитом привилегијом у пограничном саобраћају, и за наше жито плаћа се само половина царине, што је плаћају друге државе, кад унозе своје жито у Аустро-Угарску. Истина по раније поменутом уговору царина на жито била је 50 крајцара од 100 кила а не 75 као што је сад у уговору стављено. Али треба имати на уму, да су, у раније доба, кад је овај уговор закључен, тих 50 крајцара биле опште правило, општа царина за све жито, које се увозило у Аустро-Угарску. Треба имати на уму, да је, кад је уговор од 1881 год. закључен српско жито под неповољним погодбама имало да издржи конкуренцију са житом америчким, румунским и индијским. Данас не стоји тако, данас српско жито има нарочиту привилегију.

Ми смо се сложили да признатемо, да се царина на жито попне и за то још што и то нешаље царине, кад се гледа с практичне стране, није ништа друго до једна проста формалност. У Угарској постоји један закон о поступку за извоз брашна (Mahlverfahren). Угарска извози велику количину брашна у западне државе. По томе закону сваки извозник брашна добија натраг царину за увоз извесне количине жита. И кад се погледа статистика из раније године, онда се може видети да је готово за све жито увезено на Србије у Аустро-Угарску враћена царина извозницима брашна. То значи да царина, коју плаћају увозници не утиче ни царину жита, било да је та царина 50 или 75 крајцара за то, што се зна да ће онај, који купује то жито добити ту царину дотице натраг.

Имам да напоменем неколико ствари, на које није одговорно мој колега г. Пачу, а које се односе на ветеринарну конвенцију. Г Стојан Новаковић је напоменуо, да су политичке прилике друкчије биле да би ветеринарска конвенција била боља. Господо, ја имам тога мишљења. Моје је мишљење да је економно стање у Србији било боље, да је Србија била и спремнија, да води самосталну економну политику, и да није у толикој мери уњушена била на аустро-угарске тајне, да би се онда можда могле у трговачком уговору добити још веће користи, да би тогда Србија аустро-угарске производе тарифом јаче оптеретити, да би тогда у јачој мери заштитити занате и зачетке своје индустрије. Али, и да су биле боље погодбе у Србији, никако не верујем у то да би ветеринарска конвенција била боља а сво на кога разлога. У томе погледу Аустро-Угарска је везана, као што смо и ми везани према њој; Аустро-Угарска морала је наметнути мања све оне погодбе у ветеринарној конвенцији, које је она и сама морала примити према Немачкој. Немачка пак са своје стране и нако-је у нитиминм односима са Аустро Угарском морала јој је наметнути извесне погодбе из неопходне потребе, која потиче за њу због њених односа у погледу извоза у Енглеску. Строге мере у Енглеској натерале су Немачку да осигура своје пијаце од уношења стоне заразе на Аустро-Угарске. И Аустро Угарска то исто чини према нама. И кад би Аустро-Угарска употребила лабавије мере према нама, могла би бити изложена опасности да се могу унети стоне болести из Србије и рашковати да јој се због тога њеном извозу затвори увоз у Немачку. Наше погодбе у ветеринарној конвенцији нису ни у колико теже од погодаба, које је она морала примити према Немачкој. И с тога ја не верујем, да ниже прилике политичке да су биле у нашој земљи, да би могли добити боље погодбе у ветеринарној конвенцији него што су ове које садржи предлог поднесен Нар. Скупштини.

Председник — Има реч г. известилац ради личног објашњења.

(Настаиће се)

Одговорни уредник: Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ПЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНИ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 5 ПЕТАК 18 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

7 САСТАНАК

10 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојле Вукчевић

(ПЛАСТАНАК)

Известилац др. М. Весник — Молим поштовану скупштину, имам ради објашњења да кажем само једну реч.

Госп. представници владини повереник рекао је како у извештају одборском, који је проучио трговински извештај стоји: да одбор сматра овај уговор за штетан. Ја се као известилац одбора у име одбора ограђујем од тога тврђења, јер као што сте могли чути и видети из самог извештаја одборска тога у извештају нема. Ми смо у извештају рекли да су ови уговори за нас поред свију добрих страна у извесним одредбама донекле и штетни и неповољни и да са одбором заједно остајем и сада при томе тврђењу.

Председник — Скупштинску седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће продужење генералне дебате о трговинском уговору и ветеринарној конференцији између Србије и Аустро-Угарске.

(За том г. председник прочита листу пријављених говорника за сутрашњу седницу).

(Седница је трајала до 8¼ у вече.)

8 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јовићмовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су г. г. министри: председник мин. савета министар просвете и привремени послови, министар војни, министар финансија, министар иностраних дела, и министар народне привреде.

Председник — Отварам осми скупштински састанак. Изволте чути протокол седног састанка.

Секретар Станојле Вукчевић чита.

Председник — Жели ли ко од господе посланика, да учини примедбу на састав протокола? Нико се не јавља. Сматрам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? (Усваја). —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Миливоје Вујичић, апотек. помоћник из Ниша, Вукосав Лукић, кондуктер поште у Неготину, Петар М. Илић, професор из Врања, Тодор Миловановић, ср. начелник у пенизи из Врања, Андрија Јанковић, санитет. поручик из Ниша, Срет. Ј. Стојковић, проф. из Београда, Милош Вељковић, телегр. из Голупца, и Светозар Љ. Гавриловић, чиновник управе монопола дувана, — моле да им се уваже извесне године службе;

Суд општине планске (у ср. расинском) моле за дозволу извоза сувих и овалних дрва из државних шума;

Еснаф ткачки из Београда моли за забрану увозу тканина што се у Србији израђују;

Месни одбор „занат. удружења“ у Пожаревцу моли за сталну помоћ тамошњој недељно-празничној школи;

Васпања пок. В. Поповића моли за повећање пензије, а Стојан Миљковић, послужитељ н. гимназије у Смедереву, за повишицу плате;

Грађани Добродолске општине (у ср. нишавском) моле за поновни премер земљишта;

Ката Стеф. Ражића из Крушевца и Панта Петровић из В. Села (ср. врачарском) жале се на дотичне среске начелнике; и

Суд општине Рабровске (у ср. ранском) моли за дозволу продаје извесних артикала у дућанима њихових села.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Због болести потребно ми је да се по наредби лекарској неодложно кренем у бању ради лечења, и с тога молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити одсуство за шест недеља.

8 Јуна 1893 год.

у Београду

Гл. Гершић,

народни посланик.

Председник — Одобрава ли Скупштина ово одсуство? (Одобрава). —

Сад има да положи заклетву г. Стеван Поповић, који је дошао на место Г. Васикића.

(Г. Стеван Поповић полаже, Уставом прописану заклетву).

После заклетве

Председник — Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса о трговинском уговору. Има реч г. Стојан Станковић.

Стојан Станковић — Господо, ја не могу да се слажим са мишљење г. Јоце Јовановића, које је он изјавио у јучерашој седници, да је противан уговору; јер за мене је уговорно стање боље него неуговорно боље, з овом уговору има доста артикала, који су у нашу корист решени, а што је по најглавније то је што је место предности учињена замена техжином, која ће доста користи донети нашој држави. Сетићу се г. Јока Јовановић, да смо ми одређивали кредите у буџету за откуп по лажним рачунима, а то је истинито, и по томе не може се казати, да нека ништа од користи у овоме уговору.

Ја ћу да замолим г. г. владине повереника, да чују како је до сада рађено са трговцима, који су извозили свиње и на прима томе да им објасне, да ли је сад постигнут боли или лошији резултат. Било је случајева, да су читави транспорти праћени због једнога шила. Овде се само каже болест. Ја их молим, да им објасне, због које болести могу да се врађају транспорти свиња.

Друга је неправда од Аустро-Угарске била та, кад се свиње прегледају од бобица да се њихове свиње не прегледају од бобица но само паше, а то је велика штета од произвољног оцењивања, јер свиње чим се прегледају оне се одмах кољу. Оне се не млађају оволико, колико џумрук износи. Они то проценују само од 100 кила две крајцаре, а преко 100 кг. З. кр. на до 7 крајцара и т. д., а то је тако да су многи трговци казали: нећу ни то. Ја бих молио г. г. владине повереике да им објасне да ли су истогод о томе радили и да ли ћемо и овом конвенцијом да надржавамо то, или је боље рађено.

Што се тиче говеда и оваца ту је тежак услов. Јер ситна стока, која је терана она треба и одмах да се прода, иначе ако коне леже 8 дана, трговац слободно може да каже да није његова. Ако не будем срећан да добијем објашњења од владиних повереника, ја нећу ни могу да кажем, да нећу да приним овај уговор, али нека се паши шта смо радили но пређашњем уговору и шта ће од сад бити. Ако онако остане, ако се прихвељује по чистом уговору, онда ће бити боље; али ако се буде прихвељивало по политичким обзирима, онда слободно можемо да изјавимо, да не треба ни да идемо на њихове пијаце. О томе нека влада води рачуна.

Андра Ђорђевић — Господо, у одборском извештају је веома јасно, убедљиво исказана не само проста потреба него неодступна потреба да имамо један трговински уговор и ваше уређене трговинске и привредне односе са суседном монархијом. Г. г. даље, ван сваке је сумње и то, да је канонска трговачког уговора, његова доброта и његова лоша страна. Оценећи је са гледишта привредних интереса од пресудне важности у првом реду, за нашу домаћу производњу, а у другом реду за наше финансиске приходе, посебице за царински приход. Кад то стоји, онда се, при оцени једног трговинског уговора, не сме губити из вида ни једно гледиште. Јер, и ако је, доиста, царински приход један од богатих извора за финансију сваке државе, ипак нала имати на уму и то, да се и у теорији и у практици финансиски приходи деле на две главне врсте. Једна врста царинских прихода има чисто фискални карактер, а у другу долазе оне царине, којима је циљ да заштите домаћу индустрију. И, ја држим, да је ова друга врста царинских прихода, претежнија. И кад то стоји онда мени, барем до извесне мере изгледа чудновато, што г. г. предговорници, а нарочито г. г. владини повереници, у првом реду истичу финансиску страну; финансијске приходе, што нам прижалце нашу на то увећање финансиских прихода, тврдећи да је то једна огромна добит за нас. Ја лично, господо, и ја ћу да пођем баш с те тачке. Ја питам: да ли једна држава сме да живи претежно само од царинских прихода. Господо, ја држим да не!

Прави живот једне државе то је њена *домаћа укупна привреда*, као друштвена организам, и онај се господо обично сматра са организмом човека. Доиста то је до извесне мере оправдано. Домаћа привреда, привредна снага народна то је *крв* у животу у организму државе. Као год што, кад не достане организму крви, он мора да пропадне тако и држава, која нема привредне снаге, и која не може да ојача нора да животари, ако и сасвим не пропадне. Ја држим, дакле, да је при оцени овога уговора требало поћи с тога гледишта. Држава, господо, има најобилатији извор за своје потребе, за своје финанс. приходе у непосредној порези; то је најправичнији, најјачи и најсигурнији приход; а та пореза биће у толико обилнија, у колико и домаћа привреда буде обилнија. Рекло се, господо, и то да је овим уговором унешан тај приход са не знам колико. На добро, господо, бам да усвојимо то, да тај уговор нам нама неће царинске приходе, ја вас питам, ко ће их платити? Хоће ли доћи аустријски индустријалац овде да прода своје производе и на исте плати ону увећану царину? Или ће наш трговац тамо ићи да их купи, и он ће платати ту царину. То значи да ће ови приходи правидни: то је — допустите ми, да употребим израз — лизање меда кроз стакло.

Даље се каже, да је овим осигуран наш извоз пољопривредних житарица и стоке. Да узмемо и то. Ко ће да плати ту повећу царину? Платиће је нам трговац, који ће је претурити на нашег произвођача; и кад ја то узмете *зубитак* на жицу, онда ћете видети, да је тај издатак још већи.

Да видимо, да ли је са овог гледишта, са гледишта, које је за мене претежније, овај уговор бољи од старог. У корист те стране, рекло се, да смо ми сваданим уговором извојевали себи право монопола на извесне артикле, на које по старом уговору нисмо то право имали. Кад би ти артикли били гране наше домаће индустрије, кад се они са стране не би увозили, онда би се могло рећи, да држава узимајући монополе, постиже те гране индустрије, и својом иницијативом, организујући домаћу привредну снагу за њих. Ну то није; то су артикли, који се уносе са стране и тиме се онда много не добија. На чак кад би то био добитак, он је кудикамо не вредно скупе интересе, нарочито пак по једно врло скупо право паше. Да вам покажем то. У члану 5 закључног протокола каже се ово „Осим артикала, који су предмет државног монопола или живог патента на проналазак, неће се давати никакво искључиво право за упражњавање трговине или индустрије". Господо, историја економног развитка сваке државе и сваке земље сведочи нам, да су заштите појединих привредних грана помињани неодступни услова за развитак тих грана; и ми смо у тој цељи 1873 године донели један закон о потпомагању домаће индустрије. Господо, ми смо тај закон поништили: ми смо то наше право продали за она четири монопола. Кад бих хтео да правим виђење, ја бих казао, да је тај закон остао на шпигар-папир, који ће изгорети као и на часу и петролеуму који ће житеље уналити! Ја рекох: кад бих хтео да правим виђење: али ја са тугом у срцу жалим што смо изгубили ово право, које смо имали по старом уговору.

Даље још нешто. Ми смо се одрекли права, да неке дажбине наплаћујемо одсеком (абонманом). Тај начин наплате или оптерећавања појединих грана привреде веома је подесан. Уговорница се бојала, да се с те стране не наштра једнаког оптерећавања домаћих фабриката са страним.

Господо, ја не знам, да ли се морало бар толико њи у предусретљивости, да се ова чисто употребна ствар плаћа, питање наплате порезе, доводи у питање.

Најпосле изгледа ми и то: да се изгубило из вида да ће и рђавајна истерињарска конвенција јако отежати извоз нашег најважнијег извозног артикла, стоке. За мене је јасно, да ово овом приликом, кад је државно-правни положај Србије одређењи, чистији но у 1881 год., да смо, дакле имали у овој

ствари неуспеха. То, у осталом, излази и из одборовог извештаја.

На где је узрок неуспеха овакног рада на овом трговинском уговору? Да ли да га тражимо у оскудици добре воље преговарача? Боже сачувај! Да ли да га тражимо у потпуној оскудици знања тих преговарача? Боже сачувај! Узрок је, као што је врло лепо, патриотским својим говором исказала наша књижевна величина, наша душа и понос госп. Стојан Новаковић, који је рекао, да наша политика последњих година нема ничега заједничког са моралом. Политика не само да није противност моралу, на против она пре свега своју најјачу снагу из друштвеног морала. Друштвени морал то је она снага, која држи државе, то је снага која креше и патриотизам и луде раденике на посао, а тога последњих година код нас није било. За већу никога посебице да прнчам за ово; правда је до нас свих, што нисмо обраћали већу пажњу на потпомагање домаће производње; што се нисмо васпитали да будемо привредници, а не само прости политичари.

Господо, ни нимало нисмо стање државно, уређено новим Уставом, који се може рећи са најслободоумнијим уставима. Од нас зависи, хоће ли се Устаиове, које су у нама с ниме створене дати користи ономе земаљ. Устаиове саме по себи не могу да стварају добра, нуди треба да уносе живот у установе.

На завршетку искажаћу своју живу жељу да нам овај неуспех буде лепа лекција, на од сад да радимо и да водимо већом марљивошћу и моралношћу политику. Сваком од нас мора се признати патриотизам одлности и поштовања према земљи, али питање је само у теме, ко ће у већој мери ово подићи на и радити.

Ја ћу гласати за овај уговор, јер морам да гласам. Али као народни посланик и као приватни човек, уопште тврдим да је једини спас нам у нашој радни, у привредном раду нашем; јер њемо тиме створити боље прилике за бољи трговински уговор после десет година, а с друге стране учинићемо то, да ћемо одмах много нашу моралну снагу.

То сам имао да кажем и држим, да ћемо сви, гласајући за овај уговор, одиаде собом одвети један завет да сваки у својој околини ради на теме, да се подигне привредна снага нама и радиност у нашој земљи.

Министар финансија Др. Мих. Вујић — Господо! Узимајући прав реч од стране колега да искажем моје гледиште на овај нови трговински уговор са Аустро-Угарском, ја бих пре свега молио, да се сложите са мном у прпоп најважнијем питању са кога гледишта ваља у опште цепити добре или лоше стране овог уговора. То питање у овоме је: да ли можемо према данашњим приликама политичким, економним и финансијским, т. ј. да ли се, према приликама у којима је тај уговор грађен, могао очекивати са правом већи и повољнији резултат? Кад на ово питање савесно одговоримо, ја мислим, да ћемо моћи лакше прећи преко питања о признају или не признају овог уговора, да ћемо се дакле моћи лако решити и да одговоримо савести и дужности нашој као посланика народних.

Господо, било је говора од стране предговорника још јуче о томе како је садашњи уговор, који је још у важности, грађен под тешким приликама; шта више, нало је и рече, да је уговор, који се има закључити у неколико час и лошији, од старога. И ако је прав уговор грађен донста под тешким приликама — ту ваља бити правичан, јер ово питање није партиско, него питање, које се тиче целе земље — ја нпак налазим, да је прошли уговор имао много тежих страна. Кад је прав уговор грађен 1881 год., донста је ставе ствари после берлинског уговора било тако, да ако Србија буде хтела закључивати самостално трговинске уговоре, онда то може учинити само на тај начин, да учини извесне концесије према овом уговорном стању, које је Турска царевина уговарала са страним државама и које је по невољи морало важити и за нас. Не крпим онде ни једну личност и ни једну страпку, крпинда је у целом нашем васпитном економном држаљу у томе што није ништа учињено било, да се Србија нскобела и припреми тако да будемо у стању градити трговинске уговоре на новољној основи. И ако смо економски напредни били до 1879, када смо почели закључивати прве самосталне трговинске уговоре, тако смо на жалост остали и после. Међу тим дозволите ми, да бацим само један поглед како је било код других васалне државе — Румуније, која у истом положају као и ми беше, и како је ова, а како нас затекао рат за ослобођење? Нас је затекао са старим уговором, који је Турска закључила, док се Румунија користила петачним одредбама старог турског уговора, те плаћају од 3 на сто пре повишена на 5 на сто, па после уводећи самосталне своје тарифе и на 7 и по на сто, а 1875 године успела је да са Аустријом закључи самосталан уговор. Тада се у аустријском парламенту прибојаваху да ће и Србија ће правом то исто тражити кад је већ признато то право Румунији, да онда и Србија може закључивати самосталне уговоре. Румунија је свим силама бранила своју привредну самосталност и у сношним односима и у потпомагању домаће индустрије. Међу тим од стране Србије тада се стајало скрштених руку, јер је наша и сношна и унутрашња економна политика била слаба, јер није имала истом стопом као у Румунији и за то нас је онако слабе и затекло преме закључивања првога уговора. Што сте нисмо урадили у нашој унутрашњој политици, у подизању наше домаће радиности било куђевној или занатској или индустријској радиности као и пољопривреди, имслим, излишно је и говорити. Ја знам да ако нисмо попузнули у нашој домаћој радиности нисмо ни корака напред до 1881 године отишли, а под таквим неповољним приликама закључен је прав уговор. Цела наша политика економска и сношна и унутрашња од оснивања српске државе, управо од времена кнеза Милоша, када се по мом мишљењу једино радило боље него за сте време доцније сте до 1881 године, ако од тада нисмо попузнули заједно нисмо ни корака напред отишли а нарочито у нашој сношној и економној политици. Економна питања беху споредна питања за наше државнике. Ето за то је нам уговор бно недовољан 1881 год. Од 1881 г. на на овамо остаје још да се запитамо: у чему је подигнута нама народна привреда; има ли чега да смо постигли у нашој сношној економној политици? — И опет смемо рећи да смо стојали на васпиној зони. Међу тим су пређоше и нове невоље, које ће призвати и господа која су јуче и данас о уговору говорили, а та је околност јако задужење државе.

1881 год. ни нисмо имали 300 милијуна дуга, ни нисмо имали да плаћамо 20 милијуна динара годишњег анунитета, а данас, кад се питамо, какве ћемо уговоре да закључимо, смемо ли и помислити, да олако прихватамо економну борбу са другима, да ноћемо путем аутономне привредне политике? Данас нас тиште поред економске слабости још и то, што смо се преварили у важности солунске пруге за наш извоз. А међу тим своје домаће пруге организовали нисмо, а поврх свега тога стоји нам још за вратом и 20 милијуна дин. годишњег анунитета, које морамо у злату да плаћамо. Ви знате, господо, како је било говорено о питању економног рата, који је Румунија прихватити смела, код нас још пре 1881 године, а како би било данас кад би ми према економним и финансијским приликама нашим прихватили економну борбу, онакву какву је Румунија прихватила, то остављам привредницима и трговцима да сами на то питање одговоре. Још пређе кад је то питање код нас покренуто, ја се сећам, да је код нас још онда констатовано, да се та борба лако прихватити не може без огромних жртава. А не може се прихватити с тога, што смо ми сточарска извозна земља; што смо ми једино упућени на аустро-угарске пијаце, дакле, што немамо других извозних тачака, које би нас ослободиле од зависности аустро-угарске пијаце. Додајте томе још и раније невоље, и ову нову финансијску невољу, на ће нам онда бити јасно да смо за данас још морални ни то, да нам извоз истурамо и наше приходе од увоза повисимо. Остаје сад да се запитамо, шта нам овај нови уговор пружа, а шта смо имали по старом уговору, и јесмо ли пошли назад или напред? То је питање, које ће, по моме мишљењу бити пресудно за све нас, да ли ћемо гласати за или против овог уговора.

Мој предговорник, а бивши мој поштовани колега на Вел. Школи, г. Андра Ђорђевић, дотакао се једнога питања вели, да господа, која су говорила о уговору, цењила су га само са финансијске користи, а не и економије.

Господо, ја сам тога уверења лично, да једна земља, која хоће да подигне своју привредну снагу, не може то очекивати од закључења трговинских уговора, да јој они ту економну снагу подигну. Трговински уговори нису ни за што више но за то, што земља има, што је земља већ што више тај, него да оно, што земља има, што је земља већ створила и трудила одржи и унапреди. И ако један трговински уговор успе толико, да постојећу економну снагу народну одржи и очува, онда је тиме довољан успех постигнут. Не стоји, даље, оно, да треба само што већу заштитну ујезну царину подићи, па да се домаћа индустрија подигне, као што то по неки и данас мисле; јер би то значило да ми само треба да добијено од страна уговорница 20 или 30 на сто ујезне царине, па да онда мирно можемо очекивати да нам се индустрија у земљи сама собом подигне. Но може уверењу ми и најзаважнији задатак у питању страног увоза јесте тај, да нашу продуктивну снагу заштитимо у погледу постојеће домаће радиности, тако да се она развијати може и дужност развијања домаће привредне снаге лежи у нашој законодавности, јавној и приватној, у потпомагању радиности, стварању домаћих пијаца, ширењу саобраћаја и организовању кредита; радиност вала подизати и неговати и сами средствима; чинити јој све могуће олакшице; закон о потпомагању домаће радиности од 1885 године вала изменити тако, да нашу привреду сами оснажимо; — на после свега тога ни тек онда имамо да цењимо, да ли трговински уговори, дају довољно гаранције да нашу привреду потпомогну и одрже? Како је било по старом уговору, ни то сви знате но искуству; а како је по садашњем уговору, довољно ми, да то овде бар у главним потезима напоменем.

По садашњој увозној царини а по новом уговору са Аустро-Угарском, сматрена је царина код 16 артикала. Сваки, који је заседао видеће, да су то артикли, код којих не може бити ни говора о сметању нашој радиности. Код 26 артикала остала је иста царинска стопа, која је била и у старом уговору, а код 270 артикала подигнута је царина. Кад разгледамо ове позиције, уверићемо се сами, да је царина подигнута на оним артиклима, који се нас појављује тичу даље, да је подигнута царинска стопа код оних артикала, за које ми имамо могућности, да их у нашој земљи израђујемо. Код 51 артикла није царинска стопа уговором ни утврђена, него је остављена аутономном царињењу. То су артикли, који се тичу наших фискалних интереса.

При закључењу старог уговора, ми смо без икаквих захтева од Аустро-Угарске обвезали се, да унапређено стопу на кафу, пиринач и т. д., и ако су аустријски делегати изјављивали чуђење, да што то ми и тражимо, кад за нас саме може настати потреба, да наше приходе повећавамо (н. пр. на кафу). Данас ми ту имамо одрешене руке. Кад већ овако сумарно прегледамо позиције нове уговорне тарифе, можемо са правом констатовати, да оне дају више могућности потпомагању наше домаће радиности и нашим финансијама, него што то давање досадашња уговорна тарифа. Да ли је нам тиме исцрпљено све оно, што ми желимо, то је друга стварно. Оно, што би ми желели и што би ми хтели да постигнемо, могли би постићи само на тај начин, ако би у опште одустали од закључења уговора, на прелази овој политици, које се држи Русија и Француска, а то је аутономна политика. Ми међутим нисмо још ни у том економном, ни финансијском, ни политичком положају, да можемо да прибегнемо овој аутономној царинској политици. Сваки трговински уговор почива на обострании концесијама, и ови, који су стварно пратили у аустријском парламенту, сетиће се да је тамо опет пало речи, како је нови уговор за њих неповољнији.

Ово је што се тиче економне стране. Што се пак тиче чисто финансијске стране овога питања, ја могу слободно да тврдим, да ми од специфичне нове тарифе имамо с правом да очекујемо знатно увећање прихода — од прилике са три милијуна динара.

Ја ћу да признаи господи, која су јуче говорила и говорећала стари и нов уговор, да специфична царина није апсолутна новина новог уговора, јер је она предвиђена била у старом уговору, само што у року, који је предвиђен за извршење није извршена била. Само је казато: цела она тарифа има се од предности (ad valorem) претворити у специфичну царину, и за то ће владе одредити своје делегате, али то није учињено било. А да је учињено било, поред све снеге интелектуалног уговора, то би од знатне користи било. Сваками знатан је добитак новог уговора у томе, што су сад стоне у опште повишене и уз то утврђено царињење по тежини. То што је трудним радом од 6—7 месеци постигнуто тиме што су грубописани предмети, што је специфична царина тачно изведена. То нам осигурава повећање нашег државног прихода. Фискални интереси су дакле потпуно заштићени. Даље, признато нам је право на четири нова монопола, од којих ми и према досадањим трошаринским приходима можемо с правом очекивати један до два милијуна динара више прихода.

Код дакле повећаног царинске приходе са сумом од 3,000,000 динара и томе додајмо приход од нових монопола, на које нам нов трговински уговор даје право, у суми више од два милијуна динара, онда можемо с правом очекивати, да са тих 5 милијуна динара годишње више прихода можемо већ догодишњи буџет у равнотежу довести, те да једном поставимо буџет на праву основу; то је жеља свих партија и патриота ове земље.

Даље, господо, ја ћу само у главним потезима још да додирнем неке важније и битније стране новог уговора. Нови уговор регулише и питање о трошаринама чисто и јасно, тако да нам је сад признато оно, што нам пре није било признато. Баш оно што сам ја као министар финансија предлагао, да се ко неосли удари трошарина на многе артикле и то да се што већа трошарина уведе, то је сад регулисано. За сматрам у осталом да је то финансиски корисно, јер умерењем трошарином повећаваго приходе државне. Док сувише велика трошарина никако не даје сигурна и повољна резултата.

Даље, да поменем још једну тачку, а то је питање о пограничном саобраћају. У овај уговор уиле је само оно што у опште код свих уговора трговинских може ући. Међутим по старом уговору ући су биле и извесни индустријски артикли у погранични саобраћај, тако да је тиме Аустро-Угарској признато нарочито повлашћење. То је у стари била диференцијална царина. Ви знате, да су се и многе друге државе жалиле противу тога. Да је то у истини тако признавали су и сами Аустријанци. Један од њихових писаца (Schrant, System der Hemdelsvertrage) казао је да је оно што је уговором пашим од 1881 год. Аустрији у пограничном саобраћају дато, да је то један пример у свету, да у погранични саобраћај улазе и индустријски предмети. Дакле, сад смо спасени и од таквог диференцијалног царињења и Аустро-Угарска тога не може више да има.

То је, господо, што се тиче увозних царина, а у погледу финансијских и економних интереса наших, што се тиче извозних царина, ту ако нисмо на добитку, зацело нашта и не губимо, јер су увозне аустро-угарске царине на наше производе у попов уговору још повољније. Господа, која су јуче говорила о томе, довољно су објасниле и ја немам много шта да додам њиховим говорима. Код жита, на које изгледа да је повишена царина од педесет на 75 крајцара, опет смо ми данас у повољнијим приликама, него пре што смо били, јер онда је била та нета тарифа од 50 крајцара и за све друге државе и по општој тарифи, а данас је према нама сведена на половину. Данас ми плаћамо 75 крајцара, док други плаћају 1 ф и 50 кр. У осталом није у опште питање, да ли ми плаћамо 50, 100 и 150 крајцара, као што је г. Новаковић и сам поменуо, већ је питање о конкурренцији на пијаци аустријској, на којој ми немамо да конкуришемо са другима; дакле питање је: како ми стојимо према њима? Ми сад стојимо у повољнијим прили-

кама, па ми плаћали не 75 крајцара него и форинту, јер кад други плаћају форинту и по, а ми плаћамо 75 крајц., онда ми стојимо боље. То је фактично стање ствари. Пређе је та по-ловина напредна била искључена Трстом и Фијуком, а сад тога нема. Што се овог питања тиче, сматрао сам за потребно да учиним један корак у напред. Тако исто је и код стоке према општој тарифи аустријској, по којој се плаћа по 15 фор. и према другима, који плаћају 12·75 фор., сведена је та цифра на нашу стоку на четири форинте. То су дакле две непобитне, несумњиве добити за нашу извозну трговину.

Кад дакле, господо, све ове најбитније тачке средимо, кад их савесно и непристрасно проценимо, ја мислим, да можемо доћи до оваког уверења: Истина је да новим трговинским уговором ниће постигнуто све оно, што бисмо ми желели, али ми то у овим приликама и не можемо очекивати. Овај нови трговински уговор чини један знатан корак у напред у нашој политици економној и у нашим односима економним. Ако ми у нашој земљи будемо чинили оно, што нам дужност налаже, ништа нам неће сметати нови трговински уговор, да ми нашу привреду обогатимо и подигнемо, па ако је ми оснажимо и ако не будемо и оних идућих десет година провели скрштених руку, и ако се сместарамо да извоз не ограничимо само на Аустрију, него га проширимо и путем Солуна и путем Црног Мора преко Дунава и путем стварања домаћих пијаца за нашу сировину (стоку и храну), ако дакле све то учинимо, онда можемо с правом очекивати, да ће истеку 10 година можемо учинити још јачи корак у напред.

Овако ја дакле питање о новом трговинском уговору и за то ћу као народни посланик са чистом и мирном савешћу дати свој глас за овај трговински уговор.

Драгомир Рајовић — Неће да поновљам тешкоће, под којима су уговори прављени, о томе је доста говорено. Мислио сам и сам да говорим, али пошто је толико о томе говорено, неће о томе ништа да говорим. Али хоћу да говорим о томе о чему је врло летимично говорено, што је ко може начину сматрања најбитније у овом питању.

У овим уговорима, како трговинском тако и ветеринарском и њиховим анексима, има извесних услова, који су такви, да они по моме начину схватања зависе од једне уговарајуће стране. Од њене воље зависи апсолутно шта хоће да ради, и кад тако штогод стоји у једном уговору, онда се сматра управо да тога уговора и нема. Ја се обвежем да дам некоме 100 дук. ако хоћу, то значи ако нећу, не морам ни дати. Таквих клаузула има у овом уговору; ове ћу такође јасно, драстично казане, али у ствари оне стоје. Да прегледам само извесна нарећења, која су ме побудила да овако кажем, да нете видети колико су моје мисли основане, или неосноване.

У ветеринарској конвенцији казао је, да ће се прегледати стока прво на граници, па после, тога прегледаће се и у унутрашности земље, па и на самом месту где се истоварује. Тај преглед остављен је чисто аресијацији њихових органа; то вештачење чисто је у њиховим рукама, нема ту никога од наше стране, или неког незаинтересованог, да види да ли тако стварно стоји, или не стоји. Кад год усхтеду да кажу да је стока болесна, они ће казати да је болесна, и кад се то констатује, онда долазе сва друга следства; и то не само синце, него и говеда и овце и козе и осталу стоку. Представите себи кад леже извесна врста стоке 8 дана и тамо се храни, шта ће то да кошта, шта ће бити од те трговине? То је толико исто колико и затворити границу. Разумео бих то, кад би нашао неког неутралног да то оцени, али то није, остављен је капитар у њиховим рукама. Ми не можемо да констатујемо да ли је то тако. То је ово што смо остављени на њихову жилост и немилост. Кад год њихови произвођачи буду имали довољно робе, они могу да нам затворе границу, могу да кажу да има болести. Може стока да буде само подбивена или ударена, а они од један пут да кажу да има заразе на стоци, и онда или ваља пратити стоку или је одмах поклати, а ви знате кад се година стока на једанпут коље но што се може продати — ни по што. Тако два пут да буде, на је сирово наш трговац. По моме начину сматрања ту је тешкоћа.

Господин владин комесар казао је, да он не зна где је нарећење чл. 5. На да му га покажем где је. Оно је у члану 3 и 4 у другим фразама али то исто: (чита) „Поштеће које не одговарају горепоменутим нарећбама, да се стока коју марпсна лекар при прегледу граница нашао буде, да је болесна или *сумњива* односно неке од заразне болести, најзд и стока, која је *била заједно мерена* или која је имала ма какког додира са заразженом или *сумњивом* стоком, може се у лазне станице натрат повратити"....

„Ако се међу стоком, превезеном непосредно железницом (или лађом) констатује заразна болест тек по уводу у другу државу при стоваривању, то ће се стаће морати, од стране државног или царинског од стране државне надлежне власти на основу тога сав ће се *транспорт одмах непосредно вратити на станицу, где је стока предата*"....

„На захтев сопственикова, административна власт увозне државе, односно места где је болест увозне стоке констатована и одакле би се поваљај транспорта требао извршити, може дозволити, пошто се стока *одмах поколе, да се распрода*, разуме се само ако природа болести довољна у оните такву меру"....

Ето, то вам је одмах једна част онога што је у чл. 5 било уговорено.

Сад да видимо шта стоји у чл. 7 (чита) „Ако се при прокету стоке, из једне уговорене стране каква заразна сточна болест, односно које постоји обавеза јављања, прекеће у област друге, ова ће имати право да ограничи или да забрани прекежено увоз све врсте стоке, на коју се болест може пренети."

Ено, господо, видите, ово је горе но што је било онда. Онда је било само за свиње, а сад имају права да због болести, која би се донела са једном врстом стоке не дозволе увоз не само те стоке и др. свиња, него ни једну врсту стоке. Ово је горе него члан 5 старе конвенције. Ту је опет капитар у њиховим рукама, а не у заједничким

Што је казао г. Стојан Станковић, он је добро приметио. Ту је тешкоћа. Представите себи један такав случај и од један пут затворе границу и дуже затворе у дуже хоће. Ето шта је главно тежиште у овом уговору и што је много веће мана, него што је била пре.

Сад ћу да пређем на оно што се уговора трговинског тиче. У уговору трговинском ниј једна врло велика мана, а то је, што су те мале концесије, које су учињене за појединне наше радиности сувише мале. Једна земља, која није индустријски развијена, треба да има покоље. Људи, који предузимају какав индустријски предузећа у тој земљи, треба да имају помоћи од своје државе, треба да имају олакшице и у закону, али тај законски пропис овим је уговором укинут и сад је закон ван ет пон агепа. Ено шта је овде казано: „Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента на проналазак неће се давати *никако искључиво право за управљавање трговине или индустрије.*"

Ја мислим да је ово јасно за сваког, који зна српски. Од сада ниједна српска фабрика не може се подићи. Од сада ни једном српском предузимачу, за ма какво предузеће. Држава не сме да ће никакву повластицу, и овај мора да се бори са њеним јаком државом преко пута, која има јаку и стару индустрију, и кад се бори са јачим и нема заштите, онда ова упарена да је сатрвен. И овако са малом заштитом, коју ми дајемо, ми тешко можемо да помажемо нашу индустрију, а у толико је горе кад од сад пређа овом уговору не можемо ништа да помогнемо. Према овоме ми смо обвезани до за 10 година не смемо дати никакву повластицу ни за какво индустријско предузеће.

Код оваких услова, ја држим да је јасно сваком као дан, да је овај уговор далеко тежи, него што је био онај, који је до сада важио. Пре сто бар то смели, данас ни то не смемо.

По моме најдубљем убеђењу, право је што држава треба да ради то, да у својој земљи створи могућност извоза. За то

што ће се за неко време користити неким финансијским приходима, затварају се врата могућности народној привреди. Ја држим да је то врло скупо плаћено, даје се тулум за једну маслиницу. То је моје најдубље убеђење. И само због тога што високо у стању да водимо трговински рат, само зато ћу гласати за овај уговор.

Министар народне привреде Р. Милошевић — Ја нисам мислио да улазим сад у дебату, али г. предговорник изазвао ме је да нешк ради објашњења морам да кажем неколико речи. Изгледа да г. поштовани предговорник није разумео онај члан или не зна шта је *искључиво право;* или ако зна, онда не знам како да карактеришем исказано његово питање. Ја ћу бити слободан да вам прочитам тај члан онако како гласи у пројекту уговора а не онако како га је г. Рајовић прочитао из царинка. Тај члан у уговору гласи: „Краљевска Српска Влада обавезује се да за време трајања уговора неће увозити друге државне монополе осим на петролеј, дуван напир, жигице и алкохол, који се добија од скробних материја или меласа.

Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента за проналазак, неће се давати никакво *искључиво право* за уграђивање трговине или индустрије."

Шта значи искључиво право? — То значи да се само једном једином предузимачу, једном једином индустријалцу даје дозволити да производи један артикал а сви други немају тога права. Имате за то као пример Параћинску фабрику тканина у Параћину. Један једини човек Мих, један једини индустријалац добио је искључиво право производње тканина од вуне; нико други у Србији осим њега не сме подићи таку фабрику тканина. То значи искључиво право. Међутим држава српска треба да даје опште покланствене сваки своји произвођачима, својим грађанима.' То уговором српској држави није одузето само јој је одузето давање искључивог права.

Драгомир Рајовић — Нека се прочита закон о повластицама, па ћете видети колико има основа ово што је г. министар привреде о томе казао. *Баш међу повластице спада то искључиво право.* Ако дате повластицу сваки, онда нисте ни једнога потпомогли. Кад 1000 њих ради од једанаест један исти посао, онда овет нора дати конкуренције. Дати повластицу то значи, дати једну социјалну помоћ која се законом о повластицама даје, а ја мислим да је баш то добро што је у закону о повластицама стављено. (Чује се: баш то не вала).

Владин поверених Др. Л. Пачу — Г. Рајовић има право, одиста према новом трговинском уговору не може бити никаквог искључивог права на извесну радњу а то ће рећи не може бити више концесија. Сви знамо шта су концесије. Имали смо у том погледу довољно искуства, и мислим, да се не варам кад тврдим, да за концесијама нико заплакати неће. Но да ли то у исти мах значи да немамо пута и могућности по новом трговинском уговору помагати подизање домаће индустрије? То никако не стоји. Концесије нису једини пут, којим се може подићи домаћа производња, и да не би за доказ наводио остале концесије, да узмем за пример једну — фабрика жигица Ту концесија није била донолна сама по себи да производњу одржи. Познато нам је, да је та фабрика престала скоро да ради. Нама стоје отворени путеви за подизање индустрије, као што је опрашталне царине, опрашталне порезе на земљиште, подмирење државних потреба из домаћих радионица, за чије производе ни можемо плаћати колико му хоћемо, упрано онолико, колико нам рачун и потреба налажу да жртвујемо у циљу подизања домаће производње. Овај начин у толико је боља, што њима никако не би била искључена утакмица између оних људи, који би имали вољу да отворену коју грану производње. И туђе искуство тим нас, да је, овај пут неома погодан. Румунија нила је тим путем и она је од кад је њих кошла у погледу производње, релативно далеко измакла пред Србијом. Угарска учинила је у кокиде врсте идући тим путевима права чуда на полу домаће производње. И велика Русија нила је истим путем, а ми имамо вуно разлога уледати се у том погледу на њу.

Михаило Весељиковић — Истина писам толико стручан, да се упуштам у појединости да критикујн уговор, да упоређујем данашњи уговор са прошлим уговором, али пиак рад сам да у опште о уговору кажем неколико речи. Но моме схватању, сматрам да је сувише пазпма дебата о овоме уговору. Кад велим пазпма, за велим за то, што писмо да смо дотеран до дувара и да пред нама сад стоји, да градимо једно од онога друга, или да примимо уговор са Аустро-Угарском као што је предложен, или да га не примимо. Питање је, шта да радимо? У колико сам прочитао нови уговор и упоредно га са старим, ја бих казао да не треба да га примимо, али кад не би за тим одмах дошло питање можемо ли то да учинимо, можемо ли то да одржимо. Јер шта следује после тога? Следује, као што сви знате, да се упустимо у борбу економску, у економски рат, а можемо ли ми то да учинимо? На жалост ми смо тако слаби да то не можемо да одржимо (виче слесова: То није истина). Молим вас, то је моје уверење.

Даље ко мом мишљењу могло би о уговору да се опширније говори, да се у већој мери критикује, само кад би имали времена пато, на да се том критиком посдужимо у преговорима са Аустро-Угарском, или тога нема; јер ми знате да је ово друго одлагање закључивања уговора, а шта је узрок томе, вама је сиима познато. Узрок је као што знате и политика прошле владавине. Допустите ми да бацим један поглед на ту прошлу владавину. Ја мислим да је та прошла владавина надљубљи узрок зашто се морало од закључивања уговора одступити.

Вама је познато да радикална влада није пашла одмах код пажеспиштва, да се сазове напредна скупштина, па да она пна времена да проштудира све тачке уговора и да влада пашла на основу тога учини кораке код Аустрије за извесне олакшице у одредбама уговора, које нам се буду учиниле да су штетне по нас. То ми сад не можемо да чинимо, сем ако хоћемо да се упуштамо у економску борбу са Аустро-Угарском.

Поштовани посланик г. Новаковић врло је лепо ђуче казао, да уговор буде добар или рђав зависи много од политике, то је истина, ја као мали трговчић знам то врло добро из искуства и збиља сам уверен, да од политике зависи и трговина. За време прошле владавине 7—8 месеци вођена је таква политика да нико није ни мислио о предузећима трговачким и о трговачком уговору, него је, свак мислио о томе, како да се опростимо хла, које нас је притискивало, па тек да приступимо раду трговине. Мени је мило што ми је дата прилика од стране г. Рајовића, кад он данас у скупштини вели: Политика нам је била таква, да се ништа није радило на економском пољу од 1881. Ја се слажем с тиме. Доиста сеј ме нима, жандармима, преким судовима, Гамзиградом. Поречком и Краљевицом не спрема се земљиште за стварање добрих уговора Било је врлнике кад сј ту данашњу господу подсећали на овдашњу политику, било је врлнике, кад су људи пружали прст и говорили да тако не иде, да то иде на штету државе али онда је глас тих искрених људи, остајао глас вапијућега у пустиньи. Сад су се господа тргла на сна, али пиак за то сматрају за потребно да кажу, да би уговор могао и боли бити. Прошли уговор направљен је под напредном владом, кад је Србија имала свега 20 милијуна дуга, као што рече г. министар финансија, а они од данашње владе захтевају, кад Србија има 300 милијуна дуга, да уговор буде боли од њиховог. А тај толики велики дуг направила је влада из оне странке, чији је одличан члан и г. Рајовић. Мило ми је велим, као што мало пре поменух, што сам добио прилику, да се са г. Рајовићем ту иако писам имао част познавати га раније, јер сам набегао познатоме превоне суд, него сам га познао тек сад при заклетви. Ја се увано чудим од куд то да г. Рајовић од један пут суњичи Аустро-Угарску, њихову приватну пријатељицу. Од куд то сад? Ми знамо да је њихова политика, тако звана напредњачка 7-годишња политика била са Аустро-Угарском у највећем пријатељству. Од куда да они сада кажу: Аустрија може да уради ово, може урадити ово.

То је доиста чудно од стране члана напредне странке. Они су до јуче 7 година са Аустријом у најнељем пријатељству били; ми на против као радикали, који смо рад њихов одобравали, били смо онда непатриотични, бунтовници, непријатељи Србства, за то што смо осуђивали овакове стање и што смо говорили да то пријатељство није искрено ни с једне ни с друге стране, да иде на штету Србије, а можда и Аустрије.

Пређе свега тога, што су г. г. предговорници говорили, — нарочито г. Рајовић и његови другови, који су критиковали овај уговор, али рекли да ће гласати за њега на чему ми ја несма благодарни што су данас искрени и поштени и хвала ми за то — ја ћу бити тај, који ћу гласати за овај уговор и молим вас, да се не тумачитамо у вољу дебату и да не дангубимо него да решимо ову ствар (Чује се: да се реши).

Драгомир Рајевић — Господин ми је ушитао од куда неповерење код мене према Аустро-Угарској, и чуди се томе. Ја кажем да то није ствар неповерења, него да паметан човек другчије никад слепо не верује. Оба трговца кад мере добро гледају у меру и онај који продаје и онај који купује. (Чује се: да се реши).

Председник — Господа посланици хоће, да се ова ствар реши. Ја ћу да ставим на гласање: Ко је за то нека изволи седети, ко је против нек устане? (Сви седе) — Дакле решено је да се прекрати прејазивање нових говорника. До сад сте се пријавила за реч ова господа: Вукашин Петровић, Прота Ђурић, Петар Милићевић, Милутин Гарашанин, Рашко Тајсић, Ратарац, Бока Анђелковић, Паја Поповић, Владимир Поповић. Стевко Петровић, Марко Петровић, Раша Милетић, Здравко Паунозић, и Бока Станковић.

Лаза Илић. — И ја сам тражио реч.

Председник. — Пардон, јесте, ви долазите после г. прота Ђурића.

Вукашин Петровић. — Од кад је познат овај уговор, на све до сада, па и сада, појављују се са своју страна, без погледа на страначко следиште, изнесене жебње, као да овај уговор неће одговорити очекивањима Народног Представништва. У уговору заиста има одредаба, које дају повода да се тако мисли. Томе су тражени узроци и с једне и с друге стране. Тражени су од људи веома подобних и надлежних на тај посао: од куда је дошло, да у овом уговору, који се сад претреса, није се постигло ово што се мислило и желело постићи. Г. Министар финансија изнео је у лепим бојама једну страну те слике и изнео у неколике узроке, са којима се и ја слажем. Али, жели се чути, да сем ових узрока, које је он изнео има једна прилична доза узрока, које ваља тражити на другој страни, а који су непосредно претходили закључењу садашњег уговора, и који су потекли поглавито од погрешне привредне политике. Да бих доказао ову поставку, дозволите ми, да кратким потезима поменем неколико одредаба из овога уговора, те да се види имам ли право или не. Тежиште свих жебња, изазваних прилком дебате, лежи, по моме мишљењу, у следећим околностима: 1-во у сижалењу, ограничењу и укидању трошарине. Она је у нас заведена законом од 16 Марта 1891 г.: заведена је у оно доба, кад је важио уговор од 1881. г. и ударена је не само на предмете, који су се по уговору могли опорезовати, но и на оне, који се нису могли поштурно по уговору опорезовати трошарином. За околност, за моме мишљењу, скренула је пажњу аустро-угарске владе: она ју је забележила, да од ње учиња употребу у оно време, кад дође да се за њу закључи нов трговински уговор. Она је ту своју прибелешку употребила, унела је у трговински уговор, утврдивши у њему одредбе на основу којих некано право, да унутрашњим законодавством регулишемо то питање.

Друга тачка, то је обртна пореза. Она је заведена 1886 год. и напила је била на опозицију код сила уговарања. Оне су протестовале; али су ти протести остали без икаква успеха. За што? Просто за то, што у уговору од 1881 год. нису биле правнога основа, по коме-су могле доћи до успеха. Ми смо ту порезу напладњивали и даље, а напладњивамо је и од сада као и до сад. Разуме се да је и ту околност Аустро-Угарска забележила, и да се сад, приликом склапања новог трговинског уговора користила и у њега унела читав одсек, који говори о обртној порези, те тиме сачувала, да се путем унутрашњег законодавства не могу теретити њени производи, који у Србију улазе.

Трећа је тачка тежака нама, да се ослободимо, колико је могуће, превласти аустр. угар. трговца; тежака доиста патриотска, коју морамо сви да поздравимо као један од главних задатака нашег привредног рада. У тој тежњи предузимане су разне мере, међу којима право место заузима солунска аленција, која треба да ради на томе, да Србији отвори Бело море; да се на Солуну увати трговина бар у оној мери, у којој има услова за то. И, да би се потпомогла ова главна тежња, влада је у своје време користила се самосталношћу Државе српске и спустила извозне царине на јужној граници — доиекле спустила а доиекле и са свим укинула. Аустрија је и тај факт забележила, и сад га уноси у трговински уговор, те ствара једну ограду, не допуштајући, да Србија све сналити или укинути царину на којој страни нашим граница. На сиима тачкама — каже се у уговору — царине морају бити подједнаке.[2]

Даље, у нас је пазда било тежње, да се сточарство развије. да се та народна привредна снага што јаче обезбеди. Имајући искуства од више година, како се са живом стоком тешко прелазило преко туђих граница, и то је, на жалост, било чешће, хтели смо наше сиише и стоку претварати у артикле производе и преко граница преносити. Али се то, на жалост, није извршило пишким клапцима, те је услед тога заиадало оно стање, какво је било после тога покушаја. Услед тога неуспеха, услед неуспеха у пишким клапцима, ми смо скренули пажњу аустро-угарске владе, на ту околност. И како је било више но сигурно, да нам неће више пасти на ум, да се враћамо на сличне покушаје, Аустро-Угарска је имала одрешене руке, да нам у ветеринарској конвенцији прокпише овако тешке обавезе и услове.

Господо, Аустро-Угарска монархија, као држава, у чијим границама живи знатан број наших повераилаца, има рачуна да води више рачуна о нашим финансијским приликама него о нашем економском развитку. Услед тога, она мора да води рачуна о нашем финансиском стању. Ну, она познаје, да се ми налазимо, као што је то и целом свету познато — што већ и није тајна — да се налазимо у врло тешким финансиским приликама. Бојећи се, да услед тога, ие злоупотребимо право, које, као самосталиа држава имамо, те да не увртошо у ред монопола и оне артикле, који не одговарају њеним интересима, она нас је новим уговором везала и одузела нам право да ми, по нашем нахођењу, теретимо или управо монополишемо све оне артикле, који су нам иоиодни, него нам сад дозвољава да монополишемо само 4 артикла. За управо не знам, или боље, не разумем изненађај Државног Савета, ни ону господу, која су ону околност сматрала као некакву тековину, коју добијамо новим уговором. Ја ово сматрам као нешто штетно по нас, као неко ограничење наше унутрашње независности. Та околност, господо, огледа се у бојазни Аустро-Угарске, да ми не злупотребимо право наше, те да заведемо и друге монополе. Та бојазан, огледа се у новом трговинском уговору, а нарочито у одобрењу само четири нова монопола. Једном речи, све ово скупа узев, ја мислим да сам довољно дао доказа, да је моја поставка, коју сам имао част да изложим у оно неколико речи, на истини основана.

Рђаво вођења привредна политика узрок је, што је овај уговор овакав, какав је. Непосредно пред престанком старог уговора чињене су погрешке у нашој привредној политици и те погрешке сада нам се свете.

Кад споменух реч: рђаво вођење економске политике, дужан сам, да објасним оно што замишљам под овим изразом, Ја ћу то објасиити, хоћу да кажем у кратко то, да ја под тим изразом разумем ону политику, која је довела до рђавих резултата, или политику, која није дошла до успеха.

Ово је моје начелно мишљење и гледиште о трговинском уговору, а сад, даље, да пређем на неколика објашњења, којима је потребно да се вробију погрешни назори, који су данас а и јуче пали у Народној Скупштини. На првом месту обраћам вам пажњу и молим да о том размислите, да ли ће обртни порез, који се по аустро-угарском уговору трговинском с нама, може наплаћивати, да ли он неће доћи под питање, кад ступи у живот тај уговор с Немачком. Истина, то данас није на дневном реду; али кад ступи у живот овај уговор, бојим се, да ће доћи и дотле, да вам ни оно сада скресано пажњу. У уговору с Немачком нема спомена о обртном порезу. У уговору с Аустро-Угарском има о њему читав одсек. Дакле с немачком је закључен уговор на 12 дана доцније но што је закључен уговор са Аустро-Угарском. Према томе, бојим се да ли неће после Аустро-Угарска, која има у свом уговору права на највеће повлашћење, користити се овом околности и набећи плаћање обртарине. Ја не тврдим, да ће то заиста бити, али сматрам да је врло потребно, да вам и на то скренем пажњу, те да се о томе размисли.

У одбрану уговора тргов. са Аустро Угарском од 1881 год., у колико је на мене нападато с неком основом, хоћу у неколико тачака да одговорим.

Реч је била о повлашћењу робе колоијалне, која се довози у Србију из трећанског пристаништа. По извештају скупштин. одбора за преглед тргов. уговора, сад роба колоијална не ужива по новом уговору она права, што је уживала пређе но старом. То не стоји, но ном нахођењу. И по новом уговору колоијална роба увозиће се по уговореној тарифи, када долази из царинске области Аустро-Угарске. А да је тако, сведочи чл. 7. стр. 72.

Друго је питање о укидању специфичне тарифе. Господин Министар Финанције исправно је доносле казао, да је било речи о специфичној тарифи и у уговору од 1881 год. Сажалевам, што не могу са њим да се сагласим у даљем напођењу његовом; јер он није правилно оценио ствари, са којих није остварена она одредба уговора 1881 год. Тамо је стајало, да ће се у року од шест месеци царина по вредности моћи претворити у царину по тежини. Но ита је томе стајало на путу да се није извршило? Други је неки узрок био на путу а не онај, који је г. министар финанције споменуо. То је уговор с Енглеском, који је закључен 1880 год. на основу царине, по вредности робе. И да је према овакоп стању ствп, и заведена царина по тежини, Аустро-Угарска, из праву највећег повлашћења, могла се користи тарифом по вредности. И када је то био случај, није ни имало потребе, да се изврши споменута одредба о завођењу специфичне тарифе.

Што се тиче повлашћење, диференцијалне, тарифе са Аустро-Угарском није довољно и јасно преписано оно, што је у истини. Царина на нашу храну, која се увози у Аустро-Угарску, ступљена је или уврано утврђена 1884 године на 50 крајцара од 100 кгр. Јер тада је по општој царинској тарифи аустро угарској утврђена царина на жито на $1\frac{1}{2}$ фор., а нама је дата повлашћена да наше жито увозимо у пограничном промету са $\frac{1}{3}$ те царине. За ову добит ми смо признали трећанско и фијуско пристаниште, као састапни део царинске области аустро-угарске монархије, те тиме избегли један терет поступак, који је био скопчан трговинским промет с колоијалном робом. Овако стање трајало је док је и цео уговор био у снази, јер друкчије и није могло да буде.

Сад ћу да учиним примедбу на говор оних предговорника, који су тврдили, да ће се царина, коју нам увозник жита буде платио у ime царине при извозу, вратити му, кад се то жито извезе у облику брашна; јер — рекоше они — у Мађарској постоји премија за извоз брашна.

Господо, то је факт, да у Мађарској постоји премија за извоз брашна; али је питање, но ће добити ту премију: да ли наш увозник, или ко други — млинар аустро-угарски? И ако је факат, да се плаћена царина на жито враћа при извозу брашна опет то не иде у корист нашег произвођача него у корист млинара мађарског.

За, даље, морам да нас замолим да узмете у оцену ову напомену и да сведете ову ствар на ону тачку, на којој треба да се сведе.

Има још једна тачка, која се сматра као велика добит, а то је укидање диференцијалне тарифе. У начелу то је у истини добит. Но и ако је добит, што је диференцијална тарифа укључена на трговинском уговора, опет није било велике финанисске штете од те тарифе: јер смо ми по тој тарифи увозили на 1.500.000 дин. вредности робе на годину. И да узмемо да је наплаћивана царина од $8^0/_0$ на уведене предмете, ми бисмо имали да примимо на 80.000 дин., а узмемо ли да је сва она роба која је увела према овој царини, царинена с $4^0/_0$ — дакле с половином оне стопе, која је утврђена као основна јединица, — ми смо наплатили 40.000 дин. у ime царине.

У финанисском погледу, дакле, велике разлике није, само је добитак, што је ствар сведена на исправно земљиште. Међу тим, ако бисмо ми хтели, да још даље цењимо вредност финанисског добитка, ми бисмо нашли, да тај добитак ничезнаће, с тога, што смо ми по старом уговору наплаћивали на гвожђе из Аустро-Угарске 40 пара на 100 кгр., а на оно из Немачке и других земаља наплаћивали смо 80 пара, док данас ми немамо права ни од кога да наплатимо више од 50 пара. И кад се узме, да Немачка јако конкурише гвожђем Аустро-Угарској и другим државама, онда излази да ћемо ми више изгубити данас него што смо пређе губили.

Али ја не ценим тако много финанисску страну уговора колико политичку, те нећу ни о томе да говорим.

Говорећи о тарифи морам признати, да је у њој учињен напредак; јер је много потпуније и разграничија, него досадања. Има, до душе, и неких мана, које нећу да оставим несломенуте. Чинећи то, нећу уморићивати такође у равнији и у садањој тарифи, јер сматрам да је са сама споредна ствар, хоће ли се који динар на сто кила више или мање плаћати. Много већу предност полажем на ту околност, што се није узело у оцену код тканина оно, што је требало да се узме. Није се имало у виду, да се код лучених тканина удеси царина и по каквоћи; а то се могло постићи, да су сем тежине у оште узете у обзир и тежине завременских јединица. Отуда је дошло, да су чохе брпнске и рајхенбершке царине по истој основи као чоха девстог или десетог реда. То је по моме мишљењу погрешка, која ће нас коштати, не толико финанисски колико морално. Кад се имала прилика, дрћим да је требало да се ускрати тарифа и техничи толико, да јој нека никакве замерке. Што су стопе царинске остале исте као и пре, исгде веће, а негде и мање, томе се нема шта пребацити. Свака зна да то није зависило од воље наших преговарача. Оно што је у тарифи утврђено, то је резултат погађања.

Ја сам имао част да суделујем у једном таквом послу и знам како се је знојила и једна и друга страна да што већи користи извуче за своју земљу. Ту се тражило све, што се могло тражити, а дало се само оно, што се могло дати.

Од свију досад побројаних предмета најтеже ми пада да говорим о ветеринарској конвенцији. Ветеринарска конвенција склопљена је под тежим условима, него што је била стара; и господа владини поверепици још су нам доста јасно наговетили узрок томе. Данас кад се цео завод бори против источних сировина, и кад хоће да нам утуре своје фабрикате; данас, кад се боре Немачка против Аустрије, а Аустрија противу нас, и кад ми стојимо противу Турске; данас, кад се тај ланац економских протеже кроз целу Европу — чини ми се, да ова конвенција није могла да буде друкчија, али још мање могу да пристанем на то, да су услови у новој ветеринарској конвенцији у ма којој тачки бољи од услова у старој. Исто тако тврдим, да су услови у нашој новој ветеринарској конвенцији тежи, него они у конвенцији, закљученој између Аустро-Угарске и Немачке.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ШТАМПАЊУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 6 СУБОТА 19 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

8 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јовановић

(ПОЧЕТАК)

(О уговору, в. Петровић).

Ја сам ово напоменуо, да је немачка ветеринарска конвенција истоветна с нашом. Признајем, господо, да има много сличности, али главна једна тачка у нашој и у аустро-угарској конвенцији њој једнаке; оне се ту потпуно разликују. А разликују се у томе, што Немачка одобрава Аустро-Угарској, да њена стока не подлежи карантинирању, јер оно осходишно задржавање стоке на местима, где је нађена, није ништа друго него карантинирање и то карантинирање за здраву стоку, јер се болесна задржава већ на граници. Те дакле одредбе о карантинирању нису у уговору Аустро-Угарске с Немачком. Има нешто друго, има услов, да једна или друга страна уговорница има права да изнесе своје поготовље. те да се лично увери о стању здравља стоке у земљи друге стране уговорнице. Али та се одредба показала као непрактична и у самој Немачкој и у Аустро-Угарској; јер се стока може лако склонити кад дођу тамо комесари за преглед: и са тога се не хвале ни Немци ни Аустријанци са својом ветеринарском конвенцијом у овом погледу. Али сматрао је овај услов блажији него онај о карантинању, који се налази у нашој ветерин. конвенцији, а њена у немачко-аустријској конвенцији ни оних одредаба, где се једностране прописују правила. како ће се извештавати о стању сточног здравља.

У чл. 4 наше конвенције стоји: да би се Аустро Угарска уверила о добром стању здравља стоке српског порекла, задржава себи право, да је подврне по прелазу њеном преко границе накнадном прегледу и посматрању ветеринарском у местима за тај рад нарочито означеним, а како ће се ово вршити, остављено је да аустро-угарска влада сама прошире.

Ово је једна једнострана концесија дата Аустро-Угарској. Овај је чланак тежак за нас у толико више, што ће се ово вршити без споразума са нашом владом и ми морамо да признамо ово, што нам се прошире.

О овим осталим тачкама ветеринарске конвенције, о којима су говорили г.г. предговорници са много знања и разумевања, ја нећу ни да говорим, него ћу да говорим о једној околности, на коју нико није скренуо пажњу.

У закључном протоколу у тачки 3 стоји једна одредба, која се по моме нахођењу не може добро да разуме, кад се упореди са одредбом у тачци 6-тој. Дозволите ми, да је прочитам. Тачка 3 гласи: (чита) „Одредбе конвенције односно заразе важе само за животиње, сирове сточне производе и друге предмете означене у чл. I, које су пореклом из области уговорних страна. Допуштање увоза и провоза оних артикала пореклом из других земаља преко области једне од уговорних страна, не улази у састав ове конвенције."

Та одредба упоређена са одредбом у тачки 6-тој, која гласи: „Сточни транспорти пореклом из једне уговорне стране, кад прелазе провозно преко области друге стране, могу се подврнути само оним ограничењима, којима је потчињен и увоз стоке према одредбама ове конвенције о заразним болестима", — изгледа као да нашу транзити имају сметње тим, што се у свему подразумевају одредбама, које преде за увозе. а транзити њихови не стоје под истим тешким условима.

Мени није јасно било ни јуче, а данас ми је још мање јасно, и с тога не би било с горега, да се о овом мало више преговори, те да се зна, шта овим добијамо, а шта губимо.

Ја сам искрено признадбе, које сам имао да учиним. Слажући се са одбором, који је прегледао овај уговор, да њиме није одговорено потпуно отежавањима Народног Представништва — ја ћу њим гласати за уговор.

Милан Ђурић — Господо! Сам ток дебате, која се води о овом предмету, показује, да је он од врло велике важности по економско стање и углед наше земље.

Сва г. г. говорници замерала су појединим тачкама овога уговора, али се само један изразио, да ће гласати против уговора.

То је за мене јасно, да овај уговор нора у целини да се оцени је ли користан за интересе наше земље, треба ли да га примимо, или да га одбијемо? Сва господа, која су замерала појединим тачкама, нијавила су да ће да га приме. То су качали као изабраници народа схватајући интересе своје земље; то су казала господа на опозицији као и из већине, да ће овај уговор да приме. Мало је речи од једнога посланика, да у нашој земљи има људи, који су били пријатељи аустро-угарске политике. Ја хоћу да кажем да у Србији нема пријатеља Угарске политике, него има пријатеља једино српске земље и њених интереса. Немојте дакле да се разбијамо и једнн другом не верујемо, те да дозволимо да се оправда она српска пословица: „Двоје се рабе на једној натри пекле, на једна другој не вероваше".

Као што знате, господо, ми не можемо да бежимо од историјског развоја после берлинског уговора на балк. полу-

острву. То није никаква тајна, која се не би смела јавно казати, нарочито, кад смо ми у истини потрошили готово сву нашу тековину, — и кр и новац да би испунили наш задатак и да би испунили завет наших славних прадедова, како би се показало, да и у нашем племену тече крв њихова, и како би могли доказати да смо способни да живимо као економно и политички јака држава са ослобођење своје браће и своју независност.

Шта је било на берлинском конгресу? Конгрес је био састављен из свију европских сила и он је запосело једној моћној држави од 40 милиона људи, да прими на се дужност да окупира две чисто српске земље — Босну и Херцеговину. И шта је могла Србија у том случају да „ради“? Она се морала покорити запосени европских сила. Услед тих тешких услова, које је Србија примила на се, по заповести великих сила, ради своје независности, примила је и услове да закључи трговачке уговоре и сагради железницу; а суседна нама држава од 40 милијуна, а то је Аустро Угарска — примила је привођење, које је имао против економног и политичког развића Србије. Ту дужност примила је на себе Аустро-Угарска и добила мандат да уђе у Босну и Херцеговину, у те чисто српске земље и да их на тај начин себи приграби. Та пријатељска рука била је леђена рука, јер нас је она притискала, не у интересу наше величине народне, него у интересу њене величине, да се на исток шири, и с тога ми не треба да коримо, било ову или ону политичку за то, него треба да смо спремни да се боримо и да наше народне интересе одбранимо.

То је историја наше земље. И према овоме код нас не треба да буде никаквих раздвајања и размирица, не треба да буде пребацивања овој или оној влади, нити један другом да сумњичимо патриотизам и родољубље, већ треба сви заједнички да чувамо нашу самосталност, коју су наши преци кроз 400 година под тешким приликама у борби са Турском, вером у Бога и међусобном слогом сачували крвљу и ослобођењу и земљу одржали. Дакле не одвајајмо се један од другога него станимо рамо уз раме и прегнимо сложно на рад, па ћемо онда видети, да ће будућност српског народа бити боља.

То је онај правни конац, који се повлачи још од онда, кад је гроф Андрашн казао да треба спречити сваки економни развитак српскога народа и сваку његову радиност и индустрију, јер се тек на тај начин може Србијом владати.

За вас питам, господо, и управо подсећам вас да човек, кад жена сина, за тај дан спреми лоба, пива и ракије, убија за тај дан најбољу убојицу и тек онда чини то весеље. Међу тим ми овде хоћемо да ступамо у економску борбу без икакве спреме. са једним челичним народом, који је у сваком погледу јак, а нарочито кад се обазремо и сетимо, да смо ми за 16 година водили три рата, у којима смо сву нашу тековину, коју смо кроз деценије били сачували утрошили.

Такна је борба тешка не само за нас, већ би била тешка и за много веће народе од нас. Али, ако би нас погод неправедно напао, онда ћемо се ми јуначки одупрети и борити се на живот и смрт.

Кад се узме све то тако, кад се узме да је данас деветнаести век, кад се народи не освајају само тековина и пушкама, него економном политиком, онда је лако разумети, да ми као народ од два милиона душа не можемо да водимо такву економну корисну борбу са суседном нам царевином Аустро-Угарском, којој је циљ да постане моћна империја на истоку, у којој би нашла сва словенска племена, а разуме се, да је ту у првом реду замула на Србији, а ја верујем у Бога, да ће се она у својим надама преварити.

То је тај правни конац, који је стегао Србију, још раније, а тај исти правни конац протеже се и данас, јер још Аустро-Угарска стоји са поверењем Европе у чисто српским земљама — у Босни и Херцеговини, а она нам данас и заповеда да примимо ове трговинске уговоре.

Тиме се не треба никад чудити. Уговор није ништа друго до споразум између две уговорне стране. Кад би зависно уговор једнако од нас и ми га сами правили, ми би казали да српски волови, краве, свиње, живе увозе се у Аустро-Угарску без икакве царине, и одредили би да на увоз њихових тканина буде царина 40—50% у злату и то на тканине, којима се наш народ одева. Такав би уговор већина изгласала у интересу своје земље, и томе се не треба чудити. Али, кад двојица уговарају, онда је природно, да ће више користи из уговора извући онај, који има 40 милијуна становника, који има грунисане своје капиталне, своје фабрикате, који има своје добре пријатеље и то није ништа за нас упућивајуће, није ништа страшно. Кад је то сама околности, сметских догађаја, онда не треба да се обнављујемо, него треба да се држимо става какво је. Поред 20 милијуна анунтета, који иномо годишње да плаћамо ми дакле у такним приликама закључујемо овај уговор. Кад би прекинули уговор значило би, да отпочнемо економски рат, да се изложимо свима његовим опасностима, и да изнађемо нове пијаце за наше артикле. По мом дубоком уверењу ја нисам од тога не би било ни паметно, ни државничка ни мудро. Кад би говорио по срцу, ја бих можда и рекао да се тако гради. Али кад ја је народ поверио да ради као пословник мудро, смотрено, да чувам земаљске интересе, да урадим оволико, колико могу; онда прочитавши цео извештај одборски, дошао сам до уверења, да треба примити овај уговор, а после до нас стоји, да у будућности добијено боље, а то ћемо постићи, ако буду не само државне власти него и учитељи и свештеници — добри домаћини учили народ да гаји добру расу стоке, да производи добро жито, да прави добро вино, да зешто суши шљиве, да право мери и кад имамо све производе добре у земљи, онда ће и са стране долазити људи и тражити наше производе. Задаћа је и најбоље уговоре имати ако ми будемо одгајивали пржавну, пршаву стоку. Уговор нам тада неће донети користи, јер из своје злато страници неће да једу мршаво месо и неће да купују лоше производе наше з мље.

Господо, из свега овога што сам казао, видећи, да је страшење заморено, поднајући дужност коју насрам земље имам, само ћу још оволико рећи. Моје је убеђење да је уговор бољи него прошли и неодступајући од свога убеђења ја ћу гласати за овај уговор, желећи да и влада и народна скупштина и сваки Србин поради на економном бољитку своје отаџбине, и онда ћемо тек идући раме уз раме доченати не лике догађаје у будућности, кад ће нама отаџина, корачајући слободно политички моћи изнојевати оно место, међу другим народима, на које има права и које јој је географским положајем сам Бог определио, да буде прва међу својим племенима на балканском полуострву. (Бурно: „живео“).

Милутин Гарашанин. — Господо, претрес који се о овоме предмету води и који још и данас траје, чини ми се, да већ почиње да заноран пажњу Народноге Представништва. Тога ради ја већу дуго злоупотребљавати страљење ваше и ограничићу се на то само, да мотивишем гласање, које ћемо ја и моји другови напредњаци, који се у скупштини налазе, о овоме предмету дати.

Да бих пак то гледиште могао мотивисати пнак се морам дотаћи неких општих места у овоме предмету. Пошто сам чуо све разлоге за и против, који су изнесени, и с једне и с друге стране искрпени у најбољој мисли: пошто сам прочитао извештај одбора за преглед трговинског уговора; пошто сам и сам прочитао и сравнио овај уговор са уговором прошлим, ову конвенцију са конвенцијом прошлом (ја мислим да ми је довољно тако рећи, јер се већ може сматрати као прошла); пошто сам то сравнио са уговором, који је закључен са Германијом, ја мислим да не грешим кад кажем да налазим, да ни са овим новим уговором нисмо бог зна какву тековину стекли.

Уговор од 1881 г. има мана. И данас кад се с тим уговором растајемо, због тих мана, неки рекли да закључимо за њим. Али у овоме уговору, коме идемо на сурет, има нана такође и не треба се обмањивати о њима; оне су ту; и на колико речито доказивали да их нема, најближа будућност доказаће да их има у ствари.

Почем с' народни представници позвани да и озбиљно и искрено гледају у ствар, то је и требало озбиљно и искрено и да кажемо свој суд о предмету, који је пред нама. Овде је претресано, зашто је било оних мана у уговору од 1881 год., а претресано је зашто тих мана има и у уговору од 1893 год. И тамо се имало права што се казало оно, што се казало; и овде се имало права, да се каже оно што се рекло. Није ли за данашњи уговор сам одбор скупштински, који је одређен за преглед трговинских уговора, у самоме свом извештају — изношени све добре стране, које је изнети требало — није ли на крају и сам изјавио неку жељу, одлажући наше даде на бољи уговор, у новом року од 10 година. Није ли то доказ — над је тако рекао један одбор, за који се не може казати да је задахнут страначким обзирима опозиције, није ли то доказ да и њему није било тешко ово срца, над је читао и претресао овај уговор. Једини Државни Савет прави изузетак. Он је са неколико редова — врло сангвиничких — пашао да је све у уговору онако како то најбоље бити може. Хвала му и на томе. Међу тим у стварн није тако. Мана има, и оне, ма колико их забашурнвали, оне ће да се појаве, и оне су врло блнзу да се појаве.

Али нпак зато, господо, ја сматрам за срећу, што ми је пало у део, да, говорећи о овоме уговору, проговорим случајно само о добрим странама његовим.

Сам одбор за преглед овога уговора у своме извештају на крају каже ово: „Одбор је уверена да ће јаче стране наших државника у будуће знаћи пута и начина, да Србија буде у том положају да, наслањајући се на згодније прилике, које ће нам створити то јаче стране њихово на овоме пољу, те да будуће уговоре ове врсте можемо повољније закључи-кати". Овде, господо, ја констатујем један врло срећан факт, јер видим, да данас чак и у Народном Представништву, после дугог низа година, може бити први пут, узимајући се у обрачун и „прилике" — у опште прилике, — које постоје у времену, кад се уговори праве. „Прилике" је била, господо, и при закључивању уговора од 1881; тих прилика било је и данас; нити су биле повољне оне прилике, нити су биле повољне оне данас. А ја сматрам да је то један велики добитак, не финансиски и економни, него је добитак у политичкој моралности, добитак у политичком васпитању, кад ми узимамо у обрачун и такве чињенице, без којих, кад се такним пословима приступа, неизбежно се иде у разочарање.

То је прво. Друго, што налазим да је добра страна овога уговора, то је, што је већ данас јасно обележено и што се признаје да географска положај, у коме се Србија налази, силом околности, које није била кадра од себе да отклони, не даје јој могућности да у својим међународним односима, са јачим суседним државама, уреди и уговори за себе оно, што жели и хоће, него само оно што може и што мора. Ту истину износили смо ми, господо, пуних 12 година без успеха. Данас та истина почиње да се увиђа чак и од стране оних, који су нас 12 година на сваком кораку срамотили; и то сматрам да је такође једна важна добит од овога уговора.

Даље, сматрам да ће бити добит и то, што кад, по овој истој ветеринарској конвенцији, буде једном стока житосана, неће бити више ни Гамзиграда, ни Грлана, него ће се то сматрати као једна добра жера, коришена за пропаводну снагу наше земље. И то је треће добит.

Четврта је добит у томе, што је данас разбијен онај појам, који је до сада био пресудан, кад'се о овим питањима говорило, и што ће — кад овај уговор почне да жуди — а биће их у Србији доста, које ће одредбе овога уговора врло негледно нажуљити — што тај човек неће више веровати, да га то жуља зато, што је неко себе продао туђину, или што је учињено издајство према Отаџбини својој. То је врло велика добит за примене будућих послова. И они који на оне послове буду од сад позвани да их приме, примаће их без предубеђења и страховања, са чистом савешћу, јер се само на тај начин и може поштено за земљу да ради.

Овде је пало много речи о нашој економској политици и независности. Не треба да се варамо, господо. Овај уговор није ни наша, а и овај уговор, као што рекох, има својих мана. Економску независност нећемо моћи ми још за дуго и дуго времена отети, ни добити. Економска наша независност сарањена је другим уговорон, — берлинским уговорон. И ово што ми радимо данас, то није чак ни отимање од зависности, од берлинског уговора, него просто олакшавање живота, док не дођу прилике, да можемо другим уговором, — не трговачким, — нашу снагу економску афирмирати.

Зато, господо, ја сматрам да се овај уговор, какав је да је, мора примити. Ја налазим, да је и влада, која је била позвана у овој прилици да закључује овај уговор, да су и они, који су нас заступали и који су преговарали у Бечу, сви заједно били одушевљени најбољим жељама и родољубљем, да за Србију добију што боље и корисније уговор. То су радили и желели, и кад су све то радили и желели, добило се ово и оволико, колико данас имамо. И ово оволико колико је, и ово овако како је, боље је од неуговорног стања, и то је разлог са ког ћемо ми напредњаци да гласамо за овај уговор; јер потпуне верујемо, да је и влада и држава српска, коју влада представља, у овој прилици учинила све што треба да се дође до бољега уговора, и да би све друго, што би наступило, било горе. Верујући у то, ми ћемо за овај уговор да гласамо.

Мени је жао и врло што морам да се дотакнем извесних предговорника, који су мислили да им је у овом важном питању за земљу требало упустити неке стратешке обзире и од тако крупног питања направити једно ситничарско питање. Нема сиора да због тога што је Србија у томе положају, да мора пристати на овакан уговор, да је у томе разлог политика земље. Политика финансијска и економска — политика у опште — дође нам или одузима могућност за добре или повољније услове уговора. Један је од предговорника — мој поштовани друг г. Новаковић — казао ону исту мисао, коју ја сад овако непотпуно и бледо понављам. Али један од оних говорника, који је за ним говорио, мислио је, да ту истину, која је неоспорна, треба предњодјити и направити неко разорташење, па је казао: јест, политика је узрок, али ви сте грешили. Пардон, господо! Има погрешака наших? оне стоје и не дају се крити; али ако смо ми напредњаци грешили, нека прнзна и тај господин, да су они, кад су судбину земље узели у своје руке, врло мало тих погрешака исправили. И то што смо ми грешили, а што они нису ништа исправили, то и јесте главна и отежавна околност, што је овакан уговор закључен. И овог понављам, да ћемо ми да гласамо за овај уговор.

Лаза Илић — Господо, ја сам благодаран може поштованом пријатељу г. Димитрију Диновићу што ми је јуче дао прилике, кад ме је упутао, да као народни посланик и као лекар дам свој суд о једном члану, у коме се говори о једном артнклу из ветеринарне конвенције. У исто време, ја ћу се том приликом мало дуже задржати на ветеринарној конвенцији тим пре што су остала господа говорници о трговинском уговору и ветеринарној конвенцији задржала се дуже, налазећи за сноге гледишта своје назоре како са политичког, историјског, тако исто и са приврелног и финансијског гледишта.

И ми са скупштинских клуба, а тако исто и господа владини повереници са говорнице не тајимо ону тежину коју осећамо, кад дајемо свој суд нарочито о ветеринарној конвенцији. Као земља која је поглавито земледелска и сточарска, којој је сав изнор прихода поглавито са те две стране, ми нпамо особито у последње доба, за известан низ година, да поклонимо своју браву и старање, да упавредимо бам те гране наше производње, а то је полопривреда и сточарство. Према томе, господо, сматрам, да и наш преговор са Аустро-Угарском није могао да се постави на оној истој основици, на којој су поћеља прегонора о ветеринарној конвенцији са другим земљама нпр. између Аустро-Угарске и Немачке. Са тих разлога ми смо с правом очекивали да у ветеринарној конвенцији добијемо и повољније резултате него што је нпала Немачка. Зпатно и за овај разлог говори још и то, а што није ни један од г. г. предговорника напоменуо досада, што ми у нашој земљи немамо ни једне нарнене пијаце, што ми,

господо, немамо ни једног завода да прерађивање и сушење меса сточног, а кад се зна да ми наше сировине нашу стоку и храну највише поглавито у Аустро-Угарску и да је тај наш производ потребан за Аустро Угарску као насушни хлеб; а друго као се зна да смо ми најзгоднија економска држава за њене прерађевине и производе, као фабричке тако и мануфактурне, — онда ако се води брига о интересима обеју страна, ми смо требали да добијемо повољније резултате у нашој ветеринарној конвенцији. него што их за сад имамо. Али Господо, ја знам лепо и за то не могу да се сложим са оном Господом, која сматрају да је нова ветеринарна конвенција, која се сад има да изгласа, да је много гора него што је била она досадашња, и да се чл. 5 старе садржи у члану 3 и 4 нове конвенције. И ако господо, хоћемо да имамо извоз наше стоке онда ми морамо да имамо и ветеринарну конвенцију, а ако хоћемо да је имамо онда она не може да буде другчија него овака као што је; а свакоју писцаи написали ни ја ни други нашли другога него сво је примили онакву каква је закључена између Аустрије и Немачке и каква ће бити закључена и између других држава. Ово је основ на коме ће се граде ветеринарне конвенције не само између нас, него и између других држава. У члану 5 старе ветеринарне конвенције довољно је било да се напаси само сумња, па да се прекрати извоз целе стоке. Да нас молим, да ударим гласом на то, да се забрањује увоз *целокупне стоке*, а то је разлика од говора, целена стоке и т. д. То је добит оне са данше ветеринарне конвенције. Поред тога мора се признати и то, да према чл. 5-том чл. старе ветеринарне конвенције није било довољно разрешено, није било довољно прецизовано и према томе чл. 5 остављена су била широм врата, да ту играју интереси разних привредника кад је држава требала, да подигне своју привреду и сточарство и до сада су играли улогу на трговинске шпекулативних интереса и кад се хтело напој трговини да врши сметња и да се наша стока куџује по што по то, да је добију што јефтиније. Тако исто је врло важно и ја ударам гласом на то, да ту није била ни политика са свим без значаја и ветеринарска конвенција послужила је многим политичарима као оружје, кад су хтели да досаде своме противнику. Ми смо у Србији имали врло много прилика да то осетимо и да од тога патимо. То ће да нам признају и она господа, која се хвале чл. 5 старе ветеринарне конвенције.

Довољно је познато сваком, да се пре једне године дана угарски председник министарства изразио неповољно о политичком стању наше земље. и да су у томе следовале одмах мере мађарског министра трговине Варозна.

Сад пак овакном једном ветеринарном конвенцијом, у којој је умло више чланова и више мера санитетских, у таком једном случају ветеринарна конвенција сведена је чисто на пола санитетско, на поле стручно, и кад је тако, онда су службеници они привредно шпекулативни и политички обзири. Ја то тврдим због тога јер кад се прочитају поједини чланови, онда не може онако да остане.

У члану 3, ко год је од г. г. посланика прочитао. и после чуо од посланика за окр. крагујевачки г. Рајовића да се стока може пратити, ја обраћам пажњу на то да је он изволео пропустити, да каже да је гранични марвени лекар у том случају дужан да забележи разлог и да оправда тај свој корак. На не само то, него у случају болести стоке он је дужан да састави протокол, који после предаје нашој влади, и ми имамо права да та објавимо. Дакле тај је протокол мишљење једног стручног човека, човека од науке и ми не можемо такво једно лекарско уверење, такав један акт, који је званичан да сравнимо са кантаром. (Љуба Ковачевић: види Пелагића како он мисли о лекарима).

Ја сам тиме, кад сам то казао, хтео да напоменем да је ово акт једног стручног лекара, једног ветеринара, да је то акт једног ветеринарског стручњака, наше суседне државе. Међу тим ја немам потребе, као лекар, да поседам и да се обраћам Пелагићу, а држим да је г. Љуба Ковачевић још мање имао права да ме упућује њему, и то он, кога ја сматрам као озбиљног научника, и који се у својим радовима не обраћа на Пелагића.

Молим вас, господо, осим тога ја сам очекивао баш са те стране да се ова обзира и о т. з. „noblesse oblige“ или другим речима српски казано. ми смо дужни били да и поред онога што је оповицида тражила, и ми да тражимо. да и у политици буде морала.

Ја мислим да је у овој прилици врло згодно да нас подсетим и на оне стихове нашег великог песника

„Одвиши му како знаш владајко.
Ал' чувај му образ ка' он тебе.“

Према томе, господо, ја држим да говору оном г. Рајовића није овде имало места у том смислу.

Ја не одричем ни то да је интерес сваке државе да заштити своје производе, али ако би се кад год и пошло тим путем, да нам се забрањује извоз наше стоке, то исто и нама не смета, да и ми забранимо улаз у нашу земљу ваховном намуку, па да кажемо, у том намуку ниш колере, и онда остаје и нама и њима оно: шта коме Бог и среће јуначка даде.

Посланик славног и гордог града Ниша изволео је овде казати, да у овој конвенцији има и једна одредба које нема у немачкој конвенцији, међу тим ја ову да исправим у неколико ту примедбу нетачу. То долази отуда што ми нисмо хтели да имамо конесарје, који ће сметати да зађу по нашим селима и засеоцима, на смо онда морали да примимо ово; на имам је и овде остављен рок до кога може то да буде, у конвенцији се каже да ово посматрање не сме бити дуже од осам дана. Поред тога сматра се да је погрешка у ветеринарској конвенцији што је суседна држава обавезала нас, да се бришемо за стоку, да се она добро храни и чува. На ја баш у томе налазим јемство да ће она да се очува и да ће онда по добру цену да се прода.

Према томе као год што данас постоје у Штајнбруху обори за свиње како исто дужни су да подигну штале, оборе и друге зграде за нашу стоку.

Господо, која су говорила о овој конвенцији ветеринарној и замерила јој нозвали су се и на чл. 7. Ја признајем да је чл. 7 врло тежак јер се њиме извоз стоке може ограничити.

Али ја вас молим да узмете и ово на ум, да члан 7 стоји у сву своју важност тек онда, ако се нашом болесном стоком зарази стока у другој једној земљи. Молим вас, члан 7 гласи: „Ако се при промету стоке из једне угарске стране каква заразна стоина болест, односно које постоји обавеза јављања, пређесе у област друге, ова ће имати право да ограничи или да забрани привремено увоз све врсте стоке, на коју се болест може пренети.“ Према томе јасна је ствар, да у том случају, ако нама заразна стока зарази нашим грехом нашову, онда имају узрока да то учине.

Међутим, господо, ми са наше стране дужни смо да обратимо пажњу на испуње дужности наших марвених лекара, да добро отворе очи у вршењу својих послова; шта више имсам противан да се према њима прозиву и осетне казне на да савесно врше своје послове. Ја се сликам с говором шефа опозиције, да ћемо тешко осетити тешке последице ових. Ја признајем да ће тог бити, али то с тога, што здравље наше стоке још није тако да не би давало оправдана повода да се према нама предузимају мере. Оваке одредбе основане су на ветеринарству, и оне су корисне у властитом интересу здравља наше домаће стоке. Нека се ово врши као што треба и ја сам уверен да ће то да буде и на корист и добро нашег сточарства. Нарочити санитетски обзири били су у виду при оном и баш њих ради ни нама трговина са стоком неће рђано да проће, тим пре што ми је као лекару познато да врло многе сточне болести, које се налазе међу тућом стоком, нема на нашој. Нема н. пр. ове болести која се зове туберкулоза код говеда, а позната је даље ствар да код наших свиња нема трихине. Овом приликом згодно ми је одговорити Динковићу и Стаики на питање шта ће бити са стоком која је бобичава?

Бобица је болест с којом се пресиоо један паразит на људе, и према томе са свим је оправдан преглед, који се врши на нашој стоци, а што се тиче даљег поступања са сланином, у том ће да се поступа као што се поступа с доњаком стоком. Кад је то тако у ветеринарској конвенцији, онда држим да ми нећемо у кривину свог посла бити дубални, а у колико то не буде с друге стране, онда лако остају одрешене руке да чинимо што можемо.

Сем тог уопште сам шта ће бити с болешљу шака. То је болест, која је заразна, али у исто доба и локална болест. Према томе ништа не стоји на путу, да стока, ако оболи од такве болести, буде продана. То су резултати и докази науке, а пред њима морају да устукну интереси и привреде и трговине и финансије. Кад о овом говорим ја стојим на земљишту науке и држим, да се о њој мора водити рачун и кад су у питању уговори и конвенције. Г. Рајовић у свом говору, у ком се најдуже задржао на ветеринарској конвенцији, изволео је изговорити реч епизотија. Изговарајући ову реч на сваки је начин хтео да покаже своју спрему и стручност и на том њему и ја му је признајем као нестаднем министру народне привреде у напредњачком кабинету. Али бих га замолио, да не би дошли до личног обавештења, да ми објасни остаје ли при томе да то није заразна болест, а да је то рекао тврде стенограф. белешке. Кад ми одговори, онда ћу даље да говорим.

Драгомир Рајовић — Епизотија то је болест, која у опште може да буде заразна, а може и да не буде. То не кажем сам ја. Ја ћу донети Литре и г. доктору прочитати овде, то каже један Француз признат у свету.

Лаза Илић — Ја бих се могао да задовољим овим одговором, којим је господин признао да епизотија може да буде заразна болест. Али Литре то је човек, који је, колико је мени познато, направио речник а није ветеринар. Према томе.....

Д. Рајовић — Он је лекар.

Илић — Онда узимам реч патрат, а имам да кажем да је епизотија оно што је ендемија код људи, дакле да је заразна болест.

Д. Рајовић — Има епизотија, а има епизоод.

Л. Илић — То је друга ствар. Ја држим да сам се по својој дужности и као народни посланик и као лекар задржао најдуже на том предмету, где ми се ни с једне стране неће рећи да сам говорио о питању о ком не знам да говорим. У колико сам био у стању утрошио сам се, да своје мишљење изнесем пред Народно Представништво.

Приликом крају свога говора не могу да пропустим да да се не дотакнем говора појединих посланика, који се односе на трговинске уговоре.

Пре свега мени је жао, што не могу да се сложим с мојим дугогодишњим пријатељем г. Јоцом Јовановићем и да гласам против уговора за то, што је ударена нова царина на жито. Ја и ако се о томе не бавим знам да и до сада над се плаћало по 50 новчића на жито, да је цена житу варирала од 12 до 20, 22 и 24 динара на сто ока пак сто кила. Према томе хоћу да кажем да царина није главна погодба, те да жито има добру или рђаву цену. Сем тога не могу да пропустим, а да не одговорим једном од г.г. предговорника, који је у свом говору хтео да нагласи како се овим трговинским уговором гледе на то, да се води брига о финансијској страни његовој. На против, господо, ја држим да се овим трговинским уговором водило тман толико рачуна колико ми, према нашим финансијским приликама траба да водимо, а стари уговор да је пропуштао ту бригу и да није ни паршњељ имао оволико обзира колико је требао да има према нашим финансијама. Јер ја сам за то и држим да је и скупштинска већина сложна да ми нам предит не само очуњамо, него и да га подигнемо, (одобравање) а то на други начин не може да буде, него уређењем финансијског стања.

У свом јучерашњем говору поштовани посланик за округ подрињски, мој уважени професор, г. Стојан Новаковић рекао је: да су престала времена груба завојевања и да је настало доба другога рада, и ја мислим, да је и то један трошутак и један чин, кад треба за опште добро жртвовати живот и имање. А кад је још најавио да ће да гласа за овај уговор, онда је то доказ, да ту нема странака, да смо сви као један човек. Пред оваквим једним чином ми се сви јављамо као Срби и патриоте, без обзира на партије и начела.

То ме одређује да примим и да гласам за овај трговински уговор са ветеринарском конвенцијом онако, како је то и одбор предложио.

Председник — Закључујем састанак, а продужење претреса заказујем за после подне у 4 сата.

Молим господу, која су одређена у депутацију, која ће носити адресу Његовом Величанству Краљу, да остану овде, те да однесемо адресу.

(Седница је трајала до 11½ часова пре подне).

9 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 4 часа, по подне.

Присутних су г. г. министри: председник министарског савета министар просвете и црквених послова; мин. финансија, привреде и правде.

Председник — Седница је отворена. Изволте чути протокол прећашњег састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол осмог састанка.

Председник — Жели ли ко од г. г. посланика да учини примедбу на прочитани протокол?

Министар нар. привреде Раша Милошевић — Требало би да уђе у протокол и то, да је у 12 часова одређена депутација однела адресу Његовом Величанству Краљу.

Председник — Жели ли још ко тод да учини примедбу на протокол? (Не жели) Стављам на гласање: Прима ли скупштина прочитани протокол с овом допуном? (Прима).

Председник — Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Суд општине вајушке (у ср. кључком окр. крајинском) моли да се поново класификују земљишта грађана исте општине;

Богдан Ранковић из Совљака (у ср. тамнавском окр. ваљевском) жали се, што Касационн суд никакво решење не доноси по његовој жалби;

Мијела уд. Крјунџић из Ниша моли за државну помоћ;

Ђорђевић и Томић, фабриканти мирисног сапуна из Београда, моле да буду ослобођена у возне царине и обртне порезе на потребни материјал;

Риста Мијаловић из Мроске (у ср. поцерском окр. подрињском) моли, да му се извесна утрина уступи на уживање.

Милан Шундерић из Бренешке, (у ср. тршавском окр. рудничком) моли за државну помоћ;

Димитрије Дивић из Алексинца, жали се на управу фондова, што Касационом суду не шаље решење од добивеног извесног решења;

Светозар Павковић, бив. шустер из Соко Бање (у ср. бањском окр. тимочком), моли да му се исплати трошак, који је учинио одлазећи пред суд као државни шумар;

Светозар Павковић, бив. шумар из Соко Бање (у ср. бањском окр. тимочком) жали се на Министра нар. привреде, што му није исплаћен путни трошак при премештају;

Јован Рогожарски, пешадијски капетан из Врања, Јеврем Чакаревић, учитељ из Добриња (у ср. пожешком окр. ужичком), Милан Мандојловић, поповским окр. благајне из Крушевца, Михајло Бајрактаровић, пешадијски потпуковник из Пирота, А. Цинић, рачуноисправач у пензији из Београда, моли да им се урачунају у указане изванредне године службе;

Софија пок. Лаз. Јовановића из Београда, моли за државну помоћ (са приложеним актима);

К. Николић, пензионар из Ниша, жали се на моравску обласну команду, што му је дато уверење да је исложио на име кауције мању суму, но што је у стварн било.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

А сад изволите чути један предлог посланички.

Секретар Љ. Јокимовић чита:

Народној Скупштини.

По предлогу народних посланика: проте Милана Ђурића и другова, Народна је Скупштина у 1892 год. решила: да се укине чл. 8 зак. о варошкој трошарини у Београду од 13 јула 1884 год. и да престају важити укази од 14 јуна и 21 децембра 1891 год., којим је уведена трошарина у варошн Нишу. Како овај вотирани закон није добио потврду од Краљевских Намесника, то да би се прибавила важност скупштинског вотираног ном. предлога а и са разлога:

а.) да општина нишка приход од трошарине не употребљава на оне цели, за које је трошарина уведена, већ из истог подмирује своје редовне потребе, као: плаћа поћне стражаре, издаје квартирину учитељима и т. д.;

б.) Што су приходи од трошарине тако жали да једна остаје пречо одржана саме трошарине, незнатна сума на оне цели. за које је установљена;

в.) што се трошарина као посредна пореза противи закону о непосредној порези, који је узео за начело у разрезивању порезе разрезивање порезе по имућности. Док је трошарина усвојила разрезивање порезе по потрошњи и на најнужније животне намирнице и тиме подједнако терети како имуће тако и сиротне грађане;

г.) што ће и остале варошке општине као: крагујевачка, пожаревачка и друге на основу чл. 8 зак. о варошкој трошарини за Београд и саме тражити трошарину на штету за мањских производа оних крајева којима су та места центри за продају и назад

д.) што је се на делу показало, да трошарине своје природне центре трговачке претварају на неприродне тачке, што најочитије показују прошлогодишње пијаце нишке и околине, јер је нишка железничка станица, као средиште ист округа једва због трошарине извезла 400 вагона жита, а брестовачка железничка штација (оближња станица до нишки) преко 800 вагона — за то што нема трошарине. —

На основу изложеног и у интересу самог напретка града Ниша и да би у ослобођеним крајевима, који су ради продаје својих производа упућени у град Ниш били уништени и последњи остаци даждбина, које опомињу на пет-вековну потчињеност, — част нам је замолити народно представништво, да изволи усвојити следеће измене и допуне у закону о вар. трошарини у Београду од 13 јуна 1884 год., и то:

I

Укида се чл. 8

Чл. 9 постаје 8

II

Овај закон ступа у живот од 1 јануара 1894 год. пошто са Краљ потпише а тога дана губе законску силу укази од 14 јуна 1890 год. стр. 652 зб. 46 и од 21 децембра 1890 год. стр. 895 збор. 46, који се односе на установу трошарине за град Ниш. —

11 јуна 1893 год.

у Београду

ПРЕДЛАГАЧИ НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Дим. М. Илићановић, Петар Вукићевић, поп Богосав И. Поповић, Јованча Стојановић, Јован Шемлић.

Председник — По члану 74 пословника овај се предлог упућује одбору, који је састављен из сних председника одбора и још по једног члана на свију одсека. Одсеке молим да изберу по једног члана, —

Изволите чути једну интерпелацију на г. мин. финансија.

Секретар Алекса Ратарац — Чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

на министра финансије

7-ог децембра 1892 год. дошло је скадарских јегуља на ћумрук београдски 50 врећа у тежини 3873 килограма за Србију.

Ћумрук београдски тражио је на речену јегуљу да наплати трошарину по закону у 3873 динара у злату. Трговац од јегуље није хтео платити ову трошарину већ 10 децембра 1892 год. врати јегуљу из Београда у Фијуму натраг.

26-ог фебруара 1893 год., ова иста јегуља сних 50 врећа у 3873 килограма дошла је поново у Србију на ћумрук београдски и ћумрук београдски на исту није наплатио ниједне паре трошарине.

За то питам г. министра финансије, да ми одговори:

1, Шта је руководило ћумрук београдски да једном тражи трошарину у 3873 динара у злату а други пут да пусти речену јегуљу без једне паре трошарине:

2. Сматра ли г. министар финансије, да је овде оштећена државна каса са 3873 динара у злату;

3, Мисли ли г. министар предузимати законске мере против чиновника, који су јасне одредбе законске овде погазили и државну касу са 3873 динара у злату оштетили.

11 јуна 1893 год.

у Београду.

Арса М. Дреновац,
народни посланик

Председник — Интерпелација ова упућује се дотичном министру на одговор. —

Сад прелазимо на дневни ред а на дневном је реду продужење дебате о трговинском уговору. Има реч г. Тајсић.

Ранко Тајсић — Врло је незгодно говорити о једном питању, у ком човек не може да стане на сигурно земљиште и да говори као специјалиста у питању, које се решава, али по важности овога уговора за нас и по његовој тежини према нашој отаџбини — јер важи за десет година као уговор једап, — најпосле и са обзира на ту жудњу Аустро-Угарске за преплављем у сваком погледу на српске земље и покрајине и народности, — ја не смем пропустити а да не искажем своје

изворе у колико умем и да изразим своје дубоко сажаљење на онај неправди, која се чини српском племену као најкрајњем штиту запада од источне најезде. Ја, изразио не могу, да станем на право трговачко гледиште и да детаљно говорим о уговору, јер се писам тиме ни као науком бавио нити сам кад год какву трговину водио. Али ипак познајем нашу отаџбину и знам откуда јој и какви приходи долазе и са које стране и зашто да велики део тих истече из трговачког уговора. Пре мене су неки говорници говорили да је царина подигнута на пшеницу, коју ми извозимо, као и на многом другом које чему. Нека би царина ма колико била повишена на наше производе трговинска неће донети штете, јер у колико могу да сравним артикле, махом је подигнута за оне, које ће златити произвођачи и потрошачи а не трговци, јер ће они царину одмах обрачунати и претурити на сељаке. У осталом од тога што не зависи да нама пшеница поскупи пли појефтини, него зависи од тога питања како је на страни родила пшеница као и остала храна. Али ипак подићиут је ћупрук и наш радинчи свет ће осетити то повишење ма и мало. Питање о подизању царине на еспапе, који се увозе у нашу земљу, ту ни се чини, како ја могу да оценим, да наши делегати нису довољно стали на земљиште своје отаџбине и њених интереса, или нису могли што боље да издејствују да се бар оно поправи и нашим занати и производњи заштите. Јер на еспапе, на све прерађевине требали су подићи царину, и тим узети заштите у заштиту. Све скупље и луксузне ствари: свилу, кадифу, ћилибаре, разне драгуљије све је то требало још дуло оптерити. Овде је ударена по тежини царина а не по предмети. Тако ја мислим, да би боље било да се на оне луксузне еспапе удари дуала царина по вредности. На све прерађевине од коже и од тканине, које се уносе нама, а мање вредности, требало је такође повисити царину. Ја бих био слободан да у име народа све дуло таксирам а нарочито ко може да носи лепе ствари и да изгледа сјајан, нека плати и ките се како хоће, на жиит посао. Дакле видите да је са свим мала царина на оне ствари, које би се могле да производе у земљи нашој и тим више донозна заштита за наше занате, јер све ове простије прерађевине морале би се у нашој земљи радити и тиме према занатлијама оправдати оно, што се редовно код нас тражи за занате и занатлије наше, да не буду потиснуте страном прерађевином, а сад према овом уговору остали су и опет под најездом носите економске шљаке од стране угоровнице. У колико се је сећам још од прошли година, није ни једна скупштина нити ко од нас остао да није за наше занате на својим скупштина и зборовима тражио заштиту занята и занатлије, — а тим и унапређење производња, који спровиру производи. И сад кад је дошао трговачки уговор, то је све изгубљено. Не могу да пропустим, а и нала обраћати пажњу, да не сматрам на ову грубу неправду учињену нашој отаџбини, а посебице занатима и производњачима српским, што нису ни у колико заштићена а дозвољено је да се на наше жито подиже царина и оптерети. Дакле, требало је да су делегати имали боље у виду, интересе своје отаџбине но другог ако су могли а ако нису, требали су доћи натрат на ита кои Бог да. Најпише нада у очи не само мени него свима, који познају терете наших трговаца од трговачке конвенције ветеринарне и неприлике напет трговачког света, а познајеше нашех трговаца марвених за стоку. Пратећи од прошле године још код старим уговором, који је десет година имао вредности, на скоро престао, колико смо муке имали са врањаном свиња и остале стоке у разним говорима, за што ја мислим, да би требало у ветеринарној конвенцији што боље заступити да се спровод трговачки олакша, док међу тим мени се чини, да није ни најмање обраћена пажња, нађа и у том погледу нису могли да одоле грубој економној најезди друге уговорне стране и њеној сили. Ја мислим, да то није ни из далека на равној нози основано, јер као прво: други члан у конвенцији између осталог каже да у уверењу спроводном мора стајати и „порекло стоке". Замолићу г. г. делегате, да ми одговоре како ће се познати порекло стоке? — Ја ћу само да узмем пример о говедима тако нпр. говеда ужичког, палевског, смедеревског округа, то се може познати, одакле је која стока — како ћу да кажем, то су обласна порекла стоке, али стоку у ужичком округу, и посавацарском сандаку и другим крајевима поред турске, апсолутно је немогуће расознати ког је порекла, т. ј. где је рођена То је у кликн, у подневбљу земље и стока је једнака и нема ни друге шаре никакве ни боје, јер су суседи па се не може ни познати ког је порекла. Тако исто и стока врањског и пиротског округа не може се разликовати од стоке, говеда-царибродског округа, који је под Бугарском и скопљанског крајишта, који је у Турској. То се оставља на Бога и душу овога, који ову стоку дели по порекли и кад се прохте коме, да чини сметње, он се може тиме користити. У члану 3-ком стоји: ако је једна стока болесна, или ако је стока сумњива да је болесна, онда се нка она стока са границе врати, то се и да разумети.

У чл. 3 конвенције стоји и ово: ако је стока, коју нарвени лекар при преласу границе нашао буде да се спасала са болесном стоком, сумњива, може се са улазне станице натраг вратити. На тај начни може се увек спречити увоз стоке, јер се за сваку стоку може казати да је сумњива, па ону сумњиву стоку видела друга здрава стока и та постала сумњива, и тако сумња да прелази са једне на другу стоку и сума сумарум излази, да је сва стока у Србији болесна. Дакле и овде се види да делегати нису довољно заступали интересе Србије.

Овде се може једино апеловати на част и поштење Аустро-Угарске државе и она ако буде непријатељски расположена према извесној владавини, или ако по политичким обзирима буде другчије расположена; онда ће сва нама стока бити сумњива и другог „порокла" а не српског. Ова је страна овога уговора поцајача и овде се нама може највише штете да прави, и ту човек треба да заштита наше делегате нта су они радили и да ли је то могло боље да буде, а ако није могло бити боље и опет поваљам требали су доћи натрат, на нта буде, и пре би нама запло за кокте но Србији.

Нека ми господа делегати кажу нта се код ове ветеринарске конвенције узима као доказ за „порекло стоке". За то овде нигде не видим, нешам да ли тога има у каквим додацима тога уговора — протокола. Немогу да се сложим са онима говорницима, који су јутрос говорели упорећивали Аустро-Угарску царевину од 40.000.000 становника са нашом државом која броји 2.000 000, за због тога да се није могао бољи уговор да добије.

Ја мислим, да у овом погледу не може бити никаква упоређења кад се има на уму какав положај и права има свака држава у Европи у својим међународним односима, јер свака држава у овоме погледу стоји са другом на равној нози. Међутим, ако је у овом случају са Србијом дуале, ја би онда пре пристао да водимо економски рат, па ћемо видети ко ће коме пре да затроба. Мени се чини да би пре закукали од глади они, којима треба леба и меса, него они којима требају разне драгуљије и финија тканина са разних пазитина и сијајем, пошто би сио се пасигурно и српском тканином могли одевати. Ја ни мору никако дакле да се сложим с тим, да немогућемо да водимо економски рат, јер свакако држим да то можемо да чинимо онако исто, као што су наши претци у сукненом оделу водили крвави рат и ослободили ову земљу.

Господин Новаковић кога ја, као образованог човека поштујем, врло је лепо наговестио да за оних последњих 10 год. није се ништа радило, него се тражо пројекти на пројект и све је остало само тако написано и неизвршено, и дакле наговести, да се у целом свету већ напушта освајачки крвави систем, а но стварно прелази на економски рат. Све то ставља он на терет нашој несрећи за оно време при закључењу овог угонора, али не ставља на терет онима, који су за ово дошли крпи. Од 1882 год. до данас 10 је година и већ је једнаједнаста, требало се спремити а ништа се и нрекема за то, те да дочекамо на јакој финансијској нози овај уговор. То се није учинило, већ нта више владавина чијем режиму припада и г. Стојан, стараше се, да дут гомила и остала недела у земљи врши за 6—7 година. А провустила је да сиворн новољније

земљиште за ону конвенцију а и остале наше говоре. Та даље непријатна не може да се приписује у опште свима него искључиво владавини, која ју је започела.

Ја најзад, молим господу делегате да ми објасне, не за сваку конвенцију него и за уговор зашто је овако? и ако се није могло повољније радити зашто су на ово пристали. Ја знам шта је овај уговор и знам да га ми морамо примити у целини или одбити. Овака тешка потрешка треба за будућа времена да нам послужи за поуку, да други пут створимо боље прилике за стварање уговора.

Овај уговор, какав је смем слободно рећи боли је од оног прошлог.

Неки од господе говорника поменуо је, да је влада имала на уму наше финансијске прилике, те да је гледала, да што више прихода отуда има, па то је и намера уговорима, у опште да се дође до већих прихода и да се заштити своја индустрија, међутим ја држим да она и мора да има то на уму, јер ми морамо да одужујемо дугове, које имамо. Ми дакле морамо да имамо новаца према нашем финансијском стању и ја нарочито то овом уговору замерам што није већма теретно оне скупље — луксузне свестке ствари, а што више заштитио занате.

У осталом ја ћу са пуном савешћу гласати на уговор, јер имам уверења да ће нама плаза у будуће старати се, да сверазија изађе на сусрет оваким прилакама, — и чисти сваку намету хотимичну повреду од стране уговорнице одбити достојно, овим начином, којим и они почну.

Владин повереник Милован Миловановић. — Ја ћу овог пута да одговорим на неколико примедаба, које су биле против уговора у току јучерашње дебате, као и сад од поштованог господина Ранка Тајсића. У исти мах покушаћу да дам објашњења на неколико питања, која су у току дебате стављена. Пало је много примедаба. Све те примедбе далеко су од тог, да имају једни исти смисао, и једни исти смер, и ја ништа више, може се рећи, да су оне толико супротне једна другој, да се једна међу собом побијају. Једино у погледу ветеринарске конвенције већина говорника слаже се у мишљењу, да је она неповољна и да ће даље гаранције наношу штету. Али разуме се да сви говорници не иду толико далеко колико су поједини изузетно отишли, тврдећи неправедно и без никаква основа, да ова ветеринарска конвенција не даје ни оволико гаранције нашој сточној трговини колико је то давала стара конвенција. Господин Рајевић је чак дао овој конвенцији оно обележје, које у пуној мери заслужује бан конвенција од пре 10 година. Он вели, да је по садашњој ветеринарској конвенцији Аустро-Угарској остављено на вољу да са нашим сточним извозом чини што хоће, да га допусти или не, да су тако рећи све погодбе у њој потестативне — за Аустро-Угарску. Међутим ово што г. Рајевић без основа тврди за ову ветеринарску конвенцију, може се применити од речи до речи за конвенцију од пре 10 година. Ветеринарска конвенција од пре 10 година има много одредаба, којима се чине важни уступци Србији и гаранцију једном сточном извозу разна врста. Али у чл. 5 стоји то, да Аустро Угарска кад нађе за потребно, кад мисли да то захтевају њени трговачки интереси, може обуставити нам сточни извоз. Тога је дакле било у прошлој конвенцији, али у овој, која се сад подноси Народној Скупштини нема тога.

Систем ветеринарне конвенције, која се сад подноси Народној Скупштини у овоме је:

Сточне болести, сточне заразе, које се све обухватају именом епизотија, поделене су у две групе. Једне од њих дају право суседној монархији да потпуно забрани извоз стоке из Србије у Аустро-Угарску. У тај ред долазе само две врсте болести: говеђа куга и т. зв. болест лунгенсајхе (lungenseiche), која до данас није констатована у Србији. Друге врсте заразе, као што су шап, устобола никако не дају права Аустро-Угарској да може спречити извоз стоке из Србије у Аустро-Угарску. По старој ветеринарској конвенцији Аустро-Угарска је могла то учинити кад год је хтела, кад год би се појавио шап и устобоља. Сад пак у том погледу са свим је друга погодба у уговор унесена. Данас устобоља и шап дају једино право Аустро-Угарској да врати овај транспорт, у коме се та болест код стоке појавила или који је основано осумњичен за такве болести. То је јасно, чисто, утврђено у новој ветеринарској конвенцији.

Са овим у вези стоји примедба, коју је ставио г. Ранко Тајсић. Г. Тајсић пита, како ће се разликовати порекло стоке, јер по новој ветеринарској конвенцији може се извозити само стока пореклом из Србије. Г. Тајсић се у томе буни, мешајући порекло стоке са расом, а то су две са свим различне ствари. Једно је раса стоке, а на свим је друго порекло стоке. Порекло стоке доказује се сточним пасошем, у коме се тврди да је стока подигнута у Србији. Стока може бити ма какве расе само главно је да је она пореклом из Србије. Раса стоке не стоји ни у каквој вези са овим сточним пасошем. Пасошем се доказује, је ли стока из Србије и они транспорти, који имају уредан пасош, могу се извозити из Србије у Аустр-Угарску, ако нису заражени никаквом болешћу.

Било је још многих других примедаба против ветеринарске конвенције. Ја се нећу на те примедбе враћати о тога, што је поштовани посланик др. Лаза Илић на њих јутрос врло добро одговорио. Једино ћу још да одговорим на питање, које је упућено од стране Вукашина Петровића односно смисла чл. 3 и чл 6 у закључном протоколу. Г. Вукашин Петровић напао је да одредбе у тим двама члановима стоје у супротности једна према другој. То ни у колико није случај. Одредба члана 3 односи се на једну ствар, а одредба чл. 6 односи се на сву своју другу ствар.

У чл. 3 или тач. 3 закључног протокола говори се о транспортима сточним, који би трећа каква држава преко земљишта једне уговорне стране хтела да унесе на земљиште друге уговорне стране. У тач. 6 пак закључног протокола говори се о транспортима сточним, који се преносе на једне уговорне државе преко земљишта друге уговорне државе у трећу државу. То су две ствари разнолике једна од друге. Толико о ветеринарној конвенцији.

Сад да пређем на трговински уговор. У погледу трг. уговора обрађала се нашим и на економну и на финансијску страну питања, која су расправљена у овом уговору. Већина господе посланика слаже се у томе, да су финансијски интереси доста добро заступљени у овом трг. уговору. Г. Андра Ђорђевић напао је тако далеко да је чак пребацивао делегатима, што су сувише велику пажњу обратили на финансијске интересе и што су њима жртвовали економске интересе. На против г. Вук. Петровић указао је у последу финансе стране на неколике недостатке.

Г. Вук. Петровић најпре је говорио о трошарини и у погледу трошарине он налази, да сно се ми обавезали на оно на што се друге државе обично не обавезују у трг. уговорима. Питање о трошарини начелно је расправљено чл. 10 уговора. У чл 10 уговора то питање регулисано је између Србије и Аустро-Угарске онако исто, као што се оно регулише у опште на свима трг. уговорима. А на име да спака држава уговорница има права да удари трошарину на извесне артикле, који се во опште усвојеним правилима сматрају као трошарински предмети, под подгодбом да на исте артикле произведене своју земљи удари исту трошарину. У закључ. прот. ми смо добили нешто више но што се обично даје трг. уговорима: ми смо добили право, да ударимо трошарину и на оне артикле, које не производимо у својој земљи. Такве трошарине која се може у неколико сматрати као додатак царини изузетно су Србији одобрене. И с тога се не може замерити што је се у исто време одредило, до које се границе може водити таква изузетна трошарина на предмете, који се у Србији не производе.

(Наставиће се)

Одговорни уредник: Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНУ ЗЕМЉУ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 7 УТОРАК 22 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

9 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О уговору, М. Малошевићеви).

Друга је примедба г. Вукашиновa односно обрта. Г. Вукашин страхује да се обрт можда неће моћи наплаћивати кад се ина у виду уговор између Србије и Немачке. Такној бојазни нема апсолутно никакна повода. Ако се у том уговору не помиње обрт, то никако не значи да се може донети у сумњу наше право да наплаћујемо; обрт је наша унутрашња дажбина: тако смо га ми представили и тако се обрт у трг. уговорима сматра. Ту унутрашњу дажбину ми имамо у принципу право да наплаћујемо према стопи, коју за добро нађемо. Угоном између Аустрије и Србије ограничено је, да обрт не може бити већи од 7 на сто по предмети. У уговору Србије са Немачком не помиње се ништа о обрту. То не значи да се тај обрт не може зато наплаћивати већ на против да нас тај уговор ни у колико не ограничава у праву наплате обрта. И кад се ни у уговору између Србије и Аустро-Угарске ништа о обрту не би помињало, Србија би могла наплаћивати колико хоће у име обрта, 10, 20 и више процената.

Г. Вукашин се заустављао за тим на питању о монополима, а за то питање о монополима такође су неки посланици везали и питање о концесијама. Шта су концесије, о томе је говорено јутрос, и то је питање довољно расправљено. Ја ћу с тога једино, да обратим пажњу на то, да ова одредба, која се односи на монополе није за нас никакан губитак. Према говору г. Вукашина изгледало би да је Србија до данас имала одрешене руке, да заводи монополе, које хоће, а да се овим уговором обвезала, да може увести монополе само на оне артикле, који су побројани у допунној тачци закључног протокола. Ствар међутим не стоји тако. По раније уговору Србија је могла ударити монополе само на артикле, који су сад фактички монополисани, а то су со, дуван, барут и експлозивне материје. По садашњем угонору Србија је добила право, да може да монополише још четири нова артикла.

Ја ћу признати у томе погледу да наш уговор са Аустро-Угарском чини изузетак од других трговинских уговора, које су друге разне државе у последње доба закључиле међу собом.

Али мора се такође признати, и то да је могло имати доста основа, да се учини изузетак у том погледу и да је друга страна могла имати разлога да тражи од Србије, да се ограничи у погледу монополисања. Оно што Аустро-Угарска није имала потребе да тражи од Немачке или обратно Немачка од Аустро-Угарске или једна и друга од Италије, то Аустро-Угарска и Немачка имају потребе да траже од Србије. Са увођењем монопола иде врло тешко у земљама, које имају развијену индустрију. Увођење монопола у земљама, које немају индустрију иде на против врло лако. Биће нам познато колико је тешко у Немачкој да се заведе монопол на дуван. Зашто? Зато, што је тамо приватна индустрија јако развијана. У тој држави не би никоме могло на памет пасти, да заводи монопол рецимо, на шећер, за то, што би требало плаћати велике оштете и повредити интересе великог броја произвођача. У Србији би ми могли монополисати све, и шећер и штофове и порцулан и стакла, и на тај начин могли би на сваком трговцу напграти битне одредбе уговорне, које нас обвезују према страним државама. Дакле морамо признати да је Аустро-Угарска могла имати озбиљног разлога да тражи да се угоном утврди, које артикле ми смемо монополисати у корист државне касе. Укупни број тих артикала већи је у осталом и обухвата више но што данасе монополи у ма којој европској држави.

Да пређем сад на питање о тарифи. Г. Вукашин Петровић одао нам је, мислу у том погледу, признавајући, да је тарифна заштита брижљиво и да је у главном, сем неких малих изузетака, добра. У тарифи г. Вукашин гледа велики добитак за Србију. Г. Андра Ђорђевић напротив сматра је, да се то не може истицати као никакна добит за Србију, јер на крају крајева царина је једна пореза, коју плаћају српски трговци као потрошачи унесених предмета А кад је у питању пореза, г. Ђорђевић тада претпоставља непосредне порезе посредним, налазећи да српске финансије треба да траже своје главне изворе у непосредној пореза. Остављајући на страну то што је потребно сматрати царине само као фискално средство, и што је још потребније помислити да се државне потребе могу у главном подмирити непосредним порезима, установљу се један трен так на најделикатнијој страни овога питања. Питање је једно велико, но плаћа ли ипак царине кад се та царина у једној земљи повећа на предмете, који се увозе из друге земље. Питање је то дало повода врло интересантној дебати у Немачкој баш у последње време, кад је била реч о повећању царине на жито. Том приликом један немачки ауторитет — кнез Бизмарк — доказивао је јасним разлозима, да није истина да ипак царине плаћају увек потрошачи, него да се ипак царине деле између потрошача и продаваца. Као кад се царина у једној земљи повећа на производе из тућине, знатан део те царине спосе и они, који

продају; јер овај који продаје налази се тада у опасности, да ће се потрошња смањити на мора, било да се труди, да усаврши своју производњу, како се цена услед повећане царине не би знатно повела, било да пристане на повећан надан у свом профиту.

Најзад, да се и овом приликом уставим на питању о царини на наше жито. Већ је доста јасно доказано, да је ова царина, која је од утврђена у овом уговору од 75 крајцара на 100 килограма релативно већи добитак за нас, него што је била царина од 50 крајцара, онда, кад је грађен уговор од 1881 године. Кад се градио уговор од 1881 године, онда је на жито била царина 50 крајцара по општој тарифи Аустро-Угарској. Аустро-Угарска није тада нама учинила никакве уступке, већ нам је дала оно, што је дала свима другим државама, које чак нису са њом ни имале уговора. Доцније подигнута је стопа царинска од 50 крајцара на једну форинту. Влада је нама повела услед тога накнадне преговоре, да стопу од 50 крајцара оснтура за Србију и тога ради уступила је нарочиту повлашћицу аустријским пристанишима: Трсту и Фиуме. Говорило се данас да је та привилегија исто оно што је утврђено и овим уговором. То није истина. Овим уговором дали смо ми повлашћицу Трсту и Фиуми искључиво за колонијалне предмете, док по споразуму раније, привилегија Трста и Фиуме није се ограничавала на колонијале, него је обухватала све предмете, који су се могли преко Трста и Фиуме увозити на ма које земље у Србију. Дакле и ту има, као што се види, приличне разлике.

Г. Вукашин Петровић приметио је такође, да оно што сам ја учео напоменуо односно закона о Mahlverfahren-у нема за нас никакве вредности. Што ће Угарска враћати својим млинарима ону количину царине, коју су они платили за увоз жита, то за наше извознике никта не значи. Тако ствар не стоји. Неоспорно је да ће онај, који купује српско жито, имати у виду када буде погађао цену, да ће му се враћати извесна сума, коју је увозник платио у име царине. За нас није главни интерес колику ће царину платити наш увозник, кад увози своје жито на стране пијаце. Питање је главно, какве ће купце он наћи, и разуме се, кад ће се купац одвати вратити она царина, коју је продавац платио, онда ће то знатно утицати на цену, и према томе продавац неће имати да подноси никакве жртве услед повећане царине. Тачна статистика која се води о наплати царине и о повраћају царине на жито, у виду млинарске премије, показује пак, да за неколико последњих година, од неколико милиона кг. жита, који се из Србије извозе, није остало на 100 хиљада кг. на које није царина враћена. Закон тај о поступку при извозу брашна из Угарске уништава сваку штетну страну, која би могла потећи за наше извознике отуда, што је царина на жито повећана.

Ранко Тајсић — Само да исправим нешто. Мој друг г. Миловановић каже, да се ја буним о пореклу и раси. Ја се не буним. Ово свет зна шта је порекло а шта раса. Нпр: видим говор говеда жуто мрке, одмах знам да су ужичке. Мене буни чл. 2 а не порекло. Порекло и касница није пасош као што он објашњава. По чл. 2 порекло доказује уверење. Овде ће онде бити оно што сам ја напео да ће они гледати по спољашњем обележју, да виде одакле је стока и да зауставе: није Србска већ Бугарска или ма чија друга и натраг. Г. Миловановић је тврдио, да оно неће бити, чега сам се ја бојао. Ја и овог мислим да ће онако бити како ја кажем и то ћемо у кратком времену видети.

Алекса Ратарац — Господо! Као посланик сматрам да сам дужан да пред Народ. Представништвом кажем неколико реци о новом тргов. угвору, који је закључен са Аустро-Угарском то тим пре, што он није кратког века него има дужи рок, од 10 год. Ко зна највеће колико ће нас после 10 година доћи онде, да кнезима својим изнесемо оне изналажене поделице, да је боље исказати сад што се има ради знања будућих преговарача и законодаваца. На првом месту морам признати до бру волу делегатима српским да за земљу што корисније ураде, они су доста радили као добре патриоте, и нису пред њима имали интересе странце, но интересе земље, јер ово што се могло добити они су добили. Уговор је имао да се закључи са државом која ја много јача од нас и чије тежње на спрам српског живља нису никако некрене, по овоме што нам је до сад вратила за ово, што сно јој чинили, те но томе није лако изградити што год корисно за нас, као слабијег уговарача.

Но ја ћу пречи на неке напомене. Што се тиче уговора у опште и царине, нарочито царине на жито, нека ми је слободно да изнесем своје назоре. За нас је чисто и јасно, да је царина на жито отежана, да ће му платити нам произвођач. Ја се у малом бавим у тој врсти трговине и знам случајеве, да купац кад ми одређује цену, он мени ставља на терет тих 25 крајцара, што на последњем уговору има више да плати на 100 кила. Ја ћу паравано то платити сам, јер сам жито купио неизнајући за ову повишицу у царини, али од сад ја ћу то ударити на произвођача. Што се тиче извода да ће од извање зависити каква ће цена бити, ја држим да ће то зависити од природних услова, од тога како је родило у једној како у другој држави, какво је жито и т. д. Сва је ствар овде у томе, да се нам произвођаљ терети са 25 крајцара више. Ја сматран да је добит у томе, што се овим уговором повиком одређује однос те трговине и није као што је до сада било. С те стране сматрам да је боље имати нешто одређено но неодређено које, може да буде опасно. Што жене буни као посланика и човека из народа то је потврђена конвенција, а нарочито чл. 2. пасус 3. Ја ћу бити слободан да вам га прочитам, јер до сада ни један од г. посланика нису на њ указорили Народно Представништво он гласи: (чита)

„Уверење мора да садржи потребне податке о пореклу стоке, сировин сточних производа и предмета, који могу да буду преносиоци заразе, као и о путу, којим се нико до увозне станице; потврдом царевног лекара мора тако исто да се означи, да се у месту одакле је стока и у суседним општинама, за последњих 40 дана пре експедиције, ни један случај говеђе куге или какве друге заразне болести, за коју је законом прописана обавеза, да се објави, и која се пренаша на ону стоку, за коју је и уверење издато, није појавило. Односно стоке мора се још потврдити, да је пре доласка провела најмање 40 дана у месту одакле је."

За мене ово што сам прочитао значи могућност, која може да наступи у овоме: један мађарски трговац има један чопор свиња, он га има у Смедереву. Од Смедерева до последње станице мора да путује, ако му се полазна станица сматра као полаз, он ће морати ту да остане 40 дана. Или ако је донео у Београд, ту ће морати да седи 40 дана и тиме ниће моћеново трговини, но је још отежано. Чл. 3 исте конвенције мене много бољи због једне речи. То је онде, где се пилазе реч „сумњива". Сумњати је, господо, дозволено свакоме; може неко за нпат да посумња. Чо сам једнога предговорнице, како је доказивао, да лекари то своје мњење као стручни људи неће да изигравају и да ће га стављати написмено. Питам ја вас коме ће онда да одговарају? Ако ће да одговарају јавном мњење своје земље, то може да наступи случај да јавно мњење њихово одобрава њихово поступање. Ја предпављам овде ово што би требало да постоји у неким уговорима неки изборни суд: онде би требао неко да дође на да пресуди, да се раничити питање а не тако тек врати одакле оћеш?

Једну малу замерку њихо бих да учиним господи делегатима и у томе што су у пити под 2) изоставили најглавнија трговачка места: Смедерево и Дубравицу. Смедерево је стара трговачка варош; ту постоје обори а сад је њихов на тим месгима забрањен и она трговина, који су рашли стоку у Смедереву мора ће да заобилазним путем иду на Београд. То је скончано са трошковима а кад се дода трећи пасус на члана 2, ако морају да леже 40 дана у Београду, многи ће да се растављају такве трговине. Конвенција је врло крупна замерка и у овом Ми у старом смедеревском округу имамо велики број трговаца, који се занимају трговином с рогатом стоком, код њих се то ради на брзу руку, то су људи, који раде с малим процентом. По овој конвенцији ако се уме строго да се жери стока, шта ће бити онда, кад један мали транспорт одлежи 8 дана. Господо, погодбе на туђем земљишту друкче гледају кад

стока с наших климатских прилика оде на друге, на још одлежи 8 дана, колико ће људи ту да губе? Могу да мислим да ће делегати одговорити, да то не мора бити. Ја кажем, да можда не мора бити пре, друге, треће године, али после може да наступи. И биће случајева да ће људи, прађајући се, њих у банкроте парочито они, који се служе туђим новцем.

У опште кад узмемо с гледишта тога и с погледом на тешке прилике, при којима је уговор закључен, парочито српско финансијско стање, долазим до закључка, да су наши делегати имали једино финансијске прилике пред очима, дакле ограничили су опште добит. Ја сматрам, да је опште добит постигнута за нас, а сматрам да је и Аустро-Угарска добила општу добит царинам на жито.

Сматрајући с те стране, што смо добили општу добит за наше финансије, ја ћу с мирном савешћу гласати за овај уговор, с жељом, да ће после будућности од 10 година све што се сад извело узети и онда ту праведну оцену како од стране наших заступника тако и од противне стране.

Бока Анђелковић. — Господо! Колика се пажња указује овоме трговинском уговору са Аустро-Угарском дока не само дуга дебата, која се још од јуче води у народној скупштини, већ и сва особена пажња, са којом пратите ток њезин. Нема сумње да је ово по себи већ доказ, да сви увиђамо да је питање о овом трговинском уговору једно и питање великих интереса земаљних.

И ко би могао оспорити да није потреба да се питање сполне трговине слаже како увоза тако и извоза и што правилније цени и оцењује. Оцена ова може бити са разних гледишта, али, по свима досадашњим говорима како наших другова тако и г. г. из опозиције, који с мотивацијом одобравају закључени уговор, изгледа да уговор има више релативних добрих него рђавих страна и да та ми сви без разлике са једним изузетним примамо.

Оваквом оценом хтео сам пред Народ. Скупштином да потврдим и разлику, која постоји између садашњег и новог уговора Целокупна разлика говорила, да је овај нови уговор према пређашњем једна емансипација.

Овде се дакле исказала једна наша тежња и жеља, која се сваким даном све јасније њојала и сазнавала не само у народном представништву него и у штампи и у јавношћи, а та је жеља: *да се Србија што више емансипује и пође независно путем свог економског развитка и слободе економске.* Оцена овога уговора мора да буде релативна оцена, а не апсолутна, јер се не може рећи да је овај уговор најбољи, јер то би било и сувише кад би то ко могао и смео тврдити Но ипак, остављајући апсолутно мерило на страну вала овај уговор примити нарочито на наших унутрашњих прилика а које су у овоме :

Разлози су на првом месту *наше финансиске прилике* а после економске. Ја сам нарочито истакао ту страну финансу сиску но из тога разлога, што је уређење наших финансија у опште прече од уређења економског, већ што као народни посланик, који седим овде већ три године и имам дубоко уверење, да наше финансијске потребују јаких извора, како би се могле опорављати што пре и што јаче. Средства за то не леже у повећању непосредне порезе већ у овој врсти посредне порезе, која лежи у повећаној увозној стопи артикала за увоз. Разумевајући, да финансиски извори у нашој земљи буду што обилатији, ја сам ипак озбиљно проучавао и тарифу оних артикала, чија би увоза стопа имала утицај и на економски развој наше отаџбине.

Мислим, да ћу не само ја, већ и сваки озбиљни посматрала тарифе за увозну трговину доћи до истога закључка Треба само узети у оцену оне стопе. које онтерећавају разне прераде дрва, прућа, гвожђа, тканина па и јестина, па ће се и сам уверити да су тим заштићени они почеци нашега ручног рада и и овалих индустријских радња.

Непристрасно цењећи и стање финансиско, које се има очекивати од оногa уговора и економски развитак домаће радиности и индустрије, ја сам уверена да је оним уговором постигнут већи успех од онога, који давао вреди, да је дакле боља од пређашње. Но да ипак није и без својих мана.

Господо! Кад посланици царевинског већа у Бечу налазе да овај уговор има мане за њих, ја држим да ми, као земља економски и финансиски много мање развијена, земља која не може да стане на политичку висину као Аустро-Угарска царевина, имамо далеко већих разлога, да то исто потврдимо и са наше гледишта.

Ко је имао прилике да прочита говоре у делегацијама, тај ће се готово изненадити са каком су бојазни говорили о том њихови посланици и тврдили, да је овај уговор једно повлачење на политичком пољу Аустро Угарске. То тако мора и бити. Свака народ суди са своје тачке гледишта говоре. Ми смо више пине сви тврдили да ти оберучке не примамо а они га опет не би били ради примити што је садашњи уговор према постојећем кораку повлачења натрат за част и достојанство Аустро Угарске.

И онда се, господо, може мислити, да доиста има смисла оно што сам мало пре казао, да је садашњи нови уговор емансипација Србије према постојећем, ослобођење и један корак више за самосталност Србије у њеном праву, да се развија у свом економном животу.

Наводећи извесне артикле, који су за сад економски заштићени и да они могу развити ту могућност да се народна индустрија унапреди, ја ћу прећи на један члан ветеринарске конвенције, који ми није довољно јасан, а пређашњи према оних разлога, који су нали противу оне конвенције као и противу — одговора делегата и повереника владиних за ово питање. Као народни посланик заиста имам нуно разлога, да водим рачуна више на нашу *производњу унутрашњу*, на производе земаљске за наш извоз, који је у стварн наша права трговина. Шта више, онде би смели изнети мишљење наших старих трговаца, да је управо ово трговац, који се бави само извозом, а онај, који увози, да је само тућ агент, сахо вршилац туђих послова. Цењећи то, као стнар јасну, ја сам рад да у овој прилици и поклоњу тога, што је доктор Лаза Илић објасњо како се разуме овај члан 3 последња алинеја и како га разумеју г.г. владини повереници, који су онда били делегати при склапању оних уговора прочитам исти. Она гласи овако: „На захтев сопственика стоке администратнина власт овако: „На захтев сопственика стоке администратнина власт у земљи, у којој је стока увезена односно њена власт, где је констатовала болест увезене стоке и одакле се транспорт врши, може допустити да се стока одмах заколе и тако заклана продаје само ако природа заклане стоке и т. д." Ја бих дакле молио г.г. делегате, да обрате пажњу на овај конкретан пример. Дође и пр. експорт спина, па се закоље које брашче с тога што је бобичано Лепо дакле, ако је бобичано брашче шкодљиво за здравље, да ли ће се и од сада као што је до сада рађено према овој ветеринар конвенцији допустити да се од бобичаног брашчета спанина продаје пошто зашто за спанџије и ако се има уверења да је таква спанина добра за употребу и краљевске масти и да здрављу не худи.

После онога питања стањеног г.г. повереницима владиним молим вас, господо, да ми допустите прећи на оцену извесних поглед г г. Вук. Петровића и Андре Борђевића, којима су оцењени овај пројекат уговора. Стањајући се у неколико на гледиште г. Миловановића, са којих је оцењено противразлоге г. В. Петровића о троцарини, обртној порези и конопљина, ја то остављам и прилазим оцени радова. које је г. Петровић изнео противу такозе на увоз жита, која сада има овоју сталну стопу према прећашњој пропаловној. Г. Петровић тврди да ће при увозу жита наши продавци трпети терет од повећане стопе од 50 на 75 крајцара. Ја држим да нема разлога томе тврђењу, јер ће при куцији новуће ону висину стопе него продавци, када се добро узме у рачун велика и развијена млинарска индустрија у Угарској са својим великим извозом у туђе земље нан Аустро-Угарске.

Да бих доказао своје тврђење, ја ћу се задржати на једноме факту, који се десиваво нашим трговцима, спекулантима и под оним садањим уговором. Дакле, било је прилике, кад се

нашим свињама правило сметње за продају на штајнбрушкој пијаци. Наши су се трговци тада много користили тиме што су купци немачки уживали ту повластицу, да, кад купе од нас и пренесу транзито да им се овда врати она царина, коју су положили при увозу. Услед тога су наши трговци могли имати добру цену за своју стоку. Даље е те исте тачке ја мислим да ће се тако односити и на само брашно. По томе је неоснована тврдња г. В. Петровића да ће продавци житни искључно. Што се тиче г. Андре Ђорђевића, ту немам ништа да говорим, пошто је г. Миловановић напоменуо, да питање о величини стопе царинске при увозу не решава и питање о интересењу потрошача. Ја ћу вас молити да у овом случају станемо на право земљиште, и то из два разлога, из разлога финансијског и из разлога економског. Уз разлог г. Милова поменућа ја мислим да ће г. Ђорђевић моћи боље схватити да висока царинска стопа неће падати на потрошаче, јер је природно да ће се наша индустрија услед заштите царинске развити и увећати земаљску производњу истих артикала, који се увозе. На тај начин путем такмичења ће наши потрошачи јев тиније куповати све артикле.

Налазећи, дакле, да су сви разлози, који су пали овде у Народној Скупштини, већином у том смислу, да је овај уговор добар, ја имам још неколико напомена да учиним, које се не односе непосредно на тр. уговор, но који најистакнутио утичу на њих. То је онај ред мисли: да је заиста крајње време да им треба да тежимо емансипацији у тој мери да се ујутиио нашем унутрашњем самоопредељењу, да ћемо оним путем, *који би нас одвео не само правом чисто економског развитка, него и у правцу своју других развитака, као: финансијском, материјалном, просветном и културном развитку народном*. Ја сам у овој прилици сагласан са шефом напредне странке г. Милутином Гарашанином, о чијим сам се патриотичким изјавама јутрос уверио, и који, признајући погрешке свога владавине, налази, да је дошло крајње време да се сва сложимо. Ја у томе идем даље и велим треба поредити да све корисне и скривене силе земаљске прикупимо, средимо и упутимо свакој на свој пут, било у правцу просветном, трговинском или сводбраћајном. Мислим да тада не би било за наше производе само једне пијаце на северу наше отаџбине у Аустро-Угарској, већ би требало нам сводбраћај везати и са солунском пијаце, као што би га требало железничком пругом тимочком ка западу Србије везати и за прави запад Европски. Да би за тим требало да се користимо односима и тежњама политичким Немачке и Аустрије. И Немачка и Аустрија имају по традицији један пут, који крче. Тај пут, господо, зове се Drang nach Osten — значи продирање на Исток. У том продирању на Исток Аустрија је развила своје тежње парочито од онда од када је политичка историја њена упућена да иде све више ка Истоку, од када је још пре двеста година суђивана од сиога утицаја на запад европски и уједињењем Италије и ако није изгубила свој велики значај, од када је индустрија од стране Немачке потиснула и са којом она тежи да економски завоје народе на балканском полуострву. О томе продирању ми морамо водити озбиљно рачуна. Али конкурент у такмичењу Аустрији на Балкану је Немачка. И ко је год имао прилике да прочита говоре посланика, известиоца и министра трговине у аустријском парламенту, тај је могао да види да су се они помирили с том мишљу, да они треба с нама да поступају колико је могуће више на земљишту равноправног народа — на равној нози. Она је већ изјавила своју дењизу, да се слаже с Гледстоном у том гледишту, да Балкан треба да припада балканским државама. То је све лепо, али ја држим да је и наша патриотска дужност да не пропустимо да те тежње, које странци према нама имају, да их много боље и више разумемо и снима се силама стараио да их развијемо.

Ја држим, да је то неопходно потребно. Ми као народ, који је кроз векове имао да се бори са мусломанским народом, морамо дозвенти да се сагласимо да нас они не сматрају да смо високо образован народ, но признајући то, ми смо и народ, који нема оволико развијених потреба, ни квареха, ни оних оних услова, који чине теншим живот оних више цивилизованих народа, и овда ја вас молим, да се разумемо у том случају.

Аустрија и Немачка као државе, које имају народе што хоће да чине опресију, притисак над нижим народима као виши културни народ, онда ми као раса засебна, као племе српско, треба да чинимо све могуће мере да станемо на браник интереса наше племена како економски тако и у погледу напионалних наших интереса. У овом случају и ако нисмо убеђени да је овај уговор задовољно у њиој мери наше све финансијске и економске тежње, ја сматрам да треба да примимо уговор с том напоменом, да ова клада уђе у оцену све оне говоре, који су данас пали овде у Скупштини, а који се односе на оне тачке, које су нејасне. То је једна страна; друга је ова, да треба поћи путем, којим ћемо очекивати не само да влада и посланици створе закоие, који ће ујутити нашу домаћу и полопривредну индустрију на напретку, већ држим, да је дужност свију нас да као Срби образујемо патриотска друженја, како ћемо као потрошачи примити наше производе, па и ако нису најсавршенији, опет да волимо, ценимо и љубимо оно што је наше, те ћемо на тај начин, чувајући нашу самостаиност политичку и економске интересе наше, моћи поћи оним путем камо нас води наша народна мисао.

Михаило Поповић — Господо! Реч о трговинском уговору толико је много изнела разлога, да је готово исцрпла све, што се имало рећи. И да сам знао, да ће бити толико много говорника, не би се ни јавио за реч, али кад сам већ то учинио, онда вас молим, да ми допустите, да што је могуће краће изнесем гледиште, које имам на данашњи наш трговински уговор Ја мислим, да кад се већ хоће да говори о овом новом уговору, онда су свега два питања, којима треба Скупштина да се занима, јер од решења тих питања зависи и гласање о уговору.

Прво је питање ово: Да ли је збиља овај нов уговор бољи од старог? Друго је питање: бар ако би се и нашло, да је бољи од старог, да ли је тај уговор направљен, и да ли су успеси наши њиме постигнути оволико колико наш положај према Аустро-Угарској у економском и политичком положају допушта, или је мање постигнуто?

Допустите ми да пређем, решавајући прво питања. Из говора свих предговорника видео сам, да се ми сви слажемо у овоме: да у уговору трговинском мора бити заштићен и интерес привредни и финансијски. Ја у напред изјављујем: да сам на страни оних, код којих су привредни интереси далеко претежнији него финансијски. На не само то, него мислим, да држави сав задатак и јесте у томе: да појача привредну снагу народну, да помогне што више материјалном богатству народном. Све установе, на чак и све моралне, које ми изгледале да нас везују за небо, и да се само другим светом баве и те установе служе у крајњој линији јачању народног богатства, јер ако не би било у друштву морала, сами производачи имали би мало разлога и воље на рад. Најзад дакле важност положаја на привредну страну једног трговинског уговора. Разуме се, да и финансијски интереси морају бити заштићени; али према оном, што сам рекао, морају бити заштићени само у толико, у колико се неће штетити привредни интереси наше земље.

Сад ћу да пређем на поређење новог уговора са старим, и прво ћу изнети: у колико су наши финансијски интереси у њему боље заштићени него у старом, а за тим ћу да разгледам, у колико су наши привредни интереси у новом уговору заштићени боље од оних у старом уговору.

Прва и најјача добит финансијске природе новим трговинским уговором долази од саме нове основе царинења, по којој ће се од сад наплаћивати царина по тежини, а не по вредности. Док се роба из Аустро-Угарске царинила по вредности, дотле је, као што сви знамо било широко поље злоупотребама, тако, да се је често плаћало испод половине праве царине. Разуме се, да је тиме губила државна каса знатан део својих прихода. Сад пак овом новом специфичном тарифом нема сумње, да се стало на пут свима оним злоу-

потребама, којих је да сада било, а којима је главни циљ био да се што мање новца унесе у касе државне. То је једна велика добит за наше финансије.

С друге стране поред добити, коју нам ће наше финансије, овом новом тарифом добио је и јавни морал, јер ја налазим да су овом новом тарифом узети у заштиту сви поштени трговци. — трговци, који нису мислили да се служе недопуштеним средствима, трговци, који плаћају праву и потпуну царину, јер су по старој тарифи сви поштени трговци долазили у немогућност да конкуришу са онима трговцима, који су служећи се тим неморалним средствима вазда били у могућности, да свој есап јептиније дају од оних, који су поштено плаћали потпуну царину. По овом новом уговору поштени су трговци сачувани и од њих је отклоњен страх, да их туђа несавесност и неморалност упропасти. А то је такође једна велика добит морална. Друга је корист по наше финансије у самом повећању тарифе на многе аустро-угарске артикле, који се уносе, а трећа је добит у монополима. Ми, као што знамо, по старом уговору писмо имали права на монополе. Истина само је било нешто, што је могло да ласка нама, јер у овом уговору било је одредаба, које су везивале руке колико нама толико и Аустрији јер се старим уговором и Аустрији бранило, да подиже монополе. Ну та одредба сем празна ласкања није имала апсолутно никакве стварне вредности. Њоме Аустрија ништа не губи, као што ме би опет добила бан и вад се ме би на то обвезала, јер Аустрија као индустријска земља и не може увођати монополе. Не може с тога, што би у том случају плаћала велике оштете појединим индустријалима.

Ми пак ће писмо у њеном положају. Код нас, где индустрија није развијена, земљиште је за монополе много неповољније. С тога је та одредба у старом уговору за Аустро-Угарску била врло повољна, а за нас врло штетна. Овим новим уговором та је, по нас штетна одредба замењена новом, по којој Србија истина не може произвољно увођати монополе, али је бар задобила право на још четири пока, на која по старом уговору није имала права.

Финансијске даклe користи од овог новог уговора има још у толико, што Србија сад има права да установи нове монополе, на које писмо имали права по старом уговору.

Четврта је корист, парочито у укинућу диференцијалне тарифе. Јутрос је један од господе предговорника казао: да је то мала добит и да она неће изнети више од 40.000 дин., с тога што целокупна царина неће панети више него 800.000 динара.

Ја сам парочито разгледао оне еспапе, који су имали права на то повлашћење, да плаћају половину прописане тарифе и видео сам их врло велики број, — број толики, да несна знатно штета наше интересе. Далеко више но што је господин казао — но укинућем диференцијалне тарифе, колико су добиле наше финансије, још много више добила је наша привреда и парочито наши занати. У привредним је интересима нашим, — ма да ја не припадам оним судма, који у заштитној ћумручини траже једино средство, којим се може подићи привреда у земљи, да се удаваљем веће царине на стране производе, повећану у такмичењу са страним производима, парочито они наши производи, који су у нашој земљи израђују и који нашју погодаба за повољно развијање. У производима два су главна фактора капитал и рад. У колико је капитал већи и у колико је у рад унесено више техничког знања; у толико је производ у надметању јачи. На вад се зна, да су наши суседи и у једном и у другом погледу јачи, онда је са сзим појмљиво, да су наши производи у надметању слабији и да их треба што већом царином на туђе еспане повећати. У старом уговору не само да то није учињено, него је бан напротив смањена царина у половину на оне аустро-угарске еспане, који се, или у нашој земљи израђују, или за које има повољних погодба за израђивање. Треба само прочитати све еспане повлашћене, на ће се одмах добити ово уверење.

Ја сам, читајући стари угопор и тражећи еспане — продукте, који су повлашћени на Аустро-Угарске, нашао на првом месту да је заштићена проста хартија, — дакле ова сура проливача и артија од сламе. То је једна такав артикал, за који не треба много капитала и који би се лако могао подићи у нашој земљи.

Тај, дакле, артикал, који би се могао код нас да израђује, тај артикал добио је за Аустро-Угарску толике повлашћице, да је плаћао половину прописане царине. Не знам ди то, да се оних очигледно било противу наших привредних интереса, а на корист Аустро-Угарске.

Али најважније је, да је причарија била она заступљена и плаћала половину царине. Ми ће имамо онакве занатлије, који се баве тиме, и ко је посматрао израђевине тих људи, а парочито оних у Алексинцу, мора им се дивити. И стари уговор, наплаћујући половину уговорене царине на ове артикле, није ништа друго учинио, него потпомогао борбу аустро-угарских производ'ача против наших занатлија, те да и они проћу оним трагом, којим су прошли и толики многи наши занати, чије се жалосни траг лепо може видети у Загодини.

За тим долази стакларија разновсрена. Доста је да напоменем ово. Ми имамо једну фабрику стакла. Ово је веће други поклупај да се код нас израђује стакло, а на спази начин, ако је иде потребна заштита. то је потребно тој фабрици. Нема сумње, да у конкуренција на првом месту игра улогу капитал и рад. Мало пре сам казао, да у колико је капитал јачи, у толико је јача снага и техника, у толико је лакше водити борбу. Дати им још право да плаћају половину оне царине, то не значи ништа више ни мање, него да лакше униште нашу производњу. Тиме је учињена велика штета нашој привреди. На не само то, него и гвожђа и гвожђарије и све прераде од гвожђарије. Ви знате, да имамо доста занатлија, који се баве занатима са гвожђем. Исти разлог, који вреди за гричарију, вреди и за ово. На чак и алати од дрвеларије, који се код нас могу да израђују, и који ће се на првом месту радити, док закон о занатлијској школи није један пут примене. Записите колико се ту далеко иште! Справе и алати од гвожђа и челика, на пиле за сено и њубре, бургија, ловате и т. д. све су то ствари, које се код нас могу успешно да израђују. И те баш ствари, за које и по сапна теоријама треба највише заштите, баш ове ствари, које се израђују у нашој земљи, оне су остале без заштите у нашем старом трговачком уговору. Није ли то најочигледнија доказ, да је диференцијална тарифа по старом уговору била не само тежа на њене финансијске интересе, него да је била још далеко штетнија по развоће радиности у нашој отаџбини, јер је смањењем царином у пола помагала стране производњаче да убију и униште један читав рад привредника, а то су наше занатлије. Овај нови угопор укинуо је диферен. тарифу, а тиме је учињена велика помоћ нашим занатлијама, јер ни је створено повољније земљиште у надметању са страним производњачима.

Морам признати, да у прилог наше привреде долази и успех наш у томе, што је за наше производе задржата већином она тарифа, која је била, а која се међу тим разликује од свију других држава, које уносе своје спроизве у Аустро-Угарску тиме, што је царина на наше производе много мања од оне, коју плаћају друге државе при увозу у Аустро-Угарску.

Најзад као резултат наших добих финансија, као резултат свих оних мера, које су учињене, да се наше финансије појачају, јавља се овог јача наша привредна снага. Јер кад се финансије опораве, кад поставимо буџет на здраву ногу, или ако још успемо, да дођемо до каквог вишка, онда ћемо имати могућности, да држава као богатија, боље потпомогне наш привредни развитак, него ли као држава која се дави финансијским неприликама. То су, господо, добре стране угопора.

Али поред тих добрих страна наш трговачки уговор није ни без рђавих страна. Ја истина налазим, да је такса у опште на наше производе релативно добра у толико, у колико је за друге државе већа; али према користима, које Аустро-Угарска

има од Србије, као земљорадничке земље, мислим да је требало задржати бар ону стару стопу која је била на жито. До душе ја не мислим да нам оних 25 крајцара, које се увозе у Аустро-Угарску пропадају. Нема сумње да свих тих 25 крајцара неће плаћати наш произвођач, јер се клиниарима, који препродаје у брашно нашу пшеницу врћају, те ће према томе и њену цену давати српском житу, али опет не верујем да ће повишење те цене бити у свих двадесет пет крајцара, већ да ће у најмању руку те крајцаре поделити с њима угарски клиниари. Сваколико овде ми не стојимо у овој добити, који смо имали по старом уговору где је било чистих 50 крајцара, а не 75.

Даље налазим, да сно ми финансијски оштећени тиме, што нам је тромарина ограничена на извесан број артикала, па не само то, него су неки артикли, на које смо имали права тромарине, са свим укинути; код неких је утврђена цена. А код неких смањена, као код свећа и строгата кафе. Го а код неких смањена, као код свећа и строгата кафе. Го а код неких смањена, као код свећа и строгата кафе. Го сводо, на што крити, у том погледу стара тровачки уговор боо је боља. Не стоји ово, што је казао г. Милован Мило завонић. Он вели, да смо добили нешто, што нисмо имали по старом уговору, да можемо и на производе, које непрађујемо у њиној земљи ударити тромарину. И доиста на први поглед ствар тако изгледа, али није тако. Ови пажу: дајем ти до можеш да удариш тромарину и на предмете које не производи, али те ћу предмете да ти набројим ја. А ко старом уговору имали смо права, да ударимо тромарину произвољно на све предмете њихове, који се у њиној земљи производе, а сад по овом новом уговору немамо то право. Друга рђава страна ове тромарине у томе је: што се мени чини, да није никако било места тражењу Аустро-Угарске, да нам она одређује саму стопу што се тиче тромарине. Ја бих могао још да нађем разлога, да кажем с тим захтевом, док је постојао напољем разлога, да кажем с тим захтевом, док је постојао напољем уважали начин одређивања тромарине, можда би то могла бити последица неповерења, да се неће ударити на наше оволико колико на њихове. Али кад је утврђен процент, онда мислим да томе неповерењу и утврђивању цена није било места.

Што се тиче ветеринарне конвенције, ја као посланик с њом не могу бити задовољан, с тога, што је њена стока подвргнута прегледу ветеринарском 8 дана, без учешћа наших људи. Тиме што су наши људи избачени и немају учешћа у прегледу, врло је често могуће да политички, а не ветеринарски разлози утичу на пропуштање наше стоке. Надати се је, да Аустро-Угарска унесе што већу искреност у примену тих одредаба, јер само од тога, колико буде унела искрености у тај посао, зависиће њена држава према њој и на време уговора а напотито при прављењу идућег уговора. У осталом колико наши, толико исто и њени правилно сналени интереси траже, да се ове одредбе примењују са најнеком пријатељском искреношћу.

Али и ако нисмо задовољни с том ветеринарном конвенцијом, кад би ово ставили питање: како стоји данашња ветеринарна конвенција према старој, опет би одговор био на страни ове нове ветеринарне конвенције. Јер, док овде потпуне бојазан од неискрености, дотле се види у старој конвенцији по чл. 5, да је довољно било имати само основану сумњу. А сумња је, господо, сумња. Кад затраже политички разлози и потреба, онда реч „основана“ не чини ништа. Сумња може се увек протурити као основана и она не даје оволико, колико стручни преглед у Аустро-Угарској. Кад упоредите све колико стручни преглед у Аустро-Угарској. Кад упоредите све оно, што налазимо данас као најзгодније у тачкама старог уговора и конвенције, са оним, што је боље у новом трговинском уговору, нема сумње да и ја долазим до уверења до кога сте и ви дошли, а то је: да је овај трговински уговор бољи и да ћу према томе и ја за њега гласати.

Још само реч две, да одговорим на оно питање, које је постављено: да ли је уговор направљен онако, како би та збила могли направити према положају, који ми имамо према Аустро-Угарској. Неки су од господе посланика рекли, приступајући на овај уговор још и с тога, што мислимо да је стање под овим уговором боље од стања без уговора. Та збиља и под овим уговором боље од стања без уговора. Та збиља и страховање од стања без уговорног на сваки начин долази од нашег положаја, у коме ми стојимо према Аустро Угарској на то се исто чуло и у аустријској скупштини. Код њих је било посланика, који су тражили: да њихова политичка и економска надмоћност треба да нађе израза и у трговинском уговору.

На процењујући своју економску надмоћност над нама, они не само да нису били задовољни овим уговором, већ су тражили од нас и много неће много неправедније уступке а све на штету наше земаљске производње. Процењујући своју моћ у економском погледу, а потцењујући опет с друге стране нашу моћ, један од њихових посланика казао је: да ми кад би смо повели царински рат са Србијом, Србија не би била кадра да га издржи ни по године. Ја не познајем непосредно аустријске прилике, али српске знам. О Аустријским приликама не могу са ситуношћу да говорим, али према ономе, што је њихов известилац у парламенту казао, ја видим да се они не налазе у бог зна, каквом бољем положају од нас. Сами знате да је Аустрија земља индустријска, а Угарска земљорадничка. Аустрија је више стало до тога да тура своје производе на Исток и земље на Балкану (на Исток у ужем смислу) јер то су једине земље, где она може наћи пијаце за своје индустријске производе. На запад не може се гурати, на запад могу њи само њене сировине. На како стоји Аустрија са својим фабрикатима на пијацама балканским? У Солуну по сопственом признању њихова известиоца енглески производи већ су за $1^{7}/_{8}$ потиснали аустријске фабрикате. У Грчкој два пута је већи увоз енглеских фабриката од аустријских. У Румунији где је Аустрија до прог јуна 1886 пре царинског рата, по известиочеву признању држала пијацу у својим рукама, Немачка данас доноси од целокупног увоза двапут више него Аустрија. Ја мислим да резултати политике трговинске коју је Аустрија водила према Румунији, не могу је никако навести да таку политику тера и према Србији. Нема сумње, да високо и сами имали штете од царинског рата, али штета по Аустро-Угарску у таком случају неуздано не би била мања. Ово сам навео само с тога, да се зна, да царински рат не може нас толико заплашити, да ће Србија из страха пристати и на неправедне уступке. Колико год ми он био неповољан и за нас толико би исто ако не и више био неповољан и за њу. И с тога мислим, да се царина на жито могла добити мања и у томе би уговор могао бити бољи.

Допустите ми да завршим говор са особитом радошћу, што сам данас чуо једнодушну пијаву уверења свих говорника, да ми збиља сви треба сложно да вредно на поправци нашег привредног стања. Док смо се физички борили са нашим непријатељем, српски народ давао је јуначке дружине, које су са оружјем у руци протестовале противу насила. У економској борби, наоружајмо се патриотизмом, који би створио у нашој отаџбини дружине, вазда спремне, да принесу и личне жртве јачању народног богатства и наше привредне снаге. Тиме ћемо најпоуздање створити земљиште, са кога ћемо у будућим уговорима имати много више успеха.

Пера Павловић. — Г.г. Предговорници у својим говорима готово су исцрпели све оно, што сам ја имао да кажем, али као члан одбора, коме је било поверено проучавање овог трговачког уговора допустите ми да скренем вашу пажњу на једну ствар. Овде се у извештају вели: „Прочувши пажљиво и озбиљно поверени му посао, потписани се одбор не боси мишљу, да су овај уговор и конвенција такви, какво би Народно Представништво желело. Они су за нас поред свих добрих страна у извесним одредбама довеле и тешки и неповољни.“

Наша бојазан, која потиче од уговора и конвенције потиче више од саме конвенције. Пошто је и о конвенцији о свему говорено, хоћу да скренем вашу пажњу на неке одредбе. Из прво месту важна је ствар да је новом конвенцијом избачен овај члан 5 старе конвенције. Истина г. Новаковић тврди да њега има међу другим члановима. Ја господо, налазим да тога члана нигде нема. Неки чланови дуже на тај члан нети, али нису ни из далека, као тај чл. 5 старе конвенције. У томе чл. 5 старе конвенције речено је било да само кад има сумње о болести сточној, да могу да врате

транспорт и забране увоз не дајући о томе никаквог далег обавештења. Данас пак према овим члановима који личе на тај члан то не може бити. Данас ако настане они случаји, који су били пређе, ова, Аустро-Угарска, мора напоменено дати обавештења о своме поступку. Ви знате да се пређе дешавало, да кад је пренула пијаца маховном стоком, они прављу наше транспорте под изговором због сточне болести. Тога данас више не може бити. Ако би само због пренуте пијаце Аустро-Угарска хтела да врати наше транспорте, ми имамо права да те пратиоце транспорте прегледају ветеринари и да констатују да стока није болесна, него је просто праћена што се њима хтело. Ја сам уверен, кад би се такав један случај констатовао канцилитетима декларисе у тој погледу, да Аустро-Угарска као држава прног реда не би никад више у будуће такав случај поновила. То је једна велика добит.

Друга бољазан као врло важна износи се, што је повећа царинска стопа на жито за 25 крајцара. Та је бојазан неоправдана из овога разлога. По старој аустро угарској царинској тарифи била је 50 крајцара царина на жито за све државе, данас пак све друге државе плаћају царину на жито 1 фор. и 50 крајцара, а ми плаћамо половину од тога само 75 крајцара. Дакле и ту смо добили.

И по самом трговачком уговору царинска тарифа много је боља него у старом уговору. Само на 16 предмета царинска стопа спуштена је и то махом на предмете, који за нас требају, а повишена је царина на 270 артикла. То је такође једна велика добит — и то је довољна гаранција да је овај уговор добар и да га треба примити

Истина је господо, да са овим новим уговорох неће бити сви наши сталежи потпуно задовољни, на пр. неће бити задовољни крупни трговци. А за што? Најбоље дућане и све ове палате, које видите на главном тргу у Београду, нису подигли они страни фабрикати, него тај стари уговор, само царинске по предности. Ви знате да је било случајева да је роба у предности од 50000 динара декларисана са 20000, и због тога била је у буџету одређена сума да откуп лажно декларисане робе. Тога више неће бити.

Тога, господо, у толикој мери неће бити у новом царинском уговору, јер је он по техници и тако они сувишни приходи, који су улил у џепове појединаца њих ће од сад у џепове државне. — у касе финансиске.

У опште овој дебати, која се продужава већ други дан, може се рећи, да није нашло места, са тога разлога, што се уговор нора примити или одбацити у целини. Али када се зна, да ова дебата треба да послужи као материјал за доцније преговоре, који се буду водили после 10 година, онда ја мислим, да је дебата ова добро дошла.

У осталом, да од овога уговора има неке користи, за њиси од нас самих, и од наших државника. Они треба да се постарају, да створе столарске занате и код нас. Господо, све што ми извозимо, то није луксуз, то је пређа потреба и што увозимо и то је преко потребно. И ако неће рећи код нема, неће нам говеда свиња и т. д., јер их мора имати и по томе нема бојазни да ми то нећемо продати, јер ако не на њемачко, на страну, доћи ће ступања код нас, да то купе. Најважније је нам, чега ради сам и устао, а то је то, да се за благодарим многој господи посланицима, на стрању и брињу коју сам приметио, да је показују за заштиту наше индустрије и заната. И ако сам ион посланик, ја сам наш, као занатлија, вратио рад наших скупштина и видео сам, да никад до сад није се толико заузимало за занате и радиност као сада. Сваки посланик позвао је да води и бригу о занатима и индустрији ; апоје, на ако то учине, онда ће и нашој радиности и занатима исијати лепши дани!

Председник — Исцрпљен је пријављени број говорника, само сад ако има ко од господе министра да говори нека изволи. (Вичу није нужно).

Владин повереник г. Др. Лаза Пачу — Дозволите ми господо скупштинари, да на завршетку дебате кажем само неколико речи још о предмету, који је данас на решавање.

Пре свега молим вас, да ми дозволите, умолити вас, да се не враћам поново на приседбе појединих скупштинара, које су учињене на ветеринарну конвенцију. Ја тих примедаба ја видим да постоје многе због за ветеринарне конвенције. Ја вас молим, господо, да себи не задајете бриге у том погледу. Ја констатујем овде поново, да се наша ветеринарна конвенција основа на модерним принципима за грађење тих конвенција. Најновија ветеринарна конвенција јесте конвенција која је уговорена између Немачке и Аустро-Угарске приликом последњег склапања трговинских уговора између средње Европских држава. Та конвенција јесте основа и полазна тачка за све конвенције, које ће се још јом градити. Наша конвенција грађена је стоју уз стоку по истим принципима. Сва правила, која се у тој конвенцији постављају као одбрана, да се на земљиште друге стране уговорнице са стоком не унесе каква заразна болест предвиђена су и у самом нашем санитетском закону, као мера чувања здравља наше домаће стоке, и као одбрана да се не би болест са места на које би се појавила пренела и на здраву још незаражену стоку. У колико би било праћења у том погледу у нашем санитетском закону најбитнији је наш сопствени интерес, да те праћење законодавним путем колико је могуће пре отклоњено. Главна и битна особина наше нове ветеринарне конвенције кад је уговорено са старом, којој сад рок истиче јесте ова: по новој конвенцији може бити опште забране за извоз стоке само у случају конвенцијом напред одређеном и предвиђеном. Све мере остале имају за циљ да спрече извоз болесне стоке. Ту вала нам имати на уму, да је задатак и наше ветеринарне полиције, да се о томе стара, да се ни у нашој земљи болесна стока не може кретати с места ни гонити по земљи. Кад год би било праћења транспорта, то овет неће да наступи само кад је болест код стоке констатована и у том случају по конвенцији мора такав случај бити констатован протоколарно и утврђен стручним мишљем. Сматрам за потребно, господо скупштинари, овде нарочито изјавити да су нам са најмеродавнијег места по сигурним преговорима дата уверења, да ће се конвенција примењивати најлегалније. Нека сумње господо, кад год се уговор један гради, потребно је, имати вере у искреност друге стране уговорнице. Ја мислим да се не варам, кад полазим да нема разлога сумњати у дата нам уверења. Одиста не зна се, шта будућност крије. За тај случај ја могу, господо скупштинари, само поново констатовати, да смо ми трговински уговор дали за ветеринарну конвенцију. Ако би у пређу наших права била ометена, не кривицом својом, већ неком злом пољом, онда нам не би остало ништа друго, него да се старамо очувати своје право онако како је то једино могуће, то јест праћењем се за саму основу и полазну тачку на преговоре и њихове уговоре.

Дозволите ми, да бацим једам кратак поглед и на трговински уговор. Многи од скупштинара, који су у уговору говорили у тоју ове дебате износили су мане и недостатке и налагласали да Србија ни приликом склапања овога уговора није добила оно ино, колико је очекивала и желела. Одиста није добила оно ино, колико је очекивала и желела, то можемо најбоље посведочити ми, који смо по налогу владе и њеном овлашћењу, преговоре ове водили. Ми најбоље знамо, колико нам је влада у задатак ставила била, и колики смо део тога задатка успешно скршити могли. Ја нас господо могу уверити да је и влада, која нас је овластила, а и ви, који смо преговарали, да смо велики, обоје уложили најскрупније све своје знање и одушст да стечено својој земљи користи колико се више може. Овде ако хоћемо, да смо праведни у оцени, не смемо сметнути с ума, да је код сваког уговора у сукобни рез о погодби и измирењу обострапих интереса. Код њиједног уговора не би се могло доћи до резултата, кад њиједна ни друга страна уговорница не би хтела помаћи се, од постављене нете. До уговора може се доћи, само кад обе стране уговорнице поћу једна другој на сусрет. Ко је, господо, пратно ток дебате у аустријском парламенту о новом трговинском уговору са нама, могао је стећи уверење да смо ми оном приликом остали ближи својој нети, но друга страна уговорница

т. ј. овим новим уговором Србија је добила више тековине но Аустро Угарска. То је, господо, нашла срећа Приликом првог уговора добила је више тековине Аустро-Угарска и нашла је садашњи резултат у нешколико нашада за овај први резултат. Правда захтева, да ово сада баш овде констатујем, да до овога резултата без сумње дошли не би, да од друге стране уговорище није било врсна нама предусретљивости и ако је она била и спора и трома о чему најбоље сведоци други рок преговорања. По себи се разуме, да нисмо нашад нашли, без жалба остати ће би могли и принуђени би били тражити какав било надад.

Мени је изванредно мило, што сам код сних говорника, који су узимали учешћа у овој дебати могао констатовати изванредну бригу и старање за нашу привреду и наглашавање нешне важности за нашу отаџбину. Мени је исто тако мило, што је, нашад случај тако хтео, да нова нашад баш пред почетак саме дебате о новом трговинском уговору објави у Скупштини свој програм у коме највишње место заузима привреда. Могу, господо скупштинари, да кажем то, да нам нов трговински уговор налаже једну свету дужност према народу да најозбиљније и најсложније сви од реда поради на подизању народне привреде, јер будите уверени, господо, да само онај народ који је крепак и снажан у својој привреди, која по томе располаже довољном економском снагом, може рачунати на то, да при преговорима трговинским остане што ближе својим идеалима. Ако сно дакле ради, да приликом нових трговинских преговора, којима ће рок наступити, но сарнетку оних, који сада почињу, желимо да забележимо неће тековине за нашу отаџбину, — не смемо ни за часак заборавити на задатак, који је напред обележен. Ја нећу овде да подижем никакве инкриминације, али сни знамо, да је тај задатак за време трајања овога уговора био са свим потпуно другим условима, у будуће то несме бити. Поред тога вала нам се најозбиљније постарати, да у најкраћем року за своје извозне артикле створимо код себе, код куће трговачки центар, своју домаћу пијацу, како би они потрошачи, који наше артикле троше, могли набавити их на пијаци нашој, а не од посебника. Не нарушио се, то су задаће, које нам императивно поставља нова трговинска уговор. Ја са радошћу констатујем, да се у сним говорима, који су се овде чули, наглашавала важност ове задаће.

Надам се, да ће се сложити са мном и они говорници, који су изнесли само наше нове трговинском уговору, као и они, који су му истицали и добре стране. — кад тврдим, да смо новим трговинским уговором, добили нод главом много шири кров, но што смо га имали у старом уговору. По природи саме ствари са свим далеко отићи нисмо могли од полазне тачке — старог уговора — али смо напред отишли колико се могло, на будућности је нам да полазне колико је то.

Министар нар. привреде Раша Милошевић. — Молим вас, господо, да ми допустите да и ја нешколико речи кажем о овоме трго. уговору. Весма ми је пријатно, што могу да кажем, да дебата њена јуче и данас, долинује престављитељу српског народа. У целој тој дебати нидн се јасно највећа жудња, да новим уговором буду заштићени наши привредни и финансијски интереси: нидн се брига да се створе и одрже они односи, који треба да постоје између суседне монархије и наше отаџбине. Они интереси не занимају само нас, они су привлачили и патриотску бригу наших продака; они су обратили пароћиту пажњу оних државника, који су дошли после првог рата на управу земаљску.

И ја се слажем с оним говорницима, који тврде да царинска политика, што се данас води између нас и Аустро-Угарске између нас и страних држава, води своје порекло од берлинског уговора. Истина је, да нам је тим берлинским уговором стварно у дужност, да уређимо наше трговинске односе на основици модернној, да стари трговински уговор, што га је Турска била закључила с другим државама, замењено трговинским уговорима специјално закљученим између нас и страних држава. У томе је наш добитак; признање не само политичког него и економског самоопредељења. И ако је то истина, нам се берлински уговор није гарантао у начин и правац, који треба да се изводе ти трговински односи између нас и Аустрије и других земаља, који су нам начелно продиктовани на берлинском конгресу. По моме мишљењу, они који су били учесници, и ако не као стварни чиниоци, а оно бар као саветодавци — од стране наше државе, и којима је стављено у задатак да утичу на стварање самога трактата берлинског, и колико се нас тиче, нису били довољно охрабрили правац, у ком је ваљало остварити примирење обавезе. Прва и капитална погрешка, коју су они учинили одмах после Берлинског уговора, то је закључење првог трговинског уговарања са Енглеском. И та је погрешка повукла са собом и оне погрешке, што су учињене 1881 године, а којих се ни неможемо да отресемо ни дан данас. Она господо, која су закључила уговор између Србије и Енглеске нису одмах узели за основицу специфичну тарифу, него су узели за основицу прегоиарања тарифу ad valorem. Ту исту погрешку, само у мањем размеру, учинили су и они, који су закључивали трговински уговор с Аустро-Угарском 1881 г., т. ј. по вредности. То је, по моме схватању, грешка и ја сам је као народни посланик још 1881 год. нашео у Скупштини, кад је био претрес тог уговора. Та грешка повукла је за собом све оне економске и финансијске штете, што их претрпесмо за прошлих 10 година. Истина је, да је у енглеском уговору двогуба грешка. Једна лежи у томе, што је уговор закључен на основи најнижег повлашћења; а друга је, што је царинска тарифа уђешена по вредности. То право најнижег повлашћења створило је немогућне за закључивање уговора на већ устуљеној основини и с осталим државама: право дато једној држави преносило се и на друге државе; у место нарочите погодбе, важило је опште право за све државе.

Та погрешка господо, вала признати, у нешколико је исправљена и умањена уговором од 1881 год. Тада је био закључен уговор између Аустро-Угарске и Србије, и право да кажем, то је био крик трговинским уговор специфичне природе, у коме су у нешколико унесене специфичне одредбе царинске и потпуне одређени односи, који треба да постоје између два суседа. Али тадашња влада, и ако је покушала да за најважније артикле из Аустро-Угарске одреди царину по тежини, опет је за већину артикала уговорила да се наплаћује царина по вредности. Само вала ври том и то признати, да је царињење по вредности, што беше успојено 1881 год., незгодније од царињења по вредности у уговору са Енглеском у томе, што су у последњем уговору, тачно и потпуније одређени услови, под којима се може царинити роба по вредности, ако је отклањена да ће се царинити по уговору с Енглеском. Али та одредба у Енглеском уговору која није унесена у уговор с Аустро-Угарском уништена је уговором између Немачке и Србије; на и она лепа идеја, која је 1881 год. успојена на начело преговарања, напуштена је уговором између Немачке и Србије.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 8 СРЕДА 23 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

9 САСТАНАК

11 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(Реф. Милетић, в. г. Угарац)

У место да се задржи начело царињења по тежини, и да се оно усвоји и између Немачке и Србије, ово је на против усвојен принцип да се производи царине по вредности. То је, господо, толико омело наше финанцијске приходе, да нећу ни у колико претерати, ако кажем, да сво ми декларисаньем робе по вредности на основу уговора с Немачком изгубили преко половине царине наше. Ја нећу да наводим примере из моје сопствене праксе. Таких примера има врло много. Да није тога било наши би финанцијски приходи били сигурнији. Да је то тако као што ја тврдим нека нам је најбољи доказ то, што су сви наши трговци — увозници царинили своју робу по уговору с Немачком, који је био по вредности, избегавајући оне одредбе у Енглеском уговору, којим су увозници доста били везани, те нису могли тако далеко ићи у подцењивању лажних рачуна. То начело, господо, које је по наше интересе финанцијске и економске било врло штетно, новим је уговором отклоњено, и ми по новом уговору немамо више царине по вредности, немамо више могућности да се може вредност од сто динара подносити као вредност од 25 динара, нема више прилика да се подносе фалсификовани рачуни, јер су све те могућности овим уговором отпале, што је добро страна царинске тарифе по тежини. То што сам сад казао, потврдиће и супремена преговарања, која се воде између појединих држава; кад се сви образовани народи лању тог принципа: царињења по тежини, онда је несумњива корист што смо и ми усвојили такву тарифу.

Поред те, тако звање тарифе по тежини, од које имамо велике користи, отклоњена је, господо, новим уговором још једна околност, која је била штетна, колико по наше финанције, толико, ако не још и више, по наше привредно стање.

Ја ту разумем диференцијалну тарифу.

Доиста постоји уговорна тарифа између нас и Аустро-Угарске, која је обавезна и за све уговорне државе, које се користе правом најповлашћеније државе. Међутим, Аустро-Угарска задржала је за себе искључиво право, да може неке артикле увозити и испод оне уговорне тарифе, она је за те артикле створила монополе, с којима нису могли конкурисати истоветни артикли других држава.

Јутрос је мало речи, као да су врло слабе користи од тога, што је укинута диференцијална тарифа.

Ја хоћу да вам напоменем за један такав артикал, а то је артија. Истина, није се сва артија користила диференцијалном тарифом, али се боме користила баш она артија, која се највише увози у Србију. То је она проста артија.

На ономе артиклу нама ће се производи удвојити, да се најблажије изразим, јер је стопа два пут већа према пређе повлашћеном стању. Покушаји за подизање фабрика чињени су на основу повлашћене тарифе, па вод се нашло људи да се баве овом мишљу, нема сумње да ће се оволике послу смелије одати, кад се буде царина два пут већа наплаћивала.

Исто тако стоји и са грнчаријом, која је такође у половину царине плаћана, међутим, тога сад нема. У опште диференцијалном тарифом добијено је, што се у нашу земљу не могу увозити артикли, који се могу код нас направити, јер је по старом уговору, била на њих ударена слаба царинска стопа. Дакле, то је велика добит.

Говорено је исто тако, да се не сме да ударa трошарина, сем на оне предмете који су овде, у новом уговору набројани.

Господо, ако се ја не варам у додатку к чл. 10 јасно се види, да ми имамо права да ударамо трошарину на пиће, јестиво, храну и т. д. а не можемо је ударати само на неколико предмета, на које смо до сад могли. За нас је само обавезно да и на извесне наше предмете ударимо трошарину, ако желимо да на такве предмете иностр.-угарског порекла ударимо трошарину.

Дакле, право ударања трошарине није искључено, оно постоји и у новом уговору, него нам је сад само признато да ударамо трошарину на много већи број артикала, којих код нас нема. Треба само прочитати чл. 10 старог уговора и његов додатак, и онда ће се видети на шта ми имамо права да ударамо трошарину сада, а на шта смо имали право да је ударамо. По садањем уговору имали смо право да је ударамо на цигар папир, мирисана сапуна, шећер, дуван, барут и т. д., док овим новим уговором број тих артикала, знатно је повећан. Повишен је дакле и број оних артикала, на које можемо трошарину да ударимо. Пошто се дебата о овоме уговору и сувише отегла, то хоћу да скренем вашу пажњу само на једно питање.

Мој поштовани друг г. Јоца Јовановић, кога овде не видим, вечна ме је задужио, да се мало више задржим, на његовом кратком, али категоричком одговору о доброти новог уговора. Он је говорио кратко, али, чини ми се, вечна по-

пушо; он је рекао, да ми апсолутно ништа не добијамо новим уговором, да је стари бољи на с тога ће, вели, и да гласа против овог уговора. Чак он налази, да обртна пореза није требала да остане у овакоме облику, да се узима по вредности, него да се и она удара по тежини. Г. Јоца је сигурно заборавио, да то није царина, него пореза. Да тако суди његга је помела сигурно, та околност, то што се обртни порез узима у царинарници, кисело је због тога да ће то бити некакав додатак царини. Ја то одлучно поричем, обртни порез је једна врста непосредног пореза, тако је он квалификован у нашем закону о непосредном порезу, и кад је то истина, онда је питање: како би изгледало кад би ми сад тај порез наплаћивали по тежини? Царину још и можемо ударити по тежини, али како би је могли ударити на производе према вредности, од којих се сад узима извесан проценат; онда би и у закону о порезу била читава једна сквала, по којој би се имао наплаћивати обртни порез но тежини на наше производе. А куд би нас то одвело?! Да је г. Јоца мало више мислио, ја држим, да то не би казао.

Сем тога, г. Јоца Јовановић учинио је, управ да кажем, један грех према своју земљу, кад је рекао да ће да гласа против тровинског уговора. Тај његов грех у опоме је.

Да је г. Јоца сточарски или житарски трговац, он не би смео рећи да ће да гласа против уговора.

Кад се узме, господо, да ми извозимо само сувих шљива просечно годишње близу 7,000.000 дин., кад узмемо, да извозимо пекмеза више од пола милиона дин., кад узмемо да извозимо пченице 6—7,000.000 дин., кад узмемо, да извозимо ражи тако исто, не мало у вредности од пола милиона динара, кад узмемо да извозимо тако исто овса у 400.000 дин., волова на 7,000.000 дин., кад узмемо да извозимо свиња на 12,000.000 дин., онда дакле обратимо пажњу на то, да ми целокупног износа у Аустро-Угарску добијено годишње 45,000.000 дин; онда ја мислим, да би била грехота, кад би се усудио предлог г. Јоце Јовановића, да се гласа против угонора. Они који би то учинили ја мислим, да се не би смели, да појаве у народу. Ко би на тај начин хтео да тече популарности, тај би је врло скупо платио (Чује се: тако је).

Оне статистичке податке, ја не бих износио, да не на то није изазвао говор г. Јоце.

Истину да кажем, јако ме је дирнуло, кад мој стари друг г. Јоца тако говори.

Пало је такође реч о томе, да је наша извозна трговина, на коју ја много полажем, сувише високом царином оптерећена. Ја молим, господо, да само неколико речи проговорим о историском току, који се дошло до овакве царине, каква је данас.

Потребно је, господо, да изнесем факт, да је први пут, кад је 1881 год. закључен уговор између нас и Аустро Угарске, остала општа тарифа за неке наше извозне артикле; Аустро-Угарска, није нам хтела од те своје тарифе попустите ни на житу, пшеници и т. д.

Доцније господо, мислим баше 1884 или 1885 год. Аустро-Угарска је променила своју општу тарифу и знатно је повисила царину на те артикле, које ми извозимо. Да је онда, кад је састављен и уговлен тај уговор уговорена стопа, на мекар она била и неповољнија од онданње аустро-угарске тарифе, ипак би то био добитак у томе, да се не налазимо могућности да променом опште тарифе плаћамо више. Међу тим шта се десило? — Десило се то, да смо после неколико година доживели, да плаћамо вишу царину него у трентутку, кад је уговор склопљен 1881. Онданња влада разумела је шта то значи за нашу извозну трговину, кад се повишава царина на наше најважније извозне артикле, она је пошто по то хтела, тражила и радила да се не повишује царинска тарифа на наше најважније извозне артикле. Ма да је повишена стопа по општој царинској тарифи аустро-угарској. Аустро-Угарска останила је и даље ону исту стопу која је била у почетку, кад је уговор склопљен. Али, шта сво ми који за то дали то нам они нису дали за наше прне очи, него је Аустро-Угарска влада изашдала од тадање владе онакав расиис, који ћу имати слободу да вам прочитам. Он гласи: Царинити еспање, које отпремљају аустро-угарски поданици из Трста и Ријеке уговорном тарифом нето онако, као што царине еспање, који долазе из Аустро-угарске монархије. Тај расиис надао је тадањи министар финанеија, г. Вукашин Петровић, који сад замера овом утоворсном стању.

Он је баш јутрос говорио како новим уговором није ништа добивено, што се увоју из слободних пристаништа Ријеке и Трста не могу доказити неће повластице него што их има роба из осталих пароши аустро-угарске. Ја на против тврдим, да је много добивено јер сви скоро производи, који се не израђују у Аустро-Угарској, а прелазе преко ње добијају право грађанства, долазе у њихов слободан промет, тек нешто плате царину за улазак у Аустро Угарску. Увозили су се пређе у Србију из тог пристаништа производи из неуговорних држава, који би требали под нас да плаћају царину по општој тарифи. Сад кад је то отклоњено, он тврди, да тиме ниште добивено Дакле, за оне повластице, које смо ми добили од Аустро-Угарске, а које нису предвиђене одних, кад је трговински уговор 1881 прављен, ми смо платили тиме, што смо морали на слободних пристаништа Ријеке и Трста примати на штету нашу производе из неуговорних земаља, на пр. чак коже из Бразилије и других неуговорних држава, са којима нема она никакових трговинских уговора.

Даље имам још једну ствар да напоменем, на коју, чини ми се, није нико обратно пажњу, а што је према моме уверењу такође једна велика добит. Једна одредба уговора гласи: уговорним повластицама могу се користити производи индустрије из Аустро-Угарске земље, дакле. који су постали у самој Аустро-Угарској и који су производи индустрије аустријске, а то значи ово није могућно да се уговорном тарифом користе производи не аустро-угарског постања, изузев оних, који су специјално у уговору сваонемути, мора дакле да су аустро-угарске земље и индустрије.

Да би могли оценити, колика је добит са овим уговором у погледу царине на наше жито, ја ћу да упоредим неколике податке, колико наплаћују друге државе царину на увоз жита у своју државу. На пр. Немачка наплаћује 5 марака на пшеницу, на раж 5, на овас 4 на, кукуруз 2 марке. На једног вола наплаћују царину 30 марака, а по уговорној тарифи 20 марака. Сад цените колику ми добит имамо од овог уговора, кад плаћамо царине на једног вола само 4 фор. Да наведем још један пример. У Француској по максималној тарифи за једног вола плаћа се царина 40 дин., а по минималној 30 д. На једног вола по минималној тарифи плаћа се 38 дин. Према уговорној тарифи са Аустро-Угарском ми немамо да плаћамо само 4 форинте. Ја мислим, господо, да смо ми тарифом добили ово, што друге државе тарифом не дају никоме. Ја сматрам да је уговорна тарифа 4 форинте за једнога вола једна велика одбит за Србију, и да можемо само да кажемо хвала Аустро-Угарској, што није тражила неку царину на наше извозне артикле, ова ку царину, какву наплаћује према другим државама у циљи да заштити своје сточарство и пољопривреду.

Ја бих господо имамо да товоримо још о неким приједбама, али сматрајући, да су те примедбе, као неумесне побијене, ја нећу да заморавам даље вашу пажњу, него ћу само да вам скренем пажњу на једно питање, а то је на питање о једној тачки из општег дела трговинског уговора. У једној тачки тога дела, мислим баше тач. 8 каже се, да ће се на нашој земљишту аустро-угарски поданик оштетити истим дужностима, којима су оштећени наши привредници. По овоме новоме уговору, ко год се од аустро-угарских поданика настани у нашој земљи, мора се покоравати нашим законима, којима се покоравају и наши грађани. Тога такође није било пре у уговору. Ви знате врло добро, како је то рађено. Ја излазим да је и то један добитак врло великн.

Завршујући овај говор, господо, ја најављујем своју радост што ће уговор бити једнодушно, против једног гласа, примљен; ја волим што се овом приликом показало, да смо сви чланови разних партија нашли, да је доиста овај уговор користан и може се рећи много корисиији него што је стари

уговор био. Ја дакле молим поштоване посланике, да дају свој глас за овај уговор, а нека суме да ћемо се кроз најкраће време уверити, да је он по нас корисније од старога

Димитрије Ђирковић — Министар народне привреде рече у своме говору, да сви трговци нису хтели своје есапе да царине по другим уговорним тарифама но само по Немачкој и то подносећи царини лажне рачуне. Ја не могу допустити, да се на овоме месту баца овака пријавитина на све трговце и протестујем у име свих трговаца, који се нису оваким пријавом средствима служили да себи користе а државу оштете узимајући исте у заштиту против овакве оптужбе.

Министар нар. привреде Раша Милошевић — Ја примам примедбу г. Ђирковић, може бити да ми је измакла из уста нехотице таква реч, да су сви трговци фалсификоване рачуне подносили; међу тим ја повлачим ту реч натраг и кажем, да има неких трговаца, који су били у томе несавесни, да су подносили фалсификоване рачуне.

Председник — Претрес је свршен. Има реч г. известилац.

Известилац М. Весник — Господо, колико сам год до сада имао прилике да са галерије, или што но веле, кроз прозор посматрам рад у овом високом дому, ја нисам никад имао прилике да видим известиоца у подеснијем и срећнијем положају него што се налазим ја овде пред нама. Мој положај је олакшан не само убедљивим и дубоким говорима г. г. министара финансија и народне привреде, не само стручним говорима г. г. владиних поверених, не само једнодушношу у крајњем резултату данашње дебате, у том резултату, да се овај уговор овакав какав је предложен прими него је према одбору и његовом известиоцу учињено још и више: јамац је са више страна, на чак и са оних од куда се могла очекивати строжија оцена, јасканом речима изражено признање на знању и труду, којим се проучавали уговор и на објективном суду, који су о њему донели, што до сада није био у толикој мери обичај. А допустите, господо, да и ја и ако немам много да говорим, одговорим својој дужности као известилац, а ја вас уверавам, да и наше стрпљење неће злоупотребити. јер ћу бити врло кратак, пошто видим, да сте досадањим дугим дебатом и сувише заморени.

Ја се господе неће задржавати на појединим говорима г. г. посланика већ с тога, што су исправке, које су биле потребне и које иду у духу самог извештаја нашег одбора, у главном учињене. Допустите да рекнем неколико реči поводом говора мог поштованог колеге г. Андре Ђорђевића. Ја не претендујем ни на какву стручност у питањима политичке економије. Али се мени чини да је погрешно, кад г. Ђорђевић тврди, да се у уговору није у довољној мери заштитио интерес домаће индустрије, Кад се узме на ум, да је у поређењу са старим уговором у овоме спуштена царина само на 16 артикала, који се уводе, да је задржана она иста као што је у старом уговору на 26 артикала и да је повишена на 270 артикала, и кад се к томе узме у обзир начело политичке економије, да се царина баш и повишава на увозне артикле с тога, да се омогући развиће домаће радиности и индустрије; онда ја мислим, да је у овом трговачком уговору, који је пред нама у велико воћена пажња о том обзиру.

Тако исто не могу да се сложим са г. Ђорђевићем ни о оном, што је он говорио о монополима. Истина је да монополи нису никакво циље; истина је да се они у напредним културним и индустриским државама следују са врло непријатељским очима и истина је, да су они тако штетни, јер сметају развићу слободне индустрије и по трговину корисне утакмице. То, што се може рећи за индустриски развијене државе, то се по мом мишљењу, у толикој мери не може рећи за државе, које се налазе на почетку културног и индустриског развића. и код којих монополи могу често да послуже као клица за развијање домаће индустрије и радиности. Остајући само на овом једном одговору, од свих одговора, које бих имао да чиним овде, ја вас молим, да се задржим за тренутак само још на једној тачци.

Господо, напоменуо је да је уговор са Аустро-Угарском од 1881 год. закључен под тешким приликама у којима се Србија налазила у тренутку кад је ишла испод турског јарма. То је један факт, противу кога се не може ништа говорити. Али, по моје скромном мишљењу, тешкоћа је учињена ире, но што се закључио уговор са Аустро-Угарском; та је тешкоћа учињена и сарињена онда, и то не само за сених 10 година на овамо до данас, но може бити за још других 10 година на можда још и за далеку будућност. Та је тешкоћа учињена онда, кад је 1880 год. закључен уговор са Енглеском. Основна је погрешка у економској политици, господо, да се трговински уговори закључују прво са државама, које стоје даље од нежне, која треба да закључује трговинске уговоре и са државама, које са земљом, која их закључује нису сразмерно мале трговинске односе. Ту основну погрешку изгледа као да нису увиђали наши државници, који су закључили први наш трговачки уговор после проглашења независности. Међу тим она је дошла са своју намерно. Јер, као год што је Енглеска 1878 год. довела у нарочити положај према себи острво Кипар и као што је том приликом Аустрија на то гледала мирним и пријатељским очима да тиме добије заузе за себе исти и још повољнији положај у Босни и Херцеговини, тако исто је пуштена Енглеска да она на првом месту закључи уговор са Србијом, на онда је требала да дође Аустрија, да се користи том основом и да изводује за себе оно, што жели. Разуме се да се Енглеска није одрекла права да се користи тековинама, које би Аустрија задобила за себе, јер је Енглеска у уговору са Србијом задржала право највећена повлашћене државе и она се тим правом користила одмах 1881 год. познатом вам декларацијом. Ја налазим дакле, да се при закључивању овог данашњег уговора пошло са правилније основице и у колико се његове одредбе могу узети као повољније за Србију, у толико се може бити у извесној мери има за то пред многих других околности заблагодарити и овој.

Мене би далеко одвело над би почео да говорим и о томе у каквом се положају налази Аустро-Угарска као међународно правна једнина, кад закључује уговор према Србији, она, у којој је једна половина пољопривредна земља и у којој та половина има да се борк са конкурепцијом српских пољопривредника, и у којој је друга половина индустриска, која према српским производима може заузети са свим други положај, — ја тиме нећу за сада морити ваше стрпљење. Ја ћу да вам искажем и у ње одбора и у своје скромно име само још један разлог, који нас је поред осталих руководио да вам поднесемо извештај у томе смислу, да овај уговор и конвенцију примите у пуховој садашњој целини.

Да се, господо, учинило у своје време оно, што је требало да се учини; да је законодавно тело било позвано у Августу месецу прошле године, да реши о овоме уговору, онда би овај дом могао читати још приличе, да оне рђаве стране овог уговора, које се у њему налазе одсудно критикује, да их може бити одсудно и одбаци и да тиме изађе, да са суседном монархијом стуни у нове преговоре, у којима би се, може бити, могло добити што, пре него што је Аустро-Угарска могла да спрши овај уговор у својим законодавним телима и од кога данас она не може да одступи. Да се дакле овако радило у данас она не може да одступи. Да се дакле овако радило у данас она не може да одступи. Да се дакле овако радило у

одређеност у тропарванским законима; 5) Што је у њему такође него у досадањем уговору изведена одредба о праву страних, нарочито аустро-угарских, поданика у Србији; који су до сад на штету српских грађана, привредника и занатлија имали нарочите повластице; 7) Што у њему за наша жита добијамо сразмерно повољне погодбе; 8) Што се у ветеринарној конвенцији долазо до тога, да се добију јасне одредбе, и ако су зато можда те одредбе строге. Ја сам, господо, уверен, да ако се са обадве уговорне стране, т. ј. обе државе уговорнице, буде поступало са потпуном лојалношћу, са потпуном искреношћу; ако се овај уговор и ветерин. конвенција буду поштовали како су и потписани, да ће тај уговор онда бити на корист Србији, а да Аустро-Угарска неће у том случају бити у штети, у каквој ли могла бити, ако би покушала да на штету Србије тумачи извесне одредбе уговора, те да тиме изазове с наше стране мере, које писмо ради да без нужде употребљавамо, али које бисмо, у нужној обрани, веома згодно могли употребити. (Одобравање.)

Председник — Претрес је свршен, сад ваља приступити гласању, и ја ћу поставити овакво питање: ко је за предлог да се овај уговор усвоји у начелу, како га је одбор предложио, нека седи, а ко је против, нек устане? *(Сви седе)* — Објављујем, да је у начелу усвојен једногласно.

Сад настаје питање о томе: како ћемо применити чл. 73 пословника који гласи: „Кад Влада буде поднела Скупштини на одобрење према чл. 52 Устава, уговоре закључене између Србије и страних држава, Скупштина неће гласати о појединим члановима уговора, нити ће моћи решавати о каквим изменама и допунама.

Ако би се у току првога и другога читања учиниле примедбе, на коју одредбу уговора, онда ће се поводом те одредбе моћи тражити, да се предлог врати одбору. Усвоји ли Скупштина такав предлог, одбор ће пре него што се приступи коначном гласању поднети Скупштини извештај о свима на тај начин уједињеним му одредбама. Извештај може тражити: или да се уговор прими, или да се одложи, или да се одбаци.

„Извештај ће се наштампати и раздати Народним посланицима. Скупштина ће моћи наставити претрес и донети коначну одлуку тек пошто протекне 24 часа, од како је тај извештај раздан.

Кад Скупштина реши да се уговор одложи, тог ће бити најављено овим речима:

„Скупштина одлаже одлуку о поднесом јој уговору, и међу тим обраћа Влади пажњу на ове одредбе (Изнети од речи до реч текст тих одредаба.)"

Као што видите, према овом члану не може се на чисто известе, да ли се под првим читањем разуме оно, које сме већ учињено, или се разуме поновно читање као при другим законским предлозима. Ја држим, да би се по самом смислу онога члана могло поступати, да се прво читање, које је пре учињено, сматра као прво читање, о ком говори чл. 73. А пошто при том првом читању није учињена никаква примедба ни одређног посланика, то се према томе може сматрати као да је прво читање свршено и уговор примљен. Ако пак Скупштина тако сматра, као што то сматра и председништво (смеје): Сматрамо, не остаје нам друго, но да заказ ажемо, да ће друго читање бити 16 овог месеца у 4 часа после подне. Сваке ли се Скупштина са предлогом председништва? *(Сваке се)* —

За сад је исцрпљен дневни ред. Сутра је на дневном реду друго читање пројекта закона о привременом уређењу трго. односа између Србије и Немачке. Седница ће бити у 9 часова пре подне.

(Састанак је трајао до 7 час. по подне).

10 САСТАНАК

12 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јокимовић

Почетак у 9 и по часова пре подне.

Присутни су г. г. министри: председник министарског савета и министар просвете, министар војни, министар иностраних дела, и министар народне привреде.

Председник — Отварам десети редовни састанак.

На дневном је реду: други претрес пројекта закона о привременом уређењу трговинских односаја између Србије и Немачке.

Изволите чути известиоца.

Известилац Милош Марковић. — Чита чл. 1 (ст. 8)

Председник — Станьам на гласање, ко је за то да се прочитани чл. 1 прими, нека изволи седети, ко је противан, нек изволи устати? *(Сви седе)* — Примљен је чл. 1.

Известилац — Чита члан 2. (стр. 8)

Председник — Прима ли скупштина прочитани члан 2. *(Прима)* — Примљен је и 2 чл.

Тим је примљен цео пројект закона и сад о њему имамо да гласамо поименце. Молим г. секретара да прозива. Ко је за то да се прочитани пројекат прими гласаће *за*, ко је против гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*; Алекса Трајковић *за*; Андра Николић *за*; Андра Стевановић *за*; Андрија Параћанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Радичић *за*; Арса М. Дреновац *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Благоје Божић *за*; Богосав Поповић *за*; Васиљије Живановић *за*; Великир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Војин Карковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило М. Јовановић *за*; Димитрије К. Димовић *за*; Димитрије Илићановић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Ђарковић *за*; Доброслав М. Ружић *за*; Драгутин М. Дедијанц *за*; Драгомир Ив. Рајовић *за*; Ђока Анђелковић *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хранковић *за*; Живко Срећковић *за*; Живко Малованац *за*; Здравко Паушовић *за*; Јован И. Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шемлић *за*; Јованча Стојановић *за*; Јоца Ж. Јовановић *за*; Јоца С. Јовановић *за*; Јоца Селић *за*; Др. Лаза Докић *за*; Др. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јокимовић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Љуба Ковачевић *за*; Марко С. Ђурић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Шпабић *за*; Мика Хаџи-Томић *за*; Максим Срећковић *за*; Милан Ђ. Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Миленко Весић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Митар Мићовић *за*; Мића Бранковић *за*; Михајло Веселиновић *за*; Др. Михајло Вујић *за*; Михајло Косовљанин *за*; Михајло Марковић *за*; Михајло Мартинац *за*; Михајло Поповић *за*; Михајло Радовић *за*; Михајло Ристић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Поповић *за*; Новак Милошевић *за*; Пакле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Вукићевић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Павловић *за*; Радован Милетић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Ранко Б. Тајсић *за*; Раша Миловојевић *за*; Раша Нишић *за*; Сава Грујић *за*; Светозар Славковић *за*; Симо Костић *за*; Сотир Т. Арамбеловић *за*; Сретен М. Гогић *за*; Др. Станојло Вукићевић *за*; Стаиио Петровић *за*; Стапча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић

за; Тодор Дидић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојчић *за*; Тодор Костић *за*; Урош Шљапина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Вуковић *за*; Никола Пашић *за*.

Председник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је 107 посланика и сви су гласали *за*; према томе прихваћен је овај пројект закона једногласно. —

За сад немамо ништа више на дневном реду. Кад ће друга седница бити, ја ћу објавити а то ћу учинити одмах чим добијем извештај од кога одбора да је свршио посао.

Раша Нинић — Молим вас за реч.

Председник — Изволите.

Раша Нинић — Имам да управим једно питање на председништво. Прошле године скупштина је решила...

Председник — Питања се чине у почетку седнице а не сад.

Скупштинску седницу закључујем.

(Састанак је закључен у 9 часова и 50 минута)

11 САСТАНАК

14 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јокимовић

Почетак у 9½ час. пре подне.

Присутни су г. г. министри: председник министар. савета министар. просвете и вероисп. послова; министар војни, унутрашњих дела, спољних послова, природе и финансије.

Председник — Отварам Скупштински састанак. Изволте чути протокол деветог састанка.

Секретар А. Ратарац прочита протокол.

Председник — Има ли ко од господе посланика да примети што на прочитани протокол? Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Изволте чути протокол десетог састанка.

Секретар Љуба Јокимовић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја)*

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини

Секретар Љ. Јокимовић чита:

Тодор Милошевић, нижи чиновник министарства грађевина у пензији: Аксентије Јовић, учитељ из Крупња; Владислав Ђурчић, матичар дувански, стоваришта у Шапцу; и Петар Лешјанин, благајник барутане у Обилићеву, — моле да им се узме извесне године службе;

Стеван Јовичић из Лупнице (у ср. колубарском); сељани из Ловака (у ср. расинском); и Стојан Стојковић из Мелове (у ср. пољаничком) — моле да им се извесне утрине уступе на уживање;

Никола Тарабановић из Ратара (у ср. јасеничком) и Обрен Веселиновић из Борава (у ср. ужичком) моле да им се врате више плаћене порезе;

Јосиф Ресимић, бив. артил. наредник, и Коста Шурдиловић, бив. кондуктер, моле да буду повраћени у службу;

Јован Николић, служитељ при канцеларији ср. врачарског; и Христина, удова пок. Милутина Ђокића — моле за државну помоћ;

А. Орешковић, пуковник у пензији моли за нову пензију;

Суд општ. Милушиначке (у ср. бањском) моли за поновни преглед општ. утрине;

Јанићије Ђурић из Калудре (у ср. добричком) моли да се исправи погрешка, те да мање пореза плаћа;

Сељани из 9 села окр. крушевачког моле, да им се опрости интерес на дуг за отплату земљишта;

Јов. Тасовић, цинтер из Београда, моли да се испита лек противу филоксере, који је он пронашао;

Одбор школе Причињачке (у ср. сврљишком) моли да се о државном трошку направи квартир за ђаке;

Сељани из Грбавце (у ср. сврљишком) моле да бив. председник општински буде протеран;

Есхаф трговачки, мушијски и бојаџиски из Чачка моли да свеће лојанице и сапун прости буду ослобођени трошарине;

Сељани из Кунана (у ср. рамском) моле да њихово село буде засебна општина;

Милош Ђурић, трговац из Београда, моли за накнаду извесне штете;

Јов. Стевановић и др. из Бобова (у ср. ресавском) моле да се од целог среза наплати извесни трошак.

Јов. Чутанац, рачуновођа општине Јасичке (у ср. темнићском), Живко Лазић из Пожарешца; Митра, удова пок. Л. Миленковића из Америка (у ср. косјарском); сељани из Виче (у ср. добричком); и Дим. Дончић из Станичевца (у ср. нишавском) — жале се на поједине и државне и општинске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се се одбор[у] за молбе и жалбе. —

А сад изволте чути две молбе за одсуство.

Секретар чита

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину да ми одобри шест дана одсуства, јер ми је нужно да одем до куће због извесних послова својих.

Одсуство почећу употребљавати од данас.

12 Јуна 1893 год.
у Београду

Народни посланик,
Михаило Стојаковић

За тим,

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми дозволи одсуство од пет дана и то 14, 15, 16, 17 и 18 ов. месеца; ово ми је потребно због домаћих мојих послова.

11 Јуна 1893 год.
у Београду.

Миња Бранковић,
народни посланик.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражена одсуства? *(Одобрава).* —

Јављам Скупштини да сам дао г. Светозару Славковићу пет дана одсуства. —

Изволте чути два питања упућена г. г. министрима правде и грађевине.

Секретар А.л. Ратарац чита:

ПИТАЊЕ

на

Господина Министра Правде

По члану 150 закона о изборима народ. посланика, све кривице, које су овим законом предвиђене, судови извиђају и суде као хитне.

Међу тим, мени је познато, да многи судови још до да-нашњих дана нису узели у поступак кривице, које су учињене о изборима 25 фебруара ове године, или ако су узели, узели су ток по неко дело, колико да би избегли прекор, а ово овако раде за то, да би дали могућности, да се многи кривци извуку од одговорности и не искусе заслужену казну.

Зато питам г. Министра:

1, Јесу ли њему познате овакве радње појединих судова;

2, Ако јесу, је ли предузимао што противу таког не савесног рада, и ако није

3, Мисли ли господин Министар предузети нужне мере противу оних судија, који ова питања суђења одуговлаче те да тиме спрече извршавање закона.

12 јуна 1893 год.

Београд.

Андра В. Параћанин
народни посланик.

ПИТАЊЕ
на
Господина Министра Грађевина

Окружни друмови Јагодина - Трстеник и Крагујевац - Крушевац, трасирани су још 1872 год. али ни до сада нису израђени и у добро стање постављени, те да би се могли употребити, управо код ових смо путова као и код их немамо а међу тим ово су једини друмови који везују ове четири важне трговачке тачке.

Питам Господина Министра:

1, Је ли познато господину Министру овакво рђаво стање ових овако важних друмова;

2, Мисли ли господин Министар оваквом стању учинити крај и наредити да се једном ови друмови израде?

12 Јуна 1893 год.

Београд.

Андра В. Параћанин,
народни посланик

Председник — Ова питања упућују се дотичним министрима. —

Изволите чути један захтев првостеп. пиншког суда, којим тражи, да се г. Војин Ђурковић, народ. посланик може узети на одговор.

Секретар Ал. Ратарац чита:

„Г. Министар правде саопштава захтев пиншког првостепеног суда, да Народна Скупштина одобри, да се г. Војин Ђурковић, народни посланик, може узети на одговор, због увреде и клевете, путем штампе нанете г.г. Димитрију Цветковићу, проти и Шапти Дробњаку, из Пирота.

Председник. — По скупштин. пословнику треба да се образује нарочити одбор, који ће овај захтев проучити. Свака секција треба да изабере по једнога посланика, који ће у тај одбор ући. Ради тога дајем 10 минута одмора да се секције састану и изберу овај одбор

Тако исто секције ће изабрати по једног члана и у одбор за оцену посланичких предлога.

После одмора

Председник. — Да продужимо рад. Изволите чути резултат избора.

Секретар чита:

Одбор за оптужбу:

Максим Сретеновић, Марко Ђурчић, Јован Сопроновић, Михаило Мартинац, Велимир Карић, Сотир Арапчеловић, Стојан Станковић;

Одбор за посланичке предлоге

Никола Николић, Милун Миљковић, поп Богосав Поповић, Здравко Пауновић, Војин Ђурковић, Тодор Радовановић, Димитрије Карић.

Председник — Изабрата су два одбора. Један за проучавање предлога народ. посланика, који се састоји из председника свих одсека и по једног члана из одсека: и други одбор за проучавање прочитаног захтева првостеп. пиншког суда.

Ја бих молио оба ова одбора да се после подне састану и отпочну рад. —

Дајем реч посланику Весићу.

Миленко Весић — Господо посланици! Данас, у овоме тренутку, открива се у Дубровнику споменик славном српском песнику Ивану Фрањи Гундулићу. Ја молим Народно Представништво да се сад сети тога великог Србина и да с осећајем пијетета према њему, узвикне: Слава му!

Сва господа посланици стојећи саслушаше говорника и једногласно узвикнуше:

Слава Гундулићу, Слава му! —

Председник — Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду извештај финан. одбора.

Известилац Риста Поповић чита:

ИЗВЕШТАЈ
финансијског одбора о буџету Народној Скупштини

Предлог министра финансија о продужењу државног буџета 1892 год. за целу 1893 буџетску годину, који је поднесен Народној Скупштини указом Његовог Величанства Краља Србије Александра I од 4 овога месеца, финансијски је одбор проучио, те му је част поднети Скупштини свој извештај.

Ниме унутрашње политичке неприлике, створене чином Краљевскога Намесништва од 9 августа прошле године, који је дао могућности, да се у Србији до 1 априла ове године уклоне потпуне повратке у нашим државним пословима, учинили су још и ту неприлику у земљи, да се за времена није могао спремити буџет државних прихода и расхода за 1893 годину. А кад се овако важан и велики посао не гради у време, које као редовно чл. 174 Устава прописује, на брзо спремљен не може бити тачан, не може престанити право финансијско стање у држави.

Сад се пак и сувише изостало и већ половином године ушло у нову буџетску годину.

За месец јануар, фебруар, март и април ове године има најзвање решење од 1 јануара ове године, које је донесено према другоме стању чл. 175 Устава, да буџет за 1892 год. важи за ове месеце.

Народна Скупштина, сазвана у ванредни сазив 25 марта ове године није могла установо доћи у могућност, да предузме своје послове, међу којима се и ово и буџет решити. С тога је неодложна нужда државна донела потребу, да Његово Величанство Краљ, узвиша Краљевску власт у своје руке, највишим наредбом својом од 29 априла ове године одреди, да се буџет за 1892 продужи и за месеце: мај и јуни ове — 1893 године.

Народна Скупштина већ је поздравила и својим свечаним актом, Адресом, чин од 1 априла: тоне своме поступку ваља да останемо доследни и у овој прилици.

С обзиром на то, што се за мај и јуни није могло другчије поступити, но што је поступљено, као и на то, да се сад не може тачан буџет саставити, на пословску и на то, да би сад у по рачунске године врло лучно било мењати буџет због новчаних књига, — Одбору је част предложити Народној Скупштини, да се изменом предлог прими, како је поднесен с формалном само изменом, по којој ће цео предлог овако гласити:

БУЏЕТ
Краљевине Србије
за 1893 годину.

Чл. 1.

Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 годину усваја се и за целу 1893 годину.

Чл. 2

Одобрава се Краљева наредба од 29 априла ове године, којом је важност буџета за 1892 годину продужен и за месеце мај и јуни ове 1893 године.

Чл. 3

Овај закон ступа у живот од дана, кад га Краљ потврди.

12 јуна 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК
ФИНАНСИЈСКОГ ОДБОРА,
Рад. Милетић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Риста С. Поповић

ЧЛАНОВИ:

Ран. В. Тајсић, Пав. Поповић, Лаза Илић, Дим. К. Димовић, Ђура Милојашевић, Арса М. Дреновац, М. Марковић, Јоца Ж. Јовановић, Ђока Ж. Брачинац.

Председник — Ви сте г. Рајовићу тражили реч?

Драг. Рајовић — Ја сам тражио да говорим о овој ствари још пре читања извештаја одбора финансијског. Хтео сам да упутим једно питање на вас г. председниче, односно буџета и завршних рачуна за прошлу годину.

Председник — То сте истина требали учинити пре него што је прочитан извештај одборски, али иначе дали обавештење изволте казати шта имате.

Драгомир Рајовић — Према чл. 174 Устава, буџет се мора подносити Народ. Скупштини у самом почетку њена рада. У исто време подноси се Народној Скупштини завршни прошлогодишњи рачуни; а према чл. 61 зак. о послов. реду у Нар. Скуп. председништво је дужно да се стара, да се сваки предлог владин штампа заједно са разложима, кад су они ни смено изложени, и у што краћем року наштампани рада народ. посланицима.

Према овоме, пошто ми немамо наштампан ни буџет а ни завршне рачуне за прошлу годину, то ја држим, да сада о њима не можемо у опште ни говорити, нити шта расправљати.

Председник — Завршни рачуни од прошле буџетске године нису још Скупштини ни поднесени, већ је само поднет предлог, да се буџет од прошле године продужи и за ову годину. С тога ти рачуни нису могли бити ни наштампани и раздати посланицима; а што се тиче буџета, он је још лањске године штампан и ја држим, да га господа посланици већ имају у рукама, а ако га који нема може се обратити г. архивару и од њега ће одмах добити. У осталом према пословнику Скупштинском, Председништво је дужно тек од данас да да посланицима наштампан предлог о буџету и извештај одборски о њему, пошто су они тек данас прочитани. Сем тога ја држим, да није сада нека потреба да се ми штампан буџет, пошто ми данас нећемо да приступамо претресу његовом, јер то не можемо ни учинити док не протекне 24 часа, од како је прочитан и раздан извештај одборски о ономе предлогу буџетском.

Министар финансија М. Вујић — Ја сматрам за дужност да одговорим поштованом посланику г. Рајовићу на покренуто питање.

Изгледа ми, према његовом говору, да ја, respective влада, није одговорила својој уставној и законитој дужности, кад није поднела Скупштини уз предлог о буџету и завршне рачуне за прошлу годину.

Господа, која су посланици од неколико година сетиће се, да је ово питање: за што нису завршни рачуни од прошле године поднесени одмах у почетку рада скупштинског, два три пута раније постављао г. Аџуковић и ја сам му увек морао објашњавати: да буџетска и рачунска година нису једно исто. Рачуноска година завршује се концем месеца Априла, дакле 1 Маја, и тек од тада гл. благајна закључује рачуне свих државних прихода и расхода; гл. држав. благајна, тек од тог доба почиње даље да склапа завршни рачун прошле године, а да то тачно изврши потребно јој је неколико времена рада; док међутим буџетска година завршује се 31 Децембра, дакле за четири месеца пре рачунске године.

Према овоме, на питање г. Рајовићево: зашто завршни рачуни за 1892 год. нису одмах у почетку Скупштинског рада поднесени, могу одговорити, да то није учињено за то, што се завршни рачуни за прошлу годину могу поднети тек у редовном Сазиву Скупштине 1 новембра. Тек од 1 Маја централна држав. благајна има да склопи завршне рачуне прихода и расхода, па да их готове пред новембра Народ. Скупштини у редовном сазиву поднесе. А кад би се они сада поднесли, онда би се морали на брзу руку — напарски саставити и могли би бити непотпуни и нетачни. Међутим завршни рачун за 1891 год. стоји Нар. Скупштини на расположењу.

У осталом ја ћу за неколико сума доцније поднети Скупштини главни резултат прихода државних, из кога ће моћи Скупштина видети а и сам г. Рајовић, да су приходи државни у прошл. години у место 59—60 милијона, као што је било предвиђено, спали, услед наших политичких прилика на 53 милијона динара, а колики ће бити расходи, то ће се видети из завршног рачуна, који се тек има склопити, и тек кад то буде урађено Скупштина ће имати тачан преглед прихода и расхода за 1892 год.

Ја се надам, да ће се г. Рајовић овим одговором задовољити и увидети, да је управо физички немогуће још сада поднети Скупштини готове и тачно склопљене завршне рачуне за прош. годину.

Драгомир Рајовић — Потпуно сам задовољан са оваким одговором г. министра.

Председник — Са овим је данашњи дневни ред исцрпљен, а на дневни ред, за идући састанак, који заказујем за прекосутра, стављам претрес данас прочитаног предлога о буџету и подноетог одборског извештаја о њему. —

А пошто је сутра Видов-дан, то молим ову г. г. посланике да у 11 час. пре подне у свечаном оделу дођу сви у саборну цркву, где ће се давати помен изгинулим јунацима на Косову и свима изгинулима у ратовима.

Данашњи састанак закључујем. —

(Састанак је трајао до $10^1/_4$ час. пре подне.)

12 САСТАНАК

16 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола Пашић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вукчевић

Почетак у $9^1/_2$ час. пре подне.

Присутна су г.г. министри: војни, финансија и министар грађевина.

Председник — Отварам дванаести састанак. Изволте чути протокол једанаестог састанка.

Секретар Љуба Јокимовић прочита.

Председник — Има ли ко од господе посланика да учини какву примедбу на прочитани протокол? *(Стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? Усваја).*

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Милија Јовановић, учитељ из Лапова; Милојоје Сакоић, пореник среза колубарског и Ђура Стевановић, начелник среза сврљишког, — моле да им се уваже извесне године службе;

Јован Стојаковић из Пејковца, (у ср. добричком); се жања из Дрманкове Кутине, (у ср. вишком); Ђорђе Јелисавчић бантован из Пожеге; и суд општине Семегњевске (у ср. златиборском) — моле да буду ослобођени извесних плаћања државних;

Злата, удова пок. Мате Мариновића; и Марија удова пок. Ђорђа Поп-Манића, — моле за државну помоћ;

Суд општине вожељске (у ср. качерском) моли, да се министру грађевина нареди, да одобри трасу извесног пута а министру финансија да се нареди, да скрши рад односно шуме општинске;

Служители београдских вишестепених судова моле за повишицу плате;

Сељани из Стапара (у ср. ужичком) моле за исплату реквизиције;

Митар Исаиловић из Калиновца (у ср. тамнавском) моли да се нареди среској власти, да пожури са извођајем извесне кривице;

Јован Мијатовић из Шлајана (у ср. ресавском) моли да ове године буде ослобођен војеног вежбања;

Јов. Илић и др. из Стубла (у ср. полошичком) моле да судница општ. буде у њиховом селу;

Јулка Јовановић, удова пок. Марка Јовановића, жали се на инвалидски суд;

Крстиноје Ракић из Ровни (у ср. подгорском) жали се на сувишно плаћање порезе.

Аванције Поповић из Ужица, жали се на турске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути две молбе за одсуство.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Народној Скупштини

Потребно ми је пет дана осуства, па молим Скупштину, да ми исто одобри.

16 Јуна 1893 год.
Београд.

нар. посланик,
Стеван Ристић

За тим,

Народној Скупштини

Ради мојих домаћих неодложних послова молим Народну Скупштину да ми дозволи осуство за петнаест дана.

16 Јуна 1893 год.
Београд.

Милија Миловановић,
нар. посланик

Председник — Одобрава ли Скупштина тражена одсуства? *(Одобрава).* —

Изволите чути једну декларацију министра финансија.

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Народној Скупштини

По уставној одредби чл. 174. завршни рачун државних прихода и расхода за буџетску 1891 год. требало је поднети овој Народној Скупштини, коју је требало по уставу сазвати за 1 Новембар 1892 године.

Пошто овог сазива није ни било и пошто прошла Народна Скупштина, сазвана у ванредан сазив за 25 Март ове године, није могла ни да се конституише, част ми је садашњој Народној Скупштини поднети у прилогу под 1 завршни рачун државних прихода и расхода за буџетску 1891 годину.

Завршни рачун државних прихода и расхода за буџетску 1892 годину поднеће се у своје време Народној Скупштини, која буде сазвана за 1 новембар 1893 године.

КБр. 9599.

14 Јуна 1893 године.
Београд.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Завршни рачун се штампа као III прилог „Народној Скупштини").

Председник — Овај се завршни рачун раздаје господи посланицима, и који га нису до сада узели, могу га сад узети овде са стола. —

Господа: Министар финансија, грађевина и правде одговориће на питања и интерпелације, које су до сада поднете, 5 Јула. —

Има реч г. Сима Костић.

Сима Костић — Имам да управим једно питање на г. Министра Војног. У Крагујевцу при војно-техничком заводу постоји један фонд раденички, који служи за то да укаже помоћ раднику, кад који од њих онеспособи или остари, да не може да ради, или кад умре да њихове удове и сирочади добију извесну пензију. Над тим фондом има право надзора г. министар војни. Тај фонд нарастао је на 80 000 динара и сав тај новац утрошило је министарство војно или државна каса. Међу тим, услед тога, што је држава утрошила тај новац, настала је немогућност враћања обавеза друштва према правилу, и те удове и сирочад дошле су у такву опасност, да не могу примати редовно своје пензије од којих једино живе. Па за то питам г министра војног: да ли му је познато, да је тај новац утрошен и је ли новац, да се тој несрећи притекне у помоћ.

Председник — Ја мислим да је требало, да се то питање упутите г. министру писмено,

Сима Костић — Према чл. 77. пословника не стоји, да морам управљати питања писмено, већ могу чинити то и усмено. Дакле, над у пословнику није предвиђено, да мора бити писмено, ја могу то учинити и усмено, а не тражим, да ми г. Министар Војни сад одговори на то питање, него може то бити сутра, прекосутра и т. д.

Министар Војни ђенерал С. Грујић — Ја примам к знању то питање г. посланика и кад прибавим податке, ја ћу на исто одговорити. —

Председник — Има реч посланик Веселиновић.

Михаило Веселиновић — У прној сесији прошле периоде, поводом интерпелације упућене ми г. Мин. војног а од стране неколико посланика односно новосаграђене касарне пожаревачке, књажевачке и ниротске, решено је у Скупштини, да се путем комисијским прегледају и да се о њима поднесе извештај Скупштини. У другој сесији одређен је био од стране Скупштине одбор, који је имао задатак, да извештај и акта комисијска прочуи и поднесе свој извештај Скупштини о томе, но на томе је стало.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДВОРСКА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 9 ЧЕТВРТАК 24 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

12 САСТАНАК

16 Јуна 1893 у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола Пашић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вучковић

(ПОЧЕТАК)

(Мих. Весалиновић).

Ја бих молио, Народно Представништво, да ту ствар потрпи, јер тај одбор, који је за то био одређен данас не постоји и неколико чланова, који су били у том одбору, данас их нема. Дакле, молио бих Скупштину, да поново одреди одбор, да се та ствар продужи; јер, ми смо прло добро знали и сви ћемо против тога, како је у свима надлештима застој, па не ће бити умесно да и у Скупштини, тако важна ствар, као што је питање о касарнама, остане у прашини. Дакле, молим Председништво, да но томе учини што треба.

Председник — Молим вас, ви учините употребу од вашег посланичког права и поднесите предлог Скупштини по тој ствари, а Скупштина ће то примити или одбацити; али овако не може предлог да се чини. Дакле, ви сами, ако налазите за потребно, потрпите то и поднесите Скупштини предлог о томе.

Михаило Весалиновић. — Управо и ја сам писам знао, како би требало то учинити: да ли би требало путем предлога или не, јер то је ствар скупштинска. Дакле, ако треба предлог, ја ћу поднети предлог за то. —

Председник — Изволите чути неколико указа.

Секретар Љ. Јокимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског савета, Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се председник Нашег министарског савета, Наш министар просвете и црквених послова, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив скупштинске периоде за 1893, 1894 и 1895 годину, може поднети предлог на решење: Да се, изузето од члана 73 закона о основним школама, за 1892 — 1893 школску годину не изврши надзор ради оцене у тим школама.

Председник Нашег министарског савета, Наш министар просвете и црквених послова, нека изврши овај указ.

15 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и
црквених послова,

Др. Л. Доњић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Председника министарског савета министра просвете и црквених послова

Народној Скупштини

У времену од 9 августа 1892 до 1 априла ове године од стране министарства просвете и црквених послова извршена су свега седам стотина седамдесет и четири премештаја учитеља и учитељица основних школа, које но потреби службе, које по молби, које по казни. Овако огроман број премештаја наставничког особља, у вели са честим распуштањем многих школа због заразних болести, као и одређивање учитеља за председнике бирачких одбора у два маха ове године — све је то учинило, да је у основним школама често, а на велику штету наставе прекидан редовни школски рад.

По себи се разуме, да је поменутим напредним прилицама црквено школској власти одузета могућност да школски надзор у овој школској години изврши по прописи чл. 73 закона о основним школама.

Видећи се пред овом немогућности, а руководећи начелом правичности у питању оцењивања рада наставничког, потписани председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова има част предложити Народној Скупштини да изволи донети овако решење:

„Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузето од наређења чл. 73 закона о основним школама, за 1892/93 школску годину не наређује извршење надзора ради оцене у поменутим школама.“

ПБр, 4398
10 јуна 1893 год.
у Београду

Председник
Министарског Савета,
Министар
просвете и црквених послова,

Др. Доњић

Мишљење Државног Савета

Господину Председнику Министарског Савета
Министру Просвете и црквених послова

Господине,

Предлог Народној Скупштини, који се тиче одобрења, да се ове тек. год. не изврши надзор у основним школама, а који сте послали Савету на оцену и мишљење писмом Вашим од 10 о. м. ШБр. 7948, Државни Савет проучио је, и против истог нема шта да примети, па је мишљења: да га треба прихвати.

Сконстатујући Вам ово, част ми је, Господине Министре Председниче, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1730
11 јуна 1893 год.
у Београду

Председник
Државног Савета
П. Велимировић

Председник — Прочитани укази заједно са предлогом увуђују се одсецима.

Сутра ће се одсеци позвати да изберу одбор.

Секретар Ст. Вукићевић чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансије, а по саслушању Нашег Министарског Савета, овлашћујемо га да поднесе Народној Скупштини на решење: пројект закона о трошарини.

Наш Министар финансија, нека овај указ изврши.

15 Јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија
Др. М. В. Вујић

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА
о
Трошарини

Чл. 1.

Пиће и храна људска и сточна, гориво, материјал за осветљење и грађа, могу се опорезати, у корист државне касе, која се зове трошарина.

Који ће предмети од поменутих пет група трошарину плаћати, и колику, одређује се овим законом.

Члан 2.

Предмети подложни трошарини по овом закону плаћају ову порезу било да се производе у земљи, било да се увозе са стране у Србију.

Члан 3.

Предмети подложни трошарини по овом закону плаћају трошарину само ако су за потрошњу у земљи оглашени. Ако они у продају и потрошњу у земљи не уђу, или се извозе, или кроз земљу само пролазе, или увезени у земљу враћају по прописима царинским, не плаћају трошарину.

Члан 4.

С обзиром на претходне и остале чланове овога закона, трошарину ће плаћати, по тежини, ови предмети:

1)	шећер рафинисан од 100 кгр.	25 дин.
2)	шећерлеме, плава или друга ушећерена или шећером заслађена јестива или посластице од 100 к.	30 „
3)	Кава сирова у зрну или љуски од 100 кг.	100 „
4)	Чоколаде и замењене чоколаде од 100 кг.	50 „
5)	замењене каве од 100 кг.	30 „
6)	пиринач од 100 кг.	25 „
7)	зејтин за јело од 100 кг.	20 „
8)	риба слана, сува или у саламури од 100 кг.	30 „
9)	јестива од рибе, рака, пужева, шкољака и т. д. кувана, печена, пржена, маргарирана или иначе за јело зготовљена од 100 кг.	60 „
10)	Салама од 100 кг.	50 „
11)	Сир: стракино, рокфор, горгонзола, камамбер сиенателер, трапист, фромаж де бри, ардамер, пиперџал и томе слични од 100 кг.	30 „
12)	вино од 100 л.	20 „
13)	ракија финија: шампањ, малага, мишар и т. д. од 100 к.	200 „
14)	коњак, рум, ликер, и друга заслађена или замењена спиритуозна пића од 100 кг.	100 „
15)	свеће стеаринске, парафинске или од других сличних материја од 100 кг.	18 „

Примедба: при прорачунавању трошарине код течности сваки се узима да је 100 литара = 100 кгр, и обратно.

Члан 5.

Трошарину на предмете, који се са стране увозе, наплаћују царинарнице при самом увозу.

На предмете, који се у земљи производе наплаћују трошарину нарочити државни органи.

Члан 6.

Ни један трошарински предмет не може се са смештишта дићи, или у оните у продају и потрошњу унети, док трошарину и за државу и за општину не плати.

Но министар финансија овлашћен је давати за исплату трошарине и почек, уз довољну гаранцију, под овим погодбама:

за суму од	2000	до	4000	дин. 3 мес.
„ „	4000	„	6000	„ 5 „
„ „	преко		6000	„ 6 „

Почек не може бити већи од 6 месеци ма колико била велика сума.

Као гаранција могу служити само државни папири од вредности.

Члан 7.

Предмети подложни трошарини, што се са стране увозе могу се увозити само на оним царинарницама, које министар финансија за то одреди.

Члан 8.

На пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финансија нарочитим упутствима и правилима прописати. Она упутства и правила биће саставни део овога закона.

Члан 9.

При наплаћивању трошарине на предмете у земљи произведене, а од материјала, који је такође трошарини или монополној такси подложан, па је ову и платио, одбијаће се трошарина или монополна такса, која је плаћена на материјал, сразмерно количини, у којој је тај материјал за израду дотичних предмета употребљен.

Члан 10.

За одбијање даре на предмете подложне трошарини вреде одредбе чл. XVII закона о општој царинској тарифи.

Члан 11.

За хапшење по овом закону, као и за награде потказивачима и хватачима кријумчара трошаринских предмета вреде одредбе закона о царинском устројству.

Члан 12.

Кривичарнице и у опште кривице по овом закону изи ђају и у првом степену суде царинарнице и надлежне полицијске власти (среске, окружни у Београду и управа града Ниша).

Царинарнице изричу и суде у првом степену само оне кривице, које се при самом увозу догоде и констатују.

Члан 13.

Жалбе против осуда полицијских и царинских власти подносе се министру финансија преко оне власти, која је осуду пресла, а у року од 10 дана. Ово правило важи и за жалбе против одлука тих власти о наградама пријављивачима и хватачима кријумчара.

Против решења министра финансија (осим оних о наградама пријављивача) има места жалби Државном Савету.

Члан 14.

Овим законом укидају се:

1) Закон о трошарини од 18 јануара 1869 (зборник, XXII стр. 15.)

2) Закон о трошарини на дестилисане (печене) пиринчетовине тачности од 1 јануара 1883 год. зборник XXXVIII стр. 268) заједно са изменом од 31 јула 1886 (зборник XLII стр. 128);

3) Све одредбе из закона о царинарни од 19 јуна 1882 (зборник XXXVII стр. 122);

4) Закон о регалној такси на жигице од 31 јула 1886 (зборник XLII стр 123);

5) Закон о регалној такси на петролеј од 31 јула 1886 (зборник XLII стр. 119).

6) Закон о трошарини од 16 марта 1891 године; и

7) Све друге законске одредбе, у колико би овоме закону противне биле.

Члан 15.

До коначног уређења администрације за наплату трошарине, министар финансија овлашћује се да из прихода трошарине може трошити до 60000 динара годишње на плату особља за наплату трошарине.

Особље ово поставља се указом на предлог министра финансија, а има ранг и положај прегледача царинских.

Члан 16.

Чим овај закон ступи у живот, министар финансије наредиће попис затечене кафе и шећера у земљи и трошарину на њих по овом закону наплатити по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

Одредбе члана 6 овог закона преде и овде.

Ко не пријави одмах надлежној полицијској власти затечену количину кафе и шећера, или је неистините, т. ј. у мањој количини пријави, усеће му се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казне.

За ове случајеве не вреди одредба чл. 6 овог закона.

Члан 17.

Закон овај ступа у живот кад га Краљ потпише.

Мишљење Државног Савета

Господину Министру Финансија

Предлог закона о трошарини, који сте послали Савету на оцену и мишљење писмом Вашим од 11. о. м. ЦВр. 5548, Државни Савет проучио је и против истог у начелу нема шта да примети.

Што се тиче појединости, Савет налази да би овај законски предлог требало прихватити са овим напоменама, на које сте и Ви изволели пристати;

у чл. 12, и у првом и у другом ставу, изоставити речи „у првом степену.“

у чл. 3, првој врсти, изоставити речи "полицијских власти," а у другом ставу истог члана, после речи: „Министра финансија“ додати: „о кријумчарењима.“

Сасвим остајући при Вама ово мишљење Државног Савета, част ми је, господине Министре, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић.

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Нашег Министарског савета, овлашћујемо га да поднесе Народној Скупштини на решење пројект закона о општој царинској тарифи.

Наш Министар финансија нека овај указ изврши.

15 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија

Др. М. В. Вујић

(Предлог се штампа као IV прилог Нар. Скупштине.)

Председник. — Овај последњи упућује се финансиском одбору, а за прва два позивају се одсеци да сутра изберу одборе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду извештај финансиског одбора о продужењу буџета.

Известилац Р. Поповић. — прочита предлог (ст. 8) и извештај финансиског одбора о томе (ст. 62).

Председник — Сад приступамо генералној дебати о поднесеним предлогу. Ако ко жели узети реч, нека се пријави. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља зареч, то стављам на гласање: усваја ли Скупштина у начелу поднесени предлог? *(Усваја).*

Сад наводе читати члан по члан.

Известилац Р. Поповић — Чита: члан 1. у извештају (ст. 62).

Министар финансија Др. М. В. Вујић — Господо, ја бих само имао да предложим један мали амандман, који би се састојао у томе, да после речи за буџетску 1892 год. дође у загради оно што је случајно изостало, а то је ово: изузев буџете монопола дувана и соли и дирекције срп. држ. железница. Ви ћете разумети разлог зашто то треба учинити. Сви други буџети могу остати сами, једино та два буџета, буџет монопола дувана и соли и дирекције срп. држ. железница међају се сами по себи, јер то су индустријске трговинске радње државне. И за те две индустријске државне гране поднеће се скупштини изменен особен буџет у целини. Ја бих молио Народно Представништво да се овај амандман прими да се после речи за буџетску 1892 год. каже и изузев буџете монопола дувана и соли и дирекције срп. држ. железница.

Драгомир Рајевић — Хоће ли се специјално поднети на одобрење Скупштини буџети монопола соли и дувана и срп. држ. железница.

Министар финансије М. В. Вујић — Специјално ће бити поднесени у сутрашњој седници или по подне чим буду штампани.

Известилац Р. Поповић — Ја мислим, господо, да овај додатак треба прихвати под тим условом да га прво у одбору финансијском проучимо, па ако одбор нађе да је добар, онда на другом читању да га Скупштина прими. Ствар не нема ништа. Ја мислим да није згорега, да одбор о томе додатку

промисли, јер ја у овом тренутку немам довољно обавештења, и у име одбора ја сам по могу тај додатак да примим, док се са одбором не сагласим.

Мих. Поповић — Молим известиоца за објашњење да ли ће се у овом буџету читати редом позиција по позицију.

Известилац — Чл. 1. класи: „Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 год. усваја се и за 1893 годину". Према томе читаће позиције по позицију не може да буде. Само ја сам учинио примедбу на говор г. Министра финансија, да његов предлог треба да дође и у финансиски одбор и ако се он сагласи с тиме, ја немам ништа против тога, да се његова допуна унесе у чл. 1. Али само ја у име одбора не могу да је примим.

Мих. Поповић — Наш устав зна *за одобравање* или усвајање буџета *и за продужење буџета*. И за један и за други случај и за одобравање и за продужење буџета, устав је нешто навесну процедуру. Ако је ово продужење буџета, онда на основу чл. 175 устава ми знамо не би имали потребе да читамо позицију по позицију. Ну код се у чл. 175 Устава говорећи о продужењу буџета то продужење не ставља нама произвољно по нашој вољи, него је то продужење ограничено и названо привремено продужење, те ако бисмо хтели овај стари буџет да продужимо ми бисмо се противили сматрећи чл. 175, јер ту се у њему налази реч привремено, а привремено продужити значи то: да се не може тиме обухватити све ово време за које буџет траје. Као што знате буџет је годишњи закон. Његово је највише време трајања за годину дана, а то време које хоће да се обухвати од читаву годину дана не може се придавати чл. 175 са привременим продужењем, јер то не би било привремено продужење. По чл. 174 Устава ми би могли да примимо буџет онако како је предложен, али само тако ако га читамо позицију по позицију. Дакле овде не може бити речи да се буџет продужава него да се буџет усваја и одобрава и онда пређи одредба чл. 174 Устава. У осталом да се у свакоп буџету мора да говори о позицијама, да Скупштина има да одобрава буџет, да га прави и утврђује, то се види из чл. 174 устава. У првом ставу тога члана јасно се вели: „Сваке године Народна Скупштина одобрава буџет, који пређи за годину дана. Сад наставе питање: на који начин одобрава, да ли онако целокупан или по пређеду појединих позиција. На то нам даје тачан одговор 4-ти став у истоме чл. 174 устава, јер у 4 ставу тога члана устава каже се ово:

„Скупштина може поједине партије буџета увећати или смањити или изоставити." Кад Скупштина одобрава, утврђује буџет, онда природно је да Скупштина поједине партије буџета, може увећати, смањити, изоставити само тако, ако о појединим позицијама дебатује, говори.

Да неју тим овај чл. 175 не може искључити употребу чл. 174 показује реч „привремено" у чл. 175 Устава, она казује не само да га не може искључити, него да се чл. 175 може сматрати као последница задовољног завршења чл. 174 устава; он утврђује, сматрао чл. 175 устава да скупштина мора сваке године на овај начин да прави буџет. У чл. 175 устава каже се: да се може буџет продужити привремено до новог буџета. Утврђено је дакле да се може продужити, а што значи да се не може покрити оно, што се у чл. 174 устава нарећује, а то је да Скупштина сваке године мора одобрити буџет.

Ако би сад овако учинили као што се предлаже, према овоме што сам изложио, ако сам био довољно јасан, чини ми се да би учинили формалну повреду за 174 и 175 чл. устава. По вбића некако чудновато стоји ствар према овоме, што је влада у свом предлогу казала, да због прилика, које нису зависиле од нас, није било могуће саставити један тачан буџет, за који би влада могла бити одговорна. То би донеста ва владу била једна незгода да се чита позиција по позицију, јер би она онда примила одговорност за овај буџет. Али кад ја као посланик узмем да мерим те две незгоде, неволе њихову и моју као посланика, да ли ће огрешити о формалну страну устава; ја бих готово пришао овој страни да сачувамо Устав од формалне повреде и да се позиција по позицију чита. Ја не мислим, ништа у њему да мењам и ни фактички читавом целог буџета нећемо ништа добити материјално. Али нека се чита позиција по позицију, нека се сваки усвоји, ја нећу правити никакве примедбе, јер увиђам нужност да се стари буџет у целини усвоји, али тиме хоћу само да спасем устав од формалне повреде.

Може се приметити да кад се буџет не мења и кад ми ништа не добијамо са материјалне стране него само вређамо формалну страну устава, онда зашто да пробавимо толико време у читању позиција буџета. Ја држим да не треба то чинити, само с тога, да се не би створио један преседанс за будуће прилике у којима бо могло бити пред формалних повреда и материјалних повреда Устава. Држим ја треба чинити и с тога, што у овом праву ја следам у буџетском праву најновије право Народног Представништва право буџетско: које треба сачувати од повреда у свима и најмањим формалним ситницама.

С тога хоћу да се стари буџет сматра као пројект буџета за 1893 год. и као пројект да кроз сад ове фазе прође, док не постане закон. Дакле може је миниљење да се чита позиција по позицију, јер то је списао чл. 174 устава.

Председник — Говору г. Поповића било је места у начелној претресу овога законског предлога, али кад сво га у начелу усвојили, онда држим да г. Поповић не може такав предлог читати да се позиција по позицију чита.

Ђока Анђелковић — Пре него што приступите усвајању овога члана, ја сматрам да ми је дужност да проговорим неколико речи о предмету, о коме је сад г. предговорник своје примедбе учинио. Ако би се могло овим путем да се са речју „усваја се буџет 1892 и за 1893 годину" сврши одобравање буџета за 1893 годину, — ја држим, да бисмо ми у овом случају, као што је мој поштовани пријатељ и друг г. Поповић казао, учинили формалну повреду Устава. Држим да Народно Представништво има дужност да се чува од таквих повреда, које би га наводиле на рђав преседанс за будућа времена. Напослеђи, дакле, да су биле непредвиђене прилике за читавих 8 месеци и да је непредвиђени приликама био крај 1 априла, находећи још да је за ово два месеца и могло важити прошли буџет, али да је он требао да буде пројект буџета за 1893 годину. Али се жора још утврдити и то, да је од 1 априла настало нормално стање, а за нормално стање има тачна одредба у 174 члану Устава, како то треба да се изврши, како буџет да се прави и утврди.

Кад наступе прилике за члан 175 Устава, онда могу разумети да се све позиције могу утврдити једном одлуком скупштинском. Али кад наступе прилике, које све више тешке утврђењу редовног стања, ја мислим, да треба, као што ништа више, да се са формалне стране пред лицем Народне Скупштине прочита цео стари буџет као пројект новога буџета, а мислим да ће и Народно Представништво делити то миниљење, да треба ове позиције утврдити онако као што су у старом буџету стајале. Од тога нећемо ништа друго добити само то, сачуваћемо ее од формалне повреде Устава. С тога сам миниљења, да се изврши читање позиције по позицију.

Врло је тачно исказао миниљење мој поштовани друг и пријатељ г. Мијаило Поповић, кад је казао, да баш у томе праву: да претресамо буџет у појединостима сваке године и да та смањујемо или увећавамо, — лежи једно велико право Народног Представништва, које ово треба врло ревносно и врло пажљиво да чува од свакпх повреда.

Идући тим путем, који је он показао, ми бисмо требали и следовати му и да захтевамо при примању члана 1 овог пројекта, да се буџет чита — позиција по позицију.

Ако се усвоји буџет аклламацијом, значило би, да формално пређемо и члан 175 Устава, који је био основа за грађење пословника скупштинског рада. Он каже да се ни један закон не може усвојити у целини, ако пре тога члан по члан није усвојен. У буџетском питању ово се питање нарочито одликује тиме, што најситније позиције прихода и расхода имају у себи оно, што нам даје право да можемо пружити своју

дужност, да питамо од формалне повреде чл. 174. Ми, као народни посланици, не треба да се оглушујемо пред нарељења чл. 174 и 175 Устава, него треба да примимо будет као што би та примили кад би то био пројект закона за год. 1893, нарочито с тога, да се читавом члан по члан задовољи оно парламентарно осећање у нама, које треба као народни посланици да нарочито задовољавамо, кад је питање о буџету и праћу буџетском.

Министар финансије Д-р М. В. Вујић — Поштовани посланици г. Мика Поповић и г. Ђока Анђелковић покренули су једно питање, у ком би, по њиховом мишљењу, могло у овом предлогу законском у овоме облику да буде формалне повреде Устава.

Господо, не само мене, него се у првој линији ово питање најпре тиче и који би, ако не другче, а ово морало био одговоран и пред Скупштином и пред јавним мњењем — него и моје другове то је питање тиштало, јер испред невоља — које сви знате какве су — ни сно дошли ено дотле, да данас у половини године морамо да решавамо буџет за ову годину. Имајући те невоље у виду, ми смо тражили изласка из овог тесњаца. Нема сумње — ја ћу и сам признати, да је ово незовољан положај за ову владу а највише за министра финансија, кад мора да тражи изласка на тај начин, да продужује стари буџет и да по њему држава живи.

Господо, све уставне одредбе о буџету, по мом уверењу, и чл. 174 и 175 као и остале потичу из члана 102 Устава и не замишљају други случај него тај, да Народна Скупштина за идућу годину буџетску има одмах да у први седницама својим од стране владе добије пројект буџета, тако да у току од два месеца — од 1 новембра до 1 јануара — може буџет савесно прочути и решити. Међу тим какав случај сад имамо? — Готово не би било потребе, да о томе говорим, али над су господа дотакла ово питање, с бојазни да не буду формалне погрешке, онда нас молим, да обзирније у мислима; у каквој је ситуацији била влада. Буџет се није могао свршити у новембру, дошла је ова буџетска година 1893; била је сазвана Скупштина за март и опет није могла да се држи. Дошао је 1 април; у најкраћем законски могућем року сазвана је Скупштина за први јуни. Сама влада, која је 1 априла примила управу земље у своје руке, сама она никако није имала могућности да до 1 јуна као што треба прочуи буџет. У овако мучним приликама буџет се не да за два месеца свршити. Извините што ћу употребити можда тривијалан израз, буџет, који би се данас градио за месец дана да би то по мом уверењу био шарлерски израђен буџет.

Ми имамо пред собом то, да је пола године на измаку, и да је влада баш и спремила буџет и да га је поднела, да ли би он могао важити? — Ја смело тврдим не би. Скупштина ако неће да само формалну страну отежава, ној би у најмању руку требало два месеца да буџет прочуи и вотира. Ја знам из прошлогодишњих искустава, да Скупштине једва стижу за први јануар и према томе Скупштина би тај буџет радила у току месеца Јула, тако да би једва за месец август стигла. А шта би то значило? Значило би, да би дотле седам месеци од оне године протекло по прошлогодишњем буџету, што би се тако проваљало и проз књиге државне, па онда ток да ступи у живот нов буџет. Ова напомена је с тога, да само констатујем, шта нас је управо приморало, нагнало, да као један изласа из онога стања, изаза, који је овако као што је у финансијском одбору још подсицин, да признајем, но што је било у првобитном пројекту, јер му је дата и парафрска форма закона, која је сад спремљена; то је најправилнији и најболан а и једини излаз на оне невзоде. Ту не може бити говора ни о каквој формалној повреди Устава, а најмање повреде буџетског права. Говорити о том буџетском праву, које је основа уставности у свима земљама парламентарним и устанним било би залудно. Ја мислим, да то знају и сва г.г. посланици врло добро, никоме овде не нада та мисао, да то право прећа. То буџетско право стоји недирнуто, ово ништа више не каже него то, да без скупштинског, без законодавног одобрења Народног Представништва, влада не сме ни један издатак учинити. То је право, којим Скупштина или одобравајући буџет или одбијајући га обара владу, одриче јој своје поверење.

Шта имамо у овом случају? Имамо то, да но неволи што не можемо да имамо разрађен нов буџет но свима позицијама, влада предлаже Народној Скупштини, да буџет прошлогодишњи не продужава као што је предвиђено у члану 175, него да га изотвара за остатак ове године. Повреда буџетског права апсолутно никако не постоји. Народна Скупштина може да каже: примам или не примам буџет, који ми је поднесен, али не може никако рећи то, да овде има на какве формалне повреде њеног буџетског права.

Ја ћу да пређем сад даље.

Нема сумње да овде није случај чл. 175 Устава. Ово није продужење буџета. Ми смо набегли ту реч продужење, јер ако се она само и помене, то може ићи донекле, може ићи продужење до месеца Марта, до Октобра, може ићи, ако хоћете до 15 Децем., али ипак ово implicite садржи у себи ту уставну наредбу: да, ни за се буџет до 15 Децембра продужује, ипак се мора пред Народ. Скупштину поднети пројект новог буџета за ову годину. То је садржано у овим речима уставним: „све док нови буџет не буде утврђен". Дакле, ни се мора у току ове године утврдити и потврдити. Ако би дакле хтели по овој уставној одредби чл. 175 да радимо, онда би дошли на то, да би морали да изотворамо стари буџет и за то време Скупштина би морала да седи и ради. Ако би се држали оне одредбе, онда би ми морали рећи као влада: причекајте док ми будемо у стању да израдимо нов пројект буџета, на онда да га онде потврдимо, на ма то било и у Августу месецу. Ја мислим, да то не би било ни корисно ни практички вредно. — Дакле о чл. 175 Устава овде не може бити никако говора. Влада ка тражи потврање буџета, она га тражи на основу чл. 174 Устава, који каже да сваке године Народ. Скупштина одобраза државни буџет, који вреди само за годину дана. Господа предговорници кажу, да овај члан садржи у себи још и нарељење да се мора свака позиција појединце читати. Ја то не видим. Ја потврдј овог што рекох, нећу да се хватам за реч закона, што Устан не каже категорички да се то мора да учини, нећ да се „може". Ја ћу вам на овом месту поставити само ово питање: има ли где год у ставу, или у законима, који говоре о буџету или нпаче у законским нарељењима каквих год правила о томе: какав тај пројект о буџету мора да изгледа, да ли да садржи у себи 500 или само 20 листа и у опште какав и колики он треба да буде? Ја тврдим да таког нарељења ни уставног ни законског нема, које би нарељивало како треба тај пројект буџетски да се изради и Скупштини поднеси. Израда буџета зависи од савесности владе, која га израђује и од савесности Народ. Скупшт., пред коју ће влада са тим пројектом изаћи. — Према овоме, по мом уверењу, не може бити никакве повреде законске ни уставне у томе што Народ. Скупштина не би сада решила буџет читавом позицијс по позицију, већ би просто казала: успавај стари буџет од 1892 год. и за остатак 1893 године.

Господа предговорници даље вело: ми знамо да овде нема материјалне повреде законске, али се бојимо да не буде какве формалне и из те бојазни предлажу да се чита позиција по позицију. Ја, господо, не ви никако ништа против таквих жеља, само кад не би та жеља, да нечитањем позиције по позицију може бити какве повреде, донесла собом оне неволе: Прво: неволу за владу, коју је већ помешу у свом говору и сам поштовани посланик г. Поповић. Изгледа, као да је влада била лења; није уложила доволно труда и рада и састанла нов пројект буџетски, већ просто узела један буџет — Ова је исто тако могла онда узети буџет од 1890 или 1891 или чак и од 1887 год., па га поднети Скупштини и рећи: изволите сада читати и примити позицију по позицију; то дакле, значи, да влада није хтела да састави нов пројект буџетски, већ узела један стари и поднела га Скупштини на одобрење. За жене би баш онда потпуно чисто и јасно било, да би у том случају буџет 1892 *био пројекат буџета*, који је влада усвојила, и о

коме Скупштина има да донесе своје решење. Међутим ово није владин пројект већ по невољи усвојање старог буџета.

То је једна невоља. Друга би била та, што Скупштина сама треба да обрати велику пажњу на позиције буџетске и онда треба да се чита и претреса сама посебице. Ако Скупштина хоће да се држи батних страна уставних наређења, онда она треба да проучава позицију по позицију; она треба чим јој је која позиција међасна да краља финансијском одбору и да од њега тражи, да се боље и тачније позиције одређује, јер буџет, који је потпуно био подесан за 1892 год. не мора одговарати и потребама 1893 године.

Ја држим, господо, да су ово тако императивни разлози не само за мене лично, него и за једну владу х, која би била на овом месту а тако исто и за Народно Представништво, које хоће савесно да одговори своју дужности. Ни једна савесан министар финансија не би могао протурити овако брзим читањем предлог о буџету, већ би тражио да се чита позиција по позиција, само кад би то могуће било. Али од онога се овде одступа по невољи. Мања је повреда она, о којој је говорио г. Поповић, него ова о којој сам говорио ја. Теже је читати само рез бетна, но ли та у целини усвојити! Финансијски одбор по ком мишљењу усвојио је баш из тог разлога овакав облик овог законског предлога. Ово је закон по невољи, закон буџетски од пре члана, буџетски закон за ову годину, и то ни по какву ни по којој нови, већ по створеној невољи. Ми се не трешимо ни о закон о буџету нити о каква друга законска наређења, кад хоћемо да усвојимо стари буџет у целини и не читамо га у појединостима позицију по позицију, јер сами читањем позиција, ни ја смо их морали и претрести и донети и тим би градили нов буџет. Скупштина има да га овако у целини прими или да га не прими. Ако га не прими, онда не остаје ништа друго, него да каже влади, да изради нов буџет, а влада га не може савесно израдити најмање за два месеца и Скупштина би дотле седила и чекала па ма то било и у Новембру месеци. Ако Скупштина то хоће, онда ја немам ништа против тога, само резултат од тога не би био никакав.

То је моје мишљење и одговор на примедбе, које су г.г. предговорници изнели.

Михаило Поповић — За мене је врло важно питање чување Устава, и ја хоћу најпре да видим да ли је ово, што тражи влада, основано на Уставу или не, а после ћу да говорим о томе, да ли влада добија што није обезбеђени Устав или тиме над га не обилази? Мени је мило, што г. министар признаје, да ово није продужење буџета, јер само при продужењу буџета могла би да се обије одредба чл. 174 Устава. Дакле значи: да ово није продужење буџета, него да је израђење новога буџета. Ствар је сад једнако у овоме. Нема се говори како се хоће, али кад се већ уђе у обиље она одредба чл. 174 Устава и кад се уђе да се хоће да говори у опште о буџету а не о појединим позицијама у суштини, опет на крају крајева излази да је то прави пројект буџета за 93 годину, а то није ништа друго већ нов пројект. Сваке године Скупштина мора да прави свој буџет, и влада је дужна да поднесе пројект о томе. Шта ради влада сад? Она каже: ја нисам имала времена да правим буџет, и правдајуће се тиме, она износи буџет за 1892 годину. Лепо, разумем то. Али шта је то што износите? Јели то буџет, или је то закон?. То је ово што има да поставе закон, то је пројект, а каква је природа тога пројекта и сваког буџета зна се — она је да се чита позиција по позицију као што чл. 174 Устава каже.

Господин министар финанција каже: нигде није речено како се буџети праве, да ли буџет мора да има 500 или 20 листи, то није одређено, и кад нема те одредбе, онда може да се поднесе буџет и на овај начин. По моме мишљењу ово не стоји. У чл. 174 Устава стоји: „Скупштина може предложење појединe партије буџета увећати, или смањити или изоставити". Истина је дакле, да се у овоме члану не говори о листовима буџетским, али се говори о појединим партијама буџетским, а то су те партије буџетске, које тражим да се прочитају. Дакле у чл. 174 казато је како се буџет прави, све и кад не би већ било утврђене праксе. Поднесени буџет за прошлу годину, влада тражи да преди и за ову годину. Скупштина ће јој по свој прилици одговорити тражењу, али влада треба да постиже ово што хоће, на чистој уставној основици, а не да се склиза са ње, јер од овога нема никакве добити. Буџет се прошли има да сматра као пројект буџета ово-годишњег, али влада каже, да кад би тај буџет, узели као пројект, изгледало би, као да је влада израдила тај буџет и тиме би она посила већу одговорност него овако. Подносећи овај буџет Скупштини на решење влада већ каже, да није имала времена да састави буџет за 1893 годину и с тога подноси буџет за прошлу годину. Њено је главно да правда зашто није могла да стигне, и она је задовољна што јој ни то праштање прикано. Али како ћемо ми буџет да примимо то је наша — Скупштинска ствар, и ја, као посланик нашта више не тражим него ово што чл. 174 Устава тражи.

Господин министар вели, да ту не налази вређање буџетског права, а ја га опет видим. Каже се, да је буџетско право, право народно, које се састоји у томе, што једна влада не сме да троши више него оволико колико јој је Скупштина, као представник народа, дала. Ту се хоће да каже кад је Скупштина ово решила, онда нема повреде буџетског права народног. Ја налазим да има. Има у томе како се долази до одобрења што та Скупштина даје влади; јер како се усвоји овај начин, да се овако паушално прима један буџет, онда се одузима могућност свима онима, који су у мањини а који би врло лако могли задобити већину, кад би им се дала могућност, да о појединим позицијама говоре и на тај начин створе већину. С тим би се дакле одузела могућност да Скупштина буде обавештена, а можда би то утицало и на примање буџета. Сваколико, не можемо се спорити, да од тога у колико је Скупштина обавештена о потреби сних позиција буџетских и најзад зашто буџет са снима својим партијама. Овим се начином одузима Скупштини могућност што јачег обавештења и ја у томе видим повреду Устава у буџетском праву скупштинском. Тражим да се чита позиција ко позиција и ако се још не слаже са мојим мишљењем, онда би га молио да ме у томе подмогне. (Не можаке га довољан број.)

Тома Војчић — Молим вас господо, извештај одбора о буџету, Скупштина је мало пре примила у начелу. О њему је могло бити онда говора и тада су г. г. Михаило Поповић и Јока Анђелковић, могли да чине предлоге а сада се пређало на претрес појединих чланова. И код првог члана устао је г. министар и предложио једну допуну; с тога ја мислим да овај члан треба по пристању известиоца да се врати у одбор и да се тако према предложеној измени поправи. Дакле онде се спило са правога пута и узет начелан говор, што је противно закону о пословном раду. И ја мислим да ми треба да говоримо о појединостима а не у начелу.

Председник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: Ко је за то да се прочитани члан врати у одбор, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојено.

Известилац — Прочита чл. 2 (ст. 63 у извештају).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац чита: чл. 3.

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).* —

Сад дајем ½ часа одмора, да се финансиски одбор састане и да прочуи предлог г. мин. финансије. Сем тога, молим одсеке да се састану и изберу по једног члана у одбор, за преглед оних предлога, који су јуче поднесени.

После одмора

Председник — Господо! Настављамо рад. — Одбор финансиски усвојио је примедбу господина министра финансија у првом члану, а сад изволите чути како тај члан, допуњен са прикедбом гласи.

Известилац Риста Поповић чита:

Чл. 1. „Буџет државних расхода и прихода за буџетску 1892 год. усваја се и за целу 1893 год., изузев буџет министарства унутрашњих дела и буџет дирекције српских државних железница".

Председник — Има ли ко да примети да Скупштина прва члан у овој редакцији како је прочитан? *(Усваја)* — Одлажемо, да је на првом читању овај пројект закона примљен. —

Ова господа посланици, који су изабрани на два места, изабрата су и у два одсека скупштинска. С тога треба, да се њихова места замене са новоизабраним посланицима, у оним одсецима, у којима су по другим тај изабрати. Тако г. Милутин Гарашанин изабран је у 5 и 7 одсек те по томе у 7 одсек долази г. Љуба Ковачевић; г. Стојан Новаковић изабран је у 1 и 4 одсек, тако у 4 одсек долази г. Андра Ђорђевић; г. Ђура Хорватовић изабран је у трећи одсек два пут, тако у трећи одсек на друго место долази г. Драгокир Рајовић; г. Јова Ж. Јовановић изабрао је у други и шести одсек, с тога долази у шести одсек г. Тодор Костић; г. Пера Максимовић изабран је у 1 и 7 одсек, за то у 7 долази Живан Сретеновић. —

Сад молим господу, која су у одбору за прочуавање предлога Народних Посланика, да сад одмах, после закључења скупштинске седнице, остану овде и узму предлоге, који су том одбору поднети. —

Одбор за прочуавање предлога Народних Посланика састоји се из председника одсека и господе: Николе Николића, Милуна Миљковића, Богосава Поповића, Здравка Пауновића, Војина Бирковића, Тодора Радовановића и Димитрија Карића.

Молићу именовану господу, да после седнице одмах приступе раду.

А сад изволите чути нови изабрати одбор за прочуавање закона о трошарини.

Секретар чита:

Одбор за предлог о трошарини:

Максим Сретеновић, Јоца Селић, Спет. Славковић, Димитрије Бирковић, Велимир Карић, Никола Миленковић и Сретен Гогић.

Одбор за предлог о ревизији у основним школама:

Ђорђе Стојковић, Ранко Петровић, Митар Миковић, Милан Ђурић, Милош Марковић, Стеван Поповић и Алекса Ратарац.

Председник — Исто тако молим, да и овај одбор после седнице остане овде и да отпочне свој рад.

Тиме је за сад исцрпљен дневни ред.

Ову седницу закључујем, а заказујем другу за данас после подне у 4 часа. На дневном реду биће: друго читање законског предлога о трговинском уговору и ветеринарној конвенцији, између Србије и Аустро-Угарске.

(Седница је трајао до 11½ час. пре подне).

13 САСТАНАК

16 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јовановић

Почетак у 4½ часа по подне.

Присутни су били господа министре: Председник Мин. Савета министар просвете и црквених послова, Министар Народне Привреде, Иностраних дела, Грађевина.

Председник — Отварам тринаесту скупштински састанак. — Изволите чути протокол 12-тог састанка.

Секретар Ст. Вукићевић чита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитан протокол? *(Усваја).* —

Изволите чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац — Чита:

Атанасије С. Поповић, учитељ школе бунушке (у ср. лесковачком); Љуб. Миљковић, професор II београ. гимназије; и Дим. С. Карамарковић, телеграфиста из Краљева — моле да им се уваже пређене године службе;

Живана, удова пок. Јефрема Катића; и Круна, удова пок. Николе Новаковића — моле за државну помоћ;

Стамка, удова пок. Илије Николића, моли за инвалидску пензију;

Тодор Стевановић и др. из Бакуса (у ср. добричком) моле за бесплатно сечење дрва у државној шуми и да буду ослобођени плаћања мостарине;

Сељани из Дола (у ср. белопаланачком) моле да буду ослобођени плаћања пореза на пашњака земљишта;

Симон Здравковић из Лесковца моли да му син буде ослобођен војске обавезе;

Сељани из Мађара (у ср. добричком); Ана Д. Миловановића из Породина (у ср. моравском); Богдан Мирковић из Пожаревца; сељани из Дражимировца (у ср. ресавском); Мијајло Рајковић из Болева (у ср. трстеничком); Ђорђе Костић, бив. председник општ. губеревачке (у ср. лесковачком); и Горча Стојановић, бив. председник општ. рашојске (у истом срезу), — жале се на поједине земаљске власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је: друго читање пројекта законског о трговинском уговору између Србије и Аустро-Угарске. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Миленко Весић чита члан I (Прилог I страна 1 и 2.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. II (исти прилог стр. 2.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. III (стр. 3.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. IV (стр. 3 и 4.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. V (стр. 4 и 5.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. VI (стр. 5.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. VII (стр. 5.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. VIII (стр. 5 и 6.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. IX (стр. 6.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. X (стр. 7)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XI (стр. 7.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XII (стр. 7 и 8.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XIII (стр. 8.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XIV (стр. 8 и 9.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XV (стр. 10)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XVI (стр. 11.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита чл. XVII (стр. 11.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац — Чита *одељак под А* (стр. 16., тачку I)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. II (стр. 18)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тач.? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку III (стр. 18 и 20.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку IV (стр. 20, 22, 23, 24 и 25.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. V (стр. 26.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку VI (стр. 26 и 28)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. VII (стр. 28.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. VIII (стр. 32.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. IX (стр. 38.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. X (стр. 40.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XI (стр. 40.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XII (стр. 44.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. XIII (стр. 46.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XV (стр. 46.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XVI (стр. 50.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тачку XVII (стр. 52.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац — Чита тач. XVIII (стр. 63.)

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под Б. (стр. 68).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани одељак? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под В (стр. 71), тачку I.

Председник — Усваја ли Скупштина тачку I? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под В тачку II (стр. 73).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку под II? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку под III (стр. 74).

Председник — Усваја ли Скупштина одељак под III? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под Г (стр. 75).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани одељак под Г? *(Усваја).*

Известилац чита: Закључни протокол (стр. 79). Одељак под I. к члану II.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани одељак? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану V (стр. 80).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан V? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к чл. VII (стр. 81).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став члану VII? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану VIII (стр. 82).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану X (стр. 83).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Став к члану XVI (стр. 86).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Одељак под II (стр. 86) тачку I.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани став? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку II.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку III.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку IV (стр. 86).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку V (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку VI (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку VII (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку VIII (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНИМ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 10 ПЕТАК 25 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

13 САСТАНАК

16 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јовановић

(НАСТАВАК)

(О говору)

Известилац чита: Тачку IX (стр. 87).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку IX? *(Усваја).*

Известилац чита: Декларацију (стр. 89).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану Декларацију? *(Усваја).*

Известилац чита: Декларацију (стр. 91).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану Декларацију? *(Усваја).*

Известилац чита: Декларацију (стр. 93).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану Декларацију? *(Усваја).*

Известилац чита: Увод конвенције чл. I (стр. 95).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан увода? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 2 (стр. 96).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан 2? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 3 (стр. 97).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 4 (стр. 98).

Председник — Усваја ли Скупштина прочисани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 5 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 6 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 7 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 8 (стр. 99).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 9 (стр. 100).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 10 (стр. 100).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 11 (стр. 101).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Члан 12 (стр. 101).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја).*

Известилац чита: Закључни протокол (стр. 103) тач. 1.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани закључни протокол тачку 1? (Усваја).

Известилац чита: Тачку 2 (стр. 103).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку 3 (стр. 103),

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку 4 (стр. 104).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку 5 (стр. 104).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Тачку 6 (стр. 104).

Председник — Усваја ли Скупштина прочитану тачку? *(Усваја).*

Известилац чита: Ноту 1 (стр. 105).

Јован С. Јовановић — Као члан одбора за проучавање трговачког уговора између Србије и Аустро-Угарске истина да сам потписао извештај тог одбора, али сам у исто време казао у одбору, да ћу узети реч кад буде ова тачка дошла на дневни ред. Приликом првога читања писао сам да ће ја имати право да употребим, с тога што писам био онде. За то чиним то сад. Овом потом као што се види одређене су извесне тачке за извоз. Овде поред осталих места извоза стан-

ље је Рам као место, где ће бити извоз на округ пожаревачки. Из оне се ноте види, да су управо сами наши заступници учинили предлог аустро-угарској влади за то место. И ако знам да моји говорим сада неће моћи да постигнем жељену циљ, пер се уговор не може сад мењати, ипак вас молим, да ми допустите, да протоколу неколико речи, да учиним прекор г. г. повереницима, што су предложили, да се за округ пожаревачки узме место Рам за извозну тачку и што нису обратили довољно пажње на олакшице, које треба нашим трговцима, бар у наборима извозних тачака учинити, ако се у другом чему није могло.

Ко год познаје место Рам и који је год водио трговину и преласио са трговинске преко тог места, тој ће знати да то место не одговара као извозна тачка томе округу, а то зато што при преносу стоке и др., трговци се излажу великој опасности, и на којој банаји свој живот, и сав свој капитал. Прва једна невгода у томе је, што кад се дигне бура на Дунаву ту не може лађа, да прије обали на према томе сад замислите каквој се опасности излаже једна стела, која мора тај пролаз да одржава.

Кад се узме Пожаревац као једна врло важна трговинска тачка уврано као полазна тачка за извоз тога округа, онда ћемо видети, да је за богату долину моравску и млавску требало одредити извозну тачку Пожаревац — Дубравица, а долини пећкој Градиште а не као што су наши овлашћеници узели место Рам као једну извозну тачку за цео округ. И због тога што наши пуномоћници нису на то обратили довољно пажње, морам да им учиним тај прекор. Пожаревачки округ је према географском положају свом подељен у две половине, с једне стране је долина моравска и млавска а с друге пећка. Према положају свом, а и према тој природној подели требало би да дођу две извозне тачке на Дунаву а не једна. За долину моравску и млавску: Пожаревац — Дубравица, а за пећку: Градиште. Тако је требало да буде ако се хтело водити рачуна о географском положају овог округа. А ако се хтело и мислило можда да се поклони пажња више финансијској и не трговинској страни, дакле, да се уштеди штогод на чиновницима и на марвеним лекарима, опет тиме није учињена никаква уштеда. Јер кад се уме да округ пожаревачки мора имати једног окружног марвеног лекара са седиштем у Пожаревцу, и једнога по предлогу са седиштем у Раму где ће бити извоз на се сравни са садањим стањем, да Пожаревац има окружног а Градиште опет има сада свога марвеног лекара, онда ћете, господо, видети да с те стране није имало разлога узимати Рам за извозну тачку.

Ја бих молио према томе, да се призна неуњајвност наших изасланика, над су предлагали овакву ноту; г. министра природе молим да настане што пре да ову невгодну тачку Рам замени у своје време, двема живима извозним тачкама: Дубравицом и Градиштем као одговарајућим тачкама географске положаја пожаревачког округа.

Милан Милићевић — Ја не знам шта је руководило нашу владу, да она обиђе Мали Зворник и да тамо не постави станицу за извоз стоке. кад се зна да је за Подрињe и народ Лозницу било извоз нахом у Босну преко Малог Зворника и да је ту била добра пијаца за нас. С тога ја бих се особито радовао, кад би влада мога добити пристанак од суседне владе, да тамо постане станицу за извоз.

Станојло Вукчевић — Ја узимам реч да прогоморим о предлогу г. Јоце С. Јовановића не с тога што мислим, да Скупштина може неката ону ноту; јер знам, да се уговор са свима додашња мора усвојити онако како је предложен и како је усвојен у парламенту напег суседа, Аустро-Угарске, већ узимам реч с другог разлога, а то је да учиним напоменуту, да треба влада да се постара, да измени извозне тачке, које су одређене у овој ноти, јер мислим да ноте могу да се мењају. Не може се мењати текст уговора али ноте могу тим пре, што наши суседи немају тим ништа да се штете. Главно је за њих, где ће да буду одређене тачке увоза, а где ће бити тачке напег извоза, држим да нема за њих важности. Хоћемо ли ми извозити у Шапцу, Смедереву, или ком другом месту, то је за њих са свим све једно; главно је да ми не смемо да увозимо нашу стоку на другим тачкама, које нису одређене од њихове стране. Према томе неопходно је нужно да напе извозне тачке буду онде, где то ми најбоље.

Мени је жао што нису овде г. г. владини повереници, који су одређени да образлажају овај уговор, али морам да напоменем да они нису довољно обратили пажњу на наше важне извозне тачке, како за стоку тако и за храну кад су овакве погодбе унели у уговор. С тога ћу да напоменем и статистичком да докажем, да су за извоз стоке у овој ноти узете најслабије тачке извозне. Узимао ја. пр. Мокру Гору, Рам, Текију и т. д. које су врло слабе извозне тачке.

Ја ћу да вам напоменем приходе од тих царинарница за једну годину, па ћете видети, да нису обраћали пажње на то.

За 1891 год. на Мокрој Гори царинарница је имала прихода 494 дин., Рам 10.000 дин. и т. д., док међу тим Шабац је имао прихода преко триста хиљада динара; Сиедерево двеста деведесет хиљада дин., Дубравица 145.000 динара; и В. Градиште 99.000 динара и то само од извоза, а те су баш тачке изостављене у ноти.

Сем тога, оне тачке, које су одређене с друге стране, аустро-угарске монархије, не одговарају овуда нашим извозним становима по расподеду. Пир. узета је станица белобрешка према доњем Милановцу, а то је велики размак; док је Градиште спрам Белобрешке и ово није узето за извозну тачку. С тога ја потпомажући г. Јоцу Јовановића, молим владу да нароли да се оно нота измени. те да се у колико је могуће више тачака извозних одреде за нас, јер ће наши трговци иначе претрпети велике штете због даљине у транспорту наше стоке.

Анта Радосављевић — Заиста, господо, ја не знам шта је могло руководити наше изасланике, да ону прву ноту овако приме; ја не знам, шта их је могло руководити да изоставе две важне тачке: Дубравицу и Градиште, и да узму Рам. Господо, где се трговина води, ту треба за трговину имати добрих путова и удобности. Није то само одредити извесну тачку за извоз негде у буџаку, где и чопек једва може пешке да дође а камо ли, да се преноси један транспорт свиња, говеда и друго у који је извесан капитал уложен. Као што је г. Станојло Вукчевић врло добро казао оно није тачка уговора него је нота — извесни преговори, а ја мислим да ће се моћи као нота подесније уредити. Ако она нота овако остане, онда би остао Рам као важна тачка за нашу трговину, а то би, господо, била једна пренова за нашу извозну трговину са стоком. С тога сам мишљења да се наша влада о томе питању са владом аустро-угарском споразумне што скорије, јер доиста овде је нужно једну измену учинити. Од те измене неће ни Аустро-Угарска имати никакве штете, јер је и Аустро-Угарска имеповала своје лекара за Белобрешку, која је према Градишту. Ја држим да ствар ништа неће мењати, ако се у ноти дода, да ми имамо још неку извозну тачку. С тога сам мишљења, да ова измена треба да се учини што пре иначе претрпећемо велике штете у нашој извозној трговини.

Милан Ђурић — Нисам мислио да говорим о овој тачки, али кад се мој уважени пријатељ Вукчевић дотакао мокро-горске царинарнице хоћу да кажем неколико речи. Господин Вукчевић замера што је мокро-горска царинарница стављена у уговору у ред станица сточних, јер вели тамо је слабо развијен извоз и да та царинарница има прихода годишње само 900 динара. Ја мислим кад би уважени г. председник знао, да је 1878 г. на мосго-горској царинарници за месец дана добијено преко 15—16000 динара и кад се од старине зна да је Мокра Гора важна тачка на путу, између Србије Босне и Херцеговине и за пут на Јадранско море у Дубровник, онда ја држим, да је влада врло добро учинила, што је одредила ту тачку за станицу сточну, јер доиста туда може бити велог саобраћаја за марвену трговину. Ваша је познато да се наш народ у округу ужичком бави сточарством и над се зна да је трговина тим путем преко

Мокре горе пила у Босну и Херцеговину, онда је у интересу наше извозне трговине, да на Мокрој Гори буде стална станица. Немам ништа против тога и верујем овој господи посланицима, који кажу да би у интересу наше трговине било, да сем Рама и друга места буду тачке за извозну нашу трговину. Ја бих се радовао, кад би се дало могућности да на више места имамо сталне станице за извозну нашу трговину. Што више има станица олакшаћемо посао између нас и суседне земље. То је у интересу наше трговине, а то је и у интересу суседне монархије.

Онолико сам рада исправке сматрао за потребно да кажем, ја мислим да ће и Народна Скупштина делити ово мишљење, да је наша трговина пила тим путем преко Мокре Горе за Босну и Херцеговину и на Јадранско море у Дубровник. Тај је пут занемарен од када је окупација Босне и Херцеговине наступила. Наш је крај услед тога пострадао у економном погледу. За то људи на нашег краја зебу за своју економну и политичку независност и подозревају а Аустро-Угарску, одкад је пила у Босну и Херцеговину да нема истих намера према самосталности наше отаџбине и бољитку наших економских интереса. Ја се радујем, што је влада одредила Мокру Гору за царинарницу, јер ће се опет оживити трговина, која је тим путем од старине пила, а тим ће се помоћи нашем сиромашном крају који се стечаристом бави.

Министар Народне привреде Раша Милошевић. — Молим вас, господо, дозволите ми да кажем ради објашњења само неколико речи. Мени свакоме, кад сам узео ветеринарну конвенцију у руке, пала је у очи та правилна, коју сте и сами уочили у тој вези. На бригу неких наших људи чији се крајеви заинтересовани овим питањем, а и ја сам, и пре тога, но моју властиту иницијативу учинио сам корак код г. министра иностраних дела да покушамо да нам се учини једна услуга, која се може учинити, а да од тога ни у колико не страдају интереси Аустро Угарске. Из аката, које сам разгледао, излази да су Аустријанци хтели да осигурају здравље своје стоке и због тога су тражили да се број извозних тачака ограничи на што мањи број, како би могли контролисати; да ли подиже рачуна о свима мерама на које само се обвезали. Али ја мислим, да поито је наш министар иност. дела најзвано аустро-угарској влади жељу и потребу, да се поред постојећих утврде још неколико извозних тачака, то сматрам да ће моћи успети, да се још неколико тачака извозних успоја за нашу стоку. Једина је тешкоћа само то, да ли ћемо моћи натерати њих да учиноше број својих увозних тачака? Али да ћемо ми моћи увећати број извозних тачака, у то не сумњам. Но што се тиче онога, што нарочито напомену г. Милићевић, да влада наради, да увозна тачка за Аустро-Угарску буде и Зворник, то не знам како ће да иде. Али што се тиче оних захтева, што су поставили г. Јоца С. Јовановић и други посланици, ја мислим да ћемо моји успети. Овом приликом ја вам могу казати, да се још пре десет дана, пре но што је узет говор у претрес, наша влада обратила аустро-угарској влади, да се ова тешкоћа отклони и у току још ове сесије ја се надам да ћемо добити повољан одговор на наша питања.

Један од господе предговорника рекао је, да се та ињена може лако учинити за то, што се односи на шту. И ако је пота то је говор, а говор се не мења простом ињеном дипломатских пота, но сваколико морање и на ињена кроз њихову и нашу скупштину да прође. Видићемо како ће то питање да се регулише, али ми смо употребили све мере да добијемо пристанак аустро-угарске владе, да буде још ова тачка за извоз наше стоке, но што је у конвенцији ветеринарној одређено. Можда ће још у току ове сесије имати прилике да вам саопштим одговор аустро-угарске владе на наша питања.

Председник — Претрес је свршен. Ко је за то да се прочитана врха пота прими нека изволи седети; а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је пота Бр. 1 једногласно примљена.

Известилац прочита пот Бр. 2 (стр. 107).

Председник — Прима ли скупштина прочитану пот Бр. 2 *(Прима)*.

Известилац прочита пот Бр. 3 (стр. 109).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану пот Бр. 3? *(Прима)*.

Известилац прочита пот Бр. 4 (стр. 111).

Председник — прима ли Скупштина прочитану пот Бр. 4? *(Прима)*.

Тако је цео уговор и на другом читању примљен. Сад ћемо приступити појединачном гласању. Ко је за то, да се уговор прими, тај ће гласати за; а ко је противан, тај ће казати против.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац, *за*, Алекса Трајковић, *за*. Андра Николић *за*, Андра Стевановић, *за*; Андрија Парезанин, *за*; Анта Радосављевић *за*, Анта Рајчић, *за*; Антоније Поповић, *за*; Арса Дреновац, *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Андра Ђорђевић, *за*, Благоје Божић, *за*, Богосав Поповић, *за*, Василије Живановић, *за*, Велимир Карић, *за*, Владичар Поповић, *за*, Владислав Павловић, *за*, Војин Ћирковић, *за*; Вукашин Петровић, *за*, Вуча Николић, *за*, Гаврило Милорадовић, *за*, Данило М. Јовановић, *за*, Димитрије Димовић, *за*, Димитрије Ницановић *за*, Димитрије Карић, *за*, Дим. Ћарковић, *за*, Добросав М. Ружић, *за*, Драгутин М. Дединац, *за*, Драгомир Ц. Рајовић, *за*, Ђока Анђелковић, *за*, Ђока Бојић, *за*, Ђока Брачинац, *за*, Ђока Владић, *за*, Ђока Стојковић, *за*, Ђура Милићевић, *за*, Живан В. Сретеновић, *за*. Живко Малошарац, *за*, Здравко Пазновић, *за*, Јован И. Николић, *за*, Јован Сопроновић, *за*, Јован Стаиковић, *за*, Јован Шелић, *за*, Јованка Стојановић, *за*.

Јоца Ж. Јовановић — Узимам реч, да поткрепим своје гласање. Ја сам у овоиздањској седници, приликом претреса овога уговора у начелу, казао неколико мисли, и казао сам да ћу гласати против. То је неосиорно право сваког посланика. Сваки посланик има право да изложи своје мисли и да гласа како нађе за сходно. Нико нема права да појединог посланику пребацује неку нарочиту тежњу за његово гласање. Ја нисам био у тој седници кад је г. министар народне привреде имао реч о уговору. Том приликом г. министар налазио је, да сви они, који би гласали против уговора не би смели да се појаве у народу

Председник — Молим вас говорите само о гласању, а не улиљите у гласање личне односе.

Ј. Ж. Јовановић — Молим вас ја хоћу да мотивишем своје гласање. Ја мислим да оваква реч набачене од г. министра нису достојне једног министра, да може у парламенту једном посланику казати. (Чује се: томе говору сад нема места). Друго госп. министар је том приликом казао да сам ја хтео себе да популаришем. То ми никад на ум ући није пало и категорички од себе одбијам Ја мислим да је г. министар имао намеру да се популарише овим уговором. Ја желим да се популаришу, јер сматрам да би земља тиме добила. Али из разлога, које сам и пређе навео, ја гласам против уговора.

Председник — Ви сте се користили правом да мотивишете гласање, на ств се не упуштали у лична објашњења, а то не сме да буде.—

Јоца С. Јовановић, *за*, Јоца Селић *за*, Коста Таушановић, *за*. Др. Лаза Докић, *за*; Др. Лаза Илић, *за*, Лазар Прокић, *за*, Лука Лазаревић, *за*, Љуба Јовкановић, *за*, Љуба Николић, *за*, Љубисав Благојевић, *за*, Љуба Ковачевић, *за*, Марко С. Ђурђић, *за*, Марко Петровић, *за*, Марко Шпадић, *за*, Мика Х. Тошић, *за*, Милан Ђ. Ђурић, *за*, Милан Милићевић, *за*, Милоје Карајатровић, *за*, Милош Богдановић, *за*, Милош Ђорђевић, *за*, Милош Марковић, *за*, Милун И. Миљковић, *за*, Милутин Гарашанин, *за*, Митар Миљовић, *за*, Михајло Весиновић, *за*, Михајло Косовљанин, *за*, Михаило Марковић, *за*, Михаило Мартинац, *за*.

Михајло Поповић — Ја гласам за, а молим само, ову напомену да учините. Ја молим председништво да у будуће

при гласању даје реч за мотивисање гласања ради побуда, ради којих се гласа, а никако да се даје реч за пречишћавање неких личних односа.

Председник — На и то није мотивисање свога гласања (Смех).

Михаило Радовић, *за*, Михаило Стојановић, *за*, Никодије Милетић, *за*, Никола Поповић, *за*, Новак Милошевић, *за*, Павле Крстић, *за*, Павле Поповић, *за*, Павле Ранковић, *за*, Павле П. Смиљанић *за*, Павле Станковић *за*, Пера Велимировић, *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић, *за*, Петар Максимовић, *за*, Петар Павловић, *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Милетић, *за*, Радован Поповић, *за*, Ранко Петровић, *за*. Ранко Б. Тајсић, *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нишић, *за*, Ристо С. Поповић, *за*, Сава Милићевић, *за*, Светозар Милосављевић, *за*, Симо Костић *за*, Сотир Драњеловић, *за*; Сретен Гогић, *за*, Стојадин Вукићевић, *за*, Станко Петровић, *за*; Стаича Виденовић, *за*, Стојан Новаковић, *за*, Тодор Дидић, *за*, Тодор Радовановић, *за*, Тома Бојичић, *за*, Тодор Костић, *за*, Урош Плазинић, *за*, Филип Милојевић, *за*, Павле Вуковић, *за*, Никола Пашић, *за*, Димитрије Катић *за*.

Председник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 113 посланика, 112 гласало је за уговор, а један против. И тако је цео уговор и на другом читању и из поименичном гласању примљен.

С овим је исцрпен дневни ред.

За сада немамо никакав нов предмет да ставимо на дневни ред. Чим који одбор буде свршио неки предмет, ја ћу га ставити на дневни ред и објавићу кад ћемо држати састанак. Слаже ли се с тим Скупштина? (*Слаже се*).

Молим чланове одбора да сутра у 8 часова буду сви овде.

(Састанак је трајао до 6 часова по подне).

14 САСТАНАК

18 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић
СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 9½ часова пре подне.

Присутни су били господа министри: председник министарског савета министар просвете и црквених послова, министар војни, министар унутрашњих дела и министар народне привреде.

Председник — Отварам четрнаести скупштински састанак.

Изволите чути протокол тринаестог састанка.

Секретар Љ. Јовановић чита.

Председник — Има ли ко да што примети на састав протокола? (Нема) Усваја ли скупштина прочитани протокол? (*Усваја*). —

Изволите чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар А. Ратарац чита:

Стеван Марковић, телеграфиста из Неготина; Милош Теофиловић, кондуктер из Ниша; и Ђорђе Шебановић, мајор из Ниша — моле да им се узме наведене године службе;

Прокопије Костић из Лесковца; Сава Обрадовић из Мионице; Божидар Гајиновић из Београда; и Милева, удова пок. Илије Балтића из Смиљанца — моле за државну помоћ;

Сељани из В. Поповића (у срезу ресавском); сељани из Брестова (у истом срезу); и сељани из Жељина (у ср. златиборском) — моле за ослобађање реквизиције;

Сељани из Бачта — Бериловца (у ср. шпанском); и суд општине Америћске (у ср. косјерском) — моле, да продаја у сеоским дућанима не буде ограничена само на неке артикле;

Сељани из Цера (у ср. мачванском); сељани из Г. Соколовице и Жуковца (у ср. зајечарском); и сељани из Ђурина (у ср. косјерском) — моле да се у тргописану дотичних општина учине извесне измене;

Сељани из Лутежа (у ср. мачванском) и суд општине сечаничке (у ср. моравском) — моле да им се опросте изведена плаћања;

Милета Митровић из Бољетиле (у ср. косјеничком) моли да му се земља попово премери;

Коста Јанковић, писар у пензији, моли за исплату квартирине;

Владислав Пегановић, трговац помоћник из Параћина, моли да се по взрошима отварају школе за трговачку омладину;

Сава Грбовић јеромонах из Београда, моли да се уврсти влади његово мишљење, изнесено у брошури „О манастирима";

Светислав Јеремић из Г. Добриња (у ср. пожешком) моли да се у изборном закону учине извесне измене.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути молбе за одсуство.

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Због нојих домаћих хитних и неодложних послова молим Народну Скупштину, да ми одобри одсуство од месец дана.

18 јуна 1893 год.
у Београду.

Никола П. Пашић.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*).

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Домаћи послови, који искључиво захтевају моје суделовање налажу ми да за 15 дана морам останити седнице скупштинске, због чега молим Народно Представништво да ми одобри одсуство, које ћу употребити од 19 тек. месеца.

18. јуна 1893. год.
Београд.

Гаја Милорадовић,
народни посланик.

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*). —

Изволите чути извештај одбора о уговору између Србије и Немачке о трговини и царини и о погодби о узајамној заштити угледа и марака.

Секретар Љ. Јовановић чита:

ИЗВЕШТАЈ
о
уговору између Србије и Немачке о трговини и царини и о погодби о узајамној заштити угледа и марака.

Народној Скупштини

Одбор за трговинске уговоре изучио је уговор између Србије и Немачке о трговини и царини, као и погодбу између Србије и Царевине Немачке о узајамној заштити угледа и марака, па му је част поднети о њима Народној Скупштини овај извештај.

Наши трговински, а нарочито наши финансијски интереси налажу нам, да имамо добро уређене трговинске односе с Немачком Царевином. Имајући пред очима ову потребу, одбор се проучавањем овог уговора уверио, да нови уговор с Немачком одговара горњим захтевима, да је боља од старога у томе, што су опште одредбе његове тачније, што је та тачност корисија по нас.

Даље, нови уговор с Немачком особито је користан тиме, што је царињење на вредности старог уговора замењено царињењем по тежини. Овом заменом не само што су наши финансијски приходи повећани, него су они постављени на такву основицу, на којој се не могу чинити оне злоупотребе, којима је досадањи уговор с Немачком отварао широм врата. И само та једина добит на би довољна била да се оваквим уговор с Немачком, какав је Народној Скупштини поднесен, прими. Али од ове замене није само поменута корист. Она нам доноси још и ту добит, што је царинска стопа на скоро све немачке производе толика, да нам се неће не сахо заузимавају нови царински приходи, него је и наша прерађивачка и домаћа радиност јаче заштићена.

Одбор сматра за своју дужност, да овде сврати пажњу Народног Представништва на одвојено мишљење Државног Савета. Поднесени одвојеног мишљења страхују, да ће се Србији осигурати повлашћење обртног пореза само за то, што то питање није уговором предвиђено. Та зебња одвојеног мишљења није ни у колико основана, јер овај се уговором признаје, да је одређивање обртног пореза наше унутрашње питање.

Одбору је част сватити пажњу Народне Скупштине и на прилог В. овоме уговору, у коме је изложена царинска тарифа за наше производе при увозу у Немачку. Народно Представништво не треба да дозна у забуну та околност, што је царина на наше полопрерађене производе при увозу у Аустро-Угарску мања, но што је царина на њих при увозу у Немачку. Кад се ово хоће да цени, онда не треба заборавити, да смо ми велике олакшице при увозу наших полопрерађених производа у Аустро-Угарску добили само у *уговарачком промету*, дакле само због наше географског положаја, због наше суседства, добили смо ово, што се несуседним, удаљеним државама не даје. Да нисмо суседи с Аустро-Угарском добили бисмо ово, што се даје свима уговорним државама. Због тога и Немачка дала нам је ово, што даје свима осталим уговорним државама. Захтевати од ње, да ради свога увоза у Србију од непуних четири милијуна динара, да се особитим олакшицама користе и све остале с њом уговорне државе, које увозе десетинама и стотинама милијуна полопрерађених производа у Немачку, не може бити разложно нити оправдано; па то Немачка не пристаје, не само у предговорима с нама, него ни са државама, које су њој равне и по величини и по јачини. Главно је у свему уговору то, да је њиме наших производима дато највеће повлашћење, а то смо исто и ми дали њиховим производима.

Према свему овоме, констатујући да је садањи уговор с Немачком бољи од досадањег уговора, одбору је част предложити Народној Скупштини да га изволи усвојити заједно с погодбом о заштити уледа и марака, као и декларацијом закљученом 9/21 Августа 1892 године у Бечу.

17 Јуна 1893 год.
Београд.

Председник одбора,
Марко Петровић.

Известилац,
Д-р Миленко Р. Веснић

чланови:

Ј. Станковић, Сима Костић, Ђ. Анђелковић, Мих. Ј. Косовчанин, Ник. С. Милетић, Милош Марковић, Д-р Ст. Вукићевић, Јов. С. Јовановић, П. Павловић, М. А. Поповић, Дим. Кирковић.

Председник — Изволите чути извештаје финансијског одбора о предлозима г. министра унутрашњих дела о кредитима.

Известилац Лаза Илић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског одбора
Народној Скупштини

Предлог министра унутрашњих дела поднесен Народној Скупштини указом Његовога Величанства од 8 ов. месеца, о одобрењу решења Краљевске владе од 6 Јуна 1892 г., којим је одобрила да се утроши 150.000 динара из државне готовине на сузбијање колере, прочен је у финансијском скупштинском одбору, те се подноси Народној Скупштина извештај, који је у овоме што иде.

По обавештењу из министарства унутрашњих дела од овога кредита које што се издало, које што се још има издати по рачуница из прошле године, изузето је дин. 30.187·31 из државне готовине, те се има узети да је овољно и утрошено у прошлој години.

Остатак суме од дин. 119.812·69 по предлогу имао би се утрошити на подизање болнице за заразне болести овде у Београду, и централног завода за дезинфекцију, као и на друге потребе, које би за сузбијање и лечење колере биле нужне.

Како већ има извештаја, да се у Европи на појединим местима јавила колера и како постоји основано мишљење да нас тешко може миновати ова зараза у овој години, одбор је мишљења да тражену суму ваља одобрити. Само баш из овога разлога одбор се не може сложити с предлогом, да се неутрошени новац употреби на задање стално болнице за заразне болести. Одбор држи да је пре чега, да наш санитет оно без мало 120.000 динара има на расположењу за откланање зразака, које чине могућност да се колера пре јави и брже распростре, и на сузбијање овога зла, ако се појави.

С тога одбор има част предложити Народној Скупштини овако формулисано решење:

„Одобрава се решење Краљевске владе од 6 Јуна 1892 год., којим је одобрила да се утроши 150.000 дин. из државне готовине за сузбијање колере;

да се призна у рачуну расхода 1892 на тај циљ утрошено 30.187·31 дин., и

да се остатак суме од 119.812·69 дин. може у овој години утрошити на исти циљ, ако потреба захте."

17 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
Рад. Милетић

Известилац,
Лаза Илић

чланови:

Ј. Ж. Јовановић, Арса М. Дреновац, Андра В. Параћанин, Јока Ж. Врачинац, Рамко В. Тајсић, М. Марковић.

За тим:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског одбора
Народној Скупштини

Финансијски одбор прогучио је предлог министра унутрашњих дела, да одобри накнадни кредит од 321.27 динара, колико је утрошено на плату главнога варошког лекара наше, но што је предвиђено у буџету расхода из санитетског струци за 1892 годину, те му је част да поднесе Народној Скупштини свој извештај.

И како по закону о уређењу санитетске струке постоји звање главнога варошког лекара, у буџету за 1892 годину

потребна сума на то није одобрена. Према томе ни овај издатак противно буџету није могао ни да се учини. С тога је одбор мишљења, да се овај предлог министра унутрашњих дела не може примити, па му је част предложити Народној Скупштини, да изволи и она усвојити мишење одборово.

16 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник,
Рад. Милетић

Известилац,
Лаза Илић

чланови:
Ранко Б. Тајсић, Ј. Ж. Јовановић, Бока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Андра В. Парађанин, М. Марковић.

Председник — Сви ови извештаји стављају се на дневни ред сутра. Слаже ли се Скупштина? (*Слаже се.*)

Данашњу седницу закључујем а наредну седницу за сутра у 9 часова пре подне.

(Састанак овај трајао је до 10 часова пре подне.)

15 САСТАНАК

19 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 9½ час. пре подне.

Присутна су била г.г. министри: председник министарског савета министар просвете, народне привреде, унутрашњих дела и спољних послова.

Председник. — Отварам петнаести састанак. Изволте чути протокол четрнаестог састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита.

Председник — Жели ли ко од г. г. посланика да прими што на састав протокола? (*Не жели*). Усваја ли скупштина прочитани протокол? (*Усваја*).

Изволте чути молбе и жалбе Скупштини упућене.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Јован Нешић, учитељ из Пирота; Сапра Станишић, професор гимназије у Нишу; и Благоје Тодоровић, наставник ратарске школе у Краљеву — моле да им се уваже извесне године службе;

Никола Божовић из Мајдана (у ср. таковском); Анђелија удова пок. Косте Миловановића из Зарена (у ср. студеничком); и Јулка М. Савића удова из Београда — моле за државну помоћ;

Трифун Драгић и др. инвалиди из Београда, моле да се учине извесне измене у закону о инвалидима;

Јулка Р. Петровића, удова из Луканца (у ср. подгорском) моли да се њеном сину опрости извесна пореза;

Василије Љубисављевић, поручик из Прокупља, моли да му се наплати тропак, који је учињено преко кредита на храну војника;

Сотир Илић из Ниша жали се што га мати и брат изгоне на имања; и

Антон Уљаги, фабрикант гвожђа, жали се на министра војног, што му није дао 6.600 дин. извесне оштете.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је први претрес законског предлога о трговачком Уговору између Србије и Немачке. Молим г. известиоца да дође.

Известилац Миленко Весић — Прочита целокупан уговор (Прилог II), за тим саветско мишљење и извештај одборски (стр. 76).

Председник — Сад приступамо начелном претресу овога уговора. (Нико се не јавља за реч.) Пошто се нико не јавља за реч ја ћу ставити на гласање. Ко је за то, да се у начелу прими прочитани трговински уговор, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). Објављујем да је уговор у начелу једногласно примљен. Молим г. известиоца да чита члан по члан.

Известилац — Прочита члан I (стр. 2 Прилог II.)

Председник — прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан II (стр. 2 поменутог прилога).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*)

Известилац — Прочита члан III (стр. 3, 4.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан IV (стр 4.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан V (стр. 5).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан VI (стр. 5, 6).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*)

Известилац — Прочита члан VII (стр. 6).

Драгомир Рајовић — Мени се чини да под овога члана има једна празнина — ништа није речено о обртној порези. Да се дозвиђе не буде изгубило право да се не може наплаћивати обртна пореза на сеоне, који долазе из Немачке. Ја бих желео да о томе чујем објашњење од стране представника владе. Прошлога пута кад је претресан уговор између Србије и Аустро-Угарске г. Вукашин Петровић говорио је о томе, али је говорио и о другим стварима који су имао тога питања. Ја сам рад да чујем шарчино од стране представника владе како се овај члан може разумети у погледу обртне порезе.

Министар Народне Привреде Раша Милошевић — Молим вас, господо, ја сматрам а и влада сматра да је у опште незгодно било и ово што је у уговор између Србије са Аустро-Угарском унела одредба о обртној порези а у опај није увесена. Али тиме што није таква одредба унла и у овај уговор не значи да нас Немачка може спречити да наплаћујемо обртну порезу, која је и до сад наплаћивана. Обртна порез сматра се као један део непосредне порезе и свака држава има права да располаже тим непосредним порезом како за добро нађе. Према томе та околност што није у ономе уговору унесена одредба онакна, какна је унесена у уговору са Аустро-Угарском не значи да ћемо ми тиме доћи у једно стање, у коме нећемо моћи наплаћивати обртну порезу. Ја констатујем у име владе да Србија има потпуно право да наплаћује обртну порезу. То је њено право и разуме се Немачка не може ни у ком случају протестовати против наплаћивања те обртне или допуњује порезе.

Драгомир Рајовић — Добро, ја се задовољавам тим објашњењем.

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Прочита члан VIII (стр. 6).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац — Чита члан IX (стр. 7).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита члан X (стр. 7).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита члан XI (стр. 8).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита члан XII (стр. 8)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац — Прочита „прилог А — индустриска пеирана за трговачке агенте" (стр. 9 и 10).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани прилог? *(Прима).*

Известилац — Прочита из „прилога Б. тачку I артиља" (стр. 12 и 14.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тачку II бантованскиа и пољски производи (стр. 14).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тачку III, вуна и длака (ст. 14и16)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. IV дрво и израде од дрвета и другог бнла (стр. 16, 17, 18, 20, 21.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. V животиње (стр. 22)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. VI јестива и пића (ст. 22 и 24)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. VII креч, земља и стакло. (стр. 24, 26 и 28).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. VIII метали (ст. 28,30,32,34)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. IX: коже, каучук, гутаперка и мушеме. (стр. 34 и 36).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. X колонијални и јужни производи. (стр. 36).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XI лекарије, хемикаліје и фарбарије. (стр. 36, 38 и 40),

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XII наст и масни производи (стр. 40).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XIII машине, инструменти, научни предмети и оружја (стр. 42.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XIV памук, кудеља, лан и друга бнлна влакна (стр. 42, 44 и 46).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XV свила (стр. 46 и 48.)

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XVI пакити и ситниде. (стр. 48, 50, 52, 54, 56 и 58).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац — Прочита тач. XVII шивена роба, везива и плетена роба. (стр. 58, 60 и 62).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита прилог под В: царина за увоз у немачку царинску област (стр. 65).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита завршни протокол ка чл. II (стр. 67).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац чита завршни протокол ка чл. VI (стр. 68).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац чита 1 тачку ка чл. VI (стр. 68).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита 2 тачку ка чл. VI (стр. 68).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита 3 тачку ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита 4 тачку ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац чита тачку 5 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 6 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 7 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 8 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 9 ка чл. VI (стр. 69).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 10 ка чл. VI (стр. 70),

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 11 ка чл. VI (стр. 70).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 12 ка чл. VI (стр. 70).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита став к чл. VI и VII (стр. 71).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани став? *(Прима).*

Известилац прочита: погодба између Србије и царевине Немачке о узајамној заштити угледа и жига (стр. 73).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита члан 1 исте погодбе (стр. 74).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан 2 (стр. 74).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 2? *(Прима),*

Известилац прочита члан 3 (стр. 74).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 3? *(Прима).*

Известилац прочита члан 4 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 4? *(Прима).*

Известилац прочита члан 5 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 5? *(Прима).*

Известилац прочита члан 6 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 6? *(Прима).*

Известилац прочита члан 7 (стр. 75).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 7? *(Прима).*

Известилац прочита члан 8 (стр. 76).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 8? *(Прима).*

Известилац прочита члан 9 (стр. 76).

Председник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 9? *(Прима).*

Известилац прочита декларацију к овој погодби (стр. 77).

Председник — Прима ли Скупштина прочитану декларацију? *(Прима).*

Председник — С овим је свршено прво читање овог уговора између Србије и Немачке царевине. —

Сад имамо да изберемо једног секретара на место г. Васкића, који је уступио своје посланичко место другоме, и за то дајем ¼ часа одмора, те да се господа посланици споразумеју о лицу, које ће изабрати.

После одмора

Председник — Седница се продужава. Приступа се гласању листића за избор секретара. Молићу господу Стојана Новаковића и Јоцу Јовановића да контролишу рад.

Секретар Љуба Јокимовић прозива.

Председник — Има ли ко да није гласао? *(Нема).* Сад изволите чути резултат гласања: гласало је свега 105 посланика и то: за Милоша Марковића 64, за Здравка Паунковића 24, за Перу Павловића 2, за Мартинца 1, за Андру Борбовића 1, за Хрватовића 1, за Мих. Радовановића 1. Према томе Милош Марковић изабран је апсолутном већином. Молим г. Милоша да изволи заузети секретарско место. —

Сад прелазимо даље на дневни ред На дневном је реду извештај одбора финансијског о кредиту за сузбијање колере.

Известилац Лаза Илић чита предлог министра унутр. дела о томе (стр. 15), за тим одборско мишљење (стр. 77).

Председник — Сад прелазимо на општи претрес: ко жели да узме о томе реч, нека се изволи јавити.

Вукашин Петровић — Господо! Прочитао сам извештај финансијског одбора о предлогу, који је госп. министар унутрашњих дела поднео, а о кредиту за сузбијање колере, и сажалевам, што тај предлог није штампан пре, те да бисмо га могли разгледати добро, јер тек онда би како вала могли на основу прочеког предлога говорити о предлогу, који је на дневном реду.

Господо, ја не разумем какви су разлози руководили финансијски одбор, да се изрази против предлога господина министра унутрашњих дела, којим се иде на то, да се Београд, као престоница, центар Србије, осигура од заразних болести?! Београд није само престоница Србије, већ је Београд и главна тачка са запада у Србију. Он је центар свеколиког саобраћаја између Запада и Истока, па према томе и главна тачка заразних болести. И кад се та заразна болест не задржи и спречи у Београду, на месту улаза, тада опасност прети целој земљи. А ита преди пак у нас здравље народно, то зна сваки од нас. Шта се год у тој цељи потроши, то ништа неће бити од штете, него ће бити од користи. Болниду за заразне болести требало би у Београду установити и то би у прилог народног здравља било.

Осим тога питања, болница оваква потребна је у Београду, с обзиром и на програм владин, који нам је сама она одвде у Скупштини пре неколико дана саопштила; влада тежи између осталог, да од наше Велике Школе направи Универзитет, значи, да заведе још медицински факултет — без кога он не би ништа служила би медицинском факултету — без које он не би могао ни постојати — као десна рука, јер у колико је мени познато, без болнице такве, без клинике, не може се изучавати медицина онакво како вала. Ми пак такве болнице још немамо у нашој земљи и ово би сад био први случај, да то подигнемо.

Још нам разумем одбор, што се изразио против предлога господина министра унутрашњих дела, кад г. министар у предлогу не тражи никакав засебан кредит за ту болницу. Он предлаже и задовољава се са сумом, која му се има одобрити за сузбијање колере, хоће може да подигне болницу противу заразних болести. Он за ту цељ не тражи никакав нов кредит. Нећу даље да се упуштам у предрачуне, да ли је баш то тачно или није; за мене је довољно то, кад надлежни министар прима на себе одговорност, да с том сумом може и болницу подићи, — да је он заиста то и добро прорачунао и да му више за те цељи неће требати пара. На послетку ако затреба и више, но што ште сада, жора то предложити Народној Скупштини, на нека она тада донесе решење. Али одбор финансијски у извештају свом условно тражи, да се утрошк ова сума на сузбијање колере и заразе; без никаквих разлога не одобрава да се и болница подигне. Он условно даље каже министру: „не смеш је потрошити за болницу, но само за сузбијање колере.“ Ја сам за то, како је г. министар тражио, тако да му се и одобри. Ми смо прошле године са оно мало средстава, које је влада предузела за сузбијање колере, набавили дезинфекционе апарате, који су се не само против колере показали као добри и врло практични, него и ми Београђани видели смо, да су ти апарати корисни и за сузбијање друге једне несретне заразе, која нашу децу немилице коси — против дифтерије. Кад говорим о дифтерији, господо, ја не знам да ли је ко од вас имао ту несрећу да мора оплакивати, али ја сам био у том стању и видео сам шта је предмла она општа државна болница. Већа је потреба бринути се за децу да се она спасавају од дифтерије, него да се сузбије колера, јер код се дифтерија залеже у једној кући, где има више деце, онда се распростире свуда и прождра цела породица, а то за то, што не дижемо болницу, већ хоће да се прави уштеда на 80.000 дин. За такву установу не би било много ни 10 пута више да се да. Сваки од нас зна, каква је то напаст, кад у једну кућу дође шарлах, богиње или дифтерија и кад би болесно дете наше одвели у спремљену болницу, бар би спасли осталу децу, а овако се болест преноси и на осталу здраву децу и тако се шири.

Из тих разлога врло је потребно, и ја бих молио Народну Скупштину, да прими предлог г. министра унутрашњих дела, да се одобри онако, како је он предложио.

Сви дезинфекциони препарати, који су почели још од прошле године да раде, показују се врло добри, а процењени гласови у новинама, да се палише под ведрим небом, могу вас уверити да не стоје у истини, јер се три апарата палише у употреби, а један од њих најмањи стоји у шуми и чека се време само, кад ће се зграда подићи, да се смести у њу, па да се употреби на ово, на што је намењен.

Из ових разлога, дакле, разлога чисто човечанских, ја бих вас молио, господо, да овај предлог господина министра усвојите онако, како га је он поднео.

(Наставиће се)

Одговорни уредник: Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ИСТО ТАКО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 11 СУБОТА 26 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

15 САСТАНАК

19 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О предмету са колеру)

Ранко Тајсић — Није ми намера да доказујем какво је болест колера, јер то не могу ни да докажем а немам ни потребе за то, а ако баш буде потребе то ће учинити стручњаци људи од мене, али ми је намера да кажем коју реч о томе издатку, који је влада предложила, те да се овај издатак од 150 хиљада динара на сузбијање колере у прошлој години утроши, од чега је остало 120.000 динара. Од те суме влада је у пратком времену утрошила 30 хиљада динара у прошлој години и ако се не варам било је око 11 смртних случајева колеричних у прошлој години. Нешто зимом а нешто и сузбијањем колере, колера је прошле године отклоњена од нас. Што одбор није хтео да допусти да се овај остатак употреби на зидање болнице има неколико узрока. Узрок је код мене, као члана одбора, што је мени драг живот оног из Златибора, Рудника, Драгачева, и т. д., као и живот оног из Београда, а и оног из господске улице, који има кућу на три спрата, па колера кад дође неће бирати који ће крај већ у који најпре дође.

Господин Вукашин каже да је у Београду узрок за зараване болести, међу тим ако се певарам лањске године појавила се колера прво у Смедереву. Ја сам оних дана био тамо у Смедереву и дрим наситрво ако колера дође, опет ће тамо најпре доћи, те с тога треба је и на тој страни сузбијати, јер је полонај те варошки на ту болест склон.

Овај је новац употребљен на цео на који је и намењен, а то је на сузбијање колеричне болести, тако да је за ту годину санитетски савет добио 150 хиљада динара а утрошио 30.000 дин. Остало је 120 хиљада динара. И г. министар ун. дела тражи да тим новцем онда од тврдог материјала болницу у Београду, поред осталих државни други болница; а ми и сад у округу рудничком немамо ни једну болницу државом зидану, већ за болницу узимамо једну кућу у коју и кад неко здрав дође он мора докусурити, и нигде нема жалосније болнице но чачанске а на толики голем округ, за се нама држава ипак није побринула и намала потребно да зида болнице и ако је од тог округа узето за ту цел око 200.000 динара санитет. фонду. То је мој лични разлог.

Господин Вукашин Петровић, изводио се са врло великим апетитом изразити о дезинфекционим апаратима, како су они добро сачувани и не може бити у бољем сјају, а ја ћу вам казати да ни о томе не зна ништа више но колико ја о Кини. Од два најнова апарата, која су купљена за 16.000 динара, један је уништ код робијања те не може да се каже да је у доста добром стању, а други ено га на станици сав ораставо у траву и песак, а један сандук црвен је н'о ћаво од ђе. Друга два сандука ситних делова такође су у сену трулом спу зиму на поду и похрђали и ти сандуци од тих ситних делова ових апарата су такође за читаву пед зарасли у земљу и све је трудо и захрђало, тако да ни најрђа каиза сељачка неса не би допустила да види онако своју ралицу остављену преко зиме напољу у блату, као што Београд гледа ове своје апарате. Ето доктор Лаза Илић, са којим сам ја пшао и гледао ово, ено меће а ено и госа. Вукашина, па да видимо ко овде истину говори. Даље није онако као што г. Вукашин каже, но је онако како ја кажем. Ово ме је руководило те да не одобрим оно, што се предлогом од г. министра тражи. То је даље руководило одбор, да не одобри зидање болнице, јер ако ово у опште треба, онда је потребна онако исто Смедереву, Шапцу. Пожаревцу и нама подобним варошима као што је потребно и Београду, иошто није неопходе да колера преко тих варони дође, као што није неопходе да дође и на Турске, преко суве границе поред ужичког, рудничког и крушевачког округа, где ни ниаче болнице нема, но кад колера дође на наше крајеве и затече нас без икакве спреме, ја нешто где ће се онда наћи г. Вукашин да даде и том народу помоћи.

Ми немамо министра, и ако би њему било какве потребе у свом погледу он нека тражи кредит. Скупштина је ту, и она ће о томе решити. Међутим ова мала сума од 120.000 дин. треба да се иште једнио за сузбијање колере.

Одбор финансијски са свим је савесно решио ову ствар и донео своју одлуку, а нама остаје на вољу хоћете ли прихватити предлог г. министра или ћете прихватити мишљење одборско?

Марко Петровић. — Данас, господо, кад нам телеграфска жица јавља да нам се приближује весма опасан непријатељ и да се већ колера у Европи одомаћила, треба нам водити врло пелика рачуна о томе да се и код нас не појави и ја се јако чудим да Народно Представништво пред појавама такве опасности може овако лако да прелази преко једног предлога, који има за циљ, *да се Србија спасе* од оваког опасног непријатеља, који нам може више штете да нанесе него какав лудачки рат. Цењећи и сам интересе појединих делова Србије, ја ценим тако исто и интересе варони Београда и вазда испитујем шта је и кад коме делу нужније. Кад би се у

Скупштини нородно предлог да се у Београду потроши што на припредне цели, да се каква племенитија раса стоке подиче, ја бих био против тога, и тражио бих да се ти издаци пренесу где је потреба, јер то Београду није потребно, али кад се тражи да се на првом месту обезбеди живот 65000 становника, који су се у Београду концентрисали, ја налазим да нам је то прва брига, да Београд као центар свеколике наше интелигенције, омладине школске просвете и војске треба најпре осигурати и мислим, да кад се ни би учинила ова предохрана, да би ми отуда имали врло велике штете не само за Београд, него и за остале делове Србије, јер ви сви знате да наши удаљенији крајеви нису толико наложени угинућу колере, колико је наложена једна варош с врло великом комуникацијом, као што је Београд.

И кад са тога гледишта узмемо то питање, ја не могу да будем равнодушан, хоће ли Народно Представништво бити тако неупућивано, да овако малену жртву стави влади на расположење, и да учини оно што је дужност, а то је да одбрани народно здравље и живот, од овог опасног противника, који се приближава капији наше отаџбине. Је ли и у колико савесно поступано са оним новцем, који је у прошлој години од надлежних одобрено за сузбијање колере, то је са свим друго питање, и никако не могу то да одобрим г. предговорнику, који је ово питање довео у везу са дезинфекционим апаратима. Ако је истина што је он напоменуо, то је заиста жалосно да су се такви апарати могли тако да занемаре, да су изложени пропасти, али иначе, то нисам ја нас бити мерило у овом случају, да одобримо, или не одобримо тражени кредит наведеној цељи.

То што је било непажљиво једно надлештво, на је допустило да пропадну предмети за дезинфекцију, не може да нас оправда што би смо били равнодушни према свему што се тиче здравља наших грађана, наговарајући се: „поштo ни прошле године нисте добро радили, то вам ни више не дамо.“

Ми имамо, господо, моћи да тражимо од сваког да врши правилно своју дужност, коју је обвезан да врши, па ако он то не чини с тога што неће или не уме, ми ћемо га звати да за то одговара. На послетку самој влади је лакше да за појаву епидемије товари одговорност на нас ако јој тражени кредит неодобримо него да је прима на себе, и у том случају ми би је свакојако разрешили од те одговорности, ако јој данас не дамо што тражи. Иначе, ако не би учинила ово што је дужна као влада да учини за сузбијање колере, и после овога, она носи већи део одговорности.

И само за то, ако не усвојимо овај њен предлог, она ће онда имати права да каже, да је била везаних руку, а да је она била вољна да спасе земљу од могуће опасности, али јој ми нисмо дали могућности да она то уради. Ја ћу да гласам за предлог владин, и гласаћу за предлог владин јер сматрам да је влада хтела да учини све што јој је као влади била дужност да учини, те да спасе земљу од опасне епидемије, која јој прети да је поплави.

Износећи ово неколико раздела по овоме питању, ја ћу са пуно увиђавности моје посланичке дужности, одужујући се својој савести — гласати за поднесени предлог.

Анта Радосављевић. — Господо, овде се повела реч о сузбијању колере и подизању болнице. Г. Вукашин нашао је разлога да треба да се подигне болница. Међу тим одбор нам каже, нта је њега руководило да донесе онако решење. Њега су руководиле наше финансиске прилике, које нам не допуштају да подигнемо ту болницу. Одбор није хтео да не одобри г. министру ту суму за сузбијање колерне заразе, и да ту чини штедњу, не, њега су руководили са свим други разлози што је онако решено, он каже: пошто се појавила колера опет, као што нам каже и пон Марко Петровић, „жица телеграфска донесе нам немилу вест да се опет појавила у француској,“ с тога мора се прво побринути да се да могућности г. министру ун. дела прво за сузбијање колере, а доцније ћемо видети шћемо ли зидати болнице.

Ја сам дакле, за мишљење одбора.

Министар унутр. дела Светозар Милосављевић — Господо, после онако лепих говора господе посланика: Вукашина Петровића и попа Марка Петровића — нема не остаје много шта да кажем о ствари, која је на претресу.

Мислим да је чисто и јасно за сваката, да треба учинити све што је потребно да се сузбије колера. Неосновано је и то, да се сузбијање може вршити само помоћу средстава потребних за предохрану и сузбијање колере.

Питање је сада, где треба средередити сва та средства? Ја мислим овде где је највероватније да ће се колера на првом месту појавити, а то је у Београду. Највероватније је да ће се у Београду најпре појавити, с тога, што је ту највећа популација и највећи саобраћај. Један је посланик казао, како се није добро руковало са апаратима за сузбијање колере, и како су многи чиновници добијали велике дијурне, што су шли да прегледају и набаве те апарате.

Па, господо, морао се неко од чиновника послати да прегледа и набави те апарате, и ја не морао за то путовање да добије дијурну, јер тај посао неће нико да прши бадава. Ја морам овде да признам, да не знам како се ће руковало с апаратима и у каквом су стању данас. Али навидељу да ли стоје онако као што је написо г. Тајсић, на ако стоје уђеће одговорне чиновнике на одговор и даће по закону поступити.

Изводити из тога, што се с апаратима није руковало као што треба, да они нису ни потребни, није никаква логика.

Ја вас молим да имате на уму да ће се колера, па и свака заразна болест на свој пролази, прво појавити у Београду. И кад то постоји, ја вам кажем како ћемо да је сузбијемо ако немамо нарочиту болницу где ће се заражени болесници смештити и одвојати од осталих болесника? У Београду се готово стално одомаћила дифтерија, и она носи сваке године по неколико стотина деце. Смемо ли и можемо ли ми остати равнодушни према нашем подмлатку, а нарочито још када знамо да се болести из Београда, као центра комуникације, могу врло лако и по земљи распростети. Даље треба имати на уму и то, да у Београду у болници не болују само Београђани него и многи наши грађани из унутрашњости па и страних. Шта ми сад радимо кад се јави каква болесница са заразном болешћу? Ми га упутимо у општу болницу и тиме излажемо опасности и друге болеснике.

Ја мислим да је ово врло жалена жртва, која се тражи ради предохране и сузбијања колере и других заразних болести: на вато вас молим да примите предлог како сам га ја предложио.

Стојан Станковић — Ништа не треба да нас буни да усвојимо онако, као што је одбор предложио. Одбор је учинио добро, што је онако решио, јер се онако може поћи и у Шајиу, Смедереву и у другим варошима где се појави колера. Шта ће нама та кућа овде у Београду, ако се појави колера и. пр. у Пироту или другој којој варони. За то сам за одборско мишљење.

Арса Дреновац — Шта је руководило одбор да донесе онако решење видели сте из пројекта. И ми смо за то да треба да се подигне болница. Али што се тиче и зидања болнице овде у Београду ми немамо ништа против, само ми сму о одбору финансијски нашли да тоне сад нема места, и одредили смо ту суму новаца за сузбијање колере. То је био разлог што смо донели такво решење. Што се тиче болница, пошаљите ви једну комисију стручну у Ристовац, да види како је Турска направила бараке за сузбијање колере. Турска је направила те бараке тако јевтино, а и добре су, да су се путници сасим задовољили, а и остали су безопасни од те заразе.

Миленко Весић — Ја устајем овде да говорим као не стручан у овом питању. А устајем с тога што сматрам за своју дужност да прогозорим две три речи о њему.

Ја пре свега морам да приметим са сажалењем, да поједини посланици изражавају се с једном или другом свицлу, да се у једном таквом питању у овоме дому бацају речи, које ва њ никако нису.

Прелазећи на саму ствар ја имам такође да замерим одбору, који је ово питање прочуно. По мом мишљењу, код један министар, члан владе износи један предлог пред скуп-

штину за одобрење извесног кредита, онда он, пре но што је то учинио, он је сигурно дао целокупан рад једној стручној комисији. Та стручна комисија проучила је то питање онако, како једна стручна комисија треба то да уради и кад је та стручна комисија проучила то питање, онда је тако припремљен предмет донесен пред Скупштину. Према томе ја сматрам да сад може бити говора само о томе, да ли да се тај предлог министра унутрашњих дела прими или да се одбаци. Да Скупштина сад уноси овако некакво ново мишљење, и да Скупштина кад министар тражи да се подигне једна зграда против заразних болести, назове министру са одговором, на каже ја њему тако, ја ти дајем толику суму, толику тражи, али њеђу да подигнеш ту зграду, него ти дајем ту суму, да се брашно од трентуне заразне болести. Код једна Скупштина тако рада, — допустите ми да се изразим — она ради некоректно. Ја сматрам да је министар одговоран за струку, коју представља, ја сматрам да је његова брига, да предузме све оно што је потребно, да та струка одговори своме позиву, ја сматрам да је дужност министра да налази увек са захтевима и траженима у оноликој мери, у колико су ти захтеви потребни, па да се одговори у једној струци онако како треба да се ради. Ја мислим да је стручна комисија, коју је г. министар унутрашњих дела одредио, да проучи то питање, нашла (молим ја ударам гласом на речи „стручна комисија") да је потребно у овом трентутку да се учине издаци, али трентутни издаци за одбрану кодера, она би тако градила и извештај у томе смислу министру поднела, и онда би министар њино такав предлог стручне комисије пред Скупштину. Али ствар не стоји тако. Стручна комисија је нашла да се једна за спасења у Београду, у престоници Србије, у месту где је концентрација најјача, где је снабрљај трговачки најјачи, и где се заразне болести најлаке распростиру и у коме је опасност не само за престоницу него за целу Србију, — стручна комисија је, велим, нашла да ту треба да решимо нешто по питање. По мом мишљењу одбор је изашао из колосека свога задатка, кад је прецизирао предлог дотичног министра и кад он предлаже да се одобри тај кредит али на други кпз. Ја сматрам да ће дотични министар, ако дође до тога да му буде потребно, да до тог дана дође, за коју се бриге финансијски одбор, да ће он сам изаети предлог Скупштини, да му се тај кредит одобри, ни ћемо узети у обзир разлоге дотичног министра и бићемо волни, и и околношћу припућени да му те издатке вотирамо. Међу тим ја мислим да ми треба овде да решимо нешто о предлогу министра унутрашњих дела, а уверена сам да без икаквог даљег разлагања ми треба његов предлог да усвојимо онако, како је он предложио.

Милутин Гарашанин — Господо, молим вас за неколико реч.

Предмет, који је сад пред Скупштином, изгледа да је сигног реда, а међу тим има своју особиту и велику важност. Дозволите ми то да кажем, да је одбор мало олако претрчао преко овога предмета, а преко тога његовог претрчавања вредно је да се ми сад мало заустављо и особиније поразговоримо.

Одбор каже у своме извештају, да одобрава министру 120.000 динара, али само на субијање колере. Од кад се дебата о овоме предмету води, ја једнако тражим да видим, на који се начни може субити колера, ако се не да тој влади, томе министру, могућности да створи локале, где може изоловати болесинке заражене колером. Тиме, што ће један лекар доћи на станицу и попрскати нас карболном водом, тиме ми нећемо ни у колико субити колеру. Ако колера не дође — за то имамо да заблагодаримо моју, што није хтела да дође, а не што смо је ми тим мерама субили. Прва је мера, коју нам одраза памет у такној приликн препоручује, да заражене одвојимо на сигурно место од оних, који нису заражени. И кад министар каже: ја тражим суму од 120.000 динара за субијање колере, а ако ито претекне од тога тражим да употребим на стварање те зграде, те да до године имамо готову зграду, којом ћемо се бранити од колере, ако се појави — а вероватно је да ће се појавити онда је то сасим на свом месту. — Ви знате да су осим колере још две болести: дифтерија и шарлах стекле право грађанства код нас и та би нам зграда као прво добра одбрана и против тих болести послужила. Ја мислим, кад министар тај кредит тражи, да је то најмање, што може да затражи.

Рекло се, да има неких казана, који су пропали и да се држе на неким станицама. Г. министар је врло лепо одговорио. Ако има тога онда је то неуредност. Али ако има тих неуредности, не значи да казани нису нужни; не значи не само да нису нужни него то не значи ни то, да нису нужне зграде за те казане. Па ти казани баш и стоје и пропадају за то, што немају где да се сместе. И кад министар тражи, да се подигне зграда, он хоће то да постигне, да ти казани не стоје на станици него на одређеном месту, где ће се добро очувати.

Г. Ранко Тајсић казао је: нека дођемо сви на станицу па да видимо, ко лаже а ко не лаже, да ли г. Вукашин или он. Није питање овде о томе, него о томе да решимо стварказано треба. Врло је лако могућно, да је г. Ранко видео казане, који су неисправни, а г. Вукашин да је видео казане, који су исправни. То значи да ни један ни други не лаже, него да говоре онако, како је сиојим очима видео.

Г. Арса Дреновац напомену, како треба видети шта су Турци у том правцу створили у Ристовцу. Каже, како су они направили врло добре баракс, па и ми треба на њих да се угледамо. Нисам томе противан, ако је добра ствар треба је примити, па ма и од Турака била. Али ја не верујем да су Турци све то тако добро створили, као што најбоље бити може, а да то не кошта пшта. Изгледа ми, да ми од министра тражимо, да он пшта не потроши, а чиимо га одговорним, а међутим један минерап кредит 80000 динара нећемо да му одобримо.

Ја мислим, кад је једно стручно тело, санитетски савет, нашло да је то потребно за одбрану, не Београда него целе Србије, од једне опасне болести, да ми који нисмо стручни, немамо пшта друго да радимо него да одобримо то; јер иначе престаје више бити одговорап Министар Унутрашњих Дела, ако се колера пусти у Србију, него смо одговорни ми, који нисмо дали све оно, што је он тражио.

Господо, ја сам мало пре напоменуо да сем колере има и дифтерије и шарлаха. Јуче сам чуо да у Београду на гробљу за годину и по дана има 1000 српске деце сахрањене. То нпо каже господ. Ранко Тајсић за Златибор и планинске крајеве, нетачесно је, јер и она деца тамо и ова овде сне су то српска деца, која су нама сва подједнако мила. За то ја са чистом савешћу гласам за предлог г. Мин. Унутрашњих Дела и мислим да све друго што би се учинило, а нарочито кад би се учинило противно, значи да Скупштина њега ослобађа од одговорности према том послу, а ја ту његову неодговорност на себе нећу да примим.

Арса Дреновац — Ја сам само хтео да одговорим господину Гарашанину. Тако у Ристовцу нема зиданих здања него има баракса, и овде се хоће да зидају здања. Ако се хоће то, онда нека дође то на решење, а не у место субијања колере, да се зидају здања.

Радован Милетић — Ја одбијам пре свега приговор Одбору финансијском да је нпао неку намеру, као што је рекао госп. Весић, да овде једном предлогу министрову да други начпи и решење него што је тако стављено. Одбор је проучио ту ствар врло добро. По пракси, коју г. Весић износи, одбор не би нпао пшта друго да ради по једном предлогу, него да га усвоји Одбијам и то да није било стручних људи: напротив имамо у одбору доктора, који нам је дао објашњења у сваком погледу, а био је и делегат министров, и он нам је дао објашњења о томе, и ми смо о свему томе доста дуго дебатовали. Али ствар стоји овако. Оних 120.000 динара на то одређених веома је мало, ако се појави тај немили гост у опаспом обиму, као што се је појавио у Русији и Немачкој. Ми не знамо у каквом ће се обиму и јачини појавити и не знамо да ли ће се појавити баш у Београду.

Вероватно је, да због највећег свобрањања Београда са западом да ће се ту појављује и појавити, али не треба заборавити да је и Ниш велика варош — а тако исто шварошки, које су дуж воденог пута да су такође више или мање изложене. Да ли ће се и како појавити колера то не може ни наука да одговори. 1866 године, који су били овде имали су приликe да виде врло судоносте појаве ове епидемије. Ја сам тада био у Куршумлији, где је за два три дана измрло 40—50 људи, док у Јагодини није било ни једног случаја. Дакле, не зна се како се јавља и где се баш мора јавити, то је још предмет нерасправљен. Нижно Шабац, нижко Смедерево, Обреновац, Дубравицу и т. д. Сва су та места погранична и појављање изложена пристуну колере. Одбор је дакле финансијски нимо на уну, да допичном министру остани један такав велики кредит, за то да та може енентуално употребити тамо где је најнужније, а то је на свима овим тачкама.

Сад долази друго питање: ако од свега тога ништа не буде, што да се уради са овим новцем? Пре снега треба да будемо на чисто. Радња на парче скупо је коштала ону земљу. Ми морамо један уут све наше радње на ако су и санитетске, у један систем да доведемо, осигурање и изводење кога да вреди не само за једну владу или партију, него за ина година, док се не оствари цео. Немојте да зидамо, на парче а за нама други да руше то као нецелисходно, то је за нас штетно.

Дакле одбор кад је одбио ону суму на зидање, то је имао у виду. Ако хоће нам санитет нешто да постигне, нека нађе сљ једним великим планом и системом, на ако се не може за годину дана нека се изради за дедеинум и више година, али нека сее владе имају пред собом један план, а онако на парче не може ништа да буде. Ето то је руководило одбор што је одбио ону ствар а нимани други назори. и по томе нема места никаквом приговору. За то ћу да гласам за одборски предлог.

Андра Параћанин — Господо, као члану финансијског одбора, дужност ми је да проговорим неколико речи. И ја као г. Раша Милетић одбијам од одбора приговор г. Весинића и осталих. Да овакав извештај донесемо није нас руководила себична радња, него прилике, у којима се налазимо. Она сума од 120.000 дин. ни у колико није довољна да се у Београду може подићи каква болница, нарочито така, каку замишља санитет, која би дошла у ред клиника. Мени се чини, да подизање сталне болнице за субијање колере не би било оправдано, пошто знам да се у свима земљама подижу трењутне болнице за субијање колере, јер колера није стална болест него долази од времена на време.

Господа предговорници назоде као у Београду коси дечу дифтерија и шарлах. Мени се чини, и ако писан доктор, да шарлах и дифтерија и колера није једно исто, и колеричин болесник не би се смео унети у ту болницу где има болесника од дифтерије и шарлаха. Како се зна и то још, да колера не долази пранце у Београд него да може доћи и са друге стране, и у Смедерево, и у Врању, нрско Мокре Горе, дакле да је њој пут неодређен, то се та стална болница по нашем мишљењу није могла подићи, и за то смо поднели овакав извештај. Ставили смо г. Министру Унутрашних дела на расположење 120.000 дин. да може утрошити на суубијање колере, било да даже куће или баракe за санитај болесника. Ја мислим да је наше мишљење коректно и за то нема места приведби г.г. предговорника.

Ранко Тајсић — У главном, што сам нимао да кажем, казао сам већ раније, кад сам први пут говорио, и на што сам већ добио и одговор, и ја ћу сад да одговорим у кратко на разлоге противне, који су овде нали. Шта нас је у одбору руководило, у овом питању, прво и прво хоћу да нам кажем то: да нас је руководило оно: што је буџет остао старн, на за ову годину не би могли сад на њега чинити нове издатке, пошто овде нису у буџет унесени ти издаци. Буџет сад нема готовине за то, него би се морало узети из државне готовине, за грађу.

Даље, сад је јуни месец, прошло пола године и сад се већ не може одредити лицитација, на јако почети задати, сад је већ и немогуће почети и завати тарде зграде, што у осталом нанетни људи и не чине, већ су они до сад оздали и чекају да се осуши. јер зидати са дувлим цигљама као што би требало зидати овакву болницу, то је сад већ доцкан и кад би било то право градити. У Београду градити болницу за такве болести од 120 хиљада динара, а друга места и варошке по Србији, немају ни барака, кад се у њима исто тако, као и у Београду може појавити зараза, то не разумем нити могу никад дозволити, пошто су сва округи у Србији равноправни.

Узимно само тај случај, да ако се појави заразна болест на другом месту треба да стоји готова сума од 120 хиљада динара, да се одмах и тако подигну баракe, да се учини онако као што је лањске године овде у Београду учињено. А како се долази до кредита да се подигну нове зграде за то има пута и начина, законом прописаног. Ја нисам ујче дошао овде, да бар то не разумем како се ради, већ сам као посланик и из раније уверио се како се кредити за који посао траже. Одбор је то имао на ум, а нико од чланова одбора није ни поменуо, као што рече један од говорника: нека пропада Београд, нас се то ништа не тиче. Из искуства, које до сад имамо, зна се, да колера у Београд долази са запада, а у јужне крајеве из Турске. Том је сведок прошлост, која тврди. У прилог томе за државу је много корисније, да за такав случај подиже баракe на више места а не само да подиже једну зграду у Београду. На послетку да допустимо и подизање зграда или онда нека се подигну и на другим местима најпре праве болнице, где их нимало нема, — помислите мало, и кад би се и дозволило зидање ове болнице, врло је могуће, да баш у то време настуни колера и онда шта да се ради? — Готових кредита нема, онда опет на рачун готовине државне тражити одобрење за извесну суму за суубијање колере, а овако већ утрошити толику суму на подизање зграда, и онда се овде ништа уравно неће учинити. И онда сума сумарум, не би се ни постигло ово, што се желимо да постигне, бар суубијање просто.

Г. Гарашанин је казао да је један казан напољу што је голем и што нема уђесне зграде, у коју може да се смести. Ја вам могу напоменути, да код нас сељачка куће има врата голима да може унутра ући онај казан. За сам напоменуо, да сам на железници видео два сандука делова казанских у врло рђавом стању, а они би могли да стану у сељачке капије а казан да је још три пут полиши могао је стати у магацин државни, а овде нам се говори како они немају где да се сместе. То не може никако да се прави. Нити је истина.

Ко је крив за то, треба да буде кажњен.

Још је г. Гарашанин казао да је вероватно, да сам ја видео казан неисправан, а да је г. Вукашин видео казан, који је здрав, и да обојица говоримо истину. Г. Вукашин је видео само онај уздан казан, а ниже видео и онај други пропали, а ја сам видео и онај други. Дакле опет сам имао право ово, што сам казао о казанима да су неисправни пропали. Скупштина нека сад реши, како ће бити најбоље: да ли да прими предлог министра где ће разуме се, отрошити се, о праиду, или да прими решење одбора, као умесно.

Мијаило Стојаковић — Господо, за суубијање колере ми овде имамо уравно два предлога. Један је од стране г. министра унутрашних дела, да је најприличнији пут тај, да се подигне и зграда на ту цељ. Други је у одборском мишљењу да не би требало дизати зграду, него утрошити новац онде, где се колера појави, дакле, где се потреба укаже. Ако би се хтело учинити што је најбоље, мени се чини да би онда требало оба она предлога примити, т. ј. и подићи зграду и имати довољно новца на расположењу, који би се могао према потреби трошити и ван Београда, ако захте потреба. Али сакојако ни канда нећемо имати средстава за обоје, и нама остаје, да бирамо од овог двога оно, што је боље. У колико сам ја могао да оценим ноша се чини, да је боље онда имати једну суму новаца, не у згради утрошену него као готовину тако, да се може употребити одних онде, где буде према потреби. Подизати зграду у Београду, за сад нема места, још и за то, што колера неће чекати — ако је већ на прагу — да

ни подигнемо зграду. Она може да искрсне пре кад се ми и не надамо, а и онде где не мислимо. Узмимо н. пр. случај, да ми подигнемо зграду, питање настаје, да ли ће колера да иде по оној магистрали, коју смо јој ми определили или ће узети са сеиом други пут и правац. Ја верујем да ће могуће, да ће се појавити прво у Београду као месту врло живом саобраћају, али, господо, толико је исто могуће да може ићи Београд и обићи и појавити се пре у другом крају. Шта нам онда остаје. По одборском мишљењу ми би са предложеном сумом могли тамо и притећи у помоћ и имали би више на расположењу. Овако зграда би у Београду стајала баше и одузела нам средства — новац који је за сузбијање најпотребнији.

Што се тиче тога, да треба у Београду дизати зграду још и за то, што влада ту дифтерија, то, господо, и ако је фактичка истина, да у Београду има дифтерије ипак не може се због тога дати новац намењен на цељ за сузбијање колере. Имају, господо, и друга места дифтерије. На зар само Београд да бранимо? шта ми чинимо?! Ми патимо од тога још горе, јер само остављени сами себи, и без ичије помоћи. Београд бар има доста лекара а ми и тога немамо. Дифтерија је покосила децу по унутрашности код нас; — на шта ћемо сад ми? И Београд, ако му треба зграда нека се — бога ми — сам постара и нека диже зграду за болницу, а Београђани су и богатији. Ја сам за то, да се ова сума утроши онако, како је то одбор хтео. — То је моје мишљење.

Вељa Тодоровић — Господо, у колико сам чуо говоре сних говорника, они се сви своде на то, да се одобри кредит, само се разликују у томе како да се тај кредит употребе. А господин министар је раније изнео предлог, како да се тај кредит употреби. Ја мислим, господо, кад ми већ одобравано тај кредит, и кад је господин министар изнео на што ће употребити, онда ми не треба да се начамо у то, јер ја сматрам, да ми, или бар ја — за себе сматран — нисмо способни за то, да кажемо и исцрпимо како ће се и на који начин колера угушити. Ја мислим, да су за то надлежни лекари, којих овде има доста. То би исто значило кад би нас питали како се праве мењице, ја то добро знам (смеју се). Дакле за ово за што нисмо способни, не треба да се начамо. И за то сматрам да је врло потребно да се одобри г. министру тај кредит а њему треба оставити, како ће то извршити. Ја ћу гласати за тај предлог.

Председник — Пошто се појавило питање да се дебата прекрати, то ћу ставити на гласање и то овако: Ко је за то да се прекрати дебата, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Дакле прекрашена је даља пријава говорника. Још имају реч прота Ђурић и поп Богосав Поповић.

Милан Ђурић — Господо, ми сви знамо да је здравље највеће богатство на свету а то се види и из тога што је г. министар поднео предлог да му се одобри кредит за чување народнога здравља и финансијски одбор, водећи такође бригу о народном здрављу, усвојио је тај предлог г-на министра само са том разликом да се за сада не прави стална болница. Господо, стручни људи а и искуснији људи од нас казују нам, да се колера онако исто не појављује на једном месту и да јој путеви куда ће доћи нису одређени, као год што нам и непријатељ не казује, којим ће путем на нас напасти.

Извесна господа дуже да ће се колера најпре у Београду појавити и с тога дуже да ту треба направити болнице ради сузбијања колере и мисле да ће сузбијање колере помоћи тиме што ће дати 120,000 дин. И мало час рекао сам а и овом приликом кажем, да путеви куда ће колера доћи нису никако одређени, те с тога и не знамо где ће се колера најпре појавити, но сем овога имам овом приликом да кажем и учиним један приговор на говор извесне господе посланика, који су казали да знају да сви округи улажу у фонд болнички, али никад ништа за то немају, ни болница ни својих лекара већ су читаве повађене остављене саме себи и невољама им се никакива брига и ради здравља, ради напретка њиховог и ради праиде.

То господо, стоји у истини. Има округа од 150.000 становника, где нема ни једног лекара, док у престоници има их врло много. У Београду, престоници Србије седи краљ, ту су сконцентрана сва надлештва, ту је сва трговина и све благо наше земље ту се слива. Ми имамо самосталне окружне скупштине, сталне окружне одборе и општинску самоуправу, које треба да се брину о свему на неке се та г. г. из појединих округних одбора побрину о томе да се угуше те заразне болести, као што су дифтерија, шарлах и њима подобне, јер и ако нам је сваима мило не само становништво Београда него и становништво Србије а и пад граница њених и ако нису српске ипак нека се поједине чињенице, које су дужне да воде рачуна о народном здрављу, побрину за то.

Да је Народна Скупштина расположена према престоници види се и по томе, што је одобрила да се у Београду плаћа трошарина, ја сам као народни посланик и иначе раније дошао у Београд и могао сам рећи да живим са 4 гроша, а данас имам 10 динара на дан, и ја хвала Богу, то сне трошим. Зар варош Београд, који броји 68,660 становника и где има капиталиста са по милијон динара, зар људи капиталисте такве једне вароши не могу да учине тако хуманитарно дело и да варошки пруже јецан капитал, који је потребан за подизање једне овако важне установе као што је болница за лечење кужних болести. Нека се покупца да се учини један апел на њих и ја сам уверен да се они неће оглушити о позив, те да не потпомогну једну тако важну хуманитарну установу. Кад се сваки родитељ, сваки племенити становник вароши Београда одазове овоме позиву онда ће имати не 100,000 динара него и 2,000.000 динара. Што се тиче Народног Представништва оно мора да се стара о здрављу целога народа и то како оних, који живе у Београду тако и оних на Конопници. Народно Представништво има да се брине не само о томе да они живе него и да су здрави, крупни, окрепни, да рађају здраву децу, јер само у здравоме покољењу може држава оставити све своје унутрашње и спољашње тежње. Из свега што нам министарство предлаже, ми видимо да и оно не зна, којим ће путем доћи колера а то је и немогуће знати. Прошле године 9 августа она је се појавила прво у Смедереву, па се после говорило да је било неколико случајева и у Београду. Што се Београд истиче оним предлогом испред других вароши то је с тога, што је он по популацији највећа варош у Србији, те се мерује да ту има највише услова за појаву колере а што је још горе, што ми се одатле као из важног слобољајног центра за целу Србију могла најлакше раширити по целој земљи.

Ако би се ценило по броју становништва београдског од 60,000 онда би се и ја могао сагласити на такву претпоставку, али са гледишта чистоте Београда, ја не бих на то пристао. Ја сам имао част да будем примљен у много домове у варошн Београду и уверио сам се да домаћини обдржавају примерну чистоту свуда, да су им баште велике, да свежлости има довољно и да уз воду, које је сад обилно, имају све здравствене услове, тако да наш Београд може успоно заузети јасно место са другим европским варошицама по чистоти улица и домова. И кад тако стоји, онда зашто да се на нечистоти Београда оснивају некакви предлози и ја у интересу образа Београђана морам од њих да одбијем прекор као да је народ нечиста и неповољна у здравственом погледу (Смех).

Приговара се финансијском одбору, што је противно министропом предлогу донео овакво мишљење. Кад се узме у обзир ја је финансијски одбор водио рачуна о здрављу, не само Београда него и читаве земље, онда ми морамо признати да је одбор урадио оно што је требао да уради, одобривши суму, коју је министар тражио, а што није одобрио на исти начин да се троши и то је оправдано, јер ако би се подигла зграда у Београду, онда не би ништа помогло, што је имамо ако би се колера појавила са неке друге стране и на ком другом месту, и онда би Народна Скупштина имала дужност да да не још 100,000 дин. него и више. Кад је дакле, финансијски одбор приликом овако нагли употребе кредита, онда ту не може бити речи о повереиу и неповереиу.

Говора се овде како је тако реки колера пред вратима, како је она, тако реки у Београду и како је са овога овај

предлог кажи. Ја бих волео, да се с таквим поуздањем и са таквом страхотом не говори о овому злу. Ко зна какав утицај имају психички моменти на здравље, тај то не би смео да изусти. Ја то говорим као свештеник од 20 и неколико година, као човек, који је и у миру и у рату имао дужност да тешим болнике и самртнике. Сваки зна, како је и у последњим трењутцима живота утеха врло потребна, сваки зна како ни лекари ни свештеници никад не изговарају неутешне речи ни најтежим болницима и кад је тако онда не треба се онако говорити о опасности колере кад не још нема. На тај начин, ми само чинимо штету грађанима, алиа то сви зи, који желите да спасавате од колере немојте застрашивати људе ни онда кад је буде, а још мање сад кад је нема.

Са свега онога ја изалазим, да ћемо учинити дело правде, ако примимо предлог финанцијског одбора.

Министар унутр. дела Светозар Милосављевић — Нека господа посланици вере да се не зна где ће се колера појавити, да ли у Београду. Позаревцу, или другом ком месту, а ни тога изласи закључак да не треба ништа ни да радимо, већ да скрштених руку чекамо да колера дође. Ја мислим да би то била велика грешка.

Истина је, да ми не можемо поуздано знати где ће се колера појавити, али у колико се може да сазна најпре нам изгледа да ће се у Београду најпре појавити, и ако се ту одмах не сузбије она ће се врло брзо распрострети по свима крајевима Србије. Сума, која се тражи за сузбијање колере и за подање болнице за заразне болести, тако је налеска да не би о њој требало ни говорити. Нека господа посланици говоре како су у врло рђавом стању дезинфекциони апарати.

Ја вас молим, господо, да одвојите питање о зидању болнице од питања о апаратима. Ко је крив за апарате, он ће одговарати.

На последњу сматрам да ми је дужност да изјавим да је санитетски савет мишљења, да треба зидати болницу за заразне болести, а када ни изволите решити како хоћете. Ја од тога нећу градити никакво питање. Ја сам учинио оно, што ми је као министру унутрашњих дела била дужност да учиним, а ви ћете носити грех на души, ако настуле штетне последице отуда, што мој предлог нисте усвојили.

Богосав Поповић — Молим вас. Ако би ми сад одобрили кредит да се подигне овде у Београду та болница, по трошиће се до 100 000 дин. И на један пут, ако се не појави колера у Београду, него на другом ком месту н. пр. у Пироту, Нишу и т. д. онда тамо неће бити ни бараке. По моме мишљењу одбор је учинио добро, што је донео решење да се оним новцем подигну бараке на више места, или бар на главним местима, јер може колера да се појави од један пут и тамо и овамо. Но спакојако не вреда овде подизати ту кућу, на да остане кућа празна. Због тога ћу гласати за одборско мишљење.

Известилац — Господо посланици, Одбор финанцијски, у коме је већ по његовој важности 14 чланова, проучио је врло озбиљно како остале тако и овај предлог г. Министра унутр. дела и према томе ја мислим, у колико се поштована господа предговорници њиху сложили са мишљењем одборским, нису имали места овим замерама упућеним на финанцијски одбор. Нису имали места тим пре, што смо, као чланови финанцијског одбора сложили се с главним мислима. Свима је нама стало до тога, да учинимо што је више могуће противу колере и да за такве посао ставимо г. министру сва могућа средства за сузбијање колере. Одбор финанцијски саветујући се о овакоме питању није пропустио, а да не позове у своју седницу, како г. министра унутр. дела, тако и г. инспектора санитетског одељења. Поред тога ако се господа опомињу онога, што је учињено од стране г. Министра, којим је он мотивисао овај свој захтев ја држим, да о мишљењу стручне комисије то јест о мишљењу главног санитетског савета, да је одбор финанцијски баш о томе подио рачуна, а да није онако као што су говорила господа противу мишљења финанс. одбора.

Ја вас молим да ме саслушате и да видите шта тражи главни санитетски савет, да се сачувамо од епенталне напале колере. Главни санитетски савет предложио је, да се у више места подигну одвојишта и бараке у свима окружним и у неким среским местима за случај колере, то је прво што тражи санитетски савет у овоме случају ако би се колера појавила. Од 120.000 дин. што нам је преостало од целокупног кре та, што нам се тражи (поште је 30.000 дин. већ утрошено на пролетне друге потребе и за дезинфикационе апарате), од тих 120.000 дин. имале би да се по мишљу главног санитетског савета подигну одвојишта и бараке. Подизање ових одвојишта кужних болести врло је нужно и ако је извесној господи, може бити ствар нејасна, ипак ми могу веровати да та болест кад се приближава једној земљи не приближава се једним једним правцем него долази као бујица са свих страна и она се не зауставља само у Београду, Шапцу и Смедереву него ће ако дође у своме замаљају захватити неки део наше земље. Стоји то и више неповната ствар као што мисли поштовани предговорник г. Раша Милетић, да има извесних места које колера никако не посећује и не само да има таких места него има и читавих држава. Енглеска је та држава, која се у свим пријатикама исказивала против граничних заштитних мера за спречавање колере она вели: не стварајте поводне услове за ширење колере, на је нећете ни имати. Могло би се рећи да се таквих назора Енглеска држи с тога што је трговачка земља и из чисто шпекулативних обзира, али факт је да Енглеску колера не посећује. Други је услов за отклањање колере чиста и здрава вода за што су дошао варошн Хамбург, Алтона и др. Хамбург има нечисту воду а Алтона има чисту, за то је тамо и било најјаче случајева колере. Ја сам то хтео да напоменем само с тога што излази, да, кад би се овде направила болница, да би то исследало као београдски град, који са својим зидинама и бедемима не би довољавао да уђе болест у земљу.

С тим не можемо сузбијати колеру. Треба и других средстава и многих других погодаба на да ми учинимо оно што се од нас тражи: да се сачувано и ограђино од колере а то су стална одвојишта, бараке по нашим окружним и среским местима. За тај посао ова је сума мала, то је једно а друго опај новац имао је да се стави у приправност г. Министру за случај колере. А ако не би било колере оне год., онда би тек до године подигли за тај новац болницу. Ево нас опет у новембру мес., па онда можемо да решимо да се за тај новац зида болница. Поштована господа предговорници кажу да поред колере овде у Београду влада болест дифтерија и да би та болница врло корисно послужила за одбрану од те болести. Ја признајем да је болница врло потребна, али немојте да ми замерите што ћу да вам објасним један ствар. Како у Скупштини рите што ћу да вам објасним један ствар. Како у Скупштини тако и у приватном разговору увек се одвајају два различна мишљења. Један су за то да се Београд као престоница истакне на висину, да је тако рећи цела земља сним средствима свабде, да нам она служи за пошас наш и наше отаџбине а да би са моје стране казао да се не води брига довољна и о осталим крајевима отаџбине, јер тамо ими не само дифтерије него и шарлаха, великог кашља, тифуса, богиња и др. болести, које се болести за неко извесно време утуле да опет после буктну као што је врло лепо приметио и разложио Мијаило Стојаковић, ми у тим крајевима немамо ни лекара, ни болнице, ни апотекара. Ја то говорим о окружним варошима а о среским нећу ни да спомињем. Немамо за то, што синови српски беже из унутрашности и долазе у Београд и ако су српшли медеисцински факултет као државни питомци, на ита више има их цписан факултет као државни питомци, на ита више има их цписан факултет као државни питомци, на ита више има их цписан

Поштовани посланик г. Вукашин Петровић, кад је, показујући значај и важност болнице напоменуо, како ће ова болница моћи да служи као зачетак будућем медицинском факултету, као човек од финансијске спреме, као човек који познаје са коликом се сумом може једна таква зграда да подигне, он је врло добро казао, да је 80.000 динара једна врло мала сума, да то није ништа насиран оне суме, која би била потребна, на да се подигне болница, која би довољно могла послужити за клиницу, а парочито, да би се могао развити медицински факултет. Према томе не можемо очекивати од те болнице да нам послужи за будућу клиницу, а парочито за медицински факултет имамо још доста да причекамо.

Ја мислим, ако све узмете на ум оно, што је одбор финансијски предложио, он ствар на ово своди: да се ова сума од 120.000 динара утроши на случај, ако би нас колера посетила, а у случају ако нас не посети, да та сума остане, да министар докиње као што су неки износили може поднети предлог за то подизање болнице, али само нека има на уму, да обухвати шире границе наше отаџбине, и онда ћемо моји о томе предмету да размислимо, како са здравствене тако и са техничке стране и онда би могли да донесемо о томе одлуку, како сам напоменуо.

Ја сам својим говором, као члан финанциског одбора — као известилац изнео, како мислим о томе, и држим да онако исто, као што су поштована господа посланици, који су говорили и за и против овог предлога одборског руководећи чистим побудама и нас је у одбору руководила тежња, да учинимо све што знамо и можемо против овакве једне опште несрећне болести. Ја држим да никако нисмо заслужили прекор, да с тога примамо одговорност. Ми нисмо дошли овде за то да један другог окривљујемо и да један с другога скидамо одговорност, него смо дошли да по својој најбољој вољи и знању радимо за опште добро. Према томе ја са своје стране молим Скупштину, да усвоји овакво решење одборско са уверењем, да како одбор тако и Народна Скупштина неће се огрешити насиран народног здравља, него да ћемо допринети бољитку његовом у околико, колико можемо.

Председник — Претрес је свршен. Приступићемо гласању. Пре него што приступимо гласању да се споразумемо о постављању питања. Два су предлога, један је министра унутрашњих дела, а други између предлог финан. одбора. Ја ћу ставити овакво питање: Ко је за то да се усвоји предлог министра унутрашњих дела тај нека изволи седети, а ко је за предлог финанцијског одбора тај нека устане. (*Већина устаје*). — Већина је устала, према томе у начелу је прихваћен предлог финансијског одбора, а пошто је известиј одборски састављен свега из једнога става, онда је на тај начин прихваћен целокупан известиј одборов на овом читању.

Други претрес овога предлога ставиће се на дневни ред после пет дана. —

Дневни је ред исцрпљен; за сада нећу седницу да закључујем, пошто немамо ниједан нов предмет израђен, а кад ће бити друга седница објавићу.

Скупштинска седница је закључена.

(седница је трајала до 12½ часова по подне).

16 САСТАНАК

22 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 9½ часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри, осим министра војног.

Председник — Скупштинска је седница отворена. Изволте чути протокол 15 састанка.

Секретар Љуба Јовсимовић прочита.

Председник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (*Усваја*). —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Коста Богдановић, чиновник царинарнице београдске; Раде Крајновић, пореазник среза ражањског; Сретен Ранковић, начелник среза златиборског; Милић Голубовић, пришлад дужности царинника на Вршној Чуки; Јанко Гладовић, учитељ у пензији из Кошарева; и Латинка Н. Илићка, учитељица из Ужица — моле да им се извесне године урачунају у године укупне службе;

Ружица, жена Милисава Поличченића, из Бујара; Јеротије Николић из Мачковца; и Аница, удова пок. Вула Јоловића, из Ужица — моле за државну помоћ;

Михаило Новаковић, учитељ у пензији из Београда; и Крста Петровић, управник државне еригле у пензији из Београда — моле за повећање пензије;

Станија, удова пок Петра Цветковића, из Васиља, моли за инвалидску потпору;

Трајило Савић, трговац из Петровца, моли да се што пре расправи његова стечајна маса;

Грађани из Шапца моле да се трговцима са њиме и сељацима не забрањује продаја њиха на бурад од 10 ока на на више;

Милован Парезановић, трговац из Крагујевца, моли за исплату рачуна продатог сена крагујевачком гарнизону;

Сељани из Бујара моле за исплату реквизиције;

Сељани из Милине моле да им се смањи пореза крена поновном прекнеру земљишта;

Сељани из Будомеље и сељани из Рудоваца моле да не плаћају порезу на извесно земљиште;

Сељани из Бранешца моле да се одвоје од општине чајетинске и образују засебну општину;

Суд општине крањанске моли да се село Богојевић не одваја од општине латинчке;

Суд општине бањске (у срезу пчињском, округу врањском) моли да се посетиоцима бања даје подвоз железницом у пола цене;

Марко Ђирић, благајник у пензији из Ниша, моли да се ослободи осуде Главне Контроле и да му се извесна сума наплаћена натраг врати;

Анђелко Марјановић из Висибабе моли да се његовом сину скрати рок службе у војсци и да се ослободи личне порезе;

Стеван Јовановић из Сиракова, моли да му општина накнади неку штету;

Сељани из општине кладуровске и рановачке, моле да продаја у сеоским дућанима не буде ограничена;

Риста Петровић из Совота, моли да подигне стругару код извесне државне шуме;

Механичко-кафеџиски еснаф из Књажевца, моли да се строжије примењује закон о трговцима, механа и кафана;

Милосав Поповић, учитељ у Цревој Јабуци, жали се на решење министра просвете и црквених послова;

Крста Петровић, управник државне ергеле у пензији из Београда, жали се што му се извесна дијурна не исплаћује;

Марјан Петковић из Ужица, Свасоје Прокић, бив. председник општине осечанске и Пантелија Грујић из Мурипта, жале се на среску власт;

Јанко Гладовић, учитељ у пензији из Комирића, жали се на Управу Фондова;

Милија Ерић, писар општине смољиначе, жали се на благајника VIII пуковске команде.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути један предлог посланички.

Секретар чита:

Народној Скупштини

У овој сесији прошле периоде, а поводом интерпелације упућене на г. министра војског, од стране неколико народних посланика, по односу новосаграђене касарне (Магдаленићеве) у Пожаревцу, Пироту и Књажевцу, Народна Скупштина решила је: да се путем комисијским у сва три места учини извиђај на лицу места и на другој сесији поднесе њихова изјашња.

Комисије су по решењу скупштинском образоване, учиниле су извиђаје и подвеле своја изјашња г. министру пре састанка скупштинског у другом сазиву, који је пак пета са свима актима поднео Скупштини, и на основу чега изабрат је нарочити одбор, који је имао задатак, да по овој ствари поднесе Скупштини свој извештај, према коме би Народна Скупштина имала даље да реши шта треба.

Но како тај одбор скупштински није могао поднети свој извештај у том сазиву, а доцније се по овој ствари није могло учинити продужење, то, а услед измењених прилика и околности новим изборима, одбор, који је био изабран, сада не постоји: и како је пак по мом мишљењу ово питање од велике важности и које заслужује пажњу Народног Представништва, сматрајући за своју дужност, предлажем Народној Скупштини и молим да изабере новога нарочити одбор, а коме ће ставити у задатак, да акта ова проучи (која се у архиви скупштинској находе) и свестрано их проучи, па још у овој напредној сесији поднесе свој извештај Народној Скупштини на решење.

16 Јуна 1893 год.

у Београду.

Народни посланик,

М. М. Веселиновић.

Потпредседник — Овај се предлог упућује одбору за преглед и оцену посланичких предлога. —

Изволите чути једно саопштење г. Министра Народне Привреде. —

Секретар чита:

Народној Скупштини

Законом од 29 Априла 1890 године, који част имам у засебном примерку под ., поднети, дата је г. Кости Михаиловићу и друговима на Крагујевца повлачна повластица за 15 година за фабричку производњу хартије.

Услови повластице означени су у самом закону.

Повлашћари су положили и прописану кауцију од 10.000 динара.

Али повлашћари нашоше у остварењу повластице на извесне тешкоће техничке и финансијске, које они нису могли савладати, јер по уверавању њиховом савлађивање истих није им могло стајати у моћи њиховој, почем ове тешкоће налазе свога извора у нашим општим, политичким, економним и финансијским приликама.

Услед овога повлашћари су се обратили министарству народне привр. молбом, да им се учине потребне олакшице ради овога и потребне измене и допуне у датој повластици.

На тражене измене и допуне министар народне привреде није пристао, али је противном од 6 Фебруара 1892 године под Бр. 380 позвао повлашћаре, да се изјасне, да ли су вољни да се у чл. 6 повластице учини потребна измена односно рока за почетак фабриковања хартије, и ако јесу, да о томе засебну молбу поднесу.

На ово су повлашћари одговорили да ће се по овој ствари обратити непосредно Скупштини, што су и учинили, поднешни 19 Фебруара 1892 године молбу за измену чл. 6 дате им повластице, којом ће им се продужити још за две године рок за довршење фабрике и почетак фабрикације хартије.

По овој молби није Скупштина донела никакво решење, а закључена је 31 Марта 1892 год. Скупштина, која је требала да се састане 1 Новембра 1892 год. распуштена је, а Народна Скупштина сазвана за 25 Март ове године није се могла уставно конституисати, и тако није могла донети ни најмање решење по молби повлашћара.

Услед овога повлашћари су се обратили жени с поновљеном молбом од 29 пр. мес., у којој не моле, да породим под Народне Скупштине, те да им се тражена измена чл. VI о продужењу рока за подизање фабрике одобри.

За оправдање своје тражбине молители се позивају на ово што ће:

1. Да они не могу бити крини за то, што се ствар није могла у своје време законодавним путем расправити, те су они за то, у очекивању решења прирепке за осигнање фабрике продужили, и као што тврде, у пола већ и довршили;

2. Да су у нашим политичким, економским и финансијским приликама морали имати несавладљивих сметња;

3. Да привредни интереси наше земље захтевају да се ово индустријско предузеће, за које су приреме у пола извршене, час пре доврши и фабрика подигне.

На како је питање о подизању фабрике хартије донета од велике важности за нашу народну привреду, и како право на тумачење закона и решавање питања о повлашћима припада Народној Скупштини, а нарочито с погледом на то, што је према чл. 9 тач. под б закона о датој повластици за подизано фабрике хартије од 20 априла од 1890 год., једино Народна Скупштина надлежна да решава о престајању повластице и субитку кауције, то ми је част замолити је, да би она и изволела узети ово питање у решење и донети своју одлуку о томе: да ли се молитељима може дати тражени почек од две године за подизање фабрике хартије, и ако може, од кога ће се дана овај почек рачунати.

У исто време част ми је поднети сва акта овога предмета.

Бр. 2681.

13 Јуна 1893 год.

у Београду.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 12 НЕДЕЉА 27 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

16 САСТАНАК

22 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(Совјетници министра грађевина).

Исти глас:

ЗАКОН

о

повластици дату г. Кости Михајловићу, машинском плоснеру и другоима из Крагујевца, за подизање фабрике за израду артије.

I

Кости Михаиловићу, машинском плосеру и другоима из Крагујевца, даје се искључива повластица у Краљевини Србији за петнаест година на израду артије.

Ово повлашћено предузеће носиће назив „Прва краљевско српска искључиво повлашћена фабрика за израду артије Косте Михаиловића и другова," под којом ће се фирмом протоколисати код надлежног суда.

II

Ово повлашћено предузеће ослобођава се царине и уз-гредних такса, које се на царинама плаћају, за десет година и то:

а) на увоз машина, делова машинских и алата, потребних за устројство ове фабрике и рад у њој;

б) на увоз материјала за прераду, кога у Србији нема;

в) на извоз артије израђене у овој фабрици.

III

Повластичари се ослобођавају плаћања непосредног данка на ово повлашћено предузеће за десет година.

IV

Повластичари имаће права, да у оните народним или државним шумама одсеку бесплатно грађу, која им је за подизање фабрике потребна, соображавајући се у томе прописима шумске уредбе.

V

Поред овде наведених олакшица, које се чине овом повлашћеном предузећу, ујемчава му се још од стране државе употреба артије, израђене у овој фабрици, за све државне потребе.

Набавка артије вршиће се на начин у члану 32 закона о војним набавкама (Збор. 41 стр. 194).

VI

Повластичари се обавезују:

1, да ће фабрику артије подићи у таквом размеру, да се може у њој производити преко половине оне количине артије, која се сада у Србији најпише троши;

2, да ће рад подизања фабрике почети у року од једне године дана, и да ће фабрику довршити и фабрикацију артије одпочети у року од две године дана, од дана потписа ове повластице.

VII

За сигурност остварења ове повластице, повластичари ће положити каушију у 10.000 динара у новцу или у српским државним артијама од вредности, рачунећи номинално.

VIII

Повластичари не могу ову повластицу на другог пренети без допуштења Народне Скупштине, осим за законске наследнике.

IX

Ова повластица престаје:

а) по истеку 15 година;

б) ако повластичари не испуне услове у одељку VI-ом у коме ће случају и каушија припасти државној каси.

У случају под б) повластица престаје и каушија припада државној каси по решењу Народне Скупштине.

X

Министар Народне Привреде водиће, у име српске државе, врховни надзор над овим предузећем.

XI

Ова повластица ступа у живот од дана, када је Краљ потпише.

Препоручујемо заступнику Нашег Министра Народне Привреде, Нашем Министру унутрашњих дела, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара, властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

20 Априла 1890 год.
у Београду.

Милутин Гарашанин — Молим за реч.

Потпредседник — Хоћете ли о предлогу овоме да говорите?

Милутин Гарашанин — Не о предлогу, него о начину, на који је он поднесен. Ја бих хтео да имам обавештења за што овај предлог није спроведен указом како се и остали предлози министара подносе, него овим обилазним путем.

Потпредседник — Ви сте хтели да кажете за што није овај предлог указом поднесен? (Да) Председништву то није познато, али ће се поетарати и настаће да се то накнадно учини и да се добије и мишљење Државног Савета. У осталом по пословнику не мора Министар да подноси предлоге Скупштини само указом — бар то није писмом утврђено.

Милутин Гарашанин — Најбедан предлог министарски није до сада дошао Скупштини друкче него с указом Краљевим.

Потпредседник — Председништво ће учинити да се и та форма испуни. —

Изволите чути два указа Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народној Скупштини сазваној у напредан сазив за 1 Јуни ове године поднесе на решење: буџет прихода и расхода државног и солског монопола за буџетску 1893 годину.

Наш Министар финансија нека изврши ово Наше решење.

15 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Овај се буџет штампа као V прилог „Народне Скупштине").

За тим

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија и Нашег Министра Грађевина, а по саслушању Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћују се Наши Министи: Финансија и Грађевина, да Народној Скупштини сазваној у напредан сазив за 1 Јуни ове године поднесу на решење: буџет расхода дирекције државних железница за буџетску 1893 годину.

Наши Министри: Финансија и Грађевина нека изврше ово Наше решење.

15 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

Министар грађевина,
Ст. Станковић с. р.

Потпредседник — Оба ова предлога упућује се одбору финансијском. —

Изволите чути једну молбу посланика за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину да ми да одсуство за осам дана.

22 Јуна 1893 год.
у Београду.

народни посланик,
Ранко В. Тајсић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*).

Изволите чути још једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Услед неодложних домаћих, послова нужно ми је шест дана одсуства. За то молим Народну Скупштину за одсуство.
19 Јуна 1893 год.
у Београду.

Андрија Степановић
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (*Одобрава*). —

На реду је извештај одбора за преглед предлога законског о трошарини. Молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Никодије Милетић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о предлогу закона о трошарини

Народној Скупштини

Одбор за предлог закона о трошарини проучио је овај законски предлог и о њему подноси свој извештај

Трошарина државна, по државном буџету за 1892-гу годину, који је законом усвојен и за ову годину, предвиђена је као јака буџетска позиција прихода државних. Познајући сву тежњу наших финансијских прилика, а с обзиром на то, што предмети оптерећени трошарином, која се у овом законском предлогу тражи, нису такве какноће, да су неопходно потребни као намирница, — одбор овај нема шта у начелу против исте да сада приметити, с тога има част предложити Народној Скупштини, да овај законски предлог о трошарини у начелу изволи примити.

Што се појединости овог предлога тиче, одбор је код појединих чланова закона по пристанку г. министра финансија учинио неке измене, и саопштавајући их Скупштини, има част умолити је да их усвоји; тако:

Код члана 4-ог тачке 10-те подићи стопу трошарине од 50 на 100 дин. од 100 кгр.

Код тачке 11-те истог члана, подићи стопу трошарине од 30 на 50 дин. од 100 кгр.

Код члана 5-ог, става *другог*, изоставити реч „нарочити."

Код члана 6-ог става другог код суме кредита,
на место од 2000—4000 ставити од 1000 до 3000
„ „ „ 4000—6000 „ „ 3000 „ 6000.

Код последњег става истог члана а код речи „државни" додати и *државом огарантовани*.

Код члана 12-ог и у првом и у другом ставу изоставити речи „и у првом степену."

Код члана 15-ог у првом ставу у место предложене суме кредита министру финансија до 60000 ставити до 50000 динара.

Предлажући како овај законски предлог у начелу, тако и ове измене, одбор има част скренути пажњу Народној Скупштини на предложено одвојено мишљење код члана 16-ог овог предлога.

18 јуна 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
Д. Ђирковић.

Известилац,
Никодије С. Милетић.

чланови:

Ј. М. Селић, Максим Сретеновић, Велимир Карић, Светозар Славковић.

ОДВОЈЕНО МИЊЕЊЕ

Код члана 16 овог предлога законског не могу да се сложим са већином одборском, јер налазим да је неопходно потребно да постоји у овом закону Разлоге изнећу Скупштини.

20 Јуна 1893 год.
у Београду.

Члан одбора,
Димитрије Ђирковић.

Потпредседник — Извештај одборски наштампан је и раздан посланицима. С тога се овај предмет може ставити сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина да дође сутра на дневни ред? (*Усваја*). —

Изволите чути извештај одбора, који је прегледао предлог г. Министра Просвете и Црквених послова да се ове године не врши ревизија у основним школама.

Известилац Ранко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини
о чл. 73 закона о основним школама

Одбор, избран да прочи и оцени предлог, који се оказује Председник Министарског Савета, Министар Просвете и црквених послова: да се, изузетно, од наређења чл. 73 зак. о основним школама за $189^2/_3$ школску годину, не наређује извршење надзора ради оцене учитеља — сврше је свој посао и има част поднета о томе свој извештај.

Поремећај државнога живота Србије, извршен 9 августа прошле године, није могао поштедети ни народну просвету. Овај се поремећај најјаче испољио на огромном броју премештаја наставничког особља по основним школама. Тако извршено је од 9 августа до 1 априла 774 учитељска премештаја, који се никаким интересом школе ни наставе не могу правдати.

По добивеним службеним подацима премештено је: у августу 3; у септембру 169; у октобру 256; у новембру 101; у децембру 48; у јануару 73; у фебруару 94 и у марту 30 наставника.

Као што се на ових бројева види, премештаји учитељски вршени су повећане у оним месецима, када је настава имала бити најинтензивнија; вршени су и у оним месецима, када се не сме примити ни оставка учитељу на службу (без крупне његове штете), ако би је поднео, те да се тиме не би омео годишњи успех школе (чл. 54 закона о основним школама); вршени су премештаји и у месецима, у којима се само сврху упражњена места попуњавају.

Овако велики број премештаја наставничког особља није могао бити ни у интересу просветног буџета, који је и иначе врло скроман, јер је премештено по потреби 417 наставника; а није могао бити ни у материјалном интересу појединих учитеља, јер су многи премештени у овоме кратком року по два, три и четири пута.

С тога одбор је потпуно сагласан са мишљењем Господина Председника Министарског Савета, министра просвете и црквених послова, да је оваквим премештајем наставника заиста прекидан редован школски рад и тиме до краја мере ометен.

Одбор тако исто цени и надзор Господина Председника Министарског Савета, по коме је редован ток наставе ремећен и честим случајевима владе заразних дечијих болести, те и у оним местима, где нису стигли неопходљиви премештаји, настава није могла ни с тога имати у овој школској години довољно успеха. А донекле су је могли омести земљотреси, због којих с/ у овој години неколике школе са свим затворене.

Одбор није могао предвити ни то, да и они, взаза послу наставе одвани школски поленици, који су истина остали поштеђени од непремених премештаја и других несних помета — да ни оваким поленици нису могли својски и редовно радити под утицајем непрекидног гоњења и премештаја учитељског, те ни тако није очекивати прописаног школског успеха.

На основу свију напесених разлога, Одбор дели мишљење Господина Председника Министарског Савета, министра просв. и црквених послова: да је немогућно ове школске године извршити школски надзор ради оцене успеха учитељског по пропису члана 73 закона о основним школама, нити постиће тиме и најмању правичност у оцењивању рада наставничког — те има част предложити Народној Скупштини, да изволи усвојити по овоме предлогу овако решење:

1, Одлаштује се Председник министарског Савета; министар просвете и црквених послова, да чланом 73 закона о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха, не изврши у овој $189^2/_3$ школској години;

2, Сравњивање оцене за периодску новчану плату извршиће се према резултатима, прописаним чл. 6 закона о учитељским платама без обзира на то, што нема овогодишње оцене.

На послетку одбору је част овде навести, да је се и Господин Председник министарског Савета, министар просвете и црквених послова сагласно са овим одборским предлогом.

18 јуна 1893 год.
у Београду.

председник одбора,
Стеван Д. Поповић

известилац,
Ранко Петровић

чланови:

прота Милан Ђурић, Милош Марковић, Ђока Стојковић, Алекса Ратарац, Митар Мићовић.

Потпредседник — И овај је извештај наштампан и раздат посланицима. Усваја ли Скупштина да и он дође сутра на дневни ред? (*Усваја*). —

Изволите чути извештај одбора који је прочуо предлог законски о општој царинској тарифи.

Известилац Андра Парађанин чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

Предлог закона о општој царинској тарифи, који је Народна Скупштина упутила финансијском одбору, овај је одбор прочуно. У овоме што иде, част му је поднети Скупштини свој извештај.

Финансијски одбор налази да зала примити измене, које је предложио Државни Савет. Оне су стављене на своје место у самом предлогу.

Осим овога одбор је пристао на измену, коју је предложио Министар финансија. Она је код члана XV где се тачка 8 овако мења:

8. Статистична такса:

а), пет пара од једнога колета робе или комада, а ако је више, онда по две паре;

б), десет пара од хиљаду килограма једноставне робе или дрвнога метра.

Код овога члана одбор налази, да ради јасности, први став другога одељка у тачки 11-ој ваља да гласи овако:

„Таксе од 1—10 јесу државне; а она под 11 (лађарина) наплаћује се у корист оних општина којима царинарница по закону припада."

Још су по министрову предлогу прављене у извозној тарифи ове измене:

I. Артија испод додати

исправљене:

Испад броја 5 додати

преправљене:

У одељима „Царина дин. пара" измени:

Бр.	41	уместо	160	са	120.
Бр.	108	„	25	„	50.
„	109	„	60	„	100.
„	111	„	30	„	100.
„	112	„	60	„	150.
„	115	„	2	„	3.
„	126	„	0,40	„	0,50.
„	183	„	20	„	30.
„	184	„	20	„	45.
„	185	„	50	„	60.
„	186	„	50	„	60.
„	187	„	80	„	60.
„	188	„	80	„	25.
„	189	„	120	„	80.
„	190	„	120	„	100.
„	191	„	140	„	120 дин.
„	195	„	80	„	100 „
„	196	„	100	„	120 „
„	197	„	20	„	30 „
„	206	„	6	„	16 „

„ 211 додати иза речи „. . . . . од шећера. *грожђа* или кромпира а царина у место 3 треба 2 динара.

Бр. 225 у место 7,50 треба 10 дин.

„ 235 „ 5— „ 10 „

„ 242 „ 0,40 „ 0,50 дин.

„ 246 додати: „*и мириси за фабрикацију сапуна*"

„ 247 избацити „*шелак*"

„ 248 додати реч „шелак" и у место 7,50 дин. царина да буде 10 дин.

„ 252 уместо 20 треба 30 дин.

„ 259 „ 15 „ 20 „

„ 260 „ 50 „ 60 „

„ 263 „ 25 „ 50 „

„ 266 да гласи: „Орахово, ланено, рицинусово, кокосово и маслиново уље, у опште биљно и минерално уље за техничке циљеве" а царина у место 4 да буде 2 динара.

Бр. 268 уместо 1,40 да буде 0,50

„ 273 да гласи: „Лој без разлике, олејин, дроб од масти и уља, маст из костију и вуне, восковарина (шибра од меда и воска)."

Бр. 288 уместо 25 да буде 30

„	289	„	32	„	45
„	290	„	30	„	40
„	291	„	40	„	50
„	292	„	65	„	75

У извозној тарифи:

Бр. 11 у место 1 д. да буде 1,20 дин.

Ова општа царинска тарифа, од које је предлог пред Скупштином, разликује се од ове, која за сад вреди, нарочито својом првом половином — царином на увоз. Сад је по овом предлогу знатно смањена, али је знак много већа од оне у уговорима тарифама. Остављено је даље, да се и даље могу у уговорним тарифама. Остављено је даље, да се и даље могу у уговорним тарифама, које хтедну с нама ступити у нарочиту трговинску везу. Разуме се по себи да одбор замишља, да ће се олакшице узајамно само чинити. Но и у овом случају не мисли се, да са увозном царином паља иђи испод већ утврђених става, са изузетком предмета, који су потребни за индустријске циљеве у земљи.

Даљеко је већу пажњу одбора на се обратила извозна тарифа. Поређењем са досадашњом нашао се, да се на мало места разликују, али да је ни једна разлика доста знатна.

Нарочито се истиче разлика код сувих шљива, које су досадашњом тарифом биле оптерећене са 0,75 дин. од 100 кгр., а садашњом са 1,50 дин. за исту количину, дакле два пута већом извозном царином. Ова врста наше извозне трговине врло је знатна, те ће и царински приход од ње јако одметнути. Одбор је ово приметио, али је водио рачуна и о овом оптерећењу, да оно не поквари сам извоз.

Али после обавештења Министра финансија, да су о овој ствари, као и о другима у овој тарифи, унитани меродавни кругови за трговачка питања и да су они тврдили, да шљива може поднети оволико повишену царину — одбор је пристао на предлогу.

Да би се пак олакшало извозу пшенице, извозна је царина смањена са 0,25 дин. од 100 кгр. Овим се нарочито пило на олакшицу овој важној врсти нашега извоза, што је — и ако мање но из других земаља — јаче но до сад оптерећен њен увоз у Аустро-Угарску.

На послетку јака је разлика у извозној царини за коње. Сад је стављена осам пута општа царина, колика је досад била. Ова мера има потпуно оправдања с обзиром на наше земаљске потребе.

Само што искључиво при овој мери не смемо остати: ваља се другим путем састарати да се и сој поврати, те да временом колико је више могућно, понестане што је слабо и кржљаво.

Као што Народна Скупштина види из овога извештаја, одбор је мишљења, да ваља примити предложени закон о општој царинској тарифи с овим изменама, које су казане у почетку.

17 јуна 1893 год.
Београд.

председник одбора,
Рад. Милетић

известилац,
Андр. В. Перишанин

чланови:

Лаза Илић, Рад. В. Тајсић, Ј. Ж. Јовановић, сп. одб. мишљ., **Ђока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Ђ. Милићашевић, Милош Марковић.**

Потпредседник — Усваја ли Скупштина да и овај извештај дође сутра на дневни ред? *(Усваја).* —

На реду је извештај одбора за преглед и оцену посланичких предлога.

Секретар Љуба Јоксимовић чита извештај одбора:

ИЗВЕШТАЈ

одбора за оцену посланичких предлога

Народној Скупштини

Одбор за преглед и оцену посланичких предлога проучио је предлог Димитрија Илијановића и другова, па је нашао да је у законском облику написан; те с тога предлаже:

Народној Скупштини, да изволи пренс чл. 44 закона о пословном реду у народној скупштини, донети о томе своју одлуку.

19 Јуна 1893 год.
у Београду

Председник:
Рак. В. Тајсић

Чланови:
Ђ. Миланшашовић, Здр. М. Пауновић, Милоје Барјактаровић, Вог. Поповић, М. Н. Миљковић, Дим. Карић, Тодор Радовановић, В. Ђирковић, Марко Петровић.

Потпредседник — Скупштина треба да одлучи ће ли се овај предлог упутити преко владе Државном Савету или не? С тога ћу да ставим на гласање: ко је за то да се овај предлог упути преко владе на оцену Државном Савету, тај ће седети, које против нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина одлучила да се предлог упути Државном Савету на оцену. —

Изволите чути извештај одбора, који је прочуло акт о отпуштењу Војина Ђирковића народног посланика.

Известилац Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Одбор изабран да прочи, нмали места захтеву врховностног шпицког суда, да се г. Војин Ђирковић народни посланик може узети на одговор за време трајања његовог посланичког мандата, а по предметима његових отпужења због увреде и клевете путем штампе, нанете г. г. Димитрију Цветковићу проти и Панти Дробњаку из Пирота.

Одбор је разгледао акта ових отпужења и нашао је: да су оне кривице за које се посланик г. Ђирковић тужи, као штампарски преступи такве природе, да нема места, да се г. Ђирковић за ова дела, узима на одговор за време трајања његовог посланичког мандата, а на основу прописа чл. 125 немањског Устава.

Подносећи овај извештај, одбору је част предложити Народној Скупштини да го изволи усвојити.

18 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Одбора.
Максим Сретеновић.

Известилац,
Љ. Јоксимовић

Чланови:
Сотир Аранђеловић, Стојан Станковић, Јован Симоновић, Вол. Карић, Мих. Мартинац.

Председник — Усваја ли Скупштина, да претрес по овоме предмету дође сутра на дневни ред? *(Усваја).* —

На реду је други претрес предлога законског о буџету. Молим г. известиоца да заузме место.

Заменик известиоца Др. Лаза Илић чита чл. 1.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, ставам на гласање: које заго да се прими чл. 1 нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).*

Објављујем да је усвојен чл. 1.

Заменик известиоца чита: чл. 2.

Потпредседник — Ко је за то да се прими чл. 2. нека седи ко је противан нека устане? *(сви седе).* Објављујем да је, усвојен чл. 2.

Заменик известиоца чита чл. 3.

Председник — Ко је за то да се прими чл. 3. нека седи, ко је противан нека устане? *(сви седе).* Објављујем да је усвојен чл. 3. —

Са овим је свршена и друго читање буџета државних прихода и расхода. С тога ћемо сада приступити поименичном гласању. Ко је за то да се буџет прими казаће *за*, ко није, казаће *против*.

Секретар Љуба Јоксимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Николић *за*; Андрија Параћанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Антоније Поповић *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Богосав Поповић *за*; Великир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ђирковић *за*; Вуча Николић *за*; Димитрије К. Дивовић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Ђирковић *за*; Доброслав М. Ружић *за*; Драгутин М. Дединац *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Врачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милићашевић *за*; Ђура Хранковић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Здравко Пауновић *за*; Јован Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шемлић *за*; Јованча Стојановић *за*; Јоца К. Јовановић *за*; Јоца С. Јовановић *за*; Др. Лаза Докић *за*; Др. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Ковачевић *за*; Љуба Николић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Шпадић *за*; Мика Даниловић *за*; Мика Х. Тошић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Миљићевић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Миловић *за*; Мића Бранковић *за*; Михаило Веселиновић *за*; Др. Михаило Вујић *за*; Михаило Косовљанин *за*; Михаило Марковић *за*; МихаилоРадовић *за*; Михаило Ристић *за*; Михаило Стојковић *за*; Николаје Милетић *за*; Никола Николић *за*; Никола Поповић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Раиновић *за*; Павле Симајлић *за*; Павле Станковић *за*; Пера Велимировић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Максимовић *за*; Петар Павловић *за*; Радован Милетић *за*; Радован Поповић *за*; Раша Миловановић *за*; Раша Нинић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Милосављевић *за*; Светозар Славковић *за*; Срећен Гогић *за*; Др. Стојадин Вукићевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић *за*; Тодор Дидић Дидић *за*; Тодор Радовановић *за*; Урош Плазина *за*; Димитрије Катић *за*;

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика и сви су гласали за. Према томе усвојен је буџет државних прихода и расхода за 1893 год.

На реду је извештај одбора финансиског о накнадном кредиту од 320 дин. за плату главног марвеног лекара. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Др Лаза Илић — Чита извештај одбора (види стр. 77.)

Анта Радосављевић — Господо, овај ванредни кредит у 320 дин. што се предлаже Скупштини, да га она усвоји ја сам мишљења, да се данас скине са дневног реда, а то са ових разлога, које ћу навести. Пошто је нама свима познато ово кретање у свима струкама, то мислим да код свих министарстава мора бити прекорачења кредита и ја тражим да сва министарства поднесу предлоге о ванредним кредитима у један пут Скупштини на одобрење. Ја молим Скупштину, ако се слаже са мојим мишљењем, да-ме потпомогне у томе (Устаје доволан број).

Потпредседник — Пошто је предлог г. Анте потпомогнут од довољног броја посланика, то стављам на гласање: које за то да се овај предлог усвоји и да се остане они кредити т.ј. да се у један пут реши о свима ванредним кредитима нека седи, а ко је против, нек устане? *(сви седе)* — Објављујем да је Скупштина усвојила овај предлог. —

С овим је исцрпљен данашњи дневни ред, с тога данашњу седницу закључујем а заказујем другу седницу сутра у 8 часова пре подне. Дневни ред објавиће се.

(Састанак је закључен у $10^1/_2$ часова.)

17 САСТАНАК

23 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Стаменко Вукчевић

Присутна су сва господа министри.

Потпредседник Д. Катић — Отварам седницу седам најсестог састанка. Изволите чути протокол 16 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).*

Изволите чути молбе и жалбе које су упућене Скупштини

Секретар Ст. Вукчевић чита:

Јелка Милосављевић, учитељица из Божевца Илија Мутавџић, судија у пензији; Тавасије Радовановић, учитељ; и Херман Милер — моле да им се уваже извесне годишње службе;

Радован Николић, бив. кувар; Лазар Пандуровић, бив. надзорник Сеоског надзора; Милка, удова вод. Трифуна Игњатовића; и Параскева, вод. Петра Јовановића — моле за државну помоћ;

Суд општине Горњо-Белоречке моли за државну помоћ ради подизања школе;

Јанко Станковић из Ниша моли да не плати извесни приватни дуг;

Стеван Ђорђевић из Мртвице, моли да му се врати више наплаћена пореза;

Младен Миљковић и др. из Бивановице, моле да им се извесну штету накнаде извесни сељани;

Сељани из Врандола моле, да се поново прегледа општинска утрина;

Сељани из Дадинца, Јастребца, Градишта и Кон. Баре, моле да иста села образују једну засебну општину;

Ранко Неговановић на Стубла, жали се на В. Брадића због извесне државне немаће.

Потпредседник — Све ове прочитане молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути једну молбу за одсуство.

Секретар Ст. Вукчевић чита

Народној Скупштини,

Пошто ми је преко потребно, због домаћих послова осам дана одсуства, зато молим Скупштину да ми их одобри.

21 јуна 1893 год.
Београд.

Филип Милојевић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Сад изволите чути два указа.

Секретар Лука Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског савета Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу члана 141 Устава:

Овлашћујемо председника Нашег министарског савета, да предложи Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, господу Народне посланике:

Рашу Милетића, Министра у пензији и Велимира Тодоровића, јавног правозаступника као Наше кандидате за попуњење једног места члана Државног Савета, које је остало упражњено изласком из Државног Савета г. Алимпија Васиљевића, кога је Народна Скупштина била изабрала из Наше листе за Државног Саветника.

Председник Нашег Министарског Савета нека изврши овај указ.

22 Јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и
црквених послова,
Д-р. Л. Докић с. р.

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског савета, Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу чл. 141 Устава:

Овлашћујемо председника Нашег министарског савета, да предложи Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив господу:

Алексу Спасића управника фондова у пензији и Сретомира Николајевића професора Велике Школе као Наше кандидате за попуњење једнога места члана Државног Савета, које је остало упражњено услед пензионисања г. Димитрија Голубовића, кога је Народна Скупштина била изабрала из Наше листе за Државног Саветника.

Председник Нашег министарског савета нека изврши овај указа.

22 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник
Министарског Савета,
Министар
просвете и црквених послова,
Д-р. Л. Докић с. р.

Потпредседник — Избор Саветника може се извршити у сутрашњој седници. Је ли воља Скупштини, да се избор саветника стави на дневни ред за сутрашњу седницу? *(Јесте).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду прво претрес предлога госп. мин. просвете и црк. дела да се ове године не врши ревизија у основним школама. Изволите чути г. известиоца.

Известилац Ранко Петронић чита прво предлог г. министра (ст. 65); извешће Држ. Савета (ст. 66) а за тим извештај одборски о њему (ст. 91).

Потпредседник — Сад да приступимо начелном претресу овога претреса. Има реч г. Ђока Стојковић.

Ђока Стојковић — Држим да је извештај одборски довољно јасан и исцрпан за све што се имало казати у прилог предлога господина мин. просв. и црк. дела. Кад се врше премештаји учитељски у месецу фебруару, кад се они чине на 2—3 месеца пред испите, и кад се за годину дана изврши преко 700 премештаја — онда се може замислити, каква је била настава за ову годину. Изгледа да је канцеларија минист. просвете била сметена у министарству полиције. Чим је који писар или капетан затражио да се који учитељ премести, то

је одмах извршивано. Отуда се могло десити да у једној школи ваљ се постављена но три учитеља, а међутим треба сано један, тежак је случај био у Великој Јасикови у округу крајинском: и у Д. Белој Реци, округу пиротском. Сем тога дешавало се да се учитељи с једног краја Србије премештају чак на други крај, као што је био случај са Крупањским учитељем који је премештен чак у Врбовац, окр. пиротски и то баш у очи избора. Најзад могу додати још једну околност која доприноси да се овај предлог г. министра прими, а међутим у извештају одборском није поменута.

Зна се да премештаје учитељске у министарству прими начелник, који је и у осталим пословима десна рука министру. А како је био начелник министарства просвете под прошлом владавином, т. Јеша Илић? Ја нећу да улазим у његову богословску сирему, која је према целом раду прошле владавине била достојна за њен просветни програм о реформисању школа и подизању универзитета, него ћу говорити о једној другој подобности, коју је показао за време над је био ревизор осн. школа у крајинском округу. Он је тада имао обичај да од учитеља наплаћује по 20 дин. и флашу вина. Могу вам показати једну његову карту — посетницу, из које ће се ово што рекох моћи сне видети. Она гласи овако: чита:

Мирку Петровићу

учитељу

Драги Мирко!

Пошто ћу се ја крајинским срезом и залазећи у планине, нећу хајдуке, сетих се тебе и шаљем ти братско поздравље.

У Брусовику добих 20 динара и флашу вина, у Тамничу не добих ништа. Ако што добијем, куци вина.

Твој

Јевреом А. Илић

Господин Јеша Илић, као што се на овога пиди удељивао је учитеље и од њих тражио по 20 динара; а ако тога није било, довољно је била и флаша вина.

Он је истина објашњавао доцније у јавности да је тих 20 динара узимао на рачун наших књига и ако то у карти не стоји. Па узимо да је и тако било, шпак је мало части за једног ревизора да приликом давања оцене учитељима, од које зависи будућност учитељска, наплаћује неке старе и сумњиве дугове за неке силом натурене књиге. То је на фини начин уцена, јер ће сваки учитељ радије дати и 200 динара, но да му пропадну 4 године службе и изгуби периодску повишицу. И ако је г. Илић покушао објаснити ово што од 20 динара, шпак му је спечала флаша вина. Није напада и она за књиге. Он вели: прямо сам је од свештеника брусничког а не од учитеља. Но заборавио је рећи да је свештеник отац учитељев и да с њим живи у једној кући и у задрузи. Дакле опет види се да је флашу вина примио од учитеља. Кад такав човек заседне у министарство просвете као начелник министарства онда није чудо, што су се могла дешавати онакна гоњења учитеља и онакни премештаји, као што су били под прошлом владавином.

Најбоља и најспремнији учитељи који су имали да школују своју децу добијали су најгора и најзапућенија места, а двојакаи најбоља места. На жалост, против овог недозвољеног рада у служби, највиша просветна власт није ни до данас ништа предузела, као и да не постоји дисциплинарни суд, те овај господин и данас наставља владеж у богословији, паранио по системи од 20 динара и флашу вина. Да је подузе остала либерална најенда могли би дочекати да овај господин учитељска места даје на добош. Из тих разлога а и из оних што их је одбор у своме извештају изнео, довољно се види какво је стање било у нашим основним школама за ову шк. годину, и с тога ја држим да извештај одборски треба потпуно усвојити. А ове жалосне појаве са школом и учитељима под прошлом владавином могу послужити Скупштини да наће пута и начина да их у будуће не буде, и да се школа и наставници сачувају од таких реформатора, који почињу свој програм: подизањем универзитета и реформисања школа: придизањем по 20 дин. и флаше вина од сиромашних учитеља.

Стојан Новаковић — Пред нама је, господо, законски предлог, који се износи да га ми одобримо а овамо све што је у њему предложено свршено је, нити би се могло поправити, ако ми овај предлог не бисмо усвојили.

Предлогом се тражи, да се надзор над основним школама према чл. 73 закона о основним школама не извршује оне године. Ако Скупштина овај предлог одобри, ми смо у ствари само одобрили поступак Господина Министра Просвете, који је сам собом наредио, да се не извршује поменути члан реченог закона. али кад не бисмо ми хтели да усвојимо овај предлог Министра Просвете, кад би смо му казали: ми мислимо да се чл. 73 закона о основним школама мора извршити, и кад је закон, нека се и извршује шта би тада било? Да ли би могао тада министар тај закон извршити? Ја мислим, да ону неправилност треба забележити, јер двоје може бити: или се Народноск Представништву закон износи на решење, онда над оно има пред собом одрешене руке, да се може умутити у оцену тога закона — то значи, да може, ако предлог Министров не прими, бити овако како закон прописује; или је то већ извршено и у том случају не би се могло ништа друго учинити; него да се од нас тражи одобрење за оно, што је противу јасне наредбе законске извршено.

Јер овде ми данас у ствари имамо пред законским предлогом, да се овај члан не извршује, него ми смо већ пред не извршеним чланом тога закона. Данас је 23 јуни и кад не би смо имали разлога да примимо овај предлог Министров шта би било? Каквим би се начином извршио надзор, како би се то учинило.

По мојем мишљењу, ма колико да има основних разлога, да се онако чини, како је господин Министар Просвете предложио, налазим, да опет има разлога, по којима се може и противно радити.

Извештај одборски, каже, да је 774 учитеља кривуто и пресвећено. Ако добро памтим, у Србији има свега на 1500 учитеља, дакле једна половина је премештена, а једна половина остала је на свом месту. Зашто онда та друга половина, која је остала на свом месту, зашто дакле тих неколико стотина учитеља, који су преко неке године редовно радили, да се лише оцене; а што да њихове школе не буду прегледане? Може бити, да би боље било да се казало: да се надзор изврши над оним учитељима, који су кретани и премештани, с једног краја на други и да се по наредби самога закона околности неповољне узму у рачун, па у извесним приликама да се преглед и са сним шпостави. То би било најсагласније и са законом и са суштастиним потребама школским.

Али сем тога, закон и наредбе о надзору у основним школама, не гледају само на учитељски рад и успех, него и на многе друге ствари, које се тичу школе и рада школског, а на које министарство као врховна власт има да пази. А ту долазе сви они захтеви школског закона о потребама школским о дужностима школских и политичних општина, родитеља, осталих школских власти и чиновника. Све то треба да прегледа надзорник. Он треба да види и како су деца ишла у школу и како је школска општина пришла оно, што има по закону да врши и како је снабдевена школа школским потребама, књигама, каквe су зграде, како су надграђене, јесу ли оправне или неоправне и т. д.

Напослетку, само тога ради, могао се одредити надзор над основним школама; али ма да се сад нема шта друго чинити до примити овај закон онет мислим, да би правилније било, да је господин Министар од нас тражио, не да му овакн закон одобримо, него да му дано одобрење што није извршено чл. 73 зак. о основ. школ., те да се не би пред нас износио предлог, који се тиче предмета већ извршеног, који већ не може бити предмет никакве дискусије.

Председник министарског савета, министар просвете и црквених послова д-р Докић — Имам само да дам објашњење на говор г. Стојана Новаковића.

Ревизија, истина, није извршена као што он каже, али је све готово — да се изврши. Ако Скупштина данас одбије поднесени предлог, ја ћу одмах наредити ревизију. Ревизора су изабрали, и могли би одмах почети рад. Истина било би малих техничких тешкоћа то да отпочети, али нпак би се могло извршити, пошто је све спремљено и стиар зависи од тога, каже he Скупштина да ради.

Ако Скупштина не прими предлог, биће ревизије, пошто ли та неће бити ревизије. Према томе ја сам и могао тражити само опкашћење, да се не прими ревизија, а не накнадно одређење за то што није било ревизије.

Михаило Радовић — Поштовани г. посланик Стојан Новаковић, кога ја врло високо ценим као предпа и валиаз познавалац школских ствари, говорио је о том: како овај предлог г. министра просвете одузима могућност да се изврши ревизија, ако га Скупштина одбије. Ја мислим, да само онако тешење учитеља стања немогућност да се ревизија изврши.

Господо, деца у основним школама нису имала прилике ни да се увиђавају са својим учитељима а камо ли да уче, јер су учитељи тако често тешени и премештани, да се може слободно рећи да наставе није ни било и да се у школи није могло ни радити. И у овакном стању ревизија би промашила свој задатак, који у редовним приликама има, а тај је да донесе процену труда школских наставника, и успех који су они постигли. У оште дела наставе била је прекинута, нпшо није водио рачуна о томе, онда, разуме се, није се могла ни одредити ни ревизија, те да она буде оно, што треба да је: да води рачуна о свима приликама.

Ако сад узмемо да су ту кажњени не само учитељи него и родитељи, који су подносили школске трошкове, и деца која су уписана у школу, онда се види, да се овакав поступак према школи и просвети ни чим праздити не да, на ни најужим партијским гледиштем. Према оваквом стању ствари ревизија би била излишна, јер би само констатовала оно жалосно стање школске наставе у овој школској години, које је и нама без ревизије познато.

Ну, кад се говори о овој ствари, ја сам мишљења, да се влада жестара да учитељима дадо могућност да они буду вредни и марљиви школски радници, а то је да сваке законом предвиђене учитеља онда, кад није време, т. ј. за време школске године. И ако се тако учини даће се најлепша сатисфакција свима. Тек тада би могли сваког школског радника или према труду и раду унапредити, или немарљивог опомснути и казнити.

За због ових неприличних прилика усвајам предлог г. министра просвете и са пуном сигурношћу гласаћу, да у овим тешким приликама, кроз које је школа у овој школској години прошла, без привида наших учитеља, не буде ревизије.

Драгутин Доспињац — Мене је покренуо да говорим о овом питању г. Стојан Новаковић. Он је донста навео неке прилике, са којих би требало усвојити предлог Г. Министра Просвете и Црквених послова, а да се у будуће стане на пут тима злоупотребама са учитељима и професорима гимназијским. Ја сам мишљења такође да би требало узаконити, да се у будуће учитељи у тону школске године не могу кренеттати а исто тако и професори гимназијски, само да то може да буде искључиво у месецу Августу. Молим г. г. посланике да ме потпомогну у овом предлогу. (нико га не потпомаже чује се: узимите нарочити предлог).

Потпредседник — Ваш предлог нема места сада јер је друга ствар на дневном реду.

Милан Ђурић — На приговор поштованог посланика г. Стојана Новаковића, који је заиста врло спреман, особито на књижевном пољу — где каже: да би требало одредити ревизију бар за оних 700 учитеља, који нису пресељени, имам да кажем ово: Свима је познато да је управо код нас било болесно стање у читавој земљи, да се по свима границама друштвеног живота од 9 августа прошле године до 1 априла ове године осећало неспокојство, немир и назадак, за због тога нису могли ни радити мирно и спокојно ни они учитеље свој посао, који нису били пресељени јер је та болест, као то зло политично и на њих утицало. Јер, следећи као се једна пресељају у Јануару из места у место, бојали су се да то и са њима не буде, па нису могли мирно ни да раде. Било је случајева да учитељ није имао прилике ни да држи наставу по школу а ни деци, јер није никакна тајна, да се догађало да је један учитељ тоњен по 5 пута; и. пр. из Врања чак у Златибор, на је у том далеком путу по оној зими и зимн изгубио троје деце. Као што је на пр. учитељ Јован Поповић изгубио троје деце: да сј другог учитеља именом Недељка, који је имао једниче дете терали испод Јавора, во цини и пронесима на је то једино благо свога живота у путу изгубио. Таквих је случајева много било, које не желим да се икада поновс у нашој домовини, а који су нашу омладину и наставу спречили у напретку. И заиста добро је казао један од предговорника да Министарство Просвете треће нашта друго није ни било него Министарство Унутрашњих дела, него ја хоћу да кажем да није само то, него и да је оно било у рукама људи, који нису имали срца ни памети, јер су били занесени партијском страшћу на су као сипови све зеиље разлили на штету наставе, на пропаст своје омладине, а нису радили онако као што нама народна изрека вели: да на млађима свет остаје. Дакле нису ништа радили у корист наставе и наше омладине.

Можемо ли допустити да се то дешава и даље у будућности? Не можемо. Шта је са учитељима зимус рођено, то је свима нама добро познато. Кад човек жетне руку на срце, и сети се оних несрећа, које су учитеље снашавше, онда ће сви признати да је то велики губитак за нашу школу, за нашу просвету. Да не би тога у будућности било, да би се сваћи ћеф и самовласа спречила, ја држим да треба г. министар просвете да се побрине да нам на идућој Скупштини спреми нов наставни план за основне школе, да се њима сватија самовоља у границе сведе, то да она као гуја не бљује свој отровни јед на српску школу и омладину. То је што сам имао да кажем о томе жалосном стању, о оних знмушним хиџенама, које су се биле дигле против школске наставе, против омладине, против будућности наше.

Љуба Јовсимовић — Господин Тока Стојковић у свом говору казао је: да се чуди, како су могли либерали и Јеврем Илић начелник Министарства Просвете да буде онакви какви су били за време своје владавине, да пресељују учитеље с једног краја на други без икакве потребе и без икаквог разлога. За држим да тога Стојковић не треба никако томе да се чуди, јер он прати историју нашег народа, и он зна да су либерали увек такви били као год су и владн били. Тражити од либерала, да они буду заштитници просвете, то би значило, као од глувог човека тражити да добро чује, или од слепог човека, да зна разликовати боје. Према томе, могли би навести онакав закључак, кад год би либерали дошли на власт, на какве законе доносили, они би то исто чинили. С тога мислим, да немају право она господа, која мисле, да би се законима могла спречити либерална самовола, не дај Боже да на власт дођу, јер ни знате да су они и друге законе газили.

Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ЗАЈЕДНИЧКА ИЗДАВАЧКА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАЊЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНОМ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 13 УТОРАК 29 ЈУНА 1893 ГОДИНА III

17 САСТАНАК

29 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

(НАСТАВАК)

(О реплици у дел. пп. Ђ. Јовановић).

Мене изненађује говор г. Дединца, што он у малопређашњем говору тражи десет посланика да та потвомогну, да се у закону о учитељима унесе уредба, да се учитељи могу премештати само у изнесено доба године. Он као правник треба да зна, да је то напочетак предлог за измену закона и да се може само усвојити, кад прописане законске формалности испуни. Али, свакојако држим, кад би бан и такву измену закона донели, као што г. Дединац предлаже они би тако исто радили, као што су радили и за време прошлости, не би заштићавали праве и добре учитеље; прави учитељи, прави поспоши просвете они би били гоњени; а на против, они учитељи, који би пристали да буду политички достављачи, да буду жандарми, они би били заклоњени.

Ради тих учитеља, који су били заклоњени за време либералне владе, ја бих се сложио са мишљењем господ. Новаковића, да се изврши надзор, па би се видело, какав су они жалостан успех постигли; видело би се, да ти заштићени учитељи нису ни завирили у школу, седели су у среској канцеларији и известивали надлежне, кога треба преместити, кога треба укинути. Ја бих био за мишљење господ. Новаковића, да се ревизија изврши, да се види, како су и они учитељи, који су били с једног краја Србије на другу премештани били боља од оних учитеља, који су били заклоњени од либералне владе и нису били премештани. Ревизија би показала, да ти дубоми — учитељи либералне владе, нису ни завирили у школу, него су били полицијски достављачи.

Лука Лазаревић — Истина су учитељи заклоњени од онога зла, које се за остале чиновнике вове § 76. Учитељ не може бити лако отпуштен из службе као други чиновник, који нема десет година службе, али и то се дало проиграти и прорало се зимус. Ви знате да је зимус било доста таких случајева, да су учитељи били отпуштани; отпуштани су стални учитељи, који су имали по десет година службе, и ако су срушили школу, положили испит учитељски и ако су стекли сва права као учитељи, која имају по закону о основним школама.

Зимус су многи учитељи били одређени за председнике бирачких одбора; они су се морали тој дужности одазвати, јер би иначе били по изборном закону за недоласак кажњени. Влада, која је хтела да сврети председнике бирачких одбора — и спречила их је, срећом по себе, готово половину нашла је за добро, да те учитеље у очи избора премешта на једног округа у пети округ како не би били на избору. Учитељи, бојећи се, да не искусе казне изборног закона, ако не дођу на дужност, налазили су начина, како да досну до општина, где су били одређени за председнике бирачких одбора. Министарство Просвете сматрало је такове учитеље да су напустили дужност и отпуштало их на службе, и ако у закону о основним школама стоји да учитеље не може бити отпуштен из службе, изузев само случаја, ако имају тешке кривице и ако да просветни савет мишљење да треба да буде отпуштен. 774 премештаја за 7 месеци! Ја, да је потрајала либерална влада 12 месеци, ја не знам да ли би остао који учитељ, који не би био премештен. У ваљевском округу није остало ни десетак учитеља, који нису премештени; сви су испремештани. Премештани су зимус учитељи на буљум. Депешом се јавља начальнику среском, да је у његов срез премештено 10 учитеља. Начальство зита министра: у коју је школу који учитељ премештен. Министар одговара да их срески начелник разнести. Позивам се на посланика г. Станчу Виденовића, да потврди ове моје речи.

У сред зиме премештани су учитељи с једног краја Србије на други. Премештани су многи по 3 — 4 и више пута. Ја знам посигурно да међу овим учитељима нема ни једна трећина, који су премештани но правој молби, него премештани су решење но овакоме случају: један учитељ из Београда премештен је у пиротски или врањски округ, он је помао, нестоде биога времена, цена, тежак и скуп пут, напослетку шта ли човек да ради у таквој прилици, скрсти руке и почне молакати, да дајте ми неко место ближе. Они су то примили преместе га мало ближе. Но и на том месту тешко му је да се задржи, жали се да му није могуће остати и опет добије премештај но молби. То су молбе но невољи. Учитељ је морао да моли по невољи, да ика да склони своју децу. Тешко је и најбољим и најпоштенијим законом заштити учитеља од гоњења, кад они, који имају власт у шакама, добију прохтева да учитеља гоне. Али ја се надам, де неће нигда више наступити оно црно доба какво је било зимус, да се неће појављати оне несреће са учитељима, као што су се дешавале зимус. Ја држим да ће влада радити на поправки учитељског положаја, да ће у том погледу још ове године, јесенас, поднети закон Скупштини и да ће се постарати да се заштите учитељи од самовољног гоњења.

Ја сам подуже време пробавио у суседној Угарској и видео сам да се тако учитељи не премештају тако као код

нас. Шта ниже не премештају се тако брзо ни по молби, па и само којег учитеља преместе гледа се, да се створи могућност да се не узреди који други учитељ. Тамо има случајева да се један учитељ не премешта по 20 — 30 година, а шта видимо код нас? Код нас нема, или и ако има а то је врло мали број учитеља, који су провели пет година на једноме месту.

Чини ми се да ће се моћи законом, који ће се поднети Скупштини, стати на пут томе тиранисању и гоњењу учитеља. То је за њих много важније него кад би им повисили плату и поправили њихово материјално стање. Залуд ће бити ако ми учитеља повисимо плату са 200 — 300 динара, а ако их изложимо самовољном гажењу појединих шефова, да их могу сваки час премештати, но два трипут у години.

Учитељи нам неће бити захвални, ако им ми само повисимо плате а не осигурамо им положај. Узрано то ће и бити најважнији део тога пројекта, који ће нам, надам се, владу поднети.

Усвајам предлог министрова с мишљењем одборским: не треба да буде ревизије ове године. Не треба да је буде ни за оне учитеље, који нису никако премештани, јер је и тешко извршити делимично школски надзор. Учитељи, који нису премештани, живели су једнако у страху, да ће допас сутра хорати путовати. У таквом стању и ње ради се у школи с вољом и предношћу. Они, који су били у добрим односима с полицијским властима, таноће су слабо радили у школи; имали су они у оно време прећих и важнијих послова, требало је сменивати кметове и прикрепити земљиште за избор посланика.

Стојан Стаиковић — Кад сам тражио реч ја сам хтео нешто друго да кажем, али то је казао г. Љуба Јовкановић. Мени се чини да Влада треба да потврди и рачуна о овакном премештају учитеља, јер је тиме грдно оштећена државна каса. Хоћу да довучим говор г. Стојковића, а то је случај који се десно у моме селу. Ту су у једно прече дошла три учитеља: Димитрије Мишић, М. Исајловић и Милоје Милојевић, на њису никаи шта да раде, па док је један по том отишао на друго место за учитеља, дотле га министар поставља за управитеља оне школе белобрешке у Јануару месецу. Даље види се да и они у министарству нису знали шта раде, јер у Септембру месецу премештају Лазу Илића у Белу-реку, док су она тројица били; иначе из Смедеревског округа постављају за управитеља школе што значи да су заборавили да су га преместили, или нису за наводили, само како је коме ћев тако је и премештао. С тога ми треба да потражимо рачуна од њих због оваког премештаја, које су вршили и да плате државној каси сву ону штету, коју је због тога она претрпела.

Стојан Новаковић — Ја сам, господо, са највећом сагласношћу објављење г. министра просвете, који нас уверавање да се може извршити надзор, и у случају ако Скупштина не би усвојила овај законски предлог.

Нека ни допусти г. Министар просвете да посумњам у могућност тога, и да останем при мишљењу да би се то врло тешко могло извршити, а да се други који члан закона не погреши. Док би се издала телеграфска наредба, докле би стигли појединци надзорници на одређена им места, то би дошао већ и Петров дан, и онда би учитељи и њих морали да ради надзора чекају део месеци Јуни. Тога ради и мислим да треба пређи преко снега. ма да је исправљено предлог поднесен. Али устао сам не тога ради, него да законим г. министра председника, да изврши ону другу половину надзора за ову пролазу годину и то бам са обзиром на разне политичке непријаке, којима су школе биле изложене, а о којима су други посланици толико говорили. Онде се у првом члану каже: „Овлашћује се председник мин. савета, министар просвете и црквених послова, да чланом 73 зак. о основним школама прописани надзор ради оцене учитељског успеха не изврши у овој 1892/3 школској години."

Ја сам вало прс казао да се у надзору не гледа само учитељски успех, него и друге потребе. Овај предлог и кад постане закон неће сметати, да се изврше све остале тачке, којима су учитеља подвргнути надзору. И ја мислим да је у интересу школе и школског напретка да не прође година, а да нико не уђе у школу и не види јесу ли све књиге у реду, има ли у школи креде, врши ли школски одбор своју дужност и т. д. Ви знате да ако се не гледа како се врши закон, увалуд га је и потврдити. То је моја погодба, под којом бих ја гласао за овај предлог. Ако г. министар да своју реч да ће ову другу половину закона извршити.

Павле Симић — Предлог овај г. министра председника ја мислим да треба прихити само из којих разлога. Зимус у колико сам ја могао видети у нашој околини, мислим да је било наше од половине учитеља који су зиновали на снегу, нису се могли сместити, неће су спавали по земљи или на другом месту. Њихова су деца, господо, скапавала од зиме у сапницама. Није се знало шта је са одборима само ако су они припадали којој другој странци а не либералној. Они су били сви у јаду. Учитељи су били протеривани од Пирота у ваљевски округ и обратно, и нису се сместили ни три четири дана, па су опет премештани у друга места. Даље ја мислим да ово што каже г. Новаковић да би требало ревизије, он то говори с тога, што је био само овде, на није ни могао видети оне премештаје, а ми који смо били у унутрашности па смо све могли видети, знамо да то не може бити. Ја сам имао учитеља либерала неког Пречевића који је за собом остављао горе глас него Бралошић. За сне време док је био у таковској школи и Краљеву није дошао 5—6 пута у школу, све је имао по агитацији, а у школу није ни заширао. Ја мислим да је овај предлог врло оправдан и ја ћу са мирном савешћу гласати да се оне године не изврше ревизије већ ја јер је врло мали број учитеља, који нису гоњени или протеривани.

Алекса Ратарац — Ја као члан овога одбора хоћу да кажем неколико речи о говорима г.г. предговорника. Морам признати да је нужда натерала г. Министра да учини овај предлог, који мора у неколико сам закон да застане од извршења. Та његова нужда није потекла из његових сопствених побуда и тежња, него из оних прилика, које су биле на штету земље.

Говори се о премештају учитеља и учитељака. Кад би износили све несреће муке и патње, које су учитељи претрпили могли би написати књигу од 50 табака.

Премештај учитеља вршили су капетани са либералним одборима преко министар. унутрашњих дела, а њихова решења извршио је неки Јеша проф. богословије.

Знамо да је било и оваконих премештаја, да је учитељ премештан 4 пута узастопце с једног места на друго. Буде као учитељ неколико дана у школи, докле га какав регент жиет не достави министру и каже: „и ово мало што смо задобили људи либерала овај несретник хоће да их упропасти". Министар то достави Јеши а Јеша учитељу каже: „шатај други крај Србије".

Оваких је примера било много али нећу да вам износим неке: Вукашина Глишића, који је најпре био премештен у пиротски округ, после у Пожаревац а за тим депешом преко Смиљанића у Глоговац. Тако исто било је и са Миладином Стевановићем и са Савом Шибалићем, за кога већ у министарству имсу хтели ни акта да заводе под нумеру, него су овако под усменим наредбама терали. Ове се ревизије

Шта је циљ ревизије?

Лепо је казао г. Стојан Новаковић, да се оцени рад учитеља, карактер њихов и њихово понашање, али кад то треба да се оцени, онда треба да је учитељ имао посао и да је на томе послу радио. Ја одбијам сумњу да су учитељи људи, који нићс да раде, јер знам да су они довста спесни свога положаја и да знају да раде у интересу омладине. Каиког су они владања о томе је надлежна околина њихова да каже, јер кад дође ревизор све то може да се удеса да буде лепо, а кад он оде, онда опет настаје напред и у школи и ван ње. Ревизори постоје као нека форма. Лепо је један од посланика рекао, таквих је ревизора много. И ја додајем, има их који су са материјалног гледишта пшли у ревизију,

има случајева да за ревизором путују нека писма љубавна или од госпођица или од учитеља.

Давао сам учитељи, који су седели на једном месту и радили на своме послу, који су били спесни своје дужности за време прошле т. зв. либералне владавине, нам нису могли да раде са полов своју посао, јер сваки од нас зна, господо, да ако ма ко има нешто несретно у комшилуку, он не може спавати мирно, па тако и учитељи нису могли због осште не среће да раде на свом послу, јер су били у нечној забуни шта ће од земље бити. Преметнати чувши су своју карактер своје понашање, показујући да они могу да буду толико јаки и да дају примера како треба војевати и борити се за народ и његова права а против обести власничке.

Дакле, ако што рекох, нужда је натерала г. министра на ово. И ми, ако би хтели да адвокатски посматрамо ово, може ли се или не може извршити ревизија, онда би могли са свим ову ствар изоставити, али сви у души морамо да признамо да је ово морало бити овако. Ми као чланови одбора писмо могли ништа друго да радимо него да пристанемо и примимо извештај као што је предложен.

Вожа Стојковић — Ја као члан одбора, хоћу да кажем неколико речи на приговор г. Новаковића, да овај предлог не би требао да буде као закон него у форми одобрења. Може бити да је г. Новаковић предиждео да је одбор изменио предлог г. министра и саставио га у форми решења скупштинског, којим одобрава поступак министров да не буде ревизије, — управо како је желео г. Новаковић.

Што се тиче разлога, да би требало другу половину учитеља, који нису преметнати подврћи ревизији, налазим да му нема места. Није могуће пронти ревизију само над половином наставника, но би се то морало чинити над свима. Ревизор би онда дошао у немогућност да правично оцени рад учитељев. Или би морао цењити околности и прилике, у којима је била школа и дати њеју оцену, но што је стварни успех у школи, или би морао ценити сам успех и дати лошу оцену, што би унрнастило учитеље. Обадвоје би било од штете и по школу и по учитеље. С тога ја држим да би најбоље било оставити овако, како је г. министар предложио.

Неки говорници навели су да би требало извршити ревизију и ради тога да се види: да ли је школа имала осталих намирнина и да ли је на прене снабдевена потребама. И ради тога нема места ревизији. И до сада су ревизори подносили те податке министарству онако, како им је казао учитељ и шк. одбор, јер се по садашем начину ревизије, која траје по 4—5 часова у једној школи и не може друкчије радити. Ништа не смета да министар и сада добије те изнетаје од школ. одбора и управитеља, а да не наређује ради тога ревизију, која би стала државу 20 до 30 хиљада динара. Што је казао г. Јовкимовић, да сам се ја чудио како су либерали могли чинити она чуда са школом, ја се томе баш ни најмање нисам чудио, но сам само констатовао њихов рад. Писам се могао чудити ни за то, што сам искусно тај њихов програм на себи самом.

Исти предговорник учинио је примедбу на моју представку да Скупштина законом сачува учитеље од преметнаја у непреме, наводећи како су либерали газили и законе и да и то не помаже. Ко гази законе има начина, да му се стане на пут, а кад нема закона онда се не може потрати на одговор нико, ни ни министар што је горило и жуто учитеље с једног краја Србије на други. С тога остајем при томе да Скупштина треба законом да сачува учитеље од онаквих преметнаја, какви су били у прошлој години.

Потпредседник — Је ли нолна Скупштина да се реши? (Јесте).

Стањко Петровић — Господо, свима нама познато је, какве су муке претрпели наши учитељи живе под либералном владавином. Овај предлог, који је поднео г. министар потекао је из несоље, јер друкчије није могло ни да буде, а није ни смело да буде. Овде се говори, да су учитељи преметнати. Под либералном владавином учитељи нису преметнати него су гурени и гоњени: није се нолко рачуна, да ли су преметнети на опредељено место, већ су само гоњени да пропадају но зима са њиховом децом. Ја ћу да наведем пример, шта је било у мом срезу. Учитељ Михаило Ристић преметнет је у Заиђу; после три дана долази народба да остане у Прњаловци. а затим опет да иде у Сикирницу. Њему се злонитава да иде у Сикирницу и срески начелник га гони. Учитељ Тихомир Марињковић одређује се да иде у Заиђу; затим се задржава да не иде тамо, него да иде у Прњаловцу. Марињковић се не разрешава а долази други. Кад је Ристић отишао долази други, који је пре десет дана одређен за Позовник и враћа се за Прњаловцу; долази у Прњаловцу и седи недељу дана, а нема акта да је постављен. Димитрије Димитријевић долази и чека постављење. Дакле, сад у Прњаловци налазе се три учитеља и питају се где је ко постављен.

Дакле, господо, овај пример изазвао ме је, да и ја нколико речи проговорим пред Народним Представништвом и да изнесем ту слику, какво су учитељи гоњени као нека дивљач. а не као просветна снага, која подиже нашу омладину за добре грађане. Ја сам живео на станици железничкој и ту сам нратно сваког дана несрене учитеље.

Није било воза да не прође по 10 до 15 учитеља и да један другог питају где иду и да не знају где иду.

Овде су неки говорници казали да би требало да се нажени закон, те да се учитељима осигура то да у току шк. године не буду преметнати.

Господо, биће нама узалуд исклти законе, ако доживимо онакве владавине, какве смо имали од пре 20 година на на овамо. Кад би свака влада подила рачуна о Уставу и законима, онда не би требало да се бојимо, да ће онакви случајеви да се дешавају. Пре 9 августа прошле године ја сам слушао да између владе и намесништва не може да буде сагласности и да влада мора дати оставку. У разговору са мојим другованма говорио сам о разним стварима и о томе, шта могу либерали да добију при изборе, и ја сам казао мојим другованма нека влада да оставку да види како стоји у народу. Али ја сам се преварио и и многи су се преварили, јер тријумфа не води рачуна о Уставу и закону. Ако но несрени српски народ опет дозвиви да се поврате либерална и напредњачка владавина, докле год то буде, дотле неће да пређе ни Устав ни закони, на нека буду још сигурнији и чвршћи. То је моје убеђење, ако доћу те партије на власт, да неће предети ни Устав ни закон. Ја се само могу надати у то, ако се српски народ не намети, него буде овако чврст, да брани Устав ако мањски, законе и своја права, онда нам неће требати да немамо закон ни да осигуравамо учитеље од преметнаја и гоњења. Неће бити противан томе предлогу, али опет кажем, докле год буде онаквих владавина, које не воде рачуна о законима и правима народним, него о свом њефу, ту неће помоћи ни закони ни Устав. Дакле, ја се слажем с тим да се овај предлог г. министра и извештај прими овакав какав је, јер друкчије не би могло ни да буде.

Стаиоја Виденовић — Господо, о предлогу немам шта да говорим, јер г.г. предговорници, који су стручни у томе, доста су исцрпли ту стнар; него имам само да потврдим речи г. Луке Лазаревића, да заиста пред изборе у месецу фебруару учитеља из других округа најгрешнији су у пиротски округ, а на пиротског округа у друге округе; није се знало, где је ко одређен. Министар просвете нарелио је званичним актом управитељу основних школа у Пироту да се обрати извештају и да каже да он разнести учитеље онако, како он нађе за сходно. Тај званични акт министра просвете и данас стоји у канцеларији и ни предаји дужности, ја сам тај акт видео и у њему се каже: „обратите се начелнику среза нишавског, нека он разнести учитеље где нађе за сходно.“

Здравко Пауновић — Предлог г. Министров но сне је уместан, оправдан и потпуно патриотски. Извештај нак одбора тако је јасан и потпун да не треба о томе много говорити и време бадава губити. Ми смо сви били очигледни свих ових несрећа, које су биле у држави српској, ми смо били очигледна како су се учитеља гонили и терали, како су тиме

трпели штету не само настава и учитељи, већ и држава и народ српски.

Ми сви знамо да либералној владавини није било до школе, државе, народа и њихових интереса, него само до тога, да кроз своје личне љефове и профитеке; само да добију и наслоне изводују вођњу. На овом путу поред осталих предних трудбеника, највише су јој учитељи сметали и зато су ове најгоре и кињени и неповерење на по неколико места терати. Ми знамо да због тих околности они учитељи, који су тако гоњени и нису могли зато радити; а они пак, који су остали непременитени, нису такође радили зато, што су били либерални и остали су да кроз друге по њих нажњи посао, и то је да иду да агитују и да раде оно што ми колинда каже. Дакле, кад би се сад вршила ревизија тиме би поред учињених несрећа учитељима и држави, учинила поновна велика штета држави, јер тиме поред свију несрећа била би још и та, да се сад по нова држава трошя и то без икакве цели и потребе.

Разлози пак, г. Новаковића, такође су неумесни и неоправдани. Када он тврди да је ревизија непотребна односно саме наставе, и тражи пак ону само за преглед школе, учила и осталих потреба њихових, то је за мене чудновато. Тражити да ревизија иде те да се увераза имали у школи судџер, креде и осталих потреба и на ту цел без разлога и потреба трошити неколико хиљада дуката сувише је неоправдано, кад министар има пута и начина да се о овом без ревизије свакада увери, преко школског одбора, или другим путем.

Даље, на основу снега овога, мислим да је предлог министров по све умесан и користан, пошто га и треба примити. У исто време мислим, и интереси земље траже, да се за у будуће учитељи осигурају од оваквих љефова министарских, и зато је нужно да се оно у закон унесе, да се ниже учитељи не дуре од немила до недрага, као какви пролетарији, већ да се њихов рад као по све користан и нужан за земљу више цени и уважава од надлежних фактора државних, јер то захтевају интереси и будућност земље и народа српског.

Ранко Тајсић — О праведности овог г. министрових предлога, као и о правилности одборског решења, не ћу трошити ни једне речи да кажем, али због важности саме ствари, а нарочито због исказа неких предговорника, који хоће да нашу као да ће се овим предлогом закон да повреди — хоћу да протоварим неколико речи, што ми у осталом и моја посланичка дужност налаже.

Шта је школска ревизија мени је потпуно познато. То је надзор над школама, који се врши сваке године кад је то могуће. Ревизијом се не може накнадити ово, што се изгубило за целу годину, нити пак данашња ревизија може одговарати овом смеру, који она има по закону о школама. Тражити то од ње у оваквим приликама значило би, просто да се наразим: узети мотку на златити праћу славу.

Шта је рађено у овој години са учитељима, то је страшно и помислити. У мом — рудничком — и ужичком округу није остало више од 10—12 учитеља, који нису били никако премештени, а остали су сви по неколико пута премештени и неки чак и истерани. Школе су биле остале правим војним поприштима; у њима су становале сељани и жандари, као што је био случај са тијањском школом, која је била претворена у праву касарну; а нова горачићска школа била је братском крвљу попрскана, коју је била пролила партијска тесногрудост, а сем тога многе су биле са свим пране. Па и у овим школама, за које се може рећи да су нешто радиле, да ли је било креде, сунђера и осталих школских потреба? Ко је то набављао? Где су били школски одборници, којима је у дужности било да то набаве? Кад су одбори били састављени нахом из председника и часнима општинских то су, наравно били скоро сви неписмени, мучени и гоњени, а нова тужтура, која је дошла да ту дужност врши, са свим је школу напуштала. Она је само ишла куће, гледала да напуди што више новца, фалсификовала наборна и друга акта, збацивала кнезове и у опште радила, као што је чињо Атила, што сам читао у општој историји. Поред таквог несретног и опасног стања, које је створила владавина за 8 месеци, долази још жалоснје стање наших финансија. Угрошити сада, неколико хиљада динара у овим финансијским приликама, као што рекох врло невгодним, било би, држим, врло неумесно и погрешно.

Г. Новаковић наводи, да би требала ревизија ради неких учитељима да се изврше. Влада кад је донела овај предлог имала је у главном у виду оне учитеље, који нису ни четири месеца седили на једном месту; а међу тим од сто учитеља једна се може наћи 20, који су ни четири месеца на једном месту задржали, али и тим учитељима била су опет нам дела болесна, или су они једнако мучени и кињени, да ниже улоге шпијуна и доушника, а негде су употребљавани и за збацивање кметова, и онај учитељ из Такова, као што се сећате, саустно се од те ружне пандурске улоге, да је донео прошлој Скупштини посланика и предао га на реверс као какву ствар. Кад би наши учитељи били добри ратари, онда од њих не би боље умео нашу земљу пасликати. Један учитељ кад се премести на тамочког краја на Дрину, па се најпосле заустави где у врањском округу, мора добро запамтити те крајеве, и има шта причати куда је прошао. Ја знам једног учитеља, који је 7 пута био премештен. Никако своје ствари није ни дресино, тек што дође на једно место, ни са дедом се не упозна и већ га преместе на други крај. Срећа што је још био неожењен, те му је у неколико лакше било пресељавати се. Да онде неће помишљати они учитеље, којима су на путу деца умрала, и жене се у колима порађале, већ у опште могу казати, да је оне године страшно, управо варварски са учитељима поступано. Њих су по што по то хтели да узму у њиску партиску службу, али су се они — што им само служи на част, храбро бранили и ујнаћки одржали. Ја држим да би ова дужност г. мин. просвете и црк. дела требала да буде та: да поднесе један законски предлог, којим ће се учитељи обезбедити, да се не могу никако за време школске године премештати. Неки вели, на над либерални овог дођу на владу тај закон неће вредети, ја на против држим, да то треба осаконити, на ко неће закон да поштује, и хоће да га време нега треба за то казнити.

На ових разлога, што их наводох, ја мислим, да је предлог г. мин. просвете и црк. дела потпуно оправдан, јер је ревизију сада апсолутно немогуће и напрштати, бар и ако би хтели да то учињено; исто тако и одборско је решење умесно и треба га примити без и једне измене и одмах прећи на дневни ред.

Стеван Поповић. — Случајно сам се закаснио јако за данашњи састанак, те нисам могао пратити цео ток претреса, који је вођен о овој ствари. После говора и приговора, који су учињени од стране појединих предговорника, које сам саслушао, сматрам за дужност, као члан одбора, који је решавао о овом предлогу, да кажем неколико речи.

Да, господо, није данас 25 Луи, нам да није г. министар поднео овај свој предлог 16 Луа, као што је овде случај био, ја бих можда данас имао што год друго да предложим, а без сумње нашао би се и других посланика, који би што ново изнели и предложили, те да се помогнемо у овој ствари. Да се Скупштина састала у почетку Маја, и да је онда г. министар изнео данашњи предлог, да се не врши ревизија у основним школама, ја бих нашао са својим предлогом, који сам и у одбору поменуо, да се овако не ради; него да се они учитељи, који су премештани на три или четири места, или као што неки помињу да их је било премештаних и по 7 пута, изузму од ревизије, а други да јој се подвргну, али сад, у ово време, да се уради тако, држим, да би било неправо.

Никако не бих ово за то, да се сви, и премештани и непремештани, наставници оцењују за свој овогодишњи рад у школи, јер таква ревизија у основним школама не би донела никакве истинске користи. У последње време примећено је, да је ревизија прилично олабавила, јер одеше, које добијају учитељи, најбоље тврде то. Томе су узрок и сама тужтура, која се надају надзорницима, јер ова обућавајући толико ствари да доиста, кад надзорник хоће да има све то на уму при оцењивању, мора да даде учитељу блажњу оцену. Ја не бих био,

дакле никако за то, да се и премештана учитељи испитују, већ једино да се испитују ради оцене они, који њису кретани, или они, који су кретани само у почетку школске године.

Но поштo се ни сад налазимо, као што поменух, при крају месеца Јуна, те нема могућности, да се сад реванша школска изврши, то је та околност била мој лични разлог, за што сам гласао за предлог господина министра просвете и црквених послова, онакав какав је. Али то није једини разлог, који ме је сасвим да дам своје мишљење, како се оно налази изложено у извештају одборском, јер подаци, који су у њему, нису потпуни. То ћу ја сад онде да додам. С последњим даном Марта месеца није се стало с премештајем учитеља, него је то настављено и у Априлу и Мају, и то је чињено сам данашњи господин Министар Просвете и Црквених послова. Наше није сада, да овде испитујемо, из каквих је побуда он то чинио, да ли је хтео да задовољи правду, да ли из каквих других, н. пр. политичких обзира, факт је да је још на 150 учитеља у Априлу и Мају премештено. Ако сад овај број саберемо с оним, који је пред нас изнет (772), онда је one године било око 900 премештаја учитељских. То је на сваки начин више од половине учитеља захватило, јер свега их, чини ми се, има на 1400. Према томе, ви ћете, господо, разумети, да је преко целе школске године био тако огромни покрет, така трзавица по школама, да дошта о савесном и непрекидном раду у школи није могло бити ни говора.

Уз то, дужан сам да онде напоменем, да министар просвете и црквених послова, који хоће да има на уму интересе школске и уз то ако хоће, да задовољи и правичне захтеве појединаца, то извршује у року, као најважнији сметa редовном раду школском. То су први месеци сваке школске године, дакле од прилике од конца септембра или октобра.

То је некад и било оно време, кад су чињени редовни премештаји учитељски. Све што се догађаје чини, као што је чињено са премештајима ове школске године, то није рад ни посао, који потиче из интереса наставног рада, него су то чином разлози политичке природе. Узимао само колико је учињено премештаја од 1 новембра о. г. То се види из одборског извештаја. Кад додамо томе и оне премештаје, што су учињени од 1. априла (око 150) онда тамо имамо 346 и онамо 150 то је свега око 500 премештаја. Ово је све учињено из политичких побуда. Дакле, главно је што је чињено од прво новембра на овамо, ништа није чињено из интереса наставе школске, већ из интереса и разлога партијско-политичких.

То су у главном били моји разлози лични, а и разлози осталих чланова одбора, ради којих смо и гласали за овај предлог господина министра просвете.

Имам само још да обратим нашу пажњу на то, да се и ми писмо упутили у све оне појединости, које спадају у круг рада надзорника, јер члан 73 закона о основним школама говори искључиво о надзорницима, који имају на лицу места — државном испита у школи да оцене учитеље. Све остало, што треба даље да изврши један надзорник не казује се у томе члану, већ у осталим, који ће се имати преко других лица све године да изврше. Један од главнијих тих радова, поштo ће се држањем годишњих испита. Ја сам члан једног школског одбора овде у Београду. Синоћ смо имали седницу, и том приликом сазнао сам да ће се најглавнији рад, поред оцене учитеља, а то је превођење деце из разреда у разред, да ће се то извршити са свим онако, како се и обично врши, само у споразуму учитеља и по два члана школског одбора. Исто тако ће се и неки мање важни послови школски тада извршити.

На послетку имам још једну ствар да напоменем. Тиме, што ће учитељи остати ове године неоцењени, кад се узме у рачун досадашња статистика оцена наших учитеља, нади се, да ови неће ништа изгубити. Зна се, да одличан учитељ не добијају слабе или рђаве оцене, нити пак тројке. Што дакле, неће за 4 године имати узастопце четири оцене, неће ништа изгубити, јер и да буде сад надзора па сне опет многи и многи надзорник не би дао горњем учитељу рђаву или слабу оцену. На послетку ти људи, у колико ја познајем њихово частољубље, — не би никад упустили школу толико, те да добију једницу, двојку или тројку. И тако ма с које стране ствар да узмете, онакви наставници не би никако добили такву оцену, која би их лишила повишице у прописаном року од 4 и 5 година.

Исто је тако, што се тиче слабих учитеља. Ја не знам, да ли је у последње време баш овакви напредак истински, али слабих учитеља има врло мало. За њих не може бити предостаке, да би баш они one године добили врло добру оцену. Ако би и one године добили двојку, били би може бити отпуштени, — и то је све. После кратког времена могли би бити опет примљени. И тако једна оцена, која би се оваком учитељу дала не може много да му промени резултат од 3 или 4 ма какве оцене.

То су разлози, који су ме руководили у овом питању, а које сам сматрао за нужно, да споменем овом приликом.

Према томе, ја остајем при своме мишљењу, које сам као члан овога одбора дао, и гласаћу за предлог господина министра просвете и црквених послова с нашим додатком одборским.

Арса Прокопијевић — Поштo сам уверен, да има половина учитеља, који њису премештени, сматрам да је то толико велики број да треба да се реванша изврши. Од 774 учитеља, који су према извештају премештани, остало је према броју, који су изнели поједини посланици у својим говорима око 600 учитеља, који њису никада чеде године премештани, који њису имали непријатна, недаља ради чега би се и њима обуставиле ревизије ове године. Одбор у своме извештају вели о овим учитељима, који њису премештани, да и таки послени њису могли радити под утицајем непрекидног гоњења и премештаја учитељског, те ни тако није очекивати прописног школског успеха. Ја ово мишљење одборско не разумем. Збиља они су могли имати недаља, мислећи шта ће бити с њима, али никако не могу разумети у толикој мери, да они целе године буду заплашени те да изузте школска рад и да су толико мало радили да њима не треба ревизија.

Кад узмете у обзир оно што ћу сада навести ја држим да тај разлог отпада; учитељи који њису премештани који су остали на својим местима за време либералне владе већином њису припадали опозицији него готово две трећине су били либерали и то страсни либерали, који су за либерале агитирали, пружали прст Јевти начелнику и министру кога треба казнити, кога отпустите, кога ниста раскметити и кад су ти учитељи остали у школи, онда не могу дозволити да над њима није потребно ревизија да се изврши. Сем тога ми знате, да у учитељској струци има знатан број учитељица и да оне њису биле гоњене, сем незнатног броја ових учитељица, чији су мужеви били страсни опозиционари влади а иначе друге учитељице њису гоњене, јер свака влада сматра за повлашење, да са женама и девојкама има посла и да их из партијских обзира премешта из места у место. На ових разлога, које сам изнео, ја ћу предложно Скупштини, ако хоће да усвоји реданицу овог првог члана, да овакна буде: „Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да чланом 73 закона о основним школама прописани надзор рада оцене учителског успеха, не изврши у овој 1892/3 школској години над учитељима, који су премештани."

Молим ако има 10 посланика да потпомогну овај предлог. (Потпомажу га).

Потпредседник — Изволите написати предлог.

Известилац Р. Петровић — О онако широком питању, господо, као што је питање рада и живота учитељског у нас, као што је питање напретка основне школе, о томе тако широком питању тешко је збити разговор у границе, у којима границама стоји предлог. С тога није ни чудо, што господа говорници овом приликом, бивши сведоци сваку оних незгода, у којима су се наши учитељи налазили у овој школској години, *посматрајући прилике, у којима се школа налазила; бивши сведоци свакојаких трзавица и гоњења* учитељских у тој години, — није чудо што сви ти дали овом приликом и ако није баш ре- о томе, теже, да дају израза тим својим осећајима. А наши Народни Представници од увек су били тако топлих осећања према школи и њеним радницима, као што су

биле и издашне руке на просвету. С тога није чудо што је дебата о овоме застрашила од свога главног задатка.

Остављајући за сад тога осећања господе говорника на страну, имам само на две примедбе да се заустави, које се непосредно односе на сам предлог, а то су примедбе поштованога господина Новаковића.

Г. Новаковић напре је тражио оно, што је сада пон Арса формално предложио, да се бар над половином учитеља, који нису, по извештају, преживели ове године, нити трпели каквих недаља (као што рече пон Арса), да се бар над том половином изврши ревизија тачно по прописима чл. 73 и свију осталих чланова закона о осн. школама. Господо, то питање није било одбору непознато. Одбор је мислио о томе питању и сам г. Министар журио је одбор да сврши свој посао, те да би се што пре знало какве ће ревизије бити, и да би се за времена приступило томе послу. И одбор, тим питањем заузет, нашао је све разлоге у једној тачци навештаја: да ни учитељи, који нису били преживљени а који су признати као одлични радници школе, да ни ти људи нису могли знати радити како што су до сада радили с тога, што су били изложени тражењима.

Да се не би мислило да је то проста фраза, да се тако тек може мислити, имам да додам ово. Учитељима, који су остали поштеђени, често пута изненадно долазили су по један два и три учитеља са објавом министарства или полицијске власти, представљајући се као упућени на дужност, говорећи за сам тај, то је моја школа, а ти изволи селити се. Такав један случај довољан је да учитеља толико одстране од рада, да учитељ заиста не може радити у школи онако, како би иначе радио, а таквих случајева било је неколико у овој години.

Друга ствар, господо, била је такође расправљана у нашем одбору, а на ове учитеље, који су били и остали у својим местима, који нису ничим сличним ганимарани, они су, већим делом били иметови, као што рече поштовани Тајсић, то су били учитељи, који нису радили ништа у школи, но су били непосредни браниоци полицијских наредаба, непосредни помоћници кметова. Таквих школа знам неколико и таквих учитеља, којима су биле одређене руке да раде што хоће. Скупштина зна доста, само срећом њих нема у овом броју у коме их није пон Арса, нема половина, али тек има их један навесан број.

Даље, господо, они, који опет нису такви били, али су ипак остали као савесни радници и нису хтели вршити полицијске кефове, ти су трпели с друге стране, трпели су од кметова регената, који као што знате нису никакву пажњу ове године школи поклањали. Ту је често пута учитељ неде го дине остао без среде, без суднице, без огрева. Не треба да помињем ни један случај посебице, јер знам да господа посланици имају примера тужта и тма за то. Сад ревизор кад дође у школу а и он је човек, уз то је и загоном позван, да сне приликс оцени онда када хоће успех учитеља да цени, онда он може, на како строг човек био, а и по закону не сме се оглушити на недаље, које ће му учитељ непрчати. На негоде које је трпио од несавесних кметоса; не може се оглушити на све негоде и недаље, које је учитељ претрпио. И онда оцена, коју би ревизор под таквим приликама дао, не би нипе била оцена учитељског рада, то би била оцена свију недаља и негода школи у току године. Таком оценом не би била ни задовољена правда ни интерес саме школе, јер по таквој оцени ни најправичнији министар просвете неби могао казати ни оценити: Овај је учитељ добар а овај је лошији. И то је један назор рада кога је овај одбор претао преко ове тражења, да се бар над половином учитеља, који нису преживљени извриви ревизије у овој години, а већ и да не наводим све негоде изазвељене ревизије на парче.

Даље, господо, морам навести, да су наши учитељи једини радници, који полажу сваке године рачуна о своме раду сваке године подлеже ревизији. Ни једна друга струка није под таквим приликама. Све су се друге струке некако извукле испод непосредног полагања рачуна за свој годишњи рад. Учитељи се нису испод тога извукли. Тиме нећу рећи, да је то ружно, нећу рећи да је то неправедно мучење учитеља, нећу тиме да браним учитеље, него налазим да је баш у томе добра страна уређена осн. школе, и да се тиме наша просвета крешула у напред и да је у томе добра страна оне Скупштине и оних државника, који су увели ревизију у основним школама. Али, господо, та ревизија иршена на неправичан начин може донети штете радницима, може им убити у школицо снагу и енергију за рад у школи, у колико су тога пре имали.

Друга ствар, господо, друго основано питање јесте: хоће ли бити ревизије у осталим деловима сеи учитељске оцене. Недозвољ се јасно тражи, да не буде ревизије рада учитељске оцене, и јасно је да то, што те ревизије ове године неће бити на прописани начин, да ће навесно бити у опште ревизије.

Јест ревизија ће се ове године потпуно извршити у осн. школама сеи једино учитељске оцене. Господин министар нас је журио да свршимо што пре у одбору са оним предлогом и да га изнесемо пред Скупштину, како би се одмах према њему приступило ономе најглављнијем делу ревизије, који не зависи од оцене успеха учитељског. А ревизију не врше само ревизори, него има и многих других чинилаца, који утичу у раду школском у току године. Један је део тога дело поменуто поштовани предговорник г. Стеван Поповић. У нас постоје за основне школе као непосредна власт школски управитељи и школски одбори. У тим школским одборима има спремних људи, који могу по својој спреми да потпуно заступе и саме ревизоре, и они ће ове године извршити ревизију у основним школама, само неће извршити онај део, који се односи на оцену учитељеву. С тога се предлог и износи пред Скупштину, да не буде оцена учитељима и да се тај део ове године обустави, а иначе сва остала ревизија извршиће се тачно по закону.

И у име одбора ја молим Скупштину, да изволи примити овај предлог без обзира на предлог пон Арсе Прокопијевића.

Потпредседник — Пошто је предлог пон Арсе Прокопијевића потпомогнут, то се може о њему говорити. Има ли ко да жели говорити о томе предлогу? *(Нема).* Објављујем да је претрес свршен. Ставља ли на гласање прво предлог пон Арсе Прокопијевића. Ко је за то, да се тај предлог прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устаје).* — Већина је устала и према томе је предлог пон Арсин одбијен.

Сад стављам на гласање предлог одбора на који је пристао г. министар. Ко је за то, да се предлог у начелу прими нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је предлог примљен у начелу.

Сада прелазимо на претрес појединих тачака.

Известилац чита тачку прву.

Стојан Новаковић — Мени је стало до тога да сазнам хоће ли се остали чланови школског закона извршити онако као што треба да се изврше; ако хоће, ја ћу да гласам за.

Председник Министарства, Министар просвете и црквених послова Др. Л. Докић. Могу да одговорим госпођину предговорнику, да ће се остали чланови закона извршити потпуно, али не преко начелних надзорника, него ће то радити школски одбори и одборници.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч стављам на гласање: ко је за то да се тачка 1 прими нека седи а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је успојена тачка 1.

Известилац чита тачку 2

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 2? *(Прима).* — Објављујем да је примљена тач. 2.

Са овим је саршен претрес овога предлога.

Даје четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је претрес закона о општој царинској тарифи. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Андра Параћанин прочита целокупну тарифу. (Прилог IV „Нар. Скупштини“).

Потпредседник — Сад приступамо предлогу у начелу.. Хоће ли ко тод да говори о предлогу у начелу? (Нико се не јавља за реч). — Пошто нико не тражи реч сталкам на гласање: ко је за то, да се поднесени предлог у начелу прими, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина у начелу предлог примила.

Сад ћемо приступити претресу појединих тачака. Изволите чути г. известиоца.

Известилац чита члан I (стр. 1 прилога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? *(Прима).*

Известилац чита члан II (иста страна).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. II? *(Прима).*

Известилац чита члан III (стр. 1 и 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. III? *(Прима).*

Известилац чита члан IV (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IV? *(Прима).*

Известилац чита члан V (стр. 2).

Вукашин Петровић — Пошто у овој тарифи нема никаква помена о царини по вредности, држим да би правилније било да се тачци V код речи где се помиње о специфичној тарифи и где је усвојено и 20% по вредности, да се то избрише и да члан V гласи овако: да се поред оне тарифе, која је одређена овим чланом V, плаћа још 40 или 50% од оне таксе, која је овом тарифом утврђена, а ако је таква роба увозном тарифом царине ослобођена, министар финансија овлашћује се путем указа специфичном царином са 40% повећаном на страи царине одређене у овој тарифи.

Министар финансија Д-р М. В. Вујић — Ова примедба г. Петровића била би умесна. Ја сам о њој мислио и раније, али је сва незгода у томе, што је тешко то извршити, јер кад би добили на томе што се каже 40 или 50% од одређене стопе то би изашло мало.

Овде се каже 40% од вредности. То јесте незгода, што у овом случају треба тражити декларисану вредност, али је ипак ово овако задржано, јер иначе кад би се сложили са овим предлогом г. Петровића, онда би морали то све вратити одбору, па да одбор о свакоме артиклу добро промисли, јер 40 или 50% од одређене стопе (специфичне царине) то би била врло мала репресивна царина према земљама, које би према нама хтеле да врше репресалије.

Ја дакле држим, да треба да задржимо овакву редакцију.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч објављујем да је претрес свршен. Сталкам на гласање члан V: ко је за то, да се прими члан V по предлогу, нека седи; ко је против нека устане? *(Сви седе).* Објављујем да је Скупштина примила члан V.

Известилац чита члан VI (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VI? *(Прима).*

Известилац чита члан VII (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VII? *(Прима).*

Известилац чита члан VIII (стр. 2).

Вукашин Петровић — Ја мислим да би овоме члану требало додати још само једну реч и то после речи: „потребна су за индустрију“ и „сточарство“ у земљи.

Ово је важно с тога, што ће се често пута увозити са стране прилодна грла, па држим да би требало таква грла ослободити царине или дати министру могућност да их од тога ослободи. Дакле треба овластити мин. финансија, да у интересу сточарства може ослободити плаћања царине прилодна грла

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја сам хтео то да напоменем и сам, а кад је то поштовани посланик г. Петровић учинио, ја могу то да примим као потпуно умесан предлог, те да дође та одлакница, да се могу и прилодна грла ослободити од царине. Али сем овога, господо, неки је као предлагачу самом пало у очи, да ваља учинити још једну малу измену, те да дође једна реч да се то дошаље не би рђаво тумачило. Истина ја не бих могао да замислим једнога министра, који би хтео прино да чувани овај члан.

Кад је члан 8 редигован при његов стан, разуме се да се мислило, да се само увоза царина смаљи или укине кад је у земљи нередица. Ја не могу да замислим министра, који би скинуо извозну царину, јер то би још отежало сваке ствари у случају нередице. Ну иначе мислим да ради прецизности ту треба после прве реченице ставе додати речи: „да министар финансија може увозну царину на храну да скине.“ (Чује се: прима се овај додатак).

Известилац — И ја, као известилац примам ову допуну.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Сталкам на гласање члан VIII са додацима г. Вукашина Петровића и г. министра финансија: ко је за то, да се прочитани члан са додацима прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила члан VIII са додацима.

Известилац чита члан IX (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IX? *(Прима).*

Известилац чита члан X (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. X? *(Прима).*

Известилац чита члан XI (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XI? *(Прима).*

Известилац прочита члан XII (стр. 3).

Вукашин Петровић — Молио бих за објашњење: како ће да се царини при увозу она материја, која је израђена у Србији па је послата на страну, да се од ње нешто направи. Она би требала да дође под тач. 9 члана 12 ов, али није довољно изражено. Ми имамо домаћих материја врло добрих од којих се може што добро направити, али се то не може по сад што у земљи направити. Ако неко хтедне од тих народних тканина да направи нешто на страни, и кад се то направи на страни па се врати овамо, да ли ће то доћи под одредбу тач 9 члана 12, или ће се сматрати као нова роба, то је нејасно казано овде и ја мислим да би требало јасније да се каже.

Министар Финансија Мих Вујић — Господин Вукашин Петровић узео је један специјалан случај, који је редак да ће неко послати неку сировину да се преради, и да му се прерађена врати. То би био сродан случај ономе кад се врши извоз сировина, па се оне исте на страни прерађују и враћају овамо. Разуме се кад се тако сасвим прераде и улазе у земљу као нов фабрикат, да ове морају да плаћају царину. Међу тим ово је случај кад се извесни предмети шаљу само на поправку Али кад се једна сировина шаље на страну да се тамо изради као фабрикат, ја држим да се онда не може друкчије царинити него као што је прописано у опште.

Министар Прибреде Раша Милошевић — Ја сам хтео само у неколико да допуним говор г. Министра Финансија. За пример да узмемо овакву једну ствар. Неко шаље накаса сто који покварен да се поправи; намести се каква ногa или брана и т. д. Онда ће се узети да царини само та брана по тежини а не онај сто. Дакле тај додатак нако би да се царини. Или нпр. сломиће се каван точак на колима — онда се неће узети царина на кола, него на онај точак или део који се оправља. Што се тиче фарбања, то је тежак случај како ће се царинити тканина кад се одаде извесе да се онамо врати офарбана. У том случају тај се предмет не шиди него је утао у ту материју. Нема сумње да се мора водити рачуна о количини боје која је утрошена на бојадисање те тканине,

јер иначе би прешли са специфичне тарифе на тарифу по вредности. Дакле министар финансије одредиће за све случајеве на какав ће се начин паплаћивати царина за те производе на тим производима. Дакле ја мислим да се то може на токан начин да изведе. Нпр. код неки ношље какве завесе да се на њима штогод домете, онда нека сумње да ће се на тај дометак наплатити царина и то по тежини.

Вукашин Петровић — Кад сам стављао питање: како ће се царинити материје, које су послате на израду, мислим замишљао да питам како ће се царинити предмети који се шаљу на оправку. То је у овој тачци јасно, али за све предмете које сам мало час поменуо није јасно. Немам никакву другу намеру, него да олакшам царинској особљу приликом овог закона за и самом Министру при давању упутстава. Материје, које се шаљу на израду на се враћају као готове, шиљу то ове које је г. Министар привреде поменуо. Писао замишљао сировине, него готове тканине. Да наведем пример. Нешо хоће нпр. да има лепе завесе од наше домаће тканине и пошље их у Беч на израду. Како ће се царинити завесе које су од наше тканине направљене и за тим натраг враћене? Односно тога молим г. Министра да одговори како ће се у том случају поступити, и то молим не себе ради него ради царинског особља.

Министар финансије М. Вујић — Ја мислим да ће ствар бити јасна кад се ово одговори: да домаћа у тим специјалним случајевима, који ће у осталим бити ретки, кад је један артикал готов да постане фабрикат, али има још једна последња поправка да се учини, па да тај артикл постане фабрикат, — у том случају кад се врати натраг дотрављен, онда ће се наплатити царина само на доправку. Тако се и до сада практиковало, па наравно да се тако мора радити и од сада. Међу тим председник све појединце случајеве, то није ни могуће.

Пера Павловић — Господо, ја се бојим, ако би се по мишљењу г. Вукашина Петровића учинила каква олакшица, у случајевима кад се наше тканине шаљу на израду пи земље, да ће се тиме нанети штета нашим занатлијама јер има често случајева да наше велике даме у Београду шиљу задовољне са кројачицама нашим у Београду, на парче одело у Беч и Париз, — има их које шиљу задовољне са нашим праљама, него шиљу већ у Беч и Париз да се тамо пере и пегла. Ако се дају све олакшице, које г. Петровић тражи, ја се бојим тога, да онда неке наше даме не шиљу у Беч и наше српско платно да се тамо кроји, и онда би то убијало нашу домаћу занатску радиност. Дакле ја мислим да ово треба да остане онако, како је у предлогу поднесено.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес сршен.

Михаило Веселиновић — Пошто је до сада говорено о другој тачци овога члана, а ја бих имао о трећој да учиним једну примедбу, с тога мислим могао тражити реч, међу тим Председништво објављује да је претрес саршен и ставља ово члан на гласање. Ја мислим да би овај члан XII требало решити тачку по тачку, јер иман како рекох да приметим на тачку 3-ћу овога члана.

Потпредседник — Па изволте говорити.

Михаило Веселиновић — Дакле у тачки 3-ћој овога члана каже се: (чита) „покућанство, наметај, посуће и т. д." Ја мислим да би овој тачци требало додати реч „употребљене" и да гласи: употребљено покућанство, као наметај, посуће и т. д., а то зато, јер по поме мишљењу на основи начин могао би један човек под видом населавања и насеђења 3—4 пута преко године да унесе у Србију наметај и посуће сасвим ново од вред. 4—500 дуката. Дакле ја хислим да треба нарочито да се каже: употребљено покућанство, како се не би могло на тај рачун шпекулисати.

Министар народне привреде Р. Милошевић — Ова примедба г. Веселиновића не може да се прими. Весма је тешка ствар да се каже једном човеку, који носи ове панталоне, да ли су улете од кројача или не. У опште се према лицу, које се досељава, зна, шта се сматра под већовим покућанством. Тако на пр., кад се досељава један банаћанин не може да се узме да је парна машина његов алат, него се зна да су његово покућанство, кола, коњи, плуг такве ствари, које он има право као такве да увози. У опште се цени према човеку који се досељава, шта он може да унесе као покућанство. То је и до сада практиковано. Сваког досељеника, који је покућао да под видом покућанства увуче какве ствари које нису његове, хватају као крађумчара. Може се десити, да се цени: да ли је једна фланца нова или стара, али кад један човек носи 40—50 фланца, онда се може мислити да то није покућанство, него да је шверцовао. Дакле ја молим г. Веселиновића да не мисли да се може нека нова ствар протурити под старом, и ја га молим да не настојава на томе.

Министар финансије М. Вујић — Поред ових разлога, које је изнео мој колега, дозволите ми да наведем још и ово. Ми смо у таквом положају, као држава српска, да ми знамо кога примамо — а то су само Срби из других крајева српских — ми немамо разлога да примимо овакву одредбу као што је ова.

Тим досељеницима, које примамо дајемо чак и земљишта, сем тога чинимо им и друге олакшице. Каква би логика била, да им ми с једне стране дајемо земљу а с друге стране да им правимо тешкоће. Готово не вреди помињати, али ипак морам рећи ово, да не може један странац по четри пута да се досељава и одсељава; онај који дође један пут, ако се после месец два дана исели, држава, други пут кад дође, неће га дочекати онако, као оног, који долази стално да се насели, и према њему ће се наравно строжије и поступати на царинарници.

Према томе дакле, да ова одредба може да се прими, као што је предложена. Она је била и у старој царинској тарифи и ни у колико сада није измењена.

Михаило Веселиновић — Саслушао сам разлоге и г. министра народне привреде и г. министра финансија, да им котпуно верујем, када би Господа министри могли сутра лично сами да примењују закове. Ја се не бојим оних људи, из Срема и Баната који би се стално насељавали у Србији, и који ће ту остати као прави Срби, далеко је од тога и помислио бих, да је на такве људе из Баната сумњичан, који би се по нужди исељавали Ја бих таквим људима, напротив пропустио све на и алат ма овој био и нов, и тога ради ја бих забрисао реч „употребљен алат, већ ја се бојим шпицлера, који би оним шпекулисали. С тога ја бих био, да се ова тачка, из овог члана, о којој сам говорио, забрише, или овај члан у смислу мог предлога измени.

Потпредседник — Пошто више нико не тражи реч, то објављујем да је претрес овог члана саршен. Стављам на гласање чл. XII. Ко је за то да се он прими нека изволе седети, ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XII као што га је известилац прочитао.

Известилац чита чл. XIII (в. стр. 67)

Димитрије Ђирковић — У трећој тачки овог члана стоји: „стара употребљена роба". Ја бих молио г. известилаца да каже, разумеју ли се овде и старе хаљине, јер ако би се то и на њих распространило, ја држим, да би требало забранити, јер би се њима могле пренети какве заразне болести, и према томе требало би овај члан дотерати.

Министар нар. привреде Рапа Милошевић — Има у овом закону један члан, по коме царинске власти имају на санитетских разлога да забране увоз не само старих хаљина, већ у опште увоз одевалака од памука и дроњака, који би могли заразу унети. То је предвиђено у осталом и санитетским законом потпуно осигурано.

Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 14 ПЕТАК 2 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

17 САСТАНАК

23 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Станојло Вунтешић

(НАСТАВАК)

(О осно. здравствој заштити).

Димитрије Ђирковић — Ја мислим, да би требало да се то и онде поново. Чим се породи сумња да неке старе ствари могу пренети какву заразу, која влада у месту од куда се ове доносе, не треба ни пуштати.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Ја њам још да додам, да је појам речи „стари" релативан. Што је једном старо, то може другом да изгледа и ново, и онда у таквим случајима где има разлога посумњати да су извесне ствари заразне, оне се могу забранити, па биле и нове. Ја се сећам да је једном г. министар финансија забранио увоз памука т. зв. „модена" из санитетских разлога и с тога, што није било назначено од куд се он из ког места доноси. Дакле према санитетским законима, кад год се посумња у заразност неких ствари, оне се одмах могу вратити натраг.

Министар финансија М. Вујић — Оно што предлаже г. Ђирковић онде нека места у овом закону. То је санитетским законом предвиђено, и према томе закону све се ствари могу забранити, које могу бити штетне по здравље људи. Тако и. пр. по том закону и вино, које је правилно и но здравље нкодљиво, може се забранити да се у земљу увози. То су санитетске мере, које су санитетским законом предвиђене и потпуно оснгуране, и с тога нема места овде да се додаје оно што тражи г. Ђирковић.

Потпредседник — Претрес је сршен. Ко је за то, да се овај чл. XIII прими онако, како га је известилац прочитао, тај нека седи, ко је том противан нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XIII

Известилац чита чл. XIV (стр. 67).

Вукашин Петровић — У овоме члану стоји, да су ови предмети ослобођени од сваке царине, али не стоји тај услов, који би требало да стоји, да се ови предмети *узајамно* ослобађају у пограничном саобраћају. С тога ја бих био мишљења, да се на крају првог става чл. 14 додаду ове три речи, „на основу узајамности" те да он гласи овако: „У пограничном промету на 10 километара од границе слободни су од плаћања царине и обртне порезе на основу узајамности" (и даље долазе поједине тачке) За тим у тачки д) да се она реч „узајамно" изостави. Може бити да има разлога друге природе, али разлога финансиске природе нема да дозволимо државама, које се с нама граниче да се ослободе царине у пограничном саобраћају, да њихови становници прелазе слободно у нашу земљу ако оне то не дозвољавају и нашим грађанима. Према томе, држим, ако се хоће у овом закону да допусти узајамно ослобођење од царине, о чему се говори у тачки д), онда та узајамност ослобођавања од царине, треба да се распростре на све тачке, а ако је тако, онда треба то напоменути одмах у почетку 1 става чл. 14.

Министар финансија Михаило Вујић — Сигурно да г. Вукашин Петровић није приметио да је та реч „узајамно" пометнута у првом ставу: она је случајно при штампању изостала, али ми у финансиском одбору поправили смо први став чл. 14 и дометнули ту реч „узајамно", а тако је тај став т. известилац прочитао. Ми смо у финансиском одбору сматрали, да ће ослобођење од царине, о чему се говори у тачки д), бити само под условом реципрочности. На пр. ако ми обвезујемо према Бугарској да чинимо те олакшице, онда тражимо да и она нама то исто чини. Не би имало никакна смисла, да се ми обавежемо да другоме чинимо олакшице, а ми од њихове стране тога да немамо. Баш кад би било и у буквалном смислу таквог наређења штетност по интересе целе земље не би га требало пришти.

Што је напоменуо г. Вукашин, да узајамно ослобођавање од царине у пограничном саобраћају, нема финансиских разлога, а не зна вели ако има разлога друге природе, нама оно да напоменеш, па и јесу нас руководили разлози друге природе, а то је што има наших грађана, који имају имања на пограничним местима наше отаџбине, а имају имања и преко границе. То су тако звана двовласна имања. Ми смо овом одредбом нили на то да наши грађанима на граници, који имају такна, двовласна имања непрамимо тешкоће кад они иду на своје њиве преко границе, и у овом случају кад се са алатима и својом стоком крећају напред. Ако Бугари не би хтели да чине олакшице оним нашим грађанима, који раде преко наше границе нећемо ни ми чинити њихови. На послетку нас се не тиче, хоће ли Бугари својим грађанима чинити те олакшице, ми смо рада да те олакшице учинимо нашим грађанима, и сто, то нас је руководило да унесемо овакву одредбу у овај члан.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, објављујем да је претрес сршен. Ко је за то, да се чл. 14 прими са додатком, који је у одбору извршен нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је Скупштина усвојила једногласно чл. XIV.

Пошто XV чл. има много тачака, то ћемо решавати тачку по тачку.

Известилац прочита први став чл. XV и прву тачку (стр. 6.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прву тачку? *(Прима).* —

Известилац — Прочита тачку другу (стр. 6).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 2? *(Прима).*

Известилац прочита тачку трећу (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 3? *(Прима).*

Известилац прочита тачку четврту (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 4? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 5 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина проч. тач. 5? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 6 (стр 7).

Петар Павловић — Кад је већ рањше у уговору са Аустро-Угарском укинута једна неправда, да наши Београђани кад иду у Земун не плаћају никакву обртну порезу, него могу преносити ствари за личну своју потребу, то бих био мишљења да се ова такса од 0.25 дин. на декларацији повећа на 1.50, те да се у неколико стане на пут, да наши Београђани не купују и ситнице у Земуну.

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја на ову примедбу г. Пере Павловића могу само оволико да одговорим, да је у уговору са Аустро-Угарском ова такса утврђена и да ми не можемо сад од ње одустати.

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 6? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 7 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 7? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 8 (стр. 7).

Димитрије Кирковић — У предлогу министровом ова 8 тач. гласи: „Статистична такса 10 пара од сваке експедиције". Ја бих молио г. известиоца да ми објасни шта је руководило финан. одбор, да ову тачку измени, да она сад овако гласи: „5 пара од једног колета робе или комада, а ако је више онда по 2 паре." Узмимо господо овај пример. Једна трговац има 10000 комада летано. Летве се могу сматрати као колета и зар је сад право да тој трговац на сваку летву сем пре плати по 2 паре статистичке таксе. И узмимо господо друге какве производе и еспапе, који контају тако исто јештино, зар би било право, да се на свако колето таквог производа плаћа по 2 паре таксе, то је онда још једна парина. С тога молим за објашњење г. известиоца, да ми каже, шта је руководило финанс. одбор да мења ову тачку.

Известилац — Ова измена тач. 8 учињена је по споразуму са г. министром финансија. Једна летва неће се узимати као колето, него по објашњењу чланова финан. одбора, рачунаће се овако: н. пр. на дрво, камен, дрен, цигле и у опште предмете, који у групи чине целину и спадају у категорију једноставне робе, рачунаће се такса по кубном метру, а само на ситне предмете, који се рачунају у колета наплаћиваће се ова такса 5 пара од колета.

Димитрије Кирковић — Онде није ништа ближе о томе казано, и верујте, ако се одређење не каже, онај који буде таксирао, рачунаће летве у колета. За мнслим господо, да ову тачку треба усвојити по предлогу министровом, јер ми не можемо сад другу такву стављати него ону, која је у уговору са Аустро-Угарском утврђена и измену коју је финансијски одбор усвојио треба одбацити.

Министар финансија Михаило В. Вујић — Мени се чини, да је г. Кирковић на погрешном путу, јер се одмах у ставу под б) вели: десет пара од хиљаду килограма једноставне робе или кубнога метра. Према томе 10000 комада летава морају се узети као једноставна роба, а то значи да ће се као на једноставну робу наплаћивати такса по тежини од 1000 килограма или од кубног метра. Предвиђено је тачно шта је колето, а шта се мора узети као једноставна роба и наплаћивати такса по тежини. Према томе држим да нема оправдања бојазни г. Кирковића, да може бити ове недеље, о којој је он говорио.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање тач. 8. Ко је за то да се тач. 8 прими нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је тач. 8 усвојена.

Известилац — прочита тач. 9 (стр. 7).

Вукашин Петровић — Ова је тачка најасно стилизована. Та нејасноћа може учинити, да се и нехотице чине сметње, извозу наше пшенице, било да се она превози на државним скелама или приватним. Пре свега најасно је стилизован у овоме, што се вели у њој да ће се наплаћивати скеларина на пловним граничним рекама само онде, где држава мора да држи своје возове. Сад молим вас, ја ћу ућутати, да ли се овде може разумети, да ће се наплаћивати скеларина оном трговцу, који се користи државном скелом а да ће се исто тако наплаћивати и оном трговцу, који се не користи државном скелом, него буде превозио своју робу чамцима неког приватног човека, или ако створи храну у народ неког друштва? Ако ће се наплаћивати скеларина и у том случају онда је очевидно, да ће наша пшеница бити јаче оптерећена него по досадашњој тарифи. Истина извозна је царина сад 25 пара с пре је била 50 пара, али, као што видите, по овој тачки на 100 кгр. плаћаће се 0·40 дин. скеларине и 0·25 извозне царине то је 0·65 дин. По старој тарифи извозна царина је била 0·50 дин., а скеларина 0·15 дин. Дакле добијате истоветну цифру, али не треба заборавити, да ће се по уговору са Аустро-Угарском наплаћивати 25 крајцара више од 100 кгр. за увоз жита. То значи да ће са тих 25 крајцара бити више оптерећено наше жито при извозу. Да би се ово избегло, ја бих предложио, да се овом члану дода, да ће се скеларина наплаћивати само онда, кад држава трговцима дотична услуге чини, и своје возове за пренос употребљује, а иначе да се неће скеларина наплаћивати.

Министар финансија Михаило В. Вујић — Ја имам да изјавим, да сам тако и разумео ову тачку, да ће се скеларина и возарина наплаћивати само онде, где држава дотична услуге чини. Ако мислите, да нма бојазни, да се ова тачка може тумачити криво, да се може скеларина наплаћивати, ако се роба и приватним средствима превози, онда да кажемо овако: само онде, на оним местима, где држава возове држи и где држава услуге преносом сама чини, да има права да наплаћује скеларину.

Овом скеларином и возарином по предности иде се на руку томе, да се олакша извоз нашим производима, који са великим квантумом представљају налу предност. Том возарином хтели смо да постигнемо, да олакшамо извоз наше хране, каменог угља и т. д.

Тако су сви чланови одбора ову тачку разумели. Ако се бојите, да се то не изантопери, ја вам противан да се она тачка стилизује тако, да држава нема права да наплакује скеларину ако се роба превози приватном скелом, него само у оном случају кад се извози послуге државном скелом.

Сад још хоћу да одговорим г. Вукашину Петровићу на ону његову забуну, да је овом таксом отежан извоз наших жита.

Ја вам могу, господо, констатовати да је баш учињена олакшица за извоз наших производа. Ове године такође баш тако су и уденене, да се та олакшица осећа.

Ево како ствар стоји. До сад је плаћано на извоз жита 50 пара кантарине а она је сад отпала, скеларина је плаћана 6 пара и она је отпала. Кадарина је била 10 пара, а сад се своди на 6 пара. До сада је плаћано на жито свега 76

пара, а сад ће се плаћати 33. Додаће томе и обртну порезу, онда свега 88 пара преће, а сад ће се плаћати 43 паре, па ћете видети какве су све олакшице учињене извозу жита. Ето тиме хоћемо да накнадимо овај виша, који је по уговору са Аустро-Угарском њој уступљен. Све су дакле могуће олакшице за извоз жита учињене.

Милан Миличевић — Стоји то, да је до сад наплаћивана возарина и на сопственичке лађе. Ја сам ту плаћао и једна сам умолио министра да не ослободи плаћања.

Требало би изриком казати да се возарина извршена приватном лађом не наплаћује за државу.

Потпредседник — Ту тачку треба вратити одбору, пошто и министар то прима. Је ли и Скупштина с тим сагласна? (*Јесте*).

Известилац чита тач. 10 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 10? (*Прима*).

Известилац чита тач. 11 (стр. 7).

Вукашин Петровић — Ја бих желео да знам само то: за што се сад овде удара такса по вредности а не по тежини?

Министар финансија Мих. Вујић — Дозволите да на ово питање *г.* Вукашина одмах одговорим. Разлози су, као што сам већ напоменуо мало час — у томе, што би сиромашни хтели да нашим производима а нарочито овима, који су велике тежине а мале вредности, олакшамо извоз на страну; за то смо тако ударили таксу по вредности а не по тежини.

Ви сви знате, да су ти производи: цигла, камен, креч, угљен. Сваки ће лако појмити, да би онтерећивање оних п. о. извода по тежини отежало извоз, а ми смо хтели, да им извоз олакшамо, ослобођењем их великог таксе. Иначе, ако се не би тако радило, ови предмети пошто су врло тешки и велике запремине а мале вредности, много би отежали извоз.

Вукашин Петровић — Под питањем је, да ли се баш чини тим поступком олакшица, и по мом мишљењу не чини се олакшица извозу. Узме ли се да се сто килограма процењује да вреди 16 динара, онда би по овоме плаћали 8 пр. дин., а по досадањем закону плаћало се само 6 пр. дин. Дакле, не верујем да ће се постићи ово, што се хтело, а ставља се велика забрана да се опет установи плаћање по вредности, чега сад нема нигде у царинском закону.

Ја мислим, да се ово поново врати одбору, те да се доскони и овој нешто, који је г. министар напоменуо, у томе што су ти предмети громазни, тешки и велике запремине.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не видим никакве нешто у овом изузетку — у овом царињењу по вредности.

Пре свега, при одређењу оне таксе није се имало никаква обзира према државним приходима, јер се они приходи и не купе за њу, већ за општину. Те таксе простиру се на све предмете, и њих скупља општина, да би могла подићи неј. стопанства и све оно што је потребно за олакшицу промета. На приговор Вукаш. Петровића опет понављам да се имало поглавито то у виду, да су ови предмети тешки, несаретни, волуминенни и да имају малу вредност, те је се одржало да би се учинила велика олакшица при извозу, кад би се ценили по вредности а не по тежини. Из тих разлога, мислим, да нема потребе да се овај члан врати у одбор.

Милан Миличевић — Ја сам за то, да се овај став о калдрмини сасвим измени, да се не наплаћује калдрмина онде где заиста нема калдрме.

Какви још то разлози могу бити: да се наплаћује калдрмина и онде где калдрме нема! Не, господо, што не треба не треба, а што треба и где има за што, ту нека буде, ту нека се и наплаћује.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то објављујем, да је претрес свршен, за то сматрам на гласање: ко је за то, да се тач. 11 прими онакна какна је, нека седи, а ко је против нек устане? — (*Сви седе*).

Објављујем да је прихваћена тач. 11 и тиме је усвојен и цео чл. XV.

Известилац чита чл. VXI.

Димитрије Ђирковић — Господо, до сад је било те се наплаћивало у царини по 10 дин. у сребру, а преко 10 дин. у злату. Овим се чланом сад тражи, да се плаћа све у злату, а нама је свима познато да ми немамо монете испод 10 дин. у злату. На кад је немамо, онда ја мислим да се подузпримо са овом монетом, коју имамо.

И ја бих молио г. министра, да прими по моје предлогу, да остане онако, као што је и било, јер ово што немамо у земљи, ја мислим да не треба ни тражити.

Ту ће онда благодници, који наплаћују таксе, имати доста да шпекулишу од жвље, а наши извозачи и увозачи биће онтећени и кињени, ако овако остане.

Мин. финансија М. Вујић — И ја знам исто као и Ђирковић, да ми немамо монету златну испод 10 дин. Но имамо много дугова на страни, које морамо плаћати у злату, и то је разлог, који је утицао да ово остане, али при свем томе и ради олакшице и трговине, немам ништа против да остане стара одредба, по којој да се до десет динара плаћа у сребру.

Димитрије Ђирковић — Ја сам написао свој предлог, и он гласи:

„Царина и све остале таксе (трошарина, монополи и споредне таксе као и пореза на обрт) до десет динара плаћа се у сребру а преко десет динара у злату.

Но ко захте да веће суме преко десет динара плати све у сребру плаћа ажиј према најновем курсу, што га је злато имало у прошлом месецу."

Молим г. известиоца да га прими.

Известилац — Прима га.

Димитрије Димовић — Ја бих имао код овог члана да приметим то, што се тиче обртне порезе, за коју се тражи да се у злату наплаћује, ја мислим, да је то неправично. Кад се обртна пореза наплаћује на свима државним касама у сребру, за што онда да се у царини наплаћује у злату. У прилакама, где један трговац има да плати неку суму обртне порезе, ту би правили велику разлику, кад они морају још и скупу ажију на злато да плаћају.

С тога да се обртна пореза и у царинарницама наплаћује у сребру.

Министар финансија Мих. Вујић — Не бих се могао сложити са оним разлозима које је *г.* Димовић изнео. Нећу да износим тај разлог, да ако би наплаћивали то у сребру, да би онда морали куповати злато, са те такође нећу да говорим, нето ћу само да напоменем да то користи и нашим економно политичким интересима. Ми обртну порезу на увоз не наплаћујемо у земљи него на царинарницама. Кад ми наплаћујемо царину и угврдне таксе на сав увоз у земљу, онда је и са свим наше економно политичким интерес да не чинимо олакшице при увозу, него да наплаћујемо и порезу на обрт у злату. Овде нам у земљи од трговаца наших ни немо наплаћивати обртну порезу и даље у сребру, а при увозу са стране наплаћиваћемо у злату. То је са свим оправдано.

Стојан Стаиковић — Кад је већ г. министар пристао на подузпримање до 10 дин., ја немам шта више да кажем, само бих хтео, да обртна пореза буде у сребру. Наши трговци плаћају за извоз српских производа при царинарници све државне терете у злату, на ако им се не олакша бар што год, онда ће тиме шкодити и нашој производној домаћој.

С тога сам за то, да се обртна пореза плаћа у сребру, јер су трговци онтерећени нашим и аустријским ћумруком.

Димитрије Димовић — Господин министар ме је рђаво разумео. Ја нисам казао да није право, што се у земљи наплаћује у сребру, него није право, што се у царинарницама наплаћује у злату, кад се у земљи наплаћује у сребру.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Предлог Д. Ђирковића при-

мио је и г. министар. Предлог г. Дим. Димовића није потпо могнут, те према томе о њему не може бити говора. С тога стављам на гласање, ко је за то да се члан 16 са допуном г. Дим. Тирковића прими, нека седи, ко је против нека устане! *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен члан 16 са допуном г. Тирковића.

Известилац чита чл XVII

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 17? *(Прима).*

Известилац чита чл. XVIII

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 18? *(Прима).*

Известилац чита члан XIX

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 19? *(Прима).*

Зели војна Скупштина да продужимо и даље рад? *(Није)* Онда данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће: бирање два саветника и продужење данашњег дневног реда.

(Састанак је трајао до 1 час. по подне).

18 САСТАНАК

24 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈПРЕ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била сва г. г. министра сем војног и иностр. дела.

Председник — Скупштинска је седница отворена. — Изволте чути протокол седамнаестог састанка.

Секретар Стакојло Вукчевић прочита.

Председник — Има ли ко од господе посланика да примети што на састав протокола?

Димитрије Димовић — Ја нисам казао, да се изостави обртна пореза, него да се не наплаћује у злату.

Председник — Стављам на гласање. Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе.

Секретар Љ. Јоксимовић чита

М. Кратохвил, варошки лекар из Крушевца; Стеван Минковић, цариник из Врања; и Петар Дражевић, цариник из Рашке: — моле да им се узме извесне године службе;

Суд општине Горњо-Стуњашке (у ср. женском); и сељани из Белог Потока (у ср. врачарском) — моле да се користе државном шумом;

Миланца Лазаревић, удова из Београда, моли за исплату њеног сина, пок. Лазара;

Сељани из Русиње (у ср. нишком) моле да земљиште, које у другој општини имају, буде пребачено у њихову општину;

Грађани из Доброг Поља (у ср. књажевачком) моле да се одобри њихов пренос земљишта;

Никола Крнић, кафеџија из Крушевца, моли за исплату реквизиције;

Лазар Стевановић, берберин из Гроцке, моли за дозволу, да другима хируршке услуге може чинити; и

Јован Поповић из Трстеника; Мијат Филиповић из Велике Врбице (у ср. расинском); Благоје Симјановић из Доње Стенице (у ср. расинском); Никола Миловановић из Венчана (у ср. колубарском); Риста Гавриловић, бив. механџија из Београда; и суд општине Бресничке (у ср. љубићском) — жале се на поједине земаљске власти.

Председник — Прочитане молбе и жалбе, упућују се одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због слабости у мојој фамилији, тражим одсуство 10 дана

23 Јуна 1893 год.

у Београду

Благоје Божић,

посланик

Председник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Госп. потпредседник дао је два дана одсуства Николију Милетићу.

Сад приступамо избору 2 саветника. Избор ће бити за сваког по себице. На место г. Алимпија Васиљевића кандидати су: Радован Милетић и Велимир Тодоровић.

Молим господу контролоре гласања, Ст. Новаковића и Јона Јовановића, да заузму своја места.

Сад приступимо избору.

Секретар прозива посланике.

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 100 посланика. Од тих гласало је 90 за г. Радована Милетића, 3 за г. Велимира Тодоровића а 7 је гласало празним листама. Према томе изабран је г. Радован Милетић.

Радован Милетић — Хвала нека је, господо, Његовом Величанству Краљу, који ме је својим благоволењем кандидовао за државног саветника. Хвала нека је нама — Народној Скупштини, која ме је удостојила овог великог поверења. — Ја ћу свој труд управити тако, да вршећи своју дужност послужим часно Отаџбини и Краљу. (Чује се: живио!)

Председник — Сад приступамо избору другог саветника, на место г. Димитрија Голубовића. Кандидати су, г. г. Алекса Спасић и Светомир Николајевић.

Секретар прозива посланике.

После гласања

Председник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 99 посланика, од којих је гласало за г. Светомира Николајевића 68, за г. Спасића 1 а 30 их је гласало празним листама. Према томе изабран је г. Светомир Николајевић. —

Сад приступимо продужењу претреса о општој царинској тарифи.

Изволте чути г. известиоца.

Известилац Андра Парађанин — Тачка 9 члана XV, која је враћена у одбор исправљена је и гласи овако:

„Калдрмина се наплаћује по закону о калдрми од 25 октобра 1870 године, али се плаћања калдрмине ослобађају они артикли: камен, угаљ и цигла."

Потпредседник — Стављам на гласање прочитану измену. Прима ли Скупштина прочитану измену? *(Прима).* —

Изволте чути даље.

Известилац чита: одељак I *Артиља* (стр. 1 и 2).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прими одељак I нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила одељак први.

Известилац чита: одељак II, Бантованске и полски производи (стр. 2.).

Димитрије Ђирковић — Овде је стављена царина на хмељ 60 дин. од 100 кгатр. Ми те биљке немамо у нашој земљи, међутим она је веома потребна за наше индустријалце — пивара и с тога ја бих био зато да се већ ослободи увозне царине како би наши индустријалци — пивари могли конкурисати са страним произвођачима, јер кад они плате 60 дин. од 100 килограма, онда они неће моћи да задрже страну конкуренцију.

Ја мислим, дакле, да ми треба да ослободимо хмељ и с тога што се он у нашој земљи не производи и што се врло тешко набуја, јер му је потребно 6—7 година на да се до плода дође, а наш свет неће толико да чека.

Ја бих молио 10 посланика да ме у овоме предлогу потпомогну, те да се хмељ ослободи од увозне царине. (*Помажу га*).

Милан Миљићевић — Не стоји разлог г. предговорника, јер ми можемо у Србији производити хмељ и кад га дођемо можемо производити, онда баш и треба ослободити увоз хмеља, те да се он и у нашој земљи производи, те на тај начин натерати наше произвођаче да га гаје а не да буду онако леви као до сада. С тога сам ја за то да остане по предлогу.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Молим вас, господо, по уговорној тарифи није ово предвиђено. Сад кожину би ми тарифу предвидели, толико би се и напаљавило, међу тим налазим, да разлог пиварске индустрије да се хмељ ослободи царине не би био довољан, с тога ја држим да треба оставити увозну царину како је предвиђено.

Михаило Поповић — Земље земљорадничке и отворске, као што је наша земља, кад се налазе у суседству са индустриском земљом, као што је Аустрија, неће моћи да се развију до индустриског степена својим слабим капиталима и радом све дотле, докле ми се не помогне и од стране државе. Опасност од великог страног капитала к савршенијег рада толико је велика, да су ту мала и државна средства, да подигну индустрију, ако не би још донао у помоћ и патриотизам самих потрошача.

Не стоји оно, што г. министар каже, да се овде понаже само пиварска индустрија, јер она индустриска грана стоји у вези са земљорадничком граном. Ми сви знамо да се пиво справља из нашег јечма, а сем тога познато нам је да свако произвођење, у колико је ближе њиховој производња сировине и њихова прерађивача, у толико и сировине имају повољнију цену.

Према томе, кад ми подижемо ту грану производње — пивартво — и учинимо да се у нашој земљи јечам више троши, учинићемо да пијаде за нам јечам буду веће и ближе произвођачу и тиме ово помогли наше произвођаче, који се баве произвођењем јечма. Јечам би добио повољнију цену, јер би отпао трошак на преносна средства, а то је непосредна корист нашег земљорадника.

Мени се чини, господо, да не би било добро прописивати царину царину и са овог разлога, што би се могло наћи пута и начина не само да се државна каса не оштети, него да још удвоји своје приходе, само над би ми промениди ове тон још удвоји своје приходе, само над би ми промениди ове тон још удвоји своје приходе, само над би ми промениди ове тон

одлажишу. Дакле, ако би остало овако, онда би записнико од његовог расположења, да ли ће то да учини или не. Зашто оставити министру, да он располаже како хоће, кад ми можемо законом да установимо ту одлажину зарад развијања индустрије. Ја мислим, кад смо овде на окупу да ми треба да учинимо оно, што налазимо да ће бити добро за нашу земљу.

Раша Нинић — Господо, овај предлог нека места Кад смо ове наше артикле оптеретили, онда је сасим умесно ово, што је министар предложио. И ја бих био, не само за оно него још више да се удари и да буде 100 динара на 100 кила. Ова је ствар луксузна, коју употребљују само господа и великаши, и не би било праведно, да то ослободимо од царине.

Михаило Косовљанин — Господо, кад је поштовани посланик Дим. Кирковић изнео предлог, да се хмељ ослободи од царине, ја сам збиља сматрао да ће се његов предлог прихватити одмах без дебате. Али, кад то није било, и кад су изнесени господа говорили о тој ствари и износила да се не слажу с тим предлогом, онда сам ја сматрао за дужност и потребу да говорим о овом предлогу.

Хмељ потребује нарочиту климу, подесно земљиште за производњу, он се врло тешко негује, за њ треба великих жртава да се учине и велика стрпљивост на да се дочека ова резултат, који треба да буде и који се жели од њега. У земљама, где се хмељ почиње култивирати, ту и државе и поједине општине и поједине корпорације на чак и поједини грађани помажу ту култивацију. Не стоји то, што посланик г. Миланковић каже, да се може код нас с успехом производити. Ја нећу да оспорим да то не може да буде, али сматрао један приватан човек не може то урадити. јер треба великих жртава да подноси и опет би мучно до тражених резултата дошао. Српско пиварство треба да има такав хмељ, који ће моћи да конкурише страном. Аустрија није хмељ стављала у уговорну тарифу, што је њој потпуно право: хоће ли се на њ ударати 60 динара, или 160 или 200 динара царине, јер у колико се више на њ царине удари, тим је боље за њу. Она ће нам тада место сировина, место хмеља слати готов фабрикат пиво. Ми немо доста јаку пиварску индустрију и треба да је одржимо и потмогнемо, јер она може постати и извозна; пиво се може извозити за стране земље као Бугарску, Турску и т. д. Пиварска индустрија тешко је везана са земљорадњом. Вама је без сумње познато, господо, да у пољопривредну индустрију спадају све индустрије: машинарство, пиварство и шећерство. Као што се види, ове су гране индустрије са свим подесне за нашу земљорадничку земљу. И према томе ми треба да не губимо из вида пиварску индустрију, пошто је она за нас неока корисна.

Не стоји то, што посланик г. Раша Нинић каже, да пивари троше само 3000 килограма јечма и неколико хиљада литара воде да то смешају, сипљају и тиме је пиво готово и тако лакши начином долазе до великог богатства. Стварстоји овако: српска пиварска индустрија троши годишње на 4.000000 кгр. јечма, држим да је то велика сума за наше садашње прилике. Још кад се узме и та околност у обзир, да један пивар, трагајући што боље есенцу, плаћа јечам и млого скупље, плаћа сваку стотину кила скупље по 2 динара и више, док један житарски трговац, који га износи на страну, плаћа га по обичној најчешћој цени и нема рачуна више да га плаћа. Према овоме ја мислим, да разлози г. Нинића сасим отпадају пошто пиварство доноси велике користи и нашој пољопривреди.

Што се тиче говора господина министра финансија, који вели да се плаши, ако би ми хмељ ослободили од царине, да не би он после неколико година долазио из Бугарске у нашу земљу. Ја мислим да тој плашњи нема места, ово зашто. Кад би наше пиво закључили трговачким уговором тако да га просто забрањено да се оно са стране никако не може увозити, ја бих тада пре био за то, да се на хмељ удари царина не 60 дин., не 100 дин., већ 500 динара царине, те да се и он са стране не доноси, већ у земљи производи. Али кад то у угозору није предвиђено, не смемо сада на хмељ царину ударати.

У одборском извештају и у самоме предлогу ослобођен је лој, маст, и т. д., сировине, које су потребне за прерађивину сапуна, ја против тога немам ништа, тако је требало и да буде, али кад је то урађено на томе месту, онда ми треба да водимо рачуна и о пиварској индустрији, те да дође и она до јевтинијих сировина, до јевтинијег хмеља. Русија је ударила 50 рубаља царине на 100 кгр. хмеља, али то је она учинила тек тада, када је претходно заштитила пиварску индустрију, онда можемо забранити да се и сировине не могу са стране уносити у Србији, или ако се хоће да се узозе а да се на њих плаћа велика царина као што је случај у Русији и другим земљама.

Потпредседник. — Пошто више нико не тражи реч, објављујем да је претрес свршен, Гласаће се прво о предлогу г. Кирковића који је потпомогнут. Предлог гласи овако: „да се број 22 а) хмељ ослободи од плаћања царине". Ко је за то да се овај предлог г. Кирковића прими, нека изволи седети а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. Кирковића.

Сад ћу ставити на гласање тачку 21 и 22. Ко је за то, да се оне приме као што су прочитане, нека седи, ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је и тачка 21 и 22 примљена.

Известилац чита: Одељак „пољски производи" тачке : 23 и 24 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „шумарски производи", тачку 25 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Дуван и прерађевине од дувана", тачке: 26 и 27 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: III Вуна и длака. Одељак „вуна и длака у влакну", тачке: 28, 29, 30 и 31 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Предиво" тачке: 32 и 33 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „тканине" тачке: 34, 35, 36 37, 38, 39, 40, 41, 42 и 43 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: IV Дрво и израде од дрвета и биља одељак „непрерађено" тачке: 44, 45, 46, 47, 48, 49 и 50 (стр. 4).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „прерађено" тачке: 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 и 63.(стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „дрворезачке израде" тачке : 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74 и 75 (стр. 6)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: IV Животиње. Одељак „животиње," тачку: 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90 и 91 (стр. 7)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Производи од животиња, у другим одељима неспецирани" тачке: 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100 и 101(стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: VI Јестива и пића. Одељак „Јестива" тачке: 102, 103, 104, 105, 106 и 107 (стр. 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Алкохолна и ширитуозна пића" тачке: 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115 и 116 (стр. 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: VII Камен, земља и стакло. Одељак „Минерали прости и скупоцени сирови" тачке: 117, 118, 119 и 120 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „минерали скупоцени полурађени." тачке: 121, 122, 123, 124 и 125 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Камен прост, или сиеса каква камену подражавана, полурађени и израђени" тачке: 126, 127, 128, 129, 130 и 131 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Грнчарија", тачке: 132, 133, 134 и 135, (стр. 10).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Стакло и стакларија" тачке: 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142 и 143, (стр. 10).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Метали," тачку 144. (стр. 11).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Гвожђе" тачке: 145, 146, 147, 148, 149. 150, 151 и 152 (стр. 11).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Справе и алати од гвожђа и челика" тачке: 153, 154, 155, 156, 157, 158 и 159, (стр. 12).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „олово и цинк" тачке: 160 и 161 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Израде од олова" тачке: 162 и 163 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Израде од цинка" тачке: 164 и 165 (стр. 13.)

Потпредседник — Прими ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Калај и Британика" тачке: 166, 167 и 168 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Бакар" тачке: 169, 170 и 171 (стр. 13).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Месинг (туч) томбак и бронза" тачке: 172, 173 и 174 (стр. 14).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Никл и сиесе од никла (новo сребро, пакфон, алпака), тачке: 175, 176, 177 и 178 (стр. 14).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Злато, платина и сребро", тачке: 179 и 180 (стр. 14).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: IX Коже, ћаучук, гутаперка и кучеме. Одељак „Коже" тачке: 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190. 191, 192 и 193 (стр. 15).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Каучук и гутаперка" тачке: 194, 195 и 196. (стр. 16).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Мушеме" тачке: 197 и 198 (стр. 16).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: X Колонијални и јужни производи Одељак „Воће јужно" тачке: 199 и 200 (стр. 16)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Зачиљи" тачке: 201, 202 и 203 (стр. 16).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Разни јужни производи" тачке: 204, 205, 206 и 207 (стр. 17).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Шећер" тачке: 208, 209, 210, 211, 212 и 213. (стр. 17).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „сиоле и гуме" тачке: 214, 215, 216 и 217 (стр. 17.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: X Лекарије, хемијски производи и фарбарије. Одељак „лекарије, дроге и хемијски производи", тачке: 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252 (стр. 17).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Боје" (непрерађене). тачке: 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260 261, 262, 263 и 264 (стр. 19).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: XII Уље, маст и масни производи. Одељак „Уље", тачке: 265, 266, 267, 268 и 269 (стр. 20).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Маст и други масни производи." тачке: 270, 271, 272, 173, 274, 275, 276 и 277 (стр. 20).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: XIII Машине, инструменти, научни предмети и оружје, тачке: 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284 и 285 (стр. 20)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: XIV Памук, ђудеља, дан и друга биљна влакна. I Памук. Одељак „влакна", тачке: 286 и 287 (стр 21).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак „Предива“ тачке: 288, 289, 290, 291 и 292 (стр. 20).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Тканине и друга памучни штофови“ тачке: 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301 302, 303, 304, 305 и 306 (стр. 21).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: 2 Кудеља, лан и друга билна влакна. Одељак „влакна“, тачке: 307 и 308 (стр. 22).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „предива (изузев ужарију,“ тачке: 309, 310 и 311 (стр. 23).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „тканине и штофови“ тачке: 312, 313 314, 315, 316, 317, 318, 319 и 320 (стр. 23)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „ужарија“ тачке: 321 и 322 (стр. 24).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*)

Известилац чита: XV Свила. Одељак „влакна“ тачке: 323 и 324 (стр. 24.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „предива и жице“ тачке: 325 (стр. 24)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*)

Известилац чита: Одељак „тканине и штофови“ тачке: 326, 327, 328 329, 330 и 331 (стр. 24).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: XVI Накити и ситнице. Одељак „накити“, тачке: 332, 333, 334, 335, 336, 337 и 338 (стр. 25.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „вештачко цвеће“ тачке: 339, 340 и 341 (стр. 325).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „Шик у жени и предмету“, тачке: 342, 343 и 344 (стр. 25).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: Одељак „ситнице“, тачке: 345, 346, 347, 348 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357. 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366 и 367 (стр 25.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: XVII шивена и плетена роба и везови. Одељак „одело и сва остала шивена роба“ тачке: 368, 369, 370 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392 и 393 (стр. 29).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: одељак „обућа“ тачке: 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408 и 409 (стр 31)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак (*Прима*).

Известилац чита: XVIII отпади тачку 408 и 409 (стр. 32).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита: „општа примедба“ (стр. 32).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану општу примедбу? — (*Прима*).

Известилац чита: „извоз“ „I баштовански и пољски производи“, тач. 1, 2, 3 и 4 (стр. 33).

Тома Вујичић — Молим вас, господо, да станемо мало код првога броја извоза одељка где се говори о извозној царини на суве шљиве и пекмез. Одбор и сам у своме извештају признаје да је пређе била царина на суве шљиве 75 пара а да је сада два пут увећана. Он вели, да је прибавио податке од меродавних трговаца да наше суве шљиве не могу сами бити меродавни, да се царина на суве шљиве може два пут повећати, већ су за то меродавни и наши произвођачи сувих шљива. Трговци знају само за шпекулацију и ништа друго. За држим код би оволика царина на суве шљиве остала добила би само трговци а произвођачи наши били би још више оптерећени поред свију оних посредних и непосредних дажбина, које са сувим шљивама морају да надаље, док их на пијацу не изнесу.

Прво, док наши произвођачи на пијацу изнесу суве шљиве, морају да надаље две кантарине, а кад дођу у варош и ту шљиве издаре и општинску кантарину, а кад се извозе у иностранство, опет се плаћа једна кантарина.

Све ово не плаћају трговци него плаћају наши произвођачи; они плаћају обе кантарине; они плаћају и обртну порезу и њима се удара на њихове суве шљиве. Па кад се удара на њихове суве шљиве, ја мислим онда, да одбор не треба, да дозволи, да се то све на произвођача удара, него да остане онако, као што је и пре била царина на извоз сувих шљива.

Даље влада, па и држава треба да теже за тим, да се што мања извозна царина удара на суве шљиве наше, што се извозе у иностранство. Ја мислим, а и остали, који се бавимо сушењем шљива, да не би требало да се плаћа царина више од 1 дин. на за то и предлажем: *да у пром броју на суве шљиве и пекмез на извоз у место 1½ дин. плаћамо нарину 1 дин.* Ја мислим, да је ово овде довољно, да ће влоги производи и произвођачи наши бити заштићени при извозу у иностранство.

Ја молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу (Потпомаже га довољан број посланика).

Милан Милићевић — Ја не знам какви разлози могу бити да ми оптерећујемо царином наше производе за извоз. Треба знати да ми нисмо сами, који производимо и продајемо суве шљиве. Треба знати да на пештанској пијаци долазе босанске шљиве и да се оне тамо допосе без икакве царине. Међу тим, док наши трговци изнесу суве шљиве на пештанску пијацу, ми их поред разних других царина оптерећујемо и овом царином, и онда равуне се нам трговац не може продати суве шљиве све довде, док на пештанској пијаци нма босанских шљива. Према томе знам, да би овом извозном царином ми отежавали извоз сувих шљива и с тога сам за предлог г. Томе Вујичића.

(Настављће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 15 СУБОТА 3 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

18 САСТАНАК

24 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈВИШИ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О окол. царинској тарифи).

Министар финансија Мих. Вујић — Моје је лично уверење да би требало по могућности скинути све извозне царине. Разлог, који је руководио, да усвојим предлог комисије, која је на том предмету радила, и која је била састављена из стручних људи, а о свему томе такође саслушала и мишљење трговаца — разлог, који ме је руководио, то је разлог неволе финансијске Ми од извозне царине очекујемо 1,400.000 дин. прихода. Има извесних артикала, на које према теретима нових уговора морамо олакшати извозну царину, а то је као што знате баш случај овде, код оних артикала. Смањења је извозна царина на жито, с тога требало је нови артикал, који ћемо јаче оптеретити, и којим ћемо у неколико заменити ово, што губимо на извозној царини на жету. Комисија је била тога мишљења да суве шљиве могу да поднесу извозну царину као што је предложена без икакве осетне штете по наше интересе. Толико имам да изјавим да и Скупштина треба да води рачуна о томе, а ја ћу од своје стране пристати на сваку олакшицу, која се може учинити нашој извозној трговини.

Ово сам сматрао начелно за дужност да изјавим да за удаљење ове извозне царине на суве шљиве једини је разлог финансијска неволя, да уједнако извозну царину тако, да не смањимо приход од 1,400.000 динара, који смо до сад имали и који треба да очувамо, јер иначе морали би тај приход заменити каквим новим прирезом и порезом. Ви знате да ми немамо суфицита у нашем буџету, него имамо дефицита, дакле једино с тога одређене су ове извозне царине овако и у оној мери, у којој се мисли да не могу бити штетне по извоз наших производа.

Стојан Новаковић — Пошто нам част да у Народном Представништву заступам један од округа, који нашу отаџбину одлично у трговини представља баш производом ових артикала, о којима је сад реч, а то је произвођењем пекмеза и сувих шљива, то сматрам за своју дужност, да прогооворим неколико речи у одбрану предлога мог другара из Подринског округа г. Томе Бојичића.

Пекмез и суве шљиве, господо, није прост извоз непрерађеног производа онакога, какав се убирано, или какав је до руку дошао, него су у исти мах и прерађевина. Ако бисмо потпомогли да овај производ лакше конкурише на страни тиме, што бисмо царину оставили каква је до сад била, или је врло мало повисили, ми бисмо олакшали да се она врста производње развије, и да се прерађевина овог нашег производа што пеља усавршује.

Било је година, кад су шљиве употребљаване искључиво на печење ракије, а оних других прерађевина од њих није ни било. По свој прилици мала царина и друге олакшице, а поглавито предузимљивост и старање наших људи у Подрињу учинили су, да је овај производ све више растао, тако, да је он сада постао главни извор зараде за тај крај.

И ако сно у неповољним финансијским приликама, ја мислим да опет привредни разлози траже, да не отежавамо развиће својим прерађевинама, већ да их као законодавно тело својски потпомажемо свима могућим олакшицама, не само да би се одржавале у стању, у коме су данас, него да би се тиме и остали таке врсте прерађевина отворио и раширио пут.

Она мала корист, која би се добила малим повећавем прихода финансијских, ја држим да ће се лако моћи на другом месту, и сви разлози привредни, који узимљу у рачун когда што радну снагу земаљску и њу напред пређу, захтевају да се ови артикли оставе са малом царином.

Пре је била царина само 0·75 дин. а г. Бојичић је сад предложио и ми смо га потпомогли да буде један динар, па што 1·50 дин. владиног предлога. Ту је опет нека повишица. Што се тиче мене, моје би право мишљење било да ни једну пару на овакву врсту своје производње не повишујемо, али из обзира на велику потребу државну, коју је наглашено г. Министар финансија, ја мислим да би се могло примити још 0·25 дин., пошто то није велика сума; и ја бих молио Народно Представништво да усвоји предлог г. Бојичића, који предлаже да царина извозна на суве шљиве и на пекмез буде један динар.

Потпредседник — Пошто се нико више није јавио за реч, објављујем да је претрес сврше. Стављам прво предлог г. Бојичића, који је потпомогнут и који овако гласи: да у првом броју „на суве шљиве и пекмез на извоз у место $1^1/_2$ дин. плаћачо царину 1 динар". Ко је за то да се предлог г. Бојичића прими тај нека седи, ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. Томе Бојичића.

Суд стављам на гласање део одељак I. Ко је за то да се одељак I прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен одељак I.

Известилац чита: одељак II „дрва", тачке: 5, 6 и 7 (стр. 33).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита одељак III „Животиња и производа од ње", тачке: 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 и 15. (стр. 33 и 34)

Томо Бојичић — Господо, код бр. 11 у овој општој царинској тарифи подигнута је већа царина на свиње и производе него што је досад било. (Чује се: није истина), са 0·20 дин. више на прасад (Чује се: није истина, то је штампарска погрешка). На све једно, нека је као и стара тарифа, али она се царина плаћа у злату, а и кад се узме да су наше свиње због царине овако тешке дошле готово до најмање мере са продајом, онда нам свет нема никакве ваљде од свиња.

Јер кад узмете, да је нама ударено тамо по фориту и по на комад и онде један динар, то је четири динара, и кад се томе додају санитетска и разни други трошкови, онда излази да ми увршо и немамо интереса да гајимо у будуће свиње. За то бих ја предложио да се и ова такса смањи са једним динаром.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање, но је за то да се цео прочитани одељак III прими нека седи, ко је противан, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је одељак III примљен.

Известилац чита одељак IV „Отпади", тачке: 16, 17 и 18. (Страна 34).

Потпредседник — Прима ли Скупштина одељак IV? *(Прима).* — Објављујем да је примљен одељак IV.

Са овим је свршен први претрес предлога законског о општој тарифи. —

На реду је извештај одбора о захтеву суда окр. пиротског, да се г. Војин Ћирковић народни посланик може узети на одговор.

Молим г. известиоца, или ког члана одбора да прочита извештај.

Заменик известиоца Јован Сопроновић чита извештај одбора (стр. 93).

Војин Ћирковић — Ово је већ трећи сазив Народне Скупштине, како се ова оптужба подноси Народном Представништву, а може бити да ће се још пута поднести.

С тога, да не би тога више било, а и да би задовољио г. протуу, ја изјављујем пред Народним Представништвом, да ћу драговољно ићи пред суд, само нека се г. протуа изволи обратити извесленом пиником суду, и ја ћу позиву тога суда следовати.

Димитрије Маринковић — Ја мислим да би Скупштина требала да утврди известан начин, изнесену праксу, апстрахујући овај случај. Тих је случајева било и раније и Скупштина је понајвише одбијала тражења суда, да посланици одговарају за штампарске кривице, или је било случајева, да је и одобравала да се посланици могу тужити.

Ја мислим, да Народно Представништво треба да нађе на једнообразно прилике закона и да не би требало да дозволи противречија са своје стране, јер ми знате колико се после вели на то. Ви знате како се често замера Касационом Суду што решава час овако час онако.

Ја не знам какве су побуде руководиле одбор да одбије овај захтев суда. Али ако је он то одбио с тога, што држи да имунитет значи да посланик никако не одговара и за дела по приватној тужби, онда би то мишљење било са свим погрешно, јер имунитет може да значи то, да се посланици не могу узнемиравати на одговор и узнемиравати без узрока за изношење кривице од стране власти, а не може да значи, да у овој земљи нема суда за људе, ако туже посланике Народне Скупштине. С тога ја мислим, да би требало решити, да посланици следују захтеву суда на тужбу приватних лица, у толико пре овде, где изношај чине сами судови, а не полицијске власти и истражни судови, који стоје под упливом неке власти. Даље у свима случајевима требало би дозволити приватницима да се могу обраћати судовима и против посланика, чор ако се, господо, усвоји то, да људи не могу да добију сатисфакције код суда, кад су у своме праву повређени, онда ће доћи до тога, да ће они тражити сатисфакције сами себи пан суда. И онда, ја држим, да нема тога суда, који може таквога човека осудити, кад му ми врата суда затварамо.

Ја дакле мислим, да би најбоље било да се у начелу утврди, да се по приватној тужби свакад дозвати суђење посланика код суда, а суд је ту, па нека реши како ће за право.

Драгомир Рајовић — Где од је питање части и увреде, ја држим да Скупштина не би требала никад никога да заклања.

У другом свету, кад ито знате, питања части расправљају се дуелом. Би ли могла Скупштина да реши да ко не пађе на дуел? Не може. Кад не може то да реши, онда не може ни ово да решава, да посланици по приватној тужби не одговарају; и кад неко некога тужи и тражи да га суд суди, ја држим да Скупштина не треба тако да разуме имунитет посланички и да заклања човека, који је повредио нечију част, већ треба дозволити да се то судском пресудом расправи и да увређени добије сатисфакције за своју увређену част.

Ја држим дакле, не осврћући се на овај случај, да Скупштина треба да реши, да питање части и увреде треба упутити суђење, а не да заклања посланике да тако не одговарају за овакве кривице.

Раша Нинић — Кад се хоће о овој ствари да говори, мора се човек обазрети на стари Устав, но коме су посланици могли да се апсе, како је се год хтело, и за то је се и стављала ова одредба у нови Устав, да тога и од сада не би било, јер ја знам како је то раније било, поште сам и сам имао прилике да одговарам за изношену кривицу, а кто г. Војин Ћирковић најзалуђе, да је он вољан сам да иде суду и одговара, то је лично његова ствар, међу тим Скупштина то не треба да дозволи. Господа Рајовић и Маринковић, то траже, јер то је њихова навика, то су они у пракиши показали, али то према новом Уставу не би требало дозволити.

Милутин Гарашанин — Г. Раша Нинић брка ову ствар.

Ми имамо овде да решимо један специјалан случај, који је пред нама и тим поводом изнесено је од стране господе предговорника, да се утврди један ред у подобним случајевима. Има, господо, доста посланика, који имуните посланички ра зумеју, како се нигде у свету он не тумачи.

Ако је закон заштитио посланика за његов глас у Скупштини, да он за то не може бити потрзан на суд, ни законом, ни Уставом није мислио на то да он посланика штити и онда, кад овај вређа нечија права. Ту престаје имунитет, то нити хоће закон ни Устав.

Господин Ћирковић зна шта је имунитет. Његова част сама не допушта му да се заклања и користи овакним схватањем како је одбор то разумео. Он сматра да треба да иде пред суд, и вели ја хоћу да идем. Тако би сваки савесни посланик требао да мисли.

Ово што вели г. Раша само је празан разговор и ако ми не би довукли да посланици иду суду, а приватни добијају сатисфакције за повређена права пред судом, онда би било ово што вели г. Маринковић, да би приватни сами тражили сатисфакције за повређена своја права.

Богосав Поповић — Ја мислим кад би се дозволило да посланици одговарају пред судом, да би то било веома погрешно, јер може нека влада тражити да се сећина посланика оптуже и иду суду и тако не би имао ко у Скупштини да ради.

Ја дакле не делим то мишљење, већ нека посланик одговара кад се сврши Скупштина.

Тома Бојичић — Ради неког обавештења узео сам реч, да кажем о овоме што одбор и г. Ћирковић каже. Ја могу донекле да се држим онога, што је одбор казао, али морам и да се удаљим од његовог мишљења. Ево зашто. Кад сам г. Ћирковић изјављује пред Скупштином и хоће да одговара пред судом, ту његова воља замењује и закон и Устав и онда ја држим, да треба дозволити да он иде и пред судом одговара.

Арса Проконијевић — Ја ћу само да одговорим г. Томи за ону реченицу, што он каже, кад г. Војин хоће да иде и одговара пред судом, онда његова воља замењује и закон и Устав. Ја се у овоме не слажем с њиме, јер имунитет посланички није дат нама посебице за то да га носимо ко појединце личности, него нам је дат као представницима народа, да се не можемо за свако питање потрзати на одговор, а нарочито за време скупштинских седница, као што је то било прошлих година.

Према овоме ја држим, да у овом случају воља г. Ћирковића не може да замени закон и Устав, већ је то право Скупштине, да она каже хоће ли он њу или не пред суд, јер г. Ћирковић може по својој вољи отићи суду и суд га затворити и у том случају губи се посланички углед и ако ће се доцније можда окривљени као невин ослободити затвора. Дакле, не стоји као разлог то, да ако се посланик изјасни да хоће да иде пред суд да одговара, да му се то по вољи дозволи, већ Скупштина треба да реши, да ли је дело такве природе да по истом посланик треба одмах да иде суду.

Милутин Гарашанин — Ова расправа отишла је на други пут. У овом питању, што се породило између г. Арсе Проконијевића и Томе Бојичића, г. Тома Бојичић је имао апсолутно право. Нема те Скупштине и силе и установе у земљи, која би ме могла разрешити од тога, да не одем суду кад ме је ко год оптужио суду да сам лопов, и да не доказујем да је то клевета. Скупштина има права да нас заклана од самовољног потрзања власти, али где су приватне ствари, где се расправља мој приватан однос са другим човеком, ту Скупштина нема снаге да ми забрани да ја то расправим. Јер иначе то би значило да нема суда, а то нигде у свету нема.

Алекса Ратарац — У прошлој сесији скупштинској било је више тражења од судова или појединих грађана да се појединци посланици изађу суду и да одговарају за своја дела. Ја сам био један пут у том одбору и био сам у мањини са мојим мишљењем, кад сам тражио да треба сваки посланик да одговара суду за своја дела, која учини у јавности. Онда сам то заступао за то, што сам знао да судови стоје на независном земљишту и што суде онако какви су докази, и што сам увек желео да посланик својим радом и понашањем чува свој посланички положај. Никад нисам желео да посланик изађе на граница тога свог права, на да постане оно што може да дâ рђав пример нижима. Дакле с те стране ја сам заступао то гледиште, да посланик треба да иде суду, и један пут сам продро с тим мишљењем да један иде суду.

Сад ми изгледа нека нејасност. Нека ми не замери г. Гарашанин, што не могу да се измирим с његовим идејама, кад каже да то зависи од воље посланика, да ли ће ићи суду или не. Кад ја кажем да је моја воља да један суду, разуме се да ја могу отићи суду, али суд ће да ми каже: што си дошао и суд неће да ми суди, јер Скупштина треба да дозволи да буде посланик кривац пред судом. Тај однос између Скупштине и суда треба да се определи. Питам г. Гарашанина, да ли суд сме да пусти Војина Ћирковића да одговара тамо. Ја, и ако нисам правник, желим да суд не сме да га прими. Не може нека посланика да замени вољу целе Скупштине. Он ће доћи до врата судских, али суд не може да га сматра као одговорног кривца, док Скупштина не каже да иде да одговара.

Дакле ја сам имао односно те ствари да кажем, да ли треба да се иде или не. Ово су кривице из месеца септембра. Ја могу да верујем да ове личности, које терете Војина Ћирковића, наносе разне грдње. Ја сматрам да је то ситница. Пре је имало ствари, где су оптужени политички и државни интереси, и ја не могу гласати да се један посланик да суду да одговара за овакве ситнице.

Арсенијо Проконијевић. — Ја ћу само да одговорим г. Гарашанину, да не стоји оно што он каже, да стоји само на вољу ономе, који се тужи, хоће ли ићи суду или не; јер, кад би то до његове воље стајало, онда ми би било у закону оног члана, који каже: да Скупштина решава о посланику, хоће ли се дати под суд или не, него би сваки пошао пред суд, кад му се прохте. А кад ми решимо да не може да иде суду, онда не може Ћирковићева воља да замени закон већ то је искључиво ствар њена — скупштинска — као што сам раније рекао.

Милутин Гарашанин. — Господин Алекса Ратарац управио је на мене питање: шта ће радити суд, кад Скупштина једном посланику каже да не треба да иде том суду. Г. Ратарац вели: он ће доћи до врата, па ће се вратити. Све што ће да ради зависи од воље посланика. Ако закона он налази да треба да дâ сатисфакцију за увреду части, ако и тућу част поштују као и своју, он ће расправати ствар на суду. Ја не знам да ли ће та суд пустити, али ја знам, да у том случају, ја бих пре положио мандат посланички, него што бих довукао да не дâм сатисфакцију.

Односно тога што г. Арса Проконијевић наноси закон, имам да кажем, да они, који су били у уставотворном одбору, нису мислили овако као што он мисли; они су мислили да заштите посланике од подметања и потрзања власти, али никако нису хтели да Скупштина ће у расправу приватних односа. У такве расправе Скупштина не улази. И кад се ово тумачење хоће да уме овако како г. Проконијевић хоће, то значи ограничење воље посланика и као човека. Он пристаје да дâ сатисфакцију пред судом, и ако је њему стало до тога да то учини, он има пута и начина, да учини изузорним то скупштинско решење; он ће дати оставку на посланички мандат и отићи пред суд, да расправи питање о части. Дакле, скупштинско решење не може да ограничи вољу посланика и зато Скупштина не треба да доноси једнострано решење.

Радисав Митровић. — Није ово прилика да се оваква питања расправљају пред Скупштином. Овакна питања расправљана су прошле године више пута и постављено је било као правило, да се за штампарске кривице није ни један посланик давао суду. Једина су два случаја да је Скупштина одобрила издавање посланика суду: један је са Драгишом Стаиојевићем, што је био оптужен за велеиздају и други је случај са Машићем за клевету, иначе у свакој другој прилици Скупштина је себи постављала за правило, да се посланици за мале ствари, за мале штампарске кривице не потрче на одговор. Овога уобичајеног правила и одбор се држао, доносећи ово решење. Један од прве четворице предговорника изазвао је ову дебату, без које је могло бити после изјаве г. Ћирковића и кад се дебата о овоме питању тако развила, хоћу и ја неколико речи да кажем.

О овоме питању два су мишљења изнесена. Једно је мишљење да је довољно, што је г. Ћирковић сам изјавио, да он хоће да иде на суд да одговара и да треба примити изјављај одборски с том изјавом г. Ћирковића. Други су пак мишљења, да то није доволно него да о томе треба да решава Скупштина и да она Ћирковића изда суду. Ја се придружујем овом првом мишљењу да не треба мењати изјављај одборски него га примити са изјавом г. Ћирковића.

Што се тиче разлога оних предговорника, који су налазили одбор, који је размотрао акта о оптужби г. Ћирковића, они су са свим неоправдани, јер до сада није било ни једнога случаја, да један посланик злоупотребљује посланички имунитет и чињо намерно кривице, од којих се он плаше и нема места замерати одбору што он и у овој прилици није донео решење, да се г. Ћирковић да суду. Моје је мишљење, да треба примити изјављај одборски са изјавом г. Ћирковића.

Стојан Стаиковић. — Према прошлој практици, ја сам мислио да ће се изјављај одборски примити без икакве дебате. Међу тим поводом овога питања о оптужби г. Ћирко-

ковића почео се дуг разговор, и кад се у дебату умешала и воља г. Ђирковића и објашњење г. Гарашанина, као члан одбора тога рад сам и ја да кажем неколико речи. Пре свега имам да напоменем да сам прочитао те новине, у којима је г. Ђирковић написао тај допис, за који се оптужује, а такође прочитао сам и сва документа приложена уз оптужбу и према свему томе прођено сам да за онакву штампарску кривицу г. Ђирковић не треба да се преда суду да одговара. На послетку да ми сад и другчије решење донесемо, јесмо ли ми сигурни да ће таква пракса остати и у будуће. Рецимо да ми сад донесемо решење, да се г. Ђирковић да суду, јесмо ли ми сигурни, да ће суд тај ствар свршити до новембра месеца. Цео закона бан и јесте у томе, да се избегне да се послании за онаке штампарске кривице не потраже на одговор и не спречава у његовој посланичкој дужности. Што се тиче онога говора о вољи г. Ђирковића и објашњења г. Гарашанина имам ово да приметим. Ми морамо строго да се држимо закона. Нигде у закону није написано, ако посланик изјави да хоће да иде да одговора да му Скупштина то мора одобрити; а ако неће, онда Скупштина треба да решава треба ли да иде на суд или не. У закону изрично стоји, да Скупштина има право о томе, и у том смислу одбор у свом извештају предлаже да се г. Ђирковић не шаље суду. Кад би у закону стајало да одговор посланика на суду зависи једино од воље посланика, онда би било излишно свако решење скупштинско и онда би г. Гарашанин имао потпуно право да је решење скупштинско излишно, кад г. Ђирковић из сопствених побуда хоће да иде на суд да одговара. Према закону ствар не стоји тако; воља г. Ђирковића не може заменити закон. Једино Скупштина има право да реши: хоће ли се г. Ђирковић предати суду или не. Према ономе што сам напред навео, ја сматрам да треба успоштти извештај одборски, да се г. Ђирковић не да суду.

Ђура Јовановић — Г. Митровић рече да је Скупштина само у два случаја донела решење да се посланици за штампарске кривице предају суду, а то је за Драгишу Стојановића и за Машића. Јест и ја се сећам за Машића, да је Скупштина одобрила да се да суду за клевету. И ја сам онда казао да треба дати Машића суду, не за то што је озбиљан џентлмен, него за то што је неколике бесмислице и пошпеле ауде, који припадају радикалној страни назвао лоповима и разбојницима. У једном допису неко је написао да је део радикални одбор округа крајинског састављен од разбојника и лопова. Машић није знао ништа о томе допису. Тај је допис био написао Ковчовић, а такав допис и могао је написати само такав човек, као што је Ковчовић. Наравно да Ковчовић не би могао на суду да докаже што је у допису казао. Сад долази Машић да као посланик адвоцира за Ковчовића, прима кривицу Ковчовића на себе и имунитетом посланичким хоће да заклони од неизбежне казне једног клеветника као што је Ковчовић. Знајући како ствар стоји, писао могао дозволити да Машић имунитетом и сланичким законом Ковчовића од казне. И ја сам тога мишљења, да посланик не треба да клевета друге ауде и да против другог износи у новинама ово, што није у стварн. Али, познавајући г. Ђирковића тврдо сам уверен, да оно што је г. Ђирковић написао у новинама, он је кадар и на суду да докаже. Према томе и ја се могу сложити с оним мишљењем да Скупштина прими извештај одборски с изјавом г. Ђирковића.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Мени се чини да овде има две ствари. Г. Димитрије Марниковић написо је да се начелно реши: да су све овакве кривице приватне природе и да у сваком случају кад један посланик увреди некога путем штампе, да је то кривица приватне природе и да посланици, који учине такву кривицу, треба да се дају суду. То је начелна ствар. Мени се чини, да такав предлог задире у сам закон, да према томе за измену закона треба г. Марниковић, да поднесе Скупштини специјални предлог, и онда о том предлогу можемо у Скупштини већати. То је начелно гледиште навео г. Марниковић поводом оне оптужбе г. Војина Ђирковића. Али према постојећем закону ствар стоји са свим другчије. Лепа је то ствар, кад један посланик каже „Ја хоћу да идем на суд да одговарам“. Да је законодавац хтео, да воља посланикова решава у оваквом питању, онда нема сумње да би то предвидео, и онда би у закону стајало овако: Ако посланик, који се оптужује жели да одговара за кривицу или ма какво дело за које се оптужује, нека одговара; ако неће да одговара, онда Скупштина нма да реши. У закону пак тако не стоји, него стоји да посланик може ићи на суд да одговара за што се оптужује ако Скупштина реши, да мора ићи да одговара. Ја мислим, да воља једног посланика не може заменити закон, и мени се чини, да је коректно мишљење оних посланика, који су доказивали, да г. Војин Ђирковић може задовољити своје моралне побуде, а ипак да његова воља не може заменити закон. Ја сматрам, кад би г. Ђирковић из својих моралних побуда отишао суду да одговара, суд га не би смео да прими, јер га суд сме примити да одговара по тужби само на основу одобрења Скупштине. Да је законодавац хтео да суд може примити на одговор посланика и без одобрења Скупштине, он би другчије наредио, и нашао би другог начина да посланик мора ићи суду на одговор. Међу тим, сад суд не сме примити посланика на одговор све дотле, док Скупштина не изјави да она одобрава — у овоме случају г. Војина Ђирковића, — да он одговара суду.

Из свега што сам до сад казао, ја ћу да сведем на ово: да је оно једно начелно питање које изнео г. Марниковић, да његов предлог садржи у себи један лаксбан предлог за измену закона; и ако се жели да се све кривице, као што је она Војина Ђирковића, не решавају посебице за сваки случај у Скупштини, и да се регулише законом другчије, а не ако што се сад ради, онда г. Марниковић треба да поднесе предлог Скупштини. Али према садашњем закону воља г. Војина Ђирковића, не може заменити решење скупштинско. Да тако сматрам ово питање, и молим Скупштину да обрати важну на ову моју изјаву, на ону које гледиште по овој ствари.

Тоша Стојковић — И ја се врло добро сећам, да је г. Машић примио одговорност за један допис, који је други писао, желећи да се заклони за свој посланички имунитет. те ди никако не одговара, а правог дописника од заслужене казне спасе. Но Скупштина је тада врло добро поступила, што га је предала суду, јер у противном случају, могла би свака редакција наћи по једног посланика, који би примио одговорност за поједине кланке и дописе, који се вређају и клеветају мирни грађани. Могао би ми ко год замерити и рећи, да не ће бити таких случајева, неће част посланичка дозволити да народни посланици примају на се одговорност за дописе, и ће ићи сами писали, али на жалост таких случајева, као што видите било је. Ја знам још један допис где је Машић заклоно правог дописника за свој имунитет и Скупштина га тада није издала. Он је изгрдио управника и члапове неготинске штедионице, назвао их аустријским шпијунима, говорећи да они неће да дају новаца и отварају кредит Србима, већ нијеће услуге у том чине странцима. Поито Скупштина није хтела да нида Машића, да за такав допис одговара, то личности оклеветане нису могле ни дати у прилику да са себе скину неправедно набачену лагу. Ако Скупштина усвоји ту праксу и неће путем да не дозволава појединим дописницима-посланицима, који друге вређају, да за то и одговарају, онда ће се доћекати време да се због тога увређени распра вљају са посланицима батинама, а то неће служити на углед ни посланицима ни Скупштини. Кад је већ регулисано законом, да се увреде и клевете кажњавају, онда тај закон треба да вреди и за посланике као и за остале приватне ауде, јер то правда захтева. Могао бих додати предлогу одборском да се послања не може узимати на одговор за време трајања скупштинских седница, те да би могао увек бити довољан број за решавање, а чим скупштинске седнице престану, онда треба посланици да се суде издају за оно за шта се оптужују, па како суд нађе. Ја држим, да ми никад таквог човека, који признаје да је написао допис написао, а неће за њ да одговара суду, што је послања, не треба да заклањамо, јер то не би било право. Скупштина је позвана да ствара законе, а тако

исто јој је дужност да их чува, па кад она кроји законе за друге тим пре треба да ти закони пређе и за њу, а не да се посланици скатрају као нека привилегована класа људи, јер на тај начин стварали би касте и привилеговане сталеже, а томе је већ одавно прошло време — Дакле ја сам у опој приликн за то, да се г. Ћирковић преда суду, нарочито кад и он сам то хоће, с тим да то може бити само онда кад Скупштина није на окупу.

Стеван Д. Поповић — Пошто изјава г. Ћирковића није прихваћена од Скупштине, него се објашњава, да он нема права такву изјаву да даје, већ је то скупштинско да она реши: хоће ли се он предати суду или не и пошто не могу знати какав ће резултат гласања испасти — то сам слободан да замолим да нам одбор, који је ову ствар проучавао, каже у чему се састоји кривица г. Ћирковића Мени ова ствар није нимало позната, реферата никаквог нема из ког бих могао сазнати, јер се у извештају одборском просто каже: да се за кривице овакве природе посланици не имају слати, а какве је природе, у чему се састоји ова кривица, не вели се ништа. С тога, да бих могао у овом случају имати своја мњења, и да бих могао савесно дати свој глас, молим да се реферат ове кривице, ако га има прочита, а ако га нема, онда да се прати ствар натраг одбору, те да он свој извештај у овом смислу довуни.

Известилац — У извештају одборском не стоји ништа друго, до да нема места да се посланица за овакве кривице, као штампарске преступе издаду суду, докле им год посланички мандат траје.

Потпредседник — Хоће ли Скупштина да чује тужбу, којом се г. Ћирковић оптужује. (Чује се: *није потребно*).

Пошто се види да заступник известиоца не може нам дати довољно обавештења о овом што тражи г. Поповић, јер му сигурно она ствар није добро позната, то онда ја молим, ако има који члан из одбора, који је ову ствар проучавао, нека нас о том обавести.

Стеван Д. Поповић — Пошто је оно доста неугодно, то ја одустајем од свог тражења.

Потпредседник — Кад г. Поповић одустаје од свог тражења, то онда о томе престаје више говор.

Има реч г. Стојан Новаковић.

Стојан Новаковић — Мени се чини да овде има две ствари. Једно је начелни предлог о будућем поступку у свима питањима овакве врсте, који је изнео г. Марковић, а друга је ствар она, која је пред нама. Слушајући пажљиво говоре посланика и за и против, као се имају разумети законн о томе, шта је дужност сваког посланика да чини у оваким приликама, кад се који члан оптужује, мени се чини да бих једним предлогом дневног реда могао сложити сва супротна мишљења у једно и тиме олакшати гласање. Тај предлог, који сам састављао, склоњен је с обзиром на говоре и једне и друге стране, и најболе ће бити да га ја прочитам, па та ви онда цените. Мени изгледа да би најправилније било, кад би Скупштина после одборског извештаја, кога је чула, прешла на дневни ред са оваквом мотивацијом: Скупштина узевши одборско мишљење о оптужби г. Војина Ћирковића, али на изјављену жељу г. Ћирковића да пристане суду, Скупштина му довољна да по овој ствари може предстати. Молим посланике да ме потпомогну у овом предлогу. (Потпомаже га довољан број посланика).

Потпредседник — Предлог г. Новаковића је потпомогнут и о њему се може сада говорити.

Михаило Поповић — Мени се чини, да такав предлог и поред изјављене жеље г. Војина Ћирковића, неће бити подесан за саму част г. Ћирковића. Предлог је овај излазак говорника *г. г.* Алексе Ратарца и пок Арсенија. Господин Ћирковић, изјављен, да му част диктује, да оде пред суд изјавио је: да ће то и учинити без обзира на право посланичко, а г. Ратарац и г. Арсенијев на то су напоменули, да његова изјава у овом случају није довољна, јер и кад би он сам отишао пред суд, суд не би могао сам ништа радити, пошто је према Уставу, потребно и скупштинско решење, да дође пред суд. И завета наступио је овај случај, који су обојица говорника напоменули. Члана је то изјава г. Ћирковићева, али ће суд рећи: то је сам у твоја добра воља. али она сама није довољна из нене — суд; — она ти овде не преди ништа, она сама није доста, докле год не донесни од Скупштине решење, да те сием узети на одговор. Предлогом г. Новаковића иде се на то, да се пахтеви одбора измире с изјавом г. Ћирковића, али, мени се чини, да тај пут, тај излаз, тај начин, уравно тај предлог требало је, да подвесе и нашиие сам г. Ћирковић, јер он неће и као посланик зна, да сама изјава његова није довољна да може ићи пред суд. Но, кад неће Ћирковић до сад није сам учинио, мени се чини, да је неугодно за нас, да сад други чини ово, што би он сам требао да гради. Ја мислим, да ова друга половина предлога, која је до душе потпомогнута, не би требало да је прихватена, јер не ни сачега другог, и ово бар из колегиске солидарности, којом треба да будемо ми посланици везани. Не бих могао гласати за предлог све довде, докле г. Ћирковић не би поднесени предлог примио за своје.

Војин Ћирковић — Кад писам раније то учинио што напомену г. Михаило Поповић, ја сад то чиним. Молим Скупштину, да ми дозволи да идем одмах пред суд.

Милутин Гарашанин — Ја немам шта друго да кажем осим то, да предлог г. Стојана Новаковића, у неку руку измирује ово, што нас раздваја. Његов предлог хоће да одржи и мишљење одборско, но коме Скупштина неће да да Ћирковића суду и изјану г. Ћирковића, који се сам добровољно одриче права, које му даје посланички имунитет и решење скупштинско. И кад бисмо тако усвојили онда г. Ћирковића не може ни суд позивати. Али кад сам Ћирковић каже: ја хоћу, да идем пред суд, мени не допушта моја савест, да и даље будем под теретом, да ме сматрају као кривца, кад могу да се оправдам, на хоћу, да Скупштина реши ту ствар, онда да се оправдам, да господо, мислим и надамим. да је то наша дужност баш из кол, господо, мислим и надамим. да је то наша дужност баш из колегијалности да водимо рачуна о томе, да очувамо част своја друга и да се обазремо на његову жељу, јер овако, човек онај може бити посланик и три године а и шест и више и ко зна колико година, па би било несамо да једнако стоји под теретом, није под судом за признату кривицу. И како предлог господина Стојана Новаковића измирује овим другим делом ово, што нас ту диоји, и омогућава да се Ћирковић спасе беде, која га је снашла, с тога ја држим да је овај предлог добар.

Михаило Поповић — Излишно је било, да уважени посланик Гарашанин доказује, како овај предлог господина Стојана Новаковића са овим измирује захтеве одора и изјаву господина Ћирковића; то сам и ја казао, и ја држим, да никако није савесновање и предлог једно исто. Ја пристајем на то, да се наће начина и пута, како би се збиља могло наћи стварне примене — реализирања — жељи његовој, али да никако није требало подвесити предлог друкче, него у току саме дебате и да је то могао и требао учинити сам г. Војин. А ово је предлог г. Новаковића.

Гарашанин — Ја учињо је.

Потпредседник — Пошто се нико више не јавља за реч, то објављујем да је претрес свршен. Гласаће се о предлогу господина Стојана Новаковића, који је потпомогнут са довољним бројем посланика. Предлог вам је познат; дакле стаиљам на гласање: ко је за предлог г. Новаковићев, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина устаје).* — Објављујем да је тај предлог одбачен

Сад ће се гласати о мишљењу одборском; ко је за то, да се прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Госп. Ћирковић, ако жели, да се о његовој изјави гласа, нека је напише. (Вичу: нека шта да се гласа). — Објављујем, да је Скупштина усвојила мишљење одборско. —

Је ли нолна Скупштина, да се још продужи дневни ред или да се прекине? — *(Да се остави, за сад је доста).*

Потпредседник — Сада закључујем данашњу седницу, а закључјем другу за сутра тачно у 8 часова пре по дне. На дневном реду биће друго читање уговора Србије са Немачком и продужење дебате о данашњем предмету царинске тарифе.

Молим одборе, да дођу после подне и да раде одређени им посао.

Седница је трајала до 12 и четврт часова.

19 САСТАНАК

25 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутни су г. г. министри: председник мин. савета, и министар просвете и црквених послова, народне привреде, унутрашњих дела, финансија и грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу 19 састанка.

Изволте чути протокол 18 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Стеван Д. Поповић — Нетачно је прибележено да сам ја био против изјављају одборском. Ја то нисам никада казао, него сам само тражио реферат о тој ствари, о којој ће се имати да решава и пошто тога реферата није било, то сам ја одустао од мога тражења.

Љуба Јоксимовић — Дакле ви нисте били ни за ни против?

Стеван Д. Поповић — Нисам.

Љуба Јоксимовић — Исправићу протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је Његово Величанство Краљ Александар потврдио закон о буџету за 1893 год; за тим решење скупштинско да ове године не буде ревизије у основним школама и избор саветника г. г. Реше Милетића и Светомира Николајевића. *(Скупштина се одазва са: „живио“!)* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Милош Марковић — Чита:

Пера Рајковић, кочички капетан у оставци; и Милан Нинић из Жиле (у ср. загланском) — моле за државну помоћ;

Сељани из Брандола (у ср. беловаланачком) моле, да им се пореза наплаћује по премереном земљишту;

Суд општине Латинчке (у ср. пожешком) моли, да се село Богојевићи не одваја у засебну општину;

Андрија Јовановић, бив. рачуновођа приостеченог суда у Крагујевцу моли за дозволу, да може и даље улагати у фонд удовички;

Лука Лукић, чиновник београдске варошарнице, моли да му се узме извесне године службе;

Ђорђе Гроздановић и др. из Јелашнице (у ср. пиротском) моле да им се дозволи исканисање у њиховој згради;

Пера Рајковић, капетан у оставци, моли да се испита и оцени „изгрено копље“, које је он пронашао; и

К. Николић, пензионар из Ниша, и грађани парохије Јакупске (у ср. лесковачком) — жале се на поједине земаљске власти.

Потпредседник — Све молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због многих послова у Државном Савету, за шта је потребно чешће држање саветских седница, потребно је да се за неко време ослободим од доласка у седнице Народне Скупштине. С тога молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити одсуство за месец дана.

24 Јуна 1893 год.
Београд.

П. Велимировић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава)* — Објављујем да је одобрено. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду друго читање уговора између Србије и Немачке о трговини и царини. Молим г. известиоца да чита.

Известилац Миленко Весник чита уговор између Србије и Немачке о трговини и царини са прилозима А, Б, и В и завршни протокол *(Прилог II)*; мишљење Државног Савета и извештај Одборски (ст. 76).

Потпредседник — Жели ли који да говори о овоме уговору? *(Не жели)*. Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: прима ли Скупштина прочитани уговор са прилозима А, Б и В и завршним протоколом *(Прима)*.

Са овим је свршено и друго читање уговора са Немачком.

Сад приступамо поименичном гласању. Ко је за уговор гласаће за, а ко је против гласаће против. Молим г. секретара да прозива.

Секретар Љуба Јоксимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Парађанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Рајчић *за*; Антоније Поповић *за*; Арса Дреновац *за*; Арсеније Прокопијевић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Велимир Тодоровић *за*; Владимир Поповић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Димитрије Илијановић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Ћирковић *за*; Добросав Ружић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Анђелковић *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Врачинац *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Здравко Паунковић *за*; Јован И. Николић *за*; Јован Совровић *за*; Јован Шелмић *за*; Д-р. Лаза Докић *за*; Д-р. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Благојевић *за*; Марко Ђурчић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Шпадић *за*; Мика Тошић *за*; Мијаило Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Миличевић *за*; Миленко Весник *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миљковић *за*; Митар Миковић *за*; Мића Брашковић *за*; Михаило Косовљанин *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Радовић *за*; Никола Николић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Раићовић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Вукићевић *за*; Пера Павловић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Раша Нинић *за*; Сава Мијићевић *за*; Светозар Славковић *за*; Сотир Арањеловић *за*; Сретен Гогић *за*; Станојло Вукићевић *за*; Станко Петровић *за*; Стаича Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојичић *за*; Урош Млазина *за*; Димитрије Катић *за*. —

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 86 посланика и сви су гласали за уговор. Према томе објављујем да је Скупштина усвојила уговор трговински између Србије и Немачке. —

Налазим да сам дужан да учиним једну напомену Скупштини. И ако је био довољан број посланика за решавање опет доста велики број није био на седници и ако нису тра-

жили одсутно. С тога мислим, да треба сва имена тих посланика који нису на одсуству а нису присуствовали седници, да треба да уђу у скупштински протокол. Усваја ли Скупштина то? (*Усваја*).

Нису дошли ови посланици:

Алекса Ратарац, Андра Николић, А. Стевановић, Владислав Павловић, Гаврило Милорадовић, Димитрије Марковић, Драгомир Рајовић, Бока Владић, Ђура Милијановић, Јован Станковић, Јованча Стојановић, Јоца Ж. Јовановић, Јоца С. Јовановић, Јоца Селић, Коста Борисављевић, Коста Татићановић, Љуба Ковачевић, Љуба Николић, Мата Максимовић, Мика Даниловић, Милосав Витић, Милош Богдановић, Милутин Гарашанин, Мих. Весељиновић, Мих. Вујић, Мих. Мартинац, Мих. Поповић, Мих. Стојковић, Павле Смиљанић, Пера Максимовић, Радисав Митровић, Радован Милетић, Риста Поповић, Сава Грујић, Светозар Милосављевић, Стојан Станковић, Тодор Дидић, Филип Милојевић.

Прелазимо даље на дневни ред.

Изволте чути г. Известиоца.

Известилац М. Весић — Чита погодбу између Србије и Немачке царевине о узајамној заштити уређа и жига, и декларацију (прилог II).

Потпредседник — Пошто њено не траже реч, ставлам на гласање: прима ли Скупштина прочитану погодбу и декларацију? (*Прима*). — Објављујем да је и на другом читању примљена.

Сад приступамо поименичном гласању. Ко је за то да се прочитана погодба прими гласаће за, а ко је против гласаће против.

Секретар Љуба Јовсимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Парађанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Рајичић *за*; Антоније Поповић *за*; Арса Дреновац *за*; Арсеније Проконајевић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Велимир Тодоровић *за*; Владимир Поповић *за*; Војин Ћирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Димитрије Илић *за*; Димитрије Карић *за*; Добросав Ружић *за*; Драгутин Дединац *за*; Бока Аћимовић *за*; Бока Бојић *за*; Бока Брачинац *за*; Бока Стојковић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Здравко Паушовић *за*; Јован Николић *за*; Јован Сопроновић *за*; Јован Шкекић *за*; Коста Борисављевић *за*; Д-р. Лаза Докић *за*; Д-р. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јовсимовић Љубисав Благојевић *за*; Марко Ђурчић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Шпабић *за*; Мика Тошић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Миленко Весић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миловић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Миљовић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Косовљанин *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Поповић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Стојаковић *за*; Никола Николић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Раниковић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Вукићевић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Павловић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Раша Ницић *за*; Сава Миљићевић *за*; Светозар Милосављевић *за*; Светозар Славковић *за*; Сима Костић *за*; Сотир Аранђеловић *за*; Сретен Гогић *за*; Станојло Вукићевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојичић *за*; Урош Лазица *за*; Димитрије Катић *за*. —

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 90 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила погодбу између Србије и Немачке о узајамној заштити уређа и жига и декларацију. —

На реду је први претрес законског предлога о трошарини. Молим г. известиоца да дође.

Димитрије Ћирковић — Пошто је г. известилац одбора на одсуству то мислим, да треба да га замени члан одбора Максим Сретеновић.

Потпредседник — Известилац одбора Никодије Милетић на одсуству је. С тога дајем четврт часа одмора док се одбор састави и одреди другог кога, који ће да заступи известиоца.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Изволте чути заменика известиоца.

Заменик известиоца Максим Сретеновић — Чита предлог закона о трошарини (ст. 66), за тим мишљење државног савета (ст. 67) и извештај одбора (стр. 9ᶜ).

Потредседник — Приступа се претресу у начелу.

Има реч г. Вукашин Петровић

Вукашин Петровић — У начелу не би се имало шта приметити против овог предлога из ова три разлога.

Прво, што ова постоји још од године 1869; друго, што финансијске потребе не дозвољавају да се она укине и треће, што су овим законом интересовани трошарином предмети, који по природи својој треба да је плаћају.

И кад устајем у начелној дебати да узмем учешћа против овог закона, то чиним са разлога, што сам напао и налазим, да овај закон стоји у противности у појединим својим члановима. Ако се упореде одредбе чл. 5 и 6 са 16 видеће да те три одредбе стоје у противности једна са другом.

Чл. 5 наређује да се наплаћује трошарина на предмете, који се са стране увозе и то на царинарницама при самом увозу.

Чл. 6 каже, да ни један трошарински предмет не може се са сместишта дићи или у опште у продају и потрошњу увести док трошарину и зл државу и општину не плати. Међу тим чл. 16 наређује, да се трошарина наплаћује, и на оне предмете, на које је већ једаред наплаћена да се наплаћује и после пошто је прошла царинарницу и пошто је дигнута са сместишта. То је као таква противност у овоме закону, да цео закон добија са свим други облик кад се прочита чл. 5 и 6 за себе и кад се прочита чл. 16. Ова је противност покренула мене да узмем реч и да обратим пажњу народној представништву, да донесе одлуку, да се овај предлог закона врати у одбор, на да он још једанпут прегледа и доведе у склад цео овај закон, како би га после без примедбе могли да усвојимо. Ја већу да се позивам на усталне одредбе, да један закон нема повратне силе, јер финансијски закони могу имати повратне силе, али морам да се позовем на справедливост.

Справедливост налаже да се трговцима, који су увезли извесне артикле, не чини неправда, да ми се не интересују предмети који су увезени са стране по старом закону, и да ми се не наплаћује трошарина по овом новом закону. Али ако се већ чини то, онда ми се може бар учинити, а и праведно је, да се они трговцима врати онај виншак, који су платили по старом закону, а по овом новом не би морали ни шнита ни нађе да плате. Кад стоји то, онда би имали врло мало разлога, скоро толико мало да не би вредило оволику радњу навоа се предузима чл. 16.

Осим тога, и сама редакција овога закона није добра. Промотрите цео закон, па ћете видети да није написан као што је уобичајено да се закони пишу; јер члан 14 завршује се овом формулом, којом се завршују обично сви закони, а тек после тога наказамени су чланови 15, 16 и 17. — Дакле закон није по форми редигован, као што се закон, но форми редигују, и то је држим разлог да се овај законски предлог у одбор врати, да се о њему још један пут размисли да се доведу у склад поједине одредбе закона, да се редакција уједи као што је уобичајено да се закони праве; на да се после тога изнесе на претрес.

Министар финансија Мих. Вујић — Господо, ово што износи г. Вукашин Петровић, то је већ садржано у одно-

јеном жишљењу г. Ћирковића, то није ништа ново у самој ствари, и ја не бих ни узимао реч да говорим о томе, да није г. Вукашин отишао корак даље. Он за то, што има једно пређашно наређење у чл. 16 тражи, да се цео пројект законски врати у одбор, и тако на ново реферује. Ја налазим, да таквоме предлогу нема места. Ако он толико полаже на формалну страну закона, он има права да предложи да се овде код чл. 16 стави наслов: „пређашно наређење". Ако прочуте, или је сувишна у овом пројекту законском, онда и чланови 15, 16 и 17 дошли би у пређашно наређење, то је случајно изостало у пројекту, да се каже, али ако г. Вукашин много полаже на то, ја немам ништа против тога да се такав наслов пред тим члановима напише.

Сад је друго важно питање, на које г. Вукашин Петровић полаже, то је оно питање, које је садржано у одговорном жишљењу г. Ћирковића, председника одбора, који је прочуваво овај пројект закона, а то је да чл. 5 и 6 дођу у сукоб са чланом 16. Члан 5 и 6 казују начелно како ће се пуштати одредбе овога закона, они казују то, да трошарина на предмете који се са стране увозе, да ће ту трошарину наплаћивати царинске власти с тога, што је то за извршење закона најзгоднији начин. Ми смо могли да оставимо тај начин наплаћивања и могли смо казати: органи трошарински или органи полицијски хватаће робу и наплаћиваће трошарину, кад она пође у потрошњу.

Ако хоћете строго по науци сва трошарина као посредна пореза на потрошаче, има да се наплаћује у овом моменту, кад из дућана изађи да уђе у потрошњу.

То је научни синисао трошарине, али од тога научног смисла одступили смо ради практичне стране, ради јефтинијег извођења, и одступило се у томе, што се казало овако: на артикле, који су у земља производе, наплаћиваће се трошарина у овом тренутку, кад излазе из дућана, из радња, и улазе у потрошњу; а на оне артикле, који се у земљу увозе, ради јефтиније процедуре, то наплаћивање пренеси се на пограничне царинске органе. То је једна олакшица за извођење самога закона. Ја ћу да признам, да се од овога принципа, који је усвојен у свима законима културних земаља, који говоре о трошарини одступило у чл. 16 у пређашно наређењу.

Е, сад је питање, какви су разлози мене руководили, да ово одступање учиним. Ја ћу отворено изјавити да овај члан у мом првобитном пројекту није ни био, и да је накнадно унесен с тога, што су у последње доба нарочито велики трговци, знајући, да ће према новом уговору са Аустро-Угарском бити новог регулисања трошарине, и знајући, да којим су посиђивања уведене веће трошарине, они су у великој количини увезли од тих артикала. Ја ћу вам напоменути, да је за последњих месец дана увезено кафе 300.000 килограма, а то је потрошња кафе за пола године а шећера је увезено 2.000.000 килограма. Услед овако увећаног увоза, којим се пошло на то, да приходи трошарине, у место да дођу у државну касу пређу у џепове великих београдских трговца, услед тога су мали трговци, па и поједини грађани обраћали се мени, као Министру Финансија, тражећи да уђе то пређашно наређење, које није никаква нова ствар као што рече г. Вукашин Петровић. Ја се не сећам кад је баш г. Вукашин био начелник и министар финансије, али знам да су и за време прошлих влада, овакве исте одредбе у закону постојале, које су се односиле на петролеум, шпиритус и т. д. Познато ми је да такве одредбе постоје у свима трошаринским законима сем онога од 1869 год. То није ништа ново. Ја знам да је то једна некаторна мера, и да је у начелу не треба уносити, али ја сам казао какви су ме практични разлози руководили и против моје воље и против мога убеђења да то учиним. Ја верујем да је то мало неугодно, мучно за извршење, али као што вам рекох та некаторна мера, унесена је просто на захтев свих трговаца, који су ме обасипали писмима, непрестано ми казујући: „видите шта се ради, колики су си квантуми робе увезли пре ступања у живот закона о трошарини; у место да тај приход падне у државну касу, он ће да оде у џепове великих београдских трговаца, и ми сипи трговци и публика плаћаћемо ту трошарину. Боље је да тај приход од трошарине уђе у државну касу, него у џепове великих трговаца". (Чује се: тако је).

Ето, то је разлог, који је мене лично руководио, да ово пређашно наређење, које је и пређе постојало и које ја нисам измислио, да га опет у последњем моменту, у закон унесем. Ја сам, господо, то изјавио у одбору финансијском, и кад смо до овога питања дошли, ја нисам да изјавим, да осталим потпуно на вољу Народној Представништву, нека ствар оцени, па нека ово пређашно наређење задржи или нека га избрише.

Ове исте разлоге изнео сам у финансијском одбору, које сам сад овде изнео и вама.

Ја ћу да вам напоменем само још једну ствар. Хоћу да вам напоменем с тога, што је то намерно или ненамерно и њима није злонамерно отишло у све листове наше и од једне и у стране, како је морала Скупштина сазнати са дневнога реда закон о трошарини с тога, што се тим законом као врећа трговинским уговор са Аустро Угарском.

Господо, ја сматрам за своју дужност да констатујем, да то не стоји. Ви знате, да ми овај закон доносимо у интересу наших финансија као посредну порезу, то је ствар напег унутрашњег законодавства, и онин се наређењем никако не може пређати трговинским уговор. Ово је питање о унутрашњем нашем поступању, хоћемо ли и на онај квантум, који се затече особито код великих трговаца да ударимо трошарину или нећемо. Ја сматрам за дужност, да изјавим толико, да пројект закона о трошарини није скинут с дневног реда с тога, што се тражило, да се тај члан 16 уклони, нег је скинут с тога, што су та потпсили други пречи послови скупштински, нити је поиова враћен у одбор, као што се у повинама о томе пише.

То сам сматрао за дужност да констатујем.

Пошалајући ово, што сам казао у почетку и ово, што сам казао у финансијском одбору, имам да изјавим да и мени и мојим другоима са сваи је све једно како ће решење Скупштина донети о овом предлогу. Знам, да је ово једна темка нера али знам и да ово пређе постојала и да је казивања поступком појединих наших великих трговаца. Према томе стоји на вољи Народној Представништву да о овоме члану донесе одлуку, каку за најбоље и најцелисније нађе.

Оволико сам морао да кажем, кад је сад већ изазвана дебата о чл. 16 и кад се тражи да се цео пројект врати у одбор због овог једног члана, који стоји као пређашно наређење. Налазим да томе тражењу нема места, а кад тај члан дође на ред да се претреса, нека се о њему говори и нека онда о њему Народно Представништво реши како за најбоље нађе

Милан П. Милићевић — Господо, трошарина то је права посредна пореза. Завођењем и повишењем трошарине ми повећавамо порезу, а ја сам одсудно противан сваком повишењу порезе; јер кад ми у овакном редовном стању повишавамо порезу, шта ће бити онда кад буде какво нередовно стање и кад буде требало учинити какве жртве. Ми треба да узмемо други пут за уређење наших финансија а не повишење порезе, јер ми доста порезе плаћамо. Нашој недаљи финансијској није узрок то што ми мало порезе плаћамо, него је узрок што много трошимо. Да погледамо колико смо до сада плаћали, само 6 тал. порезе, на писмо имали финансиски нестрпљива, а данас, кад један човек плаћа више него што је пре плаћала цела општина и при свем том ми данас имамо страшне новчане невриике. Наши официри и војници нису примили за неколико месеци плате, наши војници иду издерани и поцепани а инфернтама није плаћено месо и лебац.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАЊА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 16 НЕДЕЉА 4 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

19 САСТАНАК

25 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(М. Недељковић је стенографисао).

Може се рећи да имамо повћане непријатке зато, што имамо више војске и што смо дужни, али ја тврдим да то није узрок нашим повћаним непријатжама према оном колико ми данас плаћамо; јер треба знати да ми во буџету за 1891 год. имамо прихода 57¼ милиона дин. и од те суме имамо да платимо 20 милиона годишње на зајмове, а за војску 10 милиона годишње, ове две цифре нећемо нигде да тражимо, ако је неко не буде хтео смањити, ако је нећемо и пописити, и према томе нама остаје 27½ милиона динара на чисте наше унутрашње потребе и то је нама мало. Одакле је то тако? Да видимо како смо до сада руковали са нашим новцем, да нећемо онда видети где је прави узрок нашим финансијским непријатжама.

Ми смо 1867 год. имали буџет од 29,200.000 гроша пореских, а то је испод 12 милиона динара. Од те суме трошено је на војску око 3¼ милиона динара; од остатка у 8 милиона динара употребљено је 661 787 гр и дато је за трговца добра 1,400.000 гроша пореских, то је око милион динара, а остатак од 7 милиона динара доста је било да плаћамо све наше чиновнике и све наше потребе „на чак да плаћамо и данак порти. А колико данас трошимо за наше унутрашње ствари? По буџету од 1891 год. ми трошимо 27½ милиона динара на унутрашње ствари, а то је 20½ милиона динара више но што смо трошили 1867 год., а то је 4 пута овољико колико смо ми пре трошили. Излази да од 1867 и 1870. год. ми ништа друго нисмо радили, него смо само заводили чиновнике и чиновничка звања. Ето од куда је нама финансиска тешкоћа. Сматримо ми број наших цивилних чиновника на половину, па онда они што остану радиће свој посао и нећемо имати финансиске непријатке. Можда ће се на то казати: на пре је било лако, није било овољико земље и сад нам треба више. И ја велим да нам сад треба више, нека потрошимо два пута и три пута више но пре, нека буде 21 милион, опет ће нам остати 9 милиона динара. Па и ако свако дете код нас зна да имамо више чиновника но што треба — у место једног имамо два и три — опет сад г. министар финансија у овом предлогу тражи једну суму од 60.000 дин. да још неке чиновничке установи. А ја велим и кад би се ова трошарина одобрила као што ће се извесно и одобрити, опет ни једна пара није потребна да се одобри на те чиновнике, јер и њих има сувда доста. Дакле на крају крајева излази то да ми повећавамо порезу само зато да буде више чиновника и господе.

Најзад ја не бих био противан овом предлогу, и ја бих био за то да се ова трошарина успоји, али с тим да ова дође на место једне друге теже порезе, која износи око 450000 дин., а то је да се укине порез на утрине и јавне испусте, иначе ја ћу гласати против овога предлога.

Михаило Поповић. — Ја сам устао једино у тој намери, што ми се чини, да се захтев г. предговорника не може да задовољи, но коме је тражио да се овај предлог врати у одбор. Немајући у начелу ништа против самога закона, г. предговорник тражи да иде овај предлог у одбор. Ради чега? Ради тога, да се извесне одредбе доведу у међусобну сагласност, а истичући само један један члан, но коме му се чини да је овај закон заснован на врло неправедној основи. Мени се чини, да то није био начелан говор, него да је то говор о појединостима и мислим да ће све то требало задржати, кад се пређе на појединости, па да се код појединих чланова каже све, што се има рећи. Јер, узимимо, да се овај предлог врати у одбор, шта ће одбор имао да ради.? Он је код одбора био и одбор га је већ једном расмотрио, и шта ће могао друго да ради, него ово што је сад учинио. Одбор може нешто да мења ток онда, кад Скупштина донесе какво решење и обележи правац, у коме треба измене учинити.

То што жели г. предговорник, чланом 69 пословника све то може да постигне, пре но што се дође до коначне одлуке; јер у чл. 69 каже се:

„Скупштина, пре но што приступи коначном гласању, упућује предлог одбору ради прегледа и поправке редакције као и ради довођења у сагласност његових именованих и дотичених одредаба и т. д.“

Дакле као што видите све то што жели предговорник може да се изврши кад се пређе на доношење коначне одлуке.

Говор г. Милана Миљковића, иосно би у неколико карактер начелног говора. После онако лепе његове жеље ја не бих имао шта да кажем до то, да бих и ја желео да буде ослобођени не само ове трошарине него кад би било могуће, да се ослободимо и непосредне, пореске; јер збиља колико би било згодно стаће без трошарине, било би још згодније без пореске.

Недавно је само ово, што кад се већ износи од приликне нека мисао као поуздана, да се много троши и да би се могло мање да утроши, што се та мисао не ослања на што је могуће

јачи основа. Мени се чини, да разлози, које је у одбрану свог говора навео г. Милићевић не би могли издржати критику. Мислим, да би било много згодније, да се казало: овај се новац утрошио да би се накнадиле намирнице, које одговарају потребама, које су их изазвале и кад би се то све лепо и јасно изрекло, онда држим да би потпуно био задовољан г. Милићевић. Међу тим сам ипак развитак тражи да се што је могуће више троши. Само срећа кад би ми могли још 20 или 30 милијуна динара да утрошимо. Кад држава за новац, који јој дајемо, нама гарантује да ће га корисно употребити и да ће нашу производњу ојачати и наше богатство подићи, онда за што не би одобрили да јој се тај новац изда, а ако ми од тога не би видели никакве користи, онда ја при не бих дозволио да се да ни десет пара. У осталом то је ствар, о којој би се могло лепо и згодно да говори приликом претреса буџета, где су све новије засебно заступљене.

Ја бих имао још да говорим о овоме предлогу, али бих превише на претрес о појединостима, о чему сада није реч, већ ћу то право задржати за доцније, кад се овај предлог у начелу усвоји и ући у претрес о појединостима.

Андра Ђорђевић. — И ја се слажем са оним предговорницима, који желе да се овај предлог натраг врати у одбор ради боље редакције. То је потребно пре за то, што није обичај — у колико сам ја за ово кратко време могао да видим — да се одмах испушава наредба чл. 69 закона о пословном реду у Народној Скупштини, на који се позвао предговорник г. Михаило Поповић, него се одмах приступа поименичном гласању после другога читања. Када би се извршила боља редакција овога закона, то би нам много олакшало рад при првом и другом читању овога законског предлога. Господо! У нас од неколико година ушло је у обичај да се само праве закони, а да се на њих не обраћа толика пажња, колико то треба да се чини. Изгледа, да треба само добро знати српски и написати оно што се хоће, и онда је готов закон. Тако је инглеске са свим потрешно. Кад се закони пишу, онда одредбе њихове морају бити тако једна за другом поређане, да представљају једну органску целину; треба да буду једна с другом тако злобљене и у тесној вези, да се што боље могу разумети, а то је потребно и ради боље и правилније примене самога закона. То је један разлог, због чега ја тражим да се ради боље редакције овај члан врати у одбор. А други је тај, што ми изгледа, да у одбору није било ни једнога правника, јер да је и једнога било, он би одмах морао увидети, да нема органске целине у овом законском предлогу. То ће се видети кад се прочитају чланови: 5, 7 и 8 овога предлога.

Члан 5 овога предлога гласи: „Трошарину на предмете, који се са стране увозе, наплаћују царинарнице при самоме увозу.“ Ово стоји у врло тесној вези са чл. 7, који гласи: „Предмети, подложни трошарини, што се стране увозе, могу се увозити само на оним царинарницама, које министар финансија за то одреди.“

Та два члана, кад би се спојила уједно, таман би сачињавали једну целину. Исто тако, кад узмемо другу алинеју чл. 5, која гласи: „На предмете, који се у земљи производе, наплаћују трошарину царочити државни органи“ — и сравнимо је са садржином члана 8: „На вино и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финансија царочитим упутствима и правилима прописати“ — видићемо, да и ова два члана тако исто стоје у вези, и кад би их спојили, онда би опет имали једну органску целину, а то би много боље било, него да се једна нета месао цепа и поминье у више чланова.

Исто тако примедба, коју је поштовани преговорник г. Вукашин Петровић, изнео није неумесна.

Ја нећу сада да се упуштам у разматрање чл. 16 овога законског предлога, већ ћу то право задржати кад се буде ишло на специјалну дебату овога предлога, него ћу сада да се више задржим на чл. 17 овог законског предлога.

Од неколико година у нас је ушло у обичај, да се увек при крају закона стави, овај закон ступа у живот онога дана кад га Краљ потпише. Ова је формула или излишна или противна јасним наређењима Устава. Ако она хоће да значи то, да закон заиста вреди одмах, чим га Краљ потпише, онда то стоји у очигледној противности са чланом 117 и 118 Устава, где стоји да ни један закон, нити икаква наредба државне, округне или општинске власти некоју обавезну силу, ако нису обнародовани начином, који је законом одређено. А ако се овим хтело онет да каже, да овај закон почиње да егзистира од кад га Краљ потпише, онда је то излишно, јер у чл. 35 Устава стоји јасно казано: „За сваки закон потребан је пристанак оба чиниоца законодавне власти.“ Дакле, ту се подразумева да он не може вредити докле га Краљ не потпише.

Из ових разлога, што их наведох, ја држим, да овај законски предлог треба вратити, да га одбор у смислу овог реферује.

Потпредседник — Ја имам да учиним једно мало објашњење од стране Председништва. Г. Андра Ђорђевић вели да Скупштина не примењује одредбу чл. 69 закона о пословном реду у Народној Скупштини, по којој се сваки законски предлог, пре него што се приступи његовом коначном одобрењу, упућује одбору ради прегледа и поправке редакције. Ја имам од стране Председништва да напоменем, да то није истина, јер се увек сваки предлог, пре него што се приступи његовом коначном гласању, враћа у одбор да га поправи и довуче ако има у чему, а што тако није учињено са трговачким уговорима, томе је узрок тај, што се код њих није имало шта да исправља, а иначе сви други законски предлози враћају се одбору на поправку, па по том се о њима коначно гласа.

Михаилан Поповић — Ја ћу само да кажем неколико речи ради објашњења са г. Андром Ђорђевићем.

Нећу да наводим и побијам све оне рђаве последице, које би наступиле ако бисмо усвојили оно, што тражи г. Ђорђевић, него ћу пређи на чисто законско земљиште, које је за г. Андру далеко новозлије, и са законом у руци доказаћу, да не може бити дружије, него што сам мало час казао. Ја бих молио г. Андру Ђорђевића да заједно са мном прочита члан 67 послов. закона. Он гласи: „При првом читању отпочиње се начелни претрес о законском предлогу у целини. По свршеном начелном претресу гласа се: прима ли се предлог у начелу или не.

Ако се предлог у начелу одбаци, престаје сваки говор и решавање о њему. Ако ли се пак он у начелу прими, пређи ће се на испитивање појединих чланова и предложених измена и допуна.

Кад се овај специјалан претрес сврши, Скупштина ће утврдити дан, у који се друго читање законског предлога стала на дневни ред.“

Из овога члана са свим се јасно види: да овде може бити речи само о овом: прима ли Скупштина у начелу поднесени предлог или не: ако га прими, онда прелази одмах на претрес у појединостима, а не прими ли га, онда више не може бити речи о њему, а још мање да иде у одбор. Да је збиља законодавац тако мислио, види се и из осталих чланова. У члану 68 на најјаснији начин казано је, да се измене могу чинити само код појединих чланова, а то је при читању у појединостима, а никако у начелној дебати. Зебњу пак г.г. Вукашина и Ђорђевића предидео је и законодавац, па је због ње и написао члан 69 у закону о пословном реду. По томе члану пре коначне одлуке скупштинске предлог иде у одбор ради поправке, редакције и довођења у сугласност одредаба појединих, било међусобно било и са другим позитивним законима.

Према свему овоме, баш и кад не би био њихов предлог за одбацивање са својих рђавих страна, ми га не бисмо опет могли усвојити, ако нисмо ради да се огрешимо о сам закон.

Министар финансија М. Вујић — Господо! После говора поштованих посланика, ја не бих имао потребе да говорим, али имам да одговорим на оне разлоге господе из опозиције, која тражи, да се овај пројекат законски врати на ново у одбор. Досита ми то изигравање могло да иде у бесконачност, кад се тражи, да се пројекат закона, у опој на-

целној дебати само с тога прати у одбор, што има један члан, који није стилизован или што треба сводити један став са другим ставом, па ради тога једног става да се врати део пројект законски одбору. Досета то би било, као што је г. Мих. Поповић казао једно нечисто путовање из Скупштине у одбор и враћање пројекта опет у Скупштину.

Налазим, да је тражење како Вукашина Петровића тако и Андре Ђорђевића у самој ствари неумесно и неизвршиво. Али кад је поштовани посланик А. Ђорђевић и са своје стране навео неке разлоге, који би имали да потпомогну предлог Вукашинов да се део пројекат закона о трошарини врати у одбор; кад је и он изнео своје разлоге чисто правичне, то онда сматрам за дужност своју да му на то одговорим.

Мислим, да ме мој поштовани колега г. Андра Ђорђевић неће криво разумети кад му ово кажем: да ни никад нисмо имали тих изгледа са финансијским законима, које сво према нашем државном животу кројили, као са онима, које су наши правници правили.

Никад тих сукоба у финансијским законима и не може да буде већ по самом предмету, ти закони говоре, и ако су их неправници стварали; док тих сукоба увек има више онде, где правници своја различна убеђења уносе. И с те стране ја не жалим, што ни један од правника није у одбор ушао; само молим опет да се то криво не разуме.

Финансијске законске одредбе, у току времена, толико су се ушириле у практици, која је осведочена стварним потребама од толиког времена, да у самој ствари, ми ништа ново и не измишљамо, него радимо онако, како нас ранија финансијска новчала других земаља уче; те тако и она ранија нарећења, која већ постоје у страним земљама, ми преносимо на наше земљиште. На тако ни у оном целом закону о трошарини, ја сам тврдити, да ми нисмо ништа измислили ново, нити је ту што год ново наша финансијска или правна памет измислила, већ је то чисто финансијска практика, финансијска процедура, која је створена у културном свету, и која је као таква и к нама прешла, по доброј вољи или управо да кажем по невољи се одомаћила, а то с тога што су и надаље нами од дана у дан све већи и већи постајали.

г. Андра Ђорђевић задржао се нарочито на једном разлогу. Ја истина нећу много да говорим о оном што је он казао, само о једном члану у овом закону, нити да се на том задржавам, на што он тако много полаже, али могу само толико да кажем, да ово како је овде у нас, у појединим члановима уређено, да је праћено пречама финансиским законима, и да овај закон садржи исто, што садрже и сви страни финансијски закони. За то налазим, да нема стварне потребе, да се сада спајују поједини чланови овог закона, а исто тако, ако би Скупштина била баш вољна, да се који члан с другим споји: не бих имао ништа против, јер хоће ли се који члан спојити или не, то је питање чисто формално.

Цео закон овај о трошарини, онаван какав је предложен попаљам и опет, грађен је онако, као се граде закони такве врсте у сним другим земљама; а што се тиче финансиске стране његове, — налазим, да нема дати повода сукобу и несугласицама опаким, какве дају многа нарећења, која су писали и радили стручни правници! — (И опет вас, молим, да се то криво не разуме). —

У самом овом предмету, који је овде, не може бити ове примедбе, која може да се нађе у чисто правним нарећењима — То је што се тиче финансиске стране овог закона. А што се пак тиче чисто правне стране, ја признајем Андри Ђорђевићу, да је један члан овог закона а то је чл. 17 позајмљен од наших правника готов, ја га дакле нисам измислио; тај су члан измислили сами правници, и наши законодавци; тај члан одавно постоји, пита су формулисали једнако наши правници, и ја са своје стране, немам против тога ништа; хоће ли Скупштина да реши да тај члан или другчије гласи, или да се са сним изостави.

Андра Ђорђевић (ради објашњења) — Хоћу да напоменем само то, господину министру, да може бити овде у овом закону сукоба и несугласице и за то да га треба вратити одбору. Господин министар ће дозволити, да напоменем то, за сам ја био члан правничког одбора, толико година, и да сам имао прилике, да дајем мишљење о моментуми законима, да то што су рђаво стилизовани, и баш у тој цељи, дужан сам да говорим о редакцији закона, што сам и на искуства видео, да рђаво редиговани закони дају често пута повода сукобу и несугласицама. — Има правника, таких као што министар вели. Нећу да кажем, да је сваки правник добар за редиговање закона, јер то је опет једна вештина, као год што има вештине и у другим струкама, али зато нису рђави, ако не мају потребне вештине за практичка рад своје струке.

Љуба Јовановић — Мени се чини, да нећина предговорника у место да говори у начелу, о овом закону о трошарини, они су говорили у појединостима. И цела се ствар, како сам је ја разумео, своди око чл. 16. Један од г. предговорника, је тражио, да се чл. 16 врати у одбор и да се доведе у нову са чл. 5, јер нели справедљивост захтева, да се не наплаћује трошарина на оне артикле, који су већ у нашу земљу увезени. Мени се чини, да баш та справедљивост захтева, да се трошарина наплаћује и на оне предмете, који су већ увезени у нашу земљу раније, јер баш ти исти трговци, који траже, да се ослободе трошарине, они су еспап увезли у земљу, и подигли му цену, и сад они више наплаћују на њ, и ако још нису платили трошарину по овом закону. Ја мислим, да сад Скупштина треба да реши о томе: хоће ли, да се заштите државни интереси, или да се заштите интереси појединих трговаца, ја мислим, да треба да се стане на ову томе, да се појединци на штету државе богате. Скупштина има сад да реши: да чл. 16 остане опакав, какав је.

Тома Војичић — Молим вас, господо, ја сам мислио да се неће тако дуго говорити у начелу о овом закону, али пошто сам чуо да г. Вукашин Петровић тражи да се овај закон врати у одбор, а међу тим но пословнику то не може да буде, јер је требао његов предлог да буде потпомогнут, то о њему неби требало ни говорити. Имам да учиним једну примедбу на говор мог пријатеља Милана Миљковића. Он каже да је овим законом ударена пореза на народ и он је, мени се чини, и нехотично тражио да се удари пореза на утрине и јавне испусте (чује се: није истина, он је тражио да се укине то. Сиеј) напоследку, ако он то и није казао ја сам га тако разумео. Нека буде и тако. Ова сваковрсна опина, законом није ударена пореза на народ. Оно је изузетан закон, којим се удара пореза на стране производе, фабрикате. Што год је било у земљи, на све је ударена пореза, све је оптерећено. И сад је дошао ред, да се наће један извор финансијски, један закон, којим ће се ударити пореза на оно, што је страно, што је више луксузно. Ја налазим да овај закон није ни најмање штетан већ на против подесан и користан. С тога мислим, да Скупштина треба да прими овај предлог, а што се тиче појединости ту можемо поправљати и допуњавати, како ми будемо нашли да је најбоље. Што се тиче чл. 16 и он треба да остане, јер ће и поред њега трговци да шверцују, тај члан треба тим пре да остане, што се више терети и страна производа и фабрикати, и кад се томе дода да наша трговци нису никад радили на нашој индустрији и за наше фабрике, онда сам ја мишљења да овај закон примимо у начелу.

Милан П. Миљковић — Ја ћу да проговорим неколико речи само ради објашњења са предговорником. Поштовани посланик г. Поповић каже да он сумња да се може чинити уштеда на нашим чиновницима, и каже да је о томе требало дебатовати приликом претреса буџета (Чује се: није то он казао). Ја нисам познат да то доказујем, јер то сваки од нас зна. За пример: узмите прво Народну Скупштину. У њој има 25 момака, а могли би да врше тај посао њих десет. (Смеј).

Милан Ђурић — Господо, кад се води реч у начелу о трошарини т. ј. хоће ли се овај закон примити, ја мислим да нема ни једног посланика, који не зна за што се он подноси.

Тешке финансиске прилике у којима се наша земља налази диктирале су г. министру финансија, да нам поднесе овај закон, којим се оптерећавају извесни артикли, а који нам нису

тако потребни као хлеб, да би се само извукли из тих финансијских неприлика.

Ја сам уверен господо, да међу нама нема ни једнога, који би пристао да се уведе овај закон о трошарини, кад неби било потребе, али кад ми сви знамо да смо за 16 година водили три рата, да смо направили железницу, да смо направили дугове, који износе годишње 20,000000 динара у злату анутитета; и кад знамо да се свака фамилија све више развија, умножава и више чланова растура, онда су тиме и нени трошкови све већи. Тако исто и са једном државом, она мора да се управља по сразмерним потребама; и што год се више развија и умножава тиме су и њени трошкови већи. Даље кад знате да морамо да обратимо пажњу на нашу земљорадњу, те да снабдемо наш народ са сразмерним алатима, справама; кад морамо да дамо полета народној настави, кад војску морамо да снабдемо са модерним оружјем; кад смо обавезни да се одужујемо нашим повериоцима, а кад се сви то не може учинити без великих трошкова, без новаца, то је онда господ. министар финанесија прибегао ономе средству коме прибегавају и други народи. Прилике, у којима се налази наша отаџбина натерале су г. министра финанесија да изађе пред нас са законом, којим ће оптеретити оне артикле, који нису преко потребни нашем животу.

С тога мислим да овај закон у начелу треба примити, а што се тиче појединих чланова ту се и ја сложим са оним г. предговорником, који каже закона треба да су јасни, и ту можемо исправити поједине чланове, како ми мислимо да је најбоље.

Имам још ово да кажем. Никако не стоји оно, што је рекао један посланик да би могли да се вратимо животу, какви смо живели пре 20 и 30 година. То је апсолутно немогуће и ја не замерам моме другу, који жали за старим златним временима кад је народ плаћао по 6 талира порезе. Немогуће је с тога што се ми данас задовољавано колским путевима и наше производе извозимо њима. Кад би на причику запитали Шумадинца би ли пристао да напусти железницу, и да се поврати старим колским путевима он не би пристао на то, да жели оним простим свобраћајним средствима којим је живио пре 30 година, па и ако данас наше плаћа. Из тих побуда напред казаних, због којих Шумадинци неби пристали на старе колске путеве, и ја сам са моји друговима тражио да се сагради железница за мој округ, како би се он везао са осталим крајевима, и како би и ми могли наше производе да извозимо на велике пијаце. Али за сва та предузећа велика потребан је и велики новац и отуда су данас неће и даљеће. Или над би кавали хоћемо у овом времену да наоружамо нашу војску старим кременьачама, би ли ми на то пристали? Не би никад, јер хоћемо да наша војска има ново, модерно оружје; како би могла да се равна са војсками осталих држава. Или, да ли би хтели да наш млади Господар, који носи краљевску круну, који носи српски барјак, под којим хоће да сједини цео српски народ, би ли ми пристали да се повратимо старо доба, кад је наше плаћано, па да се он вове кнез? Ја знам, да међу нама нема ни једнога, који би на то пристао.

С тога, да би све то извршили, ми ћемо се служити оним начином и средствима, којим се служе и сви остали образовани народи, а који су постали великих и срећних. То је што сам имао да кажем, и мислим да је доста дебатовано о ономе и да треба овај закон да примимо у начелу.

Известилац — Господо, после говора г. министра финанесија, Мике Поповића и остале господе, која су говорила у начелу да се прими овај предлог, мени није остало много да кажем. Али пак сматрам као члан одбора и заступник известиоца, за дужност да вроговорим неколико речи противу говора г. Вукашина Петровића, који је говорио да овај закон не треба примити у начелу за то, што појединих чланова нису упорећени онако како по реду треба у закону да стоје. Даље је говорио да, ако би се примио овај законски предлог, да би се његовим ч. 16 одузело законом стечено право људима, којима се исти члан тиче, а то оним, који су се хтели оном приликом да користе, па су нагомилали велике количине еспапа а нарочито кафе — шећера. Што се тиче појединих чланова, што по жишљењу његову нису респорећени како треба, ја мислим да није имао жеста г. Вукашин да се у начелу одбије предлог и враћа повоља у одбор кад је тамо био. Он је могао овај предлог због тога примити у начелу, а код појединих чланова има права чинити примедбе како он буде знао. А што се пак тиче ч. 16. ни због њега не треба враћати овај предлог одбору нити у начелу гласати против истог. Кад дође на ред о њему такође има права свако од г. г. посланика говорити на и г. Вукашин, ако се нађе да потреба да постоји, ја нећу бити противан.

Само хоћу да одговорим г. Вукашину Петровићу, кад он говори о стечени правима, да га опомене нарочито на један пројекат закона, који је био поднео, са владајућом странком којој он припада, Скупштини, у којој сам и ја имао част да будем посланик.

Потпредседник — Говорите о ствари а немојте о томе.

Известилац — Ја о ствари и говорим а дуго да говорих неким потребе, само у кратко да напоменем закон његове странке о непосредној порези од 1884 год., који је и Скупштина усвојила, да ове зграде, које се имају правити, не плаћају за пет година порезе. И одиста по том се закону после ступања његовог у живот порез укида, али не на оне зграде и тај члан закона што је штитио ове зграде, важио је за годину дана. После годину дана г. Вукашин Петровић и његова партија поништили су како тај члан тако и онај, што се по томе истом закону одбијало од зграда у оволико у колико су дуже, па на оно ресто порез је резан и толики људи нагубили су право на оно што су поменутим законом стекли, за то онда није хтео г. Вукашин бранити, но сад је напао за потребно над земљи више треба но онда ове великих дугова. Одбор је овај законски предлог разноврно пажљиво и није је на уву и члан 16 о коме је г. Вукашин говорио и напао је да га треба успоставити, пошто није нов неће замењује ранији закон о трошарини и што држања потреба захтева.

Да и одбор прими члан 16 онако, како га је г. министар у пројекту уверио, руководећи је тим, што на стотину омањих бакала неби имали рада, што су њих десетак и сувише напуљи еспапа, који трошарини подлеже, те сад кад добију они мањи еспапе које неће ћумрукина које трошарина хоће да плаће на 30 на сто скупље, а обично се са тим еспапима са малим процентом ради.

Што се мене тиче, кад се не могу сви трговци да оттерете, који су пре новог тре. уговора напуљи еспапа, не бих био противан да члан 16 и непостоји, али потребе државне неталне су ме да га и ја усвојим и пројект потпишем.

Вукашин Петровић — Биће врло кратак. (Чује се: *Да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте).* Изволите говорити.

Вукашин Петровић — Господина председника помоћ је ствари, кад је тврдио, да сам ја поднесо предлоге Народној Скупштини, који су сагласни или личе на ону садашњи предлог. Ја бих молио г. Сретеновића да ми каже, који сам ја то предлог законски поднео, који би лично на овај предлог. Закон о непосредној порези писам поднесо ја, јер онда писам ја био министар; ја сам га поднесо онда тако исто, као кад би неко казао, да је овај закон поднео г. Мавсим Сретеновић. Ја сам онда био известилац закона о непосредној порези, као што је сад г. Сретеновић известилац овога закона. Према томе г. Мавсим за ово, што је казао, не може дати ни једног доказа а тиме сам ја задовољан.

Даље овом приликом, имам да вам дам објашњења што сам ушли у начелну дебату онога предмета ја и мој друг г. Ђорђевић. За то нам се чини као неки прекор. Ми смо то учинили с тога што знамо, да се не може при специјалној дебати према пословнику, кад је реч о једноме члану, говорити и о другим члановима. Ја сам нам у свом говору напо-

менту, како неколики чланови не стоје у сагласности један с другим, а о томе ја не бих могао говорити у специјалном претресу. (Чује се: *може се говорити*). Ето за то сам ја узео реч говорити у овом смислу у коме сам сам говорио.

Господо, ја сам у почетку свога говора јасно казао да немам ништа против закона о трошарини у начелу, ја сам за то навео врло разлог финансијски за тим сам навео као разлог, да то није никаква новина, јер закон о трошарини постоји од 1869 и треће навео сам, да се овим законом удара трошарина баш на праве предмете, на које се може и на које треба трошарину ударити. Да ме не би криво разумели, ако сам се нејасно изразио, мени је част овом приликом да вам изјавим, да ни ја ни моји другови нисмо противни у начелу овоме закону, него смо желели, да се унесе исправке, које би олакшале специјални претрес.

Известилац — Ја се добро сећам министрована г. Вукашина Петровића у 1885, ја се добро сећам и да је он онда поднео закон Скупштини, којим су толики људи изгубили законом стечена права, а г. Вукашин нека говори сад, да то није било.

Перо Вукићевић — При начелној дебати о самом овом предлогу, држим да Народно Представништво има поглавито да се руководи самом тежњом истога закона. А кад се добро прочуи сам овај законски предлог, а нарочито чл. 4 са свима интересљемма свију артикала за потрошњу, онда мислим, да ће се Народно Представништво сложити са мњењем, као што су многа господа предговорници изјавили, да треба гласати за предлог закона о трошарини, и да се не треба руководити разлозима г. Милићевића, који је у напред изјавио, да ће гласати против закона о трошарини. Ја сам рад којим говорох да уназовни Народно Представништво на неколике тачке из говора г. Милићевића. Г. Милићевић је у свом говору казао, да се из дана у дан буџет непрестано увећава, да се све извињавају приходи, да се повећава чиновништво, док се земљорадња и у опште друге поло-привредне гране запостављу

Што се чиновништво повећава, то захтева потреба државна, али ја мислим да ће се сам сложити с тиме, да но овоме закону о трошарини део терет или неки део терета трошарине пашће на саму ту класу чиновничку. Одбор, који је овај предлог проучавао и поставио се, да највећи део те терета од трошарине падне на тај чиновнички сталеж, јер зна се, да нижи сталежи не троше извесне артикле, на које се трошарина удара. Са обзиром на то, да неће део грађана неће бити онтерећен законом о трошарини, него на против, да ће бити онтерећен чиновништва и имућнији сталеж и да ће се добити овај приход, који се законом предвиђа, ја сам за то да се закон о трошарини у начелу прими А што се тиче члана 16, о њему може бити речи у специјалној дебати и нарочито с тога, што је г. министар финансија изјавио да остала Скупштина на расположење, да реши, хоће ли се неки трговци ослободити од трошарине на увезене еспане по раније закону о трошарини. Код тога члана Скупштина ће решити хоће ли трговци доцлатни виник трошарине на артикле на које је трошарина повећана и хоће ли их се вратити до ферединија на увезене артикле на које је смањена трошарина по новом закону.

Потпредседник — Пошто нема јављених говорника, објављујем да је претрес у начелу закључен и стављам на гласање: Ко је за то, да се предлог закона о трошарини у начелу прими, нека изволи седети; ко је против, нека устане! *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила овај предлог у начелу.

Сад ћемо приступити претресу појединих чланова. Из воте чуи г. известилац.

Известилац М. Сретковић прочита члан 1.

Тома Бојичић — Ја бих молио г. известиоца, да ми изволи казати, која је то сточна храна, која ће се овим законом да опрезује.

Известилац — Изволте прочитати члан 4 па ћете видети шта се трошарином терети а шта не, кад наступи потреба могу се поред именованих предмета онтерећити и они напоменути овим чланом као грађа, дрво и сточна храна.

Тома Бојичић — Молим вас само у чл. 4 не говори се о сточној храни. Само се говори о алкохолима и спиритозним пићима, разним мешерима и т. д. а не о сточној храни.

Министар финансија М. Вујић — Ово питање мало је згодно као ваш, али у самој ствари нема му места с тога, што у врвом члану нису обухваћени сви артикли, на које се може наплаћивати трошарина. А ево зита нас је руководило да се тако генерална одредба у закону стави. У старом закону о трошарини стајала је оваква одредба: „плаћаћу државне трошарине подлеже они предмети то и то па се набројавају који су то предмети; на онда се дале каже не плаћају трошарину они предмети и набрајају се који предмети. А ево шта се ту десиало, да кад се и. пр. дође до позиције јестина, не могу се апсолутно побројати сви предмети, који ту могу доћи већ се мора да дода и т. д. И за то је боље ставити такав генерални израз „јестина". Из истог разлога и овде по нужди је унесен тај генерални израз „сточна храна". Овде је узет принцип да може бити порезане и сточне хране као што је и. пр. по општинској трошарини јер по општинској трошарини наплаћује се трошарина на сточну храну. Ми не знамо да ли ће тога случаја бити да ће се кад год државна трошарина да наплаћује и на сточну храну, али ни овде задржавамо само принцип трошарине, и у место да набрајамо предмете као што је било у досадашњем закону, овде је узет генерални израз назив групе оних предмета, које у опште могу бити подложни плаћању трошарине, а нособице у члану 4 означени су предмети, на које ће се трошарина сада наплаћивати. Ја мислим, да је ово довољан одговор на питање г. Томе Бојичића.

Димитрије Ђинђуновић — Ја сам узео реч, да подпомогнем предлог Томе Бојичића. Он је случајно казао само за сточну храну, али није онде само сточна храна, него је стављено и горивo и материјал за осветљење и грађа. Овде у члану 1 казато је принципијелно, да ће се наплаћивати трошарина на пиће и храну људску и сточну, горивo и грађу, а у чл. 4 није ни један од тих предмета побројат, који би се односили на грађу, горивo и сточну храну. Ја мислим, кад се прави закон, да треба да се прави такав, како ће имати примене своје. Ако дође потреба да се уводи трошарина на сточну храну и горивo, онда би се могло то додати и казати, да ће се трошарина наплаћивати и на сточну храну, и на горивo, и на грађу. А онако ове речи: „сточна храна, горивo и грађа", ја мислим да су излишне и да треба да испадну из члана 1 ог.

Министар привреде Р. Милошевић — И у самом уговору са Аустро-Угарском ми смо задржали за себе право да можемо наплаћивати трошарину на пића, јестина. горивo и т. д. Што се држава није користила овим правом, на да онтерети трошарином и те предмете који служе за горивo и сточну храну, то је с тога, што држава неће ни да се користи тим правом; а што је то могуто у закон, то је једна генерална одредба, и ја не налазим за потребно и нужно да се то брише. Држава неће заводити трошарину и на ове предмете, на горивo, грађу и сточну храну, а што је и о њима овде речено, то је само ради тога, да би дефиниција била потпунија, и што је овде резервисано право за поједине варошке општине, које су добиле право за наплаћивање трошарине на поједине предмете. Ако се укине врхом о трошарини за поједине вароши, онда нема сумње, да она одредба неће имати примене; али док постоји закон о варошкој трошарини дотле ово треба да остане. А кад се буде уводила трошарина и на оне предмете, онда ће Скупштина имати да реши то. У осталом шшта закон овај неће изгубити, ако се из овога члана избаци сточна храна, пошто се на му неће ни наплаћивати државна трошарина.

Тома Бојичић — Мени је дало повода да ово питање упраним за то, што сви закони, кад се пишу, треба да буду јасни, да не буде кометње и забуне код народа и државних органа. Не треба постављати претпоставке, да ли ће се ово онтеретити или не, јер ако би тако остало, онда држава ор-

ган може да каже: ја ћу да наплатим трошарину и на сточну храну. Даље овде је написано оно што се говори о сточној храни.

Димитрије Маринковић — Ја сам баш устао да потпомогнем предлог г. Томе Бојичића. Овај први члан доказује, да г. министар финансија, у дугачашем говору, није имао право, што је казао, да су они финансиски закони најболе написани, које нису писали правници. Господо, овај закон то је један специјалан закон, он није пискало основни закон, па да треба да утврди неке основе за будуће законе, него у овом закону треба да стоји одређење, које ће говорити само о предметима, који се сада опстерећују трошарином а овај закон не сме ништа будућем законодавству, да доноси стани под трошарину још и друге предмете, ако нађе за потребно. Дакле, овај члан наличан је и није потребно да се онако генерално каже нита може све доћи под трошарину. И за то ја бих предложио, да остане онако као што је у старом закону, где су се одмах почели излагати предмети, на које се може ударити трошарина, а овај члан први као дефиниција да се изостави.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не бих више говорио о овој ствари, да г. Димитрије Маринковић није устао да потпомогне предлог г. Томе Бојичића. Пре свега да се огрдам од примедбе или прекора, који ми чини г. Маринковић, као да сам ја јучрос рекао да су финансиски закони најбољи. Овде су стенографи и ја мислим да су они верно забележили оно, што сам казао, а казао сам ово: Никад оваких несугласица и сукоба нема и не може бити код финансиских закона, као што их може бити код правничких закона. Дакле ја ни сам казао да се најболе пишу финансиска закони, нита више ја сам казао, да то стоји до самог предмета; јер финансиски закони састоје се махом у томе само, да се означе предмети, који се терете државним данцбинама и начин извршења. Дакле одбијам од себе тај прекор, да сам казао, да се најболе пишу финансиски закони. У томе нема никакве сујете, јер ја радо примам сваку исправку, која ствар боље одређује, те да овај закон буде што јаснији.

Оно што ме је побудило да кажем још неколико речи, то је оволико потпомагање г. г. из опозиције предлога г. Томе Бојичића. Дозволите ми да кажем, ако г. Маринковић и сам довољно промисли, који је начин боли, ја бар претпостављам, кад прочита члан први старог закона, да ће доћи до уверења, да је подесније казати генерално него ли одмах почети са енумерисањем, које не може да буде потпуно. Про с тога, што се неда све енумерисати — побојати — а друго за то, што може бити артикала, који ће се некад и накнадно порезати, и онда сам закон о трошарини у члану првом треба да да могућност да може бити доцније таких имена; јер кад закон у првом члану каже: они и они предмети подложни су трошарини, то не значи ништа више, и онда за сваку другу трошарину треба да се доноси нов закон. Сетићете се да је пре било готово толико трошаринских закона колико и предмета. Дакле то нећемо и овим законом, гледа се, да се све то споји заједно и да се сведе на једну меру. Дакле ја мислим да је подесније да се у првом члану каже генерално, на после да се каже: Трошарину ће плаћати они и они предмети. У осталом то је питање чисте формалне природе, тако да може Скупштина слободно решити са на један или други начин. Ја сам с које стране нисо само да напомен разлоге, који су ме руководили, да овако формулишем овај члан, а више је да га тако оставите или измените. Најпосле могу да напоменем и то да су у већини старих закона прво излагани објекти, па тн објекти после у другим члановима разређивани и ти су разлози утицали и овде да се поделе овако ови чланови и да дођу најпре опште одредбе а после ових посебице. (Чује се: *Да се реши*).

Потпредседник — Је ли нолна Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Има реч г. Драгомир Рајовић.

Драгомир Рајовић — Сва општа наређења једног закона не смеју бити написана ширег обима, него што ће да буде казано специјалним наређењима. Овде је баш противно томе урађено. Ја потпуно разумем, оно што г. министар финансија каже, да је боље кад се једним општим наређењем закона каже у главном цела садржина закона, али у том општем наређењу не треба ништа да се више каже, него што ће у самом закону бити. Врло је лепа ствар, кад се у општем наређењу напише коректно и у колико је могуће више садржај самог закона, али је врло погрешно кад се у њему нешто помене, што доцније у специјалним наређењима ништа и нема. То би била нелогичност и велика мана у том закону. То би биле само набацане речи, које не би ништа значиле. Такав је случај и овде. Овде се помиње о рани стоке и горину и ако се доцније у специјалним наређењима о тим стварима ништа више не говори; и с тога ја држим, да је врло умесно оно што је оредложио г. Вукашин Петровић да се овај предлог врати у одбор и само боље дотера, у смислу овом, јер би нам доцније могао да се каже: шта су они радили, говоре у општим наређењима о некој сточној храни и горини и ако доцније у томе ни помена нема. Изгледа као да смо оно доцније набрисали, а нисмо казали да смо то учинили. Да се вратим на чл. 1 овог законског предлога. Члан 1 мора да у себи садржи и јасно обележи све оно што ће доцније у специјалним наређењима разложено бити. Према овоме кад у доцнијим наређењима овога закона није разложено, нити има икаква говора ни о горину ни о стоки ни рани сточној, ја држим да је сасвим непрактично о томе сада овде у члану првом помињати.

Сад ћу да говорим о оном, што је г. министар финансија изјасно, да закони, које су правници писали и стилисовали да се баш о њиховом смислу правници не слажу и разно их разумевају. Занста многим лицима изгледа, да не треба много труда и рада а ни специјалних знања да се знаје и добро разумеју закони и да за ту науку не треба много спреме, она се онако од природе добија и зна. Међу тим искуством је доказано да ствар не стоји тако; за сваки рад хоће се специјалност и стручност знања, па да се од њега добије овај резултат, који се жели, дакле за сваки рад треба добрих мајстора, а дозволићете да мајстори могу више и боље да граде него ли незналице. Што нас немамо разлике у разумевању појединих чланова законских, то долази од различитог схватања, дакле од уме стране појединих лица, а и од самог закона, који врло често расправља често мислена питања; дакле због те уме различе долазе и разна мишљења о појединим прописима законским. То је и са природом самог предмета скопчано. Ово, о чему се сада говори, то је једна материјална ствар и сам предлог даје нама прилике да се дружије разуме, али ако буде и ово неиспто написано, на ма да је предмет материјалне природе, нпак ће бити са свим погрешног разумевања и биће вучена на разне стране. С тога кад се поведе питање о томе, да ли је једна ствар један закон или законски предлог написан онако како треба да буде написан и кад се изнесу мане оног шта је написано, онда ја држим да би требали сви да прихватимо обема рукама и да исправимо све оне мане, које би шкодиле том предлогу, који ће доцније постати закон.

Стојан Новаковић — Разлика је господо у стилизацији школских књига и у стилизацији закона. У сваној школској књизи у почетку се износе опште дефиниције и одредбе и потледи нипчени, па се доцније то разлаже и објашњава, и то се све чини са нарочитим планом. То је у осталом и задатак школској књизи, да у почетку каже и обележи о чему ће говорити, на тек после да то изноди и објашњава. Закон на против има са свим други задатак. Закону је тон законодне природе. Да тај тон буде чист, треба да је текст закона јасан, разговетан, кратказ, да има само оволико речи колико треба, те да се свисао њихов никако не може рђаво разумети; да нема измишљених речи, које би давале основа питањима и разним тумачењим ашто су оне унете, и како их треба разумети. У овом закону, да бих рекао, да је његов стилизатор више радио и текст његов склоно према потреби једне обичне школске књиге, него по обичају закона. Што се тиче првог става у коме се говори о ћудској и сточној храни и

т. д. тај никакве везе нема са осталим члановима овог законског предлога. Закону није задатак да нас учи, рецимо, шта је трошарина. Закон не мора да почиње са тим објашњењем. Ја држим да садања Скупштина пити треба нити може да обавезује и будуће Скупштине да раде онако како ми сад хоћемо. Ако ми имамо права да ударимо трошарину на извесне предмете, ми ћемо то и учинити, кад за сходно нађемо; можемо доцније исто се потреба укаже. Други који после нас дођу могу ударити трошарину и на сено и на јечам, или како се у овом закону предвиђа, и на ниже сточно т. ј. поду. Који члан говори о пићу и о храни сточној и људској, а ја не знам шта друго није стока до вола. Можемо, дакле, доцније, ако хоћемо, и подоиој стоке оптеретити трошарином, али ми сад немамо потребе да обавезујемо доцније Скупштине, шта ће оне да раде.

С тога ја бих, господо, предложио, како да се ово поправи. Ако хоћемо смислено да радимо, не возујући се ни за једно ни за друго од извесних мишљења, ми морамо сви признати да овај прав став не може издржати критику. Довољно би било, кад би се овај члан само само на две речи: „Који ће предмети и у колико потпасти под државну трошарину, одредиће се овим законом." За тим после ће следовати, шта ће се овим законом са трошарином оптеретити.

Молим 10 посланика да ме у овом мом предлогу потпомогну. (Потпомажу га).

Министар финансија М. Вујић — Господа ни неће замерити, што ћу одмах у почетку говора напоменути, да ово за мене није никакво важно питање, а међу тим од њега је створено тако важно питање, да су све и тешке батерије изнућене да се ово и брани и напада.

Одмах морам признати да не претендујем ни на правничко ни на философско знање. Прва замерка овог законског предлога, која је пала одмах у почетку, била је та, што у одбору, који га је проучавао није био правник, а сад се опет примећује да није било ни једног филолога и да због тога овај предлог пала вратити штраг у одбор, који опет треба попунити са једним правником и једним филологом, те да се боље дотера и стилизује. Ја не велим да у овом законском предлогу не може бити и неких погрешака, и без сумње их за стилизаторе и има, и свака поправка, која се учини, добро је дошла јер би се тим закон што боље дотерао и био потпунији и јаснији, али ове замерке што су сада учињене: као да у одбору за проучавање овог предлога није било ни једног правника ни филолога и да га зато пала вратити одбору, пису ни у колико и ничим оправдане и г. г. правници и филолози из опозиције заборављају да је примедба о „Сточној храни" прво пала од г. Томе Бојичића, који није ни правник ни филолог, па су тек после остала господа на опозиције прихватила и даље је развијала.

Ја понављам само у главном ово, и наводим разлог, који је и мене руководио, да издвојимо ова општа начела, јер је неизгодно, да се побројавају сви и најситнији артикли у почетку. И сем онога осталога, што је било у пређашњем закону, а њега овде сад нема, јер је ушло у монополе шпиритуса од 40 гради: иначе би се одмах у првом члану морали побројавати ти и ти артикли, а то су сиперти и т. д. То је једно.

Даље, неизгодно је и то, да се наглашава хоће ли ово остати овде на овом месту или на другом, неизгодно је, велим, нарочито, кад се то набројавање артикала чини одмах у почетку. Мислим, да је боље и згодније, да остане општа одредба за то, што је то практиковано не само неће одавно код нас у нашим законима, него је то практиковано и у другим земљама. И напослетку, ту школску, теориску дефиницију немају махом и већина закона других држава и закони по свима струкама. Суда, то је истина, да је свака дефиниција опасна; зна се да је опасна и у науци, а ја ћу казати и то, да је дефиниција у закону толико опаснија, што она само износи општу одредбу свих група, што тако рећи она обухвата свиколико свих оних група ствари, које имају да се порезују.

Морам овде да приметим и одбијем оно, што Рајовић налази да је смешно за реч: „порезивати". Он је казао да му је то смешно, „кад се нешто у почетку спомиње, па га после нема". Није ни мало смешно то, што се овде не каже: „порезују се" него се каже: „могу бити порезани од ове и ове групе."

Молим вас, кад би то било смешно овде, у овом закону, онда за што то није било смешно или изгледало смешно и у уговору трговачком са Аустро-Угарском? И тако су радили људи стручни, спремни, па се није казало порезање се то и то, него се казало, као што је и господин министар народне привреде напоменуо: да могу бити порезани ти и ти предмети по групама. Дакле одбијам то, да је то нешто ново, изнађено, да је теориско мишљење овде ушло, као што каже г. Новаковић; шта више, може тиме да се изгуби и логички смисао.

Још само да напоменем и то, што се каже, да се могу порезати ти и ти предмети по групама, за то је остављено тако, да се даде могућности, да ће према потребама државним ти предмети могли бити накнадно порезани.

То је потребно најпре и с тога, што је исти принцип у основи признат и у трговинским уговорима. Међу тим, понављам опет, што сам у почетку казао: да се овде од неважног питања гради важно; и ја мислим, са своје стране и посматрајући ствар ни на правничку, ни на филолошку ни финансиску страну и форму овог закона, већ нека Скупштина наће згоднију и бољу форму, како она наће за боље и згодније, да ће овај закон бити успешнији и корисији: ја пристајем, и прво ће ту бити, да тај предлог скупштински потпомогнем.

Тома Бојичић — Ја тражио од Скупштине, да ми дозволи, да изменим редакцију овог члана, те да ће бити исти јаснији, и да ће у примени бити згоднији. За сам напредак свој предлог, и он овако гласи: „чл. 1 пиће и храна људска, материјал за осветљење, могу се порезати у корист државне касе нарочитом порезом, која се зове трошарина.

Који ће од предмета оних група трошарину плаћати и колику, одређује се овим законом."

А друго даље све остаје, као што је у предлогу. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу. (*Сви седе*).

Потпредседник — Пустрес је сврши, но пошто ниже нема пријављених говорника, приступамо решењу. Ну пре но што се пређе решењу чл. 1, има да се гласа о измени предлога, који је Стојан Новаковић учинио, и која имена онако гласи:

„Чл. 1 Пиће и храна људска и сточна, гориво, материјал за осветљење и грађа, могу се порезати у корист државне касе, нарочитим порезом, који се зове трошарина.

„Који ће предмети трошарину за рачун држав. касе плаћати, и колику, одређује се овим законом."

То је његов предлог, којим треба да се замени чл. 1. Стављам на гласање: ко је за то, да се прими предлог г. Стојана Новаковића нека седи, а ко је против, нека устане? (*Већина устаје*). — Објављујем, да је Новаковићев предлог одбачен.

Сад стављам на гласање чл. 1 по предлогу. Ко је за то, да се чл. 1 по предлогу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Већина седи.*) — Објављујем да је усвојен члан 1.

Известилац прочита чл. 2 (ст. 66).

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 2? (*Прима.*)

Известилац прочита чл. 3 (ст. 66).

Вукашин Петровић — Господо, ја овај чл. 3 не разумем. Он је за мене нејасан, а нарочито у другом свом ставу.

Ја управо не разумем, шта има да значи онај први део другог става, или ону производњу и потрошњу, која се у земљи налази, а у потрошњу не улази. На ако извесни предмети не улазе у нашу земљу, онда се не може на њих ни трошарина наплаћивати. Ја овде не налазим јасноће, јер, кад неки производи, не могу да дођу у продају, онда не могу да дођу ни у потрошњу, па наравно, да се не може на њих ни наплаћивати

трошарина. Онда то није ни требало стављати у закон. Мени се чини, ако добро разумем, плашило је да улази у закон. С тога молим, г. министра, да изволи да објасни овај став.

Министар финансија М. В. Вујић — Господин Вукашин није схватио добро смисао овог члана с тога, што је он разумео тако, да је то почетак овог става. Да то значи производе, који се у земљи израђују, производе који су у продаји и потрошњи у земљи. Тај члан значи то: да у самој нашој земљи, код неког произвођа за своју домаћу, личну потребу неке производе, као сиреће, сланутак другог, па то не пошта у промет, не продаје другима, онда ти производи не подлеже трошарини.

Димитрије Ђирковић — И ја сам хтео да објасним ону забуну у овом члану, али је то већ учинио господин министар.

Милутин Гарашанин — Питање је сад ту, хоће ли закон бити јасан; ја сам схватио министра, а и разумео сам, и шта је цела ова страна, о којој је Вукашин говорио, и питао да објасњење: на кад јој је то циљ, онда треба, да се то и изрази јасно, да се зна одмах, шта се хоће, а не да се мора тумачити.

Дозволићете ми и то, да смо ми сви интелигенција овде, па нисам на првом кораку наће се незгода, као што је сто сад било; за то је потребно, да се објасни, јер доцније, кад се ово буде у примени примило, ко зна, да ли ће се разумети.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Мислим, да је довољно и ово, што сам објаснио, а на послетку пристајем и на то, ако се нађе каква јаснија и боља форма за редакцију овог члана, али опет кажем, да ипак може неко врло разумети и тумачити, на реци: у место „у земљи", погрешно „у земљу."

Милутин Гарашанин — За нас је граматика врло јасна. И за нас је јасно да ли је било написано у „земљи" или у „земљу"; али ова, који нису са граматиком познати, ти могу да се збуне, јер је врло често чује да говоре много „у земљу" место „у земљи", нама је потпуно свеједно. Они, који примењују закон, за њих ово неће бити јасно, јер и они врло често говоре „у земљу" место „у земљи", а ми треба да то избегнемо, иначе би се морало тумачити, јер фактички из читава самог става не може да падне на памет прави смисао тог члана.

Ми треба овде да објаснимо тачно тај члан, да кажемо, да су то они предмети, који подлеже потрошњи, а производе се у земљи за приватне домаће потребе, а не излазу се промету, те за то и неће бити подвргнути трошарини. Тако од прилике треба та мисао да се изнесе у том члану.

Министар привреде Раша Милошевић — Знало се то, и до сада често пута се кубурлзо, да ли ће да се наплаћује трошарина на сапун, свеће, ликере који се израђују за своју личну употребу или не, јер је то лежало у неподпуности старога закона, и ми смо онда наредбом министарском наредили, да се на ово, што неко справља за своју личну употребу и не продаје, не наплаћује трошарина. Овде је то поправљено и казано. Дакле, ако тај предмет не улази у јавну потрошњу земаљску, онда се на њега неће ни наплаћивати трошарина. Али, ако ко год производи у намери, да то прода, онда ће се на то наплаћивати трошарина у тренутку, кад се на продају изнесе.

У прошлом закону тога није било, а сад се налази, и министар је морао то нарочито мимо закон. Ако се случајно нађе који чиновник, да ову законску одредбу не разуме, као што на господа предговорници неће да разумеју, он ће се обратити надлежном министру, и он ће му то објаснити. За нас, који смо примењивали и примењујемо закон, ово је потпуно јасно. Овом законском одредбом хоће се, да се за предмете, које произвођач производи за своју личну употребу не плаћа трошарина, а трошарински предмети, који се у продају уносе — плаћају трошарину.

Стојан Новаковић — Ја сам читао овај члан два три пута. Видим да су речи сређене, сложене по српској граматици, али, шта се хоће њима да каже, то не знам. На кад ја не разумем то, онда сумњам да ће разумети и Ђумрукције на Врвској Чуки, Мокрој Гори, Дедином Кладенцу и т. д.

Мени се чини, да би за ту мисао, која се хоће да каже, требало још толико речи употребити, па тек онда да се разуме.

Овде има неколико термина, као што су: улаз, провоз, потрошња у земљи, производња у земљи и на страни, има више категорија и мисли, које треба једну од друге раздвојити и но неки једну за другом повезати. Ја сам за то да се јасно каже, а не да буде после чуда и покора. Г. министар привреде нам каже, да ће то да објасни надлежни министар, али тешко нама, ако ми будемо градили закон, који без министра не може нико да разуме. Шта ће нам онда Народно Представништво, ако ће нам српски језик, на што радимо овде?

Министар привреде Раша Милошевић — Ја опет изјављујем: за оне чиновнике, који су примењивали овај закон, и који га примењују, да они потпуно и разумеју значај овога предлога, а и ви, господо, морате признати да је ово јасно за сваког. Ја апелујем на г. Вукашина Петровића и питам да ли он разуме ту ствар онако како је објашњена.

Милутин Гарашанин — Није питање овде, шта је јасно на г. Вукашина. Шта је за нас јасно, мало пре сам казао и то је сигна ствар.

Ми писмо то били разумели, и ја да не дискам себи, мислим да писам глуп човек, ни опет без објашњења г. министра не бих разумео то онако како г. министар каже да разумети треба. Писам могао то да погодим, јер како што је казао г. Стојан Новаковић, ту треба више нових идеја, па да се објасни она мисао, него што је у предлогу исказано. Зашто народ да се бави са ребусима? Јер законом тим неће да се занимају само министар и чиновници него и остали грађани, а њима не би овај члан био довољно јасан. Ја не разумем за што је толика противност овде у Народном Представништву; за што је толика противност г. министра народне привреде, за то нарочито не разумем г. министра народне привреде, за то је противан да се учини нешто јасним, што је неразумљивно.

Каже се, да ми разумемо овај члан, али да не признајемо да то разумемо. Заиста, господо, ми разумемо то, али тек после објашњења господ. министра финансије. Па, пошто порујем да тако нето још неко неће разумети, то бих ас ја молио да исправимо овај члан и да примимо онако како ће га сваки разумети.

Драгомир Рајовић — Ја баш држим, да ова реч „улазе" у другој тачки, није српски употребљена, за то и јесте речења нејасна. И мене је сваки пут бунила реч „улазе", јер сам држао да је то са стране, и мислио сам да је то због антипота, па да неким увесеним у антипоте плаће трошарину пре док се не предаду ради потрошње у земљи. То ме је једнако бунило, јер држим да се не каже „улазе у трошарину", „у трговину", него треба да се каже, „ако се продаје неки предмет да се онда излаже плаћању трошарине", и не треба да стоји „улазе".

Ено прочитајте, па ћете видети. Овде се каже „ако они у продају и потрошњу у земљу не улазе". То, господо, није српски речено. Ја требало је казати, „ако је предмет трговине, ако се продаје, ако се троши", то је српски, и онда баш због тога сваката наводи на мисао да су то еспани, који су донети са стране, а не који се производе у земљи. И кад се вахтена талија редакција тога члана, ја не знам, за што управо толика одраштост: нека се врати у одбор или нека предложи неко од господе, па да редигујемо овај члан, како ће бити за сваког јасан.

(Настаниће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 17 ПОНЕДЕЉАК 5 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

19 САСТАНАК

25 Јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О трошарини).

Димитрије Илијановић — Молим вас, господо, и ја ћу да признам, да је овај први став друге тачке био нејасан, и ја сам зато узео реч да проговорим о њему. Кад сам овај члан прочитао, ја сам замишљао да се тим хтело да каже „за извозну трговину“, па сам мислио да је то најпаше употребљено. Али кад је г. министар финансија казао, да је то случај *за своју личну потребу*, онда се то противи начелу трошарине, јер сне што се троши у земљи, подлежи трошарини (Чује се: „Ако он сам производи у земљи за своју личну потребу“). Баш и на то треба да се наплаћује трошарина, чим се у земљи троши, видите чл. 2 зак. о трошарини. Кад г. министар вели, да се та реченица односи на случај личне потрошње; онда ја питам: хоће ли се наплатити трошарина на кафу, коју сво ви, ја, или на ко други за своју личну потрошњу донеле из Аустрије? Одговор би био да би се трошарина морала наплатити са разлога, што кафа подлежи трошарини државној и што се у земљи троши. Исто тако лична потрошња по тој првој реченици другог става не може ослободити од трошарине предмете трошаринске, који се производе у земљи са оних разлога: што и она по чл. 2 подлеже трошарини; што први став чл. 3 не вежуће наплату потрошње за продају и потрошњу, већ само *за потрошњу*, па ма било и слично; и што су у чл. 4 набројани такви предмети, да их појединац никад неће за своју личну потрошњу производити. Нико неће за своју личну потрошњу без спекулације отворити фабрике за производњу: шећера, зејтина, шећерлеме, ковака, стеаринских свећа, салаше, пива и финих вина. Ја мислим, да би требао први став да отпадне, па да се каже неће се плаћати трошарина на предмете, који се извозе из земље, провозе кроз земљу или увезени у земљу врађају због царинских прописа.

Министар Привреде Раша Милошевић. — Мени се чини да сам био доста јасан. Није онде реч о предметима, који се увозе за личну потрошњу. Ви сте имали сигурно прилике да видите како појединце кућне праве сапун, добијане свеће или сурогат за кафу. Каже се, да све оно што се не продаје у земљи, да се на то неће наплаћивати трошарина, ако се даклe производи у земљи, само ако се не продаје.

Даље, неће се наплаћивати трошарина и на предмете, који се производе у земљи, али који се извозе, а тако исто неће се наплаћивати ни на оне предмете, који се провозе кроз Србију из једне стране државе у другу, н. пр. у Бугарску из Аустрије.

Овде је реч не о оном што неко увози за своју личну потребу, већ што неко *производи* за своју личну потребу. Ако пак тај, који, под видом за своју личну потребу, производи, да би продавао другима, онда ће и он платити трошарину. Даклe, овде се каже, ако он не продаје већ троши за себе лично, онда се неће да наплаћује трошарина. Ако је то нејасно могло би да се исправи, да се каже у место „ако они у продају и потрошњу у земљи не улазе“, да се каже: „ако се предмети подложни трошарини по овоме закону у земљи не продају или се извозе или кроз земљу само провозе или увезени у земљу врађају по прописима царинским“. Ако је то јасније онда се таква редакција може спремити.

Министар финансија Михаило Вујић — Као и у првом случају, тако и овде поновићу, да ово није тако важно питање, да се тиме толико бавимо. На послетку, ако мислите, да ће бити боља одредба са допуном, која одговара захтевима ове господе, која мисле да може бити помена, ја немам ништа против тога, да се таква допуна унесе.

Овом приликом хоћу да одговорим на примедбу г. Новаковића код овог члана ово. Мени се чини да г. Новаковић, код овога члана говори сад са сним противно ономе, што је код првог члана казао. Овамо код првог члана тражио је да дефиниспе буде опште, а овде код овог члана вели, да су неколико ствари сасвимпе различне све заједничи и хтео би, да се сваки случај обухвати једним нарочитим нарећењем. На што то? Ја држим, да је са сним довољно јасан други став, у коме се вели: „ако предмети подложни трошарини у продају и потрошњу у земљи не улазе, или се извозе или кроз земљу само пролазе, или увезени у земљу врађају по прописима царинским не плаћају трошарину“. Можете, ако хоћете, употребити још три става, — некоме, Богу ми, и четири става — на неће бити довољно, да сте буде јасно. Ономе, који став зна, довољан је и овај један сасвим јасан став. Овде вреди она изрека: „некоме је комарац музика“. Ако имате нескромне чиновнике царинске, нека постоје и но четири нарећења о једној истој ствари, они ће се опет обраћати министарству финансија за упутства како ће да поступе. Тога има свуда у свету и у другим мало уређенијим земљама. Ни са најјаснијим нарећењима не може то да се избегне, да не буде баш никог, коме би једно нарећење нејасно било. Да ми удешавамо за царинике, како најбоље умемо да нема нејасности, то не можемо никад избећи, и не би могли уверен сам, избећи ни најсавршенијом

редакцијом, као што би је зар могао да направи само г. Стојан Новаковић. Даље неће се ништа помоћи и ако буде више ставова. Као што вам рекох, такви се случаји увек понављају, да и код најјаснијих нарећења појединих чиновника иман питају за објашњење па тако ће бити и овде. Ако буде нејасна, коме је овај члан нејасан, објасни ће му се расписом. Никад не може бити у једном закону све тако јасно одређено, да апсолутно свакоме буде све јасно. За мене је са свим јасан овај члан, јер се у почетку у њему јасно каже, да предмети подложни трошарини по овом закону плаћају трошарину само ако су за потрошњу у земљу оглашени. Исто тако и други је стан за мене јасан, који се многима од нас на први поглед нејасан чини. Међу тим, ови се не може никако криво тумачити. У њем са првим ставом у њему се јасно ово каже: предмети у земљи произведеми, ако у продају и потрошњу у земљу не улазе и т. д. не плаћају трошарину. Никако се овде не може разумети случај о коме је г. Илијановић говорио, ако увезе неко са стране какав предмет преко ђурџина. Ова одредба за тај случај никако и не преди, јер са стране увезен предмет већ се тим самим при увозу потражује за пронет. Дакле апсолутно је искључена могућност о којој је говорио г. Илијановић. Овде је у овоме члану реч само о приврећним предметима у самој земљи за личну, домаћу потрошњу, кад се ти предмети никако и не износе на пијацу у трговину, јер сам нојам трошарине и јесте у томе, да се она наплаћује и може наплатити само на предмете, кад трговцем у потрошњу уђе. Дакле кад ко у својој кући сам за своју домаћу потребу неки предмет производи, не плаћа трошарину. Ја мислим да је овај члан довољно јасан. Бар ја се са своје стране могу његовом редакцијом потпуно да задовољим. Ако мислите да треба бољу редакцију удесити, ја вам опет обрађам пажњу да и најбоља редакција може опет бити по некоме нејасна. *(Чује се: врло добро; да се реши).*

Потпредседник. — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Има још да говоре г. г. Вукашин Петровић, Михаило Поповић и Стеван Поповић.

Вукашин Петровић. — Сажалевам што је г. министар народне привреде напао у нашем објашњењу питања, о коме се повела реч, да ми са наше стране хоћемо некоме да терамо инат. Далеко је од мене и помисао да у ма којој прилици, кад стојим на земљишту на коме сам, да покрећем неко питање из ината, а најмање инао сам узрока да се послужим овом приликом средствима, која не пристоје образованом човеку и човеку, који на овом месту стоји, на коме сам сада ја. Тај прекор одбијам од себе, од мојих другова и молим да нам се такав прекор не чини. Сам ми, који смо говорили у овој прилици, говорили смо у доброј жељи и намери да се објасни оно што је нејасно. За мене је члан 3 био нејасан, а допуштићете ми, да у колико је за мене био нејасан у толико ће бити и за друге, који се законом баве. Ја ћу, господо, признати да ми је сад јасна ствар од како су господа министри говорили о овом предмету; али, верујте ми, да не могу поделити њихово мишљење, да је добра стилизација ако што је у закон унесена и да таква може остати. Држим да ће бити много боље и подесније да се стилизација у овоме члану уме у оном правцу како су господа министри говорили. С тога бих био мишљења, да се овај нејасан став замени једним ставом, који ће потпуно бити јасан, и који ће одговарати објашњењу, које су господа министри дали. То би се, држим, постигло, ако би се у другом ставу казало овако: Да после речи „ако они у продају и потрошњу у земљи не уђе," да се дода „неће плаћати трошарину, они предмети, који су у земљи произведени и нису намењени јавној продаји и потрошњи." Ако је то сминсао овога става, као су г. г. министри својим говорима објаснили, онда би се овим додатком, који сам предложио казало оно, што треба, и то би било разумљиво за сваког. Дакле, допуститете ми да још један пут кажем, да бих предложио да члан трећи гласи овако: „Предмети подложни трошарини по овом закону плаћају само ако су за потрошњу земље оглашени, а неће се плаћати трошарина: 1) на предмете, који су у земљи произведени и нису намењени јавној продаји и потрошњи", и даље или се износе и т. д. да остане, као што је у члану написано.

Ја ћу поново рећи, да за мене овај члан није био јасан све дотле, док нису дали објашњења г. г. министри. За мене је сасвим све једно, хоћете ли ви као већина пристати да остане стилизација овакна, као што је, или ћете усвојити јасницу и разумљивију стилизацију. Ми немамо никаквих разлога да из некога ината, или из задњих намера предлажемо боју редакцију овога члана, него из просте тежње да закон, који доносемо испадне што боље. Та тежња покренула је и мене да говорим; та ита тежња покренула је и моје другове да се узуџете у претресање овога члана, а ината никаквог није могло да буде, јер сам предмет не даје места томе. На завршетку мога говора и опет морам рећи да сажалевам да се може и замислити, да ми, стојећи на овом земљишту као народни посланици, можемо говорити из ината и о једном оваком предмету, и код предмета од овољне важности.

Михаило Поповић. — Ако се овај други став прочита без неше са првим ставом, онда би могао наступити случај нејасноће, о коме су многа г. г. предговорници говорили, али ако се ова друга тачка прочита у вези са првом, и овај исти смисао из првог става у други проведе, онда је и други став са свим јасан, и он је са свим јасан ако се почне речима прво става: „предмети подложни трошарини, и онда настани речима другог става, ако у продају и потрошњу у земљи не уђе не плаћају трошарину. Ну ја бих у овом случају прикао овом мишљењу г. Вукашина Петровића, који је у првом говору изнео, он је казао да је прва тачка толико јасна, да она искључује свако друго тумачење, која се налази у другом ставу. То мишљење ја бих могао помаљре примити. И кад се чита прва став, који је тако јасан, да скоро није потребно никакво тумачење, онда други став, који је дошао у намери јачега утврђења овог смисла, што је у првом ставу казано, нвари смисао првог става. Ја вас молим да обратимо пажњу на поједине речи. Други је став дао повода да се члан може нејасно тумачити. Заустављено се на прим речима из тог другог става. Други став кончше се речима: „ако они у продају и потрошњу у земљи не уђе." Сад изостављте оне речи, што доказе: „или се износе или кроз земљу само пролазе, или увезени у земљу се само врћају по прописима царинским" и прећите одмах на реч не плаћају трошарину, онда имате оно, што је главно, и члан је са свим јасан, не тврдећи да се овај смисао са свим види из овога става, који су г. г. министри изнели, у тежњи да закона буду што је могуће јаснији, јер у колико су закони јаснији, у толико ће се лакше уклонити сви могући спорови о разним тумачењима и мишљењима у појединим члановима. У тој тежњи ја бих био за то, да се бан и код са свим јасног става, ако би се нашао икакав још јаснији, да се устури место јаснијем ставу. У тој намери и ја бих био за то, кад су и г. г. министри изјавили да немају ништа против јаснијег допуне, да се овај члан врати одбору, и да он према овоме што је казао и од стране наше и од стране г. г. министара донесе другу редакцију овога члана.

Министар Привреде Рашa Милошевић. — Ја мислим да ће се цело питање лакше извести ако предложим једну редакцију, и онда не мора ићи у одбор овај члан трећи. Дакле та друга тачка имала би да гласи овако: „ако се они у земљи не продају и не троше, или се износе или пропосе кроз земљу не плаћају трошарину."

Известилац М. Сретеновић. — За овај члан 3 одбор, који је радио на овом пројекту законском, није могао да пађе јаснију и боју редакцију, него овакву какву г. министар предлаже. Многа господа говорила су да би требала боља и јаснија редакција, али и они не предлажу каква треба да буде. И ону редакцију, коју је г. министар привреде изнео ја ћу као известилац примити, да је у одбору прерадимо у колико се може јасније.

Потпредседник. — Кад известилац прима предложену измену и тражи да се врати у одбор, онда се овај члан 3 враћа у одбор да се поправи према предложеној измени. —

Да би остављи времена одборима, да могу после подне радити, ја мислим да можемо закључити седницу? *(Прима се).*

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

(Састанак је овај трајао до 12 и по часова пре подне).

20 САСТАНАК

26 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО НАШИМ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Никола Николић

Почетак у 8 час. и 40 мин. пре подне.

Присутна су сва господа министри сем министра иностраних дела.

Председник — Отварам седницу и молим вас, да изволите чути протокол деветнаестог редовног састанка.

Секретар Милош Марковић чита протокол деветнаестог састанка.

Председник — Жели ли ко од господе посланика да учини примедбу на састав протокола? (Не жели). Стављам на гласање: усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја)* — Изволите чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јовкимовић чита:

Петар Ђотић, писар среза забуковачког; Јевђеније Марковић, писар среза лесковачког; и Милан Анемовић, учитељ из Паруновца — моле да им се уваже извесне године службе;

Владимир Арсеновић из Брасине (у ср. јадранском); суд општине крушевичке (у ср. добричком) и суд општине ласовске (у ср. болевачком), моле да им се пореза регулише.

Суд општине крило-вирске (у ср. болевачком), моли да продаја у дућану сеоском не буде ограничена само на извесне артикле;

Анђелко Милисављевић и др. из Доње Речице (у ср. добричком) моле, да им се не одузима земљиште, које обрађују;

Драгосава Савковић, практикант среза љубићског, моли да извесни чиновници буду отпуштени;

Суд општине драгушке (у ср. добричком) моли, да Нар. Скупштина распореди антање о школарини; и

Младена, удова вон. Љ. Стојадиновића из Каонника, Марта Гајић из Лозовице и Милица Поповића из Ивањице — жале се на поједине власти.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути један указ Његовог Величанства Краља

Секретар Лука Лазаревић чита указ, који гласи:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божијој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија, да Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1 јуни ове године поднесе на решење предлог, да се из готовине државне благајне може издати 370.000 динара за измирење трошкова око катастарског премеравања Србије.

Наш Министар финансија нека изврши ово Наше решење.

25 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија,
Др. М. В. Вујић

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Министра Финансија

Народној Скупштини

Катастарски премер Србије врши се по чл. 103 закона о непосредном порезу, а по одобрењу Народне Скупштине од 20 Марта 1891 год. Број 1668.

Да би се продужени рад ускорио, част ми је предложити Народној Скупштини да изволи одобрити:

1

Да се из готовине државне благајне може издати 370.000 динара за измирење трошкова око предузетог катастарског премеравања Србије.

2

Да издади за набавку инструмената и осталог прибора за премер земљишта једну на терет државне касе.

3

Да издади за дијурне инжењерима, земљомерима и у другим радницима падну на општине.

Број 6845.

24 јуна 1893 год.
у Београду.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

Председник — Овај предлог упућује се финансијском одбору. —

Председништво је добило предлог за оптужбу кабинета Авакумовићевог. По закону о пословном реду у Скупштини, пре но што се пређе на дневни ред, Председништво је дужно да саопшти ту тужбу Скупштини. Ја бих молио секретара да је изволи прочитати.

Секретар Лука Лазаревић чита предлог за оптужбу. (Прилог VI „Нар. Скупштина").

Председник — По члану 14 закона о министарској одговорности предлог оптужбе стављен се на дневни ред за пет дана, од дана предаје, ако Скупштина другчије не реши. Према томе, ја држим да ће најраније бити, ако предлог оптужбе ставимо на дневни ред наредне за 3 Јули? (Чује се: *врло добро*) За то време треба да се штампа оптужба и сви прилози и да се саопшти оптуженим министрима. Прима ли Скупштина предложени дневни ред? *(Прима)*. —

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. На реду је предлог закона о трошарини (ст. 66). Изволите чути известиоца. На реду је чл. 3, који је био враћен у одбор.

Известилац Ник. Милетић — Чл. 3, који је враћен у одбор измењен је и он би имао да гласи овако: „Предмети, подложни трошарини по овом закону, плаћају трошарину само ако су на потрошњу у земљи одређени. Неподлеже плаћању трошарине само они трошарински предмети, који се у земљи не продају, даље, који се извозе или кроз земљ. само пропазе, или се увезени у земљу враћају по прописима царинским."

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се прими предложени чл. 3, нека седи, а ко је против нек устане? *(Сви седе).* Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 3 по измени.

Известилац Ник. Милетић прочита чл. 4.

Потпредседник — Чл. 4 има 15 тачака. Ја налазим, да ће бити најбоље да решавамо тачку по тачку? *(Одобрава се).*

Известилац прочита тач. 1 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 2, члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 3 члана 4.

Димитрије Димовић — Господо! Зуче при начелној дебати поменута је већ једна незгода за трошарину; управо реч трошарина је један напет, кога кад не би било за цело би било боље, али кад га мора бити, морамо га сносити. Код овога члана ја ћу да приметим само за кафу. Ја мислим, да је трошарина са 100 динара од сто кила врло велику стопу обухватила и сумњам, да ће се постићи она финансијска добит, на коју се мисли, јер у колико се мисли да се тиме наш приход повећа, у толико може то да одстрани приход за то, што услед велике трошарине може бити јачег шверцовања и што може услед тога и потрошња да ослаби. За то бих ја пред скупо, да се она трошарина на кафу од сто динара скине на 50 динара.

Известилац Н. Милетић — Лепо је г. предговорник напоменуо, да је трошарина изазвана потребом да се подмири изнесан приход, који ће њен у олакшање државног буџета. Али не бих могао никако да се сложим с његовим мишљењем, да ће услед тога, што је кафа оптерећена са једним динаром од килограма, бити мање потрошње или више шверцовања. Нарочито односно шверцовања држим, да ако ће бити шверцовања услед недовољног надзора, то ће бити и онда, кад би кафа била оптерећена и са 50 динара од сто кила, јер онај, који је научио да краде, он ће красти увек. Међу тим у интересу је државе да она постоји довољан број стражара и да надзором сречи шверцовање. У осталом ја сматрам, да кафа није таква намирница, за коју треба олакшати трошарину, него на против она може да издржи ову стопу па и већу.

Потпредседник — Пустрес је сврши. Ко је за то, да се прими прочитана тачка 3. нека седи; ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила тачку 3.

Известилац прочита тачку 4 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 5 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 6 члана 4.

Стојан Станковић — Кад ово метули 25 динара на сто кила шећера, мислим да немамо разлога да претпемо толико него и на пиринач.

Кад се зна да се шећер троши више из луксуза, а не по потребе, а пиринач троши сиротиња класа људи, онда мислим да немамо разлога да сравнимо пиринач са шећером и да овим оптерећењем сравнимо богатиљ класу са сиротињом. С тога ја бих предложио да се ова трошарина на пиринач сведе бар на 20 динара од 100 кила. те тако да се смањи трошарина за 5 динара на оно што сиротиња класа троши. И молим 10 посланика да ме потпомогну. (Потпомажу га више од 10 посланика).

Јован Николић — И ја хоћу да потпомогнем предлог Стојана Станковића, само ја бих био за то, да се она трошарина од 25 динара на пиринач смањи на 15, а не на 20 дин. По досадањем закону о трошарини на пиринач се је плаћала трошарина 20 динара од сто килограма, а сад се повећана и израчуната се са шећером. Сви ми знамо да шећер троши богатија класа, а пиринач сиротиња класа нашег народа, и с тога не би требало да буде трошарина на пиринач онолика колика на шећер, него треба да буде нижа. С тога ја бих предложио да на пиринач буде трошарина 15 динара од сто килограма.

Данило Јовановић — Противан сам свакој посредној порези. јер је она неправедна, за то што ће њу плаћају подједнако како богати тако и сиротиња. Али кад се буџет државних прихода и расхода мора доводити у једнакост, то ће и мора да буде; ја не бих био за то, да трошарина на пиринач буде толика колика и на шећер, јер ја сматрам пиринач као храну, коју наш сељак троши у већој количини, особито кад пасуља не роди. С тога бих био за предлог, који је изнео Стојан Станковић.

Павле Рашковић — Ја сам устао за потпомогнем предлог Стојана Станковића, с тим додатком, да је пиринач скоро намирница сеоска и за то средњега сталежа и за то бих и ја молио да се трошарина на њ од 25 дин. смањи на 20 дин.

Андра Парађанин — Ја сам хтео то исто да кажем што и Стојан Станковић и потпуно се слажем с његовим предлогом.

Тодор Дидић — Ја сам за то, да остане као што је и прочитао, т. ј. да се на пиринач плаћа трошарина од 25 динара на 100 килограма и да се не смањује, а то с тога, што сам знамо да се пиринач не производи у нашој земљи, и према томе, кад се на њега удари већа трошарина, онда ће се он мање трошити, а тиме ћемо учинити да наш народ више троши пасуља, који се производи у нашој земљи и који је као храна много бољи и здравији од пиринча.

Известилац — Разлози, изнесени од стране предговорника, доиста су тако јасни, да ја немам ништа против њих да приметим. Пиринач доиста постоји као намирница у нашем народу и ја за то примам предлог Ст. Станковића, да се мала трошарина на њега удари него што је прочитано.

Лаза Илић — Ја се никако не могу сложити с предлогом Стојана Станковића и говорићу осталих предговорника, који су га потпомагали, јер сматрам да је говор Тодора Дидића са свим умесан и оправдан. Он је умесан и оправдан за то, што не стоји да је пиринач заиста намирница нашега народа, нити стоји да је он, што је најеланије, каква храна; нарочито с тога следимта хоћу да нагласим да пиринач спада у најлошију храну. Он и сувише наоставе нам наше пасуља, сочива и грашка и по томе српски народ нема потребе за пиринач кад има ових варива. Из оних разлога ја сам противан поднетом предлогу Стојана Станковића.

Станко Петровић — Разлози Тодора Дидића и оних, који су га потпомагали, са свим су неоправдани; они сигурно не познају наш сеоачки сталеж, а у исто време г. г. Тодор Дидић и д-р Лаза не троше за доњу храну ни пиринач ни пасуљ, на зе то и нажу да пиринач није никаква храна. А ја кажем да је то храна по сеоачки сталеж но невоља, кад има пасуља код куће, он не купује пиринач; за то кажем да је нашем сеоачу злаата пиринач храна и за то ја мислим да је врло добар предлог Стојана Станковића, да се на њ трошарина плаћа 20 динара у место 25, као што је изазвилац прочитао.

Стакојло Вукчевић — Поред оних разлога, које је нашео поштовани предговорник г. Лаза Илић, да је пиринач са свим рђава храна и да никако не може заменити наш пасуљ. сочиво и грашак, имам да наведем и то, да наш сеоачки сталеж добија најгору врсту пиринча; с тога молим, да се и то има у виду и да поред осталога и због тога треба да остане она стопа трошарине, која је и предложена.

Вола Тодоровић — И ја се не могу да сложим са предлогом Стојана Станковића, да је пиринач потребна храна нашем народу, нарочито нашем сеоачу. Мислим да вам је свима познато, да наш народ једе пасуљ, сочиво и грашак, а само о славама и свадбама употребљава пиринач и с тога сам и ја

за то, да треба да остане прочитана стопа трошарине на пиринач.

Милош Богдановић — Ја се са сви не могу да сложим ни са онима говорницима, који приступају уз предлог Станковића, нити опет са противницима тога предлога, али бих ипак пре био за то, да се усвоји предлог Станковића, него ли да остане по предлогу одборском.

Ја држим, да су разлози г. Ст. Вукићевића да је пиринач нездрава храна, неоправдани; и лекови су неадрави и ми их опет морамо по нужди да употребљавамо, а тако исто конопиве и киселица пису баш пријатне, али народ по нужди мора и то да једе. С тога ја сам за предлог Станковића.

Анта Радосављевић — И ја се слажем потпуно са Ст. Станковићем и усвајам његов предлог, јер је заиста већег већи луксуз него пиринач и за то га треба више трошарином и оптеретити.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Гласаће се прво о предлогу Ст. Станковића. Предлог гласи: „Предлажем да се трошарина на пиринач своди од 25 динара на 20 дин.“ — Ко је за то, да се овај предлог Ст. Станковића прими, нека изволи седети, а ко је противан нека изволи устати? *(Већина седи).* — Објављујем да је усвојен предлог Ст. Станковића. Изволите чути даље.

Известилац прочита тачку 7.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 8.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 9.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 10.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 11.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац прочита тачку 12.

Тодор Дидић — Ја бих био за то, да се на пиво удари 30 дин. трошарине, јер наши сељаци не пију пиво, већ вино и ракију, а пиво пију трговци и чиновници, па они могу и да плате. С тога предлажем да на пиво буде трошарина 30 динара и молим 10 посланика да ме потпомогну у оном предлогу. (Потпомажу га).

Известилац — Кад је одбор решавао о овој тачки 12, он се на врлом жесту обазирао на грану производње, која постоји у земљи, а то је на пиваре. Ми имамо у многим местима у земљи пиварске индустријске радње, које се нескучено биле израдом пива и них оптеретити сада великом трошарином значило би стварати им велике непријике; једини тај разлог био је у одбору што је, с погледом на наше индустријске пивареке радње, остављено ову стопу трошарине као што је и до сад било и није нашао за нужно да је више оптерећава. С тога ја не могу примити предлог, који је поднео Тодор Дидић.

Министар финансија М. Вујић — Господо, кад је и прошле године трошаринекн закон претресан и онда је било дебате о овој истој позицији — о пиву —. Ја не бих имао сада ништа друго да кажем, него да поновим оне исте разлоге, које сам и онда навео. Ово је питање само посматрано са оне тачке гледишта: да је пиво заиста луксузан артикал и да га због тога треба већом трошарином оптеретити. Међутим је посматране сасвим једностране. Пиво замењује с дана на дан све наше остала пића и није никодливо или бар мање је шкодљиво по здравље него ли што су остала пића и четње фабрицирана алкохолна пића. Није овде питање о томе, да ли пиво може поднети већу трошарину, него је питање о томе, да ли је пиво важна грана наше домаће индустрије и ако ми на њ трошарину све више повишавамо, да ли ће она имати могућности да се одржи и да напредује? С те тачке гледишта посматрана ствар, доводи нас до закључка, да ми, ако нам није могуће да трошарину на пиво смањимо а оно да је бар никако не повишавамо. Ту је у питању наша домаћа пивареке индустрија, коју треба развијати и неговати, јер и то је грана наше пољопривреде. Даље, и сама пољопривреда и наши природни услови за њу, налажу нам, да не идемо даље, до оних граница, те до би дошли до тога да претегнемо с те стране опстанак оне гране у нашој земљи. И ја бих вас молио, да остављено при мери, која је до сад била, да остане неокрњена, а која се и овим предлогом не мења.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање предлог Дедијев, који је потпомогнут довољним бројем посланика, и који гласи: „да се на пиво у место 20 дин. наплаћује 30 дин. од сто литара“. Ко је за предлог Дидићев нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина устаје).* — Објављујем да је предлог Дидићев одбачен.

Сад стављам на гласање тачку 12 по предлогу. Ко је за то, да се тач. 12 по предлогу прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. 12 по предлогу.

Известилац прочита тач. 13 (стр. 2.).

Вукашин Петровић — Имам само једно питање да учиним. Није ми јасно овде, да ли ће се ту разумети тачност чиста или не, нета шпорко или бруто. То је овде у закону нејасно исказато.

Министар финансија М. Вујић — Одговарам Вукашину, да се ту има разумети само чиста тачност, онако као што је и до сад било.

Вукашин Петровић — Не би шкодило, да се то унесе у закон ради јасноће.

Известилац — О томе говоре чл. 10 овога предлога законског, а вреде и одредбе чл 18 зак. о општој царинској тарифи. И овде ће се разумети тачности онако, како је то и г. министар финансија објасниo.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се тач. 13 прими нека седи, а ко је против нека устане? (*Већина седи.*) Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 13.

Известилац прочита тач. 14 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 14? (*Прима*).

Известилац прочита тач. 15 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 15? (*Прима*). —

Са овом је тачком потпуно примљен и цео чл. 4.

Известилац прочита чл. 5 (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 5? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 6 (стр. 4).

Вукашин Петровић — Одбор је добро урадио што је свео суму, која се за каућију даје на 1000 динара. Али мени се чини, да би боље било, кад би почетна сума за гаранцију остала по старом закону. Ми овом одредбом идемо на руку богатим увозницима а и капиталистима, а спречавамо луде с малим капиталима, који ситније радње воде. Стари је закон водио више рачуна о ситнијим и малим увозницима. Осим тога, у последњем ставу овога члана стоји одредба, да се као гаранција могу примати државни папири од вредности и других завода, који су државом гарантовани. Ми знамо да у нашој земљи има приличан број акционарских друштава, чије радње стоје под контролом државе. Право би било, да ми дамо привилеје и концесије тих друштава, да се оне могу употребити као гаранција. То би било право у толико пре што је и њима признато право грађанства не само у нашој земљи него и ван наше Отаџбине. И са задовољством морам признати да се оне признају и поштују на страни, јер сам имао приликe да видим да се и књижице уложне наших завода — нашке штедионице, јер имам известиај, примају у отоманској банци у Цариграду, јер имам известиај, примају у отоманској банци у Цариграду. Та банка примила је уложну књижицу Нишке Штедионице на

суму у 16000 динара на хаџилук, коју су њени предузимачи њој предали.

Па, кад стране државе примају акције наших завода као гаранцију, онда, за што не би примили и ми те акције, те да се на овај начин не угнаси злоупотреба, да се не доведе у опасност тиме државна каса, и државни интереси. Добро би било, да се на дотичном месту још каже примаће се и акције приватних акционарских завода и друштава, која стоје под надзором државним. Скоро сва друштва акционарска, по нашим законима, стоје под надзорима државним, и према томе, не би имало разлога, да се то не унесе. Да бих себи још дозволио, да додам овде као један предлог, да се и поред акција, признају и као гаранција за трошарину примају још обвезнице на првом месту на непокретно имање.

Максим Сретеновић — Сва ова питања, коју скрећу скупштини г. Вукашин Петровић, то је покушао и одбор у овај нак. пројекат да унесе, као: задруге међусобног потпомагања у Београду, кредитног завода у Крагујевцу и осталих грађанских штедионица по унутрашности Србије, те да се у хаџилук могу давати и акције приватних завода све дотле докле у закону те не унесемо. Али г. министар финансија нас је потсетио на закон, по коме само државни папири могу служити као хаџилук а никакви више, према тој напомени министрову, одбор није могао то у пројекат унети и неће се моћи акције прив. новчаних завода у хаџилук залагати.

Потпредседник. — По што нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен, и стављам на гласање: ко је за то, да се члан 6 прими нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је Скупштина члан 6 усвојила.

Известилац прочита чл. 7, (стр.).

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац чита члан 8.

Андра Ђорђевић — Ја бих имао нешто само односно редакције овог члана да кажем. Ја мислим, да би га требало поделити, на прву половину његову спојити са чланом 7, а другу са чланом 8 и тако би двојна питања, која је исказана чланом 5 била подељена, те би једна ушла у члан 7, а друга у члан 8. То је у интересу боље редакције. И ја мислим да би ово требало успоштити, па, кад се буде правио овај закон натраг у одбор, да би онда одбор то требао да има на уму кад буде исправљао редакцију.

Још бих само то додао: да Министар у напред преко новина увек објави, на којој царинарници могу да се увозе овакви предмети са стране. То је у интересу трговине. Ја знам, да ће г. Министар то имати на уму, али не би било излишно, да се и то стави код овог члана, јер је и у старом закону то било.

Известилац — Чл. 5 и 7 говоре о сасвим другоме, о наплати трошарине на оне артикле, које се увозе са стране а члан 8 говори о оним предметима, који се производе у земљи, дакле, то сам хтео рећи објашњења са г. предговорником да кажем. Али пошто је чл. 5 Скупштина усвојила то не може више о њему бити говора.

Андра Ђорђевић. — Рђаво ме је је разумео г. известилац, кад мисли да сам ја казао, да цео чл. 5 треба спојити са чланом 7, него сам казао прву половину члана 5 треба спојити са чланом 7 а другу са чланом 8.

Известилац. — Овај је члан примљен и не може се о њему говорити, сад је свршен, већ може на другом читању бити речи о њему.

Потпредседник. — Пошто нико више не тражи реч, стављам на гласање Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*). — Објављујем да је усвојен прочитани члан.

Известилац чита чл. 9.

Андра Ђорђевић. — (ради обавештења). У старом закону стоји, да ће се ослободити трошарине, уредно обрачунати она трошарина плаћена на материјал, који се употреби за производњу; и тако се не прави разлика, да ли је тај материјал, који је као материјал употребљан, увезен са стране или произведен у земљи.

Ја у истом смислу разумем и чл. 9 овога пројекта, али бих, у интересу јасноће разумевања тога наређења од стране извршилаца закона, нолио г. Министра финансија за објашњење: да ли и он у овом члану подразумева поменуту разлику материјала.

Министар финансија Мих. Вујић. — Господо, у старом члану нетом стајало је у суштини оно исто што и сад стоји, само је тамо друкчије казано, тамо се каже да се може трошарина толико спустити колико је плаћено на оне стране производе и фабрикате, који су увезени у земљу. А овде се каже да ће се одбити оволико, колико је више плаћено Ова је разлика у редакцији у томе, што су онамо побројани сви артикли а овде нису, него ово важи за све на и за случајеве, који нису предвиђени.

Начело, дакле, није измењено него је остављено старо.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то да се чл. 9. прими нек седи, ко је против, нек устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је члан 9 усвојен.

Известилац чита чл. 10.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 10? (*Прима*)

Известилац чита чл. 11.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 10? (*Прима*)

Известилац чита чл. 12.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 12? (*Прима*).

Известилац чита чл. 13.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 13? (*Прима*).

Известилац чита чл. 14.

Димитрије Маринковић — Ја мислим да би требало да овај члан дође у закључак, пошто ће још имати да се говори о 16 и 17 члану, и тек онда да он дође.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Ово су само прелазна наређења, и можете успоштити као је погодније. То је само форма.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то да се члан 14 прими, нека седи, ко је против нек устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је члан 14 усвојен.

Известилац чита члан 15.

Данило Јовановић — Предмети, који су изложени плаћању трошарине више се са стране увозе у земљу и на њих се наплаћује трошарина при самим царинарницама. Што се тиче предмета, који се у земљи производе, трошарине могу наплаћивати полицијске власти или други који државни органи. Ја налазим да је ова шифра од 50.000 дин. излишна, јер се њоме наш буџет још више оптерећава. Ову трошарину ми из неполе ударамо на народ, да би извукли земљу из финансијских неприлика, па да постављамо још нека нова звања, ја мислим да није потребно нити има тоне разлога, нарочито кад сам уверен да се то може и без надзора извршити. С тога сам мишљења да овај члан 15 треба да отпадне.

Министар финансија Мих. Вујић — Само ради објашњења. Пре свега не стоји оно што је казао посланик њов Данило, да су ово сви артикли, који су са стране. Не, има артикала, који се на прилично места у земљи производе, и због тога су ти контролори трошарински, који ће да воде рачуна о тој изради и продаји, и то да прегледају.

Да напоменем само један артикал, то је пиво. Колико је год пивараских радионица, — пивара, толико мора бити и органа, који ће да воде рачуна о количини произведеног пива. Тако је исто и са конаком, који се почео прилично да одомаћује код нас, где год се он производи ту мора бити и људи, који ће то да прегледају. Нити смо угоповори везани, нити иначе стоји да не може бити ове трошарине, јер ми немамо права на ову трошарину, и ми наплаћујемо подједнако како ону са стране, тако и овде у земљи. Што се тиче издатка, сматрам за дужност да напоменем да он није нов. Новина је била

само то, да се од 50.000 попне на 60.000 дин. неће тим и ја сам пристао да остане на старој мери. Та сума стоји и у буџету, и само је сад унесено у закон. Са том сумом од 50.000 дин. ништа се не мења, него остаје оно што је законом заједничко, и што сад треба опет утврдити. Према томе, мислим, да ћете је усвојити да остане и даље.

Љуба Јовановић — Кад г. министар вели да ова сума стоји у буџету, онда је изишло да се ствара у закон.

Милош Богдановић — Неман ништа против ове суме, јер сам уверен да ће се она утрошити на то да се надзор што боље води, али ми имао једну примедбу да учиним, што се тиче постављеног особља. Ми видимо како се код нас умножава чиновништво, а с њиме умножавају се и стечени права на пензију, а тиме редовно оптерећава буџет држави. Ја мислим да, према надзору какав треба да се врши, за из вршење овога закона не морају бити постављени чиновници са квалификацијама, него могу и обични мање школовани људи да врше овај посао. С тога, мислим, да не треба, да стоји: „особље се поставља указом“ већ да се каже, „претпоси“. Тиме би учинили једну велику уштеду, јер не би на тим местима било чиновника, који би стекли права на пензију, а специјално овде код овог закона, држим, да то треба тим пре усвојити, што може наступити време да се цео овај закон уништи и зар онда не бисмо били у врло незгодном положају: уништили смо закон, а не можемо да уништимо чиновништво, које је стекло права и на указно звање па и на пензију. Ја молим, ако има десет посланика да потпомогну мој предлог, да се каже место указом, особље се поставља претпосом. (*Потпомажу га више од 10 посланика*).

Министар финансија М. Вујић — Лично не бих имао ништа против тога; мени је лично свеједно, а и сваком другоме на моме месту може бити свеједно, хоће ли бити особље постављено указом или претпосом. Питање је, шта је корисније за службу државну, где има више сигурности? Само с тога гледишта ово је опако унесено. Да ли је боље да ти органи, којима се поверавају велики приходи државни буду под дисциплином предвиђеном законом о чиновницима грађанског реда, или да буду ван тога закона. Цело је питање у томе, ако ти чиновници учине грешку у вршењу дужности, али не грешку такве природе, да их могу предати суду него грешку да их могу да казни по закону о чиновницима грађанског реда, онда сам интерес службе захтева и налаже, да ти органи, којима је поверена овако важна поичана мисија, стоје под влашћу закона о чиновницима грађанског реда.

Ја ћу признати ову незгоду, коју је напоменуо г. Милош Богдановић, што за случај уклањања овог закона ствара се све већи број чиновника. Јест истина то је неволя, али ја мислим, да се тој неволи не може доскочити овако посебним параграфима, но јој нала доскочити преустројством закона о чинов. грађанског реда. Тим законима треба да једанпут регулишемо то питање, о коме се толико година говори. На да у тим законима кажемо, који нам је број чиновника у сваког струци потребан, да пропишемо какве се квалификације од чиновника траже, да пропишемо правила за њихове аванзоване, да пропишемо законе о осигурању чиновничког положаја и т. д. То је важно питање, које треба један пут решити. У том случају мени је апсолутно све једно, ја се нећу на томе питању заустављати, само нам напоменем ту околност, која ме је руководила да унесем ову меру што сматрам да је дисциплина сигурнија и бољa, и према томе да је за рад боље, да особље буде постављено указом а не претпосом.

Димитрије Илинџановић — Ја сам устао да потпомогнем предлог г. Милоша Богдановића. Покрај разлога, које је он навео да не треба уводити ново чиновништво, јер га имамо и сувише као активног тако и у пензији и истераних из службе; ја ћу изнети још ове разлоге. Прво је и најглавнији овај приход, који ће бити добити од трошарине. То ће бити у главном приход од паљења трошарине на артикле, који се увозе са стране а то приходе прикупљају царинска чиновници. То је један разлог да не треба уводити нове чиновнике за извршење овог закона. Друго, ако би се увели ти чиновници против кријумчарења у унутрашњости, они би имали врло рђав задатак да врше, на име имали би да дуре но ок ругу, да буду као неки тајни агенти и самсари, што никако не долази једном активном чиновнику. Г. Министар финансије казао је да се тим чиновницима поверава једна јака природна грана финансиса и он мисли да ће ти органи, ако буду чиновници, стојати под јачом контролом министровом. Ја држим, да се ту може разумети § 76 да министар има права да чиновника може да отпусти, ако буде несавестан у својој дужности. Ја мислим да је г. министар финансија за равног пре могао навести, да од тих лица тражи какву гаранцију а не како то, што ће он моћи да га истера из службе. Према наведеним разлозима, ја бих молио Народно Представништво да усвоји предлог г. Богдановића.

Стојан Станковић — Ја сам мислио да ће г. министар финансије пристати на предлог г. Богдановића, али сад из његовог говора видели смо да он сматра да је боље да се особље постави указом. Ја мислим, господо, да треба законе и за друге чиновничке струке изменити у смислу предлога г. Богдановића, а онде тим пре то треба учинити, што најмање има места да се за ову струку поставља чиновници. С тога сам мишљења да Скупштина треба да усвоји предлог г. Богдановића.

Министар финансија М. Вујић — Имам да учиним само једну примедбу на говор г. Илинџановића о § 76 да министар њиме не добија много, што може једног чиновника да истера из службе. Истина је, да министар може претпосом примити чиновника кад хоће, а и отпустити га кад хоће. Кад сам говорио о чиновницима под указом, ја сам ту помишљао на оне друге које, које се на чиновнике могу применити, осим истеривања из службе, и у томе налазим да је јача контрола министрова над чиновницима.

На примедбу г. Стојана Станковића имам да кажем да је мени апсолутно свеједно, ако Скупштина усвоји предлог г. Милоша Богдановића, и ја ћу га драге воље усвојити.

Милоје Весић — Ја сам противан предлогу г. Богдановића и жалићу г. Илинџановића, који тај предлог потпомаже и жали, што је г. министар примио тај њихов предлог, сматрајући то питање равнодушно. По мом мишљењу, то се питање не може сматрати као равнодушно. Стварје у томе, да се чиновници, који се буду увели као службеници у одељењу за трошарину, да се доведу у такву могућност да ту своју дужност врше савесно и на корист државе. Питање је сад. како ће ти чиновници вршити ту дужност што корисније, што боље за државу: да ли ће је боље вршити они, који нису ни једног тренутка сигурни, да ће сутра на један прост мig бити избачени на улицу, или они, којима се каже, ако вршите своју дужност савесно, ва вас има закон о чиновницима грађанског реда и ви ћете после десет година добити права на пензију и сва она права, која су уведена с чиновничким положајем. У томе је цело питање, и не треба се сад овде руководити теме, да ли ће ти људи добити права на пензију и колико ће се њихови пензијама изменити буџет. Питање је главно то, да ми морамо да имамо трошарину, и да ми за ту трошарину морамо да имамо чиновнике и сад настаје главно питање, како ћемо за ту установу имати добре и поштене чиновнике. По мом дубоком уверењу, ми ћемо имати те добре и поштене чиновнике само тако, ако учинимо све што треба, да ти чиновници буду добри и поштени, а то је ако им дамо, положаје правих чиновника.

Потпредседник — Пратрес је свршен. Гласаће се прво о предлогу г. Милоша Богдановића, који је потпомогнут. Његов предлог гласи: „да у члану 15 место речи *указом* стоји *претпосом*“. Ко је за предлог г. М. Богдановића нека изволи седети, а ко је против нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем да је већина седела, и да је предлог г. Богдановића усвојен. —

Остаљом на гласање члан 15. Ко је за то да се чл. 15 усвоји, нека изволи седети, ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је чл. 15 усвојен.

Известилац прочита члан 16.

Димитрије Ђирковић — У одбору писам могао да се сложим са већином г. г. чланова, да остане овај члан у овоме закону, за то, што сам налазио да је он неправично могут. И над би ни усвојили овај члан 16, ја држим, да би ми онда створили један закон, који би имао повратне силе, који би се кратио на ово, на што су грађани већ стекли своја права, а ја мислим да и у Уставу пише, да то не може да буде. Питање је сад шта се хоће с овим законом? Тражи се да се попише и оно, што су трговци узели пре овога закона и у своје радње метули у слободни слобраћај. Ја налазим, да то није право, а није право због тога, што у овом закону нема ни једног члана, по коме би се трговцима имала да врати она трошарина, коју су до сад платили, а која се сада по овом закону смањује или укида, а то је из зејтни 10 динара, на шећерлеме 10 динара, на слану рибу 10 динара, на сапун и т. д. И кад тога нема у закону, да се тим људима врати оно, што су више платили, онда ја мислим, да нема смисла тражити, да они плате трошарину по овом закону на оно што су до сад унели. Ја мислим, кад би то усвојили, да би учинили велику неправду трговцима и грађанима, да нам неће нико то одобрити. Узимо пример да се стане пописивати. Верујте, господо, поштени ће платити, али онај, који ће умети да прикрије, тај неће платити, и онда да ли је тиме правда задовољена? Ја држим да није, нити може бити. Осим тога може бити и таквог случаја, да нпр. неке господе, која буду пописивала то и трговца наступи в кална погодба, ако има 100 врећа кафе или шећера, он ће платити само 40, а овде држава неће добити.

Кад смо ову ствар решавали у одбору, г. министар финансија био је равподушан према томе, он је казао: „ја остајавам одбору да реши ову ствар како хоће, ја овај члан 16 не бих ни уносио у закон, да писам добио преко 50 писама од ситних трговаца, који су то тражили, да се попише све". Ја држим, да су сва та писма писана министру на зависти оних ситних трговаца, да већи трговци не би харнли. Као што је рекао г. министар, трговци су приличну количину кафе и шећера унели, и за то верујем. Трговац има да се користи само два за три месеца; он није могао да донесе то, за неколико година; а држави остаје за 9 година и 9 месеци да се користи тиме. Као што сам чуо од неке господе, каже се: „он ће да се обогати". Кроз среће да постану милионари, онда би и наша земља била срећнија, јер над би имала неколико милионара, онда не би тражили зајам у другим земљама него у нашој. Ја се никад не плашим богатих људи; само да их имамо хиљадама! Дакле, према свему томе ја сам за то, да се овај члан 16 укине, и молим 10 посланика да ме потпомогну. (Потпомаже га више од 10 посланика).

Дим. Димовић — Господо, одиста неугодно ми је као трговцу, над узимам реч, да о овом питању говорим; може се рећи, да сам заинтересован. Али колико ми је неугодно, у толико опет сматрам за дужност, да као трговац кажем своју реч о овоме питању.

Г. Димитрије Ђирковић, лепо је казао да се овде чини неправда трговцима; па не само неправда него и противзаконе, њима се одузима једно стечено право, које је Уставом гарантовано. Одузимањем тога права ствара се један преседане за друге случајеве, где би се могло да чини нешто против самог закона и Устава. Кад се већ овим предлогом чини то, да се стечена права одузимају, ако би узели да то може бити, онда не знам за што се једном трговцу не би вратило оно, што је он платно више, но што се по овом предлогу тражи. Овде се тражи повећање трошарине на извесне артикле а међу тим не каже се, шта ће бити са овим артиклима, на које је снижена или укинута трошарина, што је г. Ђирковић поменуо. Ја сумњам и то, да ће држава какве користи имати од тог пописа, јер мислим да ће и сами трговци прикривати, а може бити да ће и сами органи државни неће на руку неким, да не пишу све, колико се код кога налази. Осим тога имам да кажем и то, да самом конкуренцијом између трговаца неће се десити оно, што се вели, да ће трговци овим да се користе, јер конкуренција између трговаца изазиваће то, да ће се ова роба продавати по оноликој истој цени, но мојој је и до сад продавана. Конкуренција ствара то, да један поиусти у цени, а за тим то учини и други и онда се продаје по пређашњој цени. С тога потпомажем предлог г. Ђирковића и молим Скупштину да га прими.

Милош Богдановић — Заиста, господо, сваки закон који излаже по овога дома треба да носи карактер праведљубља, а не освете. Каже се, да су многи трговци увезли велику количину кафе и шећера. Заиста може бити да су то увезли на неким местима као на пр. у Београду, Смедереву и још неким местима, али на многим местима то није учињено, нити је ко имао времена да размишља о томе. нити је имао толико капитала да то учини. Каже се: на они ће да се користе. На који су то, што ће да се користе? То су Срби, српски синови, на нека се и користе. Представите то, да може да се деси нека мобилизација или покрет, и онда све то ништа не вреди, него само једино пара т. ј. кала само једини новац има вредности питам вас шта ће онда бити са тим трговцима, који су толики капитал уложили, — следствено за вас је ово пропаст. Дакле, као што може по вас бити асне, са свим је могуће да могу и пропасти. Дакле, с тога гледишта, и да сваки закон, који одавде излаже, носи карактер праведљубља, ја се слажем са предлогом Ђирковића и молим да се његов предлог усвоји.

Воја Тодоровић — Господо, по моме мишљењу, ово законско наређење има да се посматра са два гледишта, са гледишта закона и са гледишта правичности. Са гледишта законског сматрам: да је ово противно правној теорији, по којој ни један закон не може имати повратне силе на штету раније стечених права. Грађани су већ платили трошарину, на ове есапе, које су унели у своје магазе пре овог закона. И сад кад би они после већ једном наплаћене трошарине на есапе по овом закону поново наплатили трошарину на те есапе, то значи да би овај закон имао повратне силе. Ја сматрам да Народно Представништво не сме допустити да се законска наређења, раније донета газе.

Са стране правичности, овај члан није оправдан, јер овде је ударен намет само на један сталеж и то на бакалс. Кад би ово било и на остале трговце, онда ја против тога не бих имао ништа, јер би то било са свим оправдано и правично, али ударити трошарину на један сталеж а на остале не, то је са свим неумесно.

Министар финансија каже, како су неки трговци унели шећера на 2,000.000 килограма а кафе на 300.000 кил. и да ће се они сада због тога, продајући нижим трговцима, обогатити на рачун државне касе. Ја сматрам над грађани од нечега имају користи, да од тог има користи и држава; над се грађани обогаћавају, да се онда и држава тим богати, а нарочито још не треба пређати јасна уставна наређења, а то би учинили, над би усвојили овај члан по предлогу одборском; с тога ја сам за предлог г. Ђирковића, да се овај члан изостави.

(Настављће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 18 УТОРАК 6 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

20 САСТАНАК

26 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПАЛИЋЕВ ПРЕДСЕДНИК,

Никола П. Пашић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Никола Николић

(ПОЧЕТАК).

(О тротворини).

Милан Ђурић — Господо, ја писам трговац, немам ни кафе ни шећера, да би ми се могло пребацити да сам заинтересован, кад говорим о овом члану.

Ако би овај члан усвојили, онда какве би последице наступиле с праћне стране, веома лепо нам је објаснио г. Вељко Тодоровић, чије ћете правно знање морати сви признати, он је врло лепо представио, како би у том случају, кад би се овај члан усвојио, овај закон имао повратне силе на штету раније стечених права, а то би било са свим противно јасним одредбама Устава, ја о томе нећу више говорити, већ ћу обратити пажњу Народне Скупштине на једну другу околност, коју до сада ни један од предговорника није поменуо, а то је: да се чињено сталешкога дељења, јер ако поћемо овим путем, на то ћемо наићи, а сем тога, једнога дана доћи ће ред и на нас, да се и ми разним наметима оптерећавамо. Такини начином ми можемо доћи дотле, да кажемо једном селаку, код му је добро летина родила: е ти сад имаш доста паре, и воћа више и то много више него што си до сада имао, за то сад треба већу порезу да плаћаш; или кад прођ једног официра произведе за генерала, који се учинио заслужним у ратним приликама, ми да му кажемо поште си са чином добио много већу плату, за то треба и више намета и порезе да спосиш, — ја држим да би такво поступање било с једне стране неумесно, а с друге и неправедно. Не идимо тим путем, јер ћемо наићи на један тајан конац, који ће нас постепено непати и раздвајати једног од другог, а од тог никад користи видети нећемо већ само штете. Ја не могу да разумем како ми можемо сада будима отварати дућане и магазине њихове и на есап који се тамо наће помоћи наплаћивати трошарину, кад су ти људи на њега већ једном платили тражену трошарину, шта су ти трговци скривили да се с њима тако поступа. Ја овде не бранин трговце, но бранин права свију грађана наше земље на и оне, који се занимају трговином.

Ја држим да сваки не само трговац, већ и занатлија и свештеник и чиновник и у опште сваки српски грађанин, кад све испуњава оно што од њега закон тражи, да тај закон треба и њега заштити, а тако исто и његове интересе, а не да га штети. Ако хоћемо да идемо и радимо против закона, онда најбоље да одемо једног дана, рецимо код Кремановића, па да му кажемо: ти имаш много новаца, више него што ти треба, ми толико немамо, дај нам да се исправимо; или да један оде код министра, па да му каже: тебе је много плате годишње 12.000 дин., најбоље ће бити да ми то поделимо: или како би било кад бих ја као прота отишао код митрополита, па му казао: тебе је твоја плата и сувише велика, а моја мала, није право да више тако буде, већ да ти од твоје плате и мени дајеш — ја држим да овакве поступке нећете никад одобрити, јер су они са свим неоправдани и незакони. И с тога ја се надам у правичност Народне Скупштине и мислим, да се она неће дати завести, за неким трештутним добицима, који ће јој у нашу државну част, ако овај предлог усвојимо. Ви се врло добро сећате, како су радили родитељи наших старих, кад уђе у којој породици који члан, и тиме она буде оптећена и материјално посрне, онда се они договоре на сами за ту породицу пореа и остале дажбине плате; врло добро знате, да док се тако радило, да је и било среће и благостања у нашем народу и моји у моралној заједници његовој. Данас пак преоптерећени су разним наметима и чиновници и свештеници и у опште сви грађани услед ратова за ослобођење народно и примање обалеза, које нам је берлински уговор наметнуо; многи домови доведени су до пропасти, а много их је због тога већ и пропало, и ако усвојимо овај предлог законски и даље поћемо овим пратником, још горе ћемо стање створити, јер ће тада народ бити подељен и на сталеже, од којих се можемо надати само штета. Ја ћу се, господо, образовати, кад видим да се наши радници, трговци, чиновници и остали грађани оне земље почну богатити, али само крећући се у границама земаљских закона, то ће учинити да наша земља, наше финансије се окрене и сваками службе нам снама на част и дику. Ја вас молим, господо, управо и ненам шта да вас молим, јер мислим да и сами уважате основност онога, да не поћемо овим путем дељења, и да се не отрешимо о правду и закон, већ да трговце и остале грађане понажемо у њиховом раду, и радимо на њиховој срећи и благостању, јер таквим радом одужујемо се земљи и пружамо савесно нашу посланичку дужност, јер они, ако буду богатији, тада ће више државни влаћати, те сваками држава неће оштетити, а међутим јасно је, да би се наши трговци много оштетили, ако би овај члан остао, као што га је одбор предложио, а ви врло добро без сумње знате ону пословицу: „Ако нам није ваљде од онију није ни од трешњица". Опет на завршетку говора да поновим, да ћемо погрешити, ако поћемо овим путем јер нећемо никакве користи у касама имати него само штете и произвешћемо забуну у радњама трговачким а свију је нас жеља да потпомогнемо радиност, производњу, занате и трговину. Чује се: тако је).

То је што сам имао да кажем.

Максим Сретеновић — Нисам мислио да тражим реч, пошто сам видео да се доста говорника пријавило, али ме је изазвао г. Ђирковић, председник трговачког одбора, те сам се јавио и ја за реч. Он вели: да се није сложио са одбором односно овог члана, што је одбор ову ствар ватрено заступао. Кад је одбор узео овај законски предлог у проучавање и расматрање радећи редом дошао је на чл. 16, тада се у одбору није нашао ни један члан, који је био зато да остане моменти члан, и пошто ту није био г. министар финансија, те да он да објашњења, шта га је руководило да уметне члан 16 овог закона, који само у овој прилици тереши десетак колонијалних трговаца, а не обухвата и опе трговце, који су пред ступање у живот тр. уговора са Аустријом навукли огромне количине еспапа разних, те да набегну нећу ћумрукцију, а то су манифактуристе, гвожђари, лончари и т. д. На назначили смо, да кад су се они овом приликом користили, нека се и бакали, који у велико раде, користе, а готово сви су Београђани, који ће том корићу користити Београду као пре столици и у извесним приликама као богати људи и отаџбини. Али када је дошао г. министар и дао као објашњење, да правда захтева, што су се жалили многи омаши, на броју недовест бакала, како они ни за годину неће користи имати, јер немају рачуна донети еспап, докле трескоте не продају привучене огромне еспапе и што држави треба данас у овом оскудном стању и најмања сума каква ли она огромна, што се од опе трговарине постицала, те је то дало повода да потписнемо овај извештај руководећи правдом и патриотизмом, а не злом волом ни на сирах кога, потписао би га и Ђирковић, ако га не руководи то, што ће се да захвати код Београђана.

Министар је казао: шта га је руководило, те је наказадно донео у закон овај члан 16, — ради оних преко 50 трговаца омаших, који нису имали толико кредита, колико велико-продаваци и богати трговци, па да повуку суму, те да се и они овом приликом користе.

Одбор је расмотрио: да ли је боље, да се трговце оних 50 сиромашних трговаца, или да попуку 10 или 15 богатих, велико-продаваца колонијалних еспапа, који су имали кредита, и могућности, да се не само извуну од плаћања ћумрука, него и од плаћања трошарине. Још хоћу да напоменем, ово господин Министар није одлучно казао, него је само рекао нека се то изнесе Скупштини, па, ако она нађе за сходно, нека га прими, а ако неће — неће. И ја од тога нећу да правим питање.

И с тога је одбор написао онакав извештај и изнео чл. 16. И разуме се, ми нисмо ради онако стање ствари. Главно је, ми смо нашли, а не држимо се баш одлучно овога, јер ако је Скупштина воља, ја нећу онако ватрено да браним тај члан, — како Скупштина нађе шта је право и добро, нека уради, ја пристајем на то (Чује се: да се реши, да се реши).

Потпредседник — Је ли нолна Скупштина да се реши о тој ствари? (*Вичу: јесте*). Још су се јавили да говоре г. г. Стојан Станковић, Алекса Ратарац, Тома Бојичић, Михаило Веселиновић, Вукашин Петровић, Вока Анђелковић, Пера Павловић, Милан П. Миљковић, Михаило Радовић и Михаило Поповић.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, ја сам трговац, али овде као посланик, морам да говорим онако, како ми дужност налаже. Овај члан 16 у коме се нарочито, да ће се попис извршити на све, што се у земљи затекло пре овога закона на шећер и кафу, са сами је умесно и правично. Кад кажем, да је умесно и правично, ја ћу да изнесем неке разлоге зато у колико умем и знам. Но пре свега, ја ћу да изложеном неколико речи, — што не треба да ми се замери од стране господина министра финансија, а то је ово. Мени изгледа, унапређе овог члана у овакав закон, више као некакви изнесар, као нека припрема за поједине трговце београдске велико-продаваце. Кад велим, да је то више као припрема, ја ћу да кажем и за што је то. — А сво за што. — Ја се сећам од протекле године 1891, кад је прошли закон о трошарини доносен, исто тако у пројекту ударена је трошарина на шећер и кафу. И по моме мишљењу овакви поступцима дају се неколицина трговаца београдских и у унутрашњости велико продаваца, — на жалост, ни више ни мање — но неке повлашћује, од свих осталих трговаца — они су и протекле године раније навукли грдне количине шећера и кафе, а користећи се сваким сличним чланом у прошлом закону, они су и ове потписаног закона о трошарини почели налаћивати трошарину у своју корист од потрошача (Тако је). — И ја имам уверења, да су тада они по 5 и 6 динара наплаћивали пре продаји на сандук шећера т. ј. више од половину суме на ime трошарине од потрошача, док међу тим доџиције и ако је законом ударена трошарина на шећер и кафу није се наплата извршила, а они су то без сумње у напред сазнали.

Ја потпуно имам уверења; на то бих се и заклео и свој живот положио. —

Г. г. Димовић и Ђирковић мало пре у својим говорима нагласише још и то, пред тих повлашћења, као што сам напред казао, с предумишљајем или унапред знајући за такав маневар, — и чак су посведочили, да се и при попису предмета, који подлеже трошарини може од стране неки држ. органа њих на руку трговцима и у место количине, која се фактички при попису нађе, да убележи само половину од тога, а разуме се, под извесном међусобном погодбом. То је невола једна, и жалост је, да се у Народном Представништву мора тако говорити о чиновницима. Али опет, може се и то казати, ако је све у истини; а то није лаж, и ја могу потпуно да верујем, нарочито г. Ђирковићу као Београђанину; а то нека служи само на част и образ таковим српским чиновницима!! Они нам се сваког часа препоручују, долазе код посланика за препоруке, и унапређења траже, — то је жалосно, кад се о њима тако мора овде говорити! —

Даље, нао што мало час казах, господин министар, нека ми не замери — ја ово не управљам на њега непосредно, него, мени се чини, као што је у више прилика обраћана пажња не само њему, него и осталој г. г. министрима да поред оних, ни и ситнијих, оканих органа, који онакве ствари праве на рачун њихов.

Потпредседник — Молим вас, говорите о ствари у чл. 16, а немојте о другом чему — о чиновништву, јер чл. 16 нема никакве везе с чиновништвом.

Михаило Веселиновић — Ја и говорим о чл. 16; као што рекох, не управљам ову говор на министра непосредно, него на његове органе, који овај маневар припремају и обављају, и објашњавају извесне трговце, велико-продаваце у Београду те да они праве велике капиталце себи и знају потенатиниће у Београду. Треба само да разледамо по Београду, кад сам ја био трговац пре 15 и 20 година, неки су били калфе и шегрти, а сад кроз кратко време од 5—6 година они су врло богати трговци, а док су за мене и мој деда и отац радили, и ја сам, на сам опет остао сирома пан обичан газда.

Потпредседник — Ја вас молим, и по другим пут опомињем да говорите о чл. 16 или предложићу Скупштини, да нам закрати реч!

Михаило Веселиновић (настављ) — Из снега овога, што сам до сад изнео, ви, господо посланици, који сте из унутрашњости, истините руку на срце, па водите рачуна о томе, колико ће београдских трговаца себи направити велике капиталце за кратко време, а на штету државе од неколико артикала, који су тако силно навукли у земљу.

Но сам рада тога, и поступања саме замисли, за сада као на прво читању ја опет молим Народно Представништво, да се овај члан укине.

Министар финансија М. Вујић — О самој овој ствари, задржао сам себи право, да и ја при крају кажем своју реч. Дозволите ми само да поводом говора Веселиновића, кажем неколико речи.

Ово, што је већ и Ђирковића наводило, на онакву писао да може бити погодбе између трговаца и поједињих органа државних, г. Веселиновић је сматрао за потребно, да онако напширо разради овде у Скупштини, а то је питање.

Господо! Нема те гране у државном животу, где год су материјални питања, да ту нема могућности злоупотребе. Као што има лопова и иначе привреда у сваком друштву, тако их има и у реду државних органа. И ако узмете то као разлог, да за то, што може бити злоупотребе, што је могућност, да и ту буде злоупотребе, да за то не треба установу ону укидати онда ту тремите; такви разлози не би имали никаква логичка смисла, и такав разлог мора отпасти.

Никакав такав разлог не може да опстане, јер би онда морале да падну све институције, све установе, просто за то што може бити злоупотреба, а може ли да их и не буде?

Зато што може бити злоупотреба са порезом зар зато да не буде порезе?! Ово је доиста једна тешка мера, или као што сам ја'че казао, једна екстрална мера. И надтеже је за министра да је изврши, зато што има доста незгода при извршењу. Може бити, да су онде отворене могућности многим злоупотребама. О томе да ли треба овај члан изостанити ја ћу говорити доцније а за сад сматрам за дужност да одбијем овај напад на чиновништво. Ја сматрам да није требало, да се у Народном Представништву ни појављују такве речи, да органи државни у свом званичном положају врше злоупотребе у корист своју личну. Може бити да има појединих људи, који греше о закон и о савест, али за те људе има закона и Министар је ту, који ће их казнити, а има и дисциплинарног суда, коме ће они одговарати. Што год ја будем сазнао као Министар, да који од мојих органа чини и најмање злоупотребе, будите уверени, да ћу ја одмах чинити кораке, да се они казне. Било је случајева да су ми долазила писма на час и без потписа, анонимна, противу појединих чиновника и ја ни једну ствар писам остакло без истраге, али могу вас уверити да за онако год је било основаних сумња код појединих тужби, да је било два пут толико без икаква основа. Нећу да говорим сада о тешком положају нашег чиновништва, како има малу плату, и како је мало осигурано; доста је да само упоредите наше чиновништво са чиновницима других земаља, које је много јаче плаћено, па да ни буде слободно да тврдим, да је наше чиновништво поред све своје невоље још достојно свога позива и положаја, који заузима. Зато не могу да допустим да се баца љага онде у Народном Представништву на наше чиновништво. Ако који од вас сазна за какву злоупотребу од стране каквог чиновника, изнесите их, на ако ја не казним тога, или који од мојих колега, онда нада одговарајте на нас и онда сво вам закона о пословном реду у Скупштини, на поднесите интерпелацију на Министра, на нека Министар падне, ако хоће да држи такво чиновништво.

У овом специјалном случају, како ће се поше извршити и хоће ли бити злоупотреба као што г. Ђирковић каже, да хоће, ја могу са истим правом да посумњам на трговце, да ће их бити, који ће да покушају да подмете каког чиновника, али тако исто знам да има поштених трговаца, који то неће да раде као год што знам да има и чиновника, који не би то трпели; може бити и једних и других изузетака па на тај начин да оптете државу. Ако то сазнам као министар финансија дужност ми је да ставе тоне на пут и да чиновнике казним.

На ову напомену г. Веселиновића, да ће ту бити злоупотреба ја имам да кажем да поше више полицијски органи. Ту ће отићи комисија састављена из државних органа и трговаца, отићи ће у већа стоваришта, па ће написати све што има на стоваришту и према томе ће се даље поступити. То ће се извршити као што рекох преко полицијских органа, ја мислим, ал ће онде бити најмање могућности, да се врше злоупотребе, биће можда неколико људи, који ће хтети државу да превале, али и то ће тешко. Оволико сам сматрао за дужност да кажем поводом ових напада и да их одбијем од државних органа, а доцније ћу да кажем о самом овоме члану шта сам имао да кажем.

Анта Радосављевић — Пошто су уважене стекле ранијим законом право, то сам противан овоме члану и с тога сам да се, као излишан, са сви избрише.

Алекса Ратарац — Ја сматрам да Народна Скупштина, као представништво целог народа, треба да чује своје синоси поноје и то лепо име, које у народу постоји, да се сви обраћају Скупштини и траже од ње правде. Скупштина кад донесе закон, тај закон треба унек да има правде у себи.

Овај закон о трошарини јесте закон, који се из нужде финансијске ствара. Но ако је закон из нужде финансијске уврано он треба да у себи садржи правичности. Мене буни овај чл. 16 и стекао сам уверења, да је он неправилан а то с тога, што ће људима да се траже да доплаћују оно, што су већ једаред платили. На кад би се дозволило, да са оним људима, који су платили више врати новац, који по овом новом закону не би морали да плате, може бити да би се ја и питао, како ће гласати за овај члан или за ји против. Овако начињење се грађања у државу и опита забуна међу трговцима, а ни треба, да се клоним од сних трзавица.

Онде се напада како су извесни трговци унели велике количине еспапа. Ја вас питам: на где то стоји записано нолико и над требају нами трговци да унесе еспапа, и колико треба да у.оже капитала!? То не могу.

Ми не можемо да ограничимо или да осумњичимо на основу неке претпоставке, и за то ја и не могу да кажем, да су они уложили свој капитал са нарочитом претпоставком, да пред оним законом каре.

Даље ја бих хтео само да оно, што је неки стекао на основу закона, да то чувамо на било право или не како за појединце тако и за државу и за то ће ја гласати против овог члана 16.

Тома Бојичић — Не могу да се сложим са оном господом, која говоре против овога члана из разлога тог, што је потреба финансијска назвала овај закон да се изнесе пред Народну Скупштину, на за то бих ја био да се он прими, Јер ако оно да видимо нађе од овог закона, онда не треба на првом кораку да му ставимо тешкоће у томе, што ми сви знамо да су већи трговци извукли толико еспапа у нашу земљу и ове с тим да нам осујете нашу добру цељ да нађемо напоре, да повучемо наше државне расходе. Даље то је главни разлог, који треба да буде пред нама у Народној Скупштини. Друго оно што се г. г. говорници позивају на стечено право законско и да закон не може имати повратне силе имам ово да одговорим. Сетићете се, није давно било, над смо претресали закон о сеоским дућанима, онда мој пријатељ г. Ђирковић није казао да су сеоске дућанџије стекли законом права и да им се та законом стечена права не могу одузети, но је казао Скупштини: је донела закон а она га може мењати и допуњавати. То је било пре годину дана. (Чује се: *тако је*). Кад је тако било пре годину дана, онда ја мислим да и овде нема места говору о стечени правима и да закон има повратне силе. Ја могу рећи са чистим уверењем као посланик, по што је овај закон изнела потреба финансијска, да овај члан не треба да се укине и ја ћу гласати за њега као што је предложен. Нема г. г. предговорници казала су, као да ће се по овом члану два пута плаћати трошарина, ја ћу молити ту господу да добро прочитају тај члан, па ће видети да то не стоји, у њему се каже то, да ће се од напште трошарине одбити она сума, коју су трговци по старом закону трошарине већ платили а разлог да се трошарина по новоме закону наплати у томе је, што су неки трговци хтели да обману државу, и пре, но што ступи закон у живот, увезли су грдне количине еспапа само да избегну плаћање трошарине по новом закону. По овоме члану ти трговци имали би да доплате трошарину у колико је трошарина по новоме закону већа од трошарине по староме закону. То је што сам имао да кажем.

Миленко Весник — Ја морам признати и ако живим дуже у Београду, да ја нисам могао да видим као што је мој пријатељ Веселиновић видео у Београду петокатнице. У Београду нема ни четворокатнице, трокатница има врло мало. Ја могу да сажалевам што тога нема, а могу да сажалевам што наши трговци нису могли у трговини да постигну успех, да могу да подигну петокатнице, јер у осталом свету, трговци и јесу тај сталеж, који подижу петокатнице и четворокатнице, на да се запитамо, колико ми имамо лепих и добрих кућа у

Београду? Ако прокоприте добро главне улице београдске видећете, да међу њима има оно добрих кућа, које су подигнуте за владе књаза Милоша и што су их водили неколико председника министара, па чак и сељаци. Ја сам оно напоменуо нарочито о тога, што ми изгледа, да се овде полази са једног погрешног принципа начелно, да се гледа завидљивим очима на трговце, који теку. Па, господо, ја не могу да појмим једну државу, да може да опстане без добрих и богатих трговаца. Ако гледате на свет и развој догађаја у земљи, ви ћете видети да ти богати трговци не само што појачавају финансиски — економски кредит своје државе, него у многим приликама чине, да се и у другом погледу држави или народу учине велика и добра дела. Ја вам помињем само оно да је стајало на пут Илији Коларцу, да се обогати, да му се стајало на пут — допустите ми да се овако изразим ситничарским, овако непотпуно доволним разлозима, — зар би данас ми могли да се поносимо такним једним човеком. Ја вас молим, господо, да на ову ствар гледате, не само са гледишта финансиског, што је тражио г. Вела Тодоровић, и на којем земљишту ја потпуно стојим, него да ову ствар посматрате и са гледишта чисто трговачког.

Господо, једно основно начело, један од главних дирека трговине, састоји се у томе да трговац у завесном трепутку заложи део свој капитал, да се жртвује, да ризикује па да се користи као трговац или да му се сва та тоже пропадне. Та је начело трговине, које мислим нико неће порицати на ни сам г. министар финансија, јер тај ризик тешко је везан са самим појмом трговине. Тога начина држали су се наши трговци, у колико тога има, кад су, иницући пред собом нови трговачки уговор и иницући пред собом стари закон о трошарини, заложили може бити део свој капитал на то, да унесу што више артикала, да зараде. Али, кад што могу да зараде тако, што постоје могућност да могу да пропадну, јер кад се заложи део капитал у један артикал, може сутра да падне до најниже цене, онда је неминовна последица, да тј трговац у том случају мора да пропадне. С тога гледишта држим, да се трговина београдским, и у опште трговина српским не може, замерити и ако су и у толикој мери нагомилали новчане робе каве и шећера и платили на ву по старом закону трошарину, која се може применити. Појамно је да је тај есап увезен под стари законом о трошарини и да је по том старом закону наплаћена трошарина на царинарницама, и да со према тоже ослобођава сваг царина, свих пакета, које би ми могли какви новим законом ва те ранице ударити.

Господо, по чл. 5 овога законског предлога за те артикле наплаћује се трошарина у самим царинарницама о томе се говори и у самом чл. 7. Ја мислим кад се то узме у об зир, онда не налазим никаквог великог разлога за то, да се искључиво од колонијалиста трговца наплаћује трошарина на оне артикле, који су уведени по старом закону и за које су ти трговци добили потпуну разрешницу у погледу на трошарину. Ви њих не можете враћати натраг, и не можете тражити да по новом закону за те ранице увезене есенце плате нову трошарину.

Господо, ја мислим да би се тиме учинила једна велика неправда једном малом броју трговаца — колонијалиста, и ја вас молим да добро сагледате ваму пажњу и да добро забележите. Учинили би једну велику неправду малом броју трговаца колонијалиста, који готово увек за готов новац купују колоне једну робу шећер и кафу, и молим вас још даље, који купују робу, која је подложна кварју, а трговина с таквом робом увек се готовим новцем плаћа. Ми нисмо могли да уведемо трошарину на тканине, (не велим да је то наша кривица, јер нам уговор са Аустро-Угарском на то права не даје) и ако се тканине добијају у много већој мери, на кредит на почек, и ако се тканине наших трговаца утрошају са страних индија, и ако наши трговци исплаћују у том погледу као агенти страних фабрика, док су код колонијалног есенца наши трговци неписани трговци, трговци свога ризика свога кредита.

Сад долази питање финансиско. Ја господо, ја мислим да ми не смемо једнако на том питању јашити, јер ако останемо при томе, и узмемо за главно мерило наших послова финансиску страну, ми можемо дотле доћи, да хватано људе на улици, да тражимо и да им узимемо новац, јер држава треба пара. (Чује се: *тако је*; *није тако*). Ја мислим, да ми тако далеко не смемо терати, јер ако се буде ишло тако, ја не знам где ће се стати. Молим вас да сведем и утврдим свој говор.

По мом дубоком уверењу мишљења сам као посланик, а сматрајући себе за конституанта, држим да се нов закон о трошарини не може да примени на производе трговачке, који су увезени у Србију и платили трошарину (ударао гласом на то) по старом закону. Према томе мислим да овај члан закона треба да се изостави.

Вукашин Петровић — Ја сам мислио подуже да говорим о овом члану, који се сад претреса али хрестала је потреба за то, што су предговорници из већине тако страно расветлали, да се ја могу ограничити само на оно, што сматрам да је најнужније. Кад сам јуче узео реч у општој дебати у начелном претресу имао је у мене мало страха, да ли неће ова одредба да се коси са новим уговором између Србије и Аустро-Угарске. Мало ми је пак било чуги јуче, кад се г. министар финансија изразио да је неоснована бојазан, да владе тај уговор смета да се овај члан унесе у закон о трошарини. Допета, велим, да није та најјача нала од стране г. министра финансија у мени би се породила још једна бојазан, да Аустро-Угарска не прави нама сметње за продају жита, које је преко наше границе у Аустро-Угарску унесено, пре ступања новог уговора у живот, на да се и она не користи таквим тумачењем уговора, па да наплати царину на унесено жито по новом уговору. Диференција би била од 25 крајцара, по старом уговору плаће је жито плаћено 50 крајцара а сад плаћа 75, дакле наши трговци имали би да плате по 25 крајцара више на сваких 100 кгр.

Но после најаве владине, коју је учинио г. министар финансија, ми стојимо на земљишту чисто нашег унутарњег законодавства, и кад на том земљишту стојимо, онда можемо или да задржимо чл. 16 или да га одбацимо, како буде скупштинска већина расположена.

Господо, ја сам био задовољан кад сам јуче чуо, да и сам г. министар финансија није био расположен писати чл 16, али ми је неправо било што га је унео на назалнавање неколико трговаца налопродаваца, који су, да би сачували своје интересе, навалили те га преспрали да унесе у закон о трошарини чл. 16 једну одредбу, о којој смо онде у Скупштини слушали лепе разлоге са више страна. У опакном послу не треба да нас руководи расположење лично, а још много наше расположење са стране; у опакном питању треба да нас руководи чист и прави интерес државни на првом месту, а законитост и правда на другом месту. Интерес државни подупрен је већ тиме, што је велика маса есенца, која подлежи плаћању трошарине по чл. 16, платила за неколико месеци у напред и трошарину и царину. Држава је услед спекулације трговачке дошла раније до много веће суме, но што би дошла да није било те шпекулације; дакле држава је добила, јер је много више у напред примила но што би примила да није било овога закона о трошарини.

Осим тога није баш тако велика количина есенца увезена услед новог трговског уговора. Ако су моји подаци основани, од 1 јануара до 19 јуна није увезено више од 34000 метар. центи шећера, а г. министар финансије каже да је увезено 2 000.000 кила кафе у мају и јуну. То нису количине које могу да се задрже за дуже време, па да се имамо бојати да ће држава за две три године остати без трошаринског прихода.

Но сад има још једна страг, коју не треба пустити из вида, а то је што се са колонијалном робом никад не трпе на отвореној ишјаци, него на берзи и праве се закључци за неколико месеци у напред. Наш трговац није могао да отиде у априлу или мају, па ни у јануару није могао да купи шећер на отвореној пијаци, него је морао на шест месеци у напред

да закључи уговор са фабрикантима, па да добије шећер тек после тога рока. Ја на основу тога мислим да се многи трговци неће користити на да избегну плаћање трошарине по новом закону. Али шта ће да буде, ако цена шећеру падне? Ваше то да ће многи наши трговци, који су узели веће количине шећеру по скупој цени, стати пред једну неизбежну да изгубе половину свога капитала. Шећер је данас 25 фор. 100 кгр. а био је пре 18 фор., наши су га трговци махом куповали по 20—22 фор. И сад ако падне цена на 18 фор., где је онда корист од ове разлике. Онда наши трговци могу да имају велике штете. Дакле, није тако нанесена добит трговачка као што се мисли и да о њој не може бити своре. Може бити и то врло лако да буде и сада као што је један пут већ било. Године 1885 наступила је оваква нета неприлика и наши су трговци са колонијалном робом знатан губитак претрпели. Дакле, није тако сигурно да ће трговци овом приликом профитирати од овог закона.

Ако би случајно остао чл. 16, онда молим да се има на уму изјава г. министра финансија и господе предговорника, да ће се трошарина по чл 16 распоредити само на великопродаје. Ја мислим, да и у том случају треба бити пажљив, јер у овом закону не прави се разлика између великопродаваца и малопродаваца и не зна се шта је великопродаван. С тога ће г. министар финансија морати да нареди попис колонијалне робе по свима стоваришта и дућанима на чак и по приватним становима, јер закон не прави никакву разлику, који ће се шећер пописати, да ли код великопродаваца или малопродаваца. Дакле, пре но што би донели одлуку хоће ли се задржати овај чл. 16, потребно је да се расветли то питање и донесе одлука, која ће одговарати сразмерности.

Завршујући мој говор, господо, ја сматрам што сам у овоме морао да говорим о овом предмету, јер налазим да се и само осећање праведе, наше грађанске праведе, буни против оваквих одредаба, и кад је тај случај, налазим да ће се бунити и међу нама посланицима, од чијег гласа зависи велики део наших суграђана. Са тих разлога, ја ћу гл сати против чл. 16.

Вока Анђелковић — Од толиких говорника, који су до сад говорили, ја сам видео да је већина да су уопште сви били против чл. 16 осем кога пријатеља Тоше Бојичића. Ја немам шта против њихове тежње да се овај чл. 16 поништи, само мени се чини да су њихови разлози у овоме већином разлози једне стране, која у овом питању хоће да заштити чисто свој интерес. У колико сам могао опазити, овде је у питању сукоб интереса између државе и потрошача и оних купаца, који су извесну количину кафе и шећера унели пре но што ће овај закон ступити у живот. Ја држим, кад је питање о томе сукобу интереса, да се онда треба ставити на то земљиште, на којој страни ми треба да заштитимо те интересе: да ли на оно, које једним делом штити економију народну, или да се задржимо на земљишту она два интереса, која се односе на државу а тако исто и на потрошаче. По мом схватању, господо, држава мора имати своје опредељено гледиште на све грађане ове земље, на све сталеже; она мора бити моралан заштитник свију сталежа; она мора бити овај, који ће гледати не на чисто личне интересе појединаца, него на интересе целине, ради коједруге тек постоји. Ако се сложимо да је то гледиште оправдано, онда мислим да треба да стојимо на страни државе, на страни онога чл. 16, који својим пареченем хоће да заштити интересе државне, а у неку руку и интерес самих потрошача и милопродаваца. Став је јасна. Треба завирити у факт и он ће нам казати да је овде чисто интерес великопродаваца. Ја немам ништа против њиховог обогаћења, и ја бих се радовао, кад би имали толико капитала да сваки појединг велика здања. Дакле, у том погледу ја се слажем са гледиштем г. Милетна Весића и налазим да треба да имамо богате људе, који ће располагати милионима.

Ја бих се даље, радовао томе, но овде је питање да ли је њихово захтевање оправдано према захтеву других потрошача и оних трговаца, који са њима не могу да се надмећу у конкуренцији. Кад човек у такво питање ће, онда не сано да стоји на земљишту чисто трговачком, него мора да се определава и по интересима чисто финансиским — по интересима државним и осталих људи, који улазе у састав тих трговаца. Ви знате да су у овој прилици, бар мислим нама је то свима познато — да су сви наши богатији трговци набавили велике количине еспапа. Ја овде код себе имам пароучних података, који су по мом мишљењу тачни, а то су: да су наши трговци који су по мом мишљењу тачни, а то су: да су наши трговци за сада набавили на 272 хиљаде кгр шећера, 1,900.000 кгр. кафе и 39.000 кгр. сардине а на сима износиме тачкама кафе је уносено: 350.000, шећера 3,000000 сардине 60.000. Ово су је уносено: 350.000, шећера 3,000000 сардине 60.000. Ово су најкрупнији артикли, о којима човек може да води рачуна. Кад би се сачунало колико би на овом дражи нашла прихода, ако би се подврлло трошарина изилло би на 600.000—700.000 дин. Нећу да прандам ствар убичајени прадаваем, да су наше финансијске прилике тешке, и да с тога треба овај приход држави да признадне, већ ја ћу стати на то земљиште, да држава као моралио тело, мора да се у овој прилици обзире на економске наше односе, а не да се пусти овом одредбом — као што је мало час казао г. Миленко Весић — рушику трговачкоме, да добило се шта ими не добило. Овде није то у питању, већ је питање да ли треба да се држава јави као правични регулатор наших економних односа. Кад држава, по садашњи појмовима економне науке има на то право, онда она у овом случају ништа друго не ради до једно од својих права, а у једно и моралну дужност да заштити ту општу праведу и слабије људе, који улазе у конкуренцију са јачим и снажнијим. Са тог гледишта, мислим, да је оправдано да овај члан 16 треба да остане, како га је већина одборска предложила. Што неки од предговорника неће, кад би се овај члан усвојио, да би тада раније стечена права била повређена, — ја држим да не стоји ствар тако. Закон овај не ступа у живот одмах, на један пут, већ он ступа у живот постепено, и сви последњи чланови њеу ништа друго *до ирелазна нарећења закона*, која се у томе и састоје да се стари закон и његова моћ потпуно не призна а прилази нови одредбама новога закона. У томе поступном прелазу се очевидно ни у којем случају начиње право раније стечено не поништава и с тога ја држим да се сви чланом 16 не потиру никаква права, која би се раније могла стећи. Вам кад би то било у питању, ја бих могао да тврдим, да се овде лична права трговаца никако не дирају ни вређају, већ се овде не дотиче да се једна врста људи користи на рачун друге. (Чује се: тако је). Ја, разуме се, као што сам и мало час рекао, немам ништа против тога, да радње наших трговаца буду срећне, да имају великих успеха, на против то ће нас све обрадовати и сигурно нама служити на дику и част, али не могу да допустим да се други користе оним, на шта само држава има права, тим пре, што мислим, да у овом случају држава врши своју моралну дужност, што не дозвољава да се ти моћни фактори трговачки не осиле толико да пониште мање и ситније наше трговце, који су нама тако исто потребни као и велики. (Чује се: тако је).

С тог гледишта, ја вас молим да озбиљно размислите о овом чл. 16 и да за њ гласате.

Министар финансија М. Вујић — Већ сам рекао и с тога не бих ни узимао реч, јер и неки само било је тешко одлучити се за овај члан, који је тешко извршити, али кад су овде изнети разлози појединих предговорника који су обајаснавали, како и зашто је унесен овај члан 16 у пројект законски, сматрам за дужност, да одговорим на те приговоре, а исто тако, сматрам за дужност, да одговорим и на разлоге господе, који оно питање хоће да расправљају са једног гледишта час државног час финансиског.

Разлози за мене, које сам и јуче навео са своје стране, да овај члан накнадно прими у закон, и опет понављам, ги су, што он постоји од толико времена и година, није никаква новина, и ми га нисмо као нову новину донели.

Ми га, дакле, сад и опет само задржавамо у овом закону, и ја радо признајем да има великих тешкоћа за његово извршење. Најлакше је Скупштини да реши, како ће њега извршити. Ја ћу само у главним цртама изнети финансијске потребе за овај члан, али је министарству финансије најбоље знати за то извори. Ту се нојављују оне невоље, које је напоменуо посланик Веселиновић.

Ја сам истина заборавио, да му одговорим на неке маневре, које је он напоменуо, али сад ми је згодно дошла прилика, да му на то одговорим. Могу му казати, да тих маневара од стране државних органа не може бити. Нећемо далеко да идемо, нама се само сетити онога момента, кад овакав пројект закона улази у Скупштину. Трговац то сме зна, каже то бива. Узмите на ум то, да има два читава дана мора бити дебате, да мора да прође најмање 5 дана од једног читања до другог, и да за тих свега бар 10 дана, који морају протећи од дана подношења закона до његовог решења, па ће те знати да при данашњим сазбрађајним средствима, трговац има могућности да унесе милијуне вредности еспапа. Дакле, трговац ће одмах, чим из Скупштине сазна да је пројект закона пред Скупштином, за оно десетак дана претреса набавити колико хоће еспапа. То су природне погоде извршења оног закона. А сад су опет даље погоде, да се извршни овај закон, јер кад трговац зна, да овај закон хоће да ступи у живот, он ноћнице еспап крити и растурати. И није никаква дискреција да се чује, да многи трговци већ сад крију и растурају еспап по околним селима. Даље је погода у самоме извршењу, где ће да се заустави при попису.

Практички се ствари и могу делити на велике и мале, али у закону не може да се каже и определи, шта је велико продавац а шта мало-продавац. Али, господо, признајем ни разлози финансијски, нити пак завист ситних трговаца према великим, него доиста, уверавајући правичност, да се што већа правда у поменутој постигне, ја сам пристао, да се овај чл. 16 унесе у закон. *(Одобравање)* остављајући Скупштини, да се сама она одлучи и реши, а за жене ће, ако га усвоји дати најтеже, да га изгласи. Ја ћу онда најравно морати примити ову тешкоћу на се и изјавити чл. 16, колико се праведније и правилније може.

Господо, која су говорила о овоме предмету са правога гледишта, казала су: да се овим врђају стечена права. Ја нисам правник, нека ми се не замери, али нисам мислим, да они греше, кад кажу да се овим врђају стечена права.

Тома Војачић узео је један пример врло згодан, и ја бих вам могао стотине примера навести, где би се могло у први мах казати да је повређена стечених права. Тако, свака измена порезе, кад се доноси, свако повишење порезе, и то би онда било врђање стечених права. Ја сам на пр. купио кућу, узео сам је кад је била пореза рецимо 3% и ако се после повеће ова порез, ни 5 или 6% од вредности, и ту је повређена стечених права, и да ли би онај имао права онда да каже: ја да сам знао, ја је не бих куповао? Не. *(Тако је).* То парочито важи за трговце са кућама, онако исто као и за трговце са еспапом.

Држава има права да порезује све предмете, који подлеже било посредној или непосредној порези, она има право, да повишава порезу, и ту нема никакве повреде стечених права. Друго питање, које господа правници изнесе ово је: предмет један, вели, пошто је једном платио порезу, не може по други пут да се опорези. Па, господо, у истом закону каже се, и. пр. да се врати, што је ниже узето за порезу на сировину или полуфабрикат, и онда тако исто, као год што се одбија већ плаћено у једном случају, тако исто и но истом праву и повишена свота наплаћује се накнадно на артикле, који још нису у потрошњу у земаљи ушли. Нема ту ирипадка, по коме на царинари мора се баш дефинитивно сва трошарина да плати. Она се по правилу плаћа у моменту, кад производ улази у промет и потрошњу. Кад производ нпр. пиво, налази из домаће винаре, у промет, у потрошњу, плаћа одмах трошарину; а исто пиво кад са стране долази, пата се на царини, где се и трошарина наплаћује. Држава каже: ту на граници, ту је већ страха, и ја хватам свакога са производима и трошарину наплаћујем. И ако држава случајно трошарину сву или делом не наплати у почетку, за то што је произвођач пре дигао производе, она има право да је наплати и но други пут, накнадно, то јој право не пропада. То није правило, да држава баш мора да наплаћује сву трошарину на царинари и са те стране нема, дакле, никакве повреде стеченог права. Друга пак господа, као г. Вукашин Петровић, кажу опет да је то противу уговора, који смо закључили, и ту сам греше у томе, што бројају позивове: царина и трошарина.

Царина се наплаћује само при уласку робе у земљу као погранични пакет, и једном наплаћена царина не може се, ра зуме се, више накнадно наплаћивати, нити повишавати; трошарина је пак унутарња пореза, која се у самој ствари наплаћује на производе, који у земљу, у слободној улазе Држава има права да наплаћује ту трошарину у моменту, кад улази у слободној из фабрике или дућана и ту нема повреде стечених права. То је прави смисао трошарине по моме уверењу. Истината трошарина у земљи чисто је наша унутарња ствар.

Ја нисам ни с ким имао додира, ни с ким о томе нисам имао нарочито разговора, али сам већ и пре казао, да је по моме уверењу наплата трошарине, наша унутарња ствар, да је чл. 16 и пре постојао и да нико није сходно тако, да он може бити противна трговинским уговорима, и да никакве интервенције није ни било. Ја нисам, да нема могућности нико да нам оно наше право спори, јер оно није цирина, већ трошарина; то је наше унутрашње право, које ми можемо употребити и применити како за најбоље нађемо. Ми можемо трошарину уговором признату саустити, повисити и са сим укинути. Ни једна страна земља нема по моме уверењу права, да се меша у наше чисто унутарње послове.

Онде, дакле, нема повреде по моме уверењу стечених права, нити има повреде уговора, нити има повреде у овом што се каже, једаред што је платио порезу, на други пут не може, јер као год што се враћа из државне касе, тако се исто и доплаћује Могло би се још дуго о овој ствари говорити, али ја морам да скратим, с тога ћу да додушке само још једно питање, а то је питање о праздн. Није овде питање о задовољењу зависти појединих бавала према великим трговцима зато што и они не могу видати трошатинце. У том погледу ми можемо само пожелити: само среће, господо, да смо ми сви богати.

Питање је само у томе, како ће се појединим трговцима, који су увезли велике количине еспапа и који, с тога што су у бољем положају могу да сачусе више еспапе нпже него остали мањи трговци, који нису у стању да ступе у борбу и конкуренцију с њима, како ће се велим, томе помоћи? Богатији трговци могу да сачусе цену дотичних артикла за 50 процената и тиме би истетнали малопродавце и даље трговине. Ниже то, господо, правично да богатимо богатеје трговце на рачун и штету сиромашнијих, јер они богатији, који су већ количине еспапа раније увезли и сад већ више трошарине одавно наплаћују, могу штетно да конкуришу сиромашнијим, да на пијаце спусте цену појединим артиклима, јер су они увезли толику количину да могу да имају појединих артикала за читаву годину дана, или најмање за пола године, и за то би време они спротивили трговци морали да посећу са својим радњама, услед неједнаких услова конкуренције.

Ето, то је био једини разлог, који ме је натнао да и опет предложим ову стару меру, да би заштитио мање трговце, да не трпе под ударцем неједнаке конкуренције.

Међу тим, ова мера у опште изазива толике маневре, да ми је и. пр. један овдашњи трговац баш у последњем претпутку овако што предлагао: да би било чак добро, да Скупштина на првом читању усвоје овај члан, па тек на другом читању да га усвоји. *(Смех).*

Кад сте ове разлоге за и против, господо, оценте, онда сваки нека да своју глас по својој савести и убеђењу, а ваше решење ја ћу, ако овај члан усвојите, имати само неволе да извршим.

Вукашин Петровић — Молим за реч ради личног објашњења.

Потпредседник — Да је г. министар за вама говорио; онда би ви могли добити реч ради обавештења, али он није говорио за вама.

Вукашин Петровић — Молим пас само две три речи да кажем. Ја нисам казао да је овај закон противан уговору.

Ја сам само напоменуо, да сам још страховао, да тако не буде, и мени је мило било кад сам чуо на уста г. министра да није тако.

Потпредседник — Има још четири пријављена говорника и као што видите већ је прошло подне и требало би закључити седницу. С тога питам Скупштину: је ли воља да се закључи седница? (*Чује се: јесте, није*). Онда стављам на гласање: ко је за то да се седница сад нема сести, и ко је противан нека устане? (*Већина седи*). Већина је седела и према томе ћемо продужити рад.

Има реч г. Пера Павловић.

Пера Павловић — Ја не устајем зато, нити ми је намера, да браним одвојено мишљење г. Ћирковића, којим тражи да се чл. 16 предлога закона о трговарини избрише, но једино узимам реч да скренем пажњу г. г. посланика, да се у овој прилици не огрешимо о оне трговце, који раде са колонијалном робом.

Као најславније, што бих имао да речем то је, да бих желео, да се стварно овакве природе, као што је поливање стопа царинских при увозу из страних земаља, тако и за предмете на које се и колико има трошарина ударити, у будуће строжије чувају као тајна државна, те да тиме ставимо на вут, да се појединци богате на штету државе, и свију нас.

У предлогу овога закона чланом 16 траже се, да чим закон ступи у живот министар финансија нареди поново затечене каве и шећера, и трошарину на њих по овоме закону наплати. Док међу тим трговци који раде са тканинама, гвожђем, и који ревносно протурају стране фабрикате, и од којих су у последње време грдну количину увезли, користећи се старим трговинским уговором као и они трговци, што колонијалну робу продају, остају, а да их нико не дира. А који ће овом приликом више штете државни нанети, јер на колонијалној роби, која је по старом уговору увезена, изгубиће државна хиљада 20—30000 динара. А на роби прерађевинама страних фабриката, изгубиће сразмерно више, јер трговци ове врсте, прекомерним увозом тих страних прерађевина, користећи се старим трго. уговором, штете сем државне касе и нашу индустрију и занате.

Колико сво се ми као занатлије обрадовали повишењу стопа царинских на увоз страних прерађевина, јер повишењем те царине, стварају се у неколико повољније прилике, за подизање наше индустрије и заната!

И као што рекох, према тим трговцима ништа се не предузима, да се и њима рода, чим више опростити као сад кафа и шећер, па кад то не чинимо, и не можемо, онда да и према колонијалистима не будемо претерано строги. Још ако узмемо у обзир и наводе г. Веселиновића, да би тим пописом велики део тога прихода отишао у џеп многи од тих органа, који би имала тај посао да изврши, јер је тај посао ћаволе природе, онда бих био за то, да ову шалу жирфели прогутамо, а у будуће да се старамо, да стварн овакве природе, који треба да буду тајна државна, брижљивије чувамо.

Милан Милићевић — Ја сам још јуче казао да сам противан овоме закону, али кад га је Скупштина примила у начелу, онда он неће донети користи без овога члана 16, ако га не би примили. И онда би излишно то, да смо ми до пели овај закон у тој цели да обогатимо неколико трговаца. А то држим није ни овог закона ни овога поштованог дома, и с тога сам ја да се прими овај члан 16. А што је казао неки од г. г. посланика да треба пратити оних ћудика, што су ниже дали трошарине по старом закону, но што би имали да плате по овом закону, то је стварно друга и они нека поднесу Скупштини предлог о томе, на ако буде унесан Скупштина ће га усвојити.

Михајло Радовић — Ја вас молим да ме саслушате и ако мојом појасом на овом питању, нећу сватити пажњу, јер нећу говорити ни као финансиста ни као правник, али ћу говорити по моме дубоком уверењу и дубокој савести, као посланик како ову ствар схватам. Господо мени се чини да она господа правници, који су говорили у томе смислу да би се усвајањем овога члана газила народна Устава, да закон нема повратне силе — да такви приговори немају никакве важности ни логичне основаче. Ко чини такве приговоре, мени изгледа да не разуме права појам трошарине; сам појам трошарине не може трпети такав одговор. Трошарина је терет на оне предмете, који су за трошарину оплаћени. Процес трошарине још није свршен, а то значи, да они артикли, које трошарина затеже, подлеже трошарини, па следствено да плаћању трошарине подлеже и они артикли, који су у неколико платили трошарину по старом закону (Чује се: *тако је*).

Господо, узмимо за пример овај случај: да је неко хтео кад је повећана такса на дуван, да каже, ја сам узео дуван по старој такси и ја сам једном платио, понављу такву не морам платити; то не може да буде тако. На тако је исто и овде, а напоменуо треба узети у обзир побуде, на којих је овај члан и потекао. Ми смо чули из говора г. министра финансије, да су неколики трговци похитали и увезли велике квантуме сенана у намери, да обиђу закон у корист своју а на штету државних интереса. Ја држим, господо, да су интереси државе већи од интереса појединаца и где год је у питању неколицина трговаца, којима нема је част и поштење, и интереси државни, ја држим да су интереси државни већи. Неки су посланици говорили, како би то било неправедно да ти трговци доживљају ништа трошарине по новом закону, на питају, како ће да се схвати трошарина на оне артикле на које је трошарина по новом закону смањена, хоће ли се њима вратити више, који су по старом закону платили? Ја држим, господо, да ће држава у том случају поступити као што се и у другим сличним случајевима поступа. На примјер, господо, ни знате да ако неко плаћа извесну суму као порезу на земљиште, па се после премером земљишта паће да много плаћа и да треба да ману порезе плаћа, онда ће он у будуће ту ману порезу и плаћати, али држава му неће вратити што је дотле више плаћао Као што видите у тим случајевима држава не стоји на равној нози као појединац према појединцу, но држава има нарочита права; то се право даје држави ради општег добра. Ако у појединим случајевима поједини грађанин буде и оштећен, опет се за то нико не пита, јер се то чини ради општег добра државног. Узмимо још један пример: држава се на примјер у рату користи имањем једног човека и он се за то не жали државу, него још драговољно чини услуге. Ако хоћемо да водимо рачуна о државним интересима, а да се не обзиремо на сићушне интересе, онда треба примити чл. 16 као што је предложен. Друго, господо, ја налазим да ти трговци, који су увезли те велике количине сенана неће ни најмању штету претрпети од тога, што ће платити нишак трошарине по новом закону, јер ту трошарину платиће потрошачи.

Ови ће као трговци казати, купио сам ио то, а продајем ти по то, и ми као потрошачи морамо то да платимо. Према томе, господо, ја држим да сваки посланик може са најмирнијом савешћу гласати за овај члан, јер је он са свим правичан.

Михаило Поповић. — Бићу веома кратан и трудићу се да ућем у ствар онако како ова сама то тражи. Мени се чини, ако хоћемо да тражимо одговора на питање, да ли треба овај члан да остане или не, онда ћемо га у самој природи ствари, у самој трошарини. У напред изјављујем, да што се тиче принципалног гледишта приланим гледишту оне господе, која су против овог члана, приланим њима само с тога, што поред осталих разлога напомињу је нарочито важан разлог, да се сачува законска страна и осебиње правичности. Но у колико сам на страни њиховој, што се тиче тога гледишта, у толико морам признати, што се тиче промене, не слажем се с њима. И мени се чини да правилно примењивање тих двају разлога, чување законске стране и правичности, ако се дубље уђе у ствар, видеће да ће и они тражити да остане овај члан као што је предложен.

Да почемо с тим шта је трошарина? Трошарина није ништа друго но опорезивање на предмете, који се троше. Строго узев трошарина требала би да се наплаћује — разуме се кад би било могућности — у оном тренутку, кад предмет уђе у потрошњу. На примјер најправилније би било

да се решимо, кад један човек купи пола киле кафе или шећера, да му се одмах наплати трошарина. Али то није могуће у пракси извести. Она напомена била нам је потребна ради неминовна даље ствари. С тога што није могуће наплатити трошарину у оном тренутку кад предмети улазе у потрошњу, унесена је одредба да се трошарина наплаћује на предмете, који су за потрошњу оглашени.

Кад то знамо, онда настаје питање, на кога се тиче та трошарина? Тиче се државе и нас потрошача. Држава има права да тражи порезу, да тражи поштанска средства, поштанске жртве за свој живот, за вршење њених функција, које ми као грађани, од ње тражимо. Држава има то право. Ми опет као подвизи, као грађани имамо ту дужност, да дамо држави све оно, што она од нас тражи. Дакле, као што видите у трошарини завађу се та два чинилоца — држава и грађани као потрошачи. А шта је трговац? Трговац није нешта друго но посредник, преко кога држава долази до наплате те трошарине. Има ли по закону трговац ма и најмање права од онога што се зове трошарина? Нема ни по старом ни по новом закону, јер трошарина искључиво припада држави. Сад ћемо да видимо да ли се вређа чије право, да ли ту има повреде закона, ако се овај члан усвоји. Ако што је трговачко право, то је његов проценат. Сад чта видимо? Видимо опет два чиниоца — трговца и државу, а они и јесу бам у свору у овом питању. Заинтијмо се какво је право државе а какво трговца: Трговачко је право на проценат а државе на трошарину. Сад, кад би настала повреда права било трговца било државе? Настала би онда, кад би трговац хтео да одузме држави од трошарине, на коју он нема права. А с друге стране држава би повредила право трговца онда, кад би му ускинула нешто од његова процента, који би по старом закону имао. Има ли овде тога случаја? Нема. Овде је случај да се бришу две ствари — трошарина и проценат. Она господа, која су бранила трговце и који неће да је неправо да трговци по новом закону добијате трошарину, они су узели као да трошарина припада трговцу. Ја сам вам, држим изнео разлоге, да она не припада трговцу него држави и да му држава наплаћује на предмете који фактички улазе у потрошњу, а то плаћају потрошачи, онда држава има права да каже до сад сам ти ја плаћивала трошарину на оне предмете по старом закону, а сад ћеш плаћати по овом новом закону, или другим речима ја ти потрошачу подижем трошарину Шта ту сад има трговац. Држава подиже трошарину и ни тај иншак сада плаћаћо, али ви сада хоћете да тај иншак трошарине иде трговцима у џеп Ја сам вам нашо час доказао да трговци немају ни најмање права од онога што наплаћују од трошарине; трговци су посредници и преко њих држава има да наплати трошарину. Дакле, јасно је да ово што ви тражите, да држани трговци не добијате тај иншак трошарине, него да тај иншак припадне њима, то би била повреда 36 чл. Устава, по коме би се право, које држава има а трговци немају, устањало трговцима.

То је, господо, један најмрљивији разлог који диктује за члан 16. Сад остаје ово друго гледиште осећај справедливости а жако г. Весић рече гледиште трговачко. Ја ћу да пређем расматрању тога гледишта. Кад држава досуди да јој се једно право уме, онда она тиме даје могућности онима, који са челични капиталом раде да своје есапе продају јефтиније. А шта је држава урадила с тиме, према оним другим нашим трговцима, који нису могли на време еспап да куне? Учинила је то, да, не створивши могућност тиме малим трговцима, они имају да чекају, док они већи не потроше своју количину есапа, а пошто је количина есапа оних већих трговаца велика, то значи да ће они мали да поједу сав свој капитал. Значи да би држава учинила, намерно дозволила да упропасти десет пута више него што може да помогне. Све ли држава тако да чини? За цело не сме. (*Одобравање*).

Дакле и морални разлог тражи да остане овај члан 16 Но да не би он био непотпун, да нам се не би пребацило: над сте већ узели да га примењујете, зашто га не примењујете у целини, и на оне артикле, који су по старом закону скупљу трошарину плаћали а сад по новом јефтинију. Зашта би било право да се тим људима, који су такве артикле увезли, врати висак трошарипске таксе, коју су по старом закону плаћали. Ја бих од своје стране био вољан, да то успомиње према онима, који су скупљу трошарину плаћали по старом закону, тако ће будемо потпуно правични, као што нисмо ради да се вређају осећаји справедливости поклањањем богатања.

Дакле, ја сам рад да оним трговцима, који су платили већу таксу за извесне есапе не створимо незгодне односе у конкуренцији према онима, који ће платити нижу трошарину по овоме закону.

Дакле, и морални разлог тражи да овај члан 16 остане, али са једном малом допуном, о којој сам вам ја сад говорио, Та би се допуна могла изразити, ако би Скупштина усвојила, да се овај члан врати одбору, и да се тако према овоме моме предлогу допуни.

Молим ако има десет посланика да потпомогну овај мој предлог. (*Потпомажу га*).

Министар финансија Мих. Вујић — Пошто је потпомогнут предлог г. Мике Поповића, сматрам за дужност ово Скупштини да изјавим. Та одредба, коју г. Поповић предлаже није ушла у овај члан с тога, што је врло мали број таквих предмета, који су скупљу трошарину плаћали, а сад ће њиху плаћати Јер трговци су знали да ће после трговачког уговора морати доћи нов закон о трошарини, и знали су према тоне уговору, на које ће се артикле трошарина смањити, и за то је тих артикала мало и увезено.

Међ тим, и ако то врањане још није отежала извршења чл. 16, ипак не бих тоне могао бити противан да се каже: „да ће се оним, који имају артикле, на које је трошарина смањена, плаћени вишак вратити“.

Сматрам за дужност да изјавим пред Скупштином, да против такве допуне немам ништа и ако сам даље уверен, да од такве одредбе у пракпци неће бити готово никаквих резултата, али ради начела правде, нека се унесе.

Љуба Јовановић. — Пошто је потпомогнут предлог г. Мике Поповића, да се овај члан врати у одбор ради допуне члана 16, ја бих молио, ако Скупштина усвоји ту допуну, да г. министар финансија има на ум, да се разлика трошарине врати само оним трговцима, који поднесе жиште, да су платили трошарину, јер иначе они могу пријавити сав стари сапун и свеће које су инвентовали, а нису платили трошарину, па да ни се враћа трошарина, коју нису ни платили *(Смех)*.

Молим десет посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Потпомажу га)*.

Известилац. — Ја немам ништа против тога да се члан 16 врати у одбор.

Потпредседник. — Кад известилац прима да се овај члан 16 врати у одбор ради допуне у смислу предлога г. Михаила Поповића и г. министра финансија, онда се о њему не може више ни говорити; него се враћа у одбор и у сутрашњој седници ће се решити. —

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне.

Дневни ред ће бити продужење данашњег дневног реда.

(Седница је трајао до 1 часа по подне).

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ КЊИЖАРЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 19 СРЕДА 7 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

21 САСТАНАК

27 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 8 часова и 50 мин.

Присутна су била господа министри: председник министарског савета, министра: финансија и народне привреде.

Потпредседник — Отварам седницу и молим вас, да изволите чути протокол двадесетог састанка.

Секретар Никола Николић чита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволите чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Милош Марковић чита:

Јелена, удова пок. Ж. Тенковића из Рудника, Јефта Трифунац из Алексинца — моле за државну помоћ;

Јованка М. Бошњаић и Живко Пашић — моле да буду враћени у службу;

Милован Михаиловић, писар код истражног судије, моли да му се уваже извесне године службе;

Спасоје Паунковић из Гургуса, моли да му се врати имање, продато за порезу;

Панта Станојловић из Даросаве, моли да му не крећу кућу са земље, која је продата за порезу;

Давид Симић и још 11 трговаца из Београда, моле да се из предложеног закона о трошарини изостави одредба члана 16;

Коста Недић, учитељ у пензији, моли да му се повиси пензија; и

Мелентије Срнић из Богосавца, Данило Јелисавчић и Алекса Абдулић, практиканти и Марија Козлановска из Београда, жале се на поједине власти.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је се вратио са одсуства Андра Степановић посланик, а да сам дао по три дана одсуства г. Ђоки Анђелковићу, Мини Поповићу и Мини Косовљанину. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса закона о трошарини. На реду је члан 16, који је враћен одбору. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Никод. Милетић — По предлогу Михаила Поповића чл. 16 враћен је одбору да се измени и одбор је с погледом на предлог учинио измену члана 16, који ће гласити овако:

Члан 16. Чим овај закон ступи у живот, министар финансија наредиће попис затечених трошаринских предмета у земљи, и трошарину на њих по овом закону наплатити по одбитку већ плаћене трошарине по досадањем закону.

„Одредбе члана 6 овог закона вреде и овде. На оне нак предмете, на којима је трошарина овим законом смањена, а који се приликом пописа затеку као раније увезени и трошарином оптерећени вратиће се више наплаћена трошарина. Као доказ за више наплаћену трошарину, важиће само званични документи. Ови документи не могу бити раније датума од 40 дана, од дана кад овај закон у живот ступи.

„Ко не пријави одмах надлежној полицијској власти затечену количину, или неистините, т. ј. у мањој количини пријави, узеће му се поред наплате трошарине на укваћену количину још пет пута толика сума у име казне.

„За оне случајеве не преди одредба члана 6 овог закона."

Димитрије Ђирковић — Ја нисам могао да се сложим са одбором због онога додатка, где се каже, да ће ти документи важити најдаље за 40 дана, јер то значи да онај трговац, који је пре 40 дана набавио робу, да се томе неће вратити ништа. Нама је свима познато, господо, да трговци не могу за 40 дана своју робу да продаду, јер има робе, која лежи и за годину дана непродата, јер трговци донесу по већу количину робе, која им лежи и по дуже времена, и с тога ја дрким да овој тачци нема места, ако хоћемо праведно да судимо, иначе ако хоћемо страр да изаптеперимо, те да се ништа не врати онима, који су платили трошарину. С тога бих ја предложио да се плаћена трошарина по досадањем закону врати свима на све оне артикле, који по овом закону неће више трошарину плаћати, а тако исто да се врати и она разлика што ће се од сада по овом закону мање плаћати, а рок од 40 дана да се укине, с тога сам против овог додатка.

Митар Миљовић — Мени се чини, да је врло погрешно да се каже, да су документи оверени плаћу.

Ево од куда трговац не може да има те документе оверене плаћу. Он узима робу од трговца, који су платили већ трошарину на своју робу, и он му онда продаје робу ратуј-

неће му ту и плаћању трошарину, недајући му ућ то никаква документа оперена плаћу.

Ђока Брачинац — Овим предлогом к. Михаила Поповића учињена је само једна забуна у пројекту законском, јер мени изгледа да ће овде врена напој пословања бити тежа дара него мисле, јер ће више контати те попење комисије, него што ће бити прихода за државну касу.

Ја мислим, да све нас треба да руководи правичност, и ако се будемо ове руководили, онда би овај предлог г. Мике Поповића требао да отпадне у интересу државе и у интересу државне касе.

Ја молим 10 посланика да ме у овоме предлогу потпомогну. *(Потпомажу га).*

Тома Војничић — Ја мислим господо, да је још добро разложено ово стање код члана 16 и не би требало више ни говорити о њему.

Ја не знам, шта је ово, што се вели да ће трговци бити оштећени и да ће они изгубити. То, господо, не стоји у стварн, јер кад ми загледамо у саму ствар онда видимо да трговци неће ништа изгубити, јер ће то све потрошачи накнадити. Са ових разлога ја сам за то, да остане редакција, како је министар предложио и одбор усвојио.

Јоца Ж. Јовановић — Кад се неће хоће, да се трошарина наплаћује, онда је предлог г. Мике Поповића веома погодан да се ово, што је ослобођено трошарином, накнади овим људима, који су исту платили. Неправилно би било да трошарина остане, да се не плати на ово, што је унето у земљу, али тако исто неправо би било да се и онима, који су платили трошарину на артикле, који су сад ослобођени врати ово, што су платили, јер ви сви знате да ће се, кад закон ступи у живот укостити еспапи, који по овом закону неће плаћати трошарину, и шта ће онда да буде са онима, који су на те еспапе по раније закону трошарину платили? То би била неправда и с тога ја мислим да би требало предлог г. Поповића да усвојимо, нарочито кад знамо да се еспапи не могу за 40 дана да продају, јер би то значило да ће се они трговцима, који су робу ове четрдесет дана унели, трошарина одбити, а раније неће. Ја мислим, да се ту не одређује рок него да се еспапи попишу од онога дана, кад закон ступи у живот, па ће се онда видети, колико је еспапа, са којих треба трошарину скинути, а колико их је, на којима је треба подићи. Дакле, ја држим да никако не треба одређивати рок, јер би се тиме учинила неправда свим трговцима, који су робу раније у земљу унели.

Раша Нинић — Предлогу г. Мике Поповића са учињеном изменом одборском нема места, и с тога би требало да остане само члан 16 како је предложен и тиме би задовољили праведу, а не 16 или 20 трговаца, да монополишу то право и не плаћају ништа. Члан 16 требао би дакле, да остане како је предложен, а предлог г. Мике да отпадне, јер би се њиме учинила неправда.

Димитрије Ђирковић — Ја бих имао само једну примедбу да учиним на говор г. г. Томе и Раше, што они неће да треба да остане само члан 16, а ово да отпадне.

Немојте тако, господо, то није право, с тога ми треба да решимо ово, што је право за све, а не за поједине. И ја сам зато да остане члан 16, али у исти мах сам и за то да се предлог господина Мике Поповића усвоји, те да се људима врати раније плаћена трошарина на робу, која је овим законом ослобођена исте. И ако знам да ће бити ово, што мало пре рече један предговорник, да ће бити тежа дара него мисле, јер ћемо ми имати више да враћамо него да наплаћујемо. Ја дакле, држим да се отуда неће добити онолико, колико се замишља и молим вас да решите онако како је право.

Пера Вукићевић — На први поглед, господо, изгледа да је предлог г. Мике Поповића врло правичан, али то као што рекох само изгледа, а у ствари није. Он предлаже, да се овај виших трошарине, на оне артикле, који су били опорећени раније законом а који се сада по овом закону не наплаћује, врати трговцима према затеченој количини робе увезене само за 40 дана, од када овај закон ступи у живот. —

Ја се потпуно слажем са г. Ђирковићем односно рока. Та је мера од 40 дана са свим неправична, јер сваки трговац при набављању и поручивању неког еспапа, управља се према потрошњи тог еспапа и времену — сезони, кад га поручује, и с тога није могуће да ће наши великопродавци за 40 дана сав свој кућевни еспап распродати.

Ја држим, да је она мера, која је изнета у чл. 16 овог закона са свим неумесна и неоправдана, јер има наших трговаца, који се искључиво баве са овим артиклима, на које је трошарина велика ударена, и у великој су их количини набавили, тако да су ту сав свој капитал заграбили на дуже време, и сем тога и многи су великопродавци одавде закључили велике погодбе са трговцима из унутрашности. Без сумње је н. пр. Барловац из Београда закључио какав уговор, с којим трговцем из унутрашности. Наглашујем случај пр. у августу месецу ове год. када ће важити овај закон — да му лиферује и у одређеном времену реда извесну количину еспапа, који се сада опорећава трошарином, по извесној цени. Овај ће нови закон о трошарини да ступи у живот од дана, кад се потврди, кад га краљ потпише, а међу тим један трговац, кад је раније закључио погодбе са осталим трговинма из унутрашности, није могао знати у ову овај закон, већ је у главном рачунао на трошкове, који ће га стати до тог места, где има дотични еспап да лиферује и на трошкове количком увоза. Сад, да ли је право, да ми такве трговце, који су закључили велике продаје са трговцима из унутрашности наплаћивањем нове и неће трошарине доводимо у незгодан положај и нетитимо? Ја држим да би то било и несумесно а и неправично.

Исто тако, ја мислим, да је неправично и оно, што каже г. Ђирковић, да је незгодно да се наши трговци ослободе од оног њима трошарине, који би имали по овом закону да плаћају, јер има доста артикала, на које ће трговци по овом новом закону мању трошарину плаћати, него што су пре плаћали. Ако усвојимо оно, што неки предлажу, да се дућани наших трговаца прегледају и еспапи подложни трошарини попишу, онда би трговци могли врло лако и са стране, из приватних станова напунити своје магацине са овим артиклима, на које је по старом закону већа трошарина наплаћивана, него ли по новом, на тражити да им се плаћени износ врати, дакле, како би тако радили, било би са свим неправично и по државну касу штетно, а исто тако, било би незгодно враћати виших трошарине према декларацијама, којима се доказује колико је еспапа у земљу унето, за последњих 40 дана, пошто није искључена могућност да је дотични трговац баш по тој декларацији пријао те артикле, а онако дато м; је право овом допуном чл. 16 да тражи повраћај више плаћене трошарине. — Господо! Ја знам једног кафеџију, који је мањунио пун свој подрум са мећерон, и он нели да је то набавио за своју потребу и ако се зна, да он опет припада којем од наших трговаца, који међу тим може у своје магацинима показати само једно 1000 кила и казати да више нема и да је све распродао, у коме случају очевидно ће држава знатно мање наплатити онај виших трошарине, но што би требала да врати. Дакле, као што видите, и један и други од оних начина недодесан је и даје се изврћати.

Ја молим Народно Представништво да уме у ред праведан захтев наших трговаца, који су досто рескирали и много еспапа набавили, јер није могуће да они тај еспап за кратко време протуре; сем тога, као што сам и мало час напоменуо досто је наших одаљених трговаца закључило уговора са трговцима из унутрашности и лако ми може рок предаје уговореног еспапа да дође после ступања у живот овог закона о трошарини, а међутим, ако би овај закон, нарочито чл. 16 остао како је предложен, грдне би штете нанео тим трговцима, јер би они као продавци, морали платити ону напнадну трошарину, а продају су раније закључили, кад није било неке трошарине.

С тога ја молим Народно Представништво, да овај члан 16, као неправичан са свим избрише. Молим доволан број посланика да ме у овом предлогу потпомогну. *(Потпомажу га).*

Стевко Петровић — Предлог Михајла Поповића по мом мишљењу са свим је умесан и практичан, јер над хоћемо од трговаца да тражимо ово што је државно, треба онда и држава да врати њима ово што су јој ваше дали. Но за мене је неизгодно што се тиче овог рока, од 40 дана, па за то мислим да би та требало сасвим изоставити. А кад овај закон о трошарини ступи у живот — онда да се приступи поднесу, па што се није код трговаца да наплати, а може има држава да врати, нека му врати, те с тога слажем се са предлогом Михајла Поповића.

Михајло Веселичковић — Господо, предлог г. Михајла Поповића у колико је добар и правичан, у толико је и неостварљив — непрактичан. — А зашто? За то, што је овде реч само о шећеру и кафи. Ми збиља, видимо из пројекта овог 16 члана у закону о трошарини, да су само шећер и кафа обухваћени за поништавање зато, што се трошарина појављује на њих; међу тим остали артикли изостављени су, јер иначе према старом закону већом трошарином оптерећени, но на против олакшани. Према томе предлогом г. Поповића имала би се трошарина, која се сваћије вратити. Но будимо потпуно уверени, да се трговца нису преварили у томе да унесе велику количину сеспапа, за које иначе имали потребе да унесе још пре месец дана, пре закона о трошарини. С тога будимо спокојни о томе јер ово што се затекло код трговаца, то је у врло малој количини и нека је трех на нашу душу, што ће они на неколико кила или неколико тућета или барем изгубити трошарину коју су платили, продаће они то за извесно време и неће ништа изгубити.

Хоћу да поновим опет о чл. 16 и да кажем како би требало да буде. Предлог Михајла Поповића, као што велим, не би требало да се усвоји, а требало би да се дода ово: да се попис огранчи на велико продавце т. ј. од 300 кгр. шећера, 100 кгр. кафе на више.

Баш мало пре г. Вукићевић што је напоменуо, да може бити трговаца великопродаваца, који су закључили уговоре са појединим трговинама, из унутрашности за шећер и кафу, баш та његова напомена даје ми повода и довољно доказа да се збиља великопродавцима неће онаком дочином учинити штета, него ће се напротив учинити малопродавцима, за то, што су они уговором обезбеђени, а овај им је продао извесан број сандука шећера или кафе и т. д. И кад би било то, да се попис извршио на малопродавцима, онда им је од тих великопродаваца већ накламена половина трошарине, са обзиром на све што знамо врло добро из предпрошле године, говорећи им: трошарина, кад ступи, у живот, сигурно ће сандук шећера 10 дин. скупље платити, а ово ја ти дајем за 5 динара јевтиније, на што ти у место 5 сандука не би узео 10; или ако му који из унутрашности поручи 10, великопродавац му шаље 20 сандука. Према томе, овај је већ наплатио пола трошарине. На ако се попис врши код њега не ликопродавца, неће се наћи код њега, него код малопродавца, а то знаци, да је Барловац или Обрадовић већ пола наплатио, а држава пописом по други пут, имала би наплатити од малопродаваца. С тога неправедно би било, да се попис врше и код малопродаваца, но треба да се огранчи само на великопродавце. Разуме се тек, да се мора прецизовати до колике се количине мора на велико рачунати и попис извршити. Што се пак од појединих предговорника чуло, да би пописивање и наплата на увезени шећер и кафу било неправедно, јер неће није право да држава упропашћује наше трговце, то не стоји. Господа трговци, као хоће, да у пода рибу ловљају, нико им није крив зато ако претрпе и штету. Држуће и није, а ми не смемо напустити државне интересе за љубав појединих личности; ако су они нагомилали толике сеспапе без потребе, нико их није силом натерао, но су сами рескирали за добит, па тако нека и штету претрпе ако их снађе.

Памтите, господо, да вам наведем овај пример. 1876 године, државни интереси, ратна несрећа и непријатељ упропастила је нас цео тимочки и скоро цео источни крај Србије, на кад смо тражили од државе помоћи, добили смо од на родног представништва и садашње владе одговор овакав: „то је државна срећа и несрећа и ратне непријатеље, а захтевали су државни интереси, да се ступи у рат, на чија је ливада или њива била поред пута, та је морала да пропадне, тако сте и ви морали бити жртва државним интересима". Ми смо заиста много претрпели, а нисмо потпомогнути. На кад је заиста много претрпели, а нисмо потпомогнути. На кад је онда налагао државни интерес, да ми цео један крај скоро пропаднемо чему смо и најмање сами криви, тако је исто и овде државни интерес, на нека пропадне један Барловац или други сиша Обрадовић, они су бар сами својевољно у ту шпекулацију залазили, и зар сада да за љубав њих неколико трговаца, да нагушимо државне интересе, то ни као посланици нећемо да чинимо.

Али опет да се не огрешимо, треба, да се попис ограничи само на великопродавце, који су толико патриоте, те су пре месец дана, под старим зак. о трошарини, бојећи се новог, увезли у Србију суму од 3 милиона кила шећера. Господо, то није ситна стварь, они заиста нису могли за то кратко време да увезу толику количину, него су то чинили из много ранијег времена.

Даље, кад тако чине господа трговци, онда су они сами јарок, ито пропадају, а није ми крива влада или Скупштина. Они треба да буду трговци у правом смислу, јер кад су хтели да као трговци рескирају, онда треба да и штету претрпе, а за то им нико није крив.

С тога вас молим, да се попис огранчи само на великопродавце, из напред поменутих разлога, из којих разлога било би правично и поштено, а нећемо се огрешити, о нашу савест, ако донесемо измену у овај члан, коју овако стављам: „Али попис и наплата да се изврши на великопродавцима, и то од 300 кл. шећера и 100 кл. кафе на више".

За то молим 10 посланика да ме потпомогну, у овом моји предлогу. (*Не потпомажу га. Чује се: да се реши.*)

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (*Јесте*). — Онда имаћу реч још ова господа: Јованча Стојановић, Стојан Станковић, Анта Радосављевић, Јован Шелмић, Новак Милошевић и Стеван Ристић.

Драгомир Рајковић — И ја сам се јавио за реч још јуче.

Потпредседник — Јесте; и ви ћете добити реч.

Јованча Стојановић — Господо, тешко је овде потрошити право, да ли ћемо да задовољимо трговце или масу. Једни су од говорника бранили ово неколико трговаца 10 — 15, који су овде у Београду. То ми изгледа да градимо онда један закон у интересу неколико људи, а остале да оставимо на широкоп пољу.

С тога треба добро да размислимо и за једне и за друге, и ја мислим да би најбоље било, да овај члан 16 остане онакав, као што је, а никако другче, да се не мења. Јер што каже г. Пера Вукићевић то стоји, да има трговаца, који ће се тиме општити, јер имаћу уговоре са трговцима из унутрашности. Али, господо, ми не треба да будемо једностране, да за љубав неколико трговаца општемо државну касу и људе, који раде са малим капиталима.

С тога треба да будемо према свима једнаки. Нема смисла што се каже да ћемо тим људима напети штете, не, господо они ће да дигну цене артиклима, и тај ће рачун да сколоне по закону о новој трошарини, па ћемо све то ми да плаћамо.

Што каже г. Димитрије Ђирковић, и жестоко брани те великопродавце, ја готово немам ништа против тога.

Али ја знам, кад смо решавали још о сеоским дућанима, да је он говорио, како је тамо грдна несрећа, како влада демонализација, ја сам ну и тако нешто казао, а и сад му кажем, да нема смисла што их он онде брани. Ти велики трговци, кад су чули за овај закон, они су похитали да донесу што више сеспапа, на ниху: ми ћемо овде да подигнемо скупљу цену и тиме да се користимо. Они су на тај начин довукли велику количину и смештили у магазе и платили на то ону стару јевтинију трошарину, а хтели су после да продају по овој скупљој трошарини и тиме да се користе.

Ја вас, с тога, молим да се добро размислимо, и да не можемо овде да заступамо извесан мали број људи, него смо дужни све да заступамо подједнако.

Ја сам за то да овај члан остане овако како је предложио Мика Поповић и за то ћу гласати.

Стојан Стаиковић — Јуче смо имали само код овог члана говорити о три а сад о четири предлога, и човек не може сад да се реши за који ће да гласа. Кад се све то узме у рачун, ја ће онда цео предлога. Ја ћу да се трошарина укине.

Овим се законом ништа не ослобођава потрошач, и ја смем да тврдим да је још сад почела да се наплаћује трошарина по унутрашности, знам да је већ скупља кафа и шећер. До душе згодан је предлог г. Мике Поповића, али кад су изнашли још и предлози Пере Вукићевића, Веселиновића, на чак ту је и одборов предлог, онда просто човек не зна ништа да се реши. И ја мислим да је најзгодније бити да усвојимо овај члан 16 онако, како смо јуче о њему дебатовали. (Одобравање).

И онда тиме отпадају остали предлози. Тако је исто и са предлогом одбора, што је предложио 40 дана, тиме потрошачи ништа не добијају, јер су они већ почели да плаћају трошарину. С тога сам ја за овај члан 16, да остане овакав какав је.

Аћта Радосављевић — Ја сам и јуче био против овог 16 члана, па то сам и данас. Предлог г. Мике Поповића праведне само пометне у овоме послу, и више ћемо доплатити него што ћемо отуд имати користи.

Ја сам мишљења да останемо при томе, да кад су људи већ стекли права по закону, да тако и остане. Каже се да ће се они користити, па нека се користе и то су српска држављани а нису странци.

С тога, кад су ти људи добили то право раније законом и платили пропису трошарину, не дирајмо их попона, и ја сам за то да се овај члан изврше са свим

Јован Шолинић — Господо, по моје дубоком уверењу, ја држим да ствар стоји овако. Кад су трговци узели извесну суму шећера и кафе у одређене месту, они су платили и трошарину по староме. Питам ја сада те трговце, хоће ли они ову трошарину да наплаћују и малопродавцима и сељацима по цени по којој су они платили? Боже сачувај. Они ће од њих да наплаћују по новом закону о трошарини. И кад то стоји онда сам ја за овај члан 16 да остане какав је.

Стеван Ристић — И ја сам устао да проговорим нешколико речи о овоме члану. Ми смо, господо, позвани, да делимо срећу и несрећу народу српском. Овде се чује глас да тај терет. Ја као што видим трошарина је повишена само на кафу и шећер, има још неких предмета, али то је врло мала сума. Кад бих ја знао, да ће тај терет заиста пасти на трговце, ја не бих примио овај члан 16, али кад ја знам да ће то да плати српски народ, ја не могу гласити да се он укине, већ морам гласати да остане овакав како што је предложен. Ова је трошарина и раније постојала, а сад је само повишена.

Новак Милошевић — Јуче сам имао расположена да примим овај члан са додатком г. Мике Поповића. Овде се говори да ће бити пометње при извођењу његовом. Ту нема никакве пометње. Јер, господо, ако сме напли да је право да плате већу трошарину на предмете, на које су већ једаред платили, тако исто је право, да се и они људи, који су већ платили већу трошарину, да им се тај вишак врати натраг. Нема бојазни да ће бити много оних артикала, који сад плаћају већу трошарину него што су пре плаћали. Јер зна се, да су њима трговци знали, кад се закључивао уговор са Аустро Угарском, на које артикле Србија има права да удара трошарину, па су тих артикала пајвише и довезли. Што ће се сад артикли, који су платили трошарину по старом закону оптеретити са већом трошарином и морати да доплате извесан вишак, нема пити од стране наше неправде, пити од стране г. министра финансија, нама је г. министар финансија казао, да закони у том смотрењу имају повратне силе.

С друге стране ми имамо права да ту меру увеземо, јер ви знате да је закон о трошарини још 1891 год. донесен и успојену стопу на шећер и кафу, нисмо могли наплаћивати, што нам је сметао стари уговор са Аустро-Угарском. Доцле ово није учињено изгледа, то да нису могле знати. И према тоне закону о трошарини плаћа трговац су знали, на које ће се артикле поновити трошарина. И кад су они то знали, они су те артикле увозили у великој количини извесно у намери да се користе, ако се на те артикле не примени нов закон о трошарини. Разуме се т. ј. због ризик трговачки да добију или да изгубе. Но на то ми не треба ништа да се обзиремо. Ако ми налазимо да је право да трговци доплате више трошарина на унесене ствари, на које је повишена трошарина, ако ми налазимо да је у интересу државном да ту меру, која се чл. 16 предлаже, усвојимо, ми и треба да је усвојимо, и не треба да се бунимо предлогом г. Мике Поповића. Према наведеним разлозима ја сам мишљења да се чл. 16 усвоји са допуном г. Мике Поповића.

Тако је исто физиолошка истина, да заиста то, што изгледа сељаком сталежу највећа ствар, то је једна велика потреба за варошки сталеж. Што не ударите трошарину на месо? Извесно за то, што се месо једе и у селима. Што не ударите трошарину на маиво? За то што га сви једете. За варошки сталеж који се бави мирним животом пиринач је велика потреба као год што је за сеоски сталеж кромпир.

Ја резервишем себи право, да односно овога говорим на другом читању, али сад опет попона кажем, ако се хоће да учини дело праведе, онда држава нема права, да да повратну силу овом закону, с тога што не наплаћује трошарину од потрошача него антиципира и наплаћује много раније од онога чији је тај еспап.

Драгомир Рајовић — На прави месту хоћу да кажем да је дужност државе, да је дужност Народног Представништва, да уједини право сваког појединца насупрам свију и насупрам државе. Овим што се данас предлаже гази се тај принцип. Овде су изнесени неки разлози, да с тога, што има само извесан број сеоских грађана, који ће повући извесну штету, да с тога они могу да је новуку. Не, господо, држава је дужна да штити интересе сваког појединца. Ако су у питању интереси једног једиког грађанина, и за његове интересе мора да се држава брине и преко тих интереса не може да се пређе. То што је унесени велики еспап у земљу, то је доказ да су ту велики друштвени интереси ангажовани, а над којим друштвени, разумем и државни посредством појединаца, који су у томе послу радили.

Према томе, дакле, тај разлог, што ће тај терет да падне на појединце, неправедан је и не може имати никакве предности. Г. Мика Поповић цео свој зучерашњи говор основао је на једној предпоставци. Он је казао, трошарину ће плаћати потрошачи и према томе и ако буде вишка у плаћању трошарине неће од тога ништа штетовати трговци колонијалисте. Није тако, господо. По закону је друкчије. То што је он казао не стоји. Плаћање колонијалисте ту повишену трошарину; њихов је еспап, у њиховим је рукама и оне ће тај еспап тек доцније да продају. Питаље је ту, господо, о опасности, о штети, које може да буде. Мислите ли ви, господо, да код један човек који еспап по извесној цени, па тај еспап падне у цени, зар он ту не рескира, да ће имати штете? На тамните случај даље да еспап може да изгори на да тога процесту трговца може да други покраде или да може да банкротира онај дегаљиста, коме је еспап предао, па да не може еспап да наплати. Дакле не стоји то да ће трошарину платити потрошач. Еспап још једнако је на колонијалистима и он још стоји на њиховом ризику. Према таком ставу ствари не стоје ове разлози да трошарину плаћају одиах потрошачи, потрошачи ће је може бити доцније платити. али ипе но што је они плате то све стоји на терету колонијалиста.

Тако исто не стоји ни овај разлог г. министра финансија што је он казао, да ће великопродаји моћи да продају еспап јефтиније и да би се као тиме чинила нека неправда малопродавцима. Ствар, господо, не стоји тако. Малопродавци не

кућују еспап непосредно са стране, него великопродајни продају свој еспап преко малопродаваца. И сва би добит била за потрошаче, што би робу већ увезену добили јефтиније од оне, која ће се тек у будуће увести доцније. Дакле од тога потрошачи би само имали добити. Велико-продавци не продају сами ту робу, но је продају прекo мало продаваца; они је доносе у велико и после је дају онима, који је на мало продају, а мало-продавци продају ту робу потрошачима. Дакле нема ту конкуренције између мало-продаваца и велико-продаваца, и не би било оних неправедних односа у конкуренцији, о којима је г. министар говорио.

Велико-продавци доносе еспап у велико и они разкућују у односима цене према жетви пшенице или шећерне трске или других материја из којих се шећер производи; главно је да је на њима ризик, ако тај еспап пропадне, ако се поквари, ако банкротира онај, коме они тај еспап повере. Све то говори у прилог томе, да тај терет, ризик, стоји на велико-продавцима, и ми кад решавамо ово питање треба да сматрамо еспапе о којима је реч као робу велико-продаваца, јер они рескирају да изгубе све и да постану просјаци. У таком случају не стоји то, што је Веселиновић казао, да не мари ништа да неколико њих због тога падну. Држава не сме уништити напрадак ни једном појединцу. Бар главна дужност државе и јесте да осигура сваког појединца на страни свију и на страни државе. То никако не може се дозволити што г. Веселиновић каже, јер кад би тако радили где би томе била граница? Онда би значило да само већина има права а мањина да је неправна. Не, господо! У правној држави, у држави са представничким системом, треба да је тјемачно право сваког појединца, па био он богат или сиромах. Питање је овде, да ли је право што се мисли да учини? Ја мислим да сам доказао да ова мера није праведна и онда је не треба усвојити, јер не сме се ничије право нарушавати.

Тако исто не стоји ни онај разлог г. министра финансија о повратној сили закона фискалних (финансијских). Он је навео један случај, који нема никакве везе и сличности са овим што је данас. Он је навео за пример, да један грађанин купи једно непокретно имање и плаћа на 8 три — четири процента за извесно време, али од једанпут дођаше нов закон по коме мора да плаћа десет процената. То, господо, није никакав пример. Прво разлика је између покретности и непокретности, и што се тиче продаје и куповине, непокретно имање купује један човек за дуже време и ту је уложен један умртвљен капитал од кога се тражи извесна рента, а покретност се брзо и продаје и купује. Ту је једна битна разлика у праву и у државини. Друго је то, што ће доћи неки нов порез за у будуће, а не за ово, што је већ у рукама трговаца; нека се наплаћује повишена трошарина на еспапе, који се у будуће увезу, али нема основа да се она наплаћује у натрат, на еспапе, који трговци већ у рукама имају. Ја нисам да се ретроактивном силом овога закона чини једна неправда извесном броју српских грађана.

Тако исто, неумесно је и немотуће је ствар ово, што је г. Мика Поповић предложио, да треба судима вратити паре — ону диференцију на увезене еспапе, на које је по новом закону смањена трошарина. Овде, господо, вреди она изрека: summa jus, summa injuria — крајње право, крајња неправда.

Треба видети шта је могуће, како ће да се употреби, на шта ће се поништавати. Ево, господо, шта може да се деси. Дођи ће чиновник да поништи еспап. Трговац ће да каже, ја имам код мене таквих еспапа, на које је спуштена трошарина. Код њега се поништи тај еспап, и сад тај трговац може да пренесе тај еспап код другог трговца, и опет да се поништи. Овај други трговац може да пренесе тај исти еспап код свог пријатеља Мике, Стеве, на да се тај исти еспап и по трећи и четврти пут поништје. И трговци просто могу да терају једну комедију с државом. Еспапи, господо, то су покретне ствари, које могу да се преносе и тако би усвојили доцњу г. Поповића, могли би неколико пута да оваквакву државну касу. Ми такву доцњу не треба да примимо, да не доведемо министра у немогућност да закон изврши и да га не изложимо опасности, да послашници после не поднесе предлог Скупштини да се да под суд, као што је сад поднесен предлог да се министри прошле либералне владе дају под суд.

Нигде у свету не врађају се на државне касе они приходи, које је она примила. Сад ће ово бити мода, нова практика. И као што је немогуће или бар неома би тешко било тачно констатовати колико треба вратити трговцима трошарине на увезене еспапе на које је смањена трошарина, тако је исто велика тешкоћа навраћивати ваинаг трошарине у натрат на кафу и шећер, на остале предмете, на које је трошарина повишена, који су већ у земљу увезени. Узмимо за пример рибу. Поштo је рибе интересена трошарином са 100 динара, у будуће нико неће рибу ни доносити, и зар би сад право било да се толика трошарина наплати на рибу, која се затекне у рукама трговаца.

Говорићу доцније на другом читању још о самој мери, која је уведена и на кафу и на шећер и на пиринач; јер ја овде видим једну ствар, и мени изгледа, као да је она влада и она Скупштина само за већину и изгледнто за селачки сталеж. То није тако. Не стоји то, да је пиринач ствар луксузна, не стоји то, да су луксузне ствари кафа и шећер. То је једна потреба према начину живота. Друкчије се храни један човек, који води живот миран, без покретања, који се бави књигом, који се бави трговином, који не прави физичке напоре, а друкчије се храни онај, који прави физичке напоре.

Нека сиротиње само но селима; него има сиротиње и по варошима и за ту сиротињу у варошима и кафа и шећер и пиринач велика је потреба према начину њихова живота, а ви сте потегли на удараи једну велику невероватну меру на потребе тога варошког сталежа и света.

Код паметног света, господо, чај и стока друкчије се храни, за ману и лакшу службу и стока се са сеном друкчије храни него она која тешку службу врши; друкчије се храни један коњ који врше терете, а друкчије онај који се употребљава само за лаку службу.

Министар финансија М. Вујић. — После моје јучерашње изјаве ја не бих имао потребе да ваше говорим. Ја сам казао разлоге, који по практици оправдавају овај поступак, али тако исто казао сам вам и разлоге тешкоће, а и ви сте изнели разлоге практичке, који стварају такве тешкоће, да сам ја рекао, са сним са уверењем, да неки може бити све једно, али признајем, да има таких тешкоћа за извршење, које се још умножавају предлогом Михаила Поповића, против кога ја немам ништа, јер је он логичка последица, али нема сумње, да би он још више отежавао извршење овог члана 16. За мене је јасно да ствар на чисто изведена стоји овако. На артиклима оних, на којима се сад повишава трошарина, био је јак увоз, ту није требало да буде никакогг откривања тајне ма од чије стране; већ самим закључењем Уговора с Аустро-Угарском. То је обелодањено и знало се да ће то ступити у живот. Дакле, сви ти артикли на које је повишена трошарина, увезени су у већој мери и сад ти ће артикли да се крију и тешко их је хватати, и према томе, тешко је опредемити границе, где ћемо се заустављати с пописом. Што се тиче артикала, на које је трошарина смањена према уговору, разуме се, да ти артикли нису ни увожени, дакле нема опасности с те стране, да ће се појавити велики квантум те робе. Сви увозни тих артикала побегавали су те артикле и уносили су их само у толикој мери да сало дневне потребе подмире. Међу тим, какву ће опасност бити при попису? Биће опасност та, што ће бити подметања неких артикала, који су и у земљи произведени и који су као неспособни за продају — укварени. Сваколико дакле, тај дометак створиће и умножиће тешкоће. Ја дакле, признајем да је доиста тешко извршење, и оно више стоји као једна мера, која се може извести само до неке, само онде, где су у њеним квантумима прибране робе, код којих је трошарина повишена.

Ја не бих ништа више рекао, да сам ја мислио, да ће ово бити јасно, пре но што се будемо одлучили, какве тешкоће стоје. Што се тиче оправданости овог члана 16 и пред науком и пред практиком, ја морам да узмем реч због онога, што је г.

Рајовић казао, да не стоје разлози, које сам ја изнео и које је изнео г. Мих. Поповић. Прво, морам да узмем у одбрану разлоге г. Михаила Поповића, који није овде. Он каже да не стоји разлог г. Мих. Поповића, да трошарина не пада на другог, него да је плаћа сам трговац. Ја нечам потребе да казем што друго, него оно, да тај разлог стоји и по науци и по практици. То је јасно по науци, да се трошарина сваљује само на потрошаче. У науци се износе разлози против оних посредних пореза, а у начелу се не зна у колико ће мери ко подићи ту порезу. Али да трошарину плаћа потрошач у то данас нико у науци не сумња. Трговац је само посредник, преко кога се то наплаћује, јер држава не може да наплаћује ту трошарину од сваког појединог потрошача, него држава хвата трошарину од продавца, а продавац сваљује ту трошарину на потрошача.

Варијације могу да наступе у ценама. Оне могу да буду колико корисне за продавца толико и за купца о томе нема спора.

Наука је у начелу осудила у опште посредну порезу, али она је по неволи државној, финансијској уведена.

Стоји потпуно оно што је јуче г. Михаило Поповић казао, а то је да трошарину плаћа само потрошач и нико више.

Сад да пођемо даље.

У главноме само морам да одговорим на оно, што је г. Рајовић казао, да не стоји разлог, који сам ја изнео, да се услови конкуренције међају. Ја држим, да то у стварн стоји и то није моје мишљење, него је то мишљење науке и практике. Ја нисам ништа ново унео, него сам само изнео оно, што постоји у науци и практици и што је и она утврдила. да се ти услови конкуренције међају и ако наука греши онда грешим и ја. Трговац, који је унео велики квантум робе под маљом трошарином сад може, према потреби, да повиша од добити, коју му новчање даје, с тога што је раније мању трошарину платио; може да поништи и 70—80 од сто од разлике и она може да суђије све оне, који сад увозе те артикле. То је тако чисто и јасно да о томе не треба да се говори: једино је тај разлог правде, који ме је руководио те сам у последњем моменту пристао да члан 16 у пројект унесем, с тога што великопоседавци стоје у једном привилегисаном, монополисаном положају, на штету малопоседавца и место што би корист од трошарине требала да се прибира у државну касу, то би је они прибрали у свој џеп.

Сад морам да се пратим на други разлог, и то је на оно, што г. Рајовић вели да не стоји оно, што сам ја казао о повратној сили. Он вели кафа и шећер није једно исто, а ја бих могао на то само да кажем да и кафа и шећер нису једно исто, а и то су други предмети пореска, само што је једно предмет, непосредне а друго предмет посредне порезе, и што што се код облика непосредне порезе може да повишава пореска стопа, исто тако може да се повишава пореза и на трошаринске артикле са којима трговци тргују, и код држава повишава порезу она мера те услове — цене и код покретних и код непокретних ствари.

Драгомир Рајовић — То је праћање патраг.

Министар финансија М. Вујић — Ово није, господин Рајовићу, праћање патраг, јер је ово исти случај као и горњи, трговац је просто аконтирао државу, па ће доцније да наплати ту трошарину од потрошача, дакле то није праћање патраг. И ово држава наплаћује од трговца, што ће они да наплате од свих потрошача. То дакле плаћано ни сам а не наплаћује трговац.

Толико сам сматрао за дужност са своје стране, да одговорим на приговор г. Рајовића.

Драгомир Рајовић — Потпуно би било онако као што г. министар каже, кад би нама наплате трошарине било онакве, какав се претпостављао, а не овакав, какав је садашњи закључак. Кад би се трошарина наплаћивала у оном моменту, кад потрошач од трговца купи осван, то би било са свим тако као што г. министар каже, али то није, него се она наплаћује за годину дана у напред, а од тога времена на докле осван дође у руке потрошача, он може изгорети, може цену да промени или трговац да банкротира. (Жагор. Чује се: то није лично објашњење).

Потпредседник — Претрес је свршен. — Приступићемо гласању. Код чл. 16 има два предлога, који су исте садржине. Први је г. Ђоке Брачинца а други г. Пеге Вукићевића. Предлог г. Брачинца гласи: „Да се предлог г. Михајла Поповића заједно са чл. 16 укине", а предлог г. Вукићевића гласи: „Да се предлог г. Михајла Поповића укине."

Димитрије Ђирковић — Ја сам јуче такав исти предлог поднео и он је потпомогнут.

Потпредседник — Дакле гласаће се о предлозима г.г. Брачинца, Вукићевића и Ђирковића, који једно исто значе. Ко је за њихов предлог, нека седи, ко је против нека устане? (*Већина је устала.*) — Већина је устала и према томе предлози су одбачени.

Сад ћемо гласати о чл. 16 како је написан у одбору.

Ко је за то, да се чл. 16 прими онако како га је одбор предложио, нека седи, ко је против, нека устане? (*Већина седи*) Објављујем да је чл. 16 усвојен, као га је одбор предложио.

Известилац прочита чл. 17.

Андра Ђорђевић — Господо, и ако на први мах изгледа, да је садржина овога члана ситна ствар, ипак ова је ствар врлина, као што ћете сад видети. Ја устајем да говорим против оне редакције. јер се она не слаже са науком ни с Уставом. Ала, пре него што бих предложио другу, правилну редакцију, ја ћу ради јасније разувезања моје редакције, да објасним, које фазе законя у својој изради морају да прођу, јер их има доста, којима то није познато.

При изради закона, закони од дана коначног потврђења у Н. Скупштини, па до дана обнародовања, имају да прођу извесне фазе или мене.

Пошто је Скупштина коначно потврдила или усвојила какав законски предлог, он још није постао потпуни закон, нему је за то потребна још и потврда краљева, — краљева санкција. То је акт његове законодавне власти. То је његово одобрење закона, тиме он учествује у изради закона, и тек на тој начин добија се израда новог закона. Тек тада предлог законски постаје *законом*, ну он треба да постане и *изврши*ван т. ј. да добије своју извршну снагу, онако исто, као што то бива и са пресудама судским. То је т. зв. *проглашавање закона*, или како се у науци зове *промулгација закона*. То проглашавање чини влада сама, али не нише као законодавна власт, већ као шеф извршне власти: он даје наредбу: да се нов закон изврши, и докле год му он наредбу не нада, дотле закон још нема извршне снаге ни за власти ни за грађане.

Да би пак нов закон имао обавезну снагу, грађани треба протеклно да знају садржину закона, треба да буду у могућности, да имају времена, да сазнају садржину новог закона; а да се то постигне, потребно је: да се закон обнародује. И то је сад трећи акт. И ово што у чл. 117 Устава и стоји да никакав закон не може имати обавезну снагу, док се не обнародује начином, који је законом одређно. И тако дакле, кад је закон написан и потписан он нема обавезне снаге за грађане док се год не обнародује. А ко то чини? Чине надлежни министри. С тога ја мислим, да вам је сада јасна она формула, која стоји у почетку сваког закона: „проглашавамо и објављујемо снима и свакоме да је Народна Скупштина решила и да смо ми потврдили и потврђујемо и т. д." Отуда стоји и у чл. 43 Устава да Краљ утврђује и проглашује законе и да ни један закон не може важити док га Краљ не прогласи. После проглашавања закона долази обнародивање истог закона. И сад ја питам: Може ли законодавац тражити од грађана да знају закон још док он није обнародован, већ тек кад га Краљ у 4 дана потпише, кад се онако у чл. 17 каже: да овај закон ступа у живот кад га Краљ потпише. Ја држим и мислим да ћете се и ви са мном у томе сложити да би тако захтевање било са свим неприкладно. А међу тим, као што рекох, овде стоји, да овај закон важи од кад га Краљ потпише. Ја мислим да се не може тражити да овај закон,

који је рађен овде у Београду преди одмах, чим га Краљ потпише и да оне грађане око Златибора или из Крајинског округа, док се он не обнародује и док они садржину његову не сазнају, или бар док ми се не да прилике да садржину тог новог закона саопштимо. Ради тога, господо, сваки постоји у свету нарочење да један нов закон не може да преди пре истека извесног рока од дана, кад је обнародован, т. ј. од дана, кад је дата могућност грађанима да се упознају с новим законом, па тек после истека тога рока добија његова обавезна сила за све држављане. Истина код нас има једно нарочење још од 1850 године у коме се каже: да ће нов закон имати обавезне силе тек, кад прође 30 дана од дана потписа владаочева, то је нарочење са свим погрешно с тога што овај рок од 30 дана почиње да се рачуна од дана потписа владаочевог. Тиме није ништа добивено с тога, што од дана потписа до дана обнародовања тог закона може проћи и 40 дана, дакле, по томе нарочењу закон би могао имати обавезну силу пре него што се обнародује. У другим државама постоје сличијална нарочења како се обнародују закони и остало је нарочито прехе, које се у нашим зове Vakalio legis после ког ће тај закон предети. Према томе нашто сам у неколико речи изложио целу процедуру, кроз коју закон мора да прође па да има обавезне силе, у интересу да би се обележила тачно декларациона линија од ког времена траје влада овог новог закона а кад престаје већ старога, ја ћу предложити овакву редакцију овога члана:

„Закон овај почеће да важи трећега дана, а по истеку овог дана, којега буде обнародован у Српским Новинама."

Молим 10 посланика да ме у овоме мом предлогу потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Министар финансија је М. Вујић — Теориски разлози, које је изнео г. Андра Ђорђевић и до сад су често изношени, и досад је говорено како је врло незгодно, кад се каже да закон ступа у живот, од кад га Краљ потпише још док није публикован и обнародован. Ја не бих имао ништа против тога да се то регулише нарочитим законом, од кад ће један закон ступити у живот, те да се једном ова ствар доведе у ред према правним појмовима, јер досета грађани треба да знају од кад један закон почиње да има обавезне силе. Признајући господо, ово што је поштовани предговорник изнео, да је оваква формула доста незгодна, моран рећи да је онет тим незгодан моменат набран, кад ће та новина, коју је он предложио да се уведе. Кад би ту новину сада увели имали би смо и сувише рђаних последица. Незгода је већ у овоме закону и та, што он мора као и сви остали законски предлози да се два пут чита. Сад после првог читања већ наши трговци знају, у ком је смислу овај закон усвојен и према томе ће да удешавају разменталј свију еспапа, затим ће онет после 5 дана доћи друго читање овог закона и ако би ми још оставили неколико дана, после којих ће овај закон имати обавезне силе, онда би смо дошли до апсолутне непразњивости овога закона и промашили би овај циљ, због кога говоримо о овом чл. 16. С тога следишта ја бих молио да за сада остане стара формула у овоме закону а после кад буде згодније време можемо радо усвојити предлог г. Андре Ђорђевића.

Пера Вукићевић. — И ја сам, господо, за предлог г. Андре Ђорђевића. И ако по мишљењу г. мин. финансија овај закон не би се могао извршити, ако би се усвојило нанети предлог, шпак ја мислим да би онет било са свим потребно, ако би овај чл. 17 остао како је прочитан. Без сумње, нама је свима познато, да су до сада доношени закони, који су одмах предели после потписа владаочевог. Сећам се једнога закона о штампи, који је ако данас донет у Скупштини а сутра је већ примењиван у свима нашим судовима. С тога је предлог г. Андре Ђорђевића од врло велике важности и ако је једна новина. Кад министар финансије признаје да је овај закон нанет на јавност и да је већ познат нашим трговцима, онда неће ништа шкодити, што ће се усвојити овај предлог г. Ђорђевића.

То је моје мишљење и за то сам за овај предлог, јер ми не можемо заиста тражити од грађана да изнесни закон знају и да му се покоравају, док се он не обнародује и док се они са садржином његовом не упознају а за то је потребно најмање 7 или 10 дана после обнародовања.

Димитрије Мариновић. — Ја бих молио Скупштину да преко ове ствари не прелази тако брзо, пошто она није мала већ врло важна ствар, на коју треба да обратимо велику пажњу, ако хоћемо да назимо на чување устава. Но може мислењу оваквог закон, који има у себи један члан, у ком се вели: да овај закон ступа у живот, од кад га Краљ потпише, стоји у противности са нарочењима устава. Тај закон носи у самом себи свеочаиство о своју противуставности. Ја знате да Скупштина нема права да гази устав, већ јој је на против дужност да га што више чува до повреда и кад се у Уставу каже, да ни један закон не може имати обавезне силе, док се не обнародује, онда ни не можете од тога овај закон изузети; не можете рећи да ово нарочење уставно преди ка један закон а за други да не преди. Ја не знам кад је управо постала ова формула да један закон преди, од кад га Краљ потпише, али би, чини ми се, могао да докажем како је она постала. У старом Уставу од 1838 год. никако није стајало од кад ће закон ступити у живот, од кад ће имати извршну силу према држављанима као што није у њему било ни оне одредбе, која је у нов Устав унесена: да закони немају повратне силе на штету раније стечених права. У грађанском законику, који су регулисана приватни односи између држављана изложени су неки општи принципи, о томе, како постају закони, како они немају повратне силе, али поменуто од кад ће закон имати извршне силе и тек 1853 год. донета је једна уредба, којом је прописано да сваки закон добија извршну силу после 30 дана, од кад га владалац потпише.

То што је остављен тај рок, учињено је зато, што онда обнародоване закона није било, као што је сад, да се само штампа закон у службеним новинама, него је било тако, да се он у срезовима на збору читао. И то је био онда начин, на који су се закони обнародовали, па за то је остављено толико рока од 30 дана, од дана потписа књежевог, јер се претпостављало, да се у току тога рока од 30 дана може сруда извршити обнародовање закона. Но знао је тадања законодавац, да може бити случајева, да једном закону или што света да се одмах обнародује, или да треба сачекати какав уџуства за његово извршење, па је у тој уредби и то казао да један закон може добити извршну силу и за краће или дуже рок, ако се у том закону изречно тако нареди. Напримену један закон изиће сад у Јулу месецу, али се каже, овај закон почеће да важи од 1 јануара, а то је било онда, кад се имала да напишу уџуства, или какви формулари, као што се то чини при великим комликованим законицима, као што је грађански законик, кривични и грађански судски поступак, и други. Ту се обично увек остаља дуги рок. Али може законодавац по томе онлашћењу да остани и мањи рок. На пример сахо та уредба од 1853 год где се каже, кад добија закон извршну силу, могла је да има и мањи рок за обнародовање, па да баш важи и од дана потписа владаочевог, јер се овај закон не тиче толико народа, колико државних власти. Дакле, ја молим опет Народну Скупштину да обрати пажњу, и да не дозусти код овог закона да се устав погази, јер ово што наводи министар финансија, то су врло слаби разлози; јер кад он каже: да један закон, који се два пут чита, има толико времена да се спреме они, који после државу да оптете, они онда и без оне наредбе имају довољно времена за то. Међу тим, треба да знате, ми смо имали горког искуства од тога, што је закон ступао одмах у живот, и што је човек да се практикује да закони потпише предети, од кад га Краљ потпише. Верујте да је остављен ми какав рок за обнародоване оне алокобне резолуције, не би се можда онако крваво извршила Немојте да улазимо у једну противзаконитост без нужде, јер се опет познавам, не може закону дати извршна сила, док не буде обнародован.

Михајло Стојаковић. — Може бити, да са теориске стране, има места предлогу Андре Ђорђевића, да се закон не уводи у важност одмах после потписа краљевог, него тек после

неког времена, пошто се обнародује. Ја се не разумем у теорији, и нећу да се противим томе, јер нисам стручан, али знам то, да у оној прилици овај предлог не би имао са практичне стране много разлога. Без сумње, није рђаво, да грађани знају закон, и оне дужности своје, које им он доноси, али питање је, да ли ће их знати, ако се остави пет-шест или још више дана рока. Питање је, да ли се те дужности знају бар и из оних старијих закона? — Ја сумњам и држим да би са продужавањем узалудно губили само у времену, за то сам да треба оставити редакцију онако, како је поднета.

Тома Вујчић. — Ако би се усвојило предлог Андре Ђорђевића, онда би наступиле рђаве последице за извршење законско, а нарочито, што је изнео код овог закона, јер зна се да људи могу најболан закон да изиграју; а у овом случају то би извесно наступило. Ја мислим, да је одређивање рока 4 до 5 дана, против устава и закона, док је овако код нас устав У снази. Јер два су чинилца, овде, ни Народно Представништво и Краљ, на како се уставом регулише то питање, тако треба да се и ради и да буде тако!

По моме мишљењу, ја бих изнео и на то, дотле, да закон вреди и добије снагу, чим га Скупштина реши и Краљ потврди. И то би било боље него што је ово до сад било. —

Потпредседник. — Објављујем, да је претрес свршен Стављам на гласање: ко је за то, да се предлог Андре Ђорђевића прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина устаје).* — Објављујем, да је предлог Андрин одбачен.

Сад стављам на гласање чл. 17 по предлогу. — Ко је за то, да се чл. 17 по предлогу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина, усвојила чл. 17 по предлогу, а тиме је свршено и прво читање законског предлога о тровницима. —

Дајем ½ часа одмора, а за то време молим, да се састану чланови одбора ради проучавања предлога министра финансија о повластици датој за артију.

После одмора

Потпредседник. — Молим вас, изволите чути, која су лица ушла у одбор за проучење овог предлога за давање повластица за *фабр, хартије*:

Одбор за проучавање предлога о повластици за фабр, хартије:

Пера Павловић, Ђока Анђелковић, Лука Лазаревић, Арсеније Поповић, Велимир Карић, Никодије Милетић, Радисав Митровић.

Потпредседник. — Како више нема ништа за Скупштину спремљено, што би било на дневн. реду, јер одбор није могао да спреми, то мислим, да би требало сад седницу закључити, како би одбори могли радити, па да заказжем седницу за други дан. Иначе нема више ништа за решавање на дневн. реду, јер господин министар унутрашњих дела није овде, па за то о његовом предлогу не може бити ни говора.

Је ли нолна Скупштина, да закључи седницу? *(Волна је).* — Дакле данашња је седница закључена. Одборе молим да остану данас а и сутра да дођу овде да раде.

(Састанак је трајао до 11 часова пре подне.)

22 САСТАНАК

30 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: Председник министарског Савета и министар просвете, унутрашњих дела, финансија, грађевина.

Потпредседник — Отварам 22 састанак. Изволите чути протокол 21 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Ђока Врачинац — На претходној седници, кад сам био код овог члана 16 поред предлога Мике Поповића, био је и мој предлог, да се тај члан са свим укине и да се предлог Мике Поповића одбаци. Међу тим у протокол, мој предлог није унесен. Ја бих молио г. секретара да ће и то у протокол.

Секретар — Ја примам то да унесем у протокол.

Потпредседник — Пошто је секретар примио да ће у протокол, прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* Изволите чути молбе и жалбе упућене Нар. Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Нина Р. Арвај из Кољежница; Живана М. Пајића из Београда; Сулејман-бег Алиашић из Београда; и суд општине кутинске (у ср. нишком) — моле за државну помоћ;

Петко Николић, учитељ из Београда, моли да му се уваже извесне године службе;

Симијан Спасић из Стрменице (у ср. жупском) моли за известан део сеоске утрине;

Илија Пешић и други сељани из Слатине (у ср. лесковачком) моле да им се продужи рок за исплату аграрног зајма;

Јов. Стојићковић и други сељани из Злокућана (у ср. лесковачком) моле да не плаћају порезу на извесну утрину;

Милутин Лесковић и други из Виче (у ср. добричком) моле за послужитеље у каквом државном надлештву;

Суд општине Велико-Грабовничке (у ср. жупском) моли, да се обвезници на тог села врате II батаљону у Витково;

Суд општине Опаленичке (у ср. моравичком) моли за привремено механско право;

Благоје Милић и други из Ореовца (у ср. нишком) моле, да се извесни атар одузме од Сићева и прида њиховом селу;

Костадин Милић из Студене (у ср. лужничком) моли да му се врати неправично узета новчана казна;

Марко Николић, бив. председатор трстеничке среске, моли да му се плати извесна сума на име накнаде за превоз бежанције у српско-турском рату;

Костадин Милић и други из Студене (у ср. лужничком) моле да им се земља поново премери и пореза смањи;

Латинка М. Златановића из Д. Коритнице (у ср. белопаланачком) моли, да јој сина Станка ослободе службе у војсци;

Суд општине Кутинске (у ср. нишком) моли да се грунишку општине; и

Илија Пешић, механџија из Слатине (у ср. лесковачком); Никола Николић из Богатића (у ср. подгорском); Ђ. Стаменковић и други из М. Плане (у ср. добричком); сељани из Г. Зуничја (у ср. заглавском); Живадин Миленковић из Брега (у ср. жупском); и пуномоћници Костолачке општине (у ср. пожаревачком) — моле се на поједине земаљске власти.

(Настављће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 20 ЧЕТВРТАК 8 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

22 САСТАНАК

30 јуна 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Љуба Јовановић

(НАСТАВАК)

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути честитке упућене Скупштини.

Секретар чита:

Грађани из Крушевца, Ђорђе Голобочанин из Сарајева (у ср. левеничком, округ крагујевачком), *Грађани из Г. Милановца* — честитају што је отпуштено бивше министарство.

Економни збор из Крагујевца поздравља Народну Скупштину.

Потпредседник — Ово се прима к знању. —

Изволите чути молбу посланика за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народно Представништво да ми одобри 7 дана одсуства због домаћих послова.

30 јуна 1893 год.,
у Београду.

Сима Костић,
народни посланик.

Народној Скупштини

Потребно ми је петнаест дана одсуства због мојих домаћих послова, па зато молим Народну Скупштину да ми исто изволи одобрити.

30 Јуна 1893 год.
у Београду.

К. Борисављевић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражена одсуства? (Чује се: *одобрава, не одобрава*). Пошто се чују гласови да се не одобрава, то стављам на гласање: Ко је за то да се одобре одсуства, тај нека седи, ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Већина је седела, према томе објављујем да је Скупштина одобрила тражена одсуства.

Изволите чути извештај одбора финансијског о буџету државних железница и монопола дувана и соли.

Известилац Дим. Димовић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијскога Одбора
Народној Скупштини

Финансијска скупштински одбор претресао је буџет дирекције државних железница за 1893 годину, па му је част поднети Народној Скупштини о томе свој извештај.

С њиме поднетим изменама Одбор је примио овај Буџет. Измене су учињене само на три места.

Код бр. 70 прилог за службено одело од 3000 динара избрисан је.

Даље бр. 74 мења се, те има да гласи:

„Додаци путни, подвозна и селидбена трошкови, honorari члановима тарифнога одбора, кирија за зграду, на изучавање железничке струке на страни . . . 50,000.“

На послетку код бр. 75 да буде издатак 10.000 дин.

Овим се чини познатим, истина, уштеда од 38,000 динара. Према овоме сума трошкова и других потреба износи 2,311.200, а главна сума 3,597.940 динара. Чист приход се дакле рачуна 2,402.060 динара, а расход према приходу износи 59,95%.

Ова размера трошкова експлоатационих према целокупном приходу врло је неповољна. Њу је уочио Одбор, њу признаје и министар грађевина. Да би она што повољнија постала вала тражити пута и начина.

Равуне се, да би најкорисније дошло, над би се угодном тарифом железничком могао извлачити већи приход, то одбор налази, да би овом питању, и у министарству грађевина и железничкој дирекцији, ваљало нарочиту пажњу обратити.

Нешто би се добило а нама сад ни најмања уштеда није на одмет, ако се озбиљно узме у процену, колико и каквих чиновника треба у самој дирекцији. Одбор је уверења, да овамо има више чиновника но што треба, да се, по непранданом поступању надлежних, прикупила читава војска чиновника и непотребних за рад и неспремних за посао. Оваком стању ваља да буде крај, и одбор са задовољством има да изјави Скупштини, да ову мисао прихвата и министар грађе-

ница. Само му за ово ваља времена бар до јесењег скупштинског сазива.

Према овоме може и Народна Скупштина бити задовољна с бољим изгледима у скорој будућности, те прими предложени Буџет директније државних железница за ову годину онако како је у одбору измењен.

22 јуна 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК,
Рад. Милетић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Ђ. Милојашковић

ЧЛАНОВИ:
К. С. Таушановић, Андра В. Параћанин, Јока Ж. Врачинац, П. Поповић, Дим. К. Димовић, Лаза Илић, М. Марковић, Арса М. Дреновац, Ј. Ж. Јовановић.

Потпредседник — Извештај одбора напечатан је и раздат г.г. посланицима, претрес о томе може се ставити на дневни ред сутра после подне. Усваја ли Скупштина тај дневни ред? *(Усваја).* —

Изволте чути дати извештај.

Известилац чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски је одбор прегледао буџете монопола соли и дувана, о чему част му је поднети Народној Скупштини овај извештај.

I

Буџет монопола дувана за 1893 годину, по предлогу износи приход 9,500.000 динара. О овој цифри Одбор нема шта да примети, јер је она стављена тачно према стварно учињеној продаји дувана за прва четири месеца, и према уговорној суми продаје за последњи осам месеци ове године.

Код издатака Одбор је учинио малу једну уштеду у општим трошковима под бр. 14, из којега су изостављене последње речи: „и авансоване заслужних чиновника." Издатак је стављен 4000 динара, дакле 2000 мање но што је у предлогу. Ово је учињено с тога, што је већ пола године прошло, те министар може остављти увећање чиновника за нов буџет 1894 год., ако за то разлога буде имао.

У осталом су примљене цифре издатака по предлогу, чија сума износи дин. 3,663.450.

Чиста пак добит показује се у дин. 5,836.550.

II

Буџет монопола соли примљен је са сами по предлогу, само што су и у њему из општих трошкова под 2 избрисане речи: „на повишену плате чиновничке" из разлога, који је горе под буџета монопола дувана поменут.

По овом буџету целокупни приход рачуна се дин. 3,250.000, расход 921.546·80 а чиста добит дин. 2,328.453·20.

Финансијски одбор налази, да буџете оба монопола овако ваља примити, те то и Народној Скупштини предлаже.

28. Јуна 1893 год.
у Београду

ЗА ПРЕДСЕДНИКА,
Јоца Ж. Јовановић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Дим. К. Димовић

ЧЛАНОВИ:
Лаза Илић, Арса М. Дреновац, М. Марковић, П. Поповић, К. Таушановић, Ђ. Врачинац.

Потпредседник — Претрес и о овоме извештају може се ставити сутра по подне на дневни ред. Усваја ли Скупштина тај дневни ред? *(Усваја).*

Драгомир Рајовић — Молим вас г. потпредседниче, да питам добро чуо: јесу ли и један и други извештај на дневном реду за сутра после подне?

Потпредседник — Јесу и један и други. —

Изволте чути извештај финансијског одбора по трећем предмету.

Известилац Дим. Димовић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијскога Одбора
Народној Скупштини

Финансијски одбор није могао стићи за времена да претресе буџет директније државних железница и монопола соли и дувана за 1893 годину. С тога Одбор има част предложити Народној Скупштини да изволи донети овако решење:

„Буџет директније државних железница и монопола соли и дувана за 1892 годину важи и од 1 Јула ове године све док се не реши у Скупштини њихов нови буџет."

29 Јуна 1893 год.
у Београду.

ЗА ПРЕДСЕДНИКА,
Ј. Ж. Јовановић

ИЗВЕСТИЛАЦ,
Дим. К. Димовић

ЧЛАНОВИ:
Лаза Илић, Арса М. Дреновац, М. Марковић, П. Поповић, Р. С. Поповић, Ђ. Ж. Врачинац.

Потпредседник — Извештај одбора финансијског по овом предмету није још штампан. Кад се буде напечатао раздаће се г.г. посланицима и Скупштина ће онда одлучити кад да се стави на дневни ред. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес предлога г. министра унутрашњих дела о кредиту за сузбијање колере.

Има реч г. Риста Поповић.

Риста Поповић — Ја мислим да овај предлог, који је сад на дневном реду не би требало да дође по други пут на читање. То је решење скупштинско и оно долази само једаред на читање, а не треба као други законски предлози да се чита двапут. О томе имамо примера колико год хоћете.

Пре неколико дана г. Министар просветe тражио је, да се ове године не држи ревизија у основним школама. И Скупштина је то решила, и то је решење постало одмах извршно. Тако исто преди и за овај министарски предлог, који је сад на дневном реду. Законски предлози нису ограничени, они се доносе на неодређено време и за то се морају два пут у Скупштини да читају, док скупштинска решења, која нису предлози законски не треба два пут да се читају.

С тога ја мислим, да ово треба да се скине са дневнога реда. Ако г. г. посланици мисле, да је тако, онда бих молио 10 посланика да ме помогну, да се тај предлог скине са дневнога реда? *(Помажу га).*

Потпредседник — Председништво је ставило на дневни ред други претрес овога предлога, зато, што он има везе са буџетом, Међутим Скупштина зна, да се буџет мора два пут читати и сви предлози, који су везани за повчане издатке Председништво сматра, да треба да се читају два пут. Предлог г. министра просвете да се ове године не прими ревизија у основним школама, није у вези са новчаним издатцима, те с тога је и могао бити решен потпуно при првом читању. Међутим овај кредит има везе са буџетом и он би требао да се два пут чита. У осталом нека Скупштина реши како хоће.

Риста Поповић — Ако би се узело да је ово предлог законски и да се мора два пут да чита, онда је требало да се тај предлог напатмна и да прође све ове процедуре законске, којим и остали предлози законски пролазе (*Потпредседник:* и овај је предлог напатман заједно са извештајем одбора.) Мени се чини да је само извештај штампан, а предлог није. У осталом и накнадни кредити имају тако исто неке са буџетом, па се они опет решавају само један пут. Дакле, сваколико и ово је једно решење скупштинско.

Потпредседник — Стоји то да је овај предлог г. министра унутрашњих дела штампан, само није штампан засебно него заједно са извештајем одборским. На Скупштини је да одлучи, да ли усваја дневни ред или предлог Ристе Поповића.

Лаза Илић — Као известилац по овом предмету имам да напоменем само, да предлог г. министра није напатмпан онако, како то прописује закон о пословном реду. Закон о пословном реду прописује, да се цео предлог напатмпа и да ну се прибележи и министре Државног Савета, па да се онда разда Народним Посланицима, и тек после тога да се претреса онде у Скупштини. Сем тога предлог г. Ристе Поповића да се овај предмет сматра као просто решење скупштинско, потпомогнут је од довољног броја посланика и ја сматрам да је Председништво било позвано пре свега да стави на гласање предлог г. Ристе Поповића, па ако он пропадне, онда да се продужи друго читање овога предлога.

Потпредседник — Онда нека г. Риста Поповић поднесе писмено свој предлог, па ћемо о њему решити.

(Господин Риста Поповић поднеса председништву написан предлог).

Потпредседник — Изволте чути предлог г. Ристе Поповића. Његов предлог гласи: „да се предлог о накнадном кредиту о суђијању колере скине с дневнога реда".

Хоће ли ко да говори о овоме предлогу?

Драгомир Рајовић — Ја држим да нема места овакоме предлогу. Кад је један пут дневни ред утврђен, онда у том случају ово би било као један демант — као неко опровргивање овом, што је Председништво урадило, јер тим самим, што је дневни ред од Представништва утврђен, ја држим, да ми као Скупштина треба да се држимо тога дневнога реда и да по њему радимо. Председништво у овом случају ни у колико није чинило штогод, што би било некоректно, неправилно. Напротив, баш сам овај предлог законски о накнадном кредиту за суђијање колере такве је природе, да су многи говорници резервисали своје право да о њему сад говоре. На овај начин, Скупштина би њима узела то право, да свој глас дигну и да изнесу своје разлоге о томе предмету, који по њиљеву нашем компетентних људи има значајних последица што се тиче народнога здравља.

Стева Поповић — У потврду овога што рече г. председоворник, имам да кажем, да сам и ја један од тих — и може бити још и више — који сам пратио све ово што је о првом претресу онога предлога министрова говорено. И мислио сам, као не добијем реч, као што се и десило, пошто је Скупштина прекратила прдјављење говорника, да то учинии при једном другога претреса овог закона, ово ван у потврду говора г. предговорника од своје стране сад изјављујем.

Други разлог са кога мислим, да не треба усвојити предлог г. Ристе Поповића био би овај, што мислим, да Скупштина није преоптерећена таквим пословима, да нема довољно времена да поново претреса овај законски предлог министров. Много важнији и пречи предмети не чекају на претрес и решење скупштинско. Ви знате, да смо сад имали два и по дана паузе. Из обзира на то, што овај предмет заслужује велику пажњу, јер се тиче народног здравља, држим, да овај предмет не треба скинути с дневног реда и за то сам противан предлогу г. Ристе Поповића.

Милан Миљићевић — Ја не разумем овај предлог г. Ристе Поповића; шта се хоће с тим, ако се овај предлог законски скине с дневног реда? Хоће ли онда остати у снази оно решење, што га је Скупштина на првом читању и донела.

Риста Поповић — Да одговорим г. Миљићевићу, шта ће бити ако Скупштина усвоји да се предлог скине с дневног реда. Ја сам у првом том говору нашао овај разлог, да је Скупштина о овоме предлогу решење. То решење постаје законом, оно постаје извршно и с тога велим, тај предмет не треба по други пут да се претреса, над решење постаје извршно за овај један случај. Међу тим, г. г. предговорници ће хтеле, да се и ово решење подведе под процедуру предлога законских, који се доносе да ваше неодређено време. Ово решење скупштинско, о накнадном кредиту за суђијање колере, важи само за овај специјални случај; као решење важи за тачно и одређено време, и Народна Скупштина до сад је практиковала, да се решења један пут читају и решавају и таква решења постају извршна. Ја мислим, да нема потребе, да се о овоме предмету два пут решава и за то сам предложио, да се скине с дневног реда с тим, да преди ово решење, које је Скупштина пређе донела.

Милан Ђурић — Ја мислим, господо, да ћемо врло брзо бити готови кад знамо, да је Народна Скупштина о овоме предмету донела решење да одобрава кредит за суђијање колере, али није одобрила да се направи стална кућа, у томе је сва ствар. Сваки посланик има право у току дебате о једном предлогу да предлаже измене и допуне, и г. Риста Поповић имао је потпуно право да предложи Скупштини, да се овај предлог скине с дневног реда. Ја не сумњам да ће Скупштина остати доследна своме решењу, да одобрава кредит за суђијање колере, ако се она на ма ком крају наше земље појави, а наравно да г. министру стоји на расположењу да може и више потрошити, ако му одобрени кредит не буде довољан. Али главно је да Скупштина није одобрила да се направи стална кућа у Београду. За налазни дакле да је предлог г. Ристе Поповића оправдан.

Милутин Гарашанин — Господо, мени се чини да је ова дебата излишна, хоће ли овај предмет остати на дневном реду или не. То је самим фактом доказано онамад, кад је Скупштина узела у претрес овај законски предлог да је имало друкчије да буде, да је требало да се овај предлог, скида с дневног реда, онда је Скупштина требала о томе да реши, али оно што је Скупштина већ утврдила има и сад да остане а Скупштина стоји на вољу да предлог одбије.

Потпредседник — Пошто се нико више није јавио за реч, објављујем да је претрес свршен. Гласаће се о предлогу г Ристе Поповића који вам је познат. Ко је за предлог г. Ристе Поповића, нека седи, а ко је противан нека устане. (*Већина седи.*) — Објављујем, да је предлог г. Ристе Поповића усвојен. Према томе овај је предлог скинут с дневног реда. —

На реду је други предлог о оснитој царинској тарифи. Пошто известилац тога предлога није овде, дајем 10 минута одмора да се одбор састане и одреди другог известиоца.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Ј. Ж. Јовановић — Одбор финансијски одредио је мене да будем известилац. За тим прочита члан I (крилог IV „Нар. Скупштини.")

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? (*Прима*).

Известилац прочита чл. II (стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац чита чл. III (стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. IV (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. V (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. VI (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. VII (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита члан VIII (стр. 2 и 3). Господо, овде треба једна допуна да дође у четвртом реду после речи „осим тога влада се овлашћује да из сировина и прерађевина, којих у земљи нема или их има али у недовољној количини" треба додати реч и „каквих."

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VIII са додатком, који је г. известилац прочитао? (*Прима*).

Известилац прочита чл. IX (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац прочита чл. X (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? (*Прима*).

Известилац Ј. Ж. Јовановић прочита чл. XI.

Ђока Стојковић — Ова друга тачка члана XI даје права дипломатском особљу, које живи у Србији, да уноси без икакве царине предмете њему потребне. Наравно, то се право даје и нашим посланицима, који су на страни. Поште се том приликом могу уносити само ствари, фабрички производи, којих Србија нема, то је ова тачка друга стављена на штету наше државне касе. Колико има у Србији дипломата консула и писара, сви ти уносе неку количину робе са стране бесплатно, без царине, па ти могу бити и злоупотребе као што је било у Нишу. Било је у јавности изнето да су неки уносили и оно, што њима није било потребно, него њихови пријатељима. С тога бих ја предложио да се ова друга тачка изостави у интересу држ. касе и наших трговаца и занатлија; и молим известиоца да онај мој предлог прими.

Министар финансија М. Вујић — То што предлаже поштовани посланик Ђока Стојковић, мислим да не може да буде. Ово је најмања мера, која је усвојена у међународној пракси; ми је не можемо изоставити. Ти страни посланици, који престављају стране суверене код наше Краља, морају уживати овај екстериторијалитет. У старом закону то није било одређено; тамо је било казато, да у опште дипломатски агенти страних држава уживају те повластице, и онда је било тих случајева да су и трговачки агенти у Нишу и Београду трговали да ту повластицу имају, која може да припада само акредитованим посланицима код Његовог Величанства Краља. То је сад ограничено и отвада са свим; шта више дошло је и друго ограничење, па се каже: те дипломатске особе, које су акредитоване код Његовог Велич. Краља, уживаће само тада и у толико те повластице у колико их уживају наши посланици акредитовани код страних двора. Ја мислим, да је ово мишљење које морамо да усвојимо.

Милан Миличевић. — Мени је нејасна треће тачка овог члана XI, где се помиње набавке за војску. Хоће ли се ослободити од плаћања царине и онај инсперант, који се прими да што инсперује за војску, или ће се ослободити само оне набавке што сама држава *непосредно набавља*.

Министар Финансија Мих. Вујић. — То је случајно штампарска погрешка. Код ове треће тачке треба напред да дође реч: „од државних набавака."

Милан Миличевић. — А да ли се то разуме кад држава набавља непосредно или преко инсперанта?

Министар Финансија М. Вујић. — Свеједно је, и ако држава преко инсперанта набавља, само ако је државна набавка.

Драгомир Рајонић — Може бити да је г. Министар финансија казао, али ја писам чуо и због тога држим, да треба и ја да кажем неколико речи о екстериторијалитету.

Ово је један принцип, који је утврђен у међународним односима. Где је застава једне земље, ту се сматра да је она сама земља, — то је то право екстериторијалитета.

И кад год се то право екстериторијалитета признаје нашим представницима, од страних држава, тај узајамни принцип мора да вреди и за њихове представнике у нашој држави, јер се сматра да су они у својој држави. Где је њихова застава, ту се сматра да је њихова држава, и због тога они не подлежу нашим законима и другим административним мерама.

То што је ограничено право за конзуле то је коректно урађено, јер заиста, они не уживају право екстериторијалитета. Али кад би одузели то право овим посланицима, који уживају право екстериторијалитета, ја држим да би се отрешили од тај принципи, и то би могло да изкоди нашим представницима код страних држава.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се прими члан XI, тај нека седи, ко је противан нек устане? (*Сви седе*). Објављујем, да је Скупштина усвојила члан XI.

Известилац прочита члан XII (стр. 3 и 4 и 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан чл. XII? (*Прима*).

Известилац прочита члан XIII (стр. 5.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XIII?? (*Прима*).

Известилац прочита члан XIV (стр. 5 и 6).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. XIV? (*Прима*).

Известилац прочита члан XV (стр 6 и 7).

Потпредседник — Овде код члана XV има известилац да дочита једну исправку.

Известилац Ј. Ж. Јовановић — На првом читању усвојено је, да тачка 8 овог члана XV гласи овако:

8. Статистичка такса:

а.) нет пара од једног колета робе или комада, ако је више, онда по две паре;

б.) десет пара од хиљаду килограма јединствене робе или из једног метра."

Милан Миличевић — Као што сам и пре на првом читању казао, ова тачка 11 за калдрмину врло је неправедна и штетна по нас. Неправедна је за то што се хоће да наплаћује калдрмина и у оним општинама, где нема калдрме, а штетна је за то, што се тим тражи да се калдрмина наплаћује од сваке робе без разлике. И тако ће изаћи де се на два вола плаћа на име калдрмине по 2·70 д., јер је предност волова обично 500 дин. у злату, а није ретко да волови вреде и по хиљаду динара и онда ће испо на два вола златни по 5 дин. калдрмине у злату. Исто је тако и са шљивама. Има шљива које вред 90 — 80 динара 100 кила и онда ће се плаћати по 60 — 80 пара дин. од метар. центе, а тиме ће се узелико спречити њин извоз. С тога сам ја за то, да се ова тачка 11 избрише.

Известилац Ј. Ж. Јовановић — Ја писам био на првом читању, кад је усвојена ова општа тарифа. Ја се не бих могао да сложим са мишљењем, које је унето у предлог. Овде ће бити великих тешкоћа, ако се наплаћује пола од сто. од предности, јер треба доказивати вредност онога што се царини. Друго, што је у уговору са Аустро-Угарском предвиђено да се наплаћује од 100 кгр. 10 пара. Међу тим у извесној тарифи одређује се да се наплаћује по предности. Ја мислим да би боље било да се и овде каже 10 пара од 100 кгр. Овако кад се одређује по предности, то ће чинити велике пометње при експедицији, морање да се подносе рачуни и то ће правити тешкоће. Међу тим, то ће унеколико утицати и на сам извоз, јер као што рече г. Миличевић, плаћало би се 50 или 90 пара од 100 кгр. а то ће бити много већа такса за калдрмину, него што је било до сада. Ако се узме пола од сто, то ће бити 30 п. дин. а кад би се одредило 10 пара од 100 кгр. то би било тек $^1/_3$. Ја мислим да је то штетно за сам извоз и да ће то правити доста пометње. С тога бих био мишљења да дође 10 пара од 100 кгр. а да не буде по предности.

Министар Финансија М. Вујић — Ја сам, господо, и на првом читању казао, да је ово приход чисто општински, и он је пропшрен на све општине где царинарнице постоје. Али уједно имајте на уму и то, да више наше општине не могу располагати са тим приходом као што су до сад радиле т. ј. не могу тај приход од кадарнине употребљавати на покриће својих општинских расхода, као што је то бивало до сада

Наше сеоске општине, у којима постоје царинарнице, употребљавале су овај приход од кадарнине на попшравање злате својих општинских органима. Тога више по овом закону не може бити. Овај закон каже, да ће се дати право наплаћивања кадарнине свима општинама, где царинарнице постоје, али ће друге власти — министар финансије и привреде прописати на што да се тај приход употреби. Он се по овом закону не може ни на што друго употребити, до на утврђивање одаје, подизање кадарне, ако је то потреба, на подизање магацина и т. д. — дакле, на оно, што подиже народну привреду, и на оно, што олакшава саобраћај.

Сад, господо, што је овај члан изменен и није усвојен онако како је по старом закону био, томе је поглавито разлог тај, као што сам и на првом читању напоменуо, што је од овог специфичног наплаћивања кадарнине поглавито патила она роба, која је велика у обиму и тежини као што је: камен, угаљ, цигла, дреп и т. д. То су артикли, који су толико били отерећена, да су се једва могли на страну извозити. То је поглавит разлог, зашто је сада смањена кадарнина на те артикле. Истина на стоку, та је кадарнина у толико појачана, али ипак цео приход, који ће општина имати од тога свеће се на нешто мало више преко половине досадашег прихода. Дакле, ово ће нам доста олакшати наш извоз. Кадарнина за увоз артикала са стране у земљу, већ је уговором утврђена, а ово је кадарнина за извоз, и ета се она да наплаћује, по вредности робе, те да се тешки артикли у неколико обезбеде од ове велике таксе. Међу тим ја не бих имао ништа против тога, ако би се задржао стари начин специфичног наплаћивања, али би се тада морали поименце побројати артикли, на која би се морала кадарнина наплаћивати по вредности, као на угаљ, дреп, цигла и т. д., јер ако би се код ових артикала она наплаћивала десет или петнаест пара или колико буде већ прописана од 100 кграма, то би било и сувише теретно и много би извоз истих бно смањен. Истина, то би било доста незгодно што ће се код једних артикала наплаћивати кадарнина по једном начину а код других по другом.

Милан Милићевић. — Што господин министар финансија каже, да су општине злоупотребљавале тај приход од кадарнине и да је он због тога овај овакав члан предложио, држим да томе разлогу нема места, пошто г. министар финансија може на други начин то поправити. Мени изгледа, да ће овај члан, ако се усвоји како је прочитан, нам извоз доста спречити, место да се он олакша, што је циљим нас свију жеља. Слажем се са г. министром у томе, да се стара тарифа за наплаћивање оне кадарнине усвоји, али никако не могу прихватити да остане оваква, каква је овде предложена.

Известилац. — Г. министар изнео је два разлога, што су га руководила да изнесе овај предлог, а то је прво, што је казао да су општине злоупотребљавале тај приход и трошиле га на друге цели, на које не би то требало да чине. Заиста, са свим је оправдано, да се овај приход подвргне контроли, те да га општине употребљују на оне циљи, на које је законодавац мислио, кад је овај закон о кадарнини донео.

Други је разлог г. министра био тај, што вели, да би била велика тешкоћа у томе, што би се морали побројати поименце сви они артикли, на које би се морала ова кадарнина наплаћивати по вредности. Ја мислим, пошто је нешпна ових предмета, на које би се морала кадарнина наплаћивати по вредности да би добро било, да се они са свим ослободе од ње, и с тога држим, да би било потребно да се ова тачка врати у одбор, па да се боље претресе и онда тек изнесе Скупштини на решење (Чује се: врло добро).

Потпредседник. — Је ли воља Скупштина да се овај предлог врати у одбор? *(Јесте).* —

Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић. — Са свим сам сагласан са мишљењем г. известиоца, да се са кабасте, тешке робе, са свим скине кадарнина; али да се у исто време измени наплаћивање по вредности и стави по тежини и код осталих предмета. Јер, ако би се кадарнина наплаћивала по вредности, онда би ово морали подносити уверења о вредности те робе, коју увозимо или извозимо, или би смо морали допустити да се ова цена на самим царинарницама, а то би било доста потешко. Дакле, са свим сам сагласан са мишљењем г. известиоца, да се овај члан врати у одбор и поправи у смислу: да се са тешке робе скине кадарнина а за остало да се наплаћује по тежини.

Министар финансија М. Вујић. — Ја сам тако и разумео г. известиоца, да се овај члан усвоји онако како је био по старом закону — да буде наплаћивање трошарине по специфичној основи. Ако је Скупштина вољна и ја ћу с моје бити сагласан, може решити, да се кадарнина скине са неких тешких кабастих предмета, а за остале да се наплаћује по старој специфичној основи, која је много практичнија од ове. Према томе и ја бих био мишљења, да се овај члан врати у одбор и у овом смислу редигује.

Потпредседник. — Пошто је Скупштина вољна да се овај члан врати у одбор, то ће се са њиме тако и учинити. Дакле, члан XV праћа се у одбор, да се према изветим предлозима поправи. —

Изволите чути члан XVI.

Известилац чита чл. XVI (стр. 8).

Димитрије Ђирковић. — Тај је члан изменен на првом читању и није му садржина више таква, како је известилац прочитао.

Заменик известиоца. — Г. известилац, који је био на првом читању, није оставио никакву измену и с тога ја нисам могао нову редакцију овог члана ни прочитати. Према тексту овога члана, који сам нашао код г. потпредседника, та измена гласи овако:

„Царина и све остале таксе (трошарина, монополне и споредне таксе као и пореза на обрт) до десет динара прилике царине у сребру а преко десет динара у злату, не ко хоће да плати све у сребру платиће ажију према најновијем курсу, што га је злато имало у прошлом месецу."

Димитрије Ђирковић. — Мени се чини да је на првом читању усвојено, исто неко хоће да плати целу царину у сребру, онда треба да плати и ажију.

То има у стенографским белешкама, на њих ће се најбоље видети, како је овај члан ово раније усвојен.

Министар Финансија Димовић. — Ја сам и на првом читању овог законског предлога учинио једну примедбу односно обртне порезе и казао сам, да је неправедно, да се и обртна пореза наплаћује у злату. То би била велика отежица нашем трговачком сталежу, јер код плаћаји царину у сребру, морају да плате и ажију, онда зашто да се обртна пореза наплаћује у злату, и с тога бих био за то, да се она наплаћује у сребру.

Потпредседник. — Нужно је да се и овај члан 16 врати у одбор те да се исправи према примедбама, које су учињене на првом читању, пошто према известиоца суде нема да нам их изнесе. *(Биће).*

Известилац чита чл. XVII (стр. 8).

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац чита чл. XVIII (стр. 8).

Потпредседник. — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита чл. XIX (стр. 8).

Драгомир Рајовић. — Ја и код овога предлога хоћу да поновим ону исту примедбу, коју је мој поштовани колега Андра Ђорђевић при прошлом закону о трошарини учинио. Ја држим да ни не можемо овакву редакцију, као што је предложена, да оставимо, јер се она коси са Уставом. Ако не урадимо ово, што Устав прописује, онда ћемо учинити кривицу, која се назива гажење Устава.

Истина је, да је Скупштина неодговорна, али министар је одговоран за гажење Устава; и с тога ја држам, да је неопходно нужно не гледати на конзидерације чисто фискалне, него гледати при писању да учињено оно, што Устав прописује, да не погазимо једно уставно нарељење.

Ево чл. 117 Устава шта каже: „Никакав закон нити икаква наредба државне, окружне или општинске власти немају обавезну силу, ако нису обнародовани начином, који је законом одређено."

У Уставу, као што знате сви су чланови равне пред ности, ни један није узгредан и мање важан. И ови сви имају једнаку вредност, и кад се ма о који члан Устава огрешимо, огрешили смо се о Устав, за што смо и одговорни.

Ево шта каже члан 118 Устава: „Закони и законите наредбе, које су законом начином обнародоване имају обавезну силу за све грађане и власти земаљске."

Као што видите, господо, ово су два нарочна нарељења Устава, која ми никако не можемо да мимоиђемо и бим у прилог самог поштовања извршне власти, која је по Уставу дата Краљу, Народна Скупштина не може на се да узме то право, те да бутне преко тога нарељења.

У закону то мора да стоји. И кад се тако поступа, кад се закон обнародује, онда је он тек обавезан за народ. Не учини ли се то, онда Скупштина греши прво, што узима на се то право извршне власти; и друго, што сваки грађанин, који не поштује такав закон, неће бити одговоран за то. С тога, ја кажем да ни овај члан треба да стилизујемо тако, како ће он бити сваброван члану 117 ом Устава.

Министар финансија М. Вујић — Ја господо, као што сам и ономад приликом дебате код сличног нарељења у закону о трошарини казао, писам писано да ме неко разуме, као да сам ја против тога да се овако нарељење, као што га г. Рајевић предложио, унесе у закон. Ја сам само напоменуо, да од кад се напађу закони у Србији, издају се у овој форми, а је ли та форма погрешна или не, ја то нећу да расправљам. И прошли пут казао сам, да је ова новина изнесена у најзгоднијем моменту, приликом закона о трошарини; а да се изабрао други какав моменат, ја не би мож да имао ништа против тога да се тај предлог и успоји. Ја писам компетентан и незнам, како би то по правним појмовима требало да се уради, али видим да у чл. 117 Устава стоји: да никакав закон нема обавезу силу, ако није обнародован начином, који је законом одређен; а мени изгледа да то значи ако није обнародован у званичним новинама, јер само би се сходно тако, да се мора закон обнародовати у свима крајевима отаџбине, онда би требало одредити рок, за колико дана треба сваки закон да се обнародује, како у Београду, тако и у Љубовији Врњској Чуји, Златибору и т. д. и онда би правници имали да расправљају то питање за колико дана каква наредба може да буде обнародована у свима крајевима земље, јер један закон не може да важи докле не буде обнародован, т. ј. докле за њега држављани не сазнају; а то обнародовање и спознавање требало би извршити по свима општинама валда преко бирова, ако не путем званичних новина. Међу тим ја сматрам ово нарељење Устава са свога нестручног гледишта тако, да закон треба обнародовати путем званичних новина.

Господо, ја се сећам да има једно „високоје нарељење" из времена кнеза Милоша, које каже да обнародоване закона, значи његово публиковање у званичним новинама, и истим се нарељује, да све општине морају да држе званичне новине. Ја ово само напомињем, али нпак кажем, да писам ни мало противан гледишту, које су господа изнели, и само сам поменуо, да се као најнезгоднији моменат за њихову те погрешне правилне писао закон о трошарини. Колики год рок треба да се одреди у самој ствари за обнародоване закона, као и на који начин да се изврши то обнародоване, као и кога ће дана од дана публикације почети да важи, то је питање о коме ће правници дати своју реч, а ја у то питање нећу да улазим.

То сам сматрао за нужно да одговорим на приговоре г. Рајевића, што он каже да фискални разлози нису могли судбити њихово тражење.

Андра Ђорђевић — Господин министар финансија има право, кад каже да треба известан рок за обнародоване закона. Треба створити грађанима могућности да своје поступке сваброже новом закону, а нико не може своје поступке да сваброжава некаквом закону, за кога још ништа не постоји.

Ја сам, чини ми се и прошли пут нагласио, да у науци и поступи такав рок за обнародоване, који се зове vacatio legis.

Тај се рок рачуна од дана, кад се закон публикује у новинама, па до дана, док не ступи у живот. Тај рок може да буде 10, 20 — 30 дана, и тај рок стоји као сталан рок, који законодавац може при неком закону и друкчије наредити, како хоће. Тек свакако стоји то, да је потреба, да мора бити некакиог рока за трајање публикације, и да се тачно зна од кога ће дана важити какав пов закон.

Доиста, као што рече г. министар финансија, има у нас једно нарељење од 1850 год. по коме ће закони важити тек после 30 дана, али је само у њему погрешка та, што се тај рок од 30 дана не рачуна од дана саме публикације, него од дана потписа државочева. Осим тога, у нас постоји још једно решење књаза Милоша од маја 1827 о обнародовању земаљских уредаба посредством српских новина. То се нарељење налази у зборнику 30-ом, и оно ни до данас још није укинуто.

И заиста, о том нарељењу може се рећи с поносом, да је оно тако дивно, тако логички престављено потребу обнародовања, да га треба само прочитати, па ће сваконе бити јасно престављена потреба обнародовања закона.

У осталом има још и једно друго новије нарељење, односно публикације закона. Већина ће се сетити — јер су ће као посланици од неколико година на овамо — да је вотиран закон о уређењу округа и срезова и у чл. 25-ом тога закона стоји између осталога и то: да ће начелник савезати српски збор ради саопштења новог закона.

И тако дакле и сам законодавац је јасно и нарочито потребу обнародовања новог закона увео. И ја се чудим, зашто се није усвојило у прошлим законима. Јер, кад се признаје потреба, да грађани треба да знају закон, и кад ваки прописано, да познаће већ обнародованога закона не може извињавати; онда, ако се хоће логички да примени то правило, мора се оставити изнесан рок грађанима, рок за који треће обнародоване закона, те да се с њим уподобе.

Ако ми приступаће на то, да се ово убичајено и потребно нарељење измени слободно уставним нарељењима, ја ћу бити слободан, да предложим једну редакцију, али у на пред нас молим, немојте одбити ту редакцију само због рока, т. ј. због тога што је 5, 10 или више дана, а не оно, колики би сте ви желели.

Ја предлажем ову редакцију: „Закон овај почеће да важи почетком трећега дана, а по истеку онога, којега буде обнародован у „Српским новинама".

Из предложене редакције види се, да се дан, кад је закон обнародован у Срп. новинама, не рачуна, и да нов закон почеће важити наступањем трећега или петога или десетога или ког хоћете дана. То је тако јасан и прецизан моменат, кад нови закон треба да живи, да о том не може бити спора.

Може неко рећи: на добро, за неки закон довољно је два или три дана, да се доиста у народу сазна његова садржина; али да ли ће га по истеку тога рока трајања публикације доиста знати сви грађани? Даље, може неко рећи, као што је, чини ми се, то и казао пон Стојановић — да има закона, који већ одавно постоје, на опет многа грађани и не знају садржину? То је истина, шта више и ми правници и стручњаци не можемо знати све одредбе и параграфе неког закона на памет, нити се то може од кога тражити. Али што може законодавство једино да с правом тражи од својих грађана, то је, да они треба да знају закон у толико, у колико им је то потребно, да се према свом занимању по том закону управљају. А друго је сада питање хоће ли сваки хтети да сазна садржину закона. Свима је обнародовањем дата прилика за то.

До душе, најбоље би било да се сваком грађанину, кад би се могло, да да закон, па да им се каже: сто ти, ја читај. Али то индивидуално обнародовање закона није лако брзо извршити, па стога нигде није у свету ни усвојено, већ је усвојена колективна обзнана закона, која се чини у сваком модерним државама, па смо и ми тај начин обнародовања закона усвојили, а напустили стари начин обнародовања: читање новога закона на сеоским зборовима.

За обнародовање новога закона, као што видите, мора бити некога рока, и да се тек после обнародовања закона може с правом, логички, рећи сваком грађанину: тебе је дата привилна да ниг закон узознаш, те да знаш како треба да се по њему владаш, а што ниси, немој правити никог другог, већ самог себе, своју немарност. И тек тад би била логична последица: да незнање закона никог не извињава.

После свега разложеника, ја сам слободан поново предложити да усвојите моју редакцију.

Молим десет посланика, да ме потпомогну (потпомажу га).

Известилац — Господо! И ја мислим да су разлози, које је г. предговорник Андра Ђорђевић изнео, умесни. Са тих разлога, које је он изнео, ја прихватам предлог да се поиље у одбор на поправку. Ну нека се чини, да би било подесније да се поднесе један формалан предлог, да се утврди за у будуће, па да се не би опет код других закона подносили предлози и слична питања; него што би било, да се од једном поднесе формалан предлог, који би важио за све будуће законе. А што се тиче овог специјалног предлога овде, ја прихватам г. Андрин предлог.

Андра Ђорђевић — Доиста, та је напомена г. известиоца врло умесна, и ја сам се ревнио, да са мојим пријатељима поднесем формалан предлог законски о томе.

Димитрије Мариновић — И ја сам тражио да о томе говорим, за то што нисам знао да је и г. Андра тражио реч да о истом говори. На кад је он то већ учинио, ја немам шта више да кажем сем то, да кад и г. министар није противан да се овај члан врати у одбор и кад се и иначе овај закон врати у одбор због ранијих чланова, онда нека се врати у одбор, да се и овај члан напово редитује.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, ја не бих ништа имао против овога предлога Андре Ђорђевића, кад би се овај предлог односио и на друге законе. Али када ми у очи, доводећи у везу ово са чл. 16 закона о трошарини, и морам се чудити — нека ми се не замери — парочито господа из опозиције, која су говорила о томе, како то баш да ни сад, приликом овог закона о трошарини и општој царинској тарифи, падне на памет, да траже извесно време, рок, да се тај закон обнародује. То ће рећи — нека ми се не замери — то није ни више ни мање, него је та њихова жеља о овом предлогу скопчана из више личних неких расположења према неким извесним личностима, које су збиља заинтересоване овом приликом, а то ће рећи парочите ради чл. 16 о трошарини.

Потпредседник — Молим вас, господине, то није сада на дневном реду.

Михаило Веселиновић — Овај закон има везе с њим, јер је скопчан са извесним предлогом, из кога се види, да су доиста то лични интереси њихових пријатеља. Јер, за што је увезено на три милиона кила шећера у земљу?

Потпредседник — Молим вас, говорите о предлогу, који је на дневном реду, иначе ћу бити принуђен да вам закратим реч.

Михаило Веселиновић — Ја говорим о предлогу, о коме је говорио г. Андра Ђорђевић. Ја морам дати разлога за што тако говорим, и ја вас молим, да ме у будуће поштедите од тих примедаба.

Потпредседник — А ја вас опет молим, да ви поштедите Скупштину од тих завођења на странпутицу. — Ја сваког опомињем кад се удали од предмета, о ком је говор, па тако и вас опомињем.

Михаило Веселиновић — Као што рекох мало пре ја не бих имао ништа против тога предлога односно обнародовања закона, јер је то збиља потребно. Али овде не само да није потребно, јер су неки још пре месец дана сазвали за овај закон, и то они, који су заинтересовани овим предлогом, него би требало да се закон овај обнародује у масу народа; у нашу за то да се обнародује, што га она заиста не зна, а ови у Београду знају га од раније, па за њих и не би требало обнародовања.

У закону стоји: „кад се један селак оптужи, па се он извињује његовим незнањем закона, да закон не извињује ничије незнање.“ Дакле, било би потребно да се унесе у закон и начин, на који би се обнародовао. То се обнародовање до сада вршило на среским или општинским зборовима. Па шта је на крају крајева остало? — Остало је, да наса народа управо и није знала тај закон; и још, на жалост, они, који су га знали, тумачили су га како су они хтели, а на штету народа. А то су ваш била господа из опозиције и они су то показали у више прилика. Дакле, немам ништа против тога предлога, али сам имао само да замерим господи из опозиције, а што ми је жао у очи то је, да су они то говорили у корист њихових личних пријатеља: то сам хтео искрено овако да им кажем у очи.

Милутин Гарашанин — То је безобразлук.

Димитрије Мариновић — Ви лажете, то није истина.

Потпредседник — Има још пријављених говорника, али пошто је г. известилац примио предлог г. Андре Ђорђевића и тражио да се овај члан врати у одбор, то се исти члан враћа натраг у одбор, па тек пошто се врати из одбора, онда се може говорити о њему. —

Јавили су се још за реч г.г. д-р Лаза Илић и Милутин Гарашанин.

Лаза Илић — Ја сам хтео да узмем реч да говорим о самом овом претресу и да уносорим Скупштину на члан 71 закона о пословном реду у Скупштини. У том се члану каже, да, ако за време дебате каквог законског пројекта и то, било при првом или другом читању, буде поднесен од стране ког посланика какав предлог и ако тај предлог прими известилац, онда се тај члан враћа у одбор, и докле се год он не врати из одбора, не може бити о њему говора.

Према томе, о овоме не може бити више претреса у Скупштини, јер би био противан закону о пословном реду.

Потпредседник — Ако има кога да говори о другим одредбама овога члана може говорити, а о предлогу г. Андре Ђорђевића не може бити говора.

Милутин Гарашанин — Ја о предлогу немам шта да говорим; ја сам хтео само да говорим о говору г. Михаила Веселиновића.

Потпредседник — О томе не можете да говорите, јер ја сам га опоменуо на ред.

Рапа Нинић — И ви сте њему казали да он лаже и он је то примио на себе; према томе немате шта да говорите.

Милутин Гарашанин — Е кад је он то примио, онда је то друга ствар (Смех).

Известилац чита: Увод. Одељак I „Хартија“, тачке 1—20 (стр. 1 и 2 прилога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак II, тачке 21—27 (стр. 2 и 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак III „Вуна и длака“, тачке 28—43 (стр. 3 и 4).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак IV „Дрво и израде од дрвета и биља“, тачке 44—75 (стр. 4, 5 и 6).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак V „Животиње“, тачке 76—101 (стр. 6 и 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак VI „Јестива и пића“, тачке 102—116 (стр. 7 и 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак VII „Камен, земља и стакло“, тачке 117—143 (стр. 9, 10 и 11).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак VIII „Метали“, тачке 144—180 (стр. 11, 12, 13, 14 и 15).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац чита: Одељак IX, тачке 181—198 (стр. 15 и 16).

Лука Лазаревић — На непрерађене говеђе, биволске, коњске и свињске коже плаћа се по оној тачки од 100 кгр. 15 динара. Ја сам се разговарао са неким трговима, који раде с тим артиклима, и они сами тврде, да је ова пошта царина од 15 динара потпуно равна оној старој царини 8% од вредности. Ја мислим да има довољно разлога, да се ова царина од 15 динара повиси, те да би се тиме колико толико отежао увоз страних коža у Србију. Ви знате да је питање о пресним опанцима претресано у Скупштини, а расправљано је јавно и у штампи. Од стране владе изношено је разлога, да се пресни опанци са свим забране, а Скупштина је то питање одложила на неизвесно време; али ја држим, да то питање не може остати за навек нерешено, него ће опет доћи пред Скупштину на решење. Држим, да ћемо моћи колико толико помоћи правилном решењу његовом, ако ову царину повисимо. Тиме ћемо учинити то, да ће се дићи предност кожама од наше домаће стоке, а тиме предност и самој стоци.

Да не наводим друге разлоге, држим да има места предлогу, да се повиси царина од 15 на 25 динара од 100 кгр. Ја молим 10 посланика, ако има, да ме потпомогну. (Потпомажу га).

Димитрије Ђирковић — Овом предлогу нема места за то, што је ово сировина. У свима другим земљама сировина је слободна. Ми сви знамо да наш народ носи опанке и ако је слободна. Ми сви знамо да наш народ носи опанке и ако је увођењем овај предлог г. Луке Лазаревића то не би било ништа друго, него ударити још већи намет на опанке. Ја мислим, да би требало, ако би могли, још спустити ту царину, како би наш народ добио што јефтиније об.ку. Што се тиче пресних опанака, то је са свим друга ствар, и њу можемо решити како мислимо да је најбоље, али оптеретити ове коже, које су потребне за обућу, а које су у исто време сировине, ја мислим да тоне нема места, и с тога би овај предлог требало одбацити.

Милан Милићевић — Ја бих само хтео да знам шта је са уговорима? Ми имамо уговор с Аустро-Угарском, с Немачком и другим државама, с тога ми треба да видимо како стоји са тим предметима у моменутим уговорима и можемо ли ми према уговорима да повисимо царину на те коже; јер ако не би имали права по тим уговорима да повисимо царину, онда нам је узалуд, ако овде и усвојимо предлог.

Вукашин Петровић — Ја се слажем са г. Ђирковићем, само бих имао нешто да додам његовом говору још једну околност. Коже, о којима је реч, предмет су потрошње наших занатлија. Ове су већ претрпеле и нижју да трпе услед уговора нашег са Аустро-Угарском. и сад, ако им још повисимо царину на сировину, онда ћемо да учинимо отежицу нашој обућарској индустрији и она ће још више да падне. Дакле, са тога гледишта требало би ту царину још спустити, а не повишавати. Ми у нашој земље немамо таких коža, какве су потребне за тај посао и морамо их увозити са стране; са тих разлога требало би остати при овој стопи, каква је предложена у предлогу о општој царинској тарифи.

Новак Милошевић — Ја сам противан предлогу г. Луке Лазаревића, што би он посредно оптеретио сељаке, који се обувају опанцима, јер их немамо довољно коже у нашој земљи за подмирење наших потреба. Кад би било по среће да ону стоку, коју превозимо „преко“, кад би могли да прерадимо од ње кожу овде у земљи, па да нам остане сва кожа, онда би могли усвојити предлог г. Луке Лазаревића, иначе овде само удараво још један терет више на народ; с тога сам ја противан предлогу г. Луке Лазаревића и молим Скупштину да га одбаци.

Лаза Илић — Са предлогом Луке Лазаревића није се ни у колико имло на то, да се оптерете опанци, које сеоски сталеж нам употребљује. Не стоји то да због тога, што ће се повећати царина да ће се оптеретити сеоски сталеж. Тиме што ће да се повећа царина у првој линији иде се на то, да се код нас поклони већа брига и пажња нашем домаћем сточарству. Ако је истина, ако је факт, да је Србија пренесено земља сточарска. онда не умјам бојазни да Србија неће моћи за подмири потребу у обући. Кад је тако, кад је Србија пренесено земља сточарска, онда треба поклонити већу бригу и пажњу њеи, развијању нашег домаћег сточарства и онда то ће нам бити као главна брига.

Али сем тога има још један разлог, који говори у прилог томе, да треба да станемо на пут увозу те сировине, која долази са стране, и која се састоји у говеђим кожама, а један од најјачих разлога, то је разлог, здравствени. Факт је. неоспорно је, да се с тим сировинама са стране увозе многе болести а отуда се шире на нашу домаћу стоку и убијају цену наше стоке и њено здравље.

Према томе, сем разлога привредних, који се односи на сточарство, стоји и разлог здравствени, због кога би требало да се стане на пут увозу оне сировине, која често носи у себи болест и заразе, и због чега је опасна по здравље нашег домаћег сточарства; с тога ни та два разлога прихватам предлог г. Луке Лазаревића и гласаћу за њега.

Заменик известиоца Љуба Јовкинмовић — Као заменик известиоца не могу примити предлог г. Луке Лазаревића, јер он иде на штету наших домаћих заната. Ако се подигне царина на те сировине, онда ће наше занатлије спасти на капиталисте, а над наше занатлије сиђу на капиталисте у нашој земљи, онда ви знате да занатлије остају на „Бог и душу“ и морају да иду на њих, јер главну добит вуклс би капиталисте ни штету занатлија. Ако ми остављено занатлијама на вољу да бирају коже са стране или у земљи, о да мислим да ће занатлије бити у много бољем положају и моћи ће лако да издрже конкуренцију.

Јован Шолмић — Ја налазим да овај одељак не треба ићкати, и не треба повишавати царину на коже, које из страних држава долазе. Опанцима се највише наш сељачки сталеж служи и било би неправо да тај сталеж још више оптерећавамо. С тога ја сам противна нека остане стопа као што је предложена.

Милан Ђурић — Господо, не бих могао да се сложим са предлогом г. Луке Лазаревића и г. г. др. Лаза Илић веле, да због тога што је Србија земља пренесено земља сточарска, треба њеном царином ове предмете оптеретити. Господо, не треба да се обмањујемо.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 21 ПЕТАК 9 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

22 САСТАНАК

30 јуна 1893 у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јовановић

(НАСТАВАК)

(М. Ђурић).

Поред свега сточарства, ми не можемо тиме да подмиримо ни своје најпрече потребе. У мом селу ере двадесет и пет година није било куће, која није за почаст употребила по два говечета, а данас, господо, није тајна и десета кућа, ако је једна у стању да заколе једно говече, да кућа има меса за зиму, а камо ли да од коже прави опанке за задругу, у којој има 10—15 чељади. Од стотине њих, нема једног, који је у стању да закоље говече, да има сува меса у зиму, као што су то наши стари радили, нити народ има довољно коже да направи опанке за сву чељад преко године а нема новаца да купи обућу. Г. др. Лаза Илић рече, ако хоћемо да очувамо здравље, треба да подигнемо цену њиме кожама. Ја ћу с те стране рећи баш г. Илићу, ако хоћемо здравље дајмо народу могућности, да може јевтино обућу набавити, да је може набавити како богат тако и сиромах. Мером, која се предлажа ми би и сувише оптеретили наш сеоски свет. Опанци, који су коштали шест гроша, коштали би 10. Узмимо за пример једну задругу, у којој има 15 њих, узимимо да има петоро деце. Један пар опанака дечијих кошта 6 гроша, за њих петоро коштало би 30 гр. За десеторо одраслих чељади по пар опанака од 10 гроша изнело би 100 гроша. Дакле, свега 130 гроша. Један пар опанака може да поси $1^1/_2$ месец. Према томе једна задруга за месец и по дана имала би да за само за опанке 130 гроша, а помислите за годину дана, колико би та сума изнела. Ако би поносили царину на оне коже, као што се предлаже, онда би једна задруга од 15 чељади имала за $1^1/_2$ месец да да за саме опанке преко 200 гроша Ви знате каква је зарада нашег сељака. Са оваком тешком зером ово нта би учинили. Ово за лето је и лако, лети чељад може ићи и боса, али над доће зима и падне снег, немилице би натерала да чељад иде и по зими боса, и онда је готова пнеумија, а од ове је тешко спасавати се, јер ви знате да ми по многим срезовима немамо ни апотекара а камо ли лекара, и онда поред ове добре жеље да сачувамо народно здравље, баш би се огрешили о народно здравље. Према томе, ја налазим, ако хоћемо да сачувамо народно здравље и заштитимо интерес занатлија, треба да оставимо стопу као што је предложена, да се могу те сировине увозити.

Што се тиче оног навода г. Лазе Илића, да се увожењем тих коза са стране преносе неке заразне болести, ја ћу само оволико рећи: а на што је нама санитетска полиција, нека не пушта болесне козе.

Моје је дубоко уверење, да би се огрешили о народно здравље, а особито о земљораднички сталеж, ако предлог г. Луке Лазаревића усвојимо. Није, господо, тајна да данас земљорадник нема вола да с њиме оре, већ оре с кравом; за нема свака кућа ни краве, већ с коњем оре. То је једна велика народна невоља, дај боже, да буде боље; услед тешких прилика дотле смо дошли. Поред таквог стања усвојити меру, коју г. Лука Лазаревић предлаже, значило би огрешити се и о економске интересе занатлија и о здравље нашег народа, за то молим Скупштину да усвоји стопу као што је предложена, а верујем да је предлагач у доброј намери био предложио, као што верујем да ће се сложити са мном, што се тиче интереса народних.

Пера Павловић — Не могу се сложити са предлогом г. Луке Лазаревића. Ја држим, господо, да је нама потребно да наше занатлије могу што јевтиније да добију ове сировине. Ми сви знамо, да у нашој земљи нема довољно говеђих и биволских кожа за прерађевину, у количој је количини потребно за наше занатлије и с тога што их нема у толикој количини, ја бих био чак за то, да се царина на ове сировине и спусти. Али с погледом на чл. 8 у уговору између Србије и Аустро-Угарске, да се царина на те предмете не може још спустити, ја сам за то да остане ова стопа као што је предложена.

Митар Миљовић — Ја сам уверен да г. Лука Лазаревић са својим предлогом није имао никакво намера да оптерети наше занатлије и наш сеоски сталеж. Врло је важно, што треба имати на уму да се њихова наше стоке извози на страну, а кад је то један неоспорав факат, онда је и у интересу наших занатлија и сељака да се спусти царина на те предмете, а не да се повиси.

Лука Лазаревић. — Кад бих био уверен разлозима, које су изнели противници мога предлога, да мој предлог иде на штету занатлија и сељака, ја бих одмах пуцнао свој предлог и одустао бих од њега; али противници мога предлога нису не убедили изнесеним разлозима да тај предлог није добар. Ниесам ја изнео овај предлог у намери да штетим занатлије и наш сеоски свет. Ја сам имао других побуда, које сам и исказао уз предлог, а усвајам и допуне г. др. Лазе Илића. С тога не могу примити прекор, који ми се сада чини, да својим предлогом идем против наших занатлија и сељака. Такав прекор ниесам, мислим, до сада ничим заслужио.

Пера Павловић. — Ја потпуно верујем, да г. Лазаревић није поднео овај предлог у намери да иде на штету занатлија и против интереса нашег сељачког света. Али нека ми се не замери за израз, г. Лука није добро обавештен. Ја га уверавам, да се наш свет у Србији не храни у толикој мери несном храном, те да има у нашој земљи толико коже за прерађивину, колико је за наше занатлије потребно. То значи, ако би коже потребних неког царинок, онда би се готова обућа у врло великој количини увозила у нашу земљу. Према томе, кад нам је потребно да уносимо те сировине у земљу за прерађивину, онда би ипе имало разлога предлагати да се спусти царина на коже, које се увозе са стране. Ну, само из разлога што се у чл. 8 уговора између Србије и Аустро Угарске каже да се царина може још спустити испод стопе, која је овде предложена може се потпуно усвојити ова стопа, као што је у овом одељку и предложена.

Потпредседник. — Нико се није више обратио за реч, објављујем да је претрес свршен. Гласаће се прво о предлогу г. Лазаревића, који овако гласи: „Да се на коже: говеђе, бивољске, коњске и свињске, место 15 плаћа 25 динара". — Стављам на гласање, ко је за предлог г. Лазаревића, нека изволи седети, а ко је против нека устане. *(Већина устаје).* — Објављујем да је већина устала, и према томе предлог г. Лазаревића је одбачен.

Пошто је одбачен предлог г. Луке Лазаревића, то стављам на гласање одељак IX као што је известилац прочитао. Прима ли Скупштина прочитани одељак IX? *(Прима)*

Известилац — прочита одељак X „Колонијални и јужни производи", тачке 199—217. (стр. 16)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац чита одељак XI „лекарије, хемијски производи и фарбарије" тачке 218—264. (стр. 17—19.)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак XI? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак XII „уље, маст и масни производи", тачке 266—277. (стр. 27.)

Павле Крстић — На свеће цересинске, које се овде помињу требало би ударити неку царинску тарифу, за то што су јако распрострањене по унутрашњости, а међу тим, дим од њих наноси здрављу и што нам оне спречавају гајење пчеларства. С тога сам мњења да се површи царинска тарифа на њих и у место 20 дин. да се стави царина 50 динара. Молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Потпомаже га више од 10 посланика.)*

Известилац Љ. Јоксимовић. — Ја немам ништа против предлога г. Павла Крстића и примам га.

Потпредседник — Предлог г. Павла Крстића гласи овако: „Предложен да се из рубрике под бројем 277 издвоје свеће цересинске у засебну рубрику и да се на њих плаћа од 100 килограма 50 динара". Пошто је овај предлог потпомогнут, то га стављам на гласање: ко је за то да се усвоји овај предлог г. Павла Крстића, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен предлог г. Павла Крстића.

Лука Лазаревић — Кад је по предлогу г. Павла Крстића учињена измена под бројем 277, да се на свеће цересинске повећа царина, онда би учињена погрешку, ако би цересин остављен неподвојен у рубрици 274, ако бисмо остављали да се на њега плаћа 12 динара, него би требало повећати царину и на увоз цересина. С тога предлажем: да се цересин издвоји у засебну рубрику, па да се у место 12 дин. удари царина 30 динара од 100 килограма.

Известилац Љ. Јоксимовић — Примедба г. Луке Лазаревића умесна је и ја примам, да се на цересин у место 12 дин. удари царине 30 динара.

Потпредседник — Прима ли Скупштина одељак XII са овом изменом? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак XIII „машине, инструменти научни предмети и оружје", тачке 278—285 (стр. 20.)

Драгомир Рајовић — Ја држим, што се тиче ових музикалних инструмената, да је потребна што је толика велика такса истога. И то је тако исто једно васпитање и наука, као што је и друго васпитање и наука. Не треба затворити врата и стати на пут том васпитању, које облагорођава душу човеку. Као што сте дали олакшицу за књиге, тако треба и за ове инструменте да учините олакшицу. Народ треба да се весели да има полета за музику, за њено, то је доказ васпитања народног и питомине народне. На овај начин нико се не сме решити да узме свирали. Међу тим образованије у том правцу држава треба да потпомогне. У другом свету то се потпомаже. То је образовање као и свако друго образовање. То само доказује питомину и благородну природу човекову, јер се каже: „где се пева ту нема рђавих људи". Због тога ја бих био мишљења да се на све те музичке инструменте одреди много нижа царина но што је овде предложено. За молим, да не потпомогну 10 посланика, или ће остати мој глас, глас напућује у пустиню. (Не потпомажу га.)

Известилац Љ. Јоксимовић — Ја мислим да је г. Рајовић задовољно са предлогом, јер то је примљено раније, а сад је остало о ручном оружју. Али ја мислим да они, који хоће да купе јевтино инструменте, они ће то моћи да учине у уговорним државама.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитани одељак тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је примљен одељак XIII.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Изволите чути указе Његовог Величанства Краља.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарстог савета, решили смо и решавамо:

Одлажуће се Наш министар народне привреде, да поднесе Народној Скупштини, сазваној на дан 1 јуна 1893 год. у Београду, на решење, закон о трговинској погоди између Краљевине Србије и Републике Француске,

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

30. јуча 1893 год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,

Раша Милошевић с. р.

Предлог гласи:

Његово Величанство Краљ Србије и Председник француске Републике подједнако задахнути жељом да одрже у новоликим погодбама трговинске везе, које стоје између обеју држава, решили су да утврде у ову погодбу и именовали су за своје пуномоћнике:

Његово Величанство Краљ Србије, Господина Ан-

Sa Majesté le Roi de Serbie et le Président de la République Française, également animés du désir de maintenir dans des conditions satisfaisantes les rapport commerciaux qui existent entre les deux pays, ont résolu de conclure un arrangement à cet effet et ont nommé pour leurs plénipotentiaires:

Sa Majesté le Roi de Serbie, Son Excellence Mon-

дру Николића свога Министра Иностраних Дела, кавалера краљев. српског Белога Орла, командера краљевског ордена Таковског крста, Великог официра Почасне Легије итд. итд.

Le Président de la République, Monsieur Salvator Patrimonio, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de la République Française près Sa Majesté le Roi de Serbie, Officier de l'Ordre National de la Légion d'Honneur, Grand Officier de l'Ordre Royal de l'Aigle Blanc, Grand Cordon de l'Ordre Royal de Takovo, etc. etc.

Председник француске Републике: Господина Салватора Патримонија, ванредног посланика и пуномоћног Министра француске Републике код Његовог Величанства Краља Србије, Официра народног ордена почасне легије, Великог официра краљевског ордена Белога Орла и имаоца Великог Крста краљевског ордена Таковског крста итд итд.

који су, пошто су показали своја пуномоћија и нашли да су она добра и уредна утврдили ове одредбе:

lesquels après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Члан први

Обе високе стране уговорнице уједначавају једна другој поступање највећма повлашћено државе у погледу настањивања држављана и у погледу на трговину и пловидбу, како за увоз, извоз и превоз тако и у свиме за све, што се тиче царине и трговинских послова а такође и за напљачкивање дажбина, које се на њих односе.

Роба пореклом из једне од ових двеју земаља уживаће тако исто и у другој земљи поступање највећма повлашћене државе, за све што се тиче преноса железницом.

Article Premier

Les deux Hautes Parties Contractantes se garantissent réciproquement le traitement de la nation la plus favorisée en ce qui touche l'établissement des Nationaux ainsi qu'en matière de commerce et de navigation, tant pour l'importation et le transit, et en général, tout ce qui concerne les droits de douane et les opérations commerciales que pour le payement des taxes qui s'y rapportent. Les marchandises originaires de chacun des deux pays jouiront également dans l'autre du traitement de la nation la plus favorisée en tout ce qui concerne les transports par chemins de fer.

Члан II

Ова ће се погодба ратификовати и ратификација ће се изменити у Паризу најдаље до 13/25. јула, а ступиће у живот 14/26 истог месеца и вредиће још за годину дана, кад га једна од страна уговорница откаже буде.

У потврду овога напред поменути пуномоћници потписали су овај споразум и ставили на њ своје печате.

Написано у Београду у 2 примерка $\frac{25.\ \text{Јуна}}{7.\ \text{Јула}}$ 1893.

Article II

Le présent arrangement sera ratifié et les ratification en seront échangés à Paris au plus tard le 25/13 Juillet, Il entrera en vigueur le 26/14 du même mois et demeurera exécutoire jusqu'à l'expiration d'une année à parties Contractantes l'aura dénoncé.

En foi de quoi les plénipotentiaires susdits ont signé le présent arrangement et y ont apposé leurs sceaux.

Fait à Belgrade, en double exemplaire, le $\frac{25.\ \text{Juin}}{7.\ \text{Juillet}}$ 1893.

Министар народне привреде
Раша Милошевић с. р.

Ministre de l'Agriculture, du Commerce et des Travaux publics
Raicha Miloshevitch s. r.

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру народне привреде

Трговинске погодбе између Краљевине Србије и Републике Француске, које сте Савету послали на оцену и мишљење писмом Вашим од 25 овог мес. ПБр. 2773 Државни Савет је проучио, па је мишљења, да их треба примити.

Достављајући Вам ово мишљење Савета, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1990
25 Јуна 1893 год
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Ја мислим да се овај предлог упути оном одбору, који је проучавао трговински уговор са Аустро-угарском и Немачком? (*Одобрава се*).

Секретар Љ. Јокимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне привреде, да подпише Народној Скупштини сазваној на дан 1 јуна 1893 год. у Београду, на решење закон о привременом споразуму између Србије и Велике Британије.

Наш министар народне привреде нека извши овај указ.

30 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде
Раша Милошевић с. р.

Предлог гласи:

ПРИВРЕМЕНИ СПОРАЗУМ

између Србије и Велике Британије

Влада Његовог Величанства Краља Србије, и Влада Његог Величанства Краљице Уједињене Краљевине Велике Британије и Ирске, Царице Индија, у жељи да привремено, за време потребно ради закључења и ратификације једног трговинског уговора, уреде трговинске односаје између обе ове земље, усвојили су следеће одредбе:

Члан I

Подавници, бродови и производи сваке врсте пореклом из обе земље уживаће узајамно и у сваком погледу поступање највећма повлашћеног народа.

ENTENTE PROVISOIRE

entre la Serbie et la Grande Bretagne

Le Gouvernement de La Majesté le Roi de Serbie et le Gouvernement de La Majesté la Reine du Royaume — Uni de Grande Bretagne et d'Irlande, Impératrice des Indes, désirant régler provisoirement, pendant le temps nécéssaire pour la conclusion et les ratifications d'un traité de commerce, les rapports commerciaux entre les deux Etats, sont convenus des dispositions suivantes:

Article I

Les sujets, les navires et les produits de toute nature, originaires des deux Pays, jouiront respectivement et sous tous les rapports du traitement de la nation la plus favorisée.

Члан II

Овај споразум почеће важити сутра дан поито га Српска Народна Скупштина одобри, а важиће док се не измену ратификације дефинитивног трговинског уговора; али у сваком случају престаће важити 1/13 јануара 1894 године.

У потврду тога потписани су саставили овај споразум и на њ ударили своје печате.

Састављено у Београду 4/16 јуна 1893.

Article II

Cette entente sera exécutoire le lendemain du jour où elle aura reçu l'approbation de la Skoupchtina Nationale de Serbie. Elle restera en vigueur jusqu'à ce que les ratifications du traité de commerce tous les cas elle cessera ses effets le 1/13 janvier 1894.

En foi de quoi les soussignés ont dressé la présente et y ont apposé leurs cachets.

Faite à Belgrad le 22 juin/4 juillet 1893.

Министар народне привреде

Раша Милошевић с. р.

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру народне привреде

Писмом Вашим од 25 т. м. ПБр. 2772 послати Државном Савету на мишљење „Привремени споразум између Србије и Велике Британије“ Савет је прочуно, па је мишљења, да га треба примити.

Достављајући Вам ово мишљење саветско, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1991.

22 Јуна 1893 год.

у Београду.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се истом одбору.

Секретар Љ. Јокимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде а по саслушању министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш министар народне привреде да поднесе Народној Скупштини сазваној у ванредном сазиву на решење предлог: да може на терет државне готовине за ову 1893 годину утрошити (10.000) десет хиљада динара на досељење и насељење неколико црногорских породица по решењу министарског Савета од 26 маја ове године, па утрошену суму показати у рачунима свога расхода за ову годину“.

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

28 Јуна 1893 год.

у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде

Раша Милошевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра народне привреде

Народној Скупштини,

Познато је Народној Скупштини да се читаве породице братског нам народа из Црне Горе често расељавају, а на то расељавање гоне их кршевитост и честа неродност њихове земље. Они Црногорци, који се по нужди селе до данас су долазили нама и сложили нашли у нашој земљи, јер „куд ће пиер од кладе“, вели народна пословица и ми их примамо с гледишта наше братске сродности, вере и опште човеанске дужности. Из тих разлога у 1889 години примили смо и населили у Тополички и Врањски округ неколико хиљада Црногорских породица, што нас је стало и доста материјалних жртава.

Па и оне године, указала је се потреба, да примимо за насељење неколико црногорских породица и потпомогнемо њихово досељење и насељење у нашој земљи, које су нам се за то молбама својим обратиле и које молбе Влада Његовог Величанства Краља на наведених разлога није могла одбити, тим пре што су молиоци и две одличне породице као дуго-годишњи ратници за чување самосталности своје отаџбине Црне Горе. Зато је Министарски Савет, на предлог мој, решењем својим од 26 маја ове године ПБр. 1293 одобрио министру финансија да може из готовине главне државне благајне ставити на расположење министру народне привреде десет хиљада (10.000) динара за досељење и насељење неколико црногорских породица.

Према томе част ми је замолити Народну Скупштину да изволи рећи:

„Одобрава се министру народне привреде, да на терет државне готовине за 1893 год. може утрошити десет (10.000) хиљада динара на досељење и насељење неколико црногорских породица по решењу министарског Савета од 26 маја ове године на утрошену суму показати у рачунима свога расхода за ову годину.

ПБр. 1610

21 јуна 1893 год.

Београд.

Министар народ. привреде

Раша Милошевић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се одбору финансијском. —

Наставља се дневни ред. Изволите чути известиоца.

Известилац прочита одељак XIV „Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна“. (ст. 21 — 24 Прилог IV) (т. 286 до 322).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац — прочита одељак XV „Свила“. (ст. 21 до 24 т. 323—331).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак XVI „Накит и ситнице“. (ст. 24—29 т. 332—367).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак XVII „Ивичена и плетена роба и везови“. (ст. 29—32 т. 368—407).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак XVIII „Остали“ (ст. 23 т. 408—409).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита „Општу примедбу“ (ст. 32).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану „Општу примедбу“? (*Прима*).

Известилац чита одељак I „Занатовански и вољски производи“ (ст. 33 т. 1—4).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац чита одељак II „Дрво“ тач. 5—7 (ст. 33).

Милан Милићевић — Држим да је врло мала такса 0·25 дин. на један кубик метар дрва. Ово осећам на том, што знам да су сељани села Борче, Радаља, Зворинка, Читлука и осталих села сатрли шуму навожењем но јефтину цену у Босну. Предпрошле године они су продавали по 6 форин.

хват; прошле пак године, кад је био забрањен извоз опште народне шуме, кад је продавао морао имати уверење за доказ да су дрва, која продаје сечена у његовој шуми, они су тада продавали хват по 10—12 форинта — дакле она се могу скупље продавати. С тога сам мишљења, да се стави место 0·25 дин. 0·50 дин. од једног куб. метра.

Молим довољан број посланика да ме потпомогне у овом предлогу. *(Не потпомажу га).*

Известилац — У интересу да се наше шуме не сатиру ја примам предлог г. Милићевића.

Потпредседник — Предлог г. Милићевића није потпомогнут с тога о њему више не може бити говора. Зато стављам на гласање други одељак. Ко је за то да се он прими, као што га је известилац прочитао нека изволе седети, ко је против нека устане? — *(Сви седе).* Објављујем да је усвојен други одељак по предлогу одборском

Известилац чита III одељак „Животиња и производи од ње" (тач. 8—15 ст. 33—34).

Потпредседник — Прима ли Скупштина III одељак? *(Прима).*

Известилац чита одељак IV „Отпаци" (т. 16—18 ст. 34).

Потпредседник — Прима ли Скупштина четврти одељак? *(Прима).*

Има неколико тачака овог законског предлога враћених у одбор, да се учине извесне исправке. Нека то одбор изврши и у првој идућој седници нека поднесе Скупштини на решење, тада ће се и гласати поименично о овом закону.

Пошто више ништа нема на дневном реду време је, да се седница закључи; с тога данашњу седницу закључујем и другу заказујем за сутра у 4 сата по подне.

На дневном реду биће:

1) Читање законског предлога о буџету монопола соли и дувана и државних железница; и

2) Читање предлога одбора финансијског за продужење буџета државних железница, и монопола дувана и соли, док Скупштина не утврди оба та буџета.

Извештај одборски о овом предлогу је штампан, и ви га већ имате у рукама.

Молим господу из свих одбора нарочито из финансијског и одбора за трговачке уговоре, да дођу после подне и да раде.

(Састанак је трајао до 12 сати у подне).

---

23 САСТАНАК

1 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

Почетак у 5 час. по подне.

Присутна су била господа министри: Председник Министар Савета, министар просвете и црквен. послова; министри: финансија, привреде, унутрашњих дела и грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу 23 састанка. Изволте чути протокол двадесет другог састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).*

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Стеван Динкић из Власотинаца; сељани из Добриње (у ср. пожешком); суд општине Дубочанске (у ср. крајинском); суд општине Рударске (у ср. косаничком); и суд општине Драговачке (у ср. пожаревачком) — моле за извесне олакшице у плаћању пореза;

Станко Ивић са Врнке Чуке; рањени Горачићанци; и породице настрадалих Горачићанаца — моле за државну помоћ;

Вукашин Ковачевић из Београда (у ср. студеничком); и Бранко Димитријевић из Београда — моле за исплату реквизиције;

Јевтеније Балтић, марински лекар из Куприје, моли да му се признају извесне године службе;

Милутин Дробњак, бив. чувар казненог завода у Пожаревцу, моли за повраћај у службу;

Анина, удова пок. О. Поповића из Чачка, моли за инвалидску потпору;

Лаз. Радивојевић из Крушевице (у ср. колубарском) моли да му се одложи плаћање казне;

Јоца Живковић из Сиракова (у ср. рамском) моли да му општина плати покрађу;

Грађани из Ужица моле, да се за ужички округ постави још један пижиџер;

Еснаф сапунско-свећарски из Крагујевца моли, да се укине трошарина на сапун и свеће; и

Михајло Младеновић из Полома (у ср. масуричком) жали се на лоначки приседелац суд.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један указ Њ. В. Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра финансија, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Оплашћује се Наш Министар финансија да Народној Скупштини сазваној у ванредан сазив за 1 јуни о. г. може поднети на решење:

Пројекат закона о допуни у закону о привременом порезу од 1 јула 1892 год.

Наш Министар финансија нека изврши овај указ.

30 јуна 1893 год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

о допуни у Закону о привременом порезу од 1 јула 1892 год.

После члана 4 долази нарочити

Члан 5 који гласи:

Оплашћује се краљевска влада, да у вези са емисијом зајма за напредне војне потребе, може под истим условима оставити још 18 милијуна динара ефективних а за покриће привремених државних дугова, затечених на дан 1 априла ов. год. у то име даље се слободни приход солског монопола као супер-гаранција целокупном зајму.

Члан 5 постаје члан 6.

За тим:

МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА

Господину Министру Финансија

Пројект закона о допуни у закону о привременом порезу од 1 јула 1892 год. који сте послали Савету на мишљење писмом Вашим од 17 т. м. Бр. 2893, Државни Савет је прочуно, па је мишљења да га треба примити.

Сазнајући Вам ово, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1869
25 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај се указ упућује одбору финансиском. —

Пре него што пређемо на дневни ред, треба да се врема пословнику скупштинском, извршн подела Скупштине у одсеке, јер је данас први дан јула месеца.

Молим г. секретара да изволи вадити листе из кутије и читати имена посланика.

Секретари читају: наде листе,

I Одсек

Ђока Владић, Андра Ђорђевић, Михаило Мартинац, Пера Велимировић, Милан Миљићевић, Лука Лазаревић, Алекса Шпадић, Димитрије Карић, Сретен Гогић, Светозар Славковић, Анта Поповић, Никола Пашић, Милосав Ватић, Мика Даниловић, Вуча Николић, Сима Костић, Димитрије Кирковић.

II Одсек

Саша Миљићевић, Арса Дреновац, Никодије Милетић, Љубисав Благојевић, Митар Мићовић, Мића Брашковић, Петар Ђаковић, Јован Шелмић, Тодор Костић, Тодор Дидић, Ранко Тајсић, Арсеније Прокопијевић Димитрије Димовић, Михаило Косовчанин, Сотир Арнђеловић, Анта Рајчић, Коста Борисављевић, Милош Богдановић, Димитрије Катић.

III Одсек

Димитрије Илићановић, Никола Поповић, Мика Х. Тошић, Здравко Пауновић, Милоје Барјактаровић, Милан Ђурић, Јован Станковић, Љуба Јовићковић, Јоца С. Јовановић, Ђура Милијашевић, Влада Поповић, Радисав Митровић, Коста Таушановић, Светозар Милосављевић, Марко Ђуричић, Ђока Бојић, Марко Петровић, Војин Кирковић, Ђура Хрватовић.

IV Одсек

Љуба Николић, Павле Вуковић, Стаднча Виденовић, Филип Милојевић, Михаило Марковић, Пера Вукићевић, Владислав Павловић, Андра Парађанин, Ђока Брачинац, Стеван Поповић, Алекса Ратарац, Данило Јовановић, Михаило Веселиновић, Јоца Ж. Јовановић, Вукашин Петровић, Андра Стевановић, Максим Сретеновић, Васа Живановић, Љуба Ковачевић.

V Одсек

Тодор Радовановић, Лава Илић, Павле Поповић, Драгомир Рајовић, Петар Максимовић, Михаило Поповић, Гаја Милорадовић, Павле Скићљић, Павле Рапковић, Андра Николић, Мијутин Гарашанин, Урош Плазина, Анта Радосављевић, Лоза Докић, Риста Поповић, Милун Миаковић, Петар Павловић, Јован Николић, Станојло Вукчевић.

VI Одсек

Радован Поповић, Рака Милошевић, Ђока Стојковић, Никола Николић, Стојан Новаковић, Тома Бојичић, Јованча Стојановић, Јован Сопровић, Велимир Карић, Благоје Божић, Лаза Прокић, Михаило Стојаковић, Богосав Поповић, Милош Ђорђевић, Добросав Ружић, Глиша Гершић, Павле Крстић, Стеван Ристић, Димитрије Мариновић.

VII Одсек

Јован Селић, Велимир Тодоровић, Милош Марковић, Драгутин Дедијац, Живко Милованац, Раша Нинић, Новак Милошевић, Михаило Вујић, Ђока Аћејковић, Миленко Весић, Живан Сретеновић, Сава Грујић, Станко Петровић, Милија Миловановић, Павле Станковић, Ранко Петровић, Мата Максимовић.

Потпредседник — Пре него што пређемо на дневни ред, председништво сматра за своју дужност да извести Народно Представништво да је г. Раша Милетић набран за државног саветника и да је тим изгубио посланички мандат. Председништво је о томе известило г. Министра унутрашњих дела, како би се учинило што треба, те да се избор извршн у законом року, а то је у року од месец дана. —

Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду друго читање закона о општој царинској тарифи, молим известноца г. Јоку Јовановића да изволи читати.

Известилац Јоца Ж. Јовановић — Јуче је Скупштина решила да се чл. XV овог законског предлога врати у одбор, те да се тачка 11 редиговано, како је Скупштина решила. Одбор је редиговао члан овако:

„Калдрмарина се наплаћује по закону о калдрмарини од 25 октобра 1870 године, али се плаћања калдрмине ослобађају ови артикли: камен, угаљ и цигла.“

Потпредседник — Чули сте редакцију тачке 11 члана XV. Има ли ко шта на исту да примети? *(Нема).* — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: — ко је за то да се тач. 11 члана XV усвоји као ју је известилац прочитао, нека седи, ко је противан нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. 11 члана XV како ју је известилац прочитао.

Известилац — Тако исто праћен је у одбор чл. 16 и он треба да гласи овако:

„Чл. XVI Царину и све остале таксе (трошарина монополне и споредне таксе, као и пореза на обрт) до десет динара примаће царине у сребру, а преко десет динара у злату, но ко хоће да плати све у сребру, платиће ажиј према највећем курсу, што га је злато имало у прошлом месецу“.

Потпредседник — Јесте ли разумели редакцију члана XVI? *(Јесмо).* — Има ли ко шта на исту да примети? *(Нема).* Онда стављам на гласање члан XVI, како га је известилац прочитао. Ко је за то да се прими, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XVI по измени.

Изволите чути чл. XIX.

Известилац — Овај члан XIX гласи овако:

„Овај закон ступиће у живот истога дана, а но истеку онога дана, којега буде обнародован у „Српским Новинама“ и тада престаје важити: Закон о општој царинској тарифи од 5 јуна 1883 год. са свима њиховим изменама и допунама као и сва друга законодавна наређења, која су му противна.“

Миленко Весић — Ја сам хтео да говорим о овом члану прошлога пута при другом читању овог зак. предлога, али за то нисам имао прилике, пошто је члан праћен у одбор. С тога ћу сада казати, што сам хтео и имао да кажем јуче. Ја то чиним напочетку с тога, што је г. Рајовић у своме говору изјавио, како, кад не би био одређен рок односно дан, од кад тај закон има да важи, како би тиме министар добио у тај положај, да одговара према закону о министар. одговорности и позвао се на чл. 117 и 118 Устава, из кога је извео тај свој закључак. Ја сматрам за дужност, да напоменем да сам прошлога пута, кад је овај предлог изнео мој поштовани колега г. Андра Ђорђевић, исти потпомогао устањем, а то сам учинио с тога, што сматрам да овакве одредбе треба унети у сваки закон, пошто је то са свим природно, и питање о томе у науци је једном за свагда пречишћено.

Мени се чини, да је с тим требало начелно изаћи и код сваког закона ово усвојити.

Међу тим што се тиче позивања г. Рајовића на члан 117 и 118 Устава, ја мислим да у данашње време, није било томе места с тога, што се у члану 52 и 53 старога нашег Устава од 1869 год. налази готово онаква иста одредба као и у члану 117 и 118 новог Устава. Било је времена, када је г. Рајовић био министар привреде, г. Марковић министар правде, а тако исто били су министри г. Гарашанин и г. Хорватовић и готово сви закони, које су они потписивали, поред тога што у члану 52 и 53 старог Устава стоји одредба, која је унета у члан 117 и 118 данашњега Устава, посили су одредбу да закон ступа у живот од дана, када га Краљ потпише; а тако исто има закона у 41 и 43 Зборнику, у којима никако и нема ове одредбе и онда разуме се ови, који имају да извршују ове законе сами су тумачили од којега дана он има да важи. Ја сам сматрао за дужност да ово напоменем, из једног чистог и простог разлога: да не прима ни тамо ни амо.

Милутин Гарашанин — Чини ми се, да је г. Др. Миленко Весић новео овај разговор тек онако, да се разговарамо. Ако је под пређашњим Уставом грешено, то не може бити разлог, да се и даље греши под новим Уставом. Односно онога, што је г. Весић напоменуо, да су доношени закони у којима није било никакве одредбе о томе, кад ће они да ступе у живот; то је са сним могуће, али по другим одредбама тој закон ступа у живот после 30 дана, од када га владалац подпише. То г. Д-р Весић није знао, па је зато онако и говорио.

Потпредседник — Прегрес је свршен. Стављам на гласање члан XIX. Ко је за то да се он прими, како га је одбор исправио и известилац прочитао, нека изволи седети, ко је противан нек устане. (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. XIX по измени.

Пошто је овим усвојен цео овај законски предлог о оној царинској тарифи, то ће се он сад вратити у одбор, те да он учини исправке, ако би их требало и онда ће се о њему поименце гласати. —

Сад је на реду извештај одбора финансијског, о предлогу, да се буџет државних железница и монопола дувана и соли продужи дотле, док се о њима дефинитивно не реши буџет за ову годину. — Изволте чути г. известиоца.

Известилац Димитр. Димовић прочита извештај одбора финансијског (ст. 91).

Потпредседник — Хоће ли који од вас говорити о овом предлогу? (*Нико се не јавља за реч*). Ко је за то, да се предлог прими у начелу, тај нека седи, ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила предлог у начелу.

Овде има само једна тачка, молим г. известиоца нека је прочита

Известилац прочита тач. 1.

Потпредседник — Прима ли Скупштина предлог одбора финансијског? (*Прима*). —

Сад је на реду први претрес о буџету државних железница. — Изволте чути г. известиоца.

Известилац Ђура Младеновић прочита (ст. .) одељак I Буџет Српских Државних железница (Прилог V).

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори у начелу о предложеном буџету? (*Нико се не јавља за реч*). Пошто се нико не јавља за реч, ја стављам на гласање: ко је за то, да се предложени буџет у начелу прими, нека седи, а ко је против, нек устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је Скупштина примила буџет у начелу.

Изволте чути известиоца.

Известилац прочита одељак I Редовни трошкови експлоатације. А (ст..) Особље у дирекцији. *а)* чиновници.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак б, в, и г. (ст...)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак Б: Особље на пруги; а, б, г.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак В: Општи трошкови Дирекције и пруге.

Потпредседник — Тачка 70 изоставља се; а код тач. 74 има примедба, која гласи: „ако она сума не би била довољна да се издати могу подмирити из уштеде партије плате, може, се утрошити до 80.000 динара."

Има реч Јоца Станковић.

Јоца Станковић — Ову позицију од 3000 динара, коју је одбор избрисао, мислим да није имао права, јер овде пише: прилог за службено одело. Ово је дакле, одело за особље, за „кретничаре, кочничаре и остале служитеље, који су изложени врло јакој промаји, зими и цичи; а то одело су бунде. Бивало је случајева, да је то особље најчешо смрзнуто, вршећи своје послове, и ја мислим, да би била грехота, да се онде чини уштеда, те да се ти људи по мразу зиму без одела. Мени је чудновато, како је одбор онде напао да учини уштеду, а не на другом неком месту.

Молим 10 посланика, да ме у овом предлогу потпомогну (Помажу тз).

Лаза Илић — Као члану финансијског одбора, нека ми буде допуштено, да дам једно кратко објашњење односно ове позиције. Одбор финансијски избрисао је ову позицију, после објашњења г. министра грађевина, јер је он на то пристао. Он је пристао Скупштини, и он је узета реч тим пре, што се са стране господе посланика чини једна замерка одбору, што је ову тачку изоставио. Ја као члан одбора примио сам ово по пристанку г. министра.

Министар грађевина Светозар Станковић — Ја сам пристао, господо, да се овај прилог за службено одело избрише за то, што је то одело за кретничаре и остало особље пре године набављено, а пошто је то већ учињено тако скоро, сад га поново не треба ваше набављати, него ће се оно у колико је исцепано, прикрпити.

Са тога разлога дакле, ја сам пристао да се ова позиција избрише.

Драгомир Рајовић — Према самом објашњењу г. министра, ја држим, да ова измена, која је учињена у одбору, врло је некоректна, јер, ако се мислило штедети, то је могло да се учини на другом месту при већим позицијама; али да се чини уштеда на оној партији, за људе, који чувају у зимске доба пруге, да се не догоди каква несрећа железници, мислим, да нема оправдана разлога, и по томе само, што је ово врло мала сума, коју би Народна Скупштина требала да одобри онако, како је предложена, јер ће та иста потреба наступити и идуће године.

Известилац — Ја мислим, да г. министар најбоље зна, како су ти људи у његовој струци снабдевени; и кад он изјављује да се на овој партији може штедити и да ти људи иначе неће зепсти; онда ја држим да ово треба примити онако, како је одбор предложио.

Стојан Новаковић — Мени се чини, да би Скупштина ако би усвојила, да се ова позиција од 3000 дин. избрише, правила сметње у буџету за идућу годину. Ако је онако, као што каже г. министар, а ми немамо разлога да му не верујемо, да му ова сума ове године не треба, онда се она неће ни утрошити и она ће ући у партију уштеда. Међутим, ако ми сад ову позицију избришемо, онда бришемо позицију из буџета, која ће до године бити потребна г. министру грађевина, и онда би наново било дебате о њој, као о са сним новој позицији. Ради тога, ја бих био мишљења, ако је ово стална потреба, што у ствари сматано јесте, јер људе треба одевати, да ова позиција онде остане као стална. Што се ова позиција ове године неће употребити, то не треба да буде разлог, да се она са сним из буџета избрише. Ако се тај новац не потроши, онда ће он ући у партију уштеда. Међу тим, ако будемо избрисали из буџета ову позицију, ми нећемо после

важно имати питање дебате о њој и објашњења о томе, треба ли она или не?

Ради тога сам мишљења, да она позиција остане, јер се тиме ништа не штети.

Јоца Ж. Јовановић — Не могу да се сложим са г. предговорником, да ова цифра остане стално у буџету, јер се буџет сваке године гради према потребама државним у тој години и ја мислим, да ову суму треба избрисати, пошто ове године она није потребна, а ако до године буде потребна, ту ће бити Скупштина са својим одбором, па ће они ту позицију, ако нађу за нужно успоставити.

Потреба је, да у буџет уђе само оно, што је законом предвиђено и законом није предвиђено, да се набавља то одело и с тога ја држим, да са свим треба успоставити мишљење финансијског одбора.

Новак Милошевић — Готово, ово је један изузетан случај, да један министар брише на буџета једну позицију, коју би хтели да остане нека господа посланици без потребе. Да није оваква извештаја одбора, на који је г. министар пристао и обећао да ће идуће године поднети други буџет, са ниже расхода а више прихода, што су и други тражили да траде, те да буде другојачије гређена експлоатација наших железница и да је мање неспремних радника и чиновника а не да их има толико да немају скоро никаквог посла И у том случају то јест да није извештаја одборског и приступка министровог — био би у нечем против оваког буџета.

Кад министар каже, да ове године ова позиција не треба и да према томе треба да се избрише, онда ја не знам зашто на силу Бога, да му ми ту позицију натурамо, кад није по потребна; јер и ако је мала цифра, није на одмет при оваком правом нашем финансијском стању.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Гласаће се најпре о предлогу г. Јоце Станковића, који је потпомогнут. Његов предлог гласи:

„Предлажем, да се у буџету издатак под бр. 70 од 3000 дин. остане“ — Ко је дакле за предлог г. Станковића, нека седи, ко је против нека устане? (*Већина је устала.*) — Објављујем, да је већина устала и да је према томе предлог г. Станковића одбачен.

Известилац прочита одељак под Г. „тронкови на пруге“ (стр. 7).

Потпредседник — Ко је за то, да се предложени одељак прими, онако како одбор предлаже нека изволи седети, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила предложени одељак.

Известилац прочита одељак *под Д. „Разно“*: На ње предвиђене тронкове, као и на тронкове: учињене због земљотреса и поплаве и на електрично осветљење београдске станице (стр. 8. Прилога V).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложени одељак? (*Прима*).

Известилац прочита одељак „реканитулација“ (стр. 8).

Потпредседник — Ово је већ решено, него изволите даље читати.

Известилац прочита одредбу под II „ванредни издаци дирекције“ (стр. 8).

Вукашин Петровић — У извештају финансијског одбора изнађено је лепо разложена ова ставр, и учињена је замерка да наше железнице не дају оволики приход колики се с правом може од њих очекивати. Влада је примила на себе, да она истражује узроке: од куд то долази да наше железнице не дају ове приходе, које би могле и требале да дају, и зашто се на њих троши више но што би требало? Међу тим, сад видим да није споменуто, колики су и какви су приходи од железничке експлоатације, и у том погледу, како се мени чини, учињена је погрешка. То је требало споменути, јер ми сад овде у Скупштини не можемо ни разумевати а ни дебатовати о тој ствари, јер не знамо колики је и какав приход, и од куд он потиче. И колико год је министар грађевина себи стекао у дужност, колико год он прима на себе, да се стара о унапређењу прихода железничких, — толико исто и нама је стављено у дужност, да се и ми бринемо овде о унапређењу железничких прихода. На рада тога, да би ми онде могли размислити о томе, требало би да су унесени у буџет и приходи од свега, тачно одређени, а да не буде само стављено бруто приходи и то овде, у „Разно“, — са свим спорадично и случајно, већ да се побројавају поимење, од куд долази приход и какав је. Ми знамо, да у старом буџету од 1892 године на стр. 230 предвиђен је био приход дин. 6,000.000 а по закључном рачуну од 1891 год. приход је био 4,927.000 дин. Сад опет у буџету прихода, који је овде предвиђен баш на овом месту забележена је сума од 6 милијуна дин., а не каже се од куда тај приход долази. Требало је казати од чега долази тај приход, па да се уме све у обзир, све оно, што је нужно, да се утврди ова сума у буџету. Треба имати на уму и ону околност, која је мало пре наведена а то је, да је предвиђена оволика иста цифра и пре у буџету, па је мање стварно примљено. Ми можемо веровати да ће оне године заиста бити приход оволики, колики се предвиђа, али та нера неће много похођи самој ствари ако не будемо ми сами стављени у положај, те да се овде разгоноримо о томе: шта треба по нашем мишљењу учинити, те да се донеста железнички приходи повећају, а то је жеља, мислим, и министра грађевина а и нас свију. Да би могли о том да размислимо, добро ће бити да се бар јасније и детаљније поднесе у плућем буџету железничком, да се дакле разложе и најситнији приходи, — да се изнесу подаци колико је било прихода од преноса робе, од саобраћаја, од поште и т. д., а то све има у железничкој дирекцији, на кад се сви ти подаци нађе и нађу пред собом, ми ћемо онда да видимо да ли је баш уврок рђава тарифа као што одбор наводи, да су приходи за то подбацили или има других каких узрока, што се не долази до прихода, који треба да се добију и који би се очекивали од наших железница.

Сем тога, ово бруто расхода, по мом мишљењу, није правилно срачунато и неће изнети три милијуна динара, јер од овога прихода, који је предвиђен у 6 милијуна дин. треба одбити интересе за зајам, који се плаћа из прихода железничких и који износи на 360000 динара. И кад се овоме додају и тронкови остали, онда он неће бити 2,360.000 дин. но мањи. Према томе, чист приход биће много мањи, но што је у буџету предвиђено, на ће експлоатација наше железнице још скупље стати, но што је онде предвиђено. То су примедбе, које сам имао да учиним овом приликом. Ове немају стварне вредности за сад, јер смо гласали за буџет овај у начелу, а гласаћемо и за оне позиције какве су, — а сад имам само, да скренем пажњу г. министра грађевина, да у буџету, који ће нам на јесен поднети, да у њему поднесе свеколике ове позиције и прихода и расхода.

Министар грађевина Светозар Станковић — О томе, колики је фактички био приход наших железница у појединим позицијама њеним од дана, од кад смо ми експлоатацију њену у своје руке узели, господа посланици могу одмах бити обавештени. Ја ћу само главне цифре побројати, а Народну Скупштину и г. Вукашина молим, да ми изволели саслушати, те да им приход и од самих појединих позиција и партија њених, за сваку годину одвојено покажем.

Од 21 Маја њиено, па до краја Децембра 1889 године, ми смо добили свега: 2,771·434·45 дин.; 1890 год. било га је: 4,99·.422 дин.; 1891 године: 5,394.849·69 дин.; а 1992 године: 5,886.841·51 дин.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 22 СУБОТА 10 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

23 САСТАНАК

1 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Лука Лазаревић

(НАСТАВАК)

(Министар Грађевина о ствари железница.)

Допустите ми сад г. посланици, да вам после овога објасним и то, откуд је постала разлика ова у приходима од 1891 и 1892 год., која се, као што видите, доста знатном показује.

У то доба а године 1892 појавила се колера због које, а за очување здравља, установљени су пограничні карантини према свима нашим суседима: Аустро-Угарској, Румунији и Турској; уведена је, т. ј. мера једна, која из основа баш сваки живаљ саобраћај; мера, која у прноме реду најзнатне потиче приходе, који су тим саобраћајем условљени.

Код такога дакле, стања, није никакво чудо онда, што су нам и наши железнички доходци мањи, но што би без овога узрока било.

И то је, ето, господо, узрок овој показаној вам разлици.

Што се будућности пак тиче, ми немамо разлога да још ове године очекујемо, да нам приходи — под досадањим једнако приликама, из тога извора не буду мањи од 6,000.000 динара у округлој суми; па то нам даје права овај приход, кога смо у последње време од наших железница добили и који знатно превазилази све цифре досадањих месеца прошле и претпрошле године. С обзиром на ово дакле, ми с правом можемо очекивати, да се приходи железница наших до оне суме попну, коју вам напред поменух.

Мени, као министру и јесте тај главни циљ, да томе пређем; а развићем живљега саобраћаја на свима границама наших железница, ја имам вере, да ће се циљ тај и постићи.—

Оволико сам имао да рекнем односно суме, која овде није стављена и односно прихода, кога је г. Вук. Петровић напоменуо.

Допустите ми, молим вас, да вам дам објашњења и односно анутитета овога, који је овде у суми од 360.000 динара на овај зајам стављен, који се, не треба заборавити, тек има да закључи; који дакле, још не постоји.

Железница наша, господо, онака каква је сад, још у многим и многим деловима својим има да претрпи знатне и осетне измене и допуне; још јој много инвестиција треба, да задовоља потребе оне, зарад којих се железнице у опште и граде.

Тада, кад то буде, — а ја сам ставио себи у задатак да то учиним, тада и железнице наше неће давати 6, већ се приход њихов може уздати се, попети и на 7 па и на 8 милиуна динара.

За окончење извршења тих инвестиција: за оспособљавање железница наших за велики њихов културан и привредан задатак; — на име тога циља и стављен је овај зајам од 5,700.000 динара, чија је годишња цифра анутитета сума ова од 360.000 дин.

Сума ова, која је овде стављена, може и не бити сва утрошена, јер зајам пре свега није ни закључен, као што сам напред поменуо; а после, пужни и предо потребни извесни радови за остварење мало час исказаног уништаја мога, већ су и из досадањих прихода наших железница исплаћени.

Оволико сам имао да кажем на говор г. Вукашина Петровића.

Стојан Новаковић — Ми немамо само да благодаримо г. министру грађевина и на објашњењима, која је изволео дати и на читавом његовом погледу на задатак наших железница, радујући се тежњи, коју он, водећи министарство грађевина као министар, жели да оствари. Немоћу осталог, што је мој поштовани друг Вукашин Петровић казао: имам да нагласим нешто што ни се чини суштествено. То је нетачност у редакцији, која се види у овоме предлогу. Народно Представништво ће опазити, што желим да нагласим кад га опоменем, да је као бруто приход, дакле читава половина буџета стављена не на своје место, спрам буџета расхода, него у једну врсту у одељку „разно", тако да је Председништво, у чију савесност ни најмање не сумњам, пред очима нашим било изгубљено, да мисли како и ово дакле бруто приход иде у рекапитулације и није га ни прочитати дало. Да није ово смотрио мој поштовани друг Вукашин Петровић и да он о томе није реч узео, догодило би се, да читава половина буџетна, која буџет прихода, остане у Скупштини и непрочитан. То је што сам имао да приметим и молио бих да се узму мере да се тако што више у Народном Представништву не дешава.

Известилац — Ово је прочитано. Рекапитулација само није прочитана. Бруто приход од експлоатације предвиђен је у суми од 6,000.000 динара, а расхода 3,635.940 дин. остаје чистог прихода 2,364.060 а размера расхода према приходу износи 60,65 од сто.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се прочитани одељак прими нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен.

Известилац чита одељак II напредни издаци дирекције, тачке: 82 и 83 (стр. 8).

Министар грађевина Светозар Стаиковић — Дозволите ми, господо посланици, да објасним ову 82 позицију, која носи заглавље: „На довршење сеоске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и експропријацију земљишта 950.000 дин.“.

Сума ова, само је прегледа ради овде стављена. Ја ћу међутим поднети Скупштини нарочити један предлог, на чијих ће се прилога са свим јасно и тачно моћи да види, на шта ће се тражена ова сума од 950.000 дин да утроши.

Ваша је познато, т. г. посланици, да је за грађење сеоске пруге предложено било само 700.000 динара. Та се међутим цифра показала недовољном, јер, да се цела ова пруга довршн и да би се рудник могао корисно да експлоатише не само за државну већ и за приватну потребу, морају се извести и неопходни послови да изврше; мора се нарочито набавити много више возног материјала, но што је то било раније предвиђено.

За овај мах, ја сам предвидео суму од 950.000 динара. А у предлогу овом, кога ћу Народној Скупштини нарочити поднети, видеће се потпуно све на ime чега је од те суме утрошено а од којих се радова потпуно функционисање ове пруге условљава.

Оволико, дакле, за сад; а о самој позицији, ја ћу, као што рекох, поднети Народној Скупштини нарочити предлог.

Онда, кад се тај предлог врати из Државног Савета, пред којим се данас на одећи налази, Скупштина ће имати прилике, да и детаљно, као што рекох, види на шта се која сума има да утроши.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то, да се прочитани одељак прими тај нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојен овај одељак.

Известилац чита: тачке: 1 и 2 (страна 8 и 9).

Потпредседник — Пошто се нико није јавио за реч, стављам на гласање: Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).* — Објављујем да је усвојен прочитани одељак.

С овим је свршен први претрес буџета државних железница.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Одбор је извршио ревизију опште царинске тарифе и сад имамо да гласамо поименично за њу. Ко је за то, да се закон о општој царинској тарифи прими, гласаће „за“, ко је против, гласаће „против“.

Секретар Љуба Јокимовић прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Стевановић *за*; Андра Парошанин *за*; Анта Радосављевић *за*; Анта Рајичић *за*; Антоније Поповић *за*; Арса Дреновац *за*; Арсеније Проковићевић *за*; Богосав Поповић *за*; Васиљије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ђирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Димитрије Илићановић *за*; Димитрије Карић *за*; Димитрије Маринковић *за*; Дихитрије Кирковић *за*; Добросав Ружић *за*; Драгомир Рајовић *за*; Драгутин Делинац *за*; Ђока Анђелковић *за*; Ђока Бојић *за*; Ђока Брачинац *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Здравко Паунковић *за*; Јован Николић *за*; Јован Совровић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шелмић *за*; Јованча Стојановић *за*; Јова Ж. Јовановић *за*; Јова С. Јовановић *за*; Јова Селић *за*; Коста Таушановић *за*; Д-р. Лаза Докић *за*; Д-р. Лаза Илић *за*; Лазар Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јокимовић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Ђурчић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Шкабић *за*; Мика Даниловић *за*; Мика Хаџи Томић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милош Богдановић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милун Миаковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Мићовић *за*; Мића Бранковић *за*; Михаило Веселиновић *за*; Мих. Вујић *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Поповић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Ристић *за*; Михаило Стојаковић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Николић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Рапковић *за*; Павле П. Симьанић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Ђаковић *за*; Радисав Митровић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Рака Миловевић *за*; Рака Ninnik *за*; Риста Поповић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Милосављевић *за*; Светозар Славковић *за*; Сотир Аранђеловић *за*; Сретен Гогић *за*; Стаико Петровић *за*; Стаича Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Костић *за*; Радован Радовановић *за*; Урош Плазина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Ј. Вуковић *за*; Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 105 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила закон о општој царинској тарифи. —

Сад је на дневном реду буџет монопола соли и дувана. Али како не би било шта да се сутра стави на дневни ред, ја мислим да данашњу седницу закључимо за да сутра ставимо продужење данашњег дневног реда. — Слаже ли се Скупштина с тим? *(Слаже).*

Заказујем сутра седницу у 8 сати пре подне

(Састанак је трајао до $6^{3}/_{4}$ по подне).

---

24 САСТАНАК

2 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПАЛИЋ ПОТПРЕДСЕДНИК.

Димитрије Катић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК.

Паја Буквић

СЕКРЕТАР.

Стаисоје Вучетић

Почетак у $8^{1}/_{2}$ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: Председник министарског Савета и мин. просвете и црк. послова, мин. финансија; мин. грађевина; мин. унутр. дела; мин. нар. привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 24 састанка. Изволите чути протокол 23 састанка.

Секретар Лука Лазаревић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволите чути један Указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Народне Привреде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се наш Министар Народне Привреде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1-ог јуна ове године, поднесе предлог за решење: да се браћа Мих, фабриканти из Параћина, ослободе од плаћања увозне царине

на вуну потребну њиховој фабрици у Параћину, коју су увозили од 2 априла 1892 године па до дана, када ступи у живот нов закон о општој царинској тарифи.

Наш Министар Народне Привреде, нека изврши овај указ.

28 јуна 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра Народне Привреде
Народној Скупштини

Законом о продужењу повластице Браћи Миих, фабрикантима из Параћина, од 28 марта 1891 године, утврђен је списак оних предмета, који се као нужно потребни за фабрисковање вунених тканиа, ослобођавају од увозне царине и узгредних такса: а међу тим из онога списка неостао је један предмет, без кога се израда вунених фабриката ни замислити не може, а то је вуна.

Ово је сигурно дошло отуда, што се у времену, када је законом од 28 марта 1891 године, продужена повлаштица Браћи Миих, која је најпшпим решењем од 17 априла 1880 године, дата била г. г. Миху и Шумитеру, на доцније пренесена на Браћу Миих, није ни плаћала никаква царина на увоз вуне, већ је доцнијим законом о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи, од 2 априла 1892 год., овај артикал оптерећен плаћањем увозне царине, — те дакле није ни било потребно, да се и слободан увоз вуне парочито уједначава.

Да је из списка ослобођених предмета вуна изостала на узрока напред казаног, види се још и по томе, што су од увозне царине ослобођене, поред осталог, и две врсте камгарна, а међутим зна се, да камгарн није ништа друго, него вуна у неколико приготовљена за даљу фабричку прераду.

По самоме духу продужене повластице, њој је задатак, да заштити фабричко предузеће, о коме је реч, тиме, што се ноне ослобођавају од увозне царине и узгредних такса сви они предмети, који би неопходно били намењени потребама истога фабричког предузећа; а међутим зна се, да је вуна главни предмет за фабрикацију вунених израђевина, и да према нашим привредним приликама, нема могућности, да се из наше земље набавља она потребна количина вуне у оиаком квалитету, какав је потребан за чоху и остале финије фабрикате.

Према овоме, наплаћивање увозне царине на вуну, било би противно духу самога закона, о коме је реч, пошто се из овога, што је казато, види, да је увоз вуне са стране главни саставни део услова за опстанак саме фабрике.

Да се списка вуна, без мешања са страном вуном бољега квалитета не може употребити за чоху и остале финије ткавине, то је констатовала и нарочита стручна комисија, која је ово питање по дужности проучавала. На основу исказатог мишљења ове комисије закључен је и уговор између министарстава војног и фабрике Браће Миих, по коме су фабриканти дужни, да за израду свију тканина за војену потребу мешају са српском вуном по 50 % вуне бољега квалитета из иностранства.

На овај начин, а пошто је овај уговор са фабриком закључен пре доношења закона у изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи, када дакле, увоз вуне са стране није ни оптерећен био плаћањем увозне царине, фабриканти би морали претрпети знатне штете, а без своје кривице.

Када је закон о изменама и допунама у општој царинској тарифи, од 2 априла 1892 године, ступио у живот, настало је време, да се и од г. г. Браће Миих тражи увозна царина са узгредним таксама за вуну, коју увозе за потребу њихове фабрике.

Али с погледом на околности, које су напред изложене, г. министар финанеија није на чисто био с тиме, да ли нама држава има права, да тражи увозну царину на вуну и од поменутих фабриканата; на за то је по молби њиховој и издао наредбу царинарницама, да ове фактички не наплаћују увозну царину и узгредне таксе на вуну, која се увози за фабрику г. г. Браће Миих, него да ове фабриканте само задужују са припадајућим сумама, које би валало на увоз вуне наплаћивати у готовом — и то све донде, докле се ово питање законодавним путем коначно не расправи. А г. г. Браћа Миих давали су министарству финанеија одговарајућу јамченину у државним хартијама од вредности.

И тако се ово питање још и данас налази нерешено.

Према томе, крајње је време, а и прилика је, да се ово питање законодавним путем расправи.

Па како и сам налазим, да би неоправдано и неправично, па и самоме духу закона противно било, када би се увозна царина на вуну од г. г. Браће Миих тражила и наплатила, а узев у обзир и молбу њихову по овој ствари поднесену, из које се види, да им дали рад зависи од решења питања о плаћању увозне царине на вуну, част ми је предложити Народној Скупштини, да би она изволела донети овако решење:

„Браћа Миих, фабриканти из Параћина, ослобођавају се од плаћања увозне царине на вуну, потребну њиховој фабрици у Параћину, коју су увозили од 2 априла 1892 год. па до дана, када ступа у живот нов закон о општој царинској тарифи".

Пбр. 2810.
30 јуна 1893 год.
у Београду.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић с. р.

Потпредседник — Предлог се овај упућује одсецима. —

Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду претрес буџета монопола дувана и соли.

Изволите чути г. известиоца.

Известилац Димитрије Димовић прочита део буџет монопола дувана (Прилог V „Народној Скупштини") а за тим извештај одборски (ст. 153.).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу буџета монопола дувана. Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Кад сам јуче узео реч да говорим о буџету дирекције српских државних железница, имао сам да учиним примедбе на буџет прихода; а данас, кад сам узео реч, да говорим о буџету монопола дувана, узео сам реч, не да чиним исправке у овом буџету, јер немогуће је исправити све погреше у њему, него да вам покажем да је погрешно састављен.

Сам буџет прихода није састављен, како је до сада то рађено, није доволно јасно изведен. У досадашњим предлозима у буџету монопола дувана детаљно је изведено било, колико је дувана у коме округу потрошено, и из тога прегледа могли сте видети потрошњу дувана у целој земљи. У садашњем предлогу буџета монопола дувана нема ни тога, него се сумарно спомиње, да ће приход бити 9.500.000 динара. Мени се чини, што је буџет прихода детаљније, на ситније, изведен, у толико се даје више прилике сваком од нас, да уђемо и испитамо, и да без икаве помоћи дођемо и сами до закључка, шта ваља још чинити да се ова корисна установа у добром правцу развија. Ја држим да ми нећете противуречити, да је врло потребно, да се буџет на које струке што тачније прави — како буџет расхода тако и прихода.

Говорећи о буџету прихода, који је пред нама, чини ми се, да није довољно стварно предрачунан. У њему је само једна позиција сигурна, и то ова, да је за 4 месеца, од 1 јануара до 30 априла наплаћено $2^1/_2$ милиона динара. Четири месеца су трећина године, и ако се узме, да ће се толика

сума и за идуће две трећине сразмерно правој наплатити, онда би годишњи приход нанео 7,700.000 динара, а не би дотеро цифру од 9,500.000 дин., која се у буџету предлаже.

Рећи ће се, да је лицитацијом утврђена сума од 9½ милиона. Основа, гаранција за приход није лицитација него каучија. Ја не знам како стоји ствар са каучијом, јер не видим да је пенитација одборског, да се одбор упутио у расматрање: јесу ли довољне положене каучије да обезбеде овај приход; али паситирао знам, да ако оне не дају гаранцију за овај приход, онда ова сума од 9½ милиона пребачена је, — јер по стварном рачуну, приход монопола дувана, — не може претурити цифру од 8,000.000 динара. Ја вам ово спомињем, колико да видите — да у овој прилици, где је реч о буџету, ваља се послужити свима средствима, да се до стварне истине дође.

Буџет прихода, као што сам вам поменуо, није довољно јасно изведен. Нису у њему изнесени подаци, који би нам могли послужити да дубље уђемо у ствар. Али још је непотпунији буџет расхода. Буџет расхода дворске српске државне железнице без прекора је. Изведен је до крајних ситница; нема никаквих неизвесних између позиција, док овде у овом буџету налазите позиције тако изнесене, да вам се одузима могућност стварне контроле. У одељку: општи трошкови, прва позиција гласи: „на куповину сировог дувана у земљи и са стране.“ Та позиција треба да се раздвоји у две, да се зна, колика је куповина дувана у земљи, да се зна колико се купује са стране; да се води рачуна о томе, шта се код онога расхода оставља за наше пр извођаче дувана, а колико се троши за страни дуван. То није ради радозналости, в. ј. тек само да се зна; — то је стварна потреба; то засеца у привредни живот нашег народа.

Према томе ја налазим, да је сам први ред, прве позиције на одељак: „Општи трошкови“, требао да се поделе на две позиције, на куповину дувана у земљи и на куповину дувана са стране. Осим тога у истој позицији долази читав низ других намирница, и за све то се ставља цифра расхода 1,277.750 динара.

Сем куповине дувана, ту је грачунато и куповање шећера и бурмута. Ја мислим, да то треба засебно ставити, да се тачно зна, колико се даје за шећере и бурмут, које се са стране узове. Према томе на ове једне позиције могле би се ове четири одељене позиције саставити: прво, колико се даје за набавку сировог дувана у земљи; друго колико за набавку дувана са стране; треће, колико за шећере и бурмут; и као четврта позиција, шта се троши за набавку оруђа и прибора радника око сређивања дувана. То треба детаљисати не ради радозналости, него ради могућности стварне контроле. Тако се ради и у буџетима великих држава. У њима се никад у целини не обухвата неколико ствари него се детаљно каже, колика је сума одређена на једну, колика на другу, колика на трећу цел.

То је прва примедба, коју сам имао да учиним на буџет расхода.

Другу примедбу имам да учиним код друге тачке одељка „општи трошкови“.

Друга тачка не треба да дође у ред, у коме је сад, јер ће ње не предвиђа никаква сума издатака. Та тачка гласи: „Ако се у земљи произведе више дувана, но што је у фабрици за подмирење потребно, вишак дувана откупиће се новцем, што ће га Управа на залогу откупљеног дувана позајмити од Српске Народне Банке и на рачун прихода дуванског монопола 1894 године.“

То је једна одредба, која треба да дође напред међу одредбе у рубрику: „Општа наређења.“ То је онлашење, које се даје Управи монопола, да се задужи код Народне Банке, ако буде јача производња у земљи, него што је кредит за куповину дувана одређен; пошто се овом рубриком не тражи кредит, онда по природи ствари треба да дође у одредбу: „Општа наређења“ а не у текст буџета.

Трећа позиција у истом одељку гласи: „На исплату радника и радионица као и на све трошкове око фабрикације дувана 384.750 динара.“

По мом мишљењу, овде се мешају издаци личне природе са издацима стварне природе. Ја држим, да би било боље, одвојити као засебну позицију: „на плату радника и радионица“, а као другу позицију ставити: „на све трошкове око фабрикације дувана.“ И сама величина цифре прево 384.000 динара, даје повода, да ови издаци треба да се подвоје на две позиције, опет не на радозналости него ради олакшице контроле.

С овом позицијом стоји у вези позиција 13, 16 и 17. У свима овим позицијама помињу се и траже се кредити за оправку зграда дуванског монопола.

По мом мишљењу, све то позиције треба спојити у једну, јер не треба да се дели кредит на оно, што иде на поправку и доправку зграда дуванског монопола. То треба да је прописано, и онда би имали јасан преглед, да знамо, шта се троши на оправку и доњибивање монополских зграда. Овде су те позиције раздељене, а требало их је све уједно спојити.

У 7 позицији каже се: „на кирије за зграде. у које су цементена надзорништва и дуванска стоваришта и на канцеларијске трошкове за огрев и осветљење управе фабрике дувана и свију канцеларија 58000 динара.“

Ја не знам, какве везе има кирија на зграде, која је утврђена, позната напред, са трошковима канцеларијским, који се не могу тачно предвидети. Ја држим, да ове позиције треба да се раздвоје и као прва да се стави: „на кирије за зграде,“ а за канцеларијске трошкове и т. д. да се образује засебна позиција и то опет не ради радозналости него ради контроле.

Да нас не задржавам више са побрајањем појединих погрешака, које налазим у овоме предлогу, имам да напоменем још једну околност, и то је код тачке 16 и 17 управе монополна дуванског, којим јој се даје овлашћење да за амортизацију својих зграда може употребити на 25.000 динара, а на амортизацију машина и алата 15.000 дин

Ово је тражење оправдано: јер свака зграда троши се употребом. И са свим је оправдано и пажљиво побринути се да се на године у годину ове зграде отиљају, те да нам не падну доцније на терет сталних сума, када се истроше и сруше. Даље, правилно је то што се предвиђа, али једино због тога да узмак рек сада, то је, што се у примедби под звездицом даје овлашћење, да се и од кредита на амортизацију зграда и машина може у овој години утрошити на доњибивање фабричких зграда. Ја нећу да помињем потребу доњибивања, јер она доиста постоји. Ја разумем да она треба да се намири чим се приходи увећају, разуме се и расходи бивају већи и зграде, у којима се сада ради са сто радника биће мало се неће број, али кад је потреба, која се не може одрећи, онда би требало отворено казати „за оправку или доњибивање зграда треба ми 37.500 дин.“ И ја држим да нико од нас не би могао да приговарн ни једне речи против тога, јер видимо да се пашта монопол дувана код нас корисно развије. Али неправилност, која је у овом случају учињена, не може се бутке прећи и ја је спомињем не за то, што ово треба сад исправити него зато да се у будуће буџету учине исправке и да се при саставу тога буџета има на уму ово што сам овом приликом рекао.

Министар финансија М. Вујић — Господо, после говора колеге посланика г. Вук. Петровића, ја ћу имати да дам са своје стране одговор на његове примедбе, које је учинио у начелу а у питању о самој расправи овога буџета, а за тим ћу говорити о појединим тачкама његових примедаба.

Дужност ми је да одмах напоменем, да само грађење буџета, т. ј. како буџет треба да буде расрађен, није предвиђен законом буџетским код нас. Сви тога морам да напласам и то, а сетићес се и г. г. посланици, који су ту од ове две-три године, да сам ја као министар финансија спремао пројект закона о буџету, којим би требало прописати за све струке и гране државне, како треба буџет да се израђује и како треба да се употребљавају буџетске позиције. У нашем старом буџетском закону то није прописато, и за то ми рамбено и данас и у изради буџета и у поступању са буџетским

позицијама; и с тога имамо толике и такве депеповане кредите, који нам стварају толико хаоса у буџету државном. Недавно од тога показала се и у раду последње комисије, која је имала да констатује финансијско стање до 1-ог августа.

Дужност ми је дакле била да напоменем, да иегоде при грађењу буџета нису потекле отуда, што се нема воље код надлежних, него с тога, што нема прописа о изради буџета и његових појединих позиција.

Овај буџет монопола дувана градила је сама управа монопола. Он пролази кроз управни одбор, који га утврђује. Не знате да цела управа монопола дувана и соли почива на једној баначној организацији, и ја слем смело да тврдим, да је та организација монопола дувана и соли таква, да може послужити као управа и администрација једне радне, која је у државним рукама за углед свима другим радњама. И ја могу и даље да кажем да би желео, да и организација и рад државних железница буде тако васпован као и монопол, и влада ће се потрудити да оно, што је до данас било пропуштено накнади својим радом.

Оволико на начелну примедбу, а сад ћу да одговорим на све појединости, које је навео г. Вукашин Петровић.

У главном остављено је министру финансија, да он прописе, како ће се буџет израђивати, и да нилазим за потребно да се то уради, али је то негодно на овој Скупштини изнети, која има да посматра напоредне послове; но од идуће Скупштине сматрам да се више не може одлагати и да тај закон о буџету мора бити донесен; дотле остаће по старом.

Дужност ми је да напоменем одмах, да по моје нахођењу овде има својених позиција, које би се могле подвојити, и миследа би онда буџет био прегледнији и јаснији. Али, ако ваљено у то питање, ита би требало поделити, онда би се дошло до тога, да би се казало, на више ни то довољно, јер се морају и личии издаци побројати у појединостима а код канцеларских издатака могла би се реће, да то није довољно казано да су на канцеларске потребе, него треба побројати и на какве су.

Ви знате, да буџет краљевине Грчке износи 10 пута оволико, колико наш, али тамо је прописато законом о буџету, како мора да буде детаљан. Дакле моја напрћења нити би се базирали на закону, а не би била ни потпуна и не би одговорила захтеву појединих посланика, који би дошли, па казали да и овако детаљисан буџет није доволан за то, што није детаљисан као што је буџет у Грчкој или у Енглеској.

Оволико сам сматрао за дужност своју да кажем у оправдање управе монопола дувана, а то је: да је буџет монопола дувана грађен по досадашњем систему, по ком се прави буџет и у свима осталим грапама државне администрације. Али ако се од стране финансијског одбора затраже — или ако Скупштина хтедне ма какво објашњење о сваној позицији управа монопола дувана биће у стању да *у свако доба* да и до најмањих ситница објасни, па што се приходи њени издају, колики је који и откуда потиче? У осталом ја сматран да чак не би било ни потребе да све то стоји у буџету, кад је то већ сама Управа монопола дувана публиковала у званичним новинама од времена на време, да сваки може видети из тога, колики је и какав који приход и откуда потиче.

Сад ћу да пређем на појединости, који је напоменуо г. Вукашин Петровић. Задржаћу се на првој позицији прихода за коју г. Вукашин каже да није тачно разрађена. Ја морам да исправим његово погрешно гледиште са подацима, које имам расположењу и да покажем да је овај предрачун по људском рачунању вероватно са свим тачан. Прва позиција стављена је по фактичким примањима позиција, на колико је примила толико је и стављено. Даље, друга позиција о прилогу за 8 месеци од 1 маја до 31 децембра за коју Вукашин каже, да је стављена по угледима закљученим за три године, имао ради исправке његовог погрешног схватања да кажем, да она није по угледу грађена и ако би се тако могла градити. Сад, кад је овај буџет стављен, имали смо већ приходе за април и мај и ја могу, као министар финансија, са задовољством да кажем, да су приходи за ова два месеца надбацили све остале месеце. Али ја то писам узео у рачун, него сам још нешто мање узео, и према томе верозати је да ће у овој години бити стављена цифра од 5,900.000 фактичка и примљена. А није она стављена према уговорима о закупу него према фактичким примањима у априлу и мају месецу, а исто тако показује се, да ће бити и у јуну повољни подаци. За то имам пуно уверења, да ће се ова цифра на крају године не само истерати, но да ће и надбацити.

За што су приходи од монопола дувана за прва четири месеца били неповољни, ја мислим, да нам је јасно над кажем шта је рађено од 9 августа до 1 априла не само при Управи монопола дувана, него по свим финансијским пословима над нам напоменем како су се у свиме лабаво прикупљали и сви приходи државни. Не треба вам напомињати, како је партиска теспогрудност дезорганизовала Управу монопола дувана, колико је било у самој фабрици и суспше патриотизма, посленика док је поодпутало и док се опет довело у ред. Довољно је, да напоменем само то, што знаје сва господа из унутрашњости, како је приучавање на дуван било разпређено а довољно је ово да је у Лозници дуван јако на пијаџу у пакицама продаваг! И никаква власт нити је хтела а власт није ни могла да то спречи да не би покварила политичке успехе, који су се тако њим поступањем хтела можда да постигну. И при таком поступању није се ни могло добити колико је предвиђено приходе од монопола дувана. Сад, да ли се је баш озбиљно мислило на укидање монопола или не, то не знам, али је то једно сам сумње, да се озбиљно нило на то, да се приходи монопола дувана упропасте.

Ето на то су били слаби приходи монопола дувана до 1 Априла, а још кад се узме у обзир рачун, да су од 9 Августа биле напуштене све траже државне Управе, онда ћете поверовати, да је тако исто запенарено дотле усгледно књиговодство Управе монопола дувана. И сад треба још најмање месец дана да се књиговодство доведе у ред т. ј. да снакор дана свако може знати могућности да нади све приходе и расходе монопола дувана онако, као што је то било до 9 Августа.

Дакле, не стоји оно гледиште, које је Вукашин Петровић изнео, да је она цифра стављена од ока, него је она стављена према приходима монопола дувана. И као што се писам презарно ни у једној години од кад сно монопол дувана узели у своје руке, надам се, да ће и ове године — она цифра бити повишена а неће подбацити. Ни у једној години монопол дувана није подбацио, кад је буџет грађен него у самој ствари продаја је била већа.

Прелазећи на остала примедбе, које се тичу разраде друге половине овог пројекта буџетског, а то су расходи буџетски, ја сам већ у почетку свога говора напоменуо, да ово питање о распоређењу позиција, може бити уређено само уређењем закона о буџету. Што се тиче самог овог буџета, нмам да изјавим, да баш кад би га ја градио а не Управа монопола дувана, и кад не би пролазио кроз управни одбор, монопола дувана, и кад ја као министар финансија, не бих имао само да дадем свој пристанак на тако већ спремљен буџет, — ја бих га, врло вероватно друкче израдио. За би много позиције издвојо, а не би их онако стављао. Али, господо, опет понављам, оно, што сам у почетку рекао, сама организација монопола дувана, даје, мислим, довољно гаранције, да и ако су неке позиције сувише, а неке су биле одвојене, да отуда не неће бити неког нарочито и с тога, што сам већ казао, сваком стоји на вољу, да у свако доба, може да иде и да се увери о најмањим појединостима о целокупном раду; о целој организацији Управе монопола дувана

Сад да пређем и на поједине примедбе, које је учинио г. Вукашин Петровић. Прву је примедбу учинио код друге позиције „остали трошкови“ где каже: за што је стављена она позиција ту, и нели да она може да падне на терет буџету 1894 године. То је једна примедба, коју је он учинио, да ли би ово требало, да ли је подесније, да јој место буде онде, или на крају. У самој ствари то ништа не чини и не мења

ствар. Ја признајем, да ми је увек више стало до саме суштине, кад већ законски није прописана формула, и за то ја држим напао за потребно, да овај буџет прођам сада, кад је, у изгледу, да мора доћи пов закон о буџету којим ће се питања о саставу буџета разрадити онако, како је и у другим земљама разрађено. Јер цео буџет државни, треба да је разрађен на истој основи и то како буџет државне, штампе и кратуџевачке фабрике, тако и железничке државне где су послови више трговачке природе. На не само по трговинским радњама, него треба да је исто тако детаљно разрађен буџет како прихода, тако и расхода и код свих осталих државних надлештава. Да се дакле управо оцени вредност израде целога буџета, и не зреди то, да само један део његов буде разрађен, него треба да је цео буџет разрађен онако, како се то захтева према модерном схватању о природи буџета, а што треба да пропише нарочити закон, а што на жалост није још учињено.

Ове опште одредбе, које стоје у старом буџету, дају министарству да свако министарство, свака управа гради буџет онако, како она хоће; може да спаја партију са партијом, позицију са позицијом. И ми у министарству финансија, министарству војном, унутрашњих дела и т. д. имамо још сачувани партија, које су биле још и онда кад је г. Вукашин Петровић био министар, па још и раније од њега. То постоји још од 10, 15 и 20 година и повлачило се традиционално из дана у дан, па и ја писам то мењао. Тако исто, као што он тражи, да се све те партије, одвоје има и пројекта буџета на напред њачке, либералне па и радикалне кладавине, да су све те позиције стајале, и тако нећо морати да чекамо све дотле, док не дођемо један пут на један разрађени закон, који ће казати и министру војном и финансија и управи дувана и железница и спика: „овако и овако мора бити буџет израђен.' И тек кад тај закон буде потписан, онда ће бити израђено онако као што Вукашин жели.

Ја бих још имао даље. Кад бих ја седео на место г. Вукашина на посланичкој клупи, а он овде на моме месту, ја бих му тражио да ми се каже и број радника, на час и колико је мушких а колико је женских, па да ми се каже: ево оволико има мушких, а оволико женских; за тим да ми се каже, колико је од кога квалитета дувана, колико се производи у коме округу, све хоћу да буде овде стављено. Даље у овом захтеву, кад немамо закона, који ће то нарочито регулисати можемо тражити више као мање разрађености. Главно је питање ово; ја могу тражити 10, или педесет пута већи буџет, и могу се задовољити са овим, али ја могу само толико да тврдим пред Народним Представништвом, да у практичној примени буџета и резултатима његовим нема ни једне установе, која је толико ограничена баначком организацијом, као што је код управе монопола дувана и соли. А шта се то овде не види, то је с тога, што се није прописало како треба буџет да буде израђен и поднешен.

Ја сам у главном одговорио на поједине приговоре и једва би било потребе, да се посебице на њима задржим. Нарочито имам да кажем за тачку трећу, где се каже на издржавање и оправку како фабричких тако и свих осталих зграда дуванског монопола 10 000 динара, па ако се хоће да се има детаљно разрађен буџет, мени изгледа, да је г. Вукашин Петровић противуречно самоме себи, јер је овде подвојено. Ако се хоће да је буџет детаљно израђен, онда треба да буде позиције, које ће ово детаљисати. Даље, ова примедба његова не одговара његовим супремним захтевима. Шта више, могло се тражити да се и даље каже, колико треба издатака на одржавање зграда у самој фабрици монопола дувана, а колико у појединим округима. Све то може да се захтева кад се иде до крајних граница. Најзад г. Вукашин Петровић чини примедбе на тачке 16 и 17, где се говори о амортизацији. Ја немам ништа против тога, као што и њако не може имати, да се предвиди једна сума, која има да послужи на амортизирање онога што је уложено у саме зграде. Међу тим, господо, ова примедба овде дошла је у последњем моменту; стога, господо, што фабричке зграде, поштo је цео буџет био сагрђен, пошто су поједине позиције биле увршћене, онда се у овом последњем месецу видело да је одељење за израду дуџатета било недовољно и да би га требало проширити. Ја нећу да говорим о томе, што ми немамо нагледа да извозимо велику количину дуџатета и на страну, већ ћу да говорим само да потрошња дуџатета у самој земљи захтева да се та фабрикација прошири. Услед тога је дошла примедба да се ове године може из ових позиција „амортизација" утрошити извесна сума за дозиђивање старих или зидање нових зграда у фабрици.

У осталом те ствоје, које су овде састављене, оне не иду у завод и тамо да леже, већ у самој ствари она сума за амортизацију употребљује се на обновљење зграда. У томе тренн г. Вукашина Петровић, мислећи да се ова сума оставља на чување. Кад се ова сума троши на проширење зграда како би онда могли мислити да се она остави у банку. Него шта она значи? Ова позиција стоји за то да управа монопола дувана може према потреби, поне зграде подизати, или старе довиђивати или оправљати, или да купује потребно земљиште за зграде. Даље, то није поначно амортизирање, него је управо реконструкција само једног дела основног капитала, а то је на зграде фабричке, да управу монопола дувана не затекне та невгода, да зграде буду у рушевности, разорене, већ да их увек обнавља и оправља. То је све и ништа више.

То је неправна, који сам имао да учиним, и ја мислим да би нас овакве примедбе у начелној дебати далеко одвукле; да никад не бисмо могли за један дашњи пројекат буџета, или за један део државног буџета, казати да је добар према најсавршенијим захтевима суврсменим.

Све је то далеко испод онога, што се тражи у Енглеској, Француској и другим државама, но узимо шта се тражи по законима грчким. Ако сравнимо грчки буџет са нашим видећемо по самом волумену да је грдна разлика, али и поред све те волумености грчког буџета, има више гаранције у нашем буџету него у грчком.

Стаико Петровић. — Ја имам неколико речи да кажем у прилог говору г. министра финансија, за што су приходи монопола дувана за извесно време под прошлом владом омањили. Ви знате, да су под прошлом владавином либералном готово све власти у другиту радиле на штету монопола дувана. За све време, од како су дошли либерали на власт, па док нису пали, дуван је био код произвођача праћен у листу. Сви чиновници монопола дувана, као надзорници, контролори, сви су се задружили и ишли од села до села, од куће до куће, и сваки је носио дуван. Начелници срески и све њихове присталице, сеоли су дуван и јавно проповедали народу да више неће бити монопола дувана, да сваки сељак може слободно гајити дуван, и да не мора сељак производити и чувати дуван онако, како закон наређује.

Поред тога, господо, друга је штета била у монополу дувана с тога, што је било наређено, да се продаја дувана отпочне од 1 јануара и по наређењу законском требала је да се сврши 15 марта. Међу тим, продаја дувана извршена је тек мнја месеца. Због тога је монопол дувана имао велике штете, што разуме се, сваки произвођач, који има дувана, он ће да пуни кад га има код куће, па и кад не може да добије паре за свој дуван, он мора да пуни тај дуван који има код куће. Ето отуда је био велике штете за приход монопола дувана.

Треће, господо, сниа чиновништва, који су потпомагали либералну владавину били напредњаци или либерали, било је допуштено да пригунчаре дуван у оним срезовима, где се дуван не производи. Према томе са сним је оправдан разлог г. министра финансија, за што је до априла месеца тако мали приход монопола дувана, и да се тек сад новазује, као што треба да буде, јер се и надзор врши као што треба. То сам имао да кажем у прилог говору г. министра за што су се приходи у монополу дувана нешали.

Вукашин Петровић. — Дозволите ми да са неколико реči учиним једну исправку на говор г. министра финансија. Мени се чини да је г. министар финансија погрешно говорио о буџету прихода монопола дувана. Ја сам готово у непри-

лиця коме да више верујем, да ли одборском извештају или објављеној г. министра финансија? Ја сам тврдио да је предвиђен прихода од 1 маја за 8 месеца учињен по уговорених сумама продаје дувана. Г. министар финансија покушао је да докаже, а нешто ли да је доказао, да није тако, и да ће закључни рачуни показати да ће приход бити општини колики се предвиђа. Ја немам ништа против тога, само хоћу овом прилином да објасним, да нисам говорио у том смислу, као да бих хтео да сумњам у рад управе монопола дувана. Ја сам у свом говору казао, да поштујем рад монопола дувана и да немам ништа противу њеног рада да приметим, а ово што сам ја устао да говорим, говорио сам не због садашности но зарад будућности.

Да се вратим на ствар, о којој сам хтео да говорим. Ја сам казао да је предвиђени буџета прихода за 8 месеци направљен по уговореним сумама за продају дувана. У извештају одборском од речи до речи потврђује се ово што сам ја казао. Ено шта се у њему каже:

„Буџет монопола дувана за 1893 год., по предлогу износи приход 9,500.000 динара. О овој цифри Одбор нема шта да примети, јер је она састављена тачно према стварној учињеној продаји дувана за прва четири месеца, и према уговореној суми продаје за последњи осам месеци ове године."

Према томе даље, ја нисам ништа своје посебно тумачити извештај одборски, него сам га природно могао разумети и тумачити онако, како је написан. Одбор даље као што видите, у свом извештају вели, да је приход монопола дувана направљен према уговореним сумама за последњих осам месеци, и када је онако, ја сам с правом казао: којим се да неће приход монопола дувана предвиђену суму од 9 и по милиона динара подбацити, јер према приходу за прво четворомесеције може се тврдити, да приход монопола дувана неће достићи већу цифру од осам милиона динара.

Да није управа монопола дувана непогрешна ево једног примера за то: У предрачуну монопола дувана за 1892 год. Управа је за варош Београд и Топчидер предвидела суму прихода од 2,250.000 дин., а сад је за ових 8 месеци стављена суму прихода 933.333 а то је далеко испод оне суме коју, је у 92. год. предвидела. Но није никакво чудо, у тих стварима може човек лако да се превари. Главно је, што ја хоћу да себе оправдам, да ја нисам на памет говорио, кад сам казао да је предрачун прихода монопола дувана учињен по уговореним сумама за 8 месеци, почев од маја месеца. Ја мислим да сам потпуно доказао, да сам говорио на основу извештаја, што га је одбор поднео.

Г. министар чини ми се није ме разумео. Ја нисам правио прекор министру финансија, што је овакав буџет монопола дувана. Ја сам у своме говору нагласио, да је управа дувана овакав буџет и предложила, јер зна, да се овде г. министар готово налази у непријатељи, јер има преда собом као независна тела управни одбор, управу монопола и т. д. Ја могу веровати г. министру, да је он ногао и да не прочита буџет, што га је управа монопола направила и да га поднесе Скупштини. Ја га ни најмање не правим одговорним за овакав предложени буџет. Ја признајем да немамо тачнога закона о буџету, али ја се не могу сложити са г. министром, да за то, што нема тачног закона о буџету, да се не може радити шта се хоће. Баш и да немамо никаквог закона о буџету кад знамо, како је боље, како што је то и сам г. министар објасњо, што да не урадимо ово што је боље, и ако немамо закона о буџету, ко нам брани да урадимо ово, што је боље? Према томе извињење, да се није могао боље буџет направити за то, што немамо закона о буџету, то није никакво извињење. Г. министар је казао: ја нисам састављо буџет но управа са одбором.

Ја сам то знао и ја сам управи и чиновима приједбе, но за то, што је управа чинила погрешке ко нама брани да ми те погрешке исправимо и учинимо оно, што је боље? Ако је забрањено ово што је горе, ово што је боље није забрањено учинити.

Г. министар финансија изволео је приметити, да сам и ја поднесио овакав буџет и да су и пре мене и да ће и после мене овака се буџети подносити. Господо, у интересу истине морам приметити, да ја нисам као министар никакав буџет поднесо, јер за време, док сам ја министар, нисам могао почекати Скупштину, да јој буџет поднесем. Но да сам дочекао ту несрећу, да као министар поднесем Скупштини буџет, ја та не бих поднео овако, но бих га поднео онако, како сада говорим, не за то што ће тиме мислио да дам некога задовољења науци и теорији. О теорији слабо водим рачуна, водим само толико, колико треба водити, али као крај важно сматрам, да и буџет прихода и расхода треба детаљно разрадити ради олакшице одговорности пред контролом. Кад се јасно каже: „довољно је на ову цељ," „на кирију толико и толико" и т. д., онда министар има права да каже, пошто се тај кредит исцрпе: „ме д и ми паре више." Даље, много је лакше контролисати кад су разрађене те цифре. То је разлог због кога ја, да сам ја поднесо буџет, поднео овако како говорим сада, не бих га поднесио овако са сумарним цифрама, но са детаљно разрађеним цифрама ради олакшице контроле и осигурања самога себе пред контролом.

Што господин министар наводи, да би он нешто и даље у разлагању, ја на то велим, да ја не бих нешто даље ни са чега ни са онога хеста: ја бих нешто донде, докле могућност дозвољава, те да се интереси државни истински заштите. И ја кад бих хтео да терам пшат, и да забаллам Скупштину разложима, који нису умесни, могао бих казати, да се ово дела на десет петнајест позиција. Али ја нелазим, да треба ићи донде, докле је могућност, јер свака радња има својих граница, а границе су те положене у самој могућности: докле се може треба да се учини, а где престаи у стварну немогућност, где посло пошта више но што преди, то памети људи неће примити на себе. Даље, ја не бих предлагао ово, што не бих био готов да сам извршим, него само ово, што може и треба да се изврши, а нисам рад да доведем у наприлику ни себе ни онога, с киме се разговарам.

Г. министар покушао је да објасни, да ово није амортизација, него да је то кредит за дограђивање. Ја не знам управо да ли се амортизација преводи са доизвађивање, али у колико је мени познато „амортизација" значи отплата, и онда отплата и доизвађивање, кад су различни појмови, ни у обичном разговору не сиоју се бркати, како се сме онда дозволити да се то чини само, где се траже суме и где се ствара забуна и неисправност За отплату зграда и машина тражи се 37.000 и ја сам казао да је то правилно. Али г. министар покушао је да тај преход оспори, казавши да се неће тај новац гомилати, те да је са свим како онде стоји све једно. Шта ће управа монопола дувана да ради са оним новцем, то је њена ствар; ваше је да јој признано исправност тражења; она је чак дужна да тражи суме за отплату зграда и машина, и онда треба управа да има капитал, који ће то да подмири, али преход речи „амортизација" са „доизвађивање", ја мислим да је у најнижу руку погрешан.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја ћу да одговорим оним истим редом, којим је говорио г. Вукашин Петровић.

Прво, код друге позиције, стварне продаје г. Вукашин каже: „Писао ја говорио на памет, него сам узео из извештаја одборског". Први пут г. Вукашин казао је да је ова цифра стављена на основу договора, а не према фактичкој продаји, а сад се исправља на каже, да то у извештају одборском стоји. А ја идем још и даље. Ја сам казао, управа је водила рачуна о пропорционалној цифри према уговору закупца, али то је, може се рећи, цифра добрашена, кад не би била заснована на фактичкој продаји за прва четири месеца, за коју сам казао да је слаба, што је монопол дувана био дезорганизован: даље сам казао да је та цифра утврђена, према фактичкој продаји за друга два месеца, која је публикована у „Српским Новинама", а чак и трећи месец закључен је. Даље, пола године је свршено и ја кажем ова је цифра стављена, не по уговору, јер по уговору могли су закупци конкурисањем између себе и надбадати то и кад би то било узето, онда би изашло 10,000000. Узета је мала цифра, $9^1/_2$

милијуна и то је често по рачуну вероватноће фактичке продаје у овој години. Зато сам врло добро као је грађен буџет, писам га примио, као што рече г. Вукашин, хотећи мене да оправда — ја му захваљујем на том праведној, јер такође пријатељства не тражим. Ја сам водио рачуна о овоме, али писам хтео нетати буџет, што писам напао разлога да га пратим управи монопола и да кажем: хоћу онако и овако, — докле год не буде донесен закон о буџету.

Даље, г. Вукашин вели да није непогрешна управа монопола дувана, па баш је напао ону годину од 9 Августа до до 1 Априла, кад је управа монопола подбацила у приходима. Зашто је подбацила у 1892 год.? — За то, што је од 9 Августа до 31 Децембра цела управа монопола била растројена. Али да није било 9 Августа, ја сам уверен да би завршни рачун управе монопола дувана био новољнији него што је предвиђен.

Даље, г. Вукашин, вештим путем, обилази на мене: „А зашто г. министар неће да прими оно што је боље, па и ако нема закона, зашто то боље није сам употребио". — Ја ћу да се задржим на самом примеру, који је у борби рече између мене и њега. Ево ми се не слажемо у томе шта је отплата. Он налази да позиције под 13 и 15 треба да се споје, а ја налазим да треба да се одвоје; он би можда наредио управи монопола да споји трошкове на оправку и зидање зграда, а ја бих баш наредио да то буде одвојено, да не буде једно и трошак на оправку и трошак на доизвршење.

Даље, г. Вукашин каже: „Писан га подносио, а да сам га подносио, ја бих га боље поднео?" Неће да сумњам у искреност његове изјаве и у његово познавање ствари, али г. Вукашин, као као министар није подносио буџет, он је био начелник и он зна, колико удела у изради буџета има начелник административног одељења, у коме се прибирају сви буџети и подносе министрима.

Најзад, што се тиче саме речи амортизовања, нека ми не замери г. Вукашин, да ја то писам предложио, (ја писам филолог, а жао ми је што ту није г. Новаковић), а у колико се сећам, ја ову реч писам превео са отплатом, јер амортизовање не значи отплата, него у самој ствари значи потирање дуга. То знам и ја, и г. Вукашин, па и господа, која се не баве тим финансиским пословх. Ја дакле, реч амортизовање писам превођо, већ оно што филозоји реше, ја примам и решен сам да верујем као у светиљу неку. Ја никако писам смео да нађем на превођење, јер то остављ способнијима као пријатељу г. Новаковићу нека преведе то. а ја сам казао шта значи реч амортизација.

Да ли се под амортизовањем разуме то, да те позиције буду у задруги или у другој којој банци или на другом ком месту, те да управа монопола дувана вуче интерес, то је друга ствар. Али изнесно је да се овде то чини с тога да, после, пошто се зграде буду похабале има известан капитал. Шта значи она позиција? Значи да сваке године управа монопола дувана отвара једну суму на обнављање капитала уложеног на зграде, и ја могу да тврдим да још ни један динар од овога није дат у депозит, него ће се та позиција употребити онако како сам ја казао, а то је за набавку алата и догрђивање зграда и т. д., које је сасим оправдано. У сваком моменту треба да се зграде и алати фабрични налазе на изнесној висини солидности, т. ј. да се никад не допусти да се у извесном броју година те зграде и алати могу похабати и толико отрпати (изјаве за тај израз), да мора по њих управа монопола да утроши по 50.000 дин. за подизање нове зграде.

Ако не је ко други сем г. Вукашина крпво разумео, неразуће, да ја писам амортизовање превео шта она практички значи.

Милан Ђурић — Господо, чуо сам лепе беседе о монополу дувана од два министра финансија. Један је, вршећи своју дужност објашњавао за што је овакав буџет монопола дувана и бранио рад његов, а други је по посланичкој дужности пред Народном Скупштином казао, да би требало ово и ово учинити.

За лепим говором г. Вукашина Петровића, ја бих пошао, да он није био министар финансија. Јер, кад је то био, он је хотео то и учинити, али ни један ни други, као стручњаци, као ни финансиски одбор, нису онде разложно казали колика је сума плаћена за српски дуван, који се производи у нашој земљи. Ми знамо да смо под тешким финансиским приликама установили монопол дувана, којим смо хтели да добијемо знатне приходе финансиске, али у исто време хтели смо да одмах производњу дувана у земљи.

То је што бих ја молио г. министра финансија, да, кад се буде доносио нов закон о буџету монопола дувана, обрати пажњу да се тим процењивачима каже, колико се даје за дуван у нашој земљи, јер ми смо имали прилике да чујемо, да се многи произвођачи туже на процењиоце, и кажу да ни се даје врло мала цена. Г. министар има пред собом такве тужбе и зна то.

Кад би се откуп дувана вршио по закону, онда се на то не би имало ништа приметити, али кад то не стоји, онда можемо да се известимо да ли се врши закон и да ли се плаћа дуван оноликo колико закон наређује према његовом квалитету; то се даклe, види по томе да је плаћање мало, јер наша производња дувана у Србији опада.

Нама није довољно да ми имамо само више новаца у каси, него нам је и до тога, да нашу производњу дувана унапредимо

То је што сам имао да кажем и молио бих г. министра, да обрати пажњу управе монопола дувана на то, да цени при процењивању дувана, т. ј. да се закон врши онако како треба, јер, мени се чини, да се један килограм српскога дувана сад не плаћа ни један динар, а сваки ће знати да ми имамо бољега и скупљега дувана кога сваканко треба и боље платити.

Министар финансија Мих. Вујић — Ово што је у патриотској намери, као и увек напоменуто поштовани посланик г. прота, ја не бих узимао реч да говорим, да управо сама факта не говоре о томе. Та факта ово шта кажу.

Прво и прво сам закон опредељује, колико се страног дувана може да увози, те по томе не записи ни од чије воље. Ако се не нађе закон каже, да се може увозити десет од сто и да више страног дувана не може у земљи да се употребљује.

Ја могу да констатујем, да ни 10% није увезено у нашу земљу, али сваканко до 90% мора бити употребљено дувана, који се у земљи производи и само у једном случају, — ако берба оване, ту се може употребити и страни дуван.

Даље, то је законом регулисано и о томе не може бити спора.

Даље, г. прота напомиње опет стару жељу: „камо лепе среће, да ми плаћамо боље дуван." Ја могу да кажем, да ми плаћамо сад дуван четири гроша — 0·80 н. д. или, динар и ми га плаћамо боље него што би плаћали турски дуван. Кад не би било извозне цене за турски дуван, ми би тај дуван имали боље по исту цену, али у паришким магацинима сада због тога лежи 20.000 килограма од годину дана и ако би та гпраза, режија турска скупља боље своје интересе, она би скинула ту цариву и конкурисала би таво, да би средњи дуван њихов био сведен на цену од 0·50. 0·60 н. дин. Али остаћемо то на страну, ја помињем факта.

До првога априла у колико је откуп дувана био добар и како је био раније процењен сведоче многе тужбе и ја сам на ново одређењо процењивање и могу да констатујем, да се ни један произвођач дувана ни са једном жалбом није жалио и над ни једне жалбе нисам добио, ја немам основа да сумњам, да процена дувана није испала на задовољство произвођача.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државно штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 23 НЕДЕЉА 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

24 САСТАНАК

2 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО МАЈОР ПОТПРЕДСЕДНИК.

Димитрије Катић

А ЗА ТИМ ПОТПРЕДСЕДНИК.

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојле Вучковић

(НАСТАВАК)

(Буџет мин. финансија).

Известилац — Поред тога што је господин министар финансија ону ствар довољно објаснио, сматрам за дужност, да и сам као известилац финансиског одбора дам одговор на примедбе г. Вукашина Петровића. Код тачке 2 прихода он каже, да, кад би се сразмерно узели приходи монопола дувана за прва 4 месеца, да се доиста не би показала ова сума, која је у самом буџету предвиђена. Ја ћу да му само одговорим на то, јер он зна, да су нови уговори о закупу закључени од 1 Маја и да ће за ових 8 месеци приходи бити много већи а и сама продаја дувана у овим месецима априлу и мају много је повољнија, него што је до сад била, па према томе нема места сумњи да ће, као што г. Вукашин вели, сума ова бити подбачена, и да неће изћи ни 9 милијуна динара, већ ни 8 милијуна. Што се тиче расхода, он замера, што нису детаљно изведени. Г. министар финансија је казао, да нема о томе специјалног закона како треба да буде, већ овако је рађено и досад, а на основу књиговодства управе монопола дувана. То је, што сам ја нашао на примедбе г. Вукашина.

Милан Ђурић — Господин министар финансија и сам је признао, што сам ја казао, пред Скупштином да је било незадовољства. — Ја мислим, да у томе неће бити незадовољства, ако се буде и дуван оцењивао према закону, који постоји. Али што се тиче турског дувана, ја то са свим верујем г. министру финансија, но ми врло добро знамо да приликс наше и свата наша лежи једино у нашој домаћој производњи, па то треба да чувамо и негујемо.

Милутин Гарашанин — Господо, ја нећу узкати специјално у претрес овога питања, јер нисам начан у томе, али нам да приметим г. известиоцу фин. одбора, да је он лепо утврдио и објаснио управо оно, што је министар финансија мало час казао; али њему, као известиоцу финансиског одбора имам да кажем, да је то требало још у извештају финансиског одбора да каже, па да и ми то разумемо, те да се даље избегне излишна дебата о томе. Сад ћу само да учиним једну примедбу односно оног питања, које се до сад подило о томе, што су извесне позиције у једно стављене и ако су међу собом веома различите. Јер у првој тачки под одељком „општи трошкови" налазим, да ту не само што нису раздвојене партије, које су међусобом различне, него су спојене међу собом и оне партије, које апсолутно никакве везе једна с другом немају. Интересантно је за нас, за Скупштину, која сад има да реши о овом предлогу, да знамо, не само оно, што се тражи на куповину сировог дувана у земљи, него и да знамо шта се плаћа и на куповину дувана са стране, колико се увози, колико и каквих се цигара са стране доноси, нужно је да имамо један фактички преглед, једно фактично стање ствари, а не да се све стрпа у једно и трошкови око радника, настојника и набавке дувана и т. д. као што је то овде учињено. Налазим, господо, да то апсолутно не би требало тако да буде остављено. Овим начином, кад правимо буџет, долазимо у ону неугоду, која је предвиђена законом о буџету, а то је, да се не да а и да се не сме из једне партије буџетске позајмљивати и потрошити на другу партију. Ово даље, што је у овом предлогу, то није дозвољено, јер се ту она партија за куповину дувана сировог ставља у исти кредит са сумама, која је за радионице, за набавку оружија и других ствари намењена. Шта то све значи? Значи то, да се може у овом случају из једног кредита разновсрсне природе претапити у другу са свим различан. Овде се дакле различне ствари, са свим различне партије спајају у једно и за то ја потврђујем разлоге г. Вукашина Петровића, и налазим да је баш у тој првој тачки ради овога и највећа збрка. Ова примедба, коју сам учинио није за то, да се овај буџет на ново врати одбору, него је она за то, да се боље обрати пажња идуће године, кад се буџет буде градио.

Министар финансија М. Вујић — Господо, ја нећу сад опет да напомињем оно, што сам већ пре напоменуо о појединим позицијама буџета, али на оно, што је приметио поштовани посланик г. Гарашанин, сматрам за своју дужност, да одговорим. Он говори о томе, како претпаџање из позиције у позицију не сме да буде, и не може бити. То заиста не сме да буде а и не може бити, јер је то предвиђено и у нашем Уставу. Али, сад настаје важно и практично питање, о коме нора и сам г. Гарашанин да води довољно рачуна, а то је оно: колика подељеност може да буде, а да се извршењем самих послова државних, или да се једна установа законом не спречи. Јер ово, господо, ја сам сам у свом говору раније пропустио да кажем, да овако, како је овде изложено све у буџету, тако исто те позиције води и књиговодство управе монопола дувана, као што је то известилац напоменуо, да се тамо све води до најмањих ситница све одвојено.

Али сад је питање: ако хоћемо једну грану, једну позицију да издвајамо, на да кажемо, ова ће партија служити

само на куповину сировог дувана, већ износи толико и толико, а за набавку оруђа толико и толико, па само да буду засебне буџетске позиције; онда мора добро да се промисли, како ће се то прорачунати, да се после неће сметa извлажати од једне позиције и уносити у другу. Лепо и то би могло да буде да је буџет разређен. Али, господо, то се не да учинити овако. То, велим, мора добро да се промисли, и законом предвиди, и ја уопреде кажем, да закон буџетски, кад буде доносен, мора бити један за администрацију државну, и ту онда може сваки чиновник да чини позиције за себе и да каже: не смем од Петра преносити на Павла. Али код једне индустриске радње, теже су прилике, и тешко би било то да се учини, да се каже толико и толико на једну партију. И за то, што би ту била једна партија детаљисана, и онда ако што би се потрошила та сума на потребе, доцније би се морало опет позајмљивати, да се покрију издани, а то би значило, допустити да буде вирмана. Тада кад би на пр. била потреба да се набави оруђе, а како је она сума детаљисана, биле би одређене руке, да се позајмље из друге партије, да се чини вирман.

То је за државни буџет прављење да не буде пренашање партије једне на другу. Управа монопола дувана могла је да узме из свог књиговодства, па да нешто лепо позицију по позицију са свим детаљно, па да каже: ово ће се издати на куповину сировог дувана, ово на куповину цигарета, а ово на куповину и набавку оруђа. Али, господо, кад би то тако могло да буде, онда би заиста било ово дивно. Ну, та недељивост, та детаљност партија сметала би раду, јер кад нестане оруђа на пр. *а* позиција је истрошена, шта би се радило онда, морало би *а)* узимати из друге партије, а вирмана не сме бити. Рекло би се, ова партија служи само на те и те циљеве, а за друге се не сме употребити, на онда нама добро промислити ове, шта би било у таквом случају. Добро дакле, нама промислити, шта је боље овде узети, или да се детаљише сума по партијама, или да остане, као што је по предлогу.

Милутин Гарашанин — Само две три речи ради објашњења са г. министром. Заиста, кад би се имао у све детаље, то би било тешко, и буџет би овај био огромно велики, а може бити и да би због сувише много појединости у њему било много теже прегледа него што је у овом, али ми толико не тражимо. Мени се чини, да се сваг могло из књига известити, јер се тамо у управи монопола дувана зна, и зна, шта се троши на куповину сировог дувана у земљи, колики је предрачун да се утроши ове године на потрошњу дувана у земљи; колики је предрачун да се утроши на куповину страног дувана, цигара, бурмута и т. д. И кад би се две позиције поделиле онако, као што се предрачунава, то би нам дало далеко већу прегледност, него што је сад имамо.

Ја мислим, да г. министар није имао намеру да брани тај принцип вирмана т. ј. принцип да се узима из једног кредита за други. Ја верујем, да се у извесном моменту осећа потреба, да се то учини и код администрације државне, па и ако се по некад од тог принципа и одступа, ту је Скупштина да ова то поправи и опомене, као што је до сад чињено са накнадним кредитима. Али принцип вирмана се не да бранити нити као правило у буџет сам уносити, нарочито кад постоји велика цифра као што је она од 700.000 динара. Цифра је одвише велика, те да треба да остављено овако и да дозволимо да управа ради како она хоће. Каже се да треба да нестане оруђа, па да се не могу обилазити редовне потребе? Па за Бога, ми имамо на крају једну позицију од 1000 дин.! Па ми можемо ту цифру и повећати, како се не би морало доћи у ту невољу, да се трпи у пословима. Али куповина дувана било у земљи било са стране тако исто и куповање цигара то је једна врло важна ствар, коју ми треба у Скупштини да имамо на уму, јер она задире у нашу народну економију, те да можемо ући у оцену све користи од ове установе, као што је Прота Ђурић мало пре напоменуо.

Министар финансија Мих. Вујић — Хоћу само неколико речи да кажем. Моје је често уверење, да су ванредне управе монопола дувана најдетаљније напамћене и поднесене. Ја имам потпуно уверења да ту не би била гаранција за извршење, већ је гаранција у организацији саме управе. Гаранција не би могла бити већа ако, би се буџет разредио него је у томе, што је управа монопола дувана добро организована по добром систему. Ни један издатак она не може да учини док не прође кроз одсек контролни, па тек се после извршује; гаранција је дакле у организацији, а не у томе што се мешају позиције једна са другом. Ја ћу да поменем за доказ то, да је онде све спецификовано као што желе г. г., јер о томе има једно наређење у закону. То је оно што стоји у општем наређењу где се каже: „према чл. 218 зак. о монополу дувана. све ово, што се у тову ове године покаже као преко потребно за усавршавање и проширење рада дуванског монопола подмирење се приходом дуванског монопола. А сваки овај издатак управа дуванског монопола држи је тражити од управног одбора решења, које ће се извршити поштo та Министар финансија одобри "

Узимо шта ово значи? Оно што стоји у закону и што постоји, следственo, да то треба и да остане за то, што се то не да непредвидети. за то што се једна индустриска радња не да оканемити.

Г. Гарашанин каже „да они знају колико је утрошено дувана прошле године на неку мету према томе и предрачун за ову годину." Прошле године је, господо, била једна борба а ове године може бити са свим друкчије. прошле година донело је 500.000 дин. а ове године може донети 1,000.000. То се тако мења, као и каква индустријска трговачка радња. Од кад онај чл. 218 стоји, и кад он има свој raison d'être; кад је управом монопола дувана руковао сам г. Пачу без икакве контроле, ја мислим да би онда могло бити злоупотреба и нирмана и свега. али кад све то подлежи једној организованој контроли, онда нема опасности ни бојазни г. г. предговорника. И опет понављам, да за мене постоји гаранција једино у организацији управе и контроле а никако у буџетским позицијама. Да не би грешили начелу да несме бити вирмана треба доста промислити како би смели да поделимо ове позиције (Чује се; да се реши).

Потпредседник — Је ли нема Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Има реч г. Рајовић.

Драгомир Рајовић — Ја нећу само неколико речи да кажем. Баш тај члан, на који се г. министар позива, тај члан даје могућности да никад не буде у забуни нико, кад се потреба покаже да се не спречи памет на експлоатација. Сем тога подузеће тај члан је баш за то да те забуне никад не буде. Али што се хтело поделити те буџетске позиције? Хтело се да се види колико се троши нама дуван у нашој земљи, и колико се помаже наша производња; овде није питање у томе, да монопол буде само шпекулација финансијска за државу, него једно економно подузеће ради развића тога рада, т. ј. производња дувана, и због тога хоћемо да то буде поделено, да не дамо тај latitude. Ми хоћемо да се од српског производњача, од кога се траже жрве. да му се да могућност да да те жртве, и да може да заради на оном што ће продати потрошачу српском и баш да неће бити забуне у томе индустријском предузећу баш је то утишло на оно, на шта се г. министар позвао. Ми кад смо то хтели, ни смо хтели да се страже цигаре не увлаче у нашу земљу, него да се троше српске и због тога смо то тражили.

Министар финансија Мих. Вујић — Изволите господо, али ћу само неколико речи да кажем на говор г. Рајовића. Ово, да заштитимо интересе државне а тако исто хоћемо да заштитимо и производњу. На то нам само да нијанси ово: пријатељи г. Рајевића дали су монопол дувана под закуп и кад смо га ми одузели, онда је он давао бруто прихода колико сад даје чист приход. Ја нисам то хтео да кажем, али господа изјављују жељу и онда ја мислим да треба да им кажем Кад смо одузели монопол од странаца он је давао преко 5,000.000 дин. сета прихода, једва је покривао трошкове своје, данас пак он даје као што видите 5.834,500 дин. чистог прихода државној каси.

Даље сад ћу прећи на другу страну како је било са произвођачима. Кад је био монопол у рукама страног друштва, и ако су цене дувана предвиђене биле веће, ми знате да је било наздан наћина, да они те цене неиђају и да их одређују како хоће и због тога је било непрекидне жрве борбе између наших произвођача и органа друштвених. Данас као што видите, пошто је држава узела монопол у своје руке, ми немамо ни једног таквог спора. Упоредите ове ставе, које је било пре са овим данашњим, на решите кад је требало изјављивати те жеље, да ли онда, кад је монопол био у рукама страног друштва и је ли место да се те жеље исказују данас кад монопол даје онакве раздате и у народној привреди и у финансијама.

Драгомир Рајовић — Г. министар финансија имао је доброту ставити извесне напомене, да кад су моји пријатељи били на управи земаљској, да је баш онда дата експлоатација монопола дувана страницима, да су странци ту грану индустрије експлоатисали и да је г. министар финансија са својим радом успео, да то од странаца држава узме у своје руке. И то обележава као велику заслугу радикалне владе. Што је та установа најпре дата страницима, то је ближу памети, а разлог је био тај, што је то била једна нова установа, која није била позната, која није била код нас организована. Моји пријатељи, који су били на управи земље, нису осећали толико способности ни стручне спреме, да ту грану њоту од један пут да уреде, и хтели су да то прво странци пробају, да се види, како ће та ствар да иде. Тако сваки паметан човек ради, тако су радили они, и ја држим, да је то било паметно. То, што је узет монопол од страног друштва и то је била једна велика погрешка. Странци су имали фактичку губитка врсто знања и искуства, и они су сами хтели ту ствар да напусте. Ви сте начинили са г. министром и платили сте друштву тај милијун, који би друштво изгубило, и ви сте скупо платили оно, што су странци сами хтели да напусте. Странци су сами знали, како да се отрену тога предузећа, ви сте им та отели и сад сте скупо платили (чује се из већнице: хвала, хвала на опомени) — тако је у ствари било.

Мимо тога, оно што је спрам странаца уговорено, ни ради данас наспрам своје рођене кесе. Кад су странци имали монопол у својим рукама, онда је дуван продаван врло великопродавцима. А знате због чега? Због тога, да странци сами не вуку корист, и данас ни то него радите: великопродаваци још постоје, и она добит што треба да иде у државну касу, пуну је великопродаваци. Ту кађу инсте ни видели за државну касу. Главно ми је било да вам напоменем, да је главни узрок што су напредњаци дали монопол дувана страницима тај, што није било правог искуства да се дође до редовне експлоатације те гране индустрије.

Што се тиче напода г. министра, као да је сада много већа корист од монопола дувана, него што је пре била, то је само празна реч бачена у ваздух. Јест, истина, радња монопола дувана напредује, али није то само случај код нас. Кто, баците поглед на развиће те индустрије код наших комшија — Румуна, па ћете видети како то расте на године у годину и како је та радња постала неколико пута већа, него што је у почетку била. На тако је и код нас. Није приход монопола дувана постао већи, благодарећи овоме или ономе на експлоатацији, него што је таква сорта радње, која једнако напредује и даје врло повољне резултате не само овде, него и у другом свету.

Министар финансија М. Вујић — Ја хоћу само да учиним једну исправку на говор г. Рајовића и, не упуштајући се даље у овај спор, хоћу да кажем неколико реч о овом наводу г. Рајовића, како је друштво имало штете и имало рачуна да ту штету преда нашој држави. Сами резултати рада најбоље показују како ствар стоји, а сигурно је и странно друштво имало оно, што зна и г. Рајовић. Решило да су они могли имати и штете, они би ту штету претпели рачунајући на богате приходе у будуће као што и г. Рајовић тврди. Али ја сием смело да вам тврдим, да је те штете код друштва било само за необавештену ширу публику, а да су стварно њихи добит они, који су монополом руковали, а то су она господа из Беча и Париза, која су трошила на монопол 80, 100 до 200.000 дин. За ту господу штете од монопола није било. Штете је било на паширима за српску државу и за ширу необавештену публику, али у ствари за господу из Беча био је монопол богат извор прихода.

Томе је најбољи пример железница. Докле год је она била у туђим рукама, друштво нам је увек показивало прекостак прихода још неказан дефицит на трошкове експлоатације на $1^1/_2$ милијун динара, и по рачунима тога друштва ми смо морали друштву тај дефицит доплаћивати сваке године. Но тој догиди г. Рајовића, требали смо и железницу оставити друштву, на да ни сваке године дајемо накнаду штете и попуњавамо неке дефиците. Ја мислим, да се ни ја, а ни на који члан Скупштине није варио, кад смо решили да се откупи монопол дувана и соли и железница, да смо добро знали, да та штета на паширима то је штета за српску државу, а корист за закупце страиога друштва и од монопола дувана и од државних железница.

Још имам да поменем г. Рајовићу на оно, што он вели да не прилаже заслуга ни влади ни Скупштини, што приход монопола дувана расте. Г. Рајовић вели, да он расте по сили природних закона (чује се: то Француси нису знали), и странци су знали то кад су држали монопол дувана и железнице у својим рукама. Знали су и они да потрошња расте услед ширења популације, једним делом растења напоји, а нарочито отуда, што се у напони финоји дуван све више троши. Али то растење може да буде процентуално, како се опажа на 1890 и 1891 год. али на 1891 и 1892 год., али не може да буде тако рапидно, да бруто приходи од 5 милијуна претворе се у нето прихода од 6 милијуна. Нека ме извини г. Рајовић, тај закон природни не постоји (Чује се: врло добро, да се реши).

Потпредседник — Је ли нолна Скупштина да се реши? *(Јесте).* — Има још пријављених говорника, а то су Милутин Гарашанин, Станко Петровић и Тома Вајчић. Пошто је г. Гарашанин два пут говорио Скупштина треба да реши, хоће ли му се и трећи пут допустити да говори? (Чује се: да му се допусти, да му се не допусти).

Ко је за то, да се г. Гарашанину и по трећи пут допусти да говори, нека изволи седети, а ко је против нека устане? *(Већина седи).* — Већина седи и према томе г. Гарашанин има реч.

Милутин Гарашанин — Мени се чини да сви се удаљили од предмета, који је на дневном реду. Нека ми не замери г. министар финансија, што узимам реч, јер он је и сам дао повода, да скренемо пажњу на друге ствари и кад смо већ на томе терену, онда ћу узети слободу да учиним једну исправку на говор г. министра. Г. министар, наводећи једна навод из мога говора, погрешно ме је схватио, или бар погрешно навео моје речи. Писам ја казао, да управа монопола стави у опогодишњи буџет суме произлогодишње буџета монопола за куповину дувана било у земљи, било за куповање дувана, који се нису са стране куповали, него сам казао, да управа монопола као свака паметна установа мора имати свој предрачун, ита мисли утрошити у овој години за куповину сировог дувана у земљи, а шта мисли утрошити за куповину дувана са стране. То сам казао и у томе смислу. Цео мој говор стоји у вези са оном напоменом, и кад се оно има у виду, онда је мој напод, држим, са свим оправдан, а верујем као би стојало, како је г. министар казао, да у моме говору на би никако вере било.

Сад, господо, појавило је се питање о томе, како је то некад рђаво уређено, што је дат страницима у експлоатацију монопол дувана, и како је то добро уређено, што је од страница одузет. Господо! То је већ толико пута казано, и то је тако мало била с наше стране оспоравано, да ни се чини, да није било никаквог места, да се о томе у Скупштини говори. Експлоатација монопола дувана није дата страницима само за то, да они експлоатишу ту грану индустрије српске, него је то био услов за зајам, који се за државну касу имао да узме;

то је једно с другим стајало у вези, није се могло двојити и држава је под тим условом и добила зајам. Али не треба се варати, да држава и они, који су били на управи, нису увидели, да је то једно корисно предузеће, које на крају крајева треба да пређе у државне руке. Са овим разлогом стоји упоредо разлог, који је г. Рајовић навео, а то, да су они, који су били на управи у то доба, руководећи били и тим обзиром, да ми у први час нећемо бити кадри да организујемо једну са свим нову радњу у Србији, да нећемо моћи без штете осетне да уведемо у живот једну такву нову ствар, па су се за то и решили да то дају странцима, те да они прве године, које су у свакој роду штетне, претрпе преко својих леђа, задржавајући у себи вољу, да једнога дана то од њих одузму. А да је та воља у истини била таква доказ је то, што је 1886 године у Скупштини донето решење да влада поради на томе, да се раскине уговор са странцима и да се узме монопол у државне руке, онда кад сви при трошкови око стварања буду нали на рачун странаца, а не државе.

Што се тиче тога, што је после годину дана држава нашла то решење скупштинско напротив, против тога ми немо најмање возјакти, на против увек смо признавали да је то било добро. Али факт је неоспорни, да у оном моменту, кад је држава раскинула уговор, до су странци, који су за њихов капитале на ту експлоатацију, имали преко милијуна динара штете. Држава није имала ништа да штетује, јер су њени капари били смештени већ, а зајам остарен, осим оног процента, који је могао држави да приходне из експлоатације од свентуалног ћара, а то је далеко од тога да може исправити суму од милијун динара.

Даље, кад хоћемо да говоримо о старим стварима, онда не говоримо с једне стране, него са целокупности. Има заслуге за ону владу, која је то одузела, као год што би имало заслуге на сваку владу, која би то учинила, и као год што је била заслуга и за оне, који су 1886 године били на управи и донели законодавно решење, да се монопол уме у државне руке и који би то и учинили да су имали премена да извршне скупштинско решење, које је напа већина донела.

Тома Бојичић — Господо, ја бих био мишљења да се смакне са стране уношење дувана, а нарочито шигарета и бурмута. То би била лепа ствар и ја мислим, да би тиме учинили да се дуван више у нашој земљи производи. Ја сам слушао шта је г. Рајовић говорио.....

Потпредседник — Молим вас, говорите о буџету у начелу, а кад се дође на поједине такке, онда говорите о појединим тачкама.

Тома Бојичић — Ја ћу да говорим о опоме, што је г. Рајовић говорио...

Потпредседник — Вама није г. Рајовић говорио лично, него пред Скупштином. Ја вас молим, немојте се удаљавати од предмета који је на дневном реду.

Тома Бојичић — Ја хоћу да говоримо дувану, који се у нас доноси са стране....

Министар финанасија Мих. Вујић — Ја не бих говорио, али сматрам за дужност да опо кажем. Замерка поштованог посланика г. Гарашанина, да је дебата заведена од моје стране, није умесна. Господа ми опосиније почели су давати савета о томе, како треба руковати са монополом дувана и онда је природно проистекло све што је следовало. Даље, кривица није до мене, што се дебата овако развила, него до господе из опозиције, који су нашли да је сад можда, да дају савете како треба руковати и радити у монополу дувана.

Потпредседник — Ја вам кажем да није говор о томе, који се дуван уноси са стране.

Тома Бојичић — Онда неће даље да говорим.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: Ко је за то, да се пројект буџета у начелу прими, нека седи, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог буџета у начелу.

Сад приступамо претресу појединих тачака.

Известилац Димитрије Димовић прочита позицију: „Отварна продаја“ (стр. 2. Пролога IV).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложени приход? (*Прима*).

Известилац прочита позицију: „Управа дуванских монопола“, тач. 1. 2 и 3 (стр. 3.)

Данило Јовановић — Ја не могу да одобрим овај додатак, који се даје управнику, особито данас, кад нема пара и кад постоји дефицит. Што му се даје овај додатак кад има добру и велику плату. С погледом на наше финансијске прилике, ја сам мишљења да овај додатак управнику треба укинути. Треба да пођемо путем штедње. Може неко рећи да ово није штедња, а ја велим да јесте, и кад пођемо тим путем, ми ћемо много уштедети. Молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Потпомажу га.)

Известилац Д. Димовић — Лепа је жеља г. Данила Јовановића, кад би било могуће да се укине овај додатак управнику. Али у опаквим приликама, при индустријским предузећима, скоро у свима државама даје се управнику један додатак у виду неке тантијеме, да му се тиме да воља и могућност да руководи индустрију како треба. Хиљаду динара није велика сума, тако је било и пре, па тако треба и сад да усвојимо.

Тома Бојичић — Ово је умесна примедба и предлог г. Данила Јовановића, јер кад један управник има 7200 динара плате, онда на што ће му додатак. Ми имамо много чиновника по свима струкама, који поред систематске плате имају и додатке. За наглашим да у овом случају треба да отпадне овај додатак по предлогу г. Данила Јовановића.

Љубо Јоксимовић — Ја мислим, кад би хтели да се овај додатак избрише, то би могли учинити једино онда, кад би закон изменили. Мени је доиста чудо, да увек са ове стране од г. Данила и г. Дедијина излазе предлози, који су противни закону, и ја држим, да се са 10 гласова не може закон да изигра, већ, ако хоћемо да овај додатак избришемо, онда треба и закон да изменимо, пошто је овај додатак законом одређен.

Известилац — Доиста, господо, најјачи је разлог против овога предлога изнео г. Јоксимовић. Ја сам га превидео, јер закон одређује тај додатак управнику и онда престаје сваки говор и разлог, да га ми укинемо пре него што би закон изменили.

Драгомир Рајовић — На прво месту, господо, хоћу да кажем, да ако хоћемо ову позицију да избришемо, морамо претходно имати предлога, којим ће се променити оно што је законом већ раније наређено. На овај начин не може овај додатак да се избрише, кад постоји закон, на основу кога се он издаје.

То је односно начина, на који се ово укидање мора да изврши.

Сад хоћу да кажем, што се тиче целисходности.

И ја видим овде да изнесна господа имају одвратност према ономе, што се зове чиновник и нагледа, да би они били вољна да та лица, ако је могуће, служе бадава и још више, да нешто и доплаћују. Ако доиста они пронађу начина за ово, нека им је на част, али они чиновници монополски нису обични чиновници као административни чиновници.

Господо, ово је једно индустријско подузеће, и кад је тако баците онда поглед на индустријска подузећа у другим земљама, да видите како се тамо награђују људи, који чине да једно подузеће напредује, да просперира, да дође до што већих прихода и ви ћете, господо, видети како је ово заиста тако скромна, мала награда, да се управо не може узети ни у паралелу са њиховом наградом, јер ти људи плаћају друкчије шефове својих подузећа. Та подузећа обично су акционарска, те с тога таква друштва и морају да набављају људе од памети, поштења, усталаштва, на такве људе морају и да награђују. Та награда зове се тантијема. Сем онога што им се у плати даје, кад подузеће напредује, кад покажуће добре резултате,

као што је у овој прилици то било по државну касу, онда друштво ради тога да управника тога подузећа већма заинтересује за бољи резултат за највишивост, постојанство, устаности у раду, даје му сем његове плате извесне додатке, а ја ви хоће спасавао веровати, да нико то неће да чини без неке воље, јер би иначе било као што вели српска пословица „ако га рада и горе му рода".

Ако дакле мислимо, да то подузеће спушимо, да са тим њега местна сниземо једнога човека, који нам чини не мале користи, онда ћемо од њега створити непоштена човека, ни ће и он казати: чекајте, кад ни тако хоћете и ја знам друкчије, на ће и он онда почети своје утрудзалук; и чапкулуке, и онда ће опет друштво изгубити један врло вредан човека.

За то дакле треба такога човека заинтересовати за посао, који ради и кад ни видите поштена радника, који ће да доноси врло велике користи државној каси, онда такога човека вала и наградити.

Министар финансија М. Вујић — Прави разлог против изнесеног предлога казао је г. Јовсимовић.

Тај додатак је ограничан законом и без измене за кога не бих се могао ништа учинити. И кад је то унесено у закон, онда је била дебата у Скупштини, а изнесени су разлози зашто је то.

Ја бих вас молио да обратите мало пажњу на ово и мислим, да је данас најмање имало места да се предлаже смањење ове позиције, кад и ова, четири нова монополна треба да придамо истој управи монопола, јер држим да не треба да стварамо нове управе и надлештва, већ све монополе да сједињемо у једну управу, по предлогу законском, који ће имати част оних дана да поднесем о уређењу нова четири монопола, који имају исти круг рада, као и ова установа. шта више овде долазе: регалије такође, марке контролске, поштанске, монополисани папири. Све то има да пређе у управу државних монопола, све што су монополски предмети, и кад хоћемо да дамо овакав круг посла тој управи, онда најмање има оправдања разлога, да управник овакве једне установе која даје преко 10,000.000 прихода и даје више користи него и једна установа у Србији, да таком управнику ограничавамо у свом положају, кад та неће не исправљамо са управником државних железница (Тако је).

Стеван Д. Поповић — Ја сам захвалан, како г. Јовсимовић тако и г. министру, што стоје на земљишту законском и не допуштају да се оно, што је законом регулисано на једној скупштинској седници. услед оваког или оваког тренутног расположења Скупштине, абрате, и тако учини погрешка.

Ја сам захвалан и желим, да се сваћа тако поступа.

Овом приликом нека ми је допуштено, не ради реваршинадзије, него ради напомене, да кажем, да је једном приликом одступљено од тога начела.

Исто тако био је ограничавао законом чланова Академије Наука један додатак, који је Скупштина услед друкчијег расположења свог збрисала и како је то законито било. Ја да сам случајно био тада посланик придружио бих се гласу оних посланика, који данас бране ово гледиште. Истина тада није била утврђена законом и величина цифре, али се нашло за добро да се тај додатак, или сведе на минимум или са свим збрише, како је и урађено.

Још овом приликом имам да напоменем, што се тиче тога, да ли је овај додатак потребан или не. Госп. Рајовић разложио је како је врло важно заинтересовати управника за просперирање или напредак једне установе. Поштo напредак установе зависи у првоме реду од човека, који је на челу, то је добро и право, да сваки управник има некога удела у добити такве установе, или да има неког додатка. Овај додатак је, дакле, потребан и не делим мишљење Тоше Бојичића, да је плата од 7.200 дин. огромна сума, тако, да би се могао задовољити. Напротив кад би се ја питао, ја бих казао да се овај додатак од 1000 дин. претвори у систематску његову плату, те да и он и његова породица буде осигурана пенсијом. С тога ја нећу гласати за покретни предлог, већ ћу гласати за предлог г. министра и одбора.

Љуба Јовсимовић — Не могу да се опоменем, како сам се управљао приликом решења о додатку академицима, али могу да уверим г. Стеву Поповића, да сам ипак био доследан самљем своме мишљењу.

Ви се сећате, господо, да је фамилији покојног Вељка Јаковљевића било дато законом 2.400 дин. и тада је било предлога да се то избрише, но ја сам тражио да се најпре закон измени, па онда то учини и тако је и поступљено.

Ја сам против овог додатка и ја ћу пристати да се он избрише кад се законом укине.

Дакле овим тврдим да сам истог мишљења и раније био.

Потпредседник — Претрес је свршен. Пошто се предлог пок Давила коси са постојећим законом, то о њему не може бити ни говора.

Стављам на гласање: Ко је за то, да се овај одељак прими по предлогу одборском, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је овај одељак усвојен по предлогу одборском.

Известилац прочита одељак под Б. Одсек за производњу (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под В. Одсек за књиговодство (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под Г. Управа главног стоваришта (стр. 3).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под Д. Управа фабрике дувана (стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под Ђ. Одсек за продају дувана (стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под Ж. Плата служитеља и сполно административно особље? (стр. 5).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под IV. Општи трошкови (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под 1 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под 2 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под 3 (стр. 7),

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под 4 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под 5 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима)*.

Известилац прочита одељак под 6 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 7 (стр. 7)

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац — прочита одељак под 8 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 9 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 10 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 11 (стр. 7).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 12 (стр. 8).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 13 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под 14 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак под 15 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак под 16 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак под 17 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак под 18 (стр. 9).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац прочита опште пређење.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Потпредседник — Са овим је свршено прво читање монопола дувана.

Дајем 10 минута одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред, на дневном је реду Буџет монопола соли.

Известилац прочита предлог (Прилог V), за тим извештај финанс. одбор (ст. 166).

Потпредседник — Хоће ли ко да тражи реч, да у начелу говори? *(Неће)* — По што се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени буџет монопола соли прими у начелу, нека седи, а ко је против, нек устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је примљен у начелу.

Известилац прочита одељак под I. Особље.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).*

Известилац прочита одељак под II Куповина соли.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

Известилац прочита одељак под III Општи трошкови.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима.)*

С овим је свршено и прво читање буџета монопола соли, а с тим је и испуњен данашњи дневни ред. Закључујем данашњу седницу, а заказујем другу сутра у 8 часова пре подне. На дневн. реду је оптужба Анакумовићевог кабинета, а за тим друго читање закона о трговарини. Усваја ли Скупштина ово? *(Усваја).*

(Састанак је закључен у $11^{3}/_{4}$ час пре подне.)

25 САСТАНАК

3 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у $8^{1}/_{2}$ час. пре подне.

Присутна су била сва гг. министра.

Потпредседник — Отварам седницу 25 редовног састанка. Секретар, чији је ред да чита протокол, није овде.

Изволите чути молбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Милорад Брковић и другови из Трбушана (у ср. љубићском); сељани из Д. Драгојева (у ср. вишком); и Димитрије Петковић и Вељко Гроздановић из Г. Драгојева (у ср. вишком) — моле за извесне олакшице у плаћању порезе;

Драгутин Бујић, учитеља притава из Свилајнца, моли да му се уваже извесне године службе;

Илија Мишић из Кучева (у ср. вишком), моли да буде ослобођен плаћања извесне царине;

Ђорђе Барбуловић и други грађани из Зајечара, — моле да им се исплати извесно одузето земљиште;

Светозар Митровић, резервни потпоручник из Ивањице, моли да се регулишу односи резервних официра;

Благоје Живковић и др. грађани из Крушевца — моле да се у монополску службу примају само бив. дуванџије; и

Суд општине Мијатовачке (у ср. беличком) моли се што ђурџијско стрељачко друштво на општинској утрини подиже грудобране.

Потпредседник — Све ове молбе упућује се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Нужно ми је одсуство ради домаћих послова, а и ради опорављања здравља поруше̂ног рад сам посетити неку минералну воду, а што је најглавније дужност ми је да прибавим доказне средства, која ће подвести компензију за извршење злочинца дела Каменчића бив. начел. окр. и осталих; па молим Народно Представништво да ми изволи одобрити одсуство до краја седнице овог ванредног скупштинског сазива.

Одсуство, ако ми се одобри, употребићу од 5 овог месеца тек. год.

3 Јула 1893 год.

у Београду.

МОЛИЛАЦ,

Сретен М. Гогић,

НАРОДНИ ПОСЛАНИК.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Пре него што пређемо на дневни ред, нужно је да се изврши прозивка, да се види колики је број посланика, и да ли има довољан број за решавање.

После прозивке

Потпредседник — Има света на окупу 122 посланика. Према томе има довољан број посланика за решавање. —

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду одговор оптуженог министара и претрес оптужбе. Секретар г. Љуба Јовановић нека позове господу оптужене министре.

После мале паузе — бивши министри: г.г. Јован Авакумовић, Ката Богићевић, Димитрије Стојадиновић, Живојин Величковић, Коста Аћимовић, Јован Ђорђевић и Светозар Гвоздић — улазе у скупштинску дворану и седају за сто, нарочито за њих намештен, према председничком столу.

Потпредседник — Наставља се дневни ред.

Господине Авакумовићу, Ви и Ваши другови, као чланови бивше владе оптужени сте од извесног броја посланика; оптужени сте за дела, која сте као бивши министри радили. Из воље чути оптужбу.

Секретари Лука Лазаревић и Милош Марковић прочиташе целу оптужбу (Прилог VI „Народној Скупштини").

Потпредседник — По чл. 15 закона о министарској одговорности, позвани су бивши министри да дају своју одбрану пред Скупштином. У то име позивам оптуженог г. Авакумовића, бившег председника министарства, да изволи своју реч дати, у име одбране на тужбу, која му је поднета.

Ваша реч г. Авакумовић.

Бивши председник министарства Јован Авакумовић — Тешка је неправда нанесена моме имену и мојој прошлости овом тужбом. Скоро 25 година служио сам државу часно и поштено. Има међу вама, народни посланици, људи, којима сам у приликама, за њих тешким, и можда судбоносним, дао доказа, да је Авакумовић вазда био човек од карактера и савести.

Боли ме над после такве моје часне и савесне службе, тужбом овом хоће да се представи, да она моја последња служба, моје председништво министарства, — хтело би да се представи као порицање моје прошлости. Да, господо! Нисам ја дошао као председник министарства за то, као што тужба каже, да газим Устав и закон. Дошао сам, што, као син ове земље, налазах, да ми је дужност, да се одазовем онда, над отаџбина тражаше моју службу; дошао сам с уверењем, да и ту будем онако исто частан и савестан, као што сам био и у другим приликама у својој служби.

Ну при свем том, кад тужбом хоће да се представи моја служба противно, ја ћу у кратким потезима да побијем ово, што се у тужби наводи. Кад не будете саслушали, надам се, да ћете се и сами уверити, да је тужба неоснована, да је номе доиста учињена неправда моме карактеру и мојој савесној служби.

Тужба, колико је с једне стране набрајање нетачних факата — ја ударам гласом на то — *„нетачних факата"*, и кад буде, где се говори о појединим предметима, у колико се то мене тиче, ја ћу то потврдити; а кад буде мој друг министар унутрашњих дела такође позван био, да да одговор, и он ће доказати, велим даклe, тужба је колико с једне стране основана на нетачним фактима, толико је с друге стране испреплетена на погрешним закључима на основу нетачних факата.

Ја ћу вам сада редом, у колико ми је допустила кратка времена, да овако један огроман материјал овај у тужби изнесем, прерадим и прочуни и у свом правом облику представим, ја ћу велим сад појединости те оптужбе редом једну по једну да анализиран. Представићу вам их у њиној својој боји, и надам се да ћу вам тиме доказати да је она тужба противу мене свршено без основа.

У историји уставности и министарског одговорности има случајева да се министри оптужују. Ја сам човек, који сам цео свој век провео као заступник слободе, као човек слободоумних начела. Никад ми није падало на ум да газим народна права; знам да се при свем том може десити, да политички противници могу бити незадовољни с радом и човека слободоумног кад је негов рад противан њиховим назорима. Ну знам и то, да министри кад су оптуживани, то је бивало само за најпеће кривице, за веледајде или злоупотребе повлашће. У историји о министарској одговорности нема примера да је један министар одговарао за то, што је он, примењујући Устав и пређен закон, радио противно него што су његови политички противници мислили да је требао радити. За отворено кажем да је јединствени пример у свету, да се један министар потрже да одговара за то, што није радио онако како би сте желели ви, који сте били у опозицији, а који сте данас у већини.

Ја ћу доцније, у колико се тиче мене, у свима појединим делима разложити, да је мој рад био само по уставу и закону. А ко врши своју дужност на основу устава и закона, тај не може да одговара ни пред ким, већ само пред својом савешћу и историјом. Грађанин, који врши своју дужност онако како је прописано, сме и да погреши што год, не одговара ни пред каквим судом. Министар и ако би погрешио, ако би рђаво разумео какву одредбу Устава и закона, ако је не би применио онако, како би желели његови политички противници и захтевали, такав министар, све да је имињење његових политичких противника и правилно, ма да и погреши у раду, не оптужује се: он добија неповређење и иде кући; то је све. Међу тим цела ова тужба није ништа друго, већ пребацивање, прекор мени и другоима што нисмо радили онако, како сте ви налазили ви, наши политички противници; и за то нас ова тужба, оптужује; жели да нас ставите под суд.

У оптужби самој на неколико места понављају се неке ствари, па се после оптужбе и по тачкама дели; на тај начин говори се о истим стварима на више места. За то неће се и мени не замери, што ћу, идући за тужбом и желећи да у моме одговору будем што потпунији, што ћу, велим, и ја о неким стварима говорити два пута као што се чини и у тужби.

Тако пре но што тужба прелази на рељање оних тачака у којима мисли, да сам ја, као председник министарства прекао Устав и закон, она понавља онај прекор због неке незнатније повреде члана 71 Устава. Тужба почиње са повредом чл. 71 Устава и вели, да је Скупштина Народна *морала* да се сазове 1 новембра 1892 године, и над министарство, коме сам ја био председник, није то урадило, онда се у томе налази повреда тога чл. 71 Устава.

Но да нема повреде тога чл. 71 Устава, јасно је, кад се уоче одредбе и других чланова Устава, који управ и јесу чередавши за питање, има ли повреде Устава у томе или не што Скупштина није сазвата на време по чл. 101 Устава.

То зависи од тога, да ли је Круна имала права, да Скупштину одложи и распусти. Ако се погледа на одредбе напег Устава, јасно је, да је Круна имала права, да Скупштину одложи или распусти. Онда по себи одпада прекор као да сам повредио онај члан Устава који каже: Скупштина се састаје 1 новембра. У том погледу чередавши је за нас чл. 54 Устава. А ко само прочита тај члан, на њега ће бити јасно, да је Круна имала право Скупштину и да одложи и да распусти.

Тужба као да хоће да престави, да нарочито у овој прилици, у којој сам ја као председник министарства управљао државним пословима, у овој даклe прилици тога одлагања и распуштања Скупштине није смело бити због те околности, што је међу тим био умро трећи наследник. Ја мислим, да и сами тужиоци, који су потписали тужбу противу нас не могу у мачелу порицати, да Круна има права Скупштину да распусти и да одложи.

Француска је једна слободоумна земља: Француски су проливали крв не само за своје слободе, већ и за слободе целога света, па и данас председник француске републике има права да одложе и распушта Скупштине. Даклe, ни тужиоци не могу да кажу, да Круна нема то право. Тако је у осталом по нашем чл. 54 Устава. Ја мислим, да не треба много да вам говорим и да нас убеђујем, пошто и сами имате чл. 54

пред собом, и сами знате да је по тој одредби нашег Устава несумњиво, да Круна има право одлагања и распуштања Скупштине. А тога било је и по старом и по новом Уставу, кад год је влада налазила потребе.

Радикална је влада била 1891 године; тада су се промениле само два министра, доиао је други Председник министарства и један нов ресорни министар; и као што је познато, радикална је влада тада Скупштину сазвала за први новембар, ну Скупштина се није тога дана састала, већ је тадашња влада одложила за 28 или 29 децембар. И ми смо урадили исто тако. Сазвали смо Скупштину за 1 новембар, као што Устав одређује, па смо, онако исто као и радикална влада одложили Скупштину до краја децембра исте године, као што видите, учинили, исто смо, што је урадила и радикална влада. Кад то стоји: кад је Круна по нашем Уставу имала права да одложе и распушта Скупштину; и најзосле кад је и практиком утврђено и сигурно, да је и радикална влада то исто радила, питам вас онда, може ли се казати, да се овде не тера политичка освета, кад се ја са другозима тужим тим и за то, што нисмо сазвали Скупштину за 1 новембар 1892 године? Радио сам оно, што је Устав допуштао: радио сам онако, како закон и Устав одређују; ту не може бити одговорности ни по каквом закону, па ни по закону о министарској одговорности.

Да би како тако оправдали ову тачку оптужбе, тужиоци су употребили један разлог као да је нарочито у овој прилици то требало урадити противу нас; као доказ за што се Скупштина у овој прилици није могла одложити 1 новембра, већ што би се морала састати 1 новембра, тужба помиње потребу избора трећег намесника. Само се каже да је требало изабрати трећег намесника у *ванредној* Скупштини, и то у *мајкраћем року*.

Господо, у Уставу нити има помена о томе да ће се трећи Намесник бирати у *ванредној* Народи. Скупштини, (*жагор*) нити да ће се Скупштина састати у „најкраћем" року. Устав зна само за општу одредбу да се Скупштина састаје годишње 1 новембра. Но Устав одређује тако исто и да се по члану 54 Скупштина може и одложити, ако Круна нађе у интересу државном да је то потребно. Тужба у овој прилици мисли да онданшњи Представници Круне нису имали права да одложе Скупштину и да за то ми, који смо према потписали Указ о одлагању Скупштине треба да одговарамо за неважно гажење 101 члана Устава. Ну није доста рећи, већ треби да се докаже да онданње Намесништво није имало *сва* крунина права за то, што је трећи Намесник био умро, да су два намесника остала да врше само неке крунске послове, по одређбама нашег Устава и закона. За доказ тога тужба прибегава цитату члана 71 устава, она то чини непотпуно; узима из тога члана само оно, што иде у прилог тужбе, а превиђа оно што иде у прилог тога да смо ми радили коректно и добро по Уставу и по закону. Ја ћу вам сад одмах доказати да је оно у истини што рекох. Тужба да би доказала да два Намесника нису имала права да одложе и распусте Скупштину позива се на 1 и 2 одељак члана 71 Устава.

У другом одељку члана 71 Устава каже се: да ће у случају осуства једног намесника друга два намесника *пуноважно* отправљати државне послове, као ни трећи Намесник уназред да писмену најаву, да одобрава и пристаје на све што би они учинили у кругу Уставом им пропишане власти. Први одељак члана 71 на против нема речи „пуноважно". Онде се вели само толико да ће друга два Намесника „*отправљати*" државне послове до прног састанка Народне Скупштине, која бира трећег Намесника.

Из оне разлике у изразима у ставу прном и другом тужба хоће да изведе, као да због смрти прног Намесника остала два Намесника нису могла да врше све крунске послове, да нису имала суну крунину власт између осталог да нису могли распустити Скупштину. На том основу тужба тврди, да смо ми одговорни за време потпис указа о одлагању и распусту Скупштине

Ну, пре него што пређем на оно што ниже у целом чл. 71 Устава, да се изустављам само на ова два одељка, па да видимо зашто у првом случају стоји „*пуноважно*" а у другом нема. У другом случају, кад је намесник жив, он даје писмено својим другозима да *неће* заступају догод је он на осуству: то је нека врста пуномоћства. Сваки правник зна да се у пуномоћству мора додати и реч „пуноважно", и то је узрок због чега је у првом случају члана 71 Устава унета реч „пуноважно", а у оном другом случају, кад умре трећи Намесник не може бити ни записала о њиховом „пуномоћству". Мртав човек не може ни пуноважно ни делимично другог да овласти. Отуда је та разлика у изразима између првог и другог одељка; није немогуће да је та разлика и опшика у редакцији. Ви знате врло добро како се у нас граде закони; знате да је и овај Устав овакав какав је рађен на брзу руку, да у њему има доста погрешака и да није потпуно добар. Ну, најпосле, било са том редакцијом како му драго, смисао целог члана 71 није овакав, какав тужба представља. Ту је и III-ћи одељак тога чл. 71-ог са својим садржином толико јасан, да не може бити сумње, да по члану 71-вом Устава, кад умре трећи намесник, остала два врше послове потпуно. Ево тог чл. 71 Устава, који каже:

„У свакој од оних прилика обнародоваће се одмах узрок, са којег ће само два Намесника отправљати *власт Краљевску*".

Молим вас, господо, кад се каже да, у случају смрти једнога намесника отправљају краљевску власт, ту се разуме да је њихова власт пуна, да је власт цела. Ако се хоће противно да тумачи, ако се хоће да каже није пуна, треба наћи за какву одредбу за то, ма какав одређен члан у нашем Уставу.

Наш Устав набраја, која су права и дужности краљевских Намесника, и кад би Устав хтео да у случају смрти једног краљевског Намесника, остала двојица не могу да врше пуну краљевску власт, пуноважно, то би се морало одредити јасно. То би било врло нажан изузетак, који се не би смео претпутати, и кад се претпути, и нема га, па тај начин дакле не сумњиво је да у случају смрти једног краљевског Намесника пок. Протића остала двојица Намесника имала су пуну краљевску власт, да су могла пуноважно да врше ту власт. Тако су, бар у тој прилици, схватили своју дужност и онданшњи краљев. Намесници. Они су својом проклампцијом од 4 Јуна 1892 г. казали да ће *пуноважно* одправљати државне послове до прног састанка Народне Скупштине, која ће изабрати трећег намесника.

Као што видите, и Намесници су у својој проклампцији чврском употребили реч „пуноважно", Господо, кад су Намесници ту реч „пуноважно" употребили а употребили су је сасвим на основу Устава, јер и није могло бити да они врше краљевску власт само у неколико: кад *су* два Намесника, не Уставу, обнародила да ће *пуноважно* и даље вршити краљевску власт, онда нисмо ми били ни управи земаљској, већ су били радикали. На кад су тадашњи министри радикални онда пристали на то, што су два Намесника казала у својој проклампцији да ће од смрти намесника Протића пуноважно вршити краљевску власт; — кад су тада радикални министри радили државне послове с њима, ја не знам како се *сад* може представљати то да смо ми крили што смо пристали на то исто, да два Намесника по Уставу имадоше пуноважно краљевску власт и што радисмо с њима као представницима *пуне* краљевске власти?! И да је доиста онданшњи радикални кабинет потпуно усвојио оно што су два Намесника, у својој проклампцији, казала; да су министри у томе били сагласни с Намесницима и премапотписали уставни акт о томе, допустите да прочитам имена министра, који су ту проклампцију према потписали као и садржину те проклампције:

(Настаиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић.

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 24 НЕДЕЉА 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

25 САСТАНАК

3 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О сазиву Адресног).

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I

по милости божјој и вољи народној

Краља Србије

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На основу чл. 71 Устава Земаљског

Објављујемо:

По што је Краљевски Намесник, генерал Коста. С. Протић, преминуо 4 овог месеца пре подне у Брестоваčкој Бањи то ће од данас, на основу чл. 71 Устава, пуноважно отправљати државне послове Краљевски Намесници господа: Јован Ристић и генерал Јован Белн-Марковић, до првог састанка Народне Скупштине, која бира трећег Намесника.

4 јула 1892 год.
у Београду.

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.
Ј. БЕЛИ-МАРКОВИЋ с. р.

Председник министарског савета, министар иностраних дела и заступник министра финансија,
Ник. П. Пашић с. р.

Министар грађевина,
П. Велимировић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Министар војни, генерал-штаба пуковник,
Д. Ђурић с. р.

Министар правде,
М. Кр. Ђорђевић с. р.

Министар просвете и црквених послова,
Анд. Николић с. р.

Министар Народне привреде,
И. М. Душманић с. р.

Дакле, молим вас, кад су господа радикални министри досета потписали ту проклапацију, да ће два краљевска Намесника од смрти генерала Протића, трећег Намесника, пуноважно отправљати послове државне до првог састанка Народне Скупштине, која ће изабрати трећег Намесника, онда шта се може нама пребацивати, што смо ми са истим Намесницима такође пуноважно радили оно што су они досета могли пуноважно радити по Уставу. Ако се хоће да мислн логички и правички, онда се не може другче ни замислити о овоме, већ тако као што је по Уставу и законима; као што су радикални министри преманотписали и као што ни Народна Скупштина не може другачије да мисли у овакој прилици, ако хоће да остане у границама Устава и закона.

То вам је, господо, у главном доста, да претходно докажем, да вас потпуно уверим, да је сазив Скупштине 1 новембра и одлагање Скупштине било сасвим по Уставу и само са доњицом Намесника. А кад то стоји, да су два Намесника радила по Уставу, пуноважно, онда отпада и сва резоноваље тужбе о некакној дужности за сазив ванредне Скупштине за избор трећег Намесника. Радња наша са доњицом Намесника пуноважна је и на основу Устава и закона даље у опште, па и у у томе. Она не само да није противна Уставу и закону већ на против потпуно је коректна, потпуно одговара Уставу и закону. После те опште напомене допустите ми, да зрећем на поједине тачке оптужбе, онако како су у тужби изнесене. Тужба у главном почиње тиме, што је сазив Скупштине прнога новембра палагала „абнормално“ стање, што два Намесника због смрти трећег нису могла радити пуноважно. Тужба ту почиња своје резоноваље о чл. 71-ом и тумачи тај члан онако као што ревох мало час. Она вели да се по Уставу није могла Скупштина одложити од стране два Намесника: у кратко говори оно што је било у првоме одељку. Ја држим да није потребно да вас морим понављањем истога, што сам мало час казао; држим да сам вас досета убедио, да у томе нема апсолутно никакве повреде Устава или закона; За то мислим да није потребно да улазим у појединости самог тог почетка тужбе у овој првој тачки. Мени је доста да вас само замолим, да нашу нижљу обратите на тачно разумеваље чл. 71; при том да вас упутим да не заборавите на онај проглас два Намесника и премаотнис радикалне владе о томе. Напло се тада да два Намесника могу да раде пуноважно; тако је по Уставу: и ми смо се држали одредбе Устава о томе; и кад то стоји, онда није тешко разумети, да ли је наша радња, што смо одлагали и распуштали Скупштину била коректна или не. О томе не треба много да говорим. Устав, чл. 54 изриком каже јасно и одређено да Круна може да одложи и растури Скупштину, кад оно нађе потребу за то. Одлагање и распуст било је потпуно у роковима оним, које закон одре-

ћује. Ко се може за то кренити?! Тужба каже да је то могло бити и раније. На да допустимо, да је и *могло* бити ране краће и занатијеће се, може ли до нас бити *кривице*, што нисмо употребили краће трене. Да ли је могло бити краће и да ли је требало да буде дуже или краће, то у Уставу није казано. Устав одређује само крајњи рок *до кога мора* да буде одлагање и сазиви нове Скупштине, ну остала *Круни и влади* да одреди сам дан тог одлагања и сазива Ја, који сам имао част да рукујем државним пословима у ово време, мислио сам, не само мислио сам, већ уверен сам био онда и сада тврдо, да сам потпуно одговорио чл. 54 Устава, кад сам се сам казао *крајњег рока*, кад нисам прешао тај крајњи рок за одлагање и сазивање Скупштине. Кад је у ово време мени била поверена управа државних послова, законом и уставом мени је остављено да у споразуму са представницима круне, ценим: доцне Скупштину треба да одложимо, *када* нову да сазовемо. Ми смо то морали да ценимо, могли смо у томе да се одрелимо само природом послова и самесним мишљењем о извршеној великој дужности као што је управа са једном државом у опште, а још више према великим потребама и задацима Србије. Ми смо дошли на управу земаљску 9 августа 1892. Ми нисмо дошли, као што се у тужби помиње на неколико места, с намером да газимо Устав и законе; ми смо дошли с једним нашим програмом, који смо потписали и који смо хтели и да извршимо у интересу отаџбине.

За извршење тога програма требало нам је временска требало је проучавања разних питања. За то смо морали употребити дужи рок за одлагање и сазив Скупштине, те да бисмо с предлозима, у духу нашег програма, могли изићи озбиљно пред Народно Представништво. Да смо ми другачије мислили с тим нашим програмом; да нисмо дошли на власт с уверењем, да доликује на власт не сме и не треба да буде друкчије, већ само часна и поштена служба отаџбине; да смо мислили оним нашим програмом само да нога варамо. — ми бисмо могли сазвати Скупштину у кадкраћем року и посипавати с њом најважније послове, и тада ви не бисте имали разлога да нас корите, и не бисмо имали потребе да ми пред вама одговарамо, што нисмо Скупштину брже сазвали. Ну ми смо мислили, да савесно нашу реч откупимо; хтели смо својом службом да се одужимо земљи, која нас је одгајила и много од нас и школовала на страни о своме трошку. За то нам је требало времена да се спремимо; за то смо Скупштину сазвали доцније.

У осталом, било да смо могли сазвати Скупштину пре или да нисмо могли то урадити, на сваки начин овде је меродавна та околност, што ми нисмо прешли рокове, који су Уставом одређени за такве случајеве. И ја не знам, кад смо се држали тих уставних рокова, од куд може ту бити какве одговорности, кад Устав даје државно право министарству или управе Круни, да се послужи једним или другим роком? И краће, и дуги рок ту је уставан, кад је био у границама Устава. Дакле на сваки начин ту не може бити никакве одговорности над којом прешли краће рокове за сазив Скупштине.

Есенција целе ове прве тачке оптужбе је у томе: да ли је Скупштина могла да се одложи; да ли је могла да се сазове у року, који смо одредили; *када* смо је сазвали; и да ли се *морала* да се сазове онда, како се у тужби каже. А пошто је есенција ове прве тачке у томе, ја мислим да ни један непристрастан човек, после свог мог говора неће моћи казати да се нисмо држали Устава и закона, кад смо у уставном року одложили Скупштину и сазвали је на време у уставном року. Ја мислим, да после овога мога одговора немам више потребе да одговарам на ову тачку. За то да пређем на другу тачку оптужбе.

Друга тачка тужи нас, што Влада није ренадлила на време нов избор на место Атанасија Вучковића, бивше квалификованог посланика. У тужби се каже, да је Атанасије Вучковић умро 28 августа 1892 и да је влада требала да одреди избор за месец дана *од смрти пок. Вучковића*. У тужби се истина не каже изричан то, да се рок рачуна месец дана *од смрти*. Ну по рачуну, који ова прави излази то. У тужби се вели, да је требало нов избор наредити 29 септембра. По том рачуну, који тужба прави, излази, као што рекох да је тужба тога мишљења, као да се избор могао извршити за месец дана по смрти пок. посланика. Кад је узела ту поставку тужба, онда изводи свој закључак да смо одговорили, што није урађено онако, како тужба представља.

Ну ја ћу вам одмах доказати, да је та поставка погрешна и према томе да је погрешно заснована оптужба против нас, као да смо повредили члан 93 и 101 Устава, што нисмо тај избор наредили за месец дана *од смрти* Атанасија Вучковића.

Овај рок од месец дана не рачуна се од *дана кад је посланик умро*; он се рачуна од дана кад је посланичко место „упражњено", као што вели нам Устав и закони. А ко „упражњава" посланичко место? Да ли то „упражњава" министар, кад је случај да је посланик умр'о, или то упражњава сама Народна Скупштина?

Господо! Не припадам овим људима, који мисле да о праву и правним односима нама судити онако, како је кад нама згодно. На против ја сам вазда био уверен, а и данас сам тога мишљења, да ово што је право, што је по закону у једној приличи, право је и законо увек. Не мислим да је допуштено у опозицији сматрати једно за право и законито, а противно мислити на влади. Код нас као да није тако; бар по тужби изгледа да се хоће противно. Да разгледамо ко грешн у овом питању.

Да најпре разложимо од када се рачуна да је посланичко место упражњено: да ли од дана *решења скупштинског* или од дана *смрти* посланика. После ћу да вам покажем, како сте и ви у једној сличној приличи радили, противно овоме што тужба преставља. Суверенитет права Скупштине захтева, да свакад *сама Скупштина* рени, да ли је које посланичко место упражњено или није. А кад тужбом то право хоћете да дате министру, једној политичкој личности, онда будите уверени, да овај, који то хоће, копа гроб установности. И сам наш пословник скупштински каже, да министар као политичка личност нема права да одлучи да ли је које посланичко место упражњено или није, већ да је то право Скупштине. Даље, сам пословник скупштински, а и сам Устав имају јасне одредбе о случају као што је овде смрт посланика Атанасија Вучковића. Та оба основна закона вели, да Скупштина има да одлучи, да ли је посланичко место упражњено, па тек кад Скупштина позове министра унутрашних дела да нареди избор, овај то напише по закону. Пословник скупштински и Устав тако изреком одређују, да ће Скупштина решавати о попуњењу места за то, што на случај смрти посланика, као и других упражњења места, има разних начина за то попуњење. Тада су две могућности попуњења места кад посланик умре. И по Уставу и по пословнику и по изборном закону зна се, да се може десити да је смрћу посланика *исправљена* листа или да *није* исправљена. За то кад умре који од посланика треба на првом месту да се зна, да ли је његова листа исправљена или није. Ако листа није исправљена и нема новог избора, и тек ако је исправљена, настаје потреба новог избора. А по томе да ли ће бити нових избора или ће се на месту умрлог посланика да позове из његове листе онај, који за њим иде, то тек треба да се оцени и одлучи. Ево шта о томе говори закон: На место посланика, чији је избор уништен, *Народна Скупштина* одлучиће, да се из дотичне кандидатске листе, ако она није исправљена, позове за посланика први по реду кандидат; а ако је је исправљена, да се преко министра унутр. дела нареди нов избор према чл. 101 Устава.

Молим вас, да применимо ову законску одредбу на овај случај смрти Вучковића. Извесно је, ако листа Атанасија Вучковића није била исправљена, морала је његово место сама Скупштина да попуни и то у року од 5 дана, што није дало вели нети закон; тада се наређује нов избор. Сад кад то стоји, питам вас, као што се овде случај десно да је Атанасије Вучковић умро, кад Скупштина није била на окупу, јер је он умро 28 августа, а Скупштина је имала да се састане тек 1 новембра, питам вас, дакле, од августа до новембра да

ли је апсолутно било могућности оценити: да ли је листа његова била исправљена и према томе одлучити да Скупштина реши за 5 дана да се његово место попуни; или је ту настао други случај, па ако је је листа исправљена, па да би требало наредити нов избор посланика?

Кад је умро Вучковић, Скупштина није била на окупу, а није је било ни за то, што се смрт десила у времену док њеног састанка. Она дакле није могла решавати, да ли ће сама попунити његово место или не. То је онај први случај, кад листа није исправљена сирч. Друге је случај ако би листа била исправљена. У том случају члан 93 каже: „Ако су сва лица из те листе исправљена, или ако их нема довољно да могу попунити сва посланичка места, као и ако је правно посланичко место у оним парошима или општинама, које не бирају више од једног посланика, онда ће се посланичко место попунити новим накнадним изборов у дотичном изборном месту, који се мора извршити у року од месец дана."

Овде се, као што видите, кад је листа исправљена, не каже да ће то бити од сирти у року за месец дана, не каже се ни да то министар ради. Ну кад закон већ и тим другом случају замишља *претходну* радњу Скупштине, или јасније речено, да *Скупштина* одлучи, да ли је листа исправљена или није, а кад је и у овом предмету о коме говори тужба, морало бити те радње скупштинске, онда ја мислим да ни један правник, да ни један мислени човек не може казати, да је ово други био надлежан да оцени и одлучи, да ли да се на место умрлог Вучковића нареди избор и кад, него само да је за то *надлежна Народна Скупштина*.

Тако је, у осталом, радила Скупштина, кад су се, под владом новог Устава, управљала места посланичка покојних: Јанка Пурића и Стеве Ристићевића.

Ну да докустим да бисте ви то право хтели да дате министру унутрашњих дела, као политичкој личности, да он решава да ли је какво посланично место празно и да *он пре сазивања скупштинског* и пре њене одлуке о томе наређује избор, на да видимо какве би последице отуда настале по уставност. Ја велим да би се тиме ископао гроб уставности. Ви знате да сем случаја сирти има још много случајева у којима се може огласити место посланично за празно. То бива на пример кад посланик дође у притвор, кад падне под стечај и још много таквих случајева набрајају наши Устав и изборни закон. Питам вас сад само у начелу усвојите, да је министар дужан да попуни посланично место, да он то ради без скупштинске одлуке, шта ће ли могао да учини министар као политичка личност?! коме је до тога да води политику само онако, како њему годи; ако би то хтео министар зар не би могао, чим би који од посланика дошао у притвор или пао под стечај, да нареди нов избор посланика. Ви знате врло добро да је по несрећи било доста посланика међу нама, који сте у ранијим приликама или неприликама долазили у притвор за време посланичког мандата, па ако би дозволили министру да *он* реша, да ли је тиме посланичко место упражњено или не, зар не мислите да би тиме поткопавали целу зграду наше уставности. Нећу да имењујем, али овде је један међу вама, и он ће знати добро, да је под либералном владом, после другог рата, била прилика, да је он под другом раниром владом, која је тада била пре либерала, био у притвору, и он зна да либерална влада тада није узела на себе то право, да посланичко место упразни због тог притвора, да није наредила избор на његово место. На против либерали су тада остављали, те је Скупштина својом одлуком позвала тога посланика да дође у Скупштину и влада то извршила. Дакле Скупштина је тада решавала да ли је његово место упражњено или не. Тако су либерали онда, тако сно радили и сада, тако је у осталом по Уставу и закону.

Тако је било коректно да се ради и у овој прилици, јер закон каже: Скупштина и само Скупштина може да управи посланичко место. То не сме и не треба да уради нико други, а најмање министар унутрашњих дела, човек, који води политику, који би могао бити склон да је води за свој рачун, а не онако, како захтева суверенитет Народне Скупштине. Ну узмимо да бисте ви били склони да напустите то право, да само *Скупштина* решава о томе, и да бисте хтели да устуните министру унутрашњих дела да он то решава, на запитајмо се шта је министар могао у овој прилици радити? Да ли је министар унутрашњих дела био у могућности да оцени: да ли је листа Атанасија Вучковића била исправљена или није, и но томе да ли је требало наредити нов избор на место умрлог Атанасија Вучковића, посланика. Као што рекох, и кад умре посланик мора се видети да ли је исправљена листа и но томе да ли се мора наредити избор у року од месец дана. На лево, нека би то била дужност министра унутрашњих дела — а ја кажем да то не сме да буде — ја вас питам: је ли министар унутрашњих дела био у могућности да оцени, да ли је листа Атанасија Вучковића исправљена или није; да ли то министар може да сам с поља по извештајима сокачким или по достављима неким; или на против то министар може и треба да цени — пресуди да велим да није надлежан да цени — само из акта скупштинских? Лепо, а где су та скупштинска акта; јесу ли код министра унутрашњих дела или код Народне Скупштине. Као пословници, који нареком каже: да се сва акта скупштинска, после одлуке једне Скупштине, чувају под печатом и у архиви од нарочитог чувара Народне Скупштине. Министар унутрашњих дела, то ће сигурно бити јасно и вама, не сме отварати та акта и по њима разгледати, док се Скупштина не састане, док се не увери да ли су сва акта непокварена. да ли су печати неповрећена. Ја држим да нико од вас неће дозволити министру унутрашњих дела то право и у опште ма коме министру, да он скупштинска акта распечатује и да он нешто ради по тим актима без знања Народне Скупштине. А кад то не сме министар да ради, онда је апсолутна немогућност била и да оцени, да ли је у овом случају сирти Вучковића требало наредити избор или не. На кратко, ја држим, господо, да је ово питање тако чисто и јасно, да о њему не треба ни да говорим, да не треба да вас дуже убеђујем о коректности оних мојих ногледа на суверенитет Народне Скупштине. Овде само ми једино поштујући право скупштинско и суверенитет Народне Скупштине, да само она и нико други не решава: да ли је правно или није место каквог посланика, чекам да то Скупштина реши, и кад би Скупштина то решила, то би се извршило у року од месец дана од одлуке скупштинске, а не од сирти. На овај начин ја држим да немам потребе даље да вам доказујем, колико је без правне основице тужба, кад је и ово изнела против нас и још више колико је неразмишљено речено, као да смо ми хтели напером да газимо Устав и закон, што министар унутрашњих дела није наредио избор на место Вучковића пре решења скупштинског о томе.

Не знам, најпосле, да ли ћете и ви бити тога мишљења да је министар требао да решава, да ли је правно место посланика; — да сам без Скупштине распечаћава акта, да сам без скупштинског решења, наређује нове изборе у оваквој прилици, то је ствар ваше оцене, знања и подобности. Ну при свем том ја сам уверен, да нико од мислених људи, нико од искрених чувара уставности, нико од људи, који хоће у оцени дела свога противника да се руководи правдом, а не политиком, — не може и не сме казати да у овом случају има ништа више било Устава, било закона, што је министар унутр. дела поништожио право скупштинске суверенитета, што није, без скупштинске одлуке, наредио избор на место умрлог посланика Вучковића. Апсолутно никаква одредба законска тиме не само није повређена, већ на против очувао је устав и закон. По томе дакле, ја не налазим потребе да више о томе и говорим.

Трећи је предмет оптужбе, трговински уговор са Аустро-Угарском. Позната је ствар, да је тај трговински уговор престао да важи 4 Септембра 1892 године; познато је тако исто, да је Народна Скупштина, састављена махом из људи пред којима ја сад говорим, 31 марта 1892 године продужили важност тога уговора до краја 1892 године. А ми видимо ни у тој одлуци Народне Скупштине од 31 марта 1892 године. Не видимо ништа ни више, ни мање, већ одличну жељу

Народне Скупштине да ако се преговори трговински са Аустро-Угарском неби могли завршити пре истека рока старом трговинском уговору од 1881 године треба дати продужење, а то је жеља, да се уговорно стање и даље продужи, да Србија не остане у неуговорном стању. То је сматао овога решења скупштинског, који продужује важност тога трговинског уговора до краја 1892 године. Кад неби било те жеље, ви бисте тада остављали да иде како иде, па нека настане оно што мора настати, ако нов уговор не би био свршен пре истека рока старом трговинском уговору. Иначе ви не бисте казали, да Србију не треба остављати у неуговорном стању. Ми смо дошли на власт, кад је већ била донесена ова одлука скупштинска, кад се желело, да и после спирнетка рока трговинском уговору од 1881 године, Србија не остане у неуговорном стању. И шта је тада била наша дужност да радимо? Да ли смо могли, да ли смо и смели другачије радити, већ да Србију не оставимо у неуговорном стању.

Онде сагред да одговорим на једну примедбу тужбе, која нам долазак на власт прави неуставним и непарламентарним. Наш долазак на власт 1892 године не може бити неуставан. Зна се да је радикална влада поднела оставку Круни. Круна је по Уставу потпуно имала права, да уважи оставку влади, као што је и влада имала право да је поднесе. И кад Круна једној влади уважи оставку, разуме се, нема другог излаза и могућности неће да се обрати другим људима за систем владе. У оној приликн Намесништво су морали то радити у толико пре, што је радикална странка, бивши тада у већини, изјавила, преко свог представника странке, да је радикална странка сагласна са именовањем својих министара, који одступају. Прнмаће те остапке Намесништва је Уставом допуштено и тако мора да буде у уставним земљама. По томе не може се рећи, да је наш долазак на власт био неуставан. А ои са тога није ни непарламентаран. Тужба каже, да је то једнпствен пример у парламентарном животу. Да не идемо далеко, већ да се сетимо најновије прошлости у једној нашој пријатељској држави у Грчној. Тај пример показује нам, да ли је наш долазак на власт био непарламентаран или неуставан. Делијанис је нашао већину у Скупштини; дошао је у несагласност са владаоцем, владалац му је уважио оставку и поверио владу људима, који нису имали већине у Народној Скупштини; дао им је власт да то, да заслуже на народ; влада је наредила нове изборе; на новим изборима Делијанис је остао у напшни и Краљ је сагласно влади на већине. То је свршено слично случај с нашим доласком на власт, у толико још јачи што су радикали сами дали оставке. То је са свим по Уставу и парламентарно. Иначе, ако се неби Круни то право дозволило, значило би, да Круна нема права да апелује на народ, и да се уверава, да ли је већина у Скупштини у исто време и већина у народу. На сваки начин Круна то право има; а кад га има онда се ни нама не може ништа пребацивати, као да смо неуставно и непарламентарно ирнвели владу 9 августа 1892 године после оставке радикалног министарства, и што смо пристали на акт Круне на народ новим изборима народних посланика.

Кад је то било; кад је већ донесена она одлука од 31 марта 1892 год. ни смо, по самом духу те скупштинске одлуке, водили преговоре са Аустро Угарском да Србија не би остала без *уговорног* стања до одобрења новог трговинског уговора. Ми смо тиме само ирнвели своју дужност; ми смо тиме штитили државне интересе српске. Тужба представља као да би то било закључење *новог* трговинског уговора, као да би то била повреда чл. 52 Устава, за коју треба да одговарамо. Акта, која су нам прочитана, нарочите прилози који су вам изнесена, тврде да ми *нисмо закључили нов трговински уговор*, "на против ми смо, као што се види из прилога, *просто одржали постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске*. Реалиса је закључити нов трговински уговор, или одржати постојеће уговорно стање и то баш на основу резолуције скупштинске, која је изразила жељу да то уговорно стање остане и даље. Ја вас питам, кад тужба хоће да нас представи као људе, који су повредили чл. 52 Устава, што смо продужили постојеће уговорно стање, шта смо ми у тој прилици и могли друго радити већ продужити постојеће уговорно стање у духу саме оне скупштинске резолуције и у интересу државном? Ту је било могућности или да се продужи то уговорно стање или да престане између нас и Аустро-Угарске уговор, да водимо с њом економни рат. Ну питање је да ли је Србија данас у таквим приликама, тако економски и финансиски спремна и јака, да би смела у то загазити. Ја смело и отворено кажем, да наша отаџбина према приликама, које су се стварале од неколико година у Србији и које данас у њој стоје као неспоран факат, такву политику економну не би смела водити. За Србију би данас било и лакомно и штетно, ако би загазила у економски рат с Аустро-Угарском, јер она би ту била побеђена.

Било је негда време, кад је Србија то могла урадити. То је било 1880 године. Било је једног министарства, које је том приликом дедом показало да оно ире воли да ступи у економни рат са Аустро-Угарском него да прими онакав уговор, какав је после закључен 1881 године. Ја сам тада био министар правде и ја и другови, којима је председник био г. Јован Ристић, дали смо оставку што нисмо хтели потписати претходну декларацију са Аустро Угарском, што смо, кад Краљ није усвојио наше гледиште да уђемо у економни рат са Аустро-Угарском претпостављали да одступимо него да потпишемо такву изјаву. Ну, господо, 1880 године у Србији су приликс биле са свим другојачије него данас. Србија, благодарећи мудрој дотадањој управи либерала, онда није била дужна, нсне су касе онда биле пуне, њена економна снага још је била чила и свежа. Ну Србија је од тада много што шта вукла на своја леђа тако, да у оној прилици, кад сам сада био на власти, писао смео предложити оно, што сам предлагао 1880 године, нисмо могли да уђемо у економни рат са Аустро-Угарском. Приликс су сад такве, да смо морали да продужимо постојеће уговорно стање. Зато дакле ми, колико с једне стране да би заштитили наше трговачке интересе, толико с друге стране, изјављи да немамо могућности да радимо другачије већ да задржимо уговорно стање; и напослс изјављи тако исто да је Народна Скупштина у оној својој одлуци од 31 марта такође ту исту жељу изјавила, нисмо смели прекидом уговорног стања стављти државне интересе на коцку, већ смо одржали постојеће уговорно стање. Ну при свем том, кад смо одржали постојеће уговорно стање. Ну при свем том, као што кажем, нисмо тиме закључили *нов* трговачки уговор, који би се случај новог подвести под чл. 52 Устава. Нов уговор са страном државом какав се замишља чланом 52 Устава, био би само онда, кад би која влада то урадила у форми и облику закона; кад би уговор такав са другом страном државом влада у облику закона обнародовала и по њему, као по закону, формално радила. То би био нов уговор, који забрањује наш Устав. Ну кад влада само задржи уговорно постојеће стање и то у смислу јасне и претходне одлуке Скупштинске, а тиме само штити битне интересе државне, ту не може бити говора о повреди Устава. Овде се, чини ми се казало да је то једнистсвени пример у уставним државама, да тако једна влада закључи трговински уговор без одобрења Скупштине, па отуд и тужба изводи нашу одговорност. Допустите ми да вам докажем, да то није истина и да вам наведем један пример, који је не давно био онде у нашој средини; отуда ћете се и сами уверити, да ово није јединствени пример, већ да то бива свуда, кад се укаже неодложна потреба, као што је било и с оним нашим продужењем уговорног стања у нашем државном интересу.

Садашња влада не давно је закључила са Немачком царевином једну погодбу о трговинском уговору; ну је она вама пашела на решавање. У тој угодби стоји овако:

„Кад је наша влада то закључила са Немачком, парламент немачки био је распустен због познатог војног закона. Цар је распустио парламентат и наредио нове изборе. И још и сада, кад ја ово говорим, Немачка нема могућности, да ову трговинску угодбу — декларацију пошесе своме парламенту на одобрење. То је факат нан свако сумње и који је данашња српска влада знала при потпису декларације с Немачком, јер у тој декларацији немађу осталог ниште и ово :

„Немачка влада не може српској влади у овај мах дати сличну изјаву, *јер нема законита овлашћења.*"

Сад узимо, да је Каприви министар српски, па кад он у ноти, коју је изнесао са нашим министром спољашњих послова, изреком вели, да он ту декларацију потписује без претходног законодавног овлашћења, што нема могућности, да то уради, јер немачки парламент није на окупу, зар бисте ви онда урадили са Капривијем да је којом несрећом Каприви министар у Србији, зар бисте ви њега оптужили и казали: ти си овереднео Устав, хајде под суд. Или на послетку да говорим јасније, ви кад тужите нас. за бисте тужили и Капривија ну ја вас питам: хоће ли немачки парламент, хоће ли ти људи, који су на далеко већој висини познавања установности и устаног живота него што смо ми, ито морамо признати, хоће ли велики они оптужити Капривија што је закључио ову декларацију са Србијом у оном времену, кад није било немачког парламента, кад није било могућности, да предходно изради одобрење кад свог парламента? Ја држим да се у немачком парламенту неће ни међу најзатвренијим социјалистима наћи ни један, који би за то оптужио Капривија а још најмање да ће парламент немачки на кадгод Капривија за то позвати да одговара као оптуженик.

Ну у овом предмету интересантно је још друго нешто, што се тиче наше данашње владе. Није ово само згодан пример да побијем ово, што се каже у оптужби, да је ово јединствен пример, да једна влада тако ради. Поред тога овај случај је згодно да се запитамо, шта је наша данашња влада у овој прилици урадила? Да ли је данашња влада одговорила закону и својој дужности у тој прилици; или да још даље идем, па да вас запитам, шта сте ви требали да учините у овој прилици, кад сте добили ову декларацију на ваше решење. Ја не знам, да ли сте учили добро, кад сте разгледали ово решење право садржину те декларације. Ја ћу веровати, да сте је озбиљно прочитли; држим да сте и ви у њој сазнали што треба, опет допустите ми да вам изнесем, шта сам ја учио у тој декларацији као повреду наших државних интереса. Као што се види из те декларације Србија Немачкој даје право најмање повлашћења све до дана ратификације новог трговинског уговора између Србије и Немачке, међу тим Немачка Србији то и не обећава, а још наше да јој даје. Шта даље даје Србија Немачкој, а шта Немачка Србији? Србија даје Немачкој све што може, а Немачка у том погледу не даје Србији ништа. Ја нећу ништа да речем овде против тога што је српска влада нашла за потребно, да на тај начин штити српске интересе, дајући немачкој држави право најмање повлашћена а од ње не добијајући исто право најмањега повлашћења, ну на сваки начин код таквог рада данашње српске владе и код оваквог решења, којим сте то одобрили, са свим је природно и на свом месту, да вас у овој прилици запитам, да ли и по ком разлогу може бити право, што нас тужба терети, што смо тражили постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске и још одржали тако, да смо доиста заштитили наше државне интересе, јер Аустрији нисмо дали више него она нама?!

На послетку не поричем да може бити разних мишљења о томе, да ли смо ми требали радити у тој прилици једно или друго, продужити постојеће уговорно стање, или ући у економски рат? Допуштам, да би, по нечијем схватању, можда било коректније загазити у економски рат, него одржати постојеће стање, ну на сваки начин морате и ви мени признати кад сам ја са другоземна поверењем крупне имао ударан земље у нашим рукама, — и кад смо ми били дужни да ценимо, шта је по нашем разумевању за Србију корисније и боље — онда смо били и у праву и дужности да градимо онако и само онако, како смо били убеђени да ћемо најбоље одговорити својој савести и дужности. Тако овлашћени правом и дужношћу ми смо продужили уговорност стања сачували Србију од заплета, од шта та које би изгледно настале услед истуговорног стања. И кад смо ми тако радили, то није ни повреда закона ни повреда устава, већ на против то је само савесно вршење своје дужности, за што нико не може да одговара казненим путем у опште, па ни ми по закону о министарској одговорности. Ја држим да непартизан човек никако не може казати да смо ми у томе делу какви кривци. Ако ко мождда и сме рећи, да смо радили погрешно, даље ни тај не би смео ићи, ако не би хтео да ради као човек пристрастан, као човек, који се не руководи осећајима правде, већ само жудње да шкоди своме политичком противнику и онде, где нема места.

Сем свега овог има још нешто што иде у прилог овом нашем раду, што брани наш поступак, који је иначе потпуно на основу устава на основу закона. Тоже је случај један поступак на основу устава на основу закона. Тоже је случај један поступак са садашње радикалне владе поводом уготребе једне уставне одредбе о будуту државном. Наш чл. 175 устава јасно и одређено каже о будуту државном. Наш чл. 175 устава јасно и одређено каже да се будет не може продужити ни у ком случају даље до четири месеца. Ви знате врло добро да рачунска година почиње 1 јануара: ви знате врло добро да је будет био дужан законодавним решењем за 4 месеца; знате да је то крајњи рок, што је уставом одређен; ви знате сем врло добро и то, да је садашња влада, кад је била на управи земље, продужила будет још за два месеца, за месец мај и јуни. Господо, ниако не може поречи да то није очигледна повреда устава. У Уставу је унесена та одредба да се будет не може уставу. У Уставу је унесена та одредба да се будет не може продужити преко четири месеца само за то, да се сатуна супродужити преко четири месеца само за то, да се сатуна супродужити народа, да се не могу Скупштине расашутати по волн владе, као што је рађено пре новог устава. Она господа министара, као што је рађено пре новог устава. Она господа министара, као што је рађено по уставотворном одбору знаће да је та одредба која су била у уставотворном одбору знаће да је та одредба која је била у уставотворном одбору знаће да је та одредба чл. 175 у Уставу унесена као нарочита гаранција за чување наше установности, да не би влада могла произволно продужавати будет, на онда произволно и расашутата скупштине, кад ми се то прохтело буде.

Кад је Устав чланом 175 забранио влади да сме будет преко 4 месеца од 1 Јануара продужити, тиме је дата народу гаранција, да влада после 4 месеца мора да новоме Скупштину, да одобри будет; иначе сва установност могла би постати илузорном. На код тако јасне и чисте одредбе Устава, о којој ја држим, На код тако јасне и чисте одредбе Устава, о којој ја држим, да ни један од вас не може посумњати, и о којој нису сумњали ни они министри, који су потписали ону наредбу, о продужењу будета, ми видимо да је опет будет продужен за два месеца преко тога рока. То, Уставу без сумње противно продужење будета преко 4 месеца, било је пред нама. Ваш одбор, који је тај предлог расматрао, то је одобрио и ви сте то одобрили. Ја нећу да улазим у то, шта је била ваша дужност да чините у тој прилици, или јасније речено, да ли сте били дужни да заштите владу, како је снела повредити ту јасну уставну одредбу, зашто је продужењем будета тако радила, што је прекрала онај законодни рок о важности будета преко 4 месеца. То је ваша ствар, што то нисте тада урадили. Једно ћу само да кажем на ме, да је сан рад на томе дили. Једно ћу само да кажем на ме, да је сан рад на томе дили. Једно ћу само да кажем на ме, да је сан рад на томе д

У извештају дакле признаје се да је продужењем буџета за Мај и Јуни месец учињена повреда члана 175 Устава, али се правда тиме, да је то неодложна потреба државна; и Народна Скупштина то је одобрила. Као што рекох, ја разумем што је то Скупштина одобрила; ну ако је неодложна потреба била онде, ако влада радила, по својој вољи, није могла да избегне ту неодложну силу и ако та неодложна сила њих ослобођава одговорности, онда одазд та неодложна сила да се не употреби и онда, кад сно ми, немајући Скупштине на окупу, а имајући Скупштинско решење, које каже, да се може продужити уговорно стање и имајући такође неодложну силу, продужила уговорно стање до Скупштине?! Јесмо ли и ми могли дрекнуће да радимо него онако, како је и нама налагала „неодложна сила“ незнања Скупштине и државних интереса; одазда се онда може казати да ми одговарамо по члану 52 Устава, као да смо ми учинили неказне ноп уговор.

Ја мислим, да нема више потребе да вам о овој тачки више говорим, нарочито и с тога, што ће један мој колега та моје о њој говорити и што ћу ја сам до сад већ доказао неоснованост тужбе у овоме. Главно је, у овој тачки да ми писмо накалчили нов уговор, већ сно само продужили постојеће уговорно стање. Продужили сно га на основу решења Скупштинског и у духу жеље скупштинске на основу тога решења, да не буде неуговорно стање, што би се тиме штетили државни интереси. Ако преко снега тога налазите, да има ту какве кривице, ја не налазим, да је вредно даље о томе што год говорити.

Да пређем на другу тачку тужбе. У оној тачки као што знате има тачака у којима се ја са мојим другоиима оптужујем а има тачака у којима ја писам тужен. Ја ћу пређи оне тачке у којима ја писам тужен. Ја ћу говорити само о оним тачкама у којима сам ја тужен, јер сваки ће од мојих другова говорити о ономе, о чему је тужен. Тако ћу ја сада да говорим о осној тачки оптужбе под а). То је она тачка у којој се говори о неком мобилном стању војске о неказном крстању војске, о неказном напредном стању, као се у тужби представља. Ту, да би се бацило на терет мени, у тужби се изнпна на акт од 21 Августа 1892 год. министра војног. Ја ћу вам мало доцније доказати, да садржина тога акта нити значи мобилно стање, нити стављање војске у напредно стање, као и да на садржину тога акта, ја као председник министарства, као нестручан министар, не могу ни да одговарам, све кад би у томе акту било нечега што би вређало Устав, што би вређало закон. Вн знате врло добро да војска, по Уставу и закону о устројству војске, стоји под командом краља и министра војног и све наредбе, које се издају у тој струци чине се од стране министра војног у име краља. Председник министарства или други какан министар не утиче на то, нити има права да утиче на рад министра војног. Ја овим нећу да бацам одговорност на мога друга министра војног, нити хоћу да скидам одговорност са себе; ја хоћу само тужбу да доведем у правилне мене границе. Закон о министарској одговорности каже, да сваки министар одговара за свој ресор, а за друге одговара само, ако је што у седници министарској и подписао са свима министрима заједно. Тужиоци који кажу да им није било до освете, да су је беспристрасно писали, кад и ову тачку износе против мене, требали су да виде, да ју нама 3 министарске одговорности и онда би видели да не може бити оптужбе против других министара у овоме, а по томе ни против мене према реченој члану 3 закон о мин. одговорности.

Најпосле, да видимо целу садржину тог акта, да ли је онако, као што тужба каже или није. Тужба та узима за основ овој оптужби онај акт од 21 августа 1892 г. Да би се могло оценити, да ли у том акту има какве год неправности, морамо знати, шта је том акту и претходило. Господо, ево како је постао тај акт и од куда је он дошао. 12 Априла 1892 год. расподредно је министар војни у оно време (а ви знате да је био радикални министар) да напесани део наше војске — да не помињем место — у интересу општем наредно, да изађе на извесно место, да тамо ради и да се вежба — што је наказано за потребно у интересу општем, у интересу српском. Дакле, тај распоред учињено је радикални министар и то за врсме од 12 Априла па до Септембра 1892 год. У том распореду је тачно одређено — распоређено од стране радикалног министра оног дела, који ће део војске одазвати на рад, кад ће који део да се врати. Кад смо ми 9 Августа дошли на власт ми смо видели тај покрет, један иду тамо где су одређени, други се враћају кућама; и кад се видело, да је то техничка и за једне и за друге, онда је министар војни издао акт од 21 Августа 1892 год. у коме он најпре смањује број оних, који морају да иду према распореду радикалног министра, а после прекратно је тај рок тако, да је чини ми се 16 Септембра тај покрет са свим престао.

Ето то је садржина тога акта министра војног од 21 Августа. Министар војни као човек, који је на томе радно и дужношћу својом био позвап да ради, он ће нам дати разлога, у колико природа ове ствари допусти, да се о њој у овиме говори, кад буде он говорно о тим предмету оптужбе. Ну, ја само са своје стране кажем, да је садржина овог акта најневинније природе, која је у користи оних, који с тамо били гано радили у интересу штедње, јер је државна каса и сувише била оптерећена са тим радовима. На против ништа у том акту нема, нити има какног мобилног стања војске. То сам већ ја казао о овој тачки 8-ој под а) у оптужби колико се тиче мене.

То је она тачка о конституисању Скупштине. Да би се правилно могло оценити да ли има, да ли може бити одговорности до мене у оној тачки оптужбе: она се мора по самој природи ствари да подели на троје онако, како управо и цела садржина те ствари и јесте. То је треће оно: прво морамо да поделимо рад министра унутрашњих дела; друго морамо да поделимо рад саме Народне Скупштине и треће морамо да поделимо оно, што сам ја као председник министарства са другоиима у том погледу после радио, или као што се и у тужби каже и као што је у ствари, читање указа, отварање Народне Скупштине од стране краља, као опуномоћеног од бивших тада Краљевских Намесника. Дакле она оптужба мора по самој природи ствари да се подели онако на троје.

Прво је дакле рад министра унутрашњих дела, оно стварање списковa, оно шиљање списковa Нар. Скуп. итд. Ја мислим да нема потребе да доказујем, да је то посао министра унутрашњих дела, и према томе да ја као председник министарства нити сам био дужан да истог на том послу радим, нити сам радио, и тада наравно према члану трећем закона о министарској одговорности ја за то немам да одговарам, ако се хоће да решава по закону и по Уставу. Ја овим не кажем, нити хоћу да бацим одговорност на министра унутрашњих дела; само треба, као и другом приликом, тако и у овој, сачиња одговорност да се цени на основу онога, што је била његова дужност, моја дужност није била да Скупштину извештавам о изборима, да Скупштини шиљем спискове, и према томе ја не могу одговарати, па ма да је то било и неправилно.

У осталом, то није било неправилно. Акт министра унутрашњих дела, који се налази у скупштинским актима тврди, да је он исто онако, као што су и председник министри, Скупштини послао сва акта, послао списак посланика и даље учињено све што је изборним законом и пословником наређено. Што он није урадио онако као што је скупштинска опозиција захтевала, то држим — све да би могло да буде коректно и правилно — на сваки начин не може бити одговорности до министра унутрашњих дела.

У осталом ја ово само узгред спомињем; ствар се не тиче мене, јер није моје дело, а министар унутрашњих дела, ако добије од вас прилику да брани свој поступак, он ће опширно показати да је његов рад био одиста коректан и законит. А ја да пређем на друго питање овде, само конституисање Скупштине.

Тужба хоће и мене као председника министарства и које другове да тужи што се Скупштина — нели се неуставно конституисала. На првом месту да се занимамо на кад би се Скупштина и неуставно конституисала, шта има ту и од куда

може ту да одговара један министар? Конституисање Скупштине то је рад саме Скупштине, то је по Уставу њимен и узмите све уставе, које хоћете апсолутно једнаствено право саме Народне Скупштине. Никаква друга власт, а најмање министри немају права, нити имају дужности, да они утичу на то, да ли је Скупштина каква правилно, уставно конституисана или Ја немам потребе да вам цитирам Устав: сами га знате и наш Устав и ваш пословник изричио кажу: кад се скупи довољан број посланика Народна Скупштина сама ће одлучити, има ли довољан број посланика и сама ће приступити избору председника секретара и т. д.; и кад се све то изврши, онда она владу само извештава о томе, кад ће Краљ да отвори Скупштину. Као што видите дакле суверенитет Народне Скупштине не може другчије ни да буде, него да она сама реши: је ли она уставно састављена, је ли она уставно конституисана. Министри у то немају права да се мешају и не смеју да се мешају. То кад стоји онда, све и да би било неправилности у конституисању Скупштине, ни по каквом закону ни каквом Уставу на ни нашем, апсолутно никакве одговорности не може бити до нас, до мене.

У осталом, да завршим поменем, да баш и не стоји ово што ћужба каже, да промена Скупштина није уставно конституисана. Ја ударам гласом на реч: није уставно, а ударам за то, што је радикална влада у том погледу, колики је број посланика потребан по Уставу, променила Устав. Изборним законом, после Устава, онданња влада радикална увеличала је број посланика тиме, што је варошке главе при бирању посланика у варошн рачунала још и у округу тако, да је број посланика сеоских после новог изборног закона, порастао са 10, а доцније према броју пореских глава и 15, ваш: него што члан 110. Устава тражи.

Ви се сећате, господо, да смо ми тадања опозиција у Скупштини ударали гласом на то, да редовна Народна Скупштина нема права да мења Устав и да повећава број сеоских пореских глава са гласовима, који у варошн гласају. Скупштина је пре, тога пресла и то је постао закон, ну закон, који је противан Уставу. Сад, но сме на основу тога закона, противно Уставу, но може да тврди, да прошле Скупштине није био довољан број посланика, кад је по уставу број пореских глава таквих у Србији, да по Уставу кад би се рачунало, а не по изборном закону, било би их 61 или 62. (Жагор.) На свани начин Устав одређује број посланика и према њему тај је број био довољан, али кад се рачуна онако како ни мислите, онда можете говорити да га није било.

Тужба нас тужи да смо повредили Устав, пошавши да није био довољан број посланика, а ја сам знао, да је према Уставу био довољан број посланика, а ја сам казао, да је према Уставу био довољан број. Ово што сам казао о чл. 110 Устава споменуто сам, те да вам докажем, како је доношењем нашег у изборном закону, Народна Скупштина повредила тај члан Устава. У осталом, остајем при томе да само конституисане Скупштине то је и право и дужност саме Скупштине; она се сама конституише и ни један министар не може бити одговоран за то, све и да је том приликом повређен Устав.

Остаје још питање указа. Ја сам донета оваквим био, да прочитам указ о отварању скупштинске седнице Ну господо, ако се дозволи, да је Скупштина сама имала право да се конституише, да је Скупштина имала права да позове владу, те да јој јава да се конституисала, и да у име Краља отвори седнице њене, онда ја познам шта сам ни друго могли радити, него да извршимо решење скупштинско. Ми у томе решењу апсолутно ништа писмо могли ни смели променути: и о тога до владе не може ни бити никакве одговорности. То су, господо, у главном разлози, које сам сматрао за потребно да наведем против онога, што ћужба о мени говори. У поцетку кога говора ја сам казао, да не могу одговарати тачку по тачку оним истим редом, као што их ћужба набраја, ну ваш мислим, да сам овим мојим одговором у свему, што се мени баца на терет, одговорно потпуно, и доказао, да сам све радио савршено на основу Устава и закона, те по томе да до мене нема никакве привице.

То су господо, главни разлози, које сам сматрао за потребно да наведем против онога, што се у ћужби против мене наводи.

При крају господо, дозволите ми још да вашем поколико речи. У ћужби се, господо, представља, као да је зло стање у Србији, од мојом владавином изазвало толико незадовољство, да сно стојали пред грађанским ратом. Ја држим, господо, да је тај израз претеран. Ми смо доиста за оно време, док смо управљали земљом, имали много посдова да свршимо, имали смо изборе скупштинске, имали смо толике изборе општинске, ну ипак тада није било таквих ствари, да би нам се могло казати, да смо изазвали грађански рат. Ја молу ову тужбу, господо, против нас не могу, после онога што сам вам казао, и после и најтачнијег и најбрижљивијег прогучавања сиху тачака, не могу другчије да разумем, него као једну политичку осветy. Тужба истина каже, да она не тера осветy, ну допустите ми да сам ја, во што сам све прочитао, потпуног уверења да је тако у ствари.

Хоће ли Народно Представништво поћи за тужбом, хоће ли оно примити одбрану или казати, да ја доиста треба да одговарам, то је ваша ствар; ну господо, пре него што би решили да какву одлуку донесете, ја вам обраћам пажњу, да размислите шта би таквом одлуком учинили. Господо, Србија је данас у тешким приликама. Око Србије сруда су мутни облаци; Србији данас треба једнаства, слоге, и заједничког рада. Србија не може и не сме у овој прилици бити задахнута жељом осветe.

Било је у историји времена, кад су се политички противници својим политичким противницима осветом одазивали; било је случајева, да је то пролазило без штете за државу.

У великој француској револуцији падале су главе невиних људи за то, што је тако нахом хтела извесна клика; у последње доба, што је тако хтео један човек, који је био задахнут жељом осветe својим политичким противницима.

Да господо, у великој француској револуцији Робеспијер, који је жудео да кра својих противника пролије, он је једнога по једнога изводио на гиљотине: и најнеће патриоте у Француској погинуле су на гилотини па и сам његов пријатељ и племенити човек Дантон искусно је то исто. На најпосле шта је било и са Робеспијером? У најкраћем року дознаће је, да и он оде гилотину, да га стане ван закона, те да плати својом главу сна насиља и неправде за проливену кра својих политичких противника.

Господо, ни се данас престављате као сила: ни можете учинити шта хоћете; ни можете и хоћете нас, ваше политичке противнике, да упрошастите. (Чује се: нећемо, није истина). Молим вас. Тако су радили за време француске револуције; онданња влада побила је све своје противнике; мислите ли, да ћете и ви нахом одлуком, нас, наше политичке противнике да упрошастите. Ја сам, господо, човек који сам у годинама и више од половине века свог прожнвео, и ко зна колико ћу још живети; човек који сам служио државу 25 година часно и поштено; можда, ако би се нашло људи, који би у овакима целима нашли да смо криви, можда, да ми неће бити суђено, да ваше радим на јавном послу, ну будите уверени после ваше одлуке, ако мислите да и за овака дела треба да одговарамо, да ће у истини стојати правда на мојој страни, биће људи, који ће бити уверени, да у Аваџумовић дат суду за дела у којима нема ни повреде закона ни Устава, онда кад се Народна Скупштина није хтела да руководи разумом и мирном савешћу, него може бити хтела, да се поведе за осветом. Ја не велим, да ћете ви то, ну сиех да кажем, да вас у том случају не може ништа друго да руководи него, што сам вам политички противник. Политички противници могу се мрзети, могу се не волети у души своју; ну праве треба да буде и према политичким противницима. Ја не тражим од вас ни заштите ни опроштаја, ну то ихам право да тражим од вас, да дела, која су у тужби онако неверно и нетачно представљена, да дела, која сам вам ја онако објасиио и представио, да и ви та дела цените онако, како треба сваки поштен човек да цени. Ја мислим, господо, да се само на тај начин слуги

отаџбини, али противници решењем, гањењем својих политичких противника не сахо да не би слушали отаџбине, већ би напротив то удало нашим државним интересима и нашој држави. Зар је мало раздора и несреће било у овој земљи (жагор. Чује се: то сте ви учинили. Благоје Божић: пролили сте крв у овој земљи и нисте образа да говорите о томе).

Ви кажете, да сно ни вређали Устав и законе. Чуо сам мало час да се овде каже: пролили сте крв, и зато, што се вели, да сно тако газили Устав и пролили крв, да сно зато и отпуженн. Ја за то нисам тужен, али ћу и на то да одговорим. На првом месту, као што рекох, кад је вама смер ове оптужбе доиста тај, да се примером, као што се у тужби каже, учврсти и утемељи уставност у овој земљи, онда, господо, зар се тако учвршћује уставност у земљи, кад се туже сано једни, који су повредили Устав, а остављају се они, који су га тако лако вређали и газили. Да не рећи много, ја ћу да напоменем само ово, приликом изборног закона, приликом закона о пореској системи, приликом продужења буџета за ова два месеца и још много примера из радикалног министарства, да су очито повредили Устав. На ано су она дела наша за која велите да треба да одемо пред суд, ја познам, онда каква би то правда била, да се и они за та дела не отуже онако исто, као и ми што се данас оптужујемо.

Реће се овде, пролиевна је крв. Ја кажем, то се мене не тиче. Ну, кад је један од господе посланика избацио ту реч, допустите и мени да само о томе кажем неколико речи. Нико од нас господо, није наредио, нити је но од нас желео да се пролива крв. Сажалевамо будите уверени, и ми, као и сваки поштен Србин, да једна кап српске крви падне у залуд. Ну, кад је говор о томе, на има и под радикалних министарстна један случај далеко тежи, далеко јачи, него што је онај случај, који се баца на терет моме другу, пређашњем министру унутрашњих дела, због проливене крви. Кажем далеко јачи за то, што у оном случају нико од министара није наредио да се крв пролива, док код другог случаја, противно је било. Ваш радикални министар наредио је да се пука (Чује се: министар војни наредио је да се пуца).

Да не идемо даље, да останемо оне априлске 14 и 15 Маја, како је то онда било, него да узмемо случај протеривања краљевића. У том случају, господо, таноће је пролиевна крв. Говори се, као да тада није нико невино погинуо. Ено да вам кажем, који су тада невино погинули и тешко рањени.

Погинули су невино: Миладин Атанацковић, калфа бакалски, Милорад Цветковић, калфа пануџ. и Милан Миљковић, а тешко су рањени: Михаило Лазић, практикант Управе Фондова, Тимотије Јовановић, Јефта Ербезовић, ђаци учит. школе и Благоје Шкилетовић, ђак богословије.

Ми смо о прогонству краљице Наталије опширно говорили, и дуго о томе дебатовали, да ли је резолуција скупштинска била на основу закона и Устава. Ви знате ваше гледиште у томе питању а знате и моје. Ну оставимо то и зашто тајно се, кад су она дела изашла да браве краљицу Наталију, за што се морало на њих пуцати, и за што људи да гину. Један господин каже, то је наредио министар војни, нека ни се допусти, да кажем отворено и јавно жао ни је, што овде није председник скупштине, то није наредио министар војни, него онданшњи председник министарства г. Никола Пашић. Ево његово писмо имам под себе. Допустите ни да вам исчитам његову историју Г. Пашић најпре је био наредио да се пуца у ветар, на кад ну је примећено, да војска не може да се изводи несобимано него ако дође до сукоба да још се мора допустити да пуца, иначе ако још се то неће допустити, онда је не треба ни изводити. На такву примедбу г. Пашић дао је други налог и ево како он гласи.

Месном команданту

Војници могу употребити оружје, но и то само у крајњој нужди ради своје личне одбране.

Али претходно треба *три пута* свечани заказати, да ће се пуцати, ако се не разилази, па и у том случају пуцати неколико пута у ветар.

6 Маја 1891 год.
Београд

Председник министарства.
Ник. П. Пашић с. р.

(Чује се: *па и ту нигде да пуца у ветар*).

Као што видите даље овде председник министарства истина наређује да се најпре пуца у ветар, али допустно је да се у крајњем случају пуца у месо: и пуцало се у месо а људи су погинули. Сад ја велим, ако хоћете да оптужите нас и налазите после ових мојих разлога, који су држим чисти и јасни — молим, да имате на уму да ја лично говорим о себи, ни у једном делу нема моје кривице за коју би требало да идем суду да се браним. Ја држим, ако бисте тако учинили, да правда и савест захтевају, да се узму на одговор и други који су чинили повреде Устава. Нећете ли то, онда ни допустите да сам ниво места што вам кажем, да је ова цела тужба просто једна политичка освета (Чује се: није, није). Молим вас, ја онда сматрам да је ова тужба просто политичка освета и да се тиме иде на то, да се упрошасте политички противници, а то није пут, који води добру, то није пут и начин, којим се ради као што раде савесни људи, који мисле и желе срећу своју земљи.

То је моја одбрана.

Потпредседник — На реду је оптужења г. Анта Богићевић, пређашњи министар војни, да да своју реч у ниме одбране.

Бивши министар војни Анта Богићевић — Господо, нема је закон дао права да се брани или писмено или усмено. Одбрана моја по општим тачкама оптужбе, где се оптужују сва министри пређашњег кабинета, садржана је у писменом одговору нас свију колегијално, који ће вам одговор поднети г. Димитрије Стојановић. Мој пак одговор но тачки VI где се ја лично оптужујем и по тачки VIII оптужбе под а) и б) подносим ову писмену одбрану.

Потпредседник — Молим г. секретара да изволи прочитати одбрану г. Богићевића.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Оптужбом, коју су потписали 26 народних посланика и поднели Народној Скупштини, а која ми је достављена на одговор, оптужен сам нседе колегијално са осталим мојим другонма, а негде посебице.

За дела под I, II, III, VIII *а* и XI тужен сам са другонма; за дела VIII *б* тужен сам са министром унутрашњих дела; а за дело под VI туже мене самог.

За дела под I, II, III, VIII *а.* и XI подноси се заједничка одбрана, коју сам усвојно и потписао, а на остале тачке, које се мене тичу, одговараћу ово што иде.

На оптужбу под VI

У овој тачки оптужбе наводи се, да сам својом наредбом „забрањно грађанима, који раде у војно-техничком заводу у Крагујевцу, да гласају, било приликом општинских, било приликом посланичких избора, ако хоће да и даље остану радници истога завода."

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 25 ПОНЕДЕОНИК 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

25 САСТАНАК

3 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Аленса Ратарац

(НАСТАВАК)

(Авт. Стенографски лист изгубљен).

Овакна моја наредба не постоји; јер нити сам хтео нити сам могао икога грађанина лишити права, која му устав и за-кони земаљски дају. Ја сам, као министар војни, на основу члана 8 закона о устројству војске, а имајући у виду војне интересе, ред и напредак тако важне установе, као што је војно-технички завод у Крагујевцу, само донушно чл. 115 правила администрације војно техничких завода од 1890 год. овим додатком: сваки мајстор или радник пре ступања на рад, дâће написмену изјаву о томе: да неће припадати ни једној политичкој партији и да неће учествовати у општинским, скупштинским и другим изборима јавне природе, изузимајући оне, који су чисто занатлијски или хуманитарни."

„Који овакву изјаву неби хтео дати, неће се у завод примати; а ако би који, поред дате изјаве, противно радио, да се одма отпусти" (војни службени лист од 1892 год. број 54 стр. 1510).

Ма да су мотиви те моје донушне са свим јасне и оправдане, ја ћу ипак да изнесем разлоге са којих сам то учинио.

Кад је у војно-техничком заводу била израђена доста ве лика количина дуго дејствујућих упаљача за шрапнеле, одређена је и послата комисија за преглед и пробу. Та је комисија нашла, да упаљачи не одговарају цељи, да су грубо и нетачно израђени, док, међу тим, морају бити израђени са највећом брижљивошћу и тачношћу, пак да опој цељи, којој су намењени сигурно и потпуно одговоре. Услед тога одређено сам 16 октобра пр. године ПОВ. АТБр. 131, другу комисију, са задаћом: да поново прегледа поменуте упаљаче, да наће узрок, зашто је израда нетачнѣ, да прегледа све радове и ставе фабрике и да ми о томе поднесе своје извешће. Ова комисија, по свршеном послу, поднела ми је 5 новембра пр. године подробан извештај, из кога се, између осталог, види: да је при поновном прегледу упаљача, који су већ примљени као добри, нађен велик број неисправних, а нарочито су ситници делићи били непажљиво израђени. Као узрок за овакву израду упаљача и у опште непажљивог рада, комисија је, у том свом извешћу, навела и ово: „Контролори — надзорници — и управници и ако су хтели да врше контролу онако како треба, нису могли вршити с тога, што су зависили од својих радника, који су били толико силни, да су но својој вољи бирали старешине." На закључку свога свога извешћа, комисија је, ради бољитка фабрике, предложила, поред осталог, још и ово: да се на основу чл. 115 правила администрације војно техничких завода забрани мајсторима и радницима свако политисирање у фабрици."

И ако у овом чисто војном заводу, према правилима, не би смело да буде никаквих партиских раздражености и агитација, ипак су оне у исти уношене. Ради примера навешћу овај случај, 10 децембра прошле године био је тужен један официр, што је узимао на одговор неке раднике, због куњења неповерена тадашњој општинској управи, а учињеним извиња-њем је доказано, да је официр имао право, јер су ти поднисни куњења у фабрици за време самога рада. Из овога се дакле види, да члан 115 правила администрације војно-техничких за-вода, није био довољан да овај завод осигура од политичке агитације.

Имајући све то у виду с једне стране, а напредак за-вода и сигурности наше убојне спреме с друге стране, ја сам се одлучио, да фабрици обезбедим ред и рад, и одклоним по-литику у њој.

Овај је завод установљен у тој цељи, да најсигурније, најбрже и најефтиније израђује ратне предмете ратне спреме, који су по карактеру такве природе, да изискују највећу тајност; а никако није установљен за то, да инфергује гласаче овој или оној партији. Ја бих, као министар војни, био одговоран, кад бих допустио, да се ове непредности и нетачности у изради убојног материјала и даље продужаве, јер те погрешке биле би не само штетне, него и судбоносне на бојном пољу.

Моја патриотска и министарска дужност налагала ми је, да у самој фабрици не буде политичког трвења, као једног од најглавнијих узрока овога рђавог стања, те да у овом чисто војном заводу буде мира, строга реда и тачна рада, а за то требају прави радници а не партизани.

Ја као војник нисам припадао нити сам могао припадати ма којој политичкој странци, па ми се за овај поступак не може пребацити да је потекао из партијских обзира. Јер, да сам био партизан, ја не бих ни издавао поменуте допуне, него бих, као што се пређе радило, радницима заповедио да гласају за партију, која је била на влади, па ко то не би учинио, тога сам могао отпустити, и никоме зато да не одговарам.

И тако, користећи се правом и влашћу, које ми даје чл. 8 закона о устројству војске, ја сам донушно поменути члан

115, унеши онај услов за примање радника, који је користан и по државу и по саме раднике. Тог доњом писан повређено чл. 85 Устава, јер никога писах приспавано да пристане на поменути услов; сваки је мајстор и радник имао потпуно слободну вољу, да на њ пристане или не пристане, а могао је да не пристане ни један од њих: ни једноме, дакле, грађанину писан забрањено да се користи својим грађанским правом и да гласа за кога хоће, било приликом општинских било вароланичких избора.

Сматрао сам да је стање стварно, које је политика створила у фабрица, требало изменути и ја сам га изменио, оваплећен за то законом и у интересу напретка овога веома важног војног завода. Тиме сам само своју дужност савесно извршио и налазим да то извршење дужности не повлачи за собом никакву одговорност. И с тога с мирном савешћу очекујем, да ће Народно Представништво праведно проценити моју поменуту допуну, изазвану једино земаљским интересима, а никако не новидом тлачења ма чијих грађанских права.

На оптужбу под VIII а, одговарам ово:

У овој тачки оптужен сам с осталим друговима због не каквог „мобилног стања", и на то сам дао одговор заједно с моим друговима; а овде ћу, као надлежни министар, додати још и ово. Нити је издата, нити постоји ма каква „општа наредба" било од министарског савета, било од мене као министра војног о стављању војске у покрете, у ванредно и мобилно стање. Према изменама и допунама закона о устројству војске од 13 априла 1890 год., „ванредно стање" и не постоји; а ни најмањи део наше војске, за све време мога министровања, није био мобилисан, — дакле ни „мобилног стања" није било.

Што се пак тиче покрета војске, који су у то време чињени, стоји је у овоме.

Ради продужења извесних војничких радова, који су били отпочети још у 1890 години, и о којима није жесто да се овде говорја, мој предходник госп. пуковник Д. Ђурић, претписом својим Пов. Ф. А. бр. 130, од 12 априла 1892 године, био је наредио да се неке трупе упућују ради извршења тих радова. Начињен је и распоред кретања тих трупа од 1 маја до краја септембра, и одређено је, када ће се које упућивати и колико ће се времена тамо бавити. Да ли је ово учињено на основу указа или не, није моје да доказујем, тек ја сам то стање заступао и по дужности продужио. И према овом распореду на реду је било, да се следећа партија упути 1 септембра 1892 године. Но с обзиром на наше финансијске прилике и што је овај начин отпочетога рада, по моме нахођењу, и скуп и скуп, (кад се узме у обзир дангубља обвезника и упропашћавање материјала; што се обвезницима кречу у најрадније доба године), ја сам, примивши дужност министра војног, актом својим од 21 августа 1892 год., Пов. БОВр. 331, снашао број радних трупа и време рада; а затим сам, актом од 11 септембра исте године, Пов. БОВр. 360, сасим обустависо те радове.

Као што се, из овде наведеног види, ја сам дакле само продужио рад по већ утврђеном распореду мојега претходника и ништа са подесницим начином све до обуставе. Овај рад мога претходника и мој назвали су нашке земаљске потребе, спрам чега не може бити места оптужби.

Далеко је од мене и сама помисао, да за ово бацам одговорност на ногa претходника, пуковника г. Д. Ђурића, или да скидам одговорност са себе на његов рачун. Ну, кад је тужба већ покренула ово питање, мој је одговор морао бити овакав, јер је и тачан и одговара моме карактеру и као човека и као војника.

На тач. VIII б, о употреби војске, по тражењу министра унутрашњих дела и подручних му власти, одговарам ово.

Кретања појединих одељења војске, чињена су на основу чл. 1 закона о устројству војске, и тач. 317 и 318 правила службе I део. Та закона нарочита гласе, и то: чл. 1 закона о устројству војске: „војска је одбрана отаџбине и потпора законитости"; а т. 317 правила службе гласи: „грађанске власти у опште кад им је нужна војничка оружана помоћ, обраћају се месном команданту или команданту логора с јасном представком, зашто им је оружана помоћ потребна"; а т. 318 правила гласи: „на такву представку оклаћен је месни командант, (командант логора), но што зрело расуди и увиди, да је она доиста нужна ради одржања реда у земљи, да одмах одреди нужна одељења за то, и т. д."

Према овим јасним законским одредбама и прописима, а на захтев надлежних власти, давата је и морала се давати оружана помоћ свуда, где је дотична власт била изјавила, да је законитост и јавни ред у опасности. Негде су ову помоћ давали сами дотични команданти (за: Скедерево, Горачић, Беду Реку, Катун, Бељицу, Ласково, Чубру, Брусник, Пуковац, Балинац, Голубац, Плањинац, Тополицу, Матеуш и Волујак), а негде је пак нета давана по наредби или дозволи којој на захтев власти; а у свима случајевима помоћ је давана на основу закона и у циљу да се законитост заштити.

О дислокацији каквој, која се у тужби помиње не може бити ни говорора, пошто су сви ти покрети произилазили природе, чињени једино у циљу потпоре законитости, а немају основа, сем осталог, и у чл. 94, став 2 закона о устројству војске.

Ну, поред свега онога, што сам довде навео у одбрану за дела под VIII *б*, част ми је скренути пажњу Народног Представништва и на чл. 8 закона о устројству војске, који гласи:

„Министар војни командује војсци за Краља и у име Краља".

И по овој законској одредби, министар војни могао би пред Народним Представништвом одговарати само за административна дела, а никако и за дела, која се односе на командовање војском, јер за нета могао би одговарати само Краљу, врховном заповеднику војске, и ником другом.

За све време своје многогодишње службе Престолу и Отаџбини, ја сам своју дужност сматрао пуно савесно. Потпуно сам уверен, да се као министар војни нисам отрешио ни о Устав, ни о законе земаљске, ни о војне прописе, те зато налазим, да овој оптужби нема места.

Ово је мој одговор на тачку VI, VIII *а* и *б* оптужбе.

3 јула, 1893 год.

у Београду

Анта М. Богићевић с. р.
ђенерал, министар војни у пензији.

Потпредседник — Како је већ време да се закључи данашња скупштинска седница, да се договоримо, кад мисли Скупштина да одредимо другу седницу? *(Чује се: после по дне).* — Је ли вољна Скупштина да држимо седницу после по дне? *(Јесте).*

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу у 4 часа по по дне са продужењем истог дневног реда.

(Седница је трајала до 12½ часова по по дне).

26 САСТАНАК

3 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Присуствовала су сва господа министра.

Почетак у 4½ часа по по дне.

Потпредседник — Отварам 26 састанак. Изволите чути протокол 24-ог састанка.

Секретар Ст. Вукчевић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*). —

Изводите чути протокол 25-ог састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита.

Марко Петровић — Овде у протокол овај треба да уђе и ово констатовање бројног стања посланика, да је било 125 на окупу, те да би се могла доносити скупштинска решења.

Секретар Алекса Ратарац — Примам ту исправку.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*). —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду дални одговор оптужених бивших министара. Молим г. секретара да их позове.

(Улазе бив. министри и заузимају за њих прочито намештен сто до председништва. Вел. Куџовић и Анта Богићевић нису дошли).

Сад је на реду одговор г. Косте Алковића биз. министра грађевина. Молим вас, г. Алковићу, изволите дати своју одбрану.

Бив. мин. грађевина Коста Алковић — Господо, ја и моји другови оптужени смо тужбом 26 посланика за извесне предмете. Већина оптужбе или већина тачака те оптужбе, односи се на по неколико нас чланова. Пошто је у томе оптужба тако рекао општа и по њој имамо сви заједнички да одговарамо, то смо се споразумели, да се користимо чл. 15 закона о министарској одговорности, те да се послужимо писменим одговором, који смо ми сви заједно начинили.

С тога вас молим, господине потпредседниче, да овај наш одговор дате да се прочита.

(Предаје га потпредседнику, а овај секретару).

Секретар Лука Лазаревић чита:

ОДГОВОР
на тужбу Народних Посланика

Тужба против нас колико је с једне стране набрајање петачних факата, толико је с друге стране и резултат неуверених и погрешних закључака.

И сам летимичан преглед ове тужбе и сама најблажа оцена у њој изнесеног материјала и закључака даје потпуност уверења, да је тужба или последица погрешног разумевања и оцене Устава и закона, или производ политичког смера. А и у једном и у другом случају њени разлози морали су бити неосновани.

Ми смо толико убеђени, да ће сваки слушати сву неосновање ове тужбе, да не бисмо ни ми одговарали. Ми то не бисмо градили ни онда кад бисмо могли и само замислити, да ће Народно Представништво усвојити овакву тужбу, која је без логичне и правне основе. А то не бисмо градили за то, што бисмо и тада веровали, да би се ван овога круга то примање тужбе против нас оценило и окарактерисало онако, како би заслужило, на ime као очигледна неправда према нама.

Ну при свем том важност, коју тужиоци ове да дају овој тужби, позива нас да одговарамо.

Ми ћемо то да урадимо кратко и хладно; онако, како доликује људима, који су навикнути да и невољу суђбиу без јеткости и страсти.

У историји уставних држава било је пред Народним Представништвима тужаба против министара, ну ти су случаји били врло ретки и само у тешким кризама.

Вековидаље или новчане злоупотребе биле су предметима оптужаба против министара.

Ну за само разумевање какве законске или уставне одредбе до данас нигде министри нису стављени под оптужбу. Ова тужба против нас јединствена је у свом роду. Она набраја наше гледиште и нам рад о разумевању и употреби извесних законских и уставних одредаба; тумачи их другачије, на на ту основу чини нас одговорним, што нисмо мислили и радили онако, како тужба представља?

А може ли то бити предмет оптужбе?

Ко ради на основу закона и Устава; ко је овлашћен да то ради тај не може бити кривац, на све да би његово разумевање било и погрешно.

Код обичних људи такве погрешке не повлаче никакву казнену одговорност; а код министара последица јој је само одступање са министарске службе.

Тако је дакле, и онда, кад би министри радили погрешно. Ну међу тим код нас није ни тај случај; ми нисмо радили погрешно већ коректно: за то још мање може бити говора о каквој нашој одговорности. Сан наш рад био је у границама закона и Устава. Ми то велимо смело и отворено, јер знамо, да говоримо истину.

Неће нам требати много, на да докажемо да је тако, као што рекосмо.

Тужба почиње са том поставком, као да је требало познати напредну Скупштину да изабере трећег намесника и одобри трговачки уговор са Аустро-Угарском *пре* 1 новембра 1892 године.

Ну та је поставка сасвим погрешна. Ни сама уставна или у каквој одредби Устава или закона. Ни сама тужба не наводи никакву уставну или законску одредбу, по којој би требало то градити пре 1 новембра 1892 год. То је само мишљење тужилаца, а тако мишљење нису имали ни сами радикали онда, кад је уиро трећи намесник. И они су тада мислили да то треба извршити у првом састанку Народне Скупштине, и то своје гледиште обележили су јавно несумњивом фактима.

На тој основици стоји и она тврдња тужбе као, да се Скупштина могла сазвати „само 1 новембра пр. године". То је при том фраза, коју судбиајуи јасне одредбе Устава. Скупштина се обично састаје 1 новембра, но истина је тако исто и то, да се Скупштина може одложити и распустити, па да се не састане 1 новембра. То се види из одредбе члана 54 Устава.

У осталом нема се ни замислити уставна држава, у којој круна не би имала права, да одложи или распусти Скупштину. Потребе ма то могу да буду тако категоричне, да противно тврђење мора да буде или непознавање државног живота или намерично превиђање државних интереса. Узмите Устав које хоћете државе, на ћете у њему наћи да круна има право тог одлагања или распуштања Скупштине. Шта више и у самим републикама има то право њен поглавар. Француска је доиста једна слободоумна земља; Французи су људи, који су кри потоцима проливи за своју слободу, ше само за своју, већ и осталог света, па и у њој данас председник републике има право да одложи и распусти Скупштину, а нашн тужиоци хтели би то право да одрекну круни, кад тврде да се Св./ститина, *морала састати 1 новембра*.

У осталом тужба и овде пада у недоследност, кад тврди да се Скупштина мора састати 1 новембра. Она тако говори *данас*, а међу тим не давно радили су противно и радикали.

Познато је да су радикали после савезне владе расустили Скупштину; и у 1891 год. да су је од октобра месеца одложили до краја децембра. Ово је било под новим Уставом. И под радикалима се дакле Скупштина није састала 1 новембра; па у томе ништа не ваше повреде чл. 102 Устава; а кад смо ми урадили исто, тужба вели да смо тиме повредили тај члан Устава.

У исту погрешку пада тужба кад тврди, као да би у чл. 71 Устава било „изражена брига да се непорнално стање, које настаје услед смрти једног краљевског намесника прекрати у *најкраћем року*". У том члану нити има те „изражене бриге" нити говора о ма каквом року за избор намесника, а још мање о „најкраћем року". Ту се види само толико, да ће се трећи намесник изабрати у првом састанку Народне Скупштине; а кад ће бити тај први састанак, то се види из других одредаба Устава а не из тог.

Чл. 71.

Ми ћемо о томе проговорити више кад будемо говорили о првој тачки тужбе, јер тамо је место томе.

Ну пре но што пређемо на то, морамо одсудно одбити ону фразу, као да је „Авакумовић са друговима намерно и систематски газио Устав и законе. Та фраза колико је с једне стране без факата, толико с друге стране и чини неправду нашој прошлости и оној намери, са којом смо примили државну управу 9 августа 1892 године. Ми смо тада дошли на газило Устав и законе, већ само са уверењем, да је Отаџбини била потребна наша служба и с готовошћу да јој се одужимо часно и савесно. То јасно показује наш програм, који је штампан у званичним новинама од 22 Августа 1892 год. Бр. 184 исте године. Ми и данас с поносом гледамо на тај наш програм, уверени да би се његовим извршењем одужили земљи, у којој смо се родили и која нас је одгајила. А што су прилике и околности донеле, то смо, у среду нашег рада на остварењу тог програма спречен да извршењем тога програма заслужимо признање Отаџбине, — то ће историја ценити праведно; и ми, будите уверени, немамо узрока бежати од суда историје, јако о том нашем програму тако и у опште о нашој радњи, којој је крајња мета била: слава и величина Србије.

После ове опште напомене да пређемо на поједине тачке тужбе.

I

Први је предмет тужбе што либерални кабинет није сазвао Скупштину 1 Новембра. У томе тужба хоће да нађе повреду чл. 71 и 102 Устава.

То је у правом реду један неистинит факт, на онда неправно и нетачан закључак.

На против ми смо Скупштину сазвали за 1 Новембар 1892 год. То тврди указ од 1 Октомбра 1892. Бр 15395. А што смо сазвану Скупштину указом од 25 Октобра 1892 год. за 28 Децембар исте године одложили, то је урађено на основу члана 54 Устава. Тако су исто радили у једној прилици и радикални министри, јер и они су је указом од 2 Октобра 1891 год. били сазвали за 1 Новембар па одложили указом од 25 Октобра 1891 год. за 28 Децембар 1891 г. Као што видите датуми одлагања случајно су исти.

Да није било смрти трећег намесника, никоме, па ни тужиоцима, не би падало на ум, да оспоравају круни право одлагања и распуста Скупштине, које се изреком спомиње у чл. 54 нашег Устава.

Међу тим употреби тог чл. 54 Устава, није ништа сметала та околност, што је смрт трећега намесника изазвала потребу новога избора на његово место. Тужба нетачно тврди, да се тај „избор трећег намесника“ имао извршити најдаље до 1 новембра 1892 год.

Кад би било такве *изречне* одредбе Устава, па бисмо ми радили противно, онда би тужба било места. Ну такве одредбе нема нигде у нашем Уставу. Тужба то тврди само на основу произвољног тумачења чланова 71 и 102 Устава. И да би нако тако оправдала то своје тумачење, тужба нада у две погрешке. Она у прном реду, изопачава чл. 71 Устава. Она у другом реду ништи важност чл. 54 Устава, тврдећи као да два намесника нису могла Скупштину одложити ни распустити.

Ну да ли је избор трећега намесника *морао* бити 1 новембра, или се то могло извршити и *доцније*, опет но Уставу зависи од правилног разумевања чланова 71, 54 и 102 Устава.

Тужба тврди, да је смрћу трећега намесника у Србији настало „обнародовано стање“, да остала два намесника нису имала пуну Краљевску власт, и да се нису могли „користити свима прерогативима круне“, на наравно ни Скупштину одложити и распустити.

Ко не води рачуна о својим изрекама, тај сме то рећи. Ну, ко сме да изађе пред критику истине, тај се никад не би усудио да то исказе а још мање потврди.

Ако би се у теорији установности можда још и могло замислити да има некакног „крњег“ намесништва, које не би имало све прерогативе Краљевске власти, но нашем Уставу није тако.

Кад се хоће наша одговорност, она мора да има свој ослонац само *у нашем Уставу*, а не у каквој уображеној теорији о „крњем“ намесништву, о непотпуној Краљевској власти. Тужба, истина, тражи тај ослонац на чл. 71 Устава, ну она то чини сасвим погрешно. Што је у другом стању, на случај одсуства трећег намесника употребљена реч „пуноважно“ отправљати; а што је у првом стању на случај смрти једног намесника, изостављена реч „пуноважно“ већ речено само „отправљати“, тужба из тога изводи као да *два* намесника на случај смрти трећег немају пуну Краљевску власт.

Ну колико је то погрешно лако је доказати.

И да се изустимо на самим одредбама та два става чл. 71 Устава, на је погрешка тужбе очигледна. То ћемо урадити ако потражимо узрок, зашто је у овом другом стању употребљена реч „пуноважно“, док је нема у првом ставу. У овом другом случају *зна се* је трећи намесник, и он даје другој двојици намесника писмено да раде на *зна*. То је нека врста пуномоћства. За то је ту употребљена реч „пуноважно“. Правници ће знати да је и по грађанском закону и по грађанском поступку правичним израз да пуномоћник „пуноважно“ може радити за властодавца. То исто је други став нека врста пуномоћства, природно је да је тамо употребљена реч „пуноважно“. А опет баш зато, правници ће разумети и зашто у првом одељку чл. 71 Устава нема ове речи „пуноважно“. Мртав човек не може никог опуномоћити ни пуноважно ни делимично. То је назвало ону разлику у изразима између става I и II чл. 71 Устава.

Ну међу тим и сам тај члан 71 има јасну одредбу да ће и у првом случају смрти једног намесника, друга два намесника радити *пуноважно*.

То се види из *трећег* одељка тог истог члана. Ту се вели: „у свакој од оних прилика обнародоваће се одмах указом, са ког ће *само* два намесника одправљати „*власт Краљевску*“. Кад Устав овако јасно вели, да ће и у случају смрти трећег намесника (одељак I чл. 71) друга двојица отправљати власт краљевску, онда да ли је она „пуна“, или је „крња“, као што би тужба хтеле да престави? Можда би по некакној теорији ове последње још и могло бити; но по нашем Уставу није тако. Наш Устав, говорећи у чл. 62—75 о разним врстама намесништва, набраја *све* послове, које они по Уставу имају да раде. То је „пуна“ власт краљевска по Уставу. А међу тим у истом нашем Уставу нема нигде ни једне врсте о каквом ограничену намесничке Краљевске власти, над би један умро. Устав не познаје и неку врсту „крње“ Краљевске власти и намесника.

Незнамо, да ли је тужба преко тог трећег одељка чл. 71 Устава, који је нарочитан у овом случају, прешла намерно или случајно. Ну знамо, да је сваком озбиљном и непристрасном човеку јасно, да целина чл. 71 Устава одређује, да два намесника имају пуну краљевску власт и онда кад трећи умре, као и да наш Устав не зна ни за какво ограничење краљевске власти ни у случају смрти трећег намесника.

Тако су разумели тај чл. 71 Устава и два намесника. Они су, после смрти њихова друга Протића, обзнанили у званичним новинама, баш на основу тога члана 71 Устава да ће „пуноважно“ отправљати државне послове сами до избора трећег намесника.

Радикални министри оног доба били су сагласни с тим гледиштем, да заостала два намесника имадоше пуну краљевску власт. Они су то показали према потписима оног акта два намесника, у коме се вели, да ће „пуноважно“ радити. Они су поред тога радили са њима све државне послове, на онда нису изјављивали да два намесника не могу да раде пуноважно.

И по Уставу, дакле, и самим радом радикалних министара и правна нам сумње је, да су два намесника, после смрти Протића, имали пуну краљевску власт.

А инајући ауну краљевску власт, два намесника имала су права и да примене члан 54 Устава. Они су могли Скупштину и да одложе, и да распусте. Они су то учинили својим указом; ни ово преиначотписали тај указ. Одлагање и распуштање Скупштине учињено је у року, који је одредио чл. 54 Устава. А кад је Скупштина била одложена на основу чл. 54 Устава, онда није повређен чл. 102 Устава, што се није састала 1 Новембра као обично. Тај дан одређен је за састанак Скупштине кад не буде одложена, а у овом случају, указ одређује дан састанка. Све је дакле било правилно и по Уставу.

Надамо се, да ће се сада и сама Народна Скупштина сложити с нама, да у целом овом раду нема повреде ни чл. 71 Устава, што су два намесника радила „уповажно“; ни члана 54 Устава, што су Скупштину одложили и распустили: ни, најзосле, члана 102 Устава, што се Скупштина није састала 1 Новембра 1892 године, кад су намесници по Уставу имали права да је одложе и распусте.

А кад је у овом случају све рађено на основу Устава и по њему, разуме се, да отпада овај први предмет тужбе против нас.

И онда тужба није ни најмање имала основа, да рече као да је „Авакумовићев кабинет био решен да гази Устав и законе.“

Тужба даље вели, да су се избори могли извршити и раније. Ну пре свега и да је то могло бити раније, зар нас може ко кривити за то, кад по Уставу то није и *морало* бити, кад је Уставом и законима остављено да ми оценимо *када* ћемо то градити и кад смо ми то градили у року Уставом одређеном. А поред тога има и свог оправданог узрока, јашто ми то нисмо урадили у крајем року, као што би хтела тужба.

Као што већ једном поменусмо, ми смо озбиљно мислили са извршењем нашег програма, јер смо тврдо уверени да би он користио Србији. Хтели смо да спремимо све што треба за његово извршење у Скупштини. А да би смо то урадили, морали смо имати неке промена. За то нисмо Скупштину сазвали у „крајем“ року, као што вели тужба, већ опет у року по чл. 54 Устава.

На завршетку поменућемо још једно. Нигде у нашем Уставу нема какве одредбе, која би „заповедно налагала бржи састанак Народне Скупштине“, као што тужба помиње. То је само једна фраза, коју сапрнено потире чл. 54 Устава одређујући *рокове* за то, а којих смо се ми придржавали.

Сад дакле наш рад, који је предмет тачке 1 тужбе, био је само у границама члана 54, 71 и 102 Устава, и по онлашњој, које су давали ти закони.

Ако се и преко тога хоће наша оптужба за примену тих уставних одредаба, онда значи, да се то чини само из политичких побуда. Ви можете бити незадовољни нашим радом, ну при свем том, ако сте допустили тужбу за радње, које су биле све у границама Устава и закона, ви бисте тиме били неправедни.

II

Други је предмет тужбе, што није нарочен у „законом“ року избор на место умрлог кнезфикованог посланика Атанасија Вучковића.

Тужба вели да се у томе огледа „предумишљај Авакумовићевог кабинета за гажење Устава“.

Ну то је речено сапрнено без основа, неправедно.

Тужба вели, да је Вучковић умро 28 августа 1892 год. да је на његово место избор требало наредити најдаље 29 септембра 1892 год., и кад то није урађено, да су тиме повређени чланови: 93 изборног закона и 101 устава.

Правилна оцена овог предмета тужбе зависи не само од правилног разумевања оних чланова закона и Устава, на које позива тужба, већ и да се *не прекиде* остале одредбе, које се тичу оваквог случаја. Тужба је поменула само чланове 93 закона и 101 устава, што су тужиоци мислили да ће ту наћи основа за своју тужбу; а пропустила је да помене и друге законске одредбе, које се тичу оваквог случаја. Нећемо се упуштати, да ли је то тужба учинила случајно или намерно ну ограничићемо се само на то, да ли је правилно гледиште тужбе, што налази да смо повредили чл. 93 закона и 101 Устава.

Тужба наводи, да је избор на место Вучковића требало извршити *за месец дана*. Тако пише и у члановима 93 и 101.

Ну питање је: од када се рачуна тај рок од месец дана?

Да ли тај рок почиње тећи од дана смрти посланикове, или од дана када Скупштина буде решила, да је упражњено место посланичко?

Тужба се не изражава о томе јасно; ну по рачуну, који она прави, када је требало наредити овај избор, излази, да она рачуна овај рок од *смрти* посланикове.

Међу тим баш по уставу и закону није тако. Овај рок, од месец дана рачуна се од онога момента, када је „упражњено“ посланичко место. А оно је, правнички и уставно „упражњено“ тек онда, кад то *Скупштина одлучи*. Овако противно разумевање рече „упражњено“ не значи ни више ни мање неђ напуштање скупштинског суверенитета, да она и само она решава, да ли је које посланичко место праано или не. Сем тога то противно тумачење, по коме би неко други, као што тужба вели, министар унутрашњих дела, био надлежан да „упражњено“ посланичко место и нареди избор без скупштинског решења, пређа једну јасну одредбу баш истог члана 93 изборног закона.

Тај члан говорећи „*ако ма којим случајем* остане које посланичко место праано“, у свом првом ставу прног одељка јасно и наповедно вели, да ће попуну места извршити *само Народна Скупштина* на листе, ако није испрљена, и тада *и нема новог избора*. А ако је листа испрљена, вели даље исти одељак, онда се наређује нов избор у року од месец дана. Ту се не вели од смрти или решења скупштинског. Ну кад већ народна попог избора зависи од решења скупштинског не знамо, ко би смео тврдити да се тај рок рачуна од *смрти* посланикове, која се може десити, као што је случај са Вучковићем — да је далеко пре месец дана од састанка скупштинског.

Свако противно гледиште опасно је за суверено право Скупштине, по коме само она решава о правилности избора, као и о томе, да је упражњено које посланичко место.

Тако је и по самој природи установности и парламентарности у опште; а тако је, у осталом, и по нашим законима. Сем тога, што тако одређује члан 93 изборног закона и чланови 6, 7, 9 и 10 пословника Народне Скупштине потврђују: *да свакој Скупштина решава, да је место празно, па тек онда министар унутрашњих дела наређује нов избор*. Члан 10 пословника нарочито говори и о овом другом случају, кад је листа кандидатска испрљена. Ту се вели: „*Скупштина одлучиће*, ако је испрљена листа, да се преко министра унутрашњих дела, нареди нов избор према чл. 101 Устава.“ Пословник се ту позива баш на овај члан 101 Устава, који говори о року од месец дана, и опште вели, да ће *Скупштина* одлучити и министра позвати, да у том року изврши нов избор, не може се другачије ни закључити, већ да се тај рок рачуна од решења Скупштине. Тако мора бити, јер има случајева смрти и онда, кад Скупштина није на окупу, па наравно не би могла да решава у року од месец дана *рачунајући од смрти*. Исгина тај члан пословника говори о случају, кад се „поништи“ избор, ну онде је главно начело: ко решава да се попуњава посланичко место, или наређује нов избор, Скупштина или министар, па што преди за један случај „поништења“ избора, преди и за друге, смрт посланика.

Кад би Скупштина напустила своје право да она решава, да ли је упражњено посланичко место, већ би се то допустило министру унутрашњих дела. Ако што хоће тужба, штетне последице по уставност у наште недогледне су. Зна се, да сем смрти има још много случајева, у којима се по нашем Уставу и изборном закону може да управи посланичко место. По члану 12 изборног закона и чл. 88 Устава у вези са истовим чланом 93 има сем смрти још 9 случајева, у којима престаје посланички мандат. Кад Скупштина даје министру право да, у случају смрти, наређује избор без скупштинске одлуке, онда

би министар имао право и дужности тако да ради и у осталим случајима упражњена посланичког места. То би било логично. А сме ли се то допустити, а да се не поруши цела зграда уставности? Зар министар, као политичка личност, да решава да је неко посланичко место упражњено, на пријаву за то, што је посланик притворен или као под стечај? Зар не би министар на тај начин могао Скупштину лишити правичног броја овозиних посланика и наредити нове изборе на њихова места, па да му то накнадно одобри тим начином добивена већина?

Ко тако разуме права Скупштинска, да министар може огласити за упражњено посланичко место, тај је ширинше отворио врата злоупотребе, тај кона гроб уставности. А она тужба против нас то чини, над нас тужи, што министар унутрашњих дела није наредио избор на место Вучковић *и без решења скупштинског, да је место празно.* Ну и кад би се сиело допустити да министар у случају смрти посланичке ове сам, без скупштинског решења наредити избор на његово место, питање је, да ли је у овом случају смрти Вучковићеве министар могао то урадити. По изборном закону ту је било двоје могуће. Или листа, на којој је био Вучковић, није исцрпљена, и онда нема избора новог, већ сама Скупштина попуњује његово место, као што рекосмо, или је исцрпљена и онда се наређује нов избор. Шта би министар унутрашњих дела имао радити поводом смрти Вучковићеве, зависило је дакле од тога, да ли је листа била исцрпљена или није. А одакле би министар унутрашњих дела могао знати: *које* од та два случаја стоји. Њиховно само из, *изборних* акта. Међу тим та изборна акта нису код министра унутрашњих дела, већ су под печатом и чуваљем Народне Скупштине. То се јасно види из одредаба чланова: 142 и 143 скупштинског пословника. Док се дакле Скупштина не би састала, док не би разгледала, да ли је листа исцрпљена или не, док не би Скупштина министра о томе известила, њиховно је, да министар нема ни могућности за оцену да ли треба наредити нов избор. Иначе могло би се десити, да министар или намерно или случајно, нареди нови избор, а да та није требало наредити.

А оно је још јасније доказ да се онај рок од месец дана рачуна *од одлуке Скупштине да је место празно*, а не од смрти посланика. У осталом тако је и практика код нас. Познато је да је Јанко Пурић умро као посланик. Скупштина је тада одлучила да се његово место попуни и позвала министра унутрашњих дела да то уради. Министар је то урадио, у року од месец дана и смрти и те одлуке: ну овде је главно начело: да је скупштина Јанково место упразнила. По том истом начелу, по тој истој практици морало се урадити у овом случају смрти Вучковића.

Било је и других случајева, где су посланичка места остала празна, па је у њима тако рађено.

Ну најпосле сав прекор тужбе, што није наређен избор на место Вучковића, не тиче се нас осталих министара. По Уставу и по закону то је ишло у круг рада министра унутрашњих дела, па и кад би он био дужан, пре одлуке скупштине, да одреди избор, не знамо одакле и по ком закону да се за то тужимо ми остали министри кад јасне одредбе члана 3 устава, по којој остали министри одговарају само за оно, *„што се изнесе у министарску седницу“ они то реше и одлуче*, а оно *што се не изнесе у* министарску седницу, на све да је дотичан министар и био дужан да то изнесе министарској седници, не одговарају.

Ми овим не бацамо одговорност на министра унутрашњих дела, јер напред већ разложисмо да је он радио коректно, по закону и уставу. Ну тиме само нелико, да се нама не сме да бива одговорност и онде, где је за нас по закону не може бити ни у ком случају.

Према свему овоме надамо се да ће Народно Представништво бити убеђено, колико је жало ово основан онај прекор у почетку ове тачке као да је „Кабинет Анакумовићев имао предумишљај да вреда устав“, што није наредио овај избор.

III.

Трећом тачком туже нас, због трговачког уговора са Аустро-Угарском.

Познато је, да је трговинском уговору између Србије и Аустро-Угарске било истекло рок 4 септембра 1892 год.

Радикална влада законодавним решењем од 31 марта 1892 год. продужила је важност тог трговинског уговора до краја 1892 год.

То скупштинско решење о продужењу тог уговора и преко његовог рока, доказ је воље законодавних фактора наших: да Србија не остане без уговорног стања између ње и Аустро-Угарске.

После тог законодавног решења, десила се у нас промена владе. Ми смо 9 августа 1892 год. примили државну управу.

Наше примање владе није било неуставно, јер као год што је радикална влада имала право да поднесе оставку, тако су и наменски имали права да ни уваже оставку, а онда, паравно, и да саставе другу владу.

Тужба, на једном месту, пребацује да то наше примање владе није парламентарно, што онда нисмо имали већину у Скупштини. Ну кад нам чини тај прекор, тужба заборавља на други најважнији факат из нашег уставног живота. И радикална 1 априла ове год. позитивно нису имали већину у Скупштини, па су примили владу.

У осталом та уставна практика није ништа ново у историји уставности, кад круна новим изборима хоће да апелује на народ. Да не идемо дубоко у прошлост, већ да поменемо само један скорашњи пример.

У најновије време Делијанис је имао у Скупштини већину, и краљ грчки, поверио је владу Трикупису, који нису имали већине у скупштини; апеловао је на народ распустом скупштине и новим изборима. У тим изборима Делијанис је остао у мањини, и краљ је позвао на владу људе из већине.

Кад смо примили владу, наменивши су Скупштину, на основу устава, одложили и распустили. Напред смо разложили, да су наменивши имали право то да раде по члану 54 устава, и да у томе нема одговорности за нас, који смо премалописали указ о томе.

То је, у осталом, захтевала потреба апела на народ, новим изборима. А ту потребу нисмо створили ни; створила ју је бивша радикална влада. Те потребе већ је било у овом моменту, кад су радикални министри дали оставку.

И сама тужба не пориче постојање те потребе већ само вели, да се тај апел на народ могао учинити и пре 1 новембра 1892 год. Можда би тако и могло бити, да ми с нашим програмом нисмо мислили обиљно. Ну по што смо ми тврдо уверени, да би извршење оног нашег програма било корисно за наш народ, онда нам је, разуме се, требало више времена. За то нисмо изборе наредили пре 1 новембра 1892 год. А у осталом није овде главно *када* смо ми наредили изборе и сазвали нове Скупштине, већ да ли смо урадили *у року* уставом одређеним. Ми смо ово последње урадили онако, како одређује члан 54 устава.

У таквим околностима и потребама и то што је Скупштина већ била одложена указом од 1 новембра 1892 год. до 28 децембра исте године, потписана је 17/29 децембра исте године декларација о признатом продужењу постојећег уговорног стања између Србије и Аустро-Угарске.

Тиме се с једне стране одговорило неодољивој потреби, да Србија има уговорно стање, а с друге стране то је изазвала немогућност да то *претходно* изнесено Скупштина на одобрење, јер је иде било на окупу и најпосле то је учињено у духу већ исказане жеље Народне Скупштине у оној законодавној одлуци до 31 марта 1892 год., да: и после истека тог трговинског уговора. Скупштина хоће *продужење уговорног стања*, да неће неуговорно стање.

Кад све то *стоји*, онда не знамо од куда се може рећи; да је декларација о продужењу уговорног стања повреда чл. 52 Устава. Ми нисмо закључили *нов* трговински уговор са

страном државом. На против ова је декларација само *привремено* продужење већ постојећег уговорног стања, с намером да то изнесемо Скупштини на одобрење. Кад се састала Народна Скупштина ми смо њој и поднели на одобрење нов трговински уговор с Аустро-Угарском. С одобрењем тог новог уговора, одобрена је и важност уговорног стања *дотле*. Ваши протоколи доказ су да нико тада није нападао тај факат. А кад је тим начином одобрен тај факат овог продужена уговорног стања, онда то не може сада бити предмет тужбе против нас, све да је у том продужењу и било какве повреде Устава или закона.

Поређе чл. 52 устава *било би само онда*, кад би какво министарство *у форми и облику закона* закључило *нов* уговор, са страном државом а само привремена декларација није *уговор*, који се помиње у том члану 52 устава.

У осталом шта смо ми и могли друго радити? Кад је већ било оне скупштинске одлуке од 31 марта 1892 године с духом, да Скупштина неће неуговорно стање између Србије и Аустро-Угарске; кад би сем тога било штетних последица, а можда и политичких завлета са прекидом уговорног стања; кад је било стварне немогућности да Скупштина одобри *нов* уговор, јер Скупштина тада није била на окупу, онда су се овом декларацијом само штитили државни интереси, одговарало државној потреби, а све у духу оне скупштинске одлуке од 31 марта 1892 год. о продужењу уговорног стања.

Да ми нисмо овако водили рачуна о тим битним државним интересима, нама би лакше било неопходности уговорно стање, и дапаце не би одговарали. И кад ми при свем том нисмо закључили *нов* уговор трговински са Аустро-Угарском, о чему говори чл. 52 Устава, од куд, да нас тужите за то.

А имате ли места да то чините? То је био чист случај државне потребе и савесно чување државних интереса, за које нико не треба да одговара.

И садашња влада имала је сличан случај. Она је потписала акт: да се буџет продужује за месеце мај и јуни ове године. По чл. 175 Устава то апсолутно није могло бити. Други одељак тог члана вели: „Краљ може продужити буџет истекле рачунске године највише четири месеца". Рачунска је година 1 јануар; за то кад су данашњи министри преманотписали продужење буџета за месец мај и јуни они су тиме извесно повредили чл. 175 Устава.

Да је то донета повреда Устава признала је садашња Народна Скупштина недавно и приликом рада о буџету; то се види из извештаја вашег финансијског одбора од 12 јуна ове године. Ту признату повреду Устава одбор прави тиме, што је неодложна нужда државна донела потребу да се буџет продужи за месеце: мај и јуни ове године" и Скупштина је то одобрила.

Међу тим у стварн није тако. За то продужење буџета преко опог јасног и заповедног рока уставног, није било „неодољиве нужде". Радикална влада, кад је дошла 1 априла није морала Скупштину сазвати 1 јуна. За ове изборе само је *нарочити рок* два месеца: за састанак поне Скупштине само је *нарочити рок* три месеца (чл. 54 Устава). Ну све то може да се изврши и *пре*.

На кад је Скупштина садашњој влади тај поступак Устава накнадно одобрила због „неодољиве потребе", онда би таква оцена требала да се примени и у питању о овој декларацији, која није повреда Устава, а потписана је по неодољиној потреби државној.

Ово је питање важно, за то о њему хоћемо да проговоримо још мало.

Да се правилно учи смисао чл 52 нашег Устава, који гласи, кад се из тога члана изостави оно, што овде није у питању: „Али трговински уговори пређе тек пошто их одобри Народна Скупштина."

Вала разликовати закључивање уговора од привременог одржавања уговорног стања после истеклог рока.

Смисао чл. 52 нашег Устава тај је, да нов трговачки уговор пређи тек онда, пошто га одобри Народна Скупштина. Са свим другиче стоји ствар са привременим одржавањем уговорног стања.

У овом реду мисли, треба да се помене на првом месту хозната околност, за оне земље, које желе да закључе нов трговачки уговор да обично имају различне а кад што и супротне економске прилике и потребе о којима свака страна води тачан рачун. Према томе, правичан трговачки уговор може се закључити само онда, ако се између тих укрштених интереса, обострапних попуштањем наће средина, да се у истој мери заштите интереси обе стране, које уговарају. Наћи ту средину, тежак је посао, велика вештина: с тога су преговори о трговачким уговорима обично дуги. Даље, увек је потребно неко подуже време, да нов закључен трговачки уговор добије законодавну санкцију, а напослетку и од дана ратификације треба да прође неко извесно време, те да се спреми, шта је потребно да се уговор уведе у живот. Све те прилике, неминовно изазивање природом саме ствари, повлаче за собом то, да нов трговачки уговор обично не може ступити у живот онога дана, кад истиче рок старом уговору.

Питање је шта треба да се ради у том међувремену? Два су пута. Први је пут, да свака страна уговорница примењује у том међувремену своју општу царинску тарифу. Ну, онда је тарифа врокибиција, она је економски рат.

А да ли је мудро и паметно, да две државе воде економски рат у времену, кад воде преговоре о трговачком уговору, а нарочито још и онда, кад је уговор већ закључен, али још није могао да ступи у живот. Памети човек, добар паметњота не може то никад препоручивати, па ни одобравати. Други је пут, да се за неко време продужи старо уговорено стање, те да се тиме добије могућност, да нов уговор ступи у живот. Редовно и по правилу тај се пут и усваја.

Таква се прилика десила и код нас, да нов уговор није могао да ступи у живот, и онда, шта је либерални кабинет могао да ради у том стању?

Узимајући у обзир, да је стари трговачки уговор одобрила законодавна власт; узимајући у обзир, да је законодавна власт једном већ одобрила продужење тога уговора: на послетку узимајући у обзир још и ту околност, да је припобични предлог код радикалпна за продужење рока био много већи и да је, тако рећи више случајно, тај рок сведен на први Јануар оне године, шта се могло друго радити, већ да се закључи привремена новеција о продужењу старог уговорног стања.

Парламентарна је практика, да влада, која по таквој нужди закључи *привремену* угодбу, тражи да такав свој поступак накнадно одобрење од Народног Представништва, и разуме се по себи, оно га може одобрити или не одобрити. У последњем случају дотични министар а обично и цео кабинет одступа, ако је још на власти. То је парламентарно, то је уставно. У историји уставности нема примера, да се за то оптужује кабинет.

За оцену, да ли смо урадили што ваљано, што је мало одложено време за ступање у живот новог трговинског уговора с Аустро Угарском, неће бити сувишно да бацимо поглед и на сам трговински уговор; ну одмах имамо да поменемо, да то можемо да учинимо у најкраћим потезима због краткоће времена, којим располажемо.

У овом реду мисли, да поменемо, на првом месту скупштинску дебату при претресу новог трговинског уговора. Остављајући на страну јавно мишљење, чак и неколико виђених радикалних посланика тврдили су јавно, са доказима у руци, да је нов трговински уговор не само штетан по Србију, но да је за Србију лошији од старог трговинског уговора.

Извозну страну Србије састављају у главноме два артикла: жито и стока. Прошле године цена житу бејаше врло слаба 10—12 динара за сто кила, па опет тражња и промет сразмерно слабији но у другим годинама; с тога је вредно да видимо, како стојимо са извозом царином по старом и новом уговору. После закључког старог трговинског уговора садања напредњачка влада успела је, да с Аустро-Угарском закључи

напочетак споразум; но поше ће она, Аустро-Угарска наплаћивати у име царине само 50 крајцара за 100 кила при увозу нашег жита. Даље, кад је либерални кабинет на измаку прошле године водио преговоре са Аустро-Угарском о одржању старог угроженог става, напочетку је брзу изјаву, да се у томе међувремену одржи стара царина од 50 крајцара, па је у томе и успео. Напротив по новом трговинском уговору Аустро-Угарска ће наплаћивати 75 крајцара на 100 кила при извозу нашег жита, дакле 50% више од старе царине.

Јавна је тајна, да смо сви ми без разлике партија, много полагали на то, да се дебеље и лежишна веза са морем, са Солуном, за извоз наших сировина. Тога је инкленка била и председника радикална Скупштина, ослањујући законодавним решењем министра финансија, да може чинити олакшице извозу наших производа за Солун. Тадашњи министар финансија чинио је јаку употребу од оног овлашћења, укидајући извозну царину и порез на обрт за извоз наших производа за Солун, а то износи: за један вагон жита око 100 динара у округлом броју. Либерални кабинет, дошао на управу земље, истовао је и даље ову срећну мисао. Међутим по новом трговинском уговору Србија неће имати права да нуких 10 година да чини ни најмању олакшицу својим производима за извоз к Солуну. (чл. 2. чл. VIII трг. уговора у закључном протоколу).

Све ово досад казано, тек само је један мали део од онога, што би имало да се замери новом трговинском уговору. Једно само морамо још поменути, а то је прилог С. о напочетним конклатицама у пограничном саобраћају, по коме ће се из Аустро-Угарске увозити у Србију у предности око 2 милијона динара годишње без царине и без пореза на обрт и без жетовине.

Ми знамо врло добро, да се трговински уговори закључују на основу узајамних попуштања уговорних страна; признајемо, да је тежак посао и велика вештина да се добије правичан и поносан уговор; ми нећемо никоме да подређеном пеискрену намеру у раду на овоме уговору са Аустро-Угарском; ни према свему ономе, што је досада у јавности казано и што смо ми овде кратким потезима поменули, неизбитан је факат, да нов трговачки уговор није користан за Србију.

То је доказ, да је неоправдана она тужба, која се опажала, да тај уговор што пре ступи у живот. Нећемо да поткрадамо узроке тој тужби у месену Јуну прошле године, а тако исто ни оној другој тужби после 9 Августа.

IV

(Дело тужбе VIII под а).

У овој тачци нежаљу дела г. г. Алковић и Гвоздић.

Ту се само ни остали тужимо за то, што тужба вели да је војска „једном општом наредбом стављена у мобилно стање."

Морамо одсудно одбити тај навод тужбе, није истина да је војска стављена у „мобилно стање" каквом нашом наредбом, не само *општом* већ ни *засебном*.

Такве наредбе нити је било, нити је могло бити, кад по устројству војске поме командује у име Краља, сам министар војни, па он чини и распоређе.

У осталом и сама тужба као да је опазила своју погрешку, па се на другом месту (тачке VIII опет) исправља и вели, да те *опште наредбе није ни било*, тврдећи том приликом, да је војска „стављена у покрет, у ванредно стање" простим наредбама.

Види се дакле, да је и сама тужба на несигурном земљишту. Час вели да смо војску ставили у некакво „мобилно стање општом наредбом; час да је стављена у „покрет", ванредно стање засебним наредбама министра војног, без знања и одобрења министарског савета.

У потврду свога навода да је војска стављена „у покрет, ванредно стање" простим наредбама, а без знања министарског савета, тужба се позива на акт министра војног од 21 Августа 1892. год. Ми ћемо мало ниже говорити о свиој *садржини* тога акта, и доказаћемо, да она не може бити предметом опгужбе ни против самог министра војног.

Ну пре но што пређемо на то, питамо, од куд ми можемо да будемо тужени за тај акт кад, и сама тужба вели, да је он донесен без знања министарског савета? Чл. 3 зак. о министарској одговорности брани ту нас остале министре, све и да би било у том акту министра војног какве незаконитости. Ну међу тим, тај акт од 21 Августа такве је садржине, да за њега не може, ни по закону о устројству војске, ни ма каквом другом закону, одговарати ни сам министар војни. Још много пре тога акта, 12 Априла 1892 год. вам радикални министар војни био је одредио да војска ради на границн. Он је тада распоредио, кад је која трупа где и докле радити. Извршење тога распореда наређено је за време радикалне владе. По том распореду и наредби под вашом радикалном владом војска је већ била и извршила на радове. Кад смо ми 9 Августа 1892 год. дошли на власт, затекли смо то стање, затекли тај „покрет" војске, или као што тужба вели „ванредно стање". Видећи како војска и војни обвезници по том радикалном распореду једни иду, други се спремају; како се сви муче и злопате, министар војни донеса је 11 Августа издао један акт, којим је смањио тај број тих радника и постепено дуде враћао својим кућама, а које придоласке напре смањио, док их најпосле није обустанио 11 Септембра 1892 год. са свим. То је садржина акта од 21 Августа 1892 год. Онај распоред и упут војске на пограничне радове, донеса је био без Краљевог укаа, само наредбом министра војног; ну то је управо радикалним војни министар. А тако је радно радикални војни министар и 1891 год.

Ми нећемо да улазимо у то, да ли је правилан рад ваших војних министара, што су војску тако крстали без Краљевог укаа. Ну на сваки начин ни ми, ни наш војни министар, не можемо одговарати за онај акт од 21 Августа према самој његовој садржини.

Ако се у томе раду хоће да наће каква кривица, онда је треба тражити у раду радикалног војног министра, што је одредио војску на пограничне радове, а не нашег војног министра, који је дуде вратио своји кућама.

Све оно што рекосмо потврђују акта министра војног, која су у архиви. Ми не налазимо, да патриотизам, да интереси отаџбине захтевају да на који министар војни одговара за оно, што је било потребно за одбрану наших народних интереса. Ну ако вам наш патриотизам и наш поглед на идеју сриства и то допушта, онда сто радикалног војног министра на пека он одговара; а нас, на ни нашег министра војног никако не можете тужити по тачки а) под VIII за некакво стављање војске у мобилно стање, кад то наш војни министар није урадно. А у осталом, као год што, по чл. 3 закона о министарској одговорности, не можемо одговарати за ту наредбу од 24 Августа, тако исто не одговарамо ни за какве друге. Ово с тога што их није ни било, а и с тога што распаред војске не спада у круг нашег рада. Најпосле ни наш војни министар не може за то одговарати, јер његов акт од 21 Августа није онакве садржине како тужба преставља.

V

(Тужбе тачке XI без господе Алковића и Гвоздића).

Предмет оне тужбе мора се поделити на троје: 1) рад министра унутрашњих дела;

2) рад Скупштине;

3) Читање указа о отварању скупштинских седница.

Прво је дело самог министра унутрашњих дела, јер је само он по закону био дужан да уради оно о чему тужба говори.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВИ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 3 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАЊКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 26 ПОНЕДЕЉАК 11 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

26 САСТАНАК

3 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, изложеној одговор)

И кад би било у томе какве неправилности, остали министри за то не одговарају по чл. 3 закона о министарској одговорности.

У осталом ни министар унутрашњих дела нема ту шта да одговара, јер као што показује његов акт од 25 марта ове године Бр. 3677, он је уредно све, што закон и устав у томе налажу; уредно је онако исто, као што су радили и његови претходници, и као што је уредно и садашњи министар унутрашњих дела. Тај акт налази се у актима скупштинским у оригиналу. А што тужба хоће да нађе да је министар унутрашњих дела крив за то, што није уредно овако, како је тражила садашња опозиција скупштинска, то је новина у министарској одговорности, коју закон не зна.

Други део ове оптужбе рад је *саме Скупштине*. По пословнику и Уставу Скупштина сама оцењује правилност избора, сама оцењује и одлучује има ли по Уставу довољан број посланика, сама бира себи председника и остале чланове (чл. 106 устава), и кад све то сврши, она владу само извештава. То се јасно види из чланова 2, 3, 4, 5. 6, 7, 8, 9, 11, 12 и 15 скупштинског пословника. Такође јасно то вели и први одељак члана 104. Устава овим речима: „Народна Скупштина прегледа сама пуноћућства својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности, као и о спорокима, који би се што се њих тиче појавили."

Влада се у то не меша, нити она сме на то да утиче.

А због тога влада за конституисање Скупштине и не може да одговара по познатом начелу: да нико не одговара за туђа дела.

У осталом и не стоји то, да није било довољно посланика за конституисање ове Скупштине.

Најпосле ова тачка оптужбе ставља на моју одговорност читање указа о отварању скупштинских седница.

То такође не може бити предмет министарске одговорности. Министри су ту урадили само оно, што им заповеда закон, а ко врши своју дужност по закону, тај не одговара за то. Министри ту ништа не смеју ни смели мењати, јер члан 15 скупштинског пословника изрично и заповедно вели, да је Влада, чим јој Скупштина јави да је конституисана сама дужна, да извести председника, кад ће Краљ отворити скупштинске седнице. Овај указ од 31 марта ове године и његово читање у Скупштини о отварању њених седница, само је извршење чл. 15 пословника; с тога министри не могу одговарати за тај акт.

Било би опасно за саму уставност, ако би се допустило да доцнија Скупштина цени правилност или неправилност конституисања раније Скупштине. А изгледно би било незаконито и неправедно, ако би се усвојило, да министри одговарају за рад скупштински ако њеног конституисања.

Ова тачка тужбе међутим на то излази.

Ако Народна Скупштина нађе да би, допуштањем ове оптужбе против нас, учинила услугу нашој уставности и отаџбини, нека уме то на своју савест.

VI

Да завршимо. Ми смо дали нашу одбрану. Њоме смо доказали да за нас нема никакве одговорности ни у једној тачки оптужбе. Додајемо још да ова Скупштина, као народна, није ни надлежна да прими овакву тужбу у поступак.

3 Јула 1893 год.
у Београду

Ј. Ђ. Авакумовић с. р., Ант. Богићевић с. р., Д. Стојановић с. р., К. Алковић с. р., Свет. Гвоздић с. р., Јован Ђорђевић с. р., Жив. С. Величковић с. р.

Потпредседник — На реду је сад одговор оптуженог г. Стојана Рибарца. —

Молим вас, г. Стојане, ви нисте били у седници, кад је прочитана тужба против вас, па, ако сте вољни, може вам се сад прочитати?

Бив. мин. унутрашњих дела Стојан Рибарац — Господо, ја сам дошао овде не по вашем позиву, него сам дошао по сазивању са приватне стране, да је кабинет, у коме сам и ја био члан, оптужен. Дошао сам, осећајући потребу да сваки јавни човек треба да даје рачуна о своме раду. Моји другови били су у положају, да им се тужба, која је поднета против њих и мене, преда на пет или шест дана раније, а мени је та тужба тек јуче предата. Ја сам јом јуче одмах после подне упутио Народној Скупштини један акт, у ком сам тражио, да ми се остави известан рок за одговор. Ја позивајам са своје стране ту молбу и молим, да Скупштина претходно реши то питање да ми се остави известан рок за одговор. Ја не тражим ту никакву милосрђа, али тражим оно, што свима има права, и на што сваки има права, па и најпростији злочинац

имају права да се бране. Дакле, молим Скупштину да прво реши: хоће ли ни дати рока за одговор или неће, и ако би ми се отказало, ако би ми се ускратило право одбране, онда би то био ружан појам у једноме тако важном фактору као што је законодавство. Молим председништво, да изнесе ово Скупштини на решење, па ћу ио том дати своју реч.

Потпредседник — Председништво је добило од г. Рибарца један акт; смислу овоме: изволите га чути.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Сазнао из приватног саопштења, да је влада, у којој сам и ја имао част учествовати, оптужена, да сам одмах без икаквијех позива, напустио лечење у иностранству и дошао амо.

Дан претреса тужбе, која је моји другови ранније предата, одређен је за сутра, 3 т. м.

Мени је тужба тек данас предата.

С тога ја нисам у могућности примити ученика у сутрашњем претресу, и у праву сам замолити:

Да ми се остави рок за одговор, и што се више тиче, одреди други дан за претрес ове ствари.

А да би и моја реч и одсека наша могла бити потпуна, искрена и објективна, у колико је то код вас у моћи могућно, молим да ми се у одређеном року стане на претлед и сви оријенални предлози, који су ми као преписи тужбе достављени.

2 јула 1893.
Београд

Стојан Д. Рибарац с. р.

Андра Ђорђевић — Господо, то питање, које је изнето овде на претрес прво је важно. Ја мислим, да заиста молба г. Рибарца заслужује да се прими. Она је основана и у самом закону, и ако се можда може рећи да то није тако јасно; али је основана на великим принципима правним, који су признати свуда у културном свету и као такви они су тековина свих народа и целог света.

Судити некога, па не дати му могућности да се брани, то онда није суђење (Вичу: није ово још суђење) — Ово истина није суђење, али и ако није суђење, ипак је то једно претходно питање, које има врло велики значај, јер решењем овог питања решава се, хоће ли бити суђења или неће.

Ја кажем — са законом у руци доказујем — да оптужени министар има права на одбрану и у претходном претресу (вичу: познајете се на члан законски) — то је чл. 15, који гласи: оптужени министар биће позван, да на дан, у који је претрес предлога оптужбе одређен, поднесе Народној Скупштини своју *писмену* или усмену *одбрану*. Скупштина не може решавати пре него што *саслуша ову одбрану* или утврди да је оптужени министар позван да се брани, али се није хтео бранити». (чује се: колико рока да му се одреди). Молим вас, господо, ја ћу да кажем своје мишљење и своје назоре, а ви цените како хоћете. Ја сам дужан да дигнем реч, у одбрану једног права, које наука, искуство, култура и здрава памет налаже; а на послетку и по самом свом положају, као професор права, ја мислим, да би учињено кидаство према науци, кад не бих дигао глас у одбрану овог права. Рећи: да се може неко бранити, а не дати му материјалне могућности, да спреми своју одбрану, онда би и то право одбране било илузорно. Ви сте могли г. Рибарцу предати ту тужбу тек јутрос и сад одмах га позивати на одговор! Питање је, да ли је законодавац хтео тим изразом „одбрана", да каже: да развија, ствара материјалну могућност, за одбрану. То право одбране, постоји у свима законодавствима: то је природно право, које се не може никоме одузети. Ја ћу то доказати једним примером. Ви знате, да се у свету културном претреса питање о хипнотизму. То је питање било изнесено на тапет право у Француској, па и наука и правосуђе занимали су се тим питањем: да ли се може хипноза употребити као средство за исљеђење. И људи од науке, и највише истражне судије, највишије касационе судије и сви капацитети и целебритети казали су: хипноза се не сме употребити при исљеђењу, и ако би осигурала изналазак правог стања ствари; а не сме се употребити само за то, што би се оптуженоме, одузимало његово природно право, да се увек брани.

Доиста, хипнотизмом би се и од највећих злочинаца могло изудити њихово признање: али наука каже: да то не смемо да чинимо. Познајам: дати право оптуженом да се брани, а не дати му могућности за то, или, дати му право да се брани, а везати му руке: то је давање илузорног права одбране.

Господо, овде је питање о томе, да ли су господа, која су имала част управљати њеловима ове земље, били повређена слобода и права грађанских. Баш, ако вам је то циљ и ако су вам побуде племените, онда чујте, да слободе не може бити онде, где се не чува невиност. Ако хоћете да судите човека, онда дајте му могућности да своју невиност одбрани, ако може!

Овде је питање о слободи и праву, које нео спет признаје. Може се у овакном питању страсиије говорити, али разуме се да ја не држим, да ће то овде бити, него ће се те политичке страсти стишати и дати могућности одбрани оптужених. И сам законодавац, господо, градећи овај закон о министарској одговорности у својим одредбама одредио је и разумљиво питање о одбрани и о року одбране. Ви видите и из оних чланова овога закона, који говоре о извештају одборском, да се оптуженом министру доиушта да прегледа акта. Ви не можете познати оптуженог министра да одговара, чим је извештај поднесен. Даље, каже се у истом закону, да ће суд државни, ако нађе да има места суђењу све своје послове радити по одредбама кривичног поступка. Дакле, све одредбе, које се употребљавају у процесу о суђењу министара, наслањају се на принципе кривичног правосуђа, а један од врло и главних принципа, то је питање о одбрани.

Најзад и на то да вам скренем пажњу, да чак и Устав нам каже: *нико се не може осудити несаслушан*. Дакле, увек мора саслушати и дати могућности оптуженом да се брани. И ја кажем, да *и у претходној истрази* увек треба то право дати оптуженом. И кад, дакле, закон о министарској одговорности признаје то право, онда се оптуженом министру мора останити рок за одговор, и ја мислим, да, кад је г. Рибарац, и пре саопштења позива, каваљерски дошао да се брани, онда и ми треба да покажемо да смо каваљери и да нећемо да чинимо партиску освету, те му с тога и нерадо оставити рок, па и најкраћи.

Миленко Весић — Ја изјављујем да не чиним никакво издајство према правној науци, и ако сам противног мишљења, које је мој поштовани колега г. Ђорђевић изнео. Ја вас молим да будемо начисто с тим, да ми овде не судимо. Ово је један увод у истрагу и ништа више, и према томе баш и да узмемо, да се ослоиимо на ситна начела изражена у кривичном поступку, ми онда не бисмо имали потребе да идемо овим путем, који предлаже г. Ђорђевић и тражи г. Рибарац. То поступак чак и забрањује. У овом случају имамо да се обзиремо у главном на закон о министарској одговорности. И кад он допоси појединце одредбе, онда имамо искључиво да се држимо њега. Г. Ђорђевић прочитао је члан 15 закона о министарској одговорности. Допустите, да вам ја прочитам чл. 14. Он гласи: „председник ће овакав предлог, одмах на првој седници по пријему, пре него што се пређе на дневни ред, прочитати Народној Скупштини у јавној седници и наредити за тим да се он наштампа и разда посланицима и туженом министру.

Ако Скупштина друкче не одлучи, предлог оптужбе стављће се на дневни ред најдаље за 5 дана од дана предаје председнику".

Ја вас молим, овде је изречно речено, да ће се такав предлог, у случају да Скупштина друкчије не реши, најдаље за 5 дана ставити на дневни ред. Дакле, значи, да Скупштина одмах може тај предлог сутра дан ставити на дневни ред, чим

буде у могућности да штампа предлог о оптужби и да га пред министрима и посланицима.

Према томе ја мислим, да ни тражење Рибарчево ни мишљење г. Ђорђевића нема основа у закону о министарској одговорности, и ја у име својих другова — потписника на оптужби — најављујем, да продужењу рока нема места и молим Скупштину да још данас продужи претрес и да г. Рибарац још данас да своју реч.

Милутин Гарашанин — Господо, ја нисам правник, те да вам говорим о ономе са правног гледишта, и да кажем како треба да радимо; у исто време могу да изјавим и то, да не са г. Рибарцем не везују никакве политичке везе, те да бих нешто њему за хатар говорио. Али, ми имамо да тужимо људе, да решимо, да ли су ти људи, који су управљали Србијом дужни да одговарају пред судом за свој рад. Дошла је једна оптужба против њих и ми по закону имамо претходно оптужење да саслушамо. Закон је предвидео како треба у овом случају да радимо и између осталих чланова, које нећу цитирати, ја ћу се позвати само на чл. 14, на који се позвао и Др. Весић. Тек кад тај члан 14 прочитам, назнам, да је оправдан захтев г. Рибарца. Тај члан каже, да ће председник онакав предлог за оптужбу на првој седници по пријему прочитати Народној Скупштини. Да ће наредити да се саопштења и раздати посланицима и туженом министру. Ако Скупштина друкче не одлучи, предлог оптужбе станиће се на дневни ред најдаље за за 5 дана од дана предаје председнику. Због кога се дају ових 5 дана? Да ли због нас, који смо чули тужбу? Због нас не. Ми смо могли одмах онога сата прећи претресу, могли смо одмах познати министре да одговарају, јер нама рок није нужан, него људима, који се оптужују, те да им се да могућности да се фактички бране. Што се каже, најдаље за 5 дана, имам да приметим да је то у руками скупштинским и кад то не ће било у рукама скупштинским, онда што смо ми место 5 одредили 7 дана рока за одговор на оптужбу? То смо учинили с тога, што су извесна господа оптужени била на страни, те да им дамо могућности да дођу и одговарају на оптужбу.

У осталом, господо, остављамо право на страну, ми овде имамо да радимо једну врло тугаљиву ствар, врло деликатан посао и немојте се варати, овај посао неће проћи без замерака и без прекора, и за скупштинску већину и за скупштинску мањину, а и за господу, која су данас пред нама оптужена. Али, ако хоћемо да тих прекора, тих замерака што мање буде, онда треба да будемо правични, да увиђамо да се тим, што ћемо један кратак, макар и најкраћи рок дати, ништа неће губити у самој ствари, ни пак, који овде седимо добијамо много у томе, што ћемо један врло тежак прекор да избегнемо пред мњењем по свету у вези да га оптужба не паће, онда бих и тумарао по свету у вези да га оптужба не паће, онда бих још и рачунео да не водимо рачуна о томе, ако, кад је тај господин подиг, чим је чуо са приватне стране, дошао у очи претреса Скупштинског, и тада му предата оптужба, онда мислим, да не би требало да одбијемо тај захтев, већ да му одобримо макар и најмањи рок.

Марко Ђурчић — Што сам говор господина Миленка Весинћа односно данаша рока г. Рибарцу, Г. Рибарац је казао да је његов положај гори од положаја других преступника. Није, господо. Његов је положај много бољи. Овде се још није приступило ни претходној истрази оптужбе министара. Питање је: хоће ли се они предати претходној истрази или не. Само то питање има да се реши сад у Народној Скупштини. Тужени г. Рибарац примио је тужбу, могао ју је прочитати не један пут но више пута, видео је зашто се тужи, а он није човек необразован да, кад прочита такву тужбу, не може знати шта има да одговара у Скупштини. Он је могао видети зашто се тужи, и могао је бити спремаи да пред Скупштином одговара. Скупштина не треба да чини никакве изузетке, који нису прописани законом. Да Скупштина није хтела да тера политичку освету, види се на то га, што је она дала оптуженим министрима рок, не од пет дана, који је најдужи по закону, већ од седам дана, имајући у виду да су неки од тужене г. г. министара били ван земље, и због тога им је дала већи рок.

Г. Рибарац може да буде потпуно спреман да се брани. Тако су могли на тај начин сваки од г. министара оптужених да траже по 3—5 дана и Скупштина би онда седела и не би могла ништа да ради. (Чује се са оптуженичког стола: па опет то нисмо хтели да радимо, већ смо „сви одговарали). Ја сам за то да му се рок не одобри, јер то није ни потребно ни законом дозвољено.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч.

Стојан Рибарац — Ја тражим реч.

Потпредседник — Не можете добити реч пошто нисте посланик.

Димитрије Маринковић — Ја мислим, кад он тражи реч, да он има права да говори (чује се: *нема права; он није посланик*).

Потпредседник — О томе овде не може бити говора. Овде Скупштина има да реши: усваја ли захтев г. Рибарца или не.

Ст. Рибарац — Имам само једну напомену да учиним.

Потпредседник — Не могу вам дати реч.

Ст. Рибарац Ја сам хтео само то да кажем да се моја молба састоји из 2 захтева (жагор).

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч стављам на гласање молбу г. Рибарца. Ко је за то да се испуни захтев г. Рибарца нек изволи седети, а ко је против томе обзнањујем да је Скупштина одбацила молбу г. Рибарца.

Изволите г. Рибарце да одговорите шта имате на тужбу.

Ст. Рибарац — Констатујем пре свега да ми Народна Скупштина, дакле, да ми је ово тело, са кога треба по целој земљи да струји струја правде и законитости, да ми је учињена на врло кораку једну неправду. (Жагор. Чује се: није тако, тако је). Констатујем после тога да је Народна Скупштина повредила чл. 91 пословника за то, што није донела решење о другом питању, које је у мојој молби садржано а то је, што сам тражио да ми се достане оригинални прилози на преглед.

Ја сам задовољан тим да дам изјаву у ономе смислу, а сад ћу са вашим допуштењем, поштована господо, да приступим самој ствари.

Напомињу сам изношења пред вас своју молбу о року да сам дошао овде сам без ичијег позива; у осећању потребе да је сваки јавни човек, који има колико толико утицаја на послове у својој отаџбини, дужан да сваком да рачуна о своме раду. Хоће ли се сад тај његов рад правилно да цени, хоће ли рад. Хоће ли се сад тај његов рад правилно да цени, хоће ли се о том рачуну донети правилна беспристрасна оцена, то је сад у том рачуну донети правилна беспристрасна оцена, то је споредна ствар. Ако суперенције, који буду о томе судили у то време, не буду донели беспристрасну пресуду, сваколико дођи ће време, дођи ће нека друга генерација, која ће беспристрасно оценити рад и донети пресуду чисту од сваког прекора и сваке заблуде.

Оно што је мене запањило, кад сам почео да читам ову тужбу, — а ја заиђем моју реч да је до сад нисам могао ни прочитати до краја, — а нађа ће ми то вероватно и г. Др. Весић, који зна колико је времена утрошио на писање тужбе, а још више да спремим одговор на њу. Тако исто вероватно ми и г. Марко Ђурчић мој поштовани колега кад изјавим овако скромно пред Скупштином, да нисам толико бистар да бих могао, читајући тужбу у исто време да спремим и сав материјал за одбрану а нарочито за одбрану пред Скупштином, којој треба да буде објашњено све: чисто савесно, без сваког прекора, без сваке страсти, без сваке предрасуде.

Оно даље, што је мене на први мах задивило, то је она силна маса фраза, која се обично употребљује у приликама, кад се већ у напред паниче кредуда о неком догађају. Тако у тужби употребљују се речи: „абнормално стање“, „криве“, „крње намештење“, „злочинства“, „просто злочинци.“ Све су то стварни, господо, које не нису заплењене у тој мери да сам стао пред њих, него су изазвале моју пажњу због тога, што сам све те ствари читао не „Одјеку“ а и због тога, што оне

не би ни требале да ићу места у акту, који је Скупштини раније упућен.

Каже се у уводу тужбе, да је од доба сврти пок. генерала Протића трећега намесника, наступило у земљи абнормално стање. Добро! и ја потпишћем то, што тврди г. Весић. Али у том случају истиче се једно питање. Кад се констатује да је од доба сврти пок. генерала Протића наступило у земљи абнормално стање, онда то абнорм. стање није наступило само од 9 августа него од 4 Јуна, кад је генерал Протић ухро и онда они људи, који су имали разлога да продужују абнормалност од 4 јуна до 9 августа, онда, велим, ти људи имају најмање разлога да пребацују нама, да смо ми изазвали трзавице у земљи.

Треба, господо, сваку ствар схватити с гледишта чистог начелизма. Ја се сећам, да је једна од знаменитих говорника у франц. револуцији, кад је било питање о томе, да ли да се Људвик XVI да суду или не, да је пред својим друговаша казао, а познавали смо да је тај франц. говорник, Варнава, био човек који је располагао Скупштином и водио је, и он је својим друговаша у тој приликн положио овако питање: *Кад ви сад хоћете да осудите Људвика XVI, онда вас питам, да ли му не би пали ни колена, кад би до вашег министву био крв и добар.* Дакле, једну ствар треба оценити са гледишта начелног и примити све конзекенције, које таква оцена даје.

Дакле, ако је абнормално стање наступило у земљи од доба сврти пок. генерала Протића, онда ја мислим, да је то абнормално стање било у тој мери и до 9 августа. Каже се у уводу тужбе, како је Намесништво било „крње". Па и ја ћу сам готово да признам, да је Намесништво постало тада у физичком погледу „крње". Али ако хоћете искрену исповест човека, који стоји пред суверенитима и чија ће реч да се чује и у будућности, допустите ми да вам кажем ово: ако се каже да је Намесништво било окрњено 4 јуна, онда то није потпуна оцена. Ово, ако је било крње, од 4 јуна, ово је било одсечено, разроко, и нарочно још од 23 фебруара 1889 год. Зашто? Сасвим чисто питање, и чист одговор. *Зато што то Намесништво није строго по Уставу положило* прописану заклетву. (Чује се са стране одозвиште: тако је!). На госпоцо, кад сте ви са тако разрокни, изврени Намесништвом могли да радите 4½ године, и у исто време да се закључују некакви тајни уговори и назари, зашто ни да не пустите нас, да радимо са тим „крњим" намесништвом 2 године, овај кусур до пуноћетка краљевог. (Општи смех).

Ја поново питам, зашто нам пребацујете ту крњоћу, кад смо хтели да се послужимо њом за 2 год. те да бар у том обзиру, немамо шта један другима да пребацујемо. Али знате како је код нас. Код нас је један правац погрешно наспитања. У овој Скупштини има просветних људи. Ту је г. Новаковић, а ту су и други, који наспитавају омладину, који наспитавају људе, који имају да остварују наше идеале; они ће вам признати, да је код нас наспитање ударило једним штетним правцем, да што нама иде у прилог, то признајемо, макар да је и неправично а што иде против нас, ни поричемо, макар биле и најразложније. Тако и ви, који сте трнли једно као велите „крње" Намесништво 4½ године, што нас чините одговорним зато, што смо хтели да га трпимо само 2 године. Исто тако стоји и са онима „трзавицама", које нам је поштовани др. Весић са својим друговаша упутио. Трзавице нису настале тек од 9 августа. Мени се чини, да оне одавна у Србији постоје, да су постојале и пре новога Устава, да нису престале ни после новога Устава и да неће ни престати, не зато, што нам није лепо стари Устав, и не зато што нам не пала нови Устав, него зато што невољни људи у Србији! (Чује се од неких: тако је).

Кад смо ми, који смо имали част да се одазовемо позиву једног Краља, да приступимо грађењу новог устава у устаиотворном одбору, отпочели тај посао, неповратно је да је међу нама било много људи или бар половина од целокупног броја, који су признавали у души, да овај дуалнзам у власти, који је васпован уставним одредбама новог устава да тај дуализам није за наше прилике. Тако исто неповратно је, да је било људи, који су признавали да Србија не може да издржи све оне установе, које су пашле израза у новом уставу. А шта је било узрок да ти људи, нису казали своје право расположење? Била је мода надметања са осећајем слободољубља. Како је поштован д-р. Весић већ узео на се ту класу и племениту задаћу да нас обележава и као „непарламентарне и злочинце", и као „просте злочинце", и као трзавичаре, онда је требао да наведе конкретан случај, у коме је Устав погажен од 9 Августа. У том погледу ћећу много да се бавим, али баш због тога, кад хоћу да се браним и то пред вама, који имате да донесете одлуку о томе, да ли треба да ме дате истражном одбору и вашем суду, онда треба најбо да додирнем вашу савесност и да с објективношћу расправим овоме сличан — не сличан него много тежи случај, где је било тежење устава, које су ваши пријатељи чинили. Ви знате, шта је било сме 14 и 15 Маја. Једно од најлепших, једно од најдрагоценијих начела и тековина новога века и света, слобода збора и договора била је не угрожена, него упропашћена, сатрвена, уништавена. Ви знате шта је било 6 и 7 Маја. Ту је тако исто једно од великих начела и једна од великих тековина људског прогреса, начело, и тековина *личне слободе* угрожена на тај начин, што је протерана краљица сриска. *(Вичу „није се покоравала").* Ви тако исто знате да је погажен, очевидно повређен устав, што је том приликом учињено дело, да је извршен закон, који није могао бити санкционисан и није био обнародован. А кад све то стоји, онда о каквим се правом можемо ми назвати прости, парламентарни злочинци, кад нисмо учинили ни у министарству сличпо дело тим делима? Већ су мање важне ствари, мање важни прилози од оних, које ћу ја сад да наведем у прилог доказа, како је Устав ширнпне гажен. Зар није Устав погажен у својој одредби о цензуру? Јесте. На очигледан начин нарушен је члан 86 устава; да само онај има право гласања, који плаћа 15 дин. пореза, а сад има право гласања и онај, који плаћа 9 дин. Зар није повређена једна ширина одредба устава (чл. 122) у томе, што је позвата интерпелација посланика Мапића одбачена у Скупштини и што на њу није одговорено, и ако је члан 122 противан таквом поступку. Зар није овај исти члан устава повређен и за то што није одговорено на нашу интерпелацију, којом смо ми интерпеловали мин. грађевина Петра Велимировића за неке карте железничке. Али све ово што је било до сад од стране наше, што противи нас предлажете тужбу, да се све то губи испред онога што је било 1 Априла. При свем том што сам оптужен, и при свем том, што је једном човеку, који се налази у положају оптуженог, допуштено да употреби изразе, које иначе не би употребио, ја потпуно схватам деликатиу природу, све ствари и неупућујући се никако у објашњења дела, јер хоћу да верујем да сви ви знате, ћу да одлучно констатујем: *да је и стање које је од 1 априла у нашој земљи неустаново.*

И ако бих ја, упућујући се у дања објашњења тога стања, ако бих заборавио на то, да ја имам сад пред собом своје некадашње другове посланике, онда бих ја вама имао да кажем само ово: кад сте ви већ заседи да као „Скупштина" судите људима, који никаква греха према земљи и њеним уста новама нису учинили, и да их судите као Скупштина која је постала и изграђивала се једним революционарним стањем, за што се онда ложите, зашто дангубите око тога те нас потрзате пред суд? Револуција друкчије суди, ту не би апсолутно ништа требало, не би требало ни да не позивате, ни да ми дате рока за одговор, него као права револуција да се само *уверите о идентичности личности, и да вршите даље посао сам.* (Смех).

Одмах у почетку своје тужбе, поштовани предлагачи терете нас тиме, како смо ми усвојили гледиште Намесника о томе питању, *да се не може избор трећег Намесника извршити у ванредном сазиву Скупштине.* Ја сматрам за своју дужност, да кажем: да ми нисмо усвојили никакво гледиште, ни примили услове какве, него да су примљени неки услови, које сам ја поставио, а то је о питању, и о другоме, које не треба овде наносити, јер не припали ствари. Према томе, какво су гледиште могли да имају краљевски Намесници, нас

се ништа не тиче. Најпре сам био дужан да то кажем: довољно је, да ни ми нисмо успоставили њихова гледишта, дакле, ни гледиште у питању одлагања и распуштања Скупштине. Нате је уверење било, да је био потребан и хитан правац политике, који је био до 9 августа, и ми смо осећали дужност своју, да и као министри уђемо у послове државне, и да правац политике, ако можемо окренемо на боље, а све ово у интересу државном, у интересу Србије. То је била једина и права побуда нашег примања власти. У исто време ту је била и друга погодба и она је у овоме: парламентаризам у оваквом смислу, када у једној земљи хоће искључиво да господаре једна странка, нема смисла. Парламентаризму има смисла, само у том ставу, кад у земљи има и других странака, које се могу развијати кад су и те странке јаке, да контегрише ону, која влада. Ви сте до 9 Августа имали искључиво партијски господарећи положај у Србији. Потребно је било, да се васпостави равнотежа стра нака, да се и друге странке поставе у могућност да живе државним животом, да се развијају уставним животом. *(Смех) — жагор — шчућмо).* Ја не знам, чиме да протумачим то ваше незадовољство. Ја сам имао прилике и пре да говорим, кад сам био посланик, и сећам ма колико да сам вам био непријатељ, овда сте ме мирно слушали. Чудо је, да сте се сад тако мало и на вашу штету изменили. *(Смех).*

Ја сам досадашњим набрајањем хтео да покажем, колико је мало рачуна водио о свом уређеном социјалном положају, професор права на Вел. Школи, доктор Весић, кад нам је управо све оне прекоре, све оне пријаве и све оне придеве, а један је, може бити и по вашем пахуљењу незнати и садржан у овоме, што је на за завршетку у тужби а то је: „многобројне повреде устава и закона, од којих је доста да наведено и следеће"

Господо, ја мислим, да г. Весић ни сам не верује овим речима, кад је овде написао; ја мислим, да је његова оданост према Уставу и парламентаризму толико простирана да он не би пропустио прилику, да наведе и тај остатак *„многобројних повреда"* Устава и закона. И кад он каже, да је доста и то што је навео, а то је, као што ћете видети, управе ништа, онда и ја сматрам за дужност да кажем: да је и *сувише намештања* и *сувише подвлачења.*

Пређавши специјално сад на поједине делове оптужбе, за злочинство учињено одлагањем и распуштањем Скупштине немам ништа друго да кажем, него да се придружим овим назорима, који су исказани у писменом акту, којих дугова, и да додам: да никакво императивно правило, није налагао, да се Скупштина мора сазвати 1 Новембра. Кад је Круни дато право, да распушта и одлаже Скупштину, и онда није то „императиван" захтев да се Скупштина мора сазвати пред 1 Новембра; него је „императиван" захтев у овоме што прописује чл. 54 устава и у роковима, које је он за одлагање, распуштање и сазив нове Скупштине прописао.

Друга део тужбе односи се на то што није *изређен нов избор на место умрлог Атанасија Вучковића.* У том погледу, у колико је важна та оптужба за кривицу кабинета, ја придружујем своју изјаву њиховој, а са своје стране, у колико сам ја био надлежан, да учиним кабинету предлог за избор, имам да изјавим ово: Господо, у Министарству унутрашњих послова *нема извештаја, да је умро Атанасије Вучковић, посланик народни.* Кад та нема у министарству унутрашњих послова, онда министра унутрашњих послова не може везивати онај извештај, који је дат Министарству просвете да је умро Атанасије Вучковић.

Стварје врло чиста и јасна, и ако би ви и поред разлога, који су у том погледу наведени у писменој одбрани мојих другова, нашли за потребно да се одречете једнога права свог и да дате министру да он нарешће изборе, ја ћу вам само казати: од куд је настала забуна. Ова је настала отуда, што је нек. Атанасије Вучковић живео у Свилајнцу и изабран за посланика у округу моравском, а умро је у Пожаревцу. Онданша пожаревачка власт, која је била надлежна, није знала, да је Вучковић посланик, а свилајначка нас власт није знала, да је он умро. У томе је и протекао рок, за који ни кажете. да је министар требао, да нареди нов избор. У осталом овде је начисто питање о томе, да ли влада, да ли министар као члан извршне власти, има права, да наређује министар као члан извршне власти, које је упражњено, или то право има само Скупштина. Ја мислим, да министар тога права нема, а у колико је и има влада учинила једну сличну „повреду", ако је то повреда Устава, у колико сте се и ви сами огрешили о једну своју дужност, ево вам једног доказа:

Госп. Сава Грујић, набрат је за посланика као министар на расположењу. Као посланик он је постао министар војни и генерал. Ако се сад хоће да каже да она одредба Устава и изборног закона, по којој један посланик кад постане министар не губи свој мандат, ако би се то хтело на овај случај да примени, онда та одредба не вреди, него вреде одредбе члана 87 и 95 Устава и чл. 11 изборног закона, у којима се вели, да активни официри не могу гласати, па не могу бити ни изабрани за посланике. А кад не могу гласати за посланике и бити изабрани, онда значи да ни г. Грујић од онога дана, кад је постао министар војни и генерал није могао бити посланик.

Па, господо, за што онда није наређен избор у законском року на његово место. У присуству Народног Представништва једно се место посланичко упражњава а ни влада ни Скупштина не налазе за потребно да га попуне. А колико мора бити мучан положај г. министра унутрашњих дела, кад га тоните да разбира о сврси каквог посланика, и да сам наређује избор на његово место, и ако је Скупштина једино надлежна да уради. Можда би оптужба пала за овај случај имала основа у земљама у којима су скупштинске седнице перманентне, дакле, у којима је Представништво непрекидно, трајно; али овде тај случај није. И сад настаје питање да ли је Народно Представништво изгубило што год од свога угледа што није наређен овај избор, и да ли је народни суверенитет окрњен. За тврдња нити је Народно Представништво нити народно суверенство што изгубило, а народ је добио у томе, што су му салуцнали 20 — 30000 дин., који би се морали утрошити око избора посланика.

У питању о повреди Устава за продужавање трговинског уговора са Аустро-Угарском, ја признајем своју несрећност у оцени ствари финансијске природе, у којима се могу разумети од неке компетентних људи, а у колико се у томе додирује правна страна тога питања, ја изјављујем пред Скупштином да немам ништа ни да додам ни одузмем од онога, што су моји другови казали.

Сад прелазим на четврто дело, за које предлагани чине само мене одговорним, и за које у истини само ја могу бити одговоран, ако бих повредио Устав или Закон. То четврто дело садржи се у разби мојој приликом решавања питања о избору у општини Београдској.

Познат вам је мој суноб са државним саветом и макар да се у овоме дому налазам сад као председник владе човек, који је тада био председник Савета, ипак ја ћу да кажем шта је у истини у тој ствари, и ако ви нећете да судите право, држим биће некога, који ће праведно о тој ствари судити.

Господо, после 4 месеца од доласка либералне владе изјављено је незадовољство часништву општинске београдске, јер тада није рађено против закона како се сад ради. Ја сам имао права по члану 12 закона о општинама на ово што сам радио — да прошиснем правила за изборе у Београду. Допустите да вам ради објективније оцене ваше, прочитам тај члан закона о општинама. Он гласи:

Члан 12.

Општински збор врши ове послове:

1. Бира и смењује општинског председника, кметове, кметовске помоћнике, одборнике и њихове заменике.

Бирање ово у Београду и у варошима које имају преко 4.000 пореских глава врши се по одељима (квартовима).

Начин овога бирања прописаће министар унутрашњих дела.

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 27 УТОРАК 13 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О интерп. Ст. Рибарца).

Ако се призна, да сам имао права да прошипем она правила, дакле, ако се то призна, онда ће се по ономе правилу, да онај, који своја права врши никога не вређа, признати то, да ја нисам повредио права Државног Савета, кад сам учинио оно, што сам имао права да учиним.

У свези с овом тачком оптужбе, која је јестро њено, убачен је један пасус, који гласи: да се *„овим намерно тежило на то да управу заузму људи, који ме уживају поверење својих сугрђана."* Господо, сам тај факат, да сам је целој вељи на видику признао Скупштинин право, да суди о мојим дедима, сам тај факт, што сам казао да не допустам Државном Савету да чини незаконитости, а да ли суди и моји радовима; сам тај факт кадар је, да ме пред поштењем и проспећеним људима разреши од одговорности у овој прилици, да је то био сигнал за моје људе да заузимају општине.

А да је то тако тврди и тај факт, што баш у овом случају моја законита радња стајала је на страни оних грађана београдских, који су у овом случају чинили огромну већину бирача, и чија сам ја права, као и своја бранио од насртаја Државног Савета. Тако исто у свези с овом ствари убачено је, како је то била лозинка да се отимају општине по целој земљи, и како је то отимање дало повода пролијању крви невиних људи. О тим невиним жртвама, ја ћу, с вашим допуштењем, доцније проговорити неколико речи, а што се тиче отимања, имам да њиховим ово: кад бих ја отимао општине на начин, на који се сад отимају, ја бих за два месеца био готов са свима општинама у Србији. (Жагор) Ја сам напред казао како ће то да буде ствар за вас непријатна, и према томе мене ни у колико не узнемирује наша ужурбаност, и боље ће бити да са достојанством, које је потребно Народном Представништву за овакве ствари да не саслушате. Да вам наведем неколико примера: Београд, Крагујевац, Неготин, Пожаревац, Петровац и многа друга места као сјајне сведоке отимања општина у данашњим приликама и под нашом владом. Господо, кад се уводе у дужност људи, који су сами дали оставке, кад се поново, као у Пожаревцу, уводе у дужност одборници и кметови, којима је збор од 500 грађана најавио неповерење, кад се уводе у дужност људи, који нису плаћали порез и који немају право гласа, онда престаје сваки разговор о законитости.

Најпосле, да би оптужба, која је у тој тачки обележена имала данашњи карактер, господин редактор њен, поштовани господин Весић, није пропустио да не употреби овакав израз: „*тако је могла да ради само влада државног удара.*"

Господо, ја мислим, да је г. Весић био дужан према пријатељима својим, који су сад на влади, да не употреби тај израз; а напослетку и према томе, што је на питање једног поштеног човека, — и ја мислим да нисам дужан да његово име напомињем, — зашто је потписао овакву оптужбу, г. Весић одговорио: *„радикали сумњају у моју радикализам па сам за то и учинио, да то докажем."*

Миленко Весић — Ја протестујем против тога. То је лаж, г. Стојане. (Жагор)

Потпредседник — Ограничите ван одговор на вашу одбрану.

Стојан Рибарац (наставља) — Испрао овако укратко, јер за опширност нисте ни дали времена, одбрану на четврту тачку оптужења, ја прелазим на пету тачку тужбе, која садржи, по живљењу предлагача, дело повреде изборног закона у факту неблаговременог пошиљања бирачких списака. Ја у напред рачунам, да ће и сама Народна Скупштина да призна како је ова тачка оптужбе без икакве вредности. Она је производ или рђаво прочитаних или добро прочитаних, али рђаво схваћених одредаба оних чланова изборног закона, које се на то односе (Чује се: добро смо схватили, не брини се ти). — Добро са сами нерујем. Тужба садржи тврђење, да сам ја оним својим расписом од 3 јануара повредио чланове 106 и 35 изборног закона.

Члан 106 изборног закона овако гласи:

Бирачке карте општинске ће суд издавати до четрдесет трећега дана закључно, т. ј. до дана у очи избора од дана ужала за изборе.

Све остале одредбе о бирачким картама, које пређе за изборе 14 септембра, остају у снази и за ове изборе (одељак V овога закона)."

А члан 35 овако гласи:

На основу азбучног бирачког списка, општински ће суд издавати бирачке карте, чим који бирач по претходном члану порез плати.

Оне ће карте бити утврђене печатом општинског суда и потписом председника или члана или једног одборника и писара општинског суда.

На свакој бирачкој карти стајаће: број, под којим је бирач у азбучном списку заведен, име и презиме, занимање и

Како је он смео да говори о томе, кад је за те ствари надлежан *једино* министар и чије решење има моћ извршне санкције по закону; како је могао Државни Савет да се упушта и мање на нову оцену министру, на штету министрова права, ствар, коју је овај једном решио и да прима жалбе такве природе. За ове ствари и за оне друге, у којима због краткоће времена, које сам сад имао, нисам могао набавити података, ја сам сазнао у оно исто време, кад су учињене. Ја сам могао упутити Државном Савету једну преставку да тако не треба да се ради у једној такој високој административној установи државној. Али од тога ме одвратило оно што је Државни Савет тражио у питању о општини београдској. Ако ја, господо, нисам могао с правом да протестирам што Државни Савет ради у другим општинама ја сам, господо, то право имао, ја сам био дужан својој части и својем положају као министар унутрашњих дела, ја сам био дужан одржаћу снаге и важности закона да сузбијем незаконитост Државног Савета у питању, *које се мога права тиче*. Ако је Државни Савет мислио, да му је допуштено да каже, да није надлежан а овамо нпак да ради како хоће и оно, што му не спада у делокруг закона, то ја нисам могао да му допустим, нисам смео а нисам ни хтео да му допустим, да то ради и на штету мојих права, јер он није имао права по закону о општинама да прописује начин избора часнитина општинског у Београду, јер је то искључиво право г. министра унутр. дела. Ја сам имао права, кад је било питање о поверењу или неповерењу општини београдској, да пропишем начин, на који ће се то извршити, као што је то градио и ранији радикални министар унутр. дела г. Таушановић. У правилима г. Таушановића каже се: „ако би се гласало о питању које би се тицало председника општ. београдске, онда он не може да буде председник бирачког одбора". Међу тим председник општине београдске по објављеном распореду бирачких одбора за збор о неповерењу 21 Новембра, хтео је да буде и председник главног бирачког одбора, а то се није слагало ни са правилима г. Таушановића, ни мојим. На нпак је Држ. Савет нашао да би такна радња општине београдске била правилна. Изјављено је да сам ја тиме повредио закон, што сам очувао своје право, које ми је закон дао. Ја мислим, да у овој земљи још има правде, осећања за праведу, да ни један човек не може бити осуђен, који брани своје право.

Потпредседник — Дајем четврт часа одмора.

После одмора.

Потпредседник — Пошто је већ доцкан, а види се да и господи посланицима није до седења, пошто су клупе ретко запуште, то ја мислим да би данашњу седницу требало закључити и другу заказати за сутра после подне, како би г. Ст Рибарац имао времена да се спреми за одговор.

Је ли воља Скупштина да се закључи данашња седница? *(Јесте.)*

Закључујем данашњу седницу, а другу заказујем за сутра у 4 часа после подне.

(Састанак је трајао до 7 часова по подне.)

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 4½ часа после подне.

Присутна су била господа министри: Председник министарског Савета и министар просвете, унутрашњих дела, финансија, грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу двадесет седмог састанка. —

Наволите чути протокол 26 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Извеште чути извештај одбора, који је проучавао трговинске погодбе између Србије и Француске и између Србије и Енглеске.

Известилац Ст. Вукчевић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Народној Скупштини

Одбор, коме је Скупштина поверила проучавање трговинских погодаба између Француске и Србије, прегледао их је и прочуно, на је нашао: да одговарају трговинским интересима Србије, и с тога му је част препоручити Народној Скупштини, да их усвоји.

2 Јула 1893 год.
Београд.

Председник,
Марко Петровић

Известилац,
др. Ст. Вукчевић

Чланови:
Ђ. Анђелковић, Јов. С. Јовановић, Мих. Ј. Поповић, Мил. Марковић, Ј. Станковић, др. Мил. Весић, П. Павловић.

Народној Скупштини

Одбор за проучавање трговинских уговора, прочуно је поднесени му „привремени споразум" између Србије и Велике Британије, на је нашао, да се овај привремени споразум на утврђеној основи може примити са овако ограниченим роком трајања, у току кога нама би се закључити дефинитивни уговор међу Србијом и Вел. Британијом.

Част је одбору предложити Народној Скупштини, да она изволи исти као привремен и са ограниченим тамо роком усвојити.

2 Јула 1893 год.
у Београду

Председник одбора,
Марко Петровић

Известилац,
др. Ст. Вукчевић

Чланови:
Ђ. Анђелковић, Д. Бирковић, Јов. С. Јовановић, Мил. Марковић. Мих. Ј. Косовљанин, Јов. Станковић. П. Павловић.

Потпредседник — Извештај одбора штампан је и раздаће се г. г. посланицима. Може се ставити на дневни ред одмах, пошто се сврши претрес интужбе бивших министара. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду одговор оптужених министара и претрес оптужбе.

(За овим доћоше у Скупштинску салу оптужени министри и седоше за сто за њих одређен).

На реду је одговор оптуженог г. Стојана Рибарца.

Стојан Рибарац — Господо! Завршујући синоћну своју одбрану, ја сам изразио наду, да ће у овој земљи још да буде толико осећаја правде и законитости, који неће допустити да буде кажњен човек за дела, у којима врши своја права. То је управљено против оптужбе, да сам ја сукобом са Државним Саветом, који је по мом најдубљем уверењу Државни Савет а не ја повредио закон. Да бих вам показао, колико ја имам разлога и основа за то уздање, молим вас за допуштење да прочитам још неке прилоге, из којих ће се ви-

дети са колико је предрасуде и једностраности Државни Савет расправљао одлуке, које су пред њ. долазиле. 30 марта 1891 год. под Бр. 5859 тадашњи министар унутрашњих дела издао је један распис у споразуму са Државним Саветом, у коме у првој тачки, која је главна за овај, о којој ја говорим, стоји ово: *„По закону о општинама, све жалбе противу радње општинске и надзорне власти за Државни Савет дају се непосредно оној власти, која је донела решење осталбено. И по томе, жалбе које на други начин жалиоци изузиду Савету могу изгубити своје рокове и промашити циљ свој, јер ће Савет сваку молбу по поменутом закону подрету му другим путем вратити а неће узимати у поступак".*

Даље, прописано је и дато на знање свима грађанима српским, да, ако имају да се жале Савету и да од њега траже заштите, да то чине на начин, даље, посредан, преко власти, која је изрекла решење, које је предмет њихове жалбе. Према овоме, Државни Савет не би био дужан да уме у поступак и расматране ни једну жалбу, која би му непосредно била поднета. Али, Државни је Савет у приликама, које су засецале у интересе општи људи, којима је он наклоњен био, друкчије радио: те жалбе он је примао непосредно, дочим је друге жалбе, које су му непосредно подношене — одбацивао.

Један доказ о томе, да је Државни Савет примао непосредно жалбе, које су давате, а које садрже у исто време доказе о томе, да је Државни Савет одлучивао и ствари, за које није био надлежан, садржи се у прилогу, који ћу ван сад прочитати. То је писмо Државног Савета од 6 новембра 1892 год. Бр. 3567.

„Милан Станимировић достављено је Државном Савету.....

„Пошто Државни Савет *није законом познат да о оваким делима доноси своје одлуке*, то је у данашњој својој седници *донео одлуку*"... Даље, признаје да није надлежан да *доноси одлуке* — на овај је *донео одлуку*. (Чује се: *„Да чујемо, какву одлуку?"*). Да износим прилог за своја тврђења, а нећу да износим прилоге, који су вама по вољи (*Смех*). Молим вас, не смејте се, ви сте се чини ми се и сувише рано зарадовали. Ја сам хтео да потврдим, да Државни Савет није био надлежан да доноси одлуку, на овај је донео одлуку. (Чује се: *„Какву одлуку?"*). Да прочитам и то. Дакле, „донео је одлуку да се овај случај достави вама (Министру унутрашњих дела) и учињо вас заволи за наређење да се даље истеђење продужи и са кривицама по закону поступи, па о ис ходу ствари „Државни Савет известите". Дакле, при свем том што он признаје да он није надлежан да доноси одлуку, он овак доноси одлуку, овак тражи да се извести о томе, значи дакле, да резервише себи право да и будуће доноси неку одлуку. Међу тим о питању, о коме је реч у овој оптужби, о питању сукоба, о питању које измишљене повреде закона, ја мислим, да сам дужан да обратим пажњу Народног Представништва на оно јавно писмо, које сам Државном Савету упутио и разлоге, које сам тада навео, од којих ја ћу бити слободан да Народном Представништву прочитам неке пасусе.

1. Државни Савет пориче закониту важност одлуке збора грађана београдских од 21 пр. м. пре но разлогу: *„што од дана објаве, 13 Новембра тек. године, којом се збор сазива, па до дана, кад је збор сазват 21 Новембра, није протекло најмање десет дана."*

Државни Савет налазя, као што стоји изражено у његовој одлуци, да је то противно чл. 18 закона о општинама.

Али ја сам слободан приметити, да Државни Савет нема правилног и законског гледишта у овом тврђењу. И да је било маље предрасуда а више преданости закону и љубави према учвршћивању осећаја правде у земљи, то би се и тамо могло заштити.

Чл. 13 закона о општинама познаје неколико узрока за сазив збора општинског. Изнећу тих узрока стоји и онај, по коме се збор сазива по захтеву грађана. За збор, који се по том узроку сазива стоји *изузетна* одредба у трећем одељку чл. 13: да је *општински суд „дужан најдаље за десет дана сазвати општински збор од дана саопштења му захтева"*.

Сама реч *„најдаље"* обележава речито *крајњу међу*, до које се може отезати сазив збора. Она признаје могућност да се збор и *пре десет дана „од дана саопштеног захтева" сазове*, а искључује могућност да се продужи сазив збора у *дан после тога рока, после десет дана.*

Према овоме јасно је: да је збор сазват објавом од 13 за 21 Новембар. био *по закону сазват* и био *законити* збор.

Прелазећи на расматрање осталих побуда изнесених у овој одлуци саветској, ја држим да је у реду да се прво расмотри и оцени тачка 3 осих побуда, која је и узрок оној, која је у тачки 2 изложена.

2. Државни Савет каже овде ово двоје:

да су бирачки одбори, који су примали гласове на збору од 21 пр. м. били незаконити, јер су састављени протимно члану 19 закона о општинама; и

да се није могло гласати по списковима, које није састављао општ. суд.

Не стоји, пре свега, да су ти бирачки одбори били *незаконити*, а састав њихов противан чл. 19 закона о општинама.

То је, по свој прилици, у овој ствари најважнија и најкрупнија тачка. С тога нек ми је допуштена која реч више за објашњење и расветљење њезине.

За разлику од начина бирања општ. чланштва у унутрашности земље, вароши Београду остављен је за избор *изузетан* начин, а министру унутр. дела, чл. 12. зак. о општинама, дао је право да тај начин он пропише и наређује.

„Председник главног бирачког *одбора, председници бирачких одбора, као и сви чланови бирачких одбора* увек ће се у одлазу којим се збор сазива поименце означити".

А органи општинског суда, који су 13. пр. м. публиковали сазив збора, *нису то учинили у том одлазу за сазив збора*. Они су тога дана само сазвали збор под бр. 13.304 а председнике и чланове главног и осталих бирачких одбора *објавили су касније — 17. пр. м. бр. 11382*, као што је већ поменуто.

У правилима од 1889 год. има још један одељак, који овако гласи

„У главном бирачком одбору председаваће увек председник општ суда, кад год није у питању било његов избор, било каква ствар, која се њега лично тиче".

Казао сам, поштована господо, јуче, ако сам ја и могао допустити да Државни Савет без мога знања незаконите ствари на расправу одноћаја, који су се јављали између грађана и власти, које су стајале под мојом управом, ја нисам могао да допустим те нарстаје Државно Савета на моја права и морао сам да их одбијем. Ја сам остављао Народној Скупштини да она суди о мојим делима. И сад кад је ово дошло пред суд Народне Скупштине, ја вас молим да не судите о томе, јесам ли ја повредио права Државног Савета него о томе, *да ли сам поредио закон*. Ви имате да донесете одлуку о томе, да ли сам ја имао права да прошиком ова правила по чл. 12 закона о општинама? И кад ту одлуку донесете, а она буде чиста и поштена, онда сваколико биће савесна и чиста и друга одлука о томе, шта сам ја имао да радим у овоме сукобу са Државним Саветом и да ли сам требао да урадим ово, што сам урадио.

(Настаниће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 27 УТОРАК 13 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О оптужби, Ст. Рибарац).

Ако се призна, да сам имао права да прошишем она правила, дакле, ако се то призна, онда ће се по ономе правилу, да онај, који своја права прави никога не вређа, признати то, да ја нисам повредио права Државног Савета, кад сам учинио оно, што сам имао права да учиним.

У вези с овом тачком оптужбе, која је једнро њено, убачен је један пасус, који гласи: да се *„овим намерно тежило на то да управу заузму људи, који не уживају поверење својих суграђана."* Господо, сам тај факат, да сам је целој земљи на видику признао Скупштини право, да суди о мојим делима, сам тај факат, што сам казао да не допустам Државном Савету да чини незаконитости, а да он суди и моји радовима; сам тај факат кадар је, да ме пред поштењем и проспећењем људима разреши од одговорности у овој прилици, да је то био сигнал за моје људе да заузимају општине.

А да је то тако тврди и тај факат, што баш у овом случају моја законита радња стајала је на страни оних грађана београдских, који су у овом случају чинили огромну већину бирача, и чија сам ја права, као и своја бранио од насртаја Државног Савета. Тако исто у вези с овом ствари убачено је, како је то била лопшика да се отимају општине по целој земљи, и како је то отимање дало повода проливању крви невиних људи. О тим невиним жртвама, ја ћу, с вашим допуштењем, доцније прогооворити неколико речи, а што се тиче отимања, имам да изјавим ово: кад бих ја отимао општине на начин, на који се сад отимају, ја бих за два месеца био готов са свима општинама у Србији. (Жагор) Ја сам напред казао како ће то да буде ствар за нас непријатна, и према томе мене ни у колико не узнемирује наша ужурбаност, и боље ће бити да са достојанством, које је потребно Народном Представништву за овакве ствари да ме саслушате. Да вам наведем неколико примера: Београд, Крагујевац, Неготин, Пожаревац, Петровац и много друга места као сјајне сведоке отимања општина у данашњим приликама и под вашом владом. Господо, кад се уводе у дужност људи, који су сами дали оставке, кад се поново, као у Пожаревцу, уводе у дужност одборници и кметови, којима је збор од 500 грађана најјавно неповерење, кад се уводе у дужност људи, који нису плаћали пореза и који немају право гласа, онда престаје сваки разговор о законитости.

Најпосле, да би оптужба, која је у тој тачки обележена имала данашњи карактер, господин редактор њен, поштовани господин Весић, није пропустио да не употреби овакав израз: „тако је могла да ради само *влада државног удара.*"

Господо, ја мислим, да је г. Весић био дужан према пријатељима својим, који су сад на влади, да не употреби тај израз; а напослетку и према томе, што је на питање једног поштеног човека, — а ја мислим да нисам дужан да његово име напоменем, — зашто је потписао овакву оптужбу, г. Весић одговорио: *„радикали сумњају у моју радикализам па сам за то и учинио, да то докажем."*

Милоило Весић — Ја протестујем против тога. То је лаж, г. Стојапе. *(Жагор)*

Потпредседник — Ограничите ваш одговор на ваше одбрану.

Стојан Рибарац (наставља) — Изнрвао овако укратко, јер за оптирност нисте ми дали времена, одбрану на четврту тачку оптужења, ја прелазим на пету тачку тужбе, која садржи, по инпцијелу предлагачу, дело повреде изборног закона у факту неблаговременог пошиљања бирачких карата. Ја у напред рачунам, да ће и сама Народна Скупштина да призна како је ова тачка оптужбе без икакве вредности. Она је произвол или рђаво прочитаних или добро прочитаних, или рђаво схваћених одредаба оних чланова изборног закона, које се на то односе (Чује се: добро смо схватили, не бриши се ти). — Добро са сним нерујем. Тужба садржи тврђење, да сам ја оним својим расписом од 3 јануара повредио чланове 106 и 35 изборног закона.

Члан 106 изборног закона овако гласи:

Бирачке карте општинске ће суд издавати до четрдесет трећега дана закључно, т. ј. до дана у очи избора од дана указа за изборе.

Све остале одредбе о бирачким картама, које преде за изборе 14 септембра, остају у снази и за оне изборе (одељак V овога закона)."

А члан 35 овако гласи:

На основу азбучног *бирачког* списка, општински ће суд издавати бирачке карте, чим који бирач по претходном члану пореза плати.

Ове ће карте бити утврђене печатом општинског суда и потписом председника или члана или једног одборника и писара општинског суда.

На свакој бирачкој карти стајаће: број, под којим је бирач у азбучном списку заведен, име и презиме, занимање и

место становања бирача, и место и дан избора, за који се карта издаје."

Ово, господо, што се налази у овоме члану, то је оно што иде у прилог да министар унутрашњих дела није повредио ни један од оних чланова изборног закона ошим својим расписом, пошто министар унутрашњих дела није нагласи нити му је законом у дужност стављено *до кога дана мора* испослати бирачке карте. Господа, која су предложила тужбу, мора да су била у пометњи са разлога, што је стара одредба оних чланова закона изборног о неком року у том погледу нарушавала, јер је ирс по чл. 106 изборног закона важило то: Бирачке карте издаваће се и преданаће се бирачима *од 20 до 45* дана ва кључно. Дакле до 20 министар је био дужан да пошље бирачке карте, а тако исто по чл. 35 стајало је да ће општински суд издавати бирачке карте најдаље до 1 августа текуће године. Докле, докле су важиле оне одредбе, докле је била дужност министра унутрашњих дела да пошље бирачке карте, али од дана, кад је учињена измена у изборном закону у тим члановима, а она је учињена у овој Скупштини и у ономе дому вашим садејством и мојим садејством као народноја посланика, и од тога дана министар унутрашњих дела разрешен је дужности до кога дана мора послати бирачке карте. То је тако јасно да не тран никаквог другог тумачења.

Чл. 36 изборног закона чини изузетак у овоме погледу, али тај члан 36 иреди за изборе који се редовно обављају, вреде за изборе, које се ирше у редовним приликама (Осмехивање).

Како се ви алградо сиећете, мислећи као да сте стекли неко орућје ирогив мене, али ако хоћете паметно да ме саслушате, видећете да то не иде ирогив мене, него ирогив вас *(Жагор)*.

Потпредседник — Молим вас за тишину.

Стојан Рибарац — Молим вас, кажите, да ме не прекидају.

Потпредседник — То је моја дужност; ја то чиним.

Стојан Рибарац (продужава) — Ја ћу да вам кажем зашто овај члан 36 може да се односи на изборе, који се редовно обављају. У поменутом члану 36 стоји ово:

„Бирачке карте штампају се у државној штампарији за целу земљу, а разашиљу се општинама по наредби министра унутрашњих послова најдаље до 10 јула.

За ове карте не плаћају ништа ни бирачи ни општине. Трошак око њих пада на терет буџета."

Од 10 јула до 14 септембра, кад се по закону врши редован избор, има више од 2 месеца. Међу тим у приликама, кад се избор иередовно врши услед расиуста Скупштине, крајњи рок до кога се морају избори извршити то су *два* месеца. Тај крајњи рок садржан је у чл. 51 Устава и садржан је у чл. 98 изборног закона. Сад, ако бисте ви хтели да је министар унутрашњих дела био дужан да на основу овога члана 36, до изнесеног рока пошље бирачке карте, онда би одузимате вредност члана 54 Устава и члана 98 изборног закона с тога, што не би могло то да буде у року од 2 месеца, јер кад ова два прописа прописују да крајњи рок мора да буде два месеца, онда они допуштају да избори могу да буду *ирс два* месеца. И кад избори могу да буду ирс 2 месеца, онда значи да министар унутрашњих дела није везан за овај рок до 10 јула и за овај рок, који је прописан чл. 36 изборног закона, после два месеца.

Још један разлог, господо, за потврду колико је неоснована ова тачка оптужбе, састоји се у чл. 35 и 106, о којима сам вам ја мало ире говорио и који садрже обавезу, дужност министрову да пошље бирачке карте. Кад стоји ово да министар унутрашњих дела није везан за рок, до кога мора послати бирачке карте општинама; кад стоји то, а ја ћу да узмем да стоји тврђење тужбе, да су спискови били потврђени до 5 јануара и ако то не стоји, јер спискови по члану 101 изборног закона не морају бити враћени за 7 него за 8 дана, јер седмога дана, по чл. 101 изборног закона, они морају бити од општинских судова предати иривостепеним, а иривостепена суд дужан је, по општој одредби, која се садржи у чл. 23 изборног закона, да их врати за 24 сахата, дакле осмог дана: — кад то стоји, онда не може стајати тврђење, да су спискови били готови до 5 јануара, нарочито још с тога, што се она да иривостепени судови нису могли да их врате до 5 јануара. И шта онда остаје? Остаје да је министар унутрашњих дела само *за 2 дана* послао касније бирачке карте, а то и тужба тврди, кад би он баш био везан за рок, који тужба предстаиља. Господо! У оваквом случају једно кантално питање решања целу ствар. Прво долази да се запитамо, да ли је у праву допуштено да ко буде тужен и кажњен за неку увређену, идеалну повреду права, или је потребна материјална, стварна повреда права. Идеалне повреде права нема, а то ће, држим, признати сви правници, који су овде у Скупштини. Из тога питања следује друго питање: кад нема идеалне повреде права, кад се дакле, ко може оптужити суду само за стварну, материјалну повреду права, онда питање, на које треба обратити пажњу, решава целу ствар, а то је, да ли су за та два дана, баш да је министар пропустио учинити нешто, што би по закону требао да учини, и ако то не стоји — ма колико бирачи лишени права својих што нису добили бирачке карте.

Да ли је било жалби, да баш за та два дана неко није добио бирачку карту, да ли те жалбе у опште постоје или су те жалбе настале касније. Ја ћу да вам кажем, да су касније настале, као што се види из званичних новина, у којима сам ја дао печатати и жалбе и нарелбе моје и извештаје дотичних власти, а на којих се види и то, да сам чинио све оно, што су ми дужност и закон налагали, да се *свакоме бирачке карте издају*. Према свему овоме, што сам досад о овој ствари казао, ја мислим, да сам у праву, да изјавим: да радьом својом, оним расписом мојим, који је предмет оптужбе, оним актом ни уколико није повређен ни један члан изборног закона (јесте), и да ни уколико није повређен ни један члан закона о минист. одговорности, по коме ви хоћете да ме оптужите. На кад ничуте да „јесте" онда што ме саслушавате, што већ ниште пресуду нарекли. Иљум редом, којим је тужба постала, ја прелазим на тач. 6) под бр. 5 оптужбе, на члан, којим се тврди, да сам ја наредно изборни закон, расписом од 16 Јануара 1893 г. под бр. 509, који сам упутио свима полицијским властима. Какав је тај расиис, кама је свима познат из оптужбе, тако да њему имати потребе да читам, те да морки наше стрпљење, већ ћу прећи на главну ствар. Одмах ту да изјавим: да овај расиис има цел, да се очува и изврши чл. 85 Устава, који овако гласи: *„Право бирачко има сваки српски грађанин, који је навршио 21 годину и који плаћа државан најмање 15 дин. непосредне порезе на годину. Задругари, који су навршили 21 годину, имају право бирања, на колику непосредну порезу плаћали. Сваки, који хоће да употреби своје бирачко право, мора претходно узети бирачку карту. А бирачку је карту надлежна власт дужна издавати свакоме, који докаже признањем или протоколом, у којн се заводи плаћање порезе, да је у прошлом или текућем полугоду плаћао порезу, која даје право бирању."*

Даље, цела је овоме расиису, да се изврши и очува и чл. 34. изборног закона, а тај члан овако гласи: *„Да бирач добије бирачку карту, мора предходно да је плаћао порезу за прошло полугоде" (чл. 58).* Доказ о плаћеној пореза за прошло полугоде т. ј од 1 Јануара до 1 Јула ове године, у којој се избори чине, може бити само признаница или потврђен извод из књиге, у којој се заводи плаћање пореза. (чл. 18) Но ако бирач у општини, у којој живи, не плаћа толику порезу, која му даје право гласања, а плаћа порезу, и у другим општинама, онда се мора бирачу тражити и она плаћена пореза, коју је платио ван своје општине, ако то пореска исправа до 20 Авг. (чл. 24) докаже, и тада му се мора издати бирачка карта. Да је министар био надлежан, да издаје овакн расиис, стоји за то чл. 36 избор. закона, који овако гласи: „бирачке карте штампају се у држ. штампарији за целу

земљу, па се разашиљу општинама по наредби министра унутрашњих дела најдаље до 10 Јула. За ове карте не плаћају ништа ни бирачи ни општине. Трошак око њих пада на терет буџета.“ Овим расписом мојим хтело се то, *да се спречи сваки злоупотреба при издавању бирачких карата, јер је тих злоупотреба било приликом ранијих избора.* То се расписом желело да постигне. Па и сам ваш г. Ђаја, кад је био министар, упутио се у издавање наређења о давању карата; а шта о томе налазе се у архиви министарства унутрашњих дела под бр. 15.782 од 6 септембра 1890 г. У том његовом распису стоји, на стр. 750, 46 зборника ово:

„*Али, и ако је закон обезбедио грађанима бирачко право, ипак је остављено министру, да издаје наређења, да се спрече злоупотребе при издавању карата, зато се и ви, г. начелниче, с поузданим расписима старајте да сазнате, да ли се где год општинска власт, при припремним пословима за изборе, није огрешила о Устав и закон изборни, а нарочито да сазнате, да ли неје коме издата бирачка карта, који неопходну порезу за право гласа ове године неје платио.*“

На над се ова, да су по том распису полицијске власти одузимале бирачке карте, којима су неправилно издате, и кад се зна, да ми нисмо издавали бирачке карте никоме, ко није платио порезу, онда тим расписом не вређа се никако изборни закон. И кад то стоји, онда доиста није било никакног утицаја за спречавање бирачког права. Међу тим министар је имао право, да издаје расписе, да се њима спречи свака злоупотреба при издавању бирачких карата, као што је чињено г. Ђаја својим расписом, као што сам чињо и ја мојим по чл. 80 зак. о општинама, а тај чл. 80 овако гласи:

„Бирачке карте општински суд издавати до четрдесет трећег дана закључно, т. ј. до дана у очи избора од дана указа за изборе.

Све остале одредбе о бирачким картама, које вреде за изборе 14 септембра остају у снази и за ове изборе (одељак V овога закона).“

Даље за оне послове, који се у општинама врше, а који предаје само управни делокруг општине стоји *једно генерално право надзора државне власти*, и по томе праву надзора државне власти могао се и издати овакав распис, а нарочито и с разлога, што је државни интерес, да свака општ, који плати порезу, добије бирачку карту. А то се хтело дотичним чланом 85 Устава. Право на бирачку карту не постоји само за себе. Томе праву претходи дужност једна, а на тој дужности почива то право издавања бирачких карата. Па та дужност тражи, да сваки мора платити порезу, ако хоће, да добије карту. Државна власт, која је дужна да се стара, о прикупљању прихода својих, која је дужна, да ни уколико не допусти, да се омање приходи њени, та државна власт, старајући се, да сви грађани добију бирачке карте, само ако плате порез, она ни уколико не греши се о закон и о дужност, кад наређује оно и онако, како је у томе распису, којим се желело ово да постигне. Међу тим, да државна власт има у опште право надзора над свима пословима општинским, који не засецају у самоуправни делокруг њен, стоји и чл. 14 зак. о непосред. порези, а који гласи:

„При преношењу сопствености, плаћа порез за ону годину, у којој се земљиште отуђује, продавац или уступитељ, купац или пријемник задужује се у дотичне књиге порезом тек за наступајућу годину.“

У оптужби се каже, да је овај распис могао да закасни издавање бирачких карата, и ако је закашњења могло бити, ви ћете ми признати, да га је могло бити и пре овог расписа. То не зависи од министра и његових расписа, то зависи од локалних околности и прилика. И владе ће и господа, која су на влади, да признају, да ни сви послови државни не иду онако, како би они желели, и како би по њиховом нахођењу требали да иду; да нису сваког кадра, да сваку злоупотребу спрече; и да нема нити може бити министра, који би кадар био да све стигне и да све и свако зло претеране и надзи. За мене је довољно, мислим, признање, које ћу да имам од свих часних и поштених људи, кад сама изјавим: *да мислим никад ни помислио на то, да ограничим употребу бирачког права овим расписом, него, да сам хтео да вршим законом дужности према држави, према земљи, и да ме дајем бирачку карту никоме, који неје платио порезу.*

У осталом ја мислим да ће сама статистика избора да разбије сваку сумњу о томе кињењу и о намери да се бирачи спрече у употреби свога бирачког права. Сам „Одјек“ лист који заступа интересе радикалне странке, у броју 49 од 5 Марта тврди, да је гласало преко 200.000 округло, у истини гласало је преко 230.000. Упоредите тај број са бројем гласача од 14 Септембра, 1890 г. упоредите преме у коме се гласало 14 Септембра, а у коме 25 Фебруара и шта ћете наћи? Наћи ће те право ово: да је 25 Фебруара гласало више 50.000 гласача него 14 Септембра 90 год. Кад то стоји, онда ће те свакојако признати, да нико није хтео да спречава бираче у употреби њиховог права. Даље то тврди ова статистика, која показује да је 25 Фебруара гласало више него 14 Септембра 1890 г. И ако су бирачи онда били у већој могућности да гласају, јер је сваки сељак увео по неку пару за ово што је прикупио летње, па је могао пре да плати порез, него што је могао бити 25 Фебруара у сред зиме.

А ако је било каквих неправилности, ја вам да их није било са моје стране ни по мојим наредбама и да ће их у Србији бити вазда док год у општинама седе људи, који подкупљују своје наше рачуне *(Жагор)*.

Видите, господо, ја ћу да вам поднесем још један доказ о томе, са колико је мало објективности расправљана ова ствар у тужби и са колико је једностраности ова тужба против мене управљена. 1890 год., дакле за време избора под радикалном владом, пожаревачки суд — једно званично тело, упутило је министру унутрашних дела једну овакву депешу, чита:

Бр. 17.837

4 Септембра 1890 год.

Пожаревац.

„Г. Министру Унутр. дела

Београд.

„Ово неколико дана учестале писмене и усмене жалбе против кметова општинских, што им не издају бирачке карте и право спавођење незаконе сметње. Суд је овај претрпан и писане послонима, па му је одвише да расправља и жалбе овакве врсте.

„Моли се Г. Министар да изда депешом налог вреко среских власти, да се овим сметњама на пут стане“.

Председ. Првостеп. суда

Анта Беди.

Дотични министар на ту депешу пожаревачког суда одговорио је ово:

4/9. ПБр. 15.656.

Председнику суда

Пожаревац.

„Сваки суд је дужан расправљати све што у његов круг долази. Свако правдање многим пословима неузнесно је. *Ни један председник нема права обраћати се Министру унутр. дела молбама за наредбе, које немају никакве везе са судским послом. За могуће неправилности* изборне постоје јасне законске одредбе, које стоје на расположењу сваком грађанину независно од администрације, у чем баш и јесте поуздано јемство за грађане. За то је и законодавац дао све сваре ове врсте и у изношење и у суђење судовима.

Министар,

„Телеграфисано је начелнику окр. пожаревачког да јави депешом има ли колико из којих општина и против којих

кметова тужаба код прво-степеног суда за неправилно издавање бирачких карата".

4 Сент. 1890 год. Београд.

Ја изношим овај факт, не да бедим вас, не да бедим владу од 1890 год., него да покажем како се и тада могло десити, да незаконско од владе и министра унутрашњих дела, независно од свију праведних људи, мог да се деше овакве неправилности. И ви сте, господо, изборе који су 1890 год. извршени огласили за законите, и ми смо сви заједнички дошље радили. И над стоји то, онда са колико разлога може те да тврдите ове, да сам ја намерно хтео да спречавам бираче да употребе своје бирачко право, и то делом, којим ја нисам никада одузео од општинских власти, што оне по закону имају, али којим сам у интересу државе и по праву, које је мени законом *дато појачано контролу*, за извршење устава и закона ва спречавање злоупотреба.

Међу тим, господо, да при крају одбране на ову тачку оптужбе наведем један доказ о томе колико је било потребно и у колико ће и у будуће бити потребно да државне власти воде надзор да ли се бирачке карте дају само оном, који је порезу плаћао. Ево једног извештаја начелнику среза јасеничког од 7 Фебруара 1893 год., који овако гласи:

„Поштовани Господине,

Ево још једног доказа, да су радикали давали бирачке карте и онима својим људима, који нису плаћали порезу.

1, Суд општине ратарске актом од 24 пр. м. Бр. 37 тражио је од мене да му издам 471 бирачку карту. Међу тим, кад је порески надзорник отишао у општину, уверио се по пореским књигама, да су фактички плаћали порезу и добили право на бирачке карте по чл. 10 и 34 закона о изборима народних посланика само њих 365 лица, дакле суд је тражио *106 карата* више, но што је требало.

2, Суд општине водичке актом од 25 истог месеца Бр. 76 тражио је, да му пошљем 283 бирачке карте. А кад је порески надзорник прегледао пореске књиге и распореде, нашао је, да је само њих 90 лица плаћало порезу, дакле и овде је суд тражио више бирачких карата, него што је требало *за 193 лица*; и

3, Суд општине марковачке извешћен од 29 пр. м. Бр. 110 тражио је да му пошљем 451 бирачку карту. Док на против, кад је порески надзорник разгледао пореске књиге и распореде, уверио се, да је порезу плаћало само њих 295 лица, разлика у *156 лица*.

Сматрам за дужност, да вас о овоме понизно известим ради знања вашег с тим, да се ово десило баш у оним општинама, у којима се налазе бивши радикални посланици: Ратарац, Вића и Јоксим Павловић.

7 Фебруара 1893 год.

у Пландишу.

Ваш покорнодлан,
Панта Стевановић
начелник среза Јасеничког.

Министру унутрашњих дела
Господину Стојану Д. Рибарцу, у Београд.

То је било у општинама водичкој, ратарској, и марковачкој у ср. јасеничком.

Све оно, што сам досад навео у прилог одбране од ове тачке оптужбе под V б), и овај последњи факт тврди, да је мера пресручена расписом од 16 Јануара, била оправдана, и законита, и кад је била оправдана и законита, онда самим тим, што је министар вршио своје право и дужност своју према битним интересима државним, он није могао повредити ни закон о изборима, нити икаквим законом у опште.

На реду је, господо, тачка под в. одељка V ове тужбе у ономе, што се каже да је 3-ћа повреда изборног закона учињена својим незаконитим расписом од 22 фебруара тек. год. П. Бр. 2277.

Изјављујем, да овај расписе постоји, да је он мој, да сам га ја мојом руком писао, али исто тако изјављујем, да је оном распису претходио други један расписе, *који се налази у актима министарства унутрашњих дела*. Тај други расписе у колико се сећам иначе је овакву садржину. Кад ми је саопштен распоред државног одбора о избору председника бирачких одбора, ја сам по пракгици, која је дотле постојала увутио свима полицијским властима пажњу на тај распоред и наредио им да *поступе онако, како је раније у сличним приликама рађено*, дакле да издају објаве свима председницима бирачких одбора. И раније је било рађено тако, да су полицијске власти издавале објаве председницима бирачких одбора. Ја не ћу да сумњичим господу предлагаче оптужбе, да су они намерно изостанили овај први расписе, него вероватно да нису знали за њега и веровали да су они мислили, да сам ја учинио повреду изборног закона само за то, што сам издао овај други расписе. Кад стоји то, да сам је издао онај први расписе да су полицијске власти дужне да издају објаве, ја сам оним другим расписом морао и био принуђен да предузмем ону другу меру ради одржавања реда, ради уследа централне управе у земљи и ради одржања правилности о надлежности власти у земљи.

Зашто сам ја издао овај други расписе? За то, што сам хтео да одржим у важности раније слични рад; за то, што сам хтео да одржим у важности мој први расписе.

Појавила се два узрока, која ће нарочито захтевала овај расписе. Први је у томе, што је државни одбор, који је по закону престао фигурати онога часа, кад је свршио свој посао што је он почео издавати објаве председницима бирачких одбора, а други што сам ја добио депешу, да је старателски судија у Нишу почео издавати објаве. На, господо, кад ја напређем као министар унутрашњих дела, да власти раде једно, ја нисам могао допустити, да ми се ко други меша у моје послове у моју надлежност? Да ли би и један министар допустио ту помешају, да се други меша у послове, који спадају у делокруг његовог рада. Закони одређују надлежност сваког институција у овој земљи. Сваки недопустен утицај једне власти у надлежност друге власти, треба да се сузбије. И то је дужност, коју министар има, нарочито одговорност за ред и поредак у земља. Ја нећу да говорим овде опширно о томе, како је државни одбор тај свој распоред извршио, јер то не ће ни у колико допринети решењу осе ствари, а нарочито што сам ја писао и објавио једно писмо упућено државном одбору, које је штампано у званичним новинама бр. 35. Али дужан сам, да пред Народним представништвом употребим ону резерву, коју сам задржао у том свом писму Државном Одбору, да бар у кратко кажем, како је Државни Одбор тај свој посао радио. У том свом писму Државном Одбору ја сам казао, како сам ја раније знао, пре него што је Државни Одбор свршио свој распоред, где ће ко да буде одређен за председника бирачког одбора. То је та резерва, коју сам ја хтео само да поднесем Скупштини. Ја ћу зема поднети оригиналну депешу од надлежне власти о томе. Кад се хоће правилно да суди, онда мора да се чује сама реч оптуженог и не треба да буде јеткости ни претеривања, које ни показујете.

31 децембра добио сам од начелника пожаревачког ову депешу: *„радикали овде причају као сигурно да ће доктор Станојло Вукићевић бити председник бирачког одбора у Дубокој; Ружа адвокат у Пересници, а Сава писар у Кучеву. Ако је ово истина, откуд знају."*

Наравно, да ја сам писам могао да верујем, да је то у истини, али кад је изашао распоред у Српским Новинама, онда су сва три господина отишла у места, која су споменута у тој депеши. То значи, да је Државни Одбор био у вези и радио са другим одборима, који су били у земљи, и то с радикалним одборима (Жагор Чује се: *није истина*). Сличну депешу добио сам и од начелника среза ђурђевачког, која има ову садржину: *свима одданима радикалима, који имају услове да буду председници бирачких одбора, јавлено је повремено и они већ знају, где је ко одређен.*

Ја сам сматрао за дужност, да наредим овоме капетану, да прибележи имена свију радника, који говоре де је који од њих одређен за председника, па да ми јави. На кад сам и тај извештај добио и упоредио га са објављеним распоредом, он је потврдио раније тврђење и њиову радикала. Хтео сам да нађем доказа за потврду да је Државни Одбор радио у споразуму са неким другим одборима и да су ти одбори знали где ће ко бити одређен за председника бирачких одбора (Жагор — Чује се: *није истина*).

Ја сам њиавио мало пре да сам дужан да Народном Представништву, које је једино надлежно да суди о делима министрових и с тога то нисам хтео да ставим у њиову Државном Одбору, већ сам задржао да то овде у Народној Скупштини кажем.

Тим сам свршио свој говор на тачку в), њиављујући: министар од 1890 год. па ни један од министара, који буде издао овакву наредбу, неће погазити никаквих закона, ако буде радио као што сам ја радио у овоме случају, као што га и ја нисам погазио.

То је што сам имао да одговорим на ту тачку.

Потпредседник — Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Наставља се дневни ред. Изволте чути оптужењог г. Рибарца.

Стојан Рибарац — Завршујући одговор своју на тачку *в* под V оптужбе, мени су остали непрегледани неки наводи у тужби, па ине ова тврђења, да сам ја наредио да се не издају објаве председницима бирачких одбора, и да нисам хтео дати задовољења онима, који су спречени, да као председници бирачких одбора иду у дотичне општине. Што се тиче првог навода, ја сам, њиављујући да сам био у праву да издам ову наредбу, да послове председника бирачких одбора врше само они председници, који имају објаву полицијске власти, у исто време одговорио и на то; а што се тиче повераиње радње моје, за коју се мало пре нека господа прихватише, којом су хтели да потврде, да сам ја могао издати неку њиану наредбу, али да сам могао издати и пре тога повераиу наредбу, да њиављујем, да, изван и противно овим мојим јавним наредбама, никаквих тајних наредаба нисам издавао, у прилог томе, изнесим сам овде и саопштавам једну шифровану депешу од једног свог начелника крушевачког, у којој се такође тврди оно, што сам казао да сам издао наредбу, да се сваиа издају објаве. Та је депеша датирана 25 фебруара, у којој стоји ово: *„Бобић професор, претшом као председник бирачког одбора отишао у општину делиградску, изнудио печат и изборни материјал, а среског писара, који му је хтео ставити на пут одмо оружаним људима!..... у неколико је и сам начелник срески крив,* **што по датим му упутима није Бобићу дао објаву**".

Даље, ово је поверлиаа ствар и иа те поверлиае ствари, ја вам саопштавам један податак, из кога се види да сам наредио, да свима издају објаве. А ево и шта сам одиах наредио начелнику на ову депешу: *„Одобравам Ваше гледиште на догађај у делиградској општини. На иамет Шкекића немојте рачунати ништа. Наредите му, да за сваку озбиљнију меру, коју намерава предузети, тражи претходно ваше одобрење*". То је један прилог мојом руком писан, који ће несумњиво да убеди сваког, који хоће здраво да суди, да нити сам имао потребе, нити сам нарочито да се не издају објаве председницима бирачких одбора.

Сад остаје питање о томе, да ли су те објаве требале да се дају од стране полицијских власти. Ја сам то питање расправио мало раније, а сад ћу да вам изведем у потврду мога гледишта, једну одлуку највишег суда у земљи — Суда Касационог, коју је у општој седници донео и која гласи: *да председници општински нису криви, што нису тражили председнике бирачких одбора, без објаве надлежне власти.* Кад то наводим, допустите ми да наведем још нешто, што не тиче толико на расправу ствари, а што сам дужан себе ради да наведем. Наведено је тамо да су разјрени председници бирачких одбора са београдске станице. Изјављујем да ја за то дело нисам знао. Овако исто као што каваљерски признајем пред вама све што је моје, тако исто хоћу да ми се верује да ово није моје. Господа, која су била у том непријатном положају да буду спречена да не иду на своју дужност, најбоље знају да нисам био ту; а та господа биће сведоци, Др. Мил. Миловановић, Љ. Живковић и други, да они, кад ми је учињена та неправда, нису долазили мени да се жале, него су ишли намесиицима и министру председнику, тако да у том трентуку нисам им ни могао дати задовољења. Учињено сам ово, што сам дужан био да учиним, послао сам на извештај полицијској власти; а кад сам казао „на извештај" то сам људи, који знају шта је канцеларија и како се канцеларијски послови раде, знаће да је то један канцеларијски израз, на основу кога после може министар да решава целу ствар.

Тачка VII оптужбе, да сам ја издао један шифровани расиис, којим сам погазио закон о телеграфу, такве је природе, да бих ја сматрао испод достојанства свога да на то одговарам, Господо, изнеси се, наводи се, да сам ја употребљавао неку шифру, међ тим не тврди се да је нађена оригинална шифра моја. Ја њиављујем, да за ту депешу не знам, а њиављујем тако исто, да је врло опасно по поредак у земљи, по личну слободу појединаца и министара — а и њима је дужна земља да да гаранције за личну слободу, — ако би се шифроване депеше по пантљикама употребљавале за доказ против министара, нарочито, кад један министар падне, а други ако хоће да му се свети, да са на основу речника, који му је у рукама, откуда и нефабрикује каква компромитирајућа депеша. Ја се сећам, да је против г. Гарашанина употребљавана нека слична депеша, која је била ове садржине: „одобравам наш предлог, извршите што пре". Та депеша хтела је да се напише и да се употребн против г. Гарашина, да је наредио начелнику пиротском да убије. Господо, ја не знам је ли било покушаја да се г. Гарашанин за то оптужи, али ја сматрам за дужност да одам призиу овима, који га нису оптужили. Јер ако би се то убело, онда велим, да нико ни од нас ни од министара није сигуран, јер то би био опасан пут подвалиања и набацивања; јер свака влада кад сиће, влада ноћу доће може да каже телеграфисти да учини што хоће — и ни знате какви су наши чиновиици и да сваки иде за хлебом, и сваки може да испреде и откуда на пантљику, какву хоће депешу и онда кто вам доказа за оптужбу. То је све, што сам имао на ову тачку оптужбе да одговорим.

То у исто време нека буде генерална њиава моја за све шифре, за све доказе, који су на основу шифара из телеграфских пантљика употребљени, а ја знам где су те пантљике и на који начин добављене.

Прелазим, господо, на осми део оптужбе, који је подељен у две тачке и који се тврди, да сам крив за то што је војска стајала у мобилном стању, и за то, што је, са моји знањем и одобрењем, употребљена, у циљу да се поне утиче на изборе, чиме сам повредио чл. 147 изборног закона.

Једна ствар претходно треба с њиажом да се расветли, а то је потребна постанка у овој тачки оптужбе: да се војска није могла ни смела употребљавати на стварн, за које је употребљена. То је потребно разумевање задатка војске у томе, што се каже да она служи само „за одбрану земље" а међу тим по § 1 закона о устројству војске, она је у исто време и „*потпора законитости*".

Мој пошгован друг, г. Богићевић, својом писменом њиавом одговорно је на ову ствар и за мене и за се поглавито с тога, што је војска стојала под његовом управом. Он каже да су сами команданти давали војску у Лазову, Вождраку, Смедереву, Горачићу, Белој Реци, Катуну, Белици, Чубру, Вртоњику, Пуковиу, Бањиду, Голушцу, Плањиици, Топовици и Малчи, а иегде, казао је он: „*давала је војска по наредби њиој (министра војног)*".

Кад бих господо, ја био, кукавица, ја бих могао да кажем ово: да Министар војни одговорно вам је, *да је војска употребљавана или по наредби његовој, или на захтев над-*

лежних власти давали су је сами надлежни команданти. Тим самим разрешен сам ја од сваке обавезе, да ма шта о тој ствари говорим. Али, ја мислим, да сам дужан правди и да сам дужан питешком карактеру г. ђенерала Богићевића, да кажем ово, што и ја о тој ствари знам.

Кад је потврђено да је војска одбрана земље и законитости, кад је потврђено и војним правилима да и ниже власти могу од дотичних команданата тражити потврду за гушење нереда, ако се појаве, онда настаје једно питање, које истиче са сами природно из ове ствари, а то је питање: ко треба да чува ред у земљи? Нема сумње да ће се на то питање дословити одговор, да треба да га чува сваки грађанин. Нема сумње да има земаља, у којима сами грађани сматрају за дужност да гушењу нереде. Од тих земаља ја вам помињем Америку. Али ако грађани неће да врше ту дужност, а њих нико не може на то да натера, онда настаје питање: ко је дужан и ко је надлежан, ако се нереди појаве да их угуши и да ред поврати? Ја, господо, изјављујем, да је за то надлежна и дужна државна власт. Она има да чува ред у земљи, и на њој лежи тешка обавеза према једнаштву државном да поврати ред, ако је он поремећен.

Није прикна у нас, да је војска употребљена за то да спречи и угуши уличне нереде, а није прикна ни у других земаљама, које стоје на много већем културном ступњу него Србија, није прикна не само у овом неку него и у разним вековима.

15 Јула 1789 године потписивана је једна петиција на Марсовом пољу у Француској. Ништа није било, само што се скупио један велики огроман број француских грађана, да потпишу једну петицију, којом се тражи да се убрза процес против краља Луја XVI. Но Лафајет који је командовао народном гардом, човек, који се, како каже историк Ламартин, *„ратио из Америке у Француску као одјек славе и слободе“*; тај исти Лафајет, тако исто и часни парички председник општине Бели, сматрали су за потребно да разиђу прсену заставу и да позову људе, који још нису ни правили нереда да се разиђу. Они су њих напали блатом, јер другог оружја нису имали, а кад су их за тим попова сапетовали да се разиђу, они су им на те савете одговорили псовком и грађом. Шта је после тога било, познато је људима, који су познати с тим догађајима из француске револуције. Тада су Лафајет са Белајем, који је био *„хладан и неосетљив као закон, с непоколебљивом достојанством свог званичног карактера и с озбиљном тугом, која му је душу обузела“*, наредили да се пуца.

И онда је народна гарда пуцала, и, по тврдњу Ламартиновоме, тада је пало 600 грађана. И при свем том Лафајету, овом Лафајету, који је био толико слободољубан, да се бори не само, за слободу свога народа него и других, овом Лафајету, *коме су сва племена, коме је „краљица дала чак бемерала и Франкиње чак грађанина и која је ослободилац народа учинило полубогом*, није ништа сметало да буде за *„шупе три године име француског народа“*. Навео сам вам овај пример за доказ како се у једној земљи, у том центру државног живота целог човечанства, могла да деси таква непријатна појава и то у тренутку кад је револуција на прагу, и да се у тој појави сама опасност од револуције на овај начин спречава од људи, који су и сами били наклоњени револуцији.

Ево вам за пример и Мађарске у нашем суседству. Ја нећу да кажем да је уставност код њих толико развијена, да треба на њих да се угледамо, али свакојако да ви нећете тврдити да су они на нижем културном ступњу од нас, и да су Мађари мање патриотични од нас. На та исти Мађари употребљују војску при сваком избору и то нашта не сматра њиховом великом патриотизму. На тај начин и сварашњи догађај у Француској потврђује то исто. Потврђује да је појам о војсци у свима земљама, у свима приликама, у свима ступњима развитка људског један исти, да она колико има задатак да брани интерес земље од спољних непријатеља, толико исто има задатак да брани интересе земље у унутрашности од изродника кад се појаве.

Потражите ли узрок томе, шта је било оних дана у Паризу, ви ћете наћи да је он познатан, али ће наћи и то да је велика Француска сматрала за потребу, за дужност, да позове из провинција 18 батаљона војске и да их употребе против њих и коњица. И кад је у француској Скупштини поводом тога догађаја поднесен предлог да се влада оптужи, влада је добила поверење са већином од 250 гласова. (Чује се: добићеш и ти. А шта би за Гераћић).

У осталом ако нисте задовољни примерима, које сам употребио из других земаља, ја ћу да вам пружим пример, који нам даје сама Србија. Зашто је употребљена војска 14 и 15 маја. Је ли то било мобилно стање војске, за што је наређено концентрисање војске услед проклампације Драгашине? Је ли и то било мобилно стање војске? За што је војска била употребљена 6 и 7 маја? Учје кад сам споменуо, како је учињена повреда Устава у вези прогонства Краљице Наталије, једап од господе из већине г. Д. Ружић казао је: учињена је зато што се Краљица Наталија противила“. Ајде да анализирам то, и ако је оно, што је у тој приликп рађено, противуставно и незаконито, али сад ко је надлежан да оцени то да се ко противи и ко је надлежан да одреди мере да се спречи то противљење. (Један глас: Народ). Зар Народ? На ви сте сами дали доказа о томе, да је за то надлежна државна власт.

Кад је услед интерпелације наше о прогонству Краљице Наталије било речи у овоме дому и с том интерпелацијом било везано питање о употреби војске, онда је председник министарства, Никола Пашић дао оваквај одговор Скупштини. Тај се одговор налази у новинама „Народна Скупштина“ бр. 224 година V-та, и он гласи:

„Пошто је уличка гомила покушала да стане на пут извршењу једнога потврђеног законодавног акта и пошто је била опасност да ће придоласком разних немирних елемената, којих у сваком престоломе има, нереди узети тако велики размер, да ће бити угрожена безбедност и имаовина мирних грађана, то је извршна власт, која мора одржавати ред, била примољена позвати војску у помоћ. — И тада је председништво владе дозволило да се војска може употребити ради одржања реда и законитости, пошто и по закону о устројству војске ово је позвана да чува ред и законост у земљи. Што се тиче употребе оружја, није била никаква наредба издата, шта више дато је упутство да се оружје не употребљава. Но војска кад је нападнута гомилом немирних елемената камењима, зелед чега су многи официри и војници повређени, и кад су више пута позивали гомилу да се разиђе и да не напада — тада су неколико војника једног одељења, чији је командант каменицом у главу рањен био, употребили оружје у самоодбрани, на што су и по самом војничком закону овлашћени“.

Господо, ни сте овај акт благословили и ако је извршен на очима саме владе, а међу тим тужите нас за дела, која су извршена без нашег знања, 30 сати далеко од нас, и противу наше наредбе.

О тој истој ствари говорио је и министар унутрашњих дела г. Баја, а он је на протест Панте Срећковића дао оваквај једну изјаву. Та се изјава налази у новинама „Народна Скупштина“ на стр. 27, и она гласи:

Сувише би дуго било, господо, кад бих ја стао да одговарам појединим предговорницима. Већ у овоме што сам дошао казао сам могу наћи довољно одговора. Али ћу г. Панти Срећковићу на његов узвик, да је министар унутрашњих дела одговоран за све казати ово: ја врло рало примам на себе сву одговорност, ако хоћете и за скупштинску резолуцију, и за ово потврђење од стране Круне и ово извршење; примам рало с тога, што знам да је све то одговарало и народним интересима и народној вољи, а кад ја имам у рукама санкционисану скупштинску одлуку, ја ћу је извршити, г. Панто, **без икаквог обзира на то кога ће ју прегазити.** *(Одобравање: тако је!)*“.

Тој изјави ни сте клицали, и у самим новинама стоји „одобравање“, а то одобравање писмо исказали ни него ви.

који сте били на овој страни. Ви сте дакле одобрили рад владе, која је написала наређење о употребн војске. ви сте признали ту меру као потребну за сузбијање пореда и ако тада на војску нико није пуцао. За њену повпна да ућлазим у испитивање је ли та резолуција, законита и устаиа је, ли устаиовио санкционисана. О томе сам пре, а и сад мало пре говорио. Али власт је напла и да је устаиа и законита а она је уз ваше одобрење употребила војску. А као што знате та употреба војске довела је велики број жртава. И сад, господо, с каквим правом ви благосиљате акт владе, која је сама наредила да се употреби војска, и сама тлеалла каво се убија, и како се точи крв по београдској калдрми, с каквим правом можети ви оптуживати владу за дела, која су учињена без њеног знања, противно њеној намери и противно њеним инструкцијама. (Чује се: шта је за време избора војска радила).

Ја сам казао да је оно што је извршено у Горачићу противно противно намерама владиним, без знања њеног и противно њеним упутствима. Господо, моли нас, стнар је и сувише озбиљна, она изазива и сувише раздражења и због тога ја вас молим да будемо мирни кад говоримо о тако важној и деликатној ствари. Ја ћу вам говорити као судијама, а ви не треба да заборавите да ваше понашање као судија треба да буде достојанствено, да ваше понашање треба да буде тако, да у напред покретима не дате доказа о расположењу за пресуду, као што већ чините. Ја ћу вам као судијама изнети податке, које имам пре руки. Према њима ви ћете оценити колико је била правилна, тачна, искрена радња моја да се набегне свако сукоб; јер ви ћете ми веровати да нема ни једнога министра, нити ће га бити, који би желео, да падају невино српска грађана, но никоме не може бити право (А. Ратарац: тебн јесте).

Утешен сам, што ми та сведоџба с те стране од Ратарца долази. Ено деспеша, које се на ту ствар о Горачићу односе, и које су се код мене затекле. Молим вас да саслушате и неке, не моје него наредбе мојих другова, који су ме заступали, кад ја нисам био у месту.

„Ноћна (Телеграфска)"

„Капетан Драгачевски јавља ми да су судије горачићеву и миросаљачку поселн до 100 људи наоружани и опнру се наредбама власти. Овај покрет истина је локалне природе и ограничава се само на одбрану судиице, али може имати опасан карактер, ако се одмах не угуши. У горачићима је повод изваљено неповерење, на суд неће да нареди гласање, а не да то ни полиц. власта, а у Мироеаљцима што се казиваају кметови за кривицу. Молим известите о овоме г. Министра заступника, а вечерас доћи ће овде капетан драгачевски кога сам позвао из Чачка, и пошто се с њим лично обавестим биће у стању поднети детаљније извешће.

Молим за упут ?"

Ово је било 23 Јануара. Ја сам био на путу. Сиај од мојих другова који не је заступао, издао је овакү наредбу:

23 Јануара 1893 у 5½ сах. по подне. Начелнику округа Рудничког.

„Ако по поднетом неповерењу неће општински суд да нареди гласање, нека то учини по закону надзорна власт.

Капетану кажите, да људе који неће да се повинују јасним прописима закона, обавести о рђавим последицама, ако се мисле одупирати наредбама власти.

Нека им каже, ако ко мисли, да му је његово право неповерење, може по закону да се жали вишој власти и тек нико не сме сам себи задовољења давати.

За сада овако поступите, а када ми саопштите извештај капетанов, којега сте позвали, онда ћу вам наредити накнадно, ако би што требало."

Та депеша отишла је 24 јануара у 5 сати 35 мин. после подне. Депеша, шифрована, начелника од 24 јануара, овако гласи:

Шифра из Г. Милановца 24 јануара 1893 год.

Господину Министру унутрашњих дела.

„По извешћу драгачевског капетана у општини горачићској, грађани су изјавили неповерење часпиитму, али суд то није хтео примити. За то је надзорна власт позвала збор за гласање; али руља са часницама није дала власти, као сказивачу, да обави овај рад, но силом надзорну власт одбила

„После овога срески је начелник отишао, и саветовао их да се разиђу и упутио их на жалбу; али они нису хтели да послушају савете и данас стоји судница посељута. Ово не може опстати, кад су на прагу изборне страме.

„Наређио сам да капетан сазове збор, за гласање о неповерењу, ван судинце; и ако се изгласа неповерење, да по новом општински суд, да нареди избор новога часиитма а ако не хтедне, да надзорна власт сазове збор. И кад се изабере ново часиитво, а не буде жалбе. да се уведу у дужност и продужи рад са новом управом. — Овако исто поступиће се и у општини миросаљачкој. кад буде било довољно потписника за неповерење; јер у досадашем раду, за гласање о неповерењу није био потписан довољан број гласача".

(Вичу: да се чита даље — жагор —). Молим вас, ако хоћете ово и даље ћу прочитати све и објаснићу вам (не треба).

У то време стиза је једна депеша, жалба од сталног окружног одбора, кад ја писам био овде, него на путу. Та је депеша саопштена и начелнику округа рудничког и дата овака наредба. 24 јануара.

Депеша претше. Начел. окр. рудничког Чачак Београд 24 Јануара 1893.

„Стални окружни одбор за окр. руднички, жали се депешом од јуче Краљевском намеснишшву на среске старешине драгачевског, катерског и трнавског, поводом проиене кметова извршене у неким општинама.

Сигурно су се сви они, која мисле, да ни је учињена неправда, користили путевима, које законн пропиеују, да се могу неправилности и незаконитости исправити; а то што је и окр. начелник, као надстарија надзорна власт у округу, позвао да стаје на пут неправилностима и погрешкама својих потчињених, то нам, по нарочитом налогу, краљевског намесништва, да нам препоручимо, да уиутите среске старешине на правилан пут, ако га нашта буду остављи, и да им препоручите да свој рад сваобразе закону. То треба нарочито да учините према старешини среза драгачевског, против кога се стални окр. одбор жали, да је у свом акту (бр. 365) протно војсном. О томе старешини чује се и иначе, да није довољно савестан о својој дужности, тражећи од једног општинског одбора, да разреши од дужности општинског председника за то, *што не одговара духу садашњега времена.* Изаћите и сами у Драгачево, објасните правн смисао закона, исправите несиоразум ако га има, и изразите размирење, где их год нађете. Не смејте с ума. да ћете уз среског старешину, и ви бити одговорни, ако би он дао неоправдана позода на какви расмирицама. Власт не треба ни тренутка да остаиа законито земљиште."

Та је депеша имала да послужи као основ за расправу свих односа, у Горачићима и Драгачеву. Ја изјављујем овде пред Народном Скупштином у овом свечаном тренутку, да ја изван онога ништа не знам, како се тај догађај развијао у Горачићима, јер као што знате, ја сам био принуђен, да нашу штам више пута послове, те тако није могло да се одржи континуитет у пословима државним. Доста је то, да сам ја, једног дана, по повратку с пута, затекао извештај од начелника о опасном стаљу у општини Горачићској. Ја му одмах тога часа отправим депешу, а то је било 20 фебруара 1893 год. она гласи овако:

Шифра Начел. окр. рудничког. Чачак.

„Одговор на ваш данашњи телеграм. — Вама је овде лично препоручено да стишавате и умирујете. Место тога ви

сво ниште заплеките стање и изазивате питања, која над би принудним путем и најуспешније била решења, донели би ваше користи а ниште штете, ни седите у Чачку, а остављате да заплете расправља човек, о коме знате шта ја мислим. Не дајте да се ниште заплете, но идите собом на лице места, па умирите што пре дотичне општине, ако не желите да ви лично понесете одговорност за све последице.

„Ја ниште полажем на одржање реда и мира, но на то, хоће ли једна или две општине бити мање у опозицији.

„Разумете не једам пут. Захтевања чета не може нам се послати, јер се војска не сме ниште распачавати.“

То је, господо, био кобан дан, кад ће дошао до су кова између грађана у Горачићима и војске. Приступајући оцени тога догађаја, доиста жалосног догађаја, ми та можемо оценити са разних гледишта. Кад га оцењујемо као људи и као Срби, он у нама изазива осећања болећивости, јер је српска крв и сувише много проливана. Оцењујући тај догађај као државници ми морамо изјавити наше сажаљење јер ни један министар у Србији, до сада, ни под нашом владом ни под другом којом нити је желео, нити ће желети, да се крв грађана српских проли ва.

Али, господо, у животу народа наступе над и над такве појаве и догађаји, којима нова људска није кадра ни да управља ни да их спречава, и над их ко и покуша спречити, они пређу и преко тога што им на пут стане. — А над као људи од разума оцењујемо тај догађај, морамо да судимо праведно, морамо да тражимо праду; та ако је ко крив, нека се каже; а ако је прав, нека му се не баца оно, што није његово, оно за шта није и не може бити крив. А да би ми могли разумно и објективно да цените овај догађај, ја ћу вам навести једну околност, која до сад није продрла још у јавност, и која ће, нема сумње, принети ваше размишљања о томе, пре него што изречете пресуду да у опште може бити ко год крив за овај догађај, од стране владе.

Господо, у оној управи општинској, управа која се за себе формирала, по изјављеном неповерењу старој општинској управи, у Горачићима која је радила у механи Драшковића. — по што стара управа и после неповерења није хтела да напусти послове и преда судницу. — која је радила са државном влашћу — по што стара општ управа ни то није хтела да ради, јер је прекинула сваку везу с влашћу, јер је јурнула капетана и чиновника, кад су јој долазили, јер је најурила једног писара, кад је дошао да учини извиђај о једном грађанину, који је премлаћен и бачен под ћуприју — та нова општинска управа *није била састављена из либерала*; у њој су били *напредњаци*. На зар се може веровати да ће ја изазивати овај сукоб, да ће нарећивати војску и њену егзекуцију за то да „отмем“ општину *за напредњаке?*

У разорту официра, који је командовао тим одељењем војске, а који се рапорт без сумње налази у актима министарства војног, — има један овакав пасус: Он је прво једнога дана извикао сам с капетаном и са два три војника пред судницу Горачићску, која је била опкољена са 300 људи наоружаних пушкама, секирама и моткама, и молио их, да се разиђу. Они су му одговорили, да то неће, виком и увредама. Његов рапорт садржи даље његово уверење, да он сам није могао ништа но да треба да се крене са четом тамо да представљајући према њима снагу једну, да тиме изједначује пристанак оне масе око судинице, да се разиђе. Сутра дан дошао је тамо са четом, и дошао до судинице горачићске. Изнад судинице, тврди он, био је један ланац, а у авлији судинице било је око 200 људи наоружаних пушкама, секирама и моткама. Он их је саветовао да се разиђу, (Ето то је изнетај тога официра), а они су на то одговорили псовком, виком, грдњама и увредама. (питају: Је ли то био Србин!) Он је у српској служби. — Кад је он то том нарећио, да се развали ограда од авлије судинице, како би војска могла да ће; и кад су војници развалили ограду, онда из авлије, где је била гомила, пукла је једна пушка. У том тренутку и после тога пуцања каже да је сматрао за своју дужност, да је, пошто су изпрљење све мере обавештеал и пошто је већ и пуцано на њ, да је нарећио да се пуца.

Кад сте благословили онај акт прилићном прогонства краљице Наталије, кад сте онда сматрали да је војска доведена у дилему између части и срама, дужна да прије одбрани своје части; онда мислим да и у оној прилици не можете другчије да судите, јер свакако, господо, обични људи могу да отрче по неки шамар, који се напоси уследу њиховом, али војник не сме да отрпи никакав шамар, не сме да отрпи никакву повреду заставе своје а кад је то тако учињено, онда ја сматрам да с: не грешим ни о шта и сматрам за дужност своју да изјавим да је онај човек као војник учинио, овом прилићном оно што су му његове дужности, дужност части, дужност војничког понос, одузевање прена заставе војничкој, налагале да учини.

Понављам наше војске у свакој прилици до сад било је у тој мери коректно, да ја и у овој прилици крвим дужност истинитог родољуба, кад ми изјављујем своје признање и захвалност своју.

Сад, господо, тужба гражи кривце, мисли да смо кривци ми: ја и г. Богићевић. Ја сам навео доста података, из којих се може извести да ја и он нисмо криви. То је јасно на човека, који хоће здраво да суди. А колико сте ви дали доказа о томе како схватате сличан и тако по нас тежак случај, ја ћу да вам пружим један доказ из најновије наше прошлости. Кад је Пашић питан, ко је крив за сукоб између деце београдске и војске, знате ли шта је одговорио? У 29 броју скупштинских новина он је одговорио ово:

„Што се нас тиче одговорности, то је очевидно да, пре снега нада на оне, који су подстицали необавештену гомилу да противљење извршењу једног законодавног решења и на противстајање власти, а после и на саме оне, који су перед правили и заменицама на војску и власт нападали“.

Ја сам у пуном праву макар да се одноћаји битно разликују на моју корист од оних, које је имао да брани г. Пашић, ја са пуним правом акцептирам његову изјаву; нећу да апелујем на вас да уредите исто што сте тада уредили, ако мислим да сам држао да додам још нешто о узрочницима овога сукоба.

Тај узрок садржи се у заблуди, у којој су они људи бачени да могу увотребити без одговорности органе напад противе војске. Та заблуда очитована је и једним изнетајем једног официра из пиротског округа, где је један сеоски прилићном нереда тамо пришао једном војнику и казао му: „Но што си продавао ћорнице“. Заблуда је, дакле, била у томе што су људи обмањивани да они могу све, а да војска може да пуца само ћордина. За њалином, да се узрок овом сукобу налази у раздражењу, које је у народ унесено, налазим да је узрок у шовинички страсти, која је кроз „Одјек“ из сваког ретка проповидала назад у оној злогласној формули, коју је „Одјек“ проповидо и у свет пустио а која гласи:

„Што горе, то боље“.

Господа, која су имала част да буду пре мене министри унутр. дела, г. Гарашанин, г. Таушановић и други, признаће тежак положај министра унутр. дела у случаји, кад му од надлежних доље изнесеној да је мир у опасности и каже дајте ми војску. Да ли може министар у оној прилици из Београда да пресуђује: да ли је мир доиста у опасности или не и да ли може ономе начелнику да не верује у то, кад је он једини у прилицама и надлежности то да оцењује и кад за то он и носи одговорност.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАЋУЈЕ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 28 УТОРАК 13 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

27 САСТАНАК

4 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О петљама, Ст. Рибарац).

Господо, кад ја добијем од начелника ужичког овакву депешу:

„Нужно је да одмах оде једна чета војника од батаљона из Пожеге у Ивањицу ради чувања барутног магацина државног и иначе и да остане тамо до даље наредбе."

Шта могу ја да кажем начелнику? Шта друго могу да радим, него да садејствујем код Министра војног за потребну наредбу. Нанео сам, господо, овај пример да потврдим, колико сам још по неким знацима мислио, да сам дужан да интервенишем код министра војног да се одазове захтеву начелниковом. 30 новембра пр. г. на дан св. Андрије упућена је нека честитка из Ивањице на Цетиње. Ту је депешу упутио неки Самчо Савић српски практикант.

Господо, упоредите то што начелник тражи, да му се пошље војска ради чувања барутног магацина, доведите то у везу са овим што је један српски практикант честитао славу претенденту на српски престо, доведите у везу с тим, што „Одјек" протестира, зашто је тај практикант истеран, и онда ја питам ваше министре унутрашњих послова: шта би они радили у случају, кад би добили овакву депешу?

Међутим, са колико је обазривости и пажње прихватани цењени сваки овакав предлог за употребу војске, да ћу да вам пружим још неке податке. О избору кметова у Добрињу, било је неказна суђба. Влада није знала ништа о томе, докле није прочитала у „Одјеку" депешу о томе догађају.

Чим сам прочитао ту депешу наредио сам капетану, да пази на ред и мир, али капетан је сам већ био употребио војску.

Ја сам сматрао за дужност пажње према војсци, да потражим од капетана извештај зашто је употребио војску.

Ја сам дакле, сазнао да је војска тамо употребљена тек на „Одјека" и у исто време добио сам и једно писмо од министра војног. И ја сам урадио оно што сам, мислим, требао да урадим и што ми је дужност налагала да урадим према тој појави, кад се војска употребила у срезу. Својом руком написао сам и издао окр. начелнику овакву наредбу.

„Начелн. окр. Ужице."

„Саопштите ми одмах часа нове вести, које имате из Пожеге.

Одмах идите у Пожегу, испитајте узроке, који су нагнали начелника среског на тражење војне помоћи, одговорите: јесу ли ти узроци били оправдавајући за употребу те мере и пошљите ми о свему врло пошто тачан извештај.

Не треба изгубити из вида да углед војске и важност задатака, којима ова служи, не допушта да се она употребљава и у ствари мање значаја."

20/XI. *Мин.*

Шаљући овакву депешу начелнику окружном ја сам, ради бржег сазнања целе ствари наредио и капетану овако: *„јавите ми одмах овим путем, шта вас је руководило да тражите војену помоћ према појави у Добрињу? У чему је била та опасност која вас је на то изазвала."*

Г. Богићевић пријавио је пред вама часно, кавалерски, онако како доликује човеку, који има тако лепе традиције, да је на многим местима војска употребљена без његова знања.

Ја сам мало пре казао да у тоне погледу не би имао шта да одговорим. Али да би вам доказао какви су били погледи моји на те ствари, ја ћу да вам изведем још који случај, и да вам потврдим како је на многим местима војска употребљена доиста само по захтеву саме власти, без знања владе, као што је казао г. Богићевић.

Начелник из Ћуприје, саопштава ми једног дана депешу, капетана темнићског, да је био неки пород у Катуну, колико се сећам, због тога где ће бити тласање, да ли у школи или у судници. Седећ тог порода у Катуну, начелник среза темнићског јавља начелнику окружном, а овај мени ево ово: *„молим вас шта је са четом војске, јер без тога слаба вајда (Смех). Молим вас наредите нека добе најдаље дамас мање не јамчим за ред у срезу* (Смех); *„доставајући вам ово",* каже ми начелник, *„молим вас за наредбу у Крушевац, да одатле добе једна чета војске, јер се трупе у Ћуприји не дају ослабити."*

Ја сам, изненађен оваком појавом, написао начелнику овакву депешу: *„какав је пород био у Катуну. Капетан тражи војску због истога, а ја о њему ништа не знам. Упутите ср. начелника, да он не може скинути одговорност за евентуални пород у срезу његовом, он је за то тамо да пород спречи и појављени сузбије. Оценићете се његов захтев за војску, после вашег извештаја о породу у Катуну.*

То је било 24 фебруара.

После друге дневне окр. начелства од истог дана, у којој се саопштава узрок нереда у томе, што је суд општ. катунске одредио стару судницу за гласање, а рула нападача, то не да, него је судницу поселa оружаном стражом, и у којој се опет тражи чета војске, — ја сам наредио начелнику среском депешом, који сам својом руком написао: „*Одмах лично у Катун, са служитељима, који вам редовно стоје на расположењу. Понесите собом кулише, које ће као резерва налазе, и предајте их надлежној власти. Рулу саветујте да се разиђе и представите јој опасне последице њеног држања. — Учините све мирним путем, да се у тој општини изврши гласање. Ви сте за то ту да одржавате и одржите законити ред. — Јавите одмах овим путем резултат.*“ Одмах за овом наредбом, истог дана после подне добијем од начелника округа куприског оваква извештај: „*начелник среза темничког шонова овога часа тражи чету војске, а у противном вели да ће чео срез да букне, и да ће он да бега* (смех). *Молим одредите да се одмах из Крушевца пошаље.*“

Вас ће, нема сумње, у целој тој ствари највише интересовати шта сам ја наредио према оваком извештају. Ја сам непосредно капетану наредио: *да одмах иде сам на лице места, иначе, ако побегне од руле, да неће од мене побећи.* Те исте ноћи ја сам био спремио човека да га заступи, ако он по тој наредби не би отишао. И капетан је отишао у Катун, рула га је напала и тукла, и он се једва спасао. Ја сам га натерао и он је навукао батине. (Смех).

Дакле, господо, ово је један прилог више за увер да ако ми са највећом опрезношћу испитали појаве, и представке о потреби војске, и да у овом конкретном случају, ја не само да му нисам дао војску, него сам га натерао да иде и да учне батине. А по што је он тако отишао, био бијен, он је сам без знања више власти, тражио и добио војену помоћ из Крушевца.

Начелник среза алексиначког г. Милутин Шкекић (чује се: је ли овај напиан) о коме сам мало пре саопштио један податак, да на његову памет не рачунам, чиниo је предлог да му дам војску да нешто барата по Алексинцу, и ја сам му на то одговорио: *војска се може употребити, кад је то апсолутно нужно*, и забранио сам му сваки даљи рад са општином алексиначком. То је исто садржано у мојој наредби. Тако је тражио војску и капетан у Прњаворима, али је ни њему нисам дао.

И, за срећу нашу, где год је војска по наредби министровој употребљена, ту није било сукоба ни каквих непријатних последица; а где су је саме власти на своју руку употребиле, тако је и било жалосних случајева за све нас.

Господо, ја сам болестан, а болестан сам дошао овде, и с тога вас молим да будете толико пажљиви да закључите вечерашњу седницу и да ми оставите да сутра продужим одговарање (*чује се: дајте одмор*).

Потпредседник — Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Пошто је сад већ доста доцкан, а г. Рибарац је слаб, ја налазим да треба закључити вечерашњу седницу? (*Прима се*).

Зато закључујем вечерашњу седницу и заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. Сутра ће бити продужење данашњег дневног реда.

(Састанак овај трајао је до 7½ часова по подне).

28 САСТАНАК

5 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО потпредседник,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри.

Потпредседник — Отварам седницу 28 састанка. Изволте чути протокол 27 састанка.

Секретар Станојло Вукчевић прочита.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*).

Изволте чути молбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Љуба Јоксимовић чита

Грађани општине јашуњске (у ср. лесковачком округу пиротском), моле да се имање, које у другим општинама имају, исписне из књига тих општина;

Маринко Митровић из Браничева (у ср. голубачком, окр. пожаревачком) моли да му се опрости новчана казна, на коју је осуђен;

Сељани из Кривофеје (у срезу пчињском, окр. врањском) моле да им се дадe зиратног земљишта;

Јован Васиљевић и др. сељани из Лалинца (у ср. спљанском, окр. тимочком) моле да буду ослобођени плаћања бира; и

Радисав Ракић, писар општине своричке (у ср. ражанском, окр. крушевачком) моли за дозволу, да у том селу може бакалску радњу отворити.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути једну молбу за осуство.

Секретар Љ. Јоксимовић чита:

Народној Скупштини

Услед болести у породици, нужно ми је десет дана одсуства од скупштинских седница, с тога молим Народну Скупштину, да ми исто изволи одобрити.

3 јула 1893 год.
у Београду

Антонија Поповић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? (*Одобрава*).

Изволите чути захтев првостепеног ужичког суда, да се г. Живко Малопарац народ. посланик може узети на одговор.

Секретар чита:

Народној Скупштини

По представци ужичког првостепеног суда, од 16 јуна 1893 г. Бр. 13660 има се узети на одговор г. Живко Малопарац из Добрања, народни посланик због штампарског преступа.

С тога част ми је замолити Народну Скупштину, да на основу чл. 125 Устава, изволи решити: да се г. Малопарац за ово дело може узети на одговор.

Акта по овим делима под Бр. 19242 и 13660 — у две групе шаљу се с молбом, да се по употреби врате.

Бр. 6126
4 јула 1893 год.
у Београду.

Министар Правде,
Пет. Максимовић с. р.

Потпредседник — Захтев овај упућује се секцијама да секције изберу по једног члана за одбор, који ће прочути захтев тога суда, и поднети извештај. —

Прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду одговор оптужених министара и претрес оптужбе.

Изволите г. секретаре позвати оптужене бивше министре.

(После мале паузе оптужени министри долазе у скупштинску дворану и седоше за сто, за њих одређени).

На реду је одговор оптуженога г. Рибарца. Молим вас изволите чути.

Стојан Рибарац — Господо, сврштујући ову тачку VII оптужења о познатој шифри за издавање пасоша свима начелницима, што се телеграфа тиче, ја сам само с ума једну ситницу, која може имати да утиче на расправу целе ствари и на нашу пресуду у овоме оптужењу. То је она ситница, која се мени товари на леђа и која је, како се у њој каже садржана у десети да је г. Пашић са главним одбором ухапшен.

Допустите ми, господо, да за такву једну ствар министар не може да одговара, кад се у опште зна, да он није ни био кадар да изда такву наредбу.

На то би се могло одговорити као и на ону белешку у једном листу као да сам ја побегао. Једном приликом — чини ми се 1884—5 године, имао сам прилику да се видим са г. Андром Николићем, садашњим министром спољ. послова, и говорећи о правима, која се јављају у изборним агитацијама, говорећи о свима средствима, којима се агитатори у изборној борби служе, говорили смо и о тим лажима, и г. Андра је признао да у очи избора у изборној агитацији може да буде лажи, за које нико не може да буде крив. Као год што је било лаж, за коју нико није крив, да сам ја побегао, тако исто је лаж да је г. Пашић ухапшен, и за ту лаж нико не може бити крив пред Скупштином. То су средства, којима се служе необразовани људи у изборној борби и ви не можете тражити од министра да учини да сви људи једне политичке странке имају једнога осећања образованих људи и да сви раде онако, како би министар хтео.

Прелазећи на тачку IX оптужења, која се изводи из неке оригиналне белешке у облику наредбе, који гласи: „Јавити шифром свима начелницима да каку дотичним председницима општинских судова да не следују позивима.“

Ово има да изјасним најсвечаније, најодсудније како је дужан да да изјаву човек, који пред Скупштином стоји, да ова забележена постоји доиста, али да не постоји наредба и да та наредба никоме није експедована. Један од мојих органа — чини ми се управник града Ниша, обратио ми је пажњу на то, и у колико се сећам међу осим хартијама, које су нађене у мојој фиоци, нађен је и његов концепт те наредбе. Управник града обратио ми је пажњу на то, да се нада таква наредба, и ја сам то записао на једној хартијици, да би ме то сетило, да о тој ствари размислим, да евентуално не следују позивима судова. Али од тога није учињено ни корака, та наредба није експедована. То тврди концепт, који се налази у хартијама, који је писан руком Симе Павловића. У осталом, и сама тужба не каже да је издата наредба него белешка у облику наредбе. И кад наредба није ни издата, онда и не може бити никакве одговорности (Чује се: бајаги мали покушај!). Међу тим што је мени дало праха, и дужност да се задржим још мало на овој тачки, то је тврђење оптужбе да је се овим поступком „ућуткало“ „устано начело“, да је судска власт „потпуно независна“ од административне и законодавне власти. Ја признајем опасност, која неминовно у уставној земљи настаје од факта да извршна власт утиче на одлуку судске власти, признајем опасност која наступа од неиавршне надлежности у властима: кад извршна власт утиче на рад судске власти или законодавне власти, или обратно.

Али, господо, баш и кад би постојала ова наредба, а ја поново тврдим да она не постоји, ја најрадијем да она ни у колико не утиче на рад судски, и ни у колико не уништава начело судске независности. Тај би се утицај могао схватити из факта, да је министар ма који био, наредио, да суд ради онако или онако, а кад би министар казао, да јавите кинетовима да не следују позивима судова, тиме се ништа не утиче на судску власт, јер се тиме не задире у савест судија, да они раде овако или онако. Ви се сећате, а и у штампи је, и у Скупштини било говора о једном предмету и пао је и један протест на г. Гершића министра правде за познату депешу упућену ваљевском суду у стварн Јованке Ђурића. Ако хоћете право да судите, ово је било недозвољено утицање власти на судску радњу, јер онде је министар казао јасно, шта треба суд да ради, а онде нема тога. И као год што сте у овом случају и при свем прекору који је имао, могли да пређете летимице преко тога, онда немате права да из једне неупотребљене белешке изводите да има неко повреде устава и повреде закона. То је све што сам имао да кажем о овој тачки оптужења.

Узимајући у оцену ону тачку оптужења, која је садржана у тачки 10, ја се сусрећем са једним фактом недостојним, са фактом ружним за онако сиечан акт, који је управљен Народном Представништву, за акт који треба да значи тријумф демократије. Ту се каже како је министар унутрашњих дела радио као „прост злочинац“. Озбиљност самог предмета тужбе и објективност нужна за суђење, искључују могућност употребе оних ових израза. Ја њу да кажем да ти изрази у колико не би могли у опште да пристоје једном образованом човеку, у толико још мање може бити добитак да се употребе у акту, који Скупштинари потписују. У свесни са овим што сам ја јуче у опште говорио о начину, на који су набављене оне шифроване депеше, ја немам у овој тачки тужбе ништа друго да кажем, него да изјасним пред свима часним људима, да је она депеша, коју сам ја, вели, послао Жив. Живановићу у Кладово, *апсолутно лажна*. И колико је она производ једне минималне ту, ини се на тога, што је набарављено да се метне моје име, што је код свих других депеша учињено. Ништа више немам да кажем, него понављам да је то недостојно подметање кога се мора чувати сваки човек. Ја њу да бацам одговорност на оне, који су употребили ту лаж, но на оне, који су је написали. Већ овај други део оне 10-се тачке оптужења садржи један истинит факт, признајем пред Скупштином, а то је моја депеша шифрована упућена начелницима у смотрењу држања према радњи гг. бирачких одбора.

И Устав нам, сви закони наши, обележили су рад, обележила су надлежност, обележили су границе кретање сваког институције у нашој земљи и свима овима, који имају да врше маказове функције у земљи. Као год, што се зна, шта има да ради кмет, шта има судија, и као год што је власт дужна да хвата за јаку свакога, који се противи законима, исто тако одређено је шта има да ради месни одбор а шта има један гл. бирачки одбор. Оно на што сам одмах у почетку дужан да обратим пажњу вама то је, да су у гл. бирачким одборима заседали људи просвећени, па су ипак покушали да учине и учинили су противзаконитости, које сам ја био дужан да сузбијам и сузбио сам.

Тужба каже, да сам ја овим својим расписом повредио чланове 88 и 110 изборног закона и чл. 92 Устава. а ја кажем и молим вас да добро узмете у оцену факт, који ћу да наведем. *да не само нисам повредио ни један члан изборног закона и Устава, него сам шта више, сачувао један члан изборног закона и Устава и сарчино повреду једног од најбитнијих права Скупштине Народне.* Ево шта чл. 84 изборн. закона каже: *Ако на дан 14 септембра због мреда или из буд каког другог узрока, гласање не буде извршено на једном или више гласачких места, гл. бирачки одбор наредиће одмах, да се на сам тим местима изврши гласање 30 септембра.* На овом гласању поступиће се у свему онако као и при гласању од 14 септембра. Да ће се накнадно гласати, председник општинског суда објавиће у дотичној општини истога дана кад му то буде јавно гласни бирачки одбор. Ово гласање ће се извршити према XI азбучном бирачком списку. ако који гласач не могне показати своју бирачку карту

Овако ће се исто поступити и у случају члана 81 овога закона.

Али ако се и овога пута на неким гласачким местима не изврши гласање, гл. бирачки одбор, ако је то случај за њега од једне трећине гласачких места, спршће свој посао, не водећи рачуна о томе несвршеном гласању. Ако се, на против, то догодило на трећини или више од једне трећине гласачких места, сматраће се као да се нису могли извршити избори за отичних избори округ или варош.

У овакоме случају Скупштина, кад се састане, решиће, да ли ће се, у дотичном изборном телу, поновa извршити гласање на спима гласачким местима или опет само у општи у којима није извршено." Шта је потребно за правилно расправљање ових одношаја? Потребно је да се добро уочи значај овога члана, да се из тог добро схваћеног значаја изведе и право гл. бирачког одбора и случај у коме он може наређивати накнадно гласање. Овде је јасно да право бирачког одбора на наређивање накнадних избора потиче из факта *да се не изврше нигде избори било због мера да било због других случајева.* Само у том случају, ако се избор није свршио на неком месту, гл. бирачки одбор има права да наређује накнадни избор. Ја сам међу тим изненађен, да је главни бирачки одбор противно овом члану изборног закона наређивао поновa избор на оним местима ая којима су избори истина извршени, али не потпредседништва, који су одређени од стране државног одбора.

Господо, ја ћу да признам, да је то неправилно било, што избори нису извршени под председништва одређеним државним одбором. Али признајући то, ја одмах полажем пред вас једно питање: ко је надлежан да суди о томе да ли су су избори правилно или неправилно вршени (Нар. Скупштина) Јест, Народна Скупштина. Кад су господа у туђи казала да сам ја повредио 92 члан Устава, онда молим вас да га прочитате: „К сваком главном окружном месту као и у варошима, што бирају више од једног посланика, образоваће се гл. бирачки одбор, који прикупља све гласове, пребројава их, проглашује резултат избора — даје посланичка пуномоћства. У том ће одбору председавати један од чланова Државног Савета, или Касационог суда, одређен жребом, а његови су чланови: један члан сталног окружног одбора, председник месног општинског одбора, један члан Апелационог суда или председник Просветеног суда и по два председника свако бирачке листе. — Он не говори ни о чему другом, него о томе, како се склапа гл. бирачки одбор. Дакле ту се не каже да ли гл. бирачки одбор има надлежности и да ли сам ја његово право прекорачио, те да будем одговорам. Не господо. У туђи се каже како сам ја повредио чл. 88 и 110 изборног закона, молим вас само да вам и то прочитам, па да будем начисто са тим, 88 чл. гласи овако: (види више 24. ред).

Шта сам ја овде повредио?

Овде закон прописује шта треба да ради гл. бирачки одбор по свршеном послу, ја му писам закрављако да сврши свој посао и нађа пуномоћства.

„Члан 110. Главни бирачки одбор дужан је свршити свој посао, ако није било наново наређиваних избора, најдаље четвртога дана у вече после дана изборног; а ако се према чл. 84. овога закона мора за једно или више гласачких места наређивати нов избор, онда ће се он извршити шестога дана после дана општих избора, када ће се свршити и накнадно гласање у случају чл. 80. овога закона.

У овом другом случају главни бирачки одбор дужан је свршити свој посао трећега дана у вече после дана накнадно наређених избора".

Ја писам да је јасно за све нас да овај члан закона није ни у колико повређен. Овде је гл. питање у томе да ли су гл. бирачки одбори имали права да наређују накнадне изборе у местима где су избори били извршени? Ја кажем да они тога права нису имали (др. Л. Илић: али то је ствар Нар. Скупштине а не ствар министра).

Г. Др. Лаза правилно схвата права Нар. Скупштине, кад каже да је Нар. Скупштина једино надлежна да донесе суд о томе, јесу ли правилни или не. јер чл. 88 ево шта каже:

„Чим буде готово с тим послом, одбор ће одмах објавити резултат и издати пуномоћства изабраним посланицима, како је казано у чл. 81 овога закона.

„Све се нак ово мора свршити, ако није било накнадно наређених избора, најдаље до 18 Септембра у вече, а у другом случају до 23 Септембра у вече.

„Формулар пуномоћства прописује министар унутрашњих послова.

Печат на пуномоћствима је за све нароши и све сеоске општине, које заседно бирају посланике печат дотичног општинског суда; а на пуномоћствима за изборне округе печат окружног суда дотичног изборног округа, у чијим ће одајама главни бирачки одбор и радити."

И према томе ја мислим, да је јасно за све нас да ја писам повредио ни овај члан који се садржи у туђби на који другу него сам *сачувао једно од највећих права Нар. Скупштине*, које је садржано у чл. 104 Устава и гласи:

Народна Скупштина прегледа сама пуномоћства својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности, као и о сагласности, који би се што се њих тиче појавили." *(Зар одузимати акта и испитивати председнике бирачких одбора значи сачувати права Нар. Скупштине? (Смех).*

На реду је тачка 11 оптужбе у којој се налази „повреда Устава", и повреда закона и у ономе акту конституисања Скупштине. Ван онога, што су моји другови у својој одбрани одговорили, поштo је зато оптужен цео кабинет, ја имам да одговорим и да дам објашњења на оне тачке, које се мене тичу, а то је на први део оптужбе за што у списку, који је штампан од стране министарства унутрашњих дела пена радничких посланика.

Да би вам ствар била јасна, ја ћу вам прочитати дотични чл. изборног закона, који говори о томе, на који се начин заступања напоенаци о свршеним изборима. Последња алинеја чл. 81 гласи овако:

„У исто време одбор ће послати кратак извештај о резултату избора у службени „Српски Новинама." У том извештају мора бити назначено: 1) колико је свега бирача било на азбучном списку; 2) колико је бирача било добило бирачких карата; 3) колико је свега гласача било на изборе; 4) колико је свака листа добила гласова (куглица) и 5) који је, или који су изабрани и одлашени за народне посланике."

А у чл. 90, који говори о извештају гл. бирачког одбора о целом раду стоји ово:

„Овако спремљен и потписан записник послаће се сутра дан са свима прилозима и сви изборни актима, што их је главни одбор добио са разних гласачких места. Народној Скупштини преко министра унутрашњих послова.

У исто време послаће одбор службени Српски Новинама онакав кратак извештај о резултату избора, као што је казано у последњем одељку чл. 81 овог закона".

И даље у чл. 109 стоји да и ово што преди за месне бирачке одборе, преди и за главни, да и они морају да пошљу извештај о целом резултату гласања и да бележе, који су посланици, којима су дана пуномоћства. Само с тога дакле, што дотични бирачки одбор није послао извештај ни посланици из тога округа нису могли ући у списак оних посланика о којима је гл. бирачки одбор послао извештај и који је пуноважан.

Међу тим господо, са колико сам пажње а ја примам на себе одговорност, ако је ту учињена повреда закона — ја пристајно оцени тога факта, нека је доказ то, што сам ја допустио да се они људи из рудничког округа, који нису имали уредних пуномоћства, али су имали поверење својих бирача, уђу у Скупштину. По чл. 104 Устава *нико не може да уђе у Скупштину без пуномоћства* надлежног бирачког одбора. Ја сам знао да они немају пуномоћства, али ја сам рачунао да они располажу правом и да упосе у Скупштину поверење својих бирача а вама уштедио једну прилику радости да ме још тада нападате и клеветате.

Пренашем на други део ове тачке оптужбе, да нећу да се бавим овде доказивањем је ли био довољан по Уставу овај број посланика, који је био у ономе тренутку у коме је конституисана. Али пренашем на сам акт, кад је Скупштина конституисана, ја имам да учиним напомену Скупштини, и представницима, како су се они огрешили о једно велико начело демократије, огрешили се бар о онај принцип суверенства народног, који они хоће да бране и истичу. Кад се оцењује та тачка оптужбе, онда треба да се бави погледа шта је било пре по старом Уставу? По старом Уставу Скупштина је бирала

шест кандидата и од њих је могла Круна да потврди једног за председника другог за потпредседника. И ако је то било противно оној начелу, да извршна власт не утиче на право, како ће да се конституише Народна Скупштина, иначе из те одредбе старога Устава могло је да се изведе, да је извршна власт имала права да утиче на расправу питања, да ли у Скупштини има довољан број посланика, и то право давало јој се фактички, што је она могла не потврдити ни једног кандидата. Али кад је нов Устав у чл. 106 казао ово:

Кад је нов Устав у члану 107 казао: „Сви посланици, пошто им буду оверена пуномоћства и Скупштина их прими за своје чланове полажу заклетву“, да мислим да је несумњиво једно од најважнијих права Скупштине да она сама решава о томе: је ли довољан број посланика за рад, и за конституисање, и да је тако исто несумњиво, да влада нема права да решава о томе и да би она повредила Устав, кад би утицала на то решење скупштинско. Кад је Устав јасно осигуравао независност целога тела скупштинског од почетка па до краја и парочито у акту конституисања гарантовао јој право да она о томе сама решава, онда нема места бедити владу што она није задрла у то право Скупштинско, онда је то издајство жеља демократије и суверенства народног, онда је то напуштање права Скупштине. Господо, у овом дому налазе се људи, који су тражили а траже и данас да у Устав уђе једна одредба да је „Народ извор и утока свију власти у државе“. У овом дому, ја сам имао прилике да скоро у новинама читам, као је један предлог да закон постаје закон чим га Скупштина потврди и потпише, дакле без потврде, санкције крунисе. Па зар ви желите и тражите да у овом дому нађу места предлози, којима се иде на то да се окрњи највеће право Скупштине, право да сама себе конституише.

Вама стоји на вољи да доносите какав хоћете суд, да ли се може сама Скупштина да отвори то је ваша ствар; али кад доносите решење о томе да влада одговара за то, ви би стали на опасан пут, на пут, којим вама прама могу бити сопорена. У свима парламентарним земљама биће извршне власти, једне владе, почива на поверењу Народне Скупштине. И демократе нарочито тврде да влада црпе своју снагу, свој живот, из живота саме Скупштине. Па кад је тако, кад се Скупштина сама конституисала, и кад је влада дужна да тај акт избора председника само прими к знању, кад је дужна да се одазове позиву и жељи Председништва да отвори Скупштину, зар би могла она да каже „нећу да радим са вама, за то што немате довољан број посланика“. Да ли се сме то допустити ради будућности где може бити 100 посланика, који хоће да раде, да влада може да каже, нећу да радим с вама, јер нисте законито и уставно изабрани и немате довољног броја. Мени се чини, да би то био један штетан, опасан и погубан пут по она велика начела, која су уведена и утврђена у нашем Уставу и по онај глас о вашем демократизму, којим ви тако радо парадирате пред светом. И са овим ја завршујем свој одговор на ону тачку оптужбе, с тим да је влада тиме чинила оно, што је била дужна да уради, и тиме се није отрешила ни о Устав ни о закон.

Допустите ми, да пре него што приступим завршку свога говора учиним један кратак преглед оптужбе, који је садржан у наводу, да је Србија била на „прагу грађанског рата“. Ништа друго нећу да кажем, господо, него само то да нема ни, да у Србији нема елемената за грађански рат, и да их је нестало од онога дана, кад је ван Вића Радовановића са друговима и кад су многи други ваши другови честитали Николи Христићу, кад су побијени они ваши другови на Краљевици. Од тога доба нема елемената за грађански рат у Србији. (Алекса Ратарац: нема, кад има војске 20 батаљона).

У осталом, био и кад би га по несрећи свију нас, и било, јер ништа га жалимо ни ви ни ја, ни један човек у Србији на колико било завадио осећање мегоно према положају државном, ако би дакле настао такав случај, ја сам чврсто уверен, да би г. Др. Весић последњи био, који би се понео на какву барикаду. (А. Ратарац: нисте се ни ви проспавали). Ја сам се, чини ми се, нео.

Да завршим, господо, са вашим допуштењем, једном кратком смотром свију разлога, које сам до сада навео. Да би то јасно било, ја вас молим да ме слушате још пола сата, још један сат. Један од знаменитих научника европских, чини ми се, казао је у једној својој књизи..... (Жагор. Чује се: не тражимо лекције од г. Рибарца. Да чујемо). Господо, ја немам претензије да дајем лекције никоме, али ја имам права да се браним. И ви ако хоћете да задржите достојанство судца, ви треба да ме саслушате.

У осталом ви у напред изјављујете расположење, г. Томо Бојичићу, да нећете да ме чујете.

Потпредседник — Да је Скупштина вољна, да хоће да вас чује, то је доказ већ треће седнице од како говорите. Ја вас молим да ограничите ваш одговор на тужбу, којом се тужите.

Стојан Рибарац (наставља) — Ја ја на то и ограничавам свој говор.

Потпредседник — Ја вас молим, ограничите ваш говор на радњу до 1 Априла, јер ваша радња нема везе са историјом свију народа.

С. Рибарац (продужава) — Молим вас, ја и ограничавам и упућујем своју одбрану путем, који ја хоћу; али ја нећу да дајем одбрану по реферату г. Томе Бојчића.

Ја хоћу да кажем како је тај човек, Џон Стуарт Мил казао: *свака влада има права да буде предусретнута са поверењем, докле делима не покаже, да тога поверења не заслужује*. Наша појава од 9 Августа не само да није изазвала поверења, него на против од 9 Августа ви сте одмах постали у очима противника злочинци, тирани, убице и томе слична имена су нам давата (чује се: *тако је, тако је*). Макар да од 9 августа до 10 августа, кад су се ти напади и упреде јављали нисмо ни били кадри да учинимо никакво зло, јер нисмо имали времена ни физичке могућности за то. Ако је било еде еде какве пренагљености, ако је било претераности, онда тој претераности, пренагљености треба гарок тражити у оном тњеву, у оној ржњи, у оној освети, са којом смо дочекани и која је налазила одина у унутрашности. Ако има пренагљености, од стране владе није је било, влада није за то давала импулса и иницијативе. Та ржња, та пренагљеност, тај тњев почео се развијати од ваше доласка и трајање све дотле, док у напој земљи политичке борбе имају окоп онтар и неки партиски карактер. Не само да је један део штампе, који заступа интересе странке, из које сте ви, предусрео са толиком ржњом са таквим тњевом појаву наше владе, него и оне установе, које су покренуле своју снагу из Устава да га злоупотребе, окренуле су фронт према нама. Док је било најчистијих побуда, да се стане на пут свима злоупотребама, докле су хватали ани људи и предавали суду, било је судова који су мислили да служе земљи и правди, ако те људе одмах пуштају. Ја ћу да наведем један пример за рад једног суда, а ви знате, како би било тешко кад би се признало да у истини стоји оно, што је тај суд у дотичном случају урадио. Истражни судија у срезу мачванском пише реферат о томе, како је нека грађанина селак учињено неко злочинство, нека преступ, и парељује рефератом да се испитају сведоци, и да се тужени уме на одговор. Сви, који знају, да је истражни судија по званичној дужности и без тужбе позван да нађа злочинства и преступе, који се по званичној дужности извиђају, као што је био онде случај, знају, да је тај судија с правом оно урадио. Кад је тај судија на основу исказа оних сведока, који су потврдили оно, што је он у реферат навео, ставио тога оптуженога у притвор, онда је набавки суд казао, да то решење не вреди због тога, што истражни судија у овом случају не може да буде наследник него сведок. Тако решење потписали су три правника: Десповић, судија и г. Дединац. (Дединац: јест, ја сам га потписао — жагор).

Потпредседник — Молим вас, ви говорите о раду једнога суда, а немојте именовати личности суда.

Стојан Рибарац (продужује) — Да би нам се и иначе тежак положај отежао, пуштене су у странце новине вести,

како има хајдука у ужичком округу, и ако није ни једног јединог сиво. Једном од првих београдских трговаца, Тићи Марковићу, донесена је једна наставила, у којој му се тражи 100 дуката у ране уџене. То је била уџурка, да бајати у самој престоници нема сигурности, али, благодарећи увиђавности тога човека, он је веровао да је то уџурка, и није од тога правно никаква капитала.

Да би било отежано стање у земљи, и да би се изазвао конфликт са суседним државама, ја нас подсећам само на то, са колико је мало важне говорила ваша штампа о томе, како се шверцују говеда (чује се: на зар није тога било, ако не верујеш, питај Генчића . Не увиђајући се у расматране тога факта, је ли било шверцовања говеда или не, оно на што хоћу да обратим пажњу, то је држање, које није одговарало достојанству Србије, то је држање, којим се шило на то, да се надражи Аустро-Угарска против владе, против Србије. Господо, ви се сећате Скупштине, у којој сам ја приликом, кад се у штампи појавила вест, да је један од ваших другова шверцовао говеда, поднео једну интерпелацију у Скупштини. Ми смо узели да би та ствар доиста кадра била, ако би узела већег размера, да произведе сукоб са Аустро Угарском. И шта само радили? Ми смо поднели интерпелацију, али смо поделили да се она прочита у *тајној седници*. За то јавно мишљење није ни знало. На ту нашу интерпелацију није ни одговорено и ви, ври сами том, од тога нисмо *правили капитала*. Ето, господо, са коликом смо ми смотреношћу, са коликом пажњом, улазили у расправу једнога, тако деликатнога питања, које се тиче Србије не само у њеним унутрашњим већ и у њеним међународним односајима А са колико је пажње ваша штампа тврдила, да се шверцују говеда, на чак и то, да се шверцују са мишљем владе.

Ништа није пропуштено, чиме би се јавно мишљење заталасало, ништа није остало неупотребљено с ваше стране, чиме би се јавно мишљење раздражило и довело у забуну и гнев. Ја само помињем случај са атентатом на г. Пашића. Господо, ја сам готов, да учиним правду сваког људима, који су били ове мене на власти, онима, који су сад на власти, и онима, који ће бити на власти. Ја држим да ниједна власт, да ниједан од чланова владе немају разлога да изазивају против себе своје противнике, а нарочито да још и такве ствари наређују, да се пуца, у намери да се убију прваци народни, да се убије један човек, који има ма колико утицаја на ток догађаја у своју отаџбини. Сви ви знате, да је од те ствари направљена толика дарма и галама и да онда није никакво чудо, што су људи и пријатељи г. Пашића нашли разлога, да се смете на другим тачкама за то, што је учињен покушај да он буде убијен. Ја верујем да међу нама има половина људи, који верују тако исто, као што верујем ја, да ту од атентата ни спомена нема, и колико је познато у последње време почињу да верују сви, па и сам г. Пашић, а да је тако, најбољи је доказ то, што онај пандур, који је за тај атентат оптужен, осам месеци лежи у притвору, јер је био претрес, на који г. Пашић није дошао; што је одређен други претрес да г. Пашић дође, он је познат на ствар за то није дошао, а тај пандур још и даље лежи у притвору. Мени изгледа да и сам г. Пашић већ увиђа, колико су крици његови пријатељи, који су га увели у струју опасну и неизгодну за њ. да му сад сазвет не дозвуна да иде на суд и тужи човека, јер нема увереља, да је тај пандур учинио атентат на њега, него да су крици његови пријатељи, који су се склопили око њега и направили недостојну и одвратну спекулацију са том случајном појавом.

Даље, господо , има још једна појава, која је и владу, која је и мене лично, непријатно дирнула. у то доба, а то је најава мога земљака, г. Катића, као човека са великим репутацијама, који је најавио, како је његов живот у опасности. Ово, што сам казао, да је мене то најнепријатније дирнуло, то је на разлога, односаја мојих са г. Катићем, нога уверена које сам њему дао, лично ја, да главном мојом јамчим, да се њему ме може апсолутно ништа учинити. И при свем томе, што је он од мене усмено чуо такво уверење; што је знао колико имамо заједничког у прошлости: при свем томе, тај човек сматрао је и мислио, да је потребно, да у јавност унесе његов момент вебне, његов момент гнева, његов моменат раздражености.

Ради правилније карактеристике ствари, ради правилније карактеристике чињеница, који су се пред нас стављи , ја ћу да наведем један можда непријатан , али ипак истина постојећи факт, да ваше протурења вест, да је тражена интервенција, једног страног посланика, и утицај његов да се влада у Србији промени. Из дужног призрена ја нећу да именујем тога страног посланика. Ако констатујем то, да је мени 17 децембра 1892 год. саопштено од стране Краљевског Намесништва, како је један страни посланик по молби г. Пашића долазно и тражио, да се са удалим из кабинета. *(Само чекс!)* — Велите ви, само срећа, а ја опет велим, да то може доћи само несрећу. Независност Србије је утврђена и обезбеђена. Наше сукобе можемо ми и сами исправити; ми немамо толико снаге, да се сами помиримо, да се преширемо, да сами казнимо сваког за оно, за што је крив, али оно, што смо сви дужни према земљи, према достојанству, уљеду, и независности наше Краљевине, то је, да нико од нас не сме допустити, да се на ко мена у наше унутрашње односаје. Гњева је било, господо, било је пренагљености, срдбе и мржње! И кад ја то признајем, онда дужан сам, да дадем објашњења ономе, што сам оноћод казао, да никаква установа, никакав закон није у Србији био рђав, него су рђави људи; да је Србија богата установама и законима, али оскудна у људима. А за што су људи у нас рђави? — Осећам дужност, да вам и о томе дам своје мишљење!

Потпредседник — Молим вас, господине, ви се отклањете за то, што у Србији нико невала, а неко вала. Молим вас, немојте се удаљавати, већ одговарајте на тужбу.

Стојан Рибарац — Молим вас, господине потпредседниче, у овој оптужби употребљено је много ствари, којима у тужби није било места, употребљени су такви недостојни изрази, од којих ја за оне три седнице скупштинске ниједан нисам поновио.

Потпредседник — Ви имате само да одговарате на тужбу.

Стојан Рибарац — У овој тужби употребљени су изрази: „алочинци", „фалсификатори". и многи други. И кад ја као тужени, могу са толиком хладнокрвношћу да но вређам никога, вредавши преко тих израза, онда, мислим, ништа вама не чини и не смета, да чујете потпуну одбрану једног човека, кога оптужујете.

Узрок, господо, свима нашим недаћама, свима нашим несрећама, треба у опште тражити у оним проповедањима, која су се почела још пре две деценије проповедати против сваког ауторитета, против патриотизма, против родољубља, против части и доличности. Узрок треба тражити у оној осветн, којом се кити партиски живот: у ономе. где један, кад нађу сву власт у рукама својим, имају и људе, који су с њима једног мишљења; а кад тренутно престану да нађу власт, у том већ тренутку, сви напуштају владу, сви су против ње. Дакле, у томе су узроци те несреће наше, којој смо ми дужни да најлемо лека. Вама неће бити непознато, да је 1885 године, после наше несреће на Сливници, тадашњи министар-председник, доченан у Београду са Адресом, а нађу да је свшао с власти 1887 године, њему су тада подухали прозоре на кући (то је Београд)! а нису вам непознате ни друге сличне немоналности. И ја сам, право да кажем, постао у томе фаталиста, и почео сам веровати, да нзнан свају ових узрока, који леже у нашем животу, нашим људима, има једна невидљива сила, која не да, да буде добрих људи у Србији. Има, велим, једна невидљива сила, која људе дражи једне против других, која их завађа, која чини да међусобно уништавају ни Ристић, ни Пироћанац, ни Гарашанин, ни Новаковић, ни Радивој, ни Чумић, и која ће уништи — да нећемо пазати ни један, и да за кратко време очевидно неће вадати ни Докић ни остали његови пријатељи?

Господо, ја и моји другови, дошли смо овде с уверењем да смо невини; али ја вас молим да верујете, да што се тиче и њих и мене, да би ми и као невини кадри били да при-

жино сву казну, мајор колико строга била — само кад би могли да понесемо уверење да ће са нашом осудом да престану и све потрешке и све несреће у Србији и кад бисмо могли веровати да су они невини, који служе за пример другима, онако као што је један велики војвода казао: *„треба по некад обесити и правог да би заплашили кривце."* Али је мучно, врло мучно.

Кад се велики Кнез Михаило јавно по други пут да влада у Србији, први акт његов био је, у коме он најављује да жели *„да осуди владу, која ће имати да одржи себе у важности, закон у снази и заштићује право и поштовање у отаџбини да престану освете и хомоља и да се отаџбини придружене сви људи, сви синови њени, који јој желе напретак".* Тако је радио велики дух кнеза Михаила. Међу тим господа, која су сад на влади, нису се послужила овако лепом науком из прошлости. Доле су похитали, да употребе највише право Владалачево, право помиловања, чак и према поповима, који су осуђени за злоупотребу и скрнављење свога положаја, који су изгубили епитрахиљ; оставили су Краљу, оставили су овом стању, да се под њим измирују неки врло сетни рачуни из прошлости.

Господо, налазећи се већ при крају своје одбране, молим вас да на свршетку чујете још једну реч, реч, која има потпун значај једне исповести. Ја сам се у трећутку оптужбе назвао у другој земљи. У земљи просвећеној, која даје уточишта правим кривцима политичким, и ја бих, да сам хтео да избегнем нашу оцену, да сам хтео да избегнем ваше суђење, ја бих могао да останем тамо и да не дођем овде, баш као што сте ви и тражили. Ја сам дошао да тражим правду, али тражећи правду, ја у исти мах најављујем, да сам готов да сваку пржњу, ако би се појавила, да сваку чашу те пржње до дна испијам, тако исто да примим и осветү ако би се у ма колико пространим границама појавила.

Ја сам мислио, да је највећа потреба за нашу земљу, да се демагогија распрсне и уништи, да се спречи свака партиска искључивост, да се учврсти вера у надмоћност закона; да се ангажују за службу отаџбине сви солидни елементи из свију редова, јер сам веровао да Србија не може да издржи три кадра чиновника, да Србија не може да иде и не треба да иде и даље путем моралне клонулости и материјалног упропашћавања. Ја сам тој идеји служио са истрајношћу, енергијом, самопрегоревањем и одушевљењем. Судбина је била немилостива, или и ако је она била према нама немилостива, ја иначе мислим, да ће она наћи доцније кога, ни кога ће се милостиво насмешити да изврши, што сам ја започео.

Кад стоји све ово, кад је несумњиво да све што год смо ми радили, радили смо за славу Краља, за срећу земље и напредак отаџбине; кад стоји то, да ми нисмо учинили ниједну повреду Устава ни закона, допустите ми да најавим, да пресуда ваша, ако би била на нашу штету, не би значила тријумф правде, него би имала значај санкције једног револуционарног акта, да би та пресуда нудила право из силе, док међу тим сила треба да иде за правом, јер право треба да истиче из догађаја, који ово расправља, и тада може да задобија и осваја разум људски.

Мућу тим не треба заборавити, да ко год што право и правда изазивају признање и поштовање, тако исто и осета не може ништа друго да изазове него осветү. Тако исто, при оцени овога односа не заборавите, *да је у нашем државном животу врло мали размак времена, који је протекао од Метина брда до палмулске касарне.* И не заборавите то, *да је од Капитола до Тарпејске стене само један корак.*

Миленко Веснић. — Молим вас, г. потпредседниче, допустите ми да кажем неколико речи, ради личног објашњења.

Г. Рибарац, бранећи се јуче пред овим домом од подношене оптужбе, изјавио је о мени нешто, што је сасвим лаж, и ја мислим, да ми је дужност, да с тим овде пред његовим и вашим лицем расчистим.....

Потпредседник. — Ако се упустимо сад у таква разговарања и пречкања, онда неће бити краја овоме претресу, него да пређемо даље.

Станојло Вукићевић. — И ја бих имао да исправим једну погрешку г. Рибарца о мени.

Потпредседник. — Не може се то чинити сад, него да продужимо претрес.

Има реч оптужени г. Живојин Величковић.

Бивши мин. правде, оптужени Жив. Величковић. — Господо, ја остајем при одбрани, коју сам потписао онамад заједно са осталим мојим друговима, која је одбрана прочитана у Скупштини. Поито је одбрана читана не тражим да се то чини поново.

Потпредседник. — На реду је одговор оптуженога г. Светозара Гвоздића бившег министра.

Бивши мин. нар. привр., оптужени Светозар Гвоздић. — И ја, господо, остајем при писменој одбрани, коју смо колективно поднели, и која је пред вама прочитана.

Потпредседник. — На реду је одговор оптуженога г. Димитрија Стојановића.

Бивши мин. фин., оптужени Димитрије Стојановић. — И ја имам то исто да изјавим, што и предговорници, моји другови, а то је, да остајем при оној заједничкој писменој изјави и не тражим да се она поновна пред Скупштином чита.

Потпредседник. — На реду је одговор г. Јована Ђорђевића.

Бивши мин. проск., оптужени Јован Ђорђевић. — И ја остајем при одговору, који смо заједно потписали, и који је овде прочитан.

Потпредседник. — Сад би на реду био одговор г. Велизара Кондовића, ну, пошто он није могао доћи, то је послао одговор, који, молим вас, да чујете.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

На тужбу 26 посланика, која је поднета Народној Скупштини и која је мени пачитавшима предата, ово је мој одговор.

Ја се оптужујем за дела напомената у тужби под VIII и XI.

Изјављујем, да сам ја постављен за министра народне привреде 8 Марта тек. год. и да с тога не могу ни одговарати за дела, која су се десила по тужбеном наводу, до 3 Марта какључно, дакле пре но што сам ја и дошао на министра. Да су дакле подносиоци тужбе, са више пажње и озбиљности, коју она ствар изискује, ону тужбу писали а са мање фразе, не би оваку грубу погрешку ни учинили.

За друго дело означено у тужби од XI оптужујем се: што сам као члан владе ставио према потпис на указу, којим су отворене седнице скупштинске 31 Марта тек. год.

И ако се за ову тачку оптужења не изиоси, за постојање самог дела, никакови докази, са чега бих био у праву, да на њу никаквог одговора и не дајем, — опет за то, делимичност самог питања, што га оптужна тачка садржи, гони ме, да о истом питању само овољако кажем:

Верификационни скупштински одбор, поднесеним извештајем скупштини, констатовао је, да има 69 посланика, па са толиким бројем изабрато је и председништво скупштинско, и ово је писмено известило владу, да се Скупштина конституисала, позивајући ју да је и отвори, што је влада морала да изврши, јер то Устав налаже. А да влада ову одлуку скупштинску није извршила, тада би тек морала она и одговарати за повреду Устава, као што би и то било противу Устава, да влада има права да неки, да ли се Скупштина могла конституисати или не, јер у овом случају, влада би могла свакој Скупштини, која је противу ње, осујетити и конституисање и сваки даљи њен рад.

29 Јуна 1893 год.

Карлсбад.

Вел. Кумдовић с. р.

Потпредседник. — Молим вас, господо оптуженици, имате ли још што год да изјавите у вашу одбрану? *(Нема.)* Онда ви сте за данас вашу дужност испунили, и можете ићи,

Миленко Весић. — Хоћете ли ви, г. председниче бар сад допустити, да се са г. Рибарцем разрачунам пре него што оде?

Г. Стојан Рибарац, бивши члан овога дома и министар унутрашњих послова, бранећи се по делима оптужења, нанео ми је јуче једну клевету, коју је како рече, чуо од другога. Ја та сад кажи, да, пре него што оде, именује пред Скупштином тога човека, од кога је то чуо, иначе сматрам да је он сам клеветник.

Потпредседник. — Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужује се дневни ред. На реду је претрес оптужбе бивших министара.

Има реч г. Миленко Весић.

Миленко Весић — Господо! Дужност је грађанина да следује у свима пословима своје општине и да ради на болитку и благостању њеном. Његова је дужност да тако исто ради, кад су у питању и срез и округ, а највећа је онда, кад је у питању његова отаџбина. Вршећи дужност у овој последњој, он иде дотле, да свој живот жртвује кад то захте од њега поглавар у име отаџбине, у име њених интереса, а против страних непријатеља. Кад су ти непријатељи унутра, онда је његова дужност, да и од њих чува дата му на вечна времена уставна права, и та је дужност његова света. У тој дужности прави часни грађанин залаже свој живот.

Дужност је судова да нарочу праву, а дужност административних власти да се труде, да помажу грађане, да их подржавају, да их заштићују у вршењу њихових законских дужности и да на првом месту осе — административне власти — раде по закону. Дужност је Народног Представништва да доноси добре законе и да котра бодрим оком да се они тачно, савесно и по духу њиховом извршују, и нарочито да пази на оне врховне управљале у земљи, који према Народном Представништву на првом месту носе одговорност за сва дела, која падају у делокруг поверене им дужности.

Дужност је та проста и јасна и она се своди на то да се пази да се истински штите уставна, грађанска права и да се тако осигура у земљи јавна безбедност. Јавна безбедност Господо, лежи у правди, правица се основа на законима, а закони налазе тога израза у формама.

Ова, у науци и практици освештана начела, у опште важе нарочито онда, кад имамо посла са јавним правом, а на првом месту, кад су у питању уставне одредбе. Ово су за све мислене људе тако свете, да је један познати писац (Бенжамен Констанс), нападајући о министарској одговорности рекао: да треба установити, да се за велеиздају сматра сваки акт, којим министар врши законом прописану му власт на државну штету. Шта је пак у којој земљи велеиздаја, није потребно да напомињем, да је то посао законодавства такве земље. Према томе је чудноватo, кад г. г. оптужени министри хоће да избију кажнист и умесност тужбе, коју сам имао част да поднесем са својих 25 другова, пред овим високим домом, тврдећи како су у другим земљама само велеиздаје и повчане злоупотребе биле предмет оптужбе министра, и како су и ти случајеви врло ретки. Ово тврђење је тим чудноватије за мене, што су на одговор потписана два господина, који су били министри правде и који већ по томе нису смели ићи путем справљења нарочито онда, кад је у нашем Уставу предвиђено изрицкох у чланоцима 136 — 140 начело министарске одговорности и кад о њој постоји још и нарочити закон, на коме су они исто тако као и на доношењу самог устава лично и активно суделовали. Да, господо, устава је држава једна врло сложен, а у исто време један врло чудноват организам. За њену сложеност и деликатност доказ је баш у томе што је она по времену последњи бесчуг у развијању државних облика. Зар не пада вама, и зар неће пасти сваком у обичном посматрању на први поглед чудновато, да при свој подељености власти ни један од главних преседних фактора не носи законску одговорност за своја дела. То не чини ни Владалац, ни Скупштина, па чак ни судска власт. И зар недостаток уставне и законске одговорности код свих ових фактора не би одвео у две крајности, зар он не би одвео с једне стране у апсолутизам, а с друге стране, ако би Скупштина остала неодговорна за своја дела, — у анархију? Зар то не би било, да се искуство и наука нису потрудили да створе једну уставну, која ће незнавши ове главне факторе у уставној држави, који ће бити природна спона између њих и која ће у исто време носити и ову неопходну потребну одговорност за дела уставних за себе неодговорних фактора. Та установа господо, то је установа парламентарне владе, то је кабинет.

Њена одговорност, то је један темељац уставности и уставног живота. Ваша је са свим излишно овде доказивати, да се уставност без министарске одговорности не да ни замислити. Устав без министарске одговорности био би бесмисленица, био би натра, која не гори, сунце, које не даје светлости, то би била кућа без темеља. Једино и најчаће право и лости, то би била кућа без темеља. Једино и најчаће право и гаранција, што се налазе у Уставу, налазе се у министарској одговорности. Зар је онда чудо, што је она предмећена у Уставима свију савршених држава, и није ли онда са свим природно што је унесено и у наш Устав. Да ли би се уставни живот и могао замислити, кад се н. пр. зна, да се министарској одговорности у извесним земљама морало прибегавати чак и онда, кад о њој специјално закона није било. Али, већ по самој њеној замашности, господо, министарску одговорност могу носити само најодличнији грађани у свакој земљи, само они, који уживају поверење и Владаоца и Народног Представништва, дакле, целе земље; који у исто време, на ово нарочито наглашујем, имају и воље да носе ту одговорност. Јер не треба губити из вида да се почело министарске одговорности основа на основи: да „нико није дужан да буде министар.“ То је стпар искључиво боље појединих људи. И ако сад има неке опасности за њих, они треба и да је подносе, кад су тако хтели. Не треба, дакле, губити из вида, да је министарска одговорност слободно и драговољно прихваћена одговорност, која је у исто време пуна части и достојанства, али и озбиљна и врло опасна. Јер није у ветар као један од најслављених владалаца једном од својих министара, који му је поднео један предлог да потпише: „Ја, министре, ово потписујем, али за ово, што ја потписујем, ти својом главом одговараш.“ И кад је, господо, министарска одговорност најјаче и најсигурније средство за установност у свима просвећеним државама, где је појам установности потпуно укорењен онде, где за њу нема никакве опасности, пошто је ток државних послова пролоком себи стазна и сигурна корита, под којим се редовно крше, од којих је и какве је важности установна министарске одговорности у земљи, која је почела да улази у уставни живот, која тако рећи једва се дунком вуче да стане на једну уставну ногу. Да, господо, моје је тврдо убеђење, да и у нашој отаџбини не може бити говора о правој и истинитој установности, ако се у њој не установи, ако се у њој не утврди, ако се у њој на делу не оживотвори начело министарске одговорности. А за то нам није довољно имати само закон, јер закон је мртво слово, већ треба тај закон оживети, кад то интереси земље захтевају, а сви ћете се сложити са мном у томе, да то они данас категорички, императивно захтевају. Што они нам данас то захтевају, гарок је по мом тврдом уверењу у томе, што се до сад тако ретко прибегавало тој мери, која је највеће јемство за осигуране законитости и Устава у земљи.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРИМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦИНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САСИЋ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕДНИК СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 29 | СРЕДА 14 ЈУЛА 1893 | ГОДИНА III

28 САСТАНАК

3 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јовановић

(НАСТАВАК)

(О оставци, г-ђа Мил. Весић).

Јер, господо, моје је уверење, да се у такини приликама, у којима се, почев од 1869 године па до данас, тајно Устав и закони, да се у тим приликама Народно Представништво користило природним својим правом, да оне ђаде, који газе Устав, који газе законе, пониче пред суд на одговор, моје је тврдо уверење, да нојих 25 другова и ја не бисмо били у том тешком и по себи непријатном положају, да данас подносимо ову оставку. Ја не бих дошао у тај на пример погледу нецудан положај, да оптужујем овде г.г. чланове бившег кабинета г. Јована Авакумовића. И зашта је сама прошлост нашег јавног живота једна могла бити основ заблудама, да се и поред нашег новог Устава од 1888 године може владати слободно без ослонца у народу и његовом представништву. Наша доскорашња — допустите ми израз — полутанска уставност могла је једино навести г.г. оптужене министре да тврде, да ми тужимо чињимо незаконну њиховој прошлости, кад их тужимо за противуставности, противзаконитости, које су учинили кад су излазили са својим часним програмом, чиме су, мисле, „заслужили признање отаџбине.“ Зао је удес за г.г. оптужене министре баш у томе, што они нису били свесни онога, што је за свакога јасно, а то је почело, да је најпре требало установити, законитим путем добити народно поверење и створити већину у народу, па онда тек изводити програм (Одобравање).

Та заблуда је навела и самог г. Рибарца, који је ни за врцетку своја говора хтео да употребе за једну тешку батерију у науци о уставном праву и парламентаризму, као што је Џон Стјуарт Мил. Доказивати, како свака влада има права очекивати, да ће се веровати, да ће она извршити свој програм и да ће бити уставна, то је, господо, једно у основи са свим погрешно схватање мисли Џона Стјуарта Миља. Кад би тај Џон Стјуарт Миљ могао дођи у нашу средину, кад би био у томе положају да разуме ово, што ми решавамо и да схвати суштину свих прилика, свих догађаја, који су претходили овој оставци и њеној одбрани од стране појединих министара, он би неминовно морао дођи на то, да се одрече сам своје мисли, кад се она може тако да разуме *(Одобравање)*. Ако би се допустило аргументисање г. оптуженог министра, које сам навео из његовог одговора на оптужбу, онда би ово могло подстаћи — на злочинца, који убија жртву, да јој после може залити свећу. *(Тако је)*. Није истина господо, ја то одбијам — одбијам и од својих другова потписника на овој оптужби, да ми оптужујемо г. г. чланове кабинета Авакумовићевог за то што они, као што се изволео изразити сам г. Авакумовић, нису радили онако, „како је хтела опозиција,“ већ ми то чинимо с тога, што је његов кабинет радио против устава и закона. Ми смо ово, мислим, јасно и фактима доказали у самој нашој оптужби. Ако Народна Скупштина усвоји овај наш предлог оптужбе, и ако реши, да се кабинет г. Авакумовића стаиља под оптужбу, онда ће истражни одбор имати довољно могућности, довољно прилике, да факта, која смо у оптужби навели, и која смо једва могли прибрати, у правном законском смислу речи, и ако су догађаји тако целом свету на догледу, онда ће велики тај истражни одбор бити у могућности, да све ово, што смо ми у оптужби навели, потврди и да по овој прилици донесе много нових факата, који ће нам на то, да се потпуно оправда сама и најмања и последња реченица наше оптужбе *(Одобравање)*.

Господо, после овога кратког увода, који сам сматрао да изнесем у своје име и у име својих другова, ја ћу да пређем одмах, и ако у најкраћим потезима на саме одговоре на оптужбу г. г. оптужених министара. Ја ћу то да учиним, изазивши најпре у име својих заједничких чињим с тога, што ми то налаже света дужност, дужност, којом сам се завео да вршим, кад сам је се примио и кад сам почаствован тиме, да будем народни посланик.

Ја се одмах ограђујем од оних израза у одговору оптужених министара, који иду на то, да оптужбу окарактеришу као дело мржње, као дело осете. Овде, господо, тога нема. Ја се ограђујем против тога и против увреда, које су овде лично против мене пале, а ограђујем се и за то, што ја лично као Миленко Весић, апсолутно никад ништа нисам с њима имао, а додаћу још, да чак има међу њима људи, према којима ја осећам поштовање, као према пређашњим професорима и својим пређашњим претпостављеним људима. Молим вас дакле, да се то изгуби из вида, да ја са својим друговима, вршим једну грађанску дужност.

Ја се неће задржавати, на оном што су г. г. оптужени министри говорили у уводу као одговор онити на поједине тачке оптужбе, нећу се задржавати ни на речима појединих говорника, јер ћу вам признати да поред свега поштовања, које имам према пређашњем председнику министарства г. Авакумовићу, ја његов говор, који је при саслушан сматрао за просту

антиципацију онога, што је у заједничком одговору на оптужбу казано. Ја се не могу задржавати на свима детаљима говора г. Рибарца с тога, што је он, као што ћете и ви признати, врло често излетао у околину, по којој ја не могу ништа сматрати за дужност да га тражим. Допустите ми да се ја ограничим за сад, задржавајући право да доцније на поно говорим о овом питању, да се ја сада ограничим на главније тачке из одговора г. г. оптужених министара.

На прву тачку ваше оптужбе г. г. министри одговорили су да су били у праву да одложе и распусте Скупштину с тога, што су они то радили у име круне и са њеним потписом. Ми смо, господо, у оптужби тврдили, да је то тврдим и данас, да од смрти покојнога генерала Протића, па до првог априла у Србији није било круне, у Србији није било потпуно уставног фактора, који се у Уставу подразумева под именом Круне *(Тако је)*. Устав зна за круну у лицу владаоца, и из представљену круну у лицу трећ намесника; Устав зна за случај да од та три намесника један може одсуствовати, али да може одсуствовати с тим ограничењем, да он да *пуномоћије* својим другоима, да они, како у своје име, тако и у његово, пуноважно могу отправљати државне послове, да они како у своје *тако и у његово име* могу вршити оне дужности и она права, која се подразумевају у Уставу под правима круне и која су у власти само потпуног намесништва.

Устав наш не зна за два намесника, и то му нико не може подметнути.

Истина је, да у чл. 71 Устава, на који смо се ми позвали у оптужби, и који у своју корист хоће да употребе и господа оптужени министри; истина је, да је у том члану предвиђен случај смрти једног Краљевског Намесника. Али, господо, одмах у прво јављеи, у врлог ступају тога члана каже и ово: „У случају да који члан намесништва умре или тако оболи да по уверењу три лекара, које Државни Савет одреди, на позив ова друга два намесника и у договору са њима, не би могао више никако своју дужност вршити, или напад ако да оставку, друга ће два намесника отправљати државне послове до врог састанка Народне Скупштине, која бира трећег намесника."

Господо! Овде неће нама има добрих научара, политичара са прошлошћу државника и правника, али чак ни то није потребно, за да се разуме да овај израз *„отправљати"* не значи то исто, што и вршити потпуно уставну власт овог уставног фактора, који се у овом члану подразумева. Отправљати значи *привремено* вршити послове у име правог фактора, *привремено* вршити само текуће послове, који не трпе одлагања свакодневне — да се тако изразим — потребе у животу државном. *(Тако је)*. *Отправљати* значи само то, а никако не значи: вршити послове круне пуноважно, исто онако, као кад би била тај установ предвиђена намесника, или онај случај, кад она двојица прве ту дужност са умањеод датим пристаном трећег намесника. *(Тако је)*.

Господа оптужени министри, нашли су за нужно, да се у свом говору позову на 3 тач. 71 чл устава. Ја ни разумем зашто се на њу позивају. Она гласи овако: „.....у свакој од оних прилика обнародоваће се одмах узрок, са којег ће сазо два намесника отправљати власт Краљевску."

Прва томе, господо, следиште, које је заступљено у оптужби, и следиште, које ја сматрам за част да заступам, овде пред вама; следиште, које је но мом скромном уверењу једино правилно, једино уставно, једино законско то је: да та два намесника отправљају у име Круне државне послове *само дотле*, докле се не дође у могућност, уставом предвиђену, да се то намесништво попуни *(Тако је)*, да ово дође на ново у свој нормални положај *(Тако је)*. Ја, господо, тврдим и *никога* — (подвлачећи ову реч) — да никога неће ваш, који би мислио, да се набор трећег намесника може одлагати час и уз извесна адвокатска тумачења устава.

Народна Скупштина имала је да изабере трећег намесника; г. Пашићев кабинет, који је претходно кабинету г. Авакумовићевом, предлагао је господи Краљевским Намесницима да они сазову Народну Скупштину, да се сврше два посла: да се расправи, да се реши трговачки уговор са Аустро-Угарском, и да се у исто врме, кад се већ Скупштина састане, изабере трећи намесник, те да се тако изађе из тога абнормалног стања, у ком се држава налазила. Може се пребацивати, а ја то не ћу ни да браним, кабинету, г. Пашићевом, што он није поднео предлог господи Намесницима *одмах*, на неколико дана после смрти Краљевског Намесника пок. Јеврема Протића, што тај посао није одмах на изврши. Колико сам ја обавештен, узрок је за то, (и ако је кратко одлагање таквог важног акта кабинета Пашићевог) био у томе што је имао да се у најкраћем року изврши трговачки уговор са Аустро Угарском, што је во том са свим природно, да се онда Скупштина већ сама по себи ради тога сазове, но што је већ и раније решењем рок трговачком уговору био продужен до краја јануара, и да се, но што се сврше сви послови, који су били потребни, те да се спреми све, да нов уговор ступи у живот.

Кад су господа оптужени министри ступили на управу земаљску 9 августа. онда су они већ прекинно у свом — да га назовем — службеном органу најавили, како је неопходно потребно, да се изврши акел на народ. И кад су дошли на власт, они су тај свој долазак правдали пред страним кореспонденитма, да они хоће да изврше с тога, што Круна нема, има узрока да верује, да влада, чији је кабинет Авакумовић, сменио, не ужива више поверење у земљи.

Господо, кад једна влада долази са таквим програмом, та влада може доћи, кад јој Устав не забрањује; али кад је то против духа уставног, онда је и њој пред дужност, да одмах дотиче посао изврши и у овом року, који је уставом прописан и који не сме избећи.

Господо, оптужени министри правдају се за одлагање Скупштине и после 1 новембра тиме, што је кабинет, који је њима претходно прошле године, такође одложио Скупштину. Колико има извештачености у тоне акту, у одбрани на оптужбу надећете на тога факта, — и ако то изгледа на први поглед ситница, — да су оптужени министри удешавали, да своја одлагања Скупштине одређују и скроје према истом датуму, према којем је то учинио и кабинет, који им је претходно. Међутим, Председник њиховог кабинета, г. Авакумовић интерпелисао је 1891 године председника, г. Пашића за одлагање Скупштине од 1 новембра до 29 децембра, и онда је он у седници од 30 Децембра 1891 године у својој интерпелацији казао ово: „Нико нема права Скупштину, на којни начином спречити у вршењу тога права, те да се она састане 1 новембра сваке године, како је то предвиђено у члану 102 Устава." Даље је додао: „Ко то уради, тај је повредио Устав."

Господо, ја жалим што морам да изразим своје жиљење, које не иде у прилог уставних начела господе оптужених министара, напочито правника у њиховој средини; ја сматрам за дужност да то изразим с тога, што су они у одбрани својој, да би ослабили дејство оптужбе, прибегли средствима, која апсолутно не дају ни једном јавном човеку, а најмање правнику, најмање таквим правницима, који претендују да уживају извесан правни ауторитет код нас. Господа оптужени у своме одговору нашу, као и Председник француске републике има право да одлаже Скупштину. Да, господо, председник француске републике је уставни потлавар земље, он има то право не само у француској републици, него у свима републикама, у којима ни је то право уставом дато. То право, које има уставни владалац у другим земљама, не могу захтевати, не могу тврдити да имају непотпуни краљевски Намесници. (Чује се: тако је).

Господа оптужени у својим одговорима трудили су се како било, да ослабе ефекат саме оптужбе; они су се позвали на пример из блиске нам, пријатељске Грчке, и казали нам, како је то са свим обична стварр, да у случају, кад Краља нема више поверења према влади, која је код ње, да има права, да користи прерогативом, коју јој даје Устав; да има права да образује владу, коју за сходно нађе, у тој намери да се изврши акел на народ. Против тога и ми, који смо под-

нели тужбу, немамо ништа; то је право Круне, тим правом може Круна да се користи. Али у Грчкој је грчки краљ уставни владалац; он је доиста поверио власт људима, који нису били у странци, која је у Народном Представништву имала већину, али је он то учинио у искључивој намери, да доиста чини шта анел на народ. Да је то у тој намери учињено, доказ је то, што је тај анел извршен у најкраћем року и што је власт, која је извршила анел, повукла се онога тренутка са управе земаљске, кад је тај специјалан задатак извршила и кад за себе није добила већину у Народном Представништву. (Чује се: она је била неутрална). На такав пример, као и на раније, оптужени доиле, нису се могли позивати у својој одбрани.

Према овоме, ја мислим, да са пуно права са ваша заједно могу изнети закључак да су сва разлоза, који су изнети у одбрану на нашу оптужбу на ону прву тачку, сувише слаби, и да ни уколико нису у стању да потру оно, што је у првој тачки оптужбе изражено.

Ја вас молим, а држим да ћете се и ви са овим сложити, да су господа оптужени министри за ону прву тачку оптужбе крили поред свих својих одговора. (Чује се: крили су).

Господо, ја се ограничавам да будем што краћи и одмах прелазим на другу тачку. Ја ћу у овој тачки бити врло кратак, баш с тога, што су оптужени у своме одговору на њу били веома дугачки и опширни и што министар унутрашњих дела, оптужени г. Рибарац, кад се брзино од ње, није навео ни једног разлога. Та околност, што су оптужени министри нашли за потребно, да на ону нашу најкраћу тачку оптужбе одговоре најдуже, биће за вас све и сваког, који следа критички на ствари, јасно, да и они сами налазе, колико је и како јако повређен Устав тиме, што се на упражњено место једног народног посланика, није расписао нов избор.

Господо оптужени министри и министар унутраш. дела браће се тиме, што је, веле, Народна Скупштина позвана, да утврди, кад је правно место кога посланика, и да она треба да учини предстажу министру унутр. дела, а овој да нареди избор за упражњено место посланичко.

Истина је, да по изнесеном члану изборног закона стоји одредба, да Народна Скупштина извести министра унутрашњих дела о упражњењу каквог посланичког места, и да према томе онда министар наређује избор. То је истина у случајевима, који долазе у трезутцима, кад је Народна Скупштина на окупу; то је истина нарочито у случајевима, где нашу било оставком или поништењем избора да се вриме накнадни избори. Али то се ни у колико не може узети за случај, кад један народни посланик, на чијој листи никога више нема, умре, кад се његова смрт огласи и у службеном државном органу, а сваки чиновник и министар дужан је да чита службени орган, ако не чита он је за то крив, — кад се дакле утврди и у службеном органу, да је један посланик умро, — у таквом случају јасно је, да министар нема ништа да чека, он има да слуша прописану одредбу чл. 101 устава, и да према томе нареди избор. Ако то не учини, он се греши о Устав и изборни закон. Господа оптужени министри мислили су, да ће за себе прибодити симпатије Народног Представништва, ако у својој одбрани на оптужбу буду често употребили фразу, како треба штитити права народног суверенитета. Господо, ја мислим да у овом случају штићење народног суверенитета баш састоји се у томе, да се чини све што је у дужности и могућности дотичних фактора, да се тај народни суверенитет стави у могућност, да својој дужности потпуно одговори, а то ће се учинити само онда, кад се и у том случају, кад се једно место упразни, нареди нов избор, и кад се потруди да Народно Представништво никад не буде непотпуно. А о чувању суверенитета Народног Представништва, ја мислим да најмање имају *права и разлога*, да говоре људи, који су на оптужби овде пред нама. (Чује се: врло добро.)

Ја прелазим, господо, на трећу тачку оптужбе, и с тога што је она врло јасна, што у њој не може бити никаквог адвокирања, никаквог извлачења ни десно ни лево, зато што је она тако јасна, ја ћу с њом да будем врло кратак. Решењем од 31 Марта прошле године Скупштина је закључила, да се постојећи трговачки уговор има продужити до 31 Децембра 1892. год. Народна Скупштина, чињени то, хтела је да за себе сачува, да никоме не искусти, да никоме не да једно драгоцено право, једно битно уставно право, но коме само она и једино она, и нико друго не може решавати о трговинским уговорима. (Чује се: тако је, врло добро). Народна Скупштина учинила је то, и г.г. оптужени министри хоће на тога врло погрешним путем да закључе, како је тиме Народна Скупштина паразила жељу да се продужи постојеће уговорно стање. То је апсолутно погрешно тумачење, које не може наћи никакког ослонца у Уставу. Нама је чак овде добачено и напомињуто, како је и влада немачка, и ако у Немачкој парламентат није на окупу, продужила са нама уговор, и како би сад требали Немци да повуку генерала Капривија на одговор. Г. Авакумовић по свој прилици рекао је то, тек да се рекне; јер баш с тога, што парламентат немачки није био на окупу, баш с тога у овој привременој конвенцији са Немачком ни њемо могли да добијемо, нама генерал Каприви као уставни министар није могао да да оно, што у Немачкој може само Скупштина да да. И из тога долази друга лекција, да је генерал Каприви као на изборима, који су се извршили у Немачкој, ако би нам могао јамчити, да се и немачки парламентат не би послушно својим правом да и такког министра, генерала Каприви-а, повуче на оптуженичку клупу.

Најзосле, господо, што се тиче продужења, треба бити на чисто и с тим, да *Скупштина* може продужити, *Скупштина* може решити, *она* на то има права по Уставу; влада то не може. Нама је пребачено и то овде, и ја овде нећу никако да бранин и заступам оптужбу, али је оптужби пребачено, како је влада од 1 Априла погазила такође Устав, његов члан 175, кад је наредила, да буџет, који је дотле важио, има да важи даље још и за месец Мај и Јуни. Ја, господо, мислим да није потребно да напоменем никоме овде да је влада, која је то учинила, била у таквим приликама, да, *апсолутно*, да подвлачим реч: апсолутно, није било никакког другог излаза из стања, које је приуготовљавано против воље народне до 1 от односно 2-от Априла. Избори се ни по изборном закону ни по уставу нису могли раније извршити, а никоме није могло пасти на памет да ради у овом систем Дому са једном Скупштином, која је онако изиграла скупштинска права, као што је то учинила она назови Скупштина, која је извикла на изборе од 25 Фебруара. (Чује се: тако је).

Господо, изнаи још један други закључак, да се господа оптужени министри не могу никако закључати за ово, што се после њих десило, јер ко нам јамчи, да у случају да влада од 1 Априла није добила поверење на изборима у земљи, да та влада не би онде на том истом месту пред оним, који би дошли у Скупштину, одговарала по Уставу и законима као што треба да одговара кабинет г. Јована Авакумовића (Одобравање).

Поврека чл. 52 Устава, по моме мишљењу, нема никакве потребе да се доказује. Ја ћу овде додати још само толико, да прилоге, који не иду никако у корист оправдања г. г. оптужених министара, те прилоге они не дементују ничим, него само кисео, да за то не треба да буду кажњени.

Ја прелазим на 4 тачку оптужбе. У њој ћу ја такође бити врло кратак. Познато је, да су нам Устав и закони, који су из њега изишли, учврстили да је Државни Савет, касационна административна власт за све административне послове у земљи, то је нашан разговора, нашан сваке дискусије То је у осталом основано и практичом, који је затекао кабинет Авакумовића, који је затекао његов члан и министар унутрашњих дела г. Стојан Рибарац. И, господо, кад је Касациона власт решила нешто у изнесеним питањима, онда бих ја хтео да ни ваше не правник, не један бив. министар правде, него један политички и правни буквар; ко има права, ко сме да се усуди да решење таквог Касационог тела сам увиатре, да их он назива, да их он утамањује и да му даје противзаконим и противуставни правац?

Истина је, господо, и ја сам дознао, и ми смо дознали, који смо потписали оптужбу, да је било случајева, да је Државни Савет примао највеће тужбе, изнесена акта путем, који није био предвиђен законом, али, господо, кад је Државни Савет то чинио, он је, по мом тврдом и дубоком убеђењу, вршио једну своју дужност, и он ју је вршио онда, кад су они фактори који су поднели и Уставом и законима, да га у томе помажу, кад су ти фактори намерно одрекли ту помоћ. (Одобравање). Поменули сте овде, и нарочито министар унутр. дела поменуо је о скупштина и зборовима али разуме се у своју одбрану, и ја му то не замерам, он је поменуо ово што је њему у прилог било. Међу тим није хтео да помене и такве случајеве, у којима су многи чиновници и капетани држали по срезовима зборове и на њима читали програм владин, па су онда ту прилику употребили ти исти чиновници да изразе акт њима неповерења, па су се дотле заборавили, да су и они сами потписивали акт неповерења. И министар унутрашњих дела није хтео против таквих чиновника ни прстом да макне, а камо ли да их казни (Одобравање) Има таквих случајева, које би морао дуго до набрајати. Ја мислим да је Државни Савет био познат, и да би се огрешио о своју дужност, кад не би чињо оно што је донста чињо.

Господо, ја прелазим одма на тач. 5. И ова тачка, као што знате, има неколико одељака. Ја ћу и у њој бити кратак с тога, што ја налазим да су сами аргументи у оптужби тако јаки, да их не може одбранити ни одговор министра унутр. дела ни њихова заједничка одбрана. Ја ћу бити дакле и у њој врло кратак већ и с тога, што ће многи други говорити и што ћу имати тада прилике да надовежам оно, што би ми се сад могло замаћи. Ми смо се у оптужби тужили, да је оптужени министар унутр. дела са својим органима, који су припадали његовој страници, чињо да грађанима, који су показали воље и енергије и чврсту жељу, да се ослободе режима од 9 Августа, да се дакле такими грађанима да што мању бирачких списка и да такве грађане што је више могуће спречи у употребби њиховог законог и уставног права, и да учини што је више могуће, те да њихови политички пријатељи дођу да што више глласају, како би осваојено око, што ни он сам није могао да ради по Уставу, како би и пред јавним мнењем, и пред Уставом и пред народом, и пред самом својом и својих пријатеља могао да оправда долазак свој и својих пријатеља на управу земаљску, и како би могао у исто време да се извуче испод одговорности, која би неминовно за тим дошла. За доказ тога, да је таква тврдња наше оптужбе неправда и неоправдана, г. оптужени министар навео је, како изборна статистика показује, да тога спречавања није било.

Господо, тај аргумент бивши министра унутр. дела г. Рибарац није могао употребити, а није га могао употребити за што? Из простог и искључивог разлога, што је велики број грађана, који су потекли сву своју снагу, који су се за петнаест жила узели, који су били готови да жртвују све што један поштен човек, спасган својих права и дужности, жртвовати може (јер сватрам, да је бирачко право у исто време и дужност), да су такви грађани учинили све, против свих претрека и претиова на биролишту, и кад се све то узме у обзир, онда оно тврђење и правдање г. оптуженога министра не може ни како издржати критику.

Ја не могу да се упустим у одбрану свих министара, а нарочито оптуженог мин. ун. дела г. Рибарца, јер бих вас морао дуго морити — задржавати, јер има много ствари, које треба побити, а није их ни тешко побити. Али ћу вам навести, ради примера, једну ситницу, која карактерише озбиљност, са којом се одговара на оптужбу. Г. оптужени министар унутр. дела, који је био неколико година посланик и седео на оним клупама, који је толико година адвокат, који је био полицијски чиновник, а по свој прилици и судски чиновник, тврди да општински суд има право, да тражи бирачке карте по плаћеном порезу, по каквим плаћене порезе. Господо, ја немам потребе да вама свима, који познајете изборни закон, доказујем, како је онако једно тврђење апсолутно неоснопано. Бирачке карте тражи општинска с ц према азбучном бирачком списку и ни према чем другом. (Тако је). Нико нема права да тражи једну одредбу, која је унета у закон у искључивој тежњи да зајемчи страже право својих грађана, да до последњег тренутка вашше своју грађанску дужност, да се одлазо своји грађански дужностима и одатле бирачке. та одредба, која је дакле с једне стране потекла из те тежње, да се осигура, јамчи општинска самоуправа, општинска аутономија, та одредба у изборном закону тако је јасна, да је не налазим апсолутно за потребно да је овде наводим.

Да су међу тим органи г. Рибарца, за које он пред Скупштином одговара, чинили све, да грађани не дођу до могућности да се изразе у оном смислу, у коме су они тежили, да се праве о режиму од 9 Августа, да су органи либералне владе чинили све, што су хтели у целој земљи, а не на једном месту, да осујете грађане у вршењу њихових права, доказ су небројене депеше, које су слате у Београд и појединим људима и појединим листовима и министрима, и тадашњим краљевским намесницима, и које су биле једна јавна ствар, једна под опасним прилнкама, готово природна ствар, доказ су велики толике многе депеше, и ја вам могу једну такву депешу навести, која, и ако нарочито не говори о томе, видећете, како се на њу, поред све неке наивности, гледало.

Т. Пашић питао је нашег друга г. Станојла Вукићевића, да му се јави, којим општинама из онога округа шиу издате бирачке карте, и које су те општине. Ако се ја добро сећам, г. Пашић је учињно то на основу уверавања, која су му дата и од стране владе и од стране надлежних власти, да се доиста дају бирачке карте свима, који на то имају законско право. Кад је доктор Станојло Вукићевић, који је пре тога био народни посланик, и који је по нашем схватању био то и у оном тренутку, и о коме ја немам потребе да вам говорим, јер га сви познајете — кад је он послао шпенташ, у коме су именоване општине у којима нису издате бирачке карте, онда је штампља телеграфска казала да се донесени телеграм бр. 527 на основу чл. 15 закона о телеграфу задржала. И молим вас, господо, после свега овога, зар ви можете мислити, да смо се ми од 9 августа налазили у уставној земљи, да господа, која су дотле нила да тако силна, а у исто време и тако важна грађанска права ниште — зар ви можете мислити, да та господа нису газила Устав и закон? Господо, радња је њихова противустава и противзаконита с тога, што су такве наредбе потицале од органа устанних, што су потицале од оних уставних фактора, чињеница, који су позвани да у првом реду одржавају јавни мирал у земљи.

Како је од те стране злоупотребљен сам положај тих фактора, доказ је најбољи онај циркулар, који је послат одавде из Београда, који је разаслат по целој земљи и за који мин. ун. дела *не сме* да каже да није знао, јер он *мора* да зна то. Ја тај циркулар имам у препису, он је био разаслат по свима судовима, и по свима општинама, а тај циркулар равнозначно је с државним органи. При спровођењу начелници срески упућивали су овакво писмо кметовима.

„*Кмете,*

Према овој наредби, коју ти уз овај акт шаљем, а која, као што видиш не зна за шалу и нолакаве позоне одмах.... и ако још ког имаш, у кога с основом сумњаш да ће дражити, подстрекивати и бунити људе које каквим обманама, позони га с места, наредбу му саопшти, на потпис и кажи му да је одговоран за ред, а за слаки, најмањи неред биће људи најпре свештани — попезани и похапшени".

Овде нема шале.

24/II —93 год. Ђ. Поповић,
Петровац. ср. старешина.

Ено, како он гласи:

Начелник среза млавског
Бр. 2064. 24 Фебруара 1893 год.
Петровац Хитно.

Суду општине Вел. Лаолске

Данас пре подне добио сам званичан извештај да су услед пореда у Драгачеву, и ухваћених писама радикални прваци у Београду похапшени као бунтовници.

Вечерас сам депешом добио извештај да су до сада похапшени дне стечене радикала у Београду и Драгачеву, где је ишао и Петар Карађорђевић кога гоне и због чега пред стоје затвора.

Услед наведеног нарељујем тоне председнику и свима кметовима: да и даљу и ноћу *лично воде јаке надзор над прављењем радикалном, више на моном говор и рад*, ако ноћашњу о свему извештавају, а ноћу ће за то имати сигурне и јаке страже.

Даље ће пазити на све долазеће странце у ту општину, и да такова лица, која би ни се учинила сумњива мени спроводе.

Да је ову наредбу примио, одговориће ми овога часа.

Нека председник не заборавља да је он на првом месту одговоран за ред.

Начелник срески,
Ђ. Поповић.

Истражни одбор, кад буде решавао о овоме, он ће наћи овога материјала у свима среповима наше отаџбине, и онда ће то бити најбољи доказ, да је такво једно оруђе, које једна влада не сме употребити. И ако су се г. Андра Николић и г. Рибарац сложили у томе, да у изборним борбама може да буде марифетлука, јест истина, тих има и у Америци и у свима земљама, али нема неморалних марифетлука, и још да полазе са места, одакле треба да се чува морал, одакле треба да се штите грађанска права. Таквих марифетлука нема нигде, и не сме их бити у Србији. Ми не смемо допустити да се они поводе, и да се не би поновили, ми морамо казнити отпуштене министре.

Господо, допустите ми да вам саопштим овде још један други доказ о томе, са каквим се средствима служила влада, са каквим се срествима служио кабинет Авакумовићев, а нарочито његов члан, министар унутрашњих дела, представник полиције унутрашње, представник за унутрашњу политику, у намери, да шкрта грађанска права, да погази на један најнедостојнији начин закон избори, да пљује у лице Уставу и уставном праву.

Ја имам овде аутографисана преписе записника бирачког списка из канцеларије округа Топличког.

Господо, ако ово што се дошло на наборима, ви хоће се добро сетити, да су извесни народни посланици, извесни људи из народа, престављени и кабинету г. Авакумовићевом и онима, у чије су име они онда владали; како је министар унутрашњих дела спремио и разаслао извесне формуларе, који иду на то, да се одбију законити председници бирачких одбора, а апсолутно изиграју набори, да се они окрену на вешт неуставан и незаконити начин у корист либерала. Овај аутографисани акт састављен је 9 фебруара, у Прокупљу у начелству округом. Ја вас нећу морати, тиме, да вам читам све, него ћу вам прочитати само оно, што је у њему најглавније, како је било утврђено и вероватно је, да је то отпуштени министар унутрашњих дела и усмено утврдио са својим подручним органима — како је утврђено било, да се председници бирачких одбора још пре 9 фебруара, може бити још рајем Јануара, да се председници отерају онуда, где они нису сигурни за либералну владу, а нарочито да се терају онуда, где се имало вере да ће понаметнати регенти општински послужити им у оваком случају, где глав. бирачки одбор не би то могао и сувише јако применити; па су нашли за потребно, да се људи сачекују свуда, како ће они моћи да изручују и броје куглице како они хоће.

Ја вас молим, да ми допустите, да од тог формулара прочитам само записник 4 састанка бирачког одбора: он овако гласи:

1. Закључани су и запечаћени свидучићи, из којих је председник надио куглице и давао бирачима. Кључ је остао код председника, члан 76 изборног закона.

2. По гласачком списку и по пребројаним бирачким картама гласало је свега 535, пет стотина тридесет и пет (или колико буде) гласача и ово је записано с оним на дну гласачког списка.

(ово записати на списку, који се тога дана водио)

Сви су чланови ово потписали (да потпишу).

Ни један од чланова нема да одаја ништа или ма шта да примећава. Рад закључен у 7 часова по подне.

3. Кад је ово свршено, по чл. 76. 77 и 78 изборног закона приступљено је отварању кутија и бројању куглица по пропису чл. 79 изборног закона. Рад је отпочет овако:

Прво је отворена кутија под бројем..., (који буде), која је примала гласове за листу Стојана—Таша—Рашића и Светозара Атанацковића и пошто су куглице нађене у истој кутији, три пут пребројане и све утиљено онако као што наређује чл. 79 закона о избору народних посланика, нађено је у истој кутији, пет стотина и двадесет комада куглица, сиака је стотина за себе бројана.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)

Чланови бирачког одбора,
(потписи)

Пошто је овако свршено са првом кутијом, онда је отворена друга кутија под бројем..., која је примала гласове за Милана Николића и Лубу Обрадовића. Све куглице нађене у истој кутији тицуте су пребројане по наређењу чл. 79 набор. закона, и нађено је у истој кутији, десет комада куглица.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)

Чланови бирачког одбора,
(потписи)

И напослетку, кад је свршено са првом и другом кутијом, онда је отворена и трећа кутија под бројем....., која је примала гласове за листу Николе Пашића и Мите Илиџановића, и пошто су све куглице, у истој кутији нађене, пребројане три пута, као што наређује чл. 79 изборног закона, нађено је у истој кутији пет комада куглица.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)

Чланови бирачког одбора,
(потписи)

По бирачким картама гласало је свега 535 — пет стотина тридесет и пет гласача, оволикo исто гласало је и по списку вођеном. од стране опог одбора а и по пребројаним куглицама оволикo је исто гласало, и нема никаве разлике.

Бирачки одбор, пошто је свршио сав посао као што је наложено у овоме и предњим записницима, овим записником закључује свој данашњи рад и утврђује својим потписима и печатом.

општ. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)

Чланови бирачког одбора,
(потписи)

Записник четвртог састанка

Данас, 25 фебруара 1893 годино, кад је свршено и закључено гласање према чл. 74 и 75 изборног закона, као што гласи трећи записник овога одбора продужен је овај рад

Записник петог састанка

Данас 26 фебруара 1893 године, састао се одбор по пропису члана 80 набор. закона и нашао све у реду онако, како је остављено вратио је суд. сав изборни материјал са бирачким картама и реперс своју увео натрат.

Завој спремљени и запечаћени синоћ 25 овог месеца, по пропису чл. 79 изборног закона, у коме има: гласачки списак, четири записника; и азбучни бирачки списак, предат је са оним записником председнику бирачког одбора.

оштт. печат

Председник бирачког одбора,
(потпис)

Чланови бирачког одбора,
(потписи)

Сад ћете видети, да се тако далеко ишло, да се употребе у место одређених председника неписмени регенти, да их могу употребити сиуда на своју корист. А сад да вам кажем како је резултат из ове општине, чији је акт напшо напетан среза добричког, а који се акт налази у Прокупачком суду. Тај резултат је овакав: у кутији Пашића и Илићковића било је 117 куглица, а они су забележили 5; кутија Ранчића и Атанацковића имала је 45 куглица, а кутија Милана Николића и Љубе Обрадовића имала је 9 куглица. Истражни одбор, кад буде радио о овој ствари, он ће наћи ова документа.

После овога, дошла је, господо, најпре једна јавна наредба да се у погледу председника бирачких одбора поступи овако, како је и пре тога поступано. А на тим је дошла и друга тајна наредба. Она нора да постоји, и она ће се наћи. У њој се каже: да ни једном од оних, који нису сигурни да ће потпомоћи ово, што је жељена влада од 9 августа не треба давати уверење; ту се причало и наимињало, како Државни Одбор, који је једини и надлежан и позван и чије радње не подлеже критици, вели: Државни Одбор узимао је за председнике бирачких одбора чак и учитеље, неквалификоване, и како према томе њима не би требало ни давати право, да они председавају у бирачком одбору. На се и то заборавило, него се ишло још и даље, нису се давала уверења ни онима, који су имали не само квалификације, које имају г. г. министри, који то раде, него су имали и боље од њих. И кад се против свега тога протестовало, онда су се они чинили и невешти.

Ја сам лично одлазио управнику вароши Београда с друговима мојим, и он, поито нас је властерирао водеће времена, тиме, што смо остали да чекамо до сутра дан, и кад смо се јавили да идемо да пријавимо нашу закониту дужност, он је одговорио да не може, да нам да објаву, да ми будемо председници с тога, што у бројници др. Милованца Милованковића стоји то, да ми можемо примати бираче да гласају и са простим њиховим пореским књижицама. У томе није било могуће доказати г. Деневу, да је то мишљење само др. Милованковића а не и наше, и да на послетку, било то мишљење право или не, ако ко по њему поступа, он ће, ако је ово где неправилно, по закону за то и одговарати. Али г. Денев није надлежан да о том расправља, и ја сам се ради протеста против те ненадлежности јавно министру унутрашњих дела, а у том тренутку њега је наступао г. Авакумовић. Г. Авакумовић ми је дао своју часну реч, да ће ми се сутра објава издати и ако ми се не појаве у мој стан, да одем г. Деневу, тада ће ми ју он сигурно издати. Ја сам чекао у стану, и пошто ми објава није послата, ја сам отишао у управу, и тамо ми на моје велико чуђење Денев вели: да он од суботе више *не издаје објаве ни једном радикалу!* Ја сам хтео да искрпим сва средства, ја сам онда ишао сам оптужном министру унутрашњих послова, Рибарцу, и молио сам да изађем пред њ; да се жалим, послао сам му своју посетницу, и г. Рибарац, не знам за што, одбио ме је, и није ме хтео примити.

Господин Рибарац, и ако је знао за шта ја долазим, није хтео да ме прими, и према томе ово што је он говорио јучс, да не зна за то, није истина.

Господо, кад људи, који су законом позвани да врше највеће дужности, људи, који су оквалификовани да су спесни својих дужности, кад ти људи искрпе сва могућа средства, која им даје закон да дођу до свога права, и захтевају да их надлежан орган потпомогне, кад ти људи искрпе сва средства, па не могу да дођу до могућности да се тој својој дужности одазову, са сним је природно, да је у том случају позван онај орган да им помогне, који је и одређивао председнике бирачких одбора, тим пре, што у закону није нигде казато, да полицијски органи дају те објаве председницима бирачких одбора.

Али г. Рибарац и његова чиновници нису се задовољили с тим, да не дозволе људима да врше своју дужност, што им нису дали објаве, но су чак ишли и даље, на су на ставили, на очима самога министра унутрашњих дела, задржавали од пута грађане, који су тако далеко, да су изгубили памет, — ја морам тако да се изразим (Чује се: *тако је*) наредили су да у општинама, за које је било као вероватно, да ће их председници општински потпомоћи, да се у те општине не пусте ни они одређени председници бирачких одбора, којима је полицијска власт но наређењу г. Рибарца издала уверење. И кад се дотле иде, ја мислим, да је то и сувише дреско, нека ми се дозволи израз, да је ту и сувише дебео политички обрав (Чује се: *тако је*) тврдити, да су избори од 25 фебруара били слободни.

Ја ћу за сад да пресечем нешто на одбране оптужених једно с тога, што ће сигурно још ко од мојих другова говорити о тим тачкама, а друго с тога, што се бојим да нас дуго не задржавам. Ја сам код тачке 8, која говори о крстарењу војске, казао: у изборном закону изречено је наређење да на биралиште и његову околину на дан избора не сме се нигде појавити војска. Та одредба избоиног закона основна се на самом ду ху, на самом начелу Устава, на самом том појму, да бирачи на дан избора треба да буду потпуно независни при давању свога гласа. То је кредињење изборним законом и наређено је, да, ако се но усуди да воине војску, да ће зато бити кажњен. То не пориче ни оптужени министар унутрашњих дела г. Рибарац, али он хоће на те тешке позиције, из тог тешког положаја да се извуче тиме, што врло несрећно позива чак и једнога Лафајета, што се позива на случајеве, који су изречно специјалним законом предвиђени и ненађу никакву везу са овим, и што се позива на примере у земљама, на које ми, кад имамо Устава и закона, са којима смо задовољни, нити имамо потребе нити смемо да се позивамо, нарочито онда, код оних случајева, који иду противу духа нашега Устав (Чује се: *тако је*).

Ја признајем да војска, поред одбране је непријатеља споља, познаи својим, не само код нас, него и у другим земљама дужна је у исто време у случају потребе, а то су обновљени случајеви, да заштити и одржи ред у земљи. То се чини онда, кад је тај ред доиекле угрожен, кад та угроженост није уображена, кад није извештачена; али, господо, онде није требало да са употреби војска просто зато да она послужи оптуженима као средство за њихову изборну агитацију, за то, да у извесним општинама буде 10 или 15 гласова њихових више. Факт, да је војска употребљена у овој намери противно закону, противно уставу, није нобро ни оптужени министар унутрашњих дела, он та и не може побити, јер нема за то доказа. Сам тај факт, по моме мишљењу, довољан је, па да се на основу њега оптужи министар унутрашњих дела, који признаје, да је на своју одговорност употребио војску.

Ја ћу код тачке, која је најјача била у нашој оптужби против г. министра унутрашњих дела, код тачке 10 бити врло кратак с тога, што сам оптужен министар није био кратак. — Он, који је и иначе врло разговор, који воле врло много да каже, што иде у прилог његове одбране.

Ја ћу бити врло кратак с тога, што не могу допустити да се може порицати доказна вредност депешама у овом истом тренутку, кад оптужени употребљују депеше као доказно средство за своју невиност. Ако би се депешама одрекла доказна снага, онда би не само у јавном, него и у приватном праву било потрвен део правни поредак, правни живот, сви међусобни односаји били би са сним изведени из свога природнога колосека; и онда се не зна, на који би се начин потребе, које депеше врше, могле да подмирују, а да у исто време они, који се њима користе, не ризикују, да не изгубе своја права, да те депеше не буду на њихову штету. То ми-

слим није потребно доказивати, да се ни у науци ни у пракгици не признаје. Међу тим истрага ће показати, да нема чак и концепта не Симе Павловић него Стојана Рибарца. Господо, кад у таквим деневима стоји да је један министар унутрашњих дела захтевао од једног члана Државног Савета, од једног председника Главног Бирачког Одбора, који је поштен да буде бодар посматрач, да буде истинит чувар хиљаде бирача из једнога округа; кад један министар унутрашњих дела, једном државном саветнику, председнику једног тако великог установног тела, пошље депешу, да он гледа, како нема ни једног посланика за њих (либерале), да се изборни пониште, — онда ја не знам, какво друкче да карактеришем овај поступак Рибарчев, него као један прост злочин. (Чује се: тако је.) Овде није место да се о томе говори, али ја исто тако не бих могао друкчије карактерисати и поступак Живана Живановића, који поред свега овог и данас ћути и седи у Државном Савету, већ као једно дело најнеморалније, најзлочинатније врсте. (Чује се: тако је).

Ни по Уставу ни по законима, министар унутрашњих дела апсолутно никако нема права да се нема у рад бирачких одбора у опште. То је искључиво право Скупштине, и она мора да га чува за себе, ако неће да се изиграју сва њена права, а ја мислим да то Скупштина неће допустити. У опште цео одговор министра унутр. дела на ову тачку био је врло слаб, и ја не бих имао потребе да се више на њему задржавам.

Долазимо на тачку последњу, на тачку XI оптужбе, у којој је изложено оно, што је оптужени министар унутрашњих дела г. Рибарац радио пред састанак саме Скупштине, оно, што је рађено у њој онде на овом месту, и најпосле у којој се говори о указу, којим су оптужени г. г. министри отпорили седнице Народне Скупштине, пошто су г. г. премапотписали. И Устав и изборни закон већ по самој природи стварн заштитили су цео изборни систем од сваког мешања администратнвних власти, и оставили су да о томе као о једном битном установном праву, као о једном од најсушгаственијих права решава једино и искључиво сама Скупштина. Према томе ни министар унутр. дела то никако није могао решавати, и он је имао да се задржава од сваког мешања у то послове, и да пусти да се учини онде у овом дому онако, како то по Уставу и закону треба да буде. То, — ја не треба сад да напоминем онде — није учињено, и ја мислим да никога нема онде који ће моћи за такву радњу правдати оптуженог министра унутрашњих дела.

За тим долази, господо, ствар конституисања Скупштине и најпосле долази њено отварање указом. Ја сам у почетку свог говора у уводу нагласио, да ни Народна Скупштина ни Круна нису одговорни ни за један акт, који једна или друга потпише, али да би био један нисуд остаити да никога не буде, који ће за такав акт одговарати. Тај фактор, који има да одговара по уставним начелима за све у чему он суделује, што премапотпише, тај фактор — то је влада, то је министри. Јасно је, да Скупштина, која се конституисала онде 29 марта, није била потпуна. То данас онде апсолутно нико неће тврдити, и ако је оптужени г. Рибарац трудио се да изнесени комплименгима задобије за се симпатије са изнесене стране; то нико неће тврдити, јер не велим с тога, што је раније дата изјава, него што верујем у уставне појмове и у убеђеност господе, која ће имати о томе да говоре. Господо, ако би се допустило да се влада изговара тиме, како је она премапотписала указ и отворила Скупштину као једно суверено тело, без обзира на то, да ли је та Скупштина доиста конституисана у уставном смислу, онда ништа не стоји на путу и такој могућности, да се једнога дана скупе у ономе дому њих 50—60 људи и да кажу: ми смо Скупштина, и да позову једну владу, коју би саставили Авакумовић и други, и да кажу: дођите и отворите нас онде; и према онакој одбрани г. Авакумовића и другова, они не би могли да нађу никаквог излаза из те дилеме, већ или да отворе такву Скупштину, или да кореку оно, што су навели у својој одбрани. Ја мислим, да као правници они би морали кореки то, да се не налазе у оптуженом положају. Према томе, премапотпис оптужених министара такође је једно незаконито и неуставно дело, и у извештају самог оваквог комплексационог одбора нам ће се још материјала. Истрагни одбор, кад то буде проучавао, он ће још доказа и аргумената наћи за ово.

Господо, ја ћу да завршим. Ја се надам, да сам поред све јеткости, поред све убојености, поред све горчине мојих грађанских, мојих посланичких осећања могао бити и у оптужби само са својим другоиима и онде пред нама потпуно објективан у оцени онога, чиме се ми сад бавимо.

Ја, господо, мислим да то могу тврдити и онда, кад су се онде против мене износиле у дискусији ствари, које са мном личио нису имале никакве везе, уносиле нескости онако нифашне природе. Ја нећу да се користим својим правом и да одговарам г. министру унутр. дела, који је мислио да ће бити врло духовит, кад је казао, да кад би била буна, да би ја сигурно био последњи, који би се напао на барикаднма — нећу да нагађам како би то можда било, нећу да кажем да би то његово тврђење било неоправдано, али би можда и то било оправдање него да бегам преко плота (одобравање и смејање). Ја то нећу да чиним, јер сматрам да обавиошт посла, којим се бавимо, и достојанство овога дома, у коме сно не допушта такве разговоре и нагађање, и ја са овим закључујем свој говор (одобравање: чује се: живео).

Драгутин Дединац — Кад овог дугог убедљивог и разложног говора поштованог посланика др. Весниħа, мени је врло мало остало да кажем о самој ствари, али узимајући реч у оптужби бив. министара на либералне партије, ја налазим да ми је дужност да и ја узмем реч у овој дебати, да ми је дужност и морална као посланика и као правника и као судије, да говорим о овоме и напоследку да искупим обећања, која сам при поласку из округа дао својим бирачима, те да о овом предмету пред Народним Представништвом говорим. Има пуно разлога, који ми хласили да је моја дужност о овоме да говорим, а нарочито ми један веома јак разлог, који ме покреће, господо, да узмем реч у овом дому приликом ове дебате.

Једно изнесено време на неколико дана пред оптужбу оказали смо како је опозиционна штампа трубила непрестано да ће оптужбе неће ни бити, да Народно Представништво тако нема ни права ни смелости ни куражи да ту оптужбу изнесе, па су и даље терали, да су чак и стране силе прек' својих посланика пастале код надлежних да се то суђење и спречи. Чак су та господа говорила да је данашња влада била за то да се оптужба не изнесе, но у колико је мени познато и у колико сам долазио у могућности да то сазнам, ја сием да кажем да од свега тога нема ништа, него да су господа из бојазни, што ће такна оптужба бити изнесена, го трубили те да суђењу ишчезне народних посланика да у последњим тренуцима од оптужбе одустану. Поред овога, господо, они су износили и то, да ова оптужба не потиче из тих разлога, господо што су они чинили недела и безакоња и што су они то залутали, што су они криви, него да је то партијанска освета, да је то акт мржње. Ја као народни посланик не могу да мислим да ма која мећу нама, који би то покушао само за то што лично поједине чланове Авакумовићевог кабинета мрзи. Нема тога, господо, као што сам видео из оптужбе и из говора Др. Весниħа, него постоје дела, за која се кабинет Авакумовића оптужује, те према томе, господо, и ако сам мало пре казао, да ми је врло мало остало после овако разложног, искреног и убедљивог говора г. Весниħа, да докажем, да ово није учињено из партијанске освете или личне мржње, или да се они хоће да се уништи либерална странка, што то се чини за то, да се да правди задовољења, да се један пут освешта начело, да у овој земљи има Устава, кога морамо поштовати и закона коме се морамо покоравати сви ма макар ко то био (одобравање), јер, господо, није мала ствар што се каже у првој тачки оптужбе и г. Весниħевог говора, није мала ствар да ни смрти пок. ћенерала Протића бив. намесника није учињено ово, што би требало да се учини. Да је бивши кабинет г. Пашића водио рачуна о томе, сведоци то, што је од доба од кад је умро Протић, он непрестано наваљивао код остала два Краљевска Намесника, да се сазове Скупштина у

ванредан сазив и да се изабере трећи Намесник (одобравање). На том питању, у колико ја знам нала је бинша влада т. Пашића, на том питању она је нала да не заузме у неутралност и незаинтонност, на кад је нала на том питању онда је дошао либерални кабинет Авакумовићев, који није учинио ово што је требао да учини по Уставу; није извршио избор трећег намесника како познате одредбе Устава прописују, него нита је радио? Он је пропустио и да пре 1 новембар и да дочека чак 25 фебруар да буду избори па после тога, рачунући, ако има успеха при изборима, да изврши избор трећег Намесника како он хоће. Ја држим да је погажен Устав овим и да на ову тачку у оптужби има да одговара кабинет Авакумовића. Што се тиче некоректности господе што су Скупштину распустили, што су чекали 25 фебруар, о том ја нећу да говорим за то што је мој поштовани друг Др. Весинић доста рекао и јасно о томе говорио. Нећу да говорим ни о другој тачки оптужбе о опом месту где се говори о ономе. Вучковићу посланику, зашто није његово место попуњено; ни хоћу да кажем неколико речи о трећој тачки оптужбе а то је да је бинша влада Авакумовићева јаку грешку учинила, што је тровнички уговор продужила на извесно време без одобрења законодарног тела.

Вама је снима, господо, познат чл. 52 Устава, у коме стоји ово: да ће трговачки уговори да вреде, кад их законодавно тело одобри; на не само то, него да ће да вреде и онда. над законодавно тело буде одобрило продужење а не сам уговор. Дакле, налазим, као што је г Весинић казао, да је онде учињена грешка и да за то има либерални кабинет да одговара.

Даље, што не јако тишти, што ћу да кажем Народном Представништву, то је ствар, која се тиче неправилних општинских избора. Ја сам служио и из других крајева Србије, али ја ћу да се ограничим на округ, у коме ја живим и рад сам да вам испричам, шта је у њему учињено од 9 Августа до 1 Априла. Чим је либерални кабинет г. Авакумовића дошао на управу, одмах се учињено јуриш на општине Све се могуће употребљавало да се сузбију људи, који су законитим путем дошли на општинску управу а да се на та места доведу људи, који немају народног поверења, па се, господо, није презало ни од крви ни у самом водичком округу. Тако имам да вам наведем за пример чувену коцељевску аферу. Ја знам како је ствар текла, јер сам у набачком суду иследни судија и те ствари све код мене долазе и из акта ја знам, како су у коцељевској аферн ствари текле и како су се свршиле.

Часници општине коцељевске били су изабрани са 250 гласова. Радило се дуго да се часницима њиани неповерење; употребљени су сви могући марифетлуци, употребљено је, без обзира на поштење, све што се могло изнаћити, само да се њиани неповерење једној јакој општинској управи, да се од радикала отме и да је добију либерали. Једва су после силне борбе, напора и мучења добили 100 и неколико потписа за њиану неповерења часницима коцељевачке општине. Наравно, жетони часници општински, свесни своје дужности, нису могли да допусте, јер сви знамо, шта се тражи, па да се њиани неповерење једној општинској управи. Покупавала је ту и полициска власт, а сем среског писара и среског капетана и сам Коста Павловић окружни начелник, чинили су покушај неколико пута да одузму општинску управу, но то није било могуће. На последку и ту је употребљена војска; отишла су с војском да је на насилничи начин одузму. Часници општински одупрли су се томе, бранили су своја грађанска права, нису дали да им се општина одузме. Том приликом један је на месту остао мртав а један тешко рањен, а, господо, неколико транспорта, као робље — као што су Турци гонили — спроведено је до Шанца њих по 20—30 у групи, у гомили у лаицима, са лисицама на рукама и то из задњом 10 степени испод нуле и наравно да није чудно, да су тим људима и руке и ноге отекле, кад су у Шабац стигли. (Чује се: „жалосно!“)

Истражни судија тражи све те људе и кад је жалба суду изјављена на решење о притвору, суд је нашао: да нема деловте су сви ти људи пуштени Хоћу само толико да приметим, да у томе суду, о овоме делу, није решавао Једини као радикал ни Деспотовић као радикал, него је решавало једно одељење од самих напредњака; то је господо, јавна ствар, ја вам ово говорим ститу истину, све ово што је у ствари било. То се, господо, неколико пута дешавало, да су суду спровођени неколико пута по двајестину људи за изнашалене кривице, на не само да су тако радили са људима него њима је била кост у грлу и једна жена — позајмља и њу су неколико пута затварали и она је изјављивала жалбу на решење о притвору и наравно била је одмах пуштена, јер није нашта против за коно учинила

Други пример да вам наведем тако зв. варошку аферу. Она је готово још грозница, на да није било жртава. Варош је село, које саставља општину са још неколико околних села. Она је јака радикална општина. Либерални је било запело око, да отму ону општину и да је имају у својим рукама и све могуће покушавали су, као и у Коцељеви. да општину одузму па нису могли ништа учинити. На последку војска је и ту употребљена. Иг, како је председник у договору с народом наилустно био судницу, онда су се сви разишли на села у село и као хајка на курјаке, заиши су из куће у кућу, везивали људе и терали до судинице. Пошто је судница била мала, све те повезане људе затворили су у кафану. Већ је и ноћ била стигла и пошто се народ није одуво, да би људима створили кривице, они су око 10—11 сати ноћи, пошто се истражни судија са писаром и капетаном затворно — ушли су жандарми у механу, па су напали људе и натерали их да сви потрбушке, легну, а они с друга онале клотуа на механу испештају прозоре и зидове само да би се могло рећи да се народ одупро њима, да може истражни судија отпочети истрагу о томе. Сутра дан долази капетан и истражни судија, назвали ћу се сведоци, узимају се људи на одговор и истражни судија пише оно, што ни један сведок није ни помислио, ни казао, без присутних; на онда познаћу људе и натоне их силом да се потпишу, а кад су ти људи тражили, да им се прочита протокол, није им прочитан, него су се потписали на памет. Да је све то тако, како се тврди, у питина код набачког пристојеног суда све се то може доказати, и истражни одбор нека потражи та акта, на ће се уверити, да је све онако, како вам ја испричах. Из Вране неколико транспорта спроведено је у лаицима и с лисицама на рукама као робље и једеком повезани неки ни је сведок за ово г. Миша Вујић министар финансија, који је својим очима видео, како је то робље дошло у Шабац.

Код нас, господо, у нашем округу, било је згодума са бирачким картама, код нас господо, нису давате бирачке карте, онако како то изборни закон прописује, на да се г. Рибарац у одбрани разнеће цифром, колики је био број бирачких парата — довољно је да ја имам неоспорних доказа, да у подринском округу нису давате бирачке карте како то бирачки закон прописује

Мој поштовани друг г. Весинић заборавио је да каже то што ћу ја напоменути, што је, господо, један министар војни, један човек, са тако чувеним именом Богићевић, падао такву незаконшту наредбу радицијама крагујевачке фабрике, да ако се усуде да тласају, да ће бити отпуштени. То, господо, не долинује ни човеку са маном образованоћу, ни човеку, који поле води рачуна о себи, а камо ли једном министру војном, једном ђенералу. И ја то осуђујем и налазим, да је што тако кривица, која је у оптужби наведена као и друге, које су тамо наведене.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 80 СРЕДА 14 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

28 САСТАНАК

5 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јонкимовић

(САСТАВАО)

(О отпуштању Драг. Дидовића).

Даље ће прећи на наредбе министра полиције и министра народне привреде, што су се забрањивале приватне депеше, где нам је употреба нашег права ограничена, да се послужимо овом државном установом — поштом и телеграфом. Депеше ове биле су тако невине, просте природе, да је доиста за сажаљење, што се могло наћи такав министар, да депеше овакве садржине задржава.

Али, господо, кад се налази један министар који, један ђенерал Богићевић, чија је породица са таким ретким традицијама везана, да злоупотребљава свој положај, да војску, коју ми тако негујемо, коју ми тако чувамо, на коју ми тако много трошимо, као нашу задавицу, спроводи је за неког другог, а не да биде своју браћу, да пролива кра браће своје; ја налазим, да је већ крајње време било, као што рече г. Весић, и као што је у отпуштби, да ово биде пред грађанским ратом. Ја, господо, сматрам да је такав поступак ђенерала Богићевића изазвао Горачић, Смедерево, Чачак, Коцељеву и Варну (Тако је). А што је још страшније, господо, то је, да се усудио један министар унутрашњих дела, што још не би било тако тешко, да је то био обичан министар полиције, један Туцаковић или други, него је то био г. Рибарац, један адвокат један правник, један интелигентан човек, који је могао да даје својим органима такве наредбе, да не следују позиву суда — то је страшно! И ја, господо, готово нећам речи, да кажем: колико је страшно, кад министар унутрашњих дела наређује својим органима, да не смеју долазити пред суд.

Ја то говорим из искуства, као иследни судија; ја сам тражио позивом људе, тражио актом, али све је остало без успеха, а то потврђује и депеша начелника округног Косте Павловића, која каже: шабачки суд позива једног чиновника, али он му није дао позив, нити га пустио да предстане суду. То је истина, но том позиву њиме није ни долазио до 1 априла да одговара. Шабачки суд има читав штос актата, по њиховим кривицама, за које ће тек од сад одговарати, јер дошло је време већ, да се закони и Устав поштују и за чију се повреду мора одговарати.

Остале тачке ћу да прећем, јер се о њима у отпуштби говорн и не налазим да је вредно да вас морим.

Господо, Рибарац, да је воле водио рачуна о овом дому, не би се ова два три дана разметао својом одбраном или управо, није дао никакву одбрану (тако је), јер, господо, Рибарац није представљао овде онај свој положај, да одржи своје достојанство, које је имао у земљи, него нам је изгледа, да је он овде пред Народним Представништвом представљао једног навезбаног гаунца, да задовољи своје гледаоце, а није побило оно, за што је оптужен, што га терети оптужба. И он се још усуђује, да се сравњује са људима из француске револуције, које француски народ јако цени и данас, јер нелика је разлика између једног Дантона и осталих и једног Рибарца, који је толико недеља ућутао овој земљи. (Тако је) — Господо, г. Анакумовић се бранио, и ја ћу да му признам његову одбрану, као човек, који је државним признат, он се бранио онако, како је знао и умео, али није изгравао пажњу као што је Рибарац, него се бранио, и напослетку, бар по моје мишљењу и нахођењу, он прекршље Народну Скупштину, да га спасе од казне оних што је казао: ја сам држављанин од толико година, ја сам часно и поштено служио државу, ја молим Народну Скупштину да ми погрешку опрости, јер сам могао као човек и погрешити. Стварно је сад до суда, да му призна његову одбрану, он је за то надлежан, да изведе: да ли има кривице или нема, да ли и Анакумовић није ушао у ону грешку, у коју је и Рибарац. И ја по моме убеђењу, нећу се отрешити о своју савест, налазећи, да је мојих другова оптужба правилна и коректна па за то гласам за њу, дакле да се ставе под суд. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Молим вас, господо, како је предмет, који је на претресу врло важне природе, то Председништво налази, да о њему треба још више да се говори, а поште је сад већ подне, ја мислим, да треба седницу закључити, а да остану после подне одбори да раде, а да закажем другу седницу за сутра. Дакле, је ли воља Скупштина да седницу закључим? (*Воља је*).

Објављујем, да је седница закључена, а другу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

(Састанак је трајао до 12 часова, пре подне).

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у 8½ час. пре подне.

Од господе министара присутан је био министар народне привреде.

Потпредседник — Отварам 29 састанак.

Изволте чути протокол 28 састанка.

Секретар Љуба Јовсимовић прочита.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Алекса Ратарац — Чита:

Марија Д. Миланковића, удова из Београда, моли за пензију или државну помоћ;

Сељани из Шепшина, (у ср. гročанском, окр. подунавском), моле за дозволу, да се у истом селу дућан може отворити;

Сељани из Ракове Баре (у ср. звишком, окр. пожаревачком), моле за поновни премер и оцену земљишта; и

Српско трговачко удружење у Београду моли, да се у закону о трошарини не пређи чл. 26.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути молбе за одсуства.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Народној Скупштини

Због болести мога брата, и домаћих мојих послова, нужно ми је десет дана одсуства.

Зато молим Народну Скупштину, да изволи исто одобрити.

5 Јула 1893 год.
у Београду.

поноситац,
Павле М. Ранковић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита даље:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину за двадесет дана одсуства.

5 јула 1893 год.
у Београду.

Д. Ђирковић,
народни посланик

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (Чује се: *одобрава и не одобрава).* Стављам на гласање; ко је за то да се г. Ђирковићу одобри одсуство нека седи, а ко је против нека устане: *(већина седи).* — Објављујем, да му је одобрено тражено одсуство.

Секретар за тим чита:

Народној Скупштини

Молим за 10 дана одсуства.

5 јула 1893 год.
у Београду.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК,
Мих. Стојаковић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес интужбе бивших министара, а за тим претрес трговинске погодбе између Краљевине Србије и Републике Француске.

Али г. министар народне привреде молио је Скупштину, да се прво пређе на претрес трговинске погодбе између Србије и Француске и Србије и Енглеске, јер је рок на измаку, па треба што пре да се сврши. Па после тога да продужимо претрес интужбе бивших министара.

Је ли воља Скупштина да то учињемо? *(Јесте).* —

Молим известиоца да прочита те погодбе.

Известилац Станојло Вукчевић чита: погодбу између Србије и Француске (стр. 162) и мишљење Државног Савета о истој (стр. 163) и одборски извештај (стр. 164).

Потпредседник. — Жели ли ко год да говори у начелу о овоме предлогу погодбе? *(Не жели).* Пошто нико неће да говори у начелу, то стављам на гласање: ко је за то да се овај предлог прими нека седи, а ко је против нека устане *(Сви седе).*

Објављујем да је Скупштина примила у начелу прочитани пројекат. —

Сада се приступа претресу појединих тачака.

Известилац Станојло Вукчевић прочита чл. I (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан II (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан чл.? *(Прима).*

Са овим је свршено прво читање трговинске погодбе између Србије и републике француске. —

Изволте чути погодбу између Краљевине Србије и Вел. Британије.

Известилац прочита пројекат погодбе са мишљењем Државног Савета (ст. 163 и 164).

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори у начелу о овој погодби? *(Нико се не јавља).* Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то да се овај предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем да је Скупштина примила у начелу овај предлог.

Сад приступамо претресу појединих тачака.

Известилац чита члан I (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац чита члан II.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл.? *(Прима).*

Са овим је свршено прво читање погодбе између Србије и Краљевине Британије. —

Сад прелазимо даље на дневни ред, на продужење претреса интужбе либералних министара. На реду је да говори Стојан Станковић.

Стојан Станковић — Господо, што се тиче интужбе либералних министара, ја ћу пре свега да изјавим, да нити сам правник нити филолог, али ћу искрено да говорим са чистим срцем, онако како мислим и како знам. Наша интужба није ни у колико осветничка, као што је то казао интужени министар, она тражи да казни осветнике, који су погазили народна права. У нашој тужби тражимо, да се кривци редовним судом суде. Нашим

новим Уставом утврђено је парламентарно стање у земљи и то нам даје право да тим путем идемо и тражимо све оно, што хоће она уставна начела, да ми која влада, кад дође, да се тада набегну све тражње, јер оних уставним начелима одређује се како треба да се ради. Уставом је утврђено да сваки треба прво да добије поверење народа, па да седне на министарску столицу. А шта је овде било? Дошла је једна влада, непарламентарним путем, на назад нека јој се и то опрости, кад је већ дошла, онда је мислим била дужна да води бригу о Уставу, да не влада по ћефоима и вољи своју, него по Уставу. То ме је побудило, да потпишем ону оптужбу, а сад ћу прећи на оно, како је рађено, не по Уставу и законима него по ћефоима, па да се подигне нога нашем парламентарзизму, да се покаже нека сила и да се згодно каже или управо пред странним светом покаже, како српски народ није свесан, није способан за парламентарни живот. Одакле је потекла та прва сила? Из програма либералне владе, а то је одмах дошло, чим је њихов програм, изашао и чим су га почели саопштавати народу преко својих среских органа. И ако се ко нађе да их укине за тај програм је ли остављен или није, одмах с. га осуђивали, кога на 20 дина, а кога на 30 дана. Тако се тим њило на то да се суди воља народна, те да морам примити оно, што су либерали написали.

Један окружни начелник вели овако: „Ми имамо 200.000 бајонета“ и у званичној исправци признаје да је претио људима бајонетима и могло се мислити да је то нека несабилна претња и шала, али је то била доиста збиља, према ономе што су радили. Г. Анакомовић рече у својој одбрани да је служио земљу часно, поштено и карактерно. Је ли то часно и поштено служити са полицијским властима и војском да се либералној партији створи већина? Ја не могу признати да је то служба часна и поштена. Г. т. оптужени министри треба да се стиде, коме су војску у службу давали. Под либералном владом војска је давала у службу среским практикантима, среским писарима. Та срески практиканти и писари запосели су официрима. Кад би ко од грађана запитао официра, зашто се војска употребљава, он би одговорио: „Ја не знам, питајте среског писара, мени је наређено да њега слушам“! Да војска није била на дан избора и пре два дана на све стране по Србији, а нарочито у црноречком округу — не би се овако што год ни десило у црноречком округу.

Оптужени министар Рибарац вели: да је војска заштитница законитости. Ја ћу да вам исправим, шта је војска на дан избора радила. а и ви сви знате, да према ономе што је војска у целој Србији радила. Војска није била заштитница законитости, него наперена против воље народне за ћеф либералног програма. И у очи избора и на дан избора војска није терала лопове и хајдуке, већ је терала кандидате за народне посланике, преседнике и чланове бирачког одбора; сви ти људи терани су у аласку среза зајечарског; на дан избора беше у тој аласи 76 људи; ту је било доктора, професора, инжињера, свештеника, учитеља, вреставника листа радикалне и напредне странке. Па је ли тако једно дело часна и поштена служба отаџбини, кад је српска војска на дан избора у тако правну службу употребљена. У очи избора и на дан избора, кад грађани треба да иду на гласање, био је толики број људи у аласи, све те људе суд је пустио као нешто после избора, али која ваљда, од тога, погажено је народно право, толики број људи није могао употребити своје бирачко право. У Зајечару створена је кривица преставницима радикалне и напредне странке, као да су правили неку заверу. Међу тим, то су сви били часни и поштени људи а међу њима био је и сам доктор Лаза Илић. Ја мислим и не могу одобрити, да се такав рад може сматрати као часна и поштена служба овој земљи, да се сви људи, који не припадају либералној странци, сматрају за нечасне и некарактерне, да им се стварају кривице.

У Зајечарској аласи, као што сам рекао било је 76, а у Бољевцу преко 100 људи. Дотеривали су људе из Бољевца и предавали начелнику Радуловићу, а тај начелник, кад људи дођу код њега, он онда каже: „идите ја вас нисам ни звао“.

То је просто рађено да се људи омету да не иду на изборе. Једна чета војске 25-ог фебруара ноћу отишла је у Плањинцу и разбила судницу и растерала стражу. Она је дала у службу да је предводи један практикант. Он је са војском разбио судницу, растерао стражу бирачког одбора и ноћу у 12 сати извукао из куће деловођу бирачког одбора. Господо, је ли ту била војска заштитница законитости? Ја вам, господо, не говорим као правник, него вам говорим по срцу, како мислим. Ја могу да окарактеришем рад прошле владе, као рад наперен против воље народне. јер под њом сви су апарати државни употребљени да се поднесе нога парламентарности нашој, да се путем осваћачким а не повереном народним дође до већине скупштинске.

Замислите, господо, једном поштеном грађанину, Стеви Чаљевићу, створена је кривица да је ухрао 11 бапака. А створена му је кривица само за то, што је био председник бирачког одбора у нашем округу. Је ли то часна и поштена служба отаџбини? — Ја мислим да није.

Тај човек, за кога неће да је Чаљевић узео му банке, никад ни марињана нема. Стидно је и срамно од једне владавине, која се спустила чак толико ниско, да се за своје властољубље чак и лажним путевима служи и лажним сведоцима. Ништа горе није од тога у земљи, кад једна влада као што је либерална којој није доста сила и оружје, него чак се прашких недела лаћа да каља част грађана за своје властољубиве намере и планове.

По странци листовима говора се, да углед земље наше захтева да ми не оптужујемо министре. Ја не мислим тако. Ја држим да углед наше земље захтева, да ми тражимо своја права, која нам је Устав дао, а која су нам либерални министри погазили, и кад тако учинимо онда смо доказали да умемо да чувамо Устав и законе у земљи, који су нам створили парламентарцизам у земљи. Тек онда би било штетно по углед земље, кад би ми оставили да се и даље може онако да ради.

Ми ћемо нам углед да подигнемо и на страни и онде кад одржимо важности Уставу, кога је бивши краљ Милан дао народу, јер на он није мислио, да га један Рибарац и Анакуповић може газити ногом.

Као што кажем, ми морамо да водимо рачуна о нашим грађанским правима и кад то чинимо ми смо учинили оно, што нам је дужност, а никако не може да се каже, да смо ми том тужбом хтели осветуа да чинимо.

Г. Рибарац је онако по његовски, више престано ствар, како је њему било, па се о једној ствари дрво исправно. Он је казао да су наше политичке странке диваљаче. Ја то не мислим тако. Међи се чини да је оно диваљаштво, кад један интелигентан човек вичиња и почне да ради оно, што се носи са законом и на што нема права. Зар није диваљаштво, господо, кад се за време избора 25 фебр. ствара помоћу војске и силе већина, и кад г. Рибарац није могао да противи силом војске своје диваљаштво, онда господо, народ није диваљак. него је диваљак онај, који је тако радио (Чује се: *тако је*).

Од даље каже, ви сте све употребили, ништа нисте остали неупотребљено против нас. На то је природна ствар. Кад дође влада једна непарламентарним путем, која не располаже вољом народном, она је требала да учини оно, како јој Устав и изборни закон налажу, а кад је то знао г. Рибарац онда као члан владе није могао ничему другоме падати се но отпору народном, који је он сам изазвао.

Г. Рибарац је запрштеку своје одбране рече: „Ми смо часно и верно служили за Краља и Отаџбину.“ Ја, господо, не разумем овакву службу Краљу и Отаџбини. Побити овог свет повољу војске то није никаква служба Краљу и Отаџбини. И ја као неспреман умем тако да радим, кад ми се да војска на расположење *(смех)*, ја то сматрам не као службу Отаџбини и Краљу, већ као службу и против отаџбине и против краља (Чује се: *тако је*).

Г. Рибарац рече да од како је било под Николом Христићем, па Краљевици грађанскога рата. да више грађанскога рата нема; а ја опет велим, да народ, докле год има такве

нарде као што је била либерална влада, он неће претурити само једну Краљевину него десет, а доказао ми је Горачић. (Чује се: *тако је*). Тај отпор неће да учини друштво за пот помагање српске књижевности, него ће да учини народ.

У последњем свом ставу рече: „Ви сте се нешто, господо, ужурбали, кад ја говорим; ви сте се сад промешали и слушали сте ме кад сам био посланик."

Јест, истина, да сам га слушали кад је он говорио као посланик у Скупштини, али г. Рибарац је онда говорио са свим друкчије, а сада се г. Рибарац промешао и, као министар, почео је да осваја и увеличава своју странку путем бајонета, оружја, помоћу српске војске. Отуда, дакле, излази та наша ужурбаност, што ми сада нисмо могли слушати г. Рибарца као раније.

Г. Рибарац није овде говорио да се од оптужбе брани, није говорио за нас него је говорио за стран свет, који га не познаје и који не зна, шта је он радио, а који је био од 9 августа у овој земљи, тај неће моћи да слуша ово, шта г. Рибарац прича, кад зна шта је он радио и какве је несреће у земљи чинио.

Он каже, да не би био грађански рат. Ја не мислим тако, ја мислим да је већ целој земљи било тешко и мислим, да би сваканко било грађанског рата, али то не би било управо грађански рат — буна, него би то био отпор народа, јер је и најмирнији човек у Србији био дотеран дотле, да је морао да побегне или у хајдуке, или да спрши са пања. (Чује се: *тако је*).

И кад је то све тако рађено, опет данас кажу, да су служили часно и поштено Отаџбини. Ја држим, да је наше право да очувамо овај парламентарни пут и да дамо приликe свакоме да мисли, да не дамо никоме да се питра са народом. То нам је Устав дао, и тај Устав није био поновљен вамa, јер су и Анакумовић и Рибарац били у уставотворном одбору, и кад се неће таквих људи, који осваја̀вања путем хоће да тражу туђе право, онда то није служба на част земље. И за то вас молим, процените све ово и ако мислите, да је овако било у ствари, немојте да оставите кривце некажњене.

Милутин Гарашанин — Господо, не устајем да говорим зато, да вас помажем на путу, којим сте пошли; не устајем да говорим ни зато, да браним ове, против којих сте ви ваше оружје обрнули; — устао сам да говорим просто на разлога, што је ствар, која је данас на претресу, једна врло ретка појава у свету парламентарном, и од почетка нашег Устава до данашњег дана, то је у нас прва. И према томе што је у свету ретка, а што је код нас по новом Уставу прва и што може имати последица осетних за земљу, ја сматрам, да је ствар врло важна и да сваки посланик у овој Скупштини, у овој прилици треба да обележи своје држање не само својим гласањем, него да то своје гласање пред Скупштином и мотивише.

Устао сам, дакле, господо, у име својих другова и моје, да наше држање у овој ствари пред вама покажем. Али сви овога разлога има још један, а тај је, што мислим да усред ове ваталасаности и огорчености, која је завладала у Скупштини, није излишно да се чује и глас једнога човека, кога не заноси никаква пристрасност ни према једној од завађених странака; мислим, да није излишно, да се чује глас једнога човека, који и сам припада једној политичкој странци, која је од обеју ових странака, некад заједнички, некад посебице, била и пређана и гоњена и злостављана, и који још ни до данашњег дана не подиже гласа осветe ни против једне од њих. Мислим, да је врелно, да се у Народном Представништву чује и такав глас, не зато што ће бити послушан, него зато што ће бити искрен, што ће бити незаинтересован, што у Народном Представништву треба да се чује, те да се бар покуша, да се очува правди најстарија реч, и озбиљности и достојанству овога Дома, сва снага њихова.

Господо, пре но што се тужба пред Скупштином појавила — још за време, док се она у главама оних, који су је писали и потписали, кувала и варила — она је доиста изгледала и страшна и озбиљна. Али, кад је први пут овде, пред Скупштином прочитана, много је од онога, што је у њој било страшно, отпало; а кад сам је ја добили штампану у руке, и кад наших кућа прочитао, скоро је много и од онога, што је у њој озбиљно било.

Ја нећу да пређудиџирам шта ће бити на крају од свега овог, али бојим се, да пред историјом, и то не далеком него најближом и најскоријом, на крају не испадне: да је ово била једна прва велика холуја у једној скоро правној чаши воде. Најзосле, тужба је написана; она је онакна, какна је и сад настаје питање: хоће ли Скупштина ту тужбу, такву какво је написана; хоће ли Скупштина то као своје дело да прими?

Господо, ја мислим, да ако је нама стало за тим, да се спасемо од сваког прекора, — на чак и од сенке прекора једностраности и тесногрудости, — ја мислим, ако нам је стало за тим, да нам се не рекне једног дана да смо обиљност и достојанство овог Дома сјавили у службу своје партиске мржње и освете — ја мислим, да треба у приоме реду да се запитамо: шта мислимо да постигнемо радом, на који смо пресли, и после, да се запитамо: да ли ћемо то у ствари постићи? — Јер најзосле, ми изван овога Дома можемо говорити, мислити и радити како хоћемо; можемо дати слободна тока нашим партиским и нашим личним осећајима; можемо волети и мрзети; можемо хвалити и кудити; можемо уздати себи и свом сриу до миле воље воље. Али кад једанпут у овај Дом уђемо и код овај пред столицу, онда ме сиемо ни за трепутак заборавити: да нас свом тежином и важношћу својом притискује она велика заклетва, коју смо овде онномад пред народом, пред светом и пред Богом положили и којом смо се заверили да ћемо у своме раду имати пред очима само опште добро Краља и народа. За то опште добро ми смо се, господо, искупили онде; за то опште добро народ нас је и послао амо: за то опште добро Краљ нас овде прихвати и поздравно и — сам се пред нама на него наклео.

Али, господо, да у том послу тог општег добра може бити — треба да у њему буде праиде и то праиде целе и простране, праиде јасне, и разговетне, праиде беспрекорне, оне праиде, без које не може да буде добра ни за Краља ни за народ, а још мање за ову нашу замореиу Отаџбину. Ако у нашем раду не буде те и такве праиде; ако она до пола пута стигне на сустане, ако она буде једностраиа, онда се то у политици, господо, не зове праида, то је онда — осета. Она може нас за неко време и да задоволи, али верујте, да она за собом оставља само несрећне трагове за немау. Нико не зна, где се и како се завршују рачуни, који са осветом почињу. Осета је врло чудноватa ствар и врло еластична, она се одсеком праћа и по праилу удара тамо, одакле је и пошла.

Ако, дакле, господо, налазите да потребно: ако мислите, да државни разлог захтева, да се статуира, да се постави пример, онда тај пример треба поставити у целом пространству његовом. Не треба нигде да остане одушке, ни пукотине — ни најохотиније, кроз коју би могао проиарастати инат или осета. Треба да радимо онако, како ће сваки беспристрасни посматрач, кад буде посматрао овај наш рад, морати признати, да смо били руковођени само великим обзирима дужности према земљи, према Краљу и према народу, и још већим обзирима према правди, која држи и земље и народе и краљеве и која је једина кадра да прибави уважења овоме телу, у коме смо.

Ако дакле, господо, налазите да треба поћи у опште путем оптужбе, онда има два пута. Или треба оптужбу подићи противу лица кажења Устава у целом пространству његовом, сиуда, где се ово појавило; треба тражити, да се казни свако зло кажења закона, зло проливања крви — сиуда на ма где то било. Ако се то не може или неће, онда се треба са тим злом ухватити у коштац на самом извору његовом. Ово што се овим предлогом тражи, то није ни једно ни друго, то је нешто треће; то је нешто нејасно, неразговетно; то је ограничено; то је једностраио и допустите ми да кажем, то је нешто, што се најгоре изабрати могло.

У политици, господо, цени се и суди о стварима скоро увек не по ономе, какве су оне у суштини, него по ономе,

жако изгледају. И ја мислим, да ћете бити добри, да ми допустите, да вам ја, као један друг, са свим искрено кажем, како ја целим ствар, и да вам кажем, како она у опште изгледа у очима једног беспристрасног, једног незаинтересованог посматрача. Изгледа, господо, као да ви оптужујете ваше претходнике у томе, што су они крили Уставу и законима; не баш зато, што су крили Краљу и Отаџбини, него, изгледа, и новајлам: *„изгледа,“* да их оптужујете за то, што су они крили вама, што су крили вашем режиму; што су крили вашој странци; што су крили вашим владама (Жагор. Чује се: више истина). Молим вас, господо, ја вас молим, да ми обратите за један тренутак вашу пажњу. Није ми намера да вас вређам. Ја и опет понављам, да ја говорим о ствари овако, како она изгледа, каква је заиста она у истини, каква је она у суштини, то ви сами знате. (Чује се: *Знате и Ви! Жагор*). Јер, господо, кад бисте ви тражили сва гажења Устава, кад би се хтела сврха да задовоља увређена уставна осетљивост, онда би их требало тражити свуда, где год их је било. Али ви то не чините — ни изјавите, да је Устав гажен од 9 августа на овамо, дакле, да је Устав почео да се гази баш од онога дана, кад је ваш режим престао, а либерални настао. Али, господо допустите ми, да вам кажем, да је то ваше субјективно мишљење, тако исто, као и кад либерали кажу, да је Устав гажен до 9 августа, а од 9 августа до 1 априла да је све у Србији добро, да не може боље бити. Донекле имате и ви, радикали право, а и либерали имају донекле право. Али, господо, да се у оној вашој парници није истакла једна трећа новаја, једна нова јача и од ваше и од њихове; да она није либерале сломила, а нас уздигла, господо, не треба ни пророчанска дара, па да кажем: да бисмо ми данас, у оном истом Дому, присуствовали овакоме истом пријору, ако само с обрнутим улогама, и у место што радикали туже либерале, либерали би тужили њих, и са толико исто субјективне основаности, колико је и у вас налазимо. И у том случају, ја бих, господо, опет држао овај исти говор, који данас држим, и дајем вам моју поштену реч, да бих тако у истини радио.

Ја, господо, већу да правим никакво опште сравњивање између политичких странака; али у овоме специјалном случају, мени се чини, да има нешто, у чему су оне и сасвим налик једна на другу: а има нешто, у чему се неоме разликују. Налик су све тиме, што све кажу: да је гажен Устав; а разликују се у томе, што либерална странка налази, да је Устав гажен пре 9 Августа; радикална вели, да је гажен после 9 Августа, а ми напредњаци кажемо да је Устав гажен и пре и после 9 Августа *(Жагор)*.

Али, господо, опет понављам, да су то све наша субјективна мишљења, и ни једно од ових мишљења нема права да се истакне као полазна тачка за једна озбиљнија државни посао. Ништа горе није у политици, него једноставно следати у ствари и о њима радити. Тужити једне ауде за то, што су се огрешили о Устав и законе, то не сипрује и не сталожује, то само раздире и пепа, а тога је у овој земљи доста и сувише било.

Ја, господо, немам права, немам разлога, да од вас тражим, да ви забраните, да сте ви скупштинска већина, која је икада из радикалне странке, па да у овој тужби истом справедљивошћу, истом строгошћу обухватите и она дела, која су учињена и под нашим владама: тим путем ви за цело нећете хтети ићи и немате и разлога, јер у осталом, вама отворено признати, да код нас још ни једна политичка странка до данас није за толико самодржавна дозрела. На чак ни ми напредњаци, не бисмо можда тако градили, кад бисмо у вашем положају били, и ако у нашој прошлости имамо живих примера, да смо умели да запостављамо наше партиске интересе, кад су пред нама стајали интереси државни. За вам, дакле, о овом предлогу говорим, не за то, што је он најнезгрнији, него зато, што је далеко привлачнији од онога другог, који вам се у тужби предлаже. Ви, господо, тим путем нећете да пођете.

Међу тим, кад ви тим путем нећете и не можете, шта вам смета, да ми наше уставно, наше законско оружје обрнемо против оних, на којих је све ово извршено, против вршилаца дужности краљевске власти — против намесника? (Чује се: прло добро! — тако је). Зар није за све вас као и за мене јасно да никаква зла ни против Устава ни против законâ у овој земљи не би било, да Краљевски намесници нису хтели, да га буде, да га нису тражили. да га нису изазвали, да силом своје власти нису то зло потпомагали и закривали? (Чује се: тако је). — А у овом специјалном случају, који је пред нама, питам вас, господо, би ли могло бити кабинета од 9 Августа, били могли бити незаконитог конституисања Скупштине од 25 Фебруара — да Краљевски Намесници нису хтели, да нису помогли да то тако буде? Шта би могао т. Анакумовић учинити, шта би могао г. Рибарац, да није било Ристића и Белимарковића, или да су они одрекли своје потписе на те указе својих министара? Од свега тога не би могло бити ништа, нити оног кабинета, нити оне Скупштине, само да су Краљ. Намесници хтели; а то је било само за то, што је њима угодно и потребно било, да тако буде. И онда питам вас, господо, од куда то, да су само т. Анакумовић и његови другови криви, да су криви толики начелници. капетани, писари, кметови; да толике српске породице умиру од глади, у беди и невољи, а да се ви чините невешти, те да ниједу невини крв криви, права крвиња, изворни и једини криви — намесници?

Ја знам да ће ми се рећи, јер је већ од почетка, најнесмишљена то мњење непрестано са предузимљајем утврђивано, да су намесници неприкосновени. То се, као што рекох, од почетка намесништва са предузимљајем утврђивало и та ничика и дан данас протеже се и у штампи и у Скупштини. И ја бих се прво томе разлогу приклонио, кад би ми ко год у Србији могао показати један једини акт, један једину страну, једну једину врсту Устава или закона, у којој би то исписано било. Али тога, господо, нигде исписаного нема; то се и не доказује Уставом, нити законима, него се доказује дедукцијама, аналогијама, адвоцирањем. Каже се да су они представници Круне. Они нису представници ничега на свету. Они су привременим извршиоци краљевске власти, а како се краљевска власт само у границама Устава и закона врши, они су привременим извршиоци те власти само дотле, док се у границама Устава и закона крећу. Изван тога немају они никаквих прерогатива, које се за Круну везују; они немају ни ону најмању, ни ону најситнију, а камо ли да могу имати ону, што је најкрупнија, најважнија, ону што у себи све остале прерогативе обухвата, и што се зове неприкосновеност.

Арса Прокопијевић. — Молим вас г. потпредседниче да закратите реч г. Гарашанину, јер за овакав исти говор и мени сте закратили реч. *(Смех).*

Потпредседник — Молим вас, господо, чујмо говорника.

Милутин Гарашанин (наставља) — У осталом, зашто бисмо се ми о тој неприкосновености овде толико разговарали? Зар ни исте у нашем најсечанијем акту написали одонмах сами од речи до речи ово, што ћу вам ја сад прочитати:

„Да Господару, 31 марта, кад је Краљевско Намесништво, које се није конпунило у уставноме року, и које, према Уставу, није више ни имало права да врши власт Краљевску у тесје име, отворило седнице неуставно конституисане Народне Скупштине, завршен је био у свој потпуности уставни злочин, припремаи све до 9 августа прошле године. И права, која Устав зајемчава Народноме Представништву, па и прерогативе Српске Краљевске Круне, присвојени су били самовласно и злоупотребљени у пиљевима противним интересима и Престола и Отаџбине.“

Господо, зар они, који самовласно присвајају себи прерогативе српске краљевске Круне, зар они нису узурпатори краљевске власти? (Из клуба чује се: јесу). Зар они, који то самовласно присвајају у дељи противно интересима и Престола и Отаџбине, зар то нису велеиздајници? (Из клуба чује се: јесу). Кад јесу, онда пас питам, у којој су то земљи узурпатори и велеиздајници неприкосновени? — (Арса Прокопијевић — У овој. *Смех. — Живо кретање*). Господо, ово сте ви исписали

не случајно у каквом новинар. чланку, у каквом памфу, него сте то написали у вашем најсвечанијем акту, који је вама било суђено да као врли акт поднесете Његовом Величанству Краљу. И ако сте ви оне речи од збиле у адресу унели; ако је ово у истини ваше озбиљно уверење, ако је влади, која је ове речи чула и саслушала без преговора, то као наше истинско уверење и приказа, онда дозволите ми, да вам кажем, да би ви веома чудновато изгледали, да би веома негледна сенка пала и на нашу самосталност, и на нашу озбиљност и на нашу политичку моралност, ако бисте се задржали само на овоме, што сте овде написали. Али ви ћете ми рећи: на то коме се по закону тужи и суди. То се и тужи и суди по истом закону по истом поступку, код истога суда, но коме се суди свима гаранторима и велеиздајницима, но коме би се судило и мени и вама, кад бисмо постали велеиздајници и узурпатори. И ако је нама збиља стало до тога, да ово што сте написали, не буде право разметање, да не буде новинарска фразеологија, онда нам не остаје ништа друго, него да ви, који сте ово написали, позовете владу, да учини што јој је дужност да учини према законима, који од најмлађа постоје за ову врсту тако великих простих злочина, а то је да иследну власт увуче на њен дан законски рад. Опужујући намесништво ви бисте опужили сва гажења устава, која су се под намесништвом десила и онда би с тога гледишта задовољили правду: а осим тога задовољили бисте и државни разлог, јер ћете морализати оне, код којих би се још могло наћи прохтева да и даље земљу потресају у цели стварања нових намесништава. У истини да вам речем, ми бисмо се напредњаци добро провеселили, пре него што бисмо ово написали; прочешљали бисмо се и два и три и четири пута; али кад бисмо се решили, да то напишемо и кад бисмо то написали, нерђте на моју поштену реч, овако бисмо учинили и никако другчије.

Ни једним од ових путева, које вам ја предлажем ви нећете да ударите, јер ви имате субјективних разлога, а имате могућности да се према вама одређујете и управљате. Али, довуците, ви да при крају мога говора изговорим још неколико речи, зарад умирења савести са је и зарод тога да стечем уверења да сам одговорио дужности, који ми је налагала у овом моменту моја савест и место, на коме сам.

Сплазећи са терена опужења, осем овог пута, који вам је опужби указан, осем ова два начина, које сам вам имао част изнети и на које ви нећете да пристанете; сплазећи, даље, са терена опужења, има, господо, још један пут. И, ако ви осећамо у себи могућности и снаге да се узнесете изнад сваке застрањености, ако осећамо могућност и снагу да испред онога што желимо истакнимо оно, што Србији треба, ако то хоћемо и можемо, донеста има један пут, и то најправији и најпространији пут најпостојанији и најсигурнији — и, ако тако могу рећи најцелесништија, а то је, да се једанпут приберемо и размислимо, да ли нам не треба већ заћи на почетак, који се у тужби предлаже, још за дуги низ година неће завршити, и на којих ће за Србију само нови потреси, нове беде, нове несреће потећи? *(Жагор).*

Молим вас, господо, дозволите ми да говорим, немојте ме прекидати у говору, јер ја сам решен да останем на овом месту до сутра и све дотле док не искажем што имам да кажем.

Потпредседник. — Чујмо, господо, говорника.

М. Гарашанин (наставља). Зар није већ време и зар ово не би била прилика, да се задахнемо правим и здравим интересима Србије, да се одушевимо истинском потребом, коју Отаџбини осећа за миром и опорављењем, па да један пут својом волом престанемо дутчити и несрећну сру међусобног трења и цепања, сру брига и потреса, сру мржње и освете?. Зар није време да већ интомиље приступимо једни другима, па да свесношо завесу забрана преко свију дојакошњих несрећних трошења и да их узајамним опроштајем великодушно пребришемо, јер у тим трошењима — признајмо то данас, господо, отворено пред народом — свака од наших политичких странака има шта да пребрише, јер свака у њима своја одређеног удела има? Обустависмо, господо и браћо, дивљу и страшну партизку борбу, која је до сад Србију само штетила и раздирала, а нас пред светом само унижавала. Доста је, господо, Србији двадесет и пет година наших партизанских паролија и терација. Она је заморена и већ изнемиже. Она је жељна одмора и опорављења, жељна је озбиљнога рада напшег. И само за то што је она тога жељна, само је зато, народ ћрпели и поздравио чин од 1 Априла једнодушним поздрављем. У том акту није Србија уследала ни победу радикализма, нити пораз либерализма, него здравих и крепких елемената Краљев, који се уносе изнад наше партизке застрањености, наспрамља законитост, утврђује ред и на тај начин омогућава и обезбеда плодан и користан рад. Само је зато и страни свет тај акт поздравио својим симпатијама. И ако нам је стало за тим, да тај племенити акт Краљев очувамо у њиној чистоти и сјају његовој, ако нам је стало за тим да се наши пријатељи једном опеселе, а да наши непријатељи на страни у својој злурадости, занеме, онда просецајмо, брзо, просецајмо руком решеном и позданом овај несрећни салет партизанства, мржње и освете, који тако одавно обмотава и дави Србију. Развијмо — ми боље реће развијте ви, који сте радикали, који сте у могућности и снази, ни којима је тај срећни удес у део пао — развијте, велим, заставу слоге и љубави, заставу великодушности и опроштаја Под том заставом за нас, господо, има само части, а за Србију само здрава жилота и озбиљне сваге. Развијте ту заставу; крените са њом напред, покажати се нећете, јер ћете се учинити залудни за Отаџбину.

На томе путу наћи ћете ви, господо, уза се, — не само либерале, радикале и напредњаке — то је мало, врло мало — наћи ћете цели народ српски, а што је још и преко тога важније, наћи ћете целокупно Сриство. То ће бити први озбиљни пораз на путу нашег политичког моралисања, а после других година, први озбиљни корак на путу наше националне регенерације.

И кад вам ово овако говорим, не говорим вам као напредњак радикалима, не говорим вам ни као својим личних и партиских побуда, а најмање вам говорим за љубав либерала и њихове странке. Кад бих ја помао за партиским захтевима, сва би ми партиски интереси императивно наређивали, да нама радикалима ни сне сваге помогнемо, да се што даље отиснете путем, којим сте кренули. Са либералима ми никад ништа до сад заједнички писмо нисмо имали, на ни данас немамо. За то нам је цела нама напредњачка прошлост сведок. Али, господо, ја вам овако говорим зато, што је пред нама једно озбиљно питање Отаџбине нашс, а над је о њој питање, над је питање о њеном уређају на страни, о њеном државном и националном значају, — онда ми напредњаци, не гледимо пред собом ни радикале, ни либерале, ни напредњаке, ни онда гледимо само Србе и Србију, и кад су нам они пред очима, нема тих личних и странчарских осећаја, које ми напредњаци писмо кадри и решени да у себи угушимо.

Хоћете ли тим путем, господо, ево нас да са вама пођемо. Покушајте! Пружите руку! Прихватићемо је.

Али ни на тим путем нећете. Ви сте изабрали један пут, који нити одговара праши, ни државном разлогу, пут у толикој мери једностран, да ћемо се ми, напредњаци, који смо овде и који у јединственост нећемо ни за нам рачун, а још мање за туђ, уздржати од сваког учешћа у овоме послу, желећи нама на томе путу, срећан пут и остављајући нама сву славу, ако на таквом путу још у опште какве славе бити може.

Марко Петровић. — Стање здравља не би ни никако дозволило, да узмем реч данас по овоме питању, — али дужност према важности истога питања, тера ме, да узмем реч и да се по овоме одужим мојој савести и заклетви посланичкој у овом важном питању.

Две су врсте радника у јавном животу друштвеном. Једни су радници на пољу јавнога посла, а други су радници на пољу приватног посла. Радници на приватном послу жању корист или штету независно од сваке одговорности наспрам сваког; радници на јавном послу нрше све послове по дужности, да даду одговора и рачуна за те послове и да за њих добију или славу и награду, или одговорност, па и казну. И пред нама

је одена државничких послова једне владе, који је имала ту по нас и Србију несрећну судбину, да овом земљом 8 месеци управља. Као год што је свима државницима једне земље, патриотама једног народа слатко и пријатно одати хвалу заслужним радницима нашим, исто тако на њима лежи и дужност да осуде оно, што мисле да није рађено у корист народа и Отаџбине, за чије су интересе дошли да раде и за чије су интересе положили заклетве, да ће их верно и савесно заступати. На, одазивајући се и тој својој, на и несхватној дужности, поднели су неколико посланика оној предлог за оптужбу бив. кабинета Анакумовићевог, који је данас овде на претресу.

Сумњичи се, да је поднети овај акт дело освете и неке партијске тесногрудости. Господо, ја вам свечано дајем реч у име моје и мојих другова, да у целом овом питању нема ни једне трунке партијске освете, него у целом овом питању лежи тежња да повратимо снагу Уставу, да дамо силу законима у овој земљи и да поправимо политички и државнички морал у држави нашој, јер где оних услова нема, ту нема напретка ни мира у земљи, ту нема реда, ту није сигуран нико ни чим неже, на чем основе. Господо, развијати теорије о некажњој осветољубивости и партијској иржњи и тесногрудости, после преживелих 8 месеци мучних и тешких, јадних и пролних, не може се данас ничим да правда. Ја вам искрено исповедам, кад бих овде стајао независно од свих обавеза мојих посланичких, кад не бих имао да дам рачуна о савести и дужности посланичкој, када не бих и у овом питању водио рачуна о заклетви мојој посланичкој, ја бих прави могао да прећем преко овог питања равнодушно, и вертује ми, то би ми правило и неку врсту задовољства, — само кад би ово било незаконито од срца, искаучива својина моје личне добре воље, и кад не бих видео, да у овом питању лежи клица опасности овог кравог стања, које смо сви осудили и које стање никакво искрен пријатељ ове земље не жели да се поврати, — ја бих био најздушнији у милосрђу и великодушности. Али, господо, питање ово није својина наше добре воље, но је ствар наше посланичке заклетве и наше посланичке савести и дужности. (Чује се: тако је.).

Господо, и да је ово први догађај, да се овто атакује на права народна, и да се за то пролива кра народа, да надају невине жртве од народа за одбрану законитости и права народних, која му се нападају баш од оних, чијем су чувању и одбрани она поверена, — ја бих можда нпак могао зажмурети пред оним догађајем и казити: десило се, нека је просто, и чувајемо Србију у будуће. Али, господо, двадесет и пет година нашег уставног живота из дана у дан понавља се атак на права народна и то, овет понављан, систематски се понавља атак и јуриш на права народна озго од људи, чијем су старања, чијој су дужности и чијој су заклетви она предата и поверена на чување. — Изгледа ми, до данас све, да су у овој земљи, законн писани ради форме и параде, јер они који су писали законе и позвани да их чувају, они су их прва газили, и изгледа, да они који су давали законе за земљу, нису давали их за то, да их поштују и извршују него да парадирају пред страним светом са законима, а да се у земљи, влом применом наховом, служе против најбитнијих интереса своје државе и свога народа. И нени се чини, да је крајње време стати на пут тим, већ одомаћеним код нас, злим навикама. На ко је онда први позвап да штити закон, ако није онај који их даје. И ја бих вас позвао и упитао: да ли се прелазећи преко овог очигледног гажења Устава и закона повраћа мој закона и утврђује мир и спокојство у земљи? И ако не, господо, убедите да се ти путем то ради. ја сам готов по предлогу г. Гарашанина да поцепам овај акт оптужбе против бив. кабинета, и пружим руку измирења, ако је то пут измирења, да се Устав гази и да се крв пролива и да за то нема суда ни одговорности.

Ја могу само жалити, господо, што је радикалној страници суђено да кад год дођаи у овај дом, да дођаи са инвалидима, који су задобијали ране од мучког непријатеља из потаје. Ране неколико, не пуне 3 године, Тодор Радовановић нам други скупштински дошао је у овај дом са уставног бојишта као инвалид, а сад нам седи овде рањен Милош Богдановић, само за то, што је неком било по вољи да судбина повереве народно прибрано око тога човека, који није имао срећу да се дошада управницима земље из прошле владавине. На, господо, кажите сами, да ли ми, другови тих људи, можемо довољетити и равнодушно гледати, да сваког дана повећавамо број тих рањеника у овом дому, који престављају истинску вољу и тежњу народа, или да дозволимо, да се овде шаљу они, који ће лажно и издајнички да та престављају. Господо! Ако не заденемо потпуну слободу избора; ако је неосигурамо строгошћу и снагом закона државних, ја вам опет понављам, — ми, или ћемо све више и више гледати у будуће рањеника са биралишта на овим клупама, или ће најпосле воља народна, — уставом и законом загарантована — у изборном питању подлећи само вољи властничкој, и тако скренути наш уставни живот са правилног пута. Ми сво господо познали да то спречимо, а спречићемо само тада, кад они, који покушају да у овоме газе закон и Устав, осете за то сву тежину, моћ и снагу закона и законске одговорности.

На послетку, господо, да ова оптужба није никакна партијанска освета нити тесногрудост нама доказ је и у томе, што су већ три дана протекла до сада у претресу по овом питању, и Скупштина мирно и хладно слуша одбрану оптужених министара, — слуша их мирно час и тада, када се један од господе оптужених министара са својим одговором толико заборавио, да је у свом говору недостојно увредио и два посланика са своје оптужничке клупе, — на њпак је Скупштина и преко тога, својом великодушношћу, и можда пазивном тривијношћу мирно прешла и даље саслушала до крајњих граница стрпљења оптужене министре. А ја пас позивам, господо, који сумњичите нашу објективност у овом питању, да се то догодило у ком другом парламенту јевропском, да ли би се, и уврела посланика са клупе оптуженог министра могла тако великодушно прећутати, и да ли не би тако дошло и до скандала. То, господо, није мала ствар, кад један оптужени министар, седећи на оптуженичко клупи, вређа посланике Весника и Дедицца без икакна датог му повода, осим често по срби, која је са свим својственна томе непристојном месту, на коме је седео оптужени г. министар. Мени се чини, да је ту требало свести господина у границе учтивости, а не да се размеће и вређа достојанство оних, који седе на посланичкој клупи са поверељем и љубављу народа свог.

То је, господо, доказ, да овде није ово нити у овом питању нама партијанске освете нити тесногрудости, јер да је тога било, тај би господни нашао други можда пут у том моменту да изађе из Скупштине, и мучно да би потребно врата, на која је ушао. Али ми смо, господо, ценили положај наш, и саслушали смо мирно и достојанствено господу оптужене министре; ми смо читали како је велики део јевропске штампе дигао вику, да је ово акт партијанске тесногрудости. Ја, господо, не намерам то јевропској штампи, јер она није довољно посвећена у наше унутарње стање и прилике, ву срећна журналистика у великом делу дрско обмањује, она није послала ово што је носко срнски народ на својим леђима и души на прошлих 8 месеци либералне владавине, она није била очевидан оних призора и догађаја, које смо ми доживели (Одобравање). Али кад се у овом делу, и после таквих догађаја може наћи разлога, да се такним делима, која су се десила као можда једниственн појан у уставној земљи, за последњи пех у целе: Јевропи, може овде да говори о некажњој платонској великодушности, мени се, господо, чини да би то онда био пут деморализације, и даље кретање и утирање пута да се то стање чешће јавља у нашој држави.

Поћимо од првога дана, кад је засновано стање, које оптужујемо; Какве су потребе биле да се извозе промена владе 9 августа? У целом уставном и парламентарном свету ова се, да се владе мењају онда, кад изгубе своју већину у народу и то се путем избора констатује; кад учине какав фијаско у државној политици спољној или унутарној, кад се деси какав изванредне потребе в заплети и собом изазову пад кабинета, која ова већину скупштинску. За писан могао да видим у то

време, у време пада Пашићева кабинета, ни један поменути случај, ни једну ту наведену нужду или потребу, зашта се влада до 9 августа променила, јер тог државних послова био је у пуној сили и снази. Између Краља и владе, у овом случају између владе и краљевског намесништва, бар привидно владала је потпуна слога; влада је имала у Скупштини огромну већину, тако огромну да није могло доћи питање о повереној народном према њој. На њих се нашло разлога, да се та влада отера и да се доведу на власт они људи, који нису имали ни 12% представника у Скупштини. Сам тај факт, да су се такви догађаји могли десити у једној уставној земљи, могао нас је навести још тог часа на питање, да ли је било у овој земљи Устава и парламентарности, у том часу.

Ја сам с правом очекивао, да ће отпужена господа министри у одбрани својој изнеси какав велики државни разлог, за свој непарламентаран долазак на власт — да нам предоче за то какав велики и несумњив интерес земље, али ни мало не кријем, да сам се у том часу задивио господину отпуженом министру, кад он износи разлоге, да их је довела на власт нека, до данас у целом уставном свету непозната потреба: „*поправај партијске равнотеже.*“ — Право да нам кажем, ја сам се прибојавао, да ли нам отпужена господа министри, за правдање свог непарламентарног доласка на власт, не вазале за своју одбрану какава тајна документа из архиве краљевских намесника, који су им диктовали да начине парламентарну реполуцију у земље, јер у чему данима њихове појаве на власти и то је циркулисало за разлог њихова доласка на власт. Али као што видесмо тога ничег није било. Г. г. министри ничим стварним не правдају тај свој долазак 9 августа на власт, и онда, мени изгледа, да су они дошли једино да врше своје партизанске циљеве. Господо, ја не знам да ли има на у којој уставној држави да долазе на власт људи без уставне већине, као што је случај код нас, што је учињено, да Србију из уставног колосека потерају да јој отму њен правилан напредак, да погазе Устав и законе, да узбуркају ратничку целу земљу, да најзад, пентедневне пролиј и невину крв својих грађана, — само за сите своје партијске и властољубиве циљеве. Ја признајем да преовладајност једне странке може да буде опасна по уставност у једној земљи, ако она нема довољног и правилног васпитања политичког, и истинске љубави према Уставу и уставности у земљи. Али, господо, доћи и уништити поредак у земљи, начинити преврат у целом организму државном, уништити важност Уставу, суспендовати моћ законима, довести под питање правни поредак земље. — на чак у томе ићи тако далеко — да на све стране пљусне крв грађанска, да се поврати некака суладаста „партизанска равнотежа“, то је ни више ни мање, но суладасто титрати се законима државним, титрати се са поретком државним, титрати се грађанским правима и уљемченим законским спокојством њиховим под сопственим кровом и на сопственом огњишту, на кад се за све то туже ти људи, који су то све радили, и кад се траже да се стане под одговорност за то све, онда, не само да отпужени министри имају толико куражи, да кажу да су то тако хтели, преко којих треба ићи ћутке, но се пилати чак и у Скупштини овој људи, који мисле, да се преко свег овог може ли све ићи са неком великодушношћу. Има, господо, и ако врло ретких случајева, где долазе на власт људи и против већине народа, или има случајева, да они, који су се већ затекли на влади, реше се на какав и озбиљан поступак, и преко воље већине, напред убеђени, да ће то донети велике користи народу и да ће они који то врше добити, не само присталице накнадни, но и признање и хвалу свог народа за то. Тако је 1870 године у Немачкој радио кнез Бизмарк против воље већине народа, јер га већина народа није разумела, па није хтела да му одобри кредит ратни, са којим је кнез Бизмарк имао да изврши оно, по Немачку славно дело, дело уједињења свих Немаца, — али он је без одобрења народа учинио зајам и објавио рат Француској, ослањајући се на војну снагу своју и прорачунен успех. Али од тога часа, од кад је објавио рат, па докле год се рат није свршио, он је са револвером у руци чекао за тастером телеграфским исход рата. И да се није битка свршила у његову корист, он би сам и изреко и на вршио пресуду за то над собом, и свршио са собом онако, како свршава сваки државник на његовом месту, коме не воље за руком да оствари своје велики задатак, ради кога је повредио Устав државни и обишао надлежну вољу народну за то питање, а не би дошао, господо, пред народ, да се брани кукавички адвокатским изјеснима, као што се браве пилићари и прзнибабе, и као што се на срамоту своју бранио бивши наш министар унутрашњих дела (Одобравање).

И кад је кнез Бизмарк срећно свршеним ратом оправдао своје гажење и обилажење Устава и воље народне, он је са светлим образом изашао пред целокупни народ и парламентат и добио од њега и народа, признање и благодарност. Господо, ја поштујем, и у нашем животу раније, био је истина у форми интерпелације на крагујевачкој Скупштини 1877 отпужен један министар, што је мимо правила и прописа законског инферовао за време рата извесне потребе за војску. Он се истина никад није разметао својим државништвом, али је ту донета био прави државник, јер се државнички брано; и он је од прилике, на ту интерпелацију одговорио овако:

Ја сам, кад је дошла вест, да војска српска нема ни најзрелих својих потреба, да је остала без одела, без одеја, и других најнеопходнијих средстава, ја сам тражио на све стране, задуживао сам се на све стране, али срећом, те ми нико није веровао, ја бих се и много више задужио, ја бих се задужио, јер сам видео, да је у томе спас Србије.

Господо, ни онда писмо били чисти од партизанских страсти, на ипак, дела је Скупштина, без разлике странака одобрила тај поступак министра, јер су онда била, за то истинска државни резони. Али данас не видимо те државне резоне. Њима су били резони, да се у Србији грађани оклеваћу, да се но цини и зима пропоне у читавим групама оковани и повезани у ланце, као запојевано робље туђинско, и све то само, за неказа сулудасти резон, да се поврати „равнотежа“ партијска. Ја бих, господо, сматрао да смо најдрагоцији отаџбине, кад бисмо такав злочин прошутили, кад га не бисмо отпужили (*Тако је*). Кад би ни злочинцима, који су, без нужде и доказа те потребе, учинили неправду, отимају права и насиље над слободом целе земље, опростили и казали им: идите пека вам је просто, — са каквим правом бисмо могли тражити да се казне прости људи, који често пута несвесно учине штету или неправду само једном човеку. — Кад је тесногрудност и властољубље почело експериментисати овом земљом у име државне потребе, без икакве државне, потребе и могло да доведе у опасност њен мир и спокојство у ком законитости и реда, на да остане неказњено, онда ја нисам да самим тим ми утирено пут за то, да нам се и у најскорије будућности опет покоси. За то сто дужни тражити да се кабинет бивши, који је до 1 Априла имао таких дела, којима је повредио Устав и закон, да мора одговарати по закону о министарској одговорности. За се овде неће узуштати у појединна питања у отпужби, али ћу имати укреда у неколико да се дотакнем одговора, којима су отпужени министри покушали да изоиаче по неке уставне одредбе и њихов смисао, или незерно стиар у својим одбранама изпесу. Један од отпужених министара казао је: „нигде у свету нема, да се једна државник отпужује за своја праничка убеђења и дела, већ за то му је казна та, што му се изда неповерење“. То је истина да има питања, по којима државници, и ако их не изведу најсрећније, кривично не одговарају за њих, но их пред казни морално, отказујући им даље своја поверење. Али то су обични послови државни, који излазе на дневног тока државних послова, у ирневу којих огледа се сврена дотичних државника за њихово корисно изпоњење. —

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДВОРСКА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОНАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 31 ЧЕТВРТАК 15 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(ИЗВАНАК)

(О оставци, Нарко Петровић).

Таквих послова могло се десити и бившој влади као и свакој, и никоме никад неће ни на ум пасти, да их и за тако невине неуспехе у послу државном, у колико би их било, оптужује јер сваки државних ради по свом убеђењу; он ради по својим назорима у невином уверењу, да ће то бити добро и корисно по земљу, — па кад су ти државнѣ резони и такви, да чак они траже и жртава за постизање каквог великог државног интереса, или за спас отаџбине, ако је на њу напшала каква опасност, и онда настаје питање, да таком државнику изда поверење или неповерење. Али злочин једнѣ државни, где се цела земља лиши својих уставних и законитих права, једно растројство у земљи, проливање крви грађана својих, обесвешћење спокојства домаћег, не сиада у врсту обичних грешака, које се могу десити државнику у послу државном, но то прелази у област насиља и државног злочина, који се не могу подвести под питања, која се казне поверењем или неповерењем народним, већ се казне по прописима Устава и закона о министарској одговорности. Није никаква тајна за нас, који се бавимо политиком до дуже времена, да кроз дуг низ од 25 годинa, наш уставни живот за тако дуго времена није се могао да одомаћи у појмовима наше господе либерално се правом сматрао и значајем својим, и он је у очима и схватању њиховом увек имао такав значај, какав није имао ни у једној другој земљи. По несрећи, то се исто може рећи и за странку напредну, која је владу у држави примила и наследила од либерала, а томе је узрок код нас у васпитању наших државника, који су увек хтели да своја дела протуре народу као дела и тежње народне, и ако им се народ очајно опирао, а међу тим и једни и други, увек су се старали, да, уводећи у Скупштину људе без поверења народног, имали су скривене намере да изфабрицирају себи на тај начин већину скупштинску и тако у скупштини подјармле и наопаче уставност наше земље. Дуго се у нашој земљи мислило, да је свему овоме стаљу клиња у старом нашем Уставу. Дошла је и промена тога Устава, али на жалост није прошло још ни пуне 3 године, а почело се понављати оно, што је под старим Уставом било, и почело се сумњати у моћ новога Устава. Али догађаји, који је следовао после осмомесечних повреда Устава и тежења закона, — она врла клупа оптуженичка, на којој су имали част да поседе и одговарају г. г. министри од 9 августа, за своја дела од 9 августа до 1 априла ов. год., утврдио је и доказао, да у новом Уставу има и нових тековина, јер смо се уверили, да онај, који је позван да чува уставност и законитост у земљи у име и по сили Устава и закона државних, не може дуго седети на том месту, одакле се та дужност има да врши, ако је тачно и савесно не врши; тај неминовно мора пасти и доћи тамо, где су се ових дана налазили наша бив. г.г. министри из прошле алоласне владавине, и на које место, моје је тврдо уверење. Доћи ће и у будуће сви српски министри, ако се и кад се усуде да управљају земљом по начину, како су они управљали. Ја разумем то и такве прохтеве, да ко хоће самовласно да управља али без Устава и не у име Устава, но укинути Устав и владати на своју властиту одговорност, тога још има у свету, у неуставним државама, — али не разумем те кукавичке државнике, који под фирмом уставности хоће да управљају неуставно на туђу одговорност, на одговорност бедних и безсесних мамелука, којима они диктују и заповедају у Скупштини, за њих заклањају своју одговорност а демонски се после неће када ове бедније народ за то премлаћује. Има срећних апсолутних монархија, где нема Устава, а има земаља, где је уставност, па ипак нису срећне; има апсолутних монархија срећних као што има и уставних, али то зависи од васпитања државника њихове државе, од мудрости и савесности њихових управника. И ако господа либерали мисле, да је Устав не срећа за српску земљу, нека изађу отворено, нека га поцењају јавно, па нека мушки и јуначки узму праву земље у своје руке на потпуну своју одговорност, и нека се не крију под наслеђе, дубару и ђудрму са Уставом и уставним одредбама, јер онај је прави начин чист и јасан, а овај је други са врло мирном и мучном ситуацијом, која сваки дан уноси пометње у живот грађана и свака час је на ивици грађанског рата. И ја не делим мишљење једног оптуженог министра, који је казао да је свему овом у Србији узрок у томе, што нема ваљаних људи, — но ја тврдо верујем, да је свему томе до сада био узрок у томе, што је у врху државне управе било прохтева, који нису имали наслона ни на Уставу и законима с једне, нити на жели и интересима народа с друге стране, — и друго, што је по несрећи, било назад у Србији и таквих несавесних синова њених, који су хтели потпуно свесни, ставити се у службу тим недозвољеним прохтевима одго. Апетит на то трајао је до ових дана све за то, што још ни један државник у Србији, на жалост, није искусно заслужну казну, за ту своју несавесну похлапност за влашћу, — прохтева тих

биће и у будуће, ако се једном, спасти законске казне томе не стане на пут, — и у тој цељи, — и само у тој, господо посланици, и подносећи ја овај предлог за оптужбу бив. кабинета г. Авакумовића, те да се даде народу у Србији доказа, да закони у Србији нису ништа научила, кроз коју велики кривци пролазе, а само се мали хватају. И ја ни мало не сумњам да у овом дому народних представника неће бити ни једног, који неће хтети испунити своју дужност, — гласајући за подношену оптужбу — да се у Србији стече уверење, да је Уставу враћена важност, да су закони у Србији опет задобили сву своју моћ.

Господо! Има дужности мучних и тешких, које човек мора да испуни, хтео не хтео, и ако их не испуни он је крив, он често пати за то и одговара, — и ту нема милосрђа ни опроштаја. У те и такве дужности спада и дужност поједати и гинути за своју земљу. Дужност министарска не спада у ред тих дужности, она ги нијком не намеће, на да је, ако је за њу неспособан, није могао избећи. За њу се чак и јаче позивају властољупци, они тамо трче и кад места нам потребе за њих нема, они се као што рекох јаче за та места; они за та места иду ни роком ногама као на војену службу, — они одатле могу одступити кад год хоће и чим осете да им посао тако не иде како треба, — али опет понављам, проклето властољубље и надувена сујета неће их тамо и тада, када су за то место јавно несрећни, очито неподобни, на чак и тада, када иду и сами да тамо зло роде и да их одатле гоне јаук, писка и проклетство народно.

Ако се, дакле, по обавези законској моралу пружити највеће дужности и преко воље, не хоће се министровати. Коме год пакет и сврена смета да министрује и који за свој рад као министар може дати одговора, тај нека не седи на министарској столици, не нека склони своје књиге, на нека иде кући. Нађи ће се људи, који ће умети министровати како Устав и закони прописују и како интерес земље и расположење већине народа захтева (*Одобравање*). Господа Намесници, отпуштајући владу Николе Пашића, казали су да је отпуштају са разлога, што не могу да испуне захтев влади, и не могу да дођусте да се сазове Скупштина у ванредни сазив, те да ради тога треба ће уговоре и ванрши избор трећег Намесника. Баш на питању трећег Намесника, заостала је живота два краљевска Намесника и нашли су да по Уставу ванредна Скупштина не може да бира трећег Намесника. Али, шта смо дожинели? Дожинели смо то, да је прошло пуне редовне Скупштине и да је пак сазвана ванредна Скупштина да врши избор трећега Намесника; — нелим ванредна, јер Скупштина сазвана 25 марта није била редовна већ ванредна. Самим тим фактом г. г. Намесници утерали су себе у лаж, да су Пашићев кабинет отпустили за то, што нису могли да се сложе са владом у том: да и ванредни сазив може бирати Намесника, и овим фактом непобитно дали су доказа да нису имали чисте намере, кад су отпуштали Пашићеву владу, јер су спремили решење тог питања баш за ванредну Скупштину. И то је јасан доказ, да озго није било довољно потпуне воље да имају уза се владу моћну и снажну, него ни је баш поништрало, да имају једну немоћну намењарску владу, која ће њиховим скривеним прохтевима служити, а на штету и Престола и земље. Ја не кривим на лошетку толико њих, Намеснике. У природи људској урођена је себичност, и тежња за надмоћношћу над другим — а међу тим и ми и цела Србија уверавата је била јасно са урођеним амбицијама, себичношћу и неограниченим властољубљем и користољубљем заостала два Краљевска Намесника, — које им је и диктовало да отпусте једну таку моћну владу, каква је била влада г. Пашића, са којом нису могли потпуно да експериментишу по својим злим намерама. Али, господо, кривца је влада Авакумовићева, која је све то знала, и која је свесно и драговољно ушла у службу злим смеровима намесништва, те да у тој служби намири и своје тесногрудо партизанске прохтеве, а све на штету оне напучене и напаћене земље, на штету законитог стања, спокојства, реда, мира и напретка њеног. Кривци су, велим, они, који су улазили у службу тих поганих и некерсених смерова намесничких, који су се дали за те рачуне купити, који су се примили намењарске службе за рачун болесне амбиције два старца. То се не може допустити и опростити на сасвим простих државних интереса и законитог стања једне земље, иначе ће бити руспада у земљи, и онда би ни примили одговорност на себе, што смо допустили, да кривци избегну казну за таква дела.

Један оптужени г. министар, бранећи се, казао је: кад сте ви владали, под крвим намесништвом четири и по године, за што нам нисте допустили до и ми са тим крвим намесништвом владамо две и по године, да нуждетства Краљева. Ја не знам како се може назвати тај резон г. оптуженога министра, кад је јасно, да је влада радикала баш и пала за то, што је хтела да поцуни то крње намесништво, и да су либерали дошли да спрече, да се намесништво не поцуни кад треба. Преза томе јасан је доказ, да г. оптужени министар, ненајући стварних доказа за одбрану, служио се инсенима и доскочицама адвокатским.

Исти господин министар оптужења казао је, да је прин април неуставан. Ја то потпуно једем. Неуставна је била и француска револуција, а тако исто су неуставни и сви напредни прекрети у историји светских великих догађаја. Али народ је све те велике прекрете благословио, и они су тог часа добили уставну санкцију. И народ српски, једнодушно је благословио нашу априлску револуцију, и она је тог часа добила своју уставну санкцију, а што је народ благословио већином својом, све је то уставно (*Тако је*). Дакле, пеки је благословен 1 април као неуставно дело, јер њега је благословио народ српски, а наши државници треба једном да се свикну, да оно, што народ благослови да је то уставно, да је то законито. Али, тако исто, треба да су сви државници свесни, да за све оно, што они неуставно раде а народ то не одобри, да за то подлесу на себи заслужену казну, као што они прве заслужену славу и признање. —

Даље г. оптужени министар Рибарац, тврдећи да у Србији нема услова за револуцију, рече: да тих услова нема за револуцију од оног доба, од кад је један од наших другова потписао честитку Николи Христићу. На тај навод ја ћу само овољико одговорити. Мени се чини, да о томе питању најмање може и најмање има права да говори онај министар, који седи на оптуженичкој клупи, јер да није било услова за револуцију, он не би седео ту, где је тога часа седео, када је оне речи изговорио. А што није било баш праве, крваве, али тако зване крвене револуције, то има једино да захвали великодушности и родољубивом пожртвовању и прегнућу нашег милог Краља, иначе, ја сам тврдо уверен, да није било у ономе патриотском подузећа Краљевог, оптужени г. министар не би седео ту, но може бити он би одговарао на Карабурми а не би одговарао пред Скупштином Али, опет велим, за то има само захвалити патриотизму и племенитом потрављавању нашег милог Краља, који је пресекао оно, што је народ имао да изврши. На томе имамо нашем племенитом Краљу да благодаримо и ми и цела Србија, јер је ним читекши и влади Краљ то све извршио са много мање жртава, но што би иначе морао бити, а са много користи и за Престо и за народ. Дакле, нека никога не храбри то, да у Србији нема елемената, који ће бити вољни, да се жртвују за уставност и законитост оне земље, кад они дођу у питање, јер поднете жртве за осам месеци либералне владе довољно доказују, да у Србији има елемената не за револуцију, него да бране уставност и законитост оне земље (*Тако је*).

Бранећи суверенитет Скупштине у избору посланика на место покојног Вучковића, што није на време нов избор одређен, г. оптужени министар приказао је своје гледиште и држање у том питању тихо, да очува вели, интуитет, скупштински. Ја се сламам томе резону, и тој тежњи г. министра, и ни данас не би нимали резона да говоримо о оптужби министара, да је донста тако рађено и да су толико прирасла или к срцу оптужене владе права скупштинска. Али, колико има доследности у резонима оптуженог г. министра, види се у опом, што он одних за тим, говорећи о 3 тачки оптужбе за повреду Устава продужењем трговинског уговора, не само више да се не ослања на тај резон на чување права скупштинских, јер су она ту јасно и очито погажена, а са њима и чл. 52. Устава,

по се он одмах у одбрани својој брани чувањем неких интереса државних, а који ни у колику нису могли бити угрожени, да се испуњало оно, што прописује чл. 52 Устава државног. Тај члан императивно наповеда, да уговоре са страним државама само Скупштина закључује. Влада је сама старом уговору дала силу, који он није имао преко одређеног рока, а то је толико, колико и нов уговор закључити. Она је ово учинила само за то, што није смела благовремено изаћи пред народ са изборима. Даље, кад је влада набегла да нареди избор на место умрлог посланика Вучко ића из разлога, да у томе очува неканца права скупштинска, за што онда није дословце тоже и овде поштовала очита и несумњива права скупштинска, која јој прописује чл. 52 Устава, но их је она неуставно и незаконито приграбила себи, дајући продужну важност преко рока истеклом трговинском уговору, које право несумњиво само Скупштини припада. Г. Рибарац и Авакумовић као чланови уставотворног одбора врло добро знају, да је било дошло у томе одбору до прекида са краљем Милаком, што је он хтео да у тим међународним односима задржи себи, односно влади својој, више права, и тек последње вече Краљ је напао за добро да учини уступак већини уставотворног одбора и да довуси, да у Устав ће одредба, да у питањима међународним ништа не може бити утврђено и уназначено без пристанка Народне Скупштине.

Кад је то тако, господо, јасно унесено у нов Устав, онда се мени чини да је и свака влада а нарочито влада, у којој су седели и скоро пред реч водили и по неки чланови уставотворног одбора, који добро знају, колико је уставотворни одбор много полагао на то право скупштинско, да су за њега поваи били жртвовати и добитан напет новог Устава, онда су они на врлом месту, као и сваки патриота у земљи дужни били да чувају Устав од повреде у овом врло важном делу његовом, у толике више, што су питања међународна најопаснија за сваку државу, а нарочито за нас, као што је Србија, јер се та питања, ако се и када се у њима погреши не могу мењати нашом једностраном вољом и чекају се за дуже време.

Господо! Све погрешке у унутрашњој политици народ ће лако поправити, али погрешке у међународним односима и у међународном питању не могу целе генерације да поправе и од њих пати и најудаљеније потомство, од њих долази велика и опасност за свој опстанак и своју како политичку тако и економску независност. За то ја кажем, да Скупштина треба веома суверенитет да чува и она своја права у питањима међународне природе, јер неке повреде Устава учињене у нашим унутрашњим односима, не могу никад тако кобне бити по земљу и могу се некад и опростити, али овако опасне уставне повреде, ја држим, да их никад не треба праштати јер, прашталем оваквих повреда Устава, створили би смо опасну праксу да би се једне ноћи могла Србија предати странцима, да Србији једног дана не буде више слојница српског народа. (Тако је).

Шта се догађало са нашим општинама, какав се руселај и крш во њима правио, напшено је да се и говори о томе. Ми смо сви очевидци тога. Тужба не обухвата ни стотинити део. Ток исљевења изнеће што шта више, а ја се надам и тврдо вертујем да ће много јада и чемера исљевење изнети, што ми данас неће не можемо да изнесемо и побројимо. За то ће тај део онтужбе прећи ћутке, о њему тужба и сувише јасно говори и своје наводе документима утврђује, и одговорност владе по томе, а нарочито надлежног министра не ослежи никаквој сумњи код тако снеже успомене, код свих нас и целе земље, за она јавна насиља, која су се вршила по нашим општинама до те мере да је већ и крв грађанска на све стране наше земље проливена.

Министар, не могући бранити се до краја у овом протиуставном изгреду на права грађана, казао је једном приликом „на дозвољено је да се у уставној борби по нека нетитина и удргма употреби". Ја држим, господо, да међу нама обичним грађанима то може и биги дозвољено дотекле, али и ту свака часна странка нам да се не прекорате границе тога експериментисања у уставној борби, али држава, као држава, са свога положаја и преко својих државних плаћених органа, које не плаћа странка једна но цео народ у држави, не сме да се нема у ову борбу и помаже ону или ону странку; — држава не сме да буде представник једне политичке странке у Србији у борби партијској. Међу тим, ја ћу вам прочитати само један акт једнога писара, који је представник државне власти.

На сам дан избора оваква је акт растурен у свима изборним местима.

Господине!

Услед нереда у Драгачеву и новатаних писама, ухапшени су сви први радикали данас у Београду.

Ово ће те сад одмах објавити угледним људима из све три политичке партије, *а радикалима нарочиту пажњу обратити, како их њихове вође, који су у ангу данас за бунт и преврат у земљи воде овом странпутицом, којом се губи живот и имање.*

Кад ово имемо саопштите најзначенијим људима од све три политичке партије, ни ће те га задржати за своју повер љиву архиву.

24 фебруара 1893 год.
Обреновац.

За начелника,
срески писар,
Ак. М. Савић.

Господину Андреји Кумановићу,
председнику општине у Јошеви.

Видите, господо посланици, ово један срески чиновник више значнчно сваша општинама, и кар то није одма јавно застрашивање народа и ометање његово тиме на дан избора, да се уплаши и збуни, те да не сме дати по свом уставном праву глас свој за онога, за кога би хтео и желео. — Да је овако што ухваћено на дан избора од противне странке које, на штету либералне странке, тај би тога часа био окован и упшнен. Нама су и најновије дешеше тих дана обустављане, а овде органи министрови, органи државни, проклињу на дан избора у целој земљи једну странку лаж, која је у једино могла да збуни и омете народ, а то је и јасни прописана изборног закона и целим духом и смислом његовим и уставним забрањено да чине и прости грађани, на вар то, господо, није уставни злочин јавни и доказан? За ово је све знао министар, ово је достављено њему, ово је публиковано преко новина, али он се правда и вели, да су много ште шта радили неспремни органи његови на своју руку. Међ тим, ми сви знамо да нисмо прочитали ни један указ којим је такав чиновник отпуштен, те да се тиме да доказа да тај акт није дело владе него дело његово.

На жалост, један чиновник, који је на кантуи убијао мирне људе оспуран је и пренешен за своја крвава дела у пожаревачки суд. да тамо њје сигурно склоните против § 76. Ја не могу да разумем колико дрскости може да има човек, који може тако лице да њаше у суд, да му оспура некретно место, те да га награди за то, што је проливао крв грађанску, а овамо да се овде јавно правда да он није јако ни одобравао то, што су радили његови органи на своју руку. Така одбрана, господо, од човека државника, који је до јуче по нескрећи отправљао врло важне државне послове и управљао унутрашњом политиком своје земље, — није одбрана државничка за дела државна, — тако се браве само пилићари и пржибабе. —

Оптужени г. министар Рибарац чак и сажалења тако појаве, које су се могле десити под његовом управом Али, господо, да ли је тај осећај искрен? Ја не знам, кад једна влада сажалења појаве, кад једна влада сажалења вучко уставно стање у својој земљи, шта ноћ може бити дужност друга у том случају до та, да она треба да да останку и да тиме не само

пресече и прекрати то стање, но да да и видна доказа да није ни она војна била да се тако што догоди, јер је то доказ, што се ниже њене нове догађа да она није на то место на коме је, а не, да, сажалевајући догађаје, ови једнако остаје на истом месту и чека да се ти догађаји понављају и да се она чак и насилно увиње да ту остане, како би се нашла ти нежини догађаји, које и она фарисејски сажалева, могли понављати, — иначе друге логичке уставне и у опште здраве за то нема. И мени се чини да у целој тој њиховој одбрани и правдању за то, врло мало има ту и искрености и логичке следствености у одбрани оптужених министара.

Једно од најделикатнијих питања, питање је о употреби војске у заплету између владе и народа за прошлих осам месеци. Ја вам искрено исповедам, да ме као патриоту јако боли, што сам у томе видео на челу војске управе тога дела, потомка славних Богићевића, потомка са славним фамилијарним традицијама, на кога је Србија имала права много више да полаже својих лепих и великих нада, на кога је, ја вам јавно исповедам, много и полагала.

Господин министар у одбрани својој казао је, колико је могао казати, али цела одбрана није могла дати доказа да у целој употреби војске није било и његове кривице. Ја признајем, да командант као командант које трупе, не сме испитивати за вредне са којих му се налаже да се војска употреби и са којих је војска употребљена, — али министар војени, као министар и члан владе, треба да испитује побуде, треба да испитује да ли доиста има нужде и потребе за употребу војске и да ли је то у интересу земље, за што се војска употребљује? Међу тим, он нам нигде не износи ни један озбиљан разлог, ни један стварни државни резон, да је због било опасности за земљу или потребе за каки успех државни реди кога је војска употребљена осим, ако и т. министар војени мисли и верује, да је нови војске, да пролиљањем крви грађанске повраћа некакву, до сад нечувену у уставном свету *насилну равноћеку партијску*.

Даље оптужени г. министар Рибарац у своме одговору вели: да је наша војска била дата многим потчињеним органима чеговим на употребу, у чију памет није ни сам много полагао, што је, господо, и сувише жалосно и страшно. И кад он господо то признаје опако јавно, пред лицем целе земље, и то још и својом званичном пресиском тврди, онда није никакво чудо, што нам се у том несретном стању и већих несрећа није десило у земљи нашој. И право да вам кажем, пред овом појавом, за мене настаје питање, на хо је био људи у том часовима, да ли ти органи државни, којима је министар дао у руке не само изврши моћ, — но још и извршну силу и снагу у лицу српске војске — а признаје јавно да није много полагао на њихову памет, — или је од њих људи и сам њихов министар, који их је са пуно свести да су такви, знак давао на расположење, не само моћ и право извршне власти, но и снагу државну у лицу српске војске.

И господо! ако је и ово државни резон, са којим се могу и смеду да бране државници за своја државничка дела, ја онда не знам шта не би могао бити државни резон у том смислу?!

Војска је, вели се, потпора отаџбине и чувар реда и законитости, чл. 1 зак. војеног. Кад је г. министар војни одговарао, ја сам чекао да изнесе факта, да је био у питању мир, ред и законитост у земљи, па онда да се разреши и од одговорности, што је по горњем пропису законском дао војску на употребу државној власти. Али, на жалост, не само из одговора г. мин. војеног, но из одбране свих оптужених министара, ја не видех ни један озбиљан разлог за употребу војске, осем пусте обести и прохтева владиног, да поотима општине од већине и преда њихову управу мањини лебераљој у руке. Зар је то немир државни и бунт, где једна општина од 314 пореских глава, по самом изненађају министра, каже: *„ја сам законита општина и не дозволавам никоме да ми отима оно, што ми по закону припада“*. И то своје право доказују људи Уставом и законом у једној, а решењем највеће државне власти у другој руци. Ја не мислим да је ту било опасности по ред државни — и ако га је било, на жалост, њега је изазвала власт државна, — него држим, да је та општина више бранила и ред и законитост у земљи, него министар, и ту законитост бранила је од министра српског, од власти српске и од војске српске.

Члан 314 војно-судске уредбе каже: војска ће се употребити, кад је законитост и јавни ред у опасности. Ја вам опет понављам, да министар нигди не доказује да је ма где било опасности за ред и законитост у земљи, и да све што се своди за употребу војске, своди се на то, да се отму општине, да се народ застраши, да се измишљене оно, што се није могло да изврши прописани уставним, законитим легалним путем и начином, да се створи већина од мањине а мањина од већине и да се изврши оно, на што је влада од 9 авг. дошла, да поврати неку бедну партиску равнотежу. Ја не знам докле ће те слудјасте равнотеже наших тако бедних државника изводити Србију и народ српски на касапницу и спречавати њен напредак и бољитак. Мени је жао што у одбрани министра унутрашњих дела изгледа као да нада одговорност на млађе органе, а у неколико и на војску.

Из одговора г. министра изгледа, као да ми војску оптужујемо. Не, господо, нека је слава и част војсци, која није испитивала побуде, него је вршила своју дужност. То је правило за сваку војску, која верно служи реду и дисциплини војене службе. Ја позивам српску војску да увек врши своју дужност, без испитивања побуда, али старају се да српском војском не управљају људи са слудом намеђу, како их назва на жалост и сам министар, који их је ту поставио и тај ми зажали косо поверио. Трудићу се да и на српским министарским столицама седе људи са више памети и бољим познавањем људи, којима дајући у руке и са више љубави к законитости, реду и миру своје државе и свог народа; да седе тако људи, који ће са више памети и патриотског осећања ценити, где да употребе војену снагу своје земље, а да не седе људи, који нигди будале да српску војску употребе и онде, где њен позив није.

Сад ћу да кажем неколико речи о најважнијој тачки XI оптужбе. Ја не знам да ли је иде г. министар, који се овде усмено брани, ако тако крпан у одбрани, као што је био у одбрани на тач. XI оптужбе.

Шта је све предходило изборној скупштинској радњи, целој је земљи познато, као што је и то познато, да на дан избора ниак влада није могла да отме за себе већину. Исто тако познато је и то из поднесених докумената, да је јавно нарељивано, да отимају бирачка акта, и да их, несређена у глав. бирачком одбору прерађују и фалсификују капитани и начелници по својим канцеларијама, те да оно, што нису могли отети силом на изборима, надокнаде фалсификатом изборних акта. Државне власти спречавале су председнике бирачких одбора пред лицем његовим, тужбе су стизале њему и нахесиштају и на њега је све то дизнас тајна, јер вели, да му се није ниако на то жалио, и да му је то све непознато. Мени се чини, да ништа бедније, ништа мизерније у одбрану своју и о себи и о свом државничком карактеру није могао казати но то, што је но томе реклo оптужени г. мин. Рибарац. Да један министар тако крупне догађаје, који се у његовој држави и од његових власти у тако озбиљним часовима, као што је изборно стање једне земље, ништа не зна, а овамо се брине о чувању поретка, који није нигде био угрожен, и над државна власт врши разбојништва по земљи, спречавајући, на час и апсећи председнике бирачких одбора, министар да не зна о томе ништа, чак кад се то и у самој престоници врши на очима самог министра, кад о томе зна у чак и наносиоци, што се види из поднесених докумената, све велим то бранити тиме, да се за то тада није знало, то је дрско одрицање јавне истине, то је прави кукавичлук! — На ја не знам, господо, да ли има на свету државника, који би се очајнички и кукавички бранио, као што се бранио министар код ове тачке. Доказано је, да се водила отворена преписка са начелником окр. рудничког, са председником бирачког одбора књажевачког, да се омете и изопачи изборно стање. Мени се чини, да то не би доли-

ковало ни ономе, који украде ћурку, па га доведу пред капетана, да за то одговара, да се тако кукавички брани, одричући јавна факта целом свету позната, а како ни ономе, који је осам месеци Србијом управљао и врло дуго се хвалисао својом државничком памећу и својом државничком мудрошћу и умећношћу.

Ја желим, да Србија никад не дожива ни једног министра, који би имао и за овака дела да се брани, а још више јој желим, да не дожива ни једног свог сина ни државника, да се тако слабо и кукавички брани, за своја државничка дела, како се бранио оптужени министар Рибарац, већ желим да, ако код год и доживе српске министри да одговарају за своја државна дела своме народу, да одговарају као немачки Бизмарк, што је одговарао свом народу, а да не одговарају овако као пилићари, као што су одговарали овде најзи српски министри. — Г. министар правда се: „да њему није познат био однос посланика у Скупштини, и нели, ја сам имао да саопштењем оно, што ми је од Скупштине дошло.“ Међу тим, нама је добро познато свима, да је г. Рибарац, и као посланик и као министар био у седницама скупштинским; и да му је стање у Скупштини као и целој влади сирош познато било, и што је још важније, њима је у дужности као влади, да знају стање, које је у Скупштини, и да према истом подесе своје, владино држање. Тако исто нама је познато, да је баш цела влада седела овде и знала и морала знати колико има посланика у Скупштини, када је опозиција изашла. И, господо, кад се и то очито одриче, неки се чини, да то није одбрана ни државничка ни часна, и која не доликује ни једном обичном грађу, а још мање државницима, и неки се чини, да за такве људе нити сме и може бити никаква призрева ни великодушности, јер су дрски делима као влада штетили интересе српске, а озаком одбраном наносе сран и образу српском.

У одбрани својој један оптужени г. министар каже: да је цељ овој оптужби освета над њима и да смо намерно с њом дошли само да уништимо либерале са овом оптужбом. Ја ћу бити кратак, јер овде је одговор наш и лак и јасан за сваког, јер и ја и сваки наметан зна, да нико није оптетио либерале и њихову странку, но сами њихови овакви бедни државници, као чланови те странке, и ја мислим да нико не може уништити либерале онако, као што их је уништио Ристић и Белимарковић, Авакумовић и Рибарац, и неки је жао, да су и обавши људи, ако и колико их има у тој странци, својом сарадњом, или и прећутном пасивношћу могли и хтели принити и на себе сву тежину одговорности за дела почињена од њихових партијских пријатеља и другова за прошлих 8 месеци њихове владавине. Странку, господо, ни једну није могао да уништи нико други него сопствена страначка дела. Ако и радикална страних дође кад год до оваке пропасти, може доћи дође не од својих противника него од тога, ако заборави на поштовање закона и на дужности спрам отаџбине; ако заборави на дужности своје, које има на себи свака странка на влади, — и што је још жалосније, ако у вршењу тих својих дужности спрам народа, отаџбине и Краља свог, неће онима пратцен и трасом, којим су ишла г.г. либерални министри за доба своје злосретне владавине. И можемо и ми после, и наши министри, ако заслуже да седну на ову пруг оптужничку клупу, тражити се и најкати на друге и тумачити то као дело туђе освете. Али све се то тада неће чути ни уважавати, као што се то ни данас не сме у интересу земље, неног мира и спокојства, ради среће, морала политичког у овој земљи чути и уважавати. — Ја опет понављам, као год што добри и вални државници имају права на награду и признање свога народа, које им он не сме отказати, исто тако имају и дужност сви они, који се огреше управом својом над народом, о њега и његове интересе, да подлегну и казни, која их за то чека.

Оптужени министар, г. Рибарац, правдајући себе и свој рад, за које се оптужује, пожалио се пред осталог и на државне радикалне штампе спрам њих и њихове владавине, возикајући се на један обичан чланак са филозофским, и као резултати данашњег става тврде, правилним поставкама, које је чланак посно наслов: „Што горе, то боље“.

Међу тим, г. Рибарац превиђа државне опозиционе штампе целе, док су радикали били преће на влади па и данас, и што је још жалосније, превиђа писање самог полузваничног органа владајног за време њихове владавине, у коме је писало поред осталих страхота и то: да ће се они, т. ј. либерали, као владајућа странка, вадза заједно са целом владом, — „*причестити краљу радикалном*,“ а у фебруару месецу, дакле баш око избора, да ли пре или после, писало је у једном броју полузваничног владиног органа: „*да је њихов сп. завет и аманет*, — као владајуће странке заједно вадза са целом владом — *да истребе радикале са лица земље српске*.“ И ко су то господа радикали, чијом краљу прети да се причести владајућа странка и влада и које жисле да истребе са лица земље српске? — То су, господо, ни више ни мање но 95% народа српског.

На не само то, — не само да је странка и влада пишала таке поруке у то доба народу српском, за које се г. Рибарац жали на државне радикалне штампе, — но се тада нама радикалима, — то јест, 95% народ српски и од представника круне и правосуђе власти јавно довикивало, да ће нам они — један од господе краљевских намесника, по кадрим београдској разбацивати наше месо радикалско, — на опет се оптужени г. министар Рибарац жали на недозвољено државне наше опозиционе штампе.

Не, господо, то је дрскост над дрскости кад један представник Круне, један Намесник јавно каже како ће он по кадрим разносити месо радикала, и кад орган владе прича: како ће се они причестити радикалном краљу и како ће они да униште радикалну странку, за се све то доцеде у вези са њиховом целом радњом, оном мукама и патњама народа српског из тога доба, оном невино проливеном крвљу српских грађана: онда човеку и са обичном памећу удно нада овака њихова одбрана. Он је казао да смо ми раздражавали народ тиме што смо само рекли „што горе, то боље“. Последица је тога доказана, да је, што су они горе радили, боље било. И снага народна сурвала је снажне величине, које су убрзање биле. Да се тако лако може неко прачеловјечити краљу његовом, разбацивати по кадрим месо његово и уништити народ са лица српске земље. Сад још остаје, да ми неумитна правда и своју осуду изрече на таку њихову радњу.

Нека ми дозволи поштовани г. Гарашанин, да учиним не колико примедаба и на његов говор, који се може више узети као позоришна продукција, но као обичан предлог по овом питању. Г. Гарашанин нам изгонештава у свом говору озбиљност места, у коме смо и подсећа нас на заклетву, на коју смо се заклели. Ја сам одмах у почетку, мог говора у овом сам дому, нагласио, да озбиљност места, она света дужност наша на спрам овог места и она света и значајна заклетва наша, да ћемо *чувати и бранити устав и законе земаљске*, налажу нам, да сви настојемо те да у овој земљи повратимо мир и снагу законима, Устав да одржимо у важности и да подигнемо политички морал у овој земљи.

И верујте ми, да баш у овој оптужби, којом се оптужују бивши министри, да баш у њој леже гаранције, да се поврати важност Уставу и законима сила, и да повратимо политички морал у нашој земљи, кад повучемо све одговорне за неустанка и незаконита дела своја да одговарају за та своја дела, као што одговарају и остали злочинци наши за своја мања дела. На послетку, да је г. Гарашанин покушао ма и једном речи да докаже невиност оптужених министара, да оквалификује њихове принципе и кривична дела као ситна, да се потрудио да то и докаже, можда би ми и следовали његовом савету и предлогу, да се све што је било преда заборављу и да се братски сви измиримо. Али, неодрицати постојање кривних и злочиних дела, но их прећутно и признавати, на тражити да се преко њих пређе са неком великодушношћу, мени се бар чини, да у нашој држави, где те појаве нису прве, нису од јуче, но где се оне показују кроз скоро пола века, не може тај предлог наћи никакве одзива. — На послетку ми

бисмо то све могли и великодушно опростити, али не знамо да ли ће то хтети и моћи опростити пале жртве и њихове удовице и сиротиња, да ли ће то моћи и хтети опростити они њихови и мучници, који су нимре но цени и лутој земи оковани хладним оковима, који су им скидали кожу и месо са руку и ногу, да ли ће, велим, они то хтети и моћи опростити. А ми по неки, којима је место свега тога, либерална полиција чишћала и то мало двориште на зборовима, зар и можемо „великодушно“ и опростити им. Г. Гарашанин чак одриче да је ово створено стање последица борбе народне, последица свега онога, што се догодило за 8 месеци а може бити и пре 8 месеци. Он све то приписује некој природној „провиденој“ сили, која све то спрема и извршује. То је материјална појам, који се може да тумачи и овако и онако. Али, према догађајима, који су трајали 8 месеци, према нуждама грађанској, која је све ово надражала, према подигнутим жртвама, према свему оном како су текли послови јавног живота за прошлих 8 месеци, — мени се чини, да би се све то извршило и на други начин, истина са многим жртвама, да није било велике звезде на дома Обреновића, која је то све будним оком пратила и кад је време дошло мирно и срећно преселила. Ја нам гарантујем да би се ово стање спровело и на други начин, да није овако скрвено, али са много више жртава. Ја могу честитати, што је Србија одгојила Краља, који је неограниченом љубављу према народу извршио онако дело, које је у историји света јединствено; кажем ви да је ово у историји светског јединствен догађај, да један Краљ изврши револуцију у корист Народа као што је то учинио Наш млади Краљ Александар (Скупштина се одазива са „живео“). Бар нема г. Гарашанин не може убедити, да би то могла да изврши каква непадална сила, да није било, несрећном осмогодишњом владавином припремљено и сувише много услова, да се то велико дело, тако јевтино и тако славно дело извести. Ја бих позвао г. Гарашанина, да у данашњим приликама, овакви какве су данас, изволи послужити се и сам том невидљивом силом за овака дела, ако сме рачунати на какав повољан успех. А ако по несрећи Србија над год дожива стање и прилике, које је преживела за прошлих 8 месеци либ. владавине, сваг ће бити сила и тајна и привидна, који се стави на чело народа за одбрану његових права и његовог живота.

Господин Гарашанин можда врло правилно каже, да су Намесници извор свију несрећа, које ово у земља доживели. Па, господо, и ја тврдим и ја отворено кажем да г. г. намесници нису били невини јагањци у овом стању, и да би и њих требало зато да постигне заслужена казна. Но нека г. Гарашанин каже у Уставу и закону основа, нека напише по истом тужбу и против намесника, дајем му моју часну реч да ћу је први потписати после г. Гарашанина (Чује се: *Сви Кемо*); али, мени се чини, да у ово озбиљно не верује ни сам г. Гарашанин, то је једно, а друго, да ми, отужујући престолнике круге да би тиме заводили нам правилан уставни живот на страпутиште неустање и противне правилном смислу Устава.

Господо! Краљеви и владари владају а државом у уставним земаљама министри са Скупштином управљају, и за ту управу ко свима уставним прошесима и појмовима, не само код нас и по нашем Уставу, но и код свију уставних држава, и по свима светским Уставима, и обмашна државницу не следују ко седи на престолу, него ко управља земљом. Господо, у свима уставним земљама Круна је само једна форма државна, један центар који регулатор, који регулише уставе односе у земљи и споди их у њихов уставни колосек, док је влада и Скупштина главни чинилац у држави. И докле на таком високом месту као што је влада не буду људи са поганих нефоњима и прохтевима, који хоће за рачун странке своје, на рачун свог личног задовољства и своје личне сујете и властољубља да жртвују и земљу и народ, дотле нема опасности да се може у једној уставној земљи догодити ово, што се у нас догађало за пуних 8 месеци. Али, тако исто, докле год у једној држави има и таквих људи и бодних државника, који хоће да уђу хорално у службу некаквих привиђених намерама на чијим то било, дотле неће никакво сигурности, ни за уставност ни за правилан развој у земљи, ни за престолу седео Краљ или његову власт вршило и како крње намесништво. И опет понављам, ради јасније појмања и правилније охватања и оцене овог питања, које г. Гарашанин хоће да скрене на страпутњу, да докле год у Србији нађе синова њених, који ће хтети пристајати да ступе у службу сахи једне политичке странке или личних прохтева, биће они намесници или краљевски, све једно, дотле ће бити и Краљева и Намесника, који ће нежда хтети да се послуже и таком државничком службом својих државника, па ма и не биле влада у корист народа. За то ми смо познали да одавде и са овог места не дамо никад таким државницима, бар за будућност, да дођу тамо са таким прохтевима. А да сачувамо једну од овога што се досад догађало, треба да осете за то осуд законску сви они, који су се о ова установа правила огрешили, јер то ће бити лек врло много свих других у будуће, да они не греше, јер знам да није баш пријатно седети на клупи оптуженичкој ни обичним људима, а још мање г. г. министрима. Поред изнесених разлога зашто не би могао неки за овом номинално политиком г. Гарашанина, још ме задржава од идења за његовом политиком и та околност, што сам се уверио, нарочито у последње време, да *јавна политика* г. Гарашанина и његових другова, у чије нам је име он тако вели и нашао свој предлог, нема своје сталности, и његова политика, нарочито у претрпљеним променама последње године изгледала је врло колеблива, јер док су били радикали на влади, он је са приличном оштрином у органу своје странке нападао либералну политику у целој њеној прошлости, а особито г. г. краљевске Намеснике за њихово државне у политици, и ту сам политику разумевао, поито је та традиционална политика њихове странке. Кад су пали радикали са владе и дошли либерали на владу, г. Гарашанин и његова странка предузели су тај преврат у политици наше земље свом оштрином опозиционног такта. Али та српска не потраје ни пуних десет дана, фронт се окрете, и у колико су у Србији либерални влади и њене власти са благословом намесништва више пла чинили, у толико је напредна странка све више почитала од свог опозиционог држава, да се доживело чак и то, да бан оних дана, кад се крв грађана из радикалне странке потопила лије по Србији, прваке напредне странке пресрете либерална полиција са свом помпом своје полицијске качкете. То је све трајало тако до пред саме изборе, и када сво ми радикали, преко свог органа познали г. г. напредњаке, да се отворено изјасне, шта мисле о створеном стању у земљи, они су нам преко свог органа одговарали, да чекају „на факта“, и Србија већ пренула кривих фокага радозаконе силе либералне и њених државних органа и тек, непред саме изборе, напредна је странка, на чему ноје је г. Гарашанин, нашла, да није сме ово бн требало. Кад је либерална влада, велимо, толико већ знала на кашан пут, да јој није било повратка натраг и нлаза, онда је и г. Гарашанин друкче почео цењити рад либералне владавине. И видећи, дакле, ту колебљивост политике г. Гарашанина, ја и са тог разлога не бих се могао решити да пођем за њом.

Да, господо, г. Гарашанин предлаже да се отужи и намеснице. Господо, док су прете управљача земљом. Краљеви и цареви у апсолутним и владе у уставним монархијама. Кад у уставним земљама не иде добро, ту падају владе и долазе за неке кривице на отуженичку клупу, а кад у апсолутним земљама не иде добро, ту падају владаоци на често и главом плаћају за неке злочине државне, ако не убрзо преко границе. Међу тим, г. Гарашанин нам предлаже, да се представници Краљевске власти у нашој земљи из последњих година тужне суде одређеном само за кривице министра, какот примера нигде у свету нисмо имали. Међу тим, што наша г. г. намесници нису постнали под овај суд, који има њима да суди кад скрене ово поспоја крунске власти, — овај страшни суд народни, суд револуције, нежаљ само да захвале великом делу нашег Краља, извршеном марно ноћу између 1 и 2 априла. Господин Гарашанин тражи од нас нара за земљу, и налази услове точе ниру у томе, што бисмо ми опростили бивалади за ташење и повреде Устава државног, закона земља-

ских, и што би их разрешили за све злочине и проливену крв грађана у земљи. Мени се чини, да нико није толико стало до мира, колико радикалној странци, која је мучком и тешком борбом, борбом за народна права, за ред и законитост у земљи. подигла и сувише жртава, те да се учврсти мир и законитост у земље, и да се сваки онај казни, који се огреши о Устав, законе и народна права, јер она тврдо верује, да само у томе лежи јемство за мир и ред у земљи. У добрим законима, у поштовању и строгој примени прописа законских, и у готовости нашој да се казни сваки онај, који не поштује закон, тј. лежи услов за мир и спокојство, и јемство за ред у земљи. За то ми сви, који збиља хоћемо да имамо у земљи мир и ред, хоћемо да се закони поштују, и хоћемо да нико не може избећи заслужену казну, ако законе земље не врши правилно, ако му је то у власти и дужности, и не поштује свачије законом уређено му право, јер наше је уверење, да у томе лежи јемство за мир, а не у прокривању принципа од заслужене казне, — и онда се неће казати да „врана врани очи не вади". Ми смо са великим жртвама и напорима потиснули политичком напретку наше земље, ми смо повратили сигурност за мир Србији, лајући јој нов Устав и законима снагу њихову, па по нама је сада и дужност, да томе Уставу и очувано признавању му важност од сваније посреде, а прибављамо је само тако, ако сваки онај, ко буде газио Устав и непоштовао законе буде за то одговарао, а највише они, који су за то плаћени и познани, примили се тога и заклели се на то, а то је једино јемство за мир и ред. И кад такав мир дамо народу, онда ћемо видели мир и сталан напредак у земљи. Ја бих тужио г. Гарашанина у најближе село да расуди и оцени, под каквим условима може бити мира у овој земљи, после осмомесечне завођевачке и заничарске владавине бивше владе, и ја не сумњам, да би од првог и од последњег грађанина добио једнаки одговор: да мира у овој земљи може бити само тако, ако сви они, који су се за прошле владавине опако несрећни показали са народом српским, са грађанима својим, са браћом својом, буду предати законима и суду на суђење.

Ето то је, господо, једино што ће диктовати нашој дужности и савести посланичкој, да гласамо за поднесену оптужбу против бив. владе.

Поремећени мир у земљи, повређени Устав, погажени закони, потпаљена, прегажена слобода и спокојство и проливени крв српских грађана диктују нашој посланичкој дужности, и ми јој се морамо одужити гласањем за оптужбу.

Потпредседник Дајем ¼ часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је да говори г. Живко Малошарац.

Живко Малошарац — На тужби, која је поднесена против кабинета Авакумовићевог, и ја сам се са осталим друговима потписао.

Рибарац је у свом говору пребацио како је тужбу потписао г. Миленко Весић а и ми остали као да не знамо ни зашто смо се потписали, ни како смо потписали, и да ћемо се после његовог говора разочарати, и одустати од тужбе. То не стоји. Ми знамо зашто смо потписали тужбу и зашто тужимо и зашто тужимо. Тужимо једне злочинце и разбојнике српског народа. Рибарац вели у свом говору, да је сваки владе да то да одржава ред и мир и спокојство у земљи, и чува слободу грађана. И ја велим да је тако, и то је дужност сваке владе; али Влада Јована Авакумовића напротив је радила и правила неред, а народ је чувао ред од њих. Рибарац у свом одговору најавио је, да он није знао, кад је војска употребљена, јер је то без његова знања учињено, па пример није знао кад је војска била у Добрињу, него је то из „Одјека" сазнао, па је начелника окружног и среског питао: зашто је војска изашла у Добриње, али га срески начелник није о томе хтео известити. Даље, зато само што је срески начелник ћутао на питање, које му министар унутрашњих послова ставља, да је био на свом месту, неко други а не Стојан Рибарац, он би таквог чиновника казнио, док на против он је учињено другчије, он је чиновника Надьевића, који је заступао каветача, унапредно, утврдио за каветача. Даље, то је била казна! Јасна је стар, да је власт постављала перед, а народ бранио ред и мир.

И на све кривице не само да би требало казнити обичном казном ову либералну владу, него би правда Божија и жеља народна захтевала да се и сиртна пресуда над кривцима изрече. Да за ништа друго нису криви, да ништа друго нису урадили, до онај поход поимних људи у Горачићу, где је 18 њих мртвих пало, то би требало 9 глава либералних министара да падне и опет не би било дато правди довољно задовољења. Ја бар тако мислим.

У осталом мора се признати, да сво зло, које су учинили либерали за 8 месеци, чинили су уз напредњачку ноћоћ, који су им давали довољно срестава. За нас, који смо у народу, то је јасна стнар и јасно је и нама овде, господо, по томе, што је Рибарац, тражећи да му се одобри рок од 6 дана, те да се спреми за одговор по оптужби, нашао у томе одобравања код г. Гарашанина, који је казао: на одобрите да човек може да се за оптужбу спреми и да доказује. Г. Гарашанин расположен је да тако једном злом човеку, какав је Рибарац, допусти, толико разниливане за цвртање доказа, а ми сељаци, кад се узнамо на одговор, нама не само да се не даје рок него нам се каже: „реци ни у две речи, јеси ли или нисп то учинио и ако јеси зашто си?" Више говора нема.

По свему ономе, а нарочито са разлога, које су моји другови о ономе изнели, ја се ни најмање не кајем што сам потписао ову тужбу и надам се да ће је и Скупштина прихвати да ће и она решити да оптужени г. г. министри одговарају по закону о министарској одговорности.

Ја се нећу даље да тиштам у недела њихова. Ја мислим да је излишно, имао бих да кажем нашто је војска у Добриње довлашла, али и то је непотребно, јер је то и у јавним органима изношено и престављено целом свету, а зато је и тужба подигнута против оног срамног Бадьевића, који је оно зло и починио.

Ранко Тајсић — После дугих и пуних бола напора у борби, који је водила законодавна Скупштина у последње а и ранује доба са власницима, који су имали зау навику, да, кад им се год прохте узјашу на грбачу народну и да потисну народна права; после, велим, те дуге и крваве борбе, после оваквих грађана и законаних мртвих тела малих у борби против власничке самовоље. — дошао је један ћут ред, да и ја као двадесетогодишњи посланик говорим први пут са посланичке клупе, не нолеби више да власницн та недела не чине, него да говорим о кривици оптужених министара, једнога кабинета, — кабинета либералног, кабинета Авакумовићевог, који је због зала, што их је у земљи починио стављен на оптужничку клупу.

Било је, господо, и раније прилика, да су се под старим Уставом измајестрисавале и нећене у Скупштини и уједриса вала и друга посла, која су годила интересима само једне странке; признајем, да је и тада било места оптужбу и суђењу власника, који су те удурене на недопуштене и неустаиове начине чинили. Али на жалост време, у коме смо онда живели и уставно одређбе биле су такве, да се тако што није могло успешно извршити. Колико је год пута било места за оптужбу, толико је и дуло више бало и отворо да се министри изиуку испод оптужбе.

У тој тако дуго вођеној борби народ је остао и опет победилац, на да та је борба често пута стајала и живота и имања, и народ је водио и јуначки надживао борбу и с Краљем Миланом, и принудио га је, те је и сам Краљ Милан у својој бесочућој борби противу народа и његових права и слобода наневолио, поито су му тако реће у борби подомлеле и ноге и руке, поито се упропастио и у уљеду и материјалноз: и он је ту крваву борбу између народа и власника, које је он штитио, морао прекинути и поћи противним путем.

Јест, господо, он је упорен дугом борбом, морао да допусти да се да боли и слободољубиви Устав народу и да тако добар Устав преда своме Сину и народу, на да се сам уклони.

Но и ако је нови Устав изнојеван, и ако је он у свима својим бољим одредбама дело наше, — радикалне странке — ма да она много што шта није могла да у њему оствари, али га је ипак дотерала, те је боља него стари Устав, ипак је и у томе новоме Уставу остало места за власеничке нефобе. Ма да смо сви желели боља Устав, писмо га могли добити с тога, што се нигде у свету не може ни једног скоро апсолутистичког става да од једанпут учини у ставе, које жеље најслободнија уставна синови земље.

Но ипак, кад је тај нови Устав био свршен требала је у нашој земљи да настане боља и слободоумнија ера.

С почетка је наследало, да ће она доиста и настати, јер је однах по утврђењу новог Устава позвана на управу моћне владе из најмоћније странке — из странке радикалне — која је све своје радње х ела да базира на Уставу и на законима. И та странка потрудила се, да по новом Уставу уведе и оне законе у живот и она је то учинила. Она је пвела и утврдила много корисних закона за ову земљу, као: закон о слободи и самоуправи општина као основни закон за народни у општ напредак; закон о уређењу срезова и округа; закон о штампи, о слободи збора и договора, којима је самим ујемчено слободно развијање и слободно кретање народа као и много друге посебне законе. Наша је странка та, која је дочела и закон о министарској одговорности, но коме немамо ми данас да судимо нашима, на жалост до јуче бившим, министрима.

Разуме се да доношење тих закона, на утврђење мира и реда у земљи, није могло годити оним дивљим намерама, није могло годити оним људима, који су из ранијег научили да склапају „Кола Јахача", али не „Кола Јахача" за одгајивање добих сточних грла у нас, ни постицање витештва, него „Кола Јахача" која ће да лакше скалу на грбачу народну и да га појахују по својој вољи. А ако неће да дозусти да га јашу, онда да га замрзују, па опет да носи.

Такоме колу, такој клики није, разуме се, годило стање, које је било у земљи утврђено. Они су своје али намере противу новога стања могли лакше да остваре, јер на престолу није било владара, него су вршили дужност његову намесници, који су такође били из те клике, а међу којима је био један, који је ранијих година био опт ужкиња као министар за очетту државе из користољубља. Код нас селака би се рекло: за крађу, а код њих се то назвало: за дефицит; и тако тим ренесем испод парламентарне владе терали су да је Пашићев кабинет морао дати оставку. На власт су дошли људи, који нису имали у народу поверења. Кад та нису имали као што та треба установним путем да добију, старали су се да га добију полицајским путем, и употребљавали су до на крај нечувена дела, ја их њу ређати сва, она су довољно у тужби обележена, а ја ћу се само неких дотаћи. Крај њиховоме злу није нико други учинио но народ. На првом месту учинио је број народ тиме, што је нушки и очајно после 9 августа прошле године стао нушки и очајнички на браник својих уставних и других законских слобода, а на другом нам влади Краљ. У надању другом он је био толико бистар, иако је толико добрих пријатеља око себе, који су имали прилике да га упознају са сваки недељима што су их Намесници крело либералне владе чинили. Они су имали прилике да га упознају и са последњима, који би на послетку пале на врат Круни.

Треба, господо, имати на уму, да овај народ српски не да се јахати. Он је и у најмрачнијим приликама увек бранио и себе и и престо. Историја нам пружа доста примера да нас и Татари и Турци и други народи нису могли сатрти, а камо ли да га може сатрти једна мала пропале либералне странке, која се из својих недела и не пиди. У овој прилици десила се прва пут та т за. револуција озго. Али она се могла извршити за то, што је Круна била сигурна да има моћи, да се ослони на народ. *(тако је).* Јер радикална странка заложила је себе за Устав и законе и да није млади Краљ био уверен да је радикална странка јака и моћна, да је кадра да брани његове прерогативе ко зна, да ли би се могла извршити револуција озго, него би је морао неко други одозо припредити, што би неминовно довело страшне последице, јер би данас сва земља била испрскана братском осветничком крвљу.

У оптужби посланици обележени су тужбени наводи и у оптужби наводе се у 11 тачака кривице, због којих се оптужују г. г. министри Авакумовићевог кабинета. Ако би се хтео човек у то да уноша и да прибира и друго, што није хтео у тужбу да унесе, ја сам сигурнда би могао до у јутру 111 тачака набројати. Али ја то нећам потребе да радим, зато што ће истражни одбор коме је дужност, то допунити, јер не сумњам у то да ће Скупштина донети одлуку, да се за нишњавке кривица оптужених министара одреди истражни одбор; тужба је као што велим, јасна, кривице потпуно доказане, тим пре што су означене са највише места ноћу између пред и другог априла. Разуме се, да их Авакумовић и другови нису признали, већ су дали против разлоге.

Сад ћу у кратко да пређем преко говора, а нарочито хоћу да се дотакнем говора појединих окривљених оптужених министара. Тужба садржана у 11 тачака основана је на актима и фактима у руках. Оптужени министри одговорили су на све тачке оптужбе и ако су сви признали да су онако радили, као што се у оптужби наводи, ипак су некако ствар извртали; бојећи се, да то не утиче нешто на тужитеље посланике, а бојећи се да њихови неосновани разлози, неумесне одбране не утичу и на јавно мнење. Ја ћу до пођем за њима, и ја ћу да пропратим њихове говоре као неправилне, и да их очечатујем по својој чистој савести, те да видимо, шта је право, — т. ј. да се објаснимо да ли су оптужени министри и у колико себе оправдали и тим тужбене наводе оборили. Дакле, да почнем.

На првом месту, ја ћу да пређем на говор г. Авакумовића. Он је најпре у говору исцрпао своју биографију, колико му је година, колико је година служио, како је брашно пекао пекле окривљене радикале, а често дрвам послужио и т. д. Ја се нећу упуштати у то, колико му је година и како је коме служио, а остављам онима, које је брашно пекла му захвале, ја га доиста сматрам као државника и образована човека, али што у истини стоји, то је да је он као образован, школован човек, државник у свакој прилици поверење Круне и поверење народно гледао да употреби у свој корист, а на штету онога, од кога га је добио. Он каже, да влада либерална није крива, што је одложена Скупштина, јер вели, то је радио и радикални кабинет Пашићев. Јест, и ја се сећам да је радикална влада једне године одложила Скупштину од 1 новембра до 28 децембра. И онда г. Авакумовић вели, кад је то могла радикална влада учинити, онда могла је учинити и либерална влада. Такав један навод не може служити као одбрана, јер ово одлагање Скупштине под либералном владом повлачи кривицу у две стварн. за то што одлагањем Скупштине није било попуњено Намесништво. Ако је то и била Намесничка власт, она није имала права да застуа Круну у овом погледу, од 1 новембра па на даље. Од тога времена непопуњено је Намесништво гаурнатор туће власти, јер се у Уставу, члану 71, 4 ставу нарикох каже, да два Намесника могу да отправљају послове државне *само до пред сазива Скупштине, а то је до 1 новембра.* То је једна половина њихове кривице, која је врло тешка. Без трећег Намесника ни писмо нмали потпуну Крунску власт. То је као што велим једна половина кривице, и напод, који је употребио г. Авакумовић не може да се примени на овај случај.

(Настаиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТА ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

НА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 32 ЧЕТВРТАК 15 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(настављак)

(О отсутни, Ранко Тодић).

Друга је половина кривице у одлагању трговинског уговора. Редовна Скупштина имала је да реши тај трговачки уговор, који се није смео никако одлагати даље од сазива ове Скупштине и као што напред рекох у 71 чл. Устава убеђено је да су два наименика на случај смрти трећег изменика неспособна за рад и да ова редовна Скупштина има да изабере трећег наименика, а у 52 чл. Устава другој алинеји стоји јасно је одређено, да је за решавање уговора као и предмета финансијске природе искључиво право дато Скупштини и нико више, и то је право предао у руке Народној Скупштини сам бивши краљ Милан, који је иначе био веома штедљиво дати да нико и на шта има права у државном послу до како он рекне; а у овом погледу потпуно је Круни везано кривица и нема, никако се не може г. Авакумовић да оправда и да каже: и ако је Скупштина имала да бира Наименика и ако је имала да реши трговински уговор, ми смо је могли одложити, јер је и г. Пашићев кабинет одложио једну Скупштину. Рад Скупштине, коју је г. Пашићева влада одложила, био је рад обичан, али је необичан рад Скупштине, коју је одложио кабинет г. Авакумовића, јер та је Скупштина имала да површи ране Наименовано и реши трговински уговор, који веома врло ретко долазе пред Скупштину и никад се не могу одложити нити као другим телом вршити или на адвокатски начин мишљеторисавати, као што су то радила три адвоката из кабинета Авакумовића и тим оштетили државу, а народ недогледне несреће као и проливање крви донели. Дакле, рад Скупштине, нарочито као што је избор трећега Наименика, било је апсолутно немогуће одлагати, јер онда нема владавине у земљи ни у којој форми, а то по нашем Уставу не сме ни у ком случају ама ни дана бити; док је код нас било од 1 Новембра па до 1 Априла, дакле пет месеци, и само за ову кривицу одбрана његова не може га прандати. У своме одговору, он се дотакао питања о употреби војске и сам каже да он на тужбу није надлежан да одговара, него вели ту ће бити надлежан министар војни да одговори, а он је казао да за то није крив нико, јер је војска употребљена за одржање реда и мира у земљи. Онтужењога око не може прандати, јер је он Председник Кабинета, и по томе и он је као и сви одговоран за све. За поједине наредбе сваког министра и Председника Кабинета одговара, као и за рад у његовој канцеларији, дакле за ове наредбе одговарају сви колегијално, а несебице одговарају, ако би који од њих учинио какво кажњиво дело. Кад се тако ова ствар по Уставу и законима разуме, онда на мене она његова одбрана не може тако утицати да им могу прандати поступке и рад њихов у земљи, и не могу казати да нису криви за дела, за која су тужени. Даље, у тужби се вели, да ли се прошла Скупштина састала када је то требало, да ли се састанала према пословнику и да ли је имала потпун број својих је потребан, т. ј. да ли је организована онако, ка што то прописује Устав и закон.

Ту је његов одговор за мене смешан, јер да узмем ма кога човека из Драгачева, он би насигурно знао боље одговорити. Он каже, да он ту у опште ништа удела није имао, већ да га је Председништво Скупштинско, над се Скупштина конституисала, позвало да отвори Скупштинске седнице и он је то и учинио. Међутим ми знамо да су седнице прошле Скупштине отворене указом и да је тако његов преманотине на указу. И баш с тога, он је крив, што је непотпуну и незакониту Скупштину отворио. Кривица му је, дакле, у томе, ако ништа више што је дозволио једној групи људи да уђу у законодавно тело, које по несрећи да није потпуно Краљевим револуционим указом овог могло и да ствара законе, који не би били обавезни ни за кога грађанина у овој земљи.

Као што вам кажем, ова одбрана његова да о томе не зна ништа, већ да је то представништво и верификациони одбор крив, који су склонили тако незаконитту Скупштину да мене није никакво, и ја са потпуним уверењем кажем, крив је, јер је преманотисао указ о отварању тако незаконите Скупштине.

Ко год хоће да појми тежину кажња Устава и закона, који се на њему оснивају, да у наш уставни живот уђе, тај ће делити кривљење моје а не кривљење г. Авакумовића, неће делити кривљење са човеком, који од 64 посланика назор прави да има 69 посланика, који се број по нашем Уставу као најмањи безусловно морао имати. То је апсолутно немогућно било примити да су ум избори законити, већ су то либералних начелника и капетана посланици шифрама Рибарственим изведени а не никако народни, и господин Авакумовић не стиди се казати да о том не зна ништа!!! То је апсурдум. —

Та тачка није могла ни да се брани ни да се одбрани.

Г. Богићевић, као министар војни, одговорио је написмено, али ја сам из те његове одбране извео неколико питања, који су за мене тако убедљиви, Ал је крив, да му ништа не хоћу у

олакшицу да њаћем. На првом месту он је читавом једном реду одузео право гласа, које им је писаним и природним законима ујемчено; а то је радницима фабрике техничког завода у Крагујевцу, на коме у одбрани својој каже, ја ни писам одузео право да гласају него прописао правила, како треба да живе а то значи: ја ти не узимам твоју ни кућу ни њиву, али, ако те њаћем у тој кући или њиви, њаћеви, који те њаво тамо донео.

То толико исто значи, као и да им је чисто канапо, ако будете чланови политичке партије, ви ћете бити отпуштени, а другим речима то значи, кад сте ви у нашој служби, ви морате бити мени обавезни и радити како ја хоћу; јер је Богу највећ управнику нарекоп наредно, да радници не смеју ни на гласање никаквих избора, нарочито, да за опозицију не смеју гласати, и који су год били карте узели, они су им натрат одузели, а ако није дао, управа га је истерала напоље. Дакле, то је заповедајућим тоном: ако хоћете да служите, онда морате и служити мене, иначе бићете отпуштени, што је и биз », а ако треба да се иде на границу, онда ви нпатте да и гинете за отаџбину. Такна одбрана министра, да тако сравпо мења правилник фабрике и лишава грађане права гласа, то може да учини само један човек, који не води рачуна о својим делима и да није никпта друго учпнио, доста је она повреда тажена грађанских права, јер шта има један грађанин него да у 2—3 године једанпут гласа за посланика или кмета, пошто он не може да тражи да буде министар, начелник или касапиони судија. За то своје право он се једнако и бори и ја држим да нико нема места те луде заробити, тим пре што је њихов рад такве природе, да, у случају рата, не би се без њих — техничких радника и фабрике могло ни наћи, и најзад што то нису страпци, већ њећпном наше отаџбине синови и тако су и они равноправни грађани оне земље. Дакле, она одбрана његова не може се код мене примити, а неруџни не може се ни код кога другог, који појма дужности упоредо са правима.

Даље је прешао на претање војске на каже. да је војска употребљена на неке радове, после на чување поремећеног реда и законитости. И најзад је казао да зато никоме не одговара до Краљу. На овај његов одговор сво му мог одговора. У ч.л., чпни ми се, 40 Устава, где су јасно обележене прерогативе краљеве каже се: „*Краљ је иоглавар државе. Он има сва права државне власти и извршује их по одредбама овога Устава.*“ Шта то значи? Значи да сву власт има у рукама, право предлога на све. Али кад их може да изврши и како? По дредбама Устава и закона и над добије премапотпне владе или надлежног министра. Ако је то намесничка наредба и ако му је наменпштпно то заповедало, крив је онет, јер је он требао да види, је ли то по Уставу и закону дозвољено — па ако није, он није смео да да преканотпнс, а кад је дао премапотпне, онда је он одговоран; јер је он посредник између Намеспика и Круне и онда он узима на себе правицу. И, кад би то баш и сам Краљ заповедно, а о Намеснпцима нема ни говора, да су имали права да заповеде, тако се по горњем члану Устава нпшју рачнати краљевски прохтеви и наредбе, изузимајући право милости. Тако је и са овим нодаванпшим случајем било при нтампању писма пеког упућеног на народ од д-ра Драгише Стапојевића, те је једне ноћи сва војска била на ратној нози. Кад је било питање ко је наредно, они су видели да нпко други него Бели-Марковић, јер он је из онога кола јахача, који је научно да јаше на народна леђа и права, па да нпком нпшта не одговара. И онда је војска била 3 дана под муницијом; он је то наиикао. Он је држао, да је Устав дебео као ндење од куће, да то за њега не вреди нпшта; јер док је жив, он нма права јахања на народ. Дакле, ни један министар није смео да да преканотпнс и да га слуга и врши његове наредбе, које су ма и најјасније противне Уставу и посебним законима, који ујемчавају грађанска права и слободе. Оваква његов одговор нпје могао бити оправдан а најмање према данашњим законима скопчаним са министарском одговорношћу.

Сад ћу да забележим само један случај кретања војске, па ћу после доћи на Горачић. Пало је некоме на памет и кренуо је 2 батерије из Краљева да дође у Крагујевац, а један ескадрон из Крагујевца да иде у Краљево, и то је било у најтежем времену — зими, али да и један и други морају за дан на своја места стићи по одређеној маршрути. Она колпна из Крагујевца дошла је у Краљево, али код оних батерија нпшо је теже. Поскидали су војнике смрзнуте са кова; кад су у пола ноћи дошли у Крагујевац, пеетороје осеченс су ноге а једном официру прст, тако је исто повећи број војника упоро од тифуса добпненог те ноћи. Дакле, нма ли ту правице? Шта мислите, господо, како је то за српске грађане, кад један родитељ да јединца сина да послужи отаџбини одевена и здрава, а они му донесу сина у кућу као богаља, на да је имало заната ту Србин не жали, он прикоспа своју главу на жртвенпк отаџбини на и своју ћеиу. — но то господо, није било, већ је било за објест пустоловне либералне странке, те да им војска постави регенте у општинске и изборе посланике. Зар је то уставни живот и зар да нам нпко за то не одговара?!!!! И шта мислите, је ли когод за ту брукУ и пропаст којеје одговарао? Не господо!!! — За то су само 2 кагетана кажњена са по 10 дана затвора. Је ли то оправдано, је ли то служба отаџбина и законитости? Не, господо. То сне служи апсолутпзмо на пропаст и уништење народа и његових права, а на постигнуће своје праване цели, као што су они радили. Дакле, оваква његова одбрана нпје могла задовољити мене, а разуме се на друге, и не остаје друго него опет да дођу на отпуженичку клупу и да одговарају за своја дела. Прелазим на одговор господина Рибарца.

На првом месту он је почео одговарати за посланика Вучковића, што није поштено његово место. Одговор му је био врло кратак. Он се брани тиме, што вели: може бити да је његов министар имао извештаје о свргли, али ја писам имао на писам ни избор одредно. На тај начин, но његовом мишљењу кад би се десно случај да зпше посланика умру, и он, ако нема извештаја о томе, онда би могло бити то да 4—5 година нема Скупштине а то не стоји да он нпје извештне имао, — већ он није смео да се упушта у борбу противу народа, док зато земљиште не сондира са регентима општинским и војском. Дакле, такна његова одбрана не може се да прихвати.

За тим је прешао на одељак оптужбе за поништај саветског решења. Поричући саветско решење за мене значи ово: Кад поништава саветско решење, онда поништава и сва решења стални окр. одбора; то је једно самоуправно тело у земљи. Прво општпнс на срез и округ на сапет и тим је све поништио; још нешто је зпше Сапет него аутономна чињеница у земљи; он је још законодавно тело кад Скупштина није на окупу, јер оно што треба Скупштина да ради, то ради сапет у мањем, кад скупштине нема. Поништити, дакле, нео тај апарат, који је ујемчен Уставом и на њему посебним законима, то нпје ни мање ни зпше него слистити целу државу, народну самоуправу, а нарочито ону целу половину државних послова, која је дата народу и којом је народ награђен на његове жртве, које подносп за државу; јер знати ваља, браћо, да наша државна нпје постала државом нпчијом милошћу, ма које државе суверена, већ нама је држава основана жпвпцом и пушком кременаваком наших рођених синова.

Још нма, господо, живих војника, а и живих грађана из рата почетног за ослобођење, вођеног под Кара Ђорђем и под Милошем.

На са све то подпете терете за нашу целину државе, једпна ми је награда, поменути закони, који му ујемчавају лично и имовну безбедност, а нарочито политичке слободе.

На зар има већи грех но тако праванм рукама као што је била либерална владавина дирати те народне слободе и самоуправне законе? Не, господо, нема веће неправде, а ни веће бруке за ма коју партију, но кад се низор за старешину памстном народу намеће.

Дакле, као што рекох, крнви су и немају ни једну олакшавну околност, што су усмепим причањем и писмено огласили саветско решење „као и да не постоји“.

Тиме он не само да се није оправдао него је тиме признао јасно и кратко оно, што ниемо ни знали, види, се дакле, да је он само тиме погазио Устав и грубо законе. То је господо, за мене јасно гажење устава и закона у томе што је он признао кривицу, која је колико за мене као неправника јасна, а у толико је јаснија за правнике и за оне људе, који су последњу тога на својим леђима издржали. Даље се правдао, код оне тачке у оптужби за давање бирачких карата. Он каже да је издао распис на основу чистог уверења и убеђења да тиме извршује Устав и законе, који обезбеђује слободно бирачко право и удаљава да што пре и тачније до свог бирачког права дође и без прекора и напора.

То не стоји, за мене је јасно и чисто као и за сваког, да је он тим својим расписом поништио грађанско бирачко право и предао полицији, која је могла да даје бирачке карте како је кад хтела и коме је хтела. Тиме је министар поништио чл. 35 изборног закона, који је дао општини право да само она издаје бирачке карте и нико други. Логика је ту да нико више и не може имати то право него општина, јер она зна све гласаче. Да је то тако лако се да видети из изборног закона где се каже, да се карте издају до пред сам дан избора, дакле на 24 часа пред дан избора издавање се карте. Кад би било онако као што он каже, кад би давао закон и то право полицији, како јој је он дао расписом, питам ја вас, а парочито посланике из села, јер ви знате да има општина по срезовима, које су далеко но цео један дан од среске куће, но би могао да предвиди ко ће од њих да плати данак у очи избора, на онда да шаље списак гласача полицији за бирачке карте. То не може да чини нико. И шта ће да ради суд кад му неко донесе данак у очи избора на дан раније, — карти нема, онда нека иде пред суд и нека одговара. И кад би распис вредио, — онда би му требало најмање четири дана, док оде полицији и док се врати и за то време дође ће други, који није платио данак да плати, да би употребио своје бирачко право, и кад би отишао у општину он би му рекли да немају карти и са тим по изборном закону иде председник под суд. Дакле, као што видите није истина да је тим радом он хтео да иде на чување закона него на гажење закона и да своје принципе задовоља, те да назови већину у скупштини има.

Даље, ја овако разумем, да је он својим расписом поништио Устав и читав низ чланова изборног закона. Овде је он за то крив, а разуме се да су за то криви и његови саучесници. Поводом ових избора, поводом кривице њихове, ја мислим, да ће се наћи још веома велики и дугачки низ кривица односно издавања бирачких карата, по окрузима и срезовима и општинама.

Из тога ћете видети да њима никад није ни падало на памет да чувају закон, него су само као послушни док су били у опозицији пребацивали онданшњој влади *(Чује се: тако је)* а они међу тим, дошли су са бугама и пајацима као што је радио и њин патрон док Радивоје. Они су хтели да владају апсолутизмом. Даље, долази распис његов, којим је он дао полицији право да не пушта председнике бирачких одбора, који немају исправу полицијске власти, ако буду поднесли исправу од Државног одбора. У исто време критиковао је Државни Савет, који је чисто државна установа, као да је то радикална партизанска установа, на наводи за доказ од неког његовог капетана, који му је казао да ће доктор Станојло бити председник бирачког одбора у Дубокој, а неки Др. Ружа, Мужа каво ли се зове. Бог га сне ти зна, на неком другом месту, на ни је с тога падао наређу, да председници бирачких одбора морају имати исправу од полицијске власти и који не буде имао такву исправу да га не пусти. У тој својој сдбрани, он се удаљио да не помене докале, који не иду њему у прилог као што су били случаји са Др. Милованом Миловановићем и свима осталим, које је његов комесар железнички Татаровић, који је и данас у служби, избацивао из вагона железничких. Тако исто заборавио је да помене како је Стева Чађевић украо 11 банака од човека, који није никад имао ни марципаца; није помешу како су његови пријатељи и председници општина пресипали кутлаче из једне кутлаче у другу; да су председници бирачких одбора набацивани; како су Драгачевски попови г. г. Милета и Неофит као председници са пандурима протеривани, како су Станојевића професора из трнавског среза из општине као председника протерали, па се учинио невезит и онај градњој гомили доктора, професора, инжињера и Бог те пита кога, председника бирачких одбора, што је мајор Коломан Сакачи у Зајечару повезио и т. д. и т. д.; како су акта изборна на више места цепана и друга грађена и како су акта изборна отимана, и т. д. *(Одобравање).* Све је то, он, Рибарац, радио за своју већину, те да би се извукао од одговорности за дела незаконита, којима је он изводио свој план и која су престала значајном ноћи између 1 и 2 Априла. Одбрана његова може бити једино адвокатска одбрана, јер адвокати бране, најзрелије човека, за кога је свима уверен, да је крив, бране га као да је прав и најпоштенији човек, а правога опет човека престављају и називају, као да је најгори злочинац. *(Смех).* То је њихов посао. За то су они плаћени, — и по логици адвокатској Рибарчевој морало би овако бити и да нико није крив, а то је: да се деси један министар као он, па да намести кметове све регенте као што је он радио, — на регенти да сви истерају председнике државног одбора, а они пусте на гласање најгоре мангупе и мангупи бирачи, да изборе мангупе посланике; и за ово нико није крив, и на Скупштини била би већина, да се нико не оптужи и то је све опет законито и уставно, и ако би ко погнушао од поштених људи, онда су то криви калпави, а он, полиција и војска само бране устав и закон од повреде, а народ нека носи њино, — дакле, као што видите, овде је чиста кривица кабинета Анђушковића, а посебице Рибарца да га ништа и нико оправдати не може. *(Одобравање).*

Прелазећи даље на оне пусте председњиће, и на она поверљива писма, да се њима прикрије дела његова или да се прикрију дела независних чиновника, ја ћу да напоменем ону шифровану депешу, коју је оптужени министар послао Живану Живановићу, и који је ту казао да сматра исход достојанствена да ће му одговара. Тако ради сваки кривац, кад не признаје своју кривицу. Но ја ћу вас упознати шта је то шифрована депеша и председјал. То је једна послуга за невољу, то је једно обичалиште, у коме сами државници и начелници пазу оне тајне, које су јако корисне, ако су намерене против убица и лопова, или против завера, које у збиљи постоје: то је још и оправдано, јер се посредством тим дође до споразума и до појединих власти, те се спреми предобрана за злочина дела. — и ако су у опште лица, која се тим служе без карактерна као што је овде код ових оптуженика случаја, онда видите, брабо шта излази. Излазе лажне кривице, подвале најугледнијим грађанима, завере, убистна, жандарми и војска противу народа и Бог зна шта још и то све власт, на самој лажи противу народа не заснује; на онда долази побуна, или завера противу круне или Горачићи или тако нтогод.

Ја овде не ће требао говорити више о оптуженом, кад он већ и сам признаје да је крив. Својим говором он је више још нисео, него што смо ми знали. Он сам дошао је на ово, што је својим говором откриво, дошао на оно, што је најстрашније у закону о чиновницима, он је пустио оне председјале и поверљива писма, којима је ону несрећу у народ пропасео Он је сигурно и прикрио многа дела своја, која се налазе и у шифрованим депешама, и у оним поверљивим писмима, којима се многим у траг уило, а парочито не можемо ону шифровану депешу, коју је послао Живану Живановићу у Књажевац, по за коју он каже: да сматра, да је испод достојанствена, да одговара на њ. Тако сви криваци не признају своја дела, као што и он ту чини. Али као што напред рекох, то је и склониште чиновника, за своје пакосне намере, да сарече и заварају народ, да опадају народ код њених власти, да прикрију своја зла дела; да се бацају на сваката, кога кроз, и да га опадну код њених власти. Али најстрашније је оно, што је оптужени министар шифрованом депешом наређивао Живану Живановићу: брате, ако не учиниш то и то, све је пропало! А то значи да је ухватио био раније број посланика,

па је видео да му треба још толико и толико посланика; па тако хтео је, да би добио 12 посланика, које код Живана Живановића у Кошавцу које код Каменчића у Чачку, да уништи изборе у једном округу; то је нпак народно Каменчићу да и тако у Чачку учини, да добију неколико посланика. Те тако да добије толики му треба број посланика. Али средства, којима се је служио писка су и жалосна. Она су изашла на јавност и он није покушао да брани да нигде није Устав погазио, да није грађанска права нигде уништавао, то је само доста. А то се види, докле је дошао, јер нама посланика лепо каже, утвољени се и за сламку хвата. Он је казао па и Гарашанину је протурена тако једна депеша, у кути за Пирот те да се вели Гарашанин компромитује и осуди, но благодари онима који нису Гарашанина тужили — а ја опет жалим што Гарашанин није оптужен, те би тим оснаживши средством закта опанетиле се и друге владе па и Рибарац и данас не би на клупи оптуженичкој одговарао, то то нека буде за памет и нашој радикалној влади. Али овака врста депеша, да се протура као пепелница, да просто кажем да то није истина, а ја опет велим, да кад је та депеша било, онда што Гарашанин није дошао на оптуженичку клупу горе је за самог Гарашанина, јер се то не би и сада могло понављати, и ако су то дела железничарје, према народу, према отаџбини, онда би закта и Гарашанин нашао осуду на оптуженичкој клупи.

Кад је млади Краљ пасао ново стање у земаљи, кад је повраћено Уставу и законима снагу, онда је тај Рибарац дошао пред Народно Представништво, где је дрхтао за своју недела. (Тако је) а краљевски намесници Ристић и Белимарковић над су видели, да је незгодно за њих, они су се удаљили, у Карлсбад, Тунтавиј, као и свакад, а кад је југовина они су ту у Београду, кад се нпје они су опет ту и размеђу се. Дакле, као што видите, ово је њихов посао што га је бацио, о Гарашанину да би набавио себе, но нпшта им не може да користи но остаје црни и за остај.

Покушао је г. Рибарац да одбрана што је употребио војску у Горачићу и другим местима, но то му за руком нпје ни из далека пошло. Горачић, то је тај несретни кавез спетнјама та него и његову странку. Ја ћу вам ту исписчати тај закта пакши моменат, па да видите, колико има истине у опоме, што је Рибарац причао за Горачић, за што је пало онолико жртава ано. Он каже да је општина Горачићка била онако-лена, и одвојена од државне власти. У Горачићу има на 400 правних гласача, а он каже да је око 300 било онолико судницу општинску те чувало да се законитој старој управи не преда неповерење, које се у то време баш потписивало општинској управи; и он сам признаје, да је на 300 било онолико општину, и чувало да се неповерење не преда општинској управи, онда можете видети, колико има истине, и како се радило, кад Рибарац сам признаје да је 300 људи чувало општину од неповерења да се не преда њеној управи, а око 400 свега је правни гласача. Дакле, ко је могао, и који број гласача, да преда старој управи неповерење према 300 гласача, који општину чувају; то је врави апсурдум. Људи ти нити су мислили, да ће војска изаћи, нити су они изазивали рата, а нити су мислили, да ће војска ту да решава ко ће бити на општинској управи.

Кад нпје могао нпшта друго учинити, онда онај његов капетан, на насилна начин, на један начин као што је спољстио њима, решењем је постављо регенте, али не у судницу, где је суд, школа и црква, и где се до сад радило од памтивека, од кад је постављена, од 34 године, него је постављо у механи Драгића Драшковића, на путу. Ту у механи регенти су почели да раде, донели један акт, и почели пумеровати: „један".

Дакле, почели су да раде свој посао али нпко нпје дозвано. Општина је стара скупљала порезу и бележила у књиге порезне, па ту порезу и среске власти предавала, а председника праве општинске и законите власти Тијосава Јаковљевића једнако су целу зиму држали у затвору, а председник је за то време био Милић Ружичић. Полицији је и даље једнако тражила да их истера, но нпје могао.

У току тог времена на жалбу Милића председника, дошла су решења и од сталног одбора и од Државног Савета да се рад полиције у погледу регената *поништава*.

Тако једног дана капетан је упутио и саме регенте да отиу судницу, али нпко нпје дао, и ту нпкако не може бити одметање од власти као што Рибарац вели. — То је тако текло, и нису смели регенти нпше наврати, на општину до Рибарепог пролаза преко Чачак.

Кад је вре Божића Рибарац дошао у Чачак да изврши усмене наредбе полицијским властима, он је нпкуно све отворене полицијске из целог округа рудничког и ужичког, и свима издао усмено и као потоње наредбе за изборе и заиоведно да нпше престају важити решења одбора и Савета, но да се морају општине све узети и дати регентима на макар то и са куршу било. Одатле је отишао у Гор. Милановац и ту издао наредбу да се кора узети судница у Такову, па макар морали убијати и пљачкати, дотле да се терају и гоне радикали. Полицијске власти чим су добиле овакву усмену наредбу, одмах су снојим рукама, собом, почеле суднице отимати. После некот времена нпет су покушали да уиу ту горачићску општину, али је нису могли да уиу, већ су одатле прагнали се у општину тијанску, где су у Јеокс вили збор, капетан Никола и сви чиновници, пандури и потајници, и то 12 марта, где је било преко 400 грађана, и поче дуге борбе капетан на збору напрамо је перед, на се из нпког нпкуно са снојима, па одмах опатно у Чачак за војску. Ту је дошао и чета војске, узела школу и механу, од школе направила касарну и ту стапонала. Нпког дана, поче нови, претресала ту једну општину, све је претресала онако на најбруталнији начин, голо нуико и женско, на најстрашнији начин, и ти људи што су то радили имају сад још образа да то бране. Пола грађана тијанске општине прошло је 3 дана и 3 ноћи по снегу без леба и одеће.

Кад су то учинили, она су узели судницу, која је од тврда камена, све раскрчали, разбили, на онда одшли све, а само су оставили у разбијеној судници кацу Вертикамову, а све остало нзнели и оставили у једну њу, — похватали 72 човека, попезали у један лапад.... на онда тако са тим робљем победнпли су отишли невољни у Гучу.

Дошли су батеристи из Чачка, и спремао се напад на Горачић. После дужег преписа са Чачком и Гучам, нападнут је Горачић, а ово како: 19 марта отишао је капетан драгићевски у Горачић, и покушао отети судницу и растерати закониту управу, но то нпје могао, после подуже харке и напада он је био одбојен, пратио се ни у Гучу, већ у Горачић у механу, где су му и регенти судили. Те је ноћи расписао за Чачак и Гучу, за војску и исте ноћи 19 марта до сванућа, дошла је чета војске из Чачка и чета војске из Гуче. У Горачић, дошао је капетан Милан Јовин и војска је ковила 4 чабра нина, које је слабо, лапско, и после нина, 2 чабра пре-ечење ковоиште ракије, која је имала најмање 20 гради, и најнање 40—100 ока ракије, то им је дао Драгић, механица на шта је и благодарност од дивизије на онако племенит рад дата Драгићу. На, нопто се војска тако напојила, оде у ту престаики рат на Горачић. Горачићани нису имали кола судинце нигде пушке, а он каже пукла је пушка из судинце! Сран га било! Само што су били људи пред судницом, искали бирачке карте за 25 марта за нзбор посланика. Официри су извештени да нема нпшчена, то нпје истина, и над је војска дошла нема нпшчена, него имају људи који траже бирачке карте. И кад су дошли ни пет ни девет, него на прохтен капетана драгићевачког, они су, појници, с места равзалили ограду око судинце да би куршун могао да достиче, на је капетан војени. Милан Јовин запитао: „шта ради тај народ тина"? На шта је дошао одговор, да они ту чекају да им се дају бирачке карте за нзбор посланика. На питање имају ли оружја, казали су да немају, за шта се и сам официр уверио; онда је питно жене-тове како они кмечују кад је њих капетан разрешио, они су му одговорили да имају решење Савета да је понништен капетанов рад, — капетан батражи да му се решење прочита, и над му је кнет почео читати капетан га је из пушке посред чела погодио, и одмах су осули појници по команди алотун у месо.

Једина је срећа, што од свију војника пису сви пушали на народ него њих десет, а остали су пушали преко њега, али преко 4000 убојних метака избачено је и разуме се народ, се повукао, пошто је њих 40 мртвих и рањених. Војска је замакла после, те је мртве на гомилу као осталу стоку потрпала, а капетан? — капетан, орган Рибарчев — шишао је, да ту пашчад треба закопати. Таква управа чиновника и у оној земљи, где никаквог Устава ни закона нема, за сваку је: а камо ли, браћо, у нашој држави, где су јасно Устав и закони сваком грађанину одредили дужности и грађанска права, и ту мора бити суда, и то: *смрт за смрт*. Вичу: (*„Тако је“.*) Побојали су отказивали, разграбили, и обили школу, чим је у Горачићу пушак пушака *престао*.

Као што видите браћо, народ је бранио своје право, и опет понављам, јер морам, да је за нас и слушаоце јасније. Кад је официр запитао како се прави општински суд, председник Милић Рушчић читао је решење које су добили од Државног Савета, читајући њега је капетан те чете тајао у глави, те је решење крилу понрезано (показује), и ено ја га пред овај спети дом износим, а богме да и крвица главног изнесем пред суд, па на Карабурму. Ово је браћо оружје, (растреснуће крвава решења пред Скупштином) којим су се бранили Горачићани, потомци врсних бораца за ону отаџбину, па поред овог још и за устав и остале законе, док су их и синови крвљу посули. Крв Рибарца и његову тенабину пољела.

Молим Скупштину да ми не замери, што износим овде те ругобе, али, кад је овако могао Рибарац радити, кад је могао овде бацити сраи на радницалну владу Тома из Вранье, износећи права једног Турчина девојке, што и јв, разуме се осуђујем, онда ће бити далеко пре дозвољено Ранку Тајсићу, да устане да брани уставна права и закон у погледу горачићанки, који су пред својом судницом и школом нагнули браћи своја права. („*Живео*“.) Ова страшна афера у Горачићу не може се опрати вековима, она ће остати вриело дело, за једну владу, која је за неко време владала у једној уставној земљи.

Оволико о Горачићском боју на лицу места, сад да пређем даље.

По свршеној паљби, тобџије, коњица и остали војска околна све рањене и здраве хватали су и вешавали док су до стотину ухватили и све два и два повезали, на тај ланац држали у месту, док су регрути са другом војском и старешинама, клању обили и данак покупили. — мртве претресали и пљачкали. где су и киоту Рушчићу 17 банки из чантре однели, на онда све мртве збацили у једну јаселу и отишли у Гучу са пајденом — повезаним робљем, и све натворили у јаселе, како здраве тако и рањене, а неким по ходницима, тако да су рањени осакатили везани и то полу мртви, од којих су многи и помрли.

Овака недела не даду се, господо, оправдати ни и опет вам кажем да овде морају судови дати свој суд, — то правда захтева, то уређена спротивна тражи, то јавно мњење захтева, на тек да стварн пођу својим током. (*Тако је*). А шта мислите, шта је било са мртвима? Они су на пристуну сваке животиње били три четири дана, јер народ је тражио да мртве сваког лекар прегледа и увери да о смрти, а полицаја и старешине нису дали, и тако је прошло три дана док разна животиња поотпадале удове тела од мртви, разграбила и однела није, — а народ у тој општини сав у јаду увијен, кућао је по страшној јами и спету и молио да им се прегледају лешеви мртвих, па са уверењем лекарским дају на сахрану, но све је бадава било. Затворенима у Гучи до стотину горачићана, дошао је последњи судија и овако готове стављо у оптужбу стање и притвор, а рањенике које је затеко живе упутио је у болницу. И суд окружни ослободио је све горачићане, да нема места да се састављају у притвор, а огласио својим решењем да је зато крива државна власт.

За све то време од 20 фебруара на до 25 истог, чиновници полицијски летели су као бесољчиа по народу, на народу претили, који тражи бирачке карте са оним речима: да њено ни ваша бирачке карте и то војничке као у Горачићу и тињаској општини, на чете ни знати шта је власт, — а г. Милан Јовић, капетан пољски, он је у Чачку често фалио се при чаши пива да своје војничке победе у Горачићу.

Г. Рибарић, бранећи своја недела, догласо се једнога извештаја на ужичког округа, на каже како ће бити добра у овој земљи, кад су 30 новембра отишле на Цетиње наше девојке, којима се честити слава извесном лицу и поклоните да у тим честитким има честитка и једног практиканта, а на име Свичке Савића, практиканта на Ивањице, па онда на то г. Рибарац вели шта је нашла друго влада да ради, него да стаје на пут таквим случајевима, али опо шта је радно г. Рибарац што је заборавио да каже: истрагно је једну чету војске из Ужица у Ивањицу а не у једна да спречава честитке но да учини мел на народ, те да би изборн што правилније пеисли. Његов капетан Сава Лазаревић и капетан војни некакав Никола, ухватили су кмета из Лапчића, кмета на највеће радикалне општине и на мртво га нис испребијали на бурњим мордравичкој и тако га измрцварили да је једва остао жив, а пасиграно би га и убили да га није патрола од оних заликовка отела! Зар то није једна правд, дахијска, пустахијска владавина, зар то може бити влада, која влада у уставној земљи, у земљи која је доживела три Устава. Први је Устав турски, други је либерални, а трећи је овај данашњи, који имамо. И под оним, тако слободоумним Уставом могло је тако што год да се деси! Али није чудо, либерали о Уставу још нису као да је сада 1836 година, кад су поисчетни владали. Они никако не могу да се навикну на то, да је уставност заједничко добро свих грађана оне земље, него по уређењу своје скроиности они су увек навикнути, да је та уставност створена једино за њихово уживање. Ви сте сведоци како је жалосна одбрана отпуженога министра у овој тачки, да је доволно навести само овај један факт, на да се отпужени министар осрами, да не сме никад ни као адвокат ни као Србин наћи пред Народну Скупштину, ни пред лице народа српског.

Даље отпужени министар г. Рибарић признаје, да је написно белешку да председници општинских судова не следују извесна судске власти, само, вели, та белешка као наредба није никоме експедована. Ја смем да сигурношћу тврдим да су све те наредбе тајним путем дошле. Јуче сте од г. Дејанца чули како је рађено, да је њих суд окружни, па и други судови, небројено пута тражили које кога од отпужених, но да никога нису добили. Државни Савет небројено је пута тражио акта преко полиције за разне изборе, али слао решења о разним изборима, па нити су тражена акта добјена, нити решења на поштени решење натраг пребачена од суда. Дакле, Савет није их могао добити. Било је 10—20 и 50 тужби, и нико их тражене није могао добити. На прилику било је 10 тужби о Црнчанићу, и суд по тужби Црнчанића никако није могао добавити. Дакле, то је чист рачун за најпростијег човека, да је део апарат полицијски, да је део војени апарат стојао на услузи либералном кабинету да постигне своје циљ. Такав рад једне владе не сме без осуде остати, нити памтите шта ће нас постићи, ако пустите ове отпужене министре без казне, онда и у будуће ћаће ће се људи, које ће казати на кад су могли да ову овај народ та и та влада и ништа да им не буде, онда кажено и ми.

Односно растурнвања одбора у нашем округу, отпужени министар потврдио је говорећи ово што је у тужби наведено. Главни бирачки одбор округа рудничког био се поделио на двоје: већина је била мишљења, да се у 6 општина изврши поновна избор и над би се изврши онда либерали не би имали ни оног једног посланика; мањина одборска жали се министру унутр. дела и министар и ако није имао права да решава поводе, да се отиу акта и одбор расгрва са војском ако не друкчије. — дакле то је задовољење и мањини и већини одборској. Ради упрошћења овог министровог рада дозволите ми да нам исцрпам једну народну причу. Једна народна причица вели: „да се једнок полицајац два мишића око парчета слапине, нису могли да га поделе никако и тако мају једно начка као судију. да им он као поглавар правично поделн. Мачак погледа младе мишиће и комад слапине, мало промисли да ли да суди у корист своју, па ће рећи: Ја не могу друкче да судим

него да појединм и парничаре и предмет скора *(смех)*. Тако је и онде радио оптужени министар Рибарац. Сукоб је између одборске већине и мањине, и г. Рибарац без икаквог права умеша се у спор, иађе да неиађу права ни једни ни други, него дође са жандармима и отме вата. Ето тако нам је ту г. Рибарац пресудио као онај мачак мишевима о славини. И он се онет јадник хвали да је то установност и законитост, међу тим то је мом скромном мишљењу једна пљачка један кашо и ништа друго, а за суд дело готово.

Да нас не би ниже заморавао, ја ћу се дотаћи још само говора г. Гарашанина, јер се бојим да он није обратио пажњу Скупштине, и да Скупштина под утицајем његовог говора не донесе одлуку да либерални министри нису криви. Он је у своме говору казао, да је ова ствар, да министри одговарају пред Скупштином врло ретко, како ћу да рекнем, нечувена. Господо, ја велим да није ни ретко ни нечувена него је обична и у другом свету са сним је обична ствар да кривац одговара за своја дела. Ја ћу вам радн примера навести ово, да сам ја читао у новинама да се тако дешавало са министрима, ако знам да је у Француској осуђно горњи док 1815 год. маршала Неја на смрт и одмах је стрељан и ако је био победилац у најчешим биткама у корист Француске, дакле Скупштина је осудила министра на смрт и молим вас нкаште на ум да је то било 1815 год. још у оно доба, кад сио ми тек помишљали да се развијамо у државном животу и почињали да се отимамо од Турака, већ онда се у Француској дошло до тога, да један министар, маршал не сме газити Устав и законе и Скупштина је могла донети одлуку, да буде осуђен и стрељан, поито није имао коме да се жали изведен је и стрељан. Даље, господо, 1830 год. опет Француске оптужили су Полињака министра и све његове другове; он је такође оптужен за недела и осуђен је био са другговима на вечиту затвор, док су год живи, али су после 6 година били помиловани, буди узгред речено, да су осуђени баш за овај случај као што је један из наше тужбе, за рас пуштање тек избране Скупштине и тим повредили Устав и изборни закон. Дакле, то није ништа чудновато да се оптужују министри, ја се чудим од г. Гарашанина, јер знам да је и он читао о тим стварима и да зна да је тога и у другом свету било. На послетку ја му као пример могу навести, да је и у нашој Скупштини био оптужен Белимарковић, али он је тужен без Устава и закона, јер тужен је кадија код кадије, а пошто кадија није хтео да суди кадији, Бели-Марковић избегао је казну, — а вала знати да је тужен на правно дело, за проневе ревне војеног катерајала сигурно и пиваца, што је из користољубља оштетио државу; и шта видите, господо, данас? Видите да је тај човек разним шарифетлуцима дотерао дотле да је приграбио $^1/_3$ део крушке власти, на онда одмах наставио тај повиказлуџке и штетни по државу посао, са својим верним и одавним младим колом либерала. Диното лен пример за српске државнике!!

1877 године тужено је Мах Маконово министарство, али није било закона, по коме би он био кажњен.

Није дакле чудо, као што видите, господо, то кад је народ свесан свога права и тужи своје угњаститеље и душмане слободе и рода, него је чудо, кад народ има своје законе у земљи, а они те законе не поштују и не чувају, кад их је народ муком стекао и тек би онда чудо било, ако их нико не би тужио. Још има живи, људи, господо, у Србији, који су се борили пушкама кремењачама и Србију од Турака бранили, па како би изгледало, господо, да ми не можемо да бранимо права наша од наших тирана, који нам руше наша права и слободе.

Државник је народни изабраник и његова је дужност да он чува законе од повреде наше, а не да ми чувамо законе од повреде његове. Дакле, то није никакво чудо нити реткост, да министри одговарају, као што видите из поменутих случајева. То је свакако познато и г. Гарашанину.

Даље се г. Гарашанин позивао и тражио апсолутну правду и аелословао на нас, да ми кривцу прантамо и да не применимо строгост одређене казне. И ја вас, господо, позивам на апсолутну правду, и молим вас да се о делима ових људи добро размислите, а уђам се да ћете и ви, и и суд суг строгост законске казне применити, и тим ћемо спречити у будућности сваки овакав поступак, на и поступак наше радикалне владе, која је пред нама, којој се и сад унапред кажи јежи над оваквим случај види. (Чује се: *тако је*). Јер, ако не буде то, господо, тако, онда ће нас и од сад јаднти као ко хоће као и до сад. У исти мах, господо, ја вас заклињем чашу вашом, да будете праведни, а у то се тврдо уадам, и кад, господо, будете праведни, ја не сумњам у осуду ових криваца.

Г. Гарашанин нанео је свима нама једну неправду, коју ја прни од себе одбијам. Он каже, да смо ми унапред створили убеђење, да је режим од 9 августа до 1 априла лично нама крив. То, господо, не стоји. Мени, једном Ранку или ма коме другом од нас, није крив лично нико, али крнви су сви целом народу и то сви, који газе Устав, газе законе и уништавају грађанска права појединих грађана. (Чује се: *тако је*).

Нама, који седимо у овоме Дому, као представницима народа, крнви су људи, који су погазили Србинова права, и ми смо дужни да их тужимо за то, и то не с тога, што су они нама лично нешто учинили, него само за то, што су од мирне уставне државе и уређене направили једно разбојиште, што су неавну крв пролили, што су велики број нејачи и сиротиње на сокаку оставили; и најзад, што су тиранисали у опште народ српски. (Чује се: *тако је*). Дакле, виновнике овога дела морамо да тужимо за то, да на тај начин правду задовољимо, а надам се у савесноет судија, да криваце, виновнике дела, која се у тужби помињу, неће остати без осуде.

Г. Гарашанин казао нам је још нешто. Он вели, каже он има тврдо убеђење, да је остао режим од 9 августа и даље, да би баш у овоме добу радикалнн кабинет, кога је ни челу био г. Пашић био на оптуженичкој клупи и одговарао за недела, која г. Гарашанин мисли, и да би он исто тако и тада изговорио једну овако ораторску, савеетску, митрополитску беседу, препоручивао мир заваћеној браћи, као чнча Данило маслиновом граничном. Ја признајем, да би он то тако градио, јер је он заиста великодушан човек. Њега се ова ствар не тиче сад ништа, а сам зна, да је у својој владавини сила јада учинио и коравон срећом да је умакао од казне, на вели, кад њему писмо ништа учинили, онда не треба ни онима, него као вели, „да пустимо и ове, а ја и остали радићи сио нимали, на онда, ник Јово на ново.“ (Чује се: тако је).

Он мора дакле да брани свакога, јер је и он сам умакао од осуде, а то тако и јесте. Ја сам одговарао за преко 200 кривица измишљених, на сам свагда судом пуштен. Ја не знам ни сам за што је то тако, али ја знам, да који год има много кривица, на је и најмање образован, он нешто вели, за онога који је окривљен, да се измакне, мислим, да то долази по здравом разуму: вели, „на ја сам много више зала починио, на ме ни прст заболео није, а што да ова мој колега одговара“. То г. Гарашанин ради, као што би и ова оптужена либерална клада бранила њега, Гарашанина; јер знате, да врана врани очи не вади, — дакле, он то ради, као што би то и сви други учинили. *(Тако је)*. То је он говорио из чисто свог рачуна и ја молим Скупштину, да има то на уму, да је не завесе тај ораторски говор г. Гарашанина, јер то није истина, да је он то бранио са правног гледишта, но са гледишта рачунског. Молим вас, дакле, да имате то на уму и да онда решите ствар по свом убеђењу.

Ја сам се са мојим говором мало дуже задржао, а сад још имам да вам обратим пажњу на један пасус г. Рибарца. Он нам пријети. Он на завршетку свога говора каже: „Не заборавите, господо, да је од Капитола до Тарпејске Стене само један корак.“ а ја ви њему казао, да је од онога места, где је седео, као министар, на до оптуженичке клупе, где је три дана седео, те за своја злочина дела одговарао, само 6 недн, и то му је требало пасти раније на памет, да је од тога места, где је као министар седео, на до места на коме је као оптужен седео тако мало растојање, и онда сигурно да је на тај размак пред нама гледао и помишљао, данас као кривац не би одговарао. (Жадор, чује се: *тако је*).....

Са овим сам завршио мој говор и осталим Скупштини, па нека реши како мисли, да је најправедније, а ја држим, да су оптужени криви и да кажу избећи неће. (Из клупа скупштинских, од посланика и са галерије, вичу, „Живео“).

Поп Здравко Пауновић — Господо, у историји српског државног живота, мени се чини, да до данас није било важнијег и озбиљнијег питања, а у исто време и жалоснијег, тужнијег и за народ српски срамнијег дела од овог, које се данас пред Скупштином налази. Ја, као Србин, као свештеник, као народни посланик и човек, коме је свагда истински на срцу лежала будућност и напредак народа српског, који сам свагда љубио и бранио народна права и слободе, љубио ред и нот помагао законитост у земљи, са болом у души устајем да говорим о овом кобном и жалосном питању, које је но несрећи данас пред нама. Још у напред назвајући, да бих волео и далеко срећнији био, и осећао се радоснији, да је дао Бог то, да су Србија и српски народ били сачувани од оваквих дела и примера, те да се поред пређених важности и озбиљних питања, која се тичу напретка, среће и благостања народног, народна Скупштина не мора и са оним забављати, скупоцено време и народни новац трошити, а на штету далеко битнијих и пречих питања и послова.

Али кад није тако, онда је дужност наша као народних представника, да се заустављно на овом факту, да га што правилније решимо, јер то захтевају интереси отаџбине и народа српског. Жалосан је и сам тај факт, што се пред Народном Скупштином ово несрећно дело налази, а још је жалосније, што је Скупштина Народна силом околности и несрећних догађаја у земљи натерана, да своја народна права, Устав и законе мора да брани од својих синова; а најжалосније је то, што је српски народ натерат да се брани од својих рођених синова, који су најпоузданија била да народна права, Устав и законе чувају и бране као највећу светињу и као земљу ова своју, јер су од народа за ово скупо плаћени и за ово земаљским и божијим законом позвани и одређени. И жесто да они народна права и земаљске законе и народ чувају, они су учинили да народ српски мора да се брани од њих, њихових зала, угњетавања, силе и нечувене тиранције.

Пред нама су дела оних људи и оне владе, која се сама називала и назва с хвалом назива „влада слободоумна“ и „толеранције“, али која је на делу најгрше сеакада и свуда гонила слободу и била најгрђи вид тиранин.

Пред нама су дела оних људи, оне владе, која је сеакада и на сва уста проповедала ред, мир и законитост, а у ствари и на делу пак, они — либерали — су назад били творце нереда, немира и незаконитости у земљи.

Они су себе назад и искључиво називали творцима Устава и чуварима уставности, и једини љубителима среће и благостања народног, а у ствари и на делу, они су били назад највећи нарушитељи Устава и закона, или краће рећи, они су назад били гробари српске уставности, народних права и слобода, гробари српске будућности, напретка и благостања.

Историја српског народа преузма је несрећних дана и догађаја у последњим годинама живота свога. И баш онда када ми и цео народ српски, мишљасмо и надасмо се, да су за Србију и српски народ наступили боли и срећнији дани, тада историји српској би суђено да у листове своје прибележи још доста велики број грехова и безаконја, која народу и земаљ српској учинише српски синови.

Тек што беху зарасле оне тешке ране на рањеном организму срп. државе, и које му ране зададоше властиши срп ски, на жалост и опет и под најслободоумнијим уставом најгоре се људи, који ове ране позадније, и који земљи и намученом народу српском опет почеше чинити свака зла и несреће.

Поред дакле свију несрећа, које српски народ памти од давнашњег и ранијег времена, народу српском би суђено, да и под најслободнијим Уставом, који је српски народ крилу својом платно и задобио, запамти ону владу, која себе крсти именом „*слободоумља и толеранције*“ а која земљи и народу почини толико зла и несреће, које дотле није запамтио; која поче владати онако, како им је од баба остављо, т. ј. како годи њима и њиховим личним и партиским циљама. Мени се чини да у Србији данас нема ни једног поштеног човека и правог пријатеља будућности српске, који не проклиње ово несрећно стање и доба, које народ српски притискавше и давлаше од 9 Августа до 1 Априла ове године. Сви ми, који смо овде и цео српски народ, очевидни и сведоци смо свију оних зала и несрећа, које српски народ претрпе од оне проклете и ране владавине, која назива себе „владом толеранције“ Сви смо ми сведоци оних свију зулума које почини прошла влада са својим чиновницима народу српском и које српски народ не памти ни за време петнековног робовања под турцина: сви смо сведоци, како се под именом и формом праве чисте и поштене уставности од стране биваше владе и либералних властиша народ српски нечувено гоњаше на најгрђи начин. Сви смо сведоци, како се скупоцена народна крв немилостиво проспиваше, и српском крилу српска земља напаше. Сви смо сведоци, како се српска најпоштеније грађани не само гаваху и апшаху него и убијаху у својој рођеној земљи, на прагу своје рођене куће, а за своја рођена права, а то само и једино за то, што то гоњење влади, која своје жеље и партиске смерове хтеде за закон протурити.

За сво време ова влада „толеранције“ држала се оног језуитског начела: да циљ оправдава средства. Њима је била циљ да, као год што су дошли неправилним путем на власт, да тим путем и владају као што и сам г. Рибарац рече, до пуноћства Краља. А да то постигну, они су употребљавали сва средства, којих би се сваки Србин и поштен човек морао стидети. Све што је Србину најмилије и најсветије било, т. ј. закон и правда и морал и Устав као најаче основе за правилно и успешно напредовање у сваком погледу, они су немилостиво жртвовали својим страстима и њефовима. Либерална влада, која је непарламентарним путем дошла на управу земље, још из раније је знала да је цео народ српски против ње, али кад дође на управу још се боље увери да се народ српски као спесан не даде завратити њиховим лажним и варакластим обећањима и програмима, којим се она тако с хвалом разнеће, јер сви прави Срби, који истински желе напредак народу српском бејаху против њих. Дакле, само они, са малеким бројем својих присталица и њфова стајаху утаборени против целог народа српског. Одма по примању управе у своје руке у државну службу, а за народно благо почеше либерали вати нећиком људе, којима ништа свето и узвишено није, људе, који ништа друго не знађијаху, већ бити верне слуге и имењари неморалних прохтева неколико властиша либералних, људе, који бејаху све, само не Срби и љубитељи народа, и којима — многима од њих — небо, као што вели нам народ, смели поверити на два њрка да чувају, а камоли, дати ни да они управљају народом и буду носиоци закона реда и поредка, што у главном и сам г. Рибарац пред Скупштином призналде, да је имао чиновника у чију се памет и савес не сме много полагати. Признајеш да је и међу њима било људи часних, али њих је било врло мало; али и они су, само зато што нису хтели прити њефове Рибарћеве, осетили фијук бича његовог. Оним и оваким чиновницима пека је част и поштовање.

Са оваким дакле, политичким и моралним разватицима отовчела је либерална влада своју каријеру. Прва им је дужност била да заљу по срезовима и општинама из куће у кућу и да уништују нешто милом а нешто силом кога год стигну у либералце. Из њихових новина ко је читао могао је видети да се више уписало у либералну странку, него што је било свега народа у Србији и мушког и женског. За ово они су одмах учинили јуриш на општине и на кметове по општинску и окружну самоуправу, на учитеље, оне вредне трудбенике и посебце народне просвете и културе, на попове и све у опште њихове људе на свих сталежа, који се противљаху њиховој самовољи и неморалним прохтевима. Ко год се противио њиховим личним смеровима и амбицијама они су га гонили и по могућ-

стину абацивали. Почели су обијати судишце, отимати писмене регенте намештати а абацивати председнике општина и одборнике и за кратко време учинише „дар — мор“ по целој земљи. Ајсаке напунише, школе исправише, учитеље разагнаше, фалшификате и нечувене каџинардуке приликом избора почињше, народну крв на све стране проливше, једном речју учињше разврат и несрећу тако, да у Србији не беше нигде мира и весела дана за чисте грађане ове земље, не беше сигурности ни за живот ни за имање.

За ове и овакве разбојничке ништа у Србији није остало узвишено, свето и чисто. Устав и законе порушише и погазише, па се ни тим нису задовољили, него ајсиње и тошиње, вране грађане ове земље, него су и војску српску, ову узданицу и одбрану народну осрамотиле, и противу отаџа и браће своје подигли и употребили, те и њоме судиште отимали и лобили толики народ, те на тај начин оставили су толику сиротчад српску без отаџа. Тако је српска пушка Србина погађала, и српска крв српску земљу натапала. На је ли то они крвопији Турцима било мало, него и достојанство Државног Савета, тог највећег административног тела у држави обесеснише, па назад и достојанство и светињу Народне Скупштине и овог светог дома обесеснише и све, па чак и државу у ништање доведоше. Све дакле, ово и овако радјаше се у име Устава и закона, у име правде и морала, у име — као што г. Рибарац с хвалом рече — Српског Краља и славу народа, а то једино да би себе водили, а народ с Краљем и обратно завадили и отуђили, и бистру ситуацију у земљи замутили, те у њој што више рибице, за себе и своје присталице уловили, али им она најзад приседе и у грло стаде. Они се не стидају јавно говорити и претити при гласању, да ко није с либералима, тај је противу Краља и отаџбине.! На сваког се противника овако гледало, а с њима као и противницима Краља и отаџбине и поступало. Пред овим црним плотунима страсти и кугуј-мима њихових њефова и обести ноће сте падати,

Народ изгуби веру у правду и моћ закона, изгуби веру у све, што је у Србији народу најсветије. Сва му је нада још остала у Бога. Према таквом стању у земљи, лако је свима појмити какво несрећно стање беше у народу, као и какве муке и патње народ наш трпљаше? Беше, дакле стање какво народ није памтио ни патио ни у доба робовања под Турцима. Каквим пак именом да назовемо оне људе и ону власт, која овако несрећно стање у земљи створи? Како да назовемо ону власт и људе, који свој народ и отаџбину своју оглаше за највећег душманина и непријатеља? Ја не знам како другојачије, већ да је назовемо владом разбојничком, делијском, крволочном и несрпском.

Каквом смо се пак добру у овакном стању могли надати као и каква је сигурност у земљи била, то нам је свима познато. Сапрнено никаква, земља је дошла у такав положај да је сваки Србин морао да тражи сам себи заштите, јер ове нигде не могаше наћи, где хораше и требаше да је наће. Извор правде, законитости, реда и поретка беше замућен и скоро и са свим пресушио се.

Поштеним грађанима српским није било остало ништа друго, него да бегају у ућуваје, или да са пушком иду у шуму и одатле да се бране и спасавају од ових својих плаћених душмана и крвника.

Дакле, кажем, закони, Устав, ред и поредак у земљи као и све у опште вредне, без којих се народ и држава не могу ни замислити, и још мање без истог опстати, све је то било за њих „бофа еспан,“ који су они јефтино продавали, и немилостиво жртвовали својим страстима и њефовима.

Ваљда народа српског, јаук и писка невине дечице, јаук и кукњава српских мајки и српских жена, чији се родитељи, синови, мужеви, рођени браћа и сестре ваљда њихових и убијају, разлегаху се по своју земљи и народу српском. Ваљда они доцније до Бога, и до једине наде српске, до узданице српске до Краља српског, који разумеде ваљда своја народа и тешко стање у земљи српској разумеде и пожета му у заграју и у помоћ. Једном својом одлучном речју, и великим и славним чином од првога априла спасао је отаџбину и народ свој, спасао и сачувао Устав и законе као тековину његових узвишених предака и народа, а у исто време просекао је коиац неправди и постављо темељ законитости и правди. Дакле, ту је кладионицу либералну, као штетну, убитачну и опасну по земљу и народ српски осудио сам народ и сав сриетво на и сам владар и сам Бог. Чином од првога априла, који је по мом мишљењу најсвечанији чин у историји српског народа, и који ће бити записан златним словима, Краљ је заложио темељ правди чистој и поштеној установности, реду и поредку и поштеној законитости у земљи и народу.

Овим великим чином краљ српски овековечио је име своје и име Србиново. И овако великану српском, овој узданици српској, данас, у овом светом дому народњем, кличем у име своје и својих бирача „живео“. (Скупштина се одазва са: „живео“). У исто време сматрам за своју дужност, да скинем опиња, који су Краља помагали у томе тешком задатку, и по Србију спасоносном делу, да и њима кажем „хвала“ (Скупштина се опет одазва и њима са: „хвала“). Али као што ни данас кажем хвала, бићу сигурно готов, да их осудим, ако би поцели трагом, којим су ишли њихови претходници, који су данас на оптуженичкој клупи. Кад све то знамо, кад смо сво ово својим очима гледали, кад факта имамо у шакама, онда зар смеју преставници народа — Народна Скупштина преко тога окано и бутке прећи; и зар ни тиме не бисмо осворили широм врата будућим владама, да се свака титра са чашљу и животом играти како она хоће и кад јој се шано прохте. Зар тим ћутањем не бисмо дали маха да појединци могу радити шта хоће на рачун народа и земље српске. Да имамо, да треба једном Народна Скупштина да прекине и за свагда раскрсти са тим тиранима, који хоће на рачун својих њефова да жртвују велике интересе народа и земље. Једном треба расчистити са свима тим власницима, који хоће да цењају и нарушавају народна права, Устав и законе, које је народ са великим жртвама извојевао.

Треба дакле, једном учинити крај овим тразницама и забунама у земљи и народу, треба једном учинити крај свачијој тиранији и самовољи, треба једном за свагда свакоја интересрати у границе закона те да се више никад и нико не сети против јасних закона, чинити своје њефове и задовољавати своје страсти и амбиције, и тиме земљу у забуну доводити, и место напретка њиховог и несрећи намерно гонити. Постарајмо се да буде темељ добар, на ће све бити добро. Постарајмо се да буде реда и законитости у земљи и најпре одго, код министара и у опште свих власти, па ће одмах бити мира и поретка и сваког благостања среће и љубави и код народа. Не буде ли тога горе на извору, онда узалуд да ми у народу и држави овог бити неће и не може. Докле буду на управи земље били људи овакви, какви су били либерални министри дотле ће бити забуне и несреће у земљи и у народу. Народ српски жели је мира и спокојства, жели реда и законитости, јер је ово једини спас његов, и пут којим ће моћи да се опорави и пође путем напретка у свакоп погледу.

Народна је љубав осведочена према Краљу и отаџбини. Народне су симпатије и сви погледи упућени на Краља ослободитеља и спаситеља. Народ је упро своје очи једино на Краља и Скупштину, на ова два најпећа фактора у земљи и од њих с правом траже мира и спокојства.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државно штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕДНИК СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 38 ПЕТАК 16 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

29 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(СТЕНОГРАФИСАЛИ).

Кад ово знамо, ја мислим да ова два фактора у интересу земље и народа, његовог мира и спокојства, нити могу, нити смеју и требају дати разрешителницу и опросителницу овим грешницима, који почињене толика зла и несреће земљи и народу српском, јер би се тим огрешили пред Богом и народом, пред историјом и потоњима: тим би се пашкодило земљи и народу. Земљи би пашкодили, што би је држали у тразањи и грозничавом стању, а народу пак што би га натерали да изгуби још више сваку веру и наду у важност, моћ и систиљу закона и правде, јер само та је ова јака вера и нада у моћ, правду и законту закона, удружена још са јаком свешћу и превеликом трпељивошћу и могла укротити и задржати, да се сад на свој начин како уме и зна — некусура и разрачунава са својим плаћеним тиранима. А како пак стане у земљи наступа, када народ почне сам да пресуђује, то је свима познато и ја о том нећу говорити, а таквог стања ја а ни један Србин не жели. Дакле, са свих разлога, дужност је српског Скупштини да ово несрећно стање, које је било у земљи, житоше, и да народна потлачена права, народну слободу ону највишу братску кри, све патње и несреће као и она намерна и с предумишљајем гажења закона и Устава уме у заштиту и да им даје лека путем правде, путем закона, а ово ће се учинити, кад и ако се све кривице и грешке казне.

Да рећам појединости, то би било излишно, а напоменуто што су то тужиоци а и предговорници доста јасно изнели, па да не ће Скупштину уморио, ја ћу прекратити и казати у кратко, да су Смедерево, Чачак, Горачић, Копаљевац и сва остала места, вечити и живи сведоци српске свести, сведоци, како народ уме да се бори за чак и гине за своја права, грађанске слободе и Устав, а у исто време ова тужна места остаће и живи сведоци за оне, које је 1 април збацио са управе оне земље, остаће потомству живи сведоци либералне обести и нечувене властичке тиранције. Дакле, све оне невине жртве, они гробови српских грађана и браће, који су као браниоци својих права и слободе погинули, захтевају и траже од нас да се гласи кривце, бив. министри, који су по закону за све одговорни, предаду суду на истиниту праведу, јер у противном народна клетва и презирање не би нас могла имовање. Народ би нас проклињао као издајице, упропаститеље његових права и слобода. На суду је пак света дужност да он то узме и да учини оно што правда, што морал, интереси земље и народа и у опште законитост траже. А ако се није такав српски суд, што ја сумњам, који би чак и код оволиких зала и несрећа, и оволиких гажења закона и Устава,које су они вршили, могао да каже, да нису криви, онда „Бог му а душа му" трех пека је на његову душу, а ми смо учинили нашу свету дужност према отаџбини и народу, таковим би постунком народ српски био за у будуће разрешен од свију обавеза и натерат салом и тиранијом да устане и да се кустура како уме и како зна с једнима и другима, а тако што ни један Србин и истински пријатељ народа српског то не жели (Тако је).

Још неколико речи да кажем односно саме одбране г. Рибарца и другова његових. Мени се чини, да је она у опште по све тамна и мрачна као што су у опште и њихова дела и сва владавина била црна и тамна, само покривена лепим обећањима. Одбрана ми је пуна фраза, досетница и вицеза, који више личе негде на позорју или у колу, али никако у Нар. Скупштини, кад одговарају и дају рачун за своја дела. Као што им је цела радња за време владавине била дрска, исто тако је дрска и сама њихова одбрана пред Нар. Скупштином. Тврдити, да је радња њихова била у славу и част Краља и Отаџбине и у исто време јако пред Народном Скупштином рећи: „*да је народ српски покварен, да народ српски не вали,*" то је више него најпуја на част Отаџбине и Краља а чак и на рођено своје име; то могу чинити само људи, код којих морал и поштење осуствује а изобилује политички неморал и трулеж. Ја пак велим, да није народ покварен, него су покварени они, који га на оваквог скатрају. покварени су само они, који су у друштву с њима и који би своју покварености хтели и на народ да пренесу. Накратко рећи народ је српски у опште красан и добар, него га кваре онакви какав је Рибарац и дружина његова. (Тако је), Као што каже један српски песник, ништа зло не долази од народа него одозго, од оних, који управљају народом, јер народ је слични доброј њиви: кад и ако се уради њиво пољ, плод је но готову у рукама. Тако је исто са државом: кад су њени министри добри и часни, биће и сам народ у опште добар и поштен. Оставимо пта се ради у Немачкој и Француској; чим се браће опружени министри, ја преко тог прелазим ћутом. Ако би г. Рибарац хтео зобичајена права на туђих држава да пренесе у Србију, то му неће упалити, јер но овом зобичајеном праву, које се Рибарцу догађа, не може се у Србији радити, где постоје јасни и позитивни српски закони, нити се у опште по

правној теорији уобичајена права употребљују онде, где позитивних закона има. Но кад се Рибарац дотадају француски, швајцарски и мађарски закони, и кад је народ српски показао и незнало, као што Рибарац, жалосни срп. министар при поведа, онда нека тамо и иде да министрује и проповеда, али код народа српског никако (Тако је).

Односно самог Горачића и других места, где је кр проливена, казали су да нису знали; то терпење оптужених министара није ништа друго, до нечистива и проста заблуда, јер они су оне исте људе, који су невину крв пролили, место да их дају суду на осуду, они их још и награђују, осигуравају и дају једном за судију, другог шаљу у Мачву за порезника с класом, који место да се каје и стиди за толика кривична дела, он се још поноси, хвали, на још говори јавно у сред кафане у Богатићу: „Жао ми је што се више оне стоке радикала не наклах!“

Г. Гарашанину, који је покушао бранити оптужене министре, имао бих само неколико речи, и то укратко да му кажем, само односно његовог питања: „шта ће Скупштина да учини с овом оптужбом и за какву је она цељ?“ Ја на то немам само да му кажем, да је овој тужби цељ и намера да се једном Србија и народ осигурају од појединих њефова власничких, те да више не да Бог, да у Скупштину никад више дођу двогласци, да никад више не буду обновљени Краљевић, Бонтуови уговори, Чачак, Горачићи и др. (Тако је). А било би чудно и смешно кад би г. Гарашанин и почео да напада либерале, тада би ни се имало рећи „врачу исцелисја сам,“ јер све оно што су радили либерали, то су исто радили и напредњаци, дакле владавина једних и других подједнака је. На тражење г. Гарашанина, да се наведнице оптуже — ја сво одмах потписујем и три пут потписујем, само ако ме може г. Гарашанин, као до ђучерашњи државних уверти, да има уставне и законске основаности, али, мени се чини, да г. Гарашанин не боли ту, већ има ту других узрока, који њих тиште и жегу, а они их неће отворено да кажу. Тражењем да се оптуже наведнице, као главни кривци, а не министри, који су само све слушали, и који су једино одговорни за сва дела г. Гарашанин би тим хтео и своју владавину и грехе да баци на бив. краља Милана, да њега окрива, а своју владавину ослободи и очисти од свих грехова. Ово тражење г. Гарашанина, само се овим правдати може а ничим другим, а напротив, што нам он нигде не помену ма и једну одредбу Устава и закона, по ком би се могли наведнице — као преставници Круне — а не министри оптужити. Дакле, тражењу г. Гарашанина нема места, јер би тада и закон о министарској одговорности био илузоран.

С ових разлога и у интересу земље и народа, њиховог мира и спокојства, као и у интересу поруженог морала и потпуне правде и закона у земљи, ја мислим да је тужба умесна и ја њу са чистом и потпуном савешћу гласати да се ови кривци, министри, а с њима и сви саучесници ставе под суд (Врло добро).

Потпредседник — Време је да се закључи седница, с тога данас закључујем ову седницу и наказујем другу за данас после подне у 4 сата.

Састанак је трајао до 1 часа по подне.

30 САСТАНАК
6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Почетак у 4½ часа по подне.

Присутна су била сва г. г. министри, сем министра војног и економија.

Потпредседник — Отварам седницу 30 састанка. Изволте чути протокол 29 састанка.

Секретар Ратарац прочита протокол 29 састанка.

Милутин Гарашанин — Имам да приметим да ја нисам говорио против оптужбе и тражио, да се то у протоколу исправи. Ја сам изнео моје мишљење, како ја мислим да би требало у овој ствари поступити.

Секретар Алекса Ратарац — Ја то не могу да разумем.

Милутин Гарашанин — Што ви не можете то да разумете, то се мене ништа не тиче, али ја тражим, да се то у протоколу исправи. Да сам говорио само како би требало у овој ствари поступити, а да нисам говорио против оптужбе доказ су ми стенографске белешке. Ја тражим, да се то у протоколу исправи.

Потпредседник — То ће се у протоколу исправити. Прима ли Скупштина прочитани протокол са примедбом г. Гарашанина? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Милош Марковић чита:

Суд општине доњо-братарске (у срезу јасеничком, окр. крушевачком), моли, да се дозволи извоз суве горе и да просече нов среска друм;

Суд општине вајушке (у срезу кључком, округу крајинском), моли, да се поново премере имања грађана те општине;

Суд општине рачанске (у срезу лепеничком, окр. крагујевачком), моли, да буде ослобођен извесне порезе;

Недељко Јовановић из Г. Комарице (у срезу и округу крагујевачком), жали се, што му је за порезу имање продато;

Марија Стојановићева, учитељица из Алексинца, моли, да јој се година приврачена грађења у сталну учитељску службу; и

Суд општине коравичке (у срезу косанјском, округу подунавском), моли, да се исто село огласи за варошицу.

Потпредседник — Све ове молбе упућене се одбору за молбе и жалбе. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење оптужбе против бившега кабинета. Да би се видело да ли има довољан број посланика за решавање, нека се прозову посланици.

После прозивке

Потпредседник — На окупу је 88 посланика. Према томе можемо приступити решавању.

Има реч г. Јован Николић.

Јован Николић — Нисам мислио да говорим о оптужби бившег либералног кабинета, али ме је на то изазвао говор г. Рибарца, оптуженог министра. Г. Рибарац, одговарајући на оптужбу, дотакао се округа пиротског, па је казао у своме говору, да је у округу пиротском 25 фебруара у општини топоничкој дно пред, и да је за то отишла војска у Топоницу да поврати ред. Даље је казао г. Рибарац, да је он добио рапорт од оног официра, који је предводио војску у Топоницу, да је у Топоници било нереда, и да је с тога требало употребити војску, да се поврати ред, и да су том приликом сељани псовали војску, тако да је један селак том приликом казао једном војнику: „пошто си продавао ћорџите?“ Онде је г. Рибарац пред свима нама казао крупну једну неистину, те с тога ја сматрам за дужност да њему неколико речи о овом жалосном догађају, који је извршен у Топоници на дан 25 фебруара.

Није истина да је у Топоници било нереда, те с тога није било потребно да долази војска у Топоницу. То је била једна напаст на мирне грађане од стране полицијских чиновника са наоружаним жандарима. Даље, нам да кажем, да у Топоници сељани не говоре никаквим страним језиком, него само српским, а оне речи што је казао Рибарац, да је ко бајаги селак из Топонице казао војнику, „по колко си продавате ћорџите“, те речи нису српске, оне су једна проста измишље-

тиви, њих је изнесено онај официр, који је Рибарцу рапортирао.

Сад да пређем на саму ствар. Ствар је дакле овако била о топоничкоме догађају. 23 фебруара ове године а то је на два дана пред изборе, писар среза бело-паланачког Ставра Дамић позвао је поимом све представнике радикалне листе и кад су они к њему дошли, он им је казао: да они морају да се одрекну, да не буду представници листе и да на дан избора не смеју доћи на изборно место, јер ће их иначе све у под-руци повешати. Кад су представници листа чули такав налог, онда представник листе из општине топоничке, Пејча Милић, одговорио је г. Ставри: ми не можемо да се одречемо тога представништва, јер нам је народ поклоњено своје поверење и ако нас поапсите, опет ће се избор извршити са нашим замеником; на то му је г. Ставра одговорио: ја ћу се с тобом разрачунати 25 фебруара. И тај исти Ставра 25 фебруара са једним зликовцем, Алексом Богосављевићем, и неколико жандарма оде у Топоницу и кад је стигао у аљиву општинску, нашао је на грађане, питајући их: шта сте се сакупили. бунтовници једни. На то су му људи одговорили: да су се они са купили ради избора посланика, и да се неће разићи дотле, докле се гласање не сврши. Тада је г. Ставра наредио жандармима, кад су му људи одговорили — да се нису скупили, да дижу буну, — да се онда пуца на њих. Тада су жандарми почели пуцати у народ и када су пали тројица, један мртав а два рањена, онда су се остали разбегли, а г. Ставра писар отишао је у Белу Палањку и одмах је деветном од пачелника уранио, да му се пошаље војска.

На захтев његов послата је из Прокупља једна чета ради повраћаја мира и реда, али кад је командир дошао у Топоницу видео је, да су људи отишли одатле и да буне нема, на је о томе одмах известио и свога команданта у Пироту, да у Топоници нема буне и да треба да се војска врати у Пирот.

Тако је, господо, проливена невина крв мирних грађана у Топоници, на дан избора посланика 25 фебруара ове године, и при свем том Ставра писар, остао је и даље у срезу бело-паланачком као срески писар и ако је правда захтевала, да се он одмах отпусти из државне службе и да се да суду на суђење за извршена убиства, али на жалост то није одмах учињено, јер је тај исти Ставра остао у државној служби све до 2 априла, дакле до промене, а чим је чуо за промену, он је одмах 2 априла побегао у Бугарску, јер је знао да ће код суда одговарати за извршена убиства.

Тако су, господо, извршена убиства у Топоници, и ја сам сматрао за дужност да представим ствар онако, како је и била.

Бока Анђелковић — Господо посланици! Акт предлога оптужбе, који је поднесен од 26 наших другова, није плод рада оних дана, над је и он сам писан. Он је непосредна последица онога хода *политичких догађаја*, који су се у нашој земљи развијали од дуго година. Он је написан истина не за дуго но за кратко време; али је предлог производ оних дана, оних радња, који су Народну Скупштину после оволике дебате могли уверити да је он био и неопходан и потребан; да је он био природна последица прошасти наше политичке историје и да у себи садржава не само она дела, која се садрже у 11 тачака оптужбе, него да он у себи садржи многе оне појаве, које одиста и ми као Народни Представници треба да узмемо у најозбиљнију оцену. Ја држим, господо, да у томе акту, који сам имали прилике да читамо и разматрамо о њему, има још нечега. Он је израз још и онога *уставног стања*, које наш Устав од 1888 год. носи у себи. Устав, који је 1888 год. поникао, садржи у себи стварне особине за такву једну оптужбу, јер су његове одредбе о правима Народног Представништва, а и остале, врло јасне као што се по њему јасно да видети, кад се он поједи или гази, и с тога није никакво чудо, што се налазимо пред таквим једним фактом, о коме треба донети своју оцену и свој суд. Ми смо имали у нашој прошасти различне врсте људи. Људе, који су владали пре 8 месеци не само код нових него и код старим уставом; имали смо људе такве природе са назнака, страстима, мишљењем и са таквим теоријама, који су збиља сматрали да могу и у новом уставном добу прекорачивати ове границе, које су прописали Устав и закони оне земље, створени после овога уставнога доба. С те тачке кад пођемо, наслим, да ће сврховно разумети, да побуде оних наших другова, који су поднели предлог за оптужбу имају сврховно своја места, и, да је среће, тај је фанат требао да постоји пред једним Народним Представништвом, не давас 1893, него још пре много година. Ја држим, господо, да је још за доба Устава од 1869 требало, да је Народно Представништво разчистило једно такво питање, не само 1874. кад је било питање о оптужби пуковника Белимарковића, пређашњег министра војног, него и 1877 г., кад је сврше један рат, у коме су биле многе злоупотребе, многа повишења права, за време старог Устава. Па не само то, ми смо, господо, могли имати такав акат оптужбе и 1882 год. у ономе тренутку, кад је Устав гажен, и давато му значење, које му се није могло дати, а то је онда, кад је била двотрасачка Скупштина. (Тако је). Па не само тада, него ми смо могли имати такав акт и онда, кад је Устав од 1869 имао да да исто обележје оној државној управи, која је распустила радикалну скупштинску већину и целу Скупштину 1883 године, и кад је народ српски дао најјачега израза за радикалну странку, кад је та Скупштина распуштена на чудноват начин трајала само два, три сата, онда је требало, да се позову људи, који су били дали премаштине за онај ужас, који се та Скупштина распушта. На не само то, него и кад је био несрећан рат на Сливници, и онда је требало позвати на одговор људе, што су руковали полозовима државним, када су довели нашу Отаџбину и српско име до понижења.

Али, господо посланици, треба знати сигисао и значење Устава од 1869; на је лако разумети на што тога није било. Главни његов сигисао био је тај, да је извршна власт била надзиђена не само над полозовима законодавним но и над полозовима судским или у опште, да је извршна власт имала надмоћност и над свима осталим властима. *У уставној теорији* постоји, господо, тако звани распоред власти. Тај распоред власти, кад се дели правилно, и кад се распореди по разлогу правилних односа, треба да буде у овоме: да постоји потпуно равнотежа између извршне, законодавне и судске власти. Пређашњи Устав, од 1869, садржавао је у себи преимућство извршне власти; законодавна власт била је потчињена извршној, судска власт била је такође потчињена и ако је истина у томе и у старом Уставу написано било, да су судије независне, иман за то, што сви знате, судије су биле *у стварн зависне*, и ако је било слабих покушаја, да се подигну на ступањ независности. Треба добро уочити ову прилику и овај факат, да је под старим Уставом био раздвој власти неправилан, треба уочити и људе, који су се јављали одмах после Устава од 1869.

Господо, као човек, који сам пратио политичке догађаје на тих времена, изјавим, да су се од тада, од 1869, јављале три категорије људи. Једна, која је припадала т. зв. умереној либералној странци; друга, која се називала конзервативна странка; и најзад категорија млађих људи, која се доцније назвала радикална странка. Оне прве две категорије људи, управљале су скоро за све време трајања Устава од 1869 г., за 20 година. Радикална странка, као што природи странци, која се бори за здраве парламентарне погледе и основе уставне, она је дошла онда, кад је, промена Устава од 1869 год. била на прагу. Треба дакле, тај факат сврховно разумети и онда ће се тек видети, да је устаност код нас примењивана од 1869 до 1888 г. на тај начин, да је сва моћ била у извршној власти и њеним органима. Нити је било општинске ни окружне самоуправе, нити је било оних центара, који се самоволно развијају у средини самог народа, који су потпуно бранич оних права, што их Устав даје, него је била једнина моћ,чувена извршна власт; а само се може казати, да је струја, која је ношила још 1870 године и напла својих представника у Народној Скупштини још 1874 године, да је та струја тражила праву уставност и парламентарност.

Господо посланици! *Ја бих вас молио да ме саслушате, да вам наведем једна ова појава политичких, које се јављају од 1869 године на овамо, да бих вам доказао каква је била једна формула у нашем политичком животу: а на ime да, кад је год било уставности под Уставом од 1869 г., онда није било парламентаризма, а да је та парламентарност означавала увек потчињену улогу.* 1869 год. лажно имење наша умерено-либерална странка најавила је девизу „све за народ а са народом" и најзајла је да хоће уставност са парламентаризмом. Но, докле су народни посланици у Скупштину улазили не по паучењеју полицајском, докле су се слагале уставност са парламентаризмом, и од онога трењутка, а то је значајан трењутак 1874 године, кад су Адам Богосављевић, Ранко Тајсић и Милоја Миловановић ушли у Скупштину, кад се разбудио, дух народни: кад су потребе народне схваћене правилно, — од тада настаје време, да треба права парламентарност у земљи да се остварн; онда је наступило то стање у коме су оне две групе нашле *увек на то, да се користе онда нашим Уставом* и да на тај начин ишприе сау ков, и да суздржу ту здраву парламентарност, која се јавила у представника народне радикалне странке не само у Скупштини, него и у самом народу у његову грађанску развитку.

Господо, 1874 године био је један слаб покушај. да се уставност са парламентарношћу састави у једну целину. Министарство Марковићево било је у једном положају, да је била наступила потреба о питању за повереше и неповереше, и ово је хтело вбила да влада уставно и парламентарно. Мени је мило, што морам да констатујем овај светли трењутак из уставности од 1869 године, да је тада тај човек одступио са владавине, нехотећи да влада са већином од двојице—тројице. Али, од 1874 године до 1880 године, владало се *уставно*, али не и парламентарно. Стари Устав давао је чудноватн еластицитет, такве одредбе, којима су могле све владе да сгабијају унек онај елемепат. који иде на путу напредних ствари. на путу самоуправе и народног развића, а у исто време та највећијн елемептом пређа. То је била радикална страпка у оно време. И ја сам дубоко уверен, да је било слободних набора од 1875 године до 1880 године, да би још онда народ био та ону групу људи, који су представљали радикалну страпку; јер смо ми као чланови радикалне странке имали онда осе нете погледе на друштво и на државу, које и данас а и пету одену и према људима, који су представљали конзервативне и либерале. Но знак политички трењутци довели су нас да се сложимо у једну опозицију 1878 године. Та опозиција од 1878 год. била је састављена из елемепта радикалног и млађих конзервативаца, и нила је на то, да у колико је могуће учврсти уставност и парламентарност. И услед тока догађаја од 1876, 1877 и 1880 године влада либерална морала је да положи оставку, и онда је дошла напредњачка влада. Кад је наступило тај моменат, онда се може рећи да је био опет један покушај да се јани парламентарност и уставност, т. ј. да *по-вереме, које треба да поступи намењу Круне и Народа буде* стално и непоречепсно. На жалост морам да констатујем, да се то брзо изменило, нарочито услед утопора са Бонтуом, а нај генералне увиде изазвао је двогласје и од тога трењутка уставност је рушена. Од тог доба настао је трењутак, да се до 1887 год. владало парламентарно, али у толико у колико је полиција могла да исфабрикује посланике и створи парламепат.

Ја се нарочито задржавам на том историском факту с тога да покажем још један факт и да утврдим да је збиља требало да се влада од 1886 год. одтуди, да на истој клупи, на којој је седео либерални кабинет данас, ту је требала онда да седне влада Гарашанинова. То је, господо, она влада, која је у Нишу са жандармским тесапима, начинок, који само разбојницима доликује, истеривала посланике, који су припадали радикалној страпци. То је влада, која је правила разне ујдуре и сплетке радикалној страпци, то је влада која је чинила све могуће покушаје да би се извукла из овог тешког положаја оптуженик министара на крпој клупи. (Чује се: *тако је*). Ја нећу да говорим о томе, како та влада данас мисли. Вероватно, да ће у свом говору доћи на ту тачку, али имам то право да констатујем, да је Устав земљиши од 1869 год. много пута шибан *на мртво име, да се добре до неке и жалосне и бедне парламентарности у нашој земљи.* И ја хоћу да констатујем, да је нама парламентарност за време од 1869 до 1888 била једна увела биљка, једна бедна слика, једна установа, која се расипа и која је у многоме зависила од воље органа извршне власти.

Тек од 1888 године може се рачунати да је Народно Представништво почело да функпира, да ради правилно и слободно послове у пуном смислу те речи. Али морам да констатујем још и овај факт, господо, да су владе и либералне и конзервативне и напредњачка прилце сва могућна шибања над Уставом од 1869 год., и то је нило дотле, да је Краљ Милан био Краљ са овалим кредитом, како у земљи тако и на страни, да је живот народни био поремећен у свом правилном ходу, да је живот народни био поремећен како у интелектуалном тако и материјалном правцу.

Ја овде гледам, господо, ствар објективно, онако како је забележено у историји њеног уставног живота, и констатујем факт, да је донета наше политичко развијање за 20 год. до 1888 нило на то да обамрг дамари уставни, који су требали да буду систпма за политичко одржање и развијање једнога народа.

И, господо, кад смо дошли до тог времена, онда мислим биће за свакога од нас разумливо, да је тада материјално стање Србије убијено, да је кредит опао, да је по том разлитак био препречен, и да је на посленку један Краљ морао да одступи, морао да абдикује. За што је он то урадио? Нећу њега толико да кривим, јер сматрам да је то збила био један интелигентан човек, који је нојмио да Србија има свој задатак, коме политички потреси сметају решењу и исказао да је у интересу Србије, српске мисли и његовог сина, наше уздапице — Краљи пашег, да Србији са својим народом преда Устав, у коме су основи новога правпога па и моралног напретка ствари, у коме су **дата** народних мисли, његове цџеље, његове жеље, жеље, које потичу из народних потреба и са најудаљенијих тудура и крајева: жеље, да народ хоће да зна, да је слободан и у своју општпну и у своје округ и у својој држави, да народ хоће да се развија, хоће поштења, да народ хоће поштовања, части и образа. И онда, разуме се, тај трењутак је настао, он га је нојмио. Устав је састављен, и тај Устав, кад је био свршено дело, он је требао да направи једну врло оштру границу између старог и новог времена старих и нових нојмова, навика на и осећања. Али на жалост, господо, може бити да ће бити нестодно, ако употребим ову фразу, ову пословицу, која каже: нук злаку мема, ћуд никако; на жалост, велим, и у ново доба, кад је требало оставити старе навике, кад је валало оставити старе погледе и старе мисли и у новне добу, кад је требало све лоше радње из прошлости бацити у амбис, бацити у воду, да их снесе у море, па се преобући у нову одећу и на основи повог Устава почети радити поштење и боље. — и у томе новом добу опет се *нашло људи, који мису могли да остане ни старе навике ни старе заблуде ни старе традиције, и тим људима није било загорко, да и тај нови Устав изнеразају на начин, на који су раније навикнути.*

Ја не ћу да нонављам, јер ми је врло тешко, оне појаве, које су се дешавале 14 и 15 маја и 6 маја; појаве такве врсте, да их се сваки мора гнушати, али не с тога, што су их као нам политички противници пребацују — изазвали радикали, него за то, што су их произвели људи, који припадају старим навикама, старим обичајима и старим установама (*Тако је*). И онда, господо, код таких претходних појава није ни влада од 9 августа, која је хтела да земљу бацн у недогледне трагедије, и која ју је и збила била довела у једно тако стање, што је задавало највеће бриге сваком искреном патриоти. Али пак велим, то стање имало је својих ранијих пристилица, и ово је на врло штетан начин произвело општу забуну у духовима, и ако хоћемо да мислимо као објективни

посматрачи; оно нам је казало како политичке тако и моралне и интересијалне штете. (*Тако је*).

Ја мислим, господо, да је појава од 9 августа могла бити услед несрећног факта, који је постао у нашој земљи скоро наименика Протића. У колико ми је познато, може се утврдити овај факт, да су се либералне типе грабљивице скупљале врло често у своме згу после 4 јуна до 9 августа и у том скупљању су тражили начина, како ће се понашати у овој прилици. Од 4 јуна до 9 августа, сталио су се држале извесне седнице људи на либералне странке, како ће либерали отети кладу од радикала. И збиља, 9 августа, дошли су они, обишли су све оне радње, јавили се са самим недостатима, који су били под старим Уставом. Ја захваљујем народу, успешној његовој храбрости, његовој одважности, к поретку слободи и закону; његовом духу, који је кадар у сваког прилици да стане на браник суда, где ко пасрће на његова права или хлиховци нису могло да успе (*Тако је*).

У овој прилици, господо, констатујем расположење не само Народног Представништва, већ и целог народа српског, који је био кадар, да утуши корупцију оних људи, који су хтели да обнове царство изигравања Устава и закона, но изигравање Устава и закона само је могло бити за време овог Устава од 1869 године. И ја захваљујем народу, а у исто време захваљујем и овоме, који је се 25 година борио, те је извојевао и уиео здраве појмове парламентаризма, установности и законитости у нашу земљу. Господо, запамтите, утуните и знајте, да су нас људи из либералне и напредњачке странке држали и сматрали као један елеменат нереда.

Оваква квалификација противничка према нама, огромној, већини народа осрамћивала је народ, који иди пред собом људе покварене да му они дају обележје поштена или поштена човека, они, који су лажју, клеветањем и лажним скеодошима способни били да обесчасте више од положене народи пашега преко моралне полиције и партизанских наследних судија. Ви видите збиља, једну повампирену странку, која би била кадра да нас уништи, толики народ, толику чељад и све би то они бацили пепелом! чељути своју у уста, те да задобију што већи број присталица у циљу као што је онтужени министар Рибарац казао: да поврати равнотежу странака. Каква је то равнотежа, кад се она на тај начин постиже, а не путем уверења, путем обавештења, путем збора, путем достојних, с људима, који нису просвећени ум, путем оних, који ће они људи самотом и пријатељски задобити равноте у, а не путем насила, путем корупције, путем недостојних људи, који представљају врховне закона.

Господо, над наводим те факте, ја збиља осећам у својој души, да је само могла стара, изопачена покварена, разрушена, властољубивост либерална, да учини да буде повод, да у Србији за 8 месеци направи тако несретан потрес, такав прелом, такав удар да је морало бити и проливања крви, да се морала проливати српска кр., крв браће, крв српског народа, да се морала пролити света течност, која састављ ће једне праве личности. (*Тако је*)

Одиста, господо, ја морам сажалевати, са нама заједно такав догађај! Мене је тронуло причање нашега данашњег посланика Ранка Тајсића, кад је говорио о Горачићу; дирнуло ме је јако крвљу српском запечаћено уверење да је грађанска слобода као и живот драга. Он та је запета представио не лажно као што је Марко Антонијевић износио Цезарову крваву аљину, него је изнео један жалостан факт, пред Народну Скупштину, да је у одбрану закона, у одбрану права свога и слободе, била проливена људска крв, крв српска, крв људи, који хоће да се боре за своја права. И ја сам као што рекох био тронут овим догађајем не само, кад сам га чуо, него и сад у овоме тренутку моје осећање не проналази на убедљивих побуда, него постоји као један аргумената, којим се нико не може одрицати, аргумената, који показују да су само самовоља и тиранске могле произвести такав чин, од кога сваки частан човек мора одвраћати своје лице. Констатујући тај факт као последњу беса и самовоље либералне владавине ја мислим, да има разлога, да се упустимо у испитивање оних чланова Устава, који су били злоупотребљени и накривио разумевани а били су *основни* 8 месечној владавини либералној. Члан је 71 Устава, господо, на првом месту.

Члан 71 Устава је прва инкриминисана тачка предлога оптужбе. Његово разумевање заслужује пажњу сваку нас. У кратко речено: кад би се чл. 71 Устава правилно разумевао, онда не би било 9-ог Августа већ би се у најкраћем року сазвала Народна Скупштина и решила питање о избору трећег наменика.

Тога није било. 9-ти је август дошао и донео у напред решење да ко изворна либералне владе, а сигурно и самих наменика може тај рок да пређе границе времена у коме се Скупштина одлагала 2 месеца после 1 Новембра 1892, а и распустила.

Какав је политички разлог био, да се тако гради? Либералима, и великим и малим и старим и младим требало је да, гасећи и поништавајући Устав владају безустално и насилно без Народне Скупштине, коју је по правилу ваљало сазвати по посао за 1 Новембар 1892 и да постигну велику своју мету — већину, либералну већину у Народној Скупштини.

А за све то требало је да се на првом месту погазити чл. 71 Устава.

Либерална владавина, хотећи да прекинуде своје старе навике, које је задобила по старом Уставу, а може бити и по Уставу од 1888 год. она је хтела да задржи два наменика. Њена је намера била да та два наменика, два давнашња политичка друга г. г. Ристић и Гелмаркомић остану што дуже без трећега друга, који би им вероватно, само ако не би проваљивао из либералне странке био обвалила сметња за велике партијске смерове либералаца.

Требало је даље створити 9-ти Август, погазити чл. 71 а одлагањем и распуштањем радикалне скупштинске већине погазити чл. 54 Устава и створити скупштину чисто либерану из које би нема сумње, изашао као трећи Наменик човек, који би припадао либералној странци. И да, господо, није било првога априла, мало је требало, па да се уверимо да је запета тако. По члану 61 Устава, *отправљају уставну краљевску власт* само три лица. Друга би ствар била кад би наш Устав био као Устав других земаља и кад би било уставних одредаба као у другим земљама, да се поставља само један човек за наменика.

Ви знате да је у Баварској један човек наменик, тако исто у Шпанији, где је мајка краљева регентикна. То је лако разумљиво онде, где таквих одредаба о наменицима има и тамо ће се наћи начина како да се попуни та празнина; али овде је питање да ли у случају смрти једнога наменика не треба водити рачуна о томе, да ли ће требати да се попуни место трећега наменика или не, и то што пре. И онда је питање само о року попуњавања. По моме мишљењу, ја држим да тај рок траба да буде што краћи. Од 4-ог Јуна до оног дана, када је радикална влада тражила да се изврши избор трећега наменика, тај рок збиља је схваћен онако како Устав налаже, али либерални наменици нису хтели да нам тако ствар. Они су нили на то да задрже моћ краљевске власти у њима двојици и да иду овим путем, који је већ довео Србију до пропасти и близу, врло близу до грађанског рата. Али, господо, да би вам показао да је тумачење чл. 71 на нашој страни, ја мислим да неће бити штетно, ако вас упознам са чл. 16 старога Устава У том члану 16 старога Устава каже се: „да кад умре један наменик, тада његово место има да се попуни у року од месец дана, а за то време двојица могу само отправљати наменичку дужност.“

Ви ћете одмах видети да је стари Устав био прецизније, но то ништа не смета да се и у новом Уставу исти смисао задржи, ако не у року од месец дана, а оно у року мало дужем. Народно Представништво може одмах прантн упорећење у значењу чл. 71 новог Устава и чл. 16 старога Устава.

Пре формулисања чл. 71 Устава изнесно је установотворни одбор прочитао и чл. 16 старога Устава. С тога се мора узети као факт да у разумевању 71 Устава нама ваља наћи и упоредити ита је тај исти члан значио у чл. 16 старога Устава.

Ако стоји то, господо, онда је питање о року за избор трећега наместника јасно, да је оно што краће, и да је према томе одлагање и распуштање по одлагању било гажење и чл. 71 и чл. 54 Устава, и да се према томе поништио онај принцип у оцени значења чл. 71, коме је прави смисао оно што сам мало час напоменуо, да се није водио рачун о поретку ствари пре монога Устава, који се назначио у чл. 16 старога Устава.

А то је све гажено просто на намере да што дуже повладају два добра пријатеља и политичка друга који, су самим тим узурписали краљевску власт, а да је влада која је била сагласна са тим и преналогистицима извршила чл. 54 Устава крива за то, и да је потпуно право, што су оптужени за ту повреду.

Господо, она влада, која је дошла 9 Августа, све је бацила под ноге одмах, чим је била ревизија на злоупотребу чл. 71. Но начину како је Устав појмило наместништво и пријатеља либералиа влада, они су довели ствар до тога, да буде безпрекидна изграђања Народног Представништва, као што је било и под старим Уставом. Ја сам, господо, напоменуо, да је она странка, која је још 1870 имала своју клицу у народу, која је већ имала својих представника у Народном Представништву, да је та странка имала већ опредељено гледиште на Устав, и разуме се, да та странка има данас своју вољу, кроз дуги низ година задобивену, *да та странка има збиља правилније гледиште на чл. 71 Устава, него, што га имају људи*, од старих навика, од старих заблуда, од старих предрасуда.

Последица тога је злоупотреба у времену чл. 54 Устава. Члан 54 Устава даје Круни право, да одлаже и распушта Скупштину. Кад добро прочуете чл. 54 Устава треба строго одвојити одлагање Скупштине од распуштања Скупштине. Одлагање Скупштине треба схватити у оном значењу, као што је напоменуо поштовани посланик г. Весић, да одлагање Скупштине има своја значења само у том случају, *ако ту Скупштину одлажу они министри, она влада, која је помогла из те Скупштине*, а кад је одлажу министри и влада, која није помогла из те Скупштине, онда је то скроз *устава бесмислица* и није ништа друго, него један факат, учињен у са сним противној намери, у намери да се тај Устав изигра. Ја ћу вам навести овај факат. 1891 дошла је одложена Скупштина, али одложена је она Скупштина, за чије је средине извршило министарство. Та Скупштина што је одложена, имала је своја разлога у оном. Министарство Пашићево претпело је било изнесну реконструкцију, то министарство имало је да спреми извесне законске пројекте. Оно није било готово с тим предлозима, — имало је доста послова, који су били потребни, да се као претходни послови спреме да би Скупштина могла отправљати послове, која је имала да се састане 1 Новембра, и онда је са сним природно, што је Скупштина одложена. Али ја вас питам из каких је побуда либерално министарство могло да одложи радикалну Скупштину? *чега је оно имало заједничког са радикалном Скупштином?* Ништа друго него да се врше хапшења. Скупштина је одложена просто у намери да се добије више промена, како би се што већи број општина могао да задобије, како би што већи број народних права поништили.

По томе, господо, сматрам да је наместништо, које је предало *земаљску управу* либералној влади 9 Августа, да је оно и којекако могло да трпи ту владу до 1 Новембра и да је оно могло имати своја разлога за опстанак до 1 Новембра 1892 године: *али од 1 новембра нити је наместништво могло да постоји са два наместника, нити је могло да постоји либерална влада сама, као што је била (тако је).*

Распуштање Скупштине, које је следовало по одлагању, *још је већи злочин* по сили онога истога смисла, који сам дао чл. 71 Устава. Ја сам имао прилике да у изнесним листовима дам своје мишљење о томе. Сазивање Скупштине 1 новембра и одлагање Скупштине сматрао сам као преступ против Устава, а распуштање Скупштине сматрао сам као злочин. Одлагање Скупштине нема разлога, господо, да стоји у вези са распуштањем Скупштине као појава политичка после одлагања. Распуштање Скупштине има своја значења у ономе: кад се Круна уверн, да Народно Представништво не ужива оно народно поверење, које је потребно да буде прави израз народног поверења, онда Круна има разлога да то Народно Представништво распусти и да апелује на народ, али то никад не сме бити кроз одлагање већ непосредно.

Сам акат распуштања Скупштине је познат факт у животу уставном, — он се зове апеловање на народ.

У апеловању Круна пита, на дан, који је за изборе одређен, да ли распуштена Скупштина ужива поверење народно. Побуда за распуштање може лежати на приоме жесту у томе случају, ако наступи какав неспоразум између Круне и Нар. Представништва, а у другом случају над Круна опази у разним изјавама народним, на зборовима, у јавном мњењу, у штампи, да су сне праза неповерења према Народноме Представништву. Овој побуди може да претходи одмах друга још јача и то је неповерење, Круна треба да води најстрожег рачуна о *поверењу између Њеп и Народа*. Чим Народно Представништво не уживе поверење народа, Круна има разлога да ту Скупштину распусти. Али кад Круна распусти једну Скупштину, за коју је уверена да либерални збор у Парањину и у опште манифестације либералне странке у штампи, у њеним зборовима нису моћне да поврате поверење, које имају народни представници, онда се могу само чудити, од куд је наместништво и либер. влада могло наћи разлога да распусти Скупштину, која је изабрана 1890 године.

Управо ше треба да се чудим. Чим је наместништво, допустило да се члан 71 Устава може тумачити тако, да два наместника могу продужити себи рок, онда је се по себи разумело, да је наместништво развалило ону велику кашију, кроз коју се улази у област народних права, и стављена либерал. влади и њеним органима на плаћку и отпиц. И ја налазим збиља да је после повреде чл. 71 одмах у начелу повређен и чл. 54 Устава. Ја ћу се задржати мало на чл. 54. Допуштено је, господо, да се може употребити и одлагање и распуштање Скупштине, али одлагање само онда, кад Скупштина има вере у своје министре, али ни у ком случају, кад та Скупштина по својим формама и изјавама нема вере у министре, који њу поништили њене средине, и онда тај принцип чл. 54 Устава, он је скроз повређен. По којем схватању чл. 54 је један принцип, који садржава два права крунина, одвојена по своме значењу у принцип у уставноме животу.

Допустимо да се наместништо по чл. 71 у уставноме року, попуниле и да је у потпуности својој од три лица било, онда је њих повреда чл. 54, кад су једна за другим следовали и одлагање и распуштање Скупштине. А кад се узме да су одлагање и распуштање одложили рок за понављање трећег наместника, онда се та повреда још јаче истиче.

Сад ћу да пређем на повреду члана 52 Устава. Кад се г. Анакумовић брани, што је у предлогу за оптужбу изнесена, и та тачка, да он треба да се оптужи за повреду чл. 52 Устава, он је се бацио на једно земљиште, које нико не може да прави, као и праве што их је употребио да образложи свој поступак продужење трговин. уговора. У његовом разлагању није се на то, да се дотакне до једног израза, који се садржи у речи да је *жела народног представништва била основна побуда*, за право да са својим министарством продужи уговор трговачки до 18 Јуна ове год.

Ви знате, шта то значи жела Народног Представништва и шта значи воља Народног Представништва. Жеља је једна психичка појава, по каткад суштине удаљена од факта и реалности, а воља је нешто много утврђеније него сама жеља ближе факту. Кад би г. Анакумовић и његово друштво прочитали и стенографске белешке оне седнице, када се водио претрес о продужењу трговин. уговора у овоме дому 1892 г. и водили рачуна о оном Представништву, које је изјавило ту своју вољу, они би знали да није ни у коме случају била воља да се трговачки уговор одложи до 18 Јуна, него искључиво до 1 јануара 1893 године. Али, господо, кад би они водили рачуна о тој вољи, која је добила законску санкцију, они би

требали да позову Скупштину на време, и да та Скупштина сврши своје послове и претресе уговор овако, као што смо већ имали прилике ове седнице да га парадимо. Али, као што кажем, то није било, нити се одговорило жељи ни вољи Народне Скупштине. Разуме се, кад би се либерали влада хтела ослањати на жељу и вољу једног ауторитативног тела, кад се ослања на жељу Скупштине као Народног Представништва, на вољу народа, онда би требало много више рачуна да води не само о вољи санкционисаној у продужењу трговачког уговора, него и о овој вољи, која је на различите начине на скупштинама, зборовима и крајевима Србије изјављена, да је либерална влада на управу земље дошла сразмо, и да по томе не стоји у сагласности са вољом народном, него против поле народне. И кад би либ. влада хтела да послуша вољу народну, онда је требала да разуме тако, да иде с места, одакле су задужили све полицајце и остале извршне органе са толико вика, почињеним у земљи да не може човек ништа друго да им каже, него да су прави злочинци.

Ја мислим, господо, да у томе, што су се они ухватили за реч „жељу“ Народног Представништва, да су ту свар брљали оним начином као што то чине софисте, људи, који хоће да најнтопере значење извесних одредаба уставних и законских, хоће да изнађеторшу оваку фразу, која би имла у прилог њихов.

Повреда чл. 52 је толико јасна, самовласно продужење трговин. уговора је потпуно потврђено, једно од великих права Н. Представништва погажено, с тога вербјем, да је већ за сваката од нас ово јасно, па прелазни на четврту тачку оптужбе; но ју вас, поштовани господо, молити за стрпљење да ме и даље чујете. Ја бих донекле имао права да тражим од вас стрпљења, пошто су данашњи дан, јучерашњи, прекјучерашњи и опомадањи тако значајни у политичкој историји наше земље, да Народно Представништво нема ни важнији за време, да саслуша све своје другове, јер немо само саветрашим претресом ствари стећи непоколебљиво уверење о умесности оптужбе, као и уверење да треба уложити све своје силе, да би се један пут утврдила права уставност и парламентарност у овој земљи.

Да пређем сада на четврту тачку оптужбе. Ја нећу о томе много говорити, не с тога што недостаје факата, него с тога, што су ти факти већ изнесени. У овом случају имао бих само да допуним посматрање о тој четвртој тачки оптужбе; то је она тачка, о којој сте видели како се јуче и прекјуче бранио бивши министар унутр. дела г. Рибарац особеном логиком; посматрањем и оценама он је пронашао да је стекао право да може и решење Држав. Савета, која су била обавезна за њега, да их суспендује, обуставн од извршења. У том суспендовању, у том обустављању решења Државног Савета, ја сам нашао, да је бивши министар унутр. дела узео секиру и да је номе просекао оне оторе, кроз које се улази у често безаконље, у невољаштво, у корупцију и у сва зла, која су у нашој земљи учињена. Погрешка ова учињена једним министром одзвања се у унутрашности као највећи злочин противу закона и Устава. То је са сним природно, господо. Ово што је министар учинио овде неферањем решења Државног Савета, то су његови окружни и срески начелници, његове писарице и остале присталице, сви нили на то, да се не само никако не верзају решења Државног Савета, него да раде као што су отпочели, гинећи сваку законитост и васпостављајући незаконитост, перед и постали су отимачи народног права у општинама.

Али, господо, у овој *четвртој тачки* има још једну ствар да напоменем, која иде у прилог оптужбе министара. Не само да су извршни органи г. Рибарчеви следовали своме министру у неизвршењу решења Држ. Савета, већ су били и самостални у гажењу закона и уставних права грађана.

За министре и његове чиновнике има овде разних обележавања кривица, т. ј. или је министар главни кривац а његови чиновници саучесници, као што је случај са гажењем решења Држав. Савета, или су поједини чиновници главни кривци а министар саучесник им, као што су случаји самовласне повреде општ. закона.

Ја мислим, да ће иследни одбор сваками имати врло много разлога, нарочито код општинских питања, да у овој ствар саучесништва удаси у иследење. По чл. 93 закона о уређењу округа и срезова, Стални Окружни Одбор има права да чини представке министру против извесних чиновника. Те представке чине се у том смислу, да се јави министру какав је који његов чиновник, како врши своју службу, да ли ради по закону или не, а нарочито чини те представке, кад је уверен да тај чиновник не стоји на законитом земљишту. Ја сам знам, да је у округу моравском било тих случајева много, знам, и то, да се г. министар том није одазвао. Према томе држим, да ћемо не само због тога што није верно решење Државног Савета, већ и за то што се огрешио о закон; што своје чиновнике није одвраћао од незаконитог пута и упућивао на пут законитости, да ће и ту бити кривице до самога мин. унутр. дела. Али свима ће бити јасно ово: да није ни могуће било да чиновници буду узвишенији и чешће чињени закона од свога министра и чудо није, што су све мере законитости биле порушене.

Ми, који смо били у унутрашности и остали, који су видели и били очевидци догађаја, што су их развијали окружни и срески начелници и други чиновници, можемо утврдити факт, да је био такав покор, такво чудо од безаконља и безакона, да су сви мислили, да ће се земља окренути наопако и ноћи паволовским путем. А и како не би, господо, када је г. Рибарац као мин. унутр. послова својим разумевањима закона дао праза у расписима и на такав начин, како општински суд, над му се коднесе неповерење, нема права цепити оригиналност потписа оних, који потписују неповерење тако, да је те потписе сводио на потпуно испитивање закона. По томе распису се дотле терало, да су либерали у недостатку својих људи потписивали ћуће и из туђих страница без њиног знања само да попуне број, који им је потребан за њиану неповерења.

Сваки од нас, господо, сетиће се, који је водио рачуна о свему, што се догађало пре 8 августа, да се не само навило на то ко се потписује на неповерењу, него се гледало, да ли је потпис потписаног његов сопственн оригиналан потпис и је ли могао сваки потписати неповерење; али, господо, после расписа бив. мин. г. Рибарца о томе, ја сам могао и без свога оригиналног потписа у неповерењу, противу себе гласати. (Тако је). Цените сад, господо, на какву се глупост свео тај распис.

Г. Рибарац, бранећи себе, казао је: да би он по начину како су радили отимачи општине од првог априла, то могао учинити за много краће време. Ја држим, да је он ту исказао само једну фразу, једну празну реченицу, која апсолутно нема никаквога значаја. Тиме је једно хтео казати и то: како је он врло моћан човек а у ствари тако није. Све општине, које су се после 1 априла опет васпоставиле у овој стари ред, које су се опет повратиле у свој правилан делокруг и правац законитости, није никакво отимање, *већ се само омогућила примена да се решење Државног Савета изврши; да им се да правни њихов значај.* Многе збачене општинске управе биле су залобиле право да поставе правилан ред, користећи се тим решењем. И по томе, није никакво чудо, што су се многе општине врло брзо повратиле у своје предањске стање. Господо, зар се сад не види из овога са сани јасно, да је кључ за отимање општина по Србији био у суспендовању решења Држав. Савета. Но прећимо сада даље.

Одузевши сву моћ самоуправним установама у решавању питања о поверењу и неповерењу и о изборима, либерални министар полицијв проналазо је после нов начин за полицијско тумачење закона о општинама, којега је последња била постављање регената.

То полицијско тумачење било је у злоупотреби чл. 30 закона општинског. Практиковане чл. 30 имло је оним редом. Они су гледали пошто по то, да изнуде остаику кметова, да сведу ствар дотле, да одборнна мора да замени кмете; за тим су гледали било стварањем кривица или чиме другим да најстарији одборник не може заступати власт кметова. И, који је читао чл. 30 реченог закона зна, да, над најстарији одборник не врши дужност кметовску, онда је полиција, самовољно тумачећи чл. 30, терала сву општ. управу и постављала

лице са сокака — разуме се либерала — да привремено врши дужност, председника општине. То је радила и са осталим члановима и, ето тако је постао полицијски орган, кога народ зове *регент*.

У последње време, као што и сами знате, општине су се узимале и насилно. Божић 1892 године, био је крвав божић, он ће остати у успомени народа за дуго, јер је и крв српских грађана проливена у Смедереву, Чачку и др. Господо, грађанска крв је скупа; то није крв робова, то није крв опих људи, са којима је у средњем веку њихов феудални господар могао располагати, како је хтео; — то је крв грађана, који већ разумеју права своја, и у борби својих предака и својој сопственој стекли су далеко већих права на живот и своја грађ. права. Но се реакција није на то ни осврнула све се тиме није на то, да се спреме избори, који ће испасти у корист либерала. На бар, да су се заустављали до 31 децембра; но су ишли и даље. Од 31 децембра, онда су тек почели. видећи да не могу добити општине и да су отели снега 200—250 општина, на видело, да не могу успети у томе, они су постављали регенте онако, на онај начин, као што се дешава кад варвари улазе у коју земљу, и кад, не гледајући на то да ли се крв лије или не то, да ли је то праведно и право по закону само гле и тлаче. Предзеђи све границе моралности и законитости са видело силан отпор народни. кад би на законитом земаљству осезајали, полиц. органи г. Рибарца су са беспримерном дрскошћу уводили и постављали за кметове у појединим општинама либерале макар их само тројицу пали у целој општини. И то је било: и без њиове непоперена и без њиове икаквог избора просто по речима: ти ћеш ниме кмет ајд напоље, а ти си кмет, ено ти печат. Са свим по старински, по системи шандрско-силеџијског доба из старе либералне ере. Ето то је господо, била припрема, која је ишла на то, да се спрече избори у корист либерала.

После овог трепутка у њиу ових недела настаје повреда изборног закона. О тим повредама, ја нећу да говорим, јер је већ дато довољно разлога, да је бив. министар Рибарац повредио изборни закону. У свима својим бившим одредбама по чл. 34 зак. изборног карте су издају сваком, чи који плаћа порез, међу тим, министар је као што знате, наредио, да се карте не издају пре, док се не подарну полицијском прегледу како је плаћена пореза и то *код среске канцеларије*. Ви без сумње знате, како је то одмах, већ по себи једна јака повреда закона и сметња да се до бирачких карата дође, а знате и онај факт како од *известних људи* није чак примана пореза у намери, да што мањи број правих гласача буде а што већи број либерала како би се затрена жеља г. Рибарчева о равноћежи странака испунила.

Господин Рибарац апсолутно није водио рачуна о члану 106 изборног закона, где се каже да одредбе изборнога закона за случај распуштања Скупштине важе исто тако као и за редовне изборе. Он је проналазо некакав свој начин, а то само за то, да би постигао своје партијске циљи и да у овом особеном случају, распуштања Скупштине избори ялон и Устав нису по његовом мишљењу другоначеље, а не оно, које треба да иначе.

Ја знате, да и по ономе Уставу и по начелу праве уставности и парламентарности, изборно право, то је једно од најважнијих права, које човек може имати, јер све власти посредно или непосредно постоје изборима. Ја о томе нећу да говорим и да то питање расправљам пред Скупштином, него ћу да кажем да је то прво велико право, које треба да буде заштићено као што је заштићено природно право и богатог и сиромаха, да може гледати у сунце или дисати ваздух.

Као члан Скупштине од 1889 и 1890 год., кад је онај закон изборни грађен, знам, господо, да смо се сви трудили и старали да тај закон колико је могуће доведемо у такав правилни поредак да његове одредбе буду толико јасне, да се никаква власт не сме дрзнути, да га повреди. Међутим, као што видите, прво је кратко време прошло а они исти људи, који су у посланичких клуба говорили да би требало заштитити изборно право грађана и његову самосталност, да су ти људи следали сваки могућим средствима, да та права задрже само за се и своје присталице.

Господин Рибарац позива се на расиис г. Бајс, који је он издао, кад је био избор 1890 год. Али каква је грдна разлика између расписа Рибарчевог и Бајиног. Ви знате, да је Рибарац расписао, да кметови од код среских начелника, те да на тај начин срески начелници контролиру издавање бирачких карата, докле Бајни расиис тражи, да срески начелник проће кроз срез, па да види и контролише издавање карата. Према овоме можете врло лако уочити разлику, која постоји између гледишта Рибарчевог и гледишта бившег министра г. Бајс, на питање о издавању бирачких карата.

И ако закон о изборима прописује врло јасна правила, иак Рибарац прописао је некаква особита правила, сматрајући, да је он у положају човека, који треба да контролише како се врше закони. Ја то разумем, да он мора да контролише, али не разумем да их он сам, не могу да разумем да говорај онако јасних одредаба о извршењу новога закона, да је он старао, како ће да се не изврше изнесене тачке, да би је што више гласача за њих добило.

У повреди изборног закона г. Рибарац иншао је све даље и даље. У осталом није ни чудо што је он ишао на погрешке погрешку. Главно је то да треба пристати да два начелника, који имати права да врше краљевску власт, главно је то, да треба злоупотребити право одлагања и распуштања Скупштине и онда ниде чудо што ће питање о објављању председника бирачких одбора бити сведено на дипломатско тоњење председника бирачких са биралиштта на дан 24 февр. ове год.

Г. Рибарац вели, да је он то радио, ради тога да сване централне власти и издао расиис, но коме нико не треба да се прими у општину без полиц. објаве за председника бир. одбора. Ни прн послед је скроз часно и поштено, али од расписа до дана и до правога разумевања изборног закона, полиција је Рибарчева начинила покор од насиља са својим регентима. Изводење расписа је ишло скроз незаконито.

Он каже: Државни је одбор престао да фунгира и вели, да је један старатељски судија издао објаве и да је он због тога био изнуђен да изда онај расиис полицијским властима.

Објаве нису неопходни документат, председнику бирач. одбора. По члану 59 изборног закона кад председник бирачког одбора у року од 10 дана, од кад је његово име у службеним новинама изашло не изјави, да се председништва не може примити, Државни Одбор после тога рока неће узимати у обзир никакву молбу. Ја вас питам, но му је онда сазнитно, да је он председник бирачког одбора, да ли му је сазнитала каква власт? Не. По чл. 59 изборног закона он треба да прочита ниме његово у службеним новинама и сами тим, он ника да сматра, да му је сазнитеље учињено, јер службене новине нису ништа друго, него управ једно законито објављивање, сазнитавање од страие ма које власти. Али бивши министар унутрашњих дела г. Рибарац, налази за потребно да изда наредбу да никога не пусте на бирачко место, који нема објаве. Разуме се, да је то ишло са планом.

Пред Народним Представништвом говорено је много о разним злоупотребама, али ја вас молим, да вам изнесем још један интересантан факт новодан онога питања, којим ћете се уверити, да се ово село на један такав апсурд и на један такав бесмислен поступак, који поклиће, да бивши министар, Рибарац, није имао никаква разлога да изда тако строгу незакониту наредбу, да се нико не прими који нема полицијску објаву.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАЋУЈЕ ПРЕМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 34 СУБОТА 17 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

30 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О записнику Ђ. Дабовићевић).

Ја ћу вам очле прочитати један случај, који се десио у варошн Јагодини са председником бирачког одбора, који је одређен, да у тој варошн на дан 25 фебруара прни ту дужност. Он је, разуме се, по изборном закону отишао 24-ог у 3 сата по подне. Тај човек је судија на Јагодини и ако је потребно да се констатује идентитет личности, председник општине сеакако та зна. Ако је потребно, да се констатује, да је он постављен, да прни ту дужност, то се види из службених новина, које му је показао овај судија. И при свем том, господо, што се зна све то, да је он и одређен и да је тамошња грађанни, кога сви лично знају, тај човек нпак није пуштен, да врши своју дужност.

Не само то, тај човек, тај судија добије и једно писмено умерење, које је врло интересантно, да вам прочитам. Нећу да вам читам ово, што следује пре решења, јер у претходном налагању ништа друго не стоји, осем да је дошао тај и тај и због тога, што неће да га прими председник општинског суда, он тражи, да му се да уверење ради тога, пошто би био кривац, кад као председник бирачког одбора не врши дужност. Овај доноси решење на каје:

Данас 24 фебруара тачно у три сах. после подне, а према чл. 61 закона о изборима народних посланика од 25 марта 1890 године. Г. Михаило Стојићевић, судија јагодинског првостепеног суда, дошао је у зграду суда општине јагодинске, која је према члану 56 истог закона одређена за место, где ће се гласање посланика извршити и изјавио је: да је од стране Државиног Одбора одређен за председника бирачког одбора за општину јагодинску, но да нема при себи објаве, којом би могао доказати суду ово општинском, да је заиста као такав и одређен за ово место. Представљајући последње чл. 144 изборног закона навео је, да је морао престати према чл. 61 суду општинском и затражити од њега на реверс потребан изборни бирачки материјал.

На како суд ово општински, а на основу расписа начелника среза беличког од 24 фебр. 1893 год. Бр. 2569 има уверење, да за председника бирачког одбора прими само онога, који дође и јави се са уредном објавом издаиом од стране надлежне полицијске власти, то на основу овога и наређења г. министра унутр. послова од 23 ов. м. Шбр. 2277, извештава се г. Михаило Стојићевић судија првостепеног суда, да и ако је потписаним познато да је од стране Државног Одбора према чл. 59 изборног закона одређен за председника гласачког места у општини јагодинској, не може се према напред поменутом наређењу г. министра унутрашњих дела и начелника ср. беличког примити од стране суда ово општинског као председник бирачког одбора.

О овоме се извештава г. Стојићевић ради знања и управљања.

Издано од стране суда општ. јагодинске 24 фебруара 1893 год. Јагодина. Шбр. 685. Врши дужност предс. суда.

Живојин П. Бошковић с. р.

Ја мислим да ништа луђе није могло да изиђе из једне канцеларије, а све у жели да се на некаква начин префабрикује изборно право, и кад се хоће да се у варошн Јагодини, не пуштајући предс. бирач. одбора, пошто по то направи од радикалног посланика некакав либерални.

Из онога времена, господо, како су тежли избори, ја бих имао да изнесем још један документат пред Народно Представништво, да покажем на какав су се начин купили гласови, који су се после истицали својом многобројношћу за либералне кандидате. Овде је код мене један документат из врањинског округа и то из општине чубарске и општине сиколске. Ви видите, господо, да су ово бирачке карте (показује их). Из ових бирачких карата, господо, можете закључити да оне нису употребљаване, на шта мислите, да ли их има у списку гласачком, кад је вршен избор на дан 25 фебруара? Има господо. Све ове гласаче, пошто су истерани представници радикалне и напредњачке листе, како из једне тако и из друге општине, све ове гласаче увео је овај исти либерални разбојнички бирачки одбор, и на тај начин, број гласача је порастао код прве општине са 30, а по количини ових бирачких карти из друге општине, можете закључити, да је порастао најмање са80 — 60. Разуме се, да је на тај начин либерална влада могла да скупи преко 50 посланика.

Господо, ја вам захваљујем на пажњи, којом сте слушали ове податке, које сам вам изнео и у опште на излагању онога реда мисли, које сам имао част пред вас изнети. Али ћу вас молити да ме још мало саслушате, пре но што завршим. Имао још да проговорим, још неколико речи о оптужби и то о тач. 11 где је питање о неуставном конституисању Скупштине.

Као што знате, г. Рибарац је имао један особити систем за доказивање, да би уперно Народно Представништво, како он нема разлога да води рачуна о томе, је ли Народна Скупштина сазвана 25 марта уставно или неуставно консти-

тупсана. О овоме питању говорили су и остали говорници и ја се нећу дуго задржавати а хоћу само да констатујем. Ви знате да је радикала било 65, напредњака 4 то је 69 и да смо ми тада опозиција имали нећемо. Представите себи, да смо ми тада, који смо представљали опозицију сви заједнички отишли у неку зграду, *и да смо се осласили за Народно Представништво*, и да смо се састали онако исто као што се састало 60 и неколико либералних посланика, (после направљених 69, пошто су уништени избори у пиротском округу), шта мислите шта би уредио оптужени г. Рибарац? Онога тренутка, господо, он би ону зграду, у којој смо, посео с војском и жандармима; ми би били растерани; ми би били проказани конвенту, бунтовницима, елементом, који хоће да преврне државу и који покушава да се неуставно конституише. И онда ја мислим, кад тај факат наведем, да г. Рибарац потпуно зна свој положај, као министар унутрашњих дела, и не само он, него и да је цела влада морала подићи дубока рачуна о томе, да ли је Скупштина уставно или неуставно конституисана. Ја са своје стране тврдим, господо, чак и ово, ако је било у њиду либералнога клуба, који је онда себе крстио именом Народне Скупштине и каквих фалсификата пре неуставног конституисања, да их је по свој принципи било *или у генералштабу министарстарства унутр. дела, или иелог министарства, или главног одбора либералне странке*. Према томе, ако се носите тим уверењем, ми господо, који смо имали част да будемо тада опозиција према влади, познаћи нас да кажете, да ли је гомила либералних посланика који су у овоме дому представљали Народ. Посланике била уставно конституисана и јесмо ли ми имали права, да се уставно конституишемо? Ја мислим да нити смо ми, нити су они имали права, него требало је учинити ово, што је било у дужности да се учини према факту, што се појавио између нас, но они нису хтели да извиде промену, која је била потребна да се изврши како би се дошло до правих услова за миран парламентарни живот; не, они су имали на то да се исто пре доченају указа који ће их мимо Устав и закон прогласити за уставно конституисану Скупштину, и ту лежи кривица.

Господо посланици, ја цењим вашу нажву, коју дајете овој ствари. Дошта ово је једна велика и важна ствар не само народна но и државна, она је од великог значаја по целу земљу нашу. Пре но што пређем завршетку оних мојих разлагања, ја мислим да ћете имати још мало стрпљења да не саслушате, да при крају изнесем још једну ствар, која је важна за обележавање начина, како се бране оптужени министри.

Господо, оптужени министри имају известан систем одбране. Где су год могли да се бране маскирањем, извитоперавањем, то су и извршили, то су учинили и то на сасним адвокатски начин и при тумачењу чл. 71 и 52 устава; они су се ту удаљили од правог разумевања, јер то годи њима, а не правог тумачењу оних чланова. Они се даље позивају на извесне примере, тако зване преседане, које је дала радикална влада, позивајући се *на одлагање Скупштине* и употребу војске. Они истављају као правни разлог, нарочито г. Рибарац, чак и то, како треба, ако хоћемо да ова земља напредује, да *постоји извесна равнотежа између странака*, разуме се, равнотежа онако схваћена, како је г. Рибарац схватио, а не као што се тај захтев у модерним демократ, државама има схватити, да путем неповољеног повереља народнога долазе и учествују у повећем броју престављени у народним државним половима.

Што се мене лично тиче, ја бих био увек за то, да странке онако како су представљене у Скупштини, онако и владају. Ја немам амбиције само за једну страну, ја чак мислим: право је — да у оној размери у којој су представљене у Народном Представништву, буду представљене и у влади. Но у томе стоји једна преврека, а на ње та: да свака влада излази из већине Народног Представништва. Али господо, стварне те већине не може да буде на тај начин као што та је употребио Рибарац и његово друштво. Ви знате употребу свију оних средстава са којима су располагали ти људи, то је злочин не само према закону него и према моралу. Ја могу да мислим, да ни већете бити за то, да изнесим људи треба да дођу на управу, како би појачали своју страну. Мислим да појачање неке странке може да буде само на начин, који је достојан да та употребе људи од части и од просвећеног разума, а то је пут да иду у народ да упознају њихове потребе, његов живот и све остало, што би могло да утиче на то, како би они после били представници тог народа у што већем броју. Али да они тако своје полицајне и креатуре, људе од најнижег моралног значења у народ, па да набабрикују силом нећину, ја мислим да ће те сви рећи, да је такво поверење немерално и да ово доноси поремећење најбитнијих односа у једној држави. И кад би допустили да се на такав начин користе људи, да дођу до положаја и набабрикују поверење народно, онда нисмо Рибарцева не може да значи ништа друго, него мисао пустоловног човека, који хоће по што по то себи нећину. По народна сила и моћ није могла да допусти да се то изврши, и онда, разуме се, они су пропали, и мени је мило што су пропали, јер треба да проказну они људи, који су ишли путем злочина, а треба да дођу они људи, који иду путем истине и правде, путем који може бити посут и крвљу, али је пут узвишен и частан. И ја мислим да таквим путем треба ићи у народ и борити се, којим иду части и поштења људи, и онда нека задобију нећину, алал им вера, ја њу моје место сваком таквом уступити, а и сваки члан овога дома.

Мени је мило, господо, што сам видео оптужене министре, да се не могу одбранити за то, што бране неправедну ствар. Са речима се може човек лако титрати. Али где постоје дела, ту речи не могу да сакрију ништа, не могу да загладе ништа; речи могу да служе само као средство за оне, који не разумеју ствар, али према нама, који смо очевици различних догађаја, те речи не могу имати никакво значење.

И мени је мило да констатујем још једну ствар, а на ime: да они људи, који су произишли из реда адвокатског и дошли на управу земаљску, нису били у стању да, водећи парницу са народом о његовом јавном праву, добити је, већ су ту парницу изгубили. Они су може бити врло вешти адвокати за своје приватне клијенте, да приватно правне послове уреде и заштите, али је сасст народна била тако силна, да су у јавним правима сасвршено изгубили парницу. *(Тако је).*

Да завршим господо. Није давно било када је био 25 март овде у овом дому, и када смо били пред очима оних људи, који су седели овде пре два дана на оптуженичкој клупи. Кад смо дошли овде и кад смо затражили, да се у дому Народног Представништва не шамара ни Устав ни закон, да се не баца стид и срам на образ и част Представника Народних, онда, кад смо тражили да се ради по Уставу и закону, ми смо били одбијени. Тај је моменат био тешка успомена за све нас, који смо били тада Народни Представници. Али, господо, кад смо видели да људи, који су на злоковачки начин могли да спроведу своју рђаву мисао кроз све и најудаљеније кутове наше земље, хоће да се титрају са нама Народним Представницима, као са најпростијим људима, у овоме најузвишенијем дому народних права, онда смо морали бити дубоко увређени у осећању свога положаја посланичког и права, и онда ће се многи сетити овога тренутка, кад смо изашли кроз ова врата и узвикнули: да живи Устав! Ми смо узвикнули то, не с тога, што не знамо да треба чувати живот нашега Устава, него што је могакен, и што смо мислили да у овом узвишеном и светом дому треба да седе људи од њиног поверења народног, а не људи у лицу којих је достојанство Народног Представништва доведено до најниже тачке. И осећање части и достојанства Народног Представништва и увређено осећање пошаваног Устава и тажење закона и онште осећање правде, диктује нам да оне људе, који тако понижавају и општинску самоуправу, и среску и окружну самоуправу, и Државни Савет, и државни одбор, и Народно Представништво, ваља оптужити и да су ти људи заслужили да буду оптужени. *(Тако је)*

Цењећи непристрасно и праведно све догађаје, које је породио 9-ти август, и узев сироз утврђене факте, да је самоуправно и наборно начело новога Устава тажено, вређано и поништавано, где се само могло стећи како у најмањој општини тако и у дому Н. Представништва, није тешко извести

закључак да томе злу ваља стати једном на пут, а то ће бити, ако овај предлог оптужбе буде добро задовољена од праведног, гарантоване наши законима.

Веліке се последице, господо, очекују од праведног задовољења овога предлога за оптужбу.

Прва и највећа последица треба да буде, да се једном јасно зна, да се енко за љубав својих личних интереса не сме титрати са великим тековинама народних права гарантованих у овоме Уставу, а друга је последица та, да се у добу новога Устава нико не сме дрзнути да изопачене намике и покварено политичко васпитање из доба Устава од 1869 г. може применити кад ступи на управу ове земље. Због тога ја мислим, господо, да Народно Представништво, на не само ово, него и историк и политичар, и књижевник, и судија и сви они који о овим појавама воде рачуна, да ће знати да цене ову најзад као изузетно расположења Народног Представништва, и да ће онда моћи да се према томе донесе праведна осуда за дела, која су изнесена у предлогу за оптужбу бивших министара, кабинета Авакумовићевог. (*Одобравање.*)

Милан Ђурић — Поштовани посланици! Знам да сте већ уморни дугим радом, али видим да још сунце греје, па и ја ћу својим говором гредети са сунцем, и стараћу се да вас дугим говором не мучим.

Предмет, који је пред нама на решењу, врло је важан и изузимајући да му најважнију нашу најособитију пажњу у интересу величине Србије, у интересу опстанка њеног, у интересу установности и законитости у овој земљи, која је до сад тако много угрожавана и нангравана од разних власника у разна времена.

И кад, господо, стојим овде на овоме месту, и кад сте ми учинили част да ме слушате, ја хоћу да говорим „ни по бабу ни по стричевима већ по правди Бога истинога“; ја хоћу да кажем своје мишљење пред очима Народног Представништва, изјављивши у исто време, да ме стојим овде као радикал или буди какав партизан, не стојим као човек од осовете, него као Србин, као један сућутан у минулим несретним догађајима и као човек, кога је народ одликовао својим поверењем, те да говори оно што је право, поштено и истинито.

Ја ћу, господо, да кажем колико знам и схватам сушту божју истину, јер само истина и правда и покриће и покривање нашу земљу срећнијој и бољој будућности.

Ја сам чуо како су неки посланици учинили неправду ранијим генерацијама нашег народа говорећи: да је код нас установност заснована од 1869 год. Волан да признам и свакој личности и свакоме јавном посленику и свакој генерацији оно, што је она пришла за добро ове земље, ја морам да изјавим да не стоји то, да је у Србији установност заснована од 1869 године.

Господо, после изгубљене битке на тужном Косову пољу, после неколико деценија грасно се самостални независни живот Србије, и ми смо постали турска раја, и апсолутистички турски султани управљали су нашом земљом: народу је то било тешко, али је гајио надеју, да ће му синути лепши дани, гајио је надеју да ће и он једном дочекати дан своја народног васкрса.

До 1804 год. народ је давао непрекидно чиле и снеле борце противу турске најезде, противу турске тиранције, и сваком приликом протестовао против турског господарства, а 1804 год. он је у лицу својих вођа, који су се договорили, организовао правилан устанак противу турске силе. Тада су ирнаци српски изабрали за своја вођу једнога дан јунака, изабрали су Кара-Ђорђа, па му казали: „води нас у рат и заповедај нам, а ми ћемо те слушати“, али кад се врати-мо из рата живи, дужан си да се са народом договориш о добру и потребама народа који управљаш, и ако си дотле радио како треба заслужићеш на сабору народну похвалу, а ако буде зло, покуду његову, и народ ће бирати себи за главара, за кога он мисли да ће га најбоље путем напретка водити, с њим се договарати и о снему рачуна водити.

И заиста, господо, наш народ је пуних 9 година, под својим јуначким и поштеним вођом водио борбе и одржавао дивовске победе, којима се цео свет дивио, али шта видимо ми у томе добу? Видимо, да се у извесним трепутцима војноде, свештеници, први људи и одликовани ратници скупљају и оцењују: шта је који урадио и шта би требало за народ још урадити, чим су се са бојна поља вратили. Зар то договарање, зар то споразумевање између врховног вожда и народа не потсећа сваког да је онда било Устава као сад, али Устава кога су сви поштовали и према коме су сви радили? (Одобравање).

Кад је Србија 1813 год. пала, она је пала из више узрока. Један је, што је противу ње дигнута силна војска од 280000 ратника, која је у четири правца грнула на Србију, те да је прегази и нападне на Аустрију, а тако поиотне своје савезнику Наполеону Бонапарти I, па и та велика турска орђија тешко да би саломила снагу малене српске војске, да се у њој извршавало оно, што је наређивао овај коме је народ био поклоњио своје поверење и који га ничим није оразочао, и који је отпор давао турској сили кроз тако дуго време, да Троја у херојству, није пзнашла српске херојеје и вождеје, али зла судба Србије лежала је у томе, што многи нису радили оно што су требали да раде, него су по неки почели радити за себе, те је нам противник могао да наше тако растројене силе победи и понова притисне нашу лепу отаџбину.

Па и после ове пропасти дух српскога народа и његова тежња за слободом и васкрснућем није се угасила, већ у многим местима, ако и клапнским, дизати су отпори и дизат отпор завојевачу. Дакле народ је тражио нове одунке, и ми видимо где се одмах после пропасти Србије чини покушај под Хаџи-Проданом, да се земља ослободи, и ако тај покушај остаје безуспешан, али је имао за резултат други јачи и срећнији устанак. Том приликом ми видимо тужне призоре, где се наши први људи, почевши од јагодинске нахије, рудничке, ужичке, и т. д., ватаху и у лапцима по 70, 72, по 76 везнаху, па их догоњаху у Београд и ту набијаху на коље и шта видимо ми? После толиких жртава, које је народ поднео од свога крвног душмана у својој отаџбини, после мучне изволевање слободе скупим жртвама нашега народа, ми смо дошли до извесних права и добили смо и Устав, зарадовали смо му се и заветовали се да га чувамо као зеницу ока. (Чује се: *тако је*). А да ли смо то постигли? Не, господо, наш Устав повређен су бар они, који су имали највише дужности да га чувају. И они су нешвали по 70 и 80 људи као Турци своје робље!! То нам сведочи пример у Зајечару и Горачићима.

Но да оставим то на страну, па да напоменем да је и после првог ослобођења било установног стања у земљи. Кад је други вођа народни, Кнез Милош, хтео да диже други устанак на Турке, он се опет под историским Такозским Гргмоп договарао са првацима из народа, и то је опет била једна врста усменог а не писменог Устава. То исто видимо ми и 1827 год. и тада се вођа народни договара са својим војводама и јуначима, којима о бедрима висе јуначка знамења опробана у борбама за ослобођење, за стварање Србије. И кад је Србија заиша у миран развој, кад је заснована династија, те исте вође народне захтевају, да се Уставом регулишу права народна у писмени Устав, и покојни Кнез Милош, који је хтео да буде „апсолутиста“ иначе је обећао народу да ће му дати Устав. И дошта он је своју реч одржао; он је дао народу Устав. Прозвао је турски за то, што је морао бити дат по одобрењу Султана као супсрена, а Султан га је одобрио, ма да је добро њима колико привилегија може да утиче један такав Устав на његову царевину и његове подапике на штету његове неограничене власти.

Па шта после видимо да се развија под тим Уставом?

Видимо да је нови Устав учинио поглавара земље неприкосновеним, видимо, где га је узвисио над осталима, како што је узвишено њене на кући, видимо да то није рђаво, но да је напротив врло добро, што ће поглавар земље моћи на тај начин држати високо српску заставу тробојницу, те тиме уливати наде и вере свима Србима ван граница садашње кнежевине Србије, да ће скоро кудпути час када ће их српска

владар ноћи примити под своје окриље као слободне и са Србијом уједињене Србе.

Јесте, господо, то је све тако могло бити, ако гледамо са стране народа и његових искрених синова, али тако нису гледали поједини власници тадашњи, који су имали засебне интересе од интереса народних и владаочених. Они су на сваконе месту подметали ногу владаоцу, они су га увлачили у обичне послове и подметали га да одговара, и последња тога била је та, да су се морали уклонити с престола кнез Милош, кнез Михаило, па кнез Александар, па тим кнез Михаило, који је после поновног повратка на престо свршио мученичком смрћу и најпосле је морао абдицирати, морао се одрећи престола и прва Краљ Србије после Косова, морао се одрећи престола Краљ Милан и то све услед интрига и властољубивих тежња појединих великаша и министара, који не хтедоше примити благотворни принцип, да министри одговарају, а владалац да је неодговоран, а тиме да омогуће трајан правилан развитак у држави. У томе и јесте сва добра страна Устава, те за то га и треба чувати.

Народ је, како се види, желео једно, а властољубци друго. Народ је хтео да се с владарем договара али да владар буде неприкосновен како би се сагласношћу с народом могао звање постићи идеал наш, идеал наш у томе: да се велико српско племе сакупи у једну целину, у једну државу, како би се могао живот народни у свима правцима боље развијати и како би наш народ у образованости и цивилизацији могао уједињен боље корачати по законима божијим и државним, намењеном историском опредељењу. Али све то властољубима није годило, и ти лепи смерови народни сметани су интригама, које су они око владара снивали, те тако га онеспали на путу рада за бољитак народни.

Најзад, господо, Краљ Милан поштo је чинио безусловне све могуће експерименте, поштo се, *потомаган разним* властољубима, нек' ако искрено и у борби против народа, он је нашао за добро да прихвате праве све три политичке странке и да с њима сагради споразумно нов Устав. И у томе Уставу стављена је и таква једна одредба, по којој министри одговарају за све државне послове, а да је владалац неодговоран.

У томе, господо, ни смо сви налазили најбољу гаранцију да ће се права и слободе народне очувати, кад с једне стране не да одговорни владалац да се повреде, а с друге их стране чува снесан народ. (Бурно; тако је).

Па и после тога тако утврђеног и министарском одговорношћу добро огарантованог Устава, ми видимо да се појављују прохтеви појединих властољубаца да дођу, ма и неправилним путем, на управу земље, ма и немали ни већине у Народном Представништву, ни поверења у народу. Ти људи почели су опет радити против тежња народних и против самога духа новога Устава. Далеко је од мене помисао да лично помињем поједине људе; прво ја нисам за то надлежан, но суд, а друго, господо, што ни сами знате и сами сте те зле демоне српскога народа, те није ни нужно да вам их именујем.

Као што знате, ни немамо овде да кога осуђујемо; то ће чинити суд надлежни по прокисима закона о министарској одговорности, а ми само имамо да кажемо као порота: има ли места овој оптужби министара или нема, и хоћемо ли да се они дају суду, или нећемо? Што је ван сумње за све нас, што зна и цела Европа, то је, да је либерална странка, чији су правци били образовали кабинет Авакумовићев изгубила изборни мегдан 25 Фебруара на биралишту, и онда над је био на управи немље и кад је употребио многа недозвољена средства, да добије изборну битку, а и сад при поновљеним изборима; и да је народ осудио ту странку својим *моћним* гласом. (Чује се: тако је!) А од народнога суда нема суда нема господо!

Овом приликом морам с најпотпунијом уверењу да кажем: да тешко да има и у мисли народа кога, а нећу изабранишва народним нема сасвим никога, који би се у овоме оптужењу бивше владе руководио на каквом осветом. Тако мишљење о осветољубивости нас или народа, само је једна видна потпора на питешки карактер српскога народа.

Ми поштујемо сви дух и особине српског народа и ја ту нећу учинити никакву нераложену похвалу кад рекем: да је он јуначан као прави херој, а великодушан као лаф. Као добросрдачан, јуначан и великодушан, он нема основе за осветољубивост спрећу противника. Код нашег народа постоји и пословица: да, „правда држи земље и градове“, и он се правдом и руководи сруда па и овде, али при свем томе, то би било за осуду пред потомством, кад и овака дела, каква су оптужена, не би била кажњена ако се докажу. А ту кажу ме мислимо да изречено ми, народни представници, него суд, који ће бити образован по прописима закона и чији начин састављања може бити најбоља гаранција за правичну и непристрасну пресуду.

Мислим да је за сваког јасно: да ми овим радом не тражимо никакве освете, а и кад би смо хтели, суд то неће; напротив да је од нас далеко свака помисао осветољубља, и ми се овде не појављујемо као радикали, нек' као Народни Пуномоћници, који имају дужност и према земљи и према заклетви, да право суде у овој ствари. (Врло добро! Тако је!).

Да набројим поједине ствари на оптужбе и да параграфски оцењујем и тужбу и одбрану то нећу, јер има од мене компетентнијих, има правника познатијих са законима, али једно што спак може да учини, а да се не огреши ни о своју савест ни о надлежност, учинићу и ја и казаћу, шта се радило у нашој земљи, а судије и правници нека после та дела разделе по категоријама и нека цене у колико је по коме од њих повређен Устав или обичаи и неизвршен који закон.

По нашем Уставу, а и по свима другим Уставима и парламентарноме реду, земљом може управљати она влада, која има осланак у поверењу народном. Влада на радикалне странке имала је то повереље и до 9 августа и од тада, па све до данас и на даље докле буде радила у духу народном. Последовањем њиховв у власти, господа на либералне странке, нису имали тога повереља. Они су хтели да га силом отму не бирајући средстава за то. Они су хтели да докажу да вреди више 15—20000 њихових гласача, у којима неке њима домовина, него наших 400000, од којих је преко 200000 кадре да узме пушку и да иде на границу, те да земљу бране! Такво мишљење и смешно је и кволосно. Њему се народ противи, јер он има и пословицу која каже: „не дају млеко *рогуље* него *млогуље*“.

Увек је било, господо, да се слабији уз јаче насланају, и то је са свим природно; само оптужена влада хтела је противно, хтела је да се јачи ослања на слабије! Тиме што су ту дрску теорију хтели да приведу у дело, они су се љуто огрешили о народ и његова права.

Не познавајући српски народ, ти људи у својој партијској страсти и да би створили себи већину, мислили су да се народ даде застрашити и да ће се одрећи свога удела у пословима на које му Устав даје права и да ће потпомагати њихове сиерове! Да су се обазрели на историју тога народа, да су из ње запазили истинити факат: да тај народ нису могли сломити ни силни Султани ни јаничари, који су задавали страх целоме западу и Бечу, — они би онда неровазли да ће им врло љуто страдати војска, скривена из свакојаких еделената, з предпоћена капетанима и писарима с врло рђавим радом, а још горим уређом у народу.

О томе су се они уверили тек 25 Фебруара на биралишту, али је тада било доцкан да се врате на правилан пут.

Мора човек жалити сиромаштво духа тих људи, који су се преварили и огрешили, као синови овога народа, рођени да народ слому, не за љубав среће његове или великих њихових успеха на страни, но за љубав своје странке и својих политичких другова. То је била штета по целу земљу, али је народ и ту најезду издржао; узурпатори су пали, осветници су морали касти од њихове сопствене руке, као што је лепо пропасти сваком ауу у њему самом.

И на те, који су пали, није нужно да се сад бацају побеђничке стреле, кад се зна, да су пали под осудом народном, кад се верује, да су пали под судама и одлукама народним и не сачекавши да се јуначка мишица српског народа с оружјем у руци подигне на њих (Тако је). Они су се управо строналили услед своје сопствене немоћи и пали под теретом грехова својих.

Толико о тој ствари а сад да пређем даље.

Сад хоћу, да се дотакнем оне тачке, где се говори о продужењу трговинског уговора са Аустро-Угарском.

То је, господо, питање од врло велике важности, и као такво, остављено је баш народу да он такна питања и решава. Без Народне Скупштине, то питање, не може и не сме, да се решава. То је једно од најјачих права народних, и само једно од тих питања остављено је Круни, да га она у случају кућде и неодложне потребе решава. То је питање, питање рата и мира, ако што се тиче питања о трговинским уговорима, то је право народ задржао за се, да о томе решава. Ово је право донуштено због журности посла, те да се одриче на виспи слободе народне, да се очувају особине народа, да се очува земља од навале непријатељске; међу тим, одузимање права у решавању оваких питања, као што је питање о трговинском уговору, било би противно духу народа српског, противно особинама његовим. За то ја, господо, не могу да примим њихову одбрану за ону кривицу, и ако нас, да су они то радили у корист народа, јер ми сви знамо, да ту користи никакве нема, већ штете, и ако они не буду кривц по законској, параграфској правди, они су криви пред Богом, пред народом српским, јер су му отели његова најсветија права, отели су му његово благо! (Чује се: тако је.)

Господа оптужени министри бранили су се дале, да нису учинили никакву повреду изборног закона.

Ја, господо, ниски правних те да би вам могао говорити о повредама појединих параграфа изборног закона, али ћу вам казати, да је то једно од најважнијих права грађана српских. То право не сме му нико одузети, јер се он вазда бори за то, да може бирати себи кмета, који ће се старати за његову општину, да бира чланове окружне скупштине, који ће му уређивати друмове, ћуприје, школе, болнице и т. д. и све среске послове, да бира најзад господо, посланика, који ће му у договору са осталима доносити законе овој земљи. За то своје право српски грађанин плаћа порезу не само у злату и сребру, које је зарадио својим знојем, радећи за 2 или 3 динара, и препрћући земљу од рана јутра до мрила прака, него је плаћао и краљу својих синова, јер људи ни једнима за то не жале као Аврам Исака на жртву. То право, господо, не би требало ни покупати одузимати ни грађанима, а прошла владавина, њен министар Рибарац, дрзнуо се, усудио је се, да и то право грађанима на разне начине одузме. За то су, господо, они криви и пред Богом и пред људима. (Чује се: Тако је), и но коме §-у, то нека цене они, који су повзати да то одређују.

Сад долази, но може уверењу, једно врло тешко питање. То је питање о употреби српске војске и њеног оружја.

Кад сам, господо, прочитао овај предлог о разменштају српске војске, мислио сам, да ово није ништа друго, него рат 1876 године. Српска војска, није била толико разнеитена ни онда, кад је војевала за своје ослобођење.

Питао сам и разбирао, који је непријатељ пошао на Србију, шта је ово, те се војска у њему креће, да ли је Турска или Бугарска ударила на нас? И на то питање нико ми није дао никакав одговора.

Тек дошиће сам видео, да су ту уздапицу, ту снагу народу, подигли малоумни људи, бивши министри, да задовоље своје суџетне прохтеве и да се у власти одрже: подигли су браћу против браће, против народа, који није имао оружја, те су и крв браће српске пролили. Зар ви, господо, мислите, да ће ти људи, који су крв братску пролевали остати неказњени и ако би се од праведне осуде народне избавили? Не. Они ће за своја дела одговарати пред Богом, Бог ће их казнити. (Чује се: тако је). Јер, господо, они војску српску нису употребили за то, да прошире границе Србије, да ослободе подјармљену браћу нашу, да Србији прибаве што више права, те да се види да и сада живи онај исти српски народ, потомак славних Немањића, него су војску подигли да се одрже на министарској столици за три године, противу воље народа. Зар може бити господо, неће осуде народне од оне, што ће је народ 25 фебруара на биралишту казао, и ти људи пређоше ћутке преко те осуде.

Ја овом приликом, господо, морам да одам сваку част и поштовање нашој војсци, јер је она то заслужила. Ја знам, да она мора да слуша свога командира.

Као што морам са чуђењем да се изразим, за што тако да ради г. министар војни, потомак једног српског јунака и војводе, који над је бранио Лозницу и ослобађао Србију са Кара-Ђорђем, краљу је писао писмо командирима, да дођу у помоћ да ослободи Лозницу. И дошле су јуначке војводе и војска, Турке је избила, многе у Дрину потопила и Лозницу ослободила. А унук његов, који данас живи, чијим се именом поноси историја и чијим се именом ја као Србин поносим, дао се у руке шпекулантима, који хоће да се одрже на министарским столицама, дозволио је да војска у руцкама полиције наруши српске синове, да навреди пожуде министара, да због партијске тесноруудости узме ону или ону судницу, да отера онога или онога у затвор и зарод тога да се добије 10—15 и 20 гласова више за либералну партију. То је више него жалосно, и то је за сваку осуду (Тако је). Ја мислим да то ви сви осуђујете. Ја сам досета читао и у новинама поједине чланке, у којима се осуђује поступак министра војног. И доиста је био поступак за изненађење, јер многи су рачунали, да је он патриота и да на тако високом положају има могућности, а и по дужности је познат, да чува име наше војске и да се поноси традицијама свога јуначкога деде. Но сваки је ковач своје среће и свог имена. Ко заслужи кривицу, нека му је, ко је за осуду, биће му осуда, а ко је за славу — нека му је слава! (Тако је.)

Али и друго нешто, што ме тишти, што ме боли. Боли ме, што наша браћа у Босни и Херцеговини, који следају на Србију као на Пијемонат, видели су под прошлом владавином нам унутрашња раздор, чули су, да се с оружјем пуца на мирне сељаке, чули су, да је у једном месту невино погинуло 18 људи, а око 40 рањено, не за славу Краља, не за ослобођење наше браће, него ти људи погинули су од разуздане страсти партијске, због амбиције либералних министара. Ја мислим то је за сваку осуду (Тако је). То је много допринело штете уследу Србије, јер не треба се, господо, варати, да у овим границама, у којима данас стојимо не можемо постићи своје идеале. Да би могли корачати историјским задацима ми морамо раширити границе наше, а ми их можемо раширити само тако, ако у нашој земљи буде царовала правда, законитост, слога, љубав и све оно што један народ чини великим, срећним и славним (Тако је).

То пуцање огромне је штете нама донело, а такође и целом српском народу. Ја бих желео, а мислим, да и ви желите, да се то више никад не понови, ја мислим, да ће се демократска Скупштина српска најбоље одазвати традицијама својих отаца, ако у будућности, усвоји народну војску, јер народна је војска најбоља бранич за слободе народне (Тако је). Ја нећу дуго морити вашу стрпљења и молим, да само са неколико речи сврнем вашу пажњу на речи поштованога посланика г. Гарашанина. Он је у своме говору казао да нашем народу треба љубав и слога. Ја сам готов, господо, да пружим руку, где је реч о слози, која би донела срећу и поцвила морал у народу. Али пређо тога питања, које је пало, ја не могу пређи ћутке. Кад год би се тако важно питање појавило, ја да живим и у најдаљој планини, и да не ко зовне на дубраче на договор да радимо на срећу куће и државе, ја бих му се одмах одазвао; ја мислим ни један нагетан човек не би одбио такав позив, а како ли над га изнесе један тако уважен друг и посланик у Скупштини. Ја не знам тога међу нама у Народној Скупштини, који не би хтео

напредак и слогу наше земље, али ја мислим, господо, да ћемо постићи слогу и љубав ако свако буде награђен по заслузи, ако заштитимо правду и невиност, ако заштитимо поштоване Устава и закона, ако дамо судовима оне људе, који су грешили, да их судска правда очисти као што се ватром метали чисте. Тако радећи, доћи ћемо до слоге и љубави, и народ ће стећи уверење да влада мир и поштоване закона, и да је обезбеђено право сватање, без разлике боје и партије (Тако је).

Нема сумње, да за тим треба сви да тежимо, али нема сумње нити треба да се варамо, да ми живимо у времену данашњем, кад се велики народи спремају са ватреним оружјем, кад решавају велика питања с једне стране капиталом, с друге пропагандом, а стрепе великим физичким силама, кад живимо у таком времену, онда ће треба да се обмањујемо нити у оним питањима губимо, него озбиљно да решавамо, и спремамо своју снагу за велике догађаје, те да будемо кадри да испунимо аманет очева и дедова, како би показали, да смо спремни да уз нашег владог Краља високо држимо бели Орао Немањића, и да корачамо срећнијој и славнијој будућности својој *(Тако је)*.

Ја сам у почетку казао, да нисам правник, још сам и то казао, да нећу да претресам сва мала питања, јер кад би потражили сва питања, колико је било људи ухапшено, колико учитеља терано из места у место, колико је лажних сведока набављано, колико кметова кажњено, колико општина отето, колико људи бијено и мучено, ја бих морао да износим многе тајне и ране нашег народа, које држим да зарад европске, а и домаће штампе не треба да износим, јер желим да не вређам народ, него да народ умирим.

На свршетку мога говора ја ћу да учиним овај предлог на Народну Скупштину. Кад узмете све у обзир и сумирате, ја мислим, господо и браћо, да је крајње време, да партијске страсти утишамо, да Уставу прибавимо важност, да невиност и правду заштитимо и да криви, не гледајући на лице и положај, буду суђени и по закону кажњени. Ако тим путем идемо, а то браћо није пут осмете, већ пут части и правде, то је пут мирок, који нас води да остваримо своје задатке, да наша земља буде срећна, велика и чувена међу другим народима. Ја мислим да сви тежимо и желимо да Србија буде велика, да у земљи влада правда а у народу мир благостање и задовољство *(Тако је. Чује се: да се реши)*.

Потпредседник — Има више од 20 посланика, који су се јавили за говор. Ја сталљам на гласање: ко је за то да се не прихвати више говорница, тај нека седи, ко је противан тај нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем, да је Скупштина закључила, да се више не примају говорници.

Марко Ђуричић — Поштовани посланици! Предмет, који је сада на претресу пред Народним Представништвом, тако је важан и озбиљан да он заслужује потпуно пажњу његову. Народна Скупштина, пре но што ће донела своју одлуку о оптужењу министара, држим, да не треба да изгуби из вида ни један елеменат, који би могао помоћи правилном схваћању овога предмета.

Поштовани Доме! Нема сумње, у земљама уставним од највеће је вредности начело министарске одговорности. Ја слободно могу рећи, да у земљи где није изведено правилно начело у министарској одговорности, да у тој земљи нема ни уставности. То начело изведено је и у нашем Уставу и у посебном закону, који је донет 30 јануара 1891 године.

С друге стране, господо, неоспорно је и то, да оптужење министара без врло јаког узрока било би унеш за осуду. По моме мњењу овај корак треба предузети само онда кад, постоје врло јаке повреде Устава и закона, тако да се те није могло избећи. Треба, дакле, да испитамо овде свестрано, да ли постоје у овом случају такве повреде Устава и закона, да ли има места овом оптужењу, које су потписали оптужбе Народној Скупштини предложили? Господо, тужени г. Авакумовић бив. председник оптуженога кабинета казао је: да су врло ретки случајеви кад се кабинети оптужују и да се то чини само приликом надаје земље и преверења. Не стоји то. Ја ћу се послужити речима признатога писца Венијамина Констана, који овако каже: „Одговорност обухвата само рђаву употребу законите власти," и . . . . . „на послетку свака употреба власти, која би, и ако дозвољена законом, била за народ штетна или би вређала грађане, а не би је изискивало општи интерес, то су дела, на која се простире министарска одговорност."

Та дела обухваћена су и у оптужби. Сад је питање само у овоме, стоје ли дела повреде Устава и закона, за која треба оптужити тужене министре. Предмет овај на широко и на дугачко је претресан у Скупштини. Ја ћу се ограничити на то, да прећем поједине тачке оптужбе и да дам моје мишљење, постоје ли оптужна дела, и при овој оцени имаћу у виду и одбрану оптужених.

Г. Авакумовић и другови у својим одбранама казали су: да су и радикали одложили Народну Скупштину 1891 год. да је, дакле, и тужени кабинет могао одложити Скупштину у 1892 години, и да према томе не може за то оптужени кабинет да одговара. При том су се позвали на чл. 54 Устава. Ја не оричем важност чл. 54 Устава. У опште узевши тај члан важи. Али настаје друго питање, да ли је овај пропис чл. 54 Устава могао да важи у овој специјалној прилици, кад је употребљено одлагање и распуштање Скупштине од стране оптуженога кабинета. При оцени овога питања морамо да се обазремо на пропис чл. 71 Устава, који гласи: „у случају да који члан намесништва умре, друга два намесника отварају државне послове до првог састанка Народне Скупштине, која бира трећег намесника." Ово овога било је спора. Г. Авакумовић тврди је, да два намесника могу пуноважно отварати државне послове. Ја признајем то, али докле? До онога рока, који је прописан у Уставу, а то је *до првога састанка скупштинског*, дакле до новембра, а не даље, јер но изнеративној одредби чл. 102 Устава, редовни сазив и састанак Народне Скупштине, бива 1 новембра сваке године. То је дакле уставни рок, до кога је непотпуно намесништво могло отварати државне послове. И чим је тужени кабинет пристао да се Скупштина одложи и распусти и *после* првог новембра, дакле, после уставнога рока, до кога је непотпуно намесништво могло вршити своју дужност, тиме је кабинет повредио чл. 71 Устава, јер је противуставно продужено време трајања владе непотпуног намесништва. Г. Авакумовић, да би се оправдао у овој тач. оптужбе, навео је и то, да је кабинет то морао да учини због тога, што му је требало времена да спреми све оно, што је било потребно, те да би влада могла пред Народну Скупштину изнети свој програм, с којим је већ била изишла на јавност. Ја држим да се програм једне владе спрема далеко раније, пре но што се с њиме изађе на јавност, и да ово није никаква побуда за одлагање и распуштање Скупштине, уз напреду јасних прописа Устава.

По делу под II, односно тога, што није наређен избор на место умрлог посланика Вучковића, г. Авакумовић брани се, да је хтео да одржи суверенитет Народне Скупштине и да због тога није овај избор одредио. То је врло лепа мисао кабинета, али према ономе, што је доцније тај кабинет учинио, ја мислим, да се тешко може уважити оваква његова одбрана. У осталом чл. 101 Устава прецизан је и по њему се каже, да ће се за месец дана народни избор на упражњено место посланика, а јасно је у овом случају да је посланичко место пок. Вучковића било упражњено од дана његове смрти.

Тужени г. Рибарац, као министар унутрашњих дела, брани се, да није знао да је умро посланик Вучковић. То је врло алинеин одговор. Министар унутрашњих дела не зна да је умро један посланик, који је при том био и чиновник. То не може бити, и пре ће бити то: да је тужени кабинет већ раније био скројио мисао о одлагању и распуштању Скупштине, која се доцније и остварила, па није налазио да је вредно наређивати избор за једно место, које ће се после поново упразнити, пошто се Скупштина распусти. Дакле у томе је стварр.

По предмету оптужених, односно трговачког уговора г. Авакумовић сасвим пада у недоследност са својом одбраном

по делу под II. Тако тамо је сматрао да треба поштовати суверенитет Народног Представништва, а овде по овом предмету закључење трговачког уговора, који је врло важан и који предмет сада у надлежност решавања Народног Представништва, као једна од најважнијих прерогатива његових, ту се г. Авакумовић није ни најмање устезао да вређа суверенитет Народног Представништва.

Познато је, да је Народно Представништво својим законодавним решењем од 21 марта 1892 год. продужило важност трговинског уговора до 1 јануара 1893 год. Овде је очигледно исказана та жеља Народног Представништва, да се преко тога рока не продужује важност трговинског уговора. Противно оваквој одлуци Народног Представништва, тужени кабинет продужио је важност трајања томе уговору до 18 јуна ове године. Не стоји навод туженога кабинета, да ту није Устав потаман и да тиме није начињен нов уговор, него само продужено трајање старог уговора. Свакојако стоји то, да је дата важност извесном уговорном стаљу трговинском, без одобрења Народног Представништва и преко рока њиме одобреног. Тим је свакојако повређено уставно право Народног Представништва, садржано у чл. 52 Устава.

У даљој речи по овом предмету г. Авакумовић се брани онако, како се нико не би бранио. Он нели да је кабинет морао да продужи време трајања старога уговора, јер би иначе настало економски рат са Аустро-Угарском.

Стоји ли ово, господо, у стварн над се зна, да је отпуштени кабинет ступио на управу земље 9 Августа 1892 год., када су већ преговори са Аустро-Угарском о новом трговинском уговору били потпуно свршени и када отпуштеном кабинету ништа није сметало, нити је могло сметати: да сазове Народну Скупштину пре 1 јануара 1893 год. што је и дужан био учинити, те да она ово питање реши по њеном уставном праву.

Али сазивање Скупштине кабинету није пшло у рачун, па ма се и отрешио о уставна наређења. Отпуштени кабинет хтео је очевидно да добије што више времена, прио одлагањем, па после и распуштањем Народне Скупштине, те да за то време употребом терора покуша, да насилно изнојује себи скупштинску већину и тако противно жељи огромне већине народа остане и даље на управи земље.

Поштовани Доме. У напој држави постоји једно тело, чији је делокруг одређен Уставом, у томе своме делокругу оно има суверено право решавања по извесним државним пословима. То је тело Државни Савет. Његов делокруг је одређен у члану 145 Устава, из кога се види, шта Државни Савет има права да ради. По члану 34 закона о општинама и по тачци 4 члана 145 Устава, Државни Савет има права да разматра све општинске изборе, и његова су решења по овим предметима извршна. По овакој своју установу и законској надлежности Државни Савет разматрао је и рад збора Општине Београдске, који је био на дан 21 Новембра 1892 год. и т. д. и рад као неправилан поништио.

Господо, кад је једино Државни Савет по Уставу и закону надлежан за доношење одлука и расправљање овакових предмета, како је смео министар унутрашњих дела, кад није познат ни једним законом, да разматра решење Државног Савета и да се упусти у оцену рада овог сувереног тела. На исак је тужени г. Рибарац једним својим противуставним расписом поништио важност овог законитог решења Државног Савета. Ја молим поштовани дом, да изволи оценити да ли су после овакве једне незаконите и неуставне одлуке министар стваа унутрашњих дела, могла имати важности и остала решења Државног Савета код нижих полицијских органа у држави? Не, господо, она је одлука послужила као упутство свима потчињеним органима отпуженога министра, те је после тога у целој земаљ престао важити Државни Савет као власт. На његова писма и тражења више се није ни одговарало, његова решења више нису извршавана, већ су бивала у фиоке, као да и не постоје.

Господо, у овоме ја имам и праксе. Полицијска власт незаконито је сменила општинску управу у варошн Ваљеву и противу таквог рада ми смо уложили протест као чланови општине ваљевске, но тај протест стајао је у полицијској фиоци и отпшао је на разматрање Државном Савету тек после 1 априла тек. год., дакле после пада отпуженога кабинета.

Колико вредности заслужује одбрана туженога г. Рибарца, да је он могао по члану 12 закона о општинама прописивати извесна правила за овај избор, и да решење Државног Савета није могло вредети због тога, што се није слагало са правилима, која је он прописао? Јесте господо, тужени г. Рибарац, као министар имао је права да доноси правила о начину избора, али само у духу закона о општинама, а никако против духа самога закона. У осталом, господо, јасно је да одлуку Државног Савета тужени министар унутрашњих дела није никако имао права ни да цени, а још мање да је поништава а кад је он то учинио, учинио је врло тешку повреду Устава. Ако би се ишло даље по тој логици, по којој се брани тужени г. Рибарац, могло би се узети да он има овлашћење да узима у оцену и да расматра и решења Касационога Суда. Ну куда би нас то одвело? Одвело би нас у бесконачно гажење закона.

У тачки V оптужбе, по којој се тужи г. министар унутрашњих дела, односно неблагозременог попшљања бирачких карата, он сам признаје да закста није послао на време карте.

Он се брани тиме, што каже, да је било доволно времена да се увиу бирачке карте и ако је са попшљањем на министарства мало задоцњено. Ви оцените колико вредн овакова одбрана, но ја морам да потврдим, да је оваквим поступком повређен чл. 106 изборног закона.

Г. Рибарац се брани, на каже, државна власт има право генералног надзора над општинама, а по томе праву могла је полицијска власт тражити да се ти списковн праве и предају на преглед среским канцеларијама. Не, господо. У закону је јасно казано да су надлежни за издавање бирачких карата општински судови. Друго, господо, у закону је казано, да се суду има послати оволики број бирачких карата, колико има правих гласача по забучком бирачком списку. Дужност је општинског суда да мотри, да ли је сваки испуњио услове, који се за бирата траже и онда да му пада бирачку карту. Полицијска власт могла је имати право надзора у случају таких појединих бирача, али ни у ком случају није могло бити наређено, да се тај рад врши у канцеларијама полицијским. Другим речима значи, да је под либералном владом полицијска власт издавала бираче карте, а не општински судови (Тако је). Тужени г. Рибарац у одбрани вели, да сам број гласача, који су гласали јасно показује, да су бираче карте давате. Јест, господо, давате су бираче карте, али давате су онима, који су били у вољи полицијским властима. Ми смо сви били сведоци, како је вршено то давање карата. С темном мукоу давање су бираче карте. За сваку карту гласач, који је добије, требало је по неколико пута да се жали, па тек ако дође до ње, али поред свију жалби, да је опет не добије. Овај број гласача, што су гласали то су гласали они, којима је полицијска власт хтела дати бираче карте, а међу њима има велики број и таких, који нису ни порезу плаћали, нити су у опште имали бирачког права, али су њиак карте добили као присталице отпужене владавине.

Прелазим на трећу тачку овога дела, по којој је г. Рибарац оптужен, што је правно сметње председницима бирачких одбора, који су од стране Државног Одбора били одређени да врше изборни посао. Тужени г. Рибарац брани се на каже: ја сам видео, да су поједине власти хтеле, да преотму власт од мене тако вели он. Државни Одбор почео је био давати објаве, неки судови почели су давати објаве, а ја нисам хтео допустити, да ми се ко жена у надлежност моје власти, и зато сам своје органе да могу вршити избор они одређених председница бирачких одбора, који имају полицијске објаве. Ја мислим, господо, да је јасно за све нас, да друге власти не би ни издавале ове објаве, да је то полицијска власт радила. Ово су биле крајње мере; кад полицијска власт није

хтела да изврши своју дужност, тек онда су друге власти објавиле издавање, и то није ништа противно закону. (Тако је)

Колико се терало у овоме, то су имали многи посланици пријатке до се умере; но да вам за пример наведем неке податке о томе: у пароши Јагодини био је одређен за председника бирачког одбора, судија Михаило Стојићевић. Тог судију као из места, морао је наравно сваки познавати, и он је долазио да врши дужност као председник бирачког одбора. Али солидијска власт силом га је истерала из општинске суднице и спречила га, да врши дужност. Је ли то правилност избора, је ли то правилност тумачења изборног закона? У срезу посавском, ваљевског округа спречен је тако исто г. Лука Лазаревић дугогодишњи народни посланик за исти округ и бив. професор ваљевске ниж. гимназије, за тим Љуба Срећковић шеф одељења у монополу дувана и др. Светислав Радовановић, који је родом из Ваљева, Г. Љуба Срећковић био је одређен за председника бирачког одбора у Обреновцу, он је родом одатле и тако је опште позната личност, и поред свега тога он је насилно као председник бирачког одбора удаљен. Зар се у оваким радњама не огледа очевидан снер либералне владе, да се спрече председници бирачких одбора, те да полиција са регентима фалсификује рад бирачких одбора. Ја мислим, да се то потпуно огледа (Тако је).

У тачки под бројем VII оптужбе наведено је, како је министар унутрашњих дела наредио, да се не испрађају депеше, у којима би се што сумњиво јављало или којима би се што јављало о избору. Јасно је, господо, да оптужени министар унутрашњих дела, није имао апсолутно никаквога права да овакву наредбу изда. Ја ћу вам навести један пример, те да видите како се поступало. На два дана пред избор, ја сам телеграфисао г. Николи Пашићу, у депеши сам му јавио, да је у срезу колубарском издато толико и толико карата, а у срезу посавском толико и толико карата и ништа више. Та депеша враћена ми је од главне шталије, са додатком да је противна члану 15 закона о телеграфу. Ова депеша враћала их је по њиховим појмовима, била је неуљудна, за то што се њоме о изборима извештавамо. Овакво недозвољено спречавање употребе законитога права грађана, не може се ничим оправдати.

По тачки VIII односно незаконих употреба војске и утицаја војске на изборе, ви сте се могли уверити из многих добрих података, да стоји у истини све оно, што је и у оптужби речено, а што су поједини посланици у својим говорима изнели. Тужени г. Рибарац брани се, па каже, ја сам имао рђаве власти у Драгачеву, имао сам рђавог капетана. Молим вас да ли један министар може тако да тврди, ја писам крив, имао сам рђаве капетане. Г. Рибарац као министар имао је могућности да рђаве капетане отпусти или смени. Његова одбрана није никаква одбрана, јер, господо, као што знате, такви капетани, који су баш највеће злоупотребе чинили, они су награђивати. (Тако је)

Ја прелазим на тачку IX, у којој се вели, да је оптужени г. Рибарац наредио својим потчињеним органима, да не следују законитим позивима судова. Господо, ово је наредба написана својеручно од стране туженога г. Рибарца. Тужени г. Рибарац брани се па каже, ја сам је написао, ово је мој рукопис, али та наредба није експедована. Колико има предности таква одбрана, кад има података да многи и многи од председника општинских судова, а исто тако и неки полицијски чиновници нису следовали законитим позивима судова?! То значи, да је наредба исправљена, експедована, иначе ти органи не би смели тако да раде. У осталом и изнети податци у тужби ово потпуно потврђују.

Кад овако што може учинити један министар унутрашњих дела, јасно је, да је хтео своје послушне органе да заклони од сваке одговорности, те да би они имали што више смелости у вршењу незаконитости и фалсификовању избора у корист оптуженога кабинета.

Овакна противзаконна радња оптуженога министра на основа подрина правни поредак у држави.

Код тачке 10 оптужени г. Рибарац признаје, да се хтело уплинисати на изборе, и да се уплинисало, и ту се брани, да је ова депеша послата Живану Живановићу лажна. Колико вреди такна одбрана цените ви, господо, а ја држим да не вреди ништа.

Господо! Устав је одредио сваког инстанцијн у држави деловрут њене надлежности, и јасно је, да нико у послове појединих инстанција не сме да се меша. И Главном Бирачком Одбору одређена је надлежност, одређена су права и дужности његове, и министар унутрашњих дела није имао никаква права, да наређује својим органима, да од Главног Бирачког Одбора отимају акта и како ће се и коме издати пуномоћје, и како ће се који послашни либерални добити више. То су наредбе, на које г. Рибарац није имао права по Уставу, на крај је он издавао и оне су вршене, што доказују прилози поднети уз тужбу.

Господо, колико је смењна одбрана туженог кабинета по делу под 11, ви ћете сами оценити.

Г. Рибарац се брани и каже: „ми не знамо, је ли Скупштина била законита или не, ми смо је на позив Председништва Скупштине отворили, нотто нам је јављено, да се Скупштина конституисала". Па да ли је довољна одбрана? Не. Овде је г. Рибарац знао да је Скупштина незаконито конституисана, јер је он тако и хтео, (чује се: тако је) и према томе он је крив и за то.

Најзад бацимо поглед на одбрану г. Рибарца, где он каже, да је кабинет сматрао, да ће одржати политичку равнотежу, ако и они остану неко време на влади, пошто су већ друге странке, напрочито радикална, биле доста на влади, и они дакле — либерали — ради те политичке равнотеже треба да остану на влади, па ма то и против воље народне било.

Ја мислим, да оваква одбрана министра унутрашњих дела у једној уставној земљи, не може да се одржи. Зна се, на који се начин у уставним земљама долази на управу земље, — повереньем народа, па и либерална партија, ако ни имала повереньа народног, она би ступила на управу земље. Сам Рибарац признаје то, но он је против воље народа хтео, да се одржи на власти и у томе лежи клица свају кривица, које су туженн починили.

Оптужени у своме одговору тврде, да није било никаквих нагледа, да ће у земљи наступити грађански рат, ако би се он једнот његовог сина, а најмање од туженог г. Рибарца. Ја као Србин могу са поносом да кажем, да је иазда у народу српском било људи, који су смело ступали на бранк слободе народних и да би их се нашло и у овоме времену.

Непобитна је истина, господо, да је услед тога што закони нису времени, што је плаћана силна глобарина, што су људи ашнеле, непобитна је истина само да нрви напрл није учинио крај насилничкој владавини, да је неминован био грађански рат, то ужасно зло, које нико од нас не жели.

Оптужени г. Рибарац изволео је у својој одбрани казати и то: „ниш је Устав добар, али су људи рђави." Јесте господо, ја признам ову његову изјаву, Устав је добар, а да има рђавих људи то је најбоље казао г. Рибарац својим радом као министар унутрашњих дела. (Чује се: тако је).

(Настављће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-ПРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 35 НЕДЕЉА 18 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

30 САСТАНАК

6 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(ПОЧЕТАК)

(О остуше, Мил. Ђурић).

Поштовани доме! Овде су пале речи од оптужених, да су они жртве политичке освете. Ја то одбијам од себе и од Народног Представништва. То је најлажна одбрана сваког оптуженог, који нема никакве ствари одбране. Даље, оптужени министри у своме говору позивали су се чак и на промењивост људске судбе и узимају за пример нека неумесна упоређења из француске револуције.

Ја мислим, господо, да се не светимо, али у исти мах нећемо бити ни пламљиви и ја сам уверен да ће сваки народни посланик дати свој глас за оптужбу по свестраној праведној и савесној оцени ове ствари без икаквог учешћа плашње и освете. (Чује се: тако је; врло добро).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да закључимо данашњу седницу? *Јесте).*

Данашњу седницу закључујем и заказујем другу сутра у 8 часова пре по дне. На дневном је реду продужење данашњег дневног реда.

(Састанак је закључен у 7½ по по дне).

31 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била сва господа министра.

Потпредседник — Отварам 31 састанак. Изволте чути протокол 30 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да сам дао два дана одсуства Радисаву Митровићу, народном посланику. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес оптужбе бивших министара. На реду је, да говори г. Никодије Милетић.

Никодије Милетић — Господо посланици! Претрес овога питања о оптужби бившег кабинета г. Авакумовића, о коме и ја хоћу да говорим, изнео ми је сву ужасну, страшну, скоранашњу прошлост режима од 9 августа до 1 априла; подсетио ме је на сва она безакоња, на сва она недела, која су вршена за време од 9 августа под владом либерала, и то од оних људи, који су у законом и Уставом били познати, да штите народна права; да беспристрасно, праведно примењују поједине одредбе уставне и законске. Подсетио ме је и на патње, којих сам ја очевидац био, а које сам у неколико и сам свесно, за време мог трогодишњег затвора знмушљен. Но што се мене лично тиче, ја хоћу само да кажем: да нећу ни узимати у обзир ово, што сам ја лично пропатио, јер би ми се могло замерити и пребацити да ово, што хоћу о овом предмету да говорим, да говорим из мржње или освете, а ја се од тога ограђујем.

Ја кажем да правим и предлажем заборавну све личне увреде. Али као народни посланик, предлажем преко свега, што се мене лично тиче, што сам ја пропатио, не могу прећи преко оних злих последица, којих сам очевидац, преко оних патња осталих људи, управо целог ниг знатног дела народа у моме срезу.

Као што рекох, не руководи ме овде лична мржња и освета, не руководи ме овде да постигнем неко партијско задовољење као што су неке речи овде пале од стране оптужених министара; чиста и искрена љубав за поштовањем закона и Устава, то ме је побудило да о овом предмету проговорим коју реч, те да изнесем само оно, што се у оптужби није могло да предвиди. Сад да пређем на ствар оптужбе. — Довољно је било времена од дана, од кад је оптужба посланицима предана, па до дана њеног претреса, до тог дана, сваки је могао, који је хтео свестрано да је проучидира и да види, у чему се садржи и шта се њоме хоће. За сваког, мислим, довољно је јасно да та оптужба тражи строгу и неумитну примену правде на оне људе, који су се заборавили, те су погазили основни закон земаљски — Устав, а по том и остале специјалне законе земаљске.

Г. г. предговорници, а нарочито г. г. Миленко Весић, Марко Петровић, Раниа Тајсић и остали другови, који су пре мене говорили о овом предмету, тако су научно и разложно говорили, да бих ја, по мом, уверењу учинио само грех, кад бих се упуштао у оцену оних истих тачака, да ја као неправник или нестручан у томе или управо као нов посланик и недо-

вољно иструпирпран главни у то налагање да бих управо бацао сенку на оне разлоге, које су ова господа изнолела изнети, и који су за мене били тако јасни, да су потпуно утврдили и моје мишљење о овој ствари.

Ну, ја хоћу да прећем на изнесене тачке оптужбе и да поменем поједине случајеве, који су се дешавали у нашем округу, те тиме да доступим саму оптужбу и да стрпење нашег истражном одбору, кад се о овом питању буде образовао, на поједине тачке и поједина недела прошле владавине, да му дам доказ за даље поступење, те да се користи фактима, која су на реду ради саме осуде бивших министара. Прелазећи прву и другу тачку оптужбе, о којима је довољно говорено, ја ћу само жело да се задржим на остали тачкама саме оптужбе и на одговору г. г. оптужених министара, а при том да кажем моје опште мишљење о ономе. У опште што се тиче тужбе, најављујем, да је ista потпуно коректна и умесна, и да је она у тој целој постала да напитни установност у земљи. Што се тиче одбране бивших кабинета, мени изгледа, да је одговор чланова бив. кабинета само неколико фраза, да ни један тако јак разлог не изнесе да стварно побије оно, што је у оптужби изнесено, него су се увек остраначали од главног предмета. Рибарац и и Авакумовић наводили су примере неке, мислећи, да ће се тиме оправдати, кад нас упозорују на примере у другим земљама на и у нашој земли, бацајући лагу но свом обичају на такве случајеве, на које нас упозорују. За мене то апсолутно никаван разлог није, да се тим приликама правдају.

За мене то није одбрана, кад један криван каже: „Ја сам крао, што су и други крали, ја сам убијао, зато што су и други убијали, ја сам газио законе и чинио недела, зато што су и друге владе то чиниле, и за то не треба да будемо кажњени.“ Није тако, господо, криван у одбрани не може да се заклања за дела другога. Ако се зна да је и неко други крив, треба га тужити, па ће и он одговарати.

Сад да прећем на тачку 3 оптужбе и да кажем шта ја о њој мислим. У тој се тачки наводи да је учињена повреда Устава у томе, што је трговачки уговор продужен мимо последњег рока, који је законодавно тело донело о његовом продужењу. Оптужени министри г. Авакумовић и г. Рибарац неће да они нису учинили уставни грех, што су продужили овај уговор. Ако ценимо садашњи уговор са финансијског гледишта, ако ценимо одредбе Устава односно продужења и стварања трг. уговора, онда је са свим јасно, да не само, да је могаћен Устав у суштини, оним продужењем, него шта више услед овога гажења Устава има материјалних штета по земљу. Ја сматрам да либерална влада није могла ни с каквим правом продужити овај уговор. Правдање оптужених министра: да продужење уговора нису могли поднети Скупштини због њеног одлагања ни у колико не вреди, бар за мене не вреди, јер либерална влада имала је доста времена да сазове Народну Скупштину, да изврши ово, што јој Устав налаже. Кад то није учинила, просто из разлога партиских своје странке, ја мислим, да су оптужени министри крива и треба да буду осуђени.

Сад ћу да прећем и да се задржим на тачки 4. И ако је потпуно оправдан разлог оптужбе у тачки 4, иак налазим да није довољан, јер, кад се већ у оптужби хтело да се набрајају поједини случајеви, онда је требало набројати и остале случајеве, који су се дешавали у унутрашности земље. Сви ми знамо, господо, да је таквих случајева изигравања закона и Устава било не само у једном месту, него да је таквих случајева било хиљадама у целој земљи, те с тога држим да је требало више таквих случајева у тужби навести. Пошто то није учињено, ја ћу напоменути неке случајеве, који треба да дођу у тачку 4 и које истражни одбор треба да има у виду при истрази саме ствари.

Кад се прећи неки специјални закон, а нарочито они, који су после новог Устава донети, ја мислим, да се тиме вреда и сам Устав. Ја ћу да вам напоменем само закон о уређењу округа и срезова и закон о општинама. У члану 162 Устава каже се, да су општине самоуправне, а у члану 170 Устава каже се, да ће се прописати специјални закон, који ће уредити односе између самоуправних општинских, окружних и државних власти. На основу овога члана Устава, донети су закони: „Закон о општинама и закон о уређењу округа и срезова.“ На да се запитамо како су примењивани од 9 августа до 1 априла. Ја могу смело да тврдим, бар према приликама у којима сам се ја кретао, да су она два закона била само исписани на артији, а за административне власти, за органе министра унутрашних дела као да нису ни постојали, јер, ни у једној прилици, они нису хтели да их формално и поштују. Они су их газили на дана у дан; ни једна одредба ових закона није остала неповређена. Као што је и вама свима познато отимање општина, постављање регената јесу последице ових жалосних догађаја, који су се догађали у Смедереву, Горачићу и т. д.

Као што рекох, специјалним законом о општинама одређује се ко расправља питања, која се општина тичу. Узда од 9 августа није ништа хтела за то да зна. Ја ћу да се ограничим само на наш срез.

После прокене од 9 августа, која је донста преварила народ у том крају, а мислим да је изненадила и целу земљу, наступило је неко тронинчано стање. Либерали, да би окрадали свој непарламентарни долазак на власт, приповедали су народу, да су радикали изгубили повереље Круне, заклањали се за прерогативе Круне, приповедали су да Круна хоће да учини апел на народ, да види коме народ хоће да поклони повереље. Да би народ за се придобили извели су нескладан програм владе, али тај програм владин, по мом уверењу, није био написан да се у истини и остварн, већ да се само забављра ствар — да буде једно средство, да се извршни насилно у напред спремљено а то је: да се читавом тога програма промени ситуација у народу, да виде, где се могу општине придобити за режим од 9 августа и да се спреми земљиште за поне изборе. Да би могли извршити овај прекрет у своју корист, да би се могли одржати на власти, влада је имала у унутрашности неке акционе одборе и она је у договору с њима радила. Председник акционог одбора у нашем округу био је главом Живојин Величковић, бив. мин. правде. Он је често лично на себе, да руководи ствар акционог одбора за моравски округ. Од таквог једног човека, кога ни сви познајете, није се могло што друго ни очекивати, него оно, што је доцније и наступило. Према томе одбору ми смо се морали нарочно реверзирати познавати.

Народ је, познавајући личности, које руководе те ствари, скромно се да, са законом и Уставом у руци, брани своја права. У целом округу Моравском, наш срез најчвршће био је на врох жестр, на кога су све батерије биле управљене. Прво је покушај био да се отимају општине. Познати су сви преседници општина — радикали, да даду оставке, но они су казали да их је народ дао своје повереље и да ће га они народу и вратити. Шта је онда наступило? Наступило је то, да се прибегло казнама, али без обзира: имали за то основице у законима, или ли законској ослонца на казну. Начелник срески казнио је све радикалне преседнике општина бајаги за неповољењу порезу, и ако је она била скупљена.

Набрајање поједиших случајева далеко би нас одвело. Најпре су дакле наступиле у општинама казне и таке је међу осталим и преседник општине параћинске Мика Миладиновић кажњен преко 1000 динара, и ако је одговорно својој дужности. То је рађено само за то, што су те жалбе по тим осудама ишле министру финансија, а разуме се да су политичке власти знале да ни једна од тих пресуда неће пасти. Таке пресуде извршивате су од појединих лица егзекуцијом. Нападните су биле општине: параћинска, дреновска, гор. мутничка, шавиновачка, бусиловачка и још 6 других. Преседници тих општина пре су издржавали казну, па кад ни то није помогло, политичке власти почеле су да смењују поједине кметове. Разуме се, да то свуда нису могли да постигну. У овим општинама, које сам поменуо нису могли да поставе регенте, јер су то јаке радикалне општине Тада се приступило крајњим средствима и почели су шесити кметове а за време одзивног шишења постављали су регенте. Тако у општини ми-

риловачкој отишао је срески писар и извадио за председника неког Милана Дабулу, постављо га на то место а овај је онда позвао грађане и казао им: „ко се против, ово колац и ово конопац". Шта је знао народ тада да ради? Покушао је да та изјашњења неповерења уклони. И кад то власт није дала, он се жалио Држ. Савету и окруж. одбору; али та решења одбора и Држав. Савета није ни саопштавала полицијска власт дотичним лицима, и ако су дошла у руке регената. Није се знало, шта је у опште по тима стварима решено.

Један случај са општином параћинском хоћу да поменем нарочито о тога, што је та једна велика општина, на коју су либерали рачунали, да је то либерална општина. Они су нарочито узели на њима нашу општину. Тражили су поштено по то, да се уклони председник општине и над њиме помоћне казне, онда су под притиском и претњом прикупљане изјаве неповерења. Тако једно неповерење дође пред општински суд, и овај сазове општинска збор, али на њихову грдну несрећу и ако је ту био Илија Драгутиновић, начелник округа моравског њих збор грађана параћинских изјави поверење параћинској општини. Кад је то учињено, онда је полиција наиша, да су акта фалсификована и онда Жив. Величковић наради, те суд Ћупријски, где су сами либерали, који су дали несумњиве доказе, да више воде рачуна о либералима, него о закону, тај суд одреди једнога свога судију — партизана да види, да ли доиста има фалсификована значичних аката, јер они нису могли да верују, да се под њиховом управом могло да изјави поверење. Тај истражни судија одузео је сва акта од општинског суда, затворио је не само председника, него и цео бирачки одбор. Кад су притворени спроведени били суду Ћупријском. суд није да није крив Чеда Петровић, да није крив Вела Павловић, учитељ, који су такође били чланови бирачког одбора и подписали записник, али није де су крива Мика Миладиновић и још два члана одбора, сигурно само за то, што су знали, да ће ти људи да штрајкују. Дело оде Касационом суду и Касац. суд каже нема дела и прати суду акта, али суд, да би задовољио захтев начелника окружног врати акта Касационом суду са својим против разложима само да би још неколико дана задржао људе у притвору, те да начелник окружни сврши свој посао у општини. Акта су дакле, била послата Касац. суду а људи остали су и даље у притвору. Начелник окружни, како га зову Илија Цирна, дође у општину, нареди изборе општинских чланова и протури једнога либерала за председника, па га одмах сутра дан закуну и у дужност уведу.

У томе међувремену, док се то врши по варошн Параћину, врате се акта од Касац. Суда, у чијем је решењу опште сединице стајало, да нема дела против оптужених.

У другим општинама било је још грозније. Људи ниједнога, кметови, писари, без решења затварани су у апс. То је била општа метода, где нису могли другчије да раде, нарочито у општини Бусиловачкој, где нису имали ни једног либерала, па и тамо су покушали да поставе свога човека и користили су се напредњацима. Најзад ухватили су њих десеторицу, преварили их и затворили и дигли се тако, те сами извршили избор; нити је могао ко до гласа, кад није био збора, и постављи су регента, тако да је поштеђено света 5 општина, где нису могли да изврше онако, како су они хтели. Дакле, из свега ја налазим, да су они вређали на сваком кораку одредбе општинског закона, који је јасно обележио пут и начин, како се долази до општинске управе, и како се може да поништа државна административна власт у овим питањима, дакле, сматрам, да је овде погажен специјално општински закон, који има ослонца у Уставу, и за то мислим, да су крили не само органи, јер органи нису могли да раде ово, за што нису налазили ослонца у самом њиховом шефу, а то је у најнижој административној власти, у министру унутрашњих дела; за рачунам, да је као главни виновник у овим делима министар унутрашњих дела, а то закључујем с тога, што против сваког оваког појава, који садржи повреду Устава и закона, жалиле су се грађани и исправи су сва среска и код министра и код намесника, на све то није помогло, нижта није било да стане томе на пут, напротив тајни расписи подстревавали су их и даље на таква дела. Рачунам, да је министар унутрашних дела као главни виновник, као шеф административне управе, на врху месту одговорни и крив, а за тим и они органи, који су овакве незаконитости чинили.

Господо, кад сам већ казао, да су људи ишли, ја ћу да напоменем, како је поступано са људима, који су затварани. Кад о овом питању говорим, кожа ми се јежи. Ја сам био у затвору онда, кад су они дотерани. Сви се опоминемо, каква је била прошла зима. Кад дотерају оне људе, потрпају их одмах у апс, а решење ником се одмах не саопштава. То тврде званична акта, то не говорим по расположењу, него како је у ствари. Кад их дотерају, затворе их у ивсану грозну, без прозора, па и то им није довољно, већ им не дају дрва, него су наредили њиховим бољубашама ашсанским, те су сипали воду по патосу, тако да човеку претрне и срж у костима, а нежко ли месо. Људи су ту затворени и пуштани су на чист ваздух само по четврт и пола сахата; дрва им нису давали и пребацивали су им: сто ваш срески ишсланик на среској Скупштини није нам дао ни мало помоћи, да издржавамо среску канцеларију, немамо дрва и не можемо да вас грејемо.

Још и даље су ишли, да су их предвођавали, да би им отежали затвор. Забрањивали су фамилијама да их посећују, и скоки додир с њима и то је било само на отежање овога затвора. То је рађено према оним људима, за које је полиција налазила, да су крини за то, што су за законом у руци бранили своја грађанска права и своју општину од напада и тутиција полицијских власти. Хоћу да напоменем и то, да ни једна кривица оних лица, која су била ишсена у параћинском срезу није одобрена судовима, јер таква дела нису ни ишла суду. Ја и не знам, где су та акта и шта је с њима, и нисам да ће истражни одбор бар толико скренути пажњу, да по тражи то, да види какве су то теске кривице биле, да ови људи морају да испаштају по неколико дана и месеца.

Кад је све то прошло и кад је полиција у неколико поставила терен за избор посланика, она је окренула после фронт на другу тачку, окренула је фронт на то, да намајсторише изборе народних посланика. На томе послу радила је полиција најенергичније. Ја тврдим, да не стоји ни најмање онај навод Рибарчев, који каже: „радило се то без мог знања". На против, то је рађено са знањем, по упутствима, који су каткад давани усмено, а каткад писмено по расписима или усменим наредбама, које су потицале од самога министра унутрашних дела. Ја ћу овде да наведем неколико примера, који се односе на суштину ствари, који ће показати понеред закона о изборима народних посланика. Тужба је навела расписе министра унутр. дела од 16 Јануара тек. године под Бр. 509, којом се оптужује министар за то, што је против закона расипе издавао.

Али, овај расипе, чини ми се, да није толико много учинио, колико они расписи и наредбе, који су тајно чињене; он је овима допуњавао расипе, које треба формално пред свет да изнесе; дакле, допуњавао је оним тајним расписима формалне расипе, који су имали смер, да користе либералном кабинету.

Услед оних расписа општинска судови били су спречени, да могу давати бирачке карте, али било је и таких случајева, да су представници општинских судова, нојмајући своју дужност, тражили од полицијске власти, да употребе она права, која им закон даје, да изузму карте за бираче у својој општини а према бирачким списковима онако, како закон прописује. Шта је било? Таква акта долазила су код полицијске власти; она су ту остајала а није се налазило за нужно чак да се председницима општинским одговори. За то навешћу једно уверење, да је заиста тако било, уверење од једне општине — а има их више, ово гласи:

На молбу Игњата Вељковића из Д. Видова, бив. председника општине онд. издајем му ово Уверење, да се из деловодног протокола ове среске власти за 1893 г. види, да је суд општине Д. Видовске, актом од 15/II 1893 г. Бр. 86

тражио да му ово среска власт прати 184 комада бирачких карата.

Акт овај заведен је у протокол среске власти 18|II 1893 г. Бр. 1560, а није разведен, што се по доношом тражењу у ово срески архиви могло наћи.

Даље, види се, да је суд актом од 2|III т. г. Бр. 100 тражио од власти ово среске, да му се пошљу 164 комада бирачких карта. И овај акт заведен је у протоколу 24|II 1893 г. Бр. 1618, а није разведен, што се је по доволном тражењу могао наћи у среској архиви.

Такса за ову уверу, према чл. 3 т. к. закона о таксама није наплаћивана.

Бр. 5712
20 Јуна 1893 год.
у Параћину.

Начал. срески,
(м. п.) Срет. В. Којић

Даље у среској канцеларији заведено је да су ова акта дошла, али нису разведена нити се на њих одговарало. Види се да су општински судови тражили бирачке карте, али према распису мин. унутр. дела, органи његови, чиновници полициски, нису давали те бирачке карте. Услед оваког става, кад су већ испрнена сва средства и све мере, појединци тражили, а тако и општине апеловали су на г. министра и на саме краљевске Намеснике. Па шта је било отуда? И ту није ништа постигнуто. Опет су бирачке карте остале да их издају полициски чиновници, а не општински судови. У потврду тога ја ћу прочитати један акт, који гласи:

Бр. 1463
19 Фебруара 1893 год.
Параћин.

Суду општине Д. Видовачке

Лазар Обрадовић из Д. Видова жалио се краљевским Намесницима, што се бирачке карте не издају грађанима у тој општини.

Нека суд унути сеоског мени, ко држи да има право на бирачку карту и нека понесе за то као доказ књижицу да је сву порезу измирио, па ће се карте послати ко то буде доказао.

Старешина среза.
Ђока Стојановић с. р.

НБ. Овај акт примљен је у општини Д. Видовачкој тек 26 Фебруара т. г. када је и протоколисан под Бр. 109.

Дакле то је јасна ствар да су полициске власти давале карте и да општински судови нису могли ни своја тражења ове добити, те да их раздају оним гласачима, који су по закону имали право на ове. Овим се документом потврђује оно што је у тужби споменуто, да се учини приправа при избору 25 Фебруара. А све је то потицало услед расписа министрових.

Друга једна незаконитост, која је вршена услед другог расписа, да се забрањује председницима бирачких одбора да иду тамо где су одређени. Полиција је такође пила на то, што се хтело да се избори не изврше правилно, него да се изврше на корист либералног режима. Председници бирачких одбора били су упућени на то, да траже објаве од полицијских власти, а полицијске власти опет, давале су објаве само оним председницима бирачких одбора, за које су знале, да ни неће ревностити рад, или за које су знале да су либерали или напредњаци: тако је од 19 општина у срезу параћинском отишло свега 9 председника које либерала које напредњака. А остали, који су тражили објаве, нису их добили. Према томе с погледом на овај акт који ћу да прочитам: (чита.)

№ 1682
24 Фебруара 1893 г.
Параћин.

Суду општине Д. Видовачке

Г. министар унутрашњих дела, саопштава да Државни Савет издаје објаве председницима бирачких одбора, а да је за издавање оних објава као *уседена пракшица, право полицијских власти.*

Услед онога, а у неки моје наредбе од 2 јануара т. г. бр. 34, препоручујем суд, *да ако му ко добе и престани се да је одређен за председника бирачког одбора, те општине да тако исте не прими ни со којом другом објавом до само мојом, јер остале објаве неважеће су, и да таком исту заклаче да се с места не општине удали, јер у противном председник ће бити одговоран.*

Старешина среза,
Ђока Стојановић с. р.

Сви су председници били одбијени. Јасно је дакле да се нарочито пило на то, да се одбију председници у оним местима где су полицијске власти имале јавог осложа у ревентима да ће они потписати у напред спремљене записнике. Да тврдим, да је у нашем срезу било доиста таквих записника, као што је један формулар г. Весић пред Народну Скупштину изнео. Дакле, видите, овај документат потврђује и напод оптужбе, где се пило на то да се спрече председници бирачких одбора да врше своју дужност и тиме да се изигра изборни закон и да се остане широко поље за фалсификате у напред спремљене.

Још нам само то, кад сам поменуо фалсификате, да поменем још један акт, који у неколико може да објасни ту ствар, и који је доказ, да је дошста с умишљајем раније спремљено све, па не само умишљаја да је било, него да је било и фалсификовања изборних аката у појединим општинама, где су председници били слепо одани режиму од 9 Августа.

У нашем срезу рачунали су да ће услед измене председника добити врло велики број гласачких кутића, али они људи, који су знали како стоје у том погледу политичке партије, знали су и то, да либерали неће ни ништа добити, па и сам начелник округлии био је о томе уверен. И тај начелник, да би сазнао тачан резултат, како је гласање испало у ком срезу, он је наредио, наравно у споразуму са мин. унутрашн. дела, да се изврше фалсификати изборних аката, ако би гласање пекало против њих. Та је наредба била у овом смислу, да пиједна изборна акта, која се тичу избора 25 Фебруара не могу се предати главном бирачком одбору, док не дођу претходно у канцеларију среску, да их надлежни прегледају и уђесе. (Чује се: на тако је свуда рађено). То је, господо, факат, да је доиста тако рађено. Ја сам под либералном владом био у затвору у једној соби до саме собе канцеларије среске: само ме је зид од ње раздвајао. Ја сам имао могућности да све њихове говоре чујем и дознам за овакве наредбе упућене свима општинама једновремено, да се у најдубљој тајности чува број кутића, и да се бирачка акта не шаљу гл. бирачком одбору, док их напетан не прегледа. У тој наредби за спровођење изборних аката још је казано и то, да се позову и представници листа либералних, да са регентима потпишу тај фалсификат. У потврду тога, ја ћу да вам прочитам један председнички расипс. упућен председницима општина, који гласи овако:

Председниче,

На дан избора 25 ов. мес. да одредиш једног поуздапог човека са добрим коњем, па у вече у 6 сати, кад се гласање сврши да ми одмах пошаљеш извештај:

Колико је добила кутија либерална кутија, колико радикална, а колико напредњачка.

Тај човек мора исте ноћи безусловно доћи амо к мени са овакви тводим извештеи да не паће и преда ми га.

Резултат, колико је која кутија добила кутића да се никоме не саопштава, но прво мени.

20 Фебруара 1893 г.
Параћин.

Старешина среза,

Дакле резултат избора да се чува у тајности, али да га те исте ноћи он о томе извести, па ако избор није испао у

прилог либералне странке, он је наредио, да се исте моћи извести за то, да може послати жандарме, да могу предусрести људе са оружјем, и да их дограбе и фалсификују. Тако је на многим местима рађено, као што вам је познато. Ја бар немам факта при руци, којим би то могао констатовати, али имам за то доказа од људи, који су били чланови одбора, који су били представници листа, да је таквих случајева било у појединим општинама, и да је број кутија на радикалне кутије пребачен у кутију либералну. Такав један случај био је у општини батиначкој. Тамо је било радикалних кутија 54, а либералних 9. Они су ствар удесе да ове кутије из радикалне кутије пребаце у либералну, а из либералне у радикалну и ставе у записник, да је било либералних кутија 54 а радикалних 9. То су ми признали они људи, који су били у бирачком одбору. Истражни одбор може прибавити доказе од појединих представника листа, да су такви фалсификати извршени у изборним актима. Кад је то тако рађено у нашем срезу, онда се посигурно може тврдити, да је тако рађено и у целој земљи.

Допустите ми, да вам прочитам још један акат, из кога ћете видети, како је полиција руководила посло за издавање бирачких карата. Она скреће пажњу у акту председницима општина, да дају бирачке карте само оних људима, за које су сигурни, да ће гласати за либерале. Један такав акат, упућен од среске власти гласи овако:

Председниче,

24 ов. мес. до 8 сах. пре подне, да ми безусловно и без икаквог изговора по изузетном лицу пошаљеш извештај:

Колико си издао бирачких карата људима, за које поуздано можеш рачунати, да ће гласати за либералну кутију, колико за радикалну и колико за напредњачку.

Овакав извештај ни у ком случају несмеш изоставити а да ми га не пошаљеш.

20 Фебруара 1893 г.

Параћин.

Старешина среза,
Ђока Стојановић.

Дакле, он је оним хтео да види, да ли су председници испунили наредбе раније, да се дају само оним карте, који ће гласати за либерале а да се одузме право гласања оним, који би гласали за опозицију. Ја мислим, да сам вас са извесним подацима уверио, да сам дао материјал, да се дође до крајњег извођења свих оних злоупотреба, које су се вршиле, и које су потицале из расиста у општини наведених, и оних, који нису публиковани а то су расписи тајни.

Кад сам се дотакао тога питања, неправилности радње у погледу избора, хоћу да вам напоменем, да су бирачке карте давате од полицијских власти сваконе ономе, који се хтео изразити, да ће да гласа за либерале, и у које је полицијска власт имала вере. Такви бирачи, који су пудили услуге либералној влади, то су били људи последње врсте, то су биле лопуже, како их сељани цене; ти људи имали су извесних кривица код полицијских и општинских власти, било што су пригробили општинску утрину, или што су учинили другу какву кривицу, дошли су под суд, и да би се одбранили, они су нудили услуге либералној влади, али под условом, да их ослободи тих кривица. Такви људи, као људи последње врсте, нису могли одговорити својим грађанским дужностима, нису могли да плате порез, али либералима то није сметало, да им дају бирачке карте.

За доказ тога познаћу се на општину поповићеву у нашем срезу, где је сад, кад је измењена општинска управа, нашао се дефицит у порези учињен од регента. Кад су регента позвали да тај дефицит попуни он је казао: „за Бога људи, немам је капетан казао да разведем у распоред ове људе, као да су платили порезу, али они порезу нису платили. Ја сам их развео с тога, ако би дошла каква контрола да се увери из расподела порезе, да су они платили порезу, и с тога добили бирачке карте. Сад су ти гласачки списковни сравњени са распоредом порезе и уверило, се да су ти људи гласали.

Још један случај. У општини доњо-мутничкој било је више лица, која су гласала 25 Фебруара, на дан избора са бирачким картама, а порез су платили тек у марту месецу. И то је један доказ, да су сва средства незаконита употребљена, да се дође до нечије, те да се створи могућност, да и даље прандају своју незаконити долазак на управу земље пред народом и страним светом. Кад све ово стоји, кад су тако очите повреде изборног закона, онда је неминовно, да ту има кривице за учиниоце и да за то треба да одговарају. На првом месту, осем министра унутр. послова, одговарају сви органи његови. Ја сматрам, да су наводи оптужбе потпуно доказани фактима и делима, те ко томе да се оптужени треба да дају суду на суђење.

Односно разматрања војске и осталог нарећавања, ја сматрам, да је о томе довољно говорено и ја се у то нећу упуштати.

Ја ћу да завршим свој говор, али, пре него што то учиним, имам да исказем своје мишљење о говору г. Гарашанина, који је био толико великодушан, те нас је у својој веропаучној придици поучавао онако често, као што свештеници са предикаонице својим парохијанима у цркви говоре.

Г. Гарашанин у своме говору казао је, да ће оптужба бити штетна по Србију и да сеје раздор. Да ће она бити штетна, ја то не могу да разумем, нити могу чак да замислим да се то може чинит, него мислим да се чини крај злоупотребама, да се чини једно дело, које ће служити за пример свима осталима, који дођу на ово место, да строго врше све одредбе Устава и закона, а да, ни у ком случају, не смеју ништити народна права. То је циљ оптужбе, и ја кажем, да она неће сејати раздор, него да ће она васпоставити у земљи мир и неће дозволити, да се више злоупотребе дешавају.

Посматрајући тачније говор г. Гарашанина, мени изгледа, да слушам говор једнога грешника, на коме почивају тешке клетве народне. *(Тако је).* Чујем говор кривца, који признаје своје кривице за које је остао неказњен, које су претрпане неким доцнијим догађајима, те се на тај начин тај грешник извукао праведне казне, и сад тај грешник, осећајући сву тежину своје кривице, бојећи се и од најмање помисли, да ће ко бити за такву дела осуђен, и ако зна, да је стицаји околности био такав, те је то кривица пала на другога, а он се праведне казне извукао. Он се боји, да и њега параграфи не повуку пред народни суд, а ја знам, да му то не би било пријатно.

И још мислим, да га је руководило и то, што он сам осећа, да је чинио пакост народу српском; сам осећа да је прошао кри народа српског и вели: на жад ја нисам био кажњен за то, онда хајд да бацимо заборав и кривице оних оптужених. За то, дакле, он штити сад оне кривце. Праведан човек никад неће штитити људе, који су очито и нечедницајше газили Устав и законе земаљске, који су газили немилостиво народна права и пролевали крв народну; који су народ српски довели до тога, да један Представник Народни, Ранко Тајсић изнесе у Народном Предсављништву решење Државнога Савета, на коме је крв нашега грађанина.

Ја мислим, господо, да то један праведан човек не би могао да тражи, да се кривице таквих људи баце заборавт и мислим, да г. Гарашанин, кад је то тражио, да је једнако на уму имао своју кривицу. Што се тиче пружене руке, мислим, да је задовољно с том изјавом; требао је то раније да употреби. — онда, кад је био на управи земаљској и кад је могао да тај мир донеста у сушгини и васпостави. Али сад сматра за потребно, да говори о миру само за то, што је у опозицији, и што је та опозиција незнатна, а да је на власти не би тражио мира, већ би тражио да ради онако, како је и раније радио.

Никола Николић — Господо посланици! Већ је трећи дан, како претресамо питање о предлогу оптужбе бивших министара. Ако хоћемо правилно да се одлучимо, на коју ћемо страну, ако хоћемо правилно да пречено свој суд, онда би

вало да начелно расправимо једно врло важно питање, а то је питање: кад треба један министар, једна влада, у опште, да одговара, и да се повуче на суд?

Да би на то питање одговорили, морамо последати на живот државе и народа. Живот народа и живот државе непрелетан је врло великим потребама и задацима, и кад једна влада прими на себе управу земље, онда је она у исти мах примила на себе један задатак колико тежак толико и пун части и славе, али толико пун и одговорности. Господо, у државном праву, за које се може рећи, и које је свакојако, старије од свих устава, изложени су принципи, кад се један министар и влада може повући на одговор. На министарске кривице не гледа се као на кривице осталих грађана; министарске кривице одвајају се од приватних преступа и злочина. Приватни, кад учини злочин и преступ, за њега већ постоји власт, која га одмах хвата и предаје судовима, а за министре већ није тако. Гледајући на све оне тешке задатке, који стоје пред једним министарством, за њих постоји изричо правило, да се они не потрже сваког на одговор, и за сваку ситницу. него се позивају само тада, кад због велике повреде Устав и законе земаљске тако, да држави нанесу велике и осетне штете.

Питање је, дакле, да ли сно ми потребили баш тај тренутак, кад треба повући министре на одговор?

Онде је пало много реči о предлогу оптужбе; казало се: те она није потпуна, те она не одговара очекивањима и т. д. Ја нећу да идем трагом појединих тачака оптужбе. Вала нам бацити поглед на целокупан низ радња владиних, па на те целокупности тражити да ли су Устав и закони повређени? Ја ћу вам обратити пажњу, нема је наука о државном праву о томе рекла. У науци о државном праву не гледа се на појединце кривице, на појединца гажења закона, него се узима читав низ гажења закона, и то поме се суди да ли је било преступне или злочине намере на гажење Устава и закона, и према томе се оцењује, да ли једну владу треба оптужити или не.

Господо, кад је наука о државном праву то правило поставила као руководно начело о министарској одговорности, она је тиме хтела, колико да заштити министре да не могу бити изручени за сваку маленост на одговор, а у исто време да Народноме Преставништву заједно могућност, право министарске одговорности, тако, да се министри не могу бранити изиртавем значења појединих одредаба Устава и закона, већ да морају у своју одбрану ићи отворено уроке, за што су на свој начин приненили Устав или закон. Кад смо дакле, положили то, као основ, ако начело да се министри могу повући на одговор само тада, кад учине читав низ радња противних Уставу, онда треба да испитамо, да ли ова оптужба има потребних услова.

Оптужба почиње прво с попредом члана 71 Устава. Оптужени бивши министри бране се овако: Ми имамо права да сазивамо Скупштину, да сазвану одложимо, и одложену растурамо и нарединмо изборе. То своје право они оснивају на члану 54 Устава. Доиста, Круна по члану 54 Устава има сва та права. Али, сад настаје питање, како се једна влада користи тим правима; настаје питање, да није члан 54 тако апсолутан, да просто не трпи никаквог ограничења, него да се може по нуди без икаквих државних потреба, кад год се нађе за нужно, употребити. Ја мислим, господо, а то ни оптужени неће порећи, да овај члан 54 стоји у врло великој зависности од осталих чланова Устава, који га умеравају и ограничавају. Ја не могу тако далеко да идем, те да окривеном намеснишгву поречем да оно није могло нешта да ради. Ја сматран, да је могло да ради, али питање је докле је могло правилно по Уставу да ради? Кад је њему подпета основа радикалног кабинета, онда је Намеснишгво довста морало и имало је чак и дужност да остаку прими и да позове другу владу. Она влада, која је дошла имала је пред собом задатак, да изврши избор трећег Намесника баш по уречима Устава. И кад је влада сазвала Скупштину за 1 новембар, онда је она у неку руку признала, да је то тај рок кад треба да се бира трећи Намесник, јер да она није тим актом то признала, онда не би ни сазвала Скупштину, него би тражила другу, тражила би своју Скупштину.

У члану 71 Устава стоји да ће друга два намесника отправљати државне послове до *пуног* састанка Народне Скупштине, *која бира трећег намесника*. Влада од 9 августа кад је сазвала Народну Скупштину она је у исти мах после одложила и растурила ту Скупштину, која је једина била надлежна према наведеном члану Устава, да избере Намесника. Она је актом одлагала и растурала Скупштине, отела тако рећи право избора трећег намесника од оне Скупштине, која је била надлежна да то изврши, и пошувала да га пренесе на другу неку Скупштину, коју Устав за то питање не признаје, по томе, ја сматран господо, да је бивша оптужена влада од тога тренутка, а то је од 1 новембра па до краја била на неуставном земљишту, као и то да намесници нису били више представници круне и представници краљевске власти, већ прости узурпатори! *(Одобравање).* Господо, морамо се обазрети на то, како се брани оптужени министар. Као год што сам напоменуо мало час да при оптужби министара, нама цењти *читаво укупно дела*, а не хватати се за речи појединих одредаба, него тако и при њиховој одбрани, не треба примати позивања на слово одредаба, већ тражити оне мотиве, оне уроке, ради којих је влада починила дела за која се оптужује. Оптужена влада, покрај позивања на одредбе устава и закона, треба да бар у одбрану своју изнесе: каква је то државна нужда била, да је она морала, туђу Скупштину сазвати, па је одложити, па онда расустити. Ми се не можемо задовољити, ни не можемо примити тако сићушне разлоге, као што нам наводи оптужена влада: да јој је требало времена ради проучавања свога програма.

И доиста господо, влада се ниште не брани каквим нејаким државним потребама и резолуцијама; они не кажу јесте господо, ни смо се безгранично служили чланом 54 Устава, али смо то чинили по сили тих и тих државних потреба те да би и ми, оцењујући њихову одбрану, могли њи у испитавање извести узрока, и одлучити, је ли та неодложност државне нужде била толика, да би се могло оправдати ово безобзирно гажење чл. 71 Устава и свољевољно растезање права чл. 54 Устава.

Ја нећу, господо, да идем редом по свима кривицама. Нека се уме, да непарећивање избора на место посланика покојног Вучковића, није кривица, нека се уме да повреда члана 52 Устава, односно продужења трговинског уговора, није повреда Устава; нека се уме так и то, да повреда члана 145 Устава односно обустављања решења Државнога Савета није протиуставно дело, али ни се морамо на једном питању заустављати, морамо се заустављати на изборима. Кад је дато право влади да може да расусти Скупштину и да нареди поновне изборе, и кад је влада од 9 августа дошла само под тим изговором да хоће да изврши акт на народ, онда је она доиста требала то да изврши, и то, правилно савесно и поштено, и да имслим да је она изборе, у цељи акта наредила, и извршила правилно, да она данас не би седела на оптужничкој клупи, ни да би и све напред побројане кривице и постојале. Али кад је она насрнула на изборе, кад је покушала да фалсификује вољу народну, онда је она згазила на оно начело Устава, које Устав Уставом чини; а ако би се допустило да једна влада чини фалсификате на изборима и да фалсификује народну вољу, онда нема више уставности ни Устава! *(Одобравања).* Зуче је г. Гарашанин казао: изгледа да ни оптужујете влад, што је она противна вашему режиму. Ја мислим, господо, кад се погледа на цео низ догађаја, које сно изједно са г. Гарашанином претрели од 9 августа прошле до 1 априла ове године; кад погледамо на цео низ гажења Устава и закона, онда се не може тако казати. Ми позива Народну Скупштину да преко тога пређе, и да не задире у нове ране, да не ствара нове раздоре. А ја, господо, држим да ране не ћемо залечити ако зажмуримо пред погажењем Устанои, и да раздоре не ћемо уништити ако умукнемо пред дужношћу, да Уставу прибавимо потребне јамчите. Господин Гарашанин пристао би на оптужбу, али да то везује са јом

једним условом: да се оптуже и намесници. Господо, ја сматрам, као и г. Гарашанин, да су господа намесници заиста извор свију зала, која смо поднели, али, господо, г. Гарашанин не може да нам покаже уставни основ, по коме би ми могли да их поцучемо на одговор. Ако се намесници сматрају као прости велеиздајници, онда је њихова кривица предвиђена општим кривичним законом и онда нема ни Скупштина да решава, јер је по закону већ решено како се имају поћи на одговор. За то мислим, да би Скупштина отишла једним погрешним путем, ако би се повела за мишљењем г. Гарашанина, ако би штогод у том погледу предузимала и одлучивала. У осталом, господо, овај покрет који се јавио пре 25 година, покрет, који је једино изводећи данашњи Устав, тај покрет донео нам је ово нарче Устава и без учешћа данашње опозиције и оптужене владе. Као год што смо се сами борили да га добијемо, тако нам се вала борити да га очувамо. За то ми не треба да се обазиремо хоће ли који поћи у питању оптужбе на нама или не. Ако господа из опозиције хоће да поћу с нама — добро, а ако не — нека остану где су.

Ми смо дужни да бранимо уставне тековине и грађанске слободе, јер народ, који не уме да чува своје слободе, није ни достојан за њих, нити заслужује да их има.

Тома Војићић — Господо, сви сте саслушали тужбу, коју је нас 26 народних посланика, сматрајо за своју дужност да поднесе, против бившег кабинета либералног. Исто тако, ви сте саслушали и њихове одбране. И ја, као потписник те тужбе, имам сада само у кратко, неколико речи да проговорим, и да учиним неке примедбе, које су оптужени при њиховим одбранама напоменули. Дакле, веле осветe Србији, српском народу, не би могао никакав спољни непријатељ нам учинити, него што су је учинили краљевски намесници српског земља и српском народу, кад су довели либерале на власт без народног поверења. У њиховој одбрани ће се видети и то, бар по мом мишљењу — како сам ја оценио, — да и они сама сами увиђају, како су глупо награбусили доласком својим на власт, да управљају земљом. Дакле, кажем и они сами то увиђају као што смо то видели и оценили при њиховој одбрани, јер њихова одбрана није могла да изнесе ни један стварни разлог, што би у напој оптужби у оних 11 тачака побили. Ја сам, господо, саслушао оптуженог г. Рибарца, који је оиомад казао: како су све општине добиле бирачке карте и куглице. Ја вас молим, да ни дозволите, да прочитам само имена неколико општина из округа подрињског, које нису примиле ни једну карту бирачку ни куглице, јер полиција их није давала. Дакле, врло нису дате карте општини смилеуској, која броји 400 правних гласача: на после бомбашчној општини, врапчанској, варњачкој, теверинској, бадањској и др. А било је, господо, општина и више, које нису добиле ни једну карту ни куглицу. Дакле на тога, види се, да се залано у свом одговору. Дакле види се, да он — Рибарац — није хтео да одговара на ону најпређу тачку оптужбе, где се помиње да су чињени толики фалсификати, целом свету на видику, кад је знао цео народ у срезу рађевском и видео како се спискови фалсификују. Још 26 фебруара поноћ су закључали у вече судници општински, они су кутије украли, стигла им је нада депеша о резултату избора, и све то преучили у њихове кутије, а нама остављи колико су хтели њихови регенти, на попова у пут записнике фалсификирали и послали тако главном бирачком одбору. Из тога се види, да је овај министар све знао, и да се све са његовим знањем радило. *(Тако је).* Ја уопште остављам на осуду Скупштини, нека ова ону нашу тужбу, коју смо јој предали оцени, нека она види како је у напој земљи рађено. Само ми остаје још да одговорим на онај Рибарчев подиик, што та је опомад казао: „није далеко од Метина брда до зеленгорске касарне“. Не знам од какве стене и т. д., али ја могу њему да кажем ово: да неће бити далеко ово време, кад ће пра пушка планути на територији у овој земљи, на ће тек после на територији преко граница наших. Имам да се одужим поштованом посланику г. Гарашанину, на ово, што је казао: да је наша тужба потекла само из обзира партиског. Не, господо! Ја признајем, да је било повреда Устава одавно, да су се и закони и Устав обилазили, и признаће се из њихове прошлости, да се и онда газио Устав и закони, почев још од Бонтуа, па закључно до Јакуба Мустафића, установног је наша још онда насилно од власника тешко подривена, које српски народ добро памти.

Данило Јовановић — Ниеам мислио, да тражим реч, приликом овога претреса о овој оптужби либералног кабинета, али кад је г. Рибарац у својој одбрани између осталога казао и то, како у Србији нема ни једне општине, којој нису издате бирачке карте, и како нема ни једног грађанина бирача, да који није добио бирачку карту, ја опет изјављујем да има не само бирача, који нису добили бирачке карте, него да има и општина, којима се нису давале бирачке карте. Тако у општини врапчанској, смилевској, варњачкој и другим нису дате карте. Међу тим, у тима општинама није добио бирачку карту ни један правни гласач, ни један бирач, и ако су сви испунили своју дужност према закону и стекли право на бирачку карту, а нису издавање бирачке карте само за то, што су то опозиционе општине и што те општине нису могли заузети онако, као што су то но другим местима чинили. У општини смилевској на дан избора 25 фебруара чак се нису дале ни куглице ни бирачке карте, те се гласало са пасуљем, и са пореским књижицама место карата бирачких. И за те незаконитости како општински имет тако и појединца лица, жалећи су се не само министру унутрашњих дела но и самим намесницима и тражили да ни се заштите грађанска и уставна права њихова. И ја се, чудим г. Рибарцу како је могао, и смео да тврди то, да он није знао, кад о томе постоје доказа. Ја мислим да је и ово један доказ те да се види, како су народна воља, закон и Устав изиграни. То је што сам имао да кажем.

Мих. Мартинац — Господо, не бих узимао реч, да говорим о овоме питању, кад не бих строго ценио његову тежину и важност, а поред тога руководио ме је, да узмем реч и учињени говор г. Гарашанина, који је у напред имено своје мишљење, да се у поднесеној оптужби опажа нека врста стрпасти, нека врста осветe.

Криминална наука у свима уређеним државама обележила је делокруг свога рада, прописала је прописе и параграфе, по којима ће се свако кривично дело кажњати, судити и каквом мером казнити, на исто је тако и код нас. Колико се то односи на закон кривични, не мало то се односи и на закон о министарској одговорности, јер и овај и други закони ове врсте нису писани са страшћу него са хладним размишљањем, јер су у грађењу њиховоме учествовали најзнаменији и најспособнији људи, који су умели да оцене све приликe и догађаје, који могу да наступе у појединим моментима и који су умели у законе унети такве одредбе, којима су сачувани министри од страсти и обести ма чије; сачувани да ни се не могу подигнути кривице, које извршили нису. Суверена власт прописује законе, ти су закони уокирени, они имају својих граница и поснови тих закона морају се придржавати да те границе не прекораче. Има права, у која не смеју задирати они, који су носиоци те суверене власти; суверенство престаје код оне тачке, код које почиње личиа независност, ако оно пак прекорача ту границу, онда су појединци изложени обести владе.

Грађанска личиа права не смеју се вређати ни од једне државне власти. Та су права слобода личиа, слобода мишљења и сигурност имаоиине. Ни једна власт, дакле ни министра, не сме вређати та права, јер би самим тим поништила и *свој сопствени правни основ.*

Где нема личне безбедности ту нема ни јавне, а јавној безбедности највећи је непријатељ *самовлаша*, а на самовоље легу се опаква зла, каква сво на жалост код нас видели за непуних 8 месеци либералне владавине.

Кад је крве намесништво 9 августа ступило либерални кабинет, који се данас оптужује за његова недела, онда је он бодно поглед на 25 фебруар тек. год. кога дана морала се остиграти изборна_битка, па ма какве жртве у том неђупри-

њену биле, па ма колико се морали закони газити, јер би им изборна победа покрила зла и грехове, својој земаљ нанесене.

Отпуштени г. Рибарац у одбрани својој рече, како није намесништво крње само од 9 августа, него да је оно било крње од 4 јуна, а то је од смрти трећег намесника пок. генерала Протића, на чак да је оно крње и од постанка свога. Па, господо, када је г. Рибарац знао да то намесништво нема прерогативе Уставе, када је он знао, да је крње, да је кусо, да је о'једено, онда г. Рибарац, као свесан, као слободоуман за какног се представљао и као паметан човек, који је играо велику улогу у политици, свесан својих дужности и права требао је да опени, да ли је пробитачно и корисно за отаџбину и њега лично, да се удуриа са тим крњим намесништвом и да изводи његове планове као што је и радио за ових 8 месеци? (Жива одобравање).

Радикални Пашићев кабинет увиђао је ту потребу, да, или краљевско намесништво, које је остало крње треба поништи у што краћем року, или уступити са управе земаљске.

И кад његов предлог код два намесника није наишао пристанка, он је дао оставку. Дакле, искључиво битни интереси земље и Устав диктовали су му то, као што је опет крњем намесништву диктовала *самовоља* да позове на управу земље либерале, који су у Народном Представништву једва једну деветину народних посланика имали. Либерале је дакле, довела на управу земље *жудња* за влашћу противно и Уставу и парламентарности и битним државним интересима. И од тога тренутка сва зла и повреде законске падају на одговорност г. Авакумовићу и његовим другоима.

Либерални кабинет да би одржао изборни мегдан на дан 25 фебруара, морао је створити овакав чиновнички апарат, који би кадар био у дело привести напред спомењене планове, који су садржавали велике повреде Устава и закона. Одатле и по том плану, почиње се у земљи чинити она огромна зла, од којих само ће у вам неке поменути.

Кметовске казне износе на 100.000 динара! Жалбе најављиване министру финансија нису помагале.

За непуних 8 месеци каквенце је и притворено до 8.000 људи. Ове су казне повукли они, који нису хтели дати изјаву да су либерали, нити превртути политичко уверење, као и који нису хтели дати оставе на кметовска звања. Апсеници су окивани, бијени по апсанама, мучени и киђени да је све немогуће и описати. Завладао земљом страх и ужас! Све је то учињено у циљу: *да се изобличујуће воља народна, да се добије већина.* Отуда је постала и она Рибарчева мисао изнесена у „Занат. Савезу": „ја ћу пустити радикалних посланика у Скупштину, *колико ми год буде воља!*

Г. Величковић министар правде, који је онако склатанпо усменом одбраном уверио нас о својој „невиности", примио је на се улогу да буде председник онога акционог тако званог „црног одбора", написао је и на другим округе а највише на нам моравски, Долетао је скоро час тамо, позивао кметове, давао упутства полицијским властима, договарао се са неким члеиим партизанима судијама, како ће се понашати у појединим случајевима, како ће апсити и изнуђавати изјаве и оставе од појединих кметова и председника. Кад није могао тих путем да дође до изјаве непозваења општини бупријској, онда се решио напослетку на један злоначаки корак. Вели се, да је неко случајно запазио штаву, у којој су били коњи и кола г. Величковића, а ја вам са чистом и мирном савешћу могу рећи, да је то чисти план г. Величковића (Жива кретање и одобравање Скупштине). Запажена је та штава, да би се могли по што по то окривити кметови бупријски, да би их могли повапсити и да би могли поставити регенте. И заиста план је изведен врло вештачки. Кметови су повапсени. Мој писар одлежао је 5 месеци затвора, исто тако кмет Радојковић за кога је отац морао да да изјаву да је либерал, и онда је прекинута истрага по овоме делу, врена њему, и ослобођен је.

На тај начин кад су повапсени кметови онда су довели жандарме и радинке из државног радилишта, обиле кундацима врата и ушли у судницу, позвали регенте предали им печат и закели их.

Држао је врло често зборове, а у бупријском начелству и тајне састанке. На једном од тих састанака, како ми је један присутан испричао, казао је: ми ћемо либерали узимати Државни Савет, Касацијиу, судску независност. ...., а један му је сељак у том уцао у реч и врло лепо у пропиџи уништио га: а за што ви не ће узимати и Устав? 30 јануара држан је окружни збор либерални у Ћуприји. Да би показао сјај либералне странке, г. Величковић надзиставао је допуштење код г. министра војног, да из Крагујевца дође војна банда за тај збор, на коме су се виђале поред тробојки и од беле свиле велике заставе пошене поред српских капетана, а једну је и сам капетан носио. Пет капетана у качкетима и епаурама са писарима подвли су на тај збор народ под притиском шкупљен, јер је по селима било наређено: *да ће се сваки казнити са 15 дана затвора ако на тај либерални збор не дође, а са 30 дана, ако дође на радикални, који је заказан сутра дан за 31 јануар.*

Нећу вам говорити у детаљима о појединим тачкама оптужбе, пошто су господа правници, моје колеге пачели пред вас јаке правничке разлоге, да доиста постоје све повреде Устава и закона наведене у оптужби, да су повређени доиста прописи у њој наведени, — ја ћу бацити један летимичан поглед на радњу г. Рибарца као министра унутрашних дела и његових органа, који су се одликовали у збацивању законитих кметова и постављању регената, у шпуњавању изјава, у недавању бирачких карата, у спречавању одређених председника у пријему избора на дан 25 фебруара и т. д.

Да бих дао што јачег мага својим органима, који су сдело извршавали *усмене* и писмене наредбе, дао ми је знак да ни једно решење Државног Савета, којим је поништен неправилан полицијски рад, не предаји дотичним општинама, пита да та *изузимају!* Такав је случај био са Ћупријском општином. Врло је жалосна појава, да се један министар у једној установи држави толико заборави да својим потчињеним органима наређује неизвршење решења највише административне власти — Државног Савета. Не мање, жалосна је појава, да својим органима поверавно достављ, да земаљским судовима не уважују лица тражења, која су тужена због спречавања грађана, у употребн њихових грађанских права! Ово је вели, г. Рибарац чињно с тога, што је наиазно да решења нису на закону основана. Е на лепо, а зар није могао према томе да каже и земаљски судови не изричу пресуде по закопима, на ни пресуде од извршења задржавати?!

За извршење својих смерова, нису му били довољно потчињени полицајци, него је тражио потпору и у војсци. И она и ополика кретања војске пред изборе по варошима, а нарочито селима нису била кретања ради утврђења Србије, но је којеги у тој прилици наменења улога, да буде под командом полицијских начелета ради спречавања слободе, искажа мисли, и ради спречавања употребе онога гласа при изборима. Изненадило сам се једног дана, кад стигоше две чете на Пироту у Ћуприју. Од командира добио сам одговор: имамо наложај да се растуримо по округу, где нас упуте. Реноx му: ваља да пођете поиоћ чинити? Ја ни сам не знам шта ће бити..... одговорио ми је слежући раменима.

Кад је све учињено колико се могло, претпоследња је четак полицијски био спречавање председника бирачких места, да их не пусте на своју дужност и разуграване представника радикалних листа. Ево вам примера из среза левачког, нашег моравског округа: од 16 општина, 12 одређених председника одјурено је а тако исто разурени су и представници и заменици радикалних листа, јер се један лекар толико дрвуо, да је за све последње казао, да су заражени сифилисом! *(Пушење и живо кретање. Чује се: Видаковићева посла! „од кмета и беседа"!)...*

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 86 ПОНЕДЕЉАК 19 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

31 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јокимовић

(НАСТАВАК)

(О потписи. М. Мартинац).

После преседнског резултата у изборном округу моравском због спречавања, извршени избори у општинама: Доњовидовској, Секуричкој и Катунској. Све три ове општине сарос су радикалне, и дају велики број гласача. Требало је спречити у њима нарочити накнадни избор 3 марта, и у тој цели, начелник среза параћинског са целим апаратом општине Ведово, а брат министра Величковића, писар — намуљијан, одвео је један одред војске у Секурич, па су тако избори спречени

О Катуну ће мало опширније проговорити. Општина се састоји из једног засеока, који лежи на острву Мораве и села на обали њеној. Општинска је суд одредио за гласање општинску судницу, која је у селу. Да би се могао извршити фалсификат и краћа куглица, капетану Белошавловићу било је до тога, да гласање буде у засеоку. 23-ког њој украдене су и кутије гласачке, и она са куглицама; крађу је извршио један кнез регент, *(смех и живо кретање)*, но је то општинска власт нашла сутра 24-ог, прикривено у њој тог кнеза, увела и донела опет у судницу. Тада је капетан, тражио од окр. начелника појачање, известивши га, да је у Катуну перед. Овај то јави министру, министар опет капетану, да одмах иде у Катун, и он је отишао са жандармима и пандурима наоружани, у намери да одузме кутије, али је у место њих био разоружан и он и братља, а уделила му је мало батина једна девојка, нажуљи га вратило *(живост)*.

Тада су на трашове, дошли из Крушевца артиљеристи наоружани пушкама. Сељани, знајући, да је то војска на расположењу кнеже полиције, разбегну се у околна села и брда њих преко 150. Војска се повукла, није нашла изгредника, којих у стварн није ни било, сем полиције.

На саветовање људи, разбегнути дођу полицији, која их притвори; скромнији су сутра дан пуштени, а задржато око 60, на којима је вршена тортура. Кундаци и тесани пришли су своје над једним грађанима! Који је и новац давао, мало је бијен; сипана је вода по ципи у тој цели, да се заледи како би једнаким призводи.

Последњи се предао Милан Миловановић. Над њим је извршени варварскам достигао врхунац. Ужасна слика као у Горачићу! Одмах су га оковали, и у ланс долази писар Стојан Миловановић, са жандармом Јосифом Јевтићем, и пандуром Милутином Михаиловићем. Мрављење је отпочело и куцадком и оковом и тесаном. Онесвешћен као је и изгубио говор. То се дешавало на очиглед многих људи. Жандарм тада сипа му у уста ракију, но би ли га повратно, а један старчић пришапио парче свеће, мислећи да умире — *(Чује се: тишо! Сатро их хлеб народни!)*. Одмах га натоваре на кола и донесу у Куприску болницу, где после 6 сахата умре.

Ово је, господо, једна од многих грдних слика, каквих је по земљи било; ирна слика вандализма полицијског, који је примио на се улогу да сузбије глас слободне вође, да спречи употребу грађанске права да инфалсификује глас слободна грађанина *(Жалосно!)*.

Тога дана, кад је Милан умро, стиже у моју канцеларију једна жена са малим дететом у наручју, и кукајући рекне: помози, господине, убише ми мужа! — Написао сам дежурну министру унутрашних дела; но чл. 15 закона о телеграфу одбија се: написао сам намесницима, опет се но чл. 15 одбија!

Да би то дело ма како дошло до намесника, сетим се то пошљем дежурну као аманет у вредности 300 дин. на г. Јована Ристића краљ. Намесника. Одшета је у пошту, али су је тамо дочекали телеграфисте и чувени „Цврча" окр. начелник, и но њеном казивању тукли је тако, да је мала то су је водом поливали. Доведена је од старог она у моју канцеларију патрат, нала је онесвешћена на патос, и у дрхтавици и муци била преко 4 сата, незнајући за себе. Очевидац тога призора биће је и син поштованог г. Катића.

Каква страхота, шесторо деце, од које је најстарије 11 год. изгубило је са најмом хранитеља, због полицијске обести! *(Жалосно!)*.

Господо, г. Рибарац правда се, да он не зна за ове шифроване депеше, које се подносе, да је то недостојно што му се подсеће и да сматра испод достојанства да на то одговара. Даље, да није ове шифре глуњивао начелнику окр. тимочког, а преко овог и Живину Живановићу, који је био председник Главног Бирачког Одбора за тај округ, а њиен је либерал. Али кад отворимо оптужбу, разгледамо приложене шифроване депеше, видећемо да су ове морале бити познате министру. Кад је већ требало потписати пуномоћја изабраних посланика, а Живановић их није хтео потписати разуме се, преко упутства Рибарчевом. А да су обојица по награду утврђеном плану радили, доказ је поред поднетих шифрованих депеша и цео њихов рад, јер кад се искупила овде она нефалсифи-

кована гомила људи и крстила себе именом народних изабраника. Народних Посланика, тада је Живан у оној дворани изабран за председника тој гомили и тада би са Рибарцем уче стовано у извршењу и извођењу дальх планова да није дошао знамените чин од 1 априла. (Један глас: „штета"; „остварили би људи програм[21])."

2 марта кренуо се за Пирот на накнадни избор г. Величковић министар правде, и тада је г. Сима Павловић, управник Ниша, који се десно у Београд, депеширао шифром управи Нишко]: „ноћас да оду у Пирот 6 жандарма и Мијаило и Јоса". И Величковић на челу њиховом долази у Пирот и моралним утицајем и жандарима фалсификује се воља народна и отима се избор у корист либерала.

Овај Јоса жандари, то је онај исти, који је помагао у Катунској афери кундаком и тесаком.

Господо! Оптужени у одбрани наводе: па и радикали су казали Устав, — дакле за себе признају — покнљни, 5-ти и 6-ти мај и 14-ти и 15-ти мај. Има велике разлике, господо, између њихових недела и овог што они наводе. — Ова напрне радикалне власти стајало је решење Народног Представништва и по основу таквог решења напрнла је власт стајала на законској земљишту.

Односно збора напредњачког, који је нападнут 14-ог и 15-ог маја, имам да кажем ово, да ту није нападала власт на тај збор, но се скупила једна гомила људи, на напала збор у намери да разјури, а власт је, по сазнању, умешала се да нападаче одбије а нападнуте заштити.

Узгред нека ми је дозвољено напомснути, да су нека господа говорници у говору казали, како адвокати често и крпве бране, а и оруђе су ни вишени. У мне моје и мојих колега одбијам тај приговор. Адвокати су руковођени судовима и властима као знаоци закона, крпве бране да им се не би казна строжија применила но што заслужују, а у чувају правде угрожене и нападнуте искности, они су са својим знањем пред на браницу. Споменуто је како су знмус адвокати водили парницу са народом на изгубили. Не, господо, нису ту парницу водили адвокати као знаоци закона по удуратора, и ја се надам да ће и у овој данас поведеној победити народ, овако исто као што је и у знмушној борби за чување својих права, побеђивали знмпо.

Г. Рибарац је у одбрани и то навео, да су код нас људи *невољни* а закони су добри, и да узрок томе невољству лежи у ономе што се од 20 година проповеда Не заборавите, господо, да је казао мало доцније и то, да су људи *навични*.

Ово је очигледна противречност. Али, господо, није то тако, већ ево како: 20 пуних година бори се бирократизам са демократизмом, бирократизам је претрпео страшан пораз и сутиен данас у агонији кели зубе на демократизам, који је у народ унео напредније идеје, а чији је плод и нови Устав!

Даље је казао како има неки демон, који у Србији кочи правилан развој и обара једну владу за другом, а то је неминовно постићи и кабинет г. Докића. Да, господо, има доиста демон, а ја држим да су то људи, који су без поверења народног долазили на управу земаљску у циљи да саломе и униште тешким напорима и жртвама извојевану слободу, и који су закон хотимично газили и по своме ћефу владали.

У одбрани је и то наведено, да је чин од 1 априла револуционаран. Да, и ја тврдим, да је погажена једна уставна одредба да би се све остале сачувале. Револуције су, господо, биле и 1804 и 1805 год. на су њима у историји српског народа забележене златним словима, као светли дани историје српског народа и као врло важни дани у периоди његовог васкрснућа. Тако исто, господо, и овај дан од 1 априла биће такође забележен у српској историји као редак и узвишен пример: да један млад краљ, један млад владалац показује не само своме народу, него и страним владаоцима и народима, како треба поштовати и чувати вољу народа изражену у Уставу и законима! (Живио, одобравање!). Најзад господо овај чин показао је и то, да је пут за долазак на управу земаљску једино кроз народ, уз његово одобрење и поверење, а не на ар кавиј. А сви они, којима се прохте на ар кавијик доћи на управу земље, на одатле тобожњом неофалсификовати вољу народну, нека не губе из вида, да ће их постићи она иста судбина — да их видимо на оптуженичкој клупи.

Поштовани г. Гарашанин каже, а ја бих се с њим до некле и сложио, да су своју ученичком злу крини на врлом месту краљевски намесници. На дело, кад је то тако, онда нека г. Гарашанин поднесе противу њих оптужбу, ја ћу је одмах за њих потписати. У осталом, ако сматра да стоји дело одмах за њих потписати. У осталом, ако сматра да стоји дело одмах за њих потписати. У осталом, ако сматра да стоји дело

скоро пиканих жртава и напора народних; хтео је да народу даде права и слободу, што је и Народну Скупштину позивао. Томе владаоцу народ је дао право, да неограничено управља и влада њиме, а то за то, што је народ њему поверио сву своју судбину, што му је народ поверовао, јер је у њему видео искрена владаоца, који жели и хоће да управља земљом онако, како и сам народ жели.

Господо, тај је челики човек постао жртва, и та жртва није од оних, који су страдали на Карабурми, него је жртва оних, који су били на високим положајима; људи, који су сарађивали да ми имамо живиње под намештењем а не под владаоцем.

Господо, Кнез Михаило погинуо је, а после дошао Кнез Милан као малолетан, а одмах је постављено намештење. Нису можда сви, али нпак ти намесници су тако васпитани владаоца, да он по том васпитању не може дуго остати да влада народом, већ само неко време, са жељом, да га тако после упропасте, па онда опет да дођу за намеснике и његовом сину, па тако да уму управу земаљску у своје руке.

Браћо! То се са свим јасно доказује. Краљу Милану као малолетном постављени су намесници, који су га васпитавали, како ће га после употребити. Кад је као пунолетан, узео власт и управу у своје руке, колико сам ја чуо од људи, они су му говорили, да има гомила таквих невиђена, да је цела Србија против краља, да има људи, који га неће, да хоће да чине преврат и буну, да ови неће тог владаоца. То је све у почетку наложено пред њега, и он се сад морао да брине о тим лажним невиђењима, а они пак, који су га обманивали радили су по земљи шта су хтели; док је владалац стрепио од снога народа, дотле је она господа правила лом по земљи. Господо, то је све било до 1880 године. Од 1880 године била је и промена владавине, и свако се радовао, мислећи, да се окреше на боље, да неће све бољим путем.

Молим вас, ми треба да будемо на чисто, па да кажемо свакоме оно, шта је ко радио, и шта сно ми радили. Цела земља тада, и радикали и напредњаци, радовали смо се промени тој, мислећи, да ће бити срећније и боље време, него што је пре било. На шта смо видели? — Ono исто, што је и пре било у земљи. Господо, једни су владаоца управљали и окретали на једну страну а други на другу. На првом месту долази 1881 год. и Бонтуов уговор. Тај је уговор под притиском примљен. Кнез Милан, бив. Краљ Србије, нашао је такву једну владу, која над није могла добити већину, да овај несрећан уговор закључи, она је онда кошта таким путем, да је узурпација кнезу нашем појединце послушне у двор, да их он наговара, да им прети па и запоседа, да морају усвојити Бонтуов уговор. Господо, тад је у Народној Скупштини стајало довољно новуда за грађење железница, које су биле и поносиље од Бонтуовог уговора, али се онда није имало рачуна, да се уму у претрес у Скупштини и остале могућне, већ се узела само Бонтуова. И тако је следовао један злочин за другим, грех за грехом у земљи; наступила је 1882 год. Генерална Унија је пропала, Бонту пропао, а Србија губи на 12 милиона динара, а даје се уговор Лендер Банки, а у Скупштини се доводе двогласци, који уговор преносе на ову Лендер Банку. Дође за тим 1883 год. Народ излази на бираљште и ту је показао волу, да неће више ту владу, неће да класа више за њу. На шта је с тим било? — Она се онда хвата за владочев сто и каже: ако пустиш сад да влада радикална странка, онда тим и ми пропадамо. И тада су извукли владаоца на то, да се при куршум Мазер Кокиње пушке пројури кроз грла Србинове, који су ту пали. Даље је после тога дошла Славинца, после пореднавање избора скупштинских 26 априла 1886 године, и народ је ту на бираљште казао: да осуђује такву владу, која је почињала толико зла у земљи. Скупштина се позива 29 јуна 1886 године у Нишу. Од Београда до Ниша хватани су по сланици као злочинци и врашала их је полиција, апсила и о њиховом трошку спроводила са жандармима из Ниша у начелства њихових округа.

У Нишу у једној гостионици било је 40 посланика; долази неки потпоручник жандарски (сад је капетан) Кафка, напада на гостионицу и наређује им да се селе из стана, и тако то траје све до пола ноћи, па и до зоре. 29 њих силу сам ја ом одбија; доводе се жандарми, и извлаче се посланици из клуба скупштинских, а сне само за то, да влада створи од већине мањину, и да јој не да прилике, да је осуди за њена недела, и да је постави на оптуженичку клупу; да је осуди за толика зла, за толике дугове, а што је најгоре, што је окрвила, што је указала српско оружје. Треба, господо, изнети сваћија недела и сваћија зла. Ја нам чишћ једно употребење недела либералне владе, са недељама напредњачке владе од 1880, и кад имамо могли ондашње министре да констатимо на оптуженичку клупу, за то, што по ондашњем Уставу, ако оптужбу не подноси прва Скупштина која дође, онда та оптужба не вреди, онда учињено то сад, кад је све то прегрнело, над је један пут уклонен тај шилак, тај распон између народа и владаоца. Можемо, велим, то учинити сад, кад је млади Краљ Александар пружио руку српском народу и казао, ено ових пентригашта, тога више неће бити у земљи, на Бог помогао и ми и вама. Поврх свих невгода и невола, што их је било у земљи, народ не дај више жељео, да Народна Скупштина решава о оптужби министара, народ одавно жели и тражи, да има добрих државника и савесних чиновника, који неће чинити више она недела, која су чињена под прошлим владавинама. Али, кад по несрећи има таквих људи и кад се из године у годину опет продужавају оне несреће, које су земљу толико пута сналазиле, онда је право, да и народ један пут дозвиа, да види такве људе на оптуженичкој клупи и дамас он је то дочекао.

Што се тиче владавине либералне за оних осам месеци, она је вама снима врло добро познате. Много јачи говорници од мене изнели су у говорима својима недела њена, и ја нећу више у то да се упуштам, кад су већ толики говорници пред Скупштином толика факта о томе изнели, ну само хоћу да се дотакнем једне, две тачке оптужбе.

Г. Авакумовић са друговима вели, да они нису погазили Устав одлазком Скупштине. Господо, ко боле зна наш Устав земаљски, он ће знати, да је једна така одбрана са свим ништавна. 54 чл. Устава одређује јасно, ко има право да одлаже Скупштину, а 71 чл. Устава одређује такође јасно, кад умре један Намесник, шта треба да се учини.

Што се тиче трговачког уговора, имам ово да кажем. И два најпростија човека, кад закључују уговор, не могу га закључити мимо закон. Да је могла влада сама да продужи уговор, зар би онда Скупштина дала овлашћење влади за продужење уговора? Да то није било потребно, Скупштина би остављала влади, да она то ради, како за сходно нађе, али тако не може да буде, кад је Уставом једино Скупштини гарантовано право за решавање и продужење трговачких уговора.

Даље, господо, хоћу да се дотакнем одбране г. министра војног и г. Рибарца, на назад у оптужби, за што је употребљавана војска у ови избора и на дан избора. На ту тачку, где треба да је њихова одбрана нађена, добили смо одговор, да је то чињено без њихова знања. То, господо, није никаквав одговор, није никаква одбрана. Срце мора човека заболети, кад се сети погибије у Горничеву: убијени су толика Драгићевци и Горничевци, који су се у нашим ратовима за прошлост држање показали као први војници, војници, који су показали да жртвују и живот за ову земљу, и који су увек одговарали својим грађанским дужностима као Срби и грађани ове земље. Ти су људи немилице убијани и по решима г. Рибарда, да се дође до неке равнотеже у партијама у Србији. Онда је на тај начин требао погубити трећину српског народа, те да би дошао до равнотеже. То није никаква одбрана. Таква обрана може се назвати отежавање његове кривице.

Г. Гарашанин у своме говору рече, како треба да оставимо, што је било и да један пут треба да дођемо до тога, да у овој земљи буде мира, љубави и пријатељства између нас, и да од сада пођемо бољим путем. Ја верујем, да њему није ништа стало до тога, ништа то њега не вређа, ништа то њега не боли, ништа је било зимус, јер и они, кад су били на влади, тако су исто радили. Лепо би то било, да ми оставимо све, што је зимус било, па да кажемо: да од сад по-

ћемо на боље, а чим буде прилика, да се повикљају опет ова, која су се у земљи дешавала. Ја не могу никако пристати на тај мир: за сад нећемо, а ако буде прилике, опет ћемо то учинити. Ја мислим да је свима нама врло добро познат тај мир, та љубав и пријатељство г. Гарашанина, јер ми то још на нашој кожи осећамо. Г. Гарашанин нам у свом говору превруњује да треба оптужити Намеснике, јер, вели: они су ингеренции свега, што је либерална влада чинила.

Тако што год препоручивати Скупштини значило би, по моме мишљењу, заводити Скупштину на странпутицу. Оставити министре, да изађу казу, значило би оставити широко поље, да нека господа могу још да мисле, да се може доћи на власт на канџије, као што је дошла либерална влада, па дошље, кад треба одговарати, онда проповедати слогу, мир, љубав и пријатељство у земљи, и да се скине одговорност са оних који треба да одговарају, и да се туже они, за које нема ничија, да оптужени буду. На послетку, ја могу и да одобрим г. Гарашанином тако резоновање, кад је под данашњим тако слободним Уставом могла да дође на власт једна партија тако ништавна, неважна према скупштинској већини, да дође са 15 посланика на власт. Кад се тако што год могло десити, онда доиста и други могу се надати, да и друга и са мањим бројем посланика може на власт доћи и просто нечело би се линцитирати: ко има више у Скупштини, да може доћи на власт и ту би за Гарашанина била врлина прилика. Министарство, му је само у Скупштини на и министар Краљевине Рајовић, и довело се до тога, да једна партија, која има седам посланика у Скупштини, може доћи на власт. Да се више никад тако што год не би могло десити треба одсудно да тражимо, да оптужени министри буду осуђени и да се у будуће више нико не усуди да чешњом куца на арканџије и тим путем долази на министарске столице.

Господо, јуче је један од господе говорника наклоњено, а и ја ћу то да напоменем, да нико никога не може упропастити, ако се сам не упропасти. Је ли наша радикална странка пропатила од либерала и напредњака, и у колико су нас они више гонили, у толико смо се ми више подизали, јер смо радили, радили смо, што је народ хтео, што је правда захтевала, нећу ни ја либерала и напредњака хоће силом да се подигну без народног поверења. Нити су ни помоћи жандарми, сеоски, бесни полицајци на и војска, те с тога „без брашна и масла“ не прави се пита.

Потредседник — Имајте на уму да је предмет оптужбе на дневном реду.

Стаико Петровић (продужује) — Напредњаци кажу да ми чинимо осветуоптужујемо бивше министре, а ја сам уверен, да ми то не чинимо из осевте. Ја мислим да ће ни ово сви признати, и држим да оптужени неће избећи праведну осуду; а што се тиче тога, да ли су оптужени криви, то ће суд казати а какви су они ја желим, нека се ухвати под руку Гарашанин и Анакумовић па нека оду у народ и питају: ко је од њих двоје бољи а ко горе, казаће ми се да су једнаки а тако исто и г. Рајовић и Рибарац, нека изађу пред свет и код њих неће народ чинити разлику већ ће рећи не зна се ко је горе (Смех). Ја ћу да напоменем један случај из опћинске тредстојнике у моме срезу. Кад су за ту опћинску набрати кметови и уведени у дужност, — подигнута је тужба од једног мехапџије и полицаја не по тужби његовој позваспи председника, кметове, ког одбор опћинским без икаквих доказа. Међу тим, председник опће општине, то је човек карактерап, човек, који пода рачуна о својој дужности о своме раду и тај човек са три кмета и девет одборника лежи три месеца у апсу и у такој једној соби, да су скоро сви добили запаљење плућа. Од тих људи један је разболео се, и у болници после десет дана умро, а за тим му је ћерка умрла, којој су тек на смрти казали. да јој је отац раније умро.

На дан 24 фебруара, коњички капетан, Бабовић, отишао је по наредби у Ражањ, и кад је дошао тамо, питао је капетана Чеду, где је тај неред, за који је он познат да га угуши, но капетан му је срески казао да нереда нема, него да је он позвао војску да неред изазове. Слава томе човеку — умрлом капетану! — јер је он одговорио начелнику срескоп, да он није за то дошао и да зато он није познат, него да је познат да одржава ред и мир у земљи На осталим местима, где су се дешавали случајеви убистна, то је за то, што су старешине њихове била налогчини. Тако се, докле, радило у крушевачком округу и у срезу заранпанс.ом где преко половине правних бирача није добило бирачких карата.

Ја сам ово само неке случајеве напомепуо, а има их још доста, што су чак и у новинама изнесени.

Даље, ја према свему до сад казатом мислим, да су ова за време прошле владавине превршена сваку меру, и о томе је уверен не само српска народ, него и цео остали свет, и мислим, да ће тк људи бити достојно и праведни за своје кривице кажњени. То је што сам имао да кажем и држим, да ће Скупштина узети, да је оптужба уведена и исљеђење ће показати још многа факта и доказе о њиховој кривици, па с тога се надам, да ће тужба поспиљи ово, на шта је намењена. т. ј. да се криви осуде.

Милутин Гарашанин — Господин предговорник изнео је бадпи нсколико упредавших речи на моју адресу. Он је мислио, да ће некаквим духовитим шицем произвести некакав ефект, кад буде казао „да се Гарашанин и Анакумовић узму за руку и оду у које село да питају, ко је бољи од њих двојице, да не би умели казати ко је бољи“. Ја не знам шта би се у том случају казало, ко је бољи од нас двојице, али у ма које село да идемо и ја и г. Анакумовић, уверен сам да ће се казати да смо обојица бољи од Стапка Петровића.

Драгомир Рајовић — Господин предговорник имао је доброту да и мене спомене и да ни рече, да се узмем за руке са г. Рибарцем, кога ја лично и не познајем, и да тако исто одем и увитам у ма ком селу, ко је од нас двојице бољи или горп. Заиста ја ћу да поновим оно исто што је г. Гарашанин казао. кад год, како му драго памстан човек буде ценио г. Рибарца и мене, а буде ценио г. Стапка, одлука и одговор бпће врло јасан.

Раша Нинић — Господо, ја ћу бити са свим кратак у опом питању. Ја сам од оних, који сам потписс ову тужбу и мислим да је о њој доста говорено, али ћу само неколико речи и ја да проговорим.

Што се тиче лично мене, одбрана оптужених министара није ме могла задовољити ни у колико. Господин Анакумовић изгледао је као год сгуждено створење и само је тражио од Скупштине као милост. Он је у својој одбрани наводио како је он отаибпни славно послужио и како он није крив, него се он, може бити, на осевте оптужује. Што се тиче мене, ми писмо поднели тужбу из осевте, него факт доказује да су они најгори криви. Г. Анакумовић доказује у свом одговору, како није крив и како је часно служио, а он се не сећа да је у књаженачком округу држао зборове, где нигде либерала нема и како је добио свега 60 гласова, кад је била кандидација за округ, тако да ниси имали ни 100 бирача да им потпиш листу.

Што се тиче министра војног г. Богићевића, он је у одговору казао: па ја просто писам крив, војска је нешто пошла по ном нарећењу, а нешто и полицијска власт тражила. А ја кажем, да је он крив, јер без његовог нарећења не сме војска да се креће. Ко је био у Београду кожда не зна шта је војска радила по изборима а нарочито у књаженачком крају. Кад се војска кревуља из Књажевца, нерудје да су дрворечка села била тако поплашена, да није бно велики снег, да би сви побегли у шуму. Један часни официр није хтео да иде на своју браћу да отима изборна места, него је бацио сабљу, и тај официр и данас се налази у затвору, а онај, који је побио толики свет у Горачићу, он је још у служби.

Кад је дошао Алкошић да одговара он је казао: ја ћу написмено да одговорим, ја нећу да усмено одговарам ништа. То се нпди да признаје своју кривицу.

Г. Рибарац у дугачком његовом говору казао је како је чувао закон и Устав, а ја уверавам Скупштину да је учинио дурши на тимочки округ и нападао на све општине са оним несрећним капетаном, што је био у Драгачеву, али није могао

да учини ништа у том округу. Заглавски срез има 35 општина и сви су кметови звати и апшени, али нису могли да добију ништа и онда су пресељали онога ликовића из Драгачева. Ја мислим, да не треба много да се бавимо са овим питањем. Свакоме је јасно позната либерална владавина. Ја мислим да ће сваки посланик, који прочуи ову тужбу, гласати да се они стане под суд.

А г. Гаранашин што је тражио неку дубаи, неко нишрење, ја који сам највише шамара од напредњака извукао, са сним ја пристао на то нзмирење али не даду браћа којих је 10.000 нагинуло и оних 25 што су стрељани кад је ово одређење један од страше напредњака, који је секао и клао како је он хтео. Ја бих се нахирио, али не да ова кра што се прошла. Осим тога г. Гаранашин у своме говору наводи, како су и Нанесинци крнви и да треба и њих оптужити Ја позивам г. Гаранашина да каже један члан Устава, где би та тужба имала ослонац, па ако то нађе, ја ћу први потписати то са г. Гаранашином.

Алекса Ратарац — Ја сам на тужби потписан други. Као тужилац нажалио сам саслушао одговоре оптужених министара. Тако исто, нажалио сам саслушао и разлоге појединих посланика; и то, како оних, који су се потписали на оптужби, тако и оних, који се нису потписали. Слушао сам посланике, који су са правничког гледишта доказивали да има места оптужби, слушао сам и оне, који нису правници, али су људи из народа, и који су говорили са срца да има места оптужби. Мени као тужиоцу ништа друго не остаје, но, да према стеченом уверењу од једне и друге стране искажем своје гледиште, да ли да останем тужилац или да тргнем свој потпис натраг и да кажем да нису криви. И за то сам устао да говорим.

Одговор оптужених министара састоји се у главном у овоме. Они сви тврде, да су дошли на управу немилску по нужди да посједне земаљ и престоју часно и поштено. То значи да нису дошли под норање; и да их нико није звао са речима, ово празних столица, ово вам жандара, војске, на вриште, шта хоћете и шта најете за добро. То је њихова драга воља била или давнашња пуста жеља да постану министри. Оптужена господа министри још су и ово навели у својој одбрани, кад су заузели управу земаљску, дужност ни је, вели, била да поврате углед Уставу и законима, да заштите интересе државне, и то, како државне, окружне, среске тако и општинске, јер су били угрожени и држава је у опасности била. Најпосле су навели и то, да су хтели да доведу партијску равнотежу у сагласност, да не буде једна партија надмоћнија од друге. Што се тиче саме равнотеже у партијским пословима, ја ћу да напедем један пример. Мени изгледа овако. Један је човек стекао својим трудом неко имање или поверење, како што је и партија прибављала већину народа за себе; сад онај човек или она партија, који то нису хтели да стеку, траже да исто имају. Даклс, значи да нису, могли ове да отимају ово, што имају други. И, оптужени кабинет, немајући своје већине у народу хтео је да отме од надмоћне странке већину. — Тако ја разумем да су они хтели да поставе партијску равнотежу. Што се тиче самих закона да ли су они примењивани као што треба, довољно ће бити да вам напедем за то неколико примера, који су били у моме крају.

Ја живим у срцу Шумадије, у срезу јасеничком, округу подунавском, где су све три партије организоване, и, где су људи више или мање по убеђењу чланови партија. Власти, које су оптужени министри постављали састојале су се у људима, који у смедеревској Јасеници не заслужују ни да буду пандури. Надлежни бивши г. министар послао је некога Пашту Стевановића, чије се школско образовање састоји на основне школе, и као такав радио је све напорно против закона. Он, кад није могао општинске власти да измени у корист оптуж. кабинета, он је употребио средства, која нису дозвољена ни људима, који су ван закона. Пример село Крњево. То је општина до 1000 пореских глава и имет те општине био је имењиџија од среског начелника, био је тачан у својој дужности. По захтеву Авакумовићевог кабинета наређено је, да се извиде реквизиција, која ће да прегледа и да види како стоје рачуни сви у народу па и овог суда; имамо се, да се тиме нађу какви недостаци, како би могли ажити поједине и тако помоћу кривице променити општ. власти. Ја против тога немам ништа, ја, шта више *то потпомажем*, и желео бих да свака влада тако ради да први контролу, да та контрола прегледа све рачуне општинске и остале како би се знало увек, како стоје рачуни. И овај кмет имао је контролу. Контрола, која му је прегледала рачуне нашла је чисто и тачно стање. Пробали су даље са задавањем неповерења, на и то ни ње помогло. Остало ни је старо средство, средство подметања, и тако, Војин Радосављевић биб. либерални посланик достави, да је тај председник општине радио на издајству земље и народа. Та достава спроведена је истражном судији, а ми смо имали истражног судију, који је потпуно за кућу на Врачару. Кметан и судија предузимају истрагу у селу. При истрази, кад су видели, да им план не може ићи за рукон и да не могу измајсторисати кривицу, да суд окружни одобри, јер у суду смедеревском председник је један од другова као посланика, оптуженог кабинета, који истина припада либералној страни, али који је умео доцта да очува и своју част и достојанство суда; тај је председник г. Таса Николајевић. Кад су дакле, знали да из мишљено дело код суда неће проћи, они су сремали кмету другу кривицу. Нарсле среског шнајтру да пуца у веће нрез прозор у славњаву где је дежао капетан. А овамо огласе, да је кмет (председник) наговорно некога или да је сам пуцао на капетана, те му спресе и кривицу за покушај убиства.

Истон кмету створили су и трећу кривицу, да је некога још пре грађења железнице на другу тукао, злостављао. Са таким удурсаним кривицама стрпају човека у затвор и окују тешки оков. После истражна власт ставља решење о притвору за неленадају, суд окружни то решење ништи; даље, ставља решење о покушају убиства, зуцањем на капетана суд и опет ништи решење. Ставља се треће решење, о злостављању, суд и но треће пут ништи то решење. Док је суд нишшо решења, пробаиио је кмет више од 20 дана у притвору. Ено нам је у општини било док је председник био у притвору. Одбор општински као надлежан по закону, састане се у седницу, те одреди из своје средине најстарнјег одборника, који ће вршити дужност председника. И о томе одмах извести стални окружни одбор, и позове га да дође и да констатује стање у општини. Кад је председник стао окр. одбора дошао у општину на лице места, истражни судија и полиција су све како одборнике тако и председника сталног окруж. одбора запсали. За то време, док су они лежали у притвору. полиција је кметовала у општини, и окметила је са сокака човека, а то је сина онога, који још је достакно за неленадају председника општинског. Дакле поставила регента. Ја немам више потребе да казујем, како се они не иде на то, да се подигне углед законима, са овим се само стварале трзавице, које су биле за време владавине оптуж. кабинета. Одатле су потекла сва зла и кри синова наше отаџбине. Мени је Рибарац лично казао: да је капетан Пашта тражио да се доведе војска.

Истина да је то било, да је војска дошла, можда ово што је било у Горачићу било би у Ратарина.

Што се тиче давања карата само онима, који су плаћали порезу то је неистина. Прилог један, који постоји сне објашњује. У аланском општини као регенат кметовао је Влаја Арсенијевић, који је и био њим (оптуженог кабинета) посланик). Он је гласао а није платио порезу и гласало је око 173 грађанина, који нису платили порезу. Доказује се расподедом порезе бр. 2, кога су регенти оверили и списак гласача, који се налазн у Народној Скупштини. Оптужени министра бране се рђавим радовима других, тако, Рибарац каже у својој одбрани за проливање крви: „па било је и 14 и 15 маја проливања крви, на је ли ко год одговарао за то? Ја нисам да кажем ово: да сваки онај, који се брани са делима рђавих, то није никаква одбрана. Тиме се признаје, да је доцта учињено рђаво дело, и као вели, кад овоме није било суда, зашто онда да мени ина. За 14 и 15 мај, нека ми се допусти, да кажем ово: десно сам се у Београду одмах 16 маја, чо сам,

да је Глиша Ђорђевић управник вароши Београда, а члан либералне странке и прачицно дело 14 и 15 маја, јер су то интереси намесника захтевали, да се учини освета према напредњацима и радикалима. Је ли истина или не, оспедочиће будућност.

Што се тиче 6 маја, ја сам као посланик био у Скупштини, знао сам добро, шта се урадило, а знао сам и како се резолуција извршила. Ја сам онда дао своје мишљење, сад немам потребе да га понављам овде. Али хоћу да кажем ово, да између кризиће, овде ућиће, у Београду, и оних кривица што су извикане по народу од стране државних власти, које се народу натурају, има велике разлике. Разлика је по самом месту где су се извршиле и ко их је извршио; даље, разлика је, између државне власти у престоници, које су хтеле да изврше одлуке законодавног тела и оних власти, које су у времену онтуженог кабинета спречавале да се одлуке надлежних, самоуправних власти изврше и које су (власти) изазивале народ на пределе. Извршење у престоници спречавали су они, којих се то извршење ни мало није тицало, другу је то над се неко умеша у посао, те непознати и непалезани не да државној власти да изврши одлуку, а још нта више где међу истима већине има, који још нису грађанске главе (малолетници). А другу је нам, кад грађани мирни, са Уставом и законом у руци, не дају државним органима да нападају на њихова права и слободе, да газе Устав и законе. За прве, као што је случај био у престоници, имала је право државна власт да их сузбије, а за друге, државна је власт позвана да их заштити. Је ли тако било? *(Нису).* За кривице појединце, независне судови изрекли су суд, а за кривице за које су одговарали грађани за време онтуженог кабинета, опет су ма хом независни судови изрекли свој суд. За прве је суд казао криви су, а за друге казао је невини су.

У опште, кад се процени све, што је кабинет Анакукићев радио, долази се на то, да је он хтео пошто по то да се утврди на власти; да није бирао средства јесу ли допуштена или недопуштена, јесу ли законита или незаконита; све је то било за њ све једно, само да постигну своју циљ. У постизавању те циљи он је (он. кабинет) тако далеко терао, да је у Народну Скупштину у последњем трећутку увукао регенте као посланике. О томе није нико од говорника говорио нити је у тужби што наведено. Зато ја износим ово.

Ви се сећате, кад се Скупштина 25 марта састала. И у оном трећутку, кад се конституисала, ми смо имали три регента посланика, које народ није изабрао. Опомињете се кандидатске листе радикалне у широкском округу. Нашу кандидатску листу није потписао један судија. Зато што није потписао један судија, и зато што је та листа (радикална) на дан 25 фебруара имала 8500 гласова, онтужени кабинет, за повећање броја посланичких напао је, да треба да се уништи радикална листа, од 8500 гласача, па да се сав тај број гласача пренесе на њихову листу од 2000 гласача. Ето, тако смо ми на завршетку Скупштине онтуж. кабинета имали неколико регената без посланичких пуномоћија *(Тако је).* Је ли то штићење Устава и уставних права Народиога Представништва? *(Нисје).*

Да вам наведем имена тих личности, који су били регенти у Скупштини, те да их предамо потомству на штудију. Прво г. Ђорђе Ничић, директор пиротске гимназије, дакле школовни човек; за тим, Михајло Протић, намесник из Власотинаца, опет школован и Андреја Ристић, ковач из Стрелина. То су те три личности, које су дошле да допуне онај број посланика, који је Зштук. кабинету потребан био. А ја опет за то, и ако су та три регента посланика дошла, нису могли да попуне онај број уставом потребан. У назова Скупштина није више од 63 посланика. Господа, онтужени министри браће се за откладање Скупштине, нагледа као да се њих то ништа не тиче; они нам кажу: „што вам те Скупштине, па се кусурајте с њом". Како се то питање може сматрати са грађанског гледишта ја не знам, али како се мени чини, стпар стоји овако: та њихова одбрана не може да надвиси никакву критику. Сви онт. министри сем г. Богићевића били су посланици; и кад онтужени министри веле, да се откладање Скупштине њих ништа не тиче, онда, кад пензионе министре као посланике, који нису учествовали у Скупштини, остаје број посланика испод 60. Ја питам, како ћемо онда да се кусурано?! Јесу ли онтужени министри могапли Устав откладањем Скупштине? Ја мислим, да је неоспоран факт, да су министри откладањем Скупштине уставом учинили каквно дело, са чистом савешћу, са знањем, а тврди се тим што су гласали за верификациони одбор за часовитро Скупштинско, као посланици гласали су и за откладање Скупштине. Даље, кад су господа министри били у тој истој Скупштини, и својим је бројем попуњавали, ја држим, да нема тога судије, који би могао казати: „за ниште знали, за уставни број посланика, потребан за откладање Скупштине и ни ниште крави.

Што се тиче одбране Рибарца, о денешма шифрованим из пантљика, дозволите ми, да учиним само ону примедбу. Он ми изгледа као човек, који је много зла чинио, на ње мислио да ће га ухватити. И ако та ухвате, он је мислио, ухватиће га за она дела, за која ће моћи да се извуче из одговорности. У онтужби има врло јаких доказа за нека његова недела, као што је на примеру она денеша Живаину Живановићу, или за употребу војске по земљи. На све то он одговара „ја не знам ништа за те денеше; ја не знам ништа, шта је у Драгачеву рађено, и које где; то је без мога знања рађено." Господо, ја сматрам, кад се строго узме по прилкама, времену, када су се она зла дешавала, и местима где су денеше нађене, и кад се узме стицај свију сршених догађаја, онда се неминовно објављују сви догађаји сршени са тим денешама. А да је крив министар, у чијем су се рејону денеше нашле, и да је он за то одговоран, то је за свакога јасно.

Овде преди она народна изрека: „Ако коза лаже, рог не лаже." Према томе његова одбрана у тој тачки онтужбе нема никакве вредности.

Г. Рибарац рекао је сам о себи да је слободоуман човек и да је увек тежио слободама и да је за то заповедницки као министар радио, да слободе учврсти и т. д. Тако говори г. Рибарац као образован и више школован човек можда од мене, а ја бих му на то могао одговорити овом изреком: „слобода не цвета по заповести, и не ниче на кострча наредаба."

Рибарац није тежио за слободама, него је тежио за влашћу и за диктатуром. Целу радњу онтужених кабинета сматрам, да су они водили рачуна о Уставу, законима, правима *грађана, као врана о скелетиџо.* На завршетку говора да напоменем и ово: жене је изненадила беседа једног г. посланика из опозиције, који је тражио, да се један пут партијски рачуни пречисте, и да се један пут дође до мира, мира, који је Србији давно и давно потребан. У истини, господо, ако би се могло то, и ако би хтео тај члан опозиције г. Гарашанина да се држи Христовог Устава: „што ниси рад себи, немој чинити другоме", — ако волим хоћете, да се држимо тога начела Христове науке, и ја ћу се сложити с тим, да у Србији не буде партија, него само једна, која ће се онога начела држати. Но, пак за онај специјални случај правда захтева, да они, који ће сарнане буду кажњени, буду суспендовани, онемоћћени за поновно сарнањење правде. Опомињем се једне скупштинске седнице као посланик, чини ми се, да ће бити 159 састанак 30 марта 1891 године. На тој седници имао је онданњи председник министарства г. Никола Пашић да одговара на интерпелације г. Гарашанина, поводом закљученог уговора између намесника и краља Милана, који је питао: има ли још каких тајних уговора, и да ли ти уговори вреде према земаљским законима и Уставу.

Напод г. Гарашанина као члана данашње и онданње опозиције, како онданње већине тако и данашње, као год и данашње већине и мањине, оценио је владавину, која је припадала данашњем онтуженом кабинету, којима се данас суди, јесу ли криви или не. Но, најпре је г. Рибарац оценио владавину Гарашанинову и у свом завршном говору моли Бога да му се оно испуни:

„Задовољан сам одговором г. министра председника, ја најављујем, да је наша народна мисао на путу напредовања од овог тренутка, од кад је руковање пословима земаљским набијено из руку г. Гарашанина и његових пријатеља, најављујем своју патриотску жељу, да та мисао никад не дође у искушење, у коме је за то доба била, и да се у Србији никад не поврати стање, у коме су преки судови, полиција и кнегови бицаји у тамнице хиљадама грађана српских, и прикарали по 20—30 српских грађана".

То је г. Рибарац казао у своме завршном говору, то је казао неђа једне партије члан отпуженог кабинета, дакле, он је признао, да је било почело бољке стање, а да није било онако како је са отпуженичке клупе казао, да је све било кусо од постанка новог Устава.

На шта му је одговорио Гарашанин овако:

„Г. Рибарац је сматрао за потребно, да се помоли Богу, да се никад не поврати оно време, какво је у Србији било кад сам ја владао.

Кад је он то учинио, нека ми је дозволено, да се и ја г. Рибарцу придружим и да замолим Бога, да никад више не једем тога горког хлеба, који сам седам година јео и који и данас једем; а што је он као пребацивање мени напоменуо Краљевицу, ја сматрам да је то произвољно подметање, јер ја у то доба нисам био на власти, па нисам могао никога ни слати тамо, али, кад се већ налази за потребно, да се куси прашина по свима бућарима, па да се мени баца у очи, онда нека је и мени придружи у молитви: „да Бог да се никад не вратило оно време, у коме је невин стрелан један Јевреј Марковић, у коме је џабе убијен један Тома Јовановић, и у коме је на правди Бога један Адам Богосављевић умро у државном затвору"!

Овдашње пихове молитве биле су лицемерске, нису биле истините, а у њиховим молитвама оцењене су владавине и једна и друга. Дошла је сердја онога кабинета, који је почињо она зла и данас Гарашанин признаје у свом говору, да има важнијег дела у раду владе, која је на отпуженичкој клупи. Но, само за то, што се не може судити намесницима или, како су рече, што се неће да отпуже, као главни виновници, и што се није судило онима, који су пре ових газили Устав и законе — он неће учествовати у решавању са друговима. Сваки може разумети за што ово он говори, овоме не треба никаква коментара, само треба узети на ум да је Гарашанин посредно потпомагао отпужени кабинет у прошлом његовом раду преко својих чиновника.

Завршујем. Ова дакле тужба није поднијута лично против кабинета, што га мрзимо или што се хоће освете, не, она је поднијута да буде у истини правда заштићена и да се Устав и законе поштују и чувају како то и треба. Ја немам потребе да најављујем оно, што су неки господа говорили раније најављали, али најављујем да ће за време краља Александра I бити затворени сви капидиџи, кроз које се до сад долазило на управу земље и да више не ће моћи нико ама ништа на управу доћи, који нема већину у народу и који не ужива повереље народно. (Чује се: тако је). На основу чега не могу тргнути потпис са отпужбе.

Арса Прокопијевић — О отпужби бивших министара говорено је доста, тако да је већ Скупштина заморена. За то ћу се ја клонити свих ових ни отпужбе тачака, које су поменуте предговорницима, те нећу их ни помињати; само сматрам за дужност, да пред лицем Народног Представништва, дакле и пред лицем целе земље, одбијем ону ћагу, онај прекор, ону тешку тјадњу, што ју је у одбрани својој нанео бивши министар г. Рибарац Иванџији и нашем срезу, а преко тога и целом ужичком округу.

Г. Рибарац, натајући се у одбрани својој као потпоплаз за сламку, правдао је себе лично за почињена у земље недела. Али, гледајући он као највеће грешника међ друговима својим министра војног, који не сиеде устати да да своју одговор усмено, сматрао је т. Рибарац за нужно да му он притече у помоћ као вешт адвокат да оправда, што је министар војни послао војску скоро по свима срезовима у очи самог избора народ. посланика, кад Устав и закони строго забрањују. Правдајући то одвајивање војске, номиноју је и Иванџину, одакле сам ја, поменуо је да је узрок, што је војска у Иванџу дошла тај, што смо ми божем хтели да нападнемо и отмемо бругпин иванички магацин, па да би то још оправдао, он је узвикнуо и рекао: „Помислите, браћо, како не бих послао војску у Иванџу, кад тамо живи један истерани практичант, који сваке године честита крсно име Кара-Ђорђевићу". Он је изгледа, да ће тим учинити силан утисај. Ја сам довста с њиме и као свештеник и као посланик све ових отпужене министре саслушао, и верујте ми доста има места, где не је изудилло сажаљење према оним несрећним људима, али кад су се у својој одбрани послужили кајцуалуком и очитом лажју да прандају војске, дошном истеранот практичанат, онда сам одмах о њима стекао са свим друго уверење: да су дуало гори злочинци, него што сам до сада о њима мислио. Да би познали стпар, услед које Рибарац помиње то честитање Самчино на Цетиње, саслушајте ме само ово:

Самчо Савић то је један пуки сиромах, но врло поштен човек, нога је општила више пута бирала за вјета. Он је био и посланик и више пута је био у великој Народној Скупштини познат с тога, што је он предложио да се и Тополи да, да бира посланика, као што бира посланика Добрнће и Таково. Тај Самчо као способан човек, као вредан и писмен у добу напредњачке владавине, био је један од најревних устајала у борби против напредњака, који је кадар био нешто и да напише, и он је међу прним људима најнеиолотиније гоњен од напредњака. Самчи су подметате под напредњацима таине крипце, које никако не доносе 20—30 дана затвора, него скоро спахад носе за собом робију. Самчо је под напредњацима окривљен 1884 године као јатак Николе Пашића, за кога се у отпужби рекло: да је као бунтовник побегао на Бугарске и зиновао у Иванџи, да смо се ми са њим, т. ј. Пашићем договарали, како ћемо да извршимо поновно у Србији буну, како кад њега долазили и т. д. Но Самчо се изјаснио са друговима од ове у злој намери измишљене отпужбе. Чим је то свршено погинуо је Вељко Јаковљевић, мој рођени зет.

Самчина кућа још седморице, и ако је била преко два округа, претресена је, па чак и мени као шураку његовом претресали су кућу, као божен да смо стојали у дослуху са злочинцима и као да смо убице само за то, што жнвимо у дубави са Миланом Ђурићем, моји је лежао тада у аиси због убистна Вељка Јаковљевића. За тим, поштo Самча није ни ту као злочинац ухваћен, онда је спотлан као затак хајдука Солдатовића, јер посланик напредњачки Васо Петровић изнео је једно писмо у злој намери удешено, у коме је Солдатовић — као божен — казао: да тај Васа Петровић на извесном месту изнуди колаж на извесног места његове куће па у руку истог да метне као осиња за његову — Васову — главу 100 дуката. Због тога осиења кадне у сумњу цео срез моравички и ако Солдатовића као хајдука никад нису долазили у исти срез нити пак иког убили, на новај осјекли или на путу пакали. Долази око 200 најодабранијих грађана из среза, а међу њима много кметова, одборника и 4 попа под надзор, а међу њима и Самчо једно због онога писма. Самча нидеће да ће стварним очитим тјдрнама отаћи на робију, утекне у Турску без пасоша. Турске власти доносиду га као бегунца и чак су га терали у Цариград, из Цариграда у Бугарску, из Бугарске прогнаји га Бугари у Пиру Гору, где се водио задржао, и тамо су му давали помоћи као сваком пећеник!

Под савезном владом Самчо се вратио у Србију и од тога доба он је збиља спахад честитао рођендан Карађорђевићу. Сад у то нећу да се упуштам, да ли је он одан Карађорђевићу, може бити већа воли више него мене. Излазим да њим спратим пажњу, са каквим су се сатницама служили либерални министри да оправдају своју неуљудан и злоковачки поступак. Ја нисам знао нити вероујем да је због једне овакве дознаке војска дошла, али сам рачунао, да је војска дошла и у Иванџу и у сва изборна места по Србији за то, што је то по њиховом — либералном споразуму тајно у Београду ре-

шено — као што су то у Београду у напред проучавање многе појаве, да се тим крегањем уклањање што више на заплашивање народа у корист либералне владавине. Али, кад сам видео страшне последице, које су само од војске биле, тек сам сад објасњо себи какав је моменутој депеши данас важност и какви су тајни и невидљи смерови били под либералне владе, кад нам је због те депеше војска скремана. У редовном стању, без пута, војска на један пут долази у потпуној ратној спреми и то ноћу и тако брзо, да их је много на путу попадало. Цела народ и сви ми били смо у опседнутом стању. Целу ноћ лупале су сабље, народ је била затворена у 6 и 7 сати у вече. Писма могла су да се испрате само она, за која су сами нашли да се могу испратити, и обично су их отварали. Тако исто и депеше пуштане су само оне, које је војна власт дозвољавала. Представите сад овај случај. Председник општине иванићке, напаше се у тој недаљи, шаље један телеграм уредништву Одјека и каже од прилике овако: „Данас после српско-турског рата први пут војска у потпуној ратној спреми доминира, уз свирку труба и лупљаву добоша, те улогори се у среду Иванићке; не знам зашто, знатно је мир и ред у целој општини и срезу, сем ако није за то, да војска чува кутије за које либерални кандидати представника немају". То је било увредљиво у толикој мери, да капетан војни Никола Илић одмах званичним актом позове председника општине Јакова Јојића да му због пов. депеше дође одговора. Капетан Никола Илић кад је добио депешу он је позвао на скуп војнике и казао им: „браћо, војничко оружје српско уперено је, ми смо опколивани, председник општине иванићке дао је депешу, да смо ми дошли овде не да чувамо Краља и спасено земљу од бунтовника, него да смо дошли да чувамо кутије либералне, које немају представника; ја ћу вам још данас позвати тога председника народом, и он ће вам доћи да га ухватите, јер ћемо морати да се разрачунамо с њим". Шаље он акт председнику општине иванићке и позива га да му средстане у канцеларији, а војници који су слушали капетана долазе и кажу кмету: „по Богу брате, не иди му, јер ће те разнети оружјем". Онај дошта се уплаши на пети оде њим одговори шиптл. Капетан позива га другим актом да дође, али кмет неће никако. Кад је било треће пут, онда председник општине упути писмо српском капетану и пита га: шта је ово код војника позива не капетан, као власт без икаквог законог основа, а међу тим што сам, да ће ме разнети оружјем; нето ако има какве спорадзума с вама, вовна, као моја надлежна власт и мене и њега у твоју канцеларију, да се споразумемо, јер ја му но његову позиву доћи нећу. Према томе капетан позове и кмета и капетана Николу Илића и ту су се споразумели како су умели. Питао га је о депеши, и он му је казао, да не мора њену да одговара, нето, као сматра то за узреду, нека тужи уредника „Одјека" и он ће одговарати. После велике срабе они су расрстили и омало је прошло, те није дошло до боја.

Еле, кад се није могао да усне да се изаконе перед у Иванићи, онда су они, у очи избора народних посланика, када су дошли председници бирачких одбора да сарше набор, на стајали да њих спрече у извршењу те своје дужности. Као председник бирачког одбора за општину Шушањску, која је уз саму Иванићу, дошао је из Пожеге учитељ Владимир Рајовић. Као што су моји другови раније казали настојавано је, да се од стране општине не врши за председнике бирачких одбора они, који немају објаву од полицијских власти, које је она давала само појединим лицима, која су хтела да учине све, што је полицијска власт хтела, али пошто су у срезу мојраписком све општине радикалне, то се није нашао у целоме срезу ни један кмет, који би послушао ову незакониту наредбу капетанову. И, кад капетан није могао код удаљених општина ништа да усне, он је хтео да утиче бар на општину Шушањску, која је пред његовим очима уз саму Иванићу. Наредио је кмету да Радојичића никако не прима, али онај, познајући га, примио га је, те је свршио посао у очи дана избора. Капетан српски Сава Лазаревић позове са капетаном војених кмета Шушањског Вељка Бешевића и пита: како је смео да прими учитеља да председава без обаве полиц. власти? Кмет му је одговорио овако, како је требао да одговори. Казао му је, да му нихоп о изборима народних посланика налаже да пусти председника да председава братском одбору и код тако јасног нарељења законског писам, вели, смео да извршав вашу противзаконску наредбу. Том приликом одмах су му капетанин приврстили да ће то бити последњи његов одговор житељски, да ће он добро памтити онај час, кад се закметио. После тога њега су чували војници целе ноћи, разуме се, не ради његове безбедности, него да га нападају. Кмет је то знао па је варакао и после пола ноћи пошао кући, али се и капетани крену за њим. Како је имао да нађе на Бунрију, то га они пристигну раније и попуде му се као другови да иду с њим. Мало за тим позадрне се капетан грађански с војним и један ће рећи: хоћемо ли? Како је чуо кмет ту реч, он се одмах улашти и натраг крати, али га — по причању његовом — капетан војни маше неколико пута сабљом по глави, обличе га пре, оборе доле и почну туби а он нада њиху те Иванићани излете на прозоре и чују, где човек запомаже: „Немајчани излете на прозоре и чују, где човек запомаже: „Немајчани излете на прозоре и чују, где човек запомаже: „Немајдите, браћо, убише ме капетани." Тај кмет долази у ред слабих и најмањих људи у срезу, и њих 7 — колико је било војника с капетанима наоружани до зуба ватреним оружјем и сваки од њих имао је по 60 метака, па тиме обесветили и име и оружје војно.

Дакле, браћо, са оним народом хоћу да вам кажем то, мало познајам пере на одговор бивших министара и да треба за то да пред судом одговарају, кад су дрски били да се и овакним срестима служе и да чине таква недела. Да учиним једно мало упоређење. Кад се за оваку једну депешу једног практиканта, у ime, божем, династичности прекидају српски грађани, какна је онда казна требала да стигне оне људе, који су за време своје владавине а то су у својој средини имали људи, који су мучки убили нашег неуморног кнеза Мијаила, који су у својој средини имали људе, који су хтели да отрују и другог онданшњег кнеза — бившег краља Милана, па се тај отров на његову главу казно; који су хтели на најсадњи и у свијету још нечувени поступак да дођу главе нашем кнезу помоћу оног гадног догађаја, који се догодио у Смедереву, на овај случај са бомбама на терезијама и т. д. Према томе, питам ја вас, каквом казном треба да се казне ти самозвани династичари према овој практикантовој депеши. Дакле, познајући оне људе, либерале, из раније, ја им се ни у колико не чудим, што су чинили у овој земљи оволика недела: јер подајте детету нож или жишку, оно ће се посећи или опећи; тако исто пустите у слободу окорелог злочинца и подајте му оружје, он ће опет да ноћне да тера стари занат, он ће почети да убија да отима, где шта стигне. Подајте либералима власт у шаке, они ће да раде оно, што су и досад радили за време и прве и ове последње владавине. И кад би они друкчије радили, но што су радили, т. ј. добро, искрено и поштено, онда они не би били либерали (*смех*). Кад су либерали хтели да у очи избора правдају употребу војске, да правдају оне поступке бивше владе са једном депешом једног истеранот практиканта и кад кажу да све зло потиче од нас радикалне стране, онда дозволите ми, да и ја изнесем своје следиште, како ја мислим и од кад потичу скоро сва зла у нашој земљи.

Прво зло, које је у овој земљи почело, почело је на судара радикалне странке с краљем Миланом. Радикална странка нашла је на тога судара као победилац и ова је морала поштo но то, но речима отпуженог министра Рибарца, да се сложи како би дошла у равнотежу са другим партијама и како би биле политичке партије у Србији што више у подједнакој сразмери. Ја у тим речима либералним видим њихову жељу да су пошто по то хтели, да силом макар исправљу радикалну партију са другим партијама.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САВЕЗ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 37 УТОРАК 20 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

31 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(ПАОПАВАО)

(О оставци, Арсе Прокопијевић).

Као што је у овом случају сада код нас, тако и краљ Милан, тако исто и намесници нису могли гледати, да радикална странка остане овако снажна, овако јака каква је, јер исто тако је сваком монарху гледати надмоћност једне партије над свима партијама у земљи; он тражи свакад *сујету* да задовољи и да је над свима. Он по Уставу има половину власти, половину Народно Представништво, али је без сумње свакад тражио што више, а овде код радикала никако више добити није могао.

Исто тако је положај кад један владалац у својој земљи не може да припрети једној јакој партији са другом партијом или са свима скупа. Дакле, и Рибарац је ударио на то гласом и казао је: „ми, унутрешњу земље и престола, трудили смо се и главне нам је задатак био да управу доведемо у строј, партије да су сразмерно подељене.“ Сем тога, господо, овом злу, које се у земљи деша̀вало, био је у главном узрок *тајни уговор* између Краља Милана и намесника. Главни узрок ту лежи, јер, браћо, *у земљи, где владају по Уставу и законима до пунолетства краљевски намесници у име Краљево, ма ти намесници или стадију, или неће, или од кога не смеју да се закуну на верност своме уставу и Краљу, у такој земљи нико се никад редовном стању надати не може. (Тако је).* Овом тајном уговору зарад праве изједначености у партијама, зарад тога, да радикална странка буде сурвана, послужило је донекле и нов Устав, који је много напреднији и много бољи од старог. Ви ћете ми признати да у новом Уставу има много тачака, које су управо обвезале интелигенцију да га оберучке прими, али у таким местима, народ, — маса народа су мало задовољни, м. пр. у слободи штампе, збора и договора, претрес домова, протеривање ван земље и т. д. Али главне тачке.....

Потпредседник — Говорите о претресу оптужбе министара бивших.

Арса Прокопијевић — Молим вас, не прекидајте ме; унек сам такав био — али велим главне тачке радикалног програма, тако рећи, оплаћене су новим Уставом, јер њим се баш мало то, да се што пре радикална странка изгуби у важности пред народом, нас је баш тај програм радикални довео на ово место, и ми ћемо ужинати повереније само дотле док га испуњавали будемо. Ви ћете се сетити у другом делу Устава нашега, док су све тачке из програма поврађене тако рећи.

Државни Савет, што смо сматрали да у интересу штедње треба укинути, он постоји већи, но што је био. Исто тако да се укину начальства.....

Потпредседник — Ја вас молим, вашада неће бити Државни Савет на реду *(Тако је).*

Арса Прокопијевић — Врло ми је незгодно говорити, кад ми се не даде да искажем све мисли како по реду мислим.

Потпредседник — Молим вас, имајте на уму предмет, који је на реду.

Прокопијевић Молим вас да продужим. Краљ Милан доведен под такве околности, као што знате, абдицирао је.....

Потпредседник — Молим вас, говорите о предмету, који је на дневном реду.

Прокопијевић — Пошто ми потпредседник не да да говорим.....

Потпредседник — Ја вам дајем да говорите.

Арса Прокопијевић — Кад је тако, ево ја ћу да завршим. Ја ћу да говорим о правој ствари, ја помажем г. Гарашанина у његовом предлогу, који је пиео Народној Скупштини, да се оптуже Краљевски Намесници. Ја полазим с ове тачке, са које је и г. Гарашанин пошао, и кажем „са главе риба смрди“ (народна пословица). И према томе ми знамо да сва зла, која потичу, већином потичу озго, са главе, а никако с репа, као што каже отац Марко у одговору Гарашанину. И ја сам имао на неколико места да приметим на говор г. Гарашанина, али пош Марко му је онако добро одговорио да га је тако рећи убио као змију *(смеј)*, али у овом питању, где се Гарашанин дотакао Краљевских Намесника, *ту* је Гарашанин — изгледа ми — остао победилац.

Намесници су одговорни, одговорни су, мислим, због тога, што они нису прави намесници. Ја сам са онога истога места у прошлој скупштинској седници доказивао и колико сам кадар био доказао, да Краљевски Намесници, онакви какви су, нису Краљевски Намесници, него просто клот — слуге Краља Милана, и који га служе за по 5.000 дуката год. ајлука. Ја сам то пр. Скупштине са уставним одредбама доказао, а сад овом приликом ћу да то укратко поновим пошто нећина вас браните Намеснике. Доказао сам и доказујем тиме, што Краљевски Намесници немају краљевску власт, коју Устав тражи, за то што нису један од најбитних услова уставних испуниле. Краљ Милан, познавајући Намеснике с једне

стране као врло добре слуге, који су готови да учине све што им се за добру плату нареди, а с друге стране као лукаве државнике, он им је уступио државну управу али у исто време уступајући им државну управу, он је, чини ми се, намерно предвидео — прекорачио једну од најглавнијих тачака устанка, можебу које је тако рећи начинио „кицу" да колико му у вољи стоји може их на управи земаљској трпети, а може тако кад му се год прохте да их може — не врећајући ни Устав ни законе, — за јаку узхватити, са управе земаљске збацити, на онако доконе — што но вели — у равноћавне најгрлти, као што је то и учињено 1 априла ове год. Дакле Краљевска Намесништа не могу бити оно, којим се имена називају све дотле, док нису положили заклетву пред Скупштином на верност Уставу и на верност Краљу (Тако је). Кад то учинили нису, нису намесници, јер ни један од званичника судских у земаљи не може и не сме обављати званичан посао, и такав му посао ни у колико пред судом не важи, ако није положио заклетву на оно, што ради. То вреди за попа, учитеља, чиновника, за министра, то вреди за народног посланика и т. д. а чак и за пољака, јер ни пољак не смије у обор затворити једно свиње, докле заклетву не положи, а Краљевски Намесници нам незнаједи деле правду народну, и обављају краљевску власт, што то нигде у свијету нема.

С те стране полазећи, ја сам их тужио и пређе док су били у сили и власти (чује се: и јеси доцкан) а сутим их и сад, кад не управљају више овом земљом. Према томе ако намеснике неће да отпужите на разлога, које сам ја навео, и то за све време њихове владавине, онда их бар отпужите за недела, која су у овој земљи почињена од 1 новембра пр. год. од када и тужба против њих важи. Ја вам вели а и ви сви потврђујете, да је било краљ — нелотужно намесништво. Ако ни зашта друго а оно бар отпужимо их за ова од 1 новембра и отварање пр. Народ. Скупштине. Један од најјачих адвоката у нашем представништву г. Никола Николић узвикнуо је: Дајте ми закон, дајте ми једну одредбу уставну, по којој ће се моћи отпужити краљевски намесници! Ја на ту тражњу г. Николића одговарам: Дајте ми један члан закона, дајте ми једну једину одредбу уставну, по којој се не могу краљевски намесници судити. Ако краљевски намесници по мом мишљењу остану пожалени, онда значи, да су они прави. А кад су прави, онда су крили данашњи министри, г. Докић и другови, који су их са тих места збацили, пошто су имали још годину и 4 месеца овом земљом до пунолетства Краља да управљају. Дакле, у овом случају или су за осуду пажесници са својом владом, или су за осуду они, који су их с њиховних места збацили. Треће ништа бити не може, а ни сад проберите које волите.

У овом случају нођимо за нашим младим Краљем. И он је онго, са врха ночео, па почињо и ми. Он није најпре позвао Рибарца, Величковића и Куџовића, него је позвао Ристића и Белимарковића на вечеру, а пад је почео ајсити најпре је ужасно главе, па тек онда оне окрајке као кугер! (Живо и весело кретање).

Пођимо дакле тим путем, којим је млади Краљ пошао, јер нас је баш он у својој проклапацији и позвао говорећи: помозите ме, браћо и народе, у овоме моме предузећу. Ја не знам како бисмо могли друкче радити, него онако како је и Краљ радио. Кад одобравамо његов поступак од 1 априла, онда га и оранон потпомоћи. Рибарац истина у одбрани својој пред овом Скупштином не признаје Краљу краљевску власт до пунолетства његова, него каже. да је ово стање услед револуције створено, на шта нас: „да што, вели, ви нас опако лепо и мирно саслушавате, јер нама као револуционарима има пречег пута, далеко лакшег пута, да са нама расчистите?" — Са овим се нађа г. Рибарац чуди што их са сним с лица ове земље не уништимо.

Ја ћу у неколико г. Рибарцу признати, да је строго по Уставу краљ требао да буде пунолетан, и да може управљати земљом, тек после годину и 2 месеца. Али у исто време, овај његов поступак је тиме природе да је сав народ једнодушно најсвечаније, тако рећи са сузним од радости очима, поздравио. Овај поступак нашег владаоца потпуно личи на оног владаоца, што је пошепао покрон са часне трапезе, али само зато да зазове луте своме народу.

Ето браћо, тако је исто учинио и наш Краљ Александар I, узимајући 1 априла своју власт у своје руке и на то нека му је Слава! (Живео).

Пођимо дакле, тим путем, кад нас је он позвао! Судимо са министрима и намесницима, као — свом злу — главне виновнике, па ако нема за њих у овој земљи закона, онда да их ми поротски судимо! Нећете ли тако, отпужимо их истраживом суду као обичне, просте злочинце; а нећете ли, ни тако, онда довучетите, да им се суди по речима Исуса Христа, по светом писму: „Које је ваше дато, тај више и да одговара." Дакле у овоме случају последњем имала би се да изврши над намесницима чак смртна пресуда, за то, што су они била на највишем месту, са највећим правом, највише плаћени, највише околовани; они су према томе и познавали и дужни да највеће грешке да највеће ала чине. Јер, кад један човек из користољубља, што је гладан, убије човека, и за то се осуди на смрт, онда за што да не буде казњен сарђ, и зашто да не умре онај што од обијести и ћефа ради многа убијства чини. Недајте људи да се код јасног Устава и закона уподи у Србији и тако обичај, да једне српске власти са оружаном стајаћом војском кнете кметоне и у случају неуспеха плаћушима народ убијају, а за њима друге српске власти — незнисним судним долазе те погнушље отклањају за невиње, па да при свем том опет за убице казне нема.

Не дајте, људи, јер би нас попрела кри наше невиње браће која је нас ради и слободе ради проливена и коју сваг јуче очима нашим у овом дому гледали.

Не дајте, људи, убицама да од казне умаку, јер би нас онда народ с правом могао оглашта за сачесснике злочиних дјела либералне владавине.

Љуба Јовсимовић — Ја ћу бити кратак. Ја вас нећу замарати говором. Дужност ми је прво да напоменем, да сам као грађанин, као народни посланик, који је учествовао при грађењу Устава, на који сам се потписао, дакле био да градим оно, што сам по Уставу требао и могао да урадим. У Уставу стоји закон о министарској одговорности. Ја сам тај Устав с другоними потписао, посеби уверење, да се по томе Уставу неће моћи више радити као што се радило, и да ће министри, ако противно законима и Уставу раде, морати да одговарају. Тако се што и десило, и дочекали смо, да видимо министре на оптуженичкој клупи. Потписао сам се на оптужбе, сматрајући, да сам дужан био да учиним то, тим пре, кад је један Милић из Горачића, који је једва могао да прочита тај Устав потписао, браћеви га: онда ја, као посланик, дужан сам да тражим да се Милићеве убице казне.

Господа оптужени министри у одбрани својој рекли су, да је оптужба акт освете. Господо, тога никако онде нема. Правом Србину није то у природи. Права Србин великодушан је и на Велигдан пранта велике кринице. Кринице, које су либерали учинили од 9 Августа до 1 Априла, оне су поливе. Од 9 Августа до 1 Априла био је Велики Петак, за српски народ; а први Април то је Ускрс и тај Ускрс свака Србин слави и неће на дан Ускрса никоме да се свети. А да би сте могли видети ко хоће да се свети, да вам прочитам неколико речи из листа који уређује Алекса Радуловић. „Напред" орган пожаревачких либерала у своме првом броју препоручује своме пријатељу г. Стојану Рибарцу, „да сповојно настави лечење у Карлсбадској бањи, јер им је потребно његово здравље, да као осветник освети све зло, које им се од априлске ноћи наноси од радикала." То су, господо, осветници. Да су они то желели ја сам на својим леђима осетио, али ја им праштам.

Ви се сећате, да сам вам ја једном приликом у Скупштини казао, да недао Бог да дођу либерали на власт, јер ако дођу биће горе од напредњака. Кад бих лично ио мени судио, пошто сам ја под напредњацима у апси лежао и више под њима пропатио него под либералима, имао бих разлога

да кажем, да су напредњаци гори од либерала, али ја лично по себи нисам судио, него сам искрено казао, да, ако либерали дођу на власт биће гори од напредњака, и ви сте се потпуно уверили да је тако и било. Што се мене лично тиче што сам ја пропатио под њима, ја им праштам за то, што је дошао дан Укрсд. Да радикална странка, да ми као Представници њени писмо за осмет потврдиће овај факт: 134 дин. дали смо за деценије, у којима прекиномо наше другове да не чине осветy, и ако су изазвани. Ми писмо домаћини као што се тим либерали хвале и кад смо могли дати за деценије 134 дин., којима одвраћамо своје другове од освете, ја мислим да је довољан доказ, да ми не желимо чинити никоме осветe.

Пажљиво сам саслушао одбране оптужених министара и нашао сам да у њиховим говорима има нечега и оно што им може бити и отежавна околност и има нечега што се може узети као олакшавна околност. Као једна отежавна околност могао би се узети онај назов г. Рибарца, што он вели, да се либерална клика приволи управе земаљске. да се дође до „*партијске равнотеже*" у земљи. Како се може доћи до те равнотеже, кад либерална странка наспрам својих 15 посланика, имала је већину радикална странка преко 100 посланика. И при таком стању ствари доћи до равнотеже значи отети на силу и чинити она недела, која су чињена за 8 месеци либералне владе. Овим делом свога говора г. Рибарац је признао да је г. Аџакумовићев кабинет са предумишљајем учинио један злочин. У осталом, господо. некако та реч равнотежа постала је фатална код нас. Ради одржања „равнотеже" под напредњачком владавином био је рат на Сливници, па је толико људи због тога рата страдало. Ради одржања равнотеже дошла је либерална влада од 9 Августа и опет су народ толико пресећа кашње. Треба један пут пречистити са том равнотежом. И кад писмо имали могућности према опходњем Уставу, да видимо напредњаке на оптужничким клупама, да видимо либерале и да једанпут свршимо са тим равнотежама (Живо и весело кретање; чује се тако је. Жагор с левице).

Чујем с леве стране један глас. Ја могу да кажем да онај, који је био кривац, није био кажњен, његову кривицу признао је Краљ Милан и ми предајемо то заборави као што је и народ предао. Краљ Милан је жртвовао себе, и спасао династију.

Као олакшавна околност г. Рибарцу по моје мишљењу може служити онај назов из његовог говора, да у Србији не може бити буна, од како су неки радикали честитали Николи Христићу за угушену побуну. Нека благодари г. Рибарац оном на хоча вичу либерали за 2 Април, а ја је Рибарац доцекао да је гора олистала, он би видео да ли у Србији може бити буна за одбрану уставних права ове земље и видео би да ли би имао кад да ради као што је почео.

За употребу војске г. Рибарац се брани примером како и суседна држава Мађарска употребљује војску при изборима, па онда вели: код Мађари могу да употребљују војску при изборима можемо и ми. Ви знате, господо, како је Мађарска састављена из разних народности и да би се одржала надмоћност Мађарске наспрам других народности, којих има 4 пута више, Мађарска употребљује и војску при изборима. Али хоћемо ли ми на то пристати да либерали дуже целу земљу помоћу војске. Наша војска није за то вежбана. У Аустрији то може да буде и у држивама као што је Аустрија. Али за нас Шумадинце то никад не треба, и ако би се такви догађаји понављали као што су под либералима и које су но наредбама извршивали људи као што је Јрин Сакачи, Милан Јовин, Пера Татић, Пришевић и други били, на доцо до тога да се на други начин разрачунавамо а не онако по Уставу и закону, онда би сви они пријатели мађарске установности отишли одавде су и дошли, а ми остали у овој јадној и напаћеној нашој отаџбини да својом крвљу поправљамо оно, што су они искварили.

Да је Рибарац тако мислио и тако радио и да не може да говори, као да ми хоћемо да чинимо овом оптужбом осветy, но напротив, да он и његови другови врше злочинства са предумишљајем, ево једног прилога као доказ из бр. 9 шта вели начелник округа крупњаичког *„Ако у Брањину буде мередa, мекa га буде, ако то неће штетно по нас"*.

Заповест, господо, једног министра унутрашњих дела, који је позвао да одржава ред, одобравање његово да се дозволи мерет ако не буде штете по њих, — либерале, значи да се нарочите капетану да назове мерет, ако би он био у корист њихову.

То је, господо, и суштине. Тај сам факт био би довољан за осуду и ако ничега више не би било.

Г. Рибарац казао је да ће неправилности у Србији бити дотле, док год буде рђавих људи. Сва његова чиновници готово оптужени су за разне фалсификате, а при фалсификат хотекао је од општине београдске, и ви се врло добро сећате, кад је министар правде позвао председника варошког суда, бацати на неки договор, да је онда у варошком суду учињен фалсификат у корист Татића и општине београдске. И кад су Рибарчеви чиновници видели да један министар правде прави фалсификат, онда су њима биле одрешене руке за такве недела, и кад је Рибарац видео да у кабинету има таквога министра и друга, онда је он могао да помисли, да ће се у Србији увек живети и радити тако докле има рђавих људи као што су Величковић и компанија.

Он каже, што ми да се боримо за општину горачићску, кад она није била у нашој управи либерала већ напредњака, а ја велим да је њима било до равнотеже партија, те су они били с тога и имали рачуна и за напредњаке да отимају радикалне општине, које су у већини.

Као што су либерали лажно сведочили код преког суда у Зајечару, кад су радикали били оптужени, тако и они сад пружају њима услугу, бранећи их овом приликом *(Тако је)*.

И либерали и напредњаци представници су бирократизма и њима ово устаиво стање не иде у главу, њима се не иде на оптужничку клупу *(Жагор)*.

Г. Рибарац био је толико добар, да је чак споменуо једног човека, који није ту, на је казао да је он тражио страну интервенцију од једнога конзула, да га он помогне. То је се управило на Николу Пашића, да је он тражио ту интервенцију. Ја живим овде у Београду и могу да вам кажем, јер знам, да је ствар овако текла. Ја сам се сваког дана састајао са Пашићем и Пашић ми је говорио, да је Ристић једнога дана од њега тражио и саветовао га да „Одјек" више блажије, нарочито бар да не пише против његовог сина, а Пашић је казао да не може то учинити дотле, докле год полицајна Рибарчева по унутрашњости Србије тако ради. Казао је даље, да не може да обуставе то, јер не може да правда то пред својим друговима. Онда је Ристић казао, да се Пашић заузео против њега и тиме је управо хтео да покаже Рибарцу како га он још брани, ма да га радикали непрестано нападају. То је тако исто истина као што је Рибарац казао да је се Весник потписао на тужбу само за то, да бе боље показао свој радикализам.

Ви знате, господо, како се кандидују лица за посланике. Ми смо се сваками морали прво известити о лицу, које хоћемо да кандидујемо, и кад смо га ми кандидовали, значи да смо ми њему поверовали, а да ли му верује г. Рибарац и Аџакумовић, то је за нас последња ствар.

Г. Рибарац казао је у своме говору да за време њихове владавине никоме ништа није било. Ви знате, господо, да смо ми једног човека, Катића, од некога Најдана Стојановића из Свилајнца недељу дана морали да чувамо, и ако Катић то није знао. Чували смо га за то, да га Најдан не би напао, и он доиста није га могао напасти само за то, што је Катић био у томили својих другова, а иратио га је из све време док је онде у Београду био. Тако исто било је и са Јованом Николићем. Њега смо морали да чувамо усред престоне сриске, јер га је хтео да нападне Алекса Кешеа, који је сад у притвору за убиство.

Г. Рибарац између осталога казао је, да је он некад имао разговора и са г. Андром Николићем, па каже да и он одобрава недозвољена изборна средства.

Господо, ако г. Андра Николић збиља мисли и одобрава сва недозвољена средства при изборима, онда да ако кад год буде ико, полицијске на буде о изборима радио као што је зимус радио Рибарац, а ја будем на овоме месту, то ћу, нека зна г. Андра Николић, ја ћу поднијети оптужбу против њега, и гласаћу, да и он дође на оптуженичку клупу, као и г. Рибарац *(Тако је)*.

Потпредседник — Време је да закључимо данашњу седницу?

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за данас после подне у 4 часа.

(Седница је трајала то 12½ часова).

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Буковић

СЕКРЕТАР,

Стаменко Вујичевић

Почетак у 4 часа и 20 минута.

Присутствовала су сва господа министри.

Потпредседник — Отварам седницу 32 састанка. Извољте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Лука Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Председника Нашег Министарског Савета, нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Председник Нашег Министарског Савета наш министар просвете и црквених послова, да Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1 јуни 1893 године у Београду, може поднети на решење пројекат закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 године.

5 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник
Министарског Савета,
Министар
просвете и црквених послова,
Д-р. Л. Докић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Председника Министарског Савета

Народној Скупштини

Применом закона о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год. констатовано је, да у одредбама тога закона има неких правнина. Према томе потребно је, ради правилног дејања Главне Контроле, да се те непотпуне одредбе законодавним путем измену и допуне.

С тога част је част поднети Народном Представништву законски предлог о изменама и допунама у постојећем закону Главне Контроле.

Чл. 94. закона утврђује, да општу седницу Главне Контроле састављају председник и четири члана.

Како је Главна Контрола састављена свега од председника и четири члана, а често пастуне приликс. кад су један, па и два члана, спречени или другим званичним пословима, или болешћу, осуством и т. д. — наступали су случаји, да Главна Контрола по месец — два дана, није могла држати опште седнице и доносити решење по врло хитним предметима, који су и самим законом везани за извесан рок, за који се морају спрштти, као решења о пенсији.

Да би се такве непријатне отклониле, преко је потребно да се допуни чл. 94 тако, да и у случају осуства Председника Главне Контроле, или једног свог члана, она може држати општу седницу, и за то молим Народно Представништво, да изволи примити допуну чл. 94. по приложени под I. предлогу мом.

Рад, по рачунима општинским, црквеним и манастирским, по чл. 140. Закона о уређењу Главне Контроле, а по несвршеним ранијим рачунима, припада полицијским властима.

Познато је, да полицијске власти нису у стању, да овај посао врше.

Од свију рачуна, које је Главна Контрола на хиљаде послала полицијским властима, по овом наређењу законском, нису ни десетак свршени, а неће се никад ни свршити, јер је полицијска служба претрпана одвећ разним пословима, који често и не спадају у њезин делокруг.

Ну, сем тога, познато је, да су у последње време полицијске власти потрошле поједине рачуне, и то тек само за извесне године, те тиме стварале кривице рачунополагатима, употребљавали рачуне општинске само за вишне цели, а нису их окончали, па се нису ни обазирали на раније године; а рачуни могу бити исправни само онда, кад су рашчишћени потпуно и кад се зна, шта је остало од прошлих година.

Потреба је, дакле, осетна, да се једном рашчисте општински рачуни. Од тога рамаџу многе општине у Србији, од тога трпе небројени рачунополагачи.

Да би се дошло до цели, те да садашње среске контроле могу приступити раду за рачуне од последњих година, ваља одузети од полицијских власти преглед старих несвршених рачуна, па их предати среској контроли, која је по чл. 67 ов. закона састављена, и даје довољно гаранције за успешан и сигуран рад свој.

С тога молим Народно Представништво, да има доброту примити измену чл. 140. коју предлажем у приложеном предлогу.

Председник Министарског Савета,
Д-р. Л. Докић с. р.

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

о изменама и допунама у Закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год.

I

Члан 94 да се допуни овако:

Кад је председник спречен, општој седници председава најстарији члан, а место његово заузима као четврти члан, рачуноиспитач или секретар, са условима из чл. 4 ов. зак.

Исто то бива и у случајевима, кад је један члан спречен.

II

Члан 140 да гласи:

„Сви несвршени рачуни општински, црквени и манастирски, који се предају начелнику дотичног среза, предаће се среској контроли на даљи рад у смислу чланова 69, 70, 71 и 72 овога закона.

Правила и упутства за рад среске контроле прописаће Главна Контрола."

За тим секретар чита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господине Министре Председниче,

Предлог закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год., који сте изволели послати Савету на оцену и мишљење писмом Вашим од 22 т. м. Пр.Вр. 115, Државни Савет је проучио, па је мишљења да га треба усвојити.

Саопштавајући Вам ово, Господине Министре Председниче, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 1925.
25 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај предлог упућује се секцијама. Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду продужење претреса о интужби бивших министара.

Доброслав Ружић — Мени је врло непријатно, господо, да говорим о овој интужби, која је данас на дневном реду, а непријатно ми је због тога, што је нет година, како је Устав донесен, а две и по године, како је закон о министарској одговорности потврђен, и ми при свем том нимамо да по овом закону интужујемо једну владу, која је, на жалост, само осам месеци управљала овом земљом. То је пример редак и у другим уставним земљама, а код нас не само да је редак, него и јединствен.

Ја, кад сам устао да говорим о овој ствари, устао сам да говорим с тога, што сам мишљења, као и остала господа предговорници, да је ово врло важна ствар, а биће врло кратак.

Нема сумње, да је у сваког уставној земљи влада одговорна за своја дела, али то само онда, кад су прилике у земљи правилне, што тај случај код нас није, нарочито од смрти ге покојна Протића. Намесништво је тада било немоћно, крње, као што је лепо казао г. Весић, и оно није смело да изазива трзавице у земљи, требало је да се попусти, а оно то није учинило и за то је изгубило свој уставни карактер. Оно је дакле било потпуно неуставно. Да је било неуставно, доказали су г. Гарашанин и г. Пировићевић, а то је потврдио и сам владалац, кад је примио власт у своје руке, казавши у својој проклампцији ово:

„Устао је у последње време тако јако угрожен, грађанска права Мојих драгих Срба доведена су у таку опасност, уставни положај Народнога Представништва тако је јако поништен, да Ја не могу оклевати да пустим, да ово несрећно стање и даље траје."

Од кога је био Устав угрожен? — Од краљевских намесника. Даље је то још јасније потврдио у беседи, којом су отворене седнице ове Скупштине, кад је казао ово:

„Чин првога априла био је за мене неодложни налог дужности. Ја нисам ни могао ни смео допустити да се за Мојега малолетства, под владавином која се врши у Моје име, поруше у Србији основни уставности."

. . . . . .

„За то време, а за владавине Краљевскога Намесништва, које није било у потпуном саставу, и које је, по Уставу, могло само отправљати државне послове, најпре је одложена, а после и распуштена Народна Скупштина, без икаква обзира на то, што је баш та Скупштина по Уставу била позвана да попуни Краљевско Намесништво."

Даље:

„У нашој драгој Отаџбини већ није било уставности на дан 31 марта, кад је Краљевско Намесништво, које је пропустило попунити се у уставном року, отворило седнице Народне Скупштине, која се није могла уставно конституисати."

Даље под *таквим Намесништвом*, које је било заиста неуставно од 1 новембра, није одговорна само влада, него и оно, *јер је Намесништво било потпуно солидарно са владом.* И сад шта нама друго остаје? — Ништа друго, него да потврђујући речи Владаочеве, и остајући доследни ономе што смо у адреси казали, казнимо и Намеснике. А како ћемо их казнити, то је сад на нама да решите. Сем тога има још један разлог, са кога бих ја желео, да се и краљевски Намесници казне. Говори се, а ја нећу да тврдим, да је баш тако; да је и чин од 9 августа, па на даље припремала она иста рука која је Србији доста изненађења приређивала, па жељим кад би ми оптужили Намеснике, да би они изишли и то, ко је у истини тај, што нам увек изненађења код нас.

Ви се сви сећате, кад су Намесници примили власт у своје руке, да су они онда објавили да нетужају ни партије, да не признају ни једној политичкој партији. Али то није било тако. Ја ћу вам овде показати једно писмо г. Ристића — намесника, писано 2 марта 1889 године, дакле није било прошло ни месец дана, како је он примио намесничку власт. Он пише ово:

„Молим вас, да саслушате Никитовића и другове из Вене, који се горко жале на остатке напредњачке. Ја ове људе познајем као врло поштене. Промислите, да ли да се дигну ове дахије из Колубаре што пре.

Београд
2 марта 1889 год."

Ово је његова визиткарта, и његов рукопис. Ово пише један Краљевски Намесник, пред којим би требало, да су све партије једнаке, и пред којом би требало да су подједнаки и либерали, напредњаци и радикали. Па кад он то тако одмах чини, како је примио намесничку власт, шта је онда могао доћи да ради?

Овде је било говора о 14-ом и 15 ом мају. И он се, чини ми се, најболе може објаснити овом картом. Није за то крива радикална влада, ни радикална партија, него је то дело г. г. Намесника. Ви се сећате да је тада био управник кар. Београда Глиша Ђорђевић, и мислим, да се сви сећате, колико се муке имало да се он смени, али се то није могло учинити с тога, што је он њима требао за 14 и 15 мај, и тек после тих догађаја, могао се управник сменити, а после септембарских избора, и када су они довели 18—14 либерала у Скупштину, могао је да дође радикал на управника варони Београда. Дакле, као што видите, ово није дело ни радикала, ни радикалне владе, него дело Намесника.

Г. Рибарац бранећи свој неуставни рад, поменуо је 6 мај и протеривање краљице Наталије, и нели да је то неуставно рађено, да су ту радикали погазили Устав и да треба Пашић да дође на оптуженичку клупу. Ја пристајем на то, али онда треба да дођу на оптуженичку клупу и подстрекачи тога нереда, (Гарашанин: да дођемо сви). Јер господо, треба имати на уму и то да је баш владалац Франц I казао: *да је владалац над свима, али закони су и над њме.*

Што се тиче саме оптужбе, а нарочито министра војног, кад каже да он не треба да одговара пред Скупштином, јер је његов главни командант Краљ, нимам да одговорим ово. Баш и кад би тако било, ја се чудим, како је он то могао да наведе у своју одбрану. Први априла Краљ је примио власт у своје руке и то је саопштио министрима, а ово шта је министар војни у томе времену радио. Ја ћу ово да вам прочитам из једне књиге у којој су догађаји верно описани:

„Генерал дође до врата од трпезарије, а војници оборише бајонете.

Имате ли ви, за то што радите, заповест? — упита генерал мирно.

Имамо заповест, — одговорише.

Од кога имате такву заповест?

Имамо заповест, — одговорише опет.

Знате ли ви, да сам ја још министар војени? напомену им ђенерал.

Војници су ћутали."

То говори ђенерал Богићевић, у тренутку кад је Краљ примио власт у своје руке. За онако штогод с другим земљама такав министар којим би дошао под суд, а да ли ће то урадити наш министар којим, са својим предходником, то ћемо видети. Да ни он сам не сверује у такво тврђење, доказује то, што је он дошао и сео на ону оптуженичку клупу.

Даклe, као главни кривац, ја мислим, да су, поред министара, и Краљевски Намесници. О тога ја сам изишао, да ми донесемо једну резолуцију. Вама је познато шта су резолуције; Скупштина је до сада такве две резолуције донела. Резолуција, коју вам предлажем, имала би да гласи онако:

„Народно Представништво уверено, да је Краљевско Намесништво од 1 новембра — кад је према Уставу требало да се покупи — било неуставно, и да од тога дана они нису имали никаква права, која им Устав даје, и сматрајући, да су за сва дела, почињена од 9 августа до 1 априла, они главни кривци и да их за то треба казнити, — превозу чије владе, да се они као опасни по ред и поредак у земљи, — и као казна за њихов неуставни рад — уклоне из земље, сходно резолуцији донесеној 30 марта, а извршеној 6 маја, о удаљењу Краљице Наталије". (Чује се: врло добро).

Молим, има ли десет посланика да ме потпомогну. (Потпомажу га).

Био сам у моме говору кратак на то, што видим да је Скупштина закорена, и завршујући свој говор хоћу да га завршим речима г. Рибарца, који је у одбрани казао: да је и стари Устав био добар, да је и нови Устав добар и да су закони добри, али да не ваљају људи. За потврду то одобравам. Да неваљају људи доказ је то, што је г. Рибарац са другима дошао на оптуженичку клупу. (Одобравање).

Риста Поповић — Један само посланик говорио је против предлога, који је у претресу; дакле, само је шеф напредне опозиције био против предлога, којим се оптужује бивши кабинет г. Јована Авакумовића.

Господо! Кад у овој оптужби бив. кабинета, не би стајало једанаест оптужних тачака; кад би у оптужби стајала само она прва тачка, која окривљује кабинет од 9 августа зато, што је одлагао и распустио Скупштину, која је правилно изабрана била, што је влада од 9 августа у опште кршила власт у своје руке, кад то, нити је интерес земље захтевао нити је за то установних услова, поверење народно имала, — ја бих са мирном савешћу гласао, да се таква влада оптужи и осуди. Останимо све друго на страну. Само је ово довољно, па да се ти људи оптуже и осуде.

Оптужени министри, у својим одбранама на ову тачку, позивају се на 54 члан Устава. Тај члан Устава даје право Круни да одложи и распусти Скупштину. А у даљој одбрани својој, вели, да су дошли на управу земље, и нико инсу имали већину, да изведеним начином створе равнотежу партиску, која би праваилније утицала на послове државне.

Па да ли ико, који хоће правилно да схвати и тумачи тај члан нашега Устава, да ли га ико сме и може овако да схвата и тумачи? Зар његов значај и дух сме и може овако да се тумачи? Господо, тај члан не стоји у Уставу за то, да се на основу вета распушта једна правилно изабрана Скупштина, па да се бира друга, која би имала да послуши интересима једне партије, која у народу нема већине, а без икакве потребе државне; већ на против тај члан и по духу и по суштини своје постоји за то, да се Скупштина може одложити па и распустити, али само кад то неодложна потреба државна захтева. На да ли је захтевала потреба државна да влада од 9 августа одложе и распушта Скупштину? Није. Него је захтевао интерес партије либералне, коме је служила и влада па и Намесништво. У интересу партије либералне учињена је промена од 9 августа, у интересу те партије, одложена је па и распуштена Скупштина, која је била правилно изабрана, а у интересу те партије чињене су за све време владавине од 9 августа па до 1 априла злуџи и безакоња по земљи. Е па, господо, зар не треба такве министре тужити, и зар би грех био да се такви људи, који почињене толика зла из проста партизанлука, и осуде? Не, господо, ми бисмо се огрешили о дужност нашу, коју као посланици имамо, ми не бисмо пришли нашу дужност, кад не бисмо оптужили ове министре, који почињене оволико безакоња за време њихове владавине.

Господа оптужени министри, па и г. Гарашанин, говорећи против поднете оптужбе, рекоше, да је повреде Устава било од 9 августа до 1 априла, али, г. Гарашанин каже да је тако исто Устав гажен и пре 9 августа, на нико није тужен.

И ја се потпуно слажем са господом у томе, да је Устав гажен и пре 9 августа. Али сви су пришли на гажење Устава до 9 августа и суђени, на неки и кажњени. Суђени су, господо, онако, како се према прилицама, које су тада у земљи владале, и законима, који су тада у земљи постојали, судити и казнити могло. Погажен је Устав 1882 године па и 1885. Али, тада је у закону о министарској одговорности стојала позната застарелост од годину дана. И доиста, тада нису били тужени министри, који су фактички погазили Устав; нису били оптужени ни осуђени пред скупштином, јер их Скупштина њихова није хтела тужити, а друге Скупштине нису могле, јер су кривице министарске застаревале за годину дана по ступом закону, о министарској одговорности. Али, господо, осуђено их је један други судија; осуђено их је свај, који је једнако и наједнак да суди, кад није хтела да суди Народна Скупштина; — осуђено их је давно народ на изборима по давши им већину.

Тако исто суђен је и радикални кабинет. Садашњи оптужени министри у својој одбрани наводили су, да је Устав гажен и под радикалном владом, и да је требало даклe, да се и радикална влада оптужи. Радикална влада није тужена пред Скупштином, јер није била крива. А да она није била крива, види се најбоље из тога, да јој је народ на изборима после њене владавине у два маха, и то један пут, кад је била у опозицији, и један пут кад је била на влади, давно огромно поверење. Онај суд, дакле, који суди владама и министрима, кад неће да им суде Скупштине, судио је, дакле, и владе пре 9 августа, па је неке, као што рекох, осудио а неке сасвим ослободио. Радикална је влада кроз тај суд прошла и она је том највишом осудом скоро једногласно ослобођена. Дакле, значи да није била крива. Друга је ствар са владом, која је сада оптужена; ту није ослобођено ни тај судија; она је, дакле, крива. Према томе, разлог г. Гарашанина да нема места оптужби бившег Авакумовићевог кабинета, кад нису тужени и остали, који су газили Устав и пре 9 августа, нема места, јер, као што рекох, и њима је суђено, само суђено им је онако, како се суди, кад неће да суди Скупштина.

Један од оптужених министара, у одбрани својој рече, да су они дошли на власт поред осталих разлога и за то, да сузбију демагогију, која је била почела да растројава, да разрива темељ и опстанак државни.

Господо, може ли бити веће демагогије од програма те владе, који је изнела и публиковала, после њеног доласка на власт? Зар није та влада преко њених органа тако демагошки агитовала по народу за изборе, као у истини ниску агитовали на најординарнијим радикалним кортеви? Исти министар рече, да су њихови влади од стране радикалне опозиције стављене свакојаке сметње на између осталих рече, набацивши му је и једна клевета, да је пуцано са злом намером на г. Пашића, а, вели, г. Пашић и сам не верује у то, да је на њега пуцано са убојственом намером, него су га политички пријатељи на тај корак навели, зашта се сада по свој прилици и сами кају.

Господо, ја њу да пресуђујем у напред, шта је намеравао тај човек, кад је пуцао на г. Пашића; јер он је сада под судом, и суд ће у своје време изрећи пресуду о томе, да ли је исти крив или не. Али сам тај факт, да је један пандур срески пуцао на шефа опозиције, да је он пуцао у времену, када је овај долазио на политички збор, сам тај факт тврди, да ово није никако невин посао, као што би хтео да га представи оптужени министар. Истрага ће, истина, показати, из

каквих је побуда пуцао пандур на г. Пашића; али ни имамо права да верујемо да је ово дело, дело политике, и да је ово учињено са предумишљајем, са планом. Да ово верујемо имамо разлога и по томе, што су се овакви случајеви дешавали готово под сваки либерални владавинама; као н. пр. кад је такође пандур, пуцајући на орла, хтео да убије г. Чумића, који је био случајно на ханском прозору. Међу тим најбољи је доказ Милош Богдановић народни посланик, на кога је пуцано, и који је опасно рањен са још неколико својих другова.

Господо, поред наступа на самоуправне власти, пљачкања од 9 августа није поштедела чак ни неприкосновеност, самосталност судску. Она је наступала и на судове. Један грозан пример, наступа на суд, догодио се и у пожаревачком суду. У томе суду седи председника, који не стоји, т. ј. није стајао у милости код бив. владе. И бивши, сада оптужени министар правде, поднео једног нарочитог комесара, који једнога дана дође у заседање са жандармима и бранарима да извуче председника, поцепа фиоке и заузме сто. И једнако нам се захваљити енергији овога председника, кога су помогли и грађани, што овај суд није заузет исто онако, као што су узимате општине сеоске, и што је очуван закон и независност судова од онако скандалозне повреде.

Господо, на завршетку, ја велим, да је предлог на оптужбу умесан, да је на послетку крајње време, да се на тај начин сузбија халапљивост за гажењем Устава и закона, и најзад да би се ми огрешили о нашу дужност, кад ову оптужбу не бисмо примили.

Милош Богдановић — Тешка повреда учињена Уставу и законима земаљским;

Тешка повреда учињена уставној самоуправи народној;

Тешка повреда учињена правима српских грађана;

Тешка туга за проливеном крвљу српских грађана, и најзад, господо,

Тешки вапај сирочади за изгубљеним рапитељима својим натнала је мене и другове да ову тужбу противу кабинета Авакумовићева напишемо, потписмо, и нама на праведни суд поднесемо.

Када нашем, браћо, да су закони, да је Устав, да је правда, и права српских грађана, да је све потамњено и угрожено под режимом прошле владавине, дужност ми је да напоменем, да овај наш слободољубиви Устав, који смо добили пре четири године, и који кошта радикалну странку управо народ српски највише тробова, тај Устав садржи у себи 204 члана, и од тих чланова, посвећена су 93 члана искључиво правима српских грађанских, правима српских грађана правима суверенитета Народног Представништва. Дакле, кад се одбију два члана предлазног парећења, који сада неће немају никакве важности, остају онда 202 члана, мање само 17 чланова остаје до половине чланова, који су посвећени, велим, искључиво само правима српских грађана, дакле, кад су тако јасно утврђена Уставом права српских грађана и кад поред ових уставних одредаба уз ова 93 устања члана постоје још и два специјална закона, који су такође искључиво посвећени правима српских грађана, као што је закон о општинској самоуправи и закон о наборима народних посланика, онда да стапемо, па да се запитамо: са каквим обрасом, са киким карактером, са каквом чашу су могли либерални министри да изађу пред Народно Представништво, и да у уводу своје одбране кажу: „једнистаен је историски случај, у одговорностима министарским да министри одговарају само за прекорачење и неленадају. Господо, то неће они људи, који су тавили за осам месеци сваку и најдрагоценију тековину уставну и народну, то рекоше пред парламентом овога народа, који се у овај 20 година очајнички борио да чак често пута и крв проливао само за уставну слободу и права своја то, велим, рекоше и не попрезнеше. Нека се пред светом стиде!

Такав одговор, такав увод у одбрани својој они дадоше, не би употребио ни најмањи хликовац, који је побегао из села или из варошн у шуму да се сакрије, јер зна, да има закона, о које се огрешио, за које мора одговарати. На признајући то, он и побегне у шуму и пре себе звероликима памети, него да овако безобразно погледа закону у лице. Али има друга једна сорта људи, који хоће да се тиме служе, као што се послужише оптужени министри таквом одбраном, а то су обично они лопови, који нити су у варони нити у селу, већ живе по салашима и напарима и таки људи пусе пашу кокцари и ковоџари. Дакле, господо, сама она околност у уводу њихове одбране, довољан је доказ, да се Народно Представништво ни уколико неће огрешити ако предлог оптужбе прими и изгласа, да се оптужени министри дају суду на осуду.

Даље, у појединости ове тужбе нећу да се упуштам, јер и ја сам тужитељ, па да ми се не би пребацило, да ја и тужим и судим, и ако на то имам по закону права. Хоћу овде само да се дотакнем једног предлога, који је изнео један посланик из опозиције, а то ће нарочито да напоменем за то, што је тај господин најавио, да он не говори по свом обичном праву као посланик, већ да говори у име странке, у име свију другова својих. А ја опет знам да он овде представља двадесет хиљада грађана њихових бирача овде у Скупштини, па за то ваља поклонити и већу пажњу на оне његове речи, јер доиста је овај његов говор вопуказо моју пажњу, па за то и поменем тај предлог његов, а то је предлог г. Гарашанинов. Он поред осталог рече: у интересу добра и будућности народне требало би узети суђење на пребристи све старе грехове, па поћи за оним светлим чином, који се први априла извршио. Што каже г. Гарашанин да треба поћи за тим светлим чином од првог априла и опростити све грехове, ја се потпуно с њим слажем. Мени се чини, кад је г. Гарашанин овај предлог учинио, ја појимам, да га је он у време доброј намери учинио, али мени се чини, да он није добро промотрио све и оценио предходно је ли који и колико неће одговорно тој свидој дужности у таким трепућима, кад се вичило на опште добро.

Кад је он неће поменуо да је за српски народ светао чин од првог априла, ја ћу му напоменути да се онакни светли чинови нису само од 1 априла појавили, да је српски народ сматрао за светао чин и 1880 године онда, кад је народ српски сурово власнике, који су управљали земљом скоро 20 година, а којима је за све то време програм био буга и напак. Господо, и то је био један частан, један светао моменат, што га је Србији дошнело, моменат светао за бољу будућност Србинову, тим пре, што се онда Србија није налазила у оваквом стању финансиском, нити је Србија тада имала на 300 милијуна дуга, као што сад има. На, господо, да се запитамо: шта је учињено онда, шта је народ српски добио после тога? Шта је учињена онда радикална странка: није ли она онда и без овога предлога г. Гарашанинова, у најви за бољи данима, узела овај суђење и пребрисала ирну таблу са ценима кр сталаи, учињени грехом дотадањих власника, пребрисала је велим, онда и тополску бугу, и крвено бојарче и терзијску бомбу, које толико жртава прогуташе. И то је она учинила, то је она све пребрисала, све је дала заборају, јер се надала нових данима. јер је видела уза се људе из млађе кола, људе са програмом у руци, на сам и ја тада као ђак обрадовао се, кад сам читао програм те странке, кад је дошла на власт, ни тали смо га сви, јер смо сви желели за напретком и кирои ове земље. Но, радујући се томе програму, ми смо се на скоро у својој радости и нади јако преварили.

За не пуне 3 године завлаху се још три гроба за радикалну странку, завла се Пореч, Гамзиград и Крљевица. Па зар и после тога чина од 1880 год., зар не наступи такође светао чин од 1889 год. 22 фебруара, кад је један Краљ абдицирао са Уставом у руци не себе ради, него народа српског и сина свога ради. Зар радикална странка није ни онда поново узела суђење и без предлога г. Гарашанина пребрисала Пореч, Гамзиград и Крљевицу? После тог доба, новога Устава шта смо сад дочекали, ми имамо још три нова гроба. Дочекали смо Смедерево, Чачак и Горачиће.

Питам ја вас, господо, питам најзад и г. Гарашанина докле ћемо ми да употребљујемо тај суђење и да бришемо великанске грехе, докле ће да се пролива крв народа српског?

Кад би г. Гарашанинова странка стајала на оваквој прошлости као радикална странка и да је својом великодушношћу пребрисала овољико туђи грехова поднетих на својим леђима, тако што је то чинила радикална странка, или кад би се г. Гарашанин, или ма ко од његових другова, находио само у моме положају, и да носи једну рану у новп а другу у плећки, као што ја носим једну у десној нози од напредњачког зулума, а другу још свежу у левој плећки од либералне владавине, ја, мислим, да он онда не би подносио овај предлог, већ би тражио славу за славу, око за око (Чује се: *тако је*).

Ваша је ствар, господо, хоћете ли ви тај његов предлог помоћи или не, ваша је ствар хоћете ли оптужене министре дати под суд или не, а суда је ствар, хоће ли их осудити или не, и зато што ја познам, како ће са њима до краја бити, ја као посланик данас дужан сам, да овде јавно осудим заступнике од 9 августа народном осудом, и ја то чиним у име народа и у име његове проливене крви, у име њихја српске сирочади, великп и осуђујем Ристића, Белимарковића, Авакумовића и његове другове и помагаче народном осудом са речју проклети да су!

Милутин Гарашанин — Ја не разумем, господо, за што је мој говор остављено тако незгодан утицај у њиној средини, кад сте ви у напред знали, да ће сваћанско остати без последица. То не треба да вас буни, јер ви у напред знате да вам мој говор нити може помоћи, ни одмоћи. Од јуче, од кад сам ја говорио, готово више од половине посланика говорили су о томе: да ли ја грешим или не?

Ја сад осећам потребу да одговорим извесним посланицима на пребацивања, која су ми учинили и који су ми задевили, што сам ја казао, да ми, напредњаци, нећемо узети удела у овој ствари. Ја ни сад нећу да говорим о оптужби, него само да извесне криве појмове исправим.

Потпредседник — Молим вас, одговарајте само и објашњавајте се са г. Богдановићем.

Милутин Гарашанин (продужава) — Ваш о њему хоћу и да говорим. Г. Милош Богдановић превидео је да сам ја у своме говору изнео, не један, него управо три начина, три мњења. Једно је, да се сви кабинети од новог Устава стане под суд; друго је мњење, да се новоме влада, да Краљевске Намесниште, из којих је све ово произашло, стави под суд; а треће је, — ако нећете ни једно од тога двога, — да прекратите све, што је до сад рађено; јер, заиста, ја се не устежем да признам, да сте три странке имају по нешто да пребришу.

Г. Богдановић рече, да су радикали брисали многе грехе. Ја верујем; али 1889 год., тек после тога брисања, дошао је 14 и 15 мај; тек после тог брисања дошао је 6 и 7 мај, па тек после тога брисања лежао сам ја на правди Бога у затвору неколико недеља и две стојао под судом под оптужбом убиства; после тога нађена је нека гтвар, једна саблазан, која се зове: „Мон-ами", да ме најругобније клевета, и тај човек још ни данас није кажњен, — он је још и данас у служби административној. Истина је, да је судском пресудом осуђен за то дело, али та пресуда још ни данас није извршена, јер га власт заклања.

Говорено је о Краљевици. Ње је доиста било, али она није моје дело. Једино, у чему ја са Краљевицом имам везе, то је, што, кад сам дошао после повратка на управу земље, ја сам ових 600 радикала пустио из казамата — не ја, него Краљ по моме предлогу. После годину и по дана попуштани су и сви остали. Неколико месеци доцније био је један, који ми је био друг у пролазној сесијама скупштинским — покојни Никола Живадиновић, — који је био осуђен на смрт; неки Ступаровић учитељ, и многи други, који су такође били осуђени на смрт и живели у иностранству, па су дошли у Србију и прелали се на милост и немилост власти, и ти људи нису у њој издржали ни 48 сахата, већ су били пуштени и помиловани. То су моје везе са Краљевицом.

Ја и ако сам у своме говору поводом оптужбе предлагао тај пут: да пребришемо, што је до сад било, и ако баш и имао што из прошлости да ми се пребаци — за Краљевицу доиста нема ништа да ми се забрише.

Говорп се у општо, како је мене сам Краљ Милан бранио, те писао доцније под суд (жагор). Господо, ја сам сиромах човек: али радо бих вам био дао колико год имам, да сте ме 1887 године дозвели на оптужничку клупу — нпто тако као и ову господу окомад, — те да ми се не вуку којекакова погрешна пребацивања, и да добијем прилике да покажем многе од бораца за слободе и права у овој Скупштини у правој боји њиховој. Али то се није учинило. Краљ Милан није ме одбранио, јер онога дана, кад сам дао оставу, он је био на престолу, а мени је наспрчуо на кућу и после неколико недеља, јавно се по земљи величанственп народни одпсај, по вољи фузије између либералне и радикалне странке (жагор). И, господо, ако се ви оцирете томе, да се клада позове, да оптужи намеснике, то није због тога, што за то закона нема: закона има, као што ви сам врло добро знате. (Чује се: *који је то закон?*) То је, господо, закон кривични, а то је закон као и сваки други закон. Али што вама смета, то је фузионашки ортакџук, кога се трговци још и данас крсе ову Скупштину прпвлаче.

Милија Миловановић — Молим вас, господо! Ствар о оптужбу кабинета г. Авакумовићевог довољно је испрпчана, тако, да мени не остаје нпшта више да кажем до оно, што је већ казато. Једно што бих имао да кажем, то је, што бих имао да допуним наводе тужбе, о чему нису други говорници говорили, а што је од неколико посланика Скупштини представљено.

Нема сумње да је кабинет Авакумовићев крив. Није крив само за то, што је погазио Устав и законе земаљске, криве је, господо, и за то, што је аликовачки, разбојнички поједине мирне грађане лишавао права и слободе на чак лишавао и живота. (*Тако је*). Пређа пуне преко пиховпх недеља, као што нам то један од чланова опозиције предњче, значило би, да ми од наше стране учинимо један злочин. Такав злочин не ске и не треба да учини данашња народна радикална странка и Скупштина као представник њен.

Казао сам одпах у почетку говора, да ћу бити врло кратак, јер немам нпшта више да изнесем, што већ нису други посланици казали у прилог оптужбе Авакумовићег кабинета. Ја сам рад да једну тачку оптужбе истакнем са подацима, који су мени познати. Ради тога ја ћу вам у кратко исправити, шта се дешавало у моме крају у оном времену, кад је под прошлом владом вршен избор народних посланика.

Општина Катунска је бпну среске канцеларије парапрнческе. У оче самог дана избора капетан срески Белошапић са наоружанпм жандармима и пандурима и једним чиновником отпише је у општину катунску, у напери да отне бпрачке кутије, како грађани те општине не би могли 25 фебруара да гласају. Неколико људи, који су се т/ десили бпли, нису дозволили да им се кутије из судпнице однесу. Срески начелник командује да жандарми пуцају на грађане, што нису дозволили, да ни се пиково право отме. Срећа је бпла, да су ти људи били хитрији од жандара те разоружају жандаре, а раздражене жене катунске у овој гунгули нападну капетана и тако истуку, да је сам кмлал као свињче среској кући дошао, а оружје жандарско и капетанско остане у судници општинску. (Смех).

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 38 СРЕДА 21 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Станојлс Вуктевић
(Настанак)

(О штрајку, Милеја Миловановић).

У томе времену, док је срески капетан са другштом позвукао оно, што су и тражили, писар срески Стојан Миловановић, чувши то зло, дошао је до среске канцеларије и каже да је убијен капетан, и телеграфиста на варварину отказа дежурну начелнику у Ћуприју, тражећи да се војска пошље. Начелник ћупрински, чијег зову га цврца. (Чује се: Илија, Илија.) питао је, но је убијен и добије извешће, да није убијен, него да је бијен. Међу тим сутра дан капетан је поново тражио војску, пошто није било нешадије, однах се кренула артиљерија из Крушевца и војска је дошла у Катун.

Катунани су пустили капетана и његово друштво и разишли се на рад. Војска, кад је дошла, похвата поједине људе и преко 60 њих ушисе. Кад се после три дана војска вратила, настао је један ужас у ансани. Сишли су једну коду у ансану, останили да се сирзне и ту људе затварали, а њиу су оковане људе са лисицама на рукама тући тако, да је јаук њихов проламао околину. То невоља, та беда у селу Катуну свакога је ожалостила а највише мене. Ја сам похитао да дођем у Београд, да тужни намесништву власт, за што се тако варварски са народом поступа. Намесник није хтео да ме прими, већ ме упути своме секретару.

Секретар каже: ви ту жалбу морате предати мени, а отиди ћете г. министру унутрашњих дела, да му кажете, да мора тражити и известиај по тој ствари. Тако су, кажите му, намесници заповедили. Од јутра до мрака ја сам поиао пред канцеларијом г. министра и он ме није хтео примити, ма да је десетину њих преда мном примио, који су дошли по другоме, сигурно, много мање важном, послу: и шта ми је остало другу да чиним, него да се вратим кући и ја сам то учинио. Тога дана донели су у среску кућу некога Милана Катуљанина, кога су у присуству среског писара тући пандури, тако да је он одмах као онде као мртав. Кад су те жандари са Стојаном видели, уплаше се и отклу га на онда онако онесвешћеиога натоварили су га и одиели у Ћуприју, где је умро. Кад је то било, ја сам похитао у Ћуприју да видим, шта је с тим човеком. Док сам дошао, он је већ био секциран и сретнем спровод, где га носе да саране. Ништа ми друго није остало, него да се вратим кући. После тога по мојој тужби дошао је тај исти начелник Илија са Јездћем на Пожаревац, и позвали су једнога лекара, да прегледају оне бијене у затвору.

Ја сам тражио, да тај преглед буде у присуству мом и других грађана, а они су долазили, мени нису јавили и сами су тај преглед вршили. Како су то вршили, они знају, довољно је, да су Катуљани, који нису имали да плате, тучени. Један младић, коме је отац затворен био, дао је 20 банака, само да може оцу хлеба да донесе. Сваке вечери и јутра жалосно је било гледати призор, где по 50—60 женскиња долази среском затвору и доноси. плачући, храну позашењима и заостављаним Катуљанима. Ово претресање стари, које су доносили, тај призор морао је свакога пажетног човека дубоко за срце да уједе Ништа није друго остало, него да се сила силом одбије, да се са оружјем у руци од разбојника брани и да се сатани стане ногом за врат. Једина је нада била још у томе: ја сам рачунао и молио људе, да ништа не чине, да сие трпе до састанка Скупштине, јер сам веровао, да намесништво и ако је дало толику силу и власт либералном министарству, да ће у последњем часу, кад види расположење народно, збацити такво министарство и казати: позвали смо вас да учините напа на народ, учинили сте то, нисте добили већину, нека дође друго министарство да изврши друге изборе. Намесништво ни то није учинило.

Овде сад морам да пређем на предлог г. Гарашанина, управо то је предлог Михајила Весслиновића, да се опгуже намесништво. Намесништво по мом мишљењу није крило доцде, док су избори извршени, али онога дана, кад је дозволило и потписало указ. да се отвори једна Скупштина изабрана на најнезаконитији начин, у коју су дошли људи, који немају ни једног гласа, него је све било фалсификовано, од тога су дана крили намесници. Било је опитања, где ни један грађанин није гласао, међу тим је написано да су сви гласали за либерале. Такав један кукавички и каиџарски поступак не сме остати неказњен. Такав поступак либералне владе, одобрило је и намесништво и за то ако не би било суда и закона, онда би био и пут и ред да се и ова жигосу несрећника, јер су они учинили ово зло, које је оставило своје трагове, да се у будућности прича од колена на колено.

Нека ни буде довољно онои признаком да кажем, да сваки паметан човек и ако није школован, могао је да увиди да ће се и по новом Уставу моћи овако што догодити — и ако сам ја био један од оних 10 људи, који су били противни да се прими овакав Устав, ја сам овет у великој Народној Скупштини казао: морамо и треба да га примимо, јер је боли од оног старог. Том признаком, кад сам гледао Николу Христића, који је створио Краљевину и сва

она зла, који никад није поштовао Устав, кад сам видео да се Устав и слободе народне дају на пљачке руке, ја сам казао: градите, господо, Скупштинари, какав хоћете Устав, ако имате овакву интелигенцију, која долази непарламентарно Краљу до колена, нећемо га имати ни ми, ни деца наша, ни жене наше, ни сви наши неће, а они су као хајдуци дошли уз колено Краљу и дају Устав. Таква је интелигенција несрећа за сваку земљу, јер ће она и најслободнији Устав газити и он нам ништа прекодрети неће, с тога је и казао нам славни неумрли пјесник Његуш: „У ритама има витезова, од Крушара има кукавица“ — и ја морам уз пређу да примени и да кажем: Част и поштовање школи, али морам да кажем, код дела интелигенције, која се кити докторским дипломама, има кукавица. Или вар није то кукавички, кад долази један министар на оптуженичку клупу, па каже: „ја писам знао, шта су моје власти радиле“. То је кукавички и питковски. Као год што је српска историја у последњем столећу родила витезове, који нису била са докторским дипломама, витезове на бојном пољу: Карађорђа, Синђелића, хајдук Вељка и многе друге а у дипломатеру Обреновића Милоша, као год што је родила те витезове неколоване, тако је родила кукавице школоване, које су као кукавице тамне народна права, да би дошле до својих циљ. Такве кукавице, такви, као што рече поп Марко, пилићари и кокошари, не смеју остати некажњени.

Завршујући свој говор, ја молим Народно Представништво да једногласно прими оптужбу против оних несрећника; јер верујте, да је било оптужбе и народног суда и оних прељашњих несретницима, који су створили Равништрад, Грани, Краљевицу, Алексинац, Рабагас у возвршту, који су створили Горачић и Катун, да је било осуде раније, не би било оваквог зла. Они злочинци не смеју се казнити само по закону о министарској одговорности него као прости злочинци, и ја тражим да Народно Представништво одлази за важећу оптужбу против кабинета г. Авакумовићевог, кад већ раније писмо то учинили за оно. То је што сам имао да кажем.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, и браћо. Узео сам реч као подписник на оптужби, да и ја некколико речи проговорим у прилог те оптужбе. Потписао сам оптужбу не из осветe, као што оптужени министри кажу, него, господо, по дужности мојој као посланик, као веран својој заклетви, којом сам се народу заклео, јер би нарче био издајник и кривоклетник. Као што су казала господа оптужени министри да се то чини из осветe са наше стране, то није истина, и ја то одбијам од себе, господо, осветa се на овај начин и у овом светом дому не ваља. Да смо ми хтели да вршимо осветy, ми би могли да је извршимо одмах после пројрла по целој земљи; али писмо на то ни помислили, а још мање хтели да то чинимо. Поред тога још нам је наш врлаи Пашић преко свију правила у целој земљи јавно депешама да препоручимо и настанемо код Народа да уталожи свој гњев и да не даје задовољење сам себи, и казао је, да њемо све кривце дати пред суд на одговор (одобравање). Кад каком потписао сам се на оптужбе као посланик по својој дужности, а не из осветe, морам дубоко да уздахнем, да жалим јако, што писам мој први потпис ставио на оптужбу противу краљевских намесника. Тек онда, над бих тај мој потпис видео пред на оптужби краљевских Намесника, као пред них великана, и старих власника либералних, који су у овој земљи све жртвовали својим личним Хефонима и прохтевима, и који су узрок свију зала и несрећа почивших до данас у овој земљи, онда бих се тек сматрао за срећног и био бих спокојан над бих то видео, и тек бих се онда одушио мојој савести, мојој посланичкој дужности и мојим бирачима, који су ме почаствовали својим повереньем. Жалим и жалићу до последњег мога часа, док год не одем на онај свет. Али, опет зато што нам не да Устав то право, што су се случајно они залолили за Устав и његове одредбе, писам могао и хтео да останем равнодушан, и постанем кривоклетник и да не потпишем оптужбу против либералне владе, против кабинета Авакумовићевог. Веома ми је мило данас, над после оне моје прве речи о томе, које сам говорио приликом дебате о адреси, неколико њих од мојих другова прихвађају моју реч. Благодарим им за то! Али ни је жао и не могу то да заборавим, што ме оном приликом нису потпомогли те да се мало о томе разговори, јако би нама реч била записана у адреси, и то у оној адреси, која ће да нити историју српског народа, кад сво подиђи свој глас против тирана, и кад је таква адреса била написана као одговор на Краљеву беседу, која би остала у архиви српског народа. Опет вам кажем да многo жалим и жалићу увек што писам могао да потпишем прво оптужбу против краљевских Намесника.

Овом приликом не могу, а да не заблагодарим и г. Гарашанину, што се у томе сложио са мном, јер сваки човек са оваког положаја треба да буде правичан. За све оно што заслужује благодарност. треба му благодарити, а за оно што заслужује презирање треба га презирати увек. Кажем, благодарим и весма ми је мило, што се он сложио са мојим предлогом, али и ја се не могу да сложим нак са оним његовим другим делом, што каже, да кад неће бити и једни и и други кажњени, онда не треба ни ови да буду кажњени. И да одговарају као трећи, који су оптужени, већ рече „Господо, да превучемо завесу преко свега до данас што је било и дамо заборав, па да пружимо братски један другом руку и нко хоћете слошки да радимо и да се договоримо, онда добро, а не онако, јер имамо ми за остварење националних задатака да радимо на нам треба јединство и „слога“. Дакле, шта хоће он с тим да каже? Хтео је да каже са тим другим делом да бацимо завесу преко свега онога, што је било, т. ј. да бацимо оптужбу и да се рукујемо на да радимо на нашем националном задатку. То је врло лепо казано; али, господо и браћо, да ли је довољно да нас 50—60 да се рукујемо и да остваримо тај наш задатак и наше националне идеје? Не, господо. Не иде то тако. За свако остварење треба и народно судоловање, треба га за то припремити делима, а не простим речима треба за то да га припремимо и то искрено. Треба да га задужимо, да га доведемо до уверења, да кад куће тај час, кад га позовемо да све жртвује, па и свој живот, док то не изврши. Дакле, господо и браћо, дужност нам налаже, а и по тој истој дужности, ја сам потписао, и ако хоћемо да, ако нам кад год куће тај час да се народ одазове томе, баш ради тога треба да оптужимо кривца, и као што смо их оптужили, треба да их дамо и суду, да им суди по правди, и да народ дође до уверења, да је правда подједнака за сваког, како за сиромаха, тако и за богаташа, како за малог, тако и за великана. Нека даље да се гнушатам у увод у овај предмет, довољно су друга господа и другови моји изнели као прилог за оптужбу. Ја ћу да се уздржим од тога. Сад ћу, господо, да пређем на г. Авакумовића, који је имао част да први пред Народним Представништвом узме реч у одбрану противу оптужбе наше. Не биx ни то томе говорио за то, што су многа господа од мојих другова — предговорника са више строме правне, побијали његову одбрану у појединостима; али што ми је дало повода то је, што је г. Авакумовић у своме уводу казао ово:

Пре снега, његовим одговором нигледа ми и може се заблудити као да је признао своју кривицу, али између осталога казао је: жао ми је, што ниђен међу потписницима на оптужби против мене и мојих другова неке, којима сам ја, са положаја на коме сам се некада налазио, и неко добро учинио.

Господо и браћо, то се односило на мене у колико сам могао да оваким; и ја сматрам за дужност да у овоме поштованом дому кажем неколико речи ради објашњења о тој доброти, коју је г. Авакумовић споменуо, а ви цените сами у колико је имало места овој напомени његовој. (Молим вас дозволите ми да се мало вратим натрас, како би дошао до речи г. Авакумовићевих) — Несрећне 1883 год. по све нас, а напочито по источне крајеве и ја сам пребачен у Бугарску случајно по среће или како било, тек ја сам пробавио у странству до 1887 год. и када је дошла фузионна влада у Србији, ја немогући више да издржим на страни као емигрант, јер сам пао у очајање и остао без иде и чега а све чекајући увалуд да ман фузионна влада издејствује комиловање ја сам по-

слао молбу Његовом Величанству бивш. Краљу Милану. И збиља на неколико дана после овога, а у очи доласка радикалне владе ја сам био већ помилован. И кад сам дошао у Београд затекао сам радик. владу. Под фузионашком владом, кад сам помилован, био је министар правде г. Авакумовић, и зато, он ми је у неколико приликa говорио да је он најзаније радио на томе, да се ја помилујем. Свакако на тај начин, он је мислио да ћу ја радн тога пређи у либералe, али се у то ме преварио, јер ја од њега нисам очекивао никакво помиловање, него сам очекивао помиловање од бив. Краља Мичана, 1883 год. нисмо нас, господо, протерали напредњаци, него су то учинили либерали, они су замутили воду, па су хтели у мутној води ући рибу да лове. За то кажем да не би нигда од њих тражио да не они помилују, који су ме натнали да побегнем у Бугарску.

Господин Авакумовић, као што рекох, пагшшавао ми је да је најзише радио на помиловању да се вратим. Ја сам му изјавио моју благодарност, а данас велим, ако је истина радио, што је и могуће да је учинио као министар правде зашто је дио надлежан. Ја му за то благодарим, али у исти мах изјављујем, да онде и у оиаким приликама као послашик у ине својих бирача немогу ни никаких обзира ма коме пратити за то, што би био криволелтник, непоштен и неискрен представник народа, а то не смем и не могу да учиним.

Дакле, то је, што сам имао да кажем и објасним г. Авакумовићеву замерку, којој никако није имало места.

У осталом, односно појединости оптужбе и појединих тачака њених ја њу да се упустим, јер су то моји другови довољно објаснили, него ћу да пређем на одбрану Г. Рибарца. По моме мишљењу, а без сумње тако је, главни узрок или главна цељ зашто су ова безаконa чињења, то је цељ победе на изборима 25 фебруара. И ако може схватању, кад би они победили на изборима, они би онда са њиховом аманшатом Скупштином, као што је унек била, прекројили законе, унели би у закон оно што је за њих корисно, а избрисали оно, што је за њих штетно, и они би онда могли да владају како ни је кад воља, са пристанком краљевских намесника до пуполет ства Краља Александра, а може бити да би га окупирали тако, да ни после пунолетства неби могао из њихових канџа да се отрзне.

Дакле главна је цељ била та, а можда нико од њих, а најмање г. Алковић и овај мали чичица Ђорђевић, (Смех) не би одговарали, али потребa је била да се изборни закон и грађанска права изиграју, да се дође до већине и за то, потребa је била да и они загазе мало у гажењо Устава, те даду времена Г. Рибарцу, како би могао измајсторисати и силом створити либер. већину, и за то је најзише тамо Устав и законе Стојан Рибарац, али на њихову жалост преко снега тога није могао ништа да успе.

Г. Рибарац пре него што је приступио одговору своме у првом реду показао је, колико је каваљер и достојан да се назове државником; кад је тражио продужење рока за одговор, наводећи да се није могао спремити за то, јер му није оптужба благовремено саопштена. На првом месту он је хтео тиме и у овој и између као унек, и као што је на прошлој Скупштини да изиграва Народно Представништво и да га обмане, јер ни сте сви видели, и чули из његовог дводневног одговора да се он већ бно спремно, кад је граду рну акта написао и донео. Из тога се бам види да се он за оптужбу спремао и никад не би могао боље да се спреми, али је хтео ваљда да се користи нашом великодушношћу и толерацијом не били нас обмануо и изиграо. За то он није имао ни најмање права да каже и да нам пребацује, што му нисмо продужење одобрили да сно му тиме неправду учинили. И по томе видило се да је он врло неозбилан, несавесан и неспособан за државника, већ да је управо подобан онаи балканчини шкрапарења, буњакијама, који кад му се за нешто плати или марке даду, он пориче и вели, нисм ни дао ништа и т. д.

Г. Рибарац је још у уводу свога одговора казао: „Ја сам, као каваљер дошао овде, да одговарам, пошто сам случајно, с приватне стране чуо да сам оптужен. А да сам, вели био кукавица, ја не би долазно из оне државе у којој би био потпуно заштићен. Овако сам дошао и смело ћу сачекати осуду, ма да у напред кажем да ће она бити неправедна, као је буде.

Истина, господо, да је он дошао овде да одговара и одговарао је, али како се мени чини, није одговарао онако, како је требао да одговара и како он рече као каваљер, већ управ он је одговарао у противном смислу његовог каваљерства. Јер где год се фактима доказује одговорност његова, он бања ћату и кривицу на оне бединце, који су за време либералне владе његове заповести извршили. То је стидно, господо, то је нукавички а никако каваљерски!!

Кад би он био каваљер у правом смислу праведан и поштен, он не би свалнвао кривицу на оне сиротање, који су остали данас без леба, а које су још дотле довели њихове предпостављене старешине и све но његовим наредбама, они који су били тако малодушни те су га слушали. И у место да каже: „ја сам тај, у чије је то име рађено и ја за то одговарам“; а он напротив као бајаги некакав каваљер баца ћату на другога и онде, где треба најзаре да се брани, он нам само онако одговара: „ја за то не знам, то је без мога знања рађено.“ Но можда и има право сад тако да говори, кад се могло наћи таквих чиновника, да су по усменим његовим наредбама радили, што је он хтео. И што је најчудније г. Рибарац сам себе упорељује са неким Лафајетом. Ја, господо, нисам човек од тако велике спреме, али читао сам и ја историју француске револуције још у младим годинама. И ја се сећам, шта је Лафајет радио. Г. Рибарац нам прича како је у време франц. револуције Лафајет изашао са војском и кад је маса народа бацала се блатом на војнике и њега, он је тек онда наредио да се пуца. Јест истина, господо, да је то било, али треба знати на уму, да је ту Лафајет сам лично био са војском и да је он сам лично радио. Г. Рибарац нам се престављо као да је он сам Лафајет у Србији. Међу тим кад му иште калстан из Темишва да нора да побегне, да се уклони, он му одговара; „ако побегнеш отуда, од мене нећеш.“ Није био дакле г. Рибарац Лафајет, но је он унек, где је требало понући велику одговорност, он је само Лафајетиће у место себе, на које сада баца одговорност и вели они су без његовог знања то радили. Дакле што је упоређивао г. Рибарац себе са Лафајетом није имало смисла, велика је разлика као Бог и шеширција.

Одбрана г. Рибарца у уводу његова говора тако је проста, може се слободно рећи глупа и ништавна, да јој просто не вреди поклонити никакву пажњу. Он се разнеће некаквим разама и покретима тела као да је какав комичар, као да је дошао у циркус, да даје представе, а то не доликује једноме Лафајету, с којим он хоће да се упоређује. (Смех).

Сад ћу да пређем на неке тачке у појединостима. Ја сам прибавио мајчице факата, молим вас да ме саслушате, ја ћу их прочитати, да се уверите како је Рибарац спремио земљиште за изборе, јер ту му је сва радња била и усредсређена, рачунао је кад влада добије већину, да онда могу владати како хоће и колико хоће.

Прво ћу у кратко да проговорим о оној тачки одговора г. Рибарца, која се односи на избор чланова општине београдске. Г. Рибарац се брани на вели, ја сам имао право по чл. 12 закона општинског да прошлем правила онако како сам ја хтео, јер вели, тако је исто мој претходник прописао правила како је хтео. Али неће бити да је тако, биће да има мало разлике. Његов претходник прописао је правила, али се она нису кослла са чланобима другим у закону о општинама, а господин Рибарац је на основу чл. 12 прописао правила којима је збрисао све друге чланове у новом закону о општинама и повратио је тим правилима стари закон о општинама, по коме су бирачки одбори састављени на групе бирача, кога они хоће, што по новом закону о општинама то никако није могло да буде. Г. Рибарац се прикљештио за тај члан 12, да он даје министру право, да он на основу њега прошше правила. Јест истина, даје право, али г. Рибарац као министар тим правилима не сме да брише оно, што се 13, 14 и 15 и другим члановима закона о општинама наређује, него та

правила морају бити сагласна са онима члановима закона о општинама. И зато одбрана г. Рибарца ни ону тачку оптужбе ордо је проста и не може издржати критику.

У изборној радњи поред толиких злоупотреба, поред толиких несрећа, што почињене у овој земљи само у циљу да либерали добију већину и да са том већином могу владати како хоће, није изостала ни радња фалсификовања бирачких записника.

Г. Миленко Весић је у своме говору напоменуо, како су из министарства унутрашњих дела и канцеларија среских шилаши шаблони у окр. тимочки, према којима ће се водити бирачки записници у овим општинама, где буду председници бирачких одбора отерани и место њих буду ту дужност вршили регенти, а који гласи овако: Ја сам се далеке, као човек потрудио, да у архиви скупштинској нађем записнике о изборима 25|II и збиља сам нашао и сравивши уверио се, да су по овоме истоме шаблону записници бирачких одбора рађени. То значи, да су ти записници прошли кроз среске канцеларије или да су по томе шаблону у самим општинама рађени и спроведени главном бирачком одбору.

„Записник

Првог састанка бирачког одбора за општину:

(београдску или која буде) у топличком изборном округу, који је држан 24 фебруара 1893 године у: (Београду или месту, где је општинска судница) у згради општинског суда или у згради основне школе у Бакулу. (или где буде) која је одређена за гласање, ради избора народних посланика за скупштинску периоду 1893, 1894 и 1895 године.

Данас у 3 часа по подне, састали су се чланови бирачког одбора, и то: Тимотије Словић председник суда општине београдске, као заступник одређеног председника по последној алинеји члана 59 изборног закона, пошто овај није дошао (име и презиме одборника) одборник општине београдске Јеата Мијаиловић, тежак из Плочника (име претставника наше листе) представник кандидатске, листе Стојана-Таша Ранчића и Светозара Атанацковића. Осим исто и за председнике осталe две листе, то јест: име и презиме и одакле је који представник и имена и презимена кандидата, општег и квалификованог кандидата, ако сви не дођу онако записати:

А Цветко Вукашиновић из Београдина, представник и Арса Ристић из Концеља, његов заменик, за листу Милана Николића и Милана Обрадовића, нису дошли.

Овако исто и за трећу листу.

Кад се овако зашину њихова имена, онда овако продужити: „па су према наређењу члана 61 закона о избору народних посланика приступили раду овим редом:

I Примили су изборни материјал од суда општине београдске (или које буде), и то:

а) три кандидатске листе: једну коју носе Стојан-Таше Ранчић и Светозар Атанацковић; другу коју носе: Милан Николић и Љуба Обрадовић и трећу, коју носе: Никола Пашић и Мита Илицановић. Сво три ове листе потврђене су печатом и потписом топличког првостепеног суда;

б) три кутије за гласање са девет разних катанаца, на сваку кутију по три разна катанца;

в) азбучни списак бирача, у коме има 540 имена записаних (колико буде у тој општини). Овај списак утврђен је онако, како прописује чл. 21 изборног закона.

У овом азбучном списку, а према наређењу чл. 38 изборног закона, записано је, да је издато 520 (пет стотина и двадесет) бирачких карата;

г) артију — књигу — за уписивање гласача;

д) артију — књигу за вођење записника одборских;

ђ) једно (или колико буде) сандучета са куглицама. Сандуче и кључеви запечаћени су по изборном закону и по прописима, који о томе стоје;

е) и све остало, што је потребно бирачком одбору.

II За овим су чланови бирачког одбора прегледали све кутије, и пошто су се уверили да су оне све празне и у реду — исправне, поступили су онако, како наређује чл. 61 и 62 изборног закона односно утврђивања и затварања кутија и судница, постављања страже и све остало, што захтевају ова два члана.

А према чл. 62 записује се и ово:

на кутији бр.... (који буде) приљепљена је кандидатска листа Мијана Николића и Љубе Обрадовића;

на кутији бр..... (који буде) приљепљена је кандидатска листа Николе Пашића и Дим. Илицановића.

III Бирачки одбор узео је (име и презиме) из (одакле је записан) за писара, који ће водити записник и уписивати гласаче, а узео је и ова лица (име и презиме 4 или 5 лица), као помагаче ради одржавања реда на изборну сутра и ради чувања дворане пошто ће има да се гласа.

Свима овим лицима саопштен је овај избор и она су се примила.

Где има безправних представника овако написати:

Кад је све предње урађено, онда је на овоме састанку и ово расправљено:

По чл. 43 закона о избору народних посланика представник листе на гласачком месту може бити само онај, који је уведен у бирачке списокe и има право гласа. Н. Н. из Н. (име и презиме и место одакле је), који је одређен као представник листе Николе Пашића и Мите Илицановића (или које друге листе), није платио порез за II полугоде 1892 године, и према члану 34 изборног закона нема право гласа, а кад ово нема, не може бити ни представник листе, са тога добар одлучује: да се (Н. Н.) не може примити као представник предње листе. Ово му је одма и саопштено.

Пошто је све ово онако урађено и спремљено, и пошто ни један члан одбора нема ништа да примети на садржину овог састанка, потписани га оверавају и печатом утврђују."

Печат општински.

Председник бирач. одбора.
Чланови бирачког одбора."

„Записник другог састанка.

„Данас 25 фебруара 1893 године, у седам часова пре подне састали су се потписани чланови бирачког одбора у згради за бирање посланика, а пред вратима гласачке собе, која је њихова закључана као и печат на вратима неповређен, и пошто је председник отворио врата, сви су чланови одбора ушли у исту собу и по свршеном прегледу дворане, кутије и сандучета са куглицама, нађено је: да је све у ономе реду и стању у коме је јуче примљено и остављено.

„Наши све исправно, отворена су уста од кутија и отпочето гласање.

„Све ово утврђујемо нашим потписима и печатом.

печат.

Председник бирачког одбора,
Н. Н. (име и презиме).
Чланови бирачког одбора,
(име и презиме).

Записник требег састанка.

Данас 25 фебруара 1893 године, тачно у шест часова по подне, затворена су врата на дворишту (судинце или школе), где се врши гласање и нико више није пуштен, а сви дошавши гласачи примљени су, и они су гласали. Закључен је сав рад у седам сати по подне. За време гласања није било никаквог нереда.

Записник овај утврђујемо нашим потписима и печатом.

Печат.

Председник бирач. одборр,
(име и презиме).
Чланови бирачког одбора
Н. Н. (име и презиме)."

Не само да су записници у једној форми или садржини, према шаблону, него чак од речи до речи, на и у табалима

подједнаки, јер сваки записник има по 4 табака. Било би дуго да вам их сва четири читам, већ ево само из ове општине, који гласи:

Записник

Први састанак бирачког одбора за општину грабовничку, у тимочком изборном округу, који је држан 24 фебруара 1893 године у Грабовници у згради општинског суда, која је за гласање ради избора народних посланика за скупштинску период 1893, 1894 и 1895 годину одређена.

Данас у три часа по подне састали су се чланови бирачког одбора и то: Тијодор Миловановић председник општине грабовничке као заступник одређеног председник, по последњој аленеји члана 59 изборног закона, пошто овај није дошао, Агатон Милошевић из Косјаче — одборник општине грабовничке, Радисав Радовић из Точана, представник листе Стојана — Таше Ранчића и Светозара Атанасковића, Гаше Костић из Грабовнице, — заступник преставника листе Николе Пашића и Мите Илијановића, пошто представник није дошао, Младен Стојановић из Крчмара, преставник листе Милана Николића и Љубе Обрадовића.

На су према нарђењу чл. 61 закона о избору народних посланика приступили раду овим лицем:

1) Примили су изборни материјал од суда општине грабовничке и то:

а) три кандидатске листе, једну коју носи Стојан-Таше Ранчић и Светозар Атанасковић, другу коју носи Милан Николић и Љуба Обрадовић, и трећу, коју носи Никола Пашић и Мита Илијановић, све три ове листе потврђене су печатом и потписом топличког првостепеног суда.

б) три кутије за гласање са девет разних катанаца, за сваку кутију по три разна катанца,

в) Азбучни списак бирача, у коме има 306 имена записаних, овај записник утврђен је онако, како прописује члан 22 изборног закона.

У овом азбучном списку, а према нарђењу члана 38 изборног закона, записано је да је издато (206) две стотине шест бирачких карата.

г) Артију за вођење записника одборских.

д) Артију за уписивање гласача.

ђ) Једно сандуче са кутицама, сандуче и кључеви запечаћени су по изборном закону и по расписима, који о томе постоје.

е) И све остало, што је потребно бирачком одбору.

2) За овим су чланови бирачког одбора прегледали све кутије, и пошто су се уверили, да су све празне и у реду исправне, поступили су онако, како нарђује члан 61 и 62 изборног закона односно утврђивања и затварања кутија и судиште и постављања страже и све остало, што захтевају ова два члана.

На кутији број 1731 прилепљена је кандидатска листа Стојана-Таше Ранчића и Светозара Атанасковића.

На кутији број 175 прилепљена је кандидатска листа Милана Николића и Љубе Обрадовића.

На кутији број 589 прилепљена је кандидатска листа Николе Пашића и Мите Илијановића.

3) Бирачки одбор узео је г. Вучића Марковића писара општине Грабовничке за писара, који ће водити записник, а за држање реда узео је потребан број служитеља.

Сезима овим лицима ово је саопштено.

Пошто је све овако уређено и спремљено, и пошто ни један члан одбора нема ништа да примети на садржину овога записника, потписати га оверавају и печатом утврђују.

Деловођа,
Вучић Марковић

(М. П.) Председник бирачког одбора
Тијодор Миловановић

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, сви В. Марковић.

Записник другог састанка.

Данас 25 фебруара 1893 год. у седам часова пре подне састали су се потписани чланови бирачког одбора у згради за бирање посланика а пред вратима гласачке собе, која је најпа закључана, као и на вратима не повређен печат, и пошто је председник отворио врата, сви су чланови одбора ушли у исту собу и по свршеном прегледу дворане, кутија и сандучића са кутицама нађено је, да је све у ономе реду и стању, у коме је јуче примљено и остављено.

Напав све исправно, отворена су уста од кутија и отпочето гласање.

Све ово утврђујемо нашим потписима и печатом.

Председник бирачког рдбора
Тијодор Миловановић

Деловођа,
В. Марковић (М. П.)

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, сви В. Марковић.

Записник трећег састанка.

Данас 25 фебруара 1893 године, тачно у шест часова по подне затворена су врата на дворишту судишде оне општине, где се врши гласање, и нико више није пуштен, а сви досадни гласачи примљени су и они су гласали, закључен је сад рад у шест и по сати по подне, за време гласања није било никаквог нереда.

Записник овај утврђујемо нашим потписима и печатом.

Деловођа,
В. Марковић. (М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

Записник четвртог састанка.

Данас 25 фебруара 1893 године, кад је свршено и закључено гласање према члану 74 и 75 изборног закона као што гласи трећи записник овога одбора продужен је овај рад.

I Закључени су и запечаћени сандучић, из којих је председник вадио кутиде и давао бирачима, кључ је остао код председника чл. 76 изборног закона.

II По гласачком списку и по пребројаним бирачким картама гласало је свега 204 две стотине четири гласача. Ово је записано на дну азбучног списка.

Сви су чланови ово потписали, ни један од чланова нема да одваја ништа или на шта да примећава, рад је закључен у 6½, шест и по сахати по подне.

Кад је ово свршено по члану 76, 77 и 78 изборног закона, приступљено је отварању кутија и бројању куглица по пропису члана 79 изборног закона, рад је отпочет овако:

Прво је отворена кутија бр. 1731, која је примала гласове за листу Стојана—Таше Ранчића и Светозара Атанацковића, и по што су куглице три пут пребројане и све учињено онако, како нарђује чл. 79. закона о избору народних посланика, нађено је у истој кутији 200 две стотине куглица, свака је стотина за себе пребројана.

Деловођа,
В. Марковић.

(М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

За овим, када је овако свршено са првом кутијом, онда је отворена друга кутија под бр. 175, која је примала гла-

сове за листу Милана Николића и Љубе Обрадовића и у истој је нађено две куглице, исте су пребројане као и прве.

Деловођа,
В. Марковић. (М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

И на послетку, кад је свршено са првом и другом кутијом, онда је отворена и трећа кутија под бр. 588, која је примала гласове за листу Николе Пашића и Мите Илићанко ића и у истој кутији, када су куглице пребројане, нађене су две куглице.

Деловођа,
В. Марковић.

(М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

По бирачким картама гласало је 204 (две стотине четири гласача) свега.

Оволико исто гласало је и по списку нађеном од стране овог одбора, а и по пребројаним куглицама оволико је исто гласало и нема никакве разлике.

Бирачки одбор, пошто је свршио сав посао, као што је изложено у овоме и предњим записницима, овим записником закључује свој данашњи рад и утврђује га својим потписима и печатом.

Деловођа,
В. Марковић.

(М. П.) Председник бирачког одбора,
Тијодор Миловановић.

Чланови бирачког одбора:
Агатон Милошевић, Радисав Радовић, Гаша Костић, Младен Стојановић, потписао В. Марковић.

Даље као што видите да је потпуно сагласан са шаблоном, а имајте потпуно уверења да су сви овакви, као што је овај, а господи ја оповиднје ево, па нека се увере (даје их Илији Вожићевићу). Ради бољег доказа, и да би се уверили, из каквог су рачуна радили тако, ја ћу вам навести то, што у свакој од тих општина на крају сваког записника од четвртог састанка стоји овако: „прво је отворена либерална кутија, за тим напредњачка и на послетку радикална. И тако н. пр. 1 у општини грабовничкој, нађено је у кутији либералној 200 куглица, у напредњач. 2 и у радикалној 2.

2 У општини жучновској либералних 154, напредњачких 3-и радикалних 15; у општини рачанској, либералних 144, напредњачких 2, и радикалних 2, и

3 У општини луковској либералних 99, напред. 4-и радикалних 40. Из ове 4 општине само сам за пример и увиђење навео, јер излишно би било да вам доносим цео штос акта, да видите да на свима овим местима, где су регенти вршили дужност председника бирачког одбора, да су тако од речи до речи записници поређени све по истом шаблону. Али нека истражни одбор дође извиђа, па ће се уверити још боље. А ја сам навео само из два округа, топличког и крноречког из по неколико општина из крноречког округа, а из 9 општина износим тако исто записнике написане по једној истој форми од речи до речи, дакле молим чујте:

Записник.

Бирачког одбора за избор народних посланика у округу крноречком, који се има извршити на дан 25 фебруара 1893 године.

Рађено 24 фебруара 1893 год.
у општини велико-изворској.

I Састанак

Данас у 3 часа састали су се потписани чланови бирачког одбора, у судници општинској, као месту одређеном за гласање при избору. Зграда ова одговара прописима закона о изборима народних посланика.

Од чланова бирачког одбора нису дошли:

1 Председник бирачког одбора г. Лаза Ивковић, који је државним одбором одређен и ва то је, према последњем одељку чл. 59 закона о изборима народ. посланика, узет за његовог замењеника председник општинског суда.

2 Нису дошли, ни представник ни замењена кандидатске листе, којој је послао Др. Лаза Илић из Зајечара.

А тачоће нису дошли ни представник ни замењени кандидатске листе, којој је послао Ђурђе Хорватовић пуховник у пензији из Београда.

Затим се бирачки одбор конституисао овако:

1 Председник је, председник суда г. Бала Стојановић

Чланови су:

1 Одборник Жика Пујовић, кога је општински одбор, према чл. 58 изборног закона изабрао.

2 Представник кандидатске листе Илије Стојановића трг. из Бољевца, Сава А. Генчић.

За деловођу узет је писар општинског суда Милисав Б. Пешић, писар општ. в. изворске.

За тим је бирачки одбор примио на реверс од општин. суда: 3 кутије гласачке, 1 сандучић с куглицама, азбучни списак, књигу за уписивање гласова, књигу за нођење записника, кандидатске листе, општински печат и остали потребан материјал. —

Кутије су прегледане и нађене су у реду, те су утврђене за засебан сто, а према столу одређеном за бирачки одбор. За тим су кутије са сва три клуча закључане, запечаћене тако да су уста кутије потпуно затворене. Један је клуч од сваке кутије узео председник бирачког одбора, други општински одборник а трећи клуч од кутије на којој је листа Илије Стојановића узео је представник Сава А. Генчић. А од кутије, на којој је листа Др. Лазе Илића пошто није дошао ни представник ни замењик, узео је председник одбора. Од кутије пак, на којој је послао листе Ђура Хорватовић, пошто није дошао ни представник ни замењик, такође је узео председник бирачког одбора. После тога на сваној кутији прилепљена је кандидатска листа и то:

1 На белој кутији, бела листа — послао Илија Стојановић, трг. из Бољевца.

2 На плавој кутији, зелена листа — послао Др. Лаза Илић из Зајечара.

3 На црвеној кутији, црвена листа — послао Ђуро Хорватовић из Београда.

Од ових кутија, бела носи број 305, плава кутија број 1179, црвена кутија број 1590. Све су кутије у исправном стању и празне.

За овим се бирачки одбор, из азбучног бирачког списка уверио, да је добило бирачких карата 820 бирача.

За тим се одбор уверио, да су прозори собе добро затворени, те је потписан овај записник, а одбор ће закључати врата на гласачкој соби и ударити печат на врата, клуч ће узети председник бирачког одбора, а одређена стража чуваће непрекидно зграду у којој ће бити гласање.

Потпредседник бирачког одбора,
Бала Стојановић

Деловођа,
Мил. Б. Пешић

Чланови:
Жика Пујовић н. М. А. П. Сава А. Генчић

II Састанак

Данас, 25 фебруара 1883 год. у 7 сати из јутра састао се бирачки одбор пред вратима гласачке собе. Дошли су сви исти чланови бирачког одбора, који су били и на првом састанку, а нису дошли они исти, који нису дошли ни на првом састанку.

Одбор је отпечатио, не повређени печат и отклучио врата и ушао у гласачку собу. Затим се уверио, да су кутије и сандучић са куглицама, као и све остало све у реду, те су отворена уста гласачких кутија и то све записао у овај записник а за тим је приступљено примању гласова.

Председник бирачког одбора,
Бајa Стојановић

Деловођа,
Мил. Б. Пешић

Чланови:
Живко Пујовић под. М. Б. П. Сава А. Генчић.

Пријављено гласања одбор се придржавао прописа члана 68, 69 и 70 закона изборног. Гласање је почето у 7¼ часова из јутра пошто је довршен и потписан горњи део записника II састанка.

Гласање је трајало непрекидно, цео дан, у присуству целог одбора а ред није ремећен. У 6 сати у вече двориште је затворено и нико више није пуштен, а пошто су попримани гласови од оних бирача, који су се затекли у дворишту, завршено је примање гласова. Затим је одмах запечаћен сандучић са куглицама и кључ је метнуо председник у џеп. Затим су пребројани гласови по гласачком списку и по бирачким картама и нађено је, да је и на гласачком списку и по бирачким картама гласало 774 гласача. Овај је број у дну списка словима записан и потписан од бирачког одбора. Гласање је закључено у 7 сати. Као меродаван важно је сат, који је метнут на бирачки сто. После тога, приступљено је отварању кутија и пребројавању куглица.

Прво је отворена бела кутија и изручене су из ње куглице у чанак, те је прво председник бирачког одбора, пред сама члановима одбора, пребројао све куглице, а свакој стотини предавао је члану одбора општинског на пребројавање, и овај је опет дао представнику листе кандидатске, те је три пут бројано и нађено је у овој белој кутији, која носи бр. 305 да има седам стотина седамдесет (770) куглица — гласова.

Председник
бирачког одбора,
Бајa Стојановић.

Деловођа,
Мил. Б. Пешић.

Чланови:
Живка Пујовић, потп. М. Б. Пешић, Сава А. Генчић с. р.

Затим је отворена плава кутија, која носи бро 1179 и то на исти онака начин као и пре, и пошто су три пут избројане куглице нађено је у њој *три* куглице.

Педседник.
Бајa Стојановић

Деловођа,
Мил. Б. Пешић

Чланови:
Сава А. Генчић с. р.

Затим је отворена црвена кутија, која носи бро 1590, и пошто су куглице на исти начин избројане, нађено је да у овој кутији има свега једна куглица.

И број куглица потпуно се слаже са бројем гласача у гласачком списку.

За овим је спремљено, да се овај записник, гласачки списак и азбучни бирачки списак метну у ваној, да се соба уредно закључи и постави стража ради чувања зграде — чл. 79 изборног закона. Овај је записник закључен и потписан. Записник овај има прошивених три табака.

Председник
бирачког одбора,
Бајa Стојановић с. р.

Деловођа, писар,
Мил. Б. Пешић (М. П.)

Чланови:
Живка Пујовић, потп. Мил. Б. Пешић, Сава А. Генчић с. р.

А овако су сви подједнаки, и знам и уверен сам да су скоро сви записници окр. прворечког прошли кроз среске канцеларије и из којих записника види се чак и то, да су по свима општинама либералне кутије биле беле, напредњачке црвене, а радикалне плаве. Тако исто даље, и у овим записницима а у општини в. изворској у кутији белој — либералној нађено је 770 куглица, у чрв. — напред. 1 и у плавој радикалној 3. У општини грајанској у белој либералној — 249, у црвеној напред. 1 и у плавој рад. 4; у општини братарачкој у белој либералној 94, у црвеној — напредњачкој 1, и у плавој — радикалној 3. У општини звездањској: у белој — либералној 36, у црвеној — напредњачкој 0 и у плавој — радикалној 2. У општини трнозачкој: у белој — либералној 122, у црвеној напредњачкој 15 и у плавој — радикалној 5. У општини кривељској поред осталог у записнику стоји и ово:

Записник

Бирачког одбора за избор народних посланика у окр прворечком, који се има извршити на дан 25 фебруара 1893 године.

Рађено 24 фебруара 1893 год.
у општини кривељској.

I Састанак.

Данас после подне у 3 часа састали су се чланови бирачког одбора у судници општинској као месту одређеном за гласање при избору.

Зграда ова одговара прописима закона о изборима народних посланика.

Од чланова бирачког одбора нису дошли:

1 *Председник бирачког одбора г. Милош Карић, свештеник обд.*, који је државним одбором одређен и за то је према последњем одељку чл. 59 зак. о изборима, узет за његовог заменика председник суда општине кривељске г. Марин С. Николић.

Даље, каже се да није дошао, а тај исти председник, који је из места а са уверењем од Државног Савета, дошао је 24 фебруара у 2 сах. и 50 мин. по подне са преставником радикал, и напредњ. пред зграду општин., која је била одређена за избор, но они нису пустили да врше своју дужност о чему ево и њихов записник:

Данас 24 фебруара 1893 год. у 2 сахата и 50 минути после подне састали су се у Кривељу пред зградом општинског суда, јер је иста била затворена — који је општински суд према чл. 56 закона о изборима народних посланика, одредио за гласање, на ступањим изборима народних посланика за Народну Скупштину:

Милош Карић, председник бирачког одбора за општину кривељску;

Паун Ђорђевић, преставник кандидатске листе д р Лазе Илића из Зајчара и

Петко Калевић, преставник кандидатске листе ђенерала Ђуре Хрватовића из Београда.

Како је зграда, која је за гласање одређена била затворена, то је председник бирачког одбора Милош Карић, преко општинског служитеља Николе Предића из Кривеља, позвао председника општ. суда Марина С. Николића. Није прошло ни пуних 10 минута, дошао је председник општинског суда са Паупом Ђорђевићем, преставником кандидатске листе Илије Стојановића из Бољевца и са још три жандарма, који су наоружани били пушкама „Бердановкама" и револверима и како је стигао на биралиште наредио је жандармима те су опколили председника бирачког одбора Милоша Карића, и чланове: Паупа Ђорђевића, Петка Калчевића, рекао „власт је мени наредила да вас троје одмах још овог часа стражарно пошлем у Зајчар ср. власти".

Узалуд га је председник бирачког одбора Милош Карић, опоменуо на Устав Краљевине Србије и закон о изборима народних посланика; Марин је остао при своме.

Представник кандидатске листе д-р Лазе Илића помаже својој кући, која је од општинске суднице удаљена од прилике на 100 метара, да остави новац, који је код себе имао и кућу од сандука, у ком су општински рачуни. Од биралишта кад је одмакао на 10 метара, Марин Николић, као председник општ. командује жандарму Јовану те овај испали један метак из револвера на Пауна Ђорђевића.

Са овим је састанак закључен и председник бирачког одбора Милош Карић, чланови: Пауи Ђорђевић и Петко Калевић, лишени су слободе, ма да нису саслушани.

24 фебруара 1893 год.
у Крнешу.

Председник бир. одбора,
Милош Карић сесит.

Чланови:
Пауи Ђорђевић, Петко Калевић.

Поред тога ево и жалбе упућене на главни Бирачки Одбор од два правна гласача, у којој се каже: да су председник бирачког одбора за општину крнешску и представници напредњачке и радикалне листе стражарно отерали у Зајечар.

Главном бирачком одбору
за округ тимочки.

Председника бирачког одбора за Крнеш, г. Милоша Карића, као и представника листе напредњачке и радикалне, отерао је председник општине крнешске Марин С. Николић стражарно у Зајечар. На представника радикалне листе Пауна Ђорђевића пушио је жандар из револвера.

После оваког насиља грађани села Крнеша нису смели гласати, те врађају своје карте у 125 комада главном бирачком одбору и моле га да овај избор поништи и други одреди.

под ✓ прилажемо 125 ком. карата.

27 фебруара 1893 год.
у Зајечару.

Повиши главном одбору правни бирачи,
Милета Радосављевић с. р. Јанко Ђорђевић с. р.

Даље, видите у записнику се каже да председник бирачког одбора и преставници листе нису дошли, а међу тим они су их спеглали и отерали у апс у Зајечар. Тако исто било је и у оној општини, где је одређен за председника г. Чаће вић. У записнику те општине стоји ово;

Записник

Бирачког одбора за избор народних посланика у окр. тимочком, који се има извршити на дан 25 фебруара 1893 године.

Рађено 24 фебруара 1893 год.
у општини лубничкој.

I Састанак

Данас у 3 часа по подне састали су се потписани чланови бирачког одбора у школској згради ове општине, као у месту одређеном за гласање при избору. Зграда ова одговара прописима закона о изборима народних посланика.

Од чланова бирачког одбора нису дошли.

1 Председник бирачког одбора г. Стеван Чаћевић, који је државним одбором одређен, а зато је према последњем одељку чл. 59 зак. о изборима уз ће његовог заменика председник суда општине лубничке Илија Цветковић председник општинског суда.

Чули сте, а и читали сте тада по новинама како је Стеван Чаћевић отишао тамо, и на какав је начин страшан у апс. Створена му је кривица, да је једном Влаху украо 11 банака, а међу тим по шаблону у записнику је казато, да није дошао. Ето, како су вршени избори у тимочком округу, и то све по наређењу г. Рибарца и упутству чувеног и злогласног тада начел. окр. Коломана Сазава.

Сад, дозволите ми, да неколико речи кажем и односно г. Живана Живановића, јер овде у нашој општини изнесене су две шифроване депеше и ја Вам их изнесем податке на какав је начин то учињено, да ли је овако поступљено и за што није потписао пуномоћства.

Прва депеша гласи: Начал. окруж. за Жив. Живановића, Књажев. „Да тог округа целог поништи избор, иначе је све пропало. Ви међу тим, спремите се, да ми будете на услузи. Ово ако немате ни једног посланика". Друга депеша гласи: „Пођите са г. Живаном начина, како можете да се поштo но то поништи. Могу се наћи неправилности у вођењи од трећине изборних општина".

То је било 27 фебруара. Даље, 26 фебруара, кад се састао главни бирачки одбор ја сам као председник општине књажевачке био тамо приступан и могу да вам објасним за што г. Живан није хтео да потпише пуномоћства. Дакле, првога дана 26/II кад су долазили председници бирачких одбора, и почели смо да примамо акта, г. Живан се као у почетку понашао лепо и при решавању био је непристрасан и вођа због познанства горучно је чак и кафу и частили смо се и тако је све лепо ишло: јер, кад смо примили акта, решили смо једногласно, да су у 19 општина избори са свим правилно извршени, а само у једној учињена је врло мала примедба.

Али, кад смо почели да радимо 27/II вођда, кад је добио ову прву депешу, он је одмах почео да тражи даљу у јајету. И разуме се тога дана ни ово решили 33 општине, од којих смо у 11 нашли примедбе; али како су ове примедбе биле такве природе, да су се тицале врло малих неправилности, и биле су од најмање вредности, то смо по већини гласова 6 против 4 огласили их за правилне, јер су се оне тицале понављање тога, да је неки човек неламетно повредио тајност гласања или 2—3 гласали са књижицама, или по неколико гласали картама са погрешним бројевима и т. д. И на основу таквих маленкости г. Живан као председ. и г. Лаза Протић председ. Алекс. суда као члан и два либерална представника, хтели су у овим општинама изборе да огласе као неправилне и да нареде накнадне изборе. Али, ми смо по нашој дужности као већина следили да радимо према закону, јер чл. 84. закона о изборима каже: да се накнадни избори само у оном случају могу наређивати, кад се избори не би никако ни извршили. И тако од 67 општина, од којих су гласале за прву радикалну листу 12439 гласача за другу 595 свега дакле за радикале 13034 а за либералну листу гласало је свега 855, јер ми смо имали две радикалне листе, које смо поставили због тога, што смо се надали тоне колачу од стране либерала и од Живана Живановића. —

Од тих 67 општина нађено је неправилности у 13 општина. Ево вам записника његовог, који је он потписао. У 5 општина гласало је са књижицама њих 17; у 3 општ. узело бир. карата 24/II њих 12.; у 3 општ. завед. у забучном списку после рока 12; у 2 општ. погреш. бројеви на картама њих 7; свега: 48.

Дакле, свега је било 48 гласача, који су неправилно гласали у 13 општина, и на основу тих неправилности г. Жив. Живановић није хтео да потпише пуномоћство и како је „записник" после свију тих примедаба његових, и после против примедаба већине чланова Главног Бирачког Одбора, завршен овако:

„За овим је приступљено решењу да ли се могу услед оних примедаба издати пуномоћства; и ко је зато, гласаће за, а ко није гласаће против. И већином гласова шест, против четири, решено је да се достављени изабранима издаду пуномоћства. Мањина ће имати своје одвојено мишљење.

Председ. гл. бир. одбора за окр. Тим. Жив. Живановић.

Чланови:

Панта Јанковић, Лазар Протић, Димитр. Павловић, М. М. Веселиновић. Мих. Јановић, Маринко Марковић, Љуб. Ж. Петровић, Никола Павловић Алекса Сибиновић.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦИНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 39 ЧЕТВРТАК 22 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вучковић

(НАСТАВАК)

(О петрији, Нех. Босковићу).

Испод кога се и г. Жив. Живановић потписао као председник, и ни сви остали. После тога а без сумње кад је добио другу депешу, није знао шта ће друго да ради, већ није хтео да потпише цукомоћства, и то на основу ових примедаба, које сам нало пре прочитао. А то је била она друга депеша, у којој министар наређује, да пошто по то уништи тимоч. изборе, што је такође у вези и са оном депешом, коју је начелник Радуловић из Зајечара депеширао министру Рибарцу овако: „Молим да ли су кнежевачки избори поништени, и да ли ћу бити опамо и кад одређен, да би се могао спремити".

Давао, на основу ових примедаба и услед преписке између министра с једне, начелника тимочког, привременог и г. Живана, с друге стране; и жалба је послата из Кнежевца, значи да је г. Живан дао податке о томе, и ја мислим да то није било поштено од њега, јер и ако је било погрешака и ако је било неправилности, то је требао да реши и поништи сам Главни Бирачки Одбор, као што је и чињено и решено, али г. Жив. Живановић из канцеларије као председник Глав. Бирачког Одбора дао је те податке начелнику окружном, и он је према томе и добивеним упутствима, и жалбу са неколико потписа послао, те се из свега тога види, да се хтело поништо по то изборе у округу тимочком да пониште, јер беху сви радикали изабрати. Ја не могу да грешим душу и да кажем да је војска била употребљавана код нас при изборима 25.II, али без сумње после на другом изборе, кад би поништили овај избор, да би је онда употребили. Из свега онога, као што видите, господо, чиста је и јасна ствар, као што је против Милан Ђурић казао: „Као што сунце сија", да су бивши министри криви и то не нало криви него много — криви су, господо, као ђаво. (Смех).

Не из осевте, већ за пример правде, што стоји преском у закону: да смо сви пред законом једнаки како сиромаси тако и богаташи, због тога, господо, никакво другче не треба да решите, него овај наш предлог да примите, јер ми сви знамо и очевидци смо свију ових недела, што су почињали за време 8-мо месеч. њихове владавине. Друго би било сви знате — кад би ни дошли у овај дом из Африке или из какве још непознајене земље љубљаном, па кад би чули ове њихове одбране, може бити и да би опростили г. Анакумовићу и г. Рибарцу. Али, кад смо сви били очевици и искусили од њихове тиранције а нарочито кад је наш друг Милош Богдановић, чак и курцум пакуко и у мало га није живота стало, како биско ни могли као посланици, као очевици свију тих догађаја да ову оптужбу одбацимо. Ја нас молим, метните руку на срце на не из осевте, као што они кажу, него према правди и заслузи, шта је ко редно, пека и пати.

Богосав Поповић — Чини ми се, ја сам други или трећи или последњи на реду да говорим и ако сам последњи, ја вас молим, да не заслужате да и ја кажем неколико речи о томе, како су либерални органи у моп среду ситурно по наговору министра газили законе и Устав нарочито у моме крају. Ја се писам никад надао, да ће имати икога у Србији да ће газити овако Устав и законе, као што је либерална влада газила од 9 Августа прошле до 1 Априла ове године. Тоне се писам надао тим пре, кад је Устав начињен од три партије — либералне, напредњачке и радикалне. Ја сам мислио, да неће бити министра, који ће га газити, али сам се у томе преварио и у томе сам се уверио измус, кад су га либерали газили.

Ја ћу у кратко изнети шта су радили либерални органи у моме крају — округу топличком, у срезу косаничком. Прво и прво, чим су ступили ногом на управу земаљску, они су одмах потрчали и јурнивали на општине и законите кметове, збацивали су их а постављали регенте. Сами чиновници њихови послали су „владин програм" из општине у општину и људима саопштавали. Тако, прво су саопштавали, како ће влада дозволити да слободно саде дуван, и том су приликом узимали потписе да честитају влади, и који год је читао њихове новине могао је видети, да је било преко 2 милијуна потписа, — а толико нема ни житеља у Србији.

Они су допустили на граници тамо код Куршумлије, да се протура со, дозволили су да се дуван увози на Турске и јавно су га продавали. Даље, ина њих више, који су протурали из Србије оружје и продавали Арнаутима. Тако ја знам, да је претурено преко границе наше до 6000 револвера, које су покуповали Арнаути. Тако су се Арнаути наоружали, да нас после нападају, а разуме се, да се на толико оружје ни ђумрук није наплатно нити је царинарница топличка тоне сталала на пут, нити је наплаћивала ђумрук, јер је Ђорђе Нинић као цариник и сам шпао на руку својим људима да пверинју.

У то време, да би либерали себи сирочили земљиште за избор, они су слали по селима спе чуваре монопола дувана и шумаре, који су шли од села до села и забрањивали сељацима, да секу шуму зимус, ако не изјаве, да ће гласати

за либерале. На ко њима да хоће, томе је било слободно да сече гору. Тако је био један велики забран баш на граници између среза косаничког и добричког, који је вредно преко 4000 дуката, данас од њега нема ништа, јер је сав употребљен, често би човек могао да се заплаче, а то су дозволили либерални шумари, нарочито је у томе прин Јанићије Недељковић шумар из Барбатова, који је све дозволио и упропастио и исекао такав забран, који су још Арнаути били очували.

Поврх тих њихових недела и газења Устава и закона, они су још забрањивали, да се сазивају зборови. Они су људе, који су ишли да познају пријатеља збор, казнавали по месец дана затвора. Забрањивали су им, да не смеју позивати грађане на збор, а позиво су цепали. А како су разносачима позива стварали кривицу? — Ја сам чуо за једно весеље Михаила Павловића звани „Жутог", писара среског, који је стварао кривице разносачима и право решење о затвору, овако нпр.: „пишите ми реферат и овако кажите: неки људи овде разносе позиве по селима и познају људе на зборове, и представљају себе за пандуре среске, узимају на себе тућу власт, те да би могли тако што наше људи да поведу на збор". Тако је чинио председник жичке општине, а среска власт позове те људе на одговор и каже их са по 30 дана затвора. Они су хтели да се жале, но пошто су били неписмени, они су потписали решење као да им је раније саопштено и тако су били осуђени, а рок жалбе је протекао био.

Што се тиче издавања бирачких карата за изборе у срезу косаничком, оне су прво издавао само либералима, па тек после радикалима и напредњацима. Ну највећу погрешку су учинили и закон погазили у томе, што су и Цриногорцима, којих у томе срезу има доста насељених, и који су иначе врло добри људи, — дали право да гласају и ако нису плаћали порезу. Како су либерали прадобили две општине у којима живе Цриногорци, па да би гласали за либерале, они су им казали да ако ослобођавају од пореза, но само да се пријаве *као надничари*. И тако они су пријављени као надничари, те су могли да гласају сви који плаћају 15 динара порезе. Но ово се чуло после, на кад су видели други Цриногорци, шта се са њима ради, они се сад питају: како то да ми сад плаћамо данак а остали не.

Вама је познато, да је тамо наша граница пуне шуме и планина, да тамо има стражара и булубаша, и то у 34 караула са по 6 људи а то је 204. Да би либерали осигурали себе победу, коју су мислили да добију за време избора, они су преко буџета поставили још 120 стражара. На су на сваком каравли оставили само по 2 стражара а остале су све поделили по општинама да спречавају слободно гласање, тако су слали, у неке по 20, а друге по 30 стражара и т. д. У сваког општини било је тих стражара с мартинкама и муницијом наоружаних, само да народ кад дође да гласа заплаше, те да у што мањем броју дођозе на биралиште, или да гласа за либерале.

Даље, они су спремали земљиште тако, и давато је свима председницима општина упутство равно. Даље је било наређено од стране окр. начелника, да 24 фебруара над дођу председници бирачких одбора да их врате, а чуваре кутија да одпуте, па ако баш радикали буду заспевали толико да на дан избора напуне њихове кутије да се преруче, а ако не можете да преручите а ни дођете у среску канцеларију и препишете гласачке списокове за то нам дајем по два формална записника.

19 Фебруара ја сам био одређен као председник бирачког одбора, а тако исто и Драгутин Тодорић. Ми смо тада ишли начелнику среском, да нам изда објаву да идемо у општину, где смо одређени. Начелник срески ни није хтео ни није смео да нам изда објаве, на је актом бр. 1190 и тражио по њиној жалби од начелника округног да му он јави шта да ради. Начелник округни одговорио му је, да је то његова ствар, хоће ли он издати објаву или не, и тако ми нисмо добили објаве никако. Тако дакле, 24 фебруара начелник среза косаничког издао је наредбу свима општинским судовима под бр. 1379, да све председнике бирачких одбора врате. Ја знајући, да у тој општини, где сам одређен има до 30 наоружаних стражара са границе и да је тамо као општински писар биши практикант среза косаничког Филип Најдановић, напишем један акт начелнику среском.

Ја сам тај акт послао начелнику среском на повратни решење, пошто сам претходно њиво начелнику среском, који се налазио удаљио из канцеларије, а у дужности га заступао неки Михаило Павловић писар срески, звани „Жутог".

Ја сам отишао 24 фебруара у општину мачковачку као председник бирачког одбора, и ако сам знао у напред шта ће да буде. Тамо сам отишао тачно у 2 часа по подне и затекао сам стражу од 30 стражара и то само двојицу тројицу из те општине, а остале из других општина, да их ја не бих познао. Отишао сам у општинску судницу и тамо сам нашао кутије већ утврђене на столу, а на столу није било никаквог изборног материјала. Кад је било три сата по подне ја затражим од председника општинског суда, да ми преда изборни материјал а он ми је одговорио, да још није време и да још мало причекам. За тим је он одјурио једног чувара радикалске кутије а другог Тодосија Радовановића стражарно старешину среској власти као некот кривца, а мене вратише и то овако: Кад је дошао три сата ја сам тражио материјал од кмета, а он ми је казао: „е, попе, имаш ли ти објаву од полицијске власти"? Ја сам га тада запитао на основу кога закона то тражиш? На сам му онда показао објаву од државног одбора, а он ми је тада казао: „да с места напазни на поље". Када ја нисам хтео да изађем, но његовој наредби на поље, јер сам старији, онда су ми то исто 10 стражара заповедали, на шта им ја кажем: чујте људи, ви сте стражари, ви сте плаћени да чувате границу, а не да јурите председнике бирачких одбора, и ако ви то учините знајте, да ћете отићи на робију На тај начин ја њих истерам на поље. (Смех).

Пошто ја нисам хтео да изађем на канцеларије тражећи од председника, да ми да изборни материјал, он ми онда рече: „знаш шта је, попе, ја имам наредбу да ћу све председнике бирачких одбора вратити". Ја му онда затражим да ми напише решење, а он ми онда одговори, да не сме то да ми да, и заповеди ми попова да изађем на канцеларије, и кад ја опет нисам хтео да изађем, онда је председник позвао стражу од 30 стражара да ућу у канцеларију и стану у фронт, ча ми онда заповеди, да ме истерају на поље, те ме тако довате четворица за једно раме четворица за друго раме а остали за ноге на ме тако изнесе преко канцеларије, и кад су ме тако донели до на сред канцеларије општинске судинице, ја се онда насмејах, не због чега другог, него само да ме не би били (смех). После тога, ја се пратим у Куршумлију и тамо затечем све председнике бирачких одбора, затекнем Свилокосића, Драгутина Тодорића и остале, јер су и они враћени били. Затим напишем три депеше да јавим у Београд шта се онамо ради и они нису хтели те депеше да ми приме. Једна од тих депеша била је врло мала и благо написана. Она гласи: „Све нас пратише. Пов Богосав". Та ми је депеша из Београда враћена и ако у њој није било ништа рђаво написано. Једном речи, враћени су сви председници бирачких одбора, а у целом срезу, верујте, да су кутлиће свуда преручивали на радикалних у либералне кутије.

У општини рачанској истерани су представници листе радикалне и кад није успао избор у њихову корист, онда је председник — регент — распустио грађане кући са речима: „покварен избор", па је у Куршумлију одјурио и јавио начелнику, а начелник народи, да се ноћу држи збор и гласа и тако су у тој општини ноћу гласали и у тој општини показало се толико и толико либералних кутлиза, а радикална ни једна.

Сутра дан 26-ог, кад су сви записници дошли, онда су у среској канцеларији преправљени, један једини председник бирачког одбора, који је за то знао прошао је околишним путем обишао среску канцеларију, и он је једини који је донео главном бирачком одбору записник као што треба. Кад се поред других недела тако газило изборни закон, ја ћу се придружити потписницима на оптужби, и тражим да се он-

тужени министри дају под суд, на што ни ја Бог и суд. *(Одобравање.)* А жеља ми је да се сваки научи памети, те да се један пут поштују закон и Устав.

Дим. Катић — Господо, писам мислио да говорим о оптужби, која је на дневном реду с тога, што ми је веома тешко о њој говорити, а не помињати несрећне догађаје, који су се до скора у нашој земљи догађали, а још више хтео сам да говорим о њој с тога, што су наши одлични правници г. Весић и други са законског гледишта веома лепо брањили, да су основи у оптужби доказани и да о томе не може бити сумње. Још више хтео сам да говорим о оптужби за то, што налазим да нема места, јер говорити о делима, која се нису дешавала у неку пре нас, за која би требало претрести стару архиву, већ све се то дешавало пре два месеца и на очима свију нас. Али изазвала ме је одбрана мога земљака, оптуженога мин. ун. дела г. Рибарца, који је нашао за потребно да у одбрани својој, окривљује српски народ па и мене, што нису могли да извршe свој програм. Он ме је принудио да са неколико речи пропратим оптужбу, и уверавам вас, да ће бити веома кратак.

Ако узмемо параграфску одбрану оптужених министара, ви ћете видети да је она веома слаба и никакна. Ако још упоредите ту параграфску одбрану њихову са одбраном, коју је изнео г. Рибарац у општем делу, особито у почетку и на крају његовог говора, онда ћете видети да су потпуно признали све оно, што се у овој земљи догађало и захтева се оптужују. Да нас молим, да уочите сам почетак његове одбране, где каже: *да је намера њихова била, да ради остварања парламентарног живота у земљи, хтели су да надмоћност једне странке сузбију, и да тиме створе могућност животу других странака.* Доведите у везу са овим његову одбрану при крају говора, где каже: *намера је владе била још и та, да демагогију учини безопасном у овој земљи*, онда ће нам бити са свим јасно, да све оно, што се догађало у овој земљи, за прошлих осам месеци, *била је последица, био је производ оваких њихових намера.* *(Тако је.)*

Сва безаконља, сва рушења права грађанских морала су бити посљедица оваких њихових намера и нико на том месту, да је био, не би могао то правилним и законским путем постићи, него пасилним нерама. И то је јасан доказ, да српски либерали и стари и млади, и они, кад су владали пре, и они, што су владали ових осам месеци, доказали су, да они себе нађо, а народ своју ни мало познавали нису. Они су хтели да опореку непроменљивост природних закона, па су загазили у безаконља и учинили су земљи тако велика зла, и због тих зала ја кажем, да не може бити никога овде, да их не оптужује. Они су заборавили да су на крају XIX века и нису хтели да знају, што један, ако хоћете, ђачић из основне школе треба из природних закона да зна. Они су хтели силом оружја да наметну народу оно, што он неће и никако не трпи. Молим вас, господо, у природи је самога човека, да му је власт тешка и кад му није наметута. Ево примера: сви смо ми имали оца, а неки и данас имају, па да ли вам власт очева не изгледа тешка, и да ли не гледате, сваком приликом да се извучете испод власти очеве, и ако нам шта не може боље желети од оца. На кад је тако, онда како се може тражити од народа да трпи власт и онда, кад се изметне *у силу* и дође у ред *злочинца?*

За правдање своје зле радње оптуженици окривљују народ српски. Г. Рибарац то је веома јасно исказао, он вели у своме говору: народ нас је у почетку са негодовањем, неповерењем предусрео. За сво време владавине стављане су нам такве препоне, да нисмо могли напреде да корачамо, како смо хтели. То је са свим природно, па не само да му је народ сметао, него сам му чак и ја мегов земљак сметао са онои својом изјавом, те нису могли да изврше онако леп програм. У овакој њиховој аликовачкој радњи, порали су нашм на отпор народни и не поделм рачуна о законима и природним и друштвеним, не знајући ни законе човекоре ни законе друштвене, они су учинили зла своју земљи и за то су криви. *(Тако је.)*

Ја нећу да рекам та сва зла, јер су се она вршила до јуче и у памети су свију вас, неће да вас морам набрајавам, али налазим, да треба једном да одговарају министри, као истински кривци а не као до сада: писари, пајташи и приватници, који седе сад без хлеба само за то, што су их несавесни министри наговорили да тако раде. *(Тако је.)* С тога вас молим, да ову оптужбу примите, а на суду је да их суди онако, као што су заслужили.

Михаило Поповић — Господо! Оважам, да сте веома заморени, и у колико то опажам код вас, у толико осећам тегобу свога положаја. Што и поред тога опет узимам реч, то чиним с тога, што, у колико год осећам тегобу положаја због ваше уморености, у толико више осећам тежину дужности, која ме у овоме тренутку потиче, да у овоме важноме питању кажем и сам своју реч.

Пред нама су, господо, као што видите, две ствари: имамо предлог оптужбе и одбрану оптужених министара. Сви, који смо слушали пажљиво претрес о ономе питању, прво је што можемо и у једном и у другом акту уочити то: да је повод оптужби у ономе стању, које је од 9 августа створено. И збиља, на народа у оптужби види се: да су самовоља и неправда, насиље и пристрасје, тамене не само појединих закона, него и основног земаљског закона — Устава, напали најпаче права у стању од 9 августа до 1 априла. Господо, стање једно тако, у коме закони престају да владају, у коме закони не регулишу односе појединаца, у коме је самовоља просто извор свему, стање у коме ни као грађани не можемо у законима да нађемо заштите нашим личним и грађанским правима; тако је стање најгрђавије о ниме, у коме се народ осећа, кад је осојен другим народом варварским, који неће да чује за његове осећаје, законе и обичаје. Нема сумње, да од таког стања, не може бити горег стања; нема сумње, да је то стање нам народ осетио у врло тешкој и великој мери и верујте, господо, да не претерујем над њиме, да су се баш у мојој околини чули нарпаи: ово је стање горе, него под Турцима! Према овоме природно је, да је народ у тако тешком расположењу једва чекао, да нади виновнике такног стања на оптуженичкој клупи. Ако Народна Скупштина у својим поклонима мора да води рачуна о тежини и жеји својих бирача — а ја кажем да треба и мора, — онда у том погледу нема се чиме, да ни један предлог до сада поднет Скупштини, не може да стане уз предлог оптужбе министара и да тако, као он савршено одговорна жели народној.

Али, господо, поред овога предлога оптужбе ни имамо и други акт, — акт одбране. Захтев правде, достојанство Дома, светиња оне велике дужности, која на нама у овом тренутку лежи, тражи заиоведно, да на једном истом пажљом пристутимо читању, разматрању и оцењивању како једног тако и другог акта. У тој намери, да и сам учиним један прилог, да ваи оцена, над пристутимо крајњу члана 16 закона о министарској одговорности, буде што објективнија, у тој намери, да и сам дакле помогнем тој објективности. — ја сам узео реч да проговорим, како о наводима оне оптужбе, тако и о одбрани оптужених министара. Неће, господо, ништа да уносим у свој говор, макар нисло неке са многим бачени изразима у овом Дому, ако то не би било у тесној вези са самим предметом, који се Скупштина данас бавнна. Оважајући заморености вашу, неће ни о свима тачкама да говорим; али допустите ми, да говорим о ниме тачкама, о којима се мени чини, да треба мало више говорити, допустите ми, да будем пространи на рачун ових тачака, које у свом говору неће да наводим.

На врном је месту члан 71 Устава. Праведно је, да, пре но што пристутимо коначној одлуци, још један пут узмемо њихов разлог, разлог оптужених министара, који су у одбрану ни оцену, навели; јер у колико више то учинимо, у толико ћемо доћи до што објективнијег суда. Господо, оптужба их крини, да су они повредили члан 71 Устава, а тога, што по томе члану они *нису никако могли, ни смели да одложе, а још мање да распусте Скупштину.* Општа њихова одбрана, а и г. Авакумовића на по се, неће прави разлозима да

тим актом није повређен Устав, основа не на члану 54 Устава. Да вам не читам тај члан, он вам је из ове дуге дебате неоспа познат. У том се члану каже: да Краљ има право одлагања и распуштања Скупштине. Ја нећу одмах да се позовем на члан 71, као члан који употребу овога права ограничава, него ћу само овај члан 54, потпуно самог на се, као и да не постоји члан 71, па да видимо да ли је извршен у духу Устава, онако, како је установљавао утео, а он је нема сумње хтео, да се врши онако, како интерес осе земље налаже.

Одлагање Скупштине може бити само онда, кад влада не буде на време, кад Скупштина треба да се састане, готова са наведеним пословима, и установљавао, знајући да таке прилике могу наступити, допустио је влада, да то право може употребити. Али, која влада може то право употребити? Може то право употребити она влада, која неће има своју Скупштину, и ону Скупштину, коју она мора да сазове. Али, кад једна влада нема своје Скупштине, кад једна влада има само 15 људи у Скупштини, и кад се по принципима уставним зна, да једна така влада не може са таквом Скупштином да влада, јер нема већину, онда у основу нема тога права; јер све што је могла да учини и кад би члан 54 сам постојао, све што би могла да учини у том тренутку, могла је да распусти Скупштину, јер она нема своје Скупштине; те мора да апелује на народ, да види хоће ли јој народ дати поверење. То су ноћуде чисте и моралне, које је установљавао њихо на ум, то су побуде, које је диктирао интерес ове земље. (Одобравање). На јесу ли онтужени министри учинили по тим побудама? Не. Даље, у прном акту њиховом видимо да њихове побуде не истичу из чистог врела у толико, у колико не одговарају интересима земље и духу Устава. Даље, по самом чл. 54 Устава, они ће бити као кривци, а у најмању руку, као парламентарни кривци. (*Тако је*).

Они се познају на радикалну партију. Према ономе што сам казао, ту поречења не може бити. Јер радикална влада имала је своју Скупштину и она је чист израз већине Скупштинске; за тим је радикална влада само одложила ту скупштину, па је опет после сазвала; нећу тим либералима је влада најпре одложила па после распустила. Даље, ту не може бити никакве поречења, нити сличности.

Тужба их даље терети још једним тежим разлогом: по чл. 71 Устава, а кад се уме још јоч у обзир и чл. 61 Устава види се, да се као Намесништво, које може да врши пуноважно краљевску власт, разуме само Намесништво састављено из три лица Покушала су господа онтужени министри да се бране тим, што кажу: у другом ставу члана 71 поменуто је: да „пуховажно“ може вршити краљевску власт и Намесништво, у коме су само два члана, као трећи, који је на осуству да изјаву, да у напред пристаје на све одлуке, које буду донели она двојица.

На примедбу, да овде није случај става другог, кад је један наместик на одсуству, него случај става првог, кад један наместик умре и да у том случају Намесништво не може „пуноважно“ вршити Краљевску власт, јер први став не зна за реч „пуноважно“, већ да може само отправљати послове, они вели: да је реч „пуноважно“ испала из првог става с тога, што мртан наместик не може издати пуномоћство, које жив, на осуству наместик може да изда. И да само с тога није први став употребио реч „пуноважно“ а никако да да другу значење — другу важност двојици наместника, коју они имају по другом ставу.

Али то у ствари, господо, не стоји. Поћимо с оног начелног гледишта, с оног гледишта какво Намесништво Устав хоће. Уставом је јасно назначено, да се хоће Намесништво од три лица. Значи: да у свима пословима мора бити сва три лица. И кад је онај трећи наместик на осуству, он мора да им да писмено пуномоћство да могу пуноважно вршити у име његово послове. Шта то значи, господо? То значи, да је Устав хтео. да је он народно, да за сваки поступак, који Намесништво врши морају бити заступљене све три воље, а никако да не могу решавати двојица. Устав даље, не допушта две воље чак ни онда, кад је један на одсуству, за пуноважно вршење Краљевске власти, на тражи у напред пристанак да тиме обезбеди тројицу за сваки акт наместника. У случају смрти једнога наместника Устав већ није могао осигурати тројицу за рад, и онда је са свим јасно, што је у том случају изостала реч пуноважно, јер им неће да да право пуноважног вршења краљевске власти — оно право, које даје само тројици наместника. Мислим да је за сваког јасно, да се та реч „пуноважно“ не може односити на њих двојицу *(Тако је)*.

Члан 71 Устава је прописао рок, до кога мора да се сазове Скупштина, у случају, ако један од Наместника умре, и то је одредио најдужи рок. Међу тим, они се бране и њиху да тај члан Устава није одредио тај рок. Као што знате Устав је допустио, да двојица могу привремено да врше Краљевску власт, али Устав је наредио до кога рока то може да буде. Он је казао: „до првог састанка Народне Скупштине.“ Зашто је он то казао? Зашто није казао „*на прном редовном сазиву*“, ако је на њега имслио реће ће ко? Није казао с тога, што би могла бити сазвана Скупштина и пре прног редовног сазива, и у том случају он, сматрајући избор наместника као врло хитну стар, не само да допушта да се на њој изабере трећи наместик, већ тражи: да се то учини *на неком прном састанку* пре свију других послова. А кад Устав тражи да се избор мора да изврши на првом састанку прве Скупштине као хитна ствар, нико њега неће тврдити, да се тој намери најбоље одговара, кад се врши редовни сазив пожакне иза 1 Новембра.

У осталом, господо, установљавао је и морао да обележи најдужи рок за попуњење наместничког места. Нико влада неће чекати, да је Установљачева намера бића та, да Уставом доводи земљу у што неугодније положаје. Устав је то морао учинити с тога, што је у начелу усвојио: да пуноважно могу вршити краљевску власт само тројица, а отправљати послове до прног скупштинског састанка само двојица. Као што знате, нигде ни у једној уставној одредби не може се наћи да један једини наместник може да отправља послове краљевске власти. И кад би случај, који је као наше мохи гунимо, да остане само један наместник, а остала двојица да умру, онда би тога истог часа престало и Намесништво — држава би била без врховпа краљевске власти, коју би влада прихватила и сазвала Велику Народну Скупштину. А да ли је збиља установљавао могао ићи на то, да нас доводи у тако неугодан положај и да за време малолетства сазива В. Народну Скупштину. Не само да није хтео, већ је с највећом пажњом и старањем гледао да то избегне. Знајући да случај од окривљеног Намесништва сирћу још једнога може довести земљу у ту незгоду, он је у 71 члану и казао да се с изборои похита. Бојећи се, да први редовни састанак није временом удаљен, а у страху да по смрти једног наместника тешко не оболи и други, он није ни смео везивати избор искључиво за први редовни сазив, већ за прни скупштински састанак.

Претпостављајући случајеве, који могу наступити, он је обележио само најдужи рок. Није нарочито хтео да обележава најкраћи рок с тога, што се плаимо да и он у извесним приликама може бити дуг, већ оставља да га потребе земаљске одреди, а сам одређује само најдужи рок — прни редовни сазив. Њему је изгледао дуг рок и онај с старом Уставу. Мој пошговани друг и пријатељ г. Ђ. Анђелковић навео вам је чл. 16 ст. Устава по коме се упражњено место наместничко попуњава у року од месец дана. На кад је старн Устав одредио рок од месец дана, онда ће се влада признати да овај нови устав, који је напредњи и по духу и по мислима од старог, није могао одредите да тај рок буде дужи од старог рока; на је с тога и казао да то не може бити дуже од прног састанка Народне Скупштине *(одобравање)*. За мене је јасно: да је влада г. Авакумовићева погазила је чл. 71 Устава тиме, што није сазвала Н. Скупштину до 1 Новембра као најдужег рока, докле су двојица наместника могли отправљати послове краљевске власти.

Господо, други је важан члан, који је бацила влада нопредпла и окрвљла једно врло важно право Скупштинско, а то је члан 52 Устава.

У том члану Устава само са одобрењем Скупштине може се продужити уговор. Ту нема шта много да се говори, нити ће се задржавати дуго, јер је одбрана њихова у томе веома слаба. Они су узели за основ своје одбране нашу жељу, којом смо ми продужили уговор до 1 Јануара. Али то је одбрана са свим без значаја.

Да би што краће био у свом говору, ја ћу вас само подсетити на онај трентак, кад је влада поднела Скупштини предлог, да се трговински уговор продужи до јуна 1893 год. Шта је онда Скупштина рекла? Скупштина је налазећи мањке старом уговору, желела, да та се што пре куртализе, па је казала: тај уговор трајаће само до 31 децембра 1892 год., а не до јуна 1893 г. као што је влада предложила. Па, господо, кад то стоји, кад је Скупштина тако јасно пређом изјавила своју жељу, да само до тога рока може уговор да траје, онда, да ли стоји оно адвокатисање опгужених министара, који кажу: па ми смо с тим продужењем уговора министри на ускрет народним жељама. Ја, господо, мислим, да то не стоји. На против, продужење важност уговору и преко Скупштином одређеног рока, влада је тиме само дала један доказ више, како је слабо водила рачуна о жељама Народне Скупштине. Према томе, то адвокатисање опгужених не доказује ништа друго, него да и сами увиђају да су учинили повреду чл. 52 Устава. Има још једна тачка у њиховој одбрани, где кажу: на послетку ми нисмо направили уговор онај, ми смо га само продужили, а правити уговор и продужити то није једно исто. Господо, уговор је по решењу скупштинском престао да важи. Он више није имао живота. И ко је онда позван да му да живота — да му продужи важност. Нико други до онај, који је то већ једном и учинио, а то је Народна Скупштина. Ну и кад би се хтело, да се тиме брани, онда би се пред чл. 52 Устава, могао наћи још неки други члан Устава, који би, говорећи о продужењу уговора, трговачким давао права влади, да их може по вољи без пристанка Скупштине продуживати, а тога члана у Уставу нема. На кад га нема, онда не може бити ни говора о томе продужењу, по владиној вољи, већ не одобрењу скупштинском. Али они прибегавају некој аналогији. Ја нетиња писам правник, али мислим, ако би се аналогијом њиховом према коме члану Устава, хтело да тражи права стварр, онда би се то морало чинити само са чл. 52, јер он једини и говори о трговачким уговорима. Е, али тај члан говори о прављању нових уговора а не о продужењу. То је истина, али како он једини говори о трговачким уговорима, то се једино аналогијом тога члана може говорити о продужењу. Па кад тај чл. 52 Устава даје права само Народ. Скупштини, а влади нигде не помиње, онда је са свим јасно, да то право апсолутно никад не може припадати влади. Према томе јасно се види, да је погажен члан 52 Устава.

Још само да кажем неколико речи о њиховој одбрани, да нису криви за неуставно конституисање Скупштине 31 марта. Они вele: цео посао дели се на три дела: један припада министру унутрашњих дела, други министарском Савету — влади, а трећи Скупштини. Господо, ако који још није на чисто с том њиховом кривицом, ја бих га молио, да прочита само чл. 33 Устава, он гласи: „Законодавну власт врше Краљ и Народно Представништво.“ — Па ко, господо, представља Краља у Скупштини? Представља га влада. Кад то стоји, онда пас питам: да ли би једна влада смела, — са претпоставком да савесно врши своју дужност — да би она смела да поднесе на потпис Круни закон један, који је Скупштина извоштрала, а који је у основи противан Уставу? Не би смела. Ако би то учинила, онда би учинила повреду чл. 33 Устава. На лепо, кад се према овоме члану јасно порече да законодавну власт чине и Скупштина и Круна односно влада, онда влада мора да зна, да се ни један члан Устава не повреди, јер она одговара не само Круни него и народу (врло добро! тако је!)

Господо, врло су добро схватили свој положај опгужена господа министри. Знајући да су као заступници круни, познати да чувају Устав од повреде, они су знали да им је дужност да још од пређе тренутка присуствују скупштинском раду. И заиста они су сви били у овој дворани, кади су сви наши другови 25 марта изашли одавде. Онда је била заступљена онданашња влада, која је са овог места почела Устав да гази на веома јасни начин. (Тако је).

Шта је господо, наступило после таквог стања ствари? Наступило је то, што они, не само нису хтели да се науставе на путу тажења Устава до састанка скупштинског, него су у овој принципи, својим држањем помагали, да се Устав тако и изиграва у самој Народној Скупштини. Јасно је, да су не само били солидарни у гажењу Устава с онданшом скупштинском мањином, него да су солидарни били и у гажењу закона мањинског (тако је), да су били солидарни у гажењу Устава и у овом светом Дому.

Сетимсте се, господо, да су сви наши покушаји, да их изведемо на прави пут, на пут установности остали без успеха. Поште их је било немогуће склонити на прави пут, а не желећи, да с њима принико на себе одговорност за учешће том неуставном злочину, ви се сећате, да смо морали изаћи из Скупштине, у којој се Устав и закони не поштују с узвиком: „Живео Устав!“

Сваки поштен, сваки савесан човек — признаће, да онда, код смо ми изашли из Народне Скупштине, да су тада изашли сви прави народни представници; тога су тренутка изашли сви они људи, који су ушли на праву капију у Скупштину, кроз коју се једино и може ући у овај свети Дом, — на велику капију народног поверења *(Живо одобравање).*

Они посланици, који су остали у Скупштини, ти више нису били Народни Представници, ти људи нису располагали повереним народним, то су били полицијски изабранци, то су били људи, који тада нису ушли на часна врата народног поверења, него које је полицијска качкета кроз прозоре убацила у Скупштину. (Чује се: тако је!)

Ти људи, што се данас опгужују сами су то све видели и најјасније се уверили, да није било довољно посланика за конституисање Скупштине. На кад су и поред свега тога, што су видели, имали кураж, да сазивају Круни, да отвори овако сумње и реши о њиховој кривици. На зар, господо, ти људи за такна безаконља не треба да се казне, зар ти људи, који су учинили повреду једног највећег права народног — смеју да остану неказњени? Не, господо, правда захтева да за своја дела одговарају. (Тако је).

Налазим даље, да је одбрана опгужених о конституисању Скупштине веома слаба, и да она не може придобити народно Представништво, да је прими као оправдану одбрану.

Питање о употреби војске, једно је од врло важних питања, и ја мислим, да нико од нас не би имао ништа против тога, кад би војска била употребљена, зашта за ово, за што је намењена; али овде они, који су наређивали употребу војске, нису стајали на земљишту законитости, те нису ни имали оправданог разлога за њену употребу.

Није потребно, мислим, да вам појашњам поједине случајеве, јер су вам они сви познати и да вас више не замарам, али вас питам, господо, да ли је војска према опоме, што нам је познато, била употребљена *као потпора реда и законитости?* Не, господо, *она је била потпора незаконитости и нереда* и то не својом кривицом, него кривицом опгужених министара (чује се: тако је). Ту лежи, господо, њихова кривица, за коју они треба да одговарају.

Господо, има питања, у којима се све политичке странке разликују, има и питања, у којима сви ми, на ма које политичке странке били, морамо да будемо једнога мишљења. Између свију установа у земљи, установа војске, једна је од најважнијих установа, она је уздањица наша, она има да каже наше Косово, она има да изврши аманет наших предака, који се налази у остварењу велике српске мисли — у уједињењу Србства. Па, господо, над се толико полаже на војску, над Србства. Па, господо, над се толико полаже на војску, над се зна, да успех зависи највише од тога, са колико ће одушевљења и пожртвовања та војска поћи, кад је судбоносни

час позове, питам вас, господо, да ли је требало, да ли је смело да се војска на овај начин деморалише, то да пролива крв рођене браће своје, у часу, кад браће своја права и то оним истим оружјем, које је намењено непријатељу нашем? Да ли се тиме развија љубав нашег народа према људима, који ће га у судбоносном часу повести против непријатеља Христа? Слажи ли се српском родољубљу на овакан начин? Не, господо, то није смело да се чини. Такве су радње од убитачних последица по нашу будућност, и за то су оптужени министри криви.

Сад би дошло на ред да говорим о повређаној изборној закона, али пређо њих прелазим за то, што су те повреде врло јасне, толико рукоопипатељне, да сумњам, да би чак и њихов пријатељ смео да их узме у одбрану, и све што бих имао да кажем то је, да оборим тврђење, да није било великих разлике у броју гласача приликом једног и другог избора.

Ово су, господо, бирачке карте (показује један свежањ бирачких карата), ово су карте од 25 фебруара, и то из једног села, Планинице. Те карте *бирачи нису употребили* на дан избора, јер сг видели, да ће тим само повећати број либералних гласача. Па знате ли, господо, шта је било са овим картама, које су дошле, да је *употребљено* гласачко право? Сви ови гласачи уведени су у списак либералних гласача и ако ти људи, као што вам рекох, нису употребили своје бирачке право! Кад сг се дакле, либерални листи придавали сви гласачи, који су издадили карте, а нису гласали, и кад се сви они броје у бираче, који су употребили своје бирачко право, онда није никако чудо, што је изашао и оволики број гласача у опште и либералних на посе.

Господо, јасан је доказ да су ти људи криви и за више о њиховој кривици нећу да говорим, него ви допустите да се задржим на једном пасусу једнога од г. г. оптужених. Не могу никако да верујем, да није знао, но сигурно не хотећи, или намерно правећи се да не зна, где је узрок пропасти толиких људи, који су долазили на управу земље, на бајаги немогући да паће где узрок лежи, зели: да мора да постане фаталиста те да верује. да има неко, нему бар, невидљиво биће, које једе српске државнике и као што се десило са г. Ристићем, лако се може десити и са г. Докићем.

Збиља, господо, постоји једно биће, које гута државнике наше, али само то биће није невидљиво, то је биће свима нама познато, то је биће пуно неморалности и гада, то биће, господо, зове се слепо властољубље, *(тако је)*. Но где ћемо, господо, да му нађемо извора, да му нађемо почетка, где му је глава, коју ваља утући? На то је одговорио г. Рибарац. Он вели: није крив Устав и закони, нису криве установе, и и пре овога закона и Устава, и под старим Уставом било је неваљалих људи, који су газили Устав и законе. Јасно је, господо, да то произилази из наше неморалности политичке, из нашег рђавог политичког васпитања. На кад знамо, да лежи клица у нашем рђавом политичком васпитању, у нашој политичкој неморалности, онда, господо, хоћемо ли допустити да се та политичка неморалност и даље продужује на штету општих интереса? Не, господо, то не смемо допустити, и ни на овај начин хоћемо да се лечимо, да се остављено једном политичке неморалности. *(Тако је).*

Не, господо, кад је ако треба та лечити, а како га треба лечити, то није тешка стпар нашн начина, јер ми имамо прав. који смо створили уставну државу, а с њом и министарску одговорност; други образовани народи то имају одавно. Лек је за то злоупотреба с министарској одговорности. Кад је лек у министарској одговорности, и кад је у Уставу одговорност призната, и кад су законом министарске одговорности прописане кривице, за које министри одговарају, и кад су те кривице ту, кад су учињено, онда вас питам, господо, да ли ми не бисмо газили Устав, кад не бисмо учинили оно што и Устав и закон о министарској одговорности налаже, кад не бисмо те министре, који су криве довели на оптуженичку клупу. *(Тако је).*

Поред тих овако јаких разлога за оптужбу, опет се нашло „међу“ срдаца, која су хтела и ове људе, који су се огрешили о Устав и законе, пропустити без суде. Као што вам је познато, господо, опозиција, у чије је име говорио поштовани г. Гарашанин, изјавила је да треба да развијемо заставу великодушности, заставу мира, да све што је било пређашње заборавимо. Ценим ту племениту особину — великодушност. На не само да је ценим, већ могу да кажем да та особина, великодушности иде уз све, што је велико; да је та особина својствена српском народу. Народ је колос, народ је грдна величина према појединцу и њему лични великодушност, и он треба да је врши; али нама бити на чисто с тим, шта је великодушност? Све има својих граница, према коме, што има почетка, и има краја. И ако бисмо у употреби великодушности прешли границе, ми бисмо прешли у другу област, у област проног њеног суседа, у област слабости. Кад бисмо пошли тим путем великодушности и даљи још тако хрђаво значење, да великодушност постаје слабост, да ли бисмо на њезину стали или последицама по интересе наше земље? Не бисмо. Либерали би и даље било, чим би се нашла неморална клика са власти у рукама, она би све ставила на политичку коцку? Шта има да изгуби? Она свакојако мора да добије, а у најгорју руку бар ће задовољити своје прохтеве, јер и ако је оборе, и ако падне, после гажења Устава и закона, по рђаво схваћеној великодушности долази у мирно, безопасно стање. Да ли и даље смемо да оставимо манак за политичке коцкаре, те да и даље слободно играју „на банк“, кад ништа не губе? Ја мислим, да ми то не смемо учинити. У осталом, — кад је г. Гарашанин изнео тај предлог да ра вршимо заставу великодушности, и заставу мира, те да све што је учињено, предамо заборав, пред нама је ова слика: на клуп тужноца стоји осрамоћена, унижена, окрављена, сва у дубоким ранама правда и претиња својим кроз предлог оптужбе показује кривце, тражећи сатисфакцију од Народне Скупштине. Господо, кад бисмо следовали позиву г. Гарашанина, кад бисмо усвојили његов предлог и развили једну заставу са тако избаченим појмом великодушности и мира, и пустили кривце, знате ли шта бисмо тиме о овој Скупштини казали оној једној, понижености окрављеној и осрамоћеној правди? Рекли бисмо јој ово: „Иди из овог дома, у српској Скупштини нема места за праду“! *(Живо одобравање).*

Потпредседник — Пређе је сршен.

Павле Симићанић — Молим вас, ја бих молио да ми допустите да кажем само неколико речи. *(Чује се: не можеш се више говорити, прегрес је сршен).* Молим вас, ја ћу бити веома кратак. Ја сам хтео још рашће да се јавим за реч, али ви сте већ закључили претрес. Но, опет ја молим, да ми Скупштина да реч.

Потпредседник — По члану 56 закона о пословном реду, поито Скупштина реши да се претрес закључи, могу говорити само они посланици, који су се донде пријавили за реч. Скупштина је решила да се закључи претрес и сви посланици, који су се до овог закључка јавили, говорили су, више нема говорника. Данас ми се, после закљученог претреса, пријавио за реч г. М. Весић. Према поменутом члану основина ја му писам могао дати реч. На тако исто не могу дати ни г. Симићанћу. Према поменутом члану, после закљученог претреса ни Скупштина нема право да дозволи ово тражење.

Према томе, објављујем, да је претрес сршен. Сад ћемо приступити решењу. Члан 19 закона о министарској одговорности, гласи овако: „По сршеном претресу Скупштина ће најпре тајним гласањем решавати о простом прелазу на дневни ред.“

„Оптужени министар, ако је посланик, не може узети удела у решавању.“

Председништво ће ставити овако питање, ко је за то, да се пређе на прост дневни ред, т. ј. да се оптужба не прими, тај ће написати на листи „за;“ а ко је за то да се прост прелаз на дневни ред не прими, т. ј. да се прими оптужба, тај ће гласати против т. ј. противу тога простог прелаза на дневни ред. Је ли јасно? *(Јасно је).*

Ако је Скупштина заморена да дан нало одмора (Чује се: *да радимо даље*)

Добро, да продужимо рад.

Пре но што приступимо гласању, хоћу ову напомену да учиним. У току дебате г. Д. Ружић предложио је једну резолуцију. Према нашем пословнику и закону о министарској одговорности, о томе предлогу за резолицију не може бити ни речи.

По чл. 107, пошто се решавање о оптужби министара врши тајним гласањем, морају се изабрати 3 контролора, а то бирање контролора врши се кошем. Изволте чути имена контролора.

Секретар Л. Лазаревић из кутије извуче три листа са именима ових посланика: Р. Тајсић, М. Давидовић и М. Ђурић.

Потпредседник — Молим изабрану г. г. контролоре, да заузму своја места (бива).

Настаје гласање. Г. г. секретари прозиваће, а г. г. посланици ће прозивци пећи приласе говорници и метну листе у кутију.

Драгомир Рајовић — Требало је пре гласања да се прозовемо, те да се види, који су присутни у седници, јер има господе, која су присутна а не гласају.

Потпредседник — У овоме питању Скупштина решава простом већином гласова, а кад буде гласано о оптужењу, и кад буде било потребно да се зна: колико је било посланика и колико их је гласало за оптужење, видиће се и да ли има $^3/_5$ посланика.

Драгомир Рајовић — То није тајно гласање, кад се неки уздржавају од гласања.

После гласања

Потпредседник — Гласало је свега 113 посланика, од ових је гласало 102 против, 1 за, а 10 се уздржало од гласања.

Према томе објављујем, да је одбијен прост прелаз на дневни ред и тим самим да је оптужба примљена. По члану 17 закона о министарској одговорности каже се:

„Ако Скупштина већином гласова присутних посланика реши прелаз на дневни ред, предлог оптужбе је одбачен и тај се предмет никако више неће моћи покретати у истој сесији.

Ако пак Скупштина не прими прелаз на дневни ред, приступиће се предходном изслеђењу над оптуженим министром, и у том циљу изабраће се одмах, тајним гласањем, истражни одбор од 12 чланова, који ће извршити извиђај и поднети о њему извештај Скупштини у року, који му је она одредила.

У овај одбор не може ући ни један од посланика потписаних на тужби.“

Дакле према томе имамо одмах да приступимо избору 12 чланова за одбор. Је ли воља Скупштина да се то одмах изврши? *(Јесте).*

Онда сваки ће посланик добити по једну хартију, на коју на њој напише имена 12 посланика за чланове оптужног одбора.

Секретар прозива:

После гласања

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 113. Од ових пало је гласова на:

Вељу Тодоровића 101; Николу Николића 100; Симу Костића 100; Косту Борисављевића 100; Димитрија Илићановића 99; Ранка Тајсића 99; Марка Ђурчића 99; Михаила Мартинца 98; Арсу Дреновца 97; Сотира Аранђеловића 97; Ристу Поповића 95; Димитрија Карића 94. Белих листа било је 12. На ове посланике пало је мање гласова и то на:

Станоја Вукчевића 6; Драг. Дединца 5; Перу Вукићевића и Мику Поповића по 2; Косту Таушановића, Добру Ружића, Велимира Карића, Михаила Аранђеловића, Павла Поповића и Милана Ђурића по 1 глас. Оглашујем да је првих 12 лица изабрато за оптужни одбор. —

Сад по члану 117 закона о министарској одговорности, треба Скупштина да овоме одбору одреди рок, докле треба да буде он готов са истрагом. И ја мислим да му се остави рок до 21 овог месеца. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).*

У осталом ако буде који рок ништа не стоји на путу да га Скупштина и продужи; она ће бити на окупу ту, па га може продужити.

Ја мислим да данашњи састанак закључимо и да сутра не држимо седницу, пошто су посланици тродневним радом и пре и после подне доста заморени.

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за прекосутра 9 ов. месеца у 8 часова пре подне. На дневном реду биће: одговори г. г. министара, који су били одређени за 5, овај месец, али нису могли бити дати због ствари, које смо сад свршили, и други претрес закона о трошарини.

(Састанак је трајао до 9 часова по подне).

33 САСТАНАК

9 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у 9 часова, пре подне.

Присутна су била господа министри: председник мин. савета и министар просвете и црк. послова; министри: грађевина, финансије, народне привреде и унутр. дела.

Потпредседник — Отварам 33 састанак. Изволте чути протокол 31 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* — Објављујем да је примљен. —

Изволте чути протокол 32 састанка.

Секретар Станојло Вукчевић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* — Објављујем да је примљен. —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Сељани из Грабовице, (срез ключки, окр. крајински) моле, да се на скели грабовичкој не забрањује извоз дрва за иностранство;

Димитрије Пешић, учитељ у пензији из Ниша, моли да му се узме извесне године учитељске службе за време турске владавине;

Зора Јовановић удова, из Прокупља, моли за државну помоћ;

Сељани из Придворице, (срез моравички, окр. ужички) моле да се осведоче од краће;

Сељани из Придворице, (срез моравички, окр. ужички) моле да им се смањи пореза;

Алекса Милутиновић и др. сељани из Придворице, (срез моравички, окр. ужички) моле за исплату реквизиције;

Перита Матовић, из Јежевице, (срез пожешки, округ ужички) моли да му се врати новац узет на име казне;

Тодор Музикравић, из Баља, (срез љубићски, окр. руднички) жали се на решење Државног Савета; и

Суд општине добранске, (срез голубачки, окр. пожаревачки) моли да се просече друм од Голупца до Добре.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути молбе посланика за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због неодложних домаћих послова преко ми је потребно осуство од 25 дана.

Молим да ми Народна Скупштина изволи одобрити то одсуство.

9 јула 1893 год.
Београд.

народни посланик,
Мика Х. Томић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Ради домаћих послова, као и ради слабог здравља у фамилији потребно ми је *двонаестодневно дневно осуство.*

Молим Скупштину да ми исто изволи одобрити.

9 јула 1893 год.
Београд.

народни посланик,
Поп Здр. М. Паунковић

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Српска Краљевска Академија Наука одредила ме је за свог изасланика на Ободску прославу. Пошто на томе путу морам провести 12 и више дана и пошто ми је према потреба да идем у бању ради лечења, док су јои топлији дани; молим Народну Скупштину, да ми одобри одсуство за све време овога сазива.

8 јула 1893 год.
у Београду.

Љуб. Ковачевић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због преких потреба код моје куће потребно ми је пет дана осуства.

С тога молим Народну Скупштину, да ми исто одобрити изволи, које ћу употребити од 9-ог т. м.

8 јула 1893 год
Београд.

народни посланик.
Јоца М. Селић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Председнику Народне Скупштине

Потребно ми је 5 дана осуство, молим да ми се исто одобри.

9 јула 1893 год.
Београд.

Стојан Станковић,
посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити петнајест дана осуства.

8 јула 1893 год.
Београд.

Лаза Илић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због неодложних домаћих послова морам ићи кући, зато молим Народну Скупштину, да ми одобри десет дана осуства.

8 јула 1893 год.
Београд.

Дим. Катић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).*

Секретар чита:

Народној Скупштини

Потребно ми је петнајесто дневно осуство, па молим Народну Скупштину да ми га одобри.

8 јула 1893 год.
Београд.

Јоца Ж. Јовановић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? (Чије се: *ме одобрава се, одобрава се*). — Пошто се чују гласови да се не одобрава, то стављам на гласање: Ко је за то, да се одобри тражено осуство, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Већина је седела, према томе је одобрено тражено осуство —

Изволите чути два предлога посланичка.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Пошто град Прокупље као окружно место нема никаквих других просветних завода сем четвороразредне основне школе, а има доста страно деце за нашу наставу, то ми је част предложити Народној Скупштини да изволи решити:

а) да се у граду Прокупљу отвори ове године полугимназија; и

б) Исто тако да се отвори једна занатлијска школа.

4 јула 1893 год.
Београд.

предлагачи:
Дим. Илијановић,
Јован Шелић.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 40 ПЕТАК 23 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

32 САСТАНАК

7 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Љуба Јоксимовић

(Настанак)

(Почиње у прилогу).

За тим:

Народној Скупштини

Грађани вароши Прокупља, Куршумлије и из других пограничних места топличког округа обратили су се молбом г. министру просвете и црквених послова, да им се у Прокупљу установи средња школа са *два* разреда, јер у тим крајевима има преко 150 ђака, који би се могли у тој школи учити, а од којих највећи део не учи за то, што је њихови родитељима, њихом сиромашним грађанима, немогуће да их шаљу у нишку и лесковачку гимназију.

У цели отварања ове двогодишње средње школе пожељни грађани изјавили су г. Министру, да му стављају на расположење потребну зграду и огрев.

Из разлога, што се у томе крају наше отаџбине налазе досељеници из свију српских крајева: Ст. Србије, Македоније, Црне Горе и т. д., те је потребно да виша настава у сими грађанска, а нарочито у погледу језика, њихову децу изједначи; даље, да је и у том крају потребна нека виша културна установа као привлачна сила српског елемента и која би одржала и ојачавала свест српског живља у околним крајевима, који се налазе под Турском — г. Министар просвете је прихватио ову молбу, али изјављује да је не може да задовољи за то, што у буџету за ову годину нема потребну партију, из које би плаћао наставничке особље.

С тога се овим предлогом обраћамо Народној Скупштини с молбом: да изволи накнадно одобрити г. Министру потребни кредит. И за то јој подносимо овај предлог да овако реши, доноси:

„Одлаже се г. Министар просвете и прик. послова, да може унети у буџет расхода за 1893 год. суму од 20.000 динара на плату наставничког особља у средњој школи са два разреда, коју буде отворио у вароши Прокупљу, а која ће сума наста на терет готовине држ. благајне.

7 јула 1893 год.
Београд.

Предлагачи,
народни посланици:
Мика Х. Томић,
Петар М. Вукићевић.

Потпредседник — Оба ова предлога упућују се у одбор за преглед посланичких предлога —

Изволите чути неколико указа Њ. Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашега министра правде, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Одлаже се Наш министар правде да Народној Скупштини, сазваној у ванредни састав на дан 1 јуна 1893 године поднесе на решење предлог закона о измени у закону о судијама.

Наш министар правде нека изврши овај указ.

8 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти глас:

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

О измени у закону о судијама

У члану 45 а. закона о судијама, ове речи: „*у првом редовном сазиву Народне Скупштине*“, замењују се речима: „*до краја 1895 године закључно.*“

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру правде

Пројекат закона о измени чл. 55 закона о судијама, који сте послали Државном Савету на оцену писмом од 26 ов. мес. Бр. 5973, Савет је прочуо и нашао: да је предложени рок

велики, и да га треба скратити, а то за то, да се не би изгомилао и сувише велики број судија без испита.

С тога је мишљења, да би овај законски предлог требало изменити да гласи: *„до краја 1894 год. закључно."*

Саопштавајући Вам ово, част ми је у прилогу послати и преписе одвојеног мишљења члана Савета г. Пере Ђорђевића.

Примите, господине Министре, и овом приликом уверење мог одличног поштовања.

Бр. 2011.
28 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

ОДВОЈЕНО МЊЕЊЕ

Из разлога, што је за време од 5 фебруара 1891 год., кад су узаконење последње измене у закону о судијама, па до сада било, а и сада још има довољно мотивности, да се у остављеном року донесе закон о судијским испитима, — потписати је мњења, да тај рок не треба ни за које време продужавати.

28 јуна 1893 год.
Београд.

Члан Државног Савета,
П. Ђорђевић с. р.

Секретар чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде, а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш министар правде да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна 1893 године поднесе на решење предлог закона о измени у закону о истражним судијама.

Наш министар правде нека изврши овај указ.

8 јуна 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА

О измени у закону о истражним судијама

У члану 32 „завршног одељка" прва тачка прног става замењује се овако:

„Закон овај важи од дана, кад га Краљ потпише, а за његово извршење остаје се министру правде рок *до краја 1898 године закључно.*

За тим:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру правде

Пројект закона о измени чл. 32 зак. о истражним судијама, који сте послали Државном Савету на оцену писмом Вашим од 26 о. м. Бр. 5972, Савет је прочуо, па је мишљења, да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, част ми је, господине Министре, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2012
28 јуна 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Секретар чита даље

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра војног, а по саслушању министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар војни, да Народној Скупштини сазваној у ванредан сазив за 1 јуна ове год. поднесе на решење:

Предлог о допуни законодавног решења од 31 марта 1891 год. о издавању шињела и капа пајдакчких старешинама и војницима I-ог позива народне војске.

Наш министар војни нека изврши ово Наше решење.

6 јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар војни, генерал,
С. Грујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Министра војног

Народној Скупштини,

Законодавним решењем од 31 марта 1891 год. овлашћен је министар војни, да из кредита, који је законом о привременом прирезу за ванредне потребе од 17 априла 1890 године одобрен, може утрошити потребну суму новаца за набавку војничких шињела и капа за војнике и старешине I позива народне војске.

По овом овлашћењу набављен је потребни материјал и израђено до сад до 20000 шињела и капа, дала израда продужиће се чим се имало буде новчаних средстава за ову цељ.

Као што је и у предлогу Народној Скупштини, који је горње законодавно решење прибављено, наговештено, да је разлог за овај начин набаве шињела и капа, двојак: један, што се желело да се добије горња одећа једнообразна и за војну службу подобна, а други, да се што брже снабде са овом одећом I позив народне војске, и тиме олакша народу да сам за своје војничке набавља; тако ми је и намера овим предлогом да изложим и дам поступак, који је нужан, те да се горње решење што пре и изврши.

У цељ, том част ми је преставити, да је како предњим предлогом тако и самим решењем обухваћена намера, да се из кредита одобреног на ванредне војне потребе учини привремена позајмица за набавку шињела и капа народне војске I позива с тим, да се ова позајмица у смислу члана 84 закона о устројству војске наплати од народа, те да се како привремени издатак попуни тако и да војници што пре дођу до овог одела.

Пу како законодавним решењем није прописан поступак наплате од народа, а без овога, нити би се одело могло дати, нити наплата принити, то ми је с погледом на члан 84 зак. о устројству војске част предложити Народној Скупштини, да изволи накнадно одобрити допуну решења од 31 марта 1891 године, која би гласила:

„Овлашћује се министар војни, да набављене шињеле и капе по законодавном решењу од 31 марта 1891 године, нада војницима и старешинама I позива народне војске преко окружних одбора, који ће их прирезом од народа у три полутоћа по цени коштања наплатити и новац министарству војном послати као наплаћену позајмицу, те да се овај новац употреби за одећу редовне војске."

Јуна 1893 г.
Београд.

Министар војни, генерал,
С. Грујић с. р.

Потпредседник — Сва три предлога упућују се одсецима да изберу нарочите одборе за њих. —

Изволите чути још неколико ужина.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у напредни сазив, на дан први јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 126000 динара, колико је више утрошено на издржавање судских притворених и осуђеника у казненим заводима у прошлој 1892 години.

Наш министар правде нека ово решење изврши.

8 јула 1893 г.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра правде
Народној Скупштини,

Буџетом за прошлу 1892 годину, који је одобрила Народна Скупштина, одређено је 487.095·40 динара, на храну и остале трошкове судских притворених и осуђеника у казненим заводима.

Како ова сума није могла да подмири све трошкове око њиховог издржавања, то је мој претходник учинио предлог министарском Савету, који му је и одобрио накнадни кредит из државне касе од 126.000 динара с тим, да се од прве законодавне Скупштине изнште потребно одобрење.

С тога част ми је предложити Народној Скупштини на решење следеће:

„Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе од 126.000 динара, колико је више утрошено на издржавање судских притворених и осуђеника, у казненим заводима, за 1892 годину.“

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Секретар чита даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у напредни сазив, на дан први јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 6300 динара, колико је више утрошено на штампање и повез закона и законских прописа, као и за штампање разног материјала потребног за судску струку у прошлој 1892 години.

Наш министар правде нек ово решење изврши.

8 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра правде
Народној Скупштини

Буџетом за прошлу 1892 годину, који је одобрила Народна Скупштина, одређено је 8000 динара на штампање и повез закона и законских прописа, као и за штампање разног материјала потребног за целу судску струку за 1892 годину.

Ова сума није могла да подмири све потребе, јер се из ове суме набављао сав штампани материјал, како за све више и ниже судове, тако и за казнене заводе и истражне судије, а нарочито за оне последње морали су се на све партије штампати разни потребни формулари као и законске и рачунске књиге. Сем тога судови су зарад бржег рада, прописали неколико нових формулара у току прошле 1892 године, који су се морали одштампати, јер их се према буџету није могла посебати радна снага, а према послу, који се у последње време код судова знатно увећао, морало им се бар са оне стране у неколико помоћи. Међу тим, штампање и повез овог материјала скопчано је са великим трошковима. Због тога мој предходник учинио је предлог министарском Савету, који му је под 31 јулом прошле године и одобрио накнадни кредит из државне касе од 4000 динара с тим, да се за овај издатак изнште потребно одобрење од прве законодавне Скупштине.

Но како и ова сума није била довољна, то је по нова учињен предлог министарском Савету, који је на ову цељ под 2 децембром 1892 године одобрио још 2300 динара, с тим да се и за овај издатак изнште потребно одобрење од Народне Скупштине; с тога част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи решити следеће: „Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе, од 6300 динара, колико је више утрошено на штампање и повез закона и законских прописа, као и за штампање разног материјала потребног за судску струку, у 1892 години.“

8 јула 1893 год.
у Београду.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

За тим:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у напредни сазив, на дан први јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 3000 динара, колико је више утрошено на плату чувара београдског казненог завода у прошлој 1892 години.

Наш министар правде нека ово решење изврши.

8 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
Министра правде
Народној Скупштини

Прошле године, услед појаве заразне болести, састављена је била нарочита санитетска комисија за предохрану од колере. Ова комисија поред осталих мера, нашла је за потребно препоручити, да се натоварени број осуђеника у београд. казненом заводу што пре разреди.

Усвојивши овај предлог комисиски, мој претходник напредио је, те су одмах послани у Добричево 300, а у Љубичево 200 осуђеника.

Но како за ове осуђеника није било довољно чувара, то се морало ући у службу још 20 нових чувара.

Али како се из суме, која је буџетом за пр. год. одређена била на њихову плату, нису могли плаћати и ови чувари, то је мој претходник учинио предлог министарском Савету, који му је и одобрио накнадни кредит из државне касе за 3000 динара, с тим да се за овај издатак изнште потребно одобрење од пре законодавне Скупштине.

С тога част ми је предложити Народној Скупштини да изволи решити следеће:

„Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе од 3000 динара, колико је више утрошено на плату чувара за 1892 годину."

8 јула 1893 год.

у Београду.

Министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Даље:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра правде а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар правде да може поднети Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив, на дан пређог јуна ове 1893 год. предлог за накнадни кредит из државне касе од 15.000 динара, колико је више утрошено на храну притвореника код истражних судија у прошлој 1892 год.

8 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра правде

Народној Скупштини

Буџетом за прошлу 1892 годину, који је одобрила Народна Скупштина, одређено је 5.000 динара на храну притвореника код истражних судија.

Како ова сума није могла да подмири све трошкове ово издржавања њихово, то је мој претходник учинио предлог министарском Савету, који му је одобрио накнадни кредит из државне касе од 15.000 динара, с тим да се за овај издатак изнште потребно одобрење од пре законодавне Скупштине.

С тога част ми је предложити Народној Скупштини да изволи решити следеће:

„Одобрава се министру правде накнадни кредит из државне касе од 15.000 динара, колико је више утрошено на храну притвореника код истражних судија у прошлој 1892 години".

8 Јула 1893 год.
Београд.

Министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Потпредседник — Сви ови предлози упућују се финансијском одбору. —

Изволите чути извештај одбора, који је прочуо питање министра народне привреде, може ли се продужити рок повластице Кости Михајловића за фабрикацију хартије.

Известилац Р. Митровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о повластици за фабрикацију артије

Народној Скупштини

Законом од 20 априла 1890 године дата је г. Кости Михајловићу, машинском влосеру и друговима, на Крагујевца, искључива повластица на израду хартије.

По чл. 6 овог закона повлаштиоци су се обвезали:

1 Да ће фабрику хартија подићи у таквом размеру, да се може у њој производити преко половине оне количине хартије, која се сада у Србији највише троши;

2 Да ће рад подизања фабрике почети у року од 1 године дана *и да ће фабрику довршити и фабрикацију хартија отпочети у року од 2 год. дана*, од дана потпис повластице (20 априла 1890 год.).

Повлаштиари нису могли у одређеном року, како они веле у својој представци г. Министру народне привреде, да савладају све огромне тешкоће, које стоје на путу да се једно овако крупно предузеће — подизање фабрика за хартију — оствари. Тражили су продужење рока још за 2 године.

Г. Министар народне привреде, према IX одељку закона о овој повластици, упућује је Народној Скупштини питање: да ли се молитељима може дати тражени почек од 2 године на подизање фабрике хартије, и, ако може, од кога ће се дана овај почек рачунати?

Одељак IX ове повластице гласи:

Ова повластица престаје:

а) по истеку 15 година;

б) ако повластичари не испуне услове у одељку VI.

Одбор, који је Народна Скупштина изабрала за прочитање овога питања, налази: да су повластичари, због неиспуњења услова у одељку VI закона о повластици, изгубили право, које им је дато овом повластицом, и да им се не може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хартије. Одбору је част предложити Народној Скупштини, да и она изволи усвојити мишљење његово.

20 јуна 1893 год.
Београд.

председник,
Л Лазаревић.

известилац,
Рад. Милетић

чланови:
А. Л. Прокопијевић, Ђ. Анђелковић, Вел. Карић, Никодије Милетић, Пера Павловић.

Потпредседник — Овај је извештај заједно са предлогом штампан и раздан посланицима. Стога га можемо ставити на дневни ред у идућој седници. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду одговор г. министра грађевина на питање г. Андрије Параћанина народног посланика. Изволите чути одговор г. министра грађевина.

Министар грађевина Светозар Станковић — Потписани посланик, г. Параћанин упутио је питање на ме о стању округних друмова: Јагодина, — Трстеник, — Крагујевац — Крушевац — Јанкова Клисура (ст.).

Он пита:

Прво: Је ли ми познато овако хрђаво стање оних важних друмова?

На ово питање имам част да одговорим ово:

Још 1871 — Бр. 311 — почето је да се ради на овим путевима, и од тада па за пуних 22 год. ради, и ако је нешто урађено, далеко је од тога, да можемо рећи, да су ово добри путеви. Они су рађени са средствима, која су нам била на расположењу, и како ово нису била довољна, то ни ови путеви нису се могли да израде онако, како то потреба захтева, и како бисмо ми сви желели.

Други Крагујевац — Крушевац окружни је и дугачак 97 к. м. Добро је израђен до Белушића, а одатле до Крњине, пољски је пут, од Крњина до Крушевца постоји стари насип, који опет није добар.

Други Јагодина — Трстеник окружни је и дугачак 58 к. м. Добар је, Јагодина Опарић а одатле до Д. Сутубине — граница моравског округа — раскречен је, местимице посут, а местимице нема ни насипа ни каљдрме.

У крушевачком округу добар је, сем што је где где услед зимушњег мраза и пролетошње воде покварен.

Дакле, такво је стање ова два пута о којима је г. Параћанин унутио питање на мене.

Онакво стање ових друмова не може нас задовољити.

Узрок овоме је тај: што прво, што је слаб одзив народа да кулуком израђује ове путеве. Ма да се настојавало иПак слабо је рађено на овим путовима, те су за то у опакоме стању.

Осим тога узрока што су код нас путови рђави, узрок је и овај, што једна снага народна није довољна да се одржавају и постојећи друмови, и поиа да се просецају, јер само ова два пута, перачунећи остале, дугачки су 155 к. м., или 121 кв. мет., само кроз моравски округ — срезове белички и левачки — што долази око 12 мет. на пореску главу. Да се оволика дужина путова одржава није довољан број радних дана, колико је по закону предвиђен. Поред овога има да се просеку кроз овај крај око 70 к. м. нових путова, што значи да на пореску главу долазе још 7 и опет 12 дакле снега 19 метара.

Кад се додадну и остали путови долази на пореску главу око 25 мет., а то је толики рад, да се за време одређено § 10 закона о сувозеним путовима не може ни брзо ни лако да подигне. Дакле, други је узрок што су путови у рђавом стању, велика дужина путова а мали број пореских глава и да се мора други начин употребити, да се ови путови одржавају у добром стању.

Друго је питање, које ми је г. Параћанин поставио: Мисли ли министар грађевина учинити крај оваквом стању и поравнати да се једном ови друмови израде.

На ово питање част ми је одговорити: Не само да мислим него ћу употребити сва средства, да се ови путови израде и доведу у онако стање да потпуно одговоре циљу, за који су намењени. Не само да ћу ја настојати врло уверен сам да ће и г. министар унутрашних дела и са своје стране настати да се све учини, да се путови не само ови, него и сви у Србији доведу у такво стање, да се могу корисно употребити. Ну и поред овога нужно је, да и остали позвани фактори суделују на оправци путова, и они треба да врлинате нашу тежњу и настану да се путови доведу у ред и такво стање, да се могу у свако доба корисно употребити. Јер, ако тога не буде, онда ће и опет остати путови рђави као и до сада.

На завршетку овог одговора г. Параћанину имао бих још ово да додам, да овакав начин одржавања путова, какав је сад, и како је створен законом од 1864 год. не одговара ни потребама економским ни друштвеном стању нашега народа, јер је се наш народ изделио, и у њему има много имућника, којима не достаје времена да и своје радове спрши и услед тога пада му кулук веома тешко. И с тога издржавање кулука не иде као што треба.

Ја сам слободан изјавити Народној Скупштини да сам намеран поднети нарочити предлог законски, по коме ће се регулисати ово питање, да се путови одржавају на други начин, како то захтевају суврешене потребе нашега народа. То је што сам имао да одговорим на питање г. Параћанина о путу Јагодина — Трстеник, о путу Крагујевац — Крушевац — Јанкова Клисура.

Андрија Параћанин — Господин министар и сам признаје да у опште ови путови нису добри, а за неке делове оних путова вели, да су у добром стању. Ја могу уверити г. министра да они органи, који су га известили, да су неки делови пута добри, рђаво су га известили, јер апсолутно нигде нису добри. Наш Левач даје врло велику количину хране, која се навози на јагодинску пијацу, јагодинска пијаца долази у први ред наших извозних тачака, и што се на тој пијаци хране продаје највише се продаје из Левча. Пут тај из Левча веома је важан са трговачког гледишта и он би требао да је у добром стању, а међу тим је и тај пут као и сви други у врло рђавом стању, а за то није нико други, крив, него полицијске власти, јер оне нису ништа познавале на кулук да раде путове него су га позивали на зборове да роди друге послове.

Задовољан сам са одговором г. министра грађевина у у толико, што нам г. министар изјављује, да је намеран да поднесе неки предлог Скупштини, којим ће се регулисати, да се ови путови одржавају на други начин, те да буде увек у добром стању. Још би се више задовољио са одговором, кад би г. министар грађевина и унутрашних дела наредили, да се и она два пута, о којима је реч, а и сви остали путови у Србији доведу у ред кулуком док не стигне тај закон, којим ће се на други начин одржавати путови у добром стању.

Може бити нашло би места да се за рђаво стање путова баци прекор и на окружне одборе, јер су и они по закону о уређењу округа и срезова позвани, да се брину о одржавању путова у добром стању. Али тај се прекор окружним одборима не може сада учинити, јер признаћете, они фактички нису ни почели да делују као што треба. Нарочито од 9 августа они нису имали готово никакво могућности да што ураде, јер наконо нарешења нису ништа вредила за време либералне владавине, и тако они нису могли да врше своју дужност, као што је требало.

Дакле, још ћу бити задовољнији ако г. г. министри: грађевина и унутрашних дела нареде, да се сви скорије кулуком колико толико оправе да се олакша свобраћај.

Потпредседник — Ово је питање и по члану 77 зак. о пословном реду, о њему не може Скупштина донети никакав закључак. С тога ћемо прећи даље на дневни ред. — На дневном је реду одговор г. министра правде на питање г. Андре Параћанина.

Министар правде П. Максимовић — Поштовани посланик г. Андра Параћанин унутио је питање, које се односи на изборне кривице, тражећи објашњење од мене као надлежног. Молим Народну Скупштину да саслуша то његово питање. Ово гласи: „Мени је познато, да многи судови још до данашњег дана нису узели у поступак кривице, које су учињене о изборима 25 фебруара ове год., или и ако су узели, узели су тек по неко дело, колико да би избегли прекор, а ово онако раде за то, да би дали могућности, да се многи криви назуче на одговорности и не искуси заслужену казну".

Дужност је свију нас да се бринемо, да нико заслужену казну не избегне, али опет мислим, да је г. Андра Параћанин учинио један неправедан прекор судовима, јер он не наводи ни један конкретан случај, који је то суд, који се огрешио о прописе законске, него генерално вели, да судови иду на руку да многи кривци избегну казну. Ја као министар правде мислим, да ће се са овим многи сложити и г. Параћанин, да не може остати онако његово мишљење, којим на судове баца такав тежак прекор, јер и Скупштина и ја посимо дубоко уверење, да су судови свагда, у свима приликама, одговарали својој великој и узвишеној задаћи.

Мени као министру правде није познато, да је и један суд својом неваричношћу учинио, да тужба није извршена и да је кривица каква застарела. И код мн то није познато, онда, разуме се, и одговор на његово питање, долази такав

да писам могао ништа да радим нити да предузмем било у опште противу судова или судија.

Господо, поштујући судску независност, ја сам учинио своју дужност у границама дозвољеним и скренуо сам пажњу судовима, да су изборне кривице хитне природе и да имају на уму чл. 149 избор. закона, по коме оне кривице застаревају за 6 месеци, а извесне за годину дана и зато сам још 24 априлл упутио судовима овакав распис:

„Према чл. 150 закона о изборима народних посланика све изборне кривице хитне су природе, и за то се њихово извиђање и суђење мора извршити најпређом брзином".

„Наређујем: да г. председник суда безусловно настојава на тачном извршењу оне законске одредбе, имајући на уму и кратку законску застарелост, која је по овим кривицама предвиђена чланом 149 поменутог закона".

„За одуговлачење извиђања и суђења по овим делима, чиним одговорним г. г. председнике и све чиновнике, којима је овај посао судског рада поверен распоредом".

А за тим сам наредио, да бих могао водити тачан преглед, да ми судови поднесу извештаје. Судови су послали извештаје своје и по том прегледу снега пред судовима има до данас 747 изборних кривица. Од тих 151 дело расправљено је а 596 још су у току.

Даље, поштовани посланик г. Параћанин видеће из овога, да се ове кривице извиђају са највећом брзином и тачношћу. Да се може говорити о злоупотребама судова и појединих судија, то је рано. Тек кад прођу 6 месеци, на би се доказало да је суд примио тужбу, па је није извидио, или прође година дана, а тужба стоји пред судом, па услед тога и застари дело, онда у том случају наступа одговорност суда и судија, који су пропустили, да врше дужност законску. И онда, разуме се, ја сам у првој линији дужан да позовем на одговор такве судије, који ће се о своју дужност судијску огрешили.

После овог расписа, мој друг, г. министар унутр. дела, сматрајући озбиљност њихову, да се изборне кривице извиђају што пре, и да се на тај начин даде задовољење повређеним политичким правима, он је 5 маја упутио распис полицијским властима, да без одлагања извршују наредбе судова, односно предаје позива и упућивања окривљених лица и сведока по изборним кривицама, те да се те кривице сврше као хитне.

Из овога се види, да сам ја, као министар правде учинио од своје стране све, и да је још рано, да се може говорити, да ли су судови прекорачили да учине своју дужност. А кад настане тај моменат, да се ко огрешао о своју дужност, онда ће ја бити први, да не дозволим то и да употребим све мере, које су потребне, те да се виновници, који су пропустили да врше своју дужност, казне оном казном, која их по закону очекује.

Кад овако ствар стоји, надам се, да ће поштовани посланик г. Параћанин бити задовољан са овим одговором, јер као што сам казао, о злоупотребама данас још не може бити ни речи. А што се тиче тужаба, судови примају сваку тужбу, а ако ко има да поднесе какву тужбу, нека то учини у законском року. Ако су власти или окружни бирачки одбори примали да поднесу какву тужбу, они су ван учинили ту своју дужност. У осталом немам више ништа да кажем, и надам се да сам поштованог господина посланика тачно обавестио на постављено ми питање.

Андра Параћанин — Ја сам потпуно задовољан, одговором г. Министра Правде:

Потпредседник — Пошто је ово питање, то Скупштина нема да доноси никакву одлуку, и за то прелазимо на дневни ред. —

Али пре но што пређемо на дневни ред, дајем четврт часа одмора, да се састану одсеци и да се изберу пет одбора: 1) одбор за проучавање посланичких предлога; 2) за проучавање предлога г. Илићановића и другова о нишкој трошарини; 3) одбор за проучавање предлога о измени закона о Главној Контроли; и 4) одбор за проучавање захтева ужичког првостепеног суда, да се г. Живко Малопарац преда суду, и 5) одбор за молбе и жалбе.

Молим вас саставите одсеке, и изберите поједине чланове за ове одборе.

После одмора

Потпредседник — Продужује се дневни ред.

Изволите чути, која су од господе посланика ушли у који одбор.

Секретар Љуба Јокимовић — чита:

Одбор за молбе и жалбе:

Влад. Поповић, Марко Шпадић, Мика Поповић, Арса Прокопијевић, Михаило Ристић, Благоје Божић и Андра Стевановић.

За посланичке предлоге:

Јоца С. Јовановић, Милуш Мишковић, Мијаило Радовић, Милош Богдановић, Тома Бојчић, Ђока Аћелковић, Стева Д. Поповић, Лука Лазаревић, Ранко Тајсић, поп Марко Петровић, Вукашин Петровић, Др. Станојло Вукчевић, Павле Крстић, и Новак Миловановић.

За измену закона о Глав. Контроли:

Ђура Милијашевић, Павле Поповић, Андра Ђорђевић, Михаило Косовљанин, Драгутин Дединац, Пера Вукићевић, Ђока Стојковић.

Одбор за посланичку кривицу:

Радисав Митровић, Пера Павловић, Мика Данаиловић, Тодор Дидић, Станко Петровић, Филип Милојевић, Јован Сопровић.

За предлог зак. о нишкој трошарини:

Тодор Радовановић, Војин Бирковић, Милан Милићевић, Јован Шемић, Јованча Стојановић, Јоца Селић, и Мијаило Весалиновић. —

Потпредседник — Прелазимо даље на дневни ред. На дневном је реду други претрес законског предлога о трошарини.

Председник Министарског Савета Л. Докић — Част ми је замолити Народну Скупштину, да изволи одложити овај претрес закона о трошарини с тога, што је г. Министар финансија болесан, а потребно је, да при претресу тога предлога и он присуствује.

Потпредседник — Прима ли Скупштина, да се овај претрес одложи док г. Министар финансија не оздрави? *(Прима)* —

Са тим је исцрпен дневни ред, и ја закључујем данашњу седницу, а заказујем другу сутра у 8 часова пре подне. На дневном реду биће: Претрес закона о трошарини и извештај одбора финансијског о повластици артије.

Коста Таушановић — Кад је г. министар финансија болестан, онда не треба ни да се износи овај претрес о трошарини на дневни ред, већ нала да се скине са дневног реда, па кад г. министар оздрави, онда да се изнесе на дневни ред.

Потпредседник — Ако г. министар финансија ни сутра не дође, ми нећемо претрес одложити. —

Молим сву г. г. посланике, која су изабрана у одборе, нека остану овде да се конституишу и да отпочну рад.

Данашња је седница закључена.

(Састанак је трајао до 10 часова пре подне). —

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 8 час. и 15 мин. пре подне.

Присутна су била господа министри: председник министарског савета и министар иностраних послова, министар финансија, министар грађевина и министар народне привреде.

Потпредседник — У колико се види, нали је број посланика у Скупштини, с тога према члану 199 пословника треба да се прозвоно, те да видимо: да ли по Уставу има довољан број за решавање. Молим г. секретара да прозива.

Секретар прозива и ови посланици нису дошли:

Андра Николић, Анта Радосављевић, Анта Поповић, Арса Дреновац, Велимир Тодоровић, Влада Поповић, Војин Ђирковић, Воја Милорадовић, Глиша Гершић, Дим. Илкановић, Дим. Карић, Дим. Ђирковић, Ђока Владић, Ђура Хорватовић, Здравко Паунковић, Јован Николић, Јован Станковић, Јованча Стојановић, Јоца Ж. Јовановић, Јоца С. Јовановић, Јоца Селић, Коста Борисављевић, Коста Таушановић, Лаза Илић, Љуба Ковачевић, Марко Ђурчић, Марко Петровић, Мата Максимовић, Мика Х. Томић, Миленко Весић, Милош Богдановић, Милун Миљковић, Милутин Гарашанин, Мих. Марковић, Мих. Мартинац, Мих. Стојковић, Никола Николић, Павле Рапковић, Павле Смиљанић, Пера Максимовић, Раша Милошевић, Риста Поповић, Сава Грујић, Светозар Милосављевић, Сотир Аранђеловић, Сретен Гогић, Стојан Новаковић, Стојан Станковић, Стеван Д. Поповић, Тодор Дидић, Дим. Катић, Никола Пашић.

Потпредседник — На окупу је 76 посланика, дакле, по Уставу довољан број посланика за решавање.

Отварам састанак 34.

Изволте чути протокол 33 састанка.

Секретар Љ. Јоксимовић — прочита тај протокол.

Председник — Прима ли Скупштина протокол? *(Прима).* — Одлучујем, да је прочитан протокол примљен. —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар А. Ратарац чита:

Јелена Младеновићка из Београда, моли за повишицу пензије — издржавања — или за какву год помоћ државну;

Ђока Јовановић, слепац из Дреновца, (у срезу параћинском, окр. моравском), моли за инвалидску потпору;

Станка, удовица из Самариновца, (у срезу добричком, округу тополичком) моли, да се њеном сину смањи рок службе у војсци од две године на пет месеци;

Сретен Покић, земљодељац из Липља (у срезу качерском, округу рудничком), жали се, што му суд општине моравичке неће да изда његову фамуљску плату;

Катарина Савић, удова из Београда, жали се на полициску власт у Београду, што не извршује судску наредбу;

Јован Трајковић, поткивач из Ћуприје, моли, да му се врати задржана плата за време првог рата;

Суд општине бегаљичке, подарачке и камендолске (у срезу грочанском, округу подунавском) — моле, да њихова села дођу у парохију манастира Рајиновца;

Селани села Цуцина и Гојсалица (у срезу рађевском, окр. подринском), моле за дозволу, да производе дуван; и

„Прво друштво фонда послужитељског" из Београда, моли, да њихови пошиљци буду ослобођени поштарине.

Потпредседник — Све прочитане молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути посланичке молбе за одсуства.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због домаћих послова, потребно ми је десет дана одсуства, с тога молим Народну Скупштину, да ми исто изволи одобрити.

10 јула 1893 год.
у Београду.

Јован А. Николић,
народни посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволте чути једно питање на г. министра грађевина.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ

На г. Министра Грађевина

Пруга сењске железнице пролази средином села Сења. Услед оваког правца, заузета су многа приватна земљишта, а у селу Сењу и многи кућни плацеви, те су порушене многе куће и остале зграде, уништени многи воћњаци и башче.

Држава је могла за своју потребу заузети ова земљишта само онда, кад би их претходно оценила и исплатила.

Све ово до данас није извршено.

Овакиим радом, путем принудних мера, одузето је право сопствености грађанина, које им даје члан 16 земаљског Устава, услед чега су многи доведени у незгодан положај и знатно оштећени.

Питам г. Министра:

Зашто до сада није ово питање правилно по закону изршено, те да људи не трпе штету и шта је томе узрок?

Да ли је што г. Министар по овоме предузимао, па ако није мисли ли предузети кораке, да се односи ови између државе и сопственика уреде и регулишу по закону и над?

9 јула 1893 год.
у Београду.

Никодије С. Милетић,
народни посланик.

Потпредседник — Има реч г. министар грађевина.

Министар грађевина — На ово питање ја бих могао одговорити сад, али га остављам за сутра и сутра ћу на њега одговорити.

Потпредседник — Господин министар прима питање и на њ ће сутра одговорити. —

Изволте чути једну интерпелацију на г. министра нар. привреде.

Секретар чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

НА

Господина Министра народне привреде

Није никаква тајна, господине министре, да наше занатлије у опште не стоје добро. Они пропадају и то би била елемента дужност једног министра привреде и достојан задатак једне целе владе, да питање о занатлијама прихвати и реши, да овај важан ред људи подигне на онај степен, на коме је био. Јер се с правом може рећи: да је занатлиски ред некад боље стајао но сад. Пре се знало, како се учи занат, како се постаје ваљан калфа и како се постаје ваљан мајстор и члан еснафа свога, а сад како изгледа и то се више не зна. Благодарећи расгројству, које је ушло у редове занатлија, бојати се, да то зло стање не буде све горе, за за-

пагиље све несрећније. Истина има много говора а мало рада; има много „чланова“ по разним удруженима, али је на жалост пазу све више мајстора, место да мајстори постају утврђеним путем да се еснафи одржавају но еснафској уредби, многе се занатлиске удружења по закону о зборовима и удруженима, које не зна ни за какве мајсторе, које и не траже мајсторе, но само чланове на број, као да се занатска утакмица стиче и одржава гомилом а не тешким трудима и свакидашним радом мајсторским.

На жалост шкодља и сама највиша надворна власт није водила бригу о трговачко-занатлиским установама, као што је н. пр. главни трговачко-занатлиски одбор, који је постојао на основу закона, и давао — на подобије коморе — своја мишљења о свему, коме је одбору уважила државна потпора, отказала једног секретара, која је држана плаћала, а сам тај одбор остављен је самом себи и сад би било питање, коме се даје та потпора и како се одржава веза са министром привреде с једне и са именованим сталежем с друге стране? На ово исто унутрашње стање заната и еснафа, дошла је навала страних израђевина, које се готове продају у нас. Готовље обуће, готове хаљине, готове све ствари у опште доносе се са стране и једни српски занатлија иде да постане прост туђи крпација и ништа више. Говорило се, да ће нови трговачки уговор умањити ову зла, али, то тек идеко да видимо, господине министре.

Зло је зло и пред њим нам није зајде затварати очи. Вала нам лечити зло, пала нам спасавати занатлиски ред. За то влада и постоје Скупштине и Владе, да воде земаљске бриге, да се старају о добру. То је дало повода и овој мојој интерпелацији о занатлијама, коме реду и сам припадам и који престаљам у Скупштини но вољи мојих бирача.

Али, нема се чиме, да је у нас у Србији та политика да се даје готово за нересију. Чекајући некакву реформу за пагиља и еснафа одосно у прошаст, а као да њихов ни на ум не пада, да види врше ли се постојећи закони и уредбе. Нико више и не пита: шта раде те еснафи? Живе ли еснафи? Врше ли она свој посао? Како се даше долази до мајсторског права. Мисли се. да су еснафи и њихове старешине само за то, да воде бригу о старој руфетској нересији, а некаква занатлиска удружења спомње и занате и занатлије од прошасти, у кују иду. На против које је мишљење: да док нам се што боље и савршеније не створи, старо не вала напустати, а узгред буди речено, нама еснафска уредба давала је потпуну гаранцију за повољан развитак занатлија, за добре калфе и још боље мајсторе, а то је нада овде и главно, јер наши занати истина пропадају под навалом страних фабриката, али пропадају и због недовољних занатлија, који често добијају своје мајсторско писмо по наредби власти. Власт може, господине министре, начинити од пропала дућанџије чиновнике, али не може мајстора, који вала да „исече“ свој занат, па да буде и вални мајстор. Мајстори и занати дакле, пропадају и за то, што је самовласно напуштена доседашња мудра и пажена еснафска уредба, а с њом и свака мајсторска обвлална спрема, чему је следовало распадање еснафа, а образовање удружења често са надри-мајсторима. Док је онако бачена у заборав наша еснафска уредба, причало се о некаквом *закону о радњама*; говорило се, да ће тај закон спасти и занате и занатлије, чему смо се сви радовали; а није ником пало на ум да пријши поделе радња стоји и у еснафској уредби, која тачно обележава све занате. све трговачке радње и да се ова уредба вришла не би било оне збрке, којој су жртва занатлије, у корист свакога на бела света, само не у корист пас мајстора, који сносимо све државне терете и дајемо највећу порезу, служећи у војсци и у ратовима. Напуштањем строго законског поретка, дошло је до онога данашњег растројства, у коме се не зна више, ни ко је мајстор, ни ко је калфа; ни шта је прописност и парчетар; нити се зна шта је „еснаф“ а шта „удружење“ Ви ћете се сложити са мном, г. министре, да свој збрци вала учинити крај; а ја као мајстор знам доста добро те наше јаде, и мислим, да за поврћај реда у ред занатлија има два пута: да се поврати важност постојећим уредбама, па ако треба да се приступи и новим уредбама и законима, да се старе савременно усаврше, сад нешто стојимо врло неуредно: старе законе не слушамо, нових немамо, те отуд сав русвај у нашим занатлиским редовима еснафа и удружењима. С тога имам част упитати на вас, г. министре, ова питања:

1. Како мисли г. министар сликом еснафе, који постоје на основу еснафске уредбе и занатлиског савеза и удружења, који су ниже еснафске уредбе постали на основу закона о удружењу и зборовима?

2. Мисли ли г. министар довољити, да се и даље не врши еснафска уредба, или уопште сматра ли г. министар, да ова у опште и постоји и да ли се још когод но њој управља.

3. Какве намере има г. министар односно заборављеног предлога *законског о радњама*, који је у своје време занимао занатлије и чије тражење само показује, колико се погрешило, што се није вршила еснафска уредба у свему, него је пуштено да дође до садашњег нереда међу занатима и еснафима, који ће се неред тешко поправити и будући законом о радњама, а то је нова сведоџба што умех наступа, кад се закони не врше. Жалост је овде у толико већа, што је тоже пехату постао жртва део занатлиски ред. посрнувши у својој спреми и способности, као и у материјалном благостању, идући на сусрет да буде тућ наиећар или да узме просјачки штап у руке.

7 јула 1893 год.
у Београду.

Народни посланик,
Ђока Владић,
занатлија

Потпредседник — Ова интерпелација упућује се надлежном министру, да у одређеном року на њу одговори. —

Част ми је известити Скупштину да сам Јовану Станковићу, посланику дао 2 дана одсуства због његових врло хитних послова. Тако исто посланик Јоца С. Јовановић јавио ми је, да је отишао и моли за 3 дана одсуства. Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволите чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра грађевина, а по саслушању Нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар грађевина да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна 1893 године, може поднети на решење: Предлог закона о изменама и допунама у закону о грађењу српске железнице од 16 марта 1890 године.

2 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р

Министар грађевина,
инжењерски потпуковник,
Свет. Станковић с. р.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Раніс Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 41 СУБОТА 24 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

изменама и допунама у закону о грађењу сеоске железнице од 16 марта 1890 године

Члан 3 замењује се овим:

Одобрава се министру грађевина, да за грађење ове железнице и набавку возног и осталог потребног материјала може учинити издатак до 1,650.000 дин. Из ове суме исплатиће се накнадно и сви већ учињени трошкови око грађења ове железнице.

У члану 4, у првом ставу, речи: „700.000 динара" замењују се са речима

1,650.000 динара.

Овај закон важи од дана, кад га Краљ потпише.

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру грађевина

Пројект закона о изменама и допунама у закону о грађењу сеоске железнице од 16 марта 1890 год., који сте послали Државном Савету на оцену писмом Вашим од 22 овог месеца Бр. 9111. Савет је прочуо, да је нашао да га треба успоставити.

Саопштавајући Вам ово, част ми је у прилогу ✓ послати Вам у препису и одвојено мишљење чланова Савета г.г. Јована Ђаје и Радована Милетића.

Примите, господине Министре, и овом приликом уверење мог одличног поштовања.

Бр. 2040.

28 јуна 1893 год.

у Београду.

Председник Државног Савета.

П. Велимировић с. р.

На онда:

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Чланова Државног Савета г. г. Ј. Ђаје и Рад. Милетића

Не можемо се сложити с мишљењем већине Државног Савета с тога, што Закон о сеоској железници већ је свршио свој задатак и постао је беспредметан, чим је предата свобраћају железница ради чијег је грађења донесен. С тога смо мишљења, да није умесно чинити измене законодавним путем у том, тако рећи, већ мртвом закону, на основу којег се имало извршити грађење сеоске пруге, те му не може бити задатак, да и по свршеном грађењу исправља нешто, што је мимо њега грађено.

Према овоме наше је мишљење, да већи издатак на грађење сеоске железнице у колико се нађе да је оправдан, не треба одобрити изменом закона, него скупштинским одобрењем накнадног кредита.

Потпредседник — Овај предлог упућује се одсецима. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес законског предлога о трошарини. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Никодије Милетић прочита чл. 1 (ст. 66).

Вукашин Петровић — Да би јасније био члан 1, ја бих молио г. известиоца и г. министра финансија, да приме овакву исправку, да се реч „пиће" и глас „и" изостави и овај члан да гласи овако: „храна људска и сточна, пиће, горивно итд."

Известилац — Примам ту исправку.

Димитрије Маринковић — Ја морам и овом приликом да говорим против овог члана. При првом читању овог закона био сам болестан и нисам имао у руками пројект овог закона. Но сад сам добио овај закон, који је прошао кроз прво читање, и имам да учиним неке примедбе, али напред напомињем да нећу тражити да ме ко помаже у мом предлогу, него ћу само казати, како ја мислим да је боље да се каже. Нећу тражити да ме ко помогне зато, што већина неће примити мој предлог, јер га известилац и министар не прима, а пошто је г. министар финансија казао, да он не гледа на форму, већ на суштину, онда је излишно да он никакву редакцију од мене предложену не би примио. А ја мислим да је то мишљење погрешно, јер један закон, који излази из Народног Представништва не сме да изађе као из неке бакалнице, и да осим тога и сама мисао закона пати, ако се она не исказе као што треба.

Дакле, код члана 1, ја сам и пређе казао, а и сад кажем, да није нужна дефиниција. Дефиниција је нужна онда, кад треба да се определи појам о ствари, о којој се закон доноси. Овде сваки зна, шта је то трошарина, јер она је и до сад постојала. Али ако се при свем том хоће нека дефиниција, онда оваква каква је у овом закону не ваља. Та дефиниција требала би од прилике овако да гласи: трошарина је посредна пореза, која се удара на предмете, који служе за: храну,

ниће, горњо, материјал и т. д. Према овоме, овака дефиниција, каква се у закону предлаже не одговара њему трошарине. За то ја мислим, да би најбоље било овај члан изоставити.

Ова дефиниција није најзад ни тачна ни потпуна, јер трошарина може бити у корист и државне и у корист општинске касе. Дакле, ако хоћете, да кажете један апстрактан појам, онда морате обухватити дефиницијом све.

Ја сам напоменуо, да неку тражити, да не ко потпомогне, само хоћу да кажем, да овај члан у закону треба да остане, као што је у старом закону гласио. А ако се овај хоће да дефиницира уђе у закон, онда је треба дефинисати овако, како мало пре рекох. У другом ставу мени се чини, да има чак и граматичких погрешака. Само се каже, да се могу порезивати ти и ти предмети. Предмети се не порезују, по динари, пенци. И зато треба казати: предмети на које ће се ударити трошарина одређују се овим законом и т. д.

Министар финансија Мих. Вујић — Господо! Говор поштованог посланика г. Димитрија Маринковића поновио би дебату, која је била при првом читању. Ја с моје стране, налазим, да неби требало покламати толико пажње овој формалној страни овога члана, нити толико говора о њему водити. Ја сам и пре казао, да је ово питање, које је изволео изнети посланик т. Маринковић више *формалне* природе. Сада је измена у томе, што су стављене групе предмета, које могу бити порезане; у место оне предмете побројати, као што је било пре у закону, и које је имало својих тешких страна у томе, што се сви предмети нису могли побројати, него је хорало да се на више места стави и т. д. Ја сам казао, да је незгодно, кад у појединој тачки једнога закона није казано потпуно, шта се од њега хоће, него се то мора да обележава са и т. д.

Г. Маринковић каже, да је овај члан нејасан, и казао је шта више да у њему има и граматичких погрешака. Поштовани посланик г. Новаковић, који је најкомпетентнији да каже, има ли таквих погрешака или не, није нашао оде граматичких погрешака. Он је напоменуо, да се може мислити и нода да се порезује. Наравно, ако се хоће тако тенденциозно да тумачи, ако се хоће више вербално, него логично тумачење, онда се може заиста казати, да се хоће овим и вода, као ниће стоке, да порезује. Да дакле мислим, ако се хоће да избегне она несувласица, која се налази само у след претпоставке: да може бити некога, који би за ту реч везивао и такво значење, онда ако хоћете тако да тумачите, можемо додати, да се порезивати може само храна за стоку. Дакле, сасвим је свеједно, ја сам ту примедбу усвојио на првом читању, и сад нема опасности, да ће овај став бити криво тумачен при извршењу.

Што се тиче граматичких погрешака, није их ни г. Новаковић учинио на првом читању, и сад нема потребе да се о том говори. Чиста је и јасна ствар, да се ти и ти предмети могу порезати у корист државне касе, нарочитом порезом, која се зове трошарина. То је чиста и јасна ствар, за то што се то ту каже у корист *државну*, и ту се никако не може разумети, као што каже г. Маринковић, да може онде бити но овом закону и општинске трошарине. Општинска се трошарина одређује нарочитим законом и порезује, а ми овде хоћемо за државу. Ово хорда да се каже да се то зове нарочита порези, јер има и других посредних пореза као и. пр. исправе.

Ја не бих могао да се сагласим, са оним што каже г. Маринковић, да се овде уопе дефиниција трошарине. То би било врло лако учинити. Могли би да узмемо из ма ког уџбеника финансијског о порези, те да изводимо дефиницију, преведемо је и ставимо овде, то би било врло лако, али тоне ће бити места у закону. У закону треба да се каже које се групе предмета могу порезивати порезом, која се зове трошарина, а не да се дефинише шта је трошарина. Ја бих вам обратио пажњу на други став, који гласи: „који ће предмети од поменутих пет група трошарину плаћати и колику, одређује се овим законом." То је онда са свим јасно. Прво се каже у начелу, ове и ове групе предмета могу бити порезане, а даље, који ће предмети из тих група колико плаћати.

То је што сам имао да одговорим на примедбу г. Маринковића.

М. Гарашанин — Ја бих предложио за овај други став ову малу измену. Чини ми се, да је незгодно да се каже, *који ће предмети од поменутих група трошарину плаћати*, већ би предложио да се каже *„на које ће се предмете од поменутих група трошарина плаћати и колико."* Ја мислим, да предмети не могу плаћати трошарину, него износи предмета. Зато ја мислим да би требали тако изменити.

Известилац — Ја примам ту измену.

Потпредседник — Пошто је г. известилац примио ту измену, то га ја молим да прочита, како ће да гласи тај члан.

Известилац — По примедби г. Вукашина Петровића и т. Гарашанина, који сам ја примио, члан 1 има овако да гласи:

Чл. 1. Храна људска и сточна, пиће, горњо, материјал за осветљење и грађа, могу се порезати, у корист државне касе, нарочитом порезом, која се зове трошарина.

„На које ће се предмете од поменутих пет група трошарина наплаћивати и колико, одређује се овим законом."

Потпредседник — Стављам на гласање, ко је за то, да се члан 1 прими нека седи, ко је противан нека устане? *(сви седе).*

Објављујем да је прочитани члан примљен.

Известилац чита члан 2.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац чита члан 3.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац чита члан 4.

Потпредседник — Ја мислим, да ће најбоље бити да решавамо тачку по тачку? *(Устаје се)*

Димитрије Маринковић — Ја при ставу овог члана нисам само да кажем нешто, што се тиче редакције. Овде се каже: „Са обзиром на предходне и остале чланове овог закона." Са обзиром на претходне чланове, што се каже, могао бих и да разумем, али, не разумем, што се може на остале чланове овог закона. То је са свим нелепно, иначе би се могао код сваког члана то ставити.

Друго, кад је већ усвојена примедба г. Гарашанина, да ће трошарину плаћати не предмети него људи, онда би требало овако ставити: „трошарина ће се наплаћивати по тежини на ове предмете и т. д.

Известилац — Ја мислим, да је унесно, да оставимо и те речи и с обзиром на остале чланове овога закона; јер остали чланови, који даље долазе, има да опредељују, на кои се начин наплаћује трошарина у земљи, а други опет опредељују начин за наплату трошарине при увозу. Према томе мислим, да овај први став овога члана не квари смисао и треба да остане.

Димитрије Маринковић — Г. известилац, види се, боље разуме оне празничке ствари од мене, и кад господа странице у Скупштини ћуте, онда и ја држим да господин известилац има право.

Известилац врочита тачку 1 „на шећер. . . .

Драгомир Рајовић — Ја сам и у моје првом говору, при првом читању овога закона, казао, да имам да учиним примедбу односно величине трошарине, која је ударена на шећер. Овде је завладало мишљење, да је шећер, једна луксузна ствар и да због тога, као на луксузну ствар треба ударити већу порезу. Ја сам тога најдубљег убеђења, да шећер није луксузна ствар, него да је то један предмет потрошње, којим се храни један велики део нашега народа. Да је то доиста факт, доказује сама цифра увоза. Није овај народ толико богат, да за луксуз толики силан новац потроши, него је то доказ да је шећер постао једна ствариа потреба за храну народа, који живи у вароши. Мени се чини, да онтерећујући на овај начин, онако јаке ову сорту хране, да се чини неправда оном сталежу и оном живљу

српском, који живи по варошима, и коме је то постала стварна потреба на његов живот. Чини ми се, да удараћу у трошарине, кад их ударити у оште; чини ми се, да ћемо се огрешити о принципи правде према свима српским грађанима, ако ми будемо допустили, да се тим теретом оптерети она част српског живља, која је у маљини, и која не може доћи, да се одупре, да не дозволи, да се тај специјални терет само на њега свали.

Ова ми се стопа чини и с тога јака, што, кад је сравните са другим последњијим стопама, налазим, да нема кореспондирајуће сразмере. Мени се чини, да би требало, да су друге стопе далеко теже и јаче према шећеру. Ја налазим, да је шећер заједно са кафом постао за живаљ варошки једна стварна потреба. Њих, господо, много сиротиње по варошима, која не окуси меса, може бити у недељи дана по једанпут, а која редовно своју подмладак одхрањује са кафом и млеком, не за то, што је то стварно луксуза, него за то, што су оба та предмета постали најефтиније средство, са којим се варошки свет захрањује. Међу тим, и са здравствене тачке гледишта, то је једна здрава храна. Здрава је храна с тога, што прво добро храни, друго лако се вари, и треће угреје стомак. (Осмехивање). Господо, не треба да вам је смешно, то је стварно разумљива, међу тим,то је једна врло озбиљна ствар, и не треба да вам је смешно, што ово писац скачаје мисли управљене у правцу у коме се то вама допада. Људи озбиљни знају важност тога. У другом свету, господо, сељаци хране се том храном и знају, да је то једна најздравија храна а сво за што. Доказано је, да је нездраво са празним стомаком ићи на рад, доказано је да је нездраво, да се хладна храна мешће у стомак, па да се иде на рад. Неман се махом том храном хране, и то је једна здрава позиција, у Француској такође, велики део народа храни се том храном. Тако, господо,ни један сељак не полази за плуг и на рад, док не поједе своју супу, која се прави од путера са хлебом и разном зеленч, и то сваки поједе, пре него што оде на рад. То је, господо здраво. Боље би било, господо, да лекари иследују на ову ствар а не ја. Али држим, на мене је дужност као народног посланика, да кажем своје гледиште о овоме питању, како га ја имам, на и као писам лекар. Даље, ја држим, да је стопа, која је ударена на шећер велика, да се на тај начин онемогућава да се живаљ варошки храни том храном или да се храни много теже него до сада. Међу тим, цео остали живаљ, који се том храном не храни, он је ослобођен од тога. Даље тај терет пада једино на тај варошки живаљ. Ја држим, да се на тај начин чини овом варошком живљу, у коме има много сиротиње, једна неправда. Господо, детенце жало како се роди, оно се завија водом, у којој има шећера. То знају господа лекари, да се детету таква храна дуже времена деље, и то се не даје ради луксуза него, ради одгајивања свога подмлатка за који ми сви живимо.

Са оних разлога држим, да је ударено на шећер и сувише много, а ево због чега држим, да је у сравњењу са осталим предметима, на које је такође ударена трошарина нема кореласије или праве сразмере. Одмах се затим у другој тачци, као предмети трошарине налазе: „шећерлме, алва или друга ушећерена или шећером заслађена јестива или посластице од 100 игр. 50 дин.

Ти предмети, господо, нису фактичка потреба дневна. Шећерлење су посластица, то је ствар нежније природе, то је предмет, који показује веће благостање, већи луксуз, известан комодитет, извесне прохтеве самога грађана. Даље, но може начину сматрања, ови предмети нису стварна потреба, на сте на њих ставили 30 динара, а међу тим на те предмете могла се је много већа трошарина ударити. Тако исто сравните ову тачку са т. 11 у којој је стављена трошарина на сир: „стракино, рокфор, горгонзола, гамамбер, еметалер, транпст, фромаж де бри, ездамер, кипершал и томе сличан од 100 игр. 50 дин."

Господо, то су заиста луксузне ствари, које се могу само на богаташким астлима налазити.

Кад се неће на шећер 25 франака, онда на ово можете метути и 100 франа., на опет нећете пребацити сразмеру, јер ово је заиста ствар луксуза и скупа, а и непотребна, јер ни нашо нашим спрона. То ме је побудило да кажем, да нисте метнули праву стопу, праву сразмеру. Ово се налази само за богаташким столовима, и на те ствари разумем, да се жете јака пореза, јер те ствари троше богати људи, којима је Бог дао, на они пека и злате. Али, но мом начину сматрања, кафа, шећер и ширнат то су стварне потребе. и ја држим, да би учинили дело праведе кад би ону стопу смањили на 10 динара. Ја држим, да ћете на овај начин учинити само једну пажњу и једну справедљивост према оном сталежу, који живи у варошима, а који заиста није луксузан. Верујте, да у варошима има тешке сиротиње, која међу тим мора да се храни тиме, према њеном начину живота. Направите бунет ваше примања и давања шта троште, на ћете дозволити, да и варошки сталеж ина свој бунет као људи, који имају права на живот, на неговање свога тела и свога подмлатка, да имају права да свој бунет направе. Ви ћете видети, да је ваш бунет далеко већи од њиховога, да ти људи много мање троше него ви, и да се они много више муче него ви. За то ја држим да би учинили дело праведе кад би ову стопу свугинли на 10 динара. Ако има 10 посланика, молим, да потпомогну овај мој предлог, а ако нема ја сам задовољан, што сам учинио ово, што ми дужност као поштеном човеку налаже. (Не потпомажу га.)

Потпредседник — Предлог г. Рајовића није потпомогнут и о њему не може бити дебате. Даље, стављам на гласање тачку 1 чл. 4, онако како је известилац прочитао. Ко је за то, да се прими прочитана тачка 1, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем, да је тачка 1 примљена

Известилац Н. Милетић прочита тач. 2 чл. 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 2? *(Прима).* — Оглашујем, да је примљена.

Известилац Н. Милетић прочита тач. 3 чл. 4.

Димитрије Диковић — Ја сам и при првом читању нашео предлог и казао, да је стопа трошарине, која је узета на кафу велика. Изнесени тај предлог ја сам нашео и разлог, зашто мислим тако, а то је, да би се тако јаком стопом људи навели на штедњење, а што је најглавније да ће потрошња кафе бити мања, и онда би се смањила она цела државних финансија, да приходи државни буду новчани, дакле на противно тиме би се учинило, да приходи буду мања. Износећи то, ја и овом приликом молим Скупштину, да прими тај мој предлог и да се трошарина на кафу, од 100 динара сведе на 50 дин. Ја молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Потпомажу га више од 10 посланика.)

Министар финансија Мих. Вујић — Кад год се предлаже смањење, нека сумме, да је то популарније него подизати. Нека артикала на којима се неби дало брашити то: нека сумме да је најбоље то казати: боље је да не плаћамо него ли да плаћамо. Пре свега морам да напоменем то, или одмах напоменем да је то уредно и одговор на говор г. Радошка и Диковића. Ми треба да имамо на уму у каквом смо финансијском стању, које смо наследили и са којим нећо се мучити још коју годину пре најбољој волји да га уредимо. Ја сматрам за дужност да напоменем, да није питање је, ли артикал луксузан и колико је луксузан, него је питање о томе, требали држава прихода и колико, и који су артикли којима са најлакше штете по приврелне интересе земље могу да поднесу трошарину? Подсећам г. г. говорнике и у опште све нас, кад будете решавали о овоме питању, на један пример у Италији, да је Италија у сличном случају пазила порезу на хлеб. Да ли можемо казати да Талијани онда нису знали, да је хлеб најпотребнија дневна храна и најјефтиј сиротиња. Знали су сви то добро, али су наведи ту даћбину по неволи, да се њене послуже само за време и да се за време спасу од финансиских неприлика. Ја нећих желео да дођемо до тога, да и такву порезу предлажемо. Али, ове трошарине које се сад предлажу, са сним су оправдане, као што ће бити оправдани монополи на извесне предмете који сно добили. То нису артикли тако неопходне, да горењење њихово отежава живот највећој маси народа, најзад то су артикли такви, који могу да носе највише.

Кад се тереши кафа, не може се порећи да је потребна за здравље, али се може казати да је наркотичан елеменат, који је човек навикао да узима, али који не храни. Најпосле останимо на страну то лекарско питање. Извесно је, да кафа није оно што је хлеб и шаринат и други артикли за храну. Ако је тешко плаћати држави, ја бих онда ставио да оцените, да ли плаћамо већу порезу на кафи. И кад подигнемо трошарину на кафу, ја сматрам, да ће опет више добити механиџије, него на кафама и на који се плаћа већа пореза механиџијама него државни. Ја вас молим, да све то оцените. Ако би се ударила оволика трошарина колику предлаже г. Димовић, то би било сувише високо, и ја мислим, да кафа може да поднесе трошарину од 100 динара.

Милан П. Миљићевић — Кад би се усвојио предлог г. Димитрија Димовића онда би ми плаћали на кафу мање но што смо до сад плаћали; јер до сад смо плаћали трошарине 33·68 динара од сто кила и плаћали смо 15% од вредности царине, и кад 100 кг. кафе вреде 300 др. онда смо плаћали на 100 кг. кафе 45 др. царине, а сада плаћамо само 20 др. цар. на сто кила кафе, дакле ми плаћамо сада 25 др. мање царине на 100 кила кафе него до сад, и тих 25 др. има се додати овој царини, још од 33·68 др. трошарине то је 58—68 др. а сада хоће предлогом г. Димовића да се то сведе на 50 д. мање дакле, него што је пре било са 8 др. и 68 пар. др. од 100 кл. а кад се усвоји стопа од 100 др. на сто кл. онда ћемо плаћати само 41 др. и 32 пар. др. на 100 кила више него до сад, а то није тако много, с тога нема места пред логу г. Димовића, већ да остане но предлогу 100 др. 100 к.

Драгомир Рајовић — Ја разумем потпуно шта је казао г. министар финансија, да је држави потребно да има прихода и због тога да порезује извесне предмете. Али ја кажем да порез вала да спосе сви подједнако а не само извесан сталеж, извесна класа. Ову порезу плаћаће повећане царински сталеж, у коме има много сиротиње. Ја држим да је принципијално неправда учињена тој маљини. (Вије.). Што каже г. министар финансија да ће они по казанама плаћати много више; ја кажем да се не троши кафа само по казанама него се троши по кућама и фамилијама, где се троши са млеком заједно, и то су главни конзматори, а нису главни консуматори ракије. И због тога ја кажем да је врло целисходно ово, што господа предлажу. Хоћете ли да порезујете извесне предмете, онда нађите начин, како ће то сви да сносе, нађите начина како ће то да се учини и ја онда нећу бити против; само учините праведно, учините да сви сносимо подједнако, да тај терет на све нас подједнако пада а не да се неће на терет само једном извесном жилу, варошкоме; у чему је и погрешно мана овога члана.

Михаило Веселиновић — Молим вас, господо, у овој тачци мени се чини да је нешто неостављено, а што је најглавније но може нигдешу и што је у старом закону стављајуће но може нигдешу и туђина, а то је овде неостављено. Мени се чини, да кад у трећој тачци стоји кафа сирова у зрну и аусци — онда бојим се, да се пржена и туђина кафа не уноси под именом сирове кафе, зато вас молим, да се дода и то, онако исто као што је и у старом закону. Молим 10 посланика да ме потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Известилац — Код овакве примедбе немам разлога да је не примим. Довста ту у овом члану није предвиђено; па да не би било могућности да се казна сам закон о трошарини, ја мислим, да би требало да се ово дода.

Димитрије Димовић — Ја сам хтео још да одговорим господину министру финансија што он каже, да се не би могло сложити са мојим предлогом односно стоне од 50 динара. Разлоге госп. министра финансија да држава потребује доста новаца, не спорим, али да се оваква размера уме много је, јер ће и потрошња услед тог бити мања, а међутим шверцовање ће се умножити; с тога сам да буде овако по може предлогу за сад; а доцније, ако буде потребе, може се и повећати.

Известилац — После оваквих разлога, које је изнео г. министар финансија, о овом предмету, ја не бих имао много да додам; само хоћу да одговорим г. Димовићу на ово, што он наводи за свој разлог, да ће бити крцмућарења због тога, што је ово велика стопа трошарине, и да ће се држава тиме оштетити, и да се неће добити оволико прихода, колико се очекује. За мене није тако јак разлог, да би са сама требало спустити стопу. Ја мислим, да тај разлог, може да буде само као нека опомена за надлежну власт, да она обрати већу пажњу властима при увозу на пограничним местима, те да се крцмућарење спречи. Ако ли пак власти хоће лабаво да врше своју дужност на пограничним местима, биће крцмућарења. на макар се плаћала и трош трошарина и по 10 динара. Што се тиче даље крцмућарења, не треба се бојати, ту су државне власти и њени органи, на нека се нађу да се не крцмућари, и да се закон не изиграва.

Што се саме потрошње тиче, да неће бити толика, онда не треба нам бољи пример него тај што имамо пред собом, монополи дувана, што му се год даже већа цена тим је и потрошња већа. То је једна навика, да људи употребљују неки предмет, па било за динар више или мање

Стеван Д. Поповић — Господо, ја сам појмано тешко стање наших финансија, и сви смо ради да му помогнемо. Питање је сад, да ли ће се овим путем који се предлаже постићи цео ли тај успех, који се очекује. Ако би доиста било неосновано то, да што се више трошарине удари, да ће и приходи од ње бити већи, онда би се наравно могло ићи даље и могло би се ударити но 50 дин. на сто кила кафе и онда би приходи државни били већи. Али то не стоји.

Познато је начело, да што је год какав предмет јевтинији, да се више и троши. Кад се више троши, и приходи од трошарине морају бити већи, но кад се који артикал мање троши.

Што г. известилац наводи за пример дуван, да је ту дизана трошарина више и више, а да се ипак трошило оволико исто дувана колико и раније, нема се чини да баш није тако. Истина да писан пушач и не могу из искуства да тврдим, али сам слушао од пушача да квалитет дувана није за то боља, а знам ово, да је руковођење монопола дувана тако изведено, да је ту врло тешко крцмућарење. Крцмућарење је већ код оних артикала, који се уносе преко Саве и Дунава, но што је на другим странама. Сваки предмет трошарине ика да се цени, да ли служи као потреба сиротињој класи. Сиротиња класа тражи на ракије начине себи олакшице. Ја сам чуо да је и јуче ухваћен један чанак, пун шећера и кафе без гиде.

Г. Димовић има потпуно право у ономе последу. Што год је даљина већа, то је и већа опасност да се крцмућарењем од стране сваззога хоће да избегне. Још мислим, да не треба подићи стопу за порезивање овога артикла, што је то предмет, који може као туђин и пржен да се фалсификује. И ако не могу да тврдим, да ли се кафа троши више у кући или по кафанама, на сваки начин у пржењу или туђењу кафи може да буде фалсификата, који може изкодити, и баш с тога што је то изкодљиво по здравље, ми треба да гледамо да тај артикал буде што мање оптерећен трошарином, како би се што чистија трошио.

Као што је г. Миљићевић објасњо врло добро, да би захтев г. Димовића донео штете а не користи државној каси, то ја не могу потпомоћи сам предлог г. Димовића. него само његову мисао. Кад је г. министар финансија најавио, да би могао смањити ову трошарину на 70 или 75 дин., онда ја узимам најаву г. министра финансија као свој предлог и држим да би добро било, кад би се трошарина на кафу свела на 75 дин. од 100 кгр. Ако би се за ту годину дана показао резултат неповољан, министар финансија може предложити до године, да се та стопа повиси.

Министар финансија Мих. Вујић — Пошто ме је поштовани посланик г. Стева ухватио за реч, ја имам да одговорим. Ја писам казао, да подносим тај предлог, него сам казао: „разумео бих тај предлог г. Димовића, кад би он осе-

тако на старој мери", али он иде на смањење. Ја опет кажем, да кафа може без штете скоснти ону трошарину.

Станко Петровић — Предлог г. Димовића нема места. Мени се чини да ова закона о трошарини и тај закон је по невољи, јер се њиме хоће да намире наше финансиске потребе. И ако ми сад почнемо да смањујемо на шећеру, кафе или другом чему, од чега министар финансија хоће да попуни буџет, и да га доведе у равнотежу, онда ћемо погрешити. Ја мислим, да је кафа потреба једног сталежа у земљи, и кад једна кућа може да потроши 10 кгр. кафе, може да плати и више трошарине а не 15 динара. Господа посланици из опозиције, заступају гледиште, да треба спротиву народу овом приликом заштитити, да им треба одахнути, да до тога могу лакше доћи. Ми смо сви за то да се олакша набавка потреба спротиви, али кад су господа из опозиције, тако добра срца, што ни не паде раније на ум, да не товаре толики терет на земљу, и да не растурају државно благо, те да се не дође сад до ове трошарине, нарочито кад су поједини говорници опозиције тражили с правом и доказивали с фактима, да се могу на други начин, а без штете по народ, задужења чинити. Та су господа онда причала да ће у Србији да тече мед и млеко, а сад су се навикла побуђења да заступају народне потребе, и њихово благостање!! Мени се чини, да овде ништа друго није него то, да господа хоће да скину ову трошарину, те да буде што већи дефицит, како би имали права да нападају на скупштинску већину и на министра финансија, како не уме да рукује са финансијама. Ја мислим дакле, да треба да остане овако као што је и предложено.

Михајло Веселиновић — Ја сам хтео да упитам г. известиоца прима ли овакву допуну да се у 3 тачци каже да кафа сирова, у зрну, пржена, туцана и у луспи од 100 килограма плаћа 100 динара.

Известилац — Г. Веселиновић учинио је једну примедбу, коју сам ја примио као умесну, али ја мислим, да овако како је он сад предложио, њој нема места, нарочито код 3 тачке, него би требало у нарочитој тачци да се нагласи, а не да се умеће кафа сирова, у луспи и т. д. Треба дакле један засебан одељак, који ће да искључи могућност увожења пржене или туцане кафе.

Димитрије Маринковић — Ја не знам да ли је г. министар примио ову исправку, али ако је ово, може да направи забуну. Заиста овде се говори само за кафу сирову у зрну или луспи, а не каже се шта ће бити са туцаном и прженом кафом, и онда би могли да увозе са стране пржену или туцану кафу, и не би плаћали трошарину, кад то није предвиђено у закону. Али, ако би ударите трошарину и на такву кафу, онда би могло да се деси, да се два пут наплаћује трошарина на кафу, на кафу у зрну сирову, при увозу и после на туцану кафу. Мени се чини, да ово може да начини забуну, и хтео сам само да обратим пажњу Скупштини на то.

Известилац — Мени се чини да сам ја то и казао, да ће нарочити одељак у овом члану, који ће да спречи увоз такве каве, и да спречи изигравање самог закона. Дакле, мислио сам да треба да уђе један засебан одељак, који ће да предвиди, да се не може увозити кава пржена и туцана, а никако да се дода ово што је г. Веселиновић тражио.

Драгомир Рајовић — Овако, како је било заиста могао би да се деси случај да свако оде у Земун, и да купи кафу испржену, па да је донесе овамо и да не плати трошарину. То никако не треба да дозволимо. Али овако, како је господин предложио, излази друго једно зло. Излази да може један на пету кафу да плати два пут трошарину, — на кафу сирову једном, и на кафу пржену други пут. С тога ја држим да овакви накалеми као што се овде предлаже неће бити добар већ ћемо мислим да се овај члан врати у одбор, па да он донесе бољу редакцију према свим нашим жељама, које смо овде изнели.

Примедба је г. Веселиновића заиста умесна. Ја ћу с драге воље прихватити, да је то случајно изостало, премда не би било незгодно при извршењу. Томе би се стало на пут и не би се дозволило изигравање закона. Са свим би била умесна та примедба да ће се дати два пута трошарина, то отпада тиме, што се у члану 8 каже, да артикли, који су плаћали један пут трошарину, не могу више плаћати. Ту дакле, има једно законско наређење, које стаје на пут томе, и с тога се не може претпоставити, да би се два пут наплаћивала трошарина.

Дакле, ако мислите, да не треба додавати, нити мењати сами стоју, онда би довољно било по моме мишљењу, да се каже на кафу у опште од 100 кгр. Дакле, кафа у опште плаћа ту и ту трошарину и онда би се то избегло. Међ тим опет морам да напоменем, да нема те опасности у овој ствари. То уношење туцане кафе може да буде само у малим количинама, јер кафа изветри и услед тога је цена туцане кафе нижа, него што је цена кафе сирове. У осталом на туцану кафу постоји и нарочита царинска дажбина од 200 дин. од 100 кила по општој тарифи.

Димитрије Димовић — Ја ћу да кажем само неколико речи о мом предлогу, који је истина потпомогнут, али је било и мишљења, против њега. Да бих задовољио то мишљење, а нарочито после разлога г. Милићевића, ја сад мењам мој предлог и предлажем, да место 50 буде 75 дин. од 100 килограма.

Известилац — Г. министар узвајући примедбу г. Веселиновића напоменуо је, да би требало овде, да се уме „кафа у опште." И каже. да би се тим избегла бојазан и стало злоупотребама на пут. Али, господо, ја вас молим, да предвидите, да може да се деси случај, који може да буде штетан а то је да се увози место сирове, пржена кафа. Пржена кафа је много лакша него сирова, те ће отуда бити мањи приход. С тога мислим, да треба да остане засебан одељак, који ће, да предвиди то, и да се не чине злоупотребе уношењем пржену кафу на место сирове.

Станко Петровић — Мени се чини, да је предлог г. известиоца врло умесан, да се унесе нарочити одељак овде за пржену и туцану кафу. И ја бих поред тога још предложио да се на пржену и туцану кафу удари 200 дин. трошарине на разлога тог, што туцана кафа неће бити ако што је кафа у зрнима, јер ту међу којекакве друге ствари. С тог гледишта, да би се сузбило, да нам сиет не иде такву кафу, ја предлажем, да се метне 200 дин. на 100 кгр.

То је мој предлог, а ако има 10 посланика да ме потпомогну (не потпомажу га).

Потпредседник — Отклањем, да је претрес свршен. Стављам најпре на гласање ову тачку, по предлогу г. Димовића: да се на кафу плати 75 дин. у месту 100 дин. Ко је за предлог г. Димовића нека седи, ко је против, нек устане. *(Већина устаје).* — Већина је устала, према томе отпада предлог г. Димовића.

Стављам на гласање ову тачку по предлогу, као што је г. известилац прочитао. Ко је за то, да се по предлогу прими, нек изволи седети ко је против нек устане?

Драгомир Рајовић — Господо, о самом питању, кад се стави на гласање, ја имам дужност, да њиме своју реч, кад држим, да није питање стављено као што треба. Г. министар финансија, учинио је овде у Скупштини промену редакције оне тачке. Он је казао, да пристаје на редакцију, да се каже: кафа у опште, а не да се надвија кафа сирова од пржене. и да не може бити злоупотребе. Ја сам добро разумео г. министра, и ако писам, молим г. министра да ми објасни.

Потпредседник — Јест, истина, г. министар је тако казао, али г. известилац је приметио, да би то било незгодно, и да треба прежну кафу ставити у засебну тачку, да не би било злоупотребе.

Марко Петровић — То сам исто и ја хтео да приметим, да треба, да се сирова кафа одвоји од пржене, јер пржена кафа много је лакша од сирове.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја сам казао, да је и са практичне стране све једно, ако се стави пржена кафа у опште. Г. известилац је најавио, да би могло бити

злоупотребља и кад се тако мисли, ја немам ништа против тога, да се у наручиту тачку стави пржена кафа. Међу тим опасности никакве нема, јер минимално су количине печене кафе, које се уносе. Ну и ако се ради тога минималнога квантума налази, да се баш осигурати, немам ништа против тога, да печена кафа дође у наручиту тачку, и да се каже, да се на туђиној и пржењој кафи наплаћује 100—200 дин.

Потпредседник — Ја ћу ставити трећу тачку на гласање, као што је г. известилац прочитао. Ко је за то, да се на 100 кгр. кафе у зрну или луси плаћа 100 дин. тај нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила, да се на кафу наплаћује 100 дин.

Известилац — Сад, после ове треће тачке, пошто је усвојен предлог г. Весељиновића и г. Весељиновић треба да поднесе редакцију о засебном одељку у смислу његовога предлога (Весељиновић — није ни дата реч да говорим).

Потпредседник — Ви сте три пута говорили. А што имате ствар објаснили, то је ваш посао.

Известилац — Пошто није донета редакција о том засебном одељку, ја мислим, да се та ствар унутри одбору, па ће одбор идуће седнице саставити засебну тачку, у смислу предлога г. Весељиновића.

Михајло Весељиновић — Кад сам ја имао пре поднео предлог код ове тачке, г. известилац је казао, да прима мој предлог, и за то није било више дебате код те тачке. Међу тим, немало се продужи говор о тој тачки, и г. известилац са свим противно изјављује, да не прима мој предлог.

Потпредседник — Кад известилац тражи, да се та ствар врати у одбор, онда према пословнику то мора да буде; и одбор ће о томе предложити засебну тачку.

Изволите чути даље.

Известилац — Пошто ће доћи после треће тачке, као додатак четврта тачка, то онда ова следећа тачка четврта биће пета тачка.

(Прочита тачку 5 на чоколаде и заменице чоколаде 100 кгр. 50 дин.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).*

Известилац чита тач. 6 (замењена кафе 100 килогр. 30 динара).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тач.? *(Прима).*

Известилац прочита тач. 7 (пиринач од 100 кгр. 20 дин.)

Драгомир Рајовић — Ја држим, да је и пиринач једна сорта хране, која је врло потребна за сталеж варошки; и држим, да се и код ове тачке чини она иста неправда, која је учињена и приликом решавања кафе и шећера тоже живљу. Према тоне, како човек живи; према тоне шта је његово занимање, потребна му је и храна. Живаљ, који се бави живом седећим, који обавља послове седећи, као што су људи, који пишу; као што су трговци, који у својим дућанима седе, као што су чиновници, који по канцеларијама раде по цео дан; међу којима ако што знате има много сиротиње. — храни се овом храном. Код вас постоји предрасуда о томе сталежу. Ја, који сам живео у том истом сталежу, ја знам какви је живерија тамо. Ја вам кажем, да ћете се отрезнити као Народни Посланици, који треба родитељски да се брину без разлике о свима сталежима у земљи, отрезнићете се, ако метнете јаку стопу на то вариво, које се са стране доноси; а нећете том истом стопом да оптеретите и вариво, које и остали сиет троши, који се бави другим начином живота, где треба већих напора и снаге. Ја држим, кад је питање о жртвама Отаџбини, онда треба сви подједнако да је подносимо. Разумем, да треба на пиринач, као вариво са стране мало већу стопу ударити, него на друга варива; али ипак варива оставити сва без разлике, па не ударити ни једну пару, а озолико много ударити на пиринач, ја држим, да би учинили неправду према томе сталежу. На послетку, чините, како хоћете, како чините нека вам тако буде, ви ћете видети од тога плодове.

Милан Ђурић — Поштовани предговорник г. Рајовић изазвао ме је својим говором, да и ја код овога члана кажем неколико речи. Ови рече, да ми као већина скупштинска нећемо да се обазиремо на сиротињски сталеж. Ја сам тврдо уверен, да се већина скупштинска не руководи тиме, већина скупштинска руководећа је тиме, да се овај закон донеси за то, што као што нам г. министар финанси је рече: нама је земља у тешким финансијским приликама, а ми морамо да одговоримо обавезама на страни и да се намире државне потребе. Да тога није, ја сам тврдо уверен, да се овај закон не би ни донесло, и ко би сређивши био него министар финанси, али кад стоје толике стотине милијуна, које треба странцима плаћати и кад нама за наше потребе треба доста милијуна динара, онда ја се изненађујем говором г. Рајовића и држим, да он чини тиме велику неправду Скупштини — ако и нехотично. Није пиринач што и хлеб. Сви ви знате, да код нас роди кукуруз, а непобитан је факт, да је кукуруз боља храна од пиринча. И кад би се оптеретио трошарином кукуруз, ја бих устао против тога, али овако, кад то није, ја мислим, да је г. Рајовић можда и нехотично својим говором учинио неправду Народној Скупштини. Наше су тежње и да одговарамо обавезама нашим и да не оптерећујемо нашу домаћу производњу, и да заштитимо сваког грађанина и да се брижемо, да сваки поднесе терете према својој моћућности и своме стању. Далеко је комисао од сваког и од Народне Скупштине, да чини неправде појединим сталежима, а нарочите сиромашном сталежу. То је, што сам имао да кажем.

Потпредседник — Прегрес је сиршен. Стављам на гласање тачка 6 члана 4. Ко је за то, да се усвоји прочитана тачка тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојена тачка 6.

Известилац прочита тачку 7 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 7? *(Прима).* — Објављујем, да је примљена.

Известилац прочита тачку 8 члана 4.

Драгомир Рајовић — Ја држим, да је и та роба сувише преоптерећена. Немојте да заборавите да и ми имамо рибе, да се и код нас риба хвата, кали и суши и да је на то много мештра. Међутим наш народ ову рибу много једе у зимње доба пралином својих годишњих пореза. где се породице скупљају. То је једанпут већ било и ви знате, да су људи напустили ту рибу и да је држава продавала у бесћење тако, да је отуда пикла штете и државна каса а и ти људи. Не може сваки да кали и суши рибу и да је меће у саламуру па да је једе; није то као пасуљ и кукуруз и други производи. Тих људи има, који се баве и муче око тога и народ о благом данима купује то и храни се; сиатра то као боље јело и узима га онда, кад се скупи породица да заједнички изнесе мисли и да заједнички кору хлеба поделе. Има извесних годова, када је адет да се узима риба а не месо и. пр. знам Свети Никола и други. Меки се чини, да је ово сувише велика стопа и да ће имати, који имају ту рибу дати то држани, па нека она ради с њом шта хоће; а у будуће наши људи неће имати и ту врсту хране, која је била потребна о годовима приликом њихових фамилијарних састанака, и то поглавито бан онај сталеж из кога сте махом ви. С тога ја предлажем, да се на слану рибу удари трошарина 5 динара, и молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Не потпомажу га).

Потпредседник — Предлог г. Рајовића није потпомогнут и о њему не може бити говора. — Стављам на гласање тачку 8: Ко је за то, да се усвоји прочитана тачка, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојена тачка 8.

Известилац прочита тачку 9 члана 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 9? *(Прима).* — Објављујем, да је примљена.

Известилац прочита тачку 10 чл. 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? *(Прима).* — Објављујем, да је примљена.

Известилац прочита тачку 11 чл. 4.

Драгомир Рајовић — Ако хоћете да будете доследни, кад сте метнули на салату овоглико, онда на сир треба још више да метете, јер то се само на луксузним столовима једе.

Димитрије Димовић — Ја устајем, да потпомогнем предлог г. Рајовића. (Чује се: он није предложио колико да се повиси трошарина на сир). Према његовом предлогу треба на сир да се удари трошарина од 100 динара.

Драгомир Рајовић — Ја предлажем, да се на ове сирове удари трошарина 100 динара.

Милан Ђурић — Ми сви признајемо, да је наша земља сточарска и да се код нас израђује врло лепи сир, и с тога сам за то, да се на страни сир мете већа трошарина, те да се наш сир што више троши и да добије што бољу цену.

Димитрије Димовић — Г. Рајовић објаснио је како мисли и за то ја се придружујем његовом предлогу: да се трошарина на ове сирове повиси од 50 на 100 динара. И молим 10 посланика да ме потпомогну. *(Потпомажу га).*

Андра Парађанин — Признајем да ови сирови спадају у деликатесе и да их једу само велика господа, те би се зато могли оптерети и већом трошарином, али морамо признати и то: да се од тога сира мала количина уноси у нашу земљу и да од истога држава нема бог зна како великог прихода, и зато; ако би се ударила већа трошарина на ово, онда би се више кријумчарило и не би се тиме ништа постигло.

Известилац Н. Милетић — Разлози, који су изнели овде код тачке 11 односно тога, да се ова трошарина на сир од 50 дин. повиси на 100 динара, доиста су уважени и јаки. И ја немам ништа против предлога г. Димовића, који је потпомогнут и пристајем да се ова трошарина на сир од 50 динара повиси на 100 динара.

Потпредседник — Пређемо на саслушање. Известилац је пристао да се код ове тачке 11 повиси стопа од 50 на 100 динара. Стављам на гласање: ко је за то, да се тачка 11 прими по предлогу г. Димовића, тај нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је усвојена тачка 11.

Известилац прочита тачку 12 чл. 4.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку? — *(Прима).*

Известилац прочита тачку 14 чл. 4.

Драгомир Рајовић — Овде има да се направи једна разлика. Коњак не мора да дође у исти ред у који долазе друга заслађена пића. Коњак није ништа друго, него ракија од шљива. Ми немамо ракију од кромпир, али ако хоћете бољу ракију, то је ракија од шљива. Та ракија од шљива плаћа да се пече и код нас. То је добра стварна је није луксузна. То је ствар врло потребна у врло многим приликама.

Она има и добру страну, кад се употреби у малој количини за здравље, за то ја држим, да ово треба одвојити од оних осталих, фините пића као што су мартрес и дрира, која су луксузне, пријатне стварно више грожђана, и на која треба више и да се плати. Али што се тиче коњака, рума, држим, да би требало да се надовеже од осталих и да се на њих метне далеко блажа стопа. Ако г. известилац прими моје разлоге, — и ако други но год од господе мисли овако као и ја, онда ће добро бити а и жељно би, да ко год од г. г. изнесе тај предлог, но што не би од мене био прињен *(Смех)*; — ја сам само изнео разлоге своје, а ви радите како хоћете! — Господо! кад се овде ради послови, онда гледајмо да ствар добро, грађимо, а не гледајмо на то, ко је урадио, на личност која ради. Нека су нам дела добра, па ћемо доцније видети захвалност народа српског. Ако нам дела не буду добра онда badava, што се спојете сад, имаћемо доцније времена и да плачемо.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се тачка 14 овако као што је известилац прочитао — прими, — нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је тач. 14 усвојена.

Известилац прочита тачку 15.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се тач. 15 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојена тач. 15.

Известилац — прочита приведбу (ст. 66).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану приведбу? *(Прима).* — Објављујем, да је тиме усвојен и цео члан 4.

Известилац прочита чл. 5.

Димитрије Мариновић — Молим господина министра финансија, да ми изволи објаснити: какви се ту чиновници мисле под овим изразом: државни органи. Ту се просто каже државни органи, а то могу бити и телеграфисте и поштари, јер и то су државни органи: добро би било, да се у њему каже, који су то чиновници — органи, који ће та прикупити.

Ја држим, да би требало, да г. министар финансија каже какве овде органе замишља?

Министар финансија М. Вујић — Нека ми не замери г. Мариновић, нога ја нисам поштујем, да кажем, да се чудим за што се на томе питању задржао. Кад се каже: „државни органи," каже се просто за то, што нема нарочитих органа за тај посао. Кад би ми имали нарочитих финансиских органа, онда би се то стављало, као што их немамо, онда разуме се, морамо се задовољити и са полицијским органима, а ако је немогуће и са њима, онда морамо да се послужимо чак и са државним чиновницима, ако би то по невољи морало бити. Кад би смо могли имати за сваку струку нарочите органе, онда би се казало у закону: прићи ће ту и ту дужност таким органи, финансиски органи: али кад таких немамо, онда се разуме, да ову дужност може прићи свако државни орган; па за то се у том члану и каже: државни органи. Понављам, по невољи, може доћи свако, па и државни чиновник, јер у самој управи монопола дувана за сређење кривица, до сад нису заведени нарочити финансиски органи.

Потпредседник — Пређемо на саслушање. Стављам на гласање чл. 5. Ко је за то, да се прими нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем, да је чл. 5 примљен.

Известилац прочита чл. 6.

Вукашин Петровић — Ја ћу бити слободан да поновим оно, што сам односно овог члана казао и при првом читању и да замолим, да се при крају овога члана додају и ове речи: „као и акције домаћих новчаних завода, који стоје под надзором државним," т. ј. да последња цела тачка овог члана овако гласи: „могу као гаранција служити државни и државом гарантовани папири од вредности, као и акције домаћих новчаних завода, који стоје под државним надзором."

Још при првом читању ја сам предлагао, да се прими ова редакција. У нас има много акционарских и новчаних завода, који су признати као врло солидни, и који стоје под надзором државним, и ниједу своју штатуте, које одобрава министар народне привреде, и државна власт води надзор, т. ј. има право, да контролише те заводе. Много би се олакшало самој трговини, кад би се ова допуна усвојила. Ја држим, да би требало дати олакшице трговцима у овом погледу. На трговце сме се товари, треба им дати и олакшице, где се може, без штете по државне интересе. Ништа се неће изгубити, ако се, што предлажем учини, а учиниће се велика олакшица трговини: држава нас неће бити ништа ускраћивати. С тога бих молио известиоца и министра, да, ако је могуће, усвоје ово што предлажем.

Димитрије Мариновић — Ја бих имао да напоменем само односно редакције овог члана. У њему говоре се и о трошарини општинској. За што не би остало то, за закон о општинској трошарини. Другу приведбу имам да учиним, против овог члана у томе: да је правилније, кад се ова реч „већи" замени са речју „дужи," јер, кад се хоће, да изрази простор времена, никад се не каже „већи" или „мања" него се увек каже: „дужи" или краћи рок." И за то треба да гласи овако: „почек не може бити дужи од 6 месеци."

Што се пак тиче последњег става: да као гаранција могу служити државни папири од вредности, — мислим да би требало и то повући, па да се каже: „српски државни папири од вредности“ — јер иначе могу се подразумевати и страни државни папири.

Известилац — Примедбу, која је учињена од стране предговорника да место „*неки*“ дође „*неки*“ — примам.

Потпредседник — Пошто нема више пријављених говорника, објављујем, да је претрес свршен.

Ранко Петровић — Молим вас г. потпредседниче, нећу да говорим о том члану, већ имам да скренем пажњу, како сво два, три пута известилац све нешто прима код појединих чланова, а то не може бити при другом читању. Известилац може само примити да стиче иде у одбор а више ништа.

Потпредседник — Молим вас, овде се ништа није унело ново, што би мењало суштину кога члана, и за то, што се суштина не мења, известилац може да прими такве примедбе или измене.

Стављам на гласање: Ко је за то, да се члан 6 са том изменом прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је члан 6 усвојен.

Известилац прочита члан 7.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се чл. 7 прими нека седи, ко је против нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је чл. 7 примљен.

Известилац прочита члан 8.

Димитрије Мариновић — Овај члан овлашћује министра да може прописати упутства и начин како ће се налагивати трошарина у земљи. Ја знате да по Уставу и без парочитог закона министар има права да издаје упутства за извршења једнога закона. И кад то стоји, онда није потребно парочито овлашћење, као што се то овде чини. Но сем овога овде има још један додатак на се каже: ова упутства и правила биће састављи део овога закона. Ја не знам да ли је Скупштина довољно разумела значај овога додатка.

Кад је Министар овлашћен да издаје упутства, онда по самом Уставу није нужно парочито овлашћење, а разуме се свака наредба Министрова по самом Уставу, која је на основу закона издата, обвезна је за све грађане, и има исту силу. Ова одредба, где се каже, да ће ова упутства и правила бити саставни део овога закона, но може низашто није ништа друго, него овлашћење да министар може овим правилима закон допуњавати, и тумачити, што по Уставу не може да буде.

Баш онохад био је случај да се између осталог Рибарац и за то оптужје, што није вероао решења Државног Савета, а он се бранио тиме, што Државни Савет није вероао жетове расписе, које је он издао по сили овлашћења, које му даје члан 12 у закону о општинама, и по коме министар има права прописати начин о избору чланова бирачких одбора у Београду.

По члану 12 закона министар унутрашњих дела на радикалне странке прописао је начин овог бирања у Београду. Он је стављен био у алтернативу, или да пореди онај члан закона општинског, који наређује да *свака* општина у почетку године изабере *само 12 лица* за чланове бирачког одбора, или да се огреши о ону наредбу истог закона, по коју се бирачки одбор мора у почетку године изабрати. Он је, као што се види, држао, да је претежније ово друго законско наређење, по коме се имају сви чланови бирач. одбора одмах у почетку године изабрати, и за то је наредио да се за Београд изабере 60 чланова, у место 12, колико закон прописује за сваку општину. За тим је доцао други министар, који је тај прописани начин нашао нашено. Ко је од двојице погрешио? Није ни један, јер су обојица законом били овлашћена да прописују начин бирања онако, како су они оцешили, да ће најбоље циљу одговарати. Таква овлашћења давата су министрима и пре овог Устава. Она господа, која су правници знају, да су по таквом овлашћењу издана правила за несторна дела.

И у тим правилима министар наређује неке одредбе грађанског законика. Тако по грађанском законику траже се за састав тестамента два судије и писар, а по правилима несторним, треба да при саставу, тестамента буде старатељски судија са два грађанина, овде је дакле измењен министарским правилима пропис грађанског законика.

С тога овака су овлашћења опасна, и противна данашњем Уставу. Изгледаће на први нас апсурдно, али ће бити са сим логично, кад вам покажем, шта све може министар по оваком овлашћењу да уради.

Ви знате да телесна казна код нас није забрањена Уставом, већ је законом укинута, и ако ви сад оставите министру, да он при извршењу овога закона може у своји правилима прописивати неке дисциплинарне казне за она лица, која се огреше о закон тромарнички, он може, (не велим да хоће), али може, не само да прошире неке новчане казне, но што би можда законодавац хтео, него би могао да прошире казну затвора, па и саму телесну казну. И кад ви кажете у овом закону, да ће та правила бити саставни део закона, онда и те казне ма да су законом укинуте, по распису министровом, оне би биле на закону основане. Ето у тоне леши опасност, оваког овлашћења министровог, јер законодавац рескира, да министар у својим наредбама не оде даље, но што би требало. И за то доста је министру оволико власти, колико му Устав даје. А Устав му даје право да прописује правила по тако, да они буду у сагласности са Уставом, и остали законима. Иначе ако нису сагласни, по истом тексту Устава, таква наређења неће важити. Ја мислим, да Скупштина не би требала преко овога да пређе летимично.

Могу да наведем и један пример, да је министар финансија и без оваквог овлашћења учинио таку једну погрешку. Чини ми се, да је за кривичне дугове казато, да ће се казнити само новчано, али било је случајева да кривац није никао од куда да плати ту казну. И шта је министар онда радио? Он је расписом наредио, да се те казне могу по општим одредбама кривичног закона из повтаних, претворити у казну затвором, те је на тај начин налазао каткад, да је казна затвора била већа, него што се дозвољава кривичним законом. Ово дакле, сваками не би требало пустити.

Драгомир Рајовић — Ја држим, да је закон само оно, и може имати законску вредност, што је утврђено онако, како је Уставом одређено, и даље како је законом у појединостима наглашено и утврђено.

Ова последња тачка, овакна какна је, она тази општ главни принцип Устава у чл. 32 који каже: „Све државне власти, врше се по одредбама овога Устава, и цео њихов рад вреди онда кад је основан на принципима, који су Уставом утврђени“. То вреди и за напријед, и за законодавну и за судску власт. Ни једна од тих власти не сме да учини ништа, што би могло погазити те принципе, иначе они не раде по Уставу, него самовољно. Скупштина нема права, ако неће да погази Устав, да пренеси своју власт на министре. Скупштина не може да каже, да оно што он буде као објашњење, као упут за извођење овог закона написао, да то има законску вредност, да то састапља част закона. Но то може, да се каже само у оволико, у колико је Устав казао да може да буде објашњење, или упут овоме, што је утврђено и апсолутно ништа друго. С тога ја држим, да ако Скупштина мисли да при овоме тера овако, како је оде стављено, да нема се при огрешити о чл. 32 Устава, који каже, да се све земаљске власти оснивају и раде, на основу Устава, јер немо пренети сва своја права, све своје дужности, сву ову процедуру, коју је Устав прописао и учврстио, на министра. Дакле да не би тога било, ја држим да ће најбоље бити, да се ова реченица избрише.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 42 НЕДЕЉА 25 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О трошарини).

Министар финансија Мих. Вујић — Доиста, господо, ако би се овим дала могућност да се нека законодавна власт пренесе на министра, ја бих врло био, који би се отресао тога и за то молим да господа, која говоре против овог члана, да прочитају врло став члана 8-ог. Он гласи: „на пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финансије парочитим упутствима и правилима прописати". Ова упутства и правила говоре дакле, о начину, како ће се извршити наплата трошарине. Ја у напред кажем, да не јамчи на овом члану, али хоћу да вам кажем да само практични разлози захтевају, да ово стоји овако. То је н. пр. тај случај што се пива често спора код Савета, јер, ово што може да се стави у упутствима и правилима, то не може у закон да уђе и онда може да се деси спор између министра и приватних лица кад дође питање о начину извршења, који спор дође пред Државни Савет и овај може да каже, да то није предвиђено у закону и све што није предвиђено законом не може да буде. И тако се често реши тај спор у корист приватног а на штету државну. То је био разлог, због кога је и ја то стојало у закону и због чега треба и сад да ставимо и да дозволимо да треба министар да пропише та правила. Ја узимам за пример само један случај; на пример контролисање печења пива није довољно и ако уведемо сатове за мерење, онда министар прописује и правила за извршење и ако се ко огреши о та правила, па та министар и казни, спор по томе долази пред Државни Савет на решење. Савет може да каже: тога нема у закону трошаринском и министар није имао право да прописује та правила, дакле, овог би била незгода, која је и пре била.

Ја са своје стране изјављујем, да, ако господа стоје на тој бојазни, да се ово може тумачити тако да министар може прописати нека правила и упутства, која ће имати силу закона, ја са сним одустајем од тога.

Милутин Гарашанин — И ја одустајем од речи, ако г. министар одустаје од последње тачке.

Драгомир Рајовић — Господин министар дакле, изволео је одустати од ове последње тачке. Господине министре, ви сте тиме врло добро градили а ово за што. Скупштина није одговорна а и Круна није одговорна, и онда ни би једини носили одговорност, што је учињено нешто што је противу Устава. По овоме дакле, Скупштина може министру да натовари на врат, што год хоће, али он треба добро да следа на Устав и ако нешто буде против Устава, он треба да каже: ја то нећу.

Димитрије Мариновић — Ја, кад сам ово мало пре говорио, нисам имао на г. министра нити рекао, да би г. министар закона и издао таква правила, која се не би слагала са законом, ја сам само напоменуо, да не би требало давати таква овлашћења министру за то, што су против Устава и што, ако би се ово дозволило код једног закона морало би после и код других закона да се поступи.

Известилац — Ако је г. министар изјавио да треба да отпадну ова упутства, онда ја мислим да треба тако и да се усвоје и онда би чл. 8 гласио овако: „на пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама начином, који ће министар финансије парочитим упутствима и правилима прописати".

Потпредседник — Претпег је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 8 усвоји као што је сад прочитао известилац, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем да је чл. 8 примљен.

Известилац чита чл. 9.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 9? *(Прима.)*

Известилац чита чл. 10.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 10? *(Прима.)*

Известилац чита чл. 11.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 11? *(Прима.)*

Известилац чита чл. 12.

Димитрије Мариновић — Ја бих имао да учиним једну примедбу на други став овога члана. Други став гласи: „Царинарнице извиђају и суде само ове кривице, које се при самом увозу *догоде и констатују*". Ја држим да би боље било да се каже место „догоде" учине а реч „констатују" да се замени са доказу. Ова реч констатовати истина добила је у обичном говору право грађанства код нас, али, мислим, да ће бити разумљивије за сваког, да се каже у другој реченици другог става: „које се при самом увозу учине и докажу."

Драгомир Рајовић — „Constater" се n'est pas „prouver" вели Француз. Констатовати, значи више утврдити, обележити стање ствари а доказати је друго. Према томе мислим, да треба да остане реч констатовати, јер се не може на други начин рећи, поште се тим речи констатовати баш материјално утврђује стање ствари и то се баш хоће тим чланом да каже.

Димитрије Мариновић — Истина је што каже г. Рајовић, да је разлика између констатовати и доказати, али реч констатовати не изражава овде оно, шта хоће законом да се каже. Није довољно по закону да са нешто само констатује, на да се изрече казна, него мора да се докаже и то, ко је ту кривицу учинио. Ја мислим, да се у другом стану хтело рећи, да ће царинарице између оне кривице, које се учине и доказу. Са речју констатују обележава се, утврђује се, признаје се једно стање, али то није довољно за осуду, и ја то ја мислим да не треба ово рећи, да се кривице само констатују, него да се оне и докажу, јер то треба да је смисао овога члана.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то, да се чл. 12 прими по предлогу одборском, нека изволи седети, а ко је противан нек устане? (*Сви седе.*) — Објављујем да је чл. 12 усвојен.

Известилац прочита чл. 13.

Димитрије Мариновић — Ја мислим, да би код овога члана у ставу другом било са свим умесно, да се стави и то како ће се рачунати рокови за жалбу. И поште се и у многим другим законима, у којима се даје право на жалбу, ставља да ће се рокови рачунати по прописима грађ. судског поступка, то би требало и овде то учинити.

Министар финансије М. Вујић — Господо, на примедбу г. Мариновића имам да кажем само то, да у закону о пословном реду у Државном Савету одређен је рок и каже се да против решења министра финансије може се тужилац жалити у року од 30 дана. У прном стану овога члана казано је, да је против решења полицијских и царинских власти рок за подношење жалбе 10 дана. Према томе за други случај против решења министра финансије није нужно да се одређује рок, кад је он одређен у закону о пословном реду у Државном Савету.

Димитрије Мариновић — Није то само довољно казати број дана, него и како ће се тај рок рачунати (Рајовић: питање је о „искључно и закључно").

Није питање о „искључно и закључно", ви знате, да свако није у могућности, да жалбу преда непосредно министру, него је предаје на пошту. У поступку је предвиђено, да се дан предаје жалбе на пошти узима као дан предаје жалбе суду. Хоће ли то важити и овде за ове жалбе? Даље, није овде само питање о величини рока за жалбе против решења министровог, него и начину, како ће се они рокови рачунати.

Потпредседник — Нико више не тражи реч код овог члана? Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 13 прими, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*) Објављујем, да је чл. 13 усвојен.

Известилац Прочита чл. 14.

Стојан Новаковић — При првом читању, код овог члана било је примедаба, да њему није овде логично место. Вама је познато, да се обично у закону, на крају стављају два члана, у једноме се од та два члана казује, који се закони новим законом укидају, а после долази други, у коме се каже, кад закон ступа у живот. Овде, као што видите, после овога члана, у коме се казује, који се стари закони укидају, долазе још друга два члана, која имају у себи прелазна наређења, за извршење овога закона. Та се наређења природно настављају на досада прочитане чланове, и тога ради им је место одмах иза њих. На тих разлога и ја мислим, да би било врло природно и да би била логичнија редакција, ако би се постанио на место члана 16 члан 14 а на место овога члана 14, члан 15 и 16 ван другим речима: члан 15 постао би члан 14, а члан 16 постао би чланом 15, а ова њих би садашњи члан постао члан 16. То би био логичан ред. Ако скупштина налази, да би добро било овако учинити, онда би требало наредити да се овај члан врати у одбор, да се постави на место, које му припада, те да се законска редакција како ваља исправи.

Министар финансије М. В. Вујић — Ову примедбу поштованог г. Новаковића као веома умесну ја примам, а пристао сам на њу и на првом читању; у колико се сећам, та је примедба остала непримећена због многих других приговора. Ја сам и опшуно ја умесно, да они чланови дођу на крај.

Известилац Ја пристајем на измену, коју г. Новаковић предлаже код чл. 15, који према овој измени треба да буде члан 14.

Министар финансије М. В. Вујић — Дозволите ми, господо, да предложим једну малу допуну код овога члана. И ако је на овоме закону радила комисија и ако сам ја сам заиста пажљиво прегледао, код овога члана случајно је изостало, што је врло потребно да се каже. У овоме се члану каже, да је из прихода трошарине може трошити 50.000 дин. на плату особља за наплату трошарине Ја молим, да овај члан овако гласи: да се из прихода трошарине може трошити 50.000 дин. на трошкове и плату особља. Случајно је та реч изостала на трошкове, међу тим је са свим потребно, да она стоји, јер узмите само случај, да ће зарад пописа, ако Скупштина усвоји чл. 16, требати да се учине извесни издаци; даље, да не би било неизгода код контроле, молим да ову допуну примите (Врло добро, прима се).

Известилац Ја примам предложену допуну г. министра финансије и сад чл. 14 има да гласи овако: „До коначног уређења администрације за наплату трошарине, министар финансије овлашћује се да из прихода трошарине може трошити 50.000 годишње на трошкове и плату особља за наплату трошарине.

„Особље ово поставља се претпосом министра финансија а има ранг и колонаду пореледача царинских".

Потпредседник — Стављам на гласање чл. 14 са допуњама г. министра финансија: ко је за то, нека изволи седети а ко је против нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је чл. 14 усвојен.

Известилац прочита чл. 15 (у предлогу 16-ти ст. 67).

Бока Врачинац — Господо, у овом чл. 15 зак. о државној трошарини, ја сам имао част да на првом претресу поднесем један предлог, који је био потпомогнут, а при расправу је пропао. Зашто сам устао против овог чл. 15 и кажем, ако би чл. 15 остао оваква каква је, да би се направила једна забуна у нашој земљи и из ње се донела велика корист нашој државној каси. Узмите у обзир да сно ми пре две године донели један закон о државним сапетарцима, ша је тамо казато, да они сапетарци, који су се затекли нпајући 10.000 дин., а нови, који дођу да имају 8.000 дин. годишње плате. Тако исто је и овде, и они људи који имају сад овај сеиан. они су на основу старог закона узели у земљу и платили државну трошарину и тиме стекли право. Ако би се по овом чл. 15 замло на поништало све, то нпата друго не би значило него узети људина оно, што су једним законом добили. Шта више овај чл. 15 долази у забуну са предлогом г. Михаила Поповића, но коме се има свима вратити трошарина на оне артикле, на које је овим законом смањена трошарина. Питам вас, какву ће асну државна каса имати, кад једним људима узима, а другима враћа? Имајте уверења, да су они артикли, који су више оптерећени већ раструли по земљи и да ће од њих слабу нпалу имати државна каса, а ових артикала, на којима је трошарина смањена и по којима ће имати да се враћа више наплаћена трошарина, биће их више. Ја мислим, да је овај чл. 15 излишан, и с тога предлажем, да се овај чл. 15 нао непотребан укине. И молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. (Потпомажу га).

Вукашин Петровић — Од 26 јуна, кад је први пут био на претресу предлог, о коме се сада води реч, па до овога часа дуго се глас и у јавној штампи и у трговачком реду без разлике на страначко гледиште; има представника

Народној Скупштини од трговачке омладине, има молаба утуђених влади, утуђених од стране одвојених трговаца и на тим представама потписани су грађани без разлике на њихово партиско гледиште, дакле, ина и радикала и напредњака и либерала. То је доказ, да су сви трговци без разлике да ли се баве колонијалном трговином или не, без разлике, које гледиште у политици заузимају, дигли свој глас против онога чл. 15, који је сада на претресу. То је већ један узрок са кога ми морамо мало обзаљивље да разиследимо, да ли је право и да ли треба чл. 15 (зрењанин чл. 16) да остане или да се по предлогу г. Брачинца укине. И јачна штампа упустила се у претрес онога питања, но она је подељена. Противници у питању чл. 16 наводе, да 1886 год., кад је заведена трошарина на кишнице и петролеум, да се онда у земљи понашала целокупна количина жижица и петролеума и да се на њих ударила трошарина. Тај навод хоће да употребе противници, да докажу како се и 1886 године дошла повратна сила једном финансиском закону. Али, господо, на први поглед види се велика разлика између примене закона од 1886 године и овога, који се сада предлаже. 1886 г. заведена је први пут трошарина на предмете, које сам поменуо, и сасвим је природно да се та трошарина удари на целокупну количину предмета, која се затекла. Сад хоће да се удари трошарина *искључиво* на предмете, који су већ једном плаћали трошарину. Ако сам умео да покажем разлику, која постоји између сасвим и сасвим трошарине, ја мислим, да је свакоме јасно, да се та два случаја не могу употребити ради одбране чл. 15. Нећу да се позивам на оно што је било; довољно је да узмемо у оцену оно, што се види и што јесте, па да онет будемо сагласни са предлогом г. Брачинца. Финансиски разлози једним су, који хрђу владу да овај предлог брани. Међутим од овога часа, кад је први пут поднесен овај предлог закона о трошарини па до данас прошло је толико времена, да је велика количина тих предмета, који се трошарином оптерећавају растурена и да се више не налази у лакоп домаћају власти и с тога држим да је финансиска корист, бити врло незнатна, у толико незнатнија, што додатак оне одредбе, коју је г. Михаило Поповић изнео, још јаче еманује корист, коју је државна благајна имала од чл. 15. Дакле, ти финансиски разлози не могу да нас одушеве да се одлучимо за овај чл. 15. Кад би то било нешто огромно, онда можда бих се ја размислио да ли да устанем да говорим у овом или противном правцу

Но, господо, не треба да заборавите још једну околност, да су извесни предмети, по досадашњем начину оптерећења, дакле, по количини царинске таксе и трошарине и по количини обрпне порезе, плаћали готово више но старом закону него што ће плаћати по новом. По старом закону плаћања је кафа 15% од вредности; 100 кил. кафе у средњу руку коштају 250 дин. и кад уметне досадање оптерећење 15%, излази да је кафа по старој царинској тарифи плаћала $37^1/_2$ динара од 100 кила, а по новој тарифи плаћа само 20 динара. Дакле, разлика је $17^1/_2$ динара на 100 кил. само царине. Узмите сад даље, да ћете наћи да се обртна пореза досад наплаћивала по вредности стављене у свеституту, у дућану, у магази; а по новом уговору имаће се предност опетерити са 7% по вредности без царине без узгредних такса. што чини да је вредност сада најмање за 5 процента ниже. Кад узмемо да је вредност кафе била 250 дин., онда ће нов увозник плаћати $12^1/_2$ дин. мање и с овог разлога, по што је плаћао по старом уговору. Оних $17^1/_2$ динара и бих $12^1/_2$ дин. чине 30 дин. — што ће увозник сада мање плаћати него пре.

Сад нећемо један корак још даље, на ћемо видети да овај, који је мислио користити се овим законом, платио је државни у напред и царину и трошарину, те је тиме државна благајна дошла раније до оних новаца, до којих би дошла доцније у редовним приликама, то је свакојако корисно за државну благајну, а штете може бити само за трговце, који су, рачунајући напоследку на справедљивост законодавства, хтели да се користе и да тим приликом зараде нешто више за то, што су уложили свој новац и за то, што носе ризик на својим леђима, и право је, да ни се та прилика не одузимље. Што је код кафе, то је и код шећера исти случај. У оно време, кад су наши трговци јачом тражњом ступали на тргове, где се шећер продавао, скочила је онда и цена шећеру. Данас, кад је намирена потреба шећера на оно време и кад се зуме у обзир да се приближавала берба сировине, од које се прави шећер, почело се опажати, да цена шећеру почиње већ да опада. Они који трговци, који су се хтели користити својим у законодавство, у оно време кад су увозили шећер, плаћали су већу цену, него што ће сад плаћати други трговци, који се нису хтели користити том разликом, која је постојала између старог и новог закона

Кад узмемо још у обзир и то, да ће та цена шећеру падати и на даље, онда нема сумње, да ће они трговци, који су се хтели користити прећашњим законом, бити у опасности, да ће губити и од свога капитала. На ако им још и држава удари ово плаћање, онда могу изгубити и свој капитал, т. ј. са свим пропасти. И кад је он на себе покупао сву ту опасност, онда сасо добија држава; трговац, повлачећи опасност собом кад све даје држави, онда треба да држава и њему призиаје право, да може и он што год добити. Као год, што он може изгубити, исто тако треба ми дати права и прилике, да може што год и добити.

Још једна имам да напоменем, а то је последња тачка, која ће креће да узме реч, у прилог предлога г. Боже Брачинца а то је, што ми се чини, да наше законодавство баш у овакој прилици треба да се руководи справедљивошћу колико је год могуће више. Јер напоследку, ако грађанин у законодавству не може да нађе справедљивости, онда бојим се да ће се изгубити вера у опште у законе, а то би била једна опасна практика, која се не може накнадити никаквим финансиским добитком. Морал у законодавству ваља високо ценити. И трговци наши, који су се увуктали били, да шверцују са трошарином, но свој прилици рачунали су на нрвом месту на ту околност. На бам и да је рачунао на ту околност, он се нпак могао у рачуну преварити. Против тога не можемо имати ништа, али ни не смемо путем законодавства још да увећамо опасност за штету. С тог разлога ја се придружавам предлогу г. Боже Брачинца и молим да се овај члан одбаци.

Министар финансија, а М. В. Вујић — Ја ћу, господо, бити кратак у своме говору, нрво с тога, што сам већ једанпут имао своје гледиште при нрвом читању, а при њему и сада остајем, а друго, с тога што сам сваб био оних дана, на питам, да ће се и ти разлози уважити, што нећу можда уважити реч више, те да непонављам оно, што сам при нрвом читању новог закона о трошарини говорио. Но опет ћу поновити неке моменте, што сам и при нрвом читању напоменуо. А што узимам потребито сад реч, у неколико ме је нанео г. Вукашин, који је први изнео питање о справедљивости према нашим трговцима. — У питању интереса, где су у питању интереси великих и малих трговаца у борби њихово, питање да ли приходи о напљаченој трошарини нису дођи у државну касу или у приходе трговаца, у том спорном питању материјалних интереса, који су настали, ја кад изјасним да каженн своје гледиште, а кад онет нзам какве тешкоће имамо при нзвршењу мисли, да писам ни пре а ни сада погрешно, и кад изјављујем: да је мени као министру финансија најтеже извршење тога члана. Ја сам раније назво разлоге, који су ме наводили да их овај члан унесем а то су баш ти разлози сразмерности према свим тешкоћа, (тако је!) — и ја нећам сад потребе, да понављам. Напоменем само то, да овде нема повреде ни постојећих уговора, што сам напоменуо при нрвом читању и овде нето тако нема ни речи повратној сили закона (тако је!) — Ја ћу, да бн могао оценити моменат сразмерности, — да кажем, упрано да поновим да ова нарећења, што су овде унета — нису нова, већ да су стара, и да она живе у Србији већ пуних 16 година. Довољоите ми, само да вам прочитам законска нарећења од 1877 године. Тако у нрвом закону о трошарини од 1877 год. од 19 јуна, чл. 14 гласи:

„На шпо које се буде затекло по нпарана кад овај закон у живот ступи, напаћиће се трошарина по овоме закону." То је дакле било под либералима. Сад нећемо даље

за време напредњака 1882 год. закон о крчмарини зб. 37 чл. 21, да нам га прочитам, он гласи:

„Чим овај закон у живот ступи, министар финансије наредиће, да се поимене сва количина вина, ракије и у опште пића, која се код гостионичара, механџија, и код оних, који имају вински сместишта ради трговине — затече. С крчмарином, која по овом закону на њега количину припадне, министар финансије задужиће према државној каси дотична лица или радње или дозволити им, да је положе каси у неколико месечних рокова, како за добро нађе."

„Где је остало на дугу крчмарине од прошле године и где се она није могла наплатити за то, што је према ставу крчмара или механџије сувише ниска, министар финансије овлашћује се, да по прибављеним подацима може тај разрез смањити и према томе поправљеном разрезу звостаниу крчмарину наплатити."

Даље закон од 1886 год. регал на петролеум, на закон о регалној такси на жигице чл. 4 који гласи: „Чл. 4. Регалну таксу не плаћа: 1. Петролеј или минерално уље у земљи произведено а који би се из фабрике, а под надзором и условима, које министар финансија пропише, непосредно у иностранство извезао; 2. Петролеј или минерално уље, које би се из једне стране земље у другу кроз Србију превозио, или би се не оглашен на потрошак прописаним путем натраг враћао."

Молим, вас господо, сад долази оно, што је мене највише побудило, да узмем реч, а то је што је и г. Вукашин казао, то је закон о тровариии на шпиритус од 31 јула 1886 године стр. 128 који гласи: „Чл. 2. Шпиритус који се у земљи затече при ступању овог закона у живот доплаћује разлику између досадања постојање и овим законом новоозведене тровариие. „На ту исл министар финансија предузеће нужне мере да се констатује количина шпиритуса, која се у земљи затекла". Сад се не сећам, да ли је он онда био министар финансија г. Вукашин, или није.

Онде има 4 закона, 3 напредњачка и један либерални. Сад долази радикално време и опет се то ради. То је закон од 16 марта 1891 године.

Дакле, ја сам сматрао за дужност, да на све приговоре, који су пали и који ће пасти у будуће, да напомен овај факт да ово није ништа ново, да ово писам ја измислио, и да мене гоне они исти разлози, која су говили и све моје претходнике, да овакве одредбе законске унесем. То је што сам имао да кажем.

Дрогомир Рајовић — Све то, што је г. министар говорио, могло би се прихватити, над би имало основа у закону, али има један параграф у Уставу, а то је чл. 36, који каже: закон нема повратне силе, на штету права стечених раније законом.

Но шта су права стечена раније законом? То стоји у Уставу, као једном закону на основу кога постоје све власти; извршна, законодавна и судска, но коме и Скупштина нма само да ради.

Грађани српски, који су држави платили оно, што су у своје време били дужни да плате, они су стекли сва права. На штету њихових права, ни ако хоћете по Уставу да радите, не можете доносити никакве законе, који ће ометити њихова, на основу Устава стечена права.

То, што је рађено раније, могло је тако бити рађено, јер тада није постојао закон о тим стварима и људи нису своју дужност према постојећим законима извршили, те да би им се права крњила.

Овако је по закону.

А за то, што ћете ви, или ми, решити, за то, што ће доцније постати закон, над то владаоц потпише, за то, господо моја и другови моји, по чл. 136 Устава, одговорни су министри Краљу и Скупштини, као за своја службена дела а повреду уставних права српских грађана, те ће министар финансија на своја леђа да приме, према чл. 137 Устава, ма кад хоће, на неки му тако и буде.

Новак Милошевић — Ниам да приметим на реч оне господе, која кажу, да закон има повратне силе у овом случају, кад ударимо више трговарине на кафу и шећер.

Ми који говоримо, да је право, да се чланом 15 примени на великопродајце хоћемо правде, јер ако ових конта есват скупље ће та и продати. А ако на њих не ударимо трговарину по овом закону, они ће врло добит место државе, а на сваки начин скупље ће продавати и малопродајцима и потрошачима. Тако би смо ми признали право монополна кафе и шећера. Ми смо до сад плаћали шећер 1 динар. а данас та плаћамо 1 и 70 пара. Дакле, више него до сад само за то, што је подигнута законом трговарина и ако је држави још не плаћају. Има ли закон у овом случају повратне силе и на потрошаче?

Ми, народни посланици, у овом случају хоћемо да су равноправни пред законом и продавци и потрошачи. Великопродавци неће платити трговарину, већ ће је платити потрошачи, јер ће они тај износ порезати на њих.

Ја мислим, да је у интересу наших финансија, да остане чл. 15. *(Чује се: тако је).* Ја знам, да је ово један закон тежак, јер се њиме удара пореза, али, ово није од биса, него је то од нужде. Наш државни буџет болује, — има један недуг, а тај „дефицит", који морамо лечити, ми смо изгнати, да донесемо овај закон и морамо да нађемо начина и излаза, да га излечимо од ове болести.

Колико ја схватам, овде закон нема повратне силе, ако ударимо више трговарине на оне артикле, који су се овде у земаи затекли. јер ће то све платити потрошачи. Сем тога, што је министар финансија казао, да су и друге владе ударале нове трговарине на неке артикле, ја имам да кажем, да је било раније законима финансиским, ово правило примењивано на трговине. Таке се плаћао данак у Србији до 1885 године шест талира. Тај данак плаћао је, каво онај, који је имао сто хектара земље, тако и онај, који је имао један хектар. И на један пут долази други закон, но коме један хектар земље плаћа 2 динара, а онај који има сто хектара 300 динара. Да ли сад и овде не би пошло, да закон има сопратне силе, јер онај, који је по закону плаћао само шест талира на један пут морао је на исто имање да плаћа 300 динара. Да наведем још један пример. Ви знате, да је за време српско-турског рата од народа узета реквизиција. По нашем грађанском законику, реквизиција као дуг не може да застари на 24 године. Шта је учињено сад? Четрнајестог јуна 1884 донесен је закон, да сваки, који има тих признаница од 1 јуна 1875 године, да их пријави власти, а онај који до 1 јуна 1885 године не пријаве власти, тај нема права, да наплати те признанице. Да ли и у том случају закон има повратне силе? Неко није знао, а неке власти нису хтеле да кажу; али по овом уставном праву и према старом Уставу и грађанском законику, ја нисам био дужан да пријавим, јер знам, да имам права на то. И но томе закон не може имати повратне силе на штету грађана, те да на тај начин крши већ раније стечена права.

Ако бисмо онде збрисали овај члан 16, ми бисмо учинили добро великокупцима и они би се тим користили на штету малокупаца и малопродаваца. Да је то тако, ја ћу да објасним примером.

Они људи, који су имали вел ке капитале и повереље, а повуку неће суме тих артикла, они су то и учињали. Јесу ли они то учинили на ризик, или по памети, или умишљености трговачкој, то је њихова ствар. Ако би то било по умишљености, но њиховој трговачкој памети, онда би то и допуштено било; али има нешто, што су они знали, или нису хтели да раде тако баш у интересу других. Знали су, да конвеи јула, прошле године био је готов уговор са Аустро-Угарском. По том уговору знао се број оних артикала, на које Србија има права да удара трговарину, у том случају, кад су то знали онда они великокупци хтели су гиме да се користе, па су онда повукли велике количине оних артикала, тако да су они премашили оне обичне сезоне, тако да ће тих артикала бити за читаву годину дана да се продаје.

У том случају, кад ми не би смо наплатили овакву трговарину, онда би страдали малопродавци; а кад се сад наплати већа трговарина у 11 динара, онда ће подједнако да продају артикле и великопродавци и малопродавци: а ако ми поклонимо ову трговарину великокупцима, онда ће да продају они малокупци, који можда ни један сандук шећера немају.

Онда они великокупци, ако неће продавати по једанаест дин., а оно ће најмање по 5 динара, док међу тим, малокупци и малопродавци они ће да штетују на рачун ових велико-продаваца, док они велико-продавци, они ће се обогатити на рачун потрошача и тих малопродаваца. Је ли онда тиме пљита неправда учињена? Ту нема ни најмање неправде, нема с тога што су они знали за ове артикле, који ће се према новом уговору да оштетете; а знали су и расположење нас — законодаваца — знали су, да смо ми донели један закон, да се удари троварина на извесне предмете, али да се због говора старог није могло остварити. Ништа их није могло да илгони на то, него једино њихови интереси, и ако не би смо усвојили овај члан, то би била штета за државу и за мало-продавце и за потрошаче, јер он неће нама давати јентинације, него скупље но један грош или двадесет пара динарских и за то би за нас закон имао повратне силе и према томе ја држим, ако усвојите овај чл. 15 нећемо се огрешити ни о Устав ни о правду ни о какав позитиван закон, него ћемо просто задовољити и правду и интересе наше државе и будет државни (*Чује се: тако је*). Ја мислим, да никако не треба да нас ремети што нека господа и правници и људи, који су били при министри, који нас позивају да будемо равнодушни и који нас плаше тиме да закон неће

нају, никад се не би могла повећати, на доцније генерације, пореза по закону, који је затекао. Ово је дужност, која приноса другима државном, народу једне државе и ту не може бити личног права ни личне својине. Закон само о питањима личног права и личне својине не сме имати повратне силе. А у питањима финансијским, која се тичу благодети државне, потребе државне, ту се не може заступати појам, да се даје закону повратна сила.

Са овога гледишта, а нарочито у интересу тога, да се не покажемо дела, да се заводимо на странпутицу са недозвољеним агитацијама и погрешним тумачењем Устава и закона, и да законима, које доносимо дадемо истинску снагу, да их не доносимо параде ради, на радост наменење им користи, онако како је предложен, ја вас молим, да овај члан приме онако како је предложен без икаквих додатака, без икаквих измена (Одобравање).

Митар Мићовић — Пошто је г. Марко Петровић врло добро објаснио, да овај члан треба да се прими, а немам шта друго рећи, него да овај члан треба примити без икакве измене (Чује се: „да се реши").

Потпредседник — Је ли воља Скупштини да се реши? *(Јесте).*

Има реч г. Радовић.

Михаило Радовић — Господо, из саме доследности морам да браним члан 16, који је по предлогу г. Новаковића постао чл. 15. Господо, трошарину нигде у свету не дочекују са раширеним рукама, нити је дочекују радо они, који ту трошарину плаћају, нити државне финансије. А није ни чудо што је тако. Трошарина, то је једна најгора врста посредне порезе и кад би узела са најнижег гледишта, ја бих био против свију посредних пореза. Али г. министар финансија објаснио нам је, да то захтева потреба државна. Г. министар у свом говору навео нам је пример, како је Италија једне године разрезала порез на лебац. То је тако тешка и мучна пореза, да је то једна врста прогресивне порезе у обратној сразмери, т. ј. које сиромашнији све више плаћа ону порезу. Један сиромах човек има трбух као и богаташ и он сразмерно више порезе плати на хлеб, којим се храни но онај богаташ. На такву једну тешку меру, напала је Италију нужда државна. Да се запитамо, каква нас нужда нагони, да овај закон доносимо? Она је постала отуда, што је код нас доказано, да се другим приходима државним, не могу да подмире потребе државне и та нужда оправдала је овај закон о трошарини.

Господа правници, које ја дубоко поштујем исказали су своје мишљење, да се овај члан овог закона коси са чл. 36 Устава, јер закон нема повратне силе, на штету раније стечених права.

Г. Марко Петровић и други говорници врло су лепо доказали да закони финансијске природе имају изузетак у овом погледу. Ја бих вас, господо, запитао, шта је закон о рекламацији. Кад ми држава узме за своју потребу кола, коње и друге ствари, на које сам ја по закону стекао права, ту закон има повратне силе, а то вам је исто и закон о експропријацији на тако исто, господо, у овим финансијским законима не треби одредба чл. 36 Устава. Ја знам, господо, да ће скоро бити одобравање накнадних кредита и да ће бити реч о дефициту у буџету, а кад ствар тако стоји, ја се морам чудити овој г. г. посланицима, који хоће да се овај члан не прими.

Ако не примимо овај члан, онда би морали донети други какав закон, којим би ударили трошарину на месо и хлеб а то не би никако било паметно, нити бих ја бар с моје стране могао пристати да трошаринок, као што је случај био у Италији, оштетимо млино — хлеб.

Г. Рајовић је доказивао, да је шећер онако исто потреба људска као и хлеб. Ово истина, господо, и дуван и кафа и то су постале извештачене и свакодневне потребе људске, али постале су тек од доба, кад су те биљке пренете из Америке, а људи су до проналаска Америке живели без тих потреба. Као год што се дакле, не може за дуван и кафу рећи да су битне животне потребе, тако исто није ни шећер.

Ми морамо водити рачуна о потребама државним и оне нам наређују да овај члан примимо.

Ако би усвојили додатак, који је г. Мика Поповић предложио, онда би овај закон постао илузоран, јер не би донео оне користи, која се од овог чл. 15 очекује. На казнете, да је праведно, кад се траже, да се врати више трошарине на оне артикле, на које је овим законом трошарина скинута, а по старом закону била већа; рећи хоће да је то право кад држава траже додатак од оних, који су мању трошарину платили, да доплате ону разлику, која постоји између трошарине по старом и новом закону. Али г. г. није тако. Узмимо за пример само овај случај.

За време рата узето је свима учитељима 20% плате. Скупштина је решила, да им се то врати, па им није враћено. Кад се узме у обзир, да ради подмирења државних потреба, требало нових извора, онда је боље да усвојимо овај члан, но да тражимо друге изворе, и да теретимо трошаринок нужније намирнице.

Љубо Јовановић — Закон овај о трошарини изазвала је финансијска нужда. Ја бих волео кад та не би било, али кад он мора да остане, онда је нужно да остане и овај члан 15. Али да остане овакав, какав је пробабитно предложен. Г. Мика Поповић предложио је један додатак да се врати више трошарине, на које је трошарина скинута. Ја колико познајем људе, са којима би држава имала посла, уверен сам да би држава отуд имала грдне штете, јер као што сам вам рано казао, држава би имала да враћа трошарину на шверцовање еспапе, на коју трговци нису платили ни 5 пара трошарине а то би било апсолутно неправедно. Јуче је ухваћен један чувени шверцер. Онамад је један чувени шверцер из Аустрије шверцовао есенц и он се искључиво тим бави. Он се на Забрежју набио са нашим финансијским органима, отео им оружје и отишао у унутрашњост да опет продужи свој занат. Кад ми хватамо ловове, који упраду коњи и издаће заслужену казну, онда треба једном стати на пут и тим шверцерима, који на милијоне штете дижу касу. Држава би имала два милијона динара прихода више, кад би се стало на пут овим шверцерима, који на недозвољен начин тргују. Да тражим да остане чл. 15 као што је усвојен на преом читању и молим ако има 10 посланика да ме поможу (Помажу га).

Ово је у интересу сиротиње, а интересу сиротиње, а на штету богаташа, на штету неколицине. Ако у тим богаташима има и којих другова, јер се овде казало, да се боре све три партије — да овај члан 15 неостане — ако има који радикал, да му је интерес личан преча од државног, нека ми не буде друг.

Петар Вукићевић — Мени је тешко узети учешће у претресу овога члана 15 нарочито, што су многи од господе предговорника изразили се против њега, и што је један од предговорника напоменуо, како сматра говор против овог члана 15 као просто адвокирање у корист једног трговачког сталежа. Ја мислим, да је дужност сваког посланика да истини и неутре реч сваког другог посланика, и зато одбијам прекор г. Марка Петровића, који је говоре неких посланика против овог члана 15 назвао простим адвокирањем.

Пре но што ћу да приступим моме говору, ја молим Скупштину да учи, да овде има два гледишта са којих се говори о овом члану 15: један је разлог правни, да ли се стечена права наших трговаца прекрше, и други, разлог финансијске нужде, који се може назвати и практичан разлог, да ли може да се применом и извршн у практици овај члан 16 те да државна финансија добије ону корист, која се од овог члана очекује. Ја ћу бити кратак.

Прво ћу да говорим о разлогу, да ли се пређење у чл. 15 не коси са принципом, који налаже да закони немају повратне силе. Пре но што приступим оцени тих питања, треба видети: да ли ова мера наноси штете и увреда нашим трговцима, према чему ће Скупштина бити убеђена о томе, да ли она својим дејством нема повратне силе. Ја мислим да се учини моменат кад се примењује закон о трошарини. Закон о трошарини има задаћу, да предмете за потрошњу опорезе у моменту, кад они ступе у трговачки промет, а не када се троше. После тога момента када су ступили у њега,

они су ослобођени од свако обавезе према држави и свака мера такова, да се из промета трговачког прављају и подигравају новом оптерећивању, противи се начелу самога закона. Ја мислим да је сваком од вас јасно, да баш кад се држећи строго реч г. министра финансија, који вели: да би се по начин кореза потрошње требала да наплаћује у моменту када се предмети троше но како то није практички могуће закон такве предмете порезује у моменту када се производе или ступе у промет. Нека је, дозволите ми господо, но науци и практици тако као, што вели господин министар, баш по томе, што се до сада наплаћивало у моменту кад су кафа и шећер ступили у промет, — што се наплаћивало на самој граници и на увозу и од тих момента имали су слободан промет, кад се с те тачке пође, баш с тога разлога, — она мера да се наново поништје кафа и шећер, не може се друкчије узети, него да је то мера законска са повратним дејством. Многи говорили тврде, да су многи наши трговци имали спекулативну намеру, што су увезли велику количину тих артикала, који се сад оптерећују. На вело са неком осветом: нека трпе штету, и ако су се наложили ризику, јер су требали да воде рачуна о својој трговини. Ја мислим, да као што треба да будемо праведни при доношењу закона и да водимо рачуна о финансијској нужди, исто тако треба да водимо обзира о интересима наше трговине и о свима трговачким сталежима. Кад једно законодавство оптерећује извесне трговце једном драконском мером, а други сталеж трговаци, који се у далеко већој мери користи, не терети, онда ја мислим да ни један неће признати да би такво законодавство било скроз справедливо, бацимо само, господо, шири поглед на саму ствар. Сви артикли, који се увозе у земљу, уносе се да се троше, дакле кад се и законим царине употребљу за порезом потрошње, онда зато ми остајемо равнодушни према трговачком сталежу, који је увозио памук, гвожђе и остале артикле, по раније царинској тарифи ad valorem, и тиме дошли до знатније користи, и према њима не примењујемо ону меру, да их по садашем уговору царинском оптеретимо. Каже се: да смета трговачки уговор. Не смета, господо, да се царини да повратно дејство, већ би такова мера била очита неправда и са тога разлога законодавство није ни подигрло раније увоз манифактуре применом нове уговорне тарифе по тежини. — Ја сано напоменем овај случај, како законодавство хоће да скрене с пута справедљивости и да према једном реду трговаца буде неправедно. На што вас молим да будемо и у овом чл. 15 умерени, објективни, да нико не говори са предубеђењем, па да се не дамо убедити, него да говоримо справедљиво и да се о овој мери озбиљно промисли, јер у чл. 36 Устава вели се: „при доношењу закона законодавно тело мора водити рачуна, да се раније стечена права не повреде," — а овде неће нико тврдити, да се не вређају стечена права, кад су трговци на увозу већ једном златили трошарину. Јер ако хоћемо тако да радимо, онда најбоље је да њемо по кућама и да попишемо све што год је ко узео а није потрошио, па да и на то наплатимо трошарину сагедујући до краја принципу потрошње. Даље, то је што се тиче тога, да ли овај закон има повратне снге. Овде додајем, како је један од предговорника казао: то би тако исто значило, као кад би један златио порезу са књижицом, па извршена власт казала: хајде на ново да платиш, а на тому је одговорио: да онде није тај случај. Пак ове њиховој скромном да не речем дубоком, то је истоветан случај са овим. Неки кажу да се закон о трошарини односи на будућу потрошњу, а ја кажем, као што се закон о порези односи на извесан моменат упрано на извесно време — када је сваки грађанин дужан да је платн, тако исто и овај закон о трошарини односи се на моменат увоза, кад је био примљен старн закон, и онда кад немате права да оптерећујете онога са непосредним порезом, који је већ платно порезу у времену старога закона, што се већ ослободно обвезе. не можете да је наплаћујете ни онде, јер онде се трговац ослободно обвезе раније законом. Ствари су ушле у промет и онда немате права, да на њих наново наплаћујете трошарину. Што се г. министар финансија позива на раније случајеве, ја мислим да законодавном телу не стоји ништа на путу, да се обзире на правицу и не на раније случајеве законодавства.

Најзад, господо, најзаљубљен да је напоменем и уверујем, да су наши трговци најурили са увозом ових артикала једино да ће на увоз ових артикала нагонила прошла зима, када је сва шећерна репа измрзла и изгледа да ће шећер услед рђаве бербе, скочити, па је сваки журно, да благовремено набави довољну количину. Услед њихове тражње господо, шећер је у први мах скочио, јер су све дисконирање биле потрошене, тако да је шећер дотерао до 27 фор. од 100 кила, што никада није био. Али данас већ после нестали 10 дана ствари се нимало тражње нема јаче и шећер почео да пада и већ је пао ниже од 2 фор. од сто кила. Питам вас ја, господо, ко ће да сноси ову штету, ни одговарате сам трговац.

Господо, наши су трговци ангажовали свој капитал у набавци ових артикала, користи су кредит; на кредит плаћају интерес, примили су на себе ризик, о паду цена шећера, који је натприродна последица јачег дозова шећера у Европу на осталих крајева света, услед велике тражње, и ја држим да није право, да о свему томе неводимо рачуна, већ да се о посланичну дужност весма грешимо, кад велимо са неке висине: на нека губе, јер они су хтели да толиким увозом државу оштете. То би било, господо, но моје мишљењу једностране и пристрасна оцена према трговачком реду.

Што се тиче предлога Мике Поповића, о доцији чл. 15-ог, које је изнашење, да би се овом доцијом уносила једна забуна, и да се ни коме не убламажа она неправда, која се чини нашем трговачком свету све ради неке, господо, државнофинансијске нужде. Ја се, господо, бојим да ви, ако усвојите члан 15, на ма и са доцијом Мике Поповића, да се нашим напљаћене трошарине по старом закону враги трговцима: а тако и на шећеру и кафи, више но новом наплати, и ја се нелим и бојим, да ви одржавши члана 15 за ради неке финансијске нужде, и доцијом Микином, да држава плати раније напљаћену трошарину, да ви баш тиме не доведете државну касу у још гору нужду. Тако би ми, господо, жртвујући правду финансијској нужди, довели државну касу у још гору нужду. —

Најзад, овде не може бити ни реча, о некој финансиској нужди. Ја мислим, да се наша државна каса довољно користила тиме, што су они људи платили на увозу царину и трошарину, те је држава дошла раније до пара, поито је овим увозом раније заштићена потрошња, а што би требало доцније увозити, дакле и тај разлог отпада.

Најзад, господо, ни практички није могуће извести овај прошне чл. 15, јер се претрес овог закона отегао више од 8 дана. И ако је било бојазни господина министра финансија на врсмен претресу, кад је поштовани посланик Андра Ђорђевић предложио код чл. 17-ог, да овај закон ступи у живот на 5—6 дана после обнародовања, те да трговачки свет не сазна и ову меру у чл. 15, и не склони и сакрије ове артикле — шећер и кафу, — та је, господо, бојазан отпала, јер не само трговачки свет зна за овај члан, већ и штампа га препоручује. И ја дакле, основано сумњам, ако су нашн трговци хтели да ове артикле склоне, они су нашли премена да то учине, и онда сумњам, да ће од овог чл. 15 бити какве користи за државну касу.

Накратко господо, државна каса неће ништа добити, а ни неко дати доказа, да не стојимо на земљи правичности и устаности, на коме треба једно законодавно тело правне државе да стоји.

Са ових разлога, ја ћу, господо, гласати противу овога члана.

Ранко Тајсић — Нема сумње, да су у свакој држави, те и у нашој, ови закони, ове врсте, са сним тугаљима и шкакљима. Но како на првом читању овог закона, писам овде био, то хоћу сад у неколико да примстим на овај закон. Што се тиче мене лично, ја на ове дукезне предмете, бакалско-колонијалне, ја бих више још даље, ја бих ударио још већу

трошарину, само бих сматао једном артиклу а то је, на ширинач. А сада одмах ја ћу прећи на чл. 16, који је био по старом чл. 15.

Овим чл. 15 чини се велика неправда, нарочито једном делу трговаца, и то овом делу трговаца, који се баш бакалско-колонијалном радом. А кад би се могла ова трошарина пренети на тканине, предива и остале луксузне ствари, кад би се могла ударити трошарина и на оне предмете на још на неке предмете дупло, јер су ови трговци доста навукли тканине и предива, све по декларацијама, па су подналивали, пису казивали праву цену, као што је већ био случај, пред судовима београдским, са једним трговцем, и поштo би им сада по тежини царину ударили, онда разуме се, да би било дупло већа царина, и то би била та трошарина. Зато, кад би се то могло учинити, ја бих драге воље на то пристао, али сам чуо и од владе, да то не може бити, за то нећу ни да говорим из ког то узрока не може да буде, поштo је и осталим другоминa јасно. Из овога, што је до сад наведено, види се код нас неко одвајање у неке групе, ту су финансиски закони о порези, дале закон о чиновничкој и трговинској порези, на кирије и радње, па се сада тражи овај закон, нарезивање посредне порезе на бакалске трговце, и тако се грађани деле у групе. Исто тако, може доћи једног јутра указ овакав: да министар финансија наређује, да се удари трошарина и на сеоске сировине (*чује се неке*), и онда би доживели то, да се удари трошарина и на вал, који сељак у свом селу има, да се плаћа на све оно, што је сачувао раније и с тога, ја не могу пристати, да овај члан 15 остане, јер оним путем не могу се финансије исправити, — нити би нико од нас дозволио, да нам се удари у селу на ма шта трошарина, оно што смо раније пре овог закона имали и сачували.

Г. министар је овде навео неколико закона финансијских и они закони о трошарини направили су велику забуну тако, да су они, који су иршли попис, код су наплатили остало је на 10 и 15 свега хиљада динара прихода. Ја никако не могу да дозволим, да овај, који иде да ствара забрану да се он наплати пре и боље, но онај, на чији се рачун ставља забрана, — на та то било у ком погледу, јер се оваким законима нагоне грађани, силом да буду неверни сирам државе.

Један од г. г. посланика, а то је Радонић, казао је: ако се овај чл. 16 не прими, онда ћемо опет имати накнадних кредита да одобравамо. Ја обратно тврдим. Сваки закон трошаришки доноси нове расходе, и ми доцније морамо да одобримо милион или пола милиона динара накнадног кредита, а ево за што. Сваки министар, кад се склапа буџет, он претпоставља, да ће добити од тог истог закона трошаришког новог, који се има донети новчу суму, а то се не добије и онамо се на десној страни буџета нађа свагда колико је одобрено и више него што се предвидело, и онда долазе опет накнадни кредити. То је факт, да ови накнадни кредити долазе овим путем и никако другче, — и дале што и за унапред стално остане буџет онтерећен.

Дакле, ја начелно овако мислим о накнадним кредитима, а моје се мишљење оснива на практици на примера, које сам навео, и ја мислим да је право а и да је ред, да се једном устане наши закони на једној мери, јер ако би овако из године у годину доносили законе, те да сваке године какав чиновник са туџетом хартије под мишком иде из трговачке радње у радњу те да доноси ствари, то би било управ једна коцкарска а не државна финансиска радња, која не може да се оправда никако. *(Смех).*

Ово је дакле моје гледиште и моји разлози, и за то ћу ја гласати против овог члана.

Драгутин Доданац — Врло је чудне судбине овај члан 15, или управ 16 старога закона. За њ су се ломила копља и тучене сабље и на првом читању, а сад то исто видимо и на другом читању. Има много говорника, који су, да остане чл. 16 како је предложен; а има их много, који су против њега. Шта ми је дало повода да кажем, да је чудне судбине, то је то, што ја видим људе, који сад говоре против члана 16 а на првом читању су били врло ревносни да остане. (Чује се: тако је). То ми је за чудо, господо, и ја не могу да поимам, из каквих разлога то потиче, но, то је њихова ствар; али ја као неутрчлан, опет ћу да се усудим да кажем своје мишљење.

Из свега овога, што су г. г. говорници, који су говорили и за и против закона, ја изводим два резултата. Сва се прими чл. 15, тиме ће, по моме мишљењу, да се користи фактички државна каса, а ако се не прими, онда ће да се користе појединци и то њих неколико великородаваца на штету малородаваца. Дакле налазим, да приносе овога члана иде у корист државне касе, а његово одбацивање у корист само њих неколицине.

Ја држим, да ће Народно Представништво, да води о томе рачуна, и да му је дужност, да заштити пре интересе државне као што је то лепо објасњио министар финансија, — него што ће заштитити интересе појединаца. А најзаиме ме зачуђава г. Ранко Тајсић, човек, који се је годинама борио за народне интересе, а сад то неће, него заштићује интересе неколицине њих. То је његово убеђење, али ја ћу по моме нахођењу са пуном савешћу ће заговарајући Скупштину даље, да гласам за чл. 16, како је предложен, сматрајући, да ћу тиме да одговорим потпуно мојој посланичкој дужности и да ћу оним да заштитим интересе народне и државне касе.

Ранко Тајсић — Мени се чуди Доданац, и не зна из каквих сам се разлога ја сад показао овакав, кад има шта сам до сад радио — а ја се чудим њему, јер он из зна ни шта сам ја до сад радио ни шта сад радим.

Кад би трошарина била ударена на све ово, што се уноси са стране и што г. Доданац сад на себи носи, ако што сам ја тражио а то је: на стране тканине у опште и предиво, што је сада навучено на декларацијама а не по предмети, сигурно мислим да би г. Доданац са сним другче говорио и ја, ценећи јаче народне и државне интересе, пристао бих, да се на све, што се са стране уноси — па и на оне слатките — удари трошарина дупло, а верујем, да на то г. Доданац не би пристао, а што се неноже да удари то је крив Доданац и разни Доданци, а не ни Ранко ни народ.

Андра Парађанин — После говора г. Ранка Тајсића, ја не бих имао шта да говорим, али опет хоћу да кажем своје мишљење.

Свака држава својим уређењима треба да иде на руку својим грађанима, да раде и да зараде, јер у томе је благостање државно. Овим чланом 15 штети се један известан ред наших грађана. То су колонијалисте београдске — и ако их је истина мали број. — То су српски држављани и ја мислим, да ми немамо разлога, да станемо на пут тим трговцима, да зараде, ако баш видимо да ће и много да зараде. Свака радња има своју политику, на тако исто и трговачка радња има своју политику. Трговац се труди да сазна каква је храна, — бериће — овде и онде, каква ће јесна бити данас, а каква сутра, и према томе управља своје трговачке послове. Није никакво чудо, ако су ове колонијалисте београдске сазнале, да ће се увести већа трошарина, или да неће родити шећерна репа, и да су на основу тога отповели већу куповину шећера и кафе. Кажем, нема оправданих разлога, да тим људима одузмемо могућност, да се тек својом трговачком шпекулацијом користе. У сваком закону, који се прави у држави, каже се: овај закон важи, од кад га Краљ потпише, и ја мислим, да је логично, да и овај закон треба да важи од дана, кад ступа у живот, кад га Краљ потпише, а не да се прави патраг.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦИНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 43 НЕДЕЉА 25 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

34 САСТАНАК

10 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О трошарини, Андрија Перићевић)

Ако би се овај закон овако усвојио, да он вреди и назад, онда би се могао изићи предлог на казати: непосредна пореза за прошлих пет, шест или седам година, била је мала, треба сад да је повисимо још са толико и толико и да је наплатимо за све те прошле године. Ја мислим, да то нико не би дозволио, и за то ни овом закону не треба давати права, да се враћа у назад, већ треба да важи од дана, кад ступа у живот, те да се трошарина плаћа на оно, што се тек увезе са стране, а за све друго, што се већ у земљи налази не треба трошарина да се наплаћује, на штету Јанка или Марка, када је једном већ наплаћена. Ја сам на штајнбрушкој њиани видео две трговачке шпекулације, да је један много изгубио, а други много добио. Пре 5—6 година водили су се дуго преговори о слободном извозу свиња између Аустро-Угарске и Немачке. Они су се о томе дуго ломили, и не знам, како се на крају свршило. Сваки кућа из Немачке имала је свога агента у Аустрији и обратно. Један такав трговачки агент рђаво буде обавештен, да су се владе споразумеле и за то купи велику количину свиња, које су тада биле на цени по 53—54 крајц. кгр., а он их истера на 60 крајц. После три дана он их је продавао по 50 крајц., само с тога, што је био рђаво обавештен. Ко је њему крив? Нико.

Други један случај био је у фебруару ове године. Један трговац у Штајнбруку саопштио је са извесне стране, да ће мађарска влада да забрани извоз свиња из неких провинција и видео је да ће штајнбрушка њиана да буде испражњена, јер је Немачка потребовала свиње. И он купи више хиљада комада свиња, и цена им скочи од 45 на 50—53 крајцаре од кгр. И он је могао да продаје свиње како је хтео, нико му није могао да стане на пут. Дакле, и ово је једна трговачка спекулација. Људи хоће да се користе приликама, и не треба нико да им то забрани; ја вас сада питам, ко ће онима проспстима да плаћа штету ако цена пећеру буде пала.

Дакле, кажем, правда захтева да се овај члан потпуно из овог закона избрише, те да овај закон важи само од дана, од кад га Краљ потврди.

Милутин Гарашанин — Господо, врло је мучно говорити у једној средини, где, кад се говори о извесном законском предлогу, стоји се непрестано под прекором, да се то говори из некакве себичности. Тих је прекора пало прошлог читања, пало их је и данас, и ја не обзирући се на њих, говорим само за то, што је моја дужност да о овом предмету говорим и да своје мишљење изнесем.

И на прошлом читању а и данас говорило се и питало: да ли се овде не вређа овај велики принцип Устава, по коме закони не могу имати повратне силе? Шта је стечено право, о томе се много говорило. Пало је разлога, по којима изгледа да неки закони могу имати повратне силе, а нарочито је изричасно г. министар финансија, да фискални закони могу доиста имати и повратне силе. Данас је један од г.г. предговорника потврдно и казао, да свуда у свету финансијски закони имају повратне силе. На супрот томе мишљењу, хоћу да вам кажем, да ни у којој земљи, у којој постоји Устав — Устав, који има такве одредбе, какве има наш Устав, — не могу да се донесу никакви закони на штету већ стечених по закону права; да нема ни једне земље, у којој закони имају повратне силе, па био он фискални, кривични, грађански, војнички или ма какав други закон. То, што се наводи за пример, као да фискални закони могу имати повратне силе, то је, мени се чини, неразумевање онога, што је Устав хтео да заштити, оним чланом 38, где се каже:

„Закон нема повратне силе, на штету права стечених ранијим законима."

Каже се н. пр., ја сам плаћао шест талира порезе; по томе је донао закон, који је казао плаћаћеш оволико, па се из тога изводи, да нико не може тврдити да је стекао право да више порезе не плаћа.

Господо, ја онда, кад сам плаћао шест талира порезе писам стекао никакво право; то није никакав основ за стечено право. Ја кад плаћам порезу држави, за неке лично, немам никакво стечено права на основу закона; ја тиме примам само једну дужност према држави; а између права и дужности разлика је огромна. И држава је у праву да ми тој дужности све дотле, докле њима не би вређала моја стечена права. Оваква повратна сила постоји не само код финансијских закона, имају је и многи други. Био је закон да се у војсци служи 2—3 године; после је донао други закон, па је казао до 30 година морам бити за тим у резерви, у пуном позиву, па после прворг у другом позиву — а за што? За то, што нам је држава наредила, да врлимо једну дужност. Али, кад дође ред, да се једном стечена права погазе, онда, господо

нема те земље, у којој Устав постоји, где би закон повратне силе имао. Фискални закони не могу имати повратне силе колико ни други закони. О томе ћу вам навести један пример. Купио сам једну кућу, и на ту кућу узео сам таншу; и за ту таншу платио сам законом прописану таксу. Од тога часа ја сам постао сопственик те куће; ја сам стекао једно право на основу закона. Доцније дође један други закон, који каже: за наплату таксе за таншу плаћаће два до три пута више; и над би ми држава казала: дај доплати до те суме колико треба, онда би се закону давала повратна снага, и то би било противно Уставу. Те повратне силе не сме да буде. У овом случају, који је пред нама, то је иста ствар. Један трговац — а ја их не разликујем на мало и великопродаје, јер то не утиче ништа на члан 16 — прави једну трговачку шпекулацију, дозволени, и он тада каже: овде ћу заложити толико новаца, купићу у оно време, а продаваћу у оно време. Кад тај рачун правим, ја га правим на основу закона своје земље, који постоје. Кажем, кад улазим у овај посао, ја по законима, који у којој земли важе данас, кад тај сезам уђе сем, ја ћу да платим царину толику, на онда на основу закона о трошарини, платићу трошарину толику — и кад све то урадим, шта сам тиме учинио? Тим сам стекао право, да ми за ту количину сезама држава не може ништа даље тражити. Она не може да ме два пут и три пута оштети за ово, што сам према законима, који су у земљи важили ушао, за ово, што је држава један пут од мене наплатила, за што ни је своју разрешителницу дала и признала ме за правог сопственика. Те повратне силе немају никакви закони под небом.

Г. Министар финансија мало пре је навео неколико примера из прошлости, и казао је, да је било закона о трошаринама и под напредњацима, и под либералима и под радикалима, и да су сличне одредбе улазиле у закон. Ја не знам баш тврдо да ли су сличне одредбе улазиле у закон, али што се тиче закона о трошарини, који су под напредњацима донесени, мени се чини, и ако се добро сећам, све су то закони о трошарини, које су трошарине прави пут уведене на предмете, на које се трошарина удара. Онда се није правила разлика између малопродаваца и великопродаваца, него се казало о трошарини за житнице: све житнице, које се нађу у земљи, пописаће се и наплатити се на њих трошарина; и ту није било шта да се повреди, јер онда између великопродаваца и малопродаваца, и односи између малопродаваца и потрошача остали су непромењени и није се тим законом о житницама ударила трошарина на нешто, што је већ плаћало трошарину на основу неког сличног закона. Али ја ћу најпосле да учиним уступак и да допустим да је тако, како г. Министар вели. Али рекао је разликовати законе на либералне, радикалне и напредњачке. Ако је онда грешено, нема разлога да и ми данас грешимо; ако је онда према овом Уставу грешено, нема разлога према овоме данас да грешимо, и ако те грешке стоје, и ако су оне ту, не треба их узети за полазну тачку, да у нова грешења наизазимо, него их треба поправити законом, који доносимо на основу Устава, који стоји.

Још једну примедбу, коју нам да учинимо на члан 16, то је ова. Још од првог читања, па и данас непрестано се води претрес о великопродајним. Све што је ко од говорника казао и за и против, све је за предмет говора великопродаје и малопродаје. Господо, допустите ми да кажем, да сам и при првом читању пратио са највећом пажњом све говоре, не бих ли нашао објашњења једној нелогичности, коју видим, а то је ова: Што члан 16 као што је предложен, ни говори ни о великопродајним ни о малопродајним, него просто и чисто говори, да ће се пописати сви еспапи у земљи, који се нађу, и подврћи плаћању нове трошарине. Та дистинкција између великопродаваца и малопродаваца није унесена у предлог закона. Она се овде појавила и састала основу и предмет дебате. Међутим ја остајем при жељу, да ни великопродаји ни малопродаји, ни потрошачи на ово, што су платили једанпут, не треба више да плаћају. Али ако хоћете на ’вај пут и наплатите да треба да се плати, онда вас чиним пажљивим, да вам члан 16 не одговара претресу, како је овде у Скупштини вођен; да би одговарао томе претресу, онда би требало у томе члану да се каже, да ће се наплатити то само од великопродаваца — треба имати те кураји и казати да ће се та трошарина тако и наплаћивати.

Али одних за тим настаје ово питање: пре но што закон ступи у живот, вала расправити ко је великопродавац а ко је малопродавац; где ће бити та граница између малопродаваца и великопродаваца, а ако нећемо то у закону да кажемо, онда треба опет рећи, ко ће да одреди те границе између велико продаваца и малопродаваца. Ако ли се то оставити на вољу једном писару, капетану, имету или ће ту бити једна законска норма, те да се зна како треба да буде?

Ја ћу само укратко да се дотакнем предлога г. Мике Поповића, и да кажем за њега оно исто, што сам казао за сам члан 16 како је предложен. Са истих разлога, са којих је неправедно, да држава оштећује два пут једну исту ствар, за коју је једанпут наплатила, за коју је дала разрешителницу, са истих разлога неправедно је, да опет ти исти великопродавци траже од државе оно, што је држава у своје време на основу постојећег закона наплатила. Ту је неправда и с једне и с друге стране. Предлог г. Мике Поповића не само што је неизкрпљив и штетан, него је у исто време и неправедан. Држава то није отела од великопродаваца; држава је на основу постојећих закона наплатила; онај великопродавац, кад је уносио еспап, он је знао, колика је трошарина и држава је то наплатила. Држава није дужна, да тим великопродавцима вишак неке трошарине враћа, али исто тако, господо, и ти великопродавци нису дужни да плаћају држави на оно, што су један пут платили. Тако је правда, господо, и с једне и с друге стране.

У кратко да сведем све. Ја налазим, да овај закон и ако буде најтачније извршен, биће опако како је предложен, биће са додатком г. Мике Поповића — овај закон донеће ненаплате, а може бити и никакве користи, тако да ја налазим, да он нити ће бити користан по државу, нити по малопродавце нити по потрошаче, а једино ће бити штетан по великопродавце. Ја остајем и напоје и напоје савести да процените, да ли вреди доносити закон, који ће бити штетан и то искључиво по једну одређену врсту трговаца.

Министар финансија М. Вујић — Господо, и ако сам казао да нећу више узети реч, гонор поштованога посланика г. Гарашанина изазива ме да вам само још овољико кажем. Ја, пре свега морам вам рећи, да бих волео, да решавање овога питања пређе на другу страну — бар што се мене тиче — а то су тешкоће извршења. Ја сам о тим тешкоћама говорио и на првом читању. Свакојако се не може говорити о томе, да се трошарине и по приватним кућама наплаћују. То се не предлаже и ако је и пр. у Аустро-Угарској и то рађено. Ја ћу вам говорити после, како се овај члан прино разумева, кад се говори о повратној сили закона. Тако се далеко не може ићи. Сад ћу вам прво говорити о тешкоћама.

Ја знате, како се артикли појединих предмета лако крију. Не само од дана, кад је овај закон поднесен Скупштини, него још од дана закључења трговачког уговора, знало се за то да ће се трошарина на увозне предмете повисити, и већ од онога дока могли су се наплачити артикли, за која се могло предвидети да ће трошарина бити повишена. Ја бих даље, волео да се о томе говори, и према томе да се Скупштина одлучи: хоће ли да задржи или не овај члан. Није овде питање о овоме закону него о једном прелазном параграфу, пропуштено је већ толико времена између првог и другог читања, у том међувремену дошла је опструкција министара пређашње либералне владе, и тиме је дато више времена, да тешкоће буду још веће. Ја бих дакле, волео да се говори о овој страни питања, и да се не напосе оне тешке батерије, којима није овде место јер, ако се питање хоће да сведе на теоријску страну, ја вам могу изјавити, да сам кадар одбранити гледиште, са којега је оправдано прихвати овај члан. Нека ми је допуштено да вам прочитам један члан из прошлог закона о трошарини, па ћете видети, да је апсолутно једно исто што стоји у закону о шпи-

ритусу, то је казато и у овоме члану. Овде је такав исти случај, на царинитус плаћала се извесна трошарина, на кад је она повећана, тражила се и доплата. Ево шта од речи до речи стоји у закону од 31 јула 1886 год. у чл. 2. о царинитусу.

„Члан 2. Царинитус, који се у земљи затече при ступању овог закона у живот, доплаћује разлику између до сада постојеће и овим законом ново заведене трошарине. На ту цељ министар финансије предузеће нужне мере, да се констатује количина царинитуса, која се у земљи затекла."

Ако овете да запамтите, шта се каже овде у овом члану од 1886 године, видећемо да није ништа друго казано и у овом члану 15. То је једно врлазино нарећење, које се сада мучно да потпуно извршити. Ја вас могу да уверим, да ово нарећење постоји у законима трошаринским већ од 16 година. Ја опет велим, да писам рекао ни пре, да закони финансијски у опште имају повратне силе, већ да у овом случају не може бити говора о повратној сили. Ево зашто. Трошарину плаћају потрошачи. Докле трошарински предмет не дође до потрошача, он је на путу и држава бира, који је моменат најзгоднији на том путу, да наплати трошарину, знајући врло добро, да ће трошарину подићи само потрошач. За то држава каже: прво ја хватам на царинарници, даље под произвођача, фабриканта и код трговца у стоваришту, хвата га на самим местима, за то, што зна, да ће тај трговац у већој цени да наплати то од потрошача. То ће даље да се у крајњој линији наплати од потрошача, а не од трговаца, и зато нема повратне силе. Држава наплаћује од трговца зато, што је сигурна, да ће трговац у већој цени од потрошача наплатити. И ако држава то сад не наплати, трговци ће сваљако у своју корист од потрошача наплатити. На где је онда правда? Ја опет понављам, да остављо теоријску страну. Не треди изналазити те најтеже батерије о повратној сили закона, него да се говори практички, какав резултат можемо очекивати и према овом одуговлачењу и према свему. И ја велим, да ни најмање не настојавам на овом члану, него остављам Скупштини да реши како хоће, и више бих волео да се говори о томе, како је протекло време, како је по целој Србији и по селима прирвено. То је најмучније, а што се тиче теоријске стране, томе питању мало има места. То је моје гледиште на ову ствар.

Потпредседник. — Пошто је скоро 1 сат по подне, је ли воља Скупштина да прекинемо рад? *(Волна је).* —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Алекса Ратарац чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, и по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Одлаљује се Наш министар народне привреде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредан састанак на дан 1-ог јула ове године, поднесе на решење: привременој трговинској погодби између Краљевине Србије и Краљевине Белгије.

Наш министар народне привреде, нека изврши овај указ.

16 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Народне Привреде,
Раша Милошевић с. р.

Исти гласи:

Привремена трговачка погодба између Србије и Белгије.

Arrangement commercial provisoire entre la Serbie et la Belgique.

Влада Његовог Величанства Краља Србије, и Влада Његовог Величанства Краља Белгије, желећи да привремено уреде трговинске односе између обеју земаља, очекујући закључење сталног Уговора, потписани, за то надлежно овлашћени уговорили су што следује:

Le Gouvernement de Sa Majesté le Roi de Serbie et le Gouvernement de Sa Majesté le Roi des Belges, désirant régler provisoirement les relations commerciales entre les deux pays, en attendant la conclusion d'un traité définitif, les soussignés dûment autorisés à cet effet, sont convenus de ce qui suit:

У трговинским и царинским односима између Србије и Белгије узајамно ће се примењивати поступање као са најмлађом повлашћеном нацијом.

I.e traitement de la nation la plus favorisée sera réciproquement appliqué, en matière de commerce et de douane, aux relations entre la Serbie et la Belgique.

У потврду овога, потписани су потписали ову декларацију и на њу ставили своје печате.

У Београду $\frac{28 \text{ јуна}}{10 \text{ јула}}$ 1893.

Министар
Иностранних дела
Њ. В. Краља Србије,
Анд. Николић с. р.
(М. П.)

Министар
Резидент Њ. В.
Краља Белгије,
Г-ф. Брамбоат де Дизел с. р.
(М. П.)

Foi de quoi, les soussignés ont signé la présente déclaration et y ont apposé leurs cachets.

Faite à Belgrad le $\frac{28 \text{ juin}}{10 \text{ juillet}}$ 1893.

Le Ministre
des Affaires Etrangères
de Sa Majesté
le Roi de Serbie,
And. Nicolitch m. p.
(L. S.)

Le Ministre
Résident de Sa
Majesté le Roi
des Belges,
C-te Erembault de Dudzeel m. p.
(L. S.)

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

господину министру народне привреде

Државни Савет проучио је привремену трговинску погодбу између Краљевине Србије и Краљевине Белгије, коју сте изволели послати му писмом Вашим од 2 јула 1893 год. ПВр. 2916. — па је мишљења да је треба примити.

Саопштавајући Вам ово, Господине Министре, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

ПРЕДСЕДНИК ДРЖАВНОГ САВЕТА
П. **Велимировић** с. р.

Потпредседник. — Овај предлог саштампан је и могу га поклонима добити. —

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. На дневном реду биће: продужење данашњег дневног реда и трговинска погодба између Србије и француске.

Бр. 2200.
6 јула 1893 год.
Београд.

(Састанак је овај трајао до $12^{3}/_{4}$ часа по подне).

35 САСТАНАК

11 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Присутна су били господа министри: пред. министарства, министар унутрашњих и привреде.

Почетак у 8½ час. пре подне.

Потпредседник — Отварам 35 састанак. Изволите чути протокол 34 састанка.

Секретар А. Ратарац прочита:

Потпредседник — Има ли Скупштина примедаба на прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволите чути једну молбу за одсуство. —

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Београд

Због неодложних домаћих послова нужно ми је 15 дана одсуство. С тога молим Скупштину да ми исто дозволи.

10 Јула 1893 год.

Београд.

Анта Радосављевић
народ. посланик

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина, да му се да тражено одсуство? (Чује се: *не одобрава му се 15, већ 10 дана).*

Пошто се чује, да му се дâ 10 дана одсуства, то стављам на гласање, ко је за то, да му се дâ 15 дана нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина устаје).* Одобрава ли Скупштина 10 дана одсуства? *(Одобрава).* —

Објављујем, да је Скупштина одобрила Анти Радосављевићу 10 дана одсуства. —

Изволите чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар А. Ратарац чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог председника Нашег министарског Савета, Нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се председник Нашег министарског Савета, Наш министар просвете и црквених послова, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив скупштинске периоде за 1893, 4 и 5 годину, може поднети предлог о изузетном примању ученика у богословију за 1893—4 школску годину.

6 Јуна 1893 год
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета,
Министар Просвете и
црквених послова,

Др. Доким с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

Председника министарског Савета, министра просвете и црквених послова.

Народној Скупштини

Чланом 4 закона о изменама од 31 Октомбра 1886 год. у закону о устројству Богословије од 27 Септембра 1863, прописано је, да се у Богословију могу примати само они младићи, који су свршили целу гимназију. Извршење тога законског наређења одређено је чланом 5 истог закона, по коме је до коначног увођења у живот оног законског наређења, министар просвете и црквених послова овлашћен, да одређује поступно услове о примању ђака у Богословију.

Ако би се овај законски пропис идуће школске године одиста у Богословији применио, изнесено је, да би се у њу уписао врло незнатан број ученика, тако, да би се овогодишње школе довео у питање.

Да не би овога било, част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи донети овакво решење:

„Овлашћује се Председник министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да у договору са Архиепископом београдским и митрополитом српским изузетно од чл. 4 закона о изменама и допунама од 31 Октомбра 1886 год. у закону о устројству Богословије од 27 Септембра 1863 год., прошире услове под којима ће се у Богословију примати ученици за 1893—4 школску годину."

Председник министарског Савета,
министар просвете и црквених
послова,

Др. Доким.

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖ. САВЕТА

Господине министре председниче,

Државни Савет проучио је предлог о изузетном примању ученика у Богословији за идућу 1893—4 школску годину, који сте изволели послати му писмом Вашим од 5 јула т. год. Цбр. 780 — па је имао ђа га треба примити.

Саопштавајући Вам, ово Господине министре председниче, част ми је и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2203.

6 Јула 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета.

П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Овај се предлог упућује одсецима. —

Сад прелазимо даље на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса закона о трговарини. Има реч:

Ђока Анђелковић — Моја поштована друг Ђока Брачинац, поднео је јуче један предлог, да се чл. 15 укине. У јучерашњој дебати нашета су гледишта о чл. 15 и 16, и колико сам ја могао схватити ток те дебате, било је говорника за то, да се тај члан задржи у свој својој важности. У дебати било је нешто супрајих говора, него што их је било при првом претресу, што у осталом није никакво чудо, јер данас има да се коначно реши о томе питању. Правац расправљања овог питања крене се у два правца. Противници су изнели своје разлоге, кад су тврдили да треба, да се укине чл. 15 у томе, што се познајају на изнесена права, која су трговци стекли, кад су трговарину плаћали. Они су, вели, сматрали, да кад су чинили своју дужност, да су тиме стекли право, које им се не може дирати. Други су сматрали, да држава потирањем тога права у исто време поништава и слободу трговине; и трећи, као последње оба ова начела, сматрали су да би питање о слободној трговини, питање о трговачкој шпекулацији, питање о капиталу, који су трговци уложили — било неправично урећено, јер би трговање било ограничено или би било сведено под контролу државну.

Гледиште пак, које ја хоћу да заузмем у овој ствари, оно би било у овоме. Пошто је питање поднето између државе и трговаца, о томе, ко ће добити користи од трговарине, да ли држава или трговац: онда ја мислим да је гледиште

државе и правилније и справедливије. Ја сам у свом говору још при првом читању изнео податке, и означио гледиште, које држава треба да има у овој ствари; а оно је у опште: Држава треба да има у овој ствари онолико прихода, колико јој је потребно за њене потребе, ама мора да те потребе подиже на начин најправичнији. То су основна правила финансијске науке.

Да држава мора имати својих потреба, о томе нема сумње. Држава треба да постоји, ако треба да се одржава, да се развија, да одржана оне установе, које су јој потребне, да им даје тако рећи хране, да им даје моћи да функционишу. По том истиче се као право државно, право да установљава поједине разних врста. Као што знате, пореза има посредних и непосредних. Трошарина није ништа друго него порезивање посредно на предмете, који су подложни трошењу и брзом уништавању. Дакле, мислим, да се у овом случају држава не може спорити ни на који начин то њено право, да заводи трошарину. Кад упоредимо данас, оба она гледишта, гледиште, да је трговац, плаћивши трошарину стекао неко право: и оно право државно, видеће се, које је гледиште справедљиво. Ценећи право и једнога и другога, ја мислим, да је право државно веће од оних права осталих сталежа, ако не по чему другом а оно по томе, што је држава органисан, који не сме да угине, који треба стално и добро да функционише, те му дакле треба и средства за то. Но иак она у том праву никако не може и и не сме да стешњава она стечена права, која сваки грађанин у земљи има, па била то политичка или грађанска права.

Упоређујући дакле, оба она гледишта, ја мислим да је за сваког од поштоване господе посланика, јасно, да је у овом питању право на страни државе. Ово је, разуме се, само теоријски поглед, а сад ћу да вређем на практичну страну овога питања.

Питање је, ко ће да прихи у своју касу ону суму новаца, која пада од трошарине, да ли држава или појединци. То питање, кад се онако реши са општим решењем, не може да се реши право докле се не види, како сама факта постоје. Треба да загледамо у саму ствар, и ја мислим, да ће онда за сваког јасније бити и да ћемо ми као посланици тога уверења имати, да треба пређашњи члан 16 а сада 15 да останемо.

По закону о трошарини, који је био, и који још и сада постоји, изнесени људи, изнесена група људи, или боље рећи неколико њих трговаца тако звани великопродавци, знајући, да ће наступити нов закон о трошарини, покушавали су велику количину колонијалне робе, да би после, кад ступи нов закон количину колонијалне робе, да би после, кад ступи нов закон количину колонијалне робе, да би после, кад ступи нов закон у живот, могли ону трошарину, коју ће држава примити у своју касу, унети у своју добит. Ако гледате на ствар праничну, ви ћете видети да добит трговаца у овом случају није ништа друго, него једно полаташе права више, него што га они могу имати. Ево за што.

Кад би сви трговци то урадили, онда бисмо ми имали са сним друкчије земљиште за ову ствар, јер би они сви стајали у истом односу конкуренције и надметања и онда би се могло да каже: колико сви стоје у истом односу, те један другог не ће моћи да конкуренцијом упропасти и сатре, онда је најпосле и право што се та група људи користила изнесеним повољнијим условима по старом закону и тиме створила погубност потрошачима да дођу до што повољнијих цена. Али то није тако. На против тим правом, правом које проистиче усled новог закона о трошарини, хоће да се користи једна мала група људи, двадесетак великопродаваца, који су знали за истоврију закона о трошарини, па су подигли рачуна о набавци артикала, који су потребни да подмире потребу потрошача у земљи. Јасно је дакле, да свакога, да ће та спекуланта, кад су били најжељнији од других капиталом и спекулантиком унети ову добит од трошарине у своју касу. А је ли то право? Није. Није право само по том, што ти људи полажу право на приходе државне, а није право ни са тог гледишта, што они тим самим, што су унели трошарину у своју касу, утукли би конкуренцијом изнесан ред трговаца и на тај начин тај би ред трговаца био у немогућности да врши оне исте послове, које је дотле вршио.

Ако допустите дакле, да се члан 15 уништи, онда ће ви учинили ништа друго него ће створили монопол, томе броју трговаца за продају изнесене количине робе и ми бисмо тиме осудили не само великопродавце, који нису хтели да се користе овим законом, те да државу оштете, него и малопродавце, осудили би чак и потрошаче, јер где је монопол ту потрошач заиста неизбежно од продавца — монополиста. Интерес дакле и великопродаваца и малопродаваца као и потрошача захтева, да се тој малој групи људи никако не допусти да ону количину трошарине унесе у своје касе, јер би тим тужли и потрошаче и великопродавце, који нису хтели да се користе тим, неђу да кажем, утрусуљком, него који нису хтели да се користе том шпекулацијом, као што су то учинили неколико великопродаваца. И према томе, ја држим, да ће бити већ доћи до тврдог уверења, да ни у ком случају не треба члан 15 да отпаде. Говори се о овоме, да су ти продавци, који су куповали велике количине еспапа уложили велике капитале и да су учинили ово што обично трговци чине а то је ризик, само да би дошли до извесне добити. Кад је питање о ризику, онда ми допустите де говорим и ја са моје тачке гледишта и да ценим то. Ризик трговаца може бити овакав. Он купи количину робе за 200 или 400 динара и он је тада у тај еспап уложио извесан капитал и кад се он не би продавао, онда би то био читав капитал, који не би донесно никакна прихода. Ако узмемо да трговачки капитали доносе 5% годишње интереса, онда би трговачки капитали донесе 2500 дин. за 3 месеца.

Сад кад узмемо ово у оцену, да је тај трговац унео велику количину робе, и да је царињење те робе у доба увоза, било нам нето што би било дошиње, ви ћете одмах моћи да закључите, да ће он на самој царини добити 10000 динара, а на ту исту количину еспапа изгубити 2500 динара. Питам ја вас, да ли је он заиста изгубио? Ако одузмете 2500 динара, које је он изгубио од 10000 дин. које је добио, онда остаје да му је чист нар, чиста добит 7500 динара. То је нар од увоза. Ако та цепите са гледишта ризика, ту трговца ништа не губе, или бар не ризикује много. Трговци су врло добре рачунице, то су људи, који имају тачне предрачуне, и према томе они и уносе. Разуме се, да они и треба тако да раде, али су се онде врезарили у рачуну, јер су мислили на своју добит само, а нису хтели да поде разума не само о праву пиковом већ о праву државе. Гледајући на ту ствар тако, ја држим да онде, кад је у питању да члан 15 остане или не, треба да остане, јер је тим задовољена и правда и потреба и истинита посматрања. Онде се мисли, да најпише отежавамо слободну трговину, али то није истина осим ако ви под слободном трговином разумете то, као кад би се напали у сред шуме, па бисте тражили од некога чашу воде а он да вам је напаани 1(или 15 динара управо колико хоће, јер има да је ви морате имати и да вам је нема ко други да принесе. Али ја тако не мислим и не разумем, већ држим да то треба да се регулише, и то регулисање треба да учини држава. Ја мислим, да не треба допустити да нас изнесена камка људи злоставља са своја положаја трговачког, и кад сам то казао, ја држим да сам и доказао да члан 15 треба да остане, а нижако да се прими предлог Врачинца.

Андра Ђорђевић — Господо, говорићу у смислу говора оне г. г. говорника, који су тврдили, да је овај закон несправедљив, неправедан. Тако и ја мислим с тим још, што држим да је он још и нецелисходан.

Кад кажем, да је овај закон несправедљив и нецелисходан, ја тиме ударам нарочито на чл. 15. И тим неђу да закључите, да ће он на самој царини добити 10000 динара, а на ту исту количину еспапа изгубити 2500 динара. Питам ја вас, да ли је он заиста изгубио? Ако одузмете 2500 динара, које је он изгубио од 10000 дин. које је добио, онда остаје да му је чист нар, чиста добит 7500 динара. То је нар од увоза. Ако та цепите са гледишта ризика, ту трговца ништа не губе, или бар не ризикује много. Трговци су врло добре рачунице, то су људи, који имају тачне предрачуне, и према томе они и уносе. Разуме се, да они и треба тако да раде, али су се онде врезарили у рачуну, јер су мислили на своју добит само, а нису хтели да поде разума не само о праву пиковом већ о праву државе. Гледајући на ту ствар тако, ја држим да онде, кад је у питању да члан 15 остане или не, треба да остане, јер је тим задовољена и правда и потреба и истинита посматрања. Онде се мисли, да најпише отежавамо слободну трговину, али то није истина осим ако ви под слободном трговином разумете то, као кад би се напали у сред шуме, па бисте тражили од некога чашу воде а он да вам је напаани 1(или 15 динара управо колико хоће, јер има да је ви морате имати и да вам је нема ко други да принесе. Али ја тако не мислим и не разумем, већ држим да то треба да се регулише, и то регулисање треба да учини држава. Ја мислим, да не треба допустити да нас изнесена камка људи злоставља са своја положаја трговачког, и кад сам то казао, ја држим да сам и доказао да члан 15 треба да остане, а нижако да се прими предлог Врачинца.

Андра Ђорђевић — Господо, говорићу у смислу говора оне г. г. говорника, који су тврдили, да је овај закон несправедљив, неправедан. Тако и ја мислим с тим још, што држим да је он још и нецелисходан.

Кад кажем, да је овај закон несправедљив и нецелисходан, ја тиме ударам нарочито на чл. 15. И тим неђу да закључите, да ће он на самој царини добити 10000 динара, а на ту исту количину еспапа изгубити 2500 динара. Питам ја вас, да ли је он заиста изгубио? Ако одузмете 2500 динара, које је он изгубио од 10000 дин. које је добио, онда остаје да му је чист нар, чиста добит 7500 динара. То је нар од увоза. Ако та цепите са гледишта ризика, ту трговца ништа не губе, или бар не ризикује много. Трговци су врло добре рачунице, то су људи, који имају тачне предрачуне, и према томе они и уносе. Разуме се, да они и треба тако да раде, али су се онде врезарили у рачуну, јер су мислили на своју добит само, а нису хтели да поде разума не само о праву пиковом већ о праву државе. Гледајући на ту ствар тако, ја држим да онде, кад је у питању да члан 15 остане или не, треба да остане, јер је тим задовољена и правда и потреба и истинита посматрања. Онде се мисли, да најпише отежавамо слободну трговину, али то није истина осим ако ви под слободном трговином разумете то, као кад би се напали у сред шуме, па бисте тражили од некога чашу воде а он да вам је напаани 1(или 15 динара управо колико хоће, јер има да је ви морате имати и да вам је нема ко други да принесе. Али ја тако не мислим и не разумем, већ држим да то треба да се регулише, и то регулисање треба да учини држава. Ја мислим, да не треба допустити да нас изнесена камка људи злоставља са своја положаја трговачког, и кад сам то казао, ја држим да сам и доказао да члан 15 треба да остане, а нижако да се прими предлог Врачинца.

вости код овог чл. 15. У чему се огледа то објашње неспхедљивости код овог чл. 15-ог? То се огледа у томе, што се тим чланом мењају само на неколико њих — него ће да се установи на разлоге, којима су г. г. говорници бранили овај члан. Они кажу, да су великопоседници почели да спекулишу на рачун државе и себе да обогате. Па у чему се и састоји трговина, у чему се трговци и одликују од осталих грађана, него у спекулацији? Зар трговац и јесте спекулант, и ако ни то одузмете трговцима онда то и није трговина. А над би трговци увек добијали, онда се они не би звали трговци, него добијачи. Свакоме је трговцу дозвољено, да спекулише дотле, док не вређа извесне законе. На је ли то кривица? То није никаква кривица, ту нема ниједе кривице, нема повреде закона. Је ли то повреда фискалног закона: и то није. Повреда закона може бити тек онда, кад он постоји, а овај закон о трошарини, тек ће данас да се ступа, и те повреде тек од данас може бити, а данас о изигравању закона не може бити ни речи, нити има кривице од стране поменутих трговаца, те да би их требало овим чланом казнити.

Друго је питање ово. Да ли је довста онтећена држава, што су ти трговци плаћали по старом закону више еспапа, и што су тиме платили мању трошарину, него што би платали по новом закону. И вели се, они ће се обогатити самом том разликом између старе и нове трошарине. То до извесне мере постоји, али ту нема оволико добити, колико хоће да се изнесе. Узимимо један пример. Узимимо шећер. Сандук шећера коштао је 44 динара; и то је вредност, на коју би требало наплатити царину. Кад се томе дода 14 динара, колика је била трошарина, онда имамо 58 динара. На тих 58 динара плаћено је 7% обртне порезе. Данас се пак не плаћа обртна пореза на сву суму, већ само на техницу еспапа, дакле, на ману ће се суму обртна пореза сад наплаћивати, него ли по старом закону. А то већ смањује ону разлику, за коју се води, да ће обогатити увозинце.

Тако је и са кавом.

Напослетку ја нећу ни улазити у т. рачуне, него ћу остати на том земљишту, да се не може цифром доказати, да је оволика добит у трошарини за то увозинце, као што се то хвали. Најзад и да јесте, питање је, јесу ли ти трговци били у праву, да увозе еспапе? — Јесу. Били су у праву, јер нису ничим повредили закон. А је ли било од овога за државу штете? — Није.

На против, за државу је било већа добити, што је она већим увозом тих еспапа добила, пре времена, већи приход.

А трговци су опет имали штете, што су морали уложити раније извесан део свога капитал, него што би га уложили, да су еспап увозили поступно, према новом закону. Узмите још у обзир све могуће флуктуације у ценама ове две врсте робе, узмите да жетва кафе буде боља, што ће на спаки начин утицати на цену каве, те се може лако десити, да ће други трговци, под новим законом о трошарини, јефтиније куповати каву, него што су је они по старом закону добили. Ну, као што сам казао, свакоме је дозвољено да спекулише како зна и уме, само том спекулацијом не сме вређати закон. А овде нема повреде закона. Осим тога, онако су исто спекулисали и други трговци, јер су и они у некој количини увозили друге еспапе, као што су коже, ткањине, гвожђе и т. д. И као год што се ни они не могу сматрати као спекуланти, који су изиграваји закон, тако исто не могу се сматрати ни они први, што су каву и шећер увозили. Иначе отварничити се само на ове, или управо на њих четири, нет, а највише до десет трговаца, — било би са свим неправедно.

Каже се, они ће се обогатити. На лепо господо, за што да се не обогате? Зар нама, као народним посланицима, није стало до тога, да стварамо услове, да се сви грађани могу да обогате, и зар ту може бити разлога, ако се трговци обогате, да их треба да плаћкамо? Тим боље и за државу, што су јој грађани богатији, јер ће јој бити сигурнији извор правих прихода њених, а то је неопходна пореза. А отимати свакоме могућу легалну зараду трговцима, то би значило, нехтети обрати пажњу, већ је посебн, на онда је брати. На, господо, и где нам је то велико богатство београдских трговаца? Погледајмо на све трговине у Београду, нећете наћи ниједне њих старих фирама трговачких. То и јесте, господо, наша несрећа, наша социјална болест, што немамо у приватном газдинству сталности, јер због тога немамо сталности ни у политичком, јавном и државном животу. У другом свету гледа се, да се сваки грађанин потпомаже, да дође до боље привреде. Код нас влада нека завист, што ће неки трговци, да се обогате. На бим, господо, ти београдски трговци, ако хоћете, подносе више терета него порез и ниво државних прирева, него сви други сталежи, јер кад је у питању какав елемент циљ, они дају богате прилоге и видно и невидно и чујно и нечујно. Нека се обогате, тим боље за нас, ја бих желео, да се сви обогате, ако је могућно.

То је, господо, једно питање, али за мене је овде важније оно друго питање, питање о целисходности и нецелисходности закона. У опште, господо, сви су трошарински закони нецелисходни за то, што скупље коштају прибирање трошарине, него ли непосредна пореза. Кад узмете у рачун све трошкове, који се уче за прибирање трошарине, ви ћете видети, да један велики део прихода иде на ту, тако да нашем пореску цифру, на те трошкове и у толико је претежнији непосредни порез, што са мање трошкова даје више прихода. А овај је члан још нецелисходнији с тога, што ће се прибирањем оне накнадне трошарине, добити један врло мали приход, који једва да ће износити ни 200.000 дин., и то кад би се та накнадна трошарина поштено наплатила. Али, господо, као што свуда у свету бива, тако је и у нас, сваки гледа да избегне плаћање ма какве порезе, не само трговац, него и земљорадник и привредник уопће гледа, да са што мање порезе пође. То је природна болест код грађана; то је једна обична појава у сваној држави, и не само код нас. Још кад, се узме у обзир, да је и у самом законодавном телу поједених мишљења о справедливости и несправељивости овога члана и да је било мишљења, да је овај закон неправедан, а друго мишљење, да је праведан, то ће још више да ојача ту слабост, кад је и у законодавном телу било поједених мишљења о справедливости овога закона. Ово, истина, не може се рећи, где је средина, али свакојако ће се и у грађанству пре помислити, да је закон неправедан, као што по ком мишљењу и јесте, и онда ће се имати оправдања, да се што више закон изиграва, и што мање трошарине плати.

Господо, кад узмете то у рачун, да нећете добити приход од 200.000 динара, него много мање, и да је овај закон неправедан још и за то, што не наплаћујете ту трошарину свима; па и ако је свима и наплатите, да нећете моћи добити приход од наплате накнадне трошарине бог зна колико, већ најмање до 200 000 дин.; то је једна тричава сума за државу, и је ли она вредно, за такву једну суму чинити неправду једном броју наших трговаца.

Господо, при решавању овога питања, мени се чини, да треба да обратимо пажњу на изјаву г. министра финансија. Министар је у своме говору изјасњено се, да је за њега индиферентно, равнодушно остао ли не остао овај члан. Он, који је у овом реду позвав, да оцени могућност прихода за државно благостање, он води рачуна о неизгодама извршења овога члана; и за то он даје такву изјаву; кад је за њега индиферентно, кад он не налази баш зна каких прихода; кад нам он сам признаје да би било отежа и незгода за извршење овога члана; да би било великог штрапацирања, које се готово не исплаћује — онда ја мислим, да ми треба сви његовом мишљењу да се придружимо, те да овај члан одбацимо.

Још нешто, господо. Рекао сам вам, да је наша морална дужност, да доносимо у овом реду законе који неће бити несправељиви и који неће дати повода, да се изигравају, јер по моме мишљењу, све друштвене покварености могу се свести

на ове две: прва је покварености, кад људи не поштују законе; а друга је покварености — за мене још грђа — кад су закони такви, да ни њима натерујете грађане, да их извршавају. Ова друга покварености за мене је, велим, грђа за то, што ако лежи у леку, а као један од таквих закона може се сматрати и овај чл. 15., јер њиме ни натерујете грађане, да буду, хтели не хтели непоштени, и онда за што да ми, као законодавно тело, дајемо прилике да буду несавесни?

Имајте на уму, господо, да је дужност законодавног тела, да води рачуна о тој моралној особини, о томе друштвеном моралу, јер, нека су и најбољи закони, само грађани кад немају те моралности, те свесности о дужности, да поштују те законе, онда ти закони не вреде. Ја бих, господо, хтео, да збришемо овај члан 15, те да тиме не дамо повода људима, да изигравају закон, јер то је описан пут и као што нам рекох једна покварености и то најгора. Ја сам, дакле, за то, да се овај члан 15., по предлогу г. Брачинца, избрише.

Милун Миљковић — Ја сам при правом читању подмогао предлог г. Ђоке Брачинца. И сад устајем да то исто потврдим из разлога справедливих, те сам на то, да се овај члан 15 не прими.

Мијајло Поповић — Господо! Ово је питање у некоико готово већ решено наводима г. Рајовића и г. Андре Ђорђевића. Г. Рајовић се позива на члан 36 устава, г. Андра Ђорђевић приповогао је решењу овог питања што је казао, да није морално, и да с тога није требало узети на памет само неколицину људи.

Ја ћу најпре да почнем са назадима г. Рајовића и то са чланом 36 устава, по коме збиља стечена права грађанска не смеју се ником законом вређати, јер је у начелу признато, да закон нема повратне силе на стечена права. Кад то начело стоји: да закон нема повратне силе на штету већ стечених права, онда морамо да то поштујемо. Али иак треба да видимо, шта је, какво је то право државно, које је овде у спору, да видимо: ко има право на трошарину?

Члан 15 хоће: да иинак трошарино добије држава, а нека господа налазе, да је то неправедно и иисле, да то искључно припада трговцима, и веле, да ако се то трговцима не учини, да ће се погазити чл. 36 устава Лепо. Да разгледамо ближе ту ствар. Да видимо, да ли су збиља трговци пре овога закона имали право на трошарину, па ако су га имали, онда правичност захтева, да им се у то не дира. Чим се то питање постави одма је ствар чиста и јасна. Јер и сами знате, да ни по старом закону, трговци нису имали никаквог право на трошарину, већ су имали само дужност, да ону порезу, коју ју у облику трошарине плаћамо — да је они сами наплаћују од нас и да је предају државн. И кад то стоји да трговци ни по старом закону нису имали право на трошарину, онда може ли се у овом случају казати, да се на основу чл. 36 устава мора дати трговцима то право? И по старом закону држава је имала право на трошарину, и сад кад би се то право одузело од ње, и дало трговцима, онда би услед такве одлуке држава баш имала пуно право, да се позива на чл. 36 устава. И да каже ни овим иметите једну уставну одредбу а именом одредбу у чл. 36 устава, јер ни одузимате закона права, која сам пређе имао.

Заиста би држава била неморална установа, кад би нила на то, да узима само неколико људи на инпан и да ради против њихових интереса, да ради против онпх својих дужности које држава, као држава има да врши, и ја бих прво био, који би ју у томе спречавао, и овде и на другоме месту, али ја то овде не видим.

Из онога што сам до сада рекао ви сте видели, да држава има право на трошарину и сад кад би се трговцима дало то право, које припада држави, онда би то била једна *моћчина субвенција*, једна милостиња, дата појединим трговцима. Сме ли држава то чинити? Сме. Али не овако. Кад држава хоће кога да потпомогне, онда она несме да потпомаже неколицину, а на штету читавог сталежа једног. Да бих то доказао, ја вас молим да видимо какве би последице биле отуда, кад би држава потпомогла само неколицину. Настао би овај случај, да би ти људи, који су примали трошарину, узела све у своје пенове; да би ти људи били у могућности, да своју робу далеко јевтиније продају, него сви остали трговци, а продајући јевтиније, и набављајући више такног есната, они би учинили то, да би сви остали трговци морали пустити своје капитале, да им пропадну, пошто дуже времена не би могли да конкуришу онима, који су узели робу под повољнијом трошаринском стопом. И ја кас сад питам: да ли онда држава као моралиа установа, сме да упропашћује чије капитале, да ли она сме да за љубав неколицине упропасти стотине? Не, не сме — Према томе јасно је да ово тврђење г. Андрино да се трговцима даде трошарина, нада, јер он грешн, кад вели да држава онда узима на инпан само неколицину људи; грешн по томе, јер би у оном случају држава узела на инпан стотине људи. Г. Андра каже на трговац навоелетку има право на спекулацију; да је спекулација баш душа трговања. То, господо, ниио не спори, трговцу нико то право не спори, да он може да спекулише, али само на земљишту, које несме да пређе своје границе, на земљишту до одређених граница, те да не захвата чак и државне интересе. Његова спекулација може се разумети у његовим различитим комбинацијама, да јевтиније есиап купује а скупље да продаје, али да она иде чак толико далеко, да узима и оно, што је чисто државно, те да мете у свој џеп — то заиста не може бити поштено нити то може да удаи у трговачку спекулацију! Питање је најзад је ли кривица чија, што су они— трговци донели толико много есиана. Не, они су могли имети есиана, ако хоће и за 10 година. Стварје чисто њихова и они су га могли иабуповати у којој хоће количини ако мисле, да ће и моћи протурити и наплатити од својих потрошача.

Најзад се налази још да је овај закон сам по себи не целисходан, јер се вели: сами трговци ово прикупљања те такве биће већи од прихода. Ако би то стајало у начелу, онда ним закон не би ни требао, а могло би бити у опште речи о томе: хоћемо ли писати закон о трошарини или нећемо. А да то не стоји, и да је у осталом ова ствар већ толико јасна, то ће признати и господа противници трошарине и но томе мислим, да о том не би требало више ни да се говори.

Главно је ово, да трошарина но праву припада држави, а трговцима припада процеиат. Кад би се држава мешала у процеиат, који припада трговцима, онда би збиља било повреде стеченог права трговаиког. И као год што би држава, кад би се мешала у личио трговачко право — у процеиат његов, — вређала његово право, исто тако би и трговац вређао државно право, кад хоће да се меша у трошарину, државно право. Не само са установног гледишта него навоелетку и са моралног гледишта тражи се, да се овако чини.

Дакле, интереси грађе, интерес Устава, и интерес законитости, захтева да чл. 15 остане.

Андра Ђорђевић — Господин предговорник казао је, да сам ја потпомагао ово тврђење, којим се вређа чл. 36 Устава....

Михаило Поповић — Ја то нисам рекао.

Андра Ђорђевић — (*продужује*) — То је питање о повратној сили закона, али ја с те тачке гледишта нисам помао, јер држим, да се с те стране не може тај члан обарати, ни назадати, нити нас успешно бранити. Зашто? За то, што то питање још ни правници нису равчистили и не може да се каже, где му је граница.

Ја се чудим чуражи, што људи, који нису правници говоре о том питању, као што је то учинио г. Мих. Поповић, кад и Силвије, са својом памећу није могао да изађе на сеиаиет.

Ја сам казао, да шпекулацијом трговаца, довозом есиана пре овога закона, није нико задржавао право држави, јер држава има права на један приход од онога дана, кад тај приход законом регулише, кад то мете у партију буџетску. Овај ииши приход трошарински, који ће они законом да се уведе, још није ни упао у буџет, и за то се не може ово ни решити на штету тих трговаца.

Мих. Поповић — Заиста, господо, ако може бити дрскости и такве неумољивости, то је ова дрскост, коју је показао сад г. Ђорђевић. Стенографске су белешке ту, ви сте сви били овде и слушали сте, шта сам ја говорио, и сви се добро сећате, да сам ја казао, да је ово питање готово већ решено самим наводима господе наводима Рајовића и Ђорђевића. Први је навод г. Рајовића, који се позвао на чл. 36. а други је г. Андре, који је казао, да је се на неколико људи написано оним законом. Писам ли тим казао јасно, да чл. 36 припада г. Рајовићу, а њему све друго, и кад код једног човека може да излети једна ствар из памети, за један напут, који по своме положају треба да има боље памћење, онда могу ли ту да се траже ненамерне побуде?

Стевак Ристић — Ја сам и при првом читању тражио реч и бранио овај чл. 16. да остане онако, како је изашао из одбора, а то са узрока, што сам оценио и чуо од појединих посланика, који вели, да се овде тереше неколико трговаца. Ја ценим, да се овде не тереше неколико трговаца, него потрошачи, и с тога бранио овај чл. 15 и држим, да сви треба подједнако да сносимо оне трошарину, и с тога ја сам за то, да остане, као што је предложено.

Милан Ђурић — Господо, ја сам при првом читању тражио реч и говорио, да овај члан отпадне. Говорио сам, да овај члан отпадне с тога, што мислим, да неће послужити циљу, коме је намењен, т. ј. неће се добити отуда општко новаца, колико се предпостаља.

У начелу за овај закон, гласао сам за то, што сам знао, циљ ради кога је овај закон поднесен, знао сам да је он поднет за то, да се приходом виховим побољша стање нашим финансијама. Али овај члан по моме мишљењу и као писам правник, шак појмљујући, да наша трговина може да напредује, над ми у овој земљи допустимо слободу трговине и кад би се овим чланом ишло на то, да онда не бих гласао против њега.

Нико од г. г. говорника, који су тражили, да интерес правде, Уставности и и државна каса захтева, да овај члан остане, није не могао својим доказима убедити, јер нико ми не може казати, да ово што су радили грађани у граничама закона и наша су имали права, да се то може са другим законом да оштети. Трговина је за то, да тргује по својој проницателности тражи пијаце, стиче већу цену, ради не њих својих прихода, и на тај начин користи парину и државу, а умножава и свој капитал. Као год што ми неби помогли једног трговца, који је имао решено милијун динара капитала, али својим трговачким радом пропадне, тако исто немамо оправдања узрока, да ми то ауде сметамо у своме послу и добити. За мене је још једна ствар јасна. У тексту овога закона, нема ни великокупаца, ни малопродаваца, и с тога нека се нико не вара, кад ми приносимо овај члан, онако исто као се буду прескедали дућани великокупаца, и у опште велики дућани, тако ће се прескедати и дућани најмањи и у свима ће се поништати, и на све метнути трошарина. Против тога нико не може имати ништа, али ја се бојим онога. Често се дешава, да чиновник, да би се пред старешином показао предан и заслужан, дође код неког сиромашног бакалина, и каже пет ђака кафе или шећера, и он заненси и уобрази, па каже: ти радиш толико и толико година, ти морате да имаш више кафе и шећера, а на основу те претпоставке, стане му претресати кућу, и отуда произлазе забуне, свађе, нерасположење и незадовољство код народа, и то смета правилном развијању трговине.

То би било и против Устава, да се тако зађе од куће до куће, или од дућана у дућан, те да се људима претресају радње или куће. Тиме се, господо, не сумњичи, он само у својим трговачким односима, него и о његовом карактеру, и о његовом поштењу, и тим му се убија кредит у земљи и на страни. Ми и сад видимо, какво се незадовољство појавило усled намера, да се ово опако гради. Ја мислим, да ми не треба никад да доносимо закон, којим би дедели земљу на сталеже, и да изгледа да некима чинимо неправду, већ треба да нам леži на срцу напредак свију. Ми треба да се стараио, да никада и не опазимо да такве разлике чинимо између појединих грађана наше земље, и да не спречавамо утакмицу трговинску, која би била на корист наше производње, и наших природних трговинских односа. Ти разлози руководили су ме да гласам против овог члана онолад, а они ће бити узрок, што ћу и данас бити против.

Да у кратко сведем разлоге, са којих то чиним. Ја појмам, господо, добро наше тешке финансијске прилике, које су нам наши претходници оставили у наслеђе, и у којима се сад наша земља налази, и с тога сам и гласао за овај предлог закона у начелу. Међу тим, кад се дошло на овај члан, ја сам најамо, да се с њим не слажем. Ја сам то најамо, и тог сам мишљења, са гледишта правде. Писам могао да допустим, да један закон има повратну силу само због неколико људи, или због једног сталежа, јер мислим да такав закон не треба да се доноси.

За то ме је руководило и тај разлог што не мислим, да ће се овим законом постићи циљ, ради кога се он доноси, јер се неће добити оволико прихода, колико се мисли, да ће се њиме добити. А ваше ћемо изгубити много, јер велике капиталисте неће сметн да се усуде, да у нашој земљи што год раде, кад виде, да се законима даје повратна сила, и да оно што је са тешком муком задобијено као право, неће да се верна ни поштује, а не варајмо се да ћемо, као успомоћ овај чан, користити сиротињим колонијалистима, већ ће и они као и богатији, и имућнији трговци, осетити тежак удар у свом раду од овог члана.

Ранко Петровић — Допустите ми, да само са неколико речи мотивишем своје гласање за чл. 15.

Готово изгледа чудновато, да о једном питању, које је сувише јасно, које има толико преседана, толико претходних случајева и у нашој земли и у осталим државама, готово је чудновато, како то питање може овако да заиима Скупштину и да овако јако дражи поједине говорнике за и против овакве установе, каква се предлаже чланом 15.

Неће ми ни на ону страну, те да и помислим да овде има себичних намера, да има неких бранилаца особитог интереса неколицине трговаца, који би хтели да се на рачун државе богате. Кажем, да неће ми ни та ну страну, но ипак ме изненађује: како је ово питање опако јако надражило једну незнатну већину посланика, који су против овог чл. 15-ог према великој већини посланика, како ми изгледа, који су за чл. 15-ти.

На питање о неповратности силе закона, које се свакојако није тек сада родило, од кад је на претресу чл. 15 пред нама, то питање није могло да ме раздвоји да треба и сам да устанем против овог члана. Јер у нашој земљи је постојало начело о тој неповратности силе закона и по старом Уставу и по појединим законима као и по новом Уставу, па опет смо имали 4 овака иста случаја раније под владом старога, а један под владом новога Устава. Начело неповратности силе закона постоји и у суседној земљи Аусто-Угарској па и ту је скоро унесена овака иста одредба у њиове законе о трошарини, каквој ми данас уносимо. Још нађе може да не одврати од предложеног члана жеља једног од којих другова, по којој, гласајући за овај чл. 15-ти, може доћи, да се после удари трошарина и на све сировине у народ, као што су: жито, сточна храна и т. д. Ван то и јесте разлог, да ја са свом снагом пазне и т. д. Ван то и јесте разлог, да ја са свом снагом пазне и т. д. Ван то и јесте разлог, да ја са свом снагом пазне

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ПРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНУ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 44 ПОНЕДЕЉАК 26 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

35 САСТАНАК

11 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О тромарини, Ранко Петровић).

Пристајем уз жељу г. Андре Ђорђевића: нека се сви обогате, јер ако сви буду богати, онда ће и земља бити богата. Али по мојој памети није дивљаштво забрањивати недозвољено богаћење; ја налазим да се нико не сме богатити на рачун државе; ко хоће онако да се богати како препоручује г. Андра, нека иде у дивљачку Африку. Тамо се онако богати. Богаћење се у нас регулише законима, конкуренција се уређује законима, и ко год хоће да се богати, ето му поља конкуренције, на нека се богати.

Пристајем уз назоре г. Андре: да је права покварености, кад се у земљи непоштују закони, пристајем да је друга покварност кад се законом наводе грађани на кршењање закона — али нека допусти г. Андра, да је највећа покварност, кад се иде против државе за личну своју корист, када се подкрада своја рођена отаџбина. С тога ћу ја са мирном савешћу да гласам за овај члан с уверењем, да вршим своју дужност.

Известилац Никодије Милетић — Дебата о овом члану 15-ом била је и сувише дугачка, и пало је доста разлога, који говоре у прилог овога члана. Ја сматрам за дужност да напоменем гледиште, које је одбор имао кад је претресао овај члан. Да не би било пребацивања, да одбор није довољно пажње посветио овом члану, кад га је претресао, ја ћу у кратко да пређем разлоге, које смо ми у одбору имали, кад смо овај члан претресали. Дакле, одбор је имао у виду прво финансијско гледиште, да ли је овај члан са финансијског гледишта оправдан. Познато нам је наше финансијско стање, и кад се овим чланом 15 обезбеђује извесан вишак у приходима, онда је са финансијског гледишта овај члан 15 оправдан. Према томе са свим отпада разлог г. Андре Ђорђевића и г. Гарашанина, који тврде, да овај члан 15 неће бити целисходан, јер неће бити откуда прихода, а и баш да буде каквог прихода, шта је то 100.000 динара. Дакле ова кажу, да је тај приход од 100.000 динара према нашим финансијама мали. Ја тврдим да и сума од 50.000 динара не треба да се изгуби из вида па и мања. Дакле са финансијског раилога оправдан је овај члан 15.

Што се тиче повратне силе закона, одбор се руководио мишљу да неће бити повратне силе закона. О томе нема ни помисла и не може да се тврди то, јер ово није закон ноћ, и он тера, што затече за потрошњу, оно што је увезено. Само онда овај закон има ли повратне силе, кад би се тражило да се наплати трошарина и на оно што је потрошено. Дакле, нисмо могли ни да замислимо да ће овај закон имати повратне силе и зато смо мислили да треба да остане овај члан 15.

Што се тиче правилне примене овога закона, кад смо претресали ово питање, ми смо имали у виду ово: ко је овде оштећен и на кога се баца ова трошарина. Ни на ког другог него на потрошаче, нити смо могли да имамо у виду ни велико-продаване ни мало-продаване, јер закон такве људе не познаје, он зна државу, која тражи да се извесни предмети оптерете у корист њене касе, и зна да ће ту трошарину платити потрошачи, који троше. Дакле, на што онда помињати то и мешати велико-продаване и мало-продаване, на њих не удара се ни пара више, они се не штете, него ес то удара на потрошаче. Али неки су казали, да се они штете и тиме, што морају сад да полажу држави новац. И то не стоји. Члан 6 овога закона о томе је јасан: ако каже да трошарина има почеи са 6 месеци, а артикли, који се троше дотле у промет за три месеца. Дакле велико-продавци не само да не губе ништа, него, шта више, они добијају олакшицом члана 6, тиме, што они робу у обрт дају за 3 месеца, новац долази и са тим истим државним новцем имају још три месеца дуфта за подмиривање својих потреба. Дакле, и та је стварр са свим праведна, да апсолутно немају никаквог терета, и ако би се одбацио овај члан 15, онда би се учинила жилостива извесним велико-кућима на штету свију оних других, јер би се тиме искључила конкуренција за оне људе, који са малим капиталом раде. С тога је одбор нашао да је овај члан 15 праведан.

Још имам да напоменем односно овог додатка г. Михајла Поповића и односно предлога г. Љубе Јовановића. Кад се у одбору говорило о овим предлозима, није било никаквог предлога написаног, него је учињена напомена у Скупштини, да се учини измена у том смислу, и услед тога у одбору је донета редакција. Сад о тој редакцији било би наличко да говорим, јер прво ће бити на гласању предлог. Ја молим Скупштину да овај члан 15 у интересу државе прими.

Потпредседник — Оглашујем да је претрес свршен. Као што знате, код члана 15 постоје два предлога: прво је предлог г. Ђоке Брачинца, који предлаже да се члан 15 укине, а други је предлог г. Љубе Јовановића. Дакле прво ћу ставити на гласање предлог г. Брачинца, који предлаже: „да се члан 15 закона о државној трошарини као непотребан укине".

Ко је за то, да се овај члан 15 укине, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устаје).* — Велика већина је устала и према томе објављујем да је предлог г. Ђоке Бранчића одбио.

Други предлог г. Љубе Јовкановића гласи овако:

„Члан 15. Чим овај закон ступи у живот, министар финансија наредиће попис затечене кафе и шећера у земљи, и трошарину на њих по овом закону наплатити по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

„Одредбе члана 6 овог закона преде и овде.

„Ко не пријави одмах надлежној полицијској власти затечену количину кафе и шећера, или је неистините, т. ј. у мањој количини пријави, тај се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казни.

„За ове случајеве не преди одредба члана 6 овог закона".

То је предлог г. Љубе Јовановића, како би имао гласити члан 15. Ја ћу сад ићи ставити на гласање: ко је за то, да овај члан 15 гласи овако, као што га предлаже г. Љуба Јовановић, тај нека седи, а ко је противан, тај нека устане? *(Већина седи.)* — Оглашујем да је усвојен члан 15 по предлогу г. Љубе Јовановића.

Известилац Н. Милетић прочита чл. 16 (стари чл. 14).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитани члан 16 нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Оглашујем да је усвојен чл. 16.

Известилац прочита члан 17.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 17? *(Прима.)*

Изволте прочитати тачку 3 члана 4, која је праћена у одбор.

Известилац Н. Милетић — По предлогу Мијајла Веселиновића код члана 4 тач. 3 усвојена је она примедба од стране Скупштине и праћена је одбору, да се допуни односно наплате трошарине на кафу пржену и туцану. По жељи Скупштине одбор је то узео у оцену и, разуме се, да није могао ту никакве измене да чини, нити да предвиди ту кафу пржену, а то због тога, што кафа пржена и туцана није предвиђена уговором са Аустро-Угарском и она не подлежи уговорној тарифи, него се царини по општој царинској тарифи, а по тој тарифи оптерећује се са 200 динара од 100 кил. и то је доношена гаранција, да се не може увозити са стране. А да би се могла на пути артикл применити одредба тач. 3 члана 4, одбор је у тој тач. 3 изоставио оне речи: „сирова у зрну или у луснја", и тако ће она тач. 3 да гласи овако: „кафа од 100 кг. 100 динара."

Потпредседник — Прима ли Скупштина тачку 3 члана 4 као што је прочитана? *(Прима.)*

С тим је свршен и други претрес овога законског предлога о трошарини. Он ће се кратити у одбор, да се предлега стилизација и онда ћемо о њему гласати. —

На ред је други претрес буџета дирекције државних железница.

Известилац Ђ. Милојашевић прочита из буџета дирекције државних железница позицију: *„особље у дирекцији а) чиновници"* тач. 1—11, (стр. 2 прилога V).

Потпредседник — Стављам на гласање издатак под *а* на чиновнике у дирекцији. Ко је за то да се одобре прочитане суме, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). Оглашујем да је одобрена.

Известилац Ђ. Милојашевић прочита позицију: „б) звањичници" (тач. 22 — 26).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на звањичнике? (*Одобрава*) — Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „в) служитељи дирекције" (тач. 27 — 31),

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на служитеље? (*Одобрава*).— Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „г) преписивачи и цртачи." (тач. 32).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на преписиваче и цртаче? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: Особље на пруги „а) чиновници." (тач. 33 — 34).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на чиновнике на пруги? (*Одобрава*) Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „б) звањичници" (тач. 44 — 55).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на звањичнике на пруги? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „в) Служитељи на пруги" (тач. 56 — 62).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на служитеље на пруги? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „г) Приправници" (тач. 63 — 64).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на приправнике? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „Опште трошкови дирекције и пруге." (65 — 75).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на опште трошкове дирекције и пруге? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „Трошкови на пруги." (тач. 79 — 80).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак на трошкове на пруги? (*Одобрава*). Оглашујем да је одбрен.

Известилац прочита позицију „Разно" (тач. 81).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитану позицију? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрена.

Известилац прочита позицију: „Реканитулација и напредни издатци дирекције" (тач. 82).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани издатак под тач. 82? (*Одобрава*). Оглашујем да је одобрен.

Известилац прочита позицију: „Анунтет за зајам за железнице." (тач. 83).

Вукашин Петровић — Ово је трећи пут, дакле има 3 године, како се ова позиција уноси у буџет и никако не може да се дође до резултата, т. ј. не може да се нађе зајам, који се предвиђа и овим и лањским и прекланским буџетом. Са свим је природно, што се не може овим путем да дође до зајма. Железница је државна установа и било би природније, згодније и умесније, кад би се ова сума увела у државне зајмове, кад би се овластила влада да нађе зајам за железничку дирекцију, а не да сама железничка дирекција тражи зајам. Ако би се пошло овим путем да дирекција сама тражи зајам, онда би се могла овластити и управа монополна дувана, да и она тражи за себе зајам и онда би настао један неред у рачуноводству државном. С друге стране не могу ни да се остваре овако мали, ситни зајмови, које не закључује државна власт, него које закључује једна потчињена установа, на име државе и за рачун државе. Да су под нас железнице својина приватног друштва и да само стоје под надзором државне власти, онда би се још то могло одобрити да сама дирекција тражи зајам, али овако на неки начин ствар изгледа смешна, овлашћавати дирекцију државних железница да она тражи зајам за државу, то би значило да дирекција има већи кредит но држава. Ако би баш дирекција зајам и нашла, а не верујем да ће га наћи, али на случај и ако га нађе, тај зајам морао би бити закључен по неповољним условима и не

може га никад закључити под условима, под којима га може закључити држава, а тај зајам морао би бити још у толико не повољији што наша железница има питабулацију на првом, другом, трећем степену, према томе врло ће се тешко наћи зајам нимо владе. Ја не разумем за што влада и по трећи пут ставља овај зајам у буџет, за што га не уноси у сиву зајма, о коме је већ изговорен закључак, а доказ је о томе, што је већ и закон о зајму пред Народно Представништво изнесен. Даље, ја мислим да би у интересу остварења зајма, било много згодније, да се овај зајам пренесе на владу, нека влада наће новаца и стави на расположење дирекцији а никако да одобрава дирекцији, да она за себе гради зајмове.

Министар грађевина Светозар Станковић — Г. Вукашин Петровић учинио је једну примедбу односно интереса на зајам за инутрет, који је стављен у суми од 360.000 динара и каже како се тај зајам или инутрет повлачи већ 3 године у буџету, а како би требало да овај зајам не закључује дирекција него министар финансија.

На овај приговор посланика г. Петровића, имам да одговорим, да нити ће дирекција, нити министар грађевина закључивати овај зајам, већ министар финансија, који је и једино надлежан за расправу овог питања.

Кад сам дошао за министра грађевина, ја сам ово питање са г. министром финансије расправио тако, да он наће и закључи зајам на поне инвестиције, и стави ми га на расположење.

Тако ће се и учинити, јер и сам сматрам, да дирекција нити је надлежна ни новаца да тражи и закључује зајмове: ну да би се отплата зајма осигурала, стављена је ова цела у буџет, и докле ће се уносити, док се зајам не остварн, а кад се остварн, онда ће се одвојити и толико уносити у буџет колика је потреба за интерес и отплате.

Из напред наведеног види се, да ни сам нећу дозволити, да дирекција тражи зајам нимо министра финансија. — (Чује се: врло добро) — и да предложена сума 360.000 динара служи за отплату интереса и зајма за поне инвестиције одобрене 1891 и 1892 год.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање издатке на инутрете: ко је зато да се ти издаци приме, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да су издаци за инутрет одобрени.

Известилац — прочита одељак: Овлашћења за дирекцију (стр. 8)

Потпредседник — Успаја ли Скупштина прочитано овлашћење? *(Усваја).*

Са овим је свршен други претрес буџета дирекције државних железница. Врати ће се сад одбору, да га одбор преследа и мало доцније гласаћемо о њему. Сад ћемо гласати поимење о закону о државној трошарини, а пре гласања молим да т. известилац прочита целокупан закон.

Известилац Н. Милетић — прочита целокупан закон о трошарини. (Прилог VII „Народној Скупштини“).

Председник — Сад ћемо приступити поименичном гласању. Ко је за то да се целокупан закон о трошарини прими нисале за, а ко је против, казаће против.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *против*, Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Арса Продановићевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Васиљије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Владислав Павловић *за*, Вукашин Петровић *против*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Динковић из разлога, што се чланом 15 чини једна неправда, и што се тиме ништи једно раније стечено право законом, гласам *против*. Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Брачанац *против*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијановић *за*, Ђура Хрватовић *против*, Живан Сретеновић *за*, Живко Маловарац *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Коста Таушановић *против*, Лазар Протић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јовкимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Шпабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Хаџи Тошић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић ја имам право као посланик да мотивишем гласање. Због чл. 15, што сматрам да се њиме скучава слобода трговине, гласам *против*; Милан Милићевић *против*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић сматрајући да је чл. 15 неправедан, и што ће се према њему чинити неправедна нренетачина по дућанима — гласам *против*, Милутин Гарашанин *против*, Митар Миљовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михајло Веселиновић *за*, Михајло Марковић *за*, Михајло Поповић *за*, Михајло Радовић *за*, Михајло Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Симанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *против*, Петар Ђаковић *за*, Пера Павловић из истих мотива, које је поменуо прота Ђурић, и ја гласам *против*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *против*, Раша Нинић *за*, Саша Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Стојадије Вучићевић *за*, Стапко Петровић *за*, Стапча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *против*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *против*, Филип Милојевић *за*, Паја Вуковић — *не гласам*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 92 посланика, од којих је гласало 72 за, а 19 против. Један се уздржао од гласања. Према томе објављујем, да је на поименичном гласању закон о трошарини усвојен. —

Пошто смо свршили буџет државних железница, а у њему није учињена никаква измена — је ли воља Скупштине да и њега гласамо? *(Јесте).*

Ко је за то да се буџет државних железница (Прилог VIII „Народној Скупштини“) као што је прочитан на другом читању, прими, гласаће за, а ко је против, казаће против.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Степановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Арсеније Продановићевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Васиљије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Ђ. Динковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Брачанац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђура Милијановић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Маловарац *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Коста Таушановић *за*, Лазар Протић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јовкимовић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Шпабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миљовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михајло Веселиновић *за*, Михајло Марковић *за*, Михајло Поповић *за*, Михајло Радовић *за*, Михајло Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Симанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радовин Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранка Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић

за, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је према 90 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем да је целокупан буџет државних железница усвојен.

Пошто се види, да многи посланици излазе из дворане скупштинске, дајем четврт часа одмора, а за то време молим да се одсеци састану и изберу по четири члана за ове одборе: прво за одбор за измену у закону о судијама и истражним судијама, друго за одбор за предлог закона министра војног, односно кана и шињела, треће за одбор за проучавање трговинске погодбе између Белгије и Србије и четврто за одбор за предлог закона о грађењу сеоске железнице.

После одмора

Потпредседник — Продужује се рад. —

Изволите чути листа, која су утла у који одбор.

Секретар Љуба Јовкановић чита:

I.

У одбор за предлог мин. војног о оделу I позива народне војске изабрани су: прота Милан Ђурић, Станко Петровић, Милутин Гарашанин, Тома Бојчић, Мика Даниловић, Митар Мићовић и Станча Виденовић.

II.

За предлог министра правде о изменама закона о судијама и истражним судијама изабрани су: Андра Борђевић, Милош Богдановић, Велимир Карић, Драгутин Дединац, Марко Ђуричић, Павле Поповић и Пера Вукићевић.

III.

За предлог министра грађевина о измени закона за сеоску пругу изабрани су: Лука Лазаревић, Никодије Милетић, Тодор Дидић, Ранко Петровић, Ђока Врачинац, Јоца Станковић и Драгомир Рајовић.

IV.

За предлог министра народне привреде о трговинској погодби са Белгијом изабрани су: Лука Лазаревић, Димитрије Димовић, Богосав Поповић, Милун Миљковић, Стева Д. Поповић, Ђока Анђелковић и Коста Таушановић.

Потпредседник — На реду је сад буџет монопола дувана и соли. Молим вас, изволите чути.

Известилац Дим. Димовић чита: *„Приходи"* (стр. 2 прилог V.).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то: да се „приход" прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* Објављујем, да је Скупштина ово примила.

Известилац чита под I расходе (стр. 3) *Управе монопола дувана.*

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина ове расходе? *(Одобрава).*

Известилац чита одсек II (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина прочитани одсек? *(Одобрава).*

Известилац прочита одсек административно грађевински под А (стр. 3). Одсек.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита одсек за производњу под Б (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита одсек за књиговодство под В (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита одсек Управа главног стоваришта под Г (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита одсек Управа фабрике дувана под Д (стр. 3).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина овај кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита одсек За продају дувана под Ђ (стр. 5).

Потпредседник — Ко је за то, да се одобри тражени кредит нека седи, а ко је против нека устане. *(Сви седе).* Објављујем, да је Скупштина одобрила тражени кредит.

Известилац прочита одсек Плата службеника под Ж (стр. 5).

Потпредседник — Ко је за то, да се одобри тражени кредит нека седи, а ко је против нека устане, *(Сви седе).* Објављујем, да је Скупштина одобрила овај кредит.

Известилац прочита И. Сиољно адм. особље (стр. 5).

Потпредседник — Ко је за то, да се одобри решени кредит нека седи, а ко је против, нека устане, *(Сви седе).* Оглашујем, да је Скупштина усвојила тражени кредит.

Известилац чита: *Општи трошкови,* (стр. 6).

Станко Петровић — Молим вас, господо, овде при крају последње тачке где се говори о амортизацији зграда, требало би, да се дода још једна сума за подизање магацина, где би се примао дуван.

Још предпрошле године био је спремљен план, и управа монопола дувана слагала се са г. министром финансија да се подигне магацин у округу крушевачком. Но како је 9 августа дошла влада, која је мислила да укине монопол дувана, те се тако и тај план изгубио за пуда и до сад магацин није још подигнут. Ја ћу да наведем неколико узрока, из којих ће се видети, да је доиста потребно, да у крушевачком округу има такав магацин. Већ има тоне три године, од како се намерава, да се подигне магацин, али су тешкоће велике биле, да се није могло то учинити. Но то је врло потребно, јер и сама управа монопола дувана а и министар финансија виде, да се при процени дувана чини заиста неправда, а има прилича где и држава губи, јер нема магацина удобног, где би се дуван сместио, на кад га процењују, нађу да је рђав само за то, што је сметнут у тамне, мрачне и неподесне магазе. Дуван је врло фина ствар, њему треба нега; он мора да мења три пут лице, а дуван се још и према времену промењује. И ако тако остане, да не буде подесног магацина, где би се дуван сместио, где би било подесно место за негу његову, онда ће произвођач много да изгуби у вредности самог дувана. Ја сам се о томе разговарао са управником монопола дувана и г. министром финансија и напоменуо сам им све тешкоће и незгоде на за то и предлажем, да се ова сума на амортизацију зграда метне на: подизање магацина у округу крушевачком, и то до 20.000 дин. Ја ћу само да наведем, то, да је управа монопола дувана имала на 3000 дин. самих трошкова, без овога магацина, и кад би се он подигао, онда би управа монопола дувана имала сваке године уштеде од 3000 динара. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у мом предлогу (потпомажу га).

Потпредседник — Овај је предлог г. Станков потпомогнут, па може после доћи.

Станко Петровић — Молим вас нека дође где ни хоћете, на било и на последњу, свеједно је, само нека уђе.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се ово, што је прочитано прими, нека седи, а ко је против нека устане. *(Сви седе).* Оглашујем, да је Скупштина усвојила прочитани одељак.

Ђока Врачинац — Да ли треба да се подиже магацин у округу крушевачком или не треба, о томе нећу да говорим сада, нити ћу у то да се упуштам. Ну, мислим, да овај буџет монопола дувана и соли за 1893 год. — а но што је већ од 1893 год. половина буџета потрошено, — то би ми сад морали да извотримо једну суму да се подиже магацин, па како је

већ доцкан, нема се ни времена, да се рад одпочне, те да се почне зидати, то нека се изнесе у Скупштину 1 новембра, па ће се онда у тоју 94 године моћи да подигне магацин.

Станко Петровић — Г. Ђока Врачинац нема разлога, да се зидање овог магацина одложи за идућу годину, јер он нема ни тешкоћа ни неповољ ако тога, а само ми имамо потребе у оним местима, где производимо дуван. То зна добро Управа монопола дувана и министар финансија, колико ми имамо тешкоћа; ми знамо само, колико је тужби и депутација ради тога долазило у Београд.

Оне године ми смо долазили да се жалимо за то, што у априлу и мају није примао дуван, или предпрошле године било је много жалби и Управи монопола дувана и министру финансија, а то с тога, што зими, кад је време мрачно, кишно и рђаво, примао се дуван у железничке магазе, где није било ни прозора, и тако се дуван кварио. И кад је дошло да се процењује, онда се оценило онако, како по нас није било добро, а то је све услед рђавог магацина. Управа монопола дувана има скицу од тог плана, па би она могла за 10 дана да сврши план, а то неће коштати бог зна колико, а може се израдити за неколико месеци, и може бити до октобра готово. Ако се то не учини, биће штете и за државу и за произвођаче.

Говору Ђоке Врачинца нема овде места, већ и он хоће овде само да се чује!

Прота Милан Ђурић — Ја овај предлог Станков потпомажем, јер сматрам да је користан, пошто знам, да се луван у старом алексиначком округу или садашњем крушевачком сваке године прима око пола милиона килограма. Кад се узме, и кад се зна, да тамо нема довољан број удешених магацина за дуван, а сезина је позната, како је дуван нежна биљка, то је онда, господо, у интересу произвођача, да ми овај предлог примимо, а ја мислим, да је ово сем тога корисно и но здравље пушача, па с тога држим, да о овоме не треба ни дебатовати већ треба усвојити предлог г. Станка.

Ђока Врачинац — Кад сам устао да говорим против предлога Станка Петровића, нису ме руководили лични интереси, као што он вели, да ја нисам заинтересован за производњу дувана. Руководило ме је то, што он сам вели, да до 15 августа може бити план готов, а за месец дана да се изврши лицитација — то је 15 септембар. Г Станковић ће се сетити, какав је био дуван, који је смештен у влажне магацине. У интересу монопола дувана ја сам за то, да се овај предлог Станка Петровића сад не прими већ нека ће у буџет 1894 године, те да се зидање почне првога марта, када се све зграде ноћњу да граде и ја дакле одбијам од себе тај прекор, да мене не интересује производња дувана.

Коста Таушановић — Устајем да говорим о овоме питању и ако нисам мислио; али с тога, што г. Врачинац није схватио, какав би био тај магацин, који би се подигао тамо. То нису магацини, који ће се равнати овим магацинима овде. То је магацин од бондручја, у коме ће се за 10—15 дана примати дуван, докле су магацини у Београду зидани са нарочитим таваном; међу тим, ово ће бити једноставна зграда са што више светлости, те да се може сваки дуван оценити какав је, јер дуван по својим особинама, мења дневно 2—3 пута боју, а од тога зависи, да ли ће се ценити у јутру, у подне или у вече, и да ли ће се ценити у светлости или мрачној згради; јер боја може често пута да превари људско око, ако је дуван у мрачној згради.

Захтев г. Станка Петровића неће бити скуп, међу тим биће користан и ја с тога држим, да га треба одобрити.

Потпредседник — Оглашујем, да је претрес свршен. Гласаће се о предлогу Станка Петровића, који гласи: да се у округу крушевачком одреди 20.000 дин. на зидање магацина за дуван. То да дође после општих трошкова као тачка 19. Ко је за то, да се предлог Станка Петровића прими нека седи, ко је против, нека устане. *(Сви седе).*—Оглашујем, да је предлог Станка Петровића примљен.

Известилац прочита: „Општа наређења."

Потпредседник — Прима ли Скупштина општа наређења? *(Прима).*

Оним је свршен други претрес буџета монопола дуванског. Сад ћемо приступити гласању. Ко је за то, да се прими буџет монопола дуванског, гласаће за; ко је против, гласаће против. (Прилог VII „Народној Скупштини").

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Стевановић *за*, Андрија Парађанин *за*, Анта Рајичић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Васиљије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Кирковић *за*, Вукашин Петровић *за*. Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Давило Јовановић *за*, Димитрије Јаковић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Владић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Маловарац *за*, Јован Сопровић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Курчић *за*. Марко Петровић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Милошановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гаранашин *за*, Мигар Миховић *за*, Миња Бранковић *за*, Миша Вујић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Рашко Петровић *за*, Рака Милошевић *за*, Рака Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Стања Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дедић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*.

Потпредседник — Гласало је свега 82 посланика и сви су гласали *за* и по томе примљен је буџет монопола дувана. (Прилог V „Нар. Скупшт.").

На реду је буџет монопола соли.

Известилац прочита: „Приходи."

Потпредседник — Прима ли Скупштина буџет расхода? *(Прима).*

Известилац прочита: „Расходи. I Особље".

Потпредседник — Прима ли Скупштина овај одељак? *(Прима).*

Известилац прочита: II „Куповина соли".

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина кредит на куповину соли? *(Одобрава).*

Известилац прочита III. „Опште трошкови".

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина кредит на опште трошкове? *(Одобрава).*

Оним је свршен претрес буџета монопола соли. Ко је за то, да се прими буџет монопола соли, гласаће за; ко је против, гласаће против. (Прилог VIII „Народној Скупштини").

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Стевановић *за*, Андрија Парађанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Васиљије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Кирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Давило Јовановић *за*, Димитрије Јаковић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Врачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живан Маловарац *за*, Јован Сопровић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Петровић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Ми-

лан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миљковић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милотић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Ранко Петровић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Ничић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Костић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 83 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је усвојен и будет монополна соли. —

На реду је други претрес закона о привременој погодби између Краљевине Србије и Републике Француске. Молим господина известиоца да дође.

Известилац др. Станојло Вукчевић чита чл. 1. (стр. 162).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани први члан? *(Прима).*

Известилац чита чл. 2.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан члан други? *(Прима).*

Са овим је свршено друго читање овог законског предлога. — Сад ћемо приступити поименичном гласању. Ко је за то, да се овај закон прими гласаће *за*, ко је против гласаће *против.*

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Степановић *за*; Андра Параћанин *за*; Анта Рајчић *за*; Благоје Божић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ђирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Гаврило Милојевић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Драгомир Рајовић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Бранчић *за*; Ђока Владић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живко Малопарац *за*; Јован Сопоновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шелмић *за*; Јованча Стојановић *за*; Лазар Николић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Николић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Шпадић *за*; Мата Максимовић *за*; Мика Давидовић *за*; Мика Хаџи-Тошић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Милија Милошановић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милош Марковић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Миљковић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Радовић *за*; Михаило Ристић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Поповић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Павловић *за*; Радисав Митровић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Славковић *за*; Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стеван Поповић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојчић *за*; Урош Плазина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 74 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је привремена трговинска погодба између Србије и француске усвојена. —

На реду је привремени споразум између Краљевине Србије и Вел. Британије.

Изволите чути г. известиоца.

Известилац др. Станојло Вукчевић чита чл. 1. (ст. 163).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан члан први? *(Прима).*

Известилац чита чл. 2.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитан члан други? *(Прима).*

Са овим је свршено и друго читање овога споразума. Сад ћемо гласати поименце. Ко је за то, да се прими овај привремени споразум гласаће *за*, а ко је против гласаће *против.*

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*; Андра Ђорђевић *за*; Андра Степановић *за*; Андра Параћанин *за*; Анта Рајчић *за*; Арсеније Проковићевић *за*; Благоје Божић *за*; Богосав Поповић *за*; Василије Живановић *за*; Велимир Карић *за*; Владимир Поповић *за*; Владислав Павловић *за*; Војин Ђирковић *за*; Вукашин Петровић *за*; Вуча Николић *за*; Гаврило Милорадовић *за*; Данило Јовановић *за*; Димитрије Димовић *за*; Драгомир Рајовић *за*; Драгутин Дединац *за*; Ђока Бранчић *за*; Ђока Владић *за*; Ђока Стојковић *за*; Ђура Милијашевић *за*; Ђура Хрватовић *за*; Живан Сретеновић *за*; Живко Малопарац *за*; Јован Сопоновић *за*; Јован Станковић *за*; Јован Шелмић *за*; Јованча Стојановић *за*; Др. Лаза Докић *за*; Лаза Прокић *за*; Лука Лазаревић *за*; Љуба Јоксимовић *за*; Љуба Николић *за*; Љубисав Благојевић *за*; Марко Петровић *за*; Марко Шпадић *за*; Мата Максимовић *за*; Мика Давидовић *за*; Мика Х. Тошић *за*; Максим Сретеновић *за*; Милан Ђурић *за*; Милан Милићевић *за*; Милија Милошановић *за*; Милоје Барјактаровић *за*; Милосав Витић *за*; Милош Ђорђевић *за*; Милутин Гарашанин *за*; Митар Миљковић *за*; Миња Бранковић *за*; Михаило Марковић *за*; Михаило Радовић *за*; Мијаило Ристић *за*; Никодије Милетић *за*; Никола Поповић *за*; Новак Милошевић *за*; Павле Крстић *за*; Павле Поповић *за*; Павле Станковић *за*; Петар Ђаковић *за*; Петар Павловић *за*; Радисав Митровић *за*; Никодије Милетић *за*; Радован Поповић *за*; Ранко Петровић *за*; Раша Милошевић *за*; Сава Милићевић *за*; Светозар Славковић *за*; Симо Костић *за*; Станојло Вукчевић *за*; Станко Петровић *за*; Станча Виденовић *за*; Стеван Ристић *за*; Стојан Новаковић *за*; Стојан Станковић *за*; Стеван Д. Поповић *за*; Тодор Дидић *за*; Тодор Костић *за*; Тодор Радовановић *за*; Тома Бојчић *за*; Урош Плазина *за*; Филип Милојевић *за*; Павле Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 81 посланик и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојала привремени споразум између Србије и Вел. Британије. —

На реду је одговор г. министра грађевина на питање Никодија С. Милетића, народног посланика о заузећи земљишту за сеоску пругу (ст. 319).

Министар грађевина, Светозар Стаиковић — Господо! Народни посланик, г. Никодије Милетић, уиразио је на мене питање о заузећи земљишту за сеоску пругу и порушењи зградама у селу Севу. Он ми је поставио ова два питања:

1, Зашто до сада није ово питање правилно по закону извршено, те да људи не трпе штету, и шта је томе узрок?

2, Да ли је што г. министар по овоме предузимао, па ако није, мисли ли предузети кораке, да се односи ови између државе и сопственика уреде и регулишу по закону и кад?

На ово питање г. посланика Милетића, част ми је да одговорим следеће:

Земљиште за сеоску пругу заузето је на основу закона о заузимању непокретних добара за потребу грађења железнице од 16 јануара 1880 год.

При заузимању земљишта за сеоску пругу није поступљено ни противу Устава ни противу закона: јер, чл. 16 Устава прописује, да се не може ограничити право својине, осим где закон то допушта, и уз накнаду по закону.

Тако прописује последњи став чл. 16 Устава, па тако је и поступљено, и, према § 38 закона о заузимању непокрет-

них добара за потребу грађења железнице, заузето је снимљено и премерено, па чим се одобри кредит за исплату, приступиће се и исплати.

Овим § 38 дозвољено је, да се приватно имање за железницу може заузети одмах, а експропријација накнадно да се изврши.

Ну, и поред оваког прописа § 38, по коме се могло да заузме земљиште и без доцније накнаде, ипак је житеља сеоским, којима су у самоме селу куће или друге зграде заузете и порушене, плаћено 1854 дин. од процењене вредности у 2575 дин.; — даље, ниште од $^1/_4$. Остатак ће се како сеоским тако и осталим житељима, којима је земљиште заузето, исплатити одмах, чим се одобре тражени кредити, на име чега сам око 27.000—30.000 дин. тражио.

Ово питање није до сада расправљано за то, што је сеоска пруга тек прошле године довршена, па се није ни знало, колико ће се земљишта свега заузети, а и за то, што би се за сваки откуп и нарочите комисије морале да одређују, — што би скупо било.

И, Да ли је што по овоме предузимати; па, ако није, мислим ли предузимати потребне кораке, да се односи ови између државе и сопственика уреде и по закону регулишу и кад?

Из онога, што сам сад изложио, види се, да је по овоме рађено и да ћу и сам одмах расправити оне неуређене односе, чим потребне кредите како за откуп земљишта тако и за само довршење пруге добијем, а на име и једнога и другога тражио сам од Народне Скупштине суму од 950 000 дин., — од које ће се око 27.000 дин. употребити на исплату земљишта не само сеоским житељима, већ и Ћупријским, стубичким и манастиру Раваници.

То је, што сам имао да одговорим на питање посланика г. Милетића.

Никодије Милетић — Кад сам покренуо питање на г. министра грађевина, руководило ме је с једне стране то, што није исплата извршена на заузето земљиште, а с друге стране то, што земљиште још није било одређено од стране комисије. Г. министар што наводи, да је у неколико времена исплата и ја то признајем, али у неколико је исплаћено, а ја мислим да треба у опште свима да се исплати. Али кад г. министар обећава, да ће предузети све, да би се то што пре исплатило, онда ја могу очекивати добре резултате тога рада и могу да изјавим, да сам задовољан са одговором г. министра.

Потпредседник — О овом питању нема шта да се реши, већ се прима к знању. —

Изволте чути извештај одбора о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини

Предлог закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле од 1 маја 1892 год. одбор је расмотрио и у интересу *редовног* отправљања послова, који спадају у делокруг опште седнице као што су: преглед свију финансијских уговора о зајмовима и т. д. — мишљења је да предложену допуну чл. 94 ог треба примити.

Тако исто предложену измену чл. 140 одбор је мишљења, да је треба примити, једно за то, што су полицијске власти као административне, претрпане административним пословима и често оним, који не спадају у делокруг полицијске службе, те нису у положају — могућности — да и рачунске ствари расправљају, а друго и поглавито с тога, што постоји већ установа среске контроле.

С тога је част одбору предложити Народној Скупштини, да мишљење одбора изволи усвојити.

Известилац, Председник,
П. Вукићевић. **Ђ. Милијашевић.**

Чланови:
Мих. Ј. Косовљанин, Андра Ђорђевић, Д. М. Дединац, Ђ. С. Стојковић, П. Поповић.

Потпредседник — Овај извештај штампан је и раздат г. г. посланицима. Можемо га ставити за идућу седницу на дневни ред.

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању министарског Савета решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш министар финансија да Народној Скупштини, сазваној у ванредни састанак на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење *предлог о изменама закона* о буџету Краљевине Србије за 1893 годину, од 22 јуна ове године."

Наш министар финансија нека изврши ово решење.

11 јула 1893 године
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Овај се прилог налази као IX прилог „Нар. Скуп.").

Потпредседник — Овај предлог упућује се финансијском одбору. —

Са овим је исцрпљен дневни ред. Пошто нема више ништа израђено, што би могло да дође на дневни ред, одбори су слабо радили, а као што знате истражни одбор за оптужбу има да поднесе извештај 21 он. месеца, с тога ја мислим да би требало данашњу седницу закључити а идућу заказати 21 он. месеца. Усваја ли Скупштина то? *(Усваја).* Онда ће идућа седница бити 21 он. месеца. На дневном реду биће извештај истражног одбора и извештај одбора о изменама и допунама закона о уређењу Главне Контроле.

Данашњу седницу закључујем.

(Састанак је трајао до 12 часова у подне).

---

36 САСТАНАК
21 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била г. г. министри: унутрашњих дела, грађевина и народне привреде.

Потпредседник — Отварам 36 редовни састанак. Изволте чути протокол 35 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар Љуба Јокимовић чита;

Петар Милосављевић, учитељ из Мрчајевца (у ср. љубићском); Митар Илић, резервни капетан из Београда; Јов. Младеновић, пореазник из Крушевца и Љуб. Јовичић, пешадијски капетан из Ваљева — моле да им се узме пензије године службе;

Суд општине Грабовничке (у ср. косаничком); Милан Ристић и др. сељани из Дејановца (у ср. заглавском); суд општине студенске (у ср. ужичком); и суд општине скакавачке (у ср. пригорском) — моле за извесне олакшице односно плаћања зореске;

Марко Миленковић, из Бошана (у ср. алексиначком); суд општине лазичке (у ср. сврљишком) и Младен Ивковић из Дубема (у ср. моравском) — моле за помоћ државну;

Стални одбор округа тимочког, моли да се не прими предлог о подизању гимназије у Прокупљу, већ да се ту установи занатлиско-земљоделска школа, за ита ће и округ материјалне помоћи дати, али за гимназију никако:

Суд општине велико-пиначке (у ср. косајском) моли да се у сеоским дућанима не ограничава продаја;

Суд општине лазичке (у ср. сврљишком) моли да се село Грбавце не одваја од среза и округа у коме је;

Пупоношанци штитарске општине (у ср. матвањском) моле, да се исто општина исплати реквизиција;

Стеван Јовановић из Гуља (у ср. пожешком) моли, да се просече пут од Пожеге у кабларску и овчарску бању;

Кадрија Мухарем и Мула Арифовић из Лесковца моле, да се поново оцене њихова имања, сељачка уступљена;

Суд општине варуновачке (у ср. расинском) моли, да срез насип изнесни пут;

Суд општине пожежанске (у ср. ранском) моли, да може продати извесне општинске плацеве;

Сељани из Церовина (у ср. пиначком) моле, да се међу њих поделе извесна утрина;

Тодор Негинаповић из Плажана (у ср. ресавском) моли, да му се исплати задржана инвалидска потпора;

Обрад Савић из Лептана (у ср. врачарском) моли, да му се да 3 хектара општинске земље;

Васа Станојчић, пинт. из Лешнице (у ср. јадранском), моли за награду, што је проказао програване лажних банака;

Суд општине поточанске (у ср. ужичком) моли, да се учине извесне измене односно свештеничке гредбе и односно закона о палевинама; и

Аксентије Лиминац из Вранеша (у ср. жичком); Пауи Петровић, из Пожеге; Тодор Калафатовић из Коварева (у ср. жичком); Јефта Лукић из Плашнице (у ср. рађевском); Тапасије Ристић из Београда; Томанија Ј. Милосављевића из Алексинца; Драга Л. Васиљевића из Просјекона (у ср. колубарском); Михајло Поповић из Ћуприје (у ср. расинском); Драгутин Николић из Ратаја (у ср. жупском); и сељани из Врдила (у ср. жичком) — жале се на поједине земаљске власти.

Потпредседник — Све молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути неколико указа Његовог Величанства Краља.

Секретар **Лука Лавреновић** чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија да може Народној Скупштини сазваној у ванредни сазив за 1893 год. поднети предлог у следећем:

„Одобрава се министру финансија, да може Клефишу и Шеусу, прерађивачима сиви̇ћетине, за петнаест хиљада (15.000) динара продати оно државно добро, које они сада држе под закуп по уговору, који је са њима закључен и потврђен код начелника срез. јасеничког у окр. подунавском 3 фебруара 1890 Бр. 1715, а то је земљиште са зградама бивше поште у Вел. Плани".

12 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра финансија
Народној Скупштини

У 1890-ој години дала је држава под закуп старе поштанске зграде са земљиштем у В. Плани Клефишу и Шеусу, прерађивачима сиви̇ћетине.

Од то доба они су своју радњу толико усавршили, да су на закупљеном земљишту морали подићи више зграда, него што их је било у почетку закупа; а извозећи у стране земље прерађену сиви̇ћетину, па и живину, и јаја од живине у сразмерно великој количини, Клефиш и Шеус показали су, да њихово радозлено почива на солидној основи и да је корисно по нашу домаћу производњу, те да заслужују да их држава у подузећу потпомогне.

Основавши сталне продавнице својих производа у страним земљама, а према показаној тражњи на страним пијацама, назвата је и потреба да их у још већој количини извозе, па им је зато потребно да и саму радњу ширају проширењем нових зграда за што већу израду речених производа. Услед тога они су ми се обратили са молбом, да им држава путем продаје уступи у својину оно државно добро, које сада у показаноме циљу под закуп држе, те да би имали разлога што већи капитал да утроше у своје подузеће.

Споразумно са господином министром народне привреде, ја сам нашао, да држава има нуно разлога да учини по молби Клефиша и Шеуса, јер потпомагањем појединаца указује се помоћ и општој домаћој производњи, а то чини, да она добија све више полета и да се сигурније развија, па пошто сам се уверио, да је и понуђена куповна цена задовољавајућа, част ми је на основу чл. 178 Устава предложити Народној Скупштини, што је сазвана у ванредни сазив за 1893-ћу годину нека реши:

„Одобрава се министру финансија, да може Клефишу и Шеусу, прерађивачима сиви̇ћетине за петнаест хиљада (15.000) динара продати оно државно добро, које они сада држе под закуп по уговору, који је са њима закључен и потврђен код начелника среза јасеничког у округу подунавском 3 фебруара 1890 Бр. 1715, а то је земљиште са зградама бивше поште у Вел. Плани".

Министар Финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 45 УТОРАК 27 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

36 САСТАНАК

21 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕКАСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

За тим чита:

М И
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Нашег министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се министар финансија, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив за 1893 годину, може поднети на решење пројекат закона о установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол.

19 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Д-р. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРОЈЕКАТ ЗАКОНА
О установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол

Чл. 1.

Држава има искључиво право да увози, прерађује или сама израђује, продаје на велико, одређујући цене код појединих артикала и за детаљну продају ове артикле: петролеум, жигице, артију за цигарете, и алкохол, који се добија од сировина материја и меласе.

Чл. 2.

Право прераде и продаје монополисаних предмета држава ће почети да врши за сваки поједини од именованих предмета у време, кад све припреме за потпуно вршење тога права буду сасвим готове.

Право увоза свих монополисаних артикала почеће држава вршити, чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој режији алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продају цену одређивати као по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.

Произвођацима алкохола и жигица, који се затеку са својим радњама, кад овај закон ступи у живот, држава ће у равној мери наплаћивати монополску таксу на цео производ, остављи право продаје самим произвођацима.

Држава може производе тих произвођача и откупити, ако производ и по квалитету и по цени не би државу стао више, но што га иначе набављати може.

Чл. 3.

Никоме у земљи није дозвољено производити алкохол из сировинских материја и меласе, ма које јачине, нити је дозвољено такав алкохол са стране уносити.

За домаће произвођаче овог алкохола, које овај закон затиче, вреде одредбе чл. 2.

Чл. 4.

Сваки, ко се ухвати да предмете именоване у чл. 1 овога закона уноси, или купује од другога а веледо а не од државе, или тајно прерађује, сматра се као кријумчар и казни се по одредбама овога закона. Изузетак за продају у смислу чл. 2. дозвољен је само за домаће произвођаче алкохола из сировинских материја и меласе и жигица, чија се производња по одредбама овог закона ставља под државни надзор онога дана, кад овај закон ступи у живот.

Чл. 5.

Држава ће објавити, где се и од којих приватних произвођача могу набављати монополисани артикли.

Чл. 6.

Ово право монопола на: петролеум, алкохол од сировинских материја и меласе, жигице и артију за цигарете, држава врши преко управе монопола дувана и соли, која ће од дана, кад овај закон у живот ступи звати се: „*Управа државних монопола*".

Управа државних монопола долази у делокруг министарства финансија.

Чл. 7.

На управу државних монопола преносе се и радња и штампање свих врста монополисане хартије, поштанских, таксених и кримарничких маража.

Продају монополисане хартије вршиће управа државних монопола, а за марже само ће руководити нарадом, и израђене предаваће по требованима дотичним министарствима и задужити их са пуном ценом издатих маража.

Чл. 8.

Управа државних монопола вршиће све послове ових нових монополисаних предмета на истој трговинско-економној основи, на којој се сада воде и послови монопола дувана и соли.

Чл. 9.

У року од месец дана, рачунећи од дана, кад овај закон у живот ступи, управа државних монопола извршиће пописе свих монополисаних предмета у земљи и за тим одредиће рок, до кога се времена имају ти монополисани предмети распродати.

Чл. 10.

За откуп монополисаних предмета, (ако би то потребно било — чл. 2) машина, алата или нарочите фабричке зграде, ако такве постоје искључиво за производњу монополисаних предмета, установљава се нарочита државна комисија, коју састављају: Управник државних монопола, један члан Главне Контроле, који се поставља указом Краљевим на предлог председника министарског савета, шеф администрације државних монопола, који је и деловођа ове комисије, и још шест лица, који се постављају Краљевским указом на предлог министра финансија.

Овако састављена државна комисија има право зарад обавештења позвати у своје седнице стручна лица за поједина питања.

Државној комисији председава и сазива је у седнице Управник државних монопола, а рад је државне комисије пуноважан, кад има шест чланова.

Чл. 11.

Ова овако састављена државна комисија има известити приврeмену организацију нових заведених монопола и осталих монопола, који по одредбама овога закона прелазе у делокруг управе државних монопола.

Она ће министру финансија поднети предлоге о свему, што је потребно за правилан рад новога делокруга управе државних монопола. Министар финансија објављиваће у службеном делу Српских Новина правилнике за вршење свих послова.

Чл. 12.

Чланови државне комисије имају дијурне за сваку седницу, којој су присуствовали или у опште за какав комисијски рад по десет динара.

Чл. 13.

На предлог државне комисије министар објављује у Српским Новинама, да управа државних монопола почиње вршити право монополско за поједине предмете сасим или од части.

Чл. 14.

Управа државних монопола врши продају монополисаних предмета само у велико.

Квантум испод кога управа државних монопола поједине предмете продавати неће, одредиће министар финансија на предлог државне комисије.

На предлог исте комисије одредиће министар финансија и продајну цену у велико као и процент, који ће се од продајне цене давати купцима у велико.

Продајну цену чине трошкови коштања самог артикла, додадући им монополску таксу, која мора најмање обухватити сада постојећу царину, обртни порез, трансворт, осигурање и већ законом одређену трошарину или регал. Министар финансија има право, ако се то покаже потребно у интересу потрошача, одредити за поједине монополисане предмете и детаљну продајну цену, у ком ће се случају одредити проценат продавцима на ситно.

Чл. 15.

Царина, обртни порез, трошарина и све државне таксе неће се више наплаћивати како се ког монополском предмету одреди монополска цена. Министар финансија на предлог државне комисије одредиће, у колико је продаја монополисаних предмета по целој земљи слободна радња, а у колико је за продају појединих предмета потребна дозвола за монополисане предмете.

Чл. 16.

Управа државних монопола продаје монополисане предмете, чија продаја овим законом на њу прелази, само за готов новац и то у злату. Изузимају се од ових само таксене, поштанске и кримарске марке, које управа предаје за продају дотичном министарству (види чл. 7) и монополисане артиље, које се продају (формулари) за сребро.

Чл. 17.

Од онога дана, кад овај закон у живот ступи, приватнима забрањује се увоз монополисаних артикла. Од тога дана право увоза има искључиво само управа државних монопола. За провоз монополисаних предмета важе исте одредбе, које постоје и за провоз дувана или соли. Одобрење за провоз свих монополисаних предмета, по правилнику министра финансија, издаје управа државних монопола.

Чл. 18.

Кад државна комисија сврши све што је потребно, да држава за који од монополисаних предмета почне вршити своје монополско право, министар финансија објављује указом кога дана монопол ступа у живот. Одмах по том Управа државних монопола извршиће код приватних продаваца попис монополисаног предмета, који ће се од приватних продаваца откупити по цени, коју утврди државна комисија по саслушању трговачког удружења. Но, ако би државна комисија по свршеном попису нашла да је по државне интересе корисније не откупити монополисани предмет од приватних продаваца, она може учинити предлог министру финансија да се приватним продавцима одобри да извесну монополисани предмет у колико се код њих затекао и то у року, који државна комисија буде министру финансија предложила.

После тог рока приватни продавци моћи ће остатак монополисаних предмета, који се код њих затекне, продавати само ако претходно положе управи државних монопола потпуну монополску таксу, у колико она већ није наплаћена у трошарини и осталим државним дажбинама.

Чл. 19.

Свако лице, које, пошто овај закон ступи у живот, без нарочитог одобрења управе државних монопола, унесе у земљу који од монополисаних предмета, сматра се као кријумчар.

Управа државних монопола дужна је преко свог особља спречавати кријумчарење монополисаних предмета, а у томе послу дужне су јој указивати помоћ све општинске и државне власти. Оне су дужне све њене наредбе као хитне одмах извршавати.

Чл. 20.

За кријумчарење предмета, који се овим законом монополишу пред пописом поступак ће у закону о монополу дувана од 14 марта 1890 године, и то: и за поступак при истрази и за оптужбу и суду кријумчара.

Чл. 21.

Кријумчарске кривице казне се новом од 100—200 динара, а поред те казне кријумчар се осуђује још да плати за сваки укријумчарени предмет десетогубу монополску таксу утврђену за дотични предмет.

Сви предмети, који се у кривичарењу ухвате прелазе у својину управе државних монопола, као и сва средства, којима је кривичарење извршено. За потказивање вреде одредбе царинског закона.

Ко не може казну новцем платити замењује се она затвором рачунајући 10 динара за један дан затвора.

Затвор не може бити већи од једне године дана (види чл. 22 ов. закона).

Све кривичарске кривице застаревају за три године.

Чл. 22.

Штампар, који се ухвати да штампа монополисане формуларе, или ко би се ухватио да израђује таксене поштанске крчмариске и у опште све друге монополисане марке казни се по кривичном закону (глав. XII § 145 и 146).

Чл. 23.

За извршење овог закона поставља министар финансија у смислу одредаба закона о монополу дувана потребне особље указом. Потребно неуказно особље поставља министар финансија или управа државних монопола такође у смислу одредаба закона о монополу дувана.

Чл. 24.

Сви издаци потребни за увођење ових монопола имају се *привремено* покрити из прихода монопола дувана и соли.

Као обртни капитал за нове монополе има се сматрати готовина, која одговара потрошној цени поштама дотичног монополисаног предмета у количини, која је потребна за потрошњу од најмање за пола године, и тај капитал има се основати из прихода нових монопола.

Чл. 25.

Управа државних монопола дужна је да на основу стеченог искуства и рада државне комисије за даље организовање нових монопола спреми све измене потребне у закону о монополу дувана и законске пројекте за све монополисане предмете обухваћене овим законом, које ће законске предлоге министар финансија поднети на решавање Народној Скупштини у току првога редовнога санива.

Чл. 26.

Закон овај ступа у живот, кад га Краљ потврди.

За тим прочита:

МИЊЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господине Министре,

Државни Савет прочуо је пројекат закона „О установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, дуван за цигарете и алкохол“, који сте му послали на оцену писмом Вашим од 3 т. м. АБр. 1847, на га је усвојио у начелу као потребан и користан. Усвојио га је у појединостима, сматрајући да је прелазног значаја, до регулисања односаја, који се стварају увођењем ових монопола, и до доношења општег закона, који ће обухватити све државне монополе, па и оне нове, чија се управа чл. 6 овог пројекта још сад уједињава.

Примедбе, које је Савет учинио, а које сте и Ви усвојили, ове су:

Код члана 2 у трећој алинеји, место праве речи: „производишима“, да се стави: „Од произвођача“, — а у исто време спуда, да се реч „производишта“ замени са „произвођач“.

У чл. 6 у последњем ставу, место: „долази у делокруг министарства финансија“, ставити: „стоји под министарством финансија“.

У чл. 8 у другој врсти, место речи: „ових нових монополисаних предмета“ — ставити: „по овом закону“.

У чл. 13 у првој врсти, после речи „министар“ — додати „финансија“.

У чл. 22 у другој врсти, после речи „монополисане формуларе“ додати: „и артије“.

У чл. 23 у другој и трећој врсти у место предложеног ставити: „постаља се потребно особље Краљевским указом на предлог министра финансија“.

У чл. 26 на крају, после речи: „Српским Новинама“, додати: „и престаје важити: закон о маркама поштанским за писма и новине, од 31 октобра 1866 год., у колико се он мења овим законом, и: закон о монополу државне штампарије на извесне артије извођењем, од 22 јуна 1882, поште се извршење тога закона преноси на Управу Државних Монопола. Уједно се овим законом укидају и сва друга законска наређења, која би му противна била.“

Саопштавајући Вам ово саветско мишљење, част ми је Господине Министре, и овом приликом уверити Вас о моје одличном поштовању.

Бр. 2223.

12 јула 1893 године

Београд.

Председник Државног Савета,

П. Велимировић.

За тим

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни санив на дан 1 Јуна ове године поднесе на решење предлог: „Да се села Застребац и Дадинац одвоје од општине орашачке; село Ковачева Бара, да се одвоји од општине трделичке и село Градиште да се одвоји од општине рупљанске, у срезу власотиначком, окр. пиротског, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка“.

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 Јула 1893 године.

Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,

Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра унутрашњих дела

Народној Скупштини

Сељани села: Дадинца, Градишта, Застрепца и Ковачеве Баре, у срезу власотиначком, окр. пиротског до 1886 год. састављала су у једну општину дадиначку, а тада је та општина разгранисана и нека села придата су и то: села Застребац и Дадинац општини орашачкој; село Ковачева Бара општини трделичкој, а Градиште општини рупљанској. Разгранисана је, дакле, једна општина, која је имала своју судницу у средини својих села најдаље на један сат растојања, на нека села придата другим општинама, које су удаљене на 2 и 4 сата растојања, као што је случај, да је село Градиште од општине рупљанске удаљено на 4 сата, па та још раздваја и једна планина.

Сада су се сељани ових села на својим сеоским зборовима сагласили, да се одвоје од општина, којима сада припадају, па опет да сачине једну општину под називом „општина дадиначка“. И ту жељу одобрили су ни зборови општина: ора-

шачке, гроделичке и рушанске, а погодили су се о дообн имовине, коју су до сада у заједници уживали.

Села: Дадинац, Градиште, Јастребац и Ковачева Бара, која желе да се одноје од досадашње општине и образују нову општину имају 252 пореске главе, дакле имају за то услова из члана 2 закона о општинама, а општине, од којих се одвајају имаће свака више од 400 пореских глава после одвајања ових села.

Како су с овим испуњени услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама и како је молба села поменутих села основана на правичности и користи по њихове интересе, а међу тим лакше је и за отправљање државних послова, — то имам част предложити Народној Скупштини, да изволи на основу чл. 3 и 5 закона о општинама решити:

„да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине оранчке; село Ковачева Бара да се одвоји од општине гроделичке и село Градиште да се одвоји од општине рушанске у срезу влашотиначком, окр. пиротског, па сва ова села да образују један нову општину под називом „општина дадиначка".

Под 7. акта овог предмета част ми је поднети на уважај.

ПБр. 9446.
14 Јула 1893 год.
Београд.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с р.

За овим:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и воли народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог:

Да се село Ваљановац, у срезу влавском, округу пожаревачком, одвоји од општине орешковачке и да за себе образује општину под називом „општина ваљановачка."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину орешковачку, у срезу влавском округа пожаревачког, до сада су састављала села:

Орешковица и Ваљановац са 470 пореских глава.

Како је село Ваљановац удаљено од општине орешковачке за $1^1/_4$ сахат. а при том путеви су хрђави, те због тога, и што нижеђу села Ваљановца и Орешковице протиче једна речица, која се излива, сељани села Ваљановца не могу да одлазе у Орешковицу да свршавају своје послове код општинског суда, — то су они поднели молбу: да се одвоје од општине орешковачке и да образују засебну општину под називом: „општина ваљановачка." На ово је њиховој жељу и пристанак довољан број правних гласача на збору државном у Орешковици на дан 19 јула прошле године.

Ова два села немају никаквог заједничког имања.

Сељани села Орешковице нису противни овоме одвајању.

Село Ваљановац има 210, а село Орешковица 260 пореских глава. Према изложеноме, а пошто су испуњени услови из чл. 2, 3 и 5 закона о општинама и пошто је и стални окружни одбор изјавио своје мишљење у корист жеље сељана села Ваљановца, част ми је предложити Народној Скупштини на решење:

„Да се село Ваљановац, у срезу влавском округу пожаревачком, одвоји од општине орешковачке и да за себе образује општину под називом „општина ваљановачка."

Акта овог предлога прилажу се на уважај.

министар, унутрашњих дела
Св. Милосављевић.

Даље:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божјој и воли народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове год. поднесе на решење предлог:

„Да се села Глоговац и Бујмир, у срезу алексиначком, округа крушевачког, одвоје од општине станачке, на да за себе образују општину, под називом „општина глоговачка."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

Предлог гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину станачку, у срезу алексиначком, окр. крушевачког, сачињавају села: Станци и Горњи Крупац са 266; Глоговац и Бујмир са 201 пореском главом.

По молби сељана села Глоговца и Бујмира на општинском збору изјављен је пристанак са више од две трећине правних гласача, да се села Глоговац и Бујмир одвоје од општине станачке, па за себе да образују општину, под називом „општина Глоговачка" и утврђена је погодба о дообн имовине, коју су до сад заједнички уживали.

Како су они испуњени услови чл. 2, 3 и 4 закона о општинама, то имам част предложити Народној Скупштини, да изволи, на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

„Да се села Глоговац и Бујмир, у срезу алексиначком, округа крушевачког, одвоје од општине станачке, па да за себе образују општину под називом „општина глоговачка."

Акта овог предмета, част ми је поднети на уважај.

ПП. 8196
14 јула 1893 год.
у Београду

министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

После тога:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању нашег министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћујемо нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у вандредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„да се село Витаница у срезу ресавском округа моравског, одвоји од општине деспотоваче, па да за себе образује општину под називом: „општина витаничка."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 Јула 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину деспотоваčку, у срезу ресавском, округа моравског, сачињавају: варошица Деспотовац са 240 и село Витаница са 204 пореске главе.

По молби сељана села Витаница на зборовима и варошице Деспотовца и села Витаница, са више од две трећине правих гласача изјављен је пристанак, да се село Витаници одвоји од општине деспотоваче, па да за себе образује општину под називом: „општина витаничка", и утврђена је погодба о деоби имовине, коју су до сада заједно уживали.

Како су с своје испуњени услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама, то имам част предложити Народној Скупштини да изволи на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

да се село Витаници у срезу ресавском, округа моравског, одвоји од општине деспотоваčке, па да за себе образује општину под називом: „општина витаничка".

Акта овог предмета част ми је предати на увиђај.

ПП. 8195.
13 јула 1893 год.
у Београду.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Секретар чита даље:

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у вандредни сазив на дан 1 Јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„Да се село Мирач у срезу поречком, округа крајинског, одвоји од општине голубињске и образује за себе општину под називом: „општина мирочка."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 Јула 1893 год.
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини

Општину голубачку у срезу поречком, округу крајинском, састављају села: Голубиње и Мирач.

Сељани села Мирача изјавили су молбу: да се одвоје од општине голубињске и образују за себе општину под називом: „општина мирочка." Село Мирач истина нема двеста пореских глава, колико је условљено чланом 2 закона о општинама, па да за себе може бити општина; али како се налази у врлетном месту, а удаљено је од Голубиња за 1 и по сат, то му се изузетно, по истом члану, може дозволити одвајање и образовање општине за себе, тим пре, што је за то на општинском збору изјавило пристанак више од две трећине правих гласача у општини, а и што село Голубиње има више од 200 пореских глава, те има услова да остане за себе општина.

Са ових разлога, а пошто су испуњени услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама, част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

„Да се село Мирач, у срезу поречком округа крајинског, одвоји од општине голубињске и образује за себе општину под називом: "општина мирочка."

Акта овог предмета част ми је предати на увиђај.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

За тим:

МИ
АЛЕКСАНДАР I.
по милости божијој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих дела, да Народној Скупштини, сазваној у вандредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог:

„Да се село Беране у срезу пожаревачком, одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом: „општина беранска."

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

20 јула 1893 год
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

министар унутрашњих дела
Св. Милосављевић

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра унутрашњих дела
Народној Скупштини,

Општину барску, у срезу пожаревачком, округа пожаревачког, сачињавају села: Баре са 383 и Беране са 200 глава пореских.

По молби сељана села Берања, на сеоским зборовима, са више од две трећине правих гласача изјављен је пристанак, да се село Беране одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом: „општина беранска," и утврђена је погодба о деоби имовине, коју су до сада заједно уживали.

Како су са овим испуњени услови из члана 2, 3 и 4 закона о општинама, то ја имам част предложити Народној Скупштини да изволи на основу чл. 3 и 5 истог закона решити:

Да се село Бериње у срезу пожаревачком, округа пожаревачког, одвоји од општине бареске, па да за себе образује општину под називом: „општина бериањска."

Акта овог предмета част ми је поднети на увиђај.

П. Н. 8100.
13 јула 1893 год.
у Београду

министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић

Потпредседник — Сви ови предлози о раздвајању општина упућују се одсецима, да их прегледе и изберу по једног члана за одбор, који ће Скупштини поднети извештај; а она два предлога министра финансија упућују се финансиском одбору. —

Изволите чути једну молбу за одсуство.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми изволи дати одсуство до краја овога ванредногa сазива, јер ми је исто потребно ради лечења.

12 Јула 1893 год.
у Београду.

Андра Ђорђевић
народни посланик

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволите чути једно питање на г. министра финансија.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ
на
господина министра финансија

Ни до данас нису исплаћене реквизиције из времена ратова с Турцима, и зато је држава на рачун ове исплате најмоне правила и министри сваку влада од оног времена до данас давали свечана обећања и пред земљом и Нар. Скупштином, да ће то учинити.

Ја знам, као народни посланик, да постоји закон од 17 јуна 1884 год., да ће се исплатити само оне реквизиционе признанице, које се предаду до 1 јануара 1885 године, а оне које се до тог времена не предаду, не ће се исплатити. Али, тако исто знам, да је пре овога закона постојао други, по коме држава дугује од реквизиције појединим лицима; тако исто знам да по нашем земаљском Уставу, а и по начелу правном, закон нема повратне силе, а дугови у опште застаревају после 23 године. И ја држим да, како Устав, тако појмови правног начела као и закон грађански о застарелости — вреда подједнако како за државне личности тако и за државу; у противном случају, ако би држава за своје дугове начинила о застарелости другојачи закон за себе но за остале грађане, тим би учинила велику неправду силом своје класти и своје грађане општетила неправедно.

Кад све ово знам као још и то, да постоје од народа многобројне молбе како код министра финансије тако и у архиви Народног Представништва да се исплате све оне реквизиционе признанице, не рачунајући да су застарелe, и ако нису предате властима до 1 јануара 1885 године, а за ово је давао обећања и данашњи министар финансија, да ће се постарати, да се ова неправда уклони, но ни до данас није то учињено.

За то, част ми је упитати г. министра финансија ово:

Хоће ли г. министар наћи начина, да се ова неправда уклони и народу реквизиције исплате, и то, како појединим личностима тако и општинама, које поднесе уредне признанице.

10 јула 1893 год.
у Београду.

Народни посланици:
Милан Ђ. Ђурић, Павле Милошевић, А. Л. Прокопијевић.

Потпредседник — Пошто није овде г. министар финансија да одговори на ово питање, то му се питање упућује те да изјави, кад ће на њ одговорити. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је извештај истражног одбора за оптужбу бившег либералног кабинета. Пошто истражни одбор није готов, упутио је Скупштини акт, којим тражи продужење рока. Изволите чути тај акт истражног одбора.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Народна Скупштина на састанку свом од 11 т. м. оставила је истражном скупштинском одбору рок до 21 т. м. да сврши истрагу по поднетој оптужби противу бившег кабинета г. Јов. Ђ. Авакумовића, за повреде Устава и закона.

Према замашности овога посла, одбор и поред све добре воље и уложеног труда, није могао ову истрагу у овоме одређеноме року свршити.

Извештавајући о овоме Народну Скупштину, одбору је част на основу прописа чл. 19 зак. о минис. одговор. умолити је: да изволи одбору продужити рок за свршетак ове истраге до 30 т. м. закључно.

Бр. 175.
20 јула 1893 г.
Београд.

Председник
скупшт. истражног одбора,
Р. С. Поповић

Потпредседник — Молим вас, хоће ли когод да говори о овоме захтеву истражног одбора? *(Нико се не јавља за реч).*

Стављам на гласање: Ко је за то, да се тражено продужење рока одобри, нек изволи седети; ко је против, нек устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина одобрила тражено продужење рока истражном одбору. —

На реду је извештај одбора о изменама у закону о уређењу Главне Контроле. Изволите чути г. известиоца.

Известилац Пера Вукићевић — Молим вас, претходно само ову напомену да учиним. Погрешно је штампано, да сам ја председник одбора; ја сам известилац, а г. Милојашевић је председник.

За тим известилац прво прочита предлог закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле (ст. 292), за тим жишљење Државног Савета (ст. 293) и извештај одборски. ..

Потпредседник — Приступа се начелном претресу поменутог пројекта. Хоће ли ко да говори у начелу о поменутом пројекту? *(Нико се не јавља)* Пошто се нико не јавља за реч стављам на гласање: ко је за то, да се прочитани пројект у начелу прими, нек изволи седети; ко је против, нек устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила пројект у начелу.

Приступа се претресу појединих чланова. Изволите чути г. известиоца.

Известилац Пера Вукићевић — прочита чл. I. (ст. 292).

Драгомир Рајовић — Према дневном реду стоји, да ће данас извештај да се поднесе, а од извештаја до претреса

предлога треба да прође 24 часа. Дакле, ако се сад приступи претресу овога извештаја, онда ни на тај начин главно закон.

Потпредседник — Извештај је прочитан још у *претпрошлу* суботу и данас је стављен на решење. То се види на протокола.

Хоће ли ко да говори о овом члану 1? (Неће). Стављам на гласање: Ко је за то да се прими прочитани члан I, тај нека седи, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан II. Тиме је свршен први претрес закона о изменама и допунама у закону о уређењу Главне Контроле.

Драгомир Рајовић — Ви тога предлога нисмо. Немојте тако да радите!

Потпредседник — У своје време овај је предлог штампан и раздат свима посланицима. Тако исто штампан је и извештај о овоме предлогу и раздат је свима посланицима. Дакле извршено је све што је требало да се изврши. —

На реду је извештај одбора за посланичке предлоге. Молим известиоца да прочита извештај.

Известилац Михајло Радовић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини

Одбор за преглед и оцену посланичких предлога размотрао је и оцењивао ове посланичке предлоге:

I

Михаило Веселиновић, народни посланик предлаже, да се изабере нарочити одбор, који ће поднети извештај о предмету, који је односно новоосигурађених касарна у Пожаревцу, Широту и Књажевцу покретан још прошле скупштинске периоде.

И ако овај предлог није написан у облику и форми законског предлога, опет одбор за преглед посланичких предлога налази, да је овај предлог уметан и да треба Скупштина да изабере нарочити одбор, који ће овај предмет узети у расматрање и у смислу захтева предлагачевих поднети Скупштини свој извештај.

II

Мика Х. Тошић и другови, народни посланици, предлажу, да министар просвете и црквених може утрошити 20.000 дин. на отварање дворазредне средње школе у Прокупљу. Ну, пошто овај предлог стоји у вези са предлогом Илијановића и друга бр. 550, којим се такође тражи, да се у граду Прокупљу отвори полугимназија, то је одбор оба ова предлога уједно расматрао, па је нашао да има места, да Скупштина о њима решава; и

III

Другим делом свога предлога Илијановић и другови посланици, траже да се у Прокупљу отвори занатлиска школа.

По овом другом делу предлога т.ј. о отварању занатлиске школе, одбор налази, да Скупштина нема о том шта да решава, јер је чл. 1 закона о занатлиским школама од 27 марта 1892 год. утврђено, да министар народне привреде установљава занатлиске школе, а чланом 10 истога закона прописано је како ће и где ће све такове школе отварати.

9 јула 1893 год.
У Београду

Председник одбора,
Марко Петровић

Известилац,
Михаило Радовић

Чланови:
Вук. Ј. Петровић, М. Н. Миљковић, Стев. Д. Поповић, Поп Пав. Крстић, Јов. С. Јовановић, Л. Лазаревић, Д-р. Ст. Вукићевић.

Потпредседник — Овај предлог може се ставити сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? (*Усваја*). —

На реду је извештај одбора о предлогу Димитрија Илијановића о укидању чл. 8 у закону о варошкој трошарини.

Известилац Милан Т. Милићевић чита:

ИЗВЕШТАЈ
одбора о чл. 8 закона о трошарини
Народној Скупштини

Предлог г. г. Илијановића и другова, о укидању чл. 8 у закону о варошкој трошарини у Београду, заједно са извештајем Државног Савета, одбор је прегледао и мишљења је:

Како је свима чињеницама државним стало, да олакшају извоз наше производње — хране, стоке и т. д. — на страни, то онда нема разлога довољити појединим варошима у Србији, да оне тај извоз онтерећавају у корист своју а на штету производача. А овим се чланом баш даје неки изузетан, привилегисани положај варошким општинама у том погледу, јер што је случај код свиње општине, да она своје редовне издатке, без прирезка подмирује на трошарине. Тим се правом, које чл. 8 даје варошким општинама, онтерећују поред предмета отварне потрошње у самој варошн и предмети извозне трговине; дакле, трошарина је велика сметња извозу на страни. А кад би се извозна трговина ослободила варошке трошарине, било у погледу извоза на страни, или и у земљи, онда приходи њени, с погледом на број популације варошке, не би били знатни, да би се због њих, требала заводити по варошким општинама у Србији, овако неправична и неправична мера.

Са наведеног разлога, одбор је мишљења, да се предлог прими, с тога му је част предложити Народној Скупштини да изволи решити: да се поменути чл. 8 укине.

Најзад одбору је част напоменути Народној Скупштини, да је по овоме предлогу још 1892 год. Народна Скупштина донела одлуку, да се овај члан укине.

Председник,
В. Ћирковић

Известилац,
Милан Т. Милићевић

Чланови:
Јован Шолмић, Тодор Радовановић, Јовавча Стојановић, М. Веселичковић.

Потпредседник — Овај извештај одбора напштампан је и раздат посланицима. Може се ставити на дневни ред сутра. Усваја ли Скупштина? (*Усваја*). —

На реду је да се изабере одбор за предлог г. министра просвете и црквених послова о примању ученика у богословију. Молим секције да се групишу и да свака изабере по једног члана за тај одбор, а за то време дајем десет минута одмора.

После одмора

Потпредседник — Изволте чути имена господе посланика, који су ушли у одбор за предлог г. министра просвете и црквених послова о примању ученика у богословију:

Марко Шпабић, Арсеније Прокопијевић, Данило Јовановић, Пера Павловић, Богосав Поповић Ђока Анђелковић.

Молим именовану господу да остану одмах сад да сачине тај предлог.

У исто време молим и господу на седју одбора да остану сад да раде јер је дневни ред исцрпљен, како би спремили што год за идућу седницу. А да би се знало, који су чланови кога одбора, ја ћу да прочитам имена свију посланика, који су у ком одбору.

(Прочитана су имена чланова свију одбора.)

Молим сву именовану господу да остану одмах сад да раде до подне, а и после подне од 4 часа.

Данашњу седницу закључујем а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. Дневни ред је већ објављен.

(Састанак овај трајао је до 10 часова пре подне).

37 САСТАНАК

22 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 8 час. и 45 минута пре подне.

Присутна су била господа министри: грађевина, унутрашњих дела и народне привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 37 састанка.

Изволте чути протокол 36 састанка.

Секретар М. Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар М. Марковић чита:

Сељани из Гричаре (у ср. јадранском окр. подринском) моле, да им се одобри производња дувана;

Суд општине качерске (у ср. и окр. ужичком) моли да се пореза разреже према новом извршеном премеру и оцени земљишта;

Милија Пантић и др., сељани из Клења (у ср. голубачком окр. пожаревачком), моле да се одобри разор општинске утрине ради подизања зграде за школу;

Петар Поповић, старешина исханско кафанског еснафа у Шапцу, моли да се забрани продаја боже по улицама;

Наста, удова пок. Митра Милојевића и још три удове из Д. Љубена (у ср. моравском окр. крушевачком) моле, да им се и даље издаје пивалиџска потпора, која им је одузета.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар М. Марковић чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

Члан 4-ти закона о варошкој трошарини у Београду штетан је за произвођаче, који долазе са својим производима на њиову београдску, јер се истим чланом без суделовања истих, исти терете штетним плаћањем; штетан је и за потрошача у Београду, јер се посредна (трошаринска) пореза не пореседе по имућству као што Устав захтева, но по потрошњи, те тако и онај грађанин из Београда који у материјалном односу стоји на скрам свог комшије као 1 према 1000 делу мора равномерно по често и више порезе (трошаринске) плаћати према потрошњи.

Народно Представништво не може и не сме бити равнодушно наспрам тога, оно мора односе својих грађана довести у приближну сагласност да се и терети државни, општински сносе по имућности (чл. 171 Устава).

Народно Представништво треба да доноси законе, који доносе користи, законе који одговарају потребама и жељи целог народа, те да њихово примењивање не паиче на отпор и на покушаје у изигравању.

Народно Представништво не може дозволити да се појединн делови у држави снале на штету већине грађана, јер, где је равнање државе неподједнако, у тој држави стварају се незадовољства међу грађанима, изазива се немарност наспрам државе и њене будућности.

На основу чега предлажемо:

Да се члан 4-ти закона о варошкој трошарини у Београду од 13 јуна 1884 год. зборник 40, страна 270 укине и да се замени са овим:

Члан 4.

За извршење члана 1, 2 и 3 овог закона општина београдска установиће прирез на непосредној порези, који не може бити мањи од 25% а већи од 50%, и у колико не би био довољан додаће се из државне трошарине.

Овај закон ступа у живот, кад га Краљ потврди.

22 јула 1893 год.

Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Алекса Ристарац, Мића Вранковић, С. Миљићевић, Љубомир Благојевић, Ђорђе Бојић, Павле М. Ранковић, Живан В. Сретеновић и Љуба Николић.

Потпредседник — Овај предлог упућује се одбору за преглед посланичких предлога. —

Изволте чути још један предлог посланички.

Секретар М. Марковић чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

Уредбом од 17 фебруара 1855 (зб. VIII, стр. 53) заведена је скеларина на Морави, Колубари, Ибру и Тимоку.

На основу те уредбе наплаћује се сада мостарина на мраморском мосту код Ниша.

Та мостарина, која се наплаћује по 0·40 н. дин. од кола смета развитку града Ниша, јер сељаци, који би своје производе терали и доносили на пијацу нијазу, морају и при довозу и при повратку да плаћају споменуту таксу.

Пошто је мостарина у противности са модерним задатком државним; пошто она спречава слободњај у општ, а чини штету трговачким центрима, то ми је част молити Народну Скупштину да изволи решити:

Чл. 1.

„Укида се мостарина на мраморском мосту."

Чл. 2.

„Граду Нишу и округу топличком остања се да у року од три месеца учине погодбу са закупцем тога места ради раскидања уговора о закупу."

Чл. 3.

„Ту погодбу своју, надлежним путем донесену, саопштиће министру грађевина, који ће даље поступити у смислу чл. 1 овог предлога".

Закона о мостарини нема. С тога нема шта ни да се укида овим предлогом.

22 јула 1893 год.

у Београду.

Народни посланик,

Вук. Ј. Петровић.

Потпредседник — И овај се предлог упућује надлежном одбору. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Народној Скупштини.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 46 СРЕДА 28 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

37 САСТАНАК

22 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

Секретар Л. Лазаревић чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Одлажље се Наш министар народне привреде, да Народној Скупштини, сазваној у вандредни састав на дан 1 јуна 1893 године, поднесе на решење: Уговор између Србије и Велике Британије.

Наш министар народне привреде, нека изврши овај указ.

21 јула 1893 год.

у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,

Раша М лошевић с. р.

Исти гласи:

УГОВОР

Између Србије и Велике Британије

Sa Majesté le Roi de Serbie, et Sa Majesté la Reine du Royaume-Uni de la Grande Bretagne et d' Irlande, Impératrice des Indes également animés du désir de consolider les liens d' amitié et de developper les rapports commerciaux entre les deux Etats, ont resolu de conclure à cet effet une Convention, et ont nommé pour leurs Plenipotentiaires, savoir:

Sa Majesté le Roi de Serbie. Son Excellence Monsieur Andra Nikolitch, Son Ministre des affaires etrangères:

Sa Majesté la Reine du Royame — Uni de la Grande Bretagne et d' Irlande, Impératrice des Indes, Monsieur Edmund Douglas Veith Fane, Son Envoyé extraordinaire et Ministre plenipotentiaire près Sa Majesté le Roi de Serbie.

Lesquels, après s' être communiqué leurs pleins pouvoirs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article I.

Il y aura pleine et entière liberté de commerce et de navigation entre les pays des Hautes Parties contractantes.

Les sujets, les navires, et les marchandises, produits du sol et de l' industrie de chacune des Hautes Parties Contractantes, jouiront dans les territoires de l' autre de tous les droits, privilèges immunités ou avantages dont jouissent actuellement ou jouiront à l' avenir dans ces territoirs, les sujets, le navires et le marchandises, produits du sol et de l' industie de la Nation la favorisée.

Article II.

Tous les objets produits du sol de l' industrie de la Serbie qui seront importés dans la Grande Bretagne et l' Irlande et tous les objets, produits du sol ou de l' industrie de la Grande Bretagne et d' Irlande qui sont importés en

Његово Величанство Краљ Србије и Његово Величанство Краљица уједињене Краљевине Велике Британије и Ирске, Царица Индиска, подједнако прожети жељом да ућврсте веће пријатељства и да развију трговинске односе између обе ове државе, решили су да тога ради закључе један уговор, и за своје пуномоћнике именовали су и то:

Његово Величанство Краљ Србије г. Андру Николића, својега министра иностраних дела.

Њено Величанство Краљица Уједињене Краљевине Велике Британије и Ирске, Царица Индиска, г-ца Фена, својег изванредног посланика и пуномоћног министра код Његовог Величанства Краља Србије.

Који, пошто су један другоме показали своја пуномоћја и нашли их да су уредна и добра, уговорили су ове одредбе:

Члан I.

Између земаља обе високе стране биће потпуна слобода трговине и пловидбе.

Подавици, бродови и роба' која је производ земље или индустрије сваке високе стране уговорнице, уживаће на земљиштима друге сва права, повластице или какве било користи, које сада уживају или ће у будуће уживати на тим земљиштима подавици бродови и роба, која је производ земљишта и индустрије народа највећма повлашћеног.

Члан II.

Сви предмети, производи земљишта или индустрије Србије, који буду унесени у Велику Британију и Ирску, и предмети, производи земљишта или индустрије Велике Британије и Ирске, који буду, унесени у Србију, а намењени су

Serbie, destinés soit au consommation, magasinage soit au export et transit, seront soumis pendant la durée de cette Convention, au même traitement et, nommenant, ne seront passibles de droits ni plus élévés ni autres que les produits ou les marchandises de la Nation la plus favorisée.

A l' exportation pour la Grande Bretagne et l' Irlande il ne sera perçu en Grande Bretange et en Irlande d' autres ni plus élevés droits de sortie, qu' à l' exportation des mêmes objets pour le pays le plus favorisés à cet égard.

Chacune des Hautes Parties Contractantes s' engage donc à faire profiter l' autre immédiatement et sans condition de toutes faveurs, de tout privilége ou abaissement de droits qu' elle a déjà accordé par la suite, sous les rapports susmentionnés à une tierre Puissance.

Les marchandises de toute nature provenant du territoire de l' une des Hautes Parties Contractantes ou y allant, seront exemptes, dans les territoires de l' autre, des tous droits de transit. Le traitement de la Nation la plus favorisée est reciproquement garanti à chacune des Parties Contractantes pour tout se qui concerne le transit.

Il est entendu que les dispositions du présent article ne s' appliquent point aux facilités et privilèges speciaux, qui ont été ou qui pourront être accordés par la Serbie aux Etats voisins, par rapport au trafic local entre leurs districts frontières limitrophes.

Article III.

Il est convenu que, en ce qui regarde les frais de transport et toute autre facilité, les marchandises britanniques transportées sur le chemins de fer serbes et les marchandises serbes transportées sur le chemins de fer britanniques seront traitées exactement de la même manière que les marchandises de toute autre Nation la plus favorisée sous le dit rapport.

Article IV.

Les ressortissants de chacune des deux Hautes Parties Contractante seront exempts, dans le territoire de l' autre, de tout service militaire et de toutes requisition extraordinaires qui seraient etablies par suite de circonstances exceptionelles.

било потрошни, било експортну, било извозу, било провозу, биће за све време док он-ј уговор траје, подвргнути истом поступању и неће плаћати ни веће ни друге дажбине, него што плаћају производи или роба народа највећма повлашћеног.

При извозу за Велику Британију и Ирску у Србији, и при извозу за Србију у Велику Британију и Ирској, неће се плаћати ни друге ни веће извозне дажбине од оних, које се плаћају при извозу истих предмета за земљу у том погледу највећма повлашћену.

Према томе свака висока страна уговорница обавезује се, да другој одмах и без икакових погодаба уступи сваку олакшицу, повластицу или смањење дажбине, које је већ указала или би временом у горе поменути односима могла указати којој трећој држави.

Сваковрсна роба пореклом са земљишта једне од високих страна уговорница или на њ упућена, биће на земљиштима друге ослобођена дажбина провозних. Поступање народа највећма повлашћеног узајамно је осигурано свакој страни уговорници за све, што се односи на провоз.

Разуме се да се одредбе овог члана не односе на олакшице и особите повластице, које су указане од стране Србије суседним државама у односу на месну трговину између њихових пограничних предела.

Члан III.

Што се тиче преносних трошкова и свако друге олакшице, утврђено је, да ће се са српском робом пренесеном британским железницама и с робом британском пренесеном српским железницама поступити онако исто, као што се у том погледу поступа са робом сваког другог највећма повлашћеног народа.

Члан IV.

Држављани сваке високе стране уговорнице биће на земљишту друге ослобођени сваке војничке службе и сваког ванредног напета, који би се услед ванредних прилика установили.

Sont toute fois exceptés à la possession d' un bien fondé, ainsi que les prestations et requisitions militaires aux quelles les nationaux peuvent être appelés à se soumettre, comme propriétaires, fermiers, ou locataires d' immeubles.

Article V.

Les Sujets de chacune des deux Hautes Parties Contractantes jouiront dans les Etats de l' autre de la même protection et seront assujettis aux mêmes obligations que les nationaux ou les sujets de la Nation la plus favorisée, pour tout ce que concerne la propriété soit des marques de fabrique et de commerce, des noms commerciaux ou d' autres marques particuliéres indiquant l' origine ou la qualité des marchandises, soit des modèles et dessins industriels.

Article VI.

La présente Convention s' appliquera, en tant que les lois le permettent à toutes le Colonies et Possession étrangéres de Sa Majesté Britannique, à l' exception de celles ci après denommées a savoir.

Les Indes,
Les Canada,
Terre Neuve,
La Nouvelle Galles qu Jud,
Victoria,
L' Australie Occidentale,
L' Australie du Jud,
Oquenslane,
La Tasmanie,
La Nouvelle Zelande,
Le Cap,
Natal.

La présente Convention deviendra applicable à l' une des Colonies ou des Possession etrangéres susmentionnées si, en leur nom, notification à cet égard est faite par le Representant de Sa Majesté Britannique à Belgrade au Ministre des Affaires Etrangére de Sa Majesté le Roi de Serbie, dans l' intervalle de deux ans à partiede la signature de la présente Convention.

Article VII.

La présente Convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à Belgrade aussitot après l' accomplissement des formalités prescrites par les lois constitutionelles des Etats Contractantes.

Elle sera exécutoire à partir du jour de l' échange des ratifications jusqu' au 19|31

Напоследку су међутим од тога изузети терети скопчани с привезаним непокретности а тако исто и појединци намети, којима држављани могу бити подвргнути као сопственици, закупци или корајинје непокретности.

Члан V.

Подавници сваке високе стране уговорнице уживаће у државама друге исту заштиту и биће подвргнути истој обавезама као и држављани или подавници народа највећма повлашћеног, у свему што се тиче сопствености било фабричких и трговинских марака, трговинских назива или других особитих белега, који казују порекло или какову робе, било уређа и нацрта индустриских.

Члан VI.

У колико то закони допуштају, овај ће се уговор примењивати на све посебине и поседе Њеног Британског Величанства с изузетком оних, које се ниже именују:

Индија,
Канаде,
Њиотије,
Јужне Нове Галеке,
Викторије,
Западне Аустралије,
Јужне Аустралије,
Кенсланда,
Тасманије,
Новог Зеланда,
Капа,
Натала.

Овај уговор важиће и за посебине или стране поседе горе именоване, ако се у ime њиховно, у том погледу учини од стране представника Њеног Британског Величанства у Београду, представка Министру Иностраних Дела Његовог Величанства Краља Србије, у року од две године, рачунајући од потписа овога уговора.

Члан VII.

Овај уговор биће ратификован и ратификација ће се разменити у Београду одмах, што се пре формалности прописане уставни законима држава уговорница.

Он ће почети важити од дана размене ратификација па до 18|31 Децембра 1903 год. У

décembre 1903. Dans le cas ou aucune des deux Hautes Parties Contractantes n' aurait notifié, douze mois avant la fin de la dite période son intention d' en faire cesser les effets, elle demeurera obligatoire jusqu' à l' expiration d' une année, à partir du jour otu l' une ou l' autre des Hautes Parties Contractantes, l' aura dénoncée.

En foi de quoi les Plénipotentiaire respectifs ont signé la présante Convention et y ont apposé leurs cachets.

Fait à Belgrade, en double original.

le $\frac{28\ \text{Juin}}{10\ \text{Juillet}}$ 1893.

(У) **And. Nikolitch**
Edmund D. V. Fane.

случају ако ни једна од обе стране уговорница не буде изјавила дванаест месеца пре истека онога рока своју намеру да прекине уговор, он ће остати у снази још за једну годину дана од дана, кад га једна или друга висока страна уговорница откаже.

У потврду тога дотични пуномоћници потписали су овај уговор и на њ ставили своје печате.

Састављено у Београду у два примерка.

$\frac{28\ \text{јуна}}{10\ \text{јула}}$ 1893.

(М. П.) **Анд. Николић**
Едмунд Д. В. Фам

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину Министру народне привреде

Народној Скупштини

Државни Савет проучио је стални уговор о пријатељству и трговини између Краљевине Србије и Британског Царства, који сте изволели послати му писмом Вашим од 1 Јула 1893 године ИБр. 2916 — на је мишљењу, да га треба примити.

Саопштавајући Вам ово, господине Министре, част ми је, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2001
1 јула 1893 год
Београд.

Председник
Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник — Је ли воља Скупштини, да се бира нарочити одбор за овај предлог, или, да се упути већ одређеном одбору, који је прегледао сличне предлоге и. пр. ономе за уговор са Белгијом? (Чује се: *Нека тако буде).* Усвајате ли се да упутимо тоже одбору, који проучава трговачку годобу са Белгијом *(Усваја се).* —

Част ми је известити Скупштину, да је одбор финансиски проучио неке предлоге, који су му упућени на проучење. Тако, прво је предлог о кредиту за катастрирање земљишта. Изволте чути извештај одборски.

Секретар Л. Лазаревић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Финансиског Одбора

Народној Скупштини

Финансијски одбор проучио је предлог министра финансија да се из готовине државне благајнице може издати 370 хиљада динара за измирење трошкова око катастарског премеравања Србије.

Добро уређење државних финансија условљено је тачним познавањем стања у земљи у опште. Колика је пак тегоба због нетачног познавања земљишта, најбоље се види из силних тужаба против порезивања земљишта. И при најбољој вољи да се неправилности уклоне, за сад то још није могућно постићи, али нада хитати да настане време, кад ће се потпадање земљиште знати.

Наш закон о непосредној порези и сам није задовољан садашњим знањем величине земљишта, те чл. 103 хоће, да се изврши катастарско премеравање. Да би се могло отпочети премер Народна Скупштина је 20 марта 1891 донела потребно одобреће. Али посао нађа наставити и убрзати, те је с тога министар и тражио Народној Скупштини овај предлог.

Узимајући корист од брзог извршења катастарског премера Србије и за правилно порезивање и за уређење приватних односа појединог власника, финансијски одбор нађа част предложити Народној Скупштини, да министров предлог прими.

21 Јула 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Ђока Ж. Брачинац, Арса М. Дреновац, Ђ. Миланшашевић, Андр. В. Параћанин, Р. С. Поповић, П. Поповић.

Потпредседник — Предлог овај штампат је и раздат г. г. посланицима а пошто тако и извештај одборски, и може се ставити на дневни ред за сутра. Усваја ли Скупштина, да се то сутра изнесе на дневни ред? *(Усваја).* —

Изволте чути извештај одбора о предлогу за досељење и насељење Црногораца.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ

Финансиског Одбора

Народној Скупштини

Финансиски Одбор проучио је предлог господина министра народне привреде, да се може на терет државне готовине, за ову 1893 годину, утрошити (10.000) десет хиљада динара на досељење и насељење неколико црногорских породица.

Одбору је познато, да исељавања наше браће Црногораца бивају једино због крвавитог и нездодног земљишта иначе им домовине, као и то, да смо ми у Краљевини Србији најпознатији, да ми у њиховим неприликама будемо братски на руци.

С тога је одбору част предложити Народној Скупштини, да изволи решити:

„Одобрава се министру народне привреде, да на терет државне готовине, за ову 1893 год., може утрошити (10.000) десет хиљада динара на досељење и насељење неколико црногорских породица, на утрошену суму показати у рачунима расхода за ову годину."

21 јула 1893 год.
Београд.

Председник,
К. С. Таушановић

Известилац,
Ђ. Миланшашевић

Чланови:

Ђока Ж. Брачинац, Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, Андра В. Параћанин, М. Марковић, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина, да овај предлог дође сутра на дневни ред? *(Усваја).* —

Изволте чути извештај одбора о накнадном кредиту за храну притворених код истражних судија.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ

Одбора Финансиског

Народној Скупштини

Финансијски Одбор размотрио је предлог министра правде о накнадном кредиту од 15.000 динара за 1892. колико је више утрошено на храну притворених код истражних судија.

Издатак се овај морао учинити, а није га могућно тачно предвидети. С тога Одбор има част предложити Народној Скупштини, да се предлог министров прими.

21 јула 1893. год.
у Београду

Председник финансиског одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Мил. Марковић

чланови:

Ђока Ж. Врачинац, Арса М. Дреновац, Ђ. Миланјашевић, Андра В. Парађанин, Р. С. Поповић, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог ставља се за сутра на дневни ред. Усваја ли то Скупштина? *(Усваја).* —

На ред је извештај одбора о допуни закона о привременом прирезу.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Одбора Финансиског
Народној Скупштини

Одбор Финансијски прегледао је предлог закона о допуни у закону о привременом прирезу од 1 јула 1892 године, па је нашао, да потреба уређења наших државних финанција захтева, да се она допуна прими. С тога је Одбор примио предложену допуну, па утврдо предлаже Народној Скупштини да је и она изволи примити.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансиског одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Р. С. Поповић

чланови:

П. Поповић, Ђ. Миланјашевић, Ђ. Ж. Врачинац, Андра В. Парађанин, М. Марковић, Арса М. Дреновац

Потпредседник — И овај предлог ставља се на дневни ред за сутра? *(Прима се).* —

На ред је сада извештај одбора о привременој трговачкој погодби Србије са Белгијом.

Секретар чита:

ИЗВЕШТАЈ
Одбора о привременој трговинској погодби између Србије и Белгије
Народној Скупштини

Одбор, коме је Народна Скупштина поверила проучавање привремене трговачке погодбе између Србије и Белгије, узео ју је у озбиљну оцену, па је нашао да одговара трговачким интересима Србије.

У исто време одбор изјављује жељу, да се привремени трговински односи што скорије замене сталнима.

Предајући Н. Скупштини овај извештај, одбору је част умолити је, да га и она усвоји.

21 јула 1893 год.
у Београду

Председник одбора,
Стев. Д. Поповић

Известилац,
М. Н. Миљковић

чланови:

Ђ. Анђелковић, Л. Лазаревић, Поп Богосав Поповић, К. С. Таушановић.

Потпредседник — И овај предлог ставља се за сутра на дневни ред.

На ред је извештај одбора о измени закона о сеоској железници.

Секретар Л. Лазаревић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Народној Скупштини

О измени закона о сеоској железници.

Пошто је чланом 4 овог закона влада овлашћена, да начини нарочити привремени зајам на благајничке записе са интересом 6%, и одређено је да се од исплате издатог зајма плаћа интерес и отплата из уштеде од суме одређене буџетом на трошкове експлоатације државних железница, и већ иста железница сагрђена је, сасвим што је утрошена већа сума, него што је било предвиђено, то је одбор мишљења: да све ово тражење има решити доцнији овог закона, а не накнадним кредитом; па како је већ утрошак учињен, то се овим овлашћује влада да за исплату ове партије учини зајам за вишак утрошка, који да исплати на уштеда од суме одређене буџетом на трошкове експлоатације држ. железнице.

пришаснили.
Д. Рајовић

Известилац,
Јован Стањковић

чланови:

Ранко Петровић, Лука Лазаревић, Тодор Дидић.

Потпредседник — И овај предлог ставља се на дневни ред за сутрашњу седницу? *(Прима се).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду први претрес, измена закона о трошарини варошки Ниша, који је поднео г. Димитрије Илићановић и другови. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Милан Миљковић прочита предлог (ст. 46); мишљење Државног Савета (ст. 294), па извештај одборски (ст. 359).

Потпредседник — Сад се приступа начелном претресу овог предлога. Има реч Пера Вукићевић.

Пера Вукићевић — Молим вас, господо, овај мој предлог и г. Илићановића, мог поштованог друга, а и остале госпође предлагача, био је раније предлог г. проте Ђурића на скупштинској седници од 1892 године и за то, пошто је Народно Представништво, већ једном имало част донети одлуку у смислу предлога, ја не бих имао потребе да опширно говорим о овом сада нашем предлогу, само ниже добио саизвију од бивших Краљевског Намесништва, — да не ниже позивало мишљење Државног Савета, којим се он трудио да у основи побије разлоге изнете у том предлогу. Пре свега напоменућу Народном Представништву, да је у предлогу нашем узета за пример трошарина варони Ниша, једино за то, што је Ниш једина варошка општина у Србији, која се користила чл. 8 закона о трошарини за варош Београд. За то, при решењу овог питања о чл. 8-ом Народно Представништво имаће обзира на ону околност, а неће се руководити искључиво прилиама, које су Нишу, као палати да оне нису истоветне са прилиама осталих варони у Србији, пошто се укидањем овога члана одузима право уводити трошарину свима нар. општинама у Србији, а не само у нишкој. — И ако нисам стручњак у финансијским стварима, ипак пека ми је дозвољено, да исказем своје мишљење о самој установи, о „*трошарини*" са научног гледишта. Господо! Свима је вама познато: да су свакоме грађанину, општина и држава при услов за развитак његов, за опстанак његов. Оне му, господо, дају могућност, да се развија, да се умно и материјално спаси, једном речи, дају му материјалну могућност да привређује и да се усавршава. Одиах је за овим, господо, познато, да овај при услов за опстанак грађана српских носи на себи и дуж-

ност према њима, да они својим економним добрима помажу општину-државу, да јој дају могућност за живот, како би она с друге стране стварала све боље услове за живот и опстанак грађанина. Одмах нам се намеће питање, како и на који начин грађани да помогну општину или државу. — Има више разних начина, како држава-општина добија економска добра у том погледу има зато и више начина *пореснвања*. Код свију врста пореза главни је принцип, да сваки грађанин државе или општине помаже ту установу по свом имућству, по својој имовној пропорцији, јер се памиша, да она — држава даје њему — грађанину по имућности његовој више сред става и могућности да развија свој рад, у колико је имућнији.

Према томе, и сама трошарина, једна је врста порезивања, која се по науци убраја у посредну порезу, а сматра се просто као пореза на рад. — Пре Адама Смита, господо, држало се, у науци да су само реалне — стварна добра предмет порезивања, као што су: непокретна имања, земља, зграде, — а после њега на овамо, увидело се да је и бесканталан рад једна чињеница, која може да донесе чист доходак, који такође треба да се опорезује. И како је у многим земљама немогуће порезивати рад, који у истини доноси чист приход, за то, што има неких варошн у Европи као што су: Лондон, Париз, Беч, и њима подобне, у којима је маса тих бесканталних радника, те их није могуће похватати, ради порезивања њиховога рада — са тога узрока дакле, из нужде се прибегло овом тешком начину порезивања потрошње оних артикала, што та маса бесканталних радника — *припредника* — троши, једе и пије, која се потрошња овде јавља као узрок раду, јер онај, који не троши: не једе не пије, не може ни да ради. Порезати дакле оне артикле — предмете, које маса тих радника троши да добије моћи за рад, дакле, да *припређује* и дође до чиста дохотка, значи најзад порезати сам чист приход од рада. — Накратко, дакле, сама трошарина порезује дакле рад, на кога је последица чист доходак. Порезивање потрошње значи, дакле, порезивање рада.

За то, и како је дозвољено у великим европским варошима, у великим државама, где је популација велика, где је маса бесканталних радника, где је немогуће ухватити тога радника ради порезивања рада, у Србији се то не може доводити, да се овај принцип трошарине примењује, јер се ни са финансиских узрока не може оправдати, а то ли са узрока справедљивости.

То је, што се тиче саме те потрошње, на коме основу она почива, у строго научном смислу. С гледишта пак примене принципа трошарине, говоря се: да је она један јак приход, да је приход без почека, да грађани не знају, одакле их држава или општина черпи, него то бива постепено управо неосетно. То су управо главни услови, са којих многи финансијери уводе ту трошарину. Али, ако хоћемо да говоримо о практичности овога принципа, о узољеву његовом према примикама у Србији, онда ћемо бити на чисто, да тога немамшта код нас нема, да те масе бесканталних радника нема ни по варошким општинама у унутрашности Србије. Нека би се и дозволило, да је и превелика нужда престонице Београда, неко вло стање, рђава канализација, потреба водовода и осветљења, донела закон о трошарини у Београду, у коме је закону уз сред стављено наређење, да се тим правом по примеру београдске трошарине могу користити и друге варошке општине у Србији, иак ја држим, да то за њих не може да важи бар према њиховим приликама. — Но да је принесна трошарине и код општине београдске нашла на отпор и на тешкоће у извођењу, доказ је најјаснији, што је баш данас поштовани друг наш Ратарац као посланик овог београдског округа, у чијој је средини ова установа, — поднео предлог да се укине чл. 4 закона о вар. трошарини у Београду, а да се задужење вар. Београда на основу трошарине замени прирезом. Према томе, ја кажем, да је и за сам Београд, као престоницу прилетешка ова установа, нарочито са околину; али, ако хоћемо да говоримо о томе: да ли има места уводити ову трошарину у варошким општинама у Србији, по примеру београдске општине, онда треба да се обазремо на прави разлог, на разлог насељености.

Као што сам казао, трошарина је задатак, да бесканталан рад порезује. Међу тим, код нас, по унутрашности нема таквих радника, нема их бар у толикој мери, да би вредно било ову установу уводити. Само су нахох занатлије, трговци, сопственици непокретних имања; али нема масе радника, који немају капитала, а имају прихода од свога рада, без капитала. Са обзиром на те варошн, трошарина не би имала да порезује чист рад већ грађане појединих општина у Србији, који већ непосредну порезу плаћају имала би рђав утицај на производњу у општини. Она има рђавих мана, са којих сам ја мишљења, да је не треба уводити у варошким општинама у Србији.

Мени је, а и вама, господо, познато, да су варошке општине тако рећи, центри трговачки, на којима произвођачи своје производе продаје, а купац купује, и то: или за потрошњу у варошн, или на извозну трговину, то су две врсте куповине и продаје. Кад се узме то у обзир, да су варошке општине центри, којима сељак своје жито, стоку и у опште производе продаје, излази да купац — извођач — има на ову цену на страним пијацама, према којој он сад регулише куповну цену и онда се има на чисто, да ту трошарину плаћа сељак, произвођач у колико мање може да добије за своје производе: јер он купци варошки и варошки трговци не могу да сносе то, пошто ниц непосредна потрошачи. Ма колика, дакле, била потрошња у варошн нпак цена житу управља се према ценама у земљи, у који се оно извози; за то и не може остати мишљење оних, који кажу, да трошарину сељак превалује на купца. Ја мислим, да је јасно, да ту трошарину не сноси купац него сам произвођач, дакле оклнн сељанн. (Чује се: тако је).

С друге стране, као што сам казао, та трошарина отежава и сам довоз у варошима и да нпк врло негодна утицаја и на сам промет добара, јер ви и сами знате, да код нашега народа инстинктивно постоји убеђење, да он у опште са мржњом гледа на све дајше. И у толико је наклоњеннја, да што мање и реће иде у варош, где је наложен плаћању трошарине, те је услед тога и довоз слабији.

Док није било варошке трошарине у Нишу, много је већи саобраћај био, много је више било довожено и у омањим количинама брашна и других производа, који се производе у околини, него сад, кад он мора да издржи рин улазу у варош — преглед, на ово рђаво поступање. Но поред свега тога, господо, верујте ми, да често пута деша се код многих, да би имали шта продати, али да немају ни оноликс пара, да плате трошарину при улазу, тако да су принуђени да остављају секиру или другу ствр у рем до повратка на варошн. То све скупа, господо, довољно је да нас убеди да ова установа трошарине штетно утиче и на саму извозну трговину г земљи, и на сам промет добара у варошн и изјад, она сиречава и саму радиност у варошн, јер у колико је мање довезено и у колико произвођачи не довози своје производе, да их продаје у толико три и занатлија, који очекује своју зараду од тих произвођача из околине. Трошарина утиче хрђаво на саму централизацију промета у варошима, јер одстрањује сељака да долази на пијацу и довози своје производе. Ја ћу само да напомнем овде укратко, колнкнм је негодама наложен наш сељачки сталеж. На пример наш сељак у околини Ннша, а тако исто и по свима осталим варошима у Србији, плаћа кантарину. На поред тога што плаћа кантарину при продаји своје хране у варошн, та иста хрнна плаћа ту кантарину и при извозу из варошн, на ставицама железничкнм по 10 дин. од вагона, јер купац сељаку исту обрачунава у цени, јер у колико ће мање да плати при извозу, у толико ће више имати могућности да конкурише на страни и сељаку више плати храну. Дакле, има и других споредних дајнја, које све скупа, кад се узму много јаче падају на терет произвођача, и нпко не може тврдити да она кантарина не пада на терет произвођача, који продаје своје производе. Према томе хоћу да кажем само то, како је поред кантарине и других дајнја и ова трошарина — можда незнатна пореза — јак и врло осетна на наше производ̂аче и наш народ. Са тога сам мишљења, господо: да је

практичније и боље и за извозну трговину за саму варош рађаност и промет трговине у вој, да се то претежително појединих варошиа у Србији не дозвољава у будуће. И за то сам потписао предлог овај, којим се забрањује, да се трговачка уводи по примеру београдске општине у варошким општинама у Србији.

Но одма на првом месту наметнуло ми се питање, да ли би могла ова трговачка да се модификације — да добије други облик тако, како би и раскав остао неприкосновен и зеп печен, па да се сви сељачки производи ослободе од ње, а да се оптерете увозаци, који увозе са стране кафу или шећер или друге артикле, даље на оне артикле, које сами сељак не производи. Ја мислим, да би то веома штетно утицало на саму извозну страну тих артикала из варошиа, јер као што добро знате, да су варошиа у неку руку центри и за извоз у земаљи даље за околину, нарочито, као што је и пр. варош Ниш. Он је друго место по трговачком слобрађају у Србији и ово нејачку количину извоза за остале варошиа, и сад ако би ударили трошарину на увоз, а не би ослободили извоз, ми би тим натерали трговце да се раселе из варошиа, и тим би саме варошиа губиле, као природни центри трговачки, док би се споредне тачке, тачке по свом положају неприродне јачале. Дакле увођени ту врсту трошарине, онтерећавајући увоз у варош, а не ослободити извоз, то би била бесмислица и за то се не може тај предлог о модификацији трошарине примити, јер је опасан. А кад би ослободили извоз, онда је трошарина у варошиа мала и онда би грађани плаћали огромну манипулацију и терет ће бити 2 пут, 3 пут тежи но што би било иаде, а ја мислим, да то није право ни за грађане ни произвођаче. Што Државни Савет каже, да нема смисла укинути овај члан, јер увођење трошарине зависи од збора грађана, и да би се укидањем овога права законодавним путем, вређао принцип самоуправе општинске, то не стоји и ја нисам да напоменем, да трошарина не засеца у кесу само варошки грађана, колико више засеца у кесу наших произвођача и ја мислим, да наше законодавство није баш тако много водило рачуна, кад је казало да увођење вар. трошарине треба да зависи од грађана варошких, јер кад оставимо на вољу грађана, онда би они могли ударати и много што шта на округ на произвођаче, а све у славу принципа самоуправе општинске. То, господо, ако би законодавство и дозволило не би била заштита начела самоуправе општинске, већ просто заштита једног привилегисаног става варошких општина. На штету околине. Другојачије би гледао на саму ову установу, кад би се она ставила на гласање целом округу, па ако би се и округ изјасиио за, онда би тек таква мера имала смисла; па и онда, по моме мишљењу, не би имала смисла за то, што ја мислим, вероватно ће и, да ако би се дозволило да неке варошиа у Србији могу, да уводе, а многе друге да не уводе, онда би било излишно установљавање за то, што би било штетно за оне, које овако раде, јер би се тиме подигли други центри. Ево узмите пример из околине Ниша. Варош Прокупље и Брестовачка Станица до Ниша већ имају јаке извозе од неког доба, од кад је уведена трошарина у Ниш, јер сељани бегају од сваког непрактичног наметa и за то су се на тај начин подигли тамо центри извоза, просто установљењем ове трошарине. За то нам даје најбољи доказ извоз околних станица око Ниша, где је извоз много већи него у самој варошиа Нишу. Према томе не може остати мишљење саветско, да установа трошарине зависи једино од варошиа, јер ако се остави потпуно на вољу грађанима, ако се далеко тера у крајност са тим принципом повлашћења, они могу више да своје приходе једино отражита у тим непредвиђеним мерама, а све на штету слобрађаја са околином. За то сам узео реч, да подужне говорим о овом предмету и да се нарочито дотакнем саветскога мишљења. Ја молим Скупштину да озбиљну важну овоме питању поклони и да донесе одлуку у смислу раније своје одлуке, да се чл. 8 закона о вар. трошарини укине, а за Ниш специјално из разлога, које сам навео: прво из разлога због мале популације, а друго због врло великих трошкова око манипулације.

Ја сам, господо, моју дужност учинио, а на нама је да цените, стоје ли моји наводи или не и да према томе своју одлуку донесете.

Вукашин Петровић — Пре него што сам устао да говорим о овоме предлогу, ја сам прочитао стенографске белешке од прошле године, у којима се налазе говори оних посланика, који су учествовали у дебати предлога проте г. Милана Ђурића и другова: о укидању нашег трошарине. Прочитавши оно што је лане у Народној Скупштини говорено о овоме предлогу, дошао сам до уверења, да се ја узалудно трудим, што узимам реч да изнесем противно гледиште садашњем предлогу; јер разлози, које су противници предлога проте Милана Ђурића у оној прилици изнели, тако су снажни, да ја снажније не могу изнети. Узгред буди речено: да, и ако су разлози противника предлога проте Милана Ђурића били снажни; њих Скупштина није прихвата. Но иак за то ја сматрам за дужност да устанем да говорим о овоме предлогу прво као посланик града Ниша и друго што мислим, да и ја у неколико разумем колико заседа трошарина у живот варошиа и околине. — Са тих разлога хоран да потрудим и себе и вас, да вас захвалним неколико минута са говором против овога предлога.

Сам предлог у начелу противи се самоуправном принципу. Свака варош као и свако место у Србији има право, а Ниш има и по нарочном закону право, да уређује своје односе на економском и слобрађајном полу и у опште да уређује све оне односе, који нису у рукама државним. Нишко грађанство дошло је одлуку, у своје време, да се трошарина заведе. На основу те одлуке следовао је указ, којим се та одлука одређује. И кад је то учињено, учињено је нешто, што је било слобрађаиа жељама грађана нишких. Устајати сад овде да доказујем шта је за Ниш боље а шта горе, по моме мишљењу овакви разлагању нема места, нема иеста тако исто као кад би неко од нас устао да доказује, шта је боље за ма коју општину у Србији, за општину коју сам изблизе не познаје. Ја не могу знати, шта је за поједине општине боље а шта горе, но што то зна становник дотичне општине. Ја знам и могу знати, шта је боље за београдску општину, а шта је за друге општине боље, то ће најбоље знати грађани самих тих општина.

Кад су грађани нишки оценили све прилике, које је навео г. председоврник и многе друге, којих се није дотакао и кад су они нашли да је трошарина за њих потребна, онда мислим да нема нико право да им то пориче и да им се меша у њихове месне прилике.

Говори се, да су чињене неке злоупотребе за трошарином. Ја не знам да ли је истина ово што се примећује; али ја ћу веровати да јесте, пошто то тврде људи, који су тако исто посланици као и ја. Али зар је то, господо, узрок да се трошарина укине? Ја држим да то не може бити узрок господо. Ако је било злоупотреба, и ако се те злоупотребе и данас чине, онда има ту јаче, снажније власти, него што је општинска, и она треба да стане на пут тим злоупотребама. Саме злоупотребе, које се чине са неком установом никако не изазивају право да се та установа обустави и да се грађани да се она укине.

Наводи се у предлогу, да би се овим правом, које је дато општини нишкој да наплаћује трошарине, могле да користе и друге варошиа и кад би се све варошиа редом тим правом користиле; нека се, дошло би се до бесмислице, до апсурдума што би се цео слобрађај у Србији спречавао. Господо, Ниш нема ових особина, које друге варошиа немају; ни да окреием фигуру: остале варошиа немају ових особина које има Ниш. Ниш и Београд две су јединствене варошиа у Србији, које имају засебну управу, а све остале варошиа у Србији окружне су или среске. Ниш и Београд то су две варошиа, које стоје у изузетну према другим варошиа и не знам са каквим разлогом могу да се оне упореде. Ниш, као варош са засебном управом ограничена је на своје сопствено грађанство. Међу тим Ниш, као центар трговине за цео југо-источни крај наше земље, не може да одговори своме задатку како ваља ако му не дозволите да се користи својим положајем. Положај његов као центар трго-

ниче одређен је самом природом. Али од саме природе се не живи. Човек постаје тек онда господар ако природу може да савлада и доведе у потпуности људску. Тако исто треба дати могућство грађанима пишким, да се користе природним положајем своје варошн и да од тога виде користи, као и остали грађани у земљи, који нису становници града Ниша. Мала је такса, која се у Ниш уноше, па се из Ниша износе такси праћа, а да се трошарина задржи само на оне предмете, који остају у Нишу и ту се потроше. Кад такву одредбу увесемо, онда отпада бојазан г. Вукићевића, да ће извозна трговина у Нишу услед оне трошарине страдати. Ово што помињем не би била никаква нова мера, мера коју би наименали. Таква мера постоји у другим страним државама и у самом Београду, има такве мере у одредбама о трошарини. Има читава земља преко наше границе а то је Мађарска, која враћа трошарину на чак и царину на оне артикле, који се у земљу уносе, па се после као прерађевине извозе.

Ви хоћете се сетити, да смо приликом претреса трговачког уговора, говорили о томе, како Мађарска враћа царину плаћену од жита, кад се од тог жита брашно извози. Ово наводим као доказ, да ово није ништа ново и да је далеко боље неприкити мане, ако их има, него ли увидати трошарину.

Ја не могу да разумем господо, која мисле да трошарина шкоди варошн Нишу. Има много других приликa и неприлика, које штете Нишу и које ми сметају, што не може да се развије. Ја сам данас поднео Скупштини један предлог, који, ако се усвоји, учиниће да се сметње развитку Ниша умање, — а то је предлог, да се укине моставица на краморском мосту. Јер докле се на увоз у Ниш и ниче трошарине не плаћа|ује ни грош, дотле се на краморском мосту на увоз плаћа|ује два гроша, а и за повратак на празна кола грош, докле три гроша. У ниче моставице плаћа|ује се три пута више, него ли у ниче трошарине, и то је разлог, са кога не може Ниш да се развија као трговачко место. Моставину на краморском месту плаћа сваки онај, који превози на кажу стварн ради продаје у Ниш и та моставина је узрок, што се сеоско становништво из околине Ниша одбија од ниче нијаче, па је отишло у село Врестовац, где истоварује своју храну за извоз на страну. Осим тога, Ниш много пати и због тога, што му је одузето окружно начелство. Наши људи, који живе у унутрашности, најчиче долазе на нијаку, кад имају посла код власти и тим самим начелство приклаи себи сваобраћај. Сад, кад је начелство пренесено, велики део становништва, који је пре ишао у Ниш, нема ниче потребе да иде у Ниш, него иде само, где је начелство и услед тога је пао Ниш, а не услед трошарине. Изволите примити предлог, који сам поднео, да се укине моставина, изволите пратити начелство у Ниш, па сам и ја сагласан, да се трошарина укине. Али одузети такву установу, као што је начелство, спречити сваобраћај наметом као што је моставина, па још тражити да се тој варошн одузме и последњи извор за приход, — господо, чини ми се: да ниче право.

Сем тога Државни Савет овом приликом изванредно лепо је схватио важност предлога и начин, како треба да се реши. Уиша, на основу ког је дато право наплаћивања трошарине грађанима пишким, потекао је на основу претходне нијаче становништва пишког. Ако хоћемо да будемо праведни, онда има само један начин, на који се може извести ова стнар, а то је: да се усвоји жиљење Државног Савета, те да се сазове збор грађана пишких, и да реши, хоће ли да задржи трошарину или неће, и шта збор буде решио, то да буде меродавно за ово питање. Ја мислим, да ми треба да имамо толико пређења према једној варошн, која је друга по величини, а прва по важности у целој земљи. Не верујем баш да би било и сказерски, да ми овде у Скупштини, као законодавно тело, уласимо у претрес једнога питања, које је месне природе. Оставимо Нишлијама да реше сами, да ли ни трошарина шкоди или помаже, па како они одлуче, нека тако буде, То захтева правда, и нити ни итогод губимо као држава, нити ни штетујемо итогод као Народно Представништво, нити ни што рескирамо као становници Београда или других крајева. Нишлије имаји да носе терет од трошарине а не продавци производа, јер трошарина се наплаћује од онога, који предмет, подложан трошарини, троши, који у истини чини да тога предмета нестане. А ко чини да га нестане? То је грађанин пишки и он плаћа трошарину. Кад се водила дебата о државној трошарини на шећер и кафу, они су разлози били меродавни, да трошарину не плаћа тровац, него ми, који трошимо те артикле, а то је и правилно. На кад је то правилно за државну трошарину, онда не знам, во чему се може спорити, да то није правилно и за општинску трошарину. И онда нашто не би дозволили Нишлијама, да они реше, хоће ли да плаћају трошарину или не.

Г. Вукићевић каже је доброту, те је опширно разложио шта је трошарина и какав је њен утицај на развитак месних прилика у појединим варошима. Он је нашео једну писао, да ни у нашим варошима нетаиго бесканталне сиротиње. То је једна лепа жеља и добро би било да се остварн, али на жалост и у Крагујевцу и у Нишу и у Београду има бесканталне сиротиње. Ну, господо г. Вукићевић може да докаже, да нема бесканталне сиротиње у Нишу, онога тренутка и ја сам готов да гласам против свију трошарина на и противу ниче.

Г. Алекса Ратарац је предложио данас да се укине београдска трошарина. Ја сумњам да ће се прихватн тај предлог; но ако се прихн, ја пристајем да се претрес овога предлога о укидању ниче трошарине одложи до решења предлога г. Ратарца: на ако се предлог г. Ратарца прихн, да се трошарина у Београду укине, онда нека се укине и у Нишу. Обе су постале једнаке потпи законом, на нека се једним и укину. Они пути разлози, који су руководили законодавно тело, те је завело трошарину за Београд, ти исти разлози руководили су ову да заведе трошарину у Нишу. И сад, кад су се појавили разлози, да трошарина шкоди Нишу, да му не чини никакве користи, кад се појавио предлог, да се укине трошарина у Београду, онда мислим, да би требало решење овога предлога одложити дотле, док се не реши предлог г. Ратарца; на ако се прихи његов предлог, онда нада и трошарина и у Нишу, а ако се не прихи, онда ће се учинити неправда једном граду, који заузима прво место у нашој домовини, учиниће се неправда Нишу. С тога бих вас молио, да, пре но што решите у начелу овај предлог, имате на уну овај разлог, да или да оставите да општина пишка реши судбину своје трошарине, или да оставите ово питање да се реши, онда када се буде решавао предлог г. Ратарца.

Раша Нишић — Господо, и прошле године над је ревановано о трошарини у Нишу, ја сам опет тражио реч и говорио, како сам ја мислио и ценио о трошарини пишкој. Она је за варош Ниш добра, а питање је да ли је за околину пишку добра. Један човек, који је сто пута отишао у Ниш он плаћа шакар динар порезе, а г. Вукашин каже: нека се уништају Нишлије: хоће ли да остане трошарина или не. Они који су ту трошарину бранили само су страни поданици, а они су остали били против трошарине. Трошарина пишка требала би да се укине само у интересу пишке околине, самог Ниша, али мени, као посланику из Тимочког округа, — мени је у интересу, да остане та трошарина, јер наша производња иде преко Александа и Књажевца, а сама околина и варош Ниш пропадају. Дакле је у интересу варошн Ниша и његове околине да се укине трошарина, а мени је опет у интересу, да она и даље остане. Због те трошарине Ниш је доста опао, и свако се може уверити, кад види какав је Ниш сад, а какав је био пређе. А што каже г. Вукашин, да се уништају трошарини пишки о томе, ја знам, да су сви за то, да се трошарина укине, а само су страни поданици за то, да она и даље остане.

Пера Вукићевић — Ја сам по други пут узео реч, само да одговорим г. Вукашину на дне његове напомене, као да сам ја тврдио, да увођењу трошарине у Нишу има места, да тамо нема сиротиње, да нема безимањалних радника, и вели над дема сиротиње, онда је угодно, да се трошарина уведе. И он је тврдио, да купци плаћају трошарину као потрошачи, а не сами произвођачи. Ја опет напомињем, да у основи то тврђење г. Вукашина Петровића не стоји. Ја сам то довољно разумео, да потрошачи сносе ову трошарину што они, који су у варошци, али опет ја остајем при томе мишљењу, да ту трошарину, која је махом и њеним делим плаћена од сиромашних потрошача, ипак да је баш сносе сељаци а не само произвођачи.

Миња Врањковић — Ја сам хтео о овој ствари да кажем то: да се сложим са г. Вукашином Петровићем, да се овај претрес 8 чл. зак. о трошарини остави, докле Ратарски предлог не изађе на претрес, јер кад је уништен овај чл. 8 онда је и овај указ, који је дозволио, да се трошарина подиже и у Нишу. Дакле за то сам, да се сачека на овај предлог над ои дође, онда да се о овој ствари претреса.

Димитрије Илијановић — Господо, ја сам при подношењи на предлогу, да се укине пишка трошарина, па сам за то и узео реч, да проговорим нешколико речи о самом предлогу: и ако држим, да су разлози, који су у предлогу изнети доволно јаки, да би могли опредељити Народно Представништво, да усвоји предлог мој и мојих другоиина. Мој други и пријатељ г. Пера Вукићевић је испричо све готово са научне стране о самој трошарини, као посредни порез. Али ја мислим, да укратко кажем: према чему као стоји са трошарином, и како има највећих мањана, који су за, а има их који су и против трошарине. На тих разлога видиће се, да их има више, који су против трошарине, против посредне порезе, него што их има за посредну порезу, за трошарину. Тако, као добра страна посредне порезе а исто тако и трошарине наводи се та, *што се лако и брзо наплаћује*, што су то предмети за потрошњу, те се одмах на њих кора и порез наплаћивати. Грађанин узимајући трошарински предмет мора одмах да плати и трошаринску таксу. Трошаринско чекмеце не трпи почека. То је пака добра страна посредне порезе, али с друге стране стоји одмах тешкоћа, што се каже, да тај начин прибирања порезе – трошарине *скупо кошта*, а скупа је и контрола при томе, јер ту се може најлакше да краде и чине злоупотребе.

Друга је добра страна посредне порезе та, што се каже: *држављани не знају колико имају да плате* и држе се оне политике у финансији: „да треба петла чеприати, те да остане са свим без перја а он никако да не закречи". Ја држим, да је то скроз погрешно. И држава и општина, ради постигнућа својих задатака, морају изаћи пред своје грађане отворено са захтевима, да траже од својих грађана, да им они потпомогну са оиоликим материјалним жртвама, колико држави, колико општини треба за правилно развијање; а никад се не треба плашити те отворености јер само од непознате ствари народ прави трвавице, а никако не прави трвавице кад унапред зна, да држави, општини, треба толико и толико прихода. Мени изгледа, да је најјачи овај трећи разлог, који се износи за посредну порезу, а то је што се каже *да је плаћају и странци*. И кад испричо још један разлог, који говори за посредну порезу, онда ћу се вратити и на овај трећи разлог, да и њега побијем. Као 4-ти разлог за посредну порезу, то је, што се вели, да посредна пореза наговн грађане на интензивнији рад. Ја ћу примером да докажем, да не стоји ни овај разлог. Запазите, да постоји у Србији фабрика шећера. Шећер траже сви грађани, па кад се удари велика трошарина на шећер, онда сиротиња није у стању да купује и троши шећер, јер но може да плаћа трошарину. *И услед тога, што се крати највећем делу грађанства, сиротињој класи потрошња овог производа, сузбија се и производња шећера.* Нека ви је дозволено, да то потврдим са најскромнијим примером, који се десно са законом о државној трошарини. Ви знате, да смо ми донели закон о државној трошарини и ударили велику трошаринну између осталих артикала, и на слану рибу.

Мислило се, дакле, кад је се раније доносно закон о трошарини, да ће он донети јаних прихода; на против, приходи нису били ни оноликн, колики су редовно били пре тога.

Ја сам изнео та четири разлога, у корист посредне порезе или сам, чини ми се, успео да против разлозима побијем наводе, који говоре за посредну порезу и држим, да и овај разлог, да плаћају посредну порезу странци, отпада, према ономе, што сам навео и што ћу сад даље да наведем.

Ној јачи разлог против ових посредних пореза тај је, што она не пада на грађане по имућству, но њиховој економној моћи, него пада на грађане по разрезима по извесном плану већ сумарно по потрошњи. Тој разлог, што се напаљује по потрошњи онтерећујући подједнако и имућне и сиротне грађане, довољан би био, да определи Народно Представништво да овај предлог прими. Сем наведених разлога, још један разлог стоји против посредне порезе, што држава односно општина учи грађане, да прљућкарке и на тај начин харају државу. Самим, дакле, законом трошаринским држава иде на то, да се грађани уче кајмакарлуку. Дакле, кад не би било ниједног разлога против посредне порезе и трошарине, сем тога, што је плаћају странци, онда ја мислим, да у земљи нема толико странаца, да би ми због њих могли да успоимо посредне порезе, јер ти странци су већином сталии и као такви плаћају општу порезу, општи данак и ћумручке таксе, на се са тим ваља и задовољити.

Дакле, из свега овога види се, да са научне стране стоје сви разлози против посредне порезе, а у исти мах против трошарине.

Сад ћу да пређем на мишљење Државног Савета. Државни Савет брани пишку трошаринну и у опште трошаринну која се буде увела, са разлога: што се руши самоуправно начело; јер над је општински одбор решно, да је то у интересу грађана, да они јаче живе, онда им се то и не може закратити. На *лепо, господо!* Кад Ниш и Београд имају права да у својим општинама уведу трошаринну, онда ће и све остале варони у Србији, по примеру њиховом тражити, да се уведе трошарина и то ни се по самоуправном начелу мора дозволити. Ја држим, да би се у том случају са свим отежао извоз наше трговине и пронет добара. Но, ја нећу да заступам ни то, да ће ово тражити само општине варошке, јер шта смета једној општини лаиоиској, да и она то учини, ка тако и општина шилеговачка или ка којој другој да то тражи. Свака дакле општина варошка и сеоска у Србији могла би то да тражи; а то би значило оно: колико ни варошани узимате од сељака у вароши, толико ћемо ми вама у нашим општинама да узимемо, кад прођете кроз село, те на тај начин да се квнтрамо. Да не би било тога квнтирања, боље би било, да се приходи порезују по имућству, те да се на тај начин општинске потребе подмирују. Државни Савет даље каже: као што ће варошн морати прибегавати прирезима, који су тешки за грађане и т. д. ја не знам, да ли ће то бити тоже, кад се приходи прибављају разрезивањем према имућству него на други који начин, јер ја мислим да је правилније, да ко има више, да више и плаћа.

У мом предлогу и мојих другова има више тачака разлога, са којих смо ми тражили укнуће пишке трошарине. Ја нећу да говорим о свима, јер су оне дотакнуте од предговорника, али ћу да говорим о томе, што се каже: да трошарина пишка проширта центар трговачки на Ниша у оближња села.

(Настаиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 47 ЧЕТВРТАК 29 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

37 САСТАНАК

22 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(ЧАСТАНАК)

(О трошарини дижи, Илијановић).

Господо, трошарина у опште, као и њена посебице, није добра ни за трговца ни за сељака. Трговац, који је до сад у Нишу куповао храну и остале производе био је ослобођен од трошаринских такса. Трговац, кад мора да му плати трошаринску таксу, он гледа, да иде на друга места, где нема трошарине и купује храну без трошаринске таксе, како би са мањом ценом могао лакше да конкурише на страним пијацама и услед тога, он сад мора тражити друге центре, који су за њега повољнији. Исто тако биће и са сељаком. Сељак, кад нема трговца у варошн, мора да иде на друга места и продаје своје производе, где га купац чека, а сељак само због тога, што их је врло мали број, што нема конкуренције, мора своје производе да продаје што јевтиније и да га на пијацу лажу зеленаши. Дакле, ни за једне ни за друге није ово корисно; ни за трговца, ни за произвођача није корисна трошарина.

Сад ћу, господо, да кажем неколико речи на примедбе г. Вукашина Петровића.

Г. Вукашин каже: на лето, трошарина треба да остане, али да би се она олакшала, треба сва она трошарина, која се буде наплаћивала у варошн, на се буде извозила, треба да се врати. У том случају Ниш ће би осећао никакву помоћ од трошарине, јер има већина грађана, који су занатлије и земљорадници, који сви једном или у два пут преко године спесу своје производе у варош и плате трошарину, те отуда не би био бог зна какав приход; а популација, међу тим, у Нишу, није таква; да би могла трошарина да се одржи. Дакле, ради тих малих прихода, које би Ниш од трошарине имао, по одбитку извоза трошарине, не би требала ни да остане она успомена, код Низлија и околине да још стоје под неким турским установама, када су биле разне дажбине ове врсте.

Г. Вукашин каже, да је трговина у Нишу стала не само због трошарине, него и због мостарине на Мрамору. За признање, да је мраморска мостарина велика сметња трговини у Нишу, али исто тако смем да тврдим, да је пре трошарине била јака изнозна трговина у Нишу, што значи, да мостарина није утицала на трговину, колико је утицала трошарина. Са свију напред изнетих разлога, молим Народно Представништво, да прими овај предлог и тиме утврди раније своје мишљење о штетности трошарине за Ниш и околину.

Јованча Стојановић — Господо, што се тиче разлога г. Мите Илијановића који су доволно јасни, нећу да говорим. Само ме је изазвао да говорим г. Вукашин Петровић, што каже, да он хоће да буде патриота нишких, ја из тога не видим да је он патриота, већ Ниш ће и даље опадати као што је и до сад опадао. Ми хоћемо овим Ниш да помогнемо и да не буде више пуста варош. То је моја најближа варош, то је моја прва и најсвета варош и против Нишлија ја немам ништа, али кад хоћемо да говоримо о неправди као да је Ниш друга престоница и да због тога а у корист неколицине њих уводимо трошарину, шта смо онда учинили? Видели смо да је Ниш друга престоница, просто никакав Ми смо видели како он напредује и како остаиимо овакву трошарину и даље а и друге намете, онда он неће бити ништа. Ми смо Нишу одузели окружну команду, окружно начелство и преместили у Прокупље, а нему су пак наметнули ову трошарину, па су се сви разбегли из Ниша па и оно мало људи, што је заостало пали су на милост и немилост општини и морају да се упросте. Ми смо дужни, господо, да заступамо право целе Србије онако, како правда захтева.

Г. Вукашин Петровић у свом говору каже, што ми да одузимамо то право граду Нишу, кад он може да нетне трошарину по закону о општинској самоуправи. Кад би то баш тако било, да ми оставимо једној варошн да наплаћује како она хоће, онда доиле би отишли ми. Што се тиче трошарине нишки људи се, да је она штетна не само за варош Ниш, него и за општине.

Ми смо одбили људе од Ниша и отерали у Прокупље, Алексинац, Књажевац и Белу Паланку. Шта значи над брестовачка станица извози 800 вагона, док друга престоница само 400 вагона. То се може видети на станици; и то је непобитно. Каже се, да би требало оставити трошарину само на неке артикле, као кафу, шећер и т. д. И то не треба, то је сне штетно. Варош Ниш има извесне предмете, на које може да наплаћује трошарину и да се тим одржава, али тиме се он упростио. Ми кажемо: хоћемо да подигнемо земаљску индустрију, и народну економију, али то не иде на овај начин. И хоћемо ли ми да заступамо и варошане и селаке подједнако, или хоћемо да будемо једностраии да заступамо само варошане а селаке не? Јер и сеоске општине, као што рече г. Илијановић, имају општинску самоуправу, и оне имају право да кажу: ја хоћу да наплатим сваконе кад прође кроз моју општину и тиме би се у један пут сас убочило и шта би онда

било? И онда би нама лепо пшло. Ми не треба да стављемо на партиско гледиште и да користимо само једној партији. Ми смо дужни да бранимо интересе целе земље, јер смо сви њени синови. Тако је исто и морнарица приморска штетна, али се мора трпити, и ја мислим да ће и Влада и Скупштина учинити, ако не на овој скупштинској сесији а оно на првој идућој, да се развезивање и да се и то поништи. Што се тиче оног напада да то треба збор да укине, ја имам да додам, да је 8 ов. мес. био збор у Нишу и на тоже збору су време 400 њих тражили да се укине трошарина, а само је њих 40—50 гласало да остане трошарина. Даље, ја не могу да дам право г. Вукашину Петровићу бившем министру да он боље разуме потребе Ниша и мишљење Нишлија од мене; јер сам ја тамо одрастао, и ја никако не желим Нишу никакво зло, већ увек добро. Он је хтео чим само да се популарише, али то није никаква популарност. Тек, кад би устао против трошарине, онда би се он популарисао, а овако нема никакве популарности. С тога мислим, да овај предлог Мите Илијановића и другова треба да се прими, а ја задржавам право да говорим у специјалностима при доцнијем претресу.

Јован Шелмић — Господо, нишка трошарина, која је до сад била код увоза сиру производа, она је јако отежавала народу из околине нишке. У тим се крајевима доселио народ из Турске и разних крајева Србства и као сиромашан народ, он не може ту живети од трошарине нишке, коју не може да сноси ако се не укине. Да ли је право да он плаћа сву ту трошарину нишку, а народ Ниш да не плаћа? Ја мислим, да то није право. Ако Ниш хоће да своју општину уреди, да је калдрмише, да јој да осветљење, онда је дужан да сноси општинске прирезе, као и све остале општине у Србији. Он то није радио него је народ на околине највише плаћао. Г. Вукашин Петровић напоменуо је мостарину на Мрамору. Зашто то је тешко за онај крај, који мора то да сноси. Јер тамо сељаци из среза Добричког, Нишког и Косаничког немају више од 100 ока или кгр. да донесе на пијацу.

И он кад то донесе на пијацу и плати на мосту трошарину, а у Нишу трошарину и кантарину, онда шта њему има да остане? Не остаје му ништа, пратиће се опет то и бос без ичега. Колико је корисно за околину нишку, толико је исто корисно и за саму народ Ниш да трошарину укине. Трошарина је Нишу учинила, да толики производи иду на друге пијаце, трошарином Ниш је одбио своје муштерије. Према свима разлозима, које су изнели г. Вукићевић и друга г. г. предговорници, ја се потпуно слажем с њима и молим Народно Представништво да предлог г. Илијановића и моји другова усвоји, *и трошарину укине.*

Мика Хаџи-Томић — После говора г. Вукашина Петровића, ја не бих имао много шта да казем, само ћу толико рећи, да би било са свим право, да се решење овога предлога одложи до решења предлога г. Ратарца, јер да се трошарина у Нишу укине, а у Београду да остане, то не би било право. Ниш се рачуна као друга престоница наша, и треба имати на уму, да је Ниш много сиромашнији од Београда: у Нишу немате ни општинске зграде, немате школа о трошку општине подигнутих, нити је у опште Ниш урађен што треба, и онда укинути трошарину, значи одузети му приходе и ставити му неизвесност, да урађене варошн може да изврши. Вели се да трошарина штетно утиче на саму општину нишку, наводи се да због трошарине Ниш опада. Мени се чини господо, да Ниш не опада за то што наплаћује трошарину, него је опао за то, што су налагчани трговци по околине почели више да базаре у Београду а не у Нишу. Исто тако изгледа ми да не стоји ни онај навод г. Вукашина, да Ниш опада и за то што му је одузето начелство. Овај који је до сада имао да базари у Ниш неће ни овог у Ниш, а неће због начелства да иде у Прокупље или у друго неко место. Ниш од трошарине може да има користи, и не треба му то спречавати. С тога сам ја мишљења да би најправичније било, да се претрес по овоме предлогу одложи до решења предлога г. Ратарца. И ако остане трошарина у Београду, да остане и у Нишу; а ако се укине у Београду, да се укине и Нишу. Тако би било најправичније да урадимо.

Михаило Марковић — Господо посланици! Живим у Нишу пуних 13 година, па ми се чини, да сам имао довољно прилике да га посматрам у његовом развитку и напредовању, а богме, у последње време и у његовом приметном застоју и опадању.

Ниш је велика српска варош, броји на 20.000 становника. По величини друга је у краљевини, а много већих варош нема ни у целоме Србству. Али Ниш толики и такав, није подигла његова околина, својом великом плодношћу. Његова је околина стешњена, његова је околина напичкана другим местима, која му граде залогај. Њега је подигла велика раскрсница путова, њега је одржавала месна његова важност.

Али, да се Ниш и даље одржи и напредује, њему по моје најскромнијем уверењу, јако смета трошарина, каква постоји данас. Она непремено одбија доста блиску околину од њега. Занемаримо само да Добрич, Алексиначка Морава и без мало сва околина, из које се ма шта донесе на пијацу, има да плаћа мостарину, на трошарину и треће кантарину. Те три дажбине износе у најмању руку 1·50 дин. од кола. И кад се узме на ум да сељак на своја кола још ли натоварја ја ли не натовари 150 килограма, а на то, ма и слама била, има да плати 1·50 дин., онди се колико је сељаку отежано да уђе у Ниш и да се користи тргом, који у Нишу постоји.

Осим тога, као што је лепо напоменуо послашик г. Шелмић, треба имати на уму, да је једна страна околине нишке настањена доселеницима, да су то људи махом без ичега сламо нали, који тек нижу да раде и зараде, да су без новаца, кад ноћу на нишку пијацу. И кад један човек ноће од куће без новаца, а има да плати и мостарину и кантарину и трошарину, онда шта видимо? Онда видимо што сваке суботе бива на сва та три места, где се те дажбине наплаћују: да сељак остаје гиљ у реуи на мосту, да остани секирр код трошаринске капије, да пак остани на кантарини. Господо, то су такве сметње, да њих околина нишка подпети не може.

Поред тога, Ниш нити има, нити је кадар добити такво службено особље трошаринско, да људи и уредним путем може ову дажбу да наплаћује. Ја не могу да поменем у овоме дому све оно, што се дешава на капијама Ниша, јер није пристојно да се овде чује, али само напоменем, да има пуно разлога и у овом погледу због шта ова трошарина треба да падне. Она треба да падне, кратко рећи, морала рада у овом крају.

Осим реченога, ова трошарина учинила је Нишу, да смо доцекали, да се многи крајеви потпуно одбијају од њега и окрећу на другу страну. Примећено је да из сарајнског среза сељани, у место у Ниш, одлазе у Алексинац на пазар. Кад сељани долазе у једну варош, они из ње одлазе, купују што им треба, и у тим варошима и мали трговци виде шадај од сељака. Кад нема сељака, онда тај мали трговац нема ништа, него има штете: поједе и оно што је зарадио, и на лошетку жора да иде у општинске служитеље. Добрич се нагло окрене Прокупљу, и ако тако рећи може да се добади каменом у Ниш. А колико се опажа ова сметња у Нишу, види се на тога, што Прокупљани траже и други пазари дан у седмици, док је у Нишу сушпиан и онај један. Готово би му доста био и један дан у месецу.

Што је најгоре, ова трошарина није обухватила само предмете, који се троше у Нишу, него и оне, који се троше и даље у околини. На прилику, трошарина је ударена, нетина нала, на све предмете, који се израђени доносе са стране, а не троше се у Нишу, него их купује сељак. И кад је тако, зар онда не пада та трошарина на терет сељака? Са њело да нада. Поред тога велики трговци, који су постојани у Нишу, неће су почели да сустају са радом за то, што налагчања нема рачуна да пазари робу за свој дућан у Нишу, за то што има да намири трошарину, од које апсолутно никакве ваљде нема. И није чудо што се због тога, премда ово није једини узрок, налагчања одбијају од Ниша и радије купују робу са других страна. Јер на тај начин избегну плаћање ове трошарине. Даље, трошарина је једна сметња, којом се без сумње сужава трговина у Нишу.

Најпосле, лепо је истакнута пре мене и она врло осетна сметња у извозу наших земаљских производа. Ми у Нишу при улазу у варош наплаћујемо трошарину на све жито, на сву стоку, што се извози на страну, само за то, што се овде извршила препродаја. Зар тек ово није сметња извозној трговини? То одбија трговину и више нема онако великих виједа, као што их је некада било у Нишу.

Ван свако сумње ова је трошарина настала отуда, да се олакша становништу варошком, да не плаћа прирез. Па шта се уради? С једне стране трошарина неоправдано пада и на сеоско, који у Нишу не живи, а с друге, најважнији крајеви Ниша приметно малаксавају. Лесковачка Канџа и др. која је имала толико волета, данас само животари; и да није железничких радника, који су на овом крају, била би прва чаршија. По мом уверењу пшло се на то да се олакша *плаћање прореза*, али сто доцекали *да се порез не може да наплати.*

С тога сам за предлог г. Илићановића, да се пијака трошарина укине.

Известилац Милан Миљковић — Господо, код нас у Србији постоје две варошн, које имају трошарину: то је Београд и Ниш. Са београдском трошарином писан познат, а са пијком познат сам, које ја овог рода, и које ито сам се више година бавио у Нишу. Кад би Ниш наплаћивао трошарину на оно што троши, ми не бисмо имали ништа против тога, али Ниш наплаћује трошарину и на оно, што се кроз њега провози. Ја сам разговарао са једним трговцем из Солуна, и он ми каже да је имао прилике да види, да се на један вагон ражи наплаћује 80 дин. трошарине, и то је наплаћено од произвођача, који је донео то. Ето то је руководило одбор да усвоји да се та трошарина укине. А кад би узели ово, што је један посланик казао да треба ослободити од трошарине оне предмете, који се износе, онда би остало врло мало, те не би се могли подмирити сами трошкови око трошарине, а кад би се опет враћала трошарина, не би се могло знати, од кога је узета, и настало би питање шта има у варошн да се троши а шта не да се износи. Даље, то се не би могло уредити као што треба и кад не може да буде као што правда захтева, онда је најбоље укинути и то мало што постоји. С тога је и одбор за то, да се та трошарина сасвим укине.

Богосав Поповић — Свака општина у краљевини Србији плаћа прирез општински, плаћа своје кнезове, писаре и пандуре. Тако је плаћала и пијка општина пре трошарине. Међутим кад је трошарина установљена у Београду и у Нишу, она је имала циљ сасвим други: да се уклоњава варош, да се зидају школе, да се доведе вода и у опште да се ради све оно, што ће служити за уклањање варошн. Сад пређа томе да сравнимо Београд и Ниш. У Београду од како је уведена трошарина већ видимо да се уклањала варош на све стране, има водовод, канализација поочице, дошло је осветљење и школе почињу да се зидају. — Док међутим у Нишу нигде ништа нема. У општини пијској не плаћају општински прирез и у место да употребе трошарину на уклањавање варошн, они је употребљују на исплаћивање председника, писара и пандура, тако да је нека пут било случајева да се неки плаћају ноћу на кад иду преко чаршије вичу: „Живела трошарина.“ То је много пало у очи, ка је чак и у новинама писано о томе. Међутим и грађанство у Нишу нолно је да се укине трошарина. Због тога су опонаџ држали скуп и донели резолуцију, коју смо јутрос добили, на којој има преко 300 потписника и којом се тражи да се укине трошарина пијска, јер сасвим рђаво уплива на сиротиљу и околне сеоске. Јер сви сељаци кад иде да Нишлије не плаћају прирез, они желе одмах, па то ми плаћамо и по себи се разуме да сељак једва чека да се трошарина укине. И према томе ја као народни посланик молим Скупштину, да прими овај предлог наш, те да се укине трошарина у Нишу, кад се не употребљава на оно на шта је намењена.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Ко је за то да се овај предлог прими у начелу, тај нека седи, а ко је противан тај нека устане? (*Већина седи).* — Објављујем, да је предлог у начелу примљен.

Сад ћемо приступити претресу појединих чланова. Изволте чути г. известиоца.

Известилац М. Милићевић чита: члан I (ст. 46).

Потпредседник — Хоће ли ко да говори о овом првом члану? (*Нико се не јавља).* — Пошто нико не тражи реч, сталаи на гласање: ко је за то да се прими прочитани члан I нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је усвојен члан I.

Известилац чита: члан II (Нста страна).

Јованка Стојановић — Ово што се у овом члану вели, да ће овај закон ступити у живот од 1 јануара 1894 год., ја мислим, да неће бити корисно и с тога бих молио Народну Скупштину да се ово измени и да гласи овако: „Закон овај ступа у живот одмах, чим га Краљ потпише.“ И молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Не потпомажу га).*

Потпредседник — Претрес је свршен. Ко је за то да се прими прочитани члан, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила члан II, и тиме је свршено прво читање поменутог предлога. —

На реду је извештај одбора за преглед и оцену пословичких предлога.

Изволте чути г. известиоца.

Известилац Михаило Радовић прочита тачку I извештаја (ст. 359).

Потпредседник — Скупштина треба да одлучи, прима ли, или не прима поднесени извештај. С тога стављам на гласање: ко је за то, да се поднесени извештај прими, нека седи, а ко је против нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила поднесени извештај.

Известилац чита тачку II извештаја (стр. 359).

Потпредседник — Прима ли Скупштина одборско мишљење? *(Прима).*

Известилац чита тачку III извештаја (стр. 359).

Потпредседник — Прима ли Скупштина одборско мишљење? *(Прима).*

Сви ови предлози упућују се Државном Савету на проучење. —

Дајем ¼ часа одмора, а за то време молим г. г. посланике да се надиеје у одсеке и да наберу по једног члана у одбор, који ће да проучи предлоге за разделање извесних општина.

После одмора

Потпредседник — Продужује се дневни ред. Изволте чути списак господе посланика, која су ушла у одбор.

Секретар Љуба Јовсимовић чита:

Анта Поповић, Милош Богдановић, Јоца С. Јовановић, Гаја Милорадовић, Радован Поповић, Павле Станковић и Тока Брачинац.

Потпредседник — На реду је сад да саслушате један извештај одборски. Молим г. известиоца да га чита:

Известилац Радисав Митровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о оптужби посланика Ж. Малопарца

Народној Скупштини

Одбор, који је изабран, да проучи и оцени захтев ужичког апелационог суда, да се Живко Малопарац, народни посланик може узети на одговор, за штампарски преступ, расмотрио је акта, проучио и оценио овај захтев, па је нашао:

Да је Владимир Павловић из Табановића тужио ужичком апелационом суду Живка Малопарца за штампање у 72 бр. „Одјека“ од 31 марта 1892 год. једног уверења, издатог му од г. Васе Томића из Ужица, у коме је наложено, како је тужилац Владимир украо поменутом г. Васи једне војничке чизме, када су нао старешине народне војске на вежбању били,

наводећи да му је тим публиковањем нанета клевета и јавна увреда.

Да је тужени Живко, раније тужио истом суду тужиоца Владимира за нанету му клевету и увреду у бр. 145 „Српске Независности“ од 16 децембра 1889 год., и да је Ужички првостепени суд пресудом својом од 15 октобра 1892 године И. 19.185 пребио ову увреду за увреду, коју је тужени Живко Владимиру нанео, за Владимира каже ослобођено; но да је ову пресуду поништио Касациони Суд решењем својим од 27 октобра 1892 год., бр. 9532 и наредио, да се ова оба дела саставе и уједно пресуде.

Према оваквом стању ствари, одбор налази, да оно дело није такве природе, да би требало туженог Живка издавати суду, и ако је он у одговору своме ужичком првостепеном суду од 7 априла ове године, поднесеним потребне доказе у одбрану тражио, да се пресуда изрече и са тим се стављао на расположење суда.

Одбор је мишљења, да се Живко Маловарац народни посланик, по овом захтеву, за поменути штампарски преступ, не може узети на одговор за време трајања његовог посланичког мандата на основу прописа чл. 125 Устава.

Подносећи Народној Скупштини овај извештај, Одбор моли Народну Скупштину, да га усвоји.

21. Јула 1893 год.
у Београду.

Председник одбора,
Станко М. Петровић

Известилац,
Рад. Митровић

Чланови:
Филип Милојевић. П. В. Павловић, Т. Д. Дидић, М. Даниловић, Јованча Стојановић

Потпредседник — Претрес по овом предмету може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли ово Скупштина. *(Усваја).* Молим вас, изволите чути још један извештај одборски.

Известилац Павле Поповић чита:

ИЗВЕШТАЈ
о измени закона о истражним судијама
Народној Скупштини

Одбор за проучавање пројекта закона о измени у закону о истражним судијама, проучио је овај законски пројект и налаз је, да исти треба усвојити; с тога, одбор има част предложити Народној Скупштини: да и она овај пројект изволи примити.

21 Јула 1893 год.
Београд.

Председник одбора,
Андра Ђорђевић

Известилац,
П. Поповић

Чланови:
Д. М. Дединац, Вел. Карић, М. С. Ђуричић.

Потпредседник — Извештај одборски је штампан и г. г. посланици могу га примити, ако га већ нису узели, и он се може сутра ставити на дневни ред? *(Прима се).* —

Изволите чути даље.

Известилац чита:

ИЗВЕШТАЈ
о измени закона о судијама
Народној Скупштини

Одбор за проучавање пројекта закона о измени у закону о судијама, а на ime чл. 45. тач. *а*, проучио је овај законски пројект и налаз је, да исти треба усвојити; с тога, добар има част предложити Народној Скупштини: да и она овај пројект законски изволи примити.

21 Јула 1893 год.
у Београду

Председник,
Андра Ђорђевић

Известилац,
П. Поповић.

Чланови:
Д. М. Дединац, Велимир Карић, М. С. Ђуричић

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).*

С тим је данашњи дневни ред исцрпљен. Данашњу седницу закључујем, а наредујем други састанак за сутра у 8 часова пре по дне. Дневни је ред већ обављен. Молим господу из свију одбора, да остану сви овде да раде.

(Састанак је трајао до 11 часова пре подне).

---

38 САСТАНАК
23 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

Почетак у $8^{1}/_{2}$ часова пре подне.

Присутна су била сва г. г. министри, осим г. министра председника.

Потпредседник — Отварам седницу 38 састанка. Изволте чути протокол 37 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Алекса Ратарац чита:

Абаџиски еснафи из: Јагодине, Аранђеловца и Пожаревца, — моле да се дозволи увоз гајтана, сукна и др. материјала из Бугарске;

Атанасије Марковић резервни капетан из Прокупља, моли да му се узаже 12 год. проведених у руској војсци;

Јова С. Сретеновића и Ружа Т. Марјановића из Бургова (у ср. ресавском окр. моравском) — моле да се њихов ујак узме на одгонор;

Коста Стојановић опанчар из Крушевца, моли да се врши законодавно решење, којим је забрањена продаја пресних опанака;

Сава Стојановић, ноћни стражар у Београду, моли за исплату реквизиције;

Сељани из Добриња (у ср. поженском окр. ужичком) моле за државну помоћ, јер им је град сву летину потукао;

Грађани из Шанца моле, да се друмским прекупцима забрани упражњавање шпекулативне радње; и

Судови седам сеоских општина у срезу пољаничком (окр. врањском) — моле да се одселе Арнаути из истих општина.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један Указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског Савета, на основу чл. 34 Устава решили смо и решавамо:

Овлашћује се министар унутрашњих дела, да поднесе Народној Скупштини на решење предлог закона о измени и допуни чл. 18 закона о уређењу округа и срезова.

Наш министар унутрашњих дела нека ово решење изврши.

21 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о измени и допуни члана 18 закона о уређењу округа и срезова

Трећи, четврти и пети одељак члана 18-ог замењују се овим: За среске начелнике могу бити постављени српски грађани по рођењу, или природњени српски грађани, ако су пет година настављени у Србији:

1. Они, који су свршили факултет у Србији или на страни, а служили су као указни чиновници најмање три године;

2. Они, који су свршили најмање шест разреда гимназије или реалке, или три разреда гимназије или реалке и какву стручну школу, а поред тога служили су као указни чиновници најмање пет година;

3. Они, који су служили као указни чиновници најмање осам година и то бар три године као указни полицијски чиновници; и

4. Они, који су служили као стални или привремени срески начелници.

Нико не може бити постављен за среског начелника, ако није навршио двадесет и пет година живота.

Који не могу бити постављени за среске начелнике, не могу бити постављени указом ни за вршиоце дужности среских начелника.

Овај закон ступа у живот петог дана, пошто се објави у службеним „Српским Новинама".

За тим:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

Господину министру унутр. дела,

Државни Савет прочуо је предлог закона „О измени и допуни чл. 18 зак. о уређењу округа и срезова," па је мишљења, да га треба усвојити са допуном тач. 2 и у следећој редакцији:

I

Трећи, четврти и пети одељак члана 18 мењају се и гласе:

За среског начелника може бити постављен онај српски грађанин по рођењу, или природњени и 5 година у Србији настањени српски грађанин, који је навршио 25 година живота, и који је:

1 Свршио који факултет у Србији или на страни и служио као указни чиновник најмање три године; — или

2 Свршио најмање шест разреда гимназије или реалке, или три разреда гимназије или реалке и какву стручну школу, а поред тога служио као указни чиновник најмање пет година, од којих бар две као указни полицијски чиновник; — или

3 Служио као указни чиновник најмање осам година, од којих бар три године као указни полицијски чиновник; и

4 Онај, који је служио као стални и привремени срески начелник.

Који не може бити постављен за среског начелника, не може бити постављен ни за вршиоца дужности среског начелника.

II

Овај закон ступа у живот петог дана, од дана објаве у службеним „Српским Новинама."

Саопштавајући вам ово, част ми је послати вам и пресис одношеног мишљења чланова Државног Савета г. г. Косте Јовановића, Ј. Ђаје и Пере Ђорђевића.

Примите, Господине Министре, и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Бр. 2264.
15 јула, 1893 год.
Београд.

Председник државног савета,
П. Велимировић с. р.

Из тога прочита:

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Потписани се не слажу с мишљењем Државног Савета о законском предлогу за измену и допуну члану 18 закона о уређењу округа и срезова, како га је министар унутрашњих дела предложио и Државни Савет на свом данашњем састанку примио, јер не виде оправдања разлога, зашто би сада при доношењу овога закона требало са свим одступити од начела, и у земаљском Уставу изреченог, и у досадањем закону о уређењу округа и срезова па у неким другим раније изданим законима усвојеног, да се за све гране државне службе нарочитим законом прописани испит полаже. Потписани су мишљењу саветске већине противни и из разлога, што је Државни Савет на истом том састанку, при генералном претресу овога законског предлога био донео начелну одлуку, да испите баш за неке кандидате треба задржати, то би усвајање овакога, министром предложеногa, законског напора дало према тој саветској одлуци и недоследно.

На основу доцде изложеног, а уз то водећи, с једне стране, рачуна о садашњим приликама у читаву набавке добрих чиновника полицијске струке, а с друге, и о фактичким незгодама, које настају, кад се одмах за све те чиновнике и од свих кандидата за полиц. службу тражи полагање државног испита, — потписани су мишљења, да би било умесно и по интересе државне службе подесно, да се бар чиновници означени у министрову предлогу под 2) и 3) подвргну испиту, пре но што би били постављени за стално среске начелнике. Према том, и како се потписани с г. министром и саветском већином не слажу ни у другим појединостима, цео би законски предлог требао да гласи овако:

Законски предлог о измени и допуни чл. 18 закона о уређењу округа и срезова од 1 јула и 18 децембра 1890 г.

Трећи, четврти и пети одељак члана 18 мењају се и гласе:

Члан I

За среског начелника може бити постављен онај српски грађанин по рођењу, или природњени и 5 година у Србији настањени српски грађанин, који је навршио 25 год. живота и који је:

1. Свршио који факултет у Србији или на страни и служио као указни чиновник најмање 2 год; или

2. Служио, пре ових законских измена као стални или привремени срески начелник, најмање годину дана; или

3. У законом одређену року стручну школу или најмање 6 разреда гимназије или реалке и служио као указни чиновник најмање 5 година, од којих бар 2 као указни полицијски чиновник — или

б) служио као указни чиновник најмање 8 год., од којих бар 3 године као указни полицијски чиновник.

Ко би испуњо погодбе у опох — 3 одељку под а.) и б.) означене, може бити постављен за привременог среског начелника и без положеног испита.

Ко не може бити постављен за сталног или привременог среског начелника не може бити постављен ни за вршиоца дужности среског начелника.

Речи у овом закону: „служио као указни — указни полицијски — чиновник“ не могу се односити и на оне чиновнике, којима су указом, или законом признате као указне године службе и године проведене у служби неуказној или у служби ван Србије.

Закон о нспитима за среске начелнике биће донесен до краја 1895 год.

Члан II.

Овај закон ступа у живот петог дана, од дана објаве у службеним „Српским Новинама.“

15 јула 1893 г.
Београд.

Чланови Држ. Савета:

Коста Јовановић,
Ј. Таја,
П. Трифковић.

Потпредседник — Предлог се упућује одсецима, да га прегледе и изберу по једног члана за одбор. —

Изволите чути једно питање на г. министра нар. привреде.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ
на
господина министра народне привреде.

Приликом претреса трговинског уговора са Аустро-Угарском и на моју примедбу, да би влада наша требала, да поради да добије пристанак Аустро Угарске владе, „да се и на Малом Зворнику установи станица за извоз стоке из Србије“ Господин министар народне привреде изјавио је, да ће он радити да добије пристанак Аустро-Угарске владе, да се поменута станица у Малом Зворнику установи.

С тога, част ми је упитати господина министра народне привреде, да ме изволи известити, је ли учињено извесне кораке ради уређења поменутог питања, и ако јесте, докле је та ствар до сада дошла, и где сада стоји?

29 јула 1893 год.
у Београду.

С поштовањем,
Милан П. Миличевић,
народни посланик.

Потпредседник — Пошто овде није г. министар, то му се питање упућује, да на њега одговори у првој седници. —

Изволите чути један извештај.

Известилац Анта Поповић чита:

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА
о
предлогу за раздвајање изнесних општина
Народној Скупштини

I

Одбор за оцену и разгрушсавање општина, размотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Вошановац одвоји од општине орешковачке и засебно образује општина под називом „општина вошановачка“, на је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама изволи решити:

„Да се село Вошановац у срезу млавском окр. пожаревачком одвоји од општине орешковачке и да за себе образује општину под називом „општина вошановачка“.

II

Одбор за оцену и разгрушсавање општина размотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Витања одвоји од општине деспотовачке, па да за себе образује општину, под називом „општина витањачка“, на је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се село Витања у срезу ресавском окр. моравском одвоји од општине деспотовачке, па да за себе образује општину, под називом „општина витањачка“.

III

Одбор за оцену и разгрушсавање општина, размотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Бераље одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом „општина бераљска“, на је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се село Бераље у ср. пожаревачком окр. пожаревачки одвоји од општине барске, па да за себе образује општину под називом „општина бераљска“.

IV

Одбор за оцену и разгрушсавање општина, размотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине орашачке, село Ковачева Бара да се одвоји од општине грделичке и село Градиште да се одвоји од општине рудањске у ср. власотиначком окр. пиротском, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка“, на је нашао да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се села Јастребац и Дадинац одвоје од општине орашачке, село Ковачева Бара да се одвоји од општине грделичке, и село Градиште одвоји од општине рудањске, у ср. власотиначком окр. пиротског, па сва ова села да образују једну нову општину под називом „општина дадиначка“.

V

Одбор за оцену и разгрушсавање општина размотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се села Глоговац и Бујимир одвоје од општине станачке, па да за себе образује општину под називом „општина глоговачка“, на је нашао да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама испуњени, с тога одбор има част предложити Народној Скупштини, на основу чл. 5 закона о општинама да изволи решити:

„Да се села Глоговац и Бујимир у ср. алексиначком окр. крушевачког одвоје од општине станачке, па да за себе образују општину под називом „општина глоговачка“.

VI

Одбор за оцену и разгрушсавање општина, размотрио је предлог г. министра унутрашњих дела, као и сва акта односећа се, да се село Мирач одвоји од општине голубинске и за себе образује општину под називом „општина мирочка“, на је нашао, да су услови из чл. 2, 3 и 4 закона о општинама истина испуњени, али село Мирач нема довољан број пореских глава, како прописује став 1 одељка 2 и чл. 2 закона о општинама, ну, како је село Мирач у по све вратском месту, — у самој планини, то се користи ставом 2 одељка 2 чл. 2 закона о општинама, то одбор предлаже Народној Скупштини, да на основу чл. 5 закона о општинама реши:

„Да се село Мироч у срезу поречком окр. пројешког одвоји од општине голубинске и образује за себе општину под називом „општина мирочка".

22 јула 1893 год.
у Београду.

председник,
Ђока Ж. Брачинац.

известилац,
Анта Поповић.

Чланови:

Јов. С. Јовановић, Гаврило Милорадовић, Милош Ј. Богдановић, Павле Станковић, Радован Поповић.

Потпредседник — Претрес свију ових предмета може доћи за идућу седницу. Усваја ли скупштина? *(Усваја).* — Изволите чути извештај финансијског одбора.

Заступник известиоца Мијаило Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски Одбор у данашњој својој седници проучио је предлог закона о установљењу наших државних монопола на: жигице, петролеум, дуван за цигарете и алкохол, који је поднео министар финансија.

У њему је Одбор учинио ове измене:

У чл. 12 после речи „комисије", да се дода: „осим чиновника Управе Монопола".

У чл. 14 у последњем ставу, истом реду, место „већ законом одређену", да дође реч: „досадашњу".

У чл. 16 остају само прве три врсте. Од речи „и", па све до краја овога члана, бришу се.

На послетку у члану 26 додаје се: „Уједно се овим законом укидају тачке 26 и 118 у закону о општој царинској тарифи од 10 јула ове године".

Осим овога Одбор је усвојио све напомене Државнога Савета, на које је и министар пристао.

Налазећи, да је овај предлог законски користан за државне финансије, Одбору је част предложити Народној Скупштини, да га изволи примити.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Ђ. Милијашевић

Чланови:

Р. С. Поповић, Ђ. Ж. Брачинац, М. Марковић, Андра В. Параћанин, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — Претрес овога предлога ставља се за сутрашњу седницу на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је други извештај одбора финансијског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

Предлог министра правде, да се одобри накнадни кредит од 126.000 динара, колико је више утрошено из државне касе на издржавање судских притворника и осуђеника у казненим заводима у 1892 години, Финансијски Одбор нашао је, да је уместан, те му је част предложити Народној Скупштини, да га прими.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Ђ. Ж. Брачинац, Андр. Ђ. Параћанин, П. Поповић.

Потпредседник — Претрес овога предлога ставља се за сутрашњу седницу на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је даљи извештај одбора финансијског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

На чување осуђеника београдског казненог завода због сеобе у Лубничево и Добричево једнога дела осуђеника, да би се сачували од болести, која се била јавила, утрошено је 1892 године 3000 динара више, но што је буџетом предвиђено. Издатак је потпуно оправдан, с тога је финансијски Одбор мишљења, да Скупштина треба да одобри министру правде више поднесени предлог о накнадном кредиту за ову суму, у прошлој години потрошеној.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Р. С. Поповић, Ђ. Милијашевић, Ђока Ж. Брачинац, Андр. В. Параћанин, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи на дневни ред сутра. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је опет извештај финансијског одбора.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансијског Одбора
Народној Скупштини

У својој седници од 11 овог месеца Финансијски Одбор проучио је предлог министра правде о накнадном кредиту од 6.300 динара на штампање и повез закона и законских прописа као и за штампање разног материјала за судску струку у 1892 години.

Издатак је учињен још у току прошле године, али је оправдан, те је част Финансијском Одбору предложити Народној Скупштини, да предлог министра правде прими онако, како га је поднео.

21 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:

Ђ. Милијашевић, Ђока Ж. Брачинац, Андр. В. Параћанин, Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је још један извештај одбора финансиског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски Одбор проучио је предлог министра финансија, да се Клефину и Шеусу, прерађивачима сапунетине, прода за 15.000 динара државно добро, зграда и земљиште старе поште у В. Плани. Налазећи да ово одређење, те је Одбору част, предложити Народној Скупштини, да министров предлог прими, како је и предложен.

22 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:
Р. С. Поповић, Арса М. Дреновац, Ђ. Милијашевић, Ђ. Ж. Врачинац, Андр. В. Парађанин, П. Поповић.

Потпредседник — И овај предлог може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

На реду је такође извештај одбора финансиског.

Заступник известиоца чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Финансијски Одбор претресао је предлог министра народне привреде о ослобођавању увозне парнине на вуну Браћа Мних за њихову фабрику вуненог израђевина за време трајања *привременог* општег царинског тарифе, дакле, од 2 априла 1892 па до ступања у живот *садашње*. Нашао се, да је предлог са свим оправдан и потпуно сразмерни, с тога Одбор предлаже Народној Скупштини, да га прими.

22 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
М. Марковић

Чланови:
Ђока Ж. Врачинац, Андр. В. Парађанин, Р. С. Поповић, Ђ. Милијашевић, Арса М. Дреновац, П. Поповић.

Потпредседник — Претрес овога предлога може доћи сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду први претрес извештаја одбора финансиског о катастарском премеравању Србије.

Заступник известиоца чита: предлог (ст. 131), и извештај одборски (ст 363).

Драгомир Рајовић — Мени се чини, да овај начин предлагања, који је сад учињен од стране г. министра, ни мало неће постићи ону сврху, која се хоће. Ово поглавито с тога, што овако рађење у малом ни најмање неће дати онај резултат, који се тражи. Сама ситуација земљишта мењаће се у току времена, и то, што ће се потрошити, докле све буде свршено; то неће бити нередовно и стално; и опет ће се морало приступити новом катастрирању, док се све уради, јер је мала свота, која се сад тражи, према томе, шта треба да се уради. Наше финансиске прилике такве су, да се то не може да изврши брзо у тако кратком времену, и како је то нужно. Ту не може да се има права ситуација земљишта наше отаџбине, и с тога ја држим, да је далеко целисходније, а неће државу коштати ништа или ако је кошта, то ће пасти на терет оних, чије се имање премерава. То је начин, који се у Америци употребљава. То је „thorax". По том закону сопственици имања имају дужност, да у извесном времену направе премер и план свога имања, то се утврди и онда се јамствује с својим. То је један начин, који се показао као врло целисходан, врло користан и међу тим, много лакши за државу, и ја држим, кад год може држава да се не мења у ове ствари, које су тако економне природе, онда је боље, да се она у то и не меша. Она има доста чисто државних послова, чисто административних послова и само ако може њих да обавља корисно по народ, то је довољно, да никако не неће на себе онај терет, за који није позвана; онај терет, који се у другим земљама на други начин, корисније, подноси. С тога ја мислим, да би овај предлог г. министра требао да отпадне, а да се г. министар умоли, да сагласно томе американском закону „thorax" начини нов предлог, и да се на тај начин утврди ситуација земље и учврсти својина наше отаџбине.

Тома Бојичић — Катастарско премеравање земљишта врши се на основу постојећих закона, и разлог г. Рајовића не треба да има места тим пре, што ми знамо, да премеравање оних земљишта врше они људи, који до данас нису примили плату, а нису је примили за то, што је исцрпен кредит, који је раније одобрен. Сад је у том послу морало да се застане, и ја мислим, да Скупштина треба да одобри предложени кредит, који нам је поднесен, те да се на основу постојећег закона продужи даљи рад. Да ли ће доцније требати већа или мања цифра, то се оставља увиђавности министровој, према послу, који се врши, а ово сад треба примити.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то оглашујем, да је претрес овога предлога у начелу свршен. Стављам на гласање: Ко је за то, да се овај предлог у начелу прима, нека седи; ко је против, нек устане? *(Већина седи).* — Оглашујем, да је Скупштина усвојила овај предлог у начелу.

Сад приступамо претресу појединих тачака.

Известилац М. Марковић прочита чл. I (стр. 131.)

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се прочитани члан прими, тај нека седи; а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)*— Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. I.

Известилац М. Марковић прочита члан II. (Иста страна.)

Потпредседник — Ко је за то, да се прими прочитани члан, тај нека седи; а ко је противан, нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. II.

Известилац прочита чл. III (Иста страна.)

Потпредседник — Ко је за то, да се прочитани члан прими, тај нека седи а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. III и тиме је свршен кредит на премеравање земљишта. —

На реду је кредит на досељење и насељење неколиких црногорских породица. Изволите чути известиоца.

Известилац М. Марковић прочита предлог г. министра народне привреде (стр. 164.) а за тим прочита извештај финансиског одбора о том предлогу (стр. 364.)

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 48 ЧЕТВРТАК 29 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

38 САСТАНАК

23 јула 1893 у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О десетомилној Крајишарији).

Потпредседник — Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прими измењене финансиског одбора, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем, да је Скупштина усвојила измењене финансиског одбора и тиме је српски кредит за досељење Црногораца. —

На реду је извештај финансиског одбора о ванградном кредиту од 15.000 динара, колико је више утрошено на храну притворених код истражних судија.

Известилац М. Марковић прочита предлог г. министра правде (ст. 316) а за тим извештај финансиског одбора (ст. 363).

Милан Ђурић — Код онога ванградног кредита, који се тражи, што је више потрошено на храну притворених код истражних судија имам да кажем ово. Овај кредит, разуме се, нора се одобрити, јер људи нису могли бити без хране; али, мени се чини, да ће и Народна Скупштина признати и цела земља зна, да сад не би било овога кредита, да је било правде и поштења код многих среских начелника и истражних судија, који су стварали кривице многим људима. То је што сам имао да кажем.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то да се предложени кредит прими, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем да је Скупштина одобрила тражени кредит. —

На реду је извештај одбора финансиског о допуни закона о привременом порезу.

Известилац М. Марковић прочита предлог г. министра финансије (стр. 165) а за тим прочита мишљење Државног Савета (стр. 166), па извештај финансиског одбора о том предлогу (стр. 364).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу прочитаног предлога.

Стојан Новаковић — Господо! Под једним скромним насловом: „Допуне у закону о привременом порезу од 1892 године“ — под једним насловом, који нити узбуњује, нити узнемирује, после извештаја Државног Савета и финансиског одбора, у којима се такође поглед ни на шта не обраћа, ми имамо пред собом једну ствар важну: ми стојимо овде пред једним новим дугом и то пред једним дугом за дефицит државни. То је оно, што значи ова допуна у закону о привременом порезу од 1892 године. Чисто српски речено, дневни ред, који сад наступа пред вас и о коме се има да говори, значи: хоћемо ли се или нећемо задужити са још $22^{1}/_{2}$ милијона номиналних; то значи да на толику суму плаћамо интерес и отплату овоме, који нам их буде узајмио.

То је предлог, који је на дневном реду. И пре, но што сам почео о њему да говорим, сматрао сам за дужност да ствар преведем на чист, обичан језик, да сваки зна о чему има да говори.

А над је пред нама тако замашна ствар, као што је задужење од $22^{1}/_{2}$ милиона и то ради дефицита, ја мислим, да ћете признати да треба да погледамо на све наше досадашње дуговање државно и разнотрижо, чега ради, и за што смо тако задужени, одакле су ти дугови, који ли је тај непре ушни извор, који непрестано товари дугове пред Народно Представништво од 10 година на овамо сваке друге, треће или пете године?

Да бисмо тај задатак решили како треба, и да бисмо јасну слику саставили о ономе, шта дугујемо, ја ћу прво да вам разделим дугове, које сад имамо према извештају г. министра финансија, па ћу после говорити о томе, откуд је који дошао.

Све што наша држава данас дугује, са одбитком онога што смо платили, скупа износи према извештају 326,000,000 динара.

Ја сам прочитао те дугове и старао сам се да их поделим по једном гледишту, које ће Народном Представништву олакшати да у суштини саме ствари уђе. Ја сам, дакле нашао, да се сви наши дугови могу поделити на ове три врсте: на дугове од ратних трошкова — од сва три рата; за тим на дугове од државних теконина као што су: железнице, оружје, конопац соли и дувана, јер то су све теконине, које бацају данас око 12—13 милијуна динара прихода; треће су врсте дугови од дефицита. Дугови ове треће врсте, то су дугови од рђавог газдовања. Они први су дугови, ратни, и они су потекли од великих ванредних државних потреба; дугови од државних теконина, то су дугови које можемо благосиљати, јер много пута не би се имало шта метнути у државну касу, кад не би данас било ових теконина, за које су у своје време дугови чињени. Дугови треће врсте дају највећу бригу и на-

ламу највеће старање, и нама је у дужности да о њима мислимо са што више озбиљности.

На реду је да нашем колико и какве врсте од оних 326 милиуна има и како се дели. Ратни трошкови показују нам ове цифре. По садашњем стању дуга са одбитком онога што је отплаћено: од првог старог ратног дуга од бомбардовања Београда и набавке оружја, или од другога рата с Турском, сад се добро не знамењем, остало је још неотплаћено 6,286.541 дин.; од реконвизиције што је узето од народа за време турског рата има дуга 31,690.000 дин., и најновије дуг дувански од 1885 год. од рата бугарског износи 38.522.500 динара — свега 73,509.041 дин. Овој врсти дуга најприродније је додати аграрни дуг, који ни плаћано за ону суму, којом смо ослагнули спахије у ново ослобођеним крајевима. Народ је после нашао за добро, да то узме на себе. И то долази, дакле, као последња ратова и тога дуга има 6.390 000 динара — дакле, округла цифра ратних дугова износи на 80 милиуна динара.

Сад ћу да пређем на дугове од дефицита.

Први дуг од дефицита закључен је под називом тако зване „Златне ренте“ од 1884 године. Нахера је онданиње Представништва и Владе била, да се равнаће онданиње неприлике у финансијама. Тада је узајмљено око 40 милиона, а сад има тога неисплаћеног дуга 39.635.000 динара. За тим је две године касније, 1886 год., учињен опет један нов зајам на обезвеће Управе Фондова. Тада је узајмљено 11.115.000 дин. За тим је 1887 на крају и у почетку 1888 закључен опет нов зајам, тако звани обртне ренте у суми 29,310.000 дин. То чини свега 80,150.000 динара. То су дугови од рђавог газдовања. Томе треба да додамо оних 18,000.000. Ефективно оних 18,000.000 не могу се наћи, т. ј. ми их не можемо добити у готовини у толикој суми. Ми кредиторима морамо дати ове облигације. Нама ће бити познати финансијски рачуни, да ми за оних 18,000.000 динара морамо дати облигација на суму, за коју плаћамо интерес и отплату једнол четврти пећу. Отварно, дакле, ми ћемо добити 75% од ће урачунају сви трошкови и над се, дакле, дода тих 25%, онда ће дуг износити у ствари 22,500.000 дин. Додајте овај дуг горе поменутој суми од 80,150.000, онда ће сума дуга од дефицита износити 102,500.000 динара. Дакле, то је дуг од рђавог газдовања за последњих 10 до 12 година у Србији.

Вредно је, да се запитамо: од куд је дошао овај дуг од рђавог газдовања — од дефицита? — Где су те погрешке, где су стални узроци, који су довели ово задужење и који су довели то, да ми у 326,000.000 целокупног нашег државног дуга. — имамо управо дуга за текуће државне само 144,000.000? Од ратова је дуг 80,000.000, од дефицита 102,000,000, од прикреде или тековина 144 милиона, онда имате суму целокупног државног дуга у 326,000.000 дин.

Да се запитамо, од куд је то дошло да ми данас оволики дуг од дефицита имамо?

Још у оно доба, кад је пред Народно Представништво изнет предлог, да се гради железница, одлучено је да се у расход стави 6,000.000 динара за отплату интереса на овај зајам, који је требало закључити, да би се железница могла саградити. Да би се, дакле, исплатио грађење железница, које нам сада већ дају приличан део онога, што је онда за њих у Скупштини вотирано — да би се то могло учинити, Народно је Представништво онда вотирало више закона о посредним порезима. Прекда се и раније почело са доношењем закона о посредним порезама, тада су се у њеној мери почели стварати, и доцније је више закона о посредној порези као: закон о таксама, новонољу дувана, трошарини на пиће и т. д. Њима се висило, да се исправна дугет у оно доба. Али шта је било? Будет прихода није показано од тих нових закона ове цифре, које су у будету биле предвиђене. У нашој земљи обичај је, кад кажу нов закон, а нарочито финансијски, обичај је, велим и нрва брига, како ће се људи од закона да извуку и да не плате оно, што се законом прописује. И, ето, мало то, мало чиновници, мало политика, мало партије, мало „ниш је — ваш је“, па у каси не би прихода, и нови закони не доносе ништа. Тако је то ишло две, три године, а кад су прошле те две три године — показало се одмах да у класама има великог дефицита. И пореза се рђаво наплаћивала, као и оне посредне порезе, те је и то допринело постанку дефицита.

Политичке слободе, међу тим, развијале су се, али је са тим слободама у нети мах падала администрација, падао је ауторитет власти у земљи. У колнкој је мери нападало једно, нападало је и друго и у ствари долазило је једно за другим, и то је, чини ми се, једини узрок, те се дошло 84 год. у такво једно стање, у коме је требало учинити нового зајма у суми од 44,000.000 динара, да се учини крај томе стању. Дошла је ствар пред Скупштину, и онда је Народној Скупштини у Нишу нанет опакав нети извештај о финансијском стању земаљском, као год и сад што је овај благостивни закон раздавши са овим називом без значења. Онда су Народни Посланици нигали: решите нам колико нема, па да дамо.

Казано је, колика је сума потребна, према рачунима, које је онданиња влада изнела, учињен је толики зајам, али остао је још нети извор и дале, и стане се излечило ниће. Две године после тога показало се, да опет нема 12 милиона. Онда је узајмљено на обезвеће Управе Фондова 12 милиуна динара у нади, да ће се тиме излечити ало, које постоји. Али за то, што су остали нети узроци, који су и пре били, промене није било, и за то је опет морао доћи нов зајам од 12 милиуна, и опет нов намет за отплату тога зајма. За тим 1887 године, кад је била промена владе, онда на политичких побуда и разних других разлога, мислило се, да ће се Бог зна шта учинити, и решено је да се пречисти са старим рачунима. И чему је то одвело? Учињен је нов зајам од 30 милиуна, који је у Скупштини вотиран и за који и данас плаћамо отплату и интерес.

И ево и трећи пут, где се чини то исто. После толико горког искуства, све се исто наставља, све се исте погрешке понављају. Онда 1887, кад се морао зајам по ново чинити, мислило се, да ће се што год учинити, да се објава прибирање прихода, да се умањи падање! Сачувај боже! Отворите будет од 1886, последњи, који је под напредњачком владом вотиран, и у њему ћете наћи на пензије чиновничке неки милијун динара. Отворите последњи будет, који сте ви сами и ваши другови вотирали, отворите га на тој позицији и наћи ћете цифру преко 2 милијуна на пензије чиновничке; шта то значи? Значи, да у овим променама политичких прилаза ниш шпекулације, другим речима, простије казано: дигни се ти, да седнем ја. И кад он дође, он из државне службе уклања ове, који му се не допадају, а наместа своје пријатеље: значи, дакле, да су те промене проста чиновничка гоњења и чиновничке шпекулације, у којима појединци гледају да извуку корист. После све то пада на терет народу.

1884, онда, кад се мислило да се излечи рђаво финансиско стање, ова нета Скупштина, која је пран зајам вотирала за ликвидирање и поправку финансијског стања, та нета Скупштина сматрала је за дужност да ноће и дале и да ало излечи у корену. Та је Скупштина сматрала за дужност, да се постара да измени закон о порези, да праведније разреже терете на народ. С тим законом имелила је, да ће постићи две користи, прво, што ће закон бити сразмернија, да онај више поднесе терета, који више има, а, с друге стране, веровало се, да ће од таквог система плаћања порезе и држава више добити. На како је та ствар испала? Вама је познато, како је ишло са применивањем тога закона. Са сваком променом владе, готово је таксирано земљиште. Порез се напдаћивала и по томе закону, али небрижљиво или тешко, јер као што знате из извештаја министарстна финансија, из године у годину остајало је милијунима неплаћене порезе.

Данас овај закон порези не даје ни оволико прихода, колико је давао стари закон. Тај стари закон показује сасвим друкче резултате. Као на пр. тај стари закон од 1883 год. о непосредној порези данас је 11,200.000 дин. Нови закон за 1885 и 1886 донео је 13 милиона. За 1887, донео је на чисто, без обртне порезе 10,754.371. За 1888 годину 10,561.955

динара; за 1889 за 14 месеци 11,229.680 динара, без обртне порезе; за 1890, 11,322.530 без обртне порезе, за 1891. 10,240.365 без обртне порезе; 1892 године донео је 13.595125 дин. Од те суме кад се одбије обртна пореза, онда остаје цифра од 10,000.000 дин. А да је остао стари закон, па да се по њему разрезало с главе на главу по 30 дин., то би онда без обртне порезе доносио прихода 12,600.000 дин.

Шта нам показује ова цифра?

Ова нам показује, да ни хоћемо све да остваримо; ни стварано закон да држава више добије, а држава добија свеједно мање. И кад нама тако иде, и кад ни тако рукујемо државним пословима, кукујемо сиромашимо и продајемо јефтиније, онда каков резултат видимо од овога тога? Видимо овакав резултат, да сваке друге, треће године, мора влада да се обраћа Скупштини и да тражи зајам да би платила дефицит. Тако је било 1884 год., за тим 1886 год., 1887 год., 1888 год. и данас 1893 године. На тако мора бити и у будуће. Прегледајте ви вештај овога пет министра финансије, који седи на свом месту; ево шта он каже у свом извештају. У овом извештају министра финансије погледајте приход Краљевине Србије од 1 јануара 1891 до 1 јануара 1892 год. докле, то је на прошлу годину. Тај ваш рачун показује да је у току године 1892 наплаћено од буџетом предвиђених прихода на 7,568.000 дин.

Ту ће бити, може бити. стварно, које су наплаћене, а шта учучкане, али општи резултат то је, да данас сви без разлике редовно дају мање, него што се буџетима предвиђа. И кад је тако, онда мора бити сваке друге, треће године мањак који се мора са друге стране накнадити. И онда држава, у којој се непрестано више троши, него што се прави, мора услед тога да пропадне.

Нека би нам на послетку непосредни порез, који је у 1884 години створен, барем био праведан за све, кад већ дајмо мање дајте, него што јој је стари порез данас. Али су и у њему у последње доба створене мане, по којима се данас не плаћа *једном мером*: како за богате тако и за сиромахе. На примеру, ко има 100 дин. да плати један дин., ко има 1000 дин. да плати 10 дин. итд. Напоменућу и довољно у том закону исписо је, да ко има више, не само да плаћа више, него и већом мером. И. пр. који има 100 дин. да плати 10, који има 1000 да плаћа 100 итд., него на 100 се плаћа десет, на хиљаду 150, на две хиљаде 400 итд. То је тако звана прогресивна пореза, по којој мера плаћања није за све једнака, него се и сама с већим износом у прогресији увећава. То је такође неправедно, јер то имућнијим грађанима нада неправо. Праведно је, да се једном мером плаћа, на колико који има по сразмери нека и плаћа, јер на послетку да напоменем ону народну пресу „не дају жљеко рогуље, него иногуље“. Није то довољно, да се наговари претерана пореза на њих 10, 15 или 20, који имају више, јер на тај начин њихово се стање може разорити и држава неће добит до својих прихода, него је потребно да сви подједнако своје имовинско стању плаћају и да се пореза у истини наплаћује.

Ето, господо, какво је наше финансијско стање по моје разумевању и гледању на оно, што је данас пред нама. За мене нема, тако рећи, вредности, хоће ли бити овај закон примљен или не. Ја и моји другови, гласили за њега или не, гласали за или против, то апсолутно ништа не утиче на ређење његово. Ми сматрамо, да по нашем положају, овде ће можемо ништа ни покварити ни поправити. Али за то, што смо посланици народни у знатном броју дошли на ове клупе, ми не имамо да утичемо на ствар, хоће ли се примити или неће, али баш тога ради по дужности своју сматрамо да треба да заступамо гледиште истине и родољубља! У нас је одлука, а нама положај доноси да на питања, која се овде расправљају просто но што више објективне светлости, и да их не пристрасно у чистом интересу земље, објашњавамо. Тога ради ја писам ово говорио да вас сврстим у решењу, него да вам у што је могуће јаснијој слици изнесем стање државно онако, какво је и да вам покажем, да, ако потврдите ово да се прими, и ако се међу тим у исти мах не постарате, да се уклоне она зла, која су донела до овог стања, ако се не постарате да се наће начина, да се узроци, који су довели ово перидашње изјављење овог дефицита, не пониште, онда ћемо ми апсолутно пропасти. Тим путем идући, нама ће се земља сломити и срушити и то може бити баш на овом месту, где нами накионални задаци потраже и пуне руке и пуне кесе. Немајући ни једно ни друго, Србија ће тада стати, следећи ономе себе, и превртаће своје праше цепове, који ће бити неиспуњена последња оваке владавине.

Идеал једне државе је исти као и идеал приватне куће. Докле год приватна кућа троши мање, него што приређује, иде барем толико колико приређује, дотле она може да остане. Исти идеал има и држава, и то се зове равнотежа буџета. Докле год се не дотера буџет тако, да се троши оволико, колико се прима, ништа се не може учинити. Сви они зајмови само отежавају положај и ништа више.

Међ тим имам и друго да вам кажем. Они, који буду остварили равнотежу буџета, имаће пред собом једну врло знатну награду, која ће одмах да се изврши. Та награда, то је повишење кредита државног. А то повишење државног кредита остварише се одмах с места добијањем јефтинијег зајма. То је оно, што се зове *конверсија дугова државних*. Јер, кад сви ми сигурни са плаћањем, ми ћемо свуда наћи зајма и ми ћемо онда овим кредиторима моћи да кажемо: нека нас носи железница или шугава вода! Јер тада ми лако можемо наћи боље кредиторе. Кад ми имамо буџет у равнотежи, ми можемо лако да извршимо конверсију дугова, т. ј. да плаћено зајам са јефтинијим интересом, а то чини много.

Пред нама су само два пута. Један води у расуло, а други води на извесну награду, води исправци става. У финансијским стварима нема ни рода ни пријателса, чист рачун, то је једини пријатељ: пуна кеса то је једини род. Немојмо се варати да се најмоћ ваше лечи, и не заборављајмо то, да неће остварити архиву задаћу добре финансијске политике, докле год не доведемо у равнотежу буџет, докле год извор дефицитима пресекли и засули шљем!

Данило Јовановић — Данас, кад се у Народном Представништву говори о једном тако важном питању, које дубоко засеца у живаи и државних и народних интереса, питању о новом задужењу земље и народа нашег, нисам се могао уздржати, а да и сам о том важном питању коју не проговорим.

Недати државни живототног сока и могућности да живи, значи осудити је на смрт, тако исто одузети од народа и последњу искру његове животне снаге, значи њих на уништење државе. Народ наш оптерећен је данцима толико, да већ се гуши у блату дуга, и сврзана се од голотиње и босотиње. Лично сам уверен, да у Србији има велики део народа, коме би требала држава да притекне у помоћ, јер ни најнужнија средства за живот нема, а не још да тражи од њега за своје намирнице.

Ја писам демагог, нити сам се тим икад одликовао, али савест и заклетва тоне ме, да браним истину кажем, и ствар у свој својој нагости изнесем без икакве параклапсове одеће.

Пре 15 година могао је човек на сваком километру сусретати и видети веће говорове: оваца, свиња, говеди, коња, коза; а данас све се то на прсте избројати може, а ретко ће се где и видети.

Сем тога шуме, виноградн и воћа красили су сриску земљу; данас снега тога нема, пароходи пуни и винограда, а и воћа су се од јаког зимњшег мраза исушила.

Најбоља и најзећа извори народњег блага усахли су, и у место, да му се терет данас олакша, јер му је и досада производња мања, народ се, из године у годину све више и више товари.

Ја не знам, кад ће једном бити крај тоне задуживању, јер ово од неколико година није прошла ни једна Скупштина а да није какав нов зајам закључи и земља задужена. Шта видимо данас? — Видимо што је и пређе било, увећивање буџета, умношавање непотребног чиновништва и систематично задуживање земље. Међутим не видимо, да је на које стране

стране народно благостање поправљено, нити да је ништа предузимато, да се — народна производња одаја и подигне. Нека је од мене далеко и помислио, да ја овим хоћу да чиним препор садашњ влади, не, Боже сачувај! Јер овај зајам, који се данас тражи, последица је несвесности и рђавог газдовања либералне владавине, али хоћу да напоменем, да ако садашња влада остави онакав систем државног уређења, да ће и она морати редовне државне потребе задмоваља подмиривати. Да не би и у будуће тога било, ја мислим да би требали један пут да поћемо путем озбиљне штедње.

Све државе, које су своје дугове новим зајмовима подмиривале, нису добро прошавиле, а не мислим да би и наша држава боље прошла.

То је што сам имао да кажем.

Љуба Јовановић — Слажем се са г. Новаковићем и пок Давидом Јовановићем, да је збиља тешкога за земљу као мора да прави зајмове. Сви пок Давидо каже, да је то последица рђавог газдовања самих либерала, а ја мислим, да је то последица рђавог газдовања не само либерала, него и напредњака. Господо, ви се сећате, да ово ми у прошлој години одобрили накнадни кредит, који је утрошен на исплату ученених дугова, од 1883, 1884, 1885 и 1886 године. Ми смо сви признали, да су те дугове други ученили, али смо знали, да је за то држава обавезна да их плати, и да није обавезан г. Стојан Новаковић или г. Милутин Гарашанин, које су их ученили, него је обавезна Србија, и ми смо морали ове дугове да исплатимо. Ово, што сад чинимо, чинимо за то, што морамо да одржимо ону обавезу, коју држава треба да учини према својим повериоцима. Ми, и ако видимо овде штету, иако патимо од наше велике толеранције, јер ако год што су 1883 и 1884 године напредњаци затварали многе наше другове те тако су стварали велики трошкови, исто тако ово мало пре одобрили кредит на претворење ход истражних судија, у пр. год. од 150.000 дин., где смо ми желали у притвору на крви ни дужни, и то морамо сад да исплаћујемо, ово што је безограсна бирократија, и она гомила непотребна измишљала и стварала политичке кривице људима, који нису били криви. Услед тога морали смо се и задужити, да ове издатке покријемо. Ми нисмо хтели, да не одобримо тај кредит, и ако смо могли да то на терет дамо онима, који су проузроковали то задужење. Г. Новаковић је казао, да овај српски православни народ има обичај да напгрова казне. Господо, било је изграђена закона — финансијских закона, које су напредњаци донели, од српског народа, или не од сељака, него од чиновника. Ви се сећате, да је за време напредњака, сељаку капетан уписивао место пет петнаест хектара земље, а он се није смео противити, нити се жалити да их каже земље. (*Тако је*). Другом једном напредњаку, који је имао 150 хектара, земље, већу каштаи није записао ни 40 хектара, а то само зато, што се знао напредњак. Имам још да приметим г. Стојану Новаковићу на ово што је он казао, да чак сумњам да и он тако мисли као школован човек, што каже, да је неправедно разрезан порез, вели, што да плаћа онај који има 1000 дин. 10 динара порезе, а онај који има 10.000 дин. да плаћа 100 дин. порезе. Г. Новаковић добро зна, да учитељ од своје плате од 1000 динара годишње не може ни шта уштедети, али онај, који има 10.000 динара, ако скромно живи, може да уштеди бар 200 динара. Дакле, са свим је праведно, да онај који има 10.000 динара, да плати не 10 пута више, већ 20 пута више него онај, који има 1000 динара. То би била праведна пореза, а г. Новаковић вајпе против ове порезе. Ви знате, да има доста људи, који не могу да плате порез, а држава мора да их тера, па не може ни ни терес да наплати, или још пропадне и део дуг, те тако има увек дефицита, од рђавог газдовања. То је истина, а над би држава покушала, да тражи дуг од својих повериоца само у Београду, нашло би се да је у Београду пропало на 1,000.000 динара. Ви знате да управа фондова почиње одбијало да ради, тек од неколико година, и да је добила људе, који су почели да раде онако, како треба да се ради.

И саме оне обвезнице управе фондова, издавање су на погрешном основу, јер су их они, који су их узимали место новца, продавали по 25 и 30% јевтиније, само да дођу до новца. Такав човек, који тако узме новац на обвезнице, и преда их неком продајне цене, па још изгуби по 10% више, он је одмах презадужен, и нема од куда да плати, и кад дође управа фондова да наплати дуг, она ће видети да је иманье, које је задужено, изгубило половину предности, од оне колико је продавено.

Господин Стојан Новаковић каже, да монополи, Државна штампарија, подбацују. Да је савесно руковано с монополима, они неби подбацивали, него би прибацивали. Да је рађено како треба, да су се државне књиге штампале за основне школе и гимназије на време, да су биле спремне за школску годину, ми бисмо имали два пут већи приход од државне штампарије, али за то време штампане су слике радикалских зала о државном трошку, и то кошта државу. Али за то није крива радикална влада, него су криви они, које жале, и од заслужене казне бране, г. Стојан и његови другови.

Милан Ђурић — Господо, сматрам за дужност, да при овако важном питању устанем, и кажем неколико реч. И ако нисам финансијски човек, морам да обратим пажњу Скупштине на овај предлог. Ако погледамо да ли су данас сви редови друштвени оптерећени, признаћемо да смо сви оптерећени, и кад би још јаче бреме ударили, онда не бисмо могли издржати неке дацијс, нико од нас не би могао да издржи.

Не може се рећи, да занатлија, земљорадник или ма ко од нас није оптерећен. Па нпак, шта видимо? Видимо да сваке године правимо зајмове, и попуњавамо редовне трошкове. То значи, да не добијамо колико треба, и трошимо више но што добијамо. Свака кућа, који троши више него што зарађује, она мора пропасти. Не дао Бог да ја хоћу коме да пребацујем, ја знам да је писао сваког од нас, да је писао сваког Србина у земљи, и сваког пријатеља ове земље, да је жеља свију нас да земљу поправимо. Кад видимо, да је финансија у земљи болесна, онда не треба један другог да коримо, већ смо позвани да је сви лечимо. Ја нећу да корам никога, ни напредњаке, ни радикале. Ја се овде позивам на Народне ослапање они треба да су у овој приличи лекари, и њихово „veto“ треба да важи у болести финансијској.

Господо, од оних тешких финансијских прилика, мени се чини, да се нећемо извући прекорима и пребацивањем на онога на онога. Ми смо видели, да су се све финансијске снаге промениле на управи државној, и шта видимо, услед разних ратова и других тешких прилика и извршавања обавезе, које је Европа Србији наметала, ми смо створили дугове.

Господо, ми не треба за ово, један другима да пребацујемо, јер свака невина, кад јој у Скупштини влада затражи одобрење зајма вели: на то су наши људи, дај да им одобримо. Тако су радили либерали и напредњаци, па у томе правцу, верујући своју влади, ради и радикална странка. То је природно, јер пријатељ пријатељу верује. Наши су људи другови горе на управи, дај да одобримо зајам.

Господо, партије се мењају а Србија остаје. Узмите да дође један јевропски рат; у коме би и ми имали свој историјски задатак да извршимо, онда ми не можемо са празним шакама да ратујемо, јер кад хоћемо да ратујемо, морам да имам и у тору и у кошу, морам да останем и на домућ да на пут спремим ратника и да му дам оружје и одело.

Хоћемо ли нећи да та спремимо, кад искључимо зајам под овако тешким условима и да ваше попуњимо обичне трошкове, и кад од оних задужења не можемо главе да дигнемо. Далеко је од мене помисао, да ма коме за ово пребацујем, јер ја сам уверен да сваша вама као и мени Србија лежи на срцу. Немојте, господо, да се варамо, немојте да узимамо ову ствар олако, јер се за онаке погреше плаћа, животом, слободом и самосталношћу народа. Крајње је време, да не кажемо један другога, него да сви примакнемо своју спиту, да тражимо лека финансијској боли наше земље, као год кад се оно у некој кући за болесника држи консилијум.

Господо, крајње је време, да једном почнемо да трошимо оволико колико можемо да добијемо, иначе народ не сиромашно од терета, с тога треба да трошимо на ово, што је најпречe и најпотребније и по народ најкорисније. Јер, господо, ми не смемо онако да останемо пред историјским задатком нашим, а међу тим, да сва ова земља теретимо дуговима и да сметамо целом напретку. Господо, овај дуг није направила само једна странка, и ма која странка била у већини и на управи земаљској; Србија мора дуг да плати, и ми сви једнаштут као патриоте, као људи од рачуна, тражимо лека овој невољи и да следимо да поправимо наше финансијско стање. А тим спремимо се, да искупимо расипавање Срећно и да сачувамо своју самосталност политичну и економну.

То је што сам имао да кажем и пред владом и пред Народном Скупштином. Не могу да довучем, да је мени преча и милија Србија него другоме и за то смо сви дужни да тражимо лека нашем тешком финансијском стању и да једном станемо на пут овим задуженима, и будет наш постанимо у редовним приликама на здрану и истиниту основу.

Милија Миловзковић — Ја бих имао само у кратко да заколам г. Новаковића, који је врло леп говорио, о не дођама с нашим дуговима државним, који је говорио, како су дугови постали, шта је и како ће се сервисти. Сигурније се вели, као једна њена, која није трошн, него што зарађује — мора пропасти. То је истина, и кад је г. Новаковић то тако лепо исправно, онда бих та ја молио, да покаже пута и начина и учини предлог, којим би се путем тај дефицит укинуо. Ено је бих ирви потписао такав предлог, без обзира, што та је на писао либерал или напредњак само да скинемо овај дуг, ону беду, ону бољу с леђа народних.

Стојан Новаковић — Кад ме г. Милија пита, ја ћу право да му кажем. Ја нисам човек од финансијских знања, да бих могао овај лек довста донести у систематски предлог, али нашао би се људи, који би то учинили и који то знају. Само бих ја колико г. Милију да он мени пађе начина да у Србији устан буде Устав, да закон буде закон, да у општини буде кмеза, у срезу капетана, а у округу начелника! Кад света тога буде, онда ћемо ми за месец дана имати оно што он тражи!

Михаило Радовић — И ја ћу да кажем о овом важном питању своје мишљење. Кад би ово био нов зајам, ја бих ценио потребу, на коју је предложен, па бих дао своје мишљење, али пошто је ово зајам, који је створен раније ви финансијски незгодама, а који је већ утрошен, на се овим зајмом иде на то, да се дугови створени у земљи и на страни изврше, нема се чиме, да ми сама ова овог зајма, зато ведно налазе и опредељује какво државно према зајму имам да заузмем. —

Ја се слажем са изворима г. Новаковића у томе, да ако се не стане на пут за времена овим гомилању дефицита; у том случају не треба много памети, довољна је памет и најобичнијег човека, па да види, куд ће нас одвести и одвешће нас неминовној пропасти.

Ми морамо најозбиљније овом злу лека тражити. По моме мишљењу можемо му помоћи промишљањем и добрим склапањем државног буџета. Ако бацимо један општи поглед на наш државни буџет опазићемо да у њему има позиција, које се не могу избећи, које престављају битне државне интересе и које и ако хоћемо да напредујемо и увећавати морамо; али има у буџету издатака и на залишне установе, које оваке какве су не доносе никакве користе, или би ако би се рационалније уредиле већу корист доносиле. Даље, добро и према истинским потребама државним сналопљен буџет спречно би донекле гомилање дефицита.

На другом месту очекујем лек овом критичком стању финансијском од добре унутарње и спољне политике, јер оне задужавају стабилност и мир у земљи и служе као најбоља подлога економском напретку земље.

Гломазна и раздробљена наша администрација мора се реформисати тако, да сваки и најмањи орган државни врши своју дужност како интереси захтевају и да сила на и најмања снага буде продуктивно употребљена. Очекујемо од реструктура и боље уређења наше администрације новог великог финансијског новца.

На трећем месту очекујем лека од праведнијег распореда држ. терета према имућству грађана, а у овом погледу разилазим се са мишљењем г. Новаковића, који је рекао: да ми тражећи имућније сталеже у земљи идемо да их упрошћавамо. Ко боље загледа, како је у Србији распоређен државни терет оваквим, да је средња класа највише оптерећена, да је то главна пореска снага и да се на ту класу не сме више разрезивати. Сиротиња нема ништа и не може платити ништа, а имућнији људи нису оптерећени државним данцима према свом имућству. Прогресивни порез, по моме мишљењу, био би најбољи лек нашем финансијском стању. Сви данашњи порески систем, за кога г. Новаковић рече, да је обезбаџао јаке државне изворе и да је сразмерали, мени се чини да није такав. Но хоћу да мислим, шта се очекивало од овог пореског система: али у примени показало је толике тешкоће, као и у начину како је у живот уведен, да је према њему један сељак у ужичком округу, који нема са њима приноса 90 дин., морао годишње државу платити 90 дин. данка; да је на највишим висинама Србије где расте бреза, клека и друго шибље, земља сталата у други ред. Ја немам времена да улазим у побрајање других тешких одредаба овог закона, напоменућу само једну. Може бити само један човек дужан, болестан, нмати ситну децу, па ће платити оволику нету порезу као и сахан, здрав, само ако прихвати једнаку плату од државе. Од погрешке самог пореског система и од бриљантнијег прикупљања државних прихода, очекивао бих лек нашим критичним финансијским приликама.

Погрешно је оно мишљење, да ми у Србији немамо добрих финансијера, ја бар држим да је то мишљење погрешно, јер ни један финансијер није никад проналазио вештину како се прави злато. У добро срећеној политици земаљској, спољној и унутрашњој, у поправци финансијских закона, у правичнијим расподеди државних терета, ја ћедам излаз из овог мучног стања познавајући и молећи и пазљу и све другове. Да лечи ћу злог финансијског стања одмах приступимо како не би критички евентуални догађаји спола могли натерати критичко стање у самој земљи. У нади, да ће се обзнано и одмах приступити лечењу ужрока, који стварају дефиците, ја ћу за овај закон гласати и ако осећам тежину његову.

Известилац Мил. Марковић — На саветку овог претреса о овоме предлогу нека ми буде дозвољено да и ја кажем коју реч. Није данас пред приликама да финансијски одбор нка да претраи као неки прекор. Финансијски одбор је у неприлици, јер се бави предметима, који су незгодљиви. Он преко своје воље тражи нова од Скупштине за потпирење државних потреба. Али и ако је редовно у тим приликама, иван у овој неприлици не може да претраи овој прекор што му се пребацује, као да финансијски одбор предлаи онако преко тих ствари. Ако се по дужини извештаја суди о расматрању ове ствари онда се греши. Одбор је финансијски на основе и свестрано испитао ову ствар и после такког расматрања донео одлуку да предложи Скупштини да прими овај предлог министра финансија. Овим предлогом ми чинимо један дуг, али то није нов дуг, он је већ учињен, он постоји у земаи и он нам смета да уредимо своје унутарње односе; овим зајмом хоће се то да учини, да се ти наши унутарњи односи уреде. Сад довста незгодно је то, кад из године у годину ми непрестано имамо ту неприлику, да сте дефиците планаћујемо зајмовима, али, господо, није Србија једина земља, која то чини по све државе у Европи нашта друго не раде него редовно сваке године намирују кредит државни на овај начин. Не велим да Србија треба тако да остане, но знам да је Србија имала великих неприлика нарочито за последњих 15 година, кад није у Србији било јаког политичког стања у унутрашности. Ми смо имали ту неприлику, да нисмо имали популарну владу, која је ужицима потпуно поверење и народно и тргнано. Мени се чини, да ту лежи нека нит узрок тражи-

цама у нашој земљи а последице тих трзавица су овако наше финансијско стање. Изгледа ми, да је дошло крајње време нашем несређеном политичком стању и да је настао почетак бољег стања од 1 априла ове год. Ја верујем, да од сад у Србији неће имати кладе, која неће узимати обострано поверење и тада ће имати снагу и моћ да јаче и снажније ради на земаљским пословима и онда ће доћи у приликама да поправи наше финансијско стање.

Арса Проконијевић — Ја се сећам врло добро, да је влада 1890 год. при узимању зајма дала своју реч, да ће управљати расходи и приходи, да ће доћи у равнотежу и да у будуће зајма неће бити. Том приликом ја сам се одужио својој савести, мислећи да ће тако бити, и гласао сам за зајам. Други је зајам за тим био за наоружање војске и донста то је тежка потреба била, да и после оног нас напашена и владиног обекања ни ја и ни један посланик није имао куражи да се успротиви и да гласа против тога зајма. Данас долази трећи зајам и то заманиан зајам од 18 милијуна динара. Ја за овај зајам нећу хоћу да почнем прекидати и нећу да гласам за оних разлога: што ми гледа да је земља дапас в суптине интересена према своју величини и према имовном стању грађана у земљи. Данас кад се ова позитивно да је свака дуга у земљи и мушко и женско и богаш и сиромах интересено са државним дугом од 200 дин., а порез плаћајуће главе и најсиротиње класе на чак и она којима се продају бакрачи и пре за порез дугују око 800 дин., ја сматрам да је то страшно стање у земљи и да се са овим мора једном прекинути. За оних последњих 7—8 година било је родних година, па и код оваких година има таких недаља да нам је г. министар финансија у прошлој скупштинској сесији поднео дуг од 5,000 000 дин. што дугује наш народ од нескашене порезе и унео га у буџет као чист приход за прошлу годину, што није у стварн приход него стара вересија; и то или сведочи да је жалосно стање и код оних родних година, а ако један пут се несрећа дође каква неродна година, онда дефицит неће бити 5,000 000 него и 10,000.000. Ја мислим, да се дуг са дугом не одужује, јер како год што мора пропасти један домаћин, који нигда да сваке куће од дуга са новим зајмом, то исто важи и за државу. Ја бих за овај зајам гласао само на тај начин, кад бих видео да ћемо са овим новим зајмом моћи да постигнемо нешто у будуће, чиме ће се нови зајам набећи и задуживање престати, али то не видим. Знајући да економска пропаст земље доноси собом у исто време и пропаст финансијску, и често и моралну, ја опет велим, да не смем да гласам за овај зајам. Да нас моли, да не потпомогнете те да једном учините овоме крај. Што неки каку: дед ти објасни и изнеси начин за то, као што је Милија Миленановић казао г. Стојану, ја не бих био за то, да то ми износимо, јер има пречег од нас, а то је влада: она је позвана да нађе начина да расходи не надмашују приходе, то је њено, за то седи на том месту, за то је примила то високо повереље, за то је плаћена, за то носи одговорност, за то је заложила своју рес нама а ми својим бирачима, — дакле они су дужни да нађу лека овоме злом финансијском стању и да се једном учини крај задуживању.

Неки неле, ако не би учинили овај зајам да ће наступити државно банкротство Лепо, али чиме се јамчи, ако се учини овај зајам да после две, три и пет година неће наступити ово исто Ја не видим, да је изнесени разлог, да оних 18 милиона зајма неће финансијско болесно стање земље, и кад не видим, ја велим, боље је да прекинемо једном, што наше дуга имамо пре њемо се одужити и боље је бити, и да уђемо према нашем стању по свима струкама, да плаћају сви сталежи сполико колико се може, и никакво дефицете и надатке државне да плаћамо са зајмовима новим. И ја се никако не могу сложити с тим, да тиним и даље зајмове јер и данас у овој земљи постоји скоро онакна нета органи зација по свима струкама државним, какву смо наследили од предходника наших либерала и напредњака, и док ми се не објасни, да би се учинио крај овим зајмом, гласаћу против овога зајма.

Алекса Ратарац — Послаанци! И ја ћу да проговорим неколико речи о овом предлогу о привременом прирезу. Мени некако чудноватo изгледа како ми у Србији радимо, ми из једне погрешке идемо у другу; ми не станемо код једне погрешке па да се заустављено и да од те погрешке не идемо даље у нову погрешку. Узимимо прошаст. Почетак је српског задужења, како се мени чини, од прога рата; рат 1876 год. учинио је једно задужење и у земљи и на страни, и тај рат, у колико могу да цепим, био је без довољне спреме и без промишљене идеје, која је требала да се постигне. То је била једна велика погрешка, и ина те погрешке у ратовању, где смо били физички и материјално поражени, наступила је одмах друга погрешка, други рат, истина који је био са бољим успехом, и ина тога другог рата дошла је одмах берлинска конвенција и на тој берлинској конвенцији српски Бизмарк. Растић обезао је Србију, да се мора почињити железница у земљи. Кад је обезана Србија да ће начини железницу, онда је одступио 1880 године тај Бизмарк и сад неки је морао да гради и начини железницу. Пантим утовор Вонтуов, који је начинио још неке зло у задужену, што је закључен онако како није била жеља народна, већ како су захтевали нрво себични интереси онданших власника на тек споредно државни. Дакле и онда је било извесних државника српских, који су радили против жеље и интереса српског народа, и од онда су наступиле повеће травнице у земљи. Укорно дошао је бугарски рат у ком нећај општој травници и у том видимо један рат, не у корист земље, него противу земље и интереса земаљских, и у том рату видимо опет једно задужење и то опасно; и у том рату видимо државнике, који сада седе на посланичкој клупи под којима се лиферовало сено по 20 пара кило и неки винели, и резултат тог рата је тај, завада с једним суседним и браћким народом, која је трајати за дуга времена, због чега морамо унутра у земљи да имамо травница, а због тих трављца морамо да подносимо материјалне жртве.

Иза тога рата настало је са свим нередовно стање у земљи. 1886 године, као што вам је познато, хватани су по слашница за јаку и грубу на Скупштине у Нишу и довођени ови, који су се доказали влади. 1887 год. дошли влада *фузије*, у тој фузији видесно опет незадовољство народно. 1888 г. долазе избори за велику Народну Скупштину, ту вам се шаљу сви комесари да присуствују при изборима и на послетку цела борба владаоца и народа, народа и власника на крају крајева свршила се тиме, да је Србија добила Устав. У жеиоту новог Устава, кад је требало једном за сваіда да престану трављце, напрнеле партијеко у народу и брата свиј држављана да се бушетска равнотежа постигне, онда поста нова борба народа са намесницима и власницима и та се борба испрекидано подвла до прог Априла. *За све време, до прог априла, ми нисмо имали домаћина у држави*, нити владу, која је са сигурношћу могла рачунати на опстанак, и могла рећи, што посеје, то ћу и пожети, што ја почнем да радим сведећу и резултате свога рада. Знати нечито ево имали владе које су дали у почетку свога рада, а никако владе, које су почнале и почетак и свршетак свога рада, у колико је потребан; нечито су била трзавица, и тон трзаву, ја мислим, учињен је крај првога априла. Дакле, ја сматрам да од прог априла, ако будемо искрени себи и отаибини, ако заборавимо и останимо на страну што је ова или она партија радила, биће боље стање. Ако останимо сви заједнице партијске и останимо на миру једну владу, да она има и сарпетак свога рада, коју ћемо искрено помагати и контролисати, *ја сам уверен, да би онда дошли до буџетске равнотеже*. Да је то потребно, увиђамо сви, и сви од срца желимо да до тога дођемо. Али, кад желимо да постигнемо, треба да имамо на уну, да наша државна организација не треба да буде држава у моди. Опасно је то, кад један мали, слаб домаћин хоће, да се сравњује са каквим нећим домаћином и да све набави оно, што јачи домаћин има. За дело тај мали домаћин из сујете мораће на послетку, дотерати дотле да има више расхода него прихода и паранно такав домаћин мораће да пропадне. Дакле, ја сматрам да се са овим предлогом иде на то, да се једанпут за свагда пречисте сви замршени рачуни из прошлог доба, оштих трзавица општег нередовног стања државног, и са пречишћавањем ви-

хоћим, ја рачунам, да ће доћи време, да се избегне ово стање да морамо *дугове дуговима да одужујемо*, да ћемо доћи један пут до равнотеже буџетске, да ћемо лако моћи остварити конверзију дугова, која је конверзија потребна да плаћање интереса и отплате буде лако. Само са 1% мање интереса на 824,000000 динара биле би мање годишње интересе 8,240.000 динара. Дакле, ако хоћемо да дочекамо то време будимо Срби, који волимо своју земљу, оружано искрено један другоме руке без погледа на партије у земљи, старајмо се, да Устав и закони буду поштовани а да буду кажњени они, који су Устав и законе газили. Мени неће бити ништа тешко, што ћу ласати за овај предлог, јер се надам, да ће се успављени овога предлога једнипут за свагда пречистити замршени рачуни.

Станко Петровић — Заиста је тешко решавати предлоге овакве врсте, они су непријатни и за Владу и за Народно Представништво. Ми, који, као посланици, пратимо догађаје од толико година о овим задуживањима за подмирење дефицита, одавно гајимо жељу, да се један пут тим задуживањима учини крај. Ради тога и устао сам да неколико реч кажем о овоме предмету. Господо, ни сви знано како се у Србији од 20 год. на ово управљало финансијама. Од пре 20 год. многи су од нас водили борбу са онданашњи владама и дизали свој глас против задуживања, да Србија не дође до оваког финансијског стања. Али у оно доба власници се нису хтели обзирати на оне искрене савете народних бораца. Ко је год подизао глас у Скупштини и усудио се у своме говору да наговести влади, да ће се таком финансијском политиком доћи до оваког данашњег стања, да се једанако задужење чине, онда су власници у Скупштини говорили, да ти посланици нису патриоте, да ти посланици говоре за инат влади или још чак да ти посланици имају неке задње намере. Ето тако су власници спречавали те искрене савете многих посланика, само да се изврши оно, што су они хтели, што нас је на поседету довело до оваког финансијског стања. Господо, јасно је да свако зло треба лечити, кад се оно појави, јер, кад оно ухвати корена, онда га је тешко лечити и онда нам ништа не помаже, што ћемо се ми овде препирати, зашто се то није увидело, да се зло лечи у време а не онда, кад му лека нема. Мени се чини, господо, да се земља требала да брани и заштити од задуживања онда, кад није била дужна и онда, кад су се у њој почели да врше дугоне, који нису били ни овакои обимни као данашњи, него се имало много неће одушке, да сно имали прекнеа да штедимо, на који начин да се задужимо, па да не доведено земљу до оваког данашњег финансијског стања. Господо, ни сви знано какна се водила борба у Скупштини око Бонтуоног и других уговора за зајмове. Онданња влада се на тринта на чина трудила, да ударном и свих средствима, која су им на услуги стајала, да само протура оно, што она хоће. У оно времена Бонтуоног уговора, онданња опозиција, т. ј радикали разбила је иницијеве већине и успела је да је убеди да дође до уверења, да не гласа за уговор. Али онданња влада, да би то спречила, одложи Скупштину за 2 дана, да разним ударнрама придобије већину и да је сирени да гласа за овако штетан уговор, од кога је немала имала толико штетних последица, које су нас довеле до оних зајмова. Господо, сви знамо, а и страни свет зна, како се водила финансијска политика у Србији и у опште како се водила спољна и унутарња политика у оно време. Господин Алекса вело лепо наименује је у своме говору, да су власници, обнављали владаоца, да сано над су они узнета, може се земљом управљати, и да је само са њима опстанак династије Обреновића, а ово је све његов непријатељ. Они су и довели земљу до оваког стања и за неке је бар јасно, да се од 1 Априла пресекло тако рђаво газдовање и можемо се надати, да се народ једанпут спасао од интрига, од дворских сплеткароша од оних, који су владаоца обнављали, да само док су они ово њега, ни ће бити на престолу.

Дакле, ту се надамо, да ће ово бити последње и да се више до тога не може доћи. Г. Новаковић је казао, да је буџет на пензионере пре био 1,000000 дин. а да је сад прешао 2,000000 дин. Јесте, господо, то нико не одриче. Да су они чиновници били поштени и часни, који су требали да врше само државне послове, а да не врше партизанске и да се нису богатили на рачун народа, они не би ни били пензионисани. Народ не мрзи чиновнике, што *ну је* ине Петар а није Павле, него зато што ну је стварзо кајин, сиђди кому и стварао му кривице без кривице, народ и данас каже не дајте чести рђавим чиновницима, на ни још један пројекат мојих колаката на пензије. И ја желим мање издатака, али наши чиновници, кад ни се да власт у руке, на кад ни се каже од страни њихових влада да раде шта хоће, да апсе и да га за то ни глава неће заболети, онда и није чудо што су чиновници такви.

Ја знам, да је један чиновник казао, и говорио сељацима: ја ћу да те у апсен на било кривице или не, јер ја имам од Гаранашина написано да у апсени тога и тога. Дакле, господо, кривице такве није се испрезало за оних 10—15 год. у земљи, и за све време није се нико ни на чување закона, ни на стварање државних природа, ни на штедњу, већ на штету државе, шило се шилило, то је све прилагодило да се до овога дође. Господо, народно богатство зависи од народне економије, а народна економија, то је главно начело радикалне странке. Али то се до сад није могло да разнеја, јер су пасеници то спречавали, јер, и ако је који од г. г. министара хтео са Скупштином да помогне, они су му стварали непријатеље и није никад могао да то изврши. Г. Новаковић је казао на закључетку његовог говора, кад је одговорио неке другу Милији Миловановићу, како данас нема власти, а кад би је било да би се за месец дана могла да постигне буџетска равнотежа. Заиста, ја знам да би ни ћего и његове другове најбоље било да су имеличаја окружни: Шурдиловић, Бели Мехед, Браловић и осећа њихови пачелни пријатељи, који су довели наше финансије у стање, у које су данас, и по његовом мишљењу, тек би се тада равнотежа буџета изравнала (Смех).

Г. Новаковић каже да има чак и човека, који ће поправити финансијско стање. Ја мислим да се он задрхао да каже, али сигурно је мислио на Вукашина Петровића (Смех).

Дакле, господо, како може народ да се подиже, да има своје богатство, да плаћа порезу из године, да не буде дефицита, кад у оно време, кад су они владали, доводили су народ нечито у грозднце, само да се одрже на власти. Без икакве кривице, без икаквог повода, без икакве основане сумње оглашавали су да се појавио немир у земљи; тако се 1886 год. исељавао цео срез драгачевски. Пирошани су се исељавали по Србији за то, што су напредњаци повели рат са Бугарском, за шиу спремали војску са Бугарном и другим потребама, него у место барута дали су војсци пенела да се бори са Бугарима и онда су се пропаћани затекли тако за то, што нису имали одбране од Бугара. Дакле, господо, ти људи, који су чинили те незгоде, те се дошло до овог стања, те се нико на штету народа, да се не може економски да развија и довели га да не може да плаћа порезу на време, и данас после песпење владавине либералне, која је хтела само да одржи равнотежу партису, као што су напредњаци хтели на Слишници да одрже равнотежу на Балканском полуострову, и да очувају берлински уговор и ако нису зато били они надлежни, већ Јеврема, то су гроши што су они дефицити, и сви су главни чиновни, који су Србију довели до овог финансијског стања. Зато сам да се уговор прими.

Министар финансија Мих. Вујић — Господо, говори поједине поштоване господе посланика, који су пали овде у Скупштини изазвали су ме, да и ја узмем реч да кажем коју о стању како је, и о оном што се жели, на да изнђемо из овог стања, као и шта би требало чинити, на да из овог неволног стања изађемо. Нема сумње, господо, у колико је то брига која по душности и положају, у коме се налазим, у толико је брига Народног Представништва брига целе Србије, брига свију патриота ове земље. Кад бацимо поглед на недавну прошлост, кад бацимо поглед на ово време, кад су нас страници хвалили с тога, што смо били једини у Европи, који

никоме писмо дуговали, у оно време, кад је један Гуслан Раш хвалио Србију да нема дугова, а међу тим има добре друштве и да је иначе доста напредна на културном пољу. Поћимо од тога времена и пређимо све време до данас, па да видимо шта нас је донело до онога стања. Колико смо дуго стајали у томе стању без дугова, и толико смо у једно време потрчали на врат на нос да стигнемо што јаче задужење других држава. То време не пада на терет данашње управе. То време припада прошлости. Ја њему да кривим никога, да ли је могло то бити боље, нити ћу да наводим узроке томе. Ја ћу да узмем 3 факта: подизање железница, на рачун тих рата, два између Србије и Турске и један између Србије и Бугарске. Та три факта су изазвали узрок финансиским неволама нашим. Све ово друго, да смо се задужили са 100 милијуна, и да смо умели тих 100 милијуна у приврелу, ја сам уверен, да ми данас не бисмо пали поред тог дуга дефицита. Једини приредни предмет то је железница и поред тога што је то задужење тешко по народ, опет је оно у економном погледу потребно за земљу.

Али, господо, та железница и данас гони нас, да ми годишње $6^1/_2$ милиона динара доплаћујемо за њу. Сваке године ми морамо да доплаћујемо $6^1/_2$ милиона динара за издање и откуп железнице, јер годишња сума железничких ануитета износи 8 милиона, и кад се од те суме одбије $1^1/_2$ милион што износи приход железнице, онда остаје годишњег дефицита $6^1/_2$ милиона.

Ја њему да кривим, да ли се могло закључити зајам под повољнијим условима или не, и да ли се могло наћи извора нашим, да се дефицит покрије. Њему да говорим о томе, да ли је умесно било, да се приходи државни тегуљу сграђанима, ја само констатујем стање онакво, какво је затекла радикална влада, кад је први пут дошла на управу земаљску, и које се стање повлачи и до дана-, т. ј. његове тешке последице. Ја њему неће да вам говорим о томе, да ли је то стање и у колико поправљено или није; њему да тражим о томе ни податке; ја сам вам поднео извештај последње финансиске комисије, коју су образовали либерали, да констатује стање финансиско за време радикалног режима. Тај извештај финансиски, ја сам вам поднео, и ви га имате пред собом, и које год хтео, могао га је прочитати и прочитати, и пљи у њему све податке. Мој пак извештај није ништа друго нити што год више, већ само допуна и објашњење оног извештаја, који је финансиска комисија, образована[1] још под либералном владом, саставила. Погледајте у тај извештај, где су означени дугови државни, па ће вам онда бити све јасно

Г. Новаковић почео је говорити о томе, како су настали зајмови, на их је даље подесно по ономе, на што су чињени. Ја вас молим, дозволите и мени, да и ја учиним једну напомену. Кад он каже, они су зајмови били коришћени у оно доба, а они други пису, њега су само за подизање дефицита, онда ја вас молим, да вам напоменем, да је радикална влада примила у н. слеће близу 300 милијуна дуга, па сад судите, како је стање финансиско било до 1889 године, а како је од онога доба на овамо. То је главни резултат, који се апсолутно не да побити, а ти резултати изложени су и у самом извештају либералне комисије, и ти главни резултати могу сваком на и памећу, да отворе очи, те да баци јасан поглед на стање финансиско, и на развој финансиски. Но пак у томе се нисмо на боље, а што су напоменули т. прота Ђурић и поп Арса, да је могуће, да се и од сад тако ради као и пре, ја сам да одбијем то од себе, а ето у извештају дефара, које се не дају коришћати. Узмите само из извештаја цифре, које су изложене на страни 111 извештаја комисског, а који је потпуно тачан и који и ја потписујем, јер он одговара фактичком стању, ту ћете суму дугова државних све редом. Из тога излази ово. Узмимо дакле прво до 1887 године, колико је дугова донде било, а колико даље, да пречистимо даље са прави зајмови, који је радикална влада учинила, од 30 милиона динара. На што је употребљен тај зајам? — Радикална влада, тек што је дошла на управу земаљску, примила је у наслеђе тешке последице; она је онда морала опет зајам, који је учинила утрошити на затечене припремене дугове на бугарског рата, који су се затекли до оног дана, кад је она дошла на управу земаљску. Тако 1887 године затекло се у самим боновима преко 11 милиона дин. и све те податке имате у оном старом извештају, на кад узмете и тај ранији извештај, онда ћете видети, какво је стање затечено, а то је било оно стање, које је претило државном пропашћу, јер је било само 11 милиона припремених бонова, а онданња господа министри знали су врло добро, какво је тада било неповољно стање, кад се морало бегати, само да се уклоне од тражбина и иљивања, које је држава имала да испуни.

Ја сам да тврдим, господо, да сами ови 30 милиона динара не падају ни за 1 динар на терет радикалној влади. Само ћу да напоменем да бугарски рат нас кошта више од уједињених 40 милиона динара, а признајем да су ратови сигда главни извори невоља. Тај рат остаће је нашу дугова, који су се морали сви исплатити. То је наслеђено од тог рата, и тај терет пао је сад на леђа радикалној влади. Она, тек што је дошла на управу, морала је учинити први покушај, да те дугове исплати.

Узмите сад дали зајам, и то зајам за откуп експлоатације железнице. Он је учињен у корист саме државе, да се један уговор, који је био штетан по државне интересе, и који, да је остао и даље, државу би коштао много више, него сме сме последице овог зајма, — дакле, расхиџит је тај уговор, те је железница узета из страних руку, тада је $9^1/_2$ милиона употребљено и за покриће припремених дугова, који су остали као последица наслеђених дефицита.

Тих $9^1/_2$ милиона динара дуга, то су последице старог зајма, то су последице дефицита, које смо ми наследили доласком на управу земаљску, и то се не би могло просто једним махом, једним одмахом руке да скине. Такве сиаре финансиске, која би могла дефицит од 8—10 милиона дин. једним махом да скине — нема, она не постоји не може бити, то је апсолутно немогуће, да се просто дефицит од једном покрије са неким новим порезивањем. Сваком су познате наше финансиске прилике и нико не би могао пасти на ту мисао, на да каже: да се порезивањем може покрити дефицит.

Даље, господо, долази откуп монополна дувана. Извршење тога зајма, иде баш да то признајо на себе, да је 10 милиона динара направљен зајам. Али дуван баца 6 милиона динара годишње чистог прихода; а биће сваке године више и више прихода, и ја мислим, да је овај зајам, који је учињен овде, довео држави само више прихода.

Даље, откуп монополе соли. то је зајам од 6 милиона динара. Со је пређе давала само пола милиона прихода, а сада даје на 2 милиона и 200.000 дин. чистог прихода. Дакле, што нам зајам од 30,000.000 није дакле, дуг радикалне владе, него су ваме само плаћене наслеђене невоље из бугарског рата. Радикална влада имала је само да га поднесе, и она је је морала да тражи више прихода, да га исплати.

Господо, она три друга зајма, то су зајмови, који су само дали могућности, да се поправи финансиско стање Србије, јер су њима искупљени продати приходи од експлоатације железница и монополса дувана и соли. Јер шта смо затекли, кад смо дошли на управу земље? Затекли смо најважније приходе, железнице и монополе у туђим рукама. Шта нам је остало? Приход од $^1/_3$ пореза заложен, на и порез заложен, и чиме ми сад да живимо као држава, чиме да плаћамо наше школе, нашу војску и т. д. На не заборавите, господо, да ско, док смо се оволико задужили, све више и више дизали расходе.

(Наставаће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 49 | ПЕТАК 30 ЈУЛА 1893 | ГОДИНА III

38 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Алоиса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О пројект. пројекту, Изм. изм. Мин. Буџ.).

Ја мислим, да то није, што мора знати г. Новаковић, који признада овом дому, људи, који говораху у своје време, да Србија треба да се што боље подигне на културним стазама, да подигне железнице и т. д., и да се избарабари с осталим народима; то је одиста лепа жеља, и ја желим то, али знате да је данас све већи расход, и за то су напредњаци и задужили земљу са 300 милијона, и нама је остало, да се само старамо, да наслеђени дефицит смањимо, и по могућству најпре и сасвим са леђа скинемо. Поред напрасног задужења, велим, јасни су још и расходи државни. Место народне војске, коју смо имали под кнезом Михаилом, ми данас имамо редовну војску, која кошта поприше милиона; место 5—6 гимназија и полугимназија ми имамо данас гимназија готово у свакој вароши и варошици. Не заборавите, господо, да се војни буџет данашњи исправнао с целим буџетом државним, под кнезом Михаилом. Не заборавите даље, да буџет просвете расте, са 11—500 хиљада динара сваке године по самом закону, јер ту су периодске повишице, на пензије, подизање школа и. т. д.

Да сведемо рачун, господо, да се вратимо на оно, о чему смо почели да говоримо. Ево шта излази сумарно: сам извештај либералне комисије констатује, да је 9 Августа било дуга на 359 милиона. Одбите од тога рачуна, све зајмове, који су учињени, за време радикалне владе. Зајам 30 милиона, зајам за откуп експлоатације од 26 милиона, за откуп монополa дувана 10, и монополa соли 6, то излази свега 72 милиона, и онда излази на чисто дакле, да је влада радикална затекла дуг у суми од 287 милиона. Дакле, радикална влада за 4 године, учинила је зајам од 72 милиона. и то зато, да откупи железнице и монополе дувана и соли, да плати дугове затечене из ранијих времена, — из бугарског рата. Дакле, резултат је овај, да је влада радикална задужила земљу за 4 године са 72 милиона, а затекла дуга 287 милиона. За тај дуг напредна странка каже: на и ми смо наследили тај дуг ни обавезе за њ, али као му друго, тек напредна је влада за 6 година задужила земљу, са 287 милиона, а ми за 4 год. са 72 милиона и то за откуп заложених извора и исплату подужица од бугарског рата. Само је железница, само су ратови, на терету напредне владавине, али на нама су последице њиховог задужења од 300 милијона. Ја нећу да улазим у детаље, и да пребацујем коме, али ово су факта, на сад свака нека цена, је ли овако морало да буде? То остаје историји да цени, да ли су ратови морали да се воде, и железнице морала да се граде, и да нас ти терети оволико коштају?

Ми можемо пребацивати, и пребацивали смо ми, што су нам најважније изворе прихода, од којих поглавито данас живимо, давали под закуп, а на нас пала само дужност, да ми морамо све то од странаца да откупљујемо.

Али баш та невоља, што смо морали управо да раскидамо уговор, спасла нас је од далеко веће невоље, која би нас постигла, а то је она невоља, коју је сам Краљ Милан при абдикацији и при отварању установотворног одбора напоменуо да је Србија на прагу банкротства. То умножавање терета, ти страшни терети од ратова и подизања железнице пали су на слаба плећа једног нараштаја наше земље, и баш су доиста тешки, тако да је Србија била запала на прагу неплаћања т. ј. немогућности редовног плаћања, да железница и монополи нису повраћени и тиме задовољено на 10 милиона динара годишњега прихода. Нема сумње, господо, да ће се сваки запитати, а ту се не тражи велика мудрост финансијска, те да се види, где лежи извор задужењу? Дакле, лежи поред ратова, поред железница и поред повећаних потреба, у последицама преоптерећењу, дефиците, дакле сва наслеђена невоља лежи у дефицитима, које је после овакових и оволиких задужења валало скидати, јер земља мора, да се товари свакојако на да отиљеће интересе и отплате на ове дугове и да у исти мах изнирује повећане расходе.

Господо, ја се опет враћам на извештај комисије, која је била састављена на људи, чија су политички интереси тражили, да се што више грехова баци на радикалну владу, дакле, ја сам се послужио самим тим извештајем, да његовим плаштим резултатима тврдим, да сам прех задужени, ако та и у колико га има, пада на наше предходнике и на страни 116 и 125 извештаја видећете тачан рачун о пречишћеном дефициту. Ту су исправљене све погрешке за завршених рачуна. Тражено је да се пронађе, колики је прави дефицит и ми нисмо дефините у том извештају изведене на чисто. Узмите страну 125 извештаја и онда видите да је дефицит за 1887 годину износио 4,744.279·97, за 1888 год. 7,009.976·40, за 1889 год. 14,883.134·42, а ово је година од 14 месеци, кад је израната буџетска с календарском годином; 1890 год. 4,226.115·12, 1891 год. 686. 753 динара. Молим вас, господо, од 7, 8 и 10 милиона динара, дефицит је за 1891 год. под радикалном владом, сведен на 680.000 динара, дакле, на 14 % целокупног

буџета. А ја мислим да то није ово исто што су радили напредњаци. Наслеђени прошлим дефицит годишњи под напредњацима од 14 %, што напредњаци признаје и сам г. Вукашин, седећи је већ 1891 године на 1½ %! Ја мислим, да код овако утврђеног резултата цифре саме говоре и да ми не треба даљег коментира,

Ја мислим да саме ове цифре, сам резултат, који је комисија утврдила својим потписима, да то врло јасно показује на које време падају терети задужења и јесу ли последње тих терета побољшане или је остало по старом. Ја сматрао нећу да нажем и ја одбијем прекор поп Ђурина и попа Арсенија као да сте ваше једно исто раде! Јер сами наши политички противници морали су јавнично да потврде, да је стање под радикалном влашћу побољшано и то много побољшано. И кад сами противници то признају, онда како ми радикали да доказивано на ту помисао, да говоримо о томе, како ми, како радикална странка ради у самој ствари исто што су радили и напредњаци. Ја тим нећу да претендујем шашки да је онде неки преврат, пекакав предом учињен. Ја констатујем да је пошло на боље а то констатују и сами противници наши. Да не наводим ништа више сем овога, што је овде изнесено: довољно је да изнесем само овај општи резултат, који сам јасно казује да радикална влада има заслуга и да она није продужавала задуживање и расипање, и да није продужила тражење затечених лажних буџета. Ја мислим да ту не може бити ни речи о тражењу лажног буџета, кад се дефицит од 7 милиона динара своди за две године на 680.000 динара.

Господо, има три момента по којима се може да деци финансијско стање сваке земље, на природно и наше. То је пре свега питање њена задужења. Колики терети задужења падају на буџет? Ми смо, господо, као што знате у пуни буџет унели бруто приходе и тим смо поновили општу цифру његову. И ми данас при тако поновљени буџету са бруто приходима видимо, да интерет дугова државних носи једну трећину целокупне буџетске цифре од 60 милиона. Округло, дакле, носи 20 милиона динара. То мора бити брига и владе и министра финансија и Народне Скупштине и сваког пријатеља, па дакле и поштованог г. Новаковића, да се постарамо, како да се изађе из ових стања да се потраже људи, или ако хоћете бар и човек, ако га такође има, који ће да нас од ових спасе у што краћем року. Да се то задужење олакша једини је пут као што рече и сам г. Новаковић, поред ових износа пут конверзије дугова државних. Да се конверзија изврши пала прво дође до разноговне у буџету а дотле год ни немамо дефицит од милијуна, дотле још не може бити говора о корисно наведеној конверзији државних дугова. Господо, која су била посланици 1891 године сетићеће се, да сам ја био поднео један предлог од изнесене париске, берлинске и бечке финансијске групе, које су чиниле понуду за конверзију на основу продужења рока нашим дуговима, те да се у толико олакша отплата и смањења интереса, те да се на тај начин уштеди годишње на 3 милијуна динара. Могли смо тада, 1891 године, конвертовати државне дугове са 83½ % и 4% интереса.

Таква је понуда била и онда се говорило: па ми можемо дочекати још и боље прилике и услове. Па лепо. Ја сам онда говорио, да ако мислимо, да ћемо сигурно стално корачати у нашем политичком развоју, да ћемо дочекати добо да у Србији буде сталности, да се у Србији ствари уређују како треба, те да и стране државе то увиде, онда да сачекамо до тога времена, па ћемо можда то моћи извршити и са 90 и 95 во сто или чак и 80 % интереса, али не заборавимо данас да смо услед последњих промена стигнули назад, те данас не можемо ни ону конверзију да извршимо, која нам је 1891 г. понуђена била, и која понуда и данас стоји у оригинал министарства финансија.

Господо, при оваком стању ствари како је затечено у задужењу државном, први момент о коме треба водити строго рачуна тај је, да докле год опет не дођемо бližу равнотеже, не можемо говорити о конверзији дуга и тих 20 милиона динара онуштета ми морамо да плаћамо не смањено.

Други момент, господо, чине финансијске потребе државне, јер поред терета, поред онуштета, које смо наследили и који су поглавити извор дефицита, а међу којима је најслабији извор железничких ауторитет, који чини у округлој суми 8 милиона динара годишње (интереса и отплате), и из који ми морамо да доплаћујемо, по 6^1_2 милиона динара, на другим приходима, па и из саме пореске, све је друго већ дато, све је заложено на позната дуговања. Кад додате томе повећане потребе државне, и да ми данас с правом тражимо, што је и потреба — да земљу учинимо уседном, да нама земља буде и војничан јача, да има боље школе, да буде центар и војни и просветни на Балкану, ако томе циљу идемо, онда, господо, немојте да говорите о томе, да се дефицити умањивају умањивањем чиновништва. Ниси чиновничке плате, које терете буџет, него установе, које ни отварамо, често бан и не желећи самог Народног Представништва, а и те установе новажу само дефицит.

Ја ћу да моменом само један пример. Народно Представништво изјављује, почесто састима оправдану жељу и потребу, да појача и опреми нашу војску, и кад то тражи, ми онда морамо да повисимо буџет: тражс се ново гимназије или реалне, а и то, господо, кошта и ту мора бити новних чиновника. Ја смем да тврдим, да чиновништво са спојим платама, које су установљене пре 50 и 60 година према данашњим условима за живот није поглавити терет буџету, него су терет за нам буџет догађаји из најближе прошлости, који су изазивали јака задужења и материјалне потребе државне

Кад би анализали буџет, цифре би нам саме показале, да ту лежи извор и потрошња дефицита.

Дакле, кад поред задужења додамо, и те потребе, које су се из године у годину множиле, то је и овај задан, који се сад предлаже, потребан зарад кредита државног, и зарад потреба, које расту по свима граната државним. Кад додате томе и треће момент, а то је потреба да се учине реформе у прибирању прихода, да се врше тачне наплате прихода, што нам до сада није достајало, онда ћете видети, да су извори прихода повећани у држави, јер сад ти приходи нису у рукама странаца, него у нашим рукама. Ми смо са отварањем нових извора прихода, отишли далеко и дошли смо готово до краја. Ми смо подигли монополе, и доћи ћемо до тога, да будемо уседна монополска земља. Али, и томе има краја, а ми немо у стању, да порез на земљу, личност и зараду, тако лако подигнемо, јер смо и ту дошли бližу краја. Шта нам онда остаје, него реформе финансијске, које поред преузетства администрације морају имати за циљ, и да се наплата прихода државног ситурније и тачније врши, нарочито код непосредне пореске, и не да се те наплате непотребно и доцније врше, него што потребама одговара, већ једновремено са државним расходима. Треба, господо, успети у томе, да се наплата државних прихода нарочито од непосредног пореза убрза, да се непосредни порези не наплаћују после шест месеца, да држава не живи шест месеци на пересцју, него да се једновремено наплаћује са расходима државним. По садашњем систему порез се наплаћује, тек у половини године, и држава мора од 1 Јануара до 1 Јула, да живи на пересцју, да се послужује, само приходима царинским или монополским. Дакле, наплату прихода државних, од непосредног пореза, треба убрзати, да она једновремено тече са расходима државним, и то је једно врло важно питање.

Ја сам, господо, дозволио себи, да вам изнесем нашу жалбу, после многих говорника, само надајући се да ћу поглавита момента, молећи вас, да их достојно и непристрасно оцените, како стоји са задужењем државним, и како из тих задужења потиче највећи терет: дефицит, и како су ти дефицити, који су били пређе од 7—8 милијуна, у 1891 год. сведени на 600.000 динара. И моје је уверење, ако не буде ничега непредвиђеног, што би опет бацило ову земљу из редовног колосека, ако Србија иде правилним путем, ако више не чини скупе експерименте политичке, и преврате, већ ако потраје на једном путу, и са једним планом, да она у најкраћем року може постићи бар оно, што је постигла у 1891 го-

дини; стварањем нових извора, прихода царинских, и увођењем нових монопола, као и умањавањем расхода државних, може се доћи до тога, да, ако не поврати одмах, за годину и две се доћи до тога, да, ако не поврати одмах, за годину и две потпуну равнотежу, опет неће бар моћи тиме дефицит из 600.000 или 1.000000 динара, а то је мислим, прилични корак у напред, кад сво у напредњаком буџету, а по сахон врлинању напредњака, на 44 милиона наследили дефицит од 6 милиона.

Оволико сам сматрао за дужност да поменем, и све оно, што се говорило, и што је могло индиректно изгледати као прекор, да финансијска политика иде једним током, — ја не са некакве своје личне амбиције, него мислим, да сви наши стри финансија, као они, који су били пре мене, тако и они који ће бити после мене при дебатама, које се воде о оваком питању, могу рећи оно, што је рекао један француски Министар финансија, при реци о томе, како је желети, да се што пре постигне равнотежа у буџету: „водите добру политику, па ће нам бити и финансије добре". („Faetes mai de la bonne politique et je vous ferai des bonnes. finances." Louis). Наслеђени тешки дефицити дају се излечити само временом, и то, једним добро смишљеним, и систематско изведеним планом: повећањем прихода, ограничењем расхода, и конверсије. А ограничење расхода не зависи толико од мене, колико од вас. Финансије нису ништа друго, него огледало целокупне управе државне, и да буде болница жели је, да све гране државне управе, све установе државне буду упућене једним правцем, те да краљ и народ заједно доведе до буџетске равнотеже. До те равнотеже желе да дођу и богатији и сиромашнији, и културнији народи, и ако ништа више, а оно сам оружани мир не даје им да до тога дођу. Толико сам сматрао за дужност, да говорим при начелној дебати.

Милан Ђурић — Уважени г. министар финансија у дугом и лепом говору казао је, да је прота Милан Ђурић казао, да финансијска политика радикалне странке иде оним трагом, којим је ишла либерална и напредњачка у зајмовима, и рекао је, кад би мислио да финансијска политика радикална иде тим трагом, да је не би ни водио нити би седео на овом месту. А ја тврдим пред Скупштином отворено, да ја, кад не бих веровао да финансијска политика радикална иде правилним путем, ја не бих ни помагао ту политику, нити бих био члан радикалне партије. Али, ово на што сам хтео упозорити Народну Скупштину, то је, да г. министар финансије својим дугим и лепим говором није никако могао навође изобити. Ја сам му обратио пажњу, као народни посланик на дужности на опасности, које нам прете од честих зајмова за покриће дефицита, и да је крајње време да престанемо са тим зајмовима и да један пут у нашем животу трошимо оволико, колико приређујемо, јер сиака кућа на и држава ако не иде тим путем, ну зло чека. Ово г. министар финансија није могао побити својим разлозима. Дозе, ја као народни посланик кроз толики низ година, много пута видео сам у многим приликама уговоре ратова и уговора са европеским државама, да су министри финансија тражили зајмове од Народног Представништва, говорећи да покуше дефините и да неће бити више зајма, и Народна Скупштина, одазивајући се интересима земаљским спасао је прихватила то тражење и одобравала зајмове. У том су правцу тражила зајмове и либерални, и напредњачки, па и радикални министри, тешећи Скупштину да ниже неће бити дефицита ни зајмова; а ја бих желео да радикални министар финансија изађе пред Народно Представништво и да каже: оволико има, оволико не достаје, и онда ја се не бих клањао да прими и неће зајам, кад се само један пут дефицит измирује. Буџет поставља на здраву основу, приврела умножује, војска и пресвета појачавају. Кад бих ових 18 милијона зајма утрошили на подизање индустрије, на занатијске школе, на путове или на подизање железнице, онда то не би било задужење него умножавање благостања економног, да народ може зарадити; али, идући овим путем непрестано, небајаџији прекор лично г. министру финансија, ако се буџет не доведе у равнотежу таку, да трошимо оволико, колико кажемо да умемо од народа, онда мислим, да би то била погрешна и штетна политика.

Арса Прокопијевић — Ја имам да кажем неколико речи ради објашњења са г. министром финансија. Мени су сведок стенографске белешке, да ја нисам ништа упоређење у финансијама између садање владе и владе напредњачке и либералне, него сам, говорећи, питао кад ће бити крај овом задуживању. Ја га не видим за то, што видим да је организација државна по свима струкама тако рећи наслеђена, која су од либерала пренла на напредњаке па и на нас, и у тој организацији не видим велику разлику између нас радикала и оних осталих, него сво од њих наследили. То сам рекао и при томе остајем, а нисам упоређивао финансијско стање.

Вукашин Петровић — Сам сво сагласан у томе, да је наше финансијско стање неповољно и да је у исто време камен темељац за напредак наше отаџбине. Но кад устајем да потврдим оно што ми сви знамо, не чиним то с тога, што сам кадар, да изнесем одмах и лек у облику рецепта. Ја се у опште оправдајем, да говорим о лечењу нашег финансијског стања, јер о томе не бих могао ништа друго да кажем до оно, што је г. министар финансија изнео, и што сваки озбиљан мислилац може сам наћи, јако мало дубље размисли о стању нашег државног газдинства. То је једно стање, које се по моме схватању, не може лечити никаквим прописом или рецептом. У томе се одликује технолог, у којој се налази човек, који рукује државним финансијама од осталих министара. Министар правде и. пр. може да се прослави за један дан. Он може да поднесе предлог о највећој слободи и кад се прими тај предлог данас, па после 5 дана прими се и на другом претресу, — постаје закон и од онога часа ми уживамо плодове таквога предлога. Код министра финансија није тако. Он може имати најбоље жеље и планове и једна неприлика, једна невгода, један непредвиђен случај може да га доведе у највећу невољу. С тога није лако ни говорити о средствима и начинима како би се наше финансијско стање поправило.

Да није било предговорника, који су бацали сенку одговорности, на тешко финансијско стање, ни напредну страницу, и на кашу из те странке, ја бих можда заиставдо да вас морим једним летимичним погледом на финансијско газдовање под напредњацима, и са упоређењем тога газдовања са стањем, које му је претходило и које је следовало.

Господо, ви се сећате да је дефицита у нашем државном газдовању било од 1870 год. Он од те године није престајао никако све до данас. Дакле дефицит се наш повлачи још од 1870 године. Од тога доба почело се водити рачуна о дефициту. Наш дефицит био је

у 1870.	год.	1,713.626	гр. пореских
„ 1871.	„	1,755.894	„ „
„ 1873.	„	1,886.854	„ „
„ 1874.	„	9,991.662	„ „
„ 1875.	„	2,915.238	„ „
„ 1876.	„	2,665.171	динара
„ 1877.	„	1,430.155	„
„ 1878.	„	3,007.750	„
„ 1879.	„	538.419	„
„ 1880.	„	375.110	„

Као што се види из ових прегледа, дефицити у нашем државном буџету почињу од пре 23 године. Они су се јављали и у осим годинама, када се није клањала у ове државних рата, дакле и пре него што се почело да ратује и пре но што је подигнута каква корисна установа у нашој земљи. Питајте се, од куда је то могло да буде? Узрок је један исти из кога су потицали и остали дефицити, и из кога потичу данас, — узрок је просто *нерад* и *неред*. Није рђаво финансијско стање узрок што се јављају дефицити, јер ја не признајем да је оно рђаво. Није томе ни рђаво економско стање наше земље узрок; јер ако загледате у податке о претњу наше трговине, ви ћете видети, да је она напредовала у последње време за 10 милиона. Док смо пре извозили 40 милиона, сада извозимо 52 милиона, а увоз се ограничава на 42 милиона. Дакле, имали смо 10 милиона више извоза но увоза. То је доказ да економски не идемо у назад него у напред.

И над поред тога имамо дефицита у државном газдинству, онда му узрок није тамо, где би требао да буде, него тамо где не треба да буде; а то је срећа за Србију, јер, кад га има само, где не треба да је, лако га је истребити.

Као што рекох, дефицити наши почињу од 1870 год. а непрестано су се гомилали и гомилају се и данас. Узрок је томе с једне стране у нераду, а с друге у нереду. Има још један мали узрок, који је г. министар финансија признао, а тај је, што се и у финансију увлачи политика и што финансије морају од времена на време да послуже интересима политичке циле државне управе. То је трећи но споредан узрок, који се мора узети у обзир, кад се говори о узроцима нашег дефицита.

Ја сам напоменуо два узрока нашег дефицита: нерад и неред, и ја ћу то доказати примерима. Последња нерада почиње од пре напредне владавине; она почиње од онога времена, код се са нерада нису стварали навори прихода, из којих би се могле платити обвезнице зајма од 1876 године.

Те обвезнице гласиле су на 50 динара, а услед нерада нису отворени извори, из којих би се плаћале те обвезнице и оне су пале у вредности на 15—20 динара. То је био увуштрашњи зајам. то је тај гори и врши дефицит, но сам остаја, но тај дефицит, који је народ подносио за извесно време морала је државна каса да плати доходиће и она је то платила зајмом. Дакле, узрок је дефициту нерад, а није узрок зајам. Зајам поправе услед дефицита. дефицит је свршени чин и зајмом се само брише. Узрок дефициту треба тражити најпре у нераду.

Зна се, господо, да сво ми, после свршених ратова, принили на се обвезе наспрам Европе и суседне монархије; обавезе: да се откупе господарџаи, и да се железница сагради. Те две обвезе износе тачно 128 милиона динара. Примивши те обвезе, та влада, која је натоварила те обвезе, није се постарала, да у исто време створи и изворе, из којих би се добили приходи, да се откупе те обвезе, те да се намири оно што се у име земље примило. Обвезе су примљене, извори за откуп њихов нису створени и то је стање било до 1880 год. Молићу вас, да дозволите, да обратим вашу пажњу на једну ствар. Железнички зајмови износе 120 милиона, аграрни зајам 8 милиона, а путујска 33 милиона, руски 6 зајм., што све скупа износи 167 мил. Те обвезе, које је примила либерална влада од 1880 г., морала је напредна влада да исплати. Питање је сад, ко је задужио земљу, да ли онај, који је учинио оне обвезе, или онај, који их је исплатио? Ако се ово питање цени са исправног гледишта, доћиће се до закључка, да је задужење учинио онај, који је обвезе примио, који је надао облигацију, и онда ни железнички, ни аграрни дуг не сходатају, које сте ви примили, не може нити на терет напредњака; јер они нису примили те обвезе, него су их платили. Ја мислим, да је јасно, да дуг врши онај, који прима обвезу, а не онај, који је плаћа.

Потврдио сам мало час, да је дуг створен услед примљених обвеза створених пре 1880 год. износ 167 милиона динара. Интерес, који је требало плаћати на ту суму, неможе узети са неком стопом од $5^0/_{00}$, па ће се добити око 8 милиона. Тих 8 милиона требало је платити, али извора није било, јер либерална влада одступивши 1880 године, није створила скоро никакве изворе, из којих би се прибављали приходи за одужење ових дугова.

Напредна странка, доказавши на управу, одмах је приступила стварању извора за ту цељ, а да је то истина, познато је на закон о таксама, о дуванџ, о крчмарини, о патентираним на трговачке радње; то су сва четири закона, које је напредна влада створила зарад прикупљања прихода, из којих би се плаћали зајмови створени под либералном владом.

Док су ти створени извори почели да одбацују потребне приходе, морао се појавити у буџету дефицит. Тај дефицити нису, господо, ништа ново, нису тековина напредњачке владавине. Но на њу је нападано због овога задужења. Она се није много ни бранила од тих напада, јер је знала, да је лако нападати на овакве кораке; али је тешко бранити их, ако се не ће да изложе несвести и по финансије државне и по сану земљу. То је исто следиште и такав исти положај заузимао министар финансија 1884 год. — тада ја писам ово министар финансија — кад је поднет онакав предлог, ве говорим, дакле, овако да себе прикаам. Онданши министар финансија, поднео је предлог, да се направи зајам од 40.270,000 динара, који се звао „златна рента“ и који је начињен за исплату интереса на оне суме, које су биле задужене до 1880 године, па се с тога и та сума по нашем схватању мора сматрити на терет либералне владавине. Господо, први зајам напредњачке владавине, т. зв. златна рента, направљен је, као што видите, у цељи отплате интереса на дугове, који су постали до 1880 год. Према томе, тих 40.000,000 дин. зајма да скажемо са леђа напредњачких. Када то учинимо, видећемо, да су напредњаци од претходника наследили 209,000 000 дуга, а целокупан дуг до 1 јуна 1887 год. износи 287,000 000 дин. у округлој цифри. Ја то не говорим на основу таблице, која је у извештају комисије од 1892 год. него на основу цифре приватног дуга, који је учињен до 1 јуна 1887 год. По рачуну, који сам сад изнео пред Народно Представништво целокупни дуг до тога времена износи 286,123.000 дин. и од те суме спада на либералну владу 209,000.000 динара. а на напредњачку владавину остаје спета 77,000.000 дин. (Смех).

Од оних 77,000.000 дин. треба изузети ону цифру дуга, која је утрошена за време бугарског рата. Ја ћу приватни ону цифру, коју је г. министар финансија казао т. ј. цифру преко 50,000.000 дин. И кад се она одбије од целокупног дуга под напредњачина онда излази на чисто дуг напредњачке владе од 27.000.000 дин. (Смех).

Молим вас, господо, сем тога, кад су напредњаци одступили, они су оставили привремени дуг 1887 год. и он је означен у извештају комисије од 1887 год. у суми од 32 милиона и неколико стотина хиљада. Кад сам био у комисији финансијској прошле године, чији је извештај г. министар финансија признао као истинит и стварав, мене је радозналост тонила и дужност ми је налагала да се убпаа уверим, да ли је напредњачка влада на дан 1 јуна 1887 год. оставила оволики дуг, колики је комисија од 1887 год. начинила. Радећи на томе послу, ја сам радио у другству са чиновницима министарства финансија, са људима, којима се не може одрећи ни добра намера да послуже земљи, ни пребијени партизанство. И ово прилога, који су они потписали и који сведоче, да је привремени дуг на дан 1 јуна 1787 год. износио 26 милиона и неколико стотина хиљада динара.

Даље, господо, од оних 26 милиона, извештајем г. министра финансија од 12 децембра 1887 год., признаје се, да је било покривено 16 милиона, т. ј. толико је било аутија од вредности у рукама државе. Кад се од 26,000.000 одбије тих 16 милиона дин. остаје 10 милиона дин. непокривеног дуга. Додајте тој суми од 27 милиона дин. цифру за покриће дефицита под напредњацима, онда на дан 1 јуна 1887 год. добијате целокупну висину привременог и сталног дуга у *суми 37,000.000 динара*. Дакле, за шест год. дефицит износи по 6,000.000 дин. годишње. Влада напредњачка није била задовољна са оваким стањем, јер дефицит на био он 5, 6, 3, на и 1 милион, он не може годити ни једној влади и свака гледа да га се курталише, и онака влада тежи, да дође до стања, у коме нема дефицита. Напредна влада и ако је видела, да су се изворе, које је она створила, почели да развијају, опет је нашла за добро да корача тим путем. Она се трудила да створи нове изворе прихода, од којих ће да споменем: непосредну порезу, државне прирезе, дуванеки и солски монопол и порез на оброк. Ти су приходи до 1887 г. скупа давали 20,121,000 динара, а у 1891 години ти исти извори прихода дали су 38,152.000 дин. Као што видите разлика је за 18,000.000 дин. Шта значи то? — Значи да су оки извори прихода од 1886/7 до 1891 год. равили се толико, да су за 18,000.000 динара надбашли пређашње приходе, а то је тамам сума, која је потребна да се плате сви анџитети за учињене дугове и под либералном и под напредњачком владавином, да се исправају и зајмови и дефицит под прошлим владавинама. То

значи: зашли би из створених извора довољно средстава за потпуно плаћање ануитета и још би претекло прихода за друге државне потребе, да се нису буџетске прилике измениле.

Да би се још јасније видело, колико је из којих извора прихода држава добијала више а где мање, доноснте ми да вам прочитам податке, изведене из завршних рачуна министарства финансија. Тако у 1886 и 1887 год. приход од непосредне порезе био је 10.850.000 дин. а од прореза 3.289.000 дин. У 1891 год. износио је приход од порезе 10,585.000 дин., а од прореза 4,949.000 дин. У 1886 и 1887 год. приход од државног монопола износио је 2,229.000 дин. а у 1891 год 7,970,000 дин., приход од соли износио је у 1886 и 1887 год. 560.000 дин. а у 1891 год. 3,359.000 дин., приход од такса 1886 и 1886 г. био је 1,592.000 дин. а у 1891 год. износи 2,259.669 дин. и најзад приход од железница у 1886 и 1887 години не доносаше никакав приход, а у 1891 год. донесо је 6,000.000 дин. Овде је још поштовани друг г. Новаковић, већ рекао, што бих ја имао сам да кажем и с тога о томе нећу да говорим, већ ћу да наведем друге податке.

По говору г. министра финансија, од железнице немамо ваше ни ми, а немате је ни ви. Ја нисам чуо ништа нимало приликом да видим шта износи експлоатација железнице, јер у буџету, који нам је поднесен, није тачно предвиђено колики је приход од железнице и на чему се основа. Ми смо добили један буџет о бруто приходима државне железнице. Но чуше ово, што рече г. министар финансија, ја се изненађујем, да се за железничку експлоатацију троши толико и да немамо још дефицита. Док је железница била у страним рукама за експлоатацију железница плаћало се највише 600.000 дин. годишње, а сад кад се плаћа преко 8,000.000 дин., онда ме то изненађује. Ако сам добро чуо, то је једна тешкоћа, једна несрећа, која нам наноше дужност да разишљамо о томе, шта је узрок, да се дефицит јавља и у железничкој управи. Остављамо, сада, железницу, на погледајмо у друге изворе прихода, које сам споменуо и видећемо, да су се сви толико развили, да су под радикалном владом 1891 год. дали више прихода за 18.000.000 дин., него у ово доба кад су ти извори прихода створени.

Паравно, напредњачка влада, створивши изворе прихода, стављала их је на расположење наследницима напредне странке — то су, као што знате, прво фузија, па после чисти радикали. Одмах, чим је напредна странка одступила са државне управе, онога је часа констатовано финансичко стање, једном комисијом, за коју ја не могу да кажем онако, као што је г. министар финансија клао за комисију од 1892 год.—не могу рећи да је извршила свој задатак као што треба. Нећу да још пребацујем несавесност, али ја сам вам доказао извештајем од 1892 године, који је г. министар финансија признао као исправан, и који је потписао главни књиговођа државних дугова, да извештај од 1887 год. није био исправан. На основу тога неисправног извештаја, на основу тога извештаја од 1887 год., поднесен је 12 Децембра 1887 год. извештај од стране министра финансија Народној Скупштини, и на основу тога извештаја тражено је, да Народно Представништво одобри зајам од 20 милиона ефективних, да се исплати дуг напредњачки и да се покрије дефицит за 1887 годину. Скупштина је то одобрила 31 Децембра 1887 год. а 4 Јануара 1888 г закључен је зајам. Држава је добила тражену суму; па шта је било даље? Дефицит је остао, јер од оне суме, коју је држава добила употребљено је само 14 милиона на исплату затечених дугова, а остало на редовне државне потребе у 1888 години. Тадашњи министар финансија одступио, па је дошао други. Али ја нећу да говорим о личностима, већ о реченицу, кад се што десило, јер се нас не тичу људи но ствари. Као што видите из извештаја, који је г. министар признао за тачан, од зајма, који је био намењен за исплату напредњачких дугова, употребљено је на ту цељ само 14 милиона, дакле мање, но што је било покрића, које је остало из напредњака. То покриће износило је 16 милиона динара по извештају од 12 децембра 1887 год. Где су сви ових шест милиона отишли? Отишли су на исплаћивање редовних текућих трошкова. Господо, то је узрок, што су остали неисплаћени дугови пре 1 јула 1887 год. А ово ми опет своји узроци. Прилике на европским тржиштима и начини закључивања зајмова, учинили су, да министар није могао да добије на време, да плати напредњачке дугове, него је новац долазио доцкан, а он је имао прече потребе, и то се протезало из године у годину а дугови су остали неисплаћени. За то чујемо данас из ваших уста: „ово су дугови напредњачки".

Господо, не може бити говора о овоме, да ли су то напредњачки, либерални или радикални дугови. — Свакојако ово су дугови *државни* за које снака страна и влада имају подједнаке одговорности. Што је било напредњачког дуга, то је одобрења зајмом од 1887 год. који је извршен 1888 год. вазало исплатити. А шта је било после тога, то не пада на терет напредњачкој влади и напредњачкој странци, јер од тада они се не појављују на политичкој позорници Србије као власт. За то, дакле, нема места пребацивању, да су за ово напредњаци криви.

Господо, да стоји то, као што сам мало пре рекао, да се из нових зајмова троши више на текуће трошкове, него на отплаћивање дугова, да ћу за доказ да се позовем на извештај. Из овог извештаја види се, да је осим пута више употребљено на текуће трошкове, него на исплату старих дугова; а међу тим, зајам је учињен за измирење тих дугова. За доказ, да од нових зајмова нису плаћани стари дугови, него редовне потребе, ја ћу да наведем ово: Од зајма, који је одобрен 31 децембра 1888 год. употребљено је на ануитет 8.965.856 дин., за исплату привремен. дугова само 1,059.517 дин. Од зајма железничке експлоатације употребљено је за исплату привремених дугова само 708.000 дин. за покриће привремених дугова, а за ануитете 4,595.517. На овога се види, да су зајмови, одобрени на исплату привремених дугова, употребљени на исплату ануитета. Види се, дакле, да су нови зајмови прављени те с њима нови дугови плаћани.

Господо, од 1 јула 1887 год. до онога зајма од 1888 год. могло је још да буде спора, да ли је све исплаћено што је од напредњака остало, и да ли има још дуга њихова. Али од новембра 1888 год. од дана, кад је министар финансија радикалне владе поднео извештај Народној Скупштини о финансичком стању, које је затекао после владе г. Николе Христића, не може бити спора о томе. У том извештају има врло лепих ствари, које још боље потврђују оно, што сам казао (чита):

„Једина зајмом дакле од ефектних 20 мил. динара, држава би исплатила: железничку експлоатацију, све бонове у течају, сан дар Народној Банци, и платила би дугорајске издатке, дугове по текућим рачунима на страни, железнички мост на Сави, експропријацију и накнаде би биле трошак ово проширена железничких станица у Београду и Лапову.

„После овако тачно изложеног стања финансијских односа државних и стварања државног буџетског предлога за 1890 г. који се већ пред Народном Скупштином налази, програм финансијске акције државне сам се собом одређује. Он је јасно опредељен сваком оном, ко познаје стање финансија државних и привредне прилике земаљске. Силни терети држ. дугова навалили су свом тежином на један паралисај, који још није економски толико оснажен, да их без осетне штете по привредну моћ своју подносити може. Непосредни порез држ. не може се повећавати, већ само праведније расподељивати, и за то, тежините помоћи данашњему финансијском стању леже у штедњи и отварању нових финансијских извора онде, где се то без икаке битне штете по привредну снагу народну учинити може. У ред оних извора долазе посредне порезе, монополи дувана и друге трошарине, о којима ће се дотични предлози још овој Народној Скупштини поднети. Итд. ција у финансијској неволи послужила се привремено и самом трошарином на хлеб.

Питање о конверсији државних дугова, којом би се терет ануитета олакшао не зависи од добре воље већ од могућ-

пости, коју даје тек ово стање курса држ. обилигација, при коме се конверсија са корисшу извршити може. То стање даје се постићи само правилном и јасно одређеном финансијском родном државином. Да се ово постигне, потребно је да се државна политика не сиика транзита управе државне стално кресе стазом добро и правилно схваћених интереса земаљских, јер добро уређење финансије само су израз и резултат правилне политике државне. Дашашње политичко стање земље даје довољно јемства за ту правилност и онда смемо и можемо с поуздањем очекивати, да ће се развој финансијских послова државних моћи у скоро да сведе у свој природни и правилан ток".

Једним зајмом од 20 милиона ефективних, држава би исплатила железничку експлоатацију, све бонове у течају, железнички мост на Сави, сав дуг Народној Банци, исплатили би трошкове око проширења железничких станица у Београду и Лапову.

Даклe, као што видите, министар је тражио 20 милиона да плати дуг, што је остао од 1887 год., и Скупштина је то одобрила. Је ли плаћен, или није, то видимо из овог предлога, који је данас на дневном реду. — Није се могао да плати. Ја не могу да нађем другога узрока, него да постоји неред и неред у нашим финансијама. Ја не видим, да је Србија земља, која нема услова да се економски развија; ни видимо, да се економски неуспешно иде напред; видимо да Србија својим обвезама тачно одговара и за ово тринаест година, на управи земље промењено се толико влада и толико странака, па се опет све тачно и уредно плаћало, приходи се умножавају — а дефицити су опет ту.

Па, господо, над би ово био последњи зајам, који се тражи за покриће дефицита, верујте, да не бих устао да говорим, већ би та прилика искоришћена рукама! Ја се бојим, да се г. министар финансија у рачуну не вара, јер њему неће бити довољно 18 милиона да покрије своје дугове и дугове својих претходника, који су се затекли 1 августа 1892 год. Ја се бојим, да ова сума неће бити довољна за покриће дугова, и бојим се, да у 1894 години, влада не буде опет принуђена, да тражи какав нов зајам, те да се покрију неки нови дугови. Ја страхујем — нека ми за то не замери г. министар финансија, и ево на основу чега основам своју бојазан. Г. министар финансија на стр. 10 извештаја признаје, да је на дан 1 априла привремени дуг износио 37,720.000 дин., из онда вели да му не треба већа сума од 18 милиона, па да покрије дуг од 37 милиона. За што? Ево за што.

Он у извештају наводи дуговање железничке дирекције за нову инвестицију, на вели, да то дуговање не мора платити за то, што за њега постоји засебно одобреше. Сума ова износи 2 800.000 динара. Ово заиста постоји парочито одобреше, али тиме, што постоји на основу одобрења то ни мало не мења саму ствар. Ми другојемо привременог дуга на 2,600.000 дин. Железница је установа државна, и она даје државни приход, а држава за њу чини зајмове. Ја сам опомао учињено г. министру грађевина приликом за то, да се железница не сме задужавати и давати јој право да се сама задужује, и министар ми је обећао, да ће се то на јесен исправити и да ће суму од 5 милијона динара, која је била у железничком буџету пренети из железничког буџета у буџет министарства финансија као надлежан; јер под ово. финансија стоје сви државни приходи, сва државна имовина, а под њим су и сва државна признања и давања — сви државни дугови — што је управо сва државна имовина, па и железница, као државна установа. С тога министар финансија и думан је, да тражи за железницу зајмове.

Друга тачка, то је дуговање класној дутрији. Пре свега да вам напоменем да у државном рачуноводству не сме бити пребијања дугова, већ се мора све исправљати. И у колико ја знам, плаћали, да се ово пребијање не може извршити а у толико мање, што се у тач. 8 та сума задужена поново помиње.

Изгледа, дакле, да ми плаћамо класној дутрији оним новцем, који има благајна државна да прима од Управе Фондова. Ја нам скрећем пажњу с тога, да видите, да ово није последњи зајам, него да ће бити још и других зајмова, а овај остала несувисна квота за други зајам, који ће доћи и неће бити мали од 6 милиона динара. За дуговања министарства спољних послова Српској Кредитној Банци, вели се, да је ово привремени дуг за подмирење потреба у посланствима на страни.

Господо, још нам, кад је била она комисија, што је прегледала државне дугове, и којој сам и ја био члан, нашла је тамо исту суму — и ово те исте суме, где још постоји и сада, и ако је државни рачун закључен још 31 Марта од 1892 год. Ено те суме и у књиговодству од 1893 године. То значи, да није напређена 1892 године, него је прешла у 1893 го дину; и кад се до сад није измирила, онда се не може измирити ни ове 1893 године, без парочите позајмице, а закључене у буџет ове године, видићете, да нема таквих позиција, и онда се она не може ни исплатити. Даклe, и то је један привремени дуг, и кад је то дуг, он не треба да постоји. Боље је, нека се у једанпут све исплати, сви ти ситни привремени дугови, а не онако, сваки за се и да имамо онако ситних привремених дугова. Мени се чини, да неки неће ни срећне него да остиј онаки привремени дугови, па ма они били и најситнији. Господин министар изоставља и она дугована Народној Банци, која постоје по залозима, а мени се чини, да су те залоге „селске обвезнице", које износе на 717.000 дин. То дуговање Народној Банци од 750.000 дин. и ово друго од 717.000 дин., износи свега на 1,400.000 дин. То би све требало у једанпут да се исплати, јер те залоге нису никакве залоге, а привремени дуг остаје и даље.

За исплату реквизиција потребна је сума од 100.000 дин. у лутријским обвезницама. Али су оне заложене код Народне Банке и њих би валало откупити. Чиста добит од њих била би довољна да се ноше исплати овај дуг. Али треба најпре да се оне искупе.

Даље, дуговања државној штампарији по ситним рачунима, па и ту суму нала исплатити, јер је и то привремени дуг, а за све те привремене дугове, мислим, неће бити опет довољна сума од 6 милиона динара, на да се исплате; нек неће ни сачекати још ни годину дана, а ми ћемо вишоно опет решавати о новом задужењу за исплату ових привремених дугова

Господо, ја сам поменуо, да је велики узрок нашим дефицитима и неред, који влада у пословима државних финансија. Ја нам обичај. да све што кажем и доказем. Да је неред у нашим финансијама сваки ће се уверити кад прочита извештај од 1892 год. од стране 30—35. Шта ће наћи у том извештају? Наћи ће, да се 22 милиона динара води но књигама главне државне благајне, а не зна ни се ни почетка ни свршетка. Задужени су појединци заводи, а дуг не постоји, други су одужени и ако и то не постоји. Да неки да вас даље морим, зна вас молим, да узмете на ум онакав неред, који се нади у књигама наше државне благајне. Жао ми је, што морам да изнесем пред Народну Скупштину, али на то су ме назвали говори појединих предговорника и ја хоћу да дам објашњења, које ће расветлити право стање ствари, како се не би могло ни мени ни мојим другоиима пребацити да смо на за што крили. Признајмо сваки својуману, па немо се онда врло брзо плечити од дугова.

Ви ћете казати, „ви иеред је био и над напредњацима". Јест, господо, неред је био и над напредњацима, али, разлика је, што смо ми за време тога нереда много градили и што смо створили много извора државних прихода, који данас постоје. Рад наш, господо, он нас називала за неред, али нека ће називљавати оне, који су после нас дошли? Ја мислим, да их неће моћи ништа да назвати.

Ја мислим, да не треба да вам побројам све податке, него и сами узмите и прочитајте овај извештај, кад сте докони, па ћете се уверити, да је неред узрок нашем тешком финансијском стању.

После оног долази и *нерад*, који је скочан са оним стањем у земљи. Задржали смо стаго наплаћивање наших при-

хода; видели смо, да је тај начин неподесан и да не може држави да донесе оне приходе, који су предвиђени; јер има много непаплаћених прихода државних. Из тога се види, да није рађено оно, што је требало радити; није заведен поредак у наплати државних прихода.

Господо, да је било реда и рада од 1 јуна 1887 године, а тај се обећавао од стране људи, који су тада узели управу земље у своје руке, данас ми не би требали оне зајмове да тражимо, јер од оних 116 милиона дин. учињеног зајма од 1 јуна 1887 године до данас, само су 37 милиона употребљени корисно а осталих 89 милиона дин. употребљено је на покриће привремених дугова. А ко се интересује, ја се позивам на исту ону таблицу, на коју се позвао и г. министар финансија, а која се налази на страни 111 извештаја од 1892 год. и кад изведете оне суме зајма, које су од 1 јуна 1887 год. до сада учињене, онда, кад одбијете суму од 116 мил. видећете да су само 37 милиона употребљени на корисне установе.

Господин министар финансија у своме говору позвао се на извештај финансијске комисије, која је доказала, да су дефицити све мањи. Заиста, господо, дефицити су из године у годину мањи, но су и приходи већи. Али, кад је говор о дефициту, онда се мора обратити пажња и на завршне рачуне. И ако комисија од 1892 године говори о завршним рачунима, ја сам и онда имао своје мишљење, а и сад налазим, да ће сваки од вас моћи да увиди откуда је могуће, да дефицит 1887 године спадне од 4,89 милиона на 14, а 1891 године на 680.000 динара.

Што је комисија исправила те рачуне? Она је то учинила колико је могла, али она не тврди, да је баш све до кроја тачно исправила, јер право стање није било познато него се морало испаљивати. Комисија је пало у очи: како је дошло да 1887 год., дефицити од 11 милиона спадају до 4 милиона 1888 године? Ево како: што 1888 год. није плаћен интерест у суми 5,613.000 динара, јер кад би се то платило онда би дефицит био 10,543.000 динара. Ово долази као отуда, што је управа држ. дугова задољила да јави благајни приход од 3 милиона динара и због тога се та сума не показује 1888 године као приход. То је онет узрок то је дефицит од 10 милиона требао да спадне на 7 мил. Даље, е једне стране нису тачно оцењени расходи, а с друге прихода. 1889 год. снела је се сума дефицита на 14 милиона динара.

И завршни рачун за 1891 годину могао би се подврћи критици, не за то што није тачан, него што су приходи, којима се покривају расходи потекли из нередовних извора, а не од редовних прихода. Кад би се с те тачке гледиште посматрали завршни рачуни од 1890 год. они би показали мало већи дефицит него што га је комисија утврдила и што је влада у завршном рачуну показала.

Тај исти случај је и са завршним рачуном 1891 године. Ми смо у редовним приходима примили наше 6 и по милиона дин. у напредним приходима, а примили смо 3,700.000 више. Напредни приходи, ако се финансије уреде, биће из године у годину све мањи и мањи. Дакле немамо тих прихода, дотле и наше финансијско стање неће бити уређено. Ви видите, да ја налазим, да је наше стање финансијско потребно. Не налазим пак да је рђаво. Ја смем смело пред светом да тврдим, а и тврдио сам, да наше финансијско стање није рђаво. Оно условљава само мало више рада и реда. И кад би се на њему радило како ваља, кад би се наше књиговодство уредило да буде како треба и кад не би због политике крили дефиците, онда би ми врло брзо били на чисто са нашим „тешким“ финансијским стањем и не би имали ништа више да радимо на поправци његовој.

Вредно је, да овом приликом напоменем и кретање наше државне благајне од 1887 до 1892 год. То ће показати слику, која ће садржати доказе, колико је дефицита било у буџетима, колико је напредних прихода употребљено на редовне потребе.

Државна благајна имала је од јула 1887 до 1 августа 1894 године редовних прихода 206,519.583, а редовних расхода 235,844 265. Дефицит је био 29,324.583 дин. Напредних прихода било је 84,682.613, а напредних расхода 48,058.284 динара, што значи, да је остало од напредних прихода на расположење за покриће редовних трошкова 36,624.429 дин. Узмите, да је 29 милиона 324.583 и да је више 36,624.429, онда се добија сума од 65,949.012 динара. Одузмите од ове суме 10,000.000 за исплату привремених некњижених дугова пре 1 јуна 1887 године онда остаје 55.949.012 динара и додајте сада нов зајам од 22 милиона динара, онда добијате опет готово исту суму од 77 милиона 949.012 динара. Кад су напредњаци имали 6,000.000 дефицита, они су сачуњавали буџет на 44,000.000 динара, а опозиција су сачуњавали буџет на 44,000.000 динара, а опозиција су сачуњавали буџет на 44,000.000 динара, а опозиција

сами одговоре на онај рачун Вукашинов, ја немам ни воље ни времена да улазим у тај рачун без кривара. Ја само констатујем факт, да је после напредњачке владавине, а чијим је узроком не знам, примљено 1887 год. дуга 281,000.000 дин. и да је и после тога и опај први зајам радикалне владе од 30 милиона дин. учињен на исплату подужних наслеђених од раније владавине, а нарочито од бугарског рата. Сав остали зајам под радикалима, учињен је за материјалне и то за по земљу корисне радње, за отклон експлоатације железнице, монопола дувана и соли. То је добит за државне интересе и кад бисмо ми такав рачун градили, као што га прави г. Вукашин, онда бисмо могли још са већим правом казати, не само што нема ништа, да се за зајмове на радикалну странку баци, него да преко тог зајма имамо још један плус, један вишак, јер узимајући железницу и монополе дувана и соли, ти приходи, који би отишли у туђе џепове иду у државну касу и смањују државни дефицит од 6 и 8 милиона на 600.000 не само да имамо земљу задужили, него смо још један вишак. Ето на то води и налази логика, коју заступа г. Вукашин Петровић. И најзад са свим је тако, јер кад узмемо, да смо наследили 15 милиона дин. дуга, а ја примам баш и онај државни дефицит од 6 мил., који је г. Вукашин констатовао за време напредњачке владавине, онда узмите тих 6 милиона годишње, као наслеђени годишњи мањак и 15 милиона, који се плаћају као интерес на дугове и додајте томе још, да су главни извори државних прихода били дати странцима и додајте томе још и да је најзешће нередa било у администрацији финансија државних, што ћу још нарочито показати, — па ћете видети да ли се овакви резултат добија или не.

Мене је и изненадило, да говорим то, што г. Вукашин врло много пута употребљи речи, да је узрок нашем финансијском стању перед и нерад: он се рађо прања на фразу о владавини реда и рада. Па, господо, дозволите да постанем само неколико питања: је ли то влада реда и рада, кад се железница скупо плати, подигне скупим народним жртвама са преко 150,000.000 динара и кад се после та железница тако скупа даје странцима под закуп, под такиим условима, да не само немамо од ње никаквих прихода, не само да она ништа не плаћа у олакшицу њеног задужења, него и сами трошкови око експлоатације, потоварени су држави тако, да на те трошкове још по 1.000.000 и више дин. држава мора закупу годишње да доплаћује преко свих прихода железничких. Је ли то владавина реда и рада, кад се ти најважнији приходи државни дају под тешким условима странцима под закуп? Је ли то влада реда и рада, да се прво установљавају извесни извори прихода, па се у исти мах дају лакомислено под закуп и то дају за дуг рок; на пример монопол дувана за 50 год. и то тако, да се пре 25 год. не може повратити у државне руке? Је ли то влада реда и рада, кад се тај извор прихода, који данас баца 6,000.000 дин. чистог прихода државној каси даје под тешким условима странцима, да држава никакве користи од ње нема? Је ли то влада реда и рада, кад се установљава монопол соли, па кад се тај монопол соли даје под закуп за 560.000 динара годишње, док он данас даје готово пет пута толико?

Дозволите ми, господо, још неколико питања. Је ли то влада реда и рада, која је имала онакво уређење пореске администрације државне, а ја сам био тоне свеједок, кад сам дошао на положај министра финансија, то знају не само чиновници, него знају и људи из народа, да се зна и у јавности, како је било са вођењем пореских књига. Овде ће ми бити сведоци многи посланици, кад потврдим факт, да у многим крајевима никаквих пореских књига није ни било. Ја, господо, знам крајева, где је порез на рабоиу вођена. Кад се дође у општину и кад се пита, како је разрезан порез, онда вам је одговорено, да нема књига, него вам се показује рабош из врата, на томе рабошу разрезивао је порез и по том рабошу наплаћивао вам је порез. Ја напомињем овакве податке, да се види, како је влада напредњачка дала влада реда и рада. Ја мислим, да је под радикалима учињен велики корак у напред, што је пореска администрација уређена бар толико, да знамо начисто, како је порез разрезана, колико је пореза наплаћено и колико је упао у државну касу. Што има још недовољно, не лежи узрок у оскудици добре воље, него у оскудици практичке могућности, што немамо довољан контингент људи за правилно извођење пореске администрације. Говорено је и о грешкама у књиговодству државном. Па, господо, лако је донети закон. Ми можемо тако далеко ићи, да одмах законом уведемо и дупло књиговодство. Али од тога доношења закона, па до практичног извођења његовог, остаје још много. Треба наћи људи, треба целу администрацију по свима струкама државне управе изменити. Није то само довољно у опште и. пр. рећи, да ће се при куталењу државних прихода водити овако књиге, него и сва надлештва државна и општинска морају се онда на основа мењати. Целокупну управу државну ваља на основа изменити; а за то треба доста времена, пажње и памети. Те се ствари лакомислено не мењају. Ова је се администрација увичала већ од 50 – 60 год. То је се уживело, утврдило и да се то на основа измени, ваља се озбиљно проучити, ваља саставити стручну комисију од чиновника свих струка и знаиаца и та комисија ваља бар пола године да има на расположењу, да проучи и проценн, како ће се цела управа државна изменити и како ће се ново књиговодство извести.

Ја ћу, господо, да идем и даље са питањима. кад се нама пребацује, да је главни узрок нашем финансијском стању перед и перед. Да се запитамо, господо, како је изведен попис дуђана и имања, који је загечен. Сам г. Вукашин рече, а тако и јесте, а и сами сте тоне сведоци, да је порез на земљиште смањен. Јесте, пореза је смањена, али она није смањена због политике, већ су само узроковане исправке напредњачке владавине. Ја мислим, да нигде није било толико политике, колико баш у попису попису од 1885 год. Као што је и вама познато у тоне попису било је доста случајева, да је противнику политичком, који има 10 хектара записано 50 хек. а политички пријатељима, који су имали 50 хек. записано је 10 хек. О томе има доказа на свакој страни пореских књига. Радикална влада предузела је и катастарско премеравање и његови резултати досадашњи већ показују, где је било прикривеног земљишта?

Изложивши само ово неколико факата, ја мислим, да се с правом можемо запитати, а мислим и да није тешко по сагнести и по души одговорити на то, кад је више реда и рада било и над је мање политике било, да ли до радикалне владе или од времена радикалне владавине: да ли је више реда и рада било онда, кад су основани приходи државни били дати странцима у руке; кад је порез од ока разрезивала, кад пореских књига никако није ни било; онда, господо, кад се код управе државних дугова није ни знало, колико о коме року има отплата наша држава да плаћа? Онда је такав перед у управи државних дугова био, да смо очекивали рачуне од страних банака, да нас они тек известе, колико имамо у идућем року да платимо и ми смо плаћали без поговора, јер књиге су биле у највећем нереду. Администрација је данас у управи државних дугова измењена и то тако уређена, да се има она иста евиденција о стању дугова, коју се има и код сваке берзинске, варшке или бечке банке и да се по тој евиденцији лако увиђавање — претварање — рачуна на сваку пару и сантим онде и сваке. Ја мислим, да је довољно да само ово неколико питања поставим, па онда да вама оставим да по сагнести и души кажете, која је владавина била владавина нереда, нереда и тесногруде партијске политике?

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 50 ПЕТАК 30 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

38 САСТАНАК

23 Јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О стању пољопривреде).

Милутин Гарашанин — Господо, нисам ни имао намеру да улазим у претрес ове ствари, али почем се ово питање скренуло на другу страну, на питање у којима сам ја, посредно или непосредно, заинтересован као члан ондашње владе, или као бивши председник владе, која се данас прекорева, на како је такав прекор нашао одјека и код самог г. министра финансије; то сматрам за дужност, да устанем и да кажем неколико речи у објашњење прекора, који су пали како са овог места овамо, тако и са оног места тамо. Господо, ја нећу да доказујем, да ли је напредњачка владавина била владавина реда и рада, нећу да доказујем ни да је ово владавина нереда и нерада, већ ја констатујем један факат, а тај је да у Србији има и нереда и нерада, и констатујем без обзира на то, где та има. Констатујем за то, што тај факт не да нам да и себи дођемо и право ставе и истину угледамо. Нама је казао г. министар финансија мало пре, да се неки научник Густав Рак, пекад изјавио пред светом како Србија нема дугова а има напретка на културном пољу, има добрих путова, мостова, болница и т. д. Ја не знам да ли је тај господин жив још и данас; али, чини ми се, кад би он данас живео, да би промењо своје мњење о Србији и да би казао да ми имамо врло много дугова, али да више немамо ни путова ни болница, ни у опште онога што један народ уздиже на културном пољу. Знам и ја, господо, да су железнице одужете од странака; то сам у једној расправи приликом напоменуо. Те је железнице одужела владавина, која је после нас дошла и добро је урадила. То што сам ја рекао, то кажем и данас. Али та је влада одужела железнице баш по оном уговору, који смо ми направили, по оном уговору, на који се ваикало и које би рок сад кроз 2—3 године протекао и без радикала и без напредњака. Кад каже г. министар или неко други да смо ми требали дати времена, да се боље проучидира питање о железницама, питам ја, шта бисмо добили да смо то учинили? Кад узмемо у рачун, да су после тог зајма направљене две железнице од светског значаја и да је поред њих направљено још две железнице локалног значаја, и кад затим упоредите са оним, да је дошније за прављење још једне исте железнице Сењске најпре било процењено 6 до 700000 дин. и да данас због тога стоји предлог министров пред скупштином да се накнадно одобри зајам за још 900,000 дин. чини ми се, јасно је да би онда сва наша студирања остала бесмислена, бесплодна. А не знам ни да ли би онда имали више искуства при прављењу мостова и тунела, него што смо имали прошле године при прављењу дубичевског моста, који смо и данас лежи срушен и у Морави изгубљен.

Каже се, да онда није било пореских књига. Ја сам имао срећу у моме животу да будем кмет и то кмет у селу и знам, да сам ја имао уредних пореских књига, а кад се каже, да је било кметова, који их нису имали — таквих кметова има и данас. И данас је неред у управи пореској, а ако га је онда и било, опет је онда боље наплаћивана пореза, него данас, и то не зато што је наплаћивана на више октара, него што је у ствари било — из политичких рачуна, као што један мало час рече. Не, ја то одбијам од ондашње владе; њој је било стало до тога да ништа не остане неопорезовано, а влада није нарепњавала да се ма коме порезује порез према партијским интересима. Али, господо, ако је онда тога нереда и било, има га и данас. Ја ћу самог себе да изнесем за пример. Ја плаћам порезе на земљу много више него што у ствари имам земље. Нарезано ми је више хектара, него што је у ствари. Писан се за ово жалио и то је и данас тако. Још ћу један пример да узмем, где сам се жалио. Ја сам некад издавао један лист. Између осталих облика пореза ударена ми је по закону пореза и на приход од издавања тога листа и ја сам онда то и плаћао. Али дошније, тај лист је престао, па и ако је с тим престала по закону и дужност да се плаћа на њега пореза, ипак од мене се још и данас тражи на то порез. Ја сам се пре две године жалио због тога, на још одговора нема. То непредности, дакле, има и данас, а то је доказ, да нема довољно ни реда ни рада у нашој администрацији.

Господо, мени се чини да, у место овога претеривања, у место овога што тражимо, шта ћемо један другом да набацимо као кривицу, у место овога што ћете ви доказати како сте ви наследили дугове од напредњака, а ми напредњаци доказати како смо их наследили од либерала, у место свега тога, мени се чини, да је много чистије и паметније да погледамо ствари у очи онакој, каква је, и да зло исправимо, ма где оно било. Рекао да је истина оно што је г. министар финансија рекао, да је она владавина, која је пре нас била, била владавина нереда и нерада. А је ли то, господо, разлог да то и данас буде? Могли смо ми напредњаци тешко пред Богом згрешити, али то није никакво оправдање за вас, да

продужујете та трешења, па све и ако бисмо ми у истини и заслужили, да нам се тако каже. Што се тиче пореских књига, не знам у каквом су стању, али што се тиче преседа у нашој старатству финансија, допустите ми да вам прочитам ово што је мој друг Вукашин пропустио прочитати и да вам обратим пажњу на то:

Рачун „Конверзијала Банке“ у Пешти, Парт. Л 136, (у изводу бр. 11).

С оним заводом имала је рачунске односе Управа Државних Дугова, преко Браће Андрејевића банкара, ради распродаје 3%, дутријских обвезница. Поште су обвезнице распродане и ова банка наплатила своју услугу, престала је и веза с њом. Главна Благајница није ни с овом банком имала непосредне рачунске односе, већ преко Управе Држ. Дугова. И над је с њом пречистила рачуне и ништа јој не дугује, онда још може може што год дуговати Главна Благајница из 1890 год.

С тога имају отпасти 444.000 дин.

А већу тим у вези с дугама Главне благајне у питању је сума од 444.000 дин.!

Г. министар финансија допустиће, да се ово не може назвати ред у државним књигама главне држав. благајне. Имам, господо, више листа да вам прочитам о оваким стварима, али ја ћу само нешто да изводим:

„Зајмови чињени на страни, као у опште и сви други државни зајмови, употребљени су на исплату ануитета или других каквих подужица или потреба. Јасно је, дакле, да је и овај новац, примљен од зајмова, одмах и употребљен на постојеће потребе, на и обрачунат. Ну кад је распоређен на дотичне рачуне и расходован, требао је уједно бити скинут са онога рачуна Управе Државних Дугова. А да је доиста сав овај новац утрошен, дакле, буџетски расходован, доказ је то, што се у најновије време Управа Државних Дугова, односно Главна Благајница, привремено задужила са 8000.000 дин. Берлинском Трговачком Друштву, ради исплате ануитета за 1890 и 1891 годину, па та је сума буџетски распоређена и расходована.

Према томе оно потраживање Главне Благајнице од Управе Државних Дугова у самој ствари не може постојати данас. Ваља дакле, одбити 10,326.780 дин. и 74 паре.

Па и то није све. Чујте још:

Рачун друштва за трајење и експлоатацију срп. држ. железнице, Парт. Л. 134, (у изводу бр. 4).

По овоме рачуну Главна Благајница потражује од именованога друштва 123.589.86 дин., а то је данас но све нетачно. То друштво нема више никакве рачунске односе са српском државом, па дакле ни са њеном Главном Благајницом. Оно и не постоји, од кад је железница у српским рукама. Држава га је у свему изкупила, кад је с њиме раскрстила. Оно није могло остати нама ништа дужно, тим више, што Главна Благајница није стајала с њиме у непосредној вези, већ су то рачунски односи с Управом Државних Дугова.

Па зато ни, да се одбије 123.589 дин и 86 пара.

То је извештај првог књиговође главне државне благајне, г. *Светозара Марковића*, за кога знам да није напредњак. И он закључује овај извештај овако: „према томе оно потраживање главне благајнице од управе државних дугова у самој ствари не може постојати данас. Ваља, дакле, одбити дин. 10.326.790·74.“

Господо, жалосно је да је морао доћи девети Август, па да се, тек из партијских обзира, састави комисија и да она показавши ове непредности између главне државне благајне и управе државних дугова. То се не може узети као добра страна наших финансија.

Господо, има још и три четири или пет страна таквих ствари у оним извештају и све те ствари кад би се увеле у обзир, онда би се морало признати, да не треба да будемо тако тесногруди, него треба да признамо да заиста има нешто „натрулог у држави Данској.“ Мало ту помаже да ли су то трагови радње радикалне или напредњачке. Те трагове ваља заранявати. Али оваком радњом они се само дубље утискују. И ми напредњаци кад говоримо ово, што смо овом приликом рекли, чинимо то само за то, да скренемо пажњу Народном Представништву на потребу, да се у место партијского претеривања, пристули озбиљно оним мерама, које ће једанпут зацелити ове ране, по којих су досад потицали нови дефицити, нови зајмови и нови порези.

М. Вујић — Господо, биће веома кратак, јер је већ и сувише касно да се о овоме предмету дуже говори. Пре свега, поштовани посланик, г. Милутин Гарашанин казао је и изнео своје разлоге, како не треба чинити пребацивања. Ја их врло чиним писам, јер одиста има мана, које се непрекидно још провлаче у управи државној, има четвра трулог, али се све прилике наслеђене владавине не могу једним махом изљечити. Ја сам мало пре говорио о формалним рачунским грешкама: те су грешке чињене у самом вођењу рачуна између управе државних дугова и главне државне благајне, а то просто за то, што управа државних дугова има са свим одвојено друго књиговодство, а главна благајна просто и то само старо наслеђено просто књиговодство, које се још не може у брзо мењати, јер да се оно измени, ваља изменити целокупно вођење књига и рачуна од књета на до Главне Контроле. Треба да се преустрепја цела државна администрација, па да се и у главној државној благајни може увести ново боље књиговодство, ваља да сви на и најмањи рачуначки државни могу ући у основ целокупних централних рачуна главне државне благајне. Но главна државна благајна има као што рекох, просто старо књиговодство. Ви знате да има земаља, које имају просто и земаља, које имају друго књиговодство и да ту онда не може бити овакве нестоде као што је код нас, који имамо у свима грањама нашег државног живота просто књиговодство а у другима државним дуго. Ми по себи већ морамо имати друго књиговодство у управи држ. дугова због самих повериоца наших, који тако исто друго књиговодство воде. Ми ћемо међу тим морати још за неко време у нашој државној благајни да водимо старинско просто књиговодство, онако како се хатеило. Ја поручем сваку могућност да се може ова измена рачуна извести за кратко време, може се донети закон у Скупштини о томе, али га је неома тешко извршити и нечито ће се правити грешке, а то с тога, што је књиговодство старо једностране и просто у целој управи државној, а само је у управи државних дугова друго књиговодство. Ето, отуда долазе те ситне чисто формалне грешке у односима између управе дугова и благајне, о којима г. Гарашанин са толико непотребног патоса говори. Колисиња је учињала све исправке и то врло лако а увек је и свакоме је лако учинити те исправке и ту нема никакве нередности. Ја ћу напоменути још ово. Да сам покушавао да још шестинице уведем компликовање књиговодство, али сам наишао на слепце, јер онда и Главна Контрола требало би да је уређена и снабдевена тако, да и она може да рачуне по дуплом књиговодству испитује, али она ће и сама признати да тога без основног преустројства и Државне Управе и Контроле не може да буде.

Господо, да би се ово, што се овде жели, могло учинити за то треба имати нечан део персонал стручних књиговођа, који су вични дуплом књиговодству, а и сам посао Главне Контроле био би немогућ без нових књиговођа. Требало би да се учини преустројство књиговодства у целој земљи и ја би желео и као министар финансија и као Србин, да се што пре припреми све што треба, да се ова реорганизација изврши. Па не само преустројство књиговодства него и преустројство целе централне управе, преустројство, сних надлештава државних. А то није лако учинити. И зато оваке грешке, које се сада још чине, неће ни да брани ни да нападам, него ћу да констатујем овде то, да је немогуће без великих и основних реформа ово преустројство извршити. Ту треба да се учине припреме, али опет не може се све о час извршити. Ваздa ће са своје стране сарадати све, да се ова реорганизација по могућству што скорије изведе.

Дозволите ми, господо, да се задржим на још два момента, ваго, што су то као неке битне примедбе на овај предлог, које је учинио г. Вукашин Петровић. Г. Вукашин пита, за што је употребљен овај израз супер-гаранција. Ја сам дужан, да му на то одговорим. Г. Вукашин Петровић зна као и сви остали, да овај зајам, кад се оствари, он има да се оствари уједно и са зајмом, који је потиран од 16% за војне потребе. Тај зајам према фактичком приходу прираса ефективно износи 24,000.000 дин. Кад се томе дода оних 18,000.000 дин. за покриће подужица, онда прирез од 16% не стиже више. Мора се дакле дати један нов извор прихода и то је овај виљак врско исплате акцизатета солског монопола. Сад, кад се дају две гаранције, и то једна се даје већ по закону о прирезу, а сад се за ово опет даје виљак монопола соли и кад се зна, да се обе половине морају и могу само једним заједничким зајмом вршити, онда ће вар и г. Вукашину бити јасно, да поред 16% мора и солски приход целоме зајму служити као супер гаранција, и за овај и за покриће онога, што већ постоји. Ето за то је употребљена та реч супер-гаранција.

Још једну исправку на говор г. Вукашина имам да учиним. Он каже: од куд то, да железница даје 8 милиона дефицита, кад је у нашим рукама. Ја сам међу тим сасвим друго говорио. Казао сам, да је главни извор дефицита у томе, што не може да се покрива овај зајам, који је за железнице учињен, јер железнички акцизатет скупа износе 8 милиона; (и кад узмемо и литера А, В и С онда и откуп експлоатације) а железница даје годишње чисто само 1 до 1½ милијун, и онда је јасно, да кад се одбије оних 1½ од 8 милиона, онда остаје 6½ милиона годишњег дефицита на железници и ми се морамо мучити да изналажемо начин, како ћемо да довлатимо годишњи акцизтет железнице у 6½ милиона, те да се можемо да возимо до Пирота и Врање.

То сам казао и при томе и остајем.

Што се тиче рачуна о дефициту и исправке његове, ја сам казао: било је погрешака у завршном рачуну и докле се год води овакво књиговодство, дотле ће бити и таких формалних погрешака у завршним рачунима. То је у вези са оним, што сам мало пре говорио. Комисија је сама учинила исправку а у тој комисији био је и г. Вукашин и она је констатовала тачно стање наших финансија. Он је после тога послао сам и један чланак келнским новинама, у коме констатује, да, кад се све исправке учине и сведе на прави биланс прихода и расхода, да онда дефицит у буџету за 1891 годину не износи више од шест стотина хиљада динара. Даље, он г. Вукашин сам констатује, да је било дефицита, али да он није износио више него 2% од целокупне цифре буџетске. Од шест милијуна динара, кад се дефицит сведе на 600.000 динара, ја мислим, да кад то кажем, тиме не бацам никакву сенку на другога нити хвалим радикалну владавину, али ваљда могу да кажем толико, да је то корак унапред, кад цифре признају и сами противници.

Г. Вукашин каже, да поправка финансиског стања није извршена заслугом нашом, него је с тога, што су приходи државни порасли, а ја бих на то имао ово да му одговорим: да смо ми задржали постојећи уговор са железничким друштвом, са друштвом монопола дувана и соли, ми не бисмо могли имати данас више од 6 милиона динара дефицита 600.000 динара. (Чује се: тако је).

Потпредседник — Има још заиста говорника, али како је већ доцкан, ја мислим, да данашњу седницу закључимо и да продужимо претрес сутра. (Чује се: *врло добро*).

Данашњу седницу закључујем а заказујем другу сутра у 8 часова пре подне.

На дневном је реду: продужење данашњег дневног реда.

Молим г. г. из одбора да дођу после подне у 4 часа да раде.

(Састанак је трајао до 1 час и 20 минута по подне).

39 САСТАНАК

24 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈМЛАЂИМ ПОТПРЕДСЕДНИЦИМА

Димитрије Катић

и

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 8 часова и 50 минута пре подне.

Присутна су била господа министри: војна, окружја, правде, иностраних дела, грађевина и привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 39 састанка. Изволите чути протокол 38 састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволите чути молбе и жалбе, Скупштини упућене.

Секретар чита:

Бока Павловић и још два обућара из Београда, радници у војној радионици, — моле за повишицу зараде;

Јеротије Милетић са четири брата из Горње Трнаве (у срезу добричком, окр. топличком) моле, да им се даде на уживање општинске утрине;

Сељани из Будишића (у срезу рађевском, округа подринског) моле, да им се дозволи производња дувана; и

Суд општине Раково-Барске (у срезу звишком, округу пожаревачком) моли, да се траспарин друм што пре сагради.

Потпредседник — Све ове молбе упућује се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути једну молбу посланичку за осуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми, због трајућих великих послова у Држ Савету, изволи продужити осуство од Скупштине до половине августа ове год.

24 јула 1893 год.
у Београду.

П. Велимировић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).* —

Изволите чути другу молбу.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Нужно ми је 25 дана осуства ради лечења. Молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити ово осуство.

24 јула 1893 год.
у Београду.

Дим. Маринковић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено осуство? *(Одобрава).* —

Изволите чути трећу молбу.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због мојих нужних домаћих послова, који не трпе одлагања, нужно ми је осуство; за то молим Скупштину, да ми изволи дати за све време до распуста ове ванредне Скупштине осуство, које ћу да употребим од 26 тек. месеца.

Ако Скупштина не дозволава за све тражено време то молим, да ми дозволи бар до конца овога месеца.

23 јула 1893 год.
у Београду.

Тодор Костић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволите чути извештај одбора о изузетном примању ђака у Богословију.

Известилац А. Прокопијевић чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о предлогу за изузетно примање ученика у Богословију

Народној Скупштини

Предлог министра просвете и црквених послова: да се области да ван чл. 4. закона о изменама и допунама о устројству Богословије, може и идуће школске године примити извесни број ученика — био је предмет сместране оцене одбора, коме је Народна Скупштина поверила проучавање.

Улазећи у оцену овога предлога, одбор се упутао у испитивање његова са разних страна. Нарочито се одбор у своме разматрању задржао на датима, која се односе на целокупно стање богословског завода код нас, потпуно сведан да та установа овакна какна је данас са целим својим садашњим уређењем и са наставничким особљем и његовом стручном спремом, а с погледом и на немогућност да се у Богословију поново заведе интернат — никако не одговара правим потребама правилно и разумно схваћене установе.

Из оваквог става, одбор је био већ готов за решење, да се оваково овлашћење не би могло допустити, али се иак одлучио усвојити поднесени предлог, једино са разлога, што је г. министар овоме одбору дао свечану изјаву, да и сам, увиђајући то стање, не жели да и даље тако остане, но да је вољан и спреман први идућој редовној Скупштини поднети предлог за рационално уређење овога завода, водећи рачуна о свима обзирима суверене потребе и циљу, који овај завод има да постигне, од кога се очекује да припреми народу и држави српског спремне духовне учитеље, који ће та повести правом напретку у његовом духовном животу.

Разлог за примање овога предлога био је још и тај, што овај предлог има за циљ, да се школски течај, за онако краткн рок, до прве идуће Скупштине не прекида.

Част је одбору, према свему овоме, умолити Нар. Скупштину, да и она са тих разлога, изволи примити речени предлог.

22 јула 1893 год.
у Београду.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА,
Марко Петровић.

ИЗВЕСТИЛАЦ,
А. Л. Прокопијевић.

ЧЛАНОВИ:
Ђ. Анђелковић, Перa Павловић, Марко Швабић, Богосав И. Поповић, Д. М. Јовановић.

Потпредседник — Извештај одбора напштампан је и раздат посланицима и може се ставити на дневни ред за идућу седницу. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес законског предлога о измени закона о привременом прирезу.

Има реч г. Јован Шелмић.

Јован Шелмић — Овај зајам од 18 милиона тражи се да се исплате дугови, који су затечени 1 априла. Решавати овакво једно питање врло је тешко и за кладу и за Народна Представништво. Као народни посланик сматрам за дужност оволико да кажем. При решавању овог зајма треба имати на уму какво се стање налази у нашем народу. Народ је наш сиромашан, осиромашен; у многим крајевима он иде и то и бос. Ви знате господо да нам се у буџету сваке године износи да нам дотле неисплаћене порезе. Она је остала неисплаћена отуда, што нам у многим крајевима наше земље сиротиње и што није имало од чега да се наплати. То се, господо, највише дешава у ново-ослобођеним крајевима и у брдовитим пределима, где народ тешко до заараде долази. Ми смо сад у незгодном положају што овај дуг већ постоји и што се мора зајмом покрити. Али, господо, држим да је врло потребно овом приликом рећи у каквом се стању нам народ налази и како он живи. Као што нам рекох, господо, у многим крајевима има доста сиротиње народа и он очекује помоћи. Одобравајући овај зајам, који се тражи, ја се надам да ће се једанпут за свагда учинити крај дефицитима и да ће влада отледати да наће начина, да се народу у спомињаним крајевима помогне да лакше до заараде дође. Мени је као посланику познато, да је народ у новоослобођеним крајевима, а нарочито у срезу добричком, пшпком и косаничком сиротан, а тако познато ми је и у округу крушевачком, где има градних и врлетних и опасних места како људи једна жене и ја сам тамо својих 26 година живео као сиромах. У осталом ја се потпуно сложен са назорима, које је прота Милан Ђурић у своме говору изнео.

Владимир Поповић — После говора господе говорника, који су о овоме предмету говорили и ја ћу бити слободан да о томе говорим и да дам своје мишљење. Србија, господо, кад је дошла до такога стања, да снака пореска глава има да плати 700—800 дин. дуга, онда пред таким стањем треба да станемо, да се разииклимо, да се озбиљно запитамо, шта ћемо, и докле ћемо тако неиспестано са новим задужењима ићи? Мени се чини, да ово наше незгодно финансиско стање не долази отуда, што су наши дохоци мали, слаби, него долазе отуда што или не умемо или нпх нећемо да штедимо. Ето да узмемо за пример сам овај зајам. Ми, да бисмо помогли нашем незгодном финансиском стању, ударили смо у ново задужење, у место да узмемо пут штедње. Господо, ни што у овоме дому радимо, ни велимо, да се у ime народа ради, и онда значи, да се и ово што жели његовој ради. Према овоме вредно је, господо, да се запитамо, да ли је овај зајам по жељи народној? Није, господо. Ако хоћемо да будемо прави и истински тумачи народних жеља, народ тако не жели, јер је народ много оптерећен и он држи да је крајње време, да се помогне овом незгодном финансиском стању. Народ сматра за непријатеља сваког оног, који му намеће нове терете. Народ, господо, обраћа све своје наде на нас, као народне преставнике, да му у томе колико је могуће помогнемо. Ја држим, да ми, као народни преставници, треба да му пружимо руку у помоћ. То сво као народни преставници дужни да учинимо. Учинимо ли тако, оправдаћемо поверење, које нам је народ дао; а не учинимо ли, онда ћемо пробп онако исто, као што су пропали и многи други, који су много обећавали а мало учинили. То је што сам имао да кажем.

Милан П. Милићевић — После онако лепих говора господе предговорника, ја нисам мислио да говорим о овоме предмету, али изазван сам да кажем неколико речи за то, што нам г. министар не даде реч, да је ово последња зајам за исплату дефицита, него нам шта више отворено рече, да ће се и у будуће дефицити правити. У осталом то и сами видимо из оног буџета, да ћемо се опет за подмирење унутарњих редовних потреба и у будуће задуживати. То не и натерује да говорим против таквог газдовања, Господо, ја разумем задуживање. Кад се задуживањем нешто прнноси, кад се задуживањем нешто чини, да се нека неодолима потреба подмири. Ја разумем. Ако на примеру један домаћин, кад му утиче но за рад, мора да се задужи да куни другога, јер не може без њега да буде. Ал и не разумем задуживати се, правити нове дугове и јести! Не 18 милиона но 118 милиона, ја бих потписао, али да се за

њих што год корисно прибави земљи. Али, господо, ја сматрам да не треба одобрити ни једну пару на задуживање за подмирење редовних унутрашњих потреба и дефицита, који отуда потичу. То је тако исто као код какви домаћин више троши, него што прихода има; но тако ради кора напослетку банкротирати и пропасти. Г. министар финансија каже нам, како нам није могуће поправити наше финансиско стање, а то значи није нам могуће трошење смањити. Среће је, господо, што тај навод г. министра не стоји, да ми не морамо даље да се задужујемо. Ми имамо прихода по буџету око 60,000.000, 20 милиона треба нам за отплату дугова, 15 милиона за војску, истина на војску сад се мање троши, али ја сматрам да треба на војску више трошити, и бар 15 милиона као што рекох. Кад дамо толико и за војску остаје нам 25 милиона дин. на чисто за подмирење наших унутрашњих потреба. Тај износ од 25 милиона дин. ми можемо кресати како хоћемо, т. ј. можемо уделити наше државне расходе тако, да се потпуно подмире са овом сумом, која преостаје. И то је оно, што мислим да побија разлог г. министра финансије, да ми не можемо поправити наше финансиско стање. Ја држим, да би се чак и од тих 25 милиона могло да уштеди 4—5 милиона и остани у подруп да нам се нађу и у случају неволе; једна спроманна удовица утеди 2—3 дуката завеже добро у мамиџу, да јој се нађе у случају болести, а ми као Краљевина Србија, којој је буџет од 60 милиона немамо ни гроша, да јој се на случај нуждe нађе. Какво је то газдовање, да такво газдовање не разумем. На послетку, поред свега тога, ја бих когао одобрити овај зајам, кад би се он могао учинити у земљи а не на страни, и ако се чини на страни, ја ћу гласати против зајма.

Драгутин Дединац — Господо посланици! После оволико лепих говора ја досета писан ни мислио да узимам реч о овом питању, тим пре, што писам стручњак у овој струци, али изазван говором једнога од г. посланика (а то је г. Вукашин Петровић) ја сам се решио да проговорим неколико речи и то врло кратко. Свима је нама добро познато финансиране г. Вукашина Петровића, а и у опште финансиране од двадесет и неколико година на овамо под разним владама. Но кад је г. Вукашин још казао и појединца задужења бацио на терет више људима из других странака, него његовим пријатељима, и кад на крају крајева изнаши тај резултат, да је напредна странка задужила земљу снегa са 25 или 27 милиона динара, то је оно, што ме је изазвало да кажем неколико речи о овоме и да речем ово: *кад бих се ја но среби на мало међу напредњацима, кад бих био нашом политички пријатељ, кад бих међу њима седео у Скупштини као посланик, и кад бих чуо оно што је г. Вукашин казао, ја бих се послужио оном лепом бачванском шареком, где Бачванин један другом каже: „Немој ме куће само тја бранити.“* Доиста, кад знамо, шта је све учињено под газдинством г. Вукашина, ја не знам како је имао куража да јавно и отворено у Народном Представништву каже оно, што је нама свима добро познато и да баца терет и одговорност на онога, који не треба одговорност да прне.

Што се тиче самог задужења, ја ћу, сматрајући да одговарам посланичкој дужности, да одговорим речи, који сам дао поји бирачима, да кажем ово. Доиста, ми смо у врло тешким околностима и у колико ја познајем наше финансиско стање, знам добро да влада, кад неби била потреба и нужда, не би тражила од нас ово, што не можемо да дамо; али, на крају крајева морамо да дамо ово за то, што морамо да одржимо нашу кућу, нашу земљу, и ту отаџбину на овој висини, на којој треба да буде пред страним светом, што морамо да одржимо наш кредит и у земљи и на страни. Ја ћу гласати за овај зајам, али мотивишући своје гласање тиме, што ће ово бити последњи зајам који чинимо.

Новак Милошевић — Оно се не може сматрати за зајам, оно није зајам, оно је дуг и то дуг, који су учиниле прошле владе, и овај се дуг мора платити. Зајам се чини за то, да би нам дуг био спонашнији и лакши са мањим интересом. Дакле, оних 18 милиона зајма не траже се за подмирење нових нових потреба, него за то да се отплате дутови појединим људима на који тече већи интерес.

Многи говорници наводили су разне узроке, откуд толики дугови и дефицити у нашој земљи; показивали су мане и болест, али ни један није казао, како ће да се лечи та болест државног задужења и дефицита. Ми сви знамо од куд долазе све мане у нашој земљи, откуд долазе задужења и дефицити. Долазе просто отуда, што се у овој земљи граби за власт. Са грабљења за власт долази су сви узроци задужења и нашег злог стања, долази су они ратови непрошпљено вођени. Отимањем о власт, може се рећи, да је понижена она велика идеја српског народа уједињења и ослобођења српства. Ми знамо, да је отимање о власт преузокорацијо онај рат са Турцима, који није српски онако, како је требао да се српи и како је било расположење народа српског. Прављени су зајмови за први рат не онако како је требало, и кад су направљени зајмови плаћа се више постарала да пронађе изворе отуда ће се отплатити та зајмова. У нашем уставном животу од 1868 године па на овамо, сви радови ништа друго не причају него отимање о власти и све погрешке отуда долазе. Због отимања о власт долази су оволики ратови и буне и преки судови. Одавсено овога, што нам неће, да у овој земљи нема реда и рада, ја велим, да тир може бити реда и рада у овој земљи где нема једнога мирног стања. Ко може да тражи рода и реда кад су баш она, који напоновљу и траже рад и ред крши, што у овој земљи није било ни реда ни рада ни мира. Ја ћи се још тешко надам, да ће њихо ни ово грехоне поправити,кад би они људи, који су грешили противу своје отаџбине и народа, кад би се ставили у ово стање у које се ставио онај нелики пешик српски на капо: „час проклињем лажови по сто пута у који ме Турци не сматоше, да не нарам надање народно.“ То би било једно најлеше од њихове стране и за нас уверење, да ће људи, који су грешили, покајати се, да ће се поправити, да ће се дрчније окренути стање у земљи. Али ми видимо, да баш они, који су грешили, који су најмање дали свом народу мира, на да буде рада и реда, онет траже нитре и начине, да онет отварају тако стање. Ми смо се досета надали, кад се једанпут измени онај стари Устав, за који смо ми мислили, да нам је сметао, и кад добијемо нов Устав да тога неће више бити, на смо се страшно преварили; преварили смо се и видели смо, да они стари људи са старим навикама траже заобилазне путеве, како ће мимо воље свога народа и на штету свога народа утрабити власт, за то нам је сведок прошли 9 август, који је такође прекинуо једно мирно и стабилно стање у овој земљи и унео забуну и неред у земљи.

Ми сви, који престављамо народ српски и носимо одговорност за све оно, што урадимо, морамо да нађемо начина, да то зло пресечемо и укоснимо. Код нема главног узрока, као извора, из кога потичу сва зла, онда нема ни хрђавих последица; док се не пресуше ти извори на кога излазе зла, дотле не може бити ни рада ни реда ни мира у Србији и дотле се не може надати да неће бити нових задужења, да неће бити нових дефицита у нашој земљи. Ми знамо, господо, за једно правило, које преди за обичну кућу. Кад је у једној кући неслога, сложење и свађа, кад се појединци чланови куће отимају да буду старешине куће, и ако немају способности да управљају кућом, дотле не може та кућа да напредује и мора да пропадне. То правило, које преди за кућу и општину, то преди и на државу и док год не пресуше ти извори свију зарока, не може се ни то зло отклонити. Један од господе посланика, кога ја због његове учености неома поштујем, као најучнот и најмирнот човека, казао је ово, кад га је питао један од бирача посланика: да он шаље лека да се излечи оно стање, он је казао, да ће се наћи и оних дугова и дефицита кад будемо имали кметове на свом месту, капетане на свом месту и све остале власти на свом месту. У начелу признајем да је то тако у намери казао, да би то натурио нама радикалима, радикалној влади и радикалној партији. Али ми сад можемо више да похвалимо и са нашим кметовима и са нашим капетанима, и са начелницима и са свима вла-

стима. Које у финансиском погледу, кад је највише наплаћено данка? Највише је наплаћено године 1890 и 1891, а то је кад су били радикали. Ко је наплатио то? Наплатили су кметови заједно са среским капетанима и за то је време било највише мира у овој земљи, то могу показати и статистички податци и онде где цифре и дела говоре, ту не помажу ни лепе беседе ни красноречивост ничија. Ја не бих, нисам потребе никако ни да устајем о овоме да говорим, небих имао потребе за то, што ја знам извор овог дефицита, откуд је истекао, и сумарно могу да кажем, да то није баш кривица ни једног то нека ни једне владе, него то је кривица свију влада од 1868 год. али најмање је радикалне владе и радикалне партије и њене. Устао сам да говорим још и за то, не само то да објасним моје следоване на ту ствар, него да се мој говор, као народног посланика, који носи одговорност пред народом и пред мојим бирачима, чује у овоме дому и како год овде кажем, тако ће да говорим и онда, кад будем давао сачуна мојим бирачима за то, шта сам радио и што сам гласао за овај закон. Узрок овог зајма није ни радикална партија ни радикална влада, него су то последице оних узрока, које сам ја поменуо. Један поштовани посланик, да би убедио Народно Представништво како долази нема законитости у овој жељи, навео је како је престао са издавањем једног листа пре 2 год. дана. (Чује се: пре 4 год.) на опет да плаћа за то порезу. Кад би он то казао у лепој намери, па да нам каже власти, које су то радиле, те да их узмемо на одговор, могло би још имати смисла да прихвати тај говор, (Гаршанина тражи реч) и кад би то говорио човек, који не зна да није корао да плаћа, или то говори г. Гаршанин, то говори човек, који, ја сам уверен, зна и пута и начина, којим би се тужио да не мора да плаћа. Ми знамо да постоје пријавне листе, и у сваког пријавног листи сваки напише своје имовно стање, на према томе, он плаћа и порезу. Чим се коме у једноме колоћу пропусте стање, он је дужан да поднесе нову пријаву. Он то, вероватно није учинио, он није забележио и спокојно у листи да је престао да издаје лист, онда је остао разрез порезе и на приврелу од листа. Уверан сам, да је г. предговорник забележио своје право стање у листи, не би му се то наплатило, нити би му се учинила та неправда.

На закључку мога говора, хоћу да вам кажем, браћо посланици, ово, да ми морамо примити ове дефиците, као што сам у почетку казао, за то што су они дугови већ учињени. Ове дугове ми као држава, и као народ, дужни смо да платимо, па и ако су их учинили они људи, који су дошли нередовним путем, а не путем народног поверења на власт земаљску. Али, кад нам је такав Устав, и кад народ мора да сноси све то, и да плати и ове дугове, које су му натоварили они, који су дошли на власт, мимо народно поверење, онда ми са чистом савешћу, са чистим срцем да примимо ово, зашто ни ничега нисмо криви. Узгред морам казати још и ово: радикална партија такође је среће да доласком на власт одужује дугове, које су њени, и народни непријатељи на штету народа оградили. Но, ако хоћемо доиста, да ми једанред прекинемо ово стање, онда морамо наћи начина, да се пресуше извори отимања око власти, и ми онда морамо поћи обрнутим путем, то је, да у овој земљи настане мир, и да настане једно стабилно стање, и онда ми, као народни посланици, имамо задатак, да обратимо пажњу нашој влади, да састављајући буџет, ставља ставке приходе у буџету, и да према тим ставкама приходима распоређује расходе. Ми знамо, како су до данас стварани буџети. Стварани су произвољно. У буџет су стављани приходи они, који не могу да се добију само да би се на њих ставила велики расходи, и отуда су и постицали дефицити. Ја сам чуо још из говора г. Вукашина Петровића, а и ја, као народни посланик од толико година, знам, да се од 1870 год. повлаче дефицити, у буџетима нашим. Године 1875—76, 77 и 78 направљени су нијешки дефицити. Дефицити су направљени у народу српском, у његовој имовини, и то ноћењем ратова, који су изненерили нашу српског народа. Дефицити су направљени и у конзерна и у оборина и у амбарима и у кеси његовој, и то су дефицити без рачуна, дефицити, за које се нико није постарао, да нађе извор.

Није био дакле, само дефицита у државноме буџету, него и у самом народу на разне начине. Да један пут стањено томе злу на пут, нужно нам је стабилности, нужно нам је редовног стања, и онда треба да према приходима стварима, који доиста могу ући у државну благајну и да правимо расходе, како бисмо на тај начин избегли даље дефините.

Заборавио сам да напоменем још једно велико зло, које излази из отимања власти у овој земљи, а то је зло, пенизиони буџет у нашој држави. Тај је буџет порастао преко 2 и више милијона динара. Он није порастао толико због суштастване потребе пензионисања чиновника, него због отимања о власти. И зло се томе не стане на пут, и ако се продужи даље тако радити, онда пензионо долази банкротство ове земље. на тек Боже сачувај, може да се прекине и живот државни. Заледајте, господо, сваке године у списак пензионера, на ћете наћи дупли број епископа, митрополита, државних саветника, касационих судија, капетана, среских писара, све, велим, дупло, а по негде и трипло. Кад би то били људи у годинама старости, на да их држава награђује, да их ставља у стање ноћа, за то што су приредили мање и боље снаге у знатноме броју, и што ове могу много више да користе држави, но ти стара и немоћни службеници, то би се могло и праштати, али није то био разлог, већ само отимање о власт. За то треба створити закон, и гледати да се томе злу стане на пут. Ми морамо пошто по то радити, да се доведе буџет у равноћежу, да не буде задужења, морамо престатити са таквим стањем: морамо створити закон, да не може бити толиког пензионисања. И то је једно зло, које сам напоменуо, које истиче из истог извора, из кога и сва зла која остала потичу. Такво стање Србија више не може да подноси, ако хоће да жини својим државним животом, ако не жели да дође до банкротства, и до тога стања да њен опстанак буде доведен у питање.

То су, господо, разлози, које сам сматрао за дужност да изнесем пред вас, те да разумете кад вам кажем, да ћу гласати за овај зајам од 18 милиона, да се ниме поступи овај зајам, који су већ учинили други. И овако, као што овде, као народни посланик говорим, тако ћу исто бранити овај зајам и пред мојим бирачима. (Чује се: *да се чује*).

Потпредседник — Има реч г. М. Гаршанин.

Милутин Гаршанин — Нећу сад говорим.

Потпредседник — Има реч Раша Нинић.

Раша Нинић — Господо, тешко је не само мени, него и свима посланицима кад се овако питање решава као ово о зајму од 18 милијона. Устао сам, да кажем неку реч за то, што је то тешко питање, те ја као посланик морам дати свој глас у Народној Скупштини. Господо, ја као посланик од 1883 год. да писан био у Скупштини, кад су напредњаци правили зајмове, и да не знам какве су зајмове правили, и како су Србију задужили у 1884 и 1885 година, ја не бих устао сад да говорим. али ми је криво, кад видим ове људе, као што су Стојан Новаковић, Гаршанин и Вукашин Петровић, који су правили те зајмове, кад су јуче устали овде, и нападали радикалну странку, што она тражи овај зајам од 18 милијона динара. (Гаршанин сад тражи реч).

Господо, ми не тражимо зајам нов, него овим хоћемо да платимо њихове старе дугове, што су они задужили земљу. Ономишљем се добро, да су напредњаци 1884 године такве дугове чинили, и да смо нас 15 радикала ми опозиције које вали против таквог зајма, али се нам глас није чуо. Питаље је сад, ко је задужио земљу? Ја јавно кажем овде, да ти дугови постоје од напредњака и либерала, а ко није онда био у Скупштини посланик, тај је могао да чита на новина. да је то тако. Дуг од ових 18 милиона динара, што се сад траже, тај истиче још из прво српско-турског рата. После други дуг је од 1885 године, кад су напредњаци задужили земљу због рата бласичког, и то су задужили земљу не са 40 него са 70 милијона динара. Господо, мени као посланику пријатно је да кажем пред својим бирачима: ја нећу да гласам ни за какав зајам, и ја заиста не бих гласао, кад би сад радикали тражили за себе какав зајам; али они траже зајам за исплату

предашњих дугова. И ја ћу казати мојим бирачима, да ово није моп зајам, него да га је донео 9 Август. А ја да сам на оном месту, где су напредњаци, ја не бих могао сада ни да говорим....

Потпредседник — Молим вас господине, говорите о предмету, немојте прелазити на друге ствари.

Раша Нинић — То сам ништа да кажем, и са чистом савешћу гласаћу за овај зајам, и казаћу да је то зајам од напредњака и либерала.

При Април прекинуо је њихов живот, и ја желим, да се више никад не појаве, ни напредњаци, ни либерали. (Чује се: *да се решо*).

Богосав Поповић — Сваке године некако се трпају ови дугови један на други а никако се не изналази начина како би се отпочела штедња. Ја мислим, треба почети штедњу одозго и то овако учинити: да се донесе један закон о снижа чиновничким пензијама, по коме би за пензију улагали сами чиновници, јер су до сад чиновници само улагали у удовички фонд а не за своју пензију. Кад би нпр. један чиновник имао 100 дин. плате месечно, њему би требало задржати 10, а који има 200 задржати му 20 динара за пензију *(Смех)*.

Потпредседник — Ниј е на претресу закон о пензијама, него о зајму.

Богосав Поповић (продужује). — После 60 година службе једног чиновника, он би онда имао да прима своју пензију од плате, коју је на овај начин уложио. На тај начин не би смо имали ових дефицита. У исто време требало би укинути § 76, на сваки чиновник, који би био крив нека се судски суди. Шта знати то, да један чиновник служи 10 год. па да добије пензију, него 40 год. треба да служи. Ето како ми попови немамо пензије, а не тражимо ја на опет служимо.

Подпредседник — Ја вас молим да говорите о предмету.

Богосав Поповић (продужује). — То је прва моја жеља, са којом сам готов. Сад ћу да пређем на другу. Ја сам једном читао Српске Новине и видео да много порезе пропадне у Нишу и Београду, а међу тим се од народа сруда наплаћује, дакле, треба да пронађемо начина да се од свију разрезана пореза наплаћује, јер ита плаће да се разрезује на онога, који је не може да плати.

Што се тиче овога предлога, да се одобри зајам од 18,000.000, ја бих гласао, да се одобри 30,000.000, али с тим, да се више престане са задуживањем.

Вукашин Петронић — Устао сам господо, не да говорим о ствари, јер сам о њој јуче казао што сам имао рећи; устао сам да говорим о тога, што је један предговорник мене лично споменуо, а то се до сада још неколико пута дешавало у овом дому.

Погрешно се мисли у народу, на је то мишљење прешето и у Народне Посланике, као што се то из њихових говора види, као да сам ја давао правац напредњачкој финансијској управи. Ја се не ограђујем ни једном речју од онога, што је напредњачка влада учинила у финансијским питањима, али имам да изјавим у интересу истине, да у финансијским творевинама Србије нема више него две, које су моја дела, која припадају мени, то су дувански монопол и зајам од 1885 године.

Дувански монопол прихватила је цела земља као користан, а за зајам од 1885 год. полагао сам рачун и пред Скупштином и пред Главном Контролом.

На и ако сам тако грађне, ја сам опет пре 8 година, када сам као народни посланик нападнут, истим путем, којим и сад, напоменуо: да се одричем права застарелости, које ми Устав даје, за 10 год. и да стојим одговоран у том року, за све, што сам у јавној служби учинио. Сматрам за дужност, да и овом приликом поновл то изјавим с тим, да остајем у одговорности до краја живота свога. Г. г. посланици, који тако не галантно увређују у уста ме моје, учинили би далеко већу услугу и земљи и правди, ако би ме позвали да према прописаним законима одговарам. То ће бити право за мене а корисно за земљу. Ја се, дакле потпуно одричем о оних права, која ми даје закон о министарској одговорности и пристајем, да од сад, на док год узкинем, будем одговоран по законима земаљским за све, што сам у служби учинио. Не тражим 20 посланика, да ме оптужују. Задовољан сам са једним. Нека ме и само један оптужи и ја ћу без решења Народне Скупштине отићи пред Државни Суд, да одговарам за неиспрамна своја дела, која сам као министар учинио, а за која се буде нашло, да повлаче за собом мању одговорност. То сам сматрао за дужност да овом приликом поменем, а о самој ствари немам потребе сад да говорим, јер је она исцрпљена у седници од јуче и у претресу данашњем.

Милутин Гарашанин — Господо, ја и јуче, кад сам устао да говорим, рекао сам да ћисам имао намеру да говорим о овом питању, а још мање сам имао намеру, да данас говорим о томе. Али неки од господе предговорника, нашли су за потребно да се дотакну мене, или мог говора, или да се дотакну рада напредне странке и то не поиньу тај рад у прошлости, него шта би требало у будућности да буде с нама!

Ја мислим да овако истрчавање не води ништа, ако сам ово говорили о овом питању, ни нисмо говорили против зајма. Доказ сте нам ви сви да ми *не једном једином* реченицом нисмо говорили против зајма — ни да ли је добар ни рђав, ни да ли је потребан или не. И моји другови и ја, устали смо да говоримо просто у доброј намери и по дужности, јер смо на месту, одакле то треба учинити. И ја сам напоменуо: како је већ једном време, да се пресеку ти канали, кроз које непрестано провирују нови зајмови и долазе нови и нови дугови.

То је једини циљ, ради кога смо устали да говоримо немајући намере да кога вређамо и да кога окривљујемо. Г Вукашин Петронић изнео је један табеларни преглед свих дуговања и тражио је, да ваше приобатини извор њихов. То је он учинио услед тога, што је један од предговорника, и, чини он учинио услед тога, што је један од предговорника, и, чини ми се, баш ће бити г. министар финансија, напао радикала, да треба пратити порекло дугова, који су учињени до радикалне владе. Г. Вукашин Петронић, усвајајући ту процедуру у односу дугова напредњачке и либералне владе, изнео је тим путем даље за неколико година у прошлост, и каже, кад се тим системом иде, да видимо, какав изгледа табеларни преглед дуговања и напредњачких и либералних у прошлости учињених. И заиста, тим системом изгледа да је рачун г. Петронића апсолутно тачан. Међу тим, као што сам и јуче казао, и данас понављам, ништа нама неће помоћи то, што ћемо ми наш извор наших задуживања; нама је сад на дневном реду да се помакнемо, да у нове дугове не западамо. Праведу да се помакнемо, да у нове дугове не западамо. Праведу да се помакнемо, да у нове дугове не западамо. Праведу

Тога традиционалног, стално утврђеног реда, као што рекох није било ни под либералима, ни под напредњацима, па нема га ни данас. Ја нећу много доказа да наводим, али ћу вам казати неколико примера, којих сам се сетио после учињеног говора. На пример, кад је 1887 сишла напредњачка влада, и дошла фузија, једам од првих радова министарске седнице био је тај, да се у министарској седници решава, противно закону и Уставу, ванредни кредит од 600.000 за ликвидацију, пенсионисање и пензионисање чиновника. Ако се не варам тај кредит није Скупштина регулисала, он лежи негде у архиви претрпан, међу тим и но оним законима и по оним данашњем Уставу није могло ни требало тако да буде. Али за што је било? Било је за то, што се политика и су умешала. Чим се тај строги ред у финансијама наруши, чим у финансијама један обруч попусти, онда све друге попусте и онда свуд почиње да пуца а то што пецура, то је дефицит. Ви се сви сећате, господо, а мислим да ће то бити 1888 и 1889, кад је Скупштина потврдила зајам од 30.000.000 динара за покриће свих дугованза, која су се затекла из напредњака на дан 1 јуна 1888. Тај је зајам потврдан у Скупштини и онда је, ако се не варам, овај исти министар финансија, да когагод представи рачун, изјавио пред Скупштином, да се ови зајмом исправљају сви наслеђени дугови. Према томе о напредњачким дуговима не може бити говора, јер тај је зајам завлучен, остварен, утрошен и после свега тога, ја не могу да разумем да се може говорити тако, као што говоре Раша Нинић и Станко Петровић: ово није наш радикални зајам, овај је зајам последња напредњачких зајмова!! Како је то могућно после четири, пет година, кошто је потпран зајам, да се збришу напредњачки дугови, да се опет каже, ина трагова напредњачкога зајма?!.. То није могућно. То није могућно, кад државне финансије иду редовно и правилним путем, али кад иду неправилно, онда је могућно. Ја ћу да вам кажем, да баш ту није рађено као што треба; зајам је учињен за покриће дугова напредњачке владе, али није употребљен цео за покриће дугова, него у извесном делу употребљен је за набављање редовних државних потреба. Само на тај начин може се доћи до тога, да се каже ина још трагова од напредњачких дугова, иначе да је правилно рађено по закону, који је донесен о томе зајму, о томе не би могло бити говора.

Ви се сећате, господо, да смо ми у два маха потирали два зајма, за које смо разрезали по једном пирезу 6 пара а по другом пирезу 10 пара, свега 16 пара, да се зајам исправи, да се подмире извесне државне потребе. Међу тим, та два зајма су потврана, али зајмови нису остварени. Но и ако они нису остварени, потребе су државне подмирене, а подмирене су за то, што их је требало подмирити. Али, да видимо, какве су биле последње од тога. Те потребе нису се могле подмирити ни потврдом зајма, и кад зајам није могао да се оствари, те потребе морао је министар војни односно министар финансија да подмири из редовних буџетских кредита. Чим ни то тако чините, а ви знате, да је то Уставом забрањено, да се зајмови подмирују редовним кредитима буџетским, онда настаје перед. По каже да је то перед, што је министар финансија или министар војни тако наредио, него, велим, перед за то, што није могао да завуче зајам, а ја кажем, да је министар финансија односно министар војни не могући доћи до зајма, морао на други начин да се одлучне по потребе државној. Али, господо, тиме се долази до онога, што се зове бржање једног кредита у други, а то је, господо, ово што је Уставом забрањено.

Ја не чиним прекор и не мислим да подигнем оптужбу противу министара на ово, што су учињали противу Устава, него напоменем само како је могуће, да једна влада дође у незгоду, када мора да се помаже на начин, који није сагласан са Уставом. Сем тога има још пуно примера, али ја нећу расправом истих заморавати вашу пажњу. Неки, може бити, нису били назначени неодложном потребом, а неки јесу, али све то скупа, кад се чини као што рекох, има пуно обручева, који су на нашим финансијама попуцали и да закрпе на њих пуре и то пуре дефицит, и ово није последњи дефицит, и ово није последњи зајам, — биће још дефицита и још зајмова. И зато смо устали још да говоримо о овој ствари, устали смо просто из намере да скреснемо пажњу Народном Представништву на таку једну појаву, којој је крајње време, да се учини крај. То што смо са таком намером пред Скупштином изнели, то је од многих говорника са свим напонако сличјено. Пренело се у лична задиркивања и пребацивања; нека су може бити и основана, а маса од тих пребацивања неоснована је и неистинита, али мислило се, да ће се тиме попунити оно, чега шупље има у овој ствари. Међу тим; узалудна је дугачка и катпаста беседа, цифре су као што рече г. министар финансија ствари опоре у својој истинитости и строге, али дефицит, господо, то је вирулте најсуровија цифра, која се може појавити у државном газдинству! Ту не помажу беседе ма како ораторске биле; од прилог бона, који се поднесе на исплату на се не плаћа, здрава се дела ораторство. Господо, пред тако једном озбиљном ствари, ја мислим, да је не само дужност, него чак и одавање пијом патриотизму, познати Скупштину једам пут, ако хоће да на ту ствар својски легне и да пресече извор, од кога потиче дуг и од кога ће још за дуго потицати. Али на жалост изнели су се разлози, који немају никакве везе са овом ствари и који су просто сметњама биле на то, да одврате пажњу од саме ствари, која је озбиљна. Једам од господе посланика, мој поштовани друг Новак Милошевић напао је, да је своју узрок оснивање о власт. Господо, је ли то, уврок, на лен је готов. Либерала нема више, а сво ми пред вама јавно и свечано изјављујемо да нећемо да вам отимамо власт. Останите на власти. Али са посланицима као што је Раша Нинић и Станко Петровић и њима равнима чујте се, да не изгубите власт, не што вам је отета, него што ћете је испустити, као што сте је 9 августа сами испустили.

Раша Нинић — Г. Гарашанин у својом говору није нуга споменуо је нас и казао је, да је 1888 год. потиран једам зајам од 30 милиона дин. да се плате дугови напредњачки. Али ја уверавам г. Гарашанина, да се плаћени дугови ни за 50 година не могу покрити.

Министар финансија Мих. Вујић — Нећу узимати реч поново да ћу у Народном Представништву дати таквих тумачења, која су неопходна, и ја сматрам за своју дужност, не само као министар него и као народни посланик, као човек који се бави овим питањима да кажем своје мишљење, да исправим оно што је неверно представљено у Народном Представништву. Ја ћу поћи од последњих примедаба, на ће се тратити на раније, за то што су оне још у свежој памети свију нас.

Поштовани посланик г. Гарашанин у поновном говору изнео је неке напомене, које су, ако их пропеснимо као што вала, до мом убеђењу, погрешне, које на врви погледу могу изгледати да имају неког основа, а у стварн немају никакног основа. Ја ћу се задржати на овом питању, на које је напочето ударио гласом г. Гарашанин. Он вели, да је 1888 год. потиран зајам од 30 милиона динара на исплату свих затечених привремених дугова напредњачке владе и да радикална влада и у опште свака управа, после тога рока, нема више права да баца терет напредњачкој владавини. Да вас молим, да се запитамо, да ли тиме, што су исплаћени привремени дугови напредњачки, бонови и текући рачуни, да ли је тиме скинут дефицит? Да ли је когда не радикална влада, него ако хоћете зовите и Гаедстона, који се сматра за врног финансијера из свих крајева света на кажите: ево исплатили смо подужиће напредњачке владе, али примили смо дефицит од 6 милиона и растројство у пореди, — да ли је когда на која влада 1887 године за 10 месеци елиминти дефицит од 6 милиона динара?

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 51 СУБОТА 31 ЈУЛА 1893 ГОДИНА III

39 САСТАНАК

24 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ НАЈМЛАЂИЋЕ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ:

Димитрије Катић

и

Паја Буковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О врло- хараеу, Мих. Вујић).

Ја вас питам, да ли тих 6 милиона дефицита, кад се разделе на то време од 1887 године па на овамо, не оправдавају све оне зајмове, који су учињени. И сам г. Вукашин Петровић лане, кад је био члан комисије у зајам, коју је штампано, признао је, да је под напредњачком владом био дефицит 6 милиона динара. Дефицит од 6 милиона на буџет од 40 милиона, какав је 1887 године предат од напредњачке владе, престаља дефицит од близу 14%, дакле, напредњачка владавина предала је својим наследницима дефицит од 14% годишње.

Тај дефицит требало је збрисати, требало га је смањити. И ја сием да кажем: да све владе од онога доба у финансиском погледу, имале су ту мисију, да те изворе задужења, који су у дефициту, смање или са свим униште. То је и чињено и сада тај дефицит, који је затечен, и који признају и сами напредњаци у 14%, у 1891 години је сведен на 1½%! Ја вас питам, господо, није ли то знатно побољшано стање? И да ли се и ита се могло више учинити за неколико година, ита се могло више тражити од обичне људске снаге, него да се поправљају најважнијих прихода државних, грешењем и преустројством њиховим, дефицит од 14% (а то сг, господо, факта, а факта су врло суводарна, али и не измењива) да се тај дефицит сведе на 1½%?!

Да не би било такво мишљење овде као да је то на случајини какви приходима основано, а да је у самој ствари и те године био већи дефицит, да се не би мислило, да је у томе помогла покупљена пореза из прошле године, ја молим Народну Скупштину, као и г. Вукашина Петровића, да чују неколико речи ради објашњења. Ја мислим, да ће и он знати и да ће се сетити, од куд то долази сада, да ми морамо у буџет да ставимо још 5,000.000 дин. од покупљене пореза прошле године.

То чинимо за то, што се порез за прво полгође почиње наплаћивати тек концем јуна месеца, а тек до конца године, ако се стигне са наплатом, а порез пак за друго полгође почиње се наплаћивати тек при крају децембра. И за то, господо, што се порез почиње наплаћивати тек при крају године или полгођа, за то се и тај порески приход мора ставити увек у приходе друге године. Али кад будемо могли, да изменимо наш порески закон, те да наплаћујемо порезу месечно или бар тромесечно, онда кад постане тај начин купљења порезе, и држава ће моћи напирати своја примања у тој години, и онда ће и то бити упрошћено, и онда неће се ништа преносити у идућу годину. Докле се пак год овај начин купљења порезе не изведи, остаће увек овако, као што се сад ради.

Ви сви знате, како се поступа са порезом, и како је било 1891 године, а све ће тако остати, докле год буде овај стари систем наплаћивања порези. Ви се сећате, господо, кад је тада било речи о тој порези, да ју неће на опозиције говорили: како је ово једна цифра, којом министар финансија хоће да прикрије дефицит итд., неће тим, видите и сами да је то један приход, који се мора ставити, јер он није уображен, већ прави приход. Толико сам, господо, сматрао за дужност, да учиним исправку на говор г. Гарашанина, да са исплатом приврве мењог дуга од 1888 год. није уклоњен и дефицит, нити се он пак могао једним махом руке избрисати, него је требало неколико година да прођу, док се дефицит од 14%, сведе на 1½%.

Даље је напоменуо г. Гарашанин, да је један део од онога зајма употребљен на друге ствари. То све, господо, знате у извештају, на што је шта употребљено. А то је, разуме се по себи, употребљено за то, што су настале невоље финансиске, које смо ми наследили, а за тим су стигле и нове невоље, а које су опет последице оних старих, наслеђених невоља, те су се морале на ма који начин отклањати.

Г. Гарашанин, говорећи опет у прилог теорије о нереду и нереду, поменуо је, како је фузионна влада (у којој сам ја био министар финансија), вотирала неки кредит од 5 до 6 стотина хиљада дин. и- то, да се пречисте чиновници. Ја се не сећам колика је управо била та цифра, али знам, да је тако морало да буде. Молим вас, размислите и сами: је ли само могуће то, да се при промени политичкој задржи цео апарат чиновнички, који се затекао од друге политичке партије, која је толико година земљом владала? То је немогуће исто тако, као год што је било немогуће оставити и целу администрацију и цео апарат чиновнички, који се затекао до 1 априла. И за то је тај кредит био исправљен, а тај апарат чиновнички, то је чисто партиски апарат, и чим једна партија дође на управу, она не може да трпи чиновништво друге партије, већ измени цео апарат државни. Ја истина сажалевам што је то код нас тако, што немамо тако реки три војске партијске, које се боре, и чим дође једна, одмах доводи и своје

чиновништво, али приликс су створиле такво стање и ми с њиме морамо рачунати. Једино замеран томе, што је ово државно чиновништво постало партијско а није хтело да остане чисто државно, и кад је то, ја вас питам: је ли могуће, кад једна партија дође на управу земаљску, да она задржи онај апарат чиновнички, који је 7 година владао, и да са њим до колко страшим и партијским земљом управља? — Тражити да тај апарат остане, неумесно је. И за то се морало тражити кредита, да се тај апарат уклони онако исто, као год што је напредна странка, кад је дошла на управу, тражила кредит од неколико стотина хиљада динара на пречишћавање судова и чиновништва. Тога је, господо, било увек, то су такве прилике и тако се мислило, да се упрости тиме државна администрација.

Ја, господо, јуче, кад сам говорио о порезу зајмова, мислим, да сам био довољно јасан, и писао хтео да градим рачуне као г. Вукашин Петровић, нити сам имао намеру да скидам с нас, радикалне владе, све оне невоље, које је радикална влада наследила, и да их бацам на друге. Само то тврдим, да радикална влада нема одговорности никакве за те терете, али нпак нећемо, да их бацамо на прошлост, то и неће ниће бити намера.

Ви се сви сећате, да сам казао, да кад једна генерација у врло кратком времену претури преко главе три пучна, три тешка рата, кад је та иста генерација морала сагледати жељезнице према обавези, коју је морала извршити спрам Јевропе, да се самим тиме обавезала задужење на 300 мил. дин. дуга.

Три рата коштају 150,000,000 дин. Железница са отклоном експлоатације тако исто 150,000.000 динара, на сво нам, господо, 300 мил. динара. Кад би сели, да пранимо тачан рачун, ја сумњам, да би ито остунили од ове цифре. Кад једна генерација за 10 година, нора да претури сне то преко главе, онда није чудо што ово оволико задужени. Даље питање може бити, али се ово оставља борби изван овога Дома; да ли су зајмови могли бити закључени под бољим условима, да ли се км. железнице оволико морао платити и т. д.? Ја нећу да чињем прекоре, да ли је боље, што су онда закључивани зајмови са 61% или је сада боље, што ми чинимо са 75 или 76% и т. д. Ја нећу та питања да чиним; ја нећу да улазим у то. То се све да објасинти својим правилним путем. Ако је финансијска ситуација била неповољна, ако је у неповољним приликама учињен зајам и т. д., морао је такав по томе курсу и бити учињен. Али, ја сам та питања останио недирнута. Ја сам само у свом говору напоменуо, да ја писам хтео, да сваљем и бацам терет на другога, ја сам казао, кад је радикална странка дошла на управу земље, она је затекла дуга од близу 300 мил. дин. са интересом, затекла је приврсмене дугове, које је морала исплатити и то само у боиовима 11 милиона динара. Ја се сећам оних мучних дана од 1 јуна 1887 год. кад су облетали поверкони са боновима сваки час, куцајући и претећи, да ће бонови њих на протест, као год што се и женице протествују. То је то мучно и неволно стање после бугарског рата. Валало је све то исплатити новим зајмом. Ја кажем тај први зајам учињен је у тој намери, да се ти привремени дугови и подужице, које највише убијају кредит и достојанство државно, тако да их изнемем, да се ове скину и оне су скинуте. Ја сам само то напоменуо и казао, није радикална странка тражила 30,000.000 мил. за некакве своје подвиге, него је тражила 30 мил. да исплати оне невоље које су се затекле. После сам казао, за зајам, који је радикална управа и радикална влада закључила, које смо ми имали неволу да закључимо, казао сам давле, да је тај зајам учињен зато, да ваше откупимо под закуп дате изворе државних прихода. Ја писам ни ту никакве рекриминације чињо и писао ни једним ситом казао, да је то било штетно, него сам казао и и сада кажем, да је може бити невоља државна учинила, да се монополи дувана и соли, да се жељезнице дају под закуп. То нас је коштало милионима и то је требало повратити. Ето зато је тај зајам учињен. Тај зајам ни нашта друго није ни употребљен сем што су само једним делом исплаћени привремени дугови, који су били последица дефицита и који су за-течени по оним нестварним, по оним уображеним буџетима, такође из прошлости наслеђеним. Ви сте, господо, седели, да сам то говорио, с тога сам сматрао за дужност, да одбијем оне прекоре, који су чињени као да сам ја онде наводно на нека разрачунавања. Мени то није било намера, нити ми је сада. На ово, што је г. Вукашин Петровић рекао, ја сам казао, да нећу никако у то питање да улазим, нека наши претходници виде и кажу, ко има више да понесе од дугу што имамо. Ја само констатујем, да сно ми те невоље примили и казао сам, да је то тежак дуг за ову земљу и као што је краљ Милан, отварајући седнице устаио-творног одбора казао: „На прагу сно банкротства.“ То је било стање после бугарског рата, а то је било онда, кад се један владалац сирема да земљи да нов Устав и кад он вели, да сно „на прагу пропасти.“ Ја само констатујем, шта је било и шта сно ми примили. Ја нонављам те речи и онда је дозволо оиснолно ово стање, које сно ми наследили.

Ја даље, нити присвајајући, нити приписујући какве особите заслуге радик. странци, нити хоћу, нити ми је то намера велим, нека то цене наши беспристрасни гледаоци, који гледају на наше послове са стране и они, који после нас дођу да оцењују нашу владавину и наш рад. Ја писам хтео да чињим рекриминације и нећу да улазим у та питања, већ сам се задржао с изнесно гола факта и код онако пучних и тешких питања, молио бих, да увек та тенка факта имамо на уму и ништа више.

Господо, ја сматрам за дужност, да при крају овога свога говора напоменем то, да је г. Гарашанин казао: ми писно говорили ни о условима, ни о потреби онога зајма. Ја мислим, да је у извештају мом казато, како стоји и шта имамо да исплатимо. Не треба ништа више да напоменем, него то, да је на дан првог априла ове године имало 7 милиона у бонованма, а ви, који знате, како стоје ваши приврсдници, који нпају наше бонове у рукама, како они стоје, ако ни се примала не нимире, ви сви признаћете неопходност неслате тих бонова.

Да ли то допуштају достојанство и част земље, да ли допуштају привредни интереси земље, да ми допустимо, да наши привредници, који су у држани ито либеровали или какве зграде подигли, да ти привредници пропадну с тога, што ми не можемо да платимо оно, што су они заслужили?

Још једну исправку да учиним овде, коју сам заборавио, а напослетку не могу сее да обухватим нопто не бележин. Поштованн посланик, г. Гарашанин казао је, како је једна неправилност учињена, али вели, „ја не крнам владу, али тек није по Уставу.“ Вели се, да је ни зајма за наоружање један део издат на друге потребе. Извештај је пред нама и како ће бити јасно, на страни 12 тог извештаја стоји: преглед издатака на напредне војне потребе, на рачун привременог прореза. Ви знате, да тај зајам није могао да буде остварен, а нарочито од 9 августа. Дакле, као што рекох, зајам није могао бити остварен, а нећу тим потребе, за које је овај зајам потпран, биле су неопходне и доиста државна каса (нећу да говорим министар. војно), него државна главна благајна издавала је суме на те потребе, а те суме задржавала од акцизних сума и стављала их министру војном по потражива њу на расположење. Како је дошла влада од првог априла одмах је тражила кредит од 360.000 динара за утврђење границе и то одакле је дато? Дато је од акцизних сума.

Нећу тим, то није ништа неправилно, јер у толико смо ми дали облигације, којима се зајам остварује: то је један прост рачун. Онога часа, кад се зајам оствари, задржаће се те суме у облигацијама, тако је сад уговорено. Дакле, ту нема никакве неправилности. Сва је на влади грешка била, што је додирује г. Гарашанин, што би може бити боље било, да је одмах зајам остварен, али то није могло бити сне до данас, од како је закон донесен.

Дакле, пошто је закон потпран, то се на овај начин морало испољавати, дакле, и ту нема никакних неправилности, ту нема позајмица на рачун онога, што је само потпрано.

Што се тиче напомене поштованог посланика, г. Гарашанина, какви су услови, под којима ће се да извршити ови

зајам, ја кад сам већ увео реч при крају, дозволите ми, да напоменем, да, као што видите, у самој оној допуни законској, који су услови, јер су тамо казани услови, а то је 76%. Ја могу толико да кажем, да према раније нашим зајмовима пада се према курсу који сно наследили од 1877—78—79—80 год. њмчељу тих се година креће; ја мислим, да нико не може захтевати, да држава учини зајам под условима повољнијим него што су они. Ја могу да поменем, да је влада успела, да закључи зајам по 76% по одбитку трошесине отплате, то су даклс услови према стању облигације и према раније курсовима и зајмовима. Узмите, на пример наш најсигурнији зајам, који је до сад учињен, то је зајам на заложнице Управе фондова. Тим је зајмом дато највише гаранције, на и он је учињен ко 75%. Дакле, ја мислим, да је овим учињен један корак у напред, јер овај зајам онако утврђен, он је бољи него сви раније.

Ја сам сматрао за дужност још толико, да кажем само за то, што су овде пали извесни прекори, као да сам ја тражио некакав прекрат у реформама финансијским. Не, господо, ја сам само хтео објективно да процени догађаје онако, како их ја разумем, стање је финансијско онако, како га ја схватам. Даље сам казао, да настанемо сви и влада и Скупштина, да дефицита што пре нестане. Дефицит је нарочито од 9 августа умножен у колико већих задатака, који су чињени у корист политичког прекрата, у толико не наплаћивањем државних прихода. О томе цифре сведоче и ја бих то могао да изнесем све у појединостима и да докажем. За то време остало је 7 милиона дин. не наплаћених због тога, што је од 9 августа до 1 априла настало било време пересда и перада. Перед је у томе, кад чиновништво у место да врши државне послове, ставило се у службу партијску; а перод је у томе, кад то чиновништво није наплаћивало приходе државне. Ето то је била влада перед и перада, и на питање неке г. г. посланика, који ми управљају питање, да ли ми кажем, каква ће бити будућност, имам да одговорим, да ја писам пророк, нити могу то да прорпчем, али могу то да кажем, да ако не буде престата као што је од 9 августа, ако будемо своји своји родили на новим монополима, ако будемо водили разумну штедњу, да можемо онда опет повратити буџет на ону меру, на којој је био 1891 год. и ако то учинимо ми смо затворили главни извор задужења. Ако то успемо са једне стране и ако са друге стране употребимо природу, а — ја сматрам, да је најглавнији задатак сваке владавине, да природно стање оснажи — онда ће држава имати јачих прихода и више средстава, да може да развије своју културу, да подигне своју индустрију и војну снагу. То је моје убеђење.

Потпредседник — Пстрес је свршен, нема више јављених говорника.

Милутин Гарашанин — Молим за реч.

Потпредседник — Пстрес је свршен и не можете добити реч.

Милутин Гарашанин — Нећу о томе да говорим, већ о самом гласању. Ја сам хтео да мотивишем гласање своје и својих другова, на то ми даје права пословник.

Потпредседник — То можете учинити при поименичном гласању, после другог читања и онда мотивишите свој глас, а сад не можете.

Милутин Гарашанин — Ја ћу вас молити г. потпредседниче, да ми дозволите реч, јер мислим да имам по пословном реду права на то.

Потпредседник — Изволите говорити.

Милутин Гарашанин — И ако ја и моји другови налазимо, да је овај нов зајам потекао из неправилне финансијске политике, само за то, што је он намењен да исплати дугове, који постоје, и које част Србије захтева, да буду плаћени, сматрамо за. А иначе, мислимо да су последњи трећутци настали, у којима извор дефицита, рђаву финансијску политику, Народна Скупштина мора лечити. С тим разлозима ми напредњаци једино и гласамо за зајам.

Потпредседник — Стављам на гласање. Ко је за то да се предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је велика већина седела и да је према томе предлог усвојен у начелу.

Приступамо претресу појединих тачака.

Известилац чита чл. 5 нацрта (стр. 165).

Потпредседник — Жели ли ко још да говори о овоме? *(Не жели).* Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 5 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 5.

Известилац чита чл. 6 (стр. 165).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 6 *(Прима).*

Са овим је свршено прво читање овога закона. —

Дајем четврт часа одмора, а за то време молим одсеке да се искупе и да наберу по једног члана у одбор за питање о касарнама.

После одмора

Потпредседник — Да настављамо рад, господо. Изволите чути, који су ликда ушла у одборе.

Секретар Милош Марковић чита:

У одбор за закон о изменама у закону о уређењу округа и срезова изабрани су: Мајаило Радовић, Никодије Милетић, Радисав Митровић, Алекса Ратарац, Павле Поповић, Радован Поповић и Ранко Петровић.

У одбор за предлог о касарнама: Милан Милићевић, Митар Миковић, Вељи Ђирковић, Бока Врачинац, Павле Рашковић, Јован Сопроновић и Раша Нишић. —

Потпредседник — Сад је на ред први претрес привремене трговачке погодбе између Србије и Белгије.

Известилац Бока Аћејковић — прочита: ту погодбу (стр. 330), мишљење Државног Савета (стр. 330) на извештај одборски (стр. 364).

Потпредседник — На реду је претрес ове трговачке погодбе у начелу. Жели ли ко да узме реч у начелној дебати? *(Нико се не јавља за реч).* Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: Ко је за то да се прочитана погодба у начелу прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Одлучујем, да је ова погодба усвојена у начелу.

Изволите чути одељак по одељак.

Известилац прочита 1 одељак (стр. 330).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).* — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитани одељак.

Известилац прочита други одељак (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани одељак? *(Прима).* — Овим је свршено прво читање ове трговинске погодбе. —

На реду је први претрес законског предлога о установи нових монопола.

Известилац Ђура Милојашковић прочита пројект закона (стр. 353), мишљење Државног Савета (стр. 355), на одборски извештај (стр. 378).

Потпредседник — На реду је начелни претрес овог законског пројекта. Жели ли ко да узме реч у начелној дебати? *(Нико се не јавља за реч).* Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: Ко је за то да се овај предлог у начелу прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе)* — Одлучујем да је Скупштина усвојила у начелу овај пројект закона.

Приступамо претресу у појединостима.

Известилац прочита чл. 1 (стр. 353).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан 2 (стр. 353).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита члан 3 (стр. 353).

Милош Богдановић — Ја бих молио г. известиоца да ме изасни о овоме, што се овде каже, да нико у земљи није дозвољено производити ликоп из сировинх материја, да ли се ту разуме и сва ракија, која се производи у извесним окрузима од кукуруза.

Известилац — Разуме се, сиг, дакле и алкохол, који се овде добија, није та било могуће одвојити, те и ракија, која се гради на сировим материја, овде се подразумева.

Милош Богдановић — Кад је тако, господо, ја мислим, да бисмо ми овде учинили неправду појединим крајевима наше отаџбине а ти би се неправда учинила од самога Народног Представништва што свакано право није. У крају округа пожаревачког и једном делу округа подунавског па и подринског, махом су виногради затрли филоксером, а знате и то да су ти крајеви изгубили и воће, од разних инсеката, од гусеница и других.

Народ, по нужди онтерећен тежачким пословима, морао је да се стара, да проналје пута и начина, те као што рекох по нужди, проналје овај начин прављења ове ракије, те да кроз своју сламу, и зато самеље своју кукуруза, направи тај скроб и ниче отуда ракију и сад, кад би се успоило овај члан 3, ја кажем, да би се том крају учинила грдна неправда од нас, поред неправде од Бога учињене, увиштајем винограда и воћњака, и с тога бих ја био мишљења, да се овај члан врати одбору, те да га он редигује, и да на тај начин, ослобођиме ове крајеве од те неправде. За то молим 10 посланика да не у овом предлогу потпомогну. *(Помажу га).*

Богосав Поповић — И ја устајем да потпомогнем предлог г. Милоша Богдановића, јер сам уверен да наш сељак трпи код куће ваше ракије но вина, пошто вина мало и има. Па кад је тако, онда они купују ракију од кукуруза. Тако је један произвођач гр ракију од кукуруза у округу топличком, селу Сићеву, и ја сам пробао ту ракију, па сам видео да она може да подмирује потребе народа. Међу тим овде има две добити, прва је, што народ продаје кукуруз, а друга, што не мора да купује ракију скупљу, већ јевтинију од кукуруза. Дакле, и ја сам за то да се овај члан врати у одбор, и да је слободно производити ракију од кукуруза.

Министар привреде Раша Милошевић — Овде се хоће да монополише алкохол и шпиритус; а овај, што се производи у казанима од оних остатака после млива, то није алкохол него ракија. Алкохол има своје извесне јачине и по томе овде не може да се разуме и ракија, која се производи од на којих сировим материја, већ овде има да се разуме алкохол, који има 75% процента. Дакле, алкохол, који се фабрички путем производе а неће да се монополише — јесте ракија, која има 15—20 степени.

Стојам Стаиковић — Устајући да подпомогнем предлог г. Богдановића, хоћу да проговорим неколико реча о томе. Ја сам имао прилике да путујем преко пожаревачког округа и кад сам био код једнога пријатеља на конаку, било је речи о ракији, која се прави од кукуруза. Ја сам позвао тога домаћина, који је пеленао ту ракију и видео сам да она може да послужи за домаћу потребу. Дакле предлог г. Богдановића је уместан а што г. министар говори о јачини ракије, та јачина требала би да се пропише, јер би се иначе и она обична ракија могла монополисати.

Драгомир Рајовић — Ја ћу да говорим у истом правцу у коме је говорио и г. Стаиковић. Алкохола има у сваком шљу без разлике и с тога треба одредити степен алкохола јер он се најбоље у домаћим кнјигама и шверцује, пошто се прво претвори у друго пиће, па се после вечером изводи. Треба дакле казати до кога степена алкохол треба да се монополише, јер се иначе овим начином вечерње овакве ракије набрањује и према томе потребно је да се у овом закону каже, до кога се степена овде ракија подразумева, јер ће се иначе једна и друга подразумевати без разлике.

Милош Богдановић — Ја сам задовољан са одговором г. министра народне привреде. Овде то не стоји. Овде би се потпуно овај члан могао да примени и на ракију, која се од кукуруза справља и због које сам ја тражио, да се овај члан врати у одбор. С тога ја и сад тражим, да се овај члан врати у одбор и тамо редигује тако, да ова ракија буде у изузетку чл. 3 овог закона.

Кад и г. министар и сам известилац пристаје да се овај члан врати у одбор, онда више о овом члану не може бити говора, он се враћа у одбор.

Изволите чути даље.

Известилац прочита члан 4.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани члан? *(Усваја.)*

Известилац прочита члан 5.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 5-ти? *(Прима.)*

Известилац прочита члан 6.

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 6-ти? *(Прима.)*

Известилац прочита члан 7.

Љуба Јокимовић — Ја мислим, господо, да овим чланом неће се моћи постићи оно, што је и г. министар финансија хтео, да се осигурају приходи монопола од државне штампарије. Ево, ми се у првом ставу овог члана каже: „на управу државних монопола преносе се радња *и штампање* свих врста монополисане артије, поштанских, таксених и крчмарских марака. Државни приходи, господо, бан и размаје с тога што исто наслеђство, државна штампарија, и штампа и продаје монополисану артију. Треба поставити разлику, да овај који штампа не сме и да продаје. Ја сам тога мишљења, да се може останити да се у државној штампарији штампају те монополисане артије али никако не могу допустити да се у њој и продају, него само управа монопола. Али се може додати и реч, да ће управа државнога монопола подносити рачун о тој продаји г. министру или Главној Контроли. Господо, мени се чини, да сав дефицит и подбацивања у будуће долази отуда, што нема никога да контролише државну штампарију шта она штампа и продаје Кад би било те контроле, онда не би могло бити тога, да се нека историја општа за школе од Јована Ђорђевића штампа у штампарији државној о државном трошку, на после да се продаје као да је о трошку Јована Ђорђевића штампано. Кад би било контроле, онда се неби могле штампати о трошку државне штампарије граматике латинске од Јована Туромана на после да их он продаје као о свом трошку штампане. Место тих књига боље би било да се о државном трошку штампа читанка за гимназије, које нема већ од три до четири године. Али, господо, у томе надлештву не гледа се на државне интересе, но се више пази на интересе појединаца, на интересе оних људи који стоје у пријатељству са управником И није чудо онда што државни приходи у таком надлештву рамају. Кад би се више пазило на књиге, које треба да се у државној штампарији штампају, онда би на прво место било корисно да се штампа историја постанка од Хекла, а не да се штампају неки списи Јована Авакумовића. Ако хоће да се осигурају приходи државне штампарије онда треба у овом члану изрекон наредити, да државна штампарија може штампати, али да продају може вршити само управа монопола, или ако управа монопола имадне своју штампарију, да штампарија само штампа а управа продаје. Кад би било контроле, не би се у државној штампарији у сликама израђивала радикалска зла на основ артија на којој се штампају „Српске Новине", и онда би тај приход ушао у државну касу и не би било подбацивања у будуће, и као што јуче рече г. Стојан Новаковић, ако се и у будуће ради, као што се је радило у прошлости, онда ће и даље бити подбацивања у будуће.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја мислим да се чланом 7-ми постиже оно што захтева г. Јокимовић. Израда је и даље остала на државној штампарији, али се у другом ставу каже: „продају монополисане артије вршиће управа монопола државних, а за марке само ће руководити израдом а израђене предавање дотичним министарствима" неће се установљавати неки нов апарат, него ће вршити управа монопола дувана. Ово, што жели г. Јокимовић, да се оснтура контрола прихода, то је овим чланом постигнуто, јер се изрекон вели, да ће *продају монополисаних артија вршити сама управа државних монопола, а тако исто да ће она контролисати израду марака.*

Љуба Јовановић — Кад се каже: радња, и штампање монополисане артије, преноси се на управу државних монопола, онда ја разумем, да ће управа монопола имати своју штампарију, и ако члан овај треба разумети, и применити тако, као што је г. министар казао, ја сам са одговором г. министра задовољан.

Стева Д. Поповић — Ја имам, само једну формалну примедбу да учиним. Овај пројект закона носи наслов: „О установљењу нових државних монопола на жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол". Та четири артикла обухваћена су новим државним монополом. Према томе, по овоме наслову сви чланови треба само о та четири артикла да говоре, Ја не знам, одкуд се сад у овоме члану може говорити, и о пошганским, и о таксеним, и о крчмарискиим маркама, и о штампању свију монополисаних артија. Ја не велим, да сам против тога, да то дође у другу закон, о државном монополу, али то не може да се обухвати овим законом, којим се уводе монополи на жигице, петролеум, артију за цигаре и алкохол. Штампање монополисаних поштанских, таксених и крчмарискиих марака не долази у врсту овог монопола.

Драгомир Рајовић — Ја сам хтео баш да говорим у истом смислу. И мени се чини, да заглавље овога закона није сагласно његовој садржини. У заглављу једно стоји, а у садржини друго стоји. Ја не држим, да треба да је заглавље наше но што је садржина. Овде у ствари заглавље је какво и због тога беше тешкоћа за оне, који буду примењивали овај закон. Закон носи наслов: „Установљење нових државних монопола за жигице, петролеум, цигарете и алкохол", то је све на што се он односи. Међу тим, он третира и ово, што се не каже у заглављу да третира. Он третира и рад о поштанским, таксеним и крчмарискиим монополисаним артијама. Ови су артикли унесени у овоме члану, међу тим, у овом заглављу закона не каже се, да и они артикли долазе у монополе државне. Ја држим, да би било боље да се они предмети, монополисане артије, штампање и монополисаће поштанских, таксених и крчмарискиих марака обухвате другим законом, или врате у одбор, да се заглавље редигира.

Што се тиче примедбе г. Љубе Јовановића, ја држим да ће државна штампарија само штампати те монополисане артије, и разне врсте марака, и ово чега се он боји, неће бити. Од ње се по овоме члану одузима продаја, и преноси се на институцију управе монопола Према томе, бојка коју је он изнео отпада, и неоснована је.

Министар финансија Мих. Вујић — На формалну примедбу, г. г. Стеве Поповића, и Рајовића, имам да кажем, да би било неумесно, кад би се за ово нарочити закон доносио. Овим се уједињују сви монополи. Има монопол дувана и соли, и сад се предаје и ово. Да неби стварали нову управу, придају се и ова четири монопола, управи монопола дувана и соли, где имамо организовану управу, и контролни одбор тако, да ова сне то може да врши. Додаћемо још једног или два књиговође, који ће вршити послове, и у исто време преноси се на управу монопола дувана и соли, сва родња и штампање свих врста монополисане артије, поштанских таксених и крчмарискиих марака. Ја налазим, да је на свим добро, да се ово уједињење монопола изврши, и да се сви монополи артије сада споје у управу монопола. Сад ако би се хтело, да се свака измена садржи у заглављу, то би нас далеко одвело, и према томе, у заглавље требало би да дође и то, да ће од сад управа монопола дувана и соли, да носи назив: „управа државних монопола", на онда измена те установе, на онда и то, да се придају нови артикли и т. д. Дакле, ја налазим, да то ништа не смета, и да је згодније да све то буде у једном закону, и да се не цена на два закона.

Милутин Гарашанин — Господо, мени сумње да је боље да сви монополи, које држава има ући у једну управу, у управу државних монопола. Може и бити, могло би се применити, да сви монополи нису ушли; има још стварја монополисаних од државе, који су остали изван управе монопола дувана, али то је споредна ствар. Али ја мислим, да за ове монополисане ствари, морало би се при наредити неким специјалним законом коме припадају, и сад би било нужно казати да је то потребно, и да неће више остати тамо где је било.

Известилац Ђ. Милићашковић — О томе је учињен додатак на крају, према жињењу Државног Савета.

Потпредседник — Нема више говорника. Претрес је спршен. Ко је за то, да се прими прочитани члан, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)*. Оглашујем, да је примљен чл. 7.

Известилац Ђ. Милићашковић прочита чл. 8. (ст. 254).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 8.

Известилац прочита чл. 9. (ст. 254).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 9? *(Прима)*. — Оглашујем да је примљен чл. 9.

Известилац прочита чл. 10. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 10? *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 10.

Известилац прочита чл. 11. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 11? *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 11.

Известилац — прочита чл. 12. (ст. 354).

Јован Шелмић — У овом члану 12 стоји, да чланови државне комисије имају дијурне по 10 динара за сваку седницу.

Ја држим, да је ова сума велика. И да би је требало смањити пошто је свима чиновницима дијурна на 6 динара, и молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Не потпомажу га)*.

Потпредседник — О предлогу г. Шелмића, не може бити говора, пошто није потпомогнут. Стављам на гласање: Ко је за то, да се прими прочитани члан, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 12.

Известилац прочита чл. 13. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима)*. — Оглашујем, да је примљен чл. 13.

Известилац прочита чл. 14. (ст. 354).

Милош Богдановић — Господо, наш је народ оптерећен разним дажбинама; натерани је да напусти иогуте. где је гајио свиње и овце. Притешњен тим околностима, он је остао и без сточарства. Има много села где често полонина грађана нема ону пред кућом. Некада, кад је имао да надноси и да прода што од стоке, те да тиме подмири своје потребе, он је и могао исту и да уради — угоји за лој, те да гори свећу у кући, а сад без свега је остао, и за осветљење једина му је намерница тај гас. Овде се у чл. 14 каже, да ће министар финансија, на предлог комисије одредити и продајну цену у велико, као и процент, који ће се од продајне цене давати купцима у велико. Према томе, држава може одредити те цене, као што је учињено са другим артиклима нар: са дуваном, и може давати продају велико продавцима, и мале продавцима, и то може отежати набавку те намирнице.

Да тога не би било и да влада и министар имају у виду да се за тај артикал — гас — не сме тако напло велика цена одређивати, ја бих имао да поднесем Скупштини један предлог, да се код чл. 14, после трећег става, дода став, који ће гласити: „но продајна цена петролеума одређиваће се тако, да се потрошња његова, као нужне намирнице, не смањује него на против увећава". И молим 10 посланика да потпомогну овај мој предлог. *(Потпомажу га)*.

Министар финансије Мих. Вујић — Господо, ја мислим, да ово што је предложио г. Милош Богдановић, да је то не само у интересу земље него и у интересу саме управе монопола. Није могуће, да се одреди висока цена, те да се тиме потрошња смањи, јер, ако се одреди висока цена, да се усљед тога и потрошња смањи, онда неће бити ни прихода. Али, кад г. Богдановић налази за потребно, да се и тај фор малан прицип унесе и у сам закон, ја немам ништа против тога, само кажем, да се то и но себи разуме.

Љуба Јоксимовић — Ја мислим, да би се избегла бојазан г. Богдановића, потребно је да се врати у одбор и овај члан, те да се њиховим у тоталко, да овде не буде продаја у велико, јер знате како ово прошли са великопродајом на дуван. Јавлају се капиталисти са великим процентом и држава мора да гледа како ће да прода више и онда великопродајни вуку главну добит, а држава и малопродајни неће имати никакву добит. Ако и код таса остане то исто, онда ће се јављати великопродајни и имати добити а малопродајни и држава имаће мало користи и биће оштећени. Ако хоћете, да народ дође до јевтиног таса, онда избришите ове великопродајце. Даље, ја предлажем, да се избришу великопродајни и молим 10 посланика да ме потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Министар финансија Мих. Вујић — Кад не би било тога закона и ја бих устао да потпомогнем предлог г. Љубе Јоксимовића, али то је свесни јасно казано у овом чл. 14. Овим чланом 14 апсолутно се не установљавају великопродајни. (Чује се: да се избришe.) Не може ништа да се избрише, јер не може се дозволити то, да неко дође у управу монопола, па да тражи један литар шпиритуса, ако би то дозволили, онда би ту морали отворити једну бакалницу; него одредиће се квантум и казаће се шта: да се неће продавати испод 100 или 200 литара. Али, да не би ти великопродајни могли експлоатисати малопродајне, министар финансије има права, ако нађе за потребно да одреди и детаљну цену за поједине монополисане предмете, даље, да се стане на пут свакој злоупотреби. Према томе, ја налазим, да нема места овом предлогу. Нема овде великопродајних, него се мора утврдити један квантум, иначе морали бисмо отворити бакалницу, на који дође и за који литра шпиритуса морало би, да му се да.

Драгомир Рајовић — Ја се нисам задовољио са одговором г. министра финансија; и ово је други пут да говорим о томе, како се одређују великопродајни и какав им се одређује проценат, т. ј. ових посредника, који хоће да добију чисту добит онако из руке у руку, те се на тај начин наноси нови памети на сиротињу. Г. министар може у место тога, што би давао ти великопродајцима продају петролеума, може да одреди извесне денове, из којих ће људи куповати, и то ће бити много јевтиније. Ја ћу скоро поднети предлог, да се укине велико продаја дувана, а неће тим, видео сам, да се ово исто и овим новим законом предлаже.

Ови великопродајни, управо посредници, то су непотребни фактори, који само заб'дава узимају велики проценат, а ништа они сами не стварају, него онако из руке у руку узимају чисту добит скоро на милион динара, што би могло доћи у државну касу. Ово ће исто да буде и при овоме монополу. Као што сам напоменуо, на место онога, треба да се одреде извесни дено-ви, што ће коштати много јевтиније. Може се само казати у закону, из онога доноз може сваки куповати оволико и оволико центи таса, а не треба нам никакових великопродајаца. Али, како видим, ми ћемо имати овде и великопродајце и малопродајце, а то ће бити стара она историја, што је и код монопола дувана, јер ово, што треба да уђе у руке државне, то ће отићи у руке оних великопродајаца.

Министар финансија М. Вујић — Молим вас, господо, ионако морам да објасним господу неку на закон, који већ постоји и који исту одредбу садржи. Ту исту одредбу, која је и за со, метиуо сам и овде при овоме монополу, па се одређује квантум, испод кога управа монопола неће ниже продавати. А ако би ми хтели, да се експлоатација даде продавцима, онда би се могла доћи одредити и цена. Сад да одговорим на једну примедбу г. Рајовића, који каже, да др жава узме у своје руке експлоатацију. Но то не може да буде; то није тенденција закона. Јер, ако бисмо ми узели и трговање — продавање у своје руке, онда то не би било могуће извести. Ми узимамо у своје руке само монополе а целу трговинску радњу остављамо слободну, пека дрзи ју воде. Иначе, ако бисмо ми хтели да водимо и трговинску радњу, онда бисмо морали да подигнемо једну велику бакалницу, где би се продавале жигице, цигарете, петролеум и т. д. Овде даље, нема никакве бојазни, нити ће бити великопродаваца, ни малопродаваца и ни закупаца.

Драгомир Рајовић — (Ради објашњења) — Ми имамо то и за моноиол соли и дувана; имамо за со и дуван држа вне дело-е, али само што су уметнути ти великопродајни. То је дела ствар, па то, што је чињено са дуваном и солн, то се може чинити и са моноиолом жигица. И ти ће велнко продајни и овде узимати велики процепат.

Министар Народне Привреде Рашо Милошевић — Господо! Ја мислим, да је овде једап неспоразум. Између монопола дувана, и монопола соли има неке разлике. Ви сви знате, на какав се начин со купује, знате, да постоје магазе, и свако има право, да купује на тих магаза со, то ће исто тако да буде и овде при овом моноиолу. Постављће се магазе, и свако ће имати право да купује на квантум овоиико и оволико петролеума.

То је онај исти систем и при овом моноиолу, какав је усвојен при продаји соли, а ништа више неће бити.

Павле Ранковић — Молим вас, господо! Кад год се праве закони, они треба да се праве тако, да су јасни и прецизни. А у овом закону овде снега тога не видим, овде то није учињено. За со због тога, господо, бојим, да онако, како је остављено, да министар донпше ве подигне цене неће гасу и осталим предметима, а тиме да нам народ плаћа скупље и више, него што је до сад плаћао. Требало би, да Скупштина одреди цену, а никако не треба да се остаиа то министру, те да он одређује цену гасу. То треба Скупштина да нма у виду, при решавању овог питања о овом моноиолу.

Милош Богдановић — Ми се бркамо овде у томе, што не знамо, како ће и на који начин купци, који прибављају извесне артикле набављати гас, да ли ће им се давати под закуп као и дуван, или ће се као и со, из државних магаза узимати. (*Чује се: неће се давати под закуп.*) И кад је тако, онда је добро, те о тога не треба да се усвоји предлог Љубе Јокснмовића.

Мика Хаџи Тонић — После говора г. Рајовића ја немам шта друго да примстим, него ово, што каже г. министар, да ће и овде код гаса бити онако исто, као што је и код соли, да ће бити одређена количина, колико треба да узме трговац, и да од 500 килогр. не може бити мање. Ја сам за то, да се тачно одреди количина, колико може један трговац купити гаса, и од колико најмање не може се купити. И за то треба да се одреди најмања количина. Дакле, треба да се реши о томе, колика ће да буде она количина и за то сам, да се ово врати у одбор, те да се тачно одредели количина.

Љуба Јокснмовић — Милош Богдановић рече да нема места моме предлогу; а ја опет велим да му има места, јер у закону моноиола соли, не спомиљу се великопродајци, а њих има и у моноиолима соли и дувана. Дакле у закону се не спомињу, а њих опет има. Лепо, министар финансија јамчи, да неће овде бити великопродаваца; а ко јамчи мени, да ће он бити ма пр. сутра министар! — То би значило, кад онако радимо, да правимо онаквав закон, као што смо и за моноиол дувана.

Министар Финансија М. Вујић — Господо, у овом закону нема ни спомена ни о опим закупницима, ни о велико и мало продавцима. Нигде нема тога члана у овом закону, где би се то спомињало.

Ко год дође у управу монопола, тај може добити на квантум таса; али ту не може бити никакве помешње, јер се не спомиљу ни великопродајци ни закупци. Овај је закон још нов, и он носи још на себи предазан карактер, тек има да се стече искуство од овога до Новембра месеца, па ћемо према томе искуству, израдити други закон.

Милан Ђурић — Мени се чини, да не стоји то, да ни можемо овде да одредимо какве цене петролеуму, јер ако би се показало, да та на извору има више, онда може бити јевтиније, а ако би било да та на извору буде мање, онда може да буде и неће цене и ми хтели или не хтели, не можемо стално за дуже времена утврдити цену, јер то зависи и од

подвоза и као што рекох од количине на самом извору. Господин министар лепо каже, да нема никакве бојазни, да ће бити великопродаваца и великокупаца, у осталом ако би се они и завели ако буде тога, Скупштина је спаће године ту, која ће подићи глас против тога. А у интересу је и државе, да се више троши и да она што више добије, а што је јефтинија цена, природно је, да је већа потрошња, и држава ће имати више прихода.

Драгомир Рајовић — Господин министар прочитао је пола а пола није „на предлог исте комисије одређује министар финансија и продајну цену у велико, као и проценат, који ће се од продајне цене давати купцима у велико.“

Дакле, види се да се одређују извесни људи, и да их се одређује известан проценат. Ја мислим, да овај члан треба да се врати у одбор, да се редигује, јер ми немамо овако на овај начин, да уметнемо једног извесног посредника, који ће имати свој проценат за продају из руке у руку. За што то? Кад се одређује на колико ће се продавати на магацина, рецимо по 200 — 300 кг., онда ко год дође пека купи. Какав проценат? То је чист намет, који ће продавци ен гроз узимати продавцима ен détaill. И ми те људе умећемо. Главно је да буде што наше посредника између потрошача и произвођача, а ми овим законом умећемо једне извесне људе, који ће да узимају бан бадава тај проценат за продају из руке у руку. За што не би продавац, ен détaill имао права, да сам купује из магацина право велико продаваца. Тај продавац не продаје консоматор него мало продавцу, па тек долази консоматор или потрошач. Ја мислим, да то није у интересу самих потрошача. Ја мислим, да се овим законом узоди један излишан ред људи и зашто да они бан бадава узимају један известан проценат. Ја бих био тога мишљења, да се овај члан врати одбору да се редигује. Ово ће бити корисно и за председнике монопола и и у интересу потрошача.

Ја молим да не о овоме потпомогнете. . . но у осталом постоји предлог о томе.

Известилац — Има предлог, да се овај члан врати у одбор и редигује. Ја пристајем, да се овај члан врати у одбор и стилизује тако, да буде јасно казано, да неће бити велико продаваца, те да неби било сумње о томе, као што вели г. Рајовић.

Потпредседник — Кад известилац пристаје, онда и према закону овај члан нора, да се врати у одбор и о овоме члану не може више бити дебате.

Известилац — Чита чл. 15. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 15? *(Прима).*

Известилац — Чита чл. 16. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 16? *(Прима).*

Известилац — Чита чл. 17. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 17? *(Прима).*

Известилац — Чита чл. 18. (ст. 354).

Миленко Весић — Мени се чини, да је овај члан 18 нешто непогодно стилизован. Прва његова тачка гласи: „Кад државна комисија сврши све, што је потребно да држава за који од монополисаних предмета ноче вршити своје монополско право, министар финансија објављује указом кога дана монопол ступа у живот.“

По моме мишљењу то је непогодно. Требало би да та редакција гласи: Указом на предлог министра финансија објављује се. . . .“, јер министар финансија може расписом објавити и не указом.

Известилац — То је по примедбама савеским измењено.

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 18? *(Прима).*

Известилац — Чита чл. 19. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 19? *(Прима).*

Известилац — Чита чл. 20. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупшт. чл. 20? *(Прима).*

Известилац — Чита чл. 21.

Драгомир Рајовић — Овде има једно природно питање да се реши, овде се умеће једно нарећење по закону о кривумњарењу. Има једно нарећење о кривумњарима, да се могу осудити на казну до на годину дана затвора. Ја мислим, да се један грађански лични слободе за годину дана, то треба да реше судови. Питање о слободи го је по уставу важно питање и то питање надлежни су судови да расправе. На овај начин и то питање надлежни су судови да расправе. На овај начин мени изгледа, а мени се чини, да је било такве промене раније, да ће власти чисто фискалне. да ће те власти да осуђују људе на годину дана затвора. Ја држим, да се на овај начин ништи овај битни принцип заштите, право на слободу грађана српских, јер се ни делокруга судова узима ово питање и даје у делокруг фискалним властима, и за то ја мислим да се преиначира, да у том случају, кад се неко осуди на годину дана затвора, да се замени затвора новцем, решава по кривичном закону и да се каже, ко ће и како решавати о овој замени; или да се ово одузме са свим од оних власти. Сад како год хоћете, али остављајући овако, како сад стоји остављате једној фискалној власти, да решава о годину дана затвора једног српског грађанина. Ви њему ону гаранцију, коју му устав даје, одузимате и остављате га на милост и немилост једној фискалној власти. Како год хоћете, али ја кажем да се тиме ништи и да је потакнем један принцип уставни, који каже, да судови решавају о питању слободе једног грађанина за годину дана (Чује се: да се реши).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? *(Јесте).*

Драгомир Рајовић (наставља). — Заиста г. министар дао је овом приликом доказа о једној великој абнегацији од његове стране. У природи је људској, да свако хоће, да му се законом да, да има што је могуће више слободе лакте, те да ради шта хоће, али овде г. министар сам себи везује руке. То није у природи људској. Овај човек то неће, него каже: да ја сам себи везујем руке да могу, кога ја хоћу да поставим, него да то буде човек сталан, кога ја не могу да истиснем наводе, кад ми је воља. Он то хоће и ми опет сами му хоћемо да дамо то, да може да избаци сваког, ко му се не допада, данас једног, сутра другог.

Тако нема изгледа. Да сам ја на његовом месту, ја бих заиста тражио, да ја сам те људе постављам. *(Смех).* Ви се смејете, али тако је, то је у природи човечијој. Овај човек прави абнегацију, он каже, ја сам себи везујем руке у интересу службе.

Има једна српска пословица, која каже: „вало га рани, а горе му рани.“ Кад један мисле, како треба да имамо неке људе провизорне, које можемо часом да избоксирамо, па сарчена стварт, онда ми хоћемо да дамо гладном мачку да краљушта рибу. *(Смех).* Смешно је, али је врло озбиљно. Ово је једно индустријско предузеће. Сви ти монополи, то је што раде сада приватни људи. Ти приватни људи плаћају добро тај свој персонал, дају им награде, дају ни извесне премумерације, кад изађу на службе и кад се повлаче из радње. Ја мислим, да ви ову радњу чисто економију то можете да извршите корисно по државне интересе са људима, који стоје као тица на грани. То не може тако да буде. То није никаква економија и шпекулација, јер сваки човек, који има способности и квалификацију, отићи ће на другу страну, отићи ће у другу државну службу и ни нећете наћи слободних радника, јер ће се сваки бојати да неће бити истеран. Кад дође други радник, оснивајући своје имовно стање, како ничим није осигуран, он ће да удари само у своју шпекулацију, а Бога ми, колико буде оних приватних шпекулација више, у толико ће се мање утерати у државну касу. Ако ни мислите, да посредством људи без вредности вршите те велике послове и да унесете те велике суме у државну касу, ни се варате. Дела ће вам то показати. Може зашисло једна да буде лепа, али у пракшци може да буде несрећна. И кад ви видите велика богаћења тих људи, који тамо раде и велике мање у радњама монопола, онда боље дајте сада, кад министар сам пристаје да осигура тим људима колоније, осигурајте их материјално и онда се можете надати бољем резултату.

Министар финансија Михаило Вујић — Стоји ово, што каже г. Рајовић, да је ово противно грађанском и кривичном закону, али, господо, за фискалне кривице свуда у свету постоје законске одредбе, да се фискалним кривицама одре-

ћује казна од фискалних власти и кад кријумчари не могу да плате казну, онда морају да буду у затвору годину дана. Тај поступак није никакова новина, он постоји и код париских закона и код монополза соли и дувана, а тај је поступак предвиђен и у чл. 20. Тај је исти поступак предвиђен у овом закону о монополима. Ту долазе прво париске власти за тим министар финансије, па онда тек долази жалба Државном Савету. А Државни је Савет највиша инстанција за ове ствари. Дакле, ја налазим, да у овом случају не треба узимати кријумчара у заштиту.

Миленко Веснић — Ја сматрам да примедба г. Радовића нема места с тога, што се са овим законом не иде на то, да се установљава нарочито нова казна затвора. Овде се говори само о повећаној казни, и само у случају, кад овај који је осуђен на *новчану казну*, кад није у стању да ту казну плати, онда му се, и само онда, може та казна да замени затвором. Ја мислим, да је са свим природно и праведно да држава од једног фискалног кривца, који не може да плати казну за ону погрешку, коју је учинио, више пута и начина да казни тог кривца. Ја мислим, да нема места овде говорити о грађанским и уставним правима и с тога треба да остане овај члан онако, како је предложен.

Милан Миљићевић — Ја мислим, да неће бити право да човека осуде на 5.000 динара казне, а он има свега 3.000 динара имања. (Чује се: *нека не краде и не кријумчари*). Да би се то избегло, онда треба да се каже: „кад не може да плати казну, онда да му се узме трећина од његовог имања; тако и у свима осталим законима стоји.

Станко Петровић — Мени се чини, да ова казна неће никога да наневоли, ако је буде заслужио, а ко је буде заслужио, онда ће казна за ту његову пажњу пасти као и по другим законима. Ја видим, госп. Рајовић много је стало до правде. Њему на срцу лежи правда и он тражи да се овде ослободе кријумчари, а ко законе је кршио и онај, који иде на руку кријумчарима. Ја не знам, како је г. Рајовић заборавио, кад је био председник прекога суда, кад је привикао по стотине вас, па их терао у београдски казнени завод!..

Потпредседник — Молим вас господине вратите се на предмет, који је на претресу.

Станко Петровић (настављај.) — И кад му је један казао, да господине писам још ни познат нити предан суду, нити саслушан, па где ћете ме, а Рајовић га увиђа; а одакле си ти? — Овај му одговори одатле и одатле, а Рајовић му рече: па онда хајде и ти на 10 година у тешком окову робије. (*Смех*). Ето ја упорељујем ову данашњу његову правду и онданашњу. (Рајовић: молим за реч).

Марко Бурићић — Ја ћу да учиним примедбу на овај став, где се говори о томе, ко не може новцем да плати да му се казна замени затвором. Постоји принцип, да овај, који не може да плати казну, да му се узме трећи део од његовог имања у место казне, и за то бих ја молио да се то и овде стави.

Драгомир Рајовић — Само ради личног обавештења са г. Станком. Он је имао доброту да ме споменне као председника бившег преког суда. Ја исто тод сам радио, радио сам на основу једног постојећег закона и нисам ништа радио мимо закона, а да сам радио исто тод мимо закона било је начина да за то одговарам. (*Жагор*). (Потпредседник опомиње говорника да говори о ствари, која је на претресу).

Молим вас, кад сте њему дозволили да он говори мимо питања, допустите и мени да му одговорим, иначе сте требали и њега да опоменете. (Чује се: *нека говори, да чујемо*).

Потпредседник — Ја сам и њега опоменуо да се отрани на питање. Изволите говорити.

Драгомир Рајовић (настављај.) — Ја, што тод сам радио, кажем, радио сам на основу, закона а мимо закон ништа нисам радио, а то што каже г. Станко, да је неко осуђен, пре него што је био позван и саслушан то је једна лаж. (*Није истина, да је лаж, то је било у истини*). А г. Станко нимао ни најмање да ћути, да не почиње личне грађе, јер бих и ја о њему могао да говорим односно његовог начина делања том приликом, и ако не он поиче, ја ћу да кажем шта је он радио у тој прилици.

Милутин Гарашанин — Господо, овај пенад, није достојан Народног Представништва, јер пенад, који је учинио г. Станко и који сваки час потеже, те ово те оно, није нашим на какав сојтарлук, него на озбиљну реч. Тај његов говор учињио је, да сам ја скоро заборавио о чему сам управо хтео да говорим.

Овде у овоме члану закона има двоје. Једно је казна, а друго је ово, што држава хоће да наплати ону десето-губу таксу. Ово што се каже, то је кријумчарење и то кажњење даје се административној власти на извршење. Та казна кад се замени и са најмањом мером новчане казне у затвор, не може дати већу казну од 20 дана затвора. (Чује се: *тако је*). Међу тим, овде се говори о затвору, који може ићи до годину дана. Ту није више говор о овоме, што је изречена новчана казна, него је реч о накнади оне десето-губе такве, коју ни претварате у затвор од годину дана, а изриче је административна власт. Министар финансија каже: да онога има и у другим државама, а ја велим да тога нигде у свету нема, него се само судским путем може на телику казну грађани осудити. Казну дакле, до 20 дана затвора, може да изрече административна власт, али до годину дана нигде не изриче административна власт.

Министар финансија Михаило Вујић — На ово што је поменуо г. Гарашанин, имам да напоменем нешто. Ја писам присшио од заната, али се сећам једне сцене, која је била пред Државним Саветом, кад је ово сличан један предлог. Ја се сећам да је г. Кретић био овоме противан, а г. Ђока Павловић је тада говорио да се у фискалним законима не поступа по оним принципима, који важе у кривичним законима, да се ту државна власт служи свима оним, овако да кажем, драстичним средствима; и кад сам ја казао, да ово постоји и у другим законима, ја сам имао на ум стари Цумрутни закон и закон о монополу, и кад хоћемо да осигурамо приходе државне, онда морамо овакним казнама да их заштитимо, а не да на овај начин бранимо кријумчаре.

Милутин Гарашанин — Нема могућности озбиљној дискусији, ако се стану реча извртати. Нико не заштићује кријумчаре. Ја молим г. министра финансија, да мо добро разуме. Овде се износи, да грађанин један не треба да се лиши своје слободе за годину дана по нилости и немилости административне власти, него да му се она може одузети путем судским, и с тога нама би могло бити право, кад би се један кријумчар осуђивао на 2 или 3 године затвора, само да то не чини административна власт него судска. И кад то тако буде, онда ја пристајем на овај члан; али из онога не треба изводити, да ја заштићујем кријумчаре. То што је г. Ђока Павловић казао, може бити меродавно за њега, а ово, што сам ја казао, то је меродавно за мене. Тај принцип, да фискални закони могу одступати од принципа, које је Устав положио и који важе у кривичном закону, то у овако уставним земљама не може да буде, јер је то врло опасно.

У француској постоји закон, али кад се дође до оних казни, онда административна власт подиже тужбу против кријумчара и суд доноси решење.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНОМ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 52 ПОНЕДЕЉАК 2 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

39 САСТАНАК

24 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАЛИ ПАЛИМЕНИЦЕ ПОТПРЕДСЕДНИЦИ

Димитрије Катић

и

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О Изношењу).

Министар финансија Михајло Вујић — Имам да кажем још ово: да су ово спорови административни и да је за њих Државни Сапет највиши суд. Тражити да те спорове решава суд, то би било практички неугодно, те би се ствари одуговлачиле, међу тим, оне треба да се брзо свршују. Врло велике разлике има између поступка овде, и поступка при приватним делима. Ја напоменем, господо, да у фискалним поступцима има конфисковања, и у нашим и у другим земљама има конфисковања имања, као казна за кријумчаре, и да се имања свима средствима конфискују.

Димитрије Димовић — Молим вас, дозволите ми да и ја овом приликом кажем неколико речи. Овде је предвиђена казна за кријумчаре од 100—200 дин., међу тим, у чл. 1 тач. 4 каже се: да затвор не може бити већи од годину дана; а 100 и 200 дин. не репрезентују више, него 10—20 дана затвора, па ма се дан затвора заменио и највишом мером од 10 динара. И према томе, затвор не може бити дужи од 10 до 20 дана према одређеној новчаној казни.

Потпредседник — Ослањујем да је претрес свршен. Стављам на гласање чл. 21 као што га је известилац прочитао. Ко је за то, да се чл. 21 прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је чл. 21 усвојен.

Известилац прочита чл. 22.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 23.

Стојан Станковић — Има доста закона затечених, и у променама тих закона често је бивало, да променом закона морају се чиновници стављати у пензију и тиме се терети пензиони фонд. Ја мислим, господо, да је дошло време, да доношењем нових закона регулишемо то тако, да не увећавамо буџет на пензије чиновничке. То ћемо постићи, ако стварамо нове установе не уносимо у закон, да се чиновницима даје указно звање. У опште члану, вели се, да ће министар финансија особље постављати указом. Ја држим, господо, да то неће бити право, и да ће за ову установу бити подесније, да министар поставља особље претписом. Врло је лако, господо, да ће у будућности доћи време, да је потребно да се овај закон укине и онда би пензије чиновника, који су постављени указом пале на терет буџета. С тога сам ја мишљења, да се у првом члану овога става најприје реч „указом" и да се место ње стави „претписом". Тражим 10 посланика да ме потпомогну *(помажу га)*.

Министар финансија Мих. Вујић — Молим вас, господо, ви видите, да је ово закон, који има прелазан карактер. Ми треба да добијемо искуства до јесени и да на основу тога искуства донесемо закон, којим ћемо регулисати целокупну организацију као што треба. Дотле ми не можемо имати ни искуства. По закону о монополу дувана ова одредба у члану треба да остане. Ја ћу вам, господо, ставити питање, је ли могуће да управник магацина, који ће руководити пиповима, и да књиговођа, који ће водити све књиге управе монопола, буду постављени претписом а не указом. То је предвиђено и управи монопола дувана и то је, господо, оно особље, које се мора поставити указом. У осталашу чиновника претписом неће, господо, гарантије. Ако ви, господо, усвојите да министар финансије поставља чиновнике претписом, који не одговарају по закону о чиновницима грађанског реда; него као грађани, ја вам кажем, да би доцнији у опасност правилно вршење овог закона. Међу тим идућој Скупштини поднеће се закон, у коме ће се детаљисати, које ће бити најпотребније особље, које ће се постављати указом, а које претписом. Ја вас могу, господо, уверити, да ће бити врло мало тога особља, које ће се постављати указом, јер управа ових државних монопола спада се са управом монопола дувана, која већ постоји, и оно указно особље, што ће бити постављено, биће постављено само у колико је најнужније, а то је књиговођа и управник магацина. Молим вас, да то имате на уму и према томе да се решите.

Ђока Брачинац — Код члана овога, као члан одбора, који је прочувао овај закон, ја сам одвојио мишљење. Разлог, који ме је за то руководио јесте онај разлог, који је већ изнео Стојан Станковић. Доцета, господо, треба имати на уму, да пензиони фонд износи преко 2,000.000 динара. Увођењем оваквих закона, ми не треба и нехотице, да, увођењем нових установа, идемо на руку на увећавање чиновничких пенсија. Треба, господо, имати на уму, да после 5—6 година неће нам бити потребна ова установа и онда, ако се буде сад за ову установу чиновничко особље постављало указом, при укидању те установе, пензије чиновничке пале би на терет пензионог

фонда. Г. министар финансија у свом говору рече: да је потребно, да књиговођа буде постављен указом, да је за свој рад одговоран по закону о чиновницима грађан. реда. Господо, ви знате, да има књиговођа у најнижим трговачким радњама, у приватним банкама, оне се не постављају указом и нису осигурани пенсијом и они савесно врше своју дужност. Савест и поштење вреди, господо, а не вреди указ. Ражаљени капетан Чеда Поповић постављен је указом, па је одмах држава 2—3000 динара. Тражи се поштење и карактер. Кад један чиновник хоће савесно да служи, он ће служити исто као и онај, који се поставља указом. Ви знате, господо, да се код нас мењају владе често и до године може доћи други министар и он може за чиновнике постављене оне, које он хоће, и отпустити оне, који му се не допадају и за што пенсије тих чиновника да падну на терет пенсионог фонда. С тога сам ја мишљења, да треба у овај члан унети ову одредбу: „за извршење овог закона, министар финансија поставља потребно особље претписом.“

Министар финансија М. Вујић — Ја ћу само да вам напоменем још оно. Најзад, за мене је лично са свим свеједно; ја само гледам, како ће се стварправилније извести, где има више гаранције, а лично за мене је свеједно, апсолутно свеједно да ли ће бити особље постављено указом, да ли претписом. Г. Врачинац је напоменуо, како књиговође, које се не постављају указом, врше врло добро послове и у најнижим приватним радњама банкарским. Јесте, господо, али тај књиговођа ради под контролом газде. Господар је радње неуредно ту на жесту и књиговођа све под контролом његовом ради. Кад би то, господо, могло и код државе да буде, онда би држава могла, да буде: произвођач, кајстор и тоже слично. Али, господо, између државе и приватне банке разлика је велика и то, што код приватне банке може да буде, код државе не може. Држава мора да ради преко органа административних, а један човек може да ради сам. У општ се зна, да је држава неугодан произвођач, трговац, а једино она то може да буде у овим монополима, једино ту се показало, да се у тим монополним радњама могла држава одржати практично.

Сад ћу са неколико речи да објасним, да није умесна она бојазан о постављању указних чиновника. Рецимо, да буду неки чиновници указом постављени, а као што нам рекох, потребно је, да књиговођа и управник буду постављени указом. Ти чиновници треба 10 год. да проведу у служби, да стеку право на пенсију, али за тих 10 година, они могу бити отпуштени. Немојте увиатати, да је један чиновник осигуран одмах чим ступи у службу; за 10 год. он апсолутно није осигуран, јер може бити отпуштен и под указом, као и онај, који је постављен претписом. У чиновницима претписом постављеним, нарочито за књиговођу и управника нема никакве гаранције: не треба се обмањивати речима.

Милош Богдановић — Тешке наше финансијске прилике наводе сваког од нас, да мислимо, како да станемо на пут томе, да се не увећава чиновништво, а с тиме и пензиони фонд. Тај је дан близу и ја сам, да је близу, онда ћу врло радо, приликом пред тај дан овај закон, те да се одазовемо тој жељи. Г. министар финансија рече, да је нека гаранција за приходе од оне установе, ако се особље чиновничка буде постављало указом. Ја мислим, господо, да би била боља гаранција место указа, да благајник и књиговођа полажу кауцију, кад се постављају, као што се то тражи и у другим земљама. То би била нека гаранција за државу, него указ. Што се тиче плате, ја сам волан, да се чиновницима ове монополи одреде веће плате, него што г. министар мисли, само не треба то успоштти, да се чиновници постављају указом и да стеку право на пенсију. Г. министар финансија рече, да се не треба тога бојати, што ти чиновници за 10 год. могу бити отпуштени из службе. Јест истина, господо, да то може да буде, али умите да и овај случај може наступити, да данашњи министар финансија остане 10 год., као министар финансија и да ти чиновници, које он поставља, буду у служби и стеку право на пенсију. Сад, ако после тога времена држава нису потребни ови монополи и закон се овај укине, зашто да министар финансија долази у искушењу, да мора да пензионише чиновнике, које он зна као добре, и да код њих изазове мржњу против себе, а с друге стране да пензионисањем тих чиновника мора, да терети пензиони буџет. Са наведених разлога, ја држим, да треба да се усвоји предлог Стојана Станковића.

Љуба Јовановић — Сама установа ових монопола, она је зато да се осигурају државни приходи, да они буду већи, него што их данас имамо Кад хоћемо неко државно добро да осигурамо, онда треба и сигурне чуваре да постанемо, који ће то државно добро чувати. Ја не могу нама гаранције код оних, који би дали кауцију, као што хоће госп. Богдановић, јер мислио би се увек тамних чиновника, који би дали 10.000 дин. кауције, да после краду 20.000 динара. Ја не налазим, да у кауцији има какве гаранције. Гаранција је у томе, што чиновници указом, кад учине какву кривицу буду кажњени по закону о чинов. грађан. реда. Ако привилу учини чиновник постављен претписом, министар га зашта може отпустити претписом, али други министар не зна зато, и тај отпуштени чиновник, отиђи ће код другог министра молакати, и тај министар не знајући, какав је он био чиновник примиће га опет у државну службу. Док код чиновника под указом то не може да буде. Они предгосподници, који желе да стану на пут томилању чиновника, не треба ту ништа да износе онде. Они имају врло добру примеру, да то учине, кад буде на протресу предлог министра унутрашњих дела о измени закона, о уређењу округа и срезова. Нека не приме тај предлог, јер знам, да су плате капетанске толике исте, па нека иду у управу монопола и не морају бити капетани, они ће бити у државној служби и неће очекивати поне прожене, да се врате на своја места. Ако и не будете заступали ово мишљење, кад буду на протресу те измене министра унутрашњих дела, онда ће се постићи оно, што сви желимо, да се пензиони буџет више не тереги.

Миленко Весић — Ја сам код овога члана имао да учиним једну малу примедбу, али пре тога морам да изразим моје чуђење на говор мога пријатеља друга г. Милоша Богдановића. Кад је прошлог пута био говор о чиновницима трговачким, онда смо ја и ви заступали то мишљење, да те чиновнике треба осигурати. И мени је чудновато, кад се то мишљење заступало код трговачких чиновника, зашто да се не заступа тако мишљење, кад је питање о чиновницима, који су потребни за управу државних монопола. Ја, као што рекох, писао писмено о овом питању да говорим, али, кад се повела реч, нека се чини, да је врло рђава политика — тражити, да се за тако озбиљне послове, где су у питању тако велики и терцијални интереси државни, узимају људи без икаквих гаранција, који ће да раде тако рећи ђутуре и који ће гледати да ђутуре осигурају свој живот за најкраће време, што је више могуће, а то ће учинити само тако, ако раде на штету установе, којој служе. Ако у општ има смисла устанављати монополе, онда их треба установити тако, да послуже задатку, ради кога су установљени, тј. да дају приходе, а то ће се учинити тако, ако се поставе такви органи, који ће бити неронатно најстрожији, да ће доћи овај закон изводити до његових крајњих појединости. То ће моћи учинити само они људи, којима на дате повереље и којима осигурате живот као пензионим чиновницима, и којима над служе 10 и 20 година дате право на пензију. Ја сматрам даље, да ће значило компромитовати сану установу управе државних монопола, свести службенике поне на просте надничаре; а то значи то и ништа друго, већ останите, да их министар просто претписом избацује из службе, а разлика је велика у томе, да ли се то чини указом или претписом.

Што се тиче кауције ја сматрам, да је то једно средство, које не вреди много на разлога, које је поменуо г. Љуба Јовановић, и који је у томе, што овај, који положи 10.000 динара кауције, може украсти 100.000 динара: а осим тога овај, који има 10 и 20 хвалда динара, вероујте да тај неће дати служи у управи монопола него ће ућек пре да ради за се самостално и да отвори каку радњу. Толико о овоме укратко.

Као што рекох, ја нисам хтео да говорим о томе, него сам хтео да спратим пажњу Народног Представништва на другу тачку овога члана, у којој се каже ово: „потребно неуказано особље поставља министар финансија *или* управа државних монопола".

По моме мишљењу овај алтернативан нема никаквог смисла — то треба да чини или министар финансије или управа монопола. За заступање гледиште, да то треба да чини управа државних монопола. Управа монопола одговара и пред министром и пред јавним мњењем за све особље, које она поставља и које ради искључиво под њеном контролом, и ја мислим, да то неуказано особље треба оставити, да поставља управа монопола; мислим, да треба тачније то и за то, што се управи монопола и иначе оставља извесна аутономија и мислим, да би то тумачење било у духу саме те установе.

Мени није потребно да напоминем, како је у најскоријој прошлости било случајева, да је министар финансија отказао чиновнике управе монопола дувана без споразума са управником монопола и како доцније сазнат управника у немогућност, да са чиновницима, у којима има поверења прими послове опет, како је сматрао да их треба примити. Ја мислим, да је у духу саме установе и у том смислу, што управи државних монопола треба оставити извесну аутономију, да се оне три речи „министар финансија или" избришу и да друга тачка гласи овако: „потребно неуказано особље поставља управа државних монопола". — Док се не донесе закон о коме је г. министар финансија говорио. И молим 10 посланика да ме потпомогну. *(Потпомажу га).*

Министар финансија Мих. Вујић — Ја не бих имао ништа против тога, да се остави право постављања неуказног особља управи монопола. Што се тиче мене, ја сам увек практиковао, да никад ни једнога претписом не постављам без предлога управе монопола; сматрао сам да она заступа важне интересе државне и нисам био рад, да јој натурим ни једног органа, кога она не би хтела да има. Што се тиче оне алтернативе, коју помиње г. Весник због речи „или министар или управа", та алтернатива не постоји, него је у закону о управи монопола дувана и соли предвиђено, које органе поставља управа а које министар финансије. Дакле, нема овде алтернативе, него се ова, које органе поставља министар претписом по предлогу управе монопола и које опет поставља управа и без питања министра финансија. Дакле, овде нема никакве помешње. За то је и казано, да се неуказано особље поставља у смислу одредаба закона о монополу дувана.

Сад да прећем на питање о предлогу, који је потпомогнут, о томе, да ли треба указно или неуказно особље. Ја сам имао више пута прилике да искажем своје гледиште о овоме. Ја сматрам, да би била погрешка и нагелна и теоријска, а не само практична, кад бисмо ми хтели то питање да решимо на тај начин, да ми од чиновника хоћемо да направимо надзиратеље, јер, за што онда не би то имали сауда и у школи и у администрацији и у судовима.

Ми бисмо можда нашли људи, који би јевтиније послужили него што служе професори и судије и т. д. За мене се своди то питање на ово: радимо, наставимо сад оно тога у будуће и у закону, да сходно броју чиновника на најнижу меру и да утврдимо квалификације, и кад то постигнемо морамо их осигурати, јер без осигурања нећемо никад имати добрих органа. Ми се тужимо како чиновништво делимично не ваља и како хоће да злоупотребљује свој положај. Па у колико не ваља, будите уверени, да то најпаче потиче отуда, што имамо много чиновника, а имамо најпаче неосигураних.

За вас молим, господо, да се не обзирете само на наше прилике, него да се обазрете и погледате како је у овоме погледу на западу? Тамо се чак и приватна подузећа старају да фабричке раднике на надничара поставе на сталне раднике. Кад један раденик стече један сталан положај и кад има сигурна у добити на предузећа, при коме је раденик, кад он поставе у неколико сопственик, кад поставе неко парче госе од тога предузећа, он је онда у самој ствари као чиновник. У Немачкој се иде толико у напред, да се чак решава питање о пензионом фонду за раднике.

Ако ви мислите, да је овај додатак на пензије чиновничке теретан, новоште та уживати, но хајде да га плаћамо на други начин; хајде да утврдимо: да један део новаца за пензиони фонд, улазу сами чиновници. Тиме нам, што би се разорио овај фонд, и чиновници увеличали у просто радније, тиме ми не бисмо никако утврдили интересе државне, него би на против ослабили вољу раденика за службу.

Данас, кад и сами радници, који су били најамници у најгорем смислу речи, долазе до става да буду осигурани у својим положајима, да и они имају права пензије, не би било ни мало лепо да то право укидамо чиновницима.

Питање о чиновништву не да се, у осталом, овако уз пут решити, оно потребује озбиљније студије и посебна решавања. Али, на шта се радило, они морају бити осигурани, ако нам је стало за тим, да имамо добре и савесне раднике истинито одане интересима службе.

То је моје уверење о овоме а ви наводите решити ово како налазите за добро.

Марко Петровић — И ако сам немам ништа против тога у начелу, да се ово много пенсионисано чиновништво смањује, и ако налазим, да треба да се наће начина, те да се спречи пут, да и ми продужимо пенсионисање оних људи, који се до сад нису — мени се нека чини, да изводећем овог принципа овде и у овој прилици, може да нам оштети ону свар јер настаје питање да ли ће се добар и поштен човек приволети на ову службу, ако она не буде имала оне повластице за њега, које имају остали чиновници у овој држави. У чему се састоје данас те државне повластице? Састоје се у праву на пенсију онога, који је у државној служби, и у утледнијем положају лица, која су у њој. То је ово, што је до сад привлачило и што ће и од сад привлачити у њу боље радснике. Као и до сад тако и од сад сваки човек, који хоће да се прими какве службе, он ће прво да се најпре размисли, какве му где повластице нуде, и тек ће се онда јавити за њу, ако му она у сваком погледу пружа повољније услове опстанка. И сваки сарешан човек, који би желео наћи себи места у државној служби, са добром платом и добрим повластицама, неће наћи рачуна да се прими те службе, која је без тога и тих повластица, но ће наћи тамо, где му се и те повластице нуде, — а за ову службу остаће само они, који нису за другу државну службу, — а тим путем, ова установа, којом мислимо да помогнемо нашим финансијама, неће нам моћи одговорити своје циљи, са оваким чиновништвом, које је ушло у ову службу само за то, што није било ни за какву другу државну службу, — и ја, полазећи с тога гледишта, не бих могао усвојити ово начело да почињемо лечење нашег буџета пензионог одавде и са оног места, овим законом. Хоћемо ли да лечимо наш пенсиони буџет, онда лечимо га на други начин; донесимо о томе закон и решимо тако, да сви чиновници над буду државни чиновници дају известан процепат за своје године своја службовања, те да би неспособни и стари имали од куд да се пензионишу, па тј би доцнији и они чиновници постављени по овом закону, и то би помогло боље нашем буџету но позицији неговој на пензије чиновника.

Отовч је један посланик напоменуо то питање, а ви сте му се смејали. Можда је баш то несрећа, што је та мисао нала у део, да је нисасе човек, који нема среће, да се његовим предлозима обрати озбиљна пажња, и ви сте са том његовом предлогу осмехнули, али ено ја га не потпомажем и ја њим, да његова мисао није за одбацивање ни за исмејавање, него за озбиљно саслушање и проучавање, јер би то могао бити начин, да олакшамо наш буџет од оног тешког пенсионог надатка. Али овде, спасавати буџет и доводити тиме у питање битни интерес целе земље, ни то не можемо допустити, јер би се тим срушао у опасност, да створимо један крах државни, ако бисмо населн с овим законом и сваколико бисмо населн, ако би његово извршење вало у руке неспремним или несавесним људима, а бољих не можемо тако ни добити, ако их лишимо

оних права, која имају наши остали чиновници. Ако не будемо имали могућности, да изаберемо добре и спремне људе, онда ћемо несумњиво наседати, јер ће сви ти службеници да се промиче и више ће да рачунају на то, да ли да се приме те неоспорљиве службе, или да иду у државну службу, или да оду и приватним људима, приватним богаташима, који ће им ценити много боље њихову службу и много већу им плату и осигуране дати.

С тога господине кад се уме ова ствар, ја мислим, да би овим предлогом, који су предложили неки посланици, удаљили тим путем, да би учинили, да не можемо имати поштених и добрих људи на том тако важном месту, где држава има да води на један начин трговину са овим монополисаним предметима и да приходима од тога лепо наше дефицитне буџетске.

Ми смо видели, и поред прецизних одредаба законских, какве су се злоупотребе чиниле, што немамо савесних чиновника, — а какве се грдне злоупотребе могу да учине, где нема спремних и поштених послених и чиновника у једном овако разграната подузећу трговинске природе.

И, господо, ако створимо овакве услове, за људе, који дођу да нам рукују са овим послом државним, какве су предложили неки г. г. посланици, ја вас питам, каквој се користи одатле можемо надати, и ја вам кажем да је онда пресечен пут, и да се неће са овим законом постићи они резултати, које од овог закона очекујемо; ја вас молим, пођимо за тим, да и ове чиновнике исто онако осигурамо, као што смо и остале законом о монополу дувана осигурали, па тек онда можемо се и од овога надати онон успеху, какав данас имамо и од монопола дувана и соли.

Зар мислите, господо да ми нисмо одредили онако велике плате управнику, шефовима и чиновницима монопола дувана, — и тиме задобили за ту установу и спремне и поштене људе, да би нам монопол дувана напредовао и донесно онако велике приходе, као што сад доноси.

Па, кад већ имамо једно искуство, један пут, онда треба да се користимо њиме и да идемо тим путем, који има за нас вредности по сноји утврђеним резултатима, и да ово корисно искуство уводимо у цео државни живот. И с тога господа не треба примити поднесени предлог, јер ће нам донети више штете него користи, па и цео овај закон постати нам илузоран, јако нам сноји резултатима не донесе ово, чему је наменен и што с правом од туда имамо очекивати, јако испуњење у овоме све, што нам мудрост и искуство налажу.

Министар финансија М. Вујић — Допустите ми, господо, пре но што пређемо на решење овога питања, да вам напоменем разлоге, које сам случајно изгубио из вида отоме. Поред оног првог разлога, да вам наведем и разлог о одговорности чиновника, који се постављају указом, да они одговарају прописима закона о чиновницима грађанског реда. Ти прописи, којима су предвиђене казне вреде само за указне чиновнике од највеће до најмање кривице. Тај закон вреди дакле, само за указне чиновнике, а за неуказне, који се постављају претпоном као просте надничаре, не вреди, па и конудата по том закону вреди само за указне чиновнике а тога за неуказне нема. Остављајући то све на страну, напоменем само ово, да и разлог економске говори против овога предлога.

Ми имамо данас добрих и поштених људи, који не могу бити начелници срески по квалификацијама, које се данас по законима траже, али који могу да буду добри управници магацина. Ти су људи сад у пенсији. Па кад ни хоћете да они сви буду просто претпином постављени, онда ви тим људима затварате врата и онда се не може послужити тим људима, који су били некад начелници срески или судије, с тога би, кад би те чиновнике постављали указом олакшали положај пенсионера, да те људе изведемо и да их повратимо на поље, на коме би могли послужити корисно, а не да министар финансија узима цео тај персонал тако рећи са улице. Ја сам молим да и тај разлог узмете у обзир при решавању овако важног питања.

(Чује се: да се реши).

Милутин Гарашанин — Господо, поред онако убедљивих разлога, које је г. министар финансија навео мало час и поред онако убедљивих разлога, које сад наведе мој пријатељ г. Рајовић, ја имам само још један разлог да додам, а то је, да апсолутно сам овај закон, овакав какав је, тражи и захтева, да то особље буде указно. Господо, људи, којима ми дајемо могућности, да могу напрасати казне од 100—200 дин., да наплаћују десето-губу таксу на укрцјмарење еспапе, да нас осуђују на годину дана затвора; хоћете ли, да те људи могу бити свакојаки, да буду људи, које ће министар са улице покупи, који могу да буду практиканти, одавље и т. д. Господо, кад ми дајемо том особљу такво огромну власт, онда је право и достојно, да и људи буду државни чиновници. Ја сам био противан, онаме члану о казнама и тражио сам да се ове ствари преносе судовима редовним, али то се није примило, и кад то особље има да извршује ове казне законске, онда бар из пристојности, то треба да буду указни државни чиновници.

Потпредседник — Одлагујем, да је претрес свршен.

Код чл. 23 има један предлог г. Стојана Стаковића за измену тога члана. Најпре ће се гласати, пошто је његов предлог потпомогнут, о том предлогу, на ако он отпадне, онда ће се гласати о предлогу г. министра. Предлог његов гласи овако:

„За завршење овога закона, министар финансија или управа монопола потребно особље поставља претпином".

Ко је за предлог нека седи, ко је против, нека устане. *(Већина устала)* — Објављујем да је већина већина устала и да је предлог г. Стојана Стаковића одбачен.

Сад стављам на гласање члан 23 по предлогу. Ко је за то, да се члан 23 прими, нека седи, а ко је противан нек устане? *(Већина седи)* — Објављујем да је усвојен чл. 23.

Известилац чита члан 24. (ст.).

Здравко Пауновић — Законодаштву је сваком главни циљ и намера да закони буду јасни, одређени и прецизни тако, како ће их сви моћи свакада потпуно разумети, и да их не може нико тумачити на свој начин, како коме годи. Мени се чини, да је овај други одељак овога члана по све нејасан тако, да ја, и ако знам српски језик, опет не знам шта је хтело овим чланом да се каже. Шта значи ово: „као обртни капитал за нове монополе или се снабдети готовина, која одговара потпуној цени коштања дотичнога монополисаног предмета у количини, која је потребна за потпуну од најмање за пола године, и тај капитал има се основати из прихода новог монопола"? Ја фактички ово не разумем (чују се многи гласови: *не разумемо ни ми*). Ја мислим, да, кад ово ја не разумем, који сам прилично писмен човек, и који добро знам српски говорити и писати, мислим и тврдим, да има овде више од половине посланика, који то не разумеју, и за то тражим, да се ово објасни и врати одбору на поправку.

Известилац Ђура Милојшевић — Ово како је написано, без потребних појата доиста је тешко разумети. Реченица је доста разувена а има много уметнутих реченица и мало је потеже стилизован овај члан, али одбор је нашао да не треба да се мења. јер, мисли, да може да се разуме.

Министар финансија Мих. Вујић. — Ја као молим да ми кажем, да може бити да би се нашла каква другчија редакција овог члана, али ја мислим, да за сваког, који ће радити овај посао, да не може бити прилог тумачења овог става. Доведите тај став у везу са овим, где се каже: „сви издаци потребни за вођење ових монопола имају се привремено покрити из прихода монопола дувана и соли" Допустам, да може бити прецизније израза. али он би то и то казао. Шта је потребно да се отпочне радња. то је утрошено у другом ставу. Потребно је да се из готовине управе монопола дувана и соли и то из свакавне готовине установи један обртни капитал. Господа, која не разумеју овај став, њих најзише буди та реч обртни капитал. Шта значи то? То је сад капитал, којим се једна радња може отпочети и тај капитал, којим треба да се отпочну ти монополи, он треба да обухвати количину потрошње тих артикала за полонину године. Да узмемо на

пример нафтирује или петролеум. Кад држава хоће да изведе монопол, она, кад забрањује приватним радњама и узима у своје руке, може то да изврши, кад има у стоваришту петролеума за 6 месеци. Јер могу доћи трговци и мали и велики, и да траже велике квантуме, и с тога је потребно да има потребну количину за 6 месеци, а за то је нам потребна новчана вредност тог предмета. Те је обртни капитал, и на основу тог предмета може управа почети да извршује одредбе овог закона. Сва је новчана дакле, у неразумевању ове речи обртни капитал а он се одређује за 6 месеци, а узима се као повајшица из монопола дувана и соли, па после из арихеда ових монопола имаће да се попуни и врати. Ако ко има јасницју редакцију нека предложи, ја немам ништа против тога, а ја мислим, да је и ово јасно.

Милутин Гарашанин — За мене је сад сасвим јасно, али што је за мене и за нас јасно, за то што је т. министар финансије имао доброту да нам објасни, то неће бити за остале јасно. Ја мислим, да је у интересу самог овог закона да се јасно стилизира. Ја бих молио 10 посланика, да се овај члан врати у одбор. *(Помажу га више од 10 посланика).*

Известилац — И ја примам да се овај чл и врати у одбор.

Потпредседник — Пошто је известилац, вршио, да се овај члан врати у одбор, то се о њему не може више говорити.

Изволте даље читати.

Известилац чита члан 25.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 25 *(Прима)*.

Известилац чита члан 26.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 26? *(Прима)*.

Три члана овог закона враћена су у одбор и ја молим одбор да их прегледа и да их на првој седници скупштинској поднесе на решење.

Да ли сте вољни, да продужимо рад или да закључимо седницу, пошто је већ један сахат? (Чује се: *Да закључимо*).

Сутра је празник, а нема бог зна шта да Скупштина може да ради, с тога, ако је вољна Скупштина да сутра не држимо седницу, већ да закажемо прекосутра, а данас после подне и сутра нека се одбори пожуре са својим радовима? *(Вољна је)*.

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за прекосутра у 8 час. пре подне. Дневни ред биће продужење данашњег дневног реда.

Молим одборе да раде данас и сутра.

(Састанак је трајао до 1 час по подне).

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јовановић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: финансије, унутрашњих дела, правде, грађевина и народне привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 40 састанка. Изволте чути протокол 39 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима)*. —

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Народној Скупштини.

Секретар Љуба Јовановић чита:

Павле Стефановић, из Крушевца, моли да му се уваже године службе проведене у Русији;

Станисав Николић, из Грбавца, (у срезу сврљишком окр. тимочком), моли за државну помоћ;

Сељани из Љутова, (у срезу моравском окр. крушевачком), моле, да се утрина сеоска ослободи плаћања пореске;

Станенко Стаписављевић, из Вучја, (у срезу лесковачком окр. врањском), моли, да може гору сећи;

Сељани из Несврта, (у срезу лесковачком окр. врањском), моле да им се олакша аграрни откуп; и

Јулије Драшковић, шаптекар из Смедерева, моли да не плати пореду на увоз лекова и апарата, које мора набављати с тога, што је земљотресом оштећен на 2500 динара.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар Љуба Јовановић чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

Да би Србија могла успешно корачати своме великом задатку, неопходно је потребно да подиже просветне заводе.

Ћуприја је једино окружно место у Краљевини, која сем основне школе, никаквог другог просветног завода нема, па да су грађани њени назад готови били у сваком покрштавању, нпак до данас нису били те среће, — из каквих разлога не знамо, да добију бар нижу гимназију рад школовања своје деце.

С обзиром на то, што она броји до 5000 становника, што су грађани сиротиња, те да би могли децу на страни школовати, што годишње свршава основну школу до 60 ученика на та томе и остане, — немилновно наступа потреба да се у Ћуприји отвори нижа гимназија. За ту цел, општина је Ћупријска подигла нову, врло лепу зграду са 20 одељења. А да не би претерегнула државну касу, за отварање ниже гимназије пружа држави ове олакшице:

1) Уступа јој поменуту зграду за нижу гимназију без икакве накнаде;

2) Даје бесплатно огрев за три године;

3) Даје послужитеље бесплатно за три године;

4) Даје клупе и катедре за сва IV разреда;

5) Набавиће о свом трошку сав школски потребни прибор: карте, мапе, прајберове слике и т. д.

С тога са овим предлогом обраћамо се Народној Скупштини с молбом да изволи донети решење: да се у окружном месту, Ћуприји отвори нижа гимназија са IV разреда и то ове године са I-им и II-им разредом, а следећих школ. година још по један разред.

23 јула 1893 год.

Београд.

Предлагачи:

Светозар Славковић, Гаврило Милорадовић, Андрија Степановић, Стеван Ристић, Тодор Костић, Мата Максимовић, П. Баковић, Васа Живаковић, Тома Бојчић, Михаило Мартинац.

Потпредседник — Овај се предлог упућује надлежном одбору за посланичке предлоге. —

Изволте чути две интерпелације.

Секретар Љуба Јовановић чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

На г. министра унутрашњих послова.

Неоспорна је истина, да је чиста и здрава вода један од битних услова за опстанак и здравље људи и стоке.

Река Црница, која протиче средином варошн Параћина, била је од неодељене вредности, како по здравље људи и стоке, тако и са трговинским обзира све дотле; док фабриканти њених израда Браћа Мних, нису почели за своје шпекулативне операције експлоатисати је.

Општина варошн Параћина притешњена нуждом и бригом за здравље и опстанак својих грађана, жалила се министру унутрашњих послова противу фабриканта за то: што фабриканти, злоупотребљавајући право повлашћене, сву нечисту воду из своје фабрике са нечистоћом на фабричких пужалина пуштају у корито реке, те тиме трују воду и чине је не само неупотребљивом но и заразном и по здравље врло опасном.

Услед ове жалбе г. министар унутр. послова још у 1882 години одредио је стручну комисију са државним хемичаром, која је воду из реке прегледала, испитала и нашла, да је вода услед разних хемијских састојака, боја и других фабричких нечистоћа отровна и по здравље житеља и стоке опасна, за време, док ова нечистоћа не прође и корито се речно не опере.

Да би се отклониле све опасне последице и заразе, које могу задесити житеље и стоку, речена комисија нашла је начина, како и где треба воду пречишћавати и тиме опоме зло на пут стати, и г. министар унутр. послова усвојио је кнежевске поменуте комисије и решењем својим од 29 априла 1882 под ЕВр 1893 наредио је: да фабриканти подигну нужне резервоаре, у којима ће воду, у свему по прописима комисије пречишћавати, а одатле тако пречишћену само ноћу од 12—1 сата у реку пуштати а талог одвојени избацити.

Решење ово на жалост остало је само на артији.

Без икаквих обзира фабриканти и данас у сред бела дана пуштају кад хоће сву фабричку нечистоћу у реку, те тиме воду трују и целу реку неупотребљивом чине, и последице тога знатно се опажају на здравље житеља, нарочито код млађег варошког становништва, у појавама разних епидемичних болести и јектике.

Данас, када је услед навале епидемије чиста и здрава вода најбитнији услов за здравље становника и стоке, параћинско грађанство на и околина изгубила је потпуно тај битни услов за опстанак, који је пређе тако благотворно утицао на здравље њихово, а све ово нити мора, нити треба да траје.

Све ово наступило је с тога, што се није хтело приближити важност закону, те да се решење г. министра изврши, услед чега су грађани чешће понављали жалбе г. министру, но које су на жалост остале само глас вапијући.

С тога, питам г. министра:

1) Како је могао дозволити овакву радњу фабриканту Мниху?

2) Који је томе узрок, што су запостављене основане жалбе параћинских грађана и поменуто министарско решење?

3) Мисли ли г. министар да овом злу већ једнном стане на пут и нареди, да се поменуто решење г. министра упут. послова од 1882 год. изведе и у потпуности изврши, или ће дозволити, да фабриканти ради дозвољених својих шпекулативних циљева и данас експлоатишу реку Црницу, на грађу штету и здравствену пропаст становништва параћинског и околине?

23 јула 1893 год.

у Београду.

Интерпелант,
Никодије С. Милетић,
народни посланик.

За тим:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

На г. министра председника, министра просвете и црквених послова.

У прошлој години објављен је од духовног београдског суда стечај на ново образовану ваљевску парохију; и на ову пријавила се три кандидата, но један од ових стављен је под суд, а то је Живота Миловановић, те због онога његова молба није ни узимана у оцену. Друга двојица биле су Андрија Јовановић парох ваљевски и Љубомир — Љубица Марковић, ђакон ваљевске цркве.

По чл. 37 закона о уређењу властима они конкуренти за варошке и најбоље сеоске парохије, прече право имају који имају највишу богословску спрему — следствено да су свршили богословију.

Код овако чисте законске одредбе, духовни суд, односно судије, руковођен пречим личностима, очито је потпуно закону материјалну страну, јер је изабрао на ову парохију лице, које нема оне квалификације тражене чл. 37 закона о уређењу властима.

Андрија Јовановић, кога је суд изабрао на ваљевску парохију свршио је само два разреда богословије, док међу тим кандидат Љубица има сва свршена тражена горњим чланом закона, јер је са врло добрим успехом свршио сва четири разреда богословије, поднео је уверење о одличном учитељском испиту као и о владању; и, код свега тога, већина судија изабрали су поменутог Андрију.

Овом радњом суд је очито потпуно закон и он је за тиме своје одговоран, а са њим и г. митрополит, који по одељку 3, чл. 37 поменутог закона предложено лице од духовног суда има утврдити, ако оно има квалификацију тражену горњим чланом закона, па с тога питам г. министра:

1. Да ли му је позната ова незаконита радња судија духовног београдског суда?

2. Да ли је вољан г. министар да оне несавесне судије под суд за против закону радњу њихову? и

3. Хоће ли г. министар дозволити да се у будуће на овај и оваван начин, очита и законита права појединих лица самовољом и ћефом судија, и сам закон нагрђа, или ће заштитити и казнити да се у потпуном смислу примењују законске одредбе?

24 јула 1893 год.

у Београду.

Интерпелант,
Милош Ј. Богдановић,
нар. посланик.

Потпредседник — Пошто г. г. министри, на које су ове интерпелације упућене, нису овде у седници, то се ове интерпелације упућују истима, да на њих у законом року одговоре. —

Изволите чути извештај одбора, који је прочитао трговински уговор између Србије и Велике Британије. Молим г. известиоца, Милуна Миљковића, да прочита извештај.

Известилац Милун Миљковић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о уговору између Србије и В. Британије

Народној Скупштини

Скупштински одбор, изабран да прочи питање о уговору између Србије и В. Британије, свршио је свој посао.

Упуштајући се у испитивање и оцењивање овога уговора, одбор налази: да је и он на истој основи израђен као и претходни овакве врсте — основи најбољег повлашћења, и да по томе одговара нашим земаљским интересима.

Част је одбору предложити Народној Скупштини, да овај уговор изволи усвојити.

24 јула 1893 год.

Београд.

Председник одбора,
Стев. Д. Поповић.

Известилац,
М. Н. Миљковић.

чланови:
Ђ. Аћуелковић, Л. Лазаревић, К. С. Таушановић, Дим. К. Димовић, Богосав Поповић.

Потпредседник — Извештај овај наштампан је и раздат г. г. посланицима, те се може ставити на дневни ред, пошто се исцрпи данашњи дневни ред. Усваја ли Скупштина то? *(Усваја).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је г. министар унутрашњих дела упутио Скупштини предмеће г. Раше Милетића изабраног посланика за округ врањски, са свима актима. Упућује ли се оно надлежном одбору? *(Упућује).* —

У исто време дужан сам да јавим, да сам дао нег дана оставка г. Милоја Милованкићу *(Прима се к знању).*

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду предлог закона о новим монополима. Молим г. известиоца, нека изволи доћи.

Известилац Ђура Милојашевић — Код члана 3-ег ова предлог Милоша Богдановића и тај је члан по предлогу редигован у одбору и овако треба да гласи: прелазно нарећење код тога члана.

Чл. 3

Прелазно нарећење

„Од нарећења чл. 3 изузимају се само они земљорадници, који неку комадару од своје хране за своју кућевну потребу. Овакве казанице, кад овај закон ступи у живот, пописаће се и не могу се више у земљи умножавати."

Потпредседник — Хоће ли ко тод да говори о чл. 3-ем.

Михаило Стојаковић — Требало би само ово написане казанина да остане, јер су код нас то исте оне казанице, којима се пече и шљивовица и ако би се оне забраниле, то онда значи да се забрањује и печење ракије. С тога ми сплам, да би додатак који говори о пописивању требало да отпадне, а да остане само овај додатак, где се каже да се од овог изузимају сеоски земљорадници, који производе за своју потребу.

Миленко Веснић — Мени је, господо, жао што онде нема ни једног од оне господе посланика, који би о овом питању и овом чл. 3 могли да говоре, као стручњаци. Мени је жао, да онде сад нема лекара. И с тога, ја сам препустио пре да говорим о овом питању, зато што је то стручно питање, о ком, но може уверењу, већ са његове заинтерести и могу, као што вала, само стручњаци говорити. Сад устајем, да то чиним с тога, што сматрам, да је овај 3 члан један од најважнијих чланова у опште у овом закону, што сматрам да, ако му се не ма што дода или ако се прокени, онда ће се тиме уништити сам закон о монополисању алкохолних пића.

Ја држим, да нити је то била намера г. министра финансија, нити то може бити жеља и намера Народне Скупштине. Устао сам, да говорим о овоме члану, но што сам од јуче, на брзу руку, прочитао оно питање; то чиним с тога, што, ако би се успоставило оно, што је поштовани предговорник предложио, онда би овет шишли на оно исто, што је предложио посланик Милош Богдановић, а то је, да би се отворила широм врата прављењу те комадаре, и то не само код оних људи, који се занимадају у новој редакцији прелазног нарећења, него кад се успоји, да се та комадара може правити и у свима казанима, у којима се прави обична шљивовица, то значи, да би се она хотла правити не само у та два округа, него у свима округима и под сим оних људи, који имају такве казане. По мом мишљењу, то се не може и не сме допустити. Ја то мишљење не износим као своје, јер у томе писам стручњак, него је то мишљење људи и државна, који су се десетинама година борили са тим тешким питањем о монополисању алкохолних пића и у опште стајању на пут развоју шкодљиве приватне алкохолне надуретије. Ја вас нећу морити тиме, да вам изложим историју тога питања код других народа, него хоћу да напоменем, да се у последње време једна од најнапреднијих држава — република Швајцарска бори око тога питања, како у кантонском тако и у општем швајцарском законодавству, и поред свих тешкоћа, у Швајцарској је то питање срећно решено тиме, што је држана забрањена прављење сваког алкохолног пића приватним произвођачима. Ово тога питања боре се у Француској, Немачкој, Аустрији, Мађарској и у Русији — а исто тако и у свима осталим земљама. Ви већ из тога видите његову замашност.

Данас је наука на чисто с тим, да су алкохоли, у опште штетни, али је нарочито ва чисто с тим, да су штетни они алкохоли, који се производе на примитиван начин, које производе људи, који су то научили, тако рећи, од својих родитеља, који производе оне алкохоле онако, како су се производили пре сто година.

На чисто је данас с тим, да су шкодљиви алкохоли, који се праве од воћа, а нарочито да су шкодљиви они, *који се праве од скробних материја*, а од њих је на првом месту ракија комадара, о којој је овде говор.

Пре три године држао је међународни лекарски конгрес, и у том конгресу престављени су били научни представници свих образованих држава на свету и сви су донели једногласан закључак, да треба радити на томе, да се, у колико је више могуће, *стане на пут производњи спиритозних пића из скробних материја*, где се разуме и ракија комадара, која се код нас прави. Ја мислим, да ми, који морамо поклањати веру ономе, до чега је наука дошла, као до коначног, и најпосле да ми, који смо до сада тим научним закључима увек поклањали веру, што служи на част овом високом дому, да ми при расправи оваквог једног питања, па ма како оно заседало у интересе појединих округа, морамо водити строга рачуна и поклонити ни потпуну веру. Али, не само с тога устао сам да говорим, већ ја држим, да овај члан треба задржати онако како је предложен у првобитној редакцији, и с тога, што, кад би се допустило, да се она ракија ма где производи, онда би се, као што сам напред поменуо, цео закон о монополисању алкохола учинио илузорним, а то ено закон о монополисању алкохола учинио илузорним, а то ено закон што. На овом месту ни бисмо тим сем што би допустили нашим грађанима да узаве комадару у земљи, у исти нас морали допустити, по духу и смислу самог трговачког уговора, и увоз такве ракије са стране, а онде би, разуме се, тај увоз тако јак био, да би он не само икодимо нашем монополу алкохола, него би учинио, да би убили и домаћу индустрију, коју имамо на појединим местима. Али, ако бисмо ма то допустили, онда би штета од тога била далеко још већа с тога, што би онда комадара прогнала нас у целој земљи, што би се она проширила и у округе, у којима се до сад није правила и тиме убијала неговање воћа, а што бисмо ни онда дошли најпосле и до тога, да противно нашем задатку потпомажемо развиће једне индустрије, за коју је наука рекла, да је апсолутно штетна за народно здравље. Ја сам дакле, за то, да се чл. 3 овог закона усвоји онако, како је предложен у својој првобитној редакцији и да му се ништа ни додаје ни одузима.

Ђока Брачинац — Зебиа т. Стојковића за нове казанина, које неку ту комадару неопрадана је. Неопрадана је за то, што у самом 3 члану стоји, да се ту разумеју оне казанице, које неку ракију комадару, на ће се оне и пописати, и кад се не би то радило, онда не би од овога закона имали никакве користи. Дакле, овим чланом ослобођено је да се може од воћа да пече ракија, а од осталих скробних материја не. Дакле, људи из оних крајева, у којима је г. Богдановић, који је подиео предлог, да се овај члан измени, базираће своје мишљење на томе, што немају шљива, те с тога траже да задрже право да неку ракију комадару, што је дозволено само за земљорадника селака, да би му се она нашла при његовом тешком раду. Велим, кад би се дозволило да се овакве казанице подижу и даље, онда би ти сами, према постојећем трговачком уговору, дозволили, да се и са стране доноси ракија у нашу земљу и онда ми не бисмо имали никакве користи од овога закона. Ја мислим, да Скупштина не ће требала да се више задржава око овог члана, већ да га задржи и прими како га је одбор предложио.

Министар Финансија Мих. Вујић — Господо, ја сам јутрос у финансијском одбору говорили о овој ствари. Међу тим, ја сам саслушао мишљење стручњака о овом питању, јер где писам стручњак, ја о томе тражим мишљење стручњака, на тако и о опоме, шта сме треба разумети као произ-

воде од скробних материја. То је питање мучно, нарочито с тога, што ми у земљи, као што видите поглавито у два округа пожаревачком и подунавском имамо казанице, у којима се комадара пеће.

Пројект прибављати довста је имао ту намеру, да моготовлине алкохол, који се производи од скробних материја не разузданијући тј ширитус, онако баколски, него алкохол на које јачине. Разуме се дакле, да је нахера закона била та, да монополисаном производње алкохола постигне двоје: да повиси приходе државне, а то је прин — најважнији разлог, ради чега смо ми тражили концесију при преговарању са Аустро Угарском, да добијемо право из монополисање овог артикла, а други разлог је, да се стане на пут ономе о чему је говорио г. Весић а то је, да се спречи производња шкодљивих алкохолних пића за здравље.

То су, господо, разлози, ко'н су и друге земље руководиле, који су руководили и Швајцарску, као што вам је г. Весић казао, па и остале земље, да при питању о увођењу монопола на алкохол забране комадару; и у Швајцарској где је било жено производење јако разграната, она је са свим забрањена.

Оваква два императивна разлога, врли финансиски, о коме нећу даље да говорим, колика му се важности данас придаје, како је и. пр. проф. Алелав писао и радио у корист организације овог монопола, и учествовао у организовању његову у Швајцарској и т. д., — ја то остављам на страну. Много се полаже данас на увођење монопола алкохола. предвиђа се велика будућност и приход од њега. Дакле, ово су били главни разлози; разуме се, наравно, да је за министра финансије претежнији увек разлог финансиски, него онај санитетски, али и овај је овде императивне природе. У осталом, ја никомишем да према предлогу о увођењу монопола на алкохол, остала је слободна конкуренција и шљивовица као важне гране домаће производње, као један производ, који је свакојако куд и како мање шкодљив, него што је ракија комадара од скробне материје. Над би прибављати предлог остављен као што је био у прекључивој седници, над би се фабрикација комадаре дозволила и даље, ја нас молим, да имате на уму, шта би наступило. Прво би наступило ово, да би поништавањем цене алкохолу, који држава у свом монополу производи, дакле, ректификованог алкохола, да би поништавањем његове цене, комадари, која не би имала плаћати, која би дакле била слободна производећа се у 10, 15 и 30 тради јачине, проширила се у целој земљи. Комадара у количи већ данас постоји, у брзом, кратком току времена распространила би се по целој земљи, јер би била прилагођена, не би дакле више била ограничена на производњу сеоску, него би ушла у руке шпекулантима и производњом тих казаница руководили би и ликеријеје и варошки шпекуланти и т. д., и тиме би нала опасност да цео монопол пропадне на штету здравља. Проширена производња комадаре сузбила би као јевтиније ракије сану шљивовицу и комовицу и, као привилегована, комадара распространила би се по целој земљи. Дакле, над би производња комадаре, била и даље слободно дозвољена, над би је, велим, могуће било дозволити слободно и даље, нијаре на уму ону другу опасност: да по трговинском уговору не можемо ништа у земљи слободно производити, што не бисмо смели и са стране увозити. Овог тренутка, над би дозволили производњу комадаре у земљи, мора бити слободно и увожење у земљу и ми бисмо велики нишатуи овог производа добијали из Аустрије. Тим би се онемогућио монопол, и то је други важан разлог.

Трећи разлог, — поред ова два права два најважнија, који сами, мислим, могу већ да нас определе, да би само оно прелазно нарећење по новом могли примити и то само као право прелазно нарећење, као нарећење, које задржава кућевну, домаћу производњу, само код сеоског земледрадника за његову личну потребу, а да не буде никако дозвољена шпекулација, да никако не буде дозвољена трговина, продаја овакна, него само као локална, често домаће, кућевна производња и то у затвореним границама. Онако исто што као какав п. пр и код трошарине, над неко производи алкохол чисто за своју потребу а не тргује, онда је његова лична ствар, и он је ослобођен трошарине. Па и у овом случају као прелазно нарећење но неволи ово остаје за време, док нма два краја у Србији, где има сеоских казаница, које комадару производе. Ја вам најављујем, да сматрам, да на ово прелазно нарећење пристати могу само још за то, што у самој ствари део овај закон наш има један привремен прелазни карактер, јер ће идућа Скупштина имати да по искуству донесе прави закон о организацији оних монопола, и онда неко разуме се, нашо ово питање имати да претресено и исново да решавамо, над будемо доносили закон о дефинитивној организацији оних монопола. Што се тиче санитетске стране, дозволите ми, да прочитам мишљење једног од најстручнијих наших људи но овом питању, а то је мишљење д-ра Марка Лека, државног хемичара. Ја сам се обратио њему, да ми он да своје мишљење о томе, како стоји с овим питањем, и он ми је упутио овакво написмено мишљење.

Господину министру финансија

„На питање, да ли да се и на комадару има да односи чл. 3 законског предлога о установљењу нових државних монопола на жигице, петролеум, дуван за цигарете и алкохол, — част ми је одговорити да се тај члан мора односити и на комадару. Комадара је (Вукон Рјечник стр. 286) „ракија од кукуруза или од другог каквог жита — der Kornbranntwein. Срби такву ракију овако зову: највише доста хлеба и шећер, *на искомадају* у каду и налију водом; над то искисне и прври, онда пеку ракију.“ У комадари дакле производи се алкохол из скробних материја и по чл. 3 горе поменутог законског пројекта „никоје у земљи није дозвољено производити алкохол из скробних материја и меласе, на које јачине, нити је дозвољено такав алкохол са стране увозити“. Ако се овај члан не би односио и на комадару, онда би злоупотребе врата широм остала отворена, јер под именом комадаре с пуно права, производиле би се у земљи а и увозиле са стране алкохолне течности, које би могле служити за прављење разног ширитуозног пића, за које би имао чист монополиски алкохол да се употреби. Комадара трошила би се онда не само као комадара, већ и у облику најразноврснијих ракија. У том случају монопол на алкохол био би илузоран.

Поред овог и сувише важног разлога, производњу „комадаре“ нужно је и са здравственог обзира најстрожије забранити. Познато је, да је нарочитим физиолошким опитима, најпоузданије доказано, како је на здравље човечко штетно утиче једна врста алкохола, која се у нечистом ширитусу и другим неким алкохолним течностима налази. Та врста одвећ шкодљивог, управо отровног алкохола зове се амилалкохол или фуза. У комадари има редовно толико тога фуза, да и у другом цивилизованом свету, у коме се води озбиљна рачуна о промету јела и пића, не само да би се одузела таква ракија, као што је наша нечиста комадара, већ би сопственик, за то што држи за продају шкодљиво пиће, — био и најстрожије кажњен.

Да се не би даље, установа монопола на алкохол осујетила, треба да се члан 3 закон. пројекта о установ. нових државних монопола, односи и на комадару, коју и у интересу народног здравља као одвећ шкодљиво пиће, не би требало довустити ни да се производи“.

25 јула 1893 год
у Београду.

господину министру
финансија,
Др. Марко Т. Лека,
државни хемичар.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 53 СРЕДА 4 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О МОНОПОЛИМА).

Стојан Станковић — Примедба г. Стојковића је умесна. У члану, што је г. известилац прочитао, реч је о попису казанице. Те казанице нису никакве казанице особите врсте, него су исто тако као и казанице обичне, у којима се пече комовица и шљивовица. Према томе нема смисла те казанице пописивати за комадару. Друго је ово, што је г. Весић са научне стране говорио, да је та комадара шкодљива. Ако је о томе реч, онда треба саставити стручну комисију и, ако она да своје мишљење, онда донети специјалан закон о томе, и њиме забранити производње таквих шкодљивих врста ракије. Ми доносимо сад један привремени закон, и нема места да ми сад у овоме закону говоримо о томе, која је ракија шкодљива а која није. О томе има места говорити у закону о санитету, а не овде. Као што рекох, те казанице нису ништа друго, него обични казани, у којима се пече шљивовица и комовица и нема смисла њих особено пописивати.

Милош Богдановић — Сматрам за нужно да у народ изиђем, да сам се код имене овога члана споразумео и са одбором и са г. министром финансија.

Једино што устајем да говорим, побудио ме је говор г. Весића, бојећи се да он Скупштину не одведе оним путем, који предлаже, било сад или у другом читању, те тако да се мој предлог одбаци. Ради тога сматрам за дужност, да у одбрану мога предлога две три речи кажем. Господо, народна пословица лепо вели: „нужда закон а неволя неру мења.“ Нужда финансијска натнала је г. министра финансија да овај закон поднесе а никако није га он поднео у циљи да сачува здравље народно.

Министар је поднео предлог да попуни дефицит, а не да сачува народно здравље. Невоља у народу, која се појавила тиме што је од пре 20 година у мом крају ударила гусеница и све воћњаке осушила, што и данас бива, и што је од пре пет година филоксера осушила виногреде. Ја сам 17 пута садио воћа и никаквог успеха; воће осуше гусенице. Виногради су постојали, али њих је филоксера потамањила. Ја сам покушавао неколико пута да подигнем нове виногреде, али и оно што посадим, филоксера сатре. Кад би, мислим, изаши одавна у винограрству приреде, на које смо се надали, ја бих пристао и да се усвоји оно, што г. Весић предлаже; али од 5 година, како је филоксера појела виногреде, нема скоро године, да нисам покушавао код министарства народне приреде и молио да добијем неколико пошада лозе америкашке, да сам примером покажем, да се могу нови виногради подићи, али од тога нема ништа. нити ће шта бити. Ми смо лане потрошили 200.000 динара на ту цељ за подизање расадница с америкашком лозом; 8 пута тражио сам ја са људима из мога краја, да добијемо неколико лоза, да подижемо нове виногреде, али нико није добио ни једну лозу. И шта чини сад наш народ? Он се дозвја сиромах, како ће да одржи своју снагу у тешким тегалтним пословима, он је навикао начин, кад нема ни шљивовице ни комовице, он прави ову ракију тако звану комадару, да њоме поврати своју уморну снагу, а сад ели се да је та комадара шкодљива са здравственога гледишта. Лепо, господо. Ако је шкодљива, онда треба забранити са сним, да се та врста ракије никако и не пече, а не рећи да је шкодљива, а овамо допустити да се она пече и монополише, и тиме ем шкодити му здрављу, ем још да глобите монополом онога, који такву шкодљиву ракију пије. Нездрава је, господо, и паприка. али је наш сеоски народ по невољи једе а најјче гневена да неки наши политички противници, већ криповедају народу, да ће се ударити порез на купус и на паприку. Ако збила хоћемо да пођемо тим путем, и да сада овим законом признамо, да је ова ракија шкодљива, ја онда сумњам да ће пројћи монополише, као да би се стало на пут да се не једе што је шкодљиво. Не треба ту узимати у обзир здравственог гледишта. Ја опет велим, потреба финансијска наазвала је овај предлог који ја појимам, као што рекох, као једну државну нужду, али тако се исто вала, господо, појмити и ова народна невоља, што та је нагнала, да ову ракију прави. Према овоме ову ракију вала слободно оставити нашем народу, не треба стати на пут народу, да се у невољи помаже, како он зна, а спречити само, да се она са стране не доноси и да се с њоме не шверцује ни на рачун домаће потребе, а то је са новом редакцијом овога члана постигнуто.

Каже се, да је комадара у страним земљама забрањена и да се не сме у земљи да производи, такође у интересу здравља. Немојмо да узимамо стране земље у обзир. Зна се да је филоксера по страних земаља и донесена и у тим земљама забрањују се и друга пића, али у сасвим другој цељи, а не због здравља. Ја сам слушао од г. Добре Ружића посланика и нашег друга, да у Босни државне власти забрањују народу да купује пиће, оне му забрањују да не сме да купи пиће ни за славу ни за крштење у опште никако. Али, го-

сподо, та држава то врши у интересу своје националне политике, да оно, што је православно покатоличи, јер забраном куповине вина, забрањује му и да слази пресо вине, које слане православни Хришћани. Дакле, та страна држава ту забрану вина чини, не због здравља, него као што рекох у другој намери. Ја нећу више говорити, него ћу само молити Скупштину да усвоји члан, као што је предложен, а као што рекох из разлога, да задовољимо нужду финансијску и да помогнемо сиромашну народу.

Милан Ђурић — Поштоване и уважени мој друг Милош Богдановић рече у свом говору, да се као предлагач сложио са одбором и г. министром финансија. После те његове изјаве мени остаје мало што да кажем. Заиста, ово је питање једно важно, и с те стране могу бити благодаран г. Миленку Весићу, да се о овоме питању повела мира дебата. Ми имамо у нашој земљи и шљивака и винограда, истина нешто винограда филоксера нам је потамањила, али у нас је још подмлађење, да можемо са сигурношћу тврдити, да у будућности главно наше богатство лежаће у сточарству и воћарству, ако будемо настали, да се наше воћарство унапреди, онда можемо не само имати вина и шљивовице и конзерве, него ћемо имати и шљива и другога воћа за извоз. Али стоји и ово: навика је друга природа. Г. министар финансија признаје да у пожаревачком и у подринском округу народ нема ни виограда ни шљивака а да има обичај, као и они, да хоће о слави, дању и кад је ускрши од рада, да се потпрени вињем. И кад не би било ускесено у овај члан, да у тим крајевима народ може производити комадару из скробних материја, ја бих био осудио противан овоме члану; али, кад сам министар тврди, да је ово само једно прелазно нарећење и да ће ово у будућности падети, какве ће резултате показати овај закон, који је изазвала потреба земаљска, да поправимо финансијско стање. Ја мислим, да ћемо доживети, ако овај монопол покаже добре резултате, да ће нас добар министар изјавити пред Скупштином, да поднесе другу какву измену закона, којом ће се скинути главница (личин порез) народу.

Мих. Стојаковић — Одбор је исправно овај члан, а у допуни члана каже: да се забрани производење алкохола из скробних материја и да се то не односи на земљорадиште, који на домаћу потребу из скробних материја праве комадару, али је додао, да ће се казнити, којима се комадара пече, исписати и неће се дозволити њихово умножавање. На овај став о пописивању ја сам принетио, да су код нас казнице, у којима се пече комадара исте као и оне, у којима се пече шљивовица, и казао сам, да сам противан томе као штетном једном послу. Сад се нам повела реч и о томе, како је комадара шкодљива по здравље, о томе писан мислио да је нужно да говорим, пошто је то стварно, који сам можемо знати, али пошто се нпак нашло разлога, да се у неколико о томе опет говори, то хоћу и ја о томе да кажем 2—3 речи. Као што рекох, ја не спорим, да је комадара шкодљива по здравље, јер сам имао прилике, да се уверим, да се комадара у неким крајевима код нас почиње производити. Верујте, да наш народ, који прави комадару ни и сам, да је она гора од шљивовице, конзерве и другог пића, па ниже мора да је пије и ако је не воли, већ што мора, што га је навикла невоља, што му је потребно, да се после тешких тежачких послова поткрепи. Ја знам, да је непоуздано заступати ово гледиште, али, знајући, како нам свет сеоски тешко живи, ја могу овој шетњи напирити, коју народ не воли већ мора да употребљује, стављати још и другу ствар страну да и то једно ниже скупо добија. Не треба, велим, то још и за то, што, кад настану боље прилике и буде шљива, онда ће и сам народ останити комадару, јер и он зна ита је боље. Али што се тиче онога навода, да за то, што је шкодљива треба јој поћи стати на пут производењу, ја сматрам, да је то недовољно и да, кад се сматра да је она шкодљива толико и штетна, и кад се хоће да стане на пут да се као штетна не шири, онда треба ире нричко са свим забранити производење комадаре, него сад пописивати казнице, које се затеку. Но сем тога, зар је најпосле само комадара шкодљива по здравље? Зар вино и друга пића, што се довеже на Италије не иконе као и комадара, и зар, ако хоћемо да се руководимо тиме начелом здравствености, не треба та њена са стране забранити?

Господо, кад би наш свет могао имати боље пиће, он би боље и употребљавао. Не ће бити ни он одбацио пиво, на се пограбно за комадару. Али сиромашан свет мора да се задоволи и са овим лошим и штетним пићем, јер нема боље, а ни кад му не можемо помоћи другиме, не треба ни бар сметати, да се помаже онако како сам може. С тога сам и опет противу пописивања казана садањих, а ако се они не мисле пописивати, већ други, нарочито за комадару прављени, онда је то друга ствар.

Милан Милићевић — Ја бих пристао, да се комадара неоподлиме у корист државних прихода; пристао бих да се као штетна по здравље забрани, али не могу пристати да се казани пописују, јер се бојим, да се то не односе на казане, који неку ракију од воћа, и да се њихово умножавање забрани, а на то не могу никако пристати. С тога сам за то, да ово остане онако као што је било у прибитном одборском предлогу.

Михаило Косовљанин — Господо, после онако лепог и јасног говора поштованог посланика г. Весића и говора г. министра финансија, ја нећу имати много да говорим о овој ствари, али желим да у неколико допуним њихов говор.

Да је комадара штетна, то ће нам најбоље показати то, што је Швајцарска са свим забранила комадару, а Аустрија нас ударила трошарине на један хектолитар 26 форината тако произведене ракије, а то значи да је онемогућила такав један рад, и данас аустријски произвођачи, пошто ни је онемогућен рад, продају нашим људима казане пошто зашта и таквих казана има већ доста код нас. Шпиритус је штетан, а још штетнија је једна таква произведена ракија, шпиритус је нпак мање штетан по здравље, но она пештачка ракија, а ево услед чега: Шпиритус се махом производи из кпљалих жита нпр. кукуруза, јечма, пшенице и т. д., прво исклија. па се онда узме на прераду и стани у вреће, па кад то прерви, онда се тек од такве масе производи шпиритус, а произведени шпиритус се затим рафинира, т. ј. пречисти, пропече и одвоји од тако званог „фузела", који је веома штетан по здравље, док код комадаре тај случај није, јер ту је остао сав „фузел" — отровне частице.

Господо, и да немамо финансијске потребе, да стварано монопол алкохола, ја бих нпак био одсудно противан комадари, јер не само што је штетна по здравље, што је најважније, него би могао случај да наступи и тај, да се такво пиће увози и са стране и да попљави наш свет. Али, кад већ постоји финансијска потреба, да се стварa монопол алкохола, онда питам, ноше ће се продавати тај шпиритус, кад се дозволи да се у велико производи и продаје оваква ракија, значи да би било монопола без монопола. Ја држим, кад се друге државе старају за здравље својих грађана, да смо и ми дужни, да заступамо то гледиште и да се старамо о здрављу нашег народа и с тога сам, да се са свим забрани комадара, јер је убитачна по здравље.

Известилац Ђура Милојашевић — Молим вас, господо, има неке разлике између казанице, у којима се пече комадара и казана, у којима се пече ракија. За сам чо од људи, који с тим раде, да кажи на казаницама, у којима се пече комадара имају руне, које се морају час отварати час затварати. И по томе неће се морати пописивати све казанице, кад се каже, да ће се пописивати овакве казанице, у којима се пече ракија комадара. И према томе нема места овој бојазни, коју је мало час изјавио г. Милан Милићевић.

Потпредседник — Прегрес је свршен. Стављам на гласање чл. 3 онако, како је у одбору исправљен са прелазним нарећењем. Ко је за то, да се прими чл. 3. нека седи, а ко је противан, нека устане? (*Већина седи.*) — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 3 са прелазним нарећењем.

Известилац Ђура Милојашевић — У одбор је прађен и чл. 14 и по новом редиговању, он ће гласити онако:

„На предлог државне комисије одредиће министар финанција највишу количину појединих предмета, коју ће непосредно продавати Управа држ. монопола. Он ће одредити и проценат купцима према купљеној њеној количини оних предмета.“

„Продајну државну цену чине:

1) куповна државна цена сваког артикла;

2) монополска такса, која мора бити најмање толика, колика је била:

а) досадашња царина;

б) обртни порез;

в) пренос;

г) осигурање;

д) досадашња трошарина или регал.

„Ну ова цена не сме бити ни у којем случају толика, да отежава и умањује потрошњу оних предмета“.

Тома Бојичић — Ја мислим, да би требало у овај закон ставити и то, на колико ће места ови магацини постојати. на да се зна; шта више, овде би требало дозволити и то, да потрошачи могу да узму неке количине непосредно из магацина, а не само прекупци. Иначе, ако се то дозволи само прекупцима, од којих ће неки имати два а неки 4 процента, онда ће наши потрошачи скупо куповати гас.

Ђока Врачинац — Зебња Томе Бојичића отпада, кад се прочита чл. 25. Комисија, која се одреди спремиће закон, и г. министар финансија на идућој Скупштини поднеће тај закон на ће се онда направити сталан закон, а овај је сад привремени закон. Дакле, на идућој Скупштини законом ће се одредити и то, колико ће бити магацина, и тако исто одредиће се цена, која мора обухватити у царину и обртни порез и транспорт и трошарину. Према томе, поштo ће г. министар финансија поднети на идућој Скупштини нарочити предлог, то сад овај члан треба примити.

Известилац Ђ. Милићашевић — Још има чл. 24, који по новом редиговању гласи овако:

„У заснивању ових монополa издаиа ће се *привремено* покрити приходом монопола дугана и соли. Готовина, потребна за погодишњу потрошњу монополских предмета по цени њихова контана саставља *обртни капитал*. Овај ће се капитал заснивати из прихода новог монопола.“

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: Ко је за то да се прими чл. 24 по измени, тај нека седи, а ко је против, тај нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 24, и с тим је свршено прво читање овог закона. —

На реду је прво претрес нацрта у закону о грађењу сеоске железнице.

Известилац Јован Станковић прочита предлог о изменама и допунама у закону о грађењу сеоске железнице (ст. 321), за тим прочита мишљење Државног Савета (ст. 321) и извештај одбора о том предлогу (ст. 364).

Потпредседник — Отвара се претрес у начелу. Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Да није ово овако проста ствар, као што на први поглед изгледа, довољно доказује околност, што је Државни Савет поднео два мишљења. Једним мишљењем Државног Савета одобрава се предлог, који је министар поднео, а одвојено мишљење два члана савета, не одобрава га. Одвојено мишљење, но ипак схватају, готово је правилније него оно што је поднела већина Државног Савета. Но са свим је споредна ствар, које је од ова два мишљења уважење. За мене је најглавнија ствар, што налазим, да се овим предлогом одобрава један *нов зајам*, једно *ново задужење*, тако ситно задужење од 1650000 дин. Овако ситни дугови штетно утичу на државни кредит наше земље. Ми смо овако примили предлог о зајму и одобрили смо влади да се задужи са 18000000 дин. ефективних, те да плати све подужице. Сад ево нам још један предлог, којим се тражи одобрење за нов зајам од 1650000 дин. Истина овде стоји у овом предлогу једна реч која не да право да се тумачи, да је ово одобрење министру грађевина да се он задужи у име државе. Та је реч, — „влада“. Но свакако овде у извештају одборском предлаже се, да се учини зајам. По Уставу државни приходима и расходима руководи министар финансија. Но ми њега не видимо у седници, кад се претреса овај предлог, него видим да владу у седници заступа министар грађевина и према томе немамо права да мислимо, да њему, као министру грађевина, одобравамо овај зајам. У предлогу се каже: „одобрава се министру грађевина да за грађење ове железнице и набавку возног и осталог потребног материјала може учинити издатак“, а то је ово против чега сам говорио приликом претреса буџета државних железница. Онда је г. министар грађевина био сагласан са мном и признало, да је то неправилно и да таква радња не води разчишћењу наших државних финансија, но ипак да се такним поступцима зашлеђу наши државни рачуни и са истога разлога устао сах и овом приликом да гамен рек, те да замолим министра грађевина да се, у интересу саме ствари, и у интересу државног кредита, постара у споразуму с министром финансија, да овом приликом, кад се већ прави зајам од 18000000, да и ту суму, против које не могу да говорим, нити хоћу, а у толико жаље што је утрошена, и то под контролом државних власти, дакле, да он и ту суму учесе у овај зајам, којим ће се покрити остали приморани наши дугови. Ја, господо, нисам пророк, али у овој прилици сам да потврдим да министар грађевина не ће добити лако зајам за исплату овога дуга. Он ће га добити на просто једноставно, што се за исплату тога зајма одређује уштеда од суме буџетске, која преостане преко трошкова експлоатације државних железница. Имали ово приликe да чујемо из уста министра финансија, да експлоатација државних железница и железничке наше у опште гутају више, него што је приход железнички, дакле, додаје се из осталих прихода државних за железницу. Према томе нема никаквих изгледа, да ће бити уштеда на трошковима експлоатација и кад нема тога изгледа, онда не можемо ни зајам да се остварн. Да је влада предложила да се стане интабулација на Сењску пругу можда би се могао и наћи зајам, ма да и то не би било правилно, на разлога, које сам напео и са разлога, што се тако сигнин зајмовина, које траже појединe гране државне управе, убија кредит државни, а нама треба да је стало до тога да тај кредит ни којим начином не крњимо и слабимо.

Усвајајући предлог, да се влади одобри ово задужење, те да плати готову пругу сењску, која ће стати око 800000 дин. по километру, и ако је уског колосека, сагласиваћу се дакле са тим предлогом, ја бих молио министра грађевина, односно владу, да изнеси предлог у толико, те да за исплату не помиње уштеде од сума одређених буџетом на трошкове експлоатације, него да нађе други пут и начин чиме ће гарантовати овај зајам и да остварење овога зајма пренесе на министра финансија, као надлежног, а он ће наћи пут и начин, како ће га остварити.

Министар грађевина Светозар Станковић — Господо, на говор г. Вукашина Петровића имам да одговорим ово: законом о подизању сеоске пруге од 16 марта 1890 год. чланом 3 и 4 одобрено је министру грађевина 700.000 динара.

Онда, кад су радови били у најчешћем јеку; кад се отпочела набавка возног материјала, тада се увидело, да је одобрени овај кредит до 700.000 дин. недовољан; али се радови и опет зато нису могли обуставити, нити се смело са њима на половини пута стати. Она су императивно дакле, морали бити продужени, па и довршени.

Покриће ових нужних трошкова, морало је да буде оним истим начином, као што се и сад предлаже: — а то је, да се сума ова од 700.000 дин. као и овај суплнак од 950.000 набави нарочитим зајмом, на благајничке записе, с интересом не већим од 6%.

Потребна сума за плаћање интереса — отплату овог зајма, подмириваће се до коначно исплате на умједа оне суме, која је на трошкове експлоатације државних железница одређена (као што се то и у чл. 4 закона каже).

С одобрењем ових 950.000 дин. целокупан кредит онда, на тај циљ одређени, био би са преко 700.000 свега: 1,650.000 динара.

Овај би се дуг уштедом од експлоатационих трошкова имао да исплаћује.

Односно навода г. Вукашиновог, да се зајам овај треба да учини са осталим државним зајмом имам да кажем, да и при свем том, што се овде предлаже, да се трошкови зајмом исплате, не мислим, да се то једним нарочитим зајмом учини, већ да се отворењем текућих набави — 1,650.000, који ће се после уштедом од експлоатационих трошкова исплатити, на начин предвиђен чл. 3 и 4 овог закона.

Ја имам разлога, да се надам, да ће се ових 1,659.000 дин. моћи исплатити уштедом од експлоатационих трошкова, а и уштедом на угљу, као потребном за државне железнице; јер за потребу државних железница ми потребујемо око 20.000 до 22.000 тона угља. Кад би ову количину угља набављали са стране, онда би платили 20.000 × 25 = 500.000 до 20.000 × 32 = 640.000.

Наш пак сељак, који кошта по тону не више од $9\frac{1}{2}$ дин. не треба више од 22.000 × 9·50 = 209.000 дин. што значи да, трошећи наш угаљ, штедимо годишње око 300.000 дин.

Постројењем сеоске пруге, ми постижемо ове користи:

Материјалну, што се данас угаљ добавља јевтиније но што је до сад било, јер за потребу држав. железнице треба као што сам мало час поменуо, око 22.000 тони, које нас коштају 209.000 дин. Ако би набављали вредности, онда би нас коштао 20.000 × 25 = 500.000 или добровски 20.000 тона по 32 дин. свега 640.000 дин.

Кад би у средњу руку узели да нас 1 тона угља кошта 25 дин., онда налазе, да би сво ми за 20.000 тона угља имали да плаћамо до 500.000 дин., док, трошећи сеоски угаљ, ми плаћамо 209.000 дин., што значи да се уштеди само на угљеву око 300.000 динара.

Према садашњим возним средствима, можемо на сеоској пруги да превозимо годишње до 80.000 тона, а онда, кад се предложени кредит за набавку повећања возног материјала одобри, тада ће се количина превоза повећати и на 100.000 тона, у ком ће случају око 60—75.000 тона остати као вишак за друге државне и приватне потребе. Продаја овог угља донеће држави најмање годишње прихода око 150.000 дин. — не узимајући при томе и ту корист што, употребљујући угаљ, штедимо гору, коју корисније на друга индустриска и привредна предузећа употребити можемо.

Овако радећи, сав новац, који би се за набавку угља морао на страну да износи, остаће код нас, а рационалним експлоатисањем рудника сеоског, ми ћемо бити у стању, да му пута и у иностранство отворимо. — а све то, фактички је вештачка материјална добит за земљу.

Друга је добит у томе, што смо, стварајући железницу, створили јој у исто време и један важан извор за њену самостојност, те тиме експлоатацију железница и под најнеповољнијим приликама, које у суседству могу но нас наступити, осигурали.

Невоље, које би по експлоатацију железница иначе могле да наступе, кад би експлоатисање и даље било зависно набавком угља са стране, толико су видне, да их ја нећу ни да износим г. г. посланицима, јер су им познате.

Што се пак тиче г. Вукашиновог навода, да је сеоска пруга са 80.000 дин. по километру скупа, могу вам рећи свега казати, да нас пруга ова не кошта 80 већ на 73.433 дин. по километру, а ако сравнимо, са другим странима железницама овакога рода, онда се види и поред тога што нас оволико кошта, не долази у ред скупо стрпљених железница; јер, брука на пример железница код Макофердере у Немачкој кошта 76.250 дин. по километру; „Anoins à Calais“ у француској 77.000 дин: Sambach Gmünden у Аустро-Угарској 86.000 дин; Zauzanne-Echallens у Швајцарској 88.000 дин; Vierhovia-Sions у Русији 95.000 дин: Obertschlesische Schmalspurbahn у Шлезији Немачкој 126.000 дин; Брод — Сеница у Босни 95.000 дин; Сеница — Сарајево 123,000 дин. и т. д.

Све су ово узког колосека железнице са шириком 0.76 — 0·76 м. а то је и наша. Према томе приговор о скупоћи, мислим, да је неоправдан.

То је што сам имао да кажем у прилог изношеног вам пројекта, који се, мислим, могу, да уклоне сви недостатци, који приватноме раду наше сеоске пруге сметају.

Никодије Милетић — Ја сам хтео само да упитам питање, на г. министра грађевина да ми објасни, да ли ће бити довољан овај вишак, који се тражи, да се исплате и она земљишта експроприсана, и да ли је то узето у предрачун, јер се из пројекта овога то не види.

Министар грађевина — На питање г. Милетићево имам да кажем, и данас исто оно, шта сам и прошлога пута казао, а на ове, да је у прорачун узето и све земљиште у општинској суми, у колико га је проценљујућа комисија процењила, — а то је у суми од 27.814 дин.

Сем тога имам да кажем и то, да се пред Народним Представништвом налази за мој предлог о накнадном тражењу кредита за довршење сеоске пруге и један преглед, у коме је изнесено колико је на име чега утрошено од одобрених 700.000 дин., колико је утрошено и накнадно има да се исплати а колико има да се у овој години утроши за довршење ове пруге.

У суми од 1,650.000 дин. колико се још тражи узела је дакле, и та за исплату експроприсаног земљишта, и то не само сеоским грађанима, већ и Јеринским, стубичким и манастиру Раваници.

Никодије Милетић — Ја сам баш о овој ствари управно био питање на г. министра грађевина и био сам задовољан са одговором у толико, у колико је он обећао да ће да се исплати то земљиште. Али, ипак је познато, да има земљишта, која су још непроцењена. Вар тако имам уверења од људи, чија су земљишта заузета а нису процењена. И ја не знам да ли је и то узето у обзир.

Министар грађевина С. Станковић — Поводом овога, имам да кажем ово: од свега заузетог земљишта, преко кога је пређена сеоска пруга, плаћени су наравно, пример је извршен и само сад на то чека, да се кредит одобри и исплата народа. То је сав мој одговор.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен.

Стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог у начелу прими нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина овај предлог у начелу усвојила.

Изволите чути претрес појединих чланова.

Известилац чита члан 3. (стр. 321).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то да се чл. 3 измењен онако, како је предложен, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)* — Објављујем да је Скупштина усвојила члан 3.

Известилац чита чл. 4. (иста страна).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се овако измењен чл. 4 прими нека седи, а ко је против нека устане? — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан 4.

С тим је свршено прво читање овога предлога. —

Сад је на реду први претрес пројекта закона о изменама у закону о судијама.

Молим г. известиоца да протчита предлог измена у закону о судијама.

Известилац Павле Поповић чита пројект закона о изменама у закону о судијама (стр. 313); за тим мишљење Државног Савета (стр. 313) и одвојено мишљење (стр. 313) и извештај одборски (стр. 372).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог предлога. Хоће ли ко, да говори о овоме предлогу у начелу? *(Нико се не јавља)* — Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе)* —

Објављујем, да је Скупштина у начелу примила овај предлог о изменама у закону о судијама.

Изволите сад чути поједине тачке.

Известилац чита измену у члану 15 (стр. 313).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена прими, нека седи, и ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитану измену у закону о судијама, а тим је свршено читање пројекта закона о изменама у закону о судијама. —

На ред је први претрес пројекта закона о изменама у закону о истражним судијама. Моли г. известилац да прочита исти пројекат закона.

Известилац чита пројект закона о изменама у закону о истражним судијама (стр. 314); за тим мишљење Државног Савета (стр. 314); и одборски извештај (стр. 372).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу овог предлога. Хоће ли ко да говори о овоме предлогу у начелу? *(Нико се не јавља).* Пошто се нико не јавља за реч, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени пројекат закона о изменама у закону о истражним судијама у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила у начелу подношени пројекат закона о изменама у закону о истражним судијама.

Изволите сад чути поједине тачке овог пројекта.

Известилац чита члан 32 (стр. 314).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена у чл. 32 зак. о истражним судијама, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предложену измену, и с тим је свршено и прво читање овог пројекта законског о изменама у закону о истражним судијама. —

На реду је сад претрес извештаја одборског, о захтеву ужичког привременог суда, да се г. Живко Малопарац може ући на одговор.

Молим г. известиоца да дође.

Известилац Радисав Митровић чита одборски извештај (стр. 371).

Живко Малопарац — Као што видите из одборског извештаја, да сам тужен, и да сам ја одговорно суду још до 7 априла, и то још онда, кад писан ни био Народни Посланик. Ја сад не знам, какве потребе има суд да тражи од мене одговор, и да идем пред суд, кад сам ја свој одговор дао суду. Ја мислим, да суд не треба сад да ме тражи опет, него да се испитају сведоци, на које сам се ја позвао, пошто ми имам на то право по закону о штампи, а суд то није учинио, а да је то суд учинио, не би више места ни било, да се о томе што ради, но би суд и мене и тужиоца са решењем известио. На послетку, да напоменем, да сам волан да идем суду, ако је потребно да дам одговор и поред тога, што сам већ дао писмени одговор.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, то објављујем да је претрес свршен.

Стављам на гласање овај извештај одборски ко је за то, да се овај извештај одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила извештај одборски. —

Сад је даље на реду претрес предлога о издвајању појединих села од општина.

Молим г. известиоца нека дође.

Известилац Антa Поповић чита извештај одборски тачку I (стр. 374).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се прочитана тачка извештаја прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац чита тачку II (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се овај предлог одборски прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац чита тачку III (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да прими предлог одборски, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одборски.

Известилац Чита тачку IV (стр 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предлог одборски прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила одборски предлог.

Известилац чита тачку V (стр. 374).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се одборски предлог прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог одбора.

Известилац чита тачку VI (стр. 374).

Потпредседник— Стављам на гласање: ко је за то да се предлог одборски прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила одборски предлог. —

Дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужава се дневни ред. На реду је предлог г. министра правде за одобрење накнаднот кредита за издржање судских притворника.

Известилац Мих. Марковић прочита предлог (стр 315) и извештај одборски (стр 375.).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч то стављам на гласање: Ко је зато да се напред одбора прими, нека изволи седити, ко је против, нека изволи устати? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила напред одбора. —

На реду је извештај одбора о предлогу министра правде о накнаднот кредиту за попел књига и штампање закона за судску струку.

Известилац М. Марковић прочита предлог (стр. 315). и извештај одборски (стр. 375).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је зато да се прочитани предлог прими, нека седи, ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила прочитани предлог. —

На реду је предлог министра финансија о продаји имања у Вел. Плани Клофнцу и Шеусу.

Известилац М. Марковић прочита предлог (стр. 352). и извештај одборски (стр. 376).

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се предлог одбора прими, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог одбора. —

На реду је предлог министра просвете о науштном примању ученика у богословију.

Известилац Арсеније Прокопијевић прочита предлог (стр. 340) и извештај одборски (стр. 396).

Љуба Јовановић — Ја сам противан овоме извештају одборском, с тога што сматрам да ми овом законском изменом идемо у реакцију. Одбор а и сви знате, како је уређена наша Богословија. Она је уређена у врло назадном духу, али кад би се томе хтело помоћи, то би се могло и без ове измене у закону учинити.

У закону о привредним властима у чл. 37 стоји, да председство на боље парохије имају они свештеници, који су свршили Богословију са белим успехом, међу тим ми знамо да се на те боље парохије постављају свештеници са горим успехом и чије владање у приватном животу не јемчи, да ће бити добри свештеници, а све то чини се по предлогу духов. суда и одобрењем митрополита. Кад то све постоји у практици, онда значи да добри ђаци и људи од добрих родитеља немају ус-

лова и не треба да иду у Богословију, јер немају изгледа да ће имати добре парохије, пошто то зависи од ћефа једнога, који их на та места поставља.

Ја верујем у добру реч г. министра просвете, као што и одбор верује, да је министар обећао, да ће спремити за идућу Скупштину измену овога закона и да ће бих напоследку сад могао да пристанем на нашеку овога закона, кад у предлогу не би стајало, да ће министар просвете у договору са митрополитом прописати услове, под којима ће се у Богословију примати ученици.

Шта значи то договорити се са митрополитом?

Значи то пао кад бисмо ми донели закон о кошевима, па останели министру да се при извршењу његовом договара са онима, који плете кошеве од прућа.

Ако је митрополит надлежан за остало, што је предвиђено у закону о црквеним властима, он по треба да се меша у права скупштинска и Скупштина може да верује једном министру, а никако не треба да верује једном митрополиту, који је дао јасна доказа, да се њега закони државни ништа не тичу. (*Чује се: тако је*).

Ако усвојимо ово, ми ћемо отићи, као што рекох, у реакцију, јер ћемо право, које Скупштина има, дати једном човеку, једном митрополиту, који то не заслужује.

Милан Ђурић — Ја овај предлог сматрам као веома важан. Сматрам га као веома важан, јер знам историју његовог грађења, и знам да је Богословија веома важан завод. У коме се васпитавају будући учитељи и свештеници народа. Одавно се опазило да Богословија не даје онако спремне људе, какве треба да даје, јер свештеници и учитељи једновремено су у додиру непосредно са народом, и дело и добро и зло са њим. И докари и сви остали чиновници иду ретко далеко у непосредни додир са народом, али свештеници, према самим обредима наше вере и обичајима народним, долазе у непосредан додир са народом и кад долазе у додир са народом, онда би свештенство требало да буде што спремније, те да у своју честитом и добром речју и примером предњачи народу, у чијој се средини налази, јер ако немамо спремних свештеника, онда ни народ неће бити такав, као што би се то од њега могло да очекује. Признати се мора, да наши стари свештеници и ако нису имали онога образовања, као што то имају данашњи свештеници, ипак су они у свима тешким приликама, далеко више помагали народу него данас; они су били не само посредници између неба и земље, између Бога људи, него су били и учитељи и вођође, када су прилике захтевале.

Кад знамо да на 20 батаљона војника ми трошимо милијоне динара; онда можемо искрено казати: установимо богословски завод, као што треба, дајмо му добре учитеље, учимимо да се ученици васпитавају у духу народном, како му доцније одговај захтева, па ћемо далеко више учинити за Србију и српски народ, него што ћемо учинити овако, јер ће то бити, истина у прими размка, војска, која ће далеко корисније служити српској идеји, него ма која друга. Тим средствима служе се далеко већи и образованији народи, који имају на расположењу милионе злата и стотина батаљона, то онда за нас Србе она је једнострија, а неона корисна по националне наше тежње за јединство народно, а то је у духу и традицијама самога српског народа, јер ми сви знамо шта је Св. Сава као Архијепископ српски градио за народ српски. Он је, као што сви знате, много градио и у опште сви свештеници српски учинили су за народ српски много, те с тога треба обратити пажњу на овај завод, и као што је министар просвете предложио, треба позвати стручне и спремне људе, који ће спремити пројект закона, те ће на тај начин у Богословију довести најбоље школске снаге, које ће послужити српској мисли, јер ако то не будемо градили, онда никако нећемо имати добре свештенике и од њих нећемо имати велике користи.

Што се тиче сима примедбе г. Љубе Јовсимовића, ја немам ништа против тога, али сматрам да овај богословски завод треба потпуно спремити, те да добијемо добре, вредне и родољубиве свештенике, који ће повести народ напретку и у духовном и у просветном смислу. с тога би Скупштина требала да обрати пажњу г. министру на овај завод, те да он то преустројство што пре изврши. То је, што сам имао да кажем.

Известилац Арса Прокопијевић — Господин, Љуба Јовсимовић, казао је у одговору на овај извештај, да она измена, уврано овај предлог, за ову једну школску годину, које се подноси Народној Скупштини, водио би, вели, у реакцију. ако би се онако примио, како је предложен. Да води у реакцију он то нигде није доказао, али поред тога г. Јовсимовић је ударио што више гласом на то, да предлог не треба усвојити на због тога, што вели, данас се не дају најбоље парохије онима свештеницима, који су најбољи, који доиста заслужују, него дају се по ћефу, на, вала је хтео да каже, да то чини духовни суд или митрополит.

Ја на ово нимам да му одговорим, да се парохије не дају по ћефу ни митрополита ни кога другог, него да се дају конкурсом. Сад може бити да има грешака и код духовног суда као што то биза и код окружног, а ако хоћете и код апелационог и касационог, и не може се јемчити да су баш све пресуде, које су доносене судовима потпуно онакве, какве треба да су и да су одговарале правди, али тек закон постоји, да се парохије дају конкурсом према спреми и владању. Овде може да буде изузетак и ја верујем, да је може бити г. Љуба Јовсимовић уверен о томе, али он је као народни посланик о томе баш јутрос овде поднео интерпелацију и кад г. митрополит пређе г. министра просвете одговора Народној Скупштини о томе, шапто је г. министар интерпелисан, онда ће може бити следовати казна или митрополита или духовног суда што су — ако је у истини — постављани на парохије ваљевску и друге, људи неспремни неваљали а што нису постављани свештеници, за које се зна да су боље и спремнији.

Даље, што је он учинио неко поређење овога предлога са законом о кошевима, из тога се види да произилује нека лична мржња према г. митрополиту и према свештеницима. Ово му је увређење врло ружно испало и ако г. Јовсимовић воли често вицем да се послужи Имам да му одговорим још на ово што каже: „неће да одобрим предлог г. министров и за то, што се онлашћује председника министарског Савета, да у споразуму са архијепископом београдским и митрополитом српским донесе ову наредбу". Ја му на то одговарам, да ово није жеља и прохтев ни министра ни одбора, него је ово заповест 190 члана Устава, који у Уставу, овако вели:

„Уређење црквених власти и богословских школа источно-православне цркве доноси се законом по договору министра *са Архиђерејским Саветом.*" (Чује се: на што и ту није са Архиђерејским сабором и не са митрополитом). Можите бити задовољни са овим и ако истина овде стоји с Архиђерејским сабором. Но баш ако ви налазите да треба за ово продужење само од 1 године, тражити архиђерејски сабор, а не поверити ту ствар министру просвете или митрополиту, онда доцените тажно ваше решење, одбор нема ништа против тога, али ја мислим, да треба да остане онлашћење као што је, за то, што г. министар и ми у извештају казали смо, да се ово по нужди чини само за ову школску годину, да се не би богословија са уписом ђака прекидала. То је главни узрок, и сви тога ради смо и то казали, да треба онлашћење примити за то, што нам је г. министар просвете дао реч, да ће на првој идућој Скупштини поднети предлог за радикално уређење богословије. Ја мислим, да с тиме можемо бити задовољни и да не треба за решење овога предлога чак тражити архиђерејски сабор. Напоследку имате вере у нашег министра, ако имате вере у митрополита.

Љуба Јовсимовић — Ја не знам, да ли ме је г. известилац добро разумео и да ли је разумео, какс сам ја замишљао ту реакцију. Реакција постоји у овоме предлогу, што се тражи онлашћење, да се ђаци из трећег разреда са много мањом спремом могу примити у богословију. Чим се тако што тражи, то је реакција. Сад или г. известилац није добро прочитао предлог или мене није добро разумео. Кад се тражи, као што закон о богословији, да кандидати за богословију сврше гимназију, то није реакција, а кад се тражи за примање

у богословију само 2 — 3 разреда гимназије, онда је то по моје скромном мишљењу реакција, и молим г. известиоца да објасни, да то није реакција. Што г. известилац вели, да у Уставу стоји, да закон о црквеним властима и богословији министар доноси у договору са архијерејским сабором; ако он са одбором ту власт архијерејског сабора даје митрополиту, ја не пристајем, да му ту власт дамо, и ја чак не бих пристао, да му ни она власт, коју он као председник архијерејског сабора има да. Ја мислим, да ће бити у Скупштини доста посланика, који тако исто дело ово мишљење као и ја, да ово овлашћење, као што је предложено не треба усвојити, а кад г. министар проспете поднесе измене закона о богословији у напредњем духу, ја ћу први гласати за њих, јер желим, да наша богословија буде на бољем степену, да буду бољи и образованији свештеници, него што су сад, и да као кандидати буду сигурни, да се не може радити као данас, да на боље парохије могу одлазити свештеници са мањом спремом, само ако се довршају митрополиту, или ако имају препоруку од владике Јеронима нишког, а ја спремни свештеници не могу да добију парохије, на биле предложени од духовног суда или од кога другога.

Известилац Арса Прокопијевић — Ни министар у свом предлогу, ни ми у своме извештају нисмо казали, да се у богословију примају ученици са мањом спремом из нижих разреда. Према овоме овлашћењу може остати, да се траже исте спрема за примање у богословију, као што је и до сада било, а може бити већа, а може бити и мања, већ смо казали, да се овлашћује председник министарског савета, да у договору са архиепископом београдским учини распоред, провиде услове, из кога ће се разреда гимназије примати кандидати за богословију. Ја мислим, да је и оно неоправдано од г. Љубе што тражи, да се у богословију могу примати они ученици, који сврше потпуну гимназију, који сврше 8 разреда гимназије. Неправилно је његово следиште с тога, што, ако би се у богословију примали само ученици, који сврше пуну гимназију, онда морате признати, да је истинито оно, што се у предлогу министрове вели, да би тако рекао овај се завод морао затворити; јер, кад се тражи за богословију већа спрема, онда треба донети и друкчије уређење о богословији и даље је на стубањ виших завода. Али, тражити већу спрему под оваквим законом и под оваквим стањем, у коме смо ми свештеници данас, то није никако оправдано, јер ко сврши 8 разреда гимназије, он ће пре да оде да учи философију или право, или медицину, или технику. То, дакле, тражити нема смисла, и за то министар ево нам у предлогу овом свом каже: „Ако би се овај законски пропис идуће године одиста у богословији применио, извесно је, да би се у њу уписао врло незнатан број ученика тако, да би се опстанак ове школе довео у питање“ — Ово у истини стоји. И доиста, док се не донесе пон закон о уређењу и свештеничког стања, не може се тражити тај услов, да за примање у богословију ученици морају свршити 8 разреда гимназије, а под истим законом, који постоји данас за свештенике. Кад г. Јокимовић тражи за богословију 8 разреда гимназије, онда бисмо и ми могли још напреднији од њега бити и рећи: ко хоће да учи богословију највише мора свршити права и философију, па ћемо тек онда имати спремне и завршене свештенике.

Стојан Поповић — Господо! Која год установа, нарочито просветна, не напредује са временом, мора да пропадне. Тим уверењем беше су задахнути и они, који су пре непуних 7 година донели нов закон о преустројству богословије наше, која за толики низ година није одговарала времена духу времена. Дакле, пре непуних 7 година донет је закон, ко коме би се имали да примају у богословију младићи, који би свршили целу гимназију. Гимназија је онда била од седам разреда и после према потреби времена поната је на осам година. Ја признајем, да је нарочито у оних, који се брину о приправљају у свештенству, о младим снагама, које ће имати да се посвете свештеничком чину, биле основана жеља, да ли ће тај закон моћи да се изведе. Али, ја мислим, господо, за седам година могло се увидети, је ли тај закон у опште остварљив или није. Ако је остварљив, онда је требало радити на томе, да се изведе пошто по то, на макар једне године да се прими само по десетак младића у први разред, а једне године, да не буде ни једнога. У колико се ја сећам, и ако овај закон није потпуно досада никако изведен, опет није учињена таква злоупотреба од ког овлашћења, које тражи и г. министар председник, и које је и досад неколико пута тражено, није учињена, велим, толика злоупотреба, да се иде чак испод онога, што је било до 1886 год., т. ј. да се примају у богословију ђаци и испод 4 разреда гимназије, него је, имајући овлашћење од Народног Представништва, сваки дотични министар у договору са митрополитом учинио то, те су се у богословију примали младићи бар из 5-ог разреда гимназије. То је био један корак у напред, т. ј. један разред. И тако из године у годину прибрано би се искуство и може бити дотерало би се бар до 6 разреда. Али у колико сам известен, и ако о томе немам тачних података, ударило се одавно натраг, т. ј. отишло се чак испод онога, што је досле било. Као што видите, толико се отишло у назад давањем оваквих овлашћења, да се погазила и наређба старог устројства богословије, по коме су у богословију примани само они, који су свршили 4 разреда гимназије, — па су узимани чак и они, који су свршили само 3 разреда гимназије, и то не само они са одличним и врло добрим успехом, него конкси и такви, који су свршили школу са слабим успехом. Толико овлашћење, ја не дам, јер то значи ићи у реакцију, као што је казао г. Љуба Јокимовић. У осталом, ја нећу ни да се крше уставна наређења. Г. министар просвете и црквених послова, у договору са целим архијерејским сабором, а не само у договору с једним митрополитом, нека пронађе потребне услове, али опет да се ту јасно каже: да се не сме ићи испод 4 разреда гимназије, а и у осталом да се обзире на старо уређење. У том смислу, ја допуњујем предлог г. Љубе Јокимовића и предлажем: да се никако немају примати у богословију они, који нису свршили 4 разреда гимназије и то са врло добрим успехом. Молим 10 посланика, да ме потпомогну у овом предлогу. (Потпомажу га).

Новак Милошевић — Господо, оваква богословија, каква сад постоји, не само по распореду њених предмета и спреми њених професора, него и по изгледу самога здања нема нит, да није оваквог извештаја одбора и г. министра просвете и црквених послова, и ја бих био први, да се учини прекид, док се наша богословија не уреди у сваком погледу, како ће у истини давати добре пастире и духовне учитеље, док се не озида зграда, која приличи једном заводу, а не да се стидимо онакве зграде, која је толико напуштена, да се сама руши, због које нас је стид и од странаца, који дођу на онаки диван парк — Калимегдан, на је виде и сазнају, да ја то богословија. Шта могу мислити о богословији и богословима, који у њекој њеној борави и обрађују се. Ви знате, да их скоро 400 хиљада динара, што су дале наше манастирске и црквене, да се озида здање богословско, и тај новац стоји, а здање неће да се зида. Зна се зашто неће, да се зида, — што но може да се каже место. А за што не може, да се каже место? За то, што има више пекаших места, а више места има за то, што има више пекаших вола. Нема једне воље, да та воља каже: треба ту градити, него због места толики капитал лежи, а зграда се не гради. За то би требало најпа начина, да се надзирни патерају, да тај посао што пре изврше.

А знамо и какви су професори. Према науци, како је изнашла, ми бисмо требали данас после 20—30 год. да имамо још боље професоре но што смо их некада имали, а међутим ми данас немамо једнога Јовичића, једнога Симоновића, једнога Милоша, једнога Вујића и осталих некадашњих професора, што су били пре 20—30 година, који су се могли по спреми равнати с професорима Велике Школе. С тога велим и према форми и садржини Богословије, каква је сад, ја бих био за то да остане по старом закону; то значи прекинути са Богословијом, јер и према овом, како је уређена богословија и према свештеничком стању, нико ни би дошао у Богословију. И ја бих се сложио са предлогом г. Љубе Јокимовића, да нема овог обећања г. министра просвете и одбора, да ће се један пут на-

вратити преуређење Богословије у сваком погледу. А с тим преуређењем Богословије треба да дође и преуређење свештеничког стања, јер од оних, који сврше гимназију или реалку нико неће ући у Богословију, кад зна, какав га положај чека, већ ће увек пре отићи у којну академију или велику школу где зна, да га чека куд и како бољи положај.

Дакле, верујући у ово обећање г. министра просвете и одбора, и ја потпомажем предлог г. Стеве Поповића, да се не сме ући натраг, него да се морају примати у Богословију само они, који су свршили бар 5 или 6 разреда гимназије.

Алекса Ратарац — Ја сматрам за дужност да прогооворим неколико речи о овом предлогу, који је г. министар просвете и прек. послова, предложио Народној Скупштини, управо рећи, о овом оглашењу, хоћу да говорим за то, што сам ово 4 године у тој Богословији. Пре свега ја изјављујем, да Богословију никад не треба гледати онако, као што неки мисле да је треба гледати. Богословија, као наука, нема будућност, прошлост не могу никако да нас гоне да можемо са злобом да је посматрамо. Њу не треба да мрзимо за то, што на њеним местима седе ђаци и настрани људи, јер они временом долазе, па и пролазе. Ја њу да говорим о митрополиту Михаилу, каван је он. Ја сам као посланик у оно време казао каван је он, па будућност ће казати, да ли сам ја имао право или не; нећу да говорим ни о ректору Богословије Јакову Павловићу, ни о Јеши Илићу, то су личности, које ће временом проћи. Хоћу да кажем само ово. Историја сведочи, да је једина богословска наука била, која нам је дала оно што нам није ни једна друга наука дала; из Богословије је никла она нарочита за ослобођење наше Отаџбине. То би и довољно било, па да ту станемо као посланици и да не гледамо на њу са злобном намером.

Ово што се предлаже од г. министра просвете и прек. послова запело је један назадак према ономе, што је било, и изгледа ми да смо ми нечито напредовали у писаним законима; а кад их треба остварити ми станемо и опет се враћамо на оно старо. Тако пре неколико година ми смо писаним законима пошли много у напред, па од тога баш немамо ни кључили у напред, већ стојимо укочени, а за што, не могу да знам. Треба једанпут пресећи то. Ми морамо преко тога прегазити. Може бити да ће једну годину и две Богословија бити празна, па нека и буде. Напредак не може да зна за годину и две, напредак има своју будућност.

И сам г. министар изјавио је, да он увиђа да није добро оно што предлаже него за то, што ће у идућој Скупштини подићи неко преуређење, он вели, да ће за сада оно бити добро.

Ово што се предлаже није ни више ни мање, него понављање овог, што је било пре неколико година. Дакле, ако би хтели да дамо министру неко право, о привременом примању у Богословију, требало би да се покажемо као Скупштина од напретка, и за то ја имам част предложити Скупштини предлог у духу предлога г. Стеве Поповића, који ће од прилике овако гласити: „Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузетно од члана 4 закона о изменама и допунама од 31 октобра 1886 године у закону о устројству Богословије од 27 септембра 1863 год. може у Богословију примити ученике само за 1893/4 школску годину, који су свршили најмање 5 разреда гимназије или реалке са добрим успехом и добрим владањем". Може бити, да ће се сложити са мном г. Стева.

Стева Поповић — Да не бих овамо Скупштину ненавео о два предлога, и поште држим, да је г. Ратарчев предлог бољи од онога, што сам ја отоме предложио, и да је у сагласности с оним, што смо имали у прошлости, после преустројства Богословије од 1886 године, ја се придружујем његовом предлогу и сматрам га као свој.

Потпредседник — Има ли 10 посланика да га потпомогну? *(Има).*

Здравко Поуковић — Г. Стева Поповић, као Новак и Ратарац у главном су изнели оно, што сам ја мислио да кажем. Ја нећу то поновравати. Заслуге српског свештенства и српске цркве у сваком погледу познате су целом народу српском и ја мислим, да нема никога ко би хтео и могао данас да порече њихову важност и заслуге, учињене српској држави и српском народу, а зато сматрам за излишно данас овде доказивати њихове заслуге земљи и народу, као и важност и достојанство њиховог позива и у опште службе. Да је наш вера и црква односно свештенство у свима народима а нарочито у српском народу играло важда врло важну улогу као и да ће оно и од сада као и досада бити од веома важног и моћног утицаја, и да корисно може послужити својој отаџбини и народу, то је такође познато и сматрам за излишно да и о томе говорим овде, пошто се овде говори само о једном предлогу. Да би даље, свештенство и од сад могло благотворно и корисно да утиче на морал веру и у опште све врлине народне, да би оно могло да буде прави и истинити посилац праве и истинске Христове науке, као и да буде чврста чувар и стражар српске народне мисли, и у потпуном смислу прави и истински пастир нужно је, да свештеници као учитељи народни буду што образованији, што писменији и што уљуднији. А да би били онакви, нужно је што пре преустројити целу богословију, и дићи је на ваш степањ, те да из ње излазе у будуће људи са што више спреме, јер ко хоће да даје, мора имати, ко хоће да учи и васпитава друге, мора и сам бити научен и васпитан, а ово ће се постићи, кад се у будуће не буду у богословију примали људи испод законом прописаног рока, по милости и протекцији чојединих, као што је то сада било, већ кад се у богословију буду примали ђаци са оном спремом, коју закон тражи. Искуство и прошлост нам доказују, да су закони били најузорнији, и да се богословија није могла крепутне напред једино зато, што су издавања у њу пуштали ђаке не по спреми и по закону, већ по кећу и протекцији. Ја се потпуно сагласнавам са одредбом најновијег закона, т. ј. да се у богословију примају ђаци из осме гимназије, а нипошто да се пробушта како се коме хоће, те ове године из треће, те ове године из 4 те или 5-те, као што напомену г. Стева. Слушао сам, да се примају ђаци у богословију и пре него што су завршили 4-тог разреда, а неки пут чак и из другог разреда. Закон тражи да се у богословију ђаци примају са врло добрим или добрим успехом, а неки пут се пробацне и са слабим успехом. Дакле, један пут за сваки треба затворити врата, да се нико више не може питати с богословијом и српским будућим свештеницима и учитељима. Богословија је један од најстаријих завода у Србији, док су сви остали заводи напредовали и напредују, богословија на жалост стоји нискo, као што је била и пре 30—40 год., па не само што није бољa, него је још и гора са сваког гледишта, па зато се и не треба чудити што с године на годину већине све спремније свештенике, услед чега у народу све већа опада вера, и и спада љубав према богословији. Место оних старих и добрих професора, данас су у њој којекакви проблематични Виктори, који немају ни појма о достојанству свештеничке службе, и такви људи данас представљају учитеље богословије и васпитаче будућих срп. свештеника, док неће тим, он је но све недостојан овог завода и имена васпитника.

Дакле, дакле је богословија пала на нижи степањ, него што је била пре 20, 30 и 40 год. и зато слажем се с г. Ратарцем и Ст. Поповићем, да се на ову годину могу примати ученици само из петог разреда гимназије, али који су свршили само с врло добрим успехом а никако са средњим или добрим.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦИЈА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 54 ЧЕТВРТАК 5 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јонсимовић

(НАСТАВАК)

(О Богословији).

Милош Богдановић — Ја, господо, поимам жељу предговорника за више образовање богословско. Ја признајем у опште вишу образованост, али признајем је и треба је свако признавати довде, док се и та школска спрема и та виша образованост признаје и на своме надлежном месту, а на што је признавати и увеличавати спрему богословску, кад се она не признаје као спрема онде, где треба да му се признаје, већ се напротив на надлежном месту навесноме по води и личном расположењу пориче.

Ја, кад ово кажем, господо, ја хоћу ово да потврдим. Ино известног свештеника, који је свршио с врло добрим успехом богословију, разуме се по закону како је постојао онда, и он захваљен отишао је код митрополита да га моли, да га утврди на извесну парохију, али он му је казао: нећу. Кад га је овај запитао: зашто, господине, и шта ћу ја сада да радим, кад сам ме огрнуо овим хрпом оделом, он му је рекао: узми штрапцу па се обеси, кад си радикалац. Према томе, господо, нека ни узаконимо да ученици са богословију, ако хоћете свршавају филозофију па чак и права, пак ће њих митрополит Михаило, све док је он митрополит, слати на венчала. С тога, ја сам за овај предлог министров, да га министар управо овако поднесе донде, не док се закон о устројству Богословије не промени, него све донде док се митрополит Михаило не промени. *(Смех и живо кретање).*

Марко Петровић — Кад се већ повела начелна дебата о ономе предлогу, допустите ми, господо, да и ја, као представник народни, као Србин и као свештеник дам искрена израза моме одушевљењу, што видим Народну Скупштину оволико одушевљену, да ово велико и животно питање вере, држање и народа нашег, — да овом приликом, са захваљношћу Народном Представништву, — дадем своју скромну оцену колико народ српски, колико представници његови цене службу свештеника народа српског и колико су спесни тога великог народног интереса, да, бранећи ту службу, службу свештеничку, бране у исто доба морални и интелектуални напредак народни, коме су свештеници први и најпозванији иницири; најзад колико су свесни оних големих користи, које та служба може да донесе народу српском, кад је школа, из које свештеници прибављају себи спрему за ту светлу задаћу, уређена на основу савременог стања и напретка светског.

Цео одбор, који је решавао ово питање, врло се тешко решио да прими овај овакав предлог. Он је и у свом кратком извештају нагласио, какав је поглед у опште имао на данашње стање наше богословије, на њен позив и њено уређење у данашњем добу људском. То је своје гледиште изнео и пред г. мин. просвете, молећи га, да пресече ово проузрочно стање с тим заводом српским, и да га што скорије постави и уреди на савременој основи. И сам г. министар просвете усвојио је гледиште и мишљење одбора, који је решио ово питање, и сложио се с тим, да је стање наше богословије, каква се она данас налази тако, да се не сме ни часа даље трпети као тако, па и сам мислим, да тако стање не сме даље да траје. Он је дао тврд своју реч, да ће се још идуће Скупштине поднети формалан предлог за основно претресење наше богословије, и само с тим обећањем г. министра просвете одбор се сложио и усвојио овај изнесени предлог, те да не пресеца течај школски, да не настаје једно стање прекинуто у том заводу, које повлачи за собом застој и ремети правилан течај у њему.

Господо, и у старим одлукама, које су дали некадашњи министри, *да и договору с архијерејским сабором одлучују, из ког разреда да се примају ђаци у богословију*, нигде није стајало да се сме ући испод четвртог разреда; све одлуке, које су утврђивале примање ђака у богословију, нису ишле испод 5-ог разреда, али најмање из четвртог; и ако има случајева, да се ко примио из нижег од четвртог разреда гимназијског, то је злоупотреба, према мени није познат ни један случај, — пак их је, како чујем, било. Кад сво пристали већ на ово мишљење у извештају, и ми смо и сами делили то мишљење, да се не сме ући бар испод петог разреда гимназије, и уносили смо и г. министра са тим нашим назором, да се не сме ући тако далеко, да се испод петог разреда примају ђаци гимназијски у овај завод. — те да се учини оволико бар напретка у томе, колико се може у том погледу да учини за сада.

Господо, кад се решава питање, по коме доносимо ову данашњу измену, ја сам имао част да и тада будем посланик и члан законодавног одбора, који је овај закон са свршеном гимназијом за богословију донео, и једини био сам устао одлучно против тог закона; а вероваћете ми да нисам устао против њега за то, што ми не лежи на срцу већа просвета и напредак српске свештенства, него с тога, што сам ценио прилике, у којима се тада српско свештенство налазило, ценио сам уређење стања његова, ценио сам све оно, што чо-

века одређује, у ком ће правцу да иде у свом животу, и напао сам, да, ако се прошлу овако строги закони за школовање свештеничких кандидата, а остане оно стање свештеника, како што је дотле било, да ћемо тиме да затворимо нашу богословију, јер неће нико наклонити рачуна, да се толико школује за свештеничка чин, па да доцније уђе у службу свештеничку са онако потребљеним стањем свештеничким, — и да не само нећемо имати образованијих свештеника, него нећемо их имати ни са оноликo спреме, колико су је и до тада имали, а која је, као што сви увиђамо била по броју и тада недовољна, па да се може свака упражњена парохија на време попити и да се тиме са пуно користи може послужити народу на путу, који је свештеницима самим њиховим уважењем и истакнутим положајем намењен.

Ми дакле, сви признајемо, да је и тада догађања спрема богословска, једна могла бити довољна; и ми тако исто тврдимо, да и оно, што се сад предлаже, да је и оно по нужди предложено за то, што се фактичан нико није хтео ни оних година на ни данас да пријани у Богословију са овом спремом, коју је закон тад прописао. Видело се још тада, да нећемо ни приближно стварној потреби моћи да имамо у довољној мери тако спремних и образованих богослова за свештенички чин, колико државна потреба захтева. Позната је ствар, господо, да сво проширењем Србије са 4 нова округа наследила и тамо свештенство још и без икакве богословске, и може се рећи, и без икакве спреме. Напоменуто нам је и и да није, сама намет би нам налагала, да и тамо имамо и одређујемо што је могуће спремније и образованије људе за свештенике, па да убрзаним ходом тако у маси народа удигну нико образовања, морала, побожности и у тим крајевима и приближно бар изједначе их са њиховим суграђанима из старих граница државе, и стане их и у старим и у новим границама на подједнаку висину, али, господо; то су биле и остале само „добре жеље“ и ништа више, јер кад нису кандидати налазили разлога, да са целом гимназијском спремом и богословском улазе у свештеничку службу у старим границама Србије, где је стање свештеника, бар по јачем сгушају образованија и јачој материјалној снази њихових парохијана, било ма у неколико повољније, колико се више могло очекивати пожртвовања од наших парохијаја, да се преда и посвети служби у тим повољнијим крајевима, где је свештеничко стање много неповољније и где стоји лошије него у старим границама! И материјални и интелектуални услови су такви у нас, да се још није успело ни ту висину, с које могу људи да цене вредност службе свештеника, и није се могло очекивати од таквих људе, да по својој племенитости и увиђавности могу да цене службу свештеника, и да га приволе за ту свету и корисну службу у средини њиховој са неком њином спремом а под данашњим системом награде и плате. Ако се ови услови, који су чини ми се кардинални у овој питању, и у будуће, при решавању овог питања изгубе из вида, нпак се ни тада неће постићи никакви резултати, јер ми можемо законске прописе мењати, ми можемо законски прописима тражити за временом колико год хоћемо, али мени се чини, да се реформе не могу никад ићи испред самог прописа законских, но треба спремити и ове материјалне основе, који дају услове и за остварење и извршење закона у држави.

Ако ви хоћете да правите закон, који ће само да парадира као нов закон у законодаству и пред светом, као што је то било и са овим законом од пре 7 година, а изгубите из вида оне услове, који ће да дају живота том закону, и да ушне да се закон изведе у животу, онда тиме није ништа учињено. Ми смо ово гледиште изнели у одбору пред г. министро просвете и он се сагласно с нама у свему, и он је дао реч, у чију реч не сумњамо, да ће се постарати, да се у будуће не само у пројекат закона о преустројству наше богословије унесу сви основи, сви услови, који могу да покрену ону моћ нашег свештенства, а тиме и живот праве на боље, но да при томе спреме упоредо и пројекат закона за преуређење стања свештеничког на савременој основи, те да и у том погледу спасу свештенство ради његовог уледа у народу од досадањег начина исплате своје зараде, која га понижава у очима свих свесних људи, — да дакле уђе овде у обзир све оно, што може свештенство да учини достојним његове велике и свете службе. И кад дође тај пројекат законски пред нас, постарајмо се и тада са оволико љубави и са оволико патриотске одушевљења за то животно питање наше државе, са колико патриотске љубави и збиље стали сно данас сви онако једнодушни пред овим подпесеним пројектом, који се допушта изрично старо стање, кога смо сви онако свесни да нам није добро. И ако и тада са оволико љубави будемо водили реч о овом питању, ми ћемо без сумње изаћи уплед нере на ону висину, на којој треба да се налази и са које с пуно права можемо онда доникнути и императивно захтевати од свију и свакога, ко је за то позват: поставите нам на места свештеника такве људе, који ће истински моћи да послуже овој светлој и узвишеној спреми; која човека и човечанство чини уледним и узвишеним, и која га издваја из реда животињског и чини га да он једини од живих створова, све рачунати, да је у истини створен „по образу и подобију творца“. Али, кад се буде решавало ово питање, понављам опет, ни најмање не смемо да изгубимо из вида и заборавимо, да су и свештеници људи, који треба да имају услова за људски опстанак, па да им према томе нама и будућност осигурати; не учини ли се то, не стане ли се на тако — но може сквашању једнако правилно гледиште — него се неће са оних погрешних предпостанака, да свештеник у будуће треба да буде просјак и да једном руком проповеда милосрђе, а другу одма треба да пружа за уделу, онда нећемо учинити ону дужност спрам народа, коју сво позвати да овде потпуне испуштимо, а из то ћемо бити одговорни и пред садашњицу и пред будућношћу. Ја пристајем, да се, дакле, прими овај додатак по предлогу господе: Поповића и Ратарца, и нека се оно провизорно стање продужи, али нека се стално гледање овога питања остави за идућу Скупштину, и онда ја вас опет молим, да се ово питање реши онако како оно то по важности своју захтева од нас.

Мих. Стојаковић — После овог лепог говора г. Марка, тешко би било и спремном човеку, да што ново и што боље каже и мени ће као новајлији то још теже бити, али знам, кад сам већ затражио да говорим по овој ствари, хоћу да кажем и ја нешто реч. Г. Јовсимовић противан је овоме предлогу поглавито са неправилности у раду прикено: поглавара. Ово што је он навео, ја нећу да оспоравам, а нећу ни да тврдим, јер нема је и самом зонзато да се и сувише много о томе и иначе говори, те без сумње нечега ће ту и бити у ствари, а нечега и неће. Али, господо, бан да је и сам у ствари, што се о томе чује, питање је шак да ли је и све то могло бити повод стању, у коме се богословија и свештенство налази? Питање је велим да ли са тога треба овај предлог министров одбацити? Можемо, господо, рећи шта хоћемо, али ја сам уверен да би учинили грешку, ако би са тога бали противни предложеноме. И ми, господо, чинимо неправду сами себи, ако дајемо толико моћи једноме човеку, да он може сам пореметити цео наш рад. Није могуће да један човек, један интрополит, на ма који то био, може, — бан и ако предпостављамо да је вољан, у што ја сумњам, — довести до онога стања, ако би ми хтели постарати се за боље. Узрок је, господо, овоме пре у другоме. Узрок је у мишљењу неправилном и слабој пажњи наших надлежних држ. власти досадањих и овом негодовању, које се противу богословије опажало и због којега су свештеници остављени на божју вересију, узрок је, велим, у приликама, које богослова чекају кад изађе у свет и постане свештеник. Прилике свештеника у животу и свету нису, господо, тако красне, да би се за њих требало грабити а напоследку и свештеници су људи, на као људи зар да не воде рачуна и о себи. Свештеничка је дужност лепа и уважена, али и свештеник каже ће имати толико права да тражи, да не буде изложен свакојаким бедама и невољама, као што каже отац Марко. Ја нећу у то да се заустам, јер овде није место сада томе, али не могу да пропустим то, а да не бацим један кратак погледа на прошлост. Било је, а и сада је канда још обш-

чај и мода, да се цео посао свештеника сматра за нешто изванредно, што треба покудити или осуђивати. Многи су сматрали себе чак и за учене ако то умеју што боље чинити, и за дужне да то чине. И тај правац, господо, то мишљење узрок је те је Богословија ударила назад, да данас немамо је гору него пре 30 — 40 година, јер нико, ни државне власти, које су понајвише биле дужне, сматрале су да се о напретку Богословије као изванредне установе не треба бринути, то су може бити пре него нита узроци, те се данас и Богословија и свештенички находе у овом стању, које није како треба. Онда, господо, кад је учињен предлог, да се сприма једног свештеника унапреди, то је било умесно, само што се заборавило шта чека тога свештеника у животу. Чека га оно исто што и онога што није ништа учио, а то је: да се пати и мучи. Значи да је учењено то, да један образован и паметан човек и кад би хтео не би смео да иде у позове, јер што би њима кад може да буде временом генерал или управник или адвокат. Како тако, ми смо ишли у назад, и данас свештеник сиромах доиако је до тога, да је данас његов положај нижи, него за време ослобођења. То је стварно, о којој њеју да говорим, али сваколико да је његов углед много опао.

Ако хоћемо да га унапредимо, то стоји до нас. Рекло се да овим предлогом чињемо реакцију. Па, господо, ово се сад може назвати мала реакција, али и та реакција боља је него захтевање, које би било, кад би остало по староме, јер питање је хоће ли који доћи у Богословију кад сврши гимназију, одакле може где хоће, овако нас, кад ми оставимо услов да са могу примити, који сврше 5 разр. гимназије или реалке онда ће се пре хтети уписивати. Ја мислим, да је и ова реакција боља него затворити Богословију. Због света ја сам мишљења да овај предлог министров треба но њеиу одборском примити.

Павле Симьанић — Предлог г. министра врло је добар и ја бих се сложио с тим да се што више: унапреди сваки струка, а особито просветна у нашој земьи. Кад помислите на то, да један младић, који се спрема за Богословију, треба да сврши 8 разреда гимназије или реалке. 4 Богословије и 4 основне школе то су пеких 16 година, и кад се он сврема тако на свештеника, он ће онда да проучава и да се разликом, да ли неће бити боље, да не иде у Богословију него да сврши какав факултет, одакле ће отићи за наставника судију и т. д. а може доћи чак и за министра (смех), јер кад сврши Богословију и изиђе у народ, он нема оне награде, коју имају његови другови, који су свршили факултет, и који долазе сваког 26 у месецу и примају готов новац на каси, а он неће тих мора да трпи на платио му ко ишо не плаћио И кад то стоји тако, онда се треба обазрети на побољшање свештеничког стања и треба га осигурати, на онда треба гледати да ти људи сврше ту школу, која се тражила.

Мени се чини, да треба ово да се учини. Треба преустројити оне зграде, где они долазе као у апс, како се оно зове, мислим, интернат. Зграда је та но све влажна, несрећна и одатле он не сме да изиђе никуд у варош. Нема несрећније зграде од Богословије. Ја сам имао и ближе да видим, да кад ти младићи изиђу из тог завода, они не знају ни шта се ради по варошк, и с тога треба ослободити ову младеж да се тако не образује. Треба му дати прилике да и он изиђе и да види као што остали правници и други ђаци излазе и уживају. Ту треба удесити његов живот, да не изгледа као да је у апсу и да после не излазе из завода инкрофулозни и кривораки, и да иде ни за шта способан. Ако загледате све ово, што је до сад било, видећете да због тога има приличан број свештеника који је тако свршио Богословију. Ја видим данас, да они, што су мало више свршили и што су образованији, да њих нико не цени више него оне, који нису то свршили. То је једно. Друго, да се на ово опште жиће, оно економске треба да обрати мало већа пажња. Ја не могу да кажем дефинитивно, али нема се чини да они тамо и краду (смех). Тамо ђаци плаћају 4—5 дуката месечно а међ тим једу по 5—6 недеља сам пасуљ, па гледају у пасуљ, а пасуљ у њих (смех). Међу тим они други ђаци, који се спремају за службу отарбине, они имају мало супе и друга јела, или отиду код својих пријатеља и хране се боље. Ја мислим, да ми треба да се постарамо да преустројимо ову зграду и оно жиће, како се не би дешавале оне злоупотребе и да на врху не буде онај човек, који ће да поставља најгоре попове на најбоља места, који поставља једнога механичју за попа. Ја мислим, да се треба постарати прво о томе, а после нека се гледа на спрему да ли је учио 6 или 8 разр. гимназије или реалке. За тим гледати на то, да, кад он оде у Богословију и сврши је, да не буде као што је до сад било, да док не оде у Русију, не може да буде професор, најмање што може да буде то је катихета у варошк, и ништа више. Ја мислим да ми треба прво то да урадимо, на после да обратимо пажње више и да осигурамо и њихове финансије. Иначе ја не разумем ово, да се школују а да немају никакве награде. (Чује се: да се реши). —

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? (Јесте).

Онда има реч још г. Тома Бојичић.

Тома Бојичић — Ја ћу бити кратак. Досадашње искуство доказало је, да, примали се ђаци у Богословију, који су су свршили целу пашу гимназију, или, који су свршили нижу гимназију, да ми нећемо видети никакве ваљде од тога и нећемо ништа добити, него ћемо опет ис таке школе имати обичног једног попа као што су и они досадани (смех). Дакле, у том предлогу, који је изнесен од стране Ратарца и Ст. Д. Поповића, ми апсолутно нећемо имати никакве ваљде, каква се замишља. То је дакле, као главни разлог и после што ни ту немамо човека, докле год нам буде у Богословију завршивале цамилаше поповске, дотле ће нам ни нечито трајано и нећемо имати бољих попова, него што су они данашњи (смех).

Потпредседник — Претрес је свршен, гласаће се о предлогу г. г. Ратарца и Ст. Д. Поповића, који овако гласи:

„Ослањујуе се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузетно од члана 4 закона о изменама и допунама од 31 октобра 1886 године у закону о устројству Богословије од 27 септембра 1893 год. може у Богословију примити ученике само за 1893 и 4 школску годину, који су свршили најмање 5 разреда гимназије или реалке бар са добрим успехом и са добрим владањем."

Потпредседник — Је ли вам јасан предлог? Стављам на гласање: ко је за предлог г. Ратарца и г. Стеве Поповића, нека седи, а ко је против, нека устане (*Сви седе*). — објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила предлог г. г. Ратарца и Стеве Поповића. —

Ја мислим, да ће Скупштина бити вољна, да закључимо седницу (*Воља је*).

Закључујем данашњу седницу, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће предлог министра финансија да се Миниху, фабриканту из Параћина, учине неке повластице; даље предлог Министра правде о напиданом кредиту за трошкове око исправе притворенпка у казненим заводима; друго читање измене у закону о Глав. Контроли: друго читање предлога о варошкој трошарини; и први претрес уговора између Србије и Вел. Британије; а за тим извештај одбора за преглед пуномоћства изабраног посланика г. Раше Милетића.

Молим г. из одбора, да дођу после подне и да раде.

(Састанак је трајао до 12 ½ часова по подне).

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била г. г. министри: иностраних дела, финансија, правде и правде.

Потпредседник — Отварам седницу 41 састанка.

Изволте чути протокол 40 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволите чути молбе и жалбе.

Секретар чита:

Васиљје Јевтовић и Милија Николић из Горње Трнаве и Владимир Доланац из Кривеље, у срезу добричком округу топличком, — моле, да им се уступи општинске утрине на ужинање;

Милоје Ленојевић и још 20 сељана из Горње Трнаве, у срезу добричком окр. топличком — моле, да се ослободе новчане казне за сечење државне горе;

Сељани из Вучја у срезу лесковачком окр. врањском, — жале се на среског лекара и свештеника.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути један предлог посланички.

Секретар чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

У закону о административној подели краљевине Србије у чл. 2 тачци X која гласи:

„У пожаревачком су округу срезови:

1) Голубачки (Голубац).
2) Звишдски (Кучево).
3) Млавски (Петровац).
4) Моравски (Жабари).
5) Пожаревачки (Пожаревац).
6) Рамски (В. Градиште).
7) Ономски (Жагубица).

У чл. 3 одељку X тачци 6 гласи:

6) Рамски срез.

Па како је рамског среза средиште среског начелника у Вел. Градишту, где је и среска кућа, а само пак Вел. Градиште као варош велика и јака изванна тачка и трговачко место, те се услед назива срез рамски, често пута дешавају помешања, да би се ово избегло, част ми је предложити Народној Скупштини:

Да изволи учинити измену и то у чл. 2 одељку X тач. 6 закона о административној подели земље и да реч „рамски" замени са реч „вел. градишки".

У чл. 3 одељку X, тачци 6 да се наслована реч „рамски" замени са „вел. градишки".

Молим Народну Скупштину да овај предлог као умесан изволи усвојити.

26 јула 1893 год.
у Београду

Предлагач
народни посланик,
Јоца М. Селић.

Потпредседник — Предлог се упућује надлежном одбору. —

Изволите чути једну интерпелацију на г. министра просвете и црквених послова.

Секретар чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

на

г. министра председника, министра просвете и црквених послова

На два моја питања у пролази Скупштинама о избору протопрезвитера за округ пожаревачки одговорио ми је г. министар просвете, да је избор протокот питања у Пожаревцу не законит, по томе што по члану 30 закона о црквеним властима није у избору учествовао и окружни одбор, па према томе да је ово питање отворено и да се нов избор има наредити.

У тој ствари г. министар просвете и актом својим од 15 јуна прошле године КБр. 947 наредио је начелству округа пожаревачког да обавести подручним му властима и свештенству да се избор протока у округу пожаревачком има поново извршити и да се до тадаљи наметнути прота Живко Ивановић, свештеник прховски не сматра за окружног прота.

Но, преко свега овога, г. митрополит Михаило самовољно и противу закона, својом граматом од 27 јуна пр. године ЕБр. 1158 утврдио је за окружног прота реченог Живка Ивановића, као свога начелног и политичког љубимца и једномишленика.

Овакви својим поступком г. митрополит Михаило отказао је признање и важност властима државним и законима земаљским и узгурисао их је на своју ћудљиву вољу.

У земљи, која живи уставним животом, овако што не ради, нити могу радити ни сами владаоци, који сами собом и земљом управљају, а још мање архијерејн, који су као обични чиновници потчињени и властима државним и законима земаљским, и кад је тако, с тога питам г. министра:

1) Је ли му позната ова узурпаторска и против закона радња г. митрополита Михаила, која није прва.

2) Мисли ли г. министар, за овакав поступак г. митрополита предузети ма какав корак, и пресећи му даљу намеру у самовољи противу властима државним и законима земаљским; и

3) Хоће ли наредити нов избор за протојереја округа пожаревачког, и тиме повратити важност повређеног чл. 30 закона црквеног.

24 јула 1893 год.
у Београду.

Интерпелант,
Милош Ј. Богдановић,
народни посланик.

Потпредседник — Пошто надлежан министар није у седници, то му је интерпелација упућује, да на њу одговори у законом року. —

Изволите чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашега министра финансија а по саслушању Нашега министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија, да поднесе на решење Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1893 годину, предлог о уступљењу 192.99 квадрат. метара државног плаца општини варошн Смедерева за 2315.88 дин.;

колико је она заузела од државног земљишта, ради регулације вароши и проширења главног друма.

Нам министар финансија нека изврши ово решење.

22 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ
министра финансија
Народној Скупштини

Држава има један свој плац у вароши Смедереву, који постоји до самог магацина царинарнице смедеревске.

Ради регулације вароши и проширења главног друма, који води из вароши ка кеју на Дунаву, општина је заузела извесан део тога државног плаца.

Да бих знао, колико је општина заузела од овога државнога плаца, као и да бих сазнао цену заузетог земљишта, наређено је било начелству окр. подунавског, да на основу закона о експропријацији образује комисију за процену земљишта и да га у присуству заступника општине извиђаје премери.

По овако извршеном премеру нађено је: да је општина заузела од овога државнога плаца сто деведесет и два и 99|100—(192,99) квад. мет.

Комисија за оцену овога заузетог земљишта, нашла је: да општина треба да плати држави за сваки квадратни метар дванаест (12) динара, дакле 2315·88 дин. за 192.99 кв. мет.

То државно земљиште треба сада уступити општини смедеревској, на за то ми је част предложити Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив за 1893 год., да изволи решити:

Одобрава се министру финансија, да може у корист државне касе уступити општини вароши Смедерева 192.99 квадр. мет., колико је општина за регулацију вароши и проширење главног друма кодешег на кеју заузела од државног плаца, који постоји до магацина царинарнице смедеревске, а по оцени комисијској са 2315·88 динара, рачунајући сваки квадратни метар по 12 динара.“

ШБр. 1088.
21 јула 1893 год.
Београд.

Министар Финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Потпредседник — Предлог се упућује одбору финансиском. —

Изволте чути извештај одбора за преглед и оцену посланичких пуномоћстава.

Известилац Ранко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА
за
преглед посланичких пуномоћстава
Народној Скупштини

Одбор овај, на својем данашњем састанку разматрио је изборне акте и оцењо пуномоћство изабраног посланика за округ врањски, г. Радована Милетића, државног саветника, а на дан 18 ов. месеца, па је нашао: да је избор правилно и у реду извршен; да је пуномоћство изабраног посланика у свему исправно; и да против овог избора није било никакве жалбе.

Тога ради, Одбору је част предложити Народној Скупштини, да изволи огласити овај избор за законит, и г. Радована Милетића примити за народног посланика.

26 Јуда 1893 год.

Београд. Председник одбора,
Р. С. Поповић.

Известилац,
Ранко Петровић.

Чланови:
Марко Петровић, Д. М. Рушић, Ст. Видековић, Л. Лазаревић, Дим. Карић, Д. Илићановић.

Потпредседник — Претрес извештаја може доћи на дневни ред сутрашње седнице. Усваја ли Скупштина? *(Усваја).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду предлог г. министра народне привреде, да се браћи Миих уступи олакшица у царини на узов вуне. Пошто је г. известилац у одбору финансиском, то ће један од г.г. секретара прочитати предлог и извештај.

Секретар Алекса Ратарац прочита предлог (ст. 171), и извештај одбора (ст. .....

Потпредседник — Настаје начелни претрес о овоме предлогу. Има реч г. Дивовић.

Димитрије Димовић. — Господо! Ја бих се ове ране радовао, и милије би ми било, кад би о овоме предлогу могао да дам новољније мишљење, него што то мислим да учиним, тим пре, што сам грађанин места, где се налази та фабрика.

Дозволите ми да вас најпре упознам са стањем фабрике, а доцније ћу изнети и разлоге са којих ја не могу новољно, да се о овоме предлогу изјасним.

Фабриканти Браћа Миих одма у почетку нису били задовољни са прибављеном концесијом од 16 априла 1880 године, него су разда накадно тражили неке концесије, и мени изгледа, да ће напослетку они завршити тражењем каквога монопола за све време.

16 априла 1880 године, та је концесија дата браћи Миих Шупинтеру, и она је подељена на два дела. Концесија на 15 година, за сву прерађевину и концесија на 10 година за набавку машина, справа, алата и материјала, који му је потребан за производњу вуних тканина. По истеку 10 година појављују се браћа Миих, а то је 1890 године и траже накнадно продужење концесије, односно другог дела, — и Народна Скупштина одушевљена за унапређење домаће индустрије, прихватила је обећачки ту молбу и дала им је продужење концесије, али само за набавку машина, алата и справа, које тре бају, међу тим на материјал, као боје и остало, који му је потребан за производњу, она је то одбила.

Браћа Миих опет нису задовољни ни с тим, већ 1891 године појављује се нонова и траже за овај други део продужење концесије, дакле против воље саме Народне Скупштине, и Народна Скупштина и то ни је одобрила. И шта сад, опет се појављују. Предлог г. министра народне привреде наноси нам неко ново тражење; тражи се: да се браћа Миих ослободе неке царине, коју треба да плате; и напослетку, као што сам у почетку свога говора рекао, изгледа ми, да ће ти људи нас непрестано малтретирати, због нашег патриотизма, и да ће тражити монопол за све време, докле се буду налазили у нашој земаљ, и докле су њихови интереси у изгледу.

Узгред дозволите ми да напоменем, да поред свију тих концесија, њима је уступљена државна поденица, а поред ње и неколико хектара земље за тако незнатну цену, да су нештани — трговци у ярло кратком времену пре тога, када им је прва концесија дата, пудили држави три пута већу цену давали су 100.000 динара а њима је уступљено за 30.000 динара. Што је Народна Скупштина то дала, то је оправдано. За против тога нисам ништа, јер је то учињено за нашу индустрију. Даље, хоћу да кажем да су ти људи ослобођени и од плаћања порезе за 10 година. Од свију државних и оп-

интересних дажбина, и ти људи нису ни данас задовољни и опет подносе некакве предлоге и тражења.

Када је Народна Скупштина дала концесију браћи Миих, имала је без сумње пред собом идеју и циљ, да се домаћа индустрија подиже, и да се новац, који се на прерађевине те врсте, штофова и чоха, ван земље даје, да у земљи остане, и да нам производљач сировине — вуне има користи.

И боја је врло дивна и патриотска, и Народна Скупштина тим руковођена дала је концесију браћи Миих. Но какве користи ми имамо од тога? Оно што данас браћа Миих раде, то је и пре рађено, само у другом виду. Пре је било наших а и страних трговаца из Сарајева и других места, који су вуну куповали, и за то новац у земљу доносили. Међу нама има који ће се тога сећати, и оне лепе трговине, коју је Параћин некада имао. Параћин је био један центар у погледу те трговине. Тада је била и велика маса родника у запињању, прављем вуне, можда 4 — 500 дневно, и боље су плаћани, но што то данас браћа Миих чине. И на тај начин новац је фактички остајао у земљи, у руками радника и произвођача. Док сада, новац, који браћа Миих узму, нама га у Моравску, својој кући. (*Бога ти ?!*)

Једина корист, коју имамо то је: што можемо рећи, имамо нашу домаћу индустрију. Рећи ће се, на имамо користи и те, што је наша војска одевена домаћом производњом, јест, али каквом и по коју цену, то ће најбоље знати г. министар војни, а ко готово и ми сви, како нам војска обучена иде. Користи дакле скоро никакве немамо, а и ако је у нечему имамо, она је познатна и скупа.

Дозволите ми да вам овом приликом кажем, по коју цену ми плаћамо ту чоју на војску. Ми је плаћамо неки 9 и нешто више динара метар поред 15% додатка, док исти браћа Миих и други фабриканти чак из Моравске, диферују Бугарској по 6 динара метар. Зашто то и како? о томе ће се у своје време рећи. А резултат свега тога је, да браћа Миих своје годишње билансе наклучују се са 5 — 600.000 дин. чисте добити.

Каже се, да браћа Миих не признају од Дрнаце на преме новац, и да услед тога нпају штете, и то није истина господо. Могу веровати, да се неко време са плаћањем и задрже, али онда, ни више ни мање но са 6% интереса вуку она бонови, које браћа Миих од државе добију, а које пак они са дефицитним интересом експонишу. Не верујте ви, господо, његовим сувим очима, то су само његова кириалска претварања, која су њима својствена.

Господо, говорићу још, а као најглавније, о штети, коју ми као држава имамо са производњом вуне. Производња наше вуне тако је опала, и са коме и наше сточарство, а за што? — Зато, што у последње време повлаштицом браћа Миих нашу вуну и не троше, већ довозе са стране. Произвођач нема коме да прода, на тако и не производи. У времену када су стране трговци долазили, они исто сам казао, вуна је плаћана 10 и 11 гроша, истина стара оца, а то је 9 гроша кило, а сад данас? Данас, не може произвођач да добије ни 6 гроша за кило, па и поред те цене нема ко да купи. Ето зашто је производња вуне опала, и с дана на дан све више опада. Оних трговаца више нема, њих је повлаштицом Миих још у почетку судбо и, убио. Браћа Миих данас више не купују нашу вуну, они доносе страну вуну из Македоније, Солуна, на чак из Азије — Смирне, из крајева са којима ми немамо уговорне тарифе. И то је оно што њих боли, и о чему је овде реч: да страну вуну доносе, а нашу да не плаћају.

Ено, господо, која је доба године и питам сваког из оних крајева, где је некада вуна купована, — Кавадарцима и одвојена, питам вас, је ли ове године и једно кило вуне откупљено. Нека кажу господа из Ресавског, Бољевачког, Ваљевског и других срезова; Као наша Крушевачка вуна, са којим сам ја ни некад на страни изложбама повезали! — Јест, господо, нема више оног благослова, кога је произвођач уживао и користи имао. Повлаштицом Миих, не само да набавља страну праву вуну, већ под именом вуне, он доноси и неке одиаде од старих хадања — дроњака — претеривања то у своју фабрицу, и мења са вуном и отуда нам је онакса чоја за војску, — да нам војница иду са подераним лактовима и турошима.

То је факт, који ми имамо сваког дана пред очима. Ми имамо и административних установа, чији су ее чиновници такође одевали тон чојом и. пр. поштански чиновници, па им одело није трајало ни годину дана. То сч користи или боље рећи штете, које имамо. Сама замисао прво је лепа, и одиста свака држава жели, да нна индустрије, од које ће имати користи, али но овако скупе новце и на онај начин не, од такве индустрије треба да пере руке.

Мимо тога, што је учињено толико концесија, данас се долази овде са једним предлогом, којим се тражи ни више ни мање, него један поклон. Данас, кад Народна Скупштина решава о неком зајму, о великим државним потребама, о неким дефицитима, о оскудицама, управо рећи сви се боримо, како да помогнемо нашим финансијама и правимо задужења по неколико милијуна, — данас се долази са једним предлогом, којим се тражи да чиновне поклоне —

Ако случајно нисам казао оне, што бих имао о овоме да кажем, ја ћу у даљем говору то учинити. Односно овога предлога, који је г. министар поднео, ја бих предложио Народном Представништву, да донесе решење, које ће овако гласити:

„Предлог министра народне привреде, да се браћа Миих фабриканти из Параћина, ослободе плаћања царине, на већ увезену вуну од 2 априла 1892 год., па до дана, кад је ступио нов закон о општој царинској тарифи, као штетан по државне финансијске интересе, а и протинан самом закону о општој царинској тарифи од 2 априла 1892 год. — Народна Скупштина решава: да се скине са дневнога реда".

И молим десет посланика да потпомогну овај мој предлог. (*Потпомажу га*).

Милан Ђ. Ђурић — Господо! Ја сам имао част да будем народни посланик и онда, кад је први пут дата повлаштица Миику и кад је фабрика основана. Ни немањској управи седела је напредна странка, и ја сам био члан опозиције, али у тој ствари, кад је пзнет предлог о овој повлаштици, онда у Скупштини није било опозиције, него су се и влада и опозиција сложили и прихватили овај предлог, те дали повлаштицу овом човеку да оснпје фабрику. Тај ово предлог прихватили за то, што ово тежили да видимо, да се развија наша домаћа индустрија И заиста, ми смо имали прилике да видимо, да је овај човек озбиљно отпочео ово предузеће и да је основана индустрија, која нарашће штофове од сриске вуне. Ми нисмо стано шичемо, како хоћемо да унапредимо паше економско стање, да хоћемо индустрије и фабрике, да хоћемо да пођемо путем унапређења народног, а кад дођемо до тога, да треба нешто да се учини, ми станемо и противимо се томе. Не може, господо, никад дете да буде човек, докле га родитељ не тајн постепено, докле га не даје у школу, па да буде момче. па тек онда човек. Тако је исто и са једним новим предузећем, а нарочито код нас, који смо једна млада држава. Није никакпо чудо, што смо привлачили људе, који засивају нашу индустрију, који доносе своје капитале у нашу земљу и који ће да буду учитељи наше домаће индустрије. Али. ако би пошли овим путем, којим хоће предговорник, онда знајте да би ми онемогли циљ, коју је хтела да постигне Народна Скупштина, имајући у виду интересе наше земље и желећи, да српски сточари и трговци, који се баве са куповином вуне, не прибегну се са страних пијаца губећи грдне капитале. Нама је познато, да је ужички округ сточарски крај, и тамо се људи много занимају куповином вуне. Тамо је 1874 год. била једна мала фабрика чоје, коју је основао Стојан Поповић. Он је имао мали капитал путовн су били тешки, подвоз скуп, и он се обраћао нашим капиталистима и тражио од њих кредит, да му помогну и да му дају већи капитал, како би могао у већој количини израђивати чоју. Влада у то време није поклањала овом човеку онолико пажње, колико је требало, јер, да је потпуно схватала интерес своје земље, она би извела политику, да се наша вуна троши овде, да се тканине израђују овде и да овај човек, који се даје радницима на страни, остане нашим са-

ротним грађанима. Па шта је било? Онда је у ужичком округу било стоне њене више него сад, чувени трговци Обрад Драгаревић, кућа Јованковић, Лука Митровић, Милан Петровић и други, куповали су вуну у округу и из Босне и имали су појединци трговци по 30—40 хиљада ока вуне, па су сву вуну послали на страну, само су плаћали лекарину и комисионаре, а после две године ти исти људи пратили су се с крпљених руку; било је трговаца, који су изгубили по 3—4 хиљаде дуката капитала, и ја сам онда прорачунао да су у самом ужичком округу трговци изгубили преко 20 хиљада дуката. На тако су губили и сви остали трговци, који су се занимали куповином вуне. Да је било овакве фабрике, која би могла нарађивати бећета, чоке, штофове и остале ствари, ја вас питам, да ли би могло бити тога губитка? Ја велим да не би било тога губитка. Да је помоћнута та наша мала фабрика у Ужицу, она би прерађивала ту вуну, и у место, што су појединци трговци губили по 3—4 хиљаде дуката, ми не само што би сачували наш главни новац, него би сачували и фабрику, дали би могућности нашој сиротиња да зараде, и имали би још и 12%.

И опет потсећам г.г. посланике, који седе овде, да кад је влада била поднела предлог о повластици за ову фабрику, онда није било опозиције, него смо сви сложно сматрали, да чињено једно дело мудрости, да хођемо да положимо темељ нашој индустрији, и да дамо могућности, да се наш народ развије и индустријски, почем има и сировине, и да се вуна прерађује у нашој земљи, и онда смо сви сложно примили тај предлог. И од тада непрестано сам Народне Скупштине, без разлике политичке боје, давале су повластице овом човеку, не љубећи његове црне очи, него желећи да потпомогну индустрију и чињећи дело правде. И ја мислим да ће Народна Скупштина и данас то учинити, а да се неће завести разлозима појединих људи.

Господин предговорник побија сам себе оним навођем свога говора где вели, да Миих није куповао велику количину вуне у нашој земљи, него је куповао са стране. Па молим вас, господо, кад је цена српске вуне весма, можете ли ви никаким параграфом учинити, да наша вуна има већу проходњу на пијаци него страна вуна Господо, не треба се парати, цена наше вуне била би далеко ниска и мања да немамо фабрику штофова у земљи и што је цена наше вуне 9 гроша имамо да благодаримо једино заснивању фабрике штофова у Параћину. Ми смо дужни, као народни представници, водећи рачуна о нашим сиромашима и о напретку наше индустрије, да потпомажемо овакве предузећа, да се капитал улаже у овакве радње, а не да капиталисте само дају новац под интерес, као што се то на жалост код нас и чини. Усвајањем овога предлога ми ћемо охрабрити и друге стране фабриканте, да дођу своје капитале и да уложе свој рад у овака предузећа, на да се и ми као мали народ њиховим благом и знањем користимо

Ми не можемо ићи другим путем него оним, којим су ишли други велики народи, те су се развили у економном, војном, ратарском и просветном погледу, користећи се знањем других народа, који су били у бољим приликама, који нису били туђа раја неколико векова као ми. Господо, ако хоћемо напредак, а ја верујем, да ми сви то хоћемо, ја хоћемо напредак, а ја верујем, да ми сви то хоћемо, ја хоћемо, ко би дигао глас против ове концесије, којом се олакшава индустриска радња у нашој земљи, сматрао на тежак грех. Јесте господо, у Ужицу, кад је та мала фабрика радила, по 60 и више сиромашних грађана прављали су посведневно после рада из фабрике своју кућу и посели лебац и друге намирнице своје кући. да одране своју децу, то, господо, није мала ствар. Данас у фабрици нарађивској, кад фабрика добије већу поруџбину, у њој раде по 300—400 радника а при обичном раду у њој раде преко 160 радника. Ти радници имају најмању зараду дневну 1 динар, а који знају финије радове да раде они имају по 3—4 динара. Зар не би било, господо, грешно, да ми оставимо без леба 300 до 400 сиромашних грађана; зар ми можемо допустити да се опет деси, да наши трговци купују вуну у земљи па отпливши са њом на страну да је продају, да се прављу скривених руку капиталиста сви свој капитал? То не би било ни корисно ни мудро.

Кад је господо била изложба у Врању, ја нисам био тамо, али нисам сам пријао да ми причају људи о тој изложби и ево како су ми они о правској изложби говорили: Хвала Богу, кад смо и то доживели да видимо, да мали фабрика у Ужицу износи на изложбу тако лепе мараме и убрусе, на просто ју срце од радости скаче, кад је њихо пријао да види, да и ми у нашој држави имамо ово, што и други срећни народи имају. Даље, причали су ми о пиротским ћилимима, да најнеће великани купују пиротске ћилиме да њима застиру своје богате салоне. Колика је та радост за сваког Србина са стране, а камо ли за нас, да се тако лепе ствари у нашој земљи праве!!! Колика је та радост за нас, да се можемо одевати рубљем, чохом и штофовима, који се праве у Параћинској, дакле у српској фабрици, и да нама нашу војску одевано. Ја вас питам, није ли свакоме од нас милије, да облачи ово рубље, које је откала сеја или кума или пријатељица, него ли да се одева рубљем, које је туђа рука радила? (Чује се: тако је). Та несвоји, то рубље, које је праћено у нашој сопственој земљи од вуне наших овака, што је рађено српском руком, то ми је као Србину далеко милије и волим га и скупље платити него туђе, јер што је наше није туђе, а што је туђе није наше.

Поштовани г. предговорник казао је, како Мних набавља неку вуну чак на Смирне и других земаља, то значи, господо, да је вуна у страним земљама далеко јевтиније, а код нас је скупља. Ја бих положио питање народном представништву колико имамо ми јоп фабрика, које праве штофове од наше вуне? Имамо само ту једну. Не треба се, господо, парати речима, ја сам мало час напоменуо да је 1884 год., кад је постојала фабрика, трошено је 70—80.000 клгр. вуне. Није господо у ствари онако, као што је поштовани предговорник престано ствар, да повластичар Мних не купује вуну у нашој земљи. Мени је, господо, познато да Сретен Јевтовић и Орловић, познати велики трговци, купују вуну у нашем округу и продају је баш Мниху. Ја сам се са њима о томе разговарао и они ми кажу, да највећу количину, коју купује Мних у најбољим годинама износи 180.000 клгр., а најмања количина 90—100.000 клгр. Што Мних не може и већу количину вуне да у нашој земљи купује, то није његова кривица, узрок је томе што је народ од честих ратова и других непријатеља опрезношто и стоичарство није онако развијено, као што је нетда било и зато повластичар мора да набавља вуну и са стране. Али и други један разлог стоји, што Мних извесну количину финије вуне мора са стране набављати. Треба, господо, знати финије вуне мора са стране набављати. Треба, господо, знати на уму да по уговору стручна комисија сваке године одређује, колику количину финије вуне мора Мних да набави са стране, та се финија вуна мора додавати, што је српска вуна онтрија и не могу се од саме ње нарађивати финији штофови и чоје. Рећи ће се на истините је на крљенију и власеницу, на ће се изузети финије власи, јест истина, господо, тим се справама могу наелектрити финији власи, али док се то уради наша вуна дуљо би сићуше коштала, него вуна нете каквоће са стране. Ето зато, господо, за израду финијих, бољих тканина мора се нашој вуни додавати та вуна са стране, да се може добити чоја, која има ону исту тражност и вредност, какву има та роба из других страних фабрика. Даље се каже, да ми добијамо врло фину вуну од крвоозирских оваца, јест, господо у том крају добија се добра и лепа вуна, али добија се она мала количина од 4000 кила (Чује се: није 4000 него 20.000 кила); добро на да је и 20.000 кила каква је то количина. Ја верујем да тај крај може инфорвати 20.000 кила, али за продају може дати нешто више од 4000 кила, али остало треба њима за домаћу потребу. Ја, господо, нећу на дугачко и на широко да говорим, за мене личности ни постоје. ја ћу у решавању сваког питања онако да радим, како сам заложио реч пред својим бирачима на програм странке, коју заступам. Ја мислим, господо, да спакове од нас на срцу лежи, да потпомажемо индустрију и сточарство, а ја мислим, да сточарство можемо унапредети само тако, ако потпомогнемо овакве фабрике, које праваљу

штофове од српске вуне. Ја мислим, да онаку једну фабрику треба потпомоћи и за то, што та фабрика даје прилике толикима нашим сиромашним грађанима да до зараде дођу, и, што она врло добро подмирује потребу за војску. Ја ћу се радовати и даћу врло радо свој глас, да само неће повластицу ономе фабриканту, који би у нашу земљу донео неки капитал и да са још више енергије ради, на да временом ову грану индустрије толико унапредимо, да са нашим штофовима, чојама можемо издржати конкуренцију са другим образованим народима, и да у тим фабрикама могу наћи зараде не 70 и 80 него хиљадама сиромашних грађана. Тим путем идући можемо дожвести то срећно време, да са може рећи, Србија је не само у добром подневљу и климату, него Србија је земља, у којој живи народ храбар и јуначан и за 80 година толико је у економском положају напредовала, да се може мерити са трговином и индустријом образованих народа. Кад сумњате све ово, господо, ја сам дубоког уверења, да би онај, који би гласао против предлога министровог опредио се о интересе своје земље, о напредак своје домаће индустрије. Гласаћу за предлог г. министра учинићемо ово, што нам као патриотима дужност налаже, да у интересу домаће индустрије учинимо, доказаћемо да водимо сталног рачуна о напретку своје земље. Одбор је прихватио предлог г. министра, па га као народни посланик прихватам, а не сумњам да ће и Народна Скупштина министром предлог усвојити, јер је не само по домаћу индустрију, но и по стварство и земљорадњу врло користан.

Стојан Станковић. — Да видимо, господо, како гласи предлог за ову повластицу. Предлог гласи: да је случајно у продужењу повластице изостала из неког потврђеног списка та вуна. Ја тврдим пред Народним Представништвом и сваки, који је био као посланик овде 28 марта 1891 год. сетиће се, да није никада изостало, него да се на другом месту, по предлогу једнога посланика, неособобзна од онога. Од куда је ово нетуто, да се тако каже, то ће сам министар знати, а ја кажем, да то није случајност била; него су ту и стеногрофске белешке и ту се каже, за што се он не ослобођава од те вуне. А кад је то тако решено, ја мислим, да Народна Скупштина, не може као оно кад се кметови по селима међају, па дође сељак и тражи нешто од једног кмета, па кад му она не да, онда од другога и тако редом. То је било 1891 год. и ми том решењу треба да останемо доследни. Г. прота је лепо говорио, како треба заштитити и развити индустрију, па у тој цели и решила је Скупштина 28 Марта 1891 г. ону повластицу. Па ако хоћемо да заштитимо нашу вуну и нашу производњу, онда не треба ово да одобримо. Као што је г. прота казао, да је лепо имати вез, одело и друго од наше вуне — на ми то и тражимо, али потпомагање наше производње не може да се разноси онаким помагањем повластичара, јер је њему много шта учињено. Скупштина је донела решење, да се њему допусти увожење стране вуне у толико, у колико је потребно да се меша са нашом вуном; а овим хоће да му се да, да сву вуну увози са стране; па каква нам је онда корда од тога? Ми нећемо имати ништа од тога, јер ће овим остати само спекулативна индустрија, од које имају користи само Браћа Миих и више нико. С тога, ја ћу да се придружим предлогу г. Димовића, те да не буде то, да како која влада дође, да нам се подносе такви предлози.

Никодије Милетић. — Господо посланици, позван дужношћу, но осећајући, које заузимам као народни посланик а нарочито, што сам из тога краја, те ми је дата могућност да пратим све прилике и околности, у којима се креће фабриканти Браћа Миих — сматрам да је потребно, да проговорим неколико речи о овом важном питању; а питање је ово но мом убеђењу доста важно. Важност његова не потиче отуда, што ово долази само са индустријског предузећа, колико да ценим његову важност са још једног гледишта, а то је са гледишта финансиско државног. Ово питање, које је стављено овде на решење пред Скупштину, ово повлачи један нарочит издатак, издатак из државне благајне, дакле, на штету наших финансија. Полазећи с тога гледишта и цењећи ово питање као питање финансиско, као један издатак финансиски, јер мотивирањем његовим дали би нашему суму новаца на поклон извесном лицу. Ја ћу, дакле, у свом говору имати да ценим то питање само са гледишта финансиског, да ценим, да ли је предлог на закону и повластици оправдан или није, и у колико.

Но пре, него што пређем на саму ствар, ја имам да приметим на говор посланика г. Ђурића, који је онако лепо и идеално изнесене мисли о помагању наше индустрије. Ја мислим, да према свему ономе, што смо чули од г. г. предговорника, неће бити многих, који неће делити исто мишљење о подизању индустрије. Али са подизањем једне индустрије не сме се толико далеко ићи, да то подизање штети самој држави; треба имати и у томе граница. Ако је српској држави требала једна таква индустрија, и ако је хтела да покуша с тиме, да види, да ли ће она благотворно утицати на живаљ у околини; да ли ће одговарати начелу, ради кога треба да постоји такво индустријско предузеће, — она је имала пред собом низ година рада, и према томе реду могла је довољно да оцени то предузеће.

Г. предговорник Димовић, отишао је у неколико у детаље, изузимајући рад самога Миха; а ја то нећу да чиним, јер ја не видим лично само Миха, него видим једног повластичара, који долази у сукоб са државом. Према томе, хоћу да ценим права тог повластичара и права државе, која она има према њему. Ако би хтели да удаљимо у појединости; да износимо оне радове, који су били у току минулог доба између повластичара и државе, то би нас тако далеко одвело, да би морали пред Народно Представништво да изнесемо такве прилике и ствари, које не би могле да послуже на част ни самом повластичару, ни оном, који је био законом позван, да те повластице између повластичара и државе регулише. За оне и овакве прилике ја остављам себи право, да онда, кад прибавим све потребне непобитне, да у виду интернелације — јер налазим, да је то најправилнији пут за регулисање тих ствари — дакле задржавам себи право, док прибавим позитивне доказе, па да изнесем све то пред Народно Представништво. Нећу да говорим о оним користима за које се вели, да оживљава њиве од тога завода, јер у колико се то сматра и цени са извесне висине, у толико изгледа све то са свим другчије ономе, који је у самоме месту. Главна ствар, што хоћу да ценим, што хоћу да кажем, то је, да ценим права државе и повластичара у оволико, у колико ја то разумем. Правим писам, а нека ми се не замери, ако не изведем то онако, како то умеју правници да изведу. Али ја мислим, да то изведем на основу постојећих факата и закона. За мене је правило — а мислим да ћете се и ви сви са мном сложити—да закон треба да буде највиша воља у Србији. Закони морају бити примењени како на грађанина најнижег реда, тако и на највишу личност, јер пред законом треба да будемо сви равни. Кад полазимо с те тачке гледишта, онда мислим, да један повластичар не може да буде изузетак од закона српских. Овде је такав случај, да се овим предлогом иде на то, да се један повластичар издвоји од осталих грађана, да се одредбе једног закона на њега не примене. Разумем повластицу у ономе, у чему има повластице; разумем да држава мора да ми обзира према таквом лицу, јер на што је та повластица, кад ни држава хтела да изиђра ту повластицу — онда нема потребе ни да је даје.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 55 ПЕТАК 6 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАРИ:

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О повластици, Мишу Ив. Мајстор).

Ну, где је повластичар у праву и у колико треба држава да га потпомаже и да га штити. Али овде, где он нема права и где то право не може ни да добије по закону, ја мислим, да држава треба да стоји на овом земљишту, и да тражи оно, што је по закону повластичар дужан да плаћа. Кажи је случај са увозном царином на вуну, која се овде тражи? Ко може уверењу, никаквог основа законског нема, да се овај издатак учини на штету државне касе и у прилог фабрикантa Мишка, јер у продужењу повластице није случајно изостала вуна, она је могла бити предвиђена, као што су предвиђене и друге ствари и артикли, које он троши за своју употребу у фабрици, па и сам делови машински, који ће му требати доцније за разграњавање своје фабричке индустрије. Тај закон, дозволите ми, да нам прочитам, па ћете видети да то није случајност, што је вуна изостала, него да се ту морало нешто друго имати у виду, кад је вуна изостала, а то је по мом мишљењу, да не дозвољавамо толико јак увоз вуне са стране ове квалитета, који ми имамо у нашој земљи, а тиме ћемо шта да учинимо? Да учинимо побољшање цене наше сировине, која се овде налази, те тиме да потпомогнемо ону грану наше домаће привреде а то је грану сточарства. Даље, закон је мислим, имао то у виду, а и циљ самог тог подузећа треба да буде тај да се тим иде индустрији на помоћ, тој грани, која се троши у тој индустији.

Чл. 1 тог закона гласи овако:

„Општа царинска тарифа, која је овде приложена, дели се на увозну и извозну тарифу.

„Увозна тарифа одређује царину, која се има плаћати на еспапе, што се из страних земаља увозе у Србију.

„Извозна тарифа пак, одређује царину, која се има плаћати на еспапе, што се из Србије за стране земље извозе.

„На еспапе, који се из једне стране другане у другу преко Србије превозе, не плаћа се никаква царина."

Даље продужује се рок за слободан увоз ниже именованим предметима. То значи, да ти предмети треба да буду набројани и доказ чл. 2 набројао је те предмете и он је јасно казао, који су ти предмети. Он гласи овако:

„Где у увозној тарифи који предмет не би био таксиран, пити од царине изречно ослобођен, министар финансије уврстиће га под ону таксу и ону групу тарифе, којима он по своме роду, својству и односно приближној вредности, припада, што ће се и у званичним новинама објављивати."

Даље, овај је члан определио све оне артикле, који су њему неопходно потребни за његову радњу и развијање ове индустрије. Међутим вуна је овде изостала, а зашто то? Изостала је за то, што тај артикал имамо у самој нашој земљи, ту може она да се троши. Говорио се с погледом на повластицу и рањи уговор, који је држава имала, са повластичарем, односно набављала чоје за војску, како је у неколико обвезан да троши страну вуну, а то је вуну боље квалитета, вуну за финију израду. Па дело, господо, повластичар није сречен да обавезу исказни, пити га ко терета царином на овај предмет. Јер у чл. 2 прочитаног закона дозвољава му се да увози камгар и самџу, камгар је нарочита врста финије стране вуне спремљене за прерађевине. Па кад се то законом признаје само за финију вуну, која се од њега тражи, онда, од куд може, да увози и другу вуну онога квалитета, која ми имамо у земљи и од куд да потиче овај предлог, да ну се на ту вуну да слободна царина. Вели се још у овоме предлогу, да онда није постојала општа царинска тарифа. Па дело, господо, у току рада Народног Представништва показала се потреба, да се на финансијских и других државних разлога, који су диктовали Народном Представништву донесе други закон и ја мислим, да је законодавство правилно решило, што је тим законом о општој царинској тарифи обухватило и вуну, пошто ми у нашој земљи имамо. По том закону дужни су били сви да се покоравају, па је дужан био и сам Мишх, и за то му је држава ту царину доцније обезштетила, кад му је исплаћивала извесне рачуне. И као што је то исплаћивано од Мишха, тако је исто исплаћивано и од других. Сад се међутим тражи, да му се то поклони, ово, што је на основу постојећег закона дужан био да плаћа. Та сума, коју он плаћа није мања од 60.900 динара. И кад је та паушата ограђена и са законском гледишта, кад је тај приход дошао по закону о општој царинској тарифи а и са гледишта повластице, коју је он имао, онда ја мислим нема разлога да му се тај поклон чини. Овим се каже да не треба да му правимо сметње. Па зар се овим сметња чини? Па зар не би била неправда, кад би њему држава дала повластице на неке артикле а другима не? Онда би имали исто право и остали, да траже од државе, да им се врати из државне благајне све оно, што им је наплаћено при увозу. Ја мислим, да не може бити збора, да сви они, који су сем Мишха имали увоза вуне, да не би

имали и они иста права да траже да им се врати из државне благајне оно, што ми хоћемо да поклонимо Миаху, јер и по властитар нема права на увоз вуне. То му право не даје ни продужена повластица а ни ранија повластица, а терети га закон о општој царинској тарифи: према овоме свему ја држим да је овај предлог штетан по државне финансије и по државне интересе, и ја могу да се придружим предлогу Димовића, да га потпомогнем у томе, да се овај предлог као штетан одбије јер он васеца у интересе наше државе, а ту је у питању сума од 60.900 дин., која се не може тако олако да прече и да се одбаци, кад пред собом имамо тешке финансиске невоље у нашој земљи.

Министар нар. привреде, Раша Милошевић — Допустите, господо, да и ја само неколико речи кажем у одбрани предлога, који сам имао част да поднесем Народној Скупштини. Пре свега морам рећи, да је донета жалосно, кад људи из оне околине, где се налази та фабрика Михахова протествују против оваквог предлога. Ја знам врло добро, а знам да и ви г. Димовић неће спорити то моје тврђење, да је у протеклу прих година постојала сама Михахове фабрике, г. Димовић имао доброту, да буде чак и продавац тих тканина фабрике; у опште узето: односи између њега и Миха били су врло добри. Од куда ли је то да после 10 год. живота г. Димовић војује против оне фабрике, за коју је у прво време сматрао, да је врло корисна установа?! Може бити да је тоне узрок тај, што се Миих повећао, или можда постоје други узроци, који су г. Димовића нагнали, да се држи оваквог држења о такој једној установи И један и други узрок, ако би постојали, морали би нам бити врло познати, јер би могли може бити утицати на рад оне наше фабрике, којој околина важне показивамо само, да бисмо је одржали и унапредили. Ја бих са овога места имао узрока да жалим у толико више, што је фактички признато, да једна таква установа у својој околини доноси само добро. Са тога уверења, које је и у народу појаче утврђено, сваки крај наше земље отима се да има ни какву привредну установу; то је једна добра страна наших људи, јер је то управо извор, за привредну радну снагу у околини, где се таква установа створи. Разуме се, да су се и сами грађани из околине варошн Параћина радовали, сви кад је васпостављена таква фабрика и по мом мишљењу немају ни сад разлога да се они срде на такву једну установу. Господин Димовић тврди како је та фабрика само од штете за ту околину, како су престале трговине, које су вођене са вуном, како сад нема тих трговаца, који су пре били, како чак ни трговци из Сарајева и других варошн из иностранства не долазе сад и у опште да је настало рђаво стање у трговини с вуном у околини Параћина. Дозволићете ми г. Димовићу, да ја овај појам протумачим са другог, мога гледишта, и да покажем да му не вреди приписивати узроке, који те не изазивају. Ја држим, господо, да баш то, што не долазе страни трговци да купују вуну, баш то, што нема трговаца посредника ни у самом Параћину да купују вуну; да баш то и јесте знак, да Миих купује и троши вуну из такошње околине. Кад тога не би било, кад би вуне било у сувишку, који би се морао тражити и нови купци, на ма и Миих и сви други, спречавали долазак таквога. То ће бар бити јасно г. Димовићу. Ја могу да тврдим да, догод је држава имала потребе, да набавља већу количину тканина за војску, да је дотле била појачана куповина наше вуне. Године 1889 или 1890 сам Миих купио је око 180.000 кила вуне; то се може најлакшим путем доказати а то ни г. Димовићу као човеку из околине, који се, како видим, интересује овим послом, неће бити непознато. Доцније, како ми је кад била потреба, он је куповао, кад већу кад мању количину вуне. Прошле године није купио више од 60.000 кила за то, што тканине ни самој држави нису биле потребне у оној количини, као пре тога, а за тим је било и других узрока. Чим би се дакле, створиле повољне околности, нема сумње да би Миих развио фабрикацију својих тканина и тон приликом, по себи се разуме, да ће јаче почела куповина вуне из ближе и подаље околине, у којој се фабрика налази. Што Миих и сад не купује сву количину вуне, која му је потребна, то није његова кривица. Кривица је у неколико до саме наше вуне, до каквоће њене, јер она нема оне еластичности, која се захтева за тражајуће тканине, за боља, финија тканина. Ви сви знате из искуства, да је тканина отказа од наше вуне, њена оштра, да нема оне гипкости, брже се краја, него ли тканина од финије вуне. То је материало и само министарство војно, да при поручивању и либеровању тканн на његове фабрике захтева да се 50 од сто боље вуне, које ни у земљи немамо, мења са вуном нашом.

Ви знате, нарочито то параћинци треба и морају да знају, да кад год се приправа вуна за тканине за војну потребу, да сваћа тон прилично министарство војно изванредне нарочиту комисију од стручних људи, пред чијим се очима, у чијем се присуству меша — мелира — вуна, и тиме се испуњује један услов, који је министарство војно ставило у уговор о либеровању вуне, односно монтавине наше и стране вуне. Ја сам имао прилике да, као члан једне комисије, обиђем Михову фабрику, да видим какву вуну тај човек има, и ја, господо, одбијам овде на најсвечанији начин, да он употребљује вуну од старог одела вуненог: то, господо, не стоји, он то никад не употребљава. Он употребљује само вуну од оваца, а никако растељане тканине т. з. „шоди" од старих дроњака.

Дакле узрок, зашто он мора да увози вуну и са стране, то је сам захтев наше државе, а други лежи, господо, и у нашим навикама у тоне: што ми нећемо да трошимо тканине, које су изаткане само од наше вуне. Једини је наш сеоски сталеж и делом занатлиски сталеж, који троши и то сукно, које се производи нахом од наше вуне и он га за то и направље еасним од наше вуне, јер нема разлога да вуну скупље са стране доноси и да замењује јевтинију вуну са скупљом вуном. У тежњи војне управе и грађана, да добију бољу и трајнију тканину, једини је разлог, зашто он мора да увози скупљу вуну са стране. Кад би наше навике биле другчије, кад би ми сви хтели да се одевамо вуном наше српске стоке, онда нека сувише, да Миих фактички не би имао потребе да увози бољу вуну, али кад су наше навике и потребе такве, да тражимо тканине од вуне какве у земљи немамо, онда разуме се, ако хоће да опстане као фабрикант, мора да задовољи тражњу, потрошњу, и у количини и у каквоћи у какој се она јавља. За сам овим, надам се, објашњено, зашто он мора да увози ту вуну, сад остаје да неколико речи кажем о цени тканина, које он либерује за војску.

Цена, коју одређује комисија оних тканина, које Миих либерује министарству војном, та цена је средња цена те врсте тканина на страним пијацама, коју прибира министарство војно на разним пијацама, и тим средњим ценама додаје се још до петнајест процената, као један напак, један добитак за унапређење рада и колико толико лакше такмичење са том врстом индустрије, која у суседству бурно напредује развијана годинама и врло повољним условима. Скупштина, која је потврдила тај закон, учинила је ту помоћ уништујући тешкоће, које га очекују у предузећу, и за то му је, у прилог његовог предузећа, дала тај напак преко оних цена, но којима би други либерантн могли да дају министарству војном оне исте тканине. Комисија, која одређује ту цену тканина, има, разуме се, у виду све околности и услове од којих зависи одређивање такве једне цене, на је такве околности имала у виду и односно плаћања царине. Кад је при одређивању цене тканина за потребу министарства војног била општа тарифа, по којој се није плаћало на увоз вуне, тада је и цена могла бити мања, чим је царина на вуну ударена, морала се или се мора и она повећати, ако се хоће да фабрикант има свој ноћ признати му проценат на потпомагање. Вуна, што је са сама природа, што је са економног гледишта са свим оправдано, као сировина, са свим је потребно било, да се ослободи, и ретко се дешавало у царинској тарифи да се вуна оптерећивала. И она је била и по нашој тарифи царинској ослобођена, па и у овој је ослобођена, а што је мало пред том била оптерећена, то су диктовали обзири, које немам потребе да вам овде набрајам.

Сваки се народ па и наш радује, кад се сировина његова, поред потребе у земљи, може да извози и на страну као произведени и унапређени сувишак. Ми у томе морамо имати још већег задовољства. За што? За то, што наша држава на рочито нема у земљи такве индустрије, која би могла да угрози и преради све те сировине. У осталом, господо, не само да се при развијеној индустрији у земљи, сви производи, које она потребује, боље троше и плаћају, него што би се плаћали кад би се као сировина извозили на страну, него се тиме налази још и сталан занимања толикој радној снази народној, која би у извесно доба године са свим бесловно лежала. Помислите само, колики би број радника престао у земљи, кад би све те тканине биле на страни произведене? То би била сваканко велика штета за нашу земљу и ја мислим, да је најбоље, кад се сировине неће налазе у земљи и кад постоји могућност да се оне ту, на месту, претварају у тканине, него да се извозе на страну, па ма се, по нужди и за време морала за то и друга која врста вуне употребити, које у земљи немамо, јер је боље да и туђу вуну употребимо и прерађујемо у земљи, него да готове тканине са стране увозимо.

То је велика добит, и ја не разумем зашто се борите против те очевидне користи народне, зашто се тврди, да је штетно, да се сирова вуна увози у нашу земљу и ту прерађује, зашто се тврди, да је боље, да ове фабрике и нема, него да се готове тканине, пакитане од туђе вуне, туђом руком увозе. Ја мислим, да напад на ону фабрику нема свога оправдања разлога. То држава не сме да дозволи да се тако једно предузеће збаците ради интереса појединих лиферената. *(Одобравање.)*

Даље, после овога уметка да се вратим на суштину самога предлога мога. Напоменуо, да кад је одређивана цена тканина за потребу војног министарства, није се плаћала царина на вуну. Настала је 92 година, и том приликом, па по буди, које ја овде нећу да наведујем, уведена је царина на увоз вуне, а да је то била привремена мера, доказ је то, што је ове године царина на вуну збрисана. Даље, ова цена, која је са министарством војним за набавку тканина уговорена, одређена је била према увозу вуне, на коју се није плаћала царина. Али шта бива сад? Сад долази држава па каже, то лико и толико плаћа се царине на вуну, од које тај фабрикант има да наради тканине за потребу војног министарства. И шта је њему сад остало? Или да повећује цену тих тканина, или да моли министра финансија, да га ослободи плаћања те царине. А шта остаје министру финансија? Да из једног џепа узме а у други мете, да узме од Миниха, па да га да Миниху преко министра војног.

Господо, сви лиферанти удешавали су цене предметима према извесном стању и према извесним околностима, које су биле, када су се погодбе чиниле. И ако држава хоће, да из буди каквих разлога, било политичких или материјалних, натоварн да ти лиферанти плаћају више, него што је могућно, онда је то, најблажије да се изрази, *неправда* (Чује се: *Тако је*)

Ја бих желео, да се трговци, који тргују са каквим производом стане у положај таквих лиферената, за неки као ким како би им било. Да наведем један пример. Кад је стари закон о трошарини био, онда је било вуно лиферената за војно министарство, и шта је тада било? Угледаће се сте по старом стању, кад није било закона о трошарини, или га је било само за неке предмете, а сад на један пут долази нов закон о трошарини, по коме они морају да плаћају већу трошарину. И ти су људи били принуђени да моле министра финансија, да их ослободи од трошарине, или да министар ство војно повиси цену предметима, које лиферант има да испоруче. Хоћете ли ви, господо, ма по каквим разлога, често пута политичких, да на тај начин глобите ваше грађане? Ја мислим да то није ни оправдано, да не кажем, да није ни часно.

Дакле, ако желите, да донста из једнога пена не узимате новац и мећете у други, онда вас ја молим да прихвате овај предлог, у толико пре, што ни треба да помажемо оваква индустриска предузећа. Остављам на страну, да ли су овакве установе, као што је подизање фабрике, корисне или не, а ако ни због чега другог, оне су корисне с тога што повећан број наших људи налази рада. То не треба да заборавимо, јер увек, кад год се врше лиферације тканине за војску, онда се повећа број радника и њихове наднице, није потребно доказивати да је то корист за земљу.

Ви знате, да је врло мали број наших грађана радије, посао фабрикате из те фабрике, и кад би ми имали више затворника, него што га имамо, да имало више воле за пожалење наше индустрије, и кад би се ми решили да посао наше производе, ја мислим, да би та фабрика увијала велике користи. А кад ми хоћемо тканине, не од наше вуне него од стране, онда нам и да дозуставо, да се нарада тих тканина и прерађивање вуне задржи у нашој земљи. Ја сматрам да је опрандано, да држава не узима ово, што не би требала да узме, сматрам да је у интересу саме наше државе, да се на сваком кораку таково предузеће помаже, јер тим помажемо нашу радну снагу. Ја желим, да се свуда, где је могуће, избегну посредници, јер где год потрошач може непосредно да пружи руку произвођачу, ту су производи јевтинији. То је корисно у интересу и наше привреде и наших потрошача, па то вас молим да поднесени предлог усвојите.

Радисав Митровић — Из говора г. министра народне привреде видио, да није морала та ствар да долази пред Народну Скупштину, да се она сада око тога бави.

Скупштина је донела законе и министар треба да их примени онако како су написани. — Како среће да је министар народне привреде поднео сада предлог о подизању и усавршавању пољопривреде — земљорадње и сточарства, те најважније ниме производње, пошто смо ми земља, која од тога живи. Наша је земља чисто земљорадничка и сточарска и од тога рада добијамо искључиво новаца и средстава, која су нам потребна за подмиривање наших домаћих и државних потреба. Ми до сад нисмо ништа од индустрије добили већ једино од земљорадње и сточарства, те за то на пољопривреду треба, да обратимо највећу нашу пажњу. После тога треба да подигнемо наше занате, на тек тада да овде говоримо и кроимо крезе око тога, како ћемо подизати индустрију, и фабриканту Миниху похвали. Кад бих знао да ће пропасти та фабрика без тражене олакшице, ја бих пристао на то да јој се помогне, али кад знамо да та фабрика има годишње чисте добити око $\frac{1}{2}$ милиона динара, онда није требало ни тражити помоћи, нити је требало ово да долази пред Народну Скупштину, а тим пре, што је утврђено законом да ни треба да ту царину плати. Што неки кажу, да ова фабрика троши нашу вуну и да диже цену нашој вуни као што је напоменуо прота Ђурић, ја бих на против знам да још јаљска вуна ужичка није одиета у ту фабрику, она и сад лежи по седима, на можда је неће ни да прими. Мени изгледа да ова фабрика браће Миниха тежећи на штету трговине са нашом вуном. Због тога не би требало никако ни да се даје ова олакшица, да не плати за извесно време царину на вуну, када ми је и сувише познатица дато. Мени изгледа као да се гледа на то, нека држава претрпи све, а да сано нико не изгуби. Ја мислим да је пре свега сачувати интерес државни него интерес појединаца, тим пре што је овде држава у праву.

Милан Ђурић (ради објашњења) — Поштовани председник мој друг, казао је да није вуна на ужичког округа, коју су фабриканти Миних купили, јер одвежена, то је истина, да јесу је одвучена, али ту су вуну браћа Миних назарили, а што је до сад шпу одатлан узрок је, што немају пара готових да је исплате, она вуна коју су они назарили стоји у магазама још и сада, то су њихови рачуни, што и сад ту лежи. Они су је назарили, а сад немају новаца да је одвуку, по што ни држава много дугује.

Тодор Дидић — Ја имам само то да кажем, да наш срез бански продаје на 50000 кила вуне годишње, а већ је скоро купила фабрика браће Миних на 30000 кила вуне у овој години. Трговци су за фабрику плаћали по $6^{\frac{1}{2}}$, и $7^{\frac{1}{2}}$, троша кило вуне, и ова је вуна добро плаћена, а да нема ове фабрике у Параћину, ми би онда другим трговцима давали нашу

вуну и по 5½ гроша килу. — Истина има трговаца, који имају новаца и који би могли да купују нашу вуну, и да је после носе за Пешту и Беч, али онда би наш трговац пропао, но што би тамо јефтиније морао да прода вуну. Један је неодавно извезао праву вуну на страну па је није могао продати него је нешто прљаво и сад је поджеше под дућане те се на њој одмаза (смех). То сам ја казао, и мислим сам да се ослободи ова вуна царине.

Министар финансија М. Вујић — Господо! После говора мога друга г. Раше Милошевића, ја имам да кажем само неколико реči, с тога, што сматрам за дужност, да ис правим оне неправилне и неправедне погледе, које су изнели неки говорници а нарочито г. Димитрије Димовић, и они, који су говорили о овоме предмету као и мекоме „поклоу". Господо, овде се не тражи никакав „поклон": ово је просто једна праведна ствар. Пре свега, греши се, кад је сад говорено овде о томе, као да ми овде чинимо неке особите повластице а на штету наше домаће производње, на штету наше земљорадње и сточарства. Далеко нека је та помисао од мене, да потомажем ово, што би било на штету тих грана наше производње! Јер потомагати домаћу индустрију значи у самој ствари потпомагати и домаћу земљорадњу и сточарство. Јер извесно је то, да је најболе средство, којим се повишава цена сировинама у једној земљи, како је индустрија у земљи равни јена; а ако ове нема, онда и цена сировинама опада. То је, господо закон економски, против кога нико не би могао ништа изнети. Дакле, потпомагавши индустрије, фабрика, ми у исто време потпомажемо и све наше прерађевине, и сировине у земљи. Умимо, господо, и процењимо онај случај, што су напоменула нека господа, како Миих купује сировине за своју фабрику и са стране. Шта то значи? што ли он ту вуну купује на страни? он то купује за то, што тамоі квалитета сировине нема у нашој земљи, а кад би било, они би без сумње у земљи куповали и плаћали пре, него што би га довозили са стране. Индустрија увек повишава цену сировинама у земљи и подиже тиме цену вихову.

Г. Димовић напоменуо је и нарочито ударио гласом на то, да што више подсетује на расположење Скупштине, како је овом фабриканту Миху дата концесија за концесијом и како ће нас то извести на некаки монопол. Овде не може бити ни говора о монополу. Све концесије, које су давате, оне су само продужавање и давате су једино у тој цељи, да се та индустријска грана подигне и одржи у земљи. Да кажем простије, сво ово му је давато: и земља и 15 % века цена до што би се плаћале набавке са стране, и ослобођене свег материјала и алата од царинских дажбина, — просто за то; да ми тај производ у земљи купујемо, а не да га довлачимо из Пеште и Беча, као што је пре било. Јер, кад купујемо тај производ, ми подижемо цену домаћим сировинама и подижемо радну снагу у овом крају. То је извлн сваког спора, и то се не може побити.

Што се тиче онога разлога, који је г. Димовић напоменуо, како Врања Миих увозе вуну са стране, па чак и из Смирне, — ја ћу укратко питање на г. Димовића и на сваког трговца: да ли би Миих или у опште ма који фабрикант имао разлога, да набавља вуну из Смирне. плаћајући велике транспортске трошкове, кад би он ту врсту вуне имао у земљи? Разуме се да не би. На за што Миих увози ону? Извесно за то, што те врсте вуне нема у нашој земљи, или и ако је има, значи, да је онда нема у довољној количини и бољем квалитету. Дакле, као што је напоменуо мој колега, ако и у колико и увлачи вуну у земљу, да му то и сама држава проповеље, и проповеље му за то, што хоће да има бољи тканине, јер од наше вуне не може се боли квалитет тканина да производи, сама државна комисија одређује, колику количину стране вуне може употребити, а колику количину наше лошије вуне. Према томе, никакна одговорност не пада на Миха.

По себи је јасно, да би било штетно и по интересе земаљске и било би и непаметно, ако му ону олакшицу, коју он већ има не би дали и за ово кратко време просто с тога, што је тај фабрикант рачунао на слободан увоз вуне, а рачунао је не само с тога што има концесију, — већ и за то, што није могао ни мислити, јер се ово ко себи разуме, да увоз таких сировина као што је вуна, неће бити слободан. Ја ћу да поменем разлог, који је избегао мој колега, зашто је дошла општа царинска тарифа, зашто је ударена царина и на увоз вуне. Онда смо сарединли општу царинску тарифу за случај да не успемо у трговачким уговорима са странин државама. То није никаква тајна сарединти тарифу као средство за борбу, и у тој тарифи све што се само може увозити, исрезали смо јаким дажбинама. Чим је та потреба престала, чим смо дошли до уговорне тарифе, од оног часа престала је потреба да се царина на вуну удара и одних је скинута. Кад ово не би учинили значило би, да намерно идемо на то, да казнимо једнога нашег индустријалца Није питање, колика је сума, питање је о правди. Држава треба у прној линији да заштићује праван, и ако не чини то, она ће се огрешити о права својих грађана. Најпосле, ја морам да се огрешим од тога, што су неки напоменули, и да је он „израелит"! Трговци као и сви други грађани у овој земљи заштићени су подједнако, на ма које вере били Ми то сви добро знамо из искуства, да и Миих као и сви други хоће и гледи своју интересе подједнако, за ма које вере био, а држава је дужна да интересе својих грађана без разлике заштићује. Напоменуло се, како Миих обија прагове министра финансија са сузним очима и тражи, да му се нешто нарочито учини. За време, док сам ја био министар финансија, он никад није долазио да тражи неке концесије, него је просто по нашој финансијској невољи тражио, да му се плати оно, што му држава дугује. И ја хоћу да констатујем ово, да је он већ много кажњен због наших тешких финансијских прилика, јер му ми дајемо бонозе по 6 % а он мора да залози са 8 и 9 %. Дакле, он је прло често кажњен с тога, што држава није у стању, да му на време плати. Ја могу констатовати то, да на дан 1 априла од близу 7 милиона бонова била је четвртина у рукама Миха. Он је зато уговору све предао држави савесно по квалитету и цени, који је комисија утврдила и разуме се, по квалитету и цени, који је комисија утврдила на време. Међу тим, држава је дужна да му све то исплати на време. Ја ћу да изнађем само једно, да је дуговала на дан 1 априла близу 1,700.000 дин. и то је дуг, што има да се исплати од онога зајма од 18 милиона.

Дакле, није ово никакав поклон, него је ово налог правде, коју имамо да учинимо према једном индустријалцу, што, у томе се састоји овај предлог Народној Скупштини, да држава српска не учини неправду једном домаћем произвођачу, једном нашем индустријалцу. Јер, кад би казнили таквом мером ове произвођача, ми би дали рђав пример за у будуће за све оне, који би желели, да подигну ма коју нову грану индустрије у нашој земљи.

Раша Нинић — Господо, ја мислим да нема ни једног посланика, који је противан овој парламентној фабрици. Него овде су два питања. Ми смо 1891 године решавали о тој концесији и ми смо само тражили, да се страна вуна не увози, него да се троши наша вуна, јер нико не може казати, да ми у Србији немамо вуне. Ми, који смо из народа, ми добро знамо, колико имамо вуне. Ја знам, да ни приоречког и тимочког округа Миих никако не узима вуну, већ је довози са стране. А као разлог за то, што се довози вуна са стране, наводи се то, што је та вуна добра за израду наших производа То би било добро, кад би се трошила наша вуна, али то се доноси са стране, и он је оштетио нашу државу са 60.000 динара. Ми нисмо противни фабрици, него смо противни томе, што се вуна доноси са стране.

Последајте на хаљине на војницима, какве су? Војници не носе хаљине ни 2 — 3 месеца и све се поцепају, кад би се употребило оно сукно од кога ми правимо одело и за одело за војску, онда би имали одело за војску како треба. Кад Миих има концесију за фабриковање и инферује одело за војску, онда треба да за војску прави одело од те добре вуне, која се у нашој земљи израђује, а не да доноси неку другу вуну и отпатке са стране и од тога фабрикује чоху за војно одело. Овде има више посланика, који ће потврдити, да смо

ни одобрили Миљу концесију једино под тим условом, да плаћа царину на вуну.

Министар народне привреде г. Раша Милошевић — Молим вас ради објашњења само неколико речи да кажем. Ви сте решили 1891 год. да Миљ мора плаћати царину на вуну, јер вуна онда не плаћаше никакву царину. Од 1891 до 1892 није ни постојала опита царинска тарифа. Према томе ви исте ни могли решавати, да Миљ плаћа какву царину на вуну, јер је вуна онда била слободна од царине. Скупштина од 1891 год. радила је друге послове, а тек је 1892 године донесена опита царинска тарифа, по којој је вуна, увезена са стране, оштећена царином.

Пера Павловић — Одобравам поступак оне владе, која је у оно време дала искључиву повластицу Миљу, јер налазим, да се је код нас могла само тако и почети да развија индустрија. — Али уверен сам, да влада, која је дала ону концесију, није мислила да одговарајући ту концесију на потпта времена и само у једној личности, него је дала концесију дотле, докле се тој индустрији не осигура трајан опстанак. Сад, ако би хтели и ову нову повластицу да дајемо, која се састоји у томе, да му држава, мисли прати 40—50.000 дин. царине на вуну, коју је увезао са стране, треба прво да се запитамо: да ли тај Миљ материјално стоји у горем положају сад или онда, кад је повластицу добио? — Ја бих желео од свег срца, да сваки наш трговац полупривредник и занатлија стоји овако рђаво материјално, као Миљ. Само среће, да имамо ми доста таквих спромашних трговаца, као што је фабрикант Миљ. Миљ се са овом повластицом за израду штофова обогатио у нашој земљи што ни је у стварн неома мило и постао један од најбогатијих фабриканата код нас. Према томе, ја не налазим никако разлога, да се једном човеку, који се налази у тако повољним материјалним приликама, одрести 40.000 динара и још што је горе да му се одрести толика сума на име царине на вуну, коју је увезао **са стране.** Ја мислим, да је записао владе била, кад се повластица Миљу давала, — да у својој фабрици троши нашу вуну, а не да доноси страну вуну, а ми да га у томе још и помажемо. Ја делим мишљење г. министра народне привреде, да ни немамо у нашој земли довољно фине вуне за израду лепших тканина; ја верујем, кад би могли бити сировине у том погледу, могли би бити без тих финих тканина и посити што имамо. Али на пословетку, ја ћу дозволити, кад настану велике прућине, потребно је лакше одело, и да због тога, што нам свет иде за дужезом, треба да се и у нашој земли производе финије тканине и да се, због тога, мора извесна количина финије вуне увозити са стране. С тога бих предложио ово, да Скупштина усвоји. Да нам г. министар у округлој цифри каже, колика је та сума, што се предлаже, да се Миљу у име царине врати, па да за ту суму повећа набавино довољан број тих оваца, које дају финију вуну, да се расплављају оним привредницима и да се те овце гаје у оним крајевима, где има најбољих услова за сточарство оне врсте. Ето тим путем ми би могли добити у нашој земли ту финију и мекшу вуну и онда повластичар Миљ не би имао потребе да купује вуну са стране. Ја бих молио, ако има 10 посланика да потпомогу мој предлог (Не потпомажу га).

Милан Милићевић — Ја из овога предлога видим то, да браћа Миљ имају да плате извесну суму у име царине за увезену вуну са стране и сад се они предлогом траже да им се та сума поклони. Међу тим ни у округлој цифри не каже се, колика је та сума, која се хоће сиромаху Миљу да поклони. Ја не видим никаког основаног разлога, да држава српска треба што год томе сиромаху Миљу да поклони, јер сматрам, да је њему и сувише учињено, а и сам нам законом не дозвољава, да овај његов захтев можемо да одобримо. Његов је захтев неправедан и незаконит, ја никако не могу пристати, да се, колико сам извештен, поклони Миљу једна повећа сума новаца, која припада држави и која ће износити 10—12 ова у злату. С тога ја сам противан предлогу госп. министра.

Риста Поповић — Господа, која су говорила против предлога министрових, изнела су само два главнија разлога, против њега. Они кажу, да се они предлогом министровим штете државни интереси и да се у исто време штете наши произвођачи, да се тиме штета опима, који производе вуну. Један и други разлог по моме мишљењу не постоји.

Прво, каже се, штетиће се државни интереси тиме, што се неће наплатити царина за увезену вуну.

Господа посланици, која су говорила за предлог министров казала су, да повластичар Миљ не доноси ту финију вуну са стране за то, што ни ната неће да купује од наших произвођача и да наперно штети наше произвођаче, купујући вуну из Азије, Француске и других места. Не купује повластичар Миљ извесну количину вуне и са стране за то, што он воли да узима вуну са стране, него просто за то, што овде нема у толикој количини и таквог квалитета, као што њему треба.

Господа противници предлога министрових кажу, да је Миљ прост шпекулант. Може се претпоставити, да је и прост шпекулант, јер на пословетку Миљ је се могао примити подизања фабрике једино из побуде, као трговац и као шпекулант, који у повластици плази свој личин интерес и своју зараду. Случајно проктени и жеље повластичара Миља сусрели су се са жељама Народног Представништва и влада се је са њим споразумела и дала му концесију. Он је имао интереса, да добије повластицу да подигне фабрику штофова, а ни смо имали такође свога интереса, да такву фабрику у својој земљи имамо, и ми смо са њим на основу тога начинили споразум. Ако се може предпоставити, да је Миљ прост шпекулант, онда никако не може се замислити, да ће он бити толико слеп и наиван да код добре вуне, као што је имамо у крањском округу, да доноси чак из Азије на Сиирне и других земаља. Кад би то стојало, њему би као повластичару кроста шпекулација диктирала и где је има ближе и да је не доноси чак из Мале Азије. Да држим, да не треба ту много памети на да се може сваки о томе увернти, да он доноси извесну количину вуне само за то, што је не може у довољној количини да набави овде, јер кроста шпекулација налагала би му, да вуну набавља овде, кад је у довољној количини има.

Као најглавнији разлог против г. министровог предлога, наведен је, као што рекох тај, да би се штетила државна каса, што се не би добило неколико хиљада на име царине за увезену вуну са стране. Ми смо земља, која не може да рачуна на подизање индустрије у великом степену. Кад би било питање о томе на ита треба да обратимо већу пажњу, да ли на подизање индустрије или заната и сточарства, ја бих се сложио са мишљењем, да треба да обратимо већу пажњу на подизању сточарства, заната и полупривреде а не индустрије, јер држим, да је наша држава као мала несподна за индустрију и да ће теже моћи учинити напредак у индустрији, што је наша држава онколена већим и економно много јачим државама, али овде није у питању хоћемо ли да подигнемо једну нову грану индустрије, него је питање о томе, хоћемо ли да учинимо још неку жртву за индустрију, која већ постоји. Ја држим, да индустрију, коју већ имамо не треба да суркимо из неких ситних локалних разлога, који не би требали у Скупштини да нас занимају. У другим земљама држава помаже овакиа индустријска предузећа и тамо не само да држава чини овакву помоћ, као што се предлаже, него се чак дају и премије за извоз фабричких еспапа на страну. Тако на примеру за извоз фабричких еспапа на сваки 1000 динара вредности фабрикант добија премију 100 динара. Међу тим ми овде за једну незнатну суму царине наплаћено, да ће бити повређени државни интереси и тесногрудошћу хоћемо да доведемо у питање опстанак једнога предузећа, за које су све Скупштине показале најбољу вољу. Ја се сећам, да је при решавању повластице Скупштина показала најбољу вољу, тако исто и приликом, кад је повластичар тражио извесну потпору, Скупштина је одобрила и у опште врло лепо се одазвала и све учинила, што јој на расположењу стоји, да се омогући опстанак једног овако лепог предузећа.

Сетите се Скупштине у Нишу. Онда је била напред њачка Скупштина. Кад је био претрес закона о појним набавкама, ја сам као опозиционар предлагао, да се том истом фабриканту плаћа 15% скупље него што се може са стране да набавља. За што сам то предлагао? Предлагао сам за то, што сам знао, да такав један фабрикант не може да издржи конкуренцију са оним фабрикама, које постоје од толико година. И онда смо увели у закон, да министар може да плати 15% скупље, него што би платио за оно, што долази са стране. А за што? За то, што би тиме подигли нашу индустрију, но могли би наше радинике, нашу производњу и т. д. И Скупштина тадања прихватила је и једногласно примила тај члан. Дакле, сва су Скупштине сагда прихватиле предлоге, којима се нашло на то, да се оно индустријско предузеће помогне. А сад од оне две године, доказује се, да Мишх неће да потпомогне наше сточарство, јер неће да купује нашу вуну и т. д. — међу тим, то не стоји у истини. С тога, као посланика и члана финансијског одбора, руководиле су ме једнино те побуде, да се оно предузеће потпомогне. Штете не може за државу нашу бити, што ће се са стране увести неколико кила вуне без царине. Међу тим ни други разлог не стоји, јер ни један паметан трговац неће ићи на страну да купује оно, што има код своје куће. Страна вуна, на одаклe она била, мора да издржи неке издатке; она мора да се отуда донесе и тај подвоз мора да се плати, и он је поскупљује толико да она није моћи да конкурише нашој вуни, и она не може да се продаје јефтиније, него што може наш производац да прода, који у Србији онде производи вуну.

С тога кажем, да је овај предлог уметан, и да га не треба одбацити. *(Чује се: да се ради.)*

Потпредседник — Јели воља Скупштини, да се реши: *(Јесте)* — Ја су се за реч јавили г. г. Димовић, Николић Милетић, Вукашин Петровић, Миленко Весић, Гарашанин, Дим. Катић и известилац; а говорили су већ Димитрије Димовић и Николић Милетић.

Дим. Димовић — Ја молим Скупштину, да ми дозволи, да говорим, јер сам много раније тражио реч.

Потпредседник — У овом случају могла би само Скупштина да реши, да ли да се да реч г. Димовићу. Ко је за то, да се г. Димовићу да реч, нека седи, ко је против нека устане: *(Сви седе)* Има реч г. Димовић.

Дим. Димовић — Ја сам још у првом свом говору казао, да оно, што би случајно изостављено, што управо писам казао, можда стицајем случајева, да ћу да допуним и кажем у другом свом говору. На жалост ово, што је можда изостало, напомињући су други говорници.

Ја ћу, одговарајући на примедбе г. г. предговорника то да кажем. На првом месту, поштовани посланици и друг. отац Ђурић, као прота и проповедник православне вере, изненађује ме својим говором, кад више има дубоки према једном израелићу, ценећи његову предузимљивост, него што би учинио према једном грађанину српском — Србину и да се њему више клања него другоме. Мене то изненађује од њега, као од свештеника. Говорећи, односно саме стварн, он каже, приликом увођења о фабрици ужичкој, за коју вели, како је она постојала и како је то била једна благодет у том крају, и да је после пропала. Не спорим му то, али тим пропадању ко је био узрок, што та фабрика не постоји, а тако исто и ни једна друга у Србији. Узрок су браћа Мишх, који су их убили, као и остале трговце.

Г. Ђурић уопрано је на мене питање, за што писам казао, колико Мишх троши вуне. Ја сам казао да он троши наше вуне 20%. Писам истина одредио цифру, али и ту да кажем, да он троши годишње од прилике 5 — 600.000 кила вуне, и од те количине, од наше вуне не троши више од 100 — 150.000 кила. Сразмера је ту, и ево вам доказа, да више страну вуну употребљава него нашу. Не стоји ни то, што напомиње г. г. министар финансија и Риста Поповић, да он не би доносио стран вуну, кад би имало добре вуне у нашој земљи. Кад би он доносио само бољу вуну, онду ми немало, онда против тога нико не би имао ништа: но на противи, он доноси стране вуне 80%, а наше троши највише 20%, у оних 80% углави и финија и лошија вуна, и огледна и све остало.

Г. министар нар. привреде и остали говорници, који су говорили у корист самога Мишха, нарочито су нагласили, или управо рекли, бацили су неку кривицу на нас, који смо говорили против Мишха, и веле да се изненађују што говоримо против једне индустрије, да то није лепо. Ни ја, ни остали говорници, нисмо говорили против саме индустрије, на против, ја сам напоменуо, да је Скупштина с одушевљењем, прихватила ту индустрију, и ја сам хвалио то мишљење. Него овде је реч била о незаконим радњама и незаконим поступцима, да се нему нешто поклони, што је по закону дужан да плати. О томе је била реч, а не да смо ми говорили против индустрије. То одбијам од себе, а тако исто и остали говорници неће примити на себе да су говорили против саме индустрије. И г. министар привреде у самоме почетку свога говора умеснио је једну стварр, којој овде нема места, почео је да се дотиче мога неког пријатељства са фабриком, односно с браћом Мишх. У почетку саме те индустрије и фабрике, а то је било пре 10 година, ја сам као човек могао да ценим онако једно предузеће, и ја сам тако рекао обезрчене прихваћено ту индустрију и саму браћу Мишх као странце, и ја сам тада дејно мишљење, а и сада имам то исто мишљење, да та наша индустрија треба да се подиже. За осет понашам да немам ништа против саме индустрије, него само против браће Мишха, који непрестано моле, и противан сам давању оних концесија. Г. министар рече да има печега, што су ти наши пријатељски односи олађени. Олађени су онда, кад сам се уверио, како они поступају, *али одкуда сад, да ти односи буду загрејани — код неких?!*

Односно једне концесије, за коју г. министар привреде каже, на који се начин та концесија изменила од министарства војног као контрола, да гледа, како се врши та прерађевина и то могу да кажем, да кад би та концесија изненада дошла она би могла много што шта видети и сазнати, али са свим је друкчије кад он зна на 15 дна раније, кад ће концесија доћи, уопрано колико, Мишх треба, да спреми, намештаје, нарочитог пива, вуне, сапуне и остале деликатесе. Што се пак неке тиче, на који начин та калкулација иде, и како се она саставља, да и кажем и то. Неће да бацам кривицу на сану државу, него на који начин Мишх доводи ту ствар својом спекулацијом. Сви фабриканти страни јесу истом његови пријатељи и они знају да не могу добити дефинцију за српску државу, и онда Мишх каже свом пријатељу Хирну, ти ћеш оволику цену дати, Паленцу каже: ти ћеш овакву цену дати, а Блау: ти ћеш опет оволику цену дати. То се све уједи, а то њему од руке нарочито добро иде. Инам још да кажем г. министру привреде, да то: што он каже да не зна, где је извор ове грешке и нерасположења сменген. Ја ћу на то да му одговорим, да ни код мене, а ни код мога друга Милетића неможе бити грешке ни личног нерасположења, као заинтересованих — јер он је трговац, који ради са српским осканима, а ја сам трговац, који радим са извозом свиња; писам никакав либерант, писам сеизал трговачки, и најзад нисмо ни ја, а ни мој друг трговци, који се тим послом баве — него стојећи на овом месту, сматрано за дужност, да дамо своје мишљење о овоме, тим пре, што немо, као посланици на тога краја, боље познавати односе. Где може бити извор, ја ћу да му кажем, да је у нашој средини, у средини посланика ње, *али може бити један случајан, који је овде у Скупштини и који је целу ову ствар покренуо као заинтересован.*

Још нисам да кажем који реч о радницима Вели г. министар привреде, а мислим и г. министар финансија, како је то корисно ко сахе радењке, како су нами радници заузети тим послом. Ја то не спорим, то је све тако. Радници тако раде али нико? Они су изложени такој експлоатацији, а нарочито нини, морају у 5 сати у јутру да иду у фабрику да раде до 8 сати у вече. Законо нема да то сузбије, а људи су међу тим принуђени да се жртвују и да раде, на хтео не хтео мора да иде да ради. Нико не спори, што они раде, али

не са тако великим и неодређеним бројем часова. Док се у другим земљама покреће радничко питање, да се сматра број часова у фабрикама у интересу здравља радника, и требаће се на тај начин, да се не експлоатише снага радника, дотле о нашим радницима нико не води рачуна, већ пропадају, и за кратко време ни више ни мање, но плаћају — скрбу.

Милан Ђурић — Ја имам да исправим навоље посланог мога друга и пријатеља Димовића, који у своме говору рече, како се чули, да један православни свештеник налази овде пред Скупштину и као милосрдан Самарјанин брани овде једног Израиља. Ја имам на то да одговорим моме другу, да као хришћанин, а по речима Мојсијевим „да сваки човек љуби ближњег свога као самог себе", ја сам чинио своју дужност и испуњао божју заповест, а кад ме би то чинио, ја не би испуњао своју дужност. Ја идем још даље, држећи се онога, шта је казао божји син: да је Бог створио човека по образу и подобију своме, и онда ја не смем да имам нрзости на спрам једног човека, кога је не само Бог створио по образу и подобију своме, него и који испушава, као честит грађанин, све обавезе у својој земљи, тим пре не смем да га вређам, као човек, који проповедам идеју човечанску и мисли и благослов јеванђелски.

Сад имам да кажем ово, да фабрика Хебеста у Ужицу није убијена од фабрике у Параћину. Ја сам казао, да је тај човек Стојан Поповић био сиромашан, да није имао довољно капитала, и да га је држава помагала и заштићавала, па по што није могао да издржи у том послу, јер је био принуђен да испуни своје обавезе према кредиторима, то је он уступио своју фабрику Хебеста, фабрици Михиновој у Параћину, који му је за то платио часно и поштено, и овај је онда исплатио своје дугове.

Све остало, што је казао господин посланик параћински, ја нећу о томе да говорим, јер мислим да је сваки довољно опет да говори по своме убеђењу. За ове ствари говорио о личностима, нити ћу о томе да говорим, јер личности за мене не постоје, већ сам говорио о помању српске индустрије, јер без помоћи народне привреде и без помоћи индустријалца, не може бити, нити се може заживети.

То је што сам ја казао.

Никодије Милетић — Ниесам ни мислио да тражи повока реч у овоп питању, јер сам досадашњи посланици нису навели јаче разлоге, да нобију ово, што сам ја у свом говору изнео. Ја у своме говору нисам ово једностран, нити сам узимао у претрес поједине личности или нападао индустрију, ја сам о питању говорио начелно са финансиског гледишта и казао сам да нема оправданих разлога да се ита учини против закона о царинској тарифи. Даље, као што казен ни један разлог до сада није изнесен тако јак, који би могао да потпуне оно, што сам ја са законом у руци доказао, да је држава била у праву да му ово наплати и да ово није ништа друго него поклон, који износи суму од 60.000 дин. и који се предлогом тражи да му дамо. Али, кад је г. министар привреде одмах у почетку свога говора био онако галантан са изразима и кад је налазио за нужно да баци онитре прекоре не само г. Димовићу него да закачи и мене као мештана Ваљеве Параћина и рекао, да се чуди, како ми да говоримо против индустрије и против Миниха, и да му је то необјашњиво, на мисли, да је то из обзира личне и сумњиве природе: мени је дужност, да то одбијем одлучно и најодсудније од себе. Никада апсолутно никаквих рачуна са Минхом нисам имао, нити је пак он чинио што против мене. За рачуне у погледу трговине никад не могу да се субобним с њим. Даље, личних рачуна немам, да би се могао субобити с њим на какној тачки и по томе отпада неоснован навод министра народне привреде.

Шта више и сама интерпелација, коју сам упутио на г. министра унутр. дела, и који се односи на рад овог повлаштичара није потекла из личних сатиричарских разлога, већ ме је на то нагнала нешка невоља, коју трпи грађанство из околине фабрике сне од постанка ове установе. Даље, одма је и било приличе и повода, да се протестује против онога што повлаштичар не би требао да чини и што нема права да чини, али ја опет, као грађанин, у колико сам ценио ону установу, ја сам избегавао узек, да личпо суделујем у ономе, што би могло да се рђаво тумачи као нерасположење према тој личности и установи и што би могло да доприноси, да се тој установи поткопава корен или основа. Дакле, главна је ствар да никад ништа личпо нисам имао и према томе, мени је жао, што је министар био онако галантан и непрагедан ни прекор учинио, да код мене као жешгапина у Параћину овако мишљење потиче из сумњивих обзира, који код мене никако не постоје. Жао ми је, што се баш с противне стране може про посумњати у тако што, јер рано је приликa да узек при информацијама и изношења те фабрике, узек, када су та питања покренута била од приватних лица или од стране државе, налазило се начина, да се другим путем трпања земљиште и да се сврши онако, као што је желео г. Миих, и с погледом на такве случајеве, ја мислим да имам ваше права да сумњам да ова патриотизам за индустрију потиче из суме од 60 000 дпр., него из чистог убеђења, али ја то нећу да кажем него се огрђујем од тога. (Жагор). Ја имам право да посумњам, али нећу то да кажем да то потиче баш код оних људи, који оно заступају, као што су то неки господа наши пребацивала нарочито г. ким. привреде и г. Риста Поповић. Жао ми је у толико више на г. Р. Поповића, што нарочи је и изговарао моје речи. Он каже, да сам ја рекао да је Миих прост шпекулант. Господо! Ја сам се ограничио да говорим у општем односу пасирам повлаштичара и пасирам државе и о праву, да ли он има права да тражи да му се ово врати или не, од стране личног напада на Миниа ја сам се одпах оградио у мом говору и казао, нећу да испитујем да ли је то радно Миих или други; ја дакле, нисам казао, да је он само прост шпекулант. Г. Риста иде даље истим путем као и г. министар привреде, и каже да има ситних локалних разлога; ако он то цени према свом личном искуству, то је друга ствар, али према мени не може то да примени. Ја сам познавао те приличе и околности, знам шта се догађа у тој фабрици и зато сам налазио за нужно да упозпам Скупштину с тим стањем. Дакле, толико хоћу да кажем, да ни један до сад разлог није изашао против мог разлога, да је против закона не што од њега отето, него да је потпуно морао бити правилно примењен закон над фабрикантом Минхом и за то је право да он плати дрвима а не да се оштети држава благајна са 60.000 динара, које није нала сума, да би је могли жртвовати на овакву једну ствар. Напоменуло се да ће овом сумом да се доведе у питању останак саме фабрике: то не стоји. Фабрика располаже данас са приличним капиталом од неколико милиона. Цењење то питање да ли је оправдано наше тврђење, да капитал фабрике стоји боље но што се казивала, треба да потледпу у прошлост и обрачунаио приходе, које је Миих од повлаштице имао, од којих је и капитал направио. На првом месту, да бидно погледа на непосредну порезу, коју за 10 година није плаћао, па за тим на све оно, што је он морао за фабрику увозити. И, кад би морао да плаћа увозну царину, колико би та сума укупно изнела? Ја држим да врема ономе јасно је, да повлаштичар има повољне услове за опстанак у земљи тим пре, што је још у могућности да на 5 километара даљине, може да набавља и сировину и горпво за фабрику, као најскупље предмете за рад, а тако исто и положај саме фабрике на таком је месту, да условлава останак, и онда нема зборa да је у рђавијем, критичнијем положају од других фабриканата, но је на против у бољем положају, на чак и за набавку радсника, јер они не зарађују во три до четири динара на дан, него 4 — 5 динара недељно, а има радсника, раз.не се према раду, који зарађују мало више, али главни радници, који могу да зараде више, нису наши него са стране доведени из Ческе. Дакле, наши радници ограничени су само на ниже радове, који дају врло малу надницу. Дакле све то иде у прилог онога, да он добро стоји, и да је користећи се повластицом направио добар и јак капитал, тако да за њега не би била ова ствар од осетне штете, а не би требало ни да му се поклони, кад већ то по закону мора и треба да плати.

Вукашин Петровић — Дебата, која се води већ читава два сахата о једном малом предмету, изашла је изван граница самога предлога, али не на штету саме ствари, него у корист њену. Овом приликом, да одмах кажем, колико сам ја у овом страни може лично расположење да буде мероданно напирам једне корисне установе: а с друге стране колико може да назове одушевљена на једну такву установу, као што је ова, код свештеника, који по свом позиву далеко стоји од трговинских и индустријских предузећа. То је врло лепа слика и она нам напомиње оно, што смо услед дугог претреса изгубили у времену. Сад, дозволите ми, да кажем за што мислим да ми нисмо говорили овом приликом о самом предмету. Није на дневном реду Миих и његова молба него предлог владин и то предлог ни о чему новом, ни о каквој новој молби, ни о каквом давању нове концесије. Предлог владин иде на то, да Скупштина потврди њено разумевање концесије, коју је Миих добио од законодавног тела. О томе имамо ми да решавамо и донесемо нашу одлуку. Кад је то на дневном реду, онда не може бити речи, да је у питању каква поклон коју држава чини једном индустријалцу. Ово не може бити поклон у толико више, што је то предлог а не његова молба и што ово није нетко предлог за нову концесију, овде је питање само, хоћемо ли ми да се сложимо са разумевањем концесије коју влада истиче, да концесијом није дужан да плати царину, по општој царинској тарифи од 1892 год. па до све 1893 год. То је дакле, у питању.

По моме мишљењу влада са свим правилно схвата и одбор је финансиски правилно оценио предлог, који је био пред нама. Ја ово говорим и после онако недостојне изјаве, коју је једна од г. предговорника бацио овде у Скупштини, после изјаве која, је недостојна да се чује у законодавном телу. Господо, нама је дужност да се само разлозима служимо и да разлозима један другог убеђујемо; а позивање и говор о личностима и њиховом раду, на овоме месту недостојно је, ма у којој прилици. Такви разлози могу само да скрену људе, који желе добра земљи и жеље да потпомогну ове установе с правога пута. Кад се већ баци сенка на какву личност онда ја мислим, да није поштено да се ћутке прође преко тога прекора. Правда и истина захтевају да се и њеније такав човек, који је овако окарактерисан,, (Чује се: *тако је*)

Господо, ова је земља страдала од тога што, се за овога или онога говорило онако или онако, а то, господо, не треба сад да буде, ни у овој, ни у ма којој другој прилици. Разлози, које су предговорници о самом предмету изнели, напросто разлози г. министра финансија и г. министра народне привреде, као и разлози проте Милана Ђурића тако су убедљиви, да ја немам ништа више да кажем, него сахо да умоли Народно Представништво да има на уму да овде није у питању Миих ни његова молба, него предлог Владин, којим се тражи, да се потврди тачно разумевање концесије, коју Миих већ има. И поштo су предговорници тако лепо разлоге изнели и поштo сто заморени слушањем дебате о овоме предмету, ја нећу ни да улазим у разлагање зашто он треба да дозволи Мииху да уђе са стране без царине унесе, јер је то лепо објаснио г. Министар финансија, нећу да говорим о 15 % процента додатка цени јер је то лепо објаснио г. Министар народне привреде, не ћу да говорим о користи по наше сточарство, јер је то лепо објаснио прота Ђурић, него ћу да напоменем још једном, да оно није нова концесија, него тумачење старе и захтев да се потврди гледиште владино о тумачењу оне концесије, коју Миих већ има. А оно мишљење треба потврдити и одобрити, усвајајући предлог г. Министра Привреде.

Миленко Веснић — Господо, ја писам мислио да говорим о овоме питању, и кад устајем да о њему говорим, ја то чиним са извесним узбуђењем и морам пре свега да протестујем јасно, категорички, као члан овога дома, што се овде може устајати и говорити о једној ствари и таким разлима, које једнога грађанина ове земље врло рђаво карактерину, карактеришу га као Израиљца, као католика или мухом у којој другој форми. Ја устајем да протестујем против таквих говора већ и с тога, што ми пада изповедамо да: „браће мио које вере био“, а и с тога, што је још јуче решено једно питање у корист извесног господина Шајса из Берлина и нико о њему није ништа напоменуо да ли је он израиљанин, католик, чији је поданик и т. д. Међу тим, данас код ове ствари излази се чак и са таквим аргументима! Мени је чудо, да се у овом питању излази и са таквом бојом и таквом жестином, мени је то чудо нарочито да то чини човек, као што је мој поштовани друг и пријатељ г. Димовић, кога ја сматрам за најумнијег и најпаметнијег и најважнијег човека у овом дому. И кад је стварно добила овакав правац, онда ја сматрам за своју дужност, да бар на неке приговоре неколико речи, као члан овога дома, кажем. Ја господо писам економ, писам трговац, писам сточар, али, у колико сам ја учио по неште из тих наука, знам осео: да се сточарство и пољопривреда без индустрије апсолутно у једној земљи не даду ни замислити. Сточарство и пољопривреда не могу се корисно у једној земљи одржавати, и ми сами на нашој рођеној кожи имамо најбољи пример за то Ми који немо индустријализ принуђени смо, да наше сировине извозимо у Мађарску и у друге земље, и могли смо да осетимо, да кад те сировине наше нису потребне другим земљама оне нам онда кажу: „курџи“! — (Натраг!) изволте ви те сировине задржати код ваше куће. докле ми не прерадимо наше, на кад то учинимо, ми ћемо знати милости бићемо тако добри да и наше сировине примимо

Дакле, исто тако треба развити индустрију у једној земљи као што треба развити привреду и сточарство, и у нашој земљи треба развити ту праг грану већ и с тога, што ону другу, сточарску већ имамо.

Дакле, на првом месту, ми у данашње време имамо да подижемо нашу индустрију, а за подизање те индустрије ваше немамо новаца, немамо никаквог капитала. За подизање те индустрије ми немамо ни довољно духа, немамо у довољној мери предузимљивости, а немамо у тој мери ни удружљивости, колико би било потребно, да се индустрија подигне. За то ми, ако хоћемо да имамо индустрију, морамо да зовемо стране индустријалце, стране капиталисте и предузимаче, да дођу у нашу земљу, да донесу капитал свој, да се заложе с ним, те да раде с нама у нашој земљи, у нашу корист, и да подижу нашу домаћу српску индустрију. Господо, захтевати од тих људи, да донесу у нашу земљу све што имају, да заложе и цео свој живот у нашој земљи, па онда тражити од њих, да да раде без икаквог интереса за себе, ја то не могу појмити, а по моме скромном мишљењу паметан и разложан човек не може то ни захтевати. Према томе, дакле нема апсолутно смисла приговору на то, како Миих има ваше прихода, и како он много зарађује на том свом предузећу На, господо, то је његов циљ, њему је циљ да заради, иначе нема никаква смисла ни што предузети без циља, без икакве добити.

Мој поштовани друг, Радисав Митровић учинио је примедбу владу, за што је она, кад је могла и сама да изведе капитализацију, овај посао изнела пред Народну Скупштину. Мени је жао, што је такав примедба изашла из Скупштине. Ми смо сви сарадници на наше праву. Ми, у место да покажемо, што је влада у овом случају могла то да учини, на кад она то није хтела сама учинити, без нас, Скупштине, него је ствар донела пред Скупштину, ми на место да похвалимо то дело владино, ми налазимо сад са разлозима: како она то није смела да учини. и да ми немамо овим питањем да се бавимо и да га решавамо.

(Настаниће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 56 НЕДЕЉА 8 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О повлашћењу Мајданпечке Инд. Компаније).

Сад настаје питање, у коме ја сматрам, да могу господа бар са овога стручне стране, са којима је о њему говорио г. Никодије Милетић. То је правно питање у овој ствари. Ја, господо, не знам колика је сума, што се овде тражи; она може бити 5 милиона или 500.000 а може бити и једну пару диварску или један милион, апсолутно је за мене исто правника то све једно, царинска тарифа и то у то доба, када је царинској тарифи није се на увоз ауе ништа плаћало. Али је држава дошла са својом економском политиком, да уведе привремену нову општу царинску тарифу, и да у њој удара порез чак и на ауу, с тим да ова из тога, што је у њу и у колико могуће, извуче при склапању нових трговачких уговора што више повластица за Србију. То су уговори државни, за тим долази нова општа царинска тарифа, по којој се и на ауу плаћа увозна царина. Као за правника — за мене овде постоји случај сличан овоме.

Ја ћу, да би тај случај могао боље објаснити, у место државе, узети онога, на кога има да се примени овај закон. Тако, постојало је једно нормално стање, донео извесан дан, и постао један изванредан закон и по том изванредном закону, рецимо, — отворили се извесни гранични и шетове одредбе. Та је ствар сад у току. Али за тим ни скоро долази ново законодавно решење и тај изванредни закон престаје да важи. Настаје сад питање: шта ће сад да се уради у таквом случају?

У теорији и у праву то је са сваи јасно, да се у таквом случају ствар не спрашава по раније закону, него има да се реши према новом стању, а у овом новом стању нема казне, и онда је сигурно: прелази се преко тога, и они, који су се пре отрешили о закон, сад се не казне, јер у овом стању нема кажњивог дела.

Шта је овде у овом случају? Влада, која је из економско-политичких обзира донела некакав закон, по коме је имала на ауу, да се удари царина, та влада, сама уверена у неоправданост таквог намета на носиоца једног индустриског предузећа, сама та влада, имајући у виду то и даље, шта ће она да ради; — она не извршује тај закон до краја, према томе човеку, него каже: ја, да бих формалности закона одговорила ја тебе задужујем, а над даље могућност да се ова ствар за законодавним путем изврши, овда ћу те са законодавним решењем у руци ослободити.

Ја мислим, господо, ништа правилније, целисходније у овакој прилици не би се могло учинити, — а признаћете, да су то наши марифетлуци, што ми тако хоћемо да радимо, али тај наш марифетлук може да нађе на погрешну, јер у сваки прилици нећемо моћи да се користимо њиме.

Господо, говорено је овде, како се томе концесионару, који има повластице, чине извесни поклони. Ја, као правник не могу то никако да видим. Концесионар, односно човек овај, који има повластице, он има са државом уговор. Тај уговор гласи: да он за 15 година има држави да ради под нарочитим повластицама, да израђује чоју, да дефинује за државу и т. д. и с друге стране држава пак њему да чини извесне уступке, јамчи извесне користи и т. д.

Повластица та, то је чист један уговор између повлашћивача с једне и државе с друге стране, и као год што повластичар нема права, да на штету државе чини какве извене уговору, тако исто ни држава нема права, да са своје стране на штету повластичара нема уговор, а она га мења, кад она њему једнога дана каже: ти ћеш од сад на ауу, *коју сам ти нарочито да уносиш*, плаћати толико и толико. По мом мишљењу, кад се ово узме са правне и финансиске стране, овде не може бити говора ни о каквом поклону; овде човек тражи искључиво своје право, које он има по уговору, а које му је држава из својих економско-политичких разлога, за извесно време суспендовала.

Господо, све ово, што се говорило овде поводом овога случаја, да он доноси ауу чак из Азије — при том не треба губити из вида, да је солунско-вранска железничка пруга — даље, да доноси ауу са друге стране, да иде на штету наше ауе, — све то нема везе са овим питањем, као што је и г. Петровић казао пре мене. Према томе ја мислим, да смо ми изгубили страшно много времена око једне ствари, која је по себи била чиста и јасна; да смо тиме непотребно утицали штету угледу овога високог Дома нашем индустриском развијању, и с тога ја молим Скупштину, да се тиме даље не бави, него да то питање решимо онако, како је изнето у предлогу госп. министра народне привреде.

Милутин Гарашанин — Господо, сматрам, да је потребно, да на прво ред изјавим, да ни у ком погледу нисам заинтересован: нити трговац са ауом, нити са чојом; нити ма са каквим другим продуктом на свету; не познајем Миниа ни његову фабрику, дакле, просто ћу да говорим онако, како

сви ову ствар из тока дебате схватио. За мене није питање: хоће ли држава Миаху учинити једни поклон, чак није питање ни у томе, хоће ли држави бити тешко, да плати оно, што Миах тражи, — за мене је питање у томе: да нађемо, где је с једне стране добро промишљена правда, а с друге стране, где је зло промишљени ината.

И мени се чини, да кад на ту тачку ставимо питање, онда и ја и сваки, који хоће озбиљно да мисли, сваки ће признати, да добро промишљена правда стоји у предлогу г. министра народне привреде. Миху ми не чинимо никакав поклон; ми немамо чак ни о томе да водимо рачуна, да ли треба или не треба, да ли заслужује или не заслужује, да му се такав поклон чини, — за нас је главно питање, око кога треба да се све врзе то, да ми путем законодавства не учинимо једну отимку. То, господо, све баш да би држава и штетовала, такву сенку на Народно Представништво не треба да дозволимо да падне. Ако тај човек не вала, као што се са извесне стране вели, ако довози вуну са стране, која није добра, онда гађајмо га законом, немојмо га гађати неправдом, а нарочито немојмо ми, који смо за то овде, да подесимо ствари тако, како ће праведе судја и на сваком месту бити.

Ја нећу да улазим у појединости овога предмета; после тако исцрпних и јасних разлога, које су изнели г. г. министри, Милан Ђурић, Миленко Весић и Вукашин Петровић, мени се чини, да би било просто дангуба понављати оно, што је већ казано. Ја ћу само још један разлог да вам изнесем, који ће вас, мислим, такође решити, да у смислу учињеног предлога г. министра народне привреде гласате.

Ви се сећате, господо, да смо ми трговачким уговором отказали се права на давање искључне повластице фабрикана; ми смо се отказали тога на рачун других користи; фанг је дакле, да ми више тога права немамо. Па, да ли треба у тој предузетљивости према Аустро-Угарској да идемо и даље, па да и оне институције и установе, које већ имају то право, да их гађамо овакним изненађењем, као што је оно и да их упропашћујемо? Ја мислим, да није ред и да нисмо дужни ни према коме то да чинимо; и баш за то, ако би оно и била штета за државу од 50 000 динара, само за рачун тога, да не изгледа, да намамо својеволно на суперст — да не одемо даље, него што око по уговор дужни, треба оно платити, па да се спасемо од тога прекора.

Господо, све ово, кад се сведе на чисто, налази, да је правда на страни г. министра народне привреде; све то на чисто изведено знаци, да ли, наплаћујући нешто од Миха, што немамо права да наплатимо, нећемо нему нанераду да учинимо; јер, чини ми се, да ово, што се по уговору са другим стекло, не да се данас изгубити нашим решењем, па ма како решили. То његово право, ако стоји, — а нема се чиме да ово стоји у уговору — то ће право он у Србији добити, јер у Србији има још и судова поред законодавног тела; и он неће ту штету претрпети. Немојте нас, дакле, излагати томе, да нас наши рођени судови осуде, и да наши судови покажу свету, да смо хтели једно незаконито решење да донесемо.

Димитрије Катић — Да није фабрика у оном округу, одакле сам ја, не би ни устао да говорим, јер у корист предлога говорили су и надлежни министри и посланици, који су говорили за министров предлог. Али, како је фабрика у округу, из кога сам ја, а против ће су говорили најпиме посланици, који су из Параћина, из непосредне околине саме фабрике, то сматрам за дужност, да и ја неколико реч кажем противно њиховом тврђењу, дакле да не стоји оно, што су они онако и у околици нери против Миха и његове фабрике изнесли.

Они непрестано тврде, да немају ништа против повлаштара. Речима тврде, али дела друкчије говоре. Дела говоре да они имају, не као посланици, него лично као грађани општине, а доказ је интерпелација, коју је на министра полиције упутио г. Николић Милетић против повлаштара Миха и његове фабрике. Не може се уништити вина у грех, они могу имати лично нерасположење против Миха и као грађани и као одборници општине параћинске, али у толикој мери да га нападају као народни посланици, нису се чини, да немају права. У нападању свом, један се од њих, а то је г. Димовић, толико заборавио, кад је на крају XIX века у Скупштини могао, као неки разлог да употреби против Миха и то, што он не припада нашој вери. Дакле, све то тврди, да они, имајући лично нерасположење према повлаштарству преносе то и на установу, за коју морамо признати, да нам је од преке потребе, као држави једној. Кад је ова повлаштица дата, није дата за дубак повлаштарац, него је дата зарад потребе државне, а и ово, што се данас предлаже, ако одобримо, не може бити на штету, него само на корист привреде земаљске.

Подижете сточарство, колико хоћете, ако немамо фабрику, да се у њој израђују производи од вуне, бадава ћете сточарство подизати, оно се неће исплаћивати.

Доказујући да је фабрика у Параћину од користи, они наводе, да наша вуна данас не иде, као што је иђела, у стране државе, наводе још, како су трпе поред наших трговаца, долазили и страни трговци у наше крајеве и куповали вуну, и што тога данас нема, они веле да је крив Миах и његова фабрика. Тако су изазори погрешни. Што наша вуна не иде на стране пијаце у довољној мери, колико бисмо хтели, не може бити кривица ни Михова ни кога другог, него је кривица свију нас у опште, ако нисмо хтели, да обратимо пажњу на квалитет вуне, која се на странима пијацама тражи, те да подижемо такво сточарство, да добијено квалитете вуне, који се на пијацама траже. С друге стране, рђавој цени наше вуне узрок је тај, што је светска трговина узела прече путове.

Данас је од Србије до Беча скоро колико и од Аустралије до Беча. Од како су путови добили такав размак, од тада и наша вуна губи цену, а не за то, што је Миах дошао, добио повластицу и подигао фабрику. Дакле, стоји то, да је финија и боља вуна, која долази из других страних држава на светске пијаце и потиснула нашу вуну. И ако се не постарамо, да бољу домаћу расу овака подижемо и горе ће да пролази наша вуна. Ми можемо доносити законе какве хоћемо, чртаја не подиже ни знање ни сточарство, него: *вредољубивост, зола, и истрајност*

Да они из личног нерасположења према повлаштичару нападају на фабрику, доказ је и то, што они у своме говору веле, како радници у фабрици раде рано од зоре, како немају никаквих олакшица, и да цела околина нема никакве користи него на против штете. Па, господо, ја не знам, да ли радници, прави радници могу спавати до 8, 9 сати ујутра, на онда тек да иду на рад. Тешко радњику и сељаку, кога сунце не огреје на рад и нахају *(Тако је).* — Од куд се може тражити, да радници, у једној фабрици могу радити од 8 часова из јутра, и радино ли ми тако са својим нахајима, као што би г. Димовић хтео? Ја знам, да и г. Димовићеви комши, као и моји, морају рре зоре да буду на ногама, дакле и сте стране неоправдан је његов напад на фабрикинте. Не оправдано је тако исто, што он и други кажу, да околина од фабрике нема користи, него штете. Па, господо, ја не знам тога фабрикаита у свету, који би доспео паре у цену, за их спиао по околини, а ми да идемо за њим, па да их купимо, тога нигде у свету нема. Таква непосредна корист, не може да се тражи од фабрике, а у колико фабрика може да учине корисно на околину, и у колико може да учине на околину у самом почетку свом, у толико и ова фабрика одговара свом позиву, а да би било новољиди утицај, то не зависи од воле самога фабрикаита, него зависи и од других околности, које у вези с околином стоје.

Ја бих молио сваког од г. г. посланика, да при давању свога гласа у овом питању, не поведу се за разложима посланика из Параћина, којима признајем право, да нападају на фабрикаита, не као посланици, него као грађани општине параћинске, јер могу, не само да учине једну неправду, него могу так учинити штете једној установи, коју смо почели да подижемо, онако исто, као што је нехотице прече другим сличним установама учињено. За памтик на детињства, да је упропашћена једна радионица, која је у Топчидеру била. Утицало се са стране да се та радионица упропасти, па се на-

вољетку успело да је затворена. На место ће подигнута је била једна столарска радионица, и ја сам хтео у тој радионици да тим занат, али ми је речено, да не почињем учити, јер је радионица у парници и да ће се скоро затворити, и збила затворена је. А то је била корисна установа. Ето тако то вод нас бива. Свако корисно предузеће немино утицајима са стране и против наше воље пропадне. Не кажем, да овде то стоји код наших другова, не дај Боже, али велим, нећемо учинити добро домовини, ако се поведемо за разложима противника предлога, који су изнели њихове разлоге, чисто несене, (жокање) природе. Као посланици, треба да имамо и у овом случају опште гледиште и да примимо предлог министров.

Известилац Алекса Ратарац — Ја ћу бити кратак, за то, што ја прави известилац нисам, него случајно приликом сам натеран, што правог известиоца нема, јер је у послу. Сматрам за дужност да поменем ово: као ми умемо ово решење од 16 априла 1880 год. па одатле почемо строго да тумачимо по заповести логике, ми морамо знати на то, да је г. министар народне привреде имао право, што је овај предлог Народној Скупштини изнео. Онда, кад је фабриканту дао дату повластицу, онда нико није увозио са стране вуну, и вуна није била оптерећена царином. Да је вуна, била оптерећена царином, он би, повластичар на првом месту морао да тражи, да се ослободи царине, за увоз вуне, јер је вуна везана за ту фабрику и он би то сигурно добио, да за фабрику колико му је потребно може без царине увозити вуну. Али, као што рекох, тада, кад је он добио повластицу, није била оптерећена вуна царином. И кад одатле почемо, па дођемо до 1891 године, кад је тражио продужење повластице, онда опет није била вуна оптерећена са царином, него је тек општом царинском тарифом, коју је Скупштина 1892 год. усвојила и вуна оптерећена.

По поводом изнесеној царинској тарифи, по закључењу трговинског уговора вуна је ослобођена царине. Сад ја држим, кад ну је Скупштина одобрила продужење повластице, онда нема места, да се Миниу наплати царина и за 1892 год. на вуну, која је увезена са стране, коју је потребовао за своју фабрику. Ја писам правник, али нека и правници протумаче стар, ја сам уверен, да ће и они овако исто стварр разумети.

Сад бих имао још да кажем неколико реци о говору г. Димовића и других противника предлога г. министра. Ја ћу истину казати, и ако народна пресла вели, истина није пријатна, кад се у очи каже. Истина је, господо, то, да г. Димовић са фабрикантом Минхом има несрећену парницу код судова односно неких спапа (Димовић. — Молим вас г. потпредседниче опомените говорника, да то није на дневном реду). Истина је, господо, и ово, да ми не можемо нападати г. Миниа зато, што он није хришћанске, него друге вере, јер кад су у питању материјални, лични интереси, неиако сваки трговац сматра државу као непријатеља. Мени је познат овакав случај. У Српским Новинама бр. 156 од 16 јуна 1893 год. ја сам читао овакав оглас.

„Продаја. — Г. Сима Р. Обрадовић овд. трговац, објављено је по декларацији: У Вбр. 7|II од 30 јуна тек. год. 50 буради смоле, под знаком SR Обр. 1910|1959, у теж. 2910 кгр. нпорко. Прегледом ове робе, нашли су царински после ниши на место смоле тамјан, који плаћа у ове царине за 40 дин. од 100 кгр. више него смола.

„Поводом тим, а на основу §-а 110-ог царинског закоиика, царинарница београдска изрекла је казну над овом робом; и по тој казни имао је Обрадовић да плати четири пута више него у случају редовне и уредне пријаве. Но пошто се он одрекао робе, па о томе дао и писмену изјаву на протоколу од 8 јула т. г. ЖЦБр. 893 царинарница ће у смисл: §. 109 поменутог закона изложити овај тамјан јавној продаји на дан 20 августа тек. год. и с добивеним новцем поступити по закону.

„Ово се јавља трговачком свету ради знања, позивајући та, да одређеног дана дође на продају, која ће се држати у филијалу царинском на овд. станици, почев тачно у 8 часова пре подне.

„СЦБр. 4959. Из канцеларије београдске царинарнице, 9 јула 1893 године у Београду."

Дакле, видите, ово је Србин и хришћанин и он је гледао да протури кроз ћумрук смолу као тамјан, па који се плаћа 40 дин. на 100 кила више но на смолу. Кад су дакле у питању лични интереси, онда се не гледа на веру. (Смех, живо одобравање).

Потпредседник — Претрес је свршен. Поред овога предлога г. министра привреде, који је и одбор усвојио, постоји предлог г. Димовића. По чл. 71 пословника нашег могу да се спреме само законски предлози а предлог г. Димовића није законски предлог. С тога молићу Скупштину да реши, да ли да се стави на гласање предлог његов или владин? (Чује се: владин).

Дим. Катић — У овом случају не може се ставити, предлог г. Димовића, на гласање, јер он не мења предлог поднет од стране г. министра. Предлог мора да садржи нешту или промену.

Д. Димовић — Не може се казати, као што г. Катић каже, да се моји предлогом не мења предлог г. министра, напротив мења се из основа. Предлог је управо тај, да се предлог г. министра одбаци.

Марко Петровић — Мени је све једно, у овом случају, којим ће путем да се реши ово питање, али мени се чини да би било врло опасно, кад би се на овај вештачки начин скренуло решење скупштинско. Ја сам индиферентан у овом случају, али желео бих да се у будуће на овако вештачки начин не скреће скупштинска решења са законског гледишта. Господо, овај предлог г. Димовића садржи то, да се предлог г. министра одбаци. Овде има да се реши, да ли он да се прими; или да се одбаци. Ако се реши да се предлог г. Димовића прими, онда је предлог г. министра одбачен, јер ако се пак предлог г. министра одбаци, онда значи да је предлог г. Димовића примљен. Ја мислим и налазим да је форма овога предлога и суштина његова, да има ону привилегију за решење, коју је члан 71 пословника прописао за предлоге, који имају да допуне, измене, или прекине постојећи предлог, а овде тога нема.

Потпредседник П. Вуковић — Ја сам само као председавајући приметио то, да не би било сагласно са чланом 71 пословника и за то сам ставио ово питање. С тога, ја ћу да ставим на гласање предлог владин и решењем његовим решили смо и предлог г. Димовића

Ја ћу ставити на гласање овако: ко је за то, да се прими предлог г. министра привреде, који је и одбор финансијски предложио да се усвоји, тај ће седети, ко је против тај ће устати? (*Већина седи.*) — Велика већина седи и према томе оглашујем, да је усвојен предлог г. министра народне привреде. —

Пошто је подне прошло, је ли воља Скупштина да закључимо рад? (*Јесте*).

Данашњу седницу закључујем и другу заказујем сутра у 8 час. пре подне. На дневном реду биће: претрес извештаја одбора финансијског о предлогу г. мин. правде за накнадни кредит на чување осуђеника београдског казненог завода; претрес извештаја одборског о накнадном избору посланика за округ врањски: одговор г. министра финансије на интерпелације г. г. Арсе Дреновца и Мил. Ђурића народн. посланика; одговор г. министра народне привреде на интерпелацију г. Ђоке Владића, и на питање г. М. Милићевића; први претрес трговинског уговора између Србије и Вел. Британије; други претрес измена у закону о грађењу Главне Контроле; трећи претрес измена у закону о паролној трошарини.

(Седница је закључена у 12 и четврт часова у подне.)

42 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у $8\frac{1}{2}$ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: финансија, правде, просвете, војни и грађевина.

Потпредседник — Отварам седницу 42 састанка. Извољте чути протокол 41 састанка.

Секретар Алекса Ратарац прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, упућене Скупштини.

Секретар Милош Марковић чита:

Сељани из Велике Врбнице (у срезу жупском, округу крушевачком) моле, да ове године не плате порезу на сеоску утрину и да иста буде поново премерена;

Сељани из Рибница (у срезу пчињском, округу врањском) моле, да се њихово село одвоји од општине Доње Нерадовичке и придружи општини пароши Врање;

Сељани из Ритопека (у ср. трочанском, окр. подунавског) моле, да се укине трошарина у Београду;

Суд општине латковачке (у ср. жупском округу крушевачком) моле, да обвезници из Латковца и Велике Врбнице буду прекомандовани из III-ћег у II батаљон;

Василије А. Дикић из Прибоја (у срезу поланичком окр. врањском) жали се на команданта I пуковског округа; и

Милица Чупићева и још 5 пензионерки из Шапца жале се на окружног благајника.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућује се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра финансија, а по саслушању Нашег министарског савета, одазвали смо и овлашћујемо га, да поднесе Народној Скупштини на решење предлог измена и допуна у закону о устројству царинском од 12 децембра 1863 год.

Наш министар финансија нека овај указ изврши.

26 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Др. М. В. Вујић с. р.

Предлог гласи:

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ

у

закону о устројству царинском од 12 децем. 1863 (зборник 16 стр. 113).

§ 1 додаје се:

Царинарнице се деле, по положају места и трговинског промета, на четири реда:

У I ред долазе царинарнице са неограниченом службом; у II, III IV ред са ограниченом службом.

Распоред царинарница и њихову поделу на редове извршиће се указом на предлог министра финансија.

§ 9 додаје се:

Посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарника дозвољено је само царинским посредницима. Министар финансија овлашћује се да пропише правила за царинске посреднике по саслушању српског трговачког удружења. Дисциплинске казне за царинске посреднике не могу бити веће од 200 динара. Ову казну изриче управитељ царинарнице у смислу § 124 овога закона.

§ 81 замењује се:

Роба у царинским магацинима може остати најдуже до 60 дана; а за ону, која је по природи својој (бакотовански и пољски производи, јестива и пића, колонијална роба, лекаријски и хемијски производи) брзом кварљиву положаја, рок је 20 дана, од кад је унесена.

Гломазни предмети од дрвета, камена, земље, метала, могу лежати на стоваришту најдуже 30 дана.

§-у 82 додаје се:

Продају ову извршиће сама царинарница у року за следећих 10 дана.

§ 83 укида се.

У §-у 84 замењује се:

Из новаца, добивених од продаје робе, изузеће се претходно сви трошкови (царина, споредне таксе и т. д.) па из остатка положиће се на потпору пограничне страже, а друга половина припада државној благајници као њен напредан приход.

§ 110 додаје се:

Који од предмета именованих у чл. VIII даље у тачкама 2, 3 и 4 члана XI и тачк. 1, 2, 3, 4 и 5 члана XII као и тачк. 1, 2, 3, 4 и 5 члана XIII закона о општој царинској тарифи, употребе на другу чиа а не на ону, чему је наименена или рад чега је ослобођена од плаћања царине или обртне порезе и других такса, као и онај, који робу из сиошћених магацина пре прегледа и плаћених такса изнесе — казниће се на сву количину те робе, паплатом десет пута царине, трошарине, монополне таксе и обртне порезе.

§ 112 да гласи:

Као царински истуни сматрају се:

Који у пријави, стоварници, упутници, товарном листу у опште испрати, по којој има да се сврши какав посао о роби, ушиво више или мање колета; него што их има; даље, колета уписана по облику, марки и нумери унове друкчије од оних, која се прегледом нађу, — казниће се са 2 динара за свако више или мање колето, за сваку погрешку по облику, марки, нумери или колету.

§ 119 други став иења се:

Од новаца, који се по овом закону наплате у име казне, учиниће се онакан распоред:

а, од казне за истуне царинске једна трећина припада пограничној стражи; једна трећина поменицима дотичне царинарнице а једна трећина државној благајници.

б, од казне за преступе царинске — крађумчарења, половина по одбитку трошкова даће се онима, који су спречили или наишли на дело крађумчарења или крађумчаре и ухватили а њихов вођа добија два дела од тога; једна трећина припада пограничној стражи; остатак разделиће се тако, да две трећине припадну државној благајници а једна трећина поменицима дотичне царинарнице.

Од ове награде не изузима се нико, ма у ком се положају или звању налазио.

§ 121 додаје се:

Правила службе, књиге деловодне и магацинске овлашћен је да пропише министар финансија; —, а правила службе бла-

гајничке и књиге благајничке овлашћује се такође да прописе министар финансија у споразуму с Главном Контролом. Правила ова биће састављи део овог закона; а док се не пропишу важе садање.

§ 122.

Где год је у овом закону реч „такса", „дажбина", ту треба разумети: царину, трошарину, монополну таксу, споредне таксе, обртну порезу.

§ 123.

Казна без разлике на царину шариче се према закону о општој царинској тарифи; а за обртну порезу према закону о непосредној порези; за трошарину према закону о трошарини, а за монополну робу, према закону о монополима.

Ако је роба општом царинском тарифом ослобођена од царине, онда ће се казна наплатити при увозу и провозу са 20 од сто а при извозу са 10 од сто њене предности.

§ 124.

Све кривице противу одредаба овога закона у царинарницама првога и другога реда решавају пуномоћни царински као управник и још два чиновника.

Казне до 100 дин. изрекне сам управник; против њих нема места жалби. За казне преко 100 дин. жалба се подноси министру финансија преко исте власти, која је решење о казни донела, у року од 15 дана од дана саопштења решења.

У царинарницама трећег и четвртог реда казне до 50 дин. изрекне сам управник; преко те цифре пуномоћна решења изричне најближа царинарница првог односно другог реда. Односно жалбе важе горњи прописи.

§ 125.

За извршење овога закона овлашћује се министар финансија да издатке на установу нових царинарница, потребног особља и трошкова, подмири из вишака прихода, од царине и других такса по новом трговинском уговору и општој царинској тарифи, у колико му одобрени кредити буџетом за 1893 год. годину буду недовољни; а рачун о томе да поднесе првом редовном сазиву Народне Скупштине.

Министар финансија обвезан је, такође, да првом редовном сазиву скупштинском поднесе потпун предлог за закон о царинској организацији.

§ 126.

Закон овај важи 10 дана, од дана обнародовања у „Српским Новинама".

За тим прочита:

МИШЉЕЊЕ ДРЖАВНОГ САВЕТА

господину министру финансија.

Државни Савет прочуо је законски предлог „Измене и допуне у закону о устројству царинском од 12 децембра 1863 год.", који сте му послали на оцену писмом Вашим од 6 ов. мца Цбр. 6647, па је мишљења да га треба усвојити са овим изменама и допунама:

§ 1 да гласи:

„Царинарнице су установе државне и све зависе непосредно од министра финансија. Њихов је задатак да наплаћују царину и друге таксе и дажбине по царинским законима и тарифама, за државу, округ, срез или општину, на робу, која се у земљу уноси, износи или провози.

Царинарнице су по правилу на граничној међи, али ако то економски и финансијски обзири захтевају, могу се установити и у унутрашњости земље."

Предложени додатак § 1-ом, да буде § 2 са следећом изменом и допуном:

У последњем ставу речи: „њихову поделу" заменити са: „њихова подела", а место: „извршиће се указом" ставити: „извршиће се Краљевим указом."

У § 9 другом реду реч: „дозвољено" заменити са „допуштено", и у истом реду место: „српског трговачког удружења" ставити: „Главног трговачко-занатлијског одбора у Београду."

У § 81 да се ради боље потпуности у трећем реду после речи: „својој" дода: „као"; и у истом реду после речи: „производи", дода: „и т. д."

§ 82 додати: „али пре саме продаје, а најдаље за пет дана по истеку рокова означених у § 81, ова ће се продаја објавити у званичним новинама, с тачним описом робе и с позивом да се за њу господар пријави."

„Продају ову извршиће сама царинарница у року на потових 10 дана."

У § 84 трећем реду, после речи: „и т. д." изоставити све до краја овога члана, а заменити са овим: „а остатак хрпиће се као аманет годину дана, па ако се сопственик ни у том времену не пријави, онда ће се половина од тога уступити фонду пограничне страже, а друга половина припашће државној каси."

У додатку § 110 одмах у почетку, да се дода реч: „Ко би", а у трећем реду речи: „и 5" да се изоставе.

Место „§ 119 други став нека се: ставити: „§ 119 трећа алинеја са њени двема тачкама замењује се и гласи." Тачка *б)* исто §-а изменьена и допуњена да гласи: „од казне за преступе царинске — кријумчарења, половина по одбитку трошкова даће се онима, који су проказали, ухватили или приморали да се ухвате дело кријумчарења, а њихов њоја добија два дела; а од друге половине једна трећина припада граничарском фонду; остатак разделиће се тако, да две трећине припадну државној благајници, а једна трећина послеништима дотичне царинарнице."

У § 121 последња два реда: „Правила и т. д." изоставити, као непотребно и сувишно.

У § 123 одмах у почетку пред реч: „Казна" ставити „Царинска", а у истом реду речи: „за царину" заменити са „царинска."

У § 124 у почетку друге алинеје додати: „у царинарницама I и II реда", а на крају исте алинеје додати: „Против решења министра финансија, може се жалити Државном Савету у року од 30 дана". У трећој алинеји место цифре: „50" ставити: „20" дин.; јер по мишљењу Државног Савета веће казне треба да решавају царинарнице I и II реда, у којима се решења колегијално доносе.

У § 125 другу алинеју целу изоставити, јер је по мишљењу Савета сувишна.

У § 126 првом реду број „10", заменити са: „20", да би грађанство имало прилике да се са овим изменама боље упозна.

Са свима именама и допунама, које је Савет учинио, изасланик т. министров сложно се, само са изменом у § 84 ће, јер налази, да треба да остане онако, како је у пројекту.

Саопштавајући Вам ово мишљење Државног Савета, част ми је, Господине Министре, и овом приликом уверити Вас о мом одличном поштовању.

Бр. 2437.

22 јула 1893 год.
Београд.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић с. р.

Потпредседник—Овај предлог упућује се секцијама.—

Сад прелазимо на дневни ред. На реду је одговор т. министра финансија на питање проте Милана Ђурића.

Министар финансија М. В. Вујић — Господо, постовани посланици: г. г. Милан Ђурић и Арса Прокопијевић, упутили су на мене питање овакве садржине — дозволите ми да прочитам главна места у њему:

„Ни до данас нису исплаћене реквизиције из времена ратова са Турцима, и ако је држава на рачун ове исплате зајмове правила, а министри свију влада од оног времена до данас давали свечана обећања и пред земљом и Нар. Скупштином, да ће то учинити.

„Ја знам, као народни посланик, да постоји закон од 17 јуна 1884 год., да ће се исплатити само оне реквизиционе признанице, које се предаду до 1 јануара 1885 год., а оне, које се до тог времена не предаду, неће се исплатити. Али тако исто знам, да је пре овог закона постојао други, по коме држава дугује од реквизиције појединим лицима; тако исто знам, да по нашем земаљском Уставу а и по начелу правном, закон нема повратне силе, а дугови у опште застаревају после 23 године. И ја држим да, како Устав, тако појмови правног начела као и закон грађански о застарелости — вреди подједнако како за државне личности тако и за државу; у противном случају, ако би држава за своје дугове начинила о застарелости другојачији закон за себе, но за остале грађане, тим би учинила нелику неправду силом своје власти и своје грађане оштетила неправедно.

„Кад све ово знам, као још и то, да постоје од народа многобројне молбе, како од министра финансија, тако и у архиви Народног Представништва, да се исплате све оне реквизиционе признанице, не рачунајући ја су застарелне и ако нису предате властима до 1 јануара 1885 год. а за ово је давао обећања и данашњи министар финансија, да ће се то старати, да се ова неправда уклони, но ни до данас није то учињено.

„За то, част ми је упитати г. министра финансија ово: Хоће ли г. министар наћи начина, да се ова неправда уклони и народу реквизиције исплати, и то, како појединим лично тима тако и општинама, које поднеси уредне признанице."

Господо, овакових је питања било и пређе, на прошлим Скупштинама, и ја прво морам да се дотакнем оног пасажа, где се каже, да су сви досадањи министри давали обећања, па и садањи министар да је дао обећање, да ће се постарати, да се неправде уклоне; па то до данас нису учинили.

Пре свега најављујем, да, што се каже, да је садањи министар дао обећање да ће се постарати, да се та неправда уклони, ја нигде да кажем, да ја такова обећања нисам могао дати; јер она не зависе од моје воље; јер постоје закони, које су морали да пре и сва моји претходници. Ти закони су прописали, докле ће да се прихватају признанице за исплату реквизиције, а то је до 1 јануара 1885 године.

Вели се, да је било неправде од стране власти, да оне нису хтеле, да примају од народа признанице. Ако је тих неправда и било и ако их је поступно, ја нисам данас у стању као министар финансија, да исправим оно, што је рађено пре 8 година без новога закона. Ако је дакле, тај стари закон и донео неправде појединим грађанима, та би се неправда могла исправити једино, ако би се изнова или донео нов закон. Ја дакле, нисам могао на рачуну Скупштинама да дам ни какво обећање за оно, што нисам био властан по закону да учиним, но сам могао да дам обећање само у оноликo, у колико ми закон то право допушта.

Пре свега, морам дакле да учиним исправку на то, што се каже, као да сам ја давао обећање, да ће се та неправда, те реквизиционе признанице и рачуни, који су задржани, па макар и кривицом власти до законског рока, што те признанице ни до данас нису исплаћене, да ћу ја сам ту неправду поправити! Све реквизиционе признанице, које су у своје време поднесене министарству финансија на исплату и које су од надлежне комисије и Главне Контроле признате као исправне, оне су највећим делом исплаћене; остало је још неисплаћених у сумі од 100.000 динара и за тих 100.000 динара постоји готов новац, који лежи у лутриским зеленовима у Народној Банци, а што није до данас исплаћен, то није вина министарства финансија, него самих људи, који преко општине и начелства нису тражили да им се то исплати, и то нешто влада кривицом самих власти; а можда се и сами нису јављали због тога, што је већ протекло много времена и што је тежак долазак у Београд, особито за мање суме. Међу тим, појавили су се прекуцији и то не само сада, већ од толико година, који су јавили по народу и одбијајући извесан износ, куповали су од народа те признанице. За мене, догод сам ја био министар, и кад год су долазили такви прекупци, ја сам им увек то право порицао, и њихов им дао да се наплате; нити ћу то у будуће да одобравам, јер нисам рад да прекупци отму трн дела од народа. И зато сам и опет издао распис начелствима да позову људе, да сами поваде пријаве и тако сам упутио начелствима и изводе из књига, те да се у самим начелствима извуче људима исплата тих признаница, да не би путовали до Београда. Јер и мени је стало до тога, да се ти рачуни што пре исплате и да се једном с њима свима прекрсти. То је један остатак, један рез, који се вуче од неколико година, и тај остатак, и опет понављам сам те реквизиционе признанице нису исплаћене само с тога, што се људи не јављају, и ако се непрекидно позивају. Јер новац лежи у државним касама а и сам ред у рачунима државним захтева да се то једном прекрсти.

Но осим таквих признаница, има и признаница, које се не могу исплатити, јер их није ни реквизициона комисија ни Главна Контрола признала, и на те се признанице односи питање поштоване г.г. посланика, упућено на мене. Такве признанице нису дакле, амо послате, да се на време испитају и да се прегледају, и то нешто кривицом самих људи, а нешто кривицом власти. Али ко измени закона о реквизицијама од 17 јуна 1884 год., казано је, да се све те реквизиције имају да поднесу државним властима најдаље до 1 јануара 1885 године. А даље, по допуни закона од 21 априла 1885 године, казано је, да и све оне реквизиционе признанице, које нису на време на исплату поднесене, не могу се више исплатити. Тај је закон донесен редовним законодавним путем. Понављам дакле, какве су, да ако нису на време поднесене, или и ако су их време поднесене, али их нису извршене сва формално сте, да се не могу више исплаћивати. Ја вердјем, да су поједини људи задржали од стране власти и да због тога нису поднесли признанице на исплату; али за те кривице нисам ја одговоран, већ је требало тужити те органе власти за накнаду штете. Ти су људи имали право, да наплате од државе те своје признанице, али су их органи власти задржали, и због тога нису могли да се наплате. И шта ја могу сад ту да урадим после толико година? Апсолутно ништа. За мене је постојао закон, по коме нисам могао да одобрим да се исплате такве признанице, којима је истекао рок до 1885 године. А јесу ли органи власти пунтрали одредбе тога закона и задржавали људе, да не подносе правилне на време, ту ја сам не могу ништа. Кад је законски рок, до кога се могу да исплате реквизиције истекао, ту онда ништа не помаже, ни макар ја позвао и реквизициону комисију и Главну Контролу, на над би и оне те признанице накнадно баш одобриле да су признанице правилне и исправне, опет ја не бих смео да не платим те признанице, на макар и највећа неправда била, све дотле, док Скупштина не би нов закон о томе донела.

Даље, неће ми да говорим о оним општинским реквизицијама, које се траже на исплату, има потраживања од спроводних општина да се и то исплати, и кад би и то узели у обзир, онда би сума износила не 1,000.000 динара већ и више милиона.

Цело питање своди се дакле, на ово, да за ове није било нити има законске могућности, да ја сам то извршим. Ако нам Народна Скупштина налази, да треба то да се учини, онда се морају укинути или начелити закони, који су до сад постојали о реквизицијама, на да се донесу нови закони, који треба да замене те законе, и онда би тек морала да одредимо нову комисију, која треба из нова да прими те признанице; да прошлемо нову процедуру, како ће се прегледати и оверавати признанице ако исправне; па би онда Народно Представништво морало да вотира и нов кредит, да се те признанице исплате, јер сва потраживања, која су до сад исплаћена, по кривици су нарочитим изворм, и тм су рачуни завршени 1885

године, па и данас је она сума, којом се још исплаћује остатак признаница покрпљена лутрским лозовима. За тај остатак стоје дакле још и данас ти лозови, и они могу да се исплате. За све остало казало би нам и нових закона. Јасно је дакле да овде није кривица до министра финансија, него до закона и његовог правог извршења. Било је много случајева, да су појединци људи пријављивали се са признаницама и доказивали да су управу, тврдећи да је кривица до власти, али те њихове признанице нису на време комисији поднесене, па не могу бити ни исплаћене, без нове законодавне одлуке. Вероватно да су оне каком опрадане, и сума тих признаница изнела би на милион динара. Али све такве признанице реквизиционе нису могли накнадно примати ни реки, комисија, ни контрола, за то, што нису поднесене до овог крајњег рока, до 1885 год., како што је законом прописано. А ако би се хтело, да се но реки признаницама исплати и оно што су у општине давале, онда би нам требало још неколико милиона за исплату ових реквизиција. Ја вас, господо, молим, да будемо на чисто с тим питањем. Ја по постојећем закону нисам могао ништа сам обећати, и сад сте записи од вас. Ако ви пиланите да треба исплатити реке. признанице и оним људима, којима није реки. комисија признала их као исправне, јер нису на време поднете, — онда Скупштина треба да изјави жељу, да се донесе нов закон, и да се њиу нови извори, одакле ће се те признанице исплатити. Кто то је, што сам ниво да одговорим на интерпелацију г. г. Ђурића и Прокопијевића.

Милан Ђурић — Господо, кад сам ово питање покренуо са моим друговима на господина министра финансија, била ми је шка, да се констатује овде пред Народном Скупштином, колико има још неисплаћене реквизиције у земљи, а која ниа да се народу исплати. Она није неисплаћена за то, што у многим окрузима, који су били у опозицији, срески су начелници потраживали од људи, да донесу признанице да им исплате реквизиционни дуг. Људи су веровали и доносили признанице, али, неки срески начелници, који су имали те признанице, нису их на време у року послали управи заима на исплату. Ово је неколико пута изношено пред Народну Скупштину, и тражено је, да се плати народу, што је одузето од њега, у време ратно, да би се одржао кредит земаљски на својој висини. Вама ће, господо, бити познато, да је после рата решено, да се реквизиције исплате прво у оним окрузима, који су на границн, окрузима најспромашнијим, куда је непријатељска војска пролазила, а у те округе долазно је округ ужички.

А ја вам могу тврдити, у место да се постигла та тежња скупштинска, а која је била справедљива, баш ти округи, који су најспромашнији, који су на граници, и куда је непријатељска војска пролазила, а с друге стране српска држава узела је на почек од тих истих пострадалих људи, реквизиције за рат, држава, баш тим окрузима није исплатила реквизиционни дуг са свим. Ја вас уверавам, господо, да је прво тим пострадалим окрузима требало да се исплати, куда је пролазила непријатељска војска, јер ви знате ону српску изреку: „Тешко селу куда војска прође и Јевођан, која сама дође". Дакле ти погранични округи најпише су пострадали, јер, с једне стране кроз њих је пролазила непријатељска војска, а с друге стране сама држава узимала је од тих округа на залоге и на почек потребе за војску, па за то, држава вала најпре да исплати ови округима. Народна Скупштина је већ једном одобрила кредит за исплату ових реквизиција, али неки несавесни срески начелници нису хтели на време да поиљу признанице управи зајма, те су тако оне застарелс, и људи се нису могли њима користити. Обратио сам пажњу на сам говор господина министра финансија, и видим да има на милион динара, које би требало да се исплати за реквизиције по самом његовом признању. Али ја знам, да нема могућности по закону да се ово исплати пошто је застарело, но за жене је, а и за Народну Скупштину довољно, кад г. министар признаје да има на милион динара неисплаћених. А ја кажем, кад би се одредила савесна конкасија, да би тај рачун износио не милион него до шест милиона динара, и да то није исплаћивано просто из неке тесногрудости и међусобне партиске борбе. Ја држим, да није право да се од једних узима реквизиција, и да им се после исплаћује, а тако исто и од других се узима реквизиција, а који су још пострадали од непријатељске војске, да се тим људима не исплаћује реквизиција.

Ја мислим, да је право, да сви подједнако сносимо терете ове земље, да сви братски сносимо терете, а не једни ниже други више. Шта је мене покренуло да ово учиним, ја њу да признам, а и знам да се ради мене лично не може изменити законска одредба, али господин министар финансија као члан владе, који је први познан да води финансиску политику, признаће и сам, да, и ако се законска одредба не може изменити, да је ипак праведно да се плати оних људима који су највише претрпели. И кад сам г. министар признаје, да има на милион динара дуга за исплату реквизиција, онда ја бих га молио, да он нађе са својим другоима начина, да нађе могућности, те да се постигне правда, и да се плати оним грађанима у овој земљи, који су у тешким приликама за време рата, пружили помоћи нашој војсци, и ако су пострадали од непријатеља. Кад смо могли да платимо трста милиона динара, кад смо могли да исплатимо сеина, на чак и странцима, онда зашто да не платимо и нашим грађанима, који су у тешким приликама, и ако су пострадали од непријатеља, пружали помоћ српској војсци. То би било праведно да се учини грађанима наше земље, јер ја мислим, да ми нећемо ни туђину да учинимо неправду, и камо ли својим грађанима То сам питање покренуо услед наведених разлога, и молим Народну Скупштину, а и целу владу, да прихвати ово питање, као врло важно и праведно, и да се побрине, да се у идућој скупштинској сесији поднесе сее, колико има људи, којима су срески начелници задржали признанице, и којима услед тога није исплаћена реквизиција; да се види шта су ти несавесни начелници учинили са оним признаницама, да су појединн људи услед тога изгубили своје право. Ја молим г. министра финансија да изволи наредити да се за идућу сесију скупштинску приреми све: да се изнесе чист рачун, те да се види колико има спега да се исплати, на ако је потреба, онда нека донесе и пројекат законски, само да би се правда задовољила, и да грађани не би били оштећени, који су земљи у тешким приликама зајам учинили.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Ову ствар мену поштованог предговорника г. Проте Ђурића могао бих да примим, само кад бих знао жељу и расположење Народне Скупштине, како она о томе мисли. Ја бих желео, да Народна Скупштина изјави: да ли је она воља да се то питање опет покрене пред Народном Скупштином, па, ако изјави жељу да хоће да се исплати све оно што још није исплаћено до 1885 године, онда стоји дужност на влади да се промисли и да изађе с једним предлогом, на који начин да се направи попис реквизиција наново и да предложи Скупштини на какве изворе или и зајам из кога би се могла исплатити ова реквизиција. Што се тиче мене лично ја могу да кажем да је то врло мучна ствар, ако би сад пред Народном Скупштином потрли ово питање. После скоро 16 година, из првог и другог рата. Ја чак не знам да ли би и сама комисија могла што да учини. Ја не знам колико би још милиона по разним крајевима по овој тражбини могло изаћи. С моје стране дакле ја бих желео да се Народна Скупштина изјасни: је ли она воља да се на ново отворе испитивање о исплати реквизиција.

То је што сам имао да кажем односно напомене госп. Проте Ђурића.

Потпредседник — После говора проте Ђурића претрес је о овом питању свршен, и као о свршеном питању, неће се више ни говорити.

Арса Прокопијевић — И ја сам потписник на истом питању зато молим за реч.

Потпредседник — Кад је тако, онда изволите.

Арса Прокопијевић — Ја сам задовољан са одговором г. мин. финансија нарочито, што је дао реч. да ће, чим се ко јави са признањем исплатити реквизицију т. ј. сваком овоме ,

коме је комисија имала признаницу исправну, а у исто време изјавио је да се не може исплатити реквизиција онима, којима је право застарило, што се њису до одређеног последњег рока 1885 године 1 јануара са признаницама јавили. Г. министар сам признаје да има да се исплаћује око један милион дин. за које имели да би требало исплатити, али само недостаје законско решење, јер је овим људима право на наплату застарило. Ја бих замолио г. министра а и Скупштину, да се и овоме алу доскочи: да се овим људима, који су збиља реквизицију учинили, а за које се у збиља зна, да њису фалсификовали признанице, те да им се исплати на то, што су то њихом сиромашна пограничним Арди, који су далеко од вароши, који њису били кадри да сазнају ове прописе и наређења, или да их читају из новина: да ће се реквизиције исплаћивати до 1885 године. Велика би се неправда учинила тим људима, кад би се они овим начином казнили без икакве кривице њихове. Даље, ја бих молио господина министра, да поднесе предлог пред Скупштину у том смислу, да се и тим људима исплате реквизиције, па ако то Скупштина одобри, добро, а ако не, то је њена ствар.

Господин министар је рекао, да не би имало краја томе, ако би се управо сад наизадно почеле ове признанице исплаћивати. Вели, сећате се, како је раније било и како је покушавана злоупотреба да се учини са овим реквизиционим признаницама. Ја му то признајем, али ја мислим, да у будуће неће бити у толикој мери, јер готово нема сад, ни онако покварених људи, који би се заузела за фалсификоване реквизиционих признаница, као што је било. Ја истина признајем, да је казна постигла много људе, што њису реквизиције наплатили, а исто тако и писао да се реквизиционе признанице фалсификују потекла баш из моје чаршије, из Ивањице. Ви се добро сећате, да је тамо прађу прво почело да извршује једно дете из наше Ивањице, само од својих 16 година, али касад за овај ужасни лоповлук послат му је одавде из Народне Скупштине. На срамоту српску одавде је упућен на ту крађу и то страшну крађу, која је, као што знате, цео свет задивила. Чак је у Скупштини овде решено да се исплаћују реквизиције — и то не у Скупштини, него још у одбору скупштинском, — одмах је било за то од ортак председника онд. народ. Скупштине Алекса Поповић у Ужицу тако звани Вучић и одмах је било његов рођени брат Јован Поповић и треће дете у Ивањици од 18 година, да је решено, у скупш. одбору да се реквизиционе признанице исплаћују и договорише се да ну одмах но што но то оне реквизиционе признанице Од 100 дуката давата је за 20, 25, 30 како је у која било имућство, и тако реће, у нашем срезу ни сло оном детету продали све признанице, чак и ја сам му једну признаницу продао од 40 дуката — и ако ја долазим као попајисивајн у том срезу — чак и ја сам му је на шиоит продао онако, како је дијете ово хтело, мислећи да ће се тешко над реквиз. признанице наплатити и да сам ја њега преварио. (*Смех*). Од оних 10 дуката, они су у радња Алексе Поповића ондашњег председника Скупштине на којој признаници нулу покрпили те направили 400 дуката. Тако исто, ко је имао 100 дуката или 1000 додавали су нулу и направили 1000 или 10000. Поменуто дете од 16 година у начелству окружном поткупило је окр. касначеља, тако исто поткупило за добре новце среске писаре у Ивањици, подкупило је такође неке опшг. кметове и писаре, те на тај начин само писало реквиз. признанице по општинама; отимућило печате среске и општинске, на их по ноздан гарило и на признанице притискивало, додавајући признаницама колико хоће нула. (*Смех*). Пра сума фалсификованих реквизиција, коју су нашли из окр. начелства била је 5000 дуката у злату, од тих 5000 дуката није било, мислим, ни 500 дуката у ствари, оно су све додавали. Кад су то учинили, они ћоју даље; пошто су покуповале наше реквизиционе признанице све оне стварне и на њих за 5000 дуката похарали државу, онда почну да праве — измишљене — са сами поне признанице. Кметови и ср. писари сад, видећи да им се ова држав. крађа добро плаћа — само наполеон шушти по Ивањици и Старом Влаху — нашиу признанице лажне у толикој мери, те је сума од 5000 дук. прве крађе одмах други пут скочила равно на 65.000 дуката. Те признанице ђаду се поменутом детету и ово са истим признаницама потпуно одговорепелом и од кмета и од ивањичке полиције и од начелства ужичког, долази овде на касу у Београду да прими 65.000 дуката, и то попова чуће, једно дете од својих 16—17 година! То је пало у очи министру финансије и онима, који су пимали да даду толику суму, коју хоће да придпне једно дете из Старога Влаха, где скоро само овас и кромпир раја. Одовуд одонуд, еле некако прокљу да је то краља. Знајући да је тог детета њиа од најпоштенијих, али пра том да није имала више од 100 дуката капитала, а он сам за себе, и то као малолетаи, тражи суму од 65.000 дуката падне у јаку сумњу; г. министар ги ухвати и почне над њим извиђај а ово позове одмах депешом Алексу Поповића председника Скупштине, који је тада био у Бухјапу и из Београда заделан за поноћ. На ово запомагање Алекса дотрча овде и нако моћан човек моли, зашто том поштеном човеку и богатом Ивањичанину да се реквизиција не исплати, и јемчи, да је то у истина и чак иде дотле да каже, да му је он — Алекса 40.000 дуката дао на зајам нако трговцу да купи некакве ствари. То све сведоци и комисијски испит, на коме је то доказано и при којој је комисији био председник данашњи посланик г. Димитрије Марииковић. Ви сан знате шта је напослетку било. Но и ако је онд. напредњачку владу сриу заболело, да једног најугледнијег свог човека свог председника Скупштине, прекале и предаду суду, опет су рескирали, и тако ти они слегну сии у нос сни и казнаџеј и писари, а са њима и Алекса Поповић жалосни председник Народне Скупштине.

Као што видите и ако је све ово потекло од наших краја, ипак му је квасац одавде из Београда био. Немојте се, браћо, сећати и замерити што је одавде ово срамно дело цело потекло, већ вас молим, помислите да је тешко да пропадну оволики људи, којима је реквизицијом храна и њихе збиља увело а који су због тога осиротели. Јер знате у рату нако у нирт, да, ко има више, да му се више и узме, а ко мање да му се мање узме, него је рат као пожар и у њему, над потребе за војску толико и толико меса или ракије, није се питало, је ли тај човек коме дужан на ово, што му се реквеирира, него му се просто дохаја у подрум, точи му се ракија а из тора узима се стока и т. д., на велим, право је, да ни као Народна Скупштина водимо добро рачуна о томе, те да се не плаћа људима, за које се зна да им је плаћено, али за које се уверимо, да им је дошла увео, да им се плати, јер би наследало, као шпекулација од стране државе, служити се са застарелимћу.

Сваки, који је дао државни реквизицију, рачуна је, да му је новац код државе сигуран и врло би жалосно изгледало да се срескои грађанину, који са исправном признаницом тражи, да му се реквизиција исплати, а држава му на то одговара и каже: „ти соколе тек си дошао после првог Јануара 1885 године, а да си се дотле јавио ми бисмо ти реквизицију платили“. То је жалосно, то се не сме учинити. Друге ствари застарепају за 20 година, а ова је застарела много пре, што ја мислим, да је погрешно. С тога ја мислим, да је право да им се реквизиција плати.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. Државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТА ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 57 СРЕДА 11 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

42 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(Одговор министра на интерпелацију)

Министар финансија Мих. Вујић — Да не би остали под погрешним утиском, услед говора појединих посланика, да влада има на уму ово што господа хоће да ставе у дужност влади и министру, ја имам да изјавим и морам да признам, да ја не налазим за нужно да поднесем никакав нападни закон о исплати реквизиционих признаница. То искрено кажем (Пош. А. Проконијевић: „то искрено желим.")

Ова историја, коју је испричао пред Скупштином поштовани посланик А. Проконијевић, убедила ме је баш у томе, да ни један министар финансија неби смео да поднесе такав предлог законски, јер кад се овако догодило, онда шта би било сад са тим реквизиционим признаницама? Ја не верујем да би биле довољни и 20 милијона за исплату њихову. Дакле, ја сматрам за дужност да изјавим да писам никако мислио и не могу да примим ту дужност, да у име владе поднесем предлог, за исплату тих закашњених реквизиционих признаница. Нека господа посланици имају на уму, да је ово под новим законодавним телом, новим уставом, и да народни посланици имају права да поднесе предлог да се измени закон, којим би се исплатиле све заостале реквизиције. Г. Проконијевић рече: нека г. министар финансија поднесе предлог Скупштини, па ће Скупштина решити примали га или не. Ја господо међу тај ризик да чиним, већ нека то учини ако хоће г. посланик. Сем овога поштовани предговорник рече, да сам ја правио да има милион динара оправданих неисплаћених реквизиција. Ја то писам казао, већ сам казао, да има тражева за милијон динара, а колико је од тога оправдано ја, бога ми, не знам, а не верујем да би то знала ни реквизициона комисија ни Главна Контрола. Дакле, ја сам казао само то, да је за милијон динара пријављено реквизиционих тражева, а не да је толико оправданих тражева. Ја то писам казао.

Потпредседник — Прегрес овога питања има се сматрати као свршен. — На реду је одговор министра финансија на интерпелацију г. Дреновца.

Мин. финансија Мих. Вујић — Господо, поштовани посланик г. Дреновац поднео је интерпелацију 11 Јуна т. год. и ја сам казао, да ћу одговорити на исту 5 идућег мес. али како је онда била на расправи оптужба министара, то је, разуме се, остало неодговорено на ту интерпелацију и тек је сад дошла та интерпелација на ред, па ћу с тога сад на њу и да одговорим.

Г. Дреновац упутио је овакву интерпелацију: Да је 7. Децембра 1892 год. (молим да се датуми имају на уму), дакле за време претходне владавине дошло у Србију сладарске јегуље у 50 пређа 3450 килограма. Ђумрук београдски тражио је, да се на ту јегуљу наплати трошарина по закону колико на њу припада, међу тим, трговац, који је ту јегуљу донео, није хтео да плати ту трошарину, него ју је 10 Децембра протерао натраг у Фијуму. 26 Фебруара 1893 год. истих ових 50 пака јегуље донесени су поново у Србију и ђумрук београдски тада није наплатио ни једне паре. За то питам г. министра финансија, да ми одговори: шта је руководило ђумрук београдски, да једноме тражи трошарину на 3000 килогр. јегуље, а другоме не тражи ни једне паре, него да је пушта без икакве трошарине. Сматра ли г. министар да је овде оштећена државна каса и мисли ли он учинити какав корак, да се државна каса не оштети.

Молим вас, господо, донеста на овданшњу шведитерску фирму „Хофман." 4 децембра 1892 год. дошло је тих 50 пака сладарске јегуље у тежини 3058 килогр. Фирма „Hoffman" користећи се одредбом члана 21 царинског устројства, у исти мах, једном декларацијом декларисала је ту рибу за увоз, а другом декларацијом за извоз. За што је то учињено? Важада с тога, што овај, који је слао ту рибу за Србију није знао, колика је трошарина на њу, па кад је чуо, колика се трошарина тражи, он је онда у један исти мах једном декларацијом декларисао ту рибу за увоз, а другом за извоз.

По прописима нашег закона, та риба спроведена је у Земун и у актима овога дела налази се признаница земунске царинске власти, да је та риба пријављена. Тада, господо, над је та риба приспела у Београд и кад је враћена у Земун, постојала је једна наредба министра финансија од 14 новембра 1891 године, а после је изашао и један расписмога последника, по коме је објављено да јегуља влаха трошарину. Тај је распис постојао и био у сили онда, кад је та риба дошла, а да ли је он оправљан или не, ја нећу да улазим у то.

Ви сви знате какве смо тешкоће имали са законом о трошарини, бојећи се, да не дођемо у сукоб са уговорима са Аустро-Угарском, којим је утврђено начело, да се може трошарина наплаћивати на стране производе који и у земљи има, па ма и у најмањем квантуму. Тамо је, дакле, у закону о трошарини, у опште казато, да трошарину влаха суве рибе. Сад је наредбом требало побројати какових ми сорта риба имамо.

које се са стране увозе, те да можемо на њу наплаћивати тромарину, а које су опет рибе, којих ми немамо у нашим водама, те да на њих не можемо ни наплаћивати тромарину.

По најстрожијем тумачењу члана 10 трговинског уговора, ми имамо права да наплаћујемо тромарину само на артикле, који се у земљи производе. Распис о наплати на јегуљу постојао је при првој експедицији, и царинарнице у опште нису позвате да објашњују и да се мешају у то, да ли тромарина има да се наплаћује на ту рибу или не, јер, разуме се, министар финансије је ту одговоран, према уговору са Аустро-Угарском. Међу тим, одмах за тим десио се такав исти један случај, где је дошла иста експедиција, иста врста такве јегуље и услед тога се појавио спор, те се онда то лице жалило на решење царинарнице министру и чак је добивено и мишљење правничког одбора, који је казао да по најстрожијем тумачењу трговинског уговора, та се тромарина не може наплатити. У то доба, 9 Августа, мој претходник г. мин. финансија издао је један расипс од 16 Фебруара 1893 год. и свака је царинарница била дужна да јави да је примила тај његов расипс. Београдска царинарница као најближа прва је и јавила да је примила тај расипс. Тај је расипс издат поводом једног спора и ја ћу вам га саопштити. Он гласи:

„Поводом једнога спора о наплаћивању тромарине на славу јегуљу, ја сам, саслушавши о овоме питању и правнички одбор, нашао: да она према чл. 26 зак. о тромарини, који је ближе објашњен и расписима министра финансија од 18 Јула УБр. 4563 и 28 септембра 1891 године УБр. 6506, не може подлежати плаћању тромарине. Не може ни узрока, што се она код нас нити хвата нити соли, а члан X уговора са Аустро Угарском, који но сили најновијега повлашћења, плаћи и за увоз ма из које од уговорних држава, одређује, да се државна тромарина у Србији може наплаћивати само на оно, што се код нас производи и тромарином опорезује.

„На основу овога нарељујем царинарницама, да у напредак, на славу рибу јегуљу сиг увозу код нас у Србију, не наплаћују тромарину све донде, докле данас постојећи уговор с Аустро-Угарском траје и ако се, међу тим, не би та врста радње и код нас увела.

Ова наредба простире се само на будући увоз. О пријему ове наредбе, да ме царинарница извести.

Министар финансија,
Д. Стојановић с. р."

Дакле, после овога расписа од новембра 1892 године, долази овај расипс од Фебруара 1893 године, у коме се каже, да се ништи овај нрви расипс. Министар финансија г. Стојановић напао је за сходно, да нада овакав расипс, да јегуља не подлежи више плаћању тромарине, из узрока тога, што се она код нас нити хвата, нити соли, а чл. 10 уговора одређује, да се државна тромарина у Србији може наплаћивати само на оно, што се код нас производи и тромарином опорезује.

После овога расписа министра финансије, који је издат 16 фебруара, а после 9 дана, 25 фебруара 1893 год. ти исти 50 џакова рибе у истом квалитету долазе опет на ново. Интересно је тоже трговцу јављено, или су те рибе чекале у бли зини; све једно, ма како било, та је риба чекала тај расипс, па је тада увезена. 25 фебруара та риба долази на одређену фирму Х. Томе и, разуме се, према овом расипсу, царинарница београдска напалтила је царину, обртну порезу и узтредне таксе, а од тромарине није наплатила ништа. Ето тако по актима, стоји цела ова ствар. Ја сам сматрао за дужност да изнесем, како је ова ствар текла од почетка па до краја, и према овоме, како је поступано по расипсу, ја налазим, да нема никакве кривице, а да ли има што иза кулиса, ја о томе не знам, нити сам познат, нити могу да дам какво обавештење о томе. Што је та риба дошла одмах после 9 дана и пропуштена од ђумрука београдског, јер је већ имао наредбу од министра финансија, да то пропусти без тромарине.

Арса Дреновац — Ја прво имам да благодарим г. министру финансија, што је целу ову ствар изнео онако, како стоји, ништа није изостанио ни додао, него је казао, како је дела ова ствар текла.

Та риба упућена је из Фијуме у Београд. Кад је дошла та риба, тај човек видео је, ако би платио тромарину, да би та један килограм коштао седам и по гроша, и да ће да му оде све даће, па је с тога вратио. Ми сви знамо, да у закону стоји, да се у опште на сву славу рибу, која улази у земљу, плаћа тромарина, на један килограм један динар. Кад је дошла та риба, ђумрук је тражио да се плати 3800 динара у злату: но тај је човек онда вратио рибу на траг. То је било у месецу децембру 1892 године. Доцније у фебруару 1893 године, та риба поново долази и увози се без и једне крајцаре тромарине. Сад мени то нада у очи, како је онда могло да се тражи на ђумруку 3800 динара у злату, а после два месеца долази риба без једне крајцаре тромарине. Међу тим, један пријатељ писао ми је и питао ме: како је то, моја риба не може да дође тамо него, траже ми, да платим тромарину, а она риба улази у Србију без тромарине. Доиста то је онда била јавна неправда и једно тажење закона. С тога сам ја, као народни посланик, хтео, да мало дубље ту ствар испитам, и, у колико сам сазнао, ја је ствар овако текла и овако су поникли ти расписи. Та је риба дошла у ђумрук, и ђумрук је правилно радио, што је тражио тромарину. Не могу позитивно да тврдим, али слушао сам, кад се та риба вратила, онда су почели неки преговори да се праве. На го дину пан годину и по дана, пре тога, на правском ђумруку прошла је нека риба, не под видом рибе, већ под видом неке друге робе, и, кад је дошла, држава осети то и ухвати, да је то риба, и подигне је тромарини и, чини ми се, да је једна фирма због тога казњена са 20.000 динара. Људи те фирме били су од либералне странке, и онда је потекао тај расипс, јер их је ђумрук казнио са 20.000 динара, и на сваки начин, то је требало да се изврши. Али та казна није извршена, и кад је дошао други режим, они су ослобођени од тога. Дакле, то је узрок, што је потекао тај расипс, и што је ова риба дошла у Србију без тромарине. Да би се ти људи ослободили од 20.000 динара казне, они нађу то за узрок, те дађу то правном одбору на мишљење, и он онда друкчије протумачи закон: да се до сада могла да наплати тромарина на ту рибу, а од сада да не може. Дакле то је узрок свему овоме.

Ја, као народни посланик, не могу никако да допустим, да ван овога дома може нешто друкчије да се тумачи. Кад узмете они 4000 динара и оних 20.000 динара, онда је ваша држава оштећена овим поступком са 24.000 динара, и то не је побудило, да о овоме упитам г. министра финансија. Ја вас молим, да упутите једнога човека, нека пређе у Аустрију, па хете чути, шта ће вам казати; они кажу: ни добијате од ђумрука 4,000.000 а ми вам дајемо двапаест милиона, али, само да наместимо наше људе, који ће хватати кријумчаре. Држава све то треба да зна, кад сам ја чак из Крушевца могао то да дознам. Кад се то врши овде у Београду пред очима свију власти, шта се онда може мислити, како је у Смедереву, Шапцу и другим местима.

Дакле, ја сам задовољан одговором г. министра финансија. Он није знао право стање ствари, а ја му велим, да је ствар овако текла.

Министар финансија Мих. Вујић — Ово што је поменуо г. Арса Дреновац мени је добро познато и ја нисам познат да доводим у вези све то. Ја не знам како би се ствар спрешила, ако би се доводиле у вези све могуће околности. Мени је позната она ствар по експедицији рибе зреко Врање, знам по томе, што сам тада био известилан у Савету. Та се ствар тицала кривице г. Паште Јовановића и он је и каживен, а на фирми је остала казна од 20.000 дин. Дошао је 9 август, казна на чиновнику је остала, а правнички одбор, да потврди министра финансија, дао је онако своје мишљење, на основу кога је министар издао свој расипс и на основу тога расписа пала је примиша Палигорића, а ово што сам ја казао, да ли ту има какве закулисне радње, да ли, начисто да кажем,

да ли је тенденција била та, да се Палигорићи ослободе од те казне, ја нећу да у то улазим, јер писам познат за то. Ја мораи у толико да учиним исправку, да одбијем прекор да министар није имао доста „погледа“ у тој ствари.

Господо, овде су разне кладе и разни системи владавине били. Једаи је систем радио овако, а по овом је дошао други систем и сматрао је, да је то погрешно и народно је, да се то друкче ради. За цео овај поступак царинара београдска није криза. Она је коректно радила у правом случају као и у другом. Ја, да сам онда био министар финансија, ја бих можда казао, да не треба такав расиис да се издаје, док други може противно да нареди, јер је остављено по самом закону о трошарини тумачење у појединостима, пошто се у закону о трошарини није могла сва риба да наброји, која је нама и која је страна. Последњи члан тога закона каже, да ће се закон извршити у толико, у колико се не противи постојећим трговачким уговорима. Ја сам но том члану налазио да јегуља нма да плаћа, и мој последиик г. Пашић схватио је тако исто, ну по том је дошао г. Пашићев последник и он је сматрао друкчије. Сматрао је, да се то противи трговинским уговорима и кад је правнички одбор казао, како је и он тако ту ствар схватио, онда нема те силе, која би могла да натера министра да друкче ради, и онда би Аустро-Угарска имала право да се противи. Кад је ствар дотле наведена, да је и правним одбором протумачено, да је наплаћивање трошарине противно трговинским уговорима, онда министар финансија није већ ни могао друкче да ради, а Ђумрук београдски још лане је могао друкче да ради, кад има такав расиис министров. Он је имао расиис министров, који мена дотадање стање и тај је расиис саопштен свима царинарницама, а при томе Ђумрук београдски апсолутно није ништа погрешно. Да сам ја што и ја сам био царинна, на тако исто и г. Дреновац, ни бисмо то исто урадили што и царинара. И кад би г. Дреновац налазио, да на ту рибу треба платити трошарину и толико на то полагао, он би једнако могао да каже: „ја налазим да на ту рибу треба платити трошарину, друкче нећу да радим, за то дајем оставку на службу“. Али не извршити расиис није смео.

Г. Дреновац вели, кад ја то видим, ја знам целу ту ствар у Крушевцу, од куда да то не виде власти. Ја знам да је у Савету та ствар испитивана дуже времена. Код Палигорића је други случај. Ми смо тражили, да се чиновник, који је експедицију извршио пензионише и он је пензионисан и плаћен тромесечном платом и само на обзира према његовој дугогодишњој служби, та му је казна олакшана. Што су Палигорићи ослобођени од казне, то је на основу истог расииса, који је потписан и написан правничког одбора и на основу тог истог расииса и ова експедиција враћена је у Србију и трошарина није наплаћена.

Дакле, ја вас молим, да будемо начисто, да до царинских органа нема апсолутно кривице, то је све по наредби министровој било, и да ли је потоња наредба била коректна, или је била коректнија она моја и г. Пашићева, ја у то питање нећу да улазим.

Арса Дреновац — Из говора министра финансије јасно је, а и ја то признајем, да овде нема кривице до органа царинаре београдске. Овде се своди сва кривица на министра финансије и правнички одбор и ја хоћу то да кажем, ја не бегам од тога, да се они за то окриве, ја не кријем Ђумрук београдски, ја хоћу да се мотивише интерпелација моја овако, нека се уме на одговор, ко је крив а ја налазим да је крив министар финансија и правнички одбор. Ја налазим да нико није надлежан да тумачи законе до једнио Скупштина. Ја сам тако разумео министра финансије.

Министар финансије Мих. В. Вујић — Молим вас, господо, да имате на уну ово: ако је министар крив, ја нећу да улазим у то. Ја сам имао једно гледиште а он друго. Ја не могу бити судија и да ценим да ли је моје гледиште правилно, да ли његово. Свакако тумачењу тога члана закона по истом закону остављено је нама. По једном тумачењу закона оправљано је, да се трошарина наплати на јегуљу а по другом није. Али ја вас молим, кад г. Дреновац предлаже ову мотивацију, да имате на уну да тај исти министар седи као члан прошле владе на оптуженичкој клупи. Скупштина има да испита и изнађе све кривице и све неправилности и онда ако сматрате да је министар крив и у овој ствари, онда изволите га и за то оптужити. Ја не могу да будем судија као министар, јер сам ја имао једно гледиште у овој ствари а он друго. Али свакојако, признаћете, да су по самој природи ствари тумачењу прата отворена и да један министар може тумачити овај члан закона овако а други онако у појединим пртама робе. Ја нећу да утичем на решење скупштинско. Кад би се интерпеловао ја, зашто сам наредио да се трошарина наплаћује, ја бих за то одговарао. Али, кад је дошао један други министар и са свим оно поништио, што сам ја наредио и наредио други, изађући још уз се и мишљење правничког одбора, које је можда тражио нарочито, али главно је то да је тим мишљењем правничког одбора потврђен министров расиис и кад сведете питање на то, онда нема места таквој мотивацији. Ја мислим, да сам објасиио ствар, како треба, да је могло бити тумачења министрова закона о трошарини и схватајући ствар тако, онда неће се ништа постићи тиме што ће се у решење скупштинско, којим ће се заклучити ова ствар, унети оваква мотивација, као што је предлаже Арса Дреновац.

Марко Петровић — Мени се чини, да је ова интерпелација постављена на рђавом основу. У место, што је г. интерпелант поднео интерпелацију: зашто је пуштена без трошарине риба на основу новог расииса министрове, — са свим би правилније било, да је интерпелант поднео интерпелацију, да пита, за што је ослобођена казне фирма, која је по постојећем расиису, који је проистицао из закона царинског, осуђена да плати казну; како је могао бивши министар финансија поништити изречену казну његовог претходника и дати повратну силу закону новим расиисом? Извесна је фирма кажњена на основу расииса пређашњега министра, који је расиис издат на основу закона и имао за свог трајања пуну важност, — и бивши министар финансија није могао имати у закону основа, да, издајући нов расиис, ваше ослободи од изречене казне ту фирму, која је кажњена по раније расиису, који је имао исту законску основу и законску важност, који је имао и потпун расиис другог министра, јер све казне по расиису имају извршну силу и расииси доцније не могу имати повратну силу, издати на основу неких других побуда, само ако је њихова осуда већ постала извршна, — јер ако ваши расиис министра потоњег, да се риба ослобађа од трошарине, исто тако по тим истим кравим појмовима, имао је силу и расиис пређашњих министара на истом закону основан. Мени се чини, интерпелацију треба на ту основу и поставити, и онда има законског основа, да се пита министар, за што је у овом случају повређен закон, јер је повређен закон у толико, што је дата повратна сила расиису потоњем а одузета сила расиису пређашњем, који је на истом закону начињен. Мотивација г. председоватника интерпеланта и не даје успех. С тога ја мислим, да треба повести реч да се подигне друга интерпелација, зашто је на основу доцнијег расииса ослобођена фирма изречене казне по раније расиису, који је у време осуде то имао пуну важност, и како се могла дати новом расиису повратна сила.

Друго је то питање, да ли је овај нови расиис био некрен, да ли је био савестан; је ли био сагласан са стварним стањем, — јер рибе јегуље, од пре неколико година ниа и у нашим водама, и ова се ту хвата, — да ли је он одговарао исправно стварним интересима земље, или је у овој прилици више послужио приватном пријатељском рачуну, и да ли је као такав имао силу законску. Ја морам тврдити, да је он и непотпун и погрешан, јер мишљењем правног одбора по самом закону о царини и трошарини могао имати ту силу и важност. На лоследку погрешка је можда до саме Скупштине, што је давала то овлашћење или што је силом околности морала то овлашћење дати, да министар расиисом тумачи закон, који расиис у том случају има и силу законску. Али, кад је министар имао то право да изда расиис и да он има силу законску, онда морамо признати, да су сви расииси сваки у своје време само имали

силу закона. Не може се овде расправљати то питање, да ли је распис овог бившег министра имао силу закона, кад се у напред признаје, да су и расписи ранијех министара имали силу, закона, него питање је овде у томе, да ли је потоњим расписом потрта важност ирећашњег расписа, и да ли је тај потоњи распис могао имати повратну силу закона, те да потре и ову радњу заснивану на једном таквом истом распису по важности својој законско, и да за министра једног не важи оно, што је његов претходник решио, к. ј. да ослобођи именовану фирму од изречене казне. У томе лежи тежиште овога питања, и мени се чини, да на томе основу треба поставити интерпелацију, на ће онда и судови наћи да је министар крив, само ако је у исто време и она изречена осуда већ постала била извршном. Ако ли интерпелација остане на томе основу, заиста је ослобођена фирма трошарине по новом распису, судови ће казати да до министра нема кривице. Тежиште је питања у томе, зашто је министар потоњим расписом потро важност ранијег расписа и дао му повратну силу, а ова интерпелација овако поднесене и у овом правцу нема свог оправдања и преко исте треба прећи на прост дневни ред.

Тома Војићић — Господо, из ове интерпелације види се, да набија око, што Скупштина не треба олако да пређе. Питање је у томе, који је распис имао своју важност, да ли онај распис, који су радикални министри издали или онај, што га је под зимушњом либералном владом издао министар финансија. Ја држим, господо, да бивши министар финансија није могао својим расписом да потре распис свога претходника, који је на основу закона издат. И ако се бив. министар финансија тим својим расписом заклања за правничку одбор, очито вири из тог расписа једна злоупотреба, јер је државна каса оштећена са близу 24.000, а за то мора неко да одговара.

Ја мислим, да је интерпелацију требало поднети у другом смислу, да се наплати та сума, са којом је држава оштећена, од бившег министра; да се стави у дужност државном правобранилаштву, да он поднесе тужбу против бившег министра, да се држави та штета накнади. Ја мислим, да Скупштина не треба да олако остави ту ствар и ја бих молио Скупштину, да се поводом поднесене интерпелације усвоји мотивација: да се та ствар преда редовном суду, на да он ствар испита и осуди по закону бив. министра, да плати што је намерно оштетио државу својим расписом.

Милош Богдановић — Поводом претреса о овој интерпелацији, нећи се чини, да овде пред Скупштином стоји једно тумачење закона о трошарини. Из одговора г. министра, ми видимо, да је и по распису његовом, кад је био министар и по распису његовог последника — Пашића, наплаћивана трошарина на слану рибу. Сад долази један трећи министар, издаје један распис, противан обама пређе издатим, и којима се шта више потире закон о трошарини. Овде је просто питање једно о итети државној у суми преко 23.000 динара, које за наплату увезене јегуље без наплаћене трошарине, које ове ослобођене казне. Овде је дакле, питање тумачења закона и Скупштина треба да протумачи, који су од ових расписа, на закону основани. Ако Скупштина нађе да су расписи г. г. Вујића и Пашића на закону основани, онда, разуме се, да је овај последњи распис бив. министра противан закону. Једном министру не може се дати неограничено право, да расписује како он хоће поједине расписе. Ако је министар имао право да на основу закона о трошарини издаје расписе, ција је и Устава и закона, да његов распис буде издат на основу закона, а не да га он издаје по своју вољи и да њим потире закон на задовољство појединаца а на штету државну. Према томе, ја налазим, да је распис бив. министра противан закону, за то, што у закону стоји, да се трошарина наплаћује на слану рибу 1 динар од 100 кила, у оните тим пре, што је доказано да се јегуља на неколико места и у нашој половини реке Дунава хвата. Дакле, расписом својим бив. министар финансија повредио је закон и том повредом оштетио државу, те је за то крив и ја сам за то да се судским путем тражи накнада од министра, за суму коликом је држава оштећена услед овог расписа министрових. Ја сам и у споразуму с г. интерпелантом сасвим другу једну мотивацију за прелаз на дневни ред и она има гласити овако: „Пошто се из ове радње министра финансија види, да његов распис није имао основе законске, то Народна Скупштина одлучује да се одговорни министар финансија оптужи за накнаду штете држави. Ова одлука има се послати истражном одбору који извиђа и друге против законе радње истога министра".

Ја бих молио 10 посланика да ме помогну. — *(Потпомажу га).*

Драгомир Рајовић — Ону право да говорим односно овога народа, који је г. Арса Дреновац написо, што се тиче двадесет хиљада динара. Мени се чини, да се овде мешају два разна питања. Овако поменама питања не могу добити никада једно решење по тој ствари, већ морају да се одвоје и тек онда може бити правилна решења. Односно осе суме од 3800 дин. ја држим, да не може бити никога, који може да шта му драго да уради што против министра. Један је министар, на основу постојећег овлашћења у закону, дао једно тумачење закону; тако исто други један министар дао је опет, на основу тог повлашћења, друго једно тумачење закона, обојица су имали права на то по закону.

Ако би сад мислите, да имате права да оптужите бившег министра због тога, онда тако исто могу и либерали кад дођу да оптуже данашег министра за ово што је он радно. Мени се не тиче ни Јанко ни Марко, већ говорим онако, како је у ствари. Друго је питање ово од 20.000 дин. што је Арса покренуо. Због тога ја држим, да ако би се по предлогу пок Марка учинило, т. ј. ако би се интерпелација свела на питање односно ових 20.000 динара, ствар би се на сасвим друго земљиште свела. Ако је министар финансија једну свршену ствар решетао доцније на основу доказаног расписа, онда има некоректности. Сви ноши министри на тај начин могли би да пониште ово, што су ранији министри урадили. Али интерпелација овака каква је ова била, ја држим, да нема места због тога, што је то министар имао права, као и сви други што су имали права, да донесу толковање, пошто су законом за то овлашћени. Но ако ће да се оцени рад министра финансија, односно ових 20.000 динара онда због због крајучарења, то треба најпре да се зна, је ли била она ствар дефинитивно свршена, и ако није, онда је могао г. министар да примени свој расиис. С тога, ја држим, да треба прећи преко интерпелације на прости дневни ред.

Министар финансија М. Вујић — Ја ћу да нашем неколико речи ради објашњења. Ја морам да кажем, да се не би заплела та ствар прво ово, да бих по овом питању о другој ствари требало донети и засебну интерпелацију. Она се апсолутно не дотиче ове ствари. Ми улазимо у питање, о коме се можемо разговарати као овог поштованог дома, а кад би говорили о овој ствари, је ли свршена, пре или у току, и је ли она свршена или не свршена то не стоји у вези са овом интерпелацијом. Интерпелација се тиче овог случаја, и ја нас молим да се на овом случају задржимо и да се држимо строго реда по пословнику. Ја нећу ниме узимати реч да говорим о томе и да понављам али сматрам, да би такав прелазак са таквом мотивацијом био неоправдан и да не би одговарао самој ствари. Доиста у закону је овлашћен г. министар, али не за то, што рече поштовани пок Марко, што се то хтело да да министру, него за то, што закон није могао да наброји све могуће сорте риба. Такав је дакле случај јегуља. Појавиле су се н. пр. јегуље око Видина, а и на нашој обали око Земуна у Дунаву, и ми смо имали услед тога право да наплатимо на ту рибу трошарину, а да се не вреда уговор наш са Аустро-Угарском. Аустрија је знала за тај факт и није протестовала, и ми смо на тај начин имали сслонца у уговору да наплаћујемо трошарину. Сад дошао је други расиис, који се опет ослања на закон. И сад би требало испитати, јели доиста било јегуља у Дунаву и у том случају министар би могао да се брани тим, да он не зна, да је било јегуља на српској обали и да тиме оправда свој расиис. Јер закон, који је постојао у оно време о трошарини, везивао нас је у том погледу према суседној

монархији. У њему се каже, да се ни на једну рибу не може наплатити трошарина, које нема на нашим обалама.

Нека Народно Представништво рени назад како хоће, мени лично може бити све једно, ја само кажем, да би било незгодно да Народно Представништво донесе такво решење, којим би се испитивало, који је расинс основанији и који више одговара уговору са Аустро-Угарском, јер би се онда на крају крајева још морало доказивати, кад је и кога дана и да ли је донета било у Дунаву јегуља и на коме месту! То је што сам имао да кажем.

Перa Вукићевић — Господо, ја ћу неколико речи да прогозорим о овој ствари за то, што ми је познато с приватне стране. Пре свега пон Марко Петровић је лепо уочио и овде изнео питање, да ли доцнији расинс министра финансија, који је ослободио ову робу, која је ушла на вранском ћумурку, дали није потпо и дао повратно дејство себи према раније случају и поништио расинс г. Вујића. по коме се расинсу требало поступити при увозу. Г. Рајевић је такође напоменуо да ли је овај случај увоза царинарнице у Врању био дефинитивно решен за време расинса г. Вујићевог, те да би се узео као повреда расинса његовог, и којим је поништена казна, коју је изрекла царинарница арањска. За са приватне стране могу да кажем, да ни је познат овај случај и да се он овако развијао. Између нас и Аустро-Угарске постоји уговор трговачки и, по чл. 10 тог уговора, ни њсмо могли да наплатимо трошарину на морске рибе, и у опште на рибе, које у нашим реканма и водама не живе. Треба добро разумети, да овај уговор између нас и Аустро-Угарске важи за све рибе којих нема у нашим рекама. Ја мислим, да ни један од г.г. Народних Преставника неће се имонћи самном, да јегуље у нашим водама нема, па и ако је било, било је два три случаја, да је у Дунаву ухваћено неколико комада, али кад се узме, да се она не производи и не продаје код нас на пијаци, онда се не може сматрати ни да је има код нас.

При свему томе, што је било неко мађарско друштво на Доњем Дунаву у Мађарској, које је гајило ту мисао, да јегуља може да опстане у Дунаву, то је само изузетан случај, да се јегуља може наћи у Доњем Дунаву, и то не може стајати као правило, да јегуље има и у Дунаву. Ја сам мишљења, да је овај случај, на царинарници врањској, који је г. министар финансија, подвео под његов расинс, 'који је обухватно овај предмет, да је то конкретан случај, и да се тим нпло на поштовање закона, који постоји између нас и Аустро Угарске, и што је случај, да је и Турска подведена под члан 10 уговора између нас и Аустро-Угарске, а то је за то, што је по старом уговору између нас и Турске постављено парећење, да се држављани турски могу користити парећењима из уговора, које имамо са другим државама. Према томе, овај случај на царинарници врањској, што је подведен под уговор са Аустро-Угарском, не може се сматрати да није коректан и исправан, а нарочито за то, што је министар финансија и позван, да тумачи финансијске законе како ће се они примењивати, а нико неће тврдити, да има јегуља у нашим водама. Дакле, кад министар није ранпје уредио ову ствар, кад је он имао да примењује закон о трошарини онако, како га је разумео а не пречаўује парећења уговорна са страним државама — онда не може да стоји мишљење, да је министар дао повратно дејство овим расинсом на раније већ свршену ствар. И за то сам мишљења, као и г. министар финансија, да се ова ствар, више не потпре, и да се интерпеланти задовоље са одговором г. министра финансија.

Милутин Гарашанин — После овако убедљивих разлога, које је изнео г. министар финансија, а и мој пријатељ г. Рајевић, ја ћу да додам још само један разлог, који ће, чини ми се, извести ову ствар на чисто. И за оних 3800 дин. опданьи министар финансија имао је права да тумачи и разумева закон, како његови погледи заседају, и оних 21000 дин. министар финансија имао је право, да задржи своје решење, нарочито, кад то иде у олакшицу онога, који је имао бити кажњен, али сад да је то и свршена ствар и да је он својим расинсом учинио неправилност, мислим, да смо се ми узалуд усплахирали, кад већ хоћемо осуду и онтужбу да подвесемо. Господо, ова мимо нас још и Главна Контрола, која све изватке, које је министар учинио, упоређује са законима и сорћује, да ли су они према закону, који смо донели, учињени, или нису. То све долази пред Главну Контролу као суд, и она ће га осудити, ако је крив, и за то, ја мислим, да се свега овога окањемо, да се задовољимо са одговором г. министровим, који је са свим исправан, и да преко интерпелације пређемо на дневни ред.

Павле Ранковић — После онакога објашњења г. министра финансија, г. Марка Петровића и осталих предговорника, ја мислим, да нема места овоме предлогу, кога је поднео Милош Богдановић, о интерпелацији Арсе Дреновца, јер је министар финансија својим расинсом имао право да тумачи закон и ја мислим, да би требало преко те интерпелације пређи на прост дневни ред. А што се тиче Палиторића, који је увозио рибу пре расинса министрових, ја мислим, да о томе не би требало ни водити разговора, по што о томе нема интерпелације, те за то не може бити ни говора у Скупштини и за то ја предлажем, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Молим 10 посланика, да ме потпогну. *(Не потпомаже га нико.)*

Драгомир Рајовић — Казао је г. Гарашанин све, што сам и ја имао да кажем. Немам више ништа да кажем о овој ствари, која је већ свршена, министар, истина, има право, да реши овако ствар, а Главна Контрола пак има право да га казни, ако се огреши о закон.

Бока Анђелковић — Ја сам видео, да има више питања о томе, да се пређе преко ове интерпелације на дневни ред. О самој тој интерпелацији нећу да говорим, јер мислим, да је довољно дато већ објашњења, но рад сам, да вам дам објашњења односно мотивације поштованог посланика Милоша Богдановића, о предлогу преко ове интерпелације на дневни ред. Према његовој мотивацији предлога на дневни ред изгледа, да треба ову ствар истражити одбор да узме у нарочиту тачку онтужбе бив. министра; да се поново позову на одговор и после да се ствар узме у истражни одбор. А по нашој онтужби не постоји та тачка, већ би требало унети онда у нову тачку. С тога, да се не би Народно Представништво ово тога заводило, потребно мислим, ја мислим, да се преко тога пређе на прост дневни ред. А са свим је умесно, што ће Главна Контрола наћи, да ли је повређен закон или није и онда ће се изнаћи начин, како ће се наплатити учињена штета.

Милош Богдановић — Према објашњењу г. Боке Анђелковића, доста требало би но нему да бив. министри дођу пред Скупштину и да одговарају, и да се ова процедура изведе, што је и при онтужби, а то би одвело Скупштину у већу дангубу, с тога, и ако је ово био мој предлог, ја га сад опозивам, јер му нема места, и мислим да се не улази више у претрес истога. (Чује се: добро, кад је тако.)

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Стављам на гласање: прост прелаз на дневни ред преко ове интерпелације, онако, како је предложио г. Павле Ранковић. Ко је за то, да се усвоји прост прелаз на дневни ред преко ове интерпелације, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе.)* — Објављујем, да је Скупштина усвојила, да се пређе преко ове интерпелације на прост дневни ред. —

Сад је на ред предлог министра правде за накнадни кредит на чиваре осуђеника београдског казненог завода.

Молим г. Известиоца финанс. одбора да дође.

Известилац Михаило Марковић чита предлог министра правде (стр. 316) и извештај одборски (стр. 375)

Министар правде Перa Максимовић — Ствар данас стоји у томе: да Народна Скупштина неће имати потребе, да о овом питању одлучује. Зарад тога, ја молим Народну Скупштину, да изволи саслушати моје објашњење по овој ствари. У прошлој години септембра месеца, санитетска комисија на предохране против колере, која се јавила у Београду, тражила је: да се један број осуђеника из београдског казната исели у унутрашност земље. Усљед те преставе, онданьи ми-

министар правде народно је, те је један број осуђеника одсељен у Добричево. За извршење тога, потребна је била једна сума новаца за већи број стражара. Тадашњи министар предложио је министарском Савету, да му одобри ту суму од три хиљаде динара, и министарски Савет му је одобрио. Ја, кад сам до шао, затекао сам таково решење министарског Савета, којим је било у исто доба наређено; да се одмах идућој Скупштини поднесе на одобрење тај издатак у означеној суми — што сам ја и учинио. Од времена, кад сам ја тај предлог поднео Скупштини, ја сам сазнао да ствар стоји тако, да нема потребе да Скупштина о томе решава. Зарад осуђеника, који су послани у Добричево, збила је одређено 18 нових чувара, али, у инвентару, који имам од надлежних лица, на плату тих нових стражара, није утрошено из овог предмета од 3000 динара, него потрошено је 2241·92 динара, из опште буџетске суме, која је предвиђена буџетом од 1892 године.

Дакле, та сума од 3000 динара није утрошена, на није икада ни потребе да се утроши, јер се издатак за нове стражаре подмирава из позније раније буџетом одређене. Сто јели пред таковим стењем ствари, *предлажем: да се ово питање скине со дневног реда.* (Чује се: *прима се, врло добро*).

Потпредседник — Пошто је г. министар правде повукао предлог, онда о њему даље но може бити говора.

На реду је одговор г. министра народне привреде по питање г. Милана Милићевића.

Министар Народне Привреде Раша Милошевић - Милан Милићевић народни посланик, питао ме је: да ли сам што урадио преко г. министра иностраних послова код аустро-угарске владе, да она са своје стране, а ми са наше стране отворимо стамбиу петеринарску у Малом Зворнику, и ја могу да га известим о томе ово: Г. министар иностраних послова учинио је корак код аустријске владе, али још никакав одговор нисам добио.

Кад будем добио одговор, а ако буде позитиван, повољан ко шо, ја ћу га обзнанити сама, ако ли буде негативан, неповољан, ја ћу о томе известити г. Милићевића.

М. Милићевић — Ја сам задовољан са одговором г. министра, и ја се надам, да г. министар, неће пожалити труда, да ову ствар уреди каква је била и пре трговинског уговора.

Потпредседник — Прелрес о овом питању сматра се као свршен. —

На реду је одговор г. министра на интерпелацију г. Боке Владића.

Министар привреде Раша Милошевић — Г. Бока Владић, народни посланик за нарош Неготин, упутио је интерпелацију на мене, чија се садржина своди на ова три питања:

„Како мисли г. министар сложити еснафе, који постоје на основу еснафске уредбе, и занатлијског санеза и удружења, који су мимо еснафске уредбе постали, на основу закона о удружењу и зборовима."

На ово питање имам час да одговорим г. посланику то: да су еснафска уређења, еснафска заседба, она су основана на закону о еснафској уредби и у колико се ствар буде тицала тих одредаба, у толико ће на њих да примењује закон о еснафској уредби. А удружења, која имају за циљ привредни задатак, основана су на закону о зборовима и удруженима; разуме се, да ће и ови удружењима поступати по закону о удруженима. У целој овој ствари два су питања: једно је еснаф, а друго је какво привредно удружење, и где год се какво питање буде тицало еснафских уредаба, примењиваће закон о еснафској уредби, а где год се буде тицало виших грађанских права, њиховог права на удруживање, на ма то било и ради постизања привредних циљева, ја ћу на то да примењујем закон о зборовима. А кад какво питање има ма какве везе са законом о еснафској уредби и законом о удруженима, те да су једне и друге природе, ја ћу такна питања да расправљам према закону, према коме треба такво питање решавати.

Друго питање:

„Мисли ли г. Министар дозволити, да се и даље не врши еснафска уредба, или управо, сматра ли г. министар, да она у опште постоји, и да ли се још когод но њој управља."

Ја сматрам, да еснафске уредбе још постоје и дан дањи; све што се ради у занатима, ради се на основу те еснафске уредбе. Има неколико њених одредаба, које се косе са трговинским уговором, пошто је и то једна врста закона, и то међународног, која је постала доцније од еснафске уредбе. У толико, у колико се коси еснафска уредба са трговинским уговором, у толико сако могу одступати од одредаба еснафске уредбе, али све, што се не коси са трговинским уговором, а предвиђено је еснафском уредбом, све то расправљам по закону о еснафској уредби.

Треће питање:

„Какве намере има г. Министар, односно заборављеног предлога *законског о радњама*, који је у своје време заиимао занатлије, и чије тражење само показује, колико се потребало. што се није вршила еснафска уредба у смеру, него је пуштено, да дође до садашње нереда међу занатима и еснафима, који ће се иеред тешко поправити и будући законом о радњама, а то је нова сведоџба, што увек пастуна, кад се закони не врше. Жалост је овде у толико већа. што је томе нехату постао жртва цео занатлијски ред, посрнувши у својој спреми и способности, као и у материјалном благостању, идући на сусрет да буде тућ измењак, или да уме просјачки штап у руке."

На ово питање одговарам: да ћу изнети идуће Скупштине закон, у коме ће се изнети организација наше рада, у који ће доћи и занати и индустрија, али, да ли ћу успоштити закон о радњама, који је спремап, ја не могу обећавати, на против кажем, да ћу поднети Народној Скупштини такан закон о уређењу наших заната, који је сматрам да одговара мојим назорима и привредним потребама наше земље. Али, предлог законски, који је некад био предмет јавне дискусије, неће за жене бити обавезан. И колико се буде слагао с мојим назорима и привредним потребама народа, у толико ћу се њиме користити. То је што сам имао да кажем по овој интерпелацији.

Бока Владић — Уредба еснафска постоји од кад је написана и она је остављена као закон. Те уредбе еснафске нису никад могле да се одрже и за то ја сматрам, да су у неколико криви сами мајстори, али највећа је грешка у томе, што је сама власт полицијска ишла против уредбе еснафске: сам мајстора, кад год су тражили помоћ од полицијске власти да буду заштићени, били су одбијени, па за то се ни уредба еснафска није вршила. Г. министар каже, да ово удружење еснафско има права на основу закона о удружењу. У удружење занатлиско спадају радници, који су одвојена од мајстора, мајстори опет не могу да се сложе са радницима, јер радници тврде једно, а прави мајстори друго. Уредба еснафска искључиво говори, како треба да се мајстори понашају, мајстору је дато право мајсторско и не може да тражи ни више ни мање, него што му уредба даје, а тако исто и калфа, радник. Дакле, овде је одвојено: одвајају се калфе и образују удружења, која имају своја правила, а мин. привреде то не одобрава. То се већ коси са законом и ми не можемо да имамо ни мајстора добрих ни калфи ни шегрта: калфе траже једно а мајстори друго, јер закон и хоће да се извршује уредба еснафска. Онда се из тога изводи: калфама се дође једно а мајсторима се не даје право, које постоји као еснафска уредба. Уредба еснафска каже, да мора сваки мајстор да положи испит, ту се већ пропушта прево тога, а то би било самовлашће. С тога треба узети у обзир да та уредба постоји, само треба да се врши.

Дакле, у опште се састоји погрешка, што се та еснафска уредба не врши као што треба, те и та удружења постоје против удружења еснафских.

Дакле, ако хоћемо да и даље постоји уредба еснафска, као што је и постојала, а ја је сматрам као и сваки други закон, онда ја молим г. министра, да он уредбу еснафску узме у ономе виду, као што то и јесте и да саме власти воде строго

бригу, да се не може ни један мајстор да произведе без испита као што је то могао до сада да бива.

Драгомир Рајовић — Ја држим да је интерпелација, коју је г. Владић поднео са свим на своме месту, и држим да га је на то изазвала замена тешка ситуација наших мајстора, с једне стране у опште власти не дају ону помоћ њиховим еснафским властима, коју по закону, треба да им дају, и с тога се еснафска уредба не врши, а не вршени се, нарочито на првом месту штета самим тим установама, самим тим занатима, који постоје, а на другом месту прави се штета и самим потрошачима, који имају потребу од заната. Начином, којим се пошло нити се особисли рада на утврђењу удружења, нити се особисли одржана закон и уредба о еснафима. То је један начин расула рада, јер занат раде људи, који немају права; а раде и људи, који способности немају, и то је узрок да производи тих радника губе цену, а потрошачи да се на тај начин уњуђују да траже производе на страни. Стварају се неспособни радници за обављање послова. На првом месту, ако хоћемо да подигнемо нашу занатску радиност, ми треба да створимо услове и прилике, да се ти послови могу корисно радити, јер, ако су раденици неспособне, тај посао неће наћи купца, неће наћи потрошача, а то ће бити штета за цео онај сталеж, који се тим пословима занима.

Ако дакле, хоћемо стварно да помогнемо нашу занатску радиност, онда на првом месту имамо да одржимо оно, што већ по закону постоји, на тек онда може бити разговора о новим пројектима. На првом месту, дакле, је способност радника, који треба да обављају своје послове, јер ако он не буде знао свој посао, он неће имати потрошача и мораће напустити тај занат, а радиће 360 других заната и на тај начин биће једна сорта без занатских људи, управо напућена.

Дакле, ово што је предлагач интерпелисао, ја мислим да је врло озбиљна ствар, и с тога би требало узети ово у озбиљну оцену и донети мотивисани дневни ред. Мени се чини, да ми на удружења не обраћамо пажњу довољну, колика би требала да се обраћа, не чини се од стране државе довољно помоћи, колико би требало да се учини, не даје се овај уопште новчане од стране државе и министра, те да се они елементи који постоје у нашој земљи грушају у једно, те да могу стварно радити на развитку наше занатске производње.

Ево, ја овде у рукама имам једно писмо министра привреде, у коме им он отказује чак право на договор. До сад, од кад постоје ова занатска удружења, сваки пут трудила се и влада и држава да даду уопште снаге овим занатским удружењима, да му управа буде стожер, око кога ће се сва та удружења грушчати, да код тих занатских удружења буде нека сорта посредника мисли и тежњи владиних на подизању наше занатске привреде, док на против сад видимо да се тај орган, који је представник власти у земљи управ изгубио, и нити стар каже: нека се бира ко год хоће, министар даје само 25 динара, ту се за 25 динара не може наћи човек, који ће бити уопште фактор, који би био представник министров односно владин и који би био надзорник рада занатског.

На овај начин, ја држим, да се напушта и оно писмо о занатском удружењу.

Као што сам напред казао власти не дају официјелитета или моћности занатским удружењима или управо извођењу заната. На овај начин одузима и удруженима могућност правог рада, систематског рада, удруженог рада, којим ће руководити надзорник и министар привреде, који је познат да то потпомаже, и на тај начин ја држим да се напушта и једно и друго што по закону треба потпомагати, а обећао се један пројект, а докле он дође ми се налазимо у једном занатскоанархистичком стању, с тога бих ја према закону предложио мотивисан дневни ред, да се министру препоручи да предузима мере, које ће дати живота и закону и еснафима, докле они постоје, на тек кад дође нов предлог, онда ћемо о њему говорити. То је тај дневни ред, на ако има 10 посланика да ме потпомогну, ако нема, то ће бити глас напућујућег у пустиња. (*Нема*). На кад нема и боље.

Потпредседник — Није потребно да се за такав предлог тражи помоћ посланика.

Мил. Ђурић — Нисам мислио да приликом ове интерпелације узимам учешћа, али пошто ова интерпелант а и г. Рајовић рекоше, као да је садашњи министар привреде, који је новпан да води рачуна о занатима, немаран, међ тим цела Скупштина је чула да је министар казао, да он спрема један закон, који ће изнети пред идућу Скупштину, а којим ће се потпуно намирити оне потребе, а у исти мах занатштво и наши еснафи. Што се тиче еснафске уредбе и самих занатлија по моје мишљењу, саке њихове старешине криве су томе, што су они пуштали у еснафе несрезне људе, само да добију у еснафску касу, 6 — 10 цванцика, јер се ја добро сећам пре 30 година, занати су и занатлије боље стајали са својим стањем. То је, дакле, узрок, што су наши занати уназађени, јер су старешине њихове производиле калфе и мајсторе, који у своме занату нису спремни. да израђују оне ствари, онако како треба, за које су се спремали, те да се ти људи могу у друштву и са чиновницима, трговцима, учитељима и земаделцима понашати како им то њихов положај захтева. То се почело још пре 30 година и ако су они по еснафској уредби ужинали неке повластице, на су онда и полицијске власти на то другим оком гледале, пошто и саме старешине еснафа иницу водиле строга рачуна о еснафској уредби и напредовању заната и занатлија. Али наше занате ита још друго штити и што је их и у будуће штитити то су, господо, друштвени капитали; то су, господо, машинерије, којима се израђују са друженим капиталом далеко лепше, боље и јевтиније ствари а потрошачи, наравно, да купују ово, што је боље и јевтиније.

Нема сумње, господо, да у ово време, кад су наши занати почели да опадају, а то је било пре тридесет година, да је онданша влада била хладна наспрам тога, јер није се побринула да заштити и занатлије. На против радикална странка, поимајући важност занатске заната и желећи потпомоћи занатлије, она је и у свој програм унела, да ће занате заштићивати. Данас је на управи немање влада на радикалне странке, али радикална странка, што је обећала, није имала могућности због бурних времена да праће томе делу до сада. Али данас, кад је радикална странка заступљена у Скупштини и тако многобројно преставља већину народа и његовог расположења, и кад на столици министра народне привреде видимо човека, који је вазда подизао свој глас за занате и кад није био у положају министра, у коме је данас, и кад нам тај министар, као члан владајуће странке, даје свечану реч, да он спрема као идућу Скупштину пројект, којим ће се обезбедити занатлије и по могућству наши занати унапредити — онда налазим, да препор, који се чини, није оправдан. Господин министар јавно изложе своју реч, да спрема пројект закона о занатима и занатлијама за идућу Скупштину. Прошла су сад времена да жалимо и кукамо за унапређење заната. Ми можемо потпуно веровати, а тако исто могу и занатлије веровати, да ће радикална странка и извршити оно, што је у свој програм унела. Ми се потпуно можемо ослонити на дату реч господина министра и нама не остаје ништа друго, него да чекамо другу сесију скупштинску. За то време министар ће свестрано проучити то важно питање и спремити законски предлог за идућу Скупштину. Ја верујем, да ће то данашњи министар учинити, јер то је захтев Народне Скупштине и онда отпада жебња г. Рајовића и овај његов извод, да ћемо ми о томе говорити, кад предлог поднесе Скупштина, а сад је реч о интерпелацији и само о изнесеном питању треба говорити. Ми смо сви уверена, да је преко потребно да наше занате унапредимо и усавршимо. Верујући особито речи г. министра, да ће он спремити пројект закона о занатима за идућу Скупштину, ја сматрам, да Скупштина може бити задовољна са одговором г. министра и да преко поднесене интерпелације пређе на прост дневни ред, чекајући, да се поднесе озбиљан пројект закона о занатима и занатлијама.

Пера Павловић — Као народни посланик и као занатлија у опште, а нарочито од онога времена, од како ми се

као посланику приликa дође, да о занатлијским питањима говорим, нико сам част. да се са г. министром привреде разговарам о питањима те врсте, и из тога разговора, ја сам уверен, да се г. министар свима силама стара, да наше занате унапреди и занатлијама олакшице учини. Ја могу изјавити пред Скупштином, да је и занатлијско удружење и у опште сваки појединац занатлија, који је се на данашње г. министра обратио, налазио код њега најзечег одзива. Ја сам ник на нашој занатлијској Скупштини износио неке предлоге, који се односе на унапређење и напутку заната, али ми смо се у овој прилици у општа ограничили на ово, што је за сада најнужније, но што смо сви уверени, да ће г. министар идућој Скупштини поднети *закон о радњама, закон о занатлијском кредиту* и друге. Питање о уређењу заната веома је тешко, и са свим је оправдано, да за решење тако тешког питања треба остати више времена за студирање. Ја мислим, да се ми можемо потпуно ослонити на реч, коју је г. министар пред Скупштином дао, — и ако г. министар не учини што је обећао, онда би тек имали права да му чинимо прекоре и да та интерпелишемо, онда бих се ја сложио са г. интерпелантом. Али никако се не може тражити од човека, који је тако рећи оновид за министра привреде постављен да одмах реши једно тако тешко питање о занатима. Према тоне, држим, да није било места о томе подносити интерпелацију.

Вукашин Петровић — Ја ћу да се одвојим од свију досадашњих предговорника у једном правцу. Ни најмање нећу да замазам, што се не извршује тачно еснафска уредба а ни најмање нећу замазати, ако се та еснафска уредба укине, јер су те еснафске уредбе нашој домаћој производњи највише и допринеле, те су наши занати отишли у назадак а не у напредак. Нису ни мајстори криви, на које се баца одговорност, што је тај застој наступио Они сами одступају, као што рекоше господа предговорници од еснафске уредбе, а имају и право, што одступају, јер је та еснафска уредба застарила. Треба еснафску уредбу што пре укинути и ја се радујем, што сам чуо од г. министра привреде, да залаже своју реч пред Скупштином, да ће идуће прво сазива Скупштине поднети нов закон о занатима и тако смаши застарелу уредбу еснафску.

Шта смета нашим занатима? — По мом мишљењу смета оскудица материјалног капитала са једне стране и умног капитала, са друге стране. Обе врсте капитала налазе се у малом размеру код појединих занатлија; та је размера тако мала, да није довољна да крене наше занате у напред. Ако је правилно оно мишљење, што га ја изнесох, онда нала прописати друге уредбе, којима ћемо повести наше занате унапред, али то није лака ствар нити се може захтевати од говорника, који се изјављавају у овој веома тешкој теми, да наброје сва пере и путоне, којима ће се повести наши занати жељеном циљу. Предмет је веома тежак, о њему нала размишлати месецима, па и годину дана мало је за размишљање. То је тема, коју треба да решавају саме занатлије на првом месту, на другом месту привредници и то образовани привредници, на трећем месту финансијски људи, који ће сви заједнички дати мишљење, како ће се наши занати да уреде.

Дакле, ствар је врло тешка и није лако о њој говорити. Али, кад се већ о томе повела реч, шта треба учинити, да се наши занати унапреде, допустите ми, да о томе две три речи кажем. По моме мишљењу, да унапредимо наше занате, главно је, да се удружи капитал умни и капитал материјални и да се удружи рад са капиталом. То је у главноме лек и то није ништа ново, али извршити, веома је тешко. У организацији заната, занатлијског рада нала бити веома обазрив, јер колико се год може ту да помогне, толико се може ту и да погреши. Наше занатлије, по моме мишљењу, мало раде саме на томе послу, они су прво познани, да кажу шта мисле о занатлијском уређењу, шта им смета и шта ће им помоћи. Они имају и права, да траже помоћ, јер наша је држава створена тако, да ни једна грана привреде не може да се развије без помоћи државне и држава нала да учини све што јој на расположењу стоји и што занатлије саме не могу да учине. Али и занатлије треба нешто и сами да учине, а не да остане све држави. Оно, што занатлије могу саме да учине, тражити од државе то је сувишно, јер и држава не може све сама да изврши.

Основна мисао по моме схватању, ово је: сматрати еснафску уредбу као застарелу, јер се ње и сами мајстори не држе за то, што је некорисна. У место те старе еснафске уредбе нала донети закон, којим ће се тежити, да се удружи капитал са радом, да се капитал и рад, што је могуће, што више зближе. Тај посао није тако лак и ја не смем да пресирам и не смем никога да гоним, за ни овога г. министра привреде, да тај закон донесе ове јесени. Нека та он сврши и за годину дана и нека поднесе пројект Скупштини 1894 г. ја ћу бити потпуно задовољан, а донде да се притрпимо са еснафском уредбом. Нека се она врши у колико се може без штете за занатлије.

Пера Павловић — Господин Вукашин Петровић врло је лепо објаснио ствар, како треба да се изведе, и којим путем треба, да се дође, на да се дође до болнице, и како треба да се уреде наши занати. Збиља је тако, ако ми саме занатлије не знамо, шта нам фали, то ће још теже други знати. Тога ради и постоје удружења, на која, чини ми се, да је интерпелант мисао. Ми имамо удружења занатлијска, већ од неколико година и тим удружењима и јесте циљ, да састављају одборе из свију еснафа, на свију занатлија и родника, и они на својим седницама имају да претресају питања, шта ба требало ком занату да се отклони и шта би требало учинити, па да наше занатлије пођу на боље, а о спреми наших занатлија доказ су неколико светских изложаба, где су наше занатлије награђене. За вас уверавам, да су све занатлије свесне свога позива и само, ако се да помоћ кредитом и спремом школском, може се очекивати, да ће наше занатлије моћи у сваком погледу, и по изради, и по цени и по снему у опште задовољни своје потрошаче.

Министар привреде Р. Милошевић — Ја поново устајем да кажем коју реч, да се одужим дужности своју. У првом мом говору, ја сам рекао, да ћу поднети идућој Скупштини пројект о занатима, тада ћу изнети мојој привреди програм, који је у неколико изнесен и у програму владе; идућа Скупштина решиће, да ли је привредин програм мој добар или није добар; а сад овде хоћу да се ограничим на саму интерпелацију.

Кад се тарди, да полицијске власти не извршују еснафску уредбу, ја бих молио, да се и именује такав случај, и није довољно само казати, да полицијска власт то не врши, него треба казати још и то, да је неки такво једно невршење било достављено, па да ја, као министар народне привреде писам то увео у поступак по закону, тада би имало места интерпелацији. Дакле, то се овде нигде не именује. Ја г. Владиљу дајем реч. да кад он или ма ко други види, да месна полицијска власт не врши еснафску уредбу, нека мени изволи јавити, и онда, ако ја не учиним корак, који би по закону требао да учиним, онда сам одговоран и онда не треба нико да ме штеди, него нека ме нападне за невршење закона. Али док се не именује такав случај, да ја писам вршио своју дужност, ја мислим да нема места интерпелацијама.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАЊКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 58 ЧЕТВРТАК 12 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

42 САСТАНАК

28 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(ПОЧЕТАК)

(О покојном Мишу Рашо Милосављ.).

Што се тиче прекора, да сам ја некима одузимао неке награде, имам да кажем, да сам заиста одузео награду занатлиском удружењу и имао сам разлога, што сам то учинио. Ја сам покушао, да ове две партије међу занатлијама склоним у једно. Интерес и једних и других занатлија истоветан је, и мени је лакше, да радим с њима, кад видим да су заједно. Међу тим они из неких личних разлога позавађали су се и сад, шта је остало мени: или да помажем и једну и другу страну, или ни једну. Видећи, да се тај новац, који се даје занатлиском удружењу троши на редиговање управо самог листа; не видевши никакве користи од уређивања таквог листа; сматрајући, да том сумом помажем онога, који у место, да ми помаже у вршењу привредних питања, напада и министра и привреду — ја сам сматрао, да ту суму могу корисније употребити на стварно помагање заната.

Даље, молим г. интерпеланта да ми изволи навести какав случај, којим је погажен закон, па ако ствар не решим по закону, онда стојим одговоран пред њим и пред Скупштином. Али докле ми се овако у опште говори о непрезнању закона, ја не знам кога да хватам за врат. Молим даље, госп. интерпеланта, да ми именује случај гажења закона, и ја ћу према таквом гажењу употребити законите мере.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Има два предлога за прелаз на дневни ред: један је г. Радојића мотивисан, а други је г. Милана Ђурића немотивисан. По пословнику прво се ставља на гласање прост прелаз, па онда мотивисан. С тога стављам на гласање прво предлог г. Милан Ђурића, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Ко је за тај предлог г. Ђурића, да се пређе на прост дневни, тај нека седи, а ко је противан тај нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. Ђурића.

На реду је извештај одбора за преглед и оцену посланичких пуномоћстава о накнадном избору за једног посланика за округ врањски.

Известилац Ранко Петровић — прочита тај извештај (ст. 429).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: ко је за то да се прими прочитано мишљење одбора, тај нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила мишљење одбора и уважила је избор г. Радована Милетића.

Пошто је г. Радован Милетић болестан, то ће се заклети онда, кад оздрави, и доће у Скупштину. —

На реду је први претрес трговинског уговора између Србије и Велике Британије.

Известилац Милун Миљковић прочита трговачки уговор између Србије и Велике Британије (ст. 361), за тим прочита мишљење Државног Савета (ст. 363), и извештај одбора о том уговор (ст. 414).

Потпредседник — Приступа се начелном претресу оног уговора.

Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: ко је за то, да се предложени уговор у начелу прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила овај уговор у начелу.

Приступа се претресу појединих чланова.

Известилац Милун Миљковић прочита члан I уговора (ст. 361).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. I? *(Прима).*

Известилац прочита члан II (иста страна).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. II? *(Прима).*

Известилац прочита члан III (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. III? *(Прима).*

Известилац прочита члан IV (иста стр).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. IV? *(Прима).*

Известилац прочита члан V (иста стр).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. V? *(Прима).*

Известилац прочита члан VI (иста стр).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VI? *(Прима).*

Драгомир Рајовић — Молим вас, ви за badava читате ове чланове уговора, то је противно члану 73 закона о пословном реду. Ево шта каже тај члан: „Кад влада буде поднела Скупштини на одобрење према чл. 52 Устава, уговоре закључене између Србије и страних држава, Скупштина

неће гласати о појединим члановима уговора, већ ће моћи решавати о каквим изменама и допунама". Дакле прима се у целини.

Потпредседник — Кад смо већ дошли до краја, онда да прочитамо и последњи члан VII (иста стр).

Известилац прочита члан VII.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. VII? (*Прима*).

С тим је свршено прво читање уговора између Србије и Вел. Британије.

Дајем четврт часа одмора.

После одмора.

Потпредседник — Наставља се дневни ред. На дневном је реду друго читање измена у закону о Главној Контроли.

Известилац Пера Вукићевић прочита измену члана 94 (стр. 292).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам гласање: ко је за то, да се измена чл. 94 прима, тај нека седи, ко је против нека устане. (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина примила измене чл. 94.

Известилац Прочита измене члана 140 (ст. 292).

Стева Д. Поповић — Пре но што бих имао да учиним неколико напомена код ове продужене друге измене чл. 140 зак. о уред. Гл. Контр, молио бих г. известиоца за доброту да ме обавести, какав је та установа „српска контрола", постоји ли она, и ако постоји, како функционише?

Ово не питам из неке радозналости, него просто за то, да се у Скупштини сви обавестимо: хоће ли се овим, што се предлаже поћи на боље, т. ј. хоће ли се постићи оно, што се жели, да постигне.

Министар правде Пера Максимовић — Ја ћу бити слободан, да дам о тоне питању обавештења, да би се добило тачно сазнање, за што је г. министар председник код онога члана предложио ову измену.

Да би то било јасно, ја ћу прочитати чл. 66 у коме се члану описује: шта је надлежност и какав је рад српске контроле? Тај члан гласи овако:

„За преглед општинских, црквених и манастирских рачуна, постоји српска контрола."

У чл. 67 тога закона стоји:

„Српску контролу састављају: један чиновник из среза или другог које способно лице, које одреди главна контрола; један српски изасланик сталног окружног одбора, кога одреди исти одбор, и једно лице из општина, које одбори општински збирај на годину дана."

За црквене и манастирске рачуне додаје им се окружни протојереј или српски намесник.

Српска контрола прегледа све рачуне општинске, црквене и манастирске, чини своје примедбе по правилима, која пропише Главна Контрола, и, ако се тим начином рачуни исправе, она их разрешује, а извод примања и давања у препису подноси Главној Контроли.

Кад су рачуни неисправни и не расправе се путем примедаба, српска контрола подноси тужбу Главној Контроли по § 94 грађ. поступка са свима рачунима и саслушањима рачуполагача, наређбодаваца.

Дакле, у закону о Главној Контроли одређено је тачно, шта је рад српске контроле и какав је њен састав.

Кад је закон о Главној Контроли доношан, онда су били многи рачуни неизречињени, и за то је и постала одредба чл. 140, која прописује како ће се ти рачуни пречистити. Они су дати у надлежност полицијској власти, јер се рачунало, да ће она исте што пре посарвинати и да се но тај начин олакшају радови српској контроли за њене будуће радове.

Како се види у извештају г. министра председника, који проузрока овај пројекат изгледало је: да полицијске власти нису могле због својих редовних послова да посарвују те прегледе, а сем тога, као су избиле на површину и многе неправилности, па да не би снега тога било, да не би било и те двојбене власти при прегледању тих рачуна, поднесен је овај пројекат. Овај пројекат и ове измене иду на то: да ти будући српска контрола изврши тај посао, те да се досадашње неправилности отклоне, и да се посао поверн српској контроли, јер кад се имало гаранције, да се преглед будућих рачуна преда њој, као сталној власти, онда самим тим доказана је основаност предложене измене, јер она од полицијске власти узима то право и даје исто редовној српској контроли.

Стеван Д. Поповић — Ја сам захвалан на објашњењу, које је дао г. министар, али за мене није ништа ново што је изнео г. министар, јер ја сам узео реч, ја сам прочитао неколико пута закон о управи Главне Контроле и све што је с њим у вези. И из говора г. министра правде ја нисам стекао убеђење да та установа ради, функционише; она постоји, али само на хартији, у закону, а у истини не постоји, не функционише, не ради. И не само српска контрола да не постоји, него ни друге врсте контрола, а то су: месне и окружне контроле не постоје још. За то је овде врло умесно да се запитамо: зашто те установе још не раде; потребно је, велим, да се о томе упитано данас, кад је протекло 15 мес. од дана, кад је овај закон ступио у живот. Нарочито је потребно да се о овоме запитано, кад доведено ово протекло време у везу са предлажним наређењем из чл. 138 закона, који овако гласи:

„За три месеца, од кад овај закон ступи у живот, Председник Министарског Савета извршиће постављање целокупног контролног особља према чл. 9. овог закона изузето од тачке друге и треће чл. 11. овог закона и одредиће им прву плату на основу досадашњих класа, према којој рачунаће се даља периодска повишица."

Овај члан наређује да се цело контролно особље има у року од 3 месеца, поставити. До данас је протекло 15 месеци, јер од Маја месеца прошле год. до данас има управо толико, до данас је извршено само ово: поред старих чланова Гл. Контроле дошли су нови рачуноиспитачи, и то: место тридесет и једног, колико их је пре било, данас их има 25, од којих су шест нових, а овај кусур, то су стари, пошто су положили испите. Извесан број људи отпизао је у другу струку, неки су стављени на расположење, а неки у пензију. То је свега извршено. Још је извршена местимице месна контрола. Дозволите да вам кажем при којим надлежитима. Ми имамо тих месних контрола при министарству војном, при министарству финансија, при железничкој дирекцији, при управи монопола дувана и соли, при управи војно техничких завода, при београдској царинарници и при државној штампарији. То је све што имамо. Но овде имам одмах да кажем, да су многе од оних месних контрола постојале и пре овога закона, прочитао у министарству војном и при дивизијама. Оних контрола нема нас изведених, онако како наређује овај закон, нпр. при окружним благајнама. Ту нам треба два пут овољно рачуноиспитача, колико имамо округа и два пут толико колико имамо градских управа, а то је свега 34. Као што ћу можда после напоменути у своме говору, од тих рачуноиспитача испуњује се једва један за преглед рачуна српских и окружних. Дакле, кад се има и то у виду, онда треба још 34 лица постићити. Ми немамо ни српских контрола, и ту нам треба 72 лица, јер толико имамо срезова у Србији. 72 лица за среске и 34 за месне контроле, при окружним благајнама, што су свега 106 лица.

Истина је оно, што је г. министар прочитао из чл. 67, закона о устројству Главне Контроле. Тај члан каже:

„Српску контролу састављају: један чиновник из среза или друго које способно лице, које одреди Главна Контрола; један српски изасланик сталног окружног одбора, кога одреди окружни одбор и једно лице из општине, које одбори општински збирајући на годину дана."

Господо, ако се ови стари рачуни, због којих је она ствар и покренута, предају овој српској контроли као што је г. министар напоменуо, и као што сам и ја прочитао из предлога г. Министра Председника, то је с тога што су полицијске власти преоптерећене, те нису могле да спрше тај посао до

сада. Кад среске власти овакве, какве су, нису могле то да учине, ја не знам: од куда може сад да се одвоји један српски чиновник да тај посао испрати. Ви ћете ми казати, ту је нешто један чиновник из среза или *друго које способно лице*. Где ћемо то друго способно лице наћи? Што га ниште нашли до сада? Зашто га нема, ја ћу казати мало после. Способних лица, дакле, нема. Напоследку, ко ће да одреди: ко је за овај посао способан? Испит. Испит не постоји ни за кога, испит постоји само за рачуноиспитаче. По свој прилици оцењивање се по препоруци и другим обзирима, свакако треба наћи на 72 човека.

За сада нека је довољно само то што каком да овај закон није до сада изведен, није остварен. Као што већ напоменух треба још 106 лица, па да се он потпуно изведе. Према томе, дозволите ми, да се задржимо, зашто закон није изведен. Није зато, што се није могло, и то му смета нешто. Шта је то? То су многе одредбе његове, а нарочито чл. 11. Дозволите да га прочитам:

„Рачунополагач главне контроле може бити онај, који положи испит, за рачуноиспитача, према правилима, која ће прописати Главна Контрола, ако уз то докаже:

1. Да је доброг владања.

2. Да је служио као указни чиновник најмање пет година, пређи рачунске послове, или

3. Да је свршио гимназију или реалку или трговачку школу и практиковао најмање три године при каквом нижчаном заводу или надлештву.

Овај испит полаже се пред комисијом, коју Главна Контрола одређује.

Уз то господо имам да вам прочитам другу алинеју чл. 138 коју мало пре нисам прочитао и која гласи:

„Садашњи чиновници Главне Контроле могу бити бирани изузетно од тач. 2 и 3 чл. 11 овог закона, а који не буду поново постављени, остају на расположењу владе по §. 34 закона о чиновницима грађ. реда".

Господо, овај закон, кад је донесен, није донесен на основу познавања наших општих прилика. Да је донесен бар на основу познавања наших прилика, била би до сад сва места попуњена а не би остала толика места празна при окружним и среским контролама. Али овај закон није донесен у духу праксичности. Допустите ми, да вам и ово с неколико примера докажем. Ја немам ништа против установе, која је исказана у чл. 11 о уређењу Главне Контроле, т. ј. што су прописани испити за рачуноиспитаче. Полагање испита није нова ствар ни у нашој земљи, ни у другом свету. Али, господо, при заснивању оваквих, да не кажем формалности, већ озбиљних установа, требало је озбиљно да се води рачуна и о људима, који су дугогодишњом својом службом доказали да су способни за онај посао, који су много година практиковали, те да се не наводе да полажу испит пред људима, који, може бити, немају ни потпуне гимназијске спреме. Ја мислим, да није требало нагомилати, да полажу испит пред људима, који нису ни један дан провели у рачунској струци, оне људи, који су оседели у рачунској струци.

Господо, ово што говорим, други су закони имали на уму. Мени ништа друго не остаје него да вам прочитам закон о полагању професорских испита, који постоји има већ $13^1/_2$ година. Дозволите ми, да вам прочитам чл. 1, који гласи овако:

„За суплените и професоре у средњим школама, нижим и вишим, који стоје под управом министра просвете и црквених послова, могу се поставити само она лица, која су положила професорски испит из струке науке, како се овим законом одређује".

Одмах за тим долази чл. 3 који гласи:

„Сви супленти и професори средњих школа, који се затеку у служби, кад овај закон почне важити, а нису још извршили пет година указане службе, дужни ће бити да положе професорски испит.

Који од њих то не би учинио, ако су супленти, не могу бити унапређени за професоре. А који су већ професори, не могу добити периодску повишицу плате, но задржавају исту плату, коју су имали у време, кад је овај закон почео важити све дотле, док не положе професорски испит".

Видите, господо, овај је закон правичан; није апсолутно правичан, али је колико толико правичан. Подвргнути испитима професоре, који су служили по 25, 26 или 28 година, то би био апсурдум. И закон је учинио у том погледу праву, па је казао: ко нема 5 година службе, мора да полаже испит. У оно време, кад је овај закон вотиран, поднигло је питање: да ли по закону треба подвргнути испитима и те људе, који су имали само 5 година службе професорске. Напоследку ево већ 13 и по година, како овај закон постоји и како су по њему полагали испите готово сви данашњи професори, изузимајући два—три случаја.

Кад је донесен овакав закон о уређењу Главне Контроле, није се водио рачун ни о оној великодушности, ни о оним нашим обзирима, које је наш Устав предвидео. Допустите ми, да вам прочитам чл. 181 Устава, који гласи: „Чланови Главне Контроле могу бити они српски грађани, који су свршили правни факултет у Србији или на страни, и напунили уз то 10 година државне службе; или који су били министри финансија; или *који су служили 10 година као виши чиновници у финансијској струци*. Али председник Главне Контроле и два члана његова морају бити правници.

Председник и чланови Главне Контроле, који се затеку у својим звањима, кад овај Устав ступи у живот *могу бити кандидати за нову Главну Контролу и ако немају услова, који се овим чланом траже* и т. д."

Господо, Устав, један најзнатнији, основни закон у земљи, — Устав, имао је обзира према људима који су оседели у којој струци, па је казао: и ако немате свршени факултет, опет можете бити не само кандидати, него и изабрани за чланове Главне Контроле. Ви пак нисте хтели да подите рачуна о рачуноиспитачима, који су имали можда и факултетске спреме и који су дуго служили у Главној Контроли, него сте их подвргли испиту, који они неће да полажу. Можда ћете ми, господо, на ово приметити: закон о професорским испитима, као и друге писмо ми донели, ми смо били руковођени при доношењу овог закона о уређењу Гл. Контроле разлозима, који су за нас меродавни; нашли смо да је тако најбоље и најправедније, на крај. Противу тога имам да вам наведем један други пример, а то је: да сте донели једновремено и закон о уређењу железничке дирекције. И министар, који је поднесо тај предлог и Скупштина, која је већала о томе нашла је за добро да донесе овако једно врлинско наређење. Дозволите ми најпре, да вам кажем, да је закон о уређењу железничке дирекције донесен баш између ирног и другог претреса закона о уређењу Главне Контроле. Чл. 125 у врлинском наређењу једеаак VII закона о уређењу железничке дирекције) гласи: „Сви службеници, који се затеку у железничкој служби, кад овај закон ступи у живот остају и даље у истој служби под скима досадањим условима, док им се тод положај не регулише по одредбама овога закона".

Видите, господо, једновремено је решавано за та два закона и у закону о железничкој дирекцији је вођено рачуна о људима, који се затеку у служби, а у закону о уређењу Главне Контроле није се на то гледало. Још писам готов са наводима из закона који у овом правцу говоре. Имам да наведем да и сами чланови закона о уређењу Главне Контроле стоје међу собом у противности. Тако у очигледној су противности чл. 11 и 148, које сам мало пре прочитао. (Пот председник прекида говорника и опомиње га да говори о ствари). Чл. 148 закона о Главној Контроли говори: „да рачуноиспитачи контролисања при министарствима и другим надлештвима, ако не буду изабрани за рачуноиспитаче Главне Контроле, остају и даље на својим местима, но упутства и правила за свој рад добијаће од Главне Контроле и вршиће за свој рад у смислу овог закона и т. д." И то су, господо,

највиши рачуноиспитачи при министарствима, и они су постављени декретом и не полажу испите. Даље, један исти закон а према једнима онако поступа, а према другим другчије. Ја бих сад изашо, господо, да говорим о рачуноиспитачима, који нису хтели испит да полажу, али кад ме г. председник моли да прећем на ствар, а то је на среску контролу, онда ћу и прећи на то, жалећи што ми се овом приликом, а на другом читању, није допустило да говоримо о овоме, што сам имао да кажем при начелној дебати. (Чује се: што то нисте говорили у начелну приликом прот претреса). Нисам говорио онда за то што нисам имао довољно података, нисам био довољно прочуно ону ствар.

Као што сам напоменуо за прегледање општинских, црквених и манастирских рачуна предлог је министров, да се сви они, који нису свршени, одузму од полицијске власти. Они су рачуни били прибављани при Главној Контроли. Сад она хоће да их преда једној установи, која не постоји и која се тек има да организује.

Ја сам казао, да треба наћи 72 способна лица, и то способна лица без испита, онако по препоруци и т. д. Приметио сам, да се таква лица не могу да нађу, то да ваше посао онако, како треба; минулих 15 месеци дају довољно доказа, да се то није могло извршити. Али било како му драго, ја ћу имати веровати у добру волу министра дотичног, да ће наћи све способне људе и сад да прећем тој претпоставци, да ће се ти људи наћи. Пре свега, дозволите ми, да прочитам чл. 73 зак. о среској контроли, који одређује дијурну тим људима, који ће радити у среској контроли. Тај члан гласи: „Члану среске контроле, кога главна контрола одреди, плаћа се у име попутнине и дневнице по 8 дин., на дан из општинских, или оних каса, чији се рачуни прегледају, ако су рачуни исправни; а среском изасланику сталног окружног одбора и општинског изабранику по 5 динара".

То је, господо, 18 дин. на дан. Сад поћимо даље. За прегледање дотичних рачуна једне цркве, манастира, општина, у колико сам ја извештен, потребно је 5 дана, кад су рачуни бар приближно исправни. Ми имамо у години 365 дана. Сви ти дани нису радни дани. Има само 283 дана радних у години. Према томе излази, да се могу прегледати за годину дана, односно за 285 дана, рачуни од 57 општина. Но ја ћу додати да се то учини за 300 дана, и нека један чиновник може да прегледа за годину дана рачуне од 60 општина. Ми имамо, као што нам је познато, 1290 општина, 620 црквата и 25 манастира. То чини на 1965 које општина, које цркава, које манастира. Да се прегледају рачуни од 2000 установа, потребно ће бити, — неће да кажем да министар мора поставити одмах 72 лица, који би 5 месеци радили у сваком срезу, доста је да нађе само 34 лица за сресну контролу.

Ја сам узео, као што рекох мало пре, 5 дана за преглед рачуна једне општине, цркве или манастира и узео сам 300 радних дана у години. Ви ћете ми допустити, кад један човек може да прегледа за 300 дана рачуне од 60 општина, да му рачунамо још по један дан за повратак и одлазак у општину. Онда ће имати да приме дијурне сва тројица оно-што колико излази, кад се помноже 360 са 18. То износи 6480 динара. Кад ово помножимо с 34, добићемо у производу 220.320 динара. Толико ће да кошта прегледање ових рачуна сваке године. Сад, господо, да погледамо на ову ствар друкчије. Како би било, кад бисмо ми имали сталне рачуноиспитаче за овај посао? Да ли ће бити боља она људи, који су стални чиновници главне контроле, или они, што се узму на надницу, да ли ће бити боља стална рачуноиспитачи, који су држазни чиновници, који једнако врше преглед рачуна, под надзором главне контроле и који су наложени грдним казнама ако свој посао не врше онако, као што треба или ће боље бити они надничари, који, кад приме своју дијурну, могу се извући од сваке казне и одговорности, — о томе сада нећу да говорим. Ја предазам одмах на то, како је за тај посао довољно да раде 34 рачуноиспитача, па да могу да раде 300 дана у години и према томе да прегледају рачуне од 60 општина, црквата или манастира. Кад погледамо на њихове плате, које су законом о главној контроли одређене, видимо, да је прибављена плата рачуноиспитача по 2000 дин. годишње. Помножимо то са 34, износи на 68.000 дин. Колича је разлика између 68,000 дин. и 220.320 дин.? Разлика је на 152.000 дин. за једну годину.

Узмимо сад ово све за 5 година. За тет година прва би сума извела на 1 колион и 100.000 динара. По другом овом, мом, рачуну не би стало више од 34000 дин. Овде би се могло приметити, да сам узео најнижу плату рачуноиспитача, јер они по закону имају и повишицу сваких 5 година. Ова повишица износи по 500 дин., бићу се да не злоупотребим и суднице паше стрпљење, па да вам рећам за сваку повишицу. Ви знате да је средња цифра плате рачуноиспитача 3500 дин. Сваки рачуноиспитач треба да служи 35 година, па да дође до плате од 5000 динара. Узимао да су ти људи у почетку са најмањом платом служили, и да једнако корачају напред, да не умре ни један, и да једнако добијају повишице, онда за 35 година рачуноиспитачима издало би се плате: 4.165,000 динара. По овом пак рачуну првом, но коме се даје дијурна по 18 дин. способним лицима и среским и општинским изасланицима, издало би се за 35 година 7.700,000 дин. Дакле разлика је у 3,535.000 дин. или у средњу руку годишње по 105 хиљада динара. Ово је чист рачун, да ова установа није добра ни са стране финансиске — повлане.

Ја признајем, да је г. потпредседник наше Скупштине, који се одлучује донети увек трпељивошћу према говорницима, сад у души помислио да сам се и сувише забавио ово овога. Нека ми опрости, што сам оволико говорио. Приближујем се крају. Можда ће ове моје напомене допријет бити саслушане и уважене. (Чује се: „боже сачувај").

Што се мене тиче, ја увиђам да би ме далеко одвело, кад бих сад изашао с предлогом, да се чини каква основна измена у закону о уређењу Главне Контроле. И ако имамо довољно уверења, да је ово уређење неостварљиво и непрактично, ипак му се сад не може похоћи.

Па шта да се ради у овом специјалном случају? — Рачуни општински, црквени и манастирски од толико година леже непрегледани. Највећа их је маса непрегледаних, од 4—5 последњих година а има их непрегледаних, као што сам извештен, и од 10 и 15 година. Међу тим, господо, и стари и нови закон о уређењу Главне Контроле, одредио је рок за застарелост тога и то рок застарелости по старом закону износи 4 године, а по новом закону рок је застарелости од 3 год.

Ја се бојим, да ће тај рок протећи и да ће рачуни великине општина остати непрегледани. Онда, рачуне се, не може се ухватити ни тих рачунима оно, што би требало да се ухвати и за које би се рачунополагачи потрзали на одговор. Дакле, главно је сад, господо, хоће ли се бар они начинов, што се предлаже, моћи што да постигне и хоће ли се бар прегледати и оно, што до овога тренутка није застарело?

И кад заведемо среске контроле, ја се бојим, да ће оне моћи извршити оно, што се од њих очекује. Али за минимално најкосле, да ће г. министар наћи пута и начина, те да одузевши од полицијских власти непрегледане општинске и црквене рачуне, пренесе их на установе, које ће преглед моћи да изврше. Руковођен тим уверењем, ја сам сарежио *à propos* овога предлога, који се претреса, једну допуну, која ће имала да гласи:

„Овај посао отпочеће среска контрола по свима местима, прказана и манастирима за три месеца, рачунећи од дана, кад ова законска измени ступи у живот".

Ово је истина доста површна допуна, у чију коренитру корист и сам сумњам, али колико толико даће нам ваше гаранције. Овај рок од три месеца предлажем за то, што држим да је он довољан, да се ова среска контрола заведе и да се на делу покаже: може ли се она извести или не; и други ми је разлог и то, што ће кроз три месеца бити Скупштине и што ће министар бити у стању да нам поднесе извештај, шта је урађено по овој ствари. Па, ако докаже, да се срескоме контролом није могло постићи оно, што треба, онда да се

тражи другога пута и начина. Из тих разлога ја сам слободан замолити господу посланике, ако их има оволико, колико по закону треба да ме потпомогну у овом мом предлогу. — Ја молим дакле, 10 посланика, да ме потпомогну (Потпомажу га).

Министар правде Перa Максимовић — Ја верујем да г. Поповић није потпуно задовољан са мојим одговором, али то је њгова с тога, што је г. Поповић најмање говорио о предлогу, него што је износио своје погледе на закон о Главној Контроли. Не знајући за ту његову намеру, ја сам се у своме говору држао реда објективно само онога, што је на дневном реду, па за то нисам имао њазда срећу, да задовољим г. Поповића и да га убедим, да ми је влада овај пројекат поднела. Ја нећу поново да износим исте разлоге, него у главном сматрам за нужно да кажем опет ово: да је тежина ових измена у томе, што влада налази за нужно, да преглед несвршених рачуна треба одузети од полицијских власти и предати их среској контроли, која је предвиђена овим законом о Главној Контроли. Кад је само ово у питању, онда само о томе треба и говорити, те то или бранити или нападати. Говорити о томе: да Главна Контрола по избору својих чланова није добра; као и то, да су поједини прописи самога закона нетачни и неспишљени — све то, велим, у том правцу критиковано, не аринеси објашњењу за решење поднесене измене, јер неки од тих приговора припадају историји, а неки опет нису у немогућности за исправку, пошто г. Поповић као народни посланик има право на иницијативу законских предлога.

Отуда је и дошло то, да ја не могу да образстим г. Поповића, јер сам говорио о самој ствари, а он је критиковао закон о Главној Контроли.

Г. Поповић чини неправду, што се позива на чл. 138 зак. о контроли, на отуда изводи неоправдан закључак, као да се за 15 месеца није ништа урадило.

Тај члан 138 гласи:

„За три месеца од кад овај закон ступи у живот, председник министарског Савета извршиће постављање целокупног контролног особља и т. д.

Овај је закон проглашен 1 маја, те онда је јасно да мај, јуни и јули не може ићи на терет данашњем ставу пре, што је свима познато, пта је настало од 9 августа прошле године. И кад је данашња влада за ово кратко време могла да обрати бригу, на предложене измене, онда се не може казати, а најмање данашњој влади, да није радила и да није водила бригу о извршењу закона о Главној Контроли.

Данас је у дебати само измена: хоће ли се преглед среских рачуна одузети од полицијских власти и предати среској контроли. На онда је и логично а и по пословнику, да се само поди реч о томе. Среска контрола према своме саставу биће јача гаранција за извођење свију радова, него ли сета пити то полицијској власти. Државна власт има̀ је и начина и могућности, да свакога нагна на поштовање закона, те онда и нема оне бојазни, коју г. Поповић износи.

Са ових разлога треба примити предложену измену и одбити предлог г. Поповића, који се заснива на замишљеним комбинацијама — ради којих је најмање имало места чинити какве замерке било влади било Скупштини. (Чује се: *тако је*).

Стеван Д. Поповић — Пре свега, господо, ја се ограњујем од тога, да сам ја, доводио у питање компетентност Главне Контроле, или надлежнога Министра, о постављању лица за рачуноиспитаче. Оно што је законом дато контроли, ни ја јој не могу спорити. Ја сам ударио на полагање испита, које се тражи од људи, о којима се вело добро зна, да су по 15 и 17 год. непрекидно у Контроли провели и да су спремни за тај посао. Ја нисам оно питање узео као пола тично; но господин Министар, својим говором хоће, да ме у то питање увуче. Ја поред све готовости, нећу у то питање да улазим, али морам само једну напомену да учиним. Та напомена односи се на чл. 67 о уређењу Гл. Контроле, у коме се ово каже: „Среску контролу састављају један чиновник из среза, или друго способно лице *које одреди Главна Контрола.*

Господо, ову среску контролу за прегледање општинских, црквених и манастирских рачуна, требала је сама Главна Контрола да изврши, т. ј. да у сваки срез пошље по једно способно лице од своје стране. Кад би г. Министар био у стању да ми фактом докаже. да је Главна Контрола и покушавала, да кога као изасланика свога од своје стране пошље, на би јој то б. министар председника закратио, јa бих признао, да је ту онда било и политике; али ја знам, да тога није било и да тога нема. Ја, господо, знам, да је број рачуноиспитача у Контроли смањен и да је посло тако велики, да га персонал који Контрола има, једва свлађује, а камо ли да она може да изашље способна лица, која ће прегледати општинске рачуне. Сумњам да је Контрола и чинила предлог Министру о изашљању тих лица за преглед општинских рачуна. На последњу нуже ни требала да му чини такав предлог, кад јој сам закон даје право да сама изашље у срез своје чиновнике за преглед рачуна. За то не разумем, зашто се ово питање не изује за владавину од 8 месеци. Ако ми се докаже да сам на погрешном путу, ја ћу узети реч натраг. Имао бих још о овоме да говорим, али ја се од свега тога хоћу да уздржим.

Известилац Перa Вукићевић — Господин предговорник, г. Поповић, у своме говору, није се обзирао у своме говору на састав среске контроле, него на питање о коме треба водити рачуна и који је на дневном реду, а то је о прелазном нарељењу чл. 140, који се хоће, да прегледање рачуна, који су од среске контроле одузета, да се подведу под надлежност њену. Ја молим Скупштину да се обзире на чл. 140 а не на састав среске контроле. Ако г. Стева Поповић мисли да треба изменити састав среске контроле, он нека поднесе засебан предлог Скупштини о томе *(Чује се: да се реши).*

Потпредседник — Је ли нолна Скупштина да се реши? *(Чује се).*

Још имају да говоре поп Новак Милошевић и Алекса Ратарац.

Новак Милошевић — Господо, ствар је у овоме: да је законом о Контроли било одређено да се прегледају сви несвршене рачуни, да је Главна Контрола била наредила да те несвршене рачуне прегледају полицијске власти. Ми знамо, господо, да су полицијске власти биле у великом послу и да нису могле те рачуне да прегледају. Ја држим да ће се са мном сложити да није ни целисходно да те рачуне полицијске власти прегледају, него је целисходно да их прегледа среска контрола. Среска контрола прегледаће те рачуне како ваља, и за то њој не треба много времена, неће она пробавити на томе послу оволико дана, као што вели Стева Поповић, само ако та среска контрола не буде састављена онако, како закон тражи, да буде састављена из рачуноиспитача, који су положили испит, него да се за члана сталног окружног одбора те среске контроле може бирати како лице из среске канцеларије, и. пр. писара среског или пореснина, да писара замени кад је он у послу.

Сад треба знати закон о склапању рачуна општинских, црквених и манастирских. Рачуне општинске склапа општински суд са одбором, ти се рачуни склапају свака три месеца. За те рачуне контрола је општинска одбор и општински збор, за црквене рачуне постоји слична начин контролисања. По старом закону црквене рачуне склапали су старешине црквени са општинским судом, а среска власт биле је контрола, а она је на те рачуне давала разрешнице. Манастирске рачуне по старом закону склапали су рачуноиспитачи манастирски.

Ретко има несклопљених рачуна, рачуни су махом сваки склопљени, него је баш ствар у томе, да они нису свршени код Главне Контроле, и сад се овом изменом предлаже да се ти рачуни пошљу среској контроли, да их она прегледа. Ја сам уверен, да у једној сеоској општини, она среска контрола неће имати ни по дана, да прегледа те рачуне, зато та среска контрола и наће неде на 5 до 10 несклопљених рачуна она само ако хоће да ради, она треба да оде на лице места, где се склапају ти рачуни, на ће ирло дако сазнати све злоупотребе, ако их буде имало, јер оне ће бити забележене или од

стране одбора, или од стране збора. Тако исто црквене рачуне, среска контрола ће врло лако прегледати; ти се рачуни према данашњем закону о главној контроли морају после сваке три месеца склапати, а поступи и црквени одбор као контрола. Према томе, даље та контрола неће имати толико времена да прибави, да ће се морати да потроши новац у омалиној суми као што г. Стева Поповић предлаже.

И предањни онај стари начин контролисања рачуна, кад су ишли протојереји и срески начелници да прегледају склопљене рачуне, био је добар, јер у томе добу рачуни црквени били су исправни. Тако исто био је добар и онај стари начин прегледања и склапања рачуна. Судови су били дужни да општинске рачуне склоне, а њих су прегледали срески начелници. И онда су нам рачуни општински били добри. Одкад су сами кметови почели да склапају рачуне и како не долази никаква контрола, да те рачуне прегледа, од тога се времена датирају злоупотребе кметова општинских. Ја сам уверен да та среска контрола неће ни много времена употребити, а нити ће се за ту утрошити много новаца, као што се мисли. Окружни одбор учиниће од своје стране своју дужност, а такође општина има браће по једног члана за среску контролу, и сад треба применити ону намену, на да се може остварити преглед тих несвршених рачуна. Ја држим, да је на сваки начин боље, да тај преглед несвршених рачуна изврши среска контрола, него среска власт, јер полицијским властима због великог посла није могуће да то врше.

Алекса Ратарац — Ја ћу бити кратак за то, што и сама ствар не заслужује да се о њој дуже говори. Поштовани посланик, г. Стева Поповић, кога ја много поштујем, својим говором изазвао ме је да кажем две три речи. Нека ми не замери што ћу рећи да г. Стева Поповић са практичне стране није узнозиат у тој ствари. Ја, као човек са села, више се бавим тим општинским стварима, и нита више ја сам у мојој општини рачунополагао као председник, и неронаће ми да сам ја имао више прилике да се упознам о примени овога закона, о контроли на општинске рачуне. Ви знате да је закон о контроли донесен пре неколико године и над је требало да се он примени, он је направио једну збрку, управо једну неиадлежност. Требало је пре свега пречистити старе општинске, црквене и манастирске рачуне, на тек онда прећи на рачуне од 1890 године. Закон о Контроли узео је и поделио рачуне тако: да те старе рачуне до 1890 године треба искључно да их прегледа та месна контрола, која је састављена из једног члана кога изабере општински одбор и једнога члана кога изабере окружни одбор и једнога члана кога одреди државна власт. И ево шта је било. Ја не велим, да полицијска власт није хтела да прегледа те старе рачуне. Али ја знам да је било оваквих случајева, да је под прошлом владом полицијским властима строго заповеђено, да се ти рачуни никако не дирају, и у место тога полицијским чиновницима. заповеђено је, да иду у народ да му доказују да је 2 пута 2 = 6, да та петљају, да шале, да му убијају предит и поштење и да ћаре, ако се што може. Даље, влада, која је тај закон о контроли Скупштина поднела и која је Скупштина усвојила, није била у могућности да га примени.

Све што су самоуправне власти по закону о Контроли требале да учине, оне су учиниле. На окружној скупштини окр. подгуианског му смо изабрали члана за окружну контролу, али за то зимушња држаина власт није хтела ни да чује.

Као што рекох, требало је да се пречисте ти стари рачуни, требало је да се покаже биланс из прошлих година, али не може се показати, јер та месна контрола није могла у том правцу ништа да ради, но што се на 1890 годину никако не може наћи, док се не знају рачуни из 1889 године. Даље, и кад би имала времена та среска контрола не би могла никако да дејствује, док не би били пречишћени стари рачуни. Сад се по закону о контроли каже: да је среска контрола власт за ове нове рачуне, а полицијска власт, да је контрола за старе рачуне. Ја мислим, да је пажена, која се предлаже умесна, и да нема места предлогу г. Стеве Поповића, тим пре, што се иде на то да ова измена одмах после три месеца ступи у живот. Што се тиче рачуна над доље, пречишћено стање, онда нам неће требати 34 сталиа члана, који ће стећи и право на пензију и мислим да ће се рачуни прегледати много јефтиније. Општински рачуни, кад се буде правилно, а особито као што се сад по закону морају уредно да воде књиге, могу увек да се сврше за једно пре подне. Кад буде тако стање среска контрола имаће да утроши само 34.200 динара, а иначе требало би да се утроши 60 000 динара, а што ће да скаже цена, о томе неће ни да говорим.

Из ових разлога нема места измена, коју предлаже г. Стева Поповић, а ина места овоме, што је предложио г. Председник Министарског Савета, и за то не треба да се губимо, него треба да гласамо за овај предлог.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Код члана 140 има додатак, који је предложио г. Стеван Поповић, који је подпомогнут. Он предлаже да се члану 140 дода још и ово:

„Овај посао отпочиће среска контрола по свима општинама, црквама и манастирима најдаље кроз три месеца, рачунајући од дана, кад ове законске измене у живот ступе".

Стављам на гласање овај предлог г. Стеве Поповића: ко је за то, да се прими овај додатак г. Стеве Поповића, тај нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина устала.)* — Објављујем да је већина устала, и да је предлог г. Стеве Поповића одбачен.

Стављам на гласање чл. 140 по предлогу. Ко је за то да се члан 140 по предлогу прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи.)* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 140 по предлогу.

С тим је свршено и друго читање овога предлога. По што нема питега, због чега би се овај предлог вратао у одбор ради исправке, то ћемо одмах о њему гласити поименце. Ко је за предлог у целини, гласаће *за*, а ко је против предлога гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Андра Степановић *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Кирковић *за*, Вукашин Ј Петровић *против*, Вуча Николић *за*, Данило М. Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Драгомир Ци. Рајовић *против*, Драгутин М. Дединац *за*, Бока Бојић *за*, Бока Врачинац *за*, Бока Владић *против*, Бока Стојковић *за*, Живан Срећковић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Марко Шпадић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан П. Милићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Видић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *против*, Митар Миковић *за*, Мића Вранковић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле П. Симлинић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Максимовић *за*, Радован Поповић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Спанковић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 80 посланика, 74 гласали су за предлог, а 6 против предлога. Објављујем да је Скупштина усвојила предложене измене и допуне у закону о уређењу Главне Контроле.

Је ли воља Скупштини да закључимо данашњу седницу? *(Воље је.)*

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне. На дневном реду биће други претрес закона о варошкој трошарини; други претрес измена у закону о привременом прирезу; и други претрес трговачког уговора између Србије и Белгије.

(Састанак је овај трајао до 1 часа по подне.)

43 САСТАНАК

29 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Дим. Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у 8½ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: председник министар. савета, министар просвете, министар финансија, правде, народне привреде и унутрашњих дела.

Потпредседник — Отварам седницу 43 састанка. Изволте чути протокол 42 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Изволте чути молбе упућене Народној Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита:

Иван Иванић, пиcар генерал. конзул. Србије у Будим-Пешти моли, да му се 1 година и 8 месеци службе признају у указне.

Калина Р, Бачила из Кривеља (у ср. зајечарском, окр. црноречком) жали се на полицијску власт.

Иваз Илић и други из Дубоке (у ср. ресавском, окр. моравском) — жале се, што војнике 12 батаљона непредно снабдевају одесом и храном.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе, —

Изволте чути једну молбу посланика за одсуство.

Секретар прочита:

Народној Скупштини

Молим за 5 дана одсуства због болести у фамилији. Одсуство почињем од данас.

28 јула 1893 год.
Београд.

Нар. посланик,
Мих. Стојаковић.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је Главна Контрола преко министра финансија послала завршне рачуне за 1888, 1889, и 1890 годину, који, чим буду напштампани раздаће се посланицима. (Раздат је посланицима као засебан додатак, који се не придаје овоме раду скупштинском).

Има реч г. Алекса Ратарац.

Алекса Ратарац — Пре него што се пређе на дневни ред, ја бих имао да замолим Народно Представништво, да ово, у интересу самог себе учини нужан корак, који је потребан зарад оних, које је Скупштина одредила да раде на отстрањењу прошле владе и да учини један корак, да они, који нто по новинама пишу то на суду и докажу. Ја ћу да вам прочитам шта у бр. 155 „Српске Заставе" пише. Између осталог ређана о безаконима, која ми бајаги радимо, стоји и ово:

„... на и у најновије време, инквизиторском тортуром присиљавају српске грађане да против нас лажно сведоче, — ето ти прави реакционари туже нас, што ми нисте дали да и даље пљачкају земљу безаконем, ти разбојници суде нас, што сте њихове разбојничке чете разјурили били у њихове пасиље забибане, те зграниће осуђују нас, што сте ми били прекратили, да и даље сисају крв оголелог српског народа. И они хоће освете, хоће крви ваше; па нека, нека се крволоци налочу, али нека и запамте, да није далеко час, кад ће се и српским Робеспијерима вратити мило за драго."

Ово, господо, излази у једном листу, који се зове „Српска Застава" орган народно либералне странке; ово се штампа, ово чита цео свет и нико против овога не протестује. Ја као посланик, као Србин, не бих требао ни да живим онде, него у граду београдском или пожаревачком, кад би онако у Србији било. Онај, који је ово писао, он се и потписао, и кад је тако, он онда то треба и на суду да докаже.

Сем тога у бр. 156 истих новина, један председник општине, са свима члановима општинског суда између осталог пише ово: „Сретни сте ви, а сретни смо и ми, ... који навалерски без икаква знака страха, долазите пред господину створова човечијег облика — а њеновом ума непросвећеног, савести поиарћене и срца каменог, — долазите, велимо, да вам суде они злочинци, који су испред суда богаци; да вам суде кукавице, који су свом противнику честитали, што им другове и једномишљенике како буитовиике убија."

Па да вам прочитам још један пасус даље: „Сретни сте ви, а с вама и ми; јер вас туже: монополије, инфернити, изверџери, вакупци и многе друге стеиице народне, које се крвљу и знојем његовим хране; туже вас само за то, што су познали, да је крај њихови нафтинских интереса онде, где су имали да пастану интереси земље, остварени наше програма. Сретни сте ви, а сретни смо и ми; јер ће бн оволиком светлошћу засијала имена наша и партије, којој сте ви пошле, да није паступио аирилски мрак, по ком нани тужитељи лутају."

Ово је потписао председник и чланови одбора. Ако онако у истини представници власти у Србији о нама говоре, да смо ми онаки и да је овака Скупштина, онда нека иду суду и нека то докажу. Ја тражим да Народно Представништво одлучи, те, нека их суд позове, да то докажу. (Чује се: *тако је*).

Потпредседник — Председништво није могло ништа по овоме да ради с тога, што му ништа није било ни познато. Али, ако Скупштина налази, да председништво треба да предузме корак против оиаковиа исиада (чује се: *треба, треба*), онда ће оно учинити своју дужност и наредити надлежном министру, да поведе истрагу против ових људи. (Чује се: *Врло добро*). —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измена у закону о варошкој трошарини.

Известилац Милан Миљковић прочита чл. 9 (ст. 46).

Вукашин Петровић — Приликом прог читава овога предлога, ја сам изнео разлоге, за што не би требало да се укине трошарина у Нишу. Господа посланици сетиће се оних разлога, које сам поменуо и сад нећу да их морам понављати ни истих. Справедливост глави је основ ноче правилан говору и није нужно, да се и сад на њу позивам. На основу тога разлога, ја бих молио Народну Скупштину, да још један пут размисли: да ли не би било право, да се решење овога предлога одложи, докле се реши предлог г. Ратарца о београдској трошарини, на онда или да се обе укину или остане, јер су обе постале једним законом, па би једним законом требало или да се укину или остане. Потребе, које су назвале београдску, произвеле су и нишку трошарину, с тога је право, да оставимо грађанима нишким да они решавају. Но кад се то првом приликом није од стране Народне Скупштине успело, онда бих молио Народну Скупштину, да то тако учини. Сада молим 10 посланика да ме у овоме предлогу потпомогну. *(Потпомажу га).*

Драгомир Рајонић — И ја сам био тражио реч, да говорим у општине о трошарини, али пошто је сад изнесен нов

предлог односно одлагања одлуке по овоме питању, то ћу ја сад да говорим само о овоме новом предлогу односно одлагања.

Ја држим, да у овој ствари вала принципијелно решити: ако се у опште варошким општинама одобри трошарина, да подлежу извесне општинске потребе, које су domaine public — јавни домени државни или општински, онда треба решити: дозвољавали се или не, и онда ће бити за све подједнако право, а не једној општини то да одобримо а другој не. Ја држим, да ће бити и против-уставно. Ми морамо да будемо једнообразни при решавању оваких ствари. Ако се у опште усвоји принцип, да се могу одузети општинске трошарине ради подмирења извесних општинских потреба, које на себе носе облик јавних домена онда нека то прими у опште. Ја сам тога мишљења, да се то може, али ћу говорити поште се ово претходно питање реши.

Пера Вукићевић — Кад је предлог поштованог господина Вукашина потомогнут довољним бројем посланика, да се ова ствар одложи до решења предлога Ратарчевог, онда ја ћу неколико речи да поменем и да скренем пажњу Скупштине, на предлог г. Илићановића и другова, да он нема везе са предлогом Ратарчевим, нарочито што се он односи на установу трошарине у варошким општинама у Србији, односно чл. 8 а предлог Ратарчев односи се на известан прирез за грађане вароши Београда.

Дакле, то су две разне ствари, и ако се тичу тога закона о варошкој трошарини. За то молим Народно Представништво, да по овој ствари донесе решење онако, како је предлог поднесен.

Димитрије Илићановић — Ја нећу да говорим о самом предлогу, јер држим, да су још у успомени разлози, који су говорили за мој предлог, него ћу да говорим о предлогу г. Вукашина, о данашњем тражењу његовом, да се решење онога питања одложи до расправе предлога г. Ратарчевог. Ја држим, да томе нема места за то, што такав предлози могу имати места само у генералној дебати. Дебата на другом читању може бити о изменама и допунама каквог члана, који је приљен на првом читању, а никако не може бити речи, о каквом новом предлогу као што је овај предлог о одлагању решења о нишкој трошарини. Сви се сећате да је онде пре два три дана, приликом одобравања кредита министру привреде било предлога, да се пређе на дневни ред, и тада је Скупштина усвојила то гледиште, да се може предлог народних посланика у тоју дебате примати, само ако се он тиче какве измене и допуне законског предлога, а никако не може бити говора о томе, да се он одбаци.

Ја молим Народно Представништво, да преко овог предлога пређе на дневни ред и приступи решавању ствари.

Алекса Ратарац — Ја сам устао и потомогао предлог г. Вукашина за то, што сам сматрао, да овај његов предлог има везе са мојим предлогом. Овакој хитној нема места, што и у самом њиховом предлогу стоји, да ће се извршење тога закона почети идуће године. Дакле после пет месеци, за толико времс прочистиће се и питање о тим трошаринама, јесу ли потребне или не, нећу тим, ако вреде разлози за нишку трошарину, ти исти разлози вреде и за београдску трошарину. Са тих разлога ја сматрам, да је корисно, да се овај предлог одложи до решења мога предлога, нарочито и с тога, што у њиховом предлогу стоји, да ће се извршењу приступити 1 јануара 1894 год. јер то би изгледало, да ми сад ову ствар свршимо са нишком трошарином, на после нека се они у Београду хватају у коштац.

Ранко Петровић — Прошлога пута, када је на првом читању био пред Народном Скупштином, овај предлог о укидању трошарине у Нишу, нисам никако узимао учешћа у дебати. За то нисам узимао учешћа у тој дебати, што сам у раније време, кад су заведене две трошарине, београдска и нишка, био потпуно за те установе. Био сам начелно за њих, с тога, што сам сматрао, да варошн, за које се хоће, да се на бржи начин подигну, да се на бржи начин одвоје од осталих својих сестара — те вароши, треба да се, особитим мерама приномогну. За те вароши потребни су ванредни приходи, и само тим ванредним приходима, може се ток учинити, да се оне у брзом времену подигну. За то сам сматрао, да ни наше две престонице, Београд и Ниш, не могу се друкчије подићи, док им се оваким ванредним мерама не притече у помоћ. А обе трошарине, од оног дана, када су заведене, изазивале су врло много говора и у Скупштини, и у одборима скупштинским, и у журналистици, и на зборовима. И у самим приликама устајао сам у одбрану тих установа, стојећи на моменутом гледишту. Дакле, пошто сам био за то онда, нисам могао да пристанем уз дебату при првом читању предлога о нишкој трошарини, да брани овај предлог, о укидању њезином, јер човек се тешко растаје с идеалима. И онда, кад већ нестане и основине за одбрану овога начела, оно се још брани. С тога нисам учествовао у првој дебати.

Али, господо, и ако нисам тада учествовао, сад хоћу. За то хоћу, што сам на лицу места проматрао, како се увођала у живот нишка трошарина, како она живи данас, а тако исто посматрао сам ту установу, и ако с мало потрудања, како она живи и овде у Београду. А ове две установе, тако су непопуларне, да влада, која је најпре вотирала овај закон са Скупштином, та влада, и после ће све владе, за 5, 6 година, које су дошле, нису могле приступити и извршењу тога закона; То је било за то, што је за извршење таквог закона, што је за увођење у живот тако непопуларних установа, требала је да се наће једна јака влада, какву је могла дати само радикална партија и радикална Скупштина. Никаква друга влада није могла приступити тако тешком задатку, јер би јој требало одвојити један велики део од своје популарности и свога гласа, а у томе су пређашње владе биле јако сиромашне, те да би биле у мобности, да уводи такве установе, радикална партија могла је од своје популарности одвојити, доста, она је могла одсећи не само прст, него и руку од те популарности, па да ипак остане здрава и читава. С тога је она то и учинила, с тога је и увела оне ванредне мере, те да се Београд и Ниш, као две престонице подигну.

Београд је разумео свој задатак, и врло се живо у њему приступило завођењу нових установа, које су се од прихода трошаринских и очекивале, ради којих је трошарина и заведена. И ми видимо, да су те установе данас већ остварене, да су у живот уведене, видимо јасне користи од те ванредне мере, од те варошке трошарине. Ниш је друкчије радио, он клада није никако схватио свога задатка. У Нишу сам сам говорио представницима општине, када је пре две године заснивана трошарина, и то не један пут, него неколико пута, и ако сам био човек друге политичке партије, него што су били управници општине, али као пријатељ установе, говорио сам им: прионите људи, почните ово год радити, јер та непопуларна установа трошарина мораће пасти, ако ви не докажете вашим радом, умесност њезина увођења, ако не дате бар пријатељима те установе оспоља, да је од јаких напада бране. Разуме се, тим људима није било вазде говорити, као што не би било ни данас, јер то су људи, који се у ствари не интересују, за напредак своје вароши, ти људи заиста нису ни кадри кренути такву установу у напред.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 59 ПЕТАК 13 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

43 САСТАНАК

29 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О нацрту трошарине Рак. Петровић).

Проматрајући у Нишу живот ове установе, за прошле две године дана, ја сам дошао до уверења, да је она потпуно нанела штетна по варош Ниш. Усвајам све разлоге које су навели предговорници против трошарине нишке, при првом читању, а особито разлоге г. Михаила Марковића; уверио сам се, да и све нишко грађанство, које је требало да од трошарине осети на какве користи до сада по своју варош, и то грађанство осетило је непосредне штете. Ено сам на многим зборовима вишим, на којима се претресало то питање, па и на последњем збору, за време одмаданашег скупштинског распуста нашег. И на томе збору увалуд се очекивало, неће ли двогодишња руковаоци нишке трошарине моћи показати што год рачуна за две године живота те установе, те не ће ли нам дати бар и најслабијег основа за одбрану њезину. Али ти људи нису смели ни једне реч проговорити, нити о приходима, нити о расходима, те установе. А то свакојако говори да су нечисти рачуни њихови.

Посматрајући, велим, на лицу места ствар, и слушајући доказе, који су на збору поднесени против те установе — ја сам дошао до уверења, да је то са свим штетна установа по варош Ниш. С тога, данас, и ја устајем против те трошарине, и молим Скупштину, да прими предлог посланика Г. Илијановића.

Предлог г. Вукашина Петровића, да се овај предлог скине с дневног реда, и неже с предлогом г. Ратарца, о укидању београдске трошарине, чини ми се, да је незгодно везати са овим предлогом, јер се овај предлог тиче члана 8, а предлог г. Ратарца тиче се члана 4 овог закона. Даље, ако би се хтело, да се овај предлог неже с оним предлогом, онда би се морало најпре чекати, да предлог Ратарчев прође ову другу процедуру, коју је овај предлог већ прошао. Тиме би се вратили на стару, нипе у пола свршену ствар. Друго, држим, да се не може ни имплити о умесности предлога г. Вукашинова с тога, што сад већ нема ни сличности, између београдске и нишке трошарине; јер је Београд показао извесне резултате од трошарине; показао је, да је од те установе могла варош добити извесне користи за саму себе. Међу тим, Ниш нема ничега сличнога томе. Даље, према томе, Скупштина не може се једнако односити према предлогу г. Ратарца, и према предлогу г. Илијановића. С тога мислим, да предлогу г. Вукашина Петровића нема места. Нема места, ни по томе, што је г. Вукашин против укидања нишке трошарине, а међу тим, изгледа ми, да је и за укидање београдске трошарине. Нема места ни по томе, што је г. Вукашин противан мостарини, на Мрамору, — како нам показује предлог, који је он скоро Скупштини поднео, јер мостарина је одмакнутија од Ниша, и мање може удити Нишу и нишким варошким приходима, а међу тим је сада за нишку трошарину, која је на непосредним улазима у варош. Ја мислим, из те супротности, у коју долази предлог г. Вукашинов са предлогом г. Ратарчевим, најлакше се види неумесност његова. С тога се и надам, да ће и та супротност, поред осталих разлога, одредити Скупштину, да не прими предлог г. Вукашина. Гласаћу за предлог г. Илијановића и другова.

Јованча Стојковић — Господо, поштовани посланици, писао мислио да узимам реч на овом другом претресу, о овој варошној трошарини нишкој, да ме није изазвао г. Вукашин Петровић; — а писао мислио, с тога још, што је Скупштина раније вотирала закон, да се нишка трошарина укине; и онда су изношене све мане и неугредности. Какве су се несреће у општини нишкој дешавале; и какна је деморализација била при шапкљивању те трошарине, о томе нећу да говорим. Ја се сад позивам на оне људе, који су онда били, и седели заједно са мном, на посланичким клупама; и над су они све то знали, онда се ја чудим, како су многи потпомогли предлог г. Вукашина: да се овај предлог, о укидању трошарине одложи. Кад бих вам ја почео да причам поводом неугредности, које се врше при примењивању нишке трошарине, ја мислим да не би било ниједног посланика, који не би био за то, да се нишка трошарина укине. Али, то су такве ствари, да је недостојно, да их износим овде у Скупштини.

Ми треба да заступамо правду, и интересе свију крајева, јер члан 83 Устава каже: „Сваки народни посланик представља цео народ, а не само оне, који су га изабрали". Али, овде има један мали изузетак, а то је, да ја мало боље познајем онај крај, одакле сам родом, и где боравим и данас, него овај други посланик, из другог краја Србије. Према томе, ја мислим, да треба ми да верујемо један другом, као какомо нешто. А по томе, да је и ово одлагање укидања трошарине, које предлаже г. Вукашин, штетно, јер не само, да та трошарина пада на терет народа из околине, него пада и на терет самоме Нишу. Јер, од кад је установљена трошарина, Ниш је знатно почео опадати, а опадао би све даље и даље. Ја представљам целу Србију, као што Устав каже, и ни само дужни

као посланици, да лечимо оно зло, од кога један крај пати. Сад се на другом читању предлаже, да се овај закон одложи, док се не сврши и предлог о укидању трошарине београдске. Нама ништа, господо, не смета, да и сада, као предлог Радикалне странке прође ону сву процедуру, коју је и овај предлог прошао; нек дође на дневни ред, да се и о њему разговорило, па њено онда видети, како ћемо, и на који начин да решимо; а не онако, да се за љубав тога, што се Нишу укида трошарина, да скр'ано врат и Београду; већ да њемоо боли пут, како се Београд не би оштетио. Јер, ако укинемо нишку трошарину, Ниш се неће ништа оштетити, а Београд хоће. Нишлије нису ни употребили овај приход од трошарине на оне цели, на које је био намењен, а Београд јесте.

Каже се даље, да је у исто време донесен закон и за београдску и нишку трошарину, и да је у исто време ступио у живот. То није истина, закон за београдску трошарину ступио је 1884 год., а за нишку 1885 год. И она Скупштина, која је донела те законе, није била законодавна Скупштина; она је била напредњачка Скупштина, која није била израз воље народне; и за то, што су они грешили, не треба ни да грешимо. Ја мислим, да ми данас треба са свим другче да радимо; данас су са свим друге прилике, него онда што су биле. Ми данас треба да идемо напретку. Да не бих више дуго са својим говорио, и да не бих наносио мане и недредности које се врше при напаљи трошарине, ја мислим да Скупштина не треба да се заводи страшутицама, већ треба да узвоји овај предлог, да се трошарина укине, и не да остављамо грађане и сељаке на милост и немилост општине нишке. Ви знате добро, и сељаке на милост и немилост општине нишке. Ви знате добро, а и сељаке се, да није савете и правда, како је икакно на начин, на који се напаљивала та трошарина: о томе је дуго говорено, шта су радили општински чувари, кад су напаљивали трошарину од сељака, при ујеску у варош, и о њиховим безобразним поступцима при томе. Ја нећу сад о томе да говорим, али молим Скупштину, да се не пара, и да ову нишку трошарину данас укине. Али опет треба да остане до поне године, како се не би сад у половини године разрезивао прирез на грађане нишке. А нама ништа не смета, да дођеше, кад дође предлог Ратарца на дневни ред, да онда и о њему говорино и решимо, како њемоо да је најболе.

Вукашин Петровић — Изгледа, господо, да су ме рђаво разумели г. г. предговорници. Не говорим ја ни да остане трошарина нишка ни да се укине. Дужност ми је да будем неутралан, као човек, који није грађанин нишки, који не познаје толико Ниш, да бих смео да говорим у име збора нишких грађана. Ја предлажем, да се учини једна праведна ствар. — не Нишу, него идеји правде. Да је у питању Крагујевац, Јагодина, Ћуприја или ма која варош у Србији, ја бих исто овако говорио. Правда захтева, да се једној варош остави, да она сама собом реши, треба ли једна установа или не. Кад би било реч о државној трошарини, коју плаћа цела земља, онда би била Скупштина надлежна, да о томе решава и онда не би имала право, да се и једна општина у то мешта. Али, овде није тако. Овде је у питању општинска трошарина; дакле, чисто једно месно питање. Ко је позван да реши то питање? Свакојако, и по Уставу и по законима. позвани су они грађани, којих се оно тиче, а Скупштина је позвана да решава питања, која се тичу целе земље.

Ја данас устајем и предлажем, да се остави грађанима нишким, да они реше сами питање, да ли је трошарина по њих штетна или није, па ако налазе да има места да се укине, нека се укине, а ако налазе, да има места да остане, нека остане. Ја мислим, да грађани нишки најбоље то разумеју. Ја не браним нишку трошарину, ако је рђава, ја је противником и осуђујем. Али, није право, да ми укинемо у једној општини једну установу, о којој треба да остављамо да води општини једну установу, о којој треба да остављамо да води бригу и рачун сама та општина. Ја не говорим за то, да остане трошарина нишка, а још мање сам се најасније, да ли да се београдска трошарина укине или не, ја сам само упоредио нишку трошарину са београдском у томе, да је постала истим законом и нишка и београдска трошарина; једна чл. 8, а друга 4; једним законом су дакле постале обе. Тај је закон донесен 1884 године. Напредна влада није приступала завођењу трошарине одмах, не с тога, што се бојала за своју популарност, него с тога, што се за озаке озбиљне предмете захтевају претходне спреме и више проматрања, нарочито, што овакви предмети залазе и интересе појединцима више но предмети друге врсте. За што закон о трошарини није ступио у живот одмах 1884 год, то је с тога, што је требала ова ствар озбиљно да се проучи. Што је то извршено доцније, то је с тога, што су те спреме прочене и што је извршено све што је потребно да би закон ступио у живот. Нити је заслуга радикалне владавине, што је закон ступио у живот, нити је ту крива либерална влада, што је тај закон донела. Ко мом мишљењу није требала ту не зна како снажна влада да оствари један закон о трошарини. Ја то нмам да одбијем, да се од стране напредњака вило на неку шпекулацију, што за њихово време тај закон није остварен.

Један предговорник и то становник нишки напомену је, да се чине злоупотребе са трошарином и да се закон не врши онако како треба. Ја сам у првом говору напомену, врши онако како треба. Ја сам у првом говору напомену, и сви дигли глас против трошарине. Али, ако има злоупотребе у извршењу закона и ако се приходи не прикупљају како треба, има за то надзорна власт, па нека се она стара да се изводи закон како треба. Кад је могао један грађанин нишки да рђаво чини прикедбе о примени закона о нишкој трошарини, онда у толико пре могла је то да чини надзорна власт. Ако не ваља општинска управа, онда је треба збацити и позвати људе, који ће умети да извуку користи за град Ниш. Дакле, то су споредне ствари о којим не треба говорити кад је у питању цела установа. Ја нити сам предлагао, да се укине, ни да се остави трошарина, него сам молио Скупштину, да се решење овог питања одложи до решења Ратарчевог предлога. Тиме се не мења у суштини ни сам предлог г. Вукићевићев, јер трошарина неће се укинути чим изласкомо овај закон, већ тек од 1 јануара идуће године, а дотле ће се решити предлог од 1 јануара идуће године, а дотле ће се решити предлог Ратарчев. У ствари не губи се ништа него се добија у времену. Појаћаван, нека решење овог предлога остане до решења Ратарчева о укидању београдске трошарине. Обе су заједно остале на основу једнога закона а нека се обе заједно и укину или заједно остану. Донети прво одлуку о укидању нишке трошарине, па после решавати о београдској, чини ми се да је неправедно. Сваки од нас, који има осећања справедљивости зиднеће, да је неправедно ово што се тражи, и да треба да дамо једној општини исто тако као што би дали и сваком другој да дамо право, да решава о чисто својим локалним стварима и питањима. С тога молим, да ме рђаво не разумете. Ја ништа не тражим до то, да се питање о трошарини београдској и нишкој реши заједно, пошто су обе трошарине постале заједно.

Јован Шолмић — На првом читању Народно је Представништво укинуло нишку трошарину по предлогу г. Дим. Илијановића и другова. У корист тога предлога ја ћу да напоменем ово. Ниш одстоји од своје околине далеко од једног до двадесет сати. Кад неки произвођач из даље околине има да отера у Ниш жито, сено, стоку и друге производе, колико има он дана да путује и колико ноћи има да ноћи на путу, док не дође до трошарине. Кад ту дође, он нема новаца да плати трошарину, већ ту остави своја кола па иде у варош да плати трошарину, већ ту остави своја кола па иде у варош да плати трошарину. Ако да тамо нађе кога свог познаника да плати трошарину. Ако да тамо нађе кога свог познаника да плати трошарину. Ако нађе новаца, он плати трошарину, ако не, он скида са себе што може и са волова узаре, те да плати трошарину. Но, кад уђе у варош одојнио је за ницају и мора своје производе да продаје испод цене и враћа се својој кући, не продав своје производе по цени по коју је мислио, да их прода да није било трошарине. Напоменем Народном Представништву, да је околина нишка, прокупачка и куршумлиска у свему сиротна и с тога, што је народ по тим околинама досељен из Старе Србије и Турске, а и из осталих сиротних округа из унутрашности Србије и тај се народ сматра као један најсиромашнији крај у земљи. Поред тога, и који нису досељеници, већ старосеоци, и они су били под притиском 500 година, а кад

су ослобођени, они су опљачкани и остали су без ичега. И за то сам, да се трошарина као у Нишу тако и сауда укине, и да се на тај народ никакви терети не намећу.

Даље, што су нека господа навела и што кажу: то је општина ка ствар, и кад општина са збором и одбором доноси одлуку за њене ствари да то буде меродавно за целу општину и околину. Кад би то било, да општина доноси одлуке и наређује за целу околину, онда би у свакој окружној варошии општина доносила такве одлуке, и свака би варош предлагала да се трошарина наплаћује на корист њену и онда би варош Ниш, Прокупље, Крушевац, па чак и Куршумлија наплаћивала трошарину за своју корист и ако су њихове околине у свему сиротне и немашне. Да остане та трошарина, онда би било тешко за произвођаче, сељаке — сељачки сталеж. Даље, но свему овоме треба трошарину укинути као у вароши Нишу, тако и другим местима и више не оптерећивати наше произвођаче. Што каже г. Вукашин за предлог овај да се задржи до предлога г. Ратарца, сад је овај предмет дошао на решење пред Скупштину, и ја мислим да треба о њему сад решавати а кад дође овај предлог други, онда ће се и Народно Представништво по овоме одазвати и о њему решавати. (Чује се: *да се реши*).

Мика Хаџи-Томић — Господо, ја сам на првом читању говорио о овоме, и био сам за то, да се овај предлог одложи док не дође предлог г. Ратарца, па пошто тај предлог није још донет, видим, да ће се решити о овоме да се укине ишка трошарина и пре решења Ратарчева предлога. Мени је врло чудновато, што неки кажу да је корисно за варош Ниш да се укине ова трошарина. Ја нисам могао да помислим да ће бити корисно да се укине општини ишкој један приход од 70.000 динара, који јој је био једини приход, а пошто је општина самоуправно тело а и што је неома сиромашна, то би је требало помоћи, а не да јој се укида тако велики приход. На кад би се укинула ова трошарина ишка, ја не бих могао да закључим, од куда ће општина та добити толико прихода и на чији ће терет ово, што општина има да издаје, пасти. Ја мислим, да ће то опет све пасти на ишку општину сиротињу, на ишке грађане, који су и онако доста оптерећени а још ишке биће оптерећени, кад се ова трошарина укине.

Каже се овде, да ће да сноси овај терет сељачки сталеж, или онај произвођач, који носи на пијацу своје производе на продају. Ја не мислим да је тако. Сваки сељак води рачуна о својим производима о својој стоци. Кад је носи на пијацу, он прво оцењује шта та коштају трошкови, пут и т. д. па после тражи своју цену за своју сељак, за своју стоку, коју хоће да прода. Даље, према томе треба помоћи ишку општину пошто је врло сиротна, јер има преко 300 фамилија сиротних на издржавању, које су неспособне за рад, које узимају ишналиду из општинске касе. Даље ово би била велика штета, кад би се укинула ишка трошарина од које ишка општина има прихода 70.000 дин., а која трошарина не терети, нити оно, који односе на ишку пијачу своје производе, нити пак ишке грађане. Ствар је чиста и јасна, нема ишкакве штете по произвођаче, с тога сам мишљења, да би Народно Представништво требало, да се мало боље замисли за Ниш, као за другу престоницу Србије, па би требало да одбаци овај предлог о укидању ишке трошарине. Ова трошарина треба да остане, јер је она корисна по Ниш, за то сам мишљења да се овај предлог о укидању ишке трошарине одбаци. Кад се трошарина ишка укине не могу ишки грађани ни преназарити тих 70.000 дин. а како ли имати чист приход те суме и помоћи својој општини на терету.

Стојан Станковић — На првом читању, кад смо усвојили предлог Илићановићев, знали смо, да постоја и предлог Алексе Ратарца, али како год онда тако и сад, не може нас ништа везивати, ништа подуслованати да ми решавамо о овом одлагању, ако предлогу г. Вукашина. Прва дебата, која се водила о овој трошарини доказивала је њену корисност или некорисност, али то је већ једном пречишћено и сад не треба трошити време, јер ово није више предлог посланички, него је предлог Народне Скупштине и о њему се има гласати за или против. Никако нема места, да се овај предлог одлаже, јер би се онда отворила дебата и утрошили би још две три седнице око тога. (*Тако је*). Предлог г. Вукашинов очито иде на то, да нас као Скупштину подуслована. Као год што смо начисто са овом трошарином, тако ћемо исто бити начисто и са овом београдском и за то сада не треба да губимо време. Ово је предлог Народне Скупштине и за њега има да се гласа за или против, те сам за то да се одбаци предлог г. Вукашинов.

Потпредседник — Јавио се за реч г. Ранко Петровић (Чује се: *да се реши*).

Је ли волна Скупштина да се о овоме реши? (*Јесте*).

Има их још који су се пријавили за говор а то су: Поп Богосав Поповић, Стеван Ристић, Љуба Николић, Стојан Новаковић и известилац.

Ранко Петровић — Дозволите ми да кажем коју реч, бар ради личног обавештења са г. Вукашином.

Потпредседник — Ви сте то могли учинити одмах после говора г. Вукашина.

Ранко Петровић — Онда молим Скупштину да ми она дозволи да говорим.

Потпредседник — Г. Ранко Петровић говорио је један пут и по пословнику скупштинском. Скупштина може да му одобри да говори. Ко је за то, да се одобри г. Ранку, да и ако други пут говори нека седи, а ко је против нека устане? (*Сви седе*).

— Изволте господине Ранко.

Ранко Петровић — Ја ћу само неколико речи да кажем а нећу заморавати Скупштину дугим говором.

Речи „правда", „справедливост", „право је" то су речи, које врло много сносе сиакојака малтретирања.

На справедливост и правду позивати се онде, где нема ни трага од правде и справедливости, где је баш право место нечем другом, да не речем баш неправди, али где је извесно право место несправедливости — позивати се ту на поменуте речи, зар то није немилосрдно вређање, малтретирање правде речи, зар то није немилосрдно вређање, малтретирање правде и справедливости? Позивати се на правду и справедливост при трошарини нема места, јер је београдска и ишка трошарина један намет на ишке грађане и околину, једна привилегија само за две општине, чега све остале немају. А намет није правда, те не може имати ни справедливости.

Дала се могућност, напао се начина, да се две варошке општине живо крену напред, дало им се оно, што се не даје ни једној другој општини у целој Отаџбини, и то им се није дало што баш оне тако хоће, него што тако нема хоће — има да ту, молим вас, места помену о правди и справедливости? Ја тога мислим, да ни мало нема ни места, што се г. Вукашин овде позива на правду и справедливост?

То није, дакле, никаква справедливост. Скупштина никакве несправедливости и никакву неправду не чини када укида један намет, који је био досађен једној варошии и околини неној.

За што је Скупштина решила и дозволила те намете, ту неправду уврзо преко тих двема општинама? Дозволила је и то, што је хтела да да привилегије тим двема општинама, и ако је хтела да да привилегије тим двема општинама, то, што је хтела да да привилегије тим двема општинама, те да се очеш да се тим привилегијама користе те општине, те да се очеш да се тим привилегијама користе целој Србији, целом српству на лане и умнеже представе целој Србији, целом српству на лане и умнеже представе целој Србији, целом српству на осталом свету, дакле да се некако поправе брже и боље него осталом свету, дакле да се некако поправе брже и боље него све друге варошии. За то је та неправда и тај намет досуђе и Скупштина донела овакав закон, а влада га увела у живо

Исто тако није имало потребе да ми г. предговорни чини примедбу за оно, што сам казао да је требало да се нај само јака влада и јака Скупштина, те да заведе овакву и праведну установу. По његовом мишљењу требала је извес јака влада да од 1884 године да 1890 само проучава ту ђење тих установа, требала је пуних 6 година, да се проуча ствар, и онда је могла и слаба влада доћи те да заведе дугогучену ствар.

Трошарина није поникла први пут тек онда, кад је А несен закон, од 1884 год. о њој. Као ђак на 5, 6 година и

закона слушао сам, а могао је се и по новинама читати предлог, да се Београду да трошарина, која се онда под именом ћерма предлагала; говорило се и онда да се Београд не може подићи док се ћерак не заведе. Трошарина је дакле у мислима постојала много пре закона, само се није плаћала Скупштина, која је такву незгоду решити. Требало је за то да дође једна јака Скупштина 1884 године, те да закон донесе; требала је да дође јака влада и Скупштина те да такав закон изведе, па да се и варошки користе тим привилегијама; требало је да се користе, да то благодејање приме с раширеним рукама и да се покаже да се заиста то благодејање и прима. Варош Ниш никако се није постарала у том правцу да што год уради, с тога није заслужила да јој се одржи то благодејање, та привилегија, која јој је дата.

Још мање има разлога доводити то у везу с општинском самоуправом. Општинска самоуправа важи за све општине, а не прописује се само за једну или две, као што је прописана трошарина. Кад би се свима општинама дозволило да саме могу ударати намете на своје грађане и на своју околину, знате ли, како би се, рецимо, једна општина у близини Ниша одредила, која неисповедно три неправду трошарине ниншке? Зар не би досад на пр. каменичка, матејевачка, мајчинска и т. д. општина завела таку трошарину, по којој ни један грађанин ниншки не би смео прекорачити атар општине своје? Зар се не би одмах груписале околне општине у непријатељски логор, према наметима ниншке трошарине, и зар не бисмо ми онда могли видети са свим друге појаве, које сад не видимо. Дакле, ово нема никакве везе с општинском самоуправом, него је дата привилегија једној варошн, која није умела да се њоме користи, и с тога је не заслужује; с тога треба да јој се она одузме. С тога ја гласам против трошарине за варош Ниш, искрено жалећи, шта је та и ако напредна, и ако неправедна мера пропала несавесним руковањем људи, који су се непријатељски држали према својој варошн. А тако исто гласам и против предлога г. Вукашина.

Богосав Поповић — Ја и моји другови потписали смо предлог да се укине трошарина по жељи грађана ниншких и по жељи околине ниншке, јер нама је сувише од штете трошарина. Случао сам говор г. Вукашина Петровића, који рече да треба оставити општину ниншку да сама она управља том трошарином и да решава, да ли да се укине или не. Ми смо оставили општину ниншку те је управљала 2—3 године, па смо видили шта је учинила. Да ли је постигла циљ, због које је установљена трошарина? Она није ни улепшала варош, нити је подигла школе, нити је воде довела; шта више, воде, које су биле још Турци довели, и те су воде поништене. Да је ниншка општина управљала том трошарином и постизавала ту циљ, ја не бих гласао против ње, али, кад сам се уверио као посланик, да она није ништа учинила нити да има на какве користи од те трошарине, и ја сам потписао предлог да се укине та трошарина. Међу тим један предговорник каже, да би било већи прирез на грађане ниншке; ја кажем да неће бити јер и пре трошарине општина је ниншка имала школе и учитеље и т. д., дакле ништа то неће фалити него ће само фалити40—50 стражара, који су на ћерму прикупљали трошарину, а ако би плаћали прирез грађани, онда ће платити богатани, разуме се, према непосредном данку, а не сиротиња.

С тога молим Скупштину да се она не заводи предлогом г. Вукашина, него да усвоји предлог да се трошарина укине а предлог г. Вукашинов да одбаци.

Стеван Ристић — Браћо! и ранији предлог, кад је поднесен од проте Ђурића, да се укине ниншка трошарина, ја сам и онда потписао и гласао да се ниншка трошарина укине. Па и сад за овај предлог хоћу да кажем да се ниншка трошарина укине, и то не само у Нишу но све оне трошарине које цео народ сркоси сносе, и да се не да, да се то више развија, јер онда могу и појединце општине као Ћуприја, Јагодина и т. д. да се тако греде, а то би било од штете за народ.

Која варош хоће да се подигне, нека разреже прирез. Ја сам мишљења да се данас гласа о овом предлогу, а о Ратарчевом кад дође на ред.

Љуба Николић — Ја сам устао да мотивишем свој глас за што сам потписао предлог г. Вукашина, што видим да су неки посланици посумњали у нашу искреност, што смо ми потписали предлог г. Вукашина Петровића, да смо за то да трошарина остане. Не, браћо! Ми смо са свим за то да се укине не само у Нишу него и у Београду, али мислимо да ако се данас реши да се укине трошарина у Нишу, а после кад буде решено да у Београду остане, нама не остаје ништа друго него да узамемо капе и идемо кућама. Не сме остати трошарина у Београду а у Нишу да се укине, а ја сам хтео да скренем пажњу посланицима да не сумњају у нашу искреност, кад смо потписали овај предлог.

Стојан Новаковић — Многи од г.г. говорника, који су о овоме питању говорили — приметио сам — обраћали су пажњу на штету и корист, и на то, како је тешко ово или оно давати: како је тешко плаћати трошарину, и увек то: како је тешко *плаћати*. Међу тим, ни један од г. г. предговорника, није обратио пажњу на још једну страну, коју не треба изгубити из вида — а то је страна дужности. Увек има и једна страна дужности, на коју нама пазити и са које се ови трошкови и надања оправдавају.

Какву дужност — рећи ћете — може имати народ, или могу имати околни становници Ниша часпрам Ниша и трошарине у Нишу?

Немају те дужности становници из околине Ниша и Београда ни спрам Ниша и Београда. Али становница Ниша и Београда — као две престонице у земљи, као два највећа места у Србији на великом светском путу, имају дужност као два велика града спрам свију осталих, у ине Србије и у ине свију нас.

Није срамота самих Београђана, што се стану пребијати кола дању по калдрми а ноћу по неосветљеним улицама, него је срамота лепе вомле, ако неће она то да брани, и да учини од своје стране оно, што треба, да се тако што не би догађало. Неће бити срамота Нишлија, ако Ниш зарасте сав у корон и траву; неће то бити срамота само округа ниншког и целе околине, — него ће бити срамота целе земље. Ниш и Београд не стоје ни на каквом острву, као што и Србија не стоји на острву, него се и Србија, исто тако као и Ниш и Београд, налази у средини других места и земаља, у којој, у коме се људи много крећу; у којој, у коме је путовање веће и многобројније, него што је у неко доба било. И тога ради, господо, није све једно: какав ће утисак наћи страпци или сусед нам, који долази или из Скопља или из друге стране у Београд и Ниш; није све једно: какав ће утисак ближи и даљи суседи наћи у овим двема варошима, и како ће они о овим местима мислити.

Осим тога, господо, у оно време, кад су новоослобођени крајеви приступедњени Србији, и кад је постигнуто да се ти крајеви многонаплаћеног народа српског ослободе и приђуже — тада књажевини — Србији, Ниш је одмах искочио као представник онога, што је оновременим напаштај стекао. Тај напаштај је показао да је био затрпан родољубљем и идејом ослобођења, и он је с правом у Нишу гледао средиште и кругу својих трудова. И сваи се старао, чим је год могао да се Ниш диже и унапређује. Све владе, од ослобођења Ниша на овамо, без разлике политичких боја, старале су се, у колико је која могла, да учине што више, да Ниш, који је и дотле био средиште ових крајева и даље остане средиште тих крајева, и да се као средиште тим новим крајевима подигне и унапреди, како би као средиште остао и према крајевима, који су остали преко границе. Пустити, дакле, да Ниш у корон зарасте, пустити, да од једне вароши, која је стотинама година била средиште крајева у јужном делу Србије, поставе просто село, а ва то иду говори многих предговорника — била би погрешка неопростива, на коју ћемо се ми кајати, и коју ћемо морати кад тад поправити.

Они велики завади и обзири били су главни повод и разлог овим владама, које су установиле закон о нарочитој трошарини. Она влада, која је установила закон, да се уведе трошарина у Београду ради улепшавања и усавршавања вароши, тим је истим законом прописала трошарину и за варош Ниш са неким ограничењем, а на име: да се та трошарина

може увести, кад општина ништа неће за добро, и грађани општине ништа не затраже. Општина је ништа то захтевала још пре две године. И што се ово сад дижу жалбе, што се опазила неко незадовољство, није ништа друго него пра ватра праве грозније, права тегоба оне дужности за општу корист. Све су то само ирне тегобе и незгоде у околном становништву једнога рада, од кога се плод не види. Ако има злоупотреба, то не може бити разлог, да ону установу треба оборити. Злоупотребе треба саме оборити. Не баца се и дете с прљавом водом из корита, него се баца прљава вода, а дете се чува да остане. Тако и овде, ако има злоупотреба, треба их лечити; а што се не лече, за крими просвећење људе из ове околине, што се нису бринула о томе. Јер, цела је истина, да су становници из околине Ниша могли да виде какве год техничке од заведене трошарине, као што се оне у Београду већ могу видети, кавесно би било мање нерасположења, ми не бисмо саслушали овако горке жалбе од њихових представника, и нама и њима било би лакше. Они би говорили: тешко нам је дати, али пратићемо се, и стараћемо се да нађемо други начин. да дођемо до налате оне трошарине. Јер, на послетку, није се тешко уверити да трошарина нада више на варошице, него на селаке. Сељак је управо сам крив, кад трошарину не напати од онога, коме је свој производ продао. И у Нишу би, дакле, валало да се може пустом познати на техничке од трошарине, те би велики број ових жалби сам собом отпао, и људи би лакше сносили терете трошарине. Али, ако то није до сад учињено, на то би сад и што ире требало ствар узутити, а не тога ради што је било злоупотреба, заустављати цео закон, спречавати његово извршење, и управо наносити штету великим задацима народним. Јер, господо, ако нећемо да гледамо на уз нарочити задатак ових већих и знатнијих општина Београда и Ниша; ако се увек новодимо само за трећутним и спасиданшим тегобама, на се само по њима управљамо; онда, као што рекох, од Ниша постаће једно просто село; у њему неће бити начега: оно средиште што има у њему, растуриће се у околна места. Међу тим не треба никако губити из очиј, да је из опште-народних српских разлога потребно да у овим крајевима Ниш буде центар према Софији. И кад је тако, кад у опште Ниш вала да представља нашу углађеност и просвету за све јужне крајеве наше, онда не треба укидати изворе, којима се то може извршити, нити треба чинити што, од чега би нам могао ради ових обзира ирвенити образ било у Нишу било у Београду.

По може разумевању ништа се друго не би имало чинити до отклонити злоупотребе у примени закона о трошарини у Нишу. Али одвојити трошарину нишку од београдске, и имлатити, да је трошарина београдска ствар за оправдање, а ништа за осуду, као што недим да неки чине, — са сним је неоправдано. По може схватању није оправдано критиковати ни једну ни другу. И једна и друга трошарина имају исти задатак; и једна и друга трошарина одређене су на поправку и уљепшавање варошн, на реформисање ових места, у европском смислу. Ако има злоупотреба од трошарине у Нишу, — протину злоупотребе има лека. Меки се чини, да су ове две трошарине једна од друге неодвојне; и кад не бих могао да гласам за београдску трошарину да се укине, тешко бих могао то чинити и за нишку. То нам мислим, јер сам уверен — да ми не можемо имати само једно средиште. За наше народно развиће потребно нам је још једно средиште преко јужних дедовина нашега народа. Тога ради и мислим, да је дужност Скупштине, да врена трећутним расположењима, као што су она, с којима сад имамо посла, уложи свој ауторитет, на да каже: тим путем не можемо ићи; наша је дужност да дигнемо ове две варошн; да подигнемо, осем Београда, још једно средиште на југу, према овим крајевима српског народа: и макар да је тешко околним нишкој, ипак ћемо слегнути раменима; наћи ћемо друга средства и стараћемо се да се злоупотребе уклоне, на да се ова установа одржи.

Кад вам кажем, да не могу да гласам за нишку трошарину другачије, него што бих гласао за београдску — реће ће ми вам још и то, да ја о тој ствари говорим без сваког личног интереса. Ја сам Београђанин, и у Београду живим — и наравно, поред трошарине у Београду живи је теже живети, и, да се ја на то обзирем, и, да говорим са оних обзира, са којих говоре противници трошарине нишке — ја бих имао ја на пута више разлога, да говорим протину трошарине београдске. Међу тим, ја протин ње не могу ни да говорим, ни да гласам; ја кажем: трећину мање, уздржаваћу се, али желим, да од Београда буде оно, што је највећено законом о нарочној трошарини. А кад желим то за Београд, ја желим да буде исто и за Ниш из других не мање значајних разлога, које сам вам напоменуо.

Хтео сам овим својим говором, да вам обратим пажњу и на страну дужности, да и о њој проговорите, кад гласате о овом предмету. Ако решите — као што ћете ко свој прилици и решити — да се трошарина нишка укине; ја вам искрено исповедам, да ће кад тад, доћи дан, кад ће општина нишка ни ново тражити, да се трошарина на ново установи у Нишу и тада ће Народно Представништво пратити у живот онај закон (*Чује се: неће!*)

Известилац Милан П. Миличевић — Ја не могу да усвојим предлог поштованог посланика, г. Вукашина Петровића, јер трошарина нишка неиа веће са трошарином београдском, нити су оне заједно постале, већ свака од њих постоји за себе. Али, кад би имале какве везе, онет треба решавати сваки предмет за се, јер није свака кана за сваку главу, и ово што је право за Београд, често не може бити право за друге варошн; а доказ је томе то, што има више закона, који важе изузетно за Београд, а не важе за друге варошн. С тога сам за то, да ово треба решити сад. Кад једно ако хоћемо да уништимо, онда је боље учинити то што пре, а признато је, да је трошарина нишка некоректна установа. Ово треба решити сад, тим пре, што је ова ствар с ирела за решење, а не да се одлаже, за да после на ново претресамо и проводимо време око тога. С тога сам протинан предлогу г. Вукашина Петровића.

Потпредседник — Прегрес је свршен. Прво ћу ставити на гласање предлог г. Вукашина Петровића, који овако гласи: „Предлажем да се решење предлога о укидању члана 8 закона о трошарини одложи до решења предлога г. Алексе Ратарца о укидању београдске трошарине". Дакле стављам на гласање, предлог г. Вукашина Петровића, који вам је познат. Ко је за то, да се предлог прими, тај да седи, а ко је протин нека устане? *(Већина устаје).* — Објављујем да је већина устала, и да је предлог г. Вукашина одбачен.

Стављам на гласање чл. I. Ко је за то, да се чл. I по предлогу прими, нека седи, а ко је протинан нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је већина седела, и да је чл. I примљен.

Известилац — прочита члан II (исти стр.).

Потпредседник — Стављам на гласање чл. II: Ко је за то, да се прими нека седи, а ко је протин, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. II, и тиме је свршено и друго читање овога предлога.

Сад ћемо гласити о њему поименце. Ко је за закон гласао *за*, а ко је протин, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Стевановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Благоје Божић *против*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *против*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*. Димитрије К. Јовановић *против*, Димитрије Ицинановић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Ђока Бојић *за*, Ђока Братинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Миланшевић *за*, Ђура Хрватовић *против*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малошарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*. Јован Стаиковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованка Отојановић *за*, Јован С Јовановић *за*, Јован Селић *за*, Лазар Пројић *за*, Лука

Лазаревић *против*, Љуба Јоксимовић *против*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Шпабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђ. Бурић *за*, Милан П. Миљићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *против*, Митар Мићовић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Михајло Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Николије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Н. Смиљанић *за*, Павле Станковић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сотир П. Арањеловић *против*, Др. Стојодије Вучетић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *против*, Стојан Станковић *за*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Димитрије Катић *против*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 90 посланика, од њих гласали су за закон 77, а против 13. Објављујем да је Скупштина примила у целини измене закона о нижој варошкој трошарини. —

На реду је други претрес, између у закону о привременом прирезу.

Известилац Михаило Марковић — прочита предлог о изменама, у закону о привременом прирезу (ст. 165).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се предложени чл. 4 прими, тај нека седи, а ко је противан, тај нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина усвојила предложену измену чл. 4 у закону о привременом прирезу, и с тим је свршено, и друго читање овога предлога.

Сад ћемо гласати о њему поименце. Ко је за закон, гласаће *за*, а ко је против закона, гласаће *против*.

Секретар проснна:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Николић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Парађанин *за*, Анта Рајчић *за*, Арсеније Пронопијевић — Из разлога, које сам изнео при начелном претресу овога закона, гласам *против*; Богосав Поповић *за*, Васпаље Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Велимир Тодоровић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Карковић *за*; **Вукашин Петровић** — Из разлога, које је г. Гарашанин навео, после прног читања, гласам *за*; Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *против*, Дим. Димовић *за*, Димитрије Ивинаповић *за*, Добросав Ружић *за*, **Драгомир Рајовић** — Из разлога г. Гарашанина, које је казао, при прном читању и ја гласам *за*; Бока Анђелковић *за*, Бока Бојић *за*, Бока Брачинац *за*, Бока Владић *против*, Бока Стојковић *за*, Бура Милијаненик *за*, Бура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован С проповић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Докић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јокспмовић *за*, Љубисав Благојевић *против*, Марко Петровић *за*, Марко Шпабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *против*, **Мика Х. Тошић** — Из разлога, које г. Гарашанин изнео на прном читању гласам *за*; Максим Сретеновић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *против*, Миња Бранковић *за*, Михаило Весслиновић *за*. Михаило Вујић *за*, Михаило Косовалнин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*; **Милан Бурић** — Из разлога земаљских интереса, које сам назад као народни посланик, више ценио, него моја лична осећања, и да би земља наша у оним тешким приликама одговорила својим обавезама гласам *за*; Николије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Раша Малошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Стојодије Вучетић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *против*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је Свега 95 посланика, од њих гласали су за закон 86, а *против* 8. — Објављујем да је Скупштина у целини усвојила закон о привременом прирезу. —

На реду је друго читање трговачког уговора, између Србије и Белгије.

Известилац Милун Миљковић прочита трговачки уговор између Србије и Белгије.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, да говори о овом трговачком уговору, то стављам на гласање: ко је за то, да се предложени уговор прими, нека седи, а ко је против нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила предложени уговор.

Сад ће се гласати поименце о овом уговору. Ко је за уговор, гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар проснна:

Алекса Трајковић *за*, Андра Николић *за*, Андрија Парађанин *за*, Анта Рајчић *за*, Антоније Поповић *за*, Богосав Поповић *за*, Васпаље Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Војин Карковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Драгомир Цв. Рајовић *за*, Бока Анђелковић *за*, Бока Бојић *за*, Бока Брачинац *за*, Бока Владић *за*, Бока Стојковић *за*, Бура Милијаненик *за*, Бура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Др Лаза Докић *за*, Лазар Прокић *за*, Лу Лазаревић *за*, Љуба Јокспмовић *за*, Љуба Николић *за*, Мар Бурчић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Шпабић *за*, Ма Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Ма сим Сретеновић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Ви тић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Мил Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*; Ми Бранковић *за*, Михаило Весслиновић *за*, Др. Мих. Вујић Михаило Косовалнин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаи Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Николије Милетић Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић Павле Станковић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Павловић Радован Милетић *за*, Ранко Петровић *за*, Радован Попо *за*, Раша Малошевић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сре Гогић *за*, Др. Стојодије Вучетић *за*, Станко Петровић Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новако *за*, Тодор Дидић *за*, Тома Бојчић *за*, Филип Милојевић Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Г сало је снега 86 посланика, и сви су гласали *за*. — Објављ да је Скупштина једногласно усвојила трговачки уговор изм Србије и Белгије. —

Дајем четврт часа одмора, а за то време молим секц да изберу одбор, који ће прочитавати предлог закона о ка, ском поступку.

После одмора

Потпредседник — Молим вас, господо, како ми чини, нећемо имати са ким да продужимо рад. Добро би да се прозовемо, те да видимо, који је од наших другова времена отишао. Слаже ли се Скупштина с тим? (*Слаже*. Онда молим г. секретара да прозове.

Секретар Милош Марковић прозива посланике.

Потпредседник — Прочитајте имена господе посланика, која нису овде.

Секретар Лука Лазаревић чита:

Алекса Ратарац, Благоје Божић, Богосав Поповић, Војин Ћирковић, Гаја Милородовић, Добра Ружић, Драгутин Дедијан, Ђура Милојковић, Живан Сретеновић, Здравко Паунковић, Јован Сопроновић, Коста Таушановић, Максим Сретеновић, Павле Поповић, Павле Рашковић, Петар Вукићевић, Свет. Славковић, Станко Петровић, Тодор Дидић, Тодор Радовановић.

Потпредседник — Молим вас, господо, сем господе, која су у истражном одбору, и господе, која су на одсуству, за тим г. Стеве Поповића, који ми се јавио, да ће да иде на парастос, и сем господе министара, који су отишли у седницу, налазим, да сви други посланици, који нису овде у седници, заслужују да добију укор и да њихова имена уђу у протокол? *(Одобравање).* — Сложе ли се Скупштина с тим? *(Сложе се).* —

Сад се наставља дневни ред.

Изволите чути извештај Одбора финансијског, који је проучио предлог о накнадном буџету.

Заступник известиоца Михаило Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
о
Народној Скупштини

Финансијски Одбор извршио је поверени му посао, прегледао је Предлог о изменама закона о буџету Краљевине Србије за 1893 год. од 22 јуна ове године. О овоме раду подноси се Народној Скупштини извештај као што следује:

Пре су узете у претрес партије издатака. У овом послу Одбор се руководио начелом штедње, али је при том пазио, да се не оштети ни која државна установа, тиме, што јој се не би дало маха за развијање. Али има издатака, који се повећавају из године у годину према самим законима, на којима су заснивани; ове издатке није могућно смањивати. У овом извештају задржава се ред, којим је и Одбор иначе радећи свој посао.

1.

Измене у буџету државних дугова, Државнога Савета и на плате чиновника Краљевога Двора примљене су по предлогу.

2.

Поднесени додаци буџету министарства правде у нечем су измењени. Измене се доткчу оних позиција:

1. На плату и остале трошкове притворника код истражних судија остављено је 10.000 динара место 15.000.

2. На плату чувара осуђеничких, колико је више узето у прошлој години остало 4000 динара.

3. Позиција на издржање апсеника код судова и казнених завода сведена је на динара 50.000.

4. Најзад на штампање и повез закона и т. д. остало 6000 динара, 1000 мање по у предлогу.

Према овом смањивању сума, на које је пристао министар правде, место 187.481·20 сума повећања овогодишњега буџета биће 158.176·60 дин

3.

Из буџета Главне Контроле изостављене су суме под бр. 6 и 7 с тога, што за сад не могу бити постављени рачуноиспитачи, не може се дакле извршити законска одредба у овој години.

Бришу се сума од 25.750 дин.; те укупни додатак износи 19.713·79 дин. место оне у пројекту означене суме.

У одељку буџета министарства просвете и црквених послова преполовљена је сума под бр. 15 Вел. Школи на оснивање финанчког института; остављено је 5000 дин.

Према овој измени, која је учињена у споразуму с министром овога министарства целокупна сума износи 284.372·60 динара.

5.

У буџету министарства иностраних дела учињене су измене са 21.250 динара уштеде, а тичу се оних позиција:

1. На службенике стављено 1000 динара, избрисано је;

2. На канцеларијске трошкове министарства остављено је 2000 место 3000.

3. На писање новаца и званичних пакета 1000 место 2000 дин.;

4. На канцеларијске и друге трошкове посланства у Атини остављено 500 дин. место 1000;

5. Додатак секретару посланства у Берлину од 2250 динара избрисан је;

6. На канцеларијске трошкове остављен је додатак од 500 дин. место 1000;

7. На повећање куће кирије посланства у Букурешту остављено 1000 дин. место 2000;

8. Додатак секретару посланства у Лондону за отправнину у 1750 дин. избрисан је;

9. На путовину за трупе позиција на отварање једнога новога генералнога конзулата узето је 5.12 за време од августа па до краја ове године у суми од 8750 динара.

Према овим изменама, које су учињене у споразуму с министром овога министарства, цео повећани издатак износи 35.480 дин. место 56.730.

6.

И у буџету министарства унутрашњих дела има измена.

а. У одељку по струци полицијској учињене су измене:

1. Код бр. 1 на горњо и канцеларијске потребе министарства и целе полицијске струке место 18.000 стаља се 12.000 динара.

2. Још је позиција под 4 на дневне службенике по пристанку министрову са свим избачена у суми од 10.000.

Према овим наменама сума пашка у буџету министарства овога по струци полицијској става се у 26.000 динара.

б. По струци санитетској промењене је следеће:

1. Под један избачена је 3 позиција на још једног секретара у суми од 3500 дин.

2. У VI одељку под 1, тексту се додаје: за 5 месеци, а сума замењује са 3750.

3. У VII одељку под бр. 2, тексту се додаје: за 4 месеца, а сума замењује са 4500.

4. Још је партија у одељку под XXV бр. 4 са свим избрисана, те отпада издатак од 49 569·28 динара. Одбор зна да је врло потребно подизати нове болнице на много места, да имају код којих је прека и неодложна потреба, али сад није време одобравању оваких издатака, који се у овој години не могу утрошити, јер би и претходна припрема помакла мала почетак рада пред саму зиму.

Кад се уму у рачун ове измене, онда повећани издатак по санитетску струку износи 136.129·87 дин. Овај пак заједно с оним на полицијску струку свега чини 162.629·87.

7.

У додатку буџету министарства финанција учињене су измене у следећем:

1. На скупљача пореза стављена сума од 75.000 динара изостављена је за ову годину, јер би се ова имала употребити истом по што би се учиниле измене у закону о порезу, које се нису могле учинити у овом скупштинском сазиву, те је ова позиција непотребна за ову годину.

2. На плату позорника и њихов прибор стављено је 40.000, дакле 20.000 динара мање.

3. Сума од 60.000 динара на подизање стражара изостављена је, јер се ове године не може утрошити.

4. На послетку на куповину мушема и т. д. стављено је 10.000 дин. место 15.000.

Измене су учињене по приступању дотичнога министра. По њима мења се цео издатак, те износи динара 168.184·60 место 528,184·60.

8.

У буџетском додатку министарства војног учињене су неке исправке. Оне се дотичу оних позиција:

1. За сад је изостављено ново место још једнога ђенерала, те се под бр. 1 брише издатак у 6.035·75 динара.

2. Одбор врло цени, а с њим ће јамачно и Народна Скупштина бити сагласна уздизање више војне интелигенције у одбрани наше Отаџбине. На њој лежи тежина али и врло часна дужност, да младе часнике, а преко њега и сву војску Краљевине, уздигне на суврсмени ступањ војничке образованости. И само с тога што неће има празних места пуковничких, сходи се бр. 2 на један чин више и на издатак 3050 дин. Потпуно је даље остављена могућност, да се њима официри одличних способности и доказаних војничких врлина могу унапредити.

3. Предњи разлог вреди и за позицију под бр. 3, где се спомиње једно место мање и 13.250 дин. (место 15.458·31), јер у ствари министар, због пенсионисања, има буџетске могућности не за 6 већ за 12 нових унапређења.

4. Партија под бр. 4 на потпоручнике, по искази министрову, није потребна, јер за ново производство има редовна буџетска партија, која се добила унапређењем у прошлој години и у току ове године. С тога цела сума од 103.781 дин. отпада.

5. Партије под бр. 6, 7 и 8 сведене су на половину на 4042, 3537 и 2526 јер требају у овој години за шест месеци.

6. Код партије бр. 31 после речи „пежбање" додаје се: „резервиста и".

7. Још се у бр. 33 иза речи „одело" додаје: „редовне војске".

Овим изменама сведен је додатак буџету министарства војног на 1,065.678·29 динара. —

9.

У буџетима свију министарства могла се учинити по која измена у корист штедње. Једино се буџет министарства народне привреде морао повећати од предложене суме на 415.491·99 динара.

Измене су у овоме:

1. Код бр. 5 додата је, по обавештењу министрову, ова примедба: „Кредити нису били прекорачени, али се рачуни нису могли исплатити".

2. Позиција под бр. 15 смањена је на 4000 дин.

3. Позиција под бр. 16 по пристанку министрову са сима је изостављена.

4. Код бр. 20 додата је примедба: „Ова сума издаће се за закуп школског имања у 1890 и 1891 г., колико је остало неисплаћено".

5. Да би се по речи министра народне привреде, још у току ове године извршило пречеравање и подела државних шума, те дала могућност, да се приватне шуме могу експлоатисати, Одбор је повећао суму на дин. 65.000 под бр. 25. Ако се овај посао у овој години доиста и изврши, од овога издатка земља ће за најкраће време много веће користи извући.

6. На послетку у позицији под бр. 36, у првој врсти текста бришу се речи: „и додатке руковоља, на плате". Даље, у шестој врсти бришу се: „на додатак"..... и све до краја. Још се издатак оставља у 31.000 динара место стављене суме.

С овим изменама, изашла је она сума, мало напред хвата.

*

Овако измењене суме на стручне издатке мењају целокупну суму на 3,339.563·44 динара, која долази место оне од 3,757.675·88 у члану 1. предлога.

Према овој долази измена у чл. 3, Кад се од целокупне суме повећаног издатка раније одобрена умањене издатке у дин. 730.112·20 остаје стварно повећање издатака у суми од 2,609.251·24 динара.

*

За покриће ових повећаних кредита, као и за оне, које је Народна Скупштина раније одобрила у овом свом сазиву, министар финансија располаже уштедама на државним расходима и сувишцима као и новим изворима (чл. 4), што имају да донесу државни нови финансијски извори, који се очекују од измењених и нових финансијских закона.

Колико у овоме има оправданог надања, за сад се поуздано не може знати.

Једино што државне потребе заповедно налажу оне повећане издатке, у оваким тешким финансијским приликама, које нису дошле ни по воли Скупштине ни по хотењу ове Владе Краљевске, Одбор има част предложити Народној Скупштини, да прими поднесени јој предлог за додатак буџету од ове године како је измењен.

28 јула 1893 год.
у Београду.

Председник финансијског Одбора,
К. С. Таушановић

Известилац,
Р. С. Поповић

Чланови:
М. Марковић, Р. Б. Тајсић (има одвојено мишљење), **Ђока Ж. Врачинац, П. Поповић, Андра В. Паравјанин, Ђ. Милојашевић, Арса М. Дроњовац.**

Потпредседник — Извештај је овај наштампан и господа посланици већ су га примили. Претрес се по њему може ставити за сутрашњу седницу.

Стојан Новаковић — Овде има једно одвојено мишљење, па што није и оно наштампано.

Потпредседник—По што није написано и исто предано, то се не може ни сматрати да оно постоји.

Драгомир Рајовић — На основу кога сте закона ви донели ову одлуку мало пре, да се посланици опомену и да им се имена ставе у протокол?

Потпредседник — На основу одлуке скупштинске.

Драгомир Рајовић — Онде се не може ништа мимо закона да ради.

Потпредседник — О томе сад не може бити говора, већ може се ставити за идућу седницу на дневни ред, па тек онда да се говори о томе.

Изволите чути имена г. г. посланика, која су изабрана у одбор, који ће прочути закон о царинском поступку:

Секретар чита:

Д-р Станојло Вукчевић, Јов. С. Јовановић, Велимир Карић, Јоца М. Селић, Свет. Славковић, Дим. Димовић и Мих. Веселиновић.

Потпредседник — Молим именовану господу, да остану да раде, а тако исто и остали господа из других одбора да дођу и да раде.

Испразнили смо дневни ред, с тога ћу данашњу седницу да закључим, и да закажем другу за сутра.

За дневни ред за сутра биће први претрес извештаја финансиског одбора о накнадном буџету.

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра у 8 часова пре подне.

(Састанак је трајао до 11½ часова пре подне).

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 60 СУБОТА 14 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

44 САСТАНАК

30 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била сва господа министри.

Потпредседник — Отварам седницу 44 састанка. Изволите чути протокол 43 састанка.

Секретар Љуба Јокимовић прочита поменути протокол.

Драгутин Дединац — То је први случај био, да ја уче писам дошао за то, што сам давао матери полугодишњи пастрос. То сам заборавио да нарочито напоменем г. потпредседнику, с тога мислим, да није било места, да и моје име уђе у протокол.

Потпредседник — Протокол сведа констатује само стање, које се у Скупштини затече. Ви сами изјављујете да нисте били у седници, и то је у протокол забележено, а ово што данас кажете, ући ће у данашњи протокол.

Станко Петровић — У протоколу стоји, да и ја писао био у седници. Међу тим, ја сам био, и гласао сам о закону о приредама. Кад је после тога дато $^1/_4$ часа одмора, да се изабере одбор, за извесан поднети пројекат закона, и ја сам у 7-мој секцији изабран за члана за тај одбор. Одмор је дуже трајао, но што је заказан. Ја сам изашао на поље и отишао, јер сам видео, да је дневни ред исцрпљен. Ја мислим, да ни које име не треба у протокол да се забележи, кад сам до краја издржао седницу.

Потпредседник — Ово, што вреди за г. Дединца, вреди за сваког, па и за вас.

Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* — Изволите чути молбе и жалбе

Секретар Алекса Ратарац чита:

Начелник среза лесковачког моли, да се истом срезу изда помоћ од 20000 дин., ради набавке пахештаја и учиљ за нову гимназију;

Глиша Димитријевић, бив. писар из Београда, моли, да му се врати новац уложен, ради подизања свиљских клаоница;

Сељани из Криве Реке (у ср. златиборском, окр. ужичком) моле за исплату реквизиције; и

Грађани општине мишачке (у ср. мачванском, окр. врањском) моле, за државну помоћ, јер су страдали од поплаве.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути извештај одбора, за одузимање повластице, за фабрикацију хартије, дате Кости Михаиловићу и другоме.

Известилац Радисав Митровић чита:

ИЗВЕШТАЈ

о повластици за фабрикацију хартије

Народној Скупштини

Законом од 20 априла 1890 године дата је г. Кости Михаиловићу, машинском плоссеру и другоме на Крагујевцу, искључива повластица на израду хартије.

По чл. 6 овог закона, повлашћари су се обвезали:

1. Да ће фабрику хартије подићи у таквом размеру, да се може у њој производити преко половине оне количине хартије, која се сада у Србији највише троши;

2. Да ће рад подизања фабрике почети у року од 1 године дана *и да ће фабрику довршити и фабрикацију хартије отпочети у року од 2 год. дана*, од дана потписа повластице (20 априла 1890 год.).

Повлашћари нису могли у одређеном року, како они веле у својој представци г. министру народне привреде, да савладају све оне огромне тешкоће, које стоје на путу да се једно овако крупно предузеће — подизање фабрике за хартију — оствари. Тражили су продужење рока још за 2 године.

Г. министар народне привреде, према IX одељку закона о овој повластици, упутио је Народној Скупштини питање да ли се молителима може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хартије, и, ако може, од кога ће се дана овај почек рачунати?

Одељак IX ове повластице гласи:

Ова повластица престаје

а) по истеку 15 година;

б) ако повлашћари не испуне услове у одељку VI.

Одбор, који је Народна Скупштина изабрала за проучавање овога питања, налази: да су повлашћари, због неиспуњења услова у одељку VI закона о повластици, изгубили право, које им је дато овом повластицом, и да им се не може дати тражени почек од 2 године, за подизање фабрике хартије.

Одбору је част предложити Народној Скупштини, да и ова изволи усвојити мишљење његово.

20 јуна 1893 год.
у Београду.

председник,
Л. Лазаревић.

известилац,
Рад. Митровић.

Чланови:
А. Л. Прокопијевић, Ђ. Анђелковић, Вел. Карић, Николаје Милетић, Пера Павловић.

Потпредседник — Претрес овога предлога може доћи на дневни ред, пошто се испрве данашњи дневни ред. Предлог и извештаји су штампани, и раздати г. г. посланицима. Усваја ли Скупштина? *(Усваја)*. —

Изволте чути извештај одбора финансијског о предлогу г. министра финансија, да се извесно парче земљишта може продати општини смедеревској.

Известилац Михаило Марковић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Финансијског Одбора

Народној Скупштини

Финансијски одбор проучио је предлог министра финансија, о уступању 192,99 кв. мет. државнога плаца код царинарнице, за 2315.88 динара, општини смедеревској.

Предлог је уважан, јер је земљиште општини потребно, ради регулације главнога друма, који води дунавскоме кеју, а цену уступну одредила је комисија, према закону о експропријацији. С тога одбор предлаже Народној Скупштини, да га и она прими.

29 јуна 1893 год.
у Београду.

За председника,
Д. Димовић.

Известилац,
М. Марковић.

Чланови:
Р. С. Поповић, Андр. Парађанин, Ђока Ж. Врачинац, П. Поповић, Ђ. Милијашевић, Арса Дреновац.

Потпредседник — И претрес овога предлога може доћи на дневни ред по исправљу данашњег дневног реда.

Извештај одбора по овоме предлогу, писмо наредили да се штампа, пошто је врло мали. Ако је Скупштина њоме може се нарадити да се штампа? *(Не треба)*. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду први претрес предлога о изменама закона о буџету.

Известилац Риста Поповић прочита речени предлог (Прилог IX „Народној Скупштини), затим извештај одбора о овоме предлогу (ст. 471).

На све ове измене, које су овде прочитане, пристали су дотични надлежни министри.

Потпредседник — Отвара се начелни претрес о овоме предлогу.

Има реч г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Господо, с које год стране посматрамо овај предлог наћи ћемо да има мана и недостатака.

Прва му је мана, што није јасан. Навод овај доказује се самим погледом на скупљи део предлога, погледом на наслов његов, наслов који гласи: „Предлог о изменама закона о буџету Краљевине Србије за 1893 год. од 22 јуна ов. г.“

И ако се може разумевањем доћи до резултата, шта треба да значи овакав наслов, опет на први поглед, ово је нејасно. Нејасност је даље и у томе, што не знамо какве су ово измене, да ли у закону о буџету или у *главном буџету*. По спољној форми, на првој страни, ово су измене у *главном буџету*, а по закључку самог предлога, ово су измене у *закону о буџету*. Пошто је ово пети део буџета, који се подноси ове године пред Народну Скупштину, и пошто је за састав онога петог дела, имало довољно времена, било би много правилније, да су се избегле нејасности, те да не морамо и на томе да дангубимо. Но није само нејасан предлог у овом погледу, који сам напоменуо, него и у погледу на важеће кредита односно времена. Ми не знамо тачно, да ли се одобравају кредити за целу 1893 годину, или се траже за време од 23 јуна ове године; не знамо да ли се траже за $^5/_{12}$ или $^6/_{12}$ од ове године. Ако погледамо поједине специјалне буџете, видећемо, да су различна наређења у том погледу. Код појединих кредита у овим „изменама“ видећемо, да неки кредити више за два, неки за три, неки за шест месеци и т. д.; а код неких нема никакве одредбе за које се време одобравају. Према томе не знамо сигурно, за које време тражи влада ове накнадне кредите. Ове измене *у главном* и *не* спадају другачије, него као тражење одобрења за накнадне кредите но негде за целу 1893 годину, а но негде за извесно краће време. Ово није споредно питање, јер од тога зависи, колики ће бити дефицит за 1893 годину, а што је још важније — колики ће бити дефицит за 1894 годину. Ако су предложене суме предвиђене за целу 1893 годину, у што не верујем, а не верујем у толико мање, што се у члану 3 говори, да се овлашћује министар финансија, да може до краја буџетске 1893 године, на главне државне благајне пазити суму, предвиђену у члану 1 овога закона, — ако су дакле, ови кредити само за пола године, онда ће у идућем буџету сума, која се сада предлаже бити удвојено већа. У место три милиона и неколико стотина хиљада имаћемо шест милиона и неколико стотина хиљада. Ако тако буде, онда то не може бити равнодушно, не може бити равнодушно у толико мање, што у буџету не видимо једну битну страну буџета — не видимо *буџет прихода*. Једна једина члан — члан 4 закона предвиђа, да ће се за горње предите употребити уштеде на државним расходима и сувишни прихода из појединих извора.

И кад ми немамо у овом предлогу никакав предрачун за буџет прихода, онда тим самим овај акт губи особину буџета, губи право, да се назове предлогом за буџет. Ја верујем, да је тешко саставити буџет потпуно, а нарочито сам и онда, кад је министар финансија у седници од 16 јуна, заступао следеће: да се буџет за кратко време не може да састави онако, како ваља, и да буџет, који би се на брзу руку саставио, био би „шапирски“ израђен. Ти су разлози онда убедили и мене, те писам подржавао врло умесне предлоге поштованих другова: Михајла Поповића и Ђоке Анђелковића, јер сам и сам налазио, да је било време и сувише кратко, и да би било врло опрадзано, ако би буџет од 1892 године само као пројекат закона о буџету и за 1893 годину примили онако, како је министар финансија то заступао. Али, шта видимо сад? Видели смо, да су од овог дана, од 16 јуна, па до данас поднета четири нова предлога за буџет 1893 г. Прва три предсказања су у буџету неопходна дунавац, буџету монополиза соли и у буџету дирекције државних железница. И сад долази четврти предлог о измени закона о буџету Краљевине Србије. Овом приликом мења се и целокупан буџет. Ја не знам, шта је побудило владу, те није одмах, кад је поднела први предлог, поднела била и оне „измене.“ Стварно би по форми била правилнија и олакшало би се тиме државно рачуноводство и књиговодство, — а дозволићете ми, да би се тако далеко наше отежало посао државног књиговодства. Ја бих врло радо чуо одговор књиговођа главне државне благајне, кад бих га запитао: како ће он да се нађе при расходовању овога буџета? Тешко је било подићи тачне књиге и рачуне до сада, кад је био један буџет за целу годину; а у колико ће сад бити теже, кад имамо пет буџета са разним

предомима времена у једној истој години — предомима од шест месеци, и три месеца. А ово није мала ствар. И у толико више морамо да скрећемо пажњу на ову околност, што смо и сами пре кратког времена приказали, да је пред главни извор нашег дефицита. А дефицити повлаче собом и нове дугове. На ако хоћемо да избегнемо дефиците — бар оне излишне дефиците — морамо да се постарамо, да избегнемо све оно, што се може избећи, а без штете по државне интересе, *што даје повода тим дефицитима*, а то је ово, што прави пред. Овај предлог направиће велику забуну у државном књиговодству, начиниће један пред, који ће бити узрок даљег једном дефициту, а кога и без тога има по самом предлогу, који је пред нама. Дефицит овај, који мало час поменух, произићи ће из следећих околности.

По буџету од 1892 године, који смо ми у седници од 16 јуна примили и за 1893 годину, износи сума расхода 60 милиона динара и нешто више. По извештају министра финансија, који је поднео Народној Скупштини, у 1892 год., било је мање прихода него расхода у 7,568.000 динара, а то је у округлој цифри 7½ милиона динара. Овим новим предлогом увеличаваио буџет расхода за 1893 год. са 2,500.000 динара. Сад ако ту суму додамо овој суми, која је предвиђена за 1892 годину, а која вреди и за 1893 год., онда добијамо у округлој суми буџет расхода од 63 милиона динара. Приходи наши, као што смо видели из извештаја подбацили су у 1892 год. за 7½ милиона динара. А то значи, да су приходи достигли висину од 52 милиона динара. Остаје нам један мањак у приходима државним за 1892 годину у округлој суми од 8 мил. динара; и тај мањак мора се наплатити у 1893 години, те да се нарашла мањак у 1892 год. Расходи за 1893 годину предвиђени су 63 милиона, а мањак од 1892 године је, као што рекох, 8 милиона динара. Узимно сад, колико нам треба прихода у 1893 год. па да се избегне дефицит за 1892 и 1893 годину. Он треба у најпању руку да изнесе 71 милион дин. А може ли бити, да ће сви они извори прихода, које ми стварамо, и приходи од старих извора, донети суму од 71 мил. динара? Господо, ја мислим, да то неће бити могуће. А за што тако мислим — доказаћу. Ја рачунам, да ћемо ми у 1893 години од старих извора добити 56 милиона, колико смо имали у најбољој години до сад, у 1891 години. Дивољићете ми, да од царине, услед измене уговора трговачког, добијемо за ову годину милион динара више, него што смо до сад добијали. Може бити, да ће тај извор прихода до године дати много више од милион динара, али у овој години неће се приход осетно увећати с тога, што је много есапа увезено пре ступања у живот новог уговора. Исто тако држим, да ће приход од нових монопола ове године донети око пола милиона дин. чистог прихода. Рачунаћу, да ћемо и на трошарини имати нешто више, ма да се може веровати да он неће бити Бог зна колики. Но да би одговорили правом стању, умимо, нека и трошарина донесе пола милиона више но у 1893 години; — колико добијамо на тај начин прихода од старих и нових извора? — Добијамо 58 милиона динара. Ако би се од прихода прошле године наплатило за ову годину један милион више него прошле године и нека би се у кредиту уштедило исто толико — шта би добили? — Добили би целокупан приход од 59—60 милиона динара. Ја мислим, да више не смемо очекивати, кад се рачуна по законима вероватноће, који су сада држани у заври. рачунима од онако. Па ако не буде више прихода — а више не може бити — жело бих, да ми ко противно каже — онда изађи, да ћемо имати један дефицит од 11 милиона динара за 1892 и 1893 годину. Осам милиона неће нам ни 1892 годину — то нам признаје рачун г. министра финанеија, који сам прочитао. Од ове године имаћемо три милиона, дакле дефицит за 1892 и 1893 дине имаћемо три милиона, дакле дефицит за 1892 и 1893 годину изнеће суму у округлој цифри од 11,000.0000 динара. Шест милиона динарр остало је старих претходних дугова, који нису покривени зајмом, који смо опонад примили. Шта излази онда; какву слику добијамо у тазденову за идућу годину? — Добијамо слику дефицита од 17 милиона динара.

Господо! Дај Боже, да се ја преварим, али бојим се, да ћу, на жалост, погодити, да ћемо у 1894 години у новембру месеиу, кад се Скупштина буде састала, стајати пред новим зајмом од 17 милиона ефективних, који ће зајам бити потребан за покриће старог дуга од 6 милиона и нових на 1892 и 1893 год. од 11 мил. Ја понављам: ја бих желео, да се преварим, али се бојим да ћу погодити. А да ћу погодити, ја ћу вам навести још неколико доказа.

Треба имати, господо, на уму, да у овај буџет нису узете многе суме расхода, које не треба изгубити из вида, кад хоћемо да говоримо о дефициту. Ми смо одобрили зајам од 18 мил., а имамо и одобрење зајма од 31 јана 1892 г. Годишњина за оба та зајма износи 2,420.000 дин. У буџету за 1892 год., који у томе погледу остаје у важности за 1893 год., имамо за зајам, који је одобрен законом од 17 априла 1890 год. и јула 1892 год. 600.000 дин. Та је сума за ову годину довољна, али не треба заборавити, да сума од 2,420.0 0 дин. треба да уђе у буџет за 1894 год. Кад се претпоста финанеијско стање, онако као што нам је и дужност као народним посланицима, треба да пазимо да садашњу не задужујемо или управ не маскирамо будућност. Нама је дужност да у овом трентуку представимо тачно финанеијско стање; јер само у јасној финанеијској ситуацији можемо наћи лека или бар можемо наћи један од лекова, којим ће се избећи нова задуженъ. Ако се, дакле, том новом буџету за 1894 год. дода мањак од 1,820.000 дин., за апунтете, тиме ће се буџет за 1894 год са толиком сумом повећати. Осим тога, у овом буџету нема многих суна, које су већ одобрене у овој години. Тако, на прилику: ми смо одобрили 50.000 дин. на извршење закона о трошарини, ми смо такође одобрили, да трошак око увођења нових монопола (на жижице, петролеј, алкохол и харџије за цигарете) падне на терет садашње управе монополa дувана и соли. Та сума, која ће се утрошити за увођење та четири нова монопола, не може бити мања од једног милиона дин. Ми морамо све ове суне да сабереио па да додамо суни расхода за 1894 годину, коју ће Скупштина потврдити у новембру и децембру месецу ове године — кад се све то дода мора се још узети у обзир, да смо појединим нашим решењима одобрили много нападне кредите, у суми од 880.000 динара — јер (и ако стоји, да се ни готовине плати — готовине нема) — морају се и они измирити из буџетских ставке касе у 1893 и на буџет у 1894 год. Кад све то сумирамо: знаћи да ћемо у 1894 год. имати око 4 милиона више расхода, но што су оне суме прихода, које сам ставили у приобитни рачун за 2892 годину.

Још фали једна сума у ономе погледу. Нема суне расхода садашњих монополa, који износе преко пола милиона дин. Сетићете се, да смо решили у овој сесији, да се увећа расходъ монополa дувана и соли и железнице. — Та сума не може ући у оволике ишпку, који се спомиње за буџетску 1893 јавиће се у оволике ишпку, који се спомиње за буџетску 1893 год. Међу тим, тим се сумама увеличавају државни расходи; оне морају остати стално у буџету, пошто су потребне за одржање тих установа.

Ако сам умео јасно да вам представим слику: какав ће изгледати буџет за 1894 год., ја мислим, да ћете делити моје мишљење, да ће бити дефицита у 1894 год., у најмању руку, 17 милиона динара. Не треба још једну околност заборавити.

У оволике предлогу умањени су износи кредита, а то су, међу тим, кредити који се у новембру месецу морају опет ставити у буџет расхода. Ми сад, по оволике предлогу буџета, морају одобрити на основу закона о подизању јавних грађевина. С погледом на наше финанеијско стање, ми можемо за овај трентутак да избришемо те суне и да се извинимо за овај трентутак да избришемо те суне и да се извинимо за то, што је кратко време, и за то кратко време те суне не могу да се употребе. Али то не може да нам даје право, да не кажемо да тај расход постоји и да он мора ући у буџет за 1894 год. Сума којом износи 100.000 динара. —

Још да вам поменем једну појединју, о којој сте донели решење пре две-три године — а то је појединја од 100.000

дин., за подизање зграде Народне Скупштине. Сад се та сума у овоме предлогу брише, али може ли се то бришање пренети у остале буџете и да те суме за сазида постање из буџета? Не може. Ово бришење може подвести сада, а у јесен се та сума од 100.000 динара мора опет пратити у буџет и она ће неминовно оптеретити буџет расхода, у толико више, у колико се буџет расхода сад олакшава.

Сем тога, ми бришемо т. министру привреде око 180000 дин. За министарство привреде тражи се кредит од 233.545 дин., а одбор финансијски сналио је ту шифру на 48.000 дин, и онда у округлој суми остаје 180.000 динара. Даље, ми из предлога министрових, ни из извештаја финансијског одбора, не види се, које су то суме, које су у овоме предлогу, за кредите министарства привреде бришане. Ја сазнајем, ако су бришане суме на материјалне потребе тога министарства, јер ако на коме министарству треба дати више, него што се давало, онда треба дати министарству народне привреде. Ми приповедамо и овде, а и путем штампе доказујемо, да ће се наше финансијско стање поправити, ако се привредна снага народна ојача. Та је фраза већ. Ну зна сваки на памет, и наизвано је често свуда, ни чак је сваки ова и у сну.

Али, господо, како ћемо привредну снагу народну подићи, кад министру привреде, као покретачу те снаге, не дамо средстава, да ради на томе задатку?!

Будите уверени, господо, да без снажења привредне снаге, не може се очекивати стална равнотежа у буџету. За бадава ћемо бришати поједине позиције, одавле се плаћају чиновници, и одавле се набавља канцелариски материјал и плаћа књига за одржање надлештва — ту неће нова много да се уштеди, питање је, да ли је то уштеда, јер треба знати, да укидање од поменика државних — чесница — не значи штедити, већ често пута значи расипати. Од поменика државних вакиса, каква ће бити управа државна. Добра управа државна није никад скупа, а рђава није никад јефтина. Према томе њеново много постаће тим бришањем појединих позиција буџетских.

У извештају одбора, видимо такође много бришања. Одбор се трудио да што више уштеди — и хвала му на томе, али по мом нахођењу има овде многих уштеда, које требало олакшавају буџет расхода, но које неће ни мало олакшати буџет расхода за идућу годину. Ми можемо сад услед наглог повишавања државних прихода, по закону о монополима и по уновчној тарифи, тренутно и да доведемо неку равнотежу; али такве су равнотеже крелазне и као и свако болесно стање изазива реакцију, т. ј. трзавицу. Много је горе што кад се нештачки створена равнотежа поремети, пре него се створи равнотежа правилним радом, које ће бити каздa доследан, и који ће назад имати пред собом тежњу: да се финансијско стање унапреди на основу сталном и сигурном.

Ви ћете имати права, да ме запитате: На добро, кад осакаћ посао не одобраваш и кад налазиш да те треба одбити оваква начин прављења буџета, — шта би ти предложио и урадио? Запитаћете ме: којим путем вала да неће наша финансијска управа, па да се заиста дође до онога, што треба? Ја сам напоменуо своје мишљење: да ће се сналажени наше привредне снаге почети и наше финансијско стање да спажи. То је тежња, која се не може постићи за тако кратко време, као што је журна тежња, да се постигне што пре равнотежа у буџету. Но на остварењу те тежње пала радити; и ако хоћемо да радимо, онда морамо пре снега ставити влади на расположење потребне предлоге, а не бришати министру народне привреде и оне суме, које је имао на расположењу. Но мом мишљењу, наша привреда неће се кренути напред, докле год влада не учини оно, што појединци не могу. Има разних узрока, са којих појединци не могу да учине оно, што може да учини држава. Није време сад да о томе говорим. Али, истина је свега, да ми можемо тек онда корачнути у нашој привреди, ако се влада за то подузвати и ако ме само покаже пута, којим ваља ићи, него пружи и средстава за ту цељ. За то министру народне привреде не треба бришати ни једну пару, него му треба ставити на расположење, што је више могуће кредита. То је, по мом мишљењу, један од задатака, који ако се покрши, можемо се надати, да ћемо корачнути стварној равнотежи.

Има још један задатак, који стоји до нас самих. То је задатак, да се започео самоуправе, које је сароведено кроз наш Устав, оствари онако, како ће и по државне финансије бити корисно. По данашњим нашим законима, самоуправна тела имају готово само права, а дужности, које се у свима јавним пословима везују за права сведене су на најмању меру. Сем неколико месних установа, које служе на подмирење потреба непосредне околине, — нама самоуправна тела немају никаквих других задатака за државу; а најважније задатаке, који би држави олакшали финансијски терет. Немамо ни једну варош у Србији, која неће да има гимназију или средњу школу. То је врло лен знак нашег развитка и схватања нашег народног образовања. Али те установе стоје државу више, но што је важност државне потребе, које они намирују. Држава има да издржава све установе, које требају целој земљи. Међу тим, ми, као становници појединих општина, имамо потребе месне природе. Такве је потребе и она, да се наша деца не удаљавају од кућа наших, него да буду у околини нашој, те да можемо над њима да водимо надзор и да их васпитавамо у домаћем погледу. То је оправдана жеља. Али ту оправдану жељу нашу не мора да намири држава својим приходом — односно буџетом. Не би ли било правилније, да се дужности за одржавање таквих установа ставе на терет самоуправним телима, која те установе желе и требају. Кад би се тим путем дошло у свима градовима државне управе, ми би са буџета државног бацили знатне суме. Реће ће ми неко, да то народ свакојако плаћа, а плаћа и онако како је сада, а плаћао би и онако, како ја предлажем. Али, велика је разлика над народ плаћа својим самоуправним телима и над плаћа држави. Ако хоћемо истину да признамо, ми радије плаћамо прирезе за општинске потребе, него ли прирез за државу, јер од онога што плаћамо као прирез за општину, од тога видимо користи у нашој непосредној околини, а од онога што дајемо држави као порез, не видимо непосредне користи и теже спосно такве данције. Сем тога баш и чист рачун интереса крстао би сваког појединца да пре подноси терет, које би му натоварило самоуправно тело, него ли терете државне, на баш ако би оба била за једну исту установу. Ево примера. Сад Кућевчани моле за гимназију и пуде услове врло повољне. За што они чине овај корак? Зато, што су ради да нађу децу код својих њих. Сваки од вас воли да му је дете поред њега, па ма плаћао за одржавање гимназије и 25 дуката годишње, него ли да плаћа 25 дин., па да мора дете да шаље далеко од себе. Кућевчани имају средњу школу у ближини. Имају их у Загодини, Свилајнцу, Параћину, па опет иду повољне услове за средњу школу у својој варошн. Овако као што становници Кућевски раде, тако би исто требало да ради и сваки становник наше отаџбине, и онда би велики део терета од државе прешао на самоуправна тела. Грађани би имали рачуна да подносе и веће терете за самоуправне установе, него ли за државне. Добили би отуда двојаку корист — прво, што би им била деца у ближини, а друго, што је трошак мањи; ово ће вам бити јасније, над наведен пример. Код један Кућевчанин шаље дете у Загодину, него стаје најмање два дуката месечно, а сем тога још мора по који пут да оде до детета. Трошкови око тога годишње износе најмање 30 дуката. И зар није боље, да плаћа годишње 10 дуката прореза, и да има деду код своје куће? С тога ће гледиште сваки рачунати, кад се овај систем установи и кад се на самоуправна тела пренесу и дужности, а не само права, као што је данас.

Сем тога, господо, напоменуо сам мало пре, да државна управа, и то рђава државна управа, није никад јефтина; а добра није никад скупа. Међутим код нас је на жалост до сад увек стајало на том гледишту, да се ни што јефтинија управа на макар то била и домаћа. Што год је снага бољ, то се мора боље и да плаћи. Умно сналажи и предан човек, вреди више него десет неспособних. Задатак краљевске владе

је, да у том правцу размисли, како ће се добри послени државни, који нису баш у свима грањама довољно заступљени, да се сведу на најмањи број. Способни људи, више ће градити, па ни их мање било. Али онда плаћа и боље да се плаћа. Јевтиније је по држану да пристојно плаћа једног доброг посленика, него осмудно да награђује 5 слабих.

Рећи ће се да нема довољан избор способних радника за управу државну. Ја бих на то одговорио: биће их, чим се награда за труд повећа. Данас нема рачуна човек, који је способан да буде књиговођа у министарству финансија, да служи за 3500 или 4000 динара, кад он може да добије на другом месту 8—10.000 динара. Држава, дакле, плаћа способне људе врло мало, и због тога не може да их добије; а кад би се пошло путем, да се способни људи боље награде, онда би држава имала и бољих радника. Кад би се ово учинило, онда би се дошло до смањивања расхода државних.

Ја бих имао још много да говорим о овој ствари, али налазим да је ово, што сам имао част да кажем, довољно да се види, за што сам узео реч против поднетог предлога и како, у главном, мислим о мерама, којима би се наше господарство уредило на сталној основи. Пошто ћемо ове јесени, ако Бог да здравља, имати на ново Скупштину и буџет у целини: дозволите ми да завршим мој говор с тим: да сам сажалевао што за предлог опазих, какав је, не могу да дам свој глас. —

Министар финансија Мих. В. Вујић — Господо, г. Вукашин Петровић изнео је ваше у овоме предлогу за измене у закону о буџету, које је он пронашао, да их има и оне су га. нели, определиле, да на закључак свог говора сажали, што ме може да да свој глас за њега.

Да ли овај предлог има мана и то онаквих, какве је он напоменуо, то је његова лична ствар, а ја бих на то његово мишљење могао да кажем само толико, да сваки, који хоће да се определи, да ли да да свога гласа за ове измене у закону о буџету или не, он има да се определи за њих према оној, коју сам у себи има да створи о томе: да ли су ове измене, које се овде предлажу, потребне или не? За мене фактички налази закључак: да ово, што г. Вукашин Петровић овако мисли о овој допуни буџета, он може то чинити за то, што влада налази, да ове повишице у буџету не треба у опште одобравати. Г. Вукашин пита: чине да се покрију те повећани издаци, који се предлажу у овој допуни буџета? На то питање ја имам да кажем само толико, да се имају покрити нових извора прихода и да данас у овој години, над смо потврдили те нове изворе прихода, и то у другој половини саме године, ја не бих говорио по својој савести, пити бих одговорно оној тачности, која се захтева при састави буџета, кад бих ја приходе од тих нових извора у појединим цифрама стављао у буџет. Нема тога министра финансија на свету, нема тога финансијског капацитета, који ће на памет стављати изворе прихода, који тек имају да се уведоне. Сви извори прихода стављају се цифрама у буџет тек према стеченом искуству и подацима. Ми, бар у погледу ових нових монопола, тих података и искуства још немамо, и кад их немамо, било би врло законито ставити одређену цифру прихода, за коју се ни мало основаних података не налази. Ето за то је на покриће нових буџетских кредита стављено у овај буџет само то, да се они имају извиривати. Овољно сам сматрао за нужно да напоменем, кад Вукашин Петровић изјављује: да не може да да гласа за ово с тога, што му је ово неопредељено, јер као што сам мало пре рекао, говорити против ове допуне буџета значи у самој ствари исто, што и гласати против повишица на војном буџету; против повишице, коју данашње државне потребе захтевају.

И надлежни министри, а после њих и финансијски одбор свели су на најмању цифру све оно, што се могло да сведе и г. Вукашин знак каже, да он не може за то да гласа и кад то каже, он би требао вар и да нама каже и које би повишице употребити требало, и ја бих био врло, који би му на томе врло захвалан био.

Кад се хоће озбиљно да претресе и савесно да критикује у Народном Представништву један овако важан предлог, као што је допуна буџета, онда та критика треба да обухвати пре свега оправданост или неоправданост позиција, које се предлажу и оцену њихове, до које се оне пеку и да ли према свему што се предлаже, има тим повишицама места или не, као и то, да ли нама данашња суврежена финансијска снага дозвуља да тромино на војску толико, на администрацију толико, на грађевине оволико и т. д.? Ја бих дакле разумео г. Вукашина Петровића, кад би се он на тој стручној оцени задржао и дотакао ове стране буџета и ових имена, и кад би ако не у појединостима, а оно бар у главним потезима, казао да буџет, који се предлаже садржи у себи такве издатке, који према нашој финансијској и привредној снази нису оправдани. Кад би он, као критичар овог буџета свео своју критику на нешто позитивно, на нешто, што би се дало прадати, кад би казао одређено, што мисли, да би се могло избрисати од предложених позиција на администрацију, на финансију, на војску и т. д., кад би за тим одузео те цифре од целокупног буџета расхода, па би нам према нашим фактичким приходима нашао дефицита, онда би дужност била не само лично његова, већ колог Народног Представништва, да позове владу, да пронађе и предложи нове изворе, за покриће тих неоснованих издатака, којима ни он не би могао оспорити потребитост. То би нашло чињити већ и по самоме начину састављања буџета. Јер, господо, буџет по самој природи ствари гради се тако, да се прво учини преглед најнеопходнијих расхода, које држава мора да учини, и за тим се према тој суми гледа, да се нађу приходи, који би могли да покрију те расходе. Ако се ти приходи, који би могли да покрију те расходе. Ако се ти изворе не нађу, онда она има да се реши или да смање или укину извесне позиције расхода, које нису преко потребне или ако се то не може да учини, онда има да се траже нови извори прихода.

Толико је, мислим, довољно речено у одговор на ову изјаву г. Вукашина, у којој сажалева, што не може да гласа за овај пројектовани додатак буџету. Његова изјава не може, ни мало оснажити да издржи никако озбиљну критику, јер би се ова у сваком парламенту од обрзованих народа морала да огранични на овако критиковање буџета, какво сам га ја на номену.

Ја бих дакле, разумео г. Вукашина, кад би он казао: влада нам предлаже расходе, који нису оправдани, и ја налазим, да би могла да се скине, рецимо, извесна позиција у појном буџету или просветном и т. д. и кад би се и после такве прођене тих позиција, нашло да би нак било дефицита, онда би му патриотизам налагао, да сам укаже на нове изворе прихода, или да захтева да то влада означи; онако ја морам да изјавим жаљење, што не могу да прознам, да је воље оправдан разлог, са кога г. Вукашин мисли, да може сажалевати, што ће гласати против овог предлога. А сад да прећем на појединости.

Г. Вукашин каже, да је овај предлог нејасан и да има својих мана. Да бих показао са колико разлога он то тврди, ја ћу да прећем на најбитније напомене и прекоре, које он чини овом предлогу о изменама закона у буџету. Прва примедба, бар по томе мишљењу, није у самој ствари ни мало важна, јер се она тиче самог наслова. Ну са овим је отпочео г. Вукашин и казао, да му је нејасан сам наслов. Па лепо. У чему је та нејасност? Наслов гласи: „Предлог о изменама закона о буџету". Ја писао могао да нађем други, бољи српски израз од овога. Ми имамо један закон од 22 Јуна ове године, који сно у овој истој скупштинској сесији донели. Шта је тим законом казато? Казато је, да овај буџет, који је донесен на 1892 годину по сили политичких прилика, које су се појавиле за оно последње време — мора да важи и за ову годину. Ми сад тај буџет имамо као буџет за 1893 годину. Али тај буџет за 1893 год. не може да одговара потпуно потребама за ову годину и за то неминовно следује, да се морају учинити извесне измене у њему. Ја сам о томе већ раније говорио, а и познам се и на стенографске белешке, где ће то бити забележено, да сам казао сам да измена мора да буде просто

с тога, што држава није кристалисана, што она не стоји на једном месту, већ јој се живот мења из године у годину, а те измене називају и поне називље, који се морају накнадно уважавати. Не налазим чега може бити нејасноса у самоме наслову, кад је наслов по све чист и јасан. У осталом, ако би се могли наћи нови називи и изрази, који би јасније ово опредељивали, ја сам вољан да приступам да се то исправи; али их ја нисам могао у српском језику болих наћи. Напоменићу да је тај наслов употребљен и у свима другим пројектима законским. И тако се каже: „Предлог за измену постојећега закона". Са тога дакле, сиеи мислити, да је ова примедба бачена тек онако, да се нешто каже!

Даља примедба г. Вукашина састоји се у овоме:

Он вели, да му је нејасно, да ли је ово измена у буџету или измена у закону. И једно и друго, господине Вукашиновић! Ја не могу другачије да кажем, јер ја бар но може схватити не могу да увидим разлику у томе, што ће се но запитати: да ли је ово измена у буџету или у закону. (Чује се: у главноме буџету). Са сиим сее једно. Буџет је закон и свака измена његова у исти мах је измена и у буџету и у закону о њему! Прима дакле то, да је ово измена у главном буџету и у самој ствари у исти мах и измена у закону. Ово је, дакле, измена у закону о главном буџету, који је потврдио 22 Јуна ове године за ову годину. Не може овде бити нажетног питања о томе, да ли је то измена у главном буџету или у закону, јер је главни буџет закон, а поито је ово измена у буџету, то је тим самим и измена у закону, и обратно: поито је ово измена у закону, то је тим самим и измена у главном буџету. То је једна игра речи, којој је најмање било место у начелној буџетској дебати, коју опбилније водити треба.

Даља напомена г. Вукашина у овоме је:

Он вели: изгледа ми да није учињен тачан рачун оних измена, које се предлажу. Нејасно му је, вели, с тога, што не види да ли је повећање позиција, које се предлаже овим изменама, сразмерно за годину, пола године или неколико месеци?

Кад би г. Вукашин прочитао пажљиво све позиције редом, он би с њима и сам сетно тога, да, где год је реч о личним персоналним издацима, да ту и може бити још реч о месецима; али, где је реч о материјалним издацима, да ту не може бити поделе на месеце. — И г. Вукашину и свакоме, који позиције грађење буџета, може бити јасно, да другачије не може бити, него да се персонални издаци рачунају сразмерно до краја године а материјални издаци сразмерно су у односу колико треба да полазе целокупну позицију.

Узимо само један пример. Узимо за пример министарство војно. Ту су најважније позиције: за набавку хране, о тела и других потреба за војску. У буџету 1892 године, који важи и за 1893 стављена је једна позиција, која се показује као недовољна за ову годину и ита се може предложити сад овим законом? Кад је и ако је та сума за набавку хране или одела недовољна, онда се каже: тражи се повишења од 800 хиљада или толико и толико хиљада динара. Та повишења је не за један месец него за целу годину. Ту је дакле ово колико се увуиено тражи да се попуни оно што не достаје; а само лични издаци могу бити рачунати према остатку времена до краја године.

Дакле, у главном, господо, на ову примедбу ја мислим да је лако одговорити, и да сам довољно на њу одговорио тиме. над кажем, да само код личних издатака може бити времене дебло на месеце, а код материјалних издатака тога, у опште, не може бити. Ја ћу да се дотакнем још једног, тако исто спореднот питања. — споредног бар за мене. — но мом нахођењу, — на ћу онда да пређем на главне замерке, на питање о дефициту. Г. Вукашин Петровић пита се, чији се управо, какав је то главни благајник, и какви су то чиновници главне благајнице, који могу пристати на овакав предлог измена, и какав ће хаос настати у државним књигама? Ја га ово могу увернти онде, да је у самој ствари цео овај предлог редигован, и већим делом и рађен у главној благајни, и да главна благајна са своје стране ни најмање тешкоће не налази за књиговодство у томе, што се она измена чини; ни један рачуномештај, ни један чиновник главне благајне, није нашао за потребно, да учини ма какву примедбу, јер се зна, да са овакиом пзменом никакнот нереда у књигама не може бити. Ја сам већ напоменуо, да би хаоса у књигама могло бити онда, кад бисмо имали један буџет за нола године, или 7 месеци, на кад бисмо онда утврдили са сами на основа других буџет, за другу половину, или $^5/_{12}$ године. Овим, што се тражи сада, не већа се цео буџет, него се у буџету за 1892 г., који важи и за 1893 г. траже накнадне измене. тражи се управо повећање недовољних позиција: траже се једном речи накнадни буџетски кредити. Ја мислим, да ће г. Вукашин Петровић и сам признати, да. кад не бисмо сад ово тражили, већ кад би остављали да овај буџет од 1892 г. важи и за 1893 г., све до краја године, шта би онда било? Било би неоспорно то, да би на крају године морали поједини министри да траже одобрење накнадних кредита. На би ли то било правилно, господо? Не! Напротив то би баш било са сиим неправилно. Скупштина би тада могла с правом замерити и рећи нам, па зар нисте могли предидети ово у току године? И кад сте могли, зашто нисте тражили још у току године накнадан кредит, док је Скупштина радила, а не, поито сте их утроишли, да тек онда тражите накнадна одобрења! И заиста бисмо ли у 1894 год. назвали пред Скупштину са предлозима, да нам је требала ова и ова позиција већа, кад би она могла с правом да каже, ово што сам напоменуо; она би могла своје прекоре да управи баш на изнесене позиције, и да каже: „Зашто нисте захтевали повећање те и те позиције на војску, кад сте знали и могли у напред знати, да на ју треба бар 1.000000 д. више?" За храну, одело и вежбање!

Не би — и опет понављам — било правилно, да ми утроишо тих 1.000000 дин. сада, без претходног одобрења, па да у идућој години изађемо пред Скупштину са тражењем накнадног кредита за војску. Сваки би нам с основом могао пребацити: „Па зар ви 1 јуна, кад је била Скупштина на окупу, нисте могли предидети, нисте могли казати, да вам ове године треба за војску тај већи предит, те да вам се одобри. него га сад накнадно тражите? За бар дакле, мислим, да би се у том случају пре могло замерити влади, и зато да би се то избегло, зато, што је правилније кредит тражити пре. но ли, после утроишка, зато, ја налазим да је много правилније кад се то, што се предвиђа, да се мора утроишти ове године, да се одмах и предложи, него да се траже одобрење, поито се већ утроишло.

Понављам и опет, да књиговодство, неће имати никакве непримике од ове измене; оно ће имати просто, да ове позиције повиси, које су повишене, а оне сниши, које су смањене, и ништа више. — А све према томе, како овај предлог буде вотиран. И од оног часа од над овај предлог буде вотиран, на за два дана књиговодство ће оно све да унесе у своје књиге, и да утврди, која је позиција буџетска за 1893 г. према ономе, што је за 1892 г., вотирано, смањена је за оволико, или увећана за оволико, а то је буџетски кредит, који је Народна Скупштина одобрила, на то ће и да се по томе броши до краја године. Ту апсолутно никакве помећке неиа у вођењу књига и рачуна, јер су то текући исти послови, а да сво нивали засебан буџет за нола године, и да сво нивали за остало нола, ни бар за трећину године, други буџет, са сиим на основа изведен, онда би књиговодство морало у овој години два разна буџета да води, и онда би у самој ствари морали да имамо бар два главна рачуна за ову годину. То је оно што је и мене и моје другове руководило, да но невољи, кад већ није било могућности да се за времена вотира нови буџет, изађемо пред Скупштину са предлогом, да се онај стари буџет вотира, на после да предложимо најпотребније измене и у буџету.

Овом приликом место му је да одговорим и на ону напомену, на прекор г. Вукашинов, као да је ово четврти или пети буџет. Па молим вас, ако поделите и овај буџет на засебне позиције и буџете, и још засебно у седницама и вотн-

рате, онда ово може бити и сто педесети буџет! Има овде поједине позиција, на жао би их бројали све посебице, онда, ако хоћете, може бити и сто педесет буџета! Али, молим вас да се мањемо мале, већ да озбиљно говоримо! Овако стварн стоји. Прво је потпран буџет од 1892 г. за 1893 г., и то по неволи. За тим смо нашли за правилније и корисније, да буџете индустријских и трговинских подузећа државних, као што су: железница и монопол дувана и соли, подвојимо, и изнова утврдимо, те да буду за се потпрани, с тога што се они из основа мењају сваке године, мењају се позиције целог прихода као и позиције расхода њиховога. Са свим је право да те радње индустриске добију свој правилан буџет; кад по неволи не можемо да имамо редовне правилне буџете и за све друге државне управе.

Толико о опште.

Да пређем сада на главно питање г. Вукашиново.

Остављу на страну оно питање о самоуправним органима. Нећу да вас морим тиме, колики део државних послова може једно самоуправно тело вршити. У осталом то и није сада на реду питање, да о њему говоримо: Закон о организацији тих самоуправних власти говори о дужностима и правима, која имају на те самоуправне власти да се пренесу, и још је под питањем у колико може да буде олакшице државних буџета у томе, што ће појединим издаци бити само пренети на самоуправне органе.

То су питања у која нећу да улазим. Само ћу једно да напоменем. Ако сваконо буџет државни, на пренесеном издатке на путове, школе и т. д. на те самоуправне органе, тиме народу није ништа олакшано. Ми можемо из политичких разлога да кажемо да је боље, да округи рукују тиме, и да се они за то сами и порезују, али на крају крајева то је за давоока пореза једно исто. Стојали ти издаци у буџету државном, или у буџету окружном, среском или општинском, све једно је; давалац пореза мора да плати. Та олакшица била би дакле на први поглед само привидна и варљива; народ мора да сноси те терете, на разрезивала их држава, округ, срез или општина; апсолутно је то све једно. Ово сам само укратко напоменуо.

Нећу да говорим ни о посебним питањима о приврелн и т. д. о чему је говорио г. Вукашин Петровић. Он је сам казао како је готово постала стереотипна фраза у свима листовима и сазда „водимимо приреду на њемо побољшати државне финансије". И ја бих зато нећу у то да улазим, нећу да говорим о томе, како треба да подигнемо приреду, па да помогнемо наше финансије, него ћу да пређем на оно, што је најважније у говору г. Вукашина Петровића, а то је питање о дефицитима.

Ја се сећам, господо, кад су, истина не баш с истих места, али опет из околине опозиције, правили тако исто рачуне, лаке руке, сећам се врло добро како се олако оперисало са милионима. Ја мислим да се и сиданьва господа посланици добро сећају, кад је сиданьви вођ опозиције г. Авакумовић пређао рачун дефицита на 1891 год. да је рекао, да ће дефицит бити 12—14 а вели, може бити 20 милиона. То су биле цифре, које су могле да улазе не само Скупштину, галерију и штампу већ и цео свет. Толико се сећам да је говорено, да ће дефицит бити бар 14 милиона. И дошла је либерална влада на управу земље (какним путем, — остављамо на страну), и она је, да би утврдила, да је за исту 1891 годину дефицит доиста опоменик, колики је она тврдила, да га мора бити она је одредила своју помисију. Та комисија нашла је да цифрама докаже оно, што је влада у опозицији тврдила: да је дефицит за 1892 годину 12—14 милиона; ну да оставим оне ниске цифре, па да се задржим само на оних 10 и 12 милиона. Та комисија дакле, коју је либерална влада одредила, требала је да потврди горње рачуне радикалног дефицита, она је имала у право, — извините, што ћу да употребим један можда тривијалан израз — да се баци блатом на целу радикалну владавину, и да покаже и докаже да је радикални буџет био скроз лажан. И да не би томе сами либерални сиедоци били, у комисију је ушао и г. Вукашин Петровић.

Вукашин Петровић — Ја се огрђујем од онога, што г. министар наводи, као да сам ја био у тој цељи изабран у комисију.

Министар финансија (пастанља) — Ја сам предузео да говорим само о дефицитима и о ономе, што је г. Вукашин под својим потписом за време либералне владе констатовао, на ударед морао сам нарочито напоменути и то, како је комисија састављена и са каквим смером: казао сам, да не би комисија била састављена из самих либерала, либерална је влада нашла за потребно, да узме и једнога човека из напредне странке. Та комисија, како састављена, прегледала је све позиције буџетске, прегледала до најмањих ситница све приходе и расходе 1891 године; исправила је све мане у завршном рачуну и све формалне несугласице рачунске; непабирчила је тако рећи све до најмањих ситница, што би имло против радикалне владавине, и какав је резултат? Резултат је господо гај, да у место оних 12 и 14 милиона дефицита, либерална комисија заједно са г. Вукашином, као својим чланом, потписује, да фактички дефицит за 1891 годину износи свега на свега шест стотина хиљада динара. Не заборавите, господо, да је то прва година, за коју је радикална влада могла озбиљно да изради свој предлог буџета државног, и какав се је резултат показао? — то је г. Вукашин потврдио сам својим потписом, признавши да је дефицит за 1891 годину тако незнатан, да не износи више од 1% од целокупне буџетске суме.

Г. Вукашин изволео је међу тим сам признати, да је под напредном владом годишњи дефицит износио у средњу руку 6 милиона. И у једном чланчићу, који је изашао у Келиским новинама он је признао, да је дефицит за 1891 годину 600 хиљада динара и нешто више. Да драге воље признајем и сам оволики дефицит, и примам га. Јер, кад узмемо дефицит од 6 милиона према напредњачком буџету од 44 милиона, онда он износи 14%, а кад узмемо наш дефицит од 600 хиљада динара према нашем буџету од 60 милиона динара, онда то износи нешто више од 1%. Ја нисам те рачуне закључивао, него су ти рачуни закључени од стране да не кажем непријатељски расположених, али од политички не наклоњених противника и ти су рачуни сто показали сваках сјајан резултат. И ја бих морао бити и сувише добар за противнике кад се не бих послужио самим резултатима противничким, да покажем, колики је дефицит завршног рачуна за 1891 годину. Спасти за две године дана напредњачки дефицит од 14% на 1% и то по признању самих противника, ја мислим да је то огромак, корак у поправци наших финансија.

Као што знате, Скупштина од 1891 године била је састављена из истих посланика, који су и пре били и она је одобрила тај буџет са врло незнатном изменом, јер једва да је разлика у неколико хиљада динара — исти тај буџет, дакле, потпран је и за 1892 год. Г. Вукашин прочитао је из мог извештај где се — каже, да је 1892 година подбацила у приходу за 7 милијуна и рачуна тих 7 милијуна као чист дефицит. Моран да изјавим господо, да је та напомена још некрепатна и потекла је нероватно отуда. што је г. Вукашин неправилно разумео ствар. Ја нисам казао да је дефицит за 1892 год. 7 милиона динара, нити сам могао нити могу то рећи, докле год завршни рачуни не буду готови, јер није довољно да буде готов завршни рачун прихода, него мора да буде готов и за пријем рачун расхода. Ја сам казао у извештају да још за месец дана, упрово до 1 Септембра, завршни рачун расхода не може бити готов. А докле год исти не буде готов не може се знати колики је прави дефицит 1892 године. Дакле, у оном извештају не стоји да је дефицит 7 милиона, тај је могао г. Вукашин пропаћи само кривим разумевањем. Колики ће бити фактички расходи то се још нема. Ја нисам пророк да нам и пре склопа рачуна то предскажем. Може бити расхода мање него што се предвиђа и од величине тога зависиће, колики ће бити дефицит — већи или мањи. Међутим, узимно баш да завршни рачун за 1892 год., покаже свих 7 милијуна као дефицит.

Сад да се запитамо господо, како је то могуће да се покаже таква разлика у дефицину 1891 год. и онога у 1892

год. по једном и истом буџету. Ја истина у години 1892 писам нигдно био министар, али нијак знам, да је до 9 Августа добро нило са прибирањем прихода државних. Да се замислимо да ли није међда разлика била у имућству народном у год. 91 и 92. Жетва није била у народу добра и разлика није тако осетна била, да би се тиме могло то протумачити, и у томе наћи узрок неволи 1892 године. Како је дакле то могуће, да исти буџет са истим приходима и расходима у 1891 год. показује 600.000 дин. дефицита а у 1892 4 — 5,000.000 на чак и 7,000.000 дин. дефицита.

Има, господо, често увиђења, које се чине и против воље самих министара, просто зато, што на преме пара нема. За то се надам, да дефицит од 7 милијуна у 1892 нора у неколико смањен бити, јер неће бити довољно новца на расположењу, да се сви депоновани кредити из 1892 г. измире. Од куда је то потекло, да се заинтимо и какви су то скокови? То је морала вар бити неродица или несрећа у земљи или какво ратко стање те да 1892 г. бани 5—6 на и 7,000.000 дефицита но оном истом буџету, који је важио предходне 1891 г., кад је било свега дефицита 600.000 дин. Тако питање мислим да заслужује особиту пажњу, и на то питање треба обратити пажњу народног представништва и о њему треба да приносили и г. Вукашин Петровић.

Од куда је дакле тај дефицит, који ће бити као што г. Вукашин каже, 5—6 на и 7,000.000 дин. у 1892 год.? По мом најдубљем уверењу лежи у томе — што се од 9 Августа прошле године терала само партијска политика, а прикупљање државних прихода обесило о клин. Често се каже, како радикали нису имали довољно ауторитета према својим пластима, да приходе државне на време прибирају. И та се замерка чини од стране опозиције, која пребацује радикалној странци, да нема доволно власти да заповеда својим органима. На то је чини ми се, баш врлодо да напоменем, да је резултат од 1891 год. показао да је радикална влада најенергичније прибирала државне приходе. Да вас о томе могу и цифрама уверити да су ти приходи од 1891 све до 9 Августа 1892 г. најјаче и најболе прикупљани. А шта је наступило 9 августа? Обећавало се укидање монопола дувана и соли, и пустило кријумчарење дувана на штету државне касе. У место најважније прикупљања пореза у најсгодније време — у јесен — полицијске власти бациле су се само на партиску агитацију. Ето отуда у 1892 год. мање 7 милијуна прихода!

Народ је могао 1892 године исто тако да плати порез, као и 1891. Нама се, господо, хоће данас да пребацује, да ми терамо само политику, а да вам опет нијкоп и фактима доказујем, да ми нисмо терали политику, него смо спасавали земљу од финансијске неволе, у коју смо пали без наше кривице, прибирајући ненаплаћену порезу државну и увећавајући државне приходе, гледали да напредњачки дефицит свакако о врата овој земља. (Већина Скупштине: тако је, тако!)

Од 9 Августа се у истини терала само политика, од тада се ограничало на општине и једино спремало земљиште за изборе. Резултат тога рада државних органа огледа се у неприкупљеним приходима државним, а усљед тога у 7 милијуна мање прихода, него што га је дало 1891 год. За мисдим, господо, да ћете се сви ви, који објективно ствар посматрате, сложити са мном, да друкчије није ни хотло да буде у добу онаког вустоловља и партизанског терања политике једне владе преко државних органа а противу воље већине народа. (Већина: тако је). Ја понављам питање: да ли није у 1892 години било ратно стање, да ли није била неродна година, те да је народ могао казати: немам откуд да платим порез, немам храну и стоку да продам те порез да платим?! — Не, господо, свега тога није било. Ми тај узрок можемо наћи једино у политичком преврату од 9 Августа. Тај преврат много кошта и уследи државна и финансијс ње: а терети и позицију непријатара, стварa и оне политичке финансијске неволе, од којих пате и финансије и држава.

Г. Вукашин, кад је говорио о дефициту за 1892 годину, казао је: да ће овај дефицит прећи и у ову и у идућу годину и каже: у идућој биће још већа за неколико милиона динара. То је, господо, рачун без крчмара. Јер тај дефицит од 1892 године, садржан је већ у меницама и бановима, које се имају исплатити предвиђеним зајмом и но томе дакле не могу остати и даље на дугу. У чему се он дакле састоји? — Састоји се у нестадним сумама по буџету. У извештају, кад је било реч о зајму, казато је, да је и то ушло у рачун и да се и нехнађа депоновани кредита има да исплати из зајма. Даље долазе неисплаћени рачуни, на онда дефицита на анутитима државним, што смо прог Луча већ морали исплатити. И то је садржано у рачуну привременех дугова затечених на дан 1 Априла ов. г. Тај дефицит чије суштаствоване ње не порите, ни нисмо могли исплатити обећањима, нити смо га могли избећи, већ смо га платили у бановима и меницама. Мој претходник бивши мин. финансија плаћао је извесне дугове анутитета у меницама, које су садржане у зајму од 2 милиона, и ми то такође исто морамо исплатити. Те менице, које садрже дефицит ове су садржане у овом зајму. То смо наследили, и то морамо и исплатити. И то су — опет понављам — све последици тога, што приходи државни нису прибирани, док су расходи услед 9 Августа повећани.

Према овоме дакле, ме стоји рачун г. Вукашинов, да ће бити тога дефицита на 1892 год. чак и у 1894 години, рекао сам да ме је г. Вукашин право разумео, као да сам ја казао да је дефицит у тој години чисто 7 милиона. Колико је на чисто познато га тек крез месец дана. Моју тим већ све бопоне и неплаћене рачуне и менице из 1892 године исплаћујемо вотираним законом, који опет признајо на наша леђа. Ја не треба да вам говорим о појединостима и да вам то потврђујем новим доказима, јер све то имате тачно изложено и потврђено у извештају министарства финансија, који је пред вама. У томе извештају тачно је казано, колико дугујемо по меницама отоманској Банци и колико има да се плати за анутитете у Берлину и Бечу. Све те суме дакле, треба одузети, јер не улазе у овај рачун, који је за свој рачун правио г. Вукашин. Онакав рачун, као што га је правио г. Вукашин, могао би он правити само за онога лајика, који не разуме ствари, али бар за мене он не може да прави такав рачун, да оно, што је ушло већ у рачун да се исплата увима у дефицит, чак за до године! Зајам је вотиран, да се то исплати и с тим је свршено. Г. Вукашин налази да и после исплате зајмом, опет остаје неки стари дефицит од 8 милиона и три за ову годину, свега: 11 милиона, и на основу тога рачуна, он ствара слику, какав ће чак бити буџет у идућој години. Ја не претендујем на ма какав пророчански дар, те са тога не могу пророкати какав ће бити буџет за 1894 годину. У Новембру месецу опет ћемо бити овде, па ћемо буџет ралити заједно и постарајемо се да та начинимо да бар буде као и онај буџет за 1891 годину. Али ја, сад не могу улазити у тај рачун, са колико ће растеже терета ићи у идућу годину, колико ће бити свега позивања а колико прихода за идућу годину.

Ја признајем, да ја писам у стању ни да кажем, колико ће дефицита бити за ову 1893 годину а откуд могу да говорим о дефициту за идућу 1894 годину. У 1892 и 1893 год. знамо већ да нам дефицита због политичких преврата, а шта ће нам бити у 1894 год. зависиће од тога што у години радили и учинили будемо.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 81 НЕДЕЉА 15 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

44 САСТАНАК

30 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О буџету. Мих. Вујић).

Ако хоћемо сад да говоримо о изворима, из којих потичу дефицити, не треба се задржавати на овим повишицама, што су овде срачуњене за 5 месеци, јер, кад се састанемо 1. Новембра, несипаћемо хоће ли се те повишице одобрити и за до године. Али нека баш те повишице и остану, то је пак најгањи део терета, јер ово не би изнело више од 4 милијуна на повишење терета, за целу идућу годину, и то по тој невољи, што расходи државни расту већ по постојећим законима. Ја већу даље да идем и да вам на дугачко објашњавам откуд поглавито потичу дефицити. Главни извор њихов лежи у 300 милиона дуга, које је радикална влада наследила; они потичу од оних 15 — 16 милиона анунитета наслеђених од напредњачке владе. Сваке године ми имамо мањак на анунитетима а нарочито жељезнички зајам. Ја мислим, да је велики корак учињен у напред, кад је радикална влада успела да дефицит од 6 милиона, који г. Вукашин признаје, да је био сталан годишњи дефицит напредњачких влада, сведе у 1890 години на 4 милиона, а у 1891 на 600.000 динара. И поред свега тога каже нам се: деде ви радикали, сад учините да дефицита више никако нема. Лако је, господо, критиковати са стране, кад се узме у оцену само данашње стање, лако је то казати што не усавршите то стање да имате чак и вишка, али је питање, откуд те невоље потичу и јесмо ли ми те невоље смањили или повећали. Ја смем слободно да тврдим, да смо ми те невоље смањили од 14% на $1^1/_2$%. И дефицит од $1^1/_2$% невоља је, али много мања од 14%. Нека данас после 9 Августа буде два и три процента нека буде и пет и шест процената за сву годину, па шта из тога излази, јесмо ли ми за то криви? Дефицит од 14% сведен је био на $1^1/_2$%, а сад је опет порастао на 6%, а зашто је то?—Зато што је било преврата у земљи, који је поново старе невоље.

Ја већу да вам говорим о унутрашњим невољама прошлог режима, него ћу само бацити летимичан поглед на спољашњу невољу, која је од преврата произашла. Довољно је само напоменути ради илустрације спољашњих невоља да се није могло наћи не 44,000.000 дин. зајма, него ни 1,000.000 дин, није се могло наћи на страни под владом до 1 Априла. Курс државних обвезница спао је био на најнижу меру, у опште кредит државин до крајности сатрпен, то је факт. Господо, ја ћу драге воље признати јавно да сам лакше говорио, ако не стоји то у извештају комисије, да је дефицит од 14% и да је курс државних папира 1891 стојао куд и камо више курса од 9 Августа прошле године овамо; 1891 год. курс је државних папира стајао тако добро да сме имали понуду, да смо могли извршити конверзију дугова, али данас после либералног режима на ту конверзију не можемо за сад још ни да помислимо. 1891 год. могли смо да добијемо зајам за конверзију дугова са $82^1/_2$ и са 4% интереса и ушедили високо до 4 милиона годишње на плаћање анунитета, сад то не иде! То смо могли учинити за то, што је курс државних папира достигао био висину од 93. Та понуда за конверзију дугова, који је радикална влада била прелиминарно закључила, и сад стоји у архиви министарства финансија, али данас 1893 године ту конверзију не можемо да извршимо просто за то, што државни папири стоје данас на курсу 76 и 77. Лако је говорити треба конверзију дугова извршити, тако је говорила и либерална опозиција, али, господо, треба знати да се конверзија дугова може извршити тек онда, кад се дође до буџетске равнотеже и кад курс државних папира нестане бар преко 90 са 5%. Тек онда се може мислити, да се може закључити зајам за конверзију дугова са 82 и 4% какву понуду имадосмо 1891 год., иначе то је само једна празна жеља. Лако је критиковати у опозиционим листовима те ствари, али не треба онако, као што се у опозиционим листовима пише, да се тако олако и у Скупштини говори; ако је дозвољено у листовима товарити одговорност једног на другога, ја мислим, да у Народном Представништву, треба са више озбиљности испитивати финансијске приликe и узроке невољама, које нас још и данас даве.

На појединостима у рачуиима г. Вукашина, ја се већу сада задржавати, само ћу узгред изјавити, да никако не стоје рачуни г. Вукашина, како ће дефицит 1894 год. бити оволики или толики, док 1894 године не буде ни напредњачког ни либералног самовлашћа, као што се поспутно надамо да та бити неће, онда ће се и влада и Скупштина већ и без брига Вукашинове постарати, да се не поврате прилике напредњачких дефицита. Ви знате, господо, наштампан финансијски извештај у вашим рукама, тај извештај није одштампан зато да лаже у архиву, него је штампан за то, да у њему видите тачан преглед нашег финансијског стања. Из тога извештаја тачно се види, какве су то подужице, које г. Вукашин рачуна у дефицит будућности, зато што и сад неке подужице остају неисплаћене. Ту на првом месту долази 2,000.000 динара код Народне Банке. То су све дугови из напредњачке владавине:

ту су бонови (750.000) од 1883 год. Тако исто учињена је и позајмица на солске и државне облигације у округлој суми од 2,000.000 дин. Ја ћу да вам кажем разлог, за што држава баш не плаћа рачуна да баш хита са исплатом оних позајмица. Држава има рачуна да то код Народне Банке још држи, јер плаћа на те позајмице $4^{0}/_{0}$ а да ухте зајам да то претвори у стални дуг, морала би плаћати $5^{0}/_{0}$ и $6^{0}/_{0}$. Дакле, држава плаћа материјалност рачуна, да ту позајмицу још не исплаћује Народној Банци а случајно је ту и интерес Народне Банке, који се за сад слаже са интересима државе. Јер на те суме тече још интерес као сигуран приход. Ако баш Народна Банка, дође у невољу, да још и те стране суме затребују, држава ће вратити Народној Банци позајмице и у опште биће још у случају нужде на услуги, као што је и Народна Банка позвана — да држави на услуги буде. Ето из тога чистога интереса држава плаћа више рачуна да не претвори ту позајмицу у стални дуг, него да и даље још стоји код Народне Банке, што је за државу врло повољно, да плаћа мањи интерес. Држава је прво плаћала $6^{0}/_{0}$ па после $5^{0}/_{0}$ за тим $4^{1}/_{2}{}^{0}/_{0}$ и на последњу сведен је интерес на $4^{0}/_{0}$, који је, као што рекох, за државу врло повољан.

Дуг железничке дирекције није дуг државне благајнице, јер је он покривен парочитом сумом интереса у буџету дирекције. Долази дуговање разни фондова, штампарији и класној лутрији. Овде у извештају се каже, да државна благајна има да прими од разних фондова преко 1.000.000 дин., који ће се покрити тај остатак. Ја могу навести факт, да је за ово дуговање класној лутрији од 300.000 дин. већ издата наредба разним фондова, да у најкраћем року ту суму класној лутрији исплате. То су просто извесне подузице једне државне касе према другој. Ето, то су ти рачуни, који су остали неокончани овим зајмом и ми немамо разлога да те подузице претварамо у стални дуг, јер то су дугови такве природе, да за сад немамо ни разлога, да их у стални дуг преобраћамо. Међу тим има и један други разлог. Не можемо ми, над год нам затреба новаца, тек само да кажемо, хоћемо оволико, те да одмах на јевропске пијаце и да тражимо зајам за све, што нам затреба.

Ви знате, да је први пут потиран закон о прирезу од 6 на сто, па после закон о прирезу од 10 на сто и у 1892 г. поред свих порока, који су чињени, да се зајам оствари на пијаџама јевропским, нису хтели ни да чују за њ. Ми смо успели од 1 Априла да закључимо зајам од 44,000.000 номинално, по курсу 76 са 5 на сто и то, кад су напири државни 77 и 80. Ја сам и пре казао а и сад понављам, да према ствари, које сам затекао, доста је успеха, кад можемо толики и такав зајам да добијемо. Ако неки г. Вукашин, да је зајам неповољан, нека то изводи овде казати а мислим, признаће да се према данашњем стању не може захтевати боље, нарочито кад сравни овај наш зајам са најновијима према курсу од 61 и 62 за које су се давале најреалније залоге.

Господо, још да одговорим г. Вукашину и на ову замерку: што се у чл. 4 каже само у опште онако да се повишење буџета државног имаћу покрити повећаним царинским приходима и приходима од нових монопола. То је само зато, што ја не могу у напред да кажем колико од нових монопола толико и толико, јер ће ти монополи тек сад да се уводе у живот, а то се не да прекопоћи извршити, за то треба времена да се то установе наиеду и тек се онда може поситрно тврдити, колику ће повишицу у цифрама дати. Колика ће цифра повишице прихода бити, није у изношени буџета стављено и то нам ставља у грех г. Вукашин. Међутим сам госп. Вукашин рачуна много већу повишицу, већ за ову годину преко 2,000.000 динара. Ја сам ту био скромнији од г. Вукашина, јер рачунам мање. Ја рачунам на уштеднје свега 1,000.000 дин. Уштеда ће тих бити и но невољи, што државна благајна не може увек да нађа на време новац појединим надлештима. О томе надлештва морају да воде обилна рачуна а често и по сили околности нека места чиновничка остану празна. Ја рачунам најмање 1,000.000 дин. А повишицу прихода од нових монопола, од царинских прихода, од монопола дувана, рачунам свега укупно до краја године 1,000.000 дин. Према томе, ја ћу да будем још скромнији и да рачунам све те изворе за покриће новог кредита на 2,000.000 дин.: један милион од повишице прихода, а један од уштеда

Према пробитачном владином предлогу тражен је кредит 3,027.000 дин., али је по пристанку владе у одбору, тај кредит смањен на 2,600.000 дин. као кредит преко потребан. Ова повишица од 2,600.000 дин. можемо рачунати, да се у најбољем случају може покрити са 2,000.000 дин., а 600.000 дин. остаје дефицита. То је дефицит према изменама, а хоће ли баш толики бити, то ми не можемо у напред казати, све зависи од енергичне наплате пореза. Ако ове године покажемо живљу енергију у прикупљању пореза као у 1891 год., можемо се надати, да дефицит буде само оних 600.000 дин., иначе, дефицит ће зависити од енергије у прибирању пореза у овој години. И још, господо, ваља и то имати на уму, да најмање треба бацати кривицу на радикалну владу за оне продужене повишице у буџету. Ове повишице су последица онога, што је пре било, оне су последица оних ранијих неорешака до 1 априла. Другим речима 1 април је био последња онога, што је пре њега било. Разуме се, да је 1 април морао новући и нове терете, јер није се могло радити са затеченим персоналом, отуд толики кредит за пенсионоване, отуд по милиона више на Скупштину и т. д. Према свему, ја рачунам, да ову годину можемо да закључимо са дефицитом од 2 милиона. На неки се завргни и са 3 милиона, то је за ову прелазну годину већ доста повољно према прошлој 1892 г.; ви се сећате да сам ја онако говорио и либералној опозицији 1891 год., јер нико не може себи присвајати ту особину, да дефиците, којима нарочито леши у основи једној, која се нотеже од толико времена, од невоља, које су нам претходне владавине оставиле; да се тај дефицит од једном искорени, да се сасвим нивчица из порема, треба да прође неколико година, па да се то налечи, треба стабилност свеколиког рада, правилност рачуница, па да се до тога крајњег резултата дође, да се равнотежа у буџету поврати. То је, господо, у прво линији задатак министра финансија, а то је у исти мах и задатак целе владе и Народног Представништва. Без помоћи осталих грана управе државне, т. ј. без реформа и уштеда у администрацији не може бити брзог успеха. Јер министар финансија не може растење расхода подмирити све новим приходима, јер и то има своја граница Да, и Народно Представништво тако исто је позвано, да се и са своје стране стара да се овај циљ постигне. А какав је то задатак? Никаков други него онај, о коме сам већ у почетку свога говора своје мишљење изнео. Тај задатак може бити но самој природи ствари, сведен на ово: ми треба пре свега да умерено наше издатке и растење њихове из године у годину и ако не можемо смањити појску и не можемо смањити школе, а оно можемо бар на администрацији неговој штедети; за то, велим, дајте бар да умерено у колико можемо растење расхода и то стање да задржимо довде, док не дођемо до равнотеже, па онда можемо пустити нека расте и буџет војни и буџет просветни и привредни и културних послова у опште.

Г. Вукашин пита: за што су брисани неки кредити иницијативе привреде? Кад би се оставило све, што нама треба но свим струкама, ми бисмо могли састанити буџет од још 10 милиона расхода више. Али се не може тако, него се може за сад одобрити само оно, што је најпотребније. Овде Вукашин говори сам противу себе, јер се то њиме не слаже: тражити у исти мах веће расходе и мањи дефицит. То је обична појава у Народном Представништву, која увек избија на површину, али нада долази у склад са правилном финансијском политиком: тражити подизање неких нових потреба и у исти мах желети што мањи дефицит. Често се у Скупштини говори: хоћемо бољу војску, боље школе, јаче полагање приреде, а одмах сутра дан за тим: нећемо нове терете и нећемо дефицит. Кад је финансијска невоља, онда се морају не само повишивати приходи, већ по потреби на време смањивати и расходи. Смањите расходе, јер са повлашћењем издатака не може се њих у бесконачност! Ја бих молио господу

на опозицији, да у место фраза изнесу позитиван предлог, шта може на будета да се набрише и ја мислим, да ће Народна Скупштина одних то прихватити и, која позиција у будету није потребна, она ће извесно и решити, да се избрише. Свака такав предлог добро би донао и влади и Народној Скупштини, јер то је једно моћно средство, којим се будет може довести у равнотежу.

Друго средство, које је прописано самом природом ствари, то је повећање прихода. Кад знамо, какве терете и неповеће имамо, кад знамо какви су дефицити наслеђени, и кад нам је сама задатак, да их што пре уклонимо, онда поред умерења расхода остаје нам још и задатак, да тражимо нове изворе прихода. На шта је, господо, урадила радикална владавина од почетка свога, је ли пошла у напред, је ли се задржала само на ономе, што је наследила? Да могу само тврдити, да је брзим кораком пошла у напред. Учинила је већ огроман корак у напред тиме, што је повратила у државни изворе, која су повајвакшији, а то су моноволи дувана и соли. То су најважнији извори, који нам данас највеће приходе дају, који нам дају могућности и у најзлобнији неволи, да можемо да живимо и одржавамо државан живот нам. Одужавањем железнице много је уштеђено, а повишењем таксе и увођењем нових појединих пореза приходи појачани.

Ти нови и повећани приходи, могли су учинити само, да дефицит од 6 и 7 милиона сиђе на 600.0000. Сад опет треба тражити нове изворе, и влада вам ево по невољи пружа доћи предлог о увођењу нових монопола, који ће нам бити знатан извор прихода, чим се организују. Господо, ми не увођимо те монополе, што нам се тако хоће, него за то, што су нам врло потребни; ма да при том врло добро знамо, да увођењем тих монопола, срећамо многих приватне интересе, много куће, које су живеле од оних артикала, који се сада монополишу.

На крају крајева да сведем мој говор на ово. Право замерање, права критика сваког будета, на и онога имала би да садржи у себи ово: да изнесе позиције расхода, које су непотребне, па да за тим претресе позиције прихода; неће тим критика, као што је сад овде изнесена, бар оваква по моме уверењу, није ништа друго, до нехалодно фразирање, од кога се српске финансије не лече. Лако се играти речима, али је тешко радити делима.

Вукашин Петровић — Сажаљевам, господо, што сам и у овој прилици видео, да се г. министар финансија, без икаквог повода и без икакног узрока и без икакне користи, на саму ствар, често пута удаљава од предлога, на се упушта у личне заједнице, користећи се већином, која му је наклоњена, министар финансија изјавио је да сам ја рекао у комисији 1892 год. да се заједно са осталим члановима, бацам блатом на радикалну страницу. Ја свечано одбијам од себе да је мене руководио на икаав недостојан смер. Када сам се примио почасти да будем члан финансијске комисије од 1892 год., ја сам мислим, да влада либерална није имала никакву другу намеру, приликовањем те комисије, него што је била намера владе од 1887 год., која је такође поставила таку комисију. Онака влада, када се режим промени и кад се једна партија сконче са управе немаљске, има право да види какво финансиско стање прима од својих претходника. И са те тежње прошла влада је одредила финансиску комисију; она је наустено од поступка бивше радикалне владе, у ту комисију поставила из сваке партије по двојицу а из своје — владајуће партије више чланова; тако састављена комисија прегледала је финансиско стање онако како је.

Ја сам срећан, што могу да потврдим речима самог г. министра Вујића, које је рекао изговорио, *да ом врлина у подпуности известиј комисије од 1892. год.* Шта значи то? То значи да један од мојих противника признаје мој рад за исправан и прима га као коректно тачан и правилан. Ја сам онолнад напоменуо а и сад сам сажалено, што нисам могао да се онако изјасним за рад о комисији од 1887 год. која је прегледала стање напредњачких финансија. Да је финансиска комисија од 1892 год. имала задатак да се баца блатом на радикалну страницу, — као што вели г. министар финансија, питам вас, шта јој је сметало, чиме јој је био дат повод, да то и не учини? Сам резултат, који је г. министар финансија признао као тачан, показује да није била намера комисије да се баца блатом на радикалну владу, већ да поваже и констатује право и истинито стање финансиско. И бити члан такве комисије, за мене је могло бити само част, и ја се радујем што сам имао прилике, и могао у другству с моји друговима да изнесем истинито стање ствари, и што сам могао да добијем признање од човека, за кога се зна како је на страни неке расположен! Кад бих ја хтео да идем путем, којим иде министар финансија да се не бих морао враћати ни на два месеца у назад, ја бих могао да узмем стенографске белешке од 16 Јула и да учиним прекор г. министру финансије, ја ћу да му прочитам једна стан, који је он сам изрекао овде у Скупштини. То је г. министар финансија пре месец дана казао, и напоменуо је у стенографским белешкама. Но ја сам сматрао да је не достојно употребити у овај важнић прилици оружје личних заједница.

Ја сам у моме првом говору изнео, са највећом лаконом податке, које сам потребно мојим разлозима и теме сам учинио једну дужност, о којој је сам г. министар финансија у истој прилици, т. ј. 16 Јула рекао ово: „Израда будета зависа од самосности владе, која га израђује и од самосности Народне Скупштине, пред коју ће влада са тим пројектом изаћи“ И код ја приказ ово његово мишљење, које је он, као што рекох, исказао у седници од 16 Јула, морам као члан Скупштине да учем у самосно проучавање предмета и да изнесем самосно своје мишљење, учинивши употребу од моје дужности, нисам му дао права да ми чини прекоре личне природе. Ја нисам нас позивао нити говорио: „немојте примити предлог министров, него примите моје мишљење!“ Ја сам учинио само употребу од мога права и од моје дужности те сам изнео своје мишљење. На не само да сам га изнео, него сам га потпрепио разлозима, које можe г. министар, ако налази да су неисправни, да побије, али да побије опет разлозима, разлозима стварним. Ја нисам у положају да изнесем сличност између садашњег претреса и оног пре две године.

Ја онда нисам био члан скупштине, нити зали, шта је г. Авакумовић говорио. Ако је говорио онако као ја говорим, онда је он вршио своју дужност. Да није говорио не би одговорио својој дужности.

Ја мислим да би већина имала право да ми замери, кад бих ја изнео да говорим против онога предлога министровог, а не бих изнео разлоге. Онако нак ја сам изнео разлога, којима доказујем моје мишљење. Ако су ти разлози погрешни, нашеје да оцените. Ја сам у напред знао, да ће моји разлози проћи на лицо; јер се разлози противника не цене онде где ако што треба. И ја не знам чиме сам заслужио да г. министар финансија увек у свом говору нападе личио на не и прелази у личне грдње на нас напредњаке.

Срећом моја толеранција наспрам политичних противника, многима је од нас позната, и мислим, да ћу писам дао доказа, да сам човек, који не може да се разговара са нама, као са својим политичним противницима.

Господо, ја сам изнео а и сад потврђујем овај назад да ће дефицита у 1894. год. бити 17 милиона динара, а у исти нах изјавио сам жалу, да се преварим. Ни г. министар финансија не сме казати, да дефицита бити неће. Године 1889, кад је министар финансија потврдио са онога истог места, да ће дефицит бити један до два милиона динара; то његово тврђење није се испунило. Јер шта видимо сад? Видели смо прилином претреса закона о примереном прирезу, да је од напредних прихода утроменo 48 милиона динара и да је дефицит од 1 Јуна 1887 год. до 1 Августа 1892 год. износио 29 милиона. То су суме, које смо нашли самомету прилином. Но о томе не ће требало сада говорити, пошто то није на дневном реду. Што сам имали да говоримо о томе, ми смо говорили, кад је био на дневном реду закон о привременом прирезу. Али, ја хоћу сад да говорим о разбистрењу

питања, које има да се сад реши, и које је сада на дневном реду.

Г. министар финансија вели, да је тешко у напред прорачунати, колики ће бити приходи из ових извора; а ја држим, да је то баш и задатак министра финансија и владе, која је на управи. То је дужност министра финансија, који прави закон, јер он мора да зна снагу створених извора, а то није баш тако тешко сазнати. Када се знају предмети опорезивања, када се зна стопа, када се зна поступак, којим ће се вршити закон финансијски, кад су познате све те подробности, онда је лако и прорачунати нероватну суму прихода. Према томе, ја налазим, да је неоправдан разлог г. министра, када вели, да он не може у напред да прорачуна колико ће бити прихода из нових извора. Ако ми, као посланици са плаћа, не можемо да то знамо, он треба и мора да зна, јер му је то дужност. У колико се његов прорачун слаже са завршним рачуном, у толико је он боли министар финансија; а у колико је већа разлика између прорачуна и завршних рачуна, у толико је он тори министар финансија. И, кад он избегава да тако ради, онда значи, да избегава да стане пред јавни суд; а то не служи на част никоме, па ни министру финансија.

У интересу истине, ја имам да скренем пажњу господе посланика на једну околност.

Г. министар финансија напоменуо је, да су они припремили дугови, који су остали, или ће остати непокривени, — да су они из ранијих година. Ја мислим, да је крајње време, да се престане са тврђењем онога, што се може противно доказивати. Дугови, који су остали не покривени, излазе из дугова железничке управе за нове инвестиције у суми од 2,690.000 динара; а то је половина оне суме, коју сам ја поменуо, као касаду за ново задужење. Преко половине износи сам дуг железничке дирекције. Да то није постало 1883 и у опште пре 1887 године, доказ је сам извештај министров, у коме се наводи, да је тај дуг постао на основу пароучитог одобрења у буџету 1891 и 1892 године. А тада су била она иста господа министри на управи земаљској. Дуговање то, дакле, не може да се датира из ранијег доба; као и дуговање класне дутирје државној благајни.

Дуговање министарства спољних послова Народној Банци, то је постало отуда, што министар спољних послова није имао од куд да нађа плаћу својим чиновницима на страни, па је с тога морао учинити зајам код Народне Банке. Дакле, и то је дуг, који није наслеђен, него је створен 1892 године. Дуговање Народној Банци од неког постанка у три бона 750.000 динара има два. Једно, које је државна дужна Народној Банци; а друго, које не постоји од 1883 год., него је направљено од 1887 год. на на овамо.

Дуговање Штампарији није дуг старијих времена, јер за исплату истога дуга, одобрен је зајам 31 Дек. 1887 год. а извршен уговором од 4 Јануара 1888 год. извучен пак 1889 год. Дуг штампарије требао је да се плати из зајма за консолидовање државних дугова. Тако исто што дугује државна Благајна Управи Фондова за 1892 годину и другим повериоцима око милион динара — и то г. министар не може да докаже. Али, ако је и на ранијих времена, нему је одобрен предмет да то плати. Само један дуг као што рекох датира се из ранијих времена, а то су ова три бона Народној Банци од 750.000 динара. Дакле, сви ови дугови падају на терет владе, која је дошла после 1887 године

Сем онога, морам да вам кажем, да не стоји, да се на железнички дуг плаћа 4%; јер је у боновима, те с тога то треба и да се исправи у говору г. министра финансија.

Г. министар учинио ми је још један прекор: да сам ја потписао онај извештај, у коме се каже, да је дефицит за 1891 год. 680.000 динара.

Јесам, — али имајте на уму, да је по завршном рачуну било више у приходима над расходима у $1^1/_2$ милион дин. — показао сам, дакле, суфицит. Комисија, којој сам ја био члан, проматрајући стање сувари по књигама, по актима и по закону неромишљене — јер се по књигама није могло све видети — по свима, дакле, околностима, комисија је судила и створила је убеђење, да у истини не само нема суфицита, него да има дефицита од 680.000 динара. То је разлика од два милиона динара.

Министар је тврдио, да има више; комисија је нашла да има мање; а то чини разлику од преко два милиона. Ја сам више још и дао, на сам доказао, да је дефицит за 1891 год. више преко 5 мил. динара. Но о овоме, што сам пре кратког времена овде говорио, међу сада попова да говорим. Сада ћу само да напоменем, над је одобрен први зајам за одужење дуга, имали смо дефицита 7 мил. и тај дефицит увећан пут је скоро у 1889 на 14 мил., а у 1890 скоро је на 4 милиона. Сама та дестања показује, да наш буџет није уређен на сталној основи, већ зависи од случајности, која није предвиђена. Та случајност могла је, да правда дефицит за 1891 годину, али ко може да гарантује, да се она неће и сада десити? И ја смем да потврдим без велике бојазни, да ће се са дефицитом већ 1894 год. доћи до оне суме, колику сам ја казао и за коју сам нашао своје разлоге. За што? Сем оних разлога, које сам нашао у првом ком говору још и за то, што г. министар финансија мисли, да је повни зајмом покрио све привремене дугове. Не. Он је покрио само онутете за прво полугоће 1893 године. Међу тим боновн, који су тако исто привремени дуг, нигде се не појављују у буџету и њих ће бити и у 1893 и у 1894 години. Они се не појављују у завршном рачуну, но само у закону о буџету, баш да нам наведем члан закона — у члану 5 закона о буџету од 1892 године, — иначе њих нема нигде. Дакле, он је платно приврмене дугове а не и дефиците. Дозволите ми пак г. министар финансија, да је велика разлика између привременог дуга и дефицита.

Из тих разлога ми немамо право, да износимо наше мишљење у овом тренутку о овом предлогу, а нема потребе, да се помиње што је казао г. Анакумовић про годину дана и шта сам ја писао по новинама. Ја сам имао право да кажем оно у што ја верујем, а г. министар је имао оно, у што он верује. И ви имате право и дужност, да примите или одбаците оно, што је он казао, или да одбаците оно, што сам ја казао. Само нема смисла да у овако важном питању улазимо у личне пређења. И ја бих молио, да се од тога поштедимо и сада и од сада, као што смо то до сада чинили. То захтева озбиљност предмета, о коме се моја реч; то траже од нас положај, у коме смо.

Министар финансија — Ја морам да се позовем на вас, господо посланици, као на сведоке, да оцените, да ли је у ком пређашњем говору било личне увреде и личне полемике. Апсолутно није. (Чује се: *и међу*) Г. Вукашина Петровић приписује себи праве, које ја писам употребио. Ја писам овде казао, да је баш то намера г. Вукашина Петровића била, да је образована комисија, која је као противничка имала донста задатак тај, не да хвали обасле, него рекао сам, извините за тривијалан израз, да сам баштом на радикалну страну и да констатује, да је радикална влада иза себе оставила силан дефицит. Ја пре свега одбијам од себе, да ми је намера била, да личио ма кога пређам. О комисији је такав глас већ раније растурен био по новинама, ма да сама комисија није завршила тако свој рад. То је за ну врло ковално и часно, што је она иоак безпристрасно констатовала право стање. Ја сам вам казао а кажем и сада: ја потписујем резултат, који је комисија потврдила, јер тај резултат потврђује, да су се намере владе од 9 августа разбиле о књиге и о цифре. За то извештај комисије није ни растурен. Он је пренесен само једном у новинама. Међу тим цео извештај је спакован у министарству финансија. И влада, која је са оволиком пошто образовала комисију за констатовање рђавог радикалног газдинства, није налазила за потребно, да од стране министра финансија пошље бар из колегијалности остали министрима по један такав извештај. На једној страни лежали су егземплари попезани у платну за министре, а на другој страни у министарству финансија лежало је напампано 2—3000 тих изве-

штаја, од којих сам ја послао, колико треба надлежним министрима и предао их и Скупштини.

Ја мислим, да је прокор г. Вукашина требао да отпадне, кад сам казао, да се намера, с којом је комисија образована, разбила о цифре, на пошто је г. Вукашин Петровић и сам потписао тај извештај, то је наравно и он признао, да цифре говоре у корист радикалне финансијске политике.

Г. Вукашин Петровић даље напомиње, како је министар финансија дужан, ако је, вели он, добар министар финансија, да састави тачан рачун прихода. Министру финансија дата је дужност, да гради предрачуни буџетски, али у своје време пре састанка Скупштине — пре првог Новембра. То даље, стоји, да је министар финансија дужан, да предрачун буџетски сагради, да га пре првог Новембра одштампа и преда Скупштини, па да се он одобри и то наравно за идућу годину. Али тражити од министра финансија, да он у јулу и августу месецу — јер ће тек у августу бити друго читање закона о новим монополима — прорачуна, колики ће приход до краја оне године дати та монополи, који ће тек сада ступити у живот, ја мислим, да ће признати и сам г. Вукашин, да то не само није дужност ни једном министру финансија, него ита више да би му се то и с правом замерити могло, кад би тако олако цифре у буџет стављао. У августу месецу тврдити, колико ће монопол на жигице, цигар-папир и т. д., монополи, који ће тек у живот ступити, дати прихода до конца године, биле би с моје стране и сувише бројолетост и непромишљеност, и ја радо признајем, да у томе правцу никакових финансијских способности немам, да у августу месецу начиним предрачун прихода до 31 децембра — то би био тек прави рачун без крчмара. Ја то не могу и нећу да примам на себе, а хоћу и могу да примим на себе, да у своје време правим предрачун колики ће буџетни приход и расход државни за идућу годину.

Даље, господо, ја мислим, да исто тако могу одбити прекоре оне, које ми је учинио г. Вукашин, као да сам ја хтео да поредим њега са опозицијом, т. ј. са вођом опозиције од пре две године. Господо, пре снега у томе не може бити ни реч о увреди за Вукашина. Господин Авакумовић, био је тада и председник министарства и министар, као год што је био и г. Вукашин Петровић министар. Поредити министра са министром и то Вукашина са Авакумовићем не значи зацело вређати Вукашина. Ја сам само напоменуо, да има сличности у замеркама, које су пређе чињене и у садашњим г. Вукашиновим, које су можда и случајно само сличне. Јер исто тако као и пре не ја, ни ја сад тврдити, на памет, да ће дефицит бити 10, 12 па и 15 милиона дин. Као и отонч, тако и сада потврђујем, да резултат саме протнвничке комисије доказује, да напад није истинит, и имам право да тврдим, да ће рачун и оне године бити правилан и исправан и да не може бити онолики дефицита ни у 1893 години, а још мање у 1894 од 10, 12 или 14 милиона. Даље г. Вукашин каже: ја не знам, како то министар не познаје, да је дефицит на прошле године ушао на терет ове године. Ја опет велим: да јесте, јер све што је остало од неисплаћених рачуна из 1892 године, то је све садржано у буџетима, и у рачунима, који још нису претворени у буџете, а то је све ушло у 7 милиона дин. у буџетима; дале затечено је у неисплаћеним рачунима, који су ушли у депозитни кредит, а то показује у депозитни кредит министарства војног. Ти рачуни нису исплаћени, они имају тек да се исплате, и ми смо их унели у рачун онако исто, као и исплаћене аманутете. Дефицит прошле године садржан је даклe, већ у буџетима и неисплаћеним рачунима и курсовима и изложен тачно у извештају, који је пред нама. Даље, онде са сами трећи г. Вукашин и нема права, да тврди друкче. Јасно је и чисто по самим рачунима, који су поднесени, да те суме улазе у рачун исплате, и даклe, не може бити тога да дефицит из 1892 год. пређе у другом облику у дефицит 1893 године.

Г. Вукашин је за запрштеку своје речи говорио и о разлици између дефицита и привременог дуга. Ја нисам никако и никад ни могао наста на ту мисао, и чини ми се ни у сну — (опростите за тај израз) не бих могао наста на мисао, и владa ћете ми толико признати, да знам шта су привремени дугови, а шта је дефицит, што у осталом и ви сви знате. Г. Вукашин ће ми признати, да су дефицити извор привремених дугова, да дефицити стварају привремене дугове. Јер чим се завршe и закључе једне године рачуни, све што остане неисплаћено од тих рачуна, то су привремени дугови или у облику мењице или бонова. То су дакле, привремени дугови. На такву мисао, да су дефицити и привремени дугови једно и исто могао је доћи само г. Вукашин, јер ја то нисам никад казао (ствје се: *јесте — од стране опозиције*). — То сте могли само ви да кажете!

Најзад г. Вукашин у својим исправкама додирнуо се и завршних рачуна 1891 године, на хоће да оправда у неколико своју реч тиме, што каже: како је у завршном рачуну за 1891 годину било суфицита онда, кад је тај рачун поднесен, а ја кажем, да смо знали сигурно, да нема суфицита већ дефицита од 600 000 дин. и да та разлика долази отуда, што управа државних дугова водн рачун за себе, а и главне државне благајне за себе и што се дефицит на аманутету има да дода завршним рачунима, на да се учини исправка.

То се врло добро знало и онда, и та је исправка, коју је и сама комисија учинила, врло умесна, и из ње се може видети оно, што сам и сам рекао да је по завршним рачунима било свега 680.000 дин. дефицита. Ја онде, господо, нисам говорно ни о каквом суфициту, и да ли завршни рачун показаше суфицит. Ја сам само казао да тај дефицит одиста постоји, али да је тиме показан велики успех, према ономе, што је раније код непредвидљима било.

Даље је г. Вукашин поменуо, како су се кретале цифре дефицита до 1890 године. Господо, кад погледамо истине у очи, ја мислим, да вам неће бити нејасно а и г. Вукашин знаће да сне до 1890 год. није било радикалног буџета. И и сне оно, што је било дефицита до 1890 год, то није било ни буџету радикалне владе. није даклe, било но радикалном буџету, нога тада није ни било, већ је све то било но напредњачком буџету. Молим вас, напредњачки буџет за 1887 годину, важно је и за 88 и 89 годину, а радикална влада, долазила је тада на кратко време, на је после доцко Христић и тек, кад је дошла радикална влада но ново, 1889 године, и кад су почеле основне измене новим Уставом да се чине, радикална влада, примила је у наслеђе све још од 1887 године, на у овим основним изменама увођењем новог Устава дошло је, те је 1889 год. управо на 14 месеци, још је ваљда заборавно г. Вукашин, било 14 милиона дефицита.

Оцените сад буџете радикалне владе прн 1890 и други 1891 године, на ћете наћи да је буџетом од 1890 год. дефицит сведен на 4,000.000 дин. а 1891 на 600.000 дин.! Ето то је и комисија са Вукашином утврдила. Вукашина хтео је даље да каже: како сам ја неверно цифре дуговања престао, јер сам поносе дугове у рачуну озога зајма изостанио. Међу тим то не стоји, јер у мом извештају није апсолутно ништа изостављено, већ је само казано, да они зајмом некако-који да плаћано дуг железничке дирекције у 2,691.000 дин. њено да плаћано дуг железничке дирекције у 2,691.000 дин. који је нисам унео за то, што то задужење има свог законско-буџетског основа, што је дирекција железничка сама трговала по ће чак и мимо министарства финансија да тај свој посебни зајам оствари и зато је и тражено, да јој се вотира нарочита једна позиција, с којом ће железница сама да изврши потребне набавке у суми од прилике 5,000.000 дин.

Од те суме железница се досада задужила са 2,900.000, које код Народне Банке, које код Београдске Задруге. Сад је промењено стање у толико, што ће управа државних железница и министар грађевина у споразуму са министром финансија гледати, да се овај зајам, који је гарантован једном позицијом железничког прихода, изврши, онако исто као што је вотиран један зајам министру народне привреде од милиона динара за рудник. То ја нисам нигде у привременс дугове главне државне благајне, јер су то кредити, који се вотирају једном трговачком индустријском предузећу, које ће оно имати да попуни из својих прихода онако исто, као што тога има и код монопола дувана. Ето за то нисам то уносио, и не бих то за сад никако ни уносио, кад имамо дугове наше централне

бланције, које пре свега морамо да измиримо. Кад не бисмо имали подужице из нашег државног буџета, кад не бисмо имали дефицит на амортетима, онда бисмо могли казати да и ово железничке зајмове држава сама одвази остварн. И монопол дувана сваке године исплаћује куповане дувана, који ће паралити тек у идућој години, и према томе и тај дуг монополски од 900.000 динара и то би онда био приврмени државни дуг, и онда би и то требало истући овде у зајам! Али то је привремена дуг једне индустријске установе, као што је монопол дувана и тај монопол дувана има то да исплати из својих нарочитих позиција брзетских. Такав је случај и са железницом и у министарству народне привреде са оним потрајним кредитом од милиун динара за рудинике. Дакле, о томе не треба ни говорити и мислим да се г. Вукашин овде изгубио у рачунима.

Што се тиче Класне Лутрије, то се но себи разуме да позиција Класне Лутрије пада на терет државе. Ја сам поменуо само то, да је оних 300.000 динара покривено приходом, који има да даје управа фондова, и да је издата наредба да управа фондова ту суму напира и она ће ју напирати.

О опом дугу код српске кредитне банке од 80.000 динара не ћу ни да говорим. То је једна ситна подужица, која је ушивена по текућој позицији буџетској за једну буџетску потребу.

Остатак дуга државне штампарије, кад би се тражао, видело би се, да се тај дуг поклапа са ранијег доба. Тај остатак дуга потиче се од 10 година, ако не и више. Неприступно на годину у годину државна штампарија задужује државну благајну, те се дуг преноси. Дакле, ово задужење није проналазак прошле и претпрошле године, него је последица ранијих година. У опште ја не знам годину, која не преноси по 400 до 500.000 динара дуга из ранијих година у будућност.

Опо, код Народне Банке опо 700.000 дин. стоји *на меничкоју* облигацију управе фондова, и то је новајница из 1887 године као год и на солску облигацију. Бар ја се не сећам да сам ја као министар финансија то залагао, то је залога, која је затечена. Мени се чини, да је она из прве половине 1887 год. Али, кад се рачуи *сведе, изађати опако:* од оних 6 милиуна, што вели г. Вукашин, отпадају одмах 2,690.000 динара, за тим отпадају 300.000 дин. Класне Лутрије, то је 3 милиуна. Дуг Народној Банци поклачи се од 1877 године. Што се тиче штампарије, тамо је такав неред, да ја мислим, кад би се увео ред и кад би се потражили приходи, да државна не би била дужна штампарији, него штампарија држави, јер је држава досета толико издатака учинила, а неће тим правога реда, рада и контроле у тој штампарији нема. И тек сад предузети су први кораци да се штампарија у ред доведе.

Дакле, ниам да учиним исправку, да не остане тај утисак и да не изгледа, као да сам ја нпао немеру да пређам г. Вукашина. Пре бих се ја на њ потужити могао. Али, где факта говоре, ту речи престају и ја нисам могао нпати намеру да пређам г. Вукашина, јер сам и сам потврдио, да је комисија закључила у главноме правилно спој рад и тај рад није сасвштен само за то, што је најбоље оправдала радикалну финансиску политику; за то је требала тек радикална влада да дође то да тај извештај нзнесе и публикује. Извесно, да је извештај комисије показао оно, што се скеролало, тај извештај био би од њих публикован и налазио би се не само по свима српским канцеларијама, него можда и у свима општинама, али пошто резултат није показао оно, што се очекивало за то је и прикривен и тек га је ноћ 1 априла изнуала из праштне.

Стојан Новаковић — Господо! У досадањем расправама измена и допуна у овогодишњем буџетском закону, отишло се врло брзо на страну од предмета, који је на дневноме реду; отишло се у ситнице, у стварн споредне вредности, у политичке задевице и тиме је управо главни предмет закључен коначном, као да се хтело, да се тиме, као неком диверзијом, скрене пажња на другу страну.

Жао ми је у опште, што се у овој дебати говори о несродним предметима, па се на страну оставља дневни ред; жао ми је, што тај прекор мора да упутим и самом г. министру финансија, који, расправљајући политичке рачуне од неколико година на овамо, односи расправу са онога, чему је она намењена, и упућује је на другу страну, те тиме, као и разним политичким задевицама, следа да окрене расположење већине на ону страну и оним путем, који је њему у овоме моменту потребан. Први предмет, на који треба обратити пажњу, нису ни политичке препирке, ни поједине задевице између појединих политичких странака и људи, него је пред нама знатно питање: шта ћемо да чинимо са изменама и допунама у буџету, управо са једним буџетом, који нам се, пошто смо већ буџет свршили, у врло чудном облику данас износи.

У том новом буџету тражи се по исправљама финансијског одбора од Народнога Представништва на 2,609.251·24 динара, да се наново у овој години потроши, да се дода ономе буџету, који је већ један пут потрошен, а за исплату те суме, по признању г. министра финансије, никакви се приходи не појасе. На против, г. министар финансије не само што је отворено казао, да он не зна за чисто опих нових прихода, на основу којих се овај расход повећава, него каже да у овој години и он предвиђа 2—3 милиона дин. дефицита.

На једној, дакле, страни нема прихода, на другој страни г. министар признаје да је дефицит. После такога прво и друго признања, било би логично, да се не тражи више никаких издатак. Али г. министар тражи издатке и вели: дајте још 2 и по милиона! Најпре каже: не знам колико ће нови напори донети. За тим каже: немам отуд да најем пинка у приходу, на против и сам предвиђам да ће бити недостатака. И у место да закрпи онако, како би најкрстија памет казала: кад не могу да најем $2^1/_2$ мил. дин. сигурних прихода, кад ћу, на против, имати $2^1/_2$ мил. динара недостатка, боље да се устанем с трошковима, како би ни барем дефицит био мањи на крају године, — г. министар финансије опет тражи од Народне Скупштине $2^1/_2$ мил. дин. за нове трошкове. Томе рачунају и такоп рукованју са државним новцем и са државом, која је са својим задужењем досета отерала спрам њене снаге до последњих граница, ја, господо, само могу чудити. Во-тирали смо, истина, новонод на жигице нетролеј, алкохол-потирали смо неки мали доходак у измени и допуњама царинских тарифа, и место да чекамо и да се уверимо, хоће ли нам ти извори потпуно донети, место да чекамо да та нара дође у касу, да видимо како ти приходи бацају, ми их већ трошимо. Још ни једна пара није стигла, а ми решавамо да се троши!

Тај рад тешко да се може одобрити. А какав је тај рад у практици, ја ћу вам посведочити једним примером из искуства. Тиме ћу, истина, окривљивати своје непадашње другове и себе. Али, кад кућа гори и кад је опасност у највећој мери над финансијским стањем отаџбине, не треба жалити ни себе ни кога другога, него треба чинити, све што се може, да се покаже како нала чувати будућност финансија државних.

Ви, господо, знате врло добро — јер сам ја и пређе једном приликом то поменуо — како је 1884 год. у Народној Скупштини вотиран нов закон о порези, и казао сам да су они, који су тим вотирањем закона руководили, мислили, да ће тај закон бити справедљивији за оне, који сносе порезу и да ће државним финансијама дати пинка. Тај пинак у оно време цепио се од 6—10 милијуна. По старом закону пореза је доносила 12 мил. За будет $188^1/_4$ г. предвиђен је приход од непосредне порезе 18 или 20 мил. Наводим цифре по памћењу, те не могу бити сигуран до краја, али главно добро памтим, и пинак за цело није предвиђен мање од 6 милијуна. Тога пинка тада није било у каси: он је био очекиван од тог новог закона. По редовноме раду, влада ондашња није могла знати, хоће ли тај закон донети пинак или пинак, у толико више, што поше земље није био нарећен, него је тек имао да се нареди. Али по околностима, влада, у којој сам и ја био члан, учинила је једну погрешку, овакву какву хоће г. министар финансија да учини и какву предлаже вама, да је

и ви учините, те да поставите учесници тога његовог трешења. Влада је пошашка према томе закашњењем а неопробаном виику створила нови буџет; и упустила се у тромкове с последицама, које ће показати и које сам пређе показивао. Г. министар финансија баџио је нама прекор, рекавши: не дате ча војску 400.000 дин.; хоћете да гласате против тога. а то значи да не дате за војску. То је, господо, извесна врста подметања. Ми кад кажемо да смо против новога буџета, противни смо из других разлога, а никако за то што нећемо да дамо на војску. Како смо ми давали на војску, то ће показати таблица, коју ћу прочитати. Дакле, као што рекох, 6 милијуна узето је 1884 год. у буџету без прихода у ствари опробаног, када се није знало, хоће ли тај закон више донети или неће.

На што су се поглавито трошили приходи и за што се плаћа тако нестрпљиво журила с трошењем, као и шта је после било, показаће вам баш ова таблица о буџетима војним. Буџет војни 1883 г. износио је 10,385.000 динара; буџет војни 1884[1]/[2], који је грађен после пописа пореског закона, износио је 16,211.000 дин. Дакле, шта је учињено? Метнуто је на буџет војни одмах само на основу онога непотврђеног и неспитног прихода, 6,000.000 динара. Е ето шта смо радили ми, којима г. министар финансије има жубав да баца прекор да неконе не дамо 400.000 динара. Ми смо дали 6.000.000 дин. И то што смо дали, не жалимо, жалимо само што смо дали овако, као ни хоће да да сад ово, што предлаже.

Шта је било после?

Чим је извршен попис, чим су приходи почели да се уносе у касу, показао се мањак и видело се да овај закон не доноси оно што се очекивало. Шта је после следовало? Следовали су мањи. У години 1884[1]/[2], у новом буџету већ читате у војном буџету 14 милијона. У год. 1884[1]/[2] опет 14 милијона, у 1885[1]/[2] 13,982.000, у 1890 г. 10 милијона, дакле 4 милијона мање, у 1891 год. још мање, у 1892 год. — 11 милијона. И тако војни буџет спао је мало по мало на 11 милијона. Дефицит је био у цифрама и ако немате сигурних готових повпца, дефицит ћете за ову годину да потврате.

Господо! Кад дајемо ово што нема, и што се није могло дати, није моћно оно, које се хтело помоћи. Дали смо и ми 6 милијона као бајаги, али јесмо ли их дали? Нисмо. И она иста радикална управа сведа је тај војни буџет од 16 на 11 милијона, дакле на самом војном буџету од онога времена до сада извршила је уштеде 5 милијона. И опет има дефицита. Куд су се дели ових 5 милијона? И опет буџет није нам, него већи. Откуда то? Ето, како иду ствари и ето шта значе савети г. министра финансије њ'ихотова духовитост, кад каже, како не може да начини предрачун прихода, које траги, него се ограничава на речи у чл. 4, које су неодређене и нејасне, како се само замислити може. Ето, господо, куда то води! Ако су речи нејасне, пример је разговетан!

Каже нам се: потребе државне не могу да се одлажу. Али, господо, ко је данас говорио о томе, да се ове потребе одлажу! Каже нам се: не дајете на војску, не дајете на друге установе државне. Али, господо, не један, два и нет милиона, него — кад би се само могло — и 100 милиона да вотирано, на шпак не би било много, кад би се имало откуд, да се угрози на војску. Али нека нам г. министар финансија, да пре тога, покаже изворе и приходе државне, одакле ће он тај расход да покрије, па ћемо ми то, друге воље, одобрити. Овако пак, министар предлаже да вотирамо ову суму новаца, а кад дођу људи с квитама на касу, он нема ни паре, кад дођу сироте удовице да приме пензију — он нема ни паре. Која је, дакле, ваљда од одобреног кредита, кад у каси нема пара?!

Чули смо како држава дугује параћинском фабриканту и тај човек не може да дође до својих пара, па због тога не може да исплаћа своје обвезе — не може да плати кућевну ауу на Ужица. Ето шта бива, кад се вотира ово, чега нема! Још има један врло рђав начин, који се увео и којим се, на жалост, доста често служи и сам г. министар финансија. То је стремљивост и завада између политичких странака или минљења у нашој земљи. Увели се, дакле, нека чудновата пракшка, да се нама предлаже нешто да учините за нпат нама, а ми за нпат нама; дакле, стремљивост, да не кажем пржња, која се развила употребљава се на то, да се у трећушима често протури нешто од ваше а нешто од наше стране, што не би требало.

Господо, кад би, нешто срећом, могли платити дугове и дефиците, који су почињени, ми бисмо пристали да на нас навалимо сне. Кад би то могло да помогне, то би било у сто добрих часа, на би и ми вас и ви нас прославили. Али, господо, нема дугова ни напредњачких, ни радикалских, ни либералних. Дугови су државни. Они стоје и ту сваке године кућају „алком на вратима“ г. министра финансија — сваке године производе по који стотину хиљада, по који нов милијончић. И то тако иде у бесконачност. Дакле, Народном Представништву није дужност то, да оно оним путем следује, на који га и сам г. министар финансија, ради трешуће потребе, упућује.

Мени је мило, што могу рећи, да су ме често пута посланици на већине обрадовали својим објективним посматрањем појединих предмета, јер ово нису послови партијски, већ послови народни и државни. Кад се крпи порез, ту не треба гледати ни на напредњаке ни на радикале ни на либерале, већ треба појединачно тражити од сваје. С тога, треба лечити, што се још да излечити. Нас је народ и послао амо за то, а ми треба тим путем да се одужимо народу.

Још ћу вам казати, да у оптимизам г. министра финансија не треба Народно Представништво тако лако да верује. Колико сам год познавао министара финансија, и оних, који су били моји другови и оних, које сам са стране гледао — сви су они, ево већ 20 година, сви су вечито уверавали, како има, и како се може исплатити, што се трази. Међу тим ми видимо равне суме, свакојаких врста и имена, које остају непокривене и немају чим да се плате. Народно, дакле, Представништво, гледало оно на друге предмете како хоће, ни у ком предмету немају тако појединачке дужности као у финансијским. Нема питања ни предмета, у коме су интереси наши и већине наше растављени, него у овом питању, јер и паланка и већина заступају земљу, а земља хоће рада и реда у финансијама. Ред пак, хоће да се не троши на зелен, јер ћемо моји пођи болим путем тек, када престанемо трошити на зелен.

И за ово издатке, који се сад траже, ми не велимо да су некорисни. На против, ми велимо, да треба још толико и за војску и за остале потребе, али само онда, кад се има одакле све то подмирити. Нама је г. министар финансија јасно и разговетно српски казао, да нема ништа. Ту Народно Представништво треба да се заустави, на да даље не следује г. министру финансија. Он нема рада сној посао како зна, а ми имамо други против-положени задатак. Нарочито, дакле, имамо да се заустановимо и да се запитамо шта ће да заустави стварање нових нереда и недостатка у нашим финансијама.

Са оним издатцима, који се сад нама предлажу шта ми хоћемо? Ми не предлажемо ни да се одбаце, ми само кажемо: „Немојте сад потврати тај буџет, оставите ове издатке за буџет за идућу годину.“ На јесен ћемо да градимо буџет за 1894. год. и онда ћемо имати ове податке и јасније и чистије преглед од свега. Онда имамо цео буџет пред собом, и онда ћемо видети шта ће нам а шта ли нам неће требати и онда ћемо вотирати буџет, који ће трајати за целу идућу годину, а не само за неколико месеци, као што се сад тражи. Нека и ово очекује у толико више што, ако ни не дајемо ових 2[1]/[2] милијона сад, већ оставимо да то одобримо за идућу годину, онда ћемо имати 2 милијона динара уштеде, јер нам је г. министар финансија казао, да ће према оним „дохотцима имати 2 милијона сигурних, и онда ћемо имати чистије завршни рачун за ову годину, а за ово неколико месеци неће се Бог зна шта остатци ни као штета ни као корист.

Тога ради ми ћемо гласати против овога буџета у начелу на то, што није основан ни на каквим стварним приходима, који би нам овде били показати. Да ми то не чинимо

из пакости, нити са партиског пиата, доказали смо вам, кад смо пре неколико дана, гласали са извесним мотивацијама за зајам. Она наша мотивација тера нас да овде гласамо против, јер гласати са овом мотивацијом за зајам и гласати сад на овај буџет, не би нимало смисла. Ми смо онда казали: дутови се морају платити и ми смо се сложили с тим да треба да се плате, да би нам образ остао светао, али да желимо да се стане једном са таквом финансиском политиком.

И ево прва прилика да се то начело примени, и шта видимо?

Видимо да нам се подносе нови издатци, и ако ни они стари не могу да се исплате.

У осталом, ви решавајте како вам савест налаже, а ми смо уверени да вршимо најчистију дужност посланичку што овако гласамо. Само, господо, упамтите добро, шта је рађено и шта је говорено, јер ће не после дугог времена доћи дан, кад ће нам се палати да саставимо рачун с пробом, и ви ћете бити овде, па ћете видети, да ли смо говорили истину или не!

Известилац Риста Поповић — Г. предговорник неома је лепо учинио приједбу у почетку свога говора, да је дебата скренула са свога правог пута; јер просто г. Вукашин није говорио о самом предлогу, него је говорио о питањима, која можда нијесу везе но сродности, али не стоје у вези са овим питањем. Он је дакле, говорио у опште о свему, само не о предлогу.

Г. Новаковић, учинивши ту приметбу, говорио је и сам такође о питањима, која врло мало нијесу везе са овим предлогом и о томе, шта се хоће овим додатком у буџету.

Ви знате, да је Скупштина морала да вотира буџет 1892 год. И тај буџет од 1892 год. требао је да да живота и држави и 1893 години. Влада садашња није имала материјалне могућности да донесе буџет за 1893 год. и с тога је буџет 1892 год. и за 1893 год.

Садашња влада, увиђајући, да буџет од 1892 год. не може да подмири целокупну потребу за 1893 год., донела је овај додатак на каме: „за ове и ове потребе, треба нам још оволико и оволико.“ Те су потребе овде са свим прецизно изложене и господа на опозицији могу их лепо расследати, па ако су захтеви владе неумесни могу се одбити.

Али, господо, оно, што каже г. Новаковић, „ми немамо пара, па с тога те потребе и не можемо да подмиримо и на њих ни шта да дамо“, то, господо не разумем. Један посланик, један човек, који је дуго година био министар и о коме се лепо мисли и као о државнику и као о књижевнику, да изнесе такве разлоге, и каже: „па нека држава трпи ми немамо и не дамо пара.“ То је одиста чудноватo.

Господо, ви знате да је у буџету 1892 год. одобрен кредит од 150.000 динара, на трошкове око дочека Народне Скупштине. И заиста да су биле редовне прилике, не би ваше ни требало, јер се рачунало, да ће се држати једна Скупштина прног Новембра у пр. год.; али је дошао 9 Августа па је дошао један избор народних посланика па и други, па једна редовна и ванредна Скупштина, за коју се тада није знало и према томе настала је потреба да се вотира већи издатак. Кад то чињено, онда може ли когод да каже, на шта се то нас тиче, ми немамо пара и не дамо ништа за то, и може ли тада да се замера нама, што ми то тражимо у напред. да се одобри оно, што мора да се утроши у овој години?

Данашња влада, ценећи потребе, које се нијесу у 1893 год. да подмире, изашла је са овим предлогом и ако су ове уписане ми ћемо их примити а ако су неумесне ми ћемо их одбити.

Сем тога има у буџету и таквих позиција, које и ако хоћете и ако нећете морате да их одобрите, јер су то законске попишице. У 1892 год. није можда пристајало повишица периодских, који у тој години пристајају, и ми морамо да их дамо на основу закона, па имала ми новца или немала. Нећемо ли ми сада то да учинимо додатком, мораћемо накнадно учинити, а ја сматран, да не би било умесно, кад би доцније чинили.

Истина под владавином господе из опозиције, био је обичај, да се најпре утроши, па да се тражи накнадно одобрење. Ви се сећате, да смо ми морали да одбравано накнадне кредите и од прошлих и претпрошлих Скупштина, накнадне кредите из тих владавина, који су утрошени, а није нимало Скупштинско одобрење. Ја сматран, да је то било погрешно и неправилно, а да је ово правилан пут, да се то у напред решеном скупштинским одобри.

Дакле, као што сам казао, потребе су у буџету изложене, ми ћемо читати позицију по позицију и ако нађемо да која позиција не одговара потреби, ми ћемо је смањити, али с тога не треба у опште казати: не дамо и немамо пара. То је разлог који не треба да се служи ни обичан човек, а не човек, који је био министар, и човек који се служио и негодним средствима

Ја признајем да је правилније и много подесније било, да је Скупштина имала могућности, да ствара буџет при почетку рачунске године, као што се буџет у опште ствара, али ко је крив, што ми морамо да вадя трешљемо туђе рачуне. И први пут, кад смо ми дошли на владавину, ми смо морали да пречишћујемо туђе рачуне, где је било и летећих дугова и свитаца; ми смо морали та питања да решавамо, па штету наше популарности и тако исто и влада, која је 9 Августа дошла на земаљску управу, без наше воље вршила је по земљи и чинила, што је год хтела, тако да ми сад морамо, да се послужимо мером, којом не бисмо хтели, и место да се баца кривица на оне, који су то и учинили, сад се баца кривица на нас, што ми нисмо за месец дана прокрпили финансиске испоре, да поништимо дефиците; што нисмо створили овакав и онакав буџет.

Ја мислим, да ја овај додатак буџета унесам, с тога што, ако има потребе као што сё то овде предлаже, оне треба у напред и да се одобре, али да се не чине издатци пре него што се добије одобрење од Скупштине и ако је то до сад било друкчије. Ја мислим, да то није погрешно, а ако ми наћемо неке издатке неумесне, сувишне или непотребне, Скупштини стоји до воље, хоће ли их примити или одбацити, или казати у опште, да овај предлог треба одбити, ја мислим, да такав захтев нема смисла.

Милутин Гарашанин — Тешко је то, господо, водити дебату, кад се људи хоће рђаво да разумеју. И по г. министру финансија и по г. известиоцу рекао бих, да се ми не разумемо. И поче ми нам пуно разлога да верујем и у памет г. министра финансија и у памет г. известиоца финансиског одбора, то ја мислим да ми нећемо да се разумемо.

Пре но што пређем на саму ствар, да не бих после заборавио, рећи ћу г. известиоцу ово: да г. Новаковић јесте казао; „кад ви тражите да дамо, да видимо најпре немамо ли.“ Али ко је познат да нам каже имамо ли да дамо, да ли ми или влада? Влада. што је имала да каже, она нам то није казала; она у место да покаже буџет прихода, као што је и ред да у сваком буџету државном буде: на једној страни буџет прихода, а на другој страни буџет расхода, влада нам је у место тога изнела буџет расхода врло детаљан, а на место буџета прихода, ставила је једну врсту загонетку, јер утеђе, које ће се имати не значе ништа, јер се не зна ни да ли ће их бити, а још мање колике ће бити. Г. министар финансија, кад не може да предвиди ове приходе, он исто тако не може да предвиди ни утеђе, ни сувишне од одобрених кредита.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТНОМ ПОШТАРИНОМ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 62 ПЕТАК 20 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

44 САСТАНАК

30 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(У вези одлуке Скупштине).

За ове пак приходе од нових установа министар каже, да неће ни да говори, јер неће да нагађа. Пре свега, ја налазим да је то погрешно, да један мин. финансија, кад тражи нове кредите у буџету државном, па за накнаду тих кредита, за исправање пихово, не ставља у изглед нове приходе, који се стварају; ја налазим, да је погрешно, од сваког министра финансија, кад не каже шта он бареи од прилике очекује од ових прихода. Јер, ако министар не може да каже шта од тих прихода очекује, онда настаје питање за што смо те приходе и стварали? Хоће ли их бити или неће, и хоће ли их бити у оној мери за колико је вредно да правимо један велики напар у држави, то не сме да не зна министар? Али г. министар финансија и данас налази на каме: не могу да кажем — не знам! Господо, тако се буџети нигде не праве. Ја сам правио буџете као министар; гласао сам о буџетима као посланик; присуствовао сам као гледалац претресима буџета у другим земљама, али то нигде нисам видео. Како се један министар финансија позове на приход неки за покриће расхода, који је утврђен, он кора у исто време да каже, шта он очекује од тих прихода, иначе је то бесмислица потврдити један буџет без онога, без чега ни један буџета на свету нема: *без прихода*. То први пут ја данас видим у нашој Скупштини.

Ако је г. Новаковић казао „не дамо", није он казао: „не дамо, па нека земља пати и пропадне." Он је казао не дамо на нашет, за то, што ћемо нашети, за то, што би нас странота било пред нашом сопственом нашећу, кад бисмо другојачије радили. Не треба мислити, да се сиуда може са тим разлогом продирати: *„дрвата треба, дрвата кесу, ва дај!"* Не, господо, тако ће влада говорити после народу поштo ни ово изгласамо. Али између владе и нас не треба и не сме се ићи тим путем. Тај пут, између владе и нас треба да је јасан, јер треба да нам потпуна сопственост између оба ова фактора. Каже се, имамо а нова монопола. На лево; кад сте те монополе створили морали сте замишљати, колики ће приход бити од њих, хоће ли бити 1, 2, 3, 5 или 10 милиона динара; јер све то утиче на решење саме ствари. И ма да г. министар финансија каже, да он не може да предвиди те приходе, он треба нам да их каже, он је дужан да их предвиди, те да их у буџет ставимо и да том мером исправимо овај расход овде. Ми протестујемо против тога, што то предвиђање није стављено у буџет те да на основу тога ово можемо сносно да изгласамо.

Господо, ми гласамо против овог система подизања буџетског, управо из принципа, што налазимо да поред много переда и перада, кога можда и данас има, није нама и не може бити у дужности да уносимо још један нови напар у државу, у којој је финансиска снага народна и танка и заморена, те да на њу сместо још и такав терет набацити.

Ја пре свега морам да вам напоменем, да овај буџет није обично направљен. Као што је казао мој друг г. Вукашин, овде има кредита, од којих су неки сачињати за три месеца, неки за шест, а неки за дванаест; а неки само за један месец. Буџет је међутим закон за годину дана. То што је он казао, то исто и ја познајем. И ја имам ту исту примедбу да учиним и кажем, да сам овај предлог овог предлога доводи човека у забуну, па мора да се пита шта се хтело са тим? Г. министар финансије, одговарајући, рече: сви издаци личии сачињати су на краће време, а материјални издатци за целу годину.

Господо, дозволите ми, да вам нађем један лични издатак, који је сачињат за целу годину. Ви налазите овде у чл. 1 под А. под бр V у одељку: општи кредити: на „непланоновање чиновника трећанског реда 100.000 дин." То је лични издатак. Значи ли то, да ће се ова сума утрошити одсад за шест месеци. Ако то значи, онда би то било страшно; то би била једна конструисност до сад не виђена у Србији. Ако пак то значи, да је овај кредит намењен да се утроши од почетка до краја године, онда је то опет огромна сума. Али ја мислим, да ово није кредит, који се тражи за 6 месеци у напред, па ни кредит, који ће се за годину дана распоредити и утрошити, него ја мислим, да је ово већ утрошено, да је ових 100.000 динара већ издато, да је за толику суму неплаћено људи. И то је, господо, страшно, а уз то још и неправилно. Допустите ми, да кажем да — кад се у буџет уносн већ утрошена сума, као прорачуњена за употред, ја налазим, да је то неправилно. Не сме се овакав кредит на овај начин протурати кроз Скупштину, него треба нпати кураже на трагању од Скупштине накнадни кредит. Ја мислим, да је овако жита од Скупштине накнадни кредит. Ја мислим, да је овако и да се не варам. Као што рекох, ако се овакви кредит тражи за 6 месеци, онда је то страшно; но, ако је ова сума већ утрошена, онда се просто хоће под фирмом једног буџетског кредита да провуче оно, што би имало као накнадни кредит да изађе пред Народну Скупштину. Накнадни кредити нису

забрањени; њих није Устав забранио, — на против, као што је г. Ристa Поповић казао, накнадних кредита било је, а има их и данас. Онолнко сно неће одобрили, а можда ће и оних дана још који дођи на решење; за сваки начин идуће седнице биће их написно.

Они, дакле, нису забрањени, и за њих постоји разлог за што нису забрањени. Накнадни кредити и буџетски кредити, то су две ствари, које се у суштини тако битно разликују, да се накнадни кредит не сме регистрати онда, што се предвиђа буџетским кредитом. Накнадни кредит тиче се онога, што је већ утрошено, што је свршено; у буџетском пак кредиту говори се о оном, што још није свршено, и ту је баш потребна она велика обазривост, она финоћа, она спремност министра финансија и Народног Представништва, те да предвиђе у будућности цифре што тачније, у колико је то природи људској могућно.

То, што сам рекао за ону позицију, преди и за позицију за пенсионоване министре и за стално ће на расположење саветника и чиновника с суми од 50.000 дин. Ја не мислим, да влада сиерз, да ће ону суму и то за 5 месеца пенсионише толико министара и посланика ни страни, него неровато ми је, да је то већ свршено и да је она ово већ утрошила и с тога, ја налазим да она суна нма да се појави у правом свом облику пред Народним Представништвом, а то је у облику накнадног кредита а не кредита буџетског.

Господо! Досадан је. Ја њеу да вас заморавам много. Али морам још да вам споменем и ово, што је г. министар финансија навео и овом приликом и што врло често — скоро у сваној прилици — наводи, а то је, како је затечен од напредњака дефицит од 6,000.000 динара и како му то смета да постави буџет у равнотежу. Односно те цифре сагласни су ce г. министар финансије и г. В. Петровић и ни, који смо лајници у тој ствари, немамо ни другог, него да тај њихов споразуи прихнмо. Допустите ни, дакле, да тај дефицит од 6,000.000 динара и ја прихнмн и сад питам је ли ред, да се о тох дефициту од 6 милиона динара још и данас говори? Ннсте ли ви у другом или трећем буџету који сте потнрали, свели једну позицију — коју ни никад нисмо хтели спорити, — а то је ону ни војску. Ту сте позицију ви свели од 14 милиона на 9,700.000 дин., а то је скоро 6 мил. и просто том једном позицијом, који сте збрисали, ви сте нанрали сад дефицит од 6 мил., који је нам напредњаци остао у буџету државном. Тим самим свршено је с напредњачким дефицитом. Али ви сте пили и даље; ви сте одузели државне монополе и железницу од странаца. Кад сте то урадили, извесно нисте отуда очекивали нитете за државу, него сте очекивали велике користи; одузели сте их; право сте имали; добро сте учинили, јер је на тај начин појачан државни приход. Додајте, дакле, то што вам те установе: железница, монопол дувана и соли донесе као бруто-приход, додајте то оној уштеди од 6 мил., коју сте ви на војсци уштедили, на кажите сами, да ли данас нисте бити разговора о некаквом напредњачком дефицнту? Ви сте те дефиците засладили чињећи ону важну уштеду, ону опасну, или у суми осбиљну уштеду од 6 мил. дин. на војсци, и добијајући приход од монопола и железнице, који су узети од странаца.

Господо, ја мислим, да буџет, изнесен у овој форми, само забуњује и мнмета. Ми смо ире месец дана изгласали лањски буџет; кад сно то урадили знали сно шта смо радили. Госп. министар финансија онда нам није напоменуо — да ће после тога доћи још и неки накнадни буџети. Али сво сад долази тај накнадни буџет! Запитајмо се, господо, шта је то буџет и зашто се износи пред Народно Представништво? Је ли то само једна гомила артиље, за коју ћемо гласати за или против? Господо! Буџетско право Народног Представништва то је највеће право — верујте ни — које Народно Представништво има. Одузмите то право Народном Представништву и онда сва остала права можете сицшити у гомилу, бацити у воду — у њима не лежи ништа, јер само у буџетском праву лежи пакет за санкционисање и извршење решења, која Народно Представништво доноси.

Да бисмо ми могли то наше право потпуно употребити, треба на првом месту г. министар финансија — а то је најлакше што можемо од њега тражити — треба да нам изнесе слику целокупног финансијског стања. Ја пас питам, да ли је могуће добити ма какву слику о целокупном финансијском стању нашем, кад сно ми у не пуном размаку од месец дана гласали прво о лањском буџету, који смо продужили за ову годину; па о буџету монопола дувана; па о буџету монопола соли; па о буџету за железнице; па смо за тим гласали, осим кредита, и зајмова ситнијега реда, зајам од 900.000 динара за сеоску железницу; па кредит од 370.000 дин. за катастарско премеравање, па сад имамо још 4 нова монопола да уведемо у живот, у тоју ове год. и то — молим вас да запазите — без икакна буџета, јер буџета нема пред нама и ја вас питам онда, је ли могућно имати слику целокупног нашег финансијског стања, над у државном буџету министар финансија не налази чак ни за нужно да изнесе сравњење расходе са приходима, дакле, ни оно, чега у сваком буџету има, а то је биланс прихода и расхода. Ја не знам како је са нама. Али ја имам нешто иакнде, а у буџетима читам, и кад погледам на нам данашњи државни буџет, мени ово другојачија слика пред оти излпе. Да ли тоне узрок лежи у мојој недотупавности, ја не знам; ја бих волео, да буде тако; али чини ми се, да је то тако и код вас. Ја њеу да тлазим у појединости, нити да доказујем хоће ли бити дефицита или неће бити и колико ће га бити. За толико писан стручан; али мени изгледа — господо! да ће дефицита да буде и то не само онакног какав г. министар финансија допушта, него ће да га буде много и много крупнијег. А дај Боже здравља, ми ћемо се кроз годину дана састати, ја ћемо се онда запитати, јесно ли нпали право да кажемо, да ће бити дефицита или нисмо, и ако смо погрешили, онда за колико смо ни погрешили, а за колико је погрешно г. министар финансија.

Господо! Не гласамо ни против овог предлога зато, што нећемо да дамо држави оно, што јој је нужно. Ми смо, напредњаци људи, који имамо нашу прошлост и као посланици и као министри; наша прошлост сведочи да ни нисмо ти, који држави не дајемо. Ми смо увек били апостоли оне теорије, да се држави дати мора. Због тога, што смо ми били апостоли те теорије може бити, да смо много од наше популарности и гласа и изгубили. Ми смо тако радили за то, што нам је то дужност била, и данас смо поваи да то исто чинимо. Ми данас гласамо против овог предлога само за то, што нас је г. министар финансија ставио у апсолутну немогућност, да можемо гласати свесно и трезвено за њега, а ми другчије нећемо да гласамо. Имајући искуство и наше и либерално и наше, ми сматрамо да нам је дужност, да избегавано забуну, да нам је дужност, да дамо свој глас у свакој прилици — да га подижемо сваког часа у Народном Представништву против нерада и небрежења — без обзира на то, хоће ли нас ко послушати или неће. То је наша ствар и ствар владе, — а ми сматрамо да одговарамо дужности, што не пристајемо да жмурећи решавамо о озбиљном послу онда, кад г. министар финансија неће да нам да могућности да видимо, да ли можемо свесно за његов предлог да гласамо. Једном речи, нећемо да гласамо за предлог за то, што предвиђамо, да у самом овом закону лежи врло неровато једна дефицит од 700.000 до 800.000 динара, и што неће да нам се даду подаци, те да знамо о чему гласамо.

Ето, за то ћемо, господо, ни против овога предлога гласати.

Министар финансија Мих. В. Вујић. — Господо, пеh је касно, а и ви сте заморени, те би једва било оправдано, да се о овом предмету дуго говори. С тога, ја бих вас молио, да ми поклоните само још неколико трепутака, да учиним неке исправке, и да одбијем неке прекоре, који су неоправдани, и који, при свој осуудши времена, треба да се исправе.

Пре свега, ја вас молим, да сваки за себе пресуди по души, да ли је дебата спречена с праве стране крнвином мојом, или крнвицом г. Вукашина, који је прав узео реч, да говори о овој ствари.

Господо, дебата је скренута онда, кад се одступило од питања, које сам ја изнео онде на решење, кад се одстранило од природног питања о буџету овакног, како га је и г. Гарашанин обележио. Посигрно се не би дошло до оне несугласице, и одступања са праве стазе, да се није сам г. Вукашин од питања удаљио. Г. Милутин Гарашанин само је новопио ово, што је казао г. Стојан Новаковић у свом говору, да је ово, што се тражи, учињено онако на памет, и вели: за то, што се на памет тражи, ни не можемо дати наш глас.

Дозволите ми, господо, да вас запитам ово: да ли би нам јасно било, кад би се сад при концу месеца јула, у место чл. 4, у коме се каже: „да за покриће и умањење расхода, имају се употребити нови приходи и вишци претеде“ — стајало ово: „од нових монопола за ова 4 месеца 300.000 динара; од поменања царине — с тога, што је после ступања нове царине, по уговору неће добит — толико и толико“? Ја мислим, а и уверен сам, да не бих одговорно својој савести, кад бих то учинио; ја мислим, да бих нас обмануо, кад бих покушао да ставкам цифре данас, на концу месеца јула о наворима прихода, који се тек при крају године могу изнаћи. Ја не бих одговорно својој савести, својој дужности, коју имам и према нама и према својим колегама, кад бих ја са цифрама сад означавао тако неодређене изворе прихода, који се тек при крају године могу сазнати. Тако следиште ја заступам у овој ствари, при предлагању буџета, и пред нама и према својим колегама.

Кад се потребе државне одређују: кад се прави буџет расхода, онда сваки од министара с правом, које потиче из закона, и по неминовним потребама државним, захтева, да му се да што више; неће тим, ја заузимам по жељама сувротно следиште, ја бих волео: да буде што мање, или бар — по старим, јер би за неке то било најповољније и најпријатније, и ја бих онда знао са чим располажем, са чим рачунам, и не бих морао да смишљам нове приходе, којима се још нисмо ни учитељски платама, који ми нисмо створили, а ни који се највише возимо г. Стојан Новаковић, по самом том закону, који се одређују периодске повишице тим просветним службеницима, ми нисмо те прете контраста — популарност доминистра, који је учинио и нисмо до краја предлог о поправци тога стања и нестоду министра финансија, како да се довија, да према тој поправци сваке године изналази нове приходе, колико по закону стално расту те периодне повишице. Верујте, колико год та ствар доноси части и популарности дотичном министру, предлагачу, толико опет доноси министру финансија брге и непопуларности *(Осмехивање — Чује се: тако је)*.

Ако министар финансија, не би умео, ако не би могао да се довиђе о изворима за то давање повишица, онда би нешто имао основа да дође к нему и рекне: „Немојте ви радити ништа на памет, него дајте пара, или, треба да донесете паре, онде Скупштина, да се уверн, да их има, па ток онда, на основу тога, да се означене плате и повишице професорима и учитељима, да се осигурају плате чиновницима, и да се војска боље наоружа. Да је тако радио г. Стојан Новаковић; да је тако радила ма која влада, — и ја бих тако радио, и ја бих онда моји колегама казао: прво чекајте док скупим и донесем паре, па да их поделимо ко стручама, колико коме одсимо, да треба дати. Али то је веома мучно учинити. То већ не иде, као код приватног газдовања; ту се већ појављује разлика између приватне економије и државне. Ја бих у приватноме газдовању, као грађанин могао тако да радим, да на пр. кад би ми нешо оставио нешо наслеђе, које би било презадужено, онда бих ја могао да га се одречем, да га не примим. Тестирао ми на пр. нешо ово: ја остављам Вујићу толико и толико од мога имања, и то би по речима изгледало корисно по нене, али то не би било обавезно све, док ја не бих на то наслеђе пристао, јер, ако би оно било презадужено, онда бих ја могао да кажем: хвала нам, лепо, на поклону! — Шта ће нени то имање, кад је презадужено?! Не примам га ја.

Код државног наслеђивања, већ је нешто друго. Ту, кад једна влада остави толико државних терета иза себе, да они прелазе границе могућности исплате — не може нова влада, која ће на управу, да каже: „Ја то наслеђе, те терете државне, које је претходна влада оставила — не примам“! То је ово, зашто смо се вечито питали, кад год је била реч о финансиском стању, у чему лежи сва невоља! Та невоља лежи у презадужењу наслеђеном, и о њему морало водити рачуна, морамо се увек, примајући управу земље после једног претпинчког режима — запитати: шта затичемо као нова влада, какве терете, какве приходе, и кад тај биланс прегледамо, онда можемо и правилније да ценимо радњу претходника и супременика — и тек онда можемо знати, шта можемо и шта треба да чинимо за будућност.

Г. Гарашанин каже: „на самим оним, што сте смањили којим буџет према напредњачком, са 6 милиона, ви сте нам дефицит требали да набришете“. Ја мислим, да ће бити познато г. Гарашанину, да кад је војни буџет повишен на 14 или 15 милиона динара, за време напредњака — сетите се г. Гарашанин, да у самој ствари није могло бити толико и нидато, и ја могу да потврдим, да онда, кад је буџет војни подигнут на 14 или 15 милиона динара, није било нидато нашта више него онда, кад је био 10 милиона, а то показују и завршни рачуни оне године.

Г. Новаковић зрло је згодно навео пример, како је учињена повишица на војном буџету за време напредњачке владе. На основу новога закона о порези од 1884 замишљало се, да ће се добити 6—7 милијуна прихода више, па се онда казало, хајде то да дамо министру војном за наоружање и унапређење војске; али јест, кад се дознаје доказало, да је тај приход фактиван, убражен, онда, разуме се, да главна државна благајница није могла ту повишицу министарства војног на дати. И де facto, кад је буџет сведен, од 14 милијуна на 11 и 10, у самој ствари није смањен задат војни, није од војске ништа, одузето, него је сведено на оно, што је фактички и дотле војски давано. Само су чињене неке мале измене ег толико што се једне године могло штедити на храни или одју. Али, у једној се једне године могло штедити, у толико се друге у колико се једне године могло штедити, у толико се друге морало више дати, а то најбоље показује разлика у буџету министарства војног 1891 и 1892 год. 1891 мани је био буџет министарства војног 1891 и 1892 год. 1891 мани је био буџет министарства војног, јер је те године цена хране била јефтинија, и војска је била снабдевена одеком. Али 1892 скочила је цена храни, и требало је у новембру количини паре нити и одела за војску, и за то је буџет министарства војног за ту годину морао бити већи.

Ја држим, господо, да ћете ми веровати, да ја, као министар финансија, имам ту амбицију, да бих ја волео, да могу одмах, да исправим погрешке до прног априла учињене, и да покажем равнотежу у буџету. Али, поред све моје добре воље, то је немогућно извести, а ево за што. Долази министар војни, па каже: војска нема одела, према цењама хране, војска неће имати довољно хране за целу годину, треба нанети војску на неважбе, јер није скоро изводења, и за то ми треба 1,200.000 динара. Ја, као министар финансија, морам задовољити захтев министра војног, и станити му на расположење суму, коју мора имати. Верујте ми, господо, да сам ја о самим околностима војно озбиљна рачуна, као што је и сам Финансијски Одбор гледао да учини, где год је могућно било, уштеде, и из извештаја, који имате у рукама, ви видите да је учињено уштеда на више од 500 хиљада динара. Целокупан кредит, који се по овим изменама у буџету тражи, износи сада 2,600 000 динара. Од целокупне те суме за самој војсци потребно је 1,200.000 динара, што се мора одобрити, јер не можете оставити војску голу, босу и гладну. Одузимо од целокупне суме још 1,000.000 за опште државне потребе, који су без дискусије, то износи 2 милијуна динара. За сва друга министарства остаје свега 5—600.000 динара. То су, господо, новчиште тако рећи ргг force. Ми смо нашли на штедњу, где год се могло, и све те новчиште свели смо на цифру од два милиона и 600.000 динара. Са уштедом ми смо дошли до крајних граница, даље могућности за уштеду нема, и нема је ни за вас, ни за нас, ако хоћемо озбиљно да судимо.

Мени се чини да је неоправдано пребацивање од стране опозиције, да што се у предлогу не каже, како стоји са повећањима прихода. Г. Гарашанин ни пребацује, што писам правно тачан биланс.

Господо, ја сматрам да је часније и правилније, кад сво у онако једном врелашном стању, да ја те приходе, који ће пасти до краја године као повишење, не стављам у буџет; јер ја фактички не могу ни знати, за то, што ја не знам, кад ће који од та четири конопола ступити у живот. Ви се сећате, господо, да је у томе закону о монополима казано, да ће ти монополи ступити у живот, кад држава приправи све што треба. Кад ће ти монополи ступити у живот, то се не може у напред знати. Ну, при свем том, ја сам могао са свим да нажем, да ће ту бити повишење 500.000 динара. Знајући, да је велики квантум робе увезен, знајући, за нову тарифу после закључења новога трговачка уговора, ја сам могао и у овој привременској години да кажем, биће приходи од прилике толики и толики. Ја сам могао то да станем, и онда би био задовољан формалан захтев, који опредељује опозицију но нашем њених говорника, да класиј против предложених пзнена у буџету. Али, ја мислим, господо, да тиме, што бих ја ставио цифру повишења прихода, не би било ништа добивено. У осталом, ја сам при објашњењима казао, колика приблизна цифра повишења прихода може бити, ја сам казао, да идем још даље, да хоћу да будем скромнији, да хоћу приходе да рачунам мање, но што их је г. Вукашин увео. Ја рачунам од свих повишења: и на новим конополима, и на повећаним царинским приходима, и на монополу дувана — на свима тим повишењима рачунам, да не можемо добити више од 1 милијуна динара у округлој цифри. Даље, рачунам, да од утегда у буџету имаћемо 1 милијун динара, то су свега 2 милијуна динара повишење прихода у буџету. Ја опет понављам, да од 2,600.000 динара повишених расхода ми можемо 1 милијун покрити новим приходима, а један ћутедима, и та два милијуна можемо добити у најбољем случају. Ја то писам хтео да ставим, а верујте ми, не би ме ништа коштало, да сам у предлогу ставио 2600000 динара од нових прихода и од утегда, а на другој страни расход 2600000 динара, да ли би онда били задовољнији, што би та формална страна била испуњена, и што би повукао линију по средини на казло, ово је десна, а ово лева страна, као што удата једна од г. г. предговорника, за што нема лепе и десне стране у буџету, јер такав буџет неправилан је.

Ја нећу више да заморавам вашу пажњу, макар остао и дужан на неке приговоре, само ћу да одговорим на једне пребацивање, које ми се чини. Мени се пребацује, као да сам ја био мало опширан у изразима. Ја мислим, да мој говор није се могао никако тако разумети, да сам ја имао намеру, да икога вређам. Шта више, господо, радије ћу увек подцети увреду, но што ћу ја хтети другога да увредим. Што сам се ја правдао на извесне ствари, то сам чинио ради сама питања, ради саме ствари, а не ради личних разрачунавања. Ја жељи говором писам ни хтео бацати се блатом на г. Вукашина, јер ја тиме не бих могао ништа добити, већ само изгубити. Ја сам само казао, да је комисија образована с том намером, да се баци лага на радикалну страну и на радикалну владу, а то доказује и она дарма, која је била и у страној и у нашој штампи, дакле, нека ме извини г. Вукашин за израз, ја писам никако лично о њему говорио. Међу тим, мој поштовани професор г. Новаковић употребио је такве изразе у своме говору, какве ја никад писам употребио. Он је у своме говору употребио изразе да и најобичнији памет види то, што ја писам видео, да се чуди мени, како сам ја то могао да радим, да је то подметање, што сам ја говорио. То су, господо, речи г. Стојана Новаковића, ја мислим да су их стенографи побележили. Даље г. Новаковић вели, да ове измене у буџету могу служити на увеселење радикалној страни. Ја не знам, господо, да ли може служити на увеселење овако, нарлив, бриљив и са мном састављен овај предлог измена у буџету, или је могао да служи на увеселење буџет Скупштини онда, кад су буџети под напредњачким владама у целини потирани en bloc за неколико минута. Ја не знам, господо, да ли је оно требало да служи на увеселење, кад су стављене позиције буџета прихода на памет, да се по форми нокаже развитетка буџета, а у ствари те цифре прихода биле су фактичке, уображење, јер од тих шифара прихода, главни благајника није добила ни паре. Таквих је буџета било под напредњачким владама; било је, господо, буџета, да су извесни расходи, који су се по законима морали у буџет ставити, ти буџети набрисани. Такав је буџет биг и од 1887. који је по неколи морала примити радикална влада. У томе буџету набрисана је позиција расхода на оружни фонд, међу тим, то се морало давати. Тако исто, набрисано је било и неколико других позиција. Тако лакомислено иде ни ближу састављен овај буџет, као што су лакомислено састављани предњачки буџети.

Мени се пребацује, што ја норам да говорим о прошлости, која је створила садашњост. Кад год се говори о финансијском стању земље, не може се та прошлост прећи ћутке. То би значило, као да сам ја признао уређено стање, па да нам сад кажете: зашто не покажете више у буџету и разноврсњу. Ми морамо да одговарамо увек зато, што смо примили једно мучно и тешко наслеђе, непрецењи за то апсолутно ни кога лично. Ја сам казао, нашли смо тр рата, грађење железнице, на друге међународне обавезе, и већ то објашњава највећи део нашег задужења. Тим смо задужењем створили 20 милиона аннутета, а то је трећина, и над надлагтно све наше приходе, то морано да бацимо на страну. Ту лежи главни извор, и о тој невоља мора се водити рачун, кад год хоћемо правилно да оценимо стање, у коме се данас налазимо, са којим се бори и влада и Скупштина, а са којим стањем по невоља, у првој линији морам ја да се борим, што носи назив министра финансија у једном стању, које је још нерешено. Ја сматрам за одбрану своје части и свог личног рада, да одговорим, кад год се хоће да критикује наше финансијско стање. Ја ћу да наведем један факт. Ти ліја влада има боље уређено стање, на сам читао, да у Италији, по извештају, који је влада поднела Скупштини, има 700 милиона приреченог дуга. Дакле, то није само наша болест, него је светска. Они може бити имају више памети и искуства, па се боре са овакним тешкоћама.

Ако хоћемо да говоримо озбиљно, да не говоримо са пребацивањем, онда останимо на овом питању, које је једино правилно, на питању: требаћу ли нам они расходи, који се предлажу? То је прво и најважније питање. И, ако господа из опозиције кажу, да не могу да гласају за ово, ја ни зато нећу замерити. Кад бих седео у опозицији, можда бих и ја, не можда, него посигурно бих тако гласао; то доноси собом партијска политика. Али само не треба онда зато правити бар мене у првој линији, као да сам ја лакомислено износио неке расходе. Ја вас молим, да процените трошкове: тражи се за сних 7 грана преко 2,600.000 динара, и ја писам могао казати: не дам ни паре, останите при прошлогодишњем буџету.

Г. Гарашанин додирнуо је једну позицију пенсионог фонда. Кад сам говорио о расходима, ја сам говорио и о стручним расходима. Ја мислим, да г. Гарашанин не може за мене говорити, ово што писам мислио. По себи се разуме, да ова позиција, која се тражи, ако сад не би тражили, морала би се тражити накнадним кредитом. И са свим је јасно, да се ова позиција не тражи за 5 месеци; него, по себи се разуме, да је од 1 априла, од новог система, да тај нови систем није могао остати са старим апаратом. И ја могу казати, да је од ових 100.000 дин. већ утрошено близу 80.000 динара. Кон статујем отворено: јесте, 1 април донео је собом то, да се ова позиција морала да гнева, што странка, која је дошла на управу, није могла довољити, да влада са апаратом, који је затекла.

Остала питања останем, да не би заморавао Скупштину.

Милутин Гарашанин — Поред најбоље воље да се споразумемо, мени се чини, да не можемо доћи до споразума, са г. министром финансија. Што смо имали да кажемо — у колико смо умели — ми смо јасно и казали, те сад даље немамо шта да говоримо. Али пак ми нечега, у чему се г. министар финансија разминолазан са мном; нешто о чему ја

писан говорно, а писан говорно на то, што сам сматрао да се то по себи разуме. Г. министар финансија, одговарајући нама, рекао је: „на за Бога, да ли би нам овај буџет био што јаснији, кад бих казао: „ја предвиђам да ће од овога и овога бити толико хиљада прихода, од онога толико хиљада и т. д., ја предвиђам да ће бити утеге толико, и од ових сумпиака толико и т. д.“

Господо, ја допустам да сваки министар финансија може да не предвиди математички тачно приходе; али, кад ја тражим да министар финансије каже оно, што је за њега најнеће вероватноће, не тражим ја то само за то, да има једна норма, по којој би сравнили приходе са расходима, него тражим поглавито за то, — а то г. министар финансија превиђа — што, кад он учини онако, како ја тражим, онда одговорност остаје на њему, а кад учини онако како сам предлаже, онда ми делимо одговорност с њим; ми га унапред ослобађамо од одговорности, а ја сто налазим, да сваки своју одговорност треба да поднесе.

Ја признајем оно што г. министар рече, да је од свију портфеља у министарству најнепопуларнији портфељ министарства финансија. И кад г. министар економије једну радњу г. министра финансија. И кад г. министар економије једну радњу г. министра финансија. И кад г. министар економије једну радњу г. министра

Изволте чути молбе и жалбе упућене Скупштини.

Секретар чита:

Милентија, удова пок. Б. Стевановића и Марија, удова пок. Д. Цветковића, обе из Паруновца, (среза расинског, окр. крушевачког) — моле за државну помоћ;

Еспаф механско-кафански из Београда, моли, да се укине акцис и тротарина према београдским механицијама и кавеницама;

Наста Јовановић из Станаца, у срезу алексиначком, окр. крушевачком, моли, да јој муж издржава робињу у Нишу (сад је у београдском казненом заводу);

Тира Андрић из Рудња, (у срезу студеничком, окр. рудничком), моли, да му покрађу накнаде општина или срез;

Никола Радуловић из Витежева, (у срезу ресавском, окр. моравском), жали се на неправилност суђења.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути извештај одбора, који је проучио измене у закону о уређењу округа и срезова. Молим г. Радисава Митровића, известиоца да дође, да прочита извештај *(Нема га)*. По што он није дошао, то нека га неки из одбора замени.

Заменик известиоца Алекса Ратарац чита:

ИЗВЕШТАЈ

одбора о измени и допуни чл. 18 закона о уређењу округа и срезова

Народној Скупштини

Одбор, изабран за проучавање предлога г. министра унутрашњих дела о измени члана 18 закона о уређењу округа и срезова на својa четири састанка проучио је овај предлог и у договору са г. министром сагласно се, да целокупни чл. 18 има гласити овако:

I

Чл. 18. Непосредни вршиоци управне и надзорне државне власти јесу срески начелници. Тога ради они стоје у непосредној вези с једне стране с општинским властима, а с друге стране с окружним начелницима.

Њих поставља Краљ указом на предлог министра унутрашњих дела.

За среске начелнике могу бити постављени српски грађани по рођењу, или природњени српски грађани, ако су пет година наставили у Србији:

1. Они, који су свршили факултет у Србији или на страни, а служили су као указни чиновници најмање три године;

2. Они, који су свршили најмање шест разреда гимназије или реалке; или три разреда гимназије или реалке и уз то какву стручну школу, а поред тога служили су као указни чиновници најмање пет година;

3. Они, који су служили као указни чиновници најмање осам година и то бар три године као указни полицијски чиновници; и

4. Они, који су служили као стални или привремени срески начелници.

Нико не може бити постављен за среског начелника, ако није навршио двадесет и пет година живота.

II

Овај закон ступа у живот петог дана, по што се објави у службеним „Српским Новинама".

Подносећи овај извештај, Одбору је част замолити Народну Скупштину, да га изволи примити.

Члан Одбора г. Павле Поповић није учествовао у састанцима одборским.

30 јула 1893 год.
у Београду.

Председник Одбора,
Ранко Петровић

Известилац,
Рад. Марковић

Чланови:
Михаило Радовић, Радован Поповић

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

У начелу сам противан предложеној измени члана 18 закона о уређењу округа и срезова, јер сматрамо, да је потребно подврћи ревизији целокупан закон о уређењу округа и срезова.

Чланови одбора:
Алекса Ратарац,
Никодије С. Милетић

Потпредседник — Извештај је напштампан и раздат г. г. посланицима, и може се ставити на дневни ред по што се сврши претрес о изменама у буџету. Усваја ли Скупштина такав дневни ред? *(Усваја)*. —

Част ми је известити Народну Скупштину, да је скупштински истражни одбор свршио свој посао, и сад ће да поднесе Скупштини извештај о свом раду. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Никола Николић и члан одбора Марко Ђуричић читају извештај одбора (штампа се као X прилог „Народној Скупштини").

Потпредседник — Председништво је наредило, да се одштампа цео овај извештај истражног одбора заједно са прилозима, онако, како наређује чл. 19 закона о министарској одговорности, и добиће га господа најдаље до 3 идућег месеца, а можда и пре, али то ће бити последњи рок, до кога га морају добити.

Међу тим, на Скупштини је сад, да она одреди дан, кад ће се ставити на дневни ред претрес овог извештаја, онако, како одређује чл. 24 закона о министарској одговорности. Је ли воља Скупштини, да буде претрес овог извештаја истражног одбора 4 идућег месеца у 8 часова пре подне. *(Јесте)*. Онда се извештај овај стапла на претрес 4 идућег месеца у 8 часова пре подне. —

Сад прелазимо даље на дневни ред.

На дневном је реду први претрес измене у закону о буџету.

Молим г. известиоца да дође (Чује се: 12 је часова, да се закључи седница, боље је после подне да дођемо).

Потпредседник — Ако сте вољни, да се седница држи после подне, онда немам ништа против, можемо закључити седницу? (Чује се: хоћемо, после подне у 3 часа да се држи седница).

Како видим, да је Скупштина вољна да се друга седница одреди за после подне, то закључујем ову седницу, а заказујем другу за после подне у 3 часа.

На дневном је реду претрес измена у закону о буџету.

(Састанак је трајао до 12 часова у подне).

46 САСТАНАК

31 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јовићимовић

Почетак у 4 часа по подне.

Присутни су били господа министри: иностраних дела, финансије и нар. привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 46-ог састанка.

Изволите чути протокол 45-ог састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).* —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес нацрта закона о буџету. Молим г. известиоца да дође.

Известилац Риста Поповић чита измене у предлогу о изменама закона о буџету Краљевине Србије за 1893 год. од 22 јуна ове године (Прилог IX „Нар. Скупштини").

Чл. 1. У буџету државних расхода за 1893 год. Одељак А „На опште државне потребе". Позиција: Државни дуг. Тач. 1 и 2. (Стр. 1 прилога).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану позицију? *(Прима).*

Известилац чита позицију IV. Засебни расходи. Тач. 1 и 2. (Стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложену позицију? *(Прима).*

Известилац чита позицију V. Општи кредити. Тач. 1, 2 и 3. (Стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложену позицију? *(Прима).*

Известилац чита позицију VI. Пензија издржавања и остало. Тач. 1. (Стр. 1).

Потпредседник — Прима ли Скупштина предложену позицију? *(Прима).*

Известилац чита одељак Б. VII. На стручне расходе. Тач. 1. Допуна буџета министарства правде. (Стр. 10). Апелационом суду на плату напредног секретара I класе.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита: поменувају се кредити „првостепени судовима", а) председницима на плату; б) судијама, в) секретарима I кл.; г) рачуноводјама I кл. (Стр. 10).

Потпредседник — Прима ли Скупштина тражени кредит? *(Прима).*

Известилац прочита кредит на истражне судије, њиховог особља и трошкове. (Стр. 10).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита кредит казненом београдском заводу. (Стр. 10).

Милан Милићевић — Ја не знам шта ви хоћете са овим хоморисањем једанпут. Не би требало да дајемо хоморе оним људима, који неће имају плату, јер ми имамо у Скупштини довољно стручних људи. Ја сам противан овој цифри од 10.000 динара.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес о овој тачки свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се одобрени кредит одобри, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина одобрила тражени кредит.

Известилац чита V. Допуна буџета Главне Контроле за 1893 годину. (Стр. 14). Тач. 1 на периодску повишицу члана г. Павла Козељца.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 2 за повишицу секретара. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 3 на повишицу старијега архиваре. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 4 на повећање потребног броја практиканата. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тачку 6 на повећање трошкова за огрев и остале канцеларијске потребе. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 5 на повећање потребног броја слугитеља. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тач. 7 на повећање новог броја рачунописатача. Даље прочита тач. 9 на рачунопреглеђаче. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита тачку 10 на награду чувара пчеле. (Стр. 14).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац чита одељ. VI. „Измене у буџету расхода министарства просвете и црквених послова, за 1893 годину." и то тач. 1—18. (Стр. 18).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит министарства просвете и црк. дела? *(Одобрава).*

Известилац чита одељ. VII. Измене у буџету министарства иностраних дела за 1893 годину. (Стр. 22) 1 кредит на „министарство".

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита одељак о издацима „на посланства: у Атини, у Берлину, у Бечу, у Паризу, у Цариграду, у Петрограду, заступништво у Софији; генерални конзулат у Пешти, генерални конзулат у Солуну, генерални конзулат у Скопљу; конзулат у Трсту, конзулат у Битољу, конзулат у Приштини, на отварање једног новог генералног конзулата." (Стр. 22 и 23).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит министарства иностраних дела? *(Одобрава).*

Известилац чита одсек VIII. Измене буџета министарства унутрашњих дела, по струци полицијској за 1893 годину. Кредити I. (Тачка 1 до 4-те) за тим кредит II. (Тачка 1, 2. Стр. 25).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина предложени кредит министарства унутрашњих дела? *(Одобрава).*

Известилац чита: Повећања у кредиту Санитетске струке министарства унутрашњих дела. (Страна 28—35).

Тодор Радовановић — Овде на бање и минералне воде предвиђено је за бањтовања 1200 дин. а он ни досад није постојао, те ја мислим, да ова два три месеца неће бити потребно, да ми тога бањтовања држимо тамо. Молим 10 посланика да ме потпомогну, да се ова позиција избрише. *(Не потпомажу га).*

Потпредседник — Пошто овај предлог није потпомогнут то о њему не може бити ни говора.

Пошто се нико више није јавио за реч, то стављам на гласање: Ко је за то, да се предложени кредит за санитетску струку одобри, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина одобрила тражени кредит.

Известилац чита данашњу буџету министарству финансија. (Стр. 38—41).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање: Прима ли Скупштина предложени кредит министарства финансија? (*Прима*).

Известилац чита данашњу буџета министарства војног. (Стр. 44—45).

Милан Милићевић — Ја не знам, господо, докле ћемо ми да установљавамо чиновнике и чиновничка звања, и да ни дајемо плате. Сви знате да ми имамо чиновника више него што треба, а сви знате, да министарство војно има доста чиновника цивилних, који ништа не раде, и узрав дембелују. Ми тамо имамо толико цивилних чиновника, да, ако би их ми укинули, ми бисмо издржали велики број војске, те с тога, ја сматрам, да би ову позицију од 34.356 годишње плате, на 14 цивилних чиновника, могли да избришемо, а ако је останемо, онда не треба да се чудимо, од куд су нам дугови и дефицити, кад овако чинимо, онда морамо имати дугова. Ја би за то предложио, да се ова цифра укине са свим, и с тога молим 10 посланика да ме потпомогну (*Не потпомажу га*).

Потпредседник — Пошто предлог г. Милићевића није потпомогнут, то о њему не може ни бити говора. Стављам на гласање: Ко је за то, да се предложени кредит, за министарство војно прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*).

Објављујем да је Скупштина усвојила предложени кредит.

Известилац чита данашњу буџета министарства привреде. (Стр. 48—57).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање. Прима ли Скупштина предложени кредит? (*Прима*).

Објављујем да је предложени кредит примљен.

Известилац — Према решењу Скупштинском, по специјалним буџетима, у одељку VII, стручни расходи сведе се на ове цифре:

1	Министарство правде		
	а) само министарство	дин. 158.176,60	место 187.481,20
	б) Главна Контрола	„ 19.713,79	„ 45.463,79
2	Минист. просв. и црк. послова . .	„ 284.372,60	„ 289.372,60
3	Министарство иностраних дела . .	„ 35.480	„ 36.780
4	Министарство унутрашних дела		
	а) по полицајској струци	„ 26.500	„ 42.500
	б) по санитетској струци	„ 136.129,87	„ 204.849,15
5	Министарство финансија	„ 168.184,60	„ 328.184,60
6	Министарство војно	„ 1,065.678,29	„ 1,200.000
7	Министарство народне привреде . .	„ 415.491,99	„ 373.458,84

И ова стручни расходи са расходима на опште потребе, у целокупној суми износе 3,339.363,44.

За тим прочита чл. 2, о умањавању кредита, и то у партији: II на државни дуг, IV засебни расходи, V општи кредити, VI пензије, издржавања и остало, VII стручни расходи. (Стр. 2).

Смањени кредити у целокупној суми износе 730.112,20.

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 2. о смањеним кредитима? (*Прима*).

Известилац чита чл. 3:

Према чл. 1 закона повећавају се кредити са дин.	3,339.363,44	
На против према чл. 2 умањују се са	„ 730.112,20	
Дакле стварно повећавају се са	„ 2,609.251,24	

За тим прочита овлашћење у чл. 3, да министар финансија може ту суму 2,609.251,24 према чл. 1 закона, до краја буџетске 1893 год., из државне благајне издати на ине повећаних кредита, за буџетску 1893 год. (Стр. 2).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина чл. 3? (*Усваја*).

Известилац прочита чл. 4. (Стр. 2).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина чл. 4? (*Усваја*).

Известилац прочита чл. 5. (Стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 5? (*Прима*).

С овим је свршено прво читање измена у буџету. —

Има реч г. Павле Ранковић.

Павле Ранковић — Хтео сам отоич пре дневног реда да учиним једно питање, на сам процутство примљу за то, молим вас да сад то учиним. Пре 7 дана поднет је предлог посланички, о тромарини варошкој, за измену члана 4 закона о варошкој тромарини, на одбор није још тај предлог извео пред Скупштину. Ја бих молио потпредседника, да ме извести, хоће ли се тај предлог у овоме сазиву изнети.

Потпредседник — Чим председништво добије од одбора тај предлог, упутиће га тамо, где треба. —

Пошто је исцрпљен дневни ред, данашњу седницу закључујем, а заказујем другу, сутра у 8 час. пре подне.

На дневном реду биће: подела Скупштина на секције, за тим други претрес о изменама у закону о истражним судијама; други претрес о изменама у закону о судијама; други претрес закона о новим монополима; други претрес о изменама у закону о сеоској жељезници; претрес извештаја одбора о продужењу повластице Кости Михајловићу на Крагујевца; претрес извештаја одбора, да се општина смедеревској може продати извесно земљиште, и први претрес, измена у закону о уређењу округа и срезова.

(Седница је трајала до 5 сах. по подне).

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Буковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 8½ часа пре подне.

Присутна су била господа министри: грађевина, правде и унутрашних дела.

Потпредседник — Отварам седницу четрдесет седмог састанка.

Изволте чути протокол 46 састанка.

Секретар Љуба Јовсимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (*Прима*). —

Изволте чути једну молбу упућену Скупштини.

Секретар Алекса Ратарац прочита молбу, која гласи:

Народној Скупштини

На састанку држаном на дан 29 ов. месеца, на захтев г. Алексе Ратарца, народног посланика, Скупштина је једногласно решила: *да се нас двојица потписаних заједно са осталим сељацима из нашег села оптужимо пред суду шабачком, за нашету јој „увреду и клевету“ телеграмом у „Српској Застави“ у броју 156 од 27 јула ов. године, а у четвртак „Јовану Авакумовићу и Друговима Београд“.*

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 68 НЕДЕЉА 22 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Буковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(Одлучног потписивања због честитке у „Застави").

Ми у име наше изјављујемо, да о овој честитци ништа нисмо знали, нити да нам знамо: који је писао, где и по чијем овлашћењу.

Ради доказа, ми ћемо навести нека факта, на којих ће се видети, да је тај телеграм послан негде у Шапцу или ти нам у Београду, и да ми за њега нисмо никако знали. Ти су докази ови:

Онај, који је овај телеграм писао, није знао да *Груја Бабић* није члан општинског суда, и кад га је као члана потписао, зацрта се види, да је телеграм лажан; даље: *Живко Стевић* у нашем селу нема, *Живко Рогића* потписао је два пут; а највећи је доказ, да је телеграм лажан тај, *што је на местом потписан Јован Митровић, који је пре месец дана умр'о.*

Ја, првопотписани као председник општинског суда, а друго потписати као писар општински, да смо писали и потписали не бисмо у горњем погрешили.

Кад се све ово изнесе, види се јасно, да су ову честитку могли писати људи, који су својим радом, својим делом доказали, да им благостање народно на срцу не лежи, до да ни је до њиховог самољубља, а то су *чисти либерали*, а овом честитком доказали су још и то, да су и такви подлаци и кукавице, те нам подмећу оно, што наше није и за што кривично да одговарамо и тиме штете велике да трпимо.

Још једном најављујемо: *да је честитка лажна и да ћемо за њу тражити сатисфакције, јер нећемо и не можемо губу лагу да трпимо*, па у то име молимо Народну Скупштину, да и она поради, те да се спрам овог фалсификатора и самовољника, који нас без нашег знања (а другог, потписаног и писменог) на честитки потписа, те нас пред тим Представништвом обрука, — предузме најстрожија кривична истрага, а ћу молимо, да нас не сматра за оне, какви смо горњом депешом изнети, јер ми такве кукавице и подлаци нити смо били, нити ћемо бити, јер либерали никад нисмо.

1 августа 1893 год.
у Београду.

Повиснци:
Живојин Симјанић, председник оп. белотићске у ср. мачванском, окр. подринском, потписао га Драгутин М. Милановић из Шапца; Влајко М. Лавић, писар општине белотићске у ср. мачванском.

Потпредседник — Ово Скупштина прима знању.

Скупштина је овластила председништво, да се учини корак, да се овгуже, и оно је наредило шта треба. —

Изволте чути једну молбу посланика за одсуство.

Секретар А. Ратарац чита:

Народној Скупштини

Ради мојих приватних послова потребно ми је петнаестодневно одсуство.

Молим Народну Скупштину, да ми ово одсуство изволи одобрити.

30 јула 1893 год.
у Београду.

Повиснан,
М. С. Бурничић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).*

Изволте чути једну интерпелацију на г. министра просвете и црквених послова.

Секретар А. Ратарац чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

на г. председника министарског Савета, министра просвете и црквених послова.

У децембру прошле године извршен је у Неготину избор протојереја за округ крајински, противно постојећем закону о црквеним властима; јер је сталин окр. одбор искључен од суделовања у избору, противно чл. 30 тач. 4 закона о црквеним властима.

Услед тога сталин одбор за окр. крајински а тако исто и један део свештеника, који су имали бирати кандидате за окр. протојерејa, уложили су протест противу незаконитог би-

рања на сам дан избора, а стални окр. одбор жалио се доцније и г. министру просвете.

До данас г. министар није донео никакво решење по тој ствари, међу тим је незаконито изабрани протојереј произведен и уведен у дужност.

Молимо г. министра, да нам одговори:

1. Сматра ли он, да је избор протојереја за окр. крајински извршен по закону или не, и

2. Ако је избор изврше противно закону, је ли вољан г. министар прибавити важност постојећем закону и наредити нов избор?

30 јула 1893 год.
у Београду.

Интерпеланти:
Ђорђе С. Стојковић, Марко Шпабић,
нар. посланици за окр. крајински.

Потпредседник — Ова интерпелација упутиће се надлежном министру, да у законом року на њу одговори. —

Пошто је данас први дан месеца августа, то ће чл. 19 закона о пословном реду, ова се Скупштина поделити у одсеке. Како има свега 134 посланика, то ће доћи у први одсек 20, а у осталих 6 по 19 посланика.

Секретар прочита а за тим чита:

I Одсек

Марко Петровић, Тодор Дидић, Михаило Ристић, Коста Таушановић, Ранко Петровић, Милош Богдановић, Јован Станковић, Перa Великировић, Павле Рашковић, Станојло Вукчевић, Милутин Гарашанин, Андрија Параћанин, Сотир Арнђеловић, Здравко Пауновић, Петар Ђаковић, Вуча Николић, Мика Давидовић, Данило Јовановић, Лаза Докић, Дим. Тирковић.

II Одсек

Андра Николић, Михаило Марковић, Тома Бојчић, Ранко Тајсић, Дим. Маринковић, Јоца Ж. Јовановић, Миленко Весић, Михаило Стојаковић, Љуба Николић, Ђока Владић, Новак Милошевић, Алекса Трајковић, Ђока Бојић, Арса Пророкојевић, Тодор Радовановић, Стеван Д. Поповић, Тодор Костић, Радован Милетић, Андра Ђорђевић.

III Одсек

Љуба Јексимовић, Мика Бранковић, Лазар Прокић, Глиша Гершић, Јован Шелмић, Мих. Радовић, Свет. Милосављевић, Перa Павловић, Симо Костић, Живко Малованац, Алекса Ратарац, Никола Поповић, Драг. Дединац, Стеван Ристић, Тура Милијашевић, Јоца Селић, Добра Ружић, Милош Марковић, Анта Рајичић.

IV Одсек

Драгомир Рајовић, Василије Живановић, Богосав Поповић, Рака Милошевић, Никола Николић, Митар Мићовић, Милош Ђорђевић, Љуба Ковачевић, Јованча Стојановић, Светозар Станковић, Владимир Поповић, Андра Стевановић, Димитрије Карић, Милун Младовић, Ђока Брачинац, Павле Станковић, Ђока Стојковић, Живан Сретеновић, Стојан Новаковић.

V Одсек

Никодије Милетић, Владислав Павловић, Мика Х. Тошић, Никола Пашић, Милан Ђурић, Марко Ђурачић, Радисав Митровић, Сава Милићевић, Стојан Станковић, Радован Поповић, Ђура Хранковић, Мата Максимовић, Димитрије Катић, Милан Милићевић, Јован Сопровић, Станча Виденовић, Благоје Божић, Петар Максимовић, Рака Нинић.

Одсек VI

Димитрије Димовић, Димитрије Илићановић, Милија Миловановић, Сава Грујић, Ђока Анђелковић, Велимир Карић, Павле Поповић, Павле Вуковић, Лазар Илић, Милосав Вељић, Урош Плазина, Михаило Вујић, Михаило Поповић, Сретен Гогић, Велимир Тодоровић, Павле Крстић, Јоца С. Јовановић, Антоније Поповић, Лука Лазаревић.

VII Одсек

Марко Шпабић, Максим Сретеновић, Гаја Милорадовић, Мих. Мартинац, Анта Радосављевић, Мих. Веселиновић, Филип Милојевић, Риста Поповић, Коста Борисављевић, Вукашин Петровић, Војин Тирковић, Милоје Барјактаровић, Љубисав Благојевић, Павле Симлинић, Мих. Косовљанин, Јован Николић, Ставко Петровић, Петар Вукићевић, Арса Дреновац.

Потпредседник — Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измена је у закону о истражним судијама.

Известилац П. Поповић прочита предлог о измени у закону о истражним судијама (стр. 313).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена усвоји нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе).* — Одлучујем да је измена усвојена.

Тиме је свршено и друго читање овога предлога.

Сад ћемо гласати поимење о овој измени. Ко је за ову измену, гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Стевановић *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Пророкојевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Тирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Дим. Илићановић *за*, Дим. Карић *за*, Дим. Тирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Маловарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопровић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јексимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко С. Ђурачић *за*, Мар. Шпабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Давидовић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Младовић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*. Михаило Косовљанин *за*, Мих. Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, П. Рашковић *за*, П. Симлинић *за*, Петар Ђаковић *за*, П. Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Рад. Поповић *за*, Р. Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вујовић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је према 88 посланика, и сви су гласали *за*. Према томе оглашујем, да је усвојен закон о измени у закону о истражним судијама, на поименичном гласању. —

На реду је други претрес измена у закону о судијама.

Известилац П. Поповић прочита предлог о измени у закону о судијама (стр. 313).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, стављам на гласање: ко је за то, да се предложена измена прими, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Сви седе)* — Оглашујем да је усвојено.

Пошто је свршено и друго читање, то ћемо сад гласати поимење. Ко је за ову измену, гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против*.

Секретар прочита:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Стевановић *за*, Андрија Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Пророкојевић *за*,

Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илијановић *за*, Димитрије Карић *за*, Димитрије Ђирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дедијац *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Живко Малобарац *за*, Здравко Пајновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Стаиковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Шпадић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Давидовић *за*, Мика Х. Томић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Миљковић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Мирослав Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миљковић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Раинковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Баковић *за*, Петар Пајковић *за*, Радисав Митровић *за*, Радоман Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 89 посланика, и сви су гласали *за*. Према томе објављујем да је Скупштина по поименичном гласању усвојила предложену измену у закону о судијама. —

На реду је други претрес нацрта у закону о грађењу сеоске железнице.

Известилац Јован Станковић прочита измену члана 3. (стр. 321).

Потпредседник — Ко је за то, да се предложена измена у чл. 3 усвоји нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем, да је усвојена.

Известилац прочита измену у чл. 4.

Потпредседник — Ко је за то, да се усвоји прочитана измена чл. 4 нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем да је усвојена.

Пошто је свршено и друго читање, то ћемо гласати поимснице. Ко је за то, да се ове измене усвоје тај ће гласати за, а ко је против гласаће против.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Стевановић *за*, Андрија Парађанин *за*, Анта Рајчић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђирковић *за*, Вукашин Петровић *не гласам*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илијановић *за*, Димитрије Карић *за*, Димитрије Ђирковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић — Ја ћу да мотивишем своје гласање. После буџета, који је поднесен противно Уставу ја не гласам. Драгутин Дедијац *за*, Ђока Братинац *за*, Ђока Владић *не гласам*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милијашевић *не гласам*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малобарац *за*, Здравко Пајновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Стаиковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Лазар Прокић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Николић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Шпадић *за*, Мата Максимовић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Шпадић *за*, Мата Максимовић, Мика Давидовић *за*, Мика Х. Томић *не гласам*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Миљковић *за*, Миленко Веснић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *не гласам*, Митар Миљковић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Раинковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Пајковић *за*, Петар Баковић *за*, Радисав Митровић *за*, Радоман Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Јонин Поповић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић — Само за то, што је г. Рајовић потписао извештај, а гласао против, ја гласам *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *не гласам*, Стеван Д. Поповић *не гласам*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика, од којих су за предлог гласали 85. Према томе објављујем, да је Скупштина на поименичном гласању усвојила измене и допуне у закону о грађењу сеоске железнице. —

На реду је извештај финансијског одбора о предлогу г. министра финансије, да се општини смедеревској може продати извесно земљиште.

Известилац Михаило Марковић прочита поменути предлог министра финансија (ст. 425) за тим прочита извештај финансијског одбора о том предлогу (ст. 458).

Потпредседник — Њако не тражи реч? Стављам на гласање мишљење финансијског одбора. Ко је за то, да се усвоји мишљење финансијског одбора, тај нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем, да је усвојено мишљење финансијског одбора. —

На реду је први предлога о измени члана 18 закона о уређењу округа и срезова.

Известилац Р. Митровић прочита предлог министра унутрашњих дела (ст. 373) а за тим прочита мишљење Државног Савета (ст. 373) а извештај одбора о том предлогу (ст. 496).

Потпредседник — Сад настаје претрес у начелу. Има реч г. Рајовић.

Драгомир Рајовић — Ја имећу ова два члана наших тако противност, између 1, 2 и 3 тачке с једне стране, да, ако се она не измени, ја хоћу у том случају да кажем да сам у начелу противан овим изменама. Овде се предлажу две мере за исту службу. Оставља се право министру да двојако поступа. Једни да хорају имати квалификације, а други да немају, једни да су свршили и служили извесан број година, а други да не морају да су свршили, нити да су служили. На овај начин, ако се усвоји 4 тачка, онда по себи отпадају све три прве тачке. Онда нису исте законите мере за падају све три прве тачке. Онда нису исте законите мере за све оне, који хоће да уђу у службу, него се остављају министру да изађу призвинним путем. Ја држим, да код се оваким начин да изађу призвинним путем. Ја држим, да код се оваким начин установљава да се грешни о принцип правде. Јер, за све српске службе треба да буду исти услови, кад хоће да ступе у државне службе. На овај начин бан тај главни принцип нашти се. Јер ево, господо, као начини сам ја као и сви остали, који су били у служби, и неки су дошли дуго година службе и добили исти ранг и исте плате као и ти, што су остарели у тој служби. Тиме је, господо, неправда учињена. Такву исту неправду хоћемо подо, нама неправда учињена. Такву исту неправду хоћемо подо, нама неправда учињена. Овде се каже: „они, који су служили као стални или привремени сресни начелника“. Шта сматра г. министр да данас неког поставља привремено срески начелник а председник да га поставља за сталног, и ко

му смета да то учини? И кад он може то да учини онда питта не преди ни цео овај закон. Кад он може онога, који нема квалификације, да постави прво за привременог, па онда за сталног начелника, онда на тај начин направљано цело оно наређење, на кад га тако може да напреда, па налазим да целом овом закону нема смисла. Кад они, који немају квалификације, а који не уживају милост код г. министра, не могу добити службу под истим условима као и они, који уживају, и који могу на штету оних са квалификацијама но без фавера министрових, да буду још пре постављени, то је онда противно правди, једнакости, која треба да буде између свију српских синова, а не да се једнима чине привилегије.

И ако се усвоји овај члан, онда сам ја противан целом овом предлогу.

Министар унутрашњих дела Светозар Милосављевић — Господо! Посланик г. Рајовић казао је, да министру питта не смета да постави кога хоће за привременог среског начелника. Он је то казао с тога, што није прочитао чл. 18-ти закона о уређењу округа и срезова, јер, да га је прочитао, он би видео, да по том 2 члану, министар не може да постави кога хоће; с тога ћу му ја да прочитам чл. 18.

„Члан 18. Непосредни врховна управне и надзорне државне власти јесу срески начелници. Тога ради они стоје у непосредној вези, с једне стране с општинским властима, а с друге стране с окружним начелником.

„Њих поставља краљ указом на предлог министра унутрашњих послова.

„Срески начелник може бити онај српски рођени или природњени грађанин, који је свршио бар који средњи завод, или коју средњу стручну школу, у земље, или на страни, који је провео бар пет година у административној државној служби у унутрашности земље, који има двадесет пет година, и који је уз то положио прописани испит по закону, који ће се о том донети најдаље до краја 1891 године. Али се и без испита, и без предходне административне службе могу поставити за среске начелнике они, који су свршили факултет у у земљи, или на страни, ако су пре тога били и у којој другој служби.

„Они, који се затекну у служби, кад ступи у живот закон о полагању испита, дужни су да га положе, ако према овом закону испиту подлеже, и не могу бити унапређени док не положе испит.“

Члану 18 додаје се као нов одељак:

„Они ниски полицијски чиновници, које је овај закон у служби полицијској затекао, а који су провели у њој пет година као указни чиновници, могу бити постављени за привремене среске начелнике, и ако немају квалификације по овом члану, али с том обавезом, да положе прописани испит, кад ступи у живот закон о полагању испита“.

Као што видите, господо, по садашњем закону, за привременог среског начелника може се поставити само онај полицијски чиновник, кога је овај закон у служби полицијској затекао, а то је је 18 Децембра 1890 год. а провео је у њој пет година као указни чиновник. Према томе, ми стоје радосна г. Рајовића, да министар може поставити кога хоће, прво за привременог, па после за сталног среског начелника, него је јасно казано, кога може министар да постави. Навод г. Рајовића да се овим законом чини неправда, не стоји, ја мислим, да се не чини никаква неправда, кад се јасно каже у закону, ко се може поставити за среског начелника. Ја сам овај предлог поднео за то, што ми нисмо полицијских чиновника различите спреме, па је потребно да се законом одреди кад ко од њих може бити постављен за среског начелника. Има их, који су свршили факултет; за њих је казано да могу бити срески начелници, ако су служили као указни чиновници најмање три године, има их који су свршили 6—7 разреда гимназије или реалке, или три четири разреда гимназије, или реалке, а уз то, и какву стручну школу. За њих је речено, да могу бити постављени за среске начелнике, ако су служили најмање пет година као указни чиновници, има их који су свршили само основну школу 2—3 разреда гимназије, и за њих је одређено да се могу поставити за среске начелнике, ако су служили као указни чиновници најмање 8 год. и то бар 3 год. као указни полицијски чиновници.

И на послетку четврта је врста оних чиновника, који су служили као стални или привремени срески начелници.

Ја држим, да је то принцип, да онај, који је нешто био, може опет то да буде. Да онај, који је пре био нпр. може опет да буде нпр. и онај који је пре био мајор, може опет да буде мајор, ја мислим, господо, да овде има и логике и правде.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то, да се предлог у начелу прими, тај нека седи, а ко је против, нека устане? *(већина седи)*. Већина је седела, с тога објављујем да је предлог у начелу примљен.

Сада прелазимо на претрес о појединостима.

Известилац Чича чл. 1.

Милоник Весник — У самом уводу чл. 18 налазим, да има једна мала празнина. Кад се већ пашло за потребно да се утврди, да за среске начелнике могу бити постављени српски грађани, по рођењу или они природњени српски грађани, који су 5 год. настањени у Србији, онда је по мом мишљењу изостављен један услов, који је предвиђен Уставом, а то је онај, да је сваки грађанин испунио своју војничку обавезу, на тек онда да добије службу (чује се: то се разуме). Молим вас, господо, и ако би тако требало да буде, то се по себи има не разуме, јер ја могу да вам наведем случајеве, у којима су постављани за чиновнике и они, који нису испунили тај услов.

Стеван Поповић — Ја молим г. министра, за једно објашњење код 2 тачке. Ту се вели, „да срески начелници могу бити они, који су свршили најмање шест разреда гимназије или реалке, или три разреда гимназије и реалке, и какву стручну школу, а поред тога служили су као указни чиновници најмање пет година“. Као што је познато, господо, учитељи су и учитеља основних школа, рецимо за пореске надзорнике. По закону о основним школама, њему се све године проведене у учитељству уважавају као указне. Ако је такав учитељ, био учитељ нет-шест година, и постао порески надзорник указом, онда су му све године учитељске службе, постале указнима. Према томе, да ли може учитељ, који је био нет година учитељ, да ли велим, такав учитељ може бити и срески начелник?

Министар унутрашњих дела — Ја мислим, да је често и јасно казано, да за среске начелнике могу бити постављени само они, који су служили као указни чиновници најмање нет година, може неко бити двадесет година учитељ, он не може бити постављен за среског начелника, ако није служио *као указни чиновник најмање нет година*. За мене је оно јасно, а ако је нејасно, ја молим нека се каже јасније.

Стева Поповић — Није згорег, што се чуло оно објашњење г. министра.

Потпредседник — Отварајем да је претрес свршен. Ко је за то, да се прочитани члан прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе)*. — Објављујем да је тачка 1 примљена.

Известилац Прочита тачку 2 (ст. 373).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитану тачку 2? *(Прима)*.

С овим је свршен први претрес, предложених измена.

На реду је извештај одбора за продужење повластице Кости Михаиловићу за фабрикацију хартије.

Известилац Радисав Митровић Прочита извештај одбора (ст 473 и 474), и предлог (ст. 316).

Михаило Косовљанин — Господо, као што се види, Коста Михаиловић и другови из Крагујевца, као повластичари за фабрику хартије, тражили су, да им се продужи повластица за две године. Они су ту своју молбу поднели Скупштини још 19 фебруара 1892 год., али како се Скупштина није могла

да конституише ни у месецу Новембру прошле године, ни у Марту ове год. то је ова ствар остала да се данас реши.

Они су тражили продужење повластице за то, што је заиста весна техника било подићи овако једно предузеће индустријско. Као што се зна, исту повластицу имали су Вајферт и другови, и они то нису могли да изврше као и они што нису успели. Знам, да има неких премена, неких тешкоћа за извршење овог предузећа. Поито је мени позната та ствар, ја могу да кажем, да су се ти људи трудили да подигну фабрику, али нису могли: за неуспех они, дакле, нису криви; они су преговарали час с једним час с другим, али нису могли да дођу до споразума.

Одбор, као што се види из овог извештаја, нашао је: да им се не може продужити ова повластица. И ако извештај није потписан, зашто да се повластица не може продужити, као што је до сад другим повластичарима чињено, одбор је изнесао нама у виду, да по новом трговинском уговору, закљученом са Аустро-Угарском, немамо права да дајемо нити да продужавамо такве повластице. Дакле, одбор се руководио да продужавамо такве повластице. Дакле, одбор се руководио тим разлогом, и сто с тога се повластица није могла ни продужити. На жалост немамо права да продужавамо повластице, ти људи за то нису криви, јер кад би им се остављао рок још од две године, они би ту фабрику изсвесно подигли. И из ових разлога ја сам изишао да се на крају извештаја одборског дода „и да им се каућија врати". И ако се ја с њиом у овоме слажем, молим да ме потпомогне. *(Потпомажу га неке од 10 посланика).*

Ђока Брачинац — Господо, предмет питања о повластици за подизање фабрике за израду хартије, био је пред Народним Представништвом пре неколико година. Та је концесија била дата г. Вајферту и он је 1890 год. тражио продужење. Народна Скупштина била је нерасположена наспрам г. Вајферта, није му хтела продужити, већ је одузела повластицу и зашто? — Зато, што су људи Вајферта проузривали ове концесионаре, те је од њега одузета ова повластица и дата овим људима. Они су се обавезали да подигну фабрику и да израђују хартију. Како ми изгледа, према њиховом финансиском стању, они су имали само на то, да нађу стране капиталне за ово предузеће, јер сами нису били у стању да изведу ово предузеће, и тако су хтели да зараде неку пару на рачун државе.

Данас пред нама стоји предлог да се ова концесија продужи за две године, као што је 1890 год. тражио и г. Вајферт.

Одбор, кад је донео овакав закључак, он га је могао донети само на основу трговинског уговора с Аустро Угарском, јер exo се по том уговору обавезали, да не можемо више давати овакве концесије. Шта видимо из овог предлога? Видимо да они не траже да им се врати каућија, а међу тим г. Косовљанин предлаже да им се врати. Г. г. концесионари, ако су оштећени, нека се обрате молбом, на Скупштина, ако изадне благонаклоне према њима, нека реши да им се каућија врати; а они немају права да је траже. Дати концесију значи закључити уговор, и ако једна страна, не испуни уговор, уговор пада на њену штету. Ја сам противан предлогу г. Косовљанина и био бих за предлог одборов.

Арса Дреновац — Предлогу г. М. Косовљанина, по мом мишљењу, нема места а ево зашто. Ја сам био у финансиском одбору, кад је решавано о продужењу ове повластице г. Вајферту. Онда су они концесионари узели у овај посао и њима је дата ова концесија. Господо, ја не знам зашто се одузела ова повластица од г. Вајферта, али ја сам онда одвојио мишљење и казао сам: „ако мислите, да се та фабрика подигне, онда то дајте г. Вајферту, јер је он једини способан за то". Али међу тим ови су људи поцудили се концесијом и моји другови рачунали су, кад Вајферт није фабрику подигао, хајде да пробамо, те да дамо концесију овима.

То је један уговор закључен између њих и државе. Види се из свега да уговор није извршен, а кад није извршен, онда ни тај уговор, према новом трговинском уговору с Аустро-Угарском не можемо да потврдимо.

Мишљење је одбора потпуно оправдано, они немају право да им се каућија врати, јер кад су они правили уговор са државом, они су пристали на тај услов да губе каућију, ако не испуне обавезу.

Према томе, ја сам одсудно противан, да им се каућија врати. као што Косовљанин предлаже.

Никодије Милотић — Као члан одбора, који је био одређен, за оцену овога предлога сматрам за дужност, да у неколико објасним ову ствар, и изнесем разлоге, који су руководили одбор при решавању овога питања. Г. предговорник Косовљанин напоменуо је, да одбор није мотивисао свој извештај; ја мислим извештај је пред вама свима, и ви видите на основу чега је одбор то радио. Одбор је довољно мотивисао, кад је казао: да према концесији он нема права, и с пооказао, кад је казао: да према концесији он нема права, и с позгледом на концесију, он је изгубио право на продужење. По члану 6 као што је напоменуто у извештају, то је питање са свим начисто изведено, и ми немамо имали код тога питања ништа да се задржавамо или да се бунимо. Он никаква правс пенза на продужење концесије, према самом тексту, ова жора да отпадне. Нема никаквог другог разлога нити их треба онда навести, кад је ту пред нама концесија као полазна тачка за оцену овога питања. Што се тиче враћања хартије то је такође самим текстом исте концесије јасно обележено, јер кад губи право на продужење повластице, кад губи саму повластицу, онда следствено, да последице тога губитка мора да буду и пропаст каућије и онде се никако не може тражити од Народног Представништва, да му тај поклон да, из обзира према тешкоћама, које је он имао око овог тешког посла и ако хоће, да узме у оцену све друге неприлике, са којима се имао да узме у оцену све друге неприлике, са којима се имао да бори као страноман капиталиста за тако велико предузеће. Ако је говор о поклону са ових је друга страна, а кад је говор о праву, онда нема места овом предлогу. Предлог овај може Скупштина да сматра само као поклон на основу његовог права, и тога ради треба подићи нарочиту молбу. Концесионари су тражили продужење концесије а не повраћање каућије, а кад они не траже, онда ја не знам откуда може да потече овај предлог да им запосказамо право државе и да му нудимо оно, што он не тражи. Ја мислим, да би ово питање најбоље било, да се реши, ако, т. ј. Народно Представништво налази да му каућију треба вратити, које мишљење ја нисам не делим, онда треба поднети молбу, која нека дође пред Скупштину и како она буде расположена онако нека и реши.

Михаило Косовљанин — Господо! Каућије се дају за то, да би државна имала неку гаранцију за остварање каквог индустријског предузећа, уопште да застраши концесионере, да се у томе пожуре и да буду у свему тачни. На жалост је мала познато, да су се ти људи заиста трудили и трошили новац и чинили све само да би подигли ту фабрику, ја мислим, да би се огрешили, кад не бисмо тим људима вратили каућију. Ти људи нису богати, они су чак више сиромашни, али су се чак трудили да својим знањем и радом допринесу овој земљи добра, па и себи и држави да користе. Та су тети концесионари дошли код мене, и нудили ме, да ја с њима ангажујем стране капиталисте, ја сам их у почетку одбио, настојавајући, да већ имам једну индустријску радњу и да немам ни времена, ни капитала, да могу и другу индустрију подизати, али они су и преко тога од мене захтевали, да ја примам то на себе, и ја онда, пошто нисам могао да их се уопште отресем, примио сам то на себе, с тим условом, да се уопште са купцима са којима радим у иностранству, на по добиненом одговору тек да ступим са њима у споразум. После овога одних сам писао у Београд и Праг а по преговорима водио преговор и са некаквом оптичком фирмом Давид и син, која је у Угарској већ две или три фабрике устројила била. Ја сам отишао у Пешту и преговарао тако са г. Давидом и тај човек ми је врло лепо објаснио и најпекрепше изнео своје мишљење о томе како се подиже та индустрија, дакле из његовог обавештења као и из података из новина о фабрицирању хартије, ја сам увидео, да је заиста ту фабрику не само тешко извести, већ и него тешко и конкурентно, јер је тежка конкуренција, а поред свега тога треба врло огроман капитал. да треба врло велике сла-

шице за такво једно предузеће па да се оно може са успехом извести. Тако сам нашао, да такве фабрике вуку веома мали проценат 2—3%, не више. „Шлегел-Мил“ чувена аустријска фабрика хартије код Беча, вуче 4% а треба да их амортизира са најмање 6%. А шта то значи? Значи, да таква амортизација не води добросте и да ће те капиталисте после једно 50 година морати, да додају за те машине. То значи да се неће моћи извршити отплата за то време. Једино „Дахајска“ фабрика близу Минхена: она има дохотка 25% и то зато што је сликарство у Минхену веома развијено, и што израђује хартију за слике и фотографије и т. д., јер само на такиој финој хартији има зараде и отуда и она поменута фабрика има и толики проценат.

Ја сам уверио г. Давида, да ли би он пристао са нама, да подигнемо фабрику хартије. Он ми је одговорио да му је веома тешко, да може таку фабрику да построји, јер је и сам изгубио у томе велики новац. Нашао је даље, да за подизање такве фабрике треба и јефтино гориво, које не сме бити скупље од једног динара метр. центе. Нашао је даље, да кад би смо ми подигли такву фабрику, да би смо требали имати и јаку воду да се може турбина наместити, или поред тога да вода треба да је увек бистра и чиста за фабрикацију хартије, да фабрика треба да има добру и комуникацију, и да је близу железнице, и на послетку да има доста радника, који би јефтино могли да раде, и само су они услови веома тешки нарочито их наћи све на једном месту, где би се таква фабрика подигла, то сам се уверио о немогућности постројења ове фабрике.

Кад сам се вратио кући затекао сам извешћа из Белгије и Париза, која су извешћа у своју сагласна била са оним, што сам у Пешти сазнао и тада сам на често био да нико не може установити ту фабрику, докле год ми не будемо имали великих капитала, или докле год не ангажујемо велике стране капиталисте. Писао хтео, да кажем нашу концесионарима и да ни сне ово кажем већ сам ни само писменото да се не могу примити тога предузећа. И шта су они радили? Преговарали су са неким енглезима и талијанским кућама и потрошили велике новце ово тога, на и мене је та позваствила потшала на 300 динара,а њих конта на 8—10 хиљада динара, И онда, господо, кад су се ти људи не само трудили, него и потрошили грдан новац, па још сада, да ми и држава узме каучију, ја мислим да то не би било право, и за то сам да ни се каучија врати.

Милан Ђурић — Господо, после објашњења уваженог предговорника г. Косовљанина устао сам да потпомогнем његов предлог, јер држим да је у интересу наше домаће индустрије. На приговор извесне господе да је Вајферту дата повлаштица, али да му је она после одузета и каучија враћена, имам да кажем ово: знала је то Народна Скупштина да је Вајферт богат човек, да је он у већој могућности него остали наши људи, па је Народна Скупштина хтела да да могућности нашим сиромашнијим људима да чине онака предузећа и да тера стране капиталисте, који не дају да се наша индустрија развија, и за то Народна Скупштина, не дајући продужење повлаштице г. Вајферту, може сви признајено добру волу и патриотизам, и зога лично веома ценимо. Хтела је да је даде нашим сиромашнијим људима, те да се наше капиталисте на њих угледају, те да они ангажују своје капитале за индустријска предузећа у Србији, да оснтрају и учврсте нашу домаћу економију. Верујте, господо, да су ове стране и велике капиталисте контале много нашу земљу, и да су наши сиромашнији људи пали под ноге страних капиталиста. Чији је интерес да је Србија зависна и потчињена страним капиталима. Кад хоћемо и желимо да не будемо подчињени страним капиталистима, да нас они не поплаве својим капиталима, онда треба да потпомогнемо и развијемо нашу домаћу индустрију, да потпомогнемо наше сиромашне, енергичне, патриотичне Србе, који својом предузимљивошћу могу да развију нашу индустрију и да нашу отаџбину ингунају из сфере туђинских интереса, као што су је и наши јунаци претци ишчупали из туђинских руку. А сад и ми треба не само пушком, као што смо некада, него да и нашим капиталима суђбинско странце, те да одржимо нашу економију независност.

Кад би смо узели од оних људи, 10 или 8 хиљада динара што су они утрошили, то би значило, да као год као мало дете падне па се убије, и ми место да га подигнемо, да га чувамо и негујемо, ми га бијемо; тако исто ми у место да подигнемо нашу индустрију тиме би је убијали. Јер, кад имамо да се боримо са великим капиталима, т. ј. странима капиталистима, ми се не боримо само мачем и пушком, него се боримо и са капиталима. Ја мислим с те стране да је праведно и мудро да овим људима вратимо 10 хиљада динара, које су уложили као каучију, а доста им је, што што чујемо, радећи да фабрику оспују и њој капитал потроше 6—8 хиљада динара.

Господо, ви, који сте били можда на бојном пољу и видели сте да на глас трубе они који пођу у напред да оснаје непријатељске позиције и састане, падају први и сапестан војсковођа одаје им мртвим почаст, јер су пали за проширење граница и независност земље, а равене лети и негује. То су и они концесионари сриски у индустријским предузећима, који сиело предузимају да потисну туђу индустрију из наше отаџбине. То су исти ти пионери, који падају да се боре за нашу економску независност, па и ако нису велике капиталисте и ако нису богати, и ако нису успела да фабрику хартије подигну. На пригопор господе да они нису капиталисте, имам да кажем ово: нека се сете само наше историје у почетку онога века, кад кроз уста бесмртног Вишњића народ проговори у тешком времену туђег робовања: „Ту хиљадни нису ради какви пит' су ради Турци изјелице ал' је рада спротива раја и ради су божји угодници.“ Дакле из онога је јасно, да је протина тешког туђег ропства устао народ са својим слугама свето тог олтара, те је извојевано противу воље богаташа своју слободу, своју државу, а то ва то, што је имао вере у Бога, љубави за своју политичку самосталност, и дух патриотизам и пожртвовања за своју политичку будућност; том вером и љубављу одушевљавамо се и ми данас, и знајмо да ћемо извојевати, и своју економску независност од унлина туђих капитала. За то да би смо охрабрили све наше патриоте на овоме пољу, и да ни не би убили добру волу, хтели смо сами, да ни се каучија врати. (*Тако је*).

Димитрије Ђикановић — Нема места никако предлогу г. Мике Косовљанина. Они људи су учинили земљи једну грдну штету, што су се појавили као неки концесионари. Нити су то били људи од заната, нити од капитала, него просто једни шпекуланти, који су се појавили у оном тренутку, кад смо учинили грдну погрешку, што нисмо хтели да продужимо концесију Вајферту. Да смо онда продужили концесију Вајферту, ми би смо данас имали фабрику хартије у земљи, и не би смо давали толике милионе из хартију странима земљама. Што неки од господе каже да за ту фабрику треба велики капитал, и да због тога, што га они нису имали да нису могли ни да створе ту фабрику, на шта су радили они? Просто шпекулисали. Чим су добили концесију, они су одмах отишли код Вајферта, па су му нудили да му је продаду, али он није хтео да кући, са Вајфертом био је заједно у компанији и Јован Ђурић, па су нили они и код њега и нудили, али их је и он одбио. Из свега се тога види да они нису ни мислили озбиљно да подигну фабрику хартије. Мени је жао што сам и ја гласао за то, да им се да повлаштица. И кад су они оштетили нашу земљу са толиком сумом новаца, онда нека места да им се та њихова каучија врати. И ја сам противан предлогу Мике Косовљанина.

Стојан Стаиковић — Кад је Народна Скупштина решила да се не да продужење повлаштице Вајферту, онда се одиста мислило да ће и Вајфертова каучија пропасти. Али кад ствар стоји тако, да је њему каучија враћена патрат, и кад је г. Вајферт могао добити каучију, онда, мислим, да је праведно, да и они људи добију своју каучију. Друга би ствар била, кад би смо ми решавали о продужењу повлаштице, па да ни ми то дано, правда би била на тому земљишту да, али ми продужимо ту повлаштицу, али ми већ тога права немамо, не мо-

жемо да се упутимо у продужење повластице, па кад не можемо, онда треба да кажемо: знаш, шта је, брате, не можемо да ти продужимо повластицу, него узми паре, па иди због о! Што се тиче овог народа, да он треба да поднесе нову молбу Скупштини за то, то може бити и по предлогу Мике Косовљанина. Ми можемо то и сад да решимо на боље је данас, него да нам он и по други пут поднеси молбу, те да и по други пут с њим имамо посла. С тога држим да треба да се усвоји предлог Мике Косовљанина, па да и ти људи добију каућију као што је и Вајферт добио. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши (*Јесте*). Онда осим пријављене господе не може нико више добити реч.

Сима Костић — Само за то, што у предлогу поштованог посланика г. Мике Косовљанина видим једну праведну ствар и једно хумано дело, узео сам реч да и ја проговорим неколико речи о овој ствари, нарочито с тога, што сам видео да поштовани моји другови Арса Дреновац и Ђока Врачинац протиниу гледиште на ову ствар имају.

Ја сврга, моје је дубоко уверење, да сви они, који траже повластицу, да никако не траже у намери шикањсања, него да траже у једној вишој и племенитој намери. А то је, да се у нашој земљи подигне индустрија. У колико стоји разлог, што у сваком предузећу онај, који ради, тражи и користи, природно стоји да и онај који тражи концесију, не тражи је за то, да од ње има штете, него за то, да се и користи. И ови људи, када су тражили повластицу после поштованог индустријалца Вајферта за подизање оне фабрике хартије, знали су да је не могу подићи својим сопственим капиталом, него су мислили да се такво једно подузеће може остварити једино са капиталом из унутрашности и са капиталом са стране. За што су се ова бан лица јавила и тражила концесију од Народне Скупштине, нема су познати узроци и намере ових људи. Један од тих концесионара и то Коста Михаиловић, то је један машински шлосер, који је слат као наш изасланик на париску изложбу. И он шћењком отишао је у Белиград да види тамошње фабрике хартије, па је ишао чак и у Енглеску и то све шћењени ову дајурају, коју је ихао као радник. Прегледајући те фабрике њему се зачела таква мисао да треба и код нас такво једно предузеће да се остварн и то не тако велики капиталом као што се може замислити да је потребан, него је он замишљао да ће се такав капитал моћи набавити и у самој земљи. То је био дакле узрок и намера, што су они тражили ту повластицу, и Скупштина је заиста и стала на земљиште, да треба једну овакву племениту намеру потпомоћи и одазвати се. Ни како не мислим, да је Скупштина при давању повластице Косте Михаиловићу и другоима, а недавањем продужења поштов. г. Вајферту није мислила да тиме стаје на пут да се не подигне фабрика хартије, као што мисли г. Ђирковић, него је Скупштина мислила онда, кад г. Ђорђе Вајферт није остварио дотле ту фабрику, да је и напуштено ту мисао и да је неће ни у будуће остварити.

У осталом, да су они људи доиста имали намере да створе такву једну фабрику, да су само напали капитала у земљи или на страни, доказује и њихов рад. Они су се прво обратили на све капиталисте у Крагујевцу без погледа на партијску боју, држано је неколико седница и већано је о томе да се подигне са капиталом у земљи. И они су се даље обратили на капиталисте ван Крагујевца и питали су сви за минимално у ономе; међутим добио се одговор да неће оно-лико уписа на акције код разних завода и штедионица, да је било немогуће да се отвори упис и на акције за подизање фабрике хартије; и шта је остало концесионарима, него да се обрате капиталистима са стране. И они су се и обратили, и радили су на томе са највећом енергијом и дошли су т. р. до самога остварења. Чак је у Енглеској био створен синдикат, и хтео се у Лондону да отвори упис на акције. Међу тим шта се после тога десило? У енглеском парламенту поднесена је једна интерпелација на његовог министра иностраних дела, поводом једне пресуде нашег суда, којом је решен један спор но ствари оне прве наше Народне Банке. И шта је било? Распао се синдикат и тиме је онемогућено остварење те фабрике.

Распао се синдикат и остало је немогуће остварење овог предузећа.

Дакле, као што видите, на привлачење страних капитала да их увлеку у наша предузећа, штетно су утицале многе прилике у нашој земљи. Саме оне политичке трзавице, које су се дешавале у нашој земљи изазивале су бојазан код страних капиталиста, да своје капитале уложе у наша предузећа. Дакле, као што видите, људи су били заиста, заузимали, да се дође до остварења те фабрике хартије, али бадава, биле су непри-лике, које су то спречиле и учиниле немогућим остварење тог предузећа. Они су покушали још код неких кућа, као што је напоменуто г. Косовљанин, али није се могло успети. Међу тим, од су се решили били да траже продужење, онда је била у питању једна талијанска кућа — а још нису свршени преговори између те куће и њих — која је казала да се само издејствује продужење оне концесије, па ће онда бити заиста то остварено и полагала је чак 60.000 динара каућије. Ја нисам био онде, кад је први пут ова ствар била пред Скупштином, али из извешћа одбора, видим — а то је и Скупштина уверила — да се стало на то земљиште: кад се она концесија није продужила Ђури Вајферту, да се не продужи ни овим повластичарима. И кад Скупштина и одбор стоје на том земљишту, онда неминовно налази на такет једно друго питање — питање правде. Кад решимо да не продужимо повластицу, онда да ли је праведно да пређутимо ону тачку, која говори о губитку каућије. Ја мислим, да је то питање на решењу и да та Скупштина треба да реши и то онако, како то правда захтева. Браћиица каже, кад сами не траже, да ни се каућија врати, што да ни је праћано. То је решеносање погрешно. Концесионари, кад су тражили продужење, они нису могли ни замислити да ни се неће продужити повластица, већ су насигурно мислили да ће добити продужење. Али, кад Скупштина налази, да ни не можемо продужити ову повластицу, онда — кад је у истом случају враћена каућија Вајферту — ја мислим, да и сад Скупштина треба да буде доследна у сличном случају, кад стоји на земљишту да концесију не треба да враћају каућије, која је тако реки питања за државну касу, те се држава од тога неће ништа користити а повластичарима бар може да послужи за неко ситније предузеће. За то, ја мислим, да је предлог г. Косовљанина и праведан и хуман и да Скупштина треба да га усвоји.

Ђока Врачинац — Господин Костић каже, да сам ја рекао, кад они не траже натраг каућију, што да ни је враћамо. Ја то нисам казао на памет, већ сам ја прочитао предлог, на сам то казао, а ћућујте ми г. Костића да и он то прочита.

Ранко Тајсић — Код онако мале ствари нисам мислио узимати реч да говорим, да нису моји личии и начелни другови узроки, што хоће да ово питање доведу на један неправилан пут, као да ће се нанети једна велика неправда државној каси. Треба, господо, имати на уму да је онде реч о једној малој суми за државну касу, а о врло великој о односу пре-ћашњих радника, који су радили у фабрици крагујевачкој и који су онтерећени факинијама и најзад, који су се дуго трудили, да од своје мале зараде створе један капитал за стварање овакот једног предузећа. Нека се ни један од мојих другова не заборави да су они два пут по 10.000 дин. потрошили, тражећи на страни — и у земљи услове, те да остаре оно — што су се према држави обвезали, да ће остварити, да подигну фабрику хартије. Молбе њихове, којом би тражили да им се положена каућија окрости и врати нема, — нема зато, што они нису ни претпостављали, да им се повластица неће продужити, јер ово није прва случај да се концесија продужи и врати каућија, то је у овом дому често решавале. То је било и у Скупштине такве предмете често решавале. То је било и оних дана у прилици сличној овој, кад сно 40.000 дин. од прихода државних поклоница на рачун индустрије. Ета тол-лика каућија враћена је и Вајферту, који је милијунар, па с тога треба да се врати и овим сиромашним фабричким рад-

нишима. Што причамо сад та два радника, који су за годину две обиђрали у нашој земљи све наше капиталисте, као што то тврди мој друг Косовљанин и г. Костић, па онда и све строже капиталисте, па они нису пристали да у ово предузеће уложе своје капитале, дакле сад их кријемо, што нису могли да нађу капитал на страни за ову индустрију, која се на страни производи и са стране иод нас увози, дакле, што нису могли да унесу са стране капитал, те да бију страну индустрију, који се производи код нас тове. То до сада није могло да буде, а од сада још горе неће моћи бити, тим пре, што се свуда у индустријским земљама умножавају родници фабрички, и они траже поне најјаче за своје прерађевине, а не да губе и оне, што су имали. Дакле, нека се ни један Србин не нада, да ће моћи увући у Србију страни капитал за подизање индустрије, којом би се увозна страних прерађевина убила; неће ту жртву треба да се уче наше капиталисте да поднесу. Молим вас, за један нали пример. Ми навозимо шљиве и пекмез и то је једини артикал, од ког се ништа не може да преради, на нама да се врати, неће се све потрошити; и зар би се ико од наших капиталиста нашао, да уложи свој капитал на страни, те да тамо подигне производњу оних наших производа а своје у земљи својој убије; не, то није истина, да би се један такав Србин могао наћи. Тако исто не могу се наћи страни капитали за подизање наше индустрије, зато што би се подизањем наше индустрије убијала њихова и тиме убијала би се зарада њихових беспослених радницима. Кад г. Вајферт, кога ја високо поштујем и цени није могао да ваше то и да подигне ту индустрију, онда је много више могао то да учини један Коста Михаиловић фабрички радник.

Са овога гледишта ја мислим, да правда, које треба у овом дому увек да буде, захтева да се њима оних 10.000 дин., који као кајција служе, опросте и врате, јер су они већ како рекох потрошили својих 20.000 дин., не учинимо ли то у гледу материјалном и никад се неће одужити. С тога мислим, да треба предлог г. Косовљанина да се прими, јер тегобе и терети, које су они подносили треба да утичу на нас, да им на жао не учинимо, него да им кајцију вратимо по примеру осталих решења сличних овом.

Максим Срећковић — Ја сам тврдог убеђења, да овом приликом, кад се решава хоће ли се продужити концесија или не, треба решити и питање о кајцији. После разлога г. Бурића и осталих, који су говорили, да кад се не може молиоцима продужити концесија, треба им кајцију вратити, остало ми је мало да кажем. Ја ћу да напоменем то, да ја познајем ове људе, и то не познајем их као инспекторе, и рећи, као што то рече један наш друг, а мој добар пријатељ, него као добре раднике и мајсторе фабрике. Познајем их и као врло добре грађане и поштене, а при том као људе без великих имања. Молиоца намера је била, колико ја непосредно знам, а и као што се из самих аката види, да отвореју у нашој земљи ову лепу и корисну индустријску радњу разне хартија, од које радње, разуме се, хтели су имати користи на првом месту они, а на другом наша држава, а бога ми мало су хтели и славе као обично сваки човек, да ни се забележе имена у историји као првих оснивача индустријске фабрике за хартију, после ослобођења од Турака. Ја мислим да Скупштини не смета ни један закон, да врати молиоцима кајцију, јер ја сматрам да је све ово закон, што Скупштина у транзакцији Устава реши и на највишем се месту потврди. Скупштина је могла на основу закона једном индустријалцу пре неколико дана, да поклони Ћумрук од 60.000 дин., могла је, да му продужи повластицу од 10 на 15 година, вратила је индустријалцу Вајферту 10.000 дин., зашто се онда не може овим српским синовима, при том од напред имеповаиих, који већ пута спромашивши, вратили и кајцију, пошто им се неће продужава концесија, кад су се спромаси мучили и борили на и умирили, капитала што су имали око овог потрошили, па сад зар да их ми као законодавно тело још премлатимо, тако да се два наша добра грађана никад више за живота не могу подигнути. Ја се надам, да ће Скупштина усвојити предлог г. Косовљанина да се овим путем Кости Михаиловићу и Кости Јовановићу врати кајција.

Тома Војичић — Господо, ја ћу на послетку неколико речи да проговорим зато што видим, да око ове кајције има разног мишљења. Ја по том мишљењу могу само ово да кажем: они повлаштичари, кад су тражили повлаштицу од државе и силовали овакве услове нису замишљали, да ће наићи на ове тешкоће, т. ј. видали су се да, ако и нађу на какве тешкоће у том предузећу за фабрикацију артије, онда су ту и наша влада и Скупштина и ако буде тешкоће ми ћемо се обратити с молбом за продужење повластице, јер није лако подићи ни једну човека да подигну ту фабрику као две натроте, да не морамо ми слати толике милијуне на страну. И ми би сто то сви волели и волимо за дело, али поред те тешкоће у том предузећу њиховом нашла се још већа тешкоћа на уговору бан онда, кад су они мислили да то да бију, нашло се да је уговором спречено искључиво давање повластица у нашој земљи. И зато они нису крили. Што се овде каже: држава треба да им то повлони — ја мислим да држава није ништа њима дала, него они су држави дали и заложили све што су имали и труда да подигну једно индустријско предузеће, ту фабрику хартије, и дали су још и кајцију од 10.000 динара. Шта ће мо сад? Што сад хоћемо није ништа друго него да отимамо, од та два сиромашна човека, да им држава отвна, а држава ни није ништа дала. Требало је да се уштамо, да ли се може овако неко предузеће да подигне. То је за цело било тешко за њих двојицу, зато што они нису капиталисте. Вели се на њих двојицу, зато што они нису капиталисте. Вели се на они су мали да траже некога, који ће то да узме на себе; они су мали да траже некога, који ће то да узме на себе; на лено, и други су то радили, ни Вајферт сам није подигао фабрику само својим капиталом, него је морао тражити капитал са стране, који ће подићи овако нешто у земљи. То је тешкоћа подиби, и ја молим Скупштину да она има само то на уму. да оваква два радника, који су доведени у незгоду тргованским уговором, што ми се не да сад искључиво право повластице, и што они нису могли да дођу до решења молбу, коју су годину дана раније поднели за продужење овог рада, и што су дали кајцију а држава њима није ништа дала — ја сам мишљења, да им треба да вратимо 10.000 динара, јер су њини новци и били.

Известилац Рад. Митровић — У извештају овом одбор није поменуо ништа о кајцији, зато што ни сам г. министар у свом предлогу није о томе ништа тражио да се решава. Ево ја ћу вам прочитати закључак министровог предлога. Он видите како он гласи: . . . . „донети своју одлуку о томе: да ли се молителима може дати тражени почек од две године, онај почек рачунати?

У исто време част ми је поднети и сва акта овога предмета.“

Као што видите министар није од Скупштине ни тражио да решава о кајцији, него само да реши о продужењу рока и одбор решавао је само о томе, да ли да се продужи или не и одбор решавао је само о томе, да ли да се продужи или не продужи рок, за рад ово фабрике хартије, а о кајцији ништа није решавао. Сад да видимо да ли Скупштина може о том питању решавати, и може ли усвојити предлог г. Косовљанина који је овде изнет. Чл. 9. повластице гласи овако: ова повластица престаје:

а.) По истеку 15 година;

б.) Ако повлаштичари не испуне услове у одељку VI у ком ће случаји и кајција припасти у државној каси.

У случају под б.) повластица престаје и кајција припада државној каси по решењу Народне Скупштине.

(Настаиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 64 ПОНЕДЕЉАК 23 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Буковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О повластицама за набавку каучуја Ран. Петровић).

Данас, као што видите, из овог закона ове повластице, који је Скупштина донела, јасно је казано, да ће Скупштина решавати о каучуји, и онда ја мислим да Скупштина може овде одлучити, како ће бити потребно, може решити да каучуја остане државној каси, а може решити и да се врати повластичарима, и ту закон не стоји на путу скупштинском решењу. — Што се пак тиче тога питања, и то је овде поменуто, да је и г. Вајферту враћена каучија, који је поклоно био по тражењу ове исте повластице, пошто је повластицу био изгубио, то овако стоји. Јесте њему враћена каучија, али на основу мишљења правничког одбора, који је донео мишљење, да му треба вратити каучију, зато што се он раније јавио, да му се продужи рок за подизање фабрике хартије, и пошто није добио то продужење, правничи је одбор нашао да му треба вратити каучију. Још су били неки ситнији разлози, и сви ти разлози на основу којих је враћена каучија г. Вајферту постоје и овде, и они повластичари су се јавили Скупштини за продужење и ништа га добили. Дакле са свим излази, да су они у истом праву, у коме и г. Вајферт, а одбор није ништа решавао о каучији, зато што г. министар није то ни тражио, а на Скупштини је да ову ствар решава како она за добро нађе.

Потпредседник — Оглашујем да је претрес свршен. Стављам на гласање извештај одбора, али на првом месту имам да вам кажем да пријаво и предлог г. Косовљанина. Ко је за то, да се врати предлог г. Косовљанина, а то је да се врати повластичарима каучија од 10.000 динара, тај нека устане? *(Већина седи)* — Велика већина седи и оглашујем да је предлог г. Косовљанина примљен.

Сад стављам на гласање предлог одбора, који ће овако гласити: „Одбор, који је Народна Скупштина изабрала за проучавање онога питања, не налази: да су повластичари, због неиспуњења услова у одељку VI закона о повластици, изгубили право, које им је дато овом повластицом, и да им се не може дати тражени почек од 2 године за подизање фабрике хртије, с тим да се повластичарима каучија од 10.000 дин. врати. Одбору је част предложити Народној Скупштини да и она изволи усвојити мишљење његово."

Ко је зато да се овако мишљење одбора прими, тај нека седи, ко је противан, тај нека устане? *(Сви седе)*. — Оглашујем да је Скупштина усвојила овај предлог. —

На реду је други претрес закона о новим монополима. Изволте чути г. известиоца.

Известилац, Ђура Милојшешић прочита члан 1 (стр. 353).

Потпредседник—Усваја ли Скупштина члан 1? *(Усваја)*.

Известилац прочита чл. 2. (Иста страна.)

Ранко Петровић — Код овога члана допустите да учиним једну ситну примедбу. У ставу другом овога члана вели се: „док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој *режији* алкохола и жигица, она ће набављати и т. д."

Молио бих г. известиоца, да ову реч „*режија*" замени нашом речи. Законе се не пише само за високо образоване људе, него и за најпростије људе, јер и најпростији људи треба закон да разумеју и по њему да се управљају. И ако га случајно не разумеју они су одговорни и криви. С тога, ја бих предложио да се реч: „*у својој режији*" замене речима: „*у својој управи.*"

Драгомир Рајовић — Ја мислим, да г. предговорник није нашао задовољштвујућ реч. „Управа" не значи, што и „режија". Под „режијом" се разуме „управа", али се у исто време разуме и рад; јер режија, то је некаква сорта експлоатације. Према томе, режија не може се заменити речју управа, јер управа значи директија; не може се наћи тако згодна реч. Ја бар не могу згодну српску реч да нађем.

Ранко Петровић — По назорима г. предговорника „управа" не би значило нешто, где се што и ради, и за то не може се боље заменити реч режија. Ја, господо, сматрам, да и управе могу нешто радити, да управе нису само велика господа; ја сматрам да управе могу и да раде, да припремљују, производе и обрађ. Згоднију реч, ја не бих могао у овај мах наћи, а молио бих г. известиоца да с г. Рајовићем нађе згодну реч за овај тући појам. Само сам противан реч режији, који није општи термин, и која није таква реч, без које се не може

бити. Ако није добро рећи *управа*, онда може се реч режија заменити са две-три друге речи, али само не треба да остане реч режија, кад се може без ње бити.

Драгомир Рајовић — Место речи режија може се рећи израда и продаја, то су управо две радње — функције, које се под речју, режија разумеју. Кад се каже радити нешто on regie, значи израда тога, било при железницама или фабрици. Дакле, може се рећи, место реч регіа израда и продаја монополисаних предмета, али никако управа.

Стојан Новаковић—Не треба, господо, преводити сваку реч него треба преводити сам смисао. Ако хоћемо да превођимо свиосао, онда није довољно ову реч режија заменити другом српском речју, него треба целу ту реченицу исказати другојачије, и реч се режија не би ни преводила. Тако предлажућу редакцију ја бих вам предложио овако: „Док држава не изведе све претходне припреме за своју производњу алкохола и жестица, она ће набављати и т. д.“.

Ја мислим да је то смисао онога, што се хоће у овоме члану да каже (чује се: *врло добро*.) Да бих молио 10 посланика да ме потпомогну (*Потпомажу га.*)

Известилац — Ја мислим да неће бити довољно да се место речи регіа стави реч производња, као што предлаже г. Стојан Новаковић. Овде треба имати на уму да се место речи режија разуме производња и продаја. Ја мислим да не смета ништа реч режија, и за то што се овај члан не тиче ширег круга радника, но се тиче управе и као техничких термин може да остане да се не мења.

Потпредседник — Одлазујем да је пречрпе свршен. Код другог члана а стива другог г. Новаковић предложио је измену, која је потпомогнута и по предлогу г. Стојана Новаковића други стан нмао би овакво да гласи:

„Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за своју производњу алкохола и жестица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.“

Ко је за то да се члан други прими са овом изменом, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе.*) — Објављује да је чл. 2 примљен са изменом г. Новаковића.

Известилац прочита чл. 3. (Иста страна.)

Драгомир Рајовић — Ја сам и при првом читању говорио код овога члана и такође то исто напоменуо је и г. Милош Богдановић, да се овим чланом спречава печење разних комовица, које се код нашег народа у разним крајевима пеку. Према овоме члану изгледа да сва алкохолна пића постаће монопол државни. Тако да ни један сељак код своје куће, у своме њиву не може пећи ни за своју потребу ни за продају ракију ма које сорте, која се неће од материја скробних и меласе, које се овде побројане. Према опакој редакцији члана ја држим да се народу спречава, да има ово што му је битно нужно, а то је да може направити себи ракију за своју потребу. Према овоме члану изгледа да ће сваки сељанин без разлике морати куповати алкохолна пића из државних руку и на тај начин народ ће се отежати набавка једне животне потребе. Зато сам мишљења, да се у овоме члану одређено каже, до кога степена јачине забрањује се производња алкохолних пића. Ја држим, да овим чланом треба забранити производњу шпиритуса а не у опште печење ракије. На овај начин према чл. 2 забрањује се печење ракије ма које врсте и макар она била 4—10 гради. Овде се вели, да се забрањује ма које јачине, а кад се вако каже онда је сваком стар да ракију нико не сме пећи. Ја се сећам да је при првом читању казано, да ће се по предлогу Милоша Богдановића овај члан поправити.

Известилац — Ко добро прочита овај члан видеће да нигако не стоји оно, што г. Рајовић тврди да се забрањује печење ракије од воћа. Овим се чланом забрањује само печење ракије од жита — скробних материја и меласе, а и о томе ће на крају доћи прелазно нарочење, ако што је по предлогу Богдановића на првом читању усвојено. Ја мислим, да сад не би требало да се задржавамо код овога члана, него да о томе говоримо доцније, кад дође на ред то прелазно нарочење, о коме је реч о ракији комадари. По овоме члану дакле, не забрањује се никако печење ракије од воћа.

Петар Ђаковић — По овоме члану, као што га је г. известилац прочитао, никоме неће бити дозвољено да производи алкохол из скробних материја, т. ј. од кукуруза и јечма. У извесним крајевима наше земље, где нема воћа и винограда, народ по неколи пече извесну врсту ракије из јечма и кукуруза. За ту цел ова мера кукуруз и јечам и кисели га. Наш народ јечмом и кукурузом гоји свиње, али то га врло скупо кошта, јер док израни 50 комада свиња оде му 100 метарцента кукуруза за зиму, и од тога кукуруза и јечма, којим рани свиње он хоће да види ту вајду, што ће од печа да испече и ракију. Од 100 метарцента кукуруза добије он 40 акова ракије. Дакле сељак, који производи кукуруз и гоји њиме свиње, хоће да се користи да од кукуруза и ракију испече. Нека господа неле како је та ракија шкодљива за здравље. Па господо шкодљив је и ковак и шампањ а камо ли комадара. Ја мислим, господо, да не треба овај члан овако останити да народ не може ракију производити и ако се мисли да се забрани, онда бар да се каже да се може производити ракија од 10—12 а на више од 12 степени да се не сме производити. Ја одобравам да се забрани произвођење шпиритуса, али не печење ракије, која је народу једна битна намирница.

Министар Финансија М. Вујић — Господо, ја бих вас молио да не губимо време код овога члана, јер говор о овоме питању, као што је г. известилац приметио, има места код прелазног нарочења, које је Скупштина на првом читању усвојила. Ја бих молио Скупштину, да се два пут не занима расправљањем једне исте ствари. Да пређемо сад преко овога члана, па ћемо расправити питање, о чему је поведена реч, кад дођемо на прелазно нарочење, где је реч о комадари.

Станојло Вукићевић — Ја нисам био на првом читању и не знам, шта је код овога члана говорено, али према прелазном нарочењу, које је на првом читању примљено, њиме се са сним потпре нарочење чл. 3. Кад су и други о овоме члану говорили, дозволите да и ја неколико речи кажем. Г. Рајовић рђаво мисли, да ће се сеоланима забранити печење своју врста ракије. Г. известилац је врло лепо поменуо да није тако, јер у овоме члану изрично је напоменуто да се забрањује печење ракије из скробних материја. Ја мислим, кад би се примило то, што хоће г. Рајовић, да би тек онда судбини производњу ракије од шљива и разног воћа, а међу тим бан производњу тих врста ракија треба да потпомажемо код нас.

Што се тиче шкодљивости те ракије, која се добија из скробних материја, нисам ово да одговорим г. Ђаковићу. Он вели да шкодљив је ковак и шампањ, ја разумем и признајем да ко год није много и најобичнијих пића шљивовице и природног вина, да то шкоди. Али неспорно је доказано да много више шкоди ова врста ракије, која се производи од скробних материја и која се производи на опај начин, као што је производе наши сељани. За нас само сресни и окружни лекар предузимао корале против те врсте ракије, али нарочно без икаквих успеха за то, што сам ја те кораке могао само чинити, на основу извесних чланова санитетског закона а не на основу каког нарочитог закона, којим се дозвола може разбити производња те врсте ракије. Из скробних материја добија се тако звана „фуза“ амилни шпирт, шпирт, и то је та врста ракије, коју сељани у извесним крајевима производе. Хемијским анализама доказано је, да је тај амилни шпирт веома шкодљив. Ту врсту ракије није нам спроважао свет. Кад пођете једну чашу такве ракије, ви се осећате задовољни као и са флашом пива, али та ракија страшно руши организам. Ја вам као лекар могу констатовати, да та ракија врло шкодљиво утиче на цревну цитерицу и бубреге и у опште врши цео организам, и могу са сигурношћу тврдити, да је она узрок, што се сваке године све више случајева лудила у тим крајевима јавља. Кад буде рес о прелазном нарочењу, ја ћу казати своје мишљење. Сад пак

додајем да ми не смемо никако дозволити производњу такве ракије прво, што она трује народ, а друго што би производном те ракије поништили део овај закон.

Милош Богдановић — Потребно је разумевање члана 3. т. г. Законика и Рајонска, што се тиче печења ракија из скробних материја. Но може предлогу одбор је са министром финансија пристао, да то дође у прелазно наређење, да не ваље у сам закон да се тим печењем ракије из скробних материја, не би могли користити и странци, јер но уговору морали бисмо дозволити странцима, да се и они слободним производењем те ракије користе. За то је Скупштина на првом читању усвојила то прелазно наређење, да се печење ракије из скробних материја, допусти само у оним местима, где се одомаћила. Кад буде реч о прелазном наређењу, ја ћу навести разлоге, да не стоји ово, што је г. Вукићевић о шкодљивости те ракије говорио.

Драгомир Рајовић — Овде се говори о прелазном наређењу, међу тим него у пројекту нема *(Одговараћу му: усвојено је на првом читању)*. Е молим, то је онда друга ствар. Онда ћу да одговорим г. Станојлу Вукићевићу.

Сиата једне ракије може да буде тако исто и од шљива, јабука и од сваког другог воћа без разлике. Ако се уме ово што се зове прекапати, паранзо то ће бити јако концентрисано, шпиритозно пиће и биће шкодљиво. Међу тим ја опет кажем, где има грожђа, крушака и у опште другог воћа допустити производење ракије: а где тога нема не допустити народу правити ракију од чега нема, чиме ни се, да би било исправно. Даље, ствар је у томе, како ће то довести у склад то двоје: дозволити једнима што имају воћа и грожђа да пеку ракију, а другима што немају воћа и грожђа не дозволити да пеку ракију од опога, што им је Бог дао, то су но мом мишљењу два закона за исту ствар. Зна се, тако. да здравственост зависи од употребе јаснике пића. Разбављен алкохол од 10—12 града такав је исти као и шљивовица. Шљивовица је само бољи а разбављен шпирт само је простије. Али тако исто и шљивовица прекапана она пече и шкодљива је за здравље као и та ракија од скробних материја.

Ја опет остајем стално при овом мишљењу, да се узимају две разне мере за један исти народ. За то, што људ немају тамо винограда и воћњака, да ти људи немају права на печење ракије а они да имају, ја држим да је неправедно. На послетку изјављујем то, да ћу о томе говорити код прелазног наређења, које ја немам пред собом, а због тога сам пошао реч и због тога резервишем себи право да говорим о томе, кад поноса буде дебате.

Станојло Вукићевић — Ја морам поново да кажем, да се ми не разумемо. Г. Рајовић говори о процентуу шпиритз; али овде није говор о процентуу шпирита, него о шпириту, који се добија из скробних материја, то је амилни шпирт, који је по анализи Др. Марка Лека шкодљив, и који руши организам, — у томе је разлика. Није реч о томе, да ли ће бити процента 15 или 20, него је реч о фуслу, која се производи из скробних материја, а никако из шљива, грожђа, и другог воћа.

Потпредседник — Претрес је свршен. Ко је за то, да се усвоји прочитани члан 3, тај нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Оглашујем да је усвојен члан 3.

Известилац — прочита чл. 4 (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 4? *(Прима).* — Оглашујем да је примљен чл. 4.

Известилац прочита чл. 5. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 5? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 6. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 6? *(Прима).*

Известилац прочита члан 7. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 7? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 8. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 9. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 9? *(Прима).*

Известилац прочита члан 10. (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 11. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 12. (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан 12? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 13. (иста стр.).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани чл. 13? *(Прима).*

Известилац прочита чл. 14. (ст. 354).

Драгомир Рајовић — У овом чл. 14 нели се: „на предлог исте комисије одредиће министар финансија и продајну цену у велико, као и проценат, који ће се од продаје на цене давати купцима". Овде има једна ствар, која је изостављена, а која мора да буде. Цена, која се одређује, мора да буде указом одређена, јер иначе мин. финансија може да нам подигне 200%.

Даље, мора да се одреди максимални процент и то указом, јер онда ће министар да носи одговорност, а овако неће и одредиће цену како хоће. Ја, дакле, држим, ако хоћемо да имамо стварне гаранције против самоволе, онда треба да унесемо ове две ствари, а то су: да се унесе максимална такса пакар и 50%, и ништо тога да не може да буде, и да се та максимална такса одређује указом, а не простом наредбом министра финансије, и молим 10 посланика да ме потпомогну *(Не потпомажу га)*.

Павле Ранковић — Ја сам и на првом читању учинио примедбу, а и сад ми се чини да не би требало овај члан оставити овако односно цене гасе, не би требало то оставити министру. Ја се бојим, да са овим не буде као и са тровањем београдском, те да г. министар може повишавати цену гасу. Зна се, шта данас кошта гас но највећој цени, нпр. у Батуму кошта 5·25 фор., ако хоћемо овде да ставимо и обртни порез и транспорт, кад све то урачунамо, према томе можемо одредити цену гасу. Ја мислим, да имамо сличан закон о овоме, а то је закон о монополу дувана и соли, и тако није остављено министру право одређивање цене, него је Скупштина одредила, и према томе то треба да учини Скупштина, и код овога члана. То сам скицирао за дужност да напоменем.

Министар Финансија М. Вујић — Ми смо и на првом читању о томе говорили. Ја вас молим, да имате на уму го, да цео овај закон носи прелазни карактер. Тако је кажато, да је управа дужна, према искуству, које се стече до Новембра месеца, поднети министру финансија предлог о дефинитивном уређењу монопола. Како о цени тако и о проценту, о коме говори г. Рајовић, о свему томе мора да се стече искуство, на тек онда, да се донесе један дефинитиван закон, јер иначе или бисмо могли отићи сувише високо са ценом, или бисмо могли отићи испод онога, што данас имамо од трошарине, царине и других такса. За то је онде остављено да монополска такса обухвати све досадашње дажбине. И ја другчије нисам могао мислити, него да узмем то на руку министра, но због злоупотребе, него за то, што министар не може имати довољно искуства у томе. За то је установљена ова државна комисија састављена од стручних људи и та ће комисија увођити у живот организацију оних монопола, и на основу искуства од неколико месеци поднеће предлог за дефинитиван закон о организацији монопола.

Драгомир Рајовић — Није могуће следовати и доложену ствар разумети, кад се тако брзо чита.

Известилац — Полако ћу да читам. — (Чита даље чл. 14).

Мика Хаџи Томић — Ја сам задовољан с тим, што је то привремено а иначе не би требало да остане.

Драгомир Рајовић — И ја сам тако исто задовољан, но што је то привремено; а иначе не бих био задовољан, него бих тражио, да се то у главу свим одвачи.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: Ко је за то, да се чл. 14 онако како га је известилац прочитао, прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 14.

Известилац прочита чл. 15 (ст. 354).

Драгомир Рајовић — Прошлог читава овог члана, док сам га ја прочитао, ни сте га нећ одјасали, те нисам могао онда да говорим, и због тога морам сад да говорим. — Држим да овде има једна битна мана у овом целом закону. Овде се господо даје привилегија, а привилегије су обично пут саловоље, закомор треба то да спречимо, да не дамо могућности, да буде самовоље. То је моје убеђење. Због тога се законом и нашу, да они буду подједнако на све применљени, а кад се каже: „министар финансија на предлог државне комисије, одредиће у колико је продаја монополисаних предмета по целој земљи слободна радња, а у колико је за продају појединих предмета потребна дозвола за монополисане предмете". А то значи ово: Оставља се министру, да он, ако има воље да је коме хоће продају, он каже: ја узимам, да продајем по монополисаној цени свакоме без разлике, и онда је то слободно продавање свакоме ко од државе купи, то је слободна радња. Они ће се да учини то, да се дозволи министру финансије право, да ове монополисане предмете даје у продају само оним људима, којима он хоће. То је привилегија, то је још нешто горе, него што је учињено код монопола дувана, где је дата продаја великопродавцима и малопродавцима. Само се бар и конкурсом даје, а овде се просто каже: ја дајем Вукашину, дајем Вукићевићу и т. д., а другом више ником не дам продају ових предмета монополисаних. И над та захтате: зашто се то чини, онда ће нам министар да одговори: на ја то чиним на основу чл. 15.

Господо, овде је пало речи доста, како ми хоћемо да подигнемо и створимо благостање у нашем народу. Благостање се прво подиже у земљи, кад се даје слобода радња, слобода трговања; кад се сваком трговцу даје могућности, без разлике да се може користити својом трговином, радњом. На овај начин, како је у чл. 15 казато, ми дајемо министру фи нансија привилегију, да одреди 5, 6, и 10 без конкурса, да они само једним људи право, да продају монополисане артикле. Кад се узме и то, да се овде даје један предмет, којим се нам народ неће осветлава, да не буде у мраку, кад се узме да се даје шкопт на продају пића, то онда ми се чини, да се два велика предмета монополисана, који су предмет трговине дају људи, и да други не сме да узме своју корист од тих предмета монополисаних, и да је то на штету јавног спобраћаја, јавног промета, што министар даје право продаје ових предмета ономе, коме хоће, неколицини својих пријатеља. А кад би та и знитали, зашто тако ради, он би одговорио да то чини на основу чл. 15, јер тај му члан даје право да каже: ја не дам ником другом продају монополисаних предмета, него томе, и томе мир. Рајовићу, Вукићевићу или Х. Томићу.

Према томе, ја сам за то, да се тај чл. 15 измени, или са сам избришне; јер ако се не избрише, онда ћам ја каком: да ви чините овде нешто много горе, но што је оно код монопола дувана са великопродавцима, јер овде неће бити ни конкурса, што ће просто произвољно, по нахођењу личном министар давати продају ових монополисаних предмета ономе, коме он хоће. На кад се тако буде радило, онда нам не требају ни закони; на шта ће нам они! Ако има 12 посланика, који тако мисле као и ја, молим их да ме потпомогну, те да поднесем предлог, а ако нема, онда нека остане како ви хоћете. *(Не потпомажу га).*

Потпредседник — Предлог г. Рајовићев није потпомогнут за то не може бити о њему речи.

Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се члан 15 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је чл. 15 усвојила Скупштина.

Известилац чита чл. 16. (ст. 354).

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 16? *(Прима).*

Известилац чита чл. 17. (ст. 354).

Драгомир Рајовић — Овим се чланом мења чл. 2 и чл. 23 овога закона. У чл. 2 каже се: право прераде и продаје монополисаних предмета, држава ће почети да врши, за сваки појединн од именованих предмета у време, кад оне припреме за потпуно вршење тога права буду са свим готове. Право узоса свих монополисаних артикала почиње држава вршити, чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој режији алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу. А сад од једанпут каже, да она има право то давати другоме, а овим се чланом каже, да ми то искључујемо.

Ја држим, да је то са свим противречност. Једно законско наређење мења друго. У чл. 26 каже се: закон овај ступа у живот, кад га Краљ потпише. У чл. 18 каже се: кад државна комисија сврши све што је потребно, да држава за који од монополисаних предмета почне вршити своје право монополско, министар финансија објављује указом кога дана монопол ступа у живот. Чл. 17 гласи: Онога дана, кад овај закон ступи у живот, приватима забрањује се унос монополисаних артикала. Од тога дана право узоса монополисаних предмета има искључиво управа монопола државних". Кад се доведу чл. 17 и чл. 18 у везу са чл. 26, онда је очигледна противречност. Каже се: овај закон ступа у живот, кад га Краљ потпише и даље се каже: да ће министар објавити, кад ће он ступити у живот и то указом поито државна комисија свој посао сврши.

Ја то не разумем. То су три разна члана, који стоје у противречности. Молио бих г. министра финансија, да ми изволи то објаснити.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја имам на захтев г. Рајовића да кажем ово. Ја мислим, да нема несугласице овде. Од дана, кад закон ступи у живот, разуме се, да ступају и монополске таксе, и држава ће наплатити, ако се узоси са стране на царинарницама, а и у колико се у земаи производи при фабрикама, али с тим није режија изведена. Кад се буде све припремало, што треба да режија буде уведена, а то значи, кад држава буде удесила и своје фабрике и своја стоваришта, онда ће се објавити, да ће држава почети да продаје те артикле. А све дотле ни ништа да прима наплату монополске таксе. Ја мислим, да је то доста јасно (чује се: *сасвим је јасно*).

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 17 усвоји, нека седи, а ко је против, нека устане *(Већина седи)*. Већина је седела, према томе одлучујем, да је усвојен чл. 17.

Известилац чита члан 18.

Драгомир Рајовић — Мени се чини, да овде оскудева нешто и то у првој тачки на закључку требало би да се дода, који је то рок. Да не буде то рок, који се не да извршити. Н. пр., да се каже за 3 дана и људи да не могу извести. Ја мислим, да треба да се стави најмањи рок н. пр. рок од 30 дана и да се не ставе људи у немогућност, да то изврше. Ја мислим, да у сваком закону, кад се каже: одређује се рок, треба да се каже и колико је тај рок. Бар то није сврсходно и то може, да се зна и на Скупштини је, да тај рок утврди, а ја мислим, да би требало да буде 30 дана.

Даље, ради сваке сигурности, да не би било злоупотреба односно онога, што последња тачка каже, ја држим, да треба да се обележи оно, што се буде пописало, то значи, да се предмети жигошу, да ни се да нанесено обележје. То су две врло потребне ствари једино ради сигурности оних људи, који имају ове предмете, треба да се унесе то, како би они могли

те ствари да износе; а да не би било доцније забуне и неприлике треба да обележе те ствари, шта се шта не може продавати. Иначе ћемо да одемо у један хаос врло нелепак, а ја држим да од тога треба држава да избегава и за то сам, да се ка овој првој тачки дода рок од 30 дана, а код друге тачке да ће се предмети жигосати.

Ако има ко да ме помогне добро, а ако не, доцније ће се показати, да ли сте паметно или рђаво радили. (*Нико га не потпомаже*).

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Ко је за то, да се усвоји чл. 18, нека седи, а ко је против нека устане. (*Већина седи*). Објављујем, да је чл. 18 усвојен.

Известилац чита чл. 19. (стр. 355).

Драгомир Рајовић — Мени се чини, да се члан 2 противи овом члану. У чл. 2 каже се: „Право прераде и продаје монополисаних предмета држава ће почети да врши за сваки поједини од именованих предмета у време, кад све припреме за потпуно вршење тога права буду сасвим готове.

Право увоза сних монополисаних артикала почиње држава вршити чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за производњу у својој режији алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени контаба, додајући тој цени монополску таксу.

„Производницима алкохола и жигица, који се затеку са својим радњама, кад овај закон ступи у живот, држава ће у разној мери олакшавати монополску таксу на цео производ, остаини право продаје сним производницима.

Држава може производе тих производника и откупити, ако производ по квалитету и по цени не би државу стао више, но што га иначе набавити може".

А у овоме члану каже се: Свако лице, које, пошто овај закон ступи у живот, *без марочитог одобрења* управе државних монопола унесе у земљу која од монополисаних предмета, сматра се као кријумчар и т. д.

Дакле, признаје се, да, ако им министар дозволи могу и приватни да увозе а овако се каже да ће једино држава да увози. Мени се чини, да се то једно с другим коси. (Мали жагор и смех). Немојте да се смејете. Ваша је ово смешно међутим ово су ствари врло озбиљне и ви треба да имате мало више обзире према овакним стварима. (Чује се: *Чујмо*).

Ја још нисам готов. Ја молим г. министра финансија да ми објасни како он разуме ово, па ћу онда да завршим мој говор, јер налазим, да после тог парељења, које гласи: „Управа државних монопола дужна је преко свог особља спречавати кријумчарење монополисаних предмета, а у томе послу дужне су јој указивати помоћ све општинске и државне власти. Оне су дужне све њене наредбе као хитне одмах извршавати".

Дакле према том имплицитемент-у или претпутно се каже, да министар финансије може да дозволи извесним лудима да увозе предмете, који су монополисани, а у чл. 2 каже се: да ће једино држава да увози. Ја не могу дакле да разумем како ће једино држава да увози. Ја не могу дакле да разумем како је то, кад она једина има право да увози, да може да дозвољава и другоме да увози. Ја мислим, да се нијати принцип монополисања у томе: дозвољава се да и приватни увозе и држави конкуришу.

Министар финансија Мих. Вујић — И ако је ово ствар по себи јасна, опет морам да устанем, да дам објашњење о њој. Поштовани посланик г. Рајовић замишља већ, да су увеђене фабрике ових артикала и стоваришта, међу тим, ја га уверавам, нека се он стани у положај, кад се овај закон почне да извршује и над нама пичега од свега тога. Узмите само петролеум. Ми сад нити имамо својих магацина, нити стоваришта, нити буради, нити апсолутно нчега. И ми не можемо казати, да држава има право, да од првог дана, од првог часа каже, да нико нема права продаје тих артикала. Дакле, док држава не узме у своје руке продају тих артикала, она мора дозволити приватним то право, пре него што се режија изврши. (Д. Рајовић: на онда треба то казати). То се разуме по себи и није потребно да се каже.

Драгомир Рајовић — Ја мислим, да сад пошто ми је г. министар финансија објашњено то, шта је циљ томе да је то разумљиво. Али та цел није овде казана и ја вас молим, ако се то мисли, онда треба додати ово: „Док држава не узме производњу у своје руке". Али овако у свако време може да дâ министар коме он хоће. Ја мислим да то треба унети унутра и грех је, ако се не унесе, јер се тиме даје прилика многим злоупотребама. Закони треба да су тачни и одређени, а нипита да нема у њима неодређено. С тога треба додати овде: „Док држава управу монопола не узме у своје руке". Ја ћу гласати против овог члана, ако се ово не унесе. Ако има 10 посланика, молим, да ме помогну. (*Нема*).

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 19 усвоји, нека седи, а ко је противан нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем, да је усвојен чл. 19.

Известилац прочита чл. 20 (ст. ист.).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је чл. 20 примљен.

Известилац прочита чл. 21 (иста стр.).

Драгомир Рајовић — Господо, од свију парељења у овом закону, по којима сам правно приведбе, преко којих сте ви слако прешли, ово је једно парељење, које у самој ствари гази најважније принципи уставни, гази поделу власти на законодавну, судску и извршну власт. Овде овим парељењем пренесена је судска власт на административно чиновништво на управне власти. То је противно највећим парељењима уставним. Дозволите ми, да вам прочитам неколика уставна и законска парељења, на ћете видети, шта ме је руководило да сам ово кажем. Можете крени на дневни ред, али пролазећи овако на дневни ред, дозволићете, да су закони ово, чиме се гази принцип уставни. И ако нема на нама кривичне одговорности, има моралне. То ће бити пример, да ми, као законодавно тело газимо Устав, а тај пример не ће ни сто требали да дајемо. Ево шта каже Устав члан 39: „Судску власт врше судови, виткова решења и пресуде изричу се у име Краља а на основу закона." Члан 10 каже: „Никоме не може судити ненадлежни суд." Чл. 147 каже: „Судови су независни."

У изрицању правде они не стоје ни под каквом влашћу (слушајте ово је најважније), *не може вршити судске послове, нити законодавна ни управна*, не може вршити судске послове, нити опет судови могу вршити законодавну нити управну власт."

Они је предметом, господо, узаконено, да врше судску власт административне власти, јер ево шта о томе каже казнени законик и кривични поступак. Кривични поступак у § 1 каже:

„Нико не може бити осуђен и кажњен за злочинства и преступљења, докле не буде његова кривица по правилима овога законика исљећена и пресуђена."

§ 2 каже:

„Сва злочинства и преступљења суђење у сваком округу у врховном степену окружни суд; у варошн Београду суд варошн Београда."

Тачка 3 § 1 казненог законика каже:

„Преступљење је оно дело, за које закони доносе затвор дужи од месец дана или лишење знања или новчану казну више од 30 талира."

Као што видите, господо, Устав каже, да судови суде за преступљења. Преступљена су дела, над дела нека кажњен више од 30 дана затвора или 150 динара новчане казне. Сад ми доносимо закон, господо, по коме ће нити, да суде до тридесет хиљада динара и до годину дана затвора, која ће се казна после претварати у новчану казну, административни чиновници, које може министар постављати, на чак и управа монопола — дакле надничари, дакле да ти административни чиновници могу да суде грађане односе на казну преступљења, за коју само судови имају да суде. На овај начин газе се ова парељења Устава и закона. Видите, о газењу Устава и пре сам напоменуо г. министру, међу тим неки су се од вас осмеи-

кинали, па и сам се министар осмејкивао. Ја сам приметио, да само само у овој сесији неколико пута погазили Устав и сад га тамимо комоно и кад то радимо, ми се грешимо о чл. 32, који каже:

„Све државне власти пруге се по одредбама овог Устава. Устав се не може обустављати ни у целини ни у појединим деловима."

Устав наређује једно, а ми законима прописујемо друго; ми и сада тамимо Устав. Као што знате не радити по Уставу, то је толико исто, колико и обуставити га у појединостима, а за обустављање Устава у појединостима доноси се казна од 5 на и до 10 год. робије или заточења. И ако ми, као Скупштина нећемо лично одговарати, и ако је Краљева личност неприкосновена и неодговорна, ипак морална одговорност пашће на нас и неће помоћати одушевљење и симпатије ни према владаоцу, ако власти под чијим окриљем његова влада и његова Скупштина доносе законе, којима се Устав гази.

Ево у којим је приликама погажен Устав. При предлогу закона за грађење болнице на варошке болести није гласано поименце, а то наређује чл. 111 Устава; (Чује се: *На ставу!*); друго при предлогу закона о трошарини дата је закону по вратна сила, а тиме је погажен чл. 36 Устава; треће при предлогу измена закона о буџету погажен је чл. 174 Устава, који каже:

„Сваке године Народна Скупштина одобрава државни буџет, који преди само за годину дана.

„Сви приходи и расходи државни морају ући у буџет и у завршни рачун," а подпесено је пет буџета и овај последњи без партије прихода.

Четврто при предлогу трговинског уговора са Аустро-Угарском влада се . . . (Чује се: „На ставу, на ставу!.. „О чему говорите?") Са сним је реч о томе, кад се Устав гази. Сад вама, господо, није реч о томе? (Чује се: „Није"). Није. Слушали смо ту неки дан ону оптужбу. Ви сте нашли, да су они учинили нешто противно Уставу и тако исто се познаете на Устав. Немојте заборавити, да ништа није непровидно у овом свету — а нико није везао с Богом контракт — да може доћи време да, господа, која сада с осмехом и онако са срца газе Устав, одговарају. Јер ево шта каже чл. 32 Устава:

„Све државне власти пруге се по одредбама овога Устава. Устав се не може обустављати ни у целини ни у појединим деловима."

Ви га, господо, обустављате у овом делу (чује се: „*Није истина*") и право судске власти преносите на извршну. (Чује се: *Није истина*").

Господо, врена чл. 136 и 137 Устава министар је одговоран за ово. Данас није, јер га ни подржавате, јер ви исте ни одговорни по закону, на вас пада морална одговорност, али ви то све њему нећете на леђа и он ће одговарати (чује се: „О чему говоре г. Рајовић?".... „На ставу!**"). Од нашег рада, кога ће свет ценити, зависи како се у опште у српској држави ради. И кад ми данас тамимо Устав на овај начин, дајући судску власт административној власти противно члану 148 Устава, који вели, да никад не могу се установити комисије за суђење, ни чиновно једно дело, и ако ни на ово примећујете, за које ћемо бити ређо цењени од страног света, који зна шта је то установност и устава права и дужности. Вама се чини ово лака ствар. Верујте, да што се вама чини олако, неће се чинити целом свету и знајте, да се тиме нећемо донасти и тиме нећемо радити у поштовању код мислећих људи, који знају то да цене.

Милан Ђурић — Поштовани председниче г. Рајовић, изазвао ме је, да узмем реч, јер је г. Рајовић неколико пута, у говору каквом, да је Народна Скупштина, толико пута до сада, погазила Устав. Ја, господо, не бих седео ни часа овде у Скупштини, кад бих био уверен, да је Скупштина Устав погазила. Ту је влада и Скупштина, а ту је и један далеко већи, који нам будним оком, да се Устав не погази. За најсвечаније одбијам од Народне Скупштине, да је она до сад, својим радом, Устав погазила. (*Тако је*). Г. Рајовић, у своме говору, рече нешким Скупштинској: ви онако олако решавате ствари. Господо, ја мислим да нема зле никога међу нама, који са озбиљношћу не решава онако, како то ауторитет Устава захтева. Ја знам, господо, да о свему, што смо до сада решавали, ми смо решавали са најзрелом озбиљношћу, и по Уставу, и по законима земаљским. Г. Рајовић нам вели, ви озбиљно не мислите. Ја њу на то г. Рајовићу рећи, да он само тиме хоће, да баца прашину у очи народу, против нешке, која је, све што је радила, радила и по Уставу и по законима земаљским.

Ја бих молио, да нам се више таква подметања и прекори не чине. То је што сам имао да кажем. (*Тако је.* Чује се: *Да се реши*).

Потпредседник — Је ли нодна Скупштина да се реши? (*Јесте*). — Још имају реч г. Гарашанин, г. Љуба Јовановић и г. Раша Нинић.

Љуба Јовановић — Ја мислим, да мој пријатељ прота М. Ђурић, не треба да се много љути на г. Рајовића, што се он брине за нашега министра финансија, да не дође под суд, за гажење Устава, јер то је њино од г. Рајовића, да се он више заузима за г. министра финансија, и више жели да га заштити од казне, него што ми то сами, као његови другови, хоћемо.

Г. Рајовић вели, да по Уставу правостепени судови, треба да изричу казне за ове кривице за кривичарење. Господо, ја нисам правник, а учествовао сам у грађењу Устава, и мислим, да нам Устав даје права, да се да нека заштита онин грађанима, који би и нехотице учинили какву кривицу, и због ње подлегли под казну, него ли онима, који свесно и намазлије кривицу учине. Кривичарима се не може дати та гаранција да ће судови суде, јер судови су људи, да поде рачуна, како не би невин био осуђен, али један кривичар, свесно иде да учини намазлије зло. Један лопов, кад учини крађу, он краде само појединца, а разлика је између онога, који краде појединца, и онога, који краде државу. Кривичар, који краде државу, који шверцује, он не само што финансијски, материјално штети државу и појединца, но штети и морално. Овај трговац, који лажно декларише смолу, а унесе тамјан, поштено ће платно царину, он је у стању да конкурише свима поштеним трговцима, и тек кад он прода шверцовану робу, која га нање коштала, онда тек могу доћи на ред други поштени трговци, да продадну свој тамјан, на који су ту закону царину платили; то је врло опасно. Ја држим да је ова мера оправдана, да се тим злоупотребама стане на пут, те да се сачува правда, морал и поштење трговачко.

Милутин Гарашанин — Ја сам и у прошлом читању говорио о том члану, и кад је већ поведена по нова реч о овоме питању, нисам да кажем то, да сам ја остао онога истога мишљења, кога сам био и при првом читању.

Што се тиче разлога, да ли је овде овом казном нарушен један принцип уставни, о томе нема разговора; ни према јасним одредбама нашег Устава, ни према јасним одредбама нашег кривичног закона, овако, како се предлаже, не треба да буде. И према Уставу, и према кривичном закону, ово је иван онога што треба да буде, и по Уставу, и по закону. Даље кад је реч о томе, да ли се гази Устав, то је за мене тако јасно, да ни је о томе излишно говорити. Питање може бити о томе, да ли је то тако страшна опшина о Устав, да је можемо, или не можемо дозволити, али да се греши и о Устав, и о кривични закон, и о поступак кривични, о томе не може бити сумње. Најјачији доказ, да се греши, и противу једног, и противу другог, мени се чини, у овоме је: Ако ми административној власти, за коју још не знамо, ни каква ће да буде, ако ми тој административној власти раширимо круг власти, у толикој мери, да кривично казну лишавања слободе, за годину дана, господо, ја вас питам, да ли би ви нашли исторд да кажете, исторд да замерите, кад би се нашла једна скупштинска већина, и један министар финансија, који би казали: „Па лепо: кад се у принципу дозволило да се може административним путем осудити на затвор до годину дана, ја имам моју већину, и предлажем, да ову казну, од годину дана, поиномо на 10 година". Ако је по Уставу до године дана, по Уставу је и до

10 година, а ако је опасно за 10 година, опасно је и за годину дана. А зашто? Зато што се изнело из оних граница, које прописују Устав и закони наше земље.

Г. Љуба Јоксимовић мало пре је напоменуо, како проширени судови постоје, зато да не би нико прав страдао. Проширени судови постоје зато, да не би прав страдо, а постоје и зато, да се крив испод праше не извуче. Ја та два разлога судови постоје, а не из оног једног, који је г. Љ. Јоксимовић навео. Овде нема суда, а међу тим, овде се решава о праву на личну слободу. То, господо, потражите где хоћете, у ма којој земљи, такве казне не изриче административне власти, као што се то овде одређује.

Ја сам мало пре казао, да не знам какве ће бити те административне власти; али у колико се сећам, г. министар финанеија оповац је казао, поводом једног другог члана, да од указних чиновника, за управу оних нових монопола, требаће два три књиговође, рачуноиспитача и т. д. Према томе господо, баш ти указни чиновници, биће ово особље монопола, које у изрекању каже, неће имати посла. Дакле, господо, ми рескирамо, да код административног особља имамо људе, који неће бити указни чиновници, који ће данас бити, а сутра неће, које ће министар, по своју волу избацити из службе, кад хоће, ми рескирамо, да имамо такво неуказно особље, коме дајемо право да може — опет понављам — да изриче против устаиног личне слободе, према грађанима до годину дана. Као што сам мало пре рекао, зашто не бисмо поћли корак даље, ако ишчезне да су такве мере апсолутно пресудне, за спречавање кријумчарења, зашто не бисмо поћли казну до 10 година, па да имамо ту конструозност, које нигде у свету нема, да један практикант, и да један неуказни чиновник, који нема никаквих тесних веза са државом, може таку тешку казну изрицати.

Ако је нужно, да се суђење што убрза, треба градити онако, како то у сличним случајима у држави већ постоји. Осим првостепених судова, осим Апелације и Касације, за брзо суђење ми имамо у Београду варошки суд, за још брже, трговачки; па ако је нужно за ово, дајте да створимо један царински суд; али само нека то буде суд, који ће ремапити о личној слободи, за годину дана, и нека решења тих судова иду другим судовима на расматрање, и онда ће остати у границама Устава, и помоћи држави, да стане на пут кријумчарењу. Ја већ да се заустављам на речи, мога друга Милана Ђурића, који је рекао, да он не би ни за један трећутак остао, кад би знао да је Устав погажен. Међ тим, да ли је Устав погажен или не, то је тако широко уверење, да у једној истој ствари, један може имати уверење, да је Устав погажен, а други опет, да није погажен. То исто је г. Мил. Ђурић, са великим огорчењем изрекао, то не вреди ништа, тим није ништа речено. Је ли пре Устав гажен пли није, то ћемо оставити на страну; има времена кад ћемо о томе и говорити и писати; а сад у овој прилици, треба да гледамо, да га не погазимо, а да опет држава добије сигурност, коју жели да постигне.

Министар финанеија Мих. Вујић — Реч је о овоме била и при првом читању. Ја сам онда имао прилике, да изкажем своје мишљење. Ја писам правник стручан, а то није ни г. Гарашанин, те се можемо с правом подједнако разговарати о овој ствари. Али толико ћете ми признати, да познавањем финанеијско законодаветво и да овога има у законима свих образованих народа, негде у мањој, негде у јачој мери. Основна је разлика између фискалних кривица и грађанских дела, која се суде од редовних судова. У свима фискалним кривицама држава са својим материјалним интересом пресудно стоји, као приватан човек према сваком грађанину; и сваки грађанин, који повреди материјални интерес државин за то је државни одговоран, држава га казни административним путем по фискалним законима, и за те казне нема чак ни помиловања. За фискалне кривице нема ни владалац права по милована. Од куда таква основна разлика, да и за убиџу може бити помиловано, а за кријумчара да не може? Само с тога, што нико не може пажтевати, кад је већ интерес повређен, да нико може разрешити онога, који је штету нанео, од плаћања накнаде; онако исто, као што је у односу, кад један другом повреди материјални интерес, да му се накнади оно, у чему је оштећен. Ја сам навео чак и неке одличног правника при првом читању, који је у Савету изнео гледиште, и ја не могу ући са овом стручношћу, или толико је изведено, и мислим да г. г. Рајовић и Гарашанин не могу имати права и да је у фискалним кривицама са свим друга процедура, други начин поступања и извршења, него што је код других кривица.

Ово исто, што се овде предлаже садржи се и у царинском закону и у закону о монополу дувана и соли, садржи се тај исти поступак и за кријумчаре по закону о трошарини, садржи се још оштрији поступак у закону о порези.

У појединим шпанјарским кантонима постоји, то као закон, да онај, који не врћани своје имање, ма које врсте било, његови наследници губе право наслеђа. Држава вели: не дам да ми ни врћање моја основна права, да се ни грешите о основне дужности, које морате да испуните према држави.

Ова казна затвора није казна, на коју се кријумчар осуђује, него је то замена новчане казне, кад кријумчар не може новчану казну да плати, замењујући 10 дин. са једним даном затвора, и та је граница узета и у другим нашим законима. Као што сам напоменио нема помиловања и над узнете у обзир и тај моменат увереиеће се, да постоји основна разлика између фискалних и других кривица.

Г. Гарашанин помекшо је погрешно, да ће ове казне изрицати неучени органи. Не, господо, зна се врло добро и одређено је законом у целом поступку царинском, који се приближује суду па и овде, како то иде. За кривице кријумчарење у земљи изричале казне полицијске власти — окружна начелства, а за кривице, кад улазе провезди са стране изрицале казне царинарнице, — то је првостепени суд за фискалне кривице. Против те пресуде, сваки, који налази да није праведна, има права да се жали министру финанеија.

Министар финанеија је друга инстанција — апелација, која пресуду обара или потврђује; ако је потврди а кријумчар налази да је опет неправедна, стоји трећа инстанција, као касациона власт, Државни Савет. Државни је Савет највиша инстанција и он ништи или потврђује решења министра финанеија и против тога решења не може се ићи ни правостепеном суду ни другом коме.

Са свим су ово две разне категорије кривице и онако је у свима културним земљама. Ја не знам, но зна ли правну захтевали, да уведемо неку нову организацију, да за кријумчаре уведемо процедуру као за грађанске кривице, па да их држава за то тужи суду и да чека пресуду. Зна се нада за што се то чини у другим земљама, а и ми нада имамо зашто тражимо ово. И ја могу с мирном савешћу казати, да увек стојим одговарап за ову кривицу, коју сам овим учинио.

Потпредседник — Има реч г. Гарашанин ради личног објашњења.

Милутин Гарашанин — Г. министар финанеије и овом је приликом поновио, што је на првом читању казао. Пре свега, ја бих имао да кажем г. министру финанеије ово: да, ако би се одиах звало, ко је кријумчар, ја бих присто да за њих не треба ни нало пажње: али, док министар буде стављен у положај да зна, је ли то кријумчар или не, докле не треба тога човека нико да сматра за кријумчара. И над ми можемо за убице, пљачкаше, разбојнике и т. д. да употребљујемо обичне судове, не видим, да ли су кријумчари баш такви злочинци да за њих треба установљавати чак и таиву мору, те да се олако лишавају и оних гаранција, које има и одук и убица и други разбојници.

Што се тиче самога права помиловања владаочевог, потпуно је, да има земаља, где он, владалац, нема то, и ја нећу то спорити. Али, ја данас при пут чујем, да у Србији нема право помиловања владар за кривице по фискалном закону. Може бити, да он нема права да га ослободи од тлобе, али, кад држава прегоре ту штету новчану, на хоће да се користи за копом, да ту новчану казну замени затвором, онда мислим, да то нигде код нас није утврђено, нити по икаквим одредбама Устава стоји, да владар нема право помиловања.

Министар финансија — Тако стоји данас у свима страним земљама, да за фискалне кривице нема помиловања.

Милутин Гарашанин — Могуће, да је у страним земљама тако, али нисмо у Србији, у српској Скупштини, и према томе ништа да разумемо ствар. На ово, што је г. министар казао, да има још строжијих закона, а навео је порески закон у Швајцарској, имам да му кажем, да му ништа не спори, и ја верујем, да тога може бити, и да би то било и код нас корисно, али то треба прво створити и то правилним путем, а не путем обилажења јасних одредба Устава. И кад се говори код нас како фискални закони треба да имају одређеније руке, ја, кажем, да ни ти закони по нашем Уставу та права не могу имати. Они су то добили по аналогији према ономе, чега има у страним земљама. То право нису имали ни по старом, а још мање по данашњем Уставу. И дозволите ли ви, да се Устав погази на једној страни за рачун каквог фискалног закона, на другој страни на рачун нечега другога, на трећој страни рада какве резолуције, онда од тога Устава неће ничега остати до сами дроњак.

Министар финансије Мих. В. Вујић — Ја ћу само ово да одговорим г. Гарашанину, да овде нема никакве новине, да је ово постојало и досад за кријумчарске кривице, и да је ово постојало и онда, кад је г. Гарашанин био министар; постојало је и после тога а постоји и данас. И данас нема апсолутно никакве одговорности, нити је забрањено, с тога, што је ово регулисано царочитим законодавством и што нема овде никакве одредбе у Уставу. Г. Гарашанин каже нешто за Швајцарску, ја морам ту да учиним исправку и тај ми пример долази згодно да одговорим на приговоре о овој ствари.

Сам он иде на руку о томе. Он каже, у Швајцарској је то утврђено, на хоћемо и ми да утврдимо. Изгледа је, да у швајцарском Уставу стављен принцип, који је и у нашем Уставу, а то је: да нема, нити може бити конфискације. То је принцип Устава, који је јасно исказан, међу тим је фискално законодавство казало, да за кријумчарске ноже бити конфискације. И тај закон не стоји у сукобу са Уставом. Тај закон, који постоји у Швајцарској, постоји и код нас; у нашем закону о порези, о трошарини утврђене су овакве мере за кријумчаре. Они су били ране исте, постоје данас и постојаће и у будуће.

Раша Нинић — Г. Рајовић није то пута казао, да данас Скупштина гази Устав. Ја то не могу веровати, јер мислим, да се он изгубио, када је то казао. Ово, што ми данас радимо било је и по ранијим виконима. Овде нема гажења Устава, али имам да кажем, да је онда било гажења Устава, кад је г. Рајовић 1883 године, кад је био председник пресог суда, казао: „дај, да убијемо петорицу, па онда да ручамо.“ а другоме казао је: „а ти хајде на 5 година робије и три године полицијског надзора,“ онда је било гажења Устава а не данас.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен.

Д. Рајовић — Ја сам тражио реч и то сам тражио пре Гарашанина.

Потпредседник — Г. Гарашанин је тражио реч ради личног обавештења, а ви нисте могли добити реч, јер је пре био свршен претрес.

Претрес је свршен. Стављам на гласање. Ко је за то, да се члан 21 прими, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Већина седи).*

Објављујем, да је усвојен чл. 21.

Известилац чита чл. 22. (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 22? *(Прима).*

Известилац чита чл. 23 (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 23? *(Прима).*

Известилац — Чл. 24 има нову редакцију. Он гласи:

„При осниваљу ових монополa издаци ће се привремено покрити приходом монопола дувана и соли.

Готовина, потребна за погодишњу потрошњу монополисаних предмета по цени пољопа капитала, саставаља обртни капитал. Овај ће се засновати из прихода новог монопола.“

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 24? *(Прима).*

Известилац чита чл. 25 (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 25? *(Прима).*

Известилац чита чл. 26 (ст. 355).

Потпредседник — Прима ли Скупштина чл. 26? *(Прима).*

Известилац чита: „прелазно наређење“.

Ранко Тајсић — Кад је овај закон претресан у Скупштини, ради тог писам био овде, те да онда моје мишљење кажем о овом прелазном наређењу, за то ћу сад да учиним. Сваки зна, да су монополи једно нужно зло, а то је и код нас. Ова четири артикла као главна, морала су да буду монополисана на финансијских разлога. Прелазно наређење поништило је потпуно члан 3 овога закона, који је на први поглед остао читав и неповређен, а кад са види на закључку, оно прелазно наређење, оно је свршено убијено и тиме је тај монопол на алкохол нестао. На не само што је нестао и тиме оштећена држава, него је овим прелазним наређењем учињено то: увеђен је један принцип, који ће у будућем животу бити не све штетан по нашу земљу, која се у главном зове Шумадија. Шумадијом је прозвата влада зато, што је њена била шума и просторија, где се потпуно у доњиле доба развило воћарство и сточарство, — као и у свима грађама калемарство, винодеље, на разуме се од свега тога, као и од клеоновине наши вредни земледелци некли су изврсне ракије сваке врсте.

Ја мислим, да ћете се сетити још из старих предаја, у песмама нашим, где се каже: „И ракије са сред Шумадије“ то се помиње у песмама каких гозби пеликашких, на свадбама, хајдучким вечерама и т. д. А знате и то: да је на разним пољошама светским српска шљивовица добила премију, одличија као добра. Ја мислим а и ви знате, да код нас у Србији има не само шљивовине ракије, него да се ракија неке код нас и од јабука, крушака, дивљака, од бресака и т. д. *(чује се: и од трешања).* Да, и од трешања, клека, дренова и т. д. Овим прелазним наређењем убиће се у Србији наше воћарство и наше винодеље; један мали пример за уверу: ја сте видели, да смо ми довлачењем са стране разних боја, готових, убили производњу наших боја, бељених, а то само довлачењем са стране разних прашкова, разних боја, ми смо убили нашу производњу бељених чистих боја, које су много боље и постојаније од тих страних прашкова, боја; а и боја се почела у нашем најпре развијати, па даље, то је неопростими грех, ко је најпре почео уносити у њега, поштo је то одмах повукло последице у много већем. Једно је зло у томе, што се заборавља и занемарује наша радња а друго је у томе, што уношењем ових страних производа, заборављано и занемарујемо нашу кућевину — домаћу — производњу. Све ово долази услед тога, што заводимо са стране производњу а која је врло привлачна за нас.

Као што видите, и стране прерађевине, као што су ткањине, непрестано потискују све наше домаће ткањине, које су наше старе њене дичиле и красиле. Ето, то вам све казује, да ће и наша „комадара“ ракија, ако онако остане, слободна у прелазном наређењу, после неколико година, да потисне виноделство и воћарство, знам да ће те рећи на то: има предела и крајева, где нема ни винограда, где је филоксера изела лозу, и где нема ни шљива. — Ја то признајем, да има таквих места, али дозволите ми, да кажем да северо-западни крајеви наше земље немају ни жита нити има, нити других питомих баштенских производа, а то због диљег земљишта, на шта они људи тамо раде?

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САВЕЗ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 65 УТОРАК 24 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

47 САСТАНАК

1 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(настављен)

(О монополима, Рак. Тајсић).

Они ноћу са неколико коња, право у Шумадију па тамо раде, и све потребе као и храну зарађују и кући носе то подмирују породицу. Али тим људима никако не може да падне на памет та мисао, да се они осиромаше, од куд са друге стране, но из своје земље. Држава прави расадинике, те да засађује народ извесна места виноградима, и на то се грдне суме дају, — а ви хоћете да дозволите, да се леше земље виноградске запремају јечмом и кукурузом, те да претече жита за „комадару," а не подсећате људе да на расадника узимају лозу и тамо саде, па да имају и вина и ракије, — већ ти људи праве од жита ракију комадару, која не само што убија здравље, већ од те ракије, кад се и мало пије, хоће да пресе глава и да човек полуди. Дакле, у једном погледу ово је штетно по здравље а и што се забатаљује наше воћарство и виноделство, кад се одомаћи ова ракија „комадара." Прва је реч „комадара;" то је име, које је врло лепо за ову ракију, и нико други са стране, није јој је лепше име дао, него што смо ми, јер она се прави врло мало од жита, кукуруза и осталог и то покварена и од сплачина, од оних бућаних покварених остатака, онога, што се већ — опросните ми — усирдило, па то се све стрпа у чабриће и каце, па се од таквих помијара и сплачина после пече ракија комадара. Они трговци, који продају комадару, они је заиста и не пију, већ је продају другима.

Мени се чини, да ће бити много мање штете, а много ће бити корисније и по државу, да се забрани, да се комадара пече, и да се развија по народу. Мени се чини, да ће неома корисно бити по народ и државу, ако се спречи даље производња ове ракије. Ако даље, ово прелазно наређење, остане, онда ће бити на штету по наш народ, што је најглавније; а по државу мањак, јер држава би могла тај недостатак на други начин да надокнади; с друге стране, ово што народ на своја врсна економног изгуби, то се не може лако накнадити, јер то одмах поплани туђа мустра и производња, — наше се изгуби за свађа. Ко ће да забрани да се даље и друге државе не користе овиме, да и они као Аустро-Угарска неће увозити ону ракију код нас. И та ће „комадара" онда истерати све на нас њене приходе.

Ја мислим, да не би било рђаво, ако би имало 10 посланика, колико је по закону нужно, да ме потпомогну, те да учиним предлог, који овако да гласи: „Предлажем да се прелазно наређење укине."

Молим г. г. посланике да ме потпомогну *(Потпомажу га)*. Сад нека изволи Скупштина рећи о мом предлогу.

Павле Ранковић — Ја не могу да се сложим са предлогом Ранковим, из разлога ових: што он не говори против свију алкохола, који су штодвише по здравље нашега народа, него се он овде ограничава на саму комадару ракију. И да је само та комадара штетна по здравље народно, ја бих се сложио с Ранком, и гласао бих за његов предлог, али не могу да се сложим с њим из разлога ових, што он не помиње данашњу ракију и вино. Ви знате да се данашња ракија и све друго пиће од шпиритуса прави, а вино се још и фарба хемиском фарбом, а Ранко није имао то на уму, да и то убија здравље нашег народа. И кад то није његов предлог обухватио, онда сам за то, да се нашем народу остави слобода, да може производити ракију од скробних материја, за своју домаћу потребу. Наш је народ њекакон сељак, и кад се умори од рада, треба му, да попије коју чашу ракије, па за то мислим, да му треба дозволити да може њим ракију комадару.

Наш народ и ако има воћњака, ипак њима нема, јер их поједу гусеница, и често пута и озебу те не роде а винограда немате; по нужди пече ракију од јечма и кукуруза. Ја мислим, да треба имати обзира на цео народ српски а не руководити се обзирима појединих крајева, за то мислим, да треба Ранков предлог одбацити а остати при предлогу, како је на првом читању усвојен. *(Чује се: да се реши)*

Потпредседник — Јели воља Скупштина да се прекрати претрес? *(Јесте)* Молим вас, господо, има још јављених говорника: С. Петровић, А. Ратарац, М. Богдановић, М. Сретеновић и т. д. *(Чује се: „да се остави за другу седницу")*.

Станко Петровић — Молим вас, господо, кад је реч поведена о овом прелазном наређењу, о ракији комадари, ја сам рад да и ја протоворим неколико речи о томе. Ја сам за ту комадару у Србији сазнао да се пече пре годину дана. Ја сам расписивао људе вештаке, који пеку ту комадару. Расписивао сам и лекаре, какву је дејства испрам здравља народног. Од једног нашег грађанина, који се бави с њиме, ја сам с њим разговарао, и он ми је причао и уверио ме је, да која се комадара пече на оним простим калапцима, са оним је опасна по здравље човечије; без казана, који имају машинерију за пречишћавање, комадара је опасна по здравље. Овим предлогом је врло добро погођен смисао и

ни сад, ако хоћемо да убијемо наше воћарство и виноградарство, само ако овај члан ово предлажо нарећење и усвојимо, ни ћемо их убити. Ја признајем, да је наша земља изгубила много винограда, да је због ове и прошл. изгубила доста и воћњака. Можда ће ми се казати: после годину две-три дана нећемо имати ни комадаре, но ако ово усвојимо неће скоро бити ни винограда, за то што се нико неће да бави обрађивањем винограда, и за то мислим, да се ово предложо нарећење избрише.

А. Ратарац — Ја имам само да кажем ово неколико речи и то ме је навело говор мога друга Павла. Овај предлог да г. Ранко није поднео, ја бих га поднео у интересу здравља нашег народа. То је што сам имао да вам кажем и то треба да примите сви.

Милош Богдановић — Господо, ја сам још на првом читању казао, каква је жене невоља начала, да овај предлог поднесем. Сама г. г. министар финансија и министар народне привреде најзвали су, да се збиља овај закон не односи на овај предлог, казали су, да је цео закона да монополише само чист прерађен шпиритус од 60 степени па на више, а никако ову ракију, коју сељаци, као што рекох, по неколи производе од своје хране. Сад се ово изврће и напао се, да је ова шкодљива здрављу и т. д. Ја не знам, у колико је то истина, само из говора два предговорника хоћу да изведем да има нечега другог, да је овде нека интенкулација. Г. Ранко Тајсић, који је из краја, где се најпише поджже воћарство, говорио је, разуме се, у прилог воћарства, па каже хоћемо да убијемо наше шљиве и т. д. овом ракијом. Тако исто и С. Петровић. Господо, ја разумем то, али и они треба да знају, да се код нас воћарство не може да подигне од гусеница, а виноградје је нојела филоксера и то ме је натерало да поднесем овај предлог. Код нас се та ракија одомаћила од 5 — 6 година. Странио је шпекулант, он доноси вино и ракију како хоће, те продаје у том крају, и отуда, разуме се, има свој рачуна. Колико има сељака да купују такву шљивницу или ракију од комоније? Нема их. Ја хоћу да напоменем још и то да смо овим предлогом Ранковим на чисто и неследствени у заштити саме своје производње. Кад год смо поједине законе доносили да заштитимо нашу индустрију, гледали смо, да се наши производи више троше, но они са стране. На шта хоћемо овим законом? Хоћемо да потиснемо што наш сељак не производи, већ што се на страни производи, хоћемо да дозволимо да се доноси из прека готов шпиритус из аустријске земље, а ми да га плаћамо нашим новцем. Да ли то право да учинимо?

Г. Станојо Вукчевић рече пре у свом говору, да је то шкодљиво час и по здравље. Ја нећу да спорим нашим лекарско, али ћу да потврдим да не стоји баш ово, што каже да се од те комадаре добија чак и лудило; ја нисам видео ни једног сељака, да се због ње отера у лудницу, али ћу да констатујем то, да Михаило Терешћанић није окушао комадару, на ето га у лудници, а Васа Пелагић, који није ни видео комадару, па га при свем том лудост класнина отера у лудницу.

За вас молим, да у овом погледу пређете преко тле дината лекарског, већ да пођите невољи народа, што му је уништено вино и воћњаци и молио бих сваког посланика да се при решавању овога стави на земљиште тога краја наше земље, где нема виноградја, ни воћњака па бисмо могли да једнимо справедливо ову ствар. Ја вас молим, немојте да један крај наше Отаџбине поред божије казне, казните и оном казном, немојте спречавати сељака да у свом мученичком раду потрошн своју снагу оном ракијом, коју је по неколи изумео од своје хране правити. На вама је на послетку да решите како хоћете, а ја сам учинио своје.

Максим Срећковић — Пошто чујем из клупа да требам бити кратак, то и сам увиђам, пошто је један сат прошао и преме је одавно да треба ићи да се руча, што и гони посланике да предлажу да се кратко говори.

Оно предложо нарећење на првом читању уметнуто је по тражењу посланика Милоша Богдановића, који је из ових места, где се служе место ракијом од воћа они неку од раке и пију и који је по здравље шкодљива, што је то на првом читању г. Весник лепо објасно и што сам рачунио, да ће још онда овај додатак отпасти, но кад није онда, заиста сад га треба одбацити, јер је г. Тајсић неоза лепо објасно и дао јаких разлога, које треба усвојити.

Ја потпуно појмам, да брат Милош са овим је хтео да не увреди свој крај, а но зна колико би им штете допринео, остањајући им и даље да се тргују са комадаром и да се тако пиће као шкодљиво још више шири. По моје нашењу краће је време, да се престане једаред, те да све што је од штете нашему народу и његову напретку отклања, не следећи хоће ли се наши овај или онај увредити, само зато то иде у корист народа, његова здравља и благостања.

Пре неколико година покретано је, да треба сиђилис лечити принудно, то није уведено, што би се тим пређале утледне породице, на сно њихали да сад цела земља пати, јер се та опака болка раширила, па до лањске године остаје и даље да се нове пресни оганци и од тог се шире болеснице све за то, да се не пређају бирачи, а то грдну штету доноси. Из ових разлога сласаћу за предлог Ранка Тајсића, да се прелазно нарећење укине, неће да се забрани производити ракија комадара као штетна, а и с тога што би производњом и даље комадаре овај се закон проширавао.

Новак Милошевић — После опако јасног говора г. Ранка Тајсића, који је очито и као и у осталу јасно представио штетност овога прелазног нарећења, који је тако просто говорио, да нема потребе, да ја ни један више о томе говорн. Он је обухватио у свом говору ово, што су учени људи казали и што сељаци њиову умели казати, он је обухватио све што треба и тако све је сваки житао правилно да разуме. Ја мислим, да ни сви, увиђајући штетност требали бисмо да будемо против овог прелазног нарећења. Што је један господин казао како има шпекулације од стране оних, који су из воћарских предела, ја кажем, да у нашем округу, половина округа нема никаква воћа, нити може да роди, нити се неће ракија и ја онда немам на у половину интереса, округа чији сам представник, за ову ствар; него у интересу је здравља целог народа да се воће подиже: с тога сам ја да се ово прелазно нарећење избрише и предлог Ранков усвоји.

Станојло Вукчевић — Време је кратко, а и ја ћу бити кратан. Да не би Скупштина била нападена на погрешан пут говором г. Павла Ранковића, да кажем неколико речи и одговорим г. Ранковићу.

Он каже, да ви пристао на предлог Р. Тајсића да се избрише овај члан и кад би њиме била обухваћена сва алкохолна пића или кад би се сва фабрикована пића забранила. Ја ћу да напоменем само ово да постоји закон о тим стварима. По том закону, сва пића, која се код нас фабрикују или са стране доносе, претседају се од једне комисије, и фабрикована су пића забрањена и казне се они, који таква пића продају. То је једно, а друго морам да се вратим на оно, што сам мало пре рекао, и да му напоменем да није све једно мешати пречишћени шпирит и овај, који се добија од комадаре; с тога што је овај 10 пута отровнији од чистог шпирта. У Француској закону постоји једна одредба да се може додавати извесна количина шпирта — а то је ушло у медецинску науку и хигијену — шпиру, које се транспортује, те да се на путу не би кварило и то се додаје и то не овај од комадаре по чист шпирт.

Да напоменем Милошу Богдановићу, да шпиритус никада здрављу. На да бог не сваки алкохол шкоди кад се много пије. Но овај шпиритус од комадаре, много више шкоди од чистог, јер у њему има једна материја шкодљива о томе се може г. Богдановић уверити, ако оде у хемијски лабораторијум код др. Марка Лека, на ће видети колико има отровних честица у комадари. До пре три године није било комадаре, пре је ноћео пожаревачки округ да производи комадару, пре за то, што је први изградио виноградје а шљиве није ни имао, а друго што је на граници, на је видео од комшија пречана.

Г. Богдановић каже, да њему није било познато дудило од њених комадаре, а ја ћу да му кажем, да сам ја имао баш из његова села једну читаву фамилију, која је од тога патила.

Даље моран и ово да напоменем, комадара се не прави у целој Србији већ у 2—3 округа, а у сваком од та 2—3 округа у неколико села а у селима у неколико кућа и за то што она постоји у 2—3 округа села — у 2—3 куће — вар за то да то зло пренесемо на целу Србију. У Баварској је донесен закон, да се не смеју гајити козе, јер Баварци сматрају да су козе штодљиве за шуму, и с тога је тамо и забрањено гајење коза. А ми сматрамо да козе нису штодљиве и с тога допуштамо да се оне нате, али ми сматрамо да је комадара штодљива и за то је не треба дозволити.

Министар финансија Мих. В. Вујић — Дошао је, с тога ћу само неколико речи да кажем; не бих ни ушшко реч, да само један од посланика не рече „ово се наставило". Није. Ви знате какав сам ја предлог поднео, ни се сећате, да сам прочитао и низлеже државног хемичара, др. М. Лека, где стоји да је ова комадара штодљива и да ће да буде штетна за монополе. То што је изнесен предлог да ће требати да се учини нека олакшица за извесне крајеве, ми смо донели ово наређење; али сад ја нисам остајем при свом нрвилном предлогу тим више, што сам добио обавештења не само од поштованог посланика г. Вучићевића, него и од других стручних људи, који се у томе разумеју. Комадара је у Србији нова ствар, ја после онако лепог и образложеног говора г. Ранка Тајсића нисам да кажем ово: дозволити комадару значи при увођењу монопола дати јој преимућство према другим њихма и дати јој преимућство према целом монополу. Значило би, да би се комадара при увођењу монопола проширила по целој Србији и сузбила би и њиховину и кокошину и на штету монопола и на штету народног здравља.

Још само ово. Стоиља се питање, шта ће они крајеви, који немају вока и ракије, на шта ће друго но да продају сиру храну; то је болест, него да од покварене хране, од бубаве проје, од делова, који су више неупотребљиви неку један алкохолни производ, који је штетан по здравље. Боље је да нодиже воћњаке и винограде а где то не може, боље је да производи храну и да за новац, који за њу добије набави своје намирнице, него да он сам производи тако штодљиву врсту ракије. За то бих молио Народну Скупштину, да остане при чл. 3 као што је и усвојен и да прими предлог г. Ранка Тајсића да се прелазно наређење укине.

Потпредседник — Сад ћемо приступити решењу. Овде постоје предлог г. Ранка Тајсића, да се прелазно наређење укине. Ја ћу ставити предлог г. Ранка Тајсића на решење. Ко је за то, да се предлог г. Ранка Тајсића усвоји, да се прелазно наређење укине и да останемо при члану 3 као што је примљен, тај нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? *(Велика већина седи).* — Велика је већина седела и према томе објављујем, да је прелазно наређење укинуто. —

Изволте чути извештај одбора, који је прегледао измене у закону царинском, како бисмо имали рада за дневни ред за прекосутра.

Секретар Алекса Ратарац чита:

ИЗВЕШТАЈ

о

изменама у царинском уређењу

Народној Скупштини

Одбор, који је одређен да прочи предлог о изменама и допунама у закону о устројству царинском од 12 децембра 1863 год., свршио је посао, који му је поверен, и част му је поднети Народној Скупштини овај извештај:

Пошто је одбор учинио знатне измене и допуне у поменутом предлогу, то је, ради боље прегледности и јасности, био примљен да у целини одштампа предлог са свима изменама и допунама одборским.

Одбор сматра, да су ове измене и допуне, у закону о устројству царинском, преко потребне, како за лакше вршење царинске службе према новим уговорима, тако и за повећање царинских прихода.

С тога је част одбору замолити Народно Представништво, да ове предложене измене и допуне прими, на које је г. министар финансија пристао.

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ

у закону о устројству царинском од 12 децембра 1863 год. (Зборник 16 стр. 113 и Зборник 14 стр 114).

§ 1 да гласи:

„Царинарнице су установе државне и све зависе непосредно од министра финансија. Њихов је задатак, да наплаћују царину и друге таксе и дажбине по нарочитим законима и тарифама за државу, округ, срез или општину на робу, која се у земљу уноси, износи или провози.

Царинарнице су по правилу на граничној међи, али исто тако економни и финансијски обзири захтевају, могу се установити и унутрашности земље."

§ 2 да гласи:

„Царинарнице се деле, по положају места и трговинском промету, на четири реда:

У I ред долазе царинарнице са неограниченом службом.

У II, III и IV ред са ограниченом службом.

Распоред царинарница и њихова подела на редове врши се Краљевим указом, на предлог министра финансија."

§ 9 додаје се:

„Посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима. Министар финансија овлашћује се да прошире правила за царинске посреднике по саслушању главног трговачко-занатлиског одбора у Београду. Дисциплинске казне за царинске посреднике не могу бити веће од 200 динара. Ову казну изриче управница царинарница у смислу § 124 овога закона."

§ 81 замењује се:

„Роба у царинским магацинима може остати најпре до 60 дана; а за ону, која је по природи своје као: бантованска и пољски производи, јестива и пића полуопијална роба, лекарски и хемијски производи и т. д. брзом кварљивошћу подложна, рок је 20 дана, од дана кад је унесена.

Гломазни предмети од дрвета, камена, земље, метала, могу лежати на стоваришту најпре 30 дана."

§-у 82 додаје се:

„Али пре саме продаје, а најдаље за 5 дана по истеку рокова означених у §-у 81, ова ће се продаја објавити у званичним новинама, с тачним описом робе и с позивом да се за њу господар пријави.

Продају ову извршиће сама царинарница *десетог дана* по објави.

§ 83 укида се.

§ 84 замењује се:

Из новца добивених од продаје робе, намириће се претходно сви трошкови (царине и споредне таксе и т. д.) а остатак ускладиће се као депозит 30 дана, па ако се сопственик за у том времену не пријави, онда ће се половина од тога уступити фонду пограничне страже, а друга половина приказе државној каси."

§ 110 замењује се:

„1 Ко би од предмета у чл. VIII, даље у тачкама 2, 3 и 4; чл XI и тач. 1, 2, 3, 4 и 5; чл. XII као и тач. 1, 2, 3 и 4; чл. XIII закона о општој царинској тарифи и чл. 9 закона о трошарини, употребио на другу ствар а не на ону, коју је намењена или рад чега је ослобођена од плаћања царине или обртне порезе и других такса, као и ову, коју робу из сместишних магацина пре прегледа и плаћених такса изнесе — казни ће се на сву количину те робе, наплатом 10 пута царине, трошарине, монополне таксе и обртне порезе.

2. Ко у декларацији утаји или неистинито пријави робу, на коју се царинске дажбине плаћају, казниће се наплатом четири пута царинских дажбина, — што се може изменити затвором, рачунајући у дан затвора 10 динара, на случај да

казну не би могао платити. Но ни у ком случају затвор не може бити краћи од три мес. ни дужи од године дана."

§ 112 да гласи:

„1. Као царински иступ сматра се: кад се у пријави, стоварници, утутници, товарном листу, у опште исправи, по којој има да се сврши какав посао о роби, унише више или мање колета него што их има; даље, кад се колета унишу по облику, марки и нумери другчије од оних, која се прегледом нађе, казни се са 2 дин. за свако више или мање колето, за сваку погрешку по облику колета, марки или нумери.

2. Као царински преступ сматра се и казни се: све оно, што је наведено у § 110; даље придумчарења, која се казне по § 111. Али дела из § 111 казне се још и паплатом десет пута царинских дажбина, што се може заменити и затвором по одредби тач. 2, § 110."

§ 119 треће алинеја, са њеним двема тачкама замењује се и гласи:

„Од новаца, који се по овом закону наплати у име казне, учиниће се овакав расподед:

а) Од казне за иступе царинске једна трећина припада фонду пограничне страже, једна трећина пословницима дотичне царинарнице, а једна трећина државној благајници.

б) Од казне за преступе царинске, половина по одбитку трошкова даће се онима, који су проказали, ухватили или припомогли да се ухвати дело придумчарена, а њихов део добија два дела; а од друге половине једна трећина припада фонду пограничне страже; остатак раздељује се тако, да две трећине припадну државној благајници, а једна трећина пословницима дотичне царинарнице."

§-у 121 додаје се:

„Правила службе, књиге деловодне и магацинске овлашћен је да пропише министар финансија: а правила службе благајника и књиге благајничке овлашћује се такође да пропише министар финансија, у споразуму с Главном Контролом."

§ 112 да гласи:

„Где год је у овом закону реч „такса", „дажбина", ту треба разумети: царину, трошарину, монополну таксу, споредне таксе, обртну порезу."

§ 123 да гласи:

„Царинска казна без разлике царињења врше се према закону о општој царинској тарифи; а за обртну порезу према закону о непосредној порези; за трошарину према закону о трошарини, а за монополну робу, према закону о монополима."

§ 124 да гласи:

„Све кривице против одредаба овога закона у царинарницама I и II реда решавају чиновници као управник и још два указна чиновника.

У царинарницама I и II реда, казне до 50 динара изрвшне су одмах; против њих нема места жалби. За казне преко 50 дин. жалба се подноси министру финансија преко исте власти, која је решење о казни донела, у року од 15 дана, од дана саопштења решења. Против решења министра финансија, може се жалити Државном Савету у року од 30 дана."

У царинарницама III и IV реда казне до 20 динара изрвшне су одмах; преко те цифре ауноважна решења врше најближа царинарница првог односно другог реда. Односно жалбе важе горње прописи."

§ 125 да гласи:

„За извршење овога закона овлашћује се министар финансија, да издатке на установу нових царинарница, потребног особља и трошкова, подмири из вишка прихода, од царине и других такса по новом трговинском уговору и општој царинској тарифи, у колико му одобрени кредити буџетом за 1893 рачунску годину буду недовољни, а рачун о томе да поднесе првом редовном сазиву Народне Скупштине.

§ 126.

Закон овај ваши десетог дана, од дана обнародовања у „Српским Новинама".

31 јула 1893 год.
у Београду.

Председник,
Д-р Вукићевић.

Известилац,
Јов. С. Јовановић.

Чланови:
Владимир Карић, Јоца М. Селић, Свет. Славковић, Дим. Димовић, Мих. Весалиновић.

Потпредседник — Овај је извештај напштампан и раздат посланицима и ставља се на дневни ред прекосутра. Закон о новим монополима праћен је у одбор, ради стилизације и прекосутра гласаћемо о њему поимење.

Пре него што закључимо седницу, имам ово да вам саопштим. Сутра је дан Његовог Величанства Краља, и у част Краља биће благодарење у саборној цркви у 10 сахати. Ја молим господу посланике, да после благодарења дођу сви овде у Скупштину у 11 часова, па да сви скупа одавде одемо у Двор да честитамо рођен дан нашем Краљу. Ја молим господу посланике, да дођу у правничком оделу са знаком скупштинским и декорацијама.

Данашњи састанак закључујем и заказујем други прекосутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће прочитани извештај и друго читање трговинског уговора између Србије и Енглеске.

(Састанак је трајао до 1½ часа по подне).

48 САСТАНАК

3 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присутна су била господа министри: финансија и правде.

Потпредседник — Отварам 48 састанак.

Изволте чути протокол 47 састанка.

Секретар А. Ратарац прочита протокол.

Потпредседник — Успаја ли Скупштина прочитани протокол? *(Успаја).* —

Изволте чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар Мил. Марковић чита:

Емило Краловец, окружни инжинер из Лозинице, моли да му се време од 8 година, 3 месеца и 15 дана урачуна у године указане службе;

Петроније Бошковић из Вирова (у ср. драгачевском окр. рудничком), моли за награду што је хајдука убио;

Мирко Јевтић из Бресинице (у ср. добричком окр. тополичком), моли за одликовање у отплати аграрног дуга;

Живојин Симјанић из Белотића (у ср. мачванском окр. подринском), моли за исплату реквизиције;

Мића Ћирић из Кленуре (у ср. белопаланачком, окр. пиротском), моли за одликовање у плаћању пореза и за дозволу гороссча;

Стеван Илић и Горча Здравковић из Барја (у ср. лесковачком окр. врањском), моле за награду, што су проказали извесног хајдука;

Милен Поповић из М. Сутубине (у ср. трстеничком окр. крушевачком), жали се на среску власт;

Обрад Миловановић из Петровца (у ср. ћупријском окр. пожаревачком), жали се на полицијску и судску власт;

Коста Голубовић и још 12 сељана из Мирановца (у ср. београданачком окр. пиротском), жале се на општинску власт.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због мојих приватних послова, молим Народну Скупштину, да ми до краја ове седнице изволи дати одсуство.

3 Августа 1893 год.
Београд.

Поднеси,
Перa Вукићевић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? (Чује се: *одобрава, не одобрава*). Стављам на гласање: Ко је за то, да се г. Пери Вукићевићу одобри тражено одсуство, нека седи, ко је против, нека устане? (*Већина седи*). — Објављујем, да је Скупштина одобрила тражено одсуство.

Сад прелазимо на дневни ред. На реду је, да се поименично гласа о пројекту закона о новим монополима, који је и по други пут примљен и враћен одбору, да га он редигује, према изменама, које су у Скупштини учињене. Молим г. известиоца да дође.

Стева Поповић — У колико се ја сећам, у томе закону нема никакве измене, сем измене о комадари.

Известилац Ђура Милојашевић прочита цео пројект закона о монополима, као што је усвојен на другом читању. (Прилог XI „Нар. Скупштини*).

Потпредседник — Сад ћемо гласати о овоме закону. Ко је за то да се овај закон прими, гласаће *за*, ко је против, гласаће *против*?

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Николић *за*, Андра Стевановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Провинцијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Војин Ђурковић *за*, Вукашин Петровић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Димитрије Ђурковић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милојашевић *за*, Ђура Хрватовић *за*, *Живан Сретеновић* — Само за то, што се овим законом намеће нова забрањује да своју храну употребљава на шта хоће, на да може пећи и ракију кондарџу, — гласам *против*, Живко Малинарац *за*, Здравко Пауновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Шолинић *за*, Јован Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба С. Јовановић *за*, *Љуба Николић*, ја гласам *против* само за то, што није усвојен предлог г. Рајовића, јер кад се овај закон уведе у живот, онда ће бити оно исто, што и са монополом дувана; биће велико и малопродаваца; Љубисав Благојевић *против*, Марко Шпабић *за*, Мата Максимовић *за*, Миха Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *против*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Милићевић *за*, д-р Миленко Веснић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милош Богдановић *против*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миићевић *за*, Миха Бранковић *за*, д-р Михаило Вујић *за*, Михаило Косовалија *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Мартинац *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*; *Михаило Стојаковић* — Пошто сам био на осуству, кад су на другом претресу чињене измене овога закона и пошто ми нису познати разлози, *због којих* је то учињено, то не могу да гласам ни *за*, ни *против*, но се уздржавам од гласања; Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, *Павле Ранковић* — Пошто се и данас у вашој земљи прави вино и ракија од ширитуса а то је неопа убитачно за наш народ, а овим законом то није забрањено, већ се забрањује нешто друго, гласам *против*; Пајле Симлинић *за*, Петар Вукићевић *за*, Петар Павловић *за*, Радован Поповић *за*, Рака Милошевић *за*, Рака Нинић *за*, Риста Поповић *за*, *Сима Милићевић* — Из истог разлога, који је поменуо мој друг Љуба Николић, ја гласам *против*; Светозар Славковић *за*, Сотир Арнђеловић *за*, д-р Станојло Вукићевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плавшна *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 99 посланика. Од њих гласали су 84 за закон, 8 против а 1 се уздржао од гласања. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила закон о монополима на поименичном гласању. — На реду је први претрес измена у закону о царинском устројству. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Ј. С. Јовановић — Молим вас, господо, пре него што би прешао на читање овога пројекта законског, ја вам скрећем пажњу на то, да ћу ја сад да читам овај пројекат са исправкама штампарских погрешака, које смо ми у одбору учинили. С тога вас молим, обраћајте пажњу и у исти мах поправљајте те штампарске грешке. За овим чита предлог владин, (стр. 444) записнике Држ. Стшета (стр. 445), и извештај одбора (стр 515).

Потпредседник — Сад приступамо начелном претресу овога пројекта законског. Има реч г. Вукашин Петровић.

Вук. Петровић — И ако се на први поглед чини, да је овај предмет од мањег значаја, пајдеспте, господо, да се сваки вара, који тако мисли, јер је ова ствар голема и озбиљна. Да је то доиста тако, доказујућ нам на првом месту околности, што има три разна предлога о изменама овога закона о царинском устројству. Сама та околност доказује, да је ова ствар веома тешка и да са њоме није лако наћи на крај, ако се хоће, да нам она донасе оне користи, које од ње ишчекујемо. И ако одбор финансијски уважа да треба, да би се изменом царинског устројства увећали приходи, опет ми се чини, да није погођен прави пут, којим би се до те циљи дошло. Но може ипак ова измена имало не побољшала старо стање ствари, које је било од 1863 године, јер је законом од 1863 године остао у целини а само му се чини измена у 14 параграфа, који, по моме мишљењу, неће дати други облик царинском устројству. Међу тим устројство царинско од 1863 год. издато је у другим приликама, и крајње је време да се тај закон измени и дотера, како би могао да одговори циљи, ради које је донет.

Овде вала да поменем, да ми од 1863 год. до данас имамо два важна саобраћајна средства, која вређу нашу трговину, а њисмо их имали 1863 год. То су: наша железница и наши пароброди. Та саобраћајна средства утицала су и утичу на измену наше трговине и према томе са свим је умесно било мислити о преустројству царинском. Али ја не налазим, да је овим задовољена потреба, која се од овога закона с правом очекује. Може се рећи, да су ово измене и допуне у закону царинском од 1863 год. и да ће се сам закон о царинском устројству изнети доцније. На сваком другом пољу може се и задовољити и такним одговором, али где се тиче трговине и саобраћаја, ту не треба чинити ово, што може да потреса трговину и саобраћај трговинска, а довољиће ми, да се овим изменама у устројству царинском утиче на трговину и саобраћај и да се њина и једна и друга грана привредног живота народног потреса.

Осем појединих тачака, на које ћу чинити примедбе при читању у појединостима, овај предлог има и неких мана, које морам да поменем приликом начелног претреса.

Пре свега у овоме закону ништа се не одређује, како ће се установљавати царинарнице у земљи. Стоји у чл. 1, да ће се оне установљавати, али не стоји како, да ли указом, законом или протекцом.

Сем тога чл. 9 не може да опстане, докле се у закон не унесе закон о царинском посредништвима — шпедитерима. Трговцима се забрањује овим законом, да се служе другим лицима, својим моћима, већ само шпедитерима и он мора сваку експедицију вршити помоћу шпедитера. Ми немамо закон о тим посредницима и на тај начин и трговци и сви у опште изложени су опасности, да повераћају своје послове људима, који законом нису утврђени и који немају довољно гаранције. За сваког, па и за нас је гаранција оно, што закон утврђује, оно, што је законом одређено.

Има после тога и много истуда, које се у члану 112 закона о устројству царинарница не спомиње, но то ћу поменути онда, кад му буде места. А сад ми дозволите, да вам напоменем одредбу чл. 120, којом се ставља министру финансија на расположење, да он пропише правила службе, књиговодство и цео поступак при царинарницама. То је, господо, суувина власт, која се министру даје, јер ако такве одредбе ћу у закон, онда ја не знам за што ће нам и сам закон. Кад ми о тим правилима немамо никаква сазнања ни о томе не можемо ни да решавамо. Главно је било, да се донесе правилник, т. ј. поступак царински. Међу тим он нам се не износи, него се остала мин. финансија, да он у споразуму са Главном Контролом пропише тај поступак.

Даље овим предлогом уводи се једна новина, да се царинарнице деле на класе, а подела је та остављена умљивости извршне власти; у закону би требало донети бар начелне одредбе, на основу којих ће се извршити та царинска подела.

На кад се то није донело због неизвазања ствари, онда би боље било и не доносити ове царинске измене. Сем овога по чл. 124 истог закона, првој и другој класи царинарница, дата је повластица, да може казнити увозача са 50 дин. без права жалбе ни на министра, а још мање на Државни Савет, а царинарнице другога реда могу да казне увозача са 20 дин. глобе, опет без права жалбе ни коме.

Због тих повластица, које се дају царинарницама не би згорега било, да се онде одмах назначи, шта служи за основ поделе царинарница у класе, а кад дођемо на чл. 124 ја ћу мислим, да ће онда и многи од вас увидети, да оно не треба да остане. Биће шефова царинских, који ће бити задужити и политички не расположени према појединим трговцима, те ће изрицати казну над истима. И кад то буде, а и кад је казненом одузето право, да се жали, онда се мени чини, да је ту опасност, да се половина Србије не одласи за ирвјучаре и казни од стране једног чиновника, који може бити добро или зло расположен према увозачу.

Као што сам у почетку казао, ја не налазим разлога, да гласам против овога предлога, јер он не мења стање ствари, али што сам устао да говорим о овоме предлогу, то сам учинио с тога, што бих желео да се не иде овим путем, путем кварења. Три пута до данас кварано се овај закон, и ми видимо, да се опет остало на истом стуљу. Међу тим прилике су се измениле и у трговачким и царинским пословима, а стање је такво, да би једном требало израдити целокупан пројекат о устројству царинарница, а не прибегавати овакиме изменама и допунама, као што су сад оне.

Сад је, дакле, време, да се на основу свршеницких потреба изради целокупно устројство и да га примимо као установу, која ће задовољити трговачке и друге потребе државне. Ово не ће одговорити ни очекивању ни задатку царинског устројства.

Министар финансија, Михаило Вујић — Господо, говор господина Вукашина Петровића упућен је чисто путем жеља, које су у њему садржане. Те исте жеље морам и ја да имам, већ по својој дужности као министар финансија. Доиста да је било могућности да се пред ову Скупштину изнесе закон о устројству царинском, па не само тај закон него и поступак царински, као што би то желети требало; да је ту било финичке могућности, ја бих то учинио.

Ја могу сад да напоменем, господо, ово пред Народним Представништвом и да кажем, да је пројект о устројству био готов и шта више да је био и штампан на у последњем моменту влада се решила, да не само тај закон, него и измене у закону о непосредној порези због краткоће времена повуче и да се ограничи на најпотребније измене, које су овде и учињене.

Ето, од куд је то, што су овде изнете само неке измене, а отуда је постало и то, што г. Вукашин каже, да има три предлога по овој ствари: министров, саветски и одборски.

Сва три та предлога, господо, које помиње г. Вукашин, поточу из једнога пројекта, који је спремљен у министарству финансија већ од неколико година. Све што је Савет мењао, учињено је на овога основног предлога; све, што је Финансиски Одбор мењао, учињено је на онога основног пројекта и тако се дошло до тога, да су ту основног пројекта изведене само оне тачке, које се овде сад у одборском мишљењу садрже.

У првоме мом предлогу, ја сам се ограничио на што мањи број измена, али сам нашао, да ово треба, и кад бисмо ми сад тај целокупни пројект овде узели, онда бисмо нашли још неких одредаба, које би биле потребне да у ове измене ћу и онда бисмо морали донети нов закон о устројству царинарница и онда би нам ово потребан и закон о царинском поступку, и све би то стало доста времена и рада, а ми времена, као што знате, немамо доволно.

Једини је, дакле, разлог био, краткоћа времена, што није поднесен, јер кад би био поднесен целокупан закон о устројству царинском, онда би но практичној важности његовој (не политичкој) вало да ми Скупштина због материјалних интереса државних, доиста поклоши особиту пажњу, да га најпажљивије проучи. Рада тога, вало би, да се тај закон проштудира прво у одбору, а онда би у Скупштини требало о њему дебатовати бар 2—3 недеље дана. Да толико немамо времена, ми сте ми сведоци, и за то је но неодложној сили прилика или неприлика, у којима се Народно Представништво пред послонава налази, одложен тај закон за редовни сазив Народне Скупштине.

Могло би се рећи: на за што нису и ове неколике измене остављене за редовни сазив? У прнобатноме моме предлогу садржане су најпотребније измене. Те најпотребније измене ја сам поднео с тога, што нов закон о тарифи и нова уговорна тарифа, специфична тарифа неопходно захтевају, да се извесне измене у царинском устројству учине, и то је ово, што је најбитније, а све је друго споредно. Једна од најбитнијих измена у овоме је: да би контрола била довољна, потребно је, да се и овде на београдској царинарници може увозити свака врста робе и да се тако исто могу увозити све врсте робе и на једној, погранишној царинарници, где ради само један практикант. Неопходно је нужно да имамо јачу контролу, да се разноврсна роба може увозити на овим царинарницама, где има 10—20 чиновника а не један. Дакле, предложени измена иде се на то, да се ограничи рад на царинарницама, као што се то ради у целом свету, а особито је то потребно за нас. Кад се траже од царинских чиновника да знају добро науку о познавању робе; кад се од тих царинских чиновника тражи, да буду добро познати са разликовањем квалитета робе и према томе да могу приступити царињењу, онда не може се допустити да се и она роба роба, коју само стручњи царински органи могу добро оценити, увози на свима царинарницама, где тако стручних познавалаца робе нема, или где се нема гаранције у правилну оцену и контролу.

Даље, господо, важно је питање и о казнама. И то је један разлог, да се ове измене као преко потребне сад поднесу и да се не чека нов закон о поступку царинском. Тај

други је разлог, господо, у томе, што су какве у старом закону — у устројству ћумрука — како се он зове — постављито удешавање према приликама, који су се трешили у приликама, т. ј. према онима, који су лакше придазивали *предмет* робе. Данас по специфичној тарифи царинске не бива по предмети робе, него по тежини и квалитету робе. И ето, то је ово, са чега је за практично поступање у врло данима после новог трговинског уговора и нове тарифе најнеопходније, да се што пре учини измена у царинском устројству. На прекор г. Вукашина, као да има више предлога, није у стварн тако, него је унесено само оно, што је напотребније. Ја се потпуно слажем са жељом г. Вукашина, да треба да се донесе нов закон о царинском устројству, а ја ћу да идем још један корак даље, да тако исто треба да се донесе још нов закон о царинском поступку. Али, господо, као што вам рекох, Народно Представништво није данас у могућности да се бави специјалним претресом таквог једног предлога и да се више бави са оваквим пажњом, какву предлог захтева. За такав предлог, Народном Представништву треба довољно времена да се посвети штудији овога предмета, више времена треба да та прокрпућује, процени, да тек онда да донесе своје решење, и с тога је тај предлог закона о недовршеном устројству царинском остао за сада редовни сазив.

Према томе, као што рекох, отпада прекор г. Вукашина, из кога би изашло, као да су недовољне измене, које се предлажу, на кад се једном предлажу, зашто се не предлажу измене закона, које би донеле биле подесне према новом саобраћају, према новим трговинским односима, према новој тарифи и царинском поступку, какав је данас. По специфичној тарифи, која је измењена на основа, царински поступак није оваквн, као што је пређе био, и сви односи нису данас такви, какви су били онда, кад је грађен закон о устројству ћумрука 1863 године. Разуме се, да нису ни ове исте прилике, кад су донесене измене у томе закону од 1879 године.

Оволико на опште примедбе г. Вукашина Петровића.

Он је даље поменуо неколико мана, о којима ћемо имати прилике при специјалном претресу да говоримо, код оних тачака, на које се ти прегоноори односе. Али, баш кад је г. Вукашин о тим тачкама говорио, нека буде и мени допуштено да у начелном претресу и ја у главном одговорим на те његове преговоре. Г. Вукашин прво налази да је мана предложених измена у томе, што ће бити разних редова, класа царинарница, и он замера, што није у исти мах казано, како ће се установљавати, а то је, господо, баш најрчно казано. У предложеној измени чл. 2 каже се: „распоред царинарница, и њихова подела на редове, вршиће се Краљевим указом, на предлог министра финансија".

Даље, то што г. Вукашин тражи, казано је у чл. 2 а не у чл. 1. Према томе, неће бити остављено произвољно, да ли ће се установљавати претписом, или наредбом, или указом. Јасно је казано, да ће се и распоред царинарница у земљи, и њихова подела, вршити Краљевим указом, на предлог министра финансије.

Даље, г. Вукашин Петровић замера предложеним изменама у опште делу, где се говори о посредницима. Разумевајући ту одредбу тако, да је сваки обвезан, који увози, или извози или превози робу, да је законом натеран, да се послужи царинским посредницима — царинским агентима, и то, господо, не стоји, и то је једно потпуно разумевање предложених измена. То није обавезно за сваког овога, који непосредно, или преко својих млађих, дође да изврши експедицију; даље, то не важи за трговце у месту, осем ако они сами не траже посредника, и разуме се да важи само за трговце, из унутрашности овде, где нема царинарнице, и који не могу оплаштити ни кога било у Београду, царинског практиканта, или ма кога другог, да он ту експедицију изврши. Даље, у том случају, кад трговци у унутрашности имају посла са царинарницом, утврђено је, да се могу да послуже царинским посредницима, који стоје под дисциплинском влашћу царинарнице. Тако су и до сада радили трговци из унутрашности, само ово је важна измена, што се тиче посредника. До данас нису биле предвиђене никакве казне о тим посредницима за њихове злоупотребе, за њихове трешке, воље или невоље. Једино је о њима у закону то предвиђено, што се и до сад практиковало, да у случају, ако се посредници огреше о закон царински, онда им се забрањује посредничка радња. Кад се деси каква злоупотреба о предмети робе, онда су сви се ти посредници изгозарали, од кад сам ја дошао да радим, је ли предмет робе тачно декларисана или не, и бивао је каквом онај трговац, за чије је рачун посредник подносио декларацију. Ја сам имао доста таквих случајева, и сваки се посредник бранио тиме. Сад се више посредница, но овим изменама, не могу бранити тиме, они долазе под административну дисциплинарну власт царинску, и ако се огреше о царински закон, биће они кажњени. Они ће бити дужни, при експедицији знати тачно, колико има робе, каква је, и колике је вредности.

Даље, не стоји то, да је од сада обавезна употреба царинских посредника, за све трговце без разлике, него само за оне, који то траже, и за оне у унутрашности, који треба некога да овласте, а не ма кога да овласте, над којима царинарница нема власти, да га може казнити, ако се огреши о закон. Даље, сваки трговац има права да, ако сам, или преко својих органа врши експедицију, или, ако то неће, онда не може узимати луде са сокака, него признате посреднике царинске. То су људи, који полажу кауцију, од којих се тражи извесна квалификација и испит, даље, то морају бити оквалификовани, законом признати органи, који ће да посредују у експедицијама. Погрешно је, дакле разумео г. Вукашин ту измену, и према томе она као неоснована отпада.

Даље, господо Вукашин поменуо је, да је остављена нека власт министру финансија, што је у § 121 казато, да ће правила службе, као и формуларе извесних књига, прописати министар финансија, а опет друге књиге благајничке и правила службе благајника, прописаће у споразуму с Главном Контролом. Господо, чак и кад не би било онога у закону, то се по себи разуме; министар је овлашћен, да пропише правила службе за органе царинске. Овде се не даје министру право да доноси какав закон, него се министру ставља у дужност, да пропише правила унутарње службе царинске, разне правилнике, који нигде нису законн, и најпосле, који се према приликама могу и мењати. На пр. кад ће се отпочети рад, у колико сати, и кад ће се завршити рад, како ће се стране расметати и т. д. — то не може ући у закон, то може ући само у овај правилник, који министар финансија пропише. Ја сам узео само један пример, а има доста примера, који показују, шта све има да се разуме под правилима службе царинске.

Што се тиче казне и поделе царинарница на класе, ја ћу о томе говорити, кад се буде прешло на појединости овога предлога.

Ово су главне примедбе, које је г. Вукашин учинио, и ја сам сматрао за дужност да одговорим на њих, да дам објашњења, и да одговорим на овај неумесан прекор, као да је овај закон непотпун и неповодан. Он је у границама могућности скупштинског рада, и садржи у себи оно, што је најнеопходније за правилан рад у царинарницама, и ове одредбе не само да нису неумесне, него су и умесне и неопходне за правилну радњу.

Димитрије Ђирковић — Ја сам мислио да о овим изменама у овом закону говорим у том смислу, да би боље било да се ово одложи до пред сазива скупштинског, на онда да се поднесе цео пројект ћумрског устројства, и онда рачунам да ће се моћи боље проштудирати и боља закон донети. Ви знате да трговци имају највише посла са царинарницама, а ово измене нису биле пред трговачким удружењем, које је заиста меродавно, и које би могло правити примедбе на овај закон; тако исто, нису биле ни пред трговачко-занатлијским одбором, да дају мњење: да ли су ове измене корисне или штетне, или које се не могу извршити и које би додатне у опреку с трговцима и ћумруком. На кад то није било пред тим нашим удружењима, која данас постоје, и кад се није чуло њихово мишљење, онда ја држим, да ћемо ове погрешити, ако га

овако на предлог примимо, него да то остављено још и за ова два месеца.

Код § 9. г. Вукашин учињо је примедбу о посредницима. Заиста ја сам мислио тако, јер тако је написано у пројекту. Верујте на Јанковој — Класури и т. д. ово не би друкчије разумели, него кад би неко хтео да извезе стоку, он би му тражио посредника. По овој стилизацији и ја бих казао да би морао да тражи посредника. И шта би било, у том случају? Тога посредника не би било, а цариник не би примио декларацију и онда би настале пометње. На тога разлога изазвао да се овај пројекат финансијски није много штудирао и тако да свака одредба буде тачна и јасна, него се написао у хитњи и брзо, због чега ће изазвати на знатне сметње, кад се буде примењивао у царинарницама.

Друго, што се тиче ових казни, ја мислим да нико не би требао да буде кажњен по вољи једног царинника, а да се против тога не може човек жалити; то би била рђава пракса, и ја држим да би се ту могла терати и нека саковоза појединих чиновника. С тога разлога, ја мислим да би требало овај пројекат да одложимо до пред редовног састава, те да се боље проштудира, а и да се поднесе трговачком удружењу и трговачко-занатлијском одбору, који би дали своје примедбе.

Министар финансија д-р Мих. Вујић — Ако има што нејасно, разуме се, да има места о томе говорити при појединим члановима. Ја неће бити противан, ако се сматра да ће ту бити много нејасности, да се унесе јаснија редакција, те да не буде пометње; али то, што негде може бити нејасности, не може нас определити, да ми један закон одложимо. Ја сам вам казао, каква ће неволја гонити да сад донесемо најхитније одредбе за устројства царинарница, које је итнуно пројектовано за Скупштину. Најкасније, хајде да одложимо до 1 новембра. Али ни губимо сме више времена; закон ће тада бити у много већем обиму, треба да се о њему дебатује 10 дана, па да дођу и друго читање, које такође може да траје који дан, и онда једва да бисмо били готови до краја ове године. Међу тим баш ово време јесење, најбољег рада, који наступа и интерес државни захтева да се ове најхитније измене ране још сад, па да бих ја желео да се један са свим нов закон донесе. Даље, интерес државни захтева, да се баш на јесен ово ограничење изврши, да се не може на свима царинарницама да ради подједнако, особито с погледом на закон о трошарински и на трговачки уговор и тарифу. Ми не можемо доволити да се трошарински предмети увозе на свима тачкама, него морамо то ограничити; ми немамо и закон о повим монополима и немамо монополске такое и за све то треба да нам да нарочито оплаћење овај закон. Ако мислите, да при спомињалном претресу *нека одредба* треба да отпадне, онда то можете учинити, ја томе нећу бити противан, тим пре што су ове измене узете нешто из пробитнос пројекта, а нешто из сапетског министарства, при свем том, што сам се ја ограничио на најпотребније измене.

Што каже г. Ђирковић, да је требало за ове измене, да буде саслушан савет трговачког удружења, имам да кажем да сам ја саслушао трговачко удружење, где год је било потребно њихово мишљење, а то ће ће учинити и у будуће с друге воље, али, господо, у оним питањима, где — морам да кажем — чести интереси трговачки иогу да дођу у сукоб са интересима фискалним и са државним интересима, ја никад не бих питао трговачко удружење, него страно законодавство. Онако исто какве се мере тамо употребљују против шверцовања закона, такве исте мере строгости законске вала и код нас прописати, можда са незнатним модификацијама према нашим приликама, али ја нећих никад допустио, да трговци пропису државе те мере. Такве мере строгости ми смо дакле узели на страног законодавства, и разуме се, удешене према нашим приликама. Дакле, то што није саслушано, трговачко удружење, не треба ни мало да нас определује, да тражимо чак одлагање оних важних и хитних измена до јесени. За то, ако одложимо ове измене у закону о царинарницама, одложићемо и то, да се ограничи увоз предметима на појединим царинарницама, одложићемо правилно вршење послова, јер су казне по постојећем закону махом предвиђене лакше прекршавање предмета робе, а ниси предвиђене, ако се прекрши мање робе и лошији квалитет. Сад, кад се врши пријава робе по новом поступку царинском, а који се састоји у томе, да се царини не по вредности него по квантуму робе и квалитету робе и ја сад имам основа само у томе, ако роба има лажну пријаву предмети, и трговац може, да донесе 20 колета а да пријави 10, и он се онда може да брани тиме, да је случајно пријавио место 20, 10 колета, и не би му могао нико ништа урадити, јер није прописана законом казна за такве кривице. То је дио узрок, који ме је руководио, да поднесем сад ове измене и ове мере и ја назовим, да би се огрешила и Скупштина и влада о интересе државне, кад не би усвојили ове измене.

Стева Д. Поповић — За последњи 30 година доиста су се наше трговинске и сваобраћајне прилике тако измениле, да би сваки од нас био у праву, да захтева од министра финансија целокупно преустројство царинско. Али, ако што сам чуо од г. министра, он је спремио закон о целокупном преустројству царинском. Што сад није поднео целокупан закон казао је, да је томе узрок рано оскудица времена, да се тај целокупан закон о царинском устројству претресу у Скупштини онако, како нам пословник прописује, и како би требало такав закон да се претресе. За то се он ограничио сад на ове важније измене и његове разлоге, које је навео неће сад да поновљам. Они ће мене склонити да гласам у начелу за ове измене, јер признајем, да су оне нужне и потребне. Али баш из оних разлога, које је навео г. Вукашин Петровић и оних, које је навео г. Ђирковић, држим, да треба целокупно устројство царинско што пре да дође пред Народно Представништво. И ја сам чуо од г. министра, да ће он то на пром редовном сазиву поднети Народној Скупштини. И поред те изјаве, коју је г. министар овде учинио, она се налази и у самом његовом пројекту у § 125 у другој алинеји, који гласи: „Министар финансија обвезан је, такође, да пром редовном сазиву скупштинском поднесе потпун предлог за закон о царинској организацији". Што сам ја сад устао, да преговорим о овоме неколико реч, то је за то, што је Државни Савет нашао, не знам из каквог разлога, за умесно, да ту другу алинеју изостави. Он каже овако: „У § 125 другу алинеју целу изоставити, јер је по мишљењу Савета сувишна". Зашто је сувишна, ја то не разумем. Сад може се казати, то је доиста једна изјава, која не неже министра, јер шта ће да се ради кад г. министар не одржи своју реч? Ако је то било излишно, онда ја држим, да је могао г. министар сам да изостави и да није морао нити је *требао* и овде своју изјаву да даје. Не само, да он то није учинио, него је он данас у свом говору дао изјаву у Народном Представништву, да ће на пром идућем сазиву поднети предлог о целокупном преустројству царинском. То је једна морална обавеза његова, коју је он дужан да испуни и ја мислим, да ако он то не учини, да је нама и без ове напомене остављено право да га интерпелишемо. Држим, да је она напомена била потребна. Не знам за што је изасланик министров пристао, да се изостави она друга алинеја у чл. 125 у Држ. Савету. Ја бих желео, да нам г. министар каже, за што је пристао на ону намену Држ. Савета, кад је он већ изразио предлог о томе и кад је обећао да ће тај предлог да поднесе на идућем редовном сазиву Народној Скупштини.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 66 СРЕДА 25 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

48 САСТАНАК

3 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,
Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О царинским устројству).

Дим. Ђирковић — Ја бих имао на примедбу г. министра да кажем, односно онога, што је он казао, да сам ја тражио да трговачко удружење прописује министру какав ће закон да поднеси. Тако се бар г. министар изјасниo, и друго што он каже, да нема закона по данашњој царинској тарифи, по коме ће се казнити они, који пријаве неко колето више. На, господо, то већ није тачна пријава и онда, разуме се, по себи, да по старом закону да та царински чиновник може казнити, јер кад он није испунио тачно декларацију, чиновник га може казнити, па било више било мање колета или друге робе, то је све једно.

Министар финансија Мих. Вујић — Само ћу нешколико речи да кажем, и ако нисам мислио више да говорим. Имајте на уму то, да то питање, хоће ли министар кога да саслуша или не, то је лична ствар министрова, и према томе мислим, да Скупштину то не може определити, да ли ће да врши овај предлог или не. Такав услов далеко бих ја овде. Могао би дођи на пример, пред Скупштину пројекат министра правде, па би се нашао неко, који би казао, требао је министар да саслуша касације, пре него што је поднео предлог, други би рекао, да је требао да саслуша апелације, а неки би опет тражио, да министар саслуша све првостепене судове. Зар не би био онемогућен сваки законодавни рад, кад би се пројекти министрови морали тим путем карактерисати? Не, господо, разлог може бити само у потребитости и непотребитости, а не у оном, кога је министар требао, или треба да саслуша. Ако се *буде* такав поступак унео у закон, да министар мора да саслуша предходно поједина удружења, онда ћу се ја томе покоравати, али да сам ја дужан, као министар финансија, да саслушам трговачко удружење или главни трговачки занатлијски одбор, то ја не налазим за оправдано, и држим да је то просто моја лична ствар.

Што се тиче оне замерке, коју је поменуо г. Ђирковић, о царинским чиновницима и посредницима, имам да кажем ово.

Ово је нов закон, који говори о посредницима, а остаје стари закон о устројству ћумрука, где се каже, да сваки трговац, који год хоће, има право да врши експедицију своје робе; а међу тим, овде се говори о посредовању, о посредницима, који врше експедицију, *кад интересована страна сама експедицију не врши*. Ако мислите, да се може, и да треба ово још јасније да се каже — ја немам ништа против тога.

Даље, на примедбу г. Ђирковића, да у садашњем закону има казна за ове, који не пријаве сву робу — то стоји да има, и тамо се каже: да онај, који не пријави сву робу, плаћа на прикривени део, четворогубу таксу. Ту је казнена одређена у опште; али овде треба, да се имени, и да се одреди казна за свако прикривено колето, за сваки пакет. Није све једно ако неко има 50 колета, па пријави 40, хоћеће да прикрије, само десет. Треба за свако колето да буде кажњен. То је недостајало у старом закону, и потреба је, да се унесе у нов закон.

Драгомир Рајовић — Ја, господо, опет морам да дигнем свој глас и овом приликом. И мени је чудо, за што да ја једини дижем глас у овом правном питању, кад овде има и других правника. Ја хоћу баш да чујем њихово мишљење. Г. министар није правник, а овде има господе, која нису правници, и тима не могу да замерим, што не дижу свој глас онда, кад ја износим једно важно правно питање, где се на овај начин ништи један принцип уставности, а то је принцип поделе власти на законодавну, судску и извршну власт.

Туте господа правници као заливени, а не би требали да ћуте. Ја ћу вам прочитати један члан Устава, који јасно каже, да ово не сме да буде; а ви ћутите, радите, како хоћете, из целисходности на чега год хоћете, — али знајте да се грешите о принцип уставности. То је забрањено чланом 32 Устава, где се каже, да све власти, дакле и законодавна, морају да буду руковођене Уставом и да стоје на нарочењима Устава, над своју власт врше. Члан 148 каже:

„Никакав суд ни судско уређење и надлежност не може се установити друкчије осим законом".

Али *никада* и ни под којим именом *не могу се установити ванредни* или врсни судови или *комисије* за суђење".

Данас ви установљавате комисију за суђење, састављену из управника и других чиновника; да суди дела, за која су надлежни судови — а то је за преступе; а у закону стоји, да је преступ оно дело, за које закон доноси казну затвора већу од месец дана, или новчану казну већу од 30 талира. Ово је, мени се чини, за сваког човека јасно, и мени је врло жао, што се овде прави разлика за то, што је превара учињена према држави од оне, учињене према приватном лицу, и за то се сматра да је треба исљедивати и судити на други начин. То није крађа него превара. С једне је стране држава, као приватан човек, а с друге стране трговац, који хоће да

превари државу. Кад је у члану 10 Устава казато: да ником не може судити ненадлежан суд, а у чл. 148 Устава, да се не могу установити комисије за суђење; и кад смо за сва друга права тражили гаранције у Уставу, онда ми је чудо, за што за сва превара према држави; ни сад установљавате комисију за суђење и то онда, кад је држава парничка страна. Парничари су царински чиновници, који су заинтересовани; а и сведоци, који сведоче, и они су заинтересовани, јер ће и они имати једну част од глобе, на коју неко буде осуђен. Ја не могу да разумем господу правнике, за што ћуте, кад се тако ради, — о томе они треба да говоре.

Кад смо тражили у чл. 9 Устава, да истражни судија има да донесе решење о притвору, које решење има проистећи суд да расмотри, и над решење о стављању под суд има да расмотри касација — онда ми је чудно, да се пресо онога прелази и дозволи, да се створи једна комисија, чији су чланови и парничари и судије; и за што њима да се дозволи, да могу осудити преко године дана затвора и преко 30 талира новчане казне, и ако закон каже, да такве судије не могу да суде за преступе, за које казна може да буде од три дана до године затвора, новчана казна може да буде преко 15.000 дин. и то, да се плати не само трећином имања као код осталих замена, већ сним имањем. И кад редовни судовима не дајете да могу да досуде новчану казну већу, но што је трећина имања осуђеникове, онда за што дајете овим комисијама, да могу некоме цело имање да продаду? За што така драконска мера за оне, који хоће државу да превари? Они не краду, већ хоће нешто да изнитиште и да тако превари државу. Па то раде и друге паралише! На кад сте за њих одредили редовне судове, онда за што то и онде да не учините? Ако је ко варалица, нека иде пред суд, који ће га осудити по кривичном закону. Немојте да му суди овај, који ће имати најде од тога, ако онај човек буде осуђен. Мени се чини, да је ово озбиљна ствар и, овако радећи, ми ево данас, по шести пут газимо Устав. Лепи су разлози, које г. министар финансија износи, да су то фискалне мере; али и онде треба да је личност и имање отварантовано и уједно судовима. У овом случају, држава је приватан човек као и други човек, и кад неко хоће да је превари, ми онда треба да дајемо судовима да суде, да ли ће се расказати дом једнога грађанина или не; да ли ће он отићи на робију или затвор; и да ли ће његова фамилија, не могући ништа да приреди, можда пракавати од глади.

Ја вас молим, да ниште на уму, да је ово озбиљна ствар и да је противно чл. 148 Устава, да законодавна власт може установити једну судећу комисију; а ми онде обраћујемо судећу комисију; ми силазимо са земљишта Устава, а то је, да се не кређемо у границама Устава, и да нашим законима Устав газимо.

Известилац Јован С. Јовановић — Молим вас, господо, није ово први пут, да г. Рајовић устаје да говори у начелу против овакове законске одредбе. Овој седници скупштинској изнети су више пројекта законских као: о трошарини, општој царинској тарифи, даље закона финансијске природе, нацена и доцније појединих чланова поменутих закона, као и осог, морала је следовати, а последица је од закључених трговачких уговора.

Г. Рајовић је ове исте разлоге, против овакове законске одредбе, нашао и приликом претреса закона о трошарини и ни сте, господо, том приликом и и сада чули разлоге појединих народних посланика као и г. министра финансија, да има места овакој одредби законској. Нека ми је дозвољено да на говор г. Рајовића учиним само једно упорећење, да вели: треба сваком останити право слободе; слобода треба да је ограничована и код ових закона, као што је у законима политичке природе. Г. Рајовић треба да зна, кад какав разбојник учини какво зло дело, одговара је но кривичним законима, и ако се такав разбојник не могне да ухвати, онда се такав разбојник огласи, од стране среске власти за хајдука, у том случају даје се право сваком грађанину да такног разбојника може убити и ако није саслушан ни суђен, ово је оправдано и чини се за то, да се другитео од једног зла, од једне невоље спасе. Према томе и у овом случају треба признати, да један кријумчар, кад хоће да украде од државе, празда закрена, да се мало строжије драконске мере могу употребити према њему, пако би се том ако стало на пут, те да им се не да прилике да други пут чине таква дела, која могу донети велике штете државним приходима.

Ја мислим, да нема места говору г. Рајовића, и да би требало прићи овај предлог у начелу.

Сима Костић — И ако се онде води начелна дебата о пројекту г. министра финансија, те према томе није имало места говору г. Рајовића о оном специјалном нарећењу. Но само жестина, којом је говорио о тој тачци, изазвала ме је, да противправи неколико речи. разуме се, специјално о овој тачци којој, као што рекох, требало би да буде место, кад дође на ред специјални претрес. Г. Рајовић стоји са сама на погрешном земљишту кад вели да и овакве кривице, које су познате у правној науци као кривице sui generis, да и оне дођу под судску надлежност и да треба за њих да науке сам прописи, који су предвиђени у општем кривичном поступку. Овакове рода кривице но сама законима и код других држава искључене су од надлежности судске; то је сваком познато, а мислим и г. Рајовићу. Кад би се и на кривице овакног рода примењивала теорија доказом срестана, која је успојена у нашем кривичном поступку, онда би значило написати нешто да се осигурају државни интереси, а другом руком збрисати то исто. Ако би се даље теорија доказних средстава успојена у кривичном поступку примењивала и на ове фискалне кривице, то би апсолутно било немогуће да се ма какав крицумчар ухвати и да се подвргне казни законом предвиђеној. Као што је познато, сваки крицумчар, који хоће да крицумчари, добро се узима у памет и неће да то дело прии пред сведоцима, него једино је финансима остављено да хватају крицумчаре на делу, кад хоће један стнар да шверцује, или по сазнању да му претресом куће може крицумчарену робу да нађе.

У оба ова случаја, по закону, који се предлаже, ово је потпун доказ за крицумчарења, док, кад би се ова ова дела судила по општем кривичном поступку, ово не би био потпун доказ, но само основ подозрења к крицумчар би се ослободио, ма да је стнар укрицумчарена, код њега нађена. Даље то је једини основ, који је и у сним државама примљен да се овакног рода кривице, које су засебног рода, да се никако не стављају под надлежност судску, него под надлежност оних чиновника, којима је стављено у дужност да прате надзор и то једино у циљи, да се што јаче осигура државна каса од оних, који хоће да је ирају и отимају. Позивањем на Устав, да се они Устав газе, ја не налазим ни у колико да има оправдања говор г. Рајовића, јер бим по чл. 147 Устава. (Рајовић: „по чл. 148, прочитајте“). И ја велим бим по том члану, који стоји у вези са чл. 148, нема основа говору г. Рајовића да се ово не може установити. По овој одредби Устава Скупштина има права да издаје закон и прописујући казне, она у исто време прописује и сам поступак, како се и од кога има примењивати закон, и ко ће казну изрицати.

Даиле, не стоји овде да се жели судска надлежност, она која је Уставом предвиђена за осигурање, која штити државну касу и личну имовину и безбедност код појединаца, а и све што је предвиђено у општем кривичном поступку. Кривице овог рода никако не могу доћи под одредбе, које је прописао нам општи кривични закон, а за које су по Уставу заиста и надлежни државни судови, већ оне кривице, на и оне, што су предвиђене у закону о монополу духана и царинском закону, као кривице особеног рода, засебне су и казне и надлежност њихова. Према овоме, ја мислим, да говор г. Рајовића, који је с таком жестином управљен, у главном своди се на то, да се мало више популарније код оних, који немају довољно разумевања о овакој ствари, а да је мало више водно рачуна о ономе, што се данаса и што постоји и код других народа, који куд и камо на вишем ступњу културе и образованости стоје, него што ми стајмо, он не би онако говорио.

Драгомир Рајовић — Господо, то дељење кривица, као да за једне кривце требају судови и судске гаранције а за

друге кривице не требају судови и не треба судске гаранције, то је једна нова теорија, коју до сад нисам никад чуо. Овде је у питању, господо, да ли је човек крив, да ли није човек крив? То зала да се нађади путем, кога су закони прописали и да се учине онако, као што је Уставом паређено.

Пре тога, док се не прибере докази, да је човек крив, дотле га не можете и не сжете да огласите за кривца. Сад може неко да изађе на да каже, није суд надлежан за ово, јер су ово дела sui generis, тако може доћи други судац и тако прекуструра, и тако ћемо ми онда имати много дела, за која неће грађани имати сигурности, д.: неће бити ни тај начин нападнути и неће осуђени.

Кад су ове мере утврђене у Уставу, онда се није правила разлика у кривичним делима, него се каже, над суд хоће човека да осуди и да каже, онда треба најзре да реши, да ли је човек крив или не. То је предвиђено у чл. 9 Устава. Међу тим, да ли је човек крив или је неће само ми оставити да то цени? То је одређено у Уставу, за то су надлежни једино судови; а од овога, што ми противуставно узаконавамо, ено шта може да буде. Један мој познаник, коме ја верујем, да неће да лаже, причао ми је ово. Ту скоро дошао му је један дечко и оставио пакет на столу, кад он није био код куће и од једном сад долази комисија и налази на астал дуван. И сад хоћемо ли ми да оставимо, да ти исти људи и суде, је ли тај човек кривац или није, кад они на тај начин, потурају само да би човека могли оглобити.

Мислите ли ви, да ви на тај начин уједначавате слободу личну и имовну ваших грађана? То никако не. Јест, истина, да сваки ко је крив, треба да одговара и да искусн најзећу строгост казне, али кад се баш то нашло на уму, онда су се и власти долине на законодавну, судску и извршну власт, и да се никад не дозволи, да један самовласан човек и да прави законе, и да осуђује на казну и да их извршује. Ако ви дозволите да управне власти узму у своје руке судску и извршну власт и да вани сугрђани буду осуђени тако страшно, да их неки самовољници опаноше са неколико хиљада динара, те да можда и вас и нас одвајају од своје породице и фамилије, то ће онда бити врло неправедно, јер може да се нађе људи, који ће на са каких разлога гледати, да од тих људи, који су нељиком трговци, опаноше по неколико хиљада динара и можете ли ви сад дозволити, да се ви људи ослашавају пре за кривце, него што сте то и докаже.

Мене нису дакле, могли разуверити разлози, које је предговорник изнео, и ја остајем при моме мишљењу, мислећи да овим врлим своју посланичку дужност, јер заштићујем права српских грађана од самовоље.

Љуба Јокимовић — Ја као неправник дошао сам у забуну новодим говора г. Саше Костића и г. Рајоњића. Са г. Сишом могао бих само у неколико да се сложим и то у томе, да ове казне треба да су строжије са разлога, што ја сматрам, да су ови кривци опаснији, јер кад један обичан лопов што коме украде, он само човека материјално оштети, али због ових трговаца, који се служе непоштеним средствима и којима је начело: да трговац треба да краде а држава да га хвали, због таквих трговаца треба да постоји овај закон и да буду строжије казне, јер дотле, док год постоји непоштених трговаца, дотле и трговачки морал не може да се подигне, а ми знамо колико нам је он нужан. Но у исти мах, слажући се у неколико са г. Симом, ја морам да станем и на страну г. Рајоњића, јер, кад би се ово овако усвојило, ја држим, да ће бити донста ово, што вели г. Рајоњић, да би се установили преки судови и ванредно стање, те би на ову начин могло људима да се суди за политичке кривице, с тога сам ја да се ово у начелу не усвоји.

Симо Костић — Г. Љуба погрешно је схватио моју говор. Овде није ово говор о року, за који треба да остане, да ли година, или две или више.

Даље ово каже, да би се сложио у начелу са г. Рајоњићем, јер верује, да би се могао измишљати нове кривице и ванредни судови. Ја одбијам од себе да може и да се помисли, да се ово уводи за какве ванредне судове. Ја сам казао, да су ово кривице фискалне, и само при овако фискалним законима, дозвољене су овакве казне, а најмање ту може бити говора, да ово постоји нарочито за политичке кривице, јер је поступак, за политичке кривице у кривичном закону прописан. Дакле, отпада она бојазан г. Љубе и Рајоњића да ће се овде стварати нове кривице.

Михаило Мартинац — Господо, ја бих се сложио са мишљењем г. Рајоњића тада, кад би ми он навео прописе из општег кривичног законика или поступка, из којег би се видело да постоји паређење, које забрањује установу појединих овакових специјалних казни, као што је овде случај sui generis, а чл. 148 Устава говори о судској власти. Судска власт је обележена, она је уокривена. То је њена надлежност, а надлежност је онлашћење судова, да се они у свом делокругу рада могу кретати само у обележеним границама, а преко тога не смеју. Кад нема дакле нарочитог прописа у општем кривичном законику или поступку, да је установа оваких специјалних казни забрањена, онда није требало говорити против овога!

Према томе, господо, нема основа ни у ч. чл. 147, ни у чл. 148 Устава говорити против овога. Ја бу да кажем и да поменем закон о министарској одговорности. Ако бисмо ми сад ко томе закону оптужене министре послали том суду, који ће се нарочито образовати, да ли бисмо ми тим повредили Устав, пошто су законом о министарској одговорности прописане нарочите казне. Исто тако и полицијске власти суде истуне а тако исто и општинске власти у својој надлежности. И кад је то тако дозвољено и није противуставно, онда нема смисла ни ово што г. Рајоњић говори. За то сам мишљења, да се ово усвоји, како је одбор предложио. (Чује се: *да се усвоји*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? (*Јесте*).

Г. Рајоњић тражио је ко трећи пут реч, но он је већ два пут говорио, с тога стављам на гласање: ко је за то, да се г. Рајоњићу да реч и по трећи пут нека седи, ко је противан, нека устане? (*Већина устаје*). — Објављујем, да је Скупштина решила да се г. Рајоњићу не дозволи говор ни трећи пут.

Пошто је претрес свршен, стављам на гласање: ко је за то, да се предложене измене и допуне приме у начелу, како их је одбор предложио, нека изволи седети, а ко је противан нека устане? (*Сви седе*) — Објављујем, да је Скупштина усвојила у начелу измене према одборском извештају.

Приступа се претресу појединих чланова.

Известилац прочита измену § 1 по одборском извештају (стр. 444).

Вукашин Петровић — И ако је г. министар финансија у начелном претресу објасно, да ће се установљење царинарница, о чему се говори у чл. 1 напријатан путем указа, (о чему се у 2 члану говори); жели се ипак чини, да то није јасно казано. У интересу јасноће могла би се исправка учинити, да се доведе у узручну свезу ова одредба чл. 2 са одредбом чл. 1. У другом стану § 1 вели се: царинарнице су по правилу на граничној међи, али, ако економски и финансијски обзири захтевају, могу се установити и у унутрашности земље. Ништа се не каже, како ће се установити, да ли указом, претписом или наредбом. У § 2 на крају има одредба, на коју се позива г. министар финансија и која гласи: распоред царинарница и њихова подела на редове, прописе се Краљевим указом на предлог министарства финансија. Господо, ја разумем § 2 у овоме смислу, краљевским указом на предлог министра финансија извршиће се подела царинарница на класе или редове, али не оних, које се установљавају, него већ установљених, да ће се царинарнице, т. ј. оне, које постоје на основу § 2 поделити на класе. Ако се мисли и ако се разуме онако, као што је г. министар финансија објасно, да се царинарнице установљавају Краљевим указом, онда то треба рећи на крају § 1 или, ако се Скупштина задовољава са објашњењем г. министра и ја сам задовољан.

Министар финансија Мих. Вујић — Ја морам по ново рећи, оно, што сам мало пре казао. Ја не могу да разумем текст последње алинеје § 2 овако, као што г. Вукашин тумачи. Ја вас молим, да прибавите, како последња алинеја § 2 гласи. Она гласи: распоред царинарница и њихова подела на редове пршће се Краљевим указом на предлог министра финансија. Ја ударам гласом на оне речи: *распоред царинарница и њихова подела.* И кад тако стоји, онда се не може никако криво разумети, као што г. Вукашин вели, да се та одредба односи само на поделу царинарница на класе, јер се изричко каже, распоред царинарница и њихова подела. Према томе са свим је јасно казано, да ће се и распоред царинарница вршити Краљевим указом на предлог министра финансија. Овде реч распоред значи оно исто, што на прилику распоред учитеља, а распоред учитеља значи распоред учитеља по местима, а распоред царинарница, то је распоред царинарница по местима т. ј. да се царинарнице могу на неким местима укинути, а на другим нове поставити. Даље, та одредба значи да ће се Краљевским указом казати, где ће се царинарнице поставити, и како ће се оне делити у класе. Према томе мислим, да се г. Вукашин Петровић може задовољити овим објашњењем, као што је и при крају свога говора казао.

Вукашин Петровић — Ја сам потпуно задовољан са објашњењем г. министра. Мени се чини, да се одредба може разумети тако, да ће се распоређивати царинарнице, које већ постоје; али како ће се установљавати нове царинарнице, о томе није ништа у првом члану казано, и држим, да би то требало додати на крају првог члана. Али, пошто је г. министар финансија објаснио, да се та одредба односи и на установљавање нових царинарница ја сам потпуно задовољан.

Стеван Поповић — Друга алинеја § 1 гласи: „царинарнице су по правилу на граничној међи, али, ако економни и финансиски обзири захтевају, могу се установити у унутрашности земље.“ По стилизацији изгледа, ако се царинарнице не могу установљавати на границн, да ћемо их установљавати у унутрашности. Ја држим, да се то није хтело рећи, него се хтело рећи, да ће имати царинарница на пограничној међи, и да ће имати царинарница и у унутрашности. Према томе, ја држим, да би требало овако рећи: „царинарнице су по правилу на граничној међи, а могу се установљавати и у унутрашности земље.“ (Чује се: *врло добро, прима се*).

Известилац — Ја примам исправку г. Поповића.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Стављам на гласање § 1 по извештају одборском: ко је за то, да се чл. 1 са исправком г. Поповића прими, нека изволи седети, а ко је против, нека устане? (Сви седе) — Објављујем, да је чл. 1 примљен по извештају одборском са исправком г. Поповића.

Известилац прочита намену § 2 по извештају (ст. 514).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина намену § 2? (Усваја).

Известилац прочита додатак § 9 по извештају одборском (ст. 514).

Димитрије Кирковић — Код овога додатка чл. 9 по предлогу одборском, да не би остала ма нејасноћа, као што сам мало час напоменуо, ја сам написао један предлог, да прва реченица тога додатка овако гласи: „посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима; но сопственици робе могу лично или преко својих помоћника експедицију вршити.“

Известилац — Г. министар финансија у начелној дебати напоменуо је, да спора не може бити односно сопственика, т. ј. да сам сопственик или преко свога помоћника може експедирати своју робу код царинарнице. У томе даље, спора нема да сопственик робе не може нико оспоравати право својине, и ова се одредба односи на друге случајеве, на пр. да се за експедицију сопственик робе не би могао служити каквим пријатељем или шегртом, који фактички не разумеју службу царинску и за то се тражи, да сопственик у том случају за експедицију робе овласти лице, које је нарочито спремно за тај посао; како би се служба при царинарницама вршила тачно и брзо, као што је то потребно.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Дозволите ми, господо, да кажем и ја коју реч о овоме. Овде се стављају услови за оне, који траже посредовање нечије. Али, ако ја не тражим посредовање, него хоћу сам преко помоћника да извршим експедицију, онда разуме се нема посредовања између мене и царинарнице. Даље, нема разлога бојазни, да сопственик робе, који не тражи посредника не могу вршити експедицију, а у колико мање има места бојазни, ако се има у виду § 9 устројства царинског, коме се ово додаје; у томе § 9 ово се каже:

„Сваки, који какву ствар, која прелео *десет динара* вредности има, ћумруку на експедирање донесе, дужан је декларацију издати, и у њој само каквоћу, количину, марке или друге знаке, који буду на ствари стављени, тачно описати, а вредност такове ствари, ако на њу није такса у тарифи опредељена, имаће сам детичан чиновник ћумруски по проданој месној цени означити и на ону ћумручину и остале узгредне таксе наплатити.

„Но при ћумруку београдском само ће се онда декларација издавати, ако ствар буде имала преко *двадесет динара* месне вредности.

„А свака декларација мора на особитом при сваком ћумруку находећем се формулару исложена и датумом и потписом декларанта снабдевена бити (види § 96 за ствари на које се не плаћа ћумручина).“

То су одредбе чл. 9 које се ово сад додаје, што је одбор предложио.

Даље, господо, молим вас, да се добро разумемо. Ово посредовање у експедицијама односи се на оне случајеве, кад ко тражи посредовање између интересоване странке, — сопственика и царинарнице. Ево ми се десивало до сад при царинарницама. Дође ми ко, на подиесе декларацију, а уз то и све потребне прилоге. Пошто је декларацију ћумруку за ма коју личност, овлашћена да му се експедиција дозволи, ћумрук дозвољава такову личности да изврши експедицију, не разбирајући много о томе, да ли та личност има овлашћење од сопственика робе, и да ли је сам подиосиоац декларације таква личност, да му се овај посао може поверити. Због те неодређености десивало се, да такав један експедитор, који врши те експедиције, нити је полагао каузију, нити је имао каквих обавеза према царинарници; десивало се, да подноси лажне рачуне царинарници и без знања сопственика робе и због тога долазило се до заплета, који се свршавао тиме, да је бис оштећен или сопственик, или држава, а он се извлачио од одговорности, ма да је за овакав заплет он крив. Да би се дакле знало, ко је одговоран, нора се знати, ко ће моћи вршити те експедиције; ако се ове врше преко посредника, онда треба знати, ко су ти посредници, како би за злоупотребе могли бити кажњени. У случају, кад шпедитери оштете сопственика робе, царинарница није имала могућности, да да задовољење овоме сопственику, који је од посредника превареи. За то се сада и предлаже ова измена на се каже: могу да врше експедицију шпедитери, али само они шпедитери, које царинарница признаје као такве; они могу вршити ту посредничку радњу између сопственика и државе, али, да буду одговорни за своју рад. Али, ако хоће сами сопственици да експедицију изврше, нема смисла мислити, да ћумрук њима неће дозволити, да експедицију изврше. Ако хоћемо да разумемо саму редакцију овога предлога, онда нам реч *посредовање* чисто и јасно каже, како ова одредба треба да се разуме. Ако ја нећу посредовање, онда посредника и нема, онда ја ступам у непосредну везу са царинарницом и сам вршим експедицију. Али кад ја нећу да ступам у непосредну везу са царинарницом, онда ја узимам трећега, као посредника, и онда се каже: да у томе случају могући посредника уђести, али тај посредник мора да испуни неке услове, од њега се тражи, да познаје добро робу и да у напред зна, ако царинарница буде

преварена, да ће посредник бити кажњен. До сада ти посредници нису могли бити кажњени. Кад се ти сопственици огреше о царински закон, царинарница до сада могла је да казни сопственика, за то, што шпедитер није поднео царинарници тачну пријаву. Да се не би и у будуће дешавале такве неприлике сопственика робе и царинарника, сад се хоће, да се зна који су то посредници. Хоће се, да су они получиоци или и одговорни страх царинарице, да царинарница има дисциплински власт над њима, да у случају, кад се огреше о царинарски закон, да њих може царинарница да казни, и не да они сопственике наплаче на казну. Дакле, господо, то посредовање треба разумети само тако: кад који трговац тражи посредовање, онда треба да зна, кога може узети за посредника између њега као сопственика и царинарнице, како би тиме били заштићени и интереси сопственика и интереси државе. Ово пак посредовање не забрањује сопственицима, да врше експедицију сами непосредно или преко свога момка на одговорност газде.

Министар финансија Мих. Вујић — И ако је мој колега прочитао параграф, који сам и ја отпочео номеную, изгледа ми да се опет хоће да тумачи, као да би могла бити остављена могућност, да се овај члан тумачи тако: да сваки мора имати посредника. У старом устројству, не на једном месту, него на више места, стоји то: „угосник, трговац и т. д.“, и кад сопственик непосредно доноси декларацију, по себи се разуме, да онда непосредно врши експедицију. Износилац, доносилац не мора имати никаквог посредника, он може своје добро пријавити и експедовати под сваке царинарнице непосредно сам или преко свога органа, или помоћника своје фирме, — то се по себи разуме, то је тако јасно. Овде се каже: „посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница довољно је само царинским посредницима.“ Дакле, само онда, кад фирма неће или не може сама да изврши експедицију, онда ти посредници не могу бити ма какве личности са улице, него законом признати и под контролом царинарице стојећи царински посредници.

Драгомир Рајовић — Оно што је прочитао г. министар народне привреде, ја налазим, да не садржи ово, што је он мислио, да садржи. Нигде не стоји у том параграфу, који је он прочитао, да може човек да пошље свог момка, или свога помоћника, да у место њега његову ствар експедира, — тога нема овде. Међутим интерпујући онога лично, чија је роба, да доказује право својине на да има право експедиције, ја држим, да се не да отуда закључити, да може послати и свога млађег. Шта се хоће овде да каже и што г. Ћирковић врло умесно тражи то је, да сајбија, на своју одговорност, може послати кога хоће. Посредовање могу вршити само они, којима је дозвољено. Према овоме како је стилизовано, осим онога чија је својина, нико неће моћи да врши експедицију. Тако је стилизовано и тако ја разумем, и ја сам већ очи изгубио читајући законе. Кад год је ствар еластично речена она даје маха, да власти учине онако како хоће. За то треба казати сасвим другчије, а то је како је предложио г. Ћирковић. Човек, који на велико ради, он неће да плати експедицију, он изучи свог млађег и на тај начин сам врши експедицију и тиме зарађује велики процепат. Сад пак хоћемо да натерамо пар: г. Ћирковића, који промешне 200—500 хиљада динара робе, да иде сваки пут лично да врши експедицију. Тако се ово разуме а ја мислим, да ми то нећемо. То би значило спречавање трговине, то би значило, да натерамо трговце, да дају процепат за експедицију другоме, извесним привилегованим људима а ја држим, да на то немамо права.

Министар народне привреде Раша Милошевић — Ако је г. предговорник мислио, да одиста и шегрт има права да врши експедицију, па и да потпише декларацију, онда он неће имати права, него ћумрук је дужан да тражи, да декларацију потпише сам газда и у том случају, ако се изврши злоупотреба, неће одговарати шегрт него газда. Ко ће да доноси декларацију, плати таксу и т. д. то је друга ствар, али при том се тражи, да не потпише декларацију шегрт него газда, јер то је документ, на основу кога се израчунава извесне ствари. Главно је, да газда потпише декларацију, а он не мора доћи, него може послати свога калфу да по тој декларацији изврши експедицију, и ту онда нема посредовања, то је случај као год да је експедицију вршио сам газда. Ствар је за мене чиста, међу тим ако г. Стојан Новаковић, као филолог, каже, да ово посредовање значи, да газда сам или преко овлашћеног помоћника свога не може да изврши експедицију, онда пристајем, да се ова редакција јасније исказе, међу тим ја тврдим, да су они услови стављени *само за онога, који хоће да врши експедицију не сам или преко свога помоћника, за чије је злоупотребе газда одговоран, него преко неког другога*, да се улепше нека трећа личност између царинарнице и сопственика, који сам одговара за неправилности које учини приликом те експедиције.

Ако се дакле ова редакција не разуме онако, како ја кажем, онда пристајем да се она боље каже, али ја се ућам, да је ово онако т. ј. кад се каже: „посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница“, да онда значи, да се тиме не забрањује сопственику да врши експедицију робе, него се тражи, да се *посредовање* врши преко извесног лица. Кад ко каже, да неће сам да врши експедицију, него хоће, да му то други изврши, онда тај други мора да буде шпедитер, а не може да буде којеко са сокака.

Стојан Новаковић — Кад ме г. министар народне привреде пита, дужност је моја, да кажем како мислим. Ја не могу разумети! нити могу потврдити пред Скупштином, да ова стилизација заиста брани интересе појединаца за које је устао нам поштовани друг г. Димитрије Ћирковић. Бранила би ова стилизација интересе појединаца, кад би свуда на појединим местима било људи савесних, који би радили како ваља, који не би хтели никакву злоупотребу да учине. Али, на жалост, сви ви знате, да нешамо на земаљи анђела и да најмање међу царинским чиновницима ту врсту бића треба тражити. Тога ради ја оправдавам сваког, који тражи да закон буде јасан. Кад ја читам, ја заиста не бих тражио што год више, али кад чујем, да може неко, наслоњивши се на најмању двосмислицу, истерати са свим у депето, па казати: „ја тако разумем — а он је онде наследња и прва власт, есенат треба експедирати онога дана, и може бити неприлике,— онда добро би било, да се дода још нешто унутра. Како би то требало учинити, ја не могу да предложим, пошто мени није ствар довољно позната, али добро би било, да се предложи нешто што би осигурало, да људи немају неговде и да ради најјачег стила у закону никада не буду кињени на царинарницама.

Министар финансија Мих. Вујић — Ономе објашњењу поштованог посланика г. Стојана Новаковића, кад се дода оно, што г. Новаковић не може знати, а то је сам поступак при царинарницама, онда мислим, да апсолутно не може бити кривог разумевања. Могло би бити кривог разумевања донекле, кад би се експедиција вршила без потписа, али кад се зна, да пријаву за експедовање робе и декларацију мора неко потписати, онда не може бити сумње у томе, да може бити кривог тумачења. Ко год хоће непосредно да изврши експедицију, он ће то чинити или сам или преко пуномоћника фирме и тај мора бити одговоран. Ко ће доћи у царинарницу то је све једно, хоће ли он послати свога шегрта или калфу или жену, то је његова ствар, он одговара својим потписом на ћумруку. Али кад неко неће да потпише декларацију, кад није онде, кад је на осуству, или је у унутрашности, а допала му је роба, па хоће да оваласти некога, да му изврши експедицију, тај неко не може бити ни у улице, него посредник. Кад треба неко да потпише декларацију, која треба да буде основни документат за царински поступак, онда нора бити неко, који ће потписати ту декларацију и онда за то треба царински посредник. Ја мислим да апсолутно нам није тумачења и да је апсолутно излишан овај додатак г. Ћирковићев. Верујте, ако би га усвојили, ја не бих имао ништа против тога, али кад би то Скупштина усвојила, за мене би то био исти случај, као кад би казали: ко краде биће кажњен са 50 дин., а ко не краде, неће бити кажњен. Сад то

може да се дода, али да ли логика дозвољава то, оцените сами. Логика царинског поступања не дозвољава и нема мотућности за друго тумачење ни од стране царинарнице ни од стране оних, који имају посла са царинарницом.

После онога оцените и решите сами како за најбоље нађете.

Дим. Ђирковић — Ја сам са овим мојим предлогом хтео, да се стани јасније у закону. Ја држим, да нијатта неће сметати, ако ово уђе, биће прецизније, биће јасније и за чиновнике, који нису толико знали, да могу да тумаче закон, и овај садашњи и оне, који су од пре постојали. Са овом поменом изменом, он ће казати: ово је нов закон и ја ћу овако радити, разумевајући да стари закон више не вреди. Дакле, да не би тога било, ја сам и поднео мој предлог, од њега неће бити штете већ користи.

Драгомир Рајовић — Господо, експедиција је страна реч а и декларација је страна реч. Министар је овде говорио само о декларацији и само о потпису декларације, а међутим овде у закону стоји експедиција. Ја сматрам, да експедиција није само потпис декларације па док се еснап и роба не одпесе у своје магацине. За мене је то експедиција, т. ј. отићи тамо и однети Јанку, Марку и на сва места, где има да се овери потпис. Ја то разум под реч експедер.

Кад би било овде казано, ако декларацију оне робе не потпише тај и тај, онда мора нести, који буде то експедовао, он мора да има специјалну дозволу, и то би онда разумео, али то овде не стоји, него је употребљена једна страна реч а то је реч експедиција. Ја колико разумем, чини ми се, да разумеју толико исто и остала браћа, која су трговци, који ће да раде по овом закону, да под експедицијом не разуме се потпис декларације, него и цео остали рад, док се роба не извезе из магацина и не одпесе њени човека, чија је. Дакле, ја тако разумем реч експедиција. Декларација пак значи, да даје изјаву да је роба његова.

Глагол експедер значи, да робу треба царинити и одвети својој кући; а дéкларер значи дати изјаву, дати потпис да је роба моја, и да је та роба по рачуну толика и толика. То су по моме мишљењу две засебне ствари. И г. министар привреде и г. министар финансија говорили су о речи декларација а међу тим у пројекту стоји реч експедиција, а ја држим да се не може једна место друге употребити, ако се хоће да само написто с оном ствари. Реците, како хоћете, али ја вам кажем, да ће се онако дати привилегије извесним људима, који ће ту робу да експедују, у случају, ако господари те робе не експедују сами. Ја држим да је то ограничење онога права својине, и ограничавање онога рада, који је уједнчен нашим Уставом. Уноси се онде једна привилегисана сорта људи, који ће вас натерати да сами морате ићи и да узмете робу са царинарнице и ако сте потписали декларацију. Нека се каже овде, да потпишете декларацију, али да се не каже да ви и експедујете. Кад декларација значи једно а експедиција друго, и код мене за експедицију тражи се не само њихово писмено на то, да је роба њихова и колико је он дужан, да плати по закону о царини, него се ту тражи и цео остали рад, да трчкара од једног до другог, и да одпесе декларацију онамо онамо, то све значи реч експедиција.

Известилац Јов. С. Јовановић — Господин Рајовић сигурно је изгубио из вида те иште прочитао, да је овај став допуна §-у 9, прочитајмо сада цео стари § 9 како гласи, онда ћете видети да се тамо говори о декларацији. Члан 9 гласи:

„Сваки, који какву ствар, која преко педесет грома вредности има, ћумруку на експедирање донесе, дужан је декларацију издати, и у њој само количину, марку или друге знаке, који буди на ствари стављени тачно описати а предност такве ствари, ако на њу није такса у тарифи опредељена, имаће сам дотични чиновник ћумручни по продајној месној цени означити и за ону ћумручину и остале утврђене таксе наплатити. Но при ћумруку београдском, само ће се онда декларација надавати, ако ствар буде имала преко сто грома месне вредности.

„А свака декларација мора на особитом при сваком ћумруку находећем се формулару изложена и допунон и потписом декларанта снабдевена бити".

Према овоме, дакле, овај говор г. министра привреде, сасвим је имао места. Ово што се предлаже као допуна биће трећа алинеја тога члана 9-ог и она говори само о посредницима, који ће имати ту улогу да врше ове експедиције.

Стојан Новаковић — Ја сам се мучио да нађем другу једну редакцију, која би помирила ове две супротности. Мени се чини, да би предлог г. Ђирковића добио нешто више јасности, ако би се место садашње пре тачке, место: „Посредовање у експедицијама између интересованих странака и царинарница допуштено је само царинским посредницима", склоно други текст, који би осигурао и експедиције преко помоћника, а не само преко посредника. Моја би се нова редакција налазала не на декларацију као главни акт, који у овој царинској експедицији игра улогу.

Дакле, моја редакција пре тачке овако би гласила: „Декларације царинске за експедицију могу потписивати или власник робе, или његов пословођа (калфа), или јавни царински посредници". Мени се чини, да је овим постигнута она јасност, око које се мучимо и коју сво ради да нађемо. Ако има десет посланика да ме потпомогну. *(Нема).*

Министар народне привреде Раша Милошевић — Баш је ово зло што предлаже г. Новаковић. Ја ћу да вам наведем један пример (*Д. Рајовић:* о томе не може да се говори, контро је предлог пропао). И ако је пропао, ја нећу, да Скупштина остане под једним утиском да није једна праведна ствар потпомогнута. Ствар овако стоји. Х. фирма у Београду послала је свога момка да изврши експедицију, на макар да изврши ту експедицију, по декларацији, коју је потписала та фирма. Може да се деси случај да се дошише ухвати, да је та фирма лажно приказна вредност у тој декларацији и по тој декларацији извршила експедицију. Царинске власти зову ту фирму, па је питају: је ли оно баш њен потпис или није, она каже није. Дакле потписао је неки други, и тако по тој декларацији, коју је потписао неки други и узео робу не зна се који је одговоран у случају кривице. Тражи се за тим шпедитер, који је ту експедицију извршио. Ако је он ограничени шпедитер, онда њега царинарница хвата за јаку и казни га. Често пута такав шпедитер оштети или наључе на штету самога сопственика робе; у том случају царинарница може таквога шпедитера да казни и да сву оштету наплати у корист оштећеног сопственика. Ствар је дакле и чиста и јасна. Овом законском одредбом хоће се, да сопственици робе експедују соју робу само преко оних посредника, које је царинарница као такве признала, који су положили кауцију и испунили све оне услове, који су законом прописани; али ако сопственик хоће сам или преко свога онлашћеног момка, па хоћа је он одговоран, да изврши експедицију, онда се њему овом законском одредбом не спречава да експедицију своје робе изврши.

Овде се само хоће за тај случај да зна, који може да врши то посредовање између сопственика и царинарнице; и каже се, да могу само извесни људи, који одговарају извесним условима. И ја мислим, да је свима ова ствар јасна, и да не може да се усвоји редакција, коју предлаже г. Новаковић. Момак није одговоран, и он не може да потпише декларацију. Али, кад газда потпише декларацију, може да изврши експедицију и момак. Треба царинарница да се увери, да је декларација потписана од сопственика, а ко ће експедицију да изврши, то је друго питање. Ако сопственик хоће, да експедицију изврши посредник, онда тог посредника мора царинарница да познаје; и он мора да испуни извесне услове. Такав један посредник може и сам да потпише декларацију. Њему је то дозвољено; али он је за то одговоран, и закон прописује форму, по којој он може једну фирму да заступа.

Милан Миљићевић — Лепо, ја пристајем на ово што предлаже г. министар да се одреди да има оних посредника, али треба одредити таксу за ту услугу, као што је и адвокатима одређена.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Код додатка чл. 9 има и додатак г. Бирковића, који је потпомогнут и који овако гласи:

„Но сместиваним робе могу и сами лично или преко својих пословођа експедицију вршити".

Тај додатак је потпомогнут и ја ћу га ставити на гласање. Је ли јасно? *(Јесте).* Ко је за то, да се предложени додатак г. Бирковића прими, тај нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Већина устаје).* — Одлучујем, да је додатак г. Бирковића одбачен.

Ставља на гласање додатак чл. 9, како га је одбор предложио: Ко је за то, да се овај додатак по предлогу одбора усвоји нека седи, а ко је противан нека устане? *(Већина седи).* — Одлучујем, да је додатак чл. 9 усвојен по предлогу одборском.

Известилац чита измену § 81 по извештају одборском.

Ако је Скупштина поља моју прочитати другу алинеју § 81 ради јасноће. (Чује се: *не треба*).

Потпредседник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прочитана измена прими, нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила измену у чл. 81.

Известилац чита § 83 (стр. 515).

Потпредседник — Ко је за то, да се § 83 не усвоји нека седи, а ко је противан нека устане? *(Сви седе).*—Објављујем, да је Скупштина укинула § 83.

Известилац чита измену § 84, који сада постаје 83. (стр. 515).

Стари § 84 гласно је:

„Од продаје добивени новац хранише се годину дана као аманет, и ако се нико до тога времена не пријави при-надне државној каси".

Овде се каже, да ће се од новаца добивених од продаје робе претходно измирити сви трошкови, а остатак хранише се као аманет 30 дана. По старом је било годину дана, али ми смо тај рок смањили на 30 дана, да се не би такав новац дуго водили по књигама. (Чује се: *треба избрисати реч аманет, на ставити депозит*). Ово долази отуда што се царинарнице и остала државна надлештва служе књигом „аманетником", у коју онакве новце заводе и отуда и долази та реч аманет.

Потпредседник — Пошто се нико више није јавио за реч, објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање § 84, који сада постаје 83. Ко је за то, да се прочитани чл. 83 прими, како је прочитан, нека седи, ко је противан нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је усвојен § 83.

Известилац чита измену § 110 који сада постаје 109. (стр. 515).

Стеван Д. Поповић — Ја имам само једну малу стилистичку примедбу. Овде стоји да ће се казнити онај, који тако и тако ради „најмање 10 пута казне" и т. д. на једном месту, а на другом „најмање четири пута кривичних дела". Ово 10 пута и 4 пута мислим, да је рђаво преведено, ако је у опште рађено по страном уледу, и желео бих да се замени лепом српском речи: место „десет пута" „десетоструко" а место „четири пута" „четвороструко".

Известилац — Прихвата ту измену.

Потпредседник — Ко је за то, да се прочитани параграф са изменом г. Стеве Поповића прими, нека седи, а ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила прочитани параграф.

Известилац чита измену § 112 који постаје 111. (ст. 515).

И овде тако исто може да се замени са „десеторуко".

Драгомир Рајовић — Ја сам и у начелној дебати поднео мој глас што држим, да се на овај начин сази начело установности. Сад ћу само да побројим оне чланове Устава, који су на овај начин погажени и с тиме ћу да завршим мој говор.

Овим се газе чланови: 10, 39, 147 и 148 Устава. У вези са тачком 3 § 1 кривичног зак., са § 1 и 2 крив. поступка. На овај начин сази се начело поделе власти и ово претање снагу власти у границама Устава, у које су чланом 32 Устава нарећене.

Сима Костић — Ја не знам докле ће г. Рајовић да потрже да се овим сази Устав?! Вам чл. 148 Устава ено шта каже: Никакав суд ни судско уређење и надлежност не може се установити друкчије *осим законом.*

Па, господо, ми овде не претресамо никакав политички програм него закон. Ја не налазим, да се грешн о чл. 148 Устава ништа газимо Устав, кад ми пропису један финан-ски закон, прописујемо казне и поступак и одређујемо ко ће вршити казне за кривичарске преступе. На бази то је на основу Устава и ја свечано изјављујем, да Скупштина врши једну уставну одредбу, прописујући један закон и поступак. (Чује се: *тако је* —

Драгомир Рајовић — Господин је врло лепо почео да чита, али није хтео да дочита, јер други став истог члана гласи: „али никада ни под којим условима не могу се установити *запредна* или преки *судови* или *комисије за суђење*".

То је господо јасно. *(Смех).*

Љуба Јовсимовић — Ја се бојим, да се овим члановн, који сада прочита г. известилац, не користе кривичари и не избегну казну, јер овде стоји, да ће се казнити са два динара онај, који пријави друкчији број колета и други сличан. Он може да пријави, као што је било, место смоле тамјан, па кад се каже а он да каже „ја сам погрешно на ено нам два динара". Ја мислим, да треба ово да се избрише, јер се овим чине велике економтребе и тим ће се користити кривичари пошто ово није никаква казна, јер се он само казни што је златно марке, јер сама такса при експедицији кошта више од 2 динара. Ја бих молио г. министра да се ово избрише и тражим 10 посланика да ме потпомогну (*Не потпомажу га*).

Арса Дреновац — Ја сам хтео само тврђење г. Рајовића да потврдим. Он је био у уставотворном одбору и ја сам био, ја сам био и хтео, да у овој земљи не буде судова као што је рекао, али што се тиче финансијских закона ствар је са свим онакна, као што каже ноЈ поштованн друг Сима Костић и ми овда немамо права да доносимо закон на основу Устава и закона.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Стављам на гласање чл. 112. Ко жели да се овај члан прими, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина примила чл. 112.

Известилац Јован Ц. Јовановић прочита члан 119 (стр. 515).

Потпредседник — Стављам на гласање прочитани члан: ко је за то, да се прими, нека седи, ко је против, нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила члан 119.

Известилац чита члан 121 (стр. 515).

Драгомир Рајовић — Ја сам приметио при врвом читању, да је прочитано, да она пранила имају силу закона, на сам хтео против тог да говорим, али сад видим да тога нема.

Потпредседник — Ово је у начелу усвојено. Скупштина је у начелу примила овај пројекат и он се сад ставља на гласање: ко је за то, да се члан 121 прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати? *(Сви седе).* Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 121.

Известилац чита члан 122 (стр. 445).

Потпредседник — Стављам на гласање прочитани члан: ко је за то, да се члан 122 усвоји, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила прочитани члан.

Известилац чита члан 123 (стр. 445).

Потпредседник — Стављам на гласање прочитани члан: ко је за то, да се члан 123 прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила прочитани члан.

Известилац чита члан 124 (стр. 445).

Вукашин Петровић — Ја мислим, господо, да би право било, да се дозволи жалба против осуде, ма које врсте макар 50 динара гласила. Овој осуди право је, да се дозволи жалба министру финансија. Сума од 50 дин., нама не изгледа велика, али се замењује затвором од 5 дана, ако је човек не може да исплати. Право је да над нижим чиновником води надзор виши чиновник. Негледно је сваком човеку, који је осуђен већ, за то, што је осуђен, без обзира на то на колико је осуђен. А кад се узме у обзир, да осуда ове врсте није баш тако неважна, јер износи 50 дин., а по поступку самом нема тачног закона ћурчиског, царинског, то се оставља сувише слободе царинским органима при изрицању казне, и ја мислим, да против свију осуда треба дозволити, право жалбе министру финансија. Ја мислим, да је правилно, да се за царинску ризницу пређе казна, али онда је правилно да се може поднети и жалба. Молим десет посланика, да ме потпомогну. (*Нот помажу га*).

Министар финансија, Мих. Вујић — Мило ми је, што се овог пута могу сложити с г. Вукашином Петровићем, и ја могу да примим његов предлог. Моје је мишљење, да донста не треба никакву казну безаплатно останити нижем надлештву. Ја се потпуно слажем с г. Вукашином, да против свију осуда по овом члану закона треба да има места жалби Државном Савету у року од 30 дана, и онда би редакција овог члана била простија. (Чује се: *„да се врати у одбор“*). На добро, да се врати одбору, те да се на ново ре дигује.

Потпредседник — Члан 124 враћа се у одбор, да се изврши измена према предлогу г. Вукашина, који је примио г. министар.

Известилац прочита измену § 125 по одборском известитају (стр. 445).

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се чл. 125 прими, нека изволи седети, ко је против, нека изволи устати? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 125.

Известилац прочита измену § 126 по одборском известитају (стр. 445).

Потпредседник — Прима ли Скупштина члан 126? (*Прима*). —

Ја бих молио надлежни одбор нека састави седницу и нека изволи чл. 124 редиговати, те да се ово за данас сврши, и за то дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Да продужимо рад. Изволите чути г. известиоца.

Известилац — Код § 124 Скупштина је решила, да се тај члан врати одбору, да га овај у смислу предлога г. Вукашина Петровића, редигује. Одбор је за време одмора тај посао свршио и по новој редакцији одборској имао би § 124 овако да гласи:

„Све кривице противу одредаба овога закона изричу царинарнице. Противу осудног решења царинарнице осуђени може се жалити министру финансија, преко исте власти, која је решење о казни донела, у року од 15 дана, од дана саопштења решења, а противу решења министра финансија, може се осуђени жалити Државном Савету у року од 30 дана.“

Милан Миљковић — Мени се чини, да тај члан опет није добар, јер жалбе се дају у случају осуде, а држави се не оставља право на жалбу, јако царински чиновник ослобођа казне кривог. Ја држим, да у том случају треба држава, која је оштећена, да има права на жалбу.

Известилац — За то има довољно гаранције у закону о чиновницима грађанског реда.

Љуба Јоксимовић — Г. известилац рече, да ми немамо гаранције у закону о чиновницима грађанског реда. Ја држим, господо, да ми овде треба да имамо на уму, да нисмо закон за оне, којима ће се често вротити, да штете државу, и онда је природно, да треба да поставимо јаче казне, као што је то одређено и у закону о монополу дувана. Ја мислим, да би г. министар могао пристати, да чиновник, који је преко тровоша помагао, да се кријумчари еспап, губи службу, и да се не може у другу службу примити, да ме би помоћу пријатеља код другог министра опет дошао на своје старо место.

Ја молим 10 посланика да ме потпомогну (*Потпомажу га*).

Драгомир Рајовић — На сваки начин примедба г. Миљковића има места. Ми истина немамо државног пристава, и према томе изгледа, да је мучна ствар доскочити томе, али опак има начина, да се томе доскочи. Било да ко буде осуђен или ослобођен од царинарнице, нека сва та дела иду на расматрање министру финансија, и кад он из акта види, да је очигледно повређен закон, он нека тога царинског чиновника осуди, дакле нека се акта ради контроле по тим делима унек шаљу министру финансија и онда ће министар имати прилике, да се увек увери, је ли по закону рађено.

Министар финансија, Мих. Вујић — Повела се реч о томе, кад царинск ослобода казне неког грађанина, на није имао разлога, да га казне ослободи, или да царински осуди неког грађанина по спорном питању, да би требало ради контроле, да се сва акта о тој ради шаљу министру, да он има прилике да се увери, да ли је по закону рађено. Господо, по себи се разуме, да преглед, ревизија, те радње царинарнице припада министру финансија. Било, да царинарница кога осуди или ослободи у сваком спорном питању, сва се акта по тој ради шаљу министру финансија на преглед, и он се по актима уверава, је ли по закону рађено.

Немам ништа противу онога, што је предложио г. Љуба Јоксимовић; то што он предлаже и данас је у власти министра, на то му даје право закон о чиновницима грађанског реда, да може отпустити из службе оног царинског чиновника, који преко неког тровоша помаже кријумчарење, а разуме се, да то право има према чиновницима, који немају 10 година ужасне службе. Сад, молим вас, ако хоћете и ви чиновнике преко 10 година ужасне службе специјално нарећење о томе, онда молим, да се предлог г. Љубе Јоксимовића формулише овако: Да онај царински чиновник, за кога се *судским путем докаже*, да је помагао кријумчарење, губи службу, јер иначе, господо, ако се не каже то за кога се судским путем докаже — констатује, да је запета помагао кријумчарење губи службу; онда би таква одредба била једно опасно оруће у рукама министра, да би сваки министар без икаквих доказа могао и чиновнике, који имају преко 15 година ужасне службе, отпустити. Дакле, ако хоћете такву драконску меру да унесете у закон, онда је потребно рећи, да онај царински чиновник губи службу, за кога се судским путем докаже, да је помагао кријумчарење, и онда има места, да губи и право на ужасне пензије по закону о чиновницима грађанског реда, и да се никад не може у службу примити. Дакле, само тако, под тим условом, може се то специјално нарећење унети у закон.

Љуба Јоксимовић — И ја сам тако разумео, да онај царински чиновник губи службу, за кога се судским путем докаже, да је потпомагао кријумчарење. Ја примам додатак г. министра финансија и сам сам то исто мислио, и писао се у први мах добро изразио. И ако знам да имамо гаранције у закону о чиновницима грађанског реда, ја држим, да треба да ову строжију меру у овај закон унесемо, што немамо искуства, да је било рђавих чиновника, који су упропастили државне и много оштетили државу, као царински чиновници, а можемо бити сигурни, да ће и у будуће бити таквих чиновника, који ће помоћу пријатеља, кад буду отпуштени из царинске службе отићи у полицијску струку и опет даље бити у служби. Да бисмо се осигурали од таквих рђавих чиновника, нужно је унети у закон ову законску меру, да царинског чиновника, који буде отпуштен, не може примити други министар. То ми је главно било, што сам хтео да предложим.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** **Штампа српско-краљев. државне штампарије**

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 87 ЧЕТВРТАК 26 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

48 САСТАНАК

3 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Милош Марковић

(НАСТАВАК)

(О државном устројству).

Миленко Весник — Ја мислим, да би г. Јовсимовић требао да тргне овај свој предлог с тога, што је то парочито предвиђено рад excellence у закону о чиновницима грађанског реда, те, даље, не би имало разлога, да се то парочито специјално наређење уноси у овај закон, где ни места није, а и с тога, што је оно један прикладнији закон, који има да важи дотле, докле се не донесе нов закон о целокупном устројству државном.

Овај предлог и кад би најцелисходнији био, не би имао добре последице за само државно устројство и начелно овака одредба не може да се унесе у овај закон.

Љуба Јовсимовић — Ја овај предлог писам поднео с тога да га натрај потржем, а на Скупштини је, да овај мој предлог прими или одбаци. Истина је, да у закону о чиновницима има одредаба о чиновницима и о казнама за њих, то и ја знам, али оне постоје исто овако, као и одредбе еснафске уредбе, које се никако не изнуђују, а поштo је мени као посланику и сама вама дужност, да се осигурамо од рђавих чиновника, то ја сматрам, да сам и дужан био овакав предлог да поднесем а на Скупштини је да реши: хоће ли тај мој предлог да прими или не?

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање предлог г. Љубе Јовсимовића, који овако гласи:

„Чиновник, за кога се судским путем докаже, да је нападнуо уопште државу, губи службу и не може се ни у какву другу државну службу примити."

Ко је за то, да се овај предлог г. Јовсимовића прими, нека седи, а ко је против, нек устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог г. Љубе Јовсимовића.

Стављам на гласање члан 124, како га је одбор предложио: ко је за то да се прими, како га је одбор предложио, нека седи, ко је против, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 124 и тиме је свршено друго читање овога закона. —

На реду је друго читање уговора између Вел. Британије и Србије.

Драгомир Рајовић — Да се не бисмо опет забадава трудили да читамо члан по члан, ја вас молим, г. потпредседниче, учините оно, што сам прошли пут напоменуо, т. ј. да се чита цео уговор.

Заступник Известиоца Стеван Поповић — Прочита уговор. (ст. 361 и 362).

Потпредседник — Ко је за то, да се уговор између Србије и Вел. Британије прими, нека изволи седети, ко је против нека устане? *(Већина седи).* Објављујем, да је Скупштина усвојила овај уговор.

Сад ћемо гласати појединично о њему: ко је за то да се овај уговор прими, гласаће *за* ко је противан; гласаће *против.*

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Степановић *за*, Антоније Поповић *за*, Арсеније Проковићевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Васиљије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Владимир Поповић *за*, Вукашин Петровић *за*, Гавриле Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Илићановић *за*, Димитрије Карић *за*, Димитрије Кецковић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Анђелковић *за*, Ђока Војић *за*, Ђока Врачинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Здравко Паунковић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопроновић *за*, Јован Шелић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Солић *за*, Коста С. Таушановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јовсимовић *за*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Шпасић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Хаџи-Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Миљковић *за*, Милеко Весник *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Вајдатаровић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миловић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Веселиновић *за*, Михаило Косовалија *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Мартинац *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Миловенић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Скибљић *за*, Петар Ђаковић *за*, Радисав Митровић *за*, Радовац Поповић *за*, Раша Миловенић *за*, Раша Нинић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сима Костић *за*, Сотир Арапчевић *за*, Стојадин Вучићевић *за*, Стојан Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор

Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазинић *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 92 посланика и сви су гласали *за*. Према томе објављујем, да је Скупштина усвојила овај уговор између Србије и Вел. Британије.

Овим је исцрпен данашњи дневни ред. С тога данашњу седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова.

На дневном реду биће извештај истражног одбора, по коме ће тај извештај бити штампаман тек после подне у 3 сахата, то вас молим, да дођете и да га примите.

(Састанак је овај трајао до 12½ часова, у подне.)

49 САСТАНАК

4 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Станојло Вукчевић

Почетак у 8¾ часова пре подне.

Присутна су била господа министри: грађевина и нар. привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 49 редовног састанка. Изволте чути протокол 48 састанка.

Секретар Милош Марковић прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Част ми је известити Нар. Скупштину, да ће г. министар ун. дела одговорити на интерпелацију г. Николића Милетића, при крају скупштинских седница.

Влајоје Вожић — Газда Јоца Ж. Јовановић из Шапца, и посланик за Шабац, тако је осуство, и држи да му је то одсуство истекло. За то питам председништво, да ли му је за њега истекло то одсуство, и ако јесте, онда нека га председништво позове да дође у Скупштину.

Потпредседник — Г. Јоци је истекло још осуство и он није тражио продужење осуства, с тога ће га председништво позвати у Скупштину. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес извештаја истражног одбора. —

Част ми је известити Нар. Скупштину, да су позвати да дођу у Скупштину сви оптужени министри, и да је место свију донао сано г. Велизар Кундовић. —

С тога молим г. секретара да позове г. Кундовића, да дође у Скупштину.

(Г. Вел. Кундовић улази и седа на оптуженичку клупу).

Изволте чути г. известиоца.

Известилац истражног одбора Никола Николић чита извештај одбора. (Прилог X „Народној Скупштини“).

Потпредседник — Пре него што приступимо претресу самога извештаја, требало би да оптуженици дају свој одговор Скупштини. По ова су унутрашњи Скупштини један акт, којим позивљују, да ће у толико, у колико буду имали да одговарају, дати свој одговор надлежном суду, а Скупштини неће више да одговарају.

С тога ћемо сад приступити претресу извештаја. Има реч г. д-р Миленко Весник.

Миленко Весник — Господо, у име оних чланова овог високог дома, који су потписали акт оптужбе, у име својих другова, и у своје име, ја на првом месту имам да захвалим истражном одбору Народне Скупштине, на примерном труду, и одличној марљивости, с којом је он прочио акт наше оптужбе, и са којом је даље, вршећи дужност, која му долази, и по законима, и по његовом узвишеном положају, у исто време увећао, и појачао онај материјал, који смо ми у прво време у оптужби могли да изнесемо.

Али, господо, одајући такву пошту истражном скупштинском одбору, ја не могу, а да на овом месту, пред лицем народног представништва, у име своје, и у име својих другова, не прекинем, у исто време строгу осуду над начином, на који је овај наш акт оптужбе примљен, и како је он третиран у јавном мњењу. Ја држим, да на то имам права, и сматран у исто време, за своју дужност, да то учиним, нарочито с тога, што је јавно мњење, на не само противзаконо јавно мњење, нама у земље, него и јавно мњење европско, које гледа на све догађаје у нашој земљи, кроз наочаре кореспондената из Беча и Пеште; што је то јавно мњење ћутало целе ове зиме, кад су се дешавала највећа недела у нашој отаџбини, и што нико није нашао за нужно, и за потребно, да ма и једну реч каже противу рада оидашње владе, и што је нам поступак, који се оснива на Уставу и законима, и који налази своја основа у оптужби, да Устав и закони у овој земљи, треба да буду оно, што треба да буду; што је тај наш поступак тако непријатељски прихваћен.

Господо! Ја вам констатујем тај начин схватања наше оптужбе, од стране јавног мњења, и ако бих могао вреће рекао тога, већ и по оној старој овековеченој пареци „Timeo Danaos et dona ferentes“ пареци, која би на нашем језику — (кад же већ неки питају, да им кажем) значила: „Бој се Данајаца, и онда, кад ти они дарове подносе“. Преведена нам, за овај специјалан случај, значила би „Бој се твојих противника и онда, кад те они саветују, да нешто учиниш: гледај тај њихов савет, не са два, већ са четири ока, и ако ти они нешто саветују, што би у првом трепутку могло изгледати као корисно и паметно, онда бан с тога, што ти они то саветују, погледај ту ствар још један пут.“

Господо, ја сматран за дужност, да протестујем против таквог држања јавног мњења, поводом ове наше оптужбе, већ и с тога, што ако Србин, с повосом могу да тврдим, да не само од 1876 год., кад је прва тужба поднесена против министара у Енглеској, и не само од 1791 год., кад је први пут учето начело министарске одговорности у Уставе за континенту, него да све до данашњег дана, ни у Европи, ни иде на овој нашој земљиној кугли, није било случаја, у коме би се према оптужени министрима поступало са оволико толерантности, са оволико попустљивости, с оволико обазривости, са колико се то чинило код нас, и ако могу однах с правом додати, да готово ни једне земље није било, у којој су гажени закони, гажени Устави, на тако низак и недостојан начин, како се то код нас чинило.

Ја њеју да остајем даље на томе, шта значи, и од каквог је значаја министарска одговорност за уставност, за оспгурност уставног живота и рада у једној земљи у опште; ми смо то учинили приликом претреса нашег акта о оптужби. Ја ћу да додам само толико, да као год што је она најбитнији део самог Устава и уставности с једне стране, тако је она с друге стране, у исто време, почетни и завршни камен у згради одговорности чиновништва у једној земљи у опште. И, господо, кад се то има на уму, а кад се у исто време узму у обзир поступци и радња чиновника оптуженог министарства, за цело време њихове владавине; и кад се томе дода то, да ни један од тих чиновника, поред свега гажења закона и недела, која су за то време извршена, није не само кажњен, него да ни једног од њих ни прст мали није заболео; да су све то оптужени министри тражили и гледали, и може бити одобравали; онда ја мислим, да је ту један још већи разлог за примање оптужбе — и бан у томе и леже велика заслуга истражног одбора, што је све то и знао и покушо; ту је још један већи разлог, да та господа оптужени министри иду пред суд, који је њихова дела одређен законом и Уставом. (*Тако је*). Господо, или закон о министарској одговорности има свога смисла, или је он назван потребом самог уставног живота, и онда би требало, да се врши у свима његовим појединостима,

без обзира на то: према коме има да се прти, и онда нико у земљи, ни једна земље, нема права да пребацује, ни потписницима оптужбе, нити странци, којој они имају част да припадају, зато што они подносе такав акт, којом се чувају закон и Устав. Они имају на то права, и ја мислим да никога у овом дому нема, који ће поричати то право, и онда га треба оправити; — или само то право нема никакна смисла, и онда нема апсолутно никаквог смисла ни сам закон, којом оно има да се ујамчи.

У свима пак земљама, у којима су Устави уведени, у свима тим земљама уведена је и министарска одговорност. Ја нећу да вам ређам поједине случајеве, у којима су министри довођени на оптуженичку клупу, осуђивани на смрт, а другим случајевима опет, кад се показало да нису криви, ослобађани. Ја сматрам за дужност да вам напоменем у овом случају само то, да Наполеон III, кад је донио ултраторским начином за председника француске републике, да је он својим моћним ћулинон стао на пут томе, да у ондашњи Устав уђе одредба о министарској одговорности пред законима, и нарочито пред народним представницима. Ту писао он је проео за тим и у Устав, и у доцнији закон, као цар француски, и том мишљу оштећен, *недостатак те мисли у француским законима, и у француском Уставу доцо је*, господо, *Француску на Седан*. Куд би нас одвело, кад ми не би смо хтели да пришмо закон, који имамо, ја мислим да није потребно да вам овде тумачим.

Господо, потписници оптужбе, и ја с њима заједно, и у њихово име, верујем, дубоко сам прожети уверењем, да ће наш акт оптужбе, довољан и усавршен онако, како га је изнео истражни одбор, да ће тај акт оптужбе наћи праведног задовољења код суда, који ће имати да суди оптуженим министрима за велика њихова недела. Ми смо у то уверени тим пре, што верујемо, да речи напег узвишеног Господара, изражене у његовој проклампцији, од 2 априла ове године, важе за сваког у овој земљи (Вичу: *„Тако је!“*), нако за најнижег и најсиротијег грађанина, тако и за оног, који је председник министарства, који је министар, кад он повреди законе и Устав. (*Тако је*).

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. По чл. 23 закона о министарској одговорности, има Скупштина да гласа посебице о свакој тачки оптужења. С тога ћу да ставим на гласање прву тачку оптужбе.

Молим вас, господо, да би се увидело пре тога, колики је број посланика на окупу, да извршимо прозив.

Андра Ђорђевић — Ја сам добио осуство до краја састанка, мислио сам да ми треба толико осуство; та је потреба престала, и ја јављам председништву, да сам дошао на своју дужност. (Прима се к знању. Врло добро).

Потпредседник — Молим вас за тишину, господо, ради прозива.

Секретар Алекса Ратарац прозива.

После прозивке

Потпредседник — Има свега на окупу 111 посланика.

Сад ћемо приступити гласању. Гласаће се о првој тачци оптужбе, а то је повреда чл. 71 Устава. Стављам на гласање: Ко је за то, да се прва тачка оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати?

Молим вас, да би било јасно питање, гласаће се овако: ко је зато да се прими тач. I оптужбе, тај ће седети, а ко је против, тај ће устати?

Милутин Гарашанин — Дозволите ми да потпишем наше државе. Ми у опште хоћемо да се уздржимо у овом питању од гласања, и зато ово, што ћемо ми седети, нека се узети ни у какав обзир.

Потпредседник — Треба само знати колики је број посланика, који учествују у решавању? (Устаје 8). Дакле утврђује се, да се 8 чланова Скупштине уздржало од гласања. Онда 103 посланика учествују у решавању.

Стављам на гласање тачку I оптужбе: Ко је за то, да се тач. I оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. I оптужбе.

Стављам на гласање тач. II оптужбе: Ко је за то, да се тач. II оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. II оптужбе.

Стављам на гласање тач. III оптужбе: Ко је за то, да се тач. III оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. III оптужбе.

Стављам на гласање тач. IV оптужбе: Ко је за то, да се тач. IV оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. IV оптужбе.

Стављам на гласање тач. V оптужбе: Ко је за то, да се тач. V оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. V оптужбе.

Стављам на гласање тач. VI оптужбе: Ко је за то, да се тач. VI оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. VI оптужбе.

Стављам на гласање тач. VII оптужбе: Ко је за то, да се тач. VII оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. VII оптужбе.

Стављам на гласање тач. VIII оптужбе: Ко је за то, да се тач. VIII оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. VIII оптужбе.

Стављам на гласање тач. IX оптужбе: Ко је за то, да се тачка IX оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. IX оптужбе.

Стављам на гласање тач. X оптужбе: Ко је за то, да се тач. X оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. X оптужбе.

Стављам на гласање тач. XI оптужбе: Ко је за то, да се тач. XI оптужбе прими, нека изволи седети, а ко је противан, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила тач. XI оптужбе.

Објављујем да је Скупштина усвојила све тачке оптужбе, једногласно, осем 8 господе посланика, који су изјавили да неће гласати. —

С овим је исцрпљен данашњи дневни ред. —

По закону о министарској одговорности, избор судија за државни суд има се извршити на првој седници, пошто је оптужба прихваћена. На данашњој седници прихваћена је оптужба, а на другој, која за овом дође, има се суд изабрати. —

С тога ову седницу закључујем, а другу заказујем за данас у 4 часа по подне. На дневном реду биће избор судија државног суда.

(Састанак је овај трајао до $10^{2}/_{4}$ час. пре подне).

50 САСТАНАК

4 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Дим. Катић

СЕКРЕТАР,
Станојле Вукчевић

Почетак у 4½ часова по подне.

Присутна су била сва господа министри осем госп. министра председника, министра просвете и правених послова

Потпредседник — Отварам седницу 50 састанка. Изволте чути протокол 49 састанка.

Секретар Ст. Вукчевић прочита протокол 49 састанка.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).* —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар Л. Лазаревић чита:

МИ

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра народне привреде, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар народне привреде, да Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна ове године, поднесе на решење предлог, да се Наш министар народне привреде овласти, да може државни пароброд „Делиград“ са имановима уступити првом српском краљ. повлашћеном бродарском друштву за друштвене акције по процени једне мешовите комисије.

Наш министар народне привреде нека изврши овај указ.

3 августа 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Исти класи:

ПРЕДЛОГ

министра народне привреде

Народној Скупштини

Као што је познато Народном Представништву, *„Српско бродарско друштво“* установљено је у циљу тог, да свобраћај на Сави и Дунаву поред српских обала олакша и тиме српској трговини на овим рекама дâ што већег полета.

У вршом реду задатак је овоме друштву, да послужи унапређењу народно привредних интереса наше земље, а поред тога, *дужно је да стави своја свобраћајна средства нашој Држави на расположење, кад год се за то потреба укаже.*

Цењећи овако важан и користан задатак овога Друштва, држава је потребним новчастицама узела у заштиту развитак његов, а поред тога гарантовала акционарима 6% прихода на уложени капитал.

Но како је, према величини самога задатка, потребно, да се од стране наше државе у свакој прилици укаже свака могућа и потребна олакшица за остварење друштвених задатака, то је потписани министар народне привреде поклоно обзиљу важну предлогу управе поменутог друштва, да јој се државни пароброд „Делиград“ уступи са свима имановима у њену администрацију и својину.

Проучавајући ово питање најозбиљније, нашао сам, да би ово уступање било друштву од велике помоћи, а држави и нашој привреди од велике користи, из оних узрока и разлога:

1. Што је нашој држави немогуће са једном једином лађом увести такву манипулацију и администрацију да се рад рентира, почем су издаци око администрације знатно и огромно већи, кад се чине за једну једину лађу, него кад партиципирају на више лађа, као што је случај код „бродарског друштва;“

2. Што је државни пароброд „Делиград“ у таком стању и таквог састава, да су, по оцени стручне комисије, потребне основне измене и преправке, те да може корисно послужити за редован свобраћај, а за то су опет потребни знатни новчани издаци; а већу тим такви издатак не би се рентирао из узрока, који је у предвоји тачки изложен;

3. Што би „Српско бродарско друштво“, добивши „Делиград“ са имановима, повећало број свога пловног материјала у једну петину, а тиме би створило могућност, да поред јевтиније администрације повећа и своје приходе, што би опет у прилог самој држави, јер би реће долазила у положај, да субвенцијом помаже друштву до виснне прималне гаранције;

4. Што надзирање „Делиграда“ државу фактички више коштa но што прихода доноси, из узрока напред казаних; и на послетку

5. Што би се овим уступљењем убрзао и учврстио напредак нашег бродарства, што и јесте главни задатак ради кога је и створено „Српско бродарско друштво.“

Из оних узрока и разлога част ми је поднети Народној Скупштини сазваној у ванредни сазив на дан 1 јуна тек. год. предлог за овако решење:

„Овлашћује се министар народне привреде, да може државни пароброд „Делиград“, са имановима његовим, уступити првом српском краљ. повлашћеном бродарском Друштву за друштвене акције по процени једне мешовите комисије.“

ПБр. 3482.
3 августа 1893 год.
у Београду.

Министар народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Потпредседник — Предлог се упућује одбору финансиском. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду избор чланова за државни суд. Но пре, него што приступимо избору изволте чути један акт, који су отпужени бив. министри упутили Народној Скупштини.

Секретар Л. Лазаревић чита:

Народној Скупштини

Како ће се данас по подне у Народној Скупштини извлачити коцком имена судија државног суда; како је то начелно, те његов састав мора да буде без прекора једностраности или можда и пристрасности сумње, што је Скупштина према нама сужлива; и најзосле како је трећим одељком чл. 17 закона о порти од 31 марта 1892 год. и самим разбојницима и крадљивцима дато право да присуствују извлачењу коцке за судије о састану поротног суда, против чије пресуде отпужени при том има право жалбе, — то Народна Скупштина не може ни нама одрећи право присуства при извлачењу коцке за судије овог државног суда.

За то тражимо, да Народна Скупштина допусти, да, у име наше и у име своје, присуствује извлачењу коцке за државни суд наш друг т. Велизар Куцовић, бивши министар привреде.

У исто време тражимо, да се из коцке за састав овог државног суда изостане т. г. Пера Велимировић, Гига Гершић и Радован — Раша — Милетић, државни саветници и народни посланици. Као народни посланици они су наши тужиоци; а

поред тога они су, приликом скупштинске адресе, већ исказали своје мишљење, да нас треба не само оптужити, већ и осудити. А то је узрок, да они не могу бити наше судије у државном суду.

За доказ онога прилажемо стенографске белешке Народне Скупштине.

4 августа 1893 год.
у Београду.

Ј. Ђ. Авакумовић, Ант. М. Богићевић, Д. Стојановић, Ст. Д. Рибарац, К. Алковић, Жив. С. Величковић, Јован Ђорђевић, Свет. Ј. Рвоздић

Тома Бојичић — Ја налазим, господо, да ова њихова изјава сад треба просто да се узме к знању, јер овде је јучерос био претрес и свршен је. У њему су они имали право да учествују. Сад они могу таквим својим мислима и радом њим доћле хоће. На основу закона о министарској одговорности, претрес је о њима свршен, сад они немају никакве изјаве више да дају Народној Скупштини, и сад ово Скупштина треба да узме к знању и да пређе преко тога на дневни ред.

Арса Прокопијевић — Ја сам чекао, да који од правника проговори о овоме. Али, како то није нико учинио, сматрам за дужност, да потомогнем Тому Бојичићу, да се преко ове изјаве пређе на дневни ред. Јер, да неко од оптужених министара присуствује избору државног суда, то изгледа као неповерење према Народном Представништву. Изгледа, да ћемо се и ми послужити начином почћења и у свету невиђеним, који су они употребили при бирању верификационог одбора, тако, да су сви радикални и напредњачки посланици дошли у две секције, што сто година да се бира не би могло да буде, ако би се избор поштено вршио. Мислећи тако и о нама, бив. либерална влада, није нам овде једнога свог члана, који ће треба да вири кроз решетке шпанске, него да контролише Скупштину (Чује се: *Тако је*).

Сима Костић — Заиста, господо, изгледа и по форми и по садржини врло чудан овај акт, који су учинили бивши министри Народној Скупштини, и то министри, међу којима су неки и правници и који су били народни посланици. Свима је познато, да су скупштинске седнице јавне, и они су могли са свим комотно њим у овај скупштински дом и бити очевидци овога данашњег рада, као што има данас много, који су очевидци, а нису народни посланици. Према томе, овај акт изгледа, да је намерно упућен, да се баци неки присенак на наш данашњи рад, и то треба најсвечаније одбити, пре с тога, што и по пословнику скупштинском и шпанске није ни имало места, и што су седнице скупштинске јавне, и они су комотно могли доћи и бити присутни при извлачењу ове ноћке.

Даље, по садржини са свим је неумесно, што они у овом акту чине изузеће што по закону о министарској одговорности — који немам при руци — један члан говори о тражењу изузећа, које се може тражити само код државног суда, а не овде код Скупштине. И то су могли да потпишу људи који правници, људи од закона, који су били и народни посланици.

За то сам мишљења, да преко овога треба прећи на дневни ред и казати им: „ми хоћемо, нека дођу, ево им галерије на нека буду присутни."

Станко Петровић — Ко је год непознат он мора да сумња у поштење и правду другога. И влада, која је оптужена, сумња у данашњу скупштинску већину и избор једнога суда, који је по закону о министарској одговорности одређен да им суди. Господо, мој поштовани друг, ноп Арса напоменуо је — како су за време њихове владе — бирање секције за избор верификационог одбора. Они то знају и они би хтели тај њихов прљави рад да подметну, да то и данашња скупштинска већина хоће да ради.

Господо, оптужба је поднесена од стране посланика само на основу њихових кривица према Уставу и законима земаљским, што део народ одобрава. Ако кривице до њих заиста и има, онда се овде остала једноме суду, који ће данас да се изабере, да по својој савести суди те људе. Ако који од тих судија осуди њих праве као кривце, нека им је грех на душу, а ако их криве као праве ослободи, нека одговара моралноо пред целим светом и пред српским народом. Та господа, која су поднела ову изјаву, да ће, као што сам мало пре казао, овде неко да потпља̀ња или да удеси какав суд да се изабере, они су потпљаљивали посланике, само да би придобили себи још нет посланика, те да створе једну неповољну већину, с којом би могли по вољи да раде и уништавају земаљске законе како хоће, а стварају за свој рачун како се њима свиди. Ја чујем да они спремају од искуд 4,000.000 дин. да потплате неслане (Чује се: *Један милион!*). Они су хтели да потплате посланике на скупштине 25 марта, али парално то им није пошло за руком и нису могли добити већину, да несавесно управљају земљом. Сад чујем, да се труде да хоће да потплате тај суд, што ја у тај такав наћбрати суд од два највиша суда у земљи, не могу да сумњам, али либерални министри научили да се оваквим срстешима служе, на мисле и овде, — да се извуку од кривице, те да би опет могли да у прво ванредно земљу владавином, као што је њихова владавина била. Парално да им то неће испасти за руком. Ја мислим, да никако нема места захтеву оптужених министара. Ја се само могу чудити, да су оптужени министри као правници могли такав акт Скупштини да поднесу. Они треба да се стиде, кад су се могли да пребаце, да такав акт Скупштини поднесу.

Потпредседник — Ко што нико више не тражи реч, то да свршимо о овоме предлогу. Ја ћу ставити на гласање

Миленко Весић — Ја сам имао да изјавим толико, да решења о томе питању не може да буде.

Потпредседник — Молим вас, ја ћу ставити онако питање: ко је за то, да се преко онога захтева пређе на дневни ред, тај нека седи, а ко је противан тај нека устане? *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина једногласно одлучила, да се преко захтева оптужених министара пређе на дневни ред. —

Има се приступити избору чланова државног суда. По чл. 27 зак. о министарској одговорности, има се прво приступити избору 8 чланова Државног Савета.

Као што знате, по овом члану председник Скупштине врши избор кошком, од целокупног броја Државног Савета бира кошком 8 чланова. Избор овај врши се јавно пред целом Скупштином.

Како овде нема председника Скупштине, него ја као подпредседник врши дужност председника, то ја имам да извршим кошком тај избор чланова државног суда.

Ја бих молио сваког од господе посланика, који би и најмање могао да посумња у савесност мога рада, нека изволи доћи ближе председничком столу, да присуствује томе избору, који ћу ја сада извршити (Чује се: *Немамо потпуну веру у ваш рад*).

Председништво је тражило од председника Државног Савета списак чланова Државног Савета. Председништво је добило овај списак. Изволте чути списак имена чланова Државног Савета:

Пера Велимировић, председник Државног Савета; чланови: д р Никола Крстић, Коста Јовановић, Владимир Јовановић, Стеван Поповић, Глиша Горшић, Јован Бајо, Илија Душманић, Пера Ђорђевић, Живан Живановић, Радован Милетић и Светозар Николајевић.

Има ли ко да посумња у исправност овога списка? *(Нема).*

Ја молим једнога од г. г. секретара, да исшише имена чланова Државног Савета, која су прочитана, на 12 картица.

Секретар Лука Лазаревић написа имена свих данашњих државних саветника на данашњој седмици и предаде их г. Катићу.

За тим, потпредседник Павле Вуковић узе праву кутију, отвори је и показа је посланицима, да се и они увере, да је кутија празна.

По овоме, потпредседник Дим. Катић, нетну у ову празну кутију данашњег саниљена цедуљица, на којима су исписана имена данашњег државних саветника, затвори кутију и обрну је неколико пута да се цедуљице у њој промешају.

Пре него што потпредседник Д. Катић поче извлачити цедуљице он ово рече:

Нека помогне Господ Бог Србском народу!

За тим, приступи извлачењу цедуљица из кутије и извуче цедуљице имена оних државних саветника:

Пера Велимировић, Јован Баја, Илија Душанић, Пера Ђорђевић, Стеван Поповић, Светозар Николајевић, Глиша Гершић и Владимир Јовановић.

Потпредседник — По закону о министарској одговорности, после овога избора чланова Државног Савета бирају се чланови Касационог суда, на тек онда замењци.

Председништво је тражило од г. министра правде списак касационих судија и добило је овај списак:

Димитрије Радовић, председник Касационог суда; чланови: Јеврем Андоновић, Јован Стевановић, Димитрије Милованновић, Ђока Новаковић, Сретен Делић, Ђорђе Симић, Коста Савићевић, д-р Зарија Угричић, Светозар Јањић, Васа Мановловић, Павле Јанковић, Милутин Марковић, Стеван Петковић, Коста Гребенаровић.

Дакле, свега 15.

Ја молим, ако има ко од г. г. посланика да примети што на овај списак нека се изјасни? *(Нема нико).*

Секретар Лука Лазаревић исписа на 15 цедуљица имена председника и чланова Касационог Суда па их предаде потпредседнику Дим. Катићу.

Потпредседник Павле Вуковић уze празну кутију, отвори је и показа посланицима, да се увере, да је кутија празна.

По овоме, потпредседник Катић метну свих 15 испресецаних цедуљица у ову празну кутију, затвори кутију и неколико је пута обрну, да се цедуљице у њој промешају.

По том приступи извлачењу цедуљица из кутије и извуче цедуљице са оних именима:

Павле Јанковић, Јеврем Андоновић, д-р Зарија Угричић, Ђорђе Симић, Васа Мановловић, Светозар Јањић, Димитрије Милованновић и Коста Савићевић. —

Потпредседник — Молим вас, господо, сад имају да се изберу три члана из Државног Савета за судске замењке.

Остали су из Државног Савета још ови:

Радован Милетић, Коста Јовановић, д-р Никола Крстић, Живан Живановић.

За тим, метну у кутију четири цедуљице са именима ових четири саветника и по што их у затвореној кутији промеша, извуче из кутије и прочита ова имена:

Живан Живановић, д-р Никола Крстић и Коста Јовановић. —

Потпредседник — Остало је чланова Касационог Суда:

Милутин Марковић, Сретен Делић, Стеван Петковић, Ђорђе Новаковић, Димитрије Радовић, Коста Гребенаровић и Јован Стевановић.

И од ових имају се изабрати тројица замењика.

За тим, потпредседник Катић цедуљице са именима ових касационих судија метну у кутију, затвори кутију и обрну је неколико пута да се цедуљице у њој промешају и по овоме отвори кутију и извуче ове цедуљице:

Јован Стевановић, Ђорђе Новаковић и Сретен Делић. —

Потпредседник — Изволите чути састав државног суда.

Секретар Ст. Вукчевић — За чланове државног суда изабрани су:

а) из Државног Савета:

Пера Велимировић, Јован Баја, Илија Душанић, Пера Ђорђевић, Стеван Поповић, Светозар Николајевић, Глиша Гершић, Владимир Јовановић.

б) из Касационог Суда:

Павле Јанковић, Јеврем Андоновић, д-р Зарија Угричић, Ђорђе Симић, Васа Мановловић, Светозар Јањић, Димитрије Милованновић и Коста Савићевић.

За замењике изабрани су:

а) из Државног Савета:

Живан Живановић, д-р Никола Крстић и Коста Јовановић.

б) из Касационог Суда:

Јован Стевановић, Ђорђе Новаковић и Сретен Делић.

Потпредседник Дим. Катић — По што је исцрпен данашњи дневни ред, закључујем седницу и заказујем другу за сутра у 3 часа после подне.

На дневном реду биће: Други претрес измена у буџету.

(Састанак је трајао до 6 часова по подне).

---

51 САСТАНАК

5 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Павле Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

Почетак у 4 часа по подне.

Присутна су била господа министри: правде, војни и народне привреде.

Потпредседник — Отварам 51 састанак.

Изволите чути протокол 50 састанка.

Секретар Ст. Вукчевић прочита протокол.

Потпредседник — Има ли Скупштина примедаба на прочитани протокол? *(Нема).* —

Изволите чути молбе и жалбе упућене Народ. Скупштини.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Нико Јовановић, благајник државне соларе у Пиру, моли да његов синовац буде примљен за државног питомца ратарске школе у Краљеву;

Сељани из Дуге Пољане (у ср. пиротском округу топличком), моле, да буду ослобођени казне због горосече;

Андрија Николић, просјак из Грошке, моли да се ослободи судских такса;

Сељани из Придворице (у ср. јасеничком окр. подунавском), моле да се одвоје од Водице;

Сељани из Барбатовца (у ср. добричком окр. топличком), моле за дозволу горосече;

Сељани из Барбатовца (у ср. добричком окр. топличком), моле да им се имања попова премере и оцене.

Суд општине негбинске (у ср. златиборском окр. ужичком), моли да се о државном трошку подигне основна школа;

Никифор Андрејић, из Рудна (у ср. студеничком округу рудничком), моли за инвалидску помоћ;

Суд општине негбинске (у ср. златиборском окр. ужичком), моли да се истој општини уступи на ужишње државни сувај Вучје; и

Сељани из Гричара (у ср. јадранском окр. подринском), жале се на окружни суд.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволите чути једну молбу за одсуство.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Због многих домаћих послова морао сам отићи, и писам од Скупштине тражио одсуство. За то молим Народну Скупштину, да ми одобри одсуство до краја ове сесније скупштинске.

3 августа 1893 год.

Г. Милановац.

Коста Борисављевић,
нар. посланик.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражено одсуство? *(Одобрава).* —

Изволите чути једно саопштење министра председника.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Према члану 3 закона о уређењу Главне Контроле, Државни је Савет изабрао на упражњено место члана Главне Контроле, г. Јована Борђевића, она два кандидата: г. Светозара Милојевића, главног благајника министарства финансија и г. Николу Кирића, председника привременог суда за варош Београд.

Саопштавајући ово Народној Скупштини, част ми је замолити је да према тачци 1 чл. 3 горњег закона изволи изабрати за члана Главне Контроле једног од предложених кандидата.

Бр 170
4 августа 1893 год.
Београд.

Председник министарског Савета, министар просвете и црквених послова,
Др. Докић.

Потпредседник — Ово ћемо ставити на дневни ред за идућу седницу, ако је Скупштина сагласна? *(Јесте).* —

Изволите чути једно питање на г. министра војног.

Секретар чита:

ПИТАЊЕ
НА
господина министра војног

При војно-техничком заводу у Крагујевцу постоји један раднички фонд, који је постао од редовних месечних улога у том заводу и који би требало да износи данас преко 80 хиљада динара. Осим тога, постојао је ту и један раденички депозит од 20 и више хиљада динара, који је доцније спојен с овим фондом. Овај је фонд основан ради тога, да се на његових прихода помаже радницима, кад који од њих оболи или онеспособи за рад, а тако исто, кад који од њих умре, да се одатле издаје нека сума на сахрану умрлога, а поред тога, да се издаје и нешто надрживање породици умрлога радника.

Пре 3—4 године министарство војно узело је тај новац и потрошило на војне државне потребе, и ако на то није имало права никаква на свету. На овај начин лишени су сви радници војно-техничког завода, које се, по уредби тога фонда, имало да им указује у данима болести, нигде и спрти хранитеља. И не само што је овако урађено, него државна каса не плаћа ни колику толику камату на овај тући новац, који се она, као позајмицом, послужила, кад је требало.

Пошто је овакво поступање од стране државе штетно по интересе војно-фабричких радника, то питам г. министра војног:

1. Је ли му познато, да је с овим фондом поступљено овако, као што је овде изложено?

2. Чиме се правда оваква поступак од стране министра војног?

3. Хоће ли се радницима и њиховој управи вратити узети новац и кад ће се то учинити?

Ово питање управљам данас на г. министра војног понајвише из тога разлога, што г. министар још није дао свој одговор на питање посланика г. Саве Костића по овом истом предмету. Ово је питање покренуо г. Костић на 12 састанку овог ванредног сазива Народне Скупштине, који је држан 16 Јуна ове године, дакле пре 50 дана. Очекујући на одговор г. министра, ја сам се до сад уздржавао, да и од своје стране покрећем. Како се седнице овог сазива приниче крају, молим г. министра, да што пре да свој одговор но овом предмету.

5 августа 1893 год.
у Београду.

Стев. Д. Поповић,
нар. посланик.

Сава Грујић министар војни — Ово питање, које је учинио г. Сима Костић, а које поновара сад г. Стева Поповић узео сам на проучавање, и тек сам ових дана добио одговор из артиљеријске управе.

Молда је био то узрок, што до сад одговор није дошао, што управник није био у месту, него на одсуству. На исто питање ћу да одговорим у прекуутрашњој седници. —

Потпредседник — Има реч г. Јоца С. Јовановић.

Јоца С. Јовановић — У 187 броју „Малих Новина“ од 8 јула одштампано је једно отворено писмо на министра правде, и ја молим Скупштину, да ми дозволи да га прочитам. Оно гласи:

ОТВОРЕНО ПИСМО
господину министру правде

Господине Министре,

Сазнао сам, да г. Павле Поповић, судија у пожаревачком суду, квалификовани посланик у Народној Скупштини, нема 30 година живота, те због тога, а према чл. 96 Устава, не може бити народни посланик. Ја знам, да се недостатак поменутог услова уставног г. Поповићу нас, у првом реду не тиче, већ саме Скупштине, и да сам требао по закону да уложим жалбу против избора реченог посланика, на би Народна Скупштина, при верификацији посланичких избора, расправила ово питање о г. Поповићу. Али ја се писам мотао тим правом, које ми закон као бирачу даје, користити за то, што ми свештеник у Каменову, (селу у пожаревачком окр.), где је г. Поповић рођен, као син поп. Гаврила Поповића, бив. свештеника, није хтео издати крштењицу, јер му је је тај свештеник, Лука Поповић, рођени брат. А док сам прибрао друге службене податке о тој околности, верификација избора народних посланика била је свршена. Те пак, службене податке о добу живота г. Поповићевом прибрао сам у пожаревачкој гимназији, у Великој Школи, где је г. Поповић учио. У класификационом протоколу В. Школе стоји: да је г. Поповић свршио правни факултет у 1885/6 школској години, и да је тада био у 22 години, дакле, да има сад пуних 29 година, и да је ушао у 30 годину.

Ја се, право да вам кажем, не бих толико разбирао о овој ствари, само с обзиром на посланички положај г. Поповића. Што ме је, у првом реду, одлучило, да ову ствар пред вас, као надлежног, изнесем и затражим, да је ви прихватите и у пстој што вам по закону надлежа урадите, то је *узвишени положај и позив судијски*, који г. Поповић заузима.

Г. Павле Поповић, ступајући у судијску дужност, морао је положити почетну законом прописану заклетву: да ће се Устава и закона придржавати. У Уставу чл. 96 вели: да за народног посланика може бити изабран онај, који поред осталих услова има и тај: да је 30 година живота напунио.

Г. Поповић је, без сваке сумње знао: да још нема 30 година, па је иначе сео на посланичку клупу да судеђује у издавању закона.

Је ли оваквап рад достојан једнога судије и његове двогубствене заклетве, судске и посланичке, да ће се Устава придржавати? Је ли оваква судија достојан више свога племенитога судиског положаја? Могу ли с вером у беспристрасност оваког судије прилазити суду његову, тражећи од њега, од сапнести његове чисту, непокућену правду, или ће од његова суда бегати онако, као што би побожан хришћанин бегали од таквога свештеника, који им је из светога путира у уме знамења спаса душе — отров дао.

На вама је, господине министре, да учините изванај о овој ствари и да позовете Касационни Суд да реши: заслужује ли овај човек да и данас дели правду својим сугрђанима.

Један грађанин.

Да ли је г. министар чинио што по овоме писму, ја не знам. То је његова ствар. Али, ја сам као народни посланик и посланик за округ пожаревачки очекивао, да г. Павле сам

одговора и добије оно, што се у њему изводи. Али, он ни до данас то није учинио и ја сам онда сам, као народни посланик, покренуо ту ствар и упутио акт начелнику среза млавског овакво садржине:

Начелнику среза млавског

„Мале новине“ од 8 ов. месеца, изнеле су на јавност, да г. Павле Поповић судија прв. суда и народни посланик за овај округ, нема Уставом прописани број година.

Г. Павле, није напао за нужно до данас, да судбине путем јавности поменуту потпиру. Потписани као народни посланик овога округа — варошки Пожаревца — не може да пређе ћутке преко чињенице стања ствари, у поменутом броју „Малих Новина“ о Павловим годинама.

На пошто је Павле рођен у селу Каменову среза млавског, то нас г. начелнике молим, да ми најзрелијим путем, што пре, добавите крштеницу г. Павлову, како бих ја као народни посланик могао осворити, једини тако јасним доказом, сумњу која се у јавном мњењу појавила о Павловим годинама.

Прилажем под 1 бланкет крштенице са једним динаром таксене марке.

20 јула 1893 год.
Пожаревац. *Јов. С. Јовановић,*
економ и нар. посланик.

Начелник среза млавског добио је овај акт двадесетог јула и упутио је тај акт намеснику среза млавског са оваким претписом:

Намеснику среза млавског

Изволте наредити дотичном свештенику да приложени под један бланкет — крштеницу поништи и мени је што пре поднесе.

Бр. 8456.
24 јула 1893 године
Петровац. Начелник срески,
Ј. Големовић.

Намесник млавски одговорно је ово:

Начелнику среза млавског

Пошто оба свештеника каменовска одговарају да нису надлежни за издавање траженог извода, то учтиво прилаж. акта са неиспуњеним бланкетом — извода рођених, г. начелнику с молбом, да изволи једног од свештеника каменовских наредити, да тражени извод поништи и такава вама поднесе и даља поступак.

Бр. 115.
25 јула 1893 год.
Петровац.
Намесник млавски, протојереј
Милорад Поповић.

Начелник млавски народном својом познао је свештенике да даду реч, због чега неће да пониште ову крштеницу.

Познати свештенике каменовске, да дају реч, због чега неће да пониште ову крштеницу.

Бр. 8538
26 јула 1893 год.
Петровац. Начелник срески,
Ј. Големовић.

Они су одговорили:

Г. Пера Поповић свештеник, о потребном упитан каза:

„Ја на захтев намесника писао поништио крштеницу тражену с тога, што тражени г. Павле није парохијан мој већ у парохији г. Лукиној, и као такав ја ни протоколе од попа Лукине парохије немам; — следствено је кад није из моје парохије, и немам протоколе, онда и писам ни онда, а не могу ни сада тражену крштеницу поништи.“

Ово је мој одговор.

28 јула 1893 год.
у Петровцу. *Поп Пера Поповић,*
из Каменова.

Г. Лука Поповић одговори:

(Сам више) „Ја на захтев г. начелника писам дао крштеницу на уврока тога: што видим, да је послата крштеница с марком, дакле да тражи приватно лице, а таквом лицу не могу дати пошто знам да исто лице није са ваше род, и ја не знам шта мисли са том крштеницом да чини. Но, ако је потребно државној власти, мислим да г. начелник срески зна, да треба само акт послати а не крштеницу, а свештеник мора издати крштеницу о свом трошку и послати власти, која буде тражила.“

свештеник каменовски,
Лука Г. Поповић,

оверава
начелник срески,
Ј. Големовић.

Затим је начелник среза млавског упутио овај акт начелнику среза пожаревачког:

Начелнику ср. пожаревачког

Изволте саопштити молиоцу одговоре г. г. свештеника и вратите му под 1 бланкет од крштенице заједно са неповиштеном таксеном марком.

Начелник срески,
Ј. Големовић.

А начелник среза пожаревачког упутио је кварту тераниском и мени је овај бланкет, са оваком садржином, коју сам прочитао, предат 4 августа тек. године.

У први мах, ја писам могао да верујем, оној нотици изнесеној у „Малим Новинама“, но кад је оваким одговор надлежног свештеника, брата г. Павловог, да не може издати приватним лицима крштеницу, ја свакако морам сада да верујем, да г. Павле нема година, и ја као посланик, који сам се заклео да бранм Устав, а по чл. 96 тач. 4 Устава, посланик може бити само онај, који има 30 година, с тога молим г. председника, да препоручи г. министру, те да он телеграфским путем добави крштеницу г. Поповићеву како би се сазнало право стање о његовим годинама. И ако буде имао 30 година, да се путем јавности у „Малим Новинама“ учини неправка, а ако нема, да се поступи по Уставу и изборном закону. Ако има 10 посланика, ја молим да ме у овоме предлогу потпомогну. (*Потпомажу га*).

Марко Петровић — Ништа у начелу немам против тога, да се очува Устав и ни у колико не повреди; али, пут којим се пошло, држим, да је врло опасан и непрактичан, јер сутра може да изађе у новинама за сваког посланика по неки навод, оправдан или неоправдан, — и ако би се Скупштина упустила и занимала трагањем таквих нешћења, која често и можда у злој намери могу бити редовно неоснована, — она би могла да утроше све време скупштинско узалуд.

(Наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 68 ПЕТАК 27 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

51 САСТАНАК

5 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О овоме вид. П. Поповића, М. Петровић).

Ако се г. Јован С. Јованновић интересује, да ли г. Павле има прописани број година или не, он је требао да иде и даље, до краја оним путем, којим је отпочео по овој ствари, па да је истера до краја и да прибави документа пуноважна по опоме, која би ову сумњу повинарску и позитивно утврђивала, — и тек онда да изнесе ово питање пред Народну Скупштину — да она ово реши. Ово пак, што г. интерпелант тражи: да Скупштина ову ствар трага, само на основу повинарског сумњичења, било би врло опасно и не би одговарало ни правном појму дужности скупштинске, нити озбиљности ни достојанству њеном, нити је позив Скупштине, да трага за њим по повинарским вестима, нити је то позив и власти да она то чини на позив посланика, јер се често износе и такве ствари против појединих посланика, да би Скупштина требала да утрошн све своје време око испитивања тих повинарских изношења, а често без икакве стварне користи. Међу тим, и по правним начелима стоји то, да онај, који што каже треба и да докаже, јер наука права и прописи законски сматрају да све постоји онако, како се нешто већ утврдило као таково док се год то пуноважно не обори. На пр. сваки се сматра за сопственика покрета, што је у његовом притежању, док се то законским путем не обори. И г. Јоца, који се сад обратио Скупштини са овом ствари, требао је да поднесе Скупштини пуноважне доказе за своје наводе, јер, ако ни овако трагамо за појединим повинарским вестима и узимо на себе неблагодарну улогу, да будемо тући калауза, и набављамо доказе за туђе наводе, то би нас свакако далеко одвело. Да бих с тога молио Скупштину, да се не заноси на странзутиц, а ко се интересује о годинама г. Павла, нека истраје до краја, нека прибави доказе, и Скупштина ће учинити тада што треба. — И тврдо сам уверен, да у том случају, кад се необоривим доказима утврди, да г. Павле нема прописаних по Уставу година за посланика, да тада неће бити ни једног посланика, који његов избор у том случају не би прогласио за незаконит; али, господо, даље дужност и надлежност Скупштине, нити може нити треба да иде.

Риста Поповић — Да ли има Павле Поповић 30 година, или не, мени није познато, али сваканко, који сумња у то, дужан је да поднесе доказе, да тај посланик нема довољан број година, колико треба да има по Уставу. На једну просту новинарску доставу, или на једну наскивлу, коју није ни потписао онај, који је је писао, ми не треба да чинимо истрагу и потеру за њим, и Скупштина се не може да креће за оним, што ће неко у новинама писати. Ако Скупштини дође жалба, и ако она иађе да је та жалба умесна, она ће је примити; ако пак та жалба нема доказа, онда ју не треба ни примити, а овако на просту доставу са сокака, да Скупштина чини истрагу, да налазим да нема смисла, и мени је чудновато да је г. Јоца и узимао ову ствар тако озбиљно, и да предлаже Скупштини, да се бави са оваквим ситницама. Ја сам мислио да г. Јошка има доказе у рукама, да има крштеницу, и ја сам хтео да у таквом случају, тај посао иде онако, као што се и остали послови овакве врсте врше. Кад би он имао доказе и крштеницу, онда би председништво изабрало одбор, који би ту ствар извидео, али овако, да ми потрошимо ту ствар, без икаквих доказа, ја налазим да је са свим неумесно, и да таквим разлозима нема места овде.

Тома Бојичић — Ја се сећам те потнце, која је изашла у „Малим Новинама“. У „Малим Новинама“ није он само осумњичен, него је изашло отворено, да г. Павле Поповић није напунио 30 год. Друго је питање, кад би се тај посланик нападао у пословима и стварима другим, који нису овакве природе, а са свим је друго питање, кад један посланик није напунио 30 година, а дошао међутим у Скупштину. Ја мислим, да чим је та ствар у новинама била, и осумњичена, да је дужност била г. Павла Поповића, да путем штампе опровргне то, и да каже да има 30 година, и да прибави доказе о томе, јер ми можемо овде доћи до такве практике, да нам се са устанице стране може нанети штета. Ја делим мишљење г. Јоце Јовановића, и Скупштина треба то да узме у поступак, па ако се докаже, да тај посланик нема 30 година, не треба ни да долази у Скупштину.

Ј. С. Јовановић — Господа говорници, који су говорили, дотичу се само оног отвореног писма у „Малим Новинама“. Господо, на и ја кад сам прочитао отворено писмо, упућено на г. министра правде, нашао сам да сам сматрао да је то једна новинарска наивера, на писам ништа ни хтео да чиним, него сам очекивао да г. Павле Поповић то сам оспори са доказима, а највећи доказ за то, то је крштеница. На сад он није то урадио од 8—20 јула, онда сам ја написао и послао среском началнику писмо, које сам мало пре прочитао, и одговор је следовао, као што сте чули, да свештеник Лука Поповић, Павлов брат, не да крштеницу, већ враћа празну, непо-

пушену крштеницу патраг, и да сам хотио добавити крштеницу, ја бих је нисао данас као доказ, да Павле нема 30 година. Али ви видите, господо, да тим путем, ја као приватно лице писао хотио у овом случају да се помогнем, за то ја молим председништво да се пређе надлежног министра уверя о овоме.

Молим 10 посланика да ме потпомогну. (*Не потпомажу га*).

Алекса Ратарац— Ми ову ствар не можемо да уземемо као новинарску. Ово тражи један посланик, он је казао да посланик нема 30 година, а над нема 30 година, колико је одређено да један посланик мора да има, онда је тај посланик требао да изнесе крштеницу и да опровргне то, а ако нема, онда нек иде с милим Богом. Ми можемо бити без једног Павла, ако нема 30 година, а да се тиме не бисмо огрешили о ово начело, које је исказано у Уставу, ми треба да усвојимо овај предлог г. Јоце, да нам се не би доцније казало, како ми нисмо чували Устав.

Риста Поповић — Молим вас, господо, била би неома опасна пракса, кад бисмо се ми повели питањем, да испитујемо, да ли неки од посланика има довољно година или нема, и то сада. пошто је верификациони одбор свршио свој посао, и пошто нема жалбе. На госпелетку, ви хоће се сетити једног сличног примера, који смо такође имали овде. Ви хоће се сигурно сетити, кад смо били на првој ванредној Скупштини, да смо имали овакав исти случај са г. Генчићем. Според му је, да је имао 30 година. Изнесени жалиоци, подигли су ненакпа увеpeма, да он заиста није имао 30 година, и ми ипак смо радили ? Ми, пошто жалиоц није поднео позитивна доказа, крштеницу, оставили смо тог посланика да и даље седи на посланичкој клупи, и ако је осуњичен да нема 30 година. А шта се сад хоће овде ? Хоћемо за то, што се неколе прохтело да осуњичи некога, да нема 30 година, да тражимо истрагу, и да доказујемо ми, да заиста тај посланик има 30 година. Што каже г. Јовановић, да му није пон хтео да да крштеницу, ја мислим, господо, да за сваког у овој земли има суда, па има и за тога попа, који неће да да крштеницу, нека тражи законским путем, па ће добити ; и то може да истражује, било кој му драго, само не Народна Скупштина, то није њен посао. На овај исти начин, може неко осумњичити и Алексу Ратарца и Ристу Поповића, и остале, па вар ни тиме да се руководимо таким разлозима и доказима, за покретај једнога пуномоћја ? Онај, који тужи, треба да поднесе доказе, нема ли доказе, онда нема права да тражи, да се Скупштина тиме бави Нека поднесе доказе, па ће Скупштина узети то у поступак али, овако, на просту једну пасквилу, да се Скупштина поводи, ја мислим да је неозбиљно, и да Скупштина не треба с тим да се бави.

Марко Петровић — Овде је у питању достојанство Народне Скупштине, и ништа више, и за мене је то главно, хоћемо ли ми довољити да се с нама титрају појединн новинари, и заводе нас на странпутице, износећи по нешто против појединих посланика, што ничим не утврђују, као што је и овде случај, где каку, да је један посланик малолетан за то достојанство, али то ничим не утврђују, него се за рачун њихов чак и овде у Скупштини захтева, да се ми ставимо у службу тих навода и новинара, и да ва њихове наводе ми доказе набављамо, па чак то прихватају и посланици : Тома Бојичић и Алекса Ратарац. И по њиховој аналогији, ако новинари сутра кажу, да је Тома Бојичић луд, ми, или г. Тома морамо доказивати, да није луд, или, ако кажу, да је Алекса Ратарац обио катанац, и то би требало доказати, да није обио катанац, ето куд би нас, и на какав опасан пут одвела таква аналогија, какву у овом питању имају г.г. Тома и Алекса. Ви тим путем отварате широм врата неспокојству Скупштине, и једном послу, који нити је доликује, нити јој је у дужности, а то је ово што је за мене главно. Ко год сумња, да Павле Поповић нема прописани број година, нека поднесе прописане доказе за то, без тога не може Скупштина да буде ничија истражна власт, без тога нико не може тражити истрагу, да ли ко има довољан број година за посланика, или не, јер иначе ће сутра изнети други ко, слично што год, и по том праву треба тражити да није ко обио катанац или друго нешто. Ко год хоће да што утврди, треба да изађе отворено, јавно с доказом, те да се ми с Скупштина могла тиме бавити. Ово је опасан пут на који нас г. интерелант, и они који га у овом помажу, наводе, и ако пођемо тим путем, и за њиховим разлозима, нећемо се моћи заустављти нигде, па ни тада, када се најочитије неистине против кога изнесу, — јер то је природна и логична последица њихових напора у овоме, а ми морамо назад, и у свима сличним питањима бити потпуно конзекветни и доследни. Ја нас молим, немојте наилазити на тај плитак пут, ако не желите ући у пословне недостојне нас, а ко год у овом случају налази, да Павле Поповић нема посланичког права, он нека за то најпре поднесе доказе, па да онда решавамо, а за сада ја мислим да пређе овога питања треба прећи на дневни ред.

Андра Ђорђевић — Ја мислим, да се пређе овог питања не може прећи тако олако. Мени је познат посланик Павле Поповић, још као ђак, из доба свога ученја у Великој Школи. Ово питање дало ми је повода, да о томе водим озбиљна рачуна, и доиста, ја сам загледао у протокол Велике Школе — и уверио сам се : да је г. Поповић, који је 1885/6 свршио Велику Школу, био тада тек у 22 година, и да ће напунити 30 год. тек септембра месеца 23 или 27 ; дакле он доиста нема 30 година. Ми смо се заклели да чувамо Устав ; а по Уставу може бити посланик само онај, који има услове Уставом прописане, и ми не можемо никако устушити пред једним фактом, као што га износи поштовани посланик Јоца Јовановић. Каквог ће он изнети доказа, над један посланик не може доћи до крштенице ? У овом крупном питању треба одржати важност Уставу тим пре, што је ту у питању један човек, који треба да учествује при изради закона, који треба са пуном савешношћу да учествује у овако сличном послу, а он сам има то уверење, да нема 30 год., па и опет седи на том месту. У толико пре, треба то закерити томе посланику, што није обичан грађанин. То је судија, који је позван да чува важност законима и Уставу ; а кад се не чува ауторитет закона, онда не вреди ни закон ни Устав ; и кад такав човек, који по свом положају као Скупштине треба да чува Устав, не сматра за дужност, да скине ту сумњу са себе, и да се јавно брани, — кад га јавно ништа за то не крини ; а јавно мњење не може се тако лако игнорирати. Најзад, господо, чувајући част посланичку, чувамо достојанство овог дома и овога посла, на коме смо. Господо, немојмо да закмрзнимо пред овим јасним фактом, који се Устав пређа а ја нам залажем своју част, да је г. Павле 1885 и 1886 год. свршио Вел. Школу, и да нема 30 година. Ја тражим да се Скупштина послужи правом, које јој даје чл. 122 Устава ; те да се изведе истрага о овој ствари. Ја потпомажем, дакле, предлог г. Јована Јовановића.

Тома Бојичић — Господо, ја узимам по други пут реч зато, што не волим да се овакве ствари, на овом месту забашурују, јер ово није условни, какве напомиње пон Марко Петровић, ово су, господо, услови уставни. Посланик треба да је навршио тридесет година, и тек да седне на посланичку клупу. Оваква ствар не треба да се забашури, јер ово није кривице обичне природе. Ово је ствар, која је Уставом условљена, ово Устав заповеда, да тако мора бити, и ја не могу тако олако прећи преко оне ствари, и Скупштина је позвана, да чува Устав од сваке повреде, тим пре, што је од стране наше пријатеља Јоце Јовановића пала реч, како и сам сведочењем сумњичи, да г. посланик Павле Поповић има 30 год., и кад један посланик у то сумњичи, ја тражим да се ова ствар упути министру унутр. дела, на да он нареди, да сведочења мора дати крштеницу. (*Тако је*).

Милан Ђурић — Ма какве красноречиве говорили беседе о достојанству дома, о Уставу, савести, ми не можемо ову ствар решити, а ево зашто. Одбор за прегледање пуномоћја посланичких, који је по закону изборном надлежан, он је прегледао изборна акта, а тако исто и пуномоћје г. Павла Поповића, и нашао је, да је и његово пуномоћје исправно. Скупштина је тај рад верифик. одбора примила и г. Поповић положио заклетву, и он је посланик. Ако ко сумња да г. Поповић нема према Уставу услова да може бити посланик, он

треба да поднесе доказе. Г. Андра Ђорђевић, као правник зна, да без доказа не може бити нико осуђен, па тако исто Скупштина не може поништити пуномоћје г. Поповићу, и нико без доказа, да незаконито седи на посланичкој клупи. Ако бисмо се ми ућутали по њима такве послове, који су спрешени, ми бисмо цело време провели не радећи на овоме послу, за који смо овде позвати, јер Скупштина је законодавно тело, а није истражна власт. Што мој уважени друг г. Јоца наводи један број „Малих Новина." — да сам испричан један случај, шта се може десити једном посланику. У 37 броју „Српског Запатлије" штампана је једна потица. Писац потице вели, да се не може довољно начудити, како је могао прота Милан Ђурић приликом претреса интерпелације о есенафима да говори против раденика. Ја се, господо, познајем на стенографске белешке, на скупштинска протокол и на присутну публику, да сам ја приликом претреса интерпелације о есенафима, коју је поднео г. Јока Владић на г. министра привреде, говорио у корист раденика. Ја сам том приликом казао, да можемо бити сложни, кад нам г. министар залаже реч, да сарема за идући сазив Скупштине предлог корист занята и занатлија, јер нам то вели један министар, који је назад и пре, кад није био министар, дизао свој глас у корист занатлија. Ја сам том приликом казао, да је прва радикална странка унела у свој програм унапређење заната. Скупштинска већина је својим радом показала, да она не води празне разговоре, него да и делом ствара оно, што је у свој програм унела. Даље сам казао, да назад од 1 априла није ни имала могућности, да такво једно важно питање за три месеца реши и кад је министар привреде том приликом дао Скупштини реч, да ће за идући сазив Скупштине поднети предлог о побољшању стања занатлија, завршио сам говор тиме, да можемо бити потпуно задовољни са изјавом г. министра привреде, да треба преко интерпелације прећи на дневни ред.

Та се ствар лично мене тиче, јер не тражим да ме брани Народна Скупштина. Ја сматрам, господо, да кад ко тако штогод у новинама напише, треба и да се потпише, и оно што каже, треба и да докаже, јер, господо, ни клеветник без доказа не може бити стрељан. Треба, господо, знати на уму, да су пуномоћја свију посланика била пред верификационим одбором, и верификациони одбор нашао је пуномоћје Павла Поповића за исправно. Ко сумњичи, да г. Павле Поповић нема 30 год. и да због непуног броја година не може бити посланик, нека донесе кривичну, и онда има места даљи глас у Скупштини, и Скупштина ће по закону поступити. Али дотле, докле се не поднесу докази, нема нико права да тражи од Скупштине, да се она таквим питањем бави. *(Тако је).*

Андра Ђорђевић — Г. предговорник Ђурић казао је, да ја као правник треба да знам, да треба да се поднесу докази. Баш, Господо, по правној теорији ствар је оваква: ко хоће да буде посланик, треба да има те услове, које Устав тражи, и ко има те услове треба да докаже, да их има, па тек тад да буде посланик.

Даље, господин предговорник вели, да ја и господин Јоца Јовановић треба то да докажемо кривичном. Господо, ви имате пред собом очигледан доказ, да је свештеник рођени брат тога посланика, и да од тога свештеника није могуће добити кривичну. Ја, господо, држим да је држао сам посланик то да докаже; а држао је и сама Скупштина, да процењује, да ли сваки посланик има услове, које Устав тражи или нема?

Министар правде Пера Максимовић — Не могу да нађем основног разлога, кад се ово питање на овај начин покреће. По пословнику зна се, да кад је питање управљено на председништво, да се онда расправљају нека предходна питања; а кад се питање управља на министра, онда се зна, којим путем то иде и у којој форми.

Г. Јоца Јовановић није нам казао, у којој форми и на кога упућује то питање, да ли на председништво или на надлежног министра, то онда је тешко и нађи налаза из таквог става ствари, а притом је ствар, о којој се мора да води озбиљна реч.

Поштовани посланици прота Милан Ђурић и Риста Поповић, рекло су умесно казали, да је верификациони одбор пречистио ово питање и да се без доказа не може дискутовати попова о једној већ свршеној ствари.

По изборном закону, онај, који се жали противу избора, мора поднети доказе уз жалбу, иначе жалба не преди без доказа. Кад ни данас стојимо пред једним пречишћеним стањем, у коме је верификациони одбор дао своју реч, што је и Скупштина усвојила, онда ми не смемо ни претпостављати, без доказа, да решимо о једном посланичком мандату.

Кад је г. Јоца Јовановић посумњао, да г. Павле Поповић нема потпун број година, које Устав тражи, онда је требао да унути интерпелацију или питање на министра унутрашњих дела, да тражи објашњење о томе факту. Из одговора г. министровог на питање или на интерпелацију, Скупштина би дознала из прибављених доказа, како је у истини. Ако би посланику г. Павлу Поповићу било 30 год., онда би ствар десла сама тим. Али ако нема 30 год., онда би имала ствар на ново верификационом одбору и он би то поново изнео Скупштини на решење. Господин Јоца Јовановић треба да пође подесним начин, да се то питање расправи. Треба господин Јовановић да унути питање или интерпелацију на надлежног министра, иако другог пута нема, — а то треба да учини баш са овог разлога, што каже да не може да набави кривичну, — и онда, када се кривичња набави, Скупштина ће на основу поднешене кривичње решити ствар, па таке сачувати и одредбу уставну, која се односи на ово питање, али у исто доба Скупштина неће пасти у погрешку да онако значајну ствар реши без доказа.

Јоца С. Јовановић — Ради личног објашњења сматрам за дужност да ово кажем. Господин министар правде рече у своме говору, да не зна, како сам ја ово питање управио, да ли на министра или председништво. Ја сам ово питање управио на председништво Скупштине, навео сам факта да писам могао добавити кривичну, и молио сам да председништво препоручи надлежном министру, да он нареди и то телеграфским путем да се кривичња добави. Ја тражим, кривичну и ништа друго, међ тим ме господин министар упућује на интерпелацију. Ја мислим да према фактима, које сам навео Скупштини, Скупштина неће прећи олако преко овога питања. Ја сам, господо, изнео, да је тај свештеник од кога сам тражио кривичну брат Павла Поповића, ја сам навео да је званичним актом од тога свештеника кривична тражена, и он је неће да изда, и у одговору вели, да неће да је изда за то, што не зна на што ће је употребити онај, што кривичну тражи. У акту моме ја сам казао, да тражим кривичну ради тога, да се уверим има ли г. Павле Поповић 30 год., па ако има 30 год. да оспорим, опровргнем, изнесу у јавном мишљењу сумњу о његовим годинама, даље, да не остане неразјашњено о г. Поповићу, онако, као што је у овој потици у „Малим Новинама" изнесено. Даље, ја бих молио председништво, да учини шта треба, да се добави кривичња.

Љуба Јокимовић — Писам мислио да говорим о овој ствари, јер држим, да је она већ један пут свршена приликом верификације посланичких пуномоћја, и сад после два месеца враћати се на њу поново сматрам за излишно. Али, кад су се неки правници умешали и дирке, да је ово правилно, онда ћу покушати и ја као неправник, да се умешам у ову ствар, те да се колико толико објасстрим и да видимо, да не будемо збиља на погрешном путу. Тај правник каже: ко хоће да буде посланик, треба да поднесе кривичну и да докаже, да има оволико година, колико Устав прописује; он нели: сваки треба да докаже колико има година па и Павле Поповић. Ја верујем, да Павле Поповић није то учинио, али ја бих молио г. Андру Ђорђевића, да каже, да ли је он поднесо кривичну. Говорећи о овоме, он је ствар упоредио са нашом оптужбом, па вели да сад хоћемо да пропустимо ону повреду Устава. Господо, ја сам потписао оптужбу, и да сам слушао ствари по новине са стране говоре, ја бих казао, да оптужени министри не само нису криви, него да им треба дати орден, што су владали 8 месеци, али ја сам потписао оптужбу на основу стварних доказа, који су приложени уз оптужбу, и Скупштина

је на основу тих доказа усвојили оптужбу. А да није било тих доказа, него да сво приложили „Српску Заставу“ и „Мале Новине“, да ли би онда Скупштина усвојила оптужбу. За Павла Поповића може да буде кривична, али за Анту Рајичића не може да буде, и ако би но осуђивано Анту Рајичића, да нема 30 година, он не би имао за то доказа, јер су кривичне уредбе 1837 године, а по свој прилици Анта Рајичић рођен је пре 1837 године, и онда би Скупшт на решавала о томе, да ли је он послаонк или није. Ја мислим, да ће се г. Андра Ђорђевић сложити са мном, да је то питање сврсино и да је на Скупштини, да цени је ли изнетај верификационог одбора правилан или не. Може бити, ако ко кривичном доказе, да Павле Поповић нема 30 година, онда је г. Павлова дужност, да сам да оставку, требао би да прими укор од Нар. Скупштине, што је обмануо Скупштину, и да не чека да Скупштина о томе решава и да га искључује.

Максим Сретеновић — Ово што г. Андра Ђорђевић сад наводи, да он позитивно зна, да посланик Павле нема пуних тридесет година, зпао је то и пре два месеца, када је одбор верификациони радно на изборним актима, па што није ово усмено или писмено онда изнео. Ја сматрам да је се сврсино о Устав, што није благовремено то казао Скупштини, док није било оверено његово пуномоћије од стране одбора и Скупштине.

Андра Ђорђевић — Ја ћу само да одговорим госп. предговорнику то, да он има врло слабо памћење, јер треба да зна, да ја писам ово посланнка одмах, него тек онда поито је верификациони одбор свршио свој посао, и да сам ја тек после устајка г. Стојана Новаковића дошао за посланика.

Максим Сретеновић. — Не признајем, да баш тако имам памћења као што г. Андра вели слабо, добро је што немам слабо гледање. Кандидација за посланике пришла се јавно преко значајних новина, а тако исто јавно су изтакнана имена изабраних посланика и г. Андра нађа је читао баг толико новина, да види који су изабрани посланици за Народну Скупштину.

Никодије Милотић — Ја писам стари посланик из ранијег доба, али у колико сам прочитао пословник и у колико појмами његове одредбе, мени изгледа, да је ова дебата са сами изливима: налишна је по томе, што је у чл. 77 пословника казато, како се поступа са питањем, а у чл. 78 стоји, како се издвоси интерпелација. Сад ја не знам како је ово. Пред Скупштином је пало ово питање на председништво и председништво је требало то да прими к знању, и да не дозволи да се дебатује. Ако је питање коме министру, питање је требао да прими министар и да одговори, и онда нека места да се посланици изјуташу у дебату, а ако је интерпелација, онда треба, да се стави на дневни ред. Даиле, ја мислим, да би требало прекинути дебату во овој ствари, а г. Јоца С. Јовановић нека чује одговор или од самог председништва, или ако хоће одговор од кога министра, нека поднесе питање или интерпелацију.

Новак Милошевић — И ја сам био за то, да се о овоме питању није могла водити дебата. Кад је Јоца С. Јовановић упутио питање на председништво, он је имао само с њим да се објављава. Ја хоћу да кажем, да је ово прва пут, да се на овакав начин једном посланику оспорава право на посланичко место. Овај, који оспорава некоме право, треба да докаже. Он каже, да није могао добити кривичну за то, што свештеник није хтео да изда кривичну. Ја се чудим томе, како се могао обрагити среском начелнику, јер среском начелнику може да се обрати само каква власт, над којом кривичну, а посланик је приватно лице. Осим тога он је требао свештенику да пошље поред бланкета таксене марке још и један динар награде, на онда да му изда кривичну. Дакле, нека се поступа правилним путем, да добије кривичну и да докаже, да посланик Павле Поповић нема тридесет година. И кад би упутио питање на министра, шта би министар могао друго да каже, него то: кад ниште поднели доказа, за мене важи доказ верификационог одбора. Ја мислим, да ни Скупштина ни појединa министри нису дужни, да траже кривичну за рачун овога или онога, што се пише по новинама. Ја мислим, да о овоме не треба говорити, него прећи на дневни ред.

Потпредседник — Нема више јављених говорника. Ово је питање управио г. Јоца Јовановић. Одмах после њега тражио је реч г. Марко Петровић, и ја сам мислио, да он има неко друго питање да управи на председништво. За тим су се почели ређати други посланици и сваки је од њих казао своје мишљење о покренутом питању. Међу тим сам предмет није био за председништво. Г. Јоца Јовановић тражи од председништва, да ово учини корак код надлежног министра, да се кривична добави. Председништво не може задовољити захтев г. Јовановића, да набави кривичну, јер нема нигде законског прописа, по коме би ово дужно било, да набавља кривичну ма за кога. Председништво је дужно да штити права сваког посланика, а но држи, да г. Павле Поповић нема 30 година и да због тога не може бити посланик, тај је дужан да набави доказе.

Ја мислим, да Скупштина прво питања г. Јовановића има да пређе на дневни ред? *(Чујају се).*

Прелазимо на дневни ред

На дневном је реду други претрес предлога о изменама у буџету.

Известилац Риста Поповић — прочита у предлогу о изменама закона у буџету Краљевине Србије за 1893 год. (прилог IX „Нар. Скупштина“). Чдан 1 одељак под А. Позицију под II (стр. 1 прилога).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију IV под (стр. 1).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију но V (стр. 1).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VI пенсије издржања и остало (стр. 1).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под IV (стр. 9—11).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под V (стр. 14 -15).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VI измене у буџету расхода министарства просвете и црквених послова (стр. 18—19).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VII измене у буџету министарства иностраних дела (стр. 22—23).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под VIII измене буџета министарства унутрашњих дела по страни полицијској (стр. 25).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под IX измене буџета министарства унутрашњих дела по санитетској страни (стр. 28—35).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? *(Одобрава).*

Известилац прочита позицију под XI допуна буџета министарства војног (стр. 43—45).

Министар војни Сава Грујић — Господо! Од како је ова допуна буџета дошла пред Скупштину, десило се нешто, што се раније није предвидело, а то је, да је ступила у живот општа царинска тарифа, којом су отеређени царином, противно досадашој царинској тарифи и разни предмети и потребе, које се узимају за државу и за војску са стране. Ово је он-

терсњење осетно нарочито за набавку лекова и санитетских потреба. Управљајући се по закону о општој царинској тарифи ми морамо од сад да плаћамо велику царинину, с тога се та партија за набавку лекова знатно смањује. тако, да не биемо могли до краја године изаћи на крај са раније одобреним кредитом за ове потребе.

По предрачуну требало би још 20 000 дин. на ту партију. Но пошто је већ прошло прво читање буџета, то нисам намеран да предлажем никакве измене и никакве додатке, који би мењали те, већ на првом читању, одобрене кредите, него ми је част предложити ово: да се партија за набавку материјала за одело, на коју је одобрено 420014·93 дин. смањи за 20.000 дин. колико би нужно било за набавку лекова и да се на крају партије под II под бројем 34 дода: „на набавку лекова и санитетских потреба 20 000 динара".

То ми у колико не мења општу цифру буџета а подмирује једну потребу. (Чује се: „*Прима се*").

Потпредседник — Пошто овде има два одељка, то ћемо прво гласати о одељку под I „партија плате." Ко је зато да се овај одељак прими, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила овај одељак.

Известилац прочита партију II на лекове под бројем 3,4.

Милан Миличевић — Ја не могу да се сложим са предлогом г. министра, који каже да сниженo са партије на војничко одело, на да дамо на потребе санитета, Ја признајем да треба ово, али нека се узгледи код оних више установљених признаних чиновника, као што сам и на првом читању казао, а не да се сиђа одело са наше деце и да се плаћају ти наднични чиновници. Дакле, ја признајем потребу коју је г. министар изнео, али сам мишљења да се та потреба подмири укидањем чиновника под бројем 6, 8, 9 и 25.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: ко је за то да се прочитани кредит прими са изменом, коју је г. министар војни учинио, нека седи, ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем да је Скупштина одобрила прочитани кредит.

Известилац прочита позицију, под XII измене у буџету министарства народне привреде. Одељак под А. (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под а) општа издатци (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под б, стручни издатци одељења за трговину радиност и слобраћај (стр. 48)

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под в, надлештва (стр. 48).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под г, стручни издатци одељења шумарског (стр. 50).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под д, стручни издатци одељења статистичког (стр. 50).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под ђ, надлештва (стр. 52).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под е стручни издатци одељења поштанско телеграфског (стр. 52).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију под ж, надлештва (стр. 52).

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина тражени кредит? (*Одобрава*).

Известилац прочита позицију VII, на стручне расходе.

Потпредседник — Прима ли Скупштина кредит на стручне расходе? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 2. о умањавању кредита (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан, о смањеним кредитима? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 3 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита чл. 4 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Известилац прочита члан 5 (стр. 2).

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани члан? (*Прима*).

Сад ћемо приступити поименичном гласању о поднетом предлогу, о изменама закона о буџету за 1893 год.

Ко је за то, да се поднети предлог прими, тај ће гласати „за", а ко је против, гласаће „против".

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *против*, Андра Стевановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Радичић *за*, Арса Дреновац *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Карић *за*, Велимир Тодоровић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Наковић *за*, Војин Ђурковић *за*, Вукашин Петровић — Да мотивишем гласање своје. Да се не би рђало разумело, као да ја и моји другови одричемо државне потребе намирнице, најављујем у име своје и својих другова, да ми гласамо *против* онога предлога, из разлога, које смо изнели при начелној дебати о њему; Вуча Николић *за*, Димитрије Димовић *за*, Димитрије Карић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгутин Додинац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Милојашевић *за*, Ђура Хрватовић *против*, Живан Срећковић *за*, Живко Маловарац *за*, Здравко Пајновић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопоповић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста С. Таушановић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јоксимовић *за*, Љуба Ковачевић *против*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко С. Ђурчић *за*, Марко Петровић *за*, Марко Шкабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Мина Х. Токић *против*, Милан Ђурић *за*, Милан Миличевић *за*, др. Миленко Весник *за*, Милија Милановић *за*, Милоје Барџактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Митар Живковић *за*, Миња Бранковић *за*, Михаило Косовљанин *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Никодије Милетић *против*, Никола Поповић *за*, Ноиак Милошевић *за*, Павле Крсић *за*, Павле Рашковић *за*, Павле Симић *за*, Петар Ђаковић *за*, Петар Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Нишић *за*, Риста Поповић *за*, Сава Грујић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Сретен Ристић *за*, Стојан Новаковић *против*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојичић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је 94 посланика, од којих гласало је „*за*" 85, а „*против*" 9.

Према томе објављујем, да је Скупштина и на поименичном гласању усвојила прочитани предлог, о изменама закона о буџету за 1893 годину. —

Изволте чути извештај финансиског одбора о предлогу, да се „Београд" уступи српском бродарском друштву.

Известилац А. Параћанин чита:

ИЗВЕШТАЈ
Финансиског Одбора
Народној Скупштини

Уважавајући разлоге, које је г. министар народне привреде у своме предлогу изнео, а ценећи потребу установе бродарског друштва, коме је задатак, да помаже наше привредно економске и трговинске интересе, мишљења смо, да се предлог г. министра прими са изменом, која би се састојала у овоме, а која би нашега последњег става гласила овако:

„Овлашћује се министар народне привреде, да може државни пароброд „Београд" са пленипотина уступити Српском Краљевском повлашћеном Бродарском Друштву бесплатно".

5 августа 1893 год.
Београд.

За председника,
Р. С. Поповић

Известилац,
Андра В. Параћанин

Чланови:
Арса М. Дромонан, Дим. К. Димовић, Ђока Ж. Врачинац, М. Марковић, П. Поповић.

Потпредседник — Овај ће извештај бити одштампан до сутра, и за преко сутра може се ставити на дневни ред.

Пошто немамо ништа за сутра за дневни ред, а и празник је, ја мислим да идућу седницу заказем за преко сутра? *(Врло добро).*

Љуба Николић — Пре 14—15 дана поднет је.....

Потпредседник — Свако питање управљено на председништво, подноси се пре прелаза на дневни ред.

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за преко сутра — 7 тек. мес. у 8 час. пре подне.

На дневном реду биће:

1) Избор једног члана за Главну Контролу;

2) Други претрес измене у закону о уређењу округа и срезова;

3) Одговор г. министра просвете и црквених послова на дне интерпелације г. Милоша Богдановића, и на једну интерпелацију г. Ђоке Стојковића;

Одговор г. министра унутрашњих дела на интерпелацију г. Николија Милетића;

Одговор г. министра војног на питање г.г. Симе Костића и Стеве Д. Поповића; и

4) Извештај финансиског одбора о предлогу да се „Београд" уступи српском бродарском Друштву.

(Састанак је трајао до $5^{1}/_{4}$ часа по подне).

---

52 САСТАНАК
7 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР,
Љуб. Јовсимовић

Почетак у 8 и по час. пре подне.

Присутна су били господа министри: иностраних дела, који, унутрашњих дела и привреде.

Потпредседник — Отварам седницу 52 састанка. Изволте чути протокол 51 састанка.

Секретар Љуба Јовсимовић прочита протокол 51 састанка.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? *(Прима).*

Изволте чути једно писмо г. министра председника.

Секретар Л. Лазаревић чита:

Народној Скупштини

На основу чл. 28 закона у уређењу Главне Контроле, част ми је спровести Народној Скупштини приложени извештај Главне Контроле, заједно с документима, по којима су чињене примедбе појединим министрима на појављене случајеве, који се односе на државно рачуноводство, руковање приходима и расходима, и на целокупно управљање и потребно чување државног новца и ствари.

Бр. 172.
4 августа 1893 год.,
у Београду.

Председник Министарског Савета,
Д-р. Л. Докић с. р.

Потпредседник — Како смо при крају Скупштинског рада, и како је ово један врло велики предмет, то председништво мисли, да ово оптимна и да се у идућој скупштинској сесији приступи претресу. Прима ли Скупштина да се то тако учини? *(Прима)* —

Изволите чути једну интерпелацију на министра просвете и црквених послова.

Секретар Л. Лазаревић чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА
на
министра просвете и црквених послова и министра унутрашњих дела

По члану 96 Устава, посланик поред осталих услова треба да има 30 година старости (да је навршио 30 година старости). Овај, који тај услов нема не може бити посланик.

Павле Поповић, народни посланик за изборни округ пожаревачки нема ни сада, а тим пре није могао имати пређе 30 година.

Противу његовог избора није било жалбе, а нико од посланика приликом претреса верификационог извештаја није знао да он нема 30 година, те је избор оверен.

Павле није нашао за потребно да о томе сам да изјаве Скупштини, рачунао је на необавештеност о његовим годинама, те је тако сгајало до пре кратког времена, док се ни потписати писмо основне сумње за његове године уносили, то је, док нисмо на чисто дошали да Павле нема 30 година.

И, да би Народну Скупштину са јавном исправом уверили о његовим годинама првопотписани је тражио од надлежног свештеника крштеницу о годинама Павловим — прилаже се под ⁄ акт о тражењу, и по што је надлежни свештеник одговорно, да он не може дати приватном лицу тражену крштеницу — то овим тражимо:

Да надлежни министар телеграфским путем изиште крштеницу од надлежног свештеника каменовског, у срезу млавском, округу пожаревачком, Луке Поповића, а за године старости Павла Поповића, судије привременог суда пожаревачког, сада посланика народног, с којом ће се доказати, или да је Павле уставан посланик или не.

Но, ако г.г. министри то не учине, онда ће изволити одговорити, за што и на којим основама они то не чине?

5 август 1893 год.,
у Београду.

Народни посланици:
Јов. С. Јовановић
Алекса Ратарац

Министар иностраних дела А. Николић — Скупштини је познато, да је министар просвете болестан. Ја бих драге воље за министра просвете примио ону интерпелацију, али желео бих знати, да ли Скупштина жели, да се одмах телеграфским путем набави ова критеница, по што дотични посланик не ће да да своју реч, иначе ја налазим, да ово и није права интерпелација.

Потпредседник — Пословник је прописао пут, којим интерпелације иду. Према пословнику данас о њој не може бити речи о томе, да ли ће министар моћи да је прими и кад на њу да одговори. Према пословнику ова ће се интерпелација упутити прописним путем надлежном министру. —

Изволите чути један захтев горњомилановачког суда, да се Мак. Сретеновић може дати суду на суђење.

Секретар чита:

Народној Скупштини

Максим Л. Сретеновић, трговац из Гор. Милановца, сада народни посланик за варош Гор. Милановац на тој Скупштини, оптужен је за јавну увреду нанесену Томи Секулићу, пекару из Гор. Милановца.

Горњо-милановачки привремени суд моли Народну Скупштину за нужно одобрење у смислу чл 125 Устава немањског, то да се оптужени Максим за ово дело може узети на одговор и судити.

Бр. 7871.
3 августа 1893 год.,
у Г. Милановцу.

Судија,
А. Поповић

Потпредседник — Је ли воља Скупштини, да ово унутрашњом истом одбору, који је сличне ствари решавао? *(Јесте).* —

Ј. Јовановић — У чл. 79 пословника стоји, да ако министар не би одмах могао да одговори на интерпелацију, онда је он дужан дати свој одговор у року од 5 дана.

Потпредседник — О интерпелацији сад не може бити говора, но што се прешло преко ње на дневни ред.

На дневном је реду избор једнога лица за члана Главне Контроле. По прописима Устава, као што је познато Народној Скупштини, Државни Савет изабрао је два кандидата. Ти су кандидати: г. Свет. Милојевић, главни благајник мин. финанција, и г. Никола Ђирић, председник привременог суда за варош Београд. Но пре него што приступимо избору има да положи заклетву Раша Милетић, посланик.

(Раша Милетић, народни посланик, положи заклетву у скупштинској згради пред протом М. Ђурићем).

После заклетве

Потпредседник — Сад ћемо приступити избору једног члана Главне Контроле од 2 предложена кандидата. Но пре него што приступимо гласању по чл. 107 пословника, има да се изберу 3 посланика, који ће контролисати гласање, с тога ћемо изменити сне листиће, на којима су исписана имена посланика, па ћемо од њих кошем изабрати три лица, која ће контролисати гласања. Изволите чути имена.

Секретар Л. Лазаревић извлачи листиће, и прочита имена: С. Поповић, Д. Илијановић, Ђ. Анђелковић.

Потпредседник — Молим господу да извољу и контролишу рад.

Господина секретара молим, да прозива посланике, а њих, да изволе гласати по реду, који се прозивају.

После гласања

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 105 посланика, од којих је гласало за г. Николу Ђирића 83, а за г. Светозара Милојевића 11, а 11 се уздржало од гласања.

Према томе објављујем, да је изабран г. Никола Ђирић. —

Даље је на дневном реду други претрес нацрта у закону о уређењу округа и срезова. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац Р. Митровић прочита I члан нацрта (ст. 373) извештаја одборског.

Милош Богдановић — Мени се чини, да је цео овога закона, колико да снабде сва празна места среских начелника, и да се не постављају више оне старе рабошлије, који су прежили сваку скрему за какав положај, као што су срески начелници од 1850 и ранијих година. С тога бих ја предложио, да овде, код овог члана, дође овај став: „они, који су служили као стални или привремени срески начелници онда, кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот." Ја бих молио 10 посланика да ме потпомогну *(Помажу га).*

Потпредседник — Тражи ли још ко год реч да говори? *(Не тражи).* Онда објављујем да је претрес закључен. Је ли воља Скупштини, да гласамо за сне четири тачке од једанпут, или о свакој тачки засебно? *(Чује се за сваку тачку засебно).*

Известилац — Чита тачку 1 (иста страна).

Потпредседник — Ко је за то да се ова прва тачка прими нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је тачка прва примљена.

Известилац чита тачку 2 (иста страна).

Потпредседник — Ко је за то, да се тачка друга прими нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је тачка друга усвојена.

Известилац чита тачку 3 (иста страна).

Потпредседник — Ко је за то, да се тачка трећа прими, нека седи, а ко је противан, нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је тачка трећа примљена.

Известилац чита тачку 4 (иста страна).

Потпредседник — Предлог Милоша Богдановић, који је потпомогнут и који гласи, да се овој тачки дода: „Кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот."

Министар Унутрашњих Дела Светозар Милосављевић — Ја бих хтео да се метне овде под заградј: „Од првог Јуна 1890 године. То је дан кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот."

Милош Богдановић — Ја примам овај додатак г. министра унутрашњих дела.

Потпредседник — Онда ће тачка 4 да гласи овако: „Они, који су служили као стални или привремени срески начелници, од кад је закон о уређењу округа и срезова ступио у живот (1 Јуна 1890 год).

Ко је за то да се тачка четврта прими, нека седи, а ко је против нека устане? *(Већина седи).* — Објављујем да је усвојена тач. 4.

Известилац — Чита чл. II. (ст. 373).

Потпредседник – Прима ли Скупштина чл. II? *(Прима).*

Пошто је са овим свршен и други претрес измене у закону о уређењу округа и срезова, то ћемо сад да приступимо поименичном гласању.

Ко је за то, да се ове измене приме гласаће *за*, а ко је против, гласаће *против.*

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *против*, Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Николић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Радосављевић *за*, Анта Рајичић *за*, Антоније Поповић *за*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Великир Карић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Давило Јовановић *за*, Димитрије Димовић *за*, Димитрије Карић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *за*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Бајић *за*, Ђока Братинац *за*, Ђока Владић *за*, Ђока Стојковић *за*, Ђура? Хрватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малопарац *за*, Здравко Пау-

повић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопровић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста Таушановић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јовкановић *против*, Љуба Ковачевић *против*, Љуба Николић *за*, Љубисав Благојевић *за*, Марко Шпадић *за*, Мика Даниловић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Милићевић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милуа Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Мићовић *за*, Мића Бранковић *за*, Михајло Марковић *за*, Мих. Мартинац *за*, Мих. Поповић *за*, Мих. Ристић *за*, Мих. Стојковић *за*, Николаје Милетић *против*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Рапковић *за*, Павле Симић *за*, Петар Ђаковић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Миловановић *за*, Раша Нинић *за*, Риста Поповић *за*, Сава Грујић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Стојадин Вукчевић *за*, Стоник Петровић *за*, Сточа Ваденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тома Бојчић *за*, Урош Шлазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Вуковић *за*, Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 91 посланик, од којих су гласали за изнесе 87, а 4 против. Према томе су и измене у закону о грељању округа и срезова прихваћене и на коначном гласању. —

На реду је одговор г. министра просвете и црквених послова на интерпелацију.

Заступник Министра Просвете и Црквених Послова Министар Иностраних Дела Андра Николић — Господо, о тога што је г. министар просвете и црквених послова болестан, као што вам је познато, ја сам се примио да Скупштину известим у неколико по интерпелацијама упућеним на њега. Разуме се да због овог непријатног случаја, Народна Скупштина и не може добити исцрпан одговор о самој ствари, те са тога ја сам слободан да замолим у врем ред г. г. интерпеланте, а у другом реду Скупштину, да се задовоље са овим што ћу сад да кажем, по овлашћењу г. министра просвете. Његова је најава у овоме и ако је он случајно болешћу спречен да на саме интерпелације одговара он се, ипак не сматра ни у колико разрешен, да ради но питалима, која су у интерпелацијама покренута. Интерпелант г. Милош Богдановић питао је о избору пожеревачког проте и о београдском духовном суду; а интерпелант г. Ђока Стојковић и М. Шпадић односно непредлог избора проте за округ крајински; интерпелант пак Љуба Јовкановић тражио је објашњења о постављању Косте Костића за пароха ваљевског. И ако, као што сам напоменуо, није могуће у овај мах да Скупштина добије одговор од самог министра просвете, ја мислим да ће г. г. интерпеланти моћи да се задовоље с тим: да ће г. министар просвете, независно од тога, што он не одговара на интерпелације, наставити свој рад по свима овим интерпелацијама по својој могућности и на основу закона, и да ће на идућем сазиву скупштинском одговорити на све исте интерпелације, ако их господа интерпеланти поново. Ако би се г. г. интерпеланти с тим задовољали, онда би се ствар могла сматрати за свршену, а ако не пристају, онда бих ја могао одговарати на интерпелације.

Ђока Стојковић — Пошто је г. министар просвете болестан, то се ни ја ни који друг задовољавамо са одговором г. заступника у толико пре, што је он обећао да ће председник министарства, известити ту ствар на закопито земљиште, и да је не сматра за свршену. Ми смо овакви одговором задовољни у толико пре, што се надамо да нећемо имати прилике да у идућем сазиву поново поднесемо ту ствар.

Милош Богдановић — Нема сумње, кад је г. министар спољних послова изјавио, да је изванредно министар болестан, да се и ми задовољавамо са овим одговором. Ја сам тим пре задовољан, што је заступник г. министра просвете најавио готовост, да ће министар просвете и по својој дужности и по позиву радити на овој интерпелацији, и ја изјављујем овде пред Скупштином, да сам за сада задовољан са одговором г. заступника, али задржавам право, да у споменуто време

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОНАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ШТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 69 СУБОТА 28 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

52 САСТАНАК

7 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Павле Вуковић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(Одговор мин. унутр. дела на интерпелацију).

Да би се отклониле све опасне последице и зараде, које могу задесити житеље и стоку, речена комисија нашла је начина, како и где треба воду пречишћавати и тиме овоме злу на пут стати, и г. министар унутр. послова усвојио је мишљење поменуте комисије и решењем својим од 29 априла 1882 под Бр. 1893 наредио је: да фабриканти подигну нужне резервоаре, у којима ће воду, у свему по прописима комисије пречишћавати, а одатле тако пречишћену само ноћу од 12—1 сата у реку пуштати, а талог одвојено избацити.

Решење ово на жалост остало је само на хартији.

Без икаквих обзира фабриканти и данас у сред бела дана пуштају, кад хоће сву фабричку нечистоћу у реку, те тиме воду трују и целу реку неупотребљивом чине, а последице тога знатно се опажају на здрављу житеља, нарочито код млађег пародитања, у појављивању разних епидемичних болести и јечмике.

Данас, када је услед напале епидемије чиста и здрава вода најбитнији услов за здравље становника и стоке, парадинско грађанство на и околина изгубила је потпуно тај битни услов за опстанак, који је пређе тако благотворно утицао на здравље њихово, а све ово нити мора, нити треба да трпи.

Све ово наступило је с тога, што се није хтело приближити важност закону, те да се решење г. министра изврши, услед чега су грађани четке понављали жалбе г. министру, но које су на жалост остале само глас вапијући.

С тога, питам г. министра:

1) Како је могао дозволити овакву радњу фабриканту Миниу?

2) Који је томе узрок, што су запостављене основане жалбе парадинских грађана и поменуто министарско решење?

3) Мисли ли г. министар да овом злу већ једном стане на пут и наређи, да се поменуто решење г. министра унутр. послова од 1882 год. изведе и у потпуности изврши, или ће дозволити, да фабриканти ради дозвољених својих шпекулативних циљева и данас експлоатишу реку Пранцу, на грдну штету и здравствену пропаст становништва парадинског и околине"?

Господо! На ову интерпелацију, ја не могу потпуно да одговорим, с тога, што писам могао да прибавим сва акта. Писам могао да прибавим сва акта с тога, што се по изнесеној већеника среског акта о фабрици Мининој налазе код суда Ђурђијског. Зашто се налазе код суда, не знам, изгледа, да има нека парница између Миниа и грађана. По актима пак, која сам прибавио, ствар стоји овако:

Још 2 маја 1882 године тадашњи министар унутрашњих дела г. Гарашанин упутио је један акт начелнику округа Ђурђијског, у коме се вели, да по реферату државног хемичара требало би фабрику тако уредити, да се нечиста вода слива у засебне руне и из тих руна после пола ноћи испушта: и да је на основу тога реферата министар унутрашњих дела издао решење заједно с упутствима, како се имају те руне направити и даље поступити, те да вода не буде шкодљива по здравље становништва, и препоручио је, да фабриканти по томе решењуураде све што треба. Тога пак решења у актима нема. Даље се из акта види, да одређена комисија није могла тачно да констатује, да ли је вода шкодљива или не. То је све што сам могао из акта да видим.

Даље, интерпелант пита, како сам могао дозволити овакву радњу фабриканту Миниу. Ја, господо, фабриканту Миниу писам никакву радњу дозволио, нити је што он од мене тражио.

Друго питање интерпелантово јесте: који је томе узрок, што су запостављене основане жалбе парадинских грађана и поменуто министарско решење?

Ја, господо, не знам за што је решење запостављено и за што је бачено у архиву и ко је томе узрок. Мени се није нико жалио.

На треће питање: „Мисли ли г. министар, да овом злу већ једном стане на пут и наређи, да се поменуто решење г. министра унутр. послова од 1882 год. изведе и у потпуности изврши, или ће дозволити, да фабриканти ради дозвољених својих шпекулативних циљева и данас експлоатишу реку Пранцу, на грдну штету и здравствену пропаст становништва парадинског и околине?" Част ми је одговорити Народном Представништву ово: ја мислим, да овакво зло станеи на пут, и да решења власти треба извршити, ако пису некојим другим сметнута. Какво је пак решење, о коме г. интерпелант говори, и да ли је оно још у важности не знам, те с тога не могу ништа друго казати, него то, да ћу се постарати, да та добавим, разгледам и даље по закону поступим. То је све, што могу да одговорим и молим г. интерпеланта, да с овим одговором буде задовољан.

Николије Милетић — Кад сам унутно ову интерпелацију на министра унутрашњих дела, имао сам у виду по-

требу и разуме се, пред собом сам имао и последице, које потичу услед овог, што фабрикант Миих пушта сву ону нечистоћу из фабрике у реку. Писао ја то узео сам онако површно, писао узео на злобе и кавриче, јер никата апсолутно с тим човеком писам имао, него сам узео у интересу здравља, у интересу општинска околине, не само за људе, него и за стоку, коју потреба напајање употребе, да на пстој реци воду пије. Река Црница била је за Параћин доиста од неоцењене вредности, као чиста и планинска вода. Подизањем фабрике више вароши Параћина, она је дотерала сад до тога, да је постала сада исход сваке бартутине, котиупо неупотребљива, само за то, што се повластица, коју фабрикант Миих има злоупотребила. Одиах у почетку подизања фабрике, грађани вароши Параћина, имајући пред собом све последице, које могу да наступе услед ове нечистоће, поврекли су то питање код надлежног министра и тражили да се том злу стане на пут, да се река ослободи од ове нечистоће и ниже начина, како ће фабрикант ону воду, коју је употребио за фабричке цеди, да испушта на другу страну а не у реку.

Господо! Та је потреба доволно оцењена, уважио та је жела управљена од стране грађана, оцењена добро од надлежне стране, и стиар онако стоји и ако г. министар није могао доволно доказа да прибави, да покажем како је ствар текла, а сигурно г. Гарашанин, као министар унутрашњих дела знаће, да нам о томе још детаљније каже. Ствар је онако текла:

Жалба грађана потврђена са рефератом лекара, који је онда у Параћину био, отишла је г. министру унутрашњих дела. Тада је г. министар наредио једну стручну комисију, у којој је поред осталих чланова био и државни хемичар, да ту воду у овом моменту, кад нечистоћа фабрична прелази у њу, анализе, да оцени, да ли је опасна, каква је у овом моменту, штетна по здравље људи и но здравље стоке, и та комисија била је дужна да поднесе реферат надлежном министру. Тај реферат је поднет у смислу, да је вода штетна и опасна по здравље људи и стоке, и да се никако не сме дозволити, да се на овај начин у реку пушта она нечистоћа. Г. министар, усвајајући потпуно напијење комисије, он је донео своје решење, у коме је изричио казао ово: да су фабриканти дужни, да подигну резервоар толико великн, у који ће моћи да пусте сву ону воду, коју из реке, као чисту узимају за портебу у својој фабрици, у том одређеном резервоару, да је са хлорним кречом и другим специјама пречисте и тако пречишћену моћи ће је само од 12—1 сати ноћу у реку пуштати а талог, који се услед овог пречишћавања сталожи, да морају ван речног корита избацивати одвојено, и тиме да се отклоне зле последице, које би могле да наступе услед оне нечистоће.

Многи од нас знају, који су посетили ту фабрику, али нећина не зна, каква је та река, кад се нечистоћа пусти. Ту од једаред иде дебео слој нечисте воде и нека црна маса, као мастило одозго плива. Она фабрикација сваподаво је штетна по здравље; није ту само чиит, него се употребљу сваковрсни хемички састојци боја, тако, да комисија није могла да пређе преко тога, а да не означи то као нечисту и опасну воду по здравље. Дакле, шта је било после тога решења? Решење је морало доћи на извршење, и органи министра унутрашњих дела требали су то да изврше, али г. Миих, као и увек, где су у питању његови интереси, где треба утрошити сто и двеста хиљада динара, тако и овде, где је требао да учини издатак за пречишћавање воде, он је нашао пута и начина да то отклони. Ово отклањање и ово неизвршење решења министра унутрашњих дела, остављо је недоглелене последице у вароши. Ми немамо реку ни за купање, ни за пијење, ни за употребу, вода је тако нечиста, да је гнусно и гледати у њу, а камо ли је употребљавати. Дакле, то ме је побудило да поднесем ову интерпелацију, те да се једном стане на пут томе, пошто су све жалбе на министра унутрашњих дела остале безуспешне. Ја ћу да вам престанем ово, што је у суштини. Не само жалбе од стране грађана, који то трпе, него и реферати дотичних лекара општинских и срески, редовно су упућивали надлежну власт, да томе стане на пут, а нарочито у пријликама, кад су се појављивале периодичне епидемичне болести. Дакле, невоља и потреба за општаиак људи и стоке налагала ме је, да ову интерпелацију поднесем, надајући се, да ћу бити задовољан одговором госп. министра унутрашњих дела тиме, што ће потрнути на одговор онога, који је дозволио, да се титра са здрављем нашег грађанства и околине, и то на један недостојан начин. Мене је покренуло још једна ствар, коју је и г. министар унутрашњих дела у свом одговору напомепуо, а та је: да су сва акта, која се интересују Миика, негде пропала. Ја сам их тражио, ја сам имао решење министра у рукама, ја сам имао извешће комисије по овој ствари, као одборник општинским мени је све то добро познато, али, исто тако сам уверен, да су она акта намерно склоњена, за то их и треба строжије тражити. Ја не тражим да се Миих спреми у његовом послу и његовој фабрикацији, ни тражимо да осигурамо општинак нам и наше деце, јер ко је протао кроз Параћин и видео, тај ће моћи да појми нашу бригу за ту ствар. Замислите, кад би ма који кроз водоводе овде у Београду пуштао једну масу, пуну ула, гада и сапунице, која је по здравље штетна и отровна, да ли би онда била оправдана таква радња и да ли би требало пропустити да се не казни онај, који би такву штету нанео, а то ми трпимо, због тога су ини и бућари покварена а и сва риба смрди, која се у ту води ухвати: све ово, што се испод фабрике ухвати, то је услед онога таса и шпеције постало неупотребљиво и не може да се једе. Дакле, ја мислим, да су интереси здравља заштевали да се ова ствар озбиљније тражи од стране министра и подручних му органа, те да се решење изврши и да се фабрикант приудзи да испуни оне услове, који су му прописани за фабрикацију. Ја мислим, да би био аспрад, да се допусти једном фабриканту, да може злоупотребљавати повластицу на штету здравља околине, у којој се налази. Одговор г. министра не може да ме задовољи. Он каже: „нема акта". Па та акта нисам однео ја! Ако је враг појео шпту, тепсија стоји. Ако су акта нестала, ту су деловодници и нумере. Наћелник каже, да су акта код окружног суда. Ја велим, да министрово решење нема после са судом. Ако је може требало, да се тим решењем послужи, он није могао дићи оригиналиа акта, него преиис оверен, и ако је имао наређу са Миихом, онда држаина власт није могла да му да оригиналиа државна акта, да се послужи за његову приватну ствар.

За то не могу бити задовољан са одговором г. министра, јер мислим, да ту има небрежљивости чиновника и да има другог нешто, што се крије, и мислим да би требало по овој интерпелацији наредити истрагу, да се види. где је застало, те ми тршимо ово. Што каже г. министар, да ће потражити то решење, то ја признам к знању и доиста немам ништа против тога да примети, него да изјавим, да ће ме то задовољити, ако г. министар доиста изрши своју реч и ако пронађе то решење. Али, ако случајно не може да добави то решење, онда ће ова ствар остати овако, како је данас. Да би та ствар била мало озбиљније иршена, ја мислим, да би Скупштина требала да донесе једну одлуку, једну овакву мотивацију за прелаз на дневни ред, коју сам ја састазно и која ће овако гласити:

„Народна Скупштина, налазећи, да је услед неизвршења решења министра унутр. послова од 29 априла 1882 године Бр. 1893. нанесена штета грађанству вароши Параћина, од стране фабриканта Миика и да отуда могу наступити још много веће штетне последице по здравље и општанак становништва и стоке, презорућује министру унутр. послова да поменуто решење с обзиром на извешће стручне комисије, на основу кот је ово решење и постало у свему најтачније изврши."

Ја молим, да ме г.г. посланици потпомогну и да Скупштина прими ово, да се тиути г. министру унутрашњих дела, те да по овој пренорући изврши што треба. (*Не потпомажу га*).

Потпредседник — Пошто вам председ није потпомогнут довољним бројем посланика, то о њему не може бити решавања.

Министар унутрашњих дела Св. Милосављевић. — Господо, веома жалим, што нисам могао одговором задовољити г. интерпелаита. Ја не знам како ћу да га задовољим. Ја сам

мало час казао, да сам добио дешењу од начелника среза параћинског, којом ме извештава, да се акта о томе предмету налазе код суда ћупријског. Начелник срески одговара, да је јуче акта тражио, и кад их добије послаће их. За што су та акта под судa, ја не знам! Ја не могу узимати обавезу на се, да ћу извршити решење, које писам ни видео. Ја треба, да видим најпре, какво је то решење. Ја не знам, но чем г. интерпелант може мене примити, што то решење није до данас извршено. Ја не знам, шта је г. Гарашанин рекао, и држим да ни он сам не памти, шта је у томе казано.

Господин интерпелант вели, како је вода шкодљива за здравље. Комисија, која је испитивала воду, казала је, да је нештетно доказати, да је вода због фабрике шкодљива и г. Марко Леко у реферату вели, да ради сигурности треба фабриканта да подигну резервоаре, у које ће се та нечистоћа од фабрике одводити. Изгледа, да је г. Гарашанин у овом смислу решење издао, али тога решења у актима нема. Ја мислим, да се питање о овом предмету може свести на ово: 1 интерпелант пита, за што решење није извршено? — Ја одговарам просто, да не знам за што није извршено. Може бити, било је неких техничка, или није извршено за то, што постоји нека парница. Ја ћу прочитати ту ствар и кад видим, да је решење сагласно закону и да нема никакве сметње, да се изврши, наредићу да се изврши. Ја немам никаквог разлога, да идем на руку Миаху и да наређујем, да се решење не извршује, али држим; да се не може од мене тражити, да дајем обавезу, да ћу решење извршити, не знајући ни о чему је то решење, да ли није осторено, поништено и т. д. Молим Скупштину, да пређе на прост дневни ред преко ове интерпелације.

Димитрије Димовић — И данас заиста Скупштину Миах, наш повлашћар. Предговорио, мој друг Никодије Милетић, изнео је и у интерпелацији, а и овде у Скупштини уверење, које је у побудама, да ту интерпелацију поднесе. Он воле, који су га побудили, да ту интерпелацију поднесе. Он је нашао довољно фактата, ита за Параћинци морало да тражимо од фабрике због воде, која се из фабрике у реку пушта. Ја њему појашњавам ово, што је он казао, већ главно је, што ћу да напоменем, да се и у овој приличи види поштена радња браће Миаха.

Никодије Милетић — Г. министар каже, да ја нега погрешно питам, што није извршено решење. На ја не знам, на кога ћу да упућујем интерпелацију, кад је он сад министар унутрашњих дела. Ја мислим, да је интерпелација правилно упућена, и да имам права да тражим, да данашњи министар унутр. дела изнади ствар и да учини оно, што његов претходник није учинио. Свима је вама познато, да је данашњи министар унутр. дела био још један пут министар истог министарства и мени је познато, да и за време пређашњег министровања, додазиле су жалбе министарству и тада г. министар имао је довољно времена, да нађе та акта код суда и да изађи у чему је та ствар. За то ја не могу да верујем, да г. министру није баш ова ствар никако позната. Напослетку моја интерпелација није од јуче, да није имао довољно времена, да добије оригинална акта, или ако не то, да бар нарези, да му се акта у препису пошљу. Ја не знам, како се могу задовољити са одговором г. министра, кад он одговара само: ја не знам, за што то решење није извршено. Ја мислим, господо, да министар не треба тако да одговара, него да је дужност његова, да нареди истрагу, за што решење није извршено. Ја мислим, да нема ни једнога међу посланицима, који ће допустити овакву радњу на штету житеља од 1000 дума за љубав једнога повлашћара, који неће да направи резервоаре за одвођење нечисте воде, који просто неће да испуни оно, што му је наређено и што је дужан да учини. Ако је то погрешно, што ми тражимо од повлашћара, да поштује закон и да се подврга одредбама закона, онда ја не знам, шта је правилно. Ја не могу замислити, да се једном повлашћару може дати повлашћа и да се са њоме тако далеко иде, да повлашћар руши живот подмлатка и руши здравље околине, у којој ова фабрика постоји. Ја, господо, мислим, да не треба тако олако прећи преко ове интерпелације на дневни ред. Ја држим, да Народно Представништво треба, да поклони највећу пажњу овом питању зарад општина и здравља подмлатка у варошн Параћину.

Реферати лекарски сведоче, да су грађани варошн Параћина с правом тражили, да повлашћар поступи решење, а не из какве обести; ја мислим, да треба озбиљно прочутити ово питање, те да најпре начина, како да се избаве или опросте ове велике грађани варошн Параћина. Ако фабрикант Миах неће да испуни решење, онда ја држим, да г. министар унутр. дела, треба да учини други корак у том правцу, а на име да се изберс једна комисија, која ће да одреди други начин, да се на прилику пусти канализација, да се поди та нечиста вода из фабрике испод варошн, те да се тако спроводи онамо, где неће бити штетна по здравље људи.

Г. министар унутр. дела дужан је као представник те власти, а поврх и човечанском дужношћу, да поклони највећу пажњу овом питању, а не тако летимично да прелази преко ствари, и да одговара: ја не знам, ја не могу да нађем акта, ја не знам ово, ја не знам оно и т. д. Ја опет појашњам, да званична акта нису хотела никоме да се дају но приватној парници. Ено, овде у Скупштини има доста адвоката и они ће потврдити, да по приватној потреби нико не може узети криминална, званична акта, већ само преписе од њих. Ја молим, да се рђано не тумачи, ја не нападам лично онога министра, него просто наглашавам једном потребом, да сам учинио питање, да нађем излаза, те да у Народном Представништву нађем одзива, да оно изјави своју жељу, да треба заштитити грађане обе варошн, да треба уложити протест против овакве радње повлашћара: као резултат свега тога тражим, да се ствар унути г. министру унутрашњих дела, да он учини све, што му дужност налаже. Ја не могу бити задовољан са одговором г. министра, што он вели, да нема решења. Јер остаги на томе да нема решења, значило би и даље останити, да грађани варошн Параћина трпе такву неволу. Ићи на руку Миаху, да не поднесе резервоаре за одвођење воде, значи и даље рушити подмладак, одузимати најбитније услове за здравље једној варошн; допустити повлашћарају, да експлоатише реку Црницу, како он хоће, на штету грађана, који живе и у варошн и у околини. Ја мислим, да би се учинила неправда грађанству, кад би се преко оваког питања, које дубоко засеца у здравственост једнога краја, тако олако прешло на дневни ред. Ја пристајем да мотивацију за прелаз на дневни ред изменим, само молим, да Скупштина донесе на дневни ред изненим, само молим, да Скупштина донесе на какво решење, да изнађе пута и начина, да се овоме злу стане на пут.

Ја интерпелацијом нисам нимало на то, да данашњем министру изјављујем неповерење, него сам је поднео у доброј намери, што сматрам да је министар на томе жесту дужан, да учини помоћ не мене лично ради, него за љубав грађанина читавог једног краја.

Министар унутрашњих дела Св. Милосављевић — Посланик г. Никодије Милетић учинио ми је прекор. Он вели, да сам хтео акта да тражим раније! Ја сам интерпелацију добио 28 Јула. 3 Августа тражио сам акта писмом а 5 и 6 Августа дешењем и добио сам одговор, да су акта код ћупријског суда. Он вели, нису требала та акта да иду суду. Ја то не знам и није моје да то оцењујем. Ја могу тражити о томе извештај од среског начелника, али не могу да одговорим за што су акта код суда.

Г. интерпелант вели, да на акта ћу да упутим интерпелацију, ако нећу на г. министра. Ја не велим да је неправилно унутно интерпелацију на министра, него то, да ја не могу да одговарам за што се није једно решење министрово од 1882 год. извршило. Да је тражио да изнађи за што то решење није извршено, на ја но томе тражењу писам хтео ништа да радим, онда бих ја био за то одговоран. Ја не знам за што решење није извршено, али пред Народном Скупштином, изјављујем, да ћу ту ствар изнаћи и по закону поступити.

Ја молим г. интерпелаита, да се задоволи с тим одговором. (Чује се: *врло добро*).

Радован Поповић — Ја сам устао да узмем реч само с тога, што г. Николије Милетић рече, да у овом дому нема једног посланика, који би могао изнети случај да се народно здравље у његовој околини штети као што је случај са варошћу Параћином.

Ја ћу да наведем један случај, који је још гори за наше крајеве. У нашим крајевима имају реке Јабланица и Ветерница, у којима се топи конопља. Ветерница тече кроз варош Лесковац и вода је због тога топљења конопље нечиста. И тако ми бисмо требали, узевши у обзир да је њена штета по воду од топљења конопље, да тражимо да се конопља у тим рекама не киселя и да се због тога не производи, а то би било од велике штете за оне крајеве. Та вода, која је због фабрике нечиста, наслеђа ми, да је здравија него она код нас, у којој се топи конопља, јер г. Милетић рече, да риба из те реке, која, када нечиста вода тече кроз варош, и као да би хтео да се та фабрика због тога затвори. Па кад бисмо и ми тако радили, ми бисмо требали да подигнемо интерпелацију на министра унутр. дела или министра привреде, и да тражимо да се конопља у нашим крајевима не производи и не топи у реклама и да та радња са свим престане. То сам знао да кажем, више ништа.

Потпредседник — Претрес је свршен. Код ове интерпелације поступи предлог г. министра унутр. дела да се преко ће пређе на дневни ред.

Николије Милетић — Хоћу да изјавим нешто.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина да г. Милетић говори и по трећи пут? *(Одобрава).*

Николије Милетић — Кад г. министар каже, да ће узложити труд и обећају пажњу обратити на то питање и свестрано га испитати, ја примерено могу бити задовољан с тим одговором, јер пре, што имам потпуно вере у г. министра да ће он своју реч часно одржати и да ће изнаћи, где су та питања, зашто се ради и зашто се тако то све ради и да ће то питање бити једном разчишћено тако, да ће бити и њему и мени олакшано у идућем сазиву, ако будем принуђен да поново поднесем ову интерпелацију пред Народно Представништво, ако не наступи обрт радова г. министра у овом питању. Ја се задовољавам за сада одговором, задржавајући право да на идућем редовном сазиву опет поднесем ову интерпелацију, ако ништа не буде учињено по овој ствари.

Потпредседник — Сталан ли гласање прост прелаз на дневни ред по овој интерпелацији: Ко је за то, да се усвоји преко ове интерпелације прост прелаз на дневни ред, нека седи, а ко је против нека устане? *(Сви седе).* — Обзнањујем, да је Скупштина усвојила прост прелаз на дневни ред преко интерпелације г. Николије Милетића.

На ред је одговор г. министра војног на питање г. Симе Костића и г. Стеве Д. Поповића.

Министар војни, Сава Грујић — Народни посланик г. Сима Костић, а за њиме и посланик г. Стева Поповић, изволели су споменути Скупштини, како су сазнали да је војно министарство узело неких 80 хиљ. динара из фонда радионица војске фабрике, па је тај новац употребило на друге државне потребе, а не на оно, ништа је тај новац одређен.

Учинивши то споменуте Народној Скупштини, они су упутили на мене питање, да ли то стоји да је министарство војно узело тај новац, и ако то стоји како је то могло да буде и да ли је министар учинио штогод, да се тај новац врати фонду?

На ово питање поштоване господе посланика, част ми је одговорити, да не стоји то да је мин. војно новац у износу до 80 хиљ. динара узело из фонда фабричких радионица, али стоји то да државна благајна дугује томе фонду од приливе 80 хиљ. дин. Војно министарство није могло узети ту суму из тога разлога, што је то фонд са специјалним задатком, да помаже радинике у случају болести и да издржава њихове удовице после смрти њихове. Но баш и кад би министарство војно имало ту намеру, ипак не би могло да учини то с тога што тај новац није ни ушао у тај фонд, а није ушао с тога, разлога, што државна благајна није била у стању да одговори на требовање војне фабрике и да даје фабрици оволике суме, које су јој потребне да подмирује радинике у целом њиховом потраживању.

Обично се од извесног времена практиковало тако, да, кад се тражи н. пр. 40 хиљ. дин., добије се место 40, 30 хиљада динара.

И шта се онда чини? Онда се издаје привремено плата радницима у оволико, колико им остаје после свију одбитака, а остало им државна каса остаје дужна. То је тако ишло из месеца у месец, те су тако радници намирени само са платом, а одбитци за фонд расли и остали на дугу.

Ја сам се неколико пута обраћао министарству финансија, да се та сума, која, као што је речено, износи преко 80 хиљ. дин., пошље управи војнотехничких завода и последњи пут пре месец дана минист. финансија послало ми је ту суму, али у то време сустигну два плаћања радницима, те им се од ге суме опет плата издала и онда је природно, да, кад су они привремено намирени са платом да је фонд остао и даље да чека са потраживањем спојен од државне благајне.

Даље, као што видите мин. војно није се послужило том сумом, и по томе не би могао да падне на њега онај прекор, што тај новац није ушао у фонд. Међу тим ја се надам, да ће се у скором времену добити та сума од министарства финансија и тада ће се послати фонду радничком на попуну касе.

Ради успокојења господе, која су поднела ово питање, могу да кажем, да није наступио такав случај, или бар да мени није био познат, да је какав радник тражио од фонда помоћ и да је остао незадовољан. И ако би наступио такав случај, да се какав пензионди радник или његова фамилија обрати фонду ја држим, да ће државна благајна увек бити у стању да подмири ту потребу. То је што сам имао да одговорим на питање господе посланика.

Сима Костић — Усљед одговора г. министра војног имао бих да кажем ово. Не стоји то да министарство војно није узело тај новац из фонда фабричких радника. Ја не знам какав би израз могао да кажем да је ко други узео тај новац, него мин. војно, поштo војнотехнич. завод стоји под министар. војним.

Министарство војно дужно је да снабдева благајну војнотехничког завода са оволиком сумом новца, колика је потребна за раднике. Према томе и ако мин. војно није узело тај новац, из фонда за друге потребе, ово га је узело за исплату радницима њихове редовне зараде, која треба да се прими из сваки специјалну зараду. Што г. министар вели, да су само уложи радничку у фонд, остали још неположени, и то је доказ колико се радници штете. За ово не могу другче да разумем, него да се то задржава од оне зараде, коју је радник стварно зарадио и то се задржава не да се унесе у благајну министарства финансија, или у благајну војнотехничких завода, него да се унесе у фонд, који по њиховим правилима има да послужи за међусобно потпомагање и потпомагање њихових породица и сирочади.

Према томе, кад овај фонд по њиховим правилима треба да служи за овакву цел, онда не знам зашто и по коме основу може, било благајна министар. војног, или војнотехничког завода, да узме тај новац и да га задржи, неколико година, те да подмирује друге потребе а не оне, ради којих је и намењен. Међу тим један радник, који је вољан да куши какву кућу, упућен је код приватних људи и узима новац на позајмицу плаћајући 10, 12, 16%, доле по правилима њиховим, дужност је тога фонда да му таку помоћ учини са незнатним интересом и то са месечном отплатом.

Даље, тај фонд, који служи за потпомагање самих радника, онеспособљен је овако неправилним радом било управника војнотехничких завода, било министарством војног, то је за раднике све једно.

Али факт је то, да је држава узела тај новац већ од неколико година и да га не издаје фонду на подмирење својих потреба.

Кад дакле, радник откида од своје зараде једнако у циљу да се у случају нужде помогне он и његова породица, кад дакле, стоји то, онда никако не стоји и онај разлог, што га је навео г. министар да му није познато да су неки радници тргили оскудицу.

Г. министар можда и не зна те случајеве, али их не зна за то, што се није известио од управника војнотехничког завода, а да је то учинио, он би видео да њему сваки дан долазе жалбе од појединих радника не само што им се не издају паре да подмирују своје потребе, него се на нечувен начин малтретирају, јер им се приликом тражења новца одговара: „шта хоћеш, да славиш?! не треба ти слава! узми једну свећу, ја је зајмам и то ти је довољно!“.

И у приликама кад би долазиле фамилије радничке или сами радници да тражили и нешто што им у оном тренутку не припада, на би опет требало с њима лепо поступати, али кад они долазе с правом и траже новцу из тога фонда, онда, кад новца нема у каси, није требало сирам њих употребљавати такве изразе, какве сам поменуо, који не доликују једном обичном човеку а камо ли једном чиновнику. Напротив благајник војнотехничког завода, против кога се толико говорило, њима је радницима а и данас их има на све могуће начине. На чак и нека господа у униформи стављала су се на то земљаните, да су говорили њима, кад су истеривани они радници: „Ето видиш своји радници нису ти вотирали већи буџет“, па су их онда истеривали, и то истеривали су оне раднике, који су радили по 10 година у фабрици а задржавали оне раднике, који су тек зимус примљени. То све уплашиле рђаво ни радници, који су као сиротиња улагали свој новац у тај фонд, да би се доцније у случају нужде могли њиме потпомоћи, а они су у место новца давали неке признанице и онда су радници били принуђени да иду по чаршији и да те признанице инконтирају.

Према томе, кад г. министар војни даје реч, да ће се постарати, чим му финансијске приликe допусте, да ће им послати ту суму на попуњење касе тога фонда, како би се створила могућност да се радници у случају нужде могу потпомоћи и користити тим фондом; и ја могу бити задовољан са том његовом изјавом и желео бих да то не буде проста изјава, него да се она и оствари што скорије. А никако не могу дозволити да благајна или мин. војно, које по правилима тога фонда, има право контроле и надзора, може узети толики мах, да узима и да се служи новцем тих радника војнотехничког завода без интереса, и радовању се, ако г. министар што скорије испуни своје обећање и врати томе фонду тај новац.

Ст. Д. Поповић — Кад сам ово питање написмено упутио на г. министра војног, учинио сам то по својој посланичкој дужности. Што то питање писам усдесно као интерпелацију, руководила су ме два специјална разлога. Први је разлог, што је г. Костић такво питање усмено упутио на г. министра; а други је што сам, разнишљајући о овој ствари надао се, да ће г. министар војни, у своме говору, казати да мин. војно није ову суму утрошило, него мин. финансије. То сам доиста и чуо данас на одговора г. министра војног. То ће ми дати повода, (уграед да напоменем) да други пут, кад се будемо састали, ако ово питање дотле не буде постало безпредметно, преобратих ово питање у интерпелацију, па да онда проговоримо који рећ више о овој ствари.

За сада налазим, да се у најближу руку изразим, да је врло погрешно било што се служило парама, које су на овакву хуману цељ дошле, на какав је тај новац узимао и за плаћање самих радника. Допустите, да учиним једно поређење. Ово ми изгледа овако. Кад би неки монах дошао да служи у службу код мене, па ми, пре него што је ступио у службу да сто дуката да му чувам и не плаћам интерес, пошто одслужи код мене да ми дам и тих 100 дуката и онај новац што буде заслужио. И он код мене, рецимо, остане 2 године. Ја му за све то време плаћам зараду на онај његовог новца — из оних 100 дуката, које ми је он дао на остају, па кад ми по истеку две године он затражи да му вратим тај његов новац, а ја му кажем: „ја сам потрошио тај новац, задржавајући тебе плату“. То је поређење мало немотивно, јер као што сам чуо из говора г. Симе Костића, тај се фонд увеличава одбијањем од зараде радничке. Истина ово није једини случај да се депозити троше на друге цељи, а не на цељи, на које су намењени, али ја налазим, господо, у најближу руку, да кажем, да је то погрешно што је тако рађено с оним новцем. На многим местима депозити су, који се на лице код судова и других надлештања, узимали и њима се држава каса послужила. И као што се сећате, тј скоро је Народна Скупштина вотирала један зајам од 18 милиона, да се сва привремена дугова, и тако и утрошени депозити, њиме намире.

Из извештаја комисије, која је прегледала финансијско стање од 1. авг. прошле године, и извештаја г. мин. финансија о стању финансија 1 априла ове године, види се да ће се из тих 18 милиона и утрошени депозити исплаћивати. Али на жалост, ја нигде не видим, да је ту стављен, и онај раднички фонд, који је како сам казао, већи од 80 хиљада динара, да ће се, дакле, и он намирити. Онде у извештају г. мин. финансија има две позиције, а то је, да ће се намирити утрошени депозити код главне благајне и они, који су утрошени при начелствима. Не видим, дакле, да ће се намирити утрошени депозит и овог фонда. Међу тим ај фонд инвалидски и санитетски изричито је сношењу, да ће им се вратити оно што им је задржано. Тако је требало ставити и за овај раднички фонд и назначити колико је благајна државна узела из њега новаца.

Према томе, задовољавајући се са оним, што је г. министар био у стању данас да одговори, нмам да каквим да би желети било да се чује и г. министар финансија, је ли он узео у рачун у оном зајму од 18 милиона и ово задужење. Но кад г. министар војни каже, да ће се старати да се ово намири, мислим да ће то и урадити. У осталом, држим да би прво било, да се они људима на њихов готов новац, који се служила државна платм интерес, оноликo колико плаћа и управа фондова, својим приватним повериоцима и то за све време, докле се њиме служила. Само бих тако ја могао бити задовољан са одговором г. министра, с тим да се ипшо оваше практике не дешавају.

Задржавајући дакле, себи право, да ову ствар на идућем скупштинском, покренем као интерпелацију, ако она дотле не буде изведена на чисто, ја сам задовољан са одговором г. министра војног.

Министар војни Сава Грујић — Господо! Ја сам, мислим, доста јасно казао, да министарство војно није никакав новац из тога фонда узело и на друге какве цељи употребило, но да је ово дошло отуда, што при одбијању плате радеиче — на који се начин овај фонд образовао — није учињен одбитак с тога, што су радници волели да добију плату а фонд је волео да прачека. Зашто није добило војно министарство потпуну суму, коју су требовали за управу војно-техничког завода, ја сам и то казао, да је томе узрок, што главна државна благајна није била у стању, да одговори на сва потраживања министарства војног, и не само за војну фабрику, специјално, него и за много друге потребе вој. министарства. И по томе, кад је стање таконо, ја бих онда морао да се оградим од предбацивања г. посланика Костића, где он каже, да је незаконита и неправилна радња војног министарства и војно-техничког завода. Ја морам, да одбијем тај прекор, јер овде нема никакве незаконите радње од стране министарства ни од стране војно техничког завода. Г. посланик Костић, побијајући мој навод, да није било никаког тражења, на које фонд није могао да одговори, каже тражбине су биле велике, али није нанео

ни један случај специјални, да је какав болесник или удовица дошла, да траже помоћ на није добила, него је навео случај, како радници, немајући новац у фонду, обраћају се у чаршију, тражећи позајма од приватних, да могу да подигну хљеб или што друго. Доиста, ја сам врло рад, да радници могу учинити позајмице пре свега из свога сопственог фонда и за приватне друге победе, а да не иду у чаршију, али то није исти случаји, за које је нарочито тај фонд установљен.

Даље, познајем, да ми такви случајеви нису познати, у којима овај фонд не би одговорио циљу, за који је постављен. И, ако би каква тужба уњуђена била, ја ћу увек бити на расположењу, да се она главна потреба подигри, а то је да се оболелим и сиромашним радницима помогне. Ја бих молио господу питаче, да с овим одговором буду задовољни.

Потпредседник — Пречрес је српски. Г. г. Сима Костић и Стеван Д. Поповић, учинили су питања и о таквим питањима по чл. 78 закона о пословном реду Скупштина не доноси никакав закључак. —

Дајем ¼ часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Продужујемо дневни ред. На реду је извештај финансијског одбора о предлогу г. министра народне привреде о уступању државног пароброда „Делиграда" српском бродарском друштву. Молим г. известиоца да прочита предлог.

Известилац Андра Парађанин прочита предлог г. мин. народне привреде (стр. 532) и извештај одбора финансијског (стр. 542).

Пера Павловић — Господо! Слажем се потпуно с предлогом г. министра народне привреде, да се државни пароброд Делиград са шленовима уступи српском бродарском друштву за акције, али никако не могу да се сложим с предлогом одбора, а не могу из тих разлога, што смо ми пре неки дан донели закон о трговарини и тим законом онтеретили неке ствари, које су према нашим приликама у животу постале тако рећи неминовне, а то смо учинили због наших финансијских неприлика. Још кад узмемо и даље, да смо пре два дана изгласали предлог о изменама у буџету, да смо умањили кредит на поправке и подизање индустрије заната и домаће радиности, на сточарство, а све то као што рекох, због наших финансијских неприлика, онда не могу никако да се сложим, да се само појединим друштвима дају толика уступљења. Ми смо ономад учинили грешку, кад смо поклонили 50—60 хиљада динара повлаштичару Миниху. Ја бих био срећан, кад би држава била у тако срећним приликама, да се чине оваква уступљења. Ја сам акционар тога друштва и као акционар требао бих да приђем, али као послашни изјављујем, да нисмо у таквим приликама, да тако нешто чинимо. То је красна ствар, кад је срећне, кад би држава, према сваком друштву нашем могла тако нешто учинити, али кад није могуће не треба то да чинимо. Даље, ја бих био мишљења, да се по предлогу г. министра место поклон прине акције тога друштва.

Никодије Милојић — Предлог г. министра привреде, доиста је оправдан са разлога, који су изнесени у самом предлогу.

Делим мишљење г. министра привреде да Делиград са шленовима треба уступити бродарском друштву, пошто држава нема отуда никакве користи. Изјављујем, да се слажем потпуно с предлогом г. министра привреде, али морам да кажем, да не могу никако да се сложим с мишљењем одбора, који каже да треба уступити бесплатно. Зашто је ово све јасно, да је бродарско друштво, акционарско друштво; држава понудиће задатак тога друштва и циљ његову, шта се њиме хоће да постигне, она је чинила од своје стране све оно, што је била позвана да чини и што је требала да чини и дала је највећу гаранцију, гарантовала је акционарима извесна дивиденда на уложена капитал. Та гаранција државна је толико јака, да осигурава останак тога друштва, осигурала је могућност, да акционари без икакве бојазе улажу своје капитале, те да то друштво може опстати и развити своју делатност. Кад је држава своју гаранцију дала, она је примила на себе и ту обавезу, да недостатак од те радње, да оно што друштво не може својим приходом до отарантованог интереса да подмири да то акционарима из државне благајне попуни.

То је довољна гаранција, као што је казао и поштовани предговорник Пера Павловић. Ја мислим да би то велика срећа била, кад би држава била у могућности, да овакву повластицу, какву је дала овоме друштву, може да даје и појединим другим предузећима, онда би у велико био осигуран опстанак сваког предузећа код нас. Када дакле, осигуран опстанак овога друштва, и кад је ово приватно друштво, које тражи материјалне користи, онда ја мислим да нема потребе, да држава у овој прилици иде још тако далеко, да поред тога, што жртвује пароброд, уступајући га другоме, да још ништа за њега не наплати. Свако је подузеће у почетку тешко. Бродарско друштво прима на себе тежак задатак, њему је у неколико олакшан посао том помоћи државном, али поред свију олакшица, неминовно је, да у почетку мора бити лабавости, и да приходи не могу достићи ону меру, која се очекује да се дали разнојом тога предузећа постиће. Отуда излази на крају крајева, да ће се на државне благајне морати попунити интерес ё из сто, на уложени капитал у овом предузећу. Кад држава мора према своју обавези попунити тај интерес на државне благајне, онда нашто чинити поклон, као што одбор предлаже. Зар није довољно, што ће се по предлогу министра привреде, учинила та услуга другоме, да му се уступи пароброд Делиград са шленовима, по процени мешовите комисије. И кад се каже по процени мешовите комисије, онда разуме се у процени Делиграда, суделоваће и чланови бродарског друштва, а то је један врло повољан услов за друштво. Према томе, ја налазим да не треба усвојити мишљење одборско. Ми ћемо учинити велику олакшицу бродарском друштву, и тиме, ако усвојимо предлог министра привреде, што ће држава за исплату примити акције тога друштва, а тиме ћемо постићи две користи. Прва корист је у томе, што ће држава примањем акција постати акционар друштва: а друга је добит за државу, што ће се она са тим акцијама осигурати, да за прво време не плати велику суму на име интереса, јер неминовно у почетку, држава ће морати да чини издатке, што бродарско друштво не може одмах у почетку рада имати оних прихода, који се од њега очекују у даљем његовом раду.

Ја видим још једну нејасну тачку у предлогу, што се ништа не каже, шта ће бити са особљем на Делиграду, хоће ли оно наши на терет државног буџета, или ће особље примити друштво. Ако ће остати на терету државног буџета, онда би било и сувише, да држава уступи Делиград бесплатно друштву, јер, чињећи поклон, чинили бисмо једну штету држави, што би особље пароброда пало на терет буџета. Ја бих молио ради правилнијег решења ове ствари, да нам се објасни, да ли ће ово особље отићи са паробродом у надлежност друштву, или ће наши на терет државног буџета. Ако ће се особље пароброда ставило на расположење држави, ја бих био са свим противан, да се пароброд Делиград уступи бродарском друштву; ако се услови, да ће се особље предати у надлежност друштву, онда треба тражити од друштва накнаду, бар за ону дрвенарчју и гвожђарчју, која колико толико вреди, јер једна четвртина од приобличне вредности, изнела би суму од 70.000 дин., а то није мала сума за државу, она ће имати за резерву, за онај издатак, који мора на име интереса плаћати. Ми смо ове године имали неколико таквих решавања о поклонима. Ја мислим да и тим поклонима треба да има граница. Држава чини велику услугу другоме што гарантује 6% на уложени капитал, и друштво од државе неће примити ђубре, него ће примити пароброд, који му је за његов посао неопходно потребан. За такву услугу државе, друштво треба држави на какву накнаду да да. Са наведених разлога, ја сам за предлог г. министра, а никако за мишљење одборско.

Риста Поповић — Према разлозима, које су изнели господа предговорници, изгледало би, да је одбор финансијски и сувише галантан био, а у толико још више, што у извештају одборском нису детаљно написани разлози, који су одбор ру-

ководили, да учини овакву измену у предлогу министрозов. Разлози, који су одбор руководили, да оваквав предлог Скупштини поднесе, да се Делиград уступи бродарском друштву бесплатно, били су ови.

Вама је познато, да Делиград годишње кошта државу најмање 20—30.000 дин. Он троши на своје потребе од прилике 50—60.000 дин. годишње, а привређује држава свега 25.000 дин. Дакле, држава редовно сваке године од њега има штете 20—30.000 дин. Према томе, Делиград за државу, не само да је напшан, него је и штетан, и држава треба да нађе начина, како ће да га се отресе. Господин министар привреде напшао је начина да се држава отресе те штете, да наироброд „Делиград“ прода бродарском друштву. У предлогу министровом каже се, да ће се одредити комисија, која ће одредити вредност Делиграда, и да ће држава по тој процени уступити Делиград бродарском друштву. Како ће се процена извршити, да ли по правој вредности, или другче, ја не знам, али ми како да буде, није сигурно да ће друштво по тој процени примити нароброд Делиград. Може бродарско друштво, по процени казати, неман рачуна за ту цену да прими Делиград јер је стара лађа, и онда ће и даље остати на расположењу држави Делиград, који, као што рекох, кошта државу сваке године 20—30.000 динара.

Да је доиста тако, да држава сваке године има штете 20—30.000 дин., ја ћу вас посетити на раније говоре у Скупштини о Делиграду. Ви ћете се сетити, да је у прошлим Скупштинама више пута тражено, да министар привреде прода Делиград. Један од министра привреде покушао је то да учини, али му продаја није пошла за руком. Један од посланика, а чини ми се биће, г. Ранко Тајсић, овако је о Делиграду говорио: да би најкорисније за државу било, кад неће не може да га прода, да се ко год нађе да њоју проврти Делиград, на да потоне, те да га се држава једном отресе. Сад г. Николајс Милетић и Пера Павловић, износе разлоге, да бродарско друштво за Делиград, треба држави на колико да плати. Ми смо сматрали да је бродарско друштво установљено, да користи у опште добро земље, да задовољи наше земаљске потребе. Треба имати на уму, да је бродарско друштво, једно друштво, које улази у послове врло тешке, и да му мала помоћ, коју има од државе, неће бити довољна, да може успешно да се бори, да осигура свој опстанак, јер наше бродарско друштво нема да се бори са бродарским друштвима, која постоје неколико стотина година, која имају капитала и средстава, у толикој мери, да могу младо бродарско друштво, у почетку његовог рада да сатру.

Речено је, да држава гарантује 6% на уложени капитал. То је истина, да држава гарантује 6% на уложени капитал, али, ако је то каква гаранција, онда заиста, и оно што се чини са предлогом финансиског одбора иде у корист само те гаранције. Ако буде штете код тога друштва и држава буде принуђена да поцуњује ту штету, онда ће „Делиград“, ако се уступи том друштву, наступно потпомоћи друштво да штета буде мања; имаћући више пловног материјала на расположењу, друштво ће више и да користи и више ће имати прихода, и онда ће држава мање имати потребе, да тај дефицит поцуњује. Дакле, сваколико, баш и над бисмо га поклонили друштву, ми тиме не бисмо учинили штету држави, јер држава је обвезана да плати интерес 6% акционарима, ако друштво не би могло; и у том случају, ако би држава морала да плати 6% интереса, сваколико ће Делиград потпомоћи, да се не плати толико, него мање и према томе, држава ће сваколико имати користи отуда. Дакле, једно с тога, што Делиград држави ништа не користи, него је штети; а друго с тога, што друштво бродарско, пошто је младо и у почетку свога рада, треба да потпомогнемо, — ја мислим, кад је тако питање, да Народна Скупштина не треба да гледа на 10—15.000 динара, него да га потпомогне колико може, те, ако је могуће, да се то друштво одржи. За државу овде штете нема но ономе, што се држава обвезује да плаћа интерес 6%, ако га друштво не може својим приходима да подмири, и ако буде уступљен друштву Делиград, он ће потпомоћи да изврши друштва буду већи. Међу тим, за државу може да прими и да држава после и даље троши на њега но 20—30.000 динара годишње; а какви је Делиград сад, ја не верујем да бисмо га могли продати коме. Дакле, кад нема штете за државу, него користи, онда је паметније и боље, да Скупштина за 10—15.000 динара не прави бог зна какво питање од тога, него треба да потпомогне друштво у почетку и да му осигура опстанак. С тога дакле, Скупштина треба да прими предлог финансиског одбора.

Димитрије Димовић — Као члан финансиског одбора сматрам за дужност да се придружим овом мишљењу, које је изнео г. Рista Поповић. Управо ти разлози, које је навео г. Рista Поповић, били су у финансиском одбору, који су нас руководили, те смо учинили овај предлог, који се у неколико разликује од предлога г. министра народне привреде. Господо, ја немам разлоге и г. г. Пере Павловића и Николаја Милетића, који веле, да у последње време ствари идемо тим путем, да чинимо поклоне. Ја сам један од тих, који сам против тих поклона, али у овој прилици налазим, да не треба тако далеко да идемо и да чинимо неку штедњу. Сама установа бродарског друштва, она није директна својина државна, али је индиректна установа, за то, што је државом гарантована камата. Држава је мислила, да има то у својим рукама, али пошто није имала капитала, онда је потражила од приватних, и они су дали капитал на акције, а да је тако, то сведочи гарантована камата 6%, и у случају, ако друштво не би имало да покрије тих 6% држава би морала то накнадити. Они разлози, које је изнео г. Рista Поповић, да би отклонили ову лозу, које је изнео г. Рista Поповић, да би отклонили ову опасност, ако би држава морала плаћати интерес, покланањем овога нароброда овом друштву, учиниће се, да ће друштво имати више нароброда и да ће држава избећи ту опасност, да мора да доплаћује интерес, и друштво, добијајући тај нароброд, сваколико имаће већи посао и већи приход.

Поред тога један је разлог и тај, што нароброд „Делиград“ са својим пловношима одиста у таквом се стању налази, да, ако би га држава и даље употребавала, он не би могао да прими свој посао како треба, и као што г. министар народне привреде и наводи у своме предлогу, морала би се утрошити нека знатна сума на оправку, неких 100.000 динара; а овако, ако га да другоме, држава би то избегла, а друштво с друге стране, добијајући тај поклон, моћи ће са своје стране да утроши тих 100.000 динара; јер то је његов посао, са којим ће се друштво искључиво бавити. И с тога разлога, ја потпомажем предлог г. Ристе Поповића и молим Скупштину да прими извештај одборски, да се нароброд Делиград уступи друштву бродарском бесплатно.

Ранко Тајсић — Као члан финансиског одбора, ја се не слажем са већином одборском, и одвојено мњење писао написао за то, што сам мислио, да овако малу стнар могу стојећи са посланичке клупе казати.

Господо, ја појмим како је то корисна установа за трговачки саобраћај и за државне циљи, на ако хоћете, и индустријске, то бродарство, које би било у српским рукама; но, поред те моје оцене и уверења, опет изазам на ту мисао, да је то друштво основано на капиталу приватних лица као и остала друштва, што су установљена, и том друштву држава је гарантовала наступну 6% на уложени капитал. Према томе налазим, да је од државе дато довољно гаранције, кад она јамчи том друштву тај доходак, па с тога гледишта не пристајем да му се поклони или боље рећи уступи бесплатно наброд „Делиград“, већ остајем при оном приобћетном министровом предлогу, да се Делиград са неком комисијом оцени, па на колика била њена предност да исплати држава наробродско друштво. Да овако мислим, нарочито ме руководи и разлог Николаја Милетића, који напомену, да на Делиграду има чиновника, који ће по својим годинама службе имати право на пенсију, па ће пасти на терет нашем државном буџету. Дакле, ако би поклонили Делиград, на после хранили његове чиновнике, ми бисмо одиста изгледали као прави бескућници; то би било сувише и за богату државу. Кад нам дакле, ти чиновници морају пасти на пенсију, онда бар та спнар нека се процени колико било, само да се зна да од тога капитала

и материјала имамо довољна, али никад не бих пристао да се устури бесплатно. — не стоји да је народ „Делиград“ био ни до сада на штети држави, јер он је никако државне стварн, што би држава другом плаћала да није било Делиграда.

Даље, ја остајем при приобатном министровом предлогу, на молим Скупштину, да исти као и моје ово одвојено мишљење изволи примити а мишљење одборско одбацити.

Стева Д. Поповић — Писан намеравао да о овој ствари говорим, јер сам мислио да ће извештај финансијског одбора бити једнодушно прихваћен, једнодушно из оних разлога патриотских, који тако јасно произлазе из намере, којом се руководило одбор, кад је овај предлог учинио.

Господо, на ову ствар не треба гледати са чисто финансијског гледишта, бар и кад је „Делиград“ био нова лађа, која не потребује оправке. Ми, који смо били у ранијим Скупштинама знамо, колико је пута о њему долазило на дневни ред и знамо, колико он кошта српску државу и у коме се ствари сада налази. И кад не би постојао овај други разлог, који је наведен од стране предговорника, да држава има да гарантује овом друштву 6% прихода на уложени капитал и онда се ја, господо, не би руководио чисто финансијским разлозима, јер ову ствар узимам са гледишта задатка Србије, са гледишта великих државних потреба, јер се овде у предлогу г. министра каже: „У првом је реду задатак овом друштву да послужи народно-привредном унапређењу наше земље и поред тога дужно је да стави своја саобраћајна средства напој државни на расположење, кад год се потреба за то укаже“.

Господо, ја мислим, да немам потребе, да указујем, кад може то прече да наступи, кад ће све те лађе бити стављене на расположење владе напој, за велике потребе земље, када се ни не можемо користити лађама аустриског дунавског пароводског друштва.

Ја сам казао, да ову ствар не узимам са гледишта финансијског — већ са гледишта патриотског и гледишта интереса Србије и кад узмемо на ум нарочито то, да се овоме друштву свани обрадовао (Пре свега ја нисам акционар и ово не говорим из личног интереса), али свани је у исто доба мислио да од снега тога предузећа не може бити ништа, ако га држава не потпомогне, — јер конкуренција од стране осталих пароводских друштава, нарочито од стране дунавског парабродског друштва, које се већ ево 40 година утврдило овде на обалама Саве и Дунава, јер је давле, та конкуренција тако велика, да држава треба од своје стране да чини многе жртве друштву. Даље, само с тога да би друштво могло с већим успехом надвлађати конкуренцију са страним друштвима, чији бродови лове по Дунаву и Сави, ја ћу гласати за предлог, налазећи да он потпуно одговара добро схваћеним интересима земље и подмирује једну потребу на веденом путу. То није железница, па да се може заменити другим саобраћајним средствима, него је то један водени пут, за који нема других саобраћајних средстава. А приликс моту наступити, да не можемо добити од страних друштава лађе; него само од овога друштва, које је по својим статутима обвезано, да све своје лађе стави на расположење држави, с тога ја без обзира на то, хоће ће се казати и да ли ће се казати, као што рече један од предговорника, да је то расипништво, гласам за предлог одборски.

Николије Милетић — Тражио сам поново реч, да одговорим на наводе г. г. Димовића и Р. Поповића, и да се позовем поново на предлог г. министра привреде. Да разчистимо, господо, о опим, што вели г. Димовић, да је друштво државна својина, имам да кажем да друштво није државна својина но приватна, где су уложени приватни капитали. Држава, цењећи задатак друштва, она је акционарима њихови ограничила и ништа више но добит.

Г. Риста Поповић, бранећи извештај финансијског одбора, каже: ако буде користи од Делиграда, ако поклона онда ће друштву бити лакше, да исплаћује дивиденду, т. ј. приход од Делиграда донеће већи приход друштву и држава ће тако исто имати више да плаћа. Управо поклон Делиграда друштву донеће више штете држави за ограничавање интереса. Ако се замисли какав приход од Делиграда, он ће доћи ако Делиград поклоњен, био на овај начин продат и за то не може да постоји разлог Ристе Поповића. Држава уступа Делиград друштву за постигнуће жељених циљева и држава за Делиград прима акције друштвене, дакле, улаже као акционар. Ако буде користи од тога, онда држава неће имати због тога надатака, а ако не буде користи, држава мора да исплаћује акционарима уречену камату и онда још остаје на расположењу њене акције, да на њих бар не плаћа дивиденде.

Даље, изгледа ми чудан предлог одбора, кад г. министар у свом предлогу каже, да је он поклоњење пажњу предлогу управе друштвене, да још се прода Делиград. Дакле, друштво не тражи, да му се Делиград уступи бесплатно. Разуме се, да оно не може то да захтева, јер зна, да то државу кошта извесну суму новаца и кад кошта, друштво тражи, да му се Делиград уступи по процени, која одговара предности његовој, да би могло државу да прими с том сумом, као акционара. Кад то друштво не тражи, да му се поклони, та је идеја поникла у финансијском одбору, да што само друштво не тражи, што и сам министар не предлаже, који је позван као највише надлежни државни орган, да води рачуна о томе, од куда се дакле, одбор нађе да предлаже, да се друштву поклони, да му се уступи бесплатно Делиград. Ја не видим никаквих разлога, ни са финансијског, ни са другог гледишта, с кога нам одбор предлаже, да Делиград уступимо друштву бесплатно, сем ако није разлог тај, што ту има мало личне заинтересованости од стране појединаца, ја не видим другог разлога него тај, што има ту и акционара, као што је и г. Димовић акционар тога друштва. (Жагор).

Димитрије Димовић — Ја жалим, што је то баш мој друг г. Николије Милетић, који ми је учинио неки прекор, да сам ја лично заинтересован, говорећи о овом питању. Ја изјављујем, да овде нисам говорио с тога, што сам лично заинтересован, већ сам говорио по својој посланичкој дужности, и чисто из патриотског убеђења према пароводском друштву и да могу да се поносим, што сам акционар такве једне установе.

Г. Милетић рђаво ме је разумео, да сам ја казао, да је друштво државна својина, него сам казао, да је друштво индиректно државна установа и да је друштво добило капитал од својих акционара, а нарочито с тога, што је држава гарантовала 6% прихода друштву. А да је то тако, то је и г. предговорник напоменуо: и с тога ја држим, да Делиград треба поклонити друштву, јер ће тиме држава учинити себи корист тим, што ће друштво имати већих прихода, те држава неће бити принуђена да му чини извесне повластице. (Чује се: *да се реши*).

Потпредседник — Је ли воља Скупштина да се реши? (*Јесте*). Има реч г. Стојаковић.

Мијаило Стојаковић — Изгледа, да је немогуће, да, кад човек хоће, да поклони неку своју имовину, да тада још има и неког рачуна, да чини тај поклон, на крају у овом случају је то тако, и држава у стварн и са стране финансијске, а и патриотске, има рачуна да поклони Делиград пароводском друштву. Како је то са патриотске стране корисно, то је дело објаснио г. С. Поповић, и ја о томе нећу говорити већ ћу да покушам, да докажем, како је то са финансијске стране корисно.

(Наставиће се)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 70 ПОНЕДЕЉАК 30 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

52 САСТАНАК

7 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК,
Павле Буковић
СЕКРЕТАР,
Љуб. Јокимовић

(наставак)

(О „Делиграду", Инж. Стојковић).

На Делиград сваке године држава наша више троши 30—40 хиљада, него што се од њега добије. И сад: шта држава губи, кад Делиград поклања друштву? Држава губи штету од 30—40 хилада динара, и онда зар ми да не дамо, да држава скине с врата губитак један, од кога би бродарско друштво без сумње створило користи или бар штету знатно умањило, пошто би и руковање и администрација њиме то потпомогла. Сем тога баш и да су Бог зна какве користи од Делиграда, па иван држава има рачуна, да то друштву уступи, јер она гарантује друштву за интерес 6% на уложени капитал, и: ако би друштво што добило, добила је тиме и сама држава, јер у том случају она не би имала ништа доплаћивати, а то јој је још једна корист више. На кратко да кле: држави је у интересу, да уступи Делиград друштву и због штете, коју од њега има, и због обнеса, које према друштву има. Интереси државе и интереси друштва овде се лепо уједињују. И зар ми само за то, што се од нас тражи, да дамо нешто најпре, требамо рећи, „е ми не дамо" и ако то наше „не дамо", нас штета. Не, господо! То би било погрешно. То би изгледало, као, кад су ономе, што се давно тражили да пружи руку да га наваде, а он научен, да ништа не да, није ни руку дао, него се удаљио. Ја мислим, да, кад је у интересу и друштва и државе, да Делиград пређе друштву у својину, немамо разлога то не одобравати, и ја ћу гласати за одборски извештај, као корисницн и по државу и народско друштво, које нам је тако потребно и које има само патриотски задатак.

Мил. Ђурић — Кад се пред нас појавио предлог, да се установи бродарско друштво, знам, да је Народна Скупштина прожета вирним идејама, прихватила то оберучке, и била за то, да се то удружење образује. А за што то? Ми знамо колико је жртава стало нас, док смо ми изнојавали себи право, да имамо Саву и Дунав, као српске пловне реке, и кад смо ми то право стекли, ми видимо, да тим чисто српским рекама пловне туђе лађе са туђим барјацима. И ја мислим, да сад не би било нико против тога, те да ми немамо наших лађа са српском тробојком, те да се види и ту да српски народ живи и да још у њему живи она мисао, да ће напоје подјармљеној браћи осванути дан ослобођења, а не да се ми и даље потуцамо од немила до недрага, по нашим водама, а на туђим лађама под туђим барјацима, као што смо то наше пута имали прилике, и да наши људи, путујући тим страначким лађама назад слушају језик, који никако не разумеју.

И српска држава пре 20 и неколико година појмала је ту неугоду, па је и набавила ову лађу, која носи назив „Делиград". И сећајући се на славне успомене, које Срби имају, сећајући се имена Делиградовог, ја мислим, да не би међу нама никога било, који би био на то, да српски Делиград не носи више српску заставу. Многи од господе предговорника неће, да је штета поклонити 15 и 20 хиљада динара. Господо, ја држим да то није никаква штета, кад човек има на ум користи, које ће отуда да има.

Наш народ послао нас је као кметове, попове, или трговце, да му нешто тековине чувамо, да га од зла бранимо и да ширимо ону велику српску мисао уједињења Срштва, и кад ми прихватамо овај предлог финансиског одбора онда ми прихватамо и одазивамо се нашем завету и дужности и показујемо да смо синови својих славних предака. Ја знам, како је тешко било 1862 године, кад сам ја био ђак, превалити пушке из Румуније, а да смо ми онда имали наше лађе, онда би то било много лакше. Међу тим ми, господо, злоборављамо назад на овакве случајеве, у којима би нам веома корисно послужиле овакве установе. Верујте, господо, да је у Делиграду сама машина могла да кошта до 120 хиљ. динара, а шта ми сад радимо? Ми дајемо тај Делиград бродарском друштву, а оно ће променути машину и уделити га Делиграду све, т. ј. дати му нов живот, како би он могао послужити и држави и друштву, и са обзиром на то, што је то прва српска лађа, која има да се бори са конкуренцијом мађарског пароброда друштва, ми не смемо да дозволимо да страна конкуренција прних дана потуче те наше лађе и да их на тај начин убије, те да их нестане.

Ви се сећате, господо, како је било онамад, кад је дошла прва лађа нашег бродарског друштва, да је изашло и старо и младо да види ту српску лађу, и зар Народно Представништво може да дозволи, да се српска тробојница не проноси Савом и Дунавом. Ја мислим, господо, да нема нигог међу нама, који ће то хтети. И ја мислим, да је г. министар привреде учинио са свим умесно, што је поднео тај предлог и Народна Скупштина треба да прихвати предлог одбора, а ја знам, да ће и г. министру бити мило и драго, кад Народна Скупштина реши, да се „Делиград" да српском удружењу. Само тим начином наше ће удружење моћи јуначки да сузбије страну

конкуренцију и да потпомаже нашим националним, државним и трговачким интересима наше земље. Дакле, ја мислим да треба да усвојимо предлог финансијског одбора. (*Одобравање, вичу: „живео“.*)

Тома Војничић — Питање о „Делиграду“, господо, нема никакве сумње, да ли га треба дати народном друштву на начин, како је г. министар казао у своме предлогу, или овако, како се у извештају одборском каже. Ја мислим, да било једно или друго ни ту нећемо много изгубити. И ја појмим ту дужност народног друштва, али не могу доволити што је мало оно неколико речи о „Делиграду“, како он није више за нашу државу. Па лепо, господо, кад он није за нашу државу, он није ни за народно друштво. Једни од гг. председника казао је, да је „Делиград“ учињио штете, ја то не признајем; други је пак говорник казао, да ни имамо штете годишње од „Делиграда“ 30.000 динара и то не стоји. Ми сви знамо, да је нама „Делиград“ добро послужио, послужио је најпаче за ратне потребе, и он је нама најпаче послужио с те стране, на кад је он могао бити добар за војску, и ратне потребе, онда је он нама учињо услугу а не штету. За то ја не могу наш „Делиград“ назвати штетним, као што су овде нека господа наносала. Да не би даље о томе говорио, ја мислим, да је г. министар приредио добро појмно ту ствар и да је све оне околности знао у њиду, кад је овај предлог пред Народну Скупштину изнео. Сад зашто финансиски одбор каже, да ово треба дати као поклон, налазим, да томе нека места за то, што сви знамо, да је ово народносдо друштво акционарска установа и установљено у доброј вери, али њему је држава гарантовала приход са 6% интереса, и то је главни основ, којим хоћемо да подигнемо наше бродарско друштво, а „Делиград“ неће му никата помоћи. На каже се, да ће конкуренција сатрти наше бродарство, на ако је то истина, онда ми за цело са оваквом једном мером нећемо одклонити ту конкуренцију.

Са тих разлога ја ћу да гласам за мишљење г. министра народне привреде, како га је он поднео.

Риста С. Поповић — Господо, г. Никодије Милетић казао је, да сам ја казао, да ће држава имати да плати наше дефицита друштву, ако устуни „Делиград“ тоне друштву, на каже, да ће друштво имати користи од тога. На кад је тако, онда, вели, ако „Делиград“ плаћен или неплаћен, он ће држави отклонити тај дефицит и у једном и у другом случају. Г. Никодије је рђаво рачунао. Ми не доноси приход један предмет, кад се купи, него кад се добије на поклон, јер, кад се добије на поклон, онда што год заради, то је чиста добит и чист приход друштву, и према томе, тај његов разлог отпада. Оно, што је г. Тома Војничић казао, да „Делиград“ не чини држави штету, него услугу, то је било првобитно, тако, у тој је цели он и купљен. Он није купљен да прши некакве трговинске послове, него је узет за случај војних потреба и он је заиста у томе погледу учињо велику услугу држави. Казао сам да од њега овакног, какав је сад, држава нема никакве користи, већ на против има штете. Да је то тако, доказ је, што он сваке године 20—30.000 динара доноси штете држави. Кад се појавило сад ово удружење, које је српска држава гарантовала, онда нема потребе за тај „Делиград“, кад већ постоји друштво, које ће да чини државну услугу, кад год јој затреба. Држава је пак дужна да у сваком погледу потпомаже то друштво и да му чини извесне уступке. Па и „Делиград“ за државу нема више потребе, на ако би и даље остао у својини државној не би јој био од користи већ од штете. Каже се даље, како је могао одбор да предложи, да се ђа на поклон друштву, кад на то није пристао г. министар. Ја верујем, да је и г. министар био руковођен овим истим разлозима, кад је поднео овај предлог, којима је био руковођен и финансиски одбор, али да је он предложио овако, као што је одбор, не бисмо онда поднели трипта чуда на њега и казали бисмо, да он то чини на ових или оних побуда. С тога оно, што није могао да учини г. министар народне привреде, то треба да учини Народна Скупштина. То није велика ствар од 20—30.000 динара, кад је у питању једно друштво, које има да чини државне услуге и користи.

Марко Петровић — Ја сам мислио, да ће говорни о овом питању за то, што сам рачунао, да ће ни један посланик имати ништа да примети против овако разложног мњења одборског, али, кад се чак почело да сумњичи, да су у ово мишљење одборско улетели и лични рачуни, нећу узимам реч и изјављујем овде, да је одбор финансијски врло правилно и коректно схватио своју дужност и одазвао се својим патриотским дужностима према интересу земље. „Делиград“ је могао некад доносити неке користи и доносио је неку корист, и над би тада био намењен за услуге само трговинске, он бо их и тада, док је био у добром стању и доносио. Ако би данас од њега то тражили, од оваквог, какав је сад, онда нам он не би могао доносити не само никакву ренту на утрошена на њега капитал, но би нам он правио и дефицит, што тврде рачуни буџетски по томе за сених пријих 15 година. Он је био намењен за велике државне услуге и чим је то престало, он је нитео да доноси више материјалне штете но користи, и ни, који сво претресали буџет за последњих 15 година, ми знамо колико је било издатака на оправку његову, и ово, што од њега имамо штете био би јак разлог, да га уступимо другоме и над не би било других и претежнијих патриотских разлога за то. Али нама не мислите и немојте рећи, да ће и друштво имати штете од њега, он ће друштву доносити и користи. Друкчије се ређе, где нема болешљивости, где се посао врши по званичној дужности. Ми видимо како стоји е државним зградама, оне су исцрпане, са шумама, оне су ничете и исечене, то је за то, што нема болешљивости код оних, коме је њихово чување и старање поверено, него њима рукују плаћени органи, који своје примају и тада, када њихов посао државни и народу не доноси никакве користи. Тај случај неће бити кад „Делиград“ поврате стари живот, те да он другу доноси стварне користи, и на тог разлога, што ће он доносити другу користи, ја сам гласао за то, да он без икакве наплате прође у друштвену својину и испуњује дужности, које су намењене друштву бродарском, када се оно основало. У колико друштво од њега буде имало неће користи, у толико је за државу олакшано плаћање дивиденде. Ми треба да помогнемо друштво да сузбије страну конкуренцију и да сузбије друга друштва, а у колико друштво буде доносило већу ренту у толико ће бити прихода и за државу, јер држава има права на половину добити друштвене. Дакле, у једном случају држава ће имати да плаћа, а у другоме више прихода. Према овоме ви ћете схватити, да је одбор добро учињо, што је ово усвојио. Министар је учињо своју дужност, али и Скупштина треба да учини своју, јер она је позванија и од министара да учини издатак на овакав елемент ића. Ми не смемо дозволити да један министар може имати више патриотизма, него цео народ српски оличен у његовом Представништву, и ја вас молим, да усвојите мишљење одборско, јер ћете тиме чинити своју патриотску дужност према домовини својој, при примању овог питања по предлогу.

Ранко Петровић — Пред нама је извештај одбора, који је у предлогу г. министра учињо измену. Пре, него што бих прешао на саму ствар, молим г. известиоца, да нас извести: да ли је на ову измену одбора пристао надлежни г. министар; јер по нашем домаћем закону, то се мора у извештају поменути, је ли министар пристао на измену или не, те према томе да знамо, да ли имамо пред собом једну ствар: предлог г. министра, које је учињо у предлог одборски, или не. Дакле, ако хоће г. известилац да буде тако добар, те да нас извести: је ли г. министар ово усвојио?

Известилац — Кад смо овај извештај састављали нисмо се споразумели с г. министром, и ја не знам да ли он пристаје на ову измену или не.

Ранко Петровић — Мени је сад опет непознато, јер се министар није изјасиио пред Скупштином, да ли он пристаје на ову измену или не, али ја ћу претпоставити да он не пристаје, кад до сад није ништа учинио у разговору, прет-

поставићу, да остаје при своме предлогу, како га је поднео, и у том случају, дозволите ми, да и ја кажем неколико речи.

Господо, у напред изјављујем, да сам акционар српског бродарског друштва, и да сам заинтересован за добро овога друштва. Заинтересован сам и за сва остала друштва и установе, које обезбеђују добра и самосталности нашој отаџбини. Али знам неће, чисто не смем да кажем, да је то каква особито велика патриотизам, што сам ја акционар, ја то пре схватам као своју дужност. Речима: патриотизам и патриота ја се не служим у себиду, но може схватању те речи треба чувати само за ретке свечаности. Што се носи у себиду лако хоће да се пофали, да набледи. С тога, опростите на искрености, ја не радо слушам господу, која врло често и лако употребљују те речи а међу тим знам исто нашли за потребно да буду чланови овог друштва; нису ни заинтересовали за њ, сигурно хотећи задржати право себи, да могу бити некакве неутралне судије. Ја нисам овом приликом неутрални судија, него сам потпуно заинтересован за ово друштво, и жао ми је што не могу још уплатити на стотине акција његових.

Али и ако сам акционар, ја сам против предлога одборског. Против предлога сам с тога, н.о, кад говорим о овоме друштву, не могу а да се не сетим одмах и акција. Акција је ствар врло повретлива, она непрестано путује и но зна данас, где ми још немамо тих акција и ако је друштво још тако младо. Акционари су најпре записани у списке и тако данас их знамо, који су и где су. Али, кад се акције потпуно уплате, онда акција лети као лак листак хартије по ваздуху, и ко зна, да ли неће једнога дана већина тих акција бити на бечкој или берлинској берзи. А берзански рачуни, берзанске игре познати су већини посланика и о њима не треба сада ни говорити.

Држава наша улаже у то друштво доста, она даје гаранцију од 6% свима акционарима. Осим те гаранције, она друштву чини све могуће повластице, а уверен сам, да ће му чинити те повластице и у будуће. Ако дође до невоље, држава ће дати готов новац из касе државне; а ако би њој, не дај боже, дошло до невоље, друштво ће тако исто учинити услуге држави. Држава ће чинити услуге друштву за то, што се интересује тиме, што сматра да је за државу велика корист, да имамо у земљи такиог друштва, да имамо таких народрода, који ће бити чисто српски народроди. С тога држава сматра за дужност, да помаже то друштво, а држава може друштву и на овај начин помоћи, ако му даде једну своју лађу са шест пловова. Али, дајући једну своју лађу друштву, зар ће бити мање сигурности у томе друштву, ако држава каже: ја узимам за то, толико и толико акција за себе, и са толико и толико акција, ја ступам као члан тога друштва. Ја мислим да то неће сметати, него ће шта више подићи предност друштву. Мени се чини, да ће то дати и већу сигурност друштву, кад држава каже: ја чиним услуге друштву, ја постајем акционар, и стојећи овде као акционар, хоћу да имам гласа при свима питањима, те да из тих начина могу бити и контрола, то да не дам, да кад год неки повећаоци, посеби те акције, по Берлину и Лондону, донесе нам не дај боже и немилих гласова.

С тога сам ја, не знајући ни мало, како стоји „Делиград“ са приходима и расходима; а у нета нас, извињујући одбор, што није поднео то податке, ја сам потпуно за предлог г. министра. Одбору се то жора и опростити с тога, што је наш одбор финансијски преоптерећен, и мора све ствари, готово трчећи да ради. С тога, може бити, није ни могао, да прибави биланс прихода и расхода „Делиграда“, и да на основу тога, са сигурношћу каже, је ли доиста „Делиград“ штеточина нам, или неће бити тако. За моју пристати и да је штеточина, да је рекимо пензионар, који само троши, а ништа не приређује. Али и тај пензионар држави ће некад извесно требати, ако пензионар може послужити у даноме тренутку, корисне земља, корисније можда него и какав други пензионар. С тога и „Делиград“, баш и да држава има од њега штете, нека стоји за неки непредвиђен случај, нека стоји макар само за то, да држава може рећи: имам своју лађу. Друштво нека се послужи моме, али у оном тренутку, кад би се, не дај боже, десило, да друштво дође до ликвидације, и кад ово ликвидира, опет ће „Делиград“ моћи остати *српска лађа*, (за оне акције, које ће се за њ сада узети), за коју се одупевљала прота Милан: опет ће „Делиград“ задржати тробојницу српску.

С тога ја мислим, да предлог министров треба усвојити. А одупевљење одбора у овој прилици, изгледа ми да је непотребно дошло, и да ћемо га ре задовољити, ако усвојимо предлог министров, него ли, ако се усвоји измена одбороза.

К. С. Таушановић — Господо, писам мислио да говорим о овој ствари, али говор г. посланика Никодија Милетића, побудио ме је да проговорим неколико речи. Ова установа постала је из стварних побуда, да се приврелин односи наши ојачају. Тешкоће, са којима се ова установа имала да бори, до сада биће вама свима познате. Да је тешкоћа било, довољно је учинити тај факт, да и онда, кад је Народно Представништво пристало, и ограничовало 6% интереса, опет је требало читаве три године да прођу, на да се дође тек до једнога народрода. Но сметње и препреке, које стоје у изгледу овоме друштву од сада, такве су, да Народно Представништво не треба ни за један тренутак да се устави, и не води бригу о овоме предузећу. И ако је приватно ово друштво, и ако ово носи назив акционарско друштво, оно је скроз и скроз патриотско предузеће. Само патриотизам акционара могао је бити покретач, да упишу акције, које донесе у Србији по 6%, јер капитал у Србији, далеко је скупља од 6%, и да мало предузетника приватних има, који би уложили капитал са гаранцијом 6%, а с друге стране рескирала, да могу исто капитал да изгубе. С тога господо, ја морам да захвалим на г. Милетића. Господину се Милетићу може бити као скорашњем — новом посланику, изнала реч, да је дакле, нехотице казао, да је неко од чланова одбора, лично заинтересован, или да има у опште посланика у Скупштини, који ће ири решавању овакво тешког и важног питања да уђеју своје личне интересе. Ја никад не бих на тај пут помислио, и мислим да и г. Милетић признаће, да та реч није требала да падне у Скупштини.

Господо, у приликама финансијским, у којима се наша земља налази, тежак је положај посланика у Скупштини, на коју страну да скрене, кад се о оваком питању решава. Патриотизам налаже једно, државни интереси друго. Интереси су државни, да посланик у овоме времену, тешких финансијских прилика, заложи све и сва, да се ненађу изврше на финансијских криза. Интереси но сне дневни налажу, да сваки посланик, оирезно, са највећом бригом и пажњом, даје своју парицу, која се буде тражила за потпрељење државних потреба, да добро мери, да ли је потреба стварна, и да ли треба однах да се изврши, на тек онда да одобри кредит. Али с друге стране, посланик не сме никако да изгуби из вида, да су они интереси много претежнији и много јачи, које диктира чист патриотизам. Мени је весма мило, што г. Ранко Петровић у своме говору рече, да често патриотизам не треба употребљавати, и да та каза употребити само онда, кад му места има, али у овој прилици жалим, што га не употреби, јер мислим, да је врло умесно било, употребити га, јер доиста само је патриотизам био, који је диктирао и министру привреде и одиданбој влади, да поднесе предлог Скупштини, да држава гарантује друштву 6%, и Скупштини, да тај предлог усвоји. Кад је финансијски одбор учинио предлог, да се ово питање на тај начни реши, што ће се народрод „Делиград“ бесплатно уступити једном другоме, које тек има да се бори са тешкоћама, и које ће друштву, које тек има да се бори са тешкоћама, и које ће друштву, које тек има да се бори са тешкоћама, и које ће послужити општим интересима, учинио је то из патриотске намере. Можда се ко од вас пара, да народрод „Делиград“ данас има некакве велике вредности, да је дакле, то лаћа, која кошта тако скупо, да је тешко растати се са тако великим жртвом. За време, док сам ја био министар народне привреде, он је два пута пшао на оправку; један пут је оправка кошгала око 36—37 хиљада динара, а други пут око 80 хиљада динара. У Пешти је лежао три месеца, и кад је донсо после три месеца, опет је био неспособан за рад. „Делиград“, овакав какав је, он није ништа друго, до један обичан шлеп, и народродско друштво са „Делиградом“ онакиш, какав је, може да се користи само као са једним добрим шлепом. А ако хоће друштво да се користи више као са лађом, то би могло да буде само,

ако се са овим између друга каишка, а то ће компати толико колико половина саме лађе. На овај начин, као што је казао г. Риста Поповић, држава скида са својих леђа један терет, и даје га друштву да оно поново уложи свој капитал, а у исто време, друштво моралио обавезује, да буде спремно и готово да послужи овим циљевима и државним пословима, који су према потреби у свако време, као наступе особитим трењуи у држави. Дакле, ја мислим, ако г. министар народне привреде до сада и није казао своје мишљење о овом питању, да он неће бити тврде речи, сад кад је крајње време да каже, да није томе противан, и мислим да није требало подити овољику дебату, јер нас у непотребно изнози и мало смешним, код овако ситних ствари. Наироброд „Делиград“ са шленовима, ако се процени може изнети 20—30.000 дин., и то је та сума, око које се бакћемо овде, а јуче смо приватним људима давали веће ствари.

Министар народне привреде Раша Милошевић. — Питање је истина ситно, али често и ситна питања могу да занимају Скупштину и да изазивају крупне последице, те према томе, и није ни мало чудно, што се око питање овако отело. Господо, пре но што сам се решио да поднесем Нар. Скупштини овај предлог на решење, ја сам ступио у преговоре са наробродским друштвом и резултат тога преговора био је тај, да је друштво добровољно пристало, да откупи од државе нароброд „Делиград“ са шленовима по одени једне стручне мешовите комисије, у којој ће бити чланова од стране министарства народне привреде и чланова од стране тога друштва: дакле, само друштво налазило је да има разлога да купи нароброд „Делиград“ од српске државе. Ја, као министар привреде, најзадљем, да немам никаквога разлога да поклањам нароброд са шленовима њиме, на ни нашем наробродском друштву.

Пре свега не поричем све оне лепе циљи и намере, које има да достигне наше наробродско друштво. Српска држава, понимајући све ово, што треба једно наше наробродско друштво да постигне, учинила је доста велике жртве од своје стране, кад је уписала велики број акција тога друштва; па не само што је уписала велики број акција, него је осигурала извесну добит самом том друштву. Ако сад српска држава у замену за нароброд добије извесан број акција, онда нема сумње, да ће српска држава имати и јатет удела у свима пословима тога наробродског друштва, него што би имала, кад би „Делиград“ са шленовима поклонила. Сем тога, има једна фина стварц, коју су г. г. говорници може бити увидели, али су избегавали да је спомену, а то је ова: за случај ако приходи наробродског друштва не буду били толики, да може без великих државне да плаћа акционарима 6 од сто у том случају, у случају штете дакле, кад не би било прихода толико да се измире огарантовани 6 на сто, у том случају добит је за српску државу, ако буде имала у рукама акције за предност нароброда са шленовима, јер ће плаћати у толико мање интереса, у колико више буде имала акција у својим рукама. Ову околност, господо, не треба губити из вида. Разуме се, ако буду повољни резултати, ако приходи буду већи од 6 од сто, онда је добро и за српску државу као и за све акционаре; али, ако буду резултати рада наробродског друштва неповољни, онда ће у толико мање штете бити за српску државу, у колико има више акција. То не треба заборавити у толико пре, што и само наробродско друштво увиђа, капар да је „Делиград“ индустријски инвалид, да може још дуго да ради, па га за то и траже. Што данас „Делиград“ нема довољно прихода. томе иије узрок то, што не ради довољно, он ради као ков. он врло много надире, само му се не плаћа. Кад би „Делиград“ наплаћивао оволико, колико наплаћују приватна друштва, и кад би га поставили на индустријску ногу, онда би он радио као што раде и нароброди свију приватних друштава и истеривао би све своје тровнике.

Кад се, дакле, даје један нароброд друштву, онда му се не даје један белиј, него му се дају шест шленова и један нароброд, који врло добро ради и на кога је пре две године утрошено само на оправку 80.000 динара. Он се налази у таквом стању да данас ради, и ради добро, и од кад сам ја министар није се утрошила ни једна пара за његову оправку; а ни у једној фабрици, ни у једном индустријском предузећу није могуће да један стабилисман ради а да се на њега не троши. Ишам хотао да саопам тачну цифру колико кошта „Делиград“, али у колико сам дознао од пријатеља кошта 24.000 дуката. Дакле, вредност није мала, да то можемо упустити олако. Сад колико ће проценити, то је ствар комисије. Нема сумње, ако га комисија процени 1 динар, ја га дати нећу, он ће њему да чини веће услуге, него што је предност једног динара. И не заборавите, господо, да „Делиград“ и данас врши услуге држави, и кад се држава лишава таквог једног средства, којим она располаже у свако време, онда не треба заборавити то, да за тај „Делиград“ треба да се прими колико толико акција, да будемо јачи акционари, те да утичемо на цео ток послова у том друштву.

Говори се: шта ће бити са чиновницима? Па, господо, ко има 10 год. службе, можда ће се употребити и даље у служби наробродског друштва. А кад друштво узме Делиград можда ће задржати нети персонал, јер у колико се учеша број бродова нема сумње — ако не буде баш у празној сразмери — да ће требати и већи број персонала. Нема сумње, да ће наробродско друштво требати стручан персонал, па, ако су добри, друштво ће их примити. А ако немају 10 год. службе и друштво их не прими, нека траже другу службу, ја о њима нећу да водим рачуна.

Овде је један од г. г. говорника рекао: што ће нам „Делиград“, кад од њега немамо само штете. Може, господо, како предузеће и да буде штетно, али се нико не решава да такво предузеће које поклони. Ја вас питам: кад неко од вас има млин или воденицу, или на какво друго имање, ни му та имања не дају довољно прихода, него им чак и штете доносе, онда нико од вас неће такво имање поклонити, него шта ради? Предузима сва средства да му се приходи увећају. Ако има на пр. воденицу, поклањате ли је? Не, него оштрите камење и предузимате разне мере, да добијете што више ушва. Или ако вам млин или воденица и после предузетих поправка не даје жељени резултат, онда, не радите у крво време као што би требало, тледате да је продате, ако је повољна цена а ако није, она често пута ради са штетом, или је тек не поклањате. Дакле, свакако, ако моја кућа не даје довољно кирије, ја је не поклањам него продајем?!

Дакле, ја вас у име владе молим, да примите предлог, а разуме се, да ће то бити у интересу наше трговине и у интересу државе, јер ће тако држава да сачува себи јачи утицај на ток послова у наробродском друштву.

Известилац Андра Параћанин — Шта је руководило финансијски одбор, да оваким свој извештај поднесе казали су господа: Поповић, Таушановић и други, и ја сад, кад би о томе говорио, само бих понављао њихове речи. Ја ћу да вам скренем пажњу на сам предлог г. министра привреде, за који се држе сви предговорници, који су за то, да се но предлогу његовом поступи. Добро кад проучавамо предлог министров, није ништа друго но оно, што и одбор предлаже. Г. министар хоће, бар по ном мишљењу, својим предлогом да учини једну услугу држави, ако га продамо. Г. министар овде каже: „Овлашћује се министар народне привреде, да може државни нароброд Делиград са шленовима његовим уступити пр. срп. краљ. брод. друштву за друштвене акције по процени једне мешовите комисије“. Ту ће процену извршити нека комисија, она ће проценити ко зна како. Друштво дакле, нема готових новаца да плати држави цену, која буде одређена, те да би држава могла такву своту новаца ући у своју касу. Оно даје акције, и како ја мислим ово није ништа друго, него размена два непотребна добра. Друштво даје акције, које му бадава леже а држава даје Делиград, који јој је такође непотребан. Шта ће бити, ако дамо Делиград за акције, па још ако наступи случај, да друштво потроши и другу уплату акција а но врх свега тога још, ако друштво ликвидира, онда не пропада само Делиград но и акције и овај новац, који је држава за исте дала, и онда је свакојако пропало све. Одбор

је мислио да је много боље да се Делиград поклони и с тога је овакав извештај и поднео, те да се нема више посла око тога, а до вас стоји, које ћете и које мислите да је боље оно и примите.

Потпредседник — Претрес је свршен. Скупштини је познато да на предлог одбора није пристао г. министар привреде. Одбор се изделио на већину и мањину. Већина одборска је за то да се Делиград уступи бесплатно бродарском друштву а мањина је за предлог г. министра да се Делиград прода.

Хоћемо ли прво гласати о предлогу министрову?

Љуба Јокимовић — Никад се до сад нисам уздржао од гласања и ако сам више од 5 год. посланик, али данас сам принетио нешто што морам да признам, да досада то нисам могао да приметим и што је врло важно и на што би Скупштина требала више пажње да обрати. Једна је реч од једног говорника можда и неопходно пала први пут, али она се данас по други пут понавља и с тога да ми се не би пребацило да сам заинтересован у овој ствари, но сто сам акционар овога друштва, ја ћу се уздржати од гласања. Г. Милетић и Д. Димовић знамо како су се борили, кад је било питање о фабрици парафинској и нико их није казао да су они заинтересовани у ствари Миних. Но данас г. Никодије Милетић жели, који је против његовог мишљења да је заинтересован. Господо, то вакиса од васпитања господина Милетића. Ја нисам кадар да га сад васпитам. Ако он то продужи и даље, на Скупштини је то да оцени да ли то ваља или не ваља, али ја морам да приметим да нам нико од противника наших ни либерали ни напредњаци нису никад казали, да смо заинтересовани, с тога дакле, да се не би то доцније пребацивало можда и од пријатеља наших, ја се уздржавам од гласања.

Потпредседник — Ставићу на гласање предлог г. министра.

Арсеније Прокопијевић — Ја бих молио, пошто смо се у овој ствари поделили да гласамо поименце. (Чује се: *врло добро*). Молим 20 посланика да ме потпомогну. (*Потпомажу га.*)

Потпредседник — Према тоже гласањено поименце. Ко је за предлог г. министра, да се Делиград уступи народном друштву за акције, гласаће *за* а ко је против тога, гласаће *против*.

Секретар прозива:

Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Степановић *за*, Андра Парађанин *против*, Анта Рајчић *за*, Антоније Поповић *против*, Арсеније Прокопијевић *за*, Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *против*, Васпије Живановић *за*, Велимир Карић *не гласа*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*, Гаврило Милорадовић *за*, Данило М. Јовановић *за*, *Димитрије Димовић*. — Придружујући се реплозима г. Љубе Јокимовића, који је изнео узроке, са којих се уздржава од гласања, ја одбијам од себе оно, што је напоменуо мој друг г. Никодије Милетић, изјављујем, да се и ја уздржавам од гласања; Димитрије Карић *за*, Димитрије Ђирковић *не гласа*, Доброслав Ружић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Аћелковић *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *против*, Ђока Влајић *за*, Ђока Стојковић *не гласа*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малованац *за*, Здравко Паунковић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сокоповић *за*, Јован Станковић *за*, Јован Шелмић *за*, Јованка Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Коста Таушановић *против*, Лазар Прокић *за*, Љуба Јокимовић *не гласа*, Љуба Ковачевић *за*, Љуба Николић *против*, Љубисав Благојевић *против*, Марко Петровић *против*, Марко Швабић *за*, Мата Максимовић *за*, Мика Даниловић *за*, Милан Ђурић *против*, Милан П. Миљићевић *за*, Милија Миловановић *не гласа*, Милоје Барјактаровић *за*, Милосав Витић *за*, Милош Богдановић *за*, Милош Ђорђевић *против*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*, Милутин Гарашанин *за*, Митар Миљковић *за*, Мића Бранковић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Михаило Стојковић *против*, Никодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Новак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Рашковић *за*, Павле П. Симјанић *за*, Петар Ђаковић *за*, Пера Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *против*, Ранко Петровић *за*, Ранко Тајсић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нинић *за*, Риста Поповић *против*, Сава Грујић *за*, Сава Миљићевић *против*, Светозар Симјанић *за*, др. Станојло Вукићевић *за*, Станко Петровић *за*, Стојча Вељковић *за*, Стеван Ристић *за*, Стеван Д. Поповић *против*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *не гласа*, Тома Бојчић *за*, Урош Плазина *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *не гласа*.

Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика, од којих је гласало за предлог министров 69, против 15 а 9 се уздржало од гласања. Према тоже објављујем да је Скупштина усвојила предлог г. министра привреде. —

Овим је исцрпљен данашњи дневни ред, и с тога данашњу седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова пре подне. На дневном је реду други претрес измена у закону о царинском устројству.

(Састанак је трајао до 1 час. по подне.)

---

53 САСТАНАК

8 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Присуствовали су од г.г. министара: министар финансија, министарних дела и привреде.

Почетак у 9 часова пре подне.

Потпредседник — Отварам 53 састанак. Изволите чути протокол 52 састанка.

Секретар Љуба Јокимовић прочита протокол.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? (*Усваја*). —

Изволите чути молбе и жалбе, које су Скупштини упућене.

Секретар чита:

Суд општине брестовачке (у срезу лесковачком, округу врањском), моли, да се село Доње Брњаре не одвоји од исте општине:

Сељани из Заклопаче (у срезу тротанском, округу подунавском), моле, да се у Београду укине трошарина; и

Милисав Рајковић из Београда, моли, да може просити.

Потпредседник — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Потпредседник — Има реч Мића Бранковић.

Мића Бранковић — Ја бих молио председништво, да ми објасни, зашто ове Скупштине није изнет предлог Алексе Ратарца, о београдској трошарини?

Потпредседник — Предлог Ратарчев и другова, није могао ове Скупштине да дође на дневни ред с тога, што по пословнику скупштинском, није могао да прође кроз све ове путове, које пословник прописује. —

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду други претрес измене закона о царинском устројству. Молим г. известиоца да дође.

Известилац Јован С. Јовановић прочита § 1, (стр. 444).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, то стављам на гласање. Ко је за то да се члан 1 прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (*Сви седе*). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 1.

Известилац прочита § 2. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 9. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 81. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 82. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 83. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 84. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 110. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 112. (стр. 444).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 119. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 121. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 122. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 123. (стр. 445).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 124. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 125. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Известилац прочита § 126. (иста стр.).

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани параграф? *(Усваја).*

Тиме је свршено друго читање овога закона. Закон се враћа одбору да исправи редакцију, па да се после, кад се врати из одбора, о њему поименце гласа. —

Молим вас, господо, као је сад свршетак скупштинских седница, то је потребно, да Скупштина изабере одбор од 7 чланова, који ће са председништвом прегледати и оверити скупштинске рачуне. С тога молим г. г. посланике, да се састану у секције, и свака секција да изабере по једног члана за тај одбор. За то време дајем четврт часа одмора.

После одмора

Потпредседник — Одбор је прегледао редакцију измена у закону о царинском устројству. Изволте чути г. известиоца.

Известилац Јован С. Јовановић чита целокупне измене у закону о царинском устројству.

Потпредседник — Сад ће се гласати поименце о овом закону. Ко је за закон, гласаће за, а ко је против закона, гласаће против.

Секретар прозива:

Алекса Ратарац *за*, Алекса Трајковић *за*, Андра Ђорђевић *за*, Андра Николић *за*, Андра Стевановић *за*, Андра Параћанин *за*, Анта Рајчић *за*, Антоније Поповић *за*, Арса Дреновац *за*, Арсеније Прокопијевић *за*. Благоје Божић *за*, Богосав Поповић *за*, Василије Живановић *за*, Велимир Тодоровић *за*, Владимир Поповић *за*, Владислав Павловић *за*, Вукашин Петровић *за*, Вуча Николић *за*. Гаврило Милорадовић *за*, Данило Јовановић *за*, Димитрије Диповић *за*, Добросав Ружић *за*, Драгомир Рајовић *против*, Драгутин Дединац *за*, Ђока Бојић *за*, Ђока Брачинац *за*, Ђока Владић *против*, Ђока Стојковић *за*, Ђура Хорватовић *за*, Живан Сретеновић *за*, Живко Малошарац *за*, Здравко Паунковић *за*, Јован Николић *за*, Јован Сопрановић *за*, Јован Станковић *за*, Јованча Стојановић *за*, Јоца С. Јовановић *за*, Јоца Селић *за*, Лазар Прокић *за*, Лука Лазаревић *за*, Љуба Јовићевић *за*, Љуба Ковачевић *за*, Љуба Николић *за*, Марко Шпадић *за*, Мата-Максимовић *за*, Мика Давидовић *за*, Мика Х. Тошић *за*, Максим Сретеновић *за*, Милан Ђурић *за*, Милан Миљковић *за*, Милија Миловановић *за*, Милоје Варјактаровић *за*, Милош Ђорђевић *за*, Милош Марковић *за*, Милун Миљковић *за*. Милутин Гарашанин *за*, Митар Миљовић *за*, Миња Бранковић *за*. Михаило Веселиновић *за*, Михаило Вујић *за*, Михаило Марковић *за*, Михаило Мартинац *за*, Михаило Поповић *за*, Михаило Радовић *за*, Михаило Ристић *за*, Михаило Стојковић *за*, Ни кодије Милетић *за*, Никола Поповић *за*, Ноиак Милошевић *за*, Павле Крстић *за*, Павле Поповић *за*, Павле Ранковић *за*, Павле Смиљанић *за*, Петар Баковић *за*, Петар Максимовић *за*, Петар Павловић *за*, Радисав Митровић *за*, Радован Поповић *за*, Рашко Тајсић *за*, Раша Милошевић *за*, Раша Нишић *за*, Риста Поповић *за*, Сава Милићевић *за*, Светозар Милосављевић *за*, Светозар Славковић *за*, Станојло Вукчевић *за*, Станко Петровић *за*, Станча Виденовић *за*, Стеван Ристић *за*, Стојан Новаковић *за*, Стојан Станковић *за*, Стеван Д. Поповић *за*, Тодор Дидић *за*, Тодор Радовановић *за*, Тоша Бојчић *за*, Урош Плазинац *за*, Филип Милојевић *за*, Павле Ј. Вуковић *за* и Димитрије Катић *за*.

Потпредседник — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 101 посланик, од којих су 99 гласали за, а 2 против закона. Према томе објављујем, да је Скупштина примила у целини измене у закону о царинском устројству. —

Изволте чути списак господе посланика, која су ушла у одбор за преглед скупштинских рачуна.

Поп Марко Петровић, Љуба Јовићевић, Никола Николић, Лука Лазаревић, Риста Поповић, Сава Милићевић и Миленко Весић.

Потпредседник — На реду је одговор г. министра иностраних дела на интерпелацију г. Јов. С. Јовановића.

Заступник министра просвете, министар иностраних дела Андра Николић — У место г. министра просвете, који је болестан, ја сам се јуче примио да се одговори овој потреби господе интерпеланата, те да званичним путем добавим овај документат — ону крштеницу — коју су г. г. интерпеланти, Јоца Јовановић и Алекса Ратарац тражили, али је из извесних разлога нису добили.

Видећи из интерпелације, да се тражи: ако министар не ће да добави овај документат, онда да одговори, за што и по коме основу не ће то да учини, ја сам сматрао за дужност да известим г. министра просвете о томе и да му предстакни од моје стране, да нема разлога за што министар просвете не би прибавио тај документат, који су г. г. интерпеланти тражили, те да се један спорни посао сврши и г. министар просвете је прихватио мој предлог, и наредио деветом срезком начелнику, да о самој ствари, кад је рођен г. Павле Поповић, одмах деветом јани, а документат — крштеницу — првом поштом да пошље. На то је домао одговор од начелника среза влашког и у том одговору срески начелник јавља ово:

Председнику министарског савета, министру просвете и црквених послова

По крштеници, коју је парох села Каменова данас издао, г. Павле Поповић, судија пожаревачког првостепеног суда и

народни посланик, родио се у селу Каменову 23 септембра 1863 год. од оца Гаврила Поповића, свештеника и мајере Матреје. Крштење је извршио у капели каменовској Лазар Пантелић свештеник, а кумовала Петрија, супруга Миладина Филиповића из Каменова. Крштењу присео поштом.

Среза ЦЂр. 930.

Бр. 8866.
7 јула 1893 год.
Петровац.

Начелник среска,
Јапа Големовић с. р.

Према томе ја држим, да је захтев г. г. интерпеланата оним радом задовољан, шта ће они даље радити, то је сад чисто ствар њихова и Скупштине. Од стране владе учињено је, што се могло.

Како је ова интерпелација упућена и на мог другу г. министра унутрашњих дела, то ја држим, да је овим одговорено и за њега и да нема шта више о томе да се одговара.

Павле Поповић — Господо посланици! Кад сам у Народну Скупштину, у овај свети дан ушао, одликован поверењем дичних ми Пожаревљана, ушао сам једино са том мишљу, да нако њима тако и наследној отаџбини и престолу послужим својим радом. Да, господо, то беше моја жеља, то беху моје тежње.

Исто тако при уласку у овај свети дом држао сам, да у њему не ће њу наћи и таквих људи, који ће ми, само за то, што сам се овом мишљу носио, стати на пут и спречити ме, да моје жеље, моје тежње остварим, и да отаџбини својим радом послужим. Да, ја сам држао, да у овај дом улазе само људи са чистим срцем, са чистом душом, неопћерећени злобом, као што сам и ја ушао, једино у циљу, да сви сложне приносемо на опорављење и унапређење оне наше много напаћене нам отаџбине. Али на жалост, како сам се у томе преварио. И Народна Скупштина, као да није била те среће, да се таквих људи ослободи. И међу њима нашло се људи, којима као да није стало до тога, да у Народној Скупштини гледају људе са идејама напредњим мислима, већ гледају, да их још у почетку свога развоја униште, сузбију, устане пре него су се и појачали са својим радом; тако се, господо, не служи отаџбини, тако се отаџбина само руши, јер се младе снаге убијају и не даје им се могућности, да корисно отаџбини својим радом послуже.

Господо посланици! Носећи се том мишљу, коју сам напред напоменуо, ја нисам могао, а нисам ни смео, да поверење не примим и својим радом покажем, да се Пожаревљани нису преварили, кад су ме одликовали том чашћу, да и ја учествујем у раду на лепшој будућности миле нам отаџбине.

Ја сам пажљиво то поверење мојих Пожаревљана и не мислећи, да ће ми се на онако цинични начин изношти, да ја немам 30 година; ја се примих тога поверења, знајући, да су ме моји мали Пожаревљани, својим гласањем од 20.000 гласова одликовали, и ја га писам могао сузбити. Пожаревљани су можда с правом рачунали, да ће у штогод моћи послужити народу с тога, што су знали моју спрему; знали су, да сам се школовао овде у Београду, па после и у Паризу.

Господо посланици, као што рекох, тај ме је циљ једино руководио, да ја нисам баш рачунао на кантару, да ли ми је 30 година, или ми је недостајао један или два месеца. Као што кажем, ће стоји, и ако је овде крштеница донета, да сам ја рођен збила 23 септембра, ће ће ја се постарати, ако Скупштина то хоће, да ми дозволи, да на ово питање одговорим и расправим онако, како доликује и Народној Скупштини и верификационом одбору, који има да прегледа посланички мандат. Ја сам ово тада, а то је 23 септембра, крштен, а 22 априла ја сам био рођен.

Ја ћу показати за што је мој родитељ, мој покојни отац Гаврило Поповић, рђао занео у протокол дан, кад сам се родио. Као што рекох, ја сам се родио 22 априла, и ја мислим, да ћу то моји потврдити оним људима, који знају, кад сам се родио. Те године по обичају — кад ће ћ морам да причам како је обичај у кући мога оца био, мој отац своју децу није крштавао за 2—3 месеца, — у току тих дана нас је задесила несрећа, јер су нас ајдуковци похарали и одвели нам 1000 дуката. У таквој незгоди родитељ ни се изгубио, трагао је за ајдуковцима, јурио је за њима а нико није мислио на позорођено дете, нека се крсти, кад се хоће. То је било, ако се не варам јуна месеца; кад би још ту био поштовани посланик, Павле Стаиковић из мога села — он то врло добро зна, и он би то потврдио. Дакле, у тако незгодном положају, у коме се налазила моја кућа, кад су ме родитељи крстили, отац ми је заборавио и дан, кад сам се родио и забележио је не 22 април, него 23 септембар и крстио ме тога дана. Дакле, ја сам потпуно појмио да имам 30 година и никад писам могао помислити, да ће се на овакав цинични начин тражити могућност, да ми са ове посланичке клупе отерају. Мени је са свим све једно, да ли ћу ја бити и даље посланик или не, али не могу дозволити, да се како мени тако и мојим бирачима на овај начин клупе у образ. Ја молим Скупштину, да донесе своју одлуку и одгоди ово, док се тачнији подаци о томе не донесу.

Може бити, да ће се рећи, на ово је јавна исправа. Ја мислим, да ће за Скупштину бити довољно ово, што сам изнео, да се збиља могло онако рђаво погрешити, да се дан рођења заведе погрешно у протокол крштених, и, господо, кад се појави с те стране, ја кажем, да фактички имам 30 година. Али, још и ово: да ја, као што сам казала господа интерпеланти, имам 29 година, 11 месеци и 8 дана, ја се чудим, како се могло овако једно питање истаћи; зар само за то, што једном посланику треба само још месец дана, због тога зар још треба посланику народ? Ја мислим, да ће се Народна Скупштина у својим одлукама руководити не само правилношћу, него и корисношћу. Верификациони одбор свршио је свој посао, и донео мишљење, да су му наводи правилни, и кад је цела Скупштина то усвојила, онда се не може даље трагати, јер, кад би се то радило, онда би се сваки посланик могао избацити напоље; само треба да се каже, да један нема више од 25, други 28 година и т. д. Дакле, верификациони одбор је суд, који расправља та питања и износи их пред Народну Скупштину. Можда ће ко рећи, како се сад може изнети такав један факт? То је питање, за које је могао свако да зна, да ли сам ја имао или не прописани број година. Интерпеланти су могли још у оно доба изнети своју жалбу, кад је верификационом одбору имао да прегледа посланичка пуномоћја, али кад је верификациони одбор свршио тај посао и Скупштина закључила своју интерпелацију да одбаци. Али, ако нећете ово питање да одбијете с тога, што му нема места, онда треба по овом другом: Скупштина не треба да прегледа по овом питању, него да има на уму, да је погрешно заведен дан рођења у протокол крштених. Верификациони одбор, који се тим питањем бави, може донети одлуку о томе, да ли сам ја имао 30 година или не, кад сам био кандидован за народног посланика, а ја знам, да ће се Скупштина руководити у овом питању и правилношћу и корисношћу, и ако то буде, онда ће се ово питање решити онако како треба.

Јован С. Јовановић — Молим вас, господо, ја као интерпелант немам потребе, да на дугачко и на широко говорим, но што је моје мишљење и уверење, да г. Павле Поповић нема 30 година, доказао је и изветај од начелника среза влашког. Имао бих само да учиним неке примедбе на говор г. Павлов, а то с тога, да господа посланици не би олако примили сва она његова причања о добу рођења његовог. Треба само знати, да је Павлов отац био свештеник, и као свештеник потпуно је знао ред, како треба заводити у протокол крштених дан рођења као и крштења деташет, и ја сам уверен, да је он, његов отац, завео у протокол право стање ствари. Да је то био какав прост сељак, Влах из Омоља, који је писмен, могло би се и веровати причању Павловом, али свештеник бити и онако урадити, утерује ме у неверовање да Павле неистину говори. Ја мислим да оцена самог Павла о рођењу

му оцу није требала онако да испадне, јер га напоси као неуредна свештеника, а то не служи на част добром сину. Што даље наводи, да је то маленкост, што нема године и да не би требало Скупштина да поди претрес о томе, ја само ово напоменем, да 96 члан Устава каже, да посланик треба да има 30 година, а да Скупштина погани члан 96, ја мислим, да је г. Павле „*малы*“, да му Скупштина ту љубав учини.

Ја молим, да Скупштина ово упути верификационом одбору, да он донесе решење према одредбама законским.

Алекса Ратарац — И ја сам потписао ову интерпелацију. Не бих говорио сад, јер немам шта, по што је овде јавна расправа и тачно изнешене; него бих требао неколико речи да кажем господину бившем посланику, Павлу Поповићу, који вели, да је дошао у овај дом, да послужи престолу и отаџбини и да му ми то на неки цинични начин бранимо. Нико му то не брани, да служи престолу и отаџбини, и ми смо за то дошли овде, али, кад дођемо у овај дом, морамо да послужимо онако, како прописује Устав. Мени изгледа чудноват, кад он као судија хоће пристаћи да одбрани себе, да има 30 година и да је рођен 22 априла, а не 23 септембра као што говори крштеница. По томе изгледа, да он не зна шта је крштеница, да је то јавна исправа и да се не може свестодина доказивати противно ономе, што је у крштеници. Да ли се то слаже са његовим положајем, не знам, али не да му фали месец и два, него само 2 сата, он одмах треба да узме капу, па да иде на галерију; ту нема погађања. Јавна исправа доказала је, да само ми имали право, да ово није била само новинарска вест, него да је ово истинит глас, да он није имао 30 година, и према томе ја као посланик имам право да га осудим, што се кандидовао за посланика и дошао у Скупштину, кад је знао да по крштеници није имао 30 година. А ни писмо за осуду, који га тераше да иде на галерију, и ја мислим, да ће Скупштина и влада знати шта ће даље радити.

Михаило Поповић — Господо, Устав и закони морају се поштовати. Ако хоћемо да се наша држава развија правилно, онда се мора устав поштовати у свима његовим одредбама. Ако ми то начело усвојимо, да Устав, ма у којој одредби, ма у најнезнатнијој одредби мало нагрешимо, онда смо ми с тих већ створили један преседанс за кршење и нагрижање свију осталих уставних одредаба. Према томе, познавање господиновог на службу Краљу, Отаџбини и народу, овде је било сасвим нејасно. Ко хоће истински да служи интересима земље и престола и народа, тај на првом месту мора да да поштује Устав и законе. По чл. 96 са свим је јасно, да човек, који није напунио 30 година, не сме да дође у Скупштину, он може ући у Скупштину, против воље Устава, али ми, који смо дошли овде да све послове радимо на основу Устава и закона, ми не смемо допустити ни на дана него ни секунда. да један човек седи у Скупштини против воље Устава. Према томе овде г. Павлу Поповићу не може бити места, по што нема 30 година, јер то Устав неће, а наша је воља код уставне воље сувише мала. Познајући г. Павла Поповића на тај факт, да је верификационим одбор већ свршио ту ствар и да је Скупштина примила извештај и да би према томе већ тој чин био доцнлан да га и даље задржимо у Скупштини, писолутно нема места никако. Господо, тим чином потврђује се морална неспособност г. Павла Поповића, јер се тим чином доказује ни мање ни више него, да је г. Павле Поповић нпао на то да обмане Скупштину. И збиља, он је обманио и своје бираче и верификационим одбор и Народну Скупштину. И сад, кад Народна Скупштина види, да је нешто усвојила у обману, зар Народна Скупштина да то своје дело на обмани основано не поправи? Поступак г. Павла Поповића не може се никако одбранити. Ја сам од г. Павла очекивао сасвим другу реч, ја сам очекивао од њега, као судије, који зна колико се морају поштовати закони, да ће у својој речи казати, да се случајно повео у рачунању својих година, што се у осталом може догодити, те је мислио, да је за годину дана старији него што је. Али, признавати да нема 30 година, па онда, кад Скупштина тражи, да се Устав поштује, пребацивати Скупштини да она хоће на цинични начин да стане на пут човеку, који хоће да служи интересима народа и Отаџбине, таквом пребацивању нема места. Ми смо у том положају да та пребацивања не само вратимо г. Павлу Поповићу исто тако, него још са јачом отпрнном. Но да се не би опет отрешли о пословник, ја мислим, да би требало ову ствар, као један нов прилог, послати верификационом одбору, као прилог, који ће растерати ону обману, под којом је верификациони одбор предложио г. Павла Поповића за посланика, и сад кад добије тај нови прилог и по што се уверн, да је обманут, да донесе ново решење на основу новог прилога и да свој извештај најдаље сутра у јутру изнесе на решење.

Павле Поповић — Ја ћу да будем кратак. Ја ћу напоменути само ово. Жао ми је што је господин мало час напоменуо, да сам ја признао, да нисам имао 30 година. На против, ја сам тврдио, да сам знао, да сам имао 30 година, онда кад сам био кандидован за народног посланика, и отуда ја сам после закључио да је у крштеници рђаво забележено време, кад сам се родио. И ја сам тражио, да ни Скупштина у овом питању дозволи, да кажем своје назоде, кад се они оспоравају. а ја мислим, да је ово довољно, па да уверим Скупштину, да је могао наступити тај случај услед непогода, које су биле у кући, те се у тој несрећи заборавило и на дан да се тачно забележи, кад је рођење било. Даље, кад сам да се тачно забележи, кад је рођење било. Даље, кад сам да се тачно забележи, кад је рођење било. Даље, кад сам

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ

РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 71 УТОРАК 31 АВГУСТА 1893 ГОДИНА III

53 САСТАНАК

8 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

(НАСТАВАК)

(О интерполацији вид. Н. Поповића, Ист. Погодби).

Замислите, господо, шта би било у том случају, кад би г. Павле остао као посланик при решавању појединих ствари и гласао о њима ма да он као посланик испод 30 година нема више но оволико права, колико има човек са улице?.. Узмите случај, како би се правно сматрало оно решење, за које је 50 гласало за, а 50 против и г. Поповић својим гласом дао силу једној половини правих посланика; колико би оно имало вредности, пред снима савесним и собзаним политичким оцењивачима, кад бисмо га ми донели и над би његов глас чинио већину, каквих случајева може врло лако да наступи? Чиме би Скупштина, чиме бисте ви бранили важност таквог решења?

Са тих разлога, ја дакле држим, да Скупштина не треба да поклони никакву пажњу разлозима г. Поповића, већ треба ову ствар да поиље верификационом одбору, који ће још после поднети свој извештај, како би Скупштина сутра могла о томе да донесе своје решење.

Алекса Ратарац — Ја мислим, да смо довољно обавештени и више о тој ствари не треба ни да говоримо, и сматрам, да је сад најбоље учинити један мотивисан предлог, као прелаз на дневни ред. Но пре, него што то учинимо, ја мислим, да Скупштина треба да донесе решење о томе, да г. министар правде оптужи г. Павла касационом суду, те да га он казни за обману.

Дакле, ја предлажем овакав мотивисан прелаз на дневни ред: „Пошто се из одговора г. министра види, да Павле Поповић нема 30 година, то предлажемо, да се та ствар расправи у верификационом одбору, који има још данас поднети извештај о томе Скупштини."

Риста Поповић — Ја нећу да улазим у то питање, да ли г. Павле Поповић има 30 година или не, али, кад је г. Ратарац поднео овај мотивисан предлог за прелаз на дневни ред, онда сматрам за дужност, да кажем неколико речи.

Није овде питање о томе: да ли ће овде г. Павле остати као посланик или не; но главно је, што Скупштину има да руководи то начело: да она не сме стварати једну нову праксу, нов услов, но може ће неко доцније да се позива на то решење скупштинско, па да чини злоупотребе на основу њега. Скупштина не може ништа друго да решава сем онога, на што има право по пословнику. Ако г. Павле нема закона 30 год., онда он према Уставу не може ни да буде посланик, али докле се то не докаже путем, који пословник то прописује, ја мислим, да ми не можемо ову ствар да решавамо онако, преко колена.

Ми не можемо према простој депеши капетановој, да доносимо овакво решење, јер ма шта да дође пред Скупштину, Скупштина мора то да упути надлежном одбору, који ће Скупштини поднети свој извештај, на тек онда Скупштина има о томе да донесе своје решење. Али, радити онако и просто заповедити одбору, да он ову ствар сврши за два сата, ја мислим, да се то не слаже са пословником, а да за то немамо ни потребе.

Сад, кад се повела реч о депеши и кад је казато, да је ово званичан акт, ја нам да кажем, да сам ја читао око 100 оваких депеша, које су за време прошле владавине биле извесне, а које немају никакве везе са истином. Такве је депеше слао Каменчић, Милан Васићевић и Алекса Радуловић бившем министру Рибарцу, и ако су оне ретко кад биле истините, и разуме се, кад би ми сад узели у решење ову ствар, према депеши г. Јање Големановића, који је истина капетан радикалне владе, можда бисмо се ми онде огрешили о истину, јер се може сваками претпоставити, да и г. Големановић буде преварен. С тога ја мислим, да би најправилније било, да ми ову ствар упутимо верификационом одбору, као што то пословник прописује, па поштo нам он поднесе свој извештај, онда тек о тој ствари да решавамо.

Разуме се, овде нико не може седити на овим клупама, који нема законских услова; али, ми бисмо пошли врло рђавим путем, кад бисмо ову ствар решили на просту доставу среског начелника, јер може да се деси случај, да тај срески начелник поднесе лажан извештај, па зар ми онда, на основу тог лажног извештаја да решавамо. По моје уверењу, за ову ствар само је званичан документат доказ, а тај документат је *крштеница*. А извештаји, које шаљу капетани могу бити и лажни. Кад дође званичан документат пред Скупштину, разуме се, да неће бити ни једног од нас, који ће тог посланика да узме у заштиту, па нећемо ни Павла Поповића. Али, да ми истерамо г. Павла Поповића на просту доставу једног капетана, ја мислим, да не треба тако да решавамо; јер, може се десити случај, да се такве депеше шаљу са рђавом намером, да спрече улазак људима, који су противни владајућем режиму. Ја верујем, да ће верификациони одбор свршити савесно ову ствар, али, ако буде решавао по званичној депеши, а не по документима, ја држим, да то није умесно, и да не треба овако наглити са том ствари, да се сврши за 2—3 сата, већ треба да свршимо тај посао онако, како нам доликује и како треба да га свршимо.

Михаило Поповић — Није ово, господо, „некажна“ денешња среског начелника; то је *званичан акт, који се званично тражи*, и у коме је нарочито наглашено, да се он изузме од надлежног свештеника; и ово је извештај тога свештеника, који је надлежан да даје крштенице. И сад ако ми дајемо више важности овоме званичном акту, него крштеници, онда ни сама крштеница, ни извод, из кога је акт извађен, не може се веровати, да је истинит. Па онда, ако ћеште тим путем, можете тако исто да осуманчите и крштеницу, јер се по тој логици може матерати несавестан свештеник, да и у крштеници каже за једног човека, који има 60 год., да нема ни 25!...

С тога ја, од овога часа, од како сам потпуно уверен, и према досадањем раду г. Павла Поповића и његовим, нећу у Скупштини никад гласати нити дати глас ни једном људином, који немају права ни квалификације да буду посланици; ја то нећу да урадим ни за чију љубав, па ни за љубав г. Ристе Поповића.

Заступник мин. просвете, министар иностраних дела Андра Николић — Изгледа ми, да се овде хоће ново интерпелације да донесе решење које се не слаже са овим чланом пословника, који говори о забрштеку претреса по интерпелацији. Са тога сам слободан, да вам обратим пажњу господо, да је овде на дневном реду интерпелација, да сам ја ту интерпелацију за г. министра просвете примио и на њу одговорио. Сад, Народна Скупштина има да реши: да ли је одговором и радом министра просвете или управо његовог заступника задовољна или не? (*Чује се: јесте*). Кад су како чујем, г.г. интерпеланти а и Скупштина задовољни са одговором мојим, онда ће моћи да изразе то своје задовољство једнако — простим прелазом на дневни ред. Ако ли се пак донесена мотивација, онда ће то било у противности и онда ће фактички изгледало, да Скупштина није задовољна одговором. Мислим да се не варам, кад кажем, да се овде мешају две ствари, не што ће Скупштина хтела да изрази своје незадовољство према раду министровом, него што се боји, да простим прелазом на дневни ред, не остане нерешено питање о г. Павлу. Ја мислим, да се обоје може сирипти подвојено. Нека господа потраже други какав начин, да предузму кораке противу Павла Поповића, па ће га сигурно и наћи, ја немам ни та против тога. Али, док је реч о интерпелацији и док је Скупштина задовољна са мојим одговором, донде ово може да се сврши једино простим прелазом на дневни ред. Ако сте пак незадовољни овим мојим одговором, онда можете донети решење са мотивисаним прелазом на дневни ред. Говорећи пак о самој интерпелацији, ја не бих могао да примим мотивисан прелаз на дневни ред.

Тома Вујичић — Ови је радом добро учињено, те се Скупштина набавила од једне установе погрешке у овом случају, јер да је овако и даље остављено, овако прећутно, да није поправљена та раније ова погрешка, коју је учинио г. Поповић, остала би једна морална одговорност на Народној Скупштини према немалском Уставу. И сад, кад је тако, мени се чини, да ово, што је казао Ристо Поповић, да би требало гледати и обзирати се на ово, што је рађено у прошасти, ја не бих могао да пристанем на то, јер, ако је у прошасти рађено погрешно, зар је то разлог, да се и данас ради тако исто! Ми треба да поправимо оно, што је погрешно, па на то је и ова интерпелација и поднесена. Како је пак доказано званичним актом, да тај посланик нема 30 година, то је он требао сам да остави посланичку клупу и да иде одавле је и дошао. Али, пошто он то није урадио, то нека се ова ствар упути верификационом одбору, па нека он донесе свој извештај према поднесеним званичним документима, па ће онда Скупштина донети своју одлуку о томе, а за сада треба прећи на прост дневни ред преко ове интерпелације. Ми смо задовољни са одговором г. министра, пошто је министар по ономе све учинио што је требало учинити.

Само још то могу да додам, да се ова ствар упути верификационом одбору, те да је овај извади по закону, и ако постоји овај случај по несрећу, да је један свештеник тек после 2—3 месеца могао да заведе оно, што је пре три месеца рођено, онда ја не знам, како ћемо имати исправе, које су нам закони предвидели, да ли да верујемо као прилике јавне исправе једном свештенику, или доказима, који су такви, да никад не могу служити за доказ.

Јован С. Јовановић — Г. министар у свом је говору напоменуо, како би требало да се интерпеланти изјасне, јесу ли задовољни или не. Ми смо у интерпелацији тврдили, да г. Павле Поповић нема године, и да се крштеница треба да добави редовним путем, и молили смо, да министар надлежним путем добави ту крштеницу, како би се знало, право стање ствари, и ако би то могао а не хтео да учини, да каже, зашто неће. Пошто је г. министар добавио крштеницу, и извештај среског начелника, о стању ствари, сваком, ко као интерпелантима, задовољни смо радом г. министра. Ну из самог извештаја начелника среског види се, да посланик Павле нема година; а тиме се вређа чл. 96 Устава, ако Павле и даље остане као посланик. Задовољавајући се одговором г. министра приступљени смо као интерпеланти да предложимо мотивисан прелаз, на дневни ред, и то са оваквом мотивацијом, коју смо предложили. Ну ако не хтеднете, да се прими, ја предлажем овакав прелаз; најпре да се прими прост прелаз, на дневни ред, па онда да се решава о предлогу, који гласи:

„Пошто се из одговора г. министра види, да Павле Поповић нема 30 година, то предлажемо: да се ова ствар расправи у верификационом одбору, које јоп данас има да поднесе Скупштини извештај, Јоца С. Јовановић и Алекса Ратарац“. Верификациони одбор биће дужан, да још данас поднесе свој извештај, како би Скупштина сутра била у стању да донесе своје решење. Ја молим 10 посланика да не потпомогну. *(Нема).*

Стојан Стаиковић — Интерпеланти су казали да они питају министра, хоће ли он набавити документ — и он га је набавио. Из документа види се, да г. Поповић нема година, али, кад су интерпеланти питали министра, да ли има године или нема, разуме се, да то ни сам министар није могао знати, док није видео. Сад ита треба овде да ради сам министар, које ли радити оно, што му закон и Устав налажу, то је његова ствар, али никако нема места, да се ова интерпелација, као мотивисан предлог реши. Никако нема места да се сад мотивише на то, што Скупштина треба да буде задовољна одговором г. министра, ако она не би била задовољна његовим одговором, онда би, разуме се, нкало места разним мотивацијама, или по предлогу г. Ратарца, или Јоце Јовановића. — Но може мислећу, ја предлажем прост прелаз на дневни ред, а шта треба да се ради, — влада је дужна да чува Устав, и ми немамо никакве мотивације да јој предлажемо, и за то предлажем прост прелаз на дневни ред.

Лука Лазаревић — Као члан верификационог одбора хоћу да кажем само 2—3 реси о овом питању. Кад би се успоставила мотивација господе интерпеланата, кад би верификациони одбор био позван, да донесе ма какву одлуку; — ја као члан његов. не бих могао учествовати у раду. Ја не бих по доношењу среског начелника могао донети одлуку, да ли тај посланик има 30 година или не. Сама крштеница каже за доказ. Г. Поповић спори важност крштенице, и вели да би могао доказати нечим другим, да има 30 година. Ја, кад бих био позван, да, кажем своје мишљење, мислим, да се не бих огрешио о закон, кад бих поклоњио више пажње крштеници, него осим другим доказима, које би он поднео, на ма какви они били. Ово дакле имам да изјавим, да се верификациони одбор, исто овако не би упутао у решење овога питања, кад пред њим не би било јавне исправе, кад не би имао крштенице. Јер кад би верификациони одбор учинио друкције, вервујте ми, да би се учинила грдна погрешка. Кад би били те среће, да нам још једном заседне какав Рибарац, као министар, онда он не би морао да се труди, да се служи нечим и заповитним путем, да растерује главне бирачке одборе као што је било у рудничком округу, но би лепо верификационом одбор засео, и од среских начелника прибавио документа, да десетак посланика немају 30 година, и онда би верификациони одбор могао донети одлуку, да извесан број посланика нема у Скупштине, што бајаги немају 30

година. Дакле, ја не бих хтео да Скупштина пође на тај клизав пут; може се решавати само онда, кад будемо пред собом имали кривичњу г. Поповића, а не деценту среског начелника. По ком мишљењу, и по исповести самога г. Поповића, он нема 30 година, и не може бити посланик: по моме мишљењу, он се није могао ни кандидовати, и г. Поповић требао је сам да положи мандат. Кад то није учинио, и ја бих се сложио с онима, који траже прост прелаз на дневни ред, и о овоме ће се градити у своје време ово, што буде требало.

Љуба Јокимовић — Молим вас, господо, ја сам окомад казао, да писан веровао повишарском извештају; ни извештају са стране, док не добијемо кривичњу. Мислио сам збиља, да г. Павле има 30 година, али сад, кад видим ову деценту, видим званичан акт, већ сам нешто да сумњам, да г. Павле има 30 година. Један од предговорника рече: на било је и пре капетанских извештаја, који су били неверни. На, господо, ако је и овај извештај неверан, онда овај капетан треба да дође под суд, што је обавезно министра и Скупштину. Верификациони одбор, треба да се састане, и да тражи, да му се поднесе кривичњу, па да донесе решење још на овој сесији, јер ако се ово буде одложило за идућу Скупштину, онда ће и Скупштина и верификациони одбор, доћи у незгодан положај, јер ће онда г. Павле Поповић имати 30 година. Ја мислим, сад кад смо га на дело ухватили, треба на делу и да га казнимо, а не да му допустимо, да он до идуће Скупштине напуни 30 година; јер он не заслужује да га Скупштина за то чека. Што се он брани, да је рођен пре неколико месеци, но што је кривичњу, то не преди ништа. Знам један случај, где је један човек кривично своју децу од 6 и 7 година, али за то, што није био у Србији митрополит Михаило, а то је биван намесник Белинарковић. Али г. Павле Поповић не може доказати, да је његов отац чекао митрополита Михаила *(живо кретање и смех)* па да га крсти.

Арсо Прокопијевић — Ја сам мислио, да је г. министар набавио кривичњу овога Павла Поповића, па сам мислио да је с тим сарчено и јасно, да он треба да изађе из Скупштине, пошто је малолетан, али пошто нема кривичње, онда је незгодно ди ми доносимо решење о овој ствари. Ја никако не смету да се сложим са г. Павлом Поповићем у томе, што он не пошлава довољно вере кривичњи; јер збиља, ако би се тако исело, онда као што је један од предговорника казао, зиму је могла либерална влада полонину посланика да накарцира. Кривичњи може да се не верује само онда, ако се у протоколу нађе каких поправака, те се збиља види, да није лепо нчитко написано, а кад је лепо и списано, то се не може, и не сме према закону сирити, па сва Србија да класа да му је више, или мање година. Само онда може да се обиване, и да се са уверењем прекаже, кад кривичње нема, онда је дозволено рећи закону, да двојица, који нису неспособно пијане, могу од 30 напуштати 45 година, и обратно, тако, да сваки види да с лаж, али мора се поштати. Ала, где кривичња стоји, ту може сав округ протежно гарантн, на да то ништа не преди по закону. И зашто, ако бисмо ми примили то, што г. Павле Поповић каже: те оваквима ауча, те збуваи пон, те збуваи ауча итд., онда таких разлога било би пуно и свештва у многим случајевима. Дакле, ја бих био за предлог гг. Ратарца и Мих. Поповића, да г. Павле Поповић иде на галерију, да нмамо кривичњу, која тврди његово малолетство, али пошто нема кривичње, него само изненбе среског начелника, онда не можемо доносити никакво решење. Дакле, докле кривичње немамо пред собом, и не уверимо се, да је протокол тачно исписан, дотле не можемо доносити решење по овој ствари.

Драгутин Дедијанц — Господо! Ја се дошта чудим моме другу г. Павлу Поповићу, што доводи Скупштину у овако тешки положај. Он зна врло добро, да против кривичње, која тврди да нема 30 година, не може по закону ништа да чини; он не може сведочина, нан баба да доказује, на да обара кривичњу, као јаван документат. Према томе требао би да изведе Скупштину из мучног положаја, и да сам положи свој мандат, тим пре, што мало пре рече, да му није стало до тога. Кад је тако, онда би као човек интелигентан, и судија, требао то да учини, да се Скупштина не би мучила овако.

Миленко Веснић — Господо! Ја тако исто имам да на врлом месту изразим дубоко чуђење, да наш друг Павле Поповић дошутта, да се Скупштина бави оволико времена таквим једним питањем, као што је ово личпо његово питање о годинама; да он то дошутта, чак и онда, кад је уверен да нема законом прописани број година, за народног посланика, и кад он као правник и судија зна, да је чланом 96 Устава наређено, да посланик може бити само онај, који има 30 година. Мени је то врло чудновато, и ја сматрам, што се у Скупштини може нам још нека, који може бити толико тражењем сам са собом, и морити Скупштину, да се она бави његовим личним питањем, кад зна врло добро, да Скупштина на из каких побуда, није рђаво расположена према њему, те да би она на какве задате намере била приморана, да се задржава на овом питању.

Ја морам да сматрам то, тим пре, што ми, као што је врло лепо казао мој поштовани друг г. Михаило Поповић, морамо сви да радимо на томе, да се све — апсолутно све — одрпаве Устава, пре тачно, да се чувају и поштују. А рад — одрпаве на томе, по себи се разуме, да ми као народни посланици, као чланови овога дома, имамо да претходимо примером свима осталим.

Мишљење, које ја исказујем, као што видим, мишљење је и свих чланова овога дома, који су до сад говорили, и ја сам устао данас да говорим искључиво с тога, што се бојим, да, ако се усвоји онај пут, који је предложио г. министар спољних послова, заступник министра просвете, да се сад по интерпелацији реши само о прелазу, на прост дневни ред, — да нам се ово питање о годинама г. Павла, не напаше на решења, а ја, господо, у колико то могу да учиним, не допустиш да се питање о годинама г. Павловим нађе на решења.

Ја нећу да допустим то, тим пре, што сво ни руке и прсте бавили се и говорили о томе, како треба да бранимо Устав и законе, и ја сматрам за дужност, да Устав и законе бранимо исто тако од повреда својих политичких противника, као и од повреда противничких.

С тога ја вас молим да се не задржимо код ове ствари, и да је нимало не искуспимо на решења. По моме мишљењу најчистији и најбољи пут био би, кад би нас сам г. Поповић ослободио овог положаја, и кад би кавалерски казао: ја нећу да будем више посланик, и нећу да мучим Скупштину да чини кривичњу, и над будем напуштао тридесет година, да ћу се кандидовати и доћи у Скупштину, ако будем увиђао повереове својих бирача.

Дакле, решењем питања о интерпелацији, ја вас молим да не искуспте на вида и решење питања о годинама г. Павловим.

Михаило Поповић — Молим вас, господо, да кажем две три речи, које ће бити јаке као кривичња. Ја имам толико јакот уверења, да господин Павле нема 30 год., да чак сам да ово кажем, (окреће се на страну, на којој седи г. Павле). Пристајете ли на, г. Павле, ако ви будете доказали да имате 30 год., ја свечано дајем реч, да ћу дати оногa часа оставку на посланички положај, кад ви то будете доказали; али, ако ви то не будете доказали да имате 30 година, ја сам у то уверен да и ви сами признајете, — пристајете ли тада да платите све оне трошкове, који ће се око избора учинити? Одговорите г. Павле на ово питање.

Министар унутрашњих дела Светозар Милосављевић — Питање ово не може да се решава путем овлашћа.

Овде има да се расправи: *је ли Скупштина задовољна с одговором г. министра или не.* Ако је задовољна, треба да реши, да се пређе интерпелације пређе на прост дневни ред.

Не стоји ово, што рече г. Весић, да ће питање о годинама г. Поповића пропасти, ако се усвоји прост прелаз на дневни ред. Господа посланици могу о томе увек учинити предлог Скупштини, и Скупштина може решити, да се тај предлог упути верификационом одбору и о њему поднесе извештај.

Г. Стојан Стаиковић вели, да Скупштина треба само да има крштењу као доказ о годишама г. Павловим, а влада ће знати, шта ће после да ради. Влада, господо, не може ништа да ради, ако Скупштина не донесе одлуку. Шта ће бити са г. Павлом, то је чисто скупштинска ствар. Г. Павле дошао је за посланика изборном редовним и његов је избор Скупштина огласила за правилан и законит, и сад се не може оставити влади, да она реши: хоће ли г. Павле бити и даље посланик или не.

То треба, господо, да расправи Скупштина а не влада.

Министар иностраних дела Андра Николић — Замислите, господо, да је ово питање покренуто не о г. Павлу Поповићу посланику, него о коме члану Духовног Суда и онда да ли бисте ви, господо, кад саслушате, шта је г. министар просвете радио, хтели да решите и то, шта ће бити са чланом Духовног Суда? Ја мислим, да бисте казали само то: да ли одобравате радњу министрову у даном послу, а не бисте се упуштали у то, шта ће после тога бити са тим судијом. Ваша надлежност није, да ви распоређујете, где ће и шта ће бити овај или онај чиновник, судија или на ко други, већ хоће се ви бринути о томе, да ли влада тим својим органима правилно руководи и да ли они врше своје дужности како треба, па ако не, ви их преко владе натоните да то чине, али се не мешате сами у оно или оно.

Сад, што ова ствар узнемирује Скупштину, то јој само чини част, јер се види, да она не да да се од ње сакрије ништа, што би било незаконито. Што је најспиријатније у самој ствари, то је то, што је тај заплет произвео човек, који би могао својом кавалерском речи да пресече целу расправу. Али, кад се већ не налазимо у томе лакоме положају за нас, онда треба да решимо ствар.

Министар је просветс казао приликом читања интерпелације, да ће добавити извештај о годишама г. Павловим и то је учињено. Сад би о томе Скупштина требала да доносе своју одлуку и да каже: је ли задовољна са радом г. министра или не, а после те њене ви изволите тражити, па хоће сигурно и наће начина, како да и овај ваш други смер задовољите.

Може бити да то друго, што бисте ви хтели, не ће моћи да спрште још сад на ономе напредном саставу за то, што се за године г. посланика доцкан дознало, али то ништа не чини, јер ви то можете спрштн на јесен при одлуци сазивању Скупштине. Ја вас само молим, немојте да мешате ово, што се може и што треба да се сад сврши са оним, што се можда не може и што се не мора баш сад да сврши.

Ја имам цении разлоге поштоване господе посланика Мике Поповића и Весића, који горе од осетљивости и болешивости, што се ова ствар не може одмах да реши, сматрајући је, као повреду Устава од стране г. Павлове, којој се сад ушло у траг, али, господо, ја мислим, да је ред, да се прво реши о томе: је ли задовољна скупштина са радом министроним, па после изволите решавати, шта вам је воља.

Љуба Јокенмовић — О овој интерпелацији за сад мислим, и слажем се да треба прећи преко ње простим прелазом на дневни ред, јер због краткоће времена, није могао министар да набави крштеницу г. П. Поповића, али зама је г. министар доста учинио, што нам је добавио дежену такс брзо, и ја ове сво сазнали, да заиста г. Поповић нема 30 година. Још би требало да се види оригиналиа крштеница, за коју нема сумње да ће и она то исто потврдити, јер ни сте чули да и сам г. Павле Поповић признаје, да по протоколу нема 30 година. Ја кажем да би могао у Србији да верујем само мухамеданским читанима и деди Велимарковићевој, да су се доцније крстили, али г. Поповићу не могу да верујем. Ја кажем да он то није часно учинио, јер је и он сам признао да нема 30 година (*И. Поповић:* ја нисам то признао). Молим вас, ти сте казали да сте раније рођени, али да по крштеници немате 30 година. Ја мислим, да Скупштина сад треба да пређе просто на дневни ред, а одмах за тим да реши, да преда акт верификационом одбору, а верификациони одбор однах да тражи дежетом крштеницу, па да је добије до сутра, те да се реши то питање. Иначе, ако одложимо ову ствар до 1 новембра, онда ћемо бити у немогућности, да му поништимо његов мандат, јер ће дотле да изврши 30 година.

Арса Проконијевић — Збиља, господо, мени изгледа да има неке срабе према овом И. Поповићу. Та је срба толика, да неки посланици неће да правишају г. Павла ни са Цигапима, јер кажу, да ће пре и Цигапина да верују него њему. Нека говоре како не треба дозволити да се ми разилазимо, док не свршимо ову ствар, јер је то такве природе, да мора да се сврши, иначе — по њиховом казивању — изгледа, да земља пропаде и њено однесе и страшу и све, ако г. Павле остане посланик. Но овде нишалету, ово питање није баш тако важно. Ми треба да радимо по закону и Уставу, и да радимо као што смо и до сад радили, а не да због једне ситнице мора Скупштина да седи на и бесконелена овде, и да чека док од попа крштеница дође. Најзосле о томе можете решити како хоћете, али ја као посланик не могу да се сложим са г. Весићем, и ако је правила, да ми ову ствар преложимо још данас, и да решимо, да се он још данас отера. (*М. Весић:* Писан то казао). То сте казали, да се та ствар одних реши. Ја не могу да се сложим са оних разлога, како њено ми да решимо, да истеламо једнога посланика из Скупштине, кад немамо о томе документата. То је крупна ствар, и ја не бих могао да кажем, нити да одобрим, да верификациони одбор изради ту ствар, просто на извештај начелника среског. То заиста страшно, ма да ја верујем томе, да је он малолетан, и ја бих можда и пристао на то, кад би се ипак могла добити још данас, али кад то не може да буде, то Скупштина не може ни да доноси никакво решење. Тако исто може да се деси случај, да за једног посланика, који је трговац, може начелник срески да јави: тај и тај посланик нао је нод стецинте, и зар ми онда одмах на ту доставу капетанову да истеламо из Скупштине. Ја се никад с тим не бих могао сложити, па и ако је у Уставу казано, да посланик, који је нао нод стецинте не може више бити посланик. То је исто и овде. С тога ми требамо да чекамо прво да добијемо од попа крштеницу, па ако и тако то исто стоји, онда њено га лако истерати. Ја сам за то, да док год се не докаже крштеницом да је малолетан, да дотле не можемо ништа да решимо.

М. Весић — Само ради личног обавештења да кажем две три речи. Ја се бојим да сам се изразио врло рђаво, кад поштовани посланик г. Проконијевић мисли да сам ја као посланик и правник захтевао, да се ова ствар реши без акта и без документата. Ја сам само казао, да је за мене са сним свеједно, чекали ми овде недељу или месец дана, али држим да ми *треба да сачекамо* док се она не реши, и то још у овоме сазиву.

Михаило Радовић — Ја мислим, но што су и у јавност избиле гласови, који тврде да г. Павле Поповић нема Уставом прописани број година, и ја званични акт прибављен од г. министра просвете то исто тврди, да је заиста основана сумња да г. посланик Поповић нема одређени број година. Ја не бих био за то, да Скупштина према томе донесе ма какву одлуку, него мени се чини, да ће најразумније бити, да се г. Поповић од данас не сматра за посланика, док се та ствар не реши и докази не прибаве. Ја не зебем ни мало од тога, да се ово питање не може решити, а то за то, што се по Уставу тражи, да, онда, кад се кандидује има 30 година, и ако он није имао тада 30 година, онда ће се моћи поступити по закону. Даље, ја бих био тога мишљења, да Скупштина пређе преко интерпелације на прост дневни ред и да се донесе одлука, да г. Павле Поповић престаје бити посланик, док се не докаже да је имао 30 година.

Потпредседник — Објављујем, да је претрес свршен. Приликом ове интерпелације има два предлога за прелаз на дневни ред: један је мотивисан а други не мотивисан. По поговорнику најпре ће се гласати о предлогу, који је без мотивације, т. ј. за прост прелаз на дневни ред, па ако он пропадне, онда ће се гласати о овом мотивисаном.

Стављам на гласање. Ко је за то, да се преко ове интерпелације пређе на прост прелаз на дневни ред нека изволи седети, а ко је против, нека наволи устати.

Објављујем, да је Скупштина усвојила прост прелаз на дневни ред.

Алекса Ратарац — Молим вас, да би ова ствар изашла на крај, ја ћу да учиним један нов предлог, који може бити да има везе с овом ствари, која нас је занимала до сад, и који ће моћи да изведе Скупштину из забуне. Ја знам добро, кад верификациони одбор буде решавао било сад било доцније на јесен не може се никако узети оно мишљење што се каже, да ће г. Поповић онда имати 30 година и да ће Скупштина њега примити за посланика. Одбор решава, да ли је имао 30 год. кад је биран, и према томе ће се одлучити да ли ће се поново узети за посланика или да иде на галерију пак кући. Ја и г. Јован С. Јовановић предлажемо:

„По што се из одговора г. министра види, да Павле Поповић нема 30 година, то предлажемо, да се ова ствар расправи у верификационом одбору."

Ако има 10 посланика да потпомогну овај предлог? *(Има).*

Потпредседник — Хоће ли ко год да говори о предлогу г. Ратарца? *(Неће).*

Стављам на гласање. Ко је за предлог г. Ратарца, нека седи, ко је против, нека устане. *(Сви седе).* — Објављујем, да је Скупштина усвојила предлог г. Ратарца, који се односи на ово, да се ова ствар упути верификационом одбору. —

Молим вас господо! По што смо већ на крају скупштинских седница, то је нужно, да Скупштина донесе једну одлуку у смислу чл. 135 пословника. По чл. 135 имала је Скупштина да донесе једну наручиту уредбу, која би регулисала плате чувара скупштинске архиве и целокупног особља. По што то није учињено, онда Скупштина нека одлучи, ко ће то да учини (Чује се: *„Председништво"*). До сад је Скупштина овлашћивала председништво. (Чује се: *„И сад"*). Ако је Скупштина вољна, онда би вам председништво могло да предложи овакав предлог:

„Овлашћује се председништво Народне Скупштине, да може свему особљу и послужитељима скупштинским, употребљеним на рад у овој скупштинској сесији, одредити награду према своме нахођењу, а са обзиром на рад и употребљивост њихову."

Одобрава ли Скупштина ово? *(Одобрава).* —

С овим смо свршили данашњи дневни ред и Скупштина је готова за ову годину. Сутра ће бити свечано затварање скупштинских седница у $11^{1}/_{2}$ часова, али нужно је, да посланици дођу раније, нека изволе доћи око 10 часова пре подне у свечаном оделу.

Данашњу седницу закључујем и заказујем идући састанак сутра у 10 часова.

(Састанак је трајао до $11^{1}/_{2}$ часова).

---

54 САСТАНАК

9 августа 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуба Јоксимовић

Почетак у $10^{3}/_{4}$ часа пре подне.

Беле су сва г.г. министра осим г. министра председника.

Потпредседник — Отварам седницу 54 састанка.

Изволте чути протокол 53 састанка

Секретар Љ. Јоксимовић прочита.

Потпредседник — Усваја ли Скупштина прочитани протокол? *(Усваја).*

Част ми је известити Народну Скупштину, да је истражни одбор написао и потписао оптужбу и предао је председништву, и оно ће даље учинити, шта треба. (Чује се: *„хвала му"*). — Дајем четврт часа одмора.

После кратког одмора дошао је у скупштинску дворану Његово Величанство Краљ, допраћен Председништвом Скупштине, ађутантима и дочекан Народним Представницима, дипломатским телом, Његовим Високопреосвештенством Митрополитом и осталим државним чиновницима, и закључио седнице скупштинске овом беседом:

Поштовани посланици,

Мени је особито мило, што опет, на завршетку ваших радова, имам прилику наћи се у вашој средини и изјавити вам Моју владалачку захвалност за ваше трудове.

Ја сам вас, одмах сутра дан, пошто сам узео Краљевску власт, сазвао у овај ванредни сазив поглавито ради тога, да Народна Скупштина прими Моју уставну заклетву, и да реши државни буџет, који је са пређашњих нередовних прилика остао нерешен. Али осим тога, ви сте, господо посланици, за време овога сазива имали још доста других а међу њима неколико врло важних послова, које сте све радили и свршили с похвалном вредношћом.

На првом месту, ви сте, правилно оцењујући финансијске и економне потребе земље, одобрили трговинске уговоре, које вам је Моја влада поднела, а међу којима је нарочито важан трговински уговор са суседном монархијом Аустро-Угарском. Тим чином ви сте створили основу за десетогодишње привредно развијање и финансијско јачање наше Отаџбине.

Одобравајући буџет, који је по природном развитку државних потреба захтевао накнадна повишавања, одобравајући поред тога и зајам за исплату затечених привремених дугова, а тако исто и дајући држави појачане изворе завођењем нових монопола и ревизијом закона о трошарини, ви сте, господо посланици, најубедљивије и најјасније засведочили, да вас у раду вашем руководи патриотично старање и одана служба државним интересима. Што сте ви у решавању оних тешких питања показали толико много добре воље, то несумњиво потврђује, да с потпуним поверењем помажете Моју владу и да сте чврсто заузети за државни и народни напредак. Ја вам за то исказујем Моју особиту благодарност.

Поштовани посланици,

Данас је само четири месеца од како сам Ја чином од 1. априла пресекао зле последице прошлогодишње 9. августа, па већ данас са задовољством можемо погледати на многе важне резултате, који су постигнути за ово кратко време. Такав успех могла је постићи, с помоћу Божјом, само владавина, којој је главно обележје потпуна сагласност између Краља и Народа. Надајмо се, да ће и на даље милост Божја пратити и помагати овако леп почетак.

Поштовани посланици,

Проглашујући да су седнице овога ванредног сазива Народне Скупштине затворене, и одајући заслужено признање вашем неуморном и патриотском раду, Ја вам желим срећан повратак вашим домовима и, праштајући се с вама, Ја кличем из дубине душе:

Да живи Српски Народ!

Да живи слободна, уставна Србија!

9 августа 1893 год.
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник министарског савета, министар просвете и црквених послова,
Д-р Л. Докић с. р.

Министар војни, ђенерал,
С. Грујић с. р.

Министар финансија,
Д-р М. В. Вујић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

Министар иностраних дела,
Анд. Николић с. р.

Министар грађевина, инжињер, потпуковник,
Свет. Станковић с. р.

Министар народне привреде,
Раша Милошевић с. р.

Министар правде,
Пет. Максимовић с. р.

После опраштања са Скупштином, који је, као и читаве беседе, пропраћено бурним узвицима „живео," уз ове реч:

Потпредседник — Објављујем да је данашња, последња седница ванредног сазива закључена, и Председништво праштајући се с вама, господо посланици, жели вам, срећан пут! *(Хвала!)*

(Састанак је завршен у 11 часова и 45 минута).

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа српско-краљев. државне штампарије

МИ

АЛЕКСАНДАР I.

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА СКУПШТИНА, САЗВАНА У ВАНРЕДНИ САЗИВ, РЕШИЛА И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО:

ЗАКОН

о

ТРГОВИНСКОМ УГОВОРУ

ИЗМЕЂУ

СРБИЈЕ И АУСТРО-УГАРСКЕ

Намесништво Краљевине Србије, у име Његовог Величанства Краља Србије, с једне,

и

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски, с друге стране,

задахнути подједнаком жељом, да рашире и развију трговинске односе између својих држава, одлучили су да закључе нов уговор, и тога ради именовали су Своје Пуномоћнике, и то:

Намесништво Краљевине Србије:

Господина Ђорђа С. Симића, изванредног Посланика и пуномоћног Министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког и т. д. и Апостолског Краља Угарског;

Господина Стевана Поповића, Државног Саветника;

Господина доктора Лазара Пачу, Управника монопола дувана и соли;

Господина Косту Стевановића, Начелника царинског одељења у Министарству Финансија; и

Господина Милована Миловановића, Владиног Комесара при Народној Банци,

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски:

Господина Густава Гроф Калноки од Керешпатак, Свога дејственог Тајног Саветника и Придворника, Ђенерала Кавалерије, Свога Министра Царског Дома и Иностраних Дела,

La Régence du Royaume de Serbie au nom de Sa Majesté le Roi de Serbie d'une part,

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême, etc., et Roi Apostolique de Hongrie, d'autre part,

animés d'un égal désir d'étendre et de développer les relations commerciales entre Leurs Etats, ont résolu de conclure un nouveau traité, et ont nommé, à cet effet, pour Leurs Plénipotentiaires, savoir:

Le Régence du Royame de Serbie:

Monsieur Georges S. Simitch, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Serbie près Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême etc., et Roi Apostolique de Hongrie;

Monsieur Stévan Popovitch, Conseiller d'Etat;

Monsieur le Docteur Lazar Patchou, Directeur des Monopoles du tabac et du sel;

Monsieur Kosta Stévanovitch, Chef de la section des douanes au Ministère des finances; et

Monsieur Milovan Milovanovitch, Commissaire du Gouvernement auprès la Banque Nationale;

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême etc., et Roi Apostolique de Hongrie:

Monsieur Gustave Comte Kálnoky de Köröspatak, Son Conseiller intime actuel et chambellan, Général de Cavalerie, Son Ministre de la Maison Impériale et des affaires étrangères,

који, пошто су саопштили једни другима своја пуномоћства која су нашли да су добра и уредна, уговорили су оне чланове:

Члан I.

Између земаља уговорница биће потпуна слобода трговине и бродарства.

Поданици сваке стране уговорнице уживаће на земљишту друге стране иста права, повластице и олакшице у трговини и пловидби које уживају сада или ће у напредак уживати у тим земљама њихови сопствени грађани и поданици највећма повлашћене државе.

Члан II.

Поданици сваке стране уговорнице имаће узајамно право, да на земљишту друге стране могу, као и држављани те стране и поданици највећма повлашћене државе, путовати железницама, рекама и друговима; да се могу на сваком месту настанити или неко време бавити, да могу прибављати сваковрсне земље и куће или их узимати под закуп или их имати у државини у целини или делимице; у опште, да могу прибављати покретна и непокретна добра, отуђивати их или на другог преносити на све начине, а нарочито продајом, тестаментом или наслеђем ab intestato: не требајући ослашћења или одобрења земаљских власти. Они ће моћи ту водити трговину или радити занат, вршити све своје послове, било непосредно, било преко посредника, кога ће она сама бирати било лично или у друштву; моћи ће превозити робу и лица, подизати депо-е (стоваришта), одређивати цене, залоге и плаћања своје робе и вршење својих обавеза; даље, обављати своје послове, подносити царинарницама своје декларације, пред земаљским властима и судовима заступати своја права и потраживања: не плаћајући за све то друге ни веће ни теже царине, дажбине, порезе и таксе од оних, које плаћају држављани те земље или поданици највећма повлашћене

lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article I.

Il y aura pleine et entière liberté de commerce et de navigation entre les pays des Parties contractantes.

Les sujets de chacune des Parties contractantes jouiront dans les territoires de l'autre des mêmes droits, faveurs et exemptions dont jouissent actuellement ou jouiront à l'avenir, en matière de commerce et de navigation, dans ces territoires, les propres nationaux et les sujets de la nation la plus favorisée.

Article II.

Les sujets de chacune des Parties contractantes auront réciproquement, dans les territoires de l'autre, la même faculté que les nationaux et les sujets de la nation la plus favorisée, de voyager sur les chemins de fer, rivières et routes, de s'établir dans des lieux quelconques où d'y séjourner temporairement, d'acquérir des terres de toute sorte et des maisons ou de les louer et de les posséder en tout ou en partie; en général, d'acquérir des biens meubles et immeubles, de les aliéner ou transmettre par des actes quelconques et surtout par la vente, le testament ou par la succession *ab intestato*: le tout sans autorisation ou approbation des autorités du pays. Ils pourront y exercer leur commerce ou métier, régler leurs affaires de toute sorte, soit directement, soit par l'entremise d'un intermédiaire qu'ils choisiront eux-mêmes, soit personnellement, soit en compagnie, transporter des marchandises et des personnes, établir des dépôts, fixer les prix, gages et les paiements de leurs marchandises et prestations, vaquer à leurs affaires, présenter leurs déclarations aux douanes, faire valoir leurs droits et requêtes devant les autorités et tribunaux du pays: le tout sans payer des droits, contributions, impôts et taxes autres ni plus élevés ou onéreux, que ceux auxquels sont soumis les nationaux ou les sujets de la nation la plus favorisée

државе без обзира на разлике по народности или вероисповести.

По себи се разуме, да ће се они у том погледу имати придржавати земаљских закона и уредаба, који важе за трговину, занате и јавну сигурност, а преде за држављане те земље и за поданике највећма повлашћене државе.

Задужбине, корпорације, удружења и у опште сва правна лица, која се налазе на земљишту једне уговорне стране, осим трговачких друштава и друштава за обезбеђење, не могу, ни бесплатно, ни путем теретних ни нетеретних уговора прибављати непокретна добра на земљишту друге стране.

Члан III.

Поданици сваке стране уговорнице биће на земљишту друге стране, ослобођени од сваке војене службе, како у сталној војсци, тако у резерви и у народној војсци. Тако исто они ће бити ослобођени од сваког обавезног службеног посла пред судовима, држ. администрацији или општини, од примања војника на стан, од сваког ратног намета, сваке реквизиције или војеног давања (дажбина), па ма какве оне биле, изузимајући при том терете, који су скопчани с држањем или најмом непокретних добара, а тако исто и услуге или војене реквизиције, којима су подложни сви држављани, као власници или закупци непокретних добара.

Они неће бити подвргнути, ни лично, ни у погледу покретних или непокретних добара њихових, другим дужностима, ограничењима, таксама или порезама, осим оних, којима ће бити подвргнути и сами држављани.

Члан IV.

Индустријалци или трговци једне стране уговорнице, који путују или који своје помоћнике, сталне или путничке агенте или ма какве друге представнике шаљу да путују по територији друге стране ради куповине или прибирања наруџбина, са или без узорка (мустара), а тако исто и у опште кад путују у интересу својих трговинских и индустријских послова, неће моћи тога

et sans distinction de la nationalité ou de la confession.

Il est bien entendu qu'ils auront à se conformer, à cet égard, aux lois et règlements du pays en vigueur, par rapport au commerce, aux métiers et à la sûreté publique et applicables aux nationaux et aux sujets de la nation la plus favorisée.

Les fondations, corporations, associations et en général toutes les personnes morales qui existent dans les territoires d'une des Parties contractantes sont, à l'exception des sociétés commerciales et d'assurance, exclues de la faculté d'acquérir, soit à titre gratuit, soit à titre onéreux, des biens immeubles sur les territoires de l'autre Partie.

Article III.

Les sujets de chacune des Parties contractantes seront exempts, sur les territoires de l'autre, de tout service militaire, tant dans la troupe régulière que dans la milice et la garde nationale. Ils seront dispensés également de toute fonction officielle obligatoire, judiciaire, administrative ou municipale, du logement militaire, de toute contribution de guerre, de toute réquisition ou prestation militaires de quelque sorte que ce soit, hormis cependant les charges attachées à la possession ou à la location de biens immeubles, ainsi que les prestations ou réquisitions militaires auxquelles sont soumis les nationaux en leur qualité de propriétaires ou de locataires d'immeubles.

Ils ne pourront être assujettis, ni personnellement, ni par rapport à leurs meubles ou immeubles, à d'autres devoirs, restrictions, taxes ou impôts qu'à ceux auxquels seront soumis les nationaux.

Article IV.

Les industriels ou négociants d'une des Parties contractantes qui voyagent ou qui font voyager leurs commis, agents, commis-voyageurs ou représentants quelconques sur les territoires de l'autre, pour y faire des achats ou recueillir des commissions, soit avec, soit sans échantillons, ainsi qu'en général dans l'intérêt de leurs affaires de commerce ou d'industrie, ne pourront, à

ради бити подвргнути никаквој даљој дажбини или порези, у колико легитимационом исправом, издатом по обрасцу, који је приложен ⁄. овом уговору, докажу, да је кућа, за рачун које путују, платила у својој земљи таксе и порезе прописане за вршење њене трговине и индустрије.

Ова одредба не односи се на прикупљање нарудбина код лица, која не врше трговину или индустрију. Ну ипак насупрам аустријских и угарских путничких агената у том погледу у Србији ће се поступати исто тако као и према држављанима српским.

Према поданицима једне стране уговорнице, кад на земљишту друге стране оду на вашаре или тргове ради своје трговине или продавања својих производа, поступаће се узајамно као и са држављанима, и они неће бити подвргнути већим таксама, него што се плаћају од оних последњих.

Поданици једне стране уговорнице, који раде експедиторску или возарску радњу између разних тачака територије страна уговорница или који се баве пловидбом, за вршење ових заната на земљишту друге стране неће плаћати никакву индустријску или посебну таксу.

Члан V.

Стране уговорнице обавезују се, да не спречавају узајамну трговину никаквом забраном увоза, извоза или провоза.

Оне могу одступити од овог правила само:

а) за државне монополе, који су сад или који се унапредак могу завести;

б) с обзиром на санитетску и ветеринарску полицију сообразно међународним начелима, која су у том погледу усвојена;

в) у напредним приликама у погледу ратних набавака.

Ограничење под б) простире се такође и на заштитне мере, предузете у циљу да

ce titre, être soumis à aucun droit ou impôt ultérieur, en tant qu'ils prouveront par une carte de légitimation délivrée d'après le formulaire joint au présent Traité, que la raison sociale, pour le compte de laquelle lis voyagent, a acquitté dans son pays les droits et impôts prescrits pour l'exercice de son commerce et de son industrie.

La disposition qui précède ne s'applique pas à la recherche de commandes chez des personnes qui n'exercent pas de commerce, ni d'industrie. Toutefois, les commis voyageurs autrichiens ou hongrois ne seront pas traités en Serbie, sous ce rapport, moins favorablement que les nationaux.

Les sujets de l'une des Parties contractantes, se rendant aux foires ou marchés sur les territoires de l'autre, à l'effet d'y exercer leur commerce ou d'y débiter leurs produits, seront réciproquement traités comme les nationaux et ne seront pas soumis à des taxes plus élevées que celles perçues de ces derniers.

Les sujets d'une des Parties contractantes qui exercent le métier d'expéditeur ou de charretier entre les divers points des territoires des Parties contractantes ou qui se livrent à la navigation, ne seront soumis, par rapport à l'exercice de ces métiers, à aucune taxe industrielle ou spéciale sur les territoires de l'autre.

Article V.

Les Parties contractantes s'engagent à ne pas entraver le commerce réciproque par des prohibitions quelconques d'importation, d'exportation ou de transit.

Elles ne pourront faire d'exceptions à cette règle que:

a) pour les monopoles d'Etat actuellement en vigueur, ou qui pourraient être établis à l'avenir;

b) par égard à la police sanitaire et vétérinaire, conformément aux principes internationaux adoptés à ce sujet;

c) dans des circonstances exceptionnelles, par rapport aux provisions de guerre.

La réserve exprimée sous b) s'étend également aux mesures prohibitives prises dan-

се, у интересу земљорадње, стане на пут ширењу инсеката или других штетљивих организама.

Што се тиче мера опрезности, које се имају предузимати против уноса и распростирања сточних заразa (епизотија), стране уговорнице закључиле су, у исто време, за то нарочиту конвенцију.

Члан VI.

Роба сваке врсте, која долази са земљишта једне стране уговорнице или улази у исто, биће на територији друге стране узајамно ослобођена сваке провозне дажбине и сваке трошаринске таксе, па било да се провози непосредно, или да се за време провоза има стоварити, сместити у депо или на ново товарити.

Члан VII.

Роба, по пореклу или манифактури, аустријска или угарска, побројана у тарифи А), која је приложена овом уговору, плаћаће при увозу у Србију царине одређене у тој тарифи.

Са сваком робом порекла или манифактуре аустријске или угарске, па била она именована или не у тарифи А), поступаће се, при њеном увозу у Србију, онако исто као и са робом највећма повлашћене државе.

Роба српског порекла или манифактуре, побројана у тарифи Б), која је приложена овом уговору, плаћаће при увозу у аустро-угарску царинску област, царине означене у тој тарифи.

Са сваком робом српског порекла или манифактуре, па била она именована или не у тарифи Б), поступаће се, при њеном увозу у аустро-угарску царинску област, онако исто као и са робом највећма повлашћене државе.

Да би олакшали узајамни промет преко заједничке границе, стране уговорнице уговориле су нарочите одредбе, изложене у додатку В), који је приложен овом уговору.

Члан VIII.

Обе стране уговорнице обавезују се, да производима земље и индустрије друге

le but d'empêcher, dans l'intérêt de l'agriculture, la propagation d'insectes ou d'autres organismes nuisibles.

Pour ce qui a trait aux mesures de précaution à prendre contre l'importation et la propagation d'épizooties, les Parties contractantes ont arrêté, en même temps, une Convention spéciale.

Article VI.

Les marchandises de toute nature, venant des territoires de l'une des Parties contractantes ou y allant, seront réciproquement affranchies, dans les territoires de l'autre, de tout droit de transit et de taxes de consommation de toute sorte, soit qu'elles transitent directement, soit que, pendant le transit, elles doivent être déchargées, déposées ou rechargées.

Article VII.

Les marchandises d'origine ou de manufacture autrichienne ou hongroise, énumérées au tarif A joint au présent Traité, acquitteront, à leur entrée en Serbie, les droits fixés par ledit tarif.

Toute marchandise d'origine ou de manufacture autrichienne ou hongroise, dénommée ou non au tarif A, sera traitée, à l'entrée en Serbie, sur le pied de la nation la plus favorisée.

Les marchandises d'origine ou de manufacture serbe, énumérées au tarif B joint au présent Traité, acquitteront, à leur entrée dans le territoire douanier austro-hongrois, les droits fixés par ledit tarif.

Toute marchandise d'origine ou de manufacture serbe, dénommée ou non au tarif B, sera traitée, à l'entrée dans le territoire douanier austro-hongrois, sur le pied de la nation la plus favorisée.

Dans le but de faciliter le trafic réciproque à travers la frontière commune, les Parties contractantes sont convenues des dispositions spéciales contenues dans l'annexe C jointe au présent Traité.

Article VIII.

Chacune des Parties contractantes s'engage, non seulement quant au montant

стране не само у количини царине и узгредних такса, које се наплаћују при увозу у и извозу, него и у начину наплате и у обезбеђењу тих царина и узгредних такса, као и у опште у царинском поступку о увозу, провозу и извозу, даду сваку повластицу слободију или олакшицу, која је већ дата или буде у напредак дата којој трећој држави, тако да се таква повластица сами тим и без икакве накнаде, одмах простире и на производе земље и индустрије друге стране уговорнице.

Члан IX.

И једна и друга страна уговорница допушта да за неко време буду слободни од увозне и извозне царине ови предмети, с обавезом да се извезу натраг, у року који се у напред одреди и под условом да истоветност извезених и на ново увезених предмета буде потпуно утврђена:

1) сва роба, која се, излазећи на слободног промета на земљишту једне стране уговорнице, шаље пасошаре и трговце друге стране, или која је њима пошиљ и трговца, тамо послата да се смести у антрепо-е или царинске магацине, а тако исто и угледи (мустре), које увозе путнички агенти;

2) стока, која се из области једне стране уговорнице гони на тргове у области друге стране, па се отуд враћа непродата;

3) предмети, који су намењени да се оправе, али тако да се тиме не измени у суштини њихова природа и њихово име у трговини;

4) обележени и употребљавани џакови и тако исто и бурад, која се увозе из области друге стране уговорнице, да се напуне или испразне, па се враћају пуна или празна, —

све ово према одредбама, које важе за државу највећега повлашћену.

Члан X.

Унутрашње дажбине на производњу, фабрикацију или потрошњу, које су уда-

des droits et taxes accessoires à percevoir à l'entrée et à la sortie, mais aussi quant à la perception et à la garantie de ces droits et taxes accessoires, comme en général quant au traitement douanier à l'importation, au transit et à l'exportation, à faire profiter les produits du sol et de l'industrie de l'autre Partie, de toute faveur, immunité ou facilité qui seraient déjà accordées ou qui pourraient être à l'avenir accordées à une tierce Puissance, de manière que toute faveur pareille sera étendue immédiatement, par ce fait même, et sans compensation, aux produits du sol et de l'industrie de l'autre Partie contractante.

Article IX.

Seront admis de part et d'autre, en franchise temporaire de droit d'importation ou d'exportation, les objets suivants avec l'obligation de les faire retourner dans un terme établi à l'avance et à la condition que l'identité des objets exportés et réimportés soit constatée d'une manière absolue:

1. toutes les marchandises qui, sortant du commerce libre dans les territoires de l'une des Parties contractantes, sont expédiées aux foires et marchés de l'autre, ou qui, en dehors des foires ou marchés, de l'autre, y sont expédiées pour y être déposées dans des entrepôts ou magasins de douane, ainsi que les échantillons importés par les commis voyageurs;

2. le bétail conduit des territoires de l'une des Parties contractantes aux marchés dans les territoires de l'autre, et qui sera reconduit sans avoir été vendu;

3. les objets destinés à être réparés, sans que leur nature et leur dénomination commerciale subissent un changement essentiel;

4. les sacs marqués et ayant déjà servi, ainsi que les fûts et futailles qui sont importés des territoires de l'autre Partie contractante pour être réexportés remplis, ou qui sont réimportés après avoir été exportés remplis:

le tout conformément aux dispositions applicables à la nation la plus favorisée.

Article X.

Les droits internes de production, de fabrication ou de consommation, qui grè-

рене или које ће се ударити на земаљске производе, било за рачун државе, било за рачун општина или корпорација, неће се моћи ударати, ни под каким изговором, ни веће ни теже, на сличне производе пореклом из области друге стране уговорнице.

vent ou grèveraient les produits du pays, soit pour le compte de l'Etat, soit pour le compte des administrations municipales ou corporations, ne pourront frapper, sous aucun prétexte, ni d'un taux plus élevé, ni d'une manière plus onéreuse, les produits similaires provenant des territoires de l'autre Partie contractante.

Члан XI.

Пошто се с робом српског порекла поступа у Аустро-Угарској, што се тиче плаћања царине и узгредних такса, по одредбама које важе за државе најмање повлашћене, то и роба пореклом аустријска или угарска неће бити у Србији подвргнута никакној накнадној царинској такси, поносној или ма каквој другој, нити споредним таксама поним или већим од оних које сада важе за државу највећма повлашћену, на име:

1) за пошљарину: 20 пара динарских од 100 килограма, и то само онда, кад ову службу врше царински носачи;

2) за кантарину: 8 пара динарских од 100 килограма;

3) за кадарину: 10 пара динарских од 100 килограма;

4) за лежарину: дневно 5 пара динарских од 100 килограма; ова се такса повишује за 10 пара од 100 килограма дневно за робу, која се може лако да запали и да експлодује.

Разуме се, да се ове узгредне таксе могу наплаћивати само у колико је служба, за коју се наплаћују, доиста учињена сагласно прописима и законима царинским.

Осим тога уговорено је, да се свако смањење ових накнадних или такса, које се допусти роби које треће државе, подједнако и без одлагања примени и на артикле исте природе пореклом аустриске или угарске.

Article XI.

Les marchandises d'origine serbe étant traitées en Autriche-Hongrie, quant à l'acquittement des droits et taxes accessoires, d'après les dispositions en vigueur à l'égard de la nation la plus favorisée, les marchandises d'origine autrichienne ou hongroise ne seront également soumises en Serbie à aucun droit additionnel de douane, local ou de tout autre genre, à des taxes accessoires nouvelles ou supérieures à celles qui existent actuellement à l'égard des nations les plus favorisées, savoir:

1. pour le port: 20 paras de dinar par 100 kilogrammes et seulement dans le cas où ce service est fait par les hommes au service de la douane;

2. pour le pesage: 8 paras de dinar par 100 kilogrammes;

3. pour le pavé: 10 paras de dinar par 100 kilogrammes;

4. pour le magasinage: 5 paras de dinar par 100 kilogrammes et par jour; cette taxe est augmentée de 10 paras par 100 kilogrammes et par jour pour les marchandises facilement inflammables et explosibles.

Il est entendu que les taxes accessoires ne peuvent être perçues qu'en tant que les services auxquels ces taxes sont affectées ont été rendus effectivement et conformément aux prescriptions et lois douanières.

Il demeure en outre convenu que toute diminution de ces taxes additionnelles ou accessoires qui serait accordée aux marchandises d'un tiers Etat sera également appliquée sans délai aux articles similaires d'origine autrichienne ou hongroise.

Члан XII.

Не крњећи ни мало нарочите погодбе царинског поступка о промету на железницама, уговорено је, да се робз, која

Article XII.

Sans préjudice des arrangements spéciaux sur le traitement douanier du trafic sur les chemins de fer, il est convenu que

на земљиште једне стране уговорнице подлежи давању кауције, па је већ, тога или другога чега ради, стављена под царински затвор, неће на земљиште друге стране разблажити, нити печати и олова, која би се нашла неповређена, заменивати, чим су испуњени захтеви контроле.

У опште ће се формалности царинске службе уредити по истоветним принципима и упростити у колико је год могуће; учиниће се што треба да експедиција буде уредна и брза у службеним часовима, који ће се одредити у довољном броју.

У колико год прилике буду допуштале, царинска надлештва обеју страна уговорница биће уједињена или ће бар вршити службу подударно и у исто време, не шкодећи при том промету без невоље.

Члан XIII.

Стране уговорнице обавезују се да згодним средствима заједнички раде, да се спречи и казни кријумчарење управљено против њихове земље, да на тај циљ дају сваку законску помоћ чиновницима друге стране уговорнице, којима је надзор поверен, да их помажу и да им преко општинских и полицијских чиновника као и преко месне власти у опште дају сва обавештења, која им устребају за вршење њихове службе.

Стране уговорнице задржале су право да закључе нарочита правила о овоме.

Члан XIV.

1. Поданици једне стране уговорнице имаће у области друге стране иста права која и домаћани у свему што се тиче заштите проналазака, цртежа и индустријских модела, фабричких и трговачких марака, трговачке фирме и трговачког имена. У том погледу изравњују се поданицима сва лица, која су на земљишту друге стране уговорнице стално настањена или имају на њему своју главну индустријску радњу.

les marchandises qui sont soumises sur les territoires de l'une des Parties contractantes au traitement de l'acquit à caution et qui, pour cette même raison ou pour une autre, y ont déjà été mises sous scellés, ne seront point déballées dans les territoires de l'autre Partie, et les scellés et plombs trouvés intacts ne seront pas remplacés, pourvu que l'on ait satisfait aux exigences du contrôle.

En général, les formalités du service douanier seront réglées d'après des principes identiques et seront simplifiées autant que possible; il sera pourvu à une expédition régulière et prompte, dans les heures de service qui seront fixées en nombre suffisant.

Autant que les circonstances le permettront, les bureaux douaniers des Parties contractantes seront réunis, ou du moins ils procéderont à leurs opérations par un service combiné et simultanément, sans entraver inutilement le trafic.

Article XIII.

Les Parties contractantes s'engagent à coopérer, par des moyens convenables, pour empêcher et punir la contrebande dirigée contre leurs territoires, à accorder à cet effet toute assistance légale aux employés de l'autre Partie contractante chargés de la surveillance, à les aider et à leur faire parvenir, par les employés de finances et de police, ainsi que par les autorités locales en général, toutes les informatirions dont ils auront besoin pour l'exercice de leurs fonctions.

Les Parties contractantes se sont réservé de convenir de réglements spéciaux à cet égard.

Article XIV.

1. Les sujets de l'une des Parties contractantes jouiront sur les territoires de l'autre des mêmes droits que les nationaux, pour ce qui concerne la protection des inventions, des dessins et modèles industriels, des marques de fabrique et de commerce, de la raison sociale et du nom commercial. Sont assimilées, sous ce rapport, aux sujets toutes les personnes qui sont domiciliées ou ont leur établissement industriel prin-

2. Кад се ради заштите каквог проналаска, цртежа, модела или фабричке и трговачке марке, поднесе молба за патентат на земљишту једне стране уговорнице, па се у току од три месеца поднесе иста молба за патентат на земљишту друге стране, онда је уговорено:

а) да ова друга молба има првенство над свима молбама поднетим на земљишту друге стране уговорнице после подношаја оне прве; и

б) да предмет, за који је тражен патент, не губи карактер новости на земљишту друге стране уговорнице услед тога што су друге прилике наступиле после подношаја оне прве молбе.

3) Рок, који је горе предвиђен, почиње:
а). односно цртежа и модела, а тако исто и односно трговачких и фабричких жигова, од дана кад је поднесена прва молба.

б). односно проналазака, од дана, кад је издат патент по првој молби.

Дан подношаја молбе или издавања патента не рачуна се у рок.

За дан издавања патента узима се онај дан, кога је интересованом лицу предато коначно решење о издавању патента.

4. Увожење робе, фабриковане на земљишту једне стране, на земљиште друге, не повлачи за собом на овом последњем земљишту губитак права на заштиту, која је дата тој роби на основу поднесеног цртежа или модела.

5. Сопственику какве трговачке или фабричке марке, која је уписана на земљишту једне стране уговорнице, неће се моћи одрећи уписање те марке на земљишту друге стране само са тога разлога, што та марка није начињена са-

cipal sur les territoires de l'une des Parties contractantes.

2. Lorsqu' une demande de brevets pour une invention, un dessin, un modèle ou une marque de fabrique et de commerce est déposée, pour s'en assurer la protection dans les territoires de l'une des Parties contractantes, et que, dans le délai de trois mois, le dépôt de cette demande est effectué dans les territoires de l'autre Partie contractante, il est établi:

a) que cette demande postérieure aura la priorité sur toutes les demandes déposées dans les territoires de l'autre Partie contractante, après l'époque du dépôt de la première demande; et

b) que l'objet pour lequel une demande de brevet a été présentée ne perdra pas le caractère de nouveauté dans les territoires de l'autre Partie contractante, par suite de circonstances survenues après la date du dépôt de la première demande.

3. Le délai prévu plus haut court:

a) pour ce qui concerne les dessins et modèles, ainsi que les marques de commerce et de fabrique, à partir de la date de la présentation de la première demande;

b) pour ce qui concerne les inventions, à partir de la date où le brevet a été délivré sur la première demande.

Le jour du dépôt de la demande ou de la délivrance du brevet n'est pas compté dans le délai.

Sera considéré jour de la délivrance du brevet le jour ou la résolution portant sur la délivrance définitive du brevet est remise à la partie intéressée.

4. L'importation d'une marchandise fabriquée dans les territoires de l'une des Parties contractantes sur les territoires de l'autre n'entraînera pas dans ces derniers territoires la déchéance du droit de protection à cette marchandise sur la déposition d'un dessin ou d'un modèle.

5. On ne pourra pas refuser au propriétaire d'une marque de commerce ou de fabrique, enregistrée dans les territoires de l'une des Parties contractantes, l'enregistrement dans les territoires de l'autre, pour la seule raison que cette marque

образно прописима, који у земљи важе за састав и спољашњи облик марке.

Неће се сматрати као прописи о саставу и облику марака одредбе, које забрањују употребу слике владаоца или чланова владајуће породице, или употребу државног грба, других јавних грбова или најзад употребу марака, које се сматрају као управљене против јавног поретка или супротне са актичним ставом ствари, у намери да обмањују публику.

6. Обе стране уговорнице предузеће потребне мере, у колико их раније не буду предузеле, против излагања и продавања робе, која, у намери преваре, носи на себи, на штету законите трговине, државни грб друге стране уговорнице или као означење свог порекла, име или грбове места или округа, који припадају територији друге стране уговорнице.

7. Поданици једне стране уговорнице, који на земљишту друге стране желе себи осигурати сопственост какве марке, цртежа или модела, имају испунити све формалности прописане законодавством ове друге стране. Они имају, посебице, депонирати своје марке, цртеже и моделе, сообразно прописима који важе, у Србији: код трговачког суда у Београду; у Аустро-Угарској, за краљевства и провинције, које су представљене у царевинском већу: код трговачке и индустријске коморе бечке, а за земље круне Св. Стевана: код будим-пештанске трговачке и индустријске коморе.

Члан XV.

Овај уговор простире се на све земље, које сада припадају или које ће у напредак припасти аустро-угарској царинској области.

n'est pas conforme aux prescriptions qui y sont en vigueur, relativement à la composition et à la forme extérieure de la marque.

Ne seront pas considérées comme prescriptions ayant rapport à la composition et à la forme des marques, les dispositions qui défendent l'usage du portrait du souverain ou des membres de la famille régnante, ou l'usage d'armoiries de l'Etat, d'autres armoiries publiques ou enfin l'emploi de marques considérées contraires à l'ordre public ou étant en opposition avec la situation réelle, de manière à induire en erreur le public.

6. Chacune des Parties contractantes adoptera les mesures nécessaires, en tant qu'elles n'auraient pas été prises antérieurement, contre l'exposition et la mise en vente de marchandises qui, dans une intention frauduleuse, au préjudice du commerce légitime, sont revêtues des armoiries d'Etat de l'autre Partie contractante ou portent, comme indication de provenance, le nom ou les armoiries de localités ou de districts, situés dans les territoires de l'autre Partie contractante.

7. Les sujets de l'une des Parties contractantes qui veulent s'assurer la propriété d'une marque, d'un dessin ou d'un modèle dans les territoires de l'autre Partie contractante, auront à remplir les formalités prescrites par la législation de cette dernière. Ils devront, en particulier, faire déposer leurs marques, dessins et modèles, conformément aux prescriptions en vigueur, en Serbie: au tribunal de commerce à Belgrade, en Autriche-Hongrie, pour les Royaumes et provinces représentés au Reichsrath: à la Chambre de commerce et d'industrie de Vienne, et pour les pays de la Couronne de St. Etienne: à la Chambre de commerce et d'industrie de Budapest.

Article XV.

Le présent Traité s'étend à tous les pays qui appartiennent à présent ou appartiendront à l'avenir au territoire douanier austro-hongrois.

Члан XVI.

Овај уговор замењује трговински уговор од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881. Он ће почети важити од $\frac{20 \text{ децембра } 1892}{1 \text{ јануара } 1893}$ и важиће до $\frac{19}{31}$ децембра 1903. У случају да ни једна страна уговорница, дванаест месеци пре истека ове периоде, не буде саопштила намеру да уговор престане имати силу, он ће важити за годину дана од дана, кад га је једна или друга страна уговорница откаже.

Article XVI.

Le présent traité est destiné à remplacer le traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881. Il entrera en vigueur le $\frac{20 \text{ décembre } 1892}{1 \text{ janvier } 1893}$ et restera exécutoire jusqu'au $\frac{19 \text{ décembre}}{31 \text{ décembre}}$ 1903. Dans le cas où aucune des Parties contractantes n'aurait notifié, douze mois avant la fin de ladite période, son intention d'en faire cesser les effets, ledit traité demeurera obligatoire jusqu'à l'expiration d'un an à partir du jour où l'une ou l'autre des Parties contractantes l'aura dénoncé.

Члан XVII.

Овај ће се уговор ратификовати и ратификације ће се изменити у Бечу што се пре може.

У потврду тога пуномоћници обеју страна потписали су га и на њега ударили своје печате.

Састављено у Бечу, у два комада, $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ хиљаду осам стотина деведесет друге.

Article XVII.

Le présent traité sera ratifié, et les ratifications en seront échangées à Vienne le plus tôt possible.

En foi de quoi, les plénipotentiaires l'ont signé et l'ont revêtu du cachet de leurs armes.

Fait, à Vienne, en double expédition, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ mil-huit-cent quatre-vingt-douze

(МП) **Ђ. С. Симић** с. р.
(МП) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(МП) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(МП) **К. Стевановић** с. р.
(МП) **М. Миловановић** с. р.

(МП.) **Калноки** с. р.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p

(Образац)

(Formulaire).

Индустријска исправа за путничке агенте.

Важи за годину . . . .

Овим се тврди да господин Н. . . . . води трговину (има фабрику) са . . . . . под фирмом . . . . . .

служи трговачку кућу . . . . . као трговачки путник и да ова кућа води трговину (има фабрику) са . . . . . у . . . . . .

Господин Н . . . . . жељећи да прибира поруке и купује робу за рачун поменуте фирме као и за рачун ових фирама . . . . . .

у { Краљевини Србији / Монархији аустро-угарској,

сведочи се осим тога да је . . . . . речена . . . . . кућа . . . . . платила . . . . . у својој земљи порезе, које су прописате за вођење њихове трговине.

Ималац ове исправе овлашћен је да узима поруке и да купује робу, али искључиво путујући и само за рачун . . . . речене . . . . . фирме . . . . . Он може собом носити узорке (мустре), али не робу. Узимајући поруке и купујући

Carte de légitimation industrielle pour voyageurs de commerce.

Valable pour l'année . . . . . .

Il est certifié par la présente que le sieur N. . . . . fait le commerce (possède une fabrique) de . . . . . sous la raison sociale . . . . . .

est au service de la maison de commerce . . . . . en qualité de voyageur de commerce et que cette maison fait le commerce (possède une fabrique) de . . . . . à . . . . . .

Le sieur N. . . . . désirant recueillir des commandes et faire des achats de marchandises pour le compte de la susdite raison sociale, ainsi que pour celui des raisons sociales suivantes . . . . . .

dans { le Royaume de Serbie / la Monarchie austro-hongroise,

il est certifié, en outre que, l . . . . . dite . . . . . raison . . . . . sociale . . . . acquitte . . . . . dans son (leur) pays les droits réglementaires pour l'exercice de son (leur) commerce.

Le porteur de la présente carte de légitimation est autorisé à recueillir des commandes et à faire des achats de marchandises, mais exclusivement en voyageant et seulement pour compte de . . . . dite . . . . . raison . . . .

робу, дужан ће бити да то чини по прописима, који важе у свакој држави за путничке агенте најповлашћеније државе и да буде увек снабдевен легитимационом картом.

(Место, датум, општине и печат власти, која карту издаје.)

(Лични опис, стан, и потпис путничког агента.)

Il pourra porter avec lui des échantillons mais non des marchandises. En recueillant des commandes et en faisant des achats, il aura à se conformer aux règlements en vigueur dans chaque Etat pour les voyageurs de commerce de la nation la plus favorisée, et il devra toujours être muni de la carte de légitimation.

(Endroit, date, signature et sceau de l'autorité qui délivre la carte.)

(Signalement, domicile et signature du voyageur de commerce.)

ПРИЛОГ А

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈИ

ANNEXE A

DRITS A L'ENTRÉE EN SERBIE

Прилог А

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈУ

Број српске опште царинске тарифе од 1. јан. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	I-о, Артија		
1 *а)*	Артија умјачи, проста (сура и бела); артија за завијање, коректура (завезделса) и картон-пајпер без разлике (изузимајући картонпапир за посетнице и фотографије), па и у листи обојена или каквом смесом натопљена или премазана за завијање, кровове итд.	2·50	
б) 1	Артија умјачи сива, у маси обојена	8·—	
	Артија за писање, штампање и цртање, па и сва друга артија, неспоменута под бр. 1, *а*, изузимајући артију за цртареће и „скиденпајпер“	10·—	
	Примедба: Овде спада и сиви картон за посетнице и фотографије, као и сваки артија за писма без монограма, цртежа и слика, па и у кутијицама од картона (cartons) сваке врсте и израде		
2	Артија за цртареће и „скиденпајпер“ у табакама	16·—	
2 *а)*	Артија шарена, лаковака и бронзовака (тако звана златна и сребрна артија); артија провидна „транспарентпајпер“ (омашћена или увоштена); артија прилепљена на пактну	30·—	
	Артија стаклача, пескуша и шмирла, (Glas-Sand- und Schmirgelpapier)	8·—	15 у свакупини и бурадима
б)	Артија штампана, шпартала (растурана) или квадрирана у бојама	18·—	10 у котарицама
	Артија за писма са монограмима, цртежима и сликама, па и у кутијама (картонима) сваке врсте и израде; артија са сликама	35·—	5 у балама и шаторима
	Помадиране (тавети) и шаблоне (патрони) за собне мозере, трале, (вантилке) од артије за украсе; изувијасте или избушене артије, чипке од артије итд.	46·—	
в)	Коверте без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама (cartons) сваке врсте и израде	10·—	
	Коверте са монограмима, цртежима и сликама, па и у картонским кутијама (cartons) сваке врсте и израде	25·—	
	Примедба: Артија за писма и коверте само са шантанираном *жигом*, плаћају царине 10 дин.; а коверте платном восталена плаћају царину, према својој каквоћи 10 или 25 дин.		

Annexe A

DROITS A L'ENTRÉE EN SERBIE

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
			100 *kg*	
		I. Papier		
1	*a*)	Papier buvard, commun (gris ou blanc); papier d'emballage, carton et papier-carton de toute sorte (à l'exception du papier-carton fin pour cartes de visite et photographies), même teints en pâte ou imprégnés ou recouverts d'une substance quelconque pour servir d'emballage, de toiture etc.	2·50	
	b)	1 Papier buvard, fin, teint en pâte	8·—	
		Papier à écrire, à imprimer, à dessiner et tout autre papier non compris sous le Nr. 1*a*), excepté le papier à cigarettes et le papier de soie	10·—	
		Observation: Rentrent ici le papier-carton fin pour cartes de visite et photographies, ainsi que le papier à lettre de toute sorte sans monogrammes, dessins ni images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture.		
		2 Papier à cigarettes et papier de soie, en feuilles	16·—	
2	*a*)	Papier peint, glacé et bronzé (doré et argenté); papier transparent (enduit d'un corps gras ou de cire); papier collé sur toile	30·—	
		Papier recouvert de verre, de sable, papier d'émeri	8·—	15 en caisses ou en barils
	b)	Papier imprimé, papier réglé ou quadrillé en couleurs	18·—	10 en paniers
		Papier à lettre avec monogrammes, dessins et images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture; papier avec images	25·—	5 en ballots ou en sacs
		Papier de tenture et patrons pour peintures de chambres; bordures pour ornementation; papier découpé à jour à l'emporte-pièce; papier à dentelles et similaire	40·—	
	c)	Enveloppes sans monogrammes, dessins ni images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture	10·—	
		Enveloppes avec monogrammes, dessins et images, même en boîtes de carton de toute sorte et de toute garniture	25·—	
		Observation: Les papiers à lettre et les enveloppes qui portent seulement l'inscription imprimée de la raison sociale acquittent le droit de 10 dinars; les enveloppes renforcées de tissus sont admises selon leur qualité aux droits de 10 ou de 25 dinars		

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 мар. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	Фишеци и кесе од артије за пакованье, и са пантљикама обрнути итд.	100 кгр. 4·50	
	Артија, на и штампана, изартана (растрирана) или бојом кадрирана кад је у комадима од артије или напеделска пропикена или повезана	22·—	15 у сандуцима и бурадима
	Књиге за радње, повезане у платну или кожи, па и са њиховима и копчама од простих метала	20·—	10 у котарицама 5 у бадњама и џаковима
	Књиге, маше, музикалне ноте и остали слични књижевни, научни и уметнички предмети, повезани или на платну или на каквој другој материји прилепљени	20·—	
г)	Књиге, маше, музикалне ноте, у табакима или пропикене (бромиране) неповезане	слободно 100 кгр.	
д)	Карте за играње	60·—	
	Артије за штрикете у књижицама, или плаче за пушење приготовљене	40·—	
ђ) 1	Израде просте од артије, просте	10·—	15 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Овде спадају предмети разног облика од хартијине смесе и других сличних материја; даље кутије и томе подобне израде од артије или од картонџака без значајних украса, па и у свези с простим материјалима.		10 у котарицама 5 у бадњама и џаковима
2	Израде од артије, особито посломекуте, па и у свези с простим материјалима, у колико не спадају под број 61, б. (Ситнице)	30·—	
	II-о, Баштовански и пољски производи		
5	Млинарски производи:		
	Брашно и други млинарски производи (прекрупљено стуцано и љуштено зрно), крупа, бунгур, крш.	1·50	
	III-е, Вуна и длака		
8 *а)*	Предива од овчије или козјачке вуне, од камиље или доброве (баберове) длаке, сирова, белена, обојена, штампана, у једној или у више жица	55·—	25 у сандуцима и бурадима 10 у бњама и џаковима
9	Тканине вунене:		
а)	просте:		
2	Груба оџак од животињске длаке или грубе вуне (па и скројен у ћопове итд., а тако исто и кастрапесак и џаковн)	24·—	
	Груба чоја, као халина и доден, материја шаур итд.	25·—	16 у сандуцима и бурадима
	Ћебета (коњска и груба за постељу) од грубе вуне и од длаке рогате марве, коња итд.	24·—	8 у котарицама 5 у бњама и џаковима
	Примедба: Овде спадају и ћебета од отпадака (шоде)		

Numéros du tarif général (arrêté du 2/4 avril 1892)	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dm.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Cornets et sacs de papier d'emballage, même avec inscription imprimée de la raison sociale etc.	4·50	15 en caisses ou en barils
	Papier, même imprimé, réglé ou quadrillé en couleurs, s'il est broché ou relié en papier ou en cartons	22·—	10 en paniers.
	Registres reliés en calicot ou en cuir, même avec coins et fermoirs en métaux communs	20·—	5 en ballots ou en sacs.
	Livres, cartes géographiques, musique et autres articles similaires, littéraires, scientifiques et artistiques, reliés ou fixés sur de la toile ou quelque autre matière	20·	
d)	Livres, cartes géographiques, musique, en feuilles ou brochés, non reliés	exempts	
		100 *kg*	
e)	Cartes à jouer	60·—	
	Papier à cigarettes en livrets ou autrement préparé pour fumeurs	40·—	15 en caisses ou en barils
f) 1	Ouvrages en papier, ordinaires	10·—	10 en paniers
	Observation: Rentrent sous cette position: les objets moulés en pâte de papier ou autres matières similaires; les boîtes et autres ouvrages similaires de papier ou de carton, sans ornements importants, même combinés avec des matières communes		5 en ballots ou en sacs
2	Ouvrages en papier, non spécialement dénommés même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas sous le N° 61b) (quincaillerie)	30·—	
	II. Produits horticoles et agricoles		
5	Produits de meunerie:		
	Farine et autres produits de meunerie (grains perlés, égrugés et mondés, semoules, gruaux)	1·50	
	III. Laines et poils		
8 a)	Fils de laine (y compris laine artificielle), de poils de chameau ou de castor, écrus, blanchis, teints, imprimés, retors à un ou à plusieurs bouts	55·—	25 en caisses ou en barils 10 en ballots ou en sacs
9	Tissus de laine:		
a)	communs:		
2	Feutres ordinaires de poils ou de laine grossière (même découpés en semelles etc., même goudronnés ou laqués)	24·—	16 en caisses ou en barils
	Draps grossiers (tels que Halina, Lodes, Azor et similaires)	25·—	8 en paniers
	Couvertures (pour chevaux et couvertures grossières pour lits), de laine grossière ou de poils de bêtes à cornes, de crin ou d'autres poils semblables	24·—	5 en ballots ou en sacs
	Observation: Rentrent dans cette position: les couvertures fabriquées avec du shoddy, dites Abfalldecken.		

Број прилеж оне тарифе царинске тарифе од 1. априла 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дарк у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
б)	Грубља простирачи (теписи) од животињских длака, осим од козје	24.—	16 у сандуцима и бурадима
	Остали простирачи без разлике, довршени за употребу, као покривачи у опште, изузимајући покриваче за кола и покриваче грубе за постељу, именоване у бр. 9, б, 2, као и застирачи за столове именовани у бр. 9, *а)* 2	50.—	8 у котарицама 5 у балама и џаковима
в)	Ткање, друкчије него што су оне код бр. 9, *а)* и *б)*, па и штампане, шаране (ошасоване) у слоју или без слоја са металним жицама, па и са мало свиле:		
1	Чоја и материје сличне чоји за њушко и друго јаче одело, оламед, шатмоз, материја за поставу; њини ђиџ и њини предмети од ђиџа; кросте преплетене (вирковане) израде	70.—	18 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама
	Примедба: Под материјама сличним чоји разумеју се сви комади штофови за њушко одело, онакви, какви се обично увозе у Врању и Рајхенбергу.		
2	Лаке танке материје, које обично служе за женско одело (оламед, тибет, кашмир, мохер, бврси итд.), материје за намештај (небеличасто), застирачи за столове, огртаче њирам е, појаси, шалови, ткање сличне шаловима, па и са ресама или кићанкама; пуњени кћиси, пуњена сомот	120.—	5 у балама и џаковима
	Примедба: Под ову одредбу спадају: алаша, мохер, оламед, тибет, дистер, кашмир, серж, дамас, „Peil de chèvres", сатин, итељијанџот, моресо, дамаст, рипс и др. материје за намештај, женске помодне материје. Огртаче њирам (шалови) и појаси могу бити и просто ресени.		
3	Све пуплинасте, ошне и лако ткање, као блонд, бобине, петине, судар, газ итд., а тако исто и њирам, шалови и други сличан предмети од оних материја	150.—	22 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 8 у балама и џаковима
	IV-о, Дрво и израде од дрвета и другог биља		
10 *б)*	Грађа, као: даске, летве, дуге за бурад, кламе, прошље, шиндре, треле, дирекн, балвани, трупци, аљски, обличе или нотке итд.	100 кгр. —.50 или m³ 3.—	
в)	Тачке за винограде	*100 кгр.* —.50 или m³ 3.—	
	Дрво за даљу прераду стругарено и отесано за кламе, кваке и спице за кола или сунце; за руде, весла, обруче; дрворина за клинове итд.	*100 кгр.* 1.—	
г)	Дашице за сурикрање, за обућарске или књиговезачке потребе, ободе за решета сита или доборе, обручи за бурад	4.—	
11 *а)*	Израде од дрвета просте, т.ј. колареке, качарске, стругареке и столарске израде, просте (rob) непре-		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
b)	Tapis ordinaires en poils autres que les poils de chèvres.	34—	16 en caisses ou en barils
	Tapis autres, de toute sorte, ajustés ou non; couvertures de toute sorte à l'exception des couvertures pour chevaux et des couvertures grossières pour lits, du Nr 9*a*) 2 et des couvertures de table du Nr 9*c*) 2	50—	8 en paniers 5 en ballots ou en sacs
c)	Tissus, autres que ceux dénommés aux N-os 9*a*) et *b*), même imprimés, façonnés, mélangés ou non avec des fils métalliques, même mélangés avec une petite quantité de soie:		
1	Draps et tissus analogues aux draps pour habillements d'homme et autres vêtements forts, flannelles, wattmols, étoffes pour doublures, feutres fins et articles fins en feutre, bonneterie ordinaire . .	70—	18 en caisses ou en barils
	Observation: Sont aussi comprises sous „tissus analogues aux draps" toutes les étoffes de mode pour habillements d'homme, telles qu'elles sont fabriquées à Brünn et Reichenberg.		10 en paniers 8 en ballots ou en sacs
2	Étoffes minces et légères, servant ordinairement pour vêtements de femmes (orléans, thibet, cachemire, mohairs, barèges et semblables), étoffes pour meubles, couvertures de table, fichus, écharpes, châles et tissus analogues, avec ou sans franges ou glands; peluche et velours de laine	120—	
	Observation: Rentrent dans cette position les étoffes nommées: alpacca, mohairs, orléans, thibet, lustre, cachemire, serge, lama, poil de chèvre, satin, italian cloth, mérino, damas, reps et autres étoffes pour meubles, étoffes de mode pour dames. Les fichus, châles et écharpes pourront porter des broderies simples.		
3	Tissus à jour sans distinction, très légers et de fabrication fine, tels que: blonde, tulle-bobin, pétinet, foulard, gaze et autres tissus semblables, de même fichus, châles et autres articles semblables de ces étoffes	150—	22 en caisses ou en barils 12 en paniers 8 en ballots ou en sacs
	IV. Bois, ouvrages en bois et en autres matières végétales		
10 *b)*	Bois de construction, comme: planches, lattes, douves, carreaux, pieux, bardeaux, solives, poutres, madriers, troncs, bois en grume, perches etc.	100 *kg* —·50 ou le m^3 3—	
		100 *kg* —·50 ou le m^3 3—	
c)	Échalas		
	Bois débité et dégrossi, pour moyeux, jantes et rais pour chars ou moulins, timons, rames, cercles, bois de cornouiller pour coins etc.	100 *kg* 1·—	
d)	Bois en feuilles pour placage, pour ouvrages de cordonnerie ou de reliure, cerceaux pour cribles, tamis ou tambours, cercles de tonneaux	4.—	
11 *a)*	Ouvrages de bois ordinaires c'est-à-dire ouvrages de charron, de tonnelier, de tourneur et de menuisier;		

Број царине по тар. из закона тарифе од 24/4 авг. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима брутто тежине
	малкање пењање, пелкованье, и неполирање и једно у свези с гвожђем	100 кгр. 4·—	
	Примедба: Овде спадају бурад, бачве, пивоше, каде, кофе, корета, чаброви, ведра, точкови и други колски делови (изузимајући готова кола), колица за ђубре, ручне саонице, шпрагета и њихови састави делови, кесла, клупе, столови, столице, иогари, кревети, ормани, јармови, самари, роље, тегле, секира, воденице, (изузимајући воденице на контоници), дестиље, обућа дрвена, кокошарнице, грабуље, виле, лопате, клипци за обућу, чачкалице, дрвца за жижице итд., просто, непрекрајање, пелкованье и неполирање израде од дрвета. Овде такође спадају и зашушани и фанови од клупе.		
6) 1	Варјаче, тавпре, шеструге, кашуни:		
	а, необојени	4·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
	β, обојени, лаковани или прекривени	9·—	
	Намештај од меког дрвета, просто прекривен (па и просто обојен са цвећем, украсима итд.) и само у свези са простим плетивом од сламе и кокошака од гвожђа:		
	а, сандуци	3·50	
	β, остало	5·—	
	Столарске, стругарске, дрворезачке и друге израде од дрвета, осим напред наведених предмета, па и у свези са другим простим материјалима:		
	а, необојене	4·50	
	β, обојене, лаковане или прекривене	9·—	
2	Предмети именовани под бр. 11, б. 1, полетирани	12·—	
	Примедба к броју 11, б. 1 и 2: Под ову одредбу спада намештај од савијеног дрвета, па и кад је у свези са несавијеним дрветом, оплетен сламом, трском итд.; са остругљом и избушеним деловима, или са пресованим или пожеђу начетке машине (Fräsmaschine) израђеним но не дворезачким украсима.		18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама
3	Намештај, постављен или прекучен	18·—	4 у балама и цаковима
	Остале израде од дрвета, постављене или прекучене	32·—	
4	Шпенке и рамови од дрвета, бронзирани и позлаћени	20·—	
	Остали предмети позлаћени или бронзирани	30·—	
*)	Сигарске израде, са дрвеним ободима и дницетом од ма каквог материјала	10·—	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	tous ces ouvrages bruts, ni peints, ni vernis, ni polis, ni combinés avec d'autres matières, excepté le fer	4·—	
	Observation : Sont compris dans cette position: fûts et futailles, cuves, cuviers, auges, baquets, hottes, seaux, roues et autres pièces de chars (excepté les chars confectionnés), brouettes, charrettes et traîneaux à bras, parquets et leurs parties, ramés, bancs, tables, chaises, lits, armoires, jougs, arçons, calandres, bancs de tourneur, rouets, moulins (à l'exception des moulins sur pontons), échelles, sabots, cages à poules, râteaux, fourches, pelles, chevilles pour chaussures, cure-dents, fil de bois pour allumettes et tout autre article similaire en bois, brut, ni peint, ni verni, ni poli. Sont également compris dans cette position les bouchons et les semelles de liége		
b) 1	Cuillers, assiettes, boîtes, embauchoirs:		
	a) non teints	8·—	18 en caisses ou en barils 12 en paniers 4 en ballots ou en demi-caisses
	β) teints, vernis ou peints	9·—	
	Meubles en bois tendre, simplement peints (même avec fleurs ou autres ornements en peinture ordinaire) et combinés seulement avec des tresses de paille ordinaires et des ferrures:		
	a) bahuts	3·50	
	β) autres	5·—	
	Ouvrages de menuisier, de tourneur, de sculpteur et autres articles de bois (à l'exception de ceux tarifés ci-dessus), même en combinaison avec d'autres matières communes:		
	a) non teints	4·50	
	β) teints, vernis ou peints	9·—	
2	Les objets nommés sous le Nr 11 *b)* 1, polis	12·—	
	Observation: *aux Numéros 11 b), 1 et 2:* Rentrent dans ces positions les meubles en bois courbé, même s'ils sont combinés avec du bois non courbé, avec des ouvrages tressés en paille, rotin et similaires, avec des parties tournées et perforées ou avec ornements pressés ou produits par la machine à fraiser, non sculptés		18 en caisses ou en barils 12 en paniers 4 en ballots ou en demi-caisses
3	Meubles rembourrés ou tapissés	18·—	
	Autres ouvrages en bois, rembourrés ou tapissés	32·—	
4	Baguettes et cadres de bois, bronzés et dorés	20·—	
	Autres objets dorés ou bronzés	30·—	
c)	Articles de tamiserie, avec cercle de bois et sans distinction de la matière dont est formé le fond	10·—	

Број српске опште царинске тарифе од 7/14 апр. 1899	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
12	Плетарске израде:		
а)	Просте и то: од неолупљене пруће и шибља, од коре, шевара или рогова, од обичне трске, сламе или траве, необојене нити каквим лаком премазане, као што су: котарице, кошеви, кошнице, десе, метле, асуре или простирке, зембиље, сакупице итд. — све и у свези са дрветом, ужетом или концем.	5·—	
б)	Фине, т. ј. од морске трске, палама, басте и другог егзотичног плетарског материјала; од олупљене пруће и шибља; као и све фине израде од обичне коре, трске, сламе или другог биља, обојене, необојене, кремазане, лаковане, у свези или без свезе са простим материјалима (изузимајући шешире, каве и ситнице)	10·—	20 у свиљушама и буradама 12 у котарицама 4 у балама и цаковима
	Примедба: Овде спадају и плетарске израде испочетка под а) које су обојене, лаковане или у свези са тамо поменутим материјалима.		
в)	Плетарске израде, од чести или са свим посакћене или бронзиране	50·—	
13 *а)*	Кола, таљиге и саонице за запрежање:	Од комада	
1	непокривена, непремазана	10·—	
2	покривена или премазана, или непостављена:		
	а, без федера	15·—	
	β, на федерима	30·—	
3	постављена	100·—	
б)	Железничка кола	Слободно	
в)	Бродови са или без прибора:	Од тоне товарне снаге	
1	до 4 тоне товарне снаге	2·—	
2	преко 4 тоне поред горње царине за оне до 4 тоне, још за сваку даљу тону	1·—	
3	Пароброди и шлепови, са чамцима, моторима (шлепови) и другим прибором.	Слободно	
	Примедба: Под паробродским прибором разумеју се: комоцки, лентери, једрила, весла, чамце и други алати, као и све особно и кућно покућство и намештај за њих.		
г)	Воденице на понтонима са свим воденичким састављеним деловима и прибором, но без других превозних справа	Од комада 350·—	
	Примедба: Под воденичким прибором разуме се све оно, што је за воденицу потребно, као: воденично камење, воденичне справе, амбари, костоли, лентери и остали дарсери и занатлијски алати, а и обично пољарско косуље и покућство.		

Numéros du tarif général sortie du 24 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS	Tare en pour cent du poids brut
		Din.—Par.	
		100 *kg*	
12	Ouvrages de vannerie:		
a)	communs, savoir: de verges avec écorce, d'écorce seule, de jonc, de roseau, de canne commune, de paille ou d'herbe, non teints ni vernis, comme: paniers, corbeilles, ruches, nattes, claies, balais, paillassons, sacs de roseaux, formes de paille pour le pain etc.; tous ces objets même combinés avec du bois, des fils ou ficelles	5.—	
b)	fins, c'est-à-dire de rotin, de panama, de liber et d'autres végétaux exotiques; de verges sans écorce, ainsi que tous les ouvrages fins d'écorce commune, de roseau, de paille ou de quelque autre végétal, teints ou non teints, peints, vernis, combinés ou non avec d'autres matières communes (excepté les chapeaux, les casquettes et les articles de quincaillerie)	10.—	70 en caisses ou en barils 12 en paniers 4 en ballots ou en sacs
	Observation: Rentrent ici également les ouvrages dénommés sous a) s'ils sont teints, vernis ou combinés avec quelque matière qui n'y est pas mentionnée.		
c)	Tous les ouvrages de vannerie mentionnés sous a) et b) s'ils sont en tout ou en partie dorés ou bronzés.	50.—	
13 *a)*	Voitures, chars et traîneaux d'attelage:	par pièce	
1	Sans ferrures, non peints	10.—	
2	Avec ferrures ou peints, mais non rembourrés:		
	α) sans ressorts	15.—	
	β) avec ressorts	30.—	
3	Rembourrés	100.—	
b)	Wagons de chemin de fer	exempts	
c)	Embarcations avec ou sans accessoires:	la tonne de capacité	
1	Jusqu'à 4 tonnes de capacité	2.—	
2	Au delà de 4 tonnes, outre le taux ci-dessus mentionné pour chaque tonne en sus	1.—	
3	Bateaux à vapeur et chalands avec barques, ponts et autres accessoires	exempts	
	Observation: Sont considérés comme accessoires: les cordages, ancres, voiles, rames, gaffes et autres engins et agrès, ainsi que les ustensiles de ménage et l'ameublement des bateaux.		
d)	Moulins sur pontons, avec leurs accessoires, mais sans autres embarcations	la pièce 350.—	
	Observation: On considère comme accessoires tout ce qui est nécessaire au moulin tels que: meules, pièces de mécanisme, huches, ponts, ancres et autres engins de bateliers ou de meuniers ainsi que les meubles et ustensiles ordinaires de meunier.		

Број српске царинске тарифе од 1. јан. 1892	НАЧМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	V-о, Животиње	Од комада	
из 14 *а)*	Коње, кобиле и ждребад	10—	
из 16 *а)*	Сирдиче у буренцетима или у саламури и сва остала риба, усољена или у саламури, осушена или надимљена	100 кгр. 12—	15 у свиђуцима и бурадима 10 у нотарицама 4 у балама
19 *б)* 1	Перје за украсе без рамике	700—	30 у свиђуцима и бурадима 11 у нотарицама 10 у балама и џаковима
	VI-о, Јестива и пића		
20	Јестива:		
а)	Од брашна, воћа, поврћа, семења, шећерака или другог каквог била, печена, кувана, ужасољена или иначе за јело приготовљена:		
1	Без шећера и меда:		
	α, леб, колачи, тарана, макарони, сиго, тесте и брашненици	6—	
	β, пекмез инак од воћа и грожђа сувшна, остали сопан одељен или сувши; конзерве од воћа и поврћа итд.	12—	
2	Са шећером или медом, као: колачи посластичарски, лебцедерека и друга тесте (брашненици или јестина ове врсте) воће и друга била, сувшна или одељена, и заслађена шећером итд. Овде се рачуне и: шећер кандис (кристалисан) шећер жути, крем и други обојени, и и шећерасте (бомбоне) без рамике	25—	18 у свиђуцима и бурадима 12 у судовима 10 у нотарицама 4 у балама и џаковима
б)	Од меса, сланине, рибе, рака, пужева, шкољака и од осталих животињских честица, кувана, печена, пржена, шпиринана или на други начин потопљена, као: маринати, конзерве, остриге, печења, које (кајар или кавијар), кобасице, саламе итд.	25—	
в)	Сир	15—	
	Скоруп (кајмак); шпеда (путер), посољено и потопљено	15—	
21	Алкохолна и шпиритуозна пића:		
а)	Вино:		
1	У буradама:	10—	
	α произведено у околини Врања, Беле Цркве, Пантева и Сремн	2·50	10 у дрвеним бурадима
	β остало	10—	
2	У флашама (рачуна се 3 и пиће вина)	30—	20 у свиђуцима 12 у нотарицама
б)	Печене јаке течности (алкохол, шпиритус, ракија, рум, ликере):		
1	У буradама:		

Numéros du tarif général suisse du 9/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
	V. Animaux		
ex 14 *a*)	Chevaux, juments, poulains	par tête 10·—	
ex 16 *a*)	Sardines en futailles ou en saumure et tous les autres poissons salés ou en saumure, séchés ou fumés	100 *kg* 12·—	15 en caisses ou en barils 10 en paniers 4 en ballots
19 *f*) 1	Plumes de parure de toute sorte	700·—	30 en caisses ou en barils 11 en paniers 10 en ballots ou en sacs
	VI. Aliments et boissons		
20	Aliments:		
a)	Composés de farine, de légumes, de graines, d'épices et d'autres matières végétales, frits, rôtis, cuits, confits au vinaigre ou autrement préparés pour servir de nourriture:		
1	Sans sucre, ni miel:		
	α) pain, gâteaux, pâtes granulées, macaronis, sagou et autres pâtes et farinages	6·—	
	β) marmelades, moût de fruits et de raisin, cuits, autres sucs pressés ou cuits; conserves de fruits, de légumes, etc.	12·—	
2	Avec sucre ou miel: pâtisseries, pain d'épices et autres pâtes, farinages ou comestibles de ce genre; fruits et autres matières végétales, pressés ou cuits, avec addition de sucre etc. Sont compris sous cette rubrique le sucre candi, le sucre d'orge, de réglisse, et autres sucreries colorées, ainsi que les bonbons sans distinction	25·—	18 en caisses ou en barils 12 en pots 10 en paniers 4 en ballots ou en sacs
b)	Composés de viande, de lard, de poissons, d'écrevisses, d'escargots, de coquillages et d'autres matières animales—cuits, frits, rôtis, grillés, marinés ou autrement préparés, comme marinades, conserves, extraits, rôtis, oeufs de poisson (caviar ou boutargue), saucisses, salami etc	25·—	
c)	Fromage	15·—	
	Crème; beurre, non salé ni fondu	15·—	
21	Boissons alcooliques et spiritueux:		
a)	Vin:		
1	En fûts et futailles:		
	α) du crû des environs de Versecz, Fehér-Templom (Weisskirchen), Pancsova et de la Syrmie	2·50	10 en doubles fûts
	β) autres	10·—	
2	En bouteilles (y compris les vins mousseux)	30·—	20 en caisses 12 en paniers
b)	Spiritueux distillés (alcool, esprit de vin, eau de vie, rhum, liqueurs):		
1	En fûts et futailles:		

Број српске царинске тарифе према тарифи од 24. авг. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима брутто тежине
		100 кгр.	
	а. Аллохоп и шипрагус	6·—	10 у двогубим буradима
	β. остало	10·—	
2	У сланама	25·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
«	Пасо у буradама и сланама	3·—	20 у двогубим буradима 20 у сандуцима 12 у котарицама
	Примедба: Ако увозник при увозу пиза у сланама изјави, да ће слане у року од три месеца поново натрг, онда ће царинарница код које се увоз врши, пребележити увезени број сланa, па ако се у наведеном року нети или мањи број сланa изнесе, вратиће му се толико царине и трошарине, колико му је на њих у име тога при увозу било наплаћено. У том случају не ће се ни слане наплаћивати никаква царина.		
	Сирће за јело; есенција од сирћета	5·—	20 у двогубим буradима
22 *а)*	Минералне воде, заједно са сланама и крчагама	1·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
	VII-о, Камен, земља и стакло		
23 *а)*	Камени и мрки угаљ	Слободно 100 кгр.	
25	Прости камен или сиеса камену подударна:		
а)	отесани, неполирани, за ледање и квадрисање, као и пентачки банкет-камен итд.	—·30	
б)	воденачко камење, па и са обручевима од метала	2·—	
в)	израде од камена и цемента (па и од гипса), као: надгробно камење, споменици, стубови (па и са пиједесма); рагастови за врата и прозоре, олуци, цеви, водови, степени, и т. д. и остале израде у тежини од најмање 5 кгр., па и у спеси са дрветом или простим металима:		
1	неполирани	1·—	
2	полирани	2·50	
	Примедба: Под *а*, бр. 1 и 2 долазе изузетно и тоцказ, плоче за литографију, плоче зване кедхајм и цементне (Kehlheimer- und Cementplatten), плоче за кровине од дистиника (шиндри), без разлике тежине.		
г)	Израђени предмети преко 5 кгалр. тежине, осим оних који су у предмедби под *в*, изузетно наведени у спеси или без спеси са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, *а*, (Сигнице):		
1	неполирани	4·—	
2	полирани	6·—	15 у сандуцима и 9 у котарицама 3 у балама и џаковима
93	Грнчарија:		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	a) alcool et esprit de vin	6.—	10 en doubles fûts
	β) autres	10.—	
2	En bouteilles	25.—	20 en caisses 12 en paniers
c)	Bière en fûts, en futailles et en bouteilles	3.—	20 en doubles fûts 20 en caisses 12 en paniers
	Observation: Si, à l'entrée de la bière importée en bouteilles, l'importateur déclare qu'il exportera les bouteilles dans le terme de 3 mois, le bureau de douane par lequel la bière est entrée prendra note du nombre des bouteilles importées et restituera, lors de l'exportation d'un nombre égal ou inférieur de bouteilles à bière dans le terme susindiqué, les droits de douane et de trokarina qui correspondent à leur poids effectif, sans prélever de droit d'exportation		
	Vinaigre de table, essences de vinaigre	5.—	20 en doubles fûts 20 en caisses
22 *a*)	Eaux minérales, y compris les bouteilles et cruches	1.—	12 en paniers
	VII. Pierre, terre et verre		
23 *c*)	Houille et lignite	exempts	
25	Pierre commune et compositions imitant la pierre:	100 *kg*	
a)	Taillée, non polie, pour constructions ou pavage, y compris pierres artificielles de basalte et similaires	—.50	
b)	Meules de moulin, même garnies de cercles en métaux communs	2.—	
c)	Ouvrages de tailleurs de pierres, ouvrages en ciment (y compris ouvrages en plâtre) comme: pierres tumulaires, monuments, colonnes (même portant des inscriptions), encadrements de portes et de fenêtres, gouttières, tuyaux, auges, marches d'escalier etc. et autres ouvrages pesant au moins 5 *kg*, même en combinaison avec du bois ou des métaux communs:		
1	non polis	1.—	
2	polis	2.50	
	Observation: Par exception rentrent sous *c*) 1 et 2, sans distinction du poids, les meules à aiguiser, les pierres lithographiques les plaques en pierres dites de Kehlheim et les plaques de ciment, ardoises pour toitures		
d)	Objets façonnés d'un poids inférieur à 5 *kg*, à l'exception de ceux mentionnés dans l'observation à la lettre *c*), combinés ou non avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *a*) (quincaillerie):		
1	non polis	4.—	15 en caisses ou en barils 9 en paniers 3 en ballots ou en sacs
2	polis	6.—	
24	Poterie:		

Број српске царинске тарифе од 7/19 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1000 ком.	
а) 1	Цигле, црепови сваке врсте	3·—	
2 и из *б)*	Прости грнчарији, глеђосани или шаренисани, грнчарија од пескуше, цеви, жљебови за пећи, кључе за пећи; све ово и у свези са дрветом и гвожђем неполираним и недекованим	100 кгр. 4·—	
из *б)*	Фини зајаси и порцелани, једнобојни или без, са и без обојених перлица и украсима; земљане луле; све ово и са златницима и украсима од простих метала	8·—	
	Примедба: Овде спадају и предмети именовани у претходном ставу који су у свези са осталим златницима или украсима.		25 у свлачионама и бурадима
	Фини зајаси и порцелани, шашавобојни, шарени, позлаћени, посребрени; грнчарија у свези са другим простим материјалима, у колико нису поменути у обадва претходна става или у колико не спадају под бр. 61, *а*, (Ситнице)	16·—	20 у котарницама и конопима
27	Стакло и стакларија:		
а)	Просто стакло, т. ј. оно углађено или полирано, или резано, или шарано, или пресовано, или обојено, или позлаћено, или шарено и без свезе с другим материјалима:		
1	Стакло за прозоре и у таблама	2·—	
2	*α*, Шупље стакло у својој природној боји, стакло и сваки покућанств у њиси, левке кључе за прозоре и пећи, са пругама или без пруга	2·50	
	β, Шупље стакло, бело	3·50	
	Примедба: Овде спадају и стакла за лампе, па и са углађеним и отсуганим ивицама.		
б)	Шупље стакло, именовано под бр. 27, *а*, 2, са углађеним или отсуганим запушачима, џоком или шишом; пресовано стакло и мутно (непровидно) стакло (milchiertes Glas) са или без углађеног или отсуганог запушача, џка, или шишке	6·—	
	Стакло углађено, шлифовано киселином, резано, гравирано, ликвидном или на други начин шарено, (изузимају горе именовано пресовано и мутно стакло), обојено, позлаћено, посребрено, прелучено; стакларе прекомпе за полирање, дугмета, порцелански предмети од стакла, китке и копчасто стакло	12·—	30 у свлачионама и бурадима
	Примедба: Ушице и подложне на дугметима, које једино служе за утврђивање, као и конци на којима су нанизани корали, перле и сваки од стаклета сваке врсте лакшег калибра и препоса не ће се узимати у обзир при царињењу.		20 у котарницама и конопима
	Ако се ови предмети од стаклета, нанизани на конац или гајтан, могу оцанити као што су да употребе за накит (нпр. грожђе, огрлице итд), онда не потпадају под број 27, 6.		
в)	Стакларија у свези са другим простим материјалима, у колико не спада у групу уређених огледала или сетница	20·—	

Numéros du tarif général arrêté du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		le mille	
a) 1	Briques et tuiles de toute sorte	3.—	
2 et ex *b)*	Poteries communes avec ou sans vernis ou engobe, poterie en grès, tuyaux, carreaux pour poêles et pour plancher; tous ces articles même en combinaison avec du bois ou du fer, non poli et non verni	100 *kg* 2.—	
ex *b)*	Faïence fine et porcelaine, unicolores ou blanches, de même que blanches décorées de bordures ou ornements en couleurs; pipes en terre; tous ces articles, même avec couvercles et avec garnitures en métaux communs; rentrent également dans cette position les articles contenus dans l'alinéa précédent, s'ils portent des couvercles ou garnitures semblables	8.—	25 en caisses ou en barils
	Faïence et porcelaine, fines colorées, peintes dorées et argentées, poterie combinée avec d'autres matières communes en tant qu'elle ne rentre pas dans les deux alinéas qui précèdent ou dans le No 61*a*) (quincaillerie)	16.—	20 en paniers ou en demi-caisses.
27	Verres et verreries:		
a)	Verre commun, c'est-à-dire taillé, non poli, non dessiné, non pressé, non coloré, non doré, non peint, non combiné avec d'autres matières:		
1	Verre à vitres et en feuilles	2.—	
2	*α)* Verre creux dans sa couleur naturelle; verre et émail en masse, plaques de verre coulées pour toitures ou dallages, cannelées ou non cannelées	2.50	
	β) Verre creux blanc	3.50	
	Observation: Rentrent ici les cylindres de lampes, même avec bords polis ou dépolis.		
b)	Verre creux du No 27 *a*) 2 avec bouchons, fonds ou bords polis ou dépolis; verre pressé et verre maté, avec ou sans bouchons, fonds ou bords polis ou dépolis	6.—	
	Verreries polies, gravées à l'eau forte ou autrement dessinées (à l'exception du verre pressé et maté susindiqué), coloriées, dorées, argentées, étamées; pendeloques de lustres, boutons, perles, coraux, émail de verre, et vitrifications taillées à pierres fausses	12.—	30 en caisses ou en barils
	Observation: Les œillets et calottes servant à rattacher les boutons ainsi que les fils sur lesquels les perles, coraux et l'émail de verre sont enfilés pour faciliter l'emballage et le transport, n'auront aucune influence sur la tarification de ces objets.		20 en paniers ou en demi-caisses
	Si les objets en verre enfilés sur des fils ou des cordons peuvent servir directement comme bijoux (par exemple comme bracelets, colliers etc.), ils ne rentrent pas dans le No 27 *b*).		
c)	Verreries combinées avec d'autres matières communes, à l'exception des miroirs encadrés et de la quincaillerie	30.—	

Број српске опште царинске тарифе од 31 мар. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дарк у пропетим бруто тежине
		100 кгр.	
	Примедба: Шупље стакло просто оплетено врбовином, рогозином, сламом или трском, царинише се према својству стакла по одредбама под бр. 27, а као б. Као пуњен стакла не ће се узимати у рачун при царињењу, оперне, заштитне марке итд. налепе или написана на њему.		
28	Оделала у раму, у колико не спадају у врсту ситнице:		30 у сандуцима и бурадима
а)	до 0·60 м. висока	20.—	20 у котарицама и кошевима
б)	преко 0·60 м. висока	20.—	
	VIII-о, Метали		
30	Гвожђе:		
а)	Сирово т. ј. ливено у калупима (Вагген), комадима, грудвама итд.; стара гвожђурија и отпатци од гвожђа и челика	—.50	
б)	полурађено:		
1 2 и 3	Гвожђе и челик за ковање у грудвама, комадима, масама итд., лупенајсен, роцајзен, мајбаре, неуравњене шине и жицо	—.80	
	Гвожђе и челик у шипкама, четвртасто, обручасто, у шинама, округло, ћошкасто, угласто гвожђе и челик сваке врсте, гвождене и челичне цеви	1.—	
	Примедба: Овде спада све тегљено, коваио, ваљано гвожђе у шипкама, челик тегљен и ваљен у шипкама без разлике, тако звано б-гвожђе гвожђе, гвожђе у обручевима, гвожђе у виду L, V, T и I, (греде), U, + итд., у опште гвожђе и челик у сваком облику, које улази у трговину.		
	Материјал за железнице од гвожђа или челика (изузимајући овај за машине и превозна средства), нпр. железничке шине, свезе за шине, саставни делови за грађење или оправку кровних скрета, укрсиице итд. гвождене конструкције за железничке грађевине	Слободно	
		100 кгр.	
	Лим и плоче од гвожђа или челика без разлике	4.—	
	Гвожђе за дрвеће и плутоше (рашпе)	3.50	
в)	Израде од гвожђа или челика:		
1	Ексери, експерчићи од жице, шпице, клинце, чивије, сегмеће, потковице и поклопци за лонце	4.50	
	Запремља (праћења) из бр. 30, *в)*, 1	12.—	
2	Израде од гвожђа или челика нестругане и непремазане, и само у спеси са дрветом или земљом гвожђени	6.—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 3 у балама, џаковима и рамовима
	Примедба: Мал употребљен колико да само гвожђе не окрђа, неће се узимати у обзир при царињењу.		
	Запремља (праћења) из бр. 30, *в*, 2	12.—	

Numéros du tarif général du 17/24 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din. — Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Observation : Les objets en verre creux couverts d'un entrelacement ordinaire d'osier, de jonc, de paille ou de canne, seront traités selon la qualité du verre d'après les Nos 27 *a*) ou *b*). L'application des noms ou marques de fabrique etc., des inscriptions ou autres désignations sur le verre creux ne change pas la tarification de cet article.		30 en caisses ou en barils 20 en paniers ou en demi-caisses
28	Miroirs encadrés, excepté les miroirs qui rentrent dans la quincaillerie :		
a)	Jusqu'à 0·60m de haut	20.—	
b)	Au-dessus de 0·60m de haut	30.—	
	VIII. Métaux		
30	Fer :		
a)	Brut, c'est-à-dire fonte en barres, en masses, en gueuses etc., vieille ferraille, débris de fer et d'acier .	—.50	
b)	Demi-ouvré :		
1 2 et 3	Fer et acier en barres, en prismes, massiaux etc., fer en loupes (Luppeneisen, Rohzaggel), millbars (Rohschienen) et lingots	—.80	
	Fer et acier en verges carré, en bandes, plat ou rond, fer et acier d'angle et de cornière de toute espèce, plaques de fer et d'acier	1.—	
	Observation : Rentre ici tout fer en verges étiré, façonné, laminé, l'acier étiré et fondu en verges de toute sorte, le fer nommé „fer de Bosnie", fer en cercles, fer à **L**, **V**, **T** et **I** (fer à poutres), **U**, **+** etc., comme en général le fer et l'acier dans toutes les formes en usage dans le commerce.		
	Matériel pour chemins de fer (à l'exception de celui qui rentre dans les machines ou les moyens de transport), par exemple rails, attaches des rails, pièces servant à la construction ou réparation du matériel roulant, changements et croisements de voies, aiguilles etc., constructions pour chemins de fer	exempts 100 *kg*	
	Tôle et fil de fer ou d'acier, de toute sorte	4.—	
	Socs de charrues et de herses	3.50	
c)	Ouvrages de fer ou d'acier :		
1	Clous, pointes en fil de fer, rivets, boulons, chevilles crampons, fers de cheval et couvercles pour casseroles	4.50	
	Vis rentrant sous le No 30 *c*) 1	12.—	
2	Ouvrages de fer ou d'acier, non limés ni peints, combinés seulement avec du bois ou de la fonte . .	6.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 3 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
	Observation : La peinture destinée à empêcher la rouille ne change pas la tarification de ces ouvrages.		
	Vis rentrant sous le No 30 *c*) 2	12—	

Број српске опште царинске тарифе од 1/14 апр. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	Справе и алати од гвожђа или челика: виле за ђубре и сено, вајуги, потпке, лопате, грабуље, косе, срповп, сечива за сламу, дрљаче, плугови, вилице за оседање; длета; дуге чекиће, клешта и наковањ преко 2, 5 кгр. тежине: — све ово без рукавце израде па и са дршкама, ручкама, држалама итд. од дрвета	3.50	
3	Израде од кованог гвожђа или челика, струган или премазане (осим жица против рђе); све браварске израде (изузимајући браве и кључеве), лимарске и друге израде од лима, израде од жице: све ово и струган или премазано, у свези и без свезе са простим материјалима	12.50	
			10 сандупима и бурадима
	Примедба: Овде спадају и сви остали, особито неименовани алати, без разлике израде.		6 у котарицама
	Брадве, макаже за стругање овећа и за потресивање вођака	3.50	3 у балама, џаконима и рамењима
	Завртња (вијчани) из бр. 30, п, 3	12.—	
4	Израде од ковапог гвожђа или челика, жице или лима, калајисане или цинковане (израде од белог лима и беле жице), па и у свези са другим простим материјалима	15.—	
	Браве и кључеви	15.—	
	Све полирапе, лаковане, емаљиране и бронзоване израде (изузимајући емаљирано кујпско посуђе), па и у свези са другим простим материјалима .	25.—	13 у сандупима и бурадима
	Емаљирано кујпско посуђе од лима	18.—	6 у котарицама 4 у балама, џаконима и рамењима
г)	Израде од ливеног гвожђа или њему подражавање сличне:		
1	нестругане, непремазане, неемаљиране, нити са другим металом или металпом сместе прекућене, па и у свези са дрветом или са ковапим или ваљаним гвожђем	3.50	
	Примедба: Мањ употребљен само колико да гвожђе не зарђа неће се узимати у обзир при царињењу		
2	стругане, премазане (осим жица против рђе), емаљиране, бронзоване, са другим простим металом или металпом смесом прекућене, лаковане, па и у свези са простим материјалима	6.50	10 у сандупима и бурадима 6 у котарицама 3 у балама, џаконима и рамењима
3	полиране	25.—	13 у сандупима и бурадима 6 у котарицама
31	Олово и цинк:		4 у балама, џаконима и рамењима
а)	Полуврађени т.ј. у ковадлима, у сантку, полугама, таблама, даље дим и жица:		
1	Олово	5.—	

Numéros du tarif général arrêté du 2/4 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Instruments et outils en fer ou en acier: fourches et fourches, crampons, pioches, pelles, râteaux, faux, faucilles, couteaux de hachepaille, herses, charrues, repoussoirs, ciseaux à froid; marteaux, tenailles, enclumes, pesant plus de 2,5 *kg*: tous ces articles sans distinction de travail, même avec manches, poignées, anses etc. en bois - -	3.50	
3	Ouvrages de fer ou d'acier, limés ou peints (excepté la peinture destinée à empêcher la rouille); ouvrages de serrurerie (excepté les serrures et les clefs), de ferblanterie et autres ouvrages en tôle, ouvrages de fil de fer, même limés ou peints: tous ces articles combinés ou non avec des matières communes - - - - - - - - - - - - - - - -	12.50	10 en caisses ou en barils, 6 en paniers
	Observation: Rentrent ici tous les outils et instruments non spécialement dénommés, sans distinction de travail.		3 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
	Haches, forces, croissants - - - - - - - - - - - - - -	3.50	
	Vis rentrant sous le Nr 30 *c)* 3 - - - - - - - - - - -	12.—	
4	Ouvrages de fer ou d'acier, de fil de fer ou de tôle, étamés, zingués (articles de ferblanterie et de fil de fer étamé), même en combinaison avec d'autres matières communes - - - - - - - - - -	15.—	
	Serrures et clefs - - - - - - - - - - - - - - - - - - -	15.—	
	Tous les ouvrages, polis, laqués, émaillés (à l'exception des ustensiles de ménage émaillés) et bronzés, même en combinaison avec d'autres matières communes -	25.—	13 en caisses ou en barils 6 en paniers 4 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
	Ustensiles de ménage en tôle, émaillés - - - - - - - -	18.—	
d)	Ouvrages de fonte ou de quelque composition imitant la fonte:		
1	Non limés, non peints, non émaillés, ni recouverts d'aucun autre métal, ni d'aucune autre composition de métal, combinés ou non avec du bois ou du fer forgé ou laminé - - - - - - - - - - - -	3.50	
	Observation: La peinture destinée à empêcher la rouille ne change par la tarification de ces ouvrages.		
2	Limés, peints (excepté la peinture destinée à empêcher la rouille), émaillés, bronzés, recouverts de quelque autre métal commun ou de quelque composition de métal, laqués, même combinés avec des matières communes - - - - - - - - - - - -	6.50	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 3 en ballots, en sacs ou en demi caisses
	Polis -	25.—	13 en caisses ou en barils 6 en paniers 4 en ballots, en sacs ou en demi-caisses
31	Plomb et zinc:		
a	Demi-ouvrés, c'est-à-dire en masses, saumons, barres, feuilles et fils:		
1	Plomb -	5.—	

Број среске општине по тарифи од 7/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима брутто тежине
		100 кгр.	
2	Цинк	6.—	10 у сандуцима и бурадима
б)	Израде од олова:		
1	Куршуми, сачме, олово за савијање стаклета на прозору, цеви и све грубе израде, свака т.ј. у тежини преко 2,5 кгр.; даље олова на штапиу	8.—	6 у котарицама 2 у балама, џаконама и рамовима
2	Све остале израде, на и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Сатпице)	30.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
в)	Израде од цинка:		
1	просте, т.ј. свака у тежини преко 2,5 кгр.	10.—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
2	све остале израде, на и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Сатпице)	35.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
32	Калај и британка:		
а)	полурађени т. ј. у комадима, сапгку, плочама, полугама, таблама, жици, за тим отпади и парчад од искрпљених старих израда	20.—	
б)	Израде, на и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Сатпице):		10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
1	Ливени предмети прости и грубе	25.—	
2	Ливени предмети сени и пежни израде у листовима или жици без рељефе	35.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
33	Бакар:		
а)	Полурађен т. ј. у комадима, сапгку, плочама, полугама, листовима жици; за тим отпади и искрпљени стари предмети	15.—	
б)	Израде на и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Сатпице)		10 у сандуцима и бурадима
1	Ливени предмети прости и грубе: шпоне, шпоњад, ступе (ваване), тучкове, сачмаоле, утеге, жрвањ од месинга каце, лемпире, тегове, жрвиње и друге сличне пере за домаћинство; споменике надгробне крстове, косуље и т. д. у танком сапгку или гломазнијим предметима ливено	22.—	6 у котарицама 2 у балама и џаконима
2	Сва нежна и сења ливена предмета, израде од лима или жице без рељефе	35.—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
34	Месинг, томбак и бронза:		
а)	Полурађени, т. ј. у комадима, сапгку, плочама, полугама, листовима и жици, отпади и парчад од старих предмета	12.—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
б)	Израде на и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Сатпице):		

Numéros du tarif, conformément à la loi du 27 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dm. – Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
2	Zinc	6.–	10 en caisses ou en barils
b)	Ouvrages de plomb:		
1	Balles, grenaille, baguettes pour assemblage de vitres, tuyaux et tous les autres ouvrages ordinaires, c'est-à-dire pesant plus de 25 *kg*; caractères d'imprimerie	8.–	6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Tous les autres ouvrages, même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *d)* (quincaillerie)	30.–	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
c)	Ouvrages de zinc:		
1	Ordinaires, c'est-à-dire pesant plus de 25 *kg*	10.–	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Tous les autres ouvrages, même en combinaison avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *d)* (quincaillerie)	35.–	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
32	Etain et métal anglais (dit Britannia):		
a)	Demi-ouvrés, c'est-à dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils; retailles et débris de vieux ouvrages	20.–	
b)	Ouvrages, même en combinaison avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le No 61 *d)* (quincaillerie).		10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers	25.–	
2	Fondus, en objets fins et légers; ouvrages en feuilles ou en fils, sans distinction	35.–	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
33	Cuivre:		
a)	Demi-ouvré, c'est-à-dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils; retailles et débris de vieux ouvrages	15.–	
b)	Ouvrages, même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d* (quincaillerie):		10 en caisses ou en barils
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers: cloches, clochettes, mortiers, pilons, chandeliers, fers à repasser, moulins à café, règles, poids, aunes et autres mesures semblables, monuments, croix tumulaires, ustensiles etc.	22.–	6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Fondus, en objets fins et légers: ouvrages en feuilles ou en fils, sans distinction	35.–	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
34	Laiton, tombac et bronze:		
a)	Demi-ouvrés, c'est-à-dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils; retailles et débris de vieux ouvrages	12.–	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
b)	Ouvrages, même en combinaison avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d* (quincaillerie):		

Број српске царинске тарифе од 1924.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
1	Просте лађене израде: лонци, чиније, тепсије, ступе, (авани), тучкови, свећњаци, утиље, жрњеви за млевење кафе, дегирџе, тегови, прибор и друге сличне ноге за домаћу, споменичке, надгробне крстове, косуље итд.	22·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаковима
2	Фине и нежне ливене предмете; израде у листовима и жици без ваљања	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 котарицама 3 у балама и џаковима
35	Никал и смеше од никла (као сребро, какоин, алпака): т. ј.		
а)	Полуврађени у комадима, слитку, плочама, полугама, листовима и жици, отпаци и искрхала врсна од сгпах предмета	30·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаковима
б	Израде у смеси са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситниџе):		
1	Ливени лаки и груби предмети	50·—	
2	Ливени нежни и фини предмети, израде у листовима жици без ваљања	75·—	
	Примедба: Под израдама од никла овог тарифског броја сама разумеће робу од чистог никла или његове смесе. Израде пак просто поникловане хромиране се по својој остатој спољ-ству,		13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаковима
35 *б)*	Израде од никла и његове смесе као и израде од других простих метала, посребрене, ак и у смеси са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситниџе)	240·—	
	IX-о Коже, каучук, гутаперка и иушеме		
39 *г)*	Коже чињене:		
1	Џонови, а и блана јелаковани и сме коже за окање .	30·—	14 у сандуцима и бурадима
	Отпаци од коже без ваљања и од њих израђена вештачка кожа за џонове	10·—	10 у котарицама
2	Просте коже, тј. све коже у природној боји, даље прне коже (па и пиксоване, састругане, истегљене) козје гонеће и телеће (изузимајући коже хромоване под бр. 39, т. 1)	45·—	6 у балама и џаковима
	Све остале коже, па и јелковане и бронзоване . . .	60·—	
40 *б)*	Каучук и гутаперка, прерађени:		
1	У листовима или таким таблама, или концима без смеше са другим материјалима	65·—	16 у сандуцима и бурадима 13 у котарицама
2	Тканине са каучуком или гутаперком натопљене или премазане, или и с њима спојене, исто тако и еластичне траке и плетена роба, као и све остале израде од каучука или гутаперке, па и у смеси са другим материјалима, изузимајуће одеће и обуће	80·—	6 у балама и џаковима

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din. Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers: cloches, clochettes, canons, mortiers, pilons, chandeliers, fers à repasser, moulins à café, règles, poids, sonnes et autres mesures semblables; monuments, croix tumulaires, ustensiles, etc.	22.—	10 en caisses ou en barils 6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
2	Fondus, en objets fins et légers, ouvrages en feuilles ou en fils sans distinction	35.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
35	Nickel et alliages de Nickel (argentan, packfong, alpacca):		
a)	Demi-ouvrés c'est-à-dire en masses, saumons, plaques, barres, feuilles, fils, retailles et débris de vieux ouvrages	30.—	10 en caisses ou en barils
b)	Ouvrages, même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d)* (quincaillerie):		6 en paniers 2 en ballots ou en sacs
1	Fondus, en objets ordinaires et grossiers	50.—	
2	Fondus, en objets fins et légers ouvrages en feuilles ou en fils, sans distinction **Observation:** Seront considérés comme ouvrages de nickel les objets fabriqués de nickel pur ou d'alliages de nickel, tandis que les objets nickelés devront être tarifés selon leurs autres qualités.	75.—	13 en caisses ou en barils 7 en paniers
36 *b)*	Ouvrages argentés de nickel et d'alliages de nickel (argenterie Christofle) et autres ouvrages argentés de métaux communs, tous ces articles même combinés avec des matières communes, en tant qu'ils ne rentrent pas dans le Nr 61 *d)* (quincaillerie).	200.—	3 en ballots ou en sacs
	IX, Peaux et cuirs, caoutchouc, guttapercha et toile cirée		
39 *d)*	Peaux et cuirs, tannés:		
1	Cuir à semelles; blankleder non laqué et cuirs de toute sorte pour opankes	30.—	
	Déchets de cuir de toute sorte et cuir factice pour semelles fait de ces déchets	10.—	14 en caisses ou en barils
2	Cuirs ordinaires: c'est-à-dire tout cuir de couleur naturelle, de même que le cuir noir (même ciré, graissé, tiré), de cheval, de bœuf et de veau, à l'exception des cuirs dénommés sous le Nr 39 *d* 1.	45.—	10 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	Tous les autres cuirs, même laqués et bronzés	60.—	
40 *b)*	Caoutchouc et guttapercha, ouvrés:		
1	En feuilles et plaques minces ou en fils, sans combinaison avec d'autres matières	65.—	16 en caisses ou en barils
2	Tissus et autres étoffes enduites ou trempées de caoutchouc ou de guttapercha, ou avec intercalation de couches de ces substances, tissus élastiques et bonneterie élastique, ainsi que tous les autres ouvrages de caoutchouc ou de guttapercha, même combinés avec d'autres matières, excepte les vêtements et chaussures	80.—	13 en paniers 6 en ballots ou en sacs

Број српске опште царинске тарифе од 1. апр. 1902	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
41	Мушеме:	100 кгр.	
a)	просте, тј. за покривање робе или превозних сирава, од простих тканина, пропуштене или натопљене катраном или каквим другим простим материјалом	15·—	13 у сандуцима и буradама 9 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Примедба: Овде спадају мушеме за покривање робе или кревозних сирава од непробојног платна за и са беочугама, кајишима, копчама итд. снабдевене		
б)	осиле, тј. мушеме за столове и друге потребе изузимајући оне под бр. 41, а,	40·—	
	X-о, Колонијални и јужни производи		
42 *a)*	Какао у праху	15·—	15 у сандуцима и буradама
44 *б)*	Сурогати кафе	5·—	
	Чоколада и сурогата чоколаде	30·—	15 у сандуцима и буradама
в,	Шећер:		
1	сиров	5·—	
2	рафинисани	8·—	13 у сандуцима и буradама 9 у котарицама 2 у балама и џаковима
3	шећер у праху	8·—	
г)	меласа (незречашћен сируп од шећера, ма на била за обојењивање никсе или боје за штампу	2·50	
д)	Пиринач	5·—	
	XI-о, Лекарије, хемијски производи и фарбарије		
46	Лекарије, дроге и хемијски производи:		
a)	просте:		
1	Сода калцинирана	2·—	
	Кора од кине	16·—	
	Траве, лишће, цветови, коре, (изузимајући кору од кине), корење, семење, зрна и друга биља за лекарије, сушене у целини или у праху;		
	Сокови биљни за лекарију, као: сокај бадема, напа, терпин, екстракти у свима својим облицима, хамеор.		25 у сандуцима и буradама
	Све киселине и соли; течне, кристалисане, у грудвама или у праху, изузимајући кухињску со и киселине и соли на другом месту споменуте;		12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Металии или минерални производи за лекарију, као: живе, каломела, сублимат, јавне итд.		
	Животиње и животињске честице за лекарију као: пасте бубе (кантаридес), честице од дабра (кастореум), мошус, амбра итд.	45·—	

Numéros du tarif général selon la loi du 2 14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dm.—Fr.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
41	Toile cirée :		
a)	Commune, c'est-à-dire bâches pour recouvrir des marchandises ou des voitures, de tissus ordinaires recouverts ou trempés de goudron ou de quelque autre matière commune	15.—	13 en caisses ou en barils 9 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	Observation : Rentrent dans cette position les couvertures imperméables pour marchandises ou voitures de tissus imprégnés, même ajustées avec des cercles boucles et courroies etc.		
b)	Fine, c'est-à-dire pour couvertures de tables et pour autre usage, excepté celle dénommée au N° 41 *a)*	40.—	
	X. Denrées coloniales et produits du midi		
ex 42 *a*	Cacao en poudre	15.—	15 en caisses ou en barils
ex 44 *b*	Succédanés du café	5.—	
	Chocolat et sucre dans de chocolat	30.—	15 en caisses ou en barils
c)	Sucre :		
1	Brut	5.—	
2	Raffiné	8.—	13 en caisses ou en barils 9 en paniers 2 en ballots ou en sacs
3	Sucre en poudre	8.—	
d)	Mélasse (sirop non clarifié) de sucre, même pour fabrication du cirage ou des encres d'imprimerie	2.50	
e)	Riz	5.—	
	XI. Médicaments, produits chmiques et couleurs		
46	Médicaments, drogues et produits chimiques :		
a)	Simples :		
1	Soude calcinée	2.—	
	Ecorce de quinquina	16.—	
	Toutes les herbes, feuilles, fleurs, écorces (excepté écorce de quinquina), racines, semences, graines et autres végétaux employés comme médicaments; secs, entiers ou en poudre;		25 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	sucs de végétaux, employ a comme médicaments, tels que: baume de Copahu, manne, thériaque, opium sous toutes ses formes et camphre;		
	tous les acides et sels, liquides, cristallisés, en morceaux ou en poudre, excepté le sel commun de cuisine et les acides et sels dénommés ailleurs;		
	produits minéraux ou métalliques pour médicaments, comme: mercure, calomel, sublimé corrosif, nitrate d'argent, etc.;		
	animaux et leurs parties, servant comme médicaments, tels que: cantharides, castoreum, musc, ambre gris, etc	45.—	

Број српске опште царинске тарифе од 14. мар. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
из 2	Шалитра рафиновања	6·—	10 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
	Оловни шећер (блајцукер), нитрадор (сливајак), стрек (кајситај) (описки каменj	6·—	
из 3	Азотна киселина (њезак)	2·—	
	Сумпорна киселина	1·—	
	Галица	1·—	
	Плава камен	1·—	
	Оловни глеј (блајглето)	4·—	
	Белило од цинка и олова (цинквајс и блајвајс)	7·—	10 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
	Сода или хлорна киселина	1·—	
из 4	Сода проста или пречишћена	2·—	
	Поташа	4·—	
из 5	Хидраулички креч, цемент и гипс	—·60	
	Федервајс у праху	—·50	
6	Обични креч, гашен или негашен	—·30	
7	Тесто за прављење артија сушено или не, и и целулоза;	Слободно	
б)	Састављени лекови, парфимерије и хемијски производи	100 кгр.	
1	Кинин и со од кинина	100·—	
	Зготовљени и састављени лекови, мириси итд. тинктуре, сируни, липери, вина и други пића, као дех, вода за уста, (шатеренска вода), колоњска вода, екстракти, есенције, балсами, каплице, пилуле, пластери, маста, сводеддок, артија или платно са лекарским и хемијским препаратима, белило, румењило, врвпло итд. (Schminke), мирисано уље, мирисане воде или сирће, помаде и остале парфимерије, изузимајући мирисани сапун; У ову рубрику долазе без разлике сви лекови, хемијски производи и мириси у опште, ма и не били зготовљени, само што су у судовима, теглама, кожи, платну или каквим другим судовима или у нарочити завој стављени или запечаћени, и за детаљну продају удешени	100·—	16 у сандуцима и бурадима 9 у котарицама 6 у балама и џаконима
из 2	Восак за печаћење (печаћење)	20·—	
	Лак - фирнајс	30·—	12 у сандуцима и бурадима, 8 у котарицама, 4 у балама и џаконима,
из 3	Смоле (маста) без разлике	6·—	
	Живице без разлике (и у кутијама), скроб (штирак) без разлике (и у кутијама), тушкље и мирни	10·—	
	Мастило и лакс без разлике	4·—	

Numéros du tarif général arrêté du 9/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dia. — Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
ex 2	Salpêtre raffiné	6.—	10 en caisses ou en barils
	Acétate de plomb, sel d'ammoniac (salmiac), tartre	6.—	7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
ex 3	Acide nitrique	2.—	
	Acide sulfurique	1.—	
	Sulfate de fer (vitriol vert)	1.—	
	Sulfate de cuivre (vitriol bleu)	1.—	
	Litharge	4.—	
	Blanc de zinc, blanc de plomb	7.—	10 en caisses ou en barils 7 en paniers 3 en ballots ou en sacs
	Acide muriatique et acide chlorhydrique	1.—	
ex 4	Soude, brute ou cristallisée	2.—	
	Potasse	4.—	
ex 5	Chaux hydraulique, ciment, plâtre	—.60	
	Chaux sulfatée fibreuse (Federweiss en poudre)	—.50	
6	Chaux commune, vive ou éteinte	—.30	
7	Pâte de papier, sèche ou non, y compris la cellulose	exempte	
b)	Médicaments composés, parfumeries et produits chimiques:	100 *kg.*	
1	Quinine et sels de quinine	100	
	Médicaments préparés ou composés, parfums et préparations similaires; teintures, sirops, liqueurs, vins et autres boissons employées comme remèdes; eau anathérique, eau de Cologne, extraits, essences, baumes, gouttes, pilules; emplâtres, onguents, opodeldoch, papier ou toile avec préparations médicales ou chimiques, fard, etc., huiles odorantes, ou éthériques, eaux ou vinaigres odorants, pommades et autres articles de parfumerie, à l'exception du savon parfumé. Sous cette rubrique rentrent sans distinction tous les médicaments, produits chimiques et parfums en général, même non préparés, pourvu que, renfermés dans des bouteilles, pots, peaux, toiles ou autres récipients ou enveloppes spéciaux liés ou scellés, ils soient ajustés pour la vente au détail	100.—	16 en caisses ou en barils 9 en paniers 6 en ballots ou en sacs
ex 2	Cire à cacheter	20.—	
	Vernis à la laque	30.—	12 en caisses ou en barils
ex 3	Mastics de toutes sortes	6.—	8 en paniers
	Allumettes de toute sorte (même en boîtes), amidon de toute sorte (même en boîtes), dextrine et colle forte	10.—	4 en ballots en en sacs
	Encre et cirage de toute sorte	4.—	

Број царске одлуке од 7. јануара 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	12 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама, 4 у балама и џаковима.
	Фатлаи без разлике	30·—	
47	Фарбе:		
из а) 6	Плаволо берлинско (Berliner-blau) као и све друге фарбе подражавање чините	20·—	16 у сандуцима и бурадима, 10 у котарицама, 4 у балама и џаковима.
	Плаволо берлинско (Berliner-blau) и плаволо за копује (ултрамарин итд.), у комадима, праху или на врећи	10·—	
б)	Зготовљене као фарбе:		
1	земљане и друге фарбе у комадима или праху: отер, енглиперог бољус, минералблау, кунстербрауи, бирач, кромна земља, умбра, трипел, (бели и жути), бечка, брешка, шпанска и болоњска земља итд; даље грагат, кепео од костију и бели (руспинар), кимерус и бела креда необмотани хартијом	1·—	
2	Боје добивене из катрана каменог уља	60·—	20 у сандуцима и бурадима,
	Све остале хемиски зготовљене боје, у комадима, праху или течне, а и креда у боји за цртање и креда обмотана хартијом	20·—	12 у котарицама,
3	Материје за чишћење и глачање (бели креч итд.) у завојима за домаћу продају	10·—	10 у двогубим бурадима.
	XII-о, Маст, претилине и масни производи		
48	Немирско уље:		
а)	од маслинака, семена и других особено поименованих уља од биља, а и течни терпетин и сирњаче	10·—	20 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама, 10 у двогубим бурадима.
б)	Орахово, конопско и ланено уље; густи терпетин	8·—	
	Биљни и минерални катран без разлике	—·75	
49	Маст и други масни производи:		
а)	масло (путер) свако или топљено, а и вештачко масло	15·—	13 у бурадима и канцама 6 у двогубим бурадима
из б)	глицерин	8·—	12 у сандуцима и бурадима
в)	восак, стеарин, парафин, палмитин, цересин итд.	10·—	13 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаковима
50	Производи од масти (претилина)		
а)	Сапун:		
	1 венецијски	9·—	15 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаковима
	2 марсељски	18·—	
б)	сасе понтаке, стеаринске, парафинске, цересинске, палмитинске итд.	16·—	

Numéros du tarif général annexé à la loi du 14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Fin.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	12 en caisses ou en barils
	Mèches de toute sorte	30.—	8 en paniers 4 en ballots ou en sacs
47	Couleurs :		
ex *a)* 6	Bleu de Brême et de Paris et toutes les autres couleurs à l'imitation de l'indigo	20.—	16 en caisses ou en barils 10 en paniers
	Bleu de Berlin et bleu pour linge (outremer etc.), en morceaux, en poudre ou sur papier	10.—	4 en ballots ou en sacs
b)	Préparées :		
1	Terres colorantes et autres, couleurs communes minérales en morceaux ou en poudre, telles que : ocre, rouge d'Angleterre, bol, bleu minéral, cuivre brun, baryte, terre rouge, ombre, tripoli blanc et jaune, terre de Vienne, de Brescia, de Vicence, de Bologne, etc., graphite, noir animal et végétal (noir de fumée), suie et craie blanche non entourée de papier	1.—	
2	Couleurs dérivées du goudron de houille	60.—	20 en caisses ou en barils
	Toutes les autres couleurs préparées chimiquement, en morceaux, en poudre ou liquides, y compris la craie en couleurs pour dessiner et la craie entourée de papier	20.—	12 en paniers 10 en doubles-fûts
3	Substances pour le nettoyage et le polissage (chaux de Vienne et similaires) dans des enveloppes ajustées pour la vente au détail	10.—	
	XII. Graisses et substances grasses		
48	Huiles non parfumées :		
a)	Huiles d'olives, de graines et d'autres végétaux non spécialement dénommés ; térébenthine et vernis, liquides	10.—	20 en caisses ou en barils 12 en paniers 10 en doubles-fûts
b)	Huile de noix de coco et de palmier ; térébenthine épaisse	3.—	
	Goudron végétal et minéral sans distinction	—.75	13 en barils ou en cuves
49	Graisses et autres substances grasses :		6 en paniers
a)	Beurre, salé ou fondu, beurre artificiel	15.—	ou en ballots
ex *b)*	Glycérine	8.—	12 en caisses ou en barils
d)	Cire, stéarine, paraffine, palmitine, cérésine et similaires	10.—	13 en caisses ou en barils
50	Produits de substances grasses :		8 en paniers
a)	Savon :		3 en ballots ou en sacs
	1. non parfumé	9.—	
	2. parfumé	18.—	15 en caisses ou en barils 8 en paniers
b)	Bougies de cire, de stéarine, de paraffine, de cérésine, de palmitine ou de quelque autre composition similaire	16.—	3 en ballots ou en sacs

Број српске спољне царинске тарифе од 3/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	XIII-о, Машине инструменти, научни предмети и оружје		
51	Машине:		
	Машине и машинска делови од метала, дрвета или другог каквог простог материјала за индустрију, занате, пољску привреду, виноградство и дестилацију, за црпење воде или суше, кућанска и друге сличне потребе; као и машине за шивење и плетење и веш, пожарна пумпарица с прибором -	Слободно 100 кгр.	
52	Инструменти и апарати:		
a)	Астрономски, оптички, математички, механички, медицински, хируршки, физички и други инструменти за разне научне потребе и лабораторије - - -	50—	20 у сандуцима и бурадима 12 у хотарајама, 6 у балама и џаковима,
б)	Музички инструменти:		
1	прости од неполитираног, нелакованог дрвета и без метаљних дирака, као: фруле, гусле, тиље итд.	60— Од комада	
2	Клавири, пијанини, хармоникуми, оисхармонике, оргуље	100— 100 кгр.	
	Виргодови -	40—	
3	Сви остали музички инструменти не од каквог материјала, а и они из бр. 52, б, 1, ако су од полираног или лакованог дрвета и с метаљним дирцима -	100—	23 у сандуцима и бурадима, 9 у балама
53	Предмети за науку, књиженост и вештину, као: књиге новине, мапе, глобуси, ноте и друге сличе; цртежи, живописи, слике, пресни и штампане слике у боји, на ма каквом материјалу, и без новина или само прописани, неуграђени, неправљени на картону, платну или другој материји	Слободно 100 кгр.	
54	Ручно оружје без разлике, као: пушке, пиштоли, револвери, сабље, мачеви, јатагани, ханџари, рапири, тесаци итд. -	70—	15 у сандуцима и бурадима, 10 у хотарајама, 5 у балама и џаковима,
	XV-о, Памук, куделја, лан и друга биљна влакна		
56 a)	Отпаци од памука -	5—	
	Памук сиров или гребенан - - - - - - - - - - - - - - -	9—	6 у балама
б)	Предиво од памука, просто или усукано, на и за детаљну продају уденено:		
1	сирово или бељено, необојено, без свиле са другим интерајалима:		
	а, до № 30-е енглеске - - - - - - - - - - - - - - - -	18—	20 у сандуцима и бурадима 12 у хотарајама,
	β, преко № 30-е енглеске - - - - - - - - - - - - - -	27—	
2	обојено или штампано:		
	а, до № 30-е енглеске - - - - - - - - - - - - - - - -	23—	5 у балама и џаковима,
	β, преко № 30-е енглеске - - - - - - - - - - - - - -	33—	

Numéros du tarif général annexé à la loi du 14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg.*	
	XIII, Machines, instruments, objets scientifiques et armes		
51	Machines :		
	Machines et pièces détachées, de métaux, de bois ou de quelque autre matière commune à l'usage de l'industrie, des métiers, de l'agriculture, des brasseries et distilleries, du transport par eau et par terre, des bains et à d'autres usages analogues; y compris les machines à coudre, à tricoter et à broder, pompes d'incendies avec tous leurs accessoires	exemptes	
52	Instruments et appareils :		
a)	D'astronomie, d'optique, de mathématique, de mécanique, de médecine, de chirurgie, physique, et autres, pour différents usages scientifiques et pour laboratoires	100 *kg.* 50.—	20 en caisses ou en barils
b)	Instruments de musique :		12 en paniers
1	Simples, de bois non poli ni laqué et sans clefs de métal, comme flûtes, gouslés, cornemuses, etc.	60.—	6 en ballots ou en sacs
2	Pianos, pianinos, harmoniums, phisharmonicas, orgues d'églises	la pièce 100.—	
	Orgues de Barbarie	100 *kg* 40.—	
3	Tous les autres instruments de musique de quelque matière qu'ils soient, y compris les instruments dénommés sous le No 52 *b)* 1 en bois poli ou à clefs de métal	100.—	23 en caisses ou en barils 9 en ballots
53	Objets scientifiques, littéraires et artistiques, tels que: livres, journaux, cartes géographiques, globes terrestres, cahiers de musique ou écrits divers; dessins, peintures, tableaux et gravures et chromotypies, sur quelque matière que ce soit sans reliure ou seulement brochés, non encadrés, ni collés ou fixés sur carton, toile ou autre matière.	exempts	
54	Armes à main de toute sorte, telles que: fusils, pistolets, revolvers, sabres, épées, yatagans, handjar, fleurets, baïonettes, etc	100 *kg* 70.—	15 en caisses ou en barils 10 en paniers 5 en ballots ou en sacs
	XV, Coton, Chanvre, lin et autres végétaux textiles		
56 *a)*	Déchets de coton	5.—	
	Coton brut ou cardé	9.—	6 en ballots
b)	Fils de coton, simples ou retors, même accomodés pour la vente au détail :		
1	Écrus ou blanchis, non teints et sans combinaison avec d'autres matières:		
	α) jusqu'au No 30 anglais	18.—	20 en caisses ou en barils
	β) au delà du No 30 anglais	27.—	12 en paniers
2	Teints ou imprimés :		
	α) jusqu'au No 30 anglais	23.—	5 en ballots ou en sacs
	β) au delà du No 30 anglais	33.—	

Број одлуке од 31. марта 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	Примедба: Конци за шивење удешени за детаљну продају на клупчићима, картицама итд., сматрају према својему својству под бр. 56, б, 1, β, или 2, β.	100 *кгр.*	
	у смеси са концем од простих метала	50—	
в)	Тканине и друге памучне штофови		
1	Порхет (молтон) и друге сличне материје, сирове	25—	
	Све остале, тканине и штофови од памука, особито нетаксирани, сирови	30—	
	Ватa у таблама	9—	
2	Порхет (молтон) и други слични штофови (кадмук итд.), јоргани и дрилих, оксфорд, зефир и газа, шева, ту-ткани штофови за постеље у боји или карирани покривачи и простирке (теписи) без разлике, бељени, обојени, шарено-ткани или штампани	25—	
3	Штофови за панталоне и хаљине, пикет и њима сличне тканине; сви они предмети без разлике, бељени, обојени, шарено-ткани или штампани	35—	
	Рубље за столове и мараме (џепне, вратне и за главу), шарено ткани или штампани	55—	
	Оргватни за поставу тканине и бобине круто кретовано (Steifapprets)	25—	20 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама.
	Све остале чисте памучне тканине и штофови пеперсане (изузимајући сомот):		5 у балама и паковима.
	α, бељене	50—	
	β, обојене или у боји ткане	60—	
	γ, штампане	80—	
4	Фине и лаке тканине и штофови, као: жаконет, лакон, муселин, тил за завесе и друге потребе, сомот, све тканине и штофови са утканим шарама подражњавајући везу		
	α, бељене	80—	
	β, обојене или у боји ткане	100—	
	γ, штампане	120—	
	Примедба: Под бр. 56, в, 4, спадају све памучне тканине и штофови, које су помешане са мало свиле, ради украса, исто тако и све памучне тканине и штофови у смеси са другим простим неткастваним материјалима		
5	Гап, блонд, жакинске чипке, енглески тил, бобине, вестне, (изузимајући орнатни за поставу и тканине и бобине круто кретоване	160—	
57	Кудеља, лан и друга биљна влакна, осим памука:		
б)	Предиво (изузимајући ужарију), просто или усукано, за и за детаљну продају удешено:		18 у сандуцима и бурадима, 12 у котарицама, 5 у балама и паковима
1	сирово, небељено, необојено, без смеше са другим материјалима	12·50	

Numéros du tarif général annexé à la loi du 14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Fin — Par.	Taxe en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
	Observation : Les fils à coudre, accomodés pour la vente au détail sur petites cartes, bobines etc., rentrent, selon leur qualité, sous les Nos 56 *b*) 1 *β*) ou 2 *β*).		
	En combinaison avec des fils de métaux communs	50 —	
c)	Tissus et autres étoffes de coton :		
1	Futaine (molleton) et autres étoffes similaires, écrues	25 —	
	Tous les autres tissus et étoffes de coton, non spécialement taxés, écrus	30 —	
	Ouaté en feuilles	9 —	
2	Futaine (molleton) et autres étoffes similaires (Kalmuk etc.), coutils, treillis, Oxfords, zéphyres, „Gradl", et „Schöckl", c'est-à-dire étoffes pour literie tissées en couleur ou quadrillées; couvertures et tapis, sans distinction de fabrication, blanchis, teints ou tissés en couleurs ou imprimés	25 —	
3	Étoffes pour pantalons et habits; piqués et semblables; tous ces articles sans distinction, blanchis, teints ou tissés en couleurs ou imprimés	35 —	
	Linge de table, mouchoirs et fichus, tissés en couleurs ou imprimés	55 —	
	Organdine pour doublures, tissus et bobinets fortement apprêtés (Steifapprets)	25 —	20 en caisses ou en barils 12 en paniers
	Tous les autres tissus et étoffes de coton serrés non brodés (excepté le velours) :		5 en ballots ou en sacs
	α) blanchis	50 —	
	β) teints et tissés en couleurs	60 —	
	γ) imprimés	80 —	
4	Tissus et étoffes fins et légers, comme: jaconat, linon, mousseline, tulle pour rideaux et autres usages; velours; tous les tissus et étoffes à dessins tissés imitant la broderie :		
	α) blanchis	80 —	
	β) teints ou tissés en couleurs	100 —	
	γ) imprimés	120 —	
	Observation : Rentrent sous le No 56 *c*) 4 tous les tissus et étoffes mélangés d'une petite quantité de soie servant d'ornements ainsi que tous les tissus et étoffes combinés avec d'autres matières communes non textiles.		
5	Gazes, blondes, dentelles fabriquées à la machine, tulle anglais, tulle-bobin, pétinet (excepté les organdines pour doublures et les tissus et bobinets fortement apprêtés)	160 —	
57	Chanvre, lin et autres végétaux textiles, excepté le coton :		
b)	Fils (excepté les ouvrages de corderie), simples ou retors, même accomodés pour la vente au détail :		18 en caisses ou en barils 12 en paniers 5 en ballots ou en sacs
1	écrus, non blanchis, non teints, et sans combinaison avec d'autres matières	12·50	

Број броја по тарифи од 3./11. мар. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима буто тежине
		100 кгр.	
2	бељена, необојена без свезе са другим материјалима.	15·—	
	обојена, штампана, или с другим простим материјалима.	25·—	18 у сандуцима и бурадима
			12 у котарицама
a)	Ткањине и штофови:		
1	Платно за џакове и џаконање, грубо, као и готови џакови од тога	7·50	5 у балама и џаконима
	Џакови за пилиће, комад у тежини 1 килограм и више.	4·50	
	Примедба: предмети споменуте под бр. 57, *a*, 1, као и џакови за џаконе и џакови израђени под бр. 57, *a*, 2, могу имати и појединце обојене друге.		
2	Џакови за џаконе и џаконе израђени од вуне	7·50	
	Платно кудељно, кућевно просто (селачко) и друге сличне дебеле тканине од лана, или кудеље, (као платно, пумперан, шаљавица итд.); џакови за војничко одело, платно за једрила и друге дебеле тканине сме ово и бељено, но необојено	15·—	
3	Тканине, споменуте под бр. 57, *a*, 2, обојене; лане гроди, т.ј. четворо (croisée) платно за постеље, дунеке, сламњаче и шилтке за намештаје; поплоне, и пеша (т.ј. обојено платно за поставу и обојене ширене тканине за постељу, покривача и простирке (тепихе) без рашље	30·—	18 у сандуцима и бурадима
4	Дрва за одело, бељена или у боји ткана	30·—	12 у котарицама
	Остале чисте тканине, сирове, бељене, обојене, у боји ткане, штампане, немењене	65·—	5 у балама и џаконима
5	Фине и лане тканине, и штофови као линон, батист, тла за завесе и друге потребе, па и са утканима шарама на основу воза	150·—	
	Примедба: Под бр. 57, *a*, 5, спадају све тканине, и штофови које су помешане са вуном свиле ради украса, као и све тканине и штофови у смеси с другим простим, непоменутим материјалима.		
6	Шупљикасте (ресте) тканине, као: памучном израђена чипка, енглеска тла, бобине или жичане, везени итд.	300·—	
g)	Ужарија:		
1	Ужета, једрени, конопци, (па и ужари, штрањге итд.) .	10·—	15 у сандуцима и бурадима
2	Остали ужарија (врвице, пеги, пелени, недра, прежа, справе за гашење катре и гимнастику, итд.) па и у свези са другим простим материјалима . .	20·—	10 у котарицама 3 у балама и џаконима
	XVI-o. Свила		
58 *b)*	Предива од свиле без рашље, па и у свези са простим материјалима	200·—	20 у сандуцима и бурадима 16 у котарицама 8 у балама и џаконима
v)	Ткањине:		
1	Полусвилене, т.ј. израђене од свиле или флорет-свиле помешане с памуком, ланом, вуном или другом		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		100 *kg*	
2	blanchis, non teints, non combinés avec d'autres matières	15.—	
	Teints, imprimés ou en combinaison avec d'autres matières communes	25.	
c)	Tissus et autres étoffes:		
1	Toile grossière pour sacs et emballages, ainsi que les sacs confectionnés	7.50	
	Sacs pour prunes, pesant la pièce 1 *kg* et plus	4.50	
	Observation: Les articles rentrant dans le No 57 *c* 1 ainsi que les treillis pour sacs et les sacs confectionnés du No 57 *c* 2 peuvent même porter quelques raies de couleurs.		
2	Treillis pour sacs, ainsi que les sacs confectionnés	7.50	
	Toile commune et autres tissus similaires forts, de lin ou de chanvre (comme „Flank", „Numerasch", „Kalamaika" etc.); treillis pour vêtements militaires, toile à voile et autres tissus forts; tous ces articles même blanchis, mais non teints	15.—	18 en caisses ou en barils
3	Tous les tissus énumérés sous le No 57 *c*) 2, teints, Gradl (toile croisée pour literie, matelas, paillasses, ameublement); canevas et Schöbl (toile teinte pour doublures et tissus pour literie quadrillés en couleur); couvertures et tapis de toute sorte	30.—	12 en paniers 5 en ballots ou en sacs
4	Contils pour vêtements, blanchis ou tissés en couleurs	30.—	
	Tous les autres tissus et étoffes serrés, écrus, blanchis, teints, tissés en couleurs, imprimés, mais non brodés	65.—	
5	Tissus et étoffes fins et légers, comme: linon, batiste, tulle pour rideaux et autres usages; tous les tissus et étoffes à dessins tissés, imitant la broderie	150.—	
	Observation: Rentrent sous le No 57 *c*) 5 tous les tissus et étoffes mélangés d'une petite quantité de soie servant d'ornements, ainsi que tous les tissus et étoffes combinés avec d'autres matières non textiles.		
6	Tissus à jour, tels que: dentelles fabriquées à la machine, tulle anglais, tulle-bobin ou pétinet, voiles etc.	300.—	
d)	Ouvrages de cordier:		
1	Cordages, câbles et cordes (aussi licous, traits de harnais etc.)	10.—	15 en caisses ou en barils 10 en paniers 3 en ballots ou en sacs
2	Autres (ficelles, tuyaux, sangles, sceaux, filets, matériel de pompiers et de gymnastique etc.), même combinés avec d'autres matières communes	20.—	
	XVI. Soie		
58 *b)*	Fils de toute sorte, même combinés avec des matières communes	200.—	20 en caisses ou en barils 16 en paniers 8 en ballots ou en sacs
c)	Tissus et étoffes:		
1	De demi-soie, c'est-à-dire de soie pure ou de bourre de soie, mélangée avec du coton, du fil de lin,		

Број према одредбама царинске тарифе од 5./14. мар. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динари	Дара у процентима бруто тежине
	каквом животињском длаком, у колико не спадају у груме хуњених, памучних и кудељних и лањених итд. тканина, изузимајући предмете именоване под бр. 58, *в*, 2.	250—	
2.	Седење (ва и са украсима од на каквог другог материјала), изузимајући траке (пантљике)	850—	20 у сандуцима и бурадима
	Свилене пантљике	500—	16 у котарицама
	Полусвилени сомот	300—	8 у бадњама и џаконима
	Полусвилене па и сомотске траке	200—	
	Шушљикасте полусвилене материје, као: блонд, недоан, сплетена тка, чипке итд. пак њима сличан штофови, мешане са злотним, позлаћеним или сребрним концем	450—	

XVII-о, Накити и ситнице

59	Накити женски и мушки, као: прстење, минџуше, грозне, огрлице, ланци за сатове, тепелуци, пасте, дугмета, која се не прешивају, медаљони, накитне игле и брошеви:	1 кгр.	
а) 1	Од простих материјала, без разанке израде (тако исто и накитање другог камења, бисера, злата, златне гребра, златних предмета, слоновог кости, корњачине коре, жеравца, граната, карнеола, тиркиса и другог полудрагог камења)	1—	
2	Од простих право позлаћених или посребрених метала без разанке израде	3—	
	Примедба: Ако су ови предмети само од части право позлаћени или посребрени, спадају под бр. 59, *в*, 1.		
б) 1	Од сребра и алуминија	15—	20 у сандуцима и бурадима
2	Од седефа, морске пене, слоновог кости и корњачине коре	5—	12 у котарицама,
в) 1	Од ћилибара и ћилибарске масе	5—	6 у бадњама и џаконима
2	Од лудог косе, жеравца, граната, карнеола, тиркиса и другог полудрагог камења	20—	
г)	Од злата, платине, драгог камења и правог бисера	25—	
д)	Вештачко цвеће:		
1	Од простих материјала, без свиле или са врло мало тканих и плетених (вированих) предмета	—80	
2	Од тканих и плетених (вированих) предмета:		
	а, надгробни венци	—80	
	β, остало	3—	
3	Остало неспоменуто под 1 и 2	Као накит	

Numéros du tarif général arrêté du 9/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dm.—Pfr.	Tare en pour cent du poids brut
		avec de la laine ou d'autres poils, en tant que ces articles ne rentrent pas dans la catégorie des tissus de laine, de coton, de chanvre, de lin etc., et excepté les articles dénommés sous le No 58 c) 2	1 0 *kg* 250.—	
	2	De soie pure (excepté les rubans), même ornés avec quelque autre matière	850.—	20 en caisses ou en barils
		Rubans de soie pure	500.—	16 en paniers
		Velours de demi-soie	300.—	8 en ballots ou en sacs
		Rubans de demi-soie, même en velours	200.—	
		Étoffes de demi-soie, à jour, telles que: blondes, voiles, tulle anglais, dentelles etc.; étoffes de demi-soie mélangées de fils d'or ou dorés ou de fils de verre.	450.—	
		XVII. Bijoux et quincaillerie		
59		Bijoux et autres articles de parure à l'usage des hommes et des femmes, comme: bagues, boucles d'oreilles, bracelets, colliers, chaînes de montre, épéloux (coiffures), agrafes, boutons qui ne sont pas destinés à être cousus, médaillons, épingles de parure et broches:	1e *kg*	
	a) 1	En matières communes sans distinction de travail (même en imitation de pierres précieuses, de perles fines, d'or, de platine, d'argent, d'or filé, d'ivoire, d'écaille, de corail, de grenat, de cornaline, de turquoise et d'autres pierres demi-précieuses)	1.—	
	2	En métaux communs, finement dorés ou argentés, sans distinction du travail	3.—	
		Observation: Ces articles, s'ils ne sont finement dorés ou argentés qu'en partie, rentrent dans le No 59 a) 1.		
	b) 1	En argent ou en aluminium	15.—	20 en caisses ou en barils
	2	En nacre, écume de mer, ivoire ou écaille	5.—	12 en paniers
	c) 1	En ambre ou masse d'ambre	5.—	6 en ballots ou en sacs
	2	De cheveux, de coraux, de grenat véritable, de cornaline, de turquoise et d'autres pierres demi-précieuses	20.—	
	d)	En or, platine, pierres précieuses et perles fines	25.—	
	e)	Fleurs artificielles:		
	1	En matières communes, même combinées en petite quantité avec des tissus ou de la bonneterie	—.80	
	2	En tissus et bonneterie:		
		α) couronnes funéraires	—.80	
		β) autres	3.— régime des bijoux	
	3	Non dénommées sous 1 et 2		

Број српске царинске тарифе од 1. јан. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара 1 кгр.	Дара у процентима бруто тежине
60	Шлем у жици и предњу (тег), шишарчета, шлемиће, шлем у трачицама, шлем укошчен у жицама, шлем ушивен у ресама, тканом или плетен, шупо шлемти тешке и беле шлемти тешке:		
a)	Од простих метала	—·75	
	Примедба: Овде спада и прашак за бронзирање.		
b)	Од правог посребрених или позлаћених метала	2·—	
c)	Од драгоцених метала	10·—	
61	Ситнице:		
a)	Од простог камења, стакла, порцелана, штедигута, плочице, лице, мозаика и гипса, воска, стеаринa, пиранина, цересина и друге њима сличне смесе, без разлике израде, у смеси или без смесе с простим материјалима	—·30	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: вештачко воће од воска и сличне смесе; статуике, ситуиице и сличне ситне конструкције за собне украсе (Nippetischgegenstände), лице душе (изузимајући земаљске куле), ружице за завесе, антефиције, жиће за часовнике (Zifferblätter), оптичка стакла (сочива), стакла за џепне сатове, вештачке очи од стакла. Изузетно спадају овде још и претписани за шешир, свећњаци, плаште итд. кавстичне израде од алабастра, мермера, комад у тежини неко: 5 кгр.		20 у свиђуцима и бурадима
b) 1	Сетиице од артије, папиедекла, картонске смесе или напариване, без разлике израде, у смеси или без смесе са другим простим материјалима	—·65	12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Као ситиице под овим бројем имају да се таксирају само: албуми, записиице, бележнице (изузимајући оне, повезане у артије, у увезаном или неповезаном плаштуу), брисалке, денесе, лаљи уџбеиици, печата од артије, шиице за хртеле, кесе за новце артије, кутије (Etuis), сутроде; лице, душиске кутије, догледи (перспективи) обвијене артијом, рамови, ручни огледали, лутеста, муштикле, томбове и јастучиће за игле, оквиране и сличне ситне конструкције за собне украсе.		
2	Луксузне израде од артије, или и у смеси с другим простим материјалима	1·50	
	Као луксузне израде од артије имају да се таксирају само: коглобовски ордени и томе слични карневалски предмети, албумиони од артије, слике за преписивање, честитке у картама, једноцини у картама (Memocarten), кутије за бомбоне итч., украшени са бојадисаним сликама, шарима, чипкама од артије итд.; све то изузетно може бити од чести украшено и са сеилом.		
c) 1	Ситиице од дрвета, пруће и другог простог била (изузимајући оне под 2, овог тарифног броја наведене спомснуте), без разлике израде, у смеси или без смесе са другим простим материјалима . .	—·60	

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS	Tare en pour cent du poids brut
		Din.—Par. le *kg*	
60	Fils métalliques (leonischer Draht), même filés sur fils de matières textiles, lamettes, clinquant, bouillons, paillettes, métaux battus en feuilles :		
a)	De métaux communs	—.75	
	Observation : Rentre ici la poudre à bronzer.		
b)	De métaux finement dorés ou argentés	2.—	
c)	De métaux précieux	10.—	
61	Articles de quincaillerie :		
a)	De pierres communes, de verre, de porcelaine, de faïence, de terre cuite, de luve, de mosaïque et de plâtre, de cire, de stéarine, de paraffine, de cérésine et d'autres compositions semblables, sans distinction de travail, combinés ou non avec matières communes	—.30	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: fruits artificiels de cire ou d'autres compositions semblables, statuettes, figurines et autres bibelots semblables, pipes (à l'exception des pipes en terre); rosettes pour rideaux; lithophanies, cadrans de montre, lentilles optiques, verres de montre, yeux artificiels de verre. Par exception rentrent ici les presse-papier, chandeliers, encriers et autres ouvrages plastiques similaires en albâtre et en marbre, pesant moins de 5 *kg*. la pièce.		20 en caisses ou en barils
b) 1	Articles de quincaillerie de papier, de carton, de carton-pâte ou de papier mâché, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	—.65	12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: albums, carnets et calepins (excepté ceux reliés en papier, en toile cirée ou en toile de reliure), estampes de papier, éventails, roulettes à papier buvard, timbres à cacheter, albums à esquisse, portefeuilles, étuis, fourreaux, tabatières, perspectives montées en papier; cadres, miroirs à main, boutons, fume cigares, jeux de tombola, coussins à coudre, figurines et autres bibelots semblables.		
2	Papeterie de luxe, même en combinaison avec d'autres matières communes	1·50	
	Ne peuvent être tarifés comme papeterie de luxe que: les décorations de cotillon et autres articles semblables pour divertissement de carnaval, lampions de papier, metschromotypies, cartes de félicitation, cartes de menu, bonbonnières et similaires, ornées d'images coloriées, de peintures, de papier de dentelles etc.; par exception ces objets peuvent également être partiellement garnis en soie.		
c) 1	Articles de quincaillerie de bois, de vannerie et d'autres matières végétales communes (à l'exception de ceux spécialement dénommés à l'alinéa 2 de cette position), sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	—.60	

Број ставке по царинској тарифи од 3/14 мај. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
	Као ситније под овим бројем имају да се таксирају само: брда за ткиво, зупци за брда, шкрапуше (точкићи) за рибоље, кутије, увлаке, кутије, закачке или шиљци јакоучићи (Nähkissen), ручна огледала, рамови за фотографије, молеренце плетене, писаљке (клајваз) у дрвету црне и у боје; пегле и такође за бојаре, лепезе, лењири, полутупи, метроми и сличне мале дестиције за канцеларије и за цртање; дугмета (изузимајући дугмета за панит, која се не преписују); штамперски укрпси; ножеви за књиговесце (Falzbeine), кашије за ножеве, иглењице, побадање или кошиџи за иглење, четке и жичеје у дрвету усађене, крстиће, ентурије и сличне ситне поштурице за собне украсе; тамбоаре, шах и домине (са и са кошу састављене); луде, чабуџе, мунтиране за кинаре и пиграте; штапове, дршке за кишобране; бочве и корбаче; ените кашике и вилушке; потарамарене луксузне израде монтиране са талом и племенитом робом (потврдице за рад, кутије за бомбоне и сличне ситније поштурице за собне украсе).		
2	Све под 1 именоване ситније од дрвета са ените уметнутим (intarsirter oder Boule-Arbeit) радом - -	1·—	
а) 1	Ситније од гвожђа, челика, бакра, месинга, томбака, бронзе, олова, калаја, британске јелика и смесе од њих; без разлике израде, у специ или без спеце са другим простим интерјалима:		
	а) Пожарске израде, као и ножеви и виљушке остављене па и са дршком од оних метала или од дрвета, порцелана, стакла, костију, рогова и од имитације слонове кости и корњачине коре; закитна дугмета која се не преписују; увозиште (изузимајући иглеце за панит) на и посребрене и посребрене; иглеце за шкарпије, уштипе, качиже, конче и предиже - - -

Numéros du tarif général arrêté du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		le kg	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: peignes, dents de peignes, roues et navettes de tisserands; porte-plumes; tabatières, coussins à coudre, miroirs à main, cadres pour photographies, palettes; crayons noirs et de couleur, avec gaine de bois; quilles et queues de billard; éventails; règles, aunes, mètres, jauges, échelles de petite dimension pour bureau et pour dessin; boutons (excepté les boutons de parure qui ne sont pas destinés à être cousus); ornements d'imprimerie; plioirs; fourreaux de couteau (appelés Kanie); boîtes à aiguilles; chevalets de violon; brosses et pinceaux montés en bois; petites croix, figurines et autres bibelots semblables; jeux de tombola, échiquiers et dominos (même plaqués d'os); pipes, tuyaux de pipes, fume-cigares et fume-cigarettes; cannes, montures de parapluies; fontes et cravaches; cuillers et fourchettes de table fines; vannerie de luxe garnie de tissus et de bonneterie (corbeilles à ouvrage, porte-bouquets, bonbonnières et autres bibelots semblables).		
2	Les articles de quincaillerie de bois dénommés sous 1, avec incrustations fines (Boule, marqueterie)	1.—	
d) 1	Articles de quincaillerie de fer, d'acier, de cuivre, de laiton, de tombac, de bronze, de plomb, d'étain, de métal de Britannia, de zinc et d'alliages de ces métaux, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes:		20 en caisses ou en barils
	α) Coutellerie, couteaux et fourchettes de table, même manches de ces métaux ou de bois, de porcelaine, de verre, d'os, de corne, d'imitations d'ivoire et d'écaille; boutons de métal (à l'exception des boutons de parure, qui ne sont pas destinés à être cousus); aiguilles à coudre, à broder, à tricoter, épingles, épingles à cheveux (excepté les épingles de parure), même dorées ou argentées; aiguillettes, oeillets, anneaux, agrafes, boucles	—.25	12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	β) Autres	—.45	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant sous β que: petites cloches de table et de bureau; encriers de poche et de voyage; plumes à écrire, perles d'acier, clefs de montre, hameçons, crochet et chaînettes pour clefs, dés; éperons; sonnettes et colliers de chiens; balanciers de pendules, cadrans pour montres et horloges; jetons et fiches; fourreaux de couteaux (appelés Kanie), fume-cigares et fume-cigarettes, pipes; lanternes de poche; étuis (fourreaux); cornes à poudre; planchettes achevées avec oeillets et boutons; boîtes pour aiguilles, épingles et pour plumes à écrire, tabatières, briquets, cachets, petites règles de bureau et pour dessin, garnitures de bureau, figurines et autres bibelots semblables.		
2	Articles de quincaillerie d'alpacca, de packfong et de nickel sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	1.20	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: couteaux et fourchettes avec manches d'alpacca, de packfong ou de nickel, les objets nommés sous 1, s'ils sont fabriqués d'alpacca, de packfong et de nickel.		

Број списка општег закрнка о таксама од 31. јан. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦЕНА Динара	Дава у процентима бруто тежине
		1 кгр.	
	Примедба: Под израдама од никла ваља разумети израде од чистог никла или од његове смесе; а пошто су само поменуте таксиране се према њиховом иначе својству.		
3	Ситније неспоменуте под Бр. 6), т. 1, право посребрене или позлаћене	2·—	
	Примедба: Исти предмети само од чести право позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, т. 1.		
4	Ситније неспоменуте у Бр. 61, т. 2, право посребрене или позлаћене	2·5	
	Примедба: Исти предмети само од чести право позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, т. 2.		
d)	Ситније од костију, рогова, кајсуука, ма и чистог, гутаперке, тврде гуме, целулоида и томе сличне смесе, без разлике израде, у смеси или без смеси с другим простим материјалима:		
1	Дугмета (изузимајући дугмета за панит, која се не преписују)	—·60	
2	Остале ситније	1·—	
	Као ситније под овим бројем имају да се таксирају само: четкарске израде монтиране са горе наведених материјала; чешљеви; чибуци; муштикле за пушаре и цигарете; дугме за биларе, пах, домаће, петље за бекаре, дуванске кутије, кутијице, шнгурице и сличне сатне поњурице за собне украсе; лепезе, бичеви и корбачи са дршкама од оних материјала; гузе за брезање, рогови за барут, целитуди, чачкалице, ракоња, кечкети; плакете (за шајдере) готове са уметцима и другометима; прибор за писаћи сто; штапови или дршке за штапове од споменутих материјала; мњушне, сисаљке за кунде. Ту спадају сви ти предмети од неспоменутих материјала и онда, кад су они подражавани слоновој кости, корњачиној кори итд.		20 у сандучима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаковима
e)	Ситније од чивсне коже или коже с длаком, без разлике израде, у смеси или без смеси с другим простим материјалима	1·60	
	Као ситније под овим бројем имају се таксирати само: луксузне израде од коже (кутије за цигаре и цигарете, новчаници, буђелари, хортоли за столове и пешкн) лепезе, брисаље кожне; касете или кутије од коже или с кожом превучено; појасеви женски; све то и са оковом од простих, позлаћених или посребрених метала или с остатком и томе сличним доненима од сребра.		
	Примедба: Предмета нарочито неспоменутих у претходним одредбама од *a*, — *b*, не ће се узимати као ситније него као израде оних таксених група, којима оне припадају по свом главном материјалу, из кога су састављене.		

Numéros du tarif général serbe du 2/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Din.—Par	Tare en pour cent du poids brut
		le *kg*	
	Observation: Seront considérés comme articles de nickel les objets fabriqués de nickel pur ou d'alliages de nickel, tandis que les objets nickelés devront être tarifés selon leurs autres qualités.		
3	Articles de quincaillerie du No 61 *d)* 1, finement argentés ou dorés	2.—	
	Observation: Ces objets, lorsqu'ils ne sont finement dorés ou argentés qu'en partie, rentrent dans le No 61 *d)* 1.		
4	Articles de quincaillerie du No 61 *d)* 2, finement dorés ou argentés	2.50	
	Observation: Ces objets, lorsqu'ils ne sont finement dorés ou argentés qu'en partie, rentrent dans le No 61 *d)* 2.		
e)	Articles de quincaillerie d'os, de corne, de caoutchouc (même adurci), de guttapercha, de celluloïde et de compositions similaires, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes:		
1	Boutons (à l'exception des boutons de parure qui ne sont pas destinés à être cousus)	—.60	
2	Autres	1.—	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: brosserie montée sur les matières ci-dessus dénommées; peignes; embouchures de pipes, fume-cigares et fume-cigarrettes; billes de billard; échiquiers et dominos, quilles de billard; tabatières, petites boîtes, figurines et autres bibelots semblables; éventails; fouets et cravaches avec manches de ces matières; gomme à gratter, cornes à poudre, mètres, carre-dents, cadres, timbres en caoutchouc; planchettes achevées, avec oeillets et boutons; fournitures d'écriture, cannes ou manches de canne en matières ci-dessus dénommées; fourchettes; bouches de biberons. Rentrent ici ces articles fabriqués en matières susdites, même si elles imitent l'ivoire, l'écaille etc.		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
f)	**Articles** de quincaillerie de cuir ou de pelleterie, sans distinction de travail, combinés ou non avec d'autres matières communes	1.60	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans cette position que: articles de luxe en cuir (porte-cigares et porte-cigarettes, porte-monnaie, porte-feuilles, porte-feuilles de poche); éventails; estompes en cuir; cassettes ou étuis de cuir ou recouverts de cuir; ceintures de dames; tous ces articles, même garnis de métaux communs, dorés ou argentés ou doublés ou garnis de soie.		
	Observation: Les objets, non spécialement dénommés dans les positions précédentes *a)*—*f)* ne seront pas traités comme articles de quincaillerie; ils seront tarifés d'après les positions dans lesquelles ils rentrent selon la matière dominante.		

Број српског општег царинског тарифног од 3./15. авг. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 кгр.	
e)	Ситнице од ткане и плетене (вирковане) робе, у свези с простим материјалима; без разлике праве, у толико не спадају под групу XVIII-ту и у колико нису посебице таксиране:		
1	Од свиле или полусвиле или од златних или сребрних жица	2·40	
2	Остале	—·80	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: јастучићи за мирисе и тоалете, лепезе, кутије за наките, новчаници, дукатске кесе.		
же)	Плочари, догледи, лупе, штекери, кинкери:		
1	Са оковом од простих метала или других простих материјала	3·—	
2	Са оковом од сребра, ярко посребрених или позлаћених метала, клуновина, слонове кости, корњачине коре, седефа	8·—	
3	Са оковом од злата и платине	20·—	
з)	Играчке дечије без разлике	—·35	
и)	Сатови џепни, џепријадски и други дуварски сатови без разлике, па и сатови по америчанској системи	—·50	
ј)	Израде од седефа, ћилибара, подражаваног ћилибара, корњачине коре, слонове кости, жорске пене и њихових имитација, у свези или без свезе са другим материјалима:		20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и шаконима
1	Седефска дугмета (изузимајући дугмета која се не прешивају)	1·50	
2	Остале	3·—	
	Овде спадају нарочито ножеви и кеси за билијар, пожеви и кашуљице с дршкама од оних материјала; лењири; прибор за пушење; четке и чешљеви од оних материјала или с њима монтирани; фигуре за шах, домине, бенци или тантуси; фигурице и сличне ситне украсне ношурице; игленице, новчаници, кутије за накит, чачкалице, пређице, штапови и дршке за штапове искључено од свих напред речених материјала као и дршке за кишице од њих.		
	Примедба: Код прибора за пушење кад је у свези са ћилибаром или имитацијом од ћилибара, царинаће се делови од ћилибара (па и од имитације његове) особено, по одредби Бр. 61, *ј*, 2. С осталим састављеним деловима поступаће се по својству материјала, од чега су.		
к)	Сва напред наведене ситнице од простих материјала, у свези са осталим материјалима или са златом или платином	2·—	

Numéros du tarif général actuellement en vigueur depuis le 14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dén.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		le *kg*	
g)	Articles de quincaillerie, de tissus et de bonneterie, combinés avec des matières communes, sans distinction de travail, en tant qu'ils ne rentrent pas dans la catégorie XVIII et qu'ils ne sont pas spécialement tarifés :		
1	De soie ou de demi-soie ou de fils d'or ou d'argent . .	2.40	
2	Autres	—.80	
	Ne peuvent être tarifés comme articles de quincaillerie rentrant dans ces positions que : sachets et coussins de toilette ; éventails ; étuis à bijoux, porte-monnaie, bagues à tabac.		
h)	Lunettes, jumelles, lorgnettes de spectacle, lorgnons, loupes, pince-nez :		
1	Avec monture en métaux communs ou autres matières communes	3.—	
2	Avec montures d'argent, de métaux finement dorés ou argentés, d'aluminium, d'ivoire, d'écaille, de nacre	8.—	
3	Avec montures d'or et de platine	20.—	
i)	Jouets d'enfants de toute sorte	—.35	
j)	Pendules, pendules de la Forêt Noire et autres horloges à suspendre, de toute sorte, horloges et pendules d'après le système américain	—.50	
k)	Objets de nacre, d'ambre, d'imitation d'ambre, d'écaille, d'ivoire, d'écume de mer et d'imitation d'écume de mer, combinés ou non avec d'autres matières :		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
1	Boutons de nacre (à l'exception des boutons qui ne sont pas destinés à être cousus	1.50	
2	Autres	3.—	
	Rentrent dans cette position : billes de billard, quilles de billard ; couteaux et fourchettes avec manches en ces matières ; éventails ; articles pour fumeurs ; brosses et peignes en ces matières ou montés sur ces matières ; pièces de jeux d'échecs, jeux de domino, jetons et fiches, figurines et autres bibelots similaires, étuis à aiguilles et à épingles, porte-monnaie, étuis pour bijoux, cure-dents, boucles, cannes et manches de cannes fabriquées exclusivement des matières ci-dessus dénommées.		
	Observation : En ce qui concerne les articles pour fumeurs, combinés avec de l'ambre ou avec imitation d'ambre, les parties en ambre ou en imitation d'ambre seront tarifées séparément d'après le No 61 *k*) 2. Les autres parties suivent le régime de la matière dont elles sont composées.		
l)	Tous les articles de quincaillerie de matières communes, dénommées dans les positions précédentes, combinés avec des matières fines ou avec de l'or ou du platine	2.—	

Број сразе опште царинске тарифе од 31 мар. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
а)	Израде од сребра и алуминија, пи и са правом позлатом или у смеси са другим материјалима или са златом или платином	1 *кгр.* 10 —	
б)	Израде од мермера, ахата, кармеола и другог полудрагог камења, у смеси или без смеси са другим материјалима или са златом или платином	15 —	
в)	Израде од злата, платине, драгог камења и правога бисера	25 —	
	XVIII-о, Шивена роба, везови и плетена роба	100 *кгр.*	
62 из *а)* *б)* и *в)*	На одело и другу шивену робу, где се разуме и рубље, напаћиваће се толико царине колико се плаћа на материју које има најзаше с лица и уз то још 50 од сто.		
из *а)*	Од свиле	55 —	20 у сандуцима и бурадима
	Сви остали предмети из Бр. 62, в.	40 —	12 у котарицама
из *б)*	Трикарске (памучарске) чарапарске, плетарске, појасарске (каишске) и дугмегарске израде:		6 у балама и џаковима
	Вунене	100 —	
	Памучне	80 —	
	Лањене	80 —	
	Примедба: Прости памучни и вунени ћилими на кратама ове врсте неће се узимати у обзир при царињењу.		
	Везови:		
	памучни, вунени или лањени	300 —	
	Чипке, руком рађене	150 —	
	Капобрани и сунцобрани од ма којих материја сами по себи	од комада —.30	
	Примедба: Они капобрани и сунцобрани могу бити и са спољном порубом (бордурама).		
	Шешири тоди непремљени (непостављени, неопшивени, неукрашени) мушки и женски, без разлике материјала, изузимајући шешире сплетене	100 *кгр.* 160 —	
	Шешири мушки, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући шешире сплетене (цилиндре).	230 —	
	Шешири женски, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне под Бр. 62, в, 1.	280 —	20 у сандуцима и бурадима
	Примедба: Шешири, које према својем облику и изради могу носити и мушки и женске царинаће се као мушки шешири.		12 у котарицама
	Хируршке утеге, изузимајући утеге од свиле и коже	80 —	6 у балама и џаковима
	Фесови са кићанкама или без кићанки, које могу бити и сплетене	90 —	

Numéros du tarif général suisse du 9/14 avril 1892.	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dén.—Par.	Tare en pour cent du poids brut
		1 *kg*	
m)	Objets d'argent ou d'aluminium, même finement dorés ou combinés avec d'autres matières ou avec de l'or ou du platine	10.—	
n)	Objets de corail, d'agathe, de cornaline, ou d'autres pierres demi-précieuses, combinés ou non avec d'autres matières ou avec de l'or ou du platine	15.—	
o)	Objets d'or, de platine, de pierres précieuses ou de perles fines	25.—	
	XVIII. Confections, broderies et bonneterie	100 *kg.*	
62 ex *a)* *b)* et *c)*	Habits confectionnés et autres confections (y compris le linge) seront taxés selon la matière dominant en quantité à la superficie extérieure, avec une majoration de 50 pour cent du droit conventionnel grevant cette matière.		
ex *a)*	Chapeaux ordinaires, de feutre, à l'usage des paysans	55.—	
	Tous les autres articles du No 62 *a)*	40.—	
ex *b)*	Rubanerie, bonneterie (y compris la bonneterie façonnée), passementerie et boutons:		
	De laine	100.—	
	De coton	80.—	
	De lin	80.—	20 en caisses ou en barils
	Observation: Dans la tarification de ces articles, il ne sera pas tenu compte de simples coutures et ourlets.		12 en paniers
	Broderies sur tissus et étoffes de coton, de laine et de lin	300.—	6 en ballots ou en sacs
	Dentelles, travaillées à la main	150.—	
	Parapluies et parasols autres qu'en soie	la pièce —.30	
	Observation: Les parapluies et parasols rentrant dans cette position peuvent avoir des bordures en soie.		
	Chapeaux, non garnis, pour hommes et dames, sans distinction des matières, excepté les chapeaux de soie	100 *kg* 160.—	
	Chapeaux pour hommes, garnis, de toute sorte, excepté les chapeaux de soie (cylindres)	200.—	
	Chapeaux pour dames, garnis, de toute sorte, excepté ceux du No 62 *c)* 1	280.—	
	Observation: Les chapeaux qui, d'après leur forme et garniture, peuvent être portés par les hommes et par les dames, seront taxés comme les chapeaux pour hommes.		
	Bandages de chirurgie, excepté ceux en soie et en cuir	80.—	
	Fez avec ou sans houppes, même en soie	90.—	

Број тарифе по нити царинске тарифе од 31. авг. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	Позаментерски предмети, шнирта, ресе, гајтани, за опшивање, од позлаћених или посребрених метала или конаца	100 кгр. 150·—	
	Сви остали предмети из Бр. 62, б, 1—9	100·—	
	Примедба: Овде спадају: све хушене, јастуци и јоргани савијени пушем, памучни и лањени; капиџе за сабље од коже или од других простих материја, пораменице хушене, памучне или лањене, па и од гуме; хоџине рукавице остале; ободи (шпатоле) за шешире и капе кожни; жице од црева за музикалне инструменте; подлошке пушене, памучне, лањене, па и од гуме; портикање (за деку), памучне, лањено или од пушене; дивљи лањени; муфови пушени или памучни; поставе за шешире и капе, пушене, памучне и лањене; Турчијске израде (боа, муфови, ложне јаке, шубаре, итд.).		20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаковима
63			
а) 1	Хируршке утеге свилене и полусвилене	200·— од комада —50.	
	Кашмирски и сунцобрани свилени и полусвилени	*100 кгр.* 250·—	
	Свилени шешири (цилиндри) ак и опремљени	350·—	
	Женски свилени шешири ак и накићени	350·—	
	Прекалтарске (врковане), позаментирске и дугметарске израде:		
	а) Свилене	700·—	
	β) Полусвилене	350·—	
	Везови:		
	а) На свили	800·—	
	β) На полусвили	400·—	
	Рукавице без поставе	400·—	
	Поређење свилене или са свилом	300·—	20 у сандуцима и бурадима
2	Трамарске (појасличарске), позаментирске и дугметарске израде са златним или сребрним или са право позлаћеним или посребреним концима	300·—	12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Везови са златним или сребрним жицама или са право позлаћеним или посребреним металним жицама	300·—	
	Везови сви врсте на свили	1000·—	
	Обућа:		
а)	Дрвена, у свези с кожом и другим простим материјалима	5·—	
б)	Опанци од сирове или уређене коже (за опанке)	35·—	
в) 1	Чизме просте, од просте коже	80·—	
2	Сва друга обућа на од каквог материјала, сем обуће везене златним или оним позлаћеним или посребреним концима	100·—	
г)	Обућа од ма каквог материјала, са везовима од златних или сребрних, право позлаћених или посребрених конаца	250·—	

Numéros du tarif général arrêté du 2/14 avril 1892.		DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS Dfn.—Pzr.	Tare en pour cent du poids brut
		Passementerie, galons, tresses, cordons et articles de garniture, confectionnés de fils métalliques dorés ou argentés	100 *kg* 150.—	
		Tous les autres articles du No 62 b) 1—9	100.—	
		Observation: Rentrent ici: chabraques de laine; coussins et couvertures de lit contre-pointées, de laine, de coton et de lin; gaînes de sabres, de cuir ou d'autres matières communes; bretelles de laine, de coton ou de lin, même de tissus élastiques; gants de peau, doublés; visières de chapeaux et de casquettes, en cuir; cordes de boyaux pour instruments de musique; jarretières de laine, de coton, de lin, même avec fils élastiques; bavettes (pour enfants) de coton, de lin, ou de toile cirée; brides (harnais) de lin; manchons de laine ou de coton; doublures pour chapeaux et pour casquettes, de laine, de coton et de lin; fourrures (boas, manchons, collets de fourrure, casquettes et semblables).		20 en caisses ou en barils 12 en paniers 6 en ballots ou en sacs
	ex			
	c) 1	Bandages de chirurgie de soie ou de demi-soie	200.—	
		Parapluies et parasols de soie et de demi-soie	la pièce —.50	
		Chapeaux de soie (cylindres) même garnis	100 *kg* 250.—	
		Chapeaux de soie pour dames, même parés	350.—	
		Passementerie, bonneterie et boutons:		
		α) de soie	700.—	
		β) de demi-soie	350.—	
		Broderies:		
		α) sur soie	800.—	
		β) sur mi-soie	400.—	20 en caisses ou en barils
		Gants de peau, non doublés	400.—	12 en paniers
		Bretelles de soie ou mélangées de soie	300.—	6 en ballots ou en sacs
	2	Passementerie, rubanerie et boutons, avec fils d'or ou d'argent fin, ou avec fils de métaux finement dorés ou argentés	300.—	
		Broderies de fils d'or ou d'argent ou de métaux finement dorés ou argentés, filées ou non sur matières textiles	300.—	
		Broderies du même genre sur soie	1000.—	
63		Cordonnerie:		
	a)	De bois, en combinaison avec du cuir et d'autres matières communes	5.—	
	b)	Opankes communes de peau brute ou de cuir à opankes	35.—	
	c) 1	Bottes ordinaires de cuir commun	80.—	
	2	Toutes les autres chaussures de toute matière, à l'exception de celles brodées de fils d'or, d'argent ou de fils métalliques finement dorés ou argentés	100.—	

Број српске опште царинске тарифе од $^{1}/_{13}$ мар. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
64	Седларске, торбарске и рукавичарске израде:		
а)	Самари, мехови и кофери дрвени, у специ с кожом, платном или другим простим материјалима . .	15.—	
б)	Коњски прост хам од коже	60.—	20 у сандуцима и бурадима
	Хируршке утеге кожне	100.—	12 у котарицама
	Кожне торбе, ручни кофери, дачке торбе и томе сличне предмети од грубих материја, у специ са простим материјалима	20.—	6 у балама и џаконима
	Све остале израде из бр. 64, *б*, ...	100.—	
в)	Седларске торбарске и рукавичарске израде са везом од златних, сребрних, право позлаћених и посребрених жица	200.—	

Numéros du tarif général serbe de 2/14 avril 1892	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	DROITS	Tare en pour cent du poids brut
		Din.—Par.	
d)	Chaussures de toute matière, brodées de fils d'or, d'argent, ou de fils métalliques finement dorés ou argentés	250.—	
64	Ouvrages de sellerie, articles de voyage et de ganterie		
a)	Bâts, soufflets et malles de bois, combinés avec du cuir, de la toile ou quelque autre matière commune	15.—	20 en caisses ou en barils
b)	Harnais communs en cuir	60.—	12 en paniers
	Bandages de chirurgie de cuir	100.—	6 en ballots ou en sacs
	Porte-manteaux, valises, porte-cahiers pour écoliers et articles semblables, d'étoffes grossières en combinaison avec des matières communes	20.—	
	Tous les autres articles du No 64 *b*)	100.—	
c)	Ouvrages de sellerie, articles de voyage et de ganterie, brodés de fils d'or et d'argent ou de fils métalliques finement dorés ou argentés	200.—	

Прилог Б

УВОЗНЕ ТАКСЕ У АУСТРО-УГАРСКОЈ ЦАРИНСКОЈ ОБЛАСТИ

Број овите аустро-угарске тарифе, која је у важности за ове потписе уговора	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	Царина сопрата у злату
		од 100 кгр.
26	Пасуљ, боб, грашак, сочиво, грахор	1.—
из 29	Грожђе свеже за јело (у појету од најмање 5 кгр.)	2.—
30	Орасе и дивљача, суви или љуштени	1.50
31	Поврће воће, за јело, свеже	слободно
32 a	Поврће наречито неспоменуто, свеже	слободно
	Воће наречито неименовано, свеже	слободно
		од комада
40	Биволи	4.—
41	Краве	3.—
42	Јунци, мали бикови и јунице	2.50
43	Телад	1.50
44	Овце, овнови, шкопци	—.50
	Козе и јарци	—.50
45	Јагњади	—.25
	Јарићи	—.25
46	Свиње преко 10 килограма тешине	1.50
47	Свиње 10 керака тешке или мање (прасад, шиљад)	—.30
из 50 a	Живина жива	слободно
		од 100 кгр.
из 50 б	Живина заклата (мртва)	3.—
из 51	Риба свежа	слободно
5	Јаја од живине	слободно
60	Коже сирове (жучњене и сушене, па и сољене или утопане у креч али даље непрерађиване)	слободно
из 63	Пешке и крева, свеже, сољене или осушене	2.—
88	Месо свеже или преправљено т. ј. сољено, димљено, осушено или што доба осушено и сољено	6.—
из 96	Мрки угљ и камени угљ	слободно
из 102	Неуређено камење или просто тесано	слободно
из 103 a) и б 2)	Креч	слободно
из 110	Жир и шипарке	слободно
151 a	Конопци, ужарија, плаштари, па и бољени и кетрањени	5.—
из 152	Вуна сирова и крава	слободно
273 в	Олово и смеси од олова сирова, као и старо у комадима или одломцима	2.—
из 276 a	Бакар сиров па и стари у комадима и отпацима	слободно
	Жица	слободно
из 318	Антимон	слободно
из 322	Хлорни креч	—.75

Annexe B

DROIT A L'ENTRÉE DANS LE TERRITOIRE DOUANIER AUSTRO-HONGROIS

Numéros du tarif général austro-hongrois en vigueur au moment de la signature du traité	DÉNOMINATION DES MARCHANDISES	Droits Florins en or
		les 100 *kg*
26	Haricots, lupins, pois, lentilles, vesces	1·—
ex 29	Raisins de table, frais (poids du colis 5 *kg* ou moins)	2·—
30	Noix et noisettes, sèches ou mondées	1·50
31	Légumes de table, frais, fins	exempts
32 *a)*	Légumes non spécialement dénommés, frais	exempts
	Fruits, non spécialement dénommés, frais	par tête
40	Taureaux	4·—
41	Vaches	3·—
42	Bœufvillons, taurillons et génisses	2·50
43	Veaux	1·50
44	Brebis, béliers, moutons	—·30
	Chèvres, boucs	—·50
45	Agneaux	—·25
	Chevreaux	—·25
46	Porcs pesant plus de 10 *kg*	1·50
47	Porcs pesant 10 *kg* ou moins (cochons de lait)	—·30
ex 50 *a)*	Volaille vivante	exempte
		les 100 *kg*
ex 50 *b)*	Volaille morte	0·—
ex 51	Poissons frais	exempts
55	Œufs de volaille	exempts
60	Poaux brutes (vertes ou sèches, même salées ou passées à la chaux, mais pas autrement travaillées)	exemptes
ex 63	Vessies et boyaux, frais, salés ou séchés	2·—
83	Viande fraîche ou préparée, c'est-à-dire salée, desséchée, fumée, ou en même temps desséchée ou salée	6·—
ex 96	Lignites et charbons de terre	exempts
ex 102	Pierres brutes ou simplement dégrossies	exemptes
ex 103 *a)* et *b* 2)	Chaux	exempte exemptes
ex 110	Avelanèdes, noix de galle	5·—
151 *a)*	Cordes, cordages, câbles, même blanchis, goudronnés	exempte
ex 152	Laine, brute ou lavée	2·—
273 *a)*	Plomb et alliages de plomb, bruts de même vieux en morceaux débris	exempt
ex 276 *a)*	Cuivre, brut, de même vieux en morceaux et débris	exempt
	Mercure	exempt
ex 318	Antimoine	exempt
ex 322	Chlorure de chaux	—·75

(Прилог В).

(Annexe C.)

Нарочите олакшице за погранични промет.

I. Да би промету пограничних округа дали олакшице, које су за дневни обрт потребне, уговорне стране су се споразумеле на ово:

1. Ослобођавају се од царине па и од таксене марке за царинске признанице при увозу и извозу преко заједничке границе:

а) Сва роба у количини за коју цела сума царине не прелази 2 крајцаре аустр. вред. или 5 пара динарских;

б) трава, сено, слама лишће, маховина, биље за храну стоке, рогоз и проста трска, живо биље (у колико му је по међународним прописима, који су у важности, допуштен слободан промет), храна у сиову или у класу, варива, кудеља и конопља неомлаћена;

в) кошнице са живим пчелама;

г) крв сточна;

д) јаја сваке врсте;

ђ) млеко слатко, кисело и укрено;

е) ћумур, мрки и камени угаљ, тресет и тресетни угљен.

ж) камен за зидање и у плочама, камен за калдрмисање и воденично камење, обично камење за тоцила и прости брусови за косе и српове, у опште сво камење било тесано или не — али нити углађено нити у таблама — шљунак, песак; негашен креч и гипс, малтер, глина и у опште сва проста земља, од које се праве цигле, лонци, луле и судови.

Faveurs spéciales accord es au trafic-frontière.

I. Afin de donner au trafic des districts-frontière les facilités qu'exigent les besoins du commerce journalier, les Parties contractantes sont convenues de ce qui suit:

1. Resteront libres de tout droit de douane et, de même, du droit de timbre sur les reçus de la douane, à l'importation et à l'exportation, à travers la frontière commune:

a) toutes les quantités de marchandises dont la somme totale des droits à prélever n'atteint pas le chiffre de 2 kreuzers v. a. ou de 5 paras de dinar;

b) herbes, foin, paille, fanes, mousse, fourrages, joncs et cannes ordinaires, plantes vivantes (en tant qu'elles sont admises à la libre circulation par les règlements internationaux en vigueur), céréales en gerbes ou en épis, plantes légumineuses, chanvre et lin non battus;

c) ruches avec abeilles vivantes;

d) sang de bestiaux;

e) oeufs de toute sorte;

f) lait doux, lait caillé et caille-botte;

g) charbon de bois, lignite et houille, tourbe et charbon de tourbe;

h) pierre à bâtir et de taille, pierres à paver et meules, pierres ordinaires à aiguiser et cous ordinaires pour faux et faucilles, en général toutes les pierres, soit taillées soit non taillées — mais ni polies, ni taillées en dalles — scories, cailloux, sable; chaux et plâtre cru; marne, argile et en général toute sorte de terre ordinaire, servant à fabriquer des briques, pots, pipes et vases:

i) цигље и црep, па и ћерамида и цигље за патосање;

ј) мекиње; хљевчићи од репице и други остаци од исцеђеног и укуваног воћа и од уљног семења;

к) биљни пепео или пепео од каменог угља, ђубре, комина, сплачине, иловача;

л) хлеб од брашна у количини не више од 10 килограма; свеже месо у количини не више од 4 килограма, сир не више од 2 килограма, свеже масло у количини не више од 2 килограма;

м) баштовански производи, свеже као што је: зелен, салата, купус, краставци, рене, кромпир и томе подобно, као и поврће и свеже воће;

н) живина жива;

о) свежа риба.

Ова набројана роба неће плаћати у Србији ни обртну порезу.

Надлежна административна власт може издавати уверења о праву за слободно упражњавање пограничне трговине и за дужу периоду лицима, која би желела да се редовно користе олакшицама у члану 1. На ова уверења неће се моћи у областима друге уговорне стране наплаћивати ни таксена марка ни ма каква друга дажбина.

2. Становници пограничних округа, који имају својих земаља или држе земље под закуп преко границе, неће плаћати царину на предмете, који су им потребни за газдовање том земљом, а на име: на справе и алате земљоделске, теглећу стоку, семе за усеве, а тако исто и на производе, које су добили од тих земаља као: жито, сено, стоку, дрво и т. д.

3. Даље биће узајамно слободни од сваке царине и сви џакови и судови, у којима су становници пограничних округа донели у суседну земљу своје земљорадничке производе као н. пр. жито и друге земљоделске производе, гиње, креч, ниће или

i) briques et tuiles, même tuiles cannelées et tuiles de pavage;

j) son, pain de colza et autres déchets de fruits pressés et cuits et de semences oléagineuses;

k) cendre végétale ou de houille, engrais, lies, lavures, limon;

l) pain en farine en quantité de dix kilogrammes ou moins, viande fraîche en quantité de quatre kilogrammes ou moins, fromage en quantité de deux kilogrammes ou moins, beurre frais en quantité de deux kilogrammes ou moins;

m) produits horticoles, frais, tels que: plantes potagères, salades, choux, concombres, raves, pommes de terre et similaires; de même, légumes et fruits frais;

n) volaille vivante;

o) poissons frais.

Il est entendu que les marchandises énumérées ci-dessus ne payeront pas en Serbie l'impôt d'Obrt.

Les certificats servant de légitimation pour le libre exercice du commerce de frontière peuvent être délivrés par l'autorité administrative compétente, même pour une période plus étendue, aux personnes qui veulent profiter régulièrement des faveurs mentionnées au paragraphe 1. Ces certificats ne peuvent pas être soumis dans les territoires de l'autre Partie contractante à un droit de timbre ou à une autre taxe quelconque.

2. Les habitants des districts-frontière qui possèdent ou qui ont affermé des terres au delà de la frontière seront exempts des droits de douane par rapport aux objets nécessaires à l'exploitation de ces terres, notamment les ustensiles, les instruments agricoles et les bêtes de labour, les grains à ensemencer, puis les produits récoltés dans ces propriétés, tels que céréales, foin, bétail, bois etc.

3) L'exemption réciproque de tout droit de douane s'étendra aussi à tous les sacs et récipients qui ont servi aux habitants des districts-frontière à transporter dans le pays voisin leurs produits agricoles, par exemple: céréales et autres produits de

друге течности као и друге предмете, који долазе у пограничии промет, па их отуда враћају истим путем празне.

4. Тако исто је слободна у обема уговорним земљама од сваке царине при увозу и извозу: стока, која се из једне земље извози у другу на исхрану или пошашу, па се отуда, после исхране или пошаше враћа; а тако исто могу се слободно од сваке царине вратити и производи добивени од те на исхрану теране стоке као: млеко, масло, сир, вуна и прилод за то време добивени, али само у количини која је сразмерна броју стоке и времену, за које је исхрана трајала.

5. Исто тако биће слободни од царине: жито, зејтинаво семе, конопља, лан, дрво, мекиње и други тоне слични земљоделски предмети, које становници пограничних области обеју уговорних страна носе за своју потребу у млинове, који су у области друге земље, да их тамо самељу, прекрупе, исецкају, окрупе и т. д. па их после у прерађеном стању натраг враћају.

Царинске власти обеју уговорних страна утврдиће у споразуму према потреби како буде право количине производа, које се место сировина могу натраг вратити, односно хоћају извести.

6. Повластице које су наведене под 1, 3 и 5 уживаће само становници зоне пограничних области, која не прелази 10 километара од заједничке границе земаља уговорних страна.

7. Обе стране уговорнице и њихове административне власти споразумеће се на којим ће тачкама ван редовних царинских друмова и одређених скела моћи бити промета између пограничних становника с поменутим предметима, као и с другим артиклима дневног обрта, који су слободни од царине.

II. Од увозних и извозних царина у непосредном промету преко заједничких граница обеју земаља слободне су:

l'agriculture, plâtre, chaux, boissons ou autres liquides et autres objets quelconques du trafic-frontière, et qui en retournent vides par la même route.

4. Restera également exempté, dans les territoires des Parties contractantes, de tout droit de douane à l'entrée et à la sortie: le bétail conduit d'un pays à l'autre à l'affourragement ou au pâturage et reconduit après l'affourragement ou le pâturage. Pourront de même être reconduits en franchise douanière les produits du bétail conduit au pâturage, tels que: lait, beurre, fromage, laine, les animaux mis bas dans l'intervalle, mais toujours en quantité proportionnée au nombre du bétail et à la durée du pâturage.

5. Seront également traités en franchise douanière: les céréales, les graines oléagineuses, le chanvre, le lin, le bois, le tan et autres objets agricoles similaires que les habitants des districts-frontière des Parties contractantes importent pour leur propre besoin dans les moulins situés dans le districtfrontière de l'autre Partie contractante, pour y être moulus, pilés, taillés, broyés etc. et qui sont réexportés après avoir subi ces opérations.

Les administrations douanières des Parties contractantes détermineront d'un commun accord, selon le besoin et dans une juste mesure, les quantités des produits qui pourront être réimportées ou doivent être réexportées en échange des matières premières.

6. Les faveurs désignées sous 1, 3 et 5 ne sont applicables qu'aux habitants d'une zone s'étendant jusqu'à dix kilomètres de la frontière commune des territoires des Parties contractantes.

7. Les Parties contractantes et leurs autorités administratives s'entendront sur les points par lesquels, en dehors des routes douanières ordinaires et des passages réglementaires de fleuve, le libre trafic des habitants pourra avoir lieu avec les objets précités, ainsi qu'avec d'autres articles du commerce journalier, exempts de droits de douane.

II. Sont exempts de droits de douane, à l'entrée et à la sortie, dans le commerce direct par les frontières communes:

1. Путничке ствари и ствари лађара, возара и радника као што су: рубље, одело, путно посуђе, справе и алати, који су за њихову сопствену потребу и то у количини, која одговара приликама;

2. Кола, која служе заиста за пренос путника и робе; колица, котарице и друге подобне справе за пренос; теглећа и товарна стока, бродови са уредним инвентаром;

3. Прооријанат за бродове;

4. Карте од угледа (мустара) и угледи, (мустре) који се не могу ни за што друго да употребе;

5. Прости завоји и судови у којима се налази роба неће се одвојено царинити, но за њих важе одредбе о дари.

III. Ниже означена роба која је непосредно увезена преко заједничке границе у аустро-угарску царинску област уживаће под условима да је српско порекло прописаним уверењима доказано, ове спуштене царине и повластице:

	Од 100 кг.
Кукуруз, јечам	25 кр.
Зоб (овас)	60 „
Кида и просо	50 „
Пшеница, наполица, раж	75 „
Суве шљиве, и пекмез, али без шећера	1·50 „
	од комада
Волови	4 фор.
Мед	слободно
	од 100 кг.
Ракија т. ј. шљивовица од најмање 38 градi алкохола по стотичном алкохометру плаћаће при увозу преко босанско-српске границе осим трошарине	3 фор. и 20 кр.
Вино у бурадма из околине крајишке, тимочке, крушевачке, моравске и топличке	3 фор. и 20 кр.

1. Les effets des voyageurs, bateliers, charretiers et ouvriers, tels que: linge, vêtements, ustensiles de voyage, outils et instruments, destinés à leur propre usage et dans une quantité correspondante aux circonstances.

2. Les voitures servant effectivement au transport des personnes et des marchandises, charrettes, paniers et appareils similaires pour le transport, bêtes de somme et de trait, embarcations avec inventaire régulier.

3. Les provisions des navires.

4. Les cartes d'échantillons et les échantillons qui ne peuvent servir à aucun autre usage.

5. Les emballages et les récipients usuels dans lesquels se trouve la marchandise ne seront pas tarifés séparément, mais seront traités d'après les dispositions sur les tares.

III. Les marchandises ci-après désignées, directement importées dans le territoire douanier austro-hongrois par la frontière commune, jouiront, à condition que leur origine serbe soit dûment certifiée, des droits réduits et exemptions comme suit:

	les 100 kg.
Maïs, orge	25 kr.
Avoine	60 „
Sarrasin et millet	50 „
Froment, méteil, seigle	75 „
Prunes sèches et marmelade de prunes confites sans addition de sucre	1 fl. 50 kr.
	par tête
Boeufs	4 fl. — kr.
Miel	exempt.
	les 100 kg.
Rakia, c'est-à-dire eau de vie de prunes n'ayant pas plus de 38° d'alcool (d'après l'alcoolomètre centigrade), à l'entrée par la frontière entre la Bosnie et la Serbie, la taxe de consommation non comprise	3 fl. 20 kr.
Vin du crû des districts de Kraïna, Timok, Kruševac, Morava et Toplica, en futailles	3 „ 20 „

(Прилог Г.)

(Annexe D.)

Одредбе о наплаћивању обртне порезе на вредност сеиања при увозу у Србију.

§. 1.

Роба увезена у Србију и која подлежи обртној порези, мора имати декларацију о вредности, која служи за основу наплате оне порезе. У овој декларацији треба да се означи вредност и трговачки назив увезене робе.

Вредност робе, која има да служи за основу наплате обртне порезе састављена је из праве продајне цене увезеног предмета, на месту где је произведен или од куда се шаље, и из преносних, евентуално и комисионских и осигурачких трошкова, који су стварно пристали до улазног места на граници Србије.

Увозник треба да приложи уз декларацију још и продајну фактуру поред спроводног писма или товарне листе.

Вредност робе треба да је у декларацији означена у динарима (францима) и деловима динара. Ако је вредност означена у банкнотама аустро-угарске вредности, она ће се ради наплате обртне порезе преобратити у динаре по просечном месечном курсу комада од 20 франака, који је он имао на бечкој или пештанској берзи један месец пре онога у коме је декларација потписана. Министарство финанције Краљевине Србије објављиваће овај средњи курс. Трошкови око преноса, осигурања и комисиона срачунаваће се по истом мерилу.

§ 2.

Роба, на коју има да се примени обртна пореза, прегледаће се за 48 часова, пошто је декларација поднесена.

Ако надлештво, које наплаћује обртну порезу, нађе да је декларисана вредност недовољна, има за 24 сата, после прегледа, право да изјави да ће робу задржати за се, исплативши уносачу вредност, коју је

Dispositions concernant la perception de l'Obrt sur la valeur des marchandises importées en Serbie.

§ 1.

Les marchandises importées en Serbie et passibles de l'Obrt doivent être accompagnées d'une déclaration sur la valeur servant de base à l'application de cet impôt. Dans cette déclaration doivent être indiquées la valeur et la dénomination commerciale de l'article importé.

Le prix de vente réel de l'objet importé, au lieu de production ou d'expédition, augmenté des frais de transport et, s'il y a lieu, de ceux d'assurance et de commission, réellement survenus pour l'importation jusqu'à la frontière en Serbie, constituera la valeur de la marchandise, qui devra servir de base à l'application del'Obrt.

L'importateur devra joindre à sa déclaration la facture de vente et la lettre de voiture ou le connaissement.

La valeur de la marchandise sera portée sur la déclaration en dinars (francs) et fractions. Si la valeur est indiquée dans la facture en florins v. a., elle sera, pour l'application de l'Obrt, réduite en francs sur la base du cours moyen qu'avait la pièce de 20 francs aux bourses de Budapest ou de Vienne au mois qui précédait le mois dans lequel la déclaration a été faite. Le Ministère Royal des finances de Serbie publiera ce cours moyen. Les frais de transport, d'assurance et de commission seront réduits sur la même base.

§ 2.

La visite des marchandises pour l'application de l'Obrt aura lieu dans les 48 heures qui suivent la déclaration.

Si le bureau de l'Obrt juge insuffisante la valeur déclarée, il aura, dans les 24 heures après la visite, le droit de déclarer qu'il retient la marchandise en payant à l'importateur le prix déclaré par lui, ma-

он декларисао и још 10 на 100; разуме се да се у овом случају неће обртна пореза наплаћивати и да ће се царинске и остале угредне таксе, ако су наплаћене, натраг повратити. Исплата се има да изврши за 15 дана од дана када је пореско надлештво изјавило да робу задржава за себе.

Не изјави ли надлештво за наплату обрта за 24 часа после прегледа да хоће да се користи правом откупа. мора, по истеку овог рока, издати уносачу робу наплативши обртну порезу по оној вредности, коју је увозник означио у декларацији.

Увозник, према коме надлештво за наплату обртне порезе хоће да употреби право откупа може, ако му је то угодније за осам дана, пошто му је саопштена ова одлука, тражити да му робу процене вештаци. Ово исто право има и надлештво за наплату обрта, ако не налази за умесно да одмах робу откупи, само ће бити дужно да увознику саопшти своју одлуку односно вештачке процене робе за 24 часа, после прегледа. Ма од чије стране да је тражена вештачка процена, надлештво је дужно да увозачу на његов захтев изда робу, пошто најпре задржи угледе и пробе, но свакојако да уносач довољно осигура обртну порезу и таксе, које би биле скопчане са вештачким прегледом.

§ 3.

Надлештво за наплату обрта губи право на откуп, чим захте вештачку процену било оно, било увозник.

Ако се вештачком проценом неће да вредност еспапа не прелази са више од 5 на 100 вредност, коју је увозник ставио, наплатиће се обртна пореза на суму, која је означена у декларацији.

Ако ли вредност, коју је вештачка процена нашла, прелази ону у декларацији означену вредност са више од 5 процента, наплатиће се обртна пореза по вредности, коју је вештачка процена утврдила.

joré de 10 pour 100; il est entendu que dans ce cas l'Obrt ne sera pas perçu et que le droit de douane ainsi que les taxes accessoires qui ont déjà été acquittés seront restitués. Ce paiement devra être effectué dans les quinze jours qui suivent la déclaration de préemption.

Si le bureau de l'Obrt ne déclare pas, dans les 24 heures après la visite, vouloir user du droit de préemption, il aura, après l'expiration de ce terme, à délivrer sans délai la marchandise, contre acquittement du droit de l'Obrt calculé d'après la valeur déclarée par l'importateur.

L'importateur contre lequel le bureau de l'Obrt voudra exercer le droit de préemption, pourra, dans les huit jours après que la décision respective lui aura été communiquée, s'il le préfère, demander l'estimation de la marchandise par des experts. La même faculté appartiendra au bureau de l' Obrt, lorsqu'il ne jugera pas convenable de recourir immédiatement à la préemption; seulement il devra communiquer à l'importateur sa décision, à l'égard de cette expertise, dans les 24 heures qui suivent la visite. De quelque côté que l'expertise ait été réclamée, le bureau de l'Obrt sera tenu à délivrer à la libre disposition de l'importateur, s'il le demande, la marchandise, en retenant des échantillons, à condition toutefois que l'importateur fournisse caution suffisante à garantir l'impôt de l'Obrt et le supplément qui pourrait résulter de l'expertise.

§ 3.

Le droit de préemption du bureau de l'Obrt est déchu dès que l'expertise est demandée, soit par ce bureau, soit par l'importateur.

Si l'expertise constate que la valeur de la marchandise ne dépasse pas de plus de 5 pour cent la valeur déclarée par l'importateur, l'Obrt sera perçu sur le montant de la déclaration.

Si la valeur constatée par l'expertise dépasse de plus de 5 pour cent la valeur déclarée, l'Obrt sera perçu sur la valeur déterminée par les experts.

Ова ће се обртна пореза повећати са 50 на 100 у име казне, ако вештачка процена надмаша декларисану вредност са 10 на 100.

Наплатиће се и 100 на 100 обртне порезе на име казне ако се је надлештво за наплату обртне порезе у прописном року изјаснило за откуп, или на молбу увозника предало робу вештачкој комисији на процену, па је ова нашла да вредност робе надмаша са 15 на 100 пријављену вредност.

Трошкови око вештачке процене нашће на терет декларанту, ако вредност коју су вештаци нашли прелази декларисану вредност са више од 5 на 100; у противном случају нашће на терет надлештва за наплату обртне порезе.

Чим надлештво за наплату обртне порезе наплати обртну порезу и казну која истиче из вештачке процене, роба ће се предати увознику или ако је роба већ дигнута, остатак од уложене кауције вратиће му се одмах.

§ 4.

Вештачка комисија образоваће се тако да старешина надлештва за наплату обртне порезе и увозник именују по једног вештака и то за осам дана, пошто је вештачка процена затражена. Ако се гласови поделе одмах при конституисању изборног суда изабраће судије на захтев унесача још једног трећег. А ако се не могу да споразумеју у избору, трећег судију именоваће председник надлежног трговачког суда или где овог суда нема председник надлежног првостепеног суда.

Пресуда се мора изрећи за осам дана после именовања изборних судија.

Cet impôt sera augmenté de 50 pour cent à titre d'amende, si l'évaluation des experts est de 10 pour cent supérieure à la valeur déclarée.

Il pourra même être prélevé 100 pour cent de l'Obrt à titre d'amende, si le bureau de l'Obrt a déclaré, dans le terme prescrit, vouloir préempter, mais que sur la demande de l'importateur, la remise de la marchandise et l'expertise ont déjà eu lieu, et que la valeur déterminée par les experts dépasse de 15 pour cent la valeur déclarée.

Les frais d'expertise seront supportés par le déclarant, si la valeur déterminée par l'expertise excède de plus de 5 pour cent la valeur déclarée; dans le cas contraire, ils seront supportés par le bureau de l'Obrt.

Aussitôt que l'impôt de l'Obrt et l'amende résultant de l'expertise auront été perçus par le bureau de l'Obrt, la marchandise sera délivrée à l'importateur, ou, si la marchandise avait déjà été retirée, le reste du montant du cautionnement lui sera rendu sans délai.

§ 4.

En cas d'expertise, le chef du bureau de l'Obrt et l'importateur nommeront chacun un expert dans les huit jours qui suivent la demande de l'expertise. En cas de partage de voix ou même au moment de la constitution de l'arbitrage, si l'importateur le requiert, les experts choisiront un tiers arbitre. S'il y a désaccord entre eux, le tiers arbitre sera nommé par le président du tribunal de commerce compétent ou, aux endroits où il n'existe pas de tribunal de commerce, par le président du tribunal de première instance compétent.

La décision arbitrale devra être rendue dans les huit jours qui suivront la nomination des arbitres.

Закључни протокол

У тренутку кад су приступили потпису трговинског уговора између Србије и Аустро-угарске, пуномоћници су изнели ове изјаве и учинили ова ограничења, која ће образовати саставни део самог уговора:

I. Одредбе, које се односе на трговински уговор.

К Члану II.

1. Одредбе II-ог члана о отварању и вршењу радња неће се примењивати у земљама страна уговорница на фармацију, сензале, торбарење, и на трговину и занате, који се врше искључиво торбарски.

2. Везимена и командитна друштва на акције (рачунајући ту и друштва за обезбеђење сваке врсте) која се налазе у области једне од уговорних страна на основу дотичних закона, моћи ће узајамно управљавати у области друге стране сва права као и право вођења парница, придржавајући се закона и прописа, који о томе важе.

Са друштвима аустријским и угарским неће се моћи односно њиховог признања и права у Србији ни у ком погледу поступати другчије за време док траје овај уговор, но што се поступа са друштвима српским или ма које друге државе. Одређујући погодбе за признање и пријем друштава у Србији, Српска Краљевска Влада водиће рачуна колико је могућно о жељама, које буду препоручене у интересу друштава аустријских и угарских, која управљавају своју радњу у Србији.

Док се не регулише овај предмет, одредба, коју садржи закључни протокол (у

Protocole final.

Au moment de procéder à la signature du traité de commerce conclu, à la date de ce jour, entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, les Plénipotentiaires soussignés ont fait les réserves et déclarations suivantes qui auront à former partie intégrante du traité même:

I. En ce qui concerne le traité de commerce.

Ad Article II.

1. Les dispositions de l'article II relatives à l'établissement et l'exercice des professions ne seront pas appliquées dans les pays des Parties contractantes à la pharmacie, aux courtiers, au colportage, au commerce et aux professions exercés exclusivement en ambulant.

2. Les sociétés anonymes et celles en commandite par actions (y compris les sociétés d'assurance de tout genre), existant sur les territoires de l'une des Parties contractantes, en vertu des lois respectives, pourront, réciproquement, exercer sur les territoires de l'autre, tous les droits, y compris celui d'ester en justice, en se conformant aux lois et prescriptions qui y sont en vigueur sur cette matière.

Les sociétés autrichiennes ou hongroises ne pourront, en ce qui concerne leur reconnaissance et leur admission en Serbie, être traitées sous aucun rapport moins favorablement, pendant la durée du présent traité, que les sociétés serbes et les sociétés de tout autre Etat. En déterminant les conditions de la reconnaissance et de l'admission des sociétés en Serbie, le Gouvernement Royal Serbe tiendra compte, autant que possible, des désirs qui lui seront recommandés, dans l'intérêt des sociétés autrichiennes ou hongroises exerçant leur industrie en Serbie.

En attendant la réglementation de cette matière, la disposition contenue au pro-

члану II тачка 2) приложен трговинском уговору од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881. год. остаће у важности.

3. Пасоши и путне објаве, које у прописаној форми изда надлежна власт у земљи, довољни су, по општем правилу, за легитимацију у земљи друге уговорне стране и није им потребна виза ни од стране посланства ни конзулата ни од стране месних власти. Изузеци могу бити само у изванредним приликама ради јавне сигурности у општ или ради где н лица пособице. У тим случајима виз или накнадна легитимација даје се бесплатно.

4. Поданици аустријски и угарски, који би хтели да се настане у Србији да ту тргују или занат какав раде, морају тога ради искати допуштење од краљевске административне власти у месту, где су ради да воде ту трговину или да раде тај занат.

Допуштење се мора дати ако је молилац испунио све услове, прописане законом за српске грађане. Жалбе по том предмету моћи ће интересована страна да подиже код судова, које је закон одредио.

Поданици аустријски или угарски, који су пре ступања у живот овога уговора водили у Србији какву трговину или какву индустрију, не могу се подвргавати поменутим условима што се тиче отварања трговине или индустрије какве, али ће бити дужни да за вршење своје трговине или индустрије у напред плате све дажбине, таксе и т. д. које су прописате за српске грађане.

5. Под именом „депо“ (стовариште) у у члану II не треба разумети јавна складишта.

К Члану V.

Краљевска Српска Влада обавезује се да за време трајања уговора неће уводити друге државне монополе осим на петролеј, цигар-папир, жигице и алкохол, који

tocole final (à l'article II, paragraphe 2) annexé au traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, demeurera en vigueur.

3. Les passeports ou cartes de passeport délivrés en due forme par l'autorité compétente du propre pays, suffiront, en règle générale, à la légitimation dans les territoires de l'autre Partie contractante, et il ne sera pas exigé de visa de la part des missions et consulats, ni des autorités locales.

Des exceptions ne pourront avoir lieu que dans des circonstances extraordinaires, par rapport à la sûreté publique en général, ou par rapport à certains individus en particulier. Dans ces cas, le visa ou la légitimation supplémentaire est donné sans frais.

4. Les sujets autrichiens ou hongrois qui voudront s'établir en Serbie, pour y exercer un commerce ou une industrie, auront à solliciter l'autorisation respective auprès de l'autorité administrative Royale de l'endroit où ils veulent exercer ce commerce ou cette industrie.

L'autorisation ne peut être refusée, si le solliciteur a rempli toutes les conditions prescrites par la loi pour les nationaux. Pour les réclamations qui s'y rapportent, il sera loisible à la partie intéressée de recourir aux instances établies par la loi.

Les sujets autrichiens ou hongrois qui exerçaient un commerce ou une industrie quelconque en Serbie déjà avant la mise en vigueur du présent Traité, ne pourront pas être soumis aux susdites conditions concernant l'établissement d'un commerce ou d'une industrie, mais ils seront tenus à acquitter, pour la continuation de l'exercice de leur commerce ou industrie, tous les droits, taxes etc. prescrits pour les nationaux.

5. On n'entend pas comprendre sous la dénomination de „dépôts“ à l'article II, les entrepôts publics.

Ad Article V.

Le Gouvernement Royal de Serbie s'oblige à n'introduire, pendant la durée du présent traité, de nouveaux monopoles d'Etat que sur le pétrole, le papier à ci-

се добија од скробних материја или меласа.

Осим артикала, који су предмет државног монопола или каквог патента за проналазак, неће се давати никакво искључиво право за упражњавање трговине или индустрије.

К Члану VII.

Да би се на робу примењивала уговорна тарифа у декларацији треба да се означи порекло робе.

Увозници српске, аустриске и угарске робе неће морати, по општем правилу, осим случајева за које изричне одредбе овога уговора друкче наређују подносити уверење о пореклу. Ипак једна од уговорних страна моћи ће захтевати да се такво уверење поднесе у случају ако уведе диференцијалну царину према пореклу робе и ако би, према општем стању колико у погледу на царинске таксе, толико и односно услова о транспорту, било вероватно да се роба, која долази из неке треће државе и која у овом случају нема права на уговорне повластице, увози из области једне уговорне стране.

Ова уверења може издавати власт места где се извози, или царинарнице, које експедиције врше, било то у унутрашњости било на граници, као и конзуларни агенат; најзад могу се, по потреби, замењивати и фактуром, ако то дотична влада најбе за удесно.

Уверења о пореклу издају се бесплатно. Тако исто и конзуларна виза, која се тражи на уверења о пореклу, која издају месне или царинске власти.

У случају ако Србија наплаћује на жита и на стоку увозну царину, која би била највише равна разлици између највише царинске таксе, која се примењује на те артикле при увозу у аустро-угарску царинску област, и нарочите царинске таксе, garettes, les allumettes et l'alcool produit de matières amylacées ou de mélasses.

En dehors des articles formant l'objet d'un monopole de l'Etat ou d'un brevet d'invention, aucun droit exclusif ne sera accordé pour l'exercice d'un commerce ou d'une industrie.

Ad Article VII.

Pour faire jouir les marchandises du traitement conventionnel, la déclaration des marchandises devra indiquer leur origine.

Les importateurs de marchandises serbes, autrichiennes ou hongroises seront, en règle générale, pourvu que d'autres dispositions ne soient pas stipulées expressément dans le présent traité, réciproquement dispensés de l'obligation de produire des certificats d'origine. Toutefois, la production des certificats d'origine pourra exceptionnellement être exigée par une des Parties contractantes pour le cas où elle aurait établi des droits différentiels d'après l'origine des marchandises, et que, selon la situation générale, tant par rapport aux droits douaniers, qu'en ce qui concerne les conditions de transport, il deviendrait probable que des marchandises provenant d'un tiers Etat qui, dans le cas dont il s'agit, y serait exclu du régime de faveur, soient introduites des territoires de l'autre Partie contractante.

Lesdits certificats pourront émaner de l'autorité locale du lieu d'exportation ou du bureau de douane d'expédition, soit à l'intérieur, soit à la frontière, ou bien d'un agent consulaire; enfin ils pourront, au besoin, même être remplacés par la facture, si les gouvernements respectifs le croient convenable.

Les certificats d'origine doivent être délivrés gratuitement. Il en est de même du visa consulaire, lorsque ce visa est exigé pour les certificats d'origine délivrés par les autorités locales ou par les bureaux de douane.

Dans le cas où la Serbie percevra sur les céréales et sur le bétail des droits d'entrée qui sont au moins égaux à la différence entre le droit de douane le plus élevé applicable à ces articles à l'entrée dans le territoire douanier austro-hongrois

која је уступљена у корист српских производа, Аустро-угарска неће тражити конзуларну визу на уверења о пореклу, која се издају за те артикле докле год ова мера у практици буде давала довољне гаранције.

Свака од уговорних страна моћи ће захтевати да се поднесе превод оних уверења о пореклу, која не би била састављена на језику који се служе у њеној царинској служби. Ово превођење може вршити и чиновник извозне земље, који је овлашћен да се служи и службеним печатом рукује.

Што се тиче колонијалне робе, зачина, уља, јужног воћа, дрогеријских предмета, материја за бојадисање и чињење кожа, гуме и смоле, кад се увозе из Аустро-Угарске уживаће у Србији право поступања по уговору и ако немају уверења о пореклу.

К Члану VIII.

1. Одредбе члана VIII-ог неће се никако примењивати:

а) на повластице које су дате другим суседним државама ради олакшања пограничне трговине;

б) на обавезе стављене једној од уговорних страна одредбама царинског савеза, који је већ закључен или који ће се закључити.

2. Царинска извозна стопа неће се овим уговором ограничавати; али ће ова царина бити једнака за све правце којима се врши извоз.

3. Сагласно начелима, која важе у аустро-угарској монархији, у Србији ће се при царињењу имати на ова правила:

а) Увознику је слободно, да робу која је за увоз декларисана, али која још није прешла у слободан промет, може вратити натраг у иностранство, па ма то било и после извршеног прегледа, а да ипак не плаћа ни царину ни трошарину, но уз претпо-

et le droit spécial de faveur concédé à la Serbie, l'Autriche-Hongrie ne demandera pas l' apposition d'un visa consulaire sur les certificats d'origine délivrés pour ces articles, aussi longtemps que la mesure dont il s'agit offrira dans la pratique des garanties suffisantes.

Chacune des Parties contractantes pourra exiger la présentation d'une traduction des certificats d'origine qui ne seraient pas dressés dans la langue employée dans son service douanier. Cette traduction pourra aussi être délivrée par un fonctionnaire du pays exportateur autorisé à se servir d'un sceau officiel.

Quant aux denrées coloniales, aux épices, aux huiles, aux fruits du midi, aux drogues, aux matières tinctoriales et à tanner, aux gommes et aux résines, il est entendu que ces articles importés de l'Autriche-Hongrie jouiront en Serbie du traitement conventionnel, même s'ils ne sont pas accompagnés de certificats d'origine.

Ad Article VIII.

1. Les dispositions de l'article VIII ne s'appliquent point:

a) aux faveurs qui sont accordées à d'autres Etats limitrophes pour faciliter le commerce des frontières;

b) aux obligations imposées à l'une des Parties contractantes par les dispositions d'une union douanière déjà contractée ou qui pourrait être contractée à l'avenir.

2. Le taux des droits de sortie n'est pas limité par ce traité; mais il est bien entendu que ces droits seront les mêmes pour toutes les directions dans lesquelles l'exportation se fait.

3. Seront observées, conformément aux principes en vigueur en Autriche-Hongrie, quant au traitement douanier en Serbie, les règles suivantes:

a) L'intéressé sera libre de renvoyer à l'étranger, sans acquitter les droits de douane ou une taxe quelconque de consommation, les marchandises, même après les avoir examinées, qui auraient été déclarées à l'entrée, mais qui n'auraient pas encore passé dans

тавку да он у својој декларацији није учинио никакву неправилност која би се, по царинском кривичном закону, казнила.

У том случају поступиће се са увезеном робом према одредбама финансијских закона. Роба ће се моћи поново извести ако се по кривичном царинском закону, докаже исправност декларације.

У сваком случају увозник мора да плати споредне таксе прописане чланом XI.

б) Увозник има право да захтева да се самом прегледом нађе чиста тежина; у том случају резултат тог прегледа служиће за основу царињења на место даре, која је утврђена у тарифи.

le libre trafic, pourvu toutefois qu'il ne se soit pas, dans sa déclaration, rendu coupable d'une irrégularité qui justifierait une procédure pénale en matière de douane.

Dans ce cas on procédera, quant à la marchandise importée, conformément aux dispositions des lois des finances. La marchandise pourra de nouveau être réexportée, si la procédure pénale en matière de douane relative à la constatation, aura prouvé la justesse de la déclaration.

Dans tous les cas, l'importateur aura à acquitter les taxes accessoires dûes en vertu de l'article XI.

b) L'importateur a la faculté de demander la constatation du poids net au moyen du pesage réel; dans ce cas le résultat de ce pesage aura à servir de base à la tarification en remplacement de la tare fixée au tarif.

К Члану X.

Роба увезена у Србију не може се оптеретити таксама ни под каквим називом у корист државе или општина осим са царином, изузетним таксама, које су у чл. XI предвиђене, порезом званом „обртном“, и трошарином, која је допуштена само за трошарињске артикле.

Од ове одредбе изузимају се карте за играње, које се могу подвргнути наплати жиговине највише с 1 динаром од једних карата (пар једи).

Обртна пореза моћи ће се, као и до сада, наплаћивати док траје овај уговор по исплати увозне таксе и то највише 7% од вредности на прерађевине, а 1% од вредности сировина.

Обртна пореза наплаћиваће се само на оснане, које увозе индустријалци или трговци.

Ad Article X.

Les marchandises importées en Serbie ne pourront être grevées, sous quelle dénomination que ce soit, de taxes perçues au profit de l'Etat ou des communes autres que des droits de douane, des taxes accessoires prévues à l'article XI, de l'impôt, dit „Obrt“ et des taxes de consommation, lesquelles sont admises seulement pour les articles de consommation.

Il est fait exception à cette disposition pour les cartes à jouer qui pourront être assujetties à un droit de timbre n'excédant toutefois pas un dinar par jeu.

L'impôt de l'Obrt, pourra comme par le passé, être perçu pendant la durée du présent traité, après l'acquittement du droit d'importation, au taux maximum de 7% de la valeur des produits industriels et de 1% de la valeur des matières premières.

Toutefois, le payement de l'Obrt ne pourra être exigé que pour des marchandises qui sont importées par des industriels ou par des négociants.

Српска Влада обавезује се да наплаћивање обртнине на капитале, уложене у радњама у земљи тако уреди, да ти капитали у име обртне порезе плаћају потпуно онолико исто, колико у то име, и у границама горе поменуте највеће таксе, буде плаћала и роба, увезена у Србију са стране. Ова роба неће ни у ком случају плаћати обртну порезу поново кад се ова т. ј. буде наплаћивала на капитале уложене у радњама у земљи.

Специјалне одредбе, које се односе на наплату обртне порезе на предмет робе, која се увози у Србију, налазе се у прилогу Г. Српска Влада предузеће да се у једно исто време наплаћује царина и обртна пореза, како би према тоне, роба могла без одлагања бити стављена на расположење интересованој страни.

Трошарински предмети, на које ће се при увозу моћи наплаћивати трошарињске таксе било за рачун државе, било за рачун општине, ови су: пића и јестива, храна за стоку, гориво, предмети за осветљење као и материјал за грађевине. Сва друга роба неће се у Србији подвргавати наплати трошарине.

Ове таксе на речене трошарињске предмете при увозу у Србију, моћи ће се наплаћивати и онда кад се не производе у Србији, али ако се они производи израђују и у Србији, онда морају бити и они оптерећени равним унутарњим таксама.

За ниже означене предмете трошарина неће прећи оне таксе:

	од 100 килограма тежине нето:
Рафинисан шећер	25 динара
Слаткиши, колачи посластичар.	50 „
Сурогати кафе	30 „
Чоколада	50 „
Зејтни за јело	20 „
Риба усољена, у саламури или осушена, укувана, печена	30 „

Le Gouvernement serbe s'oblige à percevoir l'Obrt sur les capitaux engagés en Serbie dans les affaires commerciales, de manière à ce que ces capitaux soient passibles, à titre d'Obrt, exactement des mêmes charges, auxquelles sont assujetties, au même titre et au taux maximum susindiqué, les marchandises importées de l'étranger. Ces marchandises n'auront dans aucun cas, à acquitter l'Obrt itérativement lors du prélèvement de l'Obrt sur les capitaux de commerce respectifs.

Les dispositions spéciales, concernant la perception de l'Obrt sur la valeur des marchandises importées en Serbie, sont contenues dans l'annexe D. Le Gouvernement serbe prendra des mesures afin que la perception des droits de douane et la perception de l'Obrt se suivent immédiatement et que, par conséquent, les marchandises puissent être mises sans retard à la libre disposition de la partie intéressée.

Les articles de consommation sur lesquels des taxes de consommation pourront être prélevées à l'importation, soit pour le compte de l'Etat, soit pour celui des communes, sont les suivants: les boissons et les comestibles, le fourrage, les combustibles et les matières d'éclairage, ainsi que les matériaux de construction. Toutes les autres marchandises seront exemptes en Serbie du payement de taxes de consommation.

La perception de ces taxes sur lesdits articles de consommation à l'importation en Serbie pourra s'effectuer, quand même ces articles n'y seraient pas produits. Si toutefois ces articles étaient produits en Serbie, ils devront être frappés de taxes internes équivalentes.

Pour les articles dénommés ci-après les taxes de consommation (trošarina) ne dépasseront pas les taux suivants:

	les 100 kg poids net
Sucre raffiné	25 dinars
Sucreries, pâtisserie	50 „
Succédanés de café	30 „
Chocolat	50 „
Huile comestible	20 „
Poissons, salés, en saumure ou séchés, cuits, rôtis	30 „

Риба маринирана, у зејтину, конзерве од риба или меса у хермстично затвореним кутијама . . . . . 60 динара
Свеће стеаринске, парафинске и подобне . . . . . 18 „
Алкохол, коњак и друга дестилисана спиритуозна пића. 100 „
Ром, ликери и друга заслађена или кирисава спиритуозна пића . . . . . 100 „

У појединим варошима или ужим рејонима могу се општинске трошаринске таксе наплаћивати на ове трошаринске предмете увезене из иностранства: пића и јестива, храну за стоку, горива, материјал за осветљење, као и на материјал за грађевине под условом да слична роба, која се увози из других делова земље, као и слична роба, која се производи у кругу, где је трошаринска такса установљена, буду оптерећени истим таксама.

Предњаведене одредбе примењиваће се на аустријску и угарску робу само у случају, ако се са провенијенцијама на које друге државе исто тако поступа.

Српска Краљевска Влада обавезује се да регулише наплату трошарине на унутрашњу производњу и фабрикацију тако да целокупна унутрашња производња плаћа стварно онолико колико плаћа страни увоз.

С тога се неће допустити домаћој производњи и фабрикацији нарочите олакшице као што је: плаћање одсеком и т. д.

Пошто одредбе о трошарини, које су сада у Србији у важности, нису у сагласности са правилима означеним у овом уговору, српска влада обавезује се да ту сагласност изведе од дана кад уговор ступи у живот. С тога од тога дана трошарина се неће више наплаћивати на ове предмете нарочито: сапун сваке врсте, мирисан или не; цигар-папир у књижицама или другчије исечен и за пушење при-

Poissons, marinés, dans l'huile, conserves de poissons et de viande dans des boites hermétiquement fermées · 60 „
Bougies de stéarine, de paraffine et similaires · · · 18 „
Alcool, Cognac et autres spiritueux distillés · · · 100 „
Rhum, liqueur, et autres spiritueux dulcifiés ou aroma tisés · · · · · · · 100 „

Dans certaines villes ou circonscriptions restreintes, des taxes de consommation communales pourront être prélevées sur les articles de consommation, importés de l'étranger: boissons, comestibles, fourrages, combustibles et matériaux d'éclairage, ainsi que matériaux de construction, à condition que les marchandises similaires qui y sont importées des autres parties du pays ainsi que les marchandises similaires qui sont produites dans le rayon où le droit d'accise est établi, soient frappées des mêmes taxes.

Les dispositions qui précèdent ne sont applicables aux marchandises autrichiennes ou hongroises que dans le cas où les provenances de tout autre pays sont soumises au même traitement.

Le Gouvernement Royal serbe prend l'engagement de régler la perception de la trošarina sur la production et la fabrication indigènes, de sorte que la quantité de la production interne acquitte effectivement tout le montant de la taxe que paye l'importation étrangère.

Ne seront, par conséquent, pas accordées à la production et à la fabrication indigènes des faveurs spéciales, telles qu'elles résultent de l'abonnement, etc.

Les dispositions sur la trošarina actuellement, en vigueur en Serbie, n'étant pas d'accord avec les principes énoncés dans le présent traité, le Gouvernement serbe s'oblige d'établir cette concordance à partir du jour de l'entrée en vigueur du traité. Par conséquent, à partir de cette date, la perception de la trošarina n'aura plus lieu, surtout pour les articles énumérés ci-dessous: savon de toute sorte parfumé ou non,

готовљен, жижице и друге запаљиве материје.

papier à cigarettes en livrets ou autrement découpé ou préparé pour fumeurs, allumettes et autres matières inflammables.

К члану XIV

Српска Краљевска Влада подноси српској скупштини и стараће се да се у најкраћем року прими закон о патентима сходан међународним начелима, која су усвојена у том погледу.

Ad Article XIV.

Le Gouvernement Royal de Serbie présentera à la Chambre serbe et tâchera de faire sanctionner dans le plus bref délai une loi sur les brevets d'invention, conforme aux principes internationaux adoptés à cet égard.

II. Одредбе, које се односе на тарифу А. (увозне царине у Србији).

1.

Споредни делови од мање важности који служе само за утврђивање и спајање појединих делова робе као н. пр. јексери клинци, завртњи, (шрафови) кончс, кукице, споне, (кламце), обручи, окови и оквири, шарке, кључаонице (ригле), браве с кључевима, траке (пантљике), конци, гајтан, каишни, ужета, после опањи украси, поставе или каплама неће утицати на царински поступак. Према томе дотична роба требаће, ма да има оне споредне делове, да се пријави и царини по оном делу тарифе, коме припада по својим осталим састављим деловима.

II. En ce qui concerne le tarif A (Droits à l'entrée en Serbie).

1.

Les parties accessoires peu importantes ne servant qu'à fixer et à joindre les parties des marchandises, p. ex. clous, rivets, vis, agrafes, fermoirs, crochets, clampes, cercles, ferrures ou bordures, charnières, verrous, serrures avec clefs, bandes, fils, ficelles, courroies, cordes; puis les ornements peu essentiels, les doublures intérieures ou les revêtements de fond, n'auront pas d'influence sur le traitement douanier. Par conséquent, les marchandises respectives seront, malgré ces accessoires, à déclarer et à tarifer en douane d'après l'article du tarif auquel elles appartiennent selon leurs autres parties.

2.

Разумеју се у тарифи А. под називом општих и обичних материја све материје осим ових: драги метали, фино позлаћени и посребрени метали, драго камење и полудрагоцено камење, прави бисер, прави корали, права корњачина кора, права слонова кост, прави седеф, морска пена, килибар, имитација од килибара осим имитације од стакла и свила.

2.

Sont comprises dans le tarif A, sous la désignation de matières communes ou ordinaires, toutes les matières autres que les suivantes: métaux précieux, métaux finement dorés ou argentés, pierres précieuses et pierres demi-précieuses, perles fines, coraux véritables, écaille véritable, ivoire véritable, nacre véritable, écume de mer, ambre et imitations d'ambre, à l'exception de celles en verre, soieries.

3.

Прости шавови и поруби на покривачима, теписима, завесама, марамама женским и осталим удешеним предметима неће утицати на царињење ткива и других материја.

3.

Les simples coutures et ourlets sur les couvertures, tapis, rideaux, fichus et autres articles ajustés sont indifférents au point de vue de la tarification des tissus et autres étoffes.

4.

Корице и остали унутрашњи завоји таксираће се засебно по својој врсти, сем ако су ослобођени од дажбина по одредбама о дари.

5.

К Бр. *9 а 2.*

Грубе чоје, чија каквоћа одговара мустрама утврђеним по узајамном споразуму, плаћаће без обзира на свој трговачки назив у Србији царину од 25 динара по Бр. 9 *а* 2.

6.

К Бр. *25 а.*

Под именом вештачког базалтног камена пада разумети плоче за калдрмисање фабриковане од обичног пешчаног камена, званог Клинкер.

7.

К Бр. *30 в, 1.*

Царинице се по 4·50 динара сви јексери без разлике фабрикације (руком или машином) израде (црни, полирани на машини или беличасти, плавичасти и т. д.) и употребе; према том, истом царином ће се оптеретити и клинци за потковање.

8.

Ка групи XVII.

Имитације ћилибара од стакла неће се узимати као артикли од имитације ћилибарске.

9.

Ка групи XVIII.

У тарификацији утврђеној за готове хаљине и остале конфекције неће се водити рачуна о поставама, дугметима, шпиритима, везеним деловима, тракама, бордурама и гарнитурама и т. д. Ове ће се конфекције царинити по материји, која највише има с лица.

Под називом „сви остали предмети“ у Бр. 62, *а) б)* 1—9 и 64, *б)* разумеју се они предмети, који у овој уговорној тарифи нису нигде особено тарифирани, а

4.

Les étuis et autres emballages intérieurs seront taxés séparément selon leur espèce, à moins qu'ils ne soient admis en franchise d'après les dispositions sur la tare.

5.

Ad № 9 a) 2.

Les draps grossiers dont la qualité répond aux échantillons établis d'un commun accord, acquitteront, sans égard à leur dénomination commerciale en Serbie, le droit de 25 dinars d'après le № 9 *a)* 2.

6.

Ad № 25 a).

Sont compris sous le nom de pierres de basalte artificielles les dalles de pavage, fabriquées de grès commun, appelées Klinker

7.

Ad № 30 c) 1.

Seront tarifés au droit de 4·50 dinars tous les clous sans distinction de la fabrication (à la main ou à la machine), du travail (noirs, polis à la machine ou blanchis: blenis au four etc.) et de l'emploi; sont par conséquent admis à ce droit même les clous à ferrer.

8.

A la catégorie XVII.

Les imitations d'ambre en verre ne sont pas considérées comme articles en ambre imité.

9.

A la catégorie XVIII.

Dans la tarification convenue pour les habits confectionnés et autres confections, il ne sera pas tenu compte des doublures, boutons, passements, parties brodées, rubans, bordures, garnitures etc. Ces confections seront par conséquent taxées selon la matière dominante en quantité à la superficie extérieure.

Sont compris sous la désignation de „tous les autres articles“ des № 62 *a), b)* 1—9 et 64 *b)* les articles qui, en tant qu'ils ne sont pas tarifés ailleurs

обухваћени су у овом обиму именованих позиција српски општи царински тарифе.

Овај протокол, који ће се сматрати као одобрен и санкционисан самом изменом ратификација уговора, на који се односи, а без нарочите ратификације, састављен је у два примерка у Бечу $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

dans le présent tarif conventionnel, doivent rentrer dans lesdites positions du Tarif général serbe, d'après la classification actuelle.

Le présent protocole qui sera considéré comme approuvé et sanctionné sans autre ratification spéciale, par le seul fait de l'échange de ratifications sur le traité auquel il se rapporte, a été dressé en double expédition à Vienne le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. L. Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p

Декларација

Пошто се је Крал. Српска Влада задржала право да изнесе предлоге односно ревизије извесних одредаба конвенција, чије су се ратификације измениле у Бечу $\frac{4}{16}$ јуна 1882, у исто време кад и ратификације трговинског уговора и ветеринарске конвенције од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, — Аустро-Угарска изјављује да је вољна да са Србијом ступи у преговоре односно измена ових питања и да их унесе у ове конвенције. Србија и Аустро-Угарска су се сложиле да отворе преговоре за ово у Бечу најдаље у року од шест месеца од дана потписа новог трговинског уговора. Одлучено је да се за време трајања новог трговинског уговора не откажују и да остану у важности до закључења нових ове конвенције:

Конвенција о бродарству од $\frac{10}{22}$ фебруара 1882;

Конвенција консуларна $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881;

Конвенција о узајамној помоћи у судски делима од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881;

Конвенција од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 за наслеђа, туторства или старатељства, као и за узајамно саопштавање докумената грађанске природе; и

Конвенција за издавање криваца од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881.

Ове одредбе имаће исту важност и силу као да су стављене у трговинском уговору потписаном под данашњим даном између Србије и Аустро-Угарске.

Déclaration.

Le Gouvernement Royal de Serbie, s'étant réservé de présenter des propositions relatives à la révision de certaines stipulations des conventions dont les ratifications ont été échangées à Vienne le $\frac{4}{16}$ juin 1882, en même temps que celles du traité de commerce et de la convention sur les épizooties en date du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, L'Autriche-Hongrie se déclare disposée à entrer avec la Serbie en négociations sur les modifications .. introduire dans ces conventions. La Serbie et l'Autriche-Hongrie sont tombées d'accord d'ouvrir à cet effet des négociations à Vienne, au plus tard dans le terme de six mois à partir du jour de la signature du nouveau traité de commerce. Il est convenu que, pendant la durée du nouveau traité de commerce, les susdites conventions, savoir:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ février 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le règlement des successions, l'organisation de tutelles ou curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil;

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées et qu'elles resteront en vigueur jusqu'à la conclusion d'un arrangement sur ces matières.

Les dispositions qui précèdent auront la même force et valeur comme si elles étaient insérées au traité de commerce, signé à la date de ce jour entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie.

За доказ овога, потписници су ову декларацију потписали и на њој ставили своје печате.

Сачињено у два примерка у Бечу. $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 г.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé les cachets de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Декларација

Сматрајући да ће трговински уговор, закључен $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, између Србије и Аустро-Угарске престати да важи $\frac{4}{16}$ септембра 1892 и да ће нов трговински уговор, потписан под данашњим даном, сходно члану XV ступити у живот тек $\frac{20 \text{ децембра } 1892}{1 \text{ јануара } 1893}$ потписати на основу свог пуномоћства утврдили су ово:

Трговински уговор од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 између Србије и Аустро-Угарске продужује се до $\frac{19}{31}$ децембра 1892.

Ово продужење односи се такође на ветеринарску конвенцију закључену $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 између Србије и Аустро-Угарске а такође за то време неће се отказати и остају у важности ове конвенције:

Конвенција о бродарству од $\frac{10}{22}$ фебруара 1882 г.;

Конвенција консуларна од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881;

Конвенција од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ о узајамној помоћи у судским делима;

Конвенција од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ о наслеђима, туторству и старатељству и за узајамно сношташање докумената грађанске природе; и

Конвенција о издавању криваца од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881.

За верност овога потписници су ову декларацију потписали и ставили на њој своје печате.

Сачињено у два примерка у Бечу $\frac{28 \text{ јуна}}{9 \text{ августа}}$ 1892 г.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

Déclaration.

Considérant que le traité de commerce conclu le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie doit cesser d'être en vigueur le $\frac{4}{16}$ septembre 1892 et que le nouveau traité de commerce, signé à la date de ce jour, ne sera, aux termes de l'article XV, exécutoire qu'à partir du $\frac{20 \text{ décembre } 1892}{1 \text{ janvier } 1893}$ les Soussignés dûment autorisés à cet effet, sont convenus de ce qui suit:

Le traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prorogé jusqu'au $\frac{19}{31}$ décembre 1892.

Il est entendu que cette prorogation s'applique également à la Convention sur les épizooties, conclue le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, et que, pendant cette période, les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ fevrier 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le règlement des successions, l'organisation de tutelles et curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil;

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovich** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Декларација.

Пошто је краљевска Српска Влада, у току преговора за закључење новог трговинског уговора између Србије и Аустро-Угарске, предложила да се осим тога уговора, закључи погодба, која би заменила одредбу последње тачке члана II трговинског уговора од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, о праву природења у земљама уговорних страна и пошто није било довољно времена за проучавање предлога, који су поднели српски делегати $\frac{11}{23}$ јула, утврђено је, да ће се ради тога отпочети преговори најдаље у року од шест месеца од дана потписа новог трговинског уговора.

У исто доба потписати су се сложили да подиже у важности до новог споразума одредбу, коју садржи последња тачка члана II трговинског уговора Србије и Аустро-Угарске од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881, која овако гласи:

„Поданици једне уговорне стране не могу на земљишту друге стране стећи право грађанства, док не буду отпуштени из поданства своје земље".

За доказ тога потписани су ову декларацију потписали и ставили на њој своје печате.

Сачињено у Бечу у два примерка $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

Déclaration.

Le Gouvernement Royal de Serbie ayant, dans le cours des négociations pour la conclusion du nouveau traité de commerce entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, proposé de conclure, en dehors de ce traité, un arrangement qui remplacerait la disposition du dernier alinéa de l'Article II du traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, concernant la naturalisation dans les pays des Parties contractantes, et le temps ayant fait défaut pour examiner le projet présenté par les Délégués de Serbie à la date du $\frac{11}{23}$ juillet, il est convenu que des négociations seront ouvertes à cet égard dans le terme de six mois au plus tard à partir du jour de la signature du nouveau traité de commerce.

En même temps, les Soussignés sont tombés d'accord de maintenir en vigueur, jusqu'à nouvelle entente, la disposition contenue au dernier alinéa de l'Article II du traité de commerce entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881, et ainsi conçue: „Les sujets d'une des Parties contractantes ne pourront acquérir, sur le territoire de l'autre, la qualité de citoyens tant qu'ils n'auront pas été autorisés à quitter la nationalité de leur propre pays".

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait à Vienne, en double expédition, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Намесништво Краљевине Србије у име Његовог Величанства Краља Србије с једне стране

и

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски, с друге стране,

Желећи да и у време кад сточне заразне болести владају, олакшају трговину са стоком, кожама и другим сировим сточним производима у границама, које изискује предохрана против ширења ових болести, решили су да у том циљу закључе нову једну конвенцију и именовали суза своје пуномоћнике:

Намесништво Краљевине Србије:

Господина Ђорђа С. Симића, ванредног посланика и опуномоћеног министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког и т. д. и Апостолског Краља Угарског;

Господина Стевана Поповића, Државног Саветника;

Господина доктора Лазара Пачу, Управника монопола дувана и соли;

Господина Косту Стевановића, Начелника царинског одељења у министарству финансија; и

Господина Милована Миловановића, Владиног комесара при народној банци;

Његово Величанство Цар Аустријски, Краљ Чешки и т. д. и Апостолски Краљ Угарски:

Господина Густава Грофа Калноки од Керешпатак, свог дејствителног Тајног Саветника и Придворника, Ђенерала Кавалерије, Свог Министра Царског Дома и Иностраних дела,

који, пошто су измењали своја пуномоћства и нашли их да су добра и уредна, утврдили су ове чланове:

Члан 1.

Увоз стоке, сирових сточних производа и предмета, помоћу којих се могу разнети

La Régence du Royame de Serbie au nom de sa Majesté le Roi de Serbie, d'une part,

et

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême, etc., et Roi Apostolique de Hongrie, d'autre part,

désirant faciliter, même en temps d'épizooties, le commerce des animaux, des peaux et autres produits bruts d'animaux, dans les limites des précautions à prendre contre la propagation de ces maladies, ont résolu de conclure à cet effet une nouvelle convention et ont nommé pour Leurs Plénipotentiaires:

La Régence du Royaume de Serbie:

Monsieur Georges S. Simitch, Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire de Serbie près Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême etc., Roi Apostolique de Hongrie;

Monsieur Stévan Popovitch, Conseiller d'Etat;

Monsieur le Docteur Lazar Patchou, Directeur des Monopoles du tabac et du sel;

Monsieur Kosta Stévanovitch, Chef de la section des douanes au Ministère des finances; et

Monsieur Milovan Milovanovitch, Commissaire du Gouvernement auprès la Banque Nationale.

Sa Majesté l'Empereur d'Austriche, Roi de Bohême etc, et Roi Apostolique de Hongrie:

Monsieur Gustave Comte Kálnoky de Köröspatak, Son Conseiller intime actuel et chambellan, Général de Cavalerie, Son Ministre de la Maison Impériale et des Affaires étrangères.

lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

Article 1.

L'entrée des animaux, des produits bruts d'animaux et des objets pouvant

сточне заразне болести из области једне уговорне државе у област друге уговорне државе, може се ограничити на нарочито одређене пограничне станице и подвргнути нарочитој ветеринарско-лекарској контроли од стране оне државе, у коју се увози.

servir de véhicules à la contagion, des territoires de l'une des Parties contractantes dans les territoires de l'autre Partie, peut être limitée à des stations-frontière spécialement désignées et y être soumis au contrôle vétérinaire de la part de l'Etat sur les territoires duquel l'importation doit avoir lieu.

Члан 2.

Стока, сточни сирови производи и предмети, споменути у првом члану, не могу се увозити из области једне уговорне стране у област друге, без уверења о пореклу и здрављу.

Ово уверење издаваће месна власт и оно мора да садржи, ако се на стоку односи, потврду државног или нарочитог за то од стране надлежне државне власти одређеног ветеринарског лекара, који потврђује да је стоку прегледао и да је здрава.

Ако уверење о пореклу и о здрављу као и све остале примедбе на уверењу, не би биле састављене на службеном језику државе, у коју се врши увоз, додаће се званично оверен превод на тон језику.

Уверење мора да садржи потребне податке о пореклу стоке, сирових сточних производа и предмета, који могу да буду преносиоци заразе, као и о путу, којим се ишло до увозне станице; потврдом ветеринарског лекара мора тако исто да се означи, да се, у месту одакле је стока и у суседним општинама, за последњих 40 дана пре експедиције, ни један случај говеђе куге или друге какве заразне болести, за коју је законом прописана обавеза да се објави, и која се преноси на ону стоку, за коју је и уверење издато, није појавио. Односно стоке мора се још потврдити, да је пре одласка провела најмање 40 дана у месту одакле је.

За коње, магарце и говеда, уверења морају бити издата за сваки комад

Article 2.

Les animaux, les produits bruts d'animaux et les objets mentionnés à l'article 1er ne pourront être introduits des territoires de l'une des Parties contractantes dans les territoires de l'autre sans la présentation d'un certificat d'origine et de santé. Ce certificat sera délivré par l'autorité locale et devra contenir, s'il se réfère à des animaux, l'attestation d'un médecin vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat, constatant qu'il a visité les animaux et les a trouvés en bonne santé.

Dans le cas où le certificat d'origine et de santé, ainsi que toutes les annotations portées sur ce certificat, ne seraient pas rédigés dans la langue de service du pays destinataire, on ajoutera une traduction légalisée dans cette langue.

Le certificat devra renfermer les données nécessaires pour vérifier l'origine des animaux, des produits bruts d'animaux et des objets pouvant servir de véhicules à la contagion, ainsi que la route suivie jusqu'à la station d'entrée; l'attestation du médecin vétérinaire doit de même contenir l'indication qu'il ne s'est produit, au lieu de provenance et dans les communes voisines, pendant les derniers 40 jours avant l'expédition, aucun cas de peste bovine ou d'une autre maladie contagieuse pour laquelle l'obligation de la déclaration est prescrite par la loi et qui est transmissible à l'espèce d'animaux pour lesquels le certificat a été délivré. Lorsqu'il s'agit d'animaux, il doit de plus être constaté que, avant leur départ, ils ont passé dans le lieu de provenance 40 jours au moins.

En ce qui concerne les animaux des espèces chevaline, asine et bovine, ces

за себе; а овце, козе и свиње могу бити све у једном уверењу.

Уверења важе за осам дана. Ако тај рок прође за време транспортирања, да би уверење и за даљих осам дана важило, стока ће се морати поново подвргнути прегледу државног или нарочито од државне власти за то одређеног ветеринарског лекара. Резултат тог прегледа прибележиће се на уверењима.

Ако се транспорт врши железницом или лађом, стока ће се, пре утоваривања, морати подвргнути прегледу од стране државног или нарочито од стране државне власти за то одређеног ветеринарског лекара. Резултат прегледа мора се прибележити на уверењу.

Унос растопљене масти и лоја, пуне праве фабричким начином, која је пакована у затворене паковне, усољених или сувих прева пакованих у законским сандуцима или бурадима, дозвољава се и без сведочбе о пореклу.

Члан 3.

Пошиљке, које не одговарају горепоменутим одредбама, даље стока, коју ветеринарски лекар при преласку границе нашао буде, да је болесна или сумњива односно неке од заразних болести, најзад и стока, која је била заједно терана или која је имала на каквог додира са зараженом или сумњивом стоком, може се са улазне станице натраг повратити. Ветеринарски лекар на граници мораће забележити узрок повраћања на уверењу и потврдити својим потписом. Пограничка надлежна власт достаниће непосредно најбржим путем и без одлагања повратак и узрок административној власти пограничног округа извозне државе.

Ако се међу стоком, превезеном непосредно железницом (или лађом), констатује заразна болест тек по увозу у другу државу

certificats doivent être délivrés pour chaque pièce séparément; les animaux de race ovine, caprine et porcine peuvent être compris cumulativement dans un seul certificat.

La validité des certificats est fixée à huit jours. Si cette durée expire pendant le transport, les animaux devront, afin que les certificats soient valables pour une nouvelle durée de huit jours, être soumis à la visite d'un vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat. Le résultat de cette visite sera attesté sur les certificats.

S'il s'agit de transports effectués par chemin de fer ou par bateau, les animaux doivent être soumis avant l'embarquement à la visite d'un médecin vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat. Le résultat de l'inspection devra être noté sur le certificat.

Seront, toutefois, admis à l'entrée, sans être accompagnés de certificats d'origine, la graisse et le suif fondus, la laine lavée dans des établissements industriels, emballée dans des sacs clos, et les boyaux séchés ou salés en caisses ou barils clos.

Article 3.

Les transports qui ne répondent pas aux dispositions qui précèdent, ainsi que les animaux que le médecin vétérinaire, à leur passage de la frontière, trouve atteints ou suspects d'une maladie contagieuse, enfin les animaux qui ont été transportés ou ont eu un contact quelconque avec des animaux malades ou suspects d'être atteints d'une maladie contagieuse, pourront être refoulés à la station d'entrée. Le médecin vétérinaire à la frontière doit noter le motif du renvoi sur le certifiicat et l'attester par sa signature. L'autorité compétente de frontière donnera, par la voie la plus directe et sans retard, avis du renvoi et de sa cause à l'autorité administrative du district-frontière du pays exportateur.

Si, parmi des animaux transportés directement en chemin de fer (ou par bateau), la présence d'une maladie contagieuse n'est

при истоваривању, то ће се стање морати, од стране државног или нарочито од стране државне надлежне власти за то одређеног ветеринарског лекара, протоколарно потврдити и на основу тога сам ће се транспорт одмах непосредно вратити на станицу, где је стока предата. Копија од тога протокола предаће се дотичној Влади, без одлагања.

На захтев сопственика, административна власт увозне државе, односно места, где је болест увезене стоке констатована и одакле би се повраћај транспорта требао извршити, може допустити, пошто се стока одмах поколе да се распрода, разуме се само ако природа болести допушта у опште такву меру. У овом погледу, са увезеном стоком из области једне уговорне државе у област друге, поступаће се у свему као са домаћом стоком.

reconnue qu'après leur entrée dans le pays de destination au moment du débarquement, ce fait doit être consigné dans un procès-verbal dressé en présence d'un médecin vétérinaire de l'Etat ou spécialement délégué à cet effet par l'autorité compétente de l'Etat, et tout le transport doit être renvoyé immédiatement à la station de départ. Copie du procès-verbal sera transmise sans délai au Gouvernement respectif.

Sur la demande du propriétaire, l'autorité administrative du pays destinataire, respectivement de la localité où la maladie des animaux importés a été constatée et d'où le renvoi du transport aurait dû s'opérer, peut permettre qu'en les faisant abattre sur le champ, la valeur des animaux soit réalisée, pourvu toutefois que la nature de la maladie n'exclue pas une pareille mesure. Sous ce rapport, les animaux importés des territoires de l' une des Partie contractantes dans les territoires de l'autre seront traités comme les animaux du pays.

Члан 4.

Аустро-Угарска, да би се уверила о добром стању здравља стоке српског порекла, задржава себи право да је подвргне по пређазу њеном преко границе накнадном прегледу и посматрању ветеринарском, у местима за тај рад нарочито означеним. Ова места могу бити само на пограничним тачкама или на главној сточној пијаци, куда се стока упућује на продају. Но ово посматрање не сме бити дуже од 8 дана.

Краљевска Српска Влада биће извештена о начину под којима ће се обављати речени преглед и посматрање.

Прописаће се нарочите одредбе, како би за време овог посматрања могла стока угодно бити смештена, одржавана и продавата.

По истеку рока за посматрање, поступаће се са стоком српског порекла односно унутарњег промета, у погледу ветеринарске полиције, као са стоком домаћег производа.

Article 4.

L'Autriche Hongrie, pour s'assurer du bon état de santé des animaux d'origine serbe, se réserve le droit de les soumettre, après leur passage de la frontière, à une inspection et observation vétérinaires ultérieures dans des localités spécialement désignées à cet effet. Ces localités ne pourront être situées qu'aux points-frontière ou au marché principal des bestiaux sur lequel les animaux sont dirigés pour être mis en vente. Cette observation ne s'étendra pas au delà de 8 jours.

Le Gouvernement Royal de Serbie sera informé des conditions sous lesquelles s'effectueront l'inspection et l'observation en question.

On prendra surtout les dispositions nécessaires pour que, pendant la durée de cette observation, les animaux puissent être convenablement aménagés, entretenus et trafiqués.

Après l'expiration de ce temps d'observation, les animaux d'origine serbe seront traités, en ce qui concerne la circulation dans l'intérieur, au point de vue de la police vétérinaire, sur un pied égal avec les animaux indigènes.

Члан 5.

Кад се говеђа куга појави у једној од уговорних страна, друга страна имаће право да забрани или да привремено ограничи увоз преживара, свиња и сирових сточних производа, као и предмета, који могу да послуже за ранашање заразе.

Забрана или ограничење увоза горе поменуте стоке, животињских сировина и предмета, дићи ће се по истеку 40 дана, пошто болест нестане и дезинфекција се изврши.

Article 5.

Lorsque la peste bovine éclate dans les territoires de l'une des Parties contractantes, l'autre Partie a le droit de prohiber ou de limiter temporairement l'importation des ruminants, des porcs et des produits bruts d'animaux, ainsi que des objets pouvant servir de véhicules à la contagion.

L'interdiction ou la restriction de l'importation des animaux, produits et objets susdits sera levée 40 jours après l'extinction de la maladie et après que la désinfection aura été opérée.

Члан 6.

Докле год траје заразно запаљење плућа међу стоком једне од уговорних страна, друга ће страна имати право да забрани увоз говеди, која долази из заражених крајева (у Аустрији: дистрикти, капетанат; Угарској: комитати; у Србији округи). Кад стока ова долази из незаражених места једне уговорне стране, друга страна имаће право да ограничи њихов увоз тако да се стока, из места одакле је на најближу железничку станицу у пломбиране вагоне, без икаквог претоваривања и утоваривања друге стоке, и избегавајући свако задржавање транспорта, доведе до границе, а одатле у јавне кланице, које стоје под ветеринарно полицијским надзором, да се што пре поколе.

Article 6.

Aussi longtemps que la péripneumonie contagieuse règne parmi le bétail de l'une des Parties contractantes, l'autre Partie aura le droit de prohiber l'entrée des animaux de l'espèce bovine provenant des contrées infectées (en Autriche: capitanats de district; en Hongrie: comitats; en Serbie: districts). Lorsque ces animaux proviennent des contrées indemnes de l'une des Parties contractantes, l'autre Partie aura le droit d'en limiter l'entrée, de sorte que les animaux devront être transportés de la station de chemin de fer la plus rapprochée du lieu de provenance, dans des wagons plombés, sans retard, à l'exclusion de tout débarquement ou d'embarquement d'autres animaux, à la frontière, et, de là, à des abattoirs publics placés sous le contrôle de la police vétérinaire, dans lesquels ils seront immédiatement abattus.

Члан 7.

Ако се при промету стоке, из једне уговорне стране каква заразна сточна болест, односно које постоји обавеза јављања, пренесе у област друге, ова ће имати право да ограничи или да забрани привремено увоз све врсте стоке, на коју се болест може пренети.

Article 7.

Si, par le trafic des animaux, une maladie contagieuse pour laquelle l'obligation de la déclaration est prescrite, a été introduite des territoires de l'une des Parties contractantes dans ceux de l'autre, cette dernière aura le droit de limiter ou d'interdire temporairement l'importation de toutes les espèces d'animaux auxquelles la maladie est transmissible.

Члан 8.

Свака уговорна страна објављиваће периодично о стању сточне заразе. Ови

Article 8.

Chacune des Parties contractantes fera publier, périodiquement, des bulletins sur

ће се извештаји саопштавати непосредно другој уговорној страни.

Надлежне пограничне власти извештавање се узајамно, без одлагања и непосредно о појављивању заразе у пограничним крајевима.

Кад се гонећа куга појави у областима једне уговорне стране, непосредно ће се јавити телеграфским путем другој страни о појави и распростирању исте.

Члан 9.

Железнички вагони, као и лађе и њихове просторије, који су послужили за транспорт коња, магаради, магараца, говеди, оваца, коза и свиња, морају се, пре но што се поново употребе за транспорте, из области једне уговорне стране у област друге, подвргнути таквом чишћењу (дезинфекцији), које потпуно уништава заразне клице, које могу пренути на вагоне, лађе и делове од лађа. Начин чишћења одредиће се нарочитим споразумом.

Члан 10.

Сабраћај стоке, која се гони из области једне уговорне стране ради паше у области друге, допуштен је под овим условима:

а) сопственици чопора подноће при преласку на граници ради оверавања (прегледа и потврде) списак стоке, која је намењена за пашу, са означењем броја и њихових спољних најкарактеристичних знакова;

б) повратак стоке, у област одакле је, допушће се само ако се потврди њена истоветност.

Но ако се за време паше, било у једном делу чопора, било у жеству, које је мање од 20 километара удаљено од пашњака, било на путу, којим треба да се стока поврати у пограничну станицу, — појави нека заразна болест, која би била опасна за речену стоку, повратак стоке у област

l'état des épizooties. Ces bulletins seront transmis directement à l'autre Partie contractante.

Les autorités compétentes s'avertiront, réciproquement, sans retard et directement, de l'apparition d'épizooties dans les districts-frontière.

Lorsque la peste bovine éclate dans les territoires de l'une des Parties contractantes, avis direct sera donné, par voie télégraphique, à l'autre Partie de l'apparition et de l'extension de la maladie.

Article 9.

Les wagons de chemin de fer ainsi que les bateaux ou parties de bateaux qui ont servi au transport des chevaux, des mulets, des ânes, des animaux des espèces bovine, ovine, caprine et porcine, doivent, avant d'être utilisés de nouveau pour des transports des territoires de l'une des Parties contractantes dans les territoires de l'autre Partie, être soumis à un procédé de nettoyage (désinfection) de nature à détruire entièrement les germes de contagion qui peuvent s'être attachés aux wagons, bateaux ou parties de bateaux. Ce procédé sera déterminé par un accord spécial.

Article 10.

L'entrée des animaux, amenés des territoires de l'une des Parties contractantes au pâturage dans les territoires de l'autre, est permise aux conditions suivantes:

a) Les propriétaires des troupeaux présenteront, au passage de la frontière pour être vérifiée (examinée et légalisée), une liste des animaux qu'ils comptent conduire au pâturage, avec mention du nombre des pièces et de leurs marques extérieures les plus caractéristiques.

b) Le retour des animaux dans les territoires d'origine ne sera autorisé qu'après constatation de leur identité.

Si, toutefois, pendant l'époque de la pâture, il éclatait, soitdans une partie destroupeaux, soit dans une localité éloignée moins de 20 kilomètres du pâturage, soit sur la route par laquelle doit s'effectuer le retour du troupeau à la station frontière, une maladie contagieuse présentant un dan-

друге уговорне стране забрањује се, осим у неодложним случајевима, (као н. пр. оскудица хране, непогоди времена и т. д.). У овим последњим случајевима, повратак стоке, која још није заражена, може се извршити само пошто се изврше све мере предострожности, које буду одредиле надлежне власти, у циљу, да се спречи ширење заразних болести.

ger pour le bétail en question, le retour des animaux sur les territoires de l'autre Partie contractante sera interdit, sauf dans les cas d'urgence (tels que manque de fourrage, intempéries etc.). Dans ces derniers cas, le retour des animaux qui ne seraient pas encore atteints de l'épizootie ne pourra avoir lieu que lorsque les mesures de sureté que les autorités compétentes seront convenues d'appliquer pour empêcher l'extension de l'épizootie, auront été exécutées.

Члан 11.

Ова конвенција одређена је да замени конвенцију ветеринарску од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1881 године. Она ће ступити у живот у исто време кад и трговински уговор закључен данас између уговорних страна, и трајаће толико исто време.

Article 11.

La présente Convention est destinée à remplacer la convention sur les épizooties du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881. Elle entrera en vigueur en même temps que le traité de commerce, conclu ce jour d'hui entre les Parties contractantes et aura la même durée.

Члан 12.

Ова конвенција ратификоваће се и ратификације ће се изменити у Бечу, кад и ратификације трговинског уговора.

Article 12.

La présente convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à Vienne en même temps que celles du traité de commerce.

У то име пуномоћници потписали су ову конвенцију и ставили на њој своје печате.

En foi de quoi les Plénipotentiaires ont signé la présente convention et l'ont revêtue du cachet de leurs armes.

Састављена у Бечу у два примерка $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

Fait à Vienne, en double expédition, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Закључни протокол.

У тренутку кад су приступили потпису конвенције односно заразе, закључене под данашњим даном између Србије и Аустро-Угарске, дали су пуномоћни потписници ова изјашњења, која ће сачињавати саставни део саме конвенције:

1. Србија се обавезује да предузме све потребне мере, како би се спречио без изузетка, увоз и провоз рогате стоке са границе румунске, бугарске и турске.

Кад буду престале потребе, које захтевају да се одржава забрана увоза и провоза рогате стоке из Румуније, Бугарске и Турске, уговорне стране задржавају себи право да по заједничком споразуму уреде и одредбе предњег члана.

Србија се обавезује да ће водити надзор над стоком, која се налази дуж поменутих граница у зонама до 37 километара, установом сточног катастра, који ће се редовно водити и који ће бити под строгом контролом.

2. Српска Краљевска Влада обавезује се:

а) да ће се постарати законским путем, да свако фалсификат уверења о пореклу и о здрављу као и свако друго лажно назначење на овим уверењима буде строго кажњено;

б) да ће изаимлати на све станице, где је допуштен извоз стоке, марвене лекаре именоване од стране државе, који ће својом визом потврдити тачност уверења.

3. Одредбе конвенције односно заразе важе само за животиње, сирове сточне производе и друге предмете означене у члану 1-ом, које су пореклом из области уговорних страна. Допуштање увоза и провоза оних артикала порекломм из других земаља, преко области једне од уговоре-

Protocole final.

Au moment de procéder à la signature de la Convention sur les épizooties conclue à la date de ce jour, entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, les Plénipotentiaires soussignés ont fait les déclarations suivantes qui formeront partie intégrante de la Convention même:

1. La Serbie s'engage à prendre les mesures nécessaires, afin de prohiber, sans exception, toute importation et tout transit des bêtes à cornes par les frontières roumaine, bulgare et turque.

Dès que les raisons qui exigent le maintien de l'interdiction de l'importation et du transit des bêtes à cornes de la Roumanie, de la Bulgarie et de la Turquie, auront cessé d'exister, les Parties contractantes se réservent de modifier, d'un commun accord, la stipulation de l'alinéa précédent.

La Serbie s'engage à surveiller tout le bétail qui se trouve le long desdites frontières, dans une zône s'étendant jusqu'à 37 kilomètres, par l'établissement et la continuation régulière du cadastre qui sera soumis à un contrôle rigoureux.

2. Le Gouvernement Royal de Serbie s'engage

a) à pourvoir par voie législative à ce que toute falsification des certificats d'origine et de santé ainsi que toute fausse indication portée sur ces certificats soient sévèrement punies;

b) à déléguer à toutes les stations ouvertes à l'exportation des animaux, des médecins vétérinaires nommés par l'Etat qui auront à confirmer par leur visa la justesse des certificats.

3. Les dispositions de la Convention sur les épizooties ne s'appliquent qu'aux animaux, aux produits bruts d'animaux et aux objets visés par l'article 1-er, originaires des territoires des Parties contractantes. L'admission des provenances d'autres pays, passant par les territoires de l'une

них страна, не улази у састав ове конвенције.

4. Осим места порекла, уверења о пореклу и здрављу треба да означавају и административан круг у коме место лежи (у Аустрији краљевину и земље; у Угарској комитате; у Србији: округе).

5. Службено потврђење уверења о пореклу и о здрављу вршиће само власт или лице овлашћено за руковање службеним печатом. Кад се стока транспортира железницом, шеф станице, где је стока натоварена, сматра се као власт или као надлежно лице.

6. Сточни транспорти пореклом из једне уговорне стране, кад прелазе провозно преко области друге стране, могу се подвргнути само оним ограничењима, којима је потчињен и увоз стоке према одредбама ове конвенције о заразним болестима.

Овај протокол, који се без нарочите ратификације има сматрати као одобрен и потврђен од уговорних страна самом изменом ратификација конвенције, на коју се односи, одобрен је и потписан у два примерка у Бечу $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

(М. П.) **Калноки** с. р.

des Parties contractantes pour l'importation ou le transit sur les territoires de l'autre Partie contractante, ne rentre pas dans le cadre de la Convention.

4. Outre le lieu d'origine, les certificats d'origine et de santé doivent aussi indiquer le rayon administratif dans lequel il est situé (en Autriche: royaumes et pays; en Hongrie: comitats; en Serbie districts).

5. La légalisation de la traduction des certificats d'origine et de santé doit émaner d'une autorité ou d'une personne autorisée à se servir d'un sceau officiel. Sera assimilé aux autorités et personnes susdites, lorsqu'il s'agit de transport par chemin de fer, le chef de la station où l'embarquement a lieu.

6. Les transports d'animaux provenant des territoires de l'une des Parties contractantes, passant en transit par les territoires de l'autre Partie, ne peuvent être soumis qu'aux restrictions auxquelles l'importation des animaux est assujettie en vertu des stipulations de la présente Convention sur les épizooties.

Le présent protocole qui sera considéré comme approuvé et sanctionné par les Parties contractantes, sans autre ratification spéciale, par le seul fait de l'échange des ratifications de la Convention à laquelle il se rapporte, a été dressé, en double expédition, à Vienne le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Poporitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Нота № 1.

За извршење одредаба у члану 1-ом ветеринарске конвенције, потписате под данашњим даном, и који се односи на уређење пограничних станица за извоз стоке, сирових сточних производа и предмета, који могу да послуже за пренос заразе; Крал. Српска Влада желела би да постави ове станице: у Мокрој Гори, Митровици, Београду, Раму, Доњем Милановцу и Текији, ако би Аустро-Угарска била вољна да на своме земљишту уреди увозне станице према овим тачкама. Потписати пуномоћници Србије имају част молити по наредби своје Владе, Његову Ексселенцију господина министра спољ. послова Аустро-Угарске да им изволи доставити до знања одлуку Аустро-Угарске по овоме, како би се и у том погледу постигао потребни споразум.

Потписници и овом приликом користе се да поново Његовој Ексселенцији господину министру спољних посла Аустро-Угарске изразе њиховог високог уважења.

Беч $\frac{28 \text{ јул}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

Note № 1.

En exécution de la stipulation contenue dans l'Article 1-er de la Convention sur les épizooties, signée à la date de ce jour, concernant l'établissement de stations-frontière pour l'exportation des animaux, des produits bruts d'animaux et des objets pouvant servir de véhicules à la contagion, le Gouvernement Royal de Serbie désirerait créer ces stations à Mokra Gora, Mitrovitza, Belgrade, Ram, Dolni Milanovatz et Tekija, si l'Autriche-Hongrie était disposée à établir sur ses territoires des stations d'entrée aux points correspondants. Les soussignés Plénipotentiaires, de Serbie, ont l'honneur de prier, d'ordre de Leur Gouvernement, Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères d'Autriche-Hongrie de vouloir bien Leur faire connaitre la décision de l'Autriche-Hongrie, afin que l'entente nécessaire soit établie à cet égard.

Les Soussignés saisissent cette occasion pour renouveler à Son Excellence Monsieur le Ministre des affaires étrangères d'Autriche-Hongrie l'expresion de leur haute considération.

Vienne, le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovitch** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p.

Нота № 2.

Потписатом је част примити к знању жељу Крал. Српске Владе да постави у Мокрој Гори, Митровици, Београду, Раму, Доњем Милановцу и Текији пограничне станице, предвиђене у члану 1-ом ветеринарске конвенције, потписане данашњег дана, и најављује да је Аустро-Угарска готова да постави упозне станице на споне земљишту према овим тачкама у: Вардишту, Митровици, Земуну, Базјашу, Ело-брешкој и Оршави.

Потписати се користи овом приликом да понови Г. Г. пуномоћницима Србије израз свог најодличнијег уважења.

Беч $\frac{28\ \text{јуна}}{9\ \text{августа}}$

(М. П.) **Калноки** с. р.

Note № 2.

Le Soussigné a l'honneur de prendre acte du désir du Gouvernement Royal de Serbie d'établir à Mokra Gora, Mitroviza, Belgrade, Ram, Dolni Milanovatz et Tekija les stations-frontière prévues à l'Article 1er de la Convention sur les épizooties, signée ce jour d'hui, et déclare que l'Autriche-Hongrie est prête à établir des stations d'entrée aux points correspondants de ses territoires, savoir à Vardiste, Mitrovitz, Zimony, Bazias, Belobreszka et Orsova.

Le Soussigné saisit cette occasion pour renouveler à M.M. les Plénipotentiaires de Serbie l'expression de sa considération la plus distinguée.

Vienne, le $\frac{9\ \text{août}}{28\ \text{juillet}}$ 1892.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Нота № 3.

Српска Краљевска Влада пошто је изразила жељу у току преговора за закључење ветеринарске конвенције потписате под данашњим даном да се не тражи конзуларна виза на уверењима о пореклу и здрављу, којима сходно члану 2-ом морају бити снабдевена српска стока при свом увозу у Аустро-Угарску, потписатом је част изјавити ово:

С погледом на то да је у 2-ој тачци закључног протокола, приложеног конвенцији ветеринарској, потписатој под данашњим, Крал. Српска Влада обвезата:

а, да се постара законским путем да свако фалсификовање уверења о пореклу и о здрављу као и свако нетачно и неистинито назначење на тим уверењима буде оштро кажњено;

б, да изашље на све станице одређене за извоз стоке ветеринарске лекаре именоване од стране државе, који ће имати да потврде својом визом тачност уверења.

Аустро-Угарска је готова да не тражи више конзуларну визу за уверења о пореклу и здрављу, којим се снабдева унесена стока у случају и за време, докле мере, које је Србија предузела на основу предње обавезе, буду у практици давале довољне гаранције.

Молећи Г. Г. пуномоћнике Србије да изволе примити к знању овај акт, потписати се користи и овом приликом да им понови израз свог најодличнијег уверења.

Беч $\frac{9 \text{ августа}}{28 \text{ јула}}$

(М. П.) **Калноки** с. р.

Note № 3.

Le Gouvernement Royal de Serbie ayant exprimé dans le cours des négociations pour la conclusion de la convention sur les épizooties, signée à la date de ce jour, le désir qu'il ne soit pas exigé de visa consulaire sur les certificats d'origine et de santé qui, aux termes de l'article 2, devront accompagner les animaux serbes à leur entrée en Autriche-Hongrie, le Soussigné a l'honneur de faire la déclaration suivante:

Considérant que, au point 2 du Protocole final annexé à la Convention sur les épizooties signée ce jour d'hui, le Gouvernement Royal de Serbie a pris l'engagement.

a) de pourvoir par voie législative à ce que toute falsification des certificats d'origine et de santé, ainsi que toute fausse indication portée sur ces certificats soient sévèrement punies,

b) de déléguer à toutes les stations ouvertes à l'exportation des animaux des médecins vétérinaires nommés par l'Etat qui auront à confirmer par leur visa la justesse des certificats,

l'Autriche-Hongrie est prête à ne plus exiger de visa consulaire pour les certificats d'origine et de santé accompagnant les animaux importés, dans le cas et pour le temps que les dispositions prises par la Serbie, en vertu de l'engagement qui précède, offriront, dans la pratique, des garanties suffisantes.

En priant M. M. les Plénipotentiaires de Serbie de vouloir bien lui donner acte de cette déclaration, le Soussigné saisit cette occasion pour Leur renouveler l'expression de sa considération la plus distinguée.

Vienne, le $\frac{9 \text{ août}}{28 \text{ juillet}}$ 1892.

(L. S.) **Kálnoky** m. p.

Нота № 4.

Потписати пуномоћници Србије имали су част примити под данашњим даном ноту, којом их је Његова Екселенција господин министар спољних послова Аустро-Угарске изволела известити да је у случају и за време, докле мере, које је предузела Србија на основу 2-ге тачке закључног протокола приложеног ветеринарској конвенцији, која је потписата под данашњим даном, буду у пракгици давале довољне гаранције, Аустро-Угарска готова да више не тражи конзуларну визу за уверења о пореклу и о здрављу, који се снабдева увезена стока.

Примајући к знању ову изјаву у име Крал. Српске Владе, потписати користе се овом приликом да поново Његовој Екселенцији господину министру спољних послова Аустро-Угарске изразе о свом високом уважењу.

Беч $\frac{28 \text{ јула}}{9 \text{ августа}}$ 1892 год.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Ст. Р. Поповић** с. р.
(М. П.) **Др. Лазар Пачу** с. р.
(М. П.) **К. Стевановић** с. р.
(М. П.) **М. Миловановић** с. р.

Note № 4

Les soussignés Plénipotentiaires de Serbie, ont eu l'honneur de recevoir la note à la date de ce jour, par laquelle Son Excellence Monsieur le Ministre des Affaires Etrangères d'Autriche-Hongrie a bien voulu les informer que dans le cas et pour le temps que les dispositions prises par la Serbie, en vertu du point 2 du protocole final annexé à la Convention sur les épizooties, signée ce jour d'hui, offrir ont dans la pratique des garanties suffisantes, l'Autriche-Hongrie est prête à ne plus exiger de visa consulaire pour les certificats d'origine et de santé accompagnant les animaux importés.

En prenant acte de cette déclaration au nom du Gouvernement Royal de Serbie, les Soussignés saisissent cette occasion pour renouveler à Son Excellence Monsieur le Ministre des affaires étrangères d'Autriche-Hongrie l'expression de leur haute considération.

Vienne, le $\frac{9 \text{ août}}{28 \text{ juillet}}$ 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **St. R. Popovithc** m. p.
(L. S.) **Dr. Lazar Patchou** m. p.
(L. S.) **K. Stévanovitch** m. p.
(L. S.) **M. G. Milovanovitch** m. p

Препоручујемо Нашем министру народне привреде, Нашем министру иностраних дела, Нашем министру финанеија и Нашем министру унутрашњих дела да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и сваком, да му се покоравају.

16 Јуна 1893 год.
у Београду.

(М. П.)

АЛЕКСАНДАР с. р.

Видео и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Председник министарског савета,
министар
правосуђа и црквених послова,

Д-р Л. Докић с. р.

Министар војни,
генерал,

С. Грујић с. р.

Министар финанеија,

Д-р М. В. Вујић с. р.

Министар
унутрашњих дела,

Св. Милосављевић с. р.

Министар
иностраних дела,

Анд. Николић с. р.

Министар грађевина,
потпуковник,

Свет. Станковић с. р.

Министар
народне привреде,

Раша Милошевић с. р.

Министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Примедба: Ратификације овога уговора измењене су у Бечу 18|30 јуна 1893.

УГОВОР

између

СРБИЈЕ И НЕМАЧКЕ

о

ТРГОВИНИ И ЦАРИНИ

HANDELS- UND ZOLLVERTRAG

zwischen

SERBIEN UND DEM DEUTSCHEN REICH

Намесништво Краљевине Србије, у име Његовог Величанства Краља Србије,

и

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски, у име Царства Немачког,

задахнути подједнаком жељом, да олакшају и прошире трговинске односе, који су између обострапих области одлучили су, да тога ради закључе нов уговор, па су именовали за своје пуномоћнике:

Намесништво Краљевине Србије:

Ђ. *С. Симића*, ванредног посланика и пуномоћног министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког, итд., и Апостолског Краља Угарског,

Die Regentschaft des Königreichs Serbien im namen Seiner Majestät des Königs von Serbien,

und

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen, im Namen des Deutschen Reichs,

von dem gleichen Wunsche beseelt, die zwischen den beiderseitigen Gebieten bestehenden Handelsbeziehungen zu erleichtern und auszudehnen, haben beschlossen, zu diesem Zwecke einen neuen Vertrag abzuschliessen, und haben zu ihren Bevollmächtigten ernannt:

die Regentschaft des Königreichs Serbien:

G. S. Simitch, ausserordentlichen Gesandten und bevollmächtigten Minister Serbiens bei Seiner Majestät dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски:

Свога ђенералног ађутанта и ђенерала кавалерије, Његову Светлост Кнеза *Хајнриха VII., Рајса*, ванредног и пуномоћног амбасадора код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког, итд., и Апостолског Краља Угарског,

који су, показавши узајамно своја пуномоћја и нашавши их, да су добра и уредна, утврдили и закључили овај уговор о трговини и о царини:

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen:

Allerhöchst ihren Generaladjutanten und General der Cavallerie, Seine Durchlaucht den Prinzen Heinrich VII., Reuss, ausserordentlichen und bevollmächtigten Botschafter bei Seiner Majestät dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

welche, nach gegenseitiger Mittheilung ihrer in guter und gehöriger Form befundenen Vollmachten, den nachstehenden Handels- und Zollvertrag vereinbart und abgeschlossen haben:

Члан I.

Да буде између области обеју страна уговорница потпуна слобода трговања и пловидбе.

Да држављани сваке уговорне стране уживају на земљишту друге стране она иста права, повластице и слободије у трговању и промету, пловидби и радиности, која на истом земљишту уживају или их буду уживали домаћи држављани и поданици најповлашћеније државе.

Artikel I.

Zwischen den Gebieten der beiden vertragschliessenden Theile soll volle Freiheit des Handels und der Schiffahrt bestehen.

Die Angehörigen eines jeden der vertragschliessenden Theile sollen in dem Gebiete des anderen dieselben Rechte, Begünstigungen und Befreiungen in Ansehung des Handels und Verkehrs, der Schiffahrt und des Gewerbebetriebes geniessen, welche in eben diesem Gebiete die eigenen Staatsangehörigen und die Angehörigen der meistbegünstigten Nation geniessen oder geniessen werden.

Члан II.

Према томе, држављани сваке уговорне стране имаће узајамно на земљишту друге стране, у истој мери као и домаћи држављани и поданици најповлашћеније државе, право, да се могу на сваком месту привремено бавити или стално настањивати, да могу куповати сваковрсна земљишта и куће или их наимати и држати у целини или делимице, у опште, да могу набављати покретна и непокретна добра, располагати с њима сваким законитим начином, нарочито продавати их и завештавати, као и примати наследства на основу последње воље или на основу закона, — а за све то не ће им требати нарочита

Artikel II.

Demgemäss sollen die Angehörigen jedes der vertragschliessenden Theile gegenseitig in dem Gebiete des anderen in gleichem Masse wie die Einheimischen und die Angehörigen der meistbegünstigten Nation befugt sein, an beliebigem Orte sich vorübergehend aufzuhalten oder dauernd niederzulassen, Grundstücke jeder Art und Häuser zu kaufen, oder dieselben ganz oder theilweise zu mieten und zu besitzen, überhaupt bewegliche und unbewegliche Güter zu erwerben, darüber durch Rechtsgeschäfte jeder Art zu verfügen, dieselben insbesondere zu verkaufen und zu vererben, sowie Erbschaften vermöge letzten Willens

овлашћења или одобрења од земаљских власти; они ће онде моћи водити трговину и радити занате, вршити трговачке послове сваке врсте засебно или у друштву, сами собом или преко посредника кога буду изабрали; моћи ће превозити робу и људе, подизати стоваришта за робу, одређивати цене, наплате и накнаде својој роби и за свој труд, уређивати своје грађанске послове, подносити царинарницама своје декларације.

У свима тим односима не ће се наплаћивати друге, веће или теже, дажбине, порезе, или таксе, осим оних, које имају да плаћају домаћи држављани или поданици најповлашћеније државе, нити ће се правити разлика по вероисповести.

Тако исто, кад се обострани држављани буду обраћали државним властима или судовима ради тражења или одбране својих права и својих интереса, уживаће они сва права и све слободије, које уживају домаћи држављани и поданици најповлашћеније државе.

По себи се разуме, да се све то мора вршити по земаљским законима и наредбама, које се тичу трговине, радиности и јавне безбедности, а важе за домаће држављане и за поданике најповлашћеније државе.

Акцијонарска и друга трговачка, индустријска или финансијска друштва основана у земљи једне од обеју страна уговорница по законима, који онде важе, моћи ће у земљи друге стране вршити она иста права, која имају и једнака друштва најповлашћеније државе.

Члан III.

Држављани обеју страна уговорница биће на земљишту друге стране

oder kraft Gesetzes zu erwerben; alles dies Vorstehende, ohne hierzu einer besonderen Autorisation oder Genehmigung der Landesbehörden zu bedürfen; sie sollen daselbst Handel und Gewerbe treiben, Geschäfte jeder Art selbst oder vermittelst einer von ihnen gewählten Mittelsperson, allein oder in Gesellschaften betreiben, Waren und Personen verfrachten, Geschäftsniederlagen errichten, die Preise, Löhne und Vergütungen ihrer Waren und Leistungen bestimmen, sowie ihre Angelegenheiten besorgen, den Zollämtern ihre Declarationen einreichen können.

In allen diesen Beziehungen sollen andere, höhere oder lästigere Abgaben, Steuern, Gebühren oder Taxen, als die Inländer oder Angehörigen der meistbegünstigten Nation zu entrichten haben, nicht erhoben und ein Unterschied nach der Confession nicht gemacht werden.

Soweit die beiderseitigen Angehörigen wegen Verfolgung oder Vertheidigung ihrer Rechte und Interessen sich an die Behörden und Gerichte des Landes zu wenden haben, sollen sie gleichfalls alle Rechte und Befreiungen der Inländer und der Angehörigen der meistbegünstigten Nation geniessen.

Es ist selbstverständlich, dass hierbei die im Lande in Bezug auf Handel, Gewerbe und öffentliche Sicherheit bestehenden und auf die Inländer und Angehörigen der meistbegünstigten Nation anwendbaren Gesetze und Verordnungen zu beobachten sind.

Actiengesellschaften und sonstige commercielle, industrielle oder financielle Gesellschaften, welche in dem Gebiete des einen der vertragschliessenden Theile nach Massgabe der dort geltenden Gesetze errichtet sind, sollen in dem Gebiete des anderen Theiles diejenigen Rechte auszuüben befugt sein, welche den gleichartigen Gesellschaften der meistbegünstigten Nation zustehen

Artikel III.

Die Angehörigen jedes der beiden vertragschliessenden Theile werden auf

ослобођени од сваке војне службе, како у стајаћој војсци, тако и у резерви и у народној војсци. Тако исто биће они слободни од сваког принудног службеног посла при судовима, државној администрацији или општини, од свију војних реквизиција и услуга, од принудних зајмова и других тереta, који се ударају ради ратних циљева или због других ванредних прилика; но то их не ће ослобођавати од њихове обавезе, да примају војнике на стан и да иначе чине услуге и послуге војсци, у колико така обавеза важи и за домаће држављане и за поданике најповлашћеније државе.

Они се не смеју ни лично, ни са својим покретним и непокретним добрима, подврћи другим обавезама, ограниченьима, таксама или дажбинама, осим онима, којима ће бити почињени домаћи држављани.

Члан IV.

Кад индустријалци и трговци једне стране уговорнице или сами путују по земльишту друге стране уговорнице или кад они своје помоћнике, стално или путничке агенте и друге заступнике шиљу тамо на пут ради куповине или ради примања наруџбина, било с узгледима било без њих, и у опште кад то чине ради трговачких и индустријских послова својих, онда ни ти индустријалци, ни поменути заступници њихови не ће се моћи тога ради подврћи плаћању никакве даље порезе или дажбине, ако се докаже исправом, издатом по приложеном формулару под A, да је фирма, за чији је рачун пут предузет, платила у својој земљи порезе и дажбине, прописане за вршење трговине и индустрије њене.

A/.

Предња одредба не ће се примењивати, кад се наруџбине траже и примају од оних, који не воде радњу;

dem Gebiete des anderen von jedem Militärdienste, sowohl in der regulären Armee, als in der Miliz und Nationalgarde befreit sein. Ebenso werden sie von jedem zwangsweisen Amtsdienste gerichtlicher, administrativer oder municipaler Art, von allen militärischen Requisitionen und Leistungen, sowie von Zwangsanleihen und sonstigen Lasten, welche zu Kriegszwecken oder in Folge anderer aussergewöhnlicher Umstände aufgelegt werden, befreit sein; jedoch unbeschadet ihrer Verpflichtung zur Quartierleistung und zu sonstigen Naturalleistungen für die bewaffnete Macht, soweit eine solche Verpflichtung den Inländern und den Angehörigen der meistbegünstigten Nation obliegt.

Sie dürfen weder persönlich, noch in Bezug auf ihre beweglichen und unbeweglichen Güter zu anderen Verpflichtungen, Beschränkungen, Taxen oder Abgaben angehalten werden, als jenen, welchen die Inländer unterworfen sein werden.

Artikel IV.

Wenn Geschäftsleute des einen vertragschliessenden Theiles im Gebiete des anderen entweder selbst reisen oder ihre Commis, Agenten, Reisenden und sonstigen Vertreter reisen lassen zu dem Zweke, um Einkäufe zu machen oder Bestellungen zu sammeln, sei es mit oder ohne Muster, sowie überhaupt im Interesse ihrer Handels- und Industriegeschäfte, so dürfen weder diese Geschäftsleute, noch ihre erwähnten Vertreter aus diesem Anlasse einer weiteren Steuer oder Abgabe unterworfen werden, insofern durch eine nach beigeschlossenem Formulare A ausgefertigte Legitimationscarte nachgewiesen wird, dass das Geschäftshaus, für dessen Rechnung die Reise vollzogen wird, in seinem Heimathlande die vom Betriebe seines Handels und Gewerbes entfallenden Steuern und Abgaben entrichtet hat.

A/.

Auf das Aufsuchen von Bestellungen bei nicht Gewerbetreibenden findet die vorstehende Bestimmung keine

али ни у том случају не ће се са немачким трговачким агентима у Србији друкчије поступати, но што се поступа са домаћима.

Са држављанима уговорних страна поступаће се узајамно као и са домаћим поданицима, кад они иду из једне земље у другу на тргове и вашаре, да онде тргују и да продају своје производе.

Држављани једне уговорне стране, који раде шпедиторску радњу између разних тачака на обостраним областима или који се баве бродарством, не ће у области друге стране плаћати никакву таксу на радњу, нити икакву нарочиту дажбину за вршење тог посла.

Anwendung; es werden indess auch in dieser Hinsicht die deutschen Handlungsreisenden in Serbien nicht ungünstiger behandelt werden als die inländischen.

Die Angehörigen der vertragschliessenden Theile werden wechselseitig wie die Inländer behandelt werden, wenn sie sich aus einem Lande in das andere zum Besuche der Märkte und Messen begeben, um dort ihren Handel zu treiben und ihre Producte abzusetzen.

Die Angehörigen des einen der vertragschliessenden Theile, welche die Spedition zwischen den verschiedenen Puncten der beiderseitigen Gebiete ausüben, oder welche sich der Schiffahrt widmen, werden auf dem Gebiete des anderen aus Anlass der Ausübung dieses Gewerbes keiner Gewerbe- oder speciellen Abgabe unterliegen.

Члан V.

Уговорне стране обавезују се, да узајамни промет између својих области не ће спречавати никаквом забраном увоза, извоза или провоза, ако та забрана не би у исто доба важила за све или се не би под истим погодбама распростирала и на остале државе.

Artikel V.

Die vertragschliessenden Theile verpflichten sich, den gegenseitigen Verkehr zwischen ihren Gebieten durch keinerlei Ein-, Aus- oder Durchfuhrverbot zu hemmen, welches nicht entweder gleichzeitig auf alle, oder doch unter gleichen Voraussetzungen auch auf andere Nationen Anwendung findet.

Члан VI.

Немачки производи пољске привреде и индустрије, означени у приложеној (Б) тарифи, увозиће се у Србију под погодбама, утврђеним у тој тарифи.

Српски производи пољске привреде и индустрије, означени у приложеној (В) тарифи, увозиће се у Немачку под погодбама, утврђеним у тој тарифи.

Свака од обеју страна уговорница обавезује се, да ће другој при увозу и извозу робе, била у овом уговору поменута или непоменута, уступити одмах и без одлагања сваку повластицу, свако преимућство, сваку олак-

Artikel VI.

B/. Die in dem beiliegenden Tarife (B) bezeichneten deutschen Boden- und Industrie-Erzeugnisse werden bei ihrer Einfuhr in Serbien zu den durch diesen Tarif festgestellten Bedingungen zugelassen.

C/. Die in dem beiliegenden Tarife (C) bezeichneten serbischen Boden- und Industrie-Erzeugnisse werden bei ihrer Einfuhr in Deutschland zu den durch diesen Tarif festgestellten Bedingungen zugelassen.

Jeder der beiden vertragschliessenden Theile verpflichtet sich, den anderen bei der Ein- und Ausfuhr der im gegenwärtigen Vertrage genannten oder nicht genannten Waren unverzüglich und ohne weiteres an jeder Begünsti-

шину у увозним и извозним дажби нама, коју једна од њих некој трећој држави устуни или буде уступила.

За робу, која према свом пореклу потпада под разноврсну царину, могу се у узајамном промету тражити уверења о пореклу.

Члан VII.

Што се тиче количине, обезбеђења и наплаћивања увозне и извозне царине, царинских сместишта, спорединх такса, царинских формалности, даље што се тиче наплаћивања сваковрсних дажбина и такса, које би се у име унутрашње трошарине и у име акциза наплаћивале за рачун државе, какве општине или каквог удружења, обавезује се свака уговорна страна, да ће другој уступити сваку повластицу, свако преимућство, сваку олакшицу у тарифама, коју једна од њих буде одобрила некој трећој држави. Тако исто, свака повластица или слободија, која буде доцније призната којој трећој држави, важиће одмах безусловно и сама по себи и за другу страну уговорницу.

Члан VIII.

Обе стране допуштају, да ниже поменути предмети буду за неко време слободни од увозних и извозних дажбина, но с обавезом, да се исти предмети врате натраг у року, који буде у напред одређен, и да њихова истоветност буде ван сваке сумње:

Свака роба (осим трошаринских предмета), која се, излазећи из слободног промета у области једне стране уговорнице, шиље на тргове и вашаре друге стране или на неизвесну продају ван вашара или тргова, али се у области друге стране не пушта у слободан промет, него стоји у

gung, jedem Vorrechte oder jeder Herabsetzung in den Eingangs- und Ausgangsabgaben theilnehmen zu lassen, welche einer von ihnen einer dritten Macht eingeräumt hat oder einräumen wird.

Für Waren, welche nach ihrer Herkunft verschiedenen Zollsätzen unterliegen, können im wechselseitigen Verkehre Ursprungszeugnisse gefordert werden.

Artikel VII.

Hinsichtlich des Betrages, der Sicherstellung und der Erhebung der Einfuhr- und Ausfuhrzölle, der zollamtlichen Niederlagen, der Nebengebühren, der Zollformalitäten, ferner in Bezug auf die für Rechnung des Staates, einer Gemeinde oder Corporation zur Hebung gelangenden inneren Verbrauchsabgaben und Accisegebühren jeder Art verpflichtet sich jeder der beiden vertragschliessenden Theile, den anderen an jeder Begünstigung, jedem Vorrechte und jeder Herabsetzung in den Tarifen theilnehmen zu lassen, welche einer von ihnen einer dritten Macht gewährt haben sollte. Ebenso soll jede späterhin einer dritten Macht zugestandene Begünstigung oder Befreiung sofort bedingungslos und ohne weiteres dem anderen vertragschliessenden Theile zu statten kommen.

Artikel VIII.

Eine zeitweilige Befreiung von Eingangs- und Ausgangsabgaben wird beiderseits für folgende Gegenstände unter der Bedingung, dass dieselben binnen einer im voraus bestimmten Frist zurückgeführt werden und dass deren Identität ausser Zweifel ist, zugestanden:

Waren (mit Ausnahme von Verzehrungsgegenständen), welche aus dem freien Verkehre im Gebiete des einen vertragschliessenden Theiles in das Gebiet des anderen auf Märkte oder Messen oder auf ungewissen Verkauf ausser dem Mess- oder Marktverkehre versendet,

јавним сместиштима под контролом царинске власти, или се као узореди уносе поред трговачких агената.

in dem Gebiete des anderen Theiles aber nicht in den freien Verkehr gesetzt, sondern unter Controle der Zollbehörde in öffentlichen Niederlagen gelagert oder als Muster von Geschäftsreisenden eingebracht werden.

Члан IX.

Као што за српске пољопривредне и индустријске производе важе у Немачкој оне одредбе, које се примењују на најповлашћенију државу, што се тиче плаћања царине и споредних такса, тако и немачки пољопривредни и индустријски производи не ће бити у Србији подвргнути никаквој накнадној царинској, месној или ма каквој другој такси, нити споредним таксама, новим или већим, осим онима, које сада важе за државу највећма повлашћену, а то су:

1. ношевина: 20 пара од 100 килограма, и то само онде, где посао раде царински носачи;

2. кантарина: 8 пара од 100 килограма;

3. калдрмина: 10 пара од 100 килограма;

4. лежарина: 5 пара од 100 килограма, на дан; ова се такса повишава на дан са 10 пара од 100 килограма за робу, која је лако запаљива и која експлодује.

Разуме се, да се наведене споредне таксе могу наплаћивати само онда и само онолико, кад је и колико је служба, за коју оне треба да се наплате, учињена доиста и на основу царинских прописа или на основу закона.

У осталом, утврђује се, да ће свако смањење, које се у тим споредним таксама буде одобрило за робу које треће државе, бити без одлагања примењено и на немачке пољопривредне и индустријске производе исте врсте.

Artikel IX.

Sowie in Deutschland rücksichtlich der Zahlungen der Zölle und Nebengebühren die gegenüber der meistbegünstigten Nation anwendbaren Bestimmungen auch für serbische Boden- und Industrie-Erzeugnisse gelten, so werden auch in Serbien deutsche Boden- und Industrie-Erzeugnisse keinen localen oder anderweitigen Zollzuschlägen, keinen neuen oder höheren Nebengebühren als den derzeit gegenüber der meistbegünstigten Nation bestehenden unterworfen werden, nämlich:

1. Ladegebühr: 20 Dinarpara per 100 Kilogramm, und nur dort, wo der Dienst von den Angestellten des Zollamtes besorgt wird;

2. Waagegeld: 8 Dinarpara per 100 Kilogramm;

3. Pflastergeld: 10 Dinarpara per 100 Kilogramm;

4. Lagerzins: 5 Dinarpara per 100 Kilogramm und Tag; diese Taxe erhöht sich um 10 Para per 100 Kilogramm und Tag für leicht entzündbare und explodirende Waren.

Es versteht sich, dass die vorstehenden Nebengebühren nur dann und nur insoweit erhoben werden können, als die Leistung, für welche sie bezahlt werden sollen, thatsächlich und auf Grund der Zollvorschriften oder Gesetze erfolgt.

Es bleibt übrigens vereinbart, dass jede Verminderung dieser Zuschlagsgebühren, welche den Waren eines dritten Staates zugestanden würde, ohne Verzug auch auf die gleichartigen deutschen Boden- und Industrie- Erzeugnisse Anwendung finden soll.

Члан X.

Овај се уговор примењује на све земље и области, које су сада или

Artikel X.

Der gegenwärtige Vertrag findet seine Anwendung auf alle mit Deutsch-

које у напредак буду у царинском савезу са Немачком.

Члан XI.

Овај уговор почиње важити од $\frac{20.\ \text{децембра}\ 1892.}{1.\ \text{јануара}\ 1893.}$ на место трговинског уговора од $\frac{25.\ \text{децембра}\ 1881.}{6.\ \text{јануара}\ 1883.}$ и важиће до $\frac{19.}{31.}$ декембра 1903.

Ако ни једна страна уговорница, на дванаест месеца пре, но што прође означено време, не изјави, да намерава прекинути уговор, онда ће он остати у снази још за годину дана, од дана, кад га откаже једна или друга страна уговорница.

Члан XII.

Овај ће се уговор ратификовати и ратификације ће се изменити у Берлину што пре.

У потврду томе, обострани пуномоћници потписали су овај уговор и ударили су своје печате.

Рађено у два примерка у Бечу $\frac{9.}{21.}$ августа 1892.

(М. П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М. П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р.

land gegenwärtig oder künftig zollvereinten Länder oder Gebietstheile.

Artikel XI.

Der gegenwärtige Vertrag tritt vom 1. Januar 1893 ab an Stelle des Handelsvertrages vom 6. Januar 1883 und wird bis zum 31. December 1903 in Geltung bleiben.

Falls keiner der vertragschliessenden Theile zwölf Monate vor Ablauf der bezeichneten Periode seine Absicht, die Wirkungen des Vertrages aufhören zu lassen, kundgegeben haben wird, wird derselbe bis zum Ablaufe eines Jahres, vom Tage, wo einer oder der andere der vertragschliessenden Theile ihn gekündigt haben wird, in Kraft bleiben.

Artikel XII.

Gegenwärtiger Vertrag wird ratificirt und die Ratificationen werden sobald als möglich in Berlin ausgewechselt werden.

Zu Urkund dessen haben die beiderseitigen Bevollmächtigten denselben unterzeichnet und ihre Siegel beigedrückt.

So geschehen zu Wien in doppelter Ausfertigung, den $\frac{9.}{21.}$ August 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **H. VII. P. Reuss** m. p.

Формулар (за чл. IV.) Прилог А Formular (zu Artikel IV.) Anlage A

Индустријска исправа за трговачке агенте

За год. 18__ Исправе бр.____
(Грб)

Важи за Немачку Царевину, за Луксембург и за Србију

Сопственик:
(Име и презиме)

У (име места)_____ 18__
(Печат) (Потпис власти)

Овим се тврди, да сопственик ове исправе има у _____ (какву фабрику или радњу) _____ под фирмом _____ служи као трговачки агенат код фирме _____ у_____, која онде има (какву фабрику или радњу).

Пошто сопственик ове исправе намерава, да за рачун поменуте фирме, као и за рачун _____ (какав фабрика или радња), из_____ потражи наруџбине за робу и да купује робу, то се тврди да је поменут__ фирм__ плат__ у овој земљи законите дажбине, прописане за вођење радње.

Лични опис сопствеников:

Колико има година: _____
Каквог је стаса и узраста: _____
Какву има косу: _____

Gewerbe-Legitimationskarte für Handlungsreisende.

Für das Jahr 18__ Nr. der Karte____
(Wappen)

Giltig im Deutschen Reich, in Luxemburg und in Serbien

Inhaber:
(Vor-und Zuname.)

Ortsname), den_____ 18__
(Siegel.) (Behörde.)
Unterfchrift.

Es wird hiermit bescheinigt, dass Inhaber dieser Karte
eine (Art der Fabrik oder Handlung) in _____
unter der Firma _____ besitzt.
als Handlungsreisender im Dienste der Firma _____
in_____ steht, welche eine (Bezeichnung der Fabrik oder Handlung) daselbst besitzt.
Ferner wird da der Inhaber für Rechnung dieser Firma und ausserdem nachfolgender Firma _____
(Art der Fabrik oder Handlung) in _____
_____ Warenbestellungen aufzusuchen und Wareneinkäufe zu machen beabsichtigt, bescheinigt, dass für den Gewerbebetrieb vorbedachter Firma im hiesigen Lande die gesetzlich bestehenden Abgaben zu entrichten sind.

Bezeichnung der Person des Inhabers:

Alter: _____
Gestalt: _____
Haare: _____

Особити знаци: _____

Потпис: _____

Примедба. Од двоструких прста заветље се у формулар, у ком треба да има за то потребан простор, горња или доња врста, како је у ком случају потребно.

Besondere Kennzeichen: _____

Unterschrift: _____

Anmerkung. Von den Doppelzeilen wird in das Formular, welches dafür de entsprechenden Raum zu gewähren hat, die obere oder untere Zeile eingetragen, je nachdem es den Verhältnissen des einzelnen Falles entspricht.

Напомена.

Сопственик ове исправе властан је да само на путу и само за рачун номенут___ фирме тражи наруџбине за робу и да купује робу. Он сме собом носити само угледе робе, а не и робу. Осим тога, он је дужан држати се прописа, који у којој држави важе.

Zur Beachtung.

Inhaber dieser Karte ist ausschliesslich im Umherziehen und ausschliesslich für Rechnung der vorgedachten Firma berechtigt, Warenbestellungen aufzusuchen und Wareneinkäufe zu machen Er darf nur Warenmuster, aber kein. Waren mit sich führen. Ausserdem hater die in jedem Staate giltigen Vorschriften zu beachten.

ПРИЛОГ Б

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈУ

ANLAGE B

ZÖLLE BEI DER EINFUHR IN SERBIEN

ПРИЛОГ Б

ЦАРИНЕ НА УВОЗ У СРБИЈУ

Број српске одлуке царинске тарифе од 14. мар. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима брутто тежине
	I-о, Артија	100 кгр.	
1, *а)*	Артија умјана, проста (сура и бела); артија за паковање, корнџара (папендекла) и картон-папир без рељефне (мустрама) или картонпапир за посетнице и фотографије, па и у маси обојена или каквом смесом натопљена или премазана за паковање, кровове и т. д.	2·50	
б) 1	Артија умјана фина, у маси обојена	8·—	
	Артија за писање, штампање и цртање, па и сва друга артија, нескомената под бр. 1, *а*, изузимајући артију за цртарете и „сајденпапир"	10·—	
	Примедба: Овде спада и онај картон за посетнице и фотографије, као и свака артија за писма без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама од картона (cartons) свакс врсте и израде	16·—	
2	Артија за цртарете и „сајденпапир" у табацима	30·—	
2, *а)*	Артија шарена, лакована и бронзована (тако звана златна и сребрна артија); артија прозрачна (транспарентпапир" (омашћена или уљантска); артија прављена за платну	8·—	15 у сандуцима и бурадима
	Артија стаклача, пескуша и шмирга, (Glas- Sand- und Schmirgelpapier)	18·—	10 у котарицама
б)	Артија штампана, шкартана (растрирана) или шадрирана у бојама	25·—	5 у бализа и паковима
	Артија за писма са монограмима, цртежима и сликама, па и у кутијама картонским свакс врсте и израде; артија са сликама	40·—	
	Повезивање (тапети) и шаблони (патроне) за собне колоре, траке, (шалтаке) од артије за украсе; пуцкалеста или набушена артија, чипке од артије итд.	10·—	
в)	Куверти без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама (cartons) свакс врсте и израде	25·—	
	Куверти са монограмима, цртежима и сликама, па и картонским у кутијама (cartons) свакс врсте и израде		
	Примедба: Артија за писма и куверти само са платнастим сирком, плаћају израде 10 дин.; а куверти платном постављени плаћају царину, према својој каквоћи 10 или 25 дин.		

Anlage B

ZÖLLE BEI DER EINFUHR IN SERBIEN

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarasätze in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Gruppe I. Papier		
1 a)	Löschpapier, ordinäres (grau oder weiss); Packpapier, Pappendeckel und Cartonpapier aller Art (mit Ausnahme des feinen Cartonpapieres für Visitekarten und Photographien), auch in der Masse gefärbt oder mit irgend einer Substanz zum Zwecke der Verpackung, Dachbedeckung etc., getränkt oder überzogen	2.50	
b) 1	Löschpapier, feines, in der Masse gefärbt	8.—	
	Schreib-, Druck-, Zeichnenpapier und sonstiges nicht unter Nr. 1a) benanntes Papier, ausgenommen Cigaretten und Seidenpapier	10.—	
	Anmerkung: Hieher fällt auch feines Cartonpapier für Visitekarten und Photographien, sowie Briefpapier aller Art ohne Monogramme, Zeichnungen und Bilder, auch in Cartons aller Art und Ausstattung.		
2	Cigaretten- und Seidenpapier in Bogen	16.—	
2 a)	Buntpapier, lackirtes und bronzirtes (sog. Gold- und Silberpapier); Transparentpapier (mit Fett oder Wachs getränkt); auf Leinwand aufgeklebtes Papier	30.—	15 in Kisten und Fässern, 10 in Körben,
	Glas, Sand und Schmirgelpapier	8.—	5 in Ballen und Säcken
b)	Bedrucktes, liniertes (rastrirtes) Papier	18.—	
	Briefpapier mit Monogrammen, Zeichnungen und Bildern, auch in Cartons aller Art und Ausstattung; Bilderpapier	25.—	
	Tapeten und Schablonen für Zimmermaler; Papierstreifen zu Verzierungen; durchschlagenes Papier; Spitzenpapier u. dgl.	46.—	
c)	Converts, ohne Monogramme, Zeichnungen und Bilder, auch in Cartons aller Art und Ausstattung	10.—	
	Converts, mit Monogrammen, Zeichnungen und Bildern, auch in Cartons aller Art und Ausstattung	25.—	
	Anmerkung: Briefpapiere und Converts bloss mit gedruckter Firmenbezeichnung fallen unter den Zollsatz von 10 Dinars; die mit Gewehen unterlegten Converts fallen nach ihrer näheren Beschaffenheit unter den Zollsatz von 10 oder 25 Dinars.		

Број списка опште царинске тарифе од 1/14 авг. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дира у процентима бруто тежине
		100 клг.	
	Фишеци и пеце од вртиже за паковање, и са пантламиром опрном итд.	4·50	
	Вртиже, за и штампања, шпартана (растирања) или бојом квадрирана сад је у хартијама од вртиже или папендекла пронађена или посебана	22·—	15 у сандуцима и буradима
	Књиге за радње, повезане у платну или кожи, па и са ћошковима и кончама од простих метала	20·—	10 у котарицама 5 у балама и џаконима
	Књиге, ноте, музикалне ноте и остали слични књижевни, научни и уметнички предмети, повезани или на платну или на каквој другој материји прилепљени	20·—	
г)	Књиге, ноте, музикалне ноте, у табакима или пронађене (бронирање) непосебане	слободно 100 клг.	
д)	Карте за играње	60·—	
ђ)	Вртиже за цигарете у пљоштицама, или плоче за пушење приготовљена	40·—	
	Израде просте од вртиже,	10·—	15 у сандуцима и буradима
	Примедба: Овде спадају предмети равног облика од хартијине смесе и других сличних материја; даље вртиже и томе подобне израде од вртиже или од папендекла без значајних украса, па и у смеси с простим материјалима.		10 у котарицама 5 у балама и џаконима
2	Израде од вртиже, особито неспомењуте, па и у смеси с простим материјалима, у колико не спадају под број 61, б, (Ситниже)	30·—	
	II-о, Баштовански и пољски производи		
5	Млинарски производи:		
	Брашно и други млинарски производи (прекрупљено стучено и олупљено зрно), крупа, бунгур, крис	1·50	
	III-е, Вуна и длака		
8 *а)*	Предиво од овчије или вентичке вуне, од камилске или даброве (биберове) длаке, сирова, бељена, обојена, штампана, у једној или више жица	55·—	25 у сандуцима и буradима 10 у балама и џаконима
9	Тканине вунене:		
(а	просте:		
2	Груба одећа од животињске длаке или грубе вуне (па и скројен у ћонове итд., а тако исто и патрапирани и лаковани)	24·—	
	Груба чоја, као халинади, лодени, шатерија, зегур итд.	25·—	16 у сандуцима и буradима 8 у котарицама
	Ћебета (коњска и груба за постељу) од грубе вуне и од длаке ростите марве, коза итд.	24·—	5 балама и џаконима
	Примедба: Овде спадају и ћебета од отпадака (шодри).		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14 April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Düten und Säcke aus Packpapier, auch mit Firmenbezeichnung etc. bedruckt	4.50	
	Papier, auch bedrucktes, linirtes (rastrirtes), in Papier oder Pappendeckel geheftet oder gebunden	22.—	
	Geschäftsbücher in Calicot oder Leder gebunden, auch mit Ecken und Beschlägen aus unedlen Metallen.	20.—	
	Bücher, Landkarten, Musiknoten und andere ähnliche literarische, wissenschaftliche und Kunstgegenstände, falls sie gebunden oder auf Leinwand oder irgend einem anderen Stoffe aufgezogen sind.	20.—	15 in Kisten und Fässern
d)	Bücher, Landkarten, Musiknoten, ungebunden oder brochirt	frei	10 in Körben
e)	Spielkarten	100 *kg.* 60.—	5 in Ballen und Säcken
	Cigarettenpapier in Büchelchen oder sonstwie für Raucher vorgerichtet	40.—	
f) 1	Gemeine Papierwaren	10.—	
	Anmerkung. Hieher gehören Formerarbeiten aus Papiermasse und ähnlichen Stoffen; ferner Schachteln u. dgl. Papier- oder Papparbeiten ohne wesentliche Verzierungen, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien.		
2	Papierwaren, nicht besonders benannte, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, insoweit sie nicht der Nr. 61 b) (Kurzwaren) zugewiesen sind.	30.—	
	Gruppe II, Garten- und Ackerbauproducte		
5	Mahlproducte:		
	Mehl und andere Mahlproducte (gerollte, geschrotete und geschälte Körner, Graupen, Grütze, Gries).	1.50	
	Gruppe III, Wolle und Haare		
8 a)	Garne aus Schafwolle oder Kunstwolle, aus Kameel- oder Biberhaaren, roh, gebleicht, gefärbt, bedruckt, ein- oder mehrdrähtig	55.—	25 in Kisten und Fässern, 10 in Ballen u. Säcken
9	Wollenwaren:		
a)	gemeine:		
1	Grobe Filze aus Thierhaaren oder grober Wolle (auch zu Sohlen u.dgl. zugeschnitten, auch getheert oder lackirt)	24.—	
	Grobe Tuche, wie Hallnatuch, Loden, Azor, u. dgl.	25.—	16 in Kisten und Fässern,
	Kotzen (Pferde- und grobe Bettdecken) aus grober Wolle oder aus Hornvieh-, Pferde- u. dgl. Haaren.	24.—	8 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
	Anmerkung: Hieher fallen auch die sogenannten Abfalldecken.		

Број српске пореске тарифе чл. 14 зак. 1898	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
б)	Груби простирачи (теписи) од животињских длака, осим од козје	24·—	16 у сандуцима и бурадима
	Остали простирачи без разлике, довршени за употребу, даље покривача у опште, изузимајући покривање за коње и покриваче грубе за постељу, именоване у бр. 9, а. 2, као и застирачи за столове именовани у бр. 9, а) 2	50·—	8 у котарицама 5 у балама и пазовима
а)	Тканине, дутчије него што су оне под бр. 9, а) и б), па и штампано, шарано (засновано) у свези или без свезе са металним жицама, па и са мало свиле:		
1	Чоја и материје сличне чоји за мушко и друго јаче одело, одавел, ватмол, материја за поставу; сиви вели и сиви предмети од велца; просте и врлетене (вирповане) ираде	70·—	
	Примедба: Под материјама сличним чоји разумеју се сви помодни итозони за мушко одело, онакви, какви се фабрикују у Брну и Рајхенбергу.		18 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама
2	Даље танке материје, које обично служе за женско одело (ордеан, тибет, кашмир, мозер, барен итд.), материје за намештај (мезелитое), застирачи за столове, огртаче шарене, војаси, шалови, тканине сличне шаловима, па и са ресама или кићанкама: зупени или вупени сомот	120·—	5 у балама и пазовима
	Примедба: Под ову одредбу спадају: ланкан, мохер, ордеан, тибет, листер, кашмир, серж, ламас, „Poil de chèvres", сатин, итал. ланат, мерино, дамаст, рипс и др. материје за намештај, женске помодне материје. Огртаче шарене, шалови и војаси могу бити и просто земене.		
3	Све нуглазасте, ошше и даље тканине, као блонд, бобинет, летнис, судар, газ итд., а тако исто и шарене, шалови и други сличан предмети од оних материја	150·—	22 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 8 у балама и пазовима
	IV-о. Дрво и израде од дрвета и другог биља		
10 б)	Грађа, као: даске, летве, дуге за бурад, шашке, пропше, шиндре, греде, дирсци, балвани, трупци, пањеви, облице или мотке итд.	100 кгр. 50·— или m³ 3·—	
		50·— или m³	
в)	Тачке за винограде	3·—	
	Дрво за даљу прераду спрезљено и отесано за тканичке, кашлатке и спице за кола или сувато; за руде, весла, обруче; дрвошина за клинове итд. . . .	1·—	
г)	Дашчице за сурлирање, за обућарске или кнатозначке потребе, ободи за решета, сита или доборе, обручи за бурад	4·—	
11 а)	Израде од дрвета просте, т.ј. колареке, качарске, струтарске и столарске израде, просте (ош) непре-		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
b)	Grobe Teppiche von anderen Thierhaaren, als Ziegenhaar	24.—	
	Andere Teppiche aller Art, abgepasst oder nicht, ferner Decken aller Art, mit Ausnahme der unter Nr. 9a) 2 genannten Pferde- und groben Bettdecken und der unter Nr. 9c) 2 genannten Tischdecken .	50.—	
c)	Gewebe, andere als unter Nr. 9 a) und b) genannte, auch bedruckt, gemustert, mit oder ohne Verbindung mit Metallfäden, auch mit geringer Beimengung von Seide:		18 in Kisten und Fässern
1	Tuche und tuchartige Stoffe für Herrenbekleidung und sonstige stärkere Bekleidungen, Flanelle, Wattmols, Futterstoffe; feine Filze und Filzwaren, ordinäre Wirkwaren	70.—	10 in Körben 5 in Ballen und Säcken
	Anmerkung: Zu den tuchartigen Stoffen gehören auch alle Modestoffe für Männerkleider, wie sie in Brünn und Reichenberg erzeugt werden.		
2	Leichte, dünne Stoffe, welche gewöhnlich zu Damenkleidern dienen (Orleans, Thibet, Cachemir, Mohairs, Barège u. dgl.), Möbelstoffe, Tischdecken, Hals- und Umschlagtücher, Shawls, shawlartige Gewebe, auch mit Fransen oder Quasten; Wollplüsch, Wollsammt	120.—	
	Anmerkung: In diese Position gehören: Alpacca, Mohairs, Orleans, Thibet, Lustres, Cachemir, Serge, Lamas, Poil de chèvres, Satin, Italiancloth, Merino, Damaste, Rips und andere Stoffe zu Möbelüberzügen, Damenmodestoffe. Die Hals- und Umschlagtücher und Schärpen können auch einfach gestickt sein.		
3	Alle durchbrochenen feinen und leichten Gewebe, wie Blonden, Bobbinets, Petinets, Foulard, Gaze u. dgl., ebenso Tücher, Shawls und andere ähnliche Artikel aus diesen Stoffen	150.—	22 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 8 in Ballen und Säcken
	Gruppe IV, Holz, Holzwaren und Arbeiten aus anderen Pflanzenstoffen		
10 *b)*	Bauholz, wie: Bretter, Latten, Fassdauben, Tafeln, Pfähle, Schindeln, Träger und Deckenbalken, Pohlen, Baumstämme, Blöcke, Stangen etc.	100 *kg* —.50 oder m^3 3.—	
c)	Rebstecken	—.50 oder m^3 3.—	
	Zur weiteren Bearbeitung vorgerichtetes und behauenes Holz für Naben, Felgen und Speichen von Wagen- oder Mühlrädern; Deichseln, Ruder, Reifen, Kornelkirschbaumholz zu Keilen etc.	100 *kg* 1.—	
d)	Holz in Blättern zum Fourniren, zu Schuhmacher- oder Buchbinderarbeiten, Reifen für Kornsiebe, Mehlsiebe oder Trommeln, Fassreifen	4.—	
a) 11	Holzwaren, gemeine, d. i. Wagner-, Böttcher-, Drechsler- und Tischlerarbeiten, roh weder, angestrichen		

Број сразмо по чл. 1 закона од 14. јан. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	жвање, немазано, недовршено и неполирано и једно у свези с гвожђем	4·—	
	Примедба: Овде спадају бачве, бурад, пасуљ, канте, коше, корита, чаброви, кадра, точкови и други колски делови (незнимајући готова кола), колица за љубри, ручне санићке, паркети и њихови састављени делови, весла, клупе, столови, столице, лежаји, кревети, орнани, јармови, самари, роље, телиге, чекрци, воденице, (незнимајући воденице на водотоцима), лествице, обућа дрвена, кокошарници, грабуље, виле, лопате, клинци за обућу, чачкалице, дрвца за жвакање итд., крсте, непремазане, недовршене и неполиране израде од дрвета. Овде такође спадају и тангуљчи и ђонови од плуте.		
б) 1	Варјаче, тањири, заструле, кадуни:		
	а, необојени	4·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и пакетима
	β, обојени, лаковани или премазани	9·—	
	Намештај од жвог дрвета, просто премазан (па и просто обојен са цвећем, украсима итд.) и само у свези са простим плетивом од сламе и окивима од гвожђа:		
	а, сандуци	3·50	
	β, остало	5·—	
	Столарске, струтарске, дворезачке и друге израде од дрвета, осим напред наведених предмета, па и у свези са другим простим материјалима:		
	а, необојене	5·50	
	β, обојене, лаковане или премазане	9·—	
2	Предмети именовани под бр. 11, 6, 1, волитирани	12·—	
	Примедба к броју 11, 6, 1 и 2: Под ону одредбу спада намештај од савијеног дрвета, па и кад је у свези са несавијеним дрветом, плетен сламом, трском итд.; са остругания и избушеним деловима, или са пресованим или новоју паротехте израђене (Façonnirte) израђевим по не нарезаним украсима.		18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 4 у балама и пакетима
3	Намештај, постављен или кретучен	18·—	
	Остале израде од дрвета, постављене или кретучене	32·—	
4	Шипке и рамови од дрвета, бронзирани и позлаћени	20·—	
	Остали предмети позлаћени или бронзирани	30·—	
в)	Ситарске израде, са дрвеним оводима и дршкама од малог материјала	10·—	

Nr. des zollamtlichen Tarifes vom 2./14. April 1892.		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarasätze in Percenten des Bruttogewichtes
		noch bemalt, lackirt oder polirt und bloss in Verbindung mit Eisen	100 *kg* 4.—	
		Anmerkung. Hieher gehören: Fässer, Scheffel, Bottiche, Kufen, Tröge, Butten, Eimer, Räder und andere Wagenbestandtheile (ausgenommen fertige Wagen), Schubkarren, Handkarren, Handschlitten, Parquetten und Parquettenbestandtheile, Ruder, Bänke, Tische, Stühle, Bettstätten, Kästen, Joche, Sattelformen, Mangen, Drehbänke, Spinnräder, Mühlen (mit Ausnahme der Schiffsmühlen), Leitern, Holzschuhe, Hähnersteigen, Rechen, Heugabeln, Schaufeln, Schuhnägel, Zahnstocher, Zündholzdraht und dgl. rohe, weder angestrichene, noch lackirte oder polirte Holzwaren. Hieher gehören auch Korkstöpsel und Korksohlen.		
b)	1	Kochlöffel, Teller, Schachteln, Stiefelhölzer:		
		a) ungefärbt	4.—	18 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
		β) gefärbt, lackirt oder angestrichen	9.—	
		Möbel aus weichem Holze, einfach angestrichen (auch einfach bemalt mit Blumen, Verzierungen u. dgl.) und bloss in Verbindung mit ordinären Strohgeflechten und Beschlägen aus Eisen:		
		a) Truhen	3.50	
		β) andere	5.—	
		Tischler-, Drechsler-, Schnitz- und andere Holzwaren, mit Ausnahme der vorgenannten, auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien:		
		a) ungefärbt	4.50	
		β) gefärbt, lackirt oder angestrichen	9.—	
	2	Die unter Nr. 11 b) 1 genannten Gegenstände, polirt	12.—	
		Anmerkung zu Nr. 11 b) 1 und 2: In diese Positionen gehören Möbel aus gebogenem Holze, selbst mit nicht gebogenem Holze, mit Flechtarbeiten aus Stroh, Stuhlrohr u. dgl.; mit gedrechselten und gelochten Theilen, oder mit gepressten oder mittelst der Fraisemaschine hergestellten, nicht geschnitzten Verzierungen verbunden.		18 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 4 in Ballen und Rahmen
	3	Möbel, gepolstert oder überzogen	18.—	
		Andere Holzwaren, gepolstert oder überzogen	32.—	
	4	Bronzirte und vergoldete Leisten und Rahmen aus Holz	20.—	
		Andere Gegenstände, vergoldet oder bronzirt	30.—	
c)		Siebmacherwaren, mit Holzreif und ohne Unterschied des Materiales, aus welchem der Boden hergestellt ist	10.—	

Број одељка општег царинског тарифа од 1/14 јан. 1862	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 *кгр.*	
12	Плетарске израде:		
а)	Просте и то: од необуштена врућа и шибља, од коре, шепара или рогова, од обичне трске, сламе или траве, небојене нити каквим лаком премазане, као што су: котарице, кошеви, копање, лесе, метле, асуре или простирке, зембиље, свирање итн. — све и у свези са дрветом, ужетом или воском.	5·—	
б)	Фине, т. ј. од морске трске, шапаве, басте и другог егзотичног плетарског материјала; од обућеног врућа и шибља; као и све овие израде од обичне коре, трске, сламе или другог биља, обојене, необојене, премазане, лаковане, у свези или без свезе са простим материјалима (изузимајући пешире, каше и ситнице)	10·—	20 у сандуцима и буradима 12 у котарицама 4 у балама и пакозима
	Примедба: Овде спадају и плетарске израде именоване под *а)* или су обојене, лаковане или у свези са тамо неименованим материјалима.		
в)	Плетарске израде, од чешља или са сиви поплављене или бронзиране	50·—	
13 *а)*	Кола, товиге и сводиче за завршење:	Од комада	
1	неокована, непремазана	10·—	
2	окована или премазана, или невостављена:		
	а, без седера	15·—	
	β, на седерима	30·—	
3	постављена	100·—	
б)	Железнички вагони	Слободно	
в)	Бродови са или без прибора:	Од товарне снаге	
1	до 4 тоне товарне снаге	2·—	
2	преко 4 тоне поред горње царине за оне до 4 тоне, још за сваку даљу тону	1·—	
3	Пароброди и једрења, са чамцима, мостовима (штеговима) и другим прибором	Слободно	
	Примедба: Под пароводним прибором разумеју се: кошеви, лењери, једрила, весла, чакље и други алати, као и све особно и кућевно покућство и намештај за даљу.		
г)	Водењице на понтонима са свима водењичним састављим деловима и прибором, но без других претходних справа	Од комада 350·—	
	Примедба: Под водењичним прибором разуме се све оно, што је за водењицу потребно, као: водењично камење, водењичке справе, амбаре, мостови, лењери и остали лађарски и млинарски алати, и и обично млинарско посуђе и покућство.		

Nr des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSASZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
12	Flechtwaren:		
a)	gemeine, und zwar: aus ungeschälten Ruthen und Reisig, aus Rinde, aus Binsen oder Schilf, aus gewöhnlichem Rohr, Stroh oder Gras, ungefärbt und mit keinem Lack angestrichen, wie: Körbe, Kiepen, Bienenkörbe, Flechtwerke, Besen, Rohrmatten oder -Decken, Zöger, Brodformen u. dgl.: alle diese auch in Verbindung mit Holz, Stricken oder Garn	5.—	
b)	feine, d. h. aus spanischem Rohr, Panama, Bast und anderem exotischem Flechtmateriale; aus geschälten Gerten und Ruthen, sowie alle feinen Arbeiten aus gewöhnlicher Rinde, Rohr, Stroh oder anderen vegetabilischen Stoffen, gefärbt, ungefärbt, angestrichen, lackirt, in oder ohne Verbindung mit gewöhnlichen Materialien (ausgenommen Hüte, Kappen und Kurzwaren)	10.—	20 in Kisten und Fässern 12 in Körben 4 in Ballen und Säcken
	Anmerkung: Hieher gehören auch die ad a) genannten Flechtarbeiten, falls sie gefärbt, lackirt oder in Verbindung mit dort nicht genannten Materialien sind.		
c)	Flechtwaren, falls sie theilweise oder ganz vergoldet oder bronzirt sind	50.—	
13 a)	Wagen und Schlitten zum Bespannen:	per Stück	
1	unbeschlagen, unangestrichen	10.—	
2	beschlagen oder angestrichen, jedoch ungepolstert:		
	α) ohne Federn	15.—	
	β) mit Federn	30.—	
3	gepolstert	100.—	
b)	Eisenbahnfahrzeuge	frei	
c)	Schiffe und andere Wasserfahrzeuge mit oder ohne Zubehör:	per Tonne Tragfähigkeit	
1	bis zu 4 Tonnen Tragfähigkeit	2.—	
2	über 4 Tonnen neben dem obenbenannten Zollsatz für die bis 4 Tonnen, für jede weitere Tonne	1.—	
3	Dampfschiffe und Schleppschiffe mit ihren Fahrzeugen, Zubehör und Brücken	frei	
	Anmerkung: Unter Zubehör der Dampfschiffe sind zu verstehen: Schiffsseile, Anker, Segel, Ruder, Bootshaken und andere Utensilien, sowie das ganze Wohn- und Küchenmobiliar.		
d)	Schiffsmühlen auf Pontons, mit allen Mühlenbestandtheilen und Zubehör, jedoch ohne Boote, Plätten und andere Fahrzeuge	per Stück 350.—	
	Anmerkung: Unter Mühlenzubehör versteht man alle Utensilien, die für den Mühlenbetrieb nothwendig sind, wie: Mühlsteine, Mühlenmaschinen, Mühlenscheuer, Brücken, Anker und andere Schiffs- und Mühlengeräthe, sowie ein gewöhnliches Mühlenmobiliar.		

Број ставке оф. царинске тарифе од 1/14 авг. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара Од комада	Дара у процентима бруто тежине
	V-о, Животиње		
из 14 *а)*	Коњи, кобиле и ждребад	10·—	
из 16 *а)*	Сардине у буренцетима или у саламури и сва остала риба, усољена или у саламури, осушена или надимљена	100 кгр. 12·—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 4 у балама
19 *б)* 1	Перје за украсе без ракљице	700·—	30 у сандуцима и бурадима 11 у котарицама 10 у балама и шаконима
	VI-о, Јестива и пића		
20	Јестива:		
а)	Од брашна, воћа, кариша, семења, зачинака или другог каквог биља, печена, кувана, усољена или иначе за јело приготовљена:		
1	Без шећера и меда:		
	а, леб, колачи, тараша, макарони, сиго, тесте и брашнењике	6·—	
	β, воћњеси, шира од воћа и грожђа, сахарин, остали сокови одређени или сахарисани; конзерве од воћа и кошпља итд.	12·—	
2	Са шећером или медом, као: пазачи посластичарски, лепезерски и друга теста брашњеника или јестива оне врсте; воће и друга биља, сахарисана или одређена, а заслађена шећером итд. Овде се разуме и: шећер кандис (кристалисан), шећер жути, црни и други обојени, а и шећерљење (бомбоне) без ракљице	25·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у судовима 10 у котарицама
б)	Од меса, сланине, рибе, рака, жижера, шкољака и од осталих животињских честица, сувана, печења, пржења, маринирана или на други начин зготовљена, као: шунке, конзерве, екстракти, печења, жире (џибар или жигутар), кобасице, салама итд.	25·—	4 у балама и шаконима
в)	Сир	15·—	
	Спорут (кајмак); маслo (путер), пеглано и истопљено .	15·—	
21	Алкохола и јаких ракија:		
а)	Вино:		
1	У буради	10·—	10 у двогубим бурадима
2	У флашама (разумевајући ту и шпанско вино)	30·—	20 у сандуцима 12 у котарицама
б)	Пелене јаке течности (алкохол, шпиритус, ракија, рум, дипер):		
1	У буради:		

Nr. des serbischen Generaltarifs vom 2/13 April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
	Gruppe V. Thiere	per Stück	
aus 14 *a*)	Pferde, Stuten und Füllen	10.—	
aus 16 *a*)	Sardinen in Fässchen oder Salzlake und alle anderen Fische, gesalzen oder in Salzlake, getrocknet oder geräuchert	100 *kg* 12.—	15 in Kisten und Fässern, 10 in Körben 4 in Ballen
19 *f*) 1	Schmuckfedern aller Art	700.—	30 in Kisten und Fässern, 11 in Körben, 10 in Ballen und Säcken
	Gruppe VI. Esswaren und Getränke		
20	Esswaren:		
a)	Aus Mehl, Früchten, Hülsenfrüchten, Samen, Gewürzen oder sonstigen vegetabilischen Stoffen, gebacken, gekocht, in Essig eingelegt oder sonst zum Genusse zubereitet:		
1	Ohne Zucker oder Honig:		
	α) Brot, Gebäck, gekörnter Teig, Maccaroni, Sago, Teigwaren und Mehlspeisen	6.—	
	β) Obst und Traubenmost, eingekocht, und andere Säfte, durchgepresst oder eingekocht; Obst- und Gemüseconserven u. dgl.	12.—	
2	Mit Zucker oder Honig, als: Zuckerbäckereien, Lebkuchen und andere Mehlspeisen, Obst und andere Vegetabilien, eingekocht oder durchgepresst, jedoch mit Zusatz von Zucker u. dgl. Bicher gehören auch: Kandis-, Gersten-, Bärenzucker und andere gefärbte Zuckerwaren, sowie Bonbons aller Art	25.—	18 in Kisten und Fässern, 12 in Töpfen,
b)	Aus Fleisch, Speck, Fischen, Krebsen, Schnecken, Schalthieren und anderen animalischen Stoffen, gekocht, gebraten, geröstet, mariniert oder in anderer Weise zubereitet, wie: Marinaden, Conserven, Extracte, Braten, Fischrogen (Caviar oder Avgutar), Würste, Salami etc.	25.—	10 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
c)	Käse	15.—	
	Rahm; Butter, ungesalzen und ungeschmolzen	15.—	
21	Alkoholische und spirituose Getränke:		
a)	Wein:		
1	In Fässern	10.—	10 in Doppelfässern
2	In Flaschen (einschließlich der Schaumweine)	30.—	20 in Kisten, 12 in Körben
b)	Gebrannte geistige Flüssigkeiten (Spiritus, Weingeist, Brantwein, Rum, Liqueure):		
1	In Fässern:		

Број одредбе опште напомене уводне одредбе стр. 14	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дора у процентима брутто тежине
		100 кгр.	
	а, Алкохол и шпиритус	6—	10 у двогубим буradима
	β, остало	10—	20 у сандуцима 12 у котарицама
2	У флашама	25—	
в)	Пиво у буradима и флашама	3—	20 у двогубим буradима 20 у сандуцима 12 у котарицама
	Примедба: Ако увозник при увозу пива у флашама изјави, да ће флаше у року од три месеца извести натраг, онда ће царинарница код које се увоз врши, прибележити увезени број флаша, па ако се у наведеном року исти или мањи број флаша извезе, вратиће му се толико царине и трошарине, колико му је на њих у ime тога при увозу било наплаћено. У том случају не ће се на флаше наплаћивати изнова царина.		20 у двогубим буradима 20 у сандуцима 12 у котарицама
	Сирће за јело; сосници од сирћета	5—	
22 *а)*	Минералне воде, заједно са флашама и кречним	1—	
	VII-о, Камен, земља и стакло		
23 *а)*	Камени и мрки угаљ	Слободно	
25	Прости камен или смеса камену подразумевања:		
а)	отесани, неполирани, за зидање и каларисање, као и вештачки базалт-камен итд.	—30	
б)	подесничко камење, као и са обручевима од метала	2—	
в)	израде од камена и цемента (па и од гипса), као: надгробно камење, споменици, стубови (па и са натписима); рагастови за врата и прозоре, одужи, цеви, жлебови, степени, и т. д. и остале израде у тежини од најмање 5 кгр., па и у спеси са дрветом или простим материјалима:		
1	неполирани	1—	
2	полирани	2·50	
	Примедба: Под б. бр. 1 и 2 долазе шкунетно и тесилак, плоче за литографију, плоче зване келхајм и цементне (Kehlheimer- und Cementplatten), плоче за кровове од шкриљака (шифера), без разлике тежине.		
г)	Израђени предмети испод 5 кгр. тежине, осим оних који су у примедби под *в*, изузетно наведени, у спеси или без спеси са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, *а*, (Ситњаке):		
1	неполирани	4—	
2	полирани	6—	15 у сандуцима и 9 у котарицама 3 у балама и пакошима
26	Грнчарија:		

Nr des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
			100 *kg*	
		α) Spiritus und Weingeist	6.—	10 in Doppelfässern
		β) andere	10.—	20 in Kisten, 12 in Körben
	2	In Flaschen	25.—	20 in Doppelfässern, 20 in Kisten, 12 in Körben
	c)	Bier in Fässern und Flaschen *Anmerkung:* Wenn der Importeur bei der Einfuhr von Bier in Flaschen erklärt, die Flaschen innerhalb einer Frist von drei Monaten wieder ausführen, sowird von dem Zollamte, bei welchem die Einfuhr stattfand, die Zahl der Flaschen in der betreffenden Sendung vorgemerkt und im Falle der Wiederausfuhr einer gleichen oder geringeren Anzahl von Bierflaschen innerhalb der obigen Frist, der auf das Flaschengewicht entfallende Zoll sowie die Trokarina vom Bier zurückvergütet und ein Ausfuhrzoll nicht erhoben.	5.—	
		Tafelessig; Essigessenz	5.—	20 in Doppelfässern, 20 in Kisten, 12 in Körben
22	a)	Mineralwässer, einschliesslich der Flaschen und Krüge.	1.—	
		Gruppe VII, Steine, Erden und Glas		
23	c)	Steinkohle und Braunkohle	frei	
25		Gemeine Steine oder Steinimitationen:		
	a)	behauen, unpolirt, für Bau- und Pflasterungszwecke, auch künstliche Basaltsteine u. dgl.	100 *kg* —.30	
	b)	Mühlsteine, auch mit Metallreifen	2.—	
	c)	Steinmetzwaren und Cementmassewaren (auch Waren aus Gyps), wie Grabsteine, Monumente, Säulen (auch mit Inschriften), Thür- und Fensterstöcke, Rinnen, Röhren, Tröge, Stufen u. s. w. und andere Arbeiten im Gewichte von wenigstens 5 *kg*, auch in Verbindung mit Holz oder unedlen Metallen:		
	1	unpolirt	1.—	
	2	polirt *Anmerkung:* Zum Abschnitte c) 1 oder 2 gehören auch ausnahmsweise Schleifsteine, Lithographiesteine, Kehlheimer- und Cementplatten, Dachschiefer, ohne Rücksicht auf das Gewichte.	2.50	
	d)	Fertige Gegenstände untere 5 *kg* Gewicht, mit Ausnahme der in der Anmerkung zu c) ausnahmsweise angeführten, mit oder ohne Verbindung mit gewöhnlichen Materialien, soweit sie nicht unter die Nr. 61 a) (Kurzwaren) fallen:		
	1	unpolirt	4.—	
	2	polirt	6.—	15 in Kisten und Fässern, 9 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
26		Thonwaren:		

Број према општој царинској тарифи од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1000 ком	
a) 1	Цигла, превоји свике врсте	3·—	
2 и 4 *б)*	Проста грнчарија, глеђосана или ветлеђосана, грнчарија од пешкуше, кеви, калеми за вели, клоче за катос; сви ови и у свези са дрветом и гвожђем неполираним и нелакованим	100 кгр. 2·—	
3 и *б)*	Фини ојдање и порцелан, једнобојан или био, па и био са обојеним пругама и украсима; земљане луле; сви ови и са закопцима и украсима од простих метала	8·—	
	Примедба: Овде спадају и предмети именовани у претходном ставу кад су у свези са оними закопцима или украсима.		
	Фини ојдање и порцелан, шпекобојни, жилави, позлаћени, посребрени; грнчарија у свези са другим простим материјалима, у колико исту помињу у обадва претходна става или у колико не спадају под бр. 61, *а*, (Ситнице)	10·—	25 у сандукима и бурадама 20 у котарицама и кошевима
27	Стакло и стакларија:		
a)	Просто стакло, т. ј. ни углађено ни полирано, ни резано, ни шарано, ни зрцалисано, ни обојено, ни позлаћено, ни мазано и без свике с другим материјалима:		
1	Стакло за прозоре и у таблама	2·—	
2	*α*, Шупље стакло у своју природној боји, стакло и емаљ неутрални у води, лажно шупе за кровове и кутосе, са другима или без пруга	2·50	
	β, Шупље стакло, бело	3·50	
	Примедба: Овде спадају и стакла за лампе, па и са углађеним и остругнутим ивицама.		
б)	Шупље стакло, именовано под бр. 27, *а*, 2, са углађеним или остругнутим запушачима, дном или иконом; прозирно стакло и жуто (непрозирно) стакло (matticrtes Glas) сва кад без углађеног или остругнутог запушача, дна, или иконе	6·—	
	Стакло углађено, резано, гравирано, хиселиром или на други начин, шарено, (изузимајући горе именовано крезовано и жуто стакло), обојено, позлаћено, посребрено, прозучено; стаклене призме за коњење, дугмета, корали, ђердуше од стакла, жичко и кончасто стакло	12·—	
	Примедба: Ушице и подложице на дугметима које редовно служе за утврђивање, као и конци на којима су нанизани корали, врпце и емаљ од стаклета само зарад лакшег наплаћења и превоза не ће се узимати у обзир при царињењу.		30 у сандукима и бурадама 20 у котарицама и кошевима
	Ако се пак предмети од стаклета, нанизани на конац или гајтан, могу опазити као што су да употребе за накит (нпр. грозде, огрлице итд.) онда ће потпадајући под број 27, *б*.		
в)	Стакларија у свези са другим простим материјалима, у колико не спада у групу украшених огледала или ситница	30·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarazüge in Percent in des Brutto-gewichtes
		1000 St.	
a) 1	Dach- und Mauerziegel aller Art	3.–	
2 und aus *b)*	Gemeine Thonwaren mit oder ohne Glasur oder Beguss, gemeines Steinzeug, Thonröhren, Ofenkacheln, Fliesen; alle diese auch in Verbindung mit unpolirtem, unlackirtem Holz und ebensolchem Eisen .	100 *kg* 3.–	
aus *b)*	Feine Fayence und Porzellan, einfärbig oder weiss, auch weiss mit farbigen Randstreifen und Verzierungen; ledene Pfeifen; alle diese auch mit Deckeln und Beschlägen aus unedlen Metallen	8.–	
	Anmerkung: Hieher gehören auch die in dem vorhergehenden Absatze genannten Waren, wenn sie mit solchen Deckeln oder Beschlägen versehen sind.		25 in Kisten und Fässern,
	Feine Fayence und Porzellan, mehrfärbig, bemalt, vergoldet, versilbert; Thonwaren in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien, soweit sie nicht zu den in den beiden vorhergehenden Absätzen genannten Waren gehören oder der Nr. 61 a) (Kurzwaren) zugewiesen sind	16.–	20 in Körben und Gestellen
27	Glas und Glaswaren:		
a)	Gemeines Glas, d. h. nicht geschliffen, nicht polirt, nicht geschnitten, nicht gemustert, nicht gepresst, nicht gefärbt, nicht vergoldet, nicht bemalt und ohne Verbindung mit anderen Materialien:		
1	Fenster- und Tafelglas	2.–	
2	*a)* Hohlglas in seiner natürlichen Farbe; rohe Glas- und Emailmasse, Gussplatten zu Dach- und Bodenbelag, gerippt oder nicht	2.50	
	β) Hohlglas, weisses	3.50	
	Anmerkung: Hieher gehören auch Lampencylinder, auch wenn die Ränder derselben bereits abgeschliffen sind.		
b)	Hohlglas der Nr. 27 *a)* 2 mit abgeschliffenen oder eingeriebenen Stöpseln, Böden oder Rändern; gepresstes Glas und mattirtes Glas ohne oder mit abgeschliffenen oder eingeriebenen Stöpseln, Böden oder Rändern	6.–	
	Glas, geschliffenes, geätztes, gravirtes, gemustertes (mit Ausnahme des oben genannten gepressten und des mattirten Glases); gefärbtes, vergoldetes, versilbertes, belegtes; Glasbehänge für Kronleuchter, Glasknöpfe, Glaskorallen, Glasperlen, -Schmelz und Glasflüsse	12.–	
	Anmerkung: Die an den Knöpfen vorhandenen Ösen oder Unterlagen, bloss zur Befestigung dienend, sowie die Reihung der Glaskorallen, Glas- und des Glasschmelzes auf Gespinnstfäden, lediglich zum Zwecke der leichteren Verpackung und Versendung, sind bei der Tarifirung nicht in Betracht zu ziehen.		30 in Kisten und Fässern
	Können auf Gespinnstfäden oder Schnüre aufgereihte Gegenstände aus Glas ohne weiteres als Schmuck (z. B. Armbänder, Halsbänder u. dgl.) verwendet werden, so fallen sie nicht unter die N. 27 *b)*.		20 in Körben und Gestellen
c)	Glaswaren in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien, sofern sie nicht unter eingerahmte Spiegel oder Kurzwaren fallen	30.–	

Број одредбе овог царинског тарифног става	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дарл у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	Примедба: Шупље стакло просто одлетено пробијном, гвозденом, сталном или трском, царинише се према својству стакла по одредбама под бр. 27, а или 5. Код шупљег стакла ће бити узимати у рачун при царињењу, оправе, запушење марке итд. написи или назначења на њему.		20 у сандуцима и бурадима 20 у котарицама и коцкама
28	Огледала у раму, у колико не спадају у врсту ситнице:		
а)	до 0.60 м. висока	20—	
б)	преко 0.60 м. висока	30—	
	VIII-о. Метали		
30	Гвожђе:		
а)	Сирово т. ј. ливено у полугама (Вагген), комадима, грудвама итд.; стара гвожђарија и остатци од гвожђа и челика	—·50	
б)	полуграђено:		
1 2 и 3	Гвожђе и челик за ковање у грудвама, комадима, шипке сажа и т. д., лупенајзен, рожагол, милбарс, роштиљ и шипке	—·80	
	Гвожђе и челик у шипкама, четвртасто, обручасто, у шипкама, округло, полигасто, угласто гвожђе и челик сваке врсте, гвоздене и челичне плоче . . .	1·—	
	Примедба: Овде спада све тесљено, коваио, кољако гвожђе у шипкама, челик тесљен и лиven у шипкама без разлике, тако звано богашено гвожђе, гвожђе у обручевима, гвожђе у виду **L**, **V**, **T** и **I**, (среде), **U**, **+** итд., у свима гвожђе и челик у шипком облику, које улази у трговину.		
	Материјал за железнице од гвожђа или челика (изузимајући онај за шинске и преносне средства), нар. железничке шине, спеза за шине, састављи делови за грађење или оправку претходно сирова скретнице, укрсиице итп. гвоздене конструкције за железничке грађевине	Слободно	
	Лим и жица од гвожђа или челика без разлике . . .	4·—	
	Гвожђе за дрварце и клутове (ражањ)	3·50	
в)	Израде од гвожђа или челика:		
1	Експер, експерчић од жице, шипке, клинци, чиниje, сечиво, потковице и поклопци за лонце	4·50	
	Завртањ (правоугаони) из бр. 30, *в*), 1	12—	
2	Израде од гвожђа или челика постругане и препрежлане, и само у спеги са другом или лиженом гвожђем	6—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама
	Примедба: Мали употребљени комади од самог гвожђе не зарља, ако ће се узимати у обзир при царињењу		3 у балама, џаковима и рамовима
	Завртањ (правоугаони) из бр. 30, *в*, 2	12—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 24. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarazuzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Anmerkung: Hohlglas mit ordinärer Beflechtung von Weiden, Binsen, Stroh oder Rohr wird je nach seiner Beschaffenheit nach Nr. 27 a) oder b) behandelt. Bei Hohlglas bleiben Firmenbezeichnungen, Schutzmarken und dgl. Aufschriften oder Bezeichnungen bei der Tarifirung ausser Betracht.		
28	Eingerahmte Spiegel, sofern sie nicht unter Kurzwaren fallen:		
a)	bis 0·60 **m** hoch	20.—	30 in Kisten und Fässern,
b)	über 0·60 **m** hoch	30.—	20 in Körben und Gestellen
	Gruppe VIII, Metalle		
30	Eisen:		
a)	Roheisen, in Barren, Gänzen, Klumpen, etc.; alter Bruch, Eisen- und Stahlabfälle	—.50	
b)	halbverarbeitet:		
1, 2 und 3	Schmiedbares Eisen und Stahl in Klumpen, Blöcken, Massela etc., Luppeneisen, Rohzaggel, Millbars, Rohschienen und Ingots	—.80	
	Eisen und Stahl in Stäben, Quadrat-, Band-, Flach-, Rund-, Eck-, Winkeleisen und- Stahl aller Art, Eisen- und Stahlplatten	1.—	
	Anmerkung: Hieher gehört alles gestreckte, ausgeschmiedete, gewalzte Stabeisen, Streckstahl und Gussstahl in Stäben jeder Art, sogenanntes bosnisches Eisen, Reifeisen, **L**-Eisen, **V**-Eisen, **T**-und **I**-Eisen (Träger), **U**-, **+** -Eisen u. s. w., überhaupt Commerzeisen und- Stahl aller Art.		
	Eisenbahnmaterial aus Eisen oder Stahl (mit Ausnahme des zu den Maschinen u. Transportmitteln gehörigen), z. B. Eisenbahnschienen, Schienen befestigungsmaterial, Bestandtheile für den Bau oder die Reparatur von Fahrbetriebsmitteln, Ausweich- (Wechsel-) Vorrichtungen, Kreuzungen u. dgl., Eisenconstructionen zu Bauten für Eisenbahnzwecke	frei	
	Eisen- oder Stahlblech und Eisen- oder Stahldraht ohne Unterschied	100 *kg* 4.—	
	Eggen- und Pflugeisen	3.50	
c)	Schmiedeeisen- oder Stahlwaren:		
1	Nägel, Drahtstifte, Nieten, Bolzen, Pflöcke, Klammern, Hufeisen und Eisendeckel für Kochtöpfe	4.50	
	Schrauben der Nr. 30 c) 1	12.—	
2	Waren aus Schmiedeeisen oder Stahl, weder abgefeilt noch angestrichen, bloss in Verbindung mit Holz oder Gusseisen	6.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 3 in Ballen, Säcken und Rahmen
	Anmerkung: Der Anstrich zum Schutze gegen Rost bleibt bei der Tarifirung dieser Gegenstände ausser Betracht.		
	Schrauben der Nr. 30 c) 2	12.—	

Број царске оцарине тарифе од 1/13 апр. 1872	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	Сечиво и алати од гвожђа или челика; ваге за зубаре и сено, виљуши, мотике, лопате, грабуље, косе, српови, сечива за сламу, дрљаче, плугови, каесије за осовине; длета; дуге чекиће, плоснта и наковањ преко 2·5 кгр. тежине: — све ово без разлике израде на к са дршкама, ручицама, држаљима и т. п. од дрвета	3·50	
3	Израде од кованог гвожђа или челика, стругане или премазане (осим жица против рђе), све брзарске израде (изузимајући браве и кључеве), лимарске и друге израде од лима, израде од жице; све ово и стругано или премазано, у смеси и без смеше са простим материјалима	12·50	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама
	Примедба: Овде спадају и сви остали, особено неименовани алати, без разлике израде.		
	Брадве, клинце за стругање олова и за потресивање воћака	3·50	3 у балама, џаконима и рамповима
	Закрпци (крагнови) из бр. 30, а, 3	12·—	
4	Израде од кованог гвожђа или челика, жице или лима, залајисане или кинисане (израде од обоје лима и обоје жице), са и у смеси са другим простим материјалима	15·—	
	Брзи и кључеви	15·—	
	Све полирање, лаковане, емајлирање и бронзоване израде (изузимајући емајлирано кујиско посуђе), на и у смеси са другим простим материјалима	25·—	13 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама
	Емајлирано кујиско посуђе од лима	18·—	4 у балама, џаконима и рамповима
2)	Израде од лиценог гвожђа или њему подражавање свесе:		
1.	истругане, исцепкане, несмлајране, шитп са другим металом или металном смесом прекучене, на и у смеси са дрветом или са кованим или ваљаним гвожђем	3·50	
	Примедба: Мањ употребљен само колико да гвожђе не зарђа неће се узимати у обзир при царињењу.		
2.	струганс, исцепкане (осим жица против рђе), емајлиране, бронзоване, са другим простим металом или металном смесом прекучене, лаковане, на и у смеси са простим материјалима	6·50	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 3 у балама, џаконима и рамповима
	полиране	22·—	13 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 4 у балама, џаконима и рамповима
31	Олово и цинк:		
a)	Полурађени т. ј. у комадима у слитку, полутама, таблама, дуге лим и жица:		
1	Олово	5·—	

Nr. des zolltarifarischen Generaltarifes vom 23./24. April 1892	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 kg	
	Geräth- und Werkzeuge aus Eisen oder Stahl: Dung- und Heugabeln, Krampen, Hauen, Schaufeln, Rechen, Sensen, Sicheln, Futterklingen (Strohmesser), Eggen, Pflüge, Stössel, Meissel; ferner Hammer, Zangen und Ambosse über 2·5 kg: — alle diese ohne Unterschied der Bearbeitung, auch mit Griffen, Heften, Stielen u. dgl. von Holz.	3.50	
3	Waren aus Schmiedeeisen oder Stahl, abgefeilt oder angestrichen (ausser zum Schutze gegen Rost); alle Schlosserwaren (mit Ausnahme von Schlössern und Schlüsseln), Spengler- und andere Blechwaren, Drahtwaren: alle diese Ware auch abgefeilt oder angestrichen, mit oder ohne Verbindung mit gemeinen Materialien	12.50	
	Anmerkung: Hieher gehören auch alle nicht besonders genannten Werkzeuge ohne Unterschied der Bearbeitung.		10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben.
	Beile, Schaf- und Heckenscheeren	3.50	3 in Ballen, Säcken und Rahmen
	Schrauben der Nr. 30 *c*) 3	12.—	
4	Waren aus Schmiedeeisen oder Stahl, Draht oder Blech, verzinnt oder verzinkt (Weissblech und Weissdrahtwaren), auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	15.—	
	Schlösser und Schlüssel	15.—	
	Alle polirten, lackirten, emaillirten und bronzirten Waren (mit Ausnahme des emaillirten Kochgeschirres), auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	25.—	13 in Kisten und Fässern, 6 in Körben,
	Emaillirtes Kochgeschirr	18.—	4 in Ballen, Säcken und Rahmen
d)	Gusseisenwaren oder deren Imitationen:		
1	weder abgefeilt, angestrichen, emaillirt, noch mit anderem Metall oder Metallegirungen belegt, auch in Verbindung mit Holz oder mit geschmiedetem oder gewalztem Eisen	3.50	
	Anmerkung: Der Anstrich zum Schutze gegen Rost bleibt bei der Tarifirung dieser Gegenstände ausser Betracht.		
2	abgefeilt, angestrichen (ausser zum Schutze gegen Rost), emaillirt, bronzirt, mit anderem gemeinen Metall oder einer Metallegirung belegt, lackirt, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien.	6.50	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 3 in Ballen, Säcken und Rahmen
3	polirt	25.—	13 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 4 in Ballen, Säcken und Rahmen.
31	Blei und Zink:		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Stäben, ferner Blech und Draht:		
1	aus Blei	5.—	

Број: српске оригиналне царинске тарифе од 1. јан. 1882. год.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
32	Цинк	100 клг. 0·—	
	б) Израде од олова:		
	1 Куршуми, сачме, олово за сијање стаклета на прозору, цеви и све грубе израде, сваки т. ј. у тежини преко 2,5 клгр.; дављ олова за штампу	8·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама, џаконима и рановима
	2 Све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситнице)	30·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
	в) Израде од цинка:		
	1 просте, т.ј. сваки у тежини преко 2,5 клгр.	10·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
	2 све остале израде, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситнице)	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
33	Калај и британика:		
	а) полурађени т.ј. у комадима, слитку, плочама, полутама, таблама, жицу, па тим отпади и нарчад од исправних старих израда	20·—	
	б) Израде од калаја и британике, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситнице):		10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
	1 Ливени предмети прости и туби	25·—	
	2 Ливени предмети фине и нежне израде у листовима или жици без разлике	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
34	Бакар:		
	а) Полурађен т.ј. у комадима, слитку, плочама, полутама, листовима, жици; за тим отпади и искрхани стари предмети	15·—	
	б) Израде од бакра, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситнице):		10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
	1 Ливени предмети прости и туби: звона, звонца, ступе (авања), тучкови, свећњаци, утеге, жрвањ за жестење кафе, лемпри, тегови, врашни и друге сличне жерве за дужину; сломљени подробни крстови, посуђе у тежини или у гломазним предметима ливено	22·—	
	2 Све нежна и фина ливена предмета; израде од лима или жице без разлике	35·—	13 у сандуцима и бурадима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
34	Месинг, томбак и бронза:		
	а) Полурађени, т.ј. у комадима, слитку, плочама, полутама, листовима и жици, отпади и нарчад од старих предмета	12·—	10 у сандуцима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
	б) Израде од месинга, томбака и бронзе, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, т. (Ситнице):		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
2	aus Zink	6.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben,
b)	Bleiwaren:		
1	Kugeln, Schrot, Blei für Fenstereinfassungen, Röhren und alle groben Waren, d. i. im Einzelngewichte über 2·5 *kg*; ferner Buchdruckerlettern	8.—	2 in Ballen und Säcken
2	alle anderen Waren auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind	30.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
c)	Zinkwaren:		
1	grobe, d. i. im Einzelngewichte über 2·5 *kg*	10.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben 2 in Ballen und Säcken
2	alle anderen Waren, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind	35.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
32	Zinn und Britanniametall:		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben, Blech, Draht, dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	20.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben,
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		2 in Ballen und Säcken
1	Waren aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	25.—	
2	alle leichten und feinen Gusswaren; Blech- oder Drahtwaren aller Art	35.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
33	Kupfer:		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben Blech, Draht; dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	15.—	
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne sie nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben,
1	Ordinäre Gusswaren: Glocken, Schellen, Mörser, Stössel, Leuchter, Plätteisen, Kaffeemühlen, Lineale, Gewichte, Messstäbe und dergleichen Längenmasse; Denkmäler, Grabkreuze, Geräthschaften etc. aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	22.—	2 in Ballen und Säcken
2	Alle leichten und feinen Gusswaren, Blech- oder Drahtwaren aller Art	35.—	13 in Kisten und Fässern, 7 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
34	Messing, auch Tomback und Bronze:		
a)	Halbfabrikate, in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben, Blech, Draht, dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	12.—	10 in Kisten und Fässern, 6 in Körben, 2 in Ballen und Säcken
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		

Број српске одлуке поравнате тарифе од 14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
1	Просте ливене израде; шпоња, шпонкаш, тоцкове, стуце, (вијци), тучкови, свеђљаци, утиче, жрњеви за ливење шаве, лемири, тегови, кришки и друге сличне мере за дужину, квочнице, жалтробни крстови, посуђе у тежим ливеним или кованим предметима -	100 кгр. 22·—	10 у сандужима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
2	Фини и пожни ливени предмети; израде у листовима и жици без разлике - - - - - - - - - - - - -	35·—	13 у сандужима и бурадима 7 у котарицама 2 у балама и џаконима
35	Никал и смеса од никла (нису сребро, паучон, алпака):		
а)	Полурађени т.ј. у комадима, слитку, ключама, полутама, листовима и жици, отпади и искрајна варнад од старих предмета - - - - - - - - - - - - - - -	30·—	
б)	Израде у смеси са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице):		10 у сандужима и бурадима 6 у котарицама 2 у балама и џаконима
1	Ливени лаки и груби предмети - - - - - - - - -	50·—	
2	Ливени нежни и фини предмети, израде у листовима и жици без разлике - - - - - - - - - - - - -	75·—	
	Напомена: По израдама од никла овог тарифног броја кала рачуната робу од чистог никла или његове смесе. Израде пак просто никловане царинише се по својем осталом својству.		13 у сандужима и бурадима 7 у котарицама
36 *б)*	Израде од никла и његове смесе као и израде од других простих метала, посребрене, по и у смеси са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 61, г, (Ситнице) - - - - - - - - - - - - -	200·—	6 у балама и џаконима
	IX-о, Коже, каучук, гутаперка и мушеме		
39 *г)*	Коже чињене:		
1	Бомбаж, а и блана волапонаи и све коже за опанке - -	30·—	
	Отпади од коза без разлике и од њих израђена зентетина коза за ђонове - - - - - - - - - - - - - -	10·—	14 у сандужима и бурадима 10 у котарицама
2	Просте коже, т.ј. све коже у природној боји, даље црне коже (за и никловане, састругане, жетидене) ковсе, гонеље и телеће (изузимајући коже никловане под бр. 39, г, 1) - - - - - - - - - - - - -	45·—	6 у балама и џаконима
	Све остале коже, па и лаковане и бронзоване - - - -	60·—	
40 *б)*	Каучук и гутаперка, прерађени:		
1	У листовима или таквим таблама, или концима без свезе са другим материјалима - - - - - - - - - - -	65·—	
2	Ткањине са каучуком или гутаперком натопљене или премазане, као и с њима свезане, исто тако и еластичне ткањине и плетена роба, као и све остале израде од каучука или гутаперке, па и у смеси са другим материјалима, изузимајући одећу и обућу - - - - - - - - - - - - - - - - - - -	80·—	16 у сандужима и бурадима 13 у котарицама 6 у балама и џаконима

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2./14. April 1892	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
1	Ordinäre Gusswaren: Glocken, Schellen, Kanonen, Mörser, Stössel, Leuchter, Plätteisen, Kaffeemühlen, Lineale, Gewichte, Messstäbe und dergleichen Längenmasse; Denkmäler, Grabkreuze, Geräthschaften etc. aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	22.—	10 in Kisten und Fässern 6 in Körben 2 in Ballen und Säcken
2	Alle leichten und feinen Gusswaren; Blech- und Drahtwaren aller Art	35.—	13 in Kisten und Fässern 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
35	Nickel und Nickellegirungen (Neusilber, Packfong, Alpacca):		
a)	Halbfabrikate in Blöcken, Mulden, Platten, Stäben, Blech, Draht, dann Abfälle und Bruchstücke alter Waren	30.—	10 in Kisten und Fässern 6 in Körben 2 in Ballen und Säcken
b)	Waren daraus, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, soferne dieselben nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind:		
1	Waren aus starkem Guss oder in grösseren Gegenständen	50.—	
2	Alle leichten und feinen Gusswaren; Blech oder Drahtwaren aller Art	75.—	
	Anmerkung: Unter Waren aus Nickel dieser Tarifnummer werden die aus reinem Nickel oder aus Nickellegirungen hergestellten verstanden, während die blos vernickelten Gegenstände ihrer sonstigen Beschaffenheit nach zu tarifiren sind.		13 in Kisten und Fässern 7 in Körben
36 *b)*	Waren aus Chinasilber, das ist versilberte Waren aus Nickel und Nickellegirungen und sonstige versilberte Waren aus unedlen Metallen, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien, insoferne sie nicht der Nr. 61 d) (Kurzwaren) zugewiesen sind	200.—	3 in Ballen und Säcken
	Gruppe IX. Häute, Leder, Kautschuk, Guttapercha und Wachstuch		
39 *d)*	Häute und Felle, gegerbte:		
1	Sohlenleder, ferner Blankleder unlackirt, und Leder aller Art für Opanken	30.—	
	Abfallleder aller Art und daraus erzeugtes künstliches Sohlenleder	10.—	14 in Kisten und Fässern
2	Ordinäre Leder, das ist alles naturfärbige Leder, ferner schwarze Leder (auch gewichst, genarbt, gezogen) vom Pferd, Rind und Kalb (mit Ausnahme der unter Nr. 39 d) 1 genannten Leder	45.—	10 in Körben 6 in Ballen und Säcken
	Alles andere Leder, auch lackirt und bronzirt	60.—	
40 *b)*	Kautschuk und Guttapercha, verarbeitet:		
1	in Blättern oder dünnen Tafeln, Kautschukfäden, ohne Verbindung mit anderen Materialien	65.—	16 in Kisten und Fässern 13 in Körben 6 in Ballen und Säcken
2	Gewebe mit Kautschuk oder Guttapercha getränkt oder überzogen, oder auch damit zusammengeklebt, desgleichen elastische Gewebe und Wirkwaren, sowie alle anderen Kautschuk- oder Guttaperchawaren, auch in Verbindung mit anderen Materialien, mit Ausnahme von Kleidungsstücken und Schuhwaren	80.—	

Број спискe општe царинске тарифе од 14. мар. 1922	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
41	Мушеме:	100 Кгр.	
a)	просте, т.ј. за покривање робе или превозних сирака од простих тканина, зрезучене или напољене катраном или каквим другим простим материјалом	15—	
	Примедба: Овде спадају мушеме за покривање робе или превозних сирака од жељезничке платна за и са бочуганама, капицама, кончама итд. снабдевене		13 у сандуцима и бурадима 9 у котарицама 6 у балама и паконима
б)	финије, т.ј. мушеме за столове и друге потребе изузимајући оне под бр. 41, а,	40—	
	X-о, Колонијални и јужни производи		
42 a)	Какао у праху	15—	15 у сандуцима и бурадима
44 б)	Сурогати кафе	5—	
	Чоколада и сурогати чоколаде	30—	15 у сандуцима и бурадима
в)	Шећер:		
1	сирови	5—	
2	рафинисан	8—	13 у сандуцима и бурадима 9 у котарицама 3 у балама и паконима
3	шећер у праху	8—	
г)	мелаза (некристалисан сируп) од шећера, па ма била на фабрикацију инса или боје за штампу	250	
д)	Ширитач	5—	
	XI-о, Апотекарије, хемијски производи и фарбарије		
46	Апотекарије, дроге и хемијски производи:		
a)	просте:		
1	Сода кристалисана	2—	
	Кора од кине	10—	
	Траве, лишће, цветови, коре, (изузимајући кору од кине), корење, семење, зрна и друга биља за апотекарије, сувеће у келиши или у праху;		
	Сокови биљни за апотекарију, као: хинај биљем, жаба, теријак, опијум у сваки својим облицима, камфор;		25 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама
	Сва киселине и соли; течне, кристалисане, у грушеву или у праху, изузимајући кућну со и киселине и соли на другом месту споменуте;		6 у балама и паконима
	Металли или минерални производи за апотекарију, као: жива, каломел, сублимат, запне итд.		
	Животиње и животињске честице за апотекарију као: златне бубе (кантарадес), честице од дабра (кастероуз), жолус, амбра итд.	45—	

Nr. des zoll-amtlichen Gesetz-tarifes vom 24. April 1882	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarasätze in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
41	Wachstuch:		
	a) gemeines, das heisst zum Bedecken von Waren oder Fahrzeugen aus ordinären Geweben, angestrichen oder getränkt mit Theer oder mit einem anderen gemeinen Material	15.—	13 in Kisten und Fässern,
	Anmerkung: Hieher gehören die wasserdichten Waren oder Wagendecken aus imprägnirter Leinwand, auch mit Ringen, Riemen, Schnallen &c. adjustirt.		9 in Körben,
			6 in Ballen und Säcken
	b) feines, das heisst für Tischdecken und anderen Gebrauch mit Ausnahme des unter Nr. 41 *a)* genannten	40.—	
	Gruppe X. Colonialwaren und Südfrüchte		
aus 42 *a)*	Cacao, gepulvert	15.—	15 in Kisten und Fässern
aus 44 *b)*	Kaffeesurrogate	5.—	15 in Kisten und Fässern
	Chocolade und Chocoladesurrogate	30.—	
	c) Zucker:		
1	roh	5.—	18 in Kisten und Fässern, 9 in Körben 2 in Ballen und Säcken
2	raffinirt	8.—	
3	Farinzucker	8.—	
	d) Melasse (ungeklärter Syrup) von Zucker, auch zur Fabrikation von Wichse oder Buchdruckerschwärze	2.50	
	e) Reis	5.—	
	Gruppe XI. Arzneien, Chemikalien und Farben		
46	Arzneien, Droguen und Chemikalien:		
	a) einfache:		
1	Soda, calcinirt	2.—	
	Chinarinde	16.—	
	Kräuter, Blätter, Blüten, Rinden (mit Ausnahme der Chinarinde), Wurzeln, Samen, Körner und andere Pflanzenstoffe, welche als Arzneimittel Verwendung finden, trocken, ganz oder gepulvert;		
	Pflanzensäfte, als Arzneimittel gebraucht, wie: Copaivabalsam, Manna, Theriak, Opium und Opiumpräparate, Kampher;		25 in Kisten und Fässern,
	Säuren und Salze, flüssig, krystallisirt, in Stücken oder gepulvert, mit Ausnahme des gewöhnlichen Kochsalzes und der nicht anderweitig besonders benannte Säuren und Salze;		12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
	metallische oder mineralische Producte für Arzneimittel, wie: Quecksilber, Kalomel, Sublimat, Lapis etc.;		
	Thiere und animalische Bestandtheile für Arzneimittel wie Kanthariden, Kastoreum, Moschus, Ambra etc.	45.—	

Број српске одн. царине према тарифи од 1/13 апр. 1862	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 клг.	
из 2	Шалитра рафинована	6·—	10 у сандуцима и буradима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
	Оловни шећер (блајзуцкер), жикадор (сликајз), стреж (кајситајн) (бијели камен)	6·—	
из 3	Азотна киселина (ћесаг)	2·—	
	Сумпорна киселина	1·—	
	Галица	1·—	
	Плави камен	1·—	
	Оловни ћеч (блајглете)	4·—	
	Белило од цинка и олова (цинкајс и блајвајс)	7·—	10 у сандуцима и буradима 7 у котарицама 3 у балама и џаконима
	Соља или хлорна киселина	1·—	
из 4	Сода кроста или кристалисана	2·—	
	Поташа	4·—	
из 5	Хидраулични креч, цемент и гипс	—·60	
	Федерваје у праху	—·50	
6	Обични креч, гипеи или вегапеи	—·30	
7	Тесто за правење артије сушено или не, и и целулоза:	Слободно	
6)	Састављени лекови, варнишерије и хемијски производи:		
1	Кинин и со од кинина	100·—	
	Зготовљени и састављени лекови, мириси итд. тинктуре, сируни, ликери, вина и друга пића, као лек, вода за уста, аматеринска вода, зоолоска вода, екстракти, есенције, балсами, каљаче, жвакче, алестер, масти, оподелдок, артија или платно са лекарским и хемиским препаратима, белило, руменило, крвиљо итд. (Schminke), мирисаво уље, помади и остале парфемерије, нарочијући мирисави сапун. У ову рубрику долазе без разлике сви лекови, хемиски производи и мириси у опште, ма и не били зготовљени, само ако су у кашама, теглама, кожи, платну или каквим другим судовима или у нарочити завој зашани или запечаћени, и за детаљну продају удешени	100·—	16 у сандуцима и буradима 9 у котарицама 6 у балама и џаконима
из 2	Восак за свећа (печаћење)	20·—	
	лак-есирације	30·—	12 у сандуцима и буradима 8 у котарицама 4 у балама и џаконима
из 3	Смоле (мастиз) без разлике	7·—	
	Жижице без разлике (и у кутијама), сброб (итирак) без разлике (и у кутијама), тутиало и кирии	10·—	
	Мастило и инес без разлике	4·—	

Nr. des zoll-tarifes vom 14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
aus 2	Salpeter, raffinirt	6.—	10 in Kisten und Fässern 7 in Körben
	Bleizucker, Salmiak, Weinstein	6.—	3 in Ballen und Säcken
aus 3	Salpetersäure	2.—	
	Schwefelsäure	1.—	
	Eisenvitriol	1.—	
	Kupfervitriol	1.—	
	Bleiglätte	4.—	
	Zink- und Bleiweiss	7.—	10 in Kisten und Fässern 7 in Körben 3 in Ballen und Säcken
	Salz- oder Chlorsäure	1.—	
aus 4	Soda, roh oder krystallisirt	2.—	
	Pottasche	4.—	
aus 5	hydraulischer Kalk, Cement, Gyps	—.60	
	Federweiss, gepulvert	—.50	
6	gewöhnlicher Kalk, gelöscht oder nicht	—.30	
7	Papiermasse, trocken oder nicht, auch Cellulose	frei	
b)	Arzneiwaren, Parfümerien und Chemikalien:		
1	Chinin und Chininsalze	100.—	
	Zubereitete oder zusammengesetzte Arzneiwaren, Parfums, u. dgl.; Tincturen Syrupe, Liqueure, Wein und andere als Arzneimittel verwendete Getränke; Mundwasser, Kölnisches Wasser, Extracte, Essenzen, Balsame, Tropfen, Pillen, Pflaster, Salben, Opodeldoc, Papier oder Leinwand mit medicinischen oder chemischen Präparaten, Schminke etc., wohlriechende oder ätherische Öle wohlriechende Wasser oder Essige, Pomaden und andere Parfümeriewaren, mit Ausnahme der wohlriechenden Seife; ferner alle, wenn auch nicht zubereiteten Arzneimittel, chemische Producte und Parfums, wenn sie in Flaschen, Töpfen Leder, Leinwand oder anderen Umschliessungen oder in besonderen Umhüllungen, verschnürt oder versiegelt sind, für den Detailhandel adjustirt	100.—	16 in Kisten und Fässern 9 in Körben 6 in Ballen und Säcken
aus 2	Sie ellack	20.—	
	Lackfirnisse	30.—	12 in Kisten und Fässern
aus 3	Kitte aller Art	6.—	8 in Körben
	Zündhölzchen aller Art (auch in Schachteln), Stärke aller Art (auch in Schachteln), Stärkegummi und Leim	10.—	4 in Ballen und Säcken
	Tinte und Stiefelwichse aller Art	4.—	

Број списка по шему царине од 1. јула 1892. год.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 клг.	
	Фитиљи без разлике	20—	12 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 4 у балама и џаконима
47	Фарбе:		
из а.) 6	Плавило берлинско и каписко (Brenner- und Pariserblau) као и све друге фарбе подражавале чивиту	20—	16 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 4 у балама и џаконима
	Плавило берлинско (Berlinerblau) и плавило за колуре (ултрамарин итд.), у комадима, праху или на артије	10—	
б)	Зготовљене као фарбе:		
1	Земљане и друге фарбе у комадима или праху: окер, сиглирот болус, минералблау, кунгербраун, барит, црвена земља, умбра, хрвпел, (бели и жути), бечка, брешка, венецка и болоњска земља итд. даље гравит, жешо од костиљу и биља (руссшварц), кињерус и бела креда необмотана хартијом	1—	
2	Боје добивене из катрана каменог угља	60—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 10 у двогубим бурадима
	Све остале хемички зготовљене боје, у комадима, праху или течне, а и креда у боји за цртање и креда обмотана хартијом	20—	
3	Материје за чишћење и сјајење (бечки креч итд.) у заојима за детаљну продају	10—	
	XII-о, Маст и масни производи		
48	Немирисано уље:		20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 10 у двогубим бурадима
а)	од маслинака, семења и друга особито пенжевозина уља од биља, а и течни терпентин и фирнајс	10—	
б)	Орахово, конопско и ланено уље; густи терпентин	3—	
	Балан и минерални катран без разлике	—·75	
49	Маст и други масни производи:		18 у бурадима и кацицама 6 у двогубим бурадима
а)	масло (путер) слано или топљено, а и неитачко масло	15—	
из б)	лапорци	8—	12 у сандуцима и бурадима
г)	восак, стеарин, парафин, цламатин, керосин итд.	10—	13 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаконима
50	Производи од масти (сретилина):		
а)	Сапун:		
	1 немирисан	9—	15 у сандуцима и бурадима 8 у котарицама 3 у балама и џаконима
	2 мирисан	18—	
б)	смеше винтане, стеарнске, парафинске, пересписке, калинтинске итд.	16—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarazuschläge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Dochte aller Art	30.–	12 in Kisten und Fässern, 8 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
47	Farben:		
aus *a*) 6	Bremer- und Pariserblau, sowie alle anderen Farben zur Imitation von Indigo	20.–	16 in Kisten und Fässern, 10 in Körben, 4 in Ballen und Säcken
	Berlinerblau und Waschblau (Ultramarin etc.), in Stücken, in Pulver oder auf Papier	10.–	
b)	zubereitete:		
1	gemeine, aus Erden und Mineralien gewonnene Farben in Stücken oder gepulvert: Ocker, Englischrot, Bolus, Mineralblau, Kupferbraun, Baryt, Rotherde, Umbra, Tripel (weiss und gelb), Wiener-, Brescia-, Vicenza-, Bologneser- Erde etc.; ferner Graphit, Knochen- und Pflanzenkohle (Russschwarz), Russ und weisse Kreide ohne Papierumhüllung	1.–	
2	Anilinfarben	60.–	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 10 in Doppelfässern
	Alle anderen chemisch zubereiteten Farben in Stücken gepulvert oder flüssig, einschliesslich der bunten Zeichenkreide und Kreide in Papierumhüllung	20.–	
3	Putz- und Polirmittel (Wienerkalk u. dgl.) in Umschliessungen für den Detailverkauf	10.–	
	Gruppe XII. Fette und Fettproducte		
48	Nicht wohlriechende Öle:		
a)	Oliven-, Samen- und andere nicht besonders benannte vegetabilische Öle, auch flüssiger Terpentin und Firniss	10.–	20 in Kisten, 12 in Körben, 10 in Doppelfässern
b)	Cocosnuss- und Palmöl; dicker Terpentin	3.–	
	Theer aller Art	—.75	
49	Fette und andere Fettstoffe:		13 in Fässern und Kübeln, 6 in Körben und Ballen
a)	Butter, gesalzen oder ausgelassen, auch Kunstbutter	15.–	
aus *b*)	Glycerin	8.–	12 in Kisten und Fässern
d)	Wachs, Stearin, Paraffin, Palmitin, Ceresin u. dgl.	10.–	13 in Kisten und Fässern, 8 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
50	Fettwaren:		
a)	Seife:		
1	nicht parfümirte	9.–	15 in Kisten und Fässern, 8 in Körben, 3 in Ballen und Säcken
2	parfümirte	18.–	
b)	Wachs-, Stearin-, Paraffin-, Ceresin-, Palmitin- u. dgl. Kerzen	16.–	

Број списке онако парничке тарифе од 1/14 апр. 1862	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	XIII-о. Машине, инструменти, научни предмети и оружја	100 клр.	
51	Машине:		
	Машине и машинских делова од жетала, дрвета или другог каквог простог материјала за индустрију, занате, пољску привреду, шумарство и достављању, за пренос водом или сувим, кућатама и друге сличне потребе; па и машине за шишење, чистење и зец, пожарни шприцови с прибором	Слободно	
52	Инструменти и апарати:		
а)	Астрономски, оптички, математички, механички, медицински, хируршки, физички и други инструменти за разне научне потребе и лабораторије	50—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и џаконима
б)	музички инструменти:		
1	прости од неполитираног, пелакованог дрвета и без металних дирака, као: фруле, гусле, гајде итд.	60—	
2	Клавири, виолине, хармонијуми, оксхармонике, оргуље	Од комада 100—	
	Виолоне	100 клр. 40—	25 у сандуцима и бурадима 9 у балама
3	Сви остали музички инструменти ма од каквог материјала, а и они из бр. 52, *б*, 1, ако су од политираног или пелакованог дрвета и с металним дирацима	100—	
53	Предмети за науку, књижевност и вештину, као: књиге, новине, мапе, глобуси, карте и други списи; цртежи, живописи, слике, изреци и натписане слике у боји, ма на каквом материјалу, и без новеза или само прикопчем, неурамљени, неприлепљени; на картону; платну или другој материји	Слободно	
54	Ручно оружје без ражња, као: пушке, пиштоље, револвери, сабље, мачеви, јатагани, ханџари, рапири, тесаци итд.	70—	15 у сандуцима и бурадима 10 у котарицама 5 у балама и џаконима
	XV-о. Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна		
56 *а)*	Отпаци од памука	5—	
	Памук сиров кво-требован	9—	6 у балама
б)	Предиња од памука, проста или устукана, па и за детаљну продају уделована:		
1	сирова или бељена, необојена, без свезе са другим материјалима:		
	α, до № 30-е енглеске	18—	
	β, преко № 30-е енглеске	27—	20 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама 5 у балама и џаконима
2	обојена или штампана:		
	α, до № 30-е енглеске	33—	
	β, преко № 30-е енглеске	33—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
	Gruppe XIII. Maschinen, Instrumente, wissenschaftliche Gegenstände und Waffen	100 *kg*	
51	Maschinen:		
	Maschinen und Maschinentheile aus Metallen, Holz oder irgend einem anderen gemeinen Materiale für Industrie, Gewerbe, Landwirtschaft, Brauereien und Destillerien, Transport zu Wasser und zu Lande, Bäder und andere ähnliche Zwecke; auch Näh-, Strick- und Stickmaschinen, Feuerspritzen und dazu gehörige Requisiten	frei	
52	Instrumente und Apparate:	100 *kg*	
a)	Astronomische, optische, mathematische, mechanische, medizinische, chirurgische, physikalische und sonstige Instrumente zu verschiedenem wissenschaftlichen Gebrauch und für Laboratorien	50.—	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
b)	Musikalische:		
1	einfache, aus unpolirtem unlackirtem Holz und ohne metallene Stimmschlüssel, wie: Flöten, Gusla, Dudelsäcke etc.	60.—	
2	Pianos, Pianinos Harmoniums, Physharmonikas, Kirchenorgeln	per Stück 100.—	
	Drehorgeln	100 *kg.* 40.—	
3	All- anderen musikalischen Instrumente aus jedem Materiale, ferner die unter Nr. 52 b) 1 genannten, wenn sie aus polirtem oder lackirtem Holz verfertigt und mit metallenen Stimmschlüsseln versehen sind	100.—	23 in Kisten und Fässern, 9 in Ballen
53	Wissenschaftliche, literarische und Kunstgegenstände, wie: Bücher, Zeitschriften, Landkarten, Erdgloben, Noten und andere geschriebene Hefte; Zeichnungen, Malereien, Gemälde, Stiche und Farbendruckbilder, auf irgend welchem Materiale, und zwar uneingebunden oder nur geheftet, uneingerahmt, unaufgezogen etc.	frei	15 in Kisten und Fässern 10 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
54	Handwaffen aller Art, wie: Flinten, Pistolen, Revolver, Säbel, Degen, Yatagans, Handschars, Rapiere, Bajonnette etc.	100 *kg* 70.—	
	Gruppe XV. Baumwolle, Hanf, Flachs und andere vegetabilische Spinnstoffe		
56 a)	Baumwollabfälle	5.—	
	Baumwolle, roh oder kardätscht	9.—	6 in Ballen
b)	Baumwollgarne, einfach oder gezwirnt, auch in Detailaufmachung:		
1	roh oder gebleicht, nicht gefärbt, nicht in Verbindung mit anderen Materialien:		
	α) bis Nr. 30 englisch	18.—	20 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
	β) über Nr. 30 englisch	27.—	
2	gefärbt oder bedruckt:		
	α) bis Nr. 30 englisch	23.—	
	β) über Nr. 30 englisch	33.—	

Број српске опште царинске тарифе од 14 мар. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
	Примедба: Кошци за шивење удешени за детаљну продају на клапнама, картицама итд., спадају према својему својству под бр. 56, б, 1, *β*, или 2, *β*.	100 кгр.	
	у свези са кошцем од простих метала	50—	
a)	Тканине и други памучни штофови:		
1	Порхет (молтон) и друге сличне материје, сирове . .	25—	
	Све остале, тканине и штофови од памука, особито нетакситане, сирове	30—	
	Вата у таблама	9—	
2	Порхет (молтон) и други слични штофови (памук итд.), ликвих и дрвих, осповд, зефир и тродл, пепл, т.ј. тканп штофови за постеље у боји или карирани, покрајачи и простирке (тепихи) без разлике, бељени, обојени, шарено-тканп или штампани .	25—	
3	Штофови за јастуке и хаљине, пикет и њима сличне тканине; сви ови предмети без разлике, бељени, обојени, шарено-тканп и штампани	35—	
	Рубље за столове и шкрале (џепне, вратне и за главу), шарено-тканп или штампани	55—	
	Органтина за поставу тканине и бобине круто апретовано (Steifapprets)	25—	20 у свидуцима и бурадима
	Све остале чисте памучне тканине и штофови невезене (изузимајући сомот):		12 у котарицама 5 у балама и џаковима
	a, бељене	50—	
	β, обојене или у боји ткане	60—	
	γ, штампане	80—	
4	Фине и лаке тканине и штофови, као: жаконет, липон, муселин, тила за завесе и друге потребе, сомот, све тканине и штофови са уткапим шарама неограпичепо:		
	a, бељене	80—	
	β, обојене или у боји ткане	100—	
	γ, штампане	120—	
	Примедба: Под бр. 56, т. 4, спадају све памучне тканине и штофови, које су комбиноване са мало свиле, ради украса, исто тако и све памучне тканине и штофови у свези са другим простим нетекстилним материјалима.		
5	Газ, блонд, машинске чипке, енглески тил, бобине, нетпне, (изузимајући органтин за поставу и тканине и бобине круто апретоване)	160—	
57	Кудеља, лан и друга биљна влакна, осим памука:		
б)	Предпна (изузимајући ужарију), ироста или усукана, па и за детаљну продају удешена:		18 у свидуцима и бурадима
1	сирова, небељена, необојена, без свезе са другим материјалима	12·50	12 у котарицама 5 у балама и џаковима

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Anmerkung: Nähfaden, Nähzwirne in Detailadjustirung auf Spulen, Kärtchen u. dgl. fallen, je nach Beschaffenheit, unter Nr. 56 b) 1 *β)* oder 2 *β).*		
	in Verbindung mit Fäden aus gemeinen Metallen . .	50·—	
c)	Baumwollwaren:		
1	Barchent (Molleton) und andere ähnliche Stoffe, roh .	25·—	
	Alle andere nicht besonders tarifirten Baumwollwaren, roh	30·—	
	Baumwollwatte in Tafeln	9·—	
2	Barchent (Molleton) und andere ähnliche Stoffe (Kalmuk und dgl.), Zwilch und Drillich, Oxforde, Zephyre und Gradl, Schöckl, d. i. farbig gewebte, carrirte Bettzeuge; Decken und Teppiche ohne Unterschied der Erzeugung; alle diese Waren ohne Unterschied, gebleicht gefärbt, buntgewebt oder bedruckt	25·—	
3	Hosenzeuge, Rockstoffe, Piquets und dergleichen Gewebe; alle diese ohne Unterschied gebleicht, gefärbt, buntgewebt oder bedruckt	35·—	
	Tischzeuge und Tücher (Taschen-, Hals- und Kopftücher) buntgewebt oder bedruckt	35·	
	Futterorgandine und Steifapprets	25·—	20 in Kisten und Fässern 12 in Körben
	Alle anderen dichten Gewebe aus Baumwolle, nicht bestickt (Sammt ausgenommen):		
	α) gebleicht	50·—	5 in Ballen und Säcken
	β) gefärbt oder farbig gewebt	60·—	
	γ) bedruckt	80·—	
4	Feine und leichte Gewebe aus Baumwolle, wie: Jaconat, Linon, Musselin, Tüll zu Vorhängen und anderem Gebrauch, Sammte, Gewebe mit eingewebten, Stickerei nachahmenden Mustern:		
	α) gebleicht	80·—	
	β) gefärbt oder farbig gewebt	100·—	
	γ) bedruckt	120·—	
	Anmerkung: In Nr. 56 c) 4 gehören alle Baumwollgewebe, welche eine geringe Beimischung von Seide als Aufputz haben, ebenso wie alle Baumwollgewebe in Verbindung mit anderen gemeinen, nicht textilen Materialien.		
5	Gaze, Blonden, Maschinenspitzen, englischer Tüll, Bobbinet, Petinet (mit Ausnahme der Futterorgandine und der Steifapprets).	160·—	
57	Hanf, Flachs und andere vegetabilische Spinnstoffe mit Ausnahme der Baumwolle:		
b)	Garne (mit Ausnahme der Seilerwaren), einfach oder gezwirnt, auch in Detailadjustirung:		18 in Kisten und Fässern 12 in Körben
1	roh, nicht gefärbt, nicht in Verbindung mit anderen Materialien	12.50	5 in Ballen und Säcken

Број еркас. спи. ште царинске тарифе од 1/13 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
2	бељена, необојена без свиле са другим материјалима	15·—	
	обојена, штампана, или с другим простим материјалима	25·	
a)	Ткањине и штофови:		
1	Платно за џакове и џаковање, грубо, као и готови џакови од тога	7·50	
	Џаконе за шљиве, комад у тежини 1 килограм и више.	4·50	
	Примедба: Предмети споменути под бр. 57, а, 1, као и џакови за џакове и џакови израђени под бр. 57, а, 2, могу имати и појединe обојене друге.		
2	Џакови за џакове и џакови израђени од њега	7·50	
	Платно ткањине просто (сиваче) и друге сличне дебеле ткањине од лана, или куделе, (као сплаја, шумеран, кајмакџија итд.); покрајен за војничко одело, платно за једрила и друге дебеле ткањине; све ово и бељено, но необојено	15·—	18 у сандуцима и бурадима 12 у котарицама
3	Ткањине, споменуте под бр. 57, а, 2, обојене: дило, гради, т. ј. четвори (croisée) платно за постељу, душеке, сливњаче и плаштаче за намештаје; пиштоос и шеџ (т.ј. обојено платно за костиму и обојене каниране ткањине за постељу); покривачи и простране (теписи) без разлике	30·—	5 у балама и џаконима
4	Дима за одело, бељен или у боји ткан	30·—	
	Остали чисте ткањине, сирове, бељене, обојене, у боји ткане, штампане, вешене	65·—	
5	Фине и лаке ткањине и штофови, као линон, батист, тил за завесе и друге потребе, ка и са утканим шарама на форму веза	150·—	
	Примедба: Под бр. 57, а, 5, спадају све ткањине и штофови које су помешане са мало свиле ради украса, као и све ткањине и штофови у смеси с другим простим, нетекстилним материјалима		
6	Шупљикасте (ретке) ткањине, као: мајшпор израђене чипке, енглеске тил, бобинет или ветиле, жељои и т. д.	300·—	
b)	Ужарија:		
1	Ужета, једрени, конопци, (за и ужари, жичаног итд.)	10·—	15 у сандуцима и бурадима
2	Остали ужарија (канапи, шпага, коланци, жедра, мреже, сирове за тканине патре и гимнастику, итд.) па и у смеси са другим простим материјалима	20·—	10 у котарицама 3 у балама и џаконима
	XVI-о, Свила		
58 б)	Предива од свиле без разлике, па и у смеси са простим материјалима	200·—	20 у сандуцима и бурадима 16 у котарицама 8 у балама и џаконима
a)	Ткањине и штофови:		
1	Полусвилене, т.ј. израде од свиле или аборет-свиле помешане с памуком, лаком, жутом или другом каквом		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 1/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarasabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
a	gebleicht, nicht gefärbt, nicht in Verbindung mit anderen Materialien	15.—	
	gefärbt, bedruckt, oder in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	25.—	
c)	Gewebe:		
1	Sack- und Packstoffe, grobe, sowie fertige Säcke daraus	7.50	
	Pflumensäcke, schwere, im Gewichte von 1 *kg* und mehr per Stück	4.50	
	Anmerkung: Die zur Nr. 57 c) 1 gehörigen Waren, sowie die zur Nr. 57 c) 2 gehörigen Sackzwilche und Säcke daraus können auch mit einzelnen farbigen Streifen versehen sein.		
2	Sackzwilche und Säcke daraus	7.50	
	Gemeine Hausleinwand und andere ähnliche starke Leinwand aus Flachs oder Hanf (wie Flank, Namerasch, Kalaserika u. dgl.); Zwilliche für Militärbekleidung, 8 gelbleinen und andere starke Leinengewebe; alle diese auch gebleicht, jedoch nicht gefärbt	15.—	18 in Kisten und Fässern, 12 in Körben, 5 in Ballen und Säcken
3	Die unter Nr. 57 c) 2 genannten Gewebe gefärbt, ferner Gradl, das ist geköperte Leinwand für Bottzeug, Matrazen, Strohsäcke, Möbelüberzüge; Kannefass und Schöckl (das ist gefärbte Futterleinwand und färbige karrirte Bettzeuge), Decken und Teppiche aller Art	30.—	
4	Drille zu Kleidungsstücken, gebleicht oder fabrig gewebt	30.—	
	Andere dichte Gewebe, roh, gebleicht, gefärbt, farbig gewebt, bebruckt, nicht bestickt	65.—	
5	Feine und leichte Gewebe, wie Linon, Battist, Tüll zu Vorhängen und anderem Gebrauch, auch mit eingewebten, Stickerei nachahmenden Mustern	150.—	
	Anmerkung: In Nr. 57 c) 5 gehören alle Gewebe, welche eine geringe Beimischung von Seide als Aufputz haben, ebenso wie alle Gewebe in Verbindung mit anderen gemeinen, nicht textilen Materialien.		
6	Undichte Gewebe, wie: Maschinenspitzen, englischer Tüll, Bobbinet oder Petinet, Schleier etc.	300.—	
d)	Seilerwaren:		
1	Seile, Taue und Stricke (auch Pferdehalfter, Stränge u. dgl.)	10.—	15 in Kisten und Fässern, 10 in Körben
2	Andere (Spagat, Schläuche, Gurten, Eimer, Netze, Feuerlösch- und Turnrequisiten u. dgl.), auch in Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	20.—	3 in Ballen und Säcken,
	Gruppe XVI, Seide		20 in Kisten und Fässern,
58 b)	Seidengarne aller Art, auch in Verbindung mit gemeinen Materialien	200.—	16 in Körben, 8 in Ballen und Säcken
c)	Gewebe:		
1	Halbseidene, d. i. Waren aus Seide oder Floretseide gemischt mit Baumwolle, Leinen, Wolle oder an-		

Број списка одлуке царинске тарифе од 1/14 апр. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у продајним бруто тежине
	животињском длаком, у колико не спадају у групе кућних, памучних, кудељних и лањених итд. тканина, изузимајући предмете именоване под бр. 58, в, 2	100 *кгр.* 250—	
2	Сплетене (па и са украсима од ма каквог другог материјала), изузимајући траке (пантљике)	850—	
	Сплетене пантљике	500—	20 у сандуцима и бурадима
	Полусплетени сомот	300—	16 у котарицама
	Полусплетене па и сомотске траке	200—	8 у балама и џаконима
	Шупљикасте полусплетене материје, као: блонд, чипка, сплетени тил, чипке итд. или њима сличне штофови, мешане са златним, позлаћеним или сталожним концем	450—	

XVII-о, Накити и ситнице

59	Накити мушки и женски, као: крстеће, минђуше, гривне, огрлице, лавиџ за сатове, тепедуши, плете, дугмета, која се не врезикају, медаљони, накитне игле и брошеви:	1 *кгр.*	
а) 1	Од простих материјала, без разлике израде (тако исто и имитације драгог камена, бисера, злата, платине, сребра, златних предива, слоновог кости, корњачине коре, жеришта, граната, карниола, тирниса и другог полудрагог камена)	1—	
2	Од простих право позлаћених или посребрених метала без разлике израде	3—	
	Примедба: Ако су ови предмети само од тести право позлаћени или посребрени, спадају под бр. 59, *а*, 1.		
б) 1	Од сребра и алуминија	15—	
2	Од седефа, морске пене, слоновог кости и корњачине коре	5—	20 у сандуцима и бурадима
в) 1	Од ћилибара и ћилибарске масе	5—	12 у котарицама
2	Од јадске косе, жеришта, граната, карниола, тирниса и другог полудрагог камена	20—	6 у балама и џаконима
г)	Од злата, платине, драгог камења и правог бисера	25—	
д)	Вештачко џење:		
1	Од простих материјала, без свезе или са врло мало тканих и плетених (вирконих) предмета	—·80	
2	Од тканих и плетених (вирконих) предмета:		
	α, надгробни венци	—·80	
	β, остало	3—	
3	Остало неспоменуто под 1 и 2	Као накит	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 3/14 April 1892		BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		deren Thierhaaren, soferne dieselben nicht unter die Gruppe der Wollen-, Baumwollen-, Hanf-, Flachs- etc. Gewebe gehören, mit Ausnahme der in Nr. 58 c) 2 benannten Gegenstände	100 *kg* 250.—	
	2	Ganzseidene (auch mit Aufputz von irgend einem anderen Material) mit Ausnahme der Bänder	850.—	20 in Kisten und Fässern,
		Ganzseidene Bänder	500.—	16 in Körben,
		Halbseidene Sammte	300.—	8 in Ballen und Säcken
		Halbseidene Bänder, auch aus Sammt	200.—	
		Undichte halbseidene Stoffe, wie: Blonden, Schleier, englischer Tüll, Spitzen etc. oder dergleichen mit goldenen, vergoldeten oder Glasfäden gemischte Gewebe	450.—	
		Gruppe XVII, Schmuckgegenstände und Kurzwaren		
59		Schmuckgegenstände für Herren und Frauen, wie: Ringe, Ohrgehänge, Armbänder, Hals- und Uhrketten, Haarschmuck (Tepeluk), Agraffen, Schmuckknöpfe, nicht zum Annähen geeignete, Medaillons-Schmucknadeln und Brochen:		
a)	1	Aus gemeinen Materialien, ohne Unterschied der Bearbeitung (ebenso aus Imitationen von Edelsteinen, Perlen, Gold, Platina, Silber, goldenen Gespinsten, Elfenbein, Schildpatt, Korallen, Granaten, Karneol, Türkis und anderen Halbedelsteinen)	1 *kg* 1.—	
	2	Aus gemeinem, echt vergoldeten oder versilberten Metallen ohne Unterschied der Bearbeitung	3.—	
		Anmerkung: Derlei Gegenstände, nur theilweise echt vergoldet oder versilbert, fallen unter Nr. 59 a) 1.		
b)	1	Aus Silber und Aluminium	15.—	
	2	Aus Perlmutter, Meerschaum, Elfenbein und Schildpatt	5.—	20 in Kisten und Fässern,
c)	1	Aus Bernstein und Bernsteinmasse	5.—	12 in Körben,
	2	Aus Menschenhaar, Korallen, Granaten, Karneol, Türkis und anderen Halbedelsteinen	20.—	6 in Ballen und Säcken
d)		Aus Gold, Platin, Edelsteinen und Perlen	25.—	
e)		Künstliche Blumen:		
	1	Aus gemeinen Materialien, ohne oder nur in geringer Verbindung mit Webe- und Wirkwaren	—.80	
	2	Aus Webe- und Wirkwaren:		
		α) Grabkränze	—.80	
		β) andere	3.—	
	3	Andere	wie Schmuckgegenstände	

Број српске опште царинске тарифе од 1. мар. 1868	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима брутто тежине
60	Шиљ у живој и предмету (тед), макаратеа, шљокице, шиљ у трачицама, шиљ уковрпљен у жицама, шиљ увијен у регама, тежој и кирас, жуто шиљата танећа и бело шиљата танећа:		
a)	Од простих метала - - - - - - - - - - - - - - - - -	—·75	
	Примедба: Овде спада и прашак за бронзирање.		
б)	Од право посребрених или позлаћених метала - - - -	2—	
в)	Од драгоцених метала - - - - - - - - - - - - - - -	10—	
61	Ситнице:		
a)	Од простог каменја, стакла, порцелана, итајнгута, плоче, лаве, жоњика и гипса, воска, стеарина, парафина, пересина и друге њима сличне смесе, без рађене израде, у смеси или без смесе с простим материјалима - - - - - - - - - - - - - - - -	—·30	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: вештачко зрно од воска и сличне смесе; статуице, китурице и сличне ситне понуђене за собне украсе (Nippesſachgegenſtände), даље лупе (шкољкаџије земљане луле), ружице за завесе, дугметашице, жеље за часовнике (Zifferblätter), оптичка стакла (точкло), стакла за џепне сатове, вештачке очи од стакла. Изузето спадају овде још и претисци за писма, свеће, дипсити итд. пластичне израде од алабастра, мермера, комад у техници исход 5 кгр.		20 у сандуцима и буradима 10 у котарицама 6 у балама и џаковима
б) 1	Ситнице од артије, папиедекељ, картонске смесе или напирмашеа, без рађене израде, у смеси или без смесе са другим простим материјалима - - - -	—·65	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: азбуке, записнице, бележнице, (изузимајући оне, поређане у артији, у увештеном или напоређачком платну), брегаље, девезе, балаи, увијачи, печати од артије, књиге за цртеже, кесе за ложене артије, кутије (Etuis), путоле; даље дуванске кутије, догледи (перспектива) обојисеи артијом, равоза, ручна огледала, дугмета, мутитиклс, тоиболе и дастучића за нгле, ентурине и сличне ситне понуђене за собне украсе.		
2	Луксузне израде од артије, па и у смеси с другим простим материјалима - - - - - - - - - - - - - - - -	1·50	
	Као луксузне израде од артије имају да се таксирају само: котиљонски ордени и томе слични карневалски предмети, лампиони од артије, слике за преиађање, честитке у картама, једноцији у картама (Menuetten), кутије за бомбоне итд., украшени са бојадисаним сликама, шарама, чипкама од артије итд.; све то изузетно може бити од чести украшено и са стаклом.		
в) 1	Ситнице од дрвета, кроња и другог простог бића (изузимајући оне под 2. овог царинског броја поређане споменуте), без рађене израде, у смеси или без смесе са другим простим материјалима - - -	—·60	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1862	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
60	Leonischer Draht, leonische Gespinnste, Plätte, Flitter, Lahn, Kraus-, Bouillons-, Blattmetall, Rauschgold und Rauschsilber:		
a)	Aus unedlen Metallen	—.75	
	Anmerkung: Hieher gehört auch Bronzepulver.		
b)	Aus echt versilberten oder vergoldeten Metallen . .	2.—	
c)	Aus edlen Metallen	10.—	
61	Kurzwaren:		
a)	aus gemeinen Steinen, Glas, Porzellan, Steingut, Thon, Lava, Mosaik und Gyps, Wachs, Stearin, Paraffin, Ceresin und anderen dergleichen Compositionen, ohne Unterschied der Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit gemeinen Materialien	—.30	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Künstliche Früchte aus Wachs und ähnlichen Compositionen; Statuetten, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände, ferner Tabakpfeifen (mit Ausnahme der irdenen Pfeifen), Vorhängerosetten; Lithophanien, Zifferblätter, optische Linsen, Gläser für Taschenuhren, künstliche Glasaugen. Ausnahmsweise gehören hieher auch Briefbeschwerer, Leuchter, Tintenfässer u. dgl. plastische Arbeiten aus Alabaster und Marmor im Einzelgewichte unter 5 *kg*.		20 in Kisten und Fässern.
b) 1	Kurzwaren aus Papier, Pappendeckel, Pappmasse oder Papiermaché, ohne Unterschied der Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien	—.65	12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Albums, Notizbücher (ausgenommen die in Papier, Wachsleinwand oder Buchbinderleinwand gebundenen), Papierwischer, Fächer, Löschrollen, Siegelblättchen, Skizzenbücher, Mappen, Etuis, Patterale; ferner Tabakdosen, Perspective in Fassungen aus Papier, Rahmen, Handspiegel, Knöpfe, Cigarrenspitzen, Tombolaspiele und Nähkissen, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände		
2	Luxuspapeterie auch in Verbindung mit anderen gemeinem Materialien	1.50	
	Als Luxuspapeterie sind nur zu tarifiren: Cotillonsorden u. dgl. Carnevalsartikel, Papierlampions, Abziehbilder, Gratulationskarten, Menukarten, Bonbonnièren u. dgl. mit farbigen Bildern, Malereien, Spitzenpapier etc. ausgestattet; dieselben können ausnahmsweise auch theilweise mit Seide ausgestattet sein.		
c) 1	Kurzwaren aus Holz, Flechtarbeit und anderen gemeinen Pflanzenstoffen (mit Ausnahme der unter 2 dieser Tarifnummer besonders benannten), ohne Unterschied der Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien . .	—.60	

Број српске оригиналне царинске тарифе од 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
2	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: брда за ткиво, зупци за брда, шарпунске (точкић) за разбоје, чунци, ужаске, кутије, заклопке или шпикли застутњи (Näkkiesen), ручна огледала, ражњи за вотиграње, жолерске кајете, шпекљице (кладјашу) у дрвету пре и у боји; кеседе и такође за биларе, лепезе, лењири, полиглоси, жетрони и знаци мале за канцеларије и за играње; дугмета (изузимајући дугмета за пакете, која се не хроминају); штапићарски украси; ножеви за хлебопекове (Falzbeine), кашије за ножеве, игленице, кобилице или конџи за шивање, четке и кичице у дрвету усађене, крстиљи, шиперице и сличне ситне поиуркице за собне украсе; томболе, шах и домине (ма и са коњу састављене); луле, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете; штапови, дршке за кишобране; бичеви и корбачи; ошне ајлучке и ајлучке; нотарачарске лукусне израде монтиране са тканом и плетеном робом (котарчице за рад, кутије за бомбоне и сличне ситнице поиуркице за собне украсе).		
2	Све под 1 именоване ситнице од дрвета са ситно уметнутим (intarsirter oder Boule-Arbeit) радом . .	1·—	
1) 1	Ситнице од гвожђа, челика, бакра, месинга, томбака, бронзе, олова, калаја, британског цинка и свесе од њих; без разлике израде, у свеси или без свесе са другим простим материјалима:		
	а) Поиарске израде, као ножеви и виљушке челичке на и са дршком од оних метала или од дрвета, порцелана, стакла, костију, рогова и од вештачке слонове кости и корњачине коре; пакетна дугмета која се преиакују); укосиице (изузимајући игле за шивиљ) па и воззљење и посребрено; игле за шаирање, уши, ушице, кочке и крељушке	—·35	20 у сандучима и буradима 12 у котарицама 6 у балама и џаконима
	β) Остале израде	—·45	
	Као ситнице под *β*. имају се таксирати само: лопица за столове и канцеларије; џепни и путнички прибор; пера за писање, Ђиђуше или перле од челика, кључићи за сатове; удице; куке и ланчићи за кључеве; шарке; жамузе; коршце и штарја за пеце; шталкице, мење за џепне и луксузне столове; тамтуи или бенџи (Spielmarken); канџе за ножеве; муштикле за цигаре и цигарете; луле; џепни жепери, кутије (футроле); рогова за барут; клинчеге (дашчице за жидере) готове са ушицама и дугметима; игленице и перонице, луксузне кутије, кресива џепна; печати; лењири мали за канцеларије и ортање; прибор за писаће сто; шиперице и сличне ситне поиуркице за собне украсе.		
	Ситнице од алпаке, платина и никла, без разлике израде, у свеси или без свесе са другим простим материјалима	1·20	
	Као ситнице под овим бројем имају да се таксирају само: ножеви и виљушке с дршкама од алпаке, платина и никла, као и сви под 1) именовани предмети од алпаке, платина и никла.		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGEOSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 kg	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Weberkämme, Weberzähne, Weberräder, Weberschiffe; Federsticle; Dosen; Nähkissen, Handspiegel, Photographierahmen, Malerpaletten; Blei- und Farbstifte in Holzfassung; Billardkegel und Billardqueues; Fächer, Lineale, Zoll-, Visir- und Massstäbe, kleine, für den Bureaugebrauch und zum Zeichnen; Knöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind); Buchdruckereiverzierungen; Falzbeine; Messerschneiden (Kanten); Nadelbüchsen; Geigensättel; Bürsten und Pinsel mit Holz montirt; Kreuzchen, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände; Tombola-, Schach- und Dominospiele (auch mit Bein belegt); Pfeifen, Pfeifenrohre, Cigarren- und Cigarrettenspitzen; Spazierstöcke, Regenschirmgestelle; Peitschen und Reitgerten; Löffel und Gabeln für den feineren Tafelgebrauch; Korbflechterwaren mit Weber- und Wirkwaren montirt, zum Luxusgebrauch (Arbeitskörbchen, Bonquethälter, Bonbonnièren und ähnliche kleine Nippetischgegenstände).		
2	Die unter 1 g genannten Kurzwaren aus Holz mit fein eingelegter (intarsirter oder Boule-) Arbeit . .	1.—	
d) 1	Kurzwaren aus Eisen, Stahl, Kupfer, Messing, Tombak-Bronze, Blei, Zinn, Britanniametall, Zink u. Legirungen daraus, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien:		20 in Kisten und Fässern,
	a) Messerschmiedwaren und Essbestecke (Messer und Gabeln) auch mit Griffen aus diesen Metallen oder aus Holz, Porzellan, Glas, Bein, Horn, Elfenbein- und Schildpattimitationen; Metallknöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind); Näh-, Strick- Stick- Steck- und Haarnadeln (mit Ausnahme der Schmucknadeln, auch vergoldet oder versilbert); Schnürstifte, Ösen, Ringe, Hafteln und Schnallen . . .	—.35	12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
	β) andere	—.45	
	Als Kurzwaren der Position β sind nur zu tarifiren: Kleine Glocken für Tisch- und Bureaugebrauch; Taschen- und Reiseschreibzeuge; Schreibfedern, Stahlperlen, Uhrschlüssel, Fischangeln, Schlüsselhacken und Kettchen, Fingerhüte; Sporen; Maulkörbe und Halsbänder für Hunde; Uhrenpendel, Zifferblätter für Taschen- und Wanduhren; Spielmarken; Messerscheiden (Kanten); Cigarren- und Cigarrettenspitzen, Pfeifen; Taschenlaternen; Etuis (Futterale); Pulverhörner; Planchettes, fertige, mit Ösen und Knöpfen; Nadel- und Schreibfederbüchsachen, Tabakdosen, Taschenfeuerzeuge; Petschafte, Lineale, kleinere für Bureaux und zum Zeichnen, Schreibtischgarnituren, Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände.		
2	Kurzwaren aus Alpacca, Packfong und Nickel, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien .	1.20	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Messer und Gabeln mit Griffen aus Alpacca, Packfong und Nickel, ferner die unter 1 genannten Gegenstände, wenn sie aus Packfong und Nickel hergestellt sind.		

Број ерески оне тог царинског тарифе од 1/13 мар. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 *кгр.*	
	Примедба: Под израдама од пиила нила разумети израде од чистог пиила или од његове смесе; а ако су само попиљоване такозване се према њиховом иљаче својству.		
3	Ситније плетиво под Бр. 61, *т*, 1, право посребрене или позлаћене	2·—	
	Примедба: Исти предмети само од чисте праве позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, *т*, 1.		
4	Ситније плетиво у Бр. 61, *т*, 2, право посребрене или позлаћене	2·50	
	Примедба: Исти предмети само од чисте праве позлаћени или посребрени спадају под Бр. 61, *т*, 2.		
A)	Ситније од костиљу, рогова, каучука па и чиретог, гутаперче, тврде гуме, целулоида и тиме сличне смесе, без разлике израде, у смеси или без смеше с другим простим материјалима:		
1	Дугмета (изузимајући дугмета за жакет, која се не тарифишу)	—·60	
2	Остале ситније	1·—	20 у сандуцима и бурадима
	Као ситније под овим бројем имају да се тарифишу само: четкарске израде монтиране са горе наведених материјалима; чешљеви; чибуци; муштикле за цигаре и цигарете; доште за бильаре, њих. домино, вегле за биљаре, дуванске кутије, кутијице, фигурице и сличне ситне поклоњене за собне украсе; лењезе, бичеви и корбачи са дршкама од оних материјала; гуме за брисање, рогови за барут, политуци, чачкалице, разнов, печати; шкољке (за инџере) готове са ушицама и дугметима; прибор за писаћи сто; игланови или дршке за игланке од споменутих материјала; пиљушке, писаљке за цуље. Ту спадају сви ти предмети од поменутих материјала и онда, кад су они подражавани слоновој кости, корњачиној кори итд.		12 у котарицама 6 у балама и џаковима
	Ситније од чињене коже или коже с длаком, без разлике израде, у смеси или без смеше с другим простим материјалима	1·50	
	Као ситније под овим бројем имају се тарифисати само: лукситне израде од коже (кутије за цигаре и цигарете, новчаници, буђелари, вортеља за столове и џепни; лењезе, брисаљке коже; кесете или кутијице од коже или с кожом прекривене; појаси женски; све то и са оковом од простих, позлаћених или посребрених метала или с оставом и тиме сличним доменима од сребра.		
	Примедба: Предмети напречито поменути у претходним одредбама од *а.* — *б.* не ће се узимати као ситније него као израде оних тарифских група, којима оне припадају во свом главном материјалу, из кога су састављене.		

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14 April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
	Anmerkung: Unter Waren aus Nickel werden die aus reinem Nickel oder aus Nickellegirungen hergestellten verstanden, während die bloss vernickelten Gegenstände ihrer sonstigen Beschaffenheit nach zu tarifiren sind.		
3	Kurzwaren der Nr. 61 d) 1, wenn sie echt versilbert oder vergoldet sind	2.—	
	Anmerkung: Derlei Gegenstände nur theilweise echt vergoldet oder versilbert, fallen unter Nr. 61 d) 1.		
4	Kurzwaren der Nr. 61 d) 2, wenn sie echt versilbert oder vergoldet sind	2.50	
	Anmerkung: Derlei Gegenstände, nur theilweise echt vergoldet oder versilbert, fallen unter Nr. 61 d) 2.		
e)	Kurzwaren aus Bein, Horn, Kautschuck, Guttapercha, Hartgummi, Celluloid u. dgl. Compositionen, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien:		
1	Knöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind)	—.60	
2	Andere	1.—	20 in Kisten und Fässern,
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Knöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind); Bürstenbinderwaren, welche mit den oben genannten Stoffen montirt sind; Kämme; Pfeifenmundstücke, Cigarren- und Cigarrettenspitzen; Billardkugeln, Schach- und Dominospiele, Billardkegel; Tabakdosen, Büchschen; Figürchen und ähnliche kleine Nippetischgegenstände; Fächer, Peitschen und Reitgerten mit Griffen aus diesen Materialien; Radirgummi, Pulverhörner, Zollstäbe, Zahnstocher; Rahmen, Petschafte; Planchettes, fertige, mit Ösen und Knöpfen; Schreibtischrequisiten, Spazierstöcke aus den obgenannten Materialien allein, sowie Stockgriffe aus denselben; Gabeln; Mundstücke für Saugflaschen. Hieher gehören die genannten Artikel aus den oben angeführten Stoffen, auch wenn dieselben Elfenbein, Schildpatt etc. imitiren		12 in Körben. 6 in Ballen und Säcken
f)	Kurzwaren aus Leder oder beharten Fellen, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, in oder ohne Verbindung mit anderen gemeinen Materialien . . .	1.60	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Ledergalanteriewaren (Cigarren- und Cigarrettentaschen, Portemonnaies, Brieftaschen, Mappen, Portefeuilles); Fächer; Lederwischer; Cassetten oder Etuis aus Leder oder mit Leder überzogen; Damengürtel; dieselben können auch mit Beschlägen aus unedlen, vergoldeten, oder versilberten Metallen oder mit Futter und dergleichen Zuthaten von Seide versehen sein.		
	Anmerkung: Die in den vorstehenden Positionen a) bis f) nicht besonders aufgeführten Gegenstände sind nicht als Kurzwaren, sondern als Waren jener Tarifgruppen zu behandeln, welchen sie nach dem Materiale ihres Haupthestandtheiles angehören.		

Број списка општег тарифног става 1. т. 1. зак. 1892	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динари	Дара у процентима бруто тежине
		1 кгр.	
e)	Сатиње од ткане и плетене (везене) робе, у свези с простим материјалима; без разлике израде, у колико не спадају под групу XVIII-ту и у колико нису посебице таксиране.		
1	Од с пле или вештачке или од златних или сребрних жица	2·40	
2	Остале	—·80	
	Као сатиње под овим бројем имају да се таксирају само: застучићи за жирасе и тоалете, лепезе, кутије за наките, пошетници, дуванске кесе.		
ж)	Наочари, догледи, лупе, штекери, џинкори:		
1	Са оковом од простих метала или других простих материјала	3·—	
2	Са оковом од сребра; право посребрених или позлаћених метала, алуминија, слонове кости, корњачине коре, седефа	8·—	
3	Са оковом од злата и платине	20·—	
з)	Играчке дечије без разлике	—·35	
и)	Сатови џепни, џепарцајдски и други дућанџиски сатови без разлике, па и сатови по америчанској системи	—·50	20 у сандукима и бурадима 12 у котарицама 6 у балама и вакљама
ј)	Израде од седефа, ћилибара, подражаваног ћилибара, корњачине коре, слонове кости, морско пене и њихових имитација, у свези или без свезе са другим материјалима:		
1	Седефска дугмета (изузимајући дугмета која се не пресецају)	1·50	
2	Остале	3·—	
	Овде спадају парочите лоште и кетле за биларе, поређе и вилушке с дршкама од оних материјала; лепезе; прибор за пушење; четке и чешљеви од оних материјала или с њима монтирани; фигуре за нож, домине, бенди или тантули; фигурице и сличне ситне украсне конџиџије; жиленке, пошетници, кутије за пиће, чачкалице, пређице, штапови и дршке за италове искључно од самих напред речених материјала као и дршке за штапове од њих.		
	Напомена: Код прибора за пушење кад је у свези са ћилибаром или имитацијом од ћилибара, паршиће се делови од ћилибара (па и од имитације његове) особито, по одредби Бр. 61, *ј*, 2. С осталим састављим деловима поступаће се по својству материјала, од чега су.		
к)	Све напред именоване сатиње од простих материјала, у свези са оним материјалима или са златом или платином	2·—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14. April 1892	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
g)	Kurzwaren aus Webe- und Wirkwaren, in Verbindung mit gemeinen Materialien, ohne Rücksicht auf die Bearbeitung, soweit dieselben nicht zur Gruppe XVIII gehören und nicht speciell tarifirt sind:		
1	Aus Seide oder Halbseide oder aus Gold- oder Silberfäden gewirkt	2.40	
2	Andere	—.80	
	Als Kurzwaren dieser Nummer sind nur zu tarifiren: Fächer, Riech- und Toilettepölster, Schmucketuis, Portemonnaies, Tabakbeutel.		
h)	Augengläser, Brillen, Operngucker, Loupen, Stecher, Zwicker:		
1	Mit Fassung aus gemeinen Metallen oder anderen gemeinen Materialien	3.—	
2	Mit Fassung aus Silber, echt versilberten oder vergoldeten Metallen, Aluminium, Elfenbein, Schildpatt, Perlmutter	8.—	
3	Mit Fassung aus Gold und Platina	20.—	
i)	Kinderspielzeug aller Art	—.35	
j)	Pendel-, Schwarzwälder- und andere Wanduhren aller Art, ferner Uhren nach amerikanischem System.	—.50	20 in Kisten und Fässern,
k)	Waren aus Perlmutter, Bernstein, Bernsteinmasse, Schildpatt, Elfenbein, Meerschaum und dessen Imitationen, in oder ohne Verbindung mit anderen Materialien:		12 in Körben, 6 in Ballen und Säcken
1	Perlmutterknöpfe (mit Ausnahme der Schmuckknöpfe, welche nicht zum Annähen geeignet sind)	1.50	
2	Andere	3.—	
	Hieher gehören insbesondere Billardballen, Billardkegel; Messer und Gabeln mit Griffen aus diesen Materialien; Fächer; Raucherartikel; Bürsten und Kämme aus diesen Materialien oder damit montirt; Schachfiguren, Domino-Spiele, Spielmarken, Figürchen und ähnliche kleine Nippestischgegenstände; Nadelbüchschen, Portemonnaies, Schmucketuis, Zahnstocher, Schnallen, Spazierstöcke aus den obgenannten Materialien allein, sowie Stockgriffe aus denselben.		
	Anmerkung: Bei Raucherartikeln, welche mit Bernstein oder Bernsteinimitation verbunden sind, werden die Theile aus Bernstein (nach Bernsteinimitation) separat nach Nr. 61 *k*) 2 verzollt. Die anderen Bestandtheile werden nach Beschaffenheit des Materiales, aus welchem sie bestehen, behandelt.		
l)	Alle vorstehend benannten Kurzwaren aus gemeinen Materialien in Verbindung mit feinen Materialien oder mit Gold oder Platina	2.—	

Број царине по царинској тарифи од 1/14 апр. 1899.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		1 кгр.	
	а) Израде од сребра и алуминијума, па и са празно позлатом или у спеси са другим материјалима или са златом или платином	10·—	
	б) Израде од мермера, ахата, карнеола и другог полудрагог камења, у спеси или без спеси са другим материјалима или са златом или платином . . .	15·—	
	в) Израде од злата, платине, драгог камења и правога бисера	25·—	
	XVIII-о, Шивена роба, везови и плетена роба		
62 *а), б) и в)*	На одело и другу шивену робу, где се рачуне и рубље, накпадније се толико кгрнце колико се кпаћа на материју које или најпре с лица и уз то још 50 од сто.	100 кгр.	
из а)	Од филца	55·—	
	Сви остали предмети из Бр. 62, а.	40·—	
из б)	Трикарске (плетачарске) прекопарске, плетарске, памеиперско (кавасско) и дутметарске израде:		
	Вунене	100·—	
	Памучне	80·—	
	Лапене	80·—	20 у сандуцима и буradима
	Примедба: Прости шавови и ворубн на израдама оне врсте не ће се узимати у обзир при харачењу		12 у котаринама
	Везови:		6 у балама и пакетима
	памучни, вунени или лапени	300·—	
	Чипке, рукав рађене	150·—	
	Кипобрани и сунцобрани од ма каквих материјала само не од свиле	од комада 30·—	
	Примедба: Ови кишобрани и сунцобрани могу бити и са свиленим ворубника (бордурама).		
	Шешири који непромокљени (непоштивени, непопивени, непакиђени) мушки и женски, без икакве материјала, изузимајући шешире свилене . . .	100 кгр. 160·—	
	Шешири мушки, опремљени без икакве материјала и украса, изузимајући шешире свилене (цилиндре).	230·—	
	Шешири женски, опремљени без икакве материјала и украса, изузимајући оне од Бр.62, к, 1.	280·—	
	Примедба: Шешири, који према својем облику и изради могу носити и мушки и женске харачиће се као мушки шешири.		
	Хируршке утеге, изузимајући утеге од свиле и коже	80·—	
	Фесови са кићанкама или без кићанака, који могу бити и свилене	90·—	

Nr. d. es zerfällenden Gesetzartikels vom 21. April 1862.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		1 *kg*	
ss)	Waren aus Silber und Aluminium, auch echt vergoldet oder in Verbindung mit anderen Materialien oder mit Gold oder Platina	10.—	
u)	Waren aus Korallen, Achat, Carneol und anderen Halbedelsteinen, in oder ohne Verbindung mit anderen Materialien oder mit Gold oder Platina	15.—	
o)	Waren aus Gold, Platina, Edelsteinen und echten Perlen	25.—	
	Gruppe XVIII. Nähtereiwaren, Stickereien und Wirkwaren		
62 aus a) b) u. c)	Kleidungen und andere Confectionen (mit Einschluss der Wäsche) werden nach dem an der Aussenseite der Menge nach vorherrschenden Grundstoff mit einem Zuschlage von 50 Procent vom vertragsmässigen Zollsatze für den Grundstoff verzollt.		
		100 *kg*	
aus a)	Ordinäre Bauernhüte aus Filz	55.—	
	Alle anderen Gegenstände der Nr. 62 a)	40.—	
aus b)	Band-, Wirk- und Strumpf-, Posamentier- und Knopfwaren:		
	aus Wolle	100.—	
	aus Baumwolle	80.—	20 in Kisten und Fässern,
	aus Leinen	80.—	12 in Körben,
	Anmerkung: Einfache Nähte und Säume bei den hieher gehörigen Waren bleiben bei der Tarifirung ausser Betracht.		6 in Ballen und Säcken
	Stickereien:		
	auf Baumwolle, Wolle oder Leinen	300.—	
	Spitzen, handgeklöppelte	150.—	
	Regen- und Sonnenschirme mit anderem Überzuge als aus Seide.	per Stück —.30	
	Anmerkung: Die hieher gehörigen Schirme können auch mit seidenen Borduren versehen sein.		
	Hüte, ungarnirte, für Herren oder Damen, ohne Unterschied des Materiales, mit Ausnahme von Seidenhüten	100 *kg* 100.—	
	Herrenhüte, fertig ausgerüstet, ohne Unterschied des Materiales und des Aufputzes, mit Ausnahme von Seidenhüten (Cylinder)	230.—	
	Damenhüte, fertig ausgerüstet, ohne Unterschied des Materiales und des Aufputzes, mit Ausnahme der unter Nr. 62 c) 1 tarifirten	280.—	
	Anmerkung: Hüte, welche ihrer Form und Ausstattung nach, sowohl von Herren wie von Damen getragen werden können, sind wie Herrenhüte zu verzollen.		
	Chirurgische Bandagen, mit Ausnahme derjenigen aus Seide und Leder	80.—	
	Fez, mit oder ohne Quasten, auch aus Seide	90.—	

Број списка од-ште царинске тарифе од 1/14 авг. 1892.	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
	Позамантеријски предмети, покрити, реси, гајтани, за оплитање, од позлаћених или посребрених металних конада	150—	
	Сви остали предмети из Бр. 62, *б.* 1—9	100—	
	Примедба: Овде спадају: жице пупене, јастуци и јоргани сашивени пупени, памучни и лапени; капиџе од свиле од коже или од других простих материјала, поразвлачене пупене, памучне или лапене, као и од гуме; кожне рукавице постављени; ободи (шилтови) за шешире и капе кожни; жице од гвожђа за музичке инструменте; подвезице пупене, памучне, лапене, па и од гуме; портмонеи (за дечу), платнене, лапене или од жутикове; дантеле лапене; мусони пупени или памучни; поставе за шешире и капе, пупене, памучне и лапене; куртијске израде (боа, мусони, кожне јаке, пубаре итд.).		
	в)		
	а) 1 Хируршке утеге свилене и полусвилене	200—	
	Кинобрани и сунцобрани свилени и полусвилени . . .	од комада —50	
	Свилени шешири (цилиндри) са и припремени	350—	
	Женски свилени шешири са и накићени	700—	
	Прелистарске (ширкозане), позамантерске и дугметарске израде;	350—	20 у сандуцима и бурадима
	а) Свилене	700—	12 у котарицама
	β) Полусвилене	350—	6 у бакама и џаковима
	Везови:		
	а) На свили	800—	
	β) На полусвили	400—	
	Рукавице без поставе	400—	
	Поразвлачене свилене или са свилом	200—	
	2 Трговарске (капиџијарске), позамантерске и дугметарске израде са златним или сребрним или са правим позлаћеним или посребреним концима.	300—	
	Везови са златним или сребрним жицама или са оним позлаћеним или посребреним металним жицама.	500—	
	Везови сви исти на свили	1000—	
63	Обућа:		
	а) Дрвена, у свом с кожом и другим простим материјалима	5—	
	б) Опанци од сирове или уграђене коже (за опанке) . .	35—	
	в) 1 Чизме просте, од просте коже	80—	
	2 Сва друга обућа жа од јачег материјала, сем обуће везене златним или сребрним или оним позлаћеним или посребреним жицама	100—	

Nr. des serbischen Zolltarifes vom 2/14. April 1892.	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Tarraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
	Unechte Gold- oder Silber- Posamenterie,- Borten,- Tressen, -Schnüre, -Besatzartikel	150.—	
	Alle anderen Gegenstände der Nr. 62 b) 1—9	100.	
	Anmerkung: Hieher gehören: Satteldecken aus Wolle, Polster (Kissen) und Bettdecken, abgenäht, aus Wolle, Baumwolle und Leinen, Säbel-Futterale aus Leder oder anderen gemeinen Stoffen; Hosenträger aus Wolle, Baumwolle oder Leinen, auch aus Gummi; Lederhandschuhe, gefüttert; Hut- und Mützenschilde aus Leder; Darmsaiten für musikalische Instrumente, Strumpfbänder aus Wolle, Baumwolle, Leinen, auch aus Gummi; Barttüchel (für Kinder) aus Baumwolle, Leinen oder Wachsleinwand; Zaşol (Pferdegeschirr) aus Leinen; Muffe aus Wolle oder Baumwolle, Hut- und Mützenfutter aus Wolle, Baumwolle und Leinen, Kürschnerwaren (Boas, Muffe, Pelzkrägen, Mützen u. dgl.).		
aus c) 1	Chirurgische Bandagen aus Seide und Halbseide	200.—	
	Regen- und Sonnenschirme mit Überzügen aus Seide und Halbseide	per Stück —.50 100 *kg*	
	Seidenhüte (Cylinder), auch garnirt	250.—	
	Damenhüte aus Seide auch aufgeputzt	350.—	20 in Kisten und Fässern,
	Wirk-, Posamentier- und Knopfwaren:		12 in Körben,
	a) aus Seide	700.—	6 in Ballen und Säcken
	β) aus Halbseide	350.—	
	Stickereien:		
	a) auf Seide	800.—	
	β) auf Halbseide	400.—	
	Ungefütterte Lederhandschuhe	400.—	
	Hosenträger aus oder mit Seide	300.—	
aus c) 2	Band-, Posamentier- und Knopfwaren, mit Fäden aus Gold oder Silber, oder aus echt vergoldetem oder versilbertem Metallen	300.—	
	Stickereien mit Gold oder Silber, echt vergoldeten oder versilbertem Gespinnsten oder Drähten	300.—	
	Dergleichen Stickereien auf Seide	1000.—	
63	Schuhwaren:		
a)	aus Holz, in Verbindung mit Leder und anderen gemeinen Materialien	5.—	
b)	Opanken aus roher Haut oder aus Opankenleder	35.—	
c) 1	Ordinäre Stiefel aus gemeinem Leder	80.—	
2	Alle anderen Schuhwaren aus jedem Materiale, ohne Stickereien aus Gold- oder Silberdraht, echt vergoldetem oder versilbertem Draht	100.—	

Број српске опште царинске тарифе од 14 апр. 1910	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	ЦАРИНА Динара	Дара у процентима бруто тежине
		100 кгр.	
г)	Обућа од ма каквог материјала, са ивицама од златних или сребрних, право позлаћених или посребрених жица	250—	
64	Седларске, торбарске или рукавичарске израде:		
а)	Сажари, мехови и кожери дрвених, у свези с кожом, платном или другим простим материјалима	15—	20 у сандуцима и бурадима
б)	Коњски прост хам од коже	60—	12 у котарицама
	Хируршке утеге кожне	100—	6 у балама и шпоњама
	Кожне торбе, ручни кожери, ђачке торбе и томе слични предмети од грубих материја, у свези са простим материјалима	20—	
	Све остале израде из бр. 64. *а*,	100—	
в)	Седларске, торбарске и рукавичарске израде са везом од златних, сребрних, право позлаћених и посребрених жица	200—	

Nr. des serbischen Generaltarifes vom 2/14 April 1892	BENENNUNG DER GEGENSTÄNDE	ZOLLSATZ Dinar Para	Taraabzüge in Percenten des Bruttogewichtes
		100 *kg*	
d)	Schuhwaren aus jedem Materiale, mit Stickereien aus Gold- oder Silberdraht, echt vergoldetem oder versilbertem Draht	250.—	
64	Sattler-, Taschner- und Handschuhmacherwaren:		
a)	Packsättel, Blasebälge und Koffer von Holz, in Verbindung mit Leder, Leinwand oder anderen gemeinen Materialien	15.—	20 in Kisten und Fässern,
b)	Ordinäres Pferdegeschirr aus Leder	60.—	
	Chirurgische Bandagen aus Leder	100.—	12 in Körben,
	Fellcisen, Handkoffer, Schultaschen und dergleichen Gegenständen aus groben Zeugstoffen in Verbindung mit gemeinen Materialien	20.—	6 in Ballen und Säcken
	Alle anderen Gegenstände der Nr. 64 b)	100.—	
c)	Sattlert, Taschner- und Handschuhmacherwaren mit Stickereien aus Gold- oder Silberdraht, mit echt vergoldetem oder versilbertem Draht	200.—	

Прилог В

Anlage C

Царина за увоз у немачку царинску област.

БРОЈ ОДНОСНЕ ЦАРИНСКЕ ТАРИФНЕ НЕМАЧКЕ, КОЈА ЈЕ ЗАВИЈАЛА У ДОБА, КАД ЈЕ УГОВОР ЗАКЉУЧЕНАН	Предмет	ЦАРИНА ОД 100 кг. У МАРКАМА
9a	пшеница	3.50
9bα	раж	3.50
9bβ	зоб (овас)	2.80
9bγ	елда	2.—
9bε	друге врсте жита, које нису нарочито именоване	1.—
9c	јечам	2.—
9dα	репица, мак, сезам, орашчићи и уљано воће, које иначе није именовано	2.—
из 9e	кукуруз	1.60
из 9f	слад (јечам за слад)	3.60
из 25 p 2	шљиве, суве	4.—

Zölle bei der Einfuhr in das deutsche Zollgebiet.

Nr. des zur Zeit des Vertragsabschlusses giltigen allgemeinen deutschen Zolltarifs	Benennung der Gegenstände	Zollsatz für 100 kg Mark
9 a	Weizen	3.50
9 b α	Roggen	3.50
9 b β	Hafer	2.80
9 b γ	Buchweizen	2.—
9 b ε	Andere nicht besonders genannte Getreidearten	1.—
9 c	Gerste	2.—
9 d α	Raps, Rübsaat, Mohn, Sesam, Erdnüsse und anderweit nicht genannte Ölfrüchte	2.—
aus 9 e	Mais	1.60
aus 9 f	Malz (gemalzte Gerste)	3.60
aus 25 p 2	Pflaumen, getrocknete (gedarrte)	4.—

Завршни протокол.

При потписивању уговора о трговини и царини између Краљевине Србије и Царевине Немачке учинили су обострани пуномоћници ниже изложене резерве и изјаве о уговору.

Ка чл. II-ом.

1. Одредбе у чл. II-ом о отварању и вршењу радње не ће се примењивати на радњу апотекарску и самарску, на торбарење, нити на друге послове трговачке и занатлијске, који се само у путовању раде.

2. Друштва, означена у последњем ставу чл. II-ог (под којима се подразумевају и сваковрсна друштва за обезбеђење), која се правно налазе на земљишту једне уговорне стране, моћи ће и у области друге стране вршити сва своја права, па и право обране својих права, придржавајући се закона и прописа, који о томе важе у земљи друге стране.

Докле буде важио овај уговор, поступаће се с немачким друштвима у Србији онако исто, што се тиче њиховог признања и припуштања у Србију, као што се поступа са српским друштвима и с друштвима сваке друге државе. При одређивању погодаба за признање и дозволу друштвима у Србији, Српска Краљевска Влада, колико год узмогне, узеће у обзир жеље, које иду у прилог немачким удруженима, која у Србији раде своје послове.

Schlussprotocoll.

Bei der Unterzeichnung des Handels- und Zollvertrages zwischen dem Königreich Serbien und dem Deutschen Reich haben die beiderseitigen Bevollmächtigten hinsichtlich des Vertrages die nachstehenden Vorbehalte und Erklärungen abgegeben:

Zu Artikel II.

1. Die Bestimmungen im Artikel II, betreffend den Antritt und die Ausübung von Gewerben, finden beiderseits keine Anwendung auf das Apotheker- und Handelsmaklergewerbe, dann das Hausirgewerbe und andere ausschliesslich im Umherwandern ausgeübte gewerbliche Verrichtungen.

2. Die im Schlusssatze des Artikels II bezeichneten Gesellschaften (mit Inbegriff der Versicherungsgesellschaften jeder Art), welche in dem Gebiete des einen vertragenden Theiles rechtlich bestehen, werden gegen Befolgung der diesbezüglich im anderen Gebiete geltenden Gesetze und Vorschriften auch dort alle ihre Rechte, auch dasjenige der Verfolgung ihrer Rechte vor Gericht ausüben können.

Die deutschen Gesellschaften werden während der ganzen Dauer des gegenwärtigen Vertrages bezüglich ihrer Anerkennung und Zulassung in Serbien in keiner Beziehung ungünstiger behandelt werden als die serbischen Gesellschaften und die Gesellschaften jedes anderen Staates. Bei der Feststellung der Bedingungen für die Anerkennung und Zulassung der Gesellschaften in Serbien wird die Königlich serbische Regierung auf die Wünsche soviel als möglich Bedacht nehmen, welche ihr im Interesse der in Serbien Geschäfte betreibenden deutschen Gesellschaften empfohlen werden.

Док се ово не уреди, важи одредба у тач. 2-ој чл. II-ог завршног протокола к трговинском уговору од 25. децембра 1882. / 6. јануара 1883.

3. Под називом „стоваришта за робу" у чл. II-ом не разумеју се јавна сместишта.

Ка чл. VI-ом.

Од увозне и извозне царине ослобођавају се узајамно:

а) прт.аг путника, лађара, возара и занатлија, као: рубље, одело, путничке справе, алати и инструменти, који су само за њихову употребу;

б) карте с угледима и угледи у парчадима или у огледима, које се могу употребити само као такве.

У Србији ће важити при царињењу ова правила:

1.

Споредни мање важни саставни делови, који служе само за утврђивање и спајање појединих саставних делова робе, на прилику: експери, клинци, завртњи (шрафови), петље, копче, пијавице, куке, карике, окови, завоји, резе, браве (са кључевима), траке, конци, узице, каиши, конопци, за тим мање важни украси, поставе или подлаге за под, не ће се при царињењу узимати у обзир, него ће се дотична роба, без обзира на те споредне предмете, декларисати и царинити као роба оног тарифског става, у коју она долази по другим саставним деловима својим.

2.

Под простим или обичним материјалом, у смислу тарифе Б, разуме се сваки материјал, осим ових предмета: драгоцени метали, чистим златом позлаћени и чистим сребром посребрени прости метали, драго камење драгоцено и полудрагоцено, прави бисер, прави мерџан, права кора од

Bis zur Regelung dieser Materie verbleibt es bei der Bestimmung im Punct 2 zu Artikel II des Schlussprotocolles zum Handelsvertrage vom 6. Januar 1883.

3. Unter dem Ausdrucke „Geschäftsniederlagen" im Artikel II werden öffentliche Lagerhäuser nicht verstanden.

Zu Artikel VI.

Von Ein- und Ausfuhrzöllen sind gegenseitig befreit:

a) Effekten der Reisenden, Schiffer, Fuhrleute und Handwerker, als: Wäsche, Kleidungsstücke, Reisegeräth, Werkzeuge und Instrumente für deren eigenen Gebrauch;

b) Musterkarten und Muster in Abschnitten oder Proben, welche nur zum Gebrauch als solche geeignet sind.

In Serbien werden bei der Verzollung die nachstehenden Normen beobachtet werden:

1.

Unwesentliche Nebenbestandtheile, welche bloss zur Befestigung und Verbindung der einzelnen Bestandtheile von Waren dienen, zum Beispiel: Nägel, Nieten, Schrauben, Hafteln, Schliessen, Klammern, Haken, Reife, Beschläge, Gewinde, Riegel, Schlösser (mit Schlüsseln), Bänder, Fäden, Schnüre, Riemen, Stricke, dann unwesentliche Verzierungen, innere Ausfütterungen oder Bodenbeläge sind bei der zollamtlichen Behandlung unbeachtet zu lassen, daher die bezüglichen Waren, ungeachtet des Vorhandenseins dieser Nebendinge, als Waren jener Tarifpost zu erklären und zu verzollen sind, welcher sie nach ihren anderen Bestandtheilen angehören.

2.

Unter gemeinen oder gewöhnlichen Materialien im Sinne des Tarifes B. werden alle Materialien verstanden, mit Ausnahme der folgenden: Edle Metalle, echt vergoldete und echt versilberte unedle Metalle, Edel- und Halbedelsteine, echte Perlen, echte Korallen, echtes Schildpatt, echtes Elfenbein, ech-

корњаче, права слонова кост, прави ћилибар и његове имитације, осим оних од стакла, свилена роба.

3.

Прости шавови и поруби на покривачима, ћилимима, завесама, марамама и на другој готовој роби не ће се узимати у обзир при цариньењу тканина и других материја.

4.

Кутије и други унутрашњи завоји, ако нису, по одредбама о дари, слободни од царине, царинице се одвојено, сваки предмет по својој каквоћи.

5.

Ка бр. 9 а) 2 тарифе. Просто сукно, које по својој каквоћи одговара угледима, споразумно одређеним, царинице се по бр. 9 а) 2 тарифе са 25 динара, без обзира на то, како се оно у Србији обично назива у трговини.

6.

Ка бр. 25 а) тарифе. Под вештачким базалт-каменом разумеју се и плоче за калдрму (клинкер), начињене од проста камена.

7.

Ка бр. 30 в) 1. Са 4·50 дин. царинице се сви оксери, без обзира на то, како су урађени (да ли руком или са машином), какве су врсте (да ли су црни, беличасти, да ли се преливају у плаво, итд.) и на што се употребљавају; по томе и клинци за потковице потпадају нарочито под ову царинску позицију.

8.

Ка групи XVII-ој. Под робом, која је од ћилибарске имитације, у овој групи нарочито именоване, не разуме се и роба од стакла.

9.

Ка групи XVIII-ој. Према уговорној тарифи за конфекције, не ће се

tes Perlmutter, Meerschaum, Bernstein und Bernsteinimitationen mit Ausnahme jener aus Glas, Seidenwaren.

3.

Einfache Nähte und Säume bei Decken, Teppichen, Vorhängen, Tüchern und anderen abgepassten Waren bleiben bei der Tarifirung von Geweben und anderen Zeugstoffen ausser Betracht.

4.

Etuis und andere innere Umschliessungen, soweit dieselben nicht nach den Bestimmungen über die Tara zollfrei zu behandeln sind, werden getrennt je nach ihrer sonstigen Beschaffenheit behandelt.

5.

Ad Tarif-Nr. 9a) 2. Die ihrer Qualität nach den einvernehmlich festgestellten Mustertypen entsprechenden groben Tuche werden ohne Rücksicht auf deren in Serbien übliche Handelsbenennung zum Zollsatze von 25 Dinars der Tarif-Nr. 9a) 2 verzollt werden.

6.

Ad Tarif-Nr. 25 a). Unter künstlichen Basaltsteinen sind die aus gemeinem Steinzeug hergestellten Pflasterplatten (Klinker) inbegriffen.

7.

Ad Tarif-Nr. 30 c) 1. Zum Zollsatze von 4.50 Dinars gehören alle Nägel ohne Unterschied der Herstellung (ob mit der Hand oder Maschine), der Bearbeitung (schwarz, blank, blau angelaufen etc.) und der Verwendung; es fallen daher insbesonders auch Hufnägel unter diesen Zollsatz.

8.

Zu Gruppe XVII. Unter den in dieser Gruppe besonders benannten Waren aus Bernsteinimitation sind solche aus Glas nicht begriffen.

9.

Zu Gruppe XVIII. Im Sinne der vereinbarten Tarifirung für Confectionen

узимати уобзир постава, дугмета, ширит, врпце, опток, перваз, везени дерови, гарнитуре и др., него ће се роба увек царинити по основној материји, које она највише има с лица.

Под називом «сви остали предмети» у бр. 62, а) б) 1—9 и 64, б) разумеју се они предмети, који у овој уговорној тарифи нису нигде особено тарифирани, а обухваћени су у овом обиму именованих позиција српске опште царинске тарифе.

10.

Увознику је допуштено, да робу, која је декларисана за увоз, али још није пуштена у слободан промет, може вратити у иностранство и после учињеног прегледа, а да ипак не мора платити царину, нити какву год трошаринску таксу. При том се пак претпоставља, да увозник није учинио у декларацији никакву неправилност, због које би се могао по царинском закону, казнити. Ако се збиља учини така неправилност, онда ће се с увезеном робом поступити даље по одредбама царинских закона, и роба ће се моћи поново извести тек онда, ако се по кривичном царинском закону докаже, да је декларација истинита.

У сваком случају пак дужан је увозник, да плати споредне таксе према чл. IX-ом.

11.

Увозник има права, да тражи, да се чиста тежина пронађе мерењем голе робе, и у том случају, на место даре, одређене у тарифи, служиће тежина голе робе за основу, по којој ће се пронаћи наплата дажбина.

12.

Извозне царинске таксе могу се наплаћивати ма у којој величини, али оне морају бити једнаке за све прометне правце.

werden Futter, Knöpfe, Posamente, Bänder, Besätze, Verbrämungen, gestickte Theile, Garnituren etc. ausser Betracht bleiben und wird die Verzollung immer nach dem auf der Schauseite der Menge nach überwiegenden Grundstoffe erfolgen.

Unter den in dieser Gruppe des Vertragstarifes angeführten übrigen Waren der Nr. 62 a), b) 1—9 und Nr. 64 b) sind diejenigen Artikel begriffen, welche in dem gegenwärtigen Vertragstarife nicht anderweitig tarifirt und in dem gegenwärtigen Umfange der einzelnen Positionen des allgemeinen serbischen Tarifes begriffen sind.

10.

Es ist der Partei gestattet, die zur Einfuhr declarirten, noch nicht in den freien Verkehr übergegangenen Waren auch nach erfolgter Besichtigung in das Ausland zurückzusenden, ohne den Zoll oder irgend eine Verbrauchsabgabe zu bezahlen, vorausgesetzt jedoch, dass sie sich keine zum Zollstrafverfahren berechtigende Unregelmässigkeit in ihrer Declaration zu Schulden kommen liess. In letzterem Falle wird in Bezug auf die eingeführte Ware nach den Bestimmungen der Gefällsgesetze weiter verfahren werden, und tritt die Berechtigung zur Wiederausfuhr wieder in Kraft, wenn das Zollstrafverfahren die Richtigkeit der Declaration erwiesen hat.

In jedem Falle aber sind die nach Massgabe des Artikels IX schuldigen Nebengebühren von der Partei zu entrichten.

11.

Dem Importeur steht das Recht zu, die Ermittlung des Reingewichtes durch wirkliche Nettoabwage zu verlangen, in welchem Falle an Stelle der im Tarife normirten Tara das Ergebniss der Nettoabwage der Abgabenerhebung zur Grundlage zu dienen hat.

12.

Die Ausfuhrzölle können in beliebiger, aber nur für alle Verkehrsrichtungen gleicher Höhe eingehoben werden.

Ка чл. VI-ом и VII-ом.

Српска Краљевска Влада не ће ни у ком случају тражити, да се по немачкој уговорној тарифи царини оно жито и вино, које из слободног промета Србије улази у Немачку, а које је пореклом из земље, која у Немачкој није највише повлашћена.

Одредбе чл. VI-ог и VII-ог не ће се примењивати:

a) на повластице, које се тога ради дају другим, непосредно граничним државама, да би се олакшао мали погранични промет, то јест, дају се за пограничну зону, која у ширину не захвата више од десет километара;

б) на обвезе, задате једној од обеју уговорних страна по одредбама царинског споразума, који је већ закључен или који у напредак буде закључен.

Овај протокол, који се не ће нарочито ратификовати, него се самим тим, што су размењене ратификације уговора, кога се он тиче, има сматрати за признат и потврђен, састављен је у два примерка у Бечу $\frac{9}{21}$. августа 1892.

(М.П.) **Ђ. С. Симић** с. р.

(М.П.) **Х. vii. кн. Pajc** с. р.

Zu Artikel VI und VII.

Die Königlich serbische Regierung wird keinen Falls für das aus dem freien Verkehre Serbiens nach Deutschland eingehende, aus einem in Deutschland nicht meistbegünstigten Lande stammende Getreide, sowie für dergleichen Weine die deutschen Vertragszölle beanspruchen.

Die Bestimmungen der Artikel VI und VII haben keine Anwendung zu finden:

a) auf die Begünstigungen, welche anderen unmittelbar angrenzenden Staaten zur Erleichterung des kleinen Grenzverkehrs, das heisst für eine zehn Kilometer Breite nicht übersteigende Grenzzone, gewährt werden;

b) auf die einem der beiden vertragschliessenden Theile durch die Bestimmungen einer schon abgeschlossenen oder etwa künftighin abzuschliessenden Zolleinigung auferlegten Verbindlichkeiten.

Das gegenwärtige Protocoll, welches ohne besondere Ratification durch die blosse Thatsache der Auswechselung der Ratificationen des Vertrages, auf welchen es sich bezieht, als gebilligt und bestätigt anzusehen ist, wurde in Wien in doppelter Ausfertigung am $\frac{9}{21}$. August 1892 verfasst.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p

L. S.) **H. vii. P. Reuss** m. p.

ПОГОДБА

ИЗМЕЂУ

СРБИЈЕ И ЦАРЕВИНЕ НЕМАЧКЕ

О

УЗАЈАМНОЈ ЗАШТИТИ УГЛЕДА И МАРАКА

ÜBEREINKOMMEN

zwischen

SERBIEN UND DEM DEUTSCHEN REICH

betreffend

DEN GEGENSEITIGEN MUSTER- UND MARKENSCHUTZ

Намесништво Краљевине Србије, у име Његовог Величанства Краља Србије,

и

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски, у име Царства Немачког,

желећи, да поново уреде узајамне односе, што се тиче заштите угледа и марака, наредили су, да се тога ради поведу преговори, па су именовали за пуномоћнике:

Намесништво Краљевине Србије:

Ђ. С. Симића, изванредног посланика и пуномоћног министра Србије код Његовог Величанства Цара Аустро-Угарског, краља Чешког, краља Угарског, итд. и апостолског краља, итд.

Die Regentschaft des Königreichs Serbien im Namen Seiner Majestät des Königs von Serbien,

und

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen, im Namen des Deutschen Reichs,

von dem Wunsche geleitet, die gegenseitigen Beziehungen auf dem Gebiete des Muster- und Markenschutzes neu zu regeln, haben zu diesem Zwecke Unterhandlungen eröffnen lassen und zu Bevollmächtigten ernannt:

die Regentschaft des Königreichs Serbien:

G. S. Simitch, ausserordentlichen Gesandten und bevollmächtigten Minister Serbiens bei Seiner Majestät

стријског, Краља Чешког, и т. д., и Апостолског Краља Угарског,

Његово Величанство Цар Немачки, Краљ Пруски:

Свога ђенералног ађутанта и ђенерала кавалерије, Његову Светлост Кнеза *Хајнриха VII., Рајса*, изванредног и пуномоћног амбасадора код Његовог Величанства Цара Аустријског, Краља Чешког, и т. д., и Апостолског Краља Угарског,

који су утврдили и закључили ниже изложену погодбу, коју ће обе стране ратификовати.

Члан 1.

Држављани једне стране уговорнице уживаће на земљишту друге стране иста права, која уживају и домаћи поданици, што се тиче заштите мустара и модела, трговачких и фабричких марака, фирама и имена.

Члан 2.

С држављанима су, у смислу ове погодбе, изједначене друге особе, које стално живе на земљишту једне од уговорних страна или онде понајвише станују.

Члан 3.

Ако каква мустра или какав модел, каква марка фабричка или трговачка буде на земљишту једне од уговорних страна пријављена тога ради, да добије заштиту, па ако се у року од три месеца учини пријава и на земљишту друге уговорне стране, онда

а) ова доцнија пријава имаће првенство пред свима пријавама, које буду на земљишту друге стране поднете после рока, кад је прва пријава учињена;

б) предмету прве пријаве не ће се моћи на земљишту друге стране одузети значај нове пријаве, па

dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

Seine Majestät der Deutsche Kaiser, König von Preussen:

Allerhöchst ihren Generaladjutanten und General der Cavallerie, Seine Durchlaucht den Prinzen Heinrich VII., Reuss, ausserordentlichen und bevollmächtigten Botschafter bei Seiner Majestät dem Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc., und Apostolischen König von Ungarn,

welche, unter Vorbehalt der beiderseitigen Ratification, das nachstehende Übereinkommen vereinbart und abgeschlossen haben:

Artikel 1.

Die Angehörigen des einen der vertragschliessenden Theile sollen in dem Gebiete des anderen in Bezug auf den Schutz von Mustern und Modellen, von Handels- und Fabrikmarken, von Firmen und Namen dieselben Rechte wie die eigenen Angehörigen geniessen.

Artikel 2.

Den Angehörigen im Sinne dieser Vereinbarung sind gleichgestellt andere Personen, welche in dem Gebiete des einen der vertragschliessenden Theile ihren Wohnsitz oder ihre Hauptniederlassung haben.

Artikel 3.

Wird ein Muster oder Modell, eine Fabrik- oder Handelsmarke in dem Gebiete des einen der vertragschliessenden Theile behufs Erlangung des Schutzes angemeldet, und binnen einer Frist von drei Monaten die Anmeldung auch in dem Gebiete des anderen vertragschliessenden Theiles bewirkt, so soll

a) diese spätere Anmeldung allen Anmeldungen vorgehen, welche in dem Gebiete des anderen Theiles nach dem Zeitpunkt der ersten Anmeldung eingereicht worden sind;

b) durch Umstände, welche nach dem Zeitpunkt der ersten Anmeldung eintreten, dem Gegenstande der-

макар после рока, кад је прва пријава учињена, наступиле какве му драго прилике.

Члан 4.

У члану 3. поменути рок почиње онда, кад се учини прва пријава. Дан пријаве не рачуна се у тај рок.

Члан 5.

Штетне последице за право, које по законима уговорних страна настају, ако се какав углед или какав модел не изврши или не сними у одређену року, не ће наступити, ако се исти углед или исти модел изврши или сними на земљишту друге стране.

Према томе, ни увоз робе, зготовљене на земљишту једне стране не ће у области друге стране имати за последицу губитак заштитног права, датог за робу на основу угледа или модела.

Члан 6.

Сопственику какве трговачке и фабричке марке, уписане код суда једне стране, не може се одрећи упис код суда друге стране, ако марка не одговара прописима, који на овој другој страни важе за састав и за спољашни облик марака.

Члан 7.

Свака уговорна страна, ако још није издала, она ће издати одредбе против тога, да се не сме продавати, нити држати на продају така роба, на којој је, ради преваре у трговини и промету, начињен државни грб друге стране или на коју је стављено име или грб извесних места или округа, који се налазе на земљишту друге стране, да би се тим означило порекло роби.

selben die Neuheit in dem Gebiete des anderen Theiles nicht entzogen werden.

Artikel 4.

Die im Artikel 3 vorgesehene Frist beginnt mit dem Zeitpunkt, in welchem die erste Anmeldung erfolgt. Der Tag der Anmeldung wird in die Frist nicht eingerechnet.

Artikel 5.

Die Rechtsnachtheile, welche nach den Gesetzen der vertragschliessenden Theile eintreten, wenn ein Muster oder Modell nicht innerhalb einer bestimmten Frist ausgeführt oder nachgebildet wird, sollen auch dadurch ausgeschlossen werden, dass die Ausführung oder Nachbildung in dem Gebiete des anderen Theiles erfolgt.

Demgemäss soll auch die Einfuhr einer in dem Gebiete des einen Theiles hergestellten Waare in das Gebiet des anderen Theiles in dem letzteren den Verlust des auf Grund eines Musters oder Modells für die Waare gewährten Schutzrechtes nicht zur Folge haben.

Artikel 6.

Dem Inhaber einer in dem Gebiete des einen Theiles eingetragenen Handels- und Fabrikmarke kann die Eintragung in dem Gebiete des anderen Theiles nicht aus dem Grunde versagt werden, weil die Marke den hier geltenden Vorschriften über die Zusammensetzung und äussere Gestaltung der Marken nicht entspricht.

Artikel 7.

Jeder der vertragschliessenden Teile wird, soweit dies noch nicht geschehen ist, Bestimmungen gegen den Verkauf und das Feilhalten solcher Waaren treffen, welche zum Zweck der Täuschung im Handel und Verkehr mit Staatswappen des anderen Teiles oder mit Namen oder Wappen bestimmter, in dem Gebiete des anderen Theiles belegenen Orte oder Bezirke behufs Bezeichnung des Ursprungs versehen sind.

Члан 8.

Ова погодба важи од $\frac{\text{20. децембра 1892.}}{\text{1. јануара 1893.}}$ на место декларације од 30. јуна 1886. о заштити марака и на место погодбе од 3. јула 1886. о заштити индустријских мустара и модела, и важиће још за шест месеца, пошто је откаже једна од обеју страна уговорница.

Члан 9.

Ова ће се погодба ратификовати и ратификације ће се изменити што пре у Берлину.

У потврду томе, обострани пуномоћници потписали су ову погодбу и ударили су своје печате.

Рађено у Бечу $\frac{9.}{21.}$ августа 1892.

(М.П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М.П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р

Artikel 8.

Das gegenwärtige Übereinkommen tritt an Stelle der Übereinkommen vom 30. Juni 1886, betreffend den Markenschutz, und vom 3. Juli 1886, betreffend den Schutz der gewerblichen Muster und Modelle, am 1. Januar 1893 in Kraft und bleibt bis zum Ablauf von sechs Monaten nach erfolgter Kündigung von Seite eines der vertragschliessenden Theile in Wirksamkeit.

Artikel 9.

Das Übereinkommen soll ratificirt und die Ratificationsurkunden sollen sobald als möglich in Berlin ausgewechselt werden.

Zu Urkund dessen haben die beiderseitigen Bevollmächtigten das gegenwärtige Übereinkommen vollzogen und ihre Siegel beigedrückt.

So geschehen zu Wien, den $\frac{9.}{21.}$ August 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **H. VII. P. Reuss** m. p

Декларација.

При данашњем потписивању трговинског и царинског уговора између Србије и Царевине Немачке изјавио је пуномоћник Српске Краљевске Владе, да Србија одустаје од отказа конзуларне конвенције од $\frac{25.\ дек.\ 1882.}{6.\ јан.\ 1883.}$, која важи између обе државе, и да сматра, као да отказ није ни учињен.

Пуномоћник Немачке Царске Владе узео је ту изјаву на знање, с тим, да према томе Немачка Царска Влада тако исто сматра, као да поменута конвенција није отказана.

У потврду томе, обострани пуномоћници потписали су ову декларацију и ударили су своје печате.

Рађено у Бечу $\frac{9}{21}$. августа 1892.

(М.П.) **Ђ. С. Симић** с. р.
(М.П.) **Х. VII. кн. Pajc** с. р.

Erklärung.

Bei der am heutigen Tage erfolgten Unterzeichnung des Handels- und Zollvertrags zwischen Serbien und dem Deutschen Reich hat der Bevollmächtigte der Königlich serbischen Regierung die Erklärung abgegeben, dass die Kündigung des zwischen beiden Staaten bestehenden Consularvertrags vom 6. Januar 1883 serbischerseits zurückgenommen und als nicht geschehen betrachtet werde.

Der Bevollmächtigte der Kaiserlich deutschen Regierung hat von dieser Erklärung mit dem Beifügen Act genommen, dass die Kaiserlich deutsche Regierung hiernach die Kündigung des Vertrags gleichfalls als nicht geschehen betrachte.

Zu Urkund dessen haben die beiderseitigen Bevollmächtigten diese Erklärung unterzeichnet und ihre Siegel beigedrückt.

So geschehen zu Wien, den $\frac{9}{21}$. August 1892.

(L. S.) **G. S. Simitch** m. p.
(L. S.) **H. VII. P. Reuss** m. p.

I.

ЗАВРШНИ РАЧУН

ДРЖАВНИХ ПРИХОДА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ЗА БУЏЕТСКУ 1891 ГОДИНУ

Текући број	Лист прихода-пика	НАЗИВ ПРИХОДА	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО			
			ОСОБЕНО		УКУПНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		I. Непосредни данци:				
		а. Порези:				
1	1—5	Од земљишта	7,760.872	17		
2	6—10	„ зграда	500.776	73		
3	11	Принос од капитала	641.978	33		
4	16—20	Од капитала у радњи и допуњујућег пореза (обрт)	1,838.453	10		
5	21—25	Од рада	542.450	96		
6	41—46	Од личности	3,301.154	35	14,585.685	64
		б. Прирези:				
1	58—62	52 паре, на сваки динар непосредног пореза сем пореза на обрт на 12,747.232·54 динара	6,628.560	92	6,628.560	92
		II. Посредни данци:				
1	63. 82. 86.	Царина и узгредне таксе	3,600.000	—	3,600.000	—
2		**Трошарина и то:**				
	83—84	а., на шећер	410.000	—		
	87—88	б., „ кафу	200.000	—		
	92	в., „ пиво	450.000	—		
	94. 95 и 96	г., „ шпиритус	40.000	—	1,100.000	—
3		**Регали:**				
	97—98	а., на петролеј	600.000	—		
	103—105	б., „ житнце	100.000	—		
	112	в., „ руде са рударским таксама	71.400	—	771.400	—
	255—256 113—114	Процент од кирија механских (замена крчмарине)	206.100	—	206.100	—
		За пренос	—	—	26,891.746	56

СТВАРНО ПРИМЉЕНО				ОД СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ							
				В И Ш К				М А Њ К			
ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
6,232.439	32							1,528.432	85		
455.536	22							45.240	51		
311.048	38							330.929	95		
2,830.931	44			992.478	34						
463.776	87							78.674	09		
2,777.564	46	13,071.296	69			992.478	34	523.589	89	2,506.867	29
4,949.033	58	4,949.033	58					1,679.527	34	1,679.527	34
3,620.266	65	3,620.266	65	20.266	65	20.266	65				
478.184	25			68.184	25						
222.790	24			22.790	24						
733.798	98			283.798	98						
208.192	03	1,642.965	50	168.192	03	542.965	50				
696.465	25			96.465	25						
157.522	29			57.522	29						
85.632	05	939.619	59	14.232	05	168.219	59				
140.220	12	140.220	12					65.879	88	65.879	88
—	—	24,363.402	13	—	—	1,723.930	08	—	—	4,252.274	51

Текући број	Лист преход. пива	НАЗИВ ПРИХОДА	БУЏЕ ТОМ ПРЕДВИЂЕНО			
			ОСОБЕНО		УКУПНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренесено	—	—	26.891.746	56
5		**Монополи:**				
	115	а., дувански	7,000.000	—		
	116	б., солски	2,900.000	—		
	117	в., штампарски	200.000	—		
	118	г., од динамита и барута	10.000	—	10,110.000	—
		III. Таксе:				
1	119—132	Судске и административне	2,250.000	—	2,250.000	—
		IV. Државна привреда:				
1	133	Од државних железница	5,000.000	—		
2	134	„ експлоатације државних рудника	1,300.000	—		
3	135—174 231 и 252	„ поште и телеграфа	1,220.000	—		
4	175	„ државне штампарије	350.000	—		
5	176—179	„ државних добара и мостова	300.000	—		
6	180	„ шума и горосеча	150.000	—		
7	181	„ држав. пароброда „Дели-града“	75.000	—		
8	182—189 и 193	„ интереса и добити на новцу	70.000	—		
9	183	„ повл. народне банке	70.000	—		
10	184	„ окружних штедионица	50.000	—		
11	185	„ тончидерске економије	40.000	—		
12	186	„ пунцовања	20.000	—		
13	187	„ државне ергеле	20.000	—		
14	188	„ контрола мера	5.000	—	8,670.000	—
		IV. Управа фондова:				
1	198	5% камате на главницу фонда школског	150.000	—		
2	199	5% камате на главницу фонда санитетског	461.953	92		
3	200	1% доходка од укупних капитала управе фондова	320.000	—	931.953	92
		За пренос	—	—	48,853.700	48

СТВАРНО ПРИМЉЕНО				ОД СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ							
				В И Ш Е				М А Њ Е			
ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
—	—	24.363.402	13	—	—	1,723.930	08	—	—	4.252.274	51
7,097.710	39			97.710	39						
3,359.985	50			459.985	50						
131.112	03							68.887	97		
19.439	35	10,608.247	27	9.439	35	567.135	24			68.887	97
2,259.141	32	2,259.141	32	9.141	32	9.141	32				
4,997.973	36							2.026	64		
397.579	44							902.420	56		
1,086.897	48							133.102	52		
438.809	09			88.809	09						
174.532	65							125.467	35		
73.012	87							76.987	13		
—	—							75.000	—		
395.011	95			325.011	95						
62.710	03							7.289	97		
90.277	78			40.277	78						
26.508	91							13.491	09		
4.480	75							15.519	25		
17.814	46							2.185	54		
8.589	92	7.774.198	69	3.589	92	457.688	74			1,353.490	05
168.579	38			18.579	38						
679.826	18			217.872	26						
200.000	—	1,048.405	56	—	—	236.451	64	120.000	—	120.000	—
—	—	46.053.394	97	—	—	2,994.347	02	—	—	5,794.652	53

Текући број	Лист приходника	НАЗИВ ПРИХОДА	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО			
			ОСОБЕНО		УКУПНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренесено	—	—	48,853.700	48
		VI. Разни приходи:				
1	201—207 219—221	Наплата прихода од пр. година	5,000.000	—		
2	226—229 223, 246 и 257	Случајни непредвиђени приходи	450.000	—		
3	247—248 254	Од враћених кредита и уштеда	200.000	—		
4	249	„ продаје државних добара	50.000	—	5,700.000	—
		VII. За изравнање:				
1	107—109	Нове тропарине	1,600.000	—	1,600.000	—
		Свега по буџету			56,153.700	48
		Приходи ван буџета				
1	260	Принос од зајма обртне ренте од 1888 године				
		Свега ван буџета				
		Укупно по ванредном и редовном буџету				
		Кад се од суме више примљене одбије сума која је *мање по буџету примљена*				
		Онда је стварно више примљено него што је буџетом предвиђено за ову год.				

КБр. 12.392
20. Јуна 1892. године.
Београд

Књиговођа,
Мих. Милићевић с. р.

СТВАРНО ПРИМЉЕНО				ОД СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ							
				ВИШЕ				МАЊЕ			
ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
—	—	46,053.394	97	—	—	2,994.347	02	—	—	5,794.652	53
6,907.849	49			1,907.849	49						
813.394	45			363.394	45						
2,074.547	35			1,874.547	35						
240	—	9,796.031	29			4,145.791	29	49.760	—	49.760	—
862.565	83	862.565	83					737.434	17	737.434	17
		56,711.992	09			7,140.138	31			6,581.846	70
		11,685.287	99								
		11,685.287	99								
		68,397.280	08			7,140.138	31			6,581.846	70
						6,581.846	70				
						558.291	61				

Начелник
одељења главне државне благајне
и главни државни благајник.

Свет. Милојевић с. р.

II.

ЗАВРШНИ РАЧУН

ДРЖАВНИХ РАСХОДА

ЗА 1891. ГОДИНУ.

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено — ОСОБЕНО Динара	п.	Буџетом предвиђено — УКУПНО Динара	п.	По буџету — ОСОБЕНО Динара	п.
		Расходи по буџету						
1	1—2	**I. Краљева цивилиста**	1,200.000	—	**1.200.000**	—	1,200.000	—
		II. Државни дуг.						
		А. Годишњица.						
1	3—10	На годишњице, укупно	19,040.879	75			18,816.215	64
		Б. Трошкови.						
2	9	На трошкове Упр. држ. дугова	660.000	—	**19,700.879**	**75**	660.000	—
3	11—13	„ плаћање интереса, провизиона ажије и. т. д.	200.000	—	**200.000**	—	189.255	19
		III. Дотације						
1	16	Оружном фонду						
		а.) по зак. од 31 Окт. 1886. г. . 400.000—					400.000	—
		б.) „ „ „ 17 Апр. 1890 „ . 600.000—	1,000.000	—				
2	17	Инвалидском фонду	800.000	—	**1,800.000**	—	800.000	—
		IV. Засебни расходи.						
1	18—19	Народна Скупштина	150.000	—			149.702	75
2	20—21	Државни Савет	163.154	80			115.313	97
3	22	Плата и додатак Председника Мин. Савета	17.682	—			16.278	65
4	22	Званичници Краљевог двора	7.072	80	**337.906**	**60**	7.072	80
		V. Општи кредити						
1	23—24	Кредит на ванредне потребе	200.000	—			175.401	32
2	25—27	„ „ редовне непредвиђене потребе	100.000	—			86.367	61
3	27	„ „ пенсионовање и стављање на расположење Саветника, Министара и Посланика	15.000	—			7.098	03
4	28	Кредит на пенсионовање чиновника грађанског реда	25.226	—			18.295	04
5		Кредит на периодске повишице плата и то:						
	30	а.) професора . . . . . 14.000.—					4.526	13
	31	б.) телеграфиста . . . . . 3.726·20					3.627	48
	32	в.) судија . . . . . 3.500·—	21.000	20				
6	33	Кредит на авансовање осталих чиновника грађанског реда	15.000	—	**376.226**	**20**	3.853	76
		За пренос			**23,616.015**	**55**		

Расходовано	Стварно издато		По буџ. издато више		По буџ. издато мање	
УКУПНО	УКУПНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	УКУПНО
ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.
1,200.000 —	1,200.000 —	1,200.000 —				
	18,816.215 64				224.664 11	
19,476.215 64	660.000 —	19,476.215 64				224.664 11
189.255 19	189.255 19	189.255 19			10.744 81	10.744 81
	400.000 —				600.000 —	
1,200.000 —	800.000 —	1,200.000 —				600.000 —
	149.702 78				297 22	
	115.313 97				47.840 83	
	16.278 65				1.403 35	
288.368 20	7.072 80	288.368 20				49.541 40
	175.401 32				24.598 68	
	86.367 61				13.632 39	
	7.098 03				7.901 97	
	18.295 04				6.704 96	
	4.526 13				9.473 87	
	3.627 48				98 71	
					3.500 —	
299.169 28	3.853 67	299.169 28			11.146 33	77.056 92
22.653.008 31		22.653.008 31				962.007 24

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено — особено Динара	п.	Буџетом предвиђено — укупно Динара	п.	По буџету — особено Динара	п.
		Пренето . .			23.615.015	55		
		VI. Пенсије и издржавања						
1	35—36	На пенсије	1,900.500	33			1,827.256	40
2	37	„ издржавање	29.627	50			25.302	70
3	38	„ чиновнике на расположењу	50.942	44			46.406	55
4	„	„ пивалидску потпору	17.735	60	1,998.805	87	14.477	98
		VII. Стручни расходи						
		1. Министарство правде.						
		а). судска струка.						
1	39	Плата чиновника Министарства	31.322	40			29.529	64
2	„	„ „ Касационог суда . . .	110.723	60			109.944	46
3	40	„ „ Апелационог суда . .	61.606	20			60.873	28
4	40—41	„ „ првостепених судова . .	620.438	80			604.702	71
5		Среске судије и њихови трошкови: . . .						
	42	Плата среских судија . . . . 50.000·—						
	„	„ писара среск. судија . . 27.786·—	77.786	—			77.786	—
	„	„ праксиканата среских судија . . .	14.214	—			14.214	—
	43	„ служитеља среских судија	13.000	—			13.000	—
	44	На разне трошкове канцеларијске и на набавку потребних ствари	10.000	—			8.353	45
	„	На дијурне чиновника, према чл. 15 закона	5.000	—				
	45	„ храну и трошкове притвореника . . .	2.000	—			2.000	—
6	46	Казн. завод у Београду: плата особља . .	12.325	40			12.101	62
	„	„ „ „ „ „ чувара . .	71.000	—			64.073	49
7	47	„ „ „ Пожаревцу: плата особља .	7.820	20			6.406	21
	„	„ „ „ „ „ чувара .	7.770	—			6.949	—
8	48	„ „ „ Нишу: плата особља . . .	5.546	80			5.312	40
	„	„ „ „ „ „ чувара .	18.600	—			16.382	47
9	49—50	На плату пандура, аусканција и служитеља целе судске струке	73.000	—			64.155	01
10	51	На плату пљстојника казнених завода у разним занатима	5 052	—			4.749	84
11	52—53	На плату праксиканата целе струке . . .	114.000	—			102 871	90
		За пренос . . .	1,261.135	40	25,613.821	42	1,203.455	48

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
22.653.008	31			22.653.008	31							962 007	24
		1,827.256	40							73.243	93		
		25.302	70							4 324	80		
		46.406	55							4.535	89		
1,913.443	73	14.477	98	1,913.443	66					3.257	62	85.362	24
		29.529	64							1.792	76		
		109.994	46							729	14		
		60.873	28							732	92		
		604.702	71							15.736	09		
		78.069	90			283	90						
		14.222	47			8	47						
		13.000	—										
		8.353	45							1.646	55		
										5 000	—		
		2.000	—										
		12.101	62							223	78		
		64.073	49							6.926	51		
		6.406	21							1.413	99		
		6.949	—							751	—		
		5.312	40							234	40		
		16.382	47							2.217	53		
		64.155	01							8.844	99		
		4.749	84							302	16		
		109.871	90							11.128	10		
24,566.451	94	1,203.747	85	24,566.451	94	292	37			57.679	92	1,047.369	48

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
					25.613.521	42		
		Пренето . .	1,261.135	40			1,203.455	48
12	54—55	На огрев и канц. трошкове целе струке .	50.000	—			50.000	—
13	56—57	„ издржавање ученика код свију судова и казнених завода	390.000	—			390.000	—
14	58	На селидбене трошкове чиновника, практик. и служитеља, који се премештају по потреби службе	3.000	—			3.000	—
15	59	На подвоз и дијурну чиновн., практ. и служитеља који путују по држ. послу . .	3.000	—			2.000	—
16	60	На сведоке убогог стања	2.500	—			500	—
17	61	„ печатање и повез књига и т. д. . . .	8.000	—	1.727.635	40	8.000	—
		б). Главна Контрола.						
18	62	Плата чиновника	137.139	20			137.139	20
19	„	„ практиканата	9.000	—			9.000	—
20	63	„ служитеља	7.320	—			7.320	—
21	„	На огрев и канцелар. потребе	4.000	—			4.000	—
22	„	„ подвоз и дијурне чиновника	6.498	80	163.958	—	6.498	80
		7. Мин. просвете и црк. послова						
1	64	Плата чиновника министарства	42.130	—			39.958	89
2	64—65	На кирије и оправке кућа, у којима су смештени просветни и црк. заводи . . .	40.000	—			32.668	—
		Црквена управа.						
3	65	Плата архиепископа и митрополита . . .	25.260	—			25.260	—
4	66	„ два епископа	29.630	—			21.129	96
5	66—67	Дух. судови и окружни протопрезвитери .	67.739	80			59.790	31
6	68	Помоћ свештенику аугсбуршке вере . . .	1.515	60			1.515	60
7	„	„ „ јеврејске „	1.000	—			1.000	—
8	„	„ „ мухамеданске вере . .	6.500	—			4.895	—
		Државна штампарија.						
9	69	Плата указних чиновника	17.666	40			17.554	75
10	„	„ неуказних чиновника	5.000	—			4.249	84
11	70	„ фактора	65.000	—			65.000	—
12	„	На штампање 1 просветног листа и т. д. .	10.000	—			10.000	—
		За пренос . . .	311.441	80	27.495.414	82	283.022	15

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
24,566.451	94	1,203.747	85	24,566.451	94	292	37			57.679	92	1,047.369	48
		50.655	—			655	—						
		390.000	—										
		3.000	—										
		2.000	—							1.000	—		
		500	—							2.000	—		
1,566.955	48	8.000	—	1,657.902	85			947	37			60.679	92
		137.139	20										
		9.000	—										
		7.320	—										
		4.000	—										
163.958	—	6.498	80	163.958	—								
		39.958	69							2.171	31		
		32.668	—							7.332	—		
		25.260	—										
		21.129	96							8.500	04		
		59.790	31							7.949	49		
		1.515	60										
		1.000	—										
		4.895	—							1.605	—		
		17.554	75							111	65		
		4.249	84							750	16		
		65.000	—										
		10.000	—										
26,387.365	42	283.022	15	26,388.312	79			947	37	28.419	65	1,108.049	40

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено особено динара	п.	Буџетом предвиђено укупно динара	п.	По буџету особено динара	п.
		Пренето . .	311.441	80	27,495.414	82	283,022	15
13	70	На набавку артије и остал. материјала ·	45.000	—			45.000	—
14	„	„ повезивање књига и т. д. · · · · · ·	21.000	—			21.000	—
		Народна књижевност и уметност.						
15	71	Плата библиотекара, помоћника и приправника · · · · · · · · · · · · · ·	12.993	30			12.743	23
16	72	На набавку и повез књига и т. д. · · ·	10.000	—			10.000	—
17	„	„ ископовање старина за музеј · · · ·	8.000	—			8.000	—
18	73	„ плату управе Нар. позоришта · · · ·	11.078	—			11.078	—
19	„	„ осигурање зграде и намештаја · · · ·	3.385	—			3.385	—
20	74 и 284	„ помоћ научним и уметн. друштвима ·	77.380	—			74.380	—
		Благодејања.						
21	74	На спрему професора, усавршавање учитеља и издржавање питомаца на страни · ·	70.000	—			68.500	—
22	75 и 282	На питомце и питомице виших средњих школа, издржавање српске сирочади и т. д.	150.410	—			121.043	53
23	76	На годишње екскурзије ученика · · · · ·	5.000	—			3.700	—
		Научна средства за сва училишта.						
24	„	На набавку и повез књига · · · · · ·	30.000	—			30.000	—
		Училишта.						
		а.) Велика школа.						
25	77	На плату персонала · · · · · · · ·	216.176	60			188.923	32
26	78	„ ботаничку башту · · · · · · · ·	6.000	—			6.000	—
27	„	„ опсерваторију · · · · · · · ·	12.000	—			12.000	—
28	„	„ геодетски завод · · · · · · · ·	4.000	—			4.000	—
		б.) Средње школе.						
29	79 и 285	На плату попуњен. настав. места 797.930·40						
30	81	„ „ непопуњ. „ „ . 28.080·—						
31	„	„ „ нових „ „ . . 23.000·—						
32	82	„ професорско унапређење . . 12.374·40	861.384	80			814.527	18
		в.) Основне школе.						
33	83	На плату данашњ. броја учитеља: 1,402.386·92						
34	84	„ празна места . . . . . 44.800·—						
35	„	„ пл. учитељица радећа 1890-91 г. 6.925·—						
		За пренос 1,454.111·92	1,855.249	50	27,495.414	82	1,717.302	41

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
26,387.365	**42**	283.022	15	**26,388.312**	**79**			**947**	**37**	28.419	65	**1,108.049**	**40**
		45.000	—										
		21.000	—										
		12.743	25							250	07		
		10.000	—										
		8.000	—										
		11.078	—										
		3.385	—										
		74.380	—							3.000	—		
		68.500	—							1.500	—		
		121.043	53							29.366	47		
		3.700	—							1.300	—		
		30.316	76			316	76						
		188.923	32							27.253	28		
		6.000	—										
		12.000	—										
		4.000	—										
		814.527	18							46.857	62		
26,387.365	**42**	1,717.619	17	**26,388.312**	**79**	316	76	**947**	**37**	137.947	09	**1,108.049**	**40**

Редни број	Лист расхода-пика	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено — особено динара	п.	Буџетом предвиђено — укупно динара	п.	По буџету — особено динара	п.
		Пренето 1,454.111·92	1,855.249	50	27.945.414	82	1,717.302	41
36	85	На путне трошкове учитеља . . .	5.000·—					
37	„	„ путне трошк. новопостав. учит.	3.000·—					
38	„	„ унапређење учитеља и т. д. . .	7.000·—					
39	86	„ периодске повишице	17.522·34	1,486.634	26		1,475.041	81
40	87	„ пенсије учитеља и т. д.		148.500	—		141.116	14
		Општи трошкови.						
41	89—90	На путне, подвозне и селидбене трошкове чиновника и т. д., целе струке		32.000	—		32.000	—
42	90—91	На огрев и канц. трошкове целе струке . .		60.000	—		60.000	—
43	92—93	„ плату практиканата „ „ .		15.000	—		14.487	93
44	94—98	„ „ служитеља „ „ . .		55.000	—	3,652.383	76	53.793	44
		3. Мин. иностраних дела.						
1	97	Плата чиновника Министарства		52.380	—		48.651	08
2	„	„ практиканата „		5.000	—		4.757	88
3	98	„ служитеља „		9.000	—		8.709	96
4	„	На канцеларијске трошкове		9.000	—		9.000	—
5	99	„ шиљање телеграфских депеша . . .		7.000	—		5.000	—
6	„	„ „ лица у разне мисије		15.000	—		15.000	—
7	„	„ селидбене трошкове чиновника и посланика српских на страни		15.000	—		15.000	—
8	100	На шиљање новаца и званичних пакета . .		2.000	—		2.000	—
9	„	„ повраћај у отаџб. сиротн. срп. поданика .		1.500	—		1.000	—
10	„	„ ванредне потребе		100.000	—		100.000	—
11	101	„ достојније заступање држ. интереса . .		500.000	—		500.000	—
12	102	Посланству у Атини		39.500	—		14.009	—
13	103	„ „ Берлину		13.250	—		13.250	—
14	104	„ „ Бечу		47.750	—		47.750	—
15	105	„ „ Букурешту		46.000	—		28.100	—
16	106	„ „ Лондону		7.250	—		5.500	—
17	„	„ „ Паризу		42.750	—		42.750	—
18	107	„ „ Петрограду		44.500	—		44.500	—
19	108	„ „ Цариграду		70.883	20		70.752	—
		За пренос . . .		1,027.713	20	31,147.798	58	975.729	92

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
26,387.365	42	1,717.619	17	26,388.312	79	316	76	947	37	137.947	09	1,108.049	40
		1,475.641	81							11.592	45		
		141.116	14							7.383	86		
		32.000	—										
		60.274	36			274	36						
		14.487	93							512	07		
3.493.741	73	53.793	44	3,494.332	85			591	12	1.206	56	158.642	03
		48.651	08							3.728	92		
		4.757	88							242	12		
		8.709	96							290	04		
		12.000	—			3.000	—						
		5.000	—							2.000	—		
		15.000	—										
		15.000	—										
		3.500	—			1.500	—						
		1.000	—							500	—		
		100.000	—										
		500.000	—										
		14.009	—							25.491	—		
		13.250	—										
		47.750	—										
		28.100	—							17.900	—		
		5.500	—							1.750	—		
		12.750	—										
		44.500	—										
		70.752	—							81	20		
29,881.107	15	980.229	92	29,882.645	64	4.500	—	1.538	49	51.983	28	1,266.691	43

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено особено		Буџетом предвиђено укупно		По буџету особено	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето	1,027.713	20	31,147.798	58	975.729	92
20	109	Заступништву у Софији	31 500	—			31.500	—
21	111	Генералном конзулату у Пешти	21.000	—			21.000	—
22	112	„ „ „ Солуну	21.650	—			21.650	—
23	113	Конзулату у Скопљу	18.400	—			18.400	—
24	114	„ „ Трсту	15.750	—			12.800	—
25	115	„ „ Битољу	20.200	—			20.200	—
26	116	„ „ Приштини	15.650	—			15.650	—
27	117	„ „ Плевљу	11.450	—	1,183.313	20		
		4. Мин. унутрашњих дела.						
		а). Полицијска струка.						
1	118	Плата чиновника министарства	41.679	—			38.882	11
2	„	„ практиканата „	8.400	—			7.747	54
3	„	„ служитеља „	8.240	—			7.520	—
4	119	„ цензора за стране новине	600	40			600	40
5	120	На набавку горива, осветљења, писаћег материјала и т. д.	15.000	—			15.000	—
6	121	На плату окр. начелника и управника	77.800	80			72.540	—
7	122	„ „ чланова упр. гр. Београда	24.754	80			23.777	50
8	123	„ „ писара начелства и упр. гр. Ниша	45.973	20			44.136	28
9	124	„ „ среских начелника	187.176	60			183.981	34
10	125	„ „ „ писара	306.403	80			270.126	27
11	126	„ „ практиканата упр. гр. Београда	16.560	—			15.964	51
12	127	„ „ практик. начелства и упр. града Ниша	197.760	—			190.493	88
13	128	На плату и трошкове комесара жел. полиц.	9.860	60			8.826	89
14	129	„ „ пандура и служ. начелстава	211.180	—			211.180	—
15	130	„ „ булубаша и пограничних стражара	282.300	—			282.030	64
16	131	На огрев и канцел. трошкове начелстава и управа	45.550	—			45 550	—
17	132	„ награде за хватање хајдука и т. д.	10.000	—			10.000	—
18	133	„ путне и подвозне трошк. полиц. струке	15.000	—			15.000	—
19	134	„ кирију полицијских надлештава	12.084	—			7.218	06
20	„	„ огрев пограничних стражара	5.070	—			4.737	25
21	135	„ издржавање апсеника и путне трошкове	13.200	—			13.200	—
		За пренос	1,534.593	20	32,331.111	78	1,468.512	67

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
29,881.107	15	980.229	92	29,882.645	64	4.500	—	1.538	49	51.983	28	1,266.691	43
		31 500	—										
		21.000	—										
		21.650	—										
		18.400	—										
		12.800	—							2.950	—		
		20.200	—										
		15.650	—										
1,116.929	92			1,121.429	92			4.500	—	11.450	—	66.383	28
		38.882	11							2.796	89		
		7.747	54							652	46		
		7.520	—							720	—		
		600	40										
		15.000	—										
		72.540	—							5.260	80		
		33.777	50							977	30		
		44.136	28							1.836	92		
		183.981	34							3.195	26		
		270.126	27							36.277	53		
		15.964	51							595	49		
										7.266	12		
		190.493	88							1.033	71		
		8.826	89										
		219.868	03			8.688	03			269	36		
		282.030	64										
		45.550	—										
		10.000	—										
		15.000	—										
		7.218	06							4.865	94		
		4.737	25							332	75		
		13.000	—										
30,998.037	07	1,477.200	70	31,004.075	56	8 688	03	6.038	49	66.080	53	1,333.074	71

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .	1,534.593	20	32.331.111	78	1,468.512	67
22	135	Резерва за чување границе	15.000	—	1,549.593	20		
		б). Санитетска струка.						
23	136	Плата санитет. особља при министарству .	25.332	—			20.646	50
24	„	На набавку књига, новина и т. д. . . .	5.000	—			5.000	—
25	137	„ гл. санит. савет, његовог председ. и т. д.	3.000	—			2.514	85
26	„	„ државну хемијску лабораторију . .	6.000	—			5.856	—
27	138 и 139	„ општу државну болницу	101.860	—			101.860	—
28	139	„ болницу за душевне болести . . .	85.140	—			85.140	—
29	140	„ болнице по унутрашњости	358.287	40			358.287	40
30	141	„ плату окружних физикуса	76.500	—			75.090	90
31	142	„ „ „ марвених лекара . .	34.900	—			34.730	51
32	„	„ „ сресних лекара	84.276	—			73.950	34
33	143	„ таксе лекарске по чл. 17. закона . .	17.100	—			17.100	—
34	„	„ „ „ „ „ 20. „ . . .	25.400	—			25.400	—
35	144	„ набавку лимфе за пецповање . . .	2.000	—			2.000	—
36	„	„ плату и стан латова и гвардијана . .	13.513	32			13.513	32
37	145	„ државне питомце	60.000	—			52.500	—
38	146	„ подвозне, путне и селидбене трошкове	4.000	—			4.000	—
39	„	„ накнаду за убијање заражене стоке . .	2.500	—			108	50
40	147	„ утамањивање голубачке мушице . . .	500	—			199	40
41	„	„ исплату болнич. трошкова страним држ.	1.000	—			1.000	—
42	„	„ периодске повишице лекарима	2.000	—			1.611	72
43	148	„ плату 4. нова сресна лекара . . .	9.000	—				
44	„	„ пенсионовање лекара и санит. чиновника	10.000	—			2.711	06
45	149	„ унапређење минералних вода . . .	20.000	—			16.932	22
46	„	„ оправке и доправке боли. зграда . . .	18.000	—			17.937	64
47	150	„ зидање болничких зграда и т. д. . . .	80.000	—			80.000	—
48	„	„ плату надзорника бања и т. д. . . .	15.772	—			14.850	18
49	151	„ „ сточних ревизора	7.200	—			7.200	—
50	„	„ редовне непредвиђене потребе	5.984	47			5.984	47
51	152	„ пенсије санитет. чиновника	13.763	93			13.763	93
52	„	„ плату санитет. чинови. на расположењу	4.314	40	1.092.343	52	3.882	72
		За пренос . .			34.973.048	50		

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
30.998.037	07	1,477.200	70	31,004.075	56	8.688	03	6.038	49	66.080	53	1,333.074	71
1.468.512	67			1.477.200	70			8.688	03	15.000	—	81.080	53
		20.646	50							4.685	50		
		5.000	—										
		2.514	85							485	15		
		5.856	—							144	—		
		101.860	—										
		85.140	—										
		358.287	40										
		75.090	90							1.409	10		
		34.730	51							169	49		
		73.950	34							10.325	66		
		17.100	—										
		25.400	—										
		2.000	—										
		15.513	32										
		52.500	—							7.500	—		
		4.000	—										
		108	50							2.391	50		
		199	40							300	60		
		1.000	—										
		1.611	72							388	28		
										9.000	—		
		2.711	06							7.288	94		
		16.932	22							3.067	78		
		17.937	64							62	36		
		80.000	—										
		14.850	18							921	82		
		7.200	—										
		5.984	47										
		13.763	93										
1.043.771	66	3.882	72	1.043.771	66					431	68	48.571	86
33.510.321	40			33.525.047	92			14.726	52			1.462.727	10

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето			34,973.048	50		
		5. Министарство финансија. *a). Финансијска струка.*						
1	153	Плата чиновника министарства	147.518	40			134.754	56
2	„	Додатак плати	1.010	40			1.010	40
3	154	Плата 3. члана катастарског одбора	3.000	—			3000	—
4	155	„ 11. професора земљомерског курса	9.240	—			5.620	—
5	156	„ пореских надзорника	150.000	—			150.000	—
6	157	„ практиканата финансијске струке	65.000	—			55.886	79
7	158	„ служитеља у Министарству	12.000	—			10.616	80
8	159	„ окружних благајника	53.551	20			52.286	71
9	160	„ благајничких помоћ. и контр. шиба	32.228	80			30.152	69
10	161	„ царинника	84.873	60			79.367	81
11	162	„ благајника, помоћника и књиговођа	7.072	80			6.916	32
12	163	„ царинских контролора	16.166	40			16.166	40
13	164	„ прегледача робе	64.665	60			64.665	60
14	165	„ магационара	25.007	40			21.925	61
15	166	„ царинских писара	5.304	60			4.657	66
16	167	„ статистичара	1.515	60			1.515	60
17	„	„ помоћника прегледача робе	3.600	—			3.271	14
18	168	„ и одело царинских позорника	100.000	—			100.000	—
19	169	„ царинских служитеља	15.000	—			9.938	58
20	170	„ думенција и возара	10.000	—			9.341	44
21	171	„ носача и њихових помагача	50.000	—			48.529	70
22	172	На кирије за финансијске зграде	12.000	—			12.000	—
23	173и287	„ огрев и канц. трошкове финанс. струке	60.000	—			60.000	—
24	178	„ дневнице, путне и селидбене трошкове целе финансијске струке	15.000	—			15.000	—
25	180	На враћање прихода	50.000	—			50.000	—
26	181	„ трошкове око штампања марака и осталог жиг. папира	20.000	—			19.130	10
27	182	На набавку и пренос каса	3.000	—			1.291	—
28	„	„ на исплаћивање царинца које држ. изгубя	4.000	—			573	70
		За пренос	1,020.754	80	34,973.048	50	967.627	61

Расходовано	Стварно издато		По буџ. издато више		По буџ. издато мање	
УКУПНО	ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	УКУПНО
ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.
33.610.321 40		**33.525.047 92**		**14.726 52**		**1,462 727 10**
	134.754 56				12.763 84	
	1.010 40					
	3.000 —					
	5.620 —				3.620 —	
	154.399 70		4.399 70			
	55.886 79				9.113 21	
	10.616 80				1.383 20	
	52.286 71				1.264 49	
	30.152 69				2.076 11	
	79.367 81				5.505 79	
	6.916 32				156 48	
	16.251 56		85 16			
	65.289 66		624 06			
	21.925 61				3.081 79	
	4.657 66				646 94	
	1.515 60					
	3.271 14				328 86	
	100.000 —					
	9.938 58				5.061 42	
	9.341 44				658 56	
	48.529 70				1.470 30	
	12.000 —					
	61.926 57		1.926 57			
	16.143 12		1.143 12			
	50.270 88		270 88			
	19.139 10				860 90	
	1.291 —				1.709 —	
	573 70				3.426 30	
33,510.321 40	**976.077 10**	**33,525.047 92**	**8.449 49**	**14.726 52**	**53.127 19**	**1,462.727 10**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено — особено		Буџетом предвиђено — укупно		По буџету — особено	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето	1,020.754	80	34,973.048	50	967.627	61
29	183	Плата и трошкови чувара државних добара у Крагујевцу, Београду и Роготу	5.500	—			2.439	96
30	184	Плата контролора злата и сребра	3.500	—			2.627	31
31	185	На израду и оправку скела и чамаца	15.000	—			13.441	51
32	186	„ осигуравање царинских магацина	2.000	—			255	—
33	187	„ трошкове око осноравања вредности робе	2.000	—				
34	188	„ куповање мушема и колица	2.000	—	1.050.754	80	752	98
		б). Монопол духана.						
35	293	На плату чиновника и све остале трошкове	2,997.000	—	2.997.000	—	2,836.343	34
		в). Монопол соли.						
36	293	На плату чиновника и све остале трошкове	900.000	—	900.000	—	882.734	75
		6. Министарство војно.						
1	189—220	На плату са свима додатцима, као и на целокупно издржавање војске, по свима партијама	9.739.105	—	9.739.105	—	9,724.271	06
		7. Министарство грађевина.						
		а). Грађевинска струка.						
1	222	Плата особља у министарству	109.095	40			105.289	34
2	„	„ практиканата	8.000	—			7.406	60
3	223	„ служитеља	8.580	—			8.552	—
4	„	„ цртача и механичара	12.500	—			9.356	64
5	224	„ окружних инжињера и подинжињера	72.215	60			68.014	03
6	225	На накнаду особених трошкова	50.000	—			49.999	80
7	226	„ издатке на грађевине на суву и води	100.000	—				
8	227	„ подизање зграде за Народну Скупштину	100.000	—			100.000	—
9	228	„ извршење мостова и т. д.	500.000	—			432.092	82
10	229	„ оправку полусталних мостова и т. д.	86.000	—				
11	230	„ канцеларијски материјал и прибор	2.500	—			2.500	—
12	„	„ цртаћи „ „ „	4.000	—			4.000	—
13	231	„ штампање формулара и т. д.	1.500	—			1.500	—
		За пренос	1,054.391	—	49,659.908	30	788.711	23

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
33,510.321	40	976.077	10	33,525.047	92	8.449	49	14.726	52	53.127	19	1,462.727	10
		2.439	96							3.060	04		
		2.627	31							872	69		
		13.441	51							1.558	49		
		255	—							1.745	—		
										2.000	—		
987.144	37	752	98	995.593	86			8.449	49	1.247	02	63.610	43
2,836.343	34	2,836.343	34	2.836.343	34					160.656	66	160.656	66
882.734	76	882.734	75	882.734	75					17.265	25	17.265	25
9,724.271	06	9,724.271	06	9.724.271	06					14.833	94	14.833	94
		105.289	34							3.806	06		
		7.406	60							593	40		
		8.552	—							28	—		
		9.356	64							3.143	36		
		68.014	03							4.201	57		
		49.999	80								20		
										100.000	—		
		100.000	—										
		432.092	82							67.907	18		
										86.000	—		
		2.500	—										
		4.000	—										
		1.500	—										
47,940.814	92	788.711	23	47,963.990	93			23.176	01	265.679	77	1,719.093	38

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено		По буџету	
			ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П. ДИНАРА П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .	1.054.391 —	49.659.908 30	788.811	23
14	231	На набавку и оправку инструмената . . .	4.000 —		3.169	20
15	232	„ „ књига, стручних журнала и т. д.	1.500 —		1.500	—
16	„	„ „ збирке графевинског материјала	1.000 —			
17	„	„ огрев канцеларија	1.500 —		168	30
18	234	„ државне питомце	20.000 —		15.960	—
19	„	Помоћ инжињерском удружењу	10.000 —	1.092 391 —	5.000	—
		б.) Крал. срп. држ. железница				
20	293	На плату особља, као и на све остале трошкове	3.110.150 —	3.110.150 —	3.000.000	—
		8. Мин. народне привреде				
1	234	Плата чиновника министарства	170.348 40		127.903	77
2	235	Плата служитеља министарства и рударског одељења	27.000 —		27.000	—
3	237	Плата практиканата министарства и рударског одељења	14.480 —		14.477	68
4	239 и 292	На огрев и канц. трошк. министарства .	12.800 —		12.745	50
5	241	„ кирију целе струке сем поште и телеграфа	20.500 —		20.500	—
6	242	„ путне и подвозне трошкове министарства	14.000 —		12.833	42
		Стручни издатци.				
		а). По струци саобраћаја, трг. и радности.				
7	243	На потпомагање индустрије, заната и радиности	100.000 —		95.000	—
8	„	На лесковачку ткачку школу	30.000 —		30.000	—
9	„	„ ужичку „ „	15.000 —		15.000	—
10	244	„ потпомагање трговине и т. д.	32.000 —		31.881	75
11	„	„ трговачку школу	23.000 —		23.000	—
12	„	„ издржавање међународног бироа и т. д.	2.000 —		2.000	—
13	245	„ набавку мера и остале трошкове и т. д	4.000 —		4.000	—
14	„	„ издржавање питомаца по свима струкама	63.000 —		63.000	—
		б). По струци земљорадње и сточарства.				
15	247	На оснивање виноделске школе	62.000 —		62.000	—
		За пренос . . .	590.128 40	53.862.447 30	541.342	12

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
47.940.814	92	788.711	23	47,963.990	93			23.176	01	265.679	77	1.719.093	38
		3.169	20							830	80		
		1.500	—										
										1.000	—		
										1.331	70		
		168	30							4 040	—		
		16.960	—										
814.508	73	5.000	—	814.508	73					5.000	—	277.882	27
3.000 000	—	3,000.000	—	3.000.000	—					110.150	—	110.150	—
		127.903	77							42.444	63		
		27.432	60			432	60						
		14.477	68							2	32		
		12.745	50							54	50		
		20.500	—										
		12.833	42							1.166	58		
		95.000	—							5.000	—		
		30.000	—										
		15.000	—										
		31.881	75							118	25		
		23.000	—										
		2.000	—										
		4.010	95			10	95						
		79.301	12			16 301	12						
		62.000	—										
51,755.323	65	558.086	79	51,778.499	66	16.744	67	23,176	01	48.786	27	2.107.125	65

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено		По буџету	
			ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	
			ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	ДИНАРА П.	
		Пренето . . .	590.128 40	53.862.449 30	541.342 12	
16	247	На спрему за оснивање једне више земљо-делско-шумарске школе	80.000 —			
17	248	На организацију сточарских завода . .	10.000 —		10.000 —	
18	„	„ потпомагање земљорадње и сточарства	100.000 —		100.000 —	
19	„	„ издржавање расадника за амер. лозу .	60.000 —		60.000 —	
20	249	„ помоћ Српск. пољопривредном друштву	12.000 —		12.000 —	
		в). По струци шумарској.				
21	249	На плату окр. шумара	50.000 —		50.000 —	
22	250	„ ограничавање, премеравање и поделу државних шума	15.000 —		15.000 —	
23	„	На пошумљавање голета и т. д.	15.000 —		15.000 —	
24	„	„ набавку шумарског прибора	200 —		200 —	
25	251	„ „ страних стручних новина . .	240 —		240 —	
		г). По струци статистичкој.				
26	251	На штампању формулара и т. д.	10.000 —		10.000 —	
27	„	„ набавку статистичких списа и т. д. .	1.200 —		1.200 —	
		д). По струци рударској.				
28	252	На монтирање руд. лабаторије	15.000 —		15.000 —	
29	„	„ набавку потребног материјала	4.000 —		4.000 —	
30	„	„ „ рударских инструмената . . .	4.000 —		4.000 —	
31	„	„ „ цртаћег материјала и т д. . .	3.000 —		3.000 —	
32	253	„ геолошко испитивање земље и т. д. . .	3.000 —		3.000 —	
33	„	„ штампање рудар. извештаја и т. д. .	3.000 —		3.000 —	
34	„	„ уређење рударског музеја	2.000 —		2.000 —	
35	„	„ испитивање рударства у целој земљи, на трошкове рудар. инжињера и т. д. . .	45.000 —		45.000 —	
36	„	На огрев и осветљење канцеларија . . .	1.000 —		1.000 —	
37	„	„ канцеларијске трошкове	3.500 —		3.500 —	
		е). По струци поштанско-телеграфској.				
38	9 23-240	На огрев и канц. трошк. одељења и свију поштанско-телеграфских станица . . .	37.000 —		36.055 —	
39	272	На куњне кирије	38.000 —		38.000 —	
		За пренос . . .	1.102.268 40	53.862.449 30	972.537 12	

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
51,755.323	**65**	558.086	79	**51.778.499**	**66**	16.744	67	**23.176**	**01**	48.786	28	**2,107.125**	**65**
										80.000	—		
		10·000	—										
		100.000	—										
		60.000	—										
		12.000	—										
		50.016	60			16	60						
		17.164	65			2.164	65						
		15.000	—										
		200	—										
		240	—										
		10.388	70			388	70						
		1.200	—										
		15.000	—										
		4.000	—										
		4.000	—										
		3.000	—										
		3.000	—										
		3.000	—										
		2.000	—										
		47.714	58			2.714	58						
		1.735	42			735	42						
		3.500	—										
		36.055	—							945	—		
		38.020	—			20	—						
51,755.323	**65**	995.321	74	**51,778.499**	**66**	22.784	62	**23.176**	**01**	129.731	28	**2,107.125**	**65**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .	1.102.268	40	53.862.449	30	972.537	12
40	254	На путне, подвозне и т. д. трошкове .	8.000	—			8.000	—
41	„	„ исплату закупа преноса поштанских .	199.897	50			189.106	20
42	255	„ набавку поштанских вагона и т. д. . .	70.000	—			70.000	—
43	„	„ „ оправку и препос каса и т. д.	10.000	—			10.000	—
44	256	„ „ печатаних образаца и т. д. .	20.000	—			20.000	—
45	„	„ „ хартије за марке и т. д. . .	3.000	—			3.000	—
46	257	На дијурне чиновника, званичника и служитеља који пошту спроводе	15.000	—			15.000	—
47	558	На подизање нових и премештање и одржавање старих телеграф. линија . . .	60.000	—			60.000	—
48	259	На отварање и издржавање школе поштанско-телеграфске	5.000	—			5.000	—
49	„	На издржавање међународног пошт.-телеграфског биро-а у Берну	2.178	—				
		ж). Надлештва.						
50	260	Управа фондова — плата	65.675	40			64.015	93
51	261	Окружне штедионице — плата	10.104	—			8.541	57
52	262	Контролно надлештво мера у Београду	2.020	80			1.867	80
53	„	Пароброд „Дели-град“ — плата	41.015	60			40.120	80
54	263	„ „ трошкови . . .	25.000	—			25.000	—
55	„	Управа држ. ергеле — плата	12.882	60			9.393	54
56	„	„ „ „ трошкови . . .	137.000	—			134.076	73
57	264	Упр. топчидерске економије, — плата . .	19.769	80			16.828	74
58	„	„ „ „ трошкови	8.330	—			8.330	—
59	265	Упр. ратарске школе, — плата	10.994	90			9.901	88
60	„	„ „ „ трошкови . . .	44.450	—			43.832	56
61	266	Упр. подринских рудника, — плата . . .	24.444	80			21.289	88
62	„	„ „ „ „ трошкови .	579.440	—			175.285	85
63	„	Упр. сењског рудника, — плата	16.997	20			11.374	20
64	„	„ „ „ трошкови . . .	431.150	—			431.150	—
65	267	Упр. Мајдан-пека — плата	15.683	20			12.688	56
66	„	„ „ „ трошкови	3.745	—			3.745	—
		За пренос . . .	2,944.047	20	53,862.449	30	2,370.086	36

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издате више				По буџ. издате мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
51,755.323	**65**	995.321	74	**51,778.499**	**66**	22.784	62	**23.176**	**01**	129.731	28	**2,107.125**	**65**
		8.356	48			356	48						
		189.106	20							10.791	30		
		70.000	—										
		10.000	—										
		20.000	—										
		3.000	—										
		15.000	21				21						
		60.075	40			75	40						
		5.000	—										
										2.178	—		
		64.015	93							1.659	47		
		8.541	57							1.562	43		
		1.867	80							153	—		
		40.120	80							894	80		
		25.000	—										
		9.393	54							3.489	06		
		134.076	73							2.923	27		
		16.828	74							2.941	06		
		8.330	—										
		9.901	88							1.093	02		
		43.832	56							617	44		
		21.289	88							3.154	92		
		175.285	85							404.154	15		
		11.374	20							5.623	—		
		663.461	80			232.311	80						
		12.688	56							2.994	64		
		3.745	—										
51,755.323	**65**	2,625.614	87	**51,778.499**	**66**	255.528	51	**23.176**	**01**	573.960	84	**2,107.125**	**65**

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено		По буџету	
			ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П. ДИНАРА П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .	2,944.047	20 53,862.449 30	2,370.086	36
67	268	Гл. поштанска станица у Београду . . .	11.114	40	8.804	10
68	269	Гл. телеграфска „ „ „	12.250	80	9.788	59
69	270	Поштанска станица на београд. железници	7.072	80	6.398	99
		з). Поште и телеграфи.				
70	271	На плате и додатак руководја, на плате указних и неуказних телеграфиста, на плате поштара, кондуктера и служитеља свију поштанских и телеграфских станица; на плате чувара линија и т. д. и т. д. .	688.020	52 3.662.505 72	666.752	63
		Свега расхода по буџету .		57.524.955 02		

Расходи ван буџета.

I. Управа држ. дугова.

1	285	Из прихода зајма 5% обртне ренте од 1888. год. за набавку штамбиља		

II. Министарство правде.

По законодавном решењу од 31. Марта 1892 год. и то:

1	43	На плату писара истражних судија . .		
2	„	„ „ практиканата истражних судија .		
3	„	„ „ служитеља „ „ .		
4	45	„ храну и остале трошкове притвореника код истражних судија		
5	57	На храну и одело лишеника код првостепених судова и казнитељ. завода		

III. Мин. просвете и црк. послова.

1	280	По законодавном решењу од 10. Априла 1891. год.; више утрошена сума на издржавање питомаца у 1887. год. . . .		
		За пренос . .		

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
51.755.323	65	2.625.614	87	51,778.499	66	255.528	51	23.176	01	573.960	84	2,107.125	65
		8.804	10							2.310	30		
		9.788	15							2.461	65		
		6.398	99							673	81		
3.061.830	23	666.752	63	3,317.358	74			255.528	51	21.267	89	600.675	49
54.817.153	88			55,095.858	40			278.704	52			2,707. 801	14
		752	80	752	80								
		8.970	—										
		5.800	—										
		3.165	55										
		12.007	63										
		107.356	89	137.300	07								
		517	25										
		517	25	138.052	87								

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . .						
2	291	По закону од 18 Септембра 1871 год. (збор. 24. стр. 2.) држ. штампарији као допуњујући кредит за подмирење њених трошкова у 1891., години.						
3	291	По законодавном решењу од 21. Марта 1891. год., на издржавање учитеља						
		IV. Мин. унутрашњих дела.						
		а). Полициска струка.						
		По законодавном решењу од 31. Децембра 1890. и 31. Јануара 1891. год., као и по чл. 5 зак. о буџету за 1891. годину:						
1	118	На плату цензора за стране новине . . .						
2	294	„ „ секретара начелства						
		По истим решењима и законодавном решењу од 31. Марта 1892 год.:						
3	131	На огрев и канц. трошкове начелства . .						
		По законодавном решењу од 31. Марта 1892 год. и то:						
4	133	На подпозне, путне и селидбене трошкове						
5	135	„ издржавање апсеника и путне трошкове						
6	129	„ плату пандура: издатак из 1887. год.						
		б). Санитетска струка.						
		По законодавном решењу од 2. Априла 1892 год. и то:						
1	290	На трошкове опште држ. болнице . . .						
2	139	„ „ болнице за душ. болести .						
3	140	„ „ болнице по унутрашњости .						
4	143	„ такође лекарске по чл. 17. закона . .						
5	„	„ „ „ „ „ 20. „ . . .						
6	146	„ подвозне путне и комисијске трошкове						
		За пренос . . .						

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		517	25	138.052	87								
		428.827	11										
		360	—	429.704	36								
		68	—										
		2.907	57										
		5.735	20										
		4.002	15										
		2.869	76										
		272	23	15.855	01								
		29.956	75										
		22.000	—										
		12.392	50										
		10.583	52										
		602	—										
		2.472	76										
		78.007	53	583.612	24								

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			особено		укупно		особено	
			динара	п.	динара	п.	динара	п.
		Пренето . . .						
7	147	На исплату болничких трошкова стр. државама						
8	151	„ редовне непредвиђене трошк. санитета. По законодавном решењу од 21. Децембра 1890, 31. Јануара 1891. год., као и чл. 5. зак. о буџету за 1891. год.						
9	144	На плату латова и гвардијана						
10	151	„ „ сточних ревизора						
11	152	„ пенсионовање санитетски чиновника .						
		V. Министарство финансија.						
1	168	По чл. 25. закона о трошарини на плату позорника . . . . . По законодавном решењу од 21. Децембра 1890. 31. Јануара 1891., као и по чл. 5. зак. о буџету за 1891 год.						
2	172	На куће кирије						
3	277-286	По законодавном решењу од 26. Марта 1891. год. пр. катастарско премеравање земље						
4	294	По законодавном решењу од 31. Марта 1892. год. на трошкове држ. ергеле у 1882 години. . . . . По законодавном решењу од 31 Марта 1892. год. и то:						
5	295	На плату царинских контролора						
6	„	„ „ прегледача робе						
7	„	„ „ магационара						
8	„	„ „ царинских писара						
		VI. Министарство војно.						
		По закону од 16. Априла 1890 год. . .						
1	279	На барутану „Обилићево“					51.910	—
2	294	„ „ „					85.764	47
		За пренос . . .						

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		78,007	53	583.612	24								
		563	—										
		2 503	59										
		513	90										
		1,521	99										
		1.990	78	85.100	79								
		23.327	55										
		951	—										
		187.288	24										
		53.204	15										
		218	84										
		4.399	37										
		384	45										
		179	55	269.953	15								
		137.674	47										
		137.674	47	938.666	18								

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено				По буџету	
			ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО	
			ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		Пренето . . .						
3	291	По законодавном решењу од 31. Марта 1892 године, додатак официрима на држање коња у 1891. години.						
		VII. Мин. Народне привреде.						
1	291	По законодавном решењу од 26. Марта 1891. год. на храну и издржавање досељених црногораца						
		Свега расхода ван буџета . .						

СУМАРНИ

		Расходи по буџету.						
I		**Краљева цивилиста**			1,200.000	—		
II		**Државни дугови**			19,900.879	75		
III		**Дотације**			1,800.000	—		
IV		**Засебни расходи**			337.909	60		
V		**Општи кредити**			376.226	20		
VI		**Пенсије и издржавања**			1,998.805	87		
VII		**Стручни расходи**						
	1	*Министарство правде*						
		а. Судска струка			1,717.635	40		
		б. Главна контрола			163.958	—		
	2	*Мин. просвете и црквених послова* . . .			3,652.383	76		
	3	*Мин. иностраних дела*			1,183.313	20		
	4	*Мин. унутрашњих дела*						
		а. Полицијска струка			1,549.593	20		
		б. Санитетска			1,092.343	52		
		За пренос . . .			34,973.048	50		

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
		137.674	47	938.666	18								
		98.543	—	236.217	47								
		146.918	47	146.918	47								
				1,321.802	12								

ПРЕГЛЕД

1,200.000	—			1,200.000	—							235.408	92
19,665.470	83			19665470	83							600.000	—
1,200.000	—			1,200.000	—							49.541	40
288.368	20			288.368	20							77.056	92
299.167	28			299.169	28							85.362	24
1,913.443	63			1,913.443	63								
1,656.955	48			1,657.902	85			947	37			60.679	92
163.958	—			163.958	—								
3,493.741	73			3,494.332	85			591	12			158.642	03
1,116.919	92			1,121.429	92			4.500	—			66.383	28
1,468.512	67			1,477.200	70			8.688	03			81.080	53
1,043.771	66			1,043.771	66							48.571	86
33510.321	40			33525047	92			14.726	52			1,462.727	10

Редни број	Лист расходника	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено — особено динара	п.	Буџетом предвиђено — укупно динара	п.	По буџету — особено динара	п.
		Пренето . . .			34973048	50		
	5	*Министарство финансија*						
		а. финансијска струка			1,050.754	80		
		б. Монопол дувана			2.997.000	—		
		в. „ соли			900.000	—		
	6	*Министарство војно*			9,739.105	—		
	7	*Министарство грађевина*						
		а. Грађевинска струка			1,092.391	—		
		б. Српска држ. железница			3,110.150	—		
	8	*Министарство народне привреде*			3,662.505	72		
		Свега расхода по буџету .			57.524.955	02		

Примедба: У закону о буџету за 1891. годину, предвиђен је укупни државни расход у суми од а у овом рачуну показано је само . . . . . .

Ова разлика долази отуд, што је буџет за 1891 год. погрешно сумиран и то:

1. Код специјалног буџета Мин. унутрашњих дела на страни 89. више је
2. „ „ „ Министарства војног, „ „ 194. „ „
3. „ „ „ Мин. народ. привреде и то:

а. на страни 244. више сумирано . . . . . .

б. „ „ 246. „ „ . . . . . .

Расходи ван буџета.

I.		*Државни дугови*	
II.		*Министарство правде*	
III.		„ *просвете и црквених послова*	
IV.		„ *унутрашњих дела* и то:	
	а.	по струци полицијској.	
	б.	„ „ санитетској	
V.		*Министарство финансија*	
VI.		„ *војно*	
VII.		„ *народне привреде*	
		Свега расхода по буџету . .	

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
33,510.321	40			33525047	92			14.726	52			1,462.727	10
987.144	37			995.593	86			8.449	49			63.610	43
2,836.343	34			2,836.343	34							160.656	66
882.734	75			882.734	75							17.265	25
9,724.271	06			9,724.271	06							14.833	94
814.508	73			814.508	73							277.882	27
3,000.000	—			3,000.000	—							110.150	—
3,061.830	23			3,317.358	74			255.528	51			600.675	49
54,817.153	**88**			**55,095.858**	**40**			**278.704**	**52**			**2,707.801**	**14**

. . . . . 57,527.084·02

. . . . . 57,524.955·02

дакле мање је показано . . . 2.129—

сумирано . . . . . 100·—

» . . . . . 8·—

. . . . . 0·20

. . . . . 2.020·80 2.021·—

Свега . . 2.129·—

			752	80	
			137.300	07	
			429.704	36	
		15.855	01		
		85.100	79	100.955	80
				269.953	15
				236.217	47
				146.918	47
				1,321.802	**12**

Редни број	НАЗИВ РАСХОДА	Буџетом предвиђено		По буџету	
		ОСОБЕНО	УКУПНО	ОСОБЕНО	
		ДИНАРА	П. ДИНАРА П.	ДИНАРА	П.
	Укупни државни расходи				
I.	Расход по буџету за 1891 годину		57,524.955 07		
II.	„ ван буџета				
	Свега . . .		57,524.955 02		

Објашњења

I. За расходе по буџету.

Из горњега рачуна види се, да је по буџету расходована укупна сума од . . . . .

Ну од ове суме има да се одбије, колико је депоновано код Г'л. држ. благајница, из година по потреби издавати дотичним Министрима и то:

1. Мин. унутрашњих дела (Парт. А. 1891. Л. 164.) . . . . . .
2. „ финансија „ „ „ „ 169 . . . . . .
3. „ војном „ „ „ „ 157 . . . . . .
4. „ грађевина „ „ „ „ 162 . . . . . .
5. „ народне привреде „ „ „ „ 766 . . . . . .
6. Управи државних дугова „ „ „ „ 174 . . . . . .

Што кад се одбије, остаје стварно расходовано по буџету за 1891. годину: динара .

II. За расходе ван буџета.

По накнадним законод. решењима, издато је по горњем рачуну из држ. готовине у 1891.

Ну од овога ваља одбити оне суме, које су у ранијим годинама издате, па досад стојале на ствовано законско одобрење за расходовање, и то:

1. Код Мин. просвете, издатак из 1888. на питомце . . . . . .
2. „ „ унутрашњих дела издатак из 1887. год. на пандуре . . . . . .
3. „ „ финансија издататак на царинске чиновнике . . . . . .
4. „ „ „ „ из 1882. год. на трошкове државне ергеле . . . .

Што кад се одбије, остаје стварни издатак ван буџета у 1891. години динара . . .

Кѫ 12.392.
10. Августа 1892. год.
Београд.

За књиговођу
писар мин. финансија,
Вит. Станојевић с. р.

Расходовано		Стварно издато				По буџ. издато више				По буџ. издато мање			
УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО		ОСОБЕНО		УКУПНО	
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
54,817.153	88			55095858 1321802	40 12			278.704	52			2,707.801	14
54,817.153	**88**			**56,417.660**	**52**			**278.704**	**52**			**2,707.801**	**14**

. . . . . 54,817.153·88 динара

ангажованих буџетских кредита за 1891. годину, што ће се у тову следећих

. . . . .	91.363·95	
. . . . .	8.000·—	
. . . . .	712.573·79	
. . . . .	362.923·90	
. . . . .	409.330·15	
. . . . .	696.125·64	2,280.317·43
. . . . .		52,536.836·45

годину . . . . . 1,321.802·12

партијама дотичних Министарства, а за које је тек у овој години издеј-

. . . . .	517·25	
. . . . .	272·23	
. . . . .	5.182·21	
. . . . .	53.204·15	59.175·84
. . . . .		1,262.626·28

Начелник одељења главне држ. благајнице,
Главни државни благајник,
Свет. Мићојевић с. р.

III.

ПРОСЕЧНИ
ДРЖАВНИ ПРИХОДИ
КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
ЗА 1890 И 1891 БУЏЕТСКУ ГОДИНУ

Број	Од чега	Годишње — Просечно — особено динара	п.	Просечно — укупно динара	п.	Округло — особено динара	п.	Округло — укупно динара	п.
	I. Непосредни данци								
1	Од земљишта	6,647.049	66			6,648.000	—		
2	„ зграда	473.542	92			474.000	—		
3	Принос од капитала	480.125	17			481.000	—		
4	Од капитала у радњи и допуњујућег пореза (обрт)	2,497.750	38			2,498.000	—		
5	Од рада	494.838	34			495.000	—		
6	„ личности	2,685.896	44	13,279.202	91	2,686.000	—	13,282.000	—
	б. Прирези								
7	52. паре на сваки динар непосредне порезе сем пореза на обрт	4,874.643	30	4,874.643	30	4,875.000	—	4,875.000	—
	II. Посредни данци								
1	Царина и узгредне таксе	3,632.321	84	3,632.321	84	3,633.000	—	3,633.000	—
2	**Трошарине**, и то:								
	а., на шећер	250.523	75			521.000	—		
	б., „ кафу	202.784	31			203.000	—		
	в., „ пиво	607.923	14			608.000	—		
	г., „ шпиритус	211.559	77	1,542.790	97	212.000	—	1,544.000	—
3	**Регали:**								
	а., на петролеј	84.027	53			703.000	—		
	б., „ жигице	131.164	37			132.000	—		
	в., руде са рударским таксама	85.632	05	919.636	95	86.000	—	921.000	—
	За пренос	—	—	24,248.595	97	—	—	24,255.000	—

Број	Од чега	ГОДИШЊЕ							
		Округло				Просечно			
		особено		укупно		особено		укупно	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренесено	—	—	24,248.595	97	—	—	24,255.000	—
4	Проценат од капиталија механск. (замена крчмарине)	150.926	41	150.926	41	150.000	—	151.000	—
5	**Монополи:**								
	а., дувански	5,275.230	24			5,276.000	—		
	б., солски	2,918.176	25			2,919.000	—		
	в., штампарски	149.247	66			150.000	—		
	г., барута и динамита	22.015	51	8,364.669	66	23.000	—	8,368.000	—
	III. Таксе								
1	судске и административне	1,938.008	96	1,938.008	96	1,939.000	—	1,939.000	—
	IV. Држ. привреда								
1	Од држ. железница	3,101.986	70			3,102.000	—		
2	„ експлоатације државн. рудника	200.926	04			201.000	—		
3	Од поште и телегр.	965.197	45			966.000	—		
4	„ државне штампарије	449.122	81			450.000	—		
5	„ добара и мостова	182.316	39			183.000	—		
6	„ шума и горосеча	113.317	58			114.000	—		
7	„ интереса и добити на новцу	280.420	39			281.000	—		
8	Од повл. народне банке	61.340	27			62.000	—		
9	„ окр. штедионица	93.611	04			94.000	—		
10	„ топчидер. економ.	26.908	41			27.000	—		
11	„ пунцовања	4.581	74			4.600	—		
12	„ држ. ергеле	17.483	35			18.000	—		
13	„ контроле мера	9.086	11	5,506.298	28	9.110	—	5,511.700	—
	За пренос	—	—	40,208.499	28	—	—	40,224.700	—

Број	Од чега	ГОДИШЊЕ Округло особено		ГОДИШЊЕ Округло укупно		ГОДИШЊЕ Просечно особено		ГОДИШЊЕ Просечно укупно	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренесено ·	—	—	40,208.499	28	—	—	40,224.700	—
	V. Управа фондова								
1	5% камате на главницу фонда школског · · · · · ·	165.911	84			166.000	—		
2	5% камате на главницу фонда санитетског · · · · ·	512.680	62			513.000	—		
3	1% од доходка од укупног капитала управе фондова ·	199.499	90			200.000	—		
	VI. Разни приходи								
1	Наплата прихода прошл. година · · · · · · · · · ·	6,941.145	27			6,942.000	—		
2	Случајни непредвиђени приходи · · · · · · · · · ·	597.255	60			598.000	—		
3	Од враћених кредита и уштеда	1,570.318	72			1,571.000	—		
4	Од продаје држ. добара · ·	1.952	58	9,988.764	53	2.000	—	9,992.000	—
	VII. За изравнање								
1	*Нове трошарине*	862.565	83	862.565	83	863.000	—	863.000	—
	Свега · ·	—	—	51,059.829	64	—	—	51,079.700	—

КБр. 12,393
23 Јуна 1892 године
Београд

Књиговођа,
Мих. Милићевић с. р.

Начелник
одељења главне државне благајне
и Главни државни благајник,
Свет. Милојевић с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

ОПШТОЈ ЦАРИНСКОЈ ТАРИФИ

Члан I.

Свака роба при увозу у Србију плаћа царину у колико није овим законом нарочито од ње ослобођена.

Колику царину која роба при увозу у Србију плаћа одређује овом закону приложена тарифа увозна.

Роба која се из Србије извози у друге земље плаћа само онда царину, ако је нарочито у тарифи извозној, која је такође овом закону приложена, споменута, и то по стопи која је у тој тарифи за дотичну робу означена.

Роба која се кроз Србију за друге земље само провози не плаћа никакву царину.

Члан II.

Општа царинска тарифа, увозна и извозна, овом закону приложена, вреди за све земље, у колико она није измењена нарочитим трговинским уговорима са дотичним земљама.

Члан III.

За правилну примену опште царинске тарифе постоји Именик Робе, у коме су поједине врсте робе по њиховој својствуи обичном називу фабричном или трговинском изложене, и који показује подкоју групу или који став тарифе долази свака врста робе.

Именик робе издаје министарство финансија. Да је он издат, објављује министар у Српским Новинама где се објављују и све измене и допуне у њему, које временом потреба изазове.

Члан IV.

Где у увозној тарифи који предмет не би био таксиран, нити од царине изречно ослобођен, министар финансија таксираће га и уврстити под ону таксу и ону групу тарифе, којима он по своме роду, својству и односно приближној вредности припада, што ће се и у званичним новинама објавити.

Члан V.

Роба што се увози из држава које веће отежице чине увозу робе из Србије по увозу других држава плаћа осим царине увозном тарифом одређене још 40% од вредности; а ако је така роба увозном тарифом царине ослобођена, министар финансија оптеретиће је, путем указа, специфичном царином до 20% њене вредности.

Изузетке од овога правила може чинити влада путем указа, кад нађе да то трговински или привредни интереси земље захтевају.

Члан VI.

Роба, састављена из разних материја, ако није особито и изреком у увозној тарифи таксирана, као и роба, које би саставни делови под разне позиције тарифе потпадали, цариниће се по њеном главном саставном делу; а ако је овај сумњив, онда по ономе саставку, који је у тарифи скупље таксиран.

Члан VII.

Увоз и извоз робе која је монополисана (барут, динамит, со, дуван и т. д.) допушта се само по нарочитом одобрењу за то надлежне власти.

Исто тако се влада овлашћује да из обзира санитетских и обзира јавне сигурности ограничи или забрани промет са извесном робом.

Члан VIII.

Влада се овлашћује да на предлог министра финансија на случај неродице увозну царину на жито и храну у опште спусти или укине привремено. Осим тога Влада се овлашћује, да и сировине и прерађевине којих у земљи нема или их има али у недовољној количини, или каквоћи а потребне су за индустрију и сточарство у земљи — може ослободити са свим или делимице од плаћања увозне царине у границама закона о потпомагању индустриских предузећа. (Збор. 26. страна 60.).

Члан IX.

Где у тарифи није изречно друкче наређено, на робу која се увози наплаћиваће се уз царину и све трошаринске и монополне таксе, било за државу, округ срез или општину.

Члан X.

Роба, која се увози, или извози, подлежи осим царине, и плаћању обртнога пореза, по одредбама закона о непосредном порезу. Наплата овога пореза вршиће се истовремено кад и наплата царине.

Овај порез плаћа свака роба, при увозу или извозу ако није изречно од тога законом ослобођена, без обзира на то да ли је од царине и споредних царинских такса ослобођена или није.

Члан XI.

Не плаћају никакву царину, обртну порезу, друге државне, помесне или општинске таксе:

1.) Предмети, намењени за непосредну потребу Краља;

2.) Предмети, намењени за непосредну употребу дипломатских особа, акредитованих код Краља Србије, по мери повластица које и у колико ужива и наше дипломатско особље код других дворова;

3.) Од државних набавака: оружје, војно одело, муниција и експлозивне материје, материјал за фабрикацију оружја и муниције у државним фабрикама;

4.) Предмети науке и вештине, намењени за збирку јавних завода за науку и вештину.

Члан XII.

Не плаћају даље никакву царину и обртну порезу, осим споредних царинских такса:

1. ствари путника, као: кошуље, хаљине и прибор за постељу; златне, сребрне и друге скупоцености; алат занатлија, посуђе и инструменти вештака; хаљине и кошуље лађара; књиге, храна и лекарија потребна за време путовања; предмети монополисани трошарини подложни до количине која је особеним законом прописана, но све то само у толико у колико би служило за сопствену потребу и у колико би с обзиром на каквоћу и количину ствари одговарало стању и другим односима путника;

2. превозне справе, као: пароброди, лађе или чамци, који би на пограничним рекама, а тако исто и кола и животиње, које би на суву возиле путнике или еспапе, но под погодбом да кола имају очевидне знаке превозне употребе и да је вожење предузето доиста за потребу лица или робе, а не зато, да би она и стока, која је тегли, прошла без царине;

3. покућанство, намештај, посуђе, стока и употребљавани алат оних, који би у Србију дошли да се ту стално населе, или који би то са стране наследили, као и спрема и дарови невеста у колико њиховом стању одговарају, но с изузетком монополисаних и трошаринских предмета;

4. храна и пиће, потребно искључиво за потрошњу у лађама, које долазе у Србију или из ње излазе;

5. карте с мустрама и мустре у комадима, које само за пробу служе, но изузимајући при увозу све пробе дувана и других предмета, који су државом монополисани или који су подложни трошарини;

6. сва роба на коју би царина мање од десет динарских пара изнела;

7. завијутци и судови у којима је роба за царињење сложена, изузимајући случаје:

а) кад се ти судови и завијутци по одредбама о дари сами као роба сматрају;

б) кад је роба сложена у такав завијутак или суд, у који се обично према својој форми и своме својству не завија и не слаже и који би царином скупље такспран био него и сама роба; и

в) кад се роба према одредбама тарифе или у случају XVII члана овог закона мора засебно да мери;

8. роба, која би се у путу или у царинари или у сместишним магацинима сасвим покварила. Но ако би роба само толико покварена била да се само за првобитну цељ не би могла употребити а за другу да би могла, као што је н. пр. покварено вино, које би се могло употребити за сирће, онда ће се на то наплатити сразмерна царина према тадашњем стању њеном, а по оцени вештака;

9. роба, која би се ради поправке, бојадисања или ради довршења израде у Србију увезла или из Србије извезла, као и стока која би се увезла или извезла ради израде с обвезом да се врати у року, који се унапред од стране царинске власти према природи и потреби одреди, као и под погодбом да истоветност дотичних предмета при повраћају буде савршено доказана, а код предмета, који се шиљу ради довршења израде, још и да се тиме не измени у суштини њихова природа и њихово име у трговини;

10. роба, која би се на неизвесну продају шпекулацију из Србије у страну земљу извезла или из стране земље у Србију увезла па би се непродата вратила; као и роба у антрепотима или царинским магацинима све док се одатле не дигне;

11. роба за увоз или извоз екеспедована али из царинаре још неодвесена, коју би сопственик хтео вратити.

Какви ће се услови, докази као и формалности тражити да се без царине и обртне порезе пропусте сви ови предмети, и они што су побројани у предходном, као и XIII и XIV члану, прописаће министар финансије.

Члан XIII.

Где се околностима и несумњивим сведоџбама докаже, да је потреба и да треба имати призрења, министар финансије може без царине и обртне порезе, или с умереном увозном царином пропустити:

1. предмете, набављене за потребу службе божије у црквама и богомољама ма какве вероисповести, па и материјал, набављен за грађење или поправку цркава и богомоља;

2. храну, одело и материјал за грађење што би се онима, који су ватром или другим елементарним случајевима унесрећени, послало као поклон са њихово издржање или за направу или оправу њихових станова;

3. старе употребљаване предмете, које би људи сиротног стања из стране земље на поклон добили;

4. предмете намењене за лечење и негу рањеника и болесника, а за потребу друштва „Црвени Крст."

Члан XIV.

У пограничном промету, на 10 килом. од границе, слободни су узајамно од плаћања царине и обртне порезе у смислу узајамности:

а, хлеб од брашна у количини до 10 кгр., свеже месо до 4 кгр., сир и масло до 2 кгр.

б, баштовански производи свежи као: зелен, салата, купус, краставци, репе, кромпир и т. слично, као и воће и свеже воће, у обичној количини за дневну потребу;

в, ст ановници пограничних округа који имају или који под закуп држе земље на другој страни границе ослобођавају се од царина на предмете који су потребни за обделавање ових земаља, нарочито на посуђа, земљоделске алате и стоку за рад, на семе и жетву од тих земаља, као: на жито, сено, стоку, дрво и т. д.;

г, узајамно ослобођење од сваке царине вреди и за све цанове и судове, у којима погранични становници преносе своје земљоделске производе, гипс, креч, пиће и друге течности, а исто тако и ма какве друге предмете, потребне за погранични промет, и оне који се истим путем празни враћају;

д, ослобођавају се, исто тако, од сваке увозне и извозне царине: стока која се води на исхрану или

пашу, па се после враћа. Исто се тако без царине враћају и производи од стоке, на пашу теране у другу страну, као: млеко, масло, сир, вуна, приплод од те стоке, али увек у количини размерној броју стоке и трајању паше;

h, слободни су и: жито, зејтињаво семење, кудеља, лан, дрво, строј, и други слични земљоделски производи, које пограничне становници носе за своју потребу у млинове, друге стране, да их онамо самељу, састкружу, исецкају, окруне и т. д., па их после тако прерађене враћају.

Чл. XV.

Особено од царине и других такса (трошаринских, монополских) наплаћиваће се при свакој увозној, извозној и провозној експедицији и ове споредне царинске таксе:

1, *кантарина* по десет пара од 100 кгр. нечисте тежине на робу која је у тарифи таксирана по тежини, и коју царинарница било по дужности, било по захтеву странке, мери на државној ваги. Ова такса неће се наплаћивати на провозну и извозну робу.

2, *лежарина* по пет пара динарских, на дан од сто кгр. нечисте тежине на робу, која би на царинском стоваришту или у магацину лежала више од шест дана.

За првих шест дана лежања, рачунајући ту и дан кад је роба примљена и дан кад је издата, не плаћа се никаква лежарина.

Изузетно на гас, палидрвца и друга палила, бензал, витриол и све друге лако запаљиве ствари наплаћиваће се по двадесет пара динарских на дан од сто килограма за све време лежања осим првих шест дана.

На грађу, дуге, дрва за гориво, песак, даске, прости непрерађени камен за зидање или калдрмисање, земљу, цигљу, креч и ћерамиду, наплаћиваће од кубичног метра по двадесет пара динарских на дан за све време лежања осим првих шест дана.

Крађе време од једног дана рачуна се као цео дан.

3, *ношевина* по двадесет пара динарских од сто килограма нечисте тежине робе.

Од плаћања ношевине изузимају се само гломазни предмети, као што су: угаљ, грађа, дуге, дрво за гориво, храна, со, песак и т.д. и други предмети, ако би при том и министар финансије нашао да би за њих одвећ осетно било то плаћање.

Министар финансија може лежарину и ношевину и повисити, и то прву, ако би се роба у царинари нагомилала, а другу ако би то скупоћа ношења изазвала.

4, *жиговина*, и то:

а) за олово, печат и врућ жиг по пет пара динарских; и

б) за ладан жиг по две паре динарске.

Материјал за везивање и утврђивање робе, на коју би се ударило олово или печат, као уже, канап, конци и т. д., дужан је дати сам сопственик робе.

5, *оборина*, и то на крупну стоку по пет, а на ситну по две динарске паре од комада за сваки дан, ако би стока лежала у државном обору.

При рачунању кантарине, лежарине и ношевине разломци до 50 килограма тежине узимаће се као потпуних 50, а преко 50 килограма узимаће се као потпуна стотина.

6, *Такса за декларацију* за сваку експедицију, од комада 25 пара, а за уметак 5 пара.

7, *Такса за признаницу* 10 пара од комада.

8, *Статистична такса*:

а) 5 пара од једног колета робе или комада, а ако је више, онда по 2 паре;

б) 10 пара од 1000 кил. једноставне робе или куб. метра.

9, *Скеларина* на пловним граничним рекама само онде, где држава мора да држи своје возове; али она не може бити већа за људе од 30 пара, за стоку крупну од 10 пара, за стоку ситну од 5 пара, а за остали робу од кубног метра 3 дин., и од 100 кгр. 40 пара.

10, *Возарина* онде где држава мора да има наручите људе који превоз врше; она не може бити већа за један воз чамца од 3 дин; за мању скелу од 12, а већу од 30 дин.

Таксе под 9 и 10 може министар финансија уступити и под закуп, ако има довољно гаранције за сигуран саобраћај.

11, *Калдрмарина* се наплаћује по тарифи о калдрмини од 24. октобра 1870 године, али се од плаћања калдрмине ослобођавају ови артикли: камен, угаљ и цигље.

Таксе од 1—10 јесу државне; а она под 11 (калдрмина) наплаћује се у корист оних општина, којима царинарница по називу припада. Министар финансије у споразуму са министром народне привреде прописаће правила о руковању и о употреби новаца од ове таксе.

Чл. XVI.

Царина и све остале таксе (трошарина, монополне и споредне таксе, као и пореза на обрт) до 10 динара примаће у сребру, а преко 10 динара у злату, но ко хоће да плати све у сребру платиће азију према највећем курсу што га је злато имало у прошлом месецу.

Чл. XVII.

Стопе за дару одређује и мења министар финансије путем наредбе према начину паковања и односима тежине који су у обичају у промету.

На робу на коју царина није већа од 8 динара од 100 кгр. и за судове у којима су течности, неће се у име даре ништа одбијати ако у тарифи није изречно прописано.

Код течности које се имају царинити према нечистој тежини, а увезу се у нарочита кола или бродове, додаваће се чистој тежини и тежина обичног начина паковања.

Чл. XVIII.

Правила и упутства за увођење у живот и примену овога закона прописује министар финансија. И

правила и све наредбе које се буду на основу овог закона издавале, објављиваће се у службеним новинама.

Чл. XIX.

Овај закон ступиће у живот петога дана а по истеку онога дана, којега буде обнародован у „Српским Новинама“ и тада престају важити закон о општој царинској тарифи од 5. Луна 1883. године, са свима њиховим изменама и допунама, као и сва друга законодавна наређења, која су му противна.

УВОЗ

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА лин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	I. Артија			
	непрерађена			
1	Артија упијача, проста [сура и бела]; артија за пиковање, поничара [папендела], и картон-папир без раздвајања [изузимајући картон папир за посетнице и фотографије], па и у маси обојена или каквом смесом премазана за пиковање, пропоне и т. д.	100 к.	8	15 у сандуцима и бурадима. 10 у котрљама. 5 у балама и џаковима.
2	Артија упијача фина, у маси обојена	„ „	12	
3	Артија за писање, штампање и цртање, па и све друге артије, неспомену те под бр. 1 изузимајући артију за цигарете и „сајден-папир“	„ „	14	
	Примедба. Овде спада и фини картон за посетнице и фотографије, као и сваке артије за писма без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама од картона сваке врсте и израде			
4	Артија за цигарете и „сајден-папир“ у табакцима	„ „	20	
	прерађена			
5	Артија шарена, лакована и бронзована (тако звана златна и сребрна артија); артија прозрачна („транспарент-папир“) омашћена или увоштена; артија прилепљена на платна	„ „	40	
6	Артија стакласта, пескуша и шмиргл	„ „	12	
7	Артија штампана, шпартана [растрирана] или квадрована у бојама	100 кг.	25	
8	Артија за писма са монограмима, цртежима и сликама, па и у кутијама сваке врсте и израде и артија са сликама	„ „	35	
9	Позадинице [тапети] и шаблони [патроне за собне молере], траке [шантлање] од артије за украсе, шупљикаста или избушена артија, чише од артије	„ „	60	
10	Куверти без монограма, цртежа и слика, па и у кутијама сваке врсте и израде	„ „	14	
11	Куверти са монограмима, штампаном фирмом, платном постављени, цртежима и сликама, и у картонским кутијама сваке врсте и израде	„ „	35	
12	Фишеци и кесе од артије за пиковање, и са штампаном фирмом итд.	„ „	10	15 у сандуцима и бурадима. 10 у котрљама. 5 у балама и џаковима.
13	Артија, па и штампана, шпартана [растрирана или којом квадрована], над којом је корицама од артије или папендекла, прошивена или повезана	„ „	20	
14	Књиге за радње повезане у платну или кожи, па и са кошковима и копчама од простих метала	„ „	30	
15	Књиге, мапе, музикалне ноте и остали слични књижени, научни и вештачки предмети, повезани или на платну или на каквој другој материји прилепљени	„ „	20	
16	Књиге, мапе, музикалне ноте у табакцима или прошивене (брошириане) неповезане	„ „	слоб.	
17	Карте за играње	„ „	100	
18	Артија за цигарете у књижицама, или иначе за пушење приготовљена	„ „	100	
19	Израде просте од артије	„ „	15	
	Примедба: Овде спадају предмети разног облика од артијине смесе, од артије и других сличних материја; даље кутије и томе сличне израде од артије или папендекла без значајних украса, па и у вези с простим материјалима.			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
20	Израде од вртиже особено неспомењуте, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 346. и 347	100 к.	50	
	II. Баштованским и пољски производи			
	Баштованским производи			
21	Воће, поврће, зелен, семење, корење, цвеће, расаде, и све остало биље и растиње свеже, зрело или осушено (изузимајући дуван, дувано воће, осушено биље за лекарију или боју и остало особено таксирано)	„ „	5	
22	Сиље без разлике	„ „	60	
22a	Хмељ	„ „	слоб.	
	Пољски производи			
23	Пшеница, пиротица, раж и крупник	„ „	2	
	Овас и јечам	„ „	1·—	
	Кукуруз, сиђа, ситна проја и остали	„ „	—·75	
	Примедба: На кукуруз у клиповима одбија се дара 20%			
24	Трава, сено, слама, кукурузовина, трска, шевар, рогоз, сита, сијерак, жир, маховина, лишће и грање. Овде долази и жито, кудеља или лан у снопу	„ „	слоб.	
	Млинарски производи			
25	Брашно и други млинарски производи (прекрупљено, стуцано, или олуштено зрно), крупа, бунгур, грио, герца	„ „	6	
	Дуван и прерађевине од дувана			
26	Дуван у листу, корење и отпаци од дувана	„ „	100	7 у балама са зауљама.
27	Дувани крижи, цигаре, цигарете и бурмут	„ „	200	5 у балама без зауља.
	Примедба: На цигаре у кутијама сложене, одбијаће се, поред друге редовне даре још и: за кутије од дрвета или метала 20%, за кутије од артије 10%.			
	III. Вуна и длака			
	Вуна и длака у влакну			
28	Вуна овчија сирова, прана или рапчешљана, но немашћена	„ „	слоб.	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
29	Одпаци (ђурда) од вуне и вуна пештачка без разлике	100 кг.	10	25 у сандуцима и бурадима. 10 у балама и џаконима.
30	Вуна овчија у влакну машћена	„ „	60	
31	Длака ма од каквих животиња	„ „	слоб.	
	Предиво			
32	Предиво од вуне, овчије или пештачке, од камиље или даброве (биберове) длаке, сирова, бељена, обојена, штампана, у једној или више боја	„ „	80	25 у сандуцима и бурадима. 10 у балама и џаконима.
33	Од козине и од других горе неспомењутих длака	„ „	40	
	Тканине			
34	Покровци и остале мутавџијске израде од кострешине, као: врећа, џакова, торбе, колани, узари, и т. д.	„ „	50	
35	Груби филц од животињске длаке или грубе вуне (па и скројен у њонове) и т. п. а тако исто и катрањисан и лаковани	„ „	50	10 у сандуцима и бурадима. 5 у котарицама. 5 у балама и џаконима.
36	Груба чоја, као халина, лоди, материја зајур, и тако даље	„ „	50	
37	Аба и шајак	„ „	50	
38	Тебета (коњска и груба за постељу) од грубе вуне и од длаке рогате марве, коња и т. д.	„ „	50	
	Примедба. Овде спадају и тебета од отпадака (шоди).			
39	Груби простирачи (сеписи) од животињских длака, осим козине	„ „	50	
40	Остали простирачи без разлике, довршени за употребу, даље покривачи у опште, изузимајући покриваче за коње или покриваче грубе за постеље, именоване у броју 34. као и застирачи за столове, именоване у броју 42.	„ „	75	10 у сандуцима и бурадима. 5 у котарицама. 5 у балама и џаконима.
	Тканине другчије него што су оне код бр. 34. до 38. па и штамаване, шаране, фасоване у свези или без свези са металним жицама, па и са мало свиле:			
41	Чоја и материје сличне чоји за мушко и женско јаче одело, фланел, патмол, материја за поставу; филц, и израде од филц-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	па; просте преплетене (вирковане) израде - -	100 к.	120	
	Примедба. Под материјама сличним чоји разумеју се сви помодни штофови за мушко одело, као што се израђују у Брину и Рајхенбергу - - - -			18 у сандуцима и бурадама. 5 у балама и џаковима.
42	Лаке танке материје, које обично служе за женско одело (орлеан, тибет, кашмир, мохер, бареж и т. д.); материје за намештај (мебелштоф), застирачи за столове, огртаче мараме, појаси, шалови, тканине сличне шаловима, па и са ресама или кићанкама; вунени плиш и вунени сомот - - - - - - -	» »	2·0	18 у сандуцима и бурадама. 10 у котарицама. 5 у балама и џаковима.
	Примедба. Под ову одредбу спадају: алпака, мохер, орлеан, тибет, листер, кашмир, серџи, дамаст, сатни, италијанилот, мерино, дамаст, рипс, и друге материје за намештај, женске помодне материје. Огртаче мараме, шалови и појаси могу бити и просто везени.			
43	Све шупљикасте, ошне и лаке тканине, као блонд, бобине, петине, фулар, газ и т. д., а тако исто и мараме, шалови и други слични предмети од ових материја - - - - - - -	» »	300	22 у сандуцима и бурадама. 12. у котарицама. 5 у балама и џаковима.
	IV. Дрво и израде од дрвета и биља			
	Непрерађено			
44	Дрво, за гориво - - - -	куб. м.	слоб.	
45	Грађа, као: даске, летве, дуге за бурад, планке, прошће, шиндре, греде, дреџеви, балвани, трупци, пањеви, облице или мотке и т. д. - - - - - - -	» »	6	
46	Тачке за винограде - - -	» »	6	
47	Дрво за даљу прераду спремљено за главчине, палатине и спице за кола или сување; за руде, весла, обруче; дреновина за клинове и т. д. - -	» »	2·50	18. у сандуцима и бурадама. 12. у котарицама. 5 у балама и џаковима.
48	Дашчице у листовима за фурнирање, за осјучарске или ћилибарџијске потребе, ободи за решета, сита или добоше, обручи за бурад - - - - - - -	» »	6	
49	Плута или кора јагњедова, лика, луч и угаљ од дрвета - - - - - - -	100 к.	слоб.	
50	Сва скупоцена дрва, морска трска, панама и друга слична скупоцена трава, слама или лика; пруће, шибље и грање ма од каквог дрвета -	» »	слоб.	
	Прерађено			
51	Израде од дрвета просте, т. ј. коларске, качарске, стругарске и столарске израде просте, непремазане, немазане, нелаковане, и неполиране, и једино у специ с гвожђем			
	Примедба. Овде спадају: бачве, бурад, шаторли, каце, кове, корита, чиброви, вадра, точкови, и други колски делови (изузимајући готова кола), колица за њубре, ручне санице, пархети и њихови саставни делови, весла, каупе, столови, столице, ногари, сандуци, кревети, ормани, јармови, самари роље, тегле, чекрци, воденице, (изузимајући воденице на понтонима), лествице, обућа дрвена, кокошарници, грабуље, пеле, лопате, клинци за обућу, чачкалице, дрвца за жижице, корита, карлице, ступе, и т. п. просте, непремазане, нелаковане, и неполиране израде од дрвета. Овде спадају још и запушачи и њонови од плуте.			
	Вагрвче, тањири, заструги, калупи:			
52	Необојени - - - - - - -	» »	10	
53	Обојени, лаковани или премазани - - - - -	» »	20	
	Намештај од меког дрвета, просто премазан (или просто обојен са цвећем, украсима и т. д.) и само у специ са простим плетивом од сламе и основом од звожђа:			
54	Спадуци - - - - - - -	» »	8	18. у сандуцима и бурадама. 12. у котарицама. 4 у балама и џаковима.
55	Остало - - - - - - -	» »	12	
	Столарске, стругарске, дворезачке и друге израде од дрвета, осим напред наведених предмета, или и у специ са другим простим материјама:			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАЋА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
56	Необојене	100 к.	10	
57	Обојене, лаковане, или премазане	„ „	20	
58	Предмети именовани под бр. 52—57, политирани	„ „	25	
	Примедба к бр. 52—58. Под ову одредбу спада намештај од савијеног дрвета, па и над је у свези са несавијеним дрветом оплетен сламом, трском и т. д. са остругањем и избушењем деловима, или са пресованим или помоћу нарочите машине израђеним, но неизрезаним украсима.			
59	Намештај постављен или преучен	„ „	50	
60	Остале израде од дрвета постављене или преучене	„ „	50	18 у свлачионама и бурагама. 12. у котарницама.
61	Шишке и разнога од дрвета, бронзирана и позлаћена	„ „	50	4 у балама и ланцима.
62	Остали предмети позлаћене или бронзирани	„ „	100	
63	Ситарске израде са дрвеним ободом и дањетом, ма од каквог материјала	„ „	50	
	Плетарске израде			
64	Просте, и то: од неољуштеног прућа и шибља, од коре, шевара или рогоза, од обичне трске, сламе, или траве, необојене ни каквим лаком премазане, као што су: котарице, кошеви, кошпице, лесе, метле, асуре или простирке, зембили, сађурице и т. д., све и у свези са дрветом, ужетом или концем	„ „	10	
65	Фине, т. ј. од морске трске, панаме, баште, и другог егзотичног материјала; од ољуштеног прућа и шибља; као и све фине израде од обичне коре, трске, сламе, или другог била, обојене необојене, премазане, лаковане, у свези или без свезе са простим материјалима (изузимајући шешире, капе и ситнице)	„ „	20	20 у свлачионама и бурагама. 12. у котарницама. 4 у балама и ланцима.
	Примедба: Овде спадају и плетарске израде именоване под бр. 64, ако су обојене, лаковане или у свези са тамо поменутим материјалима.			
66	Плетарске израде, од чега или са свим позлаћене или бронзиране	„ „	100	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАЋА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Превозна средства и воденице			
	Кола, таљиге, саонице за запрезање:			
67	Неокована и непремазана	комад	15	
	Окована или премазана, али непостављена:			
68	Без седера	„ „	25	
69	На седерима	„ „	50	
70	Постављена	комад	150	
71	*Железничка вагони*	„	слоб.	
	Бродови са или без прибора:	од 1 тоне товарне снаге		
72	До 4. тоне товарне снаге	„	5	
73	Преко 4. тоне, поред горње царине за оне до 4. тоне, још за сваку тону	„	2	
74	*Пароброди и шлепови*, са чамцима, мостовима (пиетонци) и другим прибором	„	слоб.	
	Примедба: Под пароброднем прибором разумеваје се: конопци, лењери, једрила, весла, чакље и други алати, као и све особно и кухињско покућанство и намештај за лађу.			
75	*Воденице* на понтонима са свима воденичним састављним деловима и прибором, но без других преносних справа	комад	500	
	Примедба: Под воденичним прибором разуме се све оно, што је за воденицу потребно, као: воденично камење, воденичне справе, амбари, мостови лењери, и остали лађарски и млинарски алати, а и обично млинарско посуђе и покућанство.			
	V. Животиње			
76	Водови	„	27·50	
77	Краве, бикови, биволице и теоци	„	10	
78	Коњи, кобиле и ждребад	„	10	
79	Мазге, магарци, магарице и ждребад њихова	„	5	
80	Свиње	„	5	
81	Прасад	„	—·30	
82	Овце, овнови, јарчеви, козе, јагањци и јарад	„	1	
83	Зечеви	„	—·20	
84	Перната живина без разлике	„	слоб.	
	Примедба: Сва напред споменута животиња разуме се жива или мртва, неодрана, а ако је одрана, онда се разуме као сирово месо.			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нечисте (шпорко) тежине
85	Раци, пужеви, шкољке, корњаче и жабе, све свеже, осушено, слано или у саламури	100 к.	слоб.	
86	Риба свежа	„ „	слоб	15. у сандуцима и буradима.
87	Сардине у буренцетима или у саламури и сва остала риба, усољена или у саламури, осушена или надимљена	„ „	15	10. у котарицама. 5. у балама и џаковима.
88	Пијавице	„ „	слоб	
89	Пчеле живе, или у кошницама са сађем или без саћа	„ „	слоб.	
90	Сви остали инсекти, изузимајући златне бубе, које се употребљују за лек (кантариде)	„ „	слоб.	18. у сандуцима и бурадима. 12 у сузоњима. 10. у котарицама. 5. у балама и џаковима.
91	Напред неименована животиња или мртва, као: срне, козуте, јелени, лавови, слонови, мечке, курјаци, тигрови, пантери, мајмуни, пси, мачке, змије, крокодили, и т. п. а тако исто и мумије, мртваци, костури (скелети), и сва мртва животиња, испуњена, балзамована, или иначе за чување израђена	„ „	слоб.	
	Производи од животиња, у другим одељцима нетаксирани			
92	Месо, сланина и сало свеже, усољено или у саламури	100 к.	25	
93	Месо и сланина осушена, но непрерађена	„ „	25	15. у сандуцима и буradима.
94	Мед цеђен, и печенђен, и медљика (мелис-вода или шербет)	„ „	35	10. у котарицама. 5. у балама и џаковима.
95	Млеко, павлака од млека, и јаја	„ „	10	
96	Коса сирова у влашима, неурађена и непрерађена	„ „	200	
	Перје ма од какве чернате живине:			30 у сандуцима и буradима. 20. у котарицама.
97	за украсе без разлике	„ „	1000	
98	све остало ма за какве потребе	„ „	125	10. у балама и џаковима.
99	Семе и чаурице од свилених буба	„ „	слоб.	15. у сандуцима и буradима.
	Преса и бешике:			
100	Од рибе (хаузенблазен)	„ „	110	10. у котарицама.
101	Од свију осталих животиња	„ „	5	5. у балама и џаковима.
	VI. Јестива и пића.			
	Јестива:			
	Од брашна, воћа, варива, житарица, или другог каквог било, печена, кувана, уништена или иначе за јело справљена:			
102	Леб, колачи, тарана, макароне, сиго, тесто и брашнице	100 к.	15	
103	Пекмез, шира, од воћа и трожђа, укувани, и остали сокови оцеђени или укувани; конзерве од воћа и поврћа и т. п.	„ „	20	
104	Колачи пеласти чареци, леб пелер., и друга теста, брашнице или јестива све врсте, воће и друга бића, скувана или оцеђена, заслађена шећером и т. п. Овде се разуме и шећер кандис (кристалисан), жути, црни и други обојени, а и шећерлеме (бомбоне) без разлике	„ „	35	
105	Од меса, сланине, рибе, рака, пужева, шкољака, и од осталих животињских честица, кувана, печена, пржена, маринарана или на други начин зготовљена, као: маринати, конзерве, екстракти, печења, икре, аџеџра, (јајвар или антугар) кобасице, саламе и т. д.	100 к.	35	
106	Сир без разлике	„ „	20	
107	Скоруп (кајмак), масло (бутер) без разлике	„ „	20	
	Алкохолна и шпиритуозна пића			
	Вино:			
108	У буradима	„ „	50	
109	У флашама (разумевајући ту и шипење вина)	„ „	100	
	Течење јаке течности, алкохол, шпиритус, (ракија, рум и ликер):			
	У буradима:			
110	Алкохол и шпиритус	„ „	30	10. у двогубим буradима.
111	Остале	„ „	100	20. у сандуцима.
112	У флашама	„ „	150	12. у котарицама.
113	Пиво у буradима и флашама	„ „	5	
	Примедба: Ако увозник при увозу пива у флашама изјави да ће флаше у року од три месеца вратити, онда ће царинарница, код које се увоз врши, пребележити увезени број флаша, па ако се у наведеном року исти или мањи број флаша извезе, вратиће му се толико царине и трошарине, колико му је на њих у име тога при увозу било наплаћено. У том случају неће се на флаше наплаћивати извозна царина.			

Тарифни број	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
114	Сирће за јело; есенција од сирћета	100 к.	10	20. у дворубим буradама, 30 у сандуцима и 12 у котарицама.
115	Минералне воде заједно са флашама и кришама	„ „	3	
116	Вода обична и лед	„ „	слоб.	
	VII. Камен, земља и стакло			
	Минерали прости и окупљени сирови			
117	Камен скупљени прости: нетесани, нерезани и никако нерађени; земља, песак, шљунак и остали минерали у природном њиховом стању, а у другом ком одељку неспоменути	„ „	слоб.	15. у сандуцима и буradама. 8. у котарицама. 3. у балама и џаковима.
118	Со за јело без разлике	„ „	2	
119	Камени и мрки угаљ	„ „	слоб.	
120	Тресет (торф) за гориво	„ „	„	
	Минерали скупљени полурађени			
	У комадима и без свезе с другим материјалима, т. ј. само сечени или резани, стругани, уваљани или мљени као материјали за израде каквих предмета спремљени:			
121	Драго скупљено камење (брилијант, дијамантат, зафир, рубин, смарагд) и бисер	1 к.	15	
122	Драго полу-скупљено камење, као: ахат, аметист, гранат, далматин јаспис, карнипол, тиркиз и т. п.	„ „	10	
123	Камење вештачки направљено, другом камену подражавано, мозајик и лава, па какве израђени	„ „	10	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котарицама. 6. у балама и џаковима.
124	Мермер у комадима или на плиз, и шиварр у комадима	„ „	15	
125	Стена (истина, морска пена), и смеса каква стена подражавана	„ „	20	
	Камен прости, или смеса каква камену подражавана, полурађени и израђени			
126	Отесани неполирани, за зидање и калдрмисање, па и вештачки базалт камен и т. п.	100 к.	0·50	
127	Водењачно камење па и са обручевима од метала	„ „	15	
	Израде од камена и цемента (па и од гипса), као: надробно камење, споменици, стубови, (па и са натписима) ригастови за врата и прозоре, олуци, цеви, валови, степени и т. п., и остале израде у тежини од најмање 5 кр. па и у свези са дрветом или простим материјалима:			
128	неполирани	100 к.	5	
129	полирани	„ „	2	
	Израђени предмети испод 5 кр. тежине, у свези или без свезе са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 345			
130	неполирани	„ „	12	
131	полирани	„ „	25	
	Примедба: Под бр. 128-129 долазе изузетно и тесала, плоче за литографију, плоче зване келхајм и цементне, плоче за кровопе од шкриљца (шифера) без разлике тежине.			
	Грнчарија			
132	Цигље, крепови сваке врсте	1000 ком.	6	
133	Проста грнчарија, глеђосана или неглеђосана, грнчарија од пескуше, цеви, каљеви за пећи, плоче за патос; све ово и у свези са дрветом и гвожђем неполираним и нелакованим	100 нг.	25	
134	Фина фајанс и порцулан једнобојан или бео, па и бео са обојеним первазима и украсима; земљане луле; све ово и са заклопцима и украсима од простих метала	„ „	35	25 у сандуцима и бурадима. 20 у котарицама и шишама.
	Примедба. Овде спадају и предмети именовани под бр. 133 кад су у свези са оваким заклопцима или украсима.			
135	Фини фајанс и порцулан шаребојан, малан, позлаћен, посребрен; грнчарија у свези с другим простим материјалима у колико нису споменути у обадва претходна става, или у колико не спадају под бр. 345	100 к.	50	
	Стакло и стаклорија			
	Просто стакло, т. ј. ни углављено, ни полирано, ни резано, ни шарано, ни пресовано, ни обојено, ни позлаћено, ни малано, и без свезе с другим материјалима:			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
136	Стакло за прозоре у таблама	100 кг.	18	
137	Шупље стакло у својој природној боји, стакло и емаљ неурађени у маси, ливене плоче за кровове и паросе са пругама или без пруга	„ „	30	
138	Шупље стакло бело	„ „	50	
139	Шупље стакло именовано под бр. 137, са углављеним или отструганим запушачима, дном, или иначе; пресовано стакло и мутно (непровидно) стакло са или без углављених или отструганих запушача, дна или иначе	„ „	60	
140	Стакло углављено, резано, гравирано киселином или на други начин шарано, шкурењем или горе именовано пресовано мутно стакло, обојено, полирано, посребрено, препучено; стаклене призме за полијеље, дугмета, корали, њишуље од стакла, шитко и кончасто стакло	„ „	90	30 у сандуцима и бурадима. 20 у котарицама и мешинама.
	Примедба: Уштипце и подложице на дугметима, које једино служе за утврђивање као и конци, на којима су нанизани корали, бисер и емаљ од стаклета само зарад лакшег паковања и преноса, неће се узимати у обзир при царињењу. Ако се пак предмети од стаклета, нанизани на конац или гајтан, могу да употребе за накит, онаки као што су, н. пр. гривне, огрлице и т. д.] онда потпадају под бр. 345.			
141	Стаклорија у вези с другим простим материјалима, у колико не спада у групу уграмљених огледала или ситница	„ „	120	
	Примедба: Шупље стакло просто оцвећено рогозином, врбовином, сламом или трском, царинише се према својству стакла по одредбама под бр. 137 до 141. Код шупљег стакла неће се узимати у рачун при царињењу етикете, заштитне марке и т. д., натписи или обележаји на њему.			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100. КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Огледала у рамџ у колико не спадају у врсту ситница:			
142	До 0·60 см. висока	100 кг.	50	30. у сандуцима и бурадима.
143	Преко 0·60 см. висока	„ „	75	20. у нотаријама.
	VIII. Метали			
144	Непречишћавани и никако непрерађивани без разлике	„ „	слоб.	
	Гвожђе			
145	Сирово, т. ј. ливено у полугама, комадима, грудвама и т. д.; стара гвожђарија и отпаци од гвожђа и челика	„ „	1	
146	Полу-рађено: гвожђе и челик за ковање, у грудвама, комадима, маси и т. д. лупетајвен, роцагл, малбаре, неурађене шипке и инготе	„ „	2	
147	Гвожђе и челик у шипкама четвртасто, обручасто, у шипкама, округло, рогласто, угласто гвожђе и челик сваке врсте, гвоздене и челичне плоче	„ „	3	
	Примедба: Овде спада све тегљено, ковано или ваљано гвожђе у шипкама, челик тегљен и ливен у шипкама без разлике, тако звано босанско гвожђе, гвожђе у обручевима, гвожђе у виду L. V. T и I. (гредо) U, + и т. д.; све опште гвожђе и челик у сваком облику који долази у трговини.			
148	Материјал за железницу од гвожђа или челика (изузимајући оно што долази у машине и преносна средства), н. пр. железничке шине, материјал за спајање шина, састављи делови за грађење или оправку преносних спирала, скретнице, укрснице и т. п., конструкције за железничке путове	100 к.	слоб.	
149	Дим и жица од гвожђа или челика без разлике	„ „	8	
150	Гвожђе за дрљаче и плугове (рапенике)	„ „	8	
	Наради од гвожђа или челика:			
151	Ексери, ексерчићи од жица, нитне, клинци, чивије, завртња (шрафови) енглеске, потковице и поклопци за лонце	„ „	10	10. у сандуцима и бурадима. 6 у корпама 3 у балама, џаковима и рамовима.

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
152	Израде од гвожђа или челика, нестругане и непремазане, и само у вези са дрветом или ливеним гвожђем	100 к.	18	10 у сандуцима и буралима, 5 у нотарицама 2 у балама, џаковима и рамовима.
	Примедба: Маз употребљен колико да само гвожђе не зарђа, неће се узимати у обзир при царињењу.			
	Сираве и алати од гвожђа и челика			
153	Виле за њубре и сено, пињуци, мотике, лопате, грабуље, косе, срповн, сечива за сламу, дрљаче, плугови, каписле за основине, длета, диље чекића, клешта и наковњи преко 2·5 кг. теж. — Све ово без разлике израде, па и са дршкама, ручицама, држалима и т. п. од дрвета	„ „	18	
154	Израде од кованог гвожђа и челика, стругане или премазане (осим мазе против рђе); све браварске израде (изузимајући браве и кључеве) лимарске и друге израде од лима, отрале од жица; све оно и стругано или премазано, у вези или без везе са простим материјалима	„ „	36	10 у сандуцима и буралима, 6 у нотарицама, 3 у балама, џаковима и рамовима
155	Израде од кованог гвожђа или челика, клесане или цикноване (израде од белог лима и беле жице) па и у вези са другим простим материјалима; овде долазе и браве и кључеви	„ „	40	
	Примедба: Овде спадају и сва остали, особено неименована алати, без разлике израде, бравде, маказе за стрижење овнова, и за потресивање пољка, и шврљци			
156	Све полирање, лаковање, емаљирање и бронзовање израде, емаљирано кухињско посуђе, па и у вези са другим простим материјалима	100 к.	40	13 у сандуцима и буралима, 6 у нотарицама 4 у балама, џаковима и рамовима.
	Израде од ливеног гвожђа и њему подражаваче смесе:			
157	Нестругане, непремазане, неемаљиране, нити са другим металом или металном смесом прекучене, па			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	и у вези са дрветом или са ковањим или ваљаним гвожђем	100 к.	5	
	Примедба: Маз употребљен само колико да гвожђе не зарђа, неће се узимати у обзир при царињењу.			
158	Стругање, премазање, (осим мала против рђе) емаљирање, бронзовање, са другим простим металом или металном смесом прекучење, лаковање, па и у вези са простим металима	„ „	18	10 у сандуцима и буралима, 5 у нотарицама, балама, џаковима, рамовима.
159	Полирање	„ „	50	13 у сандуцима и буралима, 6 у нотарицама 4 у балама, џаковима и рамовима.
	Олово и цинк			
	Полурађен, т. ј. у комадима, слитку, полугама, таблама, даље: лим и жица:			
160	Олова	„ „	8	
161	Цинка	„ „	10	
	Израде од олова			
162	Олова за штампање, куршуми, сачме, олово за спајање стаклета на прозору, цеви и све грубе израде, свака у тежини преко 2·5 кг.	100 к.	15	10 у сандуцима и буралима, 6 у нотарица. 2 у балама, џаковима и рамовима.
163	Све остале израде, па и у вези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.	„ „	60	13 у сандуцима и буралима, 7 у нотарицама 3 у балама.
	Израде од цинка			
164	Просте, т. ј. свака у тежини преко 2·5 кил.	„ „	12	10 у сандуцима и буралима, 6 у нотарица. 2 у балама и џаковима.
165	Све остале израде, па и у вези с простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.	„ „	60	13 у сандуцима и буралима, 7 у нотарица. 3 у балама и џаковима.
	Калај и Британика			
166	Полурађена, т. ј. у комадима, слитку, плочама, полугама, таблама, жици; затим отпаци и парчад од испрахних старих израда	„ „	20	10 у сандуцима и буралима, 6 у нотарица. 2 у балама, и џаковима.
	Израде па и у вези са *простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.*			
167	Ливени предмети прости и груби	„	60	13. у сандуцима и буралима. 7. у нотарица. 3. у балама и џаковима.
168	Ливени предмети фини и лаки, израде у пастовима или жици без разлике	100 к.	150	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕТО (ЧИСТЕ) (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	Бакар			
169	Полурађен т. ј. у комадима, сачку, полугама, плочама, листовима, жици; за тим отпади и искрхани стари предмети	100 к.	20	10. у сандуцима и бурадима. 6. у котарици. 2. у балама и џаковима.
	Израде, па и у свези с простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.			
170	Ливени предмети прости и груби: звона, звонца, стуље, авани, тучкови, свећњаци, утиље, жрвња за млевење кафе, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину; споменици, надгробни крстови, посуђе	„	40	13. у сан. и буradима. 7. у котарици. 3. у балама и џаковима.
171	Сви лаки и фини предмети; израде у листовима или жици без разлике	„	60	
	Месинг (туч), томбак и бронза			
172	Полурађени, т. ј. у комадима, сачку, плочама, полугама, листовима и жици, отпади и парчад од старих предмета	„	30	
	Израде па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.			
173	Просте ливене израде: звона, звонца, тегови, авани, тучкови, свећњаци утиље, жрвњи за млевење кафе, ленири, тегови, аршини и друге сличне мере за дужину, споменици, надгробни крстови, посуђе и т. п.	„	50	10. у сандуцима и буradима. 6. у котарици. 2. у балама и џаковима.
174	Све лаке и фине израде; у листовима и жици без разлике	„	120	13. у сандуцима и буradима. 7. у котарици. 3. у балама и џаковима.
	Никл и смеса од никла (жуто сребро, пакфон, алпака)			
175	Полурађени у комадима сачку, плочама, полугама, листовима и жици, отпади и скрхана парчад од старих предмета	„	40	10. у сандуцима и буradима. 6. у котарици. 2. у балама и џаковима.
	Израде у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349.			
176	Израде ливене у обичним и грубим предметима	„ „	60	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕТО (ЧИСТЕ) (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
177	Све лаке и фине израде ливене у листовима или жици без разлике	100 к	150	13. у сандуцима и буradима. 7. у котарици. 3. у балама и џаковима.
	Примедба: Под израдама од никла овог тарифеског броја ваља разумети робу од чистог никла или његове смесе. Позлаћене израде, пак, паринске се према материјалу од кога су			
178	Израде од никла и његове смесе као и израде од других простих метала, посребрени, па и у свези са простим материјалима, у колико не спадају под бр. 349	„ „	300	
	Злато, платина и сребро			
179	Полурађени, т. ј. у комадима, полугама, праху, листовима, шипкама, отпацима, и скрханим, неупотребљивим предметима	„ „	слоб.	
	Примедба: Израђени предмети таксирани су у одељку сатница.			
180	Новци у течају; ордени, медаље, и други знакови одликовања, који се од држава или јавних индустриских, научних и хуманитарних друштава дају, ма од каквих материјала	„ „	слоб.	
	I. Примедба: Новци, који су од државе — чија су из течаја искључени, сматрају се као роба, и то: као полурађени материјал онога кова, од кога су израђени; и с њиме ће се, што се царине тиче, онако поступити како је за који материјал у тарифи одређено.			
	II. Примедба: Ордени, медаље и други знакови или споменице, што се за продају доносе, сматрају се као роба, и на њих ће се царина наплаћивати као на напаре, према материјалу и изради њиховој.			
	IX. Коже, каучук, гутаперка и пушеме			
	Коже			
	Сирове:			
181	Овчије, козије, јагњеће и јареће	„ „	слоб.	12. у сандуцима и бурадима. 6. у котарицама 3 у бла и џак.
182	Говеђе, биволске, коњске, свињске	„ „	15	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕТО ЧИСТЕ (ШИОРКО) ТЕЖИНЕ
	Штављене:			
183	Овчије, козије, јареће и јагњеће	100 к.	30	12. у свима осталима и буразима. 5. у кот. ран. 3. у балама и џаковима.
184	Говеђе, биволске, коњске, свињске, комплске, магареће, орнеће, јеленске, а и од мајке, ждребади, телади и паса	„ „	45	
	Сирове или штављене:			
185	Од боље дивљачи, т. ј. од самура или нурке, куне, зердаве, самсара, дабра, бибера, хермелина (какуна), и лисица виргинских или руских; даље: астраханске праве или овима подражаване	„ „	60	16. у свима осталима и буразима. 12. у котарим. 5. у балама и џаковима.
186	Од све остале напред неименоване дивљачи, где долазе и коже од питомих мачака	„ „	60	
	Чињене:			
187	Бонова, а и бланк нелакован, и све коже за опанке	„ „	60	
188	Отпаци од кожа без разлике и од њих израђена пештачка кожа за бонове	„ „	25	
189	Просте коже, т. ј. све коже у природној боји, даље црне коже (па и лаковане, састругане, истесане), коњске, говеђе и телеће (изузимајући коже именоване под бр. 187)	„ „	80	15. у свима осталима и буразима. 10. у котарим. 6. у балама и џаковима.
190	Све остале коже, па и лаковане и бронзоване	„ „	100	
	Шивене за поставе:			
191	Овчије, козије, јареће и јагњеће	„ „	120	
192	Од боље дивљачи, т. ј. самура или нурке, куне, зердаве, самсара, дабра, хермелина и лисица виргинских или руских; а тако исто од астрахана правог или подражаваног	„ „	200	
193	Од свију осталих под бр. 191 и 192. неименованих животиња	„ „	200	
	Каучук и гутаперка			
194	*Непрерађени*, т. ј. у маси или таблама ливеном	„ „	20	
	Прерађени:			
195	У листовима или танким таблама, или концима, без спеле са другим материјалима	„ „	100	18. у свима осталима и буразима. 10. у котарим. 8. у балама и џаковима.
196	Ткањине са каучуком или гутаперком натопљене или превучене, или с њима спојене, нето тако и еластичне ткањине и плетена роба, као и све остале израде од каучука или гутаперке, па и у свези са другим материјалима, изузимајући одећу и обућу	100 к.	120	16. у свима осталима и буразима. 10. у котарим. 6. у балама и џаковима.
	Мушеме			
197	Просте, т. ј. за покривање робе или превозних справа, од простих ткањина, превучене или натопљене катраном или каквим другим простим материјалом	„ „	30	
	Примедба. Овде спадају мушеме за покривање робе или превозних справа од непробојног платна, па и са беочугама, капцима, копчама и т. д.			13. у свима осталима и буразима. 9. у котарим. 6. у балама и џаковима.
198	Фине, т. ј. мушеме за столове и друге потребе, изузимајући оне под бр. 197.	„ „	60	
	X. Колонијални и јужни производи			
	Воће јужно			
199	Лимунови, поморанџе, китре, јеврејске јабуке (јуденафел), наранџе, смокве, рошчићи, ораси конусеси, какао у љуски или праху и зрну, лешници, кестење и масланке	„ „	15	20. у свима осталима и буразима од какао или сеном обвијени. 12. у другим свима осталима и буразима.
200	Све остало јужно воће, као: ананас, бадем у кори и без коре, суво грожђе, урме, шљиве суве француске и остале подобне; сицилијански ораси (шипаџије шишоли) и т. п.	„ „	30	
	Зачињи			
201	Прости као: анасон, бадијан, бибер, галгант, мајуран, зачин (пиперић), пепјот, шафуљ или мирисавци (семенкардамомен, капра, ким, лорбер у зрну или у листу, кора од лимуна или од поморанџе, коријандер, ђумбир, ингбери и т. п. Овде долази паприка утучена или самлевена;	„ „	40	10. у котарим. 7. у другим свима осталима и буразима. 5. у балама и џаковима од платна.
202	Боље и то: мушкатни, или индијски ораси, (оранчић), цвет од мушкатна, лимуна, поморанџе и цимета; цимет (ћабчини) и каранфил	„ „	200	као су дрвене кутије или подобни сандучићи у сандучима буразима или порцелан слонови, од-

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нечисте (бруто) тежине
203	Најболи, и то: ванили, шафран, и шафраника	100 к.	200	Бришке се увуне дара одређена напред за ова (193—202).
	Разни јужни производи			
204	Каса сирова у зрну или у љуски	»	20	11. у сан. од горког материј. 12. у другим сан. и бурад. 9. у коларији. 2. у балам. и ман.
205	Каса пржена у зрну или праху	»	200	
206	Сурогати каве	»	16	
207	Чоколада и сурогати чоколаде	»	35	15. у сандуцима и буралима
	Шећер			
208	Сиров	»	10	12. у сандуцима и буралима. 9. у коларији. 2. у балама и ланоницама.
209	Рафинован	»	10	
210	Шећер у праху	»	10	
211	Меласа (непречишћен сируп или дроб од шећера, грожђа или кромпира за мазбаз за набрицирају биљке или боје за штампу	»	2	25. у сандуцима и буралима.
212	Паринач	»	6	15. у коларији. 6. у балама и ланоницама.
213	Сујеер и финиан без разлике	»	200	
	Смоле и гуме			
214	Галаћонијум (смола) бели, жути или црни	»	3	
215	Гумиспезалт	»	4	
216	Тамјан	»	30	12. у сандуцима и буралима. 6. у коларији. 2. у балама и ланоницама.
217	Све гуме или смоле, сирове или у праху, особено нетакснране	»	50	
	XI. Лекарије, хемијски производи и фарбарије			
	Лекарије, дроге и хемијски производи			
	Непрерађени:			
218	Сода калцинирана	»	2·50	
219	Кора од кине	»	20	
220	Траве, лишће, цветови, коре, (изузимајући кору од кине) корење, семење, зрно и друга биља за лекарије, сушене, у целини или у праху	»	55	
221	Сокови биљни за лекарију као: копај балсам, манатеријак, опијум у сиром својем облицима, камфор	»	55	25. у сандуцима и буралима 12. у коларији. 6. у балама и ланоницама.
222	Све киселине и соли; течне, пречишћавање, у грумену или у праху, изузимајући кухињску со и киселине соли, на другом месту поменуте	»	55	
223	Метални или минерални производи за лекарију, као: жива, каломел, сублимат, лапис и т. д.	»	55	
224	Животиње и животињске честице за лекарију, као: златне бубе (кантариде), честице од дабра (кастореум), мошус, амбра и т. д.			
225	Шалитра рафинована	100 к.	55	10. у сандуцима и буралима.
226	Оловни шећер (блајцукер), нитрадор (салмијак), винска стреш (винштајн) вински камен	»	10	7. у коларији. 3. у балама и ланоницама.
227	Плави и зелени камен (гранишан)	»	3·50	
228	Азотна киселина	»	15	
229	Сумпорна киселина	»	5	
230	Сапица	»	2	
231	Плава банарна со (пулвер антрипол)	»	2	
232	Оловни глеј (блајглете)	»	2	
233	Белило од цинка и олова (цинкваје и блајваје)	»	8·50	10. у сандуцима и буралима. 7. у коларији. 3. у балама и ланоницама.
234		»	2	
235	Солна или хлорна киселина	»	2	
	Киселина од нитратора (салмијак гајст), минимор (сићан, арсен) бечки креч, антимон или шпис глазиц	»	10	
236	Сода проста или кристалс.	»	2	
237	Поташа	»	5·50	
238	Сумпор и сумпорни цвет, стипса бела и црвена непрерађена, со карлсбадена, француског бадена и т. д. непречишћена и цеђ без разлике	»	5	
239	Хидраулички креч, цемент и гипс	»	—·80	
	Федервеје у праху	»	—·75	
240	Креч препарирани, оризан			
241	или малтер, алабастер у праху	»	1	
242	Обичан креч, гашен или негашен	»	—·50	
243	Тесто за прављење артије сушено или не, а и целулоза	п	слоб.	
	Прерађени:			
244	Изготовљени и састављени лекови, кинин и кининска со, мирциа и т.п, тинктуре, сируни, ликери, пина и друга пића као лек, вода за уста, анатеријска вода, колоњска вода, есенције, балсами, кадалие, еласчери, масти, оподелдок, артија или платно са лекарским или хемијским препаратима, белило, руменило, прашко и т. д. мирисаво уље, помаде и остале парфимерије, изузимајући мирисави сапун. У ову рубрику долазе без разлике сви лекови, хемијски производи и мириси у опште, ма и не били изготовљени, само ако су у			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАЋА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. НЕТО (ВИШЕ КО) ТЕЖИНЕ
	фланшама, теглама, кожи, платну или каквим другим судовима или у ваљцима завој везане или напечаћене, и за детаљну продају уделени	100 к.	125	16. у сандуцима и бурадима. 9. у котарци. 6. у балама и џаковима.
245	Восак за шисма	»	25	
246	Лак — фирнеје и мрље за фабрикац. сапуна	»	40	12. у сандуцима и буradима.
247	Лак — тврди, и албуми	»	40	8. у котарци. 4. у балама и џаковима.
248	„Мастик“ без разлике и шелак	»	10	
249	Живице без разлике (и у кутијама), скроб (штирка) без разлике (и у кутијама), тутнало и мирођ	»	15	12. у сандуцима и буradима.
250	Мастило и шише за обућу без разлике	»	20	8. у котарци. 5. у балама и џаковима.
251	Фитиља без разлике	»	40	
252	Барут го или у ошишцима, ракетле, динамит, капсле, цилдери, платно или конџа са сумпором премазапа или натопљени, лунте и сва друга палила; пиншесте, обланде, квасац течни или тврди и а труд природна или прављена, као и азбест. Овде долази и пловило течно	од 1 к.	30	12. у сандуцима и буradима. 8. у котарци. 4. у балама и џаковима.
	Боје			
	Непрерађене:			
253	Земља, камење, и други минерали неспоменути за прављење боје а особено нетаксирани	» »	слоб.	
254	Шишарка проста и руј у листу	» »	»	
255	Дрво и кора рујева, брезова, жежикова, јовова чамова, и други, овима слична проста дрва и кора за боје	» »	»	14. у сандуцима и буradима. 10. у котарци. 4. у балама.
256	Дрва, коре, и корење боље за боје, у целости, сечено или у праху, као: варзило, морбакам, жути корен (берберике, куркуме и т. д.	»	5	
257	Све траве, семе, зрна, а и лишће под 254, неваведено, за боју, у целости или у праху, као: броћ, пасиџ дрен (алаџовер, крајцерџ и т. п.	100 к.	12	
258	Плавило берменско и париско, као и све друге боје подражавање чивиту	»	25	16. у сандуцима и буradима. 10. у котарци. 4. у балама
259	Плавило берлинско, и плавило за конџуле (ултрамарин) и т. д. у помалима, праху, или на хартији	»	20	
260	Кремза и чивит; пишке и вапа	»	60	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАЋА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. НЕТО (ВИШЕ КО) ТЕЖИНЕ
	Прерађене:			
261	Земљане и друге боје у комадима или у праху: овер, сенгинрот, болус, миперал блау, купферброун барит, црвена земља, узбра, тринел (бели и жути), бечка, брежка, пиценска и болоњска земља и т. д.: даље графит и песак од костију и дрвени, кинерус и бела креда не обмотани артијом	100 к.	2	
262	Боје добивене од катрана каменог угља (анилинске боје)	»	65	
263	Све остале хемијски изготовљене боје у комадима праху или течне, а и креда у боји за пртање и креда обмотана артијом	»	50	
264	Материје за чишћење и глачање (бечки креч итд.) у завојима за детаљну продају	»	15	20. у сандуцима и буradима. 12. у котарци. 10. у двогубим буradима.
	XII. Уље, маст и масни производи			
	Уље			
265	Од маслинака, семена и други, особито неспоменута уља од биља, а и течни терпетин и фирнеје	»	15	
266	Орахово, ланено, рицинусово, кокосово и палмово у опште биљно и минерално уље за техничке циљеве	»	2	
267	Биљни и минерални катран	»	1	
268	Нафта	»	-50	
269	Гас за осветљење	»	20	
	Маст и други масни производи			
270	Маст свињска и гушчија, као од других животиња за јело	»	20	12. у сандуцима и буradима. 6. у буренима и лименима. 2. у мешинама.
271	Глицерин	»	10	12. у сандуцима и буradима.
272	Маст од рибе	»	10	
273	Лој без разлике, олеин, дроб од масти, и уља, маст из костију и вуне, восковарина (шибра од меда и воска)	»	слоб.	13. у сандуцима и буradима. 5. у котарци. 3. у балама и џаковима.
274	Восак, стеарин, паразин, палмитин, итд.	»	12	
274a	Цересин	»	30	13. у сандуцима и буradима.
275	Сапун немирисави	»	17	6. у котарци.
276	Сапун мирисави	»	25	3. у балама и џаковима
277	Свеће воштане, лојане, стеаринске, паразинске, палмитинске, итд.	»	20	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕТО (БРУТО) ТЕЖИНЕ
277a	Цересинске свеће	100 к.	50	13. у сандуцима и бурадима. 7. у котарици. 3. у балама и вакоњама.
	XIII. Машине, инструменти, научни предмети и оружје			
	Машине:			
278	Машине и машински делови од метала, дрвета, или другог простог материјала за индустрију, занате, пољску привреду, пиварство и дестилацију, за преносе водом или сувим, купатила и друге сличне потребе; а и машине за шивење, плетење и вез, пожарни шприкови с прибором	»	слоб.	
	Инструменти и апарати:			
279	Астрономски, оптички, математички, механички, медицински, хируршки, физички, и други инструменти за разне научне потребе и лабораторије	»	60	20. у сандуцима и бурадима. 12. у котарици. 6. у балама и вакоњама.
	Музички инструменти:			
280	Прости од неполитираног, нелакованог дрвета и без металних дирака као: фруле, гусле, гајде итд.	»	75	
281	Клавири, пијанини, хармоніуми, физхармонике, оргуље	комада	120	
282	Виргинал	100 кг.	50	
283	Сви остали музички инструменти ма од каквог материјала; а и они из броја 280. ако су од политираног или лакованог дрвета и с металним диркама	»	120	22. у сандуцима и бурадима. 9. у балама
284	*Предмети за науку, књижевност и вештину*, као: књиге, новине, мапе, глобуси, ноте и други списи, цртежи, живописи, слике, изрези, и штампане слике у боји, ма на каквом материјалу, без повеза или само прошивени, неурамљени, неприлепљени на картији, платну или другој материји (иначе под бр. 15)	100 к.	слоб.	
285	*Ручно оружје без разлике*, као: пушке, пиштоље, револвери, сабље, мачеви, јатагани, ханџари, рапири, тесаци и т. д.	»	100	13. у сандуцима и бурадима. 10. у котарици. 5. у балама и вакоњама.
	XIV. Памук, кудеља, лан и друга биљна влакна			
	I, Памук			
	Влакна			
286	Отпади од памука	»	6	6. у балама.
287	Памук сиров или гребенан	»	10	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ. НЕТО (БРУТО) ТЕЖИНЕ
	Предива			
	Сирова или бељена, необојена, без свезе са другим материјалима:			
288	До № 30, енглеске	100 к.	30	
289	Преко № 30-те енглеске	»	45	
	Обојена или штампана:			
290	До № 30, енглеске	»	40	
291	Преко № 30, енглеске	»	50	
	Примедба: Конци за шивење, уљешени за детаљну продају на калемима, картама и т. п. спадају према својству својству под бр. 288—291.			
292	У свези са концем од простих метала	»	75	
	Ткањине и други памучни штофови			
293	Порхет (молтон) и друге сличне материје сирове	»	50	
294	Све остале ткањине и штофови од памука особено нетаксиране, сирове	»	50	
295	Вата у таблама	»	12	
296	Порхет (молтон) и други слични штофови (калмук и т. п.), цилиси и други, оксфорд, пенар и гарда, шифт, т. ј. ткани штофови за постељу у боји или карирани, поткривачи и простирке (теписи) без разлике, бељени, обојени, шарено ткани или штампани	»	75	20. у сандуцима и бурадима. 11. у котарици. 5. у балама и вакоњама.
297	Штофови за панталоне и кабанице, пикет и њима слични ткањине; сви ови предмети без разлике бељени, обојени, шарено ткани или штампани	»	100	
298	Рубље за столове и мараме (џепне, вратне и за главе) шарено ткање или штампане	»	120	
299	Органтин за поставу, ткањине и бобине круто апретоване	»	60	
	Све остале чисте памучне ткањине и штофови невезене (изузимајући сомот):			
300	Бељене	»	100	
301	Обојене или у боји ткане	»	120	
302	Штампане	»	150	
	Фине и лаке ткањине и штофови, као: жаконет, лимон, муселин, тил за завесе и друге потребе, сомот, све ткањине и штофови са утканим шарама подражњавајући везу:			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нето (шпорко) тежине
303	Бељене	100 к.	150	
304	Обојене или у боји ткане	»	200	
305	Штампане	»	250	
	Примедба: Под бр. 303 до 305, спадају све памучне ткањине и штофови, које су помешане са мало свиле, ради украса, исто тако и све памучне ткањине и штофови у свези са другим простим нетекстилним материјалима.			20. у сандуцима и бурадима. 12. у котарци. 5. у балама и џаковима.
306	Газ, блонд, машинске чипке, енглески тил, бобине, петине, (изузимајући органтин за поставу и ткањине и бобине круто апретоване)	»	300	
	2, Кудеља, лан и друга биљна влакна			
	Влакна			
307	У кучинама	»	5	18. у сандуцима и бурадима. 12. у котарци. 5. у балама и џаковима.
308	У повесму очишћена или неочишћена	»	15	
	Предива (изузимајући ужарију)			
	Проста или усукана, па и за детаљку продају удешена:			
309	Сирова, небељена, необојена, без свезе са другим материјалима	»	40	
310	Бељена а необојена, без свезе са другим материјалима	»	40	
311	Обојена, штампана, па и с другим простим материјалима	»	40	
	Ткањине и штофови			
312	Платно за џакове и џаковање, грубо, као и готови џакови од тога	»	10	18. у сандуцима и бурадима 12. у котарци. 5. у балама и џаковима.
313	Џакови за шљиве, комад у тежини 1 кг. и више	»	6	
	Примедба: Предмети споменути под бр. 312, као и џакови за џакове и џаковани израђени под бр. 313, могу имати и поједине обојене пруге			
314	Џакови за џакове и џаковани израђени од њега	»	10	
315	Платно просто (сељачко) и друге сличне дебеле ткањине од лана или кудеље (као платно, нумераш, наламајка и т. п.); џакови за војничко одело, платно за једрила и друге деб-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нето (шпорко) тежине
	ље ткањине: све ово и бељено, но необојено	100 к.	50	
316	Ткањине споменуте под бр. 314—315 обојене; даље, грида т. ј. четворно за поставу, душеке, сламњаче, и паплаке за намештаје; конофос, и шпека (т. ј. обојено платно за поставу и обојене карирање ткањине за постељу; покривачи и простирке (теписи) без разлике	»	75	
317	Дрил за одело бељен или у боји ткан	»	100	
318	Остале врсте ткањине, сирове, бељене, обојене, у боји ткане, штампане, невезене	»	150	18. у сандуцима и бурадима. 12. у котарци. 3. у балама и џаковима.
319	Фине и лане ткањине и штофови, као: лиион, батист, тил за завесе и друге потребе, па и са утканим шарама, на форму веза	»	200	
	Примедба: Под овим бројем спадају све ткањине и штофови које су помешане са мало свиле ради украса, као и све ткањине и штофови у свези с другим простим, нетекстилним материјалима.			
320	Шупљикасте (ретке) ткањине као: машином израђене чипке, енглески тил, бобине или петине, велови и т. п.	»	400	
	Ужарија			
321	Ужета, једеци, конопци, (па и ужари, штрањге итд.)	100 кг.	20	
322	Остала ужарија (канапи, цеви, колани, недра, мреже, справе за гашење ватре и гимнастицу и т. п.), па и у свези са другим простим материјалима	»	40	18. у сандуцима и бурадима. 12. у котарци. 3. у балама и џаковима.
	XV. Свила			
	Влакна			
323	Необојена и небељена	»	слоб.	
324	Обојена и бељена	»	слоб.	
	Предива и жице			
325	Жице и предива без разлике, па и у свези са простим материјалима	»	300	20. у сандуцима и бурадима. 16. у котарци. 8. у балама и џаковима.
	Ткањине и штофови			
326	Полусвилене, т. ј. израде од свиле или флоретсвиле, помешане с памуком, лаком, вуном, или другом			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (БРУТО) ТЕЖИНЕ
	каквом животињском длаком, у колико не спадају у групе пуних, памучних, кудељних и лањених и т.д. тканина и штофова, изузимајући предмете именоване у бр. 327—331.	100 к.	450	
327	Свилене (па и са украсима од ма каквог другог материјала), изузимајући траке (шантлике)	»	1000	
328	Свилене траке (шантлике)	»	1000	
329	Полусвилени сомот	»	450	
330	Полусвилене, па и сомотске траке	»	450	20 у сандушима и бурадима. 10 у котарицама. 5 у балама и шаторима.
331	Шупљикасте полусвилене материје, као: блонд, велови, енглески тил, чипке и т. д., или њима сличне штофови, мешани са златним, позлаћеним или стакленим концем	»	900	
	XVI. Накити и ситнице			
	Накити			
	За мушке и женске, као: прстење, минђуше, гривне, огрлице, лапци за сатове, тешкуци, шафте, дугмета, која се не причињају, медаљони, или за накит и брошеви:			
332	Од простих материјала без разлике израде (тико исто од имитације драгог камења, бисера, злата, платине, сребра, златних предива, слоновог пости, корњачине коре, мерџана, граната, карнеола, тирквиса, и другог полу-драгог камења)	1 к.	5	
333	Од простих лако позлаћених или посребрених метала без разлике израде	»	20	
	Примедба. Ако су ови предмети само од чести позлаћени или посребрени, спадају под бр. 332.			
334	Од сребра и алуминијума	»	40	20. у сандушима и бурадима. 12. у котарицама. 6 у балама.
335	Од седефа, морске пене, слоновог пости, и корњачине коре	»	20	
336	Од ћилибара или ћилибарске масе	»	20	
337	Од лудене косе, мерџана, граната, карнеола, тирквиса и другог полудрагог камења	»	40	
338	Од злата, платине, драгог камења и бисера	»	50	
	Новтачко цвеће			
339	Од простих материјала, без снеле или са врло мало тканих и плетених (вркованих) предмета	1 к.	5	
	Од тканих и плетених (вркованих) предмета:			
340	Надгробни венци	»	5	
341	Остало	»	7·50	
	Шиљ у жици и прошиву			
	Тел, макарател, шљокице, шиљ у трачицама, шиљ уковрчен у жицама, шиљ увијен у ресама, тел или варак, жуто шламата теневке, бело шламата теневке:			
342	Од простих метала	»	5	
	Примедба: Овде спада и прашак за бронзовање.			
343	Од лако посребрених или позлаћених метала	»	20	
344	Од скупоцених метала	»	50	
	Ситнице			
345	*Од простог камења, стакла, порцелана, штајнгута, цловаче, лаве, мозајика и гипса, воска, стеарина, парафина, цересина и других њима сличне смесе без разлике израде у свези или без свезе с простим материјалима, и то:* вештачко воће од воска, и сличне смесе; статуице, фигурице, и сличне ситне поштурице за собне украсе, даље луле (изузимајући земљане луле) ружице за занесе, метофилије, мење за часовнике, оптичка стакла (сочива), стакла за чешне сатове, вештачке очи од стакла; за тим тискачи за писма, светљци, дивити, и т. п. пластичке израде од алабастра, мермера, комад у тежини испод 5 кгр.	1 к.	1	20. у сандушима и бурадима. 12. у котарицама. 6 у балама.
346	Ситнице *од артије, папиенделя, картонске смесе и папирмашеа, без разлике израде у свези или без свезе са другим простим материјалима*, и то: албуми, записници, бележници (изузимајући свезе повезане у артији, у воштаном или књиговезачком платну), брисаљке, лепезе, вељци ушијачи, пе-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	чати од артије, вањге за цртеже, кесе за пошиљке артије, кутије, футроле; даље, дуванске кутије од артије дотеда (перспективни) обвијена артијом у опвару од артије, рамови, ручна огледала, дугмета, муштикле, томболе, и јастучићи за игле, шигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе . . .	од 1 к.	2	
347.	*Луксузне израде од артије, па и у свези са другим простим материјалима* и то: котиљонски ордени и томе слични карневалски предмети, лампиони од артије, слике за прекрињавање, честитке у картама, јеловници у картама, кутије за бомбоне и томе слични украшене са бојадисаним сликама, шарама, чипкама од артије и томе сличне; све то може бити од чести украшено и свилом. . .	»	5	
348.	*Ситнице од дрвета, прућа и другог простог биља, и сваког уметнутим радом без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима*, као: брда за тканво, зупци за брда, шкрињушке, (точићи) за разбоје, чунци, увлаке, кутије, заначке или шивања јастучића, ручна огледала, рамови за фотографију, морске палете, писаљке, (пајвази) у дрвету прва и у боји; кеглe и тапови за биљаре, лешезе, лењири целулоидни, метрови и шизири, мале лествице за канцеларије и за цртање, дугмета (изузимајући она дугмета за пакет, која се не прешивају); штампарски украси, ножеви за књиговесце, пајаје за ножеве, игленице, кобилице или коњици за виолине, четке и качице у дрвету усађене, крстића, шигурице и ситне сличне пошурице за собне украсе; томболе, шах и домине (па и са коцкју састављене); луле, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете; штапови, дршке за кишобране; бич-			10. у сандучићима и буранцима. 12. у котарицама. 6. у балама и шаховима.

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	чеви и корбачи; шипке, каишке и вињушке; котарчарске луксузне израде монтиране са тканом и плетеном робом, (котарчице за рад, кутије за бомбоне и ситне сличне пошурице за собне украсе).	1 к.	2	
349.	*Ситнице од гвожђа, челика, бакра, месинга, томбака, бронзе, олова, калаја, britanije, цинка, и смесе од њих; без разлике израде, у свези или без свезе са другим простим материјалима*, и то: пожарске израде као ножеви и вињушке остаоке па и садржином од ових метала или од дрвета, порцелана, стакла, костију, рогова, од имитације словаче кости и корњачине коре; накитна дугмета која се не прешивају, укоснице пуњивајући игле за пакет) па и позлаћене и посребрене; игле за шишање, ушице, ачиће, ноктиче и прећице	1 к.	1·50	10. у сандучићима и буранцима. 15. у котарама. 6. у балама и шаховима.
350.	Остале израде неименоване у бр. 349, као: звонца за столове и канцеларије, џепна и путнички писаћи прибор; пера за писање, њињуне или бисер од челика, кључићи за сатове, удице, кукице и лањчићи за кључење, напреце, мазуле, корице, и литари за нож, шеталице, мење за џепне и дуварске сатове, тантуза или бенци, каиције за пожеве, муштикле за цигаре и цигарете, луле, џепни венери; кутије (футроле), рогови за барут; плашиште (дашчице за мидере) готове, са упицама и дугметима; игленице и перонице, дуванске кутије, пресива џепна; печати; денири мали за канцеларије и цртање; прибор за писаћи сто; фигурице и ситне сличне пошурице за собне украсе.	1 к.	1·50	
351.	*Ситнице од алпаке, пакфонга и мисла, без разлике израде у свези или без свезе с другим простим материјалима*, и то: ножеви и вињушке с дри-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	нама од алпаке, паквона и никла, као и сви под бр. 349—350 именовани предмети од алпаке, паквона и никла	1 к.	5	
	Примедба: Под израдама од никлаваља разумети израде од чистог никла или од његове смесе. Поникловање такође се не то тако.			
352	*Ситнице именоване под бр. 349, сасвим или од части посребрене или позлаћене*	»	5	
353	*Ситнице именоване у бр. 351. позлаћене или посребрене са свим или од части*	»	6	
354	*Ситнице од костију, рогова, каучука, гутаперке, тврде гуме, целулоида и томе сличне смесе, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима* и то: дугмета (изузимајући дугмета за панит, која се не урешивају) за тим: четкарске израде монтиране са горепоменутим материјалима; чешљеви, чибуци, муштикле за цигаре и цигарете, лопте за билијаре, шах, домине, кегле за билијаре. дуванске кутије, кутијице, фигурице и сличне ситне пошурице за собне украсе, лепезе, бичеви и корбачи са дршкама од оних материјала, гуме за брисање, рогови за барут, цолитуци, чачкалице, рамови, печати, планшете (за мидере) готове са ушицама и дугметима; прибор за писаћи сто, штапова или дршке за штапове од споменутих материјала; виљушке, сисаљке за цуцле и остале ситнице. Ту спадају сви ти предмети од именованих материјала и онда, над су они подражавање слоновој кости, корњачиној кори и т. д. . . .	1 к.	2	20 у сапуницама и буради. 12 у котарка. 6 у балама и паковима.
355	*Ситнице од чињене коже или коже с длаком, без разлике израде, у свези или без свезе с другим простим материјалима*, и то: Лукузне израде од			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА НА 100 КГ НЕЧИСТЕ (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	коже (кутије за цигаре и цигарете, новчаници, буњолари, портељи за столове и џепни, лепезе, бријаоне кожице, касете или кутије од коже или с кожом превучене, појаси женски и остале ситнице парочито непоменуте, све то и са оковом од простих, позлаћених или посребрених метала или с поставом и томе сличним дометима од свиле .	1 к.	5	
356	*Ситнице, од тканине и плетене (вирковане) робе, у свези с простим материјалима, без разлике израде, у колико не спадају под тачку XVII.* од свиле или полусвиле, или од златних или сребрних жица; за тим, јастучићи, за мирисе и тоалете, лепезе, кутије за панит, новчаници, дуванске кесе .	»	7	
	Наочари, дурбини, лупе, штекери, цензори:			
357	Са оковом од простог метала или других простих материјала	»	5	
358	Са оковом од сребра; посребрених или позлаћених метала, алуминијума, слонове кости, корњачине коре, седефа .	1 к.	10	20 у сапуницама и буради. 12 у котарка. 6 у балама и паковима.
359	Са оковом од злата и платине	»	50	
360	*Израде од седефа, килибара, подражавања килибара*, корњачине коре, слонове кости, морске пене и њихових имитација, *у свези или без свезе са другим материјалима*, као: седефска дугмета (изузимајући дугмета која се не урешивају), лопте и кегле за билијаре ножеви и виљушке с дршкама од ових материјала; лепезе, прибор за пушаче, четке и чешљеви од ових материјала или с њима монтирани; бенци и тантузи; фигуре за шах, домине, фигурице и ситнице сличне украсне пошурице; игленице, новчаници, кутије за панит, чачкалице, пребијце, штапови и дршке за штапове искључиво од самих напред реченых материјала као и			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕТО (ЧИСТЕ) ТЕЖИНЕ
	дрске за пијење од њих и т. д.	1 к.	7·50	
	Примедба: Код прибора за пушаче, кад је у свези са ћилибаром или ћилибарском имитацијом, царинаће се делови од ћилибара (па и од имитације његове) особено; с осталим саставним деловима поступаће се по својству материјала од кога су.			
361	Све напред именоване сатпиће под бр. 360 од простих материјала, у свези са јачим материјалима или са златом или платином	» »	10	
362	Израде од сребра и алуминијума, па и са позлатом, или у свези са другим материјалима, или са златом или платином	» »	20	
363	Израде од мермана, ахата карниола и другог полудрагог камења, у свези или без свезе са другим материјалима, или са златом или платином	» »	30	
364	Израде од злата, платине, драгог камења и правога бисера	» »	50	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котарци. 6 у балама и омотима.
365	Сатови џепни, шваријавајући и други дуварски сатови без разлике, па и сатови по америчанској системи	1 к.	1	
366	Камински (француски) сатови	1 комад	5	
367	Играчке дечије без разлике	» »	1	
	XVII. Шивена и плетена роба и везови			
	Одело и сва остала шивена роба			
368	*На одело и другу шивену робу, где се разуме и рубље, каплаћиваће се толико царине, колико се плаћа на материју, које има највише с лица, а уз то још 100 од сто.*			
369	Сви остали предмети од сукна, абе или шајка и од осталих сличних простих тканина и материја од грубе вуне, костретине и других простих давака под бр. 34 — 39 изузев оне које су у другим одељцима таксирани	100 »	100	

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА ОД 100 КГ. НЕТО (ЧИСТЕ) ТЕЖИНЕ
	Трикарске (шајкачарске) преплетарске, (вирковане), плетарске, позаментарске (каваске) и дугметарске израде:			
370	Вунене	100 к.	150	
371	Памучне	» »	200	
372	Ланене	» »	150	
373	Свилене	» »	1000	
374	Полусвилене	» »	500	
375	Шарити, ресе, гајтани за опшивање од позлаћених или посребрених металних конаца	» »	250	
376	Израде са златним или сребрним или са позлаћеним или посребреним концима	» »	450	
	Примедба. Прости шнови и поруби на израдама ове врсте неће се узимати у обзир при царињењу.			
377	Чипке, руком рађене	» »	300	
378	Кишобрани и сунцобрани од ма каких материја само не од свиле	» »	— 50	
	Примедба: Они кишобрани и сунцобрани могу бити и са свиленим порубима (бордурама).			
379	Кишобрани и сунцобрани свилени и полусвилени	комад	1	
380	Шешири голи, неопремљени (непостављени неопшивени, незакићени) мушки и женски без разлике материјала, изузимајући оне под бр. 382 и 383.	100 к.	300	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котарци. 6 у балама и омотима.
381	Шешири мушки, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне под бр. 383.	» »	400	
382	Шешири женски, опремљени без разлике материјала и украса, изузимајући оне под бр. 384.	» »	500	
	Примедба: Шешири које према својем облику и изради могу носити и мушки и женске, цариниће се као мушки шешири.			
383	Свилени шешири (цилиндери) па и опремљени	» »	500	
384	Женски свилени шешири па и закићени	» »	600	
385	Прости шешири сељачки од филца	» »	100	
386	Фесови без кићанака или са кићанкама, које могу бити и свилене	» »	150	
	Везови:			
387	На памучној, вуненој, ланеној тканини	» »	450	
388	Везови на истој тканини [бр. 387], а са златним или			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ТАРА СЕ ОДБИЈА од 100 КГ. НЕТО (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	сребрним жицама или са финo позлаћењем или посребрењем и металним жицама	100 к.	450	
389	На свили	„ „	900	
390	На полусвили	„ „	900	
391	На свили и полусвили, и са златним или сребрним жицама или са финo позлаћењем или посребрењем и металним жицама	„ „	1200	
392	Пораменење свилене или са свилом	„ „	450	
393	Сви остали предмети вунене, памучни и ланени, где долазе: аше вунене, јастуци и јоргани сашивени, вунени, памучни и ланени; капије за сабље од коже или од других простих материја, пораменуте вунене, памучне или лањене, па и од гум; кожне рукавице постављене; ободи (шилтови) за шешире и капе жице од црева за музикалне инструменте; подвезице вунене, памучне, лањене па и од гуме; портиклице (за децу) памучне, лањене или од мушеле; дизгини лањени; муфови вунени или памучни; поставе за шешире и капе, вунене, памучне или лањене; турчијске израде (боа, мушне, кожне јаке, шубаре и т. п.) као и сва она предмети који нису особено таксирани а направљени су од вунених, памучних и лањених тканина, материја или предива; од предива простих конопа или од материје означених конопа; од бољих мушема; од гуме или каучука и од гутаперке, као и од артије или друге сличне смесе; од кожа чињених; од сламе и другог биља	„ „	250	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котарци. 6 у балама и џаковима.
	Обућа			
394	Дрвена, у свези с кожом и другим простим материјалима	„ „	15	
395	Опанци од сирове или уређене коже (за опанке)	„ „	50	
396	Чизме просте од просте коже	„ „	150	
397	Сва друга обућа ма од каквог материјала, сем обуће везене златом или сребром, или финo позлаће-			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ТАРА СЕ ОДБИЈА од 100 КГ. НЕТО (ШПОРКО) ТЕЖИНЕ
	ним или посребреним копчама	100 к.	240	
398	Обућа ма од каквог материјала, са везењем од златних или сребрних позлаћених или посребрених конаца	„ „	600	20 у сандуцима и бурадима. 12 у котарци. 6 у балама и џаковима.
	Седларске, торбарске и рукавичарске израде			
399	Самари, мехови и покери дрвени, у свези с кожом, платном или другим простим материјалима	„ „	30	
400	Коњски прост прибор од коже	„ „	100	
401	Хируршке утеге, изузимајући утеге од свиле и коже	100 к.	150	
402	Хируршке утеге свилене и полусвилене	„ „	350	
403	Хируршке утеге кожне	„ „	150	
404	Рукавице без поставе	„ „	600	
405	Кожне торбе, ручни кофери, ташне торбе и томе слични предмети од грубих материја; и у свези са простим материјалима	„ „	60	
406	Седларске, торбарске и рукавичарске израде са везом од златних, сребрних позлаћених и посребрених жица	„ „	500	
407	Све остало	„ „	200	

I. Примедба. Под везеном робом, о којој се у овоме одељку говори, разуме се само оно, што је на готовој тканини, материји или каквом предмету у опште руком или машином везено, а не и оно што је при ткању утканo или шарано.

II. Примедба. Код одела и других шарених, везених или плетених предмета, који су постављени, узимаће се за мерило, при опредељивању каквоће, лице, а не постава.

III. Примедба. Код душека, јастука, јоргана, сламњача и других сличних намештаја, напуњених с пухом, длаком, памуном, перјем каквим, отпацима (фурдом), сламом или чим другим, наплаћиваће се горња такса само на $^{1}/_{2}$ од целокупне тежине њихове према својству материје, од које су направљени; а на остале $^{1}/_{10}$ узимаће се такса одређена

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нечистк (шпорко) тежине
	на материјал, с којим су напуњени.			
	XVIII Отпаци			
408	Кости, рогови, папоњци, копите, крв течна или сува, школьке и пужеви прази; струготине или одметци (ђубрад) од коже, вунених, памучних, конопљаних, костретних, свилених и других каквих материја	100 к.	слоб.	
409	Крпе или рите, одело, и обућа за ношење никако неупотребљива, тако и покидана, неупотребљива предива и ужарија; одрезци од чисте и одметци (макулатуре) од писаће, штампане или на како покварене артије; трице или мењање, комина винска без вина или пире, комина, шибра или требер од раженова, семења, или другог биља; ђубре, одметци или остатци од каквих хемијских прерада, који се ни нашта друго не могу употребити осим на ђубрење земље, и иверје од дрвета или костиљу, непеч непрерађени, као и струготине, иверотине од простих метала, камења, земље, стаклета и каменог угља; скрхани, неупотребљива предмети од стакла, камена или земље.		слоб.	

ОПШТА ПРИМЕДБА

Где год се у овој тарифи спомињу: свиле с бољим минералима, бољом вуни, бољом материјом или бољим предивом и бољим материјалом треба разумети:

1. *за боље минерале*: сребро, кина-сребро, алуминијум, талмигалд и друге сличне смесе злата и сребра подражавање; као и просте ковове, ако су позлаћени или посребрени; даље: биљибар, стиву, мермар, гранит, топаз, тирнис, јасиис, карнеол, опал, лазур, аметист, ахат, малахит, хрисолит и друго слично камење.

2. *за бољу вуну*: кост од корњаче, од слона, од школье (седеф), од сома и финшан, као и смесу овим материјалима подражавану;

3. *за боље материје*: материју од свиле и полусвилену, материју од предива златних и сребрних, као и материју од предива простих ковова, ако су ова позлаћени или посребрени;

4. *за бољи предиви*: предива од злата, сребра, свиле и стаклета; а тако исто и предива од простих, позлаћених и посребрених ковова;

5. *за боље материјале*: све, што је у горњим тачкама изложено, као и коже од боље дивљачи и пернате живине.

Злато, платина, бисер и друго скупоцено камење, т. ј. бриљијант, дијамант, жавор, рубин, смарагд, разумеју се као скупоцени минерали, метали или ковови.

А сви остали материјали разумеју се као материјали прости односно као прости минерали, метали или ковови, просте вести, просте материје, проста предива и коже од просте дивљачи

ИЗВОЗ

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нечистк (шпорко) тежине
	I. Баштованиски и пољски производи			
1	Суве шљиве и пекмез	100 к.	1·—	
2	Жито (пшеница), раж и крупник	» »	25	
3	Кукуруз, јечам, зоб, овас, сирак и сатна проја	» »	20	
	Примедба. На кукуруз у клиповима одбијаће се 20%.			
4	Кудеља и лан у влакну без равлике	» »	5	
	II. Дрво			
5	Дрво за горпво	кб. м	0·25	
6	Грађа чамова, јелова и борови, као: греде, балваши, трупци, облице, мотке и т. д.; даске, летве или штафне и шиндре	» »	2	
7	Грађа растова и од осталог напред непоменутог дрвета греде, балвани, трупци, облице, мотке, пруће, дуге, даске, летве, шиндре, прошће и т. д.	» »	4.—	
	III. Животиња и производи од ње			
8	Волови, краве, биволи, биволице, бикови и телци	комада	2·50	
9	Коњи, кобиле и ждребад	»	20	
10	Мазге, магарци, магарице и пуленца	»	5	
11	Свиње и прасци	»	1·20	
12	Коже сирове или штављене, говеђе и коњске	100 к.	4	
13	Све остале сирове или штављене	» »	8	
14	Вуна овчаја	» »	8	
15	Длака и реповп ма од каквпе животиње	» »	4	
	IV. Отпаци			
16	Кости, рогови, папоњци и копите; струготине или одмеци (ђубрад) од коже,			

Редни број тарифе	РОБА	ЦАРИНА од	ЦАРИНА дин.	ДАРА СЕ ОДБИЈА од 100 кг. нечистог (бруто) тежине
	од пупених, памучних, копчаних, кестретних, свилених и других каквих материја	100 к.	2·50	
17	Крпе или ритe, одело и обућа за ношење никако неупотребљиви, као и предива и ужарија покидана и неупотребљива	„ „	2·50	
18	Одрески или одмеци (макулатуре) од писане штампане или иначе покварене артије	„ „	—·20	

Препоручујемо Нашем министру финансија да овај закон обнародује, а свима Нашим министрима да се о извршењу његовом, у колико се кога тиче, старају); властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и сваком да му се покоравају.

10. Јула 1893 у Београду.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

Председник министарског савета,
министар
просвете и црквених послова,

Д-р Л. Докић с. р.

Министар војни,
генерал,

С. Грујић с. р.

Министар финансија,

Д-р М. В. Вујић с. р.

Министар
унутрашњих дела,

Св. Милосављевић с. р.

Министар
иностраних дела,

Анд. Николић с. р.

Министар грађевина,
инжењер. потпуковник,

Свет. Станковић с. р.

Министар
народне привреде,

Раша Милошевић с. р.

Министар правде,

Пет. Максимовић с. р.

БУЏЕТ

МОНОПОЛА СОЛИ

ЗА

1893. ГОДИНУ

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ЗАСЕБНО		ГОДИШЊЕ СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I	Од продаје соли у целој земљи за време од 1. јануара до 31. децембра 1893 године	3,250.000	—	3,250 000	—
	Свега . . .			3,250.000	—
	Целокупан приход . . .			3,250.000	—
	Целокупан расход . . .			921.546	80
	Чиста добит . . .			2,328 453	20

РЕД		РАСХОД НА ШТО?	КОЛИКО ЗАСЕБНО ДИНАРА	ПАРА	ГОДИШЊЕ СКУПА ДИНАРА	ПАРА
I		**Особље**				
	1	Главни књиговођа II класе	3500	—		
	2	Писар	1800	—		
	3	Помоћник благајника солске касе	2100	—		
	4	Благајници и магационари	36046	80		
	5	Практикант	1200	—		
	6	Служитељи	7000	—	51546	80
II		**Куповина соли**				
		На куповину соли	790000	—	790000	—
III		**Општи трошкови**				
	1	На пренос соли из шлепова у магацине, на пренос соли из главног у споредна стоваришта; капарашима и радницима за истоваривање и слагање соли; на кирију за приватне магацине у које је со смештена; на набавку потребних вага; на набавку канцеларијског материјала; на набавку дрва за огрев; на осветљење; на осигурање магацина соли против ватре; на оправку магацина солских и других трошкова који се у току године појаве до	70000	—		
	2	На путне и подвозне трошкове, на дијурне управних изасланика, који врше ревизије при солским стоваристима, на повишицу плате чиновничке; на дијурне особља приликом истоваривања соли и т. д.	6000	—		
		На непредвиђене трошкове	4000	—	80000	—
		Свега			921.546	80

БУЏЕТ

ДИРЕКЦИЈЕ ДРЖАВНИХ ЖЕЛЕЗНИЦА

ЗА

1893. ГОДИНУ.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ЗВАЊЕ ПО СЛУЖБИ	БРОЈ ОСОБА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОЈЕДИНОЦ ДИНАРА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОЈЕДИНОЦ П.
	I.				
	РЕДОВНИ ТРОШКОВИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ				
	А.				
	ОСОБЉЕ У ДИРЕКЦИЈИ				
	а.) Чиновници.				
1	Директор		1	8.000	—
2	Главни инспектор		1	7.000	—
3	Чиновник под нарочитим уговором		1	8.000	—
4	Инспектор	I кл.	2	6.000	—
5		II „ по старом	1	5.000	—
6	Надинжињер, надконтролор, санитетски референт главни књиговођ, главни	II „	3	4.500	—
7	благајник	III „	6	4.000	—
8		I „	1	3.500	—
9	Инжињер	II „	4	3.000	—
10		III „	7	2.500	—
11		I „	1	2.000	—
12	Подинжињер	II „	2	1.500	—
13		I „	4	3.720	—
14		II „	3	3.240	—
15		III „	6	2.880	—
16		IV „	15	2.520	—
17	Правни референт, дирекцијски секретар,	V „	10	2.160	—
18	контролор, књиговођ и благајник	VI „	13	1.920	—
19		VII „	10	1.680	—
20		VIII „	11	1.440	—
21		IX „	5	1.200	—
	Свега чиновника у Дирекцији		107	—	—
	б.) Званичници.				
22		IV кл.	6	2.160	—
23		V „	7	1.920	—
24	Званичници саобраћајни и административни	VI „	8	1.680	—
25		VII „	8	1.440	—
26		VIII „	2	1.200	—
	Свега званичника у Дирекцији		31	—	—
	в.) Служитељи Дирекције.				
27	Вратар	II кл.	1	1.200	—
28		I „	6	960	—
29		II „	3	900	—
30	Канцеларијски служитељ	III „	2	840	—
31		IV „	1	780	—
	Свега служитеља у Дирекцији		13	—	—
	За пренос				

У К У П Н О		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
8.000	—					
7.000	—					
8.000	—					
12.000	—					
5.000	—					
13.500	—					
24.000	—					
3.500	—					
12.000	—					
17.500	—					
2.000	—					
3.000	—					
14.880	—					
9.720	—					
17.280	—					
37.800	—					
21.600	—					
24.960	—					
16.800	—					
15.840	—					
6.000	—					
280.380	—					
12.960	—					
13.440	—					
13.440	—					
11.520	—					
2.400	—					
53.760	—					
1.200	—					
5.760	—					
2.700	—					
1.680	—					
780	—					
12.120	—					
346.260	—					

Текући број	НА ШТА		Број особља	Годишња плата по лицу: Динара	П.
	Пренето				
	г.) Преписивачи и цртачи.				
32	Преписивачи и цртачи од 5 динара дневнице . . .		—	21.000	—
	А. Свега особља у Дирекцији		—	—	—
	Б.				
	ОСОБЉЕ НА ПРУЗИ.				
	а.) Чиновници.				
33		I класе	1	3.500	—
34	Инжињер	II „	8	3.000	—
35		III „	5	2.500	—
36	Подинжињер	I „	1	2.000	—
37		III „	1	2.880	—
38		IV „	7	2.520	—
39		V „	3	2.160	—
40	Чиновник	VI „	9	1.920	—
41		VII „	13	1.680	—
42		VIII „	11	1.440	—
43		IX „	15	1.200	—
	Свега чиновника на прузи		74	—	—
	б.) Званичници.				
44			2	2.640	—
45			3	2.460	—
46			6	2.160	—
47			14	1.920	—
48			8	1.800	—
49	Стални и привремени званичници од 9		30	1.680	—
50	до 17 категорије		11	1.560	—
51			36	1.440	—
52			24	1.320	—
53			43	1.200	—
54			11	1.080	—
55			10	960	—
	Свега званичника на прузи		198	—	—
	в.) Служитељи на прузи.				
56			19	1.200	—
57			42	1.080	—
58			58	960	—
59	Служитељи од 18, 19 и 20 категорије		17	900	—
60			59	840	—
61			78	780	—
62			224	720	—
	Свега служитеља на прузи		497	—	—
	За пренос				

У К У П Н О		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
346.260						
21.000	—					
367.260	—					
3.500	—					
24.000	—					
12.500	—					
2.000	—					
2.880	—					
17.640	—					
6.480	—					
17.280	—					
21.840	—					
15.840	—					
18.000	—					
141.960	—					
5.280	—					
7.200	—					
12.960	—					
26.880	—					
14.400	—					
50.400	—					
17.160	—					
51.840	—					
31.680	—					
51.600	—					
11.880	—					
9.600	—					
290.880	—					
22.800	—					
45.360	—					
55.680	—					
15.300	—					
49.560	—					
60.840	—					
161.280	—					
410.820						
843.660	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	БРОЈ ОСОБЉА	ПЛАТА ПОЛОСОВ ГОДИШЊЕ	
			ДИНАРА	ПР.
	Пренето			
	г.) Приправљици.			
63	Приправљици слобраћајне, машинске струке и одељења за одржавање			
64	д.) Преписивачи, цртачи и чуварице бранка и т. д.			
	Б. Свега особља на пруги	—	—	—
	В. ОПШТИ ТРОШКОВИ ДИРЕКЦИЈЕ И ПРУГЕ			
65	Канцеларијски трошкови, рачунајући у то: писаћи материјал, огрев, осветљење, поштарину, телеграме, набавку књига, новина, повез и т. д.			
	Образци			
66	Трошкови централног обрачунског биро-а . . .			
67	Обезбеђење од пожара			
68	Пописа и одржавање инвентара			
69	Прилог за службено одело			
70	Прилог за болничку касу			
71	„ пенсионом фонду као основица за установљење пенсионог фонда чл. 103.			
72	Годишња потпора пенсионом фонду ($^1/_4$ улога чланова)			
73	Додатци, путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорар чланова тарифног одбора, кирија за зграду, хонорара за израду конструкција, одкуп од страних писаца, изучавање железничке струке на страни, награда стручњацима			
74	Награда нижим чиновницима, званичницима и служитељима за ревносну службу и унапређење укупног особља			
75	В. Свега општи трошкова Дирекције и пруге . . .	—	—	—
	Г. ТРОШКОВИ НА ПРУЗИ.			
76	Станична служба, а,) плата радника и носача . .			
	б,) Трошкови за материјал без огрева и осветљења и т. д. .			
77	Одржавање пруге, а,) плата радника и занатлија .			
	б,) редовни трошкови за материјал и трошкови за радове у акорду			
	в,) напредни трошкови . . .			
78	Машинска служба, а,) плата занатлија и радника у отсеку за вучу			
	б,) плата занатлија и радника у отсеку нижке радионице . .			
	в,) редовни трошкови отсека вуче (материјал итд.,)			
	г,) редовни трошкови отсека нижке радионице			
	д,) напредни трошкови радионице			
	За пренос			

У К У П Н О		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
843.660	—					
43.560	—					
32.260	—					
919.480	—					
		35.000				
		40.000	—			
		15.000	—			
		24.000	—			
		20.000	—			
		3.000	—			
		6.000	—			
			—			
		50.000				
		10.600	—			
			—			
			—			
		80.000				
		15.000	—			
—	—	298.600	—			
		35.600	—			1,820.600 динара
		15.000	—			
		250.000	—			
		600.000	—			
		50.000	—			
		90.000	—			
		200.000	—			
		330.000	—			
		235.000	—			
		15.000	—			
		1,820.600				

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	БРОЈ ОСОБА	ПЛАТА ПОЈЕДНОГ ГОДИШЊЕ	
			ДИНАРА	П.
	Пренето			
79	Станарина за пружно особље			
80	Накнада за пропутоване километре за возно и машинско особље			
	Г. Свега трошкова на пруги	—	—	—
	Д. РАЗНО.			
81	На непредвиђене трошкове, као и на трошкове учињене због земљотреса и поплаве и на електрично осветљење београдске станице			
	РЕКАПИТУЛАЦИЈА			
А.	На плату особља у Дирекцији			
Б.	„ „ „ на пруги			
В.	Општи трошкови Дирекције			
Г.	Трошкови на пруги			
Д.	Разни непредвиђени трошкови			
	Свега	—	—	—
	Упоређење прихода и расхода експлоатације српске државне железнице:			
	Бруто-приход од експлоатације предвиђен је са .			
	Расход			
	Остаје чистог прихода	—	—	—
	Размера расходу према приходу			
	II. ВАНРЕДНИ ИЗДАТЦИ ДИРЕКЦИЈЕ.			
82	На довршење сењске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и експропријацију земљишта			
	Ануитет за зајам за инвенстиције.			
83	На интерес и отплату зајма Дирекције српских државних железница за нове инвестиције			
	Свега			

ОВЛАШЋУЈЕ СЕ ДИРЕКЦИЈА, ДА:

1. С погледом на члан 30 закона о уређењу Дирекције, она може по одредбама закона о уређењу сва одељења и исплатити га. За тај циљ Дирекција ће саставити нарочити „Рачун материјала", који исплате, извршене за набавку материјала.

Стварно набави материјал отписиваће се у књизи „Рачун материјала" са стране задужења На спрштетку године преостали и неутрошени материјал по своју предности отписиваће се следећу годину као потребни записни материјал.

2 Да се уштеде од буџет позиција 76, 77 и 78, којима су предвиђени трошкови у укупној одржавање пруге и машиску службу, може по указаној потреби пренети са једне позиције на другу

К.Бр. 1927

24 Априла 1893

у Београду.

У К У П Н О		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		П Р И М Е Д Б А
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
		1,820.600				
		60.000	—			
		70.000	—			
—	—	1,950.600	—	—	—	
		100.000	—			
367.260	—					
919.480	—					
		298.600	—			
		1,950.600	—			
		100.000	—			
1,286.740	—	2,349.200	—	3,635.940	—	
				6,000.000	—	
				3,635.940	—	
—	—	—	—	2,364.060	—	
				60	65	%
			**)			
		950.000	—			
			*)			
		360.000	—			

**) Од ове суме је 800.000 дин. већ утрошено за сеоску пругу и тражен накнадни кредит од гос. Министра грађевина, а 150.000 дин. се тражи за њено довршење.

*) Ова ће се сума уносити сваке године док се не исплати зајам у суми од 5,700.000 дин. који ће се на основу ове годишњице укључити за нове инвестиције.

Дирекције срп. државних железница набавити потребни материјал у укупној вредности предвиђеној за ње у своме задужењу имати све суме одобрене за набавку материјала за сва одељења, а у своме одужењу и стављене се на терет дотичних буџет. позиција појединих одељења тек онда, кад се утрошн материјал. у задужењу „Рачун материјала" од минуле године, а пренеће се у задужење у „Рачун материјала" за суми од 1,820.600 динара за радничке, заната̀ље и посаче, као и за потрошни материјал, станичну службу, али да се укупна сума која је предвиђена за ове три буџет. позиције не прекорачи.

Министар Грађевина
инжењерски потпуковник
Свет. Станковић с. р.

УПОРЕЂЕЊЕ БУЏЕТА

ДИРЕКЦИЈЕ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНИХ ЖЕЉЕЗНИЦА

ЗА

1893 и 1892 ГОДИНУ.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	I. **РЕДОВНИ ТРОШКОВИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ.**				
	А. **ОСОБЉЕ У ДИРЕКЦИЈИ.**				
	УПРАВА.				
1	Директор	8.000	—	8.000	—
2	Главни инспектор	7.000	—	7.000	—
	I. Опште одељење.				
	а. Чиновници.				
3	1 шеф одељења контролор I кл.	3.720	—	3.720	—
4	1 санитетски референт III. кл.	4.000	—	4.000	—
5	1 правни „ I. кл.	3.790	—	3.720	—
6	1 инжињер II. кл.	3.000	—	3.000	—
7	1 секретар III. кл.	2.880	—	2.880	—
8	1 чиновник VII. кл.	1.680	—	1.680	—
9	1 „ VIII. кл.	1.440	—	1.440	—
	б. Званичници.				
10	2 званичника V. кл.	1 920	—	3.840	—
11	3 „ IV. „	1.680	—	5.040	—
12	2 „ VII. „	1.440	—	2.880	—
13	1 „ VIII. „	1.200	—	1.200	—
	в. Служитељи.				
14	1 вратар II. кл.	1.200	—	1.200	—
15	6 служитеља I. кл.	960	—	5.760	—
16	3 „ II. „	900	—	2.700	—
17	2 „ III. „	840	—	1.680	—
18	1 „ IV. „	780	—	780	—
	II. Рачунско одељење.				
	а. Чиновници.				
19	1 шеф одељења, патконтролор III. кл.	4.000	—	4 000	—
20	1 благајник II. кл.	3 240	—	3.240	—
21	1 инжењер II. кл.	3.000	—	3.000	—
22	1 благајник IV. кл.	2.520	—	2.520	—
23	1 „ V. „	2 160	—	2.160	—
24	2 чиновника VI. кл.	1 920	—	3.840	—
25	4 „ VII. „	1.680	—	6.720	—
26	4 „ VIII. „	1.440	—	5.760	—
27	3 „ IX. „	1.200	—	3.600	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
15.000	—	16.000	—	—	—	1.000	—	
20.440	—	18.113	60	2.326	—	—	—	
12.960	—	1.320	—	11.640	—	—	—	
12.120	—	10.900	—	1.220	—	—	—	
34.840	—	37.090	—	—	—	2.250	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	б. Званичници				
28	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
29	1 „ V. „	1.920	—	1.920	—
	III. Економно одељење.				
	а. Чиновници.				
30	1 шеф одељења, надинжињер III. кл.	4.000	—	4.000	—
31	1 чиновник IV. кл.	2.520	—	2.520	—
32	1 „ VI. „	1.920	—	1.920	—
33	1 „ VIII. „	1.440	—	1.440	—
	б. Званичници				
34	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
	IV. Одељење Контроле прихода.				
	а. Чиновници.				
35	1 шеф одељења инспектор I. кл.	6.000	—	6.000	—
36	2 чиновника III. кл.	2.880	—	5.760	—
37	2 „ IV. „	2.520	—	5.040	—
38	3 „ V. „	2.160	—	6.480	—
39	3 „ VI. „	1.920	—	5.760	—
40	2 „ VII. „	1.680	—	3.360	—
41	4 „ VIII. „	1.440	—	5.760	—
	б. званичници.				
42	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
43	3 „ V. „	1.920	—	5.760	—
44	1 „ VI. „	1.680	—	1.680	—
45	3 „ VII. „	1.440	—	4.320	—
	V. Тарифско одељење.				
	а. Чиновници.				
46	1 шеф одељења инспектор I. кл.	6.000	—	6.000	—
47	1 чиновник II. кл.	3.240	—	3.240	—
48	1 контролор IV. кл.	2.520	—	2.520	—
49	1 чиновник VI. кл.	1.920	—	1.920	—
	VI. Саобраћајно одељење.				
	а. Чиновници.				
50	1 шеф одељења надинжињер III. кл.	4.000	—	4.000	—
51	1 надконтролор III. кл.	4.000	—	4.000	—
52	3 контролора III. кл.	2.880	—	8.640	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
4.080	—	—	—	4.080	—	—	—	
9.880	—	14.700	—	—	—	4.820	—	
2.160	—	—	—	2.160	—	—	—	
38.160	—	72.280	—	—	—	34.120	—	
13.920	—	1.380	—	12.540	—	—	—	
13.680	—	16.585	—	—	—	2.905	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОЈЕДНОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
53	5 чиновника IV. кл.	2.520	—	12.600	—
54	5 „ V. „	2.160	—	10.800	—
55	4 „ VI. „	1.920	—	7.680	—
56	2 „ VII. „	1.680	—	3.360	—
57	2 „ IX. „	1.200	—	2.400	—
	б. Званичници.				
58	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
59	1 „ V. „	1.920	—	1.920	—
60	1 „ VI. „	1.680	—	1.680	—
	VII. Одељење за грађење и одржавање.				
	а. Чиновници.				
61	1 шеф одељења, инспектор II. кл. по старом . .	5.000	—	5.000	—
62	2 надинжињера II кл.	4.500	—	9.000	—
63	1 „ III. „	4.000	—	4.000	—
64	1 инжењер I. кл.	3.500	—	3.500	—
65	1 „ II. „	3.000	—	3.000	—
66	6 „ III. „	2.500	—	15.000	—
67	1 подинжињер I. кл.	2.000	—	2.000	—
68	2 „ II. „	1.500	—	3.000	—
69	1 чиновник I. кл.	3.720	—	3.720	—
70	1 „ II. „	3.240	—	3.240	—
71	2 „ IV. „	2.520	—	5.040	—
72	1 „ VI. „	1.920	—	1.920	—
73	1 „ VIII. „	1.440	—	1.440	—
	б. Званичници.				
74	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
75	1 „ VI. „	1.680	—	1.680	—
76	1 „ VIII. „	1.200	—	1.200	—
	VIII. Машинско одељење.				
	а. Чиновници.				
77	1 шеф одељења надинжињер II. кл.	4.500	—	4.500	—
78	1 чиновник под уговором	8.000	—	8.000	—
79	1 контролор I. кл.	3.720	—	3.720	—
80	1 инжињер II. кл.	3.000	—	3.000	—
81	1 „ III. „	2.500	—	2.500	—
82	3 чиновника IV. кл.	2.520	—	7.560	—
83	1 „ V. „	2.160	—	2.160	—
84	1 „ VI. „	1.920	—	1.920	—
85	1 „ VII. „	1.680	—	1.680	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖЕЊЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
за 1893 год.		за 1892. год		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
53.480	—	67.018	80	—	—	13.538	80	
5.760	—	1.440	—	4.320	—	—	—	
59.860	—	88.145	—	—	—	28.285	—	
5.040	—	—	—	5.040	—	—	—	
35.040	—	55.370	—	—	—	20.330	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	б. Званичници.				
86	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
87	2 „ VI. „	1.680	—	3.360	—
88	3 „ VII. „	1.440	—	4.320	—
	В.				
89	Преписачи и цртачи Дирекције	21.000	—	21.000	—
	А. Свега особље у Дирекцији	—	—	367.260	—
	Б. ОСОБЉЕ НА ПРУЗИ				
	I. Особље економног одељења (гл. магацин)				
	а. Званичници.				
90	1 званичник IV. кл.	2.160	—	2.160	—
91	1 „ V. „	1.920	—	1.920	—
92	1 „ VI. „	1.320	—	1.320	—
93	1 „ VII. „	1.200	—	1.200	—
	б. Служитељи.				
94	2 служитеља I. кл. 19. категор.	1.080	—	2.160	—
	II. Особље саобраћајног одељења				
	1. Станично особље.				
	а. Чиновници.				
95	7 чиновника IV. кл.	2.520	—	17.640	—
96	2 „ V. „	2.160	—	4.320	—
97	8 „ VI. „	1.920	—	15.360	—
98	12 „ VII. „	1.680	—	20.160	—
99	11 „ VIII. „	1.440	—	15.840	—
100	15 „ IX. „	1.200	—	18.000	—
	б. Званичници.				
101	2 званичника V. кл.	1.920	—	3.840	—
102	6 „ VI. „	1.680	—	10.080	—
103	9 „ VII. „	1.440	—	12.960	—
104	9 „ VI. „ 14 категор.	1.320	—	11.880	—
105	28 „ VIII. „ 9 кат. и VII. кл. 14 кат. .	1.200	—	33.600	—
106	5 „ II. „ 17 категор.	1.080	—	5.400	—
107	7 „ III. „ 18 „	960	—	6.720	—
	За пренос .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
9.840	—	—	—	9.840	—	—	—	
21.000	—	21.454	—	—	—	454	—	
367.260	—	421.796	40	53.166	40	107.702	80	
						54.536	40	
6.600	—	7.840	—	—	—	1.240	—	
2.160	—	2.160	—	—	—	—	—	
91.320	—	134.360	—	—	—	43.040	—	
84.480	—	42.600	—	41.800	—	—	—	

Број	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	в. Служитељи.				
108	1 служитељ I. кл. 18 категорије	1.200	—	1.200	—
109	4 „ II. „ 18 кат. и I. кл. 19 кат. . .	1.080	—	4.320	—
110	4 „ III. „ 18 „ „ II. „ 19 „ . . .	960	—	3.840	—
111	6 „ III. „ 19 „ „ II. „	900	—	5.400	—
112	13 „ IV. „ 18 и 19 катег.	840	—	10.920	—
113	38 „ V. „ 19 катег.	780	—	29.640	—
114	50 „ VI. „ 19 „	720	—	36.000	—
	Г.				
115	Приправници	36.000	—	36 000	—
	Д.				
116	Преписивачи и цртачи и т. д.	15.300	—	15.300	—
	2. Возно особље.				
	а Званичници.				
117	4 званичника III. кл. 14 категор.	1.680	—	6.720	—
118	2 „ IV. „ 14 „	1.560	—	3.120	—
119	2 „ V. „	1.440	—	2.880	—
120	6 „ VI. „	1.320	—	7.920	—
121	9 „ VII. „	1.200	—	10.800	—
122	4 „ V. „ 16 кат. или II. кл. 17 кат. .	1.080	—	4.320	—
123	3 „ III. „ 17 „	960	—	2.880	—
	б. Служитељи.				
124	2 служитеља I. кл. 19 категор.	1.080	—	2 160	—
125	7 „ II. „ 19 „	960	—	6.720	—
126	7 „ III. „ 19 „	900	—	6.300	—
127	15 „ IV. „ 19 „	840	—	12.600	—
128	15 „ V. „ 19 „	780	—	11 700	—
129	10 „ VI. „ 19 „	720	—	7.200	—
	III. Особље одељ. за грађење и одржавање.				
	а. Чиновници.				
130	1 инжињер I. кл.	3.500	—	3.500	—
131	6 „ II. „	3.000	—	18.000	—
132	5 „ III. „	2.500	—	12.500	—
133	1 подинжињер I кл.	2.000	—	2.000	—
134	1 чиновник V кл.	2.160	—	2.160	—
	б. Званичници				
135	1 званичник III. кл.	2.400	—	2.400	—
136	8 „ I. „ 15 катег.	1.800	—	14 400	—
137	5 „ II. „ 15 „	1.680	—	8 400	—
	За пренос				

У ТЕКУ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
за 1893 год.		за 1892 год.		МАЊЕ		ВИШЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
91.320	—	113.700	—	—	—	22.380	—	
36.000	—	29.700	—	6.300	—	—	—	
15.300	—	20.160	—	—	—	4.860	—	
38.640	—	51.480	—	—	—	12.840	—	
46.680	—	31.440	—	15.240	—	—	—	
38.160	—	32.132	50	6.027	50	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОЈЕДИНОСОВ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
138	7 званичника IV. кл. 14 категор.	1.560	—	10.920	—
139	5 „ V. „ 14 „	1.440	—	7.200	—
140	3 „ VI. „ 14 „	1.320	—	3.960	—
141	1 „ VII. „ 14 „	1.200	—	1.200	—
	в. Служители.				
142	9 служитеља I. кл. 18 категор.	1.200	—	10.800	—
143	20 „ II. „ 18 „ или I. кл. 19 кат.	1 080	—	21.600	—
144	32 „ III. „ 18 „ „ II. „ 19 „	960	—	30 720	—
145	13 „ IV. „ 18 „ „ 19 кат. . .	840	—	10.920	—
146	25 „ V. „ 19 „	780	—	19.500	—
147	163 „ VI. „ 19 „	720	—	117.360	—
	г.				
148	Приправници	7.560	—	7.500	—
	д.				
149	Преписачи, цртачи, чуварице бранника и т. д. .	10.600	—	10.600	—
	IV. Машинско особље.				
	а. Чиновници.				
150	2 инжињера II. кл.	3.000	—	6.000	—
151	1 чиновник	2.880	—	2.880	—
152	1 „	1.920	—	1.920	—
153	1 „	1.680	—	1.680	—
	б. Званичници.				
154	2 званичника II. кл.	2.640	—	5.280	—
155	2 „ III. „	2.400	—	4.800	—
156	5 „ IV. „	2.160	—	10.800	—
157	11 „ V. „	1 920	—	21.120	—
158	15 „ VI. „	1.680	—	25.200	—
159	2 „ III. „ 15 кат. или I. кл. 16 кат.	1.560	—	3.120	—
160	20 „ IV. „ 15 „ „ II. „ 16 „	1.440	—	28.800	—
161	5 „ V. „ 15 „ „ III. „ 16 „	1.320	—	6.600	—
162	4 „ VI. „ 15 „ „ IV. „ 16 „	1.200	—	4.800	—
163	2 „ V. „ 16 „	1 080	—	2.160	—
	в. Служители.				
164	9 служитеља I. кл. 18 кат.	1.200	—	10.800	—
165	14 „ II. „ 18 „ или I. кл. 19 кат.	1.080	—	15.120	—
166	15 „ III. „ 18 „ „ II. „ 19 „	960	—	14.400	—
167	4 „ III. „ 19 „	800	—	3.600	—
168	18 „ IV. „ 18 „ или 19 кат. . . .	840	—	15.120	—
169	1 „ VI. „ 18 „ „ 19 „	720	—	720	—
	За пренос . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1893 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
48.480	—	46.080	—	2.400	—	—	—	
210.900	—	204.840	—	6.060	—	—	—	
7.560	—	—	—	7.560	—	—	—	
10.600	—	6.480	—	4.120	—	—	—	
12.480	—	20.640	—	—	—	8.160	—	
112.680	—	126.620	—	—	—	13.940	—	
59.760	—	59.760	—	—	—	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ ДИНАРА	ПР.	УКУПНО ДИНАРА	ПР.
	Пренето . .				
	Г.				
170	Преписачи, цртачи и т. д.	6.360	—	6.360	—
	Б. Свега особља на прузи	—	—	919.480	—
	В.				
	ОПШТИ ТРОШКОВИ ДИРЕКЦИЈЕ И ПРУГЕ.				
171	Канцеларијски трошкови, рачунајући у то: писаћи материјал, огрев, осветљење, поштарину, телеграм, набавку књига, новина, повез. и т. д.			35.000	—
172	Обрасци			40.000	—
173	Трошкови центр. обрачунс. бироа			15.000	—
174	Обезбеђење од пожара			34.000	—
175	Прилог за службено одело			20.000	—
176	Прилог за службено одело			3.000	—
177	„ „ болничку касу			6.000	—
178	„ „ пенсиони фонд као основица за установљење истог по закону чл. 103.			50.000	—
179	Годишња потпора фонду ($^1/_4$ улога чланова) .			10.600	—
180	Додаци, путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорар чланова тарифног одбора, кирија за зграду, хонорар за израду инструкција, одкуп од страних писаца, изучавање железничке струке на страни, награда стручњацима			80.000	—
181	Награда нижим чиновницима, званичницима и служитељима за ревносну службу и унапређење укупног особља			15.000	—
	В. Свега општ. трош. Дирекције и пруге	—	—	298.600	—
	Г.				
	ТРОШКОВИ НА ПРУЗИ.				
182	Станична служба: а.) плата радника и посла . .			35.600	—
	б.) трошкови за матерић. без осветљења станица и т. д. . . .			15.000	—
183	Одржање пруге: а.) Плата занатлија и радника . .			250.000	—
	б.) Редовни трошак за матерић. и трошкови за рад у акорду .			600.000	—
	в.) Ванредни трошкови			50.000	—
184	Машинска служба: а.) Плата занатлијама и радницима у одс. за вучу . . .			90.000	—
	б.) Плата занатлијама и радницима ниске радионице . .			200.000	—
	в.) Редовни трошкови одсека вуче (материјал и т. д.)			330.000	—
	За пренос . .				

Б У Ц Е Т				ПОТРАЖЕЊЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
за 1893 год.		за 1892 год.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
6.360	—	—	—	6.360	—	—	—	
919.480	—	929 992	50	95.947	50	106.460	—	
						10.512	50	
35.000	—	20.000	—	15.000	—	—	—	
40.000	—	26.000	—	14.000	—	—	—	
15.000	—	12.000	—	3.000	—	—	—	
24.000	—	24.000	—	—	—	—	—	
20.000	—	6 000	—	14.000	—	—	—	
3.000	—	—	—	3.000	—	—	—	
6.000	—	6.000	—	—	—	—	—	
50.000	—	—	—	50.000	—	—	—	
10.600	—	—	—	10.000	—	—	—	
80.000	—	90.000	—	—	—	10.000	—	
15.000	—	10.000	—	5.000	—	—	—	
298.600	—	194.000	—	114.600	—	1.000	—	
				104.600	—			
35.600	—	35.600	—	—	—	—	—	
15.000	—	40.000	—	—	—	25.000	—	
250.000	—	306.000	—	—	—	56.000	—	
600.000	—	550.000	—	50 000	—	—	—	
50.000	—	—	—	50.000	—	—	—	
90 000	—	82.160	—	7.840	—	—	—	
200.000	—	200.000	—	—	—	—	—	
330.000	—	330.000	—	—	—	—	—	

ТЕКУЋИ БРОЈ	НА ШТА	ПЛАТА ПОНАОСОБ ГОДИШЊЕ		УКУПНО	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренето . . .				
	г.) Редовни трошкови пишће радионице	—	—	235.000	—
	д.) Ванредни трошкови пишће радионице	—	—	15.000	—
185	Станарина за пружно особље	—	—	60.000	—
186	Накнада за пропутовање километре за возно и машинско особље	—	—	70.000	—
	Г. Свега трошк. на пруги	—	—	1,950.600	—
	Д. РАЗНО.				
187	На непредвиђене трошкове као и на трошкове учињене због земљотреса и поплаве, и на електрично осветљење београдске станице	—	—	100.000	—
	Д. Свега разно	—	—	100.000	—
	РЕКАПИТУЛАЦИЈА.				
А.	На плату особља у Дирекцији	—	—		
Б.	„ „ „ на пруги	—	—		
В.	Општи трошкови Дирекције и пруге	—	—		
Г.	Трошкови на пруги	—	—		
Д.	Разно, непредвиђени трошкови	—	—		
		—	—	—	—
	Ванредни издаци Дирекције.				
188	На довршење сеоске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и одкуп земљишта	* 950.000	—	—	—
	Ануитет за зајам за инвестиције.				
189	На интерес и отплату зајма Дирекције срп. држ. железница за нове инвестиције	** 360.000	—	—	—
	Упоређење прихода и расхода експлоатације срп. држ. железница.				
	Бруто приход експлоатације предвиђен је са . .	—	—	—	—
	Расход	—	—	—	—
	Остаје чист приход	—	—	—	—
	Размера расхода према приходу	—	—	—	—
	Свега . . .				

БУЏЕТ				ПОТРАЖУЈЕ СЕ ЗА 1893 ГОД.				ПРИМЕДБА
ЗА 1893 ГОД.		ЗА 1892 ГОД.		ВИШЕ		МАЊЕ		
ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	
235.000	—	200.000	—	35.000	—	—	—	
15.000	—	—	—	15.000	—	—	—	
60.000	—	—	—	60.000	—	—	—	
70.000	—	76.000	—	—	—	6.000	—	
1,950.600	—	2,819.760	—	217.840	—	87.000	—	
				130.840	—			
100.000	—	23.451	10	76.548	90	—	—	
100.000	—	23.451	10	76.548	90	—	—	
367.260	—	421.796	40	—	—	54.536	40	
919.480	—	929.992	50	—	—	10.512	50	
298.600	—	194.000	—	104.600	—	—	—	
1,950.600	—	1,819.760	—	130.840	—	—	—	
100.000	—	23.451	10	76.548	90	—	—	
3,635.940	—	3,389.000	—	311.988	90	65.048	90	
				246.940	—			
—	—	—	—	—	—	—	—	* Од ове суме је 800.000 дин. већ утрошено за сеоску пругу и тражи нивелиши кредит од г. Министра грађевина в 150.000 динара се тражи за њено довршење.
—	—	—	—	—	—	—	—	** Ова ће се сума уносити сваке год. док се исплати зајам у суми од дин. 5,700.000 који ће се на основи ове годишњице закључити за нове инвестиције
6,000.000	—	—	—	—	—	—	—	
3,635.940	—	—	—	—	—	—	—	
2,364.060	—	—	—	—	—	—	—	
60	65	%		—	—	—	—	

БУЏЕТ

ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА

ЗА

1893 ГОДИНУ

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Стварна продаја				
	За 4 месеца од 1 Јануара до 30 Априла . .	2,599.368	59		
	За 8 „ од 1 Маја до 31 Децембра . .	5,967.298	41		
	За 8 „ Београд Топчидер до 31 Децембра	933.333	—	9,500.000	—
	Пренос .			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ: ЗАСЕБНО ДИНАРА	ПР.	СКУПА ДИНАРА	ПР.
I		**УПРАВА ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА**				
	1	Управник	7.200	—		
	2	На управни одбор	3.600	—		
	3	Додатак управнику	1.000	—	11.800	—
		А. Одсек администр. крију̇мчарски				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	2.500	—		
	3	Архивар I. класе	2.200	—		
	4	Регистр. I. класе	2.200	—		
	5	Експедитор I. класе	2.200	—		
	6	Писар IV. класе	1.800	—		
	7	Два практиканта по 1000	2.000	—		
	8	Знаничник за пресу и хектографе	1.800	—	18.200	—
		Б. Одсек за производњу				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Два књиговође по 2500	5.000	—	8.500	—
		В. Одсек за књиговодство				
	1	Шеф главног књиговодства	8.000	—		
	2	Главни благајник I. класе	4.000	—		
	3	Помоћник благајника I. класе	2.200	—		
	4	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	5	Економ II. класе	1.800	—		
	6	1 Практикант	1.000	—	19.000	—
		Г. Управа главног стоваришта				
	1	Управник I. класе	4.000	—		
	2	Магационар II. класе	2.500	—		
	3	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	4	На настојнике до	5.000	—	13.500	—
		Д. Управа фабрике дувана				
	1	Директор I. класе	6.000	—		
	2	Контролор I класе	3.000	—		
	3	Економ I. класе	3.000	—		
	4	Машинист I. класе	4.000	—		
	5	Рачуновођа I. класе	3.000	—		
	6	Магационар готове робе I. класе	3.000	—		
	7	Стручњак за дуван I. класе	4.000	—		
		За пренос	26.000	—	71.000	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос .			9,500,000	—
	Пренос .			9,500,000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
		Пренос .	26.000	—	71.000	—
	8	Благајник II. класе	2.500	—		
	9	Шпедитер I. класе	2.200	—		
	10	Седам настојника I. класе по 2500	17.500	—		
	11	Два настојника II. класе по 2000	4.000	—		
	12	Један настојник III. класе	1.500	—		
	13	Два послужитеља по 1000 дин.	2.000	—		
	14	Додатак директору фабрике	1.000	—	56.700	—
		Ђ. Одсек за продају дувана				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	3 000	—		
	3	Магационар I. класе	3.000	—		
	4	Магационар стов. Београд Топчидер	2.500	—	12.000	—
		Ж. Плата служитеља				
	1	На служитеље при главној управи	4.800	—	4.800	—
II		Спољно администр. особље				
	1	На магационаре окружне и служитеље при свима магацинима до	12.000	—		
	2	На окружне надзорнике, на окружне и среске поднадзорнике, на два помоћника благајника у Крушевцу и Ужици; на писаре по надзорништвима, на све контролоре, коњичке и пограничне стражаре до	200.000	—		
III		На проценат свима окружним и среским великопродавцима; свима малопродавцима у целој земљи рачунајући по 12½% на продају од 9,500.000 динара	1,163.750	—	1,375.750	—
		За пренос .			1,520.250	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос .			9,500.000	—
	Пренос .			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТО?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
		Преносе .			1,520.250	—
IV		Општи трошкови				
	1	На куповину сирових дувана у земљи и са стране; на куповину цигара и бурмута; на набавку оружја и исплату сталних пастојница и радника за сређивање дуванске земаљске бербе, који раде у окрузима где се дуван производи и у главном стоваришту непрерађеног дувана у Београду. (Овде је рачуната куповина сирових дувана, цигара и бурмута и рада око сређивања земаљске бербе на продају од 9,500.000)	1.277.750	—		
	2	Ако се у земљи произведе више дувана но што је у фабрици за подмирење потрошње у 1893 години потребно, вишак произведеног дувана откупиће се од произвођача новцем што ће га управа монопола дувана и соли на залогу откупљеног дувана позајмити од Српске Народне Банке а на рачун прихода дуванског монопола 1894 год. . .				
	3	На исплату свију радника и радница као и на све трошкове око фабрикације дувана	384.750	—		
	4	На економат фабрике дувана где спада: набавка хартије за цигарете, набавка дасака и греда, зејтина, гвожђарије, кајиша, етикета и т. д.	261.200	—		
	5	На издржавање и оправку како фабричких тако и свих осталих зграда дуванског монопола	10.000	—		
	6	На набавку нових и оправку старих машина .	20.000	—		
	7	На кирије за зграде у које су смештена надзорништва и дуванска стоваришта; на канцеларијске трошкове, за огрев и осветљење управе монопола дувана и соли, фабрике дувана и свију канцеларија дуванског монопола	57.000	—		
	8	На осигурање дувана и зграде од ватре . .	18.000	—		
	9	На путне и подвозне трошкове свију поднадзорника и надзорника и осталих чиновника као и изасланика управе монопола дувана, који у смислу члана 204 закона о монополу дувана врше ревизију око производње и продаје дувана и који стају на пут кријумчарењу дувана до	30.000	—		
	10	На трошкове око преноса дувана и сандука	18.000	—		
	11	На трошкове око штампања пријавних листова, дозвола за сејање дувана, дозвола за пријаву малопродаје дувана	7.000	—		
		За пренос .	2,083.700	—	1,520.250	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА!	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос . . .			9,500.000	—
				9,500.000	—
	Целокупан приход . . .			9,500.000	—
	Целокупан расход . . .			3,665.450	—
	Чиста добит . . .			5,834.000	—

То јест 61.41%

РЕД	РАСХОД НА ШТО?	КОЛИКО ГОДИШЊЕ			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.
	Пренос . . .	2,083.700	—	1,520.250	—
12	На исплату ажије за куповину злата које је управи потребно за плаћање на страни	5.000	—		
13	На проширење фабричке зграде и дозиђивање потребних зграда у фабрици и главном стоваришту и у унутрашњости земље . . .	8.000	—		
14	На награду за примерну службу, нарочито на награду особља, које ревносним радом допринесе знатне користи уштедом при фабрикацији дувана и апансовање заслужних чинови.	6.000	—		
15	Помоћ радницима на случај болести и смрти до	4.000	—		
16	На амортизацију зграда до*	22.500	—		
17	На „ машина и алата*	15.000	—		
18	На непредвиђене трошкове	1.000	—	2,145.200	—
	Свега			3,665.450	—

ОПШТЕ НАРЕЂЕЊЕ

Из прихода Монопола Дуванског има се првенствено платити ануитет годишњи на оба зајма, за која приход дуванског монопола служи као гаранција, а вишак преко тога предаје се државној каси као приход за 1893 годину. Према члану 218 закона о монополу дувана, све оно, што се у току ове године покаже као преко потребно за усавршавање и проширење рада дуванског монопола подмириће се приходом дуванског монопола.

А сваки овај издатак управа дуванског монопола дужна је тражити од Управног Одбора решење, које ће се извршити пошто га Министар финансија одобри.

Поред тога сви ће се ови издаци накнадно поднети Народној Скупштини на одобрење.

** Из ових одобрених кредита (16. 17) може се у овој години издати на име дозиђивања фабричких зграда.

Народној Скупштини

Оставка, коју је поднео г. Пашић са својим друговима 9. августа прошле године, и коју је Краљевско Намесништво, које је тада било непотпуно, пошто је намесник пок. ђенерал Протић био умро 4. Луна пр. год. истога дана примило, оснивала се на томе, што је по мишљењу г. Пашића и његових другова требало у што краћем року сазвати Народну Скупштину у ванредни сазив, те да се њеним суделовањем сврше два важна и неодложна државна посла: да се приме трговински уговори с Аустро-Угарском и Немачком, како би се благовремено могли за тим донети и други закони, потребни за њихово извршење и да се изврши избор трећега Намесника, те да се тако Србија поврати у нормално уставно стање, које је било поремећено изненадном смрћу ђенерала Протића, и чије су штетне последице већ почеле да доводе нашу отаџбину до разних тешкоћа.

Усвајајући оставку г. Пашића, г. г. Краљевски намесници Ристић и Белимарковић учинили су то нарочито с тога, што се по њиховом разумевању Устава избор трећег Намесника могао свршити само у редовном скупштинском сазиву, те је према томе с тим требало до овога и чекати.

Примање оставке кабинета г. Пашића и образовање новога преманотписао је г. Јован Ђ. Авакумовић, који је истога дана предузео државне послове у своје руке, и који је према томе са својим друговима одговоран од тога дана за сва гажења Устава и за све повреде законске, којима је најозбиљније доведена у питање уставност Србије и којима су очигледно поништавана најсветија грађанска права у нашој Отаџбини.

Кад се уочи главни разлог за отпуштање г. Пашићевог кабинета, онда излази са свим логичан закључак, да је нови, г. Авакумовићев кабинет, усвојио гледиште г. г. намесника Ристића и Белимарковића, да се дакле и он сложио с тиме, да је и трговинске уговоре с Аустро Угарском и Немачком и избор трећега Краљевског Намесника требало извршити у првом редовном сазиву Народне Скупштине, а овај се према Уставу могао састати само 1. новембра прошле године. Колико је било искрености у овом уверењу, најбоље се види из тога факта, што је кабинет, који је 9. августа примио државне послове у своје руке, бројао у Народном Представништву са свима својим члановима свега петнаест гласова. Јасно је међу тим, да се са сазивом Народне Скупштине није смело оклевати ни с гледишта битних државних интереса, који су имали да се утврде новим трговинским уговорима и за чије је увођење у живот законодавним решењем остављен крајњи и последњи рок на дан 1. јануара ове године, нити пак с гледишта нашег Устава (чл. 71), који је имао да ограничи трајање неприродног и нередовног стања у нашој отаџбини, и у коме је изречно изражена брига да се непормално уставно стање које настаје услед смрти једног Краљевског Намесника, прекрати у најкраћем могућем року.

Нашим Уставом од године 1888. имало се на то, да се у земљи створи и осигура нормално уставно стање, те да јавни послови у њој иду својим природним током. Њиме је, поред осталог, имало да се зајемчи и осигура начело парламентарне владавине, које је за време трајања Намесничког Устава од 1869 године у толико прилика изигравано. По нашем данашњем Уставу може у Србији стајати на челу државних послова само она влада, која несумњиво уживa поверење већине Народнога Представништва, а против сваког, који би се дрзнуо да ради противно овоме јасном духу Устава, овај се побринуо за строга и енергична средства (чл. 136—140 Устава.) Устав се најозбиљније постарао и о томе (чл. 139) да се у што краћем року донесе закон о министарској одговорности, што је и учињено 30. јануара 1891 године. Све је ово јасно за сваког мисленог човека, на није могло бити непознато ни кабинету г. Авакумовића, у коме је била половина правника и народних посланика.

И поред свега овога, Авакумовић је са својим друговима од дана примања владе намерно и систематски газио Устав и законе, те се било најозбиљније бојати, да ће се и Устав и закони са свим уништити и да ће на њихово место завладати безаконље и анархија. У успомени Народног Представништва и сувише су свежа и јасна недела, која су за прошлих осам месеци вршили у нашој отаџбини г. Авакумовић са својим друго-

вима, Министрима, и подручним им органима, и ми држимо да би се огрешили о своју дужност народних представника и будних чувара уставних Србинових права, када се не би користили преимућством, која нам дају Устав и закони, да Народној Скупштини пред лицем целога света оптужимо чланове кабинета г. Јована Ђ. Авакумовића за многобројне повреде Устава и закона, од којих је доста да наведемо само следеће:

I.

У низу уставних задатака, које је г. Авакумовићев кабинет имао да посвршава у најкраћем року, долази на прво место избор трећега Намесника, који се имао извршити најдаље 1. новембра 1892 године. Извршење овога посла налагали су г. Авакумовићевом кабинету не само битни државни интереси, који су неминовно тражили од абнормалног стања, у коме се све од 4. јуна 1892 године налазило наше државно господарство, већ је он био дужан да их свршава у што краћем року и према самим уставним одредбама. У чл. 71 Устава предвиђен је случај смрти једног Намесника и у његовој је првој тачци речено, да ће у таквом случају „друга два намесника *отправљати* државне послове до првога састанка Народне Скупштине, која бира трећега Намесника". Јасно је, да два Намесника ни према овоме уставном члану не сачињавају потпуно Намеснишшво, па се према томе они не могу користити ни свима прерогативама Круне. То се још боље види из друге тачке овога члана Устава, у којој се на случај одсуства једнога члана Намеснишшва у иностранству нарочито, да два заостала члана могу „*привремено* отправљати државне послове" тек уз писмену изјаву онога, који одсуствује „*да у потпуне* пристаје на све, што би они учинили у кругу Уставом им прописане власти". Непотпуно Намеснишшво по првој тачци чл. 71. Устава само *отправља* државне послове до свога попуњења, и као такво оно нема права, да се користи прерогативама чл. 54 Устава, које су у власти само Круне или потпуног Намеснишшва. Према томе је кабинет г. Авакумовићев погрешно нарочење чл. 71. Устава, кад је премагописао указ најпре о одлагању, за тим о распуштању Скупштине, која је имала да се састане 1. новембра прошле године у редовни сазив, и тиме отворио еру нових противуставности и безакоња. Но и да се допусти, да кабинет г. Авакумовића није могао сазвати ондашњу Скупштину с тога, што с њом није могао радити, он је, да није био решен да гази Устав и законе, имао довољно времена, да у уставном року изврши у земљи изборе, те да се и таква Скупштина сазове 1. новембра прошле године. То се и очекивало тим пре, што је г. Авакумовићев кабинет примио управу земље у своје руке под изговором неопходности апеловања на народ. Да у најмању руку, бар ово уради, диктовали су г. Авакумовићевом кабинету не само императивни парламентарни захтеви, који истичу из самога духа нашег Устава од 1888 год., већ је он за то имао угледе у уставној пракси свих уставних држава, па и у пракси наше земље, и то још за владавине старога Устава од године 1869. Познато је да је године 1880 у новембру, иза одступања либералне владе, дошло распуштање Скупштине и избор нових посланика. Познато је, да је 1883 год. под владом г. Николе Христића распуштена Скупштина, шабрата у Септембру месецу исте године, и да су нови избори извршени већ у јануару месецу идуће год. Познато је даље, да је 1887 год., иза промене владе у јуну месецу дошло распуштање Скупштине, и да се нова имала већ у септембру мес. Свима је у успомени, да је по доласку прве радикалне владе иза савезне, крајем 1887 год., у децембру распуштена Скупштина, и да се нова имала већ у фебруару 1888 год. И то је све било *под старим Уставом* и у приликама, које ни из далека нису онако заповедно налагале брзи састанак Народног Представништва и његово учешће у државним пословима, као што је то био случај у прошлој години.

Наведеним поступком г. Јован Ђ. Авакумовић учинио је са својим другоумима противуставно дело — чл. 71 и 102 Устава — које долази под одредбу тач. 2. чл. 2., а казни се по чл. 8. зак. о министарској одговорности.

II.

Предумишљај г. Авакумовићевог кабинета за гажење Устава огледа се још у првим данима његове владавине у томе, што није нарећено, да се попуни упражњено посланичко место умрлога квалификованог посланика за округ моравски, Атанасија Вучковића.

По последњем ставу чл. 101. Устава и првом ставу чл. 93. зак. о изборима народних посланика накнадни се избор мора извршити најдаље за месец дана од како је дотично посланичко место упражњено, ако се оно не може попунити из кандидатске листе, из које је дотични посланик. Пок. Вучковић умро је у Пожаревцу 28. августа прошле године, као што тврди званични извештај Министарства просвете и црквених послова Бр. 10.391., штампан у „Српским Новинама", бр. 193 од 3. септембра исте год. Према томе накнадни избор на место Вучковића требало је извршити најдаље до 29. септембра исте године.

Од те законодавне наредбе Устава и закона

о изборима народних посланика владу је од 9. августа могло разрешити само распуштање Скупштине пре рока, који је Уставом одређен за наказдни избор. Међутим, као што се зна, дотле Скупштина не само није била распуштена, него је још 1. октобра сазвана била у редовни састав, а распуштена је тек 25 децембра.

Како се избори народних посланика, по чл. 2. поменутог закона наређују на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, то је и за ово дело повреде Устава и закона (чл. 101. Устава и чл. 93. зак. о изборима народних посланика) одговоран цео кабинет.

И ово је кривица из чл. 2. тач. 2. закона о министарској одговорности, и казни се по чл. 8. истог закона.

III.

По јасној одредби другог става чл. 52. Устава утврђено је: *да ће трговински уговори важети тек пошто их одобри Народна Скупштина.*

Кабинет г. Авакумовићев, који је знао да је законодавним решењем од 31. марта 1892 год. одобрено продужење старог трговинског уговора између Србије и Аустро-Угарске *само до 1. Јануара 1893. год.*, и да је дакле имао пред собом поред уставне одредбе и једну уставну праксу у истом питању, — није се хтео придржавати поменутог уставног наређења, већ је после 1. новембра 1892 год., када је се морала састати Народна Скупштина, као што прописује чл. 102 Устава, на један неуставан и недозвољен начин, важност трговинском уговору, коме је истекао рок 1. јануара тек. год. продужио до 1830 јуна ове год., а то није смео учинити без одобрења Народне Скупштине, као што прописује поменути 52. чл. Устава. А да је онако и на овај начин ово противуставно продужење трговинског уговора извршио цео кабинет г. Авакумовића, ево доказа:

Писмом председника Министарског Савета од 21. децембра 1892 год., јављено је г. Министру финансије, да је продужен трговински уговор на основу декларације закључене између Српске и Аустро-Угарске владе 17/29 децембра 1892 год. № 169 још до 1830 јуна ове 1893 год., и ово је продужење објављено у „Српским Новинама“ од 24. децембра 1892 године. Бр. 184. под № 6.245. (Види преписку под [illegible], у 12 комада.

Оваковом радњом својом г. Авакумовићев кабинет извршио је очигледну повреду члана 52. Устава, чија је права сврха, да материјално осигура права Народнога Представништва, и тиме је створио међа једини пример у уставним државама, јер онде, где Устав заповедно налаже да трговински уговор преди само онда, кад га одобри Народна Скупштина, нико, па ни поменути кабинет није могао нити смео примити на себе законодавну власт и продужавати му важност и противуставан начин, без одобрења Народне Скупштине, а на очигледну штету битних државних интереса.

Ова повреда Устава потпада под одредбу тач. 2 и 6. чл. 2. зак. о Министарској одговорности, а казни се по чл. 8. истог закона.

IV.

Новембра 21. године 1892. био је одређен збор грађана општине београдске ради саслушања о изјави неповерења општинској управи. Против рада овога збора изјављена је жалба Државном Савету, и он је својим решењем од 30 новембра исте године бр. 3.913 његов рад поништио као неправилан и незаконит.

По чл. 34. закона о општинама за расправу овога питања надлежан је био једино Државни Савет, а по члану 145. тач. 6. Устава решења Државног Савета по овим предметима извршна су.

Министар унутрашњих дела, г. Стојан Рибарац, на саопштење Управе вар. Београда, актом својим, штампаним у бр. 273. „Срп. Новина“ од 11. децембра прошле год., Бр. 19.594 изјавио је Државном Савету, да је његово решење незаконито, и да је он — Министар — наредио Управи вар. Београда да Саветску одлуку не извршује, већ да је сматра као да не постоји.

И кад је оваковом наредбом г. министра унутрашњих дела поништена уставна вредност законитога решења Државнога Савета, онда је она послужила као основица свима осталим полицијским властима, те оне по истој њиси намерно у великој већини општина извршивале одлуке Државнога Савета, већ су их остављале по фијокама полицијским, и сматрале их као и да не постоје.

И само због овога наступило је опште противзаконито отимање општина од стране полицијских власти, при коме се није штедело ни да се кр[illegible] невиних и жирних грађана пролива.

Да одлуке и решења Државног Савета у већини општина нису извршивани, доказ је акт председника Државнога Савета, упућен председнику Министарског Савета, 29. децембра 1892 године Бр. 4277.

Побуде, које су нагнале г. Министра, да стане на оваково противуставно земљиште за спасење су очевидне, јер је он спречавањем извршења одлука Државног Савета, намерно нашао на то, да управу општинску заузму људи, који не уживају поверење својих сугрђана, те да се њиховом помоћу омете правилан избор народних посланика, што је доцнијом радњом истога г. Министра и утврђено.

Овако што могла је радити само једна владавина државног удара, која не бира ни средства ни начине за постигнуће свога противзаконитог циља, што се у једној уставној држави не може нити сме допустити.

Овакоом својом радњом Министар унутрашњих дела повредио је поменуте чл. Устава и учинио је казниво дело из чл. 2. тач. 2 закона о министарској одговорности, које се казни по чл. 8. истог закона.

V.

Нашим данашњим Уставом и законима, који су органски из њега произашли, пошло се најозбиљније на то, да се што бржљавије и јаче осигурају политичка права српских држављана, и да се сачувају од сваке могуће повреде, па ма од куд ова долазила.

а, По чл. 36. закона о изборима народних посланика бирачке карте штампају се у државној штампарији и разашиљу општинама по наредби Министра унутрашњих дела.

Време до кога општине морају добити бирачке карте одређено је чл. 106 истога закона, у вези са његовом изменом од 20 јануара 1891 год. (Зборн. 47. стр. 21) и чл. 35 поменутог закона са његовом изменом од истога дана и године (Збор. 47 стр. 20).

По тим законским прописима општински судови издају бирачке карте, чим који бирач према чл. 34. истога закона порезу плати, а уведен је у бирачки списак.

По чл. 101 и 23 изборног закона до 5 јануара тек. године бирачки спискови били су потврђени од стране првостепених судова, и враћени општинама. Према овоме, а по одредби чл. 35 и 106 поменутог закона, сваки бирач, који је испунио услов из чл. 34 означеног закона имао је право, да још тога дана — 5 јануара 1893 год. — тражи и добије бирачку карту.

Међутим, и ако су бирачи имали ово јасно право по означеноме закону, они ипак нису могли добити бирачке карте услед противзаконите радње Министра унутрашњих дела, јер он, расписом својим од 3 јануара тек. год. ПБр. 178 (штампан у „Српским Новинама“ од 9. јануара тек. год. бр. 6), јавља полицијским властима, да ће тек доцније послати бирачке карте. И заиста бирачке карте експедоване су из државне штампарије у унутрашњост земље тек 9. јануара текуће године, што се правно утврђује званичним актом Министарства унутрашњих дела ПБр. 37 (Види прилог под $\frac{1}{2}$)

Јасно је дакле, да је Министар унутрашњих дела овакоим својим поступком повредио чл. 35 и 106 изборног закона, јер је очигледно, да нико није имао могућности добити бирачку карту до 10 јануара, кад су оне из Београда експедоване тек 9 јануара текуће године.

Али г. Министар унутрашњих дела није се зауставио само на овој повреди закона о изборима народних посланика, но је одмах за тим пошао и даље.

Означена повреда изборнога закона била је увод и спрема за ону јачу, која је после ње настала и која се имала да примени на целу земљу, на сваког грађанина — бирача.

б, Ову главну повреду изборнога закона учинио је Министар унутрашњих дела, познатим својим противзаконим расписом од 16 јануара текуће године ПБр. 509, који је упутио свима полицијским властима (Види прилог под $\frac{1}{3}$).

Овим се расписом на десет дана после законога рока, у коме су бирачке карте већ имале да се раздају бирачима, прописује један нов, нарочити, и не само законом непредвиђени, већ овоме са свим противан поступак за издавање бирачких карата.

Њиме се мења законом одређена надлежност власти и право издавања бирачких карата преноси се противзаконо од општинских на полицијске власти, а тиме се не само потиру политичка и грађанска права српских држављана, већ се у исто време ограничава начело општинске самоуправе, које је једна од најглавнијих тековина нашега Устава. Тако, ма да је чл. 36 закона о изборима народних посланика јасно утврђено, да се бирачке карте по наредби Министра унутрашњих дела *разашиљу општинама*, опет Министар, противно овој законској одредби паређује у првој тачци поменутог расписа да полицијске власти дају општинама бирачке карте само у оном броју, у коме су дотичне правно гласачи фактички плаћали порезу, и ако је према закону Министар унутрашњих дела био дужан послати општинама оволико бирачких карата, колико у појединој од њих има правних гласача. Тако је овим расписом и надлежност и одговорност за издавање бирачких карата била пренета од општинских судова на полицијске власти, противно поменутим члановима изборног закона.

Позивање Министра у поменутом распису на чл. 80. закона о општинама и на чл. 14. закона о пореској управи потпуно је самовољно и апсолутно неоправдано, пошто право надзора ни у ком случају не може да утиче и на саму надлежност власти, и да ову надлежност мења, кад је она прописана законом.

Тачка друга поменутог расписа још боље утврђује његову незаконитост. По њој су председници општинских судова морали саставити нарочите спискове према пореским књигама, и исте

послати на преглед и оверење полицијским властима, којима је остављено право, да ове спискове приме за исправне, или да их не приме, и да према томе издају бирачке карте онако, како хоће и ономе коме хоће.

Ово је једна нова дужност коју закон нигде не предвиђа, и коју је немогуће извршити у року законом одређеном за издавање бирачких карата.

Главна намера овог расписа била је та, да се прописивањем законом непредвиђеног и закону противног поступка онемогући издавање бирачких карата, као потребне исправе за гласачко право, пошто су по члану 37. и 106. закона о избору народних посланика општине морале примати порезу све до 23. фебруара тек. године закључно у овом случају, и све до тога рока издавати бирачке карте. Пренашање овога рада — издавања бирачких карата у среске канцеларије — повлачи застој у куцњењу пореза, а у многим општинама још чини и немогућним да бирач из једне удаљене општине, који је платио порезу 21, 22 или 23. фебруара може добити бирачку карту, на шта је по означеном закону права имао. Тако су дакле бирачи незаконо били лишени својих уставних права, што никако не би могло бити да је издавање бирачких карата било остављено општинама, као по закону једино надлежнима за овај рад.

Осем овога поменути распис служио је као основица и упутство многим председницима бирачких општина, да се на неколико дана пред изборе намерно уклоне из својих општина у циљу да спрече бираче да узму бирачке карте. Услед овога било је и таких случајева, да су извесни бирачи морали код првостепених судова полагати порезу само да не би били лишени бирачког права. Докази за то, да огромни број бирача услед овакве незаконите радње није могао добити бирачке карте, находи се у многобројним тужбама, које су поднигнуте код свих првостепених судова у држави.

в, Трећу повреду изборног закона учинио је г. министар унутрашњих дела својим незаконим расписом од 22. фебруара тек. године ПБр. 2277, којим је наредио свима полицијским властима да изборни посао могу вратити само они од одређених председника, који су снабдевени објавом полицијске власти. (Види прилог под [illegible]).

Нигде закон не предвиђа, да председници бирачких одбора морају имати објаву, а још мање од полицијске власти. Кад то закон не предвиђа, онда немање објаве од полицијске власти не може ни бити законска сметња да Државним Одбором одређени председници бирачких одбора могу вратити изборни посао, нарочито кад су имена одређених председника по изборном закону објавом Државног Одбора већ била обзнањена у „Српским Новинама.“

Дотадашња пракса била је давати одређеним председницима објаве једино олакшице ради, да би они, по потреби, могли потврдити идентичност своје личности, и без сметње приступити изборном послу.

Међу тим, као што се види из поменутог расписа Министар забрањује председницима вршити дужност, ако тих објава немају, па чак и онима који су их имали од Државног Одбора, који је био принуђен издавати овакве објаве за то, што их полицијске власти нису хтеле издавати.

Било је чак и таких случајева, да постављени полицијски регенти у појединим бирачким општинама нису допуштали вршење изборног посла ни оним одређеним председницима, који су имали уредну полицијску објаву.

Распис је овај дакле са свим незаконит и по суштини и по форми. (Види други став чл. 117. Устава).

Да је овај распис заиста и вршен, и да су полицијске и општинске власти прављале и терале одређене председнике бирачких одбора са њиховог дужности, налазе се докази и у изборним актима и у актима Министарства унутрашњих дела.

А да би се још јасније видео разлог и побуда са којих је овај распис издат, напоменућемо овде факт: Да полицијске власти по упутствима Министра унутрашњих дела нису хтеле давати објаве председницима бирачких одбора увек кад год су налазиле, да ће њихово присуство на изборима осигурати правилно извршење избора, противно жељи Министровој. У том погледу развијен је читав систем радњи и недозвољеног договора између полицијских власти, као што утврђују многе похвалне шифроване депеше (Види прилог под [illegible] у 6 депеша).

Но да полицијске власти у унутрашњости земље не би ни најмање остале у сумњи какво држање треба да заузму, и да би се ревност њихова у овоме што јаче подстакла, Министар унутрашњих дела са управом града Београда предњачио је у овом незаконом раду.

Никакве жалбе нису помагале.

Као један врло карактеристичан доказ и за сам систем насилничке владавине од 9. августа, и за оцену радње Министра унутрашњих дела, навешћемо ово: Г.г. Др. Милован Миловановић и Др. Михаило Поповић, бивши начелници министарства, Љубомир Живковић и Љубомир Романовић, адвокати београдски и њихови другови жалили су се председнику министарства, па кад ту нису нашли задовољења, онда и Г.г. Краљевским Намесницима, што им управа Београда не да објаве, и кад она при свем том није хтела из-

дати, они су их узели од Државног Одбора. Но опет комесар железничке полиције на београдској станици, не само да их није пустио, но их је силом спречио да оду у изборна места, где су као председници бирачких одбора одређени били од стране Државног Одбора.

Ту њихову жалбу Г.г. Краљевски Намесници спровели су Министру унутрашњих дела 23. фебруара тек. године „на поступак", а овај је, опет, са свим законски шале управи града Београда „на извештај" — *тек првог марта текуће године*, дакле четири дана после свршених избора. (Види прилог под ').

Означеним радом Министар је повредио чл. 58 и 59. закона о избору народних посланика.

А све поменуте повреде овог закона, које су овде означене под а, б и в, чине стицај кривица из тачке 5 и 6 чл. 2 закона о Министарској одговорности, које се казне по чл. 5 и 8 истог закона.

VI.

Г. Министар војни, наредбом својом од 19. децембра пр. г. АТЖ 5084. која је штампана и у војеном службеном листу, забрањио је грађанима, који раде у војено-техничком заводу у Крагујевцу, да гласају, било приликом општинских било посланичких избора, ако хоће да остану и даље раденици истог завода.

Овакном наредбом, опстанак ових грађана у служби условио је г. Министар тиме: да се они одреку својих уставних и законих права, и последица ове наредбе била је та, да је због тога отпуштено до 150 радника, и остало без хлеба само за то што нису хтели напустити своје уставно право: а они који су остали у служби сиречени су били овом наредбом да употребе своје право, јер нису смели гласати.

По чл. 85. Устава, право бирачко има сваки рођени или приређени Србин, који је навршио 21. годину и плаћа државни најмање 15 динара непосредне порезе на годину.

По чл. 87. Устава, само официри активни и у недељству, и војници под заставом не могу гласати. А у чл. 88. Устава побројано је, који привремено губе бирачко право.

Ни једном од ових уставних одредаба грађанима, који у фабрици раде, није одузето бирачко право.

Истина, да г. министар војни горњом наредбом само условљава опстанак њихов у фабрици, ако се обвежу, да неће гласати ни за општинске часнике, ни за посланике. Но и оваква наредба противна је Уставу, пошто је војни технички завод државни завод, а не приватна својина, и раденици у њему нису раденици приватних лица, већ државни раденици — јавни службеници. И ако би се у начелу признало и дозволило право једном Министру, да примање јавних службеника у службу, условљава са одрицањем њиховог уставног — јавног — права, онда би се овом знатном броју јавних службеника по свима гранама државне управе одузело њихово уставно право; јер онда би могао Министар просвете примањем учитеља и осталих, Министар грађевина, Министар привреде, Министар унутрашњих дела, условљавати примање јавних службеника са одрицањем њиховог уставног права, које као јавно политичко право, не може бити предмет уговора за дипање овог права.

Према овоме, и поменута наредба г. министра војног, издата тек после 60 година, од кад војна фабрика постоји, противна је Уставу, и изната једино у циљу, да се осигура избор посланика, који припада режиму од 9. августа, а не да је овакву наредбу изазвала нека потреба, као што то у наредби г. министар наводи.

Оваквом својом наредбом г. министар војни учинио је повреду Устава чл. 85., која је кривица предвиђена у чл. 2., тач. 2. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8. истог закона.

VII.

У очи самих избора Министар унутрашњих дела учинио је још једну кривицу у томе, што је шифрованом депешом, која се овде прилаже, наредио свима пластима, да забрањују „сваку сумњиву депешу" а нарочито оне, *којима би се ма шта о избору* или о чему „сумњивом" јавлало из једног у друго место. (Види прилог под ').

Овим је Министар учинио повреду чл. 5. тач. 1. и 2. и чл. 15. закона о телеграфу (Зборн. 38. стр. 183.), а то опет чини кривицу из тач. 6. чл. 2. закона о министарској одговорности, која се казни по чл. 8. истог закона.

„Оваква расписа г. Министар нити је могао нити је смео да издаје, и да на тај начин спречава јављање путем телеграфа о изборним резултатима, што законом о телеграфу није забрањено. Овај је распис дакле издат једино у циљу, да се одржи у тајности резултат избора, како би се на случај неуспеха, могао исти фалсификовати, што је доцније и учињено, као што ће се видети из онога, што ће се ниже изнети.

Ово је дакле била припрема за доцније учињени фалсификат.

У истој недозвољеној намери растурен је из главне београдске телеграфске штације по целој земљи познати телеграм, о запишу главног радикалног одбора и бегству г. Пашића. Ово је извршено с планом, што сведочи писмо г. С Бошн

њаковића, упућено председнику Министарског Савета. (Види прилог под ' „).

VIII.

За све време пред изборе, као помоћ Министру унутрашњих дела за утицање на изборе и њихов исход, служила је незаконита употреба војске, која је, као што смо већ раније поменули, још 21. августа пр. год. била стављена у покрет, у напредно стање, противно закону о устројству војске, која је покретана простим наредбама, без Краљевог указа, који за то мора бити донесен по саслушању Министарског Савета. (Чл. 2. закона о устројству војске).

Ближа обавештења и докази о овоме налазе се у актима министарства војног, која истражна власт треба да прибави.

Ми ћемо овде напоменути кретања војске, извршена од 13. фебруара па до 3. марта тек. године.

Тако, 13. фебруара отишла је једна чета из Чачка у Зеоке (срез драгачевски), и одатле сутра дан у Гучу, место среске канцеларије; 16 истог месеца отишла је једна чета из Ужица у Ивањицу; 19. истог месеца две чете из Пирота у Јагодину и две из Пирота у Куприју; тога истог дана отишло је пола чете из Гуче у Горачић, а 20. фебруара један гардијски батаљон из Зајечара у Неготин, а други батаљон сталног кадра из Књажевца у Зајечар.; 21. фебруара две чете сталног кадра из Зајечара у Салаш, а две опет из Врање у Лесковац; 22. фебруара отишао је један вод из Зајечара у Белу Реку, а сутра дан 23. истог месеца две чете из Београда у Доњи Милановац. Истог дана отишао је један ескадрон коњаника из Алексинца у Ражањ и Јовановац и једна чета из Лесковца у Власотинце.

24. фебруара, дакле у очи самог избора, одмарширали су из Крушевца у Катун (срез темнићски) с пушкама наоружани војници из две батерије (65 људи), пола чете пешадије из Јагодине у Белицу, једна чета из Неготина у Чубру, једна чета из Неготина у Брусницу, пола чете из Зајечара у Ласово.

25. фебруара, дакле на сам дан избора, једна чета из Пожеге у Добрињe; један вод из Прокупља у Пуховац, један вод из Прокупља у Балинац; једна железничка чета из Ниша у Сталаћ; један вод из Пожаревца у Голубац; пола чете из Зајечара у Плањницу; једна чета из Пирота у Тополницу; једна чета из Ниша у Мајчу; пола чете из Гор. Милановца у Таково.

1. марта једна чета из Јагодине у Секурич и Волујак. а 3. марта пола чете из Шапца у Варну.

И назад, на дан 3. марта тек. год., кад је био накнадни избор у варошн Пироту, одселат је тамо један одред жандармерије из Ниша и Београда. Види прилог под ⅞ у 6 комада).

Сва ова и оволика кретања војске пред изборе народних посланика, нису била изазвана никаквим потребама, јер је свима нама познато, да у земљи није било ни хајдука, ни разбојника, те да би се за утамањивање њихово морала иста кретати, већ је очигледно и јасно, да је војска покретана само за то, да послужи полицијским властима при незаконом отимању, и да њеном појавом на разним изборним местима утиче застрашавајући на бираче, противно закону о устројству војске, којој је задатак, да служи за одбрану земље. И само овако противзаконо стављање војске у службу полицијских власти учинило је, да српска војска без икаква узрока, на команду полицијских чиновника, пуца и убија неоружане и мирне грађане, сакупљене код својих општина ради вршења својих послова, — као што је био случај у Горачићу, Смедереву, Чачку и другим местима наше отаџбине.

Народно Представништво изнесло још стоји под тешким утисцима невино проливене крви у Горачићу, где су са решењем Државнога Савета и Уставом у руци у заштити својих самоуправних права пали осамнаест мртвих и шеснаест рањених грађана, и то од пушке српскога војника, намењене непријатељу наше отаџбине.

а, За то, што је војска стављена једном општом наредбом у мобилно стање, повређен је чл. 2. закона о устројству војске, и за ово кривично дело, које је предвиђено чл. 2, тач. 6. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8. истог закона, одговоран је цео кабинет.

б) За то што је војска употребљавана по наредби Министра унутрашњих дела и наредбама подручних му власти, уз његово одобрење и одобрење Министра војног, у циљу да се њоме утиче на изборе, повређен је чл. 147 изборног закона. Ова је кривица предвиђена тач. 5. чл. 2. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 5. истог закона.

За ово казнимо дело одговорни су Министар унутрашњих дела и Министар војни.

IX.

Да би одговорно раније увераваљима својим, која је он чиновницима, а ови кметовима давали: да се ничега не боје и да им ништа неће бити, Министар унутрашњих дела упућивао је своје органе да не следују позивима судова, кад их ови по тужбама буду позивали.

Факта, да оптужени часници општински и државни чиновници доиста нису судским позивима следовали, сведоче, да се доиста тако и радило. За то је доказ извештај првостепеног суда

у Смедереву Министру правде, под И 6295 од 28. априла тек. године; акта првостепеног суда за варош Београд о тражењу да му се спроведе писар Петар Николић; писмо начелника округа подрињског од 16. Марта тек. године и оригинална белешка, у облику наредбе, министра г. Ст. Рибарца на истом писму: „Јавити шифром свима начелницима, да кажу дотичним председницима (општинских судова) да не следују позивима.“ (Види прилог под .10 у два комада.)

У актима министарства правде и министарства унутрашњих дела наћи ће се на сваки начин још доказа како је с планом и по упутствима по целој земљи у овом погледу рађено, а овим поступком уништено је уставно начело, којим је судска власт потпуно одвојена и потпуно независна, не само од административне него и од саме законодавне власти (тач. 3. чл. 147 Устава).

Ова је критика из тачке 6. чл. 2. закона о министарској одговорности, која се казни по чл. 8. истог закона. За њу је одговоран бивши Министар унутрашњих дела г. Стојан Рибарац.

X.

Кад се Министар, тајном и незаконитом наредбом свима полицијским властима, да сваку депешу о изборима забране, осигурао био, да на време само он сазна резултат, он је већ спреман био, да на путу неуставности и незаконитости иде још даље, да фалсификује и сам резултат избора. А да је предвиђао потребу тога, са неповољног избора за себе и странку своју, види се из целе припремне радње пред сам избор.

И доиста, према оваквим наредбама резултат избора за првих шест дана по избору нико није знао — осим Министра унутрашњих дела. Он пак знао је за њ још 26. фебруара по подне. То се јасно види из овога што ниже саопштавамо.

Уверив се о изгубљеној изборној битци, Министар унутрашњих дела даћа се крајњих средстава, средстава којих се само прости злочинци могу дахати — да исход избора формално окрене у корист своју и своје странке, која је поред свију незаконитости и свих повреда уставних права српских грађана подлегла у изборној борби, припреманој пуних седам месеца снагом и тежином целог државног апарата уз злоупотребе власти свакe врсте.

Фебруара 27. он из министарске телеграфске станице шаље овакву шифровану депешу начелнику округа тимочког: „Кажите Живану Живановићу (Живан је члан Државног Савета, председник главног бирачког одбора за овај округ, а припада либералној странци), да поништи избор целог тог округа, иначе све пропало. Ви међутим спремите се да му будете на услузи. Ово ако немате ниједног посланика“.

Шта је Министру начелник одговорио не зна се, али се о томе може судити по другој једној шифрованој депеши, коју је бивши Министар г. Рибарац истога дана истом начелству упутио. Депеша гласи: „Најите са г. Живаном начина *како можете да се поништи што то* поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина“. (под $^{1}|_{11}$ у 3 комада.)

Последица овога била је та, да г. Живан није потписао пуномоћства изабраним посланицима. (Види изборна акта и пуномоћства у архиви скупштинској, пошто у овом округу није изабран ниједан либерални кандидат за посланика).

Кад је г. Стојан Рибарац видео да овде није успео, он шаље шифровану депешу свима начелницима: да се просто умешају у радњу Главних бирачких одбора, да буду на услузи либералној мањини тих одбора, *и да, по потреби, и сва изборна акта обезбеде и њему пошљу* — све то под изговором, да је сазнао како су неки Главни бирачки одбори намерно наређивали нове изборе у општинама, где нису председавали председници одређени Државн. Одбором. (Види прилог под .$|_{12}$).

Депеша ова откуцана је 28. фебр. у 11 сахати и 45 минута пре подне. А већ истога дана начелник окр. рудничког, г. Љ. Каменчић, извештава Министра унутрашњих дела у 4. сата и 30 минута после подне: „Сад овога часа одузета су акта изборна од Главног бирачког одбора и одбор растурен. Молим за упутство ко да прими од три четири општине непримљена акта“ (Види прилог под 13).

Како је текла цела радња око одузимања акта изборних у Чачку, видеће се из акта скупштинског о томе, а за то, за сад могу послужити и ови прилози: акт мањине Главног бирачког одбора и акт начелника среза тршавског Главном бирачком одбору (прилог под 14 у 2 комада).

Као карактеристични прилог уз ову радњу иде и шифрована депеша начелника окр. рудничког Министру унутрашњих дела од 1 марта са овом садржином: „Дозволите, да са мањином Главног одбора издам пуномоћја посланицима. Може бити: радикала 4, либерала 2, напредњака 1. И онда се може осигурати избор у Чачку. Писмо и упутство примио сам“. (Види прилог под 15).

Акта, отета, донео је собом у Београд сам начелник, а званично их је послао начелник среза тршавског (види прилоге: депешу начел. окр. рудничког од 21 марта ове год. и акт начел. ср. тршавског од истог дана под 16).

За овим долази његов одговор на депешу начел. окр. подрињског, који га на смотрености цита 3. марта: хоће ли у том случају одузети

изборна акта, ако либерални чланови одбора Бојић и Мина (Јосимовић) не хтедну издати као мањина пуномоћство либералном кандидату Војиновићу. Питање ово важно је као још један доказ, шта је значила и колико се разумела депеша министрова од 28. фебруара о обезбеђењу изборних аката. (Види прилог под 17 у 3 комада).

А као доказ колико се мешао Министар унутрашњих дела у радњу Главних бирачких одбора, нека послуже и два концепта депеша његових истом овом начелнику (округа подринског). (Види то на подељни прилога под 17).

Овом радњом својом Министар унутрашњих дела повредио је чл. 92 Устава и чланове 88 и 110 изборног закона, по којим Главни бирачки одбор самостално прикупља све Гласове, пребројава их, проглашује резултат избора и даје посланичка пуномоћства у року од четири дана. Исто тако овом радњом повређен је и чл. 104 Устава, по коме само Скупштина може решавати је ли избор био правилан или није, и изрицати свој суд о важности пуномоћстава, која бирачки одбори издају.

Ова је кривица предвиђена тач. 2, 5 и 6. чл. 2. закона о министарској одговорности, и казни се по чл. 5 и 8 истог закона.

XI.

Пред сам састанак Народне Скупштине у 65 броју „Српских Новина“, а у службеном делу, Министар унутрашњих дела изнео је списак изабраних посланика. У њему није било посланика за округ руднички.

Из онога што је напред поменуто, јасно је, за што је округ руднички изостављен.

Пошто влада, на захтев опозиције, није хтела да допусти, да се прочита списак изабраних посланика, који је непотпун био штампан у „Српским Новинама“ на дан пре овог претходног састанка, то је опозиција изашла из скупштинске дворане, не предан ни своја пуномоћија и у Скупштини је остало само 63 посланика, број који је према Уставу (чл. 83), изборном закону (чл. 8) и закону о пословном реду у Народној Скупштини (чл. 7, 8, 9, 11 и 12) недовољан за макакву пуноважну радњу. Овако за рад неспособан број у Скупштини заосталих посланика извршио је поделу у секције коцком, на један нечувен, фалсификаторски начин, пакујући имена посланика из опозиције, у намери, да их у верификационом одбору остави у мањини, чиме је уништено достојанство дома, у коме је овај парламентарни злочин извршен.

Овако неуставно састављен број посланика, који је давао себи име Народне Скупштине, продужио је и даље рад: бирао је и верификациони одбор, оверавао пуномоћства, закључио се и конституисао противно члановима 7, 8, 9, 11 и 12 закона о пословном реду у Народ. Скупштини и чл. 110 Устава, на који се позива чл. 12 поменутог закона, и који, према том, поред изречних прописања чл. 7 и 9. тога закона одређено казује, да још пре конституисања од самог првог дана мора бити у Скупштини половина и један више од целокупног Уставом прописаног броја посланика.

До оверења посланичких пуномоћстава као посланици сматрају се сви они, које су бирачки одбори као такве прогласили, и они чине до момента конституисања Скупштину. И тек кад се прописаном прецедуром утврди *и реши*: да између њих има преко половине један више са потпуно уредним пуномоћствима, тек тада се може Скупштина конституисата па, за тим, и отворити. Све до момента конституисања *за свако решавање* мора бити половина и један више од целокупног броја посланика, Уставом прописаног, с пуномоћствима од надлежних бирачких одбора, онаквим каква су им они издали (чл. 104 Устава), а момент конституисања наступа тек пошто најмање половина и један више буду на окупу и реше: да од свих посланика, које су бирачки одбори за такве прогласили или половина и један више са уредним пуномоћствима. И онда она полажу заклетву и приступају избору часништва скупштинског т. ј. конституисању Скупштине.

Да је противно овоме рађено, доказ су: протоколи претходних састанака, који морају бити у скупштинској архиви, изјава посланика напредне странке прочитана у дворани скупштинској и прогласе посланика радикалне странке по изласку из Скупштине, из којих се докумената, у вези са званичним списком посланика, види број одсутних посланика, на према томе и број оних посланика, који су у Скупштини остали и рад противно Уставу и закону о пословном реду продужили.

Ова овако неуставно састављена и конституисана Скупштина отворена је Указом Краљевских Намесника од 31. марта ове године, с пречистопом свију министара. (Види „Српске Новине“ бр. 69 од ове године).

Ово је повреда чл. 110 Устава у вези са повредом чл. 7, 9, 11 и 12 закона о пословном реду Народне Скупштине.

Кривицу ову предвиђа тач. 2 чл. 2 зак. о министарској одговорности, и она се казни по чл. 8. истог закона.

За све овде означене повреде Устава и закона, а на основу чл. 138, у вези са чл. 136 и 137. Устава, ми тужимо кабинет г. Јована Авакумовића, и то:

За дела под I, II и III г. г. Јована Ђ. Авакумовића, ђенерала Антонија Богићевића, Косту

Алковића, Стојана Д. Рибарца, Живојина Величковића, Светозара Гвоздића и Димитрија Стојановића;

За дело под VIII а и под XI г. г. Јована Ђ. Авакумовића, ђен. Антонија Богићевића, Стојана Д. Рибарца, Живојина Величковића, Димитрија Стојановића, Велизара Кундовића и Јована Борђевића;

Сем овога тужимо за дела под IV, V а, б и в, VII, IX и X самог г. Стојана Д. Рибарца;

За дело под VI самог г. Анг. Богићевића и

За дело под VIII б, г. г. Стојана Д. Рибарца и Антонија Богићевића, и тражимо, да се именована тужена лица казне по законима, који су овде означени, а за дело под III осуде и на накнаду штете причињене држави противуставним продужењем трговинског уговора.

На завршетку нека нам је допуштено изнети пред Народно Представништво, поред већ казаног, још неке побуде, које су нас руководиле, да са овим предлогом оптужбе изађемо пред Народну Скупштину.

Низ ових уставних и законских повреда, које су сами Министри чинили, био је праћен за пуних осам месеци свакодневно законским повредама од стране органа државних у целој земљи у толикој мери, да су грађани српски стављени били формално ван закона.

Поред доказа овде наведених, који о том јасно сведоче, Народна Скупштина, ако усвоји овај наш предлог оптужбе, биће стављена у могућност, да прибави још многе доказе и факта, који на несумњив и у исто време страхотан начин потврђују ове наше речи.

Основни закон земаљски, Устав, заједно са осталим законима, толико је био безочно гажен и непоштован за то време, да је земља била изгубила сваку веру у законе и њихову вредност. Колико је тај факат страшан и погибелан за једну земљу, не треба нам нарочито доказивати. Јасно је, да чим влада закона престане у толикој мери у једној земљи, да онда настаје грађански рат — она страховита бура која често обара и са свим затире и старије и јаче државе од наше. Ми смо били пред грађанским ратом.

Сва закона средства за чување и одбрану уставних и грађанских права била су исцрпена. Крв српских грађана већ је била проливена на неколико крајева наше отаџбине. Мало је још требало па да плане цела земља, и да се међусобним ратом униште све досадашње тековине, па да се, можда, и сам опстанак Србије доведе у питање.

Заплет је био наступио већ у толикој мери, да су само два излаза била могућна: или грађанска револуција, или удар озго, претаоштвом самога владаоца који је још био малолетан. Срећом за Србију, наш узвишени Краљ Александар Први нашао је у љубави и показаној свести народној за одбрану права својих довољно снаге и поуздања да изведе дело од 1 априла, које је сачувало земљу од очигледне пропасти.

Толики низ преступа, свесно вршених и с планом извођених за пуних осам месеци, на штету мира и спокојства земље, на штету хармоније између владаоца и народа, која је за напредак земље тако потребна, на огромну штету толиких важних и битних интереса и задатака наше отаџбине — не сме остати некажњен.

Ми смо дубоко уверени, да је опстанак Устава и свих наших слободоумних установа, као и ауторитет закона и правде, која, по народној изреци, држи земљу и градове, тесно везани за осуду оних, који су на онако циничан начин за пуних осам месеци немилице газили Устав и законе земаљске.

Кад се цела једна земља, која је тек пре четири године добила, после напора од 20 година, један добар Устав, доведе на праг грађанског рата, и то за малолетства владаочева, без икакве потребе, и при једној скоро чистој и јасној политичкој ситуацији; кад се земља једна намерно и свесно излаже штети продужавањем штетних трговинских уговора, не само без суделовања Народног Представништва, но и у пркос позитивним и изреченим одлукама његовим; кад се од Крунисног права, да апелује на народ, чини тако широка и сроз свесна злоупотреба, да се Народном Представништву одузима могућност учешћа у пословима државним за пуних осам месеци, те се самовољно прибегава бесконтролном управљању земљом у трепуцима, кад не само ништа не смета, да се апел на народ изврши у границама духом и парламентарном праксом утврђеним, но кад још изречене одредбе Устава заповедно налажу, да Народна Скупштина, до утврђеног рока, реши така важна питања, као што је избор трећега Краљевског Намесника и решење новог трговинског уговора са суседном монархијом; кад се у врховима средишње управе изгуби толико савести и осећања достојанства свога и државнога, да се влада једне земље служи грубом неистином: да је фактичка немогућност решити на време један међународни уговор разлог што она понизно тражи продужење старог уговора од једне стране државе; кад се преко толиких и тако замашних повреда уставних, с толиком осудицом пажње и неопходно потребнога поштовања права Народнога Представништва, после пуна четири месеца, намерно и свесно прилази вређању уставних права српских грађана са смером, да се на силу изнуди њихово расположење, те да буде сагласно

намерама владе из једне странке, која стално кроз цео један деценијум стоји у незнатној мањини и у народу и у његовом Представништву; кад се за постигнуће једнога, тако преступнога смера ремете сви односаји између грађана и државних власти, подрива опстанак и важност толиким земаљским установама и поништава, на јавну саблазан, ауторитет једне од најстаријих установа наших, Државног Савета; кад се све то ради, и кад је све то урађено, онда је и сувише оправдано, да кривци за све то буду кажњени.

Колико је пак стварна могућност министарске одговорности и њена фактичка примена важна за једну земљу, која хоће да живи уставним животом, нека нам је допуштено навести да је наука о државноме праву једном за свагда утврдила, да је министарска одговорност пред судом кључ уставности, и да о уставности оне земље, где се не може практички да изведе до краја оптужба против Министара, то јест где се они не могу и да осуде, не може бити ни говора. То, што важи у опште од особитог је значаја за нашу отаџбину, у којој се тековина новог Устава може очувати само једино тако, ако сви уставни фактори буду свесни и својих права и својих дужности, и ако, уз савесно вршење последњих, буду озбиљно и брижљиво чували права.

Ми не тражимо освету. Ми хоћемо правду, и захтевамо је у интересу и у име Србије, у име Устава и закона отаџбине наше. И, кад то тражимо, уверени смо, да вршимо једну свету, уставну дужност, и као грађани и као народни посланици и као верни поданици Његовога Величанства Краља Александра првог.

25. јуна 1893 год.
Београд.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Д-р Мил. Р. Весник, Алекса Ратарац, Милош Ј. Богдановић, Тодор Радовановић, Мика Данилович, Радисав Митровић, Анта Радосављевић, Јован, Шелмић, Светозар Славковић, Ј. Ж. Јовановић, Милош Марковић, Љуб. Р. Николић, Љуб. Јоксимовић, Живко Малонарац, Мијаило М. Весслиновић, Станко М. Петровић Милун И. Миљковић, Станча Виденовић, Тома Бојичић Срет. М. Гогић, Анта Рајичић, Стојан Станковић, Лаза Илић, И. Павловић. Раша Нинић. Д. Ћирковић.

Прилог бр. 1.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ДЕЛА
Пов № 1736.

БЕОГРАД, 29 ОКТОВРА 1892 ГОД.

Господине Министре,

Као што вам је познато, постојећи српско-аустријски трговински уговор престаје важити 1 јануара 1893 год., и пошто нема могућности да до тога времена нови трговински уговор, закључен летос у Бечу, добије законодавну потврду, буде ратификован и уведен у живот, то би после горњега рока, између Србије и Аустро-Угарске наступило неуговорно стање, ако се не би благовремено и споразумно са суседном монархијом садашњи уговор продужио још за неко време, односно до јула месеца 1893 године.

Да би се, дакле, избегле незгоде неуговорног стања, потребно је само да се све формалности за продужење постојећег уговора српске надлеже до 20 децембра ове године.

Но пре него што бисмо учинили за то нужне кораке у Бечу, мени је част, молити вас, Господине Министре, да ми, по надлежности у најкраћем року, дате своје мишљење о овом питању продужавања постојећег трговинског уговора са Аустро-Угарском до јула месеца 1893 године о чему је, као што знате, већ било говора у министарским конференцијама.

Примите, Господине Министре, и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

Господину
Светозару Гвоздићу,
министру народне привреде.

МИНИСТАРСТВО НАР. ПРИВРЕДЕ
Пов Бр. 97.
2 новембра 1892 год.
Београд.

Председнику Министарског Савета, Министру спољних послова г. Ј. Ђ. Авакумовићу.

Господине,

У одговору на ваше писмо од 29 пр. месеца Пов. Бр. 1736, који сте ми изволели надлежном министру ставити питање да ли се слажем с мишљењем утврђеним у министарским конференцијама: да би штетно било примити безуговорно стање између Србије и Аустро-Угарске у трговинском погледу, част ми је саопштити вам, делећи ово мишљење, да је у интересу српске трговине и одржања пријатељских и сагласних односа са суседном нам аустро-угарском монархијом да се трговински уговор, којем је истекао рок $^{1}/_{10}$ септембра ове год. и који је продужен условно до 20 децембра идућег, продужи још за даљих шест месеци, пошто услед одлагања седница Народне Скупштине, до краја ове године, нема стварне могућности, да се законодавном телу изнесе на одобрење нови трговински уговор, закључен јула месеца ове године у Бечу.

У исти мах част ми је напоменути вам, Господине, да напред исказано мишљење пред и за остале конвенције и угодбе подлежане између Србије и Аустро-Угарске, које напред поменутим уговором стоје у вези.

Примите и т. д.

Министар,

ПОСЛАНСТВУ У БЕЧУ

Пов № 1782.

6 новембра 1892 год.

Београд.

Г. Посланиче,

У одговору на ваше писмо од 24 пр. месеца Пов № 129.... част ми је известити вас, да је краљевска влада, свестрано проучивши и оценивши питање о трговинском, саобраћајним и политичким односима наше отаџбине са суседном аустро-угарском монархијом, нашла, да интереси наше земље захтевају, да се садашње уговорно стање, које постоји између обе државе, одржи у животу, све док се оно не буде могло заменити новим такође уговорним стањем пошто је сада, услед стицаја политичких прилика и одлагања седница Народне Скупштине, настала немогућност, да нови трговински уговор закључен летос у Бечу добије законодавну потврду и буде уведен у живот до краја ове године, када би постојећи уговор имао престати важити.

С тога је крал. влада, испуњавајући своју дужност, да се стара о интересима државним и земаљским, ће да их штити, одлучила, да се одазове предусретљивости аустро-угарске владе, која нам је и преко вас и преко свога посланика овде изјавила, да налази за корисно и да је готова пристати, да се споразумно са краљевском владом, постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске *задржи* до јула месеца 1893 год., до кога ће времена обе уговорне стране моћи спремити све што је потребно, те да се нови уговори уведу у живот законодавним путем, и тако избегне прекид уговорног стања и негде, које би отуда могле произићи за обадве стране.

Према томе ви сте, Г. Посланиче, овлашћени од стране краљевске владе, да код цар. кр. аустро-угарске владе предузмете потребне кораке у том смислу: *да се постојеће уговорно стање између Србије и Аустро-Угарске задржи до Јула месеца 1893 год.*

Споразум и пристанак обојих влада у овој ствари најподеснije је и најбоље да се изврши и констатује изменом дипломатских нота између вас и аустро-угарског Министра иностраних дела.

Молећи вас да ме о извршењу ових мојих упутстава изволите одмах известити те дегармским путем и да ми за тим пошљете препис ваше ноте и одговор на њу аустро-угарског министра иностраних дела, част ми је итд.

Авакумовић.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ДЕЛА

Пов № 1868.

4 децембра 1892 год.

у Београду.

Господине,

У одговору на Ваше писмо од 25 пр. мес. Повр. Бр. 156, част ми је саопштити Вам, да у главном усвајам предложену редакцију декларације за продужење садашњег трговинског уговора између Србије и Аустро-Угарске; ну само вас молим, да настанете да се она измени у оволико:

Друга алинеја, да се овако стилизује:

„L'etat actuel existant entre l' Autriche-Hongrie et la Serbie au point de vue commercial est maintenu et le Fraité de commerce etc.

Даље, клаузула, која говори о осигуравајућим и акционским друштвима, са свим је сувишна из ових разлога:

Уговором од $\frac{26 \text{ марта}}{6 \text{ маја}}$ 1881 (члан II. закљ. прот.) Србија је обвезана, да за време докле тај уговор траје, не може мењати тадашњи правни status quo за поменута аустро-угар-ска друштва. Према томе не могу се ни примењивати на њихова друштва одредбе нашег новог закона о осигуравајућим друштвима, којима би се сужавала њихова права по тому говору већ постојећа.

На како се овом декларацијом ништа друго и не *мера*, већ да се у томе ступајуће старог уговора одрже у снази и сувише је јасна излишност те клаузуре, а свака друга формула била би увођење начела новог.

С друге стране, над се буде примио нови трговински уговор, којим се правни односи за та друштва регулишу, онда је ту и готовост, да се то питање пре ступања у животтога уговора, споразумно реши и да ће остати status quo у чему и ц. и кр. влада може накнадно докаа, да се с наше стране и не мисли отежати или учинити и немогућ опстанак тих друштава у Србији.

За то сваке декларације о томе не треба да буде.

Овлашћујем Вас, да у име краљевске владе потпишете декларацију о продужењу трговинског уговора и осталих, као што је предложено од стране ц. и кр. владе, ако се не прими горе предложена измена, а за декларацију о осигуравајућим друштвима, да објасните како је суштина.

Молећи Вас, Господине, да ме о резултату ваше представке изволите одмах известити, примите и т. д.

Авакумовић

Мин. иностр. дела
шифр. депеша

Господину

Ђ. С. Симићу

Посланику Србије у Бечу.

Беч $^{17}/_{29}$ Дец. 1892. г. 2 сата 45 мин. по подне
Београд $^{17}/_{29}$ Дец. 1892. г. 3. сах. 40 мин. по подне.

Данас у подне подписах с грофом Калнокијем декларацију о продужењу трговачког уговора коју шаљем данас поштом. Гроф Калноки дао ми писмено уверење да се неће дирати олакшица нашег жита. Такво уверење даће и вама барон Темел. Овде се декларација неће публиковати него ће само сутра или прекосутра изаћи у званичним новинама владина наредба о њезином извршењу.

Симић

мин. иностр. дела
шифр. депеша

Беч:
Београд: $^{18}/_{31}$ Дец. 1892. год. 5 сах. 5 мин. по подне

Примио сам ваш јучерашњи телеграм. После потребних објашњења с бароном Гланцом молим за овлашћење да могу у ноти дати уверење: да ће за аустроугарска осигуравајућа друштва у Србији остати за време шестомесечног провизоријума непромењен status quo, створен закључним протоколом трговачког уговора од 1881, и да се на њих неће примењивати никакво друго наређење.

На овакој редакцији настојава Аустроугарска влада. Иначе немогуће ствар свршити

Симић

Пов. Бр. 1933.

Посланству у Бечу

Примио сам ваш јучерашњи телеграм. Одобравам да у ноту ставите редакцију пасажа о осигуравајућим друштвима, коју захтева аустро-угарска влада, но додајте само да тражено уверење дајемо: *на основу члана II. закљ. протокола трг. уговора од 1881.* Односно најаве с њихове стране о одржању олакшице нашем житу, поступите по моме последњем телеграму. О потпису декларације јавите ми одмах телеграмом.

Авакумовић

експедовано 16. дец. 1892. год.

Мин. иностр. дела
шифр. депеша

Беч:
Београд: $^{12}/_{24}$ Дец. 1892 год. 7 сах. 30 мин. у вече.

Аустро-Угарска влада не пристаје због уставних тешкоћа на додатак другој алинији декларације. Пристаје да клаузула о осигуравајућим друштвима испадне из декларације, али да јој ја у име владе краљевске дам у једној ноти уверење, да се наш нови закон о осигуравајућим друштвима неће за време продужења уговора примењивати на аустро-угарска друштва. Могу ли на овој основи потписати декларацију и дати тражено уверење?

Симић

13. Дец. 1892,
Пов. Бр. 1932

Посланику Србије

Бечу.

Пристаните да додатак другој алинеји декларације отпадне.

За осигуравајућа друштва изјавите у ноти: да ће важити и даље уговор од 24. апр. 1881 (чл. II. закљ. протокола) до закључка новог трговинског уговора.

Ну покушајте да и она вама у ноти изјаве, да ће остати сада постојеће олакшице нашем житу до новог уговора.

Међутим ако не пристају то да изјаве у ноти, задовољите се уверењем, да ће тако остати и даље.

Тако даклe потпишите декларацију по предлогу њиховом без клаузуле о осигуравајућим друштвима.

Авакумовић

Посланству у Бечу

Прямно сам ваш телеграм од прекјуче. Пристаните да додатак другој алинеји декларације отпадне.

За осигуравајућа друштва можете изјавити у ноти: да ће за шестомесечног провизоријума важити и даље уговор од 24 апр. 1881 (чл. II. закљ. протокола). Ну, покушајте време да она вама исто тако у ноти изјаве, да ће сада постојеће олакшице нашем житу остати недирнуте до новог уговора. Међ тим, ако никако не пристану, да то изјаве у ноти, онда се задовољити уверењем, да ће тако остати и даље.

Тако даклe можете потписати декларацију по њиховом предлогу, нобез клаузуле о осигуравајућим друштвима.

Авакумовић

експедовано 14. децембра 1892 год. Београд

МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ДЕЛА
ШИФРОВ. ДЕПЕША.

Бечу.

Београд 6/18 децембра 1892 год

Симић с. р.

Прямно сам ваше писмо Пов.№ 1868. Пошто из њега не видим јасно, да ли ви желите, да само из декларације испадне клаузула о осигуравајућим друштвима, али да одпадну и та клаузула у декларацији и измена нота о томе предмету, то вас молим за накнадна упутства.

Нека одпадне клаузула о осигуравајућим друштвима декларацији; а усмено објасните да о томе није потребна ни измена нота, кад у уговору има одредаба о томе, а уговор се продужава.

Експедовано 7 децембра 1892 год

Авакумовић с. р.

МИНИСТАРСТВО ИНОСТР. ДЕЛА.
Пов.№ 1938.

Београд 21 децембра 1892 год.

Господине Министре,

Част ми је известити вас, да је наш посланик у Бечу г. Ђ. Симић, по овлашћењу и упутствима, која сам му у име *Краљевске владе* дао, потписао 17. ов. м. заједно са аустро-угарским министром иностраних дела грофом Калноким, декларацију о продужењу трговачког уговора од $\frac{24 \text{ априла}}{6 \text{ маја}}$ 1891. год. као и осталих конвенција, које су у њој означене, још за шест месеца, т. ј. до 18./30. Јуна 1893. год.

Са продужењем трговачког уговора од 1881. г. остао је у важности status quo по чл. II § 2. о аустро-угарским осигуравајућим друштвима.

А у исто време успело се са наше стране, да нама остану и даље олакшице на увоз жита у Аусро-Угарску, које су нам дате после уговора од 1881. год.

Аустро-угарска влада неће публиковати ову декларацију о продужењу нашег уговора, него ће само у званичним новинама бечким и пештанским изаћи наредбе обе владе о њеном извршењу и издаће се потребни налози царинским властима на нашој граници.

Саопштавајући вам горе наведено и шаљући наш под $^{1}/_{4}$ штампани примерак декларације, о којој је реч и преписе нота г. Симића, мени је част умолити вас да у споразуму са господином Министром народне привреде, кога сам данас такође о свему овоме известио, предузмете све, што је даље нужно за тачно извршење ове декларације, као и да у званичним новинама изаћи о томе потребна и сходна обавања.

Примите, Господине Министре, уверење о моме поштовању.

Председник
Министарског Савета,
Министар иностраних дела,

Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

Господину Министру финансија

Considérant que la Traité de commerce conclu le $\frac{21.\ avril}{6.\ mai}$ entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie doit cesser d'être en vigueur le $\frac{19.}{31.}$ décembre 1892. et sur la demande du Gouvernement Royal de Serbie, qui a déclaré ne pas pouvoir soumettre à temps à l'approbation de la Skoupschtina le nouveau Traité de commerce signé le $\frac{28.\ juillet}{9.\ Août}$ 1892. qui, aux termes de l'article XV., aurait dû entrer en vigueur à la date du $\frac{20.\ decembre\ 1892.}{1-er\ janvier\ 1893.}$ les Soussignés dument autorisés à set effet sont convenus de se qui suit:

le Traité de commerce du $\frac{24.\ avril}{6.\ mai}$ 1881. entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prorogé jusqu'au $\frac{18.\ juin}{30.\ juin}$ 1893. Le terme fixé à l'article XV. pour la mise en vigueur du nouveau Traité de commerce est remplacé par la date du $\frac{19.\ juin}{1-er\ juillet}$ 1893.

Il est entendu que la prorogation du Traité de commerce de $\frac{24.\ avril}{6.\ mai}$ 1881. s'applique egalement à la Convention sur le epizovties, conclues le $\frac{24.\ avril}{6.\ mai}$ 1881. entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie et que, pendant cette période les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10.}{22.}$ fevrier 1892.;

la Convention consulaire du $\frac{24\ avril}{6\ mai}$ 1881.;

la Convention du $\frac{24.\ avril}{6.\ mai}$ 1881. reglant le secours mutuels en matière judiciaire; la Convention du $\frac{24.\ avril}{6.\ mai}$ 1881. concernant le réglement des successions, l'organisation de tuttelles et curatelles, ainsi que la communication reciproque des actes de l'état civil, et la Convention d' extradition du $\frac{24.\ avril}{6.\ mai}$ 1881. ne seront pas denoncées.

En foi, de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expedition, à Vienne le $\frac{17}{29.}$ decembre 1892.

G. S. Simits m. p. **Kalnoky** m. p.

Конија № 169.

Wien den $^{17}/_{29.}$ Dezember 1892.

Anlässlich der am heutigen Tage getroffenen provisorischen Abmachung, wonach der Handelsvertrag vom $\frac{24.\ April}{6.\ Mai}$ 1881. bis Ende Juni 1893. in Kraft bleiben soll, ist der Unterzeichnete von seiner Regierung ermächtigt worden, die Erklärung abzugeben, dass während dieser Zeit für die in Serbien geschäfte betreibenden österreichisch-ungarischen Versicherungsund anderen Gesellschaften der im Schluss-Protokoll zu diesem Vertrage, ad Art II § 2, vorgesehen Status quo, auch weiterhin unverändert beibehalten werden soll und demgemäss keine anderweitigen Bestimmungen auf dieselben zur Anwendung gelangen werden.

Der Unterzeichnete benützt auch diesen Anlass um Seine Exellenz den Herrn Minister des kaiserlichen Hauses und des Aeussern von seiner ausgezeichneten Hochachtng zu versichern

Der Gesandte,
G. S. Simits m. p.

An Seine Exellenz
Herrn Grafen Kalnóky
Minister des kaiserlichen Hauses und des Aeussern.
Wien.

КРАЉЕВСКО-СРПСКО МИНИСТАРСТВО
ФИНАНСИЈА

Ц Број 13173.

23 Децембра 1893 год.
у Београду.

РАСПИС

СВИМА ЦАРИНАРНИЦАМА

Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском, који престаје важити крајем ове године, продужен је заједничким споразумом обеју влада до 18 Јуна 1893 год.

Ово се јавља царинарницама ради знања, са препоруком, да се имају при примени овог уговора придржавати свију одредаба његових као и до сада до продуженог рока.

Министар финансија.

ГЛАВНА КОНТРОЛА

Бр. 4772.

5. Маја 1893. год.
у Београду.

Господину Министру Финансија.

Захтевани препис акта Главне Контроле од 4. Јануара 1893 год. Бр. 24768. Главна Контрола има част послати Господину Министру

СЦ Број 1264.

Председник Главне Контроле,
И. К. Мијајловић с. р.

За секретара
Рачуновођа.
Арсо Ј. Милинковић с. р.

Препис
ГЛАВНА КОНТРОЛА

Бр. 24768.

4. Јануара 1893. год.
Београд.

Господину Министру Финансија

Један од рачуновођа Главне Контроле, који према чл. 55. закона о њеном уређењу, врши дужност месних контролора при царинарници београдској, известио је Главну Контролу: да је Трговачком уговору закљученом између Србије и Аустро-Угарске 24. Априла 1891. год. истекао рок 1. Јануара 1893. год.

Ну, како вели, расписом г. министра финансија од 23. Децембра пр. године ЦБрој 13173, који је изашао у 284-ом броју Српских Новина од прошле године јављено свима царинарницама, да је трговински уговор Србије са Аустро-Угарском заједничким споразумом обеју влада продужен до 18. Јуна ове 1893. године и наређено да се царинарнице при примени овог уговора придржавају свију одредаба његовим као и до сада до продуженог рока, то је молио Главну Контролу, да му према оваком стању ствари даде упутство, чега се има придржавати у његовом будућем раду.

Пре него што би Главна Контрола дала своме рачуновођи тражено упутство она има част замолити г. Министра да јој изволи јавити:

1. Да ли постоји законодавно овлашћење да се овај уговор продужи; и

2. Ако не стоји, да ли има какво најновије решење, којим је влада овлашћена, да уговор продужи, јер у распису г. Министра од 23. децембра пр. год. ЦБр. 13173, нигде сене спомиње закон на основу ког је издат (чл. 117 Устава тач. 2. и 3.).

Одговор о овоме потребан је у што краћем року како би Главна Контрола могла издати упут на време дотичном чиновнику и како не би било какве сметње у царинској радњи, па за то Контрола част има молити г. Министра да га изволи и послати.

Председник Главне Контроле,

П. К. Мијајловић с. р.

Деловођа
рачуноиспитач,

М. Ј. Милосављевић с. р.

ГЛАВНА КОНТРОЛА

Бр. 1253.

6. ФЕБРУАРА 1893 ГОД.
БЕОГРАД.

Господину Министру Финансија.

Актом од 4. јануара ове год. бр. 24768. Главна контрола упутила је Господину Министру извесна питања, која се тичу продужења трговачког уговора између Србије и Аустро-Угарске.

Ма да је Главна контрола у том акту изјавила Господину Министру, да јој је одговор на та питања потребан у што краћем року, како би могла дати нужно упутство своме месном рачуноиспитачу при царинарници београдској, она га ни до данас није добила.

С тога што је овај предмет хитне природе и не трпи више одлагања, Главна Контрола има част поново замолити Господина Министра, да изволи час пре одговорити на питања у горњем акту контролном.

Председник
Главне контроле,

П. К. Михајловић с. р.

За секретара
рачуноиспитач,

М. Ј. Милосављевић с. р.

На полеђини

Министарство финансије, 8 фебруара 1893 г. царинско одељење.

Цбр. 1264. Главна контрола понавља своје пређашње питање о продужењу трговинског уговра с Аустро-Угарском, моли да јој се час пре одговори.

Замолити Главну контролу да нам пошље у препису акт од 4/1—93. бр. 24.686, јер га овамо нема нигде, ма да се види да је примљен. г. Чеди

8/IV. 93. г. **А. М.** с. р.

ЦБр. 3897.

20. МАЈА 1893 ГОД.
БЕОГРАД.

Главној Контроли

У одговору на писмо Главне контроле од 6. Фебруара 1893. г. бр. 1253. које стоји у вези са писмом Главне контроле од 4 јануара 1893. год. бр. 24.768., кога сам у препису од Главне контроле примио, јер га у актима министарства финансије нисам нашао, част ми је изјавити оно што иде:

1. Трговински уговор са Аустро-Угарском, који је закључен 24. Априла 1881 а коме је рок важности према законодавном решењу истицао 31. децембра 1892. год., продужен је у важности споразумом постигнути између наше владе од 9. августа 1892. год. и владе суседне монархије једном декларацијом потписали у Бечу 17-29 Децембра 1892. год. од 9. Августа 1892., влада није имала никакво законодавно овлашћење да овај уговор продужи нити је без тог овлашћења могла продуживати рок трајања уговора.

2, Исто тако влада за тај посао није имала ни најмање решење, којим би била овлашћена да уговор продужи, нити је такво решење могло бити издато, док не постоји о томе законодавна одлука (чл. 52. Устава.)

Онданшња Министар спољних послова, саопштавајући постигнути сporазум о продужењу важности уговора, у акту овом изричио напомиње, да је то дело саме владе и да је наш посланик у Бечу на томе радио по упутствима и овлашћењу, које је имао од оне владе.

Министар финансије,
Д-р М. В. Вујић с. р.

Прилог бр. 2.

МИНИСТАРСТВО УНУТР. ДЕЛА
II. № 37
2. ЈАНУАРА 1893. ГОД.
БЕОГРАД.

Начелству округа

Шаље се начелству комада бирачких карата за избор на дан 25 фебруара ове године и препоручује се да их одмах разашље општинама по списку, који је унутра. Претекши број нека задржи за се и отуда напирује недостатке, ако би их где било. О исправном пријему Начелство ће поднети извештај.

Министар
унутраш. дела

Експедиране су бирачке карте из Управе државне штампарије 9 Јан. 1893 године у присуству моме

Вед. И. Ашковић с. р.
писар

Прилог бр. 3.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
№ 509.
16. ЈАНУАРА 1893 ГОД.
БЕОГРАД.

Телеграм

Свима начелствима и управама вар. Београда и Ниша

Мој распис од 10 т. м. № 219 допуњујем овим: да би сваки грађанин, који је плаћао порезу, могао употребити своје бирачко право при избору посланика, потребно је да уредно добије бирачку карту, по чл. 35 Устава и чл. 33 закона о изборима народних посланика.

Бирачке карте, чији је облик према чл. 35 зак. о изборима народних посланика прописан расписом Министра унутрашњих дела од 3 јануара ове године № 178 издају општински судови, по чл. 35 и 106 зак. о изборима народних посланика, а у року тамо означеном.

У дужности је и општинске и надзорне државне власти, да се при издавању бирачких карата мотри с једне стране, да бирачку карту добије сваки, који је потребну порезу и све прирезе плаћао, као да је и не добије нико, ко ту предходну дужност није испуно тачно и потпуно, по пропису Устава и закона.

Но, да би општински судови, односно њихови председници, или они који врше дужност председника, тачно извршивали одредбе чланова 33, 34, 35 и 106 зак. о избору народних посланика, нека надлежна државна власт по другој линији чл. 80 зак. о општинама, као и по члану 14 зак. о пореској управи, пореским одборима и пореским надзорницима обрати сву своју пажњу на тачно извршење ове радње одо давања бирачких карата

Према овоме, а у интересу што правилнијег извршења одељка V закона као и допунких измена и допуна од 28 јануара 1891 године о избору народних посланика и с погледом на прву линију чл. 36 истог закона, по којој се по наредби Министра унутрашњих дела разашиљу општинама бирачке карте, стављам начелству, управи у дужност следеће, што ће оно подручним властима наредити и старати се, да се тачно врши:

1. Бирачке карте даваће општинским властима тачно само у онои броју, у ком су дотични правни гласачи фактички и платили порезу, према чл. 34 у 35 зак. о изборима народних посланика.

2. Председник општинског суда, или онај који га замењује, састављаће према пореским књигама, а у року законом одређеном, списковe свију оних правних гласача који су уредно потпуно порезу са прирезима плаћали. Ти спискови подносиће се пореским књигама среској власти, да се ова о њиховој исправности увери, било сама, било преко пореског надзорника, или кога другог органа власти, који би њено права, да у том замени среског начелника, којиће по том списак оверити да је исправно састављен према пореским књигама општинским, односно према распореду плаћене порезе и прирезе све до 1 јануара ове године

3. Према овако поднесеним и исправно нађеним списковима, среска ће власт одмах ставити председнику општине, или његовом заменику на расположење потребан број карата бирачких, по које ће се одмах ту а под контролом својом према списку адресовати, на име сваког правног гласача, утврдити печатом и потребним потписима према чл. 35 зак. о изборима народних посланика и тек тако попуњене однеће примаоц и предати гласачима на чије име гласе.

4. На истом ће се списку место реверса потписати председник општинског суда или његов заменик: да је примио и колико карата, а његова ће дужност бити, да при предаји означи у нарочитој рубрици у азбучном списку код имена сваког гласача, да му је карту предао по пропису и допуни чл. 38 зак. о изборима народних посланика.

5. Како је издавање бирачких карата за случај ових избора после распуста скупштине распрострањено на дужи рок но чл. 106 зак. о изборима народних посланика, то ће председници општинских судова или њихови заменици, старати се да у законом року и према накнадно плаћеној порези и прирезу допуњује спискове и уредно траже карте до законог рока.

6. Догодили се да ко карту бирачку изгуби, даће му се по чл. 39. зак. о изборима народ. посланика дупликат, но који ће председник такође узети на списак и попунити према тач. 5. ове наредбе пред оним, који му даје признице карте, а надзорна власт чуваће и ове спискове по следећој тачки 7. овог расписа;

7, Све те спискове чуваће среска власт докле буде потребно као доказ, да су исправно предане карте председницима општинских судова или њиховим заменицима. Тако исто чуваће и бирачке карте које претекну.

8, Среске су власти дужне ићи на руку општинским властима у цељи што брже и што лакше предаје бирачких карата и извршења овога расписа, па ће ако потреба захтева отићи у општине и тамо извршити наређење под 1, 2, 3, 4, 5 и 6 овога расписа, како би сваки правни гласач и на време добио бирачку карту и тако не би био лишен свога бирачког права.

Министар.

Прилог Бр. 4.

МИНИСТАР. УНУТР. ДЕЛА

ПБр. 2277.

22. Фебр. 1893. г.

Београд.

Депеша

Расписе

Свима начелствима и управи Ниша.

Практика, употребљавана при изборима народних посланика 1889 и 1890 г. утврдила је и освештала право: да надлежне полицијске власти, издају објаве именованим председницима бирачких одбора, пошто се оне старају и о испати њихове дијурне.

Умољен од државног одбора актом од 7. пр. м. Бр. 37. да према његовом распореду урадим онако, како је раније у сличним приликама рађено, ја сам за тако поступање издао наредбу начелству — управи под 5. т. м. ПБр. 1406.

Сад сам уверен да председницима бирачких одбора издаје некаква уверења и председник Државног Савета, који се на тим уверењима потписује, но и кад „члан државног одбора“, а начелник среза нишког Депешом од данашњег Бр. 2107, јавља ми, да у Нишу издајеобјаве Илијановић, старатељски судија нишког првостепеног суда.

Закони опредељују надлежност сваке власти у нашој земљи. Државни Савет и старатељски судија немају права на вршење ових послова. А државног одбора нема више, пошто је свој посао свршио.

Овака неправилна радња председника Државног Савета и поменутог старатељског судије, кадра је да донесе забуну и омете правичност избора

Позван да се бринем о свему што ће ујемчити слободу и ред на изборима, и да сузбијем све што би могло изазвати сплете, препоручујем начелству — Управи — да најобзирније наставе да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су свакдневни објавама надлежних полицијских власти.

Министар,
Р. с. р.

Прилог бр. 5.

Телеграми шифровани

Свима окружним Начелницима

Београд 22|II 1893 год.

Послове председника бирачких одбора не може нико предузети ко нема објаве надлежне полицијске власти. Управљајте се према овоме. О томе ћете добити и званичну наредбу.

Министар,
Рибарац

Господину начелнику окружном

Зајечар

24|II 1893. Бољевац.

Чађевић није прошао до сад. Ако је војска отишла за Ласово, добро би било да дође у маршу и довде, јер се нешто тајно много шушка.

Старешина срески
Ђорђевић

Управи града Београда

Београд

Зајечар 18|II 1893.

У овом округу све су општине либералне, само број 36 је радикална.

Окружни начелник
А. Радуловић

NB. Број 36 је број списка државног одбора у српским новинама број 5.

Свима окружним начелницима

Распис

Београд 17|II 1893.

Јавите ми сутра до подне овим путем које су општине у вашем округу либералне и напредњачке не именујући их но само означите бројеве под којим се ове налази у списку државног одбора број 5 српских новина.

Управник града Београда
Денић

Начелнику окружном

Зајечар

Београд 22|II 1893 званично

Као надлежан писам издао објаве Стевану Чађевићу. Ако би дошли са каквим објавама, нека им се одузму и нека се не пуштају на биралиште.

Управник,
Денић

Управнику Ниша

17|II 1893 Београд.

За објаве председницима бирачких одбора споразумите се одмах с начелником округа Топличког.

Министар,
Рибарац

Прилог 6.

1. Јуна 1893. год.
Београд.

Канцеларија Краљевскога Намесништва, послала је господину Министру унутрашњих дела жалбу г.г. д-р Милована Миловановића и осталих и ова је на дан 1. марта тек. године, заведена у деловодни протокол овако:

„ПН. 2494. Краљевски Намесници № 359 и 360—23/III спроводе жалбу д-р Милована Миловановића, д-р М. Поповића, Љуб. Романовића, Љубе Живковића, овд. противу комесара железничке полиције овд. што им је спречен одлазак као председницима бирачког одбора, на поступак."

А у садржају решења стоји

„1—III. Управи вар. Београда у продужењу:

На извештај

екси. 1—III—1893. год.

Овај извод дајем по усменој наредби господина инспектора

Учитељ,

Јов. М. Николић с. р.

писар.

Оверава:

Инспектор министр. унутр. дела,

М. Јовановић с. р

Прилог 7.

(шифрован телеграм).

РАСПИС

У Београду 24. фебруара 1893. г

Свима окружним начелствима и управи варошн Ниша.

Први је и најпречи задатак управних органа одржање правнога поретка у земљи. На то нека и сада највише и најозбиљније паже сви чиновници. Вечерас, и док се избори не свршс, чиновници да су на окупу код среске канцеларије са целом послугом. Изузетак кад њихово удаљење изискује крека потреба поправљања и одржаја реда. Сазнаје се, да су противници намерили да причекају поноћне записника..... где су они штетни по њих и уништавају. Треба пазити на то и обезбедити ресултат избора. На путове и мостове и железницу треба обратити најозбиљнију пажњу и старати се о потпуној испранности *моховој*.....

На телеграфске штације обратите строгу пажњу. Забраните сваку сумњиву депешу, а нарочито оне, којима би се на што о набору или о чему сумњивом јављало једног места у друго.

Ово је моја последња наредба на овај нах. Очекујем од свију да се појме интереси службе и државе и да им се служи са безграничном оданошћу и пожртвованьем.

Министар,

Ст. Д. Рибарац с. р.

Закон о телеграфу од 28. Децембра 1882. год. (36. XXXVIII. стр. 183.).

Чл. 2. — Све штације телеграфске стоје под непосредним надзором и наложима министра унутрашњих дела.

Чл. 5. — Званичници телеграфски дужни су:

1., Чувати као тајну све оно, што су вршењем својих дужности сазнали....

2., Примати и отправљати депеше по опредељењима овога закона и настављењима, која министар унутрашњих дела прописаво буде.

3., ...

Чл. 15. — Неће се примати ни телеграфом отправљати оне приватне депеше, којих би садржај био управљен против закона, морала, или би вређао власти или иначе на чије личности.

Осим тога, министар унутрашњих дела овлашћује се, да може, кад за сходно нађе, наређивати, да се обустави примање и отправљање и других депеша, како приватних тако и званичних, кад интереси земље захтевали буду.

Прилог. 8.

Телеграм шифрован.

24—II 1893. у Пожаревачкој телеграф. станици

То не стоји, но учиниће се, ако затреба. Иван ту вест треба данас капетанима овим путем пустити у округ, у села, да би се сутра појавила на свима набор-

ним местима, а сутра у варошп. Циљ је деморалисаиија противника. Међутим треба наредити и напти, да се не прими ниједна интрига из округа, ни одатле, која би имала циљ да се обавести: је ли то истина или не Је ли Радул Вељовић наименован за председника у Лазницу, отишао? Треба му спречити.

Поштовани Господине!

Глас на биралиштима, да су похапшени прваци радикални, а Пашић да је побегао или се сакрио овде, — дјејствовно би пораженајући на радикале, нарочито кад се доведе у везу драгачевачким догађајем. Овај глас треба пустити сутра преко свију телеграфа. Има начина за то. При томе забранити телеграфистима свију онд. штанија, да тај глас оповргавају и у опште да не смеју никаква извешћа давати у унутрашњост. Строг надзор над њима треба да почне сутра од 1 сат по подне и да траје све до 26 у јутру.

Добро би било, да се од сутра у подне обустави приватан саобраћај телеграфски јер се могу радикали договарати са удешеним изразима у депеши а осим тога то ће јако сметати брзим извешћима аванчичким. Ова мера није никако неоправдана. Кад се *јавно* проповеда и спрема за буну.

Који ће од телеграфиста бити од сутра у подне за шпарглама и надзорници — томе треба особиту пажњу поклонити, јер их има, који се крсте либералима, а горе су аброноше од жена, или ће из шпекулације да прави себи места и код других протурити какву тајну.

Ја се стављам на расположење за сваку службу.

Поздрављам вас

23. фебруара 1893. год.
Београд.

најдубљим поштовањем,
Свет. Ј. Бошњаковић с. р.

Прилог бр. 9.

Телеграм (у шифри)

Начелнику окружном

Крушевац

Београд 25-ог

Не можете одатле удаљити капетана ражањског. Кажите нека пази на Ражањ нека не растура снагу војну, која је тамо. Ако у Брањину буде нереда, нека га буде ако то није штетно по нас. Ако може да употреби и тамо једно одељење без штете по поредак у срезу, нека га употреби. Власти треба да су свуда да све виде, да све сазнаду, да свуд доспеју. Шта имате из осталих крајева?

Министар
Рибарац

Телеграм (у шифри)
Управи варошп Ниша

Београд 2. Марта 1893.

Ноћас у Пирот да иду шест жандарма и Мијаило и Јоса са њима да се јаве окружном начелнику.

Управник
С. Павловић.

Телеграм (у шифри)
Начелнику окружном

Зајечар.

Бољевац 9. фебруара 1893.

Руље радикала нападале су на општине: крнвовирску и ваплинску, тражећи бирачке карте.

Изглед је, да ће бити још таких случаја.

Како би било да тражим једну чету војске да станује овде док се избор сврши. Онда би били са свим сигурни, јер би се са лишењем изгредника у присуству војске преплашили.

Одговорите молим овим путем још данас.

Начелник срески
Ђорђевић.

Телеграм (у шифри)

Начелнику срескоме

Д. Миљановац.

Београд 23. Фебруара 1893.

Сутра у 5 сати полази одавде за тамо 2 чете војника „Дели-градом“

Будите према њима предусретљиви и постарајте се за станове, за које ће употребити предходно јавне зграде но тако да буду једне другој у близини.

Тамошњи лекар нека указује помоћ војницима, ако би се ова затражила.

Министар
Рибарац

Свима Начелствима и управама

№ 15.088.

21. Августа 1892 г.

Београд.

Услед појављених разбојника, једно начелство примљено је било тражити да му се стави на расположење један одред војске.

Тим поводом господин министар војни саопштио ми је: да полицијске власти, на случај важне и хитне потребе, као н. пр. за гоњење хајдука, угушење пећег нереда и т. под. н. ако нису довољна она средства са којима већ располажу, могу тражити војену помоћ од дивизијских команданата.

Саопштавам ово Начелству ради управљања,

Министар

Дислоциране трупа

од 13. фебруара до 3. марта 1893. год

Број	дан месец	Одакле је трупа упућена.		Где је упућена.	Јачина трупе и кога батаљона или команде.
1,	13/II 93	Из	Чачка	У Зеоке	једна (3) чета X батаљон стал. кадра
2,	14/II 93	„	Зеока	„ Гуче	једна (3) чета X батаљона стал. кадра
3,	16/II „	„	Ужица	„ Ивањицу	једна (4) чета IV батаљона стал. кадра
4,	19/II „	„	Пирота	„ Јагодину	две чете IV градиског батаљона
5,	„ „	„	Пирота	„ Ћуприју	две чете IV градиског батаљона
6,	„ „	„	Гуча	„ Горачић	½ (3-ће) чете X батаљона ст. кадра
7,	20/II „	„	Зајечара	„ Неготин	V гардиски батаљон
8,	„ „	„	Књажевца	„ Зајечар	XIV батаљон сталног кадра
9,	21/II „	„	Зајечара	„ Салаш	2 чете XIV. батаљон сталног кадра
10,	„ „	„	Врање	„ Лесковац	две чете I батаљона „Кн. Милоша.“
11,	22/II „	„	Зајечара	„ Белу Реку	један вод XIV бат сталног кадра
12,	23/II „	„	Београда	„ Д. Милановац	две чете III гардиског батаљона
13,	„ „	„	Алексинца	„ Ражањ и Јошановац	један ескадрон I коњичког пука
14,	„ „	„	Лесковца	„ Власотинце	једна чета I. батаљона „Кн. Милоша“
15,	24/II „	„	Крушевца	„ Катун	дивбатерије пешака брд. арт. пука 65 људи
16,	„ „	„	Јагодине	„ Бјелицу	⅓ чете из IV гардиског батаљона
17,	„ „	„	Неготина	„ Чубру	једна чета V гардиског батаљона
18,	„ „	„	Неготина	„ Брусницу	једна чета V гардиског батаљона
19,	„ „	„	Зајечара	„ Ласово	пола чете XIV батаљона ст. кадра
20,	25/II „	„	Пожеге	„ Добриње	једна чета V. батаљ. Краља Милана
21,	„ „	„	Прокупља	„ Пуковац	по 1 вод из II батаљона Књаза Мих.
22,	„ „	„	Прокупља	„ Балинац	по 1 вод из II батаљона Књаза Мих.
23,	„ „	„	Ниша	„ Сталаћ	желез. чета II пиљијерског батаљона
24,	„ „	„	Пожаревца	„ Голубац	1 вод из VIII бапона сталног кадра
25,	„ „	„	Зајечара	„ Планиницу	пола чете XIV батаљ. сталног кадра
26,	„ „	„	Пирота	„ Топоницу	1 чета I гардиског батаљона
27,	„ „	„	Ниша	„ Малчу	1 чета III батаљона Цара Лазара
28,	„ „	„	Г. Милановца	„ Таково	пола чете X батаљона сталног кадра
29,	1/III „	„	Јагодине	„ Секурић и Волујак	једна чета IV батаљона гардиског
30,	3/III „	„	Шапца	„ Варни	одред шабачког града пола чете.

Прилог број 10.

Господину Министру правде.

Према претпису Господина Министра од 24. Априла тек. год. Бр. 3479. првостепени суд смедеревски подноси следећи извештај:

1. По закону о изборима народних посланика има при овом суду, а на раду код иследног судије, свега *четири предмета кривична и то због неиздавања бирачких каратја за минуле изборе од 25. Фебруара тек. године;*

2. По свима овим предметима подигнуте су тужбе од приватних лица од 8—10 фебруара ов. године;

3. По свима су одмах по пријему послати позиви за оптужене и сведоке, али до 2. Априла тек. године ни по једном предмету, осим по кривици бивших часника општине крњеначке, нису следовала позвана лица нити рецеписи позива враћени, ма да је иследни судија многобројно пута тражио од среских власти рецеписе и чињо питања шта је урађено са позивима. Тек од 2. Априла тек. год. сазнало се, да су позиви изгубљени и да нису дотичнима ни предавати, услед чега су нови позиви послати и према овима су по два предмета, и то по кривици бивших часника општина азањске и паланачке, испитани и сведоци и оптужени. Према овоме, по предметима кривице бивших часника општине крњевске, азањске и паланачке само се чека на увере о владању оптужених, па да иследни судија тужбу подигне и ова три предмета суду преда. А по кривици бившег председника општине лозовичке, Николе Николића, није још извршено испеђење, јер ни он ни сведоци нису ни до данас позиву суда следовали, у чему је кривица полицијске власти, јер је иследни судија чинио све и сва, да се испеђење што пре изврши, но и по овом предмету спршиће се испеђење у скоро, јер су поново позиви за потребна лица послати.

Бр. 6295.
28 Априла 1893.
Смедерево

Председник суда
Таса Николајевић с. р.

Шабац 16. Марта 1893 год.

Господине Министре

Суд шабачки позива председнике бирачких одбора из Јадра, Рађевине и Азбуковице по тужби главног бирачког одбора, што су вратили председнике одређене државним одбором.

Ја држим, да је таква радња шабачког суда противна наређењима чл 151. изб. закона и чл. 10 Устава, јер он није надлежан за извиђење, већ првостепени лозички суд.

За то сам капетанима наредио, да позиве задржи и људе не упућује ано за сада, а вас учтиво молим за упутство, сутра телеграфом, шта да се ради.

наш одвећ поштујући вас,
Коста Ст. Павловић
начелн. окр. подрињског

Министру унутрашњих дела
Господину, Стојану Д. Рибарцу.

Прилог број 11.

Телеграми шифровани
Начелнику округом

Књажевац

Београд Министарство
27|II 1893 год. потица

врло хитно, поверљиво.

Живану Живановићу

Да тог округа целог поништи избор иначе је све пропало. Ви међу тим спремите се да му будете на услузи. Ово ако немате ни једног посланика.

Начелнику округом

Књажевац

Београд Министарство
27|II 1893 год. потица

хитно.

Нађите са г. Живаном начина како можете да се пошто по то поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина.

Госп. Министру Унутрашњих дела.

Београд

Зајечар 31|III 1893 год.

Молим да ли су кнежевачки избори поништени и да ли ћу бити овамо и над одређен да би се могао спремати.

окружни начелник,
А. Радуловић

Прилог бр. 12.

Телеграм шифрован

Свима окружним начелницима

Београд Министарство врло хитно
28|II—1893. год.

Сазнајем да су неки главни одбори бирачки намерни да наређују нове изборе у општинама, у којима нису председавали председници одређени Државним одбором.

То би било противно закону пошто се по чл. 84 могу наређивати у гласачким местима где избори са преда или другога узрока нису свршени а једино Скупштини припада право да оцени питања, која ови хоће да расправљају.

С тога ћете ви према овој појави заузети положај, који ће обезбедити важност закону и бити на услузи оној мањини у главном бирачком одбору, која се руководи поштовањем закона да ова сачува законити резултат избора и нада пуномоћства законито изабраним посланицима. У томе случају и сва изборна акта треба обезбедити и послати мени.

Министар,
Ст. Рибарац

Прилог бр. 13.

Телеграм шифрован

Чачак 28|II—1893. год.

Сад овог часа одузета су акта изборна од Главног бирач. одбора и одбор распуштен. Молим за упутство ко да прими од три четири општине непримљена акта.

Начелник окр. Рудничког
Љ. Каменчић

Прилог бр. 14.

Начелству округа Рудничког

Председник главног бирачког одбора за округ Руднички г. Ђорђе Новаковић неће да изнесе на решење сва акта о извршеном гласању за изборе народних посланика у појединим општинама. Ово, вели, неће да учини зато, што је он синоћ решио и нове изборе на редно; а ово по закону не може и не сме да буде, једно што он уз има права Скупштине адруго и наша као чланова бир. одбора.

Извештавајући о овоме Начелство молимо га за заштиту наших права као чланова Глав. бир. одбора.

28. фебруара 1893. год.
Чачак

Чланови Главног бир. одбора за окр. Руднички:
Нет. М. Николић,
Иван Стојшић,
Срет. М. Гавровић,
Мика Шуљагић,
Вељко Митровић.

прот. 28. фебруара 1893. год.
№ 910.
Началнику среза Трнавског,
На најскорији закони поступак.

28 II—93. год.
Чачак.

Начел. окружни,
Љ. Каменчић.

Начальник среза Тршавског,
№ 2153.
1. марта 1893. год. Чачак.

НАЧЕЛНИК СР. ТРШАВСКОГ
№ 1.957.

28. ФЕБРУАРА 1893. год.
ЧАЧАК.

Главном бирачком одбору за окр. Руднички,

Пет чланова тога одбора актом својим од данашњег доставили су полицијској власти, да г. Ђорђе Новаковић председник тога одбора противно закону о изборима народних посланика доноси решења, по којима наређује поново изборе народних посланика и у оним општинама, у којима су избори на дан 25. т. м. извршени, и на тај начин, узимајући тућу власт на себе, очевидно гази закон, јер је то право дато по закону само Народној Скупштини, — молећи власт да заштити њихова права као чланова бирачког одбора.

На како је овакав рад дотичног председника и друге половине чланова тога одбора заиста противан чл. 84. закона о изборима народних посланика, то полициска власт примивши овај нојан знању а у циљу да би заштитила право и друге половине чланова тога одбора, *а ујелно и сачувала законити резултат у овом округу, и на тај начин добили пуномоћија законити изабраници*, ставља се у положај и наређује том бирачком одбору да с места даљи свој рад прекине, и сва акта изборна, која се пред њим налазе преда потписаноме на даљи законн поступак.

Старешина среза Тршавског,
Ђока С. Пантелић

примљено двадесет осмог фебруара 189-треће године.

Саопштен је сним члановима овај акт среског начелника.
28. фебруара 1893. год.
у Чачку.

Председник,
Ђ. С. Новаковић

Чланови:
Ј. Николић, П. К. Шолајић, Ран. Б. Тајсић, Пет. М. Николић, Вељко Митровић, Марко Ивановић, Миња С. Шуљагић, Иван Стојшић, Срет. М. Гавровић.

Прилог бр. 15.
Телеграм шифрован.

Г. Министру унутрашњих дела Београд.

Хитно.

Чачак 1. Марта 1893. год.

Дозволите да са њиховом главног одбора надам пуномоћија посланицима. Може бити: радикала 4, либерала 2, напредњака 1. И онда се може осигурати и избор у Чачку. Писмо и упутство шаљем сам.

Начелник округа Рудничког,
Љ. Каменчић

Прилог бр. 16.

Начелник среза Тршавског.
№ 1957.
21. Марта 1893. год.
Чачак.

Г. Министру унутрашњих дела.

По наредби г. Министра од данашњег дана учтиво му спроводим изборна акта из 106 гласачких места овог округа са свима припадлежећим прилозима на употребу.

Старешина среза Тршавског
Ђор. Пантелић

Министарство унутр. дела.
Пр. 3658.
25. Марта 1893. г.

Народној скупштини.

У вези мог писма од данашњег № 3677. част ми је послати Народној Скупштини и изборна акта за округ руднички у једном пакету.

Министар унутрашњих дела,
Ст. Д. Рибарац

Телеграм шифрован.

Г. Министру унутр. дела.

Хитно.

Чачак 25. марта 1893. год.

Увера се није могла узети од чланова главног бирачког одбора али су саслушати. Сви чланови што су тражили интервенцију власти, а са њима и председник суда Николић, сем једнога, изјавили да нису дали пуномоћства, а тај један Шуљагић није хтео да одговори на ово питање, дакле сигурно су радикали добили пуномоћство од 5 чланова. Шуљагић је напредњак. Пера данас отишао; ја ћу донети акта, сутра полазим.

Начелник округа рудничког
Љ. Каменичић

Прилог бр. 17.

ДЕПЕША.

Г. Министру унутрашњих дела — Београд.

Шабац 3. Марта 1893.

Само сам наредио гласање за данас у општини Текеришкој и Коренитској, где нису избори 25. Фебруара извршени.

Ма какво гласање да испадне, неће имати утицаја на општи резултат.

Но опет јашће какво и тамо буде бројно стање.

Начелник округа
Павловић с. р.

Депеша шифрована. (Хитно.)

Г. Министру унутрашњих дела — Београд.

Шабац 3. Марта 1893.

Шкорић хоће, али Бајић и Миша ни пошто неће, да њих троје као мањина потпишу пуномоћства законитим посланицима без већине, којим нам спори једног и хоће да прокламира Стојана Новаковића.

Молим одговорите ми телеграфом, хоћу ли и у томе случају одузети изборна акта од главног одбора и Вама донети или послати.

Начелник округа
Коста Ст. Павловић с. р.

(На полеђини депеше писао министар Рибарац). Јавите ми овога часа у колико је општина наређено ново гласање и по каквом основу Врши ли се гласање у општинама Текеришкој и осталима, где су избори покварени због нереда; какав је тамо изглед.

Начелнику округом — Шабац.

(писао сам министар Ст. Рибарац.)

Ако већина у гл. бирачком одбору хтедне одбити гласове из оних општина, у којима су избори свршени, ипак противзаконито наређивала нове изборе, и то би било штетно, онда нека мањина покуша да разлогом одврати већину од тога незаконитог пута. Ако би она ипак остала при томе, мањина нека свој протест стави у записник. У том случају мањина ће потписати пуномоћства са већином само оним посланицима, који су изабрати на првом законитом гласању. Пуномоћство Јовановићу не треба да потпише. А за свој рачун нека изда и потпише пуномоћство и ономе кандидату, кога би већина хтела противзаконо Новаковићем заменити.

Кажите Бајићу и Миши, да би противно понашање њихово било неоправдано и да они немају од чега да страхују над овако ураде.

7

ЗАКОН

о

ТРОШАРИНИ

Члан 1.

Храна људска и сточна, пиће, гориво, материјал за осветљење и грађа могу се порезати у корист државне касе нарочитом порезом, која се зове трошарина.

На које ће се предмете од поменутих пет група трошарина наплаћивати, и колико, одређује се овим законом.

Члан 2.

Предмети, подложни трошарини по овом закону, плаћају ову порезу, било да се производе у земљи било да се увозе са стране у Србију.

Члан 3.

Предмети, подложни трошарини по овом закону, плаћају трошарину само ако су на потрошњу у земљи одређени. Не подлеже плаћању трошарине они трошарински предмети, који се у земљи не продају; даље који се извозе или кроз земљу само провозе, или се, увезени у земљу, враћају по прописима царинским.

Члан 4.

С обзиром на претходне и остале чланове овога закона, трошарину ће плаћати, по тежини ови предмети:

1.) Шећер рафинисан од 100 килограма 25 динара.

2.) Шећерлеме, алва или друга ушећерена или шећером заслађена јестива, или посластице, од 100 килограма 30 динара.

3.) Кава од 100 килограма 100 динара.

4.) Чоколада или заменице чоколаде од 100 килограма 50 динара.

5.) Заменице каве од 100 килограма 30 динара.

6.) Пиринач од 100 килограма 20 динара.

7.) Зејтин за јело од 100 килограма 20 динара

8.) Риба слана, сува или у саламури од 100 килограма 30 динара.

9.) Јестива од рибе, рака, пужева, шкољака и т. д. кувана, печена, пржена, маргарирана или иначе за јело готовљена од 100 килограма 60 динара.

10.) Салама од 100 килограма 100 динара.

11.) Сир: страхино, рокфор, горгонзола камамбер, ементалер, трапист, фромаж дебри, ајдамер, империјал и томе сличан од 100 килограма 100 динара.

12.) Пиво од 100 литара 20 динара.

13.) Вина фина: шампањ, малага, кипар и т. д. од 100 килограма 200 динара.

14.) Коњак, рум, ликер и друга заслађена или зачињена шпиритуозна пића од 100 килограма 100 динара.

15.) Свеће стеаринске, парафинске или од других сличних материја од 100 килограма 18 динара.

Примедба. При прорачунавању трошарине код течности свуда се узима да је 100 литара равно 100 килограма и обратно.

Члан 5.

Трошарину на предмете, који се са стране увозе наплаћују царинарнице при самом увозу.

На предмете, који се у земљи производе, наплаћују трошарину државни органи.

Члан 6.

Ни један трошарински предмет не може се са сместишта дићи, или у опште у продају и потрошњу унети, док трошарину и за државу и за општину не плати.

Но министар финансија овлашћен је, давати за исплату трошарине и почек, уз довољну гаранцију, под овим погодбама:

За суму од 1.000—3.000 дин. 3 месеца.

За суму преко 3.000—6.000 дин. 5 месеци.

За суму преко 6.000 дин. 6 мес.

Почек не може бити дужи од 6 месеци ма колико била велика сума.

Као гаранција могу служити само државни и државом огарантовани папири од вредности.

Члан 7.

Предмети, подложни трошарини, што се са стране увозе, могу се увозити само на оним царинарницама које министар финансија за то одреди.

Члан 8.

На пиво и друге трошаринске предмете, који се у земљи производе, трошарина ће се наплаћивати у самим радионицама, начином, који ће министар финансија нарочитим упуствима и правилима прописати.

Члан 9.

При наплаћивању трошарине на предмете у земљи произведене, а од материјала, који је такође трошарини или монополној такси подложан, па је ову и платио, одбијаће се трошарина или монополна такса, која је плаћена на материјал, сразмерно количини, у којој је тај материјал за израду дотичних предмета употребљен.

Члан 10.

За одбијање даре на предмете подложне трошарини важе одредбе чл. XVII закона о општој царинској тарифи.

Члан 11.

За кривице по овом закону, као и за награде потказивачима и хватачима криумчара трошаринских предмета, важе одредбе закона о царинском устројству.

Члан 12.

Криумчарење и у опште кривице по овом закону извиђају и суде царинарнице и надлежне полицијске власти (среске, квартови у Београду и управа града Ниша).

Царинарнице извиђају и суде само оне кривице, које се при самом увозу догоде и констатују.

Члан 13.

Жалбе противу осуда полицијских и царинских власти подносе се министру финансија преко оне власти, која је осуду изрекла, а у року од 10 дана. Ово правило важи и за жалбе противу одлука тих власти о наградама потказивачима и хватачима криумчара.

Противу решења министра финансија (осим оних о наградама потказивача) има места жалби Државном Савету.

Члан 14.

До коначног уређења администрације за наплату трошарине, министар финансија овлашћује се, да из прихода трошарине може трошити 50.000 динара годишње за трошкове и плату особља за наплату трошарине.

Особље ово поставља се претписом министра финансија, а има ранг изложај прегледача царинских.

Члан 15.

Чим овај закон ступи у живот, министар финансија наредиће попис затечене каве и шећера у земљи и трошарину на њих по овом закону наплатити, по одбитку већ плаћене трошарине по досадашњем закону.

Одредбе члана 6 овог закона вреде и овде.

Ко не пријави одмах надлежној полицијској власти затечену количину каве и шећера, или је невистинито, т. ј. у мањој количини пријави, узеће му се поред наплате трошарине на ухваћену количину још пет пута толика сума у име казне.

За ове случајеве неважи одредба чл. 6 овог закона.

Члан 16.

Овим законом укидају се:

1. Закон о трошарини од 18 јануара 1869 год. (Зборник XXII стр 14).

2. Закон о трошарини на дестилисане (печене) спиритуозне течности, од 1 јануара 1883 године. (Зборник XXXVIII стр. 268) заједно са изменом од 31 јула 1886 год. (Зборник XLII стр. 128);

3. Све одредбе из закона о крчмарини од 19 јуна 1882 год. (Зборник XXXVII стр. 122);

4. Закон о регалној такси на жигице од 31 јула 1886 год. (Зборник XLX стр. 123);

5. Закон о регалној такси на петролеј од 31 јула 1886 год. (Зборник XLII стр. 119);

6. Закон о трошарини од 16 марта 1891 год., и

7. Све друге законске одредбе, у колико би овоме закону противне биле.

Члан 17.

Закон овај ступа у живот кад га Краљ потпише.

Препоручујемо Нашем министру финансија, да овај закон обнародује, а свима Нашим министрима да се о његовом извршењу, у колико се кога тиче, старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

8

БУЦЕТ

ДИРЕКЦИЈЕ ДРЖАВНИХ ЖЕЛЕЗНИЦА

ЗА 1893 ГОДИНУ.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	БРОЈ ОСОБЉА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОЈЕДИНОСОБ		ДОДАТАК ПОЈЕДИНОСОБ ГОДИШЊИ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	I.					
	РЕДОВНИ ТРОШКОВИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ					
	А.					
	ОСОБЉЕ У ДИРЕКЦИЈИ					
	а.) Чиновници.					
1	Директор	1	8.000	—		
2	Главни инспектор	1	7.000	—		
3	Чиновник под нарочитим уговором	1	8.000	—		
4	Инспектор — I кл.	2	6.000	—		
5	Инспектор — II „ по старом	1	5.000	—		
6	Надинжињер, надконтролор, санитетски референт, главни књиговођ, — II „	3	4.500	—		
7	главни благајник — III „	6	4.000	—		
8	Инжињер — I „	1	3.500	—		
9	Инжињер — II „	4	3.000	—		
10	Инжињер — III „	7	2.500	—		
11	Подинжињер — I „	1	2.000	—		
12	Подинжињер — II „	2	1.500	—		
13	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — I „	4	3.720	—		
14	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — II „	3	3.240	—		
15	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — III „	6	2.880	—		
16	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — IV „	15	2.520	—		
17	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — V „	10	2.160	—		
18	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — VI „	13	1.920	—		
19	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — VII „	10	1.680	—		
20	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — VIII „	11	1.440	—		
21	Правни референт, дирекцијски секретар, контролор, књиговођ и благајник — IX „	5	1.200	—		
	Свега чиновника у Дирекцији	107	—	—		
	б.) Званичници.					
22	Званичници саобраћајни и административни — IV кл.	6	2.160	—		
23	Званичници саобраћајни и административни — V „	7	1.920	—		
24	Званичници саобраћајни и административни — VI „	8	1.680	—		
25	Званичници саобраћајни и административни — VII „	8	1.440	—		
26	Званичници саобраћајни и административни — VIII „	2	1.200	—		
	Свега званичника у Дирекцији	31	—	—		
	в'. Служитељи Дирекције.					
27	Вратар — II кл.	1	1.200	—		
28	Канцеларијски служитељи — I „	6	960	—		
29	Канцеларијски служитељи — II „	3	900	—		
30	Канцеларијски служитељи — III „	2	840	—		
31	Канцеларијски служитељи — IV „	1	780	—		
	Свега служитеља у Дирекцији	13	—	—		
	За пренос					

Укупно		Трошкови и друге потребе		Главна сума плате, трошкова и других потреба		Примедба
динара	пара	динара	пара	динара	пара	
8.000	—					
7.000	—					
8.000	—					
12.000	—					
5.000	—					
13.500	—					
24.000	—					
3.500	—					
12.000	—					
17.500	—					
2.000	—					
3.000	—					
14.880	—					
9.720	—					
17.280	—					
37.800	—					
21.600	—					
24.960	—					
16.800	—					
15.840	—					
6.000	—					
280.380	—					
12.960	—					
13.440	—					
13.440	—					
11.520	—					
2.400	—					
53.760	—					
1.200	—					
5.760	—					
2.700	—					
1.680	—					
780	—					
12.120	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА		БРОЈ ОСОБАЉА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊИ	
				ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето						
	г.) Преписивачи и цртачи.						
32	Преписивачи и цртачи од 5 динара дневнице		—	21.000	—		
	А. Свега особља у Дирекцији		—	—	—		
	Б. ОСОБЉЕ НА ПРУЗИ.						
	а.) Чиновници.						
33		I класе	1	3.500	—		
34	Инжињер	II „	8	3.000	—		
35		III „	5	2.500	—		
36	Подинжињер	I „	1	2.000	—		
37		III „	1	2.880	—		
38		IV „	7	2.520	—		
39		V „	3	2.160	—		
40	Чиновник	VI „	9	1.920	—		
41		VII „	13	1.680	—		
42		VIII „	11	1.440	—		
43		IX „	15	1.200	—		
	Свега чиновника на пруги		74	—	—		
	б.) Званичници.						
44			2	2.640	—		
45			3	2.400	—		
46			6	2.160	—		
47			14	1.920	—		
48			8	1.800	—		
49	Стални и привремени званичници од		30	1.680	—		
50	9 до 17 категорије		11	1.560	—		
51			36	1.440	—		
52			24	1.320	—		
53			43	1.200	—		
54			11	1.080	—		
55			10	960	—		
	Свега званичника на пруги		198	—	—		
	в.) Служитељи на пруги.						
56			19	1.200	—		
57			42	1.080	—		
58			58	960	—		
59	Служитељи од 18, 19 и 20 категорије		17	900	—		
60			59	840	—		
61			78	780	—		
62			223	720	—		
	Свега служитеља на пруги		497	—	—		
	За пренос						

Укупно		Трошкови и друге потребе		Главна сума плате, трошкова и других потреба		Примедба
динара	пара	динара	пара	динара	пара	
21.000	—					
367.260	—					
3.500	—					
24.000	—					
12.500	—					
2.000	—					
2.880	—					
17.640	—					
6.480	—					
17.280	—					
21.840	—					
15.840	—					
18.000	—					
141.960	—					
5.280	—					
7.200	—					
12.960	—					
26.880	—					
14.400	—					
50.400	—					
17.160	—					
51.840	—					
31.680	—					
51.600	—					
11.880	—					
9.600	—					
290.880	—					
22.800	—					
45.360	—					
55.680	—					
15.300	—					
49.560	—					
60.840	—					
161.280	—					
410.820	—					

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	БРОЈ ОСОБА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊИ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето					
	г.) Приправници.					
63	Приправници саобраћајне, машинске струке и одељења за одржавање					
64	д.) Преписивачи, цртачи и чуварице бранника и т. д.					
	Б. Свега особља на пруги	—	—	—		
	В. ОПШТИ ТРОШКОВИ ДИРЕКЦИЈЕ И ПРУГЕ.					
65	Канцеларијски трошкови, рачунајући у то: писаћи материјал, огрев, осветљење, поштарину, телеграме, набавку књига, новина, повез и т. д.					
66	Образци					
67	Трошкови централног обрачунског биро-а . . .					
68	Обезбеђење од пожара					
69	Пријава и одржавање инвентара					
70	Прилог за болничку касу					
71	„ пенсионом фонду као основица за установљење пенсионог фонда чл. 103.					
72	Годишња потпора пенсионом фонду (1), улога чланова					
73	Додатци, путни, подвозни и селидбени трошкови, хонорар чланова тарифног одбора, кирија за зграду, изучавање железничке струке на страни					
74	Награда нижим чиновницима, званичницима и служитељима за ревносну службу и унапређење укупног особља					
	В. Свега општи трошкова Дирекције и пруге . .	—	—	—		
	Г. ТРОШКОВИ НА ПРУЗИ.					
75	Станична служба, а,) плата радника и носача . . б,) Трошкови за материјал без огрева и осветљења и т. д.					
76	Одржавање пруге, а,) плата радника и занатлија б,) редовни трошкови за материјал и трошкови за радове у акорду . . . . . в,) ванредни трошкови . . .					
77	Машинска служба, а,) плата занатлија и радника у отсеку за вучу . . . . . б,) плата занатлија и радника у отсеку пишке радионице в,) редовни трошкови отсека вуче (материјал и т. д.) . .					
	За пренос					

Укупно		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	
13.560	—					
32.260	—					
919.480	—					
		35.000	—			
		40.000	—			
		15.000	—			
		24.000	—			
		20.000	—			
		6.000	—			
		50.000	—			
		10.600	—			
		50.000	—			Ако ова сума не би била довољна, да се издаци могу подмирати из ушгела у партији: „плате" до 80.000 динара.
		10.000	—			
—	—	260.600	—			
		35.600	—			
		15.000	—			
		250.000	—			
		600.000	—			
		50.000	—			
		90.000	—			
		200.000	—			
		330.000	—			

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА У БЕОГРАДУ

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	БРОЈ ОСОБАЛА	ГОДИШЊА ПЛАТА ПОНАОСОБ		ДОДАТАК ПОНАОСОБ ГОДИШЊИ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето					
	г) редовни трошкови отсека нишке радионице					
	д) ванредни трошкови радионице					
78	Станарина за пружно особље					
79	Накнада за пропутоване километре за возно и машинско особље					
	Г. Свега трошкова на прузи	—	—	—		
	Д. **РАЗНО.**					
80	На непредвиђене трошкове, као и на трошкове учињене због земљотреса и поплаве и на електрично осветлење београдске станице					
	РЕКАПИТУЛАЦИЈА.					
А.	На плату особља у Дирекцији					
Б.	« « « на прузи					
В.	Општи трошкови Дирекције					
Г.	Трошкови на прузи					
Д.	Разни непредвиђени трошкови					
	Свега	—	—	—		
	Упоређење прихода и расхода експлоатације српске државне железнице:					
	Бруто-приход од експлоатације предвиђен је са					
	Расход					
	Остаје чистог прихода	—	—	—		
	Размера расходу према приходу					
	II. **ВАНРЕДНИ ИЗДАТЦИ ДИРЕКЦИЈЕ.**					
81	На довршење сењске пруге, набавку возног материјала и алата за експлоатацију и експропријацију земљишта					
	Ануитет за зајам за инвестиције.					
82	На интерес и отплату зајма Дирекције српских државних железница за нове инвестиције					
	Свега					

Укупно		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		ГЛАВНА СУМА ПЛАТЕ, ТРОШКОВА И ДРУГИХ ПОТРЕБА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	
		235.000	—			
		15.000	—			
		60.000	—			
		70.000	—			
—	—	1,950.600	—	—	—	
		100.000	—			
367.260	—					
919.480	—					
		260.600	—			
		1,950.600	—			
		100.000	—			
1,286.740	—	2,311.200	—	3,597.940	—	
				6,000.000	—	
				3,597.940	—	
—	—	—	—	2,402.060	—	
					59 95/100	
		950.000	—**)			**) Од ове суме је 800.000 дин. већ утрошено за сењску пругу и тражен накнадни кредит од гос. Министра грађевина, а 150.000 дин. се тражи за њено довршење.
		360.000	—*)			*) Ова ће се сума умосити сваке године док се не исплати зајам у суми од 5,760.000 дин. који ће се на основу ове годишњине закључити за нова инвестиције.

ОВЛАШЋУЈЕ СЕ ДИРЕКЦИЈА, ДА:

1. С погледом на члан 30 закона о уређењу Дирекције, она може по одредбама закона о уређењу Дирекције срп. државних железница набавити потребни материјал у укупној вредности предвиђеној за сва одељења и исплатити га. За тај циљ Дирекција ће саставити нарочити „Рачун материјала", који ће у своме задужењу имати све суме одобрене за набавку материјала за сва одељења, а у своме одужењу исплате, извршене за набавку материјала.

Стварно издати материјал отписиваће се у књизи „Рачун материјала" са стране задужења и ставиће се на терет дотичних буџет. позиција појединих одељења тек онда, кад се утроши материјал.

На свршетку године преостали и неутрошени материјал по својој вредности отписиваће се у задужењу «Рачун материјала» од минуле године, а пренеће се у задужење у «Рачун материјала» за следећу годину као потребни запасни материјал.

2. Да се уштеде од буџет. позиција 75, 76 и 77, којима су предвиђени трошкови у укупној суми од 1,820.000 динара за раднике, занатлије и носаче, као и за потрошни материјал, станичну службу, одржавање пруге и машинску службу, може по указаној потреби пренети са једне позиције на другу, али да се укупна сума која је предвиђена за ове три буџет. позиције не прекорачи.

БУЏЕТ

МОНОПОЛА СОЛИ

ЗА 1893 ГОДИНУ.

Ред	Приход од чега?	Колико годишње			
		засебно		скупа	
		динара	пара	динара	пара
1	Од продаје соли у целој земљи за време од 1. јануара до 31. децембра 1893. године	3,250.000	—	3,950.000	—
	Свега			3,250.000	—
	Целокупан приход			3,250.000	—
	Целокупни расход			921.546	80
	Чиста добит			2,328.453	20

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I		**Особље.**				
	1	Главни књиговођа II класе	3.500	—		
	2	Писар	1.800	—		
	3	Помоћник благајника солске касе	2.000	—		
	4	Благајници и магационари	36.046	80		
	5	Практикант	1.200	—		
	6	Служитељи	7.000	—	51.546	80
II		**Куповина соли.**				
		На куповина соли	790.000	—	790.000	—
III		**Општи трошкови.**				
	1	На пренос соли из шлепова у магацине, на пренос соли из главног у споредна стоваришта; капарашима и радницима за истоваривање и слагање соли; на кирију за приватне магацине у које је со смештена; на набавку потребних вага; на набавку канцеларијског материјала; на набавку дрва за огрев; на осветљење; на осигурање магацина соли против ватре; на оправку магацина солских и других трошкова који се у току године појаве до	7.000	—		
	2	На путне и подвозне трошкове, на дијурне управних изасланика, који врше ревизије при солским стоваришгима, на дијурне особља приликом истоваривања соли и т. д.	6.000	—		
		На непредвиђене трошкове	4.000	—	80.000	—
		Свега			921.546	80

БУЏЕТ

ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА

ЗА 1893 ГОДИНУ.

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Стварна продаја.				
	За 4 месеца од 1. Јануара до 30. Априла	2,599.368	59		
	„ 8 „ „ 1. Маја до 31. Децембра	5,967.298	41		
	„ 8 „ Београд-Топчидер до 31. Децембра	933.333	—	9,500.000	—
	За пренос			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње			
			ЗАСЕБНО		СКУПА	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
I		**УПРАВА ДУВАНСКОГ МОНОПОЛА.**				
	1	Управник	7.200	—		
	2	На управни одбор	3.600	—		
	3	Додатак управнику	1.000	—	11.800	—
		А. Одсек администр. књумчарски.				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	2.500	—		
	3	Архивар I. класе	2.200	—		
	4	Регистр. I. класе	2.200	—		
	5	Експедитор I. класе	2.200	—		
	6	Писар II. класе	1.800	—		
	7	Два практиканта по 1.000	2.000	—		
	8	Званичник за пресу и хектограф	1.800	—	18.200	—
		В. Одсек за производњу.				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Два књиговође по 2.500	5.000	—	8.500	—
		В. Одсек за књиговодство.				
	1	Шеф главног књиговодства	8.000	—		
	2	Главни благајник I. класе	4.000	—		
	3	Помоћник благајника I. класе	2.200	—		
	4	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	5	Економ III. класе	1.800	—		
	6	1 Практикант	1.000	—	19.000	—
		Г. Управа главног стоваришта.				
	1	Управник I. класе	4.000	—		
	2	Магационар II. класе	2.500	—		
	3	Књиговођа III. класе	2.000	—		
	4	На настојнике до	5.000	—	13.500	—
		Д. Управа фабрике дувана.				
	1	Директор I. класе	6.000	—		
	2	Контролор I. класе	3.000	—		
	3	Економ I. класе	3.000	—		
	4	Машинист I. класе	4.000	—		
	5	Рачуновођа I. класе	3.000	—		
	6	Магационар готове робе I. класе	3.000	—		
	7	Стручњак за дуван I. класе	4.000	—		
	8	Благајник II. класе	2.500	—		
	9	Шпедитер I. класе	2.200	—		
	10	Седам настојника I. класе по 2.500	17.500	—		
	11	Два настојника II. класе по 2.000	4.000	—		
	12	Један настојник III. класе	1.500	—		
		За пренос			71.000	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето . .			9,500.000	— —
	За пренос . .			9,500 000	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето . .			9,500.000	— —
	За пренос . .			9,500.000	—

РЕД		РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње: ЗАСЕБНО динара	ЗАСЕБНО пара	СКУПА динара	СКУПА пара
		Пренето . .			71.000	—
	13	Два послужитеља по 1.000 дин.	2.000	—		
	14	Додатак директору фабрике	1.000	—	56.700	—
		Ђ. Одсек за продају дувана.				
	1	Шеф II. класе	3.500	—		
	2	Књиговођа II. класе	3.000	—		
	3	Магационар I. класе	3.000	—		
	4	Магационар стов. Београд-Топчидер	2.500	—	12.000	—
		Ж. Плата служитеља.				
	1	На служитеље при главној управи	4.800	—	4.800	—
II		Спољно административ. особље.				
	1	На магационаре окружне и служитеље при свима магацинима до	12.000	—		
	2	На окружне надзорнике, на окружне и среске поднадзорнике, на два помоћника благајника у Крушевцу и Ужицу; на писаре по надзорништвима, на све контролоре, коњичке и пограничне стражаре до	200.000	—		
III		На проценат свима окружним и среским великопродавцима; свима малопродавцима у целој земљи рачунајући по 12½% на продају од 9,500.000 динара	1,163.750	—	1,375.750	—
IV		Општи трошкови.				
	1	На куповину сирових дувана у земљи и са стране; на куповину цигара и бурмута; на набавку оружија и исплату сталних настојника и радника за сређивање дуванске земаљске бербе, који раде у окрузима где се дуван производи и у главном стоваришту непрерађеног дувана у Београду. (Овде је рачуната куповина сирових дувана, цигара и бурмута и рада око сређивања земаљске бербе на продају од 9,500.000)	1,277.750	—		
	2	Ако се у земљи произведе више дувана но што је у фабрици за подмирење потрошње у 1893. години потребно, вишак произведеног дувана откупиће се од произвођача новцем што ће га управа монопола дувана и соли на залогу откупљеног дувана позајмити од Српске Народне Банке а на рачун прихода дуванског монопола 1894. год.				
		За пренос . .			1,520.250	—

РЕД	ПРИХОД ОД ЧЕГА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето			9,500.000	—
				9,500.000	—
	Целокупан приход			9,500.000	—
	Целокупан расход			3,683.450	—
	Чиста добит			5,816.550	—

То јест 61·41%.

РЕД	РАСХОД НА ШТА?	Колико годишње			
		ЗАСЕБНО		СКУПА	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
	Пренето			1,520.250	—
3	На исплату свију радника и радница као и на све трошкове око фабрикације дувана	384.750	—		
4	На економат фабрике дувана где спада: набавка хартије за цигарете, набавка дасака и греда, зејтина, гвожђарије, кајиша, етикета и т. д.	261.200	—		
5	На издржавање и оправку како фабричких тако и свих осталих зграда дуванског монопола	10.000	—		
6	На набавку нових и оправку старих машина	20.000	—		
7	На кирије за зграде у које су смештена надзорништва и дуванска стоваришта; на канцеларијске трошкове, за огрев и осветлење управе монопола дувана и соли, фабрике дувана и свију канцеларија дуванског монопола	57.000	—		
8	На осигурање дувана и зграде од ватре	18.000	—		
9	На путне и подвозне трошкове свију поднадзорника и надзорника и осталих чиновника као и изасланика управе монопола дувана, који у смислу члана 204. закона о монополу дувана врше ревизију око производње и продаје дувана и који стају на пут кријумчарењу дувана до	30.000	—		
10	На трошкове око преноса дувана и сандука	18.000	—		
11	На трошкове око штампања пријавних листова, дозвола за сејање дувана, дозвола за пријаву малопродаје дувана	7.000	—		
12	На исплату ажије за куповину злата које је управи потребно за плаћање на страни	5.000	—		
13	На проширење фабричке зграде и дозиђивање потребних зграда у фабрици и главном стоваришту и у унутрашњости земље	8.000	—		
14	На награду за примерну службу, нарочито на награду особља, које ревносним радом доприносе знатне користи уштедом при фабрикацији дувана	4.000	—		
15	Помоћ радницима на случај болести и смрти до	4.000	—		
16	На амортизацију зграда до	22.500	—		
17	На амортизацију машина и алата	15.000	—		
18	На непредвиђене трошкове	1.000	—		
19	На подизање магацина у окр. крушевачком за примање дувана	20.000	—	2,163.200	—
	Свега			3,683.450	—

ОПШТЕ НАРЕЂЕЊЕ

Из прихода Монопола Дуванског има се првенствено платити ануитет годишњи на оба зајма, за која приход Дуванског Монопола служи као гаранција, а вишак преко тога предаје се државној каси као приход за 1893. годину. Према члану 218. закона о монополу дувана, све оно, што се у току ове године покаже као преко потребно за усавршавање и проширење рада дуванског монопола подмириће се приходом дуванског монопола.

А за сваки овај издатак управа дуванског монопола дужна је тражити од Управног Одбора решење, које ће се извршити пошто га Министар финансија одобри.

Поред тога сви ће се ови издаци накнадно поднети Народној Скупштини на одобрење.

*) Из ових одобрених кредита (16. 17.) може се у овој години издати на име довршења фабричких зграда.

ПРЕДЛОГ

о

ИЗМЕНАМА ЗАКОНА О БУЏЕТУ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ЗА 1893. ГОД. ОД 22 ЈУНА ОВЕ ГОДИНЕ

Члан 1.

У буџету државних расхода за 1893. годину *имаће да се* одобре ови кредити:

А.

На опште државне потребе:

II. Државни дуг:

1.	На годишњице	Дин.	314.757·50	
2.	на плаћање интереса, провизиона и агије по благајничким записима и текућим рачунима главне државне благајнице	Дин.	100.000·—	414.757·50

IV. Засебни расходи:

1.	Народна Скупштина	Дин.	450.000·—	
4.	Званичници Краљевог Двора	Дин.	4.294·20	454.294·20

V. Општи кредити:

3.	на пенсионовање и стављање на расположење: Саветника, Министара и посланика	Дин.	50.000·—	
4.	на пенсионовање чиновника грађ. реда	Дин.	100.000·—	
5.	„ периодске повишице плата и то: судија	Дин.	2.500·—	152.500·—

VI. Пенсије, издржавања и остало:

1.	инвалидска потпора	Дин.	8.084·—	8.084·—

Б.

VII. На стручне расходе:

1.	Министарство правде			
	а, само Министарство	Дин.		187.481·20
	б, Главна Контрола	Дин.		15.463·79
2.	Министарство просвете и црквених послова	Дин.		289.372·60
3.	Министарство иностраних дела	Дин.		56.730·—
4.	Министарство унутрашњих дела			
	а, по полицијској струци	Дин.	42.500·—	
	б, „ санитетској „	Дин.	204.849·45	247.349·45
5.	Министарство финансија	Дин.		328.184·60
6.	Министарство војно	Дин.		1,200.000·—
8.	Министарство народне привреде	Дин.		373.458·84
		Свега		3,757.675·88

Чл. 2.

У буџету државних расхода за 1893. годину *умањују се* ови кредити:

Општи кредити:

II. Државни дуг:

1. на годишњине и трошкове управе држав. дугова	Дин.	185.921·10	185.921·10

IV. Засебни расходи:

2. Државни Савет	Дин.	4.860·80	4.860·80

V. Општи кредити:

5. на периодске повишице плата, и то:			
б, телеграфиста	Дин.	4.375·40	4.375·40

VI. Пенсије, издржавања и остало:

1. пенсије	Дин.	21.974·25	
2. издржавања	Дин.	4.736·62	
3. чиновници на расположењу	Дин.	28.071·79	54.782·66

VII. Стручни расходи:

2. Министарство просвете и црк. послова	Дин.		15.000·—	
3. „ иностраних дела	„		7.500·—	
4. „ унутрашњих дела:				
а, по полицијској струци	Дин.	18.496·—		
б, по санитетској „	Дин.	5.630·64	24.126·64	
5. Министарство грађевина:				
III. Издаци на грађевине на суву и на води, и то:				
а, на подизање зграде за Народну Скупштину		100.000·—		
в, подизање државних здања на отплату према § 18. а закона о подизању јавних грађевина	Дин.	100.000·—	200.000·—	
8, Министарство народне привреде	Дин.		233.545·60	480.172·24
		Свега		730.112·20

Чл. 3.

Према чл. 1. овога закона повећавају се кредити са	Дин.	3,757.675·88
На против према чл. 2. умањују се са	Дин.	730.112·20
Дакле стварно повећавају се са	Дин.	3,027.563·68

Овлашћује се Министар финансија, да може до краја буџетске 1893. год. из главне државне благајне издати суму предвиђену у чл. 1. овог закона у 3,757.675·88 динара на име повећаних кредита за буџетску 1893. год. и то онако, како је изложено у чл. 1. овога закона и у појединим његовим прилозима под I II III IV V VI VII VIII IX X XI и XII.

Чл. 4.

За покриће увећаних кредита овлашћује се Министар финансија да употреби уштеде на државним расходима и суишке као и нове изворе у државним приходима за 1893. годину.

Чл. 5.

Закон овај важи од дана његовог обнародовања у службеним „Српским Новинама.“

I.

ИЗМЕНЕ

БУЏЕТА УПРАВЕ ДРЖАВНИХ ДУГОВА

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Увећавају се годишњине:

1.	Хипотек. Железн. Зајма Lit C.	са Дин.	1125.—
2.	3% Угријски зајам од 1881.	„ „	12200.—
3.	5% Аграрни зајам од 1882.	„ „	225.—
4.	5% Златну ренту од 1884.	„ „	137.50
5.	„ Дуванску ренту од 1885.	„ „	550.—
6.	„ Зајам Управе Фондова од 1886	„ „	175.—
7.	„ Обртну ренту од 1888.	„ „	1375.—
8.	6% Зајам за откуп Монопола Соли од 1890.	„ „	298970.—
		са Дин.	314757.50

Смањују се:

	I. Годишњине:		
1.	За Зајам у Русији од 1867	са Дин.	1071.10
2.	„ Хипот. Железн. Зајам Lit A.	„ „	9750.—
3.	„ „ „ „ „ Б.	„ „	5000.—
4.	„ Зајам на поготке од 1888. (Дувански Лозови)	„ „	110000.—
5.	„ Зајам за откуп Железничке експлоатације 5% ренте од 1890	„ „	100.—
	II. Трошкови:	„ „	60000.—
		са Дин.	185.921.10

И према томе повећава се буџет Управе Државних Дугова за 1893. са укупно Дин. 128.836.40

II.

ИЗМЕНЕ У БУЏЕТУ

ДРЖАВНОГ САВЕТА

ЗА 1893 ГОД.

умањују се кредити:

Број	Н А Ш Т А	ПЛАТА		ТРОШКОВИ		СВЕГА		ПРИМЕДБА
		ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
1	На плате председника, подпредседника и 14 чланова	4.812	—					
2	На огрев, канцеларијске трошкове и установу саветске библиотеке . . .	—	—	48	80	4.860	80	

№ 944.
20. Априла 1893 године
Београд.

Председник
Државног Савета,
П. Велимировић.

III.

ДОПУНА БУЏЕТА

на плате чиновницима Краљевог двора

за 1893. год.

ДОДАЈУ СЕ КРЕДИТИ:

Бр.	На шта	Плата дин.	пр.	Примедба
1	На плату администратора цивилисте и крупних добара за 6 месеци . . .	3.031	20	
2	На плату другог секретара V. класе за 6. месеци	1.263	—	
	Свега . .	4.294	20	

Плата администратора цивилисте и крупних добара дели се на класе као и плате начелника министарства финансија; а плата другог секретара као и плате секретара овог истог министарства.

3. Маја 1893. год.
Београд.

Председник
Министарског Савета
Д-р. Докић.

IV.

ДОПУНА БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ГОДИШЊА ПЛАТА		ЦЕЛА СУМА ПЛАТЕ		ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБ	
	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
Апелационом суду.						
На плату вандредног секретара I. кл. додаје се			505	20		
Првостепеним судовима.						
а, председницима.						
На плату два председника који имају више него 4.000 динара год. додаје се			1.093	60		
б, судијама.						
На плату њихову додаје се због добивених периодичких повишица пр. год.			1.000	—		
в, секретарима I. кл.						
На плату њихову додаје се још (види приметбу)			757	80		
г, Рачуновођама I. кл.						
На плату њихову додаје се још (види приметбу)			1.515	60		
Истражне судије, њихово особље и трошкови.						
На плату још 10 судија постављених по 2.500	25.000	—				
„ „ „ 10 писара	10.161	40				
„ „ „ 10 практиканата . . .	7.200	—				
„ „ „ 20 служитеља	12.000	—	54.361	40		
На разне трошкове канцелар. као и огрев . .					8.000	—
На храну и остале трошкове притвореника . .					15.000	—
Казненом Београдском заводу.						
На плату 20 чувара више узетих у пр. години			14.400	—		
На огрев и остале трошкове канцелар. за целу струку још					10.000	—
На издржавање заменика како код свију судова тако и код казнених завода, додаје се још . . .					62.904	60
На селидбене трошкове чиновника и практиканата који се премештају по потреби службе додаје се још					1.000	—
На печатање и повез закона и законских прописа за штампање разног материјала потребног за целу правосудну струку још					7.000	—
На хонорисање чланова комисије за израду разних законских пројеката по судској струци . . .					10.000	—
Свега . . .			73.576	60	113.904	60

К № 5527
22 Јуна 1893. год.
Београд

Рачуновођа,
Д. Миловановић

СВЕГА ПЛАТЕ И ТРОШКОВА		ПРИМЕТБА
ДИНАРА	П.	
		На плату напред. секретара I. кл. апел. суда додаје се овде 565·20 дин. зато што у буџету пр. 1892. г. није стављена сума плате за овог напредног секретара а међутим он је још у 1891. г. био.
		Укупној суми плате председника првостеп. судова треба додати за ову годину још 1.093·60 дин. а то за то што су два председника добила ак. ово звање са других већих плаћа по плати.
		Укупној суми плате судија првостеп. судова треба додати још 1000 дин. за ову 1893 год. што су нови од судија у прошлој години добили своје периодичке повишице.
		По буџету за пр. 1892 год. било је само 4 секретара I. кл. а сада их има у овој години 7 тога дакле додаје се овде на њихову плату више 757·80 дин.
		По буџету за пр. 1892. било је свега рачуновођа I. кл. 8 и сада их има у овој години 14 дакле више 6 и с тога се мора повећати партија плате њихове још са 1.515·60 дин.
		По буџету за пр. 1892 год. било је само 20 истражних судија а у почетку ове 1893 год. повећан је њихов број још на 10 и тако исто и особље са трошковима који им припадају у овде стављеним сумама. А у једно овде су у неполицијо повећања и њихови трошкови из узрока тога, што прошло годишња сума није била довољна да подмири потребе које су фактички постојале.
		По предлогу комисије за предохрану од колере разментено је пр. год. на београд. казн. заводе 500 осуђеника у Лубничко и Добричево. Том приликом узето је у службу још 20 чувара, који се и сада у служби њихне јер су и осуђеници остали у тим местима, па зато се додаје ова сума на плату њихову.
		Овој партији додато је још 10.000 дин. зато што није била довољна сума одобрена прошло годиш. буџетом, а услед скупоће у набављању огрева и ост. потребе.
		И ова партија није могла да подмири све трошкове око издржавања судских притворника и осуђеника у казн. заводима те се морао тражити накнадни предит од 126.000 дин. и зато се додаје овде на њихово издржавање још 62.304·60 дин. Досадања сума није била довољна за исплату сведбених трошкова чиновних, који су временитим по потреби службе и зато је овде додато још 1.000 дин.
		Због увећаног посла код првостеп. судова морала се штампати и већа количина канцеларијског материјала и парочито штампаних образаца, а сем тога и за ново установљене истраж. судије морао се набављати потребни канцеларијски материјал, па због тога се ова сума са 7.000 дин.
187.481	20	Према тач. 2. чл. 145. Устава прада законских предлога. До сада су учествовали у њиховој изради као чланови комисије, по правилу судије виших судова а реће и јавни правозаступници. Њихов рад био је увек отежан, јер су они била заузети и својим редовним пословима и без одређеног хонорара. Намера је да се предложеном сумом олакша овај посао њиховим хонорара, било да се за чланове комисије узимају ако и до сада судије, било други стручни људи, јер би и једни и други вршили посао већом ревношћу и тачношћу пролежањем. Овај хонорар одређиваће министар правде.

Министар правде,

Пет. Максимовић

V.

ДОПУНА БУЏЕТА

ГЛАВНЕ КОНТРОЛЕ

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

ТЕК. БРОЈ	НА ИМЕ ЧЕГА?	за које време	КОЛИКО ДИНАРА	КОЛИКО ПАРА
1	На периодску новчаницу члана Г. П. Козељца		757	89
2	„ новчаницу секретара		126	30
3	„ „ старијег архиваре		239	60
4	„ повећање потребног броја практиканата		1.500	—
5	„ „ „ „ служитеља		840	—
6	„ „ трошкова за огрев и остале канц. потребе	ЗА ДРУГУ ПОЛОВИНУ 1893-ЂЕ ГОДИНЕ	1.000	—
7	„ „ новог броја рачуноиспитача		24.000	—
8	„ селидбене трошкове рачуноиспитача		1.750	—
9	„ рачунопрегледаче		15.000	—
10	„ награду чувара куће		250	—
		Свега	45.463	79

Кн 5619.
27. Маја 1893 год.
Београд.

Деловођа, — Рачуноиспитач,
Мих. Ј. Милосављевић.

ОБЈАСНЕЊЕ

Тражење ове периодске повишице покренуо је члан г. Козељац, по оно му још није признато. С тога на случај признања, треба ову суму накнадно одобрити.

По чл. 8. зак. контр., Секретар Гл. Контроле има ранг и сва права Секретара Апелац. Суда. И како његова садања плата од 2.778·60 дин. није равна ни једној класи Секретара Апелац. Суда, то се ради изравнања са најближом класом предлаже, да се накнадно стављена сума одобри, те да има годишње свега 3.031·20 дин.

За то, што је дужност старијег архивара Гл. Контроле скопчана са великим штрапацом, теретом и одговорношћу, предлаже се да се накнадно одобри ова сума, те да у место садање плате од 2020·80 добије плату од 2500 дин. год.

Садањи број практиканата по све је недовољан да се преписи послова Контролни на време сакладују. С тога се предлаже да се накнадно ова сума одобри.

За то, што су канцеларије Гл. Контроле на три спрата, и што ће се за преглед не свршених рачуна државних до 1890. год. узети и рачунопрегледачи, потребно је да се ова сума накнадно одобри.

Због великог броја канцеларија које се зими морају загревати и што ће требати још више канц. материјала кад буду и рачунопрегледачи радили у Гл. Контроли, а нарочито што се из ове партије за све месне рачуноиспитаче морају набавити потребне рачунске књиге, формулари и обрасци, нужно је, да се ова сума накнадно одобри.

Пошто се по чл. 55. Зак. Контр. има образовати месна Контрола при свима Окружним благајнама и Држ. Штампарији, код којих до сада није било ни рачуноиспитача ни контролора, то је потребно да се ова сума одобри накнадно како би се могли нови поставити.

Да би Гл. Контрола имала одакуд плаћати селидбину оним рачуноиспитачима које по чл. 56. зак. о свом уређењу размести или премести по оним надлештвима где по чл. 55. истог зак. постоји месна контрола, потребно је, да се ова сума накнадно одобри.

Да би Гл. Контрола имала одакуд плаћати рачунопрегледаче који се према наређењу чл. 146. зак. Контролног, имају узети за преглед не свршених рачуна државних до 1890. год. закључно, потребно је, да се ова сума накнадно одобри.

Кућа у којој је Гл. Контрола и Државни Савет, велика је и несме остати без чувара, како због архива Контролних и таваша у којима стоје смештени толики важни државна рачуна, тако и за сваки случај ради осигурања од пожара. С тога је потребно да се ова сума накнадно одобри.

Председник Глав. Контроле,

П. К. Мијајловић.

VI.

ИЗМЕНЕ

У БУЏЕТУ РАСХОДА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ЗА

1893. ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

1. На плату чиновника министарства	650·—
с тога, што су статистичар и референат у пр. години унапређење добили	
2. На плату чиновника Народног Позоришта	757·80
с тога, што је благајник позоришта у пр. год. толико повишице плате добио.	
3. На плату професора редовних и хонорарних Велике Школе	14.923·20
с тога, што су неки од професора Вел. Школе у току пр. год. добили периодске повишице по закону, и што има још неповуњених места, која се морају у току 1893 год. попунити.	
4. На плату наставника свију средњих школа	22.784·—
с тога, што су многи професори у току пр. године добили периодске повишице по закону, и што су неке ниже гимназије подигнуте на више гимназије, па су се и нови наставници морали додати.	
5. На плату учитеља основних школа	175.444·—
с тога, што су многи учитељи у току пр. године добили периодске повишице по закону, што су многе нове школе отворене, и што ће се и у овој 1893 год. нове школе отварати и разреди делити.	
6. На пенсију — издржаване — учитеља, учитељица и њихових породица с тога што су неки учитељи у току пр. год. стављени у пензију, због слабости здравља, а неки, што су одслужили прописане године по закону.	10.000·—
7. На плату чиновника држ. штампарије с тога, што је управник у прошлој години дошао на већу плату.	2.778·60
8. На научна друштва и књиге и на издаване хонорара писцима с тога што је прошло годишња сума веома мала била, па су многи писци остали неизмирени.	4.620·—
9. На путне и подвозне трошкове чиновника, епископа — свештеника, и других службених лица с тога што прошлогодишња сума није довољна била.	2.200·—
10. На огрев и трошкове канцеларијске и на набавку школског намештаја за све школе с тога, што је у опште огрев у целој земљи поскупео и што су неке ниже гимназије подигнуте на више гимназ. па су се и нова одељења морала отварати и за њих више и огрева трошити и других школских потреба набављати.	5.250·—
11. На плату практиканата министарства и свију духовних судова с тога што се послови све више из дана у дан множе и развијају, па је потребно да се још један практикант дода.	1.100·—
12. На плату служитеља министарства и свију просветних и црквених завода с тога, што је потреба да се оним гимназијама, које су од ниже на више подигнуте, још по један служитељ дода и да се неким од послужитеља, који дуже година служе, с обзиром на данашњу скупоћу колико толико плата повисити може.	4.865·—
13. Државној Штампарији на штампање Вукових Дела	10.000·—
За пренос ·	255.372·60

Пренесено .	255.372·62
14. Великој школи за оснивање физичког института	10,000
15. Великој школи на трошкове ботаничког врта накнадно још .	4,000
16. Великој школи за оснивање географског завода	5,000
17. На набавку инструмената, и на подизање и одржавање мреже метеоролошких станија	5,000
18. На потпомагање сиротних и вредних књижевника	10,000
Свега . . .	289.372·60

Умањују се кредити.

Стр. 50. Под Г. „Школски надзор.:* на дневнице, путне и подвозне трошкове министарским изасланицима и надзорницима основних школа са 15.000 динара.

Дакле стварно повећавају се са дин. 274.372·60

КПБр. 8043
16 Јуна 1893 год.
у Београду.

Председник
Министарског Савета,
Министар,
просвете и црквених послова
Д-р. Докић.

VII.

ИЗМЕНЕ

У БУЏЕТУ МИНИСТАРСТВА ИНОСТРАНИХ ДЕЛА

ЗА

1893 ГОДИНУ.

НАШТА	ПОВЕКАВАЈУ СЕ КРЕДИТИ		УМАЊУЈУ СЕ КРЕДИТИ		
	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	
Министарство.					
На секретара II. кл. шефа полит. одељ.			250	—	
„ „ III. „ за страну кореспод.			1000	—	
„ „ IV. „ при одсеку полит.			500	—	
„ „ „ „ „ „ администр.			500	—	
„ преподника при „ „	500	—			
„ благајника при одсеку благајнич.	1500	—			
„ практиканте	2000	—			
„ служитеље	1000	—			
„ канцелар. трошкове министар.	3000	—			
„ шиљање новаца и вредних пакета	2000	—			
Посланство у Атини.					
На канцел. пошт. и телегр. трошкове	1000	—			
Посланство у Берлину.					
Секретару додатак на отправништво	2250	—			
На аташе-а	250	—			
„ канцелар. и др. трошкове	1000	—			
Посланство у Бечу.					
На секретара	250	—			
Посланство у Букурешту.					
На секретара			1250	—	
На кирију куће посланства	2000	—			
Посланство у Лондону.					
Секретару III. кл. и додатак на отправништво	1750	—			
На аташе-а	1000	—			
„ канцелар. пошт. и др. трошкове	500	—			
Посланство у Паризу.					
На секретара V. кл.			250	—	
Посланство у Цариграду.					
На секретара I. кл.	1250	—			
Посланство у Петрограду.					
На секретара IV. кл.	250	—			
Заступништво у Софији.					
На секретара III. кл.	250	—			
Генер. Конзулат у Пешти.					
На писара II. кл.			250	—	
Генер. Конзулат у Солуну.					
На драгомана	720	—			
За пренос	22.470	—	4.000	—	

НА ШТА	ПОВЕЋАВАЈУ СЕ КРЕДИТИ		УМАЊУЈУ СЕ КРЕДИТИ	
	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
пренесено	22.470	—	4.000	—
Генер. Конзулату у Скопљу.				
На вице конзула III. кл.	5000	—		
„ драгомана	720	—		
„ канцелар. трошкове	300	—		
„ кућну кирију конзулата	300	—		
Конзулат у Трсту.				
На писара I. класе	500	—		
Конзулат у Витољу.				
На вице конзула III. класе	5000	—		
„ драгомана	720	—		
Конзулат у Приштини.				
На вице конзула			3500	—
„ драгомана	720	—		
На отварање једног новог генералног Конзулата и то:				
На плату	7000	—		
„ додатак	8000	—		
„ служитеље	1000	—		
„ канцелар. пошт. и телеграф. трошкове	1000	—		
„ кирију куће	4000	—		
Свега	56.730	—	7.500	—

Према овоме стварно повећава се буџет Министр. иностр. дела за 1893 год. са 19.730 динара

Бр 5674
8. Јуна 1893. год.
Београд

Министар
Иностраних Дела,
Андра Николић

VIII.

ИЗМЕНЕ БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

ПО СТРУЦИ ПОЛИЦИЈСКОЈ

ЗА 1893 ГОДИНУ

ТЕК. БРОЈ	К Р Е Д И Т И	СВЕГА ДИНАРА	П.
	I. Повећавају се кредити:		
1	На гориво и канцеларијске потребе Министарства и целе полицијске струке	18.000	—
2	На храну, одело и друге потребе притвореника и осуђеника и дијурну спровод. њихових	4.500	—
3	На хватање хајдука, разбојника и иликовања	10.000	—
4	На цивилисте службенике (тајнике) за вршење спољне службе	10.000	—
		42.500	—
	II. Умањују се кредити:		
5	Од кирије квартова у Београду буџета стр. 70-та број 10-ти	3.340 —	
6	Од плате среских писара	15.156 —	18.496 —
	Према овоме стварно повећавају се кредити са	24.004	—

КЊ№ 8066
15. Јуна 1893 год.
Београд

Министар
Унутрашњих дела,
Св. Милосављевић

IX

ИЗМЕНЕ БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

ПО САНИТЕТСКОЈ СТРУЦИ

ЗА 1893. ГОД.

ТЕК. БРОЈ		Посебно			
		ПЛАТЕ		ТРОШКОВА	
		ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.
	А. Повећавају се кредити:				
	I. Санитет. одељу.				
1	Виншак плате Инспектору, коју је као мајор имао, а који није био предвиђен				
12	Периодска повишица садањем Секретару, коју је добио 10. Јануара т. године	42	—		
3	На плату још једног секретара по закону о уређењу санит. струке	500	—		
4	Периодска повишица I. држав. хемичару, коју је добио у овој години	3.500	—		
5	Плата Глав. марв. лекара, у колико одређеним хонораром није предвиђена	500	—		
6	Хонорар помоћника држав. хемичара који је због болести I-ог хемичара потребан	1300	—		
		1500	—		
	II. Државна хемијска лабораторија				
1	На трошкове материјалне због повећаног броја анализа и воде више			500	—
	III. Општа државна болница				
1	На повећање броја нижег персонала предвиђено више плате	1070	—		
12	На кирију друге зграде у коју су смештени сифилистични болесници			2160	—
3	Повећана сума на целокупно издржавање према прошло год. утрошку			6720	—
	IV. Болница за душев. болести				
1	Периодска повишица управнику	500	—		
12	На материјалне потребе болнице			5300	—
	V. Окружни и физикуси Управа				
1	На периодску повишицу једног окружног физикуса коју је у току године добио, а која у суми плате није предвиђена	500	—		
	VI. Окр. и Управини марв. лекари				
1	На платама по буџету нема разлике. На плату 6 нових окр. марв. лекара, на извозним станицама по ветеринарној конвенцији	10400	—		
	VII. Срески лекари				
1	На плату једног ново-постављ. срез. лекара	2250	—		
12	„ „ 6. нових (сврш. питомаца)	13500	—		
	VIII. Болница нишка				
1	Повишена сума на целокупно издржавање према лањској буџет суми у 14.143			825	—
	За пренос				

Укупно				Свега		
ПЛАТЕ		ТРОШКОВА				
дин.	пр.	дин.	пр.	дин.	пр.	
7342	—			7342	—	
		500	—	500	—	
1070	—					
		8880	—	9950	—	
500	—	5300	—	5800	—	
500	—			500	—	
10400	—			10400	—	
15750				15750		
		825	—	825	—	
35562	—	15505	—	51067	—	

ТЕК. БРОЈ		Посебно			
		ПЛАТЕ		ТРОШКОВА	
		ДИН.	ПР.	ДИН.	ПР.
	Пренос . .				
	IX. Ваљевска окр. болница				
1	На плату повећаног броја персонала	1100	—		
	На целокупно издржавање повишено			498	—
	X. Крагујевачка окр. болница				
1	На плату повећаног броја послуге	880	—		
12	На целокупно издржавање повишено			8736	—
	XI. Неготинска окр. болница				
1	На целокупно издржавање повишено			52	—
	XII. Крушевачка окр. болница				
1	На целокупно издржавање повишено			150	
	XIII. Алексиначка болница				
1	На плату повећаног броја послуге	894	—		
12	На целокупно издржавање повишено због наемнтаја и рубља за нову болницу			2778	—
	XIV. Ћупријска болница				
1	На плату повећаног броја послуге и повишице	576	—		
12	На целокупно издржавање повишено			1250	—
	XV. Јагодинска болница				
1	На плату повећаног броја послуге	720	—		
12	На целокупно издржавање повишено			258	—
	XVI. Смедеревска болница				
1	На плату повећаног броја персонала	766	—		
12	На целокупно издржавање повишено			2978	—
	XVII. Пожаревачка болница				
1	На целокупно издржавање повишено			797	60
	XVIII. Чачанска болница				
1	На плату повећаног броја персонала . . .	2120	—		
12	На целокупно издржавање повишено			3296	—
	XIX. Горњ. Милановачка болница				
1	На плату повећаног броја послуге и повишице .	1432	—		
12	На целокупно издржавање повишено			2692	—
	XX. Ужичка окр. болница				
1	На плату повећаног броја послуге	1008	—		
12	На целокупно издржавање			360	—
	XXI. Зајечарска болница				
1	На целокупно издржавање			192	—
	За пренос				

Укупно				Свега	
плате		трошкова			
дин.	пр.	дин.	пр.	дин.	пр.
35562	—	15505	—	51067	—
1100	—	498	—	1958	—
880	—	8736	—	9616	—
		52	—	52	—
		150	—	150	—
894	—	2778	—	3672	—
576	—	1250	—	1826	—
720	—	258	—	978	—
766		2978	—	3744	—
		797	60	797	60
2120	—	3296	—	5416	—
1432	—	2692	—	4124	—
1008	—	360	—	1368	—
		192	—	192	—
45058	—	39542	60	84600	60

Тек. број		Посебно			
		плате		трошкова	
		дин.	пр.	дин.	пр.
	Пренос . .				
	XXII. Вољевачка привремена				
	за лечење сифилистичних нова.				
1	На плату помоћника и целокупне послуге . .	2820	—		
2	На остале потребе целокуп. издржавања, набаву намештаја, прибора и т. д.			9180	—
	XXIII. Сточни ревизори				
1	На повишицу плате 17 сточ. ревизора и то: 3 у врањском, 4 у крајинском, 3 у пиротском, 3 у тимочком, 2 у топличком и 2 у црноречком од 48 на 600 дакле а 120	2040	—		
2	На два нова ревизора и то: 1 у рудничком а 1 у ужичком округу по 600 динара	1200	—		
3	На накнаду за убијање заразне стоке, и трошкове катастра повећано			2500	—
	XXIV. Вање и минералне воде				
1	На плату бањтована у Врањској бањи . . .	1200	—		
2	На потребе бања повећано, и то:				
	Буковичкој киселој води са			632	—
	Рибарској бања са			292	—
	Врњачкој „ „			350	—
	Ковиљачкој „ „			596	—
	XXV. Општи кредити				
1	На таксе лекара за услугу по чл. 17 закона . .			8450	—
2	„ „ „ „ „ „ 20 „ . .			2600	—
3	„ оправку и доправку болнице и других санитет. зграда			12000	—
4	На зидање нов. болнице и др. санит. зграда .			49569	28
	XXVI. Пензионери				
1	Д-р. Казимир Станишевски окр. физикус	4550	—		
2	„ Александер Богдановић „ „	2000	—		
3	Андреја Сабо окр. марв. лекар	1500	—		
4	Живко Радојевић окр. марв. лекар	1000	—		
5	Димитрије Борђевић окр. марв. лекар	1200	—		
	За пренос				

Укупно				Свега		
ПЛАТЕ		ТРОШКОВА				
дин.	пр.	дин.	пр.	дин	пр.	
45.058	—	39542	60	84.600	60	
		9.180	—	12.000	—	
3.240	—					
	—	2.500	—	5.740	—	
1.200						
				3.070	—	
		1.870	—			
		72.619	28	72.619	28	Сви ови пензионисани су у току ове године, на рачун лањског буџета. Пензија им још није прорачуната.
10.250	—			10.250	—	
62.568	—	125.711	88	188.279	88	

Тек. број		Посебно			
		плата		трошкова	
		дин.	пр.	дин.	пр.
	Пренос . .				
	XXVII. Накнадни кредити				
1	На исплату рачуна опште држав. болнице у 1892 год. колико је преко редовног буџета и одобреног јој накнад. кредита остало неисплаћено				
2	На исплату рачуна за лекарске услуге по чл. 17. закона, колико је остало неисплаћено због исцрпљености ове буџетске партије пр. 1892 и то:			7780	40
	а, у окр. моравском			1326	50
	б, „ „ подунавском			1911	87
3	На плату сточ. ревизора у ср. студеничком за 1892 год. која није била предвиђена буџетом за ту годину, а издато је	399	96		
4	На плату сточних ревизора у окр. пиротском за 1885 год. колико је издато а кредит предвиђен буџетом био недовољан	1977	—		
5	За издржавање болн. Гор. Милановачке одобрен је накнад. кредит у 3173·54 динара, за 1891 год. законодавним решењем од 2 Априла 1892 год. али исплата није учињена за 1891 год. већ у 1892-ој год. па се у расходу за 1892. год. овај издатак није могао признати без новог законодавног решења, зато да се призна у овој 1893-ој години			3173	54
	Сума				

Б. УМАЊУЈУ

1. За исплату анималне лимфе за раније године стр. 142
2. На плату надзирателима на расположењу који су умрли страна
Сума . .

Према овоме буџет санитетске струке за 1893 год.

КСМ 4577
17. Јуна 1893 год.
у Београду

Укупно				Свега		
плате		трошкова				
дин.	пр.	дин.	пр.	дин.	пр.	
62568	—	125711	88	188279	88	
2376	96					
		14192	31	16569	27	
64944	96	139904	19	204849	15	

СЕ КРЕДИТИ:

буџета под 68 бр. 13 4004
142. буџета под 70 бр. 2 и 3 . . . 1626·64
. . . . . 5630·64

повећава се са . . . . . 199.218·51

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић.

X.

ДОПУНА БУЏЕТА

МИНИСТАРСТВА ФИНАНСИЈА

ЗА

1893 ГОДИНУ.

Повећавају се кредити:

Ред. број	Ред. број буџета од 1892 г.	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ПЛАТЕ динара	ПЛАТЕ пара	ТРОШКОВИ динара	ТРОШКОВИ пара
		I. Централна управа.				
		а. Одељење царинско:				
1	28	Статистичар II. кл. (место III. кл.) више	505	20		
		ђ. Пореска управа:				
2	30	Члан I. класе (место II. класе) више	505	20		
3	32	Секретар III. кл. (место IV. кл.) „	505	20		
4	35	На плату порезника још	30.000	—		
5	ново	„ скупљаче пореза	75.000	—		
6	ново	„ вођење пореских и пошпених књига	5.000			
		II. Земљомерска школа.				
7	ново	На набавку књига и осталих учила за сиротне ученике			750	—
8	ново	На кирију зграда за школу за целу 1893 г. и за два месеца 1892 год.			3.920	—
9	45	На канцеларијске потребе, осветљење, огрев и остало, више			800	—
10	ново	На набавку лекова за сиротне ученике			600	—
		III. Царинарнице.				
		(Ново.) а. Хемичари:				
11	ново	На плату 2 хемичара у рангу секретара министарства по 2.526 дин., год. за 6 месеци	2.526	—		
		в. Контролори:				
12	ново	На плату 3 контролора, за 6 месеци	1.515	—		
		г. Прегледачи робе:				
13	ново	На плату 10 прегледача за 6 месеци	6.300	—		
		д. Писари:				
14	ново	На плату 1 писара за 6 месеци	758	—		
		ђ. Помоћници прегледача робе:				
15	80	На плате помоћника прегледача робе, више	2.000	—		
		ж. Царински позорници:				
16	87	На плате позорника и њихов прибор, више	60.000	—		
		V. РАЗНИ ТРОШКОВИ				
17		На огрев и канцеларијске трошкове министарства финансија и свих потчињених му надл.			15.000	—
18	96	На трошкове око штампања марака и жиговних артија разних категорија а за исплате ове и раније године			30.000	—
19	99	На плате чувара и на остале трошкове око чувања и обдржавања држ. непокретних имања, која стоје под управом државних добара, више			2.500	—
		За пренос			47.500	—

ЗБИР ИЛАТА И ТРОШКОВА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	
		Унапређен у току 1892 године.
		Унапређен у току 1892 године.
		„ „ „ „ „
111.515	60	
6.070	—	
73.099	—	
90.684	60	

Ред. број	Ред. број буџета од 1892 г.	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ПЛАТЕ		ТРОШКОВИ	
			ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
		Пренос . .			17.500	—
20	ново	На подизање 20 стражара од М. Зворника до ушћа Тимока по 3 000			60.000	—
21	105	На куповину мушема, колица, кантара, клупа, чекрка, тезги, теразија и осталог прибора због новог система царињења више . . .			16.000	—
22	ново	На штампање царинске статистике и образаца за њу			2.500	—
23	ново	На трошкове за редовни и напредни курс царинских посленика у државној трговачкој школи			2.500	—
24	ново	На намалажење лажних рачуна о вредности робе; за потказаче царинских преступника и др.			10.000	—
		Свега . . .				

Бр. 10.824

4. јула 1893 год.

Београд

ЗБИР ПЛАТА И ТРОШКОВА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПАРА	
190.684	60	
137.500	—	
328.184	60	

Министар финансија,

Др. Мих. В. Вујић.

XI.

ДОПУНА

БУЏЕТА МИНИСТАРСТВА ВОЈНОГ

ЗА 1893 ГОД.

РЕДНИ БРОЈ	БРОЈНО СТАЊЕ ПО БУЏЕТУ 1892	БРОЈНО СТАЊЕ НА ЛИЦУ 1893	НА ИМЕ ЧЕГА?	ВИШЕ	ГОДИШЊЕ У ДИНАРИМА
			I. Партија плате		
1	1	2	Генерала	1	10.347
2	26	31	Пуковника	5	7.316
3	38	58	Потпуковника	20	5.296
4	308	367	Потпоручника	59	1.755
5	2	3	Виша интенданта и благајн. III. кл.	1	5.052
6	3	3	„ „ „ IV. „	2	4.042
7	6	8	Нижих чиновника I. кл.	2	3.537
8	20	22	„ „ III. кл.	2	2.526
9	27	33	„ „ IV. „	6	1.263
10	7	8	Марк. лекар. помоћник II. кл.	1	1.010
11		14	Хонорар. предавача вишег и нижег официр. курса	14	600
12	7	10	Апотекар. помоћника II. кл.	3	1.516
13	60	100	Питомаца пешадијске подофицирске школе I. год.	40	81
14	51	59	„ војне академије III. год. нареднка	7	456
15	51	58	„ „ „ II. „ поднареднка	2	182
16	58	60	„ „ „ I. „ каплара	2	81
17	11	29	Штабс. значара I. кл.	18	456
18	1	7	Значара I. кл.	6	81
19	10.457	12.824	Редова на пуном року	2.397	24
20		58	„ једногодаца	58	24
21	6.426	7.594	„ петомесечара	1.168	12
22	1.765	2.037	„ једномесечара	272	12
23			На шандуре баруташе „Обилић“		
24			„ браваре	1	1.516
25		1	„ помоћ. благајн. при управи вој. техн. завода		
26			Додатак подофиц. на рокове службе		
			II. Разни трошкови		
27			Претплата на „Српске Новине“		по 1.000
28			На 5 претплата „Кола јахача“		
29			„ потпомагање стрељач. и гимн. дружина		
30			„ прање војничког рубља		
31			„ вежбање народне војске		
32			„ ремонтовање		
33			„ набаву материјала за одело		
			Свега		

БЊ 7007.
1. Јула 1893 год.
Београд.

НА ВИШАК ПРИПАДА						ПРИМЕДБА
НА БРОЈ	ЗА МЕСЕЦИ	ПОСЕБНИЦЕ		СКУПА		
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	
1	7	6.035	75			
5	5	15.241	65			
13	8	45.898	63			
7	5	15.458	31			
59	12	103.781	—	186.415	34	Оних 59 потпоручика, то су питомци III. год. вој. академије, који имају авансовати.
1	12	5.052	—			
2	12	8.084	—			
2	12	7.074	—			
2	12	5.052	—			
6	12	7.578	—	32.840	—	
1	12	1.010	—			Према уредби о официр. курсу, од 23 окт. 1892.
14	8½	5.950	—			
1	11	1.389	66			
1	9	1.137	—			
1	7	884	32			Према акту од 7. Луна о. г. ФБ№ 3319.
40	3	510	—			
8	4½	1.368	—			
7	4½	478	—			
2	4½	60	75			
18	12	8.208	—			
6	12	486	—			
2.397	12	56.808	—			
58	12	1.392	—			
1.168	5	5.840	—			
272	1	272	—			
		1.260	—			
		2.160	—			
1	12	1.516	—			Ово је на основу чл. 45 закона о устр. војске.
		120.000	—	210.729	73	
		3.000	—			
		5.000	—			
		2.000	—			
		90.000	—			
		200.000	—			Треба 720 коња, по 600 = 432.000 д. Вапред.
		50.000	—			кредит одобрен — ако га буде — 250.000, недо-
		400.014	93	770.014	93	стаје 182.000 дин.
				1,200.000	—	

Министар војни,
Генерал,
С. Грујић.

XII.

ИЗМЕНЕ

У БУЏЕТУ МИНИСТАРСТВА НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

ЗА

1893 ГОДИНУ.

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	А. Повећавају се кредити.						
	1 На плате чиновника министарства						
1	На плату једног секретара који је у течају године авансовао	252	60			252	60
2	На плату једног механичара који је у течају године авансовао	505	20			505	20
3	На плату једног руковаоца поштанских марака и унутничког депоа који је у течају године авансовао	505	20			505	20
4	На плату једног рачуноиспитача који је у течају године авансовао	1.010	40			1.010	40
	в, Општи издатци						
5	За исплату заосталих неисплаћених рачуна од 1891 год. по разним буџетским одобреним кредитима што главна држав. благајна није била у могућности повад да изда. до рока за склоп рачуна за главну Контролу						
	б, Стручни издатци одељења за трговину, радиност и саобраћај						
6	На трговачку школу						
7	На издржавање међународног бироа за заштиту индустријске својине						
	в, Надлештва						
	1 Управа фондова						
8	На плату једног благајника који је у течају године авансовао	252	60				
9	На плату једног благајника који је у течају године авансовао	1.515	60				
10	На плату једнога контролора који је у течају године авансовао	757	80				
11	На плату једног књиговође који је у течају године авансовао	252	60				
12	На плату једног писара који је у течају године авансовао	505	20				
13	На плату практиканата	1.018	42				
14	На плату служитеља	728	20			5.030	42
15	На огрев, осветљење канцеларијске потребе овогодишње и на неисплаћене рачуне за оне потребе из прошле године						
	За пренос					5030	42

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				2.273	40			
56.742	97	56.742	97	56.742	97			
22.500	—							
1.000	—	23.500	—	23.500	—			
6.000	—							
6.000				82.516	37			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	ИТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . . .					5.030	42
16	За вођење парнице, исплату дијурне вештацима по наредби суда и чиновницима Управе кад путују ради парнице или јавних продаја и за контролни одбор рачунајући по 10 динара члану од седнице						
	II Штедионица топличка						
17	На плату једног практиканта који је у течају године унапређен	40	—			40	—
	III Управа државне ергеле						
18	На плату шталмајстора, дресера, машиниста, ковача и т. д.						
	IV Управа ратарске школе						
19	На набавку алата, обрађивање поља и на набавку и издржавање стоке						
20	На кирију за школску зграду и станове оних наставника који не могу становати у њој						
	V Управа топчидерске економије						
21	На плату вођара, баштована, мајстора, чувара осуђеника и осталих служитела и т. д. .	15.000	—			15.000	—
22	На издржавање заводске стоке на уређење заводских добара и т. д.						
	VI Управа винод. вођар. школе						
23	На плату једног наставника	1.000	—			1.000	—
24	На издржање и проширење расадника америчке лозе и т. д.						
	г. Стручни издатци одељења шумарског						
25	На плату окружних шумара подшумара и шумских чувара	10.000	—			10.000	—
26	На ограничавање, премеравање и поделу државних шума						
27	На исплату заосталих неисплаћених рачуна у 1890 и 1891 год. за насељавање и издржавање Црногорских породица у округзима Топличком и Врањском						
	д. Стручни издаци одељења статистичког						
28	На сређивање и штампање статистичких података, који су добивени пописом становника и домаће стоке и т. д.						
	За пренос . .						

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
6.000				82.516	37			
5.000	—	11.000	—	16.030	42			
		40	—	40	—			
20.000	—	20.000	—	20.000	—			
5.000	—							
1.600	—	6.600	—	6.600	—			
10.000	—	10.000	—	25.000	—			
10.000	—	10.000	—	11.000	—			
11·746	85							
30.000	—	41.746	85	51.746	85			
10.000	—	10.000	—	10.000	—			
				222.933	64			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . .						
	ђ, Надлештва						
	I Управа сеоског рудника						
29	На експлоатацију угља						
	е, Стручни издатци одељења поштанско телеграфског						
30	На огрев, осветљење и канцеларијске трошкове свих садашњих станица поштанско телеграфских и т. д.						
31	На исплату закупа преноса поштанских пошиљања сувим и т. д.						
32	На набавку печатаних образаца за поштанско телеграфску потребу и т. д. . . .						
33	На набавку хартије за поштанске марке, клишеа и т. д.						
34	На дијурне чиновника, званичника и служитеља који пошту спроводе и т. д. . . .						
	ж, Надлештва						
	I Поштанска станица на железници у Београду						
35	На плату једног контролора који је у течају године аванзовао						
	II Поште и телеграфи						
36	На плате и додатке, руковођа, на плате указних и неуказних телеграфиста, поштара, кондуктера, и свију поштанско-телеграфских служитеља; на плате коњичких и пешачких чувара линија, писмоноша, поштоноша, разносача аманета и надзорника телеграфских линија, на додатак за стан и огрев поштара, управнике београдске поштанске и телеграфске станице као и поштара и телеграфиста, који су старешине поштанске а немају стан и огрев у натури .	505	20			505	20
		35.220	—			35.220	—
	Свега .						

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕЖИТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				222.933	64			
40.000	—	40.000	—	40.000	—			
8.000	—							
54.000	—							
5.000	—							
2.000	—							
5.800	—	74.800	—	74.800	—			
				505	20			
				35.220	—			
				373.158	84			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧКА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Б. Умањују се кредити						
	I Код одељења за земљорадњу и сточарство						
1	На плату три стручна економа за виноделе и воћарство, пчеларство и свиларство	1.600	—			1.600	—
	II Код одељења рударског						
2	На плату начелника III класе . .	5.052	—				
3	На плату два инжињера рударска I класе по 4041·60 дин.	8.083	20			13.135	20
	а, Стручни издатци код одељења за трговину, радиност и свобрађај						
4	На потпомагање индустрије, заната и домаће (кућевне) радиности, на потпомагање трговине, одржавање сајмове и отварање нових трговачких агенција и т. д.						
	б, Надлештва						
	I Привредни савет						
5	На дневне издатке из унутрашњости, на огрев, осветљење и канцеларијске потребе на штампање извештаја и т. д.						
	II Управа фондова						
6	На плату управника III класе . .	1.010	40			1.010	40
	в, Стручни издатци код одељења за земљорадњу и сточарство						
7	На потпомагање земљорадње и сточарства и на организацију сточарских завода . .						
8	На издржавање расадника за америчку лозу, набавку лозе, ширење науке о негованју и калемљењу америчке лозе и т. д.						
9	На издржање питомаца на страни . .						
	г, Надлештва						
	III Код управе ратарске школе						
10	На кирију за школску зграду и станове оних наставника који не могу становати у њој						
	д, Стручни издатци код одељења шумарског						
11	На издржавање питомаца на страни на њихове путне трошкове и т. д.						
	За пренос .						

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕШТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				1.600	—			
				13.135	20			
30.000	—	30.000	—	30.000	—			
4.000	—	4.000	—	4.000	—			
				1.010	40			
40.000	—							
20.000	—							
4.000	—	64.000	—	64.000	—			
800	—	800	—	800	—			
1.500	—	1.500	—	1.500	—			
				116.045	60			

ТЕК. БРОЈ	НАДЛЕШТВА И ЗВАЊА	СИСТЕМАТИЧНА ПЛАТА		ДОДАТАК ПЛАТИ		СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . .						
	b, Стручни издаци код одељења рударског						
12	На монтирање рударске лабораторије и т. д.						
13	На набавку рударских инструмената и т. д.						
14	На набавку цртаћих материјала књига и монтанистичких мапа						
15	На канцеларијске трошкове на штампање формулара за рударске књиге и т. д.						
16	На интерес и отплату на нов зајам за државне рудинке у Сењу, Подрињу и Космају од 1,000.000 динара						
	c, Стручни издаци пошт.-телеграфског одељења						
17	На подизање нових телеграфских линија од Београда преко Ниша за Пирот и Врању за међународну радњу и на све трошкове који се око овога рада учине						
	Свега . . .						

Према овоме повећавају се кредити са . . . . . .

ОПШТЕ

Звања чиновника струке Министарства Народне Привреде деле се по класама као и варош Београд што се деле у три класе: прва 2526 дин. друга 2020·80 трећа 1515·60 дин. постављена.

№ 1556
22. Луна 1893 године
Београд.

ТРОШКОВИ И ДРУГЕ ПОТРЕБЕ		СУМА ТРОШКОВА		СУМА ПОЈЕДИНИХ НАДЛЕЖИТАВА		СВЕГА		ПРИМЕДБА
ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	ДИНАРА	ПР.	
				116.045	60			
2.000	—							
1.500	—							
2.000	—							
2.000	—							
50.000	—	57.500	—	57.500	—			
60.000	—	60.000	—	60.000	—			
				233.545	60	233.545	60	

. . . . . 139.913·24

НАРЕЂЕЊЕ

прошле године са исправком, звања рачуновође управе државне ергеле и контролора мера за
и служитеља Министарства Народне Привреде којима се плата одређује према њиховог

Министар
Народне Привреде
Раша Милошевић.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

Истражни одбор, изабран од Народне Скупштине да изврши извиђај по делу оптужбе кабинета г. Јована Авакумовића, извршио је поверени му посао према чл. 17 и 18 закона о министарској одговорности, и част му је поднети извештај.

Одбор је проучио најбрижљивије оптужбу, поднесену од 26 народних посланика, која је правилно схватила све уставне и законске одредбе и која је потекла из неодољиве потребе и жеље, да се у будуће рад оних људи, којима се поверава управа земљом, сведе у границе строге уставности и закона, јер и по нахођењу Народнога Преставништва, изјављеног приликом усвајања предлога о оптужби, ово је заиста један пут да у земљи престану политичке тровање као штетне по развитак и напредак наше отаџбине. Ма да је нови Устав, који је добијен скупим жртвама српскога народа, утврдио права и дужности с једне стране Круне, с друге Народнога Представништва, и огарантовао политичка права и слободе како појединих држављана тако и аутономних установа, и специјалним законима одредио круг и границе сваком државном и аутономном телу, ипак је кабинет г. Јована Авакумовића, у циљи свог самоодржања на управи земаљској, погазио многе уставне и законске одредбе. Упуштајући се у извиђање ове оптужбе а из прибављених података, који се односе на радњу државних органа, нарочито полицијских власти, и за коју радњу највише пада одговорност на ондашњег министра унутрашњих дела, види се, да се тако далеко ишло да се није штедело оно, што је најсветије сваком Србину, а то је његова лична сигурност и домаћа безбедност. Каква је лична безбедност кад један представник власти, окружни начелник, извештава министра унутрашњих дела: *спремам пораз опозицији горњо-милановачкој, похапсићу све одборнике, мора се газити, или или*; или кад други представник власти, опет окружни начелник, у свом извештају министру унутрашњих дела, вели: *кад се настављени премести, онда ћу ударити на опозицију зајечарску*; или кад један комесар ове исте владе, у свом извештају министру унутрашњих дела, тврди да је један крај антидинастичан и ликује што су ненаоружани грађани у Горачићу побијени од стајаће војске, изводећи: *„нашли су другу Краљевицу“*; или кад исти комесар јавља да је наређио ислуге једног судије првостепеног суда, по делу, где су окривљени извесни опозиционари; или кад окружни начелник тражи де се један судија првостепеног суда избере у већи суд, јер је опасан опозиционар, што се све види из под .. пет прилога, чију садржину потписани представници власти, на својим испитима код овог одбора признају за истиниту. Полицијски органи нису могли овако радити неуставно и незаконо, а да за ту радњу нису имали ослоница у самом систему владавине кабинета г. Авакумовића, јер за овакву незакониту радњу нису кажњавани сходно постојећим законима, него су на против унапређивани

Упуштајући се у оцену дела, наведених у оптужби, одбор налази.

I.

Повреда чл. 71 Устава.

Генерал Коста Протић, трећи намесник Краљевски, умро је 4 Јула 1892 године. По чл. 71 Устава његово место имало се попунити на првом састанку Народне Скупштине. Овај састанак Народне Скупштине имао је бити ванредан

према чл. 54 Устава или редован према чл. 102. Устава. Но кабинет г. Јована Авакумовића, који је према чл. 71. Устава, требао да сазове Скупштину и на њој изврши избор трећег намесника, није ово учинио, већ је Скупштину, коју је сазвао указом од 1 Октобра 1892 год. за 1 Новембар исте год., одложио указом од 25. Октобра за 28 Децембар, а за тим је указом од 25 Децембра и распустио, што се тврди овим под ·|· приложеним бројевима „Срп. Новина"; а тиме онемогућио извршење уставне одредбе чл. 71 Устава, јер није било Скупштине која би на место умрлог намесника изабрала другог, у року који је одређен Уставом. Оваквом својом радњом кабинет г. Јована Авакумовића погазио је чл. 71. Устава.

Оптужени г. Јован Авакумовић и другови као у одбрани пред Народном Скупштином тако и на саслушању код истражног одбора, признају да су Скупштину одложили, а за тим распустили, но се бране тиме, да су на ово према чл. 54 Устава имали право, наводећи као разлог за одлагање и распуштање, што им је требало доста времена да проуче потребе земље и спреме законске предлоге, сагласно свом политичком програму. Но оваква њина одбрана не може им користити, прво зато, што је тешко веровати, да једна влада примајући управу земље није начисто са потребама и задацима земље, а друго за то, што је самим сазивом скупштине за 1 Новембар дато баш тој Скупштини право, према значењу чл. 71. Устава у вези са чл. 102 Устава, да изабере трећега Намесника. Ову Скупштину према наведеној уставној одредби није смела оптужена влада распустити. Примени чл. 54 Устава, на који се оптужени, позивају није било места овде, јер је употреба те уставне одредбе у овом специјалном случају, искључена наведеним уставним задатком. Оптужена влада противно наређењу, да се у уставном року изабере трећи намесник, оставила је и даље вршење Краљевске власти у рукама два намесника, којима Устав пориче право да могу пуноважно вршити ту власт после Уставом одређеног рока.

Из овог излази да дело повреде чл. 71. Устава постоји, а доказује се њиним признањем на протоколима код истражног одбора изјављеним, под Бр. 179., 182., 189., 209., 216., 217. и 239. Дело је предвиђено чл. 2 тач. 2, а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

II ДЕЛО.

Повреда чл. 101 Устава

По последњем ставу чл. 101 Устава, који гласи: „накнадни се избори морају извршити најдаље за месец дана од како је дотично посланичко место упражњено", имао се наредити накнадни избор у округу моравском на место умрлог квалификованог посланика Атанасија Вучковића бив. професора, најдаље до 29 Септембра 1892 године, пошто је по извешћу министарства просвете штампано у „Срп. Новинама" Бр. 193. од 3 Септембра 1892 умро 28 Августа исте године, што је све и чл. 93 изборног закона предвиђено. Но ово није учињено ни до 1 Новембра прошле године, ма да је указом од 1 Октобра пр. године Скупштина била сазвана у редован сазив на дан 1 Новембра а распуштена тек 25 Децембра пр. године, што се све види из под ·|· приложених 2 броја „Срп. Новина".

Овај накнадни избор имао се извршити за то, што је квалификовани посланик Вучковић био изабран из кандидатске листе за изборни округ моравски. Димитрија Катића и Ђоке Аћимковића као други квалификовани кандидат. И смрћу његовом, која искључује свако суделовање и решавање Народног Представништва, морао се према чл. 101 Устава наредити накнадни избор. По чл. 2 изборног закона избори народних посланика наређују се указом на предлог министра унутрашњих дела а по саслушању министарског Савета. Како је бив. министар унутрашњих дела г. Рибарац у одговору свом код истражног одбора навео, да декрет за накнадни избор није смео предлагати, пошто је то по његовом уверењу Скупштинско право, дакле, да у смислу чл. 2 изборног закона пред-

лог о овом није ни подносио на решавање министарској седници, а то су и остали оптужени министри у одговору свом навели, има се сматрати да је ову повреду Устава према чл. 2 изборног закона, и чл. 3 закона о министарској одговорности учинио сам г. Рибарац као бив. Министар унутрашњих дела; а остали да за ово не могу бити одговорни, кад према признању г. Рибарца ово није ни изношено — на решавање у министарску седницу. Оптужени г. Рибарац признаје да декрет за накнадни избор није предлагао, али се брани тиме што држи да је то Скупштинско право, позивајући се на одредбу чл. 93 изборног закона и чланова 6, 7, 9 и 10 пословника Скупштинског, што у ствари не стоји. Прва тач. првог става чл. 93 изборног закона односи се на попуњавање упражњеног посланичког места лицем, које је на реду у оној кандидатској листи, из које је посланик, чије место има да се попуни, а то је посао Народне Скупштине. А 3. тач. првог става односи се на случај, кад је листа исцрпљена, из које је посланичко место упражњено и онда се има попунити накнадним изборном најдаље у року од месец дана. Овим прописом законом није казано да се овај рок има рачунати од дана, кад је Скупштина место умрлог посланика огласила за упражњено, нити би овакој одредби имало смисла.

Исто тако неосновано је позивање и на чл. 6, 7, 9 и 10 скупштинског пословника, који се односе на рад верификационог одбора о прегледу пуномоћија и свршених избора, што се све огледа јасно из одредбе чл. 10. пословника, који се односи на избор, који је поништен од верификационог одбора и Скупштине, само су у овом случају, кад Скупштина решава о уништењу избора, одлучује: или да се из дотичне листе другим попуни, или ако је исцрпљена, да се преко министра нареди нов избор, према чл. 101 Устава. У овом случају, за који се министар оптужује нити је одбор нити Скупштина решавала о поништењу избора, нити је могла ни смела решавати, кад је самом смрћу Вучковића престао посланички мандат и његово посланичко место упражњено. Оптужени г. Рибарац у потврду свог мишљења навео је још и то: како он као Министар није могао знати је ли исцрпљена листа, на којој је као кандидат био пок. Вучковић, пошто се изборна акта налоде у Скупштинској архиви. Но ова његова одбрана без икаква је стварна основа, кад је познато да се све кандидатске листе пред изборе штампају у „Срп. Новинама", а тако исто и резултат избора са назначењем, који је и из које листе изабран за посланика, што је све г. Министар могао сазнати, само да је водио рачуна о Уставу. Одбраном својом оптужени г. Рибарац ни у колико није могао доказати ни према одредби изборног закона ни према одредбама пословника Скупштинског, да је за наређивање накнадног избора у случају смрти посланика, кад је листа, на којој је био кандидат исцрпљена, потребно било скупштинско решење. На против према чл. 101 Устава и чл. 2. изборног закона била је његова дужност, као Министра унутрашњих дела, да учини предлог, а кад ово није учинио, он је повредио чл. 101 Устава, која је кривица из чл. 2 тач. 2. закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8 истога закона. — Остали оптужени Министри за ово дело не могу и не треба да буду одговорни према чл. 3 закона о министарској одговорности.

III ДЕЛО

Повреда чл. 52. Устава.

По 2 ставу чл. 52. Устава трговински уговори *вредиће тек онда, пошто их одобри Народна Скупштина.* Г. Авакумовић и остали оптужени бив. министри за повреду овога чл. Устава, признали су пред истражним одбором да су у министарској седници одлучили да се трговински уговор закључен између Србије и Аустро-угарске продужи од 1 Јануара 1893 до 18 Јуна исте године, и на ту цељ овластили г. Авакумовића, као председника министарства и министра иностраних дела, да може у име целокупне владе то извршити. Поред његовога признања, то се тврди и писмом председника министарског Савета од 12 Децембра

1892 год. којим је јављено министру финансија, да је продужен трговински Уговор на основу декларације закључене између српске и Аустро-угарске владе од $^{17}/_{29}$ Децембра 1892 год. № 169 до $^{15}/_{30}$ Јуна 1893 год, које је продужење објављено у „Срп. Новинама" од 24 Децембра 1892 год. Бр. 184 след. № 6245. што се види из акта од ПБр. 97 и под $^{1}/_{4}$ приложених пет прилога.

Одбрана оптужених: да продужење уговора не значи закључивање новога уговора и да је уговорно стање боље од неуговорног по интересе земље, неоснована је, и не искључује њихову кривицу.

Како приватно право, тако исто и међународни, па и трговински уговори вреде за обе уговорне стране *до рока*. Према томе, као год што се за важност новог уговора тражи пристанак свију оних чињеница, које предвиђа закон или Устав, тако се исто и за продужење важности старог уговора после истеклог рока тражи то исто.

Јер продужење уговора после рока не значи ништа друго, до склапање новог уговора под старим погодбама. Међу тим оптужена је влада покрај продужења старог уговора унела и нову тачку, по којој се одрекла извршења закона о осигуравајућим друштвима за време, докле је уговор продужен, дакле продужила уговор са новим погодбама, онда тим пре нема места онакој њезиној одбрани.

Напослетку, значење је другог става чл. 52 Устава јасно и одређено, да се у земљи не може увести никакав трговински однос са страном државом без одобрења Народне Скупштине. А кад је оптуженима, по њиховом признању, позната и законодавна одлука у томе погледу, од 31 Марта 1892 год, онда им ова одбрана тим више не заслужује никакве пажње.

Истина је, да је уговорно стање у погледу трговинских односа боље по интересе земље од неуговорнога. Али том истином оптужени се не могу бранити. Кабинет г. Авакумовићев примио је владу 9 Августа 1892 год. Он је могао, дакле, од тога времена па до 1 Јануара 1893 год., кад је рок староме уговору истицао, да закључи и нови уговор, а још лакше да продужењу уговора да санкцију Народне Скупштине. Оптужени нису били у уставној немогућности да то изврше, а што су они сами намерно створили немогућност сазивањем, одлагањем и распуштањем Скупштине, са којом нису ни мислили радити, то не само да их не оправдава, него их терети, јер сва та њихова раније противуставна радња показује да су они намерно повредили наведену уставну одредбу.

Како је новим трговинским уговором закљученим између Србије и Аустро-угарске у Јуну месецу ове године, а који је био готов до 9 Августа и чекао санкцију Народне Скупштине, дата много повољнија тарифа, од које ће се повећати државни приходи, то је очевидна ствар, да је продужењем старога трговинског уговора оштећена држава. За ту штету одговорни су оптужени бив. министри. Ако Народна Скупштина донесе одлуку да се оптужени кабинет за ово дело преда суду, онда ће се код суда тражити и накнада штете од оптужених по прибављеним доказима.

Према томе, истражни одбор налази да постоји повреда чл. 52 Устава, и да су за ту повреду одговорни оптужени.

Кривица је ова предвиђена тач. 2. чл. 2 закона о министарској одговорности, а казни се по чл. 8 истог закона.

IV Дело

Повреда чл. 145. тач. 4 Устава.

Оптужени г. Стојан Рибарац, бив. министар унутрашњих дела, актом својим од 11 Децембра прошле год. Бр. 19.594, који је штампан у 273 броју „Срп. Новина," на саопштење управе вароши Београда, да је Државни Савет својим решењем од 30 Новембра исте год. Бр. 3913, поништио радњу збора поштине београдске, који је 21 Новембра изјавио неповерење општинској управи,

јавно је, да је горње решење Држав. Савета незаконито, и да је услед тога наредно Управи вароши Београда, да исто не изврши. По чл. 34 закона о општинама за решење овог питања надлежан је Држав. Савет, и његова решења одмах су извршна. као што то прописује чл. 145 тач 4 Устава. Овим чл. Устава гарантована је самосталност самоуправним телима, тим што је једном самосталном и независном телу, а то је Државном Савету дато једино и искључиво право да решава питања овога рода. Никојим Законом није позван био г. Министар унутрашњих дела, да таква решења расматра, а још мање да их задржава од извршења, јер, по тој логици, могао би једног дана министар задржати од извршења и пресуде судске, које изричу самосталним и независним судови. Оваком својом неуставном и незаконитом радњом, оптужени г. Рибарац повредно је чл.145 тач. 4 Устава.

Одбрана његова, да је по чл. 12 закона о општинама имао права прописивати начин избора у вароши Београду, и да Државни Савет нема право ништити правила, која он о томе прописује, неумесна је по томе, што Државни Савет доноси своја решења на основу оних истих разлога, на основу каквих доноси и судови своје пресуде, а то према своме разумевању закона, и зато решења Државног Савета не подлеже ничијем расматрању, пошто је то једно независно и самостално тело, чија су решења по делима овог рода извршна.

Па не само код општине београдске, но и код општине рибарске, учињено је исту таку повреду Устава оптужени г. Рибарац, јер је на поверљиво питање начелника округа Моравског, од 11 Октобра 1892 год. својом руком написао одговор истоме начелнику, да учини примедбе Државном Савету на његово решење од 9 октобра 1892 г. ѣ 3267, којим примедбама не може бити места, пошто је исто решење извршно, по горњем члану Устава.

Оваквом својом неуставном радњом оптужени г. Рибарац, који је био дужан да чува Устав и законе од свачије повреде, дао је повода потчињеним полицијским властима те решења Државног Савета, донесена по делима овог рода, нигде готово нису извршавана у Србији, а тиме је поништен углед самоуправних власти и створено широко земљиште безвлашћу и самовољи полицијских органа. Ово тврде, акта која су на брзу руку дошла овом одбору под № 41, 66, 69, 117, 44, 189, 76, 77, 84, 4.208, 92, 1.111, 656, 1.686, 5.859, 64, 6.002, 1.325, 36, 468, 166, 9.620, 636, 1.401, 270, 581, 4.110 1.114, 100, 795, 89, и телеграфски извештај стал. окруж. одбора под № 102 и 29, што је све у списку под ½ изложено, а из којих се види, да многих акта и нема, као и да су махом пропала код полицијских органа. Оваква радња оптуженог г. Рибарца, нагнала је Државни Савет, да уложи протест против његовог неуставног рада, што се види из акта од 29 Децембра 1892 год № 4277. А главна циљ целој овој неуставној радњи оптуженог била је, да извршивањем одлука Држ. Савета, олакша полицијским властима незаконо смењивање општинских часника, и постављање полицијских регената као потребну спрему за доцније радове око фалсификовања избора за народне посланике. У истој цељи нису извршиване извршне одлуке сталних окружних одбора као самоуправних органа, што се такође види из горњих акта.

Све ово види се из под ½ приложена 2 броја „Срп. Новина" и још 4 прилога.

Из овога излази да овде постоји повреда чл. 145 тач. 4 Устава, према признању оптуженог г. Рибарца, изјављеном на протоколу саслушања под № 220. Ово дело предвиђено је чл. 2. тач. 2, а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

V ДЕЛО

Повреда изборног закона члана 36, 106, 35, 58 и 59.

По члану 33 закона о изборима народних посланика: „сваки који хоће да употреби своје бирачко право мора претходно имати бирачку карту, а по чл. 36 истог закона: „бирачке карте штампају се у државној Штампарији за целу земљу а разашиљу се општинама по наредби министра унутрашњих дела најдаље до 10 Јула:“ Но у случају, кад се избори наређују на основу чл. 54 Устава, онда се бирачке карте издају до 43-ћег дана закључно, т. ј. до у очи дана избора. Пошто се по чл. 35 изборног закона бирачке карте издају на основу азбучних спискова, а ови се имају од општинских судова спремити и код суда потврдити најдаље у року од 7 дана, од дана указа за изборе, као што то наређује чл. 101 у вези са чл. 23 изборног закона, онда је јасно да су бирачке карте општинама требале да се разашљу најдаље до 5 Јануара ове год; тада су по поменутој одредби и азбучни спискови, на основу којих се издају бирачке карте, морали бити спремљени, и према истима морало се отпочети издавање карата.

Но оптужени г. Рибарац не само што према овим законским одредбама није наредио пошиљање бирачких карата до 5 Јануара ове године, него је тек под 3 Јануром расписом својим јавио свима Срп. Новине од 9 Јануара Број 6.] јавио полицијским властима, да ће им се доцније послати бирачке карте. Ово је заиста учињено, јер су бирачке карте, као што тврди аванично извешће државне Штампарије под № 13 из ове експедиране, и то за неке округе 8. а за неке тек 11 Јануара ове године. Ове карте послате су преко начелства окружних, која су их опет слала среским, а ови општинама, тако да их општине пре 16 Јануара тек. год. нису могле примити:

Дакле, само и једино оваквим незаконим радом г. министра унутрашњих дела, што бирачке карте према чл. 36 у вези са чл. 106 изборног закона нису послате општинама до 5 Јануара тек. године, немогућно је било општинским судовима да издају бирачке карте за 11 дана, од дана, кад је сваки бирач по закону имао права тражити и добити их А ово неиздавање карата после законом одређеног рока, било је повод многим жалбама и министру и Краљевским Намесништима.

Оптужени г. Рибарац признаје да је расписом својим јавно полицијским властима да ће се доцније послати бирачке карте, али се брани тиме, да овде [illegible] повреде законске, што му законом није одређен рок до ког мора наредити [illegible]ње бирачких карата, а и кад би се узело да постоји тај рок, ипак вели, пошиљ[illegible]ио задоцнио са 2 дана.

да је са[illegible]Овом одбраном својом оптужени г. Рибарац ни у колико није оправдао [illegible]ону радњу, јер не стоји да законом није предвиђен рок до ког се своју незак[illegible]слати бирачке карте општинама; ово је предвиђено чл. 36. у вези морају разас[illegible]п.101. изборног закона. Кад ово стоји, онда се у томе и састоји но са чл. 106 и [illegible]ех, што су општине добиле бирачке карте тек 16 Јануара, а требале вреда законска[illegible]до 5 истог месеца. Према томе не стоји задоцњење за 2 него за су их добити [illegible]овим поступком бив. министар г. Рибарац учинио то, да су 11 дана. Када ј[illegible]Јануара могле имати бирачке карте, и када су требали, да их општине тек 16 [illegible]бирачима, он је накнадним једним расписом од 16 Јануара отпочну издавати [illegible]опет онемогућио издавање бирачких карата. Овим расписом, ове год. ПБр. 509, [illegible]еског ослоница, прошисује се начин и неки нов поступак при а без икаквог зако[illegible]карата.

издавању бирачких [illegible]тта овај расиис, видеће се како министар, противно чл. 35 из-

Кад се проч[illegible]ње бирачких карата од општинских власти преиаша на среске борног закона, издаван[illegible]г. изборног закона изричио вели, да се бирачке карте разашиљу општинама. — А[illegible]мбаље овим расписом наређују се општинским властима, да из власти, ма да и чл. 36 [illegible]сављају спискове, које са пореским дневником да донесу пореског дневника сас[illegible]Здеће су се спискови са дневником порезе имали сравнити од среским канцеларијама, [illegible]кеки, кад се нађу за истините приступљено је издавању карата писара или порезника, на [illegible]

Но при том терало се тако далеко да су председници општина у среској канцеларији морали и бирачке карте попуњавати и на њих печат општински ударати. Ова радња трајала је по неколико дана, и зато време општина је била без председника, нити је ко могао примати и наплаћивати порез без пореског дневника. И само овакав незаконит распис оптуженог г. Рибарца, онемогућио је издавање бирачких карата и после 16 Јануара, скоро за 20 дана, што тврди и једна депеша начелника среза Бољевачког од 9 фебруара, којом извештава начелника округа црноречког, да руље радикала нападају на општине, тражећи бирачке карте. Овај срески начелник у место да овој тражњи даде законског задовољења, пита оптуженог министра да ли да тражи 1 четвојске да станује онде, док се избор сврши, јер би онда били сигурни, пошто би се ашењем, у присуству војске, изгредници преплашили. Овако дуго неиздавање карата, не само што је дало повода многим жалбама, него је доводило и до огорчења, јер се почело стварати уверење, да се ово чини намерно и једино у циљи, да се противницима политичким одузме могућност употребе свог бирачког права. На против политичким једномишљеницима давате су бирачке карте испод руке, па чак и на сам дан избора, као што тврди депеша начелника среза лесковачког, којом на дан 24 фебруара одговара да не може јавити број издатих бирачких карата, *јер ће некима из извесних обзира давати и сутра*, дакле на дан избора.

Поменутим расписом г. Рибарац је учинио и то: да је било немогуће општинским судовима, да издају бирачке карте и онима, који би платили порезу 21, 22 и 23 фебруара, пошто исте нису биле у рукама општинских већ полицијских власти, а због удаљености општина од среске канцеларије. Свега овог не би било, да су бирачке карте, као што и закон наређује, биле раздавате општинама да их оне раздају бирачима.

Све ово учинило је, те је огроман број бирача, за ово своје повређено право, оптужио председнике општинске и неке начелнике среске, што се тврди званичним извештајима првостепених судова, по којима је подигнуто 595 тужаба као што се види из извода.

Ово је у исто време и доказ, да многи бирачи нису добили бирачке карте; а тако исто поједине општине нису никако добиле не само бирачке карте, по ни изборни материјал, и услед тога нису никако ни гласале, што се види из акта стал. окружног одбора за округ подрински под № 258. Допашањем оваког расписа којим се издавање карата бирачких од општина преноси на среске власти, прописујући и поступак противан закону изборном, оптужени г. Рибарац учинио је повреду чл. 35 изборног закона, и за то је одговоран.

Оптужени г. Рибарац признаје да је поменути распис издао, али се брани, да га је издао једино у циљи да очува чл. 85 Устава и чл. 34 изборног закона, а то је да само онај добије бирачку карту, који је држави платио порезу за друго полгође, и да је онакав распис издао на основу чл. 80 закона о општинама, тврдећи да истим расписом није повређено изборни закон.

Ова одбрана оптуженог г. Рибарца нема основа ни у чл. 85 Устава ни: у чл. 34 изборног закона, а најмање у чл. 80 закона о општинама, а ево зашто

Чланом 34 закона изборног, који је и потекао из чл. 85 Устава, одређено је: да може добити бирачку карту само онај, који је платио порезу за прошло полгође. Одмах за овим и чл. 35 истог закона прописано је, да ће општински суд на основу азбучног списка издавати бирачке карте, чим који по претходном члану порезу плати. Дакле, право издавања бирачких карата, и право испитивања и уверавања, је ли бирач платио порезу или није, стављено је у дужност и надлежност само општинским судовима, а не пореским надзорницима и полицијским писарима. Доследно овоме постоји чл. 36 изборног закона, који заповедно налаже, да се бирачке карте по наредби министра унутрашњих послова разашиљу општинама до 10 јула, дакле *општинама* као по закону надлежним за издавање бирачких карата, а не среским властима.

Одбрана оптуженог г. Рибарца да је поменути распис издао на основу чл. 80 закона о општинама, такође је неоснована, што доказује сама садржина његовог расписа, којом преноша издавање бирачких карата од општина на сре-

ске власти, а право надзора ни у ком случају не може да утиче и на саму надлежност власти и ову да мења, кад је она законом прописана.

У осталом неумесна је и по томе, што је право контролисања у издавању бирачких карата од стране општинске власти остављено изборним законом, не само чиновнику полицијском већ и сваком грађанину, и, на случај злоупотребе, одређене су и казне за оне, који то чине. Дакле и г. Рибарцу, да је у истини била намера да се само контролишу општинске власти, да ли ће бирачке карте издавати правилно и да не чине злоупотребе, могао је само то извршити, било преко грађана било преко чиновника, само и ни у ком случају није могао ни смео издавати онакав расписе и ограничавати општине новим и законом непредвиђеним поступком у издавању бирачких карата. Права циљ овог расписа ова је: оптуженом г. Рибарцу као министру унутрашњих дела потребно је било из партијских интереса да зна колико ће се до избора издати свега бирачких карата по партијској сразмери, — а ово не би могао знати да је према изборном закону остављено издавање бирачких карата, општинама, већ је ово горњим расписом стављено у дужност среским властима, које су га заиста на његов захтев прво 16 а па тим 24 фебруара известиле не само о броју изданих бирачких карата, већ и о партијској сразмери, што све и сам г. Рибарац признаје. А зашто му је и ова партијска сразмера потребна била, видеће се и из података, које ћемо доцније изнети.

Ово је, дакле, била права циљ поменутог расписа, а не као што г. Рибарац наводи, да очува закон и интересе државне касе.

Према свему овом стоји то: да је г. Рибарац горњим расписом повредио чл. 35 изборног закона, за то је за ово дело и одговоран. Кад је оптужени г. Рибарац поменутим незаконим расписом ПБр. 509 створио могућност да сазна не само број издатих бирач. карата већ и њихову партијску сразмеру, он је, а у циљи даљег утицања на избор, да овај испадне у корист оптужене владе, издао нов распис од 22 фебруара ПБр. 2277. Овим расписом наредио је свима полицијским властима да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су снабдевени објавама полицијских власти.

Да би се објаснило зашто је потекао овај распис, као и сва радња, која је настала од управних власти, пред и на сам дан избора, потребно је поменути и тајна поверљива упутства. Ова су упутства раније издата и свима начелницима окружним послата да их прешљу они и срески начелници, па оригинали да се врате. — Овакво једно поверљиво упутство писано руком начелника округа ужичког, све поцепано, но ипак састављено, прибавио је истражни одбор, и у њему стоји ово:

1. „Само оним председницима бирачких одбора дати објаве, који по Уставу имају квалификације и који су свршили факултете. А учитељима, поповима и другима са стручних школа не давати објаве и са тиме не игравати закон. Изузети од овога либерале и њима дати објаве, но с тим да их врате.

2. Где су општине наше, ту спремити записнике у дупликату, од којих по један да иде уз изборна акта, а други предавати држав. властима.

3. Избегавати и отклањати нереде, ако би их они хтели, нарочито ако би то било штетно по нас.

4. За чланове бирач. одбора треба изабрати из општинских одбора најпоузданије људе, који ће њи поступно са представницима наше листе, и старати се да састави већину у нашу корист.

5. Кад би њихов председник бирачког одбора хтео да огласи да је било нереда, а то би било штетно по нас, онда да председник општине, где је наш, узме власт председника бирач. одбора у своје руке и сврши рад са представницима листа и чланом одбора. Задобити за ово и напредњачке представнике листе, где их има.

6. Записником утврдити и огласити да је њин председник наваљивао и изазивао нереде, па тај записник однети на време, и предати главном бирачком одбору.

7. У свима општинама наше људе поделити на десетине и од најпоузданијих одредити свакој десетини десетара, који ће се старати, да сви из његове десетине плате порез, узму бирачке карте и оду те гласају. А да их не би противници нападали, плашили или преварили, да иду у гомилама по 10 и више на гласање, и пошто гласају да се не разилазе, док се не закључи избор, као јемство за ред и спречавање нереда.

8. Државни чиновници, званичници, службеници и погранични стражари да плате порезу, узму бирачке карте и гласају, сваки у месту где су записани у бирач. спискове.

9. Приметило се да радикали спремају лажне бирачке карте и куглице гласачке, за то пазити на то добро.

10. Радикали плаше наше људе, са доласком на власт после избора. Те гласове сузбијати чиме је згодније према приликама и што ће боље дејствовати и на противнике и на наше људе. На пр., ако ће боље дејствовати да им се каже да радикали неће доћи на власт, па да добију и вешину, то им и казати, а ако ће боље дејствовати да им се каже да могу доћи, ако се наши људи не заузму, и да ће после пропадати од осветa и гоњења, онда им то и казивати и т. д.

11. Ако је нужно, ради плашње да направе перед и ради нашег успеха да и војска куда промарширa, или се распореди, и то јавити благовремено.

12. Употребити све да се задобију кметови, писари општински и њини представници листе.

13. Телеграм да ради и линије телеграфске да се добро чувају и дању и ноћу 24, 25 и 26 ов. месеца.

14. Извештаје о раздатим бирач. картама са тачним назначењем колико је дато којој партији, поднети прво 16 а друго 24 ов. месеца из јутра.

15. Наредити да све општине по нарочитом коњанику и најбрже јаве начелницима среским 25 у вече, чим се избори закључе, колико је која листа добила куглица, и о реду при изборима, а они да одмах телеграмом извештавају г. министра и начелника окружног. Не сме без овога извешћа ове вечери остати ни једна општина.

16. Све могуће препреке правити рђавим председницима бирачких одбора, да и не оду на избор.

17. Сву поверљиву преписку поништити на дан избора.

Ова упутства односе се на припремну радњу пред избор и на сам дан избора. — И заиста по овим упутствима среске су власти и радиле. Тако одмах после оног расписа о председницима, управник града Београда, шифрованим депешама, обраћа се појединим среским и окружним начелницима, да му јаве које су општине радикалне, према списку државног одбора, којим су преседници бирачких одбора распоређени, а све у циљу да не издаје објаву онима, који су из Београда одређени за унутрашњост.

Учитељима и поповима и другим, заиста нису ни давате објаве у смислу прве тачке упутства. О овоме су доказ изборни акти од 25 фебруара и извештаји главних бирач. одбора, из којих се види да су 274 одређених председника задржани да не врше дужност на изборима: било што им полицијска власт није давала објаве или им силом стала на пут вршењу дужности.

Друга тачка овог упутства такође је вршена. Полицијске власти заиста су правиле литографисане записнике у дупликату, и ови се и данас налазе у изборним актима. Да је и трећа тачка вршена, доказ је телеграм оптуженог г. Рибарца начелнику округа крушевачког, којим дозвољава да буде и нереда, само ако није штетно по њих. — Четврта тачка такође је вршена, као што тврде депеше начелника округа рудничког и округа подринског, у којима препоручују какве људе треба изабрати за чланове одбора из општинских одбора.

Пета тачка вршена је у много већем размеру но што је овим упутствима предвиђена. У извршењу ове тачке тако се далеко ишло, да су одузимана акта од главних бирачких одбора, и овај растеран. Доказ је за ово одузимање акта од главног бирачког одбора за округ руднички, као и покушај оптуженог г. Рибарца да поништи избор тимочког округа, и најзад поверљива преписка између

начелника округа подринског и оптуженог г. Рибарца о издавању пуномоћија посланицима из овог округа. О свему овом биће изложени докази у X делу.

Није остала ни 6 тачка, а да нема доказа да је и по њој заиста рађено само у другом облику, што се доказује прилозима, који ће се такође навести по X делу.

Тачка 7. упутства само је наређење, које се односи на чланове партије и она овде није од вредности.

Тачка 8. вршена је најбрижљивије и најенергичније. Као доказ нека послуже депеше начелника округа рудничког, који шифрованом депешом тражи од управника града Београда да узме карте за Шахина, Радисава Тодоровића и Тодора Милетића, па да му их пошаље, и ако је овакав рад законом забрањен полициским властима. Ово признаје и сам начелник округа рудничког г. Каменчић, као и депеша истог начелника, којом је наредио да сви погранични стражари и служитељи узму бирачке карте и гласају; међу тим сами оптужени чланови кабинета нису нашли за потребно да изврше ту најсветију грађанску дужност, као што се види из извештаја пореског одељења за варош Београд № 198, а гласали су за народне посланике, а шта више изабрани су за исте, што тврде изборна акта.

Девета тачка упутства извршивана је у толико, што се из депеше начелника среза јадранског, упућене министру унутрашњих дела, види, да је овоме министру од Книћанића поручено шта у овом погледу треба радити.

Десета тачка такође је извршена, јер је на сам дан избора пуштена од власти депеша, како је главни радикални одбор позвао и вођан Карађорђевић. Доказ за ово налази се у актима овога извештаја а у делу под VII, јер се забрањивало оповргавати ове неистините вести, као и у акту управе државне штампаре од 15 јула тек. год. № 5059, којим тврди да су слике „радикалска зла" штампане у истој штампарији по наредби оптуженог г. Живојина Величковића, бив. министра правде.

Да је извршена и тач. 11 упутства најбољи је доказ напред поменута депеша начелника среза бољевачког, а поред овога и докази у делу VIII оптужбе да је заиста војска довођена у изборна места по голој претпоставци да ће бити нереда, и ако овог у ствари није.

Тачка 12 упутства такође се примењивала, као што тврди депеша начелника среза јадранског, којом тражи да му се јави који, су представници радикалне листе, као и депеша начелника округа рудничког, којом моли за наређење да се лекови за болницу узимају из апотеке Ивана Стојанчића апотекара, представника напредне листе у главном бирачком одбору.

Овде помињемо и то, да су по признању начелника округа црноречког сви председници бирачких одбора у том округу, изузев само њих 15, као и представници опозиционих листа били позвани, што се у осталом види и из изборних акта за тај округ. Кметови и писари општински задобивени су раније, кад су општине узимате, што је већ напред поменуто.

Тачку 13 упутства оптужени г. Рибарац као министар унутрашњих дела потврдио је и својом позватом депешом од 24 Фебруара 1893 год., која је предмет оптужбе под VII, у којој се и докази налазе.

Тачка 14-та такође је извршивана по наређењу оптуженог г. Рибарца, јер он признаје да је тражио извештаја како о броју издатих бирачких карата тако и о њиховој партијској сразмери, што је већ напред и напоменуто.

Извршење тачке 15-те чиста је ствар министра унутрашњих дела и односи се на брзо достављање резултата изборног, што је такође чињено једино у циљу да се што пре сазна резултат изборне борбе.

Тачка 16-та, да се све могуће препреке чине рђавим председницима бирачких одбора (по њиховом нахођењу) да не оду на изборе, извршена је на најгрубљи начин усред престонице, а на очима и целе владе и Краљевских Намесника, јер нису пуштани да оду на биралиште ни они председници, који имају по Уставу потребну квалификацију, али се по упутству њиховом сматрају као рђави само зато, што не припадају владајућој странци. Доказ за ово јесте жалба именованих лица, као и акта оптужења Павла Денића бив. управника града Београда,

и Татаровића комесара жељезничке београдске станице, оптужених за лишење слободе. А како се у погледу извршења ове тачке радило по унутрашњости земље, нека послуже за доказ овде приложене депеше: о премештају учитеља, који су били одређени за председнике бирачких одбора, који су телеграфским путем били премештани на 2, 3 дана пред изборе, у циљи да се спрече да не оду на изборна места.

Ради карактеристике и доказа да су ова упутства строго служила као упут свима полицијским властима пред изборе и на сам дан избора и да су се њих строго придржавале све полицијске власти и по њима заиста и поступале нека послужи за доказ последња тачка овог упутства, која гласи: да се сва поверљива преписка о изборима поништи на дан избора. Да је и она заиста извршена, доказ је то што је начелник округа ужичког, који је ово упутство својеручно преписао као што тврди и овај г. оригинал његов и поцепао га у ситна парчад, но која су шпак нађена и састављена, те се њима утврдио факт да су заиста постојала ова поверљива упутства, а наведеним прилозима доказано је да је по њима заиста и рађено.

Оптужени г. Рибарац, одговарајући пред истражним одбором на питање о постојању ових упутства, одбијао је најодсудније да их је он издао и да су она постојала. А кад су му показане његове депеше, којим је питао начелнике окружне јесу ли преписали позната поверљива упутства, и ако су, то да их задрже и њега о томе известе, он је одговорио: да та упутства нису његова. Но ова његова одбрана потпре се овим доказима: депешом његовом од 20 Јануара ове год., упућеном свима начелницима окружним, утврђује се факт, да је он за ова упутства питао начелнике окружне, јесу ли и који капетани преписали и шта је са оригиналима. Но као што се из депеше начелника среза тршавског упућене начелнику округа рудничког види, поред ове постајала је још једна депеша од 23 Јануара ове садржине: *„одузмите преписе од свију капетана и држите их са оригиналима до даље моје наредбе, кад извршите, јавите“*. — Дакле не стоји у истини одбрана оптуженог г. Рибарца да их је обуставио, већ задржао примену њихову до потребе — избора за када су и намењене биле. Ово потврђује још и тај факт, што се из депеша оптуженог г. Рибарца упућених начелнику округа крушевачког и начелнику округа рудничког види, да је он давао и усмена упутства по нарочитим људима, од којих су се неки имали јављати начелницима под нумером 2.

У осталом, да је оптужени г. Рибарац ова упутства издао, доказ је то што су се све полицијске власти по истима и управљале и онако радиле као што је напред наведено, а он као бив. министар у свему са њима не само солидаран и сагласан био, него је по нешто и сам из својих упутстава извршивао.

Тако распис његов да само председници са објавама полицијске власти могу вршити изборни посао, извршен је према упутствима до најмањих ситница.

Жалбе, које су му као бив. министру долазиле од појединих председника бирачких одбора, да им полицијске власти не дају објаве, не само што нису налазиле никаквог задовољења, него се намерно по њима радило у такој форми, да се шаљу начелствима, да од среских траже извештаје, а док ово дође знао је и оптужени г. Рибарац да ће се свршити са избором. — Доказ за ово налази се у актама званичним, добављеним, од г. министра унутрашњих дела бр. 213, из којих се овде подноси веран извод као и у прилогу оптужбе под *Бр. 6.*

Даље извршење ових упутстава и то тачке 13 и 14 учинио је сам оптужени г. Рибарац, прву са познатим својим расписом о телеграфима, и другу по његовом самом признању да зна расположење у земљи, колико је по партијској сразмери издато бирачких карата.

Све ово што је изнето о поверљивим тајним упутствима, учињено је једнио у циљи да се још боље расветли цела она радња вршена како пред, тако и на сам дан избора, те да се види како се према прибављеним подацима, која потврђују постојање ових упутстава, заиста по неком напред спремљеном плану и радило. А што је најглавније, да се потврди побуда и намера зашто је оптужени

г. Рибарац и онакав распис издао који нема никаквог ослоница ни у закону изборном ни у Уставу, и да је он служио полицијским властима као упут за тачно извршење прве тачке тајних поверљивих упутстава.

Да оптужени г. Рибарац није имао никаквог ослоница у закону, на основу ког би могао издати овакву наредбу, доказ је и то: што се у истој ни сам не позива на канво законско наређење, што је у осталом противно и чл. 117 ставу 2 Устава.

Но сем овог и по самом значају кога има објава, а с погледом на изборни закон, оптужени г. Рибарац нити је могао нити смео онакову наредбу издати полицијским властима. И сама његова одбрана, да је ово учињено с тога, што је и председник државног одбора, а и неки старатељски судија издавао објаве неким председницима бирачких одбора, не само што га не брани за ову његову противзакону наредбу, већ та још више терети. Оптужени г. Рибарац признаје да законом није прописано давање објаве, но да се ово практиковало, а кад ово стоји, онда настаје питање: какав значај и задатак има узимање објаве. Сваком је познато да се узимањем објаве хоће да уверн дотична власт, да је лице, које се представља као одређени председник бирачког одбора заиста оно, које је и државним одбором одређено. Давање уверења овакове природе најмање спада у дужност полицијским властима, и пре се има узети да спада у надлежност општинских судова, а полицијским властима само ако оне познају дотичне председнике лично или преко приведена позната два сведока.

Према овоме, дакле кад закон, нигде не прописује узимање објава, као и од кога се имају узимати, настаје питање: чиме би оптужени министар и на основу ког закона могао да спори важност једне објаве, коју би у сличном случају издао председник првостепеног суда својим чиновницима, који су распоредом Државног Одбора одређени за председнике бирачких одбора, који је и законом позват да води рачуна о свом особљу, где оно иде, да ли по приватној или званичној потреби.

А кад ово стоји, онда је оптужени г. Рибарац, коме су и закони и надлежност појединих власти познати били, намерно, у вези поверљивих упутстава, онаку противзакону наредбу издао, наређујући да посао изборни могу вршити само они, који *полицијску објаву имају*.

Но има случајева, где полицијске власти нису пуштале ни оне председнике бирачких одбора, који су имали објаве онакве, какве је поменутим упутствима тражио оптужени г. Рибарац. Ово се види из прилога о непримању председника бирачких одбора: Јована Ковачевића и Живка Поповића. И само овако намерно и категорично забрањивање учинило је то, да је председник општине јагодинске, судија првостепеног суда, забранио вршење изборног посла, што нема полицијске објаве, ма да у уверењу и сам тврди да га лично познаје, као и то да је он и државним одбором одређен за председника бирачког одбора, што се види из изборних аката, а тиме је повредио и чл. 94. Устава.

Кад се овако што могло десити у варошкој општини, онда није никакво чудо, што се по селима од неписмених председника терало и даље, те по извештајима глав. бирачких одбора није 277 председника вршило изборни посао.

Зашто је оптужени г. Рибарац овакав распис издао има се објаснити овим: хтело се пошто по то да спречи да одређени председници бирачких одбора не дођу на своју дужност, те да постављени полицијски регенти у место њих изврше изборе по жељи оптужене владе, па ма то било и путем фалсификовања изборних аката, што је заиста и чињено, као што се види из изборних аката округа подунавског, топличког, пожаревачког и подринског.

Докази за све до сада наведено по овоме делу прилажу се под "А у 100 прилога".

Па како је оптужени г. Рибарац, овим својим расписом повредио чл. 58 и 59 изборног закона, он је за то и одговоран.

Сва три расписа оптуженог г. Рибарца којима је повредио напред поменуте чланове изборнога закона чине кривицу из чл. 2 тач. 5 закона о министарској одговорности, а казне се по чл. 5 истог закона. —

VI. ДЕЛО

Повреда члана 85 Устава

Г. Анта Богићевић, бив. министар војни, 19 децембра пр. године, издао је наредбу под А. Т. № 5084., штампану у војеном службеном листу, којом је забрањио радницима војно-техничког завода у Крагујевцу, да употребе своје грађанско право при изборима општинских чесника и народних посланика. Последица овакве наредбе била је та, да је отпуштено 39 радника, а 46 радника напустило је рад, те да се само користи својим грађанским правима, која им Устав гарантује, што тврди извештај г. Управника војног техничког завода од 16 Јула тек. год. № 3161, поднесен г. Министру војном. Ова наредба противна је чл. 85 Устава, по коме сваки српски грађанин, рођен или природњен, који има 21 годину и плаћа држави 15 дин. непосредне порезе на годину, има право бирати општинске чеснике и народне посланике, од ког правила по чл. 87 Устава изузимају се само војници под заставом, официри активни и у недејству.

Оптужени г. Богићевић брани се на свом испиту код истражног скупштинског одбора, да је то учинио у цељи да обезбеди тачну израду извесног оружног прибора, и да је с тим условно даљи опстанак радника у фабрици, али да никог није присилно на одрицање права, која му Устав гарантује. Но ова одбрана не може му користити по томе, што право бирања општинских чесника и народних посланика, спада у ред јавних права, гарантованих Уставом, која не само не могу бити предмет уговора, него се још казни сваки онај орган власти, који пречи грађанима вршење тих права, као што се то види из закона о избору народних посланика. А да је ово оптужени учинио у цељи, да осигура избор посланичким кандидатима, који су присталице оптужене владе, доказује се актом од 10 Децембра 1892 године. ПФА№ 574. управљеним на команданта шумадијске дивизије, којим оптужени, као министар војни, заповеда, да се казни управник војно техничког завода што узима на одговор раднике истог завода који су потписали неповерење општинској управи општине Крагујевачке, која је стајала у опозицији према влади. Оваква два супротна акта његова, по једној истој ствари, доказују да је његова одбрана неистинита, и да му је наредбом под АТ№ 5084. цељ била, да осигура избор народних посланика, присталица оптужене владе, тиме, што ће закратити право гласа оним грађанима, радницима, који су били у опозицији влади. Све ово види се испод [1], — 4 прилога.

Из овог излази да је оптужени г. Богићевић повредио чл. 85 Устава, што се доказује његовим признањем на протоколу саслушања под Бр. 237. Дело је ово предвиђено чл. 2 тач. 2. а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

VII ДЕЛО

Повреда чл. 5 и 15 закона о телеграфу.

Оптужени г. Стојан Рибарац дан пре избора, а то је 24 Фебруара тек. године, издао је распис свима окружним начелствима и управи града Ниша, да забране сваку депешу, којом би се ма шта о избору народних посланика јављало. Последица овог расписа била је, да се на пет, шест дана после извршених избора народних посланика није знао резултат избора, а то је учињено у цељи да би се могли фалсификовати бирачки записници, на случај да исход избора испадне неповољно по владу; што да је рађено, видеће се, из оних факата, која су изнешена у делу под V. Овај распис оптуженог г. Рибарца противан је чл. 15 закона о телеграфу, по коме телеграфска станица може задржати оне депеше, које би биле управљене против закона и морала, или би вређале власти и коју другу личност, као и депеше оних приватних лица, којих би задржање захтевали интереси земље. Нема сумње да неотправљање депеша о изборима, у којима су приватна лица саопштавала резултат избора појединим редакцијама, њиоу нала-

гали интереси земље, јер се њима нису могле распламтети страсти, већ на против само утишати. Сазнање истине о резултатима избора могло је само допринети да се партијска борба стиша, а напротив задржавање депеша о исходу избора, дало је повода да се партијске страсти још више распале.

Одбрана оптуженог г. Рибарца, да министар унутрашњих дела има право обуставити и депеше приватних лица, кад за умесно нађе, неумесна је. Тако неограничено право нема министар унутрашњих дела, као што се то види из горњег законског правног прописа. Оваквим незаконитим радом оптужени је задржао телеграф као државну установу, за своје искључиве партијске сврхе. Ово се тврди и сведоџбама Љубе Каменчића начелника округа рудничког на протоколу саслушања под № 172, који сведочи, да је вест о појави Карађорђевића претендента на српски престо и апшењу главног радикалног одбора у Београду добио од једног окруж. Начелника, а да је истинита уверио се из београдске министарске штације, чему је циљ била да се застраше радикални бирачи. Оптужени је могао узбунити земљу таквим лажним вестима, док опозиција није се могла служити телеграфом у циљи побијања таквих лажних гласова. Оптужени г. Рибарац у неколико признаје, да је забрањо свако отправљање депеша, којима би се јављало о резултату избора, као што се то види из протокола његовог испита под Бр. 234., но и поред тога, то се доказује сведоџбама испитаних сведока: Јосифа Милисављевића, Томе Михаиловића и Војислава Стојковића, ревизора при телеграфској београдској главној станици, који су на протоколима под № 254, 255 и 256. то посведочили као и да је та забрана трајала од 25 Фебруара до 4 Марта тек. године, дакле за време избора. Све ово тврди се са ова два под ¹/₄ прилога.

Ово је дело предвиђено у тач. 6 чл. 2 закона о министарској одговорности а казни се по чл. 8 истог закона

VIII ДЕЛО

Повреда члана 67 изборног закона.

Расписом својим од 21 Августа пр. год. № 1587 Министар унутрашњих дела упутио је полицијским властима да на случај важне и хитне потребе као н. пр. за гоњење хајдука угушење већег нереда и т. п. и ако нису довољна она средства, са којима већ располажу, могу тражити војену помоћ од дивизијских команданата. Овај расписам сам по себи није требало ни издавати, кад је то већ познато, да се војена помоћ може дати у случају хитне и важне потребе. Издавање оваквог расписа, и то на 12 дана по доласку оптужених на власт, а нарочито у времену, кад се ни у ком крају земље нису појавили хајдуци, објашњава његову појаву тиме: да су и полицијске власти и сам министар унутрашњих дела били уверени, да ће насилно одузимање општина наћи отпора код народа, и да ће им у том случају требати војна помоћ. Све ово доцније се и потврдило. Услед оваког олаког потрзања војске проливена је крв невиних српских грађана, који су на основу закона бранили своја самоуправна права, чему су сведок догађаји у Горачићу, Чачку, Смедереву, Коцељеви и другим местима у нашој отаџбини. Сам министар унутрашњих дела а исто тако и његови потчињени органи без важне и појављене потребе тражили су и употребљавали војену помоћ, и то у толиком размеру да је овим углед и задатак војске понижен. У овој безобзирној употреби твојне помоћи г. Министар војни није се зауставио ни онда, кад је из поднетих му релација појединих команданата увидео да је војска обманута и да њена помоћ није ни потребна била. А министар унутрашњих дела није се зауставио ни онда, кад су га његови органи извештавали да војска није чинила употребу, дакле да је потрзана без икакве потребе. Они су ишли и даље, и сами у споразуму а све под претпоставком, да ће приликом избора народних посланити нереда, на пет до осам дана пред изборе паредили кретања војске у изванесна гласачка места.

Тако г. Министар војни услед доставе, да се спремају неки да нападну иванички магацин, на полеђини истог акта под 17. Фебруара тек. год. ставља решење, да једна чета из Пожеге оде у Ивањицу и чува магацин, *а једна чета на дан избора од 25 фебруара да оде у Добриње*. Дакле, господин министар војни својеручно без икакве хитње и важне потребе на 8 дана пред избор наређује да чета на дан избора иде у Добриње.

Кад је овако олако схватао задатак војске, као и важност потребе кад треба војену помоћ дати и употребити сам војни министар, онда није никакво чудо што је начелник окр. ариоречког у овом погледу још даље ишао и од месног команданта тражио војну помоћ, без мало у сва изборна места, и то се види из списка. Догађај у Горачићу такође доказује да није била потребна војна помоћ, нити одузимање оштине, кад сам комесар владе у свом извештају вели, да је нова управа изабрана и да је она као таква отпочела радити у другој згради. Према томе није било разлога нападати војском на оне, који нису одобравали оваково премештање судије, и код ње се били искупили, без икакве намере и спреме да ма кога нападају. У осталом и релације, које су поднели министру војном поједини команданти о кретању војске пред изборе и на сам дан избора потпун су доказ, да никаквог нереда не само што није било, него да се нигде ни појављивао није. Кад стоји тај факт да је војска без потребе употребљавана, и да министар војни при представци министра унутрашњих дела, није се уверавао о тој потреби; а тако исто ни министар унутрашњих дела при представкама подчињених му органа, и кад се још узме у оцену нарочито и то, да је војска кретана у изборна места пред изборе и на сам дан избора, онда је јасно да је овако кретање војске вршено са напред удешеним планом и споразумом између министра војног и министра унутрашњих дела, једино у цељи да се утиче на избор т. ј. да се бирачи застраше. Одбрана министра војног да је војну помоћ, у колико је он наређивао, вршио по усменој преставци министра унутрашњих дела, да ће бити нереда, и да о потреби као војник и министар војни није могао да сумња, и могла би наћи оправдања, да противу овакове његове одбране не стоји ово: што се као министар из поднетих му релација уверио, да је војска без потребе потрошена и више пута обманивана; што је сам решењем Повр. 58 под 17 фебруаром т. год. без икакве писмене преставке о потребности наредио да једна чета на дан избора иде у Добриње, као место, које по Уставу бира једног посланика; а тако исто и решењем по Повр. 73, да војска иде у Лесковац због замишљене претпоставке, да ће бити нереда у Власотинцима. Кад ово стоји, онда оптужени министар војни, коме је дужност била да чува углед и задатак војске, није требао унапред да наређује кретање војске пред изборе и на сам дан избора. У овом случају министар војни није могао унапред наређивати одлазак војске у Добриње, ни зато, што од Пожеге, где војска станује, па до Добриња, нема више од 24 сахата, и у овакој близини војна помоћ могла се дати тек онда, ако би заиста потреба наступила.

Одбрана оптуженог г. Рибарца, да је представке министру војном о тражењу да се у извесна места на дан избора пошаље војска, јер ће бити нереда, — чинио на основу претпоставки полицијских власти — начелника окружних, којима је као министар морао да верује, нема никакког оправдања, кад је и он већ био уверен да је војска у више случајева потрошена без икакве стварне потребе. У овом случају, ако би заиста и постојале какве представке од полицијских власти код њега, као министра унутрашњих дела, нису требале наћи одзив, кад му је познато, да, по чл. 64 изб. закона, о држању реда за време гласања стара се председник бирач. одбора. Само у случају потребе овлашћен је дотични председник да тражи помоћ од општинске или државне власти, а у чл. 67 истог закона прописано је, да нико не може ступити оружан на биралиште.

Дакле, код овакових јасних одредаба законских није било места претпоставкама да ће бити нереда на дан избора, и чињене су једино у цељи да се доласком војске у изборна места утиче на избор, застрашавајући бираче, а ни у каквој другој цељи. Све ово види се из ових под 9 приложена 24 прилога. Па како је оваковим својим радом, тражењем, да војска на сам дан избора иде

у извесна изборна места, повредио чл. 67 изборног закона, то је оптужени г. Рибарац за ово заједно са г. Богићевићем и одговоран.

Кривица ова предвиђена је чл. 2 тач. 5 а казни се по члану 8 закона о министарској одговорности.

IX ДЕЛО

Повреда чл. 147 Устава.

Оптужени г. Стојан Рибарац бив. мин. унутрашњих дела на питање начелника округа подринског од 16 марта тек. год. хоће ли по позиву првостепеног шабачког суда упутити истом суду председнике бирачких одбора, које је истом суду оптужио главни бирачки одбор за повреде закона о избору народних посланика, — одговорио је свима Начелствима окружним да такве председнике не упућују суду, па и ако их суд зове на одговор. По чл. 147 Устава судови су независни и потпуно самостални у вршењу својих судских послова, како према законодавној тако и према управној власти. Услед тога судови нису моли вршити своју судску дужност, саслушавати оптужене и давати законог задовољења тужиоцима, јер по тужбама нису могли добавити оптужене, ради саслушања. Невршењем својих дужности административне власти уништиле су независност судску, понизиле су ауторитет судова, јер не само да нису вршиле наредбе суда, него су такве и уништавале, као што то тврди суд првостепени у Смедереву актом од 28 Априла т. год. Бр. 6295, и првостепени шабачки суд од 12 Јула тек. год. Бр. 11466, којим извештавају г. министра правде о раду истих судова, по делима где су оптужена разна лица за кривице, које се казне по закону о избору народних посланика.

Одбрана оптуженог г. Рибарца, да није послао упутство Начелствима окружним да на позиве судова не упућују лица оптужена за кривице казниме по изборном закону, неистинита је, јер признаје да је на акту Начелника округа подринског својом руком тако упутство издао свима Начелствима окружним; а да је такво упутство и послао свима окружним Начелствима, доказ је горњи акт првостепеног смедеревског суда, у коме се тврди да до 2 Априла тек. год. није ниједно позвано лице предстало суду, које је оптужено за кривице учињене по изборном закону, већ да су таква лица почела долазити суду онда, кад је оптужени престао бити министар унутрашњих дела, и кад су уклоњени они полицијски чиновници, којима је он тако противзаконо упутство издао. А циљ је овоме била, да осигура своје потчињене органе од одговорности, како би што ревносније оптуженог министра помогли у предстојећој изборној борби. Све ово тврди се са ова три прилога под 10 приложена.

Из овога излази, да овде постоји дело повреде чл. 147 Устава, према признању оптуженог на протоколу саслушања код истражног одбора под Бр. 235 и његовом упутству по акту Начелника округа подринског од 16 Марта тек. год. Дело ово предвиђено је чл. 2 тач. 6, а казни се по чл. 8 закона о министарској одговорности.

X ДЕЛО

Повреда члана 92 Устава.

Оптужени г. Стојан Рибарац као министар унутрашњих дела издао је расписе 28 фебруара тек. године, свима окружним Начелствима, да се умешају у радњу глав. бирачких одбора и да изборна акта одузму. По чл. 92 Устава глав. бирачки одбор прима сва изборна акта, прикупља и пребраја гласове, проглашава избор посланика и издаје им пуномоћства. У његову радњу није имао оптужени као министар унутрашњих дела право да се меша. Према овом распису који је отправљен окружним Начелствима из београдске министарске штације

у 11 сах. и 45 минута, Начелник округа рудничког, истог дана јавио је телеграфским путем оптуженом министру, у 4 сах. и 30 минута, да су акта од глав. бирачког одбора за округ руднички одузета, и да је одбор спречен да изда пуномоћства изабраним посланицима. Целу ову радњу потврђује акт Начелника среза трнавског, упућен глав. бирачком одбору за округ руднички, од 28 фебруара тек. год. Бр. 1957, којим забрањује истом одбору сваку даљу радњу, и тражи да му изборна акта преда. Овим расписом оптужени г. Рибарац постигао је то, да изабрани посланици за округ руднички, нису добили пуномоћја, а у исто време, кад је начелник округа рудничког одузео акта од глав. бирачког одбора, решио се на фалзификат бирачких записника, јер је у депеши управљеној оптуженом министру 1 Марта тек. год., тражио дозволу од њега, да са мањином чланова глав. бирачког одбора изда пуномоћство посланицима, од којих вели, „*могу бити*,* 4 радикала, 2 либерала и 1 напредњак, а то је доказ да је за оваку радњу исти начелник имао охолиша у горњем противу уставном распису оптуженог г. Рибарца, као министра унутрашњих дела.

Да је оптужени г. Рибарац остао досљедан горњем распису коме је циљ била да пошто по то добије што више својих посланика, приставица, а да умањи број опозиционих посланика, види се из две шифроване нотице од 27 фебруара тек. године отправљено из београдске министарске штације, у којима јавља г. Живану Живановићу члану Државног Савета и председнику бирачког одбора за округ књажевачки, да пошто по то поништи изборе у истом округу, иначе је све пропало, и као што се из записника глав. бирачког одбора за округ књажевачки види, г. Живановић доиста је то и покушао да изврши, јер је одвојило своје мнење да се не издају пуномоћја изабраним посланицима за округ књажевачки.

Оптужени г. Рибарац у својој одбрани пред Народном Скупштином и на саслушању код истражног скупштинског одбора под Бр. 230, признаје за истинит распис од 28 фебруара тек. год., упућен на окружне начелнике, да се умешају у радњу глав. бирачког одбора и акта изборна обезбеде, али се брани да је том распису циљ била да изборна акта добави, и да главни бирачки одбор није надлежан да расписује накнадне изборе у појединим општинама, где исти није извршен већ Народна Скупштина, и да је он као министар надлежан био по изборном закону да изборна акта одузме и накнадне изборе спречи, као и да услед тог расписа није начелник среза трнавског одузео изборна акта за округ руднички и бирачки глав. одбор растерао, наводећи да је исти распис примио начелник округа рудничког после пошто је акта од истог одбора већ одузео. Но та његова одбрана није ниуколико истинита. Као министар унутрашњих дела, оптужени г. Рибарац могао је акта тражити само тад од глав. бирачког одбора, кад он свој посао сврши, пуномоћства изда посланицима, и ако иста као надлежан не пошље глав. бирачки одбору у року одређеном, као што то прописује чл. 90 изборног закона, и ни у ком случају није се могао мешати у радњу глав. бирачког одбора, нити исти растеривати, јер за оцену рада истих одбора као и посланичких пуномоћја надлежна је једино Народна Скупштина по чл. 104 Устава. Ово тим пре није могао чинити, што овај одбор није био још ни примио сва изборна акта, као што то тврди депеша начелника округа рудничког, од 28 Фебруара тек. године, којом пита оптуженог г. Рибарца, после, пошто је растеран глав. бирачки ообор, ко ће примити изборна акта од три четири општине које нису предале, а после 2 дана тражи одобрење да са мањином чланова глав. бирачког одбора изда пуномоћја посланицима од којих би 4 била радикална, 2 либерална и 1 напредњачки, не гледећи што је исти одбор растеран и акта одузета, и што је депешом од 28 Фебруара Бр. 282 јавио свима Начелствима, да је у округу изабрано 6 радикалних посланика и 1 либерални. Не стоји одбрана оптуженог г. Рибарца, да је његов распис начелник округа рудничког примио после, пошто је акта одузео, јер то ме противно тврди г. Љуба Каменчић на свом саслушању под Бр. 170, бацајући кривицу на начелника среза трнавског, што је похитао да овај распис изврши.

А тако исто не стоји његова одбрана, да је он надлежан да се умеша у радњу глав. бирачких одбора, што су ови наредили накнадне изборе у неким општинама. По чл. 80 изборног закона глав. бирачки одбор има право наређивати избор накнадни у оним општинама где исти није извршен, и то је његово искључиво право, и не г. министра унутрашњих дела, који није имао никакво уставно право да законска права глав. бирачких одбора ограничава, њих растерује и акта одузима. По и ово оптужени министар, само је у оним изборним округзима предузимао, где су опозиционни посланици изабрани, као што је то било у рудничком и књажевачком округу; међу тим из депеше начелника округа подринског од 3 Марта тек. године, види се, да је у подринском округу исти министар дозволио накнадни избор, који је глав. бирачки одбор одредио само зато, да тим путем повећа број посланика владиних присталица.

У колико је неистанита одбрана оптуженога г. Рибарца, изављена пред Народном Скупштином и на саслушању код истражног скупштинског одбора, да није послао из београдске министарске штације две нотице 27 Фебруара тек. године начелнику округа књажевачког, да саопшти председнику глав. бирачког одбора за тај округ, г. Живановићу, да пошто по то поништи изборе народних посланика, види се из ових факата: што је сведок, г. Андра Тодоровић, телеграфиста у београдској министарској штацији, који је оног дана био дежурни и исте нотице послао, на протоколу под Бр. 54, то посведочио, као и да му је такве нотице доносио послужитељ са потписом или без потписа оптуженог министра; што је сведок г. Стеван Попадић, телеграфиста у књажевачкој штацији, који је истог дана био дежурни, на протоколу под Бр. 116 посведочио, да је истог дана примио ове две исте нотице из београдске министарске штације за начелника округног, као и да их је он са пантљике телеграфске и превео; што су вештаци: г. г. Коста Кондић старешина министарске телеграфске штације, Аранђел Петровић и Андра Аголић, телеграфисте, на протоколу вештачења под Бр. 168 изјавили, да су исте нотице верно преведене са папирних пантљика, за које књажевачка телеграфска станица, актом од 17 Јула 1893 год. Бр. 469 тврди да су њене и да су истините, као и да се налазе у средини депеша приватних, откуцаних на две пантљике, које нигде нису прекинуте, тако да искључују сваку могућност фалзификовања, а за ове папирне пантљике тврди поштанско-телеграфска станица у Књажевцу, актом од 17 Јула 1893 год. Бр. 419, да су заиста њене оригиналне, и што је последица таког изданог налога г. Живану Живановићу била та, да је он као председник бирачког одбора одвојио мнење да се изабраним посланицима за тај округ не издају пуномоћства.

Све ово види се из ових под $^{1}/_{15}$ четрнаест прилога, а прилажу се и два комада оригиналних папирних пантљика телеграфске станице књажевачке.

Из овог излази да овде постоји повреда чл. 92. Устава, што се тврди свима напред наведеним доказима. Ова је кривица предвиђена чл. 2. тач. 2. и 5., а казни се по чл. 8. закона о министарској одговорности.

XI. ДЕЛО.

Повреда члана 110. Устава.

Оптужени г. Јован Авакумовић, бив. председник министарства, са својим друговима, дозволио је да скупштина сазвана за 25 марта тек. год., решава и ако у њој није било на окупу довољно посланика за решавање, па чак су и према — потписали указ г.г. краљевских намесника од 31 марта тек. године, штампан у 69 броју „Српских Новина“, којим отварају Скупштину, тако састављену. По чл. 110. Устава Скупштина може тек онда решавати, кад у Скупштини на окупу има преко половине један посланик више од целокупног броја посланика кога је државни одбор одредио за целу земљу у смислу члана 80. Устава. Из акта Народне Скупштине од 29 тек. месеца под Бр. 708. види се, да целокупан број посланика на целу земљу кога је државни одбор одредио износи 134. На тај

начин да би скупштина могла решавати треба да има на окупу од овог броја према чл. 110. Устава и чл. 12. закона о пословном реду преко половине једна више, а то је 68. посланика. Но из извештаја оптуженог министра унутрашњих дела од 22. марта тек. год. Пбр. 3576., који је штампан у 65 броју „Срп. Новина", види се, да је од стране председника глав. бирачких одбора за поједине округе и вароши објављен избор 128 посланика. У тај списак нису ушли 5 посланика за руднички округ, а то су: Ранко Тајсић, Лазар Прокић, Раде Протић, Љуба Новаковић, Коста Борисављевић и Мијаило Церовић, зато што је глав. бирачки одбор за округ руднички растеран и акта бирачка одазета, као што се то види из факата наведених делу под Бр. X., те на тај начин исти одбор није могао за ове посланике јавити да су изабрани, у „Српским Новинама", као што то прописује чл. 90 закона о избору народних посланика, а тако исто нису ушли посланици за округ пиротски: Андра Ристић, Ђорђе Ничић и Мијаило Протић зато, што је њих тек верификациони одбор у свом извештају од 29 марта тек. године огласио за посланике, а тако исто нису ушли посланици: Саватије Божић и Сретен Богићевић, што су они имали доћи у скупштину, тек после изјаве посланика Тодора Туцаковића и Петра Николића, који су изабрани на два места, а ови посланици могли су ту изјаву дати тек онда, кад им пуномоћија буду прегледана и уважена од стране Народне Скупштине, дакле, после пошто седнице Народне Скупштине буду отворене указом владе, као што то прописује чл. 92. закона о избору народних посланика.

Сви ови посланици, који нису могли бити у Скупштини, кад је она решавала о избору верификационог одбора, стављени су у извештај верификационог одбора као да су ту баш пуномоћија предали, што тврди списак њихових имена, приложен истом извештају, у коме се вели, да је на окупу било свега 74 посланика. Кад се ови 10 посланика одбију од броја посланика, означених у извештају верификационог одбора, онда на окупу кад је биран верификациони одбор, и кад је влада г. Авакумовића отворила Скупштину, није било више од 64 посланика, а то није довољан број за решавање, по чл. 110. Устава и чл. 12. закона о пословном реду у Народној Скупштини. Овим својим поступком кабинет г. Јована Авакумовића погазио је горњи члан Устава и закона о скупштинском пословном реду.

Оптужени г. Јован Авакумовић и његови другови, у својој одбрани пред Народном Скупштином и на испитима код истражног Одбора, бране се тиме да они нису били надлежни да се мешају у рад Народне Скупштине, и да је при гласању, кад је биран председник Скупштине гласало 69 посланика; но ова одбрана њина неистинита је, јер као што се из извештаја оптуженог министра унутрашњих дела Пбр. 3586. види, тада при решавању о избору верификационог одбора нису могли бити присутни 5 посланика за руднички округ и 3 за пиротски округ зато, што пуномоћија нису добили, а тако исто нису могли доћи, на место Тодора Туцаковића и Петра Николића, посланици Сретен Богићевић и Саватије Божић, зато, што по члану 93. закона о пословном реду могли су доћи тек после уваженог избора оних посланика на чије место долазе и њине изјаве, за које изборно место задржавају мандат посланички, те тако излази да је при решавању о избору верификационог одбора могло бити на окупу само 64 посланика, док по чл. 110. Устава требало је да буде 68 посланика. Још се мање могу бранити оптужени тиме, да нису надлежни мешати се у рад Скупштине, јер по тој логици изашло би, да је могло и 40 посланика доћи у Скупштину, изабрати верификациони одбор и уништити избор осталих 94 посланика, који нису могли стићи на време у Скупштину, услед какви било сметњи, те на тај начин уништити право толиких грађана, који су те посланике изабрали. Оптужени као чланови владе били су позвани да чувају Устав од свачије повреде, па било да она долази од Крупе или од народних преставника у Скупштини, и то тим пре, што им је то одсудно налагао закон о министарској одговорности. Они не само да нису чували Устав од повреде, него су ту повреду санкционисали отварањем седница такве скупштине, а ово су намерно учинили, јер им је као члановима кабинета, од којих су многи били посланици, морало бити познато колико је било

посланика на броју у Скупштини при бирању верификационог одбора; а нарочито је то морало бити познато оптуженом г. Рибарцу, који је на претходном састанку од 25 марта тек. године, јавно у седници тако састављене Народне Скупштине, да она може решавати, па ма колико посланика било, све до свог конституисања и тиме још створио могућност Народној Скупштини да и даље ради на неуставном и незаконитом земљишту. Оптужени не признају ово дело на протоколима својих испита Бр. 181, 187, 188, 202, 205, 208 и 227, али оно се потпуно доказује горњим под писменим документима, извештајима власти, који су горе поменути, а према којима нема места испиту сведока, на које се оптужени позивају. Све ово, види се испод ⅞, приложених девет прилога. Дело ово потпада под чл. 2. тачку 2. закона о министарској одговорности, а казни се по члану 8 истог закона.

Према свему изложеноме, част је истражноме одбору предложити Народ ној Скупштини да изволи решити: да се оптужени министри предаду Државном суду, и то:

За дело под I и III гг. Јован Ђ. Авакумовић, Ђенерал Антоније Богићевић, Коста Алковић, Стојан Д. Рибарац, Живојин Величковић, Светозар Гвоздић и Димитрије Стојановић.

За дело под XI. г.г. Јован Ђ. Авакумовић, Ђенерал Антоније Богићевић, Стојан Д. Рибарац, Живојин Величковић, Димитрије Стојановић, Велизар Кундовић и Јован Ђорђевић.

За дело под VIII. б) г. г. Стојан Д. Рибарац и Ђенерал Антоније Богићевић.

За дела под II, IV, V, а) б) и в), VII, IX и X, сам оптужени Рибарац, и најзад

За дело под VI сам оптужени г. Антоније Богићевић.

Но, по горњим делима, саучесници су сви они чиновници, који су вршили неуставне и незаконе наредбе оптужених министара, а нису у смислу § 13. закона о чиновницима грађанског реда употребили право, које им поменути законски прописе дају, т. ј. стављали своје против разлоге, да такве наредбе као неуставне и незаконе не могу извршити, и тек у случају поновног наређења исте извршили на одговорност дотичног министра; а тако исто одговорни су и они месни команданти и командири појединих чета, који су поступили противно правилима војним при употреби војске, о чему има несумњивих доказа у војним релацијама. Од чиновника грађанског реда, саучесници су ови окружни и срески бив. начелници, који су по делима оптужених министара саслушавани, а и они који нису саслушавани, али се из овде прибраних писмених доказа види, да су саучесници, а то су: Павле Денић, бив. управник вар. Београда, Алекса Радуловић, бив. начел. округа црноречког, (који је осуђиван за крађу, а пуштен из недостатка доказа за фалсификат, по гласу две пресуде) Љуба Каменшчић, бивши начелник округа рудничког, Илија Драгутиновић, бив. начелник окр. моравског, Милан Васиљевић, бив. начел. окр. подунавског, Вуле Поповић, бив. начелник окр. пиротског, Никола Јовановић, бив. начелник среза драгачевског, Ђока Пантелић, бив. начел. среза трнавског, Димитрије Калајдић, бив. начелник среза лесковачког, Владимир Митровић, бив. начелник среза јадранског, Благоје Кулић, бив. начелник среза голубачког, Панта Стефановић, бив. начелник среза јасеничког, Младен Тодоровић, бив. начелник ср. трстеничког, Васа Жунајевац бив. начелник среза левачког, Светислав Бадњевац, бив. начел. среза пожешког, Павле Марковић, бив. писар среза таковског и Будимир Маршићанин, бив. начелник среза таковског.

А од војних лица она, за која се истрагом према горњим полицијским чиновницима као и војним релацијама буде доказало, да су учествовали у радњама противним правилима војним, односно употребе војске при изборима општим, ским, као и при изборима народних посланика. Сам пак г. Живан Живановић члан Државног Савета, саучесник је у делу означеном под X, јер се писменим документима приложеним у овом делу доказује, да је противно изборном закону, који му гарантује независан положај као председнику бирачког одбора, у радњи изборној, послушао наређење оптуженог министра унутрашњих дела, да изборе у округу тимочком који су правилни и законити били, поништи.

Најпосле, из изборних акта, види се, да су у небројено општина полицијски чиновници оружаном силом одјурили председнике бирач. одбора, поставили регенте, који су извршили изборе, цепали записнике бирачке и друге састављали и на њима писмене људе потписивали. Ово све може се само тако иследити, ако се пошље надлежним властима по појединим окрузима да одмах предузму кривичну истрагу. Фалзификовани су бирачки записници нарочито у окрузима: црноречком, топличком, пожаревачком, подринском и подунавском, и на тај начин, вештачким путем, мислило се још до већине скупштинске, наклоњене оптуженој влади.

На завршетку овога извештаја одбору је част изнети Народној Скупштини извесна акта, која је прибавио, истрајући кривице, оптужених министара.

Кад се кривице оптужених проуче хронолошким редом, онако, како су по времену падале једна за другом, у вези са приликама, које су их пратиле, у вези са одбранама оптужених и у вези са изнађеним чињеницама, онда се долази до једне истине, која је врло важна за решење питања о оптужби. Та је истина, да је оптужена влада са прорачуњеним планом са откривеном и јасном намером погазила Устав и законе у једној јединој цељи, да би недозвољеним и Уставом забрањеним притиском на изборима, добила за се скупштинску већину. Као год што нико не може веровати у њезину одбрану, да јој је време од 9. Августа пр. године до 25. Марта тек. године, било потребно за проучавање потреба земље, да би могла извршити свој политички програм, те да је за то сазивала, одлагала и распустила Скупштину, из које она није ни поникла, тако исто свакоме је очевидна ствар, да је она то време употребила на противуставна и незакона припремања да отме изборе. Кад би била истинита њена одбрана, Србија би то време провела у мирном проучавању владиних тежња и њезиних будућих реформа, док на против, баш је то време испуњено низом њених неуставних и незаконих дела: отимањем општина по целој земљи, општим гоњењем, хапшењем и кажњавањем, тајним незаконим наредбама и осталим повредама политичких права грађана.

Политички програм, који је оптужена влада изнела, још кад је примила управу земље, такође пориче њезину одбрану, јер је тиме показала, да је начисто с питањем какве су потребе земље према њезином разумевању. Па и тај програм влада је употребила само као средство да прикрије своје праве тежње. У место да се преда изради пројеката и будућих реформа по томе програму, у место да тај програм преда својој страници, она га је предала полицијским властима, не као политички програм једне уставне владе, већ као једну врсту наредбе, коју су сресци начелници на јавним зборовима објављивали, објашњавали, па нагонили и општинске судове, да је преко збора народу тако исто саопштавају и објашњавају, а који то нису хтели учинити принуђивани су казнама по кривичном закону за неизвршење наредаба. Тако исто осуђивани су и они грађани, који нису дошли на збор да им се саопшти владин програм. То тврди извештај начелника окр. рудничког у прилогу, од 21 Марта 1893 год. № 129. упућен министру унутрашњих дела, по којом је кажњено за цепање владиног програма 9 лица, за недолазак на збор ради обнародовања владиног програма 23 лица, то исто потврђује и извештње начелника округа Пожаревачког од истога дана и месеца № 170. Подноси се овде и извештај начелника округа Моравског о овим казнама. Из ова три извештаја, када се упореде, види се у исти мах, да су одговори на питање министра унутрашњих дела, која су упућена свима окружним начелствима. Ови извештаји, поред осталога, најбоље карактеришу ону систему владавине, која је била у томе времену. Тако нпр. само у та три округа било је кажњено за непуних 7 месеца: за противстајање власти 227. лица, за опоравање власти 172 лица, за неупис млађих 186 лица, за небрежљиво купљење пореза, за издавање лажних исправа и за противзаконо лишење слободе 435 лица, а ово су кривице само председника општина; за увреду намесништва и владе 25 лица узето на одговор, за веленздају 85 лица, и смењених општинских чланика у 245 општина.

Све полицијске власти употребљене су искључиво на припрему за изборе, која је ишла на то да искључи вољу народа. Као што се види програм владе играо је у томе правцу велику улогу, јер су га полицијске власти проносиле и објављивале народу као наредбу, и то о државном трошку, као што тврди приложени извештај са прилозима министра унутрашњих дела, од 22 Јула тек. год. № 10.206, по којем је издато 3265 динара за дијурну чиновницима полиције, што су програм оптужене владе објављивали народу, и то из партије трошкова управних власти, те је на тај начин државна каса са толико оштећена покрај свију недозвољених средстава за агитацију у корист оптужене владе употребљено је још једно средство које се у Србији јавља као новина. Употребљен је и државни новац, што се види из телеграма начелника среза голубачког, упућеног начелству окр. пожаревачког 20 фебруара 1893 год. Н. 24, којим пита: *„јесу ли 25 банака за агитацију"*, из телеграма начелника среза јадранског, упућеног начелнику округа подринског, 15 фебруара 1893 год. *Н.* 26, којим пита: „хоћу ли добити ону суму новаца. Потребно је." Најзад изденеше начелника округа рудничког, упућене непосредно министру унутрашњих дела, у којој се између осталога вели и ово: «Црнчевић моли за обећану суму" (Ова депеша приложена је у почетку овога извешћа).

Ова факта и догађаји којима је испуњено време од 9 августа 1892 год. до 1 Априла тек. год. најјасније потиру одбрану оптужене владе, као год што је потире и факт, да после пада њезиног не само да није нађен ни један пројекат закона, него на против, нађено је и сувише противзаконих наредаба и дела, која потврђују ону истину, која је од стране одбора напред изнесена.

Каква је и колика је то кривица, кад једна влада скроји нарочити план да општу вољу народа *при* изборима народних посланика сузбије и угуши, свакојако не треба мерити *према* казни коју закон о министарској одговорности шариче, већ је треба оцењивати према важности коју она има у самоме Уставу. Устав се може вољно *или* невољно у појединим деловима и повредити, па ипак да његова суштина остане здрава и неповређена. Али кад се Устав суспендује у његовој суштини, кад се народу спрече и пониште она грађанска права и слободе, којима он треба да се послужи, те да изабере своје представнике, кад се народу спречи и одузме изборно право народних посланика, онда је Устав погажен у његовој *суштини*, онда је Уставу одузето оно, што га Уставом чини. Колико је оптужена *влада била* решена у том правцу да иде најбоље се огледа из факта, што је она и после *изгубљених* избора, кад се све, што је употребила, показало као недовољно, служила се је још недозвољеним средствима да свршене изборе преиначи у своју корист, а кад и то није помогло, да у Скупштини, путем фалсификата дође до верификационог одбора, па напослетку да отвори Скупштину, која по Уставу није смела бити отворена са недовољног уставног броја посланика.

Закон о министарској одговорности казни повреду Устава до 8 год. затвора, а повреду изборног закона до 5 година.

Наведена факта у овом извештају потврђују, да су оптужени не само вређали поједине одредбе изборног закона и Устава, већ су у самој ствари употребили све, да суспендује изборе у оној мери у којој је њима ради одржања на власти било потребно, и кад тим путем нису дошли до цељи, они су суспендовали Устав у оној битној уставној одредби, која не признаје Скупштину, коју су они указом отворили.

Оптужена влада, у гажењу Устава и закона отишла је тако далеко, да је премашила све оне кривице које су законом о министарској одговорности предвиђене. Њезине намере, заједно са делима, управљене су противу најбитних уставних одредаба. Њихова отворена намера, њихов отворен рад, управљен је на гажење његово у основи. Кад закон §. 87 казн. закона) казни као издајника земље онога, који покуша да земаљски Устав насилно промени, онда од те кривице није ни мало далеко ни то, што је оптужена влада, налазећи ослоница за сав свој противуставан и противзаконит рад код двојице Краљевских Намесника, као својих политичких једномишљеника, оставила их да и преко уставног рока врше краљевску власт без трећег намесника; што је оптужена влада исто тако

споразумно са непотпуним намесништвом извршила изборе под притиском и под окриљем бајонета, па ипак добила недовољан број посланика у Скупштини, извршила у Скупштини фалсификат, и напослетку је и отворила, завршујући на тај начин низ извршених злочина.

Такве кривице, по својој убитачности по земљу, теже су у многоме од малене казне, коју је закон о министарској одговорности прописао. И Народна Скупштина, којој је чување Устава положено у руке, извршиће само своју дужност, ако овај извештај са свима његовим тачкама оптужења прими. На тај начин, она ће понижена уставна права грађана уздићи на ону висину, на којој она треба увек да буду, да би у нашој отаџбини било реда и напретка. На тај начин само она ће прекратити оне противуставне тежње, које су за време прошле владавине бациле земљу у вртлог међусобне борбе, борбе власти са народом, која је претила да пређе у отворени грађански рат, од кога је спасла Србију једино решеност и одлучност Краља Александра I.

Одбор сматра за част што му је поверен овај важан посао, и благодари Скупштини на поверењу.

ПРЕДСЕД. СКУП. ИСТРАЖНОГ ОДБОРАА

Риста С. Поповић

Чланови

Рајко Б. Тајсић
Арса М. Дреновац
Сима Костић
Коста Борисављевић
Вел. Тодоровић
Дим. Илићановић
М. С. Бурићић
Сотир Т. Аранђеловић
Дим. Карић
Мих. Мартинац

№ 270.
30 Јула 1893 год.
Београд

известилац
Никола П. Николић

ПРИЛОЗИ

А.

1.

ПОТИЦА ИЗ ЧАЧКА.

Предано 30. Децембра у 10 сати и 30 м.
Примљено 30. Децембра у 11 сати и 32 м.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Б. М.

Спремам завршни извештај после расматрања свега — а затим би имале доћи *„стругле“*, таман сам радио на томе а отераше ме овамо, те ми Божић пропаде.

Начелника известије, брзано вашим захтевом, те га ноћас послао необрађено.

Суд ослободи 13. затворен. 22. тек. мес. иступно. — Наредих дослеђење и да се судија Тијанић изузме.

Бр. 7.

КОМЕСАР,
С. Павловић.

Примио *Мић. Н. Петровић.*

2.

ТЕЛЕГРАМ ИЗ ЧАЧКА.

Предат 24./I 1893. год. у 10 час.
Примљен 24./I 1893. год. у 11 час. и 35 мин.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Јуче дођох у Горачић по најгорем путу. Позвао сам среску власт и сазнао догађаје. Данас у Гучу највише због много поашених. Радићу да се омањи број за суд. Доста их платило главом за све, поновили Краљевицу, два су села уз Горачић, Губеревци и Живица традиционн антидинасти. За то је Ранку лако бити овде сила. Миросаљци са свим се разишли, напустили отпор, те привремена управа правилно ради. Нигде више у Драгачеву нема јавног отпора. Догађај у Тијању од свију био је најтеже природе. Иследник Радисав данас иде на избор, покушаћу да остане на послу. Државни Одбор дао је и разаслао свуда бланкете, објаве председницима.

№ 2.

КОМЕСАР ВЛАДИН,
С. Павловић.

3.

Чачак, 25. Децембра 1892. године.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ.

Господине,

Као што сам вас известио и шифрованом депешом, овде су две чете војске, изгредници су осуђени и само чекам да прође празник па да их пошаљем, и то ћу гледати да урадим и са управом општинском, што је оружала гомиле да забрани приступ надзорној власти у општини, ово ћу учинити тим пре, што је сада и Гогић на чистини. Има изгледа да ће овај рад и суд одобрити, јер је дошао на дужност судија Илија Филиповић, и било би врло добро да не иде у Тару никако више као комесар, јер судија што га заступа врда, са чега су и Заблаћани пуштени у слободу. Ако ово није могуће, а оно нек се одложи тај рад бар донде, док не узмемо општ. управу у Чачку, јер ја то морам извршити, пошто од тога зависи не само избор посланика у Чачку, но и цела околина подлегла би после нада овдашње општине.

Ја морам сваку непотпуност у закону употребити у нашу корист, а таквих има хвала Богу у њему више, но што треба. Ми овде имамо већину са напредњацима, али од избора проте то су лоши ортаци, зато морам све чинити, да се радикали оданде истерају, и онда би био осигуран, чини ми се, и без напредњака.

25. Децембра 1892. год.
Чачак.

ВАШ ОДЛИЧНИ ПОШТОВАЛАЦ,
Љуба Каменичић
НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ.

Господину

Г. Стојану Рибарцу, министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

3, а.

Г. МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

БЕОГРАД.

Радомир Тијанић судија у Чачку молио се у прошлој години за секретара у апелац. или касац. Молим вас, наставите да се задовољи, а овде поставите какво добра либерала. Од неког времена постао опасан по данашње стање.

Дневника
№ 59.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

Зајечар, 28 Септ. 1892 год.

Господине министре,

Јуче је био избор председника и кметова у општини Вел. Извирској. Либерал Бања Стојановић добио је 241 глас, а против-кандидати свега 7 гласова. Ова је општина сада у сигурним рукама.

У јутрашњој седници окр. скупштине прочитана је депеша, којом се јавља, да се скупштинска честитка не може подносити Намесништу. Неки су хтели том приликом да држе политичке говоре, али ја сам их озбиљно упутио на чл. 29. зак. о уређ. округа и тако је скупштина решила, да се о томе не говори, до да се Краљу ода почаст узвиком „Живео“.

Мени су на врло великој сметњи наставници гимназије: Бобић и Максић, и самом је одбору криво, што се ови не склоне одавде. Тек кад се изврши промена наставника, моћи ћу да ударим на општину зајечарску.

Одбор моли, да се Душану Клајићу, бив. учитељу из Зајечара, даде место ма и за привремено, учитеља у срезу зајечарском.

Овде се проноси вест, да је у Петровцу неки пандур пуцао на Пашића.

ВАШ ПОШТОВАТЕЉ,

А. Радуловић.

Господину министру унутрашњих дела

Господину **Стојану Рибарцу**

БЕОГРАД

5.

Шифрован

Телеграм из Г. Милановца

27|I1893 год. 5 час. 30 мин.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Београд.

Овде сам од пре неколико дана. Двадесет трећег т. м. послат је срески писар да разреши стари сав одбор општине Таковске због неплаћене порезе. Ту је напишао на отпор кметова, а за тим рулъе из места и околине, оружана батинама и тапчарама, до 150 на броју. Тог дана није се могла извршити одлука, а изгредници обили сами суд општински, и подмићу то писару и служитељима. Сутра дан послато писару у помоћ три жандарма, али отпор биваше све јачи, а целим покретом управљао је Ирић, бив. посланик. Да не би било сукоба и пала крв, месни командант одобри да једна чета измаршира ради вежбања крез Таково на Савинац. Ово учини, те се руља растури, а војска је тамо преноћила и сутра дан се вратила. Није употребљавана. Привремени одбор уведен у дужност, смењо и часнике и изнеће ту ствар одмах пред збор, који ће то извојити без сумње. Ово је поразило целу околину, јер је то одмах свршено и у општини брусничкој, а за неки дан пашће нам у руке још неколико општина и можемо се надати великом успеху. Таково је сад сигурно наше са послаником, а срез мислим, да ће нас боље наградити, но што се надамо.

Милановцу морам спремити пораз, али само док прођу окружни зборови, да не би било повике. Истражни судија болестан! Писара нема. Оваког шерета само је могао Грујa избацити. У срез таковски, молим вас, поставите по жељи пододбора (либералног) Мијаила Максимовића, практиканта истог среза. Врло употребљив, бив. општински писар. Ово је веома нужно, јер морам гледати да притворим све кметове и одборнике, а ту је и Коста Борисављевић. Или, или. Изгредници су притворени и Ирић. Цинчевић моли за обећану суму.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,

Љ. Каменчић.

I. ДЕЛО.

1.

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I.

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу члана 54. и 102. Устава, решили смо и решавамо:

Народна Скупштина сазива се у трећи редован сазив прве периоде на дан 1. Новембра ове године у Београду.

Наш министар унутрашњих дела нека изврши овај указ.

1. Октобра 1892 год.
у Београду.

Ј. Ристић с. р.
Ј. Бели-марковић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Ст. Д. Рибарац с. р.

„Срп. Новине", бр. 216.
2. октобра 1892 год.

2.

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I.

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу чланова: 54, 101 и 102 Устава и чланова: 1, 2 и 98 закона о изборима народних посланика, решили смо и решавамо:

I.

Распушта се Народна Скупштина, изабрана за трогодишњу периоду 1890, 1891 и 1892 годину, одложена Нашим указом од 25 октобра за 28 децембар текуће године.

II ДЕЛО.

1.

На основу чл. 81 и 90 закона о изборима народних посланика, Главни Бирачки Одбор за округ моравски објављује: да је при изборима народних посланика за скупштинску периоду 1890, 1891 и 1892 годину на дан 14 Септембра 1890 године, а у двема општинама при поновљеном избору на дан 20 Септембра 1890 године, било у моравском округу правних гласача свега 26007, а од ових да је гласало 13185.

Листа Димитрија Катића и Ђоке Анђелковића добила је 12217 гласова.

Листа Живојина Величковића и Милојка Лешјанина добила је 704 гласа.

Листа Петра Тирића и Косте Радовановића добила је 262 гласа.

Према томе изабрани су и оглашени за народне посланике са условима из чл. 96 Устава: *Димитрије Катић*, тежак из Црквенца; *Милија Миловановић*, трговац из Бачине; *Лазар Бошковић*, трговац из Параћина; *Урош Вукићевић*, трговац из Опарића; *Живан Радосављевић*, тежак из Рибара и *Никола Протић*, трговац из Медвеђе; а са условима из чл. 100 Устава: *Ђока Анђелковић*, директор гимназије из Јагодине и *Атанасије Вучковић* професор из Свилајнца.

21 Септембра 1890 год.
у Ћуприји

Председник главног бирачког одбора
за округ моравски,
Д. Ђ. Миловановић с. р.

„Српске Новине“ бр. 209
22 Септембра 1890 год.

2.

Атанасије Вучковић, професор прве београдске гимназије, умро је 28 овог месеца у Пожаревцу.

Пбр. 10391. Из канцеларије просветног одељења министарства просвете и црквених послова, 29 Августа 1892 године у Београду.

„Српске Новине“ бр. 103.
3 Септембра 1892 год.

III ДЕЛО

1.

Министарство иностраних дела
Бр. 48071.
9

У поштованој ноти од 9/21 Новембра т. г., господин Ђорђе Симић, кр. српски ванредни посланик и пуномоћни министар, поднео је, по налогу кр. српске владе, предлог, да се постојећи трговачки уговор и ветеринарна конвенција од 6 Маја (24 Априла) 1881, који су међусобним споразумом продужени до 31/19 тек. месеца, — продуже и на даље, и то до 1. Јула 1893 год. пошто је крал. српској влади немогуће, да нови трговачки уговор, који је закључен између Аустро-Угарске и Србије 9. Авг. (28. Јула) као и ветеринарну конвенцију, поднесе Народној Скупштини на одобрење до одређеног рока у новом уговору.

Министарству спољних послова част је известити господина посланика, пошто се владе обе половине монархије о томе споразумеле, да аустро-угарска влада пристаје, да се трговачки уговор и ветеринарна конвенција од 6. Маја (24. Априла) 1881 продужи до закључно 30/18 Јуна 1893 г.

У једно министарство спољних послова предлаже, да се споразум о томе потврди потписом једне декларације, као што је то учињено при последњем продужењу.

У тој декларацији мораће се напоменути да се рок за ступање у живот новог уговора, који се напомиње у чл. XV новог трговачког уговора т. ј. $\frac{1. Јануар}{20. децембар}$ 1893. замени роком од $\frac{1. Јул}{19. Јун}$ 1893.

Исто тако мора се и овом приликом утврдити у декларацији, да се за време тог провизорног продужења не могу отказати ни други уговори, који су закључени у исто доба са трговачким уговором од $\frac{6. Маја}{24. Априла}$ 1881 г. као иловидбена конвенција од 22/10 Фебруара 1882.

Најпосле нужно је, с обзиром на ново српско законодавство односно Друштва за осигурање и других друштава, као и с обзиром на споразум, који је предвиђен у закључном протоколу новог трговачког уговора (к. чл. II. § 2) односно режима аустријских и угарских друштава у Србији, — да се утврди, да „status quo“ важи и за време тог провизорног споразума односно аустријских и угарских друштава за осигурање, као и осталих друштава за акције као што је било за време трговачког уговора од 1881 год. и да се за време, док не ступи у живот нов трговачки уговор, утврди поменути споразум односно тих друштава.

Како је нужно да се споразумевање око тих тачака чини усмено, то је потписатоме част замолити господина посланика, да изволи доћи тога ради у Министарство спољних послова.

Потписати и овом приликом моли господина посланика, да прими уверење одличног поштовања.

у Бечу 5. Декембра 1892.

За Министра Спољ. послова,
Гланц с. р.

Да је овај превод акта под бр. $\frac{4971}{6}$ веран свом оригиналу на немачком језику, тврди од стране министарства Иностраних дела, а на захтев истражног Одбора Народне Скупштине, — слободно од таксе

Бр. 7662
26. Јула 1893 год.
у Београду

За Министра
Начелник,
Др. М. Ђ. Миловановић с. р.

2.

Пошто трговачки уговор закључен $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год. између Србије и Аустро-Угарске престаје важити $\frac{19.}{31.}$ децембра 1892. год., а на захтев крал. српске владе, која је изјавила да не може благовремено поднети Скупштини на одобрење нов трговачки уговор, потписан $\frac{28. \text{ јуна}}{9. \text{ августа}}$ 1892. год., који би, према одредбама члана XV-ог, имао ступити у живот $\frac{10. \text{ децембра } 1892.}{1. \text{ јануара } 1893.}$ потписани, пуноважно овлашћени за то, углавили су следеће:

Трговачки уговор од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. године закључен између Србије и Аустро-Угарске продужен је до $\frac{19.}{30.}$ Јуна 1893. год.; рок одређен чланом XV односно ступања у живот новог трговачког уговора замењен је роком од $\frac{19. \text{ јуна}}{1. \text{ јула}}$ 1893. год.

Подразумева се да се продужење трговачког уговора од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. године примењује и на ветеринарску конвенцију закључену $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год. између Србије и Аустро-Угарске и да се за то време не могу отказати следеће конвенције:

Конвенција о погодби од $\frac{10}{22}$ фебруара 1882. год.; консуларна конвенција од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год.

Конвенција о узајамној помоћи у судским делима од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год.

Конвенција од $\frac{24. \text{ априла}}{6. \text{ маја}}$ 1881. год. о уређењу наслеђа, организације туторства или старатељства и о издавању докумената грађанске природе, и конвенција о издавању криваца.

За доказ овога долепотписани потписали су ову изјаву (декларацију) и приложили су своје печате.

Урађено у Бечу у два примерка $\frac{17}{29}$ децембра 1892. год.

Ђ. С. СИМИЋ с. р. КАЛНОКИ с. р.

Да је овај српски превод веран своме оригиналу на француском језику тврди: од стране министарства иностраних дела, а на захтев истражног одбора Народне Скупштине — слободно од таксе.

Бр. 7662.
26. Јула 1893. год.
у Београду.

За министра
начелник,
Д-р М. Ђ. Миловановић с. р.

Considérant que le Traité de commerce conclu le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie doit cesser d'être en vigueur le $\frac{19}{31}$ décembre 1892 et sur la de-

mande du Gouvernement Royal de Serbie qui a declaré ne pas pouvoir soumettre à temps à l'approbation de la Skoupschtina le nouveau Traité de commerce signé le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892 qui, aux termes de l'article XV, aurait dû entrer en vigueur à la date du $\frac{20 \text{ décembre}}{1\text{-er janvier}}$ $\frac{1892}{1893}$, les Soussignés dûment autorisés à cet effet sont convenus de ce qui suit:

Le Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prolongé jusqu'au $\frac{18}{30}$ juin 1893.

Le terme fixé à l'article XV pour la mise en vigueur du nouveau Traté de commerce est remplacé par la date du $\frac{19 \text{ juin}}{1\text{-er juillet}}$ 1893.

Il est entendu que la prorogation du Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 s'applique également à la Convention sur les épizooties, conclue le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autrische-Hongrie et que, pendant cette période, les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ février 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6. \text{ mai}}$ 1881 concernant le réglement des successions, l'organisation de tutelles et curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil,

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{17}{29}$ décembre 1892.

3.

РАСПИС

свима царинарницама

Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском, који престаје важити крајем ове године, продужен је заједничким споразумом обеју влада до 18. Јула 1893. године.

Ово се јавља царинарницама ради знања са препоруком да се имају при примени овог уговора придржавати свију одредаба истових као и до сада до продуженог рока.

ЦБр. 13.173.

23. децембра 1892. год.

у Београду.

Министар финансија,

Д. Стојановић с. р.

4.

По утврђеном споразуму са ц. к. аустро-угарском владом, трговински уговор закључен између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год. продужава се до 18/30 јуна 1893. године.

Овај рок за продужење трговачког уговора од 24. априла — 6. маја 1881. год. важиће и за ветеринарску конвенцију, која је закључена између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год.

mande du Gouvernement Royal de Serbie qui a declaré ne pas pouvoir soumettre à temps à l'approbation de la Skoupschtina le nouveau Traité de commerce signé le $\frac{28 \text{ juillet}}{9 \text{ août}}$ 1892 qui, aux termes de l'article XV, aurait dû entrer en vigueur à la date du $\frac{20 \text{ décembre}}{1\text{-er janvier}}$ $\frac{1892}{1893}$, les Soussignés dûment autorisés à cet effet sont convenus de ce qui suit:

Le Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie est prolongé jusqu'au $\frac{18}{30}$ juin 1893.

Le terme fixé à l'article XV pour la mise en vigueur du nouveau Traté de commerce est remplacé par la date du $\frac{19 \text{ juin}}{1\text{-er juillet}}$ 1893.

Il est entendu que la prorogation du Traité de commerce du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 s'applique également à la Convention sur les épizooties, conclue le $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 entre la Serbie et l'Autrische-Hongrie et que, pendant cette période, les Conventions suivantes:

la Convention de navigation du $\frac{10}{22}$ février 1882;

la Convention consulaire du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 réglant le secours mutuel en matière judiciaire;

la Convention du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 concernant le réglement des successions, l'organisation de tutelles et curatelles, ainsi que la communication réciproque des actes de l'état civil,

et la Convention d'extradition du $\frac{24 \text{ avril}}{6 \text{ mai}}$ 1881 ne seront pas dénoncées.

En foi de quoi, les Soussignés ont signé la présente Déclaration et y ont apposé le cachet de leurs armes.

Fait, en double expédition, à Vienne le $\frac{17}{29}$ décembre 1892.

3.

РАСПИС

свима царинарницама

Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском, који престаје важити крајем ове године, продужен је заједничким споразумом обеју влада до 18. Јула 1893. године.

Ово се јавља царинарницама ради знања са препоруком да се имају при примени овог уговора придржавати свију одредаба његових као и до сада до продуженог рока.

ЦБр. 13.173.

23. децембра 1892. год.

у Београду.

Министар финанција,

Д. Стојановић с. р.

4.

По утврђеном споразуму са ц. к. аустро-угарском владом, трговински уговор закључен између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год. продужава се до 1830 јуна 1893. године.

Овај рок за продужење трговачког уговора од 24. априла — 6. маја 1881. год. важиће и за ветеринарску конвенцију, која је закључена између Србије и Аустро-Угарске 24. априла — 6. маја 1881. год.

Ово се јавља нашем трговачком и привредном свету ради знања и управљања

ШБр. 6245. Из одељења за трговину, радиност и саобраћај министарства народне привреде, 23. децембра 1892. год. у Београду.

11.

РАСПИС

свима царинарницама

Привремена трговинска погодба од 14. фебруара 1890. године, између Србије и Енглеске, којој рок трајања истиче крајем ове 1892. године, продужена је, споразумом краљевско-српске и краљевско-енглеске владе још за шест месеци, т. ј. до 1. јула 1893. године.

Ово се јавља царинарницама ради знања.

ЦБр. 13.288.
30. децембра 1892. год.
у Београду.

Министар финансија,
Д. Стојановић с. р.

IV ДЕЛО

1

ОПШТИНСКА СТВАР У БЕОГРАДУ И ДРЖАВНИ САВЕТ

I.

ДРЖАВНИ САВЕТ
№ 5807
29 Новембра 1892 год.
Београд.

Господине Министре Председниче,

Суд општине београдске поднео је жалбу Државном Савету противу наредбе управе вар. Београда од 19 т. м. Бр. 20596, којом, спроводећи распис Господина Министра унутр. дела од 18 т. м. ПБр. 18967 о начину прописаном за поступање на збору сазватом за решење питања о поверењу или неповерењу општ. управи, препоручује суду, да целокупну изборну радњу удеси и изврши према наведеном распису.

Жалећи се суд противу те наредбе, поред осталих разлога наводи, и тај, што је физичка немогућност да се поменута управина наредба изврши, све и кад се не би косила са законом о општинама.

Државни Савет размотрио је и жалбу општинску и поменути распис г. министров, и ма да би имао шта да наводи противу самог расписа, у погледу његове сагласности са законом о општинама, опет то не чини из разлога, што сматра да није надлежан, да се упушта у решавање о правилности или законитости поменутог расписа, пре него што би пред њега дошла жалба о свршеној радњи на збору, по прописаним у распису правилима.

Али шта Савет сматра да је позван и дужан да представи Господину Министру председнику то је:

1. Несавладљиве тешкоће или управо материјална немогућност у овако кратком року, као што је одређен, извршити све што управина наредба ставља општинском суду у дужност;

2. Осим несагласности са законом — чл. 19. зак. о општ. — још и неумесност одредбе, да сами гласачи, који се у произвољном и неодређеном броју, могу наћи на дан збора, одређују чланове бирачког одбора, практика, која је из пређашњих времена већ довољно позната као таква, да лако изазива борбу на често и неред;

3. Несагласност са законом одредбе, којом распис наређује важност бирачког списка састављеног у пореском одељењу, а проглашује неважећим списак састављен у општ. суду, према чл. 15. зак. о општ.

Почем је могућно да се услед овога, што је под 1, 2 и 3. (изостављајући због краткоће времена друге појединости расписа) изложено, на сутрашњем општинском збору помешња и забуна изазове и да се тако нанесе штета угледу наше престонице, Савет Државни обраћа се, вама господине Министре, молећи вас, да изволите учинити што вам је у могућности, да се за радњу општ. збора одрже у важности законске одредбе, а да се не уводе новине, које овако у невреме управина наредба препоручује.

Што вам Државни Савет са оваквом представком долази, то је једино од бриге за потпуним одржањем законитости и из патриотске тежње, да се на висини одржи углед престонице, изложене тако многим и тако ревњивим оценама и нашег и страног света.

Молим вас, господине министре председниче, да примите уверење о мом одличном поштовању.

Председник Државног Савета,
Др. Докић

Господину

Јов. Ђ. Авакумовићу,
председнику министарског савета мин. спољ. послова

II.

Државном Савету.

Писмо Држ. Савета од 20. нов. о. г. Бр. 3807 примио сам истога дана у сумрак.

И сам Држ. Савет у томе свом акту признаје, да није био надлежан, ни по закону позван доносити ма какво решење по предмету, који се помиње у томе акту његовом. Ну, Државни Савет, је при свем том, нашао да треба да ми учини, као председнику министарства, напомене, које су изложене у томе акту.

Сваком непристрасном познаваоцу наших закона и уставне надлежности Државног Савета мора пасти у очи понашање Држ. Савета у овоме питању. Држ. Савет и сам зна и признаје, да није надлежан и позван, да ма шта решава о покренутом питању, па при свем том мисли да је властан чинити извесне представке и напомене. Држ. Савету сигурно је познато, да је његов круг рада ограничен законом и Уставом једино на расправу специјалних случајева, кад пред собом има на време поднесену жалбу надлежног лица. У овом случају Држ. Савет и сам признаје, да није имао жалбе против свршене радње на збору после расписа г. министра унутр. дела од 18 о. м. ПБр. 18967, на кад је поред свега тога ушао у оцену тога расписа, он је очевидно тиме прекорачио границе своје власти.

Уверен, да је Држ. Савет, као једна од највиших установа државних, на првоме месту позван и дужан, да најбрижљивије пази на своју надлежност, ја морам само сажаљевати, што је он учинио овај корак.

Ја не бих имао потребе ни да одговорим на овај акт Држ. Савета, кад и сам Држ. Савет признаје, да се ненадлежно упустио у издавање његово. Ну, у интересу саме ствари, и вољан да одбијем и најмању сенку незаконитости у раду данашње владе, којој сам председник, сматрам за потребно да овим сузбијем оно гледиште, које је Држ. Савет заузео у овом питању.

Држ. Савет, на првоме месту, обраћа пажњу на то, као да је г. мин. унутр. дела несагласно закону издао свој распис. Ну, да је Држ. Савет са оноликом пажњом проучио закон о општинама, са колико је ревношћу похитао да ми пошље свој акт под бр. 3807, он би се врло лако уверио, да распис г. мин. унутр. дела потпуно одговара закону о општинама, и да је г. министар унутрашњих дела самим тим законом овлашћен, да у овакој прилици, каква се дешава, издаје правила о начину бирања општинских чланова. Да је тако радио, Државни би Савет сазнао чл. 12. закона о општинама, којим је изреком мин. унутр. дела дато право и стављено му у дужност да прописе правила о бирању чланова. У осталом, нада у очи, да је Држ. Савет, у овој садашњој прилици, чинио замерке, што је г. мин. унутр. дела прописао правила, док, међу тим, кад је претходни мин. унутр. дела, на основу истог члана 12. закона о општинама, прописао правила о бирању општинских чланова, Држ. Савет није се налазио побуђен, да чини какве год представке против тога, а још мање да мин. унутр. дела оспорава то право. Онај први распис мин. унутр. дела од 27. нов. 1889. ПБр. 17178, отштампан је у „Српским Новинама“ и Држ. Савет морао је знати садржину његову, у толико пре, што тадашњи мин. унутр. дела данас седи у Држ. Савету као његов члан. На кад је онда Држ. Савету била законита радња тадашњег мин. унутр. дела, јер није чињено никакве представке против тога, на сваки начин баца се, да се

најблаже изразим, нека сенка на непристрасност Држ. Савета са његовом представком у овој прилици.

Исто тако, као што је у овоме Држ. Савет стао на једно погрешно земљиште, неумесна му је и она примедба о напомени садањег расписа министровог (бр. 3) о бирачким списковима. Држ. Савет, у овој, тачки, вађа у хитњи свога рада, погрешно представља, као да је министар поменутим расписом одредио, да не важи списак састављен у општинском суду, већ само онај који је састављен у пореском одељењу, док, међутим распис не пориче важност општинског списка, већ само вели да је *„у смотрењу плаћене порезе меродован извештај пореског одељка"*. А ово је потпуно сагласно са законом и досадањим радом о наплати порезе у варошн Београду. Зна се, да у Београду општина и не наплаћује порез, већ порески одељак, и по томе само је порески одељак и надлежан и у стању јавити ко је порез платио и ко није. Зато и јесте потпуно правилно, да *извештај* пореског одељка буде меродаван о *плаћању порезе*. Тако је, у осталом, у општини београдској бивало и у другим приликама, па Државни Савет, који је раније имао жалбе пред собом, није правио никакве примедбе против тога.

Државни Савет не мање погрешно схвата, да је било „несавладљиве тешкоће или управо материјалне немогућности" у кратком року извршити наредбе више поменутог расписа.

Пре свега необично је, да Држ. Савет и непозван резонује о материјалној немогућности извршења. Не стоји, да је немогуће извршити одредбе расписа, кад код спискова бирача општина београдска не би имала ништа друго да ради, већ једино да их ревидира по готовом извештају пореског одељка.

Ни она напомена Држ. Савета о његовом разумевању чл. 19 зак. о општинама не може да издржи критику. Министар унутрашњих дела био је надлежан да пропише контролу о правилности и савесности гласања, а ако је општини београдској било стало до тога, да се гласање изврши савесно и под контролом бирача, од куд да је незаконо и неизвршљиво што се и од стране гласача у бирачки одбор ставља контрола за прибирање гласова?!

На кратко, све напомене Држ. Савета у његовом више поменутом акту нити имају своје основе у надлежности Држ. Савета у овој прилици, нити су потекле из законских одредаба. Зато нисам налазио за потребно, да ма шта наређујем према представци Држ. Савета, већ му само дајем овај одговор. А ово не чиним за то, што би Држ. Савет, *који је изишао из свога круга рада*, имао право очекивати какав одговор, већ само за то, што сам рад дати и Држ. Савету уверења, колико сам с једне стране вољан поштовати законе, а с друге стране оградити се од његових представака, које немају основа у закону и његовој надлежности.

Најпосле односно бриге Држ. Савета за одржањем реда и законитости, Држ. Савет није имао потребе да и то напомиње у своме писму, јер треба да зна, да он Уставом и законом није надлежан да о томе води бригу, а може бити и уверен, да данашња влада чини и да ће вазда чинити своју дужност и без напомене Држ. Савета као у овој прилици, тако и у свима другим приликама.

ПБр. 119.
22. новембра 1892.
Београд.

Министар-председник,
Аванумовић

III.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
ПБр. 19.594.
7. Децембра 1892. год.
Београд.

Државном Савету.

Управа вароши Београда, актом својим од 2. тек. м. Бр. 21.617 саопштила ми је одлуку Државног Савета од 30 пр. м. Бр. 3.913, којом је поништена радња збора општине београдске од 21 пр. м. на коме је изјављено неповерење доондашњој управи ове општине.

Та одлука Државног Савета, по саопштењу управином, гласи овако:

1., Што од дана објаве, 13. Новембра тек. год., којом се збор сазива, па до дана, кад је збор сазват, 21. Новембра, није протекло најмање десет дана, као што прописује члан 18. закона о општинама, што важи и за зборове, који се сазивају по последњем одељку чл. 13 закона о општинама:

2., Што, према члану 34. тач. 1. закона о општинама, полицијска власт није могла доћи на збор без позива бирачког одбора, а још мање је могла да растерује бирачки одбор; и

3. Што даље гласање није могло ни бити, пошто су растурени бирачки одбори, и што је свака даља зборска радња руковођена каквим другим бирачким одборима, састављена противно чл. 19. закона о општинама, по коме се чланови за бирачки одбор бирају у почетку године, незаконита и без вредности, као што не вреди и свако гласање по списковима, које није саставио општински суд према чл. 15. закона о општинама, и на које гласачи нису могли чинити примедбе, на које имају право по I. одељку чл. 15. закона о општинама.

Да би Државном Савету биле јасни узроци и разлози, који су ми диктовали, да управи, на њену молбу по овој одлуци саветској, дадем онако упутство, како сам јој издао, ја мислим да је потребно да се ти разлози чују и у Државном Савету.

Објашњење није никад сувишно, нарочито у питањима, која се, крај све своје јасности и очигледности, намерно компликују, а тенденциозном расправом својом, која не потиче с моје стране, уносе усколебаност и забуну у јавно мњење, које је годинама потресано у његовим осећањима законитости и реда.

Ја признајем добру вољу Државног Савета, да све послове, који улазе у сферу његове надлежности расправља са оном озбиљношћу и неумитношћу, која треба да је у природи једне тако висока значаја државне установе.

Но иля за то, што Државни Савет није уочио разлику између оне основе, на којој је стајало биће саветско пре неколико десетина година и ових, на којима се држи садашња установа Државног Савета, или с тога што су таласи партиске борбе заплуснули и у дом саветски, који треба да својим гласом и решењима стишава и мири, и да својим одлукама сваґда погоди прави пут, како би други по том путу могли ићи — зар са свега тога изгледа, да је Државни Савет и ону одлуку донео под утисцима рђава расположења и са предрасудама, које су донеле представку му од 20. пр. мес. Бр. 3807.

Само тако може се објаснити она очевидна противузаконитост, која је тако јасно истакнута у одлуци саопштеној управи вароши Београда.

Да би та противн законитост била јаснија и Државном Савету, — ако и у том кругу на срећу правилних појмова о законитости има мишљења, која су противна овој одлуци, — ја ћу бити слободан да пружим Државном Савету следеће податке ради објашњења:

1. Државни Савет пориче закониту важност одлуци збора грађана београдских од 21. пр. м. прво по разлогу: *„што од дана објаве, 13. Новембра тек. године, којом се збор сазива, па до дана, кад је збор сазват, 21. Новембра, није протекло најмање десет дана.“*

Државни Савет налази, као што стоји изражено у његовој одлуци, да је то противно чл. 18. закона о општинама.

Али ја сам слободан приметити, да Државни Савет нема правилног и законитог гледишта у овом тврђењу. И да је било мање предрасуда а више преданости закону и љубави према учвршћавању осећања правде у земљи, то би се и тамо могло запазити.

Чл. 13. закона о општинама познаје неколико узрока за сазив збора општинског. Између тих узрока стоји и онај, по коме се збор сазива по захтеву грађана. За збор, који се по том узроку сазива стоји *изузетна* одредба у трећем одељку чл. 13.: да је *општински суд „дужан* **најдаље** *за десет дана сазвати општински збор од дана овлашћеног му захтева“.*

Сама реч *„најдаље“* обележава речито *крајњу међу*, до које се може отезати сазив збора. Она признаје могућност да се збор *и пре* десет дана *„од дана* овлашћеног захтева“ *сазове*, а искључује могућност да се продужи сазив збора у дан *после* тога рока, *после десет дана.*

Према овоме јасно је: да је збор сазват објавом од 13. за 21. Новембар, био *по закону сазват* и био *законити збор.*

Но сад неколико, мислим са свим умесних, питања: ко је тај, што је сазвао овај збор, коме Државни Савет пориче правоваљаност? Је ли то општински суд, коме Државни Савет и против онаке манифестације београдских грађана овако милостиво а на штету закона указује своју потпору? Би ли Државни Савет пашао ту замерку и у случају, кад би онај број грађана 3161 изгласао повереље бившој управи општинској?...

Ја остављам без одговора ова питања, уздајући се, да ће сам Државни Савет поклонити своју високу пажњу расправи њиховој — и прелазим на други део побуда ове прве тачке саветске одлуке.

Државни Савет каже, да је овај рок остављен сазивом збора од 13. за 21. Новембар противан чл. 18. закона о општинама.

Ја узимам слободу тврдити, да је и ту погрешно гледиште Државног Савета, управ речи, да је оно резултат са свим недовољне пажње према чл. 18. закона о општинама.

У оцени ове одредбе закона о општинама и упоређењу њезином са чл. 13. овог закона, Државни Савет сусреће се са извесним супротностима.

Чл. 13. у другом одељку тач. *а.* паређује, да се збор сазове и по захтеву окружног одбора.

У трећем одељку та одредба и у том случају оставља рок *„најдаље за десет дана.“*

Међу тим у чл. 18. који начелно прече колико треба да прође од дана објаве до дана сазива, збора, одређује се да се збор има обзнанити *„најмање“* на десет дана пре сазива кад га окружни одбор сазива. —

У последњем одељку чл. 13. говори се о праву државне власти на сазив збора. Ту се нигде не помиње окружни одбор, а последњи одељак чл. 18. паређује, да овај рок *„најмање десет дана“* важи и за случај *„кад би по последњем одељку чл. 13. стални окр. одбор или државна власт збор сазвала.“* —

Последњи одељак чл. 13. дајући државној власти право на сазив збора, као што је речено, прописује да то има бити **„најдаље** *за десет дана“* а у другом случају *„за шест дана“*, а у последњем одељку чл. 18. као што је речено, тај рок не може бити *краћи* од десет дана!

Ко ће да пречисти овај хаос? Ја не могу да приним то на себе, јер признајем да нисам надлежан, а хоће ли и може ли то учинити Државни Савет, по показатој готовости својој да произвољно тумачи своју надлежност и проширује границе њезине, његова је ствар.

Али оно, што је мени дало права да тврдим, да је позивање Државног Савета на чл. 18. недостатак потребне пажње и према чл. 18. и према чл. 13. закона о општинама и према праву грађана на тражење збора, то је факт: да чл. 18. у последњем одељку свом, одређујући рок од *„најмање десет дана“* за сазив зборова по захтеву окруж. одбора или државне власти, *не садржи у себи и правило, да тај рок важи и у случају, кад се збор сазива по захтеву грађана.*

Кад то стоји, — а то се не може порећи: јер је закон ту, јер се важност закона не може ослабити ни поништити ни лубављу, ни мржњом, ни предрасудама, јер је дужност свију да закон поштују, јер Државни Савет треба да у тој врлини предходи примером — онда је несумњива логичност и тачност следећих закључака:

а; да у случају кад се збор сазива по захтеву грађана (тач. г. II одељка у свези са претпоследњим одељком чл. 13. закона о општинама) од дана објаве до дана збора *не морају проћи десет дана*, него да то мора да буде *„најдаље“* за десет дана, дакле, може и пре, само у том року;

б; да је збор наведењски сазват објавом од 13. Новембра *био законит*. (Ја сам толико искрен и великодушан не признајем законитост радње и оних, који ме нападају!)

в; да је радња државне власти, у колико се оснива на последњем одељку чл. 13 закона о општинама, законита;

г; да је овај навод Државног Савета чиста *незаконитост*.

Прелазећи на расматрање осталих побуда изнесених у овој одлуци саветској, ја држим да је у реду, да се прво расмотри и оцени тач. 3. ових побуда, која је и узрок оној, која је у тачки 2. изложена.

2. Државни Савет каже овде ово двоје:

да су бирачки одбори, који су примали гласове на збору од 21. пр. м. били незаконити, јер су састављени противно члану 19. закона о општинама; и

да се није могло гласати по списковима, које није саставио општ. суд.

Не стоји, пре свега, да су ти бирачки одбори били *незаконити*, а састав њихов противан чл. 19. закона о општинама.

То је, по свој прилици, у овој ствари најважнија и најкрупнија тачка. С тога нек ми је допуштена која реч више за објашњење и расветљење њезино.

За разлику од начина бирања општ. чланштва у унутрашности земље, варошки Београду остављен је за изборе *изузетан* начин, а министру унутр. дела, чл. 12. зак. о општинама, дато је право да тај начин он прописује и наређује.

Ја немам ни намере ни потребе испитивати побуде законодавства за ову одредбу. Ипак мислим, да је умесно, изнети овде чињеницу, која може оправдати потребу: да она правила, по којима се врше избори у Београду, не могу и не треба да буду једнака са онима, по којима се врше избори у мањим варошима или у сеоским општинама. Ту је пре свега мноштво популације, која даје и већи део правних бирача. Сви ови бирачи не могу како треба употребити своје грађанско право, кад би се гонили на гласање, на једном месту. Равнодушност грађана београдских показивана у ранијим приликама и под ранијим законом, један је доказ за то. Ту је, осем тога, и разлог потребе и гаранције за слободну употребу бирачког права, која је, кад је се пређе на једном месту гласало, могла бити и угрожавана. — Но кад се није нашло за потребно да се та правила особена за бирање у Београду, специјалишу и унесу у закон о општинама — а то би био један пут да се избегну сви могући неспоразуми, на и они, који се назор истичу — онда је остало да се да следства оној одредби, која је ушла у закон о општинама, а која видно истиче право Министра унутрашњих дела, да та правила пропише.

„Начин овога бирања (у Београду) *прописаће Министар унутр. дела.“*

Тако стоји у трећем ставу I. одељка чл. 12. закона о општинама.

Право, које је дато овом одредбом Министру, није везано за обзир на наредбу чл. 19 зак. о општинама.

По том праву један од мојих претходника, у Новембру 1889 год. под Збр. 17.178, прописао је једна правила за изборе београдске.

Та правила важе пуне три године.

Она беху основана толиким изборима београдским.

Та правила ушла су и печатана и у зборнику закона (45. стр. 504).

Њима нико и никад не учини никакве замерке.

Мој претходник од 1889 године, дакле, био је у праву да се користи одредбом чл. 12. и по његовим правилима изабрати су и бивши чланови општински.

По тој истој одредби, ја сам прописао у прошлом месецу, Пбр. 18.967, друга правила.

Ова правила задовољила су и обзире правичности и нажњу према истини. Она садржаваху и гаранцију за слободу и ред при изборима. Ова правила истичу се као бедем против могућих злоупотреба. И само за то, што се видело да су она незгодна за интересоване онога у напред спремљеног ма и не дошавшег броја гласача, поречена је одсудно законитост њихове основе. И то поништење дошло је и до висине, на којој стоји скуп беспристрасности, искуства и интелигенције наше државе.

Ја признајем да је мој претходник од 1889. год. имао права да учини, оно што је учинио — да прописе правила по своме нахођењу.

Но ја тражим, да се то право ни мени не пориче.

Но признао ми Државни Савет или поречао то право, ја имам најдубље уверење: да сам својим правилима учинио само оно, што сам по закону могао, а у овом случају и требао да учиним.

Ако се има учинити каква замерка, њу могу поднети само правила од 1889. год.

Јер, кад закон о општинама, у чл. 19. признаје само *двадесторицу* чланова, који се у почетку сваке године бирају за сталне бирачке одборе, за послове одборске у току те године, онда ко је дао права моме претходнику, 1889 године да тај број повећања на 60, одређујући у својим правилима, да се у почетку сваке године бирају за сваки изборни одељак (кварт) по 8 чланова и по два замењеника њихова? И ко је тај што је ту „повреду“ чл. 19. мирно гледао за пуне три године?

А ко је сад тај, што пориче важност мојих правила, која су у тесној вези и приближности и са духом целокупног закона о општинама и баш са чл. 19; јер се њима признају само 12 сталних чланова бирачког одбора?

Али ја тврдим, да, као што се не могу разложно критиковати у овом погледу ранија правила, која су повела број ових чланова на 48 — односно на 60, још мање се могу критиковати моја правила, по којима је тај број сведен на 12, који је признат чланом 19. зак. о општинама.

Јер чл. 19. апсолутно се не односи на изборе у општини београдској, како према ономе што наређује чл. 12., остављајући право министру да за те изборе он пропише правила, тако, и у вези са оним што баш садржи својим наређењима тај члан 19.

По чл. 19. бирају се у свакој општини у почетку године 12 способних гласача за чланове бирачког одбора. То је целокупан број. Из тога броја одређују се после, у случају потребе и замењеници.

На кад Државни Савет мисли да има разлога да тврди да моја правила наносе омаловажења чл. 19., онда поред замерке, коју би заслужио за равнодушно трпљење тога омаловажења за пуне три године, ја сам слободан да му упутим и ово питање: како ће се саставити за сваки одељак (кварт) по четири члана за бирачки одбор и одредити по 2 заменика: кад у Београду има 6 одељака (квартова), кад се по другом ставу 1 одељка чл. 12. закона о општинама избор у Београду врши по кварговима, и кад се од оних 12 чланова, који се бирају по чл. 19. могу одредити чланови бирачких одбора управ и само за 2 кварта?

Осем овога, још је важнија и последња алинеја чл. 19. за потврду гледишта овде истакнутог и за одбрану мишљења, да би примена чл. 19. на изборе београдске била илузорна и немогућна.

Ту, на крају, у последњим редовима чл. 19. стоји ово: „*Председник општ. суда је и председник овоме збору.*“

Настаје питање: ако се чл. 19. може применити на изборе у Београду, са оним бројем чланова бирачког одбора, који је овим чланом одређен, онда како председник општинског суда може председавати бирачким одборима у свих 6 квартова?

Ја нисам кадар дати на ово питање повољна одговора. Тај одговор вальда ће се моћи наћи у мишљењу, да су бирачки одбори, састављени и по ранијим и по овим правилима, противни чл. 19. Ту се зар може наћи вештине, за тврђење, да *један* човек може у *исто време* председавати на *шест* места, примати свуд гласове и јамчити за ред, правилност и тачност при избору.

Из овога јасно излази следећи закључак:

а, да је тврђење Државног Савета о незаконитости ових бирачких одбора, сама незаконитост;

б, да су ови бирачки одбори састављени по правилима министра унутрашњих дела, која су примила своју снагу и моћ из самог закона о општинама, били *потпуно и једино законити* бирачки одбори; и

в, да је, према томе, и гласање, које је пред њима вршено и резултат, који су ови бирачки одбори одлучили и објавили, правилан и потпуно законит.

Ако се баш жели констатовати: који су од ових бирачких одбора били незаконити; да ли онај, који је општински суд обзнанио 17. новембра бр. 11.382, и који Државни Савет узима у заштиту, или овај други, који је правилно, у реду и миру и спокојно посао на збору заведењском, онда је то онај бирачки одбор, који је општински суд обзнанио.

То је поуздано, то је истина.

У правилима министра унутрашњих дела од 27. новембра 1889. год. Пбр. 17.178. а која су важила као закон за општ. суд онога дана (13. пр. м.) кад је збор сазват, има један одељак који овако гласи:

„*Председник главног бирачког одбора, председници бирачких одбора, као и сви чланови бирачких одбора* **увек ће се у огласу којим се збор сазива поменце означити.**

А органи општинског суда, који су 13. пр. м. публиковали сазив збора, *нису то учинили у том огласу за сазив збора.* Они су тога дана само сазвали збор под бр. 11.304, а председнике и чланове главног и осталих бирачких одбора *објавили су касније — 17. пр. м. бр. 11.382.*, као што је већ поменуто.

Даље у правилима од 1889. год. има још један одељак који овако гласи:

„*У главном бирачком одбору председавање увек председник општ. суда,* **кад год није у питању било његов избор, било каква ствар, која се њега лично тиче.**“

Збору сазватом за 21. пр. м. било је стављено на решење питање о положају председника општинског суда, дакле, „*ствар која се њега лично тиче.*“

По правилима, која су важила тога дана, кад је од стране општинског суда извршена публикација састава бирачких одбора и њихових председника — а то се не пориче — председник општине београдске — *није могао председавати главном бирачком одбору.* Но то није сметало ни њему самоме, ни његовим друговима, да га на место и објаве као председника главног бирачког одбора.

То је ваљда требало да буде јемство за правилан и тачан исход гласања!

Из овога што је у овој тачци казато, следују опет ови закључци:

да је начело, изражено у правилима од 1889. год., по коме председник општинског суда не може председавати главном бирачком одбору, кад је „*у питању ствар, која се њега лично тиче*“ праведно и логично проведено и кроз моја правила од 18. пр. м. која искључују одборнике општинске као председнике бирачких одбора по кварговима, с тога што чл. 19. зак. о општ. — кад се он непрестано подева — не признаје одборнике општинске као председнике бирачких одбора и с тога што је овај збор имао да решава и о њиховим положајима, дакле, „*о ствари, која се њих лично тиче.*“ А и последњи одељак чл. 78. зак. о општ. искључује одбор општински и његове заменике из решавања о предмету, у коме су они интересовани. А према овоме она одредба у мојим правилима, која је одузела право одборницима општинским да председавају по бирачким одборима, основана је и на овом пропису закона о општинама.

Даље да је оно општинско претстављиштво коме је на уредан и законит начин извршено неповерење, изгубило закон и при сазиву збора и при објави састава бирачких одбора; и

најпосле, да Државни Савет улази отворено у један двогубо незаконит посао, с једне стране, узимајући у заштиту једне незаконито склопљене бирачке одборе и њиховог главног председника, а с друге стране поричући неосновано и неумесно законитост бићу других правилно и законито састављених бирачких одбора.

Мени је познат онај део ненадлежне преставке Државног Савета од 20. пр. м. бр. 3806. упућене господину председнику министарског савета.

У хатији, којом је онда ствар прихваћена и цењена у Државном Савету, превидео је Државни Савет да боље оцени ону тачку мојих правила, која о том говори. Тврдило се тада, да сам ја одузео од општинске власти и само право на уређење тих спискова. Није се запазило, да је то право општ. власти остало недирнуто, и да сам ја учинио само оно, што сам по закону могао, требао и морао да учиним, на име: да признам пореском одељку једино надлежном за наплаћу порезе у Београду, и право да он тврди само ту околност ко је и колику порезу платио, и све то у прилог правилном и законитом састављању бирачких спискова.

Сад се, замачно, видело како је та „представка“ била пренагљена и неумесна, па се у овој одлуци Држав. Савета узео блажији пут и тврди се *„да не вреди и свако гласање по списковима, које није саставио општ. суд према члану 15. зак. о општинама.“* Забораваља се, међутим, да је општ. суд печатао и предао грађанству на углед те своје спискове, и да су они били материјал законитим бирачким одборима, са материјалом, који је дао надлежни порески одељак. Ни у што се не рачуна околност: да је општ. суд, према правилима, био дужан да преда те своје спискове законитом бирачком одбору, па да он то није учинио. Нити се узима у оцену факт, који потврђује Упр. варошн Београда у овоме своме извештају: да је општ. суд из свога списка био изостављо преко 1000 способних гласача на и самог управника и два члана управе варошн Београда, који су сви на време платили порезу.

Ти спискови општин. суда, опакви какви беху, неисправни и нетачни поверени су овој групи изгредника, који су и по ранијим и по овим правилима самовољно и не законито присвојили себи назив и права бирачких одбора. И кад и то није помогло, кад је на законит начин спречена злоупотреба са правима и гласом београдских грађана, онда се и та са свим безначајна околност прилаже у омаловажење оне сјајне манифестације београдских грађана.

У животу наше државе било је случајева да су бирачки одбори ноћу бирали. — На те појаве баџано је проклетство као на дела ујдурме и насиља.

То се није поновило на овоме збору београдском.

Било је у нас избора и под грмовима.

Но те су појаве благосиљане као резултати грађанске куражи и свести народне.

Али то се није могло поновити на овоме збору београдском. И зар за то овај збор нема на себи онога сјаја, који би му могао прибавити поштовање и оних, који су тријумфовали после избора под каквом крушком — завршеног.

---

3. На реду је трећа и последња тачка побуда саветских у овој одлуци.

Опширно и јасно образложена неумесност претходне тачке одлуке саветске олакшава објашњење незаконитости и овога дела резона његових.

Државни Савет наводи овде:

да власт полициска није могла доћи на збор без позива бирачког одбора по чл. 34. тач. 1. зак. о општинама, а још мање је могла да растерује бирачки одбор.

Признавајући да је присуство неповзане полиц. власти при изборима општине часнијтва и неумесно и незаконито с начелног гледишта, јер је кадро да илуструје факт недопуштеног утицаја полиц. власти на изборе, ја тврдим да је нахођење Државног Савета и замерка, која се чини дејству полиц. власти на овом збору неумесна; јер се оснива на порицању фактичког и законитог стања ове ствари и јер се тиме превиђа оправданост узрока, који су превели правно дејство на овоме збору, где се оно показало.

Не стоји да се полиц. власт појавила и дејствовала на овом збору *„без позива бирачког одбора.“*

Према извештају варошн Београда, власт је отишла на збор *по писменом позиву бирачког одбора.*

Ако би Државни Савет хтео знати: ко је тај бирачки одбор, који је тражио интервенцију држав. власти одговарам: да је то *онај бирачки одбор, који је састављен*

по закону општинском и правилима Министра унутр. дела од 18. ир. м. ПБр. 18.967 дакле, онај једино законити бирачка одбор, који је и свршио посао на збору од 21. ир.м.

Они пак, који су, како Државни Савет наводи „растерани", и нису били никакви бирачки одбори, него на неколико места концентроване мале групе изгредника. И радња власти, која је имала задатак да њих уклони, где је то било, и која се одмах удаљила, чим је то извршила, била је и законита и потребна ради одржања реда, нарочито и с разлога, што је појава самозваних и незаконитих бирачких одбора, истакнута на свих 6. изборних тачака, представљала читаву једну смишљену и организовану систему *нереда.*

Изложивши овако своје погледе на ову одлуку Државнога Савета, ја налазим за умесно да напоменем још и то:

да је Државни Савет прешао границе своје надлежности, подвргавајући својој оцени радњу моју, садржану у правилима од 18. пр. м.

Ја сам имао законски основ, по коме сам имао права да то учиним.

Ја добро познајем свој положај и признајем оне уставне факторе, пред којима сам одговоран за своје послове.

И баш да би овим делом својим и прекорачио права, која ми је закон дао, Државни Савет није тај, који би ми могао та права оспорити, још мање је он тај, који би могао порицати важност тих правила, а најмање је он тај, који би могао судити о мојим делима.

И једино што је Државни Савет могао да учини, то је да прими фактички одношај, законито створен овим правилима а да причека на одлуку о законитости или незаконитости овога мога рада Народне Скупштине, дакле, оне установе државне, која по Уставу може судити о делима министровим.

Но баш да би Државни Савет у основу имао права да расматра и оцењује резултате овога збора, па и сама правила моја, иначе је он до тога дошао неправилним и нередовним путем. И чл. 74. и 34. тач. 5. закона о општинама и чл. 55. и 47. пословника Државнога Савета, на које се Савет позива у овој одлуци својој, и одлука Држав. Савета од 16 априла 1890 године Бр. 1221, изриком наређују: да се *жалбе по закону о општинама подносе општинском суду*, па их овај подноси Савету на расмотрење, а *„на други начин поднесену жалбу Савет Државни не узима у расматрање."* А овде Државни Савет није тако урадио, него је жалбу, коју су му непосредно поднели грађани, незадовољни одлуком збора општинског од 21. пр. м., узео у расматрање и донео своју одлуку, па још и *без акта, која се на ову ствар односе.*

Према свему што је довде изложено, ја сам управи нар. Београда, издао спрам ове одлуке Држ. Савета овако упутство:

„Одлука Државног Савета од 30. ир. м. Бр. 3913, донесена у оцени радње збора општ. београдске од 21. ир. м. која ми је саопштена актом управним од 2. т. м. Бр. 2167. садржи очевидну повреду закона о општинама.

С тога нека управа по тој одлуци Државног Савета ништа не ради, него нека је сматра као и да не постоји.

За непослушност према овој наредби мојој одговараће ми лично управник вароши Београда."

Част ми је саопштити Државном Савету све ово и умолити га да прими уверење о мојем најдубљем поштовању.

Министар
унутрашњих дела,
Ст. Д. Рибарац с. р.

Но чиновници и служитељи државних и општинских надлештава гласаће у оном одељку, где се налази надлештво у коме служе, и за њих ће се спискови према томе и уредити.

За уређење ових спискова важи, у смотрењу плаћене порезе, извештај пореског одељка.

Ове спискове општински ће суд уредити и послати сваком одељку (кварту) тако, како ће бити у згради одређеној за бирање у 8 сати пре подне онога дана, за избор одређеног.

5., За обезбеђење права на контролисање бележења гласова, које бирачи имају по члану 22. тач. 2. трећег става закона о општинама, важи тач. 8. мојих правила од 18. пр. месеца Пбр. 18967 но тако, да 50 способних бирача још у почетку рада одреде за тај посао петорицу, који имају право гласања на збору, и акт о томе предаду бирачком одбору.

Препоручујем управи да ова правила саопшти суду општине вароши Београда, и да се стара о тачном извршењу њиховом.

Пбр. 19.546
5. Децембра 1892. год.
у Београду.

МИНИСТАР
УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Ст. Д. Рибарац, с. р.

2.

Господине министре,

Данашњом поштом добио сам акт Државног Савета од 9. ов. мес. Бр. 3267., којим он поништава наредбу моју од 24. Септембра ове године, донету на акту суда општине Рибарске под Бр. 924., којом сам наредбом на основу члана 83. закона општинског, задржао био од извршења решење општинског суда, по коме је било предузето саслушавање и испитивање потписника изјављеног неповерења управи Рибарске општине. И ако сам ја у тој наредби мојој изнео узрок моме доласку у ову општину, и узрок за предузимање радње моје у томе: да дам законити правац радњи општинске управе по изјављеном јој неповерењу: Државни Савет оглашује ме за ненадлежног те радње, и вели, да општински суд има право *па и дужност*, да испитује потписнике о истинитости њихових потписа на поднетом неповерењу.

Ово гледиште Државног Савета ако се усвоји, онда по поднетом неповерењу општинска власт може отегнути испитивање потписника читаву годину дана, изговарајући се на пречe своје послове у суду, па никад и не сазвати збор. А по другим узроцима кад год се то збацивање предузме, радња надзорне власти подлежи расматрању окр. одбора и Држ. Савета, који ће, као и ово сад, најзаконитији рад надзорне власти у погледу збацивања кметова поништавати, те по томе аликовци и тирани народни морају се гледати на општинској управи и онда, кад они највећа безакоња врше под видом власти.

Ја вам учтиво шаљем како овај акт Држ. Савета, тако и радњу моју по незаконитој одлуци општинског суда под Бр. 924. на увиђај, а по увиђају учтиво вас молим за упут: шта да се чини и како да се ради у погледу спречавања општинских чланова у вршењу њихових противзаконих радња, као што је и ова у општини Рибарској била.

Онака одлука Држ. Савета, којом он одриче мени као окр. начелнику надлежност извиђања противзаконих радњи општинских чланова, противна је §§ 12. и 13. полицијске уредбе, па и самом закону о уређењу округа и срезова, по коме (види чл. 9, 10, 12, 13, 16 и 17) ја као највиша државна власт у округу, имам да се старам о уједначењу потпуне личне и имовне безбедности сваком грађанину; да се старам о тачном вршењу земаљских закона и законих наредаба државних власти; да чиним при-

медбе и да контролишем радње не само државних но и самоуправних власти (чл. 16. зак. о уређ. окр. и срезова) и т. д.

Ја вас учтиво молим, наћите пута и начина, да се оно противзаконо гледиште Државног Савета, које је у горњем његовом акту изложено и којим он одриче мени право на утицај исправака противзаконих радња самоуправних власти у округу моме, задржи од извршења, иначе, ја, па и сви остали начелници у Србији, са свим ће бити налични и безсилни на својим местима.

11. Октобра 1892. год.
у Ћуприји.

ваш поштован
Вић. Бешевић,
начелник окр. моравског

Министру унутрашњих дела

Господину Стојану Д. Рибарцу.

на подлежини овог акта стоји:

Сва акта, која су послата уз овај извештај вратити повераљивим путем начелнику окружном. Но пре тога копирати. Задржати овде наредбу Државног Савета Бр. 3267. о којој је овде реч.

Напоменути начелнику да су његови погледи изражени у овом писму правични, да он треба да учини примедбе Државном Савету сврх опаког његовог акта, и да општински суд нема права а још мање дужности, да испитује истинитост потписа оних грађана, на неповерењу потписатих, само једно право да се уверава *о гласачкој способности њиховој*, а истинитост потписа утврђује се онога дана, када се врши сам акт гласања о неповерењу (чл. 13. зак. о општ.).

Упутити начелника да каже Државном Савету, да је одлука председника општинског суда противна чл. 13. зак. о општинама.

Приметити начелнику, да би у овом случају боље урадио кад не би задржао ову одлуку од извршења, већ кад би потписнике неповерења упутио надлежној надзорној власти, капетану, па да од њега траже, да уради оно на шта је позват (члан 13. закона о општинама). **Р.**

---

2. а,

Рибарска општина

Акт неповерења од 18 Септембра 1892 год са 114 потписа, и тврде лоповлук: „јер ко год се до касе дотакао, он је по нешто макао."

21 Септембра општински Суд позива поједине потписнике и пита: „да ли је са његовим одобрењем потписат".

Њих 12 порицу потписе. Тај протокол није оверен.

На подлежини акта Бр. 924 и решење: „из добивеног уверења да су многи грађани потписати без њиховог одобрења и према томе Суд не може поклонити вере овој тужби. То Суд наређује да се сви потписници позову и испитају. Председник Жив. Радосављевић."

На истом акту решење окр. начелника од 24/9 да Суд није овлашћен испитивати истинитост потписа, задржава ту одлуку од извршења (!) и констатује да на збору од 8 Децембра, кад је Живан изабран, и по сравњењу са дужном порезом, ни половина Живанових гласача није имала права гласања.

медбе и да контролишем радње не само државних но и самоуправних власти (чл. 16. зак. о уређ. окр. и срезова) и т. д.

Ја вас учтиво молим, наћите пута и начина, да се ово противзаконито гледиште Државног Савета, које је у горњем његовом акту изложено и којим он одриче мени право на утицај испитавања противзаконих радња самоуправних власти у округу моме, задржи од извршења, иначе, ја, па и сви остали начелници у Србији, са свим ће бити излишни и бесцељни на својим местима.

11. Октобра 1892. год.
у Куприји.

ВАШ ПОШТОВАЛАЦ
Вић. Бешевић,
НАЧЕЛНИК ОКР. МОРАВСКОГ

Министру унутрашњих дела

Господину Стојану Д. Рибарцу.

НА ПОЛЕЂИНИ ОВОГ АКТА СТОЈИ:

Сва акта, која су послата уз овај извештај вратити повераљивим путем начелнику округом. Но пре тога копирати. Задржати овде наредбу Државног Савета Бр. 3267. о којој је овде реч.

Напоменути начелнику да су његови погледи изражени у овом писму правични, да он треба да учини примедбе Државном Савету сврх оваког његовог акта, и да општински суд нема права а још мање дужности, да испитује истинитост потписа оних грађана, на неповерењу потписатих, само једно право да се уверава *о гласачкој способности тијховој*, а истинитост потписа утврђује се онога дана, када се врши сам акт гласања о неповерењу (чл. 13. зак. о општ.).

Упутити начелника да каже Државном Савету, да је одлука председника општинског суда противна чл. 13. зак. о општинама.

Приметити начелнику, да би у овом случају боље урадио кад не би задржао ову одлуку од извршења, већ кад би потписнике неповерења упутио надлежној надзорној власти, капетану, па да од њега траже, да уради оно на шта је позван (члан 13. закона о општинама). Р.

---

2. а,

Рибарска општина

Акт неповерења од 18 Септембра 1892 год са 114 потписа, и тврде лоповлук: „јер ко год се до касе дотакао, он је по нешто макао."

21 Септембра општински Суд позива појединце потписнике и пита: „да ли је са његовим одобрењем потписат".

Њих 12 порицу потписе. Тај протокол није оверен.

На полеђини акта Бр. 924 и решење: „из добивеног уверења да су многи грађани потписали без њиховог одобрења и према томе Суд не може поклонити вере овој тужби. То Суд наређује да се сви потписници позову и испитају. Председник Жив. Радосављевић."

На истом акту решење окр. начелника од 24|9 да Суд није овлашћен испитивати истинитост потписа, задржава ту одлуку од извршења (!) и констатује да на збору од 8 Децембра, кад је Живан изабран, и по сравњењу са јужном порезом, ни половина Живанових гласача није имала права гласања.

3.

СПИСАК

НЕИЗВРШЕНИХ РЕШЕЊА ДРЖАВНОГ САВЕТА, КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПШТИНСКЕ ИЗБОРЕ

I. У округу моравском.

1. У општини „Превешкој" није извршено решење Држ. Савета од 4. Децембра 1892. год. Бр. 3944 све до 26. Априла тек. год., када је полицијски регенат дао оставку (в. акта под Бр. 41. прилог под 1).

2. У општини „Рисовачкој" није извршено решење Држ. Савета од 14. Децембра 1892. год. Бр. 4,050 све до доласка радикалне владе (в. акта под Бр. 66. прилог под 2.)

3. У општини „кавадарској" није извршено решење Држ. Савета од 8. Децембра 1892. г. Бр. 3.979., којим је оснажен рад зборски све до 4. Априла ове год., када је дошла радикална влада на управу земље (в. акта под Бр. 69. прилог под 3.).

4. У општини „Параћинској" поштo је изгласано поверење председнику у присуству целог бирачког одбора 15. Новембра 1892. год. полиц. власт, да би пошто по то отела општину, и предала је својим кандидатима у руке, ујдурмом створила је бирачком одбору кривицу, као да су извршили фалсификат, те су чланови његови позатворени, но доцније од Касационог Суда ослобођени, али у том међувремену полиција је сама изабрала своје кандидате (в. акта под Бр. 117, прилог под 4.).

5. У општини „Купријској" задржато је од извршења решење Држав. Савета од 29. Децембра 1892. г. Бр. 4.086 (в. акта под Бр. 46 прилог под 5).

6. У општини „Варваринској" и „Лоњичкој" нису извршена извршна решења, Стал. Окр. Одбора под Бр. 2.610 и 2.687. Прво под 15, а друго 29. Децем. пр. год., већ су намерно од полицијских регената упропашћена. (види депешу под Бр. 102. прилог 6).

II. У округу Рудничком.

1. У општини „Лишанској" није извршено решење Држав. Савета од 16. Јануара ове год. Бр. 152 (в. акта под 189 прилог под 1.).

2. У општини „Гучкој" није извршено решење Држ. Савета од 9. Јануара ове године, Бр. 76.

3. У општини „Горњо-кравaричкој" није извршено решење Држ. Савета од Јануара ове год. Бр. 77.

4. У општини „Доњо-кравaричкој" није извршено решење Државног Савета од 9. Јануара ове год. Бр. 84.

5. У општини „Д.-Тијањској" није извршено решење Државног Савета од 4. Јануара ове год. Бр. 4.208.

6. У општини „Шилопајској" није извршено решење Државног Савета од 25. Јануара 1893. год. Бр. 92. (види акта под бр 6).

Свих ових шест решења Државног Савета достављено је законом прописаним путем надлежним среским начелницима, о чему тврди акт Државног Савета од 3. Фебруара ове године Бр. 333., упућен сталном окружном одбору округа Рудничког (в. прилог под 1.)

Даље Државни Савет актом својим од 18. Марта тек. год. Бр. 656. поништио је одлуку привремених полицијом постављених кметова и одборника општине „Коптуњиске", што је регентима достављено 24. истог месеца, а они су по овоме акту поступили тек 11. Маја ове године (в. прилог под 2.).

Најзад из акта изасланика Сталног Окружног Одбора за округ руднички од 15. Јула тек. год. Бр. 1111 упућеног сталном окружном одбору види се, да је полиција збацила законите општинске чланове још и у овим општинама: Јежевачкој, Атенићској, Пановрањској, Лазачкој, Качуличкој и Петничкој — и да су се сви збачени чланови жалили Државном Савету на рад полицијских власти, која је на њихова места поставила регенте, али свију тих акта нема нигде по канцеларијама, од куда се да закључити да су упропашћена (в. акта под Бр. 1111 прилог под 3.).

III. У округу Крушевачком

1. У општини „Трстеничкој“ није извршено решење Државног Савета од 22. Децембра 1892. год. Бр. 4.164. (в. акта под Бр. 1686. прилог под 1.).

IV. У округу Подринском

1. У општини „Мишарској“ није извршено решење Државног Савета од 19. Октобра 1892. год. Бр. 3403. (в. акта под Бр. 5859. прилог под 1.).

2. У општини „Шабачкој“ није извршено решење Државног Савета од 29. Децембра 1892. год. Бр. 4240. (в. акт под 64. прилог под 2.).

3. У општини „Бело-речкој“ није извршено решење Државног Савета од 16. Октобра 1892. год. Бр. 3358. (в. акта под Бр. 602. прилог под 3.).

4. У општини „Петковачкој“ није извршено решење Држ. Савета од 19. Септембра 1892. год. Бр. 3064. (в. акт. Бр. 1325. прилог под 4.).

5. У општини „Причиновачкој“ није извршено решење Државног Савета од 27. Новембра 1892. год. Бр. 3854. (в. акт Бр. 36. прилог под 5.).

V. У округу Пожаревачком

1. У суду општине „Сираконачке“ није извршено решење Сталног Окружног Одбора од 17. Децембра 1892. год. Бр. 1703., које је на жалбу дотичног и Државни Савет оснажно решењем од 9. Јануара 1893. год. Бр. 51. (в. Бр. 468. прилог под 1.).

2. У општини „Михаиловачкој“ није извршено решење Сталног Окружног Одбора од 23. Октобра 1892. г. Бр. 1338., које је и Државни Савет оснажио 19. Новембра 1892. год. Бр. 3776 (в. Бр. 166. прилог под 2.).

3. У општини „Жагубичкој“ није извршено извршно решење Сталног Окружног Одбора од 2. Новембра 1892. год. Бр. 1363. оснажено и решењем Државног Савета од 4. Јануара 1893. г. Бр. 4202. (в. прилог под 3. Бр. 9620.).

VI. У округу Ваљевском

1. У суду општине „Мионичке“ није извршено решење Сталног Окружног Одбора од 28. Новембра 1892. год. Бр. 1194. оснажено решењем Државног Савета од 14. Децембра 1892. г., Бр. 4045. (в. Бр. 636. прилог под 1.)

2. У општини „Бргулској“ није извршено „извршно“ решење Сталног Окружног Одбора од 29. Јануара 1893. Бр. 24. оснажено решењем Држ. Савеса од 19. Фебруара 1893. г., Бр. 493. што тврди решење Државног Савета приложено у акту Бр. 1511., већ је начелник среза тамнавског акта остапно у своју архиву из којих је упропашћено много (в. акт под Бр. 1401. прилог под 2.).

VII. У округу Крајинском

1. У општини „Салашкој“ решење Сталног Окружног Одбора од 11. Марта 1893. год. Бр. 184., оснажено решењем Држ. Савета од 22. Марта 1893. год. Бр. 712., којим је уништен избор на дан 11. Фебруара 1893. г., није извршено. Акта свију нема, већ су упропашћена, а само нешто остало (в. Бр. 270. прилог 1.).

2. Изборна акта општине „В. Јасиковачке“ уништена су, што се види из писма суда исте општине од 12. Јула тек. год. Бр. 581. (в. прилог под 2.).

VIII. У округу Подунавском.

1. У општини „Рудничевачкој“ био је избор 9. Новембра 1892. год. Стални Окр. Одбор решењем од 4. Децембра 1893 год. Бр. 1697. уништио, но начелник среза космајског одузео акта и није хтео дати на више тражена. Ово је оснажио и Државни Савет решењем од 9. Јануара 1893. год. Бр. 52. (в. под Бр. 45. прилог под 1.). Акта упропашћена већином.

2. У општини „Азањској“ збачена управа и постављени регенти 14. Септембра. 1892. год. од начелника среза јасеничког (украден печат, постављени са сокака).

Преписка вођена између Државног Савета, Министра Унутрашњих Дела и окружних и срески власти, и једва је могао Државни Савет решењем од 15. Априла 1893 г. Бр. 901., да донесе одлуку о уништењу (види Бр. 457. прилог под 2.)

3. У општини „Барошевачкој" извршен избор 25. Октобра 1892. г. Уништио га Стални Окружни Одбор решењем од 1. Новембра 1892. г. Бр. 1584., које је и Државни Савет одобрио, што се види из Саветског писма од 17. Децембра 1892. год. Бр. 4110, (а нека решења, јер га је, по свој прилици, упропастила среска власт). Преписка вођена између Министра Унутрашњих Дела и срески и окружних власти и Државног Савета (в. Бр. 800 прилог под 3.).

Из других општина акта упропашћена, као што тврди писмо Сталног Окружног Одбора од 13. Јула тек. год. Бр. 1114. (в. акт под Бр. 67. прилог под 4.).

IX. У округу Топличком

1. Начелник округа Топличког 16. Јануара тек. год. Бр. 76. задржао од извршења решење Сталног Окружног Одбора од 11. Јануара тек. год. Бр. 1671. 1892. год. донето по избору чланштва у општини „Милаковачкој" (в. акт. Бр. 100. прилог под 1.).

2. Начелник округа Топличког актом од 24. Октобра 1892. год. Бр. 2272. и актом од 26 Октобра 1892. год. Бр. 2290. задржавао одлуку Сталног Окружног Одбора, да срески изасланици као пуномоћници Окружног Одбора могу присуствовати при избору општинских чесника. О овоме јавио је и начелницима срески да је пуномоћија оглашено за неважећа. (в. прилог 2. под Бр. 795.) а тако исто задржавао је *и сав остали рад* Сталног Окружног Одбора (в. прилог 11).

X. У округу Пиротском

1. У општини „Суковској" није извршено Саветско решење, но је полиција акта упропастила, као што тврди депеша Сталног Окружног Одбора од 11. Јула 1893. године, Бр. 413. (в. депешу под Бр. 29. прилог под 1.).

XI. У округу Крагујевачком.

Као што тврди депеша Сталног Окружног Одбора од 25. Јула тек. године, Бр. 666. полицијске власти узапћивале су сва решења Одборова, а изборна акта нису слале већ уништавале, набраја у осам општина (види прилог 1. под Бр. 89.).

Осим ових података, прибраних на брзу руку има још много незавршених решења Државног Савета, а много више (вала пет пута толико) незавршених „извршних" решења сталних окружних одбора, а многа су акта упропастиле полицијске власти.

Бр. 4277.
29. Децембра 1892. год.
У БЕОГРАДУ.

4.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Државни Савет прочитао је Ваше писмо од 7. Децембра ПБр. 19.594., којим га извештавате, да „одлука Држ. Савета од 30. пр. мес. Бр. 3913. у оцени радње збора општине Београдске од 21. пр. мес. садржи очевидну повреду закона о општинама", те сте с тога наредили „Управи вароши Београда, да по тој одлуци ништа не ради, него нека је сматра као и да не постоји."

Државни Савет зна, да Министар Унутрашњих Дела ни Уставом ни законима није овлашћен, да расматра решења Држ. Савета и доноси о њима одлуке, а још мање да издаје наредбе државним властима, да их сматрају као и да не постоје, те с тога Ваша поменута наредба по одредби чл. 117. Устава, не може имати правне и законске вредности.

Према овоме, Државни Савет нема ни потребе, да се с Вама упушта у препирку о разумевању појединих одредаба закона о општинама и да одговара на наводе, који немају никакве везе с поменутим решењем Државног Савета, него остаиала Вама лично да про-

цените, како ће таква Ваша радња утицати на ојачање ауторитета државних власти, на утврђење законитости и правног поретка у земљи.

Председник Државног Савета,
Др. Л. Докић с. р.

Преписе је веран оригиналу.

Председник Државног Савета,
П. Велимировић

Бр. 2402.
16. Јула 1893. год.
у Београду.

5

ДРЖАВНИ САВЕТ
Бр. 3267.
9. Октобра 1892 год.
Београд.

Начелнику округа Моравског

По жалби суда општине Рибарске противу одлуке тога Начелника од 24 Септембра тек. год., којом је на основу чл. 83 закона о општинама задржата од извршења одлука поменутог суда од 21 Септембра тек. год. којом је одлучено, да се сви потписници, која су потписали акт од 18 Септембра, којим се изјављује неповерење општинској управи, позову и испитају о потпису с тога, што општински суд има уверења, да су многи грађани потписани без њиховог одобрења, — Државни Савет по расмотрењу акта нашао је:

1, Да начелник окружни није био надлежан да задржава од извршења одлуку општинског суда, јер је њена непосредна надзорна државна власт срески начелник — бедички.

2, Да у акту, којим се задржава поменута одлука није казано: коме је законском пропису та одлука противна.

3, Да према пропису члана 13 закона о општинама, због за збацивање општинске управе могу тражити само гласачи, те према томе општински суд има не само право но и дужност, да се претходно увери имају ли потписници право гласања на збору, јесу ли њихови потписи, или их је ко други потписао без њиховога знања и одобрења.

Све ово узевши у обзир, Државни Савет налази, да је поменута одлука Начелника окружног противна закону, и с тога, на основу чл. 83 закона о општинама с погледом на члан 57 свога пословника, поништава исту, одобравајући поменуту одлуку суда општине рибарске, препоручујући начелнику да о овоме одмах дотични општински суд извести.

Акта [illegible] судска враћају се.

Председник
Државног Савета,
Др. Докић

Верно оригиналу, јамчи

Секретар Министарства,
В. Маршић

V. ДЕЛО

1.

КРАЉ. СРП. УПР. ДРЖ. ШТАМП.
Бр. 4917
10. Јула 1893 год.
у Београду

Скупштинском истраж. одбору

На захтев Скупштинског истраж. одбора од 9. тек. месеца Бр. 9. Управи држ. штампарије част је послати му у прилогу списак, и из кога ће изволети увидети кога су дана и у колико комада разаслате бирачке карте у унутрашности Србије за изборе на дан 25. Фебруара ове год.

Управи је част известити истражни одбор, да је ову експедицију извршио изаслати чиновник Министарства Унутрашњих Дела, под чијим су надзором исте карте и упаковане и на експедициони протокол ове Управе предате овд. пошти на даљу експедицију под бројем 135.

Управа учтиво шаље Одбору и све бројеве „Српских Новина" од 9. Августа пр. године па до 1. Априла ове године и то у три егземплара.

СПИСАК

Разаслатих бирачких карата у унутрашњост Србије, за изборе Народних Посланика, на дан 25 Фебруара ове године.

бр.	коме су начелству послате бирачке карте		пошти предате	у пакет.	свега ком.
1	Начелству окр.	Подунавског у Смедереву . . .	8—I—93 г.	12	45.000
2	„ „	Пиротског у Пироту.	„ „	7	25.000
3	„ „	Пожаревачког у Пожаревцу . .	„ „	14	52.000
4	„ „	Рудничког у Чачку	„ „	9	34.000
5	„ „	Подринског у Шапцу	„ „	11	41.000
6	„ „	Ужичког у Ужицу	„ „	8	31.000
7	„ „	Крушевачког у Крушевцу . . .	„ „	9	35.000
8	„ „	Топличког у Прокупљу	„ „	7	25.000
9	„ „	Тимочког у Књажевцу	„ „	6	23.000
10	„ „	Моравског у Ћуприји	„ „	10	37.000
11	„ „	Крајинског у Неготину	„ „	6	23.000
12	Управи града Ниша.		„ „	1	3.000
13	Начелству окр.	Ваљевског у Ваљеву.	11—I „	7	25.000
14	„ „	Црноречког у Зајечару	„ „	5	19.000
15	„ „	Врањског у Врању	„ „	8	31.000
16	„ „	Крагујевачког у Крагујевцу . .	„ „	8	32.000

УПРАВНИК
КРАЉ. СРП. ДРЖАВ. ШТАМПАРИЈЕ,
Ст. Ђајчевић

2.

РАСПИС

Свима начелствима и Управама Београда и Ниша.

Мој распис од 10. тек. месеца ПБр. 219. допуњујем овим: да би сваки грађанин, који је платио порезу, могао употребити своје бирачко право при избору посланика, потребно је да добије бирачку карту, по чл. 85. Устава и чл. 33. закона о изборима народних посланика.

Бирачке карте, чији је облик према чл. 35. зак. о изборима народних посланика прописан расписом Министра Унутрашњих Дела од 3. ов. мес. ПБр. 178. издају општински судови, по чл. 35. и 106. зак. о изборима нар. посланика, а у року тамо означеном.

У дужности је и општинске и надзорне државне власти, да се, при издавању бирачких карата, мотри с једне стране, да бирачку карту добије сваки, који је потребну порезу и све приразе платио, као и да је не добије нико ко ту претходну дужност није испунио тачно и потпуно по пропису Устава и закона. Но, да би општински судови односно њихови председници, или они, који врше дужност председника, тачно извршили одредбе чланова 33, 34, 35. и 106. закона о изборима народних посланика нека надлежна државна власт по другој алинији чл. 14. закона о пореској управи, пореским одборима и пореским надзорницима обрати сву своју пажњу на тачно извршење ове радње око давања бирачких карата.

Према овоме, а у интересу што правилнијег извршења одељка V закона као и дотичних имена од 28. јануара 1891. год. о избору народних посланика и с погледом на прву алинеју чл. 36. истог закона, по којој се по наредби Министра Унутр. Дела разашиљу општинама бирачке карте — стављам Начелству — Управи — у дужност следеће, што ће оно подручним властима наредити и старати се, да се тачно изврши

1. Бирачке карте даваће се општинским властима тачно само у ономе броју, у ком су дотични правни гласачи фактички и платили порезу, према члану 34. и 35 закона о изборима нар. посланика;

2. Председник општинског суда, или онај, који га замењује, састављаће према пореским књигама, а у року законом одређеном, спискове свију оних правних гласача, који су уредно и потпуно порезу са приразима платили. Те спискове подносиће са пореских књигама, среској власти да се ова о њиховој исправности увери, било сама, било преко пореског надзорника или кога другог органа власти, који би њено права, да у том замени среског начелника, који ће по том списак оверити да је исправно састављен према пореским књигама општинским, односно према распореду плаћене порезе и прираза све до 1. јануара ове године;

3. Према овако поднесеним и исправно начињеним списковима, среска ће власт *одмах* ставити председнику општине или његовом заменику на расположење потребан број карата бирачких, но које ће се одмах ту, а под контролом својом према списку и адресовати на име сваког правног гласача утврдити печатом и потребним потписима према чл. 35. закона о изборима народних посланика, и тек тако попуњене однеће приналог и предати гласачима, на чије име гласе;

4. На истом ће се списку место реверса потписати председник општинског суда или његов заменик: да је примио и колико карата; а његова ће дужност бити да при предаји означи у нарочитој рубрици у азбучном списку код имена сваког гласача, да му је карту предао по пропису и допуни чл. 38. закона о изборима народних посланика;

5. Како је издавање бирачких карата за случај ових избора после распуста Скупштине распространено на дужи рок по чл. 106 зак. о изборима народних посланика, то ће се и председници општинских судова или њихови заменици бринути да у законом року и према накнадно плаћеној порези допуњују спискове и уредно траже карте до законог рока;

6. Догоди ли се да ко добивену бирачку карту изгуби, даће му се по чл. 39. закона о изборима народних посланика дупликат, но који ће председник такође узети на списак и попунити према тач. 3. ове наредбе пред оним, који му даје празне карте; а надзорна власт чуваће и ове спискове по следећој тачки 7 овог расписа;

7. Све те спискове чуваће среске власти докле буде потребно као доказ: да су неправно предане карте, председницима општинских судова или њиховим заменицима. Тако исто чуваће и бирачке карте које претекну;

8. Среске су власти дужне њих на руку општинским властима у циљи што брже и што лакше предаје бирачких карата и извршења овога расписа, па ће ако треба захте, отићи и у општине и тамо извршити наређења под 1, 2, 3, 4, 5 и 6 овога расписа, како би сваки правни гласач и на време добио бирачку карту и тако не би био лишен свога гласачког права.

ПВр. 509.

МИНИСТАР,
Ст. Д. Рибарац с. р.

3.

ШИФРОВАН ТЕЛЕГРАМ ИЗ БОЉ[illegible]НА. 9. ФЕБРУАРА 1893 ГОД.

Г. Начелн. окружном

Зајечар.

Руље радикала нападале су на општине: кривовирску и вашилску, тражећи бирачке карте.

Изгледа је да ће бити још таквих случаја.

Како би било да тражим једну чету војске да станује овде, док се избор сврши. Онда би били са свим сигурни, јер би се са апшењем изгредника у присуству војске преплашили.

Одговорите, молим овим путем још данас.

Старешина среска,
Ђорђевић

Извео
Вас. Стојановић.

Оверава стареш. станице,
Здравковић.

4.

ШИФРА ИЗ ПАРАЋИНА. 15. ФЕБРУАРА 1893 ГОД.

Начелнику округа моравског

У Доњем Видову јуче и данас руље нападале на судницу због бирачких карти. Разгонили кметове и писара. Прете побити их.

У судницу не смеју њих, а ја немам чим да их заштитим.

Овде ће требати да се упути војска, јер ће бити боја.

Срески старешина,
Ђок. Стојановић.

5.

Министр. унутр. послова
ПВр. 2277.
22. Фебруара 1893 год. Београд. Дежкша.

Распис

Свима Начелствима и управи Ниша.

Практика употребљавања при изборима народних посланика 1889 и 1890 г. утврдила је и освештала правило: да надлежне полицијске власти издају објаве именованим председницима бирачких одбора, пошто се оне старају о исплати њихове дијурне.

Умољен од државног одбора актом од 7. пр. м. Бр. 37 да према његовом распореду урадим онако, како је раније у сличним приликама рађено, ја сам за такво поступање издао наредбу начелству — управи под 5. т. м. ПБр. 1406.

Сад сам уверен да председницима бирачких одбора издаје некаква уверења и председник Државног Савета, који се на тим уверењима потписује, но и као „члан државног одбора", а начелник среза нишког депешом од данашњег Бр. 2107. јавља ми, да у Нишу издаје објаве Илићановић, старатељски судија нишког првостепеног суда.

Закони опредељују надлежност сваке власти у нашој земљи. Државни Савет и старатељски судија немају права на вршење оних послова. А државног одбора нема више, пошто је свој посао свршио.

Овакна неправилна радња председника државног Савета и поменутог старатељског судије, кадра је да донесе забуну и омете правилност избора.

Познат да се бринем о свему што ће ујачити слободу и ред на изборима, и да сузбијем све што би могло изазвати заплете, препоручујем начелству — управи — да најозбиљније настане да изборни посао могу вршити само они од одређених председника, који су снабдевени објавама надлежних полицијских власти.

Министар
Р. с. р.

6.

Свима окружним начелницима.

Књаживац.

Послове председника бирачких одбора не може нико предузети ко нема објаве надлежне полицијске власти. Управљајте се према овоме. О томе ћете добити и званичну наредбу.

22. Фебруара 1893 год.

Министар,
Рибарац.

7.

Свима окр. начелницима.

Јавите ми сутра до подне овим путем, које су општине у вашем округу либералне и напредњачке, не именујући их, него само означите бројеве, под којима се оне налазе у списку Државног Одбора број 5. Српских Новина.

18. Фебруара 1893 год.

Управник града Београда,
Деник.

8.

Управи града Београда.

У овом округу све су општине либералне само број 36 је радикална.

18. Фебруара 1893 год.
Зајечар.

Окр. начелник,
А. Радуловић.

НЗ. Број 36 је број списка Државног одбора у Српским Новинама бр. 5.

9.

Управнику Града Београда

Београд.

Општине су у овом округу у либералним рукама осем три радикалне, али су и они дали изјаву. Напредњачке нема ни једне, но већи број гласача имају бр. три, четири и шеснаест (види „Срп. Новине" бр. 5 од о. г.) Добро би било кад би се *задржали. Знате већ шта.*

18. Февр. 1893 год.
Ниготин.

Начелник окр.
С. Јевр. Поповић,

10.

Начелнику среском.

Љубовија.

Одговорите ми најбрже телеграмом колико имате у срезу либералних, колико напредњачких, колико радикалних општина.

Међутим обуставите одма, давање бирачких карата општинама, јер ће према распису, који ћете добити требати отарантовати.

Тачно вршење закона и Устава у томе је.

16. Јануара 1893 год.

Начелник окр.
Коста Ст. Павловић.

11.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

БЕОГРАД

У нашим рукама сада имамо четрдесет и шест, у радикалним педесет седам општина и седам неутралних. Уписатих чланова до данас има три хиљаде шест стотина осамдесет. Одбор либерални моли вас да изволите доћи на окружни збор, и да јавите за ваш долазак и ко ће доћи са вама.

21. јануара 1893 г.
Чачак.

начел. окр. рудничког,
Љ. Каменчић

12.

НАЧЕЛНИКУ ОКРУЖНОМ

ужице

У овоме срезу има општина либералних 5, радикалних 4 а напредњачка ниједна.

16. јануара 1893 г.
Косјерић.

старешина среза,
М. М. Јеремић

Шифра из Лознице. 16. фебруара 1893 год.

13.

Начелнику округжном

Господину Каменчићу

ЧАЧАК

Кундовић поручио вам ово: Нареди, како знаш, само да Савко Филиповић, учитељ у Брезни, не дође за председника бирачког одбора у Соколској општини, и не дај му објаву. Јави ресултат.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
В. Митровић

14.

НАЧЕЛНИК СР. ТРСТЕНИЧКОГ

Бр. 1669.

13. Фебруара 1893 г.
Трстеник

Суду општине Велућске,

Само онај може бити председник бирачког одбора у тој општини 25. тек. месеца при избору посланика, који донесе објаву од мене издату, а друга никаква ни од кога издата објава не вреди и суд неће сметн примити лице за председника избора, који не донесе објаву коју сам ја потписао.

По овоме нека се суд управља тачно како не би одговарао.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
М. А. Тодоровић с. р.

15.

Телеграм шифрован из Смедерева 23. Фебруара 1893 год.
(Врло хитно)

Начелнику среском — Лазаревац

Ђока Живковић и Чедомир С. Бркић нису добили објаве од Управе вароши Београда.

Препоручујем вам, да их, ако би дошли са каквим другим објавама, не пустите на биралиште.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
М. Васиљевић с. р.

16.

Начелнику среском

ЉИБАНЕ

Ниједном учитељу не треба давати уверење да је приспео на дужност ни плату.

22. фебруар 1893 г. СТАРЕШИНА СРЕЗА,
Дим. С. Калајџић с. р.

17.

Управнику Ниша

За објаве председницима бирачких одбора споразумите се одмах са начелником окр. топличког.

17. фебруара 1893 г.

МИНИСТАР,
Рибарац

18.

Распис из Смедерева — 23. фебруара 1893 год.

Начелнику сресном

В. ПРАЧАР, ЛАЗАРЕВАЦ

Послове председника бирачких одбора не може нико вршити, ко нема објаву надлежних власти. Управљајте се према овоме.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
М. Васиљевић

19.

Начелнику окружном

ЗАЈЕЧАР

Као надлежан писам издао објаве: Стевану Чаћевићу. Ако би дошли са каквим објавама, нека им се одузму и нека се не пуштају на биралиште.

22. фебруара 1893 г.

УПРАВНИК,
Деник

20.

Записник четвртог састанка

Данас 25. Фебруара 1893. године, кад је свршено и закључено гласање према чл. 74. и 75. изборног закона, као што гласи трећи записник овога одбора продужен је онај рад.

1, Закључани су и запечаћени сандучићи, из којих је председник вадио куглице и давао бирачима. Кључ је остао код председника. Члан 76. изборног закона.

2. По гласачком списку и по пребројаним бирачким картама, гласало је свега 535 (пет стотина тридесет и пет) (или колико буде) гласача и ово је записано словима на дну гласачког списка.

(Ово записати на списку који се тога дана водио).

Сви су чланови ово потписали (да потпишу).

Ни један од чланова нема да одваја мишље или има шта да примећава. Рад закључен у 7 часова по подне.

3, Кад је ово свршено, по чл. 76, 77 и 78. изборног закона приступљено је отварању кутија и бројању куглица по пропису чл. 79. изборног закона. Рад је отпочет овако :

Прво је отворена кутија под бројем .... (који буде) која је примала гласове за листу *Стојана — Тана — Ранчића и Светозара Атанацковића* и пошто су куглице нађене у истој кутији три пут пребројане и све учињено онако као што наређује чл. 79.

закона о изборима народних посланика, нађено је у истој кутији *шест стотина и двадесет комада* куглица, свака је стотина за себе бројана.

Председник бирач. одбора
(потпис)
(општ. печат) Чланови бирач. одбора
(потписи)

За овим, кад је овако свршено са првом кутијом, онда је отворена друга кутија под бројем ... која је примала гласове за *Милана Николића и Љубу Обрадовића*. Све куглице нађене у истој кутији три пут су пребројане по наређењу чл. 79. изборног закона и нађено је у истој кутији *десет* комада куглица.

Председник бирач. одбора
(потпис)
(општ. печат) Чланови бирач. одбора
(потписи)

И напослетку, кад је свршено са првом и другом кутијом, онда је отворена и трећа кутија под бр. .... која је примала гласове за листу *Николе Нашића и Мите Илићановића*, и пошто су све куглице у истој кутији нађене, пребројане три пута, као што наређује чл. 79. изборног закона, нађено је у истој кутији *пет* комада куглица.

Председник бирачког одбора
(потпис)
(општ. печат) Чланови бирач. одбора
(потписи)

По бирачким картама гласало је свега 535 — пет стотина тридесет и пет гласача. Оволико исто гласало је и по списку вођеном од стране овог одбора а и по пребројаним куглицама оволико је исто гласало, и нема никакве разлике.

Бирачки одбор пошто је свршио сав посао као што је изложено у овоме и предњим записницима, овим записником закључује свој данашњи рад и утврђује га својим подписима и печатом.

Председник бирач. одбора
(општ. печат) Чланови бирач. одбора

Записник петог састанка.

Данас 26 Фебруара 1893. године састао се одбор по пропису члана 80. изборног закона и нашав све у реду онако, како је остављено, вратио је општин. суду сав изборни материјал са бирачким картама и реверс свој уз сео натраг.

Завој спремљени и запечаћени синоћ 25. овог месеца, по пропису чл. 79. изборног закона, у коме има: 1, гласачки списак; 2, четири записника; и азбучни бирачки списак, предат је са овим записником председнику бирачког одбора.

Председник бирач. одбора
(општ. печат) Чланови бирач. одбора

21.

Не можете одатле удаљити капетана ражањског. Кажите пек паши на Ражањ, нека не растура снагу војну, која је тамо.

Ако у Брањину буде нередa нека га буде, ако то није штетно по нас. Ако може да употреби и тамо једно одељење без штете по поредак у срезу, нека га употреби. Власти треба да су свуда, да све виде, да све сазнаду, да свуд дођеју. Шта имате из осталих крајева?

Министар,
Рибарац

22.

Управи града Београда

Београд

Молим вас, пошљите ми одмах поверљиво бирачку карту за г. Шиханна шефа овдашње поште.

16. Фебруара 1893. г.

Начелник окр. рудничког,
Љ. Каменчић

23.

Управи града Београда

Београд.

Радисав Тодоровић окр. начелник у пензији и Тодор Милетић контролор београдске царинаре овде су сада стално. Молим, изваидите за њих бирачке карте и пошљите што пре.

19. Фебруара 1893. г.

Начелник окр. рудничког
Љ. Каменчић

24.

ПОРЕСКО ОДЕЉЕЊЕ ЗА ВАР. БЕОГРАД

21. Јули 1893. год.
Бр. 3821.

Управи града Београда

Према предњем наређењу одељак учтиво подноси овај извештај:

I. Г. Аваикумовић дугује и дан данас за 1892. год. 814·76 динара пореза; и овај је порез тражен, по акту овог одељка бр. 2196 од 23. Јуна ове године да се наплати преко кварта варошког.

II. Г. Стојан Рибарац по добивеном извештају од суда општине пожаревачке од 18. Јуна ове тодине бр. 7078 а до истога још није био платио порез за 1892. годину у 769·12 динара.

III. Г. Петар Татић под 7. Априлом ове године I. Дбр. 451 исплатио је рест пореза за 1892. годину у 156·80 динара са интересом.

Сем овога и г. Живојин Величковић још није исплатио порез за 1892. год., па је чак и *кажењем за непријаву пореском одбору* на промењено своје стање у прошлој 1892. години.

Порезник,
Ђор. Бугарски с. р.

Заступник шефа
пореског одељења
порезник,
Мијаило Ж. Јаловљевић с. р.

25.

Шифра из Лозница.

6. ФЕБРУАРА 1893.

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Београд.

Кундовић рече, да вам јавим ово: Треба наредити среским капетанима, да од свију општина одузму куглице и да 23. ов. месеца кад престаје издавање бирачких карата, дају им оволико куглица, колико су донде издали бирачких карата. Јер радикални

председници бирачких одбора пуштаће на гласање и без бирачких карата само ако поднесу пореску књижицу о плаћеној порези. Тако им је наређено.

Да се нареди рудничком начелнику, да не издаје објаве, како је Савко, учитељ у Брезни, одређен за председника бирачког одбора у соколској општини. А тако исто и зајечарски да задржи учитеља Живојина Милојевића, одређеног за бањевачку општину. Ни Јездимир Јекић не треба да долази у Ликодру.

Учитеља из Доње Бадање, Дрињаковића, треба депешом далеко преместити, а на његово место Росића из јадар. Лешнице.

Ср. начелник,

В. Митровић.

26.

КРАЉ. СРПСКА УПРАВА ДРЖ. ШТАМПАРИЈЕ.
БР. 5059
15. ЈУЛА 1893. ГОД.
У БЕОГРАДУ.

Скупштинском истражном одбору.

На захтев скупштинског истраж. одбора, управа је част одговорити:

Да је „Програм" бивше либералне владе, штампан у Државној штампарији у два маха у 15.000 комада, и то по писменој наредби г. Јеврема А. Илића, бив. начелника, коју управа у препису под [illegible] прилаже, а која се писма односе на г. Божу Ђ. Јовановића главног фактора ове управе.

Слике „радикалска зла" штампане су у Државној штампарији у 6.000 комада по усменој наредби бив. министра правде г. Живојина Величковића, но у њој нису литографисане, већ је донесен камен, на коме је нацрт слике био израђен, а штампање је извршено на хартији издавача.

УПРАВНИК
КРАЉ. СРП. ДРЖАВ. ШТАМПАРИЈЕ,

С. Рајичевић.

27.

Телеграм шифрован
из Бољевца.

24. ФЕБРУАРА 1893. ГОД.

Г. Начелнику окружном

Зајечар.

Чађевић није прошао до сад. Ако је војска отишла за Лесово, добро би било да дође у маршу и довде, јер се нешто тајно много шушка.

Старешина срески,

Ђорђевић.

Извео
Вас. Стојановић.
поштар

Сверно
старешина станице,

В. Здравковић.

28.

Заступнику начелника окружног.

Шабац.

Нужно ми је што пре знати, који су представници радикалне и напредњачке листе у овом срезу.

Ово може да ми јави г. Столпонић данашњом поштом.

8. фебруара 1893. г.
Лозница.

ср. начелник,
Митровић.

29.

Распис из Чачка. 8. јануара 1893. год.

Начелницима среских: Рашка, Краљево, Гор. Милановац, Рудник.

У споразуму са тамошњим партиским општинским пододборима и привицима за сва гласачка места у вашем срезу саставите списак представника листе, у смислу чл. 43. изборног закона.

При томе имаћете на уму да представници буду писмени и отрешени.

На ово треба обратити нарочиту пажњу у оним општинама, где је власт у рукама радикала. Ово треба да имате у рукама до 20. тек. м., јер ће се кандидатска листа саставити на окр. збору, који ће бити крајем овог месеца, а најдаље до 5. фебруара.

Поклоните озбиљу пажњу овој ствари и похитајте.

Начелник
округа рудничког.
Љ. Каменчић.

30.

Начелник окр. рудничког. Чачак 25—II 1892. г.

Господине,

Молим вас, да што пре решите ствар Ивана Стојшића апотекара у његову корист т. ј. да он даје лекове за овд. болницу. Он вели, да сте му и ви то обећали, а он нам је сада у овим општинским стварима најуслужнији.

ваш одлични поштоваоац,
Љ. Каменчић.
нач. окр. рудничког.

Господину,

Стојану Рибарцу
министру унутрашњих дела

Београд.

31.

Господину министру унутрашњих дела

Београд.

Молим вас, наредите да лекове Стојшић апотекар даје и даље за болницу, док ствар не реше у његову корист.

1. јануара 1893. г.
Чачак.

начелник окр. рудничког,
Љ. Каменчић.

32.

Шифровани телеграм из Гор. Милановца 24. фебруара 1892. год.

Начелству,

Чачак.

Тачан извештај не могу поднети; по рачунам за срез да ће имати 600 чланова. У општини милановачкој издато је 279 карата. Наших има до 80. У општини таковској издато 119. Наших рачунам 70.

НАЧЕЛНИК СР. ТАКОВСКОГ,
Б. К. Маршићанин.

33.

Начелнику окр. моравског

Ћуприја

Данас сам издао општини супској 38, општини главачничкој 2 бирачке карте.
18—II 1893. год.

СРЕСКИ СТАРЕШИНА,
Ђока Стојановић.

34.

Начелству округа моравског

Ћуприја.

Издао сам данас 238 бирачких карата.
17—II 1893. год.

СРЕСКИ СТАРЕШИНА,
Ђока Стојановић.

35.

Начелнику округа моравског

ЗВАНИЧНО Ћуприја.

Бирачких карата издао сам: параћинској 464; ћупријској 510; срезу 2140.
24. фебруара 1893. г.

СРЕСКИ СТАРЕШИНА,
Ђока Стојановић.

36.

Господину Министру унутр. дела

БЕОГРАД

Бирачких карата издао сам 1734, од којих може се рачунати либерала 660 а радикала 1074. Ова замењује јучерашњу депешу као јаснија.

17 фебруара 1893 год.
Косјерић.

СТАРЕШИНА СРЕЗА,
М. М. Јеремић

37.

Начелнику среском

Г. МИЛАНОВАЦ.

Одмах овим путем јавите: колико долази на коју странку, а колико је дато Такову и Милановцу опет са назначењем странака.

23 фебруара 1893 год.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖНИ,
Л. Каменчић

38.

Среском начелнику

В. ПАЛИТА.

Дођите у Ужице прекосутра и понесите рачун о издатим бирачким картама са поделом по партијама.

11 фебруара 1893 год.

НАЧЕЛНИК ОКР.
В. Ј. Вукотић

39.

Начелнику окружном

КЊАЖЕВАЦ

Карата издато до четири хиљаде. А партиска сразмера до једне трећине највише.

25 фебруара 1893 год.
Дервен

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Ђ. Стевановић

40.

Као што сам вам наредио будите обазриви на све, и о свему ме најбрже овим путем известите.

О издавању карата подносите ми извештај тачан сваког трећег дана и то: колико је издато либералима, колико напредњацима а колико радикалима.

У осталом придржавајте се строго упутстава, које сам вам издао на последњем нашем састанку.

16 фебруара 1893 год.

ОКР. НАЧЕЛНИК
М. Васильевић

41.

Свима окружним начелницима

Распис

Јавите до крака безусловно број уземих бирачких карата и партиску сразмеру.

24 фебруара 1893 год.

МИНИСТАР,
Рибарац.

42.

Начелнику окружном

шабац

Ако ће допустити да у бадањској општини гласају само они, који имају бир. карте, онда би добро било да се изради други избор само за Бадању, јер су у њој гласали са бир. картама 98 а без оних 124, и то за либерале 6 а за радикале: 116.

На ово чекам одговор.

При путу сам за Текериш.

2 фебруара 1893 год.

Митровић,
начелн. срески

43.

1 јуна 1893 год.
Београд.

Канцеларија Краљевскога Намесништва, послала је господину министру унутрашњих дела жалбу г.г. Др. Милована Миловановића и осталих, и она је на дан 1 марта тек. године заведена у деловодни протокол овако:

„ИВр. 2494. — Краљевски Намесници Бр. 359 и 360 — 23 фебруара спроводе жалбу др. Милована Миловановића, др. М. Поповића, Љуб. Романовића, Љубе Живковића, овд. противу комесара жељезничке полиције овд., што им је спречио одлазак као председницима бирачког одбора, на поступак."

А у садржају решења стоји:

„1. III Управи вароши Београда у продужењу:

На извештај."

екси. 1 марта 1893 год.

44.

Г. Министру Унутрашњих Дела

Београд
врло хитно

Молим вас, отпустите до подне Саву Божића овд. предавача н. гимназије депешом.

3|III—1893.

начелн. окр. рудничког,
Љ. Каменичић

45.

Телеграм — из Лесковца

17. Фебруара 1893 год.

Начелнику окружном

Прокупље.

Са учитељима треба одмах свршити, нарочито са губеревачким и кутлешким.

стар. среза,
Дим. С. Калајџић

46.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Неопходно је нужно да се учитељ љуговички, Миладин Стефановић, премести у Београд и разреши: 36 чланова наших упропастио је.

19 Фебруара 1893 год.

нач. ср. таковског,
В. К. Маршићанин

47.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Понизно молим, наставите, да се одмах још сутра у други срез преместе Благоје Радојковић, учитељ из Барича и Јован Анастасијевић, учитељ из Доње Крушевице, одређени председници бирачких одбора у истим местима, јер праве нам велике сметње.

19 Фебруара 1893 год.
Голубац

начелник срески,
В. Ј. Кулић

48.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Молим, да се још данас депешом отпусти Рајко Даничић књиговођа овдашње штедионице; јер је отказао послушност, примера ради.

24 Фебруара 1893 год.
Чачак.

начелник округлни,
Љ. Каменчић

49.

Шпора
из Лознице

14 Јануара 1893 год.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Кундовић тражи, да се одмах депешом учитељ брасински Дринаковић премести у Доњу Бадању, а одатле учитељ Митровић у Брасину

срески начелник,
В. Митровић

50.

Начелнику среском

Љубовија

Треба приступити пред ход иницијје и пословима избора кандидата и представника листа. Ваш утицај употребите да су кандидати и угледни људи представници, треба да су

поуздани, угледни, писмени и разборити. На одборнике, који се одређују по закону за бирачки одбор треба такође обратити пажњу.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖИЈА,
Коста Павловић

51.

Г. Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Општа шпора

Молим г. Министра да наволи наредити, да се учитељ из Рогачице Јосиф Вуковић премести и то пре избора, јер он има четири месеца одсуства а само се коцка и одвраћа људе да не гласају за нашу листу. Ако остане и даље неће пазати за наше.

15. Фебруар 1893 год.
Б. Башта

НАЧЕЛНИК СР. РАЧАНСКОГ,
Сп. Ј. Пауновић.

52.

Свима окружним началницима

Јавите ми до сутра неизостанно: јесте ли и којим капетанима саопштили позната поверљива упутства. Је ли их и који од њих преписао.

Ако до сад нисте на том ништа радили, немојте ништа радити и обуставите ако сте почели.

Шта је са оригиналним упутима.

20 јануара 1893 г.

Министар,
Ст. Д. Рибарац.

53.

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Познато поверљиво упутство саопштио сам само капетану грнавском, препис његов и оригинал вратићу вам.

21 јануара 1893 г.
Чачак

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

54.

Начелнику сресном за Начелника окружног

ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ.

Синоћ сам по општем добио од г. министра распис, који по сресном значи:

одузмите преписе од свију капетана и држите их са оријналима до даље моје наредбе; кад извршите јавите.

23 јануара 1893 г.

ЗАСТУПНИК НАЧЕЛНИКА ОКР.
СТАРЕШ. СРЕЗА ТРНАВСКОГ,
Ђ. С. Пантелић.

55.

Шифра
из Београда (Б. М.)

23 фебруара 1893 год.

Начелнику окружном

(врло хитно) КРУШЕВАЦ.

Будите ноћас на станици и примите упутства од особе, која ће вам се представити као „нумера два.“

МИНИСТАР,
Ст. Рибарац.

56.

Начелнику окружном господину Каменчићу

ЧАЧАК.

Кундовић поручио вам ово:
Наредн како знаш само да Савко Филиповић, учитељ у Брезни, не дође за председника бирачког одбора у соколској општини и не дај му објаву. Јави резултат.

16 фебруара 1893 г.

СР. НАЧЕЛНИК,
В. Митровић.

57.

Шифра
из горњег Милановца 29 — I — 93 год.

(Врло хитно.)

Г. Министру Унутрашњих Дела

Због догађаја у Такову и збора у Чачку Ничевић се никако удаљавати несме. Другог поузданог човека нема. Остаје да сам дођем до Крагујевца, и ту да примим извешће од вашег изасланика, или да сам тамо дођем и донесем.

НАЧЕЛ. ОКРУГА РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић.

58.

СПИСАК

Лица, која на тражење нису добила објаве и која су и са објавама и без ових спречена да изврше избор као одређени председници бирачких места на дан 25 фебруара т. г. а подигли су жалбе надлежном министру и намесницима без успеха.

1. Живојин Милојевић учитељ одређени председник за општину Ваљевачку.
2. Светозар Буђевац ср. начелник у пенз.
3. Ђорђе Младеновић свештеник
4. Благоје Радојковић учитељ
5. Михаило Голубовић „
6. Милић Симовић „
7. Јован П. Јовановић „
8. Димитрије Гребенаровић адвокат
9. Лазар Најдановић ветеринар
10. Ђ. З. Јовановић
11. Савић
12. Гаигорије Костић
13. Мијаило С. Недић
14. Риста Лазаревић
15. Др. Ђорђе Николић
16. Лука Лазаревић професор
17. Христифор Поповић свештеник
18. Мијаило Стевановић учитељ
19. Јаша Продановић предавач
20. Никола Чоаковић учитељ
21. Сретен Дић предавач
22. Алимпије Савић адвокат
23. Никола Ђорђевић
24. Владимир Адамовић

59.

Главном бирачком Одбору за изборни округ крушевачки

Државни одбор одредио ме је за председника бирачког одбора у општини новоселској среза трстеничког изборнога округа крушевачког. 24 ов. месеца у одређено време отишао сам са председником суда општине новоселске и члановима бирачког одбора у зграду биралишну. Ту сам, сам показао поменутом председнику објаву Управе вароши Београда, коју под [illegible] прилажем. Али председник изјавио ми је, да ми не може допустити, да почнем прописани рад, с тога, што ми на објави није потписан начелник среза трстеничког. На моју жељу издао ми је и писмено уверење, које под [illegible] прилажем. После тога вратио сам се овамо, да по дужности известим о том Главни бирачки одбор.

26 фебруара 1892 г.
у Крушевцу.

Живко Поповић,
професор. београ. учит. школе.

ОВЈАВА

Г. Живко Поповић проф. из Београда распоредом државног одбора од 5 и 23. јануара тек. год. одређен је за председника бирачког одбора за избор посланика у општини Ново Селској изборног округа крушевачког.

Ова објава служи као путна исправа.

Управник
Вароши Београда.
Пав. Докић

Бр. 2436
20 Фебруар 1892 г.
Београд.

Општина Ново Селска
Бр. 114.
24 фебрара 1893 год.
Ново Село.

На основу наредбе начелника среза трстеничког од 23 ов. месеца Бр. 1669 овај суд није могао примити г. Живка Поповића професора из Београда, који је данас

у 3 сата по подне пријавио се као председник бирачког одбора за то што се на објави његовој није потписао начелник среза трстеничког. Ово му суд издаје по његовој жељи

Писар.
Васа Радосављевић

Председник.
Милија Панковић

60.

ОВЈАВА

Г. Јован Ковачевић, инжињер из Београда распоредом државног одбора од 5 и 23 Јануара тек. год. одређен је за председника бирачког одбора за избор посланике у општини Љубовићанској изборног округа подринског.

Ова објава служи као путна исправа.

Бр. 2436
19 фебруара 1893 год.
Београд.

Управитељ
Варошн Београда
Пав. Денић

Бр. 29
Виђен за Београд
25 ·|. II 93 год.
у Љубовији.

Начелник срески
А. Јовтић

Овај председник бир. одбора поднео је данас главном бирачком одбору за округ подрински изборна акта за општину Љубовићанску.

28|II — 1893 год. Шабац.

Председник
Др. М. Вујић

61.

Чачак 27. Децембра 1892. год.

Господине,

До сада учињеном истрагом тврди се, да су заиста општински часници од 20 тек. месеца па на овамо спремали оружани отпор противу полицијске власти, јер су увећали број својих служитеља, и то неком младежи са села, малолетницима, а спремали су и беспосличаре и слуга са сокака, које су мислили по потреби снабдети са оним осечцима спремљеним у судници.

Да ли је још шта рађено и спремано, за сада се не зна, али има гласова, да су слали нека писма првацима у околини, од којих се ма једно живо тражи и трага.

Околина је за сада са свим пасивна, а нарочито Драгачево; али при свем том изгледа, да не би било мудро дићи ове две чете пре, док се бар истрага не доврши и не буде на чисто, да се није спремало шта више до одбрана општине.

Истрага тече доста повољно, и оптужења гласиће у смислу §§ 88 и 89 крив. зак. за то: *што су часници од државе поверену им власт злоупотребили и врбовали људе у неком издајничком циљу;* а ако то не опстане, биће оптужени по § 95. крив. закона.

У осталом сама ствар текла је овако: 26 тек. мес. у 8. сати пре подне дат је суду акт да служитеље и најамнике разоружа, да руљу из општине и са њиве растера, једном речи, да поврати ред и мир у варошн и општини и остављено му за то рока до 10. сати истог дана, — 26. т. м.

У 10 сати дошао је мени Гогић, и јавно усмено да је то све рад да учини, а нудно ми и оставку, али је не хтедох примити само од њега, зато он замоли да оде у

суд и тамо да дају сви оставке, а одатле побегне и никако га не могосмо наћи, док се ујутрос сам јавио није.

Чим видех да ме обману, пошљем капетана у општину са 4. жандарма и четири служитеља, „који се одмах врати и рече, да је заузео општину", али да су у ходнику служитељи са оружјем, а да их има у соби затворени и оружани, и да неће да отворе врата.

Вратим капетана да све разоружа, а оне из собе растера, а кад се одмах не врати, одем тамо лично и уверим, се да је метута замка да нас потуку, јер преко пијаце једва прођох од руље, где их је било преко стотине, а кад у судницу уђох, служитељи општин. из ходника беху побегли, а они из собе нити хтеше одговорити, нити се предати.

Наредим да се врата развале, а сам изађем на улицу, и са два жандарма и два служитеља држа руљу да не продре судници, јер се била примакла истој на 30. хвати а кад падоше врата и пуче пушка све узвре, кад сам то видео, пошљем за војску, наредим те повежу оне у судници, а руља се одбије, варајући је да се пушка окинула, и да нико није погинуо, и кад би опасност да страдам са капетаном и служитељима између ове две ватре, појави се војска позади руље и наста крш, гуча сабаља и кундацима падало је као киша, истина нико не погибе од војске, али тројица служитеља исакатише се по рукама. Марко општин. пандур погибе у соби, кад хтеде убити жандарма из револвера, јер му мој служитељ Ранко, који је први ушао у себу, беше отео дугу пушку — а мангупи, слуге и остали олош што га повагасмо побеже без трага и гласа, нит се ко јавља, нит се може оним рачун ухватити.

Овако се сврши можда први у Србији јачи отпор општинске власти државној, али се и Чачак препороди, јер оста оно што је увек био, и сад само треба сачувати ову тековину.

Кад се изврши саслушање свих изгредника поднећу и званично извешће: а чекам док и суд да реч по овом њиховом оптужењу.

Ваш одани поштовалац,

Љ. Каменичић,

нач. окр. рудничког

Господину Стојану Рибарцу мин. унут. дела

62.

Шифра

из Лознице

23. Децембра 1893 год.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

У општини зајачкој за председника изабран либерал.

Г. Начелник окружни, који је тамо, позива ме у први уторник већ у Шапцу. Али како ја тога дана морам бити у варошници Лешници због изјаве неповерења радикалном часништву, то молим за наредбу, да могу доћи у Шабац пре или после само не 29 и 30 овог месеца.

Ср. начелник,

В. Митровић

63.

КОМАНДА ЖАНДАМЕРИЈЕ
Бр. 860.
25. Феаруара 1893.
у Београду.

Суду општине Београдске

За напредну службу суда општине вароши Београда, при гласању данашњем за бирање посланика, стављени су на расположење 207 жандарма и 182 ноћна стражара. Њима треба издати бар по 1 динар, који су они морали напредно учинити при вршењу своје службе. Молим суд да ми се ово призна и изда *389 динара*. Напредна је служба у томе: што су они целог дана били у приправности за одржавање реда.

Први дуж. команданта жандармерије
мајор,
Сава Нешић с. р.

Адјутант Благајник
поручник,
Влад. Стојановић с. р.
Виђео рачуномешитач,
М. Д. Сретковић с. р.

(На полеђини овога акта)
25 — II — Изл. 294.
АБр. 1236.

Да се исплати и пошаље новац

Заступник Председника
члан,
М. Јовановић с. р.

26 — II — 93.

Судије:
К. Симић с. р.
Ј. М. Јанковић с. р.

Благајничко одељење
Општине вароши Београда
БН. 711
26. Фебруара 1893
Излаз 294|В.

Нека благајна општине београдске изда динара 389, на тај издатак стави на партију буџета I. 29.
26 Фебруара 1893
Београд.

За Председника суда
члан, **М. Јовановић** с. р.

Књиговођа,

Јанковић с. р.

Судија,
Ник. Вошковић с. р.

Примио сам 389, т. ј. три стотине осамдесет и девет динара.
26—II—93.
Београд

Жандармски поручник,
Влад. Стојановић с. р.

Оверава судија
(одговорено на засебном акту)

Команда жандармерије
Бр. 881
26. Фебруара 1893
у Београду.

Суду Општине Београдске

389 динара примљени су и дотичнима издати.

Св. БП. 711.

Врши дужност команд. жандармерије
мајор, **Сав. Нешић** с. р.

Адјутант — Благајник
поручик, **Благ. Стојаковић** с. р.

(на полеђини овог акта)
пр. 28 Фебруара 1893 Б.Бр. 749.

Да је преппс ових акта веран оригиналу, тврди суд општине варошп Београда.

КАБр. 3883
15 Јула 1893 г.
Београд

Председник општине београдске.
Милов. Р. Мариновић.

Писар,
П. Ковачевић. (М. П.)

64.

Чачак, 22. Октобра 1892. год.

Господине,

Сад се навршује два месеца од како сам дошао на дужност, и за тако дуго време једва сам у стању да вам поднесем извештаје, за које у напред могу рећи, да ће то бити бледа слика о свему оном, што се догађа у овом немирном округу; који је не само легло свију врста политичких сплетака, почињући од противника династије, па до Пелагићеваца; но још и легло моралних пропалица, јер разне подвале и лажно сведочење, дика су и понос многих земљака славнога Милоша; на бар да и то припада простим људма, но на жалост лежи јака сумња, да ту врсту потпомаже и брани главом Ранко Тајсић из Пухова.

Далеко сам од тога да ово тврдим и сам, али на жалост само је у опште мишљење, да хајдучка потпора, и одбрана свих аликоваца није нико други до народни посланик, радикалски првак.

Треба ли учинити какво зло противнику, то он инспирира, треба ли бранити лопова и јатаке, Ранко саставља одбране, налази сведоке; све се њему ставља у службу, или из интереса или од страха.

Бога ми нећу пребацити мету, ако кажем, да је Ранко оно својим политичким противницима, што је Милош некада био Турцима.

Овај увод био је преко потребан, јер је он један од најважнијих узрока, зашто наша странка не може да нађе плодна земљишта, где је морао испод пуде; та за дуго, дуго успевати не можемо, а да не окаљамо нашу партијску заставу.

Мало и примера за то; хоћете ли антидинастичност. Милутин Аранђеловић учитељ гучки јавно на збору кука за својим рођаком Јевремом Марковићем и назива ли-

бераље убицама, и ако је он пресудом осуђен на смрт. Па рећи ћете, тужите га, па ће то доказати 5—10 сведока; али лига политичких коцкара наће 100 сведока да то није истина.

Али па шта говорити о династичности онде, где један прост сељак у селу Г'орачићу трца у апс слику краља ода са речима: „унутра лопове, осуђен си 20 дана затвора, а ви остали његови другови, удрите га ако мрдне" !!!

Хоћете ли примера за лажне сведоке, идите у првостепени суд и видећете да се редовно одриче, што се тврдило код иследне власти. А све је то крунисано тиме, што је ономад писар среза драгачевског, био у једној општини, а за тим и други, а сад их тужи један гола да им је дао по 50 динара у зајам, позива се на сведоке и славна општина осудиће их, и ако је то измишљотина и гола лаж.

Може ли се ту опстати, а шта да говорим о ауторитету власти; а да ли да спомињем о успеху странке. Ту има успеха само за радикале, јер се они идентификовали са свима овим угурсузлуцима.

Али и опет за то не треба малаксавати, није овде са свим угушен дух Милошев. Истина мало, али опет овде има поштених људи, који у овој тешкој несрећи све трпељиво сносе, и теше се тиме да је будућност наша.

Цео напор власти састоји се у томе, да се само заштити слобода кретања, јер док тога не буде, узалуд су зборови, уписи у странку, у залуд мука.

Пролазећи кроз округ свуда сам скретао пажњу властима на ову околност и препоручивао казне за изгреднике, и могу рећи да се у том погледу донекле опажа успех, а биће га ускоро и више.

Чиновнике упућујем на благо и озбиљно поступање са светом у опште; а спрам готована и неваљалаца, а нарочито изгредника, који ремете јаван ред, сигурност и слободу политичких мишљења — брзо и строго кажњавање, полицијске мере.

Овако радећи, ако власти стеку леп глас у народу, а народ опет вара да ће влада испунити обећања у програму, неће остати без успеха у изборној борби.

Да се ово постигне, а следствено и бољи успех но до сада, мало је само рад наших партијских првака, но треба да се осети и утицај власти бар међу неваљалцима и политичким коцкарима; а за то нам требају не само способни, но још срчани и одани чиновници. А да ли ја имам такове? Бар до сада могу рећи да нисам имао.

Да бацимо један поглед:

Једини је срез жички, са којим можемо бити задовољни, али и ту не потпуно, јер би успех био такав, да би радикали са свим пропали, ако се садањи персонал не уздира *и што пре постави писар, који не достаје;* и то старији човек да рукује касом.

Срез студенички од последњега указа може се казати да је употребљив; само ако се што пре сресни начелник Мићић разреши од рада у комисији; а тако исто и порезник Васић, да би могао брзо и корисно радити на разрезу пореза, јер рад у комисији неће се брзо свршити.

Срез драгачевски такође лако од последњег указа, може се казати да имам управу; и можемо се надати бар чему.

У трнавском срезу треба што пре попунити место среског начелника, па ма се поставио и писар Лука Гавриловић; само да се опда што пре попуни и његово место, а и постављени писар Никола Петровић одмах унути на дужност; јер за тај срез може се казати да је пропао, а то најбоље илуструје избор кметова у општини јежевачкој, где смо у мањини остали, и то само због крајње неспособности досадашњег среског начелника. Нема речи да вам опишем неразумевање овог човека, слоновска воља, али и памет.....

Срез таковски има изгледа за успех, да нам је већи рок за изборе, јер је срески начелник сувише пијав и спор човек. После мог проласка и упутства осећа се покрет. Види се да је материјал добар.

А шта да кажем за качерског, он је већ кажњен и то са свим оправдано. Писар Таса Обреновић добар је и употребљив; ако му се у скоро постави капетан, млад

и енергичан човек, због вредних места, можемо се надати добром успеху. (Са постављањем г. Грковића задовољена је ова потреба).

А Љубић, Љубић може се рећи да спава. Капетан у многоме личи на оног Јањића из Качера и биће његова посла. Нови писар и које како, а стари Алекса Стаменковић тера по староме, он ради баш као да су радикали на влади. Да се уклони одавде што пре ма и отпуштањем.

(Имам да приметим, да се капетан Тукић од неког времена поправио, много је енергичнији, а од куд је то дошло биће познато г. министру, а и ја сам разабрао од П. Николића. За сада не треба ништа чинити противу њега, а ако олабави, известићу вас).

Г. Министре, са малим изузетком, чиновници су ми до сада били: политички противници или голубови.

Међ овим политичким курјацима и лисицама ја сам међ њима жалосна слика Рајка војводе у Срему.

Све остало сазнаћете од г. Пере Николића, трговца који се налази тамо.

Г. Министре,

И ако је све, што сам казао истина, опет положај наше странке није тако очајан, ми са успехом можемо бити задовољни, а кад престане ова хука по зборовима настаће рад власти, јер морал у радикала опада, учитељи су разјурени, и за то се надам да ћу вас ускоро моћи известити о успешнијем раду, јер не може ђаво проћи онај, кога својски помажу: Никола Радовановић и Пера Николић, и где по селским зборовима спромашни варошани иду пешице, а да не говорим о имућнима, који их редовно посећавају.

У главноме варош и Таково стоје ђаво за сада.

Док се ново чиновништво среди, полазим на пут.

Са одличним поштовањем,
Љуб. Каменчић,
начелник окр. рудничког.

Господину

Стојану Рибарцу
МИН. УНУТР. ДЕЛА

Београд.

Шифра — из Лознице

65.

Начелнику среском

ЉУБОВИЈА

Не може нико доћи. А да се радикали омету, наредите да председници за 14. држе општинске зборове ради објаве каква било расписа и наредби.
Шта сте урадили са бирачким картама.

СР. НАЧЕЛНИК,
Митровић.

66.

Шифра
из Београда (Б. М.)

Начелнику окружном

КРУШЕВАЦ

Шта је са жалбом противу избора алексиначког, је ли и кад послата Скупштини; ако није наредите да ми се донесе..... (нејасно је) воз..... преда сутра рано.

МИНИСТАР,
Рибарац.

67.

Шифра — из Косерића 16 Јануара 1893 год.

Начелнику окружном

Ужице

Бирачке карте данас сам предао. Депеша о тоже доцкан мени предата и врло нејасна.

СТАРЕШИНА СРЕЗА,
М. М. Јеремић.

68.

Шифра из Лозница 9 Јануара 1893 год.

Начелнику окружном

ШАБАЦ.

Рађевски капетан не ради ништа. Председника баљевачког, Цвеју Антића, треба да збаци; а за регента да постави Данила Живановића.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
В. Михровић.

69.

Начелству окружном

ВРАЊЕ

Не могу да знам колико је издато, јер ће се *некима* тек *данас* давати из извесних обзира.

25. Фебруара 1893 год.
Лесковац.

СТАР. СРЕЗА,
Д. С. Калајџић.

70.

Начелнику округа

КРУШЕВАЦ

Доставља срески начелник неверност истражног судије. Објасните се са капетаном, па ако је његова сумња основана, кажите судији да .... амо дође.

18-ог *Министар Величковић.*

71.

Начелнику округа

КРУШЕВАЦ

Поново препоручујем да саопштите г. Писаревићу истражном судији да безусловно пођашњим возом амо дође и одмах ми се јави.

20-ог МИНИСТАР,
Жив. С. Величковић.

72.

Телеграм шифрован
из Чачка

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Онај Ђорђе Лукавчевић, из Подгорице, што је послао аманет Ранку Тајсићу, дошао је овде са сином млађим Арсом, који је одмах отишао у Ужице, сигурно на неки договор; јер он и отац донели су овде осам џака рибе у вредности 500 динара, а Арса однео у Ужице само један џак у вредности 50 динара.

По свему ово су сумњива лица и нешто муте, а нарочито по томе, што Ђорђе има сина Стевана опасна политичара, који је овде долазио пре 2—3 године опет са рибом, па је други продају, а он за све време шурује са Ранком. Мислим да саслушам Ђорђа о аманету, а за тим одмах и Ранка, па по потреби да их и претресем не би ли на нита наишли, јер нису чиста посла. Овде говоре, да су донели сто џака, па продали путем у Београду и Крагујевцу. Све би ово требало извидети. Молим за упутство.

НАЧЕЛНИК ОБР. РУДНИЧКОГ,
Љуб. Каменчић.

73.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Београд

Предлагао сам преко окружног начелника па предлажем и вама непосредно: да се овдашњи истражни судија Милош Николић одмах уклони одавде и на његово место постави други, који ће предмет оптужења ног и појног капетана Илића због злоставе Вељка Бешевића извидети и расправити у интересу владином. Јер Николић води исљеђење пристрасно и овим даје материјала противницима владе. Да би ово маскирао посло је изјаву „Малим Новинама“ да тобож не припада ни једној страници.

24 марта 1893 г. НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Ивањица *С. М. Лазаревић*

74.

Начелнику среском

Пожега

Кажите посланику из Добрића Станисављевићу да дође к мени. Можете и ви доћи.

28 Фебруара 1893 г. министар,
Рибарац

75.

Господину министру просвете

Београд

Извештај под бр. 1727 за Петра Спирића и Тасу Поповића основан је на обмани ово среске власти. Они се нису удаљавали из места, али агитација њихова није осуђивана и штетно би било по наставу да остану, где су са службом.

6. марта 1893 год. по наредби
Власотинци начал. ср. писар,
В. А. Ристић

76.

Телеграм у шифрама
из Чачка 5. XII. 93.

Г. Министру Унутраш. Дела

Београд

Брат Милоша Пантовића из Груже Милутин убио је рођеног брата Илије Филиповића, суђије и осуђен 20 година робије; издржао само 3 до 4 године а чује се да ће се сутра помиловати. Молим вас за дејствовање да се Филиповић овим не увреди, јер би то имало веома зле последице.

начелник окр. ужичког,
Љ. Каменић

77.

Начел. окр.

Чачак

Радикали имају сутра збор у Прељини.

Обратите пажњу на тај збор. Наредите капетану да сам буде комесар и да озбиљно прати и бележи сваки говор и све покрете и радове учесника на збору.

Ако би се збор држао у затвореном локалу и тада треба да се побрине и сазна рад на збору. Кад се збор разиђе јавићете ми депешом а опширни извештај послати првом поштом.

(писано руком самога Рибарца)

78.

НАЧЕЛНИК СР. ТРСТЕНИЧКОГ
№ 391.
17. Јануара 1893. год.
Трстеник.

Суду општине Велуѣске

Све дотле, докле ја не наредим, да суд ни пошто и никоме не издаје бирачке карте.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
М. А. Тодоровић с. р.

79.

Г. Управнику вароши

Београд

Милош Петровић овдашњи трговац моли вас да одете код господина Величковића и замолите га у име његово да Николића овдашњег истражног судију одмах уклони одавде? јер је ствар о Вељку почео да извиђа пристрасно у корист радикала.

Поверљиво

24. Марта 1893 год.
Ивањица.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
С. М. Лазаревић

80.

Окружном начелнику

Пожаревац

Молим вас пошљите ми данашњом поштом уписница чланства црвених и књижице шта хоће либерали, јер је то веома потребно.

7 Јануара 1893 год.

СР. СТАРЕШИНА,
П. Јоцковић

81.

Комесару жељезничке полиције

Ниш

Саопштите шеоу радионице да 25 одобри радницима осуство за гласање.

24 Фебруара 1893 год.

ЗА МИНИСТРА ГРАЂЕВИНЕ
РЕФЕРЕНТ,
А. Стефановић

82.

Телеграм шифрован
из Лазаревца.

26 Фебруара 1893 год:

Начелству округа

Смедерево

Резултат јучерашњег гласања у овоме срезу овакав је:
Либерална листа добила је 889, радикална 579 и напредњачка 267 гласова.
Одређени председници г.г. Милан Ст. Марковић, Васа Мајаревић и Газибарић нису дошли. Тиме су нам учинили осетну штету, нарочито први.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА КОЛУБАР.
Миленковић.

83.

Према извештају министарства правде а на основу извештаја првостепених судова, код ових има оволико тужаба за кривице учињене по изборном закону до 25 Фебруара ове године. Тужбе су против општинских и полицијских власти:

Код пожаревачког	првостепеног	суда	тужаба	46.
„ Крагујевачког	„	„	„	14.
„ Зајечарског	„	„	„	11.
„ Пиротског	„	„	„	6.
„ Чачанског	„	„	„	30.
„ Неготинског	„	„	„	47.
„ Крагујевачког	„	„	„	33.
„ Гор. Милановачког	„	„	„	10.
„ Нишког	„	„	„	16.
„ Крушевачког	„	„	„	20.
„ Лесковачког	„	„	„	143.
„ Прокупачког	„	„	„	3.
„ Београд. првостеп. суда			„	4.
„ Ћуприског	„	„	„	12.
„ Алексиначког	„	„	„	21.
„ Шабачког	„	„	„	51.
„ Ваљевског	„	„	„	24.
„ Врањског	„	„	„	1.
„ Варошког београдског	„	„	„	2.
„ Смедеревског	првостепеног	суда	„	4.
„ Јагодинског	„	„	„	27.
„ Ужичког	„	„	„	36.
„ Лозничког	„	„	„	30.
		Свега	тужаба	591.

Акт минист. правде Бр. 6349 од 11—VII 1893 и 6589 од 12—VII 1893.

84.

Шифрован телеграм
из Вољевца

22 — II — 1893 год.

Начелству окружном

Зајечар

Новак је издао свега 233 карте. Рачуна да ће бити 40 радикалних, али вели кад би се спречно председник Лаза, да би све било наше.

СТАРЕШ. СРЕСКИ,
Ђорђевић.

ОВЕРАВА,
В. Стојановић
поштар.

ОВЕРАВА

СТАРЕШ. СТАНИЦЕ,
Здравковић.

85.

СТАЛНИ ОКР. ПОДРИН. ОДБОР

службено

24. јула 1893 године
Шабац.

Истражном одбору Народне Скупштине

Приликом избора народних посланика на дан 25. фебруара тек. год. почињене су огромне злоупотребе од стране државних органа и њима слепо одани људи по целој нашој милој Отаџбини, те није чудо, да ни наш округ није био ни мало поштеђен од сличних угурсузлука.

У најтеже злоупотребе долази без сумње *фалсификовање* бирачких записника и *недавање изборног материјала* читавим општинама.

За оба случаја ради примера навешћемо само по неколико доказаних случајева. Тако:

а) *Бирачки материјал нису добиле следеће општине:*

I. **Никако**: 1) *Свилеувска;* 2) *Врашганска* (обе у Поцерини); 3) *Текеришка;* 4) *Доњо-Бадањска;* 5) *Дворачка;* 6) *Коренитска* (све четири у Јадру).

II. **Од чести** (т. ј. либерали су добили све што им је од потребе, а други нису ништа добили, што би им дало права гласања, и ако су били испунили своје грађанске дужности): 1) *Накучанска;* 2) *Варњанска.*

б) *Фалсификован су записници у следећим општинама:*

1) *Цео Азбуковачки* срез сем Г. Трешњице и в. Љубовије; 2) *Цео срез Рабевски* сем Крупља; 3) *Цео Јадар,* где управо никако није ни било избора; 4) *У Мачви,* свуда где год нису били примљени председници бирачког одбора; 5) У Поцерини: у општини Велико-Бошњачкој, Каменичкој, Црнићевачкој, Каонској.

в). **Дават карте свима по азбучном списку и ако ни десети није био платио порезу,** у општинама: *Змијањачкој, Липолишкој* и *Бадовиначкој* (све три у Мачви).

II.

О свем поменутом Истражни одбор Народне Скупштине може се уверити из зимушњих изборних акта, која се без сумње налазе у архиви Народне Скупштине.

Да је овоме одбору то познато, повероваће истражни одбор, кад му се каже: да су зимус у главном бирачком одбору била три члана из овога одбора и то: 1) Коста А. Јуришић, председник овога одбора, и чланови: 2) Новак В. Исаиловић, и 3) Милош Љубичић.

О спему су они у своје време чинили примедбе и исте су уведене у *записник главног бирачког одбора.*

III

Само ради тога, да би се добила што вернија слика зимушњега стања у нашој земљи подносимо истражном одбору на увиђај и предња дата.

СЕКРЕТАР,
Алекса П. Милојковић (М. П.)

ПРЕДСЕДНИК,
К. А. Јуришић

ЧЛАНОВИ :
Новак В. Исаиловић
Станко К. Кокановић.

86.

Начелнику окружном

СМЕДЕРЕВО

Одређени председник бирачког одбора за Паланку дође данас овде возом, али му није дато да уђе у бирачки одбор за то, што је донео објаву од Државног Одбора. Њега је заменио кнез Глиша. Ред је одржан. Одбор је . . . . . Радикали држали . . . . . скуп . . . шта сутра буде известићу вас. Ја сам у телеграфу а и сутра бићу и јављати вам како се буду ствари развијале овде и у срезу.

(Службено)

24. фебруар 1892 год.
Паланка.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Пан. Стефановић с. р.

87.

Телеграм из Зајечара 23. фебруара 1893 год.

Начелнику среза Бољевачког

БОЉЕВАЦ

Чађевић пошао без надлежне објаве управитеља в. Београда. Одузмите му, ако би показао другу какву објаву.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
А. Радуловић

88.

Начелнику окружном

СМЕДЕРЕВО

Никола Живадиновић из Крњева сад дотеран овде и затворен. Ствари иду боље и ја се надам да ће код мене бити добро. Свуда ред и мир до сада.

(Службено)

25. фебруар 1893 год.
Паланка.

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ
Панта Стефановић

89.

Г. Министру Унутр. Дела

Плажанци су дали молбу за помиловање још Наиесницима преко поште свилајначке и то Добросав Јовановић са још 18 другова.

Нисам никог затворио, *јер су људи наклони.* Молим за наредбу, ако мислите противно.

18. септембра 1892 г.
Свилајнац.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Мирослав Љ. Узунмирковић

90.

Шифра из Голупца 9. децембра 1892 год.

Начелству окружном

ПОЖАРЕВАЦ

Јуче по подне притворио сам Тасу Селаковића и писара Тасу Стокића — за напад на чиновника и жандарме у судници браничевској.

Притворићу и остале одборнике.

О овоме част ми је известити Начелство.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА.
Б. Кулић

91.

Начелнику окр. Моравског

ЋУПРИЈА.

Славковића сам ставио у притвор и остало извршиће се 15 Фебруара 1893 год.

СРЕЗКИ СТАРЕШИНА
Бок. Стојановић.

92.

Господину Министру Унутрашњих Дела

БЕОГРАД.

Председник сталног окружног одбора јуче дошао у Крњево, одузео печат општински и кључеве канцеларије од привремених кметова изабраних од стране збора и предао тројици одборника.

То исто хоће да уради данас и у Азању, куд се спрема да иде.

Молим за упуство, јер од начелника немам одговора на јучерашњу депешу.

Службено

23 октобра 1892 г.
Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

93.

Господину Министру Унутрашњих Дела

ВЕОГРАД.

Учињено је изузеће против суда смедеревског за Крњевце и Нешића.

Сад ће Касација да одреди други суд. Молим вас, радите, да се одреди првостепени београдски суд, у коме је председник господин Тајсић

Службено

24 октобра 1892 г.

Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕСКИ,
Панта Стевановић

94.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Увео сам опет у дужност кметове крњевске, и дао им печат. Одборници, који су помагали председника сталног одбора у нападу на кметове, стављени су под кривичну истрагу и у притвор решењем истражног судије као саучесници. Данас ће бити стављен у затвор и председник сталног одбора као главни кривац. Дело је из §§ 94 и 95. Овде је дошао и Вељa Тодоровић адвокат.

Службено

24 октобра 1892 г.

Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

95.

Начелнику среза врачарског за начелника окр. Београдског

У Крњеву данас збор изјавио неповерење кметовима и целом одбору.

Сем тога одредио три поштена грађанина да врше дужност кметова до избора и ови су уведени у дужност, јер им је данас и печат општински и кључеви од канцеларије предат.

Све је ово извршено у миру и нереда није било

Службено

21 октобра 1892 г.

Паланка

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Панта Стевановић

96.

Начелнику окружном

СМЕДЕРЕВО

Од *онога*, што сте наредили, неће бити ништа за то, што је Штрбић адвокат, 21 ов. месеца издао распис свима представницима своје листе: да се уведе и истиниту записник напише и да не раде *онако*, како сте се *ви* с њиме споразумели. Дакле овако је, како поп Крушевић мени каза: да су они таку наредбу добили од вођа своје партије, јер сам баш сада читао тај распис Штрбићев.

Овде гласање траје у миру, а немам извешћа ни из среза, да има где нереда осим што је Вића у Водицама довео 20 оружаних људи и Никола Живановић у Крњеву — али још нема нереда.

(Службено)

25 фебруара 1893 г.
Паланка.

НАЧЕЛНИК СРЕЗА,
Пантa Стевановић

97.

Телеграм из Жагубице. 28. Децембра 1892 год.

Окружном Начелнику

ПОЖАРЕВАЦ.

Пошто од Државног Савета није до данас ништа дошло за овд. избор; и пошто су противници, користећи се чл. 34 тач. 9 зак. о општинама, хтели Илију увести у дужност — то сам данашњим решењем својим, увео у дужност Јеремију у највећој тишини, о чему вас знања ради извештавам.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК,
П. Јоцковић

98.

Телеграм у шифрама из Чачка 16—II 1893 год.

Господину Министру Унутр. Дела

БЕОГРАД.

Сад је мирно у општини Тијањској. Нова је управа уведена у дужност, само јој није предат печат и распоред пореза, јер је то сакрио Тајсић као председник општине. Изгредника до сада ухапшено до 40. Ђорђе Петрић кнет и писар Јосић у бегству. При хватању изгредника пуцано на једног служитеља и то ће се истражити.

У општини Горачићској има две судинце, у једној новоизабрана управа и са њом општа надзорна власт, а у другој стара управа са злостављачима Ђендићевим оружана чува судницу; молим да ли посада у Гучи да растера руљу у старој судници и поврати ред или да остане овако до после избора. Новој управи дат је материјал и карте и то је поред жалбама за пеиздавање карата и ако је до сада у том селу издато 262 комада и ако још нису дате карте општини: тијањској и мироснављачкој јер је у последњој случај као и у горачићској. Тијањској ће се сад одмах дати карте и материјал а и мироснављачкој, чим се уреди управа.

Сада у опште у Драгачеву влада солидјеност између странака и може бити сукоба, али за власт нема изгледа да је у опасности.

НАЧЕЛНИК ОКРУГА РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

99.

Начелнику среском

КРАЉЕВО,

Дајте жалбу на Јовичин избор а спремајте се за уже бирање. Држање похвално.

7. јануара 1893 год.
Чачак.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

100.

Свима Начелствима окружним

Јавите ми у најкраћем року и оним путем како се сваки појединн поштар и телеграфиста у вашем округу понаша према данашњем стању, колико их је што су отворени противници владе, колико их је и какви су међу њима они што помажу владу. Уз то ћете свуда водити рачуна и о другим приликама, које би могле дати тачну политичку карактеристику чиновника поштанских и телеграфских. Напослетку ћете ме известити још и о службеним способностима поштара и телеграфиста у вашем округу.

МИНИСТАР НАР. ПРИВРЕДЕ
Велизар Кундовић

101.

Јоне,

Мисирлића никако нећемо примити без објаве начелства ово окружног. Сваку другу објаву сматрај за неважећу. Ако се Мисирлић успротиви, ти ми га одмах спроведи стражарно у Зајечар. Председавајеш у бирачком одбору ти.

23. II. 1893. год.
Д. Б. река.

СТАРЕШИНА СРЕСКИ.
П. С. Поповић с. р.

Да је препис ове наредбе оригиналу веран, који се налази у актима изборне кривице Светозара Мисирлића из Оштрела од ов. год. под Бр. 1806 првостепени зајечарски суд тврди.

Бр. 7032.
25 јула 1893 г.
Зајечар.

ДЕЖУРНИ СУДИЈА.
М. Јов. Радовановић.

102.

Г. начелнику окружном

Пожега.

Молим, јавите ми да ли ће доћи жандари. Сутра избор.

31 јануара 1892 г.
Б. Башта.

С. Паунковић.
НАЧЕЛНИК СРЕСКИ

103.

Г. министру правде

Београд.

Молим да Марка Палића писара истражног судије за срез јасенички преместите. На његово место да поставите за писара I класе Косту Ј. Стојановића општ. паланачке. Од овога човека много зависе наше ствари.

19 октобра 1893 г.
Паланка.

НАЧЕЛНИК ОКР.
М. Васиљевић.

104.

Шифра из Лознице. 1 марта 1893.

Начелнику окружном

Шабац.

Смем ли ићи на избор у Текериш и може ли се тамо послати бар 5 жандарма да сутра до подне буду у Текеришу, јер су — то изазвали ранијим нередом.

СРЕСКИ НАЧЕЛНИК.
Митровић.

105.

Господине,

Усљед нереда у Драгачеву и новатаних писама, уапшени су сви радикални прваци данас у Београду.

Ово ћете сад одмах објавити угледним људима из све три политичке партије, а радикалима нарочиту пажњу обратити како их њихове вође, који су у апсу данас за бунт и превратт у земљи воде оном страшутицом, којом се губи и живот и имање.

Кад ово писмо саопштите највићенијим људима од све три политичке партије, ви ћете га задржати за своју поверљиву архиву.

24 фебруара 1893 г.
Обреновац.

За
НАЧЕЛНИКА СРЕСКОГ.
Ак. М. Савић,
ПИСАР.

Господину

Андрији Кузмановићу
председ. општине.

у Јошеви.

106.

Г. Мин. унутрашњих дела

По решењу среске власти основаном на пар. 88, 89, 95 зак. крив.
По судском решењу пар. 93, 94 и 95.
По одвојеном мишљењу председника, као и суд, али их сасвим изванљује, што надзорна власт није имала права, да мења, поставља и уводи.

1|I 92—год. Чачак.

Комисар,
С. А. Павловић

107.

Истражном одбору Народне Скупштине

Београд.

25 фебруара тек. године на дан избора посланика једно одељење војске сталног кадра из Г. Милановца цео дан док је избор трајао стајало је у линији испод школске зграде од 10 до 15 метра, у којој је избор и вршен. Чим је свршен избор по-

сланика, она је ушла у школско двориште и заузела све просторије па ту и ноћила а сутра дан око подне одмаширала натраг у Милановац. СБр. 97 тек.год.

Бр. 7744

Начал. ср.
В Карамати̂ћ

108.

Шифра
из Шанца

24—II—183 г.

Начелнику среском

Љубовија.

Услед пређа у Драгачеву и поваганим писмима затворени су сви прваци радикални у Београду.

Данас треба ово поверљиво да публикујете а све депеше радикалне о овоме задржавати до избора.

Начелник округни
К. Павловић

109

Узроци, због којих председници бирачких одбора одређени државним одбором нису на изборима 25. Фебруара ове године председавали у појединим општинама ови су:

1. Округ Крушевачки

1, У општини Купиској имао објаву нач. ср. Расинског, али су га председник општинског суда Светозар Г. Митровић деловођа Војислав Лазаревић и заменик представника либералне листе отерали, рекавши му, да имају наредбу од капетана да тоураде. (види избор. акта)

2, У општини Треботинској председник бирачког одбора Васа Мијаиловић, учитељ из Врњаца имао објаву држав. одбора, али га председ. заступник није хтео примити, што није имао објаву среске власти а коју му начелник среза Расинског није хтео на захтев дати. (види избор. акта.)

3, У општини Почековачкој одређен је био за председника бирачког одбора, од стране држав. одбора Др. Јован Максимовић, окр. лекар из Крушевца, који је имао и објаву начел. ср. Расинског и уверење држав. одбора, па га председник општинског суда Павле Рашковић отерао за то, што није имао објаву од његовог капетана.

4, У општини Честинској одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора поп Лазар Мартиновић из Житковца, који је имао уверење државног одбора а тражио је и објаву од његове среске власти, па му је ова није хтела дати. Није био примљен од председника општинског Миливоја Пешића за то, што није имао објаву начелника среза Моравског а по наредби његовој. (види избор. акта)

5, У општини Тешичкој одређен је био за председника бирач. одбора од држав. одбора г. Тихомиљ Ђорђевић, предавач из Алексинца. Није био примљен од председника општинског суда Миливоја Брзаковића, за то, што није имао објаву полицијске власти, а према наредби начел. среза Моравског. Објаву је тражио од начелника среза Алексиначког, али је није добио. (види избор. акта.)

6, У општини Прњиловачкој одређен је био за председника бирачког одбора државним одбором г. Тихомиљ Марииковић, учитељ; није га хтео примити председник општинског суда Милан Урошевић, за то, што није имао објаву полицијске власти, а коју је овај тражио, па је није добио. Тражио је објаву од писара Радисава. (види избор. акта.)

7. У општини Туријској одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора Ђорђе Јовановић, свештеник из Алексинца, који је имао уверење државног

одбора, а тражио је и објаву од начелника среза алексиначког, па је није добио. Није га примио председник Љубомир Младеновић по наредби начелника среза Моравског, што није имао објаву полицијске власти. (види избор. акта.)

8, У општини Позлатској одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора Стева Милићевић секретар окр. крушевачког одбора, који је имао уверење Државног Савета. Није био за то примљен што је стављен под кривич. испитање и у притвор од писара истраж. судије Мил. Радовића. (види избор акта)

9, У општини Стопањској одређен је био за председника бирачког одбора државним одбором г. Др. Паја Бота лекар из Крушевца. Имао је и објаву начел. среза Расинског и уверење Државног Савета. Није га примио председник Милан Ђорђевић за то, што није имао објаву начел. среза Трстеничког. (види избор. акта)

10, У општини велико-шиљеговачкој одређен је био државним одбором за председника бирачког одбора г. Павле Аршинов професор, који је имао уверење државног одбора. Није га примио председник општине Антоније Мигрић, не казујући му узрок. Ту су тада били писар срески Светозар Ненадовић и један практикант.

11, У општини Гредетинској био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Ђорђе Стојановић свештеник из Гредетина. Није га примио председник општинског суда Обрад Љубисављевић за то, што није имао објаву полицијске власти, а објаву је тражио, па је није добио. (види избор. акта под бр. 50.)

12, У општини Рибарској био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Јова Младеновић бив. порезник. Имао је уверење државног одбора. Није га примио председник општинског суда Стеван Милошевић за то, што није имао објаву полицијске власти, и ако је ову тражио од начелника среза Расинског, опет је није добио. Кад је у судницу дошао, затекао је у истој практиканта Живка Вукојичића, а доцније дошао је и писар срески Светозар Санић, са пандуром, који су га из суднице набацали. (види избор. акта под бр. 63).

13, У општини Ново-Селској био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором г. Живко Поповић, професор из Београда, који је имао објаву Управе вар. Београда. Није га примио председник општинског суда Милија Пантовић за то, што није имао објаву од начелника среза Трстеничког, и на то му издао и уверење. (види избор. акта под бр. 97.)

14, У општини Дубланској био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Сава Петровић, свештеник, који је имао уверење државног одбора. Тражио је објаву од начелника среза Трстеничког Младена Тодоровића два пута, па му је није хтео дати. Није га примио председник општинског суда Стеван Чарежинац за то, што није имао објаву начелника среза Трстеничког. (види избор. акта.)

15, У општини Богоњшкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Лазар Најдановић, пензиони лекар. Примио га је председник општинског суда, али је дошао писар срески Глиша Димитријевић са практикантом Михаилом Милојковићем и отерали га у Алексинац среском начелнику. (види избор. акта.)

16, У општини Доброљубачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Антоније Поповић свештеник из Бруса, који је имао уверење државног одбора. Није га примио председник Милун Милаковић, за то, што није имао објаву полицијске власти и издао му на то решење. (види избор акта.)

17, У општини Влајковачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Мијаило М. Милосављевић, кога није примио председник општинског суда Вукашин Стевић за то, што није имао објаву полицијске власти и ако је имао уверење државног одбора. Објаву је тражио од капетана среза Жупског, па му је овај није хтео дати. (види избор. акта.)

18, У општини Станишиначкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Сава Николетић, свештеник трстенички. Није га примио председник општинског суда Милан Чеперковић за то, што није имао објаву полицијске власти, коју је три пута тражио од начелника среза Трстеничког (види избор. акта.)

19, У општини Врлачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора г. Мијаило Поповић професор из Крушевца. Није га примио председник општинског суда Милан Симонић за то, што није имао објаву од начелника среза Трстеничког већ објаву начелника среза Расинског. (види избор акта.)

20, У општини Доњо-Љубешкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Димитрије Димитријевић учитељ из Прњиловице, кога није примио заступник председника, одборник Мирко Павловић за то, што није имао објаву полицијске власти. (види избор. акта.)

21, У општини Витошевачкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Никола Петровић директор II-ге београдске гимназије, који није имао на избор. (види избор. акта.)

22, У општини Станачкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Илија Јанковић свештеник Дабрујевачки, кога није примио председник општинског суда за то, што није имао полицијску објаву, пошто му је издао и решење, председник је био Стеван Живадиновић. (види избор. акта.)

23, У општини Крпо-речкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Михаило Петић, кога није примио општински суд за то, што није имао објаву полицијске власти. (види изборна акта.)

24. У општини Батотској био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Драгољуб Вечанин учитељ, кога није примио председник општи. суда Вукадин Санић за то, што није имао полицијску објаву и ако је ову тражио од начел. ср. Жупског, па му је овај није хтео дати. (види избор. акта.)

Округ моравски

1., У општини бељајачкој био је одређен за председника бирачког одбора државним одбором Алекса Радовановић, свештеник из Медвеђе, кога није примио председник Мијаило Аврамовић за то, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види избор. акта).

2., У општини батиначкој био је одређен државним одбором за председника бирачког одбора Вучета Стојановић, свештеник из Д. Мутнице, кога није примио председник општин. суда Паун Митровић за то, што није имао полицијску објаву, коју је тражио од начелника среза параћинског, но му је овај није хтео дати. (види изборна акта).

3., У општини чепурској председник општинског суда није хтео примити председника бирачког одбора г. Мијаила Остојића, учитеља из Ћуприје, за то што није имао полицијску објаву, коју је тражио, па је није добио

4., У општини варваринској председник општинског суда Милош Чабрић није хтео примити одређеног председника бирачког одбора г. Мијаила Поповића, свећењака из Коњуха, за то што није имао полицијску објаву. (види изборна акта).

5., У општини рашевачкој председник општинског суда Милосав Милановић није хтео дозволити председнику бирачког одбора Мијаилу Милошевићу, учитељу из Маскара, да избор обави за то, што није имао објаву полицијске власти коју му ова није хтела дати. (види изборна акта).

6., У општини трнављачкој председник општинског суда Никодије Јовановић није дозволио председнику бирачког одбора Љубомиру Протићу, предавачу из Јагодине, да обави избор за то, што није имао објаву, коју му полициска власт у Јагодини није хтела дати. (види изборна акта).

7., У општини драгоцветачкој заступник председника општинског суда Ђорђе Ристић, није дозволио председнику бирачког одбора Миладину Поповићу, свештенику онд. да обави избор за то, што није имао објаву. (види изборна акта под 7).

8., У општини живорачкој председник општинског суда А. Аранђеловић није хтео примити као председника бирачког одбора Лазара Стевановића, учитеља из Осмакова, окр. пиротског за то, што није имао објаву. (види изборна акта под 8).

9., У општини лоћичкој председник општинског суда није дао представнику листе Милоју Јовановићу да при избору присуствује, а председник бирачког одбора Коста Рајачић судија није дошао, јер је био болестан.

10., У општини јозачкој председник општинског суда Живојин Милојевић није дозволио председнику бирачког одбора Ниџифору Павловићу, пензионару из Ћуприје, да присуствује при избору, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 10).

11., У општини доњо-мутничкој председник општинског суда није хтео примити на избор председника бирачког одбора Михаила Миленковића учитеља из Параћина, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 11).

12., У општини лапаштанској председник општинског суда Михаило Андрејић није хтео примити на избор председника бирачког одбора Петра Рашића, свештеника из Јагодине, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати, а није примио ни представника кандидатске листе Саву Стојојевића. (види изборна акта под 12).

13., У општини буљанској председник општинског суда Радисав Јовановић није дао председнику бирачког одбор Јанку Мијаиловићу свештенику из Ћуприје да изврши избор, што није имао објаве. (види изборна акта под 13).

14., У општини параћинској председник није пустио да присуствују избору Мијаила Јевремовића представника листе и његовог заменика Милисава Јаковљевића.

15., У општини рибарској председник општинског суда Живан Милошановић није хтео пустити да изврши избор председника бирачког одбора Сретена Николића из Јагодине предавача, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела на захтев дати. (види изборна акта под 15)

16. У општини поточкој председник општинског суда Јевта Илић није хтео примити председника бирачког одбора Александра Барлова, учитеља бошњанског, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 16).

17. У општини домуз-поточкој председник општинског суда није хтео примити председника бирачког одбора што није имао објаву. Председник је бирачког одбора био Војислав Ђорђевић учитељ турековачки, а председник општинског суда Коста Обреновић. (види изборна акта под 17).

18., У општини белушићској председник општин. суда Владислав Ристић није примио председника бирачког одбора Богосава Вукићевића, учитеља из Опарића, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 18).

19., У општини дреновачкој председник општинског суда Милисав Живадиновић, није хтео примити председника бирачког одбора Јована Јовчића, учитеља из Ћуприје, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 19).

20., У општини ољанској председник општинског суда Милосав Миљковић није хтео примити председника бирачког одбора Дим. Стојановића учитеља, што није имао објаву полициске власти. (види изборна акта под 20).

21., У општини рековачкој председник општинског суда Милан Ћупић није хтео примити да при избору присуствују ни представника радикалне кандидатске листе Андрију Цветковића ни његовог заменика Радисава Гавриловића. (види изборна акта под 21).

22., У општини опарићској председник општинског суда Лазар Вукићевић није примио председника бирачког одбора Светозара Кушића учитеља, из В. Крчмира, што није имао објаву полициске власти, и ако је имао уверење неспорног судије, а тако исто ни председника листа Раку Вукићевића.

Сем тога долазио је на биралиште и писар срески Светозар Величковић са наоружаним пандурима. (види изборна акта под 22).

23., У општини кавадарској председник општинског суда Милош Недељковић није примио председника бирачког одбора Богољуба Јовичића, свештеника из Лобике, што није имао објаву, коју му полиција није хтела дати, а тако исто ни представ. кандидатске листе Мирчу Стевановића нити његовог заменика Вула Јанићијевића. (види изборна акта под 23).

24., У општини ратковићској председник општинског суда Живојин Јосимовић није примио председничка бирачког одбора Мијаила Петровића, вероучитеља јагодинске гимназије, што није имао објаву, коју му полициска власт није хтела дати. (види изборна акта под 24).

25., У општини рилачкој председник општинског суда Ђурђе Глишић није примио председника бирачког одбора Јована Поповића, свећеника из Рековца, што није имао објаву. (види изборна акта под 25).

26., У општини жупањевачкој председник општинског суда Никола Алексић није примио председника бирачког одбора Дим. Ристића, учитеља из Секурича што није имао објаву. (види изборна акта под 26).

27., У општини пчелићској председник општинског суда Илија Ђуковић није примио председника бирачког одбора Стаменира Спасића, учитеља из Малошишта, што није имао објаву полицијске власти, већ уверење несторног судије првостепеног суда нишког. (види изборна акта под 27).

28., У општини богољиначкој председник општинског суда Вукосав Живановић није примио председника бирачког одбора Недељка Југовића учитеља из Лоћике, што није имао објаву. (види изборна акта под 28).

29., У општини вијатовачкој председник општинског суда Васа Ракић није примио на првом избору председника бирачког одбора Васу Урошевића, учитеља из Јовца, а на накнадном избору избацио га је из бирачке собе писар срески Милутин Јоцић и ако је имао објаву главног бирачког одбора и предао пандуру, те га овај отерао истражном судији у Јагодину. (види изборна акта под 29).

30., У општини волујачкој председник општинског суда Живојин Радојевић није примио председника бирачког одбора Јеврема Вукићевића, учитеља из Опарита, што није имао објаву. (види изборна акта под 30).

31., У општини обрешкој председник општинског суда Наум Тодоровић није хтео примити председника бирачког одбора Драгутина Миљићевића, адвоката из Јагодине, што није имао објаву полицијске власти. (види изборна акта под 31).

Округ пиротски

1., У општини јањској председник општинског суда Стеван Станковић није хтео примити председника бирачког одбора Милоша Милошевића, учитеља из Крупца, и ако му је показао објаву. У судници је затекао практиканта среског са 15 стражара. (види изборна акта под 1).

2, У општини „Осмаковачкој" председник општинског суда Јосиф Цветковић није примио председника бирачког одбора Милутина Ралетића, учитеља из Ивковца, и ако му је показао уверење државног одбора (види избор. акта под 2.)

3, У општини „Костурској" председник општинског суда Манојло Костић није хтео примити председника бирачког одбора Сотира Ђорђевића учитеља, за то, што није имао објаву полицијске власти, већ уверење државног одбора. (види избор. акта под 3.)

4, У општини „Врандолској" срески писар Ставра Динић отерао је са избор. рада председника бирачког одбора Стаика Николића судског писара у канцеларију среза Бело-Паланачког, где му је капетан Танасије Поповић наредио те се одмах вратио у Пирот (види избор. акта под 4.)

5, У општини „Орашачкој" писар срески Михаило Илић отерао је са изборног рада председника бирачког одбора Христифора Поповића, свештеника Власотиначког силом власти. (види избор. акта под 5.)

6, У општини „Рујанској" председник општинског суда Милош Младеновић није хтео примити председника бирачког одбора Ристу Матића књиговођу Управе Фондова, за то што није имао објаву полицијске власти, и ако му је овај подносио уверење државног одбора. (види избор. акта под 6.)

7. У општини „Црно Травској" председника бирачког одбора Михаила Недића, учитеља поповичког, председник општинског суда Ника Мичић спровео је среској власти у Власотинце, и ако је имао уверење државног одбора, где му је саопштено да је премештен за учитеља у Буковицу окр. Подринском. (види изборна акта под 7).

8, У општини „Топоничкој" срески пандури среза Бело-Паланачког ухватили су 24. Фебруара ове год. на железничкој станици у Црвеној Реци председника бирачког одбора Љубом. Балтића, учитеља, и отерали у Бело-Паланку, и тако га спречили, да на изабору председава. (види изборна акта под 8.)

9. У општини „Смрдањској" није председавао на избору председник бирачког одбора Миливоје Бранковић писар у Министарству Финансија за то, што га је комесар железничке полиције на Београдској станици задржао од пута за то, што није имао објаву од Управника града Београда, већ уверење државног одбора. (види изборна акта под 9.)

10. У општини „Богдановачкој" председник општинског суда Станоје Веселиновић није примио председника бирачког одбора Атанасија Поповића, свештеника из Вел. Бошњина, и иако му је овај показао уверење државног одбора. (види изборна акта под 10.)

11. У општини „Шишавској" председник општинског суда Филип Стојиљковић није примио председника бирачког одбора г. Др. Ђорђа Петровића лекара, што није имао објаву полицијске власти, већ уверење државног одбора. (види изборна акта под 11.)

12. У општини „Ржанској" председник општинског суда Васа Пешић није примио председника бирачког одбора Милка Чабрића, секретара стални. окр. одбора. (види изборна акта под 12.)

13. У општини „Врлошкој" председник општинског суда Апостол Илић, није примио председника бирачког одбора Косту Никовића судију Апелационог суда у пензији зато што није имао објаву месног кнеза, већ Управника града Београда. (види изборн. акта под 13.)

14. У општини „Вел. Лукањској" председник општинског суда Мита Живковић није примио председника бирачког одбора Миладина Миића, учитеља из Ресника, за то што није имао објаву полицијске власти већ уверење државног одбора. Објаву је вели тражио од полицијске власти, па је није добио. (види избор акта под 14.)

15, У општини „Добродолској" председник општинског суда Панта Живковић није примио за председника бирачког одбора Стојана Аранђеловића учитеља. и иако му је овај подносио уверење државног одбора (види избор. акта под 15.)

16. У општини „Доњо Коритничкој" писар срески Аксентије Ђорђевић отерао је са биралишта председника бирачког одбора Стевана Миленовића, свештеника на дан 24. Фебруара после подне, и иако је имао уверење државног одбора. (види избор. акта под 16.)

Округ Крајински

1, У општини „Душановачкој" председник општинског суда Јон Чечуловић, Мијаило Цета и Марин Кика чланови, приморали су председника бирачког одбора Светислава Милошевића учитеља, да се још 21 Фебруара ове год. удали из општине, и тиме га спре чили да 24. истог месеца присуствује избору. (види избор. акта под 1.)

2, У општини „Метришкој" председник општинског суда Дим. Милојевић отерао је са избор. посла председника бирачког одбора Светислава Рачића, свештеника из Метриша (види изабор. акта под 2.)

3, У општини „Јасеничкој" председник општинског суда Никола Милановић није примио на првом избору председника бирачког одбора Милоја Стојадиновића свештеника за то, што није имао полицискy објаву, коју је тражио, па не добио већ имао уверење државног одбора.

Накнадни избор није извршен на дан 3. Марта за то, што је председник општинског суда тога дана отишао полицијској власти у Неготину. (види изборна акта под 3.)

4, У општини „Врачалској" председник општинског суда Гаша Стаменовић није примио председника бирачког одбора Косту Поповића, свештеника Кобишничког за то, што није имао објаву полицијске власти, коју је тражио, па не добио, већ уверење државног одбора. (види изборна акта под 4.)

5, У општини „Дупљанској" председник општинског суда Јон Станојевић није хтео примити председника бирачкога одбора Петра Ђурића, учитеља из Неготина, за то што није имао објаву полицијске власти, коју је тражио па не добио. (види избор. акта под 5.)

6, У општини „Самариновачкој" председник општинског суда Стан Радуловић није примио председника бирачког одбора Стевана Чолића подинжењера за то, што није имао објаву полицијске власти већ уверење државног одбора и спровео га стражарно начелнику среза Крајинског. (види изборна акта под 6.)

7. У општини „Праховској" председник општинског суда Јован Михаиловић није примио председника бирачког одбора Димитрија Грујића, свештеника Праховачког за то, што није имао објаву полицијске власти већ уверење државног одбора. (види избор. акта под 7.)

8, У општини „Штубичкој" председник општинског суда Милоје Ничић не само да није примио председника бирачкога одбора Алексу Давидовића, бив. истражног судију за то, што није имао објаву полицијске власти, већ уверење државног одбора, јер објаву

није могао добити и ако ју је од полицијске власти тражио, но га је још са 4. наоружана човека стражарио из општине прогнао. (види изборна акта под 8.)

9. У општини „Буковчанској" председник општинског суда Јован Косић није примио председника бирачког одбора Симу Калађевића и ако је имао уверење државног одбора, а тако ни представнике листа: радикалне и напредњачке: Радоја Балановића и Косту Балановића. (види избор. акта под 9.)

10. У општини „Малајничкој" председник општинског суда Станоје Дидић не само да није примио председника бирачког одбора Јована Нешића рачуноиспитача Главне Контроле, и ако је имао објаву Управника града Београда, него га је са учитељем Пантом Богдановићем стражарио спровео до на један сат из села, па га онда пустили да иде пешке у Неготин.

Поред тога пред вратима гласачке собе стајала су по достави Петра Јовановића теж. из Малајнице, представник радикалне листе, 3 наоружана војника, па су сваког оног, за кога се примећило, да је гласао за радикалног кандидата задржавали и под стражом држали. (види изборна акта под 10.)

11. У општини „Горњанској" председник општинског суда Петар Делија не само да није примио председника бирачког одбора Марка Шпабића, свештеника Горњанског, и представнике кандидатских листа: радикалне и напредњачке, но је срески пивар Јово Стојковић отерао попа Марка и Дим. Адамовића представника радикалне кандидатске листе у среску канцеларију, где су их ухапсили.

Целог дана 25. Фебруара ове год. ходао је Јово писар са наоружаним жандарима по општинској судничкој авлији и људе плашили. (види изборна акта под 11.)

12. У општини „Плавњанској" председник суда Степан Петровић није хтео примити председника бирачког одбора Драгољуба Михаиловића, учитеља из Уровице, за то што није имао објаву полицијске власти, већ уверење државног одбора (види изборна акта под 12).

13. У општини „Глоговачкој" председник општинског суда Преда Јеремић није хтео примити председника бирачког одбора Јована Радојевића свештеника Глоговичког, за то, што није имао полицијску објаву, већ уверење државног одбора (види изборна акта под 13).

14. У општини „Грабовачкој" покрадена су из општинске суднице бирачка акта на дан 26. фебруара ове год. пошто је избор свршен (види изборна акта под 14).

15. У општини „Сикољској" председник бирачког одбора Мијаило Николић члан конзисторије из Зајечара био је спречен од председника суда на дан 25. Фебруара ове год. и ако је имао објаву полиц. власти, те није могао тога дана избор обавити.

На накнадни избор, који је био одређен на дан 3. Марта ове год. није био ни позиват, нити је истом присуствовао. (види изборна акта под 15).

Округ подрински

1. У општини „Велико Бошњачкој" председник општинског суда Павле Антонић није примио председника бирачког одбора Данила Јовановића, свештеника из Спилеуве, за то, што није имао објаву полицијске власти, коју је онај тражио па му није дао начелник среза поцерског.

На накнадном избору, који је био наређен на дан 2. марта ове год. није се могло ништа радити за то, што је председник општинског суда Павле Антонић закључао судницу, па отишао у Шабац. (види изборна акта под 1).

2. У општини „Накучанској" није се могао извршити поновни избор на дан 2. Марта ове год. за то, што је кацетан однео из општинске судинице изборни материјал у среску канцеларију. (види изборна акта под 2).

3. У општини „Чокешинској" председник општинског суда Живко Јанковић није примио председника бирачког одбора Војислава Станчића учитеља школе Дебрчке, за то што није имао објаву полицијске власти. (види изборна акта под 3).

4. У општини „Јаребичкој" преко 120 пуноправних гласача није добило бирачке карте, те с тога нису могли да употребе своје право. (види изборна акта под 4).

5. У општини „Теперишкој" није извршен избор на дан 25. Фебруара ове год. за то, што је председник општинског суда Лука Благојевић закључао општинску судницу, у којој је био изборни материјал и у којој је требало извршити гласање, па некуда отумарао.

Тако је исто урадио и 3. Марта исте године, кога је се дана требао извршити накнадни избор. (види изборна акта под 5).

6. У општини „Костајничкој“ председник општинског суда није примио председника бирачког одбора за то, што није имао полицијску објаву.

Председник је општинског суда био Алекса Гајић, а председник бирачког одбора Марко Димитријевић, свештеник трбушнички. (види изборна акта под 6).

7. У општини „Љубовијској“ покушавао је председник општинског суда Маринко Савић помоћу среских практиканата Велимира Влајковића, Драгутина Божовића и контролора дуванског Боје Пантовића да спрече председника бирачког одбора Живојина Крстића у вршењу изборног посла, но овај је то енергично одбио. (види изборна акта под 7).

8. У општини „Каменичкој“ председник општинског суда Аксентије Илић није хтео примити председника бирачког одбора Михаила Бабовића, свештеника из Коцељеве, за то, што овај није имао објаву полицијске власти. (види изборна акта под 8).

9. У општини „Бело-црквенској“ председника бирачког одбора Љубомира Поповића, свештеника из Б. Цркве, затворио је кметин у Крупњу 24. Фебруара ове године и држао га до 3 часа после поднe, а тада га пустио, за то, што је тражио објаву, због чега је до ноћи стигао на одређено изборно место тога дана и заступао председника општинског суда, где је место њега радио. (види изборна акта под 9).

10. У општини „Недељичкој“ спречени су многи правни гласачи од председника општинског суда Антонија Радовановића, који је извршао избор у место држав. одбором одређеног председника Николе Николића судије из Шапца, те нису могли да употребе своје бирачко право (види изборна акта под 10).

11. У општини „Зминачкој“ председник општинског суда Ђока Радивојевић и његов кмет Јаков Гајић оружаном силом растерали су бирачки одбор и представника радикалне кандидатске листе тукли. а од председника бирачког одбора Алексе Милојковића отели записник бирачког одбора. (види изборна акта под 11).

12. У општини „Совљачкој“ није могао да се изврши накнадни избор за то, што председник општинског суда Лука Милосављевић није хтео дати бирачком одбору изборни материјал. (види изборна акта под 12).

13 У општини „Варнанској“ није се могао извршити накнадни избор на дан 3 Марта ове год. за то, што је полициска власт одузела од општинског суда изборни материјал.

14. У општини „Башевачкој“ избор се није могао накнадно извршити на дан 3. марта о. г. за то, што је полиц. власт одузела од општ. суда изборни материјал.

А на првом изборну председник општинског суда Цвеја Антић није примио председника бирачког одбора Живојина Милојевића учитеља. (види изборна акта под 14).

15. У општини „Скипевској“ није извршено гласање на дан 25. Фебруара ове године за то, што није издата ни једна бирачка карта нити је имало куглица. (види изборна акта под 15).

Округ подунавски.

1. У општини „Печанској“ председник општинског суда није примио председника бирачког одбора Чедомира Бркића свршеног правника за то, што није имао од полицијске власти објаву. (види изборна акта под 1).

2. У општини „Ваничкој“ извршио је избор Лазар Павловић председник општинског суда на место председника бирачког одбора г. Љуб. Живковића адвоката из Београда, кога је комесар Београдске железничке полиције Милан Татаровић спречио силом власти своје да оде на место избора. (види изборна акта под 2).

3. У општини „Азањској“ извршио је избор председник општинског суда Владимир Арсенијевић за то, што је одређени председник бирачког одбора Велимир Тодоровић, адвокат из Београда, био спречен од комесара Београдске железничке полиције Милана Татаровића, да оде на своју дужност. (види изборна акта под 3).

4. У општини „Голобочкој“ извршио је избор председник општинског суда Иван Гајић за то, што је председник бирачког одбора Никола Николић адвокат из Београда, спречен од комесара Београдске железничке полиције Милана Татаровића да оде у своје изборно место. (види изборна акта под 4).

5. У општини „Вел. Орашкој“ извршио је избор председник општинског суда Дим. Рајић за то, што председник бирачког одбора Никола Кацетановић адвок. из Београда, спречен комесаром Београдске железничке полиције Миланом Татаровићем и жандармима није могао да отиде на изборно место. (види изборна акта под 5).

6. У општини „крњевачкој“ извршио је избор председник општинског суда Радосав Хранисављевић за то, што председ. бирач. одбора Др. Милован Миловановић прав. из Београда, спречен комесаром београдске железничке полиције Миланом Татаровићем и жандармима није могао да оде на изборно место. (види избор. акта под 6).

7. У општини „палањачкој“ извршио је избор председник општинског суда Глиша Јовановић за то, што није хтео примити председника бирачког одбора Стевана Вуковића пензионара из Београда, јер није имао полициску објаву. (види избор. акта под 7).

8. У општини „велико-плани ској“ извршио је избор Милош Илић председник општин. суда на место одређеног председника бирачког одбора г. Љубом. Романовића адв. из Београда, који није могао отићи на изборно место за то, што је био спречен од Милана Татаровића комесара београдске железничке полиције и жандарма. (види избор. акта под 8).

9. У општини „слапачкој“ извршио је избор Иван Јевтић председник општин. суда за то, што председник бирачког одбора Васа Симић истраж. судија из Београда спречен од Министра правде није могао отићи на изборно место.

Спречно га је бив. министар правде Живојин Величковић, наредбом својом од 24. Фебруара ове год. № 1626. (види избор. акта под 9).

10. У општини „шепшинској“ извршио је избор председник општин. суда Милоје Ђерковић за то, што одређени председник бирачког одбора Настас Антонијевић судија првостеп. београдског суда није могао отићи на изборно место, јер је био спречен од комесара београдске железничке полиције Милана Татаровића и жандарма. (види изборн. акта под 10).

11. У општини „мало-пожаревачкој“ извршио је избор председник општинског суда Василије Стевановић за то, што одређени председник бирачког одбора г. Сава Врачевић. судија првостеп. београдског варошког суда није дошао, јер је био спречен комесаром београдске железничке полиције Миланом Татаровићем и жандарима. (види избор. акта под 10)

12. У општини „бегаљичкој“ извршио је избор председник општинског суда Гаја Марковић за то, што председник бирачког одбора Алекса Стојсклал судија београд. првостеп. суда није дошао, јер је био спречен комесаром железничке полиције Миланом Таторовићем и жандармима. (види избор. акта под 10).

13. У општини „кале кресе“ извршио је избор председник општинског суда Милија Илић за то, што председник бирачког одбора Др. Миленко Весић из Београда, није дошао, јер је спречен комесаром железничке полиције Миланом Татаровићем и жандармима. (види изборна акта под 13).

14. У општини „сараорачкој“ није извршио избор одређени председник бирачког одбора Др. Мика Поповић начелник министарства финансије из Београда за то, што није могао отићи на место избора, јер је био спречен од Милана Татаровића комесара железничке полиције.

Избор је извршио председник општинског суда Павле Матејић. (види избор. акта 14).

15. У општини „венчанској“ извршио је избор председник општинског суда Панта Сашић за то, што одређени председник бирачког одбора Петар Миленковић адв. из Београда није дошао. (види избор. акта под 15).

При избору радикална листа није имала свога представника, јер одређена лица ваљано нису дошла.

16. У општини „чибутковачкој“ извршио је избор председник општинског суда Светозар Зиндовић за то, што председник бирачког одбора г. Ђока Ђорђевић није дошао. (види изборна акта под 16).

17. У општини „јуковачкој“ извршио је избор председник општинског суда Деспот Бељачевић за то, што председник бирачког одбора није дошао. (види избор. акта под 17.) и био је одређен г. Лазар Гајибарић адв. из Београда.

18. У општини „дарошанчкој“ извршио је избор председник општинског суда Лазар Грујић за то, што председник бирачког одбора Васа Мајаревић, пензионар из Београда, није дошао. (види избор. акта под 18).

19. У општини „трбушничкој“ извршио је избор председник општинског суда Јован Еркић за то, што председник бирачког одбора Тока Живковић бив. истражни судија није дошао. (види изборна акта под 19).

20. У општини „барошевачкој“ извршио је избор председник општинског суда Јован Радосављевић за то, што председник бирачког одбора г. Алек. Новаковић адв. није дошао. (види изб. акта под 20).

21. У општини „мраморачкој“ извршио је избор председник општинског суда Илија Јевтић за то, што председник бирачког одбора Тома Дрљанић адвокат из Смедерева није дошао. (види изб. акта под 21).

22. У општини „малотавачкој“ извршио је избор председник општинског суда Милован Стевановић за то, што председник бирачког одбора није дошао, а био је Срећко Милетић предавач из Смедерева. (види изб. акта под 22).

23. У општини „глибоваčкој“ извршио је избор председник општинског суда Живојин Петровић за то, што председник бирачког одбора Коста Шпарталь адвокат није дошао. (види изборна акта под 23).

24. У општини „ст. арбегоначкој“ извршио је избор председник општинског суда Јова Радојкић за то, што Јован Симић адв. као председник бирачког одбора, није дошао. (види изборна акта под 24).

25. У општини „Поповићској“ извршио је избор председник општинског суда Панта Животић за то, што председник бирачког одбора Давид Алкалај адв. из Београда није дошао. (види изборна акта под бр. 25.)

26. У општини „Америћској“ извршио је избор председник општинског суда Јанко Вујичић за то, што Михаило Стевановић писар вар. београдског суда, није дошао као одређени председник бирач. одбора. (види изб. акта под 26.)

27. У општини „Ропочевачкој“ извршио је избор председник општинског суда Петар Мајсторовић за то, што председник бирачког одбора Арон Ничић адв. из Београда није дошао. (види изб. акта под 27.)

28. У општини „Сибничкој“ извршио је председник општинског суда Живко Анђелковић за то, што Благоје Ристић адв. из Београда, као одређени председник бирачког одбора није дошао. (види изб. акта под 28.)

29. У општини „Ратопечкој“ извршио је избор председник општинског суда Димит. Стојадиновић за то, што председник бирачког одбора Мијајло Стевановић није дошао. (види изборна акта под 29.)

30. У општини „Каменодолској“ извршио је избор председник општинског суда Игњат Младеновић за то, што председник бирачког одбора Љубомир Николић није дошао. (види изборна акта под 30.)

31. У општини Лесковачкој извршио је избор председник општинског суда Панта Матејић за то, што председник бирачког одбора Војислав Марковић писар првостеп. суда за вар. Београд није дошао. (види изб. акта под 31.)

32. У општини Суводолској извршио је избор председник општинског суда Стеван Стојковић за то, што председник бирачког одбора Никола Милојковић рачуновођа смедеревског првостепеног суда није дошао. (види изборна акта под 32.)

33. У општини Друговаčкој извршио је избор председник општинског суда Ранко Ђорђевић за то, што председник бирачког одбора Мијајло Радовановић, бив. секретар првостеп. суда смедеревског није дошао. (види изборна акта под 33.)

34. У општини Ландолској извршио је председник општинског суда Младен Јеремић за то, што председник бирачког одбора Милутин Адамовић писар првостеп. суда смедеревског није дошао. (види изборна акта под 34.)

35. У општини Врсочкој извршио је избор председник општинског суда Драгутин Велић за то, што председник бирачког одбора Милан Марковић адв. из Београда, није дошао. (види изборна акта под 35.)

36. У општини Губеревачкој извршио је избор председник општинског суда Александер Николић за то, што председник бирачког одбора Драгић Солдатовић, чиновник из Београда, није дошао. (види изборна акта под 36.)

37. У општини Осипаоничкој извршио је избор председник општинског суда Станоје Марковић за то, што Никола Симић, писар истраж. судије из Смедерева, као председник бирачког одбора није дошао.

Нарочито је важно:

Што је заменик предсетника радикалне листе Марко Радошевић актом својим јавно главном бирачком одбору, да је сазнао, да је други записник написат и предат главном бирачком одбору за ову општину, а не онај који је на дан избора вођен и који је он потписао.

Тако он у овом свом акту вели: да је либерална листа добила 47 гласова, напредњачка два и радикална 116.

Међу тим у записку стоји:

Да је гласало свега бирача: три стотине деведесет. — Ово три стотине деведесет написано је другом руком а не оном, која је записник водила.

Даље је записано да је у кутији, која је примала гласове за кандидатску листу Јована Авакумовића нађено свега гласова — куглица три стотине седамдесет и две. Ово 372 написано је другом руком, а не оном, која је водила записник и испод њега познаје се да је нешто, радирано.

У кутији пак, која је примала гласове за кандидатску листу Милутина Гарашанина да је нађено свега куглица две. — Ово две написано је другом руком, а не оном која је записник писала и место је испод ове речи радирано.

И најзад у кутији, која је примала гласове за кандидатску листу Пере Максимовића и у њој је нађено свега куглица шеснаест. — Ово је 16. написано другом руком, а не оном, која је записник написала, и место је испод ове речи — броја радирано.

И што је најзначајније потпис на овоме записнику заменика представника радикалне листе Марка Радошевића не слаже се са потписом његовим на акту, који је поднео главном бирачком одбору.

У записнику није забележено колико је издато бирачких карата, ну је остављено празно место. (види изборна акта под 37).

23. Јула 1893. год. Београд.

Спречено и отерано у 6. округа 116. председника бирач. одбора, а није дошло 25.

Округ Топлички

I. Нису примљени председници одређени Државним одбором, што нису имали објаве полицијских власти у општинама:

1, влаховској, 2. орљанској, 3. горњо топоничкој, 4. балајначкој, 5. александровачкој, 6. драгушкој, 7. луковачкој, 8. житорађској, 9. дубовској, 10. белољинској, 11. вел. планској, 12. малошишкој, 13. ново-селској, 14. Ђакуској, 15. претрешничкој, 16. петровачкој, 17. барбатовачкој, 18. блацкој, 19. облачинској, 20. каменичкој, 21. међуровској, 22. трупалској, 23. калковачкој, 24. доњо-црнатовачкој, 25. вел. ртопској, 26. иванчулској, 27. бабичкој, 28. рударској, 29. мачковачкој, 30. куршумлијској, 31. шучкој 32. грабовничкој, 33. рачанској, 34. Луковској, 35. блаженској, 36. малчанској. У општинама: балајначкој, луковачкој, житорађској и малчанској отерани су председници из изборних места помоћу војске.

II. Нису дошли одређени председници у општинама:

1. Уинској, 2. крушевичкој, 3. појатској, 4. житнопоточкој, 5. м. бресничкој.

III. Представници листа изјавили су да је било фалсификовање записника у општинама:

1. александровачкој, 2. Ђакуској, 3. појатској, 4. петровачкој, 5. трупалској, 6. калковачкој, 7. м. бресничкој, 8. доњо-црнатовачкој, 9. бабичкој, 10. рударској, 11. мачковачкој, 12. шучкој, 13. грабовничкој и луковској.

2. Округ ужички

I. Нису примљени председници одређени Државним Одбором у општинама:

1. стрмовској, 2. подијећској, 3. скакавичкој, 4. годечевској и 5. висибабској.

II. Извршен фалсификат изборног записника по престанци чувара кутије у општини потпећској.

III. Руднички округ

Нису примљени председници одређени одбором у овим општинама:

1. грачачкој, 2. отрочкој, 3. сирчанској, 4. градачкој, 5. цветачкој, 6. каменичкој, 7. рашкој и 8. јежевачкој, у овој општини биле су још и две неправилности:

а, што су отерани чувари радикалне кутије,

б, што је за све време избора присуствовао гласању срески писар Никола Петровић, који је слао и Јакова Солдатовића у Чачак за војску;

в, што је зграда, у којој је вршено гласање била пуна оружаних људи, који су имали изазивачко држање; и

г, што је регент за све време гласања држао на столу пун револвер. Сви отерани председници имали су објаве председника држав. одбора.

У овом округу сем показаних неправилности била је и та, што је капетан среза трнавског растерао главни бирачки одбор за округ Руднички, кад је овај наредно накнадне изборе у местима, где председници одређени државним одбором нису обавили изборе на дан 25. Фебруара т. године.

IV. Крагујевачки округ

I. Нису примљени председници, које је одредио Државни Одбор у овим општинама:

1. комаричкој, 2. синићској, 3. страгарској, 4. шаторачкој, 5. блазнавачкој, 6. јеловичкој, 7. жабарској, 8. орашачкој, 9. *овсишкој*. У овој општини постоји и жалба 16 грађана против општинског суда због неиздавања карата; 10. *маскарској*. У овој општини отеран је још и чувар радикалне кутије; 11. *белосавачкој*. Представник радикалне листе у овој општини наводи још и ове неправилности:

а, да није извршен посао, који се имао обавити 24. Фебруара т. год.

б, да је 25. Фебруара отпочето гласање у 11 сахати пре подне;

в, да је гласао један, који не живи у тој општини;

г, да је извршено фалсификовање изборних записника.

II. Нису дошли одређени председници државним одбором у општинама:

12. лаповској, 13. клокачкој и 14. врбичкој.

V. Тимочки округ

У овом округу није било никаквих неправилности при изборима. Само је председник главног бирачког одбора за овај округ, Живан Живановић, државни саветник, на молбу министра унутрашњих дела, нашао за нужно, да са представницима либералне кандидационе листе у главном бирачком одбору, народним изабраницима не издаје пуномоћија.

VI. Ваљевски округ

Нису примљени председници одређени државним одбором у општинама:

1. рајковачкој, 2. пецељевачкој, 3 левчанској, 4. кртиначкој, 5. скељанској, 6. стубленској, 7. обреновачкој, 8. *жионичкој*. У овој општини постоји и жалба 72 гласача, што је отеран председник бирачког одбора и председник радикалне листе, и што је одбор тражио да се јавно гласа у извесну кутију; 9. *рубрибрешкој*. У овој општини представљено је, да је извршено фалсификовање изборних записника.

II. Нису дошли председници у општинама:

10. јабучкој, 11. вреоанској, 12. бргудској. Сви отерани председници имали су објаве државног одбора.

VII. Врањски округ

Нису примљени председници у општинама:

1. д. коњуској, 2. калиманској, 3. прибојској, 4. медвеђској, 5. ретконерској, 5. бошњачкој, 7. слишанској, 8. власинској, 9. моштаничкој, 10. бучуметској, 11. пиштанској, 12. вучанској, 13. вел. грабовничкој, 14. мирошевачкој, 15. бунушкој, 16. лебанској, 17. њуковачкој, 18. крушевоглавској, 19. мачкатачкој, 20. јелашничкој, 21. кијовској, 22. морошевачкој, 23. бунтранској, 24. јовачкој, 25. тесовничкој, 26. власачкој, 27. бел ивеској и 28. косаничкој. Отерани председници у општинама означени под бројевима: 2, 4, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23 и 27 имали су објаве од државног одбора; у општинама бр. 3, 9, 20 и 24. среске власти истог округа; у општини власачкој имао је председник објаву Управе града Београда, а у општини власинској објаву начелника окр. Подунавског. У општини Њуковачкој срески писар истерао је председника 25. Фебруара.

II. У општини калиманској представљено је, да је било озлиједковање записника.

III. У општини Бошњачкој отеран је представник радикалне листе.

Представке свих отераних председника дате главном бирачком одбору. Др. Захарије Угричић, као председник главног бирачког одбора, није узео у расматрање, већ их је послао Министру унутрашњих дела на расматрање.

VIII. Пожаревачки округ

Отерани су председници у општинама:

1. пијаловачкој, 2. чешљевој бари, 3. божевачкој, 4. брадарачкој, 5. клењској, 6. топовичкој, 7. брежанској, 8. сиракованској, 9. бубушиначкој, 10. царевачкој, 11. бошњачкој, 12. влашко-долској, 13. Ћириковачкој, 14. поланичкој, 15. кладуровској, 16. затонској, 17. рабровској, 18. раковској, 19. златовској, 20. кулској, 21. арнаут-поповској 22. старчевској, 23. шетоњској, 24. бискупачкој и 25. дубравичкој. Председник општине раповачке имао је објаву Управе града Београда.

II Нису дошли председници у општинама:

1, *сиачкој*: У овој општини срески практикант при самом бројању куглица избацио је са оружаним пандурима представника радикалне листе.

2, *ждрелској*. Писар ове општине врло лепо описује у достави главном бирачком одбору, како је извршено озлиједковање изборних записника.

IX. Црноречки округ

Отерани председници у општинама:

1. трнавачкој, 2. борачкој, 3. лазоначкој, 4. мировској; био болестан председник.

5. *врбовачкој*: није дошао председник. На дан 25. Фебруара т. год. дошао у ову општину срески писар и отерао деловођу бирачког одбора и представнике радикалне листе у Бољевац са изборним материјалом. Жалилац држи да је то урађено у циљу озлиједковања записника.

6. *вражогрначкој*: у овој општини бирачки одбор уписао је у гласачки списак ова лица:- Милију Благојевића, Вучка Ж. С. Цонића, Живана С. Цонића, Радоја Ц. Јеремића, Стојана Јаковљевића, Живка С. Јанковића, Јована Мацића, Јеврема Ј. Мацића, Јеврема М. Паулића, Коју М. Бајића, Станка Ж. Милошевића, Живка Ј. Вакасевчића, Живка Инковића, Велимира Вељковића, Вељка С. Миленковића, Анђелка Стаменковића, и Вељка Пантића, — који нису гласали 25. Фебруара тек. год., као што тврде бирачке карте, које су у жалби поднели.

7. *Гамзиградској*: У овој општини постоји жалба 5. грађана, да је бирачки одбор лажно представљао кутије по партијама.

8. *Грланској*: У овој општини неколицина бирача изјавила жалбу о озлиједковању бирачког записника.

9. *Штрбовачкој*;

10. *Оштрељској*;

У општинама под бројевима 2, 6, 7, 8 и 10. позашћени су председници и представници листа напредњачке и радикалне кутије.

12. *Пламничкој:* У овој општини постоји жалба суда, да је 25. фебруара у вече око 10. сахати дошла војска са среским, писаром напали судницу, обили врата и однели сва акта гласачка.

13. *Звездапској:* Постоји жалба 70. грађана о неправилностима разним као: присуство жандарма, који су јавно претили представницима листа, нису давате карте и ушкени представници.

14. *Крнвовирској:* жалба постоји као и у општини звездапској.

15. *Вратарничкој:* Постоји жалба што је ушкен председник, отерани представници листа и што је општинска власт агитовала на дан избора.

16. Лубничкој, 17. вел. извореској, 18. боговинској, 19. добро-пољској, 20. сумраковачкој, 21. обрујевачкој, 22. злотској, 23. валаковској, 24. луковској, 25. кривељској, 26. грлишкој, 27. метовничкој, 28. ротинској.

У ових девет округа у сто шесет и једној општини није било председника бирачког одбора на дан 25-ог фебруара тек. године.

110

Истражном скупштинском одбору

ВЕОГРАД

Накнадно мом извештају од данашњег Бр. 9059 учтиво јављам одбору, да је садржина уверења — решења — издатог од стране председника суда општине јагодинске г. Михаилу Стојчевићу судији окр. овакна: „Данас 24. Фебруара тачно у три сата после подне а према чл. 61. закона о изборима народних посланика од 25. марта 1890 године г. Михаило Стојчевић судија првостепеног јагодинског суда дошао је у зграду суда општине јагодинске, која је према чл. 56. истог закона одређена за место, где ће се гласање посланика извршити и изјавио је, да је он од стране Државног одбора одређен за председника бирачког одбора за општину јагодинску, но да нема при себи објаве, којом би могао доказати суду ово-општинском, да је заиста као такав и одређен за ово место. Претстављајући последње чл. 144. изборног закона навео је да је морао предстати према чл. 61. суду општинском и затражити од њега на реверс потребан изборни бирачки материјал.

Па како суд ово општински, а на основу расписа начелника среза беличког од 24. фебруара 1893 год. бр. 2569. има наређење да за председника одбора прими само онога, који дође и јави се са уредном објавом издатом од стране надлежне полицијске власти, то на основу овога а и наређења г. министра унутрашњих дела од *23. ов. месеца* ПБр. 2277.

Извештава се г. Михаило Стојчевић судија првостепеног суда, да и ако је подписатима познато да је од стране Државног одбора према чл. 59. изборног закона одређен за председника гласачког места у општини јагодинској, не може се према напред поменутом наређењу г. министра унутрашњих дела и начелника среза беличког примити од суда ово општинског као председник бирачког одбора.

О овоме се извештава г. Стојчевић ради знања и управљања.

Издано од стране суда општине јагодинске 24. фебруара 1893. године. Јагодина Бр. 685.

ВРШИ ДУЖНОСТ ПРЕДСЕДНИКА СУДА,
Жив. П. Бошковић

ЗАСТУПНИК НАЧАЛНИКА СР. ПИСАР,
Тод. М. Игнатијевић.

VI. ДЕЛО

1.

Господину Министру војном

Услед претписа г. Министра војног од 19. Децембра пр. год. АТбр. 5084. отпуштено је радника 39, а сами су напустили рад услед истог претписа, 46 радника.

СВБр. 2816
Бр. 3161
16|VII. 1893. године
Крагујевац.

ЗАСТУПНИК УПРАВНИКА
ПОТПУКОВНИК,
Влашић.

Скупштинском истражном одбору шаље се добивени одговор о отпуштеним радницима фабрике, а према захтеву Бр. 96. тек. год. на надлежност.

Бр. 133.
16|VII. 1893. године
Београд.

МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
С. Грујић.

2.

Команданту шумадијске дивизије

КРАГУЈЕВАЦ.

Из Крагујевца јављa се:

„Г. Сима Влашић потпуковник у фабрици узима на одговор раденике, што су се потписали за неповерење, и што су узимали потпис“.

Оваква радња противна је постојећим прописима. Као командант места известите се подробно *о овоме* и ако је заиста то чинио, кажните га *најстрожије а мене одмах известите.*

10. Децембра 1892. године
Београд.

МИНИСТАР, ЂЕНЕРАЛ,
А. Вогићевић.

3.

Управнику војно-техничког завода

АТБр. 5084.
19. Децембра 1892. године
Београд.

Комисија, која је била одређена ради прегледа рада у тој управи, у извешћу које је поднела по своме повратку, навела је:

да је, поред осталих других узрока, који сметају правилном раду у фабрици, један од главнијих и тај, што се радници мешају у политичке партије, те на тај начин пренебрегавају свој посао, подривају ред у фабрици и допринос, да је израда не само скупа но и небрежљива.

Поводом овог извештаја комисијског, а да би се, с једне стране рад у фабрици као искључиво војној установи унапредио, а с друге утишале страсти, и стало на пут омрази, која код њих постоји због разних политичких убеђења; налазим за потребно да се тачки г, члана 36. правила администрације војно-техничког завода, после првог става дода ово:

„*Сваки мајстор и радник, пре ступања на рад даће написмену изјаву о томе: да неће припадати ни једној политичкој партији — да неће учествовати у општинским, скупштинским и другим изборима јавне природе;* изузимајући оне, који су *чисто занатлијски или хуманитарни. Који овакву изјаву не би хтео дати, неће се у завод примати; а ако би који и поред дате изјаве, радио противно, даће одмах, одпусти.*"

Ова допуна поменутог правила, има се применити и на мајсторе и раднике који се сада при управи находе; с тога наводите и од њих одмах ово изузети, и мене о извршењу овога известити.

МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
А. Вогићевић.

4.

ДЕПЕША

Управнику војно-техничког завода

Пов. АБр. 160.
21|XII. 1892. године
Београд.

Јавите, какав је *утисак међу радницима учинило* решење АТБр. 5084., и мислите ли да је *ово због њих* самих корисно.

Је ли вам Начелство издало што новаца. *Ако није, има ли да изда.*

МИНИСТАР ВОЈНИ
ЂЕНЕРАЛ,
А. Вогићевић.

VII ДЕЛО

1.

РАСПИС ИЗ ЧАЧКА.

24. — II. 1893. год.

Начелницима среским: Рашка, Краљево, Гор. Милановац, Рудник.

Услед претреса у Драгачеву извршен претрес главног радикалног одбора у Београду и нађена писма, која их терете као пострекаче. За то су неки чланови ноапшени. Ово саопштите коме треба; а све депеше о овом за Београд и из Београда задржите и пошљите ми да их пошљем у Београд.

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ,

Љ. Каменчић.

2.

РАСПИС ИЗ БЕОГРАДА 24 — 1893 г. у 6 часова и 45 мин.

Свима окражним начелствима и Управи града Ниша.

Први је и најпречи задатак управних органа одржање правнога поредка у земљи. На то нека и сад највише и најозбиљније пазе сви чиновници. Вечерас, и док се избори не сврше чиновници да су на окупу код среске канцеларије са целом послугом. Изузетак кад њихово удаљење изискује прека потреба поправљања и одржања реда. Сазнаје се, да су противници намерни да причекају поноћ записника .... где су ови штетни по њих и уништавају. Треба пазити на то и обезбедити резултат избора. На путове и мостове и железницу треба обратити најозбиљнију пажњу и старати се о потпуној исправности њиховој . . : . . .

На телеграфске штације обратите строгу пажњу, забраните сваку сумњиву депешу, а нарочито оне, којима би се ма шта о избору или о чему сумњивом јављало из једног места у друго.

Ово је моја последња наредба за овај мах. Очекујем од свију да се поједе интереси службе и државе и да им се служи са безграничном одановшћу и пожртвовањем.

МИНИСТАР,

Ст. Д. Рибарац с. р.

VIII. ДЕЛО

1.

Шифра из Ваљева.

Господину министру војном

Месни командант из Ужице јавља ми да је сазнао од начелника округног како неки радикали разбирају шта има у ивањичком барутном магацину и доводи то у везу са садашњим кретањем радикала у Драгачеву.

Како је тај магацин далеко од Пожеге а чувају га само два пандура то би требало из њега преместити муницију за пиободоваче и спредњаче или послати 1 вод са официром да магацин чувају.

16 фебруара 1893 год.
Ваљево.

командант пуковник,
Мостић с. р.

Господине министре,

Част ми је послати вам горњу шифру, која је означена као хитна за то сам и спремио по вашем јучерашњем наређењу одговор и примљену шифру.

Понизан ваш,
К. Јокић.

Пав. бр. 58.

Команданту дивизије,
Ваљево.

Наредите да 1 чета 4 батаљона иде одмах из Ужица у Ивањицу као иосада и да чува магацин.

На дан избора (25) на захтев полицијске или општинске власти да оде 1 чета из Пожеге у Добриње.

Св. Пов. бр. 70.
17 фебруара 1893 год.
Београд.

Министар ђенерал,
Богићевић с. р.

2.

Дислоцирање трупа

од 13 фебруара до 2 марта 1893 год.

дан месец	одакле је трупа упућена	где је упућена	јачина трупе и кога батаљона или команде.
13—II—1893	из Чачка	у Зеоке	једна (3) чета X батаљ. стал. кадра.
14—II—1893	из Зеока	у Гуче	„ (3) чета X батаљ. стал. кадра.
16—II—1893	из Ужица	у Ивањицу	(3) „ IV „ „ „
19—II—1893	из Пирота	у Јагодину	„ две чете IV. гардиског батаљ.

19—II—1893		у Ћуприју	две чете IV. гардиског батаљ.
19—II—1893	из Гуча	у Горачић	½ (3-ће) чете X батаљ. стал. кад.
20—II—1893	из Зајечара	у Неготин	V гард. батаљон.
20—II—1893	из Књажевца	у Зајечар	XIV батаљон сталног кадра.
21—II—1893	из Зајечара	у Салаш	2 чете XIV батаљ. сталног кадра.
21—II—1893	из Врање	у Лесковац	две чете I батаљ. „Кн. Милоша".
22—II—1893	из Зајечара	у Белу Реку	један вод XIV батаљ. стал. кадра.
23—II—1893	из Београда	у Д. Милановац	две чете III гардиског батаљона.
23—II—1893	из Алексинца	у Ражањи Јовановац	један ескадрон I коњич. пука.
23—II—1893	из Лесковца	у Власотинце	једна чета I бат. „Кн. Милоша".
24—I —1893	из Крушевца	у Катун	две бат. неш. брд. арт. пука 65 људи.
24—II—1893	из Јагодине	у Белицу	пола чете из IV гард. батаљ.
24—II—1893	из Неготина	у Чубру	једна чета V гард. батаљона.
24—II—1893	из Неготина	у Брусницу	једна чета V гард. батаљона.
24—II—1893	из Зајечара	у Ласово	пола чете XIV батаљ. стал. кадра.
25—II—1893	из Пожеге	у Добриње	једна чета V батаљ. „Краља Милана".
25—II—1893	из Прокупља	у Пуковац	по 1 вод из II бат. „Кн. Михаила".
25—II—1893	из Прокупља	у Балинац	по 1 вод из II бат. „Кн. Михаила".
25—II—1893	из Ниша	у Сталаћ	желез. чета II инж. батаљона.
25—II—1893	из Пожаревца	у Голубац	један вод из VIII батаљ. стал. кадра.
25—II—1893	из Зајечара	у Планиницу	пола чете XIV батаљ. стал. кадра.
25—II—1893	из Пирота	у Топоницу	1 чета I гард. батаљона.
25—II—1893	из Ниша	у Малчу	1 чета III батаљ. „Цара Лазара".
25—II—1893	из Г. Милановца	у Таково	пола чете X батаљона сталног кадра.
1—III—1893	из Јагодине	у Секурич и Волујак	1 чета IV батаљ. гард.
3—III—1893	из Шапца	у Варну	одред шабачког града пола чете.

3.

У Чачку 27 фебруара 1893 год.

Догађај у Горачићу 20 фебруара тек. год. изазвао је моју мисију.

Ја сам био у Драгачеву, разматрио писмене радове среске власти по свима нередовним појавама у срезу, сазнао стање ствари, и за потпунија извештај што га имам влади поднети, потребан ми је извештај господе начелника окружног и среског у томе: како је дошло до тога, да су морали употребити војну силу у Горачићу.

Је ли срески имао за то и какве упуте од окружног старешине, а окружни пак је ли имао у том смислу упуте више власти.

Молим их да ми изволе дати своју реч још данас

Владин комесар,
управитељ Ниша,
Сим. Павловић.

4.

Рађено 27 фебруаја 1893 год.

Чачак.

Према наредби владиног комесара од данашњег односно нереда у Драгачеву, — част ми је учтиво поднети вам следећи свој одговор

Када су ме изгредници у општини тијањској напали на дан 12 ов. месеца служитеље злостављали и мене ухапсили, јављено је са приватне стране начелству о овоме догађају, војска је сутра дан одмах дошла у село Зеоке заједно са г. начелником, са којом смо изгреднике похватали и растерали, а за тим пошто је претила опа-

сност и од изгредника у селу Горачићу и Миросаљцима, мени је командант наредио да чета војника остане код среске канцеларије у Гучи до даље наредбе.

Одмах за тим, мени је командант наредио команднру чете, а у споразуму са г. начелником округа да са 10 коњаника, а у присуству моме изађе у Горачић и позове изгреднике да се такође и разиђу. Према овакој писменој наредби г. команданта да сам са командиром чете и 10 коњаника изашао позвали изгреднике да се покоре и разиђу, али они то нису хтели учинити. Г. командир чете за овим известио је свог команданта о држању изгредника, а тако исто и ја сам известио г. начелника округа. То је било на дан 19 ов. мес., али сутра дан (20 овог месеца) дошла је још једна чета војника из Чачка са наредбом војне власти да се изгредници војном силом растерају. Г. г. командири чета и мене су позвали да са њима идем, али ја сам очекивао наредбу од г. начелника и одговорио сам г. г. командирима, да не могу без наредбе свог старешине. На ово су се г. г. официри наљутили и почели викати. Одмах за тим послао сам писара г. Пешковића да пита г. начелника хоће ли се и полициска власт овоме придружити, али одговора нисам добио све до 4 сахата по подне, но *за то време војска је по наредби своје власти отишла и изгреднике растерала и потукла и тек око 4 сахата по по дне добијем налог од г. начелника до следујем наредби војне власти, т. ј. да јој се придружим, што сам ја већ раније и учинио на непрестано наваљивање г.г. командира.*

Даље, као што се види војну експедицију и употребу војне силе, изазвала је сама потреба *а и сама војна тактика, т. ј. сама је војна власт* увидела потребу, да је се мир и напредак морао на тај начин да поврати, иначе грозила је опасност и за самуј војску.

Начелник срески,
Никола Јовановић с. р.

5.

Начелство округа рудничког
27 фебруара 1898 године у Чачку.

По наредби г. Симе Павловића владиног комесара од 27 т. м. № 3. а по делу догађаја у Горачићу ср. драгачевском одговарам:

Ваздa сам давао среском начелнику у овом срезу савете да мирно и законито расправља сва спорна питања, а нарочито она што се тичу надзора над општинама, и он се у томе погледу добро држао, док сами гласачи на збору у Зеокама нису направили перед и он са писарем лишен слободе, а мало није и погинуо; а један практикант са служитељима испребијан, па и после тога и ако је са војском повраћао ред, није ништа учинио што би било противно закону и обичајима у таквим приликама; а кад се једна чета пешадије настанила у Гучи; и опет сам му препоручивао, да тугалина питања не покреће, свуда се благо и мирно опходи, и он је то вршио, и ако је имао разлога да буде огорчен.

Али и против његове и потписатога воље, морао се десити сукоб у Горачићу, јер поред свих препорука да се оружане руље у Миросаљцима и Горачићу оставе на миру, до свршетка избора, оне нису обазирање за команданта одреда у Гучи, који је у томе назирао опасност за одред.

После његове преставке команданту, место у Чачку, ја сам са истим о томе конферисао и доконцасмо на томе: да он издејствује одобрење за оружан корак против ових руља, пошто ја са политичких разлога нисам био да ову меру, која би владу и странци могла више удити но користити; али ако за то говоре стручни војнички разлози, да то не могу нападати.

После овог команд. је добио налог, да силом растера руљу у Горачићу, наредио одреду из Гуче да тамо иде и другом одавде; а дотле ја о томе ништа знао нисам нити је ср. начелник од мене о томе имао каква упутства, а кад га је команд. одреда позвао да му следује и прими власт, кад се поврати ред, и он ме о томе из-

вестио и тражио упутство. одговорио сам му да се придружи одреду, ако овај има одобрење да силом поврати ред.

То је мој рад у овој ствари и таква су ми била дата и упутства од више власти а то је: да подржавам мир и поредак; али да не сметам ни другим властима у раду.

поштован,

Љ. Каменчић,

начел. округа рудничког

Господине министре,

По овлашћењу вашем од 21 Фебруара ПБр. 2103 ја сам на лицу места у Драгачеву, испитао све, што се односи на догађај у Горачићу, где је отпор сељана савладан војном силом; а тако и остале појаве поремећених правилних односа народа са влашћу; и журим се да вам поднесем овај извештај са уверењем: да ће неумитна судска истрага утврдити факте и чињенице овога немилог догађаја.

I.

У мојем извештају о догађају од 26 Децембра у Чачку, ја сам и ако узгред напоменуо: да је у оно време била завладала општа мањија код општинских чланова и њихових присталица да се поштоного одржавају на власти и да не пуштају општине све до скупштинских избора. Ова политика као да је највидније усвојена у Драгачеву, а окружним одбором стално потхрањивана и храбрена.

Као и свуда, тако и у Драгачеву, спака општинска управа, затечена променом режима 9. Августа, имала је опозицију, која је желела промену управе у правцу постојећег стања у земљи. Неоспорно је да радикални елеменат стоји у Драгачеву у јачој мери но ретко где и да је опозицији у томе правцу, тешко било доћи до брзе и лаке промене. Зато је и природно било што су се људи у борби са кметовима обраћали надзорној власти за помоћ и што је власт наслоњена на прописе закона општинског, но негда морала и да пожури промену у колико је била изазвана нелојалним држањем кметова према власти с једне и непријатељским поступањем према опозицији с друге стране. Сресци је пак старешина у Драгачеву Никола Јовановић, човек жустре природе, одушевљен да ревносно послужи, али није имао прилике да се научи управничком послу и такту. Писари су му слаби да га помажу а још мање допуњују. Начелник окружни није излазио у срез да собом прати и оцењује појаве, те да на време, у зачећу заплета, својим ауторитетом отклони све што смета правилним односима. Следећи верно интенцијама владе, ја сам још по Божићу у Чачку, настојавао код начелника окружног, да нареди да се у Драгачеву започето расправљање са општинским управама обустави и остави на миру. Тада ми беше познато да старе управе у Горачићу, Миросаљцима и Котражи, стоје у отпору према среској власти

II.

1), општина Горачићска састоји се из три села: Горачића, Живице и Губеревца. Има 700 глава пореских. Горачић броји на половину. Далеко од друма: Чачак-Ивањица, под „Јелицом“ за 7 килом. на крају Горачића на једној коси лежи црква њихова, судница и нова зграда за школу, још не примљена. Нешто због те грађевине а нешто и што су у Горачићу напредњаци и либерални, образовала се јака опозиција општинској управи, после 9. Августа докле је управа имала јаку партију своју у Живици и Губеревцима. 27 Децембра пр. год. предата је среском старешини неповереница општинској управи. Пошто ју општински суд није хтео примити сресци старешина нареди збор за дан 14 Јануара. У очи тога дана, пошље у Горачић два писара да буду при држању збора. У вече у механи Драгића Драшковића, састану се људи из све три странке и уграве писмен споразум о избору нове Управе. Но ујутру кметови покваре тај споразум и омету држање збора. Писари се врате. Тада отпочне борба. Кметови се са својим присталицама ставе према среској власти у отпорни положај, стану стално

чувати судницу да им ју не би власт изненада заузела, откажу сваку свезу службену са влашћу среском, а ова пак отвори кривичну истрагу за злоупотребе неке и одлучи разрешење кметова (акт од 14 Јануара Бр. 12916) и постави привремене вршиоце дужности општинске власти, који се приме тога и отворе судницу у згради код механе Драгићеве и са њима власт продужи слобрађај без печата и архиве. —

29. Јануара напово добије среска старешина неповерењицу старој Управи са 111 потписа. Срески преначник ћутке преко свега шта је дотле рађено, нареди да се сазове општински збор на дан 8 Фебруара у Горачићу код механе, јер се збор од узурпатора у селу није могао држати на миру. Тога дана сви грађани ове општине, који су хтели и имали права, дошли су, гласали и изгласали: неповерење старој Управи, изабрали нову, која продужи службу код механе, где је и данас, а стари кметови остану у судници у селу са гомилом присталица својих у стању одметничком, све, док их војна сила није разагнала.

Овде је место да напоменем, да је баш ово образовање нове суднице, дакле измештање, из средине села на крај општине, код Драгићеве механе, највише допринело код сељана, те су са већом огорченошћу пригнули уз своју судницу и старе кметове, који су под девизом охране суднице, гледали да себе одрже на власти. Ово је дакле и главни мотив за већину сељана, што су суревњиво чували судницу, па и сад после војне интервенције остали при убеђењу: да праведну ствар бране; јер се добро опомињем, да је пре годину две било великог спора око измештаја суднице овако исто, па је и тада било озбиљног отпора. Могла би се у министарству наћи акта о томе.

Од овога дакле дана (7 Фебруара) стари кметови (тј. чланови, јер је Тиосав председник дошао затвора код среске власти на 30 дана због иступа) пређу границе простога, пасивног отпора. Управо још 5 Фебруара почела су „непријатељства" среског пандура који им је донео неке наредбе и позиве за поједине, напали су и тукли, на истог дана домаће и довуку у судницу Милоја Ђендића новог кмета, саслушавали су га што „издаје народ и држи страну власти" па га за тим предаду некодицини, који га недалеко одвуку премлате на мртво и баце у поток, мислећи да је мртав. У неко доба премлаћени се освести, довуче се кући оближњој, где га домаћини прими, опорави и однесе у Чачак у болницу, где и сад болује од тешких озледа. —

Срески старешина дозна за то изиђе у село да учини извиђај, али га одметници спрече у послу и одагнају. За ово се води кривична истрага код исленог судије. И пре тога и после, срески је старешина више пута покушавао да обавести опсаднике да се разиђу и напусте ово држање упорно; али су га свагда исмејали и одбили.

2. У општини Миросаљској.

Тако исто 24 Децембра, дали су њих 29 грађани неповерењицу Управи. Општински суд нареди збор, који изабере нову Управу, противно жељама опозиције. Било је неправилности, те ср. начелник 9-ог Јануара № 12.720 задржи од извршења одлуку збора *а наименује* привремену Управу, но изабрани не смедну се примити дужности. Тада стара Управа прекине везу службену са среском влашћу и стално је чувала судницу са присталицама, — од среске власти. 13 Јануара кмет Миљко Барјактаровић, тукао је Вељка Цветића, што се држи са либералима, (акт № 210). 22 Јануара Миленко Јојић наће у башти пасквилу, којом му се прети убиством, ако се прими заступања у кметству. 5 Фебруара буде послат писар Пешковић да уведе нову Управу, али га гомила дочека непријатељски те, се морао удаљити да избегне зло. 16 Фебруара пандур срески донесе у село неке наредбе и позиве за поједине, али га руља предвођена кметом Вукићем нападне и он једва читав умакне. 6 Фебруара изгредници су злостављали Милована Мајсторовића. 18 Фебруара, разорене две зграде у пољу Миленку Јојићу.

3. У општини *тијањској*, где је председник Тајсић Ранко, 25 Јануара, предата је среској власти неповерењица Ранку и двема члановима са 110 потписа, пошто ју општински суд није хтео примити. Осмог Фебруара ср. начелник под № 610. изда објаву, којом сазива збор у селу Зеокама, да реши питање о поверењу. Тражио је списак гласача, али му га општински суд није послао, за то га је саставио по пореској књизи. 12 Фебруара објављен је збор у Зеокама а не код судишце. По свршеном гласању и обзнани нове Управе, присталице старе Управе насрну на ср. старешину отму му записнике зборског рада, поцепају, ср. старешину, писаре, два пандура стерају у зграду, запрете и загрозе им да ће зграду спалити. Практиканта Јоковића, који је одавде родом, злоставе тешко. По дугом преговору са нападачима, затворени се искупе читати, пошто сресни начелник даде писмено, да избор тога дана оглашава да не вреди.

Док се гомила нападача разметала савладањем власти, дотле је кмет Зеока и члан тијанске општине Љубомир Баловић (либерал) послао у Чачак окружном начелнику гласника о догађају са среском влашћу. Као је достава гласила да су сресни чиновници у опасности, начелник одмах захте од месне команде војску, те са једном четом 15. Фебруара допадне у Тијање, изгредниче на *четрдесет* похвата и отправи с војском у Гучу а сам се врати у Чачак. — Због овог догађаја затражи се нарочити судија, који је после добио задаћу да испеди и аферу горачићску. — Пошто су савладани изгредници, судишца је премештена ближе Зеокама, али опет у Тијање (Решење среске власти од 14. Фебруара, № 1040.)

Најпре сам поменуо, да је окружни одбор главни заступник свију страних општинских управа. На изборе у Горачићу и Тијању нико се није жалио редовним путем; одбор није тражио акта од среске власти и обавештења, већ је непосредно примио жалбе од присталица збачених управа и одмах „по расмотрењу“ жалби оглашавао нове изборе за не вредеће а старе управе утврђивао са партајском занесеношћу. Да ово потврдим наводим односне наводе одборове: . . . сталн окружни одбор *по расмотрењу жалбе* (суда општине горачићске)“ нашао је: . . . . . .

„1. Да у овој општини постоје законити изабрани кметови, који нису ни законим путем ни силним путем, *хвала Богу и свести народној* разрешени до сада . . . . .“ Решење одбора од 18 фебруара бр. 329 под потписом секретара Аврама Петровића. Ово решење достављено је посади судишце у Горачићу испод руке, без знања и као што рекох саслушања надзорне власти. Овако је рађено и за зеочки избор. Очевидно је, да уношени законом о самоуправним установама дуализам власти у животу управном, највише доприноси размећењу мира и правилних односа између народа и државне управне власти, и овога ће вазда и стално бити, и када су самоуправна тела солидарна са владајућим режимом, а када се деси промена, те се самоуправне власти обру у опозицију влади, тада ће вазда наступати раздор и појаве, које већ ево не престају по целој земљи напоз од 9. августа. А тога већ не би било кад би се могло апеловати на нове изборе, као што се то чини за Пар. Скупштину.

III.

Казао сам, да је чета војника из Тијања дошла у Гучу, столицу среза, и како је у Драгачеву рад био поремећен, то се пашло за добро да ова чета остане у Гучи, да чува похваћене изгреднике и да буде гаранција реда и законитости у срезу. Но команда чете која у осталом није у потпуном њезином комплекту сазнао за стање у Миросаљцима с једне и у Горачићу с друге, за раздражености у блиском Тијању с треће стране, осети се недовољном, да зајамчи захтеве поретка на затражи појачање. Ово јој се не дадне и тада команда чете затражи и добије одобрење да јавим отпор и посадно стање у Миросаљцима и Горачићу уклони и поврати ред. Ради извршења овога задатка, сресни је начелник 19. Фебруара изишао у Горачић са командиром чете г. Живојином Ђорђевићем, да увиде стање ствари. Нашавши и тада сталну гомилу у посади судишце, саветовали су да се људи разиђу мирно кућама, иначе ће их војска силом уклонити. Посеђници нису хтели чути за те савете. Они су официру показивали решење окружног одбора: како је њима управа остала у важности па неће да напусте судишцу нити пуштају себи среску власт. Сресног начелника исмејали су и нагрдили. — Тада командир јави у Чачак да се без силе не може ништа. На ово добије капетан Милан Јовин налог да са по чете своје изманира у Горачић, прими команду и над

четом у Гучи и да растера изгреднике у Горачићу. 20. Фебруара сједине се код меане оба одреда и дођу у село к судници. Војсци се по одобрену окружног начелника придружио срески старешина и двајестину сељана из Горачића. Пошто су војена старешине, читав сахат преговарале са светином скупљеном код суднице, која се услед доласка војске била сакупила у огромном броју. Командант Јотић, дао је налог да се палисад (ограда испред суднице обори и начини брёма. Томе су се опасници опирали, потискивали војнике моткама, отимали се о коле оградно, али најзад буде ограда напаљена за двадесет — тридесет метара. Гомила је викала, протествовала, грдила, узрујаност је расла све већма и најзад кад је једна пушка из суднице избачена на војску, и затим кад је са једног брежуљка изнад суднице пукло неколико пушака, један од сељана окренут лицем војсци у леђа рањен, а тамад дозујала изнад глава стојећих војника, постављених у водове, заповедник нареди те два предња вода опале по један плотун пут светине и за тим одмах прекине паљбу. Чим је осуо плотун светина је полегала на земљу и кад се уверила да војска не пуца више све је наело у бегство. Тада је војска дала у погон, похватала кога је стигла и похватане на броју 76 спровела у Гучу, оставив на месту 12 мртвих и 8 рањених сељана. — Војска се одмах одатле удаљила и среска власт с њоме. —

Чим је ово било у Горачићу, Миросављани се уразумили и напустили посаду судинце. Чета и сад кантонује у Гучи и потребна је онамо све, док иследни судија буде онде радио са масом притворених Горачићана, Тијањца и Миросављана, и док не буде знатан број приханшених одвојио те их као просте неопслушнике предао судској власти, а коловође судској истрази оставио, ради чега сам учинио представку судији.

Сад је у Драгачеву ред. Избори су 25. Фебруара свуда на миру прошли, али ја находим да треба одмах уклонити све управно особље и заменути људима способним и разборитим, који ће умети да ублаже страсти и повратити поверење и штовање народа према власти, у колико то у Драгачеву може бити.

Са овим сам изложио целокупно стање ствари и прилике, које су од утицаја биле, што је се најзад морало прибећи употреби војне силе у Тијању, а затим и у Горачићу. Власт која је позвана да цени правилност свега што су власти у Драгачеву чиниле, моћи ће из свега изложеног да пресуди: колико је било основа и потребе за учињено и колика је била невоља постојећем реду законитом, од заведеног народа у поменутим општинама. Моје није да пресуђујем, али сам као син ове земље и слуга државни, дужан да отворено изјавим моје субјективно мишљење: да се у погледу егзекуције у Горачићу нема шта да замери војсци. Она је дошав онамо, покушала и сувише болећивим начином, да обавести сакупљену гомилу, да се логоровањем око судинце и одбијањем законите власти не заступа и не одржава никако право и да се разиђе, и кад нису помогле и читав сат молбе и савети, морало се прећи сили. Процедура пак овог извршења, спада у стручну оцену више војне надлежности, али ја находим, да је у свему држање војске било коректно и у интересу јавног реда и грађанске дисциплине. Пошто је услед новог Устава, сама установама новијим учињено до крајних граница све, што заједчава слободу личну и политичну, — ред је да се упоредно штују власти и јавни поредак и да се свака повреда мира и реда јавног одмах у зачећу енергично суздија и казни; е да би се могло само тако ићи путем постојаног напретка и цивилизације и само тако ова напаћена земља очувала свој углед пред светом. Иначе наопако схваћење слободе неминовно ће довести саме себе у кризу и све добромислеће родољубе ма и невољно нагонити, не да размишљају, већ да се што пре одлучују: или за слободе на рачун сиаге и достојања земље и будућности, или за истинско строго једно стање које уједчава ауторитет закона и јавне власти а са тим и поредак друштвени.

Ја сам готов. Учтиво прилажем односне записе у 7. комада са оклапћењем.

Ваш, Господине Министре
понизни слуга
Сима А. Павловић
управитељ Ниша.

7.

Господину Министру Војном

Београд

Преко потребно је 7000 динара. Св. Пов. ФЖ. 7614.

Пов. № 158
4. Децембра 1892. год.
Крагујевац

за управника потпуковник,
Влашић

8.

Местном команданту

Чачак

Од команданта дивизије добићете у скоро опширно упуство.
Свеза Пов. Бр. 5

Пов. Бр. 416
Декембра 1892

начелник дивиз. ђ. штаба
капетан,
Жив. Р. Мишић

9.

Шифра из Чачка 4 Јануара 1893 год.

Начелнику окружном

Крагујевац

за команданта шумадиске дивизије.

Извешће по тражењу од 29. т. м. послато 31. Децембра.

Док набавим потребне спискове општина, послаћу вама и команданту пука. Јуче сам говорио о повратку једне чете са командантом места и он обећа у име моје и његово предложити да се врати у Горњи Милановац. Овде за сад и шта озбиљно. Изгледа да су догађајем у Чачку преухитрени, и план им ометен Потребну обазривост надзиравам; а у споразуму сам и са командантом.

начелник окр. рудничког,
Љ. Каменичић

10.

Шифра из Г. Милановца

Господину Министру Војном

Београд

Добио сам речник тајне кореспонденције серија број 1. са уговореним знаком поступићу по налогу Пов. № 1.

Пов. № 11
7|I 1893 год.
Горњи Милановац

КОМАНД. X. ПУК. ОКР. КОМАД.
МАЈОР **М. Варјактаровић**

11.

Шифра из Чачка

Господину Министру Војном

Београд

Сад примих послати ми речник за тајну војну кореспонденцију са предписом Пок. № 1 од 3. т. м. О чему част ми је известити г. Министра војног. Данашњом поштом шаљем признаницу и коферт.

Пов. № 4.
10. Јануара 1893
Чачак

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
капетан, **Пав. К. Јанковић**

12.

Господину Министу Војном

Београд

Данас у једанаест сахати пре подне једна чета десетог батаљона на захтев начелника среза таковског, отишла у Таково да растера руљу наоружани изгредника од сто људи, који већ три дана не дају среском писару да уведе у дужност нов одбор. Чета је измарширала под видом вежбања ратне службе, о резултату јавићу.

Пов. № 23
25|I 1893. Г. Милановац

КОМАНДАНТ МЕСТА
Г. МИЛАНОВАЧКОГ ГАРНИЗОНА
мајор **М. Варјактаровић**,

13.

Шифра из Г. Милановца
Команд. Шумадијске Дивизије

Крагујевац

Господину Министру Војном

Београд

Чета, која је била у Такову вратила се синоћ при увођењу у дужност новог одбора чета није била употребљена, јер није било потребе. СЖ 23.

Пов. № 26 27. Јануара 1893
Г. Милановац

КОМАНДАНТ МЕСТА МАЈОР,
Мих. Варјактаровић

14.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије

Ваљево

Наређење команданта Дивизије Пов. № 30. примио сам данас у 9. сахат. 45 м. и поручик г. Жерић према том наређењу одпутовао је у Пожегу у 11 сат. 15 м.; г. Жерићу предао сам волашћење команданта Дивизије и писмено упуство за извршење инвентирања магацина пожешког.

Пов. № 16.
29. Јануара 1893. год.
Чачак

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН,
Пав. К. Јанковић

15.

Шифра из Чачка

Г. Министру војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Овог часа начал. окр. Рудничког јавио ми је да је у општини Тијањској среза Драгачевског велики неред тако: срески начелник и писар затворени су, један практикант рањен, и пандур убијен, а остали су пандури разоружани, и зато је захтевао да војска буде у приправност; наредио сам да једна чета буде спремна за полазак а остале трупе да буду такође спремне, шта буде даље јавићу одмах.

ПовБр. 18
12 Фебруара 1893 г.

Местни командант
капетан,
Пав. К. Јанковић

16.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Депешом ПовБр. 19 известио сам команданта Дивизије да сам у Зеоке послао пету; јер сам депешу команданта дивизије ПовБр. добио 100 данас у 8 сахати 30 мин.

ПовБр. 20
13 фебруара 1893 г.
Чачак.

Местни командант
капетан
Пав. К. Јанковић

17.

Команданту Дивизије

Командир 3 чете X батаљона јавља ми:

1.) Приспео је у Зеоке у 6 сахати и 45 мин. и тамо је нашао среског начелника у једној кући из које није смео да мрдне до његова доласка.

3.) У селу Зеокама није нашао никакве изгреднике.

3.) По захтеву начелника окр. опколио сам са четом Тијање где је скуп изгредника био и где треба да се установи законита власт. Начелник окружни јавља ми да ће се ова чета вратити 15 т. м.

Веза са расписом ПовБр. 18 и 19.

ПовБр. 21
13 фебруара 1893
Чачак

Месни командат
капетан
Пав. К. Јанковић

18.

Шифра из Чачка

Г. Министру Војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

У свези депеше ПовБр. 18 од 12-ог част ми је известити г. Министра војног, да сам ноћас у 3 сахата и 15 мин. послао 3 чету X батаљона у село Зеоке — општине Тијанске среза Драгачевског због угушења нереда и успостава законитости. Опширно извешће послаћу до мрака.

ПовБр. 19
13 фебруара 1893
Чачак.

Местни командат
капетан
Пав. К. Јанковић

19.

Шифра из Чачка

Господину Министр војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Командир 3 чете X батаљона јавља ми:

1.) 13 т. м. пошао је из Зеока у 1 сах. по подне, стигао је у Тијање у 5 сах. по подне.

2.) У Тијању није било никога, јер чим је се са четом појавио на брдо више села одмах су се разбегли кућама сељаци који су били скупљени код суднице.

3.) Полиција хвата изгреднике од 12. т. м.

4.) У Тијање са четом остаће док полиција непохвата изгреднике и неразгледа општинска власт а по том ће се кренути за Гучу.

Има везу са рапортом ПовБр. 21.

ПовБр. 22
14 фебруара 1893 г.
Чачак.

Местни командат
капетан
Пав. Јанковић

20.

Шифра из Чачка

Господ. Министру Војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Командир 3 чете X батаљона, јавља ми да је 14 т. м. у 6 сах. 30 мин. по подне стигао из Тијања у Гучу и да се сместио у локалу среске канцеларије. О овоме учтиво вас извештавам.

ПовБр. 25
15 фебруара 1893
Чачак

Местни командант
капетан
Пав. К. Јанковић

21.

Шифра из Чачка

Г. Министру војном

Београд.

Команданту Дивизије

Крагујевац.

Наредио сам да 3 чета X баталиона остане у Гучи до даљег наређења.

Ово сам наредио према једној синоћној депеши г. Министра унутрашњих дела.

ПовБр. 23
15 фебруара 1893
Чачак.

Местни командант
капетан
Пав. К. Јанковић

22.

Шифра из Чачка.

Г. Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

У општинама Горачићској и Миросаљачкој сељаци беху се по извешћу начелника среза драгачевског наоружали и нису дозволили државној власти приступ судници општинској. Извештен о овоме, наредио сам команданту чете, који се налази у Гучи да са 10 коњаника одавде послатим оде у те две општине и да се увери о тамошњем стању ствари и да ме ради даљег наређења извести. У случају да не буде нападнут ватреним оружјем наредио сам му да чету из Гуче доведе и пуцањем оружја сломије.

Шта буде даље јави ћу.

ПОВБр. 26.

18. Фебруара 1893.
Чачак.

МЕСТНИ КОМАНДАНТ,
КАПЕТАН, *Пав. К. Јанковић.*

23.

Шифра из Јагодине.

Г. Министру војном

Београд

До две чете могу се привремено сместити но без кревета и постеље.

ПовБр. 14.

28. Фебруара 1893.
Јагодина.

КОМАНДАНТ XII. ОКР. КОМАНДЕ
МАЈОР, *Стев. Крстанац.*

24.

Шифра из Чачка.

Господину Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

Од командира 3 чете X батаљона данас у 5 сахата по подне добио сам следећи извештај:

Данас пре подне у 11 сахати приспео је са 10 коњаника у општину Горачићску и тамо је нашао око 200 људи наоружаних сикирама, мотикама, буџама, да ли какво друго оружје имају није могао сазнати. Осим тога броја људи има их још и у школи и у једној приватној кући, коју су забарикадирали но број се не зна.

Наредио сам да одавде оде пола чете под командом капетана г. Јовиног и наредио сам му да са једном и по четом растера изгреднике у Горачићу и да после тога са пола чете дође у Чачак а 3. чета да оде натраг у Гучу. Шта буде даље јавићу.

ПовБр. 27.

19. Фебруара 1893.
Чачак.

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН, *Пав. К. Јанковић.*

25.

Шифра из Д. Милановца.

Команданту Дивизије

Књажевац—Београд

Избори у целом срезу извршени на миру, до сада нема никаква нереда.
26. Фебруара 1893.
Д. Милановац.

командант одреда
капетан, *Дим. Штерић*

Телеграм у шифрама из Чачка.

26.

20—II—1893. год.

Г. Министру унутрашњих дела

Београд

Синоћ је био овде пчелник ужички и каже да је кроз Драгачево у проласку опазио кретање и окупе скупове; а како се она руља у Горачићу а и она у Миросаљцима не разилази, изгледи су да избори неће проћи на миру. Споразумно са командантом места чета из Гуче и пола чете одавде растераће изгреднике у Горачићу а за оне у Миросаљцу одлучиће се доцније. Јуче капетан драгачевски са официром и неколико коњаника ишао судници горачићској, али их одбили грдњом, претњом и псовком.

Тражена је једна чета из Крагујевца. Молим вас потпомогните и ви ово тражење месног команданта, јер ако се зло не угуши у зачетку, овај и ужички округ може од једном обухватити пламен. Чујем да није боље ни у ср. пожешком.

Званично.

начелник окр. рудничког,
Љ. Каменчић.

27.

Шифра из Чачка.

Г. Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

Капетан Јовин јавља ми следеће:

Приспео је са одредом у 1½ час после подне у општину горачићску, ту су га дочекали ватром и нападом. Он је на то оборио ватру и убио 12 а рањио 7 изгредника. Ред је повраћен.

Опширно извешће шаљем.

ПовБр. 31.
20. Фебруара 1893.
Чачак.

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић.*

28.

Шифра из Чачка.

Г. Министру војном

Београд

Команданту Дивизије

Крагујевац

У вези депеше ПовБр. 27. част ми је учтиво известити Вас, да је јутрос у 4 сахата капетан г. Јовин са пола чете отишао у Горачић.

Било би потребно да се једна чета из Крагујевца овамо упути, јер је у стању озбиљном.

ПовБр. 28.
20. Фебруара 1893.
Чачак.

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН, *Пав. К. Јанковић.*

29.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије.

Крагујевац

У вези депеше ПовБр. 31. учтиво достављам следеће: Капетан г. Јовин послао ми је следећи рапорт:

„Команданту места Чачак.

Према наређењу команданта места, са четом стигао сам овде у Горачић у 8 сахати из јутра овде сам нашао и III чету, коју сам ставио под командом.

„У селу Горачићу остао сам са обадве чете до 11 сахата. Овде су војници ручали.

„У 11¼ сахата кренуо сам се са одредом ка судници Горачићске, у којо су био и сакупљени изгредници у 1¼ сахат стигао сам са одредом ка месту, где се из гредници сакупили. Чим сам на место стигао, полиција је изгреднике позвала да се покоре законима, но изгредници нису позиву полиције следовали по овом сам наредио да се III чета у смакнутом поретку крене десно ка судници а IV чета у правцу судпице, кад сам се ближе до на 50 корака изгредницима, приближно позвао сам их три пута да се покоре, но изгредници нису хтели следовати моме позиву већ су почели претити да ће сваког, који им се приближи убити. Ја сам тада одмах наредио да се ограда око судпице разруши војници учине, чим сам једну страну ограде разрушио из судпице и спредне зграде; у авлији почне пуцати револвер и једна руља од 200 људи са сикирама моткама и колем полетеше на јуриш, кад сам видео да прети опасност војсци наредим одмах употребу ватре.

Повреде било је код изгредника: 12 мртви и 7 рањених, изгредници су ударили редова артилеристу а коња су гађали сикиром. При рушењу ограде изгредници су напали моткама на командира III чете и потписатог.

Сви изгредници похватани су и ред је у овој општини повраћен.

III чета отпутовала је и отерала изгреднике у Гучу.

Ја сам са мојом четом заноћио овде у Горачићу и сутра долазим, молим да се за војнике спреми ручак".

Поштом шаљем опширнији извештај.

Пов. Бр. 32.
21 Фебруара 1893 год.
Чачак.

МЕСТНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН, *Павле К. Јанковић*

30.

Шифра из Чачка

Команданту Дивизије

Крагујевац

Услед догађаја у Горачићу духови препераженi либерали; и напредњаци нису мислили да ће се изгредници смети одупрети војсци а радикали су у тврдо држали да војска неће смети пуцати. Има доказа да су похватани изгредници говорили, да им је поручено да се војске не боје, јер ће војска њих плашити са ћорфишецима. Стање је без сумње озбиљно по нису им познате намере пријатеља изгредника, за то сам на опрези.

Потребно би било да ми се још једна чета или ескадрон упути.

Пов. Бр. 33.
22 Фебруара 1893
Чачак

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић*

31.

Шифра из Београда

Гарнизонару Пожаревачком
Команданту Смедеревског града

Смедерево

Препоручује вам се да подручне вам трупе тога гарнизона буну у строгој приправности 25 и 26 тек. месеца о пријему налога одговорити.

Пов. Бр. 78
23 фебруара 1893
Београд

командант, пуковник,
Љ. Остојић

Шифра из Чачка

32.

Команданту Места

Пожега

У Горачићској општини био је велики неред, но који је савладан и ред је потпуно повраћен изгредника има 12 мртвих и 7 рањених.

23 Фебруара 1893.
Чачак.

местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић*

Шифра из Књажевца

33.

Команданту града Фет-Ислама

Кладово

Наредите да све части стал. кадра на дан 25 и 26 тек. мца. буду у строгој приправности за сваки евентуални случај.

Пов. Бр. 117.
23 Фебруара 1893.
Књажевац.

командант дивизије,
пуковник,
Јов. Атанацковић с. р.

34

Шифра из Београда

Командантима Дивизија

Ниш, Књажевац

Наредите да све части сталног кадра на дан 25 и 26 тек. м. буду у строгој приправности за сваки евентуални случај.

Пов. Бр. 77.
23 Фебруара 1893.
Београд.

Министар војни
ђенерал, *Богићевић*

35.

Шифра из Чачка

Команданту дивизије

Крагујевац

У Драгачеву сад је мирно; срески начелник јавља начелнику окружном укратко, да су се изгредници у миру са сељацима разишли . . . . . да ова тишина не буде пред знак олује.

Пов Бр. 34
23 Фебруара 1893
Чачак.

Местни командант
капетан, *Пав. К. Јанковић*

36.

Шифра из Пожеге

Команданту Дринске дивизије

Ваљево

врло хитно.

Начелник срески захтева чету у Добрње вечерас.
ПовБр. 72. наређено ми је да чету пошљем тек 25-ог.
Хоћу ли послати чету вечерас.

ПовБр. 24.
24 Фебруара 1893.
Пожега

местни командант
капетан, *Стевановић* с. р.

37.

Шифра из Горњег Милановца

Господину Министру војном

Београд

Начелник среза таковског јавља да ће извесне доле данас у Такову напасти бирачки одбор, покварити избор посланика, па тражи да 2 вода пешака буду у 5 сахати у Такову.
Молим за одобрење.

ПовБр. 61.
25 Фебруара 1893
Г.Милановац

командант мајор,
Мих Барјактаровић с. р.

38.

Шифра из Д. Милановца

Команданту дивизије

Београд

Избори теку мирно до сада нема ништа ново.

25 Фебруара 1893.
Д. Милановац

КОМАНДИР ОДРЕДА
КАПЕТАН
Дим. Штерић с. р.

39.

Шифра из Д. Милановца

Команданту дивизије

Књажевац

Ваш налог под Бр. 124. примих, поступићу по налогу; избори до сада иду добро, ново нема ништа.

25 Фебруара 1893.

Д. Милановац

КОМАНДАНТ ОДРЕДА
КАПЕТАН,
Димитрије Штерић с. р.

40.

Шифра из Пожеге

Господину Министру Војном

Београд

По наређењу команданта дивизије дринске а на захтев среског начелника послах сад једну чету у Добриње.

ПовБр. 23.
25 Фебруара 1893
Пожега

МЕСНИ КОМАНДАНТ
КАПЕТАН, *Стевановић* с. р.

41.

Шифра из Горњег Милановца

Господину Министру војном

Београд

На захтев среског начелника данас у 4 сахата и 10 минута по подне упутио сам 2 вода пешака у Таково, те да осујете намеру неки лолах и да недозволе да осујете избор посланика. Кад се одред врати поднећу извештај.

ПовБр. 61.
25 Фебруара 1893 г.
Г. Милановац.

КОМАНДАНТ МЕСТА
МАЈОР,
Мих. Барјактаровић с. р.

42

Шифра из Пожеге

Команданту Дринске Дивизије

Ваљево.

По наређењу Команданта дивизије Пов Бр. 72 а на захтев среског начелника послах сад једну чету у Добриње.

Одговор на Пов Бр. 93.

Пов. Бр. 23

Местни командант
капетан
Стевановић с. р.

43.

Команданту места

Крушевац.

Катун 1 сат 45 мм. по подне

На основу реферата начелника среза Темнићског, окр. Моравског Бр. 1251 ред је у овоме селу повраћен, и захтева да остане 1 официр и 100 редова за сигурност општ. власти, а са остатком војске молим да се пратим у Варварин, јер сам му тамо потребан. Молим команданта за наређење.

Бр. 40.

25 фебруара 1893 г.

Командир батерије
капетан
Марко Хаџић

44

Шифра из Пожеге

Господину Министру војном

Београд.

хитно.

Чета је отишла у Добриње јутрос у 3 сахата.

СвПов. Бр 87.

Пов. Бр. 20.

25|II 93.

Пожега

командант петог батаљона
капетан
Стевановић с. р.

45.

Команданту места

Крушевац.

Катун 11 40

По добро извршеном проматрању села нађено је да у селу има само жена и деце, људи су се разбегли у оближња села; Бачину, Обрежје, а неки и преко Мораве.

Кад полиција постави ред јавићу.

Бр. 39.

25|II 93 год.

Командир батерије
капетан
Марко Хаџић

46.

Команданту места

Крушевац.

У 9 сати и 45 мин. стигао сам у село Катун. Општину сам заузео, јер код ње никога нема. Житељи се разбегли и посакривали.

Даље шта буде јавићу.

Бр. 38.

25|II 93 г.

Командир батерије
капетан
Марко Хаџић

47.

Распис — Шифра из Пожеге

Господину Министру војном

Београд.

Команданту Дивизије

Ваљево.

У Добрињи чета није више потребна за то се одмах враћа у гарнизон. **Нереда није било.** Свега рапорта Пов. Бр. 23.

Пов. Бр. 29.

27 — II — 93 г.
Пожега.

Местни командант
капетан
Стевановић с. р.

48.

Шифра из Чачка

Г. министру војном

БЕОГРАД

Част ми је известити г. Министра војног, да ће се извештај сутра по кона-

нику послати, до сада није послат за то што се по напоменама команданта дивизије морало допуњавати.

Пов № 41
1 Марта 1893
Чачак

КОМАНДАНТ МЕСТА
КАПЕТАН *Пав. К. Јанковић.*

49.

Шифра из Пожаревца

Команданту дунавске дивизије

БЕОГРАД

Целокупан одред из Голубца стигао синоћ у 7 сахати по подне овде.

Пов Бр, 24.

ЗА ГАРНИЗОНАРА
МАЈОР, *Алек. Стојковић.*

50.

Шифра из Ваљева

Команданту места

ПОЖЕГА

На дан *(шалида)* избора 25 а на захтев команданта Шумадијског пешад. пука, полицијске власти или општинске власти послах чету у Добриње.

Пов Бр. 72.

КОМАНДАНТ ПУКОВНИК
Мостић с. р.

51.

Шифра из Г. Милановца

Команданту дивизије

КРАГУЈЕВАЦ

Исљедни судија за срез драгачевски актом Бр. 1456 тражи да се капетан Милан Јовић, Живојин Ђорђевић и поручик Јован Петровић саслушају о догађају у Горачићу пошто су поменути официри о раду и догађају поверљивим путем поднослаи подробан извештај држим да их не би требало саслушавати, па за то молим за наређење.

Г Бр. 10
22ШІ 1892 год.
Г. Милановац

ВРШИ ДУЖ. ГАРНИЗОНАРА
МАЈОР *Мих. Бирјактаровић.*

52.

Начелнику среском

РАЖАЊ

25 овог месеца доћи ће тамо један ескадрон коњице из Алексинца. Будите према њима предусретљиви и постарајте се за станове. Војску немојте употребљавати без велике нужде.

МИНИСТАР
Рибарац.

53.

Начелнику округа крушевачког

Двадесет петог овог месеца отићи ће у Ражањ један ескадрон из Алексинца. Саопштено је то среском, ви га упутите да војску не употребљава без велике нужде.
23/II — 93

МИНИСТАР
Рибарац.

54.

Министру унутрашњих дела

Наредбе војним властима дате, нису довољне да нас заштите од могућих незгода.

Молим да се пооштре за сваки случај.
27/II — 1893 год.

ОКР. НАЧЕЛНИК
А. Радуловић.

55.

II ЧЕТА X БАТАЉОНА СТ. КАДРА
ПОВ. СЛУЖБЕНО

Команданту X батаљона сталног кадра.

Према наређењу команданта места пов. 1223 од 25 ов. месеца и команданта X батаљ. сталног кадра пов. 1219 од 25 ов месеца, кренуо сам се са II четом у правцу к „Такову."

Из касарне сам се кренуо у 11 сати пре подне. Кад сам изишао више вароши до Паљавића куће ту сам зауставио чету и дао сам 10 мин. одмора, за тим сам наредио воднику I вода потпоручнику г. Кости Стаменковићу да са његовим водом буде у предводници, са потребним бројем патрона и ако би наишао на какве изгреднике да се заустави и мене одма о томе извести, те како би се могло наредити што треба.

Овако са осигурањем марширао сам са четом до села Такова и то форсираним маршем. У село Таково стигао сам у један сат по подне, са одмором који је дат на три места по 10 минута.

За време мог путовања из касарне до Такова није било никакве смотње уз пут од стране сељака. Пошто сам стигао до села Такова, скренуо сам десно од главног друма, и више општине таковске на даљини 800 кор., заузео један вис удесан за одбрану, и ту сам се распоредио у престражни положај. Овде сам на предстражи остао до 2½ сах. по подне. Кад је било 2½ сахата добио сам извешће од писара среза таковског г. Павла В. Марковића, да нема опасности; зато сам наредио да се шињоци скину. По што сам скинуо шињоке, кренуо сам се напред и сишао у село Таково, и онда даље продужио марширање без осигурања к селу Савинцу.

Кад сам дошао близу Савинца, онда сам зауставио чету и дао само 10 мин. одмора, а затим сам се вратио с четом натраг и стигао сам у село Таково у $3^{\frac{3}{4}}$ сах. исто после подне.

Кад сам стигао у село Таково, зауставио сам чету пред школом, и дао сам пола сата одмора. Том приликом добио сам напојницу за војнике поверене ми чете 20 литара шљивове ракије и 10 кила сира војницима за вечеру, од г. Петра Црнчевића учитеља таковског и г. Станојла Новаковића свештеника из Савинца.

Кад је било $4^{\frac{1}{2}}$ сах. по подне добио сам написмено од г. Павла Марковића писара среза таковског, где тражи да чета остане до сутра дан, ради умирења изгредника. На његово захтевање остао сам са војницима, и исте распоредио у .... Војници су становали у школској згради, као и потписати са 2 официра. За време становања, чета је била осигурана са шиљоцима.

У школи су војници остали до 26 ов. мес. до 2 сах. и 55 мин. после подне.

26 овог месеца јавио ми је срески писар г. Павле Марковић, да чета није више потребна. Знак обзнане дат је у $2^{\frac{1}{4}}$ сата; збор у $2^{\frac{3}{4}}$, а полазак у 3 сата по подне.

Господине,

Од пре 3 дана, ја се налазим по званичном послу у општини таковској. Посао, за који сам дошао у Таково, не могу га повољно извршити за то, што се једна руља света искупила у механи таковској, да ми направи сметње у раду и стане на пут моме извршењу и што сам уверен, да је се ова руља наоружала пушкама и муницијом, које им је послато из Г. Милановца, а што је најглавније, посао писам могао свршити и за то, што се председник суда уклонио још од синоћ негде из ове општине, те је судница затворена.

Надам се, да ћу председника сутра у јутру пронаћи и посао свршити; но да би без икаквог нереда а можда и крвавог сукоба овај посао могао свршити, ја вас молим, да, у интересу одржања реда, будете добри, да останете са вашом четом за вечерас овде у Такову, те да, ако би било какве нужде, будете ми од помоћи.

У ОСТАЛОМ ПРИМИТЕ ПОЗДРАВ ОД
ВАШЕГ ПОШТОВАОЦА,
Павла В. Маринковића
ПИСАРА СР. ТАКОВСКОГ

23 Јануара 1893 год.
Таково.

Господину
Николи Новаковићу пешад. поручнику, Команд. II чете X батаљ. сталног кадра
у Месту.

Повратак из Такова у Гор. Милановац.

Чета је маршировала обичним маршем без осигурања. Чета је стигла у касарну у $5^{\frac{1}{4}}$ сати по подне.

За време бављења у Такову, чета није ступила ни у какве расправе изгредника, који су се били појавили у Такову, већ је то сама полицијска власт расправила.

Приликом одласка и повратка, није ни један војник изостао од марша. Разболевање није било, а и код оружја није било никаквих кварења. Иступа није било.

У прилогу под ·|· учтиво прилажем писмо писара среза таковског г. Пав. Марковића о задржању чете у Такову.

О чему имам част учтиво известити команданта.

27 Јануара 1893 год.
Гор. Милановац

ЗАСТУПА КОМАНДИРА ЧЕТЕ
ПОРУЧНИК
Никола Новаковић

X Батаљон станог кадра
Пов. Бр. 21.

Месном команданту. — Предњи рапорт командира II чете и поступак његов, сходно претпису пов. Бр. 23, учтиво се шиље команданту на увиђај и употребу.

27 Јануара 1893 год.
Гор. Милановац

вршн дужност команданта
капетан II класе
Дим. Ђ. Булић

Месна Команда
г. милановац
пов. бр. 29
пр. 27|I
свршио а'ђутант поручик
Миленко Савић

да је копија верна оригиналу тврди:
командант X пуков. округа мајор,
Мих. Барјактаровић

Месна команда
Г. Милановац
Пов. Бр. 29

Команданту шумадијске дивизијске области. У вези депеше шифров. ова команда од 25 т. м. Пов. Бр. 23 у копији рапорт командира II чете кадровског батаљиона са писмом писара среза таковског са молбом на увиђај и надлежност.

У исто време учтиво јављам, да сам рапорт командира поменуте чете и писмо писара среза таковског у оригиналу послао г. Министру војном, задржав копију за пов. архиву ове команде.

27 Јануара 1893 год.
Г. Милановац.

Командант, мајор,
Мих. Барјактаровић

Шумадијска дивизија
29|I Пов. Бр. 62.

Господину министру војном. И ако је командант места Г. Милановца, као што напред помиње, овакав исти извештај послао господину министру, то ипак сматрам за дужност да предње доставим и са своје стране са учтивом напоменом, да ми из предњег извештаја а и приложеног писма изгледа да није имао потребе да чета заноћи у Такову, као год што ми изгледа, да у опште није било ни потреба да се чета креће из Г. Милановца, јер по мом схватању војска треба да буде употребљена тек онда, кад полицијска власт буде већ исцрпила сва средства своја за повраћај реда и одржање ауторитета свога као државне власти у вршењу званичне дужности. За то част имам замолити г. министра да изволи подејствовати, да се полицијске власти обраћају за давање војничке помоћи само онда, кад буду исцрпљена сва њена средства, која полиција има на расположењу и кад то стварна потреба захте, и кад су прилике у опште јачег значаја. Употреба војске и за најмању ситницу, чини да војска сама себе деморалише, даље да у збиљској потреби таква појав није кадар да на изгреднике учини онај потребни озбиљни и одсудни утисак и ефект како би то било, кад се не би и за најмању ствар.

На послетку имам част напоменути, да сам преко местних команданта Г. Милановца тражио, да писар среза таковског објасни, каквим је оружјем била наоружана она руља која се налазила у Таково, којој је оружје и муниција послата из Г. Милановца, ко је то оружје транспортовао за Таково, кад и којим начином и т. д. о чему ћу у своје време имати част послати извештај господину Министру војном.

1 Фебруара 1893 год.
Крагујевац.

Командант, пуковник
Мих. Срећковић

56.

Команданту XIV батаљона сталног кадра

Према наређењу команданта батаљона од 25 фебруара тек. год. да се ставим на расположење писару полицијском, у циљи повраћаја реда у селу Планиници. За ту циљ дат ми је одред у јачини и то: подписаног, 1 подофицира, 1 заставе и 10 редова из I чете; 1 подофицира, 10 редова из II чете; 1 подофицира, 10 редова из III чете; 1 подофицира, 10 редова из IV чете. Свега 46 војника. Наређење команданата батаљона било је у главноме да се строго придржавам правила службе при давању помоћи полицијским властима и да се јавим писару полицијском у поменутом селу или где га будем нашао на путу.

Према горњем командантовом наређењу кренух се истог дана у $5^{3}/_{4}$ сата у вече за Планиницу и стигох у исту у 12 сати ноћи. У селу Лубници јавих се писару који ме ту очекиваше. Путовао сам друмом бољевачким преко села Лубнице за Планиницу. Путовао сам ноћу по рђавом путу и прло ветровитом времену. Војници су били у походном оделу и наоружани прописаним бројем муниције. Кад стигох у село затекох у механи око 50 сељака ненаоружаних и према тражбини писаревој осталих механу војницима, и после овога писар уђе у механу, и забрани сељанима излазак из механе, који остадоше туна све дотле док их он није сам ослободио. После овога писар ми затражи једну патролу од 3 војника и 1 каплара да с њоме иде у судницу и да притвори председника и општинаре, мислећи да су они тамо. Исту патролу дадох писару која не нађе у судници ни једног чесника општинског већ само општинску стражу од 3 сељака, који су викали: „стој, пуцаћу,“ чим видеше да војници долазе отворише вратнице и положише оружје, које писар стави у притвор, а по његовој тражбини поставих стражу код притвора. За време док одређивах стражу, чу се у близини судинице у десно пуцањ пушке и јаукање некога, одмах одредих патролу да види ко је пуцао? Да није случајно ко од војника испалио пушку. Са овом патролом према наређењу писаревом пошао је и пандур, но патрола није могла никога наћи, а тако исто и остале патроле које сам одредио према захтеву писаревом још при уласу у село нису могле никога наћи. После рапорта вођа патрола, да је у селу све мирно и да нису могли наћи тога ко пуца, одредих по тражбини писаревој једну патролу од 4 војника и једнога поднаредника, којој придаде писар пандура са налогом да све чеснике општинске доведу к њему, што је патрола и извршила кроз пола сахата, и по доласку истих, писар све чеснике општинске стави у притвор. По тражбини писаревој одредих једну стражу код судинице на којој врата беху отворена. При уласу у село одредих ради сваке сигурности 3 патроле да прођу кроз село и да ми јаве има ли кога у селу, но како никога у селу немађаше, то се кренух напред са одредом и заустављах се код механе и изврших све оно што напред рекох према, захтевима писаревим. У самом селу била је опреза следећа: једна стража код судинице, једна код притвореника и једна десетина војника пред кафаном, која је избацила једног удвојеног шиљбока. Патроле сам слао од времена на време у село. Остали део војске био је смештен

у кафани ради одмора. Сутра дан није било такође никаквог нереда, изузев једнога пијаног учитеља, који је јурио сељане револвером по селу, и на молбу сељана да их заштитим од ове пијанице, а и према мојој увиђавности, да се не би какав неред произвео услед насртаја учитељевог, ставих га у притвор. Притвореника је било свега 11, које сам према захтеву писаревом под стражом довео у начелство зајечарско.

Војници су добијали храну суву са напојницом. Дисциплина код војника била је добра. Одред је био на горњи цаљ употребљен 24 сата, рачунајући овде и време поласка и повратка одреда. Употреба оружја није била никаква. Из Планинице кренуо сам одред у 11 сахати пре подне и стигох у Зајечар у 6 сати у вече, о чему учтиво извештавам команданта.

26 Фебруара 1893 год.
Зајечар

Командир планиничког одреда
пешад. поручик,
Мир. Ј. Наумовић

Шумад. дивиз. команда.
Пов. Ж. 189

Господину Министру Војном.

Јуче сам на телеграфској штацији разговарао са начелником рудничким и моравским о сигурности и реду, да би се пешадија могла вратити у своје гарнизоне.

Начелник окр. рудничког вели да је стање у опште повољно, но да треба и даље да остане једна чета у Чачку, а друга у Гучи, док се чиновници из среза драгачевског не испреместају, јер они тамо несмеду остати.

Команданту места у Чачку наредио сам, да чете раде наставу по распореду занимања, а приправност да се одређује према месним приликама; међутим молим за подејствовање да се чиновници одмах испреместају, како би се могле чете вратити у Горњи Милановац.

Начелник окр. моравског јавља, да је око избора било нереда у Левчу код општине волујачке и секуричке, у Темнићу код општине катунске и у Параћину код општине: доњовидовске. Ови се нереди негде и даље продужују као:

1. У општини волујачкој и секуричкој; по извештају команданта места јагодинског, сељаци наоружани државним оружјем устали су против своје власти; а ја сам ноћас наредио да једна чета из Јагодине оде у ту општину, ред да поврати и да остане на месту, док се вође изгредника неповатају, а још пређе наредио сам, да се сви изгредници са државним оружјем предаду окружним Командантима, који ће их као бунтовнике оптужити да се под војени суд ставе.

2. У општини катунској била је једна чета из Крушевца и ред повратила, али се одмах вратила натраг, због чега вође изгредника нису похватане, нити власти на позив предстају.

Начелник округа крагујевачког досади ми са захтевима, да је војска овде у приправности и да се патроне шаљу по вароши, јер се спрема неред, међутим није било ни једног нереда.

Како начелника окружног, тако и начелника среза крагујевачког треба сменити, јер су плашљивци и крајње неумешни полицајци; њиховим извештајима више неверујем, нити ћу што по њима предузимати.

Покорно молим Господина Министра за подејствоање, да се како у округу тако и у срезу крагујевачком поставе енергични и вешти начелници, јер у Крагујевцу има доста запаљиве материје, која плашљивим и невештим полицајцима прокоси, а може и мах отети.

У Крагујевцу има преко 80, који су изашли и отпуштени из Управе војно техн. завода; знатна већина од ових не може наћи занимања, овде и како се не растерају као људи без занимања, биће ноћних напада, крађа, па и паље-

вина, које се могу пренети и на зграде државне, парочито Управе војно техн: завода из осветe. У колико је овд. општинска Управа врло лабава, у толико треба да је будније око полиције.

1 Марта 1893 год.
у Крагујевцу.

Командант Дивизије
Пуковник,
Мих. Срећковић.

XII окр. Команда
Повер. Н. 32.

Команданту шумадиске дивиз. области.

У вези извешћа мога од јучерашњег Повер. Н. 29 част ми је учтиво приложити и ово под [illegible]. приложено извешће командира чете, који се сада још находи у Волујаку ради повраћања реда, из кога ће командант у главном увидети, какво је стање тамо. Према овоме потписати није за сада ништа наређивао команднру пошто му је при поласку наређено да, чим на оба места поврати ред да се онда са четом врати овамо. Али, ако би командант потребовао и мога мишљења за даље наређење овој чети, ја бих био учтивог мишљења, да се чета врати, пошто се види, да су се непослушни сељани разбегли, чим су осетили војску и недајући јој никаквог отпора, јер ако би се војска тамо задржала дотле док полиција пронађе и похвата све оне, за које мисли да су проузроковачи нереда онда би то било дуго и овај би рад требало оставити полиц. власти, да посла сама врши, на зато ако командант изволи одобрити, ја бих наредио да се чета сутра у 4 часа врати, по што ће се данас 3-ћег у оба та места извршити накнадно гласање за народне посланике и после свршеног тога рада држим пасигурно, да се више неће никаквог нереда појављивати. За ово очекиваћу наређење команданта дивизије ако командир чете овако не би и сам према увиђавности и потреби урадио.

3. Марта 1893 год.
Јагодина

Командант мајор,
Стев.

Команда 4 чета IV гард. батаљ. *место штаба*
Број датум 1 марта 1893 г.
У Волујку сат 7. *минут* 50 по подне
Коме се пише? Команданту места
У које место? Јагодину.

Вечерас у 6 часова стигох у Волујак и заузех школску зграду; изгредника у гомилама није било, сем што сам код механе затекао њих око 30 без оружја мирно и наредно сам им да се одмах кућама разиђу. У 7 часова чуо се пуцањ неколико пушака у селу, што неће имати никаквих последица, но ови сељани исказују упорство; сутра рано предузећу обезоружавање, а по том пређи ћу у село Секурић. О овом известио сам и команданта батаљона.

Службено.

Командир чете
Капетан,
Љуб. Медаковић.

Команда 4 чета IV гард. батаљона *место штаба* Волујак
Број 2 службено сат 1. *Датум* 2 марта 1893 г.
Коме се пише? Команданту места *минут* 15
У које место? Јагодина
У Волујку

Стање у волујској општини не представља ничега озбиљног; среска власт јутрос отпочела хватати изгреднике — у мирноћи — но и поред тога, њих око 50 још нису пронађени, јер су се измакли из општине, но предузимају се мере, да се они похватају.

Стање у Секурићу, по извешћу начел. среског озбиљније је, но изгледа да није тако озбиљно, јер је у истом селу преноћио и данас се тамо налази

срески писар са 5 жандарма и 2 пандура. Полиција тражи један део чете за Секурић, да тамо сутра у јутру буде и ја сам готов одредити поручника са једним водом. Као што се види остаћу овде и сутра.

Командир чете
Капетан,
Љуб. Медаковић.

Команданту XIV Батаљона стал. кадра.

Према вашем наређењу од 24 тек. мес. и издатом ми упуству да марширам са нужном опрезом и пуним пушкама према моме нахођењу, да ми војници увек буду на окупу и у руци, те како би могли одговорити потпуно своме позиву и очувати част војничког оружја, и да се најстрожије придржавам правила службе I део става VIII стране 106.

Кренуо сам се са комбинованим одредом из Зајечара истог дана у 3½ сата по подне за у село Ласово а у циљи одржавања реда и стигао сам у село Ласово око пола ноћи.

Одред је био састављен из свију чета и то: из I чете 1 подофицир и 15 редова, из II чете 1 подофицир и 10 редова из III чете 1 подофицир 1 заставар и 10 редова, из IV чете 1 подофицир и 15 редова — свега 55 војника,

Према наређењу имао сам да стигнем што пре у село Ласово. А путовао сам овим путем и то: преко Краљевице села Шљивара, Братујевачког поља, Леновца, па у село Ласово

Путовао сам са најнужнијом опрезом и пуним пушкама од села Леновца до Ласова.

Пут је био по све рђав блато је било толико да су војници један другог извлачили. Од Леновца до Ласова тукла је нас јака киша са јаким ветром и снегом, дању смо путовали до братујевачког брда одатле по ноћи у село до у село Ласово. На путовању употребљено 8 сати, на одмор сам 30 минута.

Спрема је била код војника обично одело са прошлим бројем муниције.

Храну су добили у новцу на рукама и хранили су се сувом храном.

Чим сам у село дошао позвао сам председника општине јавно се за шта сам дошао и што га има ли каквог нереда. На то ми он одговори да су хтели напасти на општ. судницу 24 тек. месеца њих до 30, па им није испало за руком онако, како су они мислили за то су се разишли и одговори да за сад нема опасности, ја одредих једну стражу јачине 1 поднаредника и 10 војника и постави шиљбочно место пред кафаном и то удвојено, стража је остала пред кафаном у ходнику у строгој приправности а у ходнику је било из узрока тога што је падао снег и киша, остале људе уведем у кафану наредим да буду у строгој приправности и ту смо преноћили сутра дан 25. тек. месеца преданили и преноћили.

25. тек. месеца председник општине и срески писар ухапсили су 4 грађанина, и наредио ми срески писар да их дотерам у Зајечар и предам окружном начелнику, у путу су ме стигли још двојица, којима је такође полиција наредила да дођу у Зајечар и ја сам их стражарно дотерао и предао их окружном начелнику са актом.

Нереда за време мог бављења није било, до употребе оружја није долазило.

25-ог тек. месеца писам се могао вратити а из узрока тога, што су ми људи били јако уморни и по све за пут неспособни.

Ред, послушност и дисциплина за време путовања у месту било је врло добро.

Из Ласова пошао сам 26. тек. мес. у 6 сати у јутру вратили смо се истим путем, којим смо и пошли, у Зајечар стигао сам у 2 и по сата по подне. Време је било лепо но блата је било такође много и пут хрђав, на одмору употребљено 1 сат и по а на путовању 7 сати.

Са становницима нисам долазио у додир за то нисам могао знати како су расположени на спрам нашег доласка.

О свему предњем учтиво извештавам команданта батаљона.

Водник II чете 14 батаљона сталног кадра
потпоручник,
Средоје М. Цветковић

26. Фебруара 1893 год.
Зајечар

Шумад. дивиз. команда.
4|3 *Пов. 198*

Господину министру војном

Част имам послати предњи извештај команданта XII пуковс. округа о изаслатој чети из Јагодине у село Волујак и Секурич, из кога се види да није било стварне потребе одашиљања чете у поменуто село, пошто командир у приложеном рапорту своме од 1. тек. месеца вели да у Волујаку није затекао ни једног изгредника наоружаног ни са државним нити са икаквим другим оружјем.

На основу напред изложеног мњења команданта XII пук. округа, ја сам му под данашњим наредио, да изда налог команднру чете, да се одмах врати, ако доиста у поменутим селима и околини нема ничег озбољног, што би претило миру и угрожавало ауторитету државне власти.

У исто време наредио сам му да ми поднесе извештај ко му је и којим начином јавио, да су се сељаци поменута два села побунили и наоружали државним пушкама, кад то не постоји према приложеним извешћима изасланог командира чете, о чему ћу у своје време имати част известити и Господина Министра Војног.

4. Марта 1893 г.
Крагујевац

Командант пуковник,
Мих. Срећковић

59

Господину министру унутрашњих дела
ХИТНО
БЕОГРАД

У општини ражанској наша већина. Чвркић Перића председник, а Војислав његов синовац кмет, нап.

Перића обуставио сваки рад и затворио неколико оружаних људи у судницу, да не да ником уђи, па ни среској власти, која је синоћ тамо дошла послом, нарочито да изврши овчане осуде над њим.

Наредио сам да се позове и дође сутра до подне ср. власти; и позове да дигне стражу из суднице, иначе шаљем војску да растера гомилу, поврати ред а њега притвори.

Углед власти заповеднички налаже да се сваки смишљени отпори њихови одмах сузбијају; иначе неће остати усамљени, а циљ им је да се укочи точак рада око избора.

Ово јављамо и молимо за

1

Потпуно поверење да се неће нигде прегонити догађаји прецењивати, али их не смемо ни потцењивати.

Присуство војске на сељаке чини добар утисак.

28. Децемра 1892 год.
Чачак

Владин комесар,
Сима Павловић

Начальник окр. рудничког,
Д. Каменичић

IX. ДЕЛО

1.

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министарског савета, а на основу другог става члана 54 Устава решили смо и решавамо:

Народну Скупштину сазвану у ванредан сазив периоде, 1893, 1894 1895 године, на дан 25 Марта ове године, нека отвори читањем овог указа Наш председник министарског савета г. Јован Ђ. Авакумовић, као Наш нарочити пуномоћник за то.

Наш председник министарског савета нека изврши овај указ.

31 марта 1893 год.
Београд

Јов. Ристић с. р.
Ј. Белимарковић с. р.

ПРЕДСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА,
МИНИСТАР ИНОСТРАНИХ ДЕЛА,
Ј. Ђ. Авакумовић с. р.
МИНИСТАР ВОЉНИ
ЂЕНЕРАЛ,
Ант. М. Богићевић с. р.
МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.
МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Ст. Д. Рибарац с. р.
МИНИСТАР ПРАВДЕ,
Жив. С. Величковић с. р.
МИНИСТАР
ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА,
Јован Ђорђевић с. р.
МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ,
Вел. Кундовић с. р.
ЗАСТУПНИК МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА,
МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.

2

ДРЖАВНИ САВЕТ
29 ЈУЛА 1893 ГОД.
БР. 2577.

Председнику Народне Скупштине

Актом државног одбора од 2. Јануара 1893 год. Др.ОБр. 15, одређено је било, да се, о изборима на дан 25 Фебруара 1893 год. изабере сто тридесет и четири Народна Посланика за Народну Скупштину, која је сазвата за 25 Март. 1893. године.

ПРЕДСЕДНИК
ДРЖАВНОГ САВЕТА
Пера Велимировић с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА
БР. 708.
29 ЈУЛА 1893. ГОД.
У БЕОГРАДУ

Скупштинском истражном одбору

Шаље се том одбору тражени акт.

ПОТПРЕДСЕДНИК
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,
П. Ј. Вуковић с. р.

1	Аврам Белић	трговац	Липолиста	округ подрински
2	Аврам Шокорац	председ. суда	Крушевца	„ крушевачки
3	Арса Дреновац	трговац	„	„ „
4	Атанасије Бабовић	председ. апелац.	Београда	„ врањски
5	Анта Рајичић	тежак	Салаша	„ крајински
6	Алекса Ратарац	економ	Ратара	„ подунавски
7	Алекса Васић	судија	Београда	„ подунавски
8	Андра Николић	саветник	Београда	„ тимочки
9	Арсеније Прокопијевић	свештеник	Ивањице	„ ужички
10	Бала Стојановић	тежак	Вел. Извора	„ пореч ки
11	Благоје Божић	тежак	Бадњевца	„ крагујевачки
12	Богдан Златић	адвокат	Крушевца	„ пореч ки
13	Владимир Тадић	трговац	Ваљева	варош Ваљево
14	Велимир Тодоровић	адвокат	Београда	округ крагујевачки
15	Војадмир Арсенијевић	трговац	Азање	„ подунавски
16	Велизар Куидовић	министар	Београда	„ подрински
17	Вуча Николић	тежак	Гушевца	„ тимочки
18	Димитрије Стојановић	министар	Београда	варош Београд
19	Димитрије Стаменковић	трговац	Београда	„ Београд
20	Димитрије Машић	трговац	Неготине	„ Неготин
21	Димитрије Катић	трговац	Црнеиева	округ моравски
22	Димитрије Илијановић	судија	Ниша	„ топлички
23	Димитрије Карић	„	Ужице	„ ужички
24	Добросав Ружић	професор	„	„ ужички
25	Драгутин Гођевац	адвокат	Београда	„ ваљевски
26	Драгутин Петровић	тежак	Бунара	„ моравски
27	Ђорђе Генчић	консул	Солуна	варош Зајечар
28	Ђорђе Томић	трговац	Кладова	округ крајински
29	Ђока Брачинац	„	Разила	„ крушевачки
30	Ђока Анђелковић	професор	Зајечара	„ моравски
31	Живан Живановић	саветник	Београда	варош Ниш
32	Живка Микић	трговац	Параћина	„ Параћин
33	Живојин Величковић	министар	Београда	округа моравског
34	Живота Стокић	трговац	Петровца	окр. пожаревачког
35	Иван Станисављевић	тежак	Добриња	општина Добриња
36	Илија Стојановић	трговац	Бољевца	округ пореч ки
37	Јанча Јовановић	„	Врање	варош Врање
38	Јеврем Илић	професор	Београда	округ крајински

39	Јован Ђорђевић	министар	Београда	варош	Прокупље
40	Јован Николић	тежак	Шпаја	округ	пиротски
41	Јован Ђ. Авакумовић	министар	Београда	„	подунавски
42	Јован Несторовић	директор	Зајечара	„	црноречки
43	Јован Јеличић	председ. суда	Пожаревца	„	пожаревачки
44	Јованча Стојановић	тежак	Мељковца	„	топлички
45	Јоца Ж. Јовановић	трговац	Шапца	„	подрински
46	Јосиф Аријан	трговац	Пирота	варош	Пирот
47	Јосиф Вељановић	доктор	Ћуприје	округ	моравски
48	Јосиф Бојановић	кмет	Ивера	„	подрински
49	Коста Таушановић	бив. министар	Београда	варош	Алексинац
50	Коста Младеновић-Гага	тежак	Т. Дола	округ	пиротски
51	Коста Јурашић	„	Црне Баре	„	подрински
52	Лука Ђуровић	„	Такова	општина	таковска
53	Лаза Секулић	апотекар	Ужица	округ	ужички
54	Љуба Јокимовић	књижар	Београда	„	ваљевски
55	Лука Лазаревић	професор	Врање	„	ваљевски
56	Максим Сретеновић	трговац	Гор. Милановца	вар.	Г. Милановић
57	Марко Петровић	свештеник	Београда	округ	ваљевски
58	Мата Максимовић	тежак	Кушиљева	„	пожаревачки
59	Мијаило Веселиновић	трговац	Књажевца	вар.	Књажевац
60	Мијаило Богатинчевић	„	Уба	округ	ваљевски
61	Мијаило Павловић	„	Београда	„	крагујевачки
62	Мијаило Поповић	професор	Крушевца	„	крушевачки
63	Мијаило Вујић	саветник	Београда	„	подрински
64	Мика Осман Беговић	трговац	Лесковца	вар.	Лесковац
65	Милан Д. Китановић	„	Ћуприје	вар.	Ћуприја
66	Милан Мостић	адвокат	Београда	округ	тимочки
67	Милан Ђурић	прота	Ужица	„	ужички
68	Милован Миловановић	журналиста	Београда	„	врањски
69	Милован Несторовић	трговац	Јринића	„	пожаревачки
70	Миља Миловановић	„	Бачине	„	моравски
71	Милоје Барјактаровић	прота	Крагујевца	„	крагујевачки
72	Милош Ђорђевић	тежак	Дрвенца	„	врањски
73	Милош Јоксић	свештеник	Врашића	„	подунавски
74	Милош Богдановић	трговац	Смољинца	„	пожаревачки
75	Милутин Гарашанин	бив. министар	Београда	„	подунавски
76	„ „	„ „	„	„	пожаревачки
77	Митар Миљовић	кмет	Ужица	вар.	Ужице
78	Мита Вељић	трговац	Прокупља	округ	топлички
79	Мићо Бранковић	„	Дрена	„	подунавски
80	Мратинко Милојевић	тежак	Равнића	„	пожаревачки
81	Никола Пашић	бив. министар	Београда	варош	Београд
82	„ „	„	„	окр.	топлички
83	Никола А. Јовановић	трговац	Пожаревца	варош	Пожаревац
84	Никола С. Николић	тежак	Лозовика	окр.	подунавски
85	Никола Живадиновић	трговац	Баље	окр.	тимочки
86	Николије Милетић	„	Параћина	округ	моравски
87	Петар Икономовић	свештеник	Ниша	варош	Ниш
88	Петар Таушановић	трговац	Јагодине	„	Јагодина
89	Петар Николић	„	Чачка	„	Чачак
90	Петар Катић	„	Трстеника	округ	крушевачки
91	Петар Максимовић	адвокат	Смедерева	„	подунавски
92	Павле Вуковић	трговац	Крагујевца	вар.	Крагујевац
93	Павле Крстић	свештеник	Свилајинца	вар.	Свилајнац
94	Павле Крстић	судија	Неготина	округ	крајински
95	Павле Рашковић	тежак	Оранца	„	подунавски
96	Павле Солдатовић	трговац	Бастина	„	подрински
97	Панта Срећковић	професор	Београда	„	пиротски
98	Радисав Луковић	тежак	Бојника	„	врањски
99	Радисав Митровић	економ	Б. Баште	„	ужички
100	Раша Милошевић	бив. начелник	Београда	„	пиротски
101	Раша Нинић	тежак	Мариновца	„	тимочки
102	Риста Поповић	трговац	Голупца	окр.	пожаревачки
103	Сава Ј. Илић	„	Шапца	варош	Шабац
104	Сава Грујић	ђенерал	Београда	округ	моравски
105	„ „	„	„	„	подунавски

106	Светолик Поповић	инспектор	Београда	округ	пожаревачки
107	Светозар Атанасковић	професор	Ниша	„	топлички
108	Стеван Инковић	трговац	Београда	варош	Београд
109	Стеван Ристић	тежак	Вел. Шиљеговца	округ	крушевачки
110	Ст. Мальковић-Паштрмуда	трговац	Власотинца	„	пиротски
111	Стеван Ђурчић	повинар	Београда	„	подунавски
112	Сима Цветковић	адвокат	Крагујевца	„	крагујевачки
113	Сима Костић	„	„	„	„
114	Сима Бимбић	директор	Шапца	„	подрински
115	Станоје Петровић	тежак	Рајца	„	крајински
116	Станојло Вукчевић	доктор	Пожаревца	„	пожаревачки
117	Станко Петровић	тежак	Житковца	„	крушевачки
118	Стојадко Стојановић	„	Белојевца	„	врањски
119	Стојан Рибарац	министар	Београда	округ	пожаревачки
120	Стојан Новаковић	бив. министар	„	„	подрински
121	Таше Ранчић	тежак	Каменице	„	топлички
122	Тодор Тупаковић	трговац	Крагујевца	вар.	Крагујевац
123	„	„	„	округ	крагујевачки
124	Тома Дрманић	адвокат	Смедерева	варош	Смедерево
125	Тома Јовановић	литерант	Врање	округ	врањски
126	Тома Бојчић	тежак	Гуњаца	„	подрински
127	Филип Малојевић	„	Вел. Дренове	„	крушевачки
128	Цветко Јездић	трговац	Лознице	варош	Лозница

Бр. 3576. Из министарства унутрашњих дела. 22 марта 1893 године у Београду.

Народној Скупштини

Одбор за преглед и верификацију посланичких пуномоћства, има част поднети Народној Скупштини свој извештај.

Изабран на првом предходном састанку, на основу члана трећег (3) закона о пословном реду у Народној Скупштини, одбор је прегледао изборна акта, која му је у неотвореним завојима предао министар унутрашњих дела, актом од 25 тек. мес. ПБр. 3677, заједно са списком посланика.

Позвавши посланике, по чл. 5. послов. скуп., да му предају своја пуномоћства, одбор је примио 64 пуномоћства и 65-то уверење, које је од маљине чл. бирачког одбора за изборни округ подрински добио и предао овом одбору Јосиф Бојиновић тежак и председник општине иверске.

Од осталих посланика, који су уврштени у списак, послат министром унутрашњих дела, састављен на основу извештаја г.г. бирачких одбора, одштампаних према чл. 81. и 60 закона изборног, неки који су били на првом предходном састанку, нису предали одбору своја пуномоћства, ма да су позивани и објавом, која је била прилепљена на згради Скупштинској.

По прегледу примљених пуномоћстава, уверења, Јосифа Бојиновића, и акта изборних, која су са овим у вези, одбор је нашао следеће:

I.

Избори извршени у варошима: Београду, Смедереву, Пожаревцу, Нишу, Крагујевцу, Шапцу, Лозници, Чачку, Пеготину, Зајечару, Пироту, Врању, Лесковцу, Прокупљу, Параћину, Куприји, Јагодини, и у селима: Такову и Добрињу уредни су. Исто тако уредна су и пуномоћства посланика у тим местима која су поднесена.

Против избора Томе Дрманића посланика за варош Смедерево поднео је жалбу Јова Ј. Рашић из Смедерева, којом се износе ове неправилности:

Што изборни бирачки списак није био законито оверен, јер на закључку истог није писменима означен број листова у њему, ни број бирача под сваким писменом, и што је бирачком одбору председавао Алекса Ивић, а не председник Тома Дрманић.

Одбор је ову жалбу одбацио, пошто је азбучни списак потврђен надлежним судом, а други навод жалочев не даје разлога за оспоравање избора.

II.

Уредни су избори и пуномоћства посланика:

1. Јована Авакумовића, Николе Николића, Милоша Јоксића, Стевана Курчића, Владимира Арсенијевића и Алексе Васића, изабратих у округу подунавском.

2. Лазара Секулића изабраног у окр. ужичком.

3. Мијаила Богатинчевића и Драгутина Гоњевца, изабратих у округу ваљевском.

4. Томе Јовановића, Радосава Луковића, Стојилка Стојановића и Атанасија Бабовића, изабраних у округу врањском.

5. Стојана Д. Рибарца, Милована С. Несторовића, Мратинка Милојевића, Животе Стокића и Светолика Поповића, изабратих у избор. окр пожаревачком.

6. Станоја Петровића, Ђорђа Томића, Јеврема А. Илића и Павла Крстића изабратих у округу крајинском.

7. Илије Стојановића, Баље Стојановића, Јове Несторовића и Богдана Златића изабратих за изборни округ пречорски.

8. Тодора Туцаковића и Симе Цветковића за изборни окр. Крагујевачки.

9. Велизара Кундовића, Аврама Белића, Павла Солдатовића и Симе Вимбића за изборни округ подрински.

10. Стојана-Таце Ранчића, Мите Рељића и Светозара Атанацковића за изборни округ топлички.

11. Живојина С. Величковића, Драгутина Петровића и Др. Јосића Видаковића за изборни округ моравски.

12. Петра Катића и Аврама Шокорца за изборни округ крушевачки.

III.

При прегледу изборни аката за изборних окр. пиротски и пуномоћства, која су му поднели посланици Коста Младеновић-Гага и Панта Срећковић, одбор је оглашујући за уредна пуномоћства ових изабранника увидео следећу противозаконитост при срећивању изборног посла.

У овом изборном округу биле су три кандидатске листе:

Јована Николића и Раше Милошевића. Косте Младеновић-Гаге и Панте Срећковића и Панте Дробњака и Косте Ивковића.

Према овоме одређивање посланика кандидатским листама г. Николића — Милошевића, и Младеновића — Срећковића, коју је извршио главни бирачки одбор својом одлуком од 5 Марта тек. год. било би правилно, кад листи Николића — Милошевића не би недостајао један битни услов за законску важност њезину.

И право на расправу питања, која потичу из азбучних спискова бирачких (чл. 23 и ост. изб. зак.), и право на решавање о уредности једне кандидатске листе и потврђивање њезино (чл. 40, 44, 45 и ост. изб. зак.) припада првостепеном суду.

Овај појам преставља примену и употребу колегијалног саветовања и решавања потребног броја судија (њих тројице) као што прописује чл. 152. Устава а § 12. устројства првостепеног суда.

О кандидатској листи Јована Николића и Раше Милошевића *није колегијално решавао првостепени суд пиротски, нити је она потврђена по колегијалној одлуци суда.*

Кад је ова кандидатска листа предата првостепеном суду пиротском, председник тога суда узео је у колегијум за решавање ове ствари поред себе и судије Василија Јовановића и Вићентија Петровића. То је било 6 февр. тек. год.

Тада је суд нашао да извесни предлагачи нису ушли у бирачке спискове, па су ту одлуку потписале обе судије са председником. Сем тога нађене су још неке неправилности због којих листа није могла бити потврђена

Деветог Фебруара председник је овим судијама изнео опет на решење листу Николића и Милошевића. И кад су судије Василије и Вићентије констатовали раније и нове неправилности, и као већина одлучили да се о том предлагачи известе, а листа не потврђује, председник суда прекинуо је даљи рад по овој ствари.

Сутра дан 10 Фебруара, позвао је председник суда за решавање ове листе неспорног судију Гргура Станаревића, и *само њих двоје решили је и потврдили.*

Ово се види из реферата судије Вић Петровића, од 10 фебруара, упућеног министру правде.

То тврди и изјава судије Јовановића од 21 Фебруара, коју је дао по решењу министра правде од 18 истог мес. № 1480.

То најпосле потврђује и изјашњење председника овог суда г. Велимира Милојковића, од 24 Фебруара. Само што председник Милојковић, признавајући *факт да је „с г. Гргуром решио* ову листу", тврди да је г. Вићентије „отказао суделовање у решавању".

Све ово показују акта министра правде која су стављена одбору на расположење актом мин. унутрашњих дела ПБр. 2497.

На овом основу стоји и жалба, коју су против избора Николића и другова поднели Ђорђе Ј. Илић и још 52 бирача широтског избор. округа.

Питање о правоваљаности ове кандидатске листе изношено је на решавање и главном бирач. одбору и он је, признавајући надлежност Народне Скупштине за решење овог питања, одбио од себе то решавање као ненадлежан.

Према овом стоје утврђене ове чињенице:

1) За решавање кандидатске листе изискује се судски колегијум.

2) У овој прилици изостао је тај неопходан услов законски.

3) Председник Милојковић сам признаје да је листу решио 10 Фебруара „са г. Гргуром," дакле само њих двоје.

„Отказ г. Вићентија судије није доказан".

Председник суда не подноси званичан акт, из кога би се видело, да је судију Вићентија позивао на решавање, па овај то одбио.

Председник је могао у том случају узети за попуну колегијума кога из нижег особља судског са законским квалификацијама за решавање.

Кад стоји све то, и кад оскудице неопходних услова према чл. 47 избор. закона не даје право на засебну кутију, онда је по закону несумњиво: да кандидатска листа Јована Николића и Раше Милошевића није имала правне вредности; да та листа није могла имати своје засебне кутије, што су се за њу могли примати гласови и да се гласови, који су пали на ову бесправну листу не могу узимати у рачун.

Према овоме посланици за овај изборни округ имају се одредити по броју гласова, који су добиле листе Косте Младеновића и Панте Срећковића и Панте Дробњака и Косте Ивковића.

Целокупан је број гласова, који је пао на ове две кандидатске листе 4689. Количник је за посланике са општим условима. 1563, а за оне са нарочитим условима 2435.

У таком случају листа Косте Младеновића и Панте Срећковића, бројем својих гласова, према чл. 93. Устава и члану 87 избор. закон.. добија;

Од општих посланика два по количнику и 3-нег по остатку од 1116. гласова који је ближи количнику од целокупног броја од 447 гласова добивених за листу Панте Дробњака и Косте Ивковића

Исто тако ова листа Младеновића — Срећковића добија од посланика са нарочитим условима једног по количнику а другог по остатку од 1897 гласова, већем од целокупног броја листе Дробњака — Ивковића.

И тако се, по самом Уставу и закону имају сматрати као посланици избор. округа широтског

Са општим условима:

Коста Младеновић-Гага;
Мијаило Протић намесник из Власотинаца;
Андон Ристић, председник општине из Стрелца

Са нарочитим условима:

Панта Срећковић, проф. Вед. Школе.
Ђорђе Нячић, дирек. гимн. из Пирота.
И они се и пријављују Скупштини као посланици овог изборног округа.

IV

При оцени уверења, које је поднео Јосиф Бојиновић, и акта избора у окр. подвинском, која су са њим у вези, одбор је увидео незаконитост у раду глав. бирач. одбора. Та је незаконитост донела резултат, да је глав. бирач. одбор у место да призна за посланика Бојиновића као четвртог кандидата на листи Кундовића и Бимбића са већим бројем гласова, он је признао и издао своје пуномоћство Стојану Новаковићу, кандидату на листи Стојана Новаковића и Марка Ђорђевића, која је имала мањи број гласова од онога, који је пресуђивао избор и пуномоћство у корист Јосифа Бојиновића.

Главни бирач. одбор мислио, је да је надлежан да оглашује за неважеће изборе и у оним гласачким местима где су они извршени, али на којима, по његовом нахођењу нису правилно извршени.

Руководећи се том незаконитом тежњом, он је огласио за невредеће изборе у неколико општина и листи Кундовића — Бимбића недопуштеним начином одбио 2102 гласа.

Са овим бројем гласова листа Кундовића — Бимбића према броју (од 8637) гласова, који је она добила и целокупном броју гласача (од 16640) има по чл. 93. Устава и чл. 87. изб. зак. да добије: једног посланика са нарочитим условима по количнику (од 2477) и четвртог Бојиновића по остатку (од 1506). Јер овај остатак ближи је количнику и већи од целокупног броја (од 1223) који су пали на листу Стојана Новаковића и Марка Ђорђевића.

Са разлога да главн. бир. одбор по чл. 84. избор. закон властан нарећивати накнадно гласање само на оним гласачким местима „где због нереда или буди каквих узрока гласање није извршено".

С разлога, да је се глав. бирач. одбор ненадлежно упустио у оцену избора на овим гласачким местима, и захватајући право Скупштине (чл. 104 уст.) недопуштено одбио поменути број гласова листе Кундовића — Бимбића.

С разлога, да су избори на овим гласачким местима извршени правилно — одбор налази:

Да је по Уставу и закону изборном Бојиновић посланик за избор окр. подрински уз остале из листе о којој је реч.

Пријављујући Бојиновића Народној Скупштини као посланика, одбор је даље убеђен; да Стојан Новаковић није изабран за посланика, и да је радња глав. бирач. одбора о издавању мандата Стојану Новаковићу незаконита.

V

Истоветну погрешку поништавањем избора на појединим гласачким местима и одбијањем гласова, учинио је и глав. бирачки одбор избор. окр. пожаревачког одбивши листи Стојана Рибарца и Светолика Поповића 2850 гласова, који су на њу пали у 22 гласач. места.

Али пошто овај број одбијених гласова ни у колико не утиче на промену резултата при одређивању посланика овој кандидат. листи, то је одбор и признао за уредан избор и пуномоћства оних посланика из овог округа, који су му своја пуномоћства предали, као што је казато напред у одељку под II. тач. 5.

VI.

При разматрању акта за избор. округ. руднички, послатих актом мин. унутр. дела од т. м. ПБр., одбор је увидео следеће:

У овом округу биле су три кандидатске листе.

1) Ранка Тајсића и Косте Борисављевића.

2) Петра Николића и Александра Борисављевића.

3) Светозара Шурдиловића и Радомира Тијанића.

На дан избора гласало је у 106 изборних места 25.553 бирача.

Од ових гласало је на листу Тајсића и К. Борисављевића 19.364.

На листу Петра Николића и А. Борисављевића 3129.

На листу Шурдиловића и Тијанића 1078.

Из општине Бадањске као 107-ме у овом изборном округу изборна акта нису предата главном бирачком одбору.

Главни бирачки одбор није средио изборни материјал ни донео какав закључак пуномоћствима. Како се из акта види узрок је у томе, што председник главног бирачког одбора Ђока Новаковић није хтео да изнесе на решавање сва акта о извршеном гласању изјављујући да је он решио и наредио неке накнадне изборе на оним гласачким местима, где су они 25 фебруара били извршени.

Овај акат означен у акту петорице чланова главног бирачког одбора, од 28 фебр. упућен начелству округа рудничког, као и писма спремљена за општине, у којима су избори извршени на њих накнадни наређени, садржи и објашњава и побуду њихову, којом су тражили од начелства заштиту својих права као чланови главног бирачког одбора.

И начелник среза трнавског коме је начелство послало овај захтев на надлежни поступак, актом својим од 28 фебруара Бр. 1957, обустанио је даљи рад главног бирачког одбора, тако и у циљу очувања законитог резултатата избора.

Тражећи услед овога и сва овдашња изборна акта, начелник ср. трнавског примио је иста на реверс од 28 фебруара, који је придружен изборним актима.

Услед свега овога одбор није дефинитивно ни средио изборни посао, нити је дао изабрани посланицима своја пуномоћства.

Улазећи, по овом, у оцену овог избора и оцењивање броја посланика појединим кандидатским листама, по што то главни бирачки одбор није извршио, одбор је нашао да листи Ранка Тајсића и Косте Борисављевића припада:

Од општих посланика 3 по количнику и 1 по остатку, дакле свега четири.

Листа Петра Николића и Александра Борисављевића припада 1 посланик са општим условом по количнику.

Са оним је исцрпљен број посланика, са општим условима, одређен за овај изборни округ.

Од посланика са нарочитим условима листи Ранка Тајсића и К. Борисављевића припада један по количнику.

Остатак за другог посланика са нарочитим условима на овој листи Тајсићевој и Борисављевићевој од 3628 гл. већи је од остатка на листи Петра Николића и ближи количнику.

По томе би листа Тајсића имала добити и другог посланика са нарочитим условом.

Али против избора за овај изборни округ уложио је жалбу Стеван Радосављевић из Коњевића са још 9 бирача у којој је представљено ово:

1) Благоје Симовић, председник општине Прањанске у ср. таковском, као председник бирачког одбора, бележио је мастилом куглице појединих бирача, па онда претио како он зна где ко гласа.. Сем тога метуо је главу до кутије, слушао где ће гласач куглицу пустити, и кад ко не би метуо у радикалну кутију псовао би најпогрднијим речима. Међутим и гласање је ручку прекидано.

2) У општини Калањевачкој, председ. бирачког одбора Војислав Сапатијевић, дошао је после 3 сахата поштo је отпочет рад и кутије намештене на је поскидао листе са кутија и изменио како је он хтео. А у јутру ушао у судницу и почео рад пре 7 сахати без представника либералне листе.

3) У општини Моравачкој, гласало са две куглице, на кад је куглица нестало, остворене су кутије, куглице њађене и наново гласато.

4) У општини рудничкој забрањено је гласање неколицини правих гласача који су имали бирачке карте.

5) У општини Мировалачкој забрањено бирачима гласање и ако су имали бирачке карте, а сем тога и отерани преставници листе.

За ове неправразлагости жалиоци су навели доказе и тражили извиђај.

По изборним актима у овим општинама добила је листа Тајсићева 702, листа Николићева 123 и листа Шурдиловићева 51 глас.

Како је према овоме број гласова у општинама где је по жалби било неправилности, већи од овог остатка за посланика с нарочитим условима из листе Тајсићеве; како тај број у сравњењу са остатком листе Петра Николића може при условима реда и законитости на изборима променити исход гласања и одбор налази:

Да су наводи у поменутој жалби довољни за вероватност; и да се питање о другом посланику с нарочитим условима у овом избор. округу не може коначно решити без претходног извиђаја.

С тога и с погледом на целокупно стање у овом изборном округу одбор ниа опет пријавити Народној Скупштини као посланике овог округа:

Са општим условима:

Ранка Тајсића, Љубу Новаковића, Лазара Прокића, Петра Николића и Радомира Протића.

Са нарочитим условима: Косту Борисављевића.

А по што је Петар Николић изабрат и за посланика вароши Чачка и он се пред одбором одрекао мандата за избор. округ руднички, задржавајући мандат чачански, то одбор пријављује Скупштини права по реду његове листе, као посланика поп Саватија Божића са Рашке (чл. 9 зак. о посл. реду скупшт.).

За другога посланика са нарочитим условима одбору је част предложити извиђај у општинама у жалби и овом извештају означеним, и по резултату који тај извиђај буде показао донеће се о том избору дефинитивна одлука.

Остали наводи у жалби Радосављевића и другова: да су у многим општинама овог округа гласала лица која дугују порезу од пре 5—6 година (као у општини Паковрачкој); да жало на коме бирачком месту није било претсе од општинских чланова и слушитеља као у општини дубачкој, где се претило голим ножевима и сирчу ко не гласа за радикале, не заслужују у тој мери пажње Народне Скупштине да би по њима требало што радити, по што се за све то не иенују никакви докази. И са тога је одбор овај део жалбе одбацио, па има част предложити Народној Скупштини да она то прими.

VII

Против избор Томе Јовановића и другова за изборни округ пражски поднели су жалбу Стојан Митић из Мањоловца, Стеван Ђ. Бобић бив. срески начелник из Лесковца и још 3 бирача у којој су навели:

Да неким бирачима нису дате бирачке карте, и на доказ о томе поднели 2 тужбе које су они бирачи поднели првостепеном суду;

Да је министар унутрашњих дела погазио закон;

Да су отеривани одређени председници бирачких одбора;

Да су у неким општинама добили карте и гласали они који дугују порезу држави.

Да су пред изборе разношене по народу објаве, у којима се износило да су позвани чланови радикалног одбора, а те објаве да су рађене на хектографу у среској канцеларији.

Одбор налази, да ове жалбе не заслужују пажњу Народне Скупштине са разлога следећих: Две тужбе против кметова да нису давали бирачке карте, није доказ ни да су тужиоци доиста имали права на бирачке карте па ни тужени нису дали. За ово је потребна пресуда судска. Број ових тужилаца за неприкљене бирачке карте толико је незнатан, да ни у колико не би променио исход избора.

Радња министра унутр. дела не подлежи разматрању и оцени Скупштине у овој форми нити стоји навод да је министар својим расписима погазио закон, као што се у жалби наводи.

Не подноси се доказ да су гласали и безправни бирачи, а бирачки одбори били су по закону састављени.

Растурање објава, да су поништени чланови главног радикалног одбора, и тврђење да су тиме застрашивани радикални гласачи, не заслужује никаква признања Народне Скупштине. Те објаве и вест коју су оне разносиле, рађа је вести коју су разнели у очи избора радикални агитатори и неки листова да је министар унутр. дела побегао, и другче још знаменитије узбуњујуће вести. И као што се страх услед ове вести не може узети у оцену, јер нема законске предности, тако се не може признати на штету избора у округу врањском ни „страх" који су поменуте објаве проузеле. А навод да су те објаве писане у среским канцеларијама није доказато и по томе не заслужује пажње Народне Скупштине.

VIII.

Посланик Тодор П. Туцаковић, изабрат је и у народи Крагујевцу и округу крагујевачком.

Туцаковић је изјавио одбору, да у захвалност на поверењу којим га преко 30 год. одликују његови сугрђани из Крагујевца, задржава мандат народи Крагујевца; с тога одбор на упражњено место његово, као посланика за избор. округ, крагујевачки и према чл. 9. пословника скупшт. пријављује као посланика Срећена Богићевића из Књића, као првог на реду из кандидатске листе Туцаковићеве.

IX.

Одбор има част приложити Народној Скупштини под А списак посланика, чије је изборе прегледао и оверио.

По том списку има 74 посланика, а тај број прелази онај уставом (чл. 110.) одређен и потребан број за решавање.

X.

Као што је познато Народној Скупштини, на првом предходном састанку, држаном 25. т. м., неки посланици напустили су скупштинску дворану.

Сама не допуштена и против законита побуда ових посланика, изражена тада и преко сваке мере јасно и разговетно, довољна је, да обележи и намеру њихову, да успоре даљи рад Народне Скупштине.

Не хотећи огледати у тој недопуштеној, и према светињи дома Народног Представништва недостојној демонстрацији ових посланика њихову решеност на дефинитивно напуштање посланичких им мандата, одбор верификациони позвао их је нарочитом објавом, да му, као законито изабраним надлежним телу, предаду на преглед и оцену своја пуномоћства.

Они то нису хтели учинити и пошто је одбор од 25 т. м. по подне 3 дана радио на овом послу и чекао на њихова пуномоћства.

С тога та пуномоћства нису ни могла бити прегледана нити одбор о њима може што известити Скупштину.

Али је одбор узео у обзир следеће:

1.) „Сваки посланик по чл. 1 пословника скупштинског, дужан је још у очи дана за сазив скупштине одређеног бити у месту одређеним за држање скупштинских седница и т. д. остати и скупштинске послове радити све док скупштина не буде закључена или распуштена или док њене седнице не буду одложена;"

2.) Сваки мандат посланички носи на себи и дужности према народу, из чијег су средине произишли;

3) Узвишеним дужностима народних представника не одговара се на начин који су показали ови посланици;

4) Поменути посланици напуштајући скупштинску дворану 25 т. м. и не хотећи предати одбору своја пуномоћства показали су разговетно и отворено своју намеру: да неће следовати гласу дужности на које их је упутило поверење народно, нити се користити правима са тим скопчаним;

5) Поштовање закона је прва потреба у држави а посланици народни у првом реду дужни су одазивати се задовољавању те потребе; и

б) Народна Скупштина дужна је чувати мир и спокојство земље од свију заплета и потреса па и од оних који би били изазвани неоправданим и недопуштеним држањем појединих чланова њезиних. И с погледом на ово одбор има предложити Народној Скупштини да изволи решити следеће:

а) Сви посланици о којима је овде реч и од којих се прилаже списак по Б. дужни су у року од 24 сахата положити у Скупштини своја пуномоћства на преглед и оверавање.

б) Ако то не учине сматра се да су се одрекли својих мандата а њихова места оглашују се за упражњена и смислу чл. 9 и 10 пословника скупштинског и чл. 93 и избор. закона попуниће се онима који су на реду из њихове кандидатске листе.

в) Ако су из ових кандидатских листа сва лица исцрпљена или их не буде било довољно да могу попунити сва посланичка места или се ко и одрекне учешћа у раду скупштинском или би се против кога који је на реду по овим кандидатским листама учинио какав разложни и законити приговор и протест, у том случају Народна Скупштина наредиће за потребан број посланичких места нове изборе.

г) Исто тако наредиће се нови избори и за оне посланике из овог списка који су у оптуженим варошима изабрати.

XI.

Посланик Никодије Милетић у избор. округу моравском у притвору је код истражне власти од пре избора за превару. Решење о притвору одобрио је надлежни првостепени суд.

О његовом пуномоћству одбор није кадар да извести Скупштину, пошто му то пуномоћство није предато.

29 Марта 1893 г. у Београду.

Известилац,
Драг. Гођевац

Председник одбора,
Пет. М. Николић с. р.

Чланови одбора
Ђ. А. Генчић с. р.
Лаза Секулић с. р.
М. С. Несторовић с. р.
Дим. А. Мазић с. р.
Станоје Петровић с. р.

Списак народних посланика, који су предали своја пуномоћства и чије је изборе верификациони одбор оверио:

1 Аврам Бељић
2 Аврам Шокорац
3 Атанасије Бабовић
4 Алекса Васић
5 Андон Ристић
6 Бања Стојановић
7 Богдан Златић
8 Владимир Арсенијевић
9 Велизар Кундовић
10 Димитрије Стојановић
11 Димитрије Стаменковић
12 Димитрије Машић
13 Драгутин Гођевац
14 Драгутин Петровић
15 Ђорђе Генчић
16 Ђорђе Томић
17 Ђорђе Ничић
18 Живан Живановић
19 Жика Живојин Никић
20 Живојин Величковић
21 Живота Стокић
22 Иван Станисављевић
23 Илија Стојановић
24 Јанча Јовановић
25 Јеврем Илић
26 Јован Ђорђевић
27 Јован Ђ. Авакумовић
28 Јован Несторовић
29 Јосиф Аризон
30 Јосиф Видаковић
31 Јосиф Војиновић
32 Коста Младеновић — Гача
33 Коста Борисављевић
34 Лука Ђуровић

35 Лаза Секулић
36 Лазар Прокић
37 Љуба Новаковић
38 Михаило Богатинчевић
39 Мика Османбеговић
40 Милан Д. Китановић
41 Милован Несторовић
42 Милош Јоксић
43 Мита Вељић
44 Мратинко Милојевић
45 Никола А. Јовановић
46 Никола С. Николић
47 Петар Икономовић
48 Петар Таушановић
49 Петар Николић
50 Петар Катић
51 Павле Крстић судија
52 Павле Солдатовић
53 Панта Срећковић
54 Радисав Луковић
55 Ранко Тајсић
56 Раде Протић
57 Сава Ј. Илијић
58 Светолик Поповић
59 Светозар Атанацковић
60 Стеван Ивковић
61 Стеван Ђурчић
62 Сима Цветковић
63 Сима Бимбић
64 Станоје Петровић
65 Стојљко Стојановић
66 Стојан Рибарац
67 Саватије Божић
68 Сретен Богићевић
69 Стојан — Таше — Ранчић
70 Тодор Туцаковић
71 Тома Дрмановић
72 Тома Јовановић
73 Цветко Јездић
74 Михаило Протић

Списак народних посланика изабраних на дан 25 фебруара 1893 г., који нису своја посланичка пиномоћства одбору верификационом предали.

1 Арса Дреновац
2 Анта Рајчић
3 Алекса Ратарац
4 Андра Николић
5 Арсеније Прокошијевић
6 Благоје Божић
7 Владимир Тадић
8 Велимир Тодоровић
9 Вуча Николић
10 Димитрије Катић
11 Димитрије Илићановић
12 Димитрије Карић
13 Добросав Ружић
14 Ђока Брачинац
15 Ђока Аћелковић
16 Јован Јеличић
17 Јованча Стојановић
18 Јоца Ж. Јовановић
19 Коста Таушановић
20 Коста Јуришић
21 Лука Лазаревић
22 Љуба Јоксимовић
23 Максим Сретеновић
24 Марко Петровић
25 Мата Максимовић
26 Михаило Веселиновић
27 Михаило Павловић
28 Михаило Поповић
29 Михаило Вујић
30 Милан Мостић
31 Милан Ђурић
32 Милован Милошановић
33 Милија Миловановић
34 Милоје Барјактаровић
35 Милош Ђорђевић
36 Милутин Гарашанин за окр. подунав.
37 „ „ за окр. пожаревач.
38 Митар Мићовић
39 Мића Бранковић
40 Никола Пашић за варош Београд
41 „ „ за округ топлички
42 Никола Живадиновић
43 Никодије Милетић
44 Петар Максимовић
45 Павле Вуковић
46 „ Крстић свешт.
47 „ Раниовић
48 Радисав Митровић
49 Раша Нинић
50 Риста Поповић
51 Сава Грујић за окр. моравски
52 „ „ за окр. подунавски
53 Стеван Ристић
54 Сима Костић
55 Станојло Вукићевић
56 Станко Петровић
57 Тома Бојичић
58 Филип Милојевић
59 Милош Богдановић

I. РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 31. Марта 1893 г. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО
Ж. Живановић

СЕКРЕТАР,
Јосиф Бојиновић

Почетак у 10 часова пре подне.

Присутни су били сва г. г. министри, осим г. министра унутрашњих дела.

Председник отвори први редовни састанак.

Секретар Мика Богатинчевић чита записник првог претходног састанка.

После примедаба г. г. Алексе Васића, Јеврема Илића и Дим. Машића, да се записници што краће воде и да се унесе у записник, да је г. Гарашанин извадио из џепа напред спремљену изјаву, и пред скупштином је прочитао, што је противно пословнику скупштинском, усвојен је овај записник.

Секретар Мика Богатинчевић чита записник другог претходног састанка.

После исправке г. Генчића, коју је г. секретар примио овај је записник усвојен.

За тим је председник мин. савета г. Јован Ђ. Авакумовић прочитао указ г. г. Краљевских Намесника о отварању скупштинских седница, који гласи:

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

АЛЕКСАНДРА I.

по милости божјој и вољи народној

КРАЉА СРБИЈЕ

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог нашег Министарског Савета, а на основу другог става члана 54. Устава решили смо и решавамо:

Народну Скупштину сазвану у напредни сазив периоде 1893, 1894. и 1895 године

на дан 25. Марта ове године, нека отвори читањем овог указа Наш председник Министарског савета г. Јован Ђ. Авакумовић, као наш нарочити пуномоћник за то.

31. Марта 1893 год.
у Београду.

Јов. Ристић с. р.
Ј. Бели-Марковић с. р.

ПРЕДСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
МИНИСТАР ИНОСТРАНИХ ДЕЛА,
Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

МИНИСТАР ВОЉНИ, ЂЕНЕРАЛ,
Ант. М. Богићевић с. р.

МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.

МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ДЕЛА,
Ст. Д. Рибарац с. р.

МИНИСТАР ПРАВДЕ,
Жив. С. Величковић с. р.

МИНИСТАР
ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА,
Јован Ђорђевић с. р.

МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ,
Вел. Кундовић с. р.

ЗАСТУПНИК МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА
МИНИСТАР ФИНАНСИЈА,
Д. Стојановић с. р.

Скупштина се одазвала са бурним „Живео Краљ Александар I.“

Са овим је исцрпљен дневни ред овога састанка, а за други редовни састанак заказан је овај дневни ред: подела Скупштине у одсеке, и претрес извештаја верификационог одбора, који је дневни ред скупштина и усвојила.

Састанак је трајао до 10 и по часова пре подне.

ПРЕДСЕДНИК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,
Жив. Живановић.

I ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 25. Марта 1893. год. у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПРИВРЕМЕНИ ПРЕДСЕДНИК

Јован Ђорђевић

Секретар

Присуствовали су сва г. г. министри осим г. министра војног.

После службе божије искупили су се народни посланици у скупштинској дворани и пошто је свештеник г. Марко Петровић осветио водицу узе реч *Димитрије Машић* и предложи за привременог председника Нар. Скупштине г. Јована Ђорђевића као најстаријег посланика по годинама.

Привремени председник Јован Ђорђевић заузе председничко место и предложи за привремене секретаре скупштинске г. г. Ђорђа Генчића, Михаила Богатинчевића, Саву Илића и Др. Јосифа Видаковића

Скупштина усвоји овај предлог.

За тим предлаже да се по чл. 3. пословника скупштинског а по досадањем уобичајеном начину приступи подели Скупштине на 9. секција позивајући секретара г. Ђ. Генчића да из ковчежића извлачи листе, на којима су имена посланика, а остале секретаре да бележе који ће посланик у коју секцију доћи.

Павле Вуковић предлаже да се прочита списак посланика пре него што се приступи раду.

Министар ун. дела Ст. Рибарац објашњава шта по чл. 2. пословника има да ради Скупштина по избору привременог председника, а то је да се подели у секције. Ово ће се, вели, извршити онако исто као што је рађено и раније у досадашњим скупштинама по овоме пословнику. Овде је спремљен списак посланика а тако исто и листе, на којима су њихова имена:

Те су листе спуштене у ковчежић и када се буду извлачиле видиће се и чути, који су посланици ушли у списак. Све што се изван тога тражи нема основа у закону и не може се допустити.

После овога објашњења г. министра, које је већина одобравала изјавом, да је тако и до сада рађено, посланици Мих. Поповић, Раша Милошевић тражили су да се попова прочита списак, а посланик Андра Николић тражио је реч по привременом председник према изјави већине рече, да не може никоме дати реч, док се Скупштина не подели у секције, пошто је то по закону први посао кога Скупштина ими сад да изврши.

Секретар Ђорђе Генчић позван, приступио је извлачењу листића из ковчежића и прочита неколико имена за прву секцију, но посланик Андра Николић поново је, обраћајући се г. министру унутраш. дела, тражио реч, која му је и дата.

Андра Николић — у своме говору доказује, да скупштина треба да ради договорно, разложно и споразумно, наводећи да по члану 3. пословника Скупштина има да се подели коцком у одсеке и да тај посао Скупштина има сама да изврши, предлажући даље, да сваки запише име или да своју визит карту, те да се на тај начин дође до списка, који би био најуредније, и коме не може нико бити противан.

Са свим је, вели, друга ствар са сваким оним списком који би се пред нас изнео, а ми не би смо знали где је начињен, како је начињен и ко га је начинио.

Таквоме списку у праву је сваки да замери, сваки може против тога изјавити, да и он има у џепу неки други списак.

После ове речи, коју већина скупштинска није одобравала, а мањина упорно подржавала, посланици мањине заједно са говорником г. Николићем напустили су скупштинску седницу.

Министар унутр. дела г. Ст. Рибарац позива Скупштину, да остане на земљишту законитости, наводећи, како почетак и крај нашег скупштинског рада треба да буде прожмат осећајима закона и Устава. Нама, вели, овде није до гунгуле него до стварног и озбиљног рада, којим смо и прожмани.

Али кад господа, која су напустила Скупштину мисле, да им њихово осећање законитости допушта, да на првом кораку праве заплете, изазивају гунгулу и отежавају правилан и законит рад, онда вас молим, да се заједнички побринете, да у тој гунгули, коју господа из опозиције стварају, нађемо излаза да корисно послужило земљи.

Останимо, господо, сваки на свом месту и будимо истрајни у одлучној и преданој служби Уставу и законитости у служби целокупним интересима државним.

Ову изјаву г. министра Скупштина је одобрила изјавом „Живео".

После тога посланик г. Милутин Гарашанин тражио је да се преброје посланици, који су остали у Скупштини, после изласка једног већег дела посланика и питао привременог председника да одговори: је ли вољан он то учинити или не.

Привремени председник г. Јов. Ђорђевић мисли, да није дужан лично давати појединим посланицима обавештење, док још има посланика, који ће о истој ствари да говоре.

Милутин Гарашанин разуме да председник неће да одговара на његово питање: с тога је, напоменуо да је сам пребројао присутне посланике и нашао да их нема довољно на окупу, да би по чл. 110 Устава могли решавати — замолио да га Скупштина саслуша и прочита ову изјаву:

„По чл. 80. земаљског Устава Државни Одбор утврдио је целокупан број посланика, за ову скупштинску периоду треба да буде 134.

По чл. 110. Земаљског Устава за решавање у Скупштини треба да буде у њој више од половине од целокупног Уставом одређеног броја посланика, треба дакле да их има бар 68. посланика.

Тога броја на овоме састанку нема и Скупштина ја мислим, да је у немогућности да свој рад отпочне, јер све што би она у овом бројном стању отпочела било би противно јасној наређеној наредби уставној.

Ми који припадамо напредној странци у Скупштини сматрамо, да посланички мандат има вредности и снаге само онда кад се у границама Устава и закона креће; и да наше није да суделујемо у раду који би на првоме кораку лишио ову скупштинску периоду сваке Уставне подлоге нити да са нашим присуством будемо учасници радње, која би стојала у опреци са Уставом земаљским и да применимо одговорност за њих. И са ових разлога част нам је изјавити: да се ми независно од наше воље, налазимо спречени, да се *данас* нашој дужности политичкој одазовемо, и да за то са овога састанка одлазимо изјављујући, у исто време, да ћемо наша посланичка места заузети и нашој посланичкој дужности одговорити чим се радови скупштине буду свели у границе, које јој је Устав земаљски положио.“

За овим г Гарашанин и Стојан Новаковић изађоше из скупштинске дворане.

Министар унутраш. дела г. Ст. Рибарац, верујући, да су уставна чуства г. Гарашанина јако развијена, доказује да је г. Гарашанин у заблуди, кад мисли, да је потребно, да буде на овоме састанку онај број посланика за решавање о коме он говори. Скупштине данас још нема; Скупштина постоји од онога часа кад се конституише. За доказ наводи примере: сви посланици могу и не доћи на овај састанак прост дана, могу неки бити спречени болешћу, или не доћи из другог узрока, а зар то задржава од посла и оне остале, који су дошли? Зар би се могао задржати рад на овоме састанку и онда кад би неки посланици послали своја пуномоћства, Скупштина дакле постоји од оног дана кад се конституише. Овај број посланика, који је овде остао довољан је за рад по Уставу и закону. С тога г. министар понавља останимо овде и радимо искрено и одушевљено („Живео“).

За овим је привремени председник г. Ј. Ђорђевић позвао г. секретара, да продужи рад о подели Скупштине на секције: а тако дошли су у I секцију (види пр. 2)

После извршене поделе у секције привремени председник позвао је да свака секција изабере по једног члана за верификациони одбор и за то да је $^1/_4$ часа одмора, а после овога саопштио је Скупштини да су секције изабране у одбор и то:

I	Секција	изабрала	је	Ђ. Генчића.
II	„	„	„	Станоја Петровића.
III	„	„	„	Петра Николића.
IV	„	„	„	Милов. Несторовића.
V	„	„	„	Драгут Гођевца.
VI	„	„	„	Димитр. Машића.
VII	„	„	„	Лазу Секулића.

Осма и девета секција нису учествовале у избору. Чланови верификационог одбора конституисаше се и изабраше за председника г Перу Николића и за секретара г. Ђ. Генчића.

Председник верификационог одбора г. Перa Николић благодари на поверењу и на основу чл. 5. пословника позва г. г. посланике да предаду одбору пуномоћства

Са овим је састанак закључен.

Састанак је трајао до $11^1/_4$ часова пре подне.

II. ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 29. Марта 1893. г. у Београду.

У почетку је председавао председник верификационог одбора П. Николић па по том председник Живан Живановић.

Секретар

Почетак у 10^{1}, часова пре подне, присутни су били сва господа министри.

Председник верификационог одбора П. Николић — Отварам II претходни састанак и позивам известиоца верификационог одбора г. Драгутина Гођевца да прочита извештај тог одбора.

Известилац Д. Гођевац прочита извештај, који Скупштина прими знању а за тим прочита списак посланика, чија су пуномоћства прегледана и списак посланика, чија пуномоћја нису прегледана

Председник верификационог одбора П. Николић позва по том све присутне посланике на основу чл. 11. закона о пословном раду, да положе Уставом прописану заклетву што г. г. посланици и учинише, за тим позва Скупштину да на основу чл. 13. пословника скупштинског изабере скупштинско часништво напоминући, да се тај избор врши на основу чл. 111. Устава тајним гласањем и то прво се приступа избору председника Скупштине. Да би се гласање тачно извршило Скупштина изабра на предлог председников, за контролоре при гласању г. г. Стевана Ђуричића и Милована Несторовића. После тога настаје гласање. После гласања

Председник верификационог одбора П. Николић Саопшти резултат гласања који гласи: од 74 посланика чија су пуномоћија оверена и у Скупштини примљена, гласало је свега 69 посланика и то 68 за г. Живојна Живановића а једна је листа била празна.

Према томе објави да је за председника Скупштине изабран г. Живан Живановић и замоли га да заузме своје место.

Председник Народне Скупштине Живан Живановић — Пре но што би почео да врши своју дужност, сматра за велику дужност, да благодари Скупштини на избору и поверењу. Он се узда да ће Народна Скупштина, која је представљена у пуном броју посланика Уставом одређеним, умети достојно и одлучно савладати све препоне, које би јој се на пут ставили и да ће извршити свој задатак на корист Отаџбине, Краља и Народа. За тим објави да се приступа избору првог потпредседника. После гласања

Председник Живан Живановић, Саопшти резултат гласања: да је он од 74 посланика, који су прозвати гласало свега 69. Од ових је гласало 68 за г. Петра Николића и један за г. Димитрија Машића.

Према томе је изабран за првог потпредседника г. Петар Николић, који заузе своје место.

Потпредседник П. Николић благодари Скупштини на поверењу, напоминући да ће помагати председника у раду те тако искрено да послужи Краљу и Отаџбини.

Председник објави да се приступи избору другог потпредседника. После гласања

Председник саопшти да је од 74 посланика гласало 69 и то 68 за г. Илију Стојановића а један за г. Јована Несторовића, према томе изабран је за другог потпредседника скупштинског г. Илија Стојановић.

Потпредседник И. Стојановић благодари Скупштини на поверењу и почасти и трудиће се да то поверење оправда у току рада скупштинског.

Председник објављује да је на реду избор седам секретара скупштинских, који ће се сви седам у један пут бирати После гласања

Председник саопштава да је гласало свега 69 посланика и да су добили: г. Светолик Поповић 68 гласова, г Мика Богатинчовић 68, Др. Јосиф Видаковић 68, Јосиф Бојиновић 68, Богдан Златић 68, Јова Несторовић 68, и Драгутин Петровић 68 гласова.

Осим тога добили су г. Јевр. Илић два гласа и г. Вл. Арсенијевић један глас.

Према томе изабрати су за секретаре скупштинске: г. г. Светолик Поповић, Мика Богатинчевић, Др. Јосиф Видаковић, Јосиф Бојиновић, Богдан Златић, Јова Несторовић и Драгутин Петровић.

На основу тога саопшти да је Скупштина по чл. 15. скупштинског пословника конституисана, председништво ће вели известити владу да је Скупштина образована, како би се знало кад ће се Скупштина отворити.

Пошто је дневни ред исцрпљен, то се састанак затвара, а кад ће бити други, објавиће се нарочитом објавом.

У исто време ће позвати све оне посланике, који нису предали своја пуномоћија да то учине у одређеном року, па ако то не учине, онда ће се учинити даље шта по закону треба.

Састанак је трајао до 1 час по подне.

Расиис из Београда (Б. М.) 14—III—1893 год.

Свима Начелствима окружним и Управи Ниша

Закажите свима посланицима Либералне странке поруку да најдаље 23 Марта у вече треба да буду овде неизоставно.

МИНИСТАР,
Ст. Д. Рибарац

Шифрован телеграм из Београда (Б. М.) 26 Марта 1893 год.

Начелнику среском

Рашка

Кажите попу Саватију да је потреба неодољива да сутра возом дође овде. Нек дође овог часа. Нек иде ноћу и којим путем зна, само сутра у 4 часа треба да је овде

А с воза право . . . . . у министарство. Јавите кад дође.

МИНИСТАР,
Ст. Д. Рибарац

Верна оригиналу
№ 128
24. Маја 1893 год
Рашка.

ТЕЛЕГРАФИСТ,
М. Јовановић

I. ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

25. Марта 1893. год. у Београду

После службе божије окупили су се народни посланици у Скупштинској дворани, и пошто је свештеник поп Марко Петровић осветио водицу узе реч

Димитрије Машић — Господо, да би могли приступити раду, треба по члану 105. Устава и члану 2. закона о пословном реду у Народној Скупштини пре свега да изберемо из своје средине једног по годинама најстаријег посланика, који ће привремено вршити дужност председника. Ја мислим да у средини нашој немамо по годинама старијог од г. Јована Ђорђевића посланика за варош Прокупље и министра просвете и црквених дела, и за то бих ја њега предложио за привременог председника (Вичу: прима се; неки вичу: да буде г. Туцаковић).

Г. Ђорђевић је старији по годинама од г. Туцаковића (Вичу: Тако је). Ја мислим да ће бити најбоље да се г. Туцаковић изјасни о томе; ко је старији он или г. Ђорђевић (г. Ђорђевић, прима се).

Молим вас, браћо, пристајете ли да г. Ђорђевић буде привремени председник? (Вичу: пристајемо).

Г. Ђорђевић заузима председничко место (Коста Таушановић: Ej, Шумадијо! Жагор).

Привремени председник *Јован Ђорђевић* — По члану 2. зак. о пословном реду привремени продседник предлаже четворицу за привремене секретаре. И ја ћу дакле предложити, и молим Скупштину да усвоји за секретаре ова лица: гг. Ђорђа Генчића, Михајла Богатинчевића, Саву Илића и д-ра Јосифа Видаковића (Вичу: Прима се).

По члану 3 пословника Народна Скупштина сада има да се подели коцком у 9 одсека, то ће се извршити досадањим познатим начином: извлачиће се имена посланика из ковчежића и то за сваку секцију по 14 лица.

Имена свију посланика изабраних налазе се у овом ковчежићу исписана на засебним листићима, и за то ће се сада приступити извлачењу тих имена за поједине секције. (Вичу: прочитајте списак посланика. Други вичу: штампан је у званичним новинама..... Жагор.....).

Коста Таушановић — Господо, ако хоћемо споразума, то кад наши чланови траже реч да о овом питању говоре, треба им реч дати. (Жагор.....).

Димитрије Машић — Ја мислим да у овоме питању не може овде сада бити споразумевања, кад закон јасно каже шта има да се ради; па и ви сте до сад тако радили, нити сте тражили да се о томе споразумевате.

Коста Таушановић — Ја не знам кад је споразум био штетан, нити знам да је икада био излишан. За овакве ствари споразум је свакад потребан. (Жагор).....

Павле Вуковић — Ја предлажем да се прозовемо пре но што би приступили раду. Дакле, да се прво прочита списак посланика, па тек онда да идемо даљем раду.

Мин. унутр. дела Ст. Рибарац — У члану 2. пословника казато је шта Скупштина има да ради после избора привременог председника а то је: да се подели у секције. Ово ће се сада извршити онако исто, као што је и рађено у досадањим Скупштинама по овоме пословнику. Овде је спремљен списак посланика, а тако исто и листићи на којима су њихова имена. Ти су листићи спушгени у ковчежић и када се буду извлачили, видећете и чућете који су ушли у списак. Све што се изван тога тражи нема основа у закону и не може се допустити (Вичу: врло добро; тако је и до сад рађено; жагор.....).

Мијаило Поповић — Од куда ви знате број посланика, па да одређујете за сваку секцију по 14? (Вичу: из списка).

Паша Милошевић — Док се не прочита тај списак, ми не дамо да се извлаче листићи за секције. (Граја.... ха, ха. Андра Николић тражи реч).

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Не могу никоме дати реч, док се не изберу секције. По закону то је први посао, који ћемо урадити сада.

Секретар Ђорђе Генчић извлачи листиће из ковчежића и чита: За I секцију: 1. Мика Османбеговић, 2. Панта Срећковић, 3. Милутин Гарашанин, 4. Мијајло Павловић. (Жагор).

Андра Николић — Ја поново тражим реч и обраћам се г. министру унутрашњих дела, молећи га као старог колегу, да каже г. председнику да ми да реч, а то тражим на основу закона. (Жагор).

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Даћу вам реч кад се овај претходни посао сврши. (Жагор).

Паја Вуковић — То је само продужавање посла. Дајте му реч. (Жагор)

Андра Николић — Господине министре унутрашњех дела, ја имам вама да одговорим. Није за вас часно, да побегнете од одговора, кад овај председник мени не да реч, онда ја се обраћам вама, и тражим да ви изађете да ми председник да реч.

(Пошто је добио реч изишао је на говорницу):

Господо, није ни потребно ни лепо, да на првом часу рада не почнемо радити договорно, разложно и споразумно. Боље је да се сви чујемо и договоримо како ћемо радити, него да се место тога рада пусти вика и лармa. То не може годити ни вама либералима, ни вама напредњацима, ни нама радикалима.

Ми смо у Народној Скупштини, ми већамо, саборишемо; а већати, саборисати значи договарати се с разлозима. Молим вас да ме чујете, кад сам најпосле реч добио.

Госп. министар унутрашњих дела позвао се на закон о пословном реду да тим законом потврди како треба радити баш овако, као што видим, да се наумило отпочети, а то је, да се за основу рада узме некакав списак, о коме ми не знамо где је начињен, кога је начинио, шта у њему има (Вичу: читајте званичне новине).

Господо, ви тим вашим прекиданьем и упадањем у реч нећете постићи то, да ја своја говора не довршим. Будите уверени, да ме не можете збунити. И поред свега вашег прекидања ја опет могу измислити и казати оно, што сам смислио. То је прекидање, дакле, једно средство сасвим излишно. Најбоље је да га и ви напустите.

Дакле, господин министар, како рекох, позвао се на закон. Тај исти закон, господо, узимам и ја у помоћ. Ја ћу да га прочитам. Молим вас чујте:

«Чл. 3 *одмах* за тим Народна Скупштина поделиће се коцком у девет одсека (чл. 105. Устава)» Вичу: То, то и хоћемо. Господо, ко ће се поделити у одсеке, ко ће извршити тај законом одређени посао? Народна Скупштина. Ко је сад Народна Скупштина? То смо ми, господо. Ми имамо да извршимо поделу на одсеке. Па, дајте да је и извршимо, дела да као разложни људи извршимо тај посао слошки и договорно. Дајте да сваки запишемо име и презиме, или дајте ако хоћете своје *визит-карте* па ето списка, који је постао на начин најуређенији, на начин, који не може никоме од нас бити противан! (Смех у већинеи). Са свим је друга ствар са сваким оним списком, који би се пред нас изнео, а ми не бисмо знали, где је начињен, како је начињен, ко га је начинио. Таком списку у праву је сваки да замери, сваки може против таквог списка изјавити, да и он у џепу има неки други списак. Није ово, господо, тако тешка ствар, да се народни посланици не би могли о њој споразумети. Ја вас још једанпут молим, да овај посао изведемо у споразуму.

Министар унутрашњих дела Ст. Рибарац — Господо, и почетак и крај нашег рада скупштинског треба да буде примљен осећањем поштовања закона и Устава. Нама није овде до гунгуле него до стварнога и озбиљнога рада на који смо и позвани. Али кад господа, која су напустила скупштину, мисле да им њихово осећање законитости допушта да на првом корaку праве заплете и изазивају гунгулу и отежавају законити и правилан рад, онда вас молим да се заједнички побринемо да и у тој гунгули, коју господа из опозиције стварају, нађемо излаза да корисно послужимо земљи.

Останимо, господо, сваки на своме месту и будимо истрајни у одлучној и преданој служби Уставу и законитости у служби целокупним интересима. (Бурно: живео!).

Милутин Гарашанин — Мало пре вођена је дебата о томе, да се прозовеме и да водимо колико нас је на броју. Ми, напредњаци, ћутали смо и нисмо узимали удела. Сад, како је један знатан део посланика изашао из Скупштине, ја мислим, да је у реду и по закону да се пребројимо, да видимо има ли довољан број посланика и да ли можемо као скупштина радити. Молим вас, г. председниче, да одговорите јесте ли вољни да учините то? (Министар унутрашњих дела С. Рибарац — тражи реч).

Милутин Гарашанин — Молим вас г. министре, немојте сматрати за неко насртање на вас, али ја се објашњавам са г. председником и тражим да ми он одговори.

Мин. унутр. дела Ст. Рибарац — Ја сам позван и у праву, да и као посланик и као члан владе дам своје мишљење о питању, које сте изнели. Са таким истим правом, којим ви питате о овоме, ја могу да кажем има ли овде довољан број или не, и да ли га мора бити сада.

Милутин Гарашанин — Ја сам тражио обавештење од г. председника и још нисам расправио то питање с г. председником. Дакле молим г. председника, да ми одговори и да се то питање расправи.

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Ја мислим, да нисам дужан дати лично појединим посланицима обавештења, док има још посланика, који траже реч и хоће о истој ствари да говоре.

Милутин Гарашанин — Г. Председниче, ја разумем да ви нећете да одгорорите на то питање и ако вам је дужност да на исто одговорите, и ја онда сматрам да ви онда откалујете да одговарате на то.

С тога дозволите ми само још једну реч.

Члан 110 Устава каже: да скупштина може решавати само, ако је у њезиној седници више од половине целокупног уставом одређеног броја посланика. Ја сам сад, пошто се отказало да се пребројимо, пребројао све овде присутне посланике и нашао, да нема онолики број посланика, колики је Уставом прописан. И пошто је г. председник отказао да се прозовемо, те да се констатује да ли постоји Уставом одређени број посланика, то молим поштовану Скупштину да чује изјаву, коју ћемо дати ми напредњаци.

„По чл. 80 земаљ. Устава, Државни одбор утврдио је да целокупни број посланика за ову скупштинску периоду треба да буде 134.

По чл. 110 земаљ. Устава за решавање у скупштини треба да буде у њој *више од половине од целокупног Уставом одређеног броја посланика, треба дакле да их има 68 посланика.*

Тога броја на овом састанку нема, и Скупштина је у немогућности да свој рад отпочне, било би противно јасно изреченој наредби уставној.

Ми, који припадамо напредној страници у скупштини, сматрамо, да посланички мандат има вредности и снаге само онда, кад се у границама закона Устава креће; и да наше није да суделујемо у раду, који би на првом кораку лишио ову скупштинску периоду сваке уставне подлоге, нити да се нашим присуством учинимо учесници радње, која би стајала у опреци са Уставом земаљским и да примимо одговорност за њу. И са ових разлога част нам је изјавити: да се ми независно од наше воље налазимо спречени да се данас нашој посланичкој дужности одазовемо, и да за то са овога састанка одлазимо, изјављујући у исто време, да ћемо наша посланичка места заузети и нашој посланичкој дужности одговорити, чим се радови скупштине буду свели у границе, које је Устав земаљски положио".

(За овим г. г. Гарашанин и Ст. Новаковић изађоше из скупштинске дворане). (Чује се: Е нема двогласаца!).

Минист. унутр. дела Ст. Рибарац — Верујући, да су уставна чувства г. Гарашанина јако развијена, ја имам само у прилог објашњењу питања, које је он покренуо, да изнесем неколико података.

Г. Гарашанин је у заблуди кад мисли, да је ово скупштина и да је потребно, да буде на овом састанку потребан број посланика за решавање. Скупштине још нема; скупштина постоји тек од онога часа, кад се конституише. Да вам наведем примере. Сви посланици могу и не доћи на овај састанак. Првог дана могу бити неки спречени болешћу или и не доћи из другог неког узрока, па зар то да задржи од посла и оне остале који су дошли? Зар би се могао задржати рад на овом предходном састанку и онда, кад би неки посланици послали само своја пуномоћства? Скупштина дакле почиње од онога дана, кад се набере председништво, кад се конституише. Овај број посланика, који је остао овде, довољан је за рад по Уставу и закону и ја понављам: останимо овде и радимо искрено и одушевљено.

Привремени председник Јов.. Ђорђевић — Сад ћемо продужити поделу скупштине на секције

Г. Генчића секретара молим да извлачи листиће из кутије. (Чује се: прочитајте поново имена, која су раније извучена).

Секретар В. Генчић — Мало пре извучена су ова имена:

за I секцију:

1. Мика Осман-Беговић
2. Панта Срећковић
3. Милутин Гарашанин
4. Михаило Павловић

Сад ћемо продужити извлачење (Вика)

5. Алекса Васић
6. Стеван Ивковић
7. Ђорђе Генчић
8. Сима Костић
9. Димитрије Карић
10. Живота Стокић
11. Јосиф Аријан
12. Тома Дрмановић
13. Ђорђе Анђелковић
14. Јован Несторовић

за II секцију:

1. Раша Милошевић
2. Јованча Стојановић
3. Никодије Милетић
4. Јован Дељић
5. Стојан Рибарац
6. Лука Лазаревић
7. Никола А. Јовановић
8. Станојло Петровић
9. Мартинко Милојевић
10. Стеван Ристић
11. Пера Максимовић
12. Павле Крстић свеш.
13. Јован Авакумовић
14. Михаило Веселиновић

за III секцију:

1. Илија Стојановић
2. Јеврем Илић
3. Тодор Тушановић
4. Никола Живадиновић
5. Јосиф Видаковић
6. Светолик Поповић
7. Стојан Новаковић
8. Петар Катић
9. Петар Николић
10. Аврам Бељић
11. Јанча Јовановић
12. Јован Ђорђевић
13. Сима Цветковић
14. Павле Рашковић

за IV секцију:

1. Ђорђе Томић
2. Раша Нишић
3. Стеван Ћурчић
4. Сава Грујић
5. Милош Јокић
6. Стонько Стојановић
7. Милован Несторовић
8. Павле Солдатовић
9. Радисав Луковић
10. Димитрије Стојановић
11. Петар Никопомовић
12. Тома Јовановић
13. Велимир Тодоровић
14. Миња Бранковић.

за V секцију:

1. Тане Рапчић
2. Анта Рајчић
3. Коста Младеновић
4. Филип Милојевић
5. Димитрије Стаменковић
6. Мита Бељић
7. Светозар Атанацковић
8. Владимир Арсенијевић
9. Алекса Ратарац
10. Јока Брачинац
11. Драгутин Гојевац
12. Иван Стаписављевић
13. Станко Петровић
14. Лука Ђуровић

за VI секцију:

1. Живан Живановић
2. Павле Крстић судија
3. Велизар Кундовић

4. Андра Николић
5. Милоје Барјактаровић
6. Драгутин Петровић
7. Димитрије Машић
8. Михаило Богатинчевић
9. Аврам Шокорац
10. Никола Пашић
11. Богдан Златић
12. Сава Илић
13. Жика-Живојин Микић
14. Сима Бимбић.

за VII секцију:

1. Милан Китановић
2. Цветко Јездић
3. Никола С. Николић
4. Милош Ђорђевић
5. Петар Таушановић
6. Арсеније Проковијевић
7. Бања Стојановић
8. Лазар Секулић
9. Риста Поповић
10. Живојин Величковић
11. Стеван Миљковић
12. Благоје Божић
13. Атанасије Бабовић
14. Милан Мостић.

за VIII секцију:

1. Коста Таушановић
2. Добросав Ружић
3. Владимир Тадић
4. Станојло Вукчевић
5. Ђуба Јоксимовић
6. Јован Николић
7. Павле Вуковић
8. Милан Ђурић
9. Вуча Николић
10. Арса Дреновац
11. Мата Максимовић
12. Димитрије Илићановић
13. Милош Богдановић
14. Михаило Поповић.

за IX секцију:

1. Димитрије Катић
2. Радисав Митровић
3. Марко Петровић
4. Јоца Ж. Јовановић
5. Максим Сретеновић
6. Милија Миловановић
7. Милован Миловановић
8. Тома Бојчић
9. Михаило Вујић
10. Митар Мићовић
11. Коста Таушановић.

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Сад има свака секција да изабере по једног члана за верификациони одбор. За то дајем ½ часа одмора. (Настаје одмор).

После одмора.

Привремени председник Јов. Ђорђевић — Господо, секције су се састале и свака је од њих сем VIII и IX изабрала по једног члана за верификациони одбор. Изволте чути њихова имена:

I секција изабрала је Ђорђа Генчића
II секција Станоја Петровића;
III секција Петра Николића;
IV секција Милована Несторовића;
V секција Драгутина Гоњевца;
VI секција Димитрија Машића;
VII секција Лазу Секулића.
VIII и IX секција нису учествовале у избору.

Ја молим изабране чланове верификационог одбора да заузму своје место и да изаберу себи председника. (Чланови верификационог одбора заузеше своја места и конституисаше се).

Господо, верификациони одбор конституисао се и изабрао себи за председника г. Петра Николића а за секретара г. Ђ. Генчића.

Председник верификационог одбора Петар Николић — Господо, ја вам благодарим на поверењу, којим сте ме почаствовали.

На основу чл. 5. пословника позивам господу народне посланике, да предаду своја пуномоћства верификационом одбору. (Долазе посланици и предају пуномоћства). Господо, данашњу седницу закључујем а кад ће друга седница бити објавиће се.

Чланови верификационог одбора нека дођу сутра тачно у 9 часова пре пре подне да свој рад отпочну.

Састанак је трајао до 11¼ часова пре подне.

X. ДЕЛО

1.

Начелник ср. тршавског
Бр. 1957
28 Фебруара 1893 год.
Чачак.

Главном бирачком одбору за окр. руднички

Пет чланова тога одбора актом својим од данашњег доставили су полицијској власти, да г. Ђорђе Новаковић, председник тога одбора противно закону о изборима народних посланика доноси решења, по којима наређује поновљене изборе народних посланика и у оним општинама, у којима су избори на дан 25 т. м. извршени, и на тај начин узимајући туђу власт на себе, очевидно гази закон, јер је то право дато по закону само Народној Скупштини, молећи власт да заштити њихова права као чланова бирачког одбора.

Па како је овакав рад дотичног председника и друге половине чланова тога одбора заиста противан чл. 84 закону о изборима народних посланика, то полицијска власт, примивши овај појав знању, а у циљу да би заштитила право и друге половине чланова тога одбора, а *једно сачувала и законити резултат избора у овом округу, и на тај начин добили пуномоћија законити изабраници*, ставља се у положај и наређује том бирачком одбору, да с места свој даљи рад прекине, и сва акта изборна која се пред њим налазе преда потписаноме на даљи законни поступак.

старешина ср. тршавског,
Бока С. Пантелић с. р.

Примљено двадесет осмог Фебруара 1893 године.
Саопштено је свима члановима овај акт среског начелника.
28. Фебруара 1893 г.
у Чачку

Председник
Ђ. С. Новаковић с. р.
Чланови:
Ј. Николић с. р.
П. К. Шолајић с. р.
Ран. Ђ. Тајсић с. р.
Пет. М. Николић с. р.
Вељко Митровић с. р.
Марко Ивановић с. р.
Мика С. Шуљагић с. р.
Иван Стојшић с. р.
Срет. М. Гавровић с. р.

2.

Г. Министру Унутрашњих Дела

Београд

Дозволите да са мањином главног одбора вадам пуномоћја посланицима. Може бити: радикала четири, либерала два, напредњака један. И онда се може сигурати и избор у Чачку шемо и упуство примио сам.

1 Марта 1893 г.
Чачак

НАЧЕЛ. ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

3.

Господину Министру Унутрашњих Дела

Београд

Увера се није могла узети од чланова главног бирачког одбора, али су саслушати. Сви чланови што су уђакили интервенцију власти, а са њима и председник суда Николић, сем једнога пајавили су да нису дали пуномоћство, а тај један Шуљагић није хтео да одговори на ово питање, дакле сигурно су радикали добили пуномоћство од пет чланова. Шуљагић је напредњак. Пера данас отишао ја ћу донети акта — сутра полазим.

21 Марта 1893 г.
Чачак

НАЧЕЛНИК ОКР. РУДНИЧКОГ
Љ. Каменчић

Начелнику окружном

Књажевац

Нађите са г. Живаном начина како можете да се поништо пото поништи. Могу се наћи неправилности у већини од трећине изборних општина.

27 Фебруара 1893 год.

МИНИСТАР
Рибарац

5.

Начелнику окружном

КЊАЖЕВАЦ.

Кажите Живану Живановићу, да тог округа целог поништи избор, иначе све пропало. Ви међу тим спремите се да му будете на услузи. Ово, ако немате ни једног посланика.

27 фебруара 1893 год.

МИНИСТАР,
Рибарац.

6.

Одвојено мишљење

Из свију напред наведених разлога, потписани смо мишљења: које по 82 чл. изб. закона изјављујемо:

а) да избори нису правилни,

б. И да се према оваквим изборима, дотичнима, на које би бројно пали гласови, не би требало издати пуномоћја, нити јављати у „Сри Новинама" о избору.

в. О свему овоме решење коначно Народна Скупштина, којој се шаљу: овај записник и сви изборни акти.

28 фебруара 1893 год.
у Књажевцу.

Живк. Живановић,
ЧЛАН ДРЖ. САВЕТА.

7.

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

Молим да ли су књажевачки избори поништени, и дали ћу бити опамо и кад одређен, да би се могао спремати.

31 маја 1893 год.
Зајечар.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
А. Радуловић

8.

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД

За случај да ја будем одређен за Књажевац молим да се избегне штетно експериментисање са чиновницима но да се саслуша моје мишљење.

17 марта 1893 год.
Зајечар.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК
А. Радуловић

9.

Свима начелствима окружним

Сазнајем да су неки главни бирачки одбори намерни да наређују нове изборе у општинама, у којима нису председавали председници одређени државним одбором.

То би било противно закону, пошто се по чл. 84 могу наређивати у гласачким местима где избор са нереда или другога узрока нису свршени, а једино скупштини припада право на оцену питања, које они хоће да расправљају.

С тога ћете ви према овој појави заузети положај који ће обезбедити важност закону и бити на услузи оној мањини у главном бирачком одбору, која се руководи поштовањем закона, да ова сачува законити резултат избора и изда

пуномоћства законито изабраним посланицима. У томе случају и сва изборна акта треба обезбедити.

МИНИСТАР,
Ст. Д. Рибарац

10.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Сад овог часа одузета су акта изборна од главног бирачког одбора и одбор распуштен. Молим за упутство ко да прими од три четири општине неприм-љена акта.

28. Фебруара 1893
Чачак

НАЧЕЛ. ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

11.

Свима окружним начелницима

Таково либерал, Чачак ужи избор. Гор. Милановац радикал. У округу један либерал, шест радикала.

27. Фебруара 1893. год.
Чачак

НАЧЕЛ. ОКР. РУДНИЧКОГ,
Љ. Каменчић

12.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Шкорић хоће, али Бајић и Миша ни пошто неће, да њих троје као ма-њина потпишу пуномоћства законитим посланицима без већине, која нам спори једног и хоће да прокламира Стојана Новаковића. — Молим одговорите ми теле-графом хоћу ли и у том случају одузети изборна акта од главног одбора и Вама донети или послати.

3|II 1893 год.

НАЧЕЛ. ОКРУЖНИ,
Коста Ст. Павловић

Јавите ми овога часа у колико је општина наређено ново гласање и по каквом основу, врши ли се гласање у општинама текеришкој и осталима, где су избори покварени због нереда; какав је тамо изглед.

На полеђини овог акта написано руком отпуженог Рибарца.

13.

Господину Министру Унутрашњих дела

Београд

Само сам наредио гласање за данас у општини текеришкој и коренитској, где нису избори 25. Фебр. извршени.

Ма какво гласање да испадне неће имати уплива на општи резултат. Но опет јавићу какво и тамо буде бројно стање.

3|III 1893
Шабац

НАЧЕЛ. ОКРУГА,
Павловић

14.

Начелнику окружном

Шабац

Ако већина у главном бирачком одбору хтедне одбити гласове из оних општина, у којима су избори свршени, а већина ипак против закона наређивала нове изборе и то би било штетно, онда нека мањина покуша да разлозима одврати већину од тога незаконитог пута. Ако би ови ипак остали при томе, мањина нека свој протест стави у записник. У том случају мањина ће потписати пуномоћја са већином само оним посланицима, који су изабрати на првом законитом гласању Пуномоћство Новаковићу не треба да потпише. А за свој рачун нека изда и потпише пуномоћство и ономе кандидату, кога би већина хтела противзаконо заменити.

Кажите Бајићу и Миши да би противно понашање њихово било неоправдано и да они немају од чега да страхују кад овако ураде.

писано руком оптуженог Рибарца.

15.

Министру Унутрашњих дела, господину Стојану Д. Рибарцу.

Суд шабачки позива председнике бирачких одбора из Јадра, Рађевине и Азбуковице по тужби Главног бирачког одбора, што су вратили председнике одређене Државним Одбором.

Ја држим, да је таква радња шабачког суда противна наређењима чл. 151. изборног закона и чл. 10. Устава, јер он није надлежан за извиђање, већ првостепени лозички суд.

За то сам капетанима наредио, да позиве задрже и људе не упућује само за сада, а вас учтиво молим за упутство, сутра телеграфом, шта да се ради.

ВАШ ОДВЕК ПОШТУЈУЋИ ВАС,
Коста Ст. Павловић,
начелник окр. подрин.

Господине Министре,

Јавите шифром *свима* начелницима да кажу дотичним председницима да **не следују** позивима.

Шабац 16. Марта 1893. год.

1.

казн. 1878

Превод с мађарског

У име Његовог Величанства Краља Новосадски првостепени краљевски казнени судбени сто донео је у казненој ствари Андраша Сакача и Коломана Сакача, оптужених због крађе и набављања лажних сведока у нижe означеном месту и дана по саслушању државног тужиоца и завршетку јавне расправе ову

Пресуду:

Проглашавајући да су у притвору налазећи се оптужени *Андраш Сакач* 60. година стар хелветске вероисповести, ожењен, отац троје деце, гајтанџија, иначе ниа, становник новосадски и **Коломан Сакач**, 23. год. стар, више реформатске, неожењен, приватан слушалац права, без иметка, становник новосадски, крили због саучешћа у злочину крађе, извршене на штету Доминика Лерхера, зашта се осуђују сваки на по шест месеци тамнице, рачунајући од дана кад пресуда постане правоснажном. Дужни су уједно оптуженој страници накнадити 20. форинти штете и платити 4. форинта судска трошка заједнички, а трошкове за издржавање робова сносити сваки за себе. На против им недостатка доказа ослобођавају се од оптужбе због превара подвођењем лажних сведока као и због крађе извршене на штету Јована Грчића и Алојза Поцека.

Разлози:

Оптужени Андраш Сакач и Коломан Сакач у току данашњег коначног претреса признали су: да су од једног, њима непознатог човека купили свиње, које су биле својина Доменика Лерхера, и то 16. фебруара о. г., док међу тим на заклетвом потврђеног исказа оштећене странке и сведока Јосифа Галовића несумњиво излази, да су поменуте свиње, нестале 28. фебруара о. г. и тако вала претпоставити, да су се речени оптуженици — својим тврђењем — трудили да прикрију трагове о купопини знано крадене стоке; — с тога дакле пошто у погледу истоветности у питању стојећих свиња, према исказу оштећене странке и сведока Јосифа Галовића, Кузмана Врзака и Розалије Јаус сумње бити не може и пошто није прибављен никакав доказ о кривици саме крађе вало је прогласити поменуте оптуженике кривима због саучешћа у кривици крађе а исказе сведока Антонија Лауо и Ђорђа Ковача, пошто се налазе у потпуној противности са у току доказивања пуноправно доказаним фактима, одбацити, исказ Аполоније Лауо још и за то, што се она налази према оптуженима у службеном односају.

У погледу набављања лажних сведока говори против оптужених сам исказ сведока Леополда Хорната и та околност, што су оптужени признали, да је други оптуженик Коломан Сакач истом сведоку дао 2. форинта баш тада, кад је против њих због поменутих свиња казнена истрага поведена а пошто то не даје довољно доказа, да би се оптужени могли осудити, вало их је од оптужбе због превара набављањем лажних сведока а исто тако и од оптужбе због злочина крађе извршене на штету Јована Грчића и Алојза Поцека из недостатка доказа ослободити, пошто нема доказа о истоветности цигала, које су нађене код оптужених, те према томе и заклетвом потврђено сведочанство против другог оптуженика сведока жандара Будимира као и околност што оптужени нису у стању да докажу, да су у питању стојеће цигле правим путем стекли а и сведочанство сведока Ђорђа Поповића могу послужити само јаки основи сумње.

При одређивању казне узето је у обзир као олакшавајућа околност добар предживот оптужених и дуже трајање истражног затвора, међу тим пак за отежавајућу околност се узело, што су оптужени због више злочина, сваки су и осуђени да претрпе у пресуди одређен затвор од шест месеци, као и да накнаде штету, судске трошкове и трошкове за издржање робијања.

Из седнице кр. судбеног стола држане у Новом Саду 2 Маја 1878 године.

Да је овај превод веран поднетом оригиналу, тврди од стране министарства иностраних дела

Бр. 7745
29. Јуна 1893 год.
Београд.

ЗА МИНИСТРА
НАЧЕЛНИК
М. Ђ. Миловановић с. р.

БРОЈ 333
КАЗН. 1877.

ПРЕВОД С МАЂАРСКОГ ОРИГИНАЛА.

У име Његовог Величанства Краља Ново-садски крал. судбени сто као казнени суд по саслушању државног тужиоца а у казненој ствари против Коломана Сакача, оптуженог због преваре у доле писати дан и тамо означеном месту онако је

решио:

Обуставља се даљи поступак у казненој ствари против Коломана Сакача, оптуженог због преваре услед тога што су пробе недовољне.

Разлози:

И ако је нађено, да је крштеница и рекрутациони лист, које је оптужени Коломан Сакач употребио приликом, кад је компетовао на место полицијског комесара у Митровици, фалсификован тиме што је радикрањем година рођења од 1856 на 1850 исправљена, — и ако постоји основана сумња да фалсификовање тога акта нико други није извршио него оптужени, јер их је он употребио и пошто другом није било у интересу да их фалсификује, — и ако је дало тврђење, које је оптужени у своју одбрану изнео, као да има много непријатеља и да су они фалсификат могли извршити из освете, а за поткрепљење тог тврђења познао се на Кеџецког, писара у Митровици, пред којим се митровачки српски начелник Чудић изјаснио, да ће све учинити, да оптуженога уклони с места полицијског комесара — побивено од стране Кеџецког. Ипак, пошто оптужени одлучно пориче, да је он извршио фалсификат на актима, која су у питању, а супрот том његовом одлучном одрицању у опште нека никакве директне пробе, а против њега постојећи основи сумње поред досадашњег доброг владања његовог не пружају наде, да би оптужени приликом коначног претреса могао бити осуђен, морало се наредити, да се даљи поступак услед недовољних доказа обустави.

Из седнице крал. судбеног стола држане у Новом Саду 23. Фебруара 1877. г.

(М. П.)

Стеван Лобмајер с. р.
ПРЕДСЕДНИК СУДА
Шандор Хорват с. р.
ДЕЛОВОЂА

Да је овај превод веран поднетом оригиналу тврди од стране министарства иностраних дела.

ЗА МИНИСТРА НАЧАЛНИК,
Др. М. Ђ. Миловановић с. р.

Бр. 7745.
29. Јула 1893 год.
БЕОГРАД.

Конзисторији епархије београдске

По благослову његовог Високопреосвештенства ја сам 30 овог месеца привео из калвинске у нашу православну веру, Каломана Сакача, практиканата управе варошн Београда, пошто сам га претходно обучио у главним догматима наше свете вере. Коломан је рођен 1856 год. у Новом Саду од оца Андрије Сакача трговца и матере Ане. Кум је Коломану био Војин Радуловић, трговац овдашњи, који је дао име свом духовном чеду Александар.

Извештај о овом присаједињавању подносим конзисторији ради уписа у дотични протокол.

Бр. 750.
31. Августа 1878. г.
У БЕОГРАДУ

ПРОТОЈЕРЕЈ БЕОГРАДСКИ,
Новица Лазаревић с. р.

примљено 1. Септембра 1878. год.

Бр. 3754.

Решење:

Присаједињавање ово завести у надлежни протокол
4. Септембра 1878. г.
БЕОГРАД.

ЧЛАНОВИ:
С. Петровић с. р.
Ив. Јевтић с. р.

СЕКРЕТАР
Атан. Георгијевић с. р.

Конзисторији епарх. београдске

30. Августа ове године прешао сам у православну веру, па пошто то морам крштеницом доказати *молим да ми се изда још данас крштеница.*

Рођен сам 1856. године 8. Септембра очинс име је Андрија Сакач, а материно Ана; при преласку у православну веру био ми је кум Војин Радуловић, онд.

Молим конзисторију да ми крштеницу *што пре изда* и управи варошкој пошље, пошто се иста мора послати г. министру.

5. Септембра 1878 г.
У БЕОГРАДУ.

с особитим поштовањем,
Александар Сакач — Радуловић од прекр
Коломан Сакач с. р.

пр. 5. Августа 1878 год.

Бр. 3804.

(Решено)
Издати му крштеницу
6. Септембра 1878 г.
БЕОГРАД.

ЧЛАНОВИ:
С. Петровић с. р.
Ив. Н. Јевтовић с. р.

2.

Господину Министру правде.

Према препису Г. Министра од 24 Априла тек. год. № 3479 првостепени суд смедеревски подноси следећи извештај:

1, По закону о изборима народних посланика има при овом суду, а на раду код иследног судије, снега *четири предмета кривична* и то *због неиздавања бирачких карата за минуле изборе од 25 фебруара тек. год;*

2, По свима овим предметима подигнуте су тужбе од приватних лица од 8—10 Фебруара ове год;

3, По свима су одмах по пријему послати позиви за оптужене и сведоке, али до 2 Априла тек. год. ни по једном предмету, осим по кривици бивших чланова општине Крњевске, нису саслушана позвана лица нити реценисп о предаји позива враћени, па да је иследни судија многобројно пута тражио од срескпх власти реценисе и чинио питања шта је урађено са позивима. Тек од 2 Априла тек. год. сазнало се, да су позиви изгубљени и да нису дотичнима ни предавати, услед чега су нови позиви послати и према овима су по два предмета, и то по кривици бивших чланова општине Азањске и Паланачке, испитани и сведоци и оптужени. Према овом, по предметима кривице бивших чланова општине крњевске, азањске и паланачке само се чека на уверење о владању оптужених, па да иследни судија тужбу подигне и ова три предмета суду преда. А по кривици бившег председника општине Лозовичке, Николе Николића, није још извршено испитивање, јер ни он ни сведоци нису ни до данас позиву Суда следовали, у чему је кривица полицијске власти, јер је иследни Судија чинио све и сва, да се испитивање што пре изврши, но и по овом предмету свршиће се испитивање ускоро, јер су по ново позиви за потребна лица послати.

№ 6295
28 Априла 1893 год.
Смедерево
№ 1382

ПРЕДСЕДНИК СУДА
Таса Николајевић с. р.

3.

Господину Министру Правде

Београд

Према депеши г. министра од јучерашњег под Бр. 6400 шабачки првостепени суд учтиво подноси свој извештај:

Председници општина:

каменичке, аминачке, велико-бошњачке, свилеуске, враштанске звати су наредбом од 10. Марта преко срескпх начелника одмах, а престали су суду и то каменички и велико-бошњачки 3. Јуна, а враштански 15., аминачки 23, свилеувски 31. Марта. Председници општина: текеришке, бањевачке, бело-црквапске и чокешинске такође наредбом од 11. марта преко срескпх Начелника звати су за одмах, престали су суду и то: Бањевски и Бело-црквански 14., Текеришки 29. и Чокешински 30 априла.

За узрок закашњења на испиту иследник их није испитивао.

Акта за великоречку општину послата су 17. Јуна а за љубовијанску 30. маја лозничком првостепеном суду по тражењу оптужених као надлежном.

№ 11466.
12. Јула 1893. год.

ДЕЖУРНИ СУДИЈА
М. Л. Деспотовић

4.

ТЕЛЕГРАМ ИЗ ЧАЧКА.

21. — III. — 1893. год.

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

По депеши од 11. тек. мес. IIБр. 2907. Начелству је част поднети г. Министру тражени извештај у следећем:

I. Од 9. Августа пр. год. па до 11. тек. мес. кажњено је у овоме округу и то: 1) За опорочавање власти 105 лица. 2) За цепање владиног програма 9 лица. 3) За недолазак на позив власти 69 лица. 4) За недолазак на збор ради обнародовања владиног програма 23 лица. 5) За неуписе млађих 34 лица. 6) За нечистоћу по авлијама 4 лица. 7) За продају нечистих воштаних свећа 1 лице. 8) За претње 6 лица. 9) За увреду појединих лица 20 лица. 10) За крijумчарење 1 лице.

По овим је делима поништено 48 пресуда. Помиловање добило 1 лице, а рест све у снази остало.

II. За лабаво купљење порезе кажњено је 63 кмета. Од ових је једна пресуда поништена а 62 остале у снази.

III. 1) За против стајања власти окривљено је 65 лица. 2) За увреду Намесништва и владе 6 лица.

За једно лице дато је одобрење по § 91. кривичног закона а остала су дела на испитивању.

3) За велеиздају окривљено је 82 лица.

4) За издавање лажних исправа 9 лица.

5) За крijумчарење дувана, соли и осталих трошаринских предмета 1 лице.

6) За против законо лишење слободе 2 лица.

7) За утају државне порезе окривљено је 11 кметова. Са овим је општећена државна каса са 8192·44 дин. а општинска са 2241·63 дин.

Општински избора извршено је 70, од којих је уништено 17, а остало у снази 53. СВПБр. 2907. т. г.

НАЧЕЛНИК ОКРУЖНИ,
Љ. Каменчић.

Бр. 1169.

5.

Г. Министру унутрашњих дела

БЕОГРАД

Према претпису г. Министра од 11 тек. месеца ПБ 2907. Начелство му подноси учтиво следеће извештаје:

Од Августа до данас кажњено је: I. за опорочавање власти 36., II. за цепање владиног програма 1. III. за недолазак на позив власти 59. IV. за недолазак на збор ради обнародовања владиног програма 1. V. за неупис млађих 26. VI за нечистоћу по авлијама 18. VII. за продају нечистих свећа, није нико кажњен. VIII. за претњу, 10. IX. за увреду појединих лица 26., X. за крijумчарење, 2. По овим делима поништено је 16 пресуда, четворица добили помиловање, остале одобрене. XI. за небрижљиво купљење порезе 64. Све одобрено. XII за противстајање власти 51 све на раду. XIII. за увреду намесништва и владе 8 шест на раду једна одобрена а по једном делу прекинута истрага. XIV. за велеиздају 2. обе на раду. XV за издавање лажних исправа 23—15 на раду 8. поништено. XVI. за крijумчарење дувана 56., један 15 извршених, 40 неизвршени XVII за противзаконо лишење слободе, 9., једна поништена, две одобрене, шест на раду, XVIII за утају државног пореза и општинских приреза 12, од којих је једно дело одобрено, једно поништено, 9. на раду, а по једном је делу недостатак попуњен.

По горњем делу државна каса општењена је са 830.30 а општинска са 1657 дин. 56 пара. XIX избора било је свега 105. од којих је 75 одобрено а 30 поништено. Решења послата су данашњом поштом.

Бр. 910.

23. Марта 1893 год.

Пожаревац

НАЧЕЛНИК ОКР.
Свет. Р. Вркић.

6.

ТЕЛЕГРАМ ИЗ ЋУПРИЈЕ.

20. МАРТА 1893. ГОД

Господину министру унутрашњих дела

БЕОГРАД.

Према наредби од 11. ов. месеца ПБр. 2907. част ми је поднети г. министру извештај у следећем:

I. Од 9. Августа прошле године до данас кажњено је

1. За опорочавање власти 31 лице.
2. За недолазак на позив 58 лица.
3. За неупис младића 39 лица.
4. За нечистоћу по авлијама 19 лица.
5. За претње 5 лица.
6. За увреду појединих лица 12.
7. За кријумчарење 3 лица, две пресуде одобрене, једна поништена.

II. За небрежљиво куповање порезе кажњено је 66 кмета, а један по две пресуде за неизвршење решења школског одбора.

III. Окривљено је:

1. За против стајања власти 111 лица.
2. За увреду Намесништва 11 лица, за два дато одобрење, за једног тражено, а за 8 није још тражено.
3. За велеиздају 1 лице.
4. За издавање лажних исправа 17 лица.
5. За против законо лишење слободе 21 лице.
6. За утају државне порезе и прираза 4 лица. Од једног општењена државна каса са 7951·90 дин., а тројица су измирили утајени новац, и двојица за утају општинског прираза. Решења су одобрена.

Избора општинских од 9. Августа до данас извршено је у 76 општина, 6 поништени а остали одобрени.

Бр. 940.

СТАРЕШИНА ОКРУГА.
Драгутиновић.

7.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
ПБр. 10.206
22. ЈУЛА 1893. ГОД.
У БЕОГРАДУ.

Скупштинском истражном одбору

По захтеву одбора од 15. т. м. Бр. 85 част ми је послати му на употребу под ·]. извод са извештајима окружних начелстава о издатој дијурни чиновницима и служитељима

полицискима, за путовање по срезу и округу ради читања „програма“ либералне владе у колико се о том могло сазнати рачун по запискама у званичној књизи партијалнику.

Министар
унутрашњих дела
Свет. Милосављевић

ИЗВОД

ДНЕВНИК ИЗДАТ ЧИНОВНИЦИМА И СЛУЖИТЕЉИМА ПОЛИЦИСКИХ ВЛАСТИ ПРИЛИКОМ ЧИТАЊА ПРОГРАМА ЛИБЕРАЛНЕ ВЛАДЕ.

I. Округ ваљевски

1 у срезу подрињском		126.00	
2 „ „ колубарском		145.00	271.00

II. Округ Врањски

Нема излазака под именом читања програма већ под другим, као: поверљивим писмом, ради нужног наређења и т. д.

III. Округ крагујевачки

1 у срезу крагујевачком		57.00	
2 „ „ лепеничком		87.00	
3 „ „ јасеничком		111.00	
4 „ „ гружанском		78.00	333.00

IV. Округ крајински

Под именом читања програма нема бележених излазака.

V. Округ моравски

1 у срезу параћинском		193.00	
2 „ „ ресавском		6.00	
3 „ „ темнићском		78.00	277.00

VI. Округ пиротски

1 у срезу белопаланачком		108.00	

У осталим срезовима нема излазака под тим именом већ под другим, а програм је читан

VII. Округ крушевачки

1 у срезу трстеничком		48.00	
2 „ „ моравском		86.00	
3 „ „ жупском		57.00	191.00

VIII. Округ подрински

1 у срезу мачванском		70.50	
а сем тога бележени су изласци под именом „поверљиви послом“			
2 у срезу азбуковачком за излазак у општину Д. Буковичку, а у остале општине под другим видом		6.00	
У осталим срезовима под видом поверљивим послом			76.50

IX. Округ подунавски

1 у срезу врачарском		99.00	
2 „ „ колубарском		37.00	136.50

У осталим срезовима нема под тим именом већ под другим.

X. Округ пожаревачки	556.50
XI. Округ руднички	534.00

XII. Округ тимочки

Нема заведених излазака под именом читања програма већ под другим видом.

XIII. Округ топлички

1 Начелство округно		135.00	
2 у срезу добричком		54.00	
3 „ „ нишком		21.00	
4 „ „ косаничком		67.00	277.00

XIV. Округ ужички

1 у срезу црногорском		54.00	
2 „ „ пожешком		121.00	
3 „ „ моравском		58.00	
4 „ „ рачанском		15.00	249.00

У осталим срезовима бележени су изласци под другим именом.

XV. Округ црноречки

1 у срезу бољевачком . . . . . - 255.00

2 у срезу зајечарском не зна се, јер је партијални списак употребљен и за ово дело окривљен је Коста Младеновић, бив. писар, који је побегао.

Свега: 3,265.00

Придажу се сва извешћа начелства, на основу којих је овај извод начињен.

КИБр. 10,206
24 јула 1893 год.
Београд

По наредби
Министра унтр. дела
Благајник,
В. Сарајевчић

8.

Начелнику окружном

Пожаревац.

Јесу ли 25 банки за агитацију, или не.

Начелник српски,
Благ. Кулић
15 — II — 1893. г.

Шифра из Домишић

9.

Начелнику окружном

Шабац.

Хоћу ли добити ону суму новаца. Потребно је.

Српски начелник,
В. Митровић

10.

Краљев. Српско
министарство унутр. дела
ПБр. 10.700
30 јула 1893 год.
У Београду.

Истражном скупштинском одбору

Част ми је истражни скупштински одбор известити, да је речник шифара, с којима се служи министар унутрашњих дела у својој поверљивој преписци с начелницима окружним, по сазнању од чиновника министарства унутрашњих дела израђен за време министровања г. Николе Христића 1888 године и да су се од тог доба њиме служили сви бив. министри унутрашњих дела па и г. Стојан Рибарац. Тим се речником служи и садашњи министар унутрашњих дела.

Срески речник израђен је много раније, и њиме су се служили сви министри унутрашњих дела.

Одакле исти одговор послат је истражном скупштинском одбору и 18 јула т. г. под П.Н 9991 на његово писмо од 18 јула т. г. Бр. 127.

Министар унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

11

ЗАКОН

О установљењу нових државних монопола на: жигице, петролеум, артију за цигарете и алкохол.

Члан 1.

Држава има искључиво право да увози, прерађује, или сама израђује и продаје на велико, одређујући цене код појединих артикала и за детаљну продају, ове артикле: петролеум, жигице, хартију за цигарете и алкохол који се добија од скробних материја и меласе.

Члан 2.

Право прераде и продаје монополисаних предмета држава ће почети да врши за сваки поједини од именованих предмета у време, кад све припреме за потпуно вршење тога права буду са свим готове.

Право увоза свих монополисаних артикала почиње држава вршити чим овај закон у живот ступи. Док држава не изведе све претходне припреме за своју производњу алкохола и жигица, она ће набављати те предмете и продајну цену одређивати им по цени коштања, додајући тој цени монополску таксу.

Од произвођача алкохола и жигица, који се затеку са својим радњама кад овај закон ступи у живот, држава ће у равној мери наплаћивати монополску таксу на цео производ оставивши право продаје самим произвођачима.

Држава може производе оних произвођача и откупити, ако производ и по квалитету и по цени не би држави стао више, но што га иначе набавити може.

Члан 3.

Никоме у земљи није дозвољено производити алкохол из скробних материја и меласе, ма које јачине, нити је дозвољено такав алкохол са стране увозити.

За домаће произвођаче оваког алкохола, које овај закон затече, вреде одредбе чл. 2.

Члан 4.

Сваки који се ухвати, да предмете именоване у члану 1 овога закона увози са стране или купује од другога у велико, а не од државе, или тајно прерађује, сматра се као кријумчар и казни по одредбама овога закона. Изузетак за продају у смислу чл. 2 дозвољен је само за домаће произвођаче алкохола из скробних материја и меласе и жигица, чија се производња, по одредбама овога закона ставља под државни надзор онога дана, кад овај закон ступи у живот.

Члан 5.

Држава ће објавити где се, и од којих приватних произвођача, могу набављати монополисани артикли.

Члан 6.

Ово право монопола на петролеум, алкохол од скробних материја и меласе, жигице и хартију за цигарете, држава врши преко управе монопола дувана и соли, која ће од дана, кад овај закон у живот ступи, имати назив:

„Управа државних монопола."

Управа државних монопола стоји под министарством финансија.

Члан 7.

На управу државних монопола преноси се и радња и штампање свих врста монополисане хартије, поштанских, таксених и крчмаринских марака.

Продају монополисане хартије вршиће управа државних монопола, а за марке само ће руководити израдом, и израђене предаваће по требовањима дотичним министарствима и задужити их пуном ценом издатих марака.

Члан 8.

Управа државних монопола вршиће све послове по овом закону на истој трговинско-економној основи, на којој се сада воде и послови монопола дувана и соли.

Члан 9.

У року од месец дана, рачунећи од дана кад овај закон у живот ступи, управа државних монопола извршиће попис свих монополисаних предмета у земљи и за тим одредиће рок до кога се времена имају ти монополисани предмети распродати.

Члан 10.

За откуп монополисаних предмета (ако би то потребно било — чл. 2.) машина, алата или нарочите фабричке зграде, ако такве постоје искључиво за производњу монополисаних предмета, установљава се нарочита државна комисија. Њу састављају: управник државних монопола, један члан главне контроле, који се поставља указом Краљевим на предлог председника министарског савета, шеф администрације државних монопола, који је и деловођа ове комисије, и још шест лица, која се постављају Краљевским указом на предлог министра финансија.

Овако састављена државна комисија има право зарад обавештења позвати у своје седнице стручна лица за поједина питања.

Државној комисији председава и сазива је у седнице управник државних монопола, а рад је државне комисије пуноважан кад има шест чланова.

Члан 11.

Ова овако састављена државна комисија има извести привремену организацију ново-заведених монопола и осталих послова, који по одредбама овога закона прелазе у делокруг управе државних монопола.

Она ће министру финансија подносити предлоге о свему што је потребно за правилан рад новога делокруга управе државних монопола. Министар финансија објављиваће у службеном делу „Српских Новина" правилнике за вршење свих послова.

Члан 12.

Чланови државне комисије, осим чиновника управе монопола, имају награде за сваку седницу, којој су присуствовали, или у опште за какав комисијски рад по десет динара.

Члан 13.

На предлог државне комисије министар финансија објављује у „Српским Новинама" да управа државних монопола почиње вршити право монополско за поједине предмете са свим или од чести.

Члан 14.

На предлог државне комисије одредиће министар финансија од појединих предмета најмању количину, коју ће непосредно продавати управа државних монопола. Он ће одређивати и проценат купцима према купљеној већој количини ових предмета.

Продајну државну цену одредиће:

1., куповна државна цена сваког артикла;

2., монополска такса, која мора бити најмање толика, колика је била: а. досадашња царина, б. обртни порез,

Овај затвор не може бити већи од једне године дана (сходно члан 22 овог закона).

Све кријумчарке кривице застаревају за три године.

Члан 22.

Штампар, који се ухвати да штампа моногласе формуларе и хартије, или о би се ухватио да израђује такве, поштанске, крчмаринске и у опште све друге монополисане марке, биће по кривичном закону (глава II § 145 и 146.)

Члан 23.

За извршење овог закона постављ се потребно особље Краљевским указом на предлог министра финансија. Потребно неуказно особље поставља министар финансија или управа државних монопола такође у смислу одредаба закона о монополу дувана.

Члан 24.

При заснивању ових монопола падаци ће се привремено покрити приходом монопола дувана и соли.

Готовина, потребна за годишњу потрошњу монополисаних предмета, по цени њихова куповања, саставља обртни капитал. Овај ће се засновати из прихода нових монопола.

Члан 25.

Управа државних монопола дужна је на основу стечена искуства и рада државне комисије даље организовање нових монопола, да спреми све измене потребне у закону о монополу дувана и законске пројекте за све монополисане предмете, обухваћене овим законом. Ове законске предлоге министар финансија поднети на решење Народној Скупштини у току првога редовног сазива.

Члан [illegible]

Закон овај ступа у живот трећега дана од дана објављења његова у службеним „Српским Новинама“ а тада престају важити:

Закон о маркама поштанским за писма и новине од 31 октобра 1866 год. у колико се он мења овим законом, и закон о монополу државне штампарије на извесне монополисане хартије од 22 јуна 1882 год. по што се вршење тога закона препоси на управу државних монопола.

Уједно се овим законом укидају тачке 26, 27 и 118 у закону о општој царинској тарифи од 10 јуна ове год. и сва законска наређења која би овом закону противна била.